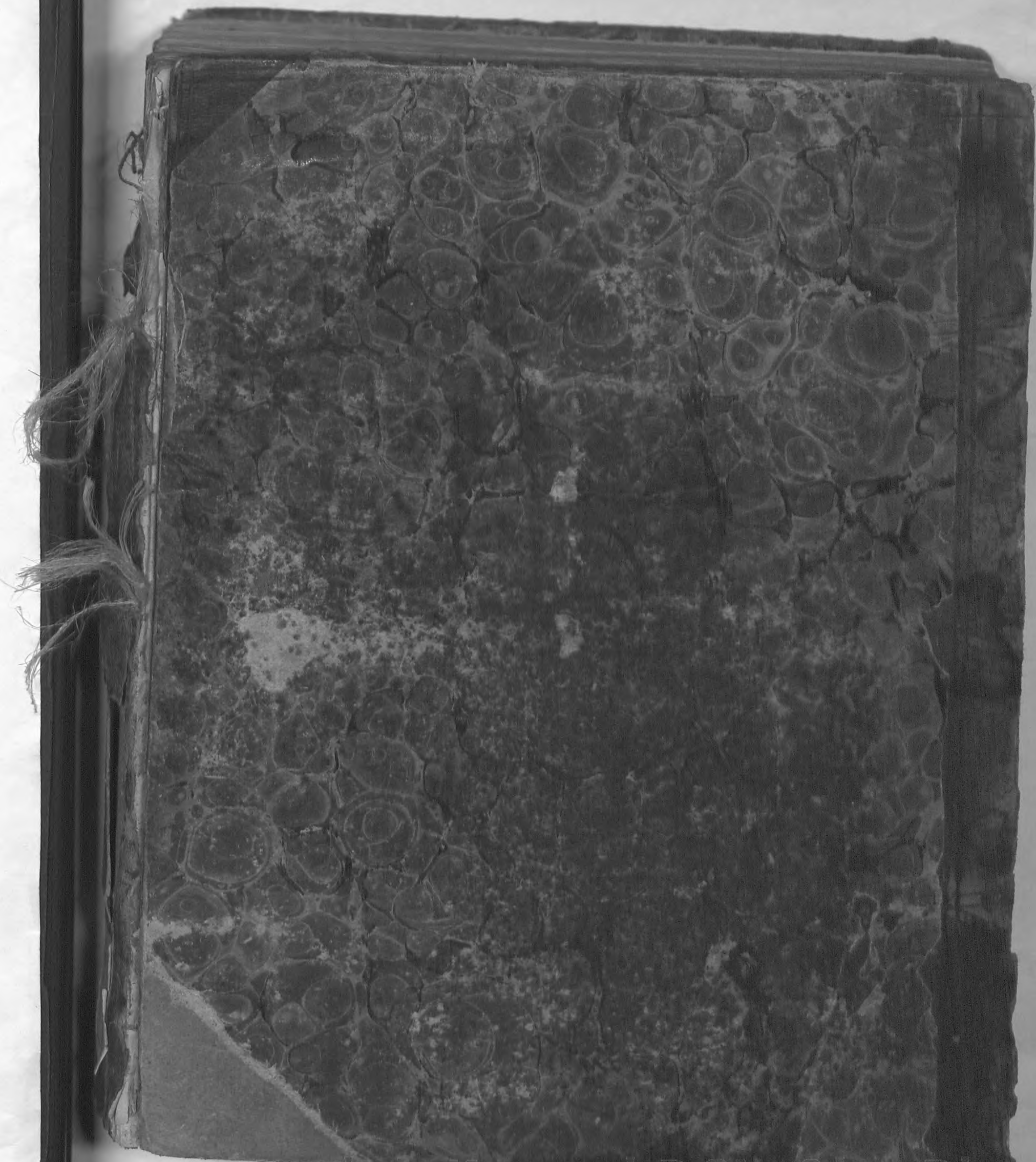

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΒΕΡΟΙΑΣ

200
2006
1988
Αριθ. ελ. 489/1959

ΔΩΡΕΑ

2^η Τεύπεδ
GRER 00375

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2)

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

εἰς τοὺς ἑκατὸν πενήκοντα Ψαλμοὺς τοῦ Προφητᾶ-
νακτος καὶ Θεοπάτορος

ΔΑΒΙΔ

Συγγραφεὶσα μὲν πάλαι Ἕλληνισι παρὰ τοῦ ὀσιωτάτου ἐν μοναχοῖς καὶ
ὑπερίμου τῶν φιλοσophῶν κυρίου

ΕΥΘΥΜΙΟΥ

τοῦ ΖΥΓΑΔΗΝΟΥ

μεταφρασθεῖσα δὲ εἰς τὴν ἀπλουσέραν διαλεκτὸν παρὰ τοῦ ἐν μοναχοῖς ἐλαχίστου
κυρίου Νικοδήμου ἀγιορείτου, καὶ σειρᾶ πλούσια ἐν εἵδει ὑποσημειώσεων
καταπλουτισθεῖσα, ἥτις συνηρανίσθη ἐκ τῆς ἀνεκδότου σει-
ρᾶς τοῦ σοφοῦ Νικητᾶ καὶ ἐκ τῆς ἐκδομένης γρα-
κολατινισι καὶ ἐκ τινῶν ἄλλων.

Τύποις δὲ νῦν πρῶτον ἐκδοθεῖσα εἰς κοινὴν ἀπάντων
τῶν ὁμογενῶν ὀρθοδόξων ὠφέλειαν.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Περιέχων ὀγδοήκοντα καὶ ἕνα Ψαλμοὺς.

Ἐν τῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριαρχι-

κῇ Τυπογραφίᾳ.

1821
αὠκκ.

Κωνσταντινούπολις

Αρ. Εισ. 1983

εἰς ἐσένα Κύριε, διὰ τοῦτο ὥς μὴν ἀποτύχω τῆς βοήθειας σου· διὰ τί ἐάν ἀποτύχω, ἔχω νὰ μείνω κατησχυμένος εἰς τὴν ζωὴν μου· καὶ ἀγκαλὰ ἐγὼ εἶμαι ἀνάξιος καθά βοήθειας, ὅμως ἐσύ λύτρωσαι με ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μου διὰ τὴν ἐδικὴν σου δικαιοσύνην, ἡ ὁποία καταδικάζει τοὺς ἀδικοῦντας· (1) κλῖνον δὲ τὸ αὐτί σου εἰς ἐμένα, καὶ ἀκουσόν μου· τοῦτο δὲ εἶπεν ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι, ὅταν θέλουν νὰ ἀνύψουν καλὰ τὰ λόγια τῶν ἀσθενῶν, κλίνουν τὸ αὐτί τους πρὸς τὸ σῶμα ἐκείνου· ταῦτα τὰ ἴδια σχεδὸν λέγει καὶ ἐν τῷ λ'. Ψαλμῷ. (2)

3 : „ Γενοῦμαι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν,
„ καὶ εἰς τόπον ὄχυρόν τοῦ σῶσαί με
„ ὅτι στερέωμα μου, καὶ καταφυγή-
„ μου εἶ σύ.

Εἰς δὲ τὸν λ'. Ψαλμὸν ἀντὶ τοῦ, εἰς τόπον ὄχυρόν, εἶπεν εἰς οἶκον καταφυγῆς· καὶ ἀντὶ τοῦ στερέωμά μου, ἐκεῖ εἶπεν, ὅτι κραταίωμα μου· Γενοῦμαι, λέγει, εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν· ἦτοι γενοῦ εἰς ἐμένα Θεὸς ὑπερασπιστής· ταυτὸν εἶπεν, ὑπεράσπισόν μου· ἰδίωμα γὰρ εἶναι καὶ τοῦτο τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, τὸ νὰ μεταχειρίζεται τὸ γενοῦ μετὰ προθέσεως καὶ ὀνόματος· διὰ τί ἐσύ εἶσαι στερέωμα μου, καὶ φυλάττεις ἐκείνον, ὅπου καταφεύγει εἰς ἐ-

σένα, ὥσάν εἰς καταφυγὴν καὶ φρούριον ἀσφαλέ-
σατον.

4 : „ Ὁ Θεός μου· ῥύσαι με ἐκ χειρὸς ἁ-
„ μαρτωλοῦ· ἐκ χειρὸς παρανομούν-
„ τος καὶ ἀδικοῦντος.

Λύτρωσαι με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὰς χει-
ρας τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀδίκων· τοιοῦτοι γὰρ ἦ-
σαν οἱ ἐξουσιαζόντες τοὺς Ἰουδαίους Βαβυλώνιοι. (3)

5 : „ Ὅτι σὺ εἶ ἡ ὑπομονή μου Κύριε.

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπα καὶ ἐν τῷ λη'. Ψαλμῷ
„ Καὶ νῦν, τίς ῥ' ὑπομονή μου, οὐχὶ Κύριος·
καὶ ἐν τῷ κδ'. „ Καὶ σὲ ὑπέμεινα ὅλην τὴν ἡ-
μέραν.

„ Κύριε, ἡ ἐλπίς μου ἐκ νεότητός
„ μου.

6 : „ Ἐπὶ σὲ ἐπεστηρίχθην ἀπὸ γαστρός.

Κύριε, λέγει, ἐσύ εἶσαι ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ τὴν νεότητά τῆς ζωῆς μου· καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν νεότητά μου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν κοιλίαν τῆς μητρός μου· ἦγουν εὐθὺς ἀφ' οὗ ἐγεννήθην,
ἐ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐκεῖνοι μὲν (οἱ Ἰουδαῖοι) περὶ τῶν ἀνδραποδισάντων αὐτοὺς· οὗτοι δὲ (οἱ Χριστιανοὶ διὰ τὴν πεποιθήσεως αὐτῶν προβάλλεται τὴν ἐπὶ Θεῷ ἐλπίδα· δικαιοσύνη δὲ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς· δι' οὗ ἐρύσθημεν τῆς κατεχούσης ἡμᾶς ἁμαρτίας εἰς φθοράν· ὁ δὲ Ἠσυχίος „ Καλῶς πρὸς τὸ μὴ καταισχυθεῖν τὸ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου· εἰ γὰρ ἔξ εἰς σὲ ἡμαρτον, ἀλλὰ τούτων με δικαίως ἀπαλλάξεις· ὅτι τε εὐδελίαν ἔχουσι γινώσκιν τῆς σῆς ἰσχύος, ἔξ ὅτι μάτην ἡμᾶς ἀδικοῦσι· ἔξ ὁ Δίδυμος δὲ εἶπεν „ Ὁ ἔχων εἰς Θεὸν ἐλπίδα μέχρι τοῦ παντὸς αἵωνος οὐ καταισχύνεται· ὁ πεποιθὼς δὲ ἐπὶ τῷ πλούτῳ, οὗτος πεσεῖται ἔξ κατεισχύνεται· ἐν τῇ δικαιοσύνῃ δὲ βύβεται τις ὁ μὴδὲν ἀδικῶν.

(2) Ὅθεν ἔξ ὁ Ἠσυχίος λέγει· τούτέστιν ὥς ἀσθενεῖ συγκατάβηδι· κλῖνον τὸ οὖς σου ὥς ἁμαρτωλῷ, ἔξ μὴ δυναμένῳ σὺν παρησΐα προσεύχασθαι· ἢ τὸ νῦν ἀληθέστερον, ἐγγίσσον· οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ἐγγίσαι τῷ Θεῷ χωροῦμεν· ἐάν μὴ ὁ πανταχοῦ παρὼν ἐγγὺς ἡμῶν γένηται τῇ συμπαθείᾳ· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ Νίσσος παρνομεύοντα ἔξ ἀδικοῦντα ἐνόησε τὸν αἰχμαλωτίσαντα ἡμῶν τὴν ζωὴν Διάβολον· ἔξ ὁ Ἠσυχίος „ Ἁμαρτωλὸν παρνομένον τε ἔξ ἀδίκον καλεῖ τὸν Διάβολον ἐκ χειρὸς τε αὐτοῦ ῥυσθῆναι (διὰ τὴν τῆς ἁμαρτίας, ἣν ἐν ταῖς μεθοδείαις ἔχει τῶν ῥδων·) προσεῖχεται· εἰδὲ ἔξ ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν λέγει ῥυσθῆναι, ἔξ τούτου μακάριον· εἶπεν γὰρ ἐχθρὸς ὁ ἁμαρτωλὸς· οὐ φείδεται· εἰδὲ φίλος, βαρὺς ἔξ οὕτω· ἁμαρτωλοῦ τοίνυν ἐχθροῦ τε ἔξ φίλου ῥυσθῆναι ἔξ ἡμεῖς προσευξόμεθα· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

ἐξερωδήκαί ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου εἰς ἐσένα, ὡς ἂν εἰς σπέρμα δυνατόν καὶ ἀκούσιμα· φανερῶναι δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι εἶχεν εὐσεβεῖς καὶ θεοφοβούμενους γονεῖς, οἱ ὅποιοι παρέδωκαν αὐτὸν εὐθὺς ὅπου ἐγεννήθη εἰς τὴν σκέπην τοῦ Θεοῦ· νοεῖται δὲ τοῦτο καὶ ἄλλως, ὅτι ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἐπερίτεμαν τὰ βρέφη των ἐν τῇ ὁγδόῃ ἡμέρᾳ, ἀκολουθῶς ἐνεπίεσαν ταῦτα εἰς τὸν Θεόν· Πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι τὸ ἀπὸ γαστρὸς, καὶ τὸ ἐκ κοιλίας Μητρός, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, συνηθίζει νὰ λαμβάνῃ ἡ παλαιὰ γλῶσσα τῶν Ἑβραίων, ὡς σχῆμα ὑπερβολῆς· δηλοῦσι γὰρ αὐτὰ οὕτω λεγόμενα, τὴν ἀρχὴν τῆς φρονήσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἀρχίζει τινὰς νὰ φρονῇ καὶ νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν· διὰ τοῦτο εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Ἰωβ „ Εἰ δὲ καὶ τὸν ψωμόν μου ἔφαγον μόνος, καὶ οὐχὶ ὄρφανῶ μετέδωκα· ὅτι ἐκ νεότητός μου ἐξέτρεφον ὡς πατὴρ, καὶ ἐκ γαστρὸς Μητρός μου ἀδύγησα (Ἰωβ· λβ΄: 17.) ἐπειδὴ ἀδύνατον εἶναι νὰ κάμῃ τινὰς τοιούτας ἀρετάς, ἀπὸ αὐτὴν τὴν γέννησίν του καὶ ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του· φανερὸν λοιπὸν εἶναι, ὅτι τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς ὑπερβολῆς δηλοῖ, ὅτι ταῦτα ἐκατόρθωνεν ὁ Ἰωβ, ὅταν ἀρχίσαι νὰ λαμβάνῃ φρόνησιν καὶ λογικὴν διύκωσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

„ Ἐκ κοιλίας μητρός μου σύμου εἶ
„ σκεπαστής.

Ἐσὺ εἶσαι, λέγει, Κύριε, σκεπαστής καὶ φύλαξ μου ἀκόμη ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητρός μου· (2) διὰ τί ἀνίσως ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ δὲν ἐφύλαττε τὸ ἔμβρυον μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του, καὶ δὲν ἐσκέπαζεν αὐτὸ; βέβαια ἤθελε φθαρῇ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἀπὸ τὰς πολλὰς περιστάσεις καὶ τοὺς διαφόρους κινδύνους, ὅπου ἀκολουθοῦν εἰς τὰς ἐγγαστριωμένας γυναῖκας· ταῦτα τὰ τρία ῥητὰ ἀνέφερεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν κα΄ Ψαλμόν· ὀλίγον τι παρηλλαγμένα· πλην ἐκεῖνα ἀποδίδονται εἰς τὸν Χριστόν, ὡς εἰς ἐκεῖνον ἀρμόδια.

„ Ἐν σοὶ ἡ ὑμνησίς μου διαπαντός.

Εἰς ἐσένα μόνον, λέγει, Κύριε, ἦτον ὁ ὕμνος καὶ ἡ δοξολογία μου· ἦτοι ἐσένα μόνον ἐδοξολογουν πάντοτε. (3)

7 : „ Ὡσεὶ τέρας ἐγενήθην τοῖς πολλοῖς,
„ καὶ σὺ θεοὶός μου κραταίος.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἐξηράνθηκα ἀπὸ τὴν νηστείαν, καὶ ἀπὸ τὸ νὰ φορῶ τρίχινον σάκκον κατὰ σαρκα, καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴν λύπην ἐφάνηκα ἄσχημος καὶ χλωμός, διὰ τοῦτο ἐγινε κοντὰ εἰς τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους ὡς ἂν εἶνα τέρας, εἶπα δὲ ὡς ἂν εἶνα τέρας, ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἦτον τέρας, ἀλλ’ ἐνομίζετο μόνον ὡς τέρας· καὶ ὅχι κοντὰ εἰς τοὺς

- (1) Ὁ μὲν πρῶτος λαὸς νεότητά καλεῖ κατὰ τὸν Θεοδώριτον τὸν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Μωσέως χρόνον, ὅτε ἔ τῆς ἐλευθερίας ἀπῆλθον, ἐπὶ πλείστον Αἰγυπτίοις δεδουλευκότες χρόνον· ἐξ ἐκεῖνου, φησὶν, εἰς σὲ τὰς ἐλπίδας ἔσχον, ἔ τὴν σὴν προσμένη βοήθειαν· ὁ δὲ νέος λαὸς νεότητά λέγει, ἥς τετύχηκε νεουργίας διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας· ὁ δὲ Εὐ· εἰς λέγει, ὅτι ἀπὸ μέρους τῶν Ἀποστόλων ταῦτα λεγόμενα δηλοῦσιν, ὅτι ἔ τὴν κινούμενους τοὺς Ἀποστόλους ἐν τῇ γαστρὶ τῇ δημιουργικῇ Προνοίᾳ, ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἔσκεπε, ἔ εἰς τὸ φῶς ἐξήγαγεν· (2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος σὺν τῷ Διδύμῳ ἡ Γέννησιν ἔ τόκον καλεῖ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδον (ὡς ἀρχὴν τῆς συστάσεως τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων) ἡ τῶν εὐσεβεσέων τούτων (Ἑβραίων αἰχμαλώτων) συμφορὰ λέγει, ὅτι ἀναθεὶν ἔ ἐξ ἀρχῆς τὴν σὴν ἔσχον ἐλπίδα· καθάπερ ἔ ὁ νέος λαὸς γέννησιν ἔ τόκον καλεῖ τὴν ἀναγέννησιν· περὶ γὰρ τούτου ἔ ἐν Εὐαγγελίοις εἴρηται „ Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ’ ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν· (3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ὡς περὶ ὁ μετέχων ἐν τῇ μετεχωμένῳ, οὕτω ἔ ὁ μετεχωμένος ἐν τῇ μετέχοντι· ἔ ὡς περ ἐν τῇ σπουδαίῳ ἡ ἀρετῇ, ἔ ὁ σπουδαῖος ἐν τῇ ἀρετῇ· οὕτω ἔ ὁ ὑμνῶν τὸν Θεόν, ἐν αὐτῷ τυγχάνει τῇ ὑμνουμένῳ· ἔ ἑτεροὶ δὲ φησὶν „ Ἄλλων ἄλλα ὑμνουμένων γονεῖς, ἀρχοντας, πλουτοὺς, δόξαν· ἡ ἐμὴ ὑμνησις ἐν σοὶ καὶ θέσχηκε μόνῳ.

τοὺς φρονίμους ἀνθρώπους, ἀλλὰ κοντὰ εἰς τοὺς
χυδαίους καὶ ὀλιγόνοας· διότι ἡ Γραφὴ πολλοὺς
ὀνομάζει, τοὺς χυδαίους καὶ ἀνοήτους· καὶ ἀπλῶς
τοὺς κακοὺς· ὅθεν ὁ Παῦλος λέγει, „ Οὐ γὰρ ἐσ-
μὲν ὡς οἱ πολλοὶ κατηλευόντες τὸν λόγον τοῦ Θε-
οῦ· (Β΄ Κορ. β΄. 17.) Καὶ ὁ Κύριος „ Πολλοὶ
μὲν εἰσὶ κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί· (Ματθ. κ΄.
16.) ἐγὼ ὁμῶς, λέγει, τὴν ἐδικήν σου προσμένω
βοήθειαν Κύριε. (1)

8 : „ Πληρωθῆτω τὸ στόμα μου αἰνέσει.
„ ὡς, ὅπως ὑμνήσω τὴν δόξαν σου,
„ ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέ-
„ πειάν σου.

Τὸ πληρωθῆτω ἐδῶ λαμβάνεται ἀντὶ εὐκ-
τικοῦ· ἤγουν ἀντὶ τοῦ πληρωθῆναι· ἄμποτε, λέγει,
νὰ γεμίσῃ τὸ στόμα μου ἀπὸ τὴν αἰνέσιν σου Κύριε·
θέλει δὲ γεμίσει ἀπὸ αὐτῆς, ἀνίσως ἐλευθερωθῶ ἀ-
πὸ τὴν σκλαβίαν τῶν Βαβυλωνίων, κατὰ τὸν Θε-
οδώριτον· διὰ τί τότε μὲ ὅλον τὸ σῶμα μου, γε-
μάτον ἀπὸ τὴν αἰνέσιν καὶ δοξολογίαν σου, θέλω
ὑμνήσω τὴν δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειάν σου· ἦτοι

τὴν παντοδυναμίαν καὶ ἀπειρίαν σου, καὶ τὰ ἄλλα
θεοκρατῆ καὶ μεγαλοπρεπῆ σου προσόντα καὶ ἰδιώ-
ματα, ὅσα δοξάζουσιν οἱ εὐσεβεῖς· ἦτοι νοοῦσι
περὶ σου· ἡ δόξαν ἀπλῶς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν
μεγαλωσύνην τοῦ Θεοῦ· (2) καὶ ὅχι μίαν φοράν,
λέγει, νὰ ὑμνήσω ταῦτα, ἀλλὰ πάντοτε· ἔτι γὰρ
ὁ Σύμμαχος ἐρμήνευσεν τὸ, ὅλην τὴν ἡμέραν.

9 : „ Μὴ ἀπορρίψῃς με εἰς καιρὸν γῆ-
„ ρως.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ὅπου μοὶ βοηθῆς ἐκ
νεότητός μου· ἤγουν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἀπὸ τῆς
Αἰγύπτου ἐξόδου κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μὴ μὲ ἀ-
ποβάλῃς εἰς τὸν καιρὸν τοῦ γηρατειῶν μου· ἐπειδὴ,
λέγει, ἐγὼ ὁ τῶν Ἰουδαίων λαὸς, ἐγήρασα εἰς τὴν
σκλαβίαν τῆς Βαβυλωνίως· ἀκόλουθον δὲ εἶναι νὰ ἔ-
λεγον τὰ λόγια ταῦτα οἱ γεροντότεροι ἀπὸ τὸν λαόν·
ἀλλὰ τὸ μὲν γηρατεῖον τοῦ σώματος, εἶναι φανερόν·
τὸ δὲ γῆρας τῆς ψυχῆς, δὲν εἶναι εἰς ὅλους φανε-
ρόν· γῆρας δὲ ψυχῆς εἶναι ἡ ἀμαρτία, ἡ ὁποία ἐμ-
ποδίζει τὴν ἐνέργειαν καὶ πράξιν τῆς ἀρετῆς, ἥτις
νεκροποιεῖ τὴν ψυχὴν. (3)

„ Ἐν

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· ὅτι τέρας τὸ παράδοξον ἔστι μέγα φησὶν ἐπὶ καλοῦ· ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· εἰ ἔ-
ῆσθην ὑψοῦ, ἔστι μέγας τις ἔστι καὶ ἐξαιρετός ἐν τοῖς πολλοῖς γεγενῆσθαι Ἐθνεσιν, ἀλλ' οὐκ οἰκεία δύναμις τὸ τοιοῦτον ἔ-
σθον ἀγαθόν· σὺ γὰρ ἦς αὐτὸς, ὁ κρείττιστός με ἔστι γενναῖον διὰ τῆς σεαυτοῦ βοηθείας ποιῶν· ὁ δὲ Δίδυμος λέ-
γει· ὅτι τέρας ἐνομιζόντο τοῖς πολλοῖς (ἦτοι τοῖς φαύλοις,) οἱ Ἀγιοί, καθότι ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἀπέδειξεν ὡς ἐ-
πιθανασίους ἔσθον περικαθάρματα διὰ τὰς ταλαιπωρίας, ὅπου ἐδοκίμαζον· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σειράχ ἢ Βδέλυγμα
ἀμαρτωλῶ Θεοσέβεια· (Σειρ. β΄. 11.) ἔστι θεάτρον ἐγένοντο τῷ Κόσμῳ· τοιοῦτον ἔστι τὸ τοῖς ἀμαρτωλοῖς εἰ-
ρημένον παρὰ Θεοῦ· ἢ Καὶ ἔστι Ἰεζεκιήλ ὑμῖν εἰς τέρας· (Ἰεζ. κδ΄. 24.) διὰ τὸ ἐπὶ τόσας κατακλι-
θῆναι τοῦτον ἡμέρας ἐπὶ πλευροῦ δεξιῶν, ἔτι τόσας ἐπὶ τοῦ εὐνίμου, ἔτι διὰ τὴν τῶν τριχῶν τοῦ σώματος ξύρξιν
εἰδὲ ἔτι τοῖς πολλοῖς ἐδόκουν τοιοῦτοι, ἀλλὰ Θεὸς ἔτι τῷ θεῖῳ λαῷ σοφοί τε ἦσαν ἔτι δίκαιοι· πολλοῖς δὲ ἔτι ὁ Σωτὴς
διὰ τὸν καιρὸν ἔδοξε τέρας· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρά.)

(2) Ἡ κατ' ἄλλον, δόξαν μὲν λέγει, ἢν ἐπὶ γῆς ἐποίησας οἰκονομίαν, δὲ ἦς ἐπλήρωσας τὴν γῆν τῆς δόξης σου·
μεγαλοπρέπειαν δὲ λέγει τὴν Θεότητα, δὲ ἦς πάντα ἐκτεῖνα τὰ μεγάλα εἰργάσω· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, „ Οὐ-
δεὶς ὑμνήσαι τὸν Θεὸν οὐδὲ τὰ τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴ πληρωθῇ παρ' αὐτοῦ σοφίας ἔτι αἰδέσεως, δύναται· τί δὲ ὑμνή-
σαι βούλεται, ἔτι δόξαν Θεοῦ ἔτι μεγαλοπρέπειαν· τούτῳ τὰ μεγάλα τοῦ Θεοῦ ἔτι δεδοχασμένα θαύματα· περὶ ὧν
ἔλεγεν· ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· ἢ μεγαλοπρέπειαν τὸ Πνεῦμα καλεῖ· ἐκ
αὐτῆς γὰρ τὰ μεγάλα τοῦ Θεοῦ θαύματα ἔτι τὰ κατορθώματα γίνεται· ἔτι ὁ Ἀθανάσιος λέγει, „ Ἐπειδὴ ποσού-
των ὑπαρχουσιν μοι εὐεργεσιῶν, ἀνθρώπος ὢν οὐ δύναμαι ἀποδοῦναι τὰς ἀξίας ἀμοιβάς· τούτου χάριν ἐκ τῆς σῆς
σοφίας αἰνέσεώς μου τὸ σῶμα πληρωθῆναι ἀξίῳ· οὕτω γὰρ μόλις τὴν σὴν δόξαν ὑμνήσαι δύνησμαι.

(3) Ὅθεν ἔτι ὁ Θεοδώριτος λέγει, „ Γῆρας ἔτι ὁ νεὸς λέγει λαὸς (τῶν Χριστιανῶν,) τὸν χρόνον, ὅτε πεπαλαιώ-
τα τῇ κρίσει τῶν ἐλδῶν προσκεχνητός· νεότητα δὲ ὡς ἀντιθέτω ἡμῖν εἴρηται, ἢν ἐδέξατο διὰ τῆς ἀνακατάστασης·
ἦτοι ἀναγεννήσεως.

„ Ἐν τῷ ἐκλείπειν τὴν ἰσχύν μου, μὴ
„ ἐγκαταλίπῃς με.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν σαφηνίζει καὶ ἐξηγεῖ τὰ ἀνωτέ-
ρω· λέγει γὰρ καθολικώτερον, ὅτι ὅταν ὀλιγοσεύσῃ
καὶ χαθῇ ἡ δύναμις τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς μου,
τότε μὴ με ἐγκαταλίπῃς ἀβοήθητον Κύριε· ἐπειδὴ καὶ
τότε ἔχω χρείαν περισσοτέραν τῆς βοήθειάς σου. (1)

10 : „ Ὅτι εἶπον οἱ ἐχθροί μου ἐμοί· καὶ
„ οἱ φυλάσσοντες τὴν ψυχὴν μου ἐ-
„ βουλευσάντο ἐπιτοῦντό.

Τὸ ἐμοί εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐπ' ἐμοί· ἦτοι οἱ
ἐχθροί μου ἐλάλησαν ἀναμεταξύτων διὰ ἐμένα, ἢ
καὶ κατ' ἐμοῦ· καὶ οἱ φυλάσσοντες· ἦγουν οἱ ἐπι-
βουλευόντες τὴν ζωὴν μου, ἐβουλεύθησαν συμφώ-
νως ὅλοι ὁμοῦ νὰ με κακοποιήσουν· οὗτοι δὲ εἴ-
ναι, ὅχι μόνον οἱ αἰσθητοὶ ἐχθροί, ἀλλὰ καὶ οἱ νο-
ητοί· ἦτοι οἱ Δαίμονες.

11 : „ Λέγοντες· ὁ Θεὸς ἐγκατέλιπεν αὐ-
„ τόν· καταδιώξατε καὶ καταλάβετε
„ αὐτόν, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ρυόμενος.

Αὐτὰ τὰ λόγια, λέγει, εἶναι, ἐποῦ οἱ
ἐχθροί μου λέγουσι κατ' ἐπάνω μου· καὶ οἱ αἰσ-
θητοὶ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ νοητοὶ Δαίμονες· τὸ δὲ
καταδιώξατε δηλοῦν, ὅτι ἀνίσως ὁ λαὸς οὗτος φύγῃ
ἀπὸ τὰς χεῖράς μας, κυνηγήσατέ τον κατόπιν, ἕως

οὗ νὰ τὸν πιάσῃτε· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Θεός, τὸν ὁ-
ποῖον αὐτὸς σέβεται, τὸν ἐγκατέλιπε· διὰ τοῦτο
δὲν εἶναι τινας ὁποῦ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰς
χεῖράς μας. (2)

12 : „ Ὁ Θεὸς μου, μὴ μακρύνῃς ἅπ' ἐ-
„ μου· ὁ Θεός μου, εἰς τὴν βοήθειάν
„ μου πρόσχες.

Ἀγκαλὰ, λέγει, Κύριε, σὲ διώκῃ ὁ πὸ λό-
γου μου ἡ δυσωδία καὶ βρώμα τῶν ἁμαρτιῶν μου,
ὅπως ἐσὺ μὴ μακρύνῃς ἀπὸ λόγου μου διὰ τὸ ἐ-
λεός σου· τοῦτο δὲ καὶ ὁ Ἡσαΐας εἶπε πρὸς τοὺς
Ἰουδαίους· „ Τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν διέσωσιν ἀ-
ναμέσαν ὑμῶν καὶ ἀναμέσον τοῦ Θεοῦ· καὶ διὰ
τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον ἀφ' ὑ-
μῶν τοῦ μὴ ἐλεῆσαι· (Ἠσ. ιθ'. 2.) μακρύνει δὲ
ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν ἁμαρτωλόν, ἔχει κατ' οὐσίαν ὡς
ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος· ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι ἀπερι-
όριστος· ἀλλὰ κατὰ τὴν Πρόνοιαν· τὸ δὲ, ὁ Θεός
μου εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχες, ἐρμηνεύσαμεν
εἰς τὸν ιθ'. Ψαλμόν· εἴρηται δὲ τοῦτο καὶ ἐν τῇ
ἀρχῇ τοῦ πρὸ τούτου ξθ'. Ψαλμοῦ. (3)

13 : „ Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐκλιπέτωσαν
„ οἱ ἐνδιαβάλλοντες τὴν ψυχὴν μου.

Τὸ ἐκλιπέτωσαν, ἀναλαθήτωσαν, εἶπεν ὁ
Σύμμαχος· τὴν ψυχὴν μου δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐμὲ
κατὰ περίφρασιν· διαβάλλει δὲ κάθε ἐχθρὸς, εἴτε
αἰ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Εἰ ἢ συνέβη ἀνθρώπων ὄντα, φησὶ, ποτὲ ἁμαρτεῖν, μὴ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐγ-
καταλίπῃς με Κύριε· ἀλλὰ ἀνακάλεσαι πάλιν ὡς φιλόανθρωπος· ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει „ Ἐπεὶ ἢ νέος ἀν-
φισι, τὴν σὴν βοήθειαν ἰσχύν, ἀλλ' οὐ τὴν ῥάμην ἐνόμισα σώματος· ἢ σὶ μοι παρέσω, ἢ παρελθούσης τῆς ῥάμης,
ἰσχύς· ὁ δὲ ἢ συνέβη τῷ θεῷ Δαβὶδ· νέω μὲν γὰρ ὁ υἱὸς ἐπανεῖν· πρεσβύτη δὲ, εὐδείς· ἀλλ' ἐφυγμένος ἐκ
γῆρας ἦρχε τοῦ Ἰσραὴλ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Φυλάσσουσιν ἡμῶν τὰς ψυχὰς οὐκ εἰς ἀγαθόν, ἀλλ' εἰς κακόν οἱ Δαίμονες, ἐπι-
τηροῦντες αὐτάς, ὥστε ἢ παγιδεῦσαι ἐνεδρεύοντες· ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησὶ „ Τὸ ὅτι εἶπον, ἀντὶ τοῦ, μήποτε εἴ-
ποιεν οἱ ἐχθροί μου· ἐπιδιώμεθα αὐτῶν· ἔσαι γὰρ ἡμῖν εἰς προνομήν μὴ ἐπικουροῦντος Θεοῦ· ἐπειδὴ τοῖνυν ἐκεί-
νοι ταῦτά φασιν, μὴ ἐπὶ μήκισον ὑπέρβου τὴν βοήθειάν σου.

(3) Ἐφ' ἧ δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Πῶς ὁ Θεὸς ὁ ἐπὶ πάντων ἢ ἐν πᾶσι μακρύνεται; ὅταν ἡμεῖς τῆς αὐτοῦ παρουσίας
ἀνέξια προξώμεν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

αίσθητός, είτε καὶ νοητός*

„ Περιβαλλεσθώσαν αἰσχύνην καὶ ἐν-
„ τροπὴν οἱ ζητοῦντες τὰ κακὰ μοι

Ἄς ἐνδυθηθοῦν, λέγει, αἰσχύνην ἐκεῖνοι, ὅπου ζητοῦσι τὴν πτώσιν μου· τὰ δὲ προσакτικά ταῦτα, δύναμιν εὐκτικῶν ἔχουσιν, ἀντὶ τοῦ αἰσχυθῆναι, καὶ περιβληθῆναι αἰσχύνην, ὡς ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὸν πρὸ τούτου ξθ'. Ψαλμὸν* εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ρή. Ψαλμῷ „ Ἐνδυσάσθωσαν αἱ ἐνδιαθάλλοντές μοι ἐντροπὴν, καὶ περιβαλλεσθώσαν ὡς διπλοῖδα αἰσχύνην αὐτῶν. (1)

14 „ Ἐγὼ δὲ διαπαντὶς· ἔλπιῶ ἐπὶ σέ,
„ καὶ προσθῶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν αἰνε-
„ σὶν σου.

Ὅταν, λέγει, λάβῃ τέλος ἡ προσευχή μου, καὶ ἔλθουν εἰς ἔργον ἐκεῖνα ὅπου ζητῶ ἀπὸ λόγου σου Κύριε, τότε θέλω ἐλπίσω ὅλος διούλου εἰς ἐσένα· καὶ θέλω κάμω προσθήκην εἰς ὅλην τὴν αἰνεσὶν σου· ὅλην δὲ εἶπε, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν εἶναι μόνον διὰ τῶν λόγων αἰνήσεις καὶ δοξολογία Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων· ὅθεν εἶπεν ὁ Σωτήρ· „ Ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς (Ματθ. ε. 16.) (2)

15 : „ Τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν δι-
„ καιοσύνην σου· ὅλην τὴν ἡμέραν
„ τὴν σωτηρίαν σου.

Ἡ γλῶσσα μου, λέγει θέλει διηγῆται εἰς ὅλους, πῶς μὲν κατεδίκασας τοὺς ἐχθρούς μου Κύριε, πῶς δὲ ἐμέ ἐσωσας ἀπὸ τὰς χεῖρας ἐκείνων.

„ Ὅτι οὐκ ἔγνων γραμματείας.
16 : „ Εἰσελεύσομαι ἐν δυναστείᾳ Κυρίου.

Βπειδὴ ὁ Δαβὶδ ὑπέσχεθη ἀνωτέρω νὰ ἀναγγελεῖ εἰς τοὺς ἄλλους τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν, ἔπειτα σοχασθεῖς, ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸς νὰ κάμῃ τοῦτο; τούτου χάριν ἐδῶ τοπανοφορεῖ καὶ λέγει· ἐγὼ δὲν ἔμαθον γραμματείας· ἤγουν τέχνας καὶ σοφίσματα τῶν Γραμματέων καὶ Ῥητόρων, διὰ νὰ ἡμπορῶ μὲ αὐτὰς νὰ ἀναγγεῖλω κατ' ὀξίαν καὶ καθὼς πρέπει, τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ· ὅμως θέλω ἔμβω· ἤγουν θέλω τελειώσω τὴν ἀνωτέρω ὑπόσχεσίν μου μὲ τὴν δυναστείαν· ἤτοι μὲ τὴν δύναμιν καὶ βοήθειαν τοῦ Θεοῦ· καὶ εἰς αὐτὴν θαρρῶν, θέλω ἐπιχειρήσω τὴν διήγησιν ταύτης. τὸ δὲ ὅτι, εἶναι περιττόν· ἢ εἶναι βεβαιοτικόν, ἀντὶ τοῦ ὄντως· ἤτοι ὄντως καὶ ἀληθῶς οὐκ ἔγνων γραμματείας· μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Ἀθανάσιος, τὰ ὅτι νοοῦσιν αἰτιολογικόν· ὅθεν καὶ ὑπεραπὸ τὸ, γραμματείας, βάλλουσιν ὑποσημῆν, καὶ συνάπτουσι τὸ ἀκόλουθον λέγοντες· ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν ἤξεύρω γραμματείας, διὰ τοῦτο εἰσελεύσομαι ἐν δυναστείᾳ Κυρίου· ἄλλοι δὲ ὡς ὁ Εὐσέβιος, γραμματείας λέγουσι τὰς παραγγέλμας τῶν Γραμματέων, οἱ ὅποιοι ἐπαρήγγελλον εἰς τὸν λαὸν νὰ ἔρχωνται τρεῖς φοαῖς τὸν χρόνον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναόν· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ θέλω ἔμβω εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ παρακινούμενος, ὅχι ἀπὸ τὴν παραγγελίαν τῶν Γραμ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος „ Ἐπειδὴν, ἐκείνων ἐπιτιθεμένων διὰ τὰ δοξαίμια ἐγκαταλειφθῆναι παρὰ σοῦ, βοηθήσας αὐτὸς, καὶ αὐτοὶ εἰς αἰσχύνην ἀπεσφραγίσονται, ἅτε ματαίας εἰσόντες, ἅς κατὰ τῆς ψυχῆς μου ἐποίησαντο διαβολαί· τίνες δὲ αἱ διαβολαί; ἢ αἱ λέγουσαι· ὁ Θεὸς ἐγκατέλειπεν αὐτόν.
(2) Ἄλλος δὲ εἶπεν „ Οὐκ ἀποστήσομαι τῶν εἰς σέ ὕμνων, ἀκούμενος τῷ ἀπαξ, ἢ δευτέρῳ τοῦτο ποιῆσαι· ἀλλὰ διαμμένω, προσιδεῖς αἰετὶ τοῖς πρώτοις τὰ δεύτερα· καὶ οἱ Ἀπόστολοι δὲ προσιδέουσιν ἐπὶ τὴν αἴνεσιν τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς ὁμολογίας τῶν δι' αὐτῶν σφωζομένων.

ΕΙΣ ΤΟΝ Ο΄. ΨΑΛΜΟΝ ΚΑΘ ΣΜΑ Θ΄.

Γραμματέων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. (1)

„Κύριε, μνησθήσομαι τῆς δικαιοσύ-
„νης σου μόνου.

Δὲν θέλω ἀλησμονήσω, λέγει, Κύριε, τὴν τοιαύτην δικαιοσύνην σου· ἀλλὰ πάντοτε θέλω ἐνθυμοῦμαι αὐτήν· μόνον δὲ εἶπε τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν φανερώση, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς θέλει κρίνει δίκαια ἀνάμεσα εἰς αὐτόν, καὶ εἰς τοὺς ἐχθρούς του· καὶ ὅχι κανένας ἄλλος· διὰ τοῦτο καὶ θέλω ἐνθυμηθῶ, λέγει, ὅχι δικαιοσύνην ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὴν δικαιοσύνην ἐσένα μοναχοῦ Κυρίου. (2)

17 : „Ὁ Θεός μου, ὃ ἐδίδαξάς με ἐκ νεότη-
„της μου καὶ μέχρι τοῦ νῦν, ἀ-
παγγέλῳ τὰ θαυμάσιά σου.

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια λέγονται ἐκ μέρους τοῦ Δαβὶδ, σχῆμα δὲ ὑπερβατόν εἶναι εἰς τὰ ρη-
τὰ ταῦτα, τὸ ὅποιον οὕτως ἐξομαλύνεται ὁ Θεός μου, ἀπαγγελῶ τὰ θαυμάσιά σου, ὃ ἐδίδαξάς με ἐκ νεότητός μου καὶ μέχρι τοῦ νῦν· θαυμάσια δὲ λέγει, ὅσα εἶναι γεγραμμένα εἰς τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, τὰ ὅποια ὁ Θεὸς ἐθαυματούργησεν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων· ἢ καὶ ὅσα ἐθαυματούργησεν εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Δαβὶδ.

18 : „Καὶ ἕως γῆρας καὶ πρεσβείου, ὁ
„Θεός μου, μὴ ἐγκαταλίπῃς με.

Τὸ ἔσχατον πρεσβεῖον καὶ ἀξίωμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ γηρατεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου καὶ πρεσβύτερος ὁ γέροντας ὀνομάζεται· ὁποῖος δὲ δὲν ἐγκαταλειφθῇ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ φυλαχθῇ ἕως εἰς τὸ γηρατεῖον του, αὐτός, εἶναι φανερόν, ὅτι δὲν θέλει ἐγκαταλειφθῇ· ἀλλὰ θέλει φυλαχθῇ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἕως τέλος τῆς ζωῆς του· ἢ καὶ ἄλλως τοῦτο νοεῖται· τὸ ἕως εἶναι ἀόριστον κατὰ τὸ ἰδίω-
της ἀγίας Γραφῆς· ἐπειὶ καὶ συννοεῖται μαζὶ μὲ αὐτὸ καὶ τὸ ἕως τοῦ χρόνου διαστήματος. (3)

„Ἐως ἂν ἀπαγγέλῳ τὸν βραχίονά σου
„τῇ γενεᾷ πᾶσι τι ἐρχομένη.

Βραχίον τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ δύναμις αὐτοῦ, περὶ εἰς τὸν βραχίονα· ἄγουσιν εἰς τὸ πρῶτον εἶ-
ναι ἡ δύναμις τῶν χειρῶν· ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ἐν τῇ μὲν· δηλαδὴ· Ψαλμῷ· γενεὰ δὲ ἡ ἐρχομένη εἶναι ἡ τῶν Ἑβραίων· ἦτοι τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Θεοδώριτον· ἥτις ἔμελλε νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, ὡς εἶπε καὶ ἐν τῇ καὶ· Ψαλμῷ· „Ἀναγγελήσε-
ται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἡ ἐρχομένη· μαρτυρὰ δὲ ἂν τίγραφα ἔχουν· ἕως οὗ ἀπαγγέλῳ καὶ μαρτυρὰ ἕως ἂν ἀπαγγείλω.

19 : „Τὴν

- (1) Ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ οὐκ ἔγνω γραμματείας, ἐξέδωκεν· „Οὐκ εἶδα ἐξαριθμῆσθαι· τὰ θάλασσαν· τῶν δὲ ἀγαθῶν σου· τὰς γὰρ τοιαύτας γραφὰς ἢ μαθήσεις ἢ τὰς τεχνικὰς σοφιστείας ἢ ἐμὴ οὐκ ἐδέξατο φύσει· εἰσελεύσομαι δὲ ὁμοῦ ἐν δυναστείᾳ Κυρίου· ἢ ὡς δυνατόν ἀνθρωπείᾳ φύσει τὴν ὑμναδίαν ποιήσωμαι, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Γραμματείας ἢ τοὺς ματαίους ἢ πολυπλόκους τοῦ βίου περισπασμοὺς φασὶν, ἢ τὰς διὰ τοῦ νόμου κεκελευσμένας πολυτρόπως προσάγεσθαι θυσίας· ἐπειδὴ, φασὶν, ταύτας πᾶ-
σας ἀπεβλάσκειν, εἰς τὰς ἀνω εἰσελεύσομαι μονὰς, εἰς τοῦτο δύναμιν μοι τοῦ Κυρίου παρέχοντος· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „Γραμματείας δὲ εἶπεν· ἐπειδὴ τοῖς λεγομένοις τότε Γραμματεῦσιν ἔργον ἦν, τὸ τοὺς ἀριθμοὺς ἔχειν ἢ τοὺς καταλόγους τῶν σφατιωτῶν· ἢ ὅπως ἅπαντα πράττειν τὰ βασιλικά·
(2) Οὗ τῆς ἐν τῇ σκιά τοῦ νόμου δικαιοσύνης φροντίσω, ἀλλ' ἐκείνης, δι' ἣς ἡμεῖς τῆς ἁμαρτίας ἡλευθέρωσας, κα-
τὰ τὸν Ἀθανάσιον·
(3) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „Τὸ ἕως οὐκ ἔστιν ὀριστικόν· οὐ γὰρ τοῦτο λέγει, ὅτι μέχρι τότε μὴ ἐναφῇς, μετὰ δὲ ταῦτα ἄφες· ἀποπῶτατον γὰρ· ἀλλ' ἀντὶ τοῦ βοηθησόν μοι ἢ νῦν συνήθως· ἵνα λαβὼν καιρὸν, διηγήσωμαί σου τὴν ἰσχύϊν.

19: „ Τὴν δυναστείαν σου καὶ τὴν δικαιοσύνην σου ὁ Θεὸς ἕως τῶν ὑψι-
στῶν .

Ἀπὸ κοινοῦ ἐδῶ ἐννοεῖται τὸ, ἕως οὗ ἀπαγγέλω· ἤγουν ἕως οὗ νὰ διηγηθῶ τὴν δυνατείαν σου· ἤτοι τὴν δυνάμιν σου, τὴν ὁποίαν ἀνωτέρω εἶπα βραχίονα· τὴν δικαιοσύνην σου δὲ τὴν ἕως τῶν ὑψίστων φθάνουσιν, κατὰ ἑλλειψιν· εἰ καὶ καθ' ὑπερβατόν, τὴν ἕως τῶν ὑψίστων δικαιοσύνην σου· ὕψιστα δὲ εἶναι οἱ οὐρανοί· ἕως γὰρ τῶν οὐρανῶν ἐφθάσαν ἡ δικαιοσύνη σου· ἐπειδὴ καὶ αἱ οὐράναι Δυνάμεις ἔμαθον περὶ αὐτῆς καὶ συγχαίρουσι κατὰ τὸν Δίδυμον· (1) τὰ δὲ ἀκόλουθα λόγια λέγονται πάλιν ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ.

„ Ἀ ἐποίησάς μοι μεγαλεῖα .

Τὸ δ' ἐδῶ λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ πόσα· ἤτοι πόσα ἐποίησάς μοι μεγαλεῖα Κύριε! ἠθικῶς γὰρ καὶ θαυμασιῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκειται τοῦτο· μερικοὶ δὲ βάλλοντες τελείαν σιγὴν ὕστερον ἀπὸ τὸ „ Τὴν δικαιοσύνην σου ὁ Θεός, ἐνώνουσι τὸ· ἕως τῶν ὑψίστων μὲ τὸ „ Ἀ ἐποίησάς μοι μεγαλεῖα· ἀκολουθοῦντες εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ Ἀκύλα· ὅτι δηλαδὴ αἱ μεγαλοπρέπειαι καὶ εὐεργεσίαι, ὅπου ἐποίησας εἰς ἐμέ, Κύριε, ἀνέβηκαν διὰ τοῦ θαυμασμοῦ, ἕως εἰς τὰς οὐρανίους Δυνάμεις· σὺ γὰρ με ἐτίμησας μὲ τὴν ἐδικήν σου εἰκόνα· κατέστησας με βασιλεῖα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· τρέφεις, σκέπεις, φυλάττεις, λυτρῶνεις ἀπὸ κινδύνους· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα.

„ Ὁ Θεός τις ὁμοίός σοι;

Ποῖος ἄλλος, λέγει, εἶναι ὁμοῖος μὲ ἐσένα Κύριε; ἤτοι οὐδεὶς.

20: „ Ὅσας ἐδειξάς μοι θλίψεις! πολλὰς καὶ κακάς .

Καὶ τὸ ὅσας ἐδειξάς μοι θλίψεις, ἠθικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκειται ὡς καὶ τὸ ἀνωτέρω· ἤτοι θαυμασιῶς· ἀντὶ τοῦ, πόσας θλίψεις! ἔπειτα πρέπει ἀκολουθῶς νὰ ἀναγινώσκωνται τὰ ἄλλα· ἤγουν ὅτι πολλὰς ὄντως καὶ βαρείας ἐδειξάς μοι· διότι ὅχι μόνον, λέγει, εὐεργετήθην Κύριε, ἀλλὰ καὶ ἐκακώθην· εὐεργετήθην μὲν, ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου ἀγαθότητα· ἐκακώθην δὲ καὶ ἐθλίβην, ἀπὸ τὴν ἐδικήν μου πονηρίαν.

„ Καὶ ἐπιστρέψας ἐξωποίνησάς με .

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐπίστρεψας εἰς ἐμένα, τὸν ὁποῖον πρότερον ἀπεστράφη· ἢ ἐπιστρέψας ἐμένα πρὸς ἐσένα, Κύριε, διὰ τῆς μετανοίας, ἐξωποίνησάς με, μὲ τὸ νὰ μὲ ἐλευθέρωσες ἀπὸ τὸν φανερόν θάνατον· συνήθεια γὰρ εἶναι εἰς τὴν Γραφήν νὰ ὀνομάζῃ, θάνατον μὲν, τὰς μεγάλας θλίψεις, ζῶν δὲ, τὴν ἀπὸ τῶν θλίψεων ἐλευθερίαν.

„ Καὶ εἰς τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγές με . (2)

Ἀ.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Δυνατείαν μὲν, διὰ τὸ δῆσαι τὸν ἰσχυρὸν καὶ ἀρπάσαι τὰ σκεῆθη αὐτοῦ· δικαιοσύνην δὲ, ὅτι ἀδίκως ἡμῶς αἰχμαλωσίᾳ κατεχομένους λελύτρωσαι· ἀπαγγέλω δὲ, καὶ ὅτι οὐ μόνον τὰ ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς διὰ τιμίου ἐλυτρώσω αἵματος· ὁμοίον δὲ τῷ „ Ὅτι καὶ αὕτη ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς .

(2) Ὁ δὲ Νέστος φησὶ, „ Τὴν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας γενομένην ἐπάνοδον διασημαίνει, ἐν οἷς φησὶν, ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγές με· τοῦτο δὲ σαφές ἐστιν ἐκ τῆς τοῦ μεγάλου Παύλου διδασκαλίας νοήσασθαι, πῶς ἐκ τῶν ἀβύσσων ἀνάγεται ὁ τῷ βάσει τῆς ἀμαρτίας κατελκυσθεὶς εἰς τὴν ἄβυσσον· περὶ οὗ φησὶ, „ Μὴ εἴπῃς τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τοῦτέστι, Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν· ὅθεν γὰρ εἰσῆλθεν εἰς τὸν Κόσμον ὁ θάνατος, ἐκεῖθεν πάλιν ἐξῆλθεν· ὃν ἄνθρωπον εἰσῆλθε, καὶ ὃν ἄνθρωπον ἐξοικίζετο· ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἠνοίξε τὴν θά-

Ἀβύσσους τῆς γῆς καὶ Ἀδὴν καὶ λάκκον καὶ μνήμα καὶ τὰ ἕμοια, συνειθίζει ἡ Γραφή νὰ ὀνομάζῃ τὰ βάθη τῶν πειρασμῶν. (1) ἔτι γὰρ καὶ διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίους, Ἰδοὺ ἐγὼ ἀνοίγω τὰ μνήματα ὑμῶν, καὶ ἀνάξω ὑμᾶς ἐκ τῶν μνημάτων ὑμῶν, καὶ εἰσάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσραὴλ. (Ἰεζεκιήλ· λζ'. 12.)

21 :., Ἐπλεόνασας ἐπ' ἐμὲ τὴν μεγαλειού-
την σου, καὶ ἐπιστρέψας παρεκάλε-
σάς με. καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς
γῆς πάλιν ἀνήγαγές με.

Αὐτὰ τὰ λόγια ἀρμόζουν εἰς μόνον τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν· τὸν ὅποτον πλανώμενον μέσσα εἰς τὴν ἀγνώσκειαν καὶ εἰδωλολατρειάν, ἐπιστρέφει ὁ Χριστὸς εἰς τὴν θεογνωσίαν, καὶ ἐπαρκείνῃσεν αὐτὸν εἰς τὴν αἰώνιον σωτηρίαν· ἀλλὰ καὶ ἐπαρηγόρησεν αὐτὸν εἰπὼν, Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ ἐκπαύσω ὑμᾶς. (Ματθ. ιβ'. 28.) καὶ ἄφ' οὗ αὐτὸς ἀπέθανε κατὰ τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς, πάλιν τὸν ἀνέβησεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς τάφους· διότι ζωοποιήσας τὸ νεκρῶν αὐτοῦ σῶμα, καὶ ἀναστήσας καὶ ἀποθανάτισας αὐτὸ τῇ δυνάμει τῆς ἐαυτοῦ ἀναστάσεως, ἔτι ἐχάρισεν ἀπὸ τῶρα διὰ τῆς πίστεως εἰς ὅλους τοὺς ἀ-

ξίους, τὴν τοιαύτην ἀνάστασιν· καὶ τοῦτο δῆλον γίνεσθαι ἀπὸ τῆν φαινομένην ἀναδίπλωσιν καὶ παλλι-
λογίαν, ὅπου μεταχειρίζεται ἐδῶ ὁ Δαβὶδ· ἥτις δὲν ἐγγράφη περιττῶς καὶ ἀσκοπίας, ἀλλὰ μὲ σκοπὸν διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ τοιοῦτον νόημα· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ πάλιν ἐπέρρημα, ὅπου ἐδῶ ἐπροσέθη, ἐφανέρωσεν τὴν παραλλαγὴν καὶ διαφο-
ρὰν, ὅπου ἔχει τὸ ἀνωτέρω. Καὶ ἐκ τῶν ἀ-
βύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγές με, ἀπὸ τοῦτο ὅπου γρά-
φεται τῶρα ἐδῶ. (2)

22 :., Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐχομολογήσομαι σοι
ἐν λαοῖς Κύριε.

Περιττὸς εἶναι ἐδῶ ὁ γὰρ σύνδεσμος, κα-
θὼς καὶ εἰς ἄλλα μέρη εἵπομεν· λέγει λοιπὸν ὁ
Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ θέλω εὐχαρισῆσαι ἐν λαοῖς πολ-
λοῖς καὶ ὄχι εἰς λαὸν ἓνα μόνον· ἐπειδὴ ὄχι μόνον
εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐκ τῶν
Ἑθνῶν λαοὺς ἐμελλεν ὁ Δαβὶδ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ
τούτου νὰ δοξολογῇ καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν·
τοῦτο δὲ φανερώτερον εἶπεν εἰς τὸ τέλος τοῦ ιζ'.
Ψαλμοῦ οὕτω, Διὰ τοῦτο ἐχομολογήσομαι σοι
ἐν ἔθνεσι Κύριε. (3)

., Ἐν σκεύεσι Ψαλμοῦ τὴν ἀλήθειάν
σου ὁ Θεός·

Σκεύ.

Θανάτῳ τὴν εἴσοδον, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου ἡ ζωὴ ἀντεισάγεται· ἥτις ἡ εἴσοδος, ἀφανισμὸν τοῦ θανάτου ἐργάζεται·
ἔτι δὲ ὁ Θεοδώριτος, Ἐπὶ δ' αὐτῶν καὶ ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπείας εἰρησθαι φύσεως· ἐκ γὰρ τῶν
ἀβύσσων τῆς γῆς, ἀνήγαγε ταύτην ὁ καταβάς εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς· τούτῳ δὲ ἐκ Θεοῦ Θεός, ὁ διὰ
ταύτην ἐλόμενος ὁ ἄνθρωπος γενέσθαι.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος, Ἡ μεταβαλλόμενος ἐξ ὅσων τῶν θανάτων ἢ τῶν κινδύνων· ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἐδῶν τινα
ποιουμένων, εἶτα, ὅταν μεταμεληθῶσιν, ἐπιστρέφοντες, ἢ ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, Ἡ ὑψηλότερον δὲ ὁ διπλασιασμός εἶκοι σημαίνειν αὐτὴν ἐπὶ τοῖς μετὰ τὸ Βάπτι-
σμα πλημμελήμασι μετένοian, δεκτὴν εἶναι τῷ πλεονάσαντι ἐφ' ἡμᾶς τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα ἢ δικαιοσύνην· διὰ
πρότερον τὸ ἐξωποίνεσάς με, ὡς ἐπὶ ἀναγεννήσεως εἴρηται· δευτέρου δὲ, τὸ παρεκάλεσάς με, ὡς ἐπὶ καταπονου-
μένου τῇ τῶν ἁμαρτημάτων ἀθυμίᾳ· ὥστε δὲ δευτεροῦ τὴν εὐεργεσίαν, ὡς ἀξίαν τοῦ πολλάκις λέγεσθαι· λέγει
δὲ ὁ Ἡσύχιος, Ἡ Μεγαλοσύνη Θεοῦ, ἡ πρὸς ἡμᾶς συγκαταβάσις· ὡς γὰρ μέγιστος, μένει μέγας ἢ τοῖς μι-
κροῖς συγκατέρεται· πῶς δὲ τὴν πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασιν ἐπλεόνασεν; διὰ δὲ δύσκολον γινόμενον ἄνθρωπος· οὕτω
τε ἡμᾶς ἐκ τῆς πλάνης ἐπιστρέψας, οὐκ ἐρόβησεν ὡς δούλος, ἀλλ' ὡς υἱὸς παρεκάλεσεν.

(3) Εἶπε δὲ ὁ Θεόδωρος, Καὶ ἐνταῦθα λαὸς πολλὸν ἐχομολόγησεν, οἱ μετὰ τὴν ἐνανδρώτησιν τοῦ Σωτῆ-
ρος ἡμῶν, διὰ τῶν ἐξ Ἰουδαίων κηρύκων τῆς σωτηρίας ἀπήλυσαν.

B

Σκεύη Ψαλμοῦ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰ διάφορα μουσικὰ ὄργανα, μὲ τὰ ὅποια, λέγει, ὅτι θέλει ἐξομολογεῖται: ἤγουν εὐχαρισεῖ τὴν ἀληθειάν τοῦ Θεοῦ· ἀναγωγικῶς δὲ σκεύη Ψαλμοῦ εἶναι οἱ Χριστιανοί, τῶν ὁποίων ἀρμόσας τὰς ψυχὰς κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καὶ ἐνώσας ὁ Δαβὶδ, ψάλλει πάντοτε εἰς τὸν Θεὸν δι' αὐτῶν· ἀπὸ κοινοῦ δὲ ἐννοεῖται καὶ ἐδῶ τὸ ἐξομολογήσομαι, ὅπου εἶπεν ἄνωτέρω· καὶ ἦτον μὲν ἀκόλουθον νὰ συντάξῃ καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ ἐξομολογήσομαι μὲ δοτικὴν, ὡς ἄνωτέρω, καὶ νὰ εἴπῃ τῇ ἀληθείᾳ σου· αὐτὸς ὁμῶς ἀδιαφόρως ἐσύνταξε τοῦτο μὲ αἰτιατικὴν· θέλω, λέγει, εὐχαρισῶ τὴν ἀληθειάν σου Κύριε: ἤγουν ὅτι εἶσαι Θεὸς ἀληθὴς, ὅχι μόνον κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ὑποσχέσεις καὶ λόγια σου (1).

„Ψαλῶ σοι ἐν κιθάρα, ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ..

Τοῦτο εἶναι ἐξηγήσεις τοῦ ἄνωτέρω ρητοῦ· σκεῦος γάρ: ἤτοι ὄργανον ψαλμοῦ, εἶναι καὶ ἡ κιθάρα· ἀπὸ δὲ τὴν κιθάραν ἐφάνέρωσεν ὁ Δαβὶδ καὶ τὰ λοιπὰ μουσικὰ ὄργανα· Κιθάραν δὲ ὀνομάζει τὸ βασιλικὸν ὄργανον, μὲ τὸ ὅποσον ἐψάλλεν ὁ Δαβὶδ τοὺς Ψαλμούς, ὡς εἵπομεν ἐν τῷ προομίῳ τῆς βίβλου καφ. 5.· καθὼς αὐτοὺς ἐψάλλε καὶ μὲ τὸ ὄργανον τοῦ ψαλτηρίου: ἡμποροῦν δὲ νὰ ἀρμόσουν καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ ὄργανα ταῦτα· καὶ σκεῦη μὲν ψαλμοῦ θέλομεν νοήσομεν, τὸ σῶμα, τὰ χεῖλη, τὴν γλῶσσαν, καὶ ὅσα εἶναι ὄργανα τῆς φωνῆς τοῦ ἀνθρώπου· κιθάραν δὲ θέλομεν νοήσομεν τὴν ψυχὴν· ἅγιος δὲ τοῦ Ἰσραὴλ, εἶναι ὁ ἀγιάζων τὸν Ἰσραὴλ Θεός· λέγεται δὲ καὶ ὁ Θεὸς ἅγιος καὶ ὁ ἄνθρωπος: ὁ μὲν Θεός, ὡς ἀγιάζων· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὡς ἀγιάζόμενος: καὶ ὁ μὲν Θεός, κατὰ

τὰ φύσιν λέγεται ἅγιος· ὁ δὲ ἄνθρωπος κατὰ θέσιν: ἤτοι κατὰ μετοχὴν· καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθινόν, μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγων περὶ Χριστοῦ. „Ὁς ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις· (Α' Κορ. 1. 30.) ἐγινε γὰρ, σοφία μὲν, εἰς τοὺς σοφικομένους· δικαιοσύνη δὲ, εἰς τοὺς δεδικαιωμένους· ἁγιασμός δὲ καὶ ἀπολύτρωσις, εἰς τοὺς ἀγιάζομένους καὶ ἀπολυτρουμένους.

23: „Αγαλλιάσονται τὰ χεῖλη μου, ὅταν
„ψάλλωσι· καὶ ἡ ψυχὴ μου, ἣν ἐλύ-
„τρώσω..

Χεῖλη τοῦ Δαβὶδ ἡμποροῦν νὰ νοηθοῦν ἀληγορικῶς οἱ Χριστιανοί, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζομενος ὡς χεῖλη, ψάλλει διὰ μέσου αὐτῶν εἰς τὸν Θεόν· θέλει δὲ ψάλλει, λέγει, εἰς ἐσένα καὶ ἡ ψυχὴ μου: ἤτοι ἐγὼ τὸν ὅποιον ἐλύτρωσες ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς.

24: „Ἐτι δὲ καὶ ἡ γλῶσσά μου ὅλην τὴν
„ἡμέραν μελετήσῃ τὴν δικαιοσύνην
„σου..

Διὰ τὸ ὅλην τὴν ἡμέραν, εἵπομεν πολλὰς φορὰς, πῶς δηλοῖ τὸ πάντοτε· καὶ πρέπει, ὡς ἀναγνώσα, νὰ τὸ ἔχῃς εἰς ἐνθυμητίαν· λέγει δὲ, ὅτι ἡ γλῶσσά μου θέλει μελετήσῃ: ἤγουν θέλει λαλῆσαι τὴν δικαιοσύνην σου Κύριε, τὴν ὁποίαν ἱποίησας, μὲ τὸ νὰ καταδικάσῃς τοὺς ἐχθρούς μου.

„Ὅταν σίσχυνθῶσι καὶ ἐντραπῶσιν αἱ
„ζητοῦντες τὰ κακά μοι..

Θέ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει: „Οὕτω, φησιν, ἑμαυτοῦ παρασκευάσω διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἐπιτιμήσειον γεννηθῆναι, ὥς σκεῦος ὑμνολογίας κληθῆναι· εἰδὲ σκεῦος κληθῆναι ἐκλογῆς λέλεκται· δῆλον ὅτι ἡ σκεῦος ὑμνολογίας· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησιν, „Ὁ ὁποῦτον ἐξομολογήσομαι τοῖς ἀληθινοῖς σκεῦεσιν, ὅσον ἐν καρδίᾳ καθαρῇ ἢ γλώττῃ, σωφροσύνη, ἢ μετῴφθη φθγγομένη ἀγιωσύνης ἀλλότριον· ταῦτα γὰρ ἀληθῶς σκεῦη Ψαλμοῦ δικαίως ὀνομάζονται· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ.)

Θέλω κάμω, λέγει, εκείνα, ὅπου ὑπο- οὐ δικαιοσύνην· οἱ ζητοῦντες δὲ τὰ κακά μοι εἶναι, χέθηκα ἀνωτέρω, ὅταν τελείως ἐλευθερωθῶ ἀπὸ ἀντί τοῦ, οἱ ζητοῦντες τὴν πτώσιν μου· ὡς ἐρμή- τοὺς ἐχθροὺς· εἴπομεν δὲ ἀνωτέρω διὰ τὴν τοῦ Θε- νύσαμεν εἰς τὸν λζ΄. Ψαλμὸν σίχ. 12 (1),

Ψαλμός. ΟΑ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος εἰς Σολομώντα Ψαλμός τῷ Δαβίδ΄.

Εἴπομεν εἰς τὸ Προοίμιον τῶν Ψαλμῶν, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος δὲν εἶναι τοῦ Σολομώντος· λέγο- μεν δὲ καὶ ἐδῶ τώρα, ὅτι δὲν ἀρμόζει ὁ Ψαλμός οὗτος εἰς τὸν Σολομῶντα, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Ἀ- πολλινάριον· ἐπειδὴ ὁ Σολομών, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος, οὔτε ἔμεινε μαζὶ μὲ τὸν ἥλιον, ἀλλὰ ἀπέθα- νεν, οὔτε ἦτον προτίτερα ἀπὸ τὴν σαλήνην· οὔτε κατεκυρίευσεν τὰ πέρατα τῆς γῆς· οὔτε ἦτον τὸ ὄνο- μά του πρὸ τοῦ ἡλίου· ἀλλ’ ἐπειδὴ Σολομὼν θέλει νὰ εἰπῇ εἰρηνικῶς, εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Νά- θαν τῷ Δαβίδ „ Σολομὼν ὄνομα αὐτῷ καὶ εἰρήνην δώσω ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ (Α΄. Παραλ. κβ. 9.) διὰ τοῦτο φανερόν εἶναι, ὅτι ἐρρήθη ὁ Ψαλμός οὗτος εἰς τὸν Χριστόν, ὅς τις εἶναι ἡ εἰρήνη, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος· „ Χριστὸς ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρωθεν, ὁ καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας· (Εφ. β. 14.) αὐτὸ τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος· τοῦτο δὲ θέλουσι φανερῶσαι καὶ τὰ κατὰ μέρος ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ. (2).

1 : „ **Θ**εὸς τὸ κρίμα σου τῷ Βασιλεῖ
„ ὁός, καὶ τὴν δικαιοσύνην σου
„ τῷ υἱῷ τοῦ Βασιλέως.

Ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Δαβίδ προθεώρησε τὰ περὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦτο πα- ρακαλῶ τὸν Θεόν νὰ δοθῇ εἰς τὸν Χριστόν, ὡς ἄνθρωπον, ἐκεῖνα τὰ ἀξιώματα, ὅπου εἶχε καθὼς Θεός.

(1) Ταῦτα κατ’ ἄλλον ἐρμηνευτὴν, ἢ τῶν Βαβυλωνίων τὸν ὀλεθρὸν τὸν ὑπὸ Κύρου προλέγουσι, ἢ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἰουδαίων· ὁμοίως ἢ τὴν ἀπὸ τῶν νοτιῶν ἐχθρῶν Λαμδῶν ἐλευθερίαν τῶν πεισῶν· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀθανάσιος „ Ὅταν ἐκ μέσου γένωνται οἱ νοητοὶ μου ἐχθροί, ἢ οἱ τὴν ἀβυσσὸν οἰκοῦντες περιβάλλονται ἀσχύνην, τότε δὴ ὡς μηδενὸς παρεμποδίζοντος, ἀκαταλήκτους ὕμνοις αἰνέσω σε Δέσποτα.

(2) Κατ’ ἄλλον δὲ ἐρμηνευτὴν, τὸ μὲν πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἢ ὅσα θεοπρεπῆ, ταῦτα εἰς Χρι- στόν ἔδει ὁ Ψαλμός· τὸ δὲ προσεύχονται περὶ αὐτοῦ ἢ τὰ ὀνόματα, εἰς αὐτὸν τὸν Σολομῶντα· μὴ οὖν ἐκβιαζόμε- θα τὰς προφητείας, μηδὲ τοῦ ὀμαλισμοῦ χάριν τῶν προφητικῶν χωρίων, εἰς ἀγνυρτικὰς ἐκπίπτωμεν λογοποιίας· ἀλλὰ νοουεχῶς ἢ τὰ καθ’ ἰσορίαν εἰρημένα νοῶμεν, ἢ τὰ κατὰ θεωρίαν προφητευθέντα· μὴ τὰ σαφῶς ἰσορηθέντα εἰς θεωρίαν ἐκβιαζόμενοι, ἀλλ’ ἀμφοτέροις πρόσφορον ἢ κατάλληλον νοῦν ἐφαρμόζοντες· εἰδὲ τοιαύτη εὐρεθεῖν προ-

Θεός· ἔτι γὰρ καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε περὶ τοῦ Πατρὸς·
 „ Ὅτι τὴν κρίσιν· πᾶσαν δέδωκε τῇ υἱῷ· (Ἰωάν.
 ε. 22.) Καὶ πάλιν „ Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία
 ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· (Ματθ. κη. 19.) βασιλεὺς
 δὲ καὶ βασιλέως υἱὸν ἐκάλεσε τὸν Χριστὸν ὁ Δα-
 βίδ, ὡς Θεὸν καὶ Θεοῦ υἱόν· ἐκ τοῦ παμβασιλέως
 γὰρ ἐγενήθη Θεοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· κρίμα
 δὲ ὀνομάζει τὴν κρίσιν, τῆς ὁποίας ἐρμηνευτικὸν
 εἶναι ἡ δικαιοσύνη· διότι ὁ Χριστὸς, ἦτον μὲν κρι-
 τὴς δίκαιος, ὡς Θεός, ἔλαβε δὲ τοῦτο καὶ ὡς ἄν-
 θρωπος παρὰ τοῦ Πατρὸς· εἶπε γὰρ ὁ ἴδιος „ Ἐ-
 γὼ δὲ κατεστάνην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ· (Ψαλ. 68. 6.)
 ἡμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται καὶ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον βα-
 σιλεὺς ὁ Χριστὸς· ἐπειδὴ ἐκατάγατο ἀπὸ βασιλικὴν
 φυλὴν· καὶ ἐπειδὴ ὠνομαζέτο Χριστός· Χριστοὶ
 γὰρ καὶ οἱ βασιλεῖς ὠνομαζόντο, ὡς κεχρισμένοι ὑ-
 πό Θεοῦ· βασιλέως δὲ υἱὸς ὀνομάζεται ὁ Χριστός,
 ἐπειδὴ ἦτον τοῦ Δαβὶδ τοῦ βασιλέως υἱὸς κατὰ τὸ
 ἀνθρώπινον· Βίβλος γὰρ φησι γεννέσθαι Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ υἱοῦ Δαβὶδ· (Ματθ. α. 1.) (1)

2: „ Κρίναι τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ·
 „ νη, καὶ τοὺς πτωχοὺς σου ἐν κρί-
 „ σει.

Τοῦτο εἶναι αἰτία τῆς ἀνωτέρω εὐχῆς· ἦτοι
 τοῦ νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς τὸ κρίμα τοῦ εἰς τὸν Χρι-
 στόν· δηλαδὴ διὰ νὰ κρίνῃ τὸν λαόν· ἦτοι τοὺς
 Χριστιανούς· λαὸν σου δὲ εἶπε, διὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ
 Ἰσραὴλ, αὐτὸς εἶναι λαὸς καὶ τοῦ Πατρὸς· τοὺς ἱ-

δίους δὲ Χριστιανούς, ὀνομάζει καὶ πτωχοὺς τοῦ
 Θεοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἐπτώχευσαν διὰ τὸν Χριστόν·
 δικαιοσύνην δὲ Θεοῦ θέλει νοήσεις τὴν μέλλουσαν
 κρίσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ ἀποδώσῃ ἐκάστῳ
 τὰ πρὸς ἀξίαν· τοῦτο δὲ ἐφανέρωσε προσθέσας τὸ,
 ἐν κρίσει· μέλλει δὲ νὰ κρίνῃ τοὺς Χριστιανούς ὁ
 Χριστὸς, μαζὶ καὶ τὸν Διάβολον καὶ τοὺς Ἰουδαί-
 ους καὶ τοὺς ἄλλους ἐχθρούς τῆς πίστεως· ἄλλοι
 δὲ λέγουσιν, ὅτι λαὸν μὲν ὀνομάζει τὸν Ἰουδαϊ-
 κόν, ὥς τις ἦτον ποτὲ λαὸς τοῦ Θεοῦ· πτωχοὺς
 δὲ ὀνομάζει, τὸν νέον λαόν τὸν ἐξ Ἑβραίων, ὅς τις
 ἦτον πτωχὸς ἀπὸ θεογονίας καὶ ἀρετῆς· καθὼς
 καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε δι' αὐτὸν ὁ Δαβὶδ „ Καὶ ἐγέ-
 νετο Κύριος καταφυγὴ τῷ πέννι· (Ψαλ. 91. 9.)
 ἢ καὶ διὰ τὴν θεληματικὰς ἦτον ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων
 πτωχὸς διὰ τὸν Χριστόν· θέλει κρίναι δὲ τοὺς αὐ-
 τοὺς ὁ Χριστὸς, καὶ τοὺς μὲν ἀπίστους ἔχει νὰ κα-
 ταδικάσῃ δικαίως, τοὺς δὲ πιστοὺς καὶ ἐναρέτους ἔ-
 χει νὰ δικαιώσῃ.

3: „ Ἀναλαβέτω τὰ ὄρη εἰρήνην τῷ λαῷ,
 „ καὶ οἱ βουνοὶ, δικαιοσύνην.

Μετ' σχῆμα προσωποποιίας προσάγει ἐδῶ
 ὁ Δαβὶδ νὰ λάβουν ἀπὸ τὸν Χριστόν εἰρήνην τὰ
 ὄρη, καὶ τὰ βουνὰ νὰ λάβουν δικαιοσύνην· καὶ τὰ
 μὲν ὄρη νὰ ἔχουν εἰρηνηκὴν διαίταν, μετὰ τὸ νὰ ἀ-
 ποβάλλουν τοὺς φιλοπολέμους Δαίμονας, οἵτινες ἐλα-
 τρεύοντο εἰς τὰ ὄρη· τὰ δὲ βουνὰ προσάγει νὰ ἔ-

πε-

πρεπτεία τὴν ἱσχυρίαν ἀναρότως καὶ τὴν θεαρίαν ἀβιάτως συνάγουσαι, χερσέον αὐτῇ κατ' ἀμφὰ· ἡ μὲν οὖν παλαιὰ προ-
 ἔφη τὰς ἐσθμενίας Ἰησοῦ θεουργίας, κατὰ τὸν θεῖον Διονύσιον, ἡ δὲ νέαν ἐτέλεσε· ἢ ἡ μὲν ἐν εἰκόσι τὴν ἀλήθειαν
 ἔγραψεν· ἡ δὲ, παροῦσαν ὑπέδειξε· τῶν γὰρ ἐκείνης προφηάσεων, ἢ κατὰ ταύτων τελεσιουργία τὴν ἀλήθειαν ἐπι-
 σάσκατο· ἢ ἔτι τῆς θεολογίας ἢ θεουργίας συγκεφαλαίωσις· (παρὰ τῷ Νικητᾷ.)

(1) „ Ἄλλος δὲ φησι „ Νοήσεις καὶ οὕτω τὸ „ Ὁ Θεὸς τὸ κρίμα σου τῷ βασιλεῖ δός· κέκμηται σοι φησὶν, ὁ
 Πατήρ, τὸν μονογενῆ σου υἱόν ἐπιλάμβαι τοῖς ἐπὶ γῆς, τοῦτο οὖν τὸ πάλαι κριθὲν εἰς πέρας ἀγέσθαι· οὐδὲν δὲ
 αὐτοῦ νοεῖν, ὅτι καὶ τῇ υἱῷ αὐτοῦ Σολομῶντι εὐχεται ὁ Δαβὶδ δοῦναι τὴν κρίσιν καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἵνα δύναιται
 κρίναι ἐνθύμητα πρὸς ὠφέλειαν τοῦ λαοῦ. Ἐφ' οὗ δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Βασιλεῖα δὲ αὐτὸν καὶ υἱὸν Βασιλέως ἡ προ-
 φητεία καλεῖ· οὕτω καὶ λέοντα αὐτὸν ὁ Πατριάρχης Ἰακώβ, καὶ σκύμνον λέοντος ὀνομάζει· ἀναπεσὼν γὰρ φησιν, ἐ-
 κοιμήθην ὡς λέων καὶ ὡς σκύμνος, τίς ἐγερεῖ αὐτόν; οὐ γὰρ μόνον βασιλεὺς ἐστίν, ἀλλὰ καὶ βασιλέως υἱός· ὁ δὲ Θεός
 δώρος λέγει „ Καὶ δύναμιν καὶ σοφίαν δὸς τοῦ κρίναι, καὶ γνώμην τοῦ δικαίως κρίναι. Καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Αὐ-
 τὸς ὁ δικαιοσύνη τοῦ Πατρὸς, δικαιοσύνην λέγεται εἰληφέναι κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· αὐτὸς δὲ ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ βα-
 σιλεὺς καὶ βασιλέως υἱός.

ποτάσσονται δικαίως εἰς τοὺς Χριστιανούς, ὡς δούλους τοῦ Κτίσου αὐτῶν· διὰ μέσου δὲ τῶν ὀρέων καὶ τῶν βουνῶν, ὡς ὑψηλοτέρων μερῶν τῆς γῆς, ἐπεβίβαν ὁ Δαβὶδ καὶ ὅλην τὴν γῆν, εἰς τὴν οὐ ποῖαν ἐμελλον νὰ κατοικοῦν οἱ ἀσκηταὶ καὶ ἀναχωρηταί, καὶ οἱ τραυλιῶται τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἢ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὅρη μὲν θέλει νοήσαι τοὺς Ἀρχαγγέλους, ὡς ὑπερέχοντας τῶν Ἀγγέλων κατὰ τὴν τάξιν· θουνούς δὲ, τοὺς Ἀγγέλους, ὡς κατωτέρους τῶν Ἀρχαγγέλων· διὰ τί καὶ οἱ Ἀγγελοι καὶ οἱ Ἀρχάγγελοι εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ γῆνα, καθὼς εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ τὴν γῆν τὰ ὄρη καὶ τὰ θουνά· τοῦτους γὰρ τοὺς Ἀρχαγγέλους καὶ τοὺς Ἀγγέλους παραινεῖ νὰ εἰρηνεύουν εἰς τὸ ἐξῆς μὲ τὸν λαὸν τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ φέρωνται εἰς αὐτὸν μὲ δικαιοσύνην· καθότι αὐτὸς εἶναι κληρονομία τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ· πρὸ γὰρ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, οἱ Ἀγγελοι καὶ Ἀρχάγγελοι ἦτον ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι μὲ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ· ἦτοι μὲ τὰ ἔθνη, διὰ τὴν ἀσεβείαν καὶ ἀπιστίαν αὐτῶν· ἢ ὅρη μὲν λέγονται οἱ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, θουνοὶ δὲ, οἱ κατωτέροι ἀρχόντες· ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ βασιλεῖς καὶ ἀρχόντες ἦλθον εἰς τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ, εἰρηνεύσαντες, καὶ μεταχειρισθέντες τὸν λαὸν τοῦ Χριστοῦ μὲ δικαιοσύνην· (1).

4: „Κρινεῖ τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ, καὶ
„σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πενήτων.

Πτωχοὺς τοῦ λαοῦ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς παχυτέρους εἰς τὸν νοῦν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, μὲ τὸ νὰ ἦτον πτωχοὶ ἀπὸ σύνεσιν· ἐπειδὴ καὶ ἐπαράμενον εἰς μόνον τὸ ψαλμὸν γράμμα τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, καὶ δὲν ἐδύναντο νὰ ἐγκύψουν εἰς

τὸν ἐν τῷ γράμματι κεκρυμμένον πλοῦτον τοῦ Πνεύματος· υἱοὺς δὲ τῶν πενήτων ὀνομάζει τοὺς πιστεύσαντας εἰς τὸν Χριστὸν ἔθνικοὺς, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς ἦτον πένητες κατὰ τὴν εὐσεβείαν καὶ ἀρετὴν, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχον τὸν πλοῦτον τῆς ἀληθείας καὶ θεογνωσίας· ἢ υἱοὺς πενήτων πρέπει νὰ νοήσωμεν τοὺς μαθητὰς τῶν Ἀποστόλων Χριστιανούς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ οἱ Ἀπόστολοι ἦτον κατὰ τὸ φαινόμενον ψεγάδες καὶ εὐτελεῖς· τοὺς πτωχοὺς λοιπὸν ἀπὸ σύνεσιν Ἰουδαίους, θέλει κατακρίνει ὁ Χριστὸς ὡς ἀπιστήσαντας· τοὺς δὲ ἔθνικοὺς θέλει σώσει, ὡς πιστεύσαντας εἰς αὐτόν.

„Καὶ ταπεινώσει συκοφάντην.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, ἔλθων, θέλει ταπεινώσει τὸν συκοφάντην· ἤγουν τὸν Διέβολον κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅς τις πρῶτον ἐσυκοφαντήσεν αὐτόν· τὸν Θεόν· ἐπειδὴ εἶπεν εἰς τὴν Εὐαγγ., ὅτι ὁ Θεὸς διὰ φθόνον ἐμπόδισεν αὐτοὺς νὰ μὴ φάγουν ἀπὸ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως· ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους συκοφαντεῖ καὶ ταββάλλει· ὅθεν καὶ Διέβολος ὠνομάσθη, φερωνύμως κατὰ τὰ ἔργα του.

5: „Καὶ συμπαράμενεῖ τῷ ἡλίῳ, καὶ
„πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς γενεῶν.

Θέλωντας ὁ Δαβὶδ νὰ φανερώσῃ τὸ ἀναρχον καὶ ἀτελεύτητον τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν Θεότητα, συγκρίνει ταῦτα μὲ τοὺς μεγάλους φωστῆρας· ἐπειδὴ δὲν εὗρισκεν εἰς τὴν ὁρατὴν κτίσιν ἄλλας εἰκόνας καὶ ὁμοιώσεις λαμπροτέρας καὶ πολυχρονωτέρας ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην κατὰ τὸν Θεοδώριτον· συμπαράμενεῖ, λέγει, μὲ τὸν ἥλιον· ἤγουν
θε-

(1) Τοῦτο δύναται νοηθῆναι ἢ περὶ τοῦ Σολομῶντος κατ' ἄλλον ἑρμηνευτὴν· ἢ Ἐφρὴ γὰρ πρὸς τὸν Δαβὶδ διὰ τοῦ Νάθαν ὁ Θεός· ἢ Ὅτι Σολομὼν ὀνομαζέσθαι υἱὸς σου, ἢ εἰρήνην δάσσειν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ· ἢ ἀλλαχθῶν· Καὶ ἢ αὐτῷ εἰρήνην ἐκ πάντων τῶν μερῶν κυκλόθεν (Γ' Βασιλ. δ' 24.) διό φησι, νῦν πάντα πληρωθήτω εἰρήνης ἢ δικαιοσύνης (παρὰ τῷ Νικητῇ.) εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος· ἢ Ὅρη ἢ θουνοὺς ἐνταῦθα τὰς Ἀγγελικάς Δυνάμεις φησι· τὰς πάλαι μὲν διὰ τὴν κεκρυμμένην ἀσεβείαν μὴ ἐπιχωριάζουσας τῇ γῇ· νῦν δὲ εἰρήνην πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἀναλαμβάνειν κελευομένας. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ.)

θέλει εἶναι ὁ Χριστός, ἕως ὅπου εἶναι ὁ ἥλιος· ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Γραφῆς, τὸ νὰ ἐρίζη μὲν τὸ ἕως, εἰς κάποιον τινα χρόνον τὸ δὲ μετὰ ταῦτα τοῦ χρόνου διάστημα νὰ μὴν ἀρνήται, ἀλλὰ νὰ ἀφίξη αὐτὸ ἀδιόριστον· καθὼς καὶ εἰς ἄλλους Ψαλμούς θέλομεν εἰποῦμεν περὶ τούτου πλεονέκτερον. Καὶ ἐτι μὲν δηλοῦται τὸ ἀτελεύτητον τῆς Θεότητος τοῦ Χριστοῦ· διὰ δὲ τὸ ἀναρχον τῆς Θεότητος αὐτοῦ λέγει, ὅτι ἦτον ὁ Χριστός πρὸ τοῦ νὰ γένῃ ἡ σελήνη τὸ δὲ γενεᾶς γενεῶν, εἶναι ἀντί τοῦ, εἰς διαστήματα διαστημάτων· ἦγον εἰς ἅπειρα διαστήματα· γενεάν γὰρ ὀνομάζει τὸ τοῦ χρόνου διάστημα, ὅσον ἡμπορεῖ νὰ ζῇ ἕνα γένος ἀνθρώπου· ἦτοι ὁ ἄνθρωπος· (1) δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλως νὰ νοήσωμεν, ἦλιν μὲν, τὴν Θεότητα· ἐπειδὴ ἐκεῖνο ὅπου εἶναι ὁ ἥλιος εἰς τὰ αἰσθητὰ, τοῦτο εἶναι ὁ Θεὸς εἰς τὰ νοητὰ, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· μετὰ τὴν Θεότητα δὲ συμπαραμένει καὶ ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἁπλῆ ἐνωθεῖσα αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν· καὶ ποτὲ δὲν θέλει χωρισθῇ ἀπὸ αὐτῆς, κατὰ τὸν Δίδυμον· ἐπειτα σελήνην θέλεις νοήσεις τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὸν αὐτὸν Δίδυμον, ἔμπροσθεν τῆς ὁποίας καὶ προπρόσωπον αὐτῆς, ζέκεται ὁ Χριστός εἰς γενεὰς γενεῶν· ἦτοι πάντοτε· καθὼς δὲ ἡ σελήνη πέρνει τὸ αἰσθητὸν φῶς ἀπὸ τὸν ἥλιον· ἐτι κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ἡ Ἐκκλησία πέρνει τὸ νοητὸν φῶς ἀπὸ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης Χριστοῦ, καὶ φωτίζει τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν νύκτα τῆς ἀγνώσεως, καὶ δείχνει

τὴν ὁδὸν εἰς τοὺς πεπλανημένους.

6: „Καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον, καὶ ὡσεὶ σταγὼν ἢ σταζούσα ἐπὶ τὴν γῆν.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δηλοῦται τὸ ἀπόκουφον τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ λόγου, τοῦ καταβάντος χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τινας εἰς τὴν κοιλίαν τῆς Παρθένου· διὰ τί καὶ ἡ βροχὴ καταβάνει εἰς τὸ ποταμὸν τῶν μαλλίων, χωρὶς κινεῖν κτύπον καὶ αἰσθησιν ἀκοῆς· ὁμοίως καὶ ἡ σταγὼν πίπτει εἰς τὴν γῆν ἀνεκαιοσθέντως, χωρὶς νὰ δείξῃ σημάδι εἰς αὐτὴν· σταγὼν δὲ εἶναι, ἐκεῖνη ἡ σταλαγματία ὅπου πίπτει ἀπὸ τὰ νέφη πρὸ τοῦ νὰ κινήσῃ ἡ βροχὴ, ἡ καταβαίνουσα κάποτε κάποτε καὶ μία μία· (2)

7: „Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη, καὶ πληθὺς εἰρήνης ἕως οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη.

Θέλει, λέγει, ἀνατελεῖν εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Χριστοῦ δικαιοσύνη καὶ πληθὺς εἰρήνης· διὰ τί ὅταν ὁ Χριστός ἐγεννήθῃ, τότε αἱ διάφοροι τοπαρχίαι τῶν ἔθνων εἰς μίαν μοναρχίαν τῶν Ῥωμαίων ἠνωθήσαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „Ἐξῆλθε γὰρ φησὶ δέγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογραφῆσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· (Λουκ. 6. 1.) τότε λοιπὸν

(1) Ὁ δὲ Θεόδωριτος λέγει „Ὁ ταῦτα ἅπαντα κατορθῶν, οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, οὔτε ζωῆς τέλος ἔχει· ἐγεννήθη μὲν γὰρ ἐκ τοῦ Πατρὸς τρὶς τῆς σελήνης γενεᾶς γενεῶν· τούτοις ἀπείροις τίσι γενεαῖς προϋπάρχον τῆς κτίσεως· ἀλλὰ καὶ συμπαραμένει τῇ ἡλίῳ, ἀντὶ τοῦ διαρκὲς ἔχει τὸ εἶναι· τινὲς δὲ λέγουσιν, ὅτι καὶ ταῦτα λέγονται περὶ τοῦ αἰσθητοῦ Σολομώντος, ὅτι θέλει ταπεινώσει τὸν συκοφάντην καὶ πλεονέκτην· καὶ συμπαραμένει τῇ ἡλίῳ, οὐχὶ ὁ Σολομών· ἀλλ' ἡ δόξα αὐτοῦ, ἣν ἐπὶ σοφίᾳ ἐκτήσατο, παραπλησίως τῇ ἡλίῳ παρατιθέσεται καὶ ὑπὲρ τὴν σελήνην· κατὰ συνεχῶς αὐτὴ ἀλλοιούται· κυρίως ὁμοῦ ἀρμόζει ταῦτα τῷ Χριστῷ, οὗ ἡ βασιλεία εἰς αἰῶνας ἐκτείνεται.

(2) Ὁ δὲ Θεόδωριτος λέγει „Καθάπερ πόκος δεχόμενος ὑετὸν οὐδένα κτύπον ἀποτελεῖ, καὶ ψεκᾶδες εἰς γῆν δροσάδεις φερόμεναι, αἰσθησὶν ταῖς ἀκοαῖς οὐδεμίαν παρέχουσιν· οὕτως ἀφωφὴ καὶ ἀταράχως ἦλθεν εἰς τὴν μήτραν τὴν παρθενικὴν ὁ λόγος· καὶ λαθραίως ἡ αὐτοῦ γένεσις σύλληψις, οὐδὲ τοῦ συνοικούντος αἰσθημένου μνηστῆρος· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ἡ σταγὼν σὺν φάφῳ ἐπὶ τῆς γῆς κάτεισιν, διὰ τοῦτο πόκος ἢ Παρθένος ἀνέμασαι, ὡς γένος οὐσα τοῦ Ἀδάμ, ὃν προβαλὼν ἀποπλανηθὲν τῆς ἑκατοντάδος ἡ εὐαγγελικὴ παραβολὴ ὀνομάζει· καὶ ἐν ἐπ' αὐτῇ τὸ κατὰ Γεδεὼν τελεσιουργούμενον ἐκφανῇ, ὃ ἐδήλου γῆ καὶ πόκος ἐναλλάξ ὑόμενά τε καὶ ἀβροχὰ διαμένοντα·

πὸν ἐμεταχειρίζοντο δικαιοσύνην καὶ εἰρήνην ἀναμεταξύτων αἱ πόλεις ἔκειναι, ὅπου ἦτον πρὸ τοῦ Χριστοῦ πολέμιοι· ἐπειδὴ καὶ ἐδιηκούντο ἀπὸ μίαν βασιλείαν· ἀνταναίρεσιν δέ· ἦτοι ἀναίρεσιν τῆς σελήνης ὀνομάζει, τὴν παῦσιν τῆς σελήνης· ἥτις μέλλει νὰ γένῃ εἰς τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου· „ὁ ἥλιος γὰρ φησι σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς (Ματθ. κδ'. 29.) περὶ τὴν δὲ εἶναι ἡ ἀντὶ πρόθεσις· καθὼς καὶ εἰς τὸν ζ'. Ψαλμὸν εἰκομέν, ἐρμηνεύοντες τό· „Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδούσι μοι κακὰ· Ἀγκαλὰ δὲ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους δὲν ἔχη νὰ παρμένη δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη ἕως τῆς συντελείας τοῦ κόσμου· ἀλλ' ὅμως καὶ τότε εἰς πολλὰς πόλεις θέλει σῶζεται εἰρήνη· ἐπειδὴ ἐδῶ δὲν ὁμιλεῖ ὁ Δαβὶδ περὶ καθολικῆς καὶ παγκοσμίου δικαιοσύνης καὶ εἰρήνης· Καὶ ἄλλως δὲ ἤμπορε· νὰ εἴπῃ τινας, ὅτι ἀναταλεῖ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη πρὸς τὸν Θεόν· καθότι εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Χριστοῦ, δικαίως· ἦτοι ἀξίως θέλει προσκυνηθῇ ἡ μακαρία Τριάς τῆς μίης Θεότητος· ἦτοι ὁ Τρισυπόστατος Θεός· καὶ εἰρήνη τῶν οὐρανίων καὶ ἐπιγείων θέλει γένῃ· τὰ ὁποῖα καὶ τὰ δύο θέλουν διατηρηθῶν μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου. (1.)

8: „Καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης.

Θάλασσαν καὶ θάλασσαν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἀνατολικὸν Ὠκεανὸν, ὅσον καὶ τὸν δυτικόν, διὰ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ὑδάτων ὅπου εἰχουσιν· αὐτοὶ γὰρ εἶναι τὰ ἄκρα τῆς οἰκουμένης κατὰ τὸ μῆκος· ὁμοίως καὶ τὸν ἀρκτικὸν καὶ ἑσπεριον Ὠκεανὸν, καὶ τὸν νότιον· οἷτινες εἶναι ἄκρα τῆς οἰκουμένης κατὰ τὸ πλάτος· ἐπειδὴ, ὡς λέγουσιν, ὁ Ὠκεανὸς κύκλῳ περιέχει ὅλην τὴν γῆν, καὶ ποιεῖ αὐτὴν ὡσανὺ νῆσον.

„Καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης.

Ἐκεῖνο ὅπου δηλοῖ ὁ ἄνωτέρω σίχος, τὸ αὐτὸ δηλοῖ καὶ οὗτος· ἐπειδὴ ἐκεῖνα ὅπου εἶπεν ὁ ἄνωτέρω θαλάσσης, ταῦτα λέγει ἐδῶ ποταμούς· διὰ τὴν αὐτοὶ εἶναι μέρη τοῦ Ὠκεανοῦ ποταμοῦ· ἄκρα δὲ τῆς οἰκουμένης εἶναι, ἀπὸ μὲν τῆς Ἀνατολῆς ὁ ἀνατολικὸς ποταμὸς Ὠκεανὸς, ἀπὸ δὲ τῆς Δύσεως, ὁ δυτικὸς· ἀπὸ τοῦ Βορᾶ, ὁ βόρειος· καὶ ἀπὸ

τὸ

ἡ μὲν οὖν πρᾶξι καταβάσις κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὡς ἱερός ἐπὶ πόκον· ἡ δὲ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης διδασκαλία, ὅτι πολλὴ κινήσει· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· διὸ καὶ ὡσεὶ ἐργάτες ἐλάτουν ἐπὶ τὴν γῆν· ἔτι ὁ μὲν πόκος σημαίνει τὸν Ἰσραὴλ κατὰ τὸν Δίδυμον· ἡ δὲ γῆ, τὰ Ἑθνη· πρότερον γὰρ ἦλθεν εἰς τὰ πρόβατα οἴκου Ἰσραὴλ ὁ Κύριος, καὶ ἔπειτα εἰς τὰ Ἑθνη· ἵνα ἐκ τῶν ἐργάτων αὐτοῦ ποτισθῶνται καρποὺς ἐνέγκῃ Πνευματικοί.

(1.) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Ἐπεὶ δὲ καὶ Ἀγγελικαὶ Δυνάμεις πρὸ τῆς οἰκονομίας οὐκ ἐπιχειροῦσιν τῇ γῇ, λέγει ὅτι καὶ αὐταὶ εἰσενέουσιν τοῖς ἀνθρώποις διαπαντός· καὶ ἡ σελήνη· ἥτοι ἡ ἀντικειμένη δύναμις ἀναίρεθῆσεται, τῆς δόξης αὐτῆς κατὰ βραχὺ ἀποληγούσης καὶ δαπαναρμένης· ἐδοξάζετο μὲν γὰρ κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὁ τῆς νυκτὸς ἄρχων Διάβολος, ὡς ἐν τύπῳ διὰ τῆς σελήνης δηλούμενος, ἥτις τέθειται εἰς ἄρχας τῆς νυκτὸς, νόσοντι φῶς τὴν τοῦ κόσμου σοφίαν διδούς· ἀλλὰ τὴν τούτου κατέλυσε δόξαν, ὁ ἀφρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου· οὗ ἐν ταῖς ἡμέραις ἀνέτειλε, δικαιοσύνη μὲν διὰ πίστεως· πλῆθος δὲ εἰρήνης, διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἐπιστροφῆς· καλῶς δὲ τὸ ἀνταναιρεθῆσεται· ὡς γὰρ ἡδὴ προανελὼν τὸν ἀνθρώπου, ἀνταναιρεῖται ὁ Διάβολος· ὁ δὲ Θεοδόσιος λέγει· „Τὸ δὲ ἕως οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη, ἀντὶ τοῦ πάντα τοῦ παρόντος βίου τοῦ χρόνου· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Τὸ δὲ ἕως οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη κατὰ τὴν συντέλειαν, ὅτε ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς· ἐκ μέρους γὰρ ἐδήλωσε τὴν τοῦ κόσμου συντέλειαν· ὁ δὲ Διδυμος Σελήνην νοεῖ τὴν Ἐκκλησίαν· ἥτις ὅσον ἐστὶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ μέρους γνωσθεῖ· καὶ οὐ γνωσθεῖ ὅλη πεφάνταται, ἔσομένη δέποτε κατὰ τὸν ἥλιον· ὅτε ἡ σεληνιακὴ κατάστασις τῆς Ἐκκλησίας ἀναιρεθῆσεται· ἐκκαθαρεύεται ὡς ὁ ἥλιος, τῶν συμπληρούντων τὴν Ἐκκλησίαν δικαίων ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν· διὸ λέγεται πρὸς τὸν υἱὸν· „Τίς αὕτη ἡ ἐκύπτουσα ὡσεὶ ὄρεος; νῦν γὰρ ἀρχὴν φαινομένου ἐστὶν ἔχουσα· εἴτα ὡς σελήνη πληροφάνης γενήσεται· μεθ' ὃ ὡς ἥλιος θάμβος ἔσται.

πρὸ τοῦ Νέτου, ὁ νότιος. Ἰνα εἴπῃ, ὅτι ἀπὸ ποταμῶν ἕως ποταμῶν νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως ποταμός. Ὁ ὀνομάζεται ὁ Ἰορδάνης κατὰ τὸν Θεοδώριτον, πληθυντικῶς ἀντὶ ἐνικοῦ προφερόμενος, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ὄρχισαν ὁ Χριστὸς νὰ κυριεύῃ τοὺς πιστεύσαντας εἰς αὐτὸν, ὅτε τὸ Πανάγιον Πνεῦμα κατήλθεν εἰς αὐτὸν, καὶ ὁ Πατὴρ ἐμεγαλύνῃ αὐτὸν ἀνωθεν. (1)

9: „Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται Αἰθίο-
„πες.

Δύω γένη εἶναι τῶν Αἰθιοπῶν, καθὼς εἰπομεν εἰς τὸν ξθ'. Φαλμὸν· διὰ τί, ἄλλοι μὲν ἀπὸ αὐτοὺς κατοικοῦν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἄλλοι δὲ κατοικοῦν εἰς τὰ ἄκρη τῆς Δύσεως. Ἀνίσως δὲ τὰ ἀκρότατα ἔθνη τῶν Αἰθιοπῶν θέλουν προσκυνήσουσιν εἰς τὸν Χριστὸν, βέβαια θέλουν προσκυνήσουσιν αὐτὸν καὶ τὰ ἔθνη, ὅπου κατοικοῦν εἰς τὸ μέσον τῆς γῆς· ἡ Αἰθιοπία ἤμπορεῖ νὰ νοήσῃ τινὰς τοὺς Δαίμονας· ἐπειδὴ οἱ Δαίμονες ὡς ἐπιτοπλεῖσιν, ὡς Αἰθίοπες φαίνονται, διὰ τὸ σκοτεινὸν αὐτῶν καὶ ζεφῶδες· ἀλλ' εἰς μὲν τοὺς αἰσθητοὺς Αἰθίοπας τὸ προπεσοῦνται νοεῖται, ἀντὶ τοῦ προσκυνήσουσι, περιττῆς λαμβανομένης τῆς πρὸς προσθέσεως· ἐπὶ δὲ τῶν νοητῶν Αἰθιοπῶν: ἦτοι Δαιμόνων, νοεῖται ἀντὶ τοῦ κρημνισθῆσονται, ταπεινωθῆσονται καὶ καταγωνισθῆσονται.

„Καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χοῦν λείξου-
„σι·

Οἱ ἐχθροί, λέγει, τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαῖοι, θέλουν κατασφραχθῶν· διὰ τί ἐκεῖνοι ὅπου σφάζονται, δαγκάνουσι τὴν γῆν ἀπὸ τὸν ἀνυπόφορον πόνον καὶ τὴν ἀνάγκην τους· ἢ νοεῖται, ὅτι οἱ πολεμοῦντες εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὸν Κύριλλον, θέλουν μεταβληθῶν, καὶ τὸ ἔδαφος τῶν ἱερῶν ναῶν τοῦ Χριστοῦ θέλουν καταφιλοῦν· ἢ ἐχθροὺς πρέπει νὰ νοήσωμεν τοὺς Δαίμονας, οἱ ὅποιοι θέλουν ριφθῶν κάτω εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς, καὶ τόσον θέλουν πατηθῶν ἀπὸ αὐτοῦ, ὥς ὅπου νὰ φαίνονται, ὅτι γλείφουσι τὴν γῆν, μὲ τὸ νὰ μὴ δύνανται πλέον νὰ σκηνοῦν. (2)

10: „Βασιλεῖς Θαρσεῖς καὶ νῆσοι ὁῶρα
„προσοίσουσιν βασιλεῖς Ἀράβων καὶ
„Σαβὰ ὁῶρα προσάξουσιν.

Θαρσεῖς τὴν Καρχηδόνα ὀνομάζουσιν, ἡ τις ἦτον πρώτη πόλις τῆς Λιβύας κατὰ τὸν Θεοδώριτον· Σαβὰ δὲ εἶναι πόλις τῆς Ἰνδίας (ἢ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας)· ἡ πλέον περιφανὴς καὶ ὀνομαστὴ· ἐνθυμηθεὶς λοιπὸν ὁ Δαβὶδ τὰς ἐν τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ πλέον ὀνομασθῆς βασιλείας, διὰ μέσου τούτων ἐφανέρωσα καὶ τὰς ἄλλας· καθὼς τοῦτο ἐδήλωσα καὶ μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια, ὀνομάσας πάν-

τας

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Πρῶτον ἐρίζει τῆς Ἰουδαίας χώρας τοὺς ὄρους· παράκειται γὰρ ταύτῃ, ἐκ μὲν βορειοτέρων ἢ κατὰ Παλαιστίνην ἢ Φοινίκην θάλασσα· ἐκ δὲ νοτιοτέρων, ἡ ἀλυκὴ· ἵγουν ἡ ἐρυθρὰ· καὶ φησιν, ὅτι κυριεύσει ὁ αἰσθητὸς Σολομὼν ἀπὸ πάντες τῆς θαλάσσης, ἕως τῆς ἑτέρας· ἢ ἀπὸ ποταμῶν, εἴτουν τῆς Μεσοποταμίας, ἕως τῶν περάτων τῆς Παλαιστίνης· ἀλλὰ μικρὸν πᾶν τῷ πάντων ἡμῶν Σατῆρι Χριστῷ· ὅθεν ὁ Θεοδώριτος προσθέτει „Πάντων κρατήσῃ τῶν τευχμάτων τῆς οἰκουμένης· ἐπειδὴ γὰρ πέραν τῆς γῆς τὰ μεγάλα ἐστὶ ἢ ἀπλωτα πελάγη, ὅτινας Ἀτλαντικὰ καλοῦσιν, ἢ Ὀκεανὸν ἐσπέριον ἢ ἑὸν, τοῖς οἰκουμένῃς τὸ κράτος ταῖς ἔξωθεν κυκλοῦσθαι θαλάσσαις ἐδήλωσεν.

(2) Ταῦτα λέγονται ἢ περὶ τοῦ Σολομῶντος, ὅτε ἐδήλωθεν ἡ τῆς Αἰθιοπίας βασιλεία, κινηθεῖσα ἐκ τῆς περὶ αὐτοῦ δόξης κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἢ οἱ πρῶτον ἀφελιστάτες ἀκοῇ τῆς σοφίας ὑπείχουσιν αὐτῷ, ἢ ἐναντιωθῆναι τοῖς αὐτοῦ οὐδεὶς· ἀγαπητὸν δὲ ἠγάσονται οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, τὸ τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἀσπαίξασθαι· Ὁ δὲ Κύριλλος „Αἰθιοπίας εἶναι νοητοῦς, φησι, τοὺς κατεσκοτισμένους ἔχοντας τὴν καρδίαν ἢ οἰονεὶ μελαινόμενον τὸν νοῦν.

τα τὰ ἔθνη ὅλας ἡμέρας τὰς βασιλείας τοῦ Κόσμου· καθὼς εἶπομεν εἰς τὸν Ξ΄. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἦξουσι πρέσβεις ἐξ Αἰγύπτου· Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῇ Θεῷ· κήσους δὲ ὀνομαζει ἐδῶ ὅλας τὰς ἐν τῇ θαλάσῃ εὐρισκόμενας· ἀληθῶς δὲ καὶ ἕθνος ἔφερε δῶρα εἰς τὸν Χριστόν· καὶ ἄλλο μὲν, ἐπρόσφερε ναοὺς καὶ ἀφιερῶματα· ἄλλο δὲ, ἀρετὰς· καὶ τὸ ἕνα μὲν, ἔφερε δῶρα αἰσθητὰ, ἄλλο δὲ, ἔφερε δῶρα νοητά. (1)

11: „ Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς. Πάντα τὰ ἔθνη δουλεύουσιν αὐτῷ.

Ὅλοι, λέγει, οἱ βασιλεῖς θέλουν προσκυνήσων εἰς τὸν Χριστόν· ἀγκαλὰ καὶ ἀκόμη ὅλοι δὲν τὸν ἐπροσκύνουν· ἢ λέγει, ὅτι ἀπὸ καὶ ἕθνος ἔχουν νὰ προσκυνήσουν τὸν Χριστόν, καθὼς εἶπομεν εἰς τὸν Ξ΄. Ψαλμὸν· ὁμοιάζει δὲ τὸ ρητόν τοῦτο μὲ ἐκεῖνο, ὅπου εἶπεν ὁ Ἰακώβ περὶ τοῦ Χριστοῦ·

„ Καὶ αὐτὸς προσδοκία ἔθνων. (Γέν. μθ'· 10·) (2)

12: „ Ὅτι ἐρρίσατο πτωχὸν ἐκ θυνάστου· καὶ πένητα ᾧ οὐχ ὑπῆρχε βοηθός.

Πτωχὸν καὶ πένητα ὀνομαζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἕξ ἔθνων λαὸν τῶν Χριστιανῶν, καθὼς εἶπεν καὶ εἰς τὸν 10΄. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένης· καὶ ἐν τῇ θ΄. Ψαλμῷ σιχ. 9. θυνάστην δὲ ὀνομαζει τὸν Διέβλον· ἐπειδὴ καταδυναστεύει πάλαι τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἄλλως δὲ ὁ Δαβὶδ φοβερίζει τοὺς θυνάστας καὶ τυράννους μὲ τὰ λογία ταῦτα διὰ νὰ συσταθοῦν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς βοηθεῖ τοὺς κατατυραννομένους, καὶ καταδικάζει τοὺς αὐτοὺς κατατυραννοῦντας.

13: „ Φαίσεται πτωχοῦ καὶ πενήτος, καὶ ψυχὰς πενήτων σώσει.

Τὰ

(1) Ἄλλος δὲ προσαμύζει ταῦτα ἔς εἰς τὸν Σολομῶντα, εἰς τὸν ὁποῖον πολλὴ ἡ ἐμπορία διὰ τῶν πλοίων ἐκομίζετο, τῇ Χριστῷ δὲ ἀληθῶς οὗτοι πάντες ὑπέκυψαν διὰ πίστεως, ἔς ὃς Θεῷ προσεκύνουν, ἔς ὃς βασιλεῖ δῶρα διὰ τῶν μάγων προσήγαγον· εἶπεν δ' ἂν ὡς οἱ δῶρα προσάγουσαι ψυχὰς τῆς ἀληθείας ἀνακίπτουσαι, ἔς πρὸς τῶν πονηρῶν πνευμάτων μὴ σαλευόμεναι. Ἀραβες δὲ, ὅτινες δυσμαὶ ἔσπερα ἐρμηνεύονται κατὰ τὸν Δίδυμον οἷς ἐδυνεν ὁ πρὸς ἀπάντη δεικνὺν ἥλιος, ἔς τῶν φαύλων ἔργων ἔσπερα γέγονεν ἔς ἐπιστροφῆς, ὅπερ διὰ τοῦ Σαβὰ δηλοῦται· Σαβὰ γὰρ εἰς ἐπιστροφὴν ἐρμηνεύεται. Θαραεῖς δὲ, ὃ κατασκοπὴ χαρῆς ἐρμηνεύεται, οἱ ἀκουσόμενοι εἰσιν· εἰσελθὲ εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου. (παρὰ τῇ Νικήτῃ) Ἀποκρίνεται δὲ ἔς ὃν κριτικὸς Φάτιος, ἐρωταίται, διὰ τί μάγοι ἐξ Ἀνατολῶν ἔς Περσῶν, ἔς οὐκ ἐξ ἑτέρας χώρας, ἢ ἔθνευς τῇ δεσποτικῇ τόκῃ παραγεγόνασιν πρῶτοι. „ Διὰ πολλὰς οἶμαι αἰτίας· πρῶτον μὲν γὰρ προφητείαν τινα ἐξεπλήρουν τὴν λέγουσαν, ἢ Βασιλεῖς Ἀράβων ἔς Σαβὰ δῶρα προσάξουσιν· ἔς γὰρ ἔς οἱ Πέρσαι τινικαῦτα τῶν χωρῶν τὸ κράτος εἶχον· φέρε δὲ ἢ ἐκεῖνων γῆ ἐπίσμοντε χρυσὸν ἔς σμύρναν ἔς λίβανον· ἄλλως τε, ἔς τῆς μὲν Αἰγυπτίου βασιλείας εἰς Ἀσσυρίους διαλελυμένης, τῆς τῶν Ἀσσυρίων δὲ εἰς Πέρσας μεταβηθείσης, ἔς τῶν ἐπὶ γῆς τότε βασιλέων, Περσῶν τὰ πρῶτα ἐχόντων. Ἐδεῖ τοῖς τὸ πρῶτον ἐν τοῖς τότε καιροῦ λαχοῦσι, τῇ πρώτῃ ἔς μόνῃ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἐπὶ γῆς ὑφάδναι Χριστῷ τῇ Θεῷ ἡμῶν παραγεγονότατε προσκυνῆσαι, ἔς δῶρα κομίσαι· δι' ἃν ἑσπερῶν ἀνεμνησθῶντας, ὅτι ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς, ἔς αὐτῶν τῶν μικρῶν τῆς γῆς ἐπάσης κρατοῦντων, ἔς κατὰ πάντων τὸ πρῶτον ἐχόντων, Δεσπότης ἔς Κύριος ἔς Βασιλεὺς χρηματίζει, προσκυνούμενός τε ὑπ' αὐτῶν ἔς θαυματούμενος. (Ἀμφιλοχί· ζητήματι· ριθ'·) ὅρα ἔς τὸ „ Πλοῖα Θαραεῖς τοῦ μζ' Ψαλμοῦ ἐν τῇ α΄· τόμῳ.

(2) Ὅθεν λέγει ἔς ὁ Θεοδώριτος „ Ὅρῳμεν δὲ ἔς τὸ τῆς προφητείας τέλος· οὐδὲ γὰρ εἰς ἕθνος τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ἀνέστη· ἄλλ' εἰσιν ἐν ἑκάστῳ οἱ τῆς θεογονίας τὴν ἀγλὴν δεχόμενοι· λέγει δὲ ἔς ὁ Ἡσυχίος „ Νῦν μὲν ἐκόντες προσκυνήσουσιν, ἐν δὲ τῇ μέλει καὶ ἄκοντες· αὐτοὶ γὰρ κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ὁρῶμεν αὐτῶν τὰ πάντα ὑποτεταγμένα· ἀλλὰ τότε κάμψαι αὐτῇ πᾶν γόνυ ἐπουρανίων ἔς ἐπιγίων ἔς καταχθονίων· ἐχθροὶ δὲ αὐτοῦ λείποντες χεῖν, οἱ τὰς τῆς σαρκὸς διδουπάθειας τιμῶντες· ἔς ὁ Εὐσέβιος „ Βασιλεῖς δὲ πάντες ἔς ἔθνη δουλεύουσιν αὐτῇ κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Σωτῆρος θεοφάνειαν. (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρῇ·)

Γ

Τὰ αὐτὰ ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, λέγει καὶ ἔ-
δω· πτωχὸν καὶ πένητα ὀνομάζων τὸν ἐξ Ἑθνῶν
λαὸν τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν Κύριλλον· ἡ πτω-
χὸν μὲν λέγει τὸν ἐξ Ἰουδαίων λαόν· ἐπειδὴ καὶ
ἔπεσεν ἀπὸ τὸν πλοῦτον, ὁποῦ εἶχε τῆς βοηθείας
τοῦ Θεοῦ· πένητα δὲ ὀνομάζει τὸν Ἑθνικὸν λαὸν
τῶν Χριστιανῶν· καὶ τοὺς δύο γὰρ λαοὺς ὁ Χριστὸς
ἠλέησα, καὶ διὰ τοὺς δύο ἔγινεν ἄνθρωπος· ἀλ-
λὰ, τοὺς μὲν Ἰουδαίους ἐπαραιτήσεν, ἐπειδὴ καὶ
αὐτοὶ δὲν ἐδέχθησαν τὸν Χριστόν· τὰ δὲ Ἑθνη,
ὁποῦ ἐπρόσδραμον μὲ πρὶς εἰς τὸν Χριστόν, ἔσω-
σεν αὐτὰ· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ὁ Χριστὸς
λυτρώνει ἀπὸ κάθε πειρασμόν, καὶ συμπονεῖ καὶ σφί-
ζα ἐκεῖνους τοὺς Χριστιανούς, ὁποῦ γένουν πτωχοὶ
καὶ πένητες διὰ τὴν ἀγάπην του.

14: „ Ἐκ τόκου καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρώ-
σεται τὰς ψυχὰς αὐτῶν.

Μὲ τὸν τόκον ἐφάνέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν
φιλαργυρίαν, ἥτις εἶναι χειρότερα ἀπὸ ὅλα τὰ πά-
θη· ἔπειτα μὲ τὸ ὄνομα τῆς ἀδικίας, συμπεριέλα-
βε καθολικῶς καθὰ ἁμαρτίαν· διατὶ ὅποιος ἁμαρτά-
νει, αὐτὸς καὶ ἀδικεῖ, ἢ τὸν ἑαυτὸν του μόνον,
ἢ καὶ τὸν ἀδελφόν του· ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας δὲ ταύ-
τας ἐλύτρωσεν ὁ Χριστὸς τοὺς Χριστιανούς, διὰ μέ-
σου τῶν ζωοποιῶν του ἐντολῶν· ταύτας γὰρ οἱ
Χριστιανοὶ ἐργαζόμενοι, λείπουσιν ἀπὸ κάθε ἁμαρ-

τίαν. (1).

„ Καὶ ἐντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπι-
ον αὐτῶν.

Καὶ τῇ ἀληθείᾳ· τόσον ἐντιμον εἶναι τὸ ὄ-
νομα τοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς Χριστιανούς, ὥστε ὁποῦ
εἶναι ἀρκετὸν εἰς αὐτοὺς πρὸς εὐγένειαν τὸ νὰ ὀ-
νομάζωνται Χριστιανοί, ἀντὶ διὰ κάθε ἄλλο ἀξίω-
μα. (2)

15: „ Καὶ ζήσεται.

Τὸ ζήσεται, μερικοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι
εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ μὲ τὸ „ Οὐ τῆς βλα-
θείας οὐκ ἔσαι τέλος. (Λουκ. α. 33.) ἐπειδὴ
καὶ θέλει ζῆσει ὁ Χριστὸς πάντοτε· εἰς ἑμένα ὁμῶς
φαίνεται, ὅτι προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν ἐκ νεκρῶν
ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ὅτι αὐτὸς ἀποθανὼν παλιν
θέλει ἀναζήσει.

„ Καὶ δοξάσεται αὐτῷ· ἐκ τοῦ χρο-
νίου τῆς Ἀραβίας.

Ἡ Ἀραβία εἶχε παλαιὰ πολὺ καὶ κάλλι-
σον χρυσάφι· ἦτις διὰ τοῦτο Εὐδαίμων ὀνομάζετο
κοντὰ εἰς τοὺς ἄλλους· κοντὰ δὲ εἰς τοὺς Ἑλλη-
νας

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἀδικίαν μὲν ὀνομάζει τὴν κατὰ διάνοιαν ἁμαρτίαν· τόκον δὲ, τὴν κατὰ πρᾶξιν ἁμαρτίαν· ἁμαρτάνοντες γὰρ κατὰ πρᾶξιν, ἀποδίδομεν τόκον τῷ Διαβόλῳ, ἀδικούμεθα δὲ ἁμαρτάνοντες κατὰ διάνοιαν. Διὰ τοῦτο πρῶτον τὸν τόκον περιαιρεῖ, ὕστερον δὲ ἔτι τὴν ἀδικίαν αὐτήν· δεῖ γὰρ πρῶτον ἀπέχεσθαι τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας, εἴτα τῆς κατ' ἐννοίαν ἡμῖν γινόμενης· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει ἢ Ἐκ τόκου ἔξ ἀδικίας λυτρώσεται ἐξαλείφων τὰ κατ' αὐτῶν χειρόγραφον, ἔξ χαρζόμενος τῷ τὰ πεντακόσια ἔξ τῷ τὰ πεντήκοντα ἀφείλοντι· ὁ δὲ Θεόδωρος ἢ Τόκον λέγει ὅτι τὴν πλεονεξίαν καλεῖ· ἔξ ὁ Ἠσύχιος ἢ Πείσει τοίνυν τοὺς ἀδικίᾳ ἔξ πλεονεξίας χαίροντας, ἐλαίῳ ἔξ φιλανθρωπίας κεχρησθαι· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὅθεν ἔξ ὁ Ἠσύχιος ἢ Ποῖον ὄνομα; ὁ Χριστὸς ἀφ' οὗ Χριστιανοὶ κεκλήμεθα· οὕτω γὰρ ἐντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τῶν δι' αὐτοῦ σωθέντων ἔξ πιστευσάντων καθέστηκεν ὥστε τοὺς μὲν, πλοῦτον, τοὺς δὲ, ἀξίαν, τοὺς δὲ ἔξ αὐτῆς τῆς ζωῆς καταφρονῆσαι, ἵνα μὴ τὰ τῶν Χριστιανῶν ἀνησασθαι ὑπομείνωσιν ὄνομα· παρὰ δὲ τῷ Εὐσεβίῳ ἔξ Διδύμου γράφεται, ἔξ ἐντιμον τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐνώπιον αὐτοῦ· οὕτω γὰρ τίμιον ἀπειργάσατο ὁ Χριστὸς ἑαυτῷ τὰ τῶν Χριστιανῶν ὄνομα, κατὰ τὸ „ Χαίρετε δὲ· ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

τας Χρυσή· αἰνιγματωδῶς δὲ φανερώνει διὰ τῆς Ἀραβίας τῆς κατὰ τὸ χρυσίον ὀνομασθῆς, ὅτι καθεὶ χώρα θέλει προσφέρει δῶρα χρυσᾶ καὶ ἀφιερώματα εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· ἄλλως τε δὲ καὶ πρῶτοι οἱ Ἀραβες ἐδέχθησαν τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ διὰ μέσου τοῦ Παύλου, καθὼς αὐτὸς ἐπιστέλλων εἰς τοὺς Γαλάτας λέγει·
 „Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ Θεός . . . ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα· εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν· εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκί καὶ αἵματι· οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱερουσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ Ἀποστόλους· ἀλλὰ ἐπῆλθον εἰς Ἀραβίαν· (Γαλ. α. 15.)

οἱ Χριστιανοί. (1)

16: „ Ἔσται στήριγμα ἐν τῇ γῇ ἐπ' ἄκρων τῶν ὄρεων .

Ὁ Χριστὸς, λέγει, θέλει γένη στήριγμός ἐν τῇ γῇ· ἦγουν εἰς τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν· σερειόνων αὐτοὺς, ὅπου σαλεύονται ἀπὸ τὸν Διάβολον· τὸ δὲ ἐπ' ἄκρων τῶν ὄρεων δηλοῖ, ὅτι ὁ Χριστὸς θέλει γένη στήριγμός, ἕως εἰς τὰ ἄκρα τῶν βουνῶν· τοῦτο δὲ ἐπρὸς ἐθὴ διὰ τοὺς ἀγωνιστὰς καὶ ἀσκητὰς, ὅπου κατοικοῦν εἰς τὰ ἄκρα τῶν βουνῶν· ἐπειδὴ καὶ ἐκείνους ὁ Χριστὸς στήριζει·
 (2)

„ Καὶ προσεύχονται περὶ αὐτοῦ διαπαντός· ὅλην τὴν ἡμέραν εὐλογῆσουσιν αὐτόν .

„ Ὑπεραρξήσεται ὑπὲρ τὸν λίβανον, ὁ καρπὸς αὐτοῦ .

Οἱ Χριστιανοί, λέγει, θέλουν προσευχεθῶν περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν τῆς παρὰ τοῦ Χριστοῦ διδομένης· ὥς ὅπου, ὁ μὲν Χριστὸς νὰ ἀντιλαμβάνεται καὶ νὰ τοὺς βοηθῇ, αὐτοὶ δὲ νὰ σωθῶν διὰ τοῦ Χριστοῦ τὸν ἑαυτὸν τους· μερικοὶ δὲ ἀναφέρουσι τὸ ρῆτόν τοῦτο εἰς τοὺς Προφήτας· ὅτι αὐτοὶ προγινώσκοντες τὴν εἰς ἀνθρώπους ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, παρακαλοῦσι τὸν Πατέρα νὰ στείλῃ αὐτὸν τὸ ὀλιγωρότερον, διὰ νὰ ἀφανίσῃ τὴν τυραννίαν τοῦ διαβόλου· ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν· ἦτοι πάντοτε θέλουν δοξολογοῦν τὸν Χριστόν

Τὸ βουνὸν τοῦ λιβάνου ἐδῶ ἀναφέρει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸ πολὺ ὕψος ὅπου ἔχει· ὑψηλότατον γὰρ αὐτὸ εἶναι ἀπὸ ὅλα τὰ βουνὰ τῆς Παλαιστίνης, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ καρπὸς τοῦ Χαιτιτοῦ· ἦτοι ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου, θέλει αὐξήσῃ πολὺ· ἢ καὶ ἄλλως· λίβανος μὲν ἤμπορεῖ νὰ νοηθῇ ἡ εἰδωλολατρεία· ἐπειδὴ καὶ τὸ βουνὸν τοῦ λιβάνου, ἦτον παλαιὰ γεμάτον ἀπὸ εἰδωλῶν· ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Χριστοῦ· ἦτοι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὸν Ἀθανά·

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Καὶ ὑπὲρ Σολομῶντος δὲ ὡς ὑπὲρ βασιλέως ἰδίου εὐχὰς ἐκτελέσουσι, ἃ ἔχουσιν αὐτὸν ἐν εὐφημίαις διαπαντός· ὁ δὲ Θεοδώριτος φησιν „ Ὑμνήσουσι δὲ αὐτὸν διηνεκῶς, ὑμνήσουσι δὲ ἃ τὸν αὐτοῦ Πατέρα, δι' αὐτοῦ λαβόντες τῆς ὑμνῳδίας τὰς ἀφορμὰς· τὸ γὰρ προσεύχονται περὶ αὐτοῦ, ὅτι καὶ τῷ Ἀποστολικῷ ἔκειντο· εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἢ πάλιν· δι' οὗ τὴν προσαγωγὴν ἐσχίκαμεν πρὸς τὸν Πατέρα· διὰ τοῦτο προσεύχονται ποῖνον ἅπαντες τῷ Πατρὶ ἃ ὑμνήσουσιν αὐτὸν ἐπὶ τοῖς παρὰ τοῦ Υἱοῦ εἰς αὐτοὺς γεγενημένοις ἀγαθοῖς· ὑμνήσουσι δὲ αὐτόν, ὡς παρ' αὐτοῦ ταῦτα δεχόμενοι .

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς γέγονε στήριγμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς οἰκοδομουμένης ἐπ' ἁκῶν τῶν ὄρεων· ἦτοι τῶν Ἀποστόλων ἃ Προφητῶν ἃ διὰ τοῦτο μὴ δυναμένης κρυβῆναι· λέγεται δὲ τοῦτο ἃ περὶ τοῦ Σολομῶντος· ὅτι ἔσαι ἐν τάξει στήριγματος τῇ παρ' αὐτοῦ βοηθείᾳ, τοῖς ἀσθενέσι ἃ ἀδικοῦμένοις ἃ πᾶσι ἐν τῇ γῇ τῆς Παλαιστίνης, τὸς αὐτοῦ ἀνατίθενται αὐτοὺς τῶν ἀδικούντων τιθεῖς, ὡς μὴ δὲν διαλάττειν, ὡς ἐπ' ἄκρων τῶν ὄρεων ἐσώτων ἢ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὑπὲρ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν ἔσαι τὸ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικόν .

νάσιον, ἐνίκησε τὴν Εἰδωλολατρείαν καὶ ἀπέκρυ-
ψεν αὐτήν. (1)

„Καὶ ἔξανθήσουσιν ἐκ πόλεως ὡσεὶ
ὁ χόρτος τῆς γῆς.

Τὸ ἐκ πόλεως ἀορίσως εἶπα, διὰ τὴν φα-
νερῶσιν, ὅτι ἀπὸ κάθε πόλιν ἐξήνθησαν καὶ ἐβλά-
ψαν Χριστιανοί· ὡσεὶ χόρτος δέ, διὰ τὸ πλῆθος
αὐτῶν καὶ τὴν αὐξήσιν· νοεῖται δὲ πόλις καὶ ἡ
Ἐκκλησία κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὡς τὸ· „ Δεδο-
ξασμένα ἐλάληθη περὶ σοῦ ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ·
(Ψαλ. πς. 3.) Μερικοὶ δὲ Πόλιν ξεχωριστὰ
ἐννοοῦσι τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξήν-
θησαν οἱ ἀπισήσαντες Ἰουδαῖοι καὶ ὀλίγη ἔμα-
ρανθησαν ὡσάν τὰ χορτάρια, ἀφ' οὗ αὐξήθη τὸ
κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

17: „ ἔσται τὸ ὄνομα αὐτοῦ· εὐλογημέ-
νον εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι φανερόν ἀπὸ αὐτὰ
καὶ πράγματα· διὰτὶ τὸ ὄνομα Χριστός ἡ Ἰησοῦς
αὐφημεῖται καὶ δοξολογεῖται πάντοτε ἀπὸ ὅλους
τοὺς Χριστιανούς, τοὺς εὐρισκομένους εἰς ὅλα τὰ
μέρη τοῦ κόσμου.

„ Πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα
αὐτοῦ.

Τὸ ὄνομα, λέγει, τοῦ Χριστοῦ κατὰ
τὴν Θεότητα (ὁποῖον εἶναι τὸ, ὃ ὦν· τὸ ὁποῖ-
ον δηλοῖ, ἐκεῖνος ὁποῦ εἶναι πάντοτε· καθὼς αὐ-
τός ὁ ἴδιος ἐνόμασεν ἑξὶ τὸν ἑαυτόν του, ὅταν
ἐφάνη εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐν τῇ βίτῃ) τοῦτο, λέ-
γω, τὸ ὄνομα, διαμένει πρὸ τῆς ποιήσεως τοῦ
ἡλίου· εἰδὲ καὶ εἰπῆς καὶ τὸ ὄνομα Χριστός, τὸ
πρὸ τοῦ ἡλίου θέλεις νοήσεις, ἀντὶ τοῦ ὑπὲρ τὸν
ἡλίον· ἦτοι περισσότερο ἀπὸ τὸν ἡλίον· ἐπειδὴ,
ὁ μὲν ἥλιος ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ κόσμου πίπτει
καὶ σκοτίζεται· ὁμοίως καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα· τὸ
δὲ ὄνομα Χριστός, αὐτὸ μένει ἀδιάπτωτον, καὶ
λάμπον, καὶ εἰς ὅλους γνωρίζομενον. (2.)

„ Καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν αὐτῷ πᾶ-
σαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Πάντα τὰ
ἔθνη μακαριοῖσιν αὐτόν.

Τὸ μὲν εὐλογηθήσονται θέλει νὰ εἰπῇ ἀ-
γιασθήσονται, χαριτωθήσονται· διὰτὶ ἡμεῖς οἱ πι-
στοί, ὀνομαζόμενοι Χριστιανοί, μὲ τὸ ὄνομα τοῦ-
το δοξαζόμεθα· τοῦτο δὲ ὑπεσχέθη καὶ εἰς τὸν
Ἀβραάμ ὁ Θεός, ὅτι θέλουν εὐλογηθῶν εἰς τὸ
σπέρμα του ὅλα τὰ ἔθνη. „ Καὶ εὐλογηθήσαν-
ται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς.
(Γεν. πς. 4.) ὁ δὲ Παῦλος λέγει, ὅτι τὸ
σπέρμα τοῦτο τοῦ Ἀβραάμ εἶναι ὁ Χριστός·
(Γαλ. γ'. 16.) ὅθεν καὶ ὅλα τὰ ἔθνη θέλουν,
λέγει, εὐφημήσουν αὐτόν· φυλαὶ δὲ ὀνομαζέται τὰς
γενεὰς τῶν ἀνθρώπων. (3.)

18: „ Εὐ-

(1) Ἡ κατὰ τὸν Εὐσέβιον· λίβανος ἡ Ἱερουσαλήμ, κατὰ δὲ τοῦ Σωτήρος ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ὑψώθη παρὰ τὴν
ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν· τοῦτο δὲ νοεῖται καὶ περὶ τοῦ Σολομῶντος κατὰ τὸν Θεόδωρον.
ὅτι δηλαδὴ εἰς τὸ τοῦ Σολομῶντος σπέρμα καὶ γένος, θέλει εἶναι εὐλογία· ὥστε ὁποῦ οἱ υἱοὶ του νὰ θαυμάζωνται
κατὰ τὸ κάλλος καὶ πλῆθος καὶ δύναμιν, ὅχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰς ἐν τῷ Λιβάνῳ Κέδρους, καὶ ἀπὸ τῆς ἄγαν εὐπαιδίας
τὸ γένος αὐτοῦ ἀθρόως ἀρθῆσεται, καὶ φανεῖται δίκην χόρτου αὐξάνον.

(2) Μερικοὶ δὲ βιάζονται καὶ προσεκομίζουσι ταῦτα καὶ εἰς τὸν Σολομῶντα· κυριώτερον ὅμως ἀρμόζουσιν εἰς τὸν Χρι-
στὸν· δεικνύσι γάρ, ὡς οὗτος ὁ μὴ ἀποκταθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων βρεφῶν ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου, πρὸ καταβολῆς κόσμου
ὑπάρχει μετὰ τοῦ Πατρὸς, οὗ τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, διακρινόμενος ἐστὶ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Πάντα φησι τὰ ἔθνη μακαρίσιν αὐτόν καὶ ὕμνων ἄξιον ὀνομαζέει· ὁ δὲ Ἰσχυρὸς
ἀ-

18: „Εὐλογητός Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ,
„ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος.

Ἰδοὺ ἐφανερώσεν ἐδῶ τὸ κεκρυμμένον ὁ
Θεὸς Δαβὶδ· Θεὸν γὰρ ἀνακηρύττει τὸν Χριστὸν,
καὶ Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, διὰ τὴν δέξιν, ὅτι ὁ Χρι-
στὸς, οὗτος εἶναι καὶ τοῦ Ἰσραὴλ Θεός, ὅς τις
ἐθαυματούργησε καὶ τὰ παλαιὰ θαυμάσια ἐκεῖνα,
διὰ τὴν προπάτορα τῶν Ἰουδαίων, Ἰσραὴλ· τὸ δὲ
μόνος ἐπρόσθεσεν, οὐ πρὸς διαφορὰν τοῦ Υἱοῦ ἢ
τοῦ Πνεύματος· ἀλλὰ πρὸς διαφορὰν τῶν ψευδο-
νύμων Θεῶν. (1)

19: „Καὶ εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῆς δό-
„ξης αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν
„αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Δόξα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἐνανθρώπησις
αὐτοῦ, καὶ τὰ κατ' αὐτὴν παθήματα· διὰ τοῦ-
των γὰρ ἐδοξάσθη κοντὰ εἰς τοὺς πιστοὺς, ὅτι Θε-
ὸς ὢντας, ἔπαθε ταῦτα δι' ἡμᾶς· ὄνομα δὲ τῆς
ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ εἶναι τὸ Χριστός· Χριστός
γὰρ δηλοῖ Θεὸν καὶ ἄνθρωπον· ὅς τις καὶ εἰς τοῦ-
τον τὸν αἰῶνα εὐλογεῖται καὶ δοξάζεται, καθὼς

ἀνωτέρω εἶπε· καὶ πολλῶ μᾶλλον εἰς τὸν μέλλον-
τα, ὅταν δὲν θέλῃ εἶναι τινες νὰ τὸν βλασφημῇ·
ἀφ' οὗ λοιπὸν ὅλοι καὶ ἄνθρωποι καὶ Δαίμονες ὑ-
παταχθοῦν εἰς τὸν Χριστὸν, ἡμεῖς ἡμποροῦμεν νὰ
εἰποῦμεν, ὅτι τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ λέγεται
περιφραστικῶς ἀντὶ τοῦ, αὐτοῦ· ἢ τὸ ὄνομα τῆς
δόξης, ἀντὶ τοῦ, τὸ ἐνδοξόν. (2)

„Καὶ πληροῦσεται τῆς δόξης αὐ-
„τοῦ πᾶσα ἡ γῆ· γένοιτο! γέ-
„νοιτο!

Τὸ ρητὸν τοῦτο προφητεύει τὴν εἰς Χρι-
στὸν πίσιν ὅλων τῶν Ἐθνῶν· εἴτι γὰρ καὶ πρὸς
τὸν Μωϋσῆν εἶπεν ὁ Θεός, „Ζώ, ἐγὼ καὶ
ζῶν τὸ ὄνομά μου, καὶ ἐμπλήσει ἡ δόξα Κυ-
ρίου πᾶσαν τὴν γῆν· (Ἀριθ. ιδ'. 21.) τοῦτο
καὶ ὁ Ἡσαΐας ἤκουσεν· ὅταν ἐφώναζον τὰ Σε-
ραφείμ καὶ ἔλεγον· „Ἅγιος ἅγιος ὁσιος Κύ-
ριος Σαβαώθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης
αὐτοῦ· δύο φορεῖς δὲ εἶπε, τὸ γένοιτο, καθὼς
καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ μ'. Ψαλμοῦ ἐρμηνεύσαμεν·
ἐπειδὴ καὶ ἐδῶ τελειώνει τὸ δεύτερον τμήμα· ἡ-
τοι βιβλίον τοῦ Ψαλτηρίου· καὶ ὅρα ἐν τῷ τί-
λει τοῦ Προοιμίου. (3.)

Ψαλ.

λέγει· „Πᾶσαι φυλαὶ ἔχουσιν καὶ ἡμεῖς πρότερον ἐν τῇ πλάνῃ διαγινώσκοντες, νῦν συμφώνως τὴν εὐλογίαν ἰδέξαν-
τες· ὅθεν αὐτὸν ἔχουσιν μακαριοῦσι· ποῖον μακαρισμὸν; ἢ πάντως τὸν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις κείμενον· „Μακαρία ἡ
κοιλία ἡ βαστάσασά σε, ἔχουσι οὕτως ἐθήλασας.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ποῖα δὲ θαυμάσια ἐποίησεν; ἢ τὸ καταργῆσαι τὴν δυναστείαν τοῦ Σατανᾶ, ἢ
ἐξελεῖσθαι τοὺς ἐπιβουλευομένους τῆς τῶν Δαιμόνων τυραννίδος· ὁ δὲ Ἀνόνημος λέγει· „Τὸ μόνος ἐπὶ τῆς φύ-
σεως λέγεται τῆς ἁγίας Τριάδος, ἡλὶς ἐστὶ Θεός· ἔχουσι δὲ ἐπὶ τῶν ὑποστάσεων αὐτῆς, ὁμοφυῶν καὶ ὁμοου-
σίων οὐσῶν.

(2) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδόριτος· „Εἰ γὰρ τὴν φύσιν αὐτοῦ ὡς ἀνέφικτον ἄγνοοῦμεν, ἀλλὰ τὸ σωτήριον αὐτοῦ ἰδὲν ἔχου-
μεν ὄνομα, ὁ δὲ Κύριλλος ὄνομα λέγει τὸ, υἱός.

(3) Τὸ γένοιτο γένοιτο ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ γράφεται· ἀμήν ἀμήν· ὁ δὲ Ἀκύλας εἶπε· „Πεπισημένως· ἄλλος δὲ
λέγει· „ὅτι ἐδῶ ἐπληρώθησαν αἱ εὐχαὶ τοῦ Δαβὶδ, τὰς ὁποίας προσήγατο διὰ τὴν διαμονὴν τοῦ θρόνου τοῦ Λε-
γών· „Καὶ νῦν Κύριέ μου, ἱπῆκα ὁ ἐλάλησας περὶ τοῦ δούλου σου καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, πίσωσεν ἕως τοῦ αἰῶνος·
Κύριε παντοκράτωρ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ· καὶ νῦν καθὼς ἐλάλησας μεγαλυνθεῖν τὸ ὄνομά σου ἕως αἰῶνος· (Β'. Βα-
σιλ. ζ'. 23.) ὁ γὰρ Θεός προλαβὼν εἶπε περὶ τοῦ Σολομῶν· „Καὶ πισωθήσεται ὁ οἶκος αὐτοῦ, καὶ ἡ βα-
σιλεία αὐτοῦ ἐνώπιόν μου ἕως αἰῶνος· καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ἔσται ἀνορθωμένος εἰς τὸν αἰῶνα· (αὐτόθ. 16.) ὁ
δὲ Θεοδόριτος λέγει· „Τοῦτο διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ὁ Προφήτης μεμαθηκὼς καὶ πυρσυνθεὶς τῇ πόθῃ.

Ψαλμός . ΟΒ'.

„ Εξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαβὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαί . (1)
Ψαλμός τῷ Ἀσάφ .

Ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν εἰς τὸ Προοίμιον τῆς βίβλου τῶν Ψαλμῶν , ὅτι οἱ Ψαλμοὶ ὅλοι εἶναι τοῦ Δαβὶδ , καὶ πῶς ἐδῶ λέγεται ὅτι ἐξέλιπον ; καὶ ἀποκρινόμεθα , ὅτι οἱ ὕμνοι ἐξέλιπον τοῦ Δαβὶδ , ἀλλ' ἔχι καὶ οἱ Ψαλμοὶ . διὰ τί ἀπὸ τούτων Ψαλμοῦς ὅπου ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ , ἄλλους μὲν αὐτὸς ἰμνολογεῖ εἰς τὸν Θεὸν μὲ τὴν νάβλαν ἢ τὴν κιθάραν του , ἄλλους δὲ εἰδίδεν εἰς τοὺς πρωτοψάλτας , διὰ τὰ τοὺς μελωδοῦν ἑκαῖνοι . καθὼς καὶ τὸν παρόντα Ψαλμὸν , καὶ τοὺς ἀκολουθούς ἑνδεκά Ψαλμοὺς , ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀσάφ καὶ τοὺς ἐμελωδῆσεν . ὁμοίως καὶ ἄλλους Ψαλμοὺς ἔδωκεν εἰς ἄλλους ψαλτωδοὺς , καθὼς εἰς τὸ Προοίμιον εἶπομεν ἐν κεφ . Ε' . τὸ ἐξέλιπον λοιπὸν δηλοῖ , ὅτι οἱ ἀκόλουθοι Ψαλμοὶ δὲν ἰμνολογήθησαν ἀπὸ τὸν Δαβὶδ , ἀγκαλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ συνεγράφησαν . πρέπει δὲ νὰ θαυμάζωμεν , πῶς ἡ θεία χάρις τοῦ Πνεύματος ἐχάρισε διὰ τῶν Ψαλμῶν διάφορα ἱατρικὰ εἰς τὰ διάφορα πάθη τῶν ἀνθρώπων . καθὼς καὶ τώρα ἔκαμεν εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν . διὰ τί ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀποβλέπει καὶ ἱατρῶσι ἑκαῖνους τοὺς μικροψύχους , ὅπου σκανδαλίζονται διὰ τὰ ἀκατάληπτα κρίματα τοῦ Θεοῦ , κατὰ τὸν Ἀθινάσιον καὶ τὸν Θεόδωρον : δηλαδή πῶς ὁ Θεὸς , ὑποφέρει μὲν τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους , ὅπου ευτυχοῦν , παραβλέπει δὲ τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους ὅπου δυσυχοῦν ! ἐσχηματίσθη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐκ προσώπου τοῦ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντος λαοῦ τῶν Ἑβραίων , καὶ μάλιστα τοῦ ἐναρέτου καὶ θεοφιλεσέρου , κατὰ τὸν ἀνωτέρω Θεόδωρον καὶ Θεοδώριτον . ἀρμυζει δὲ καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν μικροψυχον . ἐπειδὴ καὶ παρηγορεῖ τὴν μικροψυχίαν του . (2)

1 : „ Ὡς

ἐπεύχεται γενέσθαι , ἢ πέραν τὴν Προφητείαν λαβεῖν . ἢ ἐπιλέγει , γένοιτο γένοιτο . ἢ ὁ Ἠσυχίας „ Διὰ τί δὲ διπλασιάζει τὸ γένοιτο ; ἐπιταχύνει τὴν ἡμετέραν ἐλευθερίαν βουλόμενος , ἢ τὴν τῶν Δικαίων ἐλπίδα . ὅταν γὰρ ἡ γῆ πληρωθῇ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ , τότε ὁ παρὼν κόσμος συντελεῖται ἢ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐμφανίζεται .

(1) Ἄλλος δὲ λέγει , ὅτι τὸ , ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαβὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαί , ἀλόγως μερικὸν ἐσήμασαν μὲ τὸν παρόντα Ψαλμὸν . τέλος γὰρ τοῦτο ἐστὶ τοῦ ΟΑ' Ψαλμοῦ , ἢ ἐκείνῳ συνάπτεται . ἢ ἐστὶν αὐτὸ μέρος εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ πληρώσει τῶν τοῦ Δαβὶδ προσευχῶν . (παρὰ τῷ Νικητῇ .) ὅθεν ἢ ἐν ταῖς ἐκδόσεσι ταῖς ἐν Λειψία γενομέναις . σίχος 10 . ἀριθμεῖται τοῦ ΟΑ' Ψαλμοῦ τὸ , ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαβὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαί . ἐν ἄλλοις δὲ προσίθεται „ Ὡς δὲ πρὸς τὸν Ἀσάφ .

(2) Ὅθεν ἢ ὁ ἄγιος Ἐφραίμ εἶπεν „ Ἐπειδὴ τοίνυν ἢ ὁ ἡμέτερος νός εὐλόισθας ὦν , βαδίως καταφέρεται πρὸς τὰ

1: „Ὡς ἀγαθός ὁ Θεὸς τῇ Ἰσραὴλ.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι ἐπιτακτικόν καὶ βεβαιωτικόν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον ὄντως καὶ ἀληθῶς, λέγει, καὶ πολλὰ ἀγαθὸς εἶναι ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν· ἐπεὶ δὲ διὰ μέσου τῆς σκλαβίας καὶ τῶν θλίψεων, παιδαγωγεῖ αὐτόν, καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ πραγματεύεται· διότι ὁ χι ἀπὸ μῖσος, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπης δίδει τὰς παιδείας πρὸς διόρθωσιν τῶν παιδευομένων.

„Τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ.

Ἀγαθός, λέγει, εἶναι ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἰσραὴλ, κοντὰ ὅμως εἰς ἐκείνους, ὅπου εἶναι εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ· ἤγουν εἰς ἐκείνους, ὅπου ὁρθὰ συλλογίζονται· καρδίαν γὰρ ἐδῶ ὀνομάζει τὸν λογισμόν. (1)

2: „Ἐμοῦ δὲ παραμικρὸν ἐσαλεύθησαν
„οἱ πόδες· παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ
„διαβήματά μου.

Πόδας ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς λογισμούς τῆς ψυχῆς, τοὺς ζηρῶντας τὴν εὐσέβειαν, κατὰ τὸν Ὀριγένη καὶ Θεοδώριτον· ὀλίγον, λέγει, ἔλειψε νὰ παρτραπῶ, καὶ νὰ πέσω εἰς κρημνὸν, τοῦ νὰ μὴ πιστεύω, πῶς ὁ Θεὸς προνοεῖται τὸν κόσμον, καὶ τὰ διαβήματα· ἤγουν τὰ διανοήματα τῆς ψυχῆς μου ὀλίγον ἔλειψε νὰ ξεχυθῶν· ἤγουν νὰ χαυνωθῶν καὶ νὰ τραποῦν εἰς τὸ χεῖρον· ἐπεὶ δὲ ἐκείνο πὸ πρᾶγμα ὅπου χύνεται, αὐτὸ καὶ χαυνώνεται καὶ ἀλύεται. (2)

3: „Ὅτι ἐξήλωσα ἐπὶ τοῖς ἐνόμοις εἰρήνην
„νὴν ἁμαρτωλῶν θεορῶν.

Ἐδῶ λέγει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν ἐκινδύνευε νὰ σαλευθῇ καὶ νὰ ἐκχυθῇ· ὁ κληρὸν δὲ ὀνομάζει τὸν κατὰ πρᾶγματος ἀνευλόγου κινούμενον εὐλογον θυμὸν· διὰ τί, λέγει, καθὼς ἐνόμιζον ἐγὼ, ἐθυμώθηκα δικαίως διὰ τοὺς ἀνόμους καὶ ἀσεβεῖς ἐχθρούς· ἐπεὶ δὲ καὶ ἔβλεπον αὐτοὺς νὰ ἔχουν εἰρήνην, καὶ νὰ μὴ πολεμῶνται ἀπὸ δυνατώτερον ἔθνος· ἀλλὰ ἀπολάμβανον καθὲ ἀνέσιν, καὶ μὴ ὅλον ὅπου εἶναι.

τὰ τερπνὰ τοῦ βίου, καὶ μὴ παρέργως ἡμᾶς ἔχειν πρὸς τὴν τῶν αἰσθήσεων φυλακὴν· ὁ γὰρ μισόκαλος, πειράζων συγχέει τὰ πρᾶγματα, ὅπως μὴ εὖρῃ ὁ κυβερνήτης νοῦς διαστῆλαι ἀναμέσον καλοῦ τε καὶ κακοῦ· διὸ σὺν τῷ Προφήτῃ τούτῳ τὸν Ψαλμὸν ἔδωκεν πρὶν σκοτισθῆναι· πάνυ γὰρ ἡμῖν συμβάλλεται ἡ ἐν αὐτῇ ἐγκειμένη διδασκαλία, τὴν λύσιν τῶν ζητουμένων προσφέρουσα· ἐξηγεῖται γὰρ τὸ ἀνώμαλον τοῦ βίου, τοὺς πειρασμούς, καὶ τοὺς ἀλίσκομένους διὰ τῶν πειρασμῶν, καὶ τοὺς περιγινόμενους τῶν πειρασμῶν διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ τὰς ἐκείνου ἀμοιβάς.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Πολλὴν ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ ποιεῖται κηδεμονίαν· ἀλλὰ τούτο οὐ πάντες ὕσασιν· ἀλλ' οἱ ὁρθοὶ καὶ ὑγιεῖς χρώμενοι λογισμοῖς· ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησὶ· „Μέλλων γὰρ διηγείσθαι τὴν τῶν ἀσεβῶν ἐνημερίαν, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα αὐτοῖς ἀποκειμένην κόλασιν, προτρέπει τὸ τοῖς εὐθέσι ἀγαθὸν εἶναι τὸν Θεόν· ὅπως ἂν γνοῖεν οἱ τὴν εὐσεβῆ αἰρούμενοι μερίδα, ὡς μόνους τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ ἔσται ἀγαθὸς ὁ Θεός, οὐ μὴν καὶ τοῖς φαυλότατα ἁμαρτάνουσιν· ὥστε εἰ καὶ δοκοῦσιν ἐνημερεῖν, φησὶ, ταραττέσθω μηδεὶς, τὸ μικρὸν ὕψος ἐκδεχόμενον αὐτοὺς κολασήριον ἐνοῶν.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Πόδας καὶ διαβήματα τὰς πρακτικὰς πορείας καὶ τὰ τῆς διανοίας κινήματα προσάγορεύει· οὐ μὴν ἐσαλεύθῃ τοὺς πόδας· τούτῳ τὴν πολιτείαν ἐπὶ τὸ χεῖρον οὐκ ἔτριψεν, οὐδὲ ἐξεχύθη τὰ διαβήματα· οὐδὲ γὰρ τὰς ὁρμὰς τῆς ψυχῆς εἰς ἀσωτείαν ἔτριψεν.

καὶ ἁμαρτωλοὶ καὶ κακοί. (1)

„μετὰ ἀνθρώπων οὐ μαστιγωθήσονται.

4: „Ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνάενσις ἐν τῷ Ἰα-
„νάτῳ αὐτῶν, καὶ στερεῶμα ἐν τῇ
μάστιγι αὐτῶν.

Διὰ τί βλέπω, λέγει, ὅτι εἰς τοὺς ἄ-
σεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὺς, δὲν εἶναι ἀπαγόρευσις
καὶ ἀποστροφή εἰς τὸν θάνατόν τους: ἦτοι δὲν εἶ-
ναι μισητός ὁ θάνατος αὐτῶν, καθὼς εἶναι μι-
σητός ὁ θάνατος τῶν βίβως καὶ παρὰ φύσιν ἀ-
ποθησκόντων· ἀλλὰ εἶναι γλυκὺς· διὰ τί ἔρχε-
ται εἰς αὐτοὺς κατὰ φύσιν, καὶ χωρὶς καμμί-
αν βίαν· οὐδὲ εἶναι ἐπιμονὴ καὶ πολυκαιρία εἰς
τὰς πληγὰς καὶ ἀσθενείας των· διὰ τί ἂν καὶ
καμμίαν φορὰν ἀσθενήσουν καὶ κακοπαθήσουν, ὁ
γλήγορα πάλιν ὑγιαίνουν καὶ ἐλευθερώνονται ἀπὸ
τῆν ἀσθενείαν. (2)

Οἱ ἀσεβεῖς, λέγει, καὶ ἁμαρτωλοὶ δὲν
εὐρίσκονται εἰς κόπους καὶ μόχθους, καθὼς εὐ-
ρίσκονται οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι· ἐπεὶ δὴ τὸ κοπιᾶν
εἶναι ἴδιον τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ χωρὶς κόπον ἀ-
ποκοῦσι τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς εὐτυχίας· ἀλλ' οὐ-
δὲ αὐτοὶ, ὡς ἔμοι φαίνεται, ἐκακοπαθήσαν ὡς
οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι κακοπαθοῦν: τοῦ μέλλοντος
δηλαδὴ χρόνου λαμβανομένου ἀντὶ παρασμένου.
(3)

6: „Διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὤ-
„περηφάνια αὐτῶν εἰς τέλος.

Διὰ τοῦτο, λέγει: ἔχουν διὰ τί τὰ
πράγματα τρέχουν εἰς αὐτοὺς καθὼς τὸ ποταμὸν
ταυτὸν εἰπεῖν· διὰ τί εὐτυχοῦν ὅλα τὰ πράγ-
μα.

5: „Ἐν κόποις ἀνθρώπων οὐκ εἰσὶ, καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „Καί γε Δαβὶδ Ἰλιγγιᾷ ἔσχαλλει πρὸς τοὺς κακοὺς εὐθνηοῦντας· εἴτα
πέμπων τοὺς λογισμοὺς εἰς τὰ ἐκείθεν δικαιοτήρια, ἔτι τὴν ἀποκειμένην τοῖς βίοις ἀντίδοσιν, εἴπω τῆς ταραχῆς
ἵσταται, ἔτι τὸ λυποῦν θρασυτεῖα· λέγει δὲ ὁ Ἰδθ πρὸς τὸν Θεόν „Διὰ τί ἀσεβεῖς ζῶσι; πεπαλαίωται δὲ
ἐν πλούτῳ; (κά. 7.) ὁμοίως ἔτι Ἱερεμίας „Δίκαιος εἰ Κύριε, ὅτι ἀπολογησάμην πρὸς σέ· πλὴν κρίματα
λαλήσω πρὸς σέ· τί ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐδοῦται; εὐσύνησαν πάντες οἱ ἀθετοῦντες ἀθετήματα; (Ἱερ. κβ'. 1.)
ἠπέρουν μὲν ἔτι οὗτοι ἔζητουν· ἀλλ' οὐκ ἐξίσου τοῖς ἀσεβεῖσιν· οὐδὲ ἐγκαλοῦντες τῷ Θεῷ, οὐδὲ καταγινώσκοντες
ἀδικίαν ἐκ τῶν γινόμενων αὐτοῦ· ὁ μὲν γὰρ Δαβὶδ ἀλλαχοῦ λέγει „Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη Θεοῦ· ὁ δὲ Ἰδθ
τοσαῦτα παθὼν, οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ Θεῷ· ὁ δὲ Ἱερεμίας, αὐτὸ τοῦτο προσεγγόμενος, μήτις ὑποπτεύσῃ ποτε,
προτίθισι τῆς ἐρωτήσεως τὴν αὐτοῦ κρίσιν, εἰπάν· „Δίκαιος εἰ Κύριε· τουτέστιν, οἶδαμεν, ὅτι δικαίως ἀπαν-
τα γίνεται παρὰ σοῦ, τὸν δὲ τρόπον οὐκ ἐπισάμεθα· τί οὖν; ἔμαθον ἐκεῖνοί τι πλεόν; ἀλλ' οὐδὲ ἀποκρίσεως
μὲν οὖν ὑπὲρ τούτου ἔτυχον· ὃ ἔτι δηλὸν ὁ Δαβὶδ ἔλεγε· „Καὶ ὑπέλαβον τοῦ γινῶναι· ὅτι τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐ-
νώτιόν μου· οὐκ ἔτυχον δὲ ἀποκρίσεως, ἵνα τοὺς μετὰ ταῦτα παιδεύσωσι, μηδὲν ἐρωτῶν τοιοῦτον.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος σὺν τῷ Νικήτῃ λέγουσιν „Ἐυρυπολοῦμιν, φησι, βλέπων τοὺς παρανομία συζῶντας ἐν
εἰρήνῃ βαθεῖα καὶ εὐπορίᾳ καὶ τὸν θάνατον δὲ οὕτως εὐδαίμονα τοιούτους ὑπομένειν, ὡς ζηλοῦσθαι παρὰ πάντων· ἔ-
τι μὲν ἀνανεύειν, εἴτις αὐτὸν ἔρωτο, εἰ βούλοιο τοιούτου θανάτου τυχεῖν· ἀλλ' ἐθέλειν ἕκαστον οὕτως ἀποθανεῖν·
οἱ γὰρ ἐν κινδύνοις καὶ κακοπαθείαις ἐξεταζόμενοι, ἀπαγορευοῦσιν ἑαυτούς· ὡς τῆς ἀνανεύσεως δηλώσεως τὴν ἀπα-
γορεύουσιν· ἀπαγορεύειν γὰρ τι βουλόμενοι ἀνανεύειν εἰσάγαμεν· σφάγιστον δὲ εἶπεν ὁ Ἀκύλας, οὐκ ἔστι δυσπάθεια
τουτέστιν οὐκ ἔστιν ἰδεῖν αὐτοὺς πάθος ὑπομένοντας, ὥς ἔτι ἀπαγορευθῆναι· εἰ γὰρ ἔτι ἐν κινδύνοις ἔδοξαν ποτε ἐξε-
τάζεσθαι οὐκ ἐνῆν αὐτοὺς ἰδεῖν ἀπαγορευθέντας καὶ ἀπεληπισθέντας τοῦ ζῆν ἀπὸ τῶν ἐπιχειρῶντων κινδύνων, ἀλλὰ
πρὸς ὀλίγον πάσχειν δοκοῦντες ἀπηλάττοντο.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „Ὅσοι ἐν τῇ παρόντι βίᾳ οὐκ ἠξιώθησαν μετὰ ἀνθρώπων μαστιγωθῆναι, ἐν τῇ
μέλλοντι αἰῶνι τηροῦνται μετὰ Δαιμόνων καλῶς εἶναι, διὰ τὸ πάντων χαλεπώτερα εἰργάζεσθαι· ἔφη δὲ ὁ ὁσίων

μασίων, διὰ τοῦτο ἐκυρίευσεν τελείως αὐτοὺς ἡ
ὑπερηφάνεια. (1)

„ Περιεβάλοντο ἀδικίαν καὶ ἀσεβειαν
„ ἐαυτῶν.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἔτι ὑπερηφανεύθησαν οἱ
ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὶ, διὰ τί εὐτυχοῦσι, διὰ
τοῦτο ἐφόρεσαν τὴν ἀδικίαν καὶ ἀσεβειάν τους,
ὡς ἂν φόρεμα· φανερόναι δὲ τὸ φόρεμα, ὅτι αὐ-
τοὶ εἶχον τὴν ἀδικίαν καὶ ἀσεβειαν ἐνδυμένην
τριγύρω, καὶ ἀπὸ κάθε μέρος· εἰς πολλὰ δὲ μέ-
ρη τῶν Ψαλμῶν μεταχειρίζεται τὴν τοιούτην πα-
ρομοίωσιν τοῦ φορέματος ὁ θεὸς Δαβὶδ· κατὰ
τὸ „ Περιβαλέσθωσαν αἰσχύνην καὶ ἔντροπὴν·
(Ψαλ. ο΄. 14,) καὶ πάλιν „ Ἐνδυσάσθωσαν
οἱ ἐνδιαβάλλοντές με ἔντροπὴν, καὶ περιβαλέσθω-
σαν ὡς διπλοῦδα αἰσχύνην αὐτῶν· (Ψαλ. ρθ΄.
28.) καὶ ἄλλα τοιαῦτα· εἰς δὲ τὸ ῥητόν του-
το δηλοῦται ἀκόμη, καὶ ὅτι οἱ ἀσεβεῖς εὐτυχοῦν-
τες, ἐκαυχῶντο καὶ ἐπιδείκνυν ἑκαμὸν τῆς ἀσε-
βείας καὶ ἀδικίας των, καθὼς κἀκεῖ τινὰς ἐπί-
δεικναι καὶ μὲ τὰ ἱματῖα ὅπου φορεῖ. (2)

7: „ Ἐξελεύσεται ὡς ἐκ στέατος ἡ ἀδικία

„ αὐτῶν.

Ἡ ἀδικία, λέγει, θέλει εὔγει ἀπὸ τοῦς
ἀνωτέρω εὐτυχοῦντας ἀσεβεῖς, ὡς ἂν ἀπὸ ὀξύγ-
γι· ἦθουν θέλει εὔγει λιπαρὰ καὶ πλουτία ἡ ἀ-
δικία· τοιοῦτον γὰρ λιπαρὸν εἶναι καὶ ἐκεῖνο,
ὅπου τρέχει ἀπὸ τὸ ὀξύγχι· ἡ ὀξύγχι ὀνομά-
ζει τὴν καλοπάθειαν καὶ τρυφήν· λέγει λοιπὸν,
ὅτι ἀπὸ τὴν πολλὴν τρυφήν αὐτῶν θέλει εὔγει ἡ
ἀδικία· περιττοῦ λαμβανομένου τοῦ ὡς ἐπιρρή-
ματος· ἀντὶ δὲ καὶ εἰπὴ ἐξῆλθεν, εἶπαν ἐξελεύ-
σεται, κατὰ ἀντιχρονισμόν, τοῦ μέλλοντος χρό-
νου λαμβανομένου ἀντὶ περασμένου· ἔτι γὰρ
καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπε· καθὼς καὶ τὸ μασιγωθή-
σονται, ὅπου εἶπαν ἀνωτέρω, ἀντὶ τοῦ ἐμασι-
γώθησαν νοεῖται, ὡς ἐρμηνεύσαμεν. (3)

„ Διπλώσαν εἰς διαφθορὰν καρδίας.

8: „ Διεννήθησαν καὶ ἐλάλησαν ἐν πο-
„ νηρίᾳ· ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλη-
„ σαν.

Οἱ εὐτυχοῦντες ἁμαρτωλοὶ, λέγει, ἦλθον
εἰς βεβαίαν διαφθορὰν καὶ ἔξιν τῆς ἀδικίας· ἔξιν
γὰρ ὀνομάζεται ἡ εἰς κἀκεῖνα πράγματα βεβαίᾳ δια-
θε-

- Κασιανός· „ Τρισάθλιοι εἰσιν οἱ ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες τοῖς ἁμαρτήμασι· ἢ τοσοῦτον μᾶλλον, ὅσην πειρασμὸς
τις, ἢ μάστιξ ἐπάξια τῶν πονηρῶν ἔργων αὐτοῖς μὴ ἐπιφέρειται· ἀλλ' ἐν ἀνέσει διάγουσι· λέγει δὲ ὁ σοφὸς
Νεῖλος· „ Θέλει τὸν ἁμαρτωλὸν εὐτυχεῖν· τὸ ξίφος γὰρ αὐτῷ τῆς δίκης ἐπιτίθεται· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει·
„ Ἀνθρώπου ἐνταῦθα νοεῖ τὸν φυλάττοντα τοῦ λογικοῦ τὸ ἀξίωμα, τὸν ἐν ἀρεταῖς ὄντα· ἢ τὸν διὰ μετανοίας
διορθούμενον· ἐν τοῖς τούτων οὖν κόποις οὐκ εἰσιν οἱ ἁμαρτωλοὶ, οὐδὲ μετὰ ἀνθρώπων· ἢ τοὶ δικαίων κοπιῶσι καὶ
ἐργάζονται· περὶ ὧν εἴρηται· Ἐκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον· οὐδὲ μασιζονται μετὰ τῶν
ὀλισθησάντων καὶ ἐλπίδα σωτηρίας ἔχόντων· περὶ ὧν γέγραπται· „ Μασιγοὶ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παρὰδέχεται.
(1) Ἐκράτησε δὲ αὐτοὺς ἡ ὑπερηφάνεια, διὰ τὴν ἁμαρτανόνησιν καὶ μὴ παιδευόμενοι, ἐνόμισαν ὅτι εὐαρεστούσι τῷ
Θεῷ· καὶ διὰ τοῦτο εἰς ἀνταμοιβὴν τῆς ἁμαρτωλῆς αὐτῶν ζωῆς, λαμβάνουσι τὴν εὐτυχίαν· ἢ καὶ ἐνόμισαν πῶς
δὲν εἶναι Θεός, καὶ διὰ τοῦτο ἐδόθησαν εἰς περισσοτέραν ὑπερηφάνειαν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἐπειδὴ παν-
τῶν ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν, κακοῦ δὲ οὐδενός· τούτου χάριν περισσῶς ἐπετήδευσαν τὴν ὑπερηφάνειαν.
(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἐφ' οἷς ἐχρὴν αἰσχύνεσθαι, ἐπὶ τούτοις σεμνύνονται, ὡς καθάπερ περιβολαῖος καὶ
σκέπη τοῖς πλημμελήμασι χρῆσασθαι· καλῶς δὲ ἀλλήλοις ταῦτα συνῆφε τὰ πλημμελήματα· ἀπὸ γὰρ τῆς ὑ-
περηφανίας εἰς ἀδικίαν ὡς τὰ πολλὰ καὶ εἰς πλεονεξίαν οἱ ἄνθρωποι πίπτουσιν.
(3) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἀδίκους καὶ ἀσεβεῖς ἀπετέλεσε· καὶ ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς καὶ
τὰς ἀσεβεῖας αὐτῶν παχείας εἶναι καὶ οἰνοὶ εὐτραφεῖς· ἄλλος δὲ λέγει· „ Στέαρ, ἡ πλησμονὴ τῆς πονηρίας
λέγεται.

ἀθεΐαι· ἤτοι κλίσις τῆς καρδίας· καὶ μὲ μελέτην καὶ σκέψιν ἐλάλησαν τὰ πονηρὰ, καὶ ὄχι κατὰ συναρπαγὴν, ἢ ἄγνοιαν· αὐτοὶ, λέγει, ἐλάλησαν εἰς τὸ ὕψος· ἤγουν κατὰ τοῦ ὕψους Θεοῦ λέγοντες, ὅτι δὲν εἶναι οὗτος Θεός· ἀδικία γὰρ εἶναι τὸ νὰ ἀπαρτερῇ τινὰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ἀποδίδῃ αὐτὴν εἰς ἄλλους. Καὶ καθὲς δὲ ἄνθρωπος, ὅπου λαλεῖ ἀνάξια τοῦ Θεοῦ, ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος λαλεῖ· ὕψος γὰρ εἶναι ἡ Θεότης, τῆς ὁποίας κανένα ἄλλο δὲν εὐρίσκαται ὑψηλότερον. (1)

σα αὐτῶν διήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, γεώδη καὶ ἀνθρώπινα λόγια· περὶ Θεοῦ φλυαρησάσα· ἢ λέγει τοῦτο καὶ διὰ τοὺς ἀσεολόγους τῆς Βαβυλωνίως· ὅτι αὐτοὶ ἐβαλον εἰς οὐρανὸν τὰ εἴματα, μετεωρολογούντες περὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀστέρων· ἢ γλῶσσαι δὲ αὐτῶν διήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, γεμίσασι αὐτὴν ἀπὸ τὰς φλυαρίας αὐτῶν. (2)

101. „ Διὰ τοῦτο ἐπιστρέφει ὁ λαὸς μου
„ ἐνταῦθα.

9. „ Ἐξεντο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν,
„ καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν διήλθεν ἐπὶ τῆς
„ γῆς,

Μὲ τὸ ὄνομα τοῦ οὐρανοῦ, φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεόν, ὅπου κατοικεῖ εἰς τὸν οὐρανόν· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῆς γῆς, φανερώνει τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου κατοικοῦν εἰς τὴν γῆν. λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ εὐτυχοῦντες ἀσεβεῖς, ἐκίνησαν τὰ εἴματα καὶ ἐβλασφήμησαν ἐναντίον τοῦ ἐπουρανοῦ Θεοῦ· καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν ἐκίνηθη ἐναντίον τῶν ἐπιγείων ἀνθρώπων· διὰ τὴν αὐτοὶ τρυφῶντες καὶ καλοπαθοῦντες, ἔβριζον τὸν Θεόν· ἐκατηγόρουσαν δὲ καὶ ἐπερίπτειζον ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· ἢ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ διὰ τοὺς ἀσεβεῖς φιλοσόφους, τοὺς ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις εὐρισκομένους· ὅτι αὐτοὶ, ἐβάντο μὲν εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ εἴματα, θέλοντες νὰ φιλοσοφίσουν περὶ Θεοῦ καὶ θείων πραγμάτων· ἡ δὲ γλῶσ-

τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγει ὁ Δαβὶδ ὡς ἐκ προοίμιου τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἤγουν διὰ τοῦτο· ἤτοι διὰ τὰς ἀνωτέρω ῥηθείας κακίας τῶν Βαβυλωνίων, θέλει γυρίσει ὁ λαὸς μου εἰς τὴν πατρίδα του τὴν Ἰουδαίαν· ταύτην γὰρ σημαίνει τὸ, ἐνταῦθα· ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν Ἰουδαίαν εὐρισκόμενος, ἔγραψε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον. (3)

„ Καὶ ἡμέραι πλήρεις εὐραδίσονται ἐν
„ αὐτοῖς.

Ἡμέραι, λέγει, θέλουσι εὐρεθῶν εἰς τὸν λαόν μου πεπληρωμένοι, ὅσον εἰς μέτρον ζωῆς· ἢ ὅσον εἰς ἀρετὴν· ἤτοι ὁ λαὸς μου θέλει γηράσκει καλῶς, καὶ θέλει εὐαρεσθήσκει εἰς τὸν Θεόν· νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἐναντίον εἰς τοὺς ἐχθρούς· ἤγουν θέλουσι εὐρεθῶν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ λαοῦ μου· ἡμέραι γεμάται ἀπὸ κακίαν, ὥς ὅπου νὰ μὴ.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἡ παράνομος εὐημερία, φησὶν, ἔξιν αὐτοῖς πονηρὰν εἰργάσατο περὶ τὴν ψυχὴν καὶ πόθεν δῆλον; ἢ ἐκ τοῦ διανοεῖσθαι αὐτοὺς καὶ λαλεῖν πονηρίαν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος σὺν τῷ Νικήτᾳ λέγουσιν „ Οὐ γὰρ ἀπέχεσθαι, φησὶν, αὐτοῖς ἢ κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἀδικία, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανὸν ἐτόξευσαν καὶ λόγους καὶ λογισμοῖς, βλάσφημα κατὰ τοῦ ὕψους τοῦ Θεοῦ προφέροντες ῥήματα· καὶ ταῦτα ταπεινοὶ ὄντες, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἐχόντες κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· τοιοῦτοι καὶ οἱ τὸν οὐρανὸν εἰς γῆν κλίνοντες, καὶ μετὰ τῆς κτίσεως ἀρισμενῶντες φύσιν τὴν ὑπερόσμιον· οἱ σοφισταὶ καὶ φεῦδος κατὰ τοῦ Θεοῦ λαλοῦντες· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Οὐ δύναται τῶν Αἰρετικῶν, ἢ τῶν βλασφημῶν ἐπικρατεῖν ἄχρι πολλοῦ τὰ ῥήματα· διέρχονται δὲ τὴν γῆν, ὀλίγους τινὰς κατὰ πάρεδον βλάπτοντα· τοῦτο συνιέτες οἱ πιστοὶ, καὶ τὴν τύχην πλανηθέντες, ἐπιστρέφουσι.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Διὰ τοῦτο· ἤτοι τὸ ἐπαρθέντας αὐτοὺς καταβληθῆναι· τοῦτέστιν ὠφέλειά τις, φησὶ, καὶ ἐπιστροφή τῷ ἐμῷ λαῷ γενήσεται ἢ τούτων τιμωρία· ἐώρακότες γὰρ οἷον τοὺς ἀσεβεῖς διαδέχεται τέλος, οὐκ ἂν ποτε εἰς τοῦτο ἔλθοιεν, ἐφορᾶν τὰ ἀνθρώπινα σαφῶς ἐγγνωκότες Θεόν.

μη λείπη καμμία πονηρία ἀπὸ αὐτῶν. (1)

11.: „Καὶ εἶπον. Πῶς ἔγνω ὁ Θεός; καὶ
„εἰ ἔστι γινῶσις ἐν τῷ ὑψίστῳ.

Ὅσοι, λέγει, ἦτον ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους πλεόν μικρόψυχοι καὶ ἄγνοοι, ἐλέποντες τοὺς Βαβυλωνίους εὐτυχοῦντας, ἔλεγον πῶς ἐγνώρισεν αὐτὰ ὁ Θεὸς καὶ ὑπέφερε νὰ γίνωνται; βέβαια δὲν τὰ ἐγνώρισεν αὐτοί, λέγει, πρὸς τοὺτοις ἐζητήσαν (τοῦτο γὰρ ἀκούεται ἐξωθεν) ἄρα γε εἶναι εἰς τὸν ὑψιστὸν Θεὸν γινῶσις, τῶν οὕτω γινομένων πραγμάτων; βέβαια δὲν εἶναι.

12.: „Ἰδοὺ οὗτοι οἱ ἁμαρτωλοὶ, καὶ εὐ-
„θνήσυντες, εἰς τὸν αἰῶνα κατέσχον
„πλούτου.

Ἐτι δὲ, λέγει, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, διαλογιζόμενοι οἱ μικρόψυχοι Ἰουδαῖοι ἔλεγον· νὰ ὅπου οἱ Βαβυλωνιοὶ εἶναι ἁμαρτωλοὶ, καὶ ὅμως εἶναι εὐτυχησμένοι εἰς τὸν αἰῶνα· ἦτοι εἰς πολὺν καιρὸν. (2) παρόμοια λόγια εἶπα καὶ ὁ Ἰερემίας πρὸς τὸν Θεόν· „Τὶ ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐδοῦται; εὐθνήσων πάντες οἱ ἀθετοῦντες ἀθ.τήματα· ἐφύτευσας αὐτοὺς καὶ ἐρρίκωθσαν. (Ἰερ. 1β' - 1.)

13.: „Καὶ εἶπα· ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα
„τὴν καρδίαν μου; καὶ ἐνιψάμην ἐν
„ἀθώοις τὰς χεῖρας μου;

Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ὁ Δαβὶδ ὁ πλεόν μεγαλοψυχότερος, καὶ φρονιμώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καὶ ἐγὼ, λέγει, ἐσαλευθῆκα κατὰ τοὺς διαλογισμοὺς, καὶ εἶπα εἰς τὸν ἑαυτὸν μου· ἄρα γε ἀνωφελῶς ἔκαμα δικαίαν τὴν καρδίαν μου; καὶ ἔκαθαρισα αὐτὴν ἀπὸ καθὲ ἀδικίαν, χωρὶς νὰ συλλογίζωμαι κανένα ἄτοπον, κατὰ τὸν Ἡσυχιον; ἄρα γε ἀνωφελῶς ἐνίψα τὰ χεῖρά μου μαζί με τοὺς ἀθώους; ἦτοι ὅδειξα τὸν ἑαυτὸν μου ἀθῶον ἀπὸ καθὲ πρῆξιν κακίας; ὡς εἶπομεν εἰς τὸν κβ΄. Ψαλμὸν ἐρμηνεύοντες τὸ· „Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖρας μου· ἀπορητικῶς, δὲ πρέπει ταῦτα νὰ ἀναγινώσκωνται.

14.: „Καὶ ἐγενόμην μεμαστιγμένος ὁ-
„λην τὴν ἡμέραν; καὶ ὁ ἔλεγχός μου
εἰς τὰς περὶάς;

Ἄρα γε, λέγει, ἐγὼ ἀνωφελῶς ἐγίναται καιπωρημένος καθ' ἑκάστην ἡμέραν μὲ νηστειᾶν καὶ ἀγρυπνίαν, καὶ μὲ τοιαύτας ἄλλας κακοπαθείας τῆς ἀρετῆς; ἄρα γε ἀνωφελῶς ἐγένετο καὶ ὁ ἔλεγχος, ὅπου ἐγὼ ἐπρόσφερα εἰς τὸν ἑαυτὸν μου κατὰ πρῶτ' ἤλεγχε γὰρ ὁ θεὸς Δαβὶδ καὶ ἔκατηγόρει τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας, πῶς ἐσφαλεν εἰς τὸν Θεόν, καὶ πῶς ἀναξίως τοῦ Θεοῦ πολιτεύεται. (3)

15.: „Εἰ ἔλεγον· διηγῆσμαι οὕτως· ἰ-
„δοὺ τῇ γενεᾷ τῶν υἱῶν σου πῶς
„ῥέτηκα.

Ἀνί-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἡμέρας πλήρεις τὸ γῆρας ἐκάλεσεν· ἀντὶ τοῦ, ὃ ἐπανήξουσι ἔς μέχρη γῆρας βιώσονται· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ὅταν φησι, τὴν τοιαύτην κτήσονται γνώμην, τότε δὴ τότε τῆς ζωῆς αὐτῶν τὸν χρόνον καλῶς ἀναπληρώσουσι, κατὰ τὸ εἰρημένον· „Ἀπέθανεν Ἀβραάμ· πρεσβύτης ἔς πλήρης ἡμερῶν (Γέν. κε'· 3.) τοῦτέστι πλήρεις αἱ ἡμέραι αὐτοῖς.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος φησι· „Τὸ γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα, τὸν παρόντα βίον λέγει.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Κἀγὼ φησι, ταῦτα ὁρῶν ἐδοκίμαζον τοῖς λογισμοῖς κατ' ἑμαυτὸν ἐννοῶν, μήποτε ὁ ὑπὲρ ἀρετῆς πόνος ἔσται μοι μάταιος; ἦν δὲ ὁ πόνος, τὸ δικαιοσύνην ἀσχεῖν· τὸ καθαρεύειν ἀδίκου πράξεως· ἔς τὸ ὑπὲρ τῶν προτέρων ἁμαρτημάτων ἑαυτὸν μαρτύρειν τῇ ἐξομολογήσει· ἔς εἰς τοῦτο ὥσπερ ἐκ κοίτης ἀνίστασθαι, εἰς τὸ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτημάτων κακοῦν ἑαυτὸν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Πανταχοῦ δὲ ὥσπερ ἔνταυ-

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἔλεγον εἰς τὸν ἑαυ-
τὸν μου· ὅτι νὰ εἰπῶ καὶ νὰ διηγηθῶ καὶ εἰς τοὺς
ἄλλους ταῦτα, καθὼς ἐγὼ τὰ ἐσυλλογιζόμην· ἡ-
γουν, ὅτι ἄρα γε ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν
μου καὶ τὰ ἑξῆς· ἀνίσως, λέγω, ταῦτα εἰς τοὺς
ἄλλους ἔλεγον, ἰδοὺ λοιπὸν ἀσύνθετα· ἦτοι ἀσύμ-
φορα καὶ ἀπαράδεκτα καὶ σκανδάλου αἷτια εἰς τὸν
λαόν τοῦ Θεοῦ ἐσυλλογιζόμην· ἐπειδὴ γενεὰ τῶν
υἱῶν τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός· ἔτι γὰρ
καὶ ὁ Θεὸς ὠνόμασεν αὐτὸν εἰπὼν· „Υἱὸς πρω-
τότοκός μου Ἰσραήλ. (Ἑξ. δ'. 22.) Καὶ πάλιν
„Υἱὸς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα (Ἠσ. α'. 2.)
Καὶ ἄλλως δέ, υἱοὶ Θεοῦ εἶναι ἑκάστοι, ὅπου γνω-
ρίζουν δημιουργὸν τὸν Θεόν, καὶ φυλάττουν τὰς ἐν-
τολάς του· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν. „Ἠ-
συνθέτηκας· νοεῖται δὲ καὶ ἔτι, ὅτι ὁ μὲν πρω-
τος σίγῃς ἐρμηνεύεται, καθὼς ἡμεῖς τὸν ἐρμηνεύ-
σαμεν· ὁ δεῦτερος δὲ σίγῃς νοεῖται, ὅτι λοιπὸν,
ἔσον εἰς τὴν τοιαύτην διήγησίν μου, ἐσὺ Κύριε,
παρέβης τὰς συνθήκας καὶ συμφωνίας, ὅπου ἔχα-
μες εἰς τὸν λαόν σου Ἰσραήλ· ἡγουν τὰς πρὸς τὸν
Ἀβραάμ, καὶ τοὺς ἄλλους προγόνους ἡμῶν διὰ τὴν
γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ διὰ τὸ γένος ὅλων τῶν
Ἰουδαίων· ὅτι δηλαδὴ ἡμεῖς ἔχομεν νὰ κατοικήσω-
μεν βεβαίως τὴν γῆν ταύτην· καὶ ὅτι ἔχομεν νὰ
γένωμεν μεγάλοι καὶ ὀνομαστοί· ἀσυνθετῶ γὰρ λέ-
γεται τὸ παραβῆναι τὰς συνθήκας. (1)

16: „Καὶ ὑπέλαβον τοῦ γινῶναι· τοῦτο
„κοπὸς ἐστὶν ἐνώπιόν μου.

17: „Ἐως οὐ εἰσέλθω εἰς τὸ ἁγιαστῆρι-
„ον τοῦ Θεοῦ.

Ἐγὼ, λέγει, ἤλπισα νὰ γνωρίσω καὶ νὰ
καταλάβω τὴν ἀνωτέρω ἀπορίαν μου· ἦτοι ἂν ἐδι-
καίωσα ματαίως τὴν καρδίαν μου· τὸ δὲ, τοῦ
εἶναι περιττὸν· πλὴν ὡς φαίνεται λέγει, τοῦτο τὸ
νὰ γνωρίσω δηλαδὴ καὶ νὰ καταλάβω τὴν ἀπορίαν
ταύτην, εἶναι πόνος πολὺς εἰς ἐμένα, καὶ δύσκο-
λον εἰς κατάληψιν, ἕως οὐ νὰ ἔμβω εἰς τὸν ναὸν
τῆς Ἱερουσαλὴμ· τοῦτον γὰρ ὀνομαζοῖ ἀγίασῆριον·
διὰ τί μέσα εἰς αὐτὸν ἁγιαζετο ὁ λαός· τότε λοι-
πὸν, λέγει, ἀπολαύσας ἐγὼ τὴν πρώτην εὐτυχίαν,
θέλω γνωρίσω, ὅτι δὲν ἐδικαίωσα· ματαίως τὴν
καρδίαν μου· οὐδὲ ματαίως ἐκαθάριζον τὸν ἑαυτὸν
μου ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν· ἀλλὰ ὠφελίμως καὶ πο-
λυκερδῶς.

„Καὶ συνῶ εἰς τὰ ἔσχατα αὐτῶν.

Τοῦτο εἶναι προφητεία φανερά· διὰ τί λέ-
γει διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ὁ σκληραγωγηθεὶς λαὸς
τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἀληθῶς ἐγὼ θέλω γνωρίσω καὶ
καταλάβω τὰς ἀνωτέρω ἀπορίας μου, ἀπὸ τὰ τέ-
λη τῶν ἁμαρτωλῶν Βαβυλωνίων· ἡγουν ὅταν ἔλθῃ
τὸ τέλος καὶ τῆς εὐτυχίας των, καὶ τῆς πολιτείας
των· διότι ὁ βασιλεὺς Κύριος νικήσας ὕψωσεν τοὺς
Βαβυλωνίους, τὸν μὲν Ἰσραηλιτικὸν λαόν ἀπεκατέ-
στησεν εἰς Ἱεροσόλυμα, τοὺς δὲ Βαβυλωνίους ὑπέ-
ταξε μὲν τελείαν σκλαβίαν· ἀναγκαστικῶς δὲ κατὰ
τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ νοεῖ-
ται ἡ μέλλουσα κρίσις, ἣτις ἀφορίζει· ἦτοι διορίζει
εἰς τὸν καθέναν τὰ πρὸς αἴλιαν· ἁγιάζω γὰρ ση-
μαίνει τὸ ἀφορίζω· ἐπειδὴ τότε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς
κρί-

ταῦτα τὸ εἶπον, ἀντὶ τοῦ ἐσυλλογιζόμην λέγει· ἐπειδὴ ὁ λογιζόμενος κατ' ἑαυτὸν, ὡς περὶ ὁ λέγων ἐστὶν ἑαυτῷ τὸ
ἐπιθυμητόν· ἔφη δὲ ὁ Ἠσυχιστής· „Ὁ ἑαυτὸν μασιγῶν ἐφ' ὅτις ἐπλημμέλισε, ἢ τὸν οἰκείον ἐλεγχον εἰς τὰς
πρωίας, ἐν φωτὶ δηλαδὴ ἢ οὐκ ἐν σκότῳ τιθίμενος· οὐποῦ ἐν λογισμοῖς καθαρεύει ἢ πράττειν· ἐλέγχεται δὲ ἐν
φωτὶ ὁ παρησίας μεταδιδούς τοῖς ἐλέγχουσιν· ὁ τὸ σοφὸν ἐκεῖνο λόγιον τῶν, ὅπερ ἐν Παροιμίαις εἴρηται·
„Ἐλέγχε σοφὸν ἢ ἀγαπήσεις· (Παρ. θ'. 8.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος, ἡσυχαστικὰ ἀναγινώσκων ἢ αὐτὸς οὕτως νοεῖ· „Ταῦτά φησιν ἐνείκουν κατ' ἑμαυ-
τὸν, ὡς εἰς τούτους τοὺς λογισμοὺς τοὺς ὑπεισεληθόντας· δηλαδὴ τὸ, ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν μου,
ἐτέροις ἐξαγγέλλω, παντὸς σκανδάλου γενοίμην αὐτοῖς αἷτιος· ταῦτα δὲ ποῶν, παρέβαινον ἢ παρεχάρτην τὰς
ἐν δίκαιον ἀνδρῶν, ἢ σὺν υἱῶν συνθήκας· αἱ δὲ ἦσαν, τὸ μὴ ἄλλοις γίνεσθαι σκανδάλου αἷτιον.

κρίσεως θελουν μάθουν οἱ μικρόψυχοι, ὅποιον μὲν ἀγαθὸν εἶναι ἡ ἀρετὴ, ὅποιον δὲ κακὸν εἶναι ἡ ἀμαρτία. (1)

18: „ Πλὴν διὰ τὰς δολιότητας αὐτῶν ἐ-
„ θου αὐτοῖς κακὰ.

Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζει ὁ Δαβὶδ καὶ προφητεὴν καθαρώτερα τὸν ἀφάνισμὸν τῶν Βαβυλωνίων· διὰ τὰς δολιότητας, λέγει, αὐτῶν, ἡτοίμασας Κύριε, εἰς αὐτοὺς, (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἔθου.) ἀκοπαθείας καὶ θλίψεως· περιττὸν δὲ φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ, πλὴν, κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν ἰδίωμα· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ πλὴν, εἶπεν· ὄντως,

„ Κατέβαλες αὐτοὺς ἐν τῷ ἐπαρῇ-
„ ναι.

Ἐπειδὴ, λέγει, οἱ Βαβυλώνιοι ὑψώθηκαν μὲ πλοῦτον καὶ μὲ καθε εὐτυχίαν, διὰ τοῦτο ἐπὶ Κύριε, ἐκρήμωσας αὐτοὺς ἀπὸ τῆν εὐτυχίαν τους ταύτην.

19: „ Πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν; ἔξ-
„ πινκα ἐξέλιπον, ἀπώλοντο διὰ τὴν
„ ἀνομίαν αὐτῶν.

Προβλέπωντες ὁ Δαβὶδ τὴν καταστροφὴν τῶν

Βαβυλωνίων, θαυμάζει διὰ τὴν αἰφνίδιον αὐτῶν μεταβολὴν· τὸ γὰρ ἐξέπινκα, τὸ αἰφνίδιον σημαίνει· τὸ δὲ ἐξέλιπον, εἶναι ἐξίγησις τοῦ ἀπώλοντο· ἢ καὶ τὰ δύο σημαίνουν εἶναι καὶ τὸ αὐτό· μετὸν διπλασιασμὸν γὰρ τοῦ ὀνόματος, φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς, ὅπου ἐδοκίμασε διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Βαβυλωνίων.

20: „ Ὡσεὶ ἐνύπνιον ἐξεγειρομένου.

Τὰ τῶν Βαβυλωνίων, λέγει, πράγματα, ἐφάνησαν ὡς ἐν ὄνειρον· διὰ τί καθὼς ὅταν ἰδῇ τις ἐν ὄνειρῳ καλὸν καὶ ποθητὸν ὄνειρον, ἰεπίται ἀφ' οὗ ἐξυπνίση, λυπεῖται διὰ τὴν ἐφάνη ματαίαν καὶ ψευδῆ ἢ ἀπόλαυσίν του· ἔτι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι, ἀφ' οὗ ἐπέρασεν ἡ εὐτυχία των, θέλουν νομίσουν, ὅτι ματαίως εὐτύχησαν καὶ ψευδῶς· τοιαύτη γὰρ εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη τραυρὴ καὶ δόξα καὶ εὐτυχία, ὅμοια μὲ τὰ ὄνειρα, διὰ τὸ ἀβέβαιον καὶ τὴν ταχέαν αὐτῆς μεταβολὴν. (2)

„ Κύριε ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα
„ αὐτῶν ἐξουθενώσεις.

Διὰ τὴν πόλιν σου, λέγει, Ἱερουσαλήμ, θέλεις ἀτιμάσεις τὴν εὐτυχίαν τῶν Βαβυλωνίων· εἰκόνα γὰρ ὠνόμασε κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τὴν εὐτυχίαν αὐτῶν καὶ δυνατείαν· ἐπειδὴ ἡ ἀνθρωπίνη εὐτυ

(1) Τὰ δὲ λόγια τοῦ Ἀθανασίου εἰσι ταῦτα „ Ὑποθέσας φησι τὰ οὕτω βαθέα γινῶναι κρίματα, ἐν κόπῳ ἐ-
νέβαλον ἐμαυτὸν, ὅτε ἀνεξερευνήτων ὄντων· πλὴν τὸν δέοντα εἰς τὴν τούτου γινῶσιν ἐμαυτῷ πεπóρισμαι καιρὸν·
οὗτος δὲ ἦν ὁ τοῦ δικαστηρίου καιρὸς, ὅτε ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ἢ ὁ Θεόδωρος δὲ εἶπε· „ Πλὴν
κόπος ἀνθρώπων γινῶναι τοῦ Θεοῦ τὰ ἀπόκρυφα· καθάπερ ἢ Ἡσαΐας φησι· „ Τίς ἐγὼ νοῦν Κυρίου; ἢ τίς
σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; (Ἡσ· μ'· 15·) οὐκ ἄνθρωποι εἰς τὸ παντελὲς μένομεν· ἀλλ' ἐν ταῦθα μὲν
ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν νόμων, ἢ τῶν κατὰ τὰς Γραφὰς κειμένων, παντὸς πονηροῦ τὸ τέλος εἰσόμεθα· ὅταν δὲ εἰ-
σελθῶμεν εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ (τὸ ἐσόμενον δηλαδὴ κριτήριον· ἐκεῖνο γὰρ εἰκότως ἁγιαστήριον, ὡς μό-
νου τοῦ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἁγιασμοῦ ἐν αὐτῷ παρῆναι ὀνομαζομένου· διὸ ἢ Παῦλος ἔλεγεν· εἰρήνην διώκετε ἢ τὸν ἁ-
γιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὁφείλει τὸν Κύριον·) τινικαῦτα τῶν νῦν εὐθινοῦντων τὰ ὄψατα μανθάνομεν ἀληθεσ-
ρον· ἢ αὐτῇ τῇ πείρᾳ γινώσκομεν τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην, ἐν ἣ κρίνει ἢ δικαιοὶ τὰ ἡμέτερα.

(2) Ἄλλος δὲ φησι „ Πάντα μὲν ἐναργῆ τῆς θείας Γραφῆς τὰ παραδείγματα, μάλιστα δὲ τοῦτο τὸ τὴν δόξα-
σαν εὐπραγίαν, διειργάδει φαντασίᾳ παραβάλλειν, ἥτις τῇ ὑπὸν συμπαύεται, καὶ ἐν χερσὶ τις ἔχειν ὁτιοῦν ἐ-
δοξε.

εὐτυχία δεν εἶναι κυρίως πρᾶγμα καὶ ἀλήθεια, ἀλλὰ μόνον μιμῆται τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν ἀλήθειαν· καθὼς καὶ ἡ εἰκὼν δεν εἶναι πρᾶγμα, ἀλλὰ εἰσικεν· ἡγουν ὁμοιάζει μὲ τὸ πρᾶγμα· ὅθεν καὶ εἰκὼν ὀνομαζέται· ἤμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ καὶ πόλις, ἡ πολιτεία τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ· ἢ καὶ ἡ ἀνω Ἰερουσαλήμ. (1)

μεν ἀλλαχοῦ· μὲ τὸ νὰ εὐρίσκαται ἡ σαρκικὴ ἐπιθυμία καὶ ἡ γονὴ εἰς τοὺς νεφροὺς· (2) ἐπειδὴ γὰρ ὁ Δαβὶδ ἐπεθύμησα πρότερον τὰ ἀληθῆ καὶ ὄντως ἀγαθὰ, διὰ τοῦτο, λέγει, ὅτι ὕστερον ἡλ-λοιώθη· ἐπεθύμησα γὰρ καὶ τὰ φαινόμενα ταῦτα καὶ πρόσκαιρα ἀγαθὰ, ζηλώσας τοὺς ἐχθροὺς, ὅ-που τὰ ἀπελάμβανον.

21: „Οτι ἐξεκαύθη ἡ καρδιά μου.

22: „Καὶ γὰρ ἐξουδενωμένος καὶ οὐκ ἐ-
„ γνων.

Ἡ καρδιά μου, λέγει, ὅλη ἀναψεν ἀπὸ τὴν φωτίαν τοῦ θυμοῦ· ἦτοι τοῦ ζήλου· εἶπε γὰρ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· „Οτι ἐζήλω-σα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις εἰρήνην ἀμαρτωλῶν θεαρῶν· ἐ-κείνον γὰρ τὸν ἴδιον λόγον ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐδῶ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„Καὶ οἱ νεφροὶ μου ἡλλοιώθησαν.

Μὲ τὸ ὄνομα τῶν νεφρῶν, φανερόναι αἰ-νιγματωδῶς ὁ Δαβὶδ τὴν ἐπιθυμίαν, καθὼς εἶπο-

Τοῦτο τὸ ῥητὸν καὶ τὰ ἀκόλουθα, ἀμφο-ζουν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅταν ἐγυρισαν εἰς Ἰερου-σαλήμ ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα· ἐγὼ, λέγει, ὁ Ἰ-σραηλίτης λαὸς ἤμουν ἐξουδενωμένος· ἦτοι ἀπερ-ρίμμενος ἀπὸ λόγου σου Κύριε, διὰ τὰς ἀμαρτίας μου, τότε ὅταν ἤμην εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διὰ τοῦτο, δεν ἐδυνήθηκα νὰ καταλάβω τὰς ἀνωτέρω ἀπορίας, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχον τὸν ἐδικόν σου φω-τισμόν· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ, ἐξουδενωμένος, εἶπαν „Ἀναπιστήμων ἡμῖν. (3)

„Κτη.

δοξε· τοιοῦτον γὰρ τὸ ἐνύπνιον, φαντάζον μὲν πρὸς βραχὺ τὴν ψυχὴν· εἰδὲ τις αἰωνίδιον ἀναστήσει τὸν καθεύδον-τα, πάντα διαλέλῃται καὶ οὐδὲν ὑφέσκει· μόνη δὲ μένει, ἢ τοῦ δοκεῖν τι ἐωρακέναι μνήμη· οὕτω, φησι, καὶ ἡ τούτων εὐπραγία εἶναι, φαντασίαν ἔχουσα μὲν, αἰφνιδίως δὲ ἀπολλυμένη, ὥς καὶ ἔχειν λείψανον τοῦ πράγμα-τος· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος, „Εἰκότως δὲ αὐτῶν οὐκ εἶναι τὴν εὐμερίαν ἀπέκασεν· οὐδὲν γὰρ ἐνύπνιον διενή-νοχεν ἢ τοῦ παρόντος βίου σκηνή· καὶ ὁ θεὸς Ἀθανάσιος· „Ἔσαι αὐτῶν, φησιν, εἰς πτώσιν τὸ ὕψωμα· καὶ οὕ-τως ὁ παρὼν αὐτοῖς κριθεὶν πλεῖστος, ὥσπερ ἂν καὶ τῶν οὐκ ἐκ τῶν φάσματων ἀνυπόστατά ἐσι, καὶ πάσης σκι-ᾶς ἀσθενέστερα· οὐ γὰρ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, μέχρι παντὸς διατετελέκασι πάντες ἐν πλούτῳ καὶ τριφῇ καὶ δόξῃ· ἀλλ' ἐν τῷ ἐπαρθῆναι κατέβαλες αὐτοὺς· ὅσον γὰρ ὑψώθησαν ἐκ πλοῦτος καὶ ἀλαζονείας, τοσοῦτον καταβιβασθή-σονται πρὸς ταπείνωσιν, ἵνα καὶ φορτικωτέραν ἔχωσι τὴν συμφορὰν· θαυμάζει δὲ τὴν μεταβολὴν ὁ Προφήτης τῶν ἀδίκως εὐμερουμένων τὴν ἀθρόαν, πῶς οἱ πρότερον οἰκίας μεγάλας οἰκοδομοῦντες, ἀγροὺς ἀγροῖς συνάπτοντες, πάντων ἐξαπὸ τῶν ἐρημῶν τῶν εἰρημένων εὐρίσκονται· καὶ εἰς τοσοῦτον διὰ τὴν ἐαυτῶν ἀσέβειαν ἐκλείπουσιν, ὥς τῷ ἐνύπνισθῆναι, καὶ πολλὰ μὲν κατὰ τοὺς ὕπνους ἀγαθὰ φαντασθέντι, ἐξέγερθέντι δὲ, καὶ οὐδὲν αὐτῶν μετὰ χει-ρας κρατοῦντι συγκρίνεσθαι. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὁ δὲ Ἐφραίμ λέγει „Ἐπειδὴ τὴν τοῦ χεῖκος πεφορήκασιν εἰκόνα, καὶ τὴν τοῦ ἐπουρανίου, ταῦτητοι καὶ ἐξουδενωθήσονται· ἀκούσονται γὰρ τότε· οὐκ οἶδα ἡμᾶς· ἄτε μὴ φοροῦντες τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Δίδυμος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ταύτην φησι, σὺ ἐξουδενώσεις, τῆς εἰς τὴν σὴν πόλιν δυσσεβείας εἰσπραττόμενος δίκας.

(2) Ὅθεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „Ἡμῖν δὲ οἱ νεφροὶ τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν ἀλλοιοῦσθωσαν, ὅλον τὸ ἐπι-θυμητικὸν πρὸς Θεὸν μεταφέροντες.

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Ὅταν τις ὑπὸ τῆς τῶν ἀμαρτωλῶν εὐθηνίας δελεασθεὶς, ἐρεθισθῇ πρὸς τὴν ἐκεί-νων μίμησιν, παραχρῆμα ἐξουδενεῖται καὶ φαυλίζεται, ἐκ τοῦ οἰκείου μεταπεσὼν ἀξιώματος· σφόδρα δὲ ἀρμόδιως προσέθηκε τὸ οὐκ ἔγνων· ἐπειδὴ περ ἀγνοοῦσιν οἱ πολλοὶ τὴν συμβαίνουσαν αὐτοῖς ἐκ τῶν ἀμαρτημάτων εὐτέλειαν· οἱ μὲν, ὡς ἱερεῖς· οἱ δὲ, ὡς ἄρχοντες, ἐκ τοῦ περικειμένου σχήματος ἀπατῶμενοι. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

„Κτηνώδης ἐγενήθην παρὰ σοί.

Ἐγὼ λοιπὸν, λέγει, ἀνόητος ἐγενήθην κον-
τὰ εἰς ἐσένα Κύριε: ἤγουν, πλεον δὲν θέλω περιαρ-
γασθῶ τὰς κρίσεις καὶ οἰκονομίας σου· ἀλλὰ ὡσάν
κτῆνος, θέλω ἀκολουθήσω εἰς τὰ θελήματα σου χω-
ρίς καμμίαν ἔρευναν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπει-
δὴ ἐγνωρίσα καλῶς, ὅτι ὅλα σου τὰ ἔργα τὰ οἰκο-
νομίαις μὲ κρίσιν καὶ σοφίαν· ἐπαινετὴ δὲ εἶναι ἡ
τοιαύτη κτηνωδία ἢ κατὰ Θεὸν γινομένη· κατηγο-
ρημένη δὲ εἶναι, ἡ παρὰ τοῦ Δαίμονος καὶ τῶν
πρωτῶν προξενουμένη· περὶ τῆς ὁποίας ἔλεγεν ὁ αὐ-
τὸς Δαβὶδ· „Παρασυνέληθην (ὁ ἄνθρωπος)
τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνόητοις, καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς·
(Ψαλ. μὴ΄. 12.)

23: „Καγὼ διαπαντὸς μετὰ σοῦ.

Ἐδῶ λείπει τὸ, ἔσομαι, καὶ πρέπει νὰ ᾤ-
κούσται ἔξωθεν: ἤγουν ἐγὼ ἔσομαι διὰ παντὸς με-
τὰ σοῦ, ἐννοῶν σε πάντοτε, καὶ λαλῶν τὰ ἐδικά
σου θεῖα προστάγματα, καὶ μὴ χωριζόμενός ποτε ἀ-
πὸ τῆς ἐδικῆς σου ἐνθύμησιν· (1)

„Ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς
μου.

24: „Καὶ ἐν τῇ βουλῇ σου σὸδήγησάς
με, καὶ μετὰ δόξης προσελά-
βου με.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ὡσάν ἓνας χειραγω-
γὸς ἐπιάσας τὴν δεξιάν μου χεῖρα· καὶ μὲ εὐγαλεις
ἀπὸ τὴν γῆν τῶν Βαβυλωνίων, καὶ ἀπὸ τὴν σκλα-
βίαν αὐτῶν· ἢ καὶ μὲ τὴν δεξιάν χεῖρα φανερόναι,
ὅτι ἐπιάσας τὴν δεξιάν μου πρῆξιν, καὶ δι' αὐτῆς
μὲ ἐλευθέρωσας ἀπὸ τοῦ Βαβυλωνίου· ἐλευθερώ-
σας με δὲ, ἔδωκάς μοι βουλήν, διὰ μέσου τῆς ὁ-
ποίας ὠδηγήθην καὶ ἐπεριπατήσα ἀβλαβῶς διὰ μέ-
σου τόσων Ἑθῶν, ἀπὸ τὴν Βαβυλώνα ἕως εἰς τὴν
Ἱερουσαλήμ· τὴν δὲ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ εἰσοδόν
μου, ἔκαμψεν ἔνδοξον καὶ περιφανῆ κατὰ τὸν Θεο-
δώριτον· ἀκουσὴ γὰρ καὶ περίφημος ἐγένεν ἡ τῶν
Ἰουδαίων ἐπιστροφή εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· ἐπειδὴ
καὶ ὁ βασιλεὺς Κύρος ἔστειλεν εἰς ὅλα τὰ Ἑθνη βα-
σιλικὰ γράμματα καὶ ὀρισμούς φανερόνως περὶ
τῆς τοιαύτης ἐπιστροφῆς τῶν Ἰουδαίων· (2) καὶ
ὅρα ἐν βιβλίῳ γ' τοῦ Ἑσδρα καφαλαίῳ ζ'.

25: „Τι γὰρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ;
καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς
γῆς.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγουσι μερικοὶ, ὅτι τὸ
εἶπεν

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Εἰ μή τις γένοιτο παρὰ τῷ Θεῷ κτηνώδης, ἢ μήτε τοῖς τῆς σαρκὸς νόμοις, μήτε τοῖς
τῆς ψυχῆς, μήτε τοῖς τοῦ νοῦς βούλοιτο ἔπεσθαι, ἀλλ' οἷον κατασιγάσας πᾶσαν ψυχικὴν ἢ νοερὰν κίνησιν ἀπο-
ρύτως ἀκολουθεῖ τῷ Θεῷ, οὐκ ἂν ἐκείνῳ συνδιάγειν διαπαντὸς δύναίτο· ἢ ἢ οὕτως· „Εἰ ἢ πρὶν, φησι, φωτι-
σθῆναι τῆς ἀπορίας τὴν λύσιν, κτήνους οὐδὲν δηλᾶττον πρὸς γὰρ τὸ εἰδέναι τὰς σὰς οἰκονομίας, ὅμως οὐκ ἀπελει-
πόμενι σου Κύριε, οὐδὲ ἐξέπιπτον τῆς ἐπὶ σὲ ἐλπίδος, συνήμην δὲ σοὶ διαπαντὸς κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὁ δὲ Ἡρό-
χιος λέγει· „Κτήνους ἴδιον τὸ πλαῖσθαι, ἢ πάλιν ἀπὸ τῆς πλάνης ῥάβδῳ τυχόν, ἢ χαλινῷ μετατίθεσθαι·
εἰς καὶ τὸ παρὰ σοὶ προσέθηκε τὸν λόγον ἀσφαλιζόμενος· ἐπειδὴ τινὲς εἰσι τῷ Διαβόλῳ, κτηνὸν δίκην ἐ-
πόμενοι· ἀλλὰ πῶς εἶναι διαπαντὸς μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὁ τὴν ἐρμὴν ὁλως εἰ ἢ πρόσκαιρον, ἐσχνικῶς ἐπὶ τὸ χεῖρον
δύναται; ἢ δὴλον, ὡς οὐχ' ἀμαρτάνων τῇ προθέσει, ἀπατώμενος δὲ πέπονθε· διόπερ ἀνακοπεῖς ὡς χαλινῷ τῷ
νόμῳ, παραχρῆμα ἐπέσρεψε· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος οὕτως αὐτὸ ἐρμηνεύει· „Κτη-
νώδης ἐγενήθην παρὰ σοί· ὅτε δηλαδὴ ἐν τῇ πρόσκαιρῳ τὸ ἀγαθὸν ὀριζόμενι· νῦν δὲ, μετὰ σοῦ εἰμι, ὅτε
πρὸς τὰ δεξιὰ ὤρμησα.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἅγιον Ἐφραίμ· „Ἀπεκδυσάμενόν, φησι, τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα, ἢ πρὸς ὑποδοχὴν ἢ τήρησιν
τῶν ἐντολῶν σου παρασησάμενον, ἐν τῇ βουλῇ σου σὸδήγησάς με· οὐ γὰρ ἴσταν τὸ ἑμαυτοῦ θέλημα· ὅθεν ὡς πα-
τὴρ ἀγαθός, υἱοῦ ἀγαπητοῦ ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου ἢ μετὰ δόξης προσελάβου με· λέγει δὲ ἢ ὁ
Θεοδώριτος· καθάπερ πατὴρ ἡπίος παῖδα πεπλανημένον εὐρών, τῆς πούτου λαβόμενος δεξιᾶς εἰς τὴν εἰκίαν ἐ-
πανάγει· ὡς με εἰς τὴν πατρίδα ἐπανήγαγες γῆν.

εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον λέγων· τί ἄλλο εἶναι εἰς ἐμένα τὸν Θεόν ἐν τῷ οὐρανῷ παρὰ τῶν Ἀγγέλων, πᾶρεξ μόνου λατρείας καὶ ὑπακοῆς; καὶ ἀπὸ ἐσένα ἄνθρωπε, τί ἄλλο ἠθέλησα εἰς τὴν γῆν, παρὰ μόνον αὐτὰ τὰ ἴδια; ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται, ὅτι λέγεται παρὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν Θεόν· τί ἄλλο εἶναι εἰς ἐμένα τὸν ἄνθρωπον περιπόθητον ἐν τῷ οὐρανῷ, πᾶρεξ ἐσὺ Κύριε; καὶ ἀπὸ ἐσένα τὸν Θεόν τί ἄλλο ἐζήτησα ἐγὼ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν γῆν, πᾶρεξ αὐτὸν πάλιν ἐσένα καὶ τὴν ἐδικὴν σου βοήθειαν; τοῦτο γὰρ τὸ νόημα ἢ τοῦ Ἀκύλα ἐπροξένησεν ἑκδόσις· (1) καὶ διὰ τὰ εἰποῦμεν καθολικῶς, τὰ ῥήματα τῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαβὶδ πολλάκις

εἶναι ἐλλειπῆ, διὰ τὴν σαφήτητα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μεταφωτισθήσαν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ κατὰ μόνην τὴν σημασίαν τῆς καθῆ λέξεως, χωρὶς νὰ λάβουν καὶ νέαν πλατυσμόν. (2)

26: „Ἐξέλιπεν ἡ καρδία μου καὶ ἡ σὰρξ μου.

Ἐδαπανήθη καὶ ἐνεκρώθη, λέγει, ἡ καρδία μου, τὸ αὐτὸ δὲ ἔπαθε καὶ ἡ σὰρξ μου, μετὰ τὸ νὰ ὑπερήθη κατὰ εὐπάθειαν καὶ καλοζωίαν, καὶ ἐταλαιπωρήθη μετὰ πικρὰς κακοπαθείας. (3)

„Ο

- (1) Ἡ τοῦ Ἀκύλα δὲ ἑκδόσις παρὰ τῷ Θεοδώρῳ καίται· „Τίς μοι ἐν τῷ οὐρανῷ; ἢ μετὰ σοῦ οὐκ ἡβουλήθη ἐν τῇ γῇ· ἀντὶ τοῦ, ὑπάρχει μοι ἐλπίς ἐν τῷ οὐρανῷ· προσεδόκησά, φησι, ἢ προσδοκῶ εὐμενῆ σίμῳ γενέσθαι ἐν οὐρανῷ ἢ ἐπὶ γῆς κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον· οὔτε γὰρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄλλον σίμα ἔχω Θεόν ἢ κινδυνεύον, πλὴν σοῦ· οὔτε μὲν ἐν τῇ γῇ ἑτερόν σοι συντάττω· ἀλλὰ ἢ ἐν τῷ οὐρανῷ ἢ ἐν τῇ γῇ σὲ οἶδα Θεόν· εἴρηται δὲ μάλιγα ταῦτα ἐκ προσώπου τῶν ἐξ Ἑθνῶν πεπιστευκότων τῷ Σωτῆρι.
- (2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτως αὐτὸ ἐρμηνεύει· „Τούτου χάριν σὲ ποθῶ ἢ διψῶ ἢ κατὰ ψυχὴν ἢ κατὰ σῶμα, ἢ τὴν σὴν προσμένω βοήθειαν· σὲ γὰρ ἔχω ἢ μερίδα ἢ κληρὸν ἢ ἀπολαύσιν αγαθῶν· ἢ οὔτε τῶν ἄνω, οὔτε τῶν κάτω τίνος ἐφίεμαι, ἀλλ' ἢ σοῦ μόνου· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, οὕτως ἐξηγεῖται· „Ἐπεὶ οὐδὲν μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ πλὴν σοῦ μόνου, ἀναγκαστικῶς οὐδὲ τι τῶν ἐπὶ γῆς ἠθέλησα δεῖσθαι παρὰ σοῦ, ἅτε φθαγῶν ὄντων πάντων ἢ προσκαίρων· ἐνὸς δὲ μόνου κυχόμενον τυχεῖν, ἢ τῷ τούτου πόθῳ κατέτρυχον ἐμαυτὸν ἐπὶ τῆς γῆς· τοῦτο δὲ εἴσι, τὸ σὲ μερίδα μοι ἢ μόνον γενέσθαι· κατὰ δὲ τὸν θεῖον Μάξιμον οὕτω· „Παρὰ τοῖς Ἀγγέλοις οὐκ ἔστιν ἐπιθυμία ἡδονῆς τοῦ νοερέως παραλείψουσα τόνους, οὔτε θυμὸς λυσσῶν· ἀλλὰ λόγος μονώτατος πρὸς τὸν πρῶτον λόγον φυσικῶς ἄγων τοὺς λογικοὺς· ὃ μόνῳ χαίρει Θεὸς, ἢ παρ' ἡμῶν αἰτεῖ τῶν αὐτοῦ δούλων· ἢ τοῦτο δηλοῖ πρὸς τὸν μέγαν ψάσκων Δαβὶδ· „Τί γὰρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, ἢ παρὰ σοῦ τὴν ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς; ὑπάρχει δὲ τῷ Θεῷ ἐν οὐρανῷ προσαγόμενον παρὰ τῶν Ἀγγέλων τῶν ἁγίων, πλὴν τῆς λογικῆς λατρείας οὐδέν· ἢ παρ' ἡμῶν ἐπιζητῶν, προσευχομένων λέγειν ἐδίδαξε· γενεθήτω τὸ θέλημα σου· κατὰ δὲ τὸν Νύσσου οὕτως· „Ὁ τὴν διάνοιαν ὑψηλὸς τῷ ἐποπτικῷ τε ἢ διορατικῷ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῷ, ὡς παρὰν κατανοήσας τὸ δι' ἐλπίδος τοῖς αγαθοῖς ἀπρκειμένον, ἢ παρελθὼν τῇ ψυχῇ πᾶν τὸ φαινόμενον, ἐντὸς τῶν οὐρανίων ἀδύτων παραδόν, καθάπτεται τῆς ἀκρισίας τῶν ἐπιτρεπόντων, δι' ὧν φησι· „Τί γὰρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ; ἢ παρὰ σοῦ τὴν ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς; τῷ αὐτῷ μορίῳ τοῦ λόγου· τὸ μὲν οὐράνιον, θαυμαστικῶς μεγαλύνων, ἢ ἐξαίρων τῷ λόγῳ· τὸ δὲ ἐπὶ γῆς, τοῖς τῶν ἀνοήτων ὀφθαλμοῖς σπουδαζόμενον, καταφρονητικῶς ἢ σκυπτικῶς ἐξευτελιζῶν ἢ μυσαιτόμενος... οὐ χάριν προκαταγινώσκει τῷ λόγῳ τῆς περὶ τὸ καλὸν ἀκρισίας, κτηνώδην λέγων ἑαυτὸν εἶναι, ὥς ἐν ἐκείνοις τὸ αγαθὸν ἑώρα· ἐπεὶ δὲ ἐγένετο μετὰ τοῦ Θεοῦ· Θεὸς δὲ ὁ λόγος· ἢ πρὸς τὸ δεξιὸν ὠδηγήθη (ὁδηγὸς δὲ γίνεται αὐτῷ δεξιὸς διὰ τῆς βουλῆς ὁ λόγος)· ἢ εἶδε τὴν ἐν ἀρετῇ δόξαν, δι' ἧς γίνεται τοῖς πρὸς οὐρανὸν βλέπουσιν ἢ ἀνάληψις, τότε χεῖται ταῖς φωναῖς ἐκείναις· ὧν ἡ μὲν, ἐν θαύματι ποιεῖ τὸ ἐν οὐρανῷ αγαθόν· ἡ δὲ, τὸ οὐτιδανόν τε ἢ μάταιον τῆς ἡπατημένης περὶ τὸν βίον σπουδῆς διαπτύει· τί γὰρ μοι, φησιν, ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, ἢ τὰ ἐξῆς; ὃ δὲ ποιοῦσι μέχρι τοῦ νῦν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων· ποιοῦντων αὐτοῖς κατ' ἐξουσίαν ὑπαρχόντων ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅμως ἐν εὐχῇς μέρει ποιοῦνται τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ γενέσθαι αὐτοῖς τὰς φαντασιώδεις ἀπάτας, δυναστείας τινα, ἢ τιμὴν, ἢ πλοῦτον, ἢ τὸ δόξινον τοῦτο δοξάζον, περὶ ὃ μέμνηεν ἡ φύσις.
- (3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἐρμηνεύει· „Τούτου χάριν σὲ ποθῶ ἢ διψῶ ἢ κατὰ ψυχὴν ἢ κατὰ σῶμα ἢ τὴν σὴν προσμένω βοήθειαν· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „Ἐξέλιπεν ἡ καρδία μου ἢ ἡ σὰρξ μου· ἀπὸ τῶν βιωτικῶν δηλαδὴ ἢ ἀνθρωπίνων πραγμάτων· ὅταν γὰρ ἐκείθεν ἐκλίπῃ· ταυτέστιν ὅταν ἀπ' αὐτῶν ἀναχωρήσῃ ἢ παύσῃται· τότε μερίδα τὸν Θεόν ἔχει εἰς τὸν αἰῶνα· κτήμα δὲ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐξαίρετον ὁ Θεὸς γίνεται, ὥς Θεὸς αὐτῆς διὰ τὴν κτήσιν ἢ τὴν ἐνοίκησιν λέγεσθαι· (ἐν τῇ ἐκδόσιν· Σειρᾷ.)

„Ὁ Θεὸς τῆς καρδίας μου, καὶ ἡ
μερίς μου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα.

Σὺ, λέγει, εἶσαι ὁ Θεὸς τῆς καρδίας μου:
ἦτοι ἐμένα, κατὰ περίφρασιν· φανερώνει δὲ τὸ ῥη-
τὸν τοῦτο τὸν πόθον καὶ τὴν ἐρωτικὴν διάθεσιν,
ὅπως εἶχεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεόν· καὶ σὺ, ὦ Θεέ,
εἶσαι, λέγει, τὸ μερίδιόν μου· ἦγουν ἡ παντοτινὴ
κληρονομία καὶ ὁ πλοῦτός μου.

27: „Ὅτι ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς
ἀπὸ σοῦ ἀπολούνται.

Μακρύνεται τινὲς ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅχι κα-
τὰ τόπον· διὰ τί ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ· ἀλλὰ
κατὰ τὴν σχέσιν καὶ ἀγάπην, διὰ μέσου τῆς ἁμαρ-
τίας· καθὼς καὶ ἐξεναντίας πλησιάζει τινὲς εἰς τὸν
Θεόν, διὰ μέσου τῆς ἀρετῆς· ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία
φεύγει καὶ μακρύνεται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καθὼς φεύγει
καὶ τὸ σκότος ἀπὸ τὸ φῶς· ἔσονται δὲ μακρὺνι τινὲς
ἀπὸ τὸν Θεόν, τόσον περισσώτερον πλησιάζει εἰς
τὴν ἀπώλειαν. Τὸ δὲ ὅτι ἐδῶ, εἶναι βεβιωτικόν,
ἀντὶ τοῦ, ὅπως ἀπώλειαν δὲ ὀνομάζει, ὅχι τὴν
εἰς τὸ μὴ ὂν διάλυσιν, ἀλλὰ τὴν στερησιν τῆς σω-
τηρίας.

„Ἐξολέθρευσας πάντα τὸν πορνεύοντα
ἀπὸ σοῦ.

Πορνείαν ἀπὸ Θεοῦ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν
ἀποστασίαν καὶ εἰδωλολατρείαν, καὶ τὴν θεραπείαν
τοῦ Δαίμονος κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καθὼς καὶ διὰ
Ἱερεμίου λέγει ὁ Θεός· „Εἶδες, ἃ ἐποίησέ μοι ἡ
κατοικία τοῦ Ἰσραὴλ; ἐπορεύθησαν ἐπὶ πᾶν ὄρος ὑ-
ψηλόν, καὶ ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσόδους, καὶ
ἐπόρευσαν ἐκεῖ (Ἱερ. γ'. 6.) καὶ πάλιν „Καὶ
ἐμάχησας τὸ ξύλον καὶ τὸν λίθον· (αὐτῷ. 9.)
ἀντὶ τοῦ ἐλάτρευσεν εἰς τὰ εἰδωλά· ὅθεν καὶ ἡ Ἐκ-
κλησία νύμφη Θεοῦ ὀνομάζεται· ἐπειδὴ καὶ εἶνα
ἐνωμένη μετὰ τὸν ἀληθινόν Θεόν διὰ μέσου τῆς πίστεως
καὶ τῆς φυλακῆς τῶν θείων ἐντολῶν. (1)

28: „Ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολληθῆναι τῷ
Θεῷ ἀγαθόν ἐστι, τιθεσθαι ἐν τῷ
Κυρίῳ τὴν ἐλπίδα μου.

Ἀγαθόν, λέγει, εἶναι καὶ σωτηριῶδες, τὸ
νὰ ἦμα ἐγὼ ἐνωμένος πάντοτε μετὰ τὸν Θεόν, καὶ
τὸ νὰ μὴ χωρίζομαι ἀπὸ αὐτὸν καὶ μίαν φοράν·
καὶ ὁμοίως σωτηριῶδες εἶναι, τὸ νὰ ἀφισπώσω εἰς
τὸν Θεόν ὅλην τὴν ἐλπίδα μου· διὰ τί ἐγὼ, ἐπει-
δὴ ἠλπίσα εἰς τὸν Θεόν, δὲν ἀπέτυχον τοῦ ποθοῦ-
μαι· ὅθεν καὶ ἀγαθὸν ἔργον τοῦτο εἰς ἐμένα· ἦ-
τοι ὠφέλιμον καὶ σωτηριῶδες. (2)

„Τοῦ ἐξαγγεῖλαί με πύσας τὰς αἰνέ-
σεις σου ἐν ταῖς πυλαῖς τῆς θυγα-
τρός Σιών.

Ἐλ-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „Εἴη δ' ἂν νοητὴ πορνεία ἢ πᾶν εἶδος φαυλότητος ἢ ἀκαθαρσίας· παύσωμεν
οὖν τῆς τοιαύτης πορνείας τοὺς τρόπους, ἵνα μὴ τὸν τοῖς φιλαμαρτήμοσι πρέποντα ἢ ὀφειλόμενον υπομείνωμεν ὁ-
λεθρον· ἢ ἐπειδὴ αἱ ἁμαρτίαι διέσσωσιν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐγγιζόντος, περιέχωμεν τὸ χαλεπὸν τοῦτο δια-
φράγμα, ἢ τὸ καλὸν οὐδὲν γενέσθαι ἐγγύς· Θεὸς γάρ, φησιν, ἐγγίζων ἐγώ εἰμι, ἢ σὺ Θεὸς πέφησεν·
(Ἱερ. κγ'. 23.)

(2) Ὁ Θεὸς γάρ, κατὰ τὸν Νύσσης, οὔτε λύπη ἐστίν, οὔτε ἔδωκ, οὔτε δειλία, ἢ θράσος, ἢ φόβος, ἢ ὀργή·
ἢ ἄλλο τι τοιοῦτο πάθος, ὃ τῆς ἀπαιδεύτου κυριεύει ψυχῆς· ἀλλ' ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος, αὐτοσφία ἢ ἀγίασμός
ἀληθεία τε ἢ χάρις ἢ εἰρήνη, ἢ ὅσα τοιαῦτα· πῶς οὖν ἐστὶ τῶ ταῦτα ὅτι προσκολληθῆναι, τὸν ὑπὸ τῶν ἐναντίων
κρατούμενον· ἦτοι οὐδαμῶς· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Κολλημέθα δε Θεῷ, κατὰ διαθεσιν ἐγγιζόντες αὐτῷ, ἢ
τοῖς θεοῖς αὐτοῦ κατακολουθοῦντες θεσπίσμασιν· οὕτω γάρ που φησὶ καὶ αὐτὸς ὁ Σατὴρ „Εἰάν ἐμοὶ διακονῶ-
ντες, ἐμοὶ ἀκολουθεῖτε, ἢ ὅπου εἰμι ἐγώ, ἐκεῖ ἢ ὁ διάκονος ὁ ἡμᾶς ἔσται. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρή.)

Ἐλπίζοντας, λέγει, εἰς ἐσέ τὸν Θεόν, ἐσχεπάσθηκα καὶ ἐλυτρώθηκα ἀπὸ κάθε κακόν· διὰ τί; διὰ νὰ διηγῶμαι τὰς αἰνέσεις σου: ἤγουν τὰ ἄξιςπαίνετα θαυμάσιά σου· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται· διὰ τοῦτό με ἐσκέπασες Κύριε, διὰ νὰ γράψω εἰς τοὺς Ψαλμούς μου τούτους, τὰς χρωσσομένους δοξολογίας σου· πάσας δὲ εἶπε, διὰ τί τόσαι πολλαὶ εἶναι αἱ δοξολογίαι τοῦ Θεοῦ, ὅσαι εἶναι καὶ αἱ δυνάμεις αὐτοῦ καὶ ἐνέργειαι: ἦτοι ἀναρίθμηται καὶ ἄπειραι· λέγει δὲ, ὅτι θελεῖ διηγεῖται ταύτας εἰς τὰς πόρτας τῆς Σιών: ἦτοι τῆς Ἱερουσαλὴμ· δύω γὰρ ὀνόματα ἔχει ἡ πόλις αὕτη· οὐ μόνον γὰρ

Ἱερουσαλὴμ ὀνομάζεται, ἀλλὰ καὶ Σιών, ἀπὸ τοῦ ὄρους Σιών ὅπου εὐρίσκεται κοντὰ εἰς αὐτήν· θυγάτηρ δὲ Σιών ἢ ἰδίᾳ Σιών λέγεται, κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν ἰδίωμα· καθὼς καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, ὁ ἀνθρώπος λέγεται κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐν ταῖς πύλαις δὲ εἶπε, διὰ τί οἱ ἄνθρωποι συνειθίζουν νὰ καθῶνται εἰς τὰς πόρτας τῆς πόλεως, ἢ καὶ τοῦ ναοῦ, καὶ νὰ διηγοῦνται διάφορα πράγματα· ἀναγκαστικῶς δὲ πόρται τῆς Σιών εἶναι αἱ κατὰ τόπον Ἑκκλησίαι, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ὡσάν διὰ θυρῶν, ἀναβαίνει ὁ Χριστιανὸς εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΓ΄.

„ Συνέσεως τῷ Ἀσάφ.

Περὶ μὲν τοῦ Ἀσάφ, εἵπομεν εἰς τὸν προλαβόντα οβ΄. Ψαλμόν· Συνέσεως δὲ ἐπιγράφεται ὁ παρῶν Ψαλμός, διὰ τί χρειάζονται νὰ ἔχουν σύνεσιν ἐκεῖνοι, ὅπου τὸν ἀναγινώσκουν· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Ἀθανάσιον, διηγεῖται διὰ τὴν ὀλοῦσερινὴν ἁλώσιν καὶ σκλαβίαν τῶν Ἱεροσολύμων, τὴν γενομένην ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, τεσσαράκοντα χρόνους ὕστερον ἀπὸ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου· διότι ἀγκαλὰ καὶ πρὸ τῶν Ῥωμαίων πολλαῖς φοραῖς ἐσκλαβώθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλ' ὅμως τοιαῦτα κακὰ ποτὲ δὲν ἔπαθον: ἤγουν ἀποβολὴν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων παντοτινὴν· κατὰκαυσιν τοῦ ναοῦ· κρημνισμόν τῶν ὀσπητίων τους, καὶ τέλειον ἀφανισμόν· καὶ τὸ περισσότερον, ὅτι οὐδὲ Προφῆτης πλέον ἔμεινεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· διηγούμενος δὲ ὁ Ψαλμὸς τὰς συμφορὰς τῶν Ἰουδαίων, εὐαγγελίζεται καὶ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν. (1)

1: „ Ἰνα

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος διὰ τὸ σκυθρωπὸν τῆς κατὰ Ἰουδαίων διηγήσεως, δὲν ἐπιγράφεται οὔτε Ψαλμός, οὔτε ὕμνος, οὔτε ᾠδὴ κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀπόφασιν· τοῦ εἰπόντος· Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ ῥίχος ὑμῶν ἔρημος· ἔ. μετὰ τὴν ἔκβασιν εἶπεν ὁ Παῦλος· „ Ἐφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὁργὴ εἰς τέλος· (Α΄ Θεσ· β΄. 16.)

1: „**Ἰ**να τί ὁ Θεὸς ἀπώσω εἰς τέλος;

Ἀπώσω εἶπε καὶ ὅχι ἀπώσεις· ἐπειδὴ πρό-
λέγει τὰ μέλλοντα ὡς ἀπερασμένα, κατὰ τὸ ἰδίω-
μα τῶν Προφητῶν· ἄξιον δὲ εἶναι νὰ θαυμάσῃ τι-
νὰς τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὅτι καὶ μ' ὅλον ὁ-
ποῦ ἐπρογίνωσκε τὴν ἀπειθειαν τῶν Ἰουδαίων, ὅ-
μως μὲ τὴν πρόρρησιν τῶν μελλόντων συμφορῶν,
σπουδάζει νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀσέβειαν,
καὶ ἀπὸ τὸν σαυρικὸν θάνατον, ὅπου ἐπροξένησαν
εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ ἀπὸ λό-
γου τῶν ἔμειναν ἀδιόρθωτοι, διὰ τὴν κακὴν χρῆσιν
τοῦ αὐτεξουσίου τῶν· λαλεῖ δὲ τοὺς λόγους τοῦ
Ψαλμοῦ τούτου ὁ Δαβὶδ, συμπονῶντας τὸν Ἰου-
δαϊκὸν λαόν, ὅπου ἐπάθε κακὰ ἐλεεινὰ καὶ ἀξιο-
δάκρυτα· ἢ λέγει ταῦτα καὶ ἐκ προσώπου τῶν πα-
ρὰ τοῖς Ἰουδαίοις γνωσικωτέρων καὶ εὐλαβεσέρων·
δὲν εἶπε δὲ ἀπώσω μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τέλος· τὸ
ἐποῦν δηλοῖ τὴν τελείαν ἐγκατάλειψιν τοῦ Θεοῦ·
διότι πρότερον μὲν ὁ Θεὸς ἀπωθεῖτο καὶ ἀπέβαλλε
τοὺς Ἰουδαίους, ὅχι ὁμως καὶ εἰς τέλος· ἐπειδὴ
διὰ τῶν Προφητῶν ᾤριζεν εἰς κάθε σκλαβίαν αὐτῶν,
καιρὸν τινα διωρισμένον· τὸ δὲ ἵνα τί, φαίνεται
μὲν ὅτι εἶναι ἐρωτηματικὸν καὶ αἰτιολογικόν, κον-
τὰ δὲ εἰς τοὺς Ἑβραίους, εἶναι τοῦτο σχῆμα λόγου
ἐλεεινὸν καὶ δυσωπητικόν. (1)

„**Ὁ**ργίσθῃ ὁ θυμός σου ἐπὶ πρόβατα
νομῆς σου.

Πολλάκις ὀργὴ λέγεται ἡ παράττασις τοῦ
θυμοῦ, λέγεται δὲ καὶ ἀδιαφόρως ὁ θυμὸς ὀργή,
καὶ ἡ ὀργὴ θυμὸς, ἐδὼ τὸ ὠργίσθῃ ὁ θυμὸς σου
θέλει νὰ εἴπῃ τὸ παρτέινεις τὸν καθ' ἡμῶν θυμὸν
σου καὶ ἐπέμεινες πολὺν καιρὸν θυμωμένος ἐναντίον
ἡμῶν τῶν προβάτων τῆς βοσκῆς σου. (2)

2: „**Μ**νήσθῃτι τῆς συναγωγῆς σου, ἥς
ἐκτήσω ἀπ' ἀρχῆς.

Καθὼς καὶ εἰς τὸ μγ'. Ψαλμὸν οὕτω καὶ
ἐδὼ λέγει μνήσθῃτι ἡμῶν οἱ ὅποιοι εἴμεθα συναγω-
γὴ σου· διότι σὺ ἐσυνήγαγες ἡμᾶς διεσπαρμένους
ὄντας εἰς τὰς χώρας τότε καὶ δουλεύοντας, καλῶς
δὲ λέγει τὸ ἐκτήσω διότι καθὼς πάντοτε αἱ ἀπο-
κτήσεις γίνονται μὲ κόπους, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς μὲ
πολλὰ θαύματα μᾶς ἐλευθέρωσεν ἀπὸ τὰς δυνα-
στείας τῶν Αἰγυπτίων, ἐπρόσθεσε καὶ τὸ ἀπ' ἀρ-
χῆς πρὸς διαφορὰν τῆς ἐξ ἐθνῶν συναγωγῆς.

3: „**Ἐ**λυτρώσω ῥάβδον κληρονομίας σου.

Ἐνταῦθα ἐννοεῖται ἔξωθεν τὸ μνήσθῃτι,
ῥάβδον δὲ τὴν βασιλείαν λέγει καθὼς καὶ πανταχοῦ
ῥάβδον καλεῖ τὸ σκῆπτρον· μνήσθῃτι λέγει ἡμῶν τοὺς
ὁποίους μᾶς ἠλευθέρωσας ἀπὸ τὰ δεινὰ καὶ μᾶς ἑ-
καμὲς ἰδίαν σου βασιλείαν καὶ κληρονομίαν.

4: „**Ὁ**

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „Ἀπωθεῖ ὁ Θεὸς τὸν ἀμαρτάνοντα, ἐκείνου πρότερον ἀποσχοινίσαντος ἑαυτὸν· τὸν
γὰρ ἐρχόμενον πρὸς με, οὐ μὴ ἐκβάλλω ἔξω· ἢ ἀπωθεῖ κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἀμαρτημάτων· οἶον τό· „Κατὰ
τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβειῶν αὐτῶν ἔξωσον αὐτούς· λέγει δὲ ἢ ὁ Ὁριγένης· „Ἐὰν οὖν ἄκρα ἡμῶν γένηται ἀμαρ-
τήματα, ὡς μὴκέτι ὑπερβολὴν ἔχειν τὰ ἐπταισμένα ἡμῶν, ἀπωθεῖται ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς τέλος, ἢ οὐ οὐκ ἐστὶ πέ-
ρα ἀπωθῆναι τινα· πάλιν δὲ προσκαλεῖται τινας κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ τρόπου τῆς μετανοίας· ὁ δὲ Θεοδώρος
λέγει, ὅτι τὸ ἵνα τί, εἶναι διαπορητικόν.

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „Ὁργὴν τοῦ Θεοῦ ἢ θυμὸν μὴ καθ' ἡμᾶς νόμιζε· ἀπαγε τῆς ἀτοπίας· περὶ γὰρ
Θεὸν οὐδὲν πάθος ἀνθρώπινον· ἀλλὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀποστροφὴν διὰ τῶν εἰρημένων αἰνίττεται λέξεων, ἵν' ὑ-
πομένειν φησι πρόβατα νομῆς αὐτοῦ· νομὴ δὲ Θεοῦ τὰ λόγια τοῦ Πνεύματος, νόμος οἶον ἢ Προφήται ἐν οἷς
καθ' ἅπερ ποιμὴν πρόβατα τοὺς δικαίους νέμει.

4: „Ὅρος Σιών τοῦτο, ὃ κατεσκήνωσας
„ ἐν αὐτῷ.

καὶ ὠρυμσάν τε ἐναντίον τοὺς ἐν ἡμέρᾳ ἐορτῆς καὶ σαβ-
βάτου· καὶ ἐσκότωσαν πολλοὺς. (12)

Τοῦτο λέγει, μὲ τὸ νὰ ἐπιφάνηται ὁ Θεὸς
εἰς τὸν ναὸν σου.

„Ἐπαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπε-
„ ρηφανείας αὐτῶν εἰς τέλος.

„Ἐθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν σημεῖα,
„ καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ὥς εἰς τὴν ἐξόδον
„ αὐτῶν ὑπερίνω.

Σήκωσον λέγει, τὰς χεῖράς σου καὶ τιμώ-
ρησαι αὐτοὺς ὅπου ὑπερηφανεύονται ἐναντίον μας καὶ
μεγαλοπρουοῦσι (1) τὸ δὲ εἰς τέλος σημαίνει τὸ
ἐξ ὀλοκληρώου.

„Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ
„ ἁγίῳ σου,

Ἀναλόγησαι λέγει, ὅσα ὁ ἐχθρὸς ἐνεδείξα-
το εἰς τὸν ἅγιόν σου ναόν, οἷοι δὲ ὁμοφώνως ἐν τῷ
ἁγίῳ σου λέγουσι καὶ ὅχι ἐν ταῖς ἀγίοις σου μὲ τὸ
να εἶναι φανερόν, ὅτι περὶ τοῦ ναοῦ λέγει.

„Καὶ ἐνεκαυχῆσαντο οἱ μισοῦντές σε,
„ ἐν μέσῳ τῆς ἐορτῆς σου.

Καὶ ἐκαυχῆθησαν λέγει ἐκεῖνοι ὅπου σὲ μι-
σοῦσιν εἰς τὸ μέσον τῆς ἐορτῆς σου, μὲ τὸ νὰ μὴν
ᾔτουν συγχωρημένον εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ σικάνουν
ἄρματα εἰς τὴν ἐορτὴν, ἐπαρτήρησαν οἱ ἐχθροί.

Κάθε τάγμα στρατιωτικὸν τῶν Ῥωμαίων,
εἶχε καὶ ἓνα σημάδι ἐπάνω εἰς τὸ κοντάρι του· τὸ
ὁποῖον προκορευόμενον, ἔλαμνε τοὺς ἄλλους στρα-
τιώτας νὰ γνωρίζουν, ποῖον τάγμα εἶναι· τοῦτο δὲ
τὸ σημάδι, ἡμεῖς ὀνομάζομεν τώρα σημαῖον καὶ
φλάμπουρον· ταῦτα λοιπὸν τὰ φλάμπουρα καὶ ση-
μεῖα ἔστηναν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπάνω εἰς τὰς πόρτας τῶν
πόλεων, ὅταν ἐμβαίνουν μέσα εἰς αὐτάς καὶ τὰς ἐ-
κυκλεῖον· τοῦτο δὲ ἐποίησαν καὶ ὅταν ἐνίκησαν τὰ
Ἱεροσόλυμα καὶ ἐμβήκαν μέσα εἰς αὐτά, κατὰ τὸν
Ἀθανάσιον· τὸ δὲ ὡς, εἶναι περιττόν· ἔφησαν δὲ
οἱ Ῥωμαῖοι τὰς τοιαύτας σημαίας ὡς νικητικὰ τρό-
παια, ἐπάνω εἰς τὴν πόρταν τῆς Ἱερουσαλὴμ κα-
τὰ τὸν Θεοδώριτον· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι οὐκ ἐνδοθεὶς εὐ-
ρισκόμενοι μὲ τὸν ναὸν κατεγίνοντο ἀκόμη εἰς τὴν ἐορ-
τὴν, δὲν εἶχον γνωρίσουν πῶς ἔβησαν τὰ σημεῖα
ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι ἐπάνω τῆς πόρτας· ἢ νοεῖται
τὸ, οὐκ ἔγνωσαν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ὅτι οἱ
Ῥωμαῖοι δὲν ἐγνώρισαν μὲ ποῖον τρόπον ἐπῆραν
τὴν Ἱερουσαλὴμ· ἐπειδὴ δὲν ἐπῆραν αὐτὴν διὰ τῶν
ἀσθένειαν τοῦ Θεοῦ τῶν Ἰουδαίων, καθὼς αὐτοὶ
ἐνόμιζον· ἀλλὰ διὰ τὸν στυγερὸν θάνατον, ὅπου
οἱ Ἰουδαῖοι ἐπροξένησαν κατὰ τοῦ Σωτῆρος. (3)

5: „Ὡς

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἀπίητόν, φησιν, αὐτοὺς τῆς ἀλαζονείας εὐθύνας· τὸ γὰρ ἔπαρον τὰς χεῖρας ἐκ-
μεταφορᾶς τέθηκε τῶν ταῖς χερσὶ τοὺς ἁμαρτάνοντας μασιγούντων· ἔγ γὰρ ἀπανταχῇ χεῖρα Θεοῦ τὴν ἐνέργειαν
αὐτοῦ καλεῖ εἴτε ἐπὶ καλῷ εἴτε ἐπὶ κακῷ γιγνομένην· τοῦτο δὲ ἔξ ἡ ἀκολουθία δείκνυσιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Ἐπειδὴ ἐν τῷ πάσχῃ τῇ ἐορτῇ τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου ἦσαν πόλεμον, ταύτου
χάριν ἐν αὐτῇ τῇ καιρῷ τοῖς πολεμίοις παρεδόθησαν· τῷ γὰρ πάσχῃ· συνηγμένῳ κατὰ τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων
ἀπάντων ἡ πολιορκία γέγονται δικαίως, ἐν ᾧ καιρῷ τῷ στυγερῷ τὸν Σωτῆρα προσήλωσαν.

(3) Ὁ δὲ Σύμμαχος σαφέστερον τοῦτο ἡρμήνευσεν εἰπὼν „ Ἐθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν ἐπίσημον γνώριμον κατὰ
εἴσοδον ἐπάνω· καιόμενου γὰρ τοῦ ναοῦ, ἔ τῶν περὶ τὸν ναόν, οἱ Ῥωμαῖοι κομίσαντες τὰς σημαίας εἰς τὸ ἱερὸν,
ἔ θέμενοι ἀντικρὺ τῆς ἀνατολικῆς πύλης, ἔβυσαν τε αὐταῖς αὐτάς, ἔ τὸν Τίτον μετὰ μεγίστων εὐφημιῶν ἀπέ-
φηναν αὐτοκράτορα· ταύτας οὖν ἔθεντο εἰς τὴν εἴσοδον, δὴλὸν ἅπαντες καθιστάντες τὴν νίκην· τὸ δὲ δις διημέ-
ζειν τὰ σημεῖα· ἀποθαυμάζοντας εἶη ἂν, πῶς ὁ Θεὸς νὰς ταῖς τῶν πολεμίων παρεδόθη χερσίν· ὁ δὲ Θεοδώρι-
τος

5: „Ὡς ἐν ὄρυμῳ ζύλων ἀξίναίς ἐξέκο-
 „φον τὰς θύρας αὐτῆς ἐπιτοαυτ΄·
 „Ἐν πελεικῇ καὶ λαξευτήριῳ κατέρ-
 „ριζαν αὐτήν·

πεν αὐτὸν σκῆνωμα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἐκείδῃ
 ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπερίγραπτος καὶ ἀπερίο-
 ριστος· μερκοὶ δὲ τὸ τοῦ ὀνόματός σου ἐδόσαν· πῶς
 εἶναι εἶναι, ἀντὶ τοῦ, σου, κατὰ περίφρασιν· ἡ-
 γουν ἐβεβήλωσαν τὸ σκῆνωμά σου. (2)

Δρυμὸς ὀνομάζεται ὁ λόγγος τῶν ζύλων,
 ὅστις εὐρίσκεται μέσῃ εἰς τὰ θυνά· εἰ Ῥωμαῖοι
 λοιπὸν, λέγει, κατέκοψαν μὲ τὰς ἀξίνας τὰς πόρ-
 τας τῆς Ἱερουσαλὴμ, καθὼς κατακόπτουσι τὰ ξύ-
 λα τοῦ λόγγου καὶ τὰς δρύς· καὶ μὲ τὰ τρεκυρία
 μὲν, κατεκρήμνησαν τὰς σέγας καὶ τὰς πόρτας τῶν
 ὁσπητίων τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὅσα ἦτον μὲ ξύλα
 κατεσκευασμένα· μὲ τὰ λαξευτήρια δὲ καὶ τὰς
 σμύλλας καὶ τοὺς λοσοὺς, κατεκρήμνισαν τοὺς τοί-
 χους αὐτῶν, λαξευτήριον γὰρ εἶναι ὄργανον τῶν πε-
 λεκούντων τὰς πέτρας, ἐπιτήθειον εἰς τὸ νὰ κόπῃ
 πέτρας καὶ νὰ σκάπτῃ τοίχους καὶ νὰ κρημνίσῃ τει-
 χόκαστρα. (1)

7: „Εἶπον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν αἱ συγγε-
 „νεῖαι αὐτῶν ἐπιτοαυτό·

Ὅλοι, λέγει, ὁμοῦ αἱ συγγένειαι τῶν ἐχ-
 θρῶν Ῥωμαίων, εἶπον ἀναματοξυτών ἐν τῇ καρδίᾳ
 αὐτῶν· ἤγουν ἀπὸ τὴν καρδίαν ταυτὸν εἶπαι μ-
 ὅλην τὴν καρδίαν καὶ προθυμίαν τοὺς· τὸ γὰρ δεῦ-
 τε, ὅπου λέγει παρακάτω, αὐτὸ ἐμποδίζει νὰ νοῇ-
 ται τὸ εἶπον, ἀντὶ τοῦ, διανοήσαντο ἐν τῇ καρδίᾳ
 τῶν αἱ συγγένειαι αὐτῶν· ἐξῶ μόνον ἀνίστως νοή-
 σι τὸ, δεῦτέ, τινος, ὅχι ὡς συμβουλευτικόν, ἀλ-
 λά ὡς ἐπιόρηματικόν, ἀντὶ τοῦ, ἀγαθὸν· τί δὲ εἴ-
 πον; ἀκουσον.

6: „Ἐνεπύρισαν ἐν πυρὶ τὸ ἁγιαστήριόν
 „σου· εἰς τὴν γῆν ἐβεβίλωσαν τὸ σκῆ-
 „νωμα τοῦ ὀνόματός σου·

„Δεῦτε καὶ καταπαύσωμεν πᾶσας τὰς
 „ἐσθλὰς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς γῆς·

Ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ τὸν ναὸν ὀνόματι
 ὁ Δαβὶδ, καθὼς εἰς τὸν προρρήθεῖτα Ψαλμὸν εἴ-
 πομεν· ἐβεβίλωσαν δὲ εἶπεν· ἦτοι βεβίλωσ καὶ
 ἀνοσίως ἐκρήμνισαν εἰς εἰς τὴν γῆν τοῦ αὐτοῦ ναοῦ,
 ὡς κοινοὶ τὰ ἅγια μεταχειρισάμενοι· ἀριφῶς δὲ εἴ-

Ἐλάτε, λέγει, νὰ καταπαύσωμεν τὰς νο-
 μικὰς λατρείας τοῦ Θεοῦ τούτου, τὸν ὅποιον αἱ Ἱ-
 ουδαῖοι σεβονται· τοῦτο δὲ θέλομεν κατορθώσωμεν,
 ἀνίστως καὶ ἀρχινομεν τοὺς νόμους καὶ τὴν πολι-
 τεῖαν καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν· τὸ ἐποιοῦν αὐτὸ καὶ ἐ-
 κατάρ-

τος προσθέτει· „Ὅτι ἡ χεῖρ σου προτερὴν οἱ Ῥωμαῖοι βασιλεῖς τοῖς τῆς πόλεως ἐνεκόλασαν λίθοις· διὰ τοῦ-
 των δὲ πάντων ἐρῶνθον, ὡς ἐξημοὶ τῆς θείας κληρονομίας ἐγένοντο· ταῦτα ἡ ὁ Κύριος ἐν τοῖς θείοις Εὐαγγελί-
 οῖς προσέειπεν· ὅταν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἐσθλὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ· ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω· τότε οἱ ἐν
 τῇ Ἱουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ἄρη· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει ἡ ὁ Εὐσέβιος·

(1) Κατὰ δὲ Θεωρίαν, εἰν ποτέ σοι ἐπιβουλεύσωσιν οἱ ἐχθροί, ὅρα αὐτοὺς ἐξωθεν τῶν θυρῶν σου ἀξίνας ἔχοντας,
 τὰς διακοπτοῦσας περὶ τὸ ἡγεμονικὸν θύρας· ἵνα κατατεμάντες αὐτὰς, ἀρῶσι τὴν πνευματικὴν πανοπλίαν·
 ἐφ' ἣ ἐπεποιθεῖς. (παρὰ τῷ Νικητῇ)

(2) Εἴη δ' αὖ σκῆνωμα Θεοῦ βεβηλωθὲν, ψυχὴ ἡδη φανταζομένη τὰ ἐπουράνια· εἴτα βέλος πετυρωμένον ἐπι-
 θυμίας δεξιμένη ἡ αἰχμάλωτος γενόμενῃ ἐπὶ τῆς ἀμαρτίας· λέγει δὲ ὁ Θεόδοτος· ὅτι βέβηλον οὐ τὸ ἀκάθαρ-
 τον καλεῖ, ἀλλὰ πολλαχού ἡ τὸ κοινόν· οὕτως εἶπεν ὁ ἱερεὺς Ἀβιμέλεχ πρὸς τὸν Δαβὶδ· „Οὐκ εἰσὶν ἄρτοι
 βεβηλοὶ ὑπὸ τὴν χεῖρά μου (ἦτοι κοινοί)· ἀλλ' ἡ ἄρτοι ἅγιοι· (Ἀ' Βασιλ' κα' 4·4)· κοινοὶ δὲ λέγονται
 ἄρτοι, οἱ παρὰ πάντων κοινοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐσθλόμενοι, οἱ μὴτε ἱερεῖς οὗτοι· μὴτε πάλιν ἀκάθαρτοι.

κατώρθωσαν, συγχωρήσαντος τοῦ Θεοῦ.

8: „Τὰ σημεῖα αὐτῶν οὐκ εἶδομεν.

Τὰ θαύματα, λέγει, ὅπου οἱ Ἰουδαῖοι λέγουσι πῶς ἐθαυματούργησεν ὁ Θεός των, ἡμεῖς οἱ Ῥωμαῖοι οἱ τούτους πολιολήσαντες καὶ νικήσαντες, δὲν εἶδαμεν κατὰ τὸ παρόν· ἐπειδὴ καὶ νῦν τοιοῦτον δὲν ἐθαυματούργηθη κατὰ τὸν καιρὸν τούτον, κατὰ τὸν ὁποῖον τοὺς πολεμοῦμεν. (1)

„οὐκ ἔστιν ἔτι Προφήτης, καὶ ἡμᾶς οὐ γνώσεται ἔτι.

Τὸ ἔτι νοεῖται ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ, εἰς τὸ ἔξης· καὶ ἀληθῶς τοῦτο ἔλεγον οἱ Ῥωμαῖοι· διὰ τὴν ἄφ' οὗ οἱ Ἰουδαῖοι ἐσκληβώθησαν ἀπὸ αὐτοῦ, δὲν εὐρίσκεται, λέγουσιν, εἰς τὸ ἔξης τινὰς ἅγιος καὶ Προφήτης ἀνάμεσα εἰς αὐτοὺς, ὅπου νὰ προφητεῖ καὶ νὰ καθάρσῃ τὸν ἐναντίον ἡμῶν, καὶ νὰ παρακαρτήσῃ αὐτοὺς· ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτος Προφήτης δὲν εὐρίσκεται εἰς αὐτοὺς, λοιπὸν δὲν θέλει γνωρίσει αὐτὸς ποῖαν μορφήν ἔχουν νὰ λάβουν τὰ πράγματα ἡμῶν τῶν Ῥωμαίων· τὸ γὰρ δεύτερον ἔτι, ἀντὶ τοῦ λοιπὸν νοεῖται. (2)

9: „Ἔως πότε ὁ Θεός ὀνειδιεῖ ὁ ἐχθρὸς;
„παροξυνεῖ ὁ ὑπεναντίος τὸ ὄνομά σου
„εἰς τέλος;

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἕως πότε ὁ ἐχθρὸς λαὸς τῶν Ῥωμαίων ὀνειδίζει καὶ κατηγορεῖ, καὶ ἡμᾶς καὶ ἔσθνα, ὡς ἀσθενεῖς καὶ ἀδυνάτους; καὶ ἕως πότε βλασφημεῖ ὁ ὑπεναντίος λαὸς αὐτῶν, λαλῶν διαπαντός λόγια παροξυντικά ἐναντίον εἰς τὸ ὄνομά σου; ἀγκαλὰ καὶ ἐστὶ μακροθυμῆς, παραχωρῶν εἰς αὐτοὺς νὰ κάμνουν ταῦτα διὰ τὰς ἐδικὰς μας ἀμαρτίας.

10: „Ἰνα τί ἀποστρέφεις τὴν χεῖρά σου,
„καὶ τὴν δεξιάν σου ἐκ μέσου τοῦ
„κόλπου σου εἰς τέλος.

Πρέπει νὰ ἔχωμεν παρατήρησιν, ὅτι τὸ εἰς τέλος, ὅπου εὐρίσκεται εἰς πολλὰ μέρη τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, φανερόναι τὴν παντοτινὴν ἀποβολὴν τῶν Ἰουδαίων· τὴν ἰδίαν δὲ λέγει καὶ χεῖρα καὶ δεξιάν· καὶ κόλπος μὲν Θεοῦ εἶναι, ὃ τῶν ἀγαθῶν θησαυρὸς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· χεῖρ δὲ δεξιάν, εἶναι ἡ μεταδοτικὴ τῶν ἀγαθῶν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ νόημα τοῦ ῥητοῦ, εἶναι τοιοῦτον· διὰ τί, λέγει, Κύριε, δὲν μεταδίδεις καὶ τώρα εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ σου, καθὼς πρότερον τὰ ἐμετάδιδες; μεταφορικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος καὶ ἐξ ὁμοιώσεως· διὰ τί καὶ ἐκεῖνος ὅπου ἔχει τὸν κόλπον τοῦ γεμάτον ἀπὸ ἀγαθῶν, ὅταν μὲν θέλῃ νὰ μεταδώσῃ ἀπὸ αὐτὰ εἰς τινὰ, βάλῃ τὸ χεῖρ τοῦ εἰς τὸν κόλπον τοῦ καὶ ἐκβάλλει καὶ δίδει ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα· ὅταν δὲ ὀργισθῇ, καὶ δὲν θέλῃ νὰ μεταδώσῃ, εὐγάνει τὸ χεῖρ τοῦ ἀπὸ τὸν κόλπον τοῦ. (3)

11: „Ὁ

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Ἀθανάσιος θέλει, ὅτι λέγουν τὰ λόγια ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι „Ἡμεῖς φησὶ, καθ' ὃν ταῦτα ἐπράττετο, οὐ γεγόναιμεν θεαταὶ τῶν σημείων ἐκείνων· ὃν πολλάκις ἐπὶ τοῖς προτέροις πόλεμοις αὐτόπται γεγενήμεθα· ταῦτα δὲ τὰ σημεῖα ἦν ἐπικουρία τῶν συνεχόντων δεινῶν· διὰ δὲ ὡς ταῦτα μὴ γεγόμενοι θεαταὶ φάμεν· ἵνα τί ὁ Θεὸς ἀπέσω εἰς τέλος;

(2) Ὁθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „Τούτων γὰρ πάντων ἐξαίφνης οἱ Ἰουδαῖοι κατέσταν ἔρημοι· πολλοὺς γὰρ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος ἐπάνοδον εἰς Ἱερουσαλὴμ ἔσχον Προφῆτας, τὸν Ἀγγαῖον, τὸν Ζαχαρίαν, τὸν Μαλαχίαν· οἵτινες τῷ λαῷ ἔτι τοῖς βασιλεῦσι προέλεγον τὰ ἐσόμενα, ἔτι τῶν πολεμίων τὰς ἐπιβουλὰς καταδήλους ἐποίουν.

(3) Ὁθεν ἄλλος φησιν „Ὅτε μὲν ἐπισκοπεῖ ὁ Θεός, ἡ χεῖρ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κόλπου προφέρει τὰ ἀγαθὰ καὶ δίδωσιν ἡμῖν· κόλπος δὲ, ὁ τῶν ἀγαθῶν θησαυρὸς· ὅτε δὲ οὐκ ἐπισκοπεῖ, οὐ δίδωσιν· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει· „Ἐὰν αἰσθάνῃ ὅτι καινὸς ἡ τοῦ Χριστοῦ, πλήρης δὲ ἀμαρτημάτων, εὐξαι καὶ εἶπε· ἵνα τί ἀποστρέφεις τὴν χεῖρά σου; καὶ τὰ ἔξης· εἴη δ' ἂν κατὰ τὸν Εὐσέβιον, χεῖρ ἐν τῷ κόλπῳ ὁμοιογενής· ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς

11: „Ο δὲ Θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰῶ-
„ νος .

„ τὴν θάλασσαν .

Τὸ πρὸ αἰῶνος ἐδῶ δὲν λέγεται κατὰ κυ-
ριολεξίαν . ἀλλὰ κατὰ κατόχρησιν , ἀντὶ τοῦ ἐξ ἀρ-
χῆς . διὰ τί πῶς ὁ Θεὸς ἦτον βασιλεὺς τοῦ γένους
ἡμῶν τῶν Ἰουδαίων πρὸ τῶν αἰώνων , εἰς καιρὸν ὁ-
ποῦ ἀκόμη δὲν ἦτον δημιουργημένη ἡ αἰσθητὴ κτί-
σις ; ἡ αἰῶνα θέλεις νοήσεις τὴν παροῦσαν ζωὴν ,
διὰ τὴν εἶναι τὸ νόημα τοιοῦτον . ὅτι πρὸ τῆς ἐδι-
κῆς μας ζωῆς : ἦτοι ἐκ τῶν προγόνων μας ἦτον ὁ
Θεὸς βασιλεὺς τοῦ γένους ἡμῶν . μετὰ τὰ λόγια δὲ
ταῦτα ὡς νὰ ἐνθυμίζῃ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεὸν τὰ
θαυμασία ἐκεῖνα , ὅπου ἐνήργησεν εἰς τοὺς προγό-
νους αὐτῶν . (1)

„ Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς
„ γῆς .

Τὸ ἐν μέσῳ τῆς γῆς νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν
μέσῳ τῶν ἀνθρώπων . φανερώς δηλαδὴ καὶ πεπαρρη-
σιασμένως κατὰ τὸν Θεοδώριτον . λέγει δὲ σωτηρί-
αν , τὴν ἐλευθερίαν ὅπου ἔλαβον οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ
τὴν σκλαβίαν τῆς Αἰγύπτου . (2)

12: „ Σὺ ἐκραταίωσας ἐν τῇ δυνάμει σου

Σὺ , λέγει , Κύριε , ἐσερέωσας τὰ δύο μέ-
ρη τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης , τὰ ὅποια διαιρεθέντα ἐ-
στάθησαν ὡς τὸ τεῖχος . „ Τεῖχος γὰρ φησιν , αὐ-
τῆς ἐκ δεξιῶν , καὶ τεῖχος ἐξ εὐωνύμων . (Ἐξ-
ιδ΄ . 22 .) ἐπειδὴ μὲ τὴν ἐδικήν σου δυνάμιν , τὰ
ῥοῶδες τοῦ ὕδατος ἐκρατήθη καὶ ὡς νὰ ἐπληξεν .

„ Σὺ συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τῶν δρα-
„ κόντων ἐπὶ τοῦ ὕδατος .

Δράκοντας μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Αἰ-
γυπτίους , διὰ τὴν πονηρίαν καὶ τυραννίαν τοὺς .
κεφαλὰς δὲ τῶν Αἰγυπτίων λέγει ἐκείνους , ὅπου ἐ-
κυνήγησαν κατόπιν τοὺς Ἑβραίους : ἦτοι τοὺς τα-
ξιάρχας καὶ λοχαγοὺς καὶ ἀρχιερεῖς , ὡς ἀρχον-
τας αὐτῶν . καθὼς δηλ. ἄρχει καὶ ἡ κεφαλὴ τῶν ἄλ-
λων μερῶν τοῦ σώματος , κατὰ τὸν Θεοδώριτον .
ὅλοι δὲ οἱ ἀνωτέρω , ὅταν ἐπλημμεύρισεν ἡ ἐρυθρὰ
θάλασσα , ἐσυντρίφθησαν : ἦτοι ἀπώλεσθησαν . (3)

14 „ Σὺ συνέθλασας τὴν κεφαλὴν τοῦ
„ δράκοντος : ἔδωκας αὐτὸν βρῶμα
„ λαοῖς τοῖς Αἰθίοψιν .

Δρά-

δι' οὗ τὰ πάντα ὁ Πατὴρ ἐποίησεν . ἡ χεὶρ σου γὰρ φησιν , ἐποίησε ταῦτα πάντα . οὗ τὴν ἀποστροφὴν ὁ Ψαλμω-
δὸς ἀπεύχεται .

(1) Ἴσως δὲ καὶ εὐρίσκεται σχῆμα ὑπερβατὸν εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο , ὅπερ οὕτως ἐξομαλύνεται . ὁ δὲ πρὸ αἰῶνος Θε-
ός , βασιλεὺς ἡμῶν ἐστίν : ἐν ἄλλοις δὲ , πρὸ αἰώνων γράφεται .

(2) Ἄλλος δὲ φησιν „ Οὐκ ἂν δέ τις ἁμάρτοι καὶ τὰ δεσποτικὰ πάθος ἐνταῦθα νοῶν , ὃ γέγονεν ἀληθῶς ἐν μέσῳ
τῆς γῆς . τὰ γὰρ Ἱεροσόλυμα τινες , ὁμωλὸν τῆς γῆς εἶπον : ἦγον μὲσον . μακάριος δὲ καὶ ὁ δυνάμενος μετὰ
ἀληθείας εἰπεῖν , διὰ τὸ μὴ ἐκτελεσθῆναι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας . τὸ , ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν βασιλεὺς , ὃς ἐργάζεται
σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς τῆς ψυχῆς ἡμῶν , ἐν τῇ γῇ καὶ τῷ σώματι ὄντων .

(3) Ἄλλος δὲ λέγει , θάλασσαν τὴν τοῦ βίου τούτου ὀνομάζει . ἐν ταύτῃ πολὺ πλῆθος δράκόντων ἐστὶν ἀντικειμέ-
νων δυνάμεων : ἦτοι Δαιμόνων καὶ παθῶν . ἐνταῦθα δράκων ὁ πολυκέφαλος , ἡ κακία καὶ ὁ ταύτης εὐρετής Διάβολος .
ἐκάσθι γὰρ ἁμαρτία κεφαλὴ τοῦ δράκοντος τούτου τοῦ ἐνός ἐστι . „ Πᾶν δὲ πλωτὸν συνελθὼν , οὐ μὴ ἐνέγκῃ μί-
αν βύρσαν οὐρᾶς αὐτοῦ , κατὰ τὸν Ἰωβ : ἦτοι καὶ τὰ τελευταῖα καὶ τὰ ἔσχατα τῆς κακίας πᾶν πλωτὸν ἐν σώματι
συνελθὼν ὑπομείναι οὐ δύναται , ἐὰν μὴ ὁ Θεὸς βοηθήσῃ . ἡ κεφαλὴς δράκόντων ὀνομάζει τοὺς ἀρχοντας τῶν Δαι-
μόνων .

Δράκοντα ἐδῶ ἐνὶ ἑκῇ ὀνομάζει τὸν Φαραῶ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον· ὁλοσύν δὲ τῆς κεφαλῆς του, ὀνομάζει τὴν συντριβὴν τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς βασιλείας του· οἱ δὲ Αἰθίοπες ἦτον γείτονες τῶν Αἰγυπτίων, καὶ πηλαίοθεν αὐτοὺς ἐπιβούλευον· οὐτι λοιπὸν, ἔπειδὴ εἶδον τὴν συντριβὴν, ὅπου ἐπαθεν ὁ Φαραῶ καὶ εἰ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσῃ, ὥρμησαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Θεοδώριτον εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἐκούρυσεν αὐτήν· τοὺς δὲ Αἰγυπτίους, ὅπου ἔμεναν, κατέφαγον εὐκόλως ὡς ἀδυνάτους ἐν σόμῃ μαχαίρας· καθὼς καὶ ὁ πεινασμένος εὐκόλως τὸ φηγνὸν κατατρώγει, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τὸ ἔδωκας δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐξέδωκας· διὰ δὲ τοῦ Φαραῶ, ἐφανέρωσε καὶ ὅλους τοὺς ὑποταγμένους αὐτῷ Αἰγυπτίους. (1.)

14: „Σὺ ἐξήρνηξας πηγὰς καὶ χειμᾶρ-
“ ρους.

Διέρρηξας σημαίνει τὸ ἀνέβλυσας· πηγὰς δὲ καὶ χειμᾶρρους ὀνομάζει τὸ νερὸν, ὅπου ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὴν πέτραν ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ πηγὰς μὲν ὠνόμασεν αὐτὸ, διὰ τὴν ἀναβλυσιν· χειμᾶρ-

ρους δὲ, διὰ τὴν δυνατὴν ὁρμὴν τοῦ νεροῦ· πληθυντικῶς δὲ εἶπε καὶ τὰς πηγὰς καὶ τοὺς χειμᾶρρους, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις προφέρει πληθυντικῶς τὰ ἐνικά· ὁ δὲ Σύμμαχος καὶ Ἀκύλας, πηγὰν καὶ χειμᾶρρον εἶπον ἐνικῶς. (2.)

„Σὺ ἐξήρνηξας ποταμοὺς Ἡθᾶμ.

Τὸ Ἡθᾶμ, ἀρχαίους ἠρμήνευσαν ὁ Σύμμαχος· ἦτοι σὺ ἐξήρνηξας ποταμοὺς ἀρχαίους· λέγει δὲ τοὺς ποταμοὺς τῶν Σαδὸμων καὶ Γομὸρρων, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἐξήρνη διὰ τὴν τούτων παρανομίαν· ἢ ἀπλῶς λέγει, ὅτι καινούρια μὲν νερὰ ἀνέβλυσας Ἰσίδωρε, ἐξήρνηξας δὲ τὰ παλαιὰ εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους, ὅπου ἠθέλησας· ὁ δὲ Ἡηλουσιώτης Ἰσίδωρος λέγει, ὅτι τὸ Ἡθᾶμ εἶναι ὄνομα τόπου κειμένου, ὅχι μακρὰν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ· τὸν τοκοῦν δὲ τούτον, ποτίζοντες πρότερον ποταμοί, ἔβρεον ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἀλώσει τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτοὶ ἐξηράνθησαν κατὰ θεῖαν ὁρμήν. (3.)

15: „Σὺ ἐστὶν ἡ ἡμέρα καὶ σὺ ἐστὶν ἡ
“ νύξ.

Ἀπὸ

μένων, κατὰ τὸν Εὐσέβιον ἢ πᾶν Δίδυμον· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „Δράκοντα καθέλου πᾶσαν ἀντικειμένην προσαγορεύει δύναμιν, τοῦτο μὲν, ὡς ἰὼν ἀναιρετικὴν ἔχουσαν· τοῦτο δὲ, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ γεγενοῦς ἐν τῇ Παραδείσῳ δειγματος· ὅτε τὸν ὄφιν ἐπεισελθὼν ὁ ἔχθρος, ἠπάτησε τὸν πρωτόπλαστον ἀνθρώπον· τούτων πᾶς κεφαλὴς συνετριφέν ὁ Χριστὸς ἐν τῇ θάτῃ· αὐτὸς τε βαπτισθεὶς, ἢ παραδόνς τοῖς ἀνθρώποις βαπτίζεσθαι· κεφαλὴ δὲ τῶν νεκρῶν δρακόντων, ἡ ἁμαρτία. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Λαοὺς ἐνταῦθα τὰς τῶν παρὰ Ἰνδοῖς ὁρέων ἀγέλας φησιν, αἱ ἢ τῶν Αἰγυπτίων κατῆσαν τὰ σώματα, ἐκρηγνῆτα ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἐν τῇ γῇ· ὁ δὲ Εὐσέβιος Αἰθίοπας ἐνόησε τοὺς μέλανας κόρακας, ὧν ἐγένοντο βῆμα τὰ τῶν Αἰγυπτίων νεκρὰ σώματα. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ἡ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, πηγὰς ὀνομάζει· εἴα μὲν, διὰ τὴν ἐν ἐκείνῳ ὕδαρ διηρέθη εἰς αὐλαίαια πολλὰ, ἵνα εὐκόλως πίωσιν αἱ τόσαι μυριάδες· ἢ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν δύσφορὰν ἀνέβλησεν ὕδωρ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὡς φαίνεται ἐν τῇ Ἐξοδῷ ἢ ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς· ἢ χειμᾶρρους τὸ ὕδωρ ὀνομάζει, διὰ τὴν πρώτην φοράν αὐτὸ ἀνεδοθῆναι καὶ ὡς ἢ ὁ χειμᾶρρος οὐχὶ πάντοτε, ἀλλὰ αἰονιδίως τρέχει· Ἡθᾶμ δὲ ἐρμηνεύεται νότος, κατὰ τὸν Νικήταν.

(3) Τοῦτο ἢ ὁ Ἰωάννης Ἰσορεῖ ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ, παρομοίως μὲν τὸν θεῖον Ἰσίδωρον· λέγει δὲ, ἢ ὅτι ὁ τόπος αὐτὸς εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἕως δύο σχοινία· ἀναγωγικῶς δὲ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, πηγὴ μὲν νοεῖται ὁ Χριστὸς, ὅτι ἀνέβλυσεν ὡς χειμᾶρρους τοὺς Ἀποστόλους· οἱ δὲ ἀρχαῖοι ποταμοὶ οἱ Πραφῆται παρὰ Ἰουδαίοις οὐκ εἰσιν, ἀλλ' ὅσον ἐξηράνθησαν· ἢ ὅτι πάντα δὲ τὰ εἰρημένα, ἀπὸ τοῦ ἐργάσατο σατηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς, τῶν ὑμετέρων ἔχει τύπον εὐεργεσιῶν· ὡς γὰρ ἐκεῖ παρὰ Ἰουδαίους δι' ὕδατων ἡ τῆς δουλείας ἀπαλλαγὴ· οὕτω ἢ ἐνταῦθα παρ' ἡμῶν δι' ὕδατων ἐλευθερίας ἀρχή· ἐκεῖ δρακόντων αἱ κεφαλαὶ τοῖς ἔδασι συντριβονται· ἢ ἐνταῦ-

Ἀπὸ τὰ μερικά θαύματα, ὅπου ξεχωριστὰ ἐνήργησεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους, μεταφέρει τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ εἰς τὰς κοινὰς εὐαγγελίας τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ λέγει, ὅτι ἐδική σου εἶναι Κύριε ἡ ἡμέρα, καὶ ἐδική σου εἶναι ἡ νύκτα, καὶ αἱ δύο δουλεύουσιν εἰς τὴν προσαγὴν σου. (1)

„Σὺ κατηρτίσω φαῦσιν καὶ ἥλιον.

Φαῦσιν λέγει τὴν ἀνατολὴν τῆς ἡμέρας: ἡτοι τὸν ὄρθρον· κατηρτίσω δὲ νυκτὶν, ἀντὶ τοῦ ἐποίησας· διὰ τοῦ ἡλίου δὲ, ἐφανέρωσας καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας. (2)

16: „Σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὠραῖα τῆς γῆς.

Ὁραῖα τῆς γῆς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς καρποὺς τοῦ χρόνου· ὥσπερ γὰρ ὀνομάζεται ὁ ἐν αὐτοῖς· τινὲς δὲ ἀντὶ τοῦ ὠραῖα, γράφουσιν ὄρια: ἦγουν τὰ ἐκτεθέσθαι τῆς γῆς· (3) καλλίτερον δὲ

εἶναι, τὸ νὰ γράφεται ὠραῖα· καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα.

„Θέρος καὶ ἔαρ σὺ ἐπλάσας αὐτά.

Τοὺς ἀνωτέρω, λέγει, καρποὺς, ἡ μὲν ἀνοιξίς γεννᾷ, τὸ δὲ θέρος τοὺς τελειώνει· διὰ τοῦτο καὶ τούτους τοὺς δύο μόνου καιροὺς τοῦ χρόνου, ἐνθυμήθη ἔδω ὁ Δαβὶδ· μέσα δὲ εἰς τοὺς δύο τούτους συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ ἄλλοι δύο τοῦ χρόνου καιροί, τὸ φθινόπωρον καὶ ὁ χειμὼν· ὥσπερ ὅπου καὶ τὸ φθινόπωρον καὶ ὁ χειμὼν, εἶναι μέρη τοῦ χρόνου· τὸ δὲ αὐτὰ, εἶναι περιττόν· ἡμπορεῖ δὲ καὶ οὕτω νὰ συνταχθῇ. Σὺ ἐπλάσας αὐτά, τὸ θέρος καὶ τὸ ἔαρ· ἀδιαφόρως δὲ πρῶτον ἔβαλε τὸ θέρος καὶ ἔπειτα τὴν ἀνοιξίαν· ἀγκαλὰ καὶ φυσικὰ πρῶτον εἶναι ἡ ἀνοιξίς, καὶ ἔπειτα τὸ θέρος. (4)

17: „Μνησθήτι ταύτης· ἐχθροὶς ἀνεί·
„ὄψεσθε τὸν Κύριον, καὶ λαὸς ἀφρον
„παράξυνε τὸ ὄνομά σου.

Ἔ.

ἐν ταῦθα δυναστεῖαι Δαιμόνων καταλύονται τῇ τοῦ Βαπτίσματος χάριτι· ἐκεῖ οἱ Αἰγύπτιοι μετὰ τὴν θάλασσαν εὐχέρινοι ἐγένοντο τοῖς Αἰθίοφι· ἢ οἱ ἡμέτεροι πολέμιοι μετὰ τὴν ἁγίαν κολυμβήσαν εὐκαταγώνιστοι ἐγένοντο, τοῖς πάλαι μελαίναις τὰς ψυχὰς ἐσχηκόσιν· Αἰθίοπας γὰρ νομτέον κατὰ τὸν Νικήταν, τοὺς οἰνοὶ σκοτεινὴν ἔχοντες, τὴν διάνοιαν ἔχοντας, τὴν οὐκ κατηνυγασμένην· ἀλλ' οἱ μὲν προσπίπτοντες τῇ οὐσίᾳ, περὶ ὧν εἰρηται· ἢ Ἐνώπιον αὐτοῦ προσκοῦνται Αἰθίοπες, λαμπρύνονται παρ' αὐτοῦ· οἱ δὲ ἐν τῇ μελαίνῃσθαι μεμνημένοι, καταφύγονται τὰς τοῦ ἀποστόλου δράκοντος κεφαλὰς· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· ὥσπερ γὰρ αὐτὰς ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὰ χαρίσματα· οὕτω ξηραίνει ἢ ἀναιρεῖ τὰ τοῦ πλάνου· ὥσπερ δὴ ἢ ποταμοὺς Ἡδὰμ ἐκώστας προσηγόρευσεν· Ἡδὰμ γὰρ βάτος ἐρμηνεύεται· ἐπὶ φαύλοις δὲ τοῦτο καρποὶς παρὰ τῇ θεῇ Γραφῇ τὸ φανερόν διαβάλλεται.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „Ἵνα μὴ νομίσης ἄλλον εἶναι φωτὸς αἴτιον, ἢ ἄλλον σκότους, ὥσπερ ἡδὴ τινες παθόντες (οἱ Μανιχαῖοι δηλαδὴ) εἰς πολυθεῖαν ἐτρέψαν· σὴ, φῶς, ἢ οὐκ τοῦ διακρίνοντος ἀναμέσον τοῦ φωτὸς ἢ ἀναμέσον τοῦ σκότους, ἢ τὸ μὲν, ἡμέραν, τὸ δὲ, νύκτα καλέσαντες.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „Σὺ κατηρτίσω φαῦσιν πρῶτον· ἡτοί φῶς εἰπὼν· γεννηθῆτω φῶς· εἴτα ἥλιον τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ, ὅς ὅλον τὸ πρωτόγονον φῶς, τῷ ἡλιακῷ σώματι φέρον ἐγκαθίδρυσας.

(3) Οὕτως ἀνέγνω τὸ ρητὸν ὁ Θεοδώριτος εἰπὼν· „Σὺν ἔργον ἢ τὰ ὄρια τῆς γῆς· ἢ τὰ μὲν αὐτῆς, εἰς πεδία, τὰ δὲ, εἰς ὄρη ἢ νάπας ἀπένειμας.

(4) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „Σὺ ἢ αὐτὸ το θέρος ἢ τὸ ἔαρ, ἢ τοὺς ἐπομένους δηλαδὴ καιροὺς ἐπλάσας· ἢ εἰσὶν ἐν ἀναρμόνιῳ ἢ ἀκολουθίᾳ αὐτοῖς κατὰ τάξιν ἀπαραιοῖν διὰ τῆς κυκλοφορικῆς τοῦ ἡλίου πρὸς βορρᾶν ἢ νότον μεταβάσεως διάταξας· κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „Παρήκε τὸ μετόπισθον ἢ τὸν χειμῶνα, ὡς ἀντικείμενα, ὅτι ἀντίκειται, τὸ μὲν θέρος τῷ χειμῶνι, τὸ δὲ ἔαρ, τῷ μετοπίῳ· λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης, πνευματικῶς ποιεῖ ὁ Θεὸς τὸ ἔαρ ἐν τῇ ψυχῇ ἢ τὸ θέρος· ἔαρ μὲν, ὅτι ὡς ὅταν ὁ νυμφίος καλεῖ τὴν νύμφην ψυχὴν ἢ λέγει· „Ὁ χει-

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν εἰς τὸ προοίμιον τοῦ Ψαλμοῦ „Μνήσθητι τῆς συναγωγῆς σου, ἥς ἐκτίσω, τοῦτο ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐδῶ λέγων· „Μνήσθητι ταύτης τῆς συναγωγῆς σου· ἐχθρόν δὲ ὀνομάζει τὸν βασιλέα Τίτον, ἢ τὸν στρατὸν τῶν Ῥωμαίων· ὁμοίως καὶ λαὸν ἄφρονά τοὺς αὐτοὺς· ὀνομάζει· ἐπειδὴ δὲν ἐφρονοῦν ὀρθῶς περὶ Θεοῦ· παραΰνη δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐβλασφήμησα τὸ ὄνομά σου· καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἶρηται.

18: „Μὴ παραδῶς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐ-
„ζομολογουμένην σου.

Προβλέπωντας ὁ Δαβὶδ τὸν ἄφρονισμὸν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ πάθουν οἱ Ἰουδαῖοι, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ μὴ παραδοθῶν εἰς τοὺς Ῥωμαίους· τούτους γὰρ ὀνομάζει θηρία διὰ τὴν ἀγριότητα καὶ ἀπανθρωπίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀπὸ τὴν ψυχὴν δὲ, ὅλον τὸν ἄνθρωπον ὠνόμασεν, ὡς ἀπὸ μερῶν τὸ ὅλον, καθὼς πολλάκις εἶπομεν· ἐξομολογουμένην δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ εὐχαριστοῦσάν σου. (1)

„Τῶν ψυχῶν τῶν πενήτων σου μὴ ἐ-
„πιλαθῇ εἰς τέλος. (2)

Ψυχὰς πενήτων σου εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, τῶν πενήτων σου, κατὰ περίφρασιν· ἢ εἶπε τοῦτο· ἐλεει-
νολογῶν αὐτοὺς· πένητας δὲ αὐτοὺς πάλιν τοὺς Ἰου-
δαίους ὀνομάζει· ἐπειδὴ καὶ ἔμελλον νὰ καταστα-
θοῦν εἰς μεγάλην ἐνδειαν τῶν ἀναγκαιῶν, μὲ τὸ
νὰ ᾔτον παρικλεισμένην τριγύρω ἡ Ἱερουσαλήμ ἀπὸ
τοὺς Ῥωμαίους. (3)

19: „Επιβλέψον εἰς τὴν διαθήκην σου.

Θεώρησον, λέγει, Κύριε; εἰς τὴν διαθή-
κην καὶ ἐπαγγελίαν, ὁποῦ ἔδωκες εἰς τὸν Ἀβραάμ
καὶ εἰς τοὺς προγόνους μας· καὶ μὴ παραβλέψῃς
αὐτήν· καθὼς περὶ τούτου εἶπομεν καὶ εἰς τὸν προ-
λαβόντα Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τὸ „Ἰδοὺ τῇ γε-
νεᾷ τῶν υἱῶν σου ἡσυνθέτηκας.

„Ὅτι ἐπληρώθησαν οἱ ἐσκοτισμένοι
„τῆς.

χειμῶν παρῆλθεν· ἐπορεύθη ἑαυτῷ· τὰ ἄνθη ὥφθη ἐν τῇ γῇ· ἔαρ δὲ συνώνυμον τοῦ θερισμοῦ· ἢ γὰρ τὸ πε-
σὸν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν σπέρμα φυὲν, ἑκατονταπλασίονα ποιεῖ· ἢ θερίζεσθαι δεῖ τούτον τὸν θερισμόν, ἄλ-
λον ὄντα παρὰ τὴν συντέλειαν· ἐπιβαλεῖς δὲ κατὰ τριτολογίαν ἢ τῇ νυκτὶ ἢ τῇ ἡμέρᾳ· ὅ γὰρ ἀνατέταλκεν ὁ ἡ-
λιος τῆς δικαιοσύνης, πεποίηκεν ἡμέραν τῇ Κυρίῳ· ὃ δὲ πάρεσι τὰ τῆς σοφίας λόγια τὰ ἀπόρρητα ἢ κεκρυμμένα,
κατὰ τὸ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ· τούτῳ περὶ ἐσιν ἡ νύξ τοῦ Θεοῦ· ὁ μὲντοι Σατανᾶς ποιεῖ ἡμέραν, ὡς
τὸ φῶς σβέννυται· περὶ τῶν ἀμφοτέρων λέγει ὁ Σολομών· „Ὡς δικαίους διαπαντός, φῶς δὲ ἀσεβῶν σβέν-
νυται. (Παρ. 19. 2.)

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „Τὰ μὲν αἰσθητὰ θηρία, σάρκας ἐσθίει· τὰς δὲ ψυχὰς, ἄλλα· ποσάκις ὁ νοη-
τὸς λέων ἡ ψατὸ σου τῶν ποδῶν ἢ ἔσθῃεν, ἐλκύσαι θέλων ἔξω τῆς Ἐκκλησίας! ποσάκις ἐκράτησε τοῦ λοβοῦ τοῦ
ὠτίου σου, διάτινος λίχνον διδασκαλίας, ἢ λόγων ἀλλοτρίων τῆς Ἐκκλησίας! ἄλλ' ἐλθὼν ὁ καλὸς ποιμὴν, ἐ-
ξέσπασέ σου τοὺς πόδας ἀπὸ τοῦ ἀσάτου θηρίου, ἢ τὸν λοβὸν τοῦ ὠτίου ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ· ἄλλος δὲ λέ-
γει· „Ὁ βούλεται λέγειν ὁ Δαβὶδ, τοιοῦτόν ἐστιν· ἡμαρτόν τινες, οἱ ἢ ἄξιαι ἦσαν παραδοθῆναι θηρίοις·
ἀλλὰ μὴ ποιήσῃς Κύριε, κατὰ τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν, ἐπεὶ περ ἐξομολογοῦνται σοι· εἰ τοίνυν ἡμαρτέ τις ἐν
ἡμῖν ἢ θέλει μὴ παραδοθῆναι τοῖς θηρίοις, ἐξομολογησάσθω, προηγουμένως μὲν Θεῷ· ἔπειτα τοῖς ἐν τῇ Ἐκ-
κλησίᾳ ἱερωτοῖς· ἐπισκόποις ἀγαθοῖς· πρεσβυτέρους ἐκλεκτοῖς.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη „Οὐ πάντες οἱ πένητες, τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' οἱ λέγοντες· „Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφῆκαμεν πάντα ἢ ἀ-
κολουθήσασθαι σοι· οἱ ἀποβαλόντες τὸν ἐν κακίᾳ πλοῦτον· οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι, ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Πένητες
εἶναι οἱ τὸ φρόνημα ταπεινοί· Μικαῖροι γὰρ φησὶν οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀλληγορικῶς ἐξηγῶν τὸ ῥητόν, λέγει „Πένητας τοὺς ἁμαρτωλοὺς καλεῖ, τοὺς μηδένα πλοῦ-
τον δικαιοσύνης ἔχοντας· πᾶσαν δὲ τὴν πατρῶαν καταφαγόντας Ἰπαρχίον· τούτων ὁ Θεὸς εἰκότως ἐπιτελεῖσθαι
νομίζεται μακροθυμῶν, ἢ τὴν ἐπ' αὐτοῖς δίκην ὑπερτιθέμενος· ὁ δὲ Θεοδώριτος πένητας καλεῖ, τοὺς τῷ φρονήματι
ταπεινοὺς· Μικαῖροι γὰρ φησὶν, οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι· συμφώνως μὲν τὸν Θεοδώριτον.

„ τῆς γῆς οἶκων ἀνομίων .

„ κην σου .

Τὰ ἐσκοτισμένα κτήματα τῆς γῆς : ἦτοι οἱ ἐσκοτισμένοι , λέγει , ἀπὸ τὰ παθὴ Ἰουδαῖοι , ἐγέμνησαν ἀπὸ ὀσπῆτια ἀνομίας : ἔγουν ἀπὸ πλήθος ἀνομίας . τὸ γὰρ οἶκων . Ἀντὶ πλήθους ἐνόησεν ὁ Δαβὶδ , καὶ ὥσπερ νὰ εἴπῃ τινος , ἀντὶ μέτρου . καθὼς καὶ ἡμεῖς ὅταν θέλωμεν νὰ φανερώσωμεν πλῆθος σιταρίου , λέγωμεν , ὅτι ὀδεῖα ἔχει ὀσπῆτια σιταρίου .

20 : „ Μὴ ἀποστραφῇτε τεταπεινωμένους
„ καὶ κατασχυμένους .

Ὁ λαὸς , λέγει , ὁ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς πολιορκίας τῆς Ἱερουσαλὴμ παρακαλῶνσε Κύριε , ἅς μὴ γυρῇ τεταπεινωμένος καὶ ἐντροπισμένος , μὲ τὸ νὰ μὴ εἰσακουσθῇ ἀπὸ λόγου σου . (1)

„ Πτωχοὶ καὶ πένης αἰνέσουσι τὸ ὄ-
„ νομα σου .

Ὁ λαὸς ὁ πτωχὸς καὶ πένης τῶν Ἰουδαίων , ὡς ὀλίγον ἀνωτέρω ἐρμηνεύσαμεν ἐν τῷ σίχῳ τῷ τῶν ψυχῶν τῶν πενήτων σου . αὐτὸς , λέγει , σωθεὶς ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν , θέλει αἰνέσει τὸ ὄνομα σου , καὶ ὅχι οἱ πολέμιοι Ῥωμαῖοι .

21 : „ Ἀνάστα ὁ Θεός , δίκασον τὴν δι-

Δίκη καὶ κρίσις , λέγει , συνεκροτήθη ἀνάμεσά εἰς ἐσένα Κύριε , καὶ εἰς τοὺς ἐχθρούς σου Ῥωμαίους , διὰ τὴν ὕβριν καὶ ἀτιμίαν ὅπου σοι ἔκαμαν . ἐπειδὴ δὲν ἦτον ἀρκετὴ εἰς αὐτοὺς ἡ μά- νια , ὅπου ἔδειξαν κατὰ τοῦ λαοῦ σου . ἀλλὰ πρὸς τοῦτοις καὶ ἐδιέβαλον ἐσένα τὸν Θεόν , πῶς εἶσαι ἀσθενὴς , κατὰ τὸν Εὐσέβιον . ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται , ὅτι ἡ δίκη καὶ κρίσις τοῦ λαοῦ σου , ἐδική σου εἶναι . καὶ διὰ τοῦτο τελείωσον αὐτήν , καὶ παιδεύ- σον τοὺς ἐχθρούς του . (2)

„ Μνησθήτι τοῦ ὀνειδισμού σου τοῦ ὕ-
„ πο ἄφρονος ὅλην τὴν ἡμέραν .

Ἄφρονα ὀνυχίζει τὸν βασιλεὺς Τίτον , καὶ κάθε στρατιωτὴν Ῥωμαῖον . ἐνθυμήσου , λέγει , Κύ- ριε , τὸν ὀνειδισμόν , ὅπου σοι κάμνουν πάντοτε οἱ ἄφρονες Ῥωμαῖοι . καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἶπε περὶ τοῦ αὐτοῦ , Ἔως πότε ὁ Θεός , ὁ εἰσὶν ὁ ἐχθρὸς ,

22 : „ Μὴ ἐπιλάβῃ τῆς φωνῆς τῶν οἴκε-
„ τῶν σου .

Μὴν ἀλησμόνησῃς , λέγει , Κύριε , τὴν φω- νὴν τῶν δούλων σου Ἰουδαίων , οἵτινες ἔχουν νὰ σὲ παρακαλέσουν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον . μερικὰ δὲ

(1) Ἦτοι , εἰ ἢ τὰ μάλιστα γεγονασί τινες ἐξ Ἰουδαίων , ἐσκοτισμένοι τὴν διάνοιαν , ἢ πλήρεις ἀνομίων , ἢ ὅ- νον οἶκους ἁμαρτημάτων ἔχοντες , ἅτε μὴ καταδεξάμενοι τὸν Χριστόν . ἀλλὰ μὴ πᾶς ὁ λαὸς ἀποστραφῇ πα- παρακαλῶνσε κατὰ τὸν καιρὸν τῆς πολιορκίας . μὲ δὲ αἰσχύνῃ παραδοθῇ ἐν τῷ μὴ εἰσακούεσθαι . εἶχον γάρ τινες ἐν αὐτοῖς σωτηρίας ἐλπίδα , οἱ ἢ διὰ τῶν Ἀποστόλων ἐσώθησαν . λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης . „ Οἱ μὲν Δαίμονες ἐ- σκοτισμένοι ἄερος , ἢ καταχθονίων εἰσιν . οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ , ἐσκοτισμένοι γῆς . οἱ διὰ τοῦ ἁμαρτάνειν . οἰκοδο- μοῦσιν ἑαυτοῖς οἶκους ἀνομίων . οἶκον πορνείας , οἶκον φιλαργυρίας , κενοδοξίας , ἐκάστου τῶν ἁμαρτημάτων . ὁ δὲ ταπεινῶν , φροσιν , ἑαυτὸν , κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ μαθητείαν , μὴ ἀποστραφῇτε κατασχυμένος . ἀλλ' εἰς δοξάν προαγέτω . πᾶς γὰρ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ἐψωθήσεται .

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ὁριγένην . ἐπειδὴ ὁ Σωτὴρ θάνατον ἀνεδέχματο τὸν περὶ ἐμοῦ , διὰ τοῦτο λέγει ἡ προσφητεία . ἀνάστα . εἴμῃ γὰρ ἦν ἀποθάνων ἢ ἀνάστας , οὐχ' ὅσον τε ἦν δικάσαι τὴν δίκην τῶν ἀνθρώπων , ὡς δηλοῖ ὁ Ἀποστόλος λέγων . „ Εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς ἀπέθανε ἢ ἀνέστη , ἵνα ἢ νεκρῶν ἢ ζώντων κυριεύσῃ .

δὲ ἀντίγραφα ἔχουν ἱκετῶν σου· ἦτοι τῶν παρακα-
λῶν σου.

„ Ἡ ὑπερηφάνια τῶν μισούντων σε ἀ-
νέβη διαπαντός·

Ἡ ὑπερηφάνια, λέγει, τῶν μισούντων σε
Ρωμαίων, ὑψώθη καὶ ἐκορυφώθη. ἡ ἀνέβη ἐνώπιόν
σου· βλέπε δὲ, ὅτι καμμία ὑπόσχεσις ἀγαθῶν, δὲν
ἀναφέρεται εἰς τοὺς εἰχούς τοῦ Ψαλμοῦ τούτου,
καθὼς ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἄλλους Ψαλμούς. Καί
οὕτω μὲν ἐξηγήθη ὁ παρὼν Ψαλμός, κατὰ τὴν ἐκ-
δοχὴν τῶν Ἑβραίων.

Ἀληθέστερον ὅμως ἀναφέρονται εἰς τὸν Χρι-
στὸν τὰ ῥήματα, ὅπου ἀκολουθοῦν ὕστερον ἀπὸ τοῦ
„ Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς· ἀληθῶς
γὰρ σωτηρίαν ἐποίησεν ὁ Χριστὸς ἐνανθρωπήσας, ἐ-
λευθερώσας ἡμᾶς ἀπὸ τῆν πλάνην, καὶ δεῖξας τὴν
κράτην τῆς σωτηρίας· τὸ δὲ ἐν μέσῳ τῆς γῆς,
νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐν πάσῃ τῇ γῇ· μερικοὶ δὲ λέ-
γουσιν, ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἐσαυρώθη ὁ Κύ-
ριος, εἰς τὸ μέσον τῆς γῆς εὐρίσκονται· ἐκραταίω-
σε δὲ ὁ Χριστὸς τὴν θάλασσαν· ἦτοι κραταίον κατὰ
τῶν Δαιμόνων ἐποίησε τὸ ὕδωρ τοῦ Βαπτίσματος·
θάλασσαν γὰρ τὸ Βάπτισμα καὶ ὁ Μιχαὴλς ἀνόμα-
σεν εἰπὼν· „ Καταδύσαι τὰς ἀδικίας ἡμῶν, καὶ
ἀποθήρησονταί εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης (Μιχ-
ζ. 19.) ἀνόμασθη δὲ τὸ Βάπτισμα θάλασσα,
διὰ τὴν ὑποδέχεται καὶ καθαρίζει τοὺς μολυσμους
τῶν βαπτιζομένων· καθὼς καὶ ἡ θάλασσα ὑποδέ-
χεται καὶ καθαρίζει τοὺς μολυσμούς τῆς γῆς· καὶ
διὰ τὴν αὐτὸ εἶναι μεγαλωτάτον, διὰ τὸ πλῆθος τῆς
χάριτος· καθὼς καὶ ἡ θάλασσα εἶναι μεγαλωτάτη
διὰ τὸ πλῆθος τοῦ νεροῦ. Καὶ δράκοντες μὲν, εἴ-
ναι οἱ Δαίμονες· δράκων δὲ, ὁ ἄρχων αὐτῶν Διά-
βολος, τῶν ὁποίων τὰς κεφαλὰς ἐσύντριψε καὶ ἐ-
τξάκισεν ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ὕδατι τοῦ Βαπτίσματος·
κεφαλὰι δὲ τῶν Δαιμόνων εἶναι αἱ ἁμαρτίαι· διὰ τὴν
εἰς τὰς ἁμαρτίας ἔχουν τεθησαυρισμένον τὸ φθορο-
ποιὸν φαρμάκιον· ἀφ' οὗ δὲ αἱ ἁμαρτίαι αὐταὶ
διεφθάρησαν ἀπὸ τὸ Βάπτισμα, δὲν ζῶσι πλέον εἰς

ἡμᾶς οἱ νοητοὶ δράκοντες Δαίμονες· λαοὶ δὲ Αἰθιο-
πες εἶναι, οἱ μαῦροι ὄντες πρότερον κατὰ τὰς ψυ-
χὰς ἀπὸ τὸν ρύπον καὶ καπνὸν τῆς ἁμαρτίας· εἰς
τοὺς ὁποίους, ἀφ' οὗ ἐβαπτίσθησαν, ἔδωκεν ὁ
Χριστὸς φαγητόν· ἦτοι πικρανάλωμα καὶ ἀφανισμόν
τὸν νοητὸν δράκοντα Διάβολον ταυτὸν εἰπεῖν, ἔ-
δωκεν εἰς αὐτοὺς ἐξουσίαν νὰ ἀφανίσουν τὸν Διά-
βολον· διέρρηξε δὲ ὁ Χριστὸς· ἦτοι ἀνέβλυσε πηγὰς
καὶ χειμάρρους διδασκαλίας πνευματικῆς εἰς τὴν Ἐκ-
κλησίαν τῶν Ἑθνῶν, τὴν πρότερον οὖσαν ἐρημὴν·
πηγὰς μὲν, διὰ τὴν παντοτινὰ ἀναβλύζουσι νερόν
καθαρὸν καὶ γλυκίτατον· χειμάρρους δὲ, διὰ τὴν
τρέχουσι μετ' ἐξουσίαν καὶ βίαν καὶ ὁρμῇ, καὶ συγ-
κροτοῦνται ἀπὸ προφητικὰ λόγια, ὡς εἴπομεν καὶ
ἐν τῷ 1ῳ Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τό· „ Καὶ τὸν
χειμάρρουν τῆς τρυφῆς σου.

Ποταμοὶ δὲ Ἡβραῖοι, εἶναι αἱ παρά τοις
Ἰουδαίοις ἀρχαῖαι προφητεῖαι, συγκρινόμεναι μετὰ τὰς
νέας τῶν Χριστιανῶν· ἐκεῖναι γὰρ ἐξηράνθησαν διὰ
τὴν κακίαν τῶν Ἰουδαίων, μετὰ τὸ νὰ ἐξέλιπον οἱ
Προφῆται· τὰ ἀκόλουθα δὲ ῥήματα δείχνουσι τὸν Χρι-
στὸν, Παιτὴν καὶ Κύριον τοῦ Παυτοῦ. Μνήσθητι
δὲ ταύτης τῆς νέας συναγωγῆς τῶν Χριστιανῶν, καὶ
οὐκ ἐκείνης τῆς παλαιᾶς τῶν Ἰουδαίων· ἐχθρὸς
ἀνείδισεν τὸν Χριστόν· ὁ Ἰουδαῖος δηλαδὴ καὶ ὁ Ἑλ-
ληνας λέγοντες πῶς δὲν εἶναι Θεός· καὶ πῶς εἶναι
ἀσθενής· καὶ ὅσα ἄλλα ὑβριστικά· λαὸς δὲ ἄφρων
εἶναι ὁ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἑλλήνων· θηρία δὲ,
εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες καὶ Δαίμονες· πένη-
τες δὲ, εἶναι οἱ Χριστιανοί· ἐπειδὴ καὶ ἀρῆκαν ὅλα
τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ ἠκολούθησαν τῷ
Χριστῷ· καὶ ἀπλῶς, πάντα τὰ ἔθνη πένητες λέγον-
ται· ὡς ἐν τῷ 1ῳ Ψαλμῷ εἴπομεν. Διαθήκη δὲ,
εἶναι ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐπαγγελία εἰς τὸ νὰ μῶς βοηθῇ
καὶ νὰ εὐρίσκηται μετ' ἡμῶν, κατὰ τό· „ Καὶ ἰ-
δοὺ ἐγὼ μετ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας· (Ματθ.
κβ'.) ἐσκοτισμένοι δὲ τῆς γῆς, εἶναι ὅλοι κοινῶς
οἱ ἄπιστοι, ὅπου δὲν δύνανται νὰ ἴδωσιν τὸ φῶς τῆς
ἀληθείας· καὶ τὰ λοιπὰ δὲ ῥήματα θέλεις προσαρμό-
σαι εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, ὁρῶνς αὐτὰ
ἐξετάζων καὶ ἐννοῶν.

„ ΨΑΛ-

ΨΑΛΜΟΣ ΟΔ'.

„Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρης, εἰς στηλογραφίαν”
 „Ψαλμός ᾠδῆς, τῷ Ἀσάφ.

Ὁ Ψαλμός οὗτος περιέχει πρεφησίαν διὰ τὴν συντάλειαν τοῦ κόσμου, καὶ τὴν δικαίαν τοῦ Θεοῦ κρίσιν· καὶ τὴν τιμωρίαν μὲν τῶν ἁμαρτωλῶν, τιμὴν δὲ τῶν δικαίων κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ τοῦτο καὶ ὅλους διδάσκει νὰ ἀποβλέπουν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς ταύτης, καὶ νὰ μὴ διαφθείρουν τὸν ἑαυτὸν τοὺς μὲ τὰς ἁμαρτίας· μερικοὶ δὲ τὸ, μὴ διαφθείρης, μὴ ἁμαρτῆς, εἶπον· περὶ δὲ τοῦ Ἀσάφ καὶ τῆς ἄλλης ἐπιγραφῆς, εἶπομεν ἐν τῇ προομιᾷ τῶν Ψαλμῶν· ἐγγραφή δὲ καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωμένων Ἑβραίων κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

1: „Ἐξομολογησόμεθα σοὶ ὁ Θεός, ἐ-
 „ξομολογησόμεθα σοὶ, καὶ ἐπικαλε-
 „σόμεθα τὸ ὄνομά σου.

Ἡμεῖς, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν ἐλευθε-
 ρωθῶμεν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, θέλομεν σοὶ εὐχαρι-
 σμεν Κύριε· ἡ ἀναδιπλωσις δὲ τοῦ ἐξομολογησόμεθα,

μεθα, φανερώνει ἐπίτασιν καὶ βεβαίωσιν τῆς εὐχα-
 ριστίας· (2) ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομά σου θέλομεν ἐ-
 πικαλεσθούμεν, τὸ ὅποιον ἀναιδέσθῃ ἀπὸ τοὺς ἐ-
 χθρούς σου· ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι ὁ λόγος οὗτος ἀρ-
 μοζει εἰς ἐκείνους, ὅπου ἐμελλόν νὰ πιστεύσουν εἰς
 τὸν Χριστὸν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπεκλήθη τὸ ὄνομα
 τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἀνονημάσθησαν Χρι-
 στιανοί.

„Διπ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Σύμμαχον ὁ Ψαλμός οὗτος ἐπιγράφεται „Ἐπινίκιος περὶ ἀφθαρσίας”· ὁ δὲ Ὀριγένης λέ-
 γει· „Ἐπιφύλοτερον δὲ, περὶ ἀφθαρσίας ὁ λόγος τῆς τοῖς δικαίοις ἀποκειμένης, εἰς ἣν τὰ τῆς νίκης ἀποτεθῆ-
 σαύριται βραβεῖα· διὰ ἣν ἐπινίκιος ἐπιγράφεται, ἥ εἰς τὸ τέλος ἡμᾶς ἀναπέμπει· περὶ οὗ φησὶν ὁ Ἀπόστολος·
 εἴτε τὸ τέλος· εἰς ὃ οἱ ἐνταῦθα τὸν καλὸν ἀγῶνα νενικηκότες, τῆς ἀφθάρτου ζωῆς τεύχονται· κατὰ δὲ τὸν Ἀ-
 θανάσιον ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων ὁ Ψαλμός λέγεται, παραινούντων τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀσεβείας παύεσθαι,
 ἥ ὑποτιθεμένων αὐτοῖς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ἥ ζεῖον δικαστήριον.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ἐπεὶ διττὸς ὁ τῆς ἐξομολογήσεως τρόπος, ὅς ἐστιν αἰρεται τὸ ἐξομολογεῖσθαι, τοῦ μὲν
 πρώτου δηλοῦντος τὴν ἐφ' ἁμαρτίαις ἐξομολόγησιν· τοῦ δὲ δευτέρου, τὴν ἐφ' οἷς πεπόνθασιν ἀγαθοῖς εὐχαρι-
 στίαν· ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει· „Ἐπεὶ δὲ οὐχ' ὅσον τε εἰσιν οὕτως ἐπικαλέσασθαι τὸ ὄνομα Κυρίου, ὥστε τυχεῖν
 τοῦ· ἢ ὡς ἂν ἐπικαλέσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται· ἐὰν μὴ πρότερον τις ἀποταξάμενος τῇ ἁμαρτίᾳ ἐ-
 ξομολογήσῃται περὶ τῶν προημαρτημένων, διὰ τοῦτο ἢ Ἐκκλησία ἐπιμένει τῇ ἐξομολογήσει· εἴπερ οὖν ἡμεῖς
 θέλο-

„Διηγέσσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.
2 : „Όταν λάβω καιρὸν , ἐγὼ εὐθύτητας
„κρινῶ .

Ὁ εἶχος οὗτος εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν θ' .
Ψαλμὸν , ὀνομάζει δὲ θαυμάσια τὰς εὐεργεσίας
τοῦ Θεοῦ , καὶ τὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τρόπαια . (1)
τὸ δὲ , ὅταν λάβω καιρὸν , μερικοὶ ἐνόησαν μὲ
τὸν προλαβόντα εἶχον λέγοντες . τότε διηγέσσομαι
τὰ θαυμάσιά σου , ὅταν λάβω καιρὸν τοῦ διηγεί-
σθαι : ἥτοι ὅταν ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τοῦ πολέμιου .
κάλλιον ὅμως εἶναι νὰ ἐνόηται αὐτὸ μὲ τὸν ἀκό-
λουθον εἶχον . λέγεται γὰρ ἀπὸ μέρους τοῦ Χριστοῦ
τὸ ῥητόν , λέγοντος . μὴ ὀλιγοψυχεῖτε , διὰ τί τῶ-
ρα δὲν καταδικάζω τὰ Ἑθνη . Ἐπειδὴ ἐγὼ , ὅ-
ταν λάβω καιρὸν τῆς κρίσεως κατὰ τὸν Ἡσυχίον ,
τότε θέλω κρίνω δίκαιως καὶ τοῖς ἀδικούντας καὶ
τοὺς ἀδικουμένους . τὸ δὲ λάβω , πρέπει νὰ νοου-
μεν εὐσεβῶς , ὅτι ὁ Χριστὸς καθὼς Θεὸς δὲν λαμβά-
νει τὸν καιρὸν παρ' ἄλλου τινός , ἀλλὰ ἀπὸ λόγου
τοῦ ἢ καὶ καθὼς ἄνθρωπος λαμβάνει τοῦτον παρὰ
τῆς Θεότητος . (2)

3 : „Ἐτάκη ἡ γῆ καὶ πάντες οἱ κατοι-
„κοῦντες ἐν αὐτῇ .

Τῆς εἶναι ἡ διάλυσις τῆς δυνάμεως ἢ
τάκη λοιπὸν : ἥτοι θέλει διαλυθεῖ ἡ γῆ , ὅταν ἔλθῃ
ἡ μέλλουσα κρίσις . „ Ὁ οὐρανὸς γὰρ φησι , καὶ
ἡ γῆ παρελεύσονται . (Ματθ . κδ' . 35 .) ἀλ-
λὰ καὶ οἱ κατοικοῦντες . ἐν τῇ γῇ θέλουν διαλυ-
θῶν . ἐπειδὴ ὅλοι ἔχουν νὰ ἀποθάνουν . (3)

„Ἐγὼ ἐστερέωσα τοὺς στύλους αἰ-
„τῆς .

Ἐγὼ , λέγει , θέλω προσάξω , καὶ εὐθὺς
θέλει διαλυθεῖ ἡ γῆ . καθὼς καὶ ἐγὼ ταύτην ἐν τῇ
ἀρχῇ ἔκτισα καὶ ἐστερέωσα . στύλοι δὲ τῆς γῆς , εἶ-
ναι τὰ προσάγματα τοῦ Θεοῦ . τὰ τὴν γῆν σε-
ραῶντα , κατὰ τὸν Θεοδώριτον . αὐτὰ γὰρ εἶναι ὁ-
ποῦ βασάζουν τὴν γῆν , ἥτις εἶναι θεμελιωμένη ἐ-
πάνω εἰς τὸ μηδέν . (4) ἢμπορεῖ δὲ νὰ εἴπῃ καὶ
ἄλλως τις , τῆξιν τὴν φθοράν : δηλαδὴ , ὅτι ἐφθάρ-
η μὲν ἡ γῆ ἀπὸ τὰς εἰδωλολατρείας καὶ τὰς ἄλλας
ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων . ἐγὼ δὲ σπλαγχνισθεὶς διὰ
τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλάσματος μου , ἐστερέωσα τοὺς
Ἀποστόλους . τοὺτους γὰρ θελομεν νοήσομεν στύλους
τῆς γῆς , κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον . ἐπειδὴ οἱ Ἀ-
πόστολοι μὲ τὰς διδασκαλίας των , στήριζουσιν ὅλους
τοὺς Χριστιανούς , ὅπου εὐρίσκονται εἰς ὅλα τὰ μέρη
τῆς

θέλομεν ἐν τοῖς ἐπικαλουμένοις εἰρεθῆναι ἢ σωθῆναι μετ' αὐτῶν , κατήγοροι τῆς ἑαυτῶν ἁμαρτίας γενόμεθα . τέ-
λεον καταλιπόντες αὐτήν . ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει . „ Διπλὴν ἐξομολόγησιν τῷ Θεῷ προσφέρειν οἱ μέλλοντες αὐτὸν
ἐπικαλεῖσθαι χρῆζομεν , τὴν μὲν , τοῖς λόγοις . τὴν δὲ , τοῖς ἔργοις . λόγοις μὲν , ἐν προσευχῇ . ἔργοις δὲ , ἀ-
ναχωροῦντες ἐκείνων , ἐφ' οἷς ἐξομολογεῖσθαι ἢ μεταμέλεισθαι λέγομεν . οὕτω γὰρ ἡμῶν ὁ Θεός , ὡς καθαρθέν-
των , τὴν ἐπίκλησιν δέχεται . ὁ δὲ Θεόδωρος φησιν . „ Ἀπὸ τοῦ σοῦ ὀνόματος , λέγει , καλέσομεν ἑαυτοὺς .
ἀντὶ τοῦ . Δεσπότην σε ὁμολογήσομεν , εὐεργέτην . προσάτην . εἰκότως ἀφ' ὧν ἀπηλαύσαμεν , τὸ ὀφείλον παι-
δεύομενοι . ἴδιον γὰρ ἀνθρώπων , τὸ ἀπ' ἐκείνων καλεῖσθαι τῶν δεσποζάντων ἢ εὐεργετούντων . ὡς ὅταν λέγωμεν ὁ
τοῦ δε δούλος , ἢ οἰκέτος .

(1) Ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει . „ Πρόσχευς σαφῶς , ὅτι τὸ μὲν ἐξομολογεῖσθαι , πολλῶν . τὸ δὲ διηγέσθαι τοῦ Θεοῦ
τὰ θαυμάσια , ἑνὸς ἐκ πολλῶν , ἐξομολογουμένου ἢ ἐπικαλουμένου . διὸ πληθυντικῶς προσώπῳ λέγει τὰ πρότερα .
ὁ δὲ Ἀθανάσιος Διηγέσθαι , φησι , τῷ Θεῷ τὰ θαυμάσια ὑπισχνεῖται ὁ Ἀποστολικὸς χορὸς , τῶν διακόντων ἀ-
παλλαγῆς . (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρᾷ .)

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει . „ Ὅταν λάβω καιρὸν , ἐγὼ εὐθύτητας κρινῶ , δεικνεί , ὅτι καιρὸς ἐστὶν ὡ-
σπερ τῶν ἄλλων , οὕτω ἢ τοῦ κρίνειν θεολογίας εὐθύτητα .

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος , δικάει φησι κρίνων κατέτηξας τὴν γῆν τῆς Ἱερουσαλὴμ . ἢ πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ κατοι-
κοῦντας .

(4) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει . „ Τὴν συνεκτικὴν τῆς γῆς δύναμιν , στύλους εἰρῆσθαι νόησον . εἶπε δὲ περὶ Θεοῦ
ἢ ὁ Ἰωβ . „ Κρεμάζων γῆν ἐπ' οὐδενός . (Ἰωβ . κς' . 7 .)

τῆς γῆς· ἐτί γάρ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος αὐ-
τοὺς ὠνόμασεν εἰπὼν· „Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ
Ἰωάννης οἱ δοκοῦντες κύριοι εἶναι· (Γαλ. 2. 9.)
μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ἡ γῆ τῆς Ἱερουσαλὴμ
θέλει τακῇ καὶ θέλει κατακαῇ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους·
ἀλλὰ καὶ ἐτί κύριος τῆς γῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ εἶπα
τοὺς Ἀποστόλους, διὰ τὴν ἀνωτέρω αἰτίαν· αὐτῆς
δὲ, διὰ τί οἱ Ἀπόστολοι ἐκατάγοντο κατὰ σάρκα
ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ· ἢ λέγει, ὅτι καὶ ἀπὸ οὗ ἡ
Ἱερουσαλὴμ τακῇ, πάλιν θέλει σερεωθῇ ἀπὸ τοὺς
κύριους τῆς πίστεως Ἀποστόλους·

4: „Εἶπα τοῖς παρρημοῦσι, μὴ παρα-
νομεῖτε· καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσι, μὴ
ὑψοῦτε κέρας·

Ἐπειδὴ, ὡς εἶπομεν, ἔχει νὰ γένη κρίσις,
διὰ τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ διαμαρτυρομέ-
νος εἰς τοὺς παρρημούς, εἶπον αὐτοῖς· μὴ παρα-
νομεῖτε· καὶ εἰς τοὺς ἀμαρτάνοντας εἶπον· μὴ ὑ-
ψοῦτε κέρας· ἡγοῦν μὴ καυχᾶσθε, μηδὲ ὑπερηφα-
νεῖσθε εἰς τὰς ἀμαρτίας σας, ὡσὰν εἰς μεγάλα
κατορθώματα· ἐπειδὴ τὸ νὰ καυχᾶται τις εἰς τὰς
ἀμαρτίας, τοῦτο εἶναι ἴδιον ἐσχάτης ἀνοησίας·
τοὺς ἰδίους δὲ λέγει, καὶ παρρημοῦντας καὶ ἀ-
μαρτάνοντας ἐκ παραλλήλου· εἰς πολλὰ μέρη δὲ
τῶν Ψαλμῶν τὸ κέρας νοεῖται, ἄλλοτε μὲν, ἀντὶ
δυνάμεως· ἄλλοτε δὲ, ἀντὶ καυχήσεως· διὰ τί καὶ
τὰ ζῶα ὅπου ἔχουσι κέρατα, εἰς αὐτὰ ἔχουσι τὴν
δύναμιν, καὶ εἰς αὐτὰ γαυριῶσι καὶ ὑπερηφανεύ-
ονται·

5: „Μὴ ἐπαίρετε εἰς ὕψος τὸ κέρας ὑ-
μῶν, καὶ μὴ λαλεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ

„ἀδικίαν·

Πάλιν τὰ ἴδια λόγια ἐπαναλαμβάνει καὶ ἔ-
δω ὁ Δαβὶδ, εἰς ἐπίτασιν καὶ αὐξήσιν δικμαρτυ-
ρίας, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἀμαρτωλοὺς παραγγελίας·
τὸ δὲ μὴ λαλεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν, εἶναι
ὁμοιον μὲ τὸ· „Ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν·
ὅπερ ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὸν οβ΄. Ψαλμὸν σίχ. 8.

6: „Ὅτι οὔτε ἐξ ἐξόδων, οὔτε ἀπὸ θυ-
σμῶν, οὔτε ἀπὸ ἐρημῶν ὄρεων·

Οὔτε ἀπὸ τὰς ἀνατολᾶς, λέγει, τῶν φω-
σέρων καὶ ἄσρων, οὔτε ἀπὸ τὰς δύσεως αὐτῶν, κα-
θὼς οἱ ἀστρολόγοι φλυχροῦσιν· οὔτε πάλιν ἀπὸ τοὺς
Δαίμονας, τοὺς ἐρήμους μὲν ὄντας ἀπὸ κάθε καλὸν,
ὅρη δὲ ὀνομαζομένους διὰ τὴν ἐπαρσιν καὶ ὑπερηφα-
νεῖν, καθὼς οἱ μάντις φρονοῦσιν· ἀπὸ κανένα,
λέγω, μέρος τοιοῦτον, δὲν δίδεται εἰς τοὺς ἀνθρώ-
πους ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δόξα, ἢ ἡ πτωχεία καὶ ἄδο-
ξία· ἀλλὰ ταῦτα δίδονται εἰς τοὺς ἀθρώπους κατὰ
δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· ἐξόδους δὲ ὀνομαζει κα-
τὰ τὸν Θεοδώρον καὶ Θεοδώριτον, τὴν ἀνατολὴν
τοῦ ἡλίου· „Ἀπ ἄκρου γὰρ φησι τοῦ οὐρανοῦ ἡ
ἐξόδος αὐτοῦ· (Ψαλ. ιη΄. 6.)· δυσμᾶς δὲ ὀ-
νομαζει τὴν δύσιν αὐτοῦ· ἐρημα δὲ ὅρη ὀνομαζει,
τὰ βόρεια καὶ νότια κλίματα, τὰ κατὰ τὴν ἄρκτον
καὶ μεσημβρίαν εὐρισκόμενα· ἐπειδὴ ταῦτα τὰ μέ-
ρη εἶναι ἐρημα ἀπὸ ἀθρώπων· τὸ μὲν ὑπερβόρειον
μέρος, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν ψυχρότητα· τὸ δὲ ὑ-
περνότιον, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν θερμότητα, κατὰ τὸν
Θεοδώριτον· (1)· ἔλλεπτιχὸν δὲ σχῆμα μετα-
χειρίζεται ἐδῶ· λυίπει γὰρ τὸ, λέληθέ τι· δὲν λαν-
θάνει, λέγει, κανένα πρᾶγμα, οὐδὲ κρύπτεται τι
ἀπὸ κανένα κλίμα τῆς γῆς ἐν τῷ καιρῷ τῆς μελλού-
σης

(1) Οἱ δὲ νεώτεροι λέγουσιν, ὅτι καὶ τὰ ὑπερνότια μέρη δὲν κατοικοῦνται, ἔχει διὰ τὴν ὑπερβολικὴν θερμότητα,
ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπερβολικὴν ψυχρότητα· ὅπερ γὰρ τὰ ὑπὸ τὸν βόρειον πόλον μέρη παγωμένα εἰσιν· ἐτί παρεμοίως
καὶ τὰ ὑπὸ τὸν νότιον πόλον, παγωμένα εἶναι· καθὼς διὰ τῆς πείρας ἐγνώσκει· Κεδὲ ἐκεῖνος ὁ περιφημὸς Ναυαγ-
χος· ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τοὺς παλαιούς ἀκατοίκητος νομιζομένη διασκεκαμένη ζώνη, κατὰ τοὺς νεωτέρους ὁμοίως περιη-
γητὰς κατοικημένη εὐρέθῃ·

σης κρίσεως· διὰ τοῦτο ὧ ἀνθρώποι, μὴ ποιεῖτε καὶ ἐνὰ κακόν· ἐὰν δὲ τοῦτο ποιήσετε, μὴ νομίζετε ὅτι θέλετε κρυφθῆτε, ἢ πῶς θέλετε γλυτώσετε ἀπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· ἔπειτα δὲ βάλλει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν δύνανται νὰ κρυφθοῦν καὶ νὰ γλυτώσουν.

7: „Ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστὶ. τοῦτον ταπεινοῖ, καὶ τοῦτον ὑψοῖ.

Ὁ Θεός, λέγει, εἶναι ἀληθὴς καὶ δίκαιος κριτὴς· διὰ τί αὐτὸς εἶδεν ὅλα, καὶ ἤξευρε πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, κατὰ τὴν Σωσάνναν· καὶ ἄλλον μὲν ἀνθρώπον ἀτιμάζει· ἄλλον δὲ τιμᾷ, κατὰ τὴν οἰκονομίαν καὶ ἀναλογίαν τῶν ἔργων τοῦ καθ' ἑνός, καὶ κατὰ τὸν λόγον τῆς δικαίας αὐτοῦ κρίσεως. (1)

8: „Ὅτι ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου οἴνου ἀκράτου, πλήρες κερασματος.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι μεταφρηκὸς καὶ ἐξ ὁμοιότητος· διότι, χεὶρα μὲν Κυρίου ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν δύναμιν αὐτοῦ· ποτήριον δὲ κρασίου, ὀνομάζει τὸ μέτρον τῆς τιμωρίας· οἶνος γὰρ καὶ κρασί νοεῖται ἐδῶ ἡ τιμωρία κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Θεόδωρον· ἐπειδὴ ἡ τιμωρία παρομοίως μὲ τὸ κρασί, πέρνει τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ παραλύει τὰς ἀρμονίας τοῦ σώματος, καὶ κάμνει τὸν ἀνθρώπον νὰ σφάλῃ εἰς τοὺς λογισμοὺς καὶ λόγους, ὡς ἂν νὰ ᾤτον μεθυσμένος· ἀκρατον δὲ ἡ-

γουν ἄδολον εἶναι τοῦτο τὸ κρασί τῆς τιμωρίας, καθὼς εἶναι αὐστηρὸν καὶ ἀπότομον καὶ ἄμικτον ἀπὸ φιλανθρωπίας· ἀλλὰ τοῦτο μὲν τὸ ποτήριον τῆς θείας ὀργῆς, εἶναι γεμάτον ἀπὸ κρασί ἄδολον· εἶναι δὲ καὶ ἄλλο ποτήριον εἰς τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, γεμάτον ἀπὸ κέραςμα· ἤγουν ἀπὸ φιλανθρωπίας· ἐπειδὴ τὸ κέραςμα· ἦτοι τὸ μίγμα τοῦ κρασίου, εἶναι τὸ νερόν ὁποῦ ἐμβάλλεται εἰς αὐτό· τῆς δὲ αὐστηρᾶς τιμωρίας κέραςμα καὶ μίγμα, εἶναι ἡ φιλανθρωπία· πρέπει γὰρ τὸ, πλήρες κερασματος, νὰ μὴν ἐνώνεται μὲ τὸ ὀπισθεν· ἤγουν μὲ τὸ, εἰς τοῦ ἀκράτου· ἀλλὰ νὰ ἀναγινώσκαται χωρὶς αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἀσυνδέτως· ἡ πρέπει ἐξωθῆναι νὰ ὑπάρκῃ κατὰ ἄλλω· ὁ καὶ σύνδεσμος· ἤγουν καὶ ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου πλήρες κερασματος· ἐπειδὴ πῶς εἶναι δυνατόν εἶναι καὶ τὸ αὐτὸ ποτήριον, νὰ ἔχῃ ἐνταυτῷ καὶ ἀκρατον οἶνον καὶ κέραςμα; ὅτι δὲ δύο ποτήρια εἶναι αὐτὰ, θέλει φανερωθῇ καὶ τὸ ἀκόλουθον ῥητόν.

„Καὶ ἐκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, πλὴν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκένθη.

Ἐχυσε, λέγει, ἀπὸ τὸ ποτήριον καὶ τὸ μέτρον τῆς ἀκράτου τιμωρίας, εἰς τὸ ποτήριον καὶ τὸ μέτρον τῆς φιλανθρωπίας· διὰ νὰ καμῇ μετρίαν κρίσιν, καὶ νὰ ποτίσῃ αὐτὴν ἐκείνους, ὁποῦ ἁμαρτάνουν μικρά τινα καὶ συγγνωστά ἁμαρτήματα· ὁ τρυγίας ὅμως αὐτοῦ τοῦ ποτηρίου τῆς τιμωρίας δὲν ἐχύθη· τρυγίαν δὲ ὀνομάζει, τὸ πᾶχος τῆς ἀκράτου τιμωρίας, καὶ τὴν τελευταίαν κόλασιν· ἡ ὁποία ἐμείνε νὰ δοθῇ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἁμαρτάνουν μεγά-

(1) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Ἠούχιος· ἡ Κύριος πτωχίζει ἢ πλουτίζει, ταπεινοῖ ἢ ὑψοῖ (Α'. Βασιλ. β'. 7.) οὐ μὴν ἀλόγως· ἀλλὰ τοὺς μὲν διὰ πλούτου, τοὺς δὲ διὰ πενίας δοκιμάζει· ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἀναγωγικῶς τοῦτο ἐρμήνευσεν εἰπών· ἡ Ταπεινώσας τοὺς ἐκ περιτομῆς, τοὺς ἀπὸ τῶν Ἑθνῶν ὕψωσεν· ἔφη δὲ ἢ ὁ ἱερεὺς Αὐγουστίνος ἐν κεφ. κθ'. τῶν μελετῶν του, πρὸς τὸν Θεὸν ἀποτεινόμενος· ἡ Μελλον αὐτὸς εἶ ἐν ἅπασιν· ἦτοι αὐτὰ ἐν σοὶ εἰσι πάντα· σοῦ γὰρ ἡ παγκρατορία περιέληφεν ἅπαντα· οὐδὲ τοῦ διαδρᾶναι τὸ σὺν κράτος εὐρεῖν τις πόρον δύνησεται· ὁ γὰρ σὲ μὴ ἔχων ἐξίλευθέντα, οὐδὲ διαφυγεῖν ἔχει ἐποργισθέντα· ἡ Οὔτε ἐξ ἐξόδων, οὔτε ἐκ ἐνδομῶν (ὡς γέγραπται ἐνταῦθα βηλαδὴ) οὔτε ἀπὸ ἐρήμιας ὀρέων· ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστὶ.

μεγάλα καὶ θανάσιμα ἁμαρτήματα, καὶ δὲν μετανοοῦν ἀπὸ τῆν κακίαν τους.

„ Πίνονται πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς.

Τὸν τρυγίαν, λέγει, καὶ τὴν ἄκρατον καὶ τελευταίαν κόλασιν, θέλουν πίνουν οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς : ἦγουν οἱ ἀμετανόητως ἁμαρτάνοντες. (1)

9: „ Ἐγὼ δὲ ἀγαλλιάσσομαι εἰς τὸν αἰῶνα· ψάλλω τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Ἐγὼ, λέγει, ὅταν ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τῆν σκλαβίαν τῶν ἐχθρῶν μου, θέλω χαρῶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὅπου ἔχω νὰ λάβω τῶν λυπηρῶν· θέλω δὲ καὶ νὰ ψάλλω εἰς τὸν Θεὸν ὕμνους εὐχαριστηρίους.

10: „ Καὶ πάντα τὰ κέρατα τῶν ἁμαρτωλῶν συνθλάσω.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω τζακίσω ὅλα τὰ κέρατα καὶ τὰς δυνάμεις τῶν ἁμαρτωλῶν ἐκείνων, ὅπου πάλιν ἔχουν νὰ μὲ πολεμήσουν. (2)

„ Καὶ ὑψωθῇσεται τὸ κέρας τοῦ δικαίου.

Ἡ δύναμις, λέγει, τοῦ δικαίου θέλει ὑψωθῇ· ἐπειδὴ καὶ μέλλει νὰ νικήσῃ· καὶ ἀληθῶς ἔτι ἠκολούθησε· διὰ τί καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἀρ' οὐ ἐγύρισαν ἀπὸ τῆν Βαβυλωνῶν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐνίκησαν τὰ γειτονεύοντα ἔθνη ἐκεῖνα, ὅπου τοὺς ἐπολέμουν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀφ' οὐ ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τῆν πλάνην τῶν εἰδωλῶν, νικῶσι καὶ τζακίζουσι τὰς δυνάμεις τῶν Δαιμόνων

(1) Ὁ δὲ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος λέγει· Ἡ τὴν δικαίαν οὖν σημαίνει ὁ Θεὸς χρησμός ἀνταπόδοσιν, κινημένην φιλοφροσύνην πρὸς μεταμέλειαν τῶν ἁμαρτανόντων· ἔκλινε γὰρ τὴν φιλοφροσύνην εἰς τὴν χρεωσμένην τοῖς πταίσμασι τιμωρίαν· ἀλλ' ἵνα μὴ παντελῶς φαντασθῶσιν ἐπιλησμονὴν τῆς δίκης οἱ βλάθυμοι, προσέθεται, ὅτι εἰς τέλος τῆς σωτηρίας καταφρονήσωσιν, ἐσώσερον τὴν δίκην εὐλήσουσι· πίνονται γὰρ τὸ τῆς κρίσεως εἰκότως ποτήριον· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· Ἡ ὀργὴ κατὰ λόγον τῶν ἁμαρτημάτων, ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου προσαγορεύεται, καὶ κόνδυ πόσεως ἐκπινόμενον· εἰ καὶ πᾶσιν ὑφαίρεται τι τῆς ἀξίας, καὶ τὸ τῆς ὀργῆς ἄκρατον φιλοφροσύνη κίρνησι· κλίνων μὲν ἀπὸ τοῦ ἀποτόμου πρὸς τὸ ἐνδούσιμον τοῖς φόβῳ παιδευομένοις· ὑποτηρῶν δὲ ὅπως τρυγίαν τὸ τῆς ὀργῆς ἔσχατον, καὶ τὸ λείμμα τῆς κατὰ τῶν ἀξίων κινήσεως· ἐπειδὴ Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος· ἵνα ὅλον κενώσῃ τοῖς μὴ θεραπευομένοις ἐκ τῆς χρηστότητος, ἀλλὰ καὶ σκληρονομοῖς κατὰ τὸν βαρυνάριον Φαραὼ· εἰ γὰρ καὶ κλίνει διὰ φιλοφροσύνην ἐκ τοῦ ἀποτόμου πρὸς τὸ ἐνδούσιμον· ἀλλ' εὐ πάντῃ συγχωρεῖ τοῖς ἁμαρτανούσιν· ἵνα μὴ τῇ χρηστότητι χεῖρους γένωνται· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· Ποτήριόν ἐστιν ἐν τῇ τοῦ Κυρίου χειρὶ· εἰς ὃ ἐκάστου ἀνθρώπου τοὺς καρποὺς καὶ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς πονηροὺς οἶονε ἐκπέζων, καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῖς πονηροῖς ἀνακίρνω· πλῆρες αὐτὸ ἀποτελεῖ· εἴτα ὡς οὐκ ἐκχεῖται ὁ τρυγίας· τούτῃ, ὡς ἐναπομένουσιν αἱ ἁμαρτίαι, οὗτοι αὐτὸ ἐκπίνονται· τούτῃ τοῖς ἰδίοις μεθυσθῆσονται κακίᾳ· ὥσπερ ἀμέλει καὶ οἱ ἄγιοι πίνονται τὸ ποτήριον τῆς ζωῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μετὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνήν· Ἡ ἕως ἂν πίνω αὐτὸ φησι· μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς μου· οὔτε δὲ καὶ ὁ Δίδυμος· Ἡ ἔσχατος ὀλεθρὸς δίδεται, ἀλλ' οὐκέτι κράμα τοῖς ἁμαρτηκόσι μεγάλα· περὶ τοῦ Ποτηρίου τούτου εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Ἱερεμίαν· Ἡ Λάβε τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ ἀκράτου τούτου ἐκ χειρὸς μου, καὶ ποτίεις πάντα τὰ ἔθνη, πρὸς ἃ ἐγὼ ἀποσέλλω πρὸς αὐτοὺς· Καὶ πίνονται καὶ ἐξερμούνται ἐκμανήσονται ἀπὸ προσώπου τῆς μαχαίρας, ἥς ἐγὼ ἀποσέλλω ἀναμέσων αὐτῶν· (Ἱερ· κε', 15.) Ἰατροῦ γὰρ δίκην (λέγει ὁ Εὐσέβιος) ὁ Θεὸς τὰς κόλασεις ἐπάγει τοῖς οἰονεῖ δεομένοις ἀντιδίδου πικρῶς, ἐπὶ τῇ τὴν ἔνδον ἐξερμείαν κακίαν.

(2) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· Ἐγὼ φησι τὸ διεκδύσειν ὑπεβλήθη κακοῖς· αὐτὴν δὲ τὴν ὑποσάμνην Βαβυλωνίαν πίνονται· ἀντὶ τοῦ χαλεπώτερα ὡς εἰργάσαντο, πείσονται· Καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· Ἡ Ψαλλὴ φησι τῷ κτὴν ἰσχυρὸν δεδωκέντι ἐπὶ τῷ συνθλάσει πάντα τὰ τῶν ἁμαρτωλῶν κέρατα, οἷς ἐχρᾶντο κατὰ τῶν ἀσθενεσέρων, τυγχάνοντες πρὸς τὸ κολάζειν ἀνένδοτοι (παρὰ τῇ Νικήτ α.)

μόνων ὅπου τοὺς πολεμοῦν · (1) δίκαιον δὲ ὁ νομᾷζει ἐδῶ κάθε εὐσεβῇ · δύναται δὲ νὰ νοηθῇ δίκαιος καὶ ὁ Ζοροβάβελ , ὅς τις ὠδήγησε τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων , καὶ ἔφερεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸν Θεοδώριτον · ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστὸς κυρίως δίκαιος εἶναι , ὡς ἀναμάρτητος , τοῦ ὁποῦ τυπός ἦτον ὁ Ζοροβάβελ · διότι ὑφόνεται ἀληθῶς ἡ δύναμις ἐκείνων τῶν Χριστιανῶν , ὅπου μὲ σῶμα πολεμοῦσι τοὺς ἁσωμάτους Δαίμονας · ἀκολουθῶς δὲ καὶ ὁ ἔπαινος ὑφόνεται καὶ μεγαλύνεται τοῦ Χριστοῦ , ὅς τις δυναμόνει τοὺς οὕτω πολεμοῦντας Χριστιανούς , (2)

ΨΑΛΜΟΣ ΟΕ

„ Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις Ψαλμὸς τοῦ Ἀσάφ , ᾧ δ' ἡ
„ πρὸς τὸν Ἀσσυρίον . (3)

Εἴπομεν εἰς τὰς ἀρχάς , εἰς τὸ , εἰς τὸ τέλος , ὅπου ἐπιγράφεται εἰς τοὺς Ψαλμοὺς , δηλοῖ προφητείαν , καὶ διδάσκει ἡμᾶς νὰ ἀποβλέπωμεν εἰς τὸ τέλος αὐτῆς , λοιπὸν καὶ ἐδῶ τὸ , εἰς τὸ τέλος , προφητείαν δηλοῖ · κατὰ μὲν τοὺς Ἑβραίους , τοῦ ἀφανισμοῦ τοῦ Σεναχηρείμ βασιλέως Ἀσσυρίων κατὰ δὲ τοὺς Χριστιανούς , τοῦ ἀφανισμοῦ τῶν Δαιμόνων , ὅπου εἶναι ὑπηρετῶν τοῦ νοητοῦ Σεναχηρείμ Διαικόλου · καὶ ἄλλως δὲ , εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος , διὰ τὴν διαλαμβάνειν περὶ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου : ἦτοι τῆς μελλούσης κρίσεως κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον · ἐν ὕμνοις δὲ ἐπιγράφεται , διὰ τὴν εἶναι ὁ Ψαλμὸς εὐχαριστήριος πρὸς τὸν Θεόν , διὰ τὴν νίκην τῶν Ἀσσυρίων : περὶ δὲ τοῦ Ἀσάφ καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Εἰ τὰ πενιουμένων τῶν ἁγίων , τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς ὕψος αἵρεται τὸ κέρας , δηλονότι ὅτι καὶ ὑψουμένων τῶν ἁγίων , συντριβήσονται τῶν ἁμαρτωλῶν τὰ κέρατα · τίνες δ' ἂν εἴεν ἀντικείμενοι , ἢ οἱ ἀντικείμενοι τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀνθρώποις πονηροὶ Δαίμονες ; Κέρας δὲ τὴν βασιλείαν φησιν : ἦτοι τὴν δυναστείαν · ἐπειδὴ οὖν τὴν βασιλείαν λάβωσιν οἱ Δίκαιοι , ἀνηρημένων δηλαδὴ τῶν πονηρῶν Δυνάμεων : τότε δὴ τότε καὶ τοῦ Θεοῦ δειχθήσονται τὰ θαυμάσια · διὸ καὶ ἀρχόμενος τοῦ Ψαλμοῦ ἔλεγε · „ Διηγῆσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου ὅταν λάβω καιρὸν · ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος · „ Ὑψωθήσεται δὲ τὸ κέρας αὐτῶν , ἐπειδὴ τῷ ἰδίῳ συμβασιλεύσωσι βασιλεῖς .

(2) Ὡραία δὲ εἶναι ἐκεῖνα , ὅπου γράφει ὁ σοφὸς Νικήτας ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ὁμοῦ καὶ ψυχοφελῆ , λέγων · „ Ἐμὲ δὲ φοβεῖ τὸ μὴ κενούμενον πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ποτιζομένων ποτήριον , καὶ ἡ τρυφή ἐκείνη καὶ ἡ ἀκρατος πόσις καὶ κόλασις · ἦν ἐμαυτῷ διὰ τῆς κληματίδος τῶν ἔργων , καὶ τῶν βοτρυῶν τῆς πικρίας , καὶ τῆς σαφελῆς τῆς χολεῆς ἡτοιμάσα · ἀλλὰ γενόμην , ὡς Δέσποτα , ἀμπελος Σωρῆχ , ἀμπελος εὐκληματοῦσα , καρποφόρος ἀληθινῇ , ἥδυν προβαλλομένη τῶν βότρυν καὶ πέπειρον , ταῖς ἀνὰ καὶ θεαίαις ληνοῖς ἐναποθλιβόμενον , οὐ σιπόμενον , οὐ τρεπόμενον , ἀλλ' εὐπνον · ἀλλὰ μυρίπνον , καὶ καρδίαν εὐφραίνοντα .

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τὴν τοῦ Ἀσσυρίου προσθήκην οὐχ' εὑρον ἐν τῷ Ἐξαπλῷ , ἀλλ' ἐν ἐνίοις ἀντιγράφοις · τὴν δὲ εἶναι τὸ Ἐξαπλοῦν , εἴπομεν ἐν τῷ Προομίων κεφαλαίῳ γ' .

καὶ τῆς ὁδοῦ, εἶπομεν ἐν τῇ προομίᾳ· πρὸς τὸν Ἀσσύριον δὲ ἐπιγράφεται, ἀντὶ τοῦ, πρὸς τὰ κατὰ τὸν Ἀσσύριον Σαναχηρείμ· βλέπε δὲ ὡς ἀνγκνῶσα, ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, μαζὶ μὲ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἱστορίαν συνέπλεξε δόγματα Χριστιανικά· ἵνα ἐνταῦθ μὲν παρηγορῇ καὶ τὸν Ἑβραῖον, ταπεινῶς τὰ ῥητὰ ἐκλαμβάνοντα, χαροποιῇ δὲ καὶ τὸν Χριστιανόν, ὑψηλῶς ταῦτα νοοῦντα.

1 : „ Γνωστός ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός.

Οἱ μὲν Ἑβραῖοι λέγουσιν, ὅτι εἶναι γνωρίζιμος ὁ Θεὸς εἰς μόνον τὴν Ἰουδαϊκὴν· ὁ δὲ Θεὸς λέγει πρὸς αὐτοὺς διὰ τοῦ Ἰερεμίου· „ Κατὰ ἀριθμὸν τῶν πόλεων σου, ἦσαν θεοί σου Ἰούδα· καὶ κατ' ἀριθμὸν διέδων τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔθυσον τῇ Βάαλ· (Ἱερ. β'. 28.) φανερόν λοιπὸν ἐκ τούτου εἶναι, ὅτι ὁ Ψαλμὸς δὲν λέγει ἐδῶ διὰ τὴν Ἰουδαϊκὴν τὴν ἐν Παλαιοῖν εὐρίσκομένην· ἀλλὰ Ἰουδαϊκὴν ὀνομάζει τὴν Ἰουδαϊκὴν Γραφὴν· ἥτις τὴν παλαιὰν Διαθήκην, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γνωρίζιμος ὁ Χριστός, ὡς μαρτυρούμενος ὑπ' αὐτῆς· ἐπειδὴ καὶ ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως, καὶ τὰ βιβλία τῶν Προφητῶν, περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐπροκήρυξαν· ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ τοῦ Νόμου λατρεία, τύπος καὶ σκιά καὶ προεικόνισμα ἦτον τοῦ Χριστοῦ.

„ Ἐν τῇ Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Ὅτι δὲ εἰς μόνον τὸν Ἰσραὴλ δὲν ἦτον μέγα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους, τοῦτο πάλιν τὸ λέγει ὁ ἴδιος Θεὸς διὰ τοῦ Προφήτου Μαλαχίου· „ Διότι ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου, καὶ ἕως

δυσμῶν τὸ ὄνομα μου δεδόχκεται ἐν τοῖς ἔθνεσι· διότι μέγα τὸ ὄνομα μου ἐν τοῖς ἔθνεσι λέγει Κύριος Παντοκράτωρ· (Μαλ. α'. 11.) καὶ πάλιν „ Ὑμεῖς δὲ βεβηλοῦτε αὐτό· (αὐτῶ. 12.) (1) λοιπὸν ἐκ τούτου γίνεται φανερόν, ὅτι Ἰσραὴλ ἐδῶ ὀνομάζει πάλιν τὴν Ἰσραηλιτικὴν Γραφὴν· ἥτοι τὴν παλαιὰν Διαθήκην, ἥτις ἐδόθη εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν· ἐν τῇ Γραφῇ γὰρ φημίζεται μέγα καὶ ἐνδοξον τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ Μάξιμος ὁ μέγας φιλόσοφος, Ἰουδαϊκὴν μὲν ὀνομάζει τὴν Πρακτικὴν φιλοσοφίαν, Ἰσραὴλ δὲ, τὴν θεωρητικὴν· διότι, Ἰουδαία μὲν ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις ἁμαρτιῶν, ἥτις εἶναι ἀρχὴ τῆς Πρακτικῆς· Ἰσραὴλ δὲ ἐρμηνεύεται, νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν· ὁ μὲν γὰρ Πρακτικὸς γινώσκει τὸν Θεόν, ὅτι εἶναι κριτὴς τῶν ἔργων τοῦ καθ' ἑνὸς, καὶ διὰ τοῦτο καθαρίζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ τὰ πάθη· ὁ δὲ Θεωρητικὸς ὁρῶν νοερῶς τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, ἀξίως μεγαλύνει αὐτόν· ἢμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται Ἰουδαία, νέκ ἢ ἐξ ἑθνῶν Ἐκκλησία κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ἥτις ἀφ' οὗ ἐξομολογήθη τὰ παλαιὰ αὐτῆς ἁμαρτήματα, (Ἰουδαία γὰρ ἐξομολόγησις ἐρμηνεύεται.) ἐγνώρισεν τὸν ἀληθινόν Θεόν· ἡ αὐτὴ δὲ Ἐκκλησία, εἶναι καὶ νέος Ἰσραὴλ· λέγει γὰρ ὁ Παῦλος· „ Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῇ φανερῇ Ἰουδαίῳ ἐσιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῇ φανερῇ ἐν σαρκὶ περιτομή, ἀλλ' ὁ ἐν τῇ κρυπτῇ Ἰουδαίῳ· καὶ περιτομή καρδίας ἐν Πνεύματι οὐ γράμματι· (Ῥωμ. β'. 28.)

2 : „ Καὶ

(1) Ὅθεν ὁ Ωριγένης ταῦτα τὰ προφητικὰ ῥητὰ προτιθέμενος, λέγει· „ Ἰσραὴλ δὲ ἀληθινόν, τὰ ἔθνη εἶναι παρίστησι· εἰποῦν ἢ ψαλμοδία ἐκεῖνον διδάσκει Ἰσραὴλ εἶναι, παρ' ᾧ τὸ τοῦ Θεοῦ δοξάζεται ὄνομα, δοξάζεται δὲ παρὰ τοῖς ἔθνεσι· ταῦτα κυρίως ἂν λέγοιτο Ἰσραὴλ· ἢ ὁ Ἀθανάσιος, λέγει· „ Ἰουδαίαν ἐνταῦθα ἢ Ἰσραὴλ, τὴν ἐγνωκείαν ψυχὴν τὸν Θεόν φησιν· αὕτη γὰρ ἐσιν ἀληθῶς Ἰουδαία· ἢ ὁ ἀληθὴς Ἰσραὴλ.

2 : „ Καὶ ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ (1) ὁ τόπος
αὐτοῦ, καὶ τὸ κατοικητήριον αὐτοῦ
ἐν Σιών .

Ἀνίσως, ὡς λέγει ὁ Ὀριγένης καὶ ὁ Εὐ-
σέβιος, τὰ Ἱεροσόλυμα δὲν ἐπολεμήθησαν πολλαῖς
φοραῖς καὶ δὲν ἐσκληρώθησαν, εἶχε κάποιον λογα-
ριασμόν, τὸ νὰ εἰπῇ τινὰς, ὅτι τὰ λόγια ταῦτα
λέγονται διὰ τὰ αἰσθητὰ Ἱεροσόλυμα· ἐπειδὴ δὲ
ταῦτα ἐπολεμήθησαν πολλαῖς, καὶ εἰρηνικός τόπος
δὲν ἦτον : διὰ τοῦτα νοοῦμεν, ὅτι εἰρήνην ἐδῶ ὀ-
νομαζεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅπου ἔχει εἰρήνην,
πρὸς μὲν τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ·
πρὸς δὲ τὰ πάθη, διὰ τὴν ὑποτάσσει αὐτὰ· εἰς τὸν
τοιούτον γὰρ εἰρηνικὸν ἄνδρα, γίνεται ὁ τόπος ὁ
χωρητικός τοῦ Θεοῦ· Σιών δὲ ἐρμηνεύεται σκοπευ-
τήριον· ὅθεν καὶ ὁποῖος ἀπὸ μακρόθεν σκοπεύει καὶ
βλέπει τὰς προσβολὰς τῶν Δαιμόνων, δύναται νὰ ὀ-
νομασθῇ Σιών, κατὰ τὸν Ὀριγένη· (2)

3 : „ Ἐκεῖ συνέτριψε τὰ κράτη τῶν τό-
ξων, ὄπλον καὶ ῥομφαίαν καὶ πό-
λεμον .

Τὸ ῥητὸν τοῦτο ἱστορικῶς μὲν λέγεται διὰ
τὴν ἀπώλειαν καὶ ἀφανισμόν τῶν Ἀσσυρίων· τὸ
δὲ, ἐκεῖ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐν τῇ Σιών· συνέτρι-
ψε δὲ, ἀντὶ τοῦ κατήργησε τὰς δυνάμεις τῶν τό-

ξων· ὄπλον δὲ ὀνομαζεῖ ἐδῶ, ὅχι τοὺς ὅπλα· τὰ πο-
λεμικόν : μὲ τὸ ὅποιον δηλαδὴ κτυποῦμεν τοὺς πο-
λεμοῦντας· ἀλλὰ τὸ προφυλακτικόν, μὲ τὸ ὅποιον
φυλαττόμεθα μόνον νὰ μὴ κτυπηθῶμεν· ὅποιον
εἶναι τὸ σκουτάρι, τὸ σιδεροκουκάμισον, ἢ περι-
κεφαλαία, καὶ ἄλλα ὅμοια· ἀπὸ ταῦτα γὰρ τὰ
προφυλακτικὰ ὄπλα ὀνομαζέται καὶ ὀπλίτης ὁ ἔχων
ταῦτα στρατιώτης, πρὸς διαφοράν τοῦ μὴ ἔχοντος
αὐτά· ῥομφαίαν δὲ ὀνομαζεῖ τὸ σπαθί· καὶ πρῶτον
μὲν ἔβαλε τὰ τοξάρια· διὰ τὴν οἱ Ἀσσύριοι ὡς ἐπι-
τοπλεῖσιν μὲ τοξάρια ἐπολέμουν· ἔπειτα διὰ τοῦ
ὄπλου, ἐφάνερωσε καθὲ φυλακτήριον ὅπλα· διὰ δὲ
τῆς ῥομφαίας, ἐφάνερωσε καθὲ ὅπλον πολεμικόν· ὁ
σερον δὲ ἔβαλε καὶ τὸν πολεμὸν αὐτὸν, διὰ τὸν ὁ-
ποῖον ἔλα τὰ ἀνιστέρω ὅπλα ἐτοιμαζόμενα, καὶ
τοῦ ὁποῖου εἶναι ταῦτα σκευὴ καὶ ὄργανα· κατὰ ἀ-
ναγωγὴν δὲ καὶ θεωρίαν, τόξα μὲν εἶναι αἱ μεθο-
δεῖαι καὶ μηχαναὶ τῶν Δαιμόνων, ἀπὸ τὰς ἐπολε-
μίζονται αἱ πυρρῶμεναι φαῖται τῶν παθῶν· ὄπλον
δὲ φυλακτήριον τοῦ Διαβόλου, εἶναι ἡ παραχώρη-
σις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ καθ' ἡμῶν ἐξουσία τοῦ ἐχθροῦ
διὰ τὴν, ὅταν αὐτὸς λάβῃ τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τῆς
παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ νὰ μᾶς παιδεύσῃ,
τότε δὲν αἰσθάνεται, οὔτε νικάται, καὶ καὶ ἡμεῖς
πολεμοῦμεν καὶ κτυποῦμεν αὐτόν· σπαθί δὲ τοῦ
Διαβόλου κοπτερόν, εἶναι ὁ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν
χωρισμός, τὸν ὅποιον παθαίνομεν διὰ τὰς ἀμαρτίας
μας· πόλεμος δὲ, εἶναι τὸ πάλαισμα, ὅπου κα-
μνεί καθ' ἡμῶν ὁ Διάβολος· ἢ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος
Διάβολος· καθὼς γὰρ ὁ Θεὸς εἶναι εἰρήνη, εἰς ὃ
ἀν-

(1) Παρὰ δὲ τῇ Εὐσεβίῳ γράφεται· „ Καὶ ἐγενήθη ἐν Σαλήμ ὁ τόπος αὐτοῦ· ὁ δὲ εἰς εἰρήνην· εἴτις οὖν ἀτάρα-
χος ψυχὴ κατὰ τὸν αὐτόν, ἢ παντὸς ἐλευθέρου πολέμου, αὕτη τόπος Θεοῦ, χωρητικὴ τοῦ Θεοῦ τυγχάνουσα Πεύ-
ματος· ἐνοικήσω γὰρ ἐν αὐτοῖς φησὶ, ἢ ἐμπεριπατήσω· ἢ ἔσομαι αὐτῶν Θεός, ἢ αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός· ὁ δὲ
Δίδυμος λέγει· „ Τόπος δὲ Θεοῦ ἢ ἡ ἀγία Ἐκκλησία, ἐν εἰρήνῃ καθιδρυμένη·

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶ· „ Τοῦ πλήθους τῶν Ἀσσυρίων ἀναιρεθέντων, οἱ ὑπολειφθέντες διέδρασαν, ἀγγελα-
τῆς θείας γεγεννημένοι δυνάμεις· καὶ νενέθεν ὁ ἀφανισμένος τῷ Θεῷ τόπος· ἵγουν τὰ Ἱεροσόλυμα, βασιλείας εἰ-
ρήνης ἀπέλαυσε· ἢ ὑπέλαβον ἄπαντες ὡς ἀληθῶς ἐν τῇ Σιών κατοικεῖν εὐλόγησεν ὁ Θεός· προσθέττει δὲ ὁ Δί-
δυμος· „ Ἀλλὰ γὰρ παντὶ τρόπῳ ἢ ἡμῶν ἀποδιωκτέον τὴν τῶν παθῶν παραχίν· ἴν' εἰρήνην τὴν ὑπερέχουσαν
πάντα νοῦν ἔχοντες, τόπος γενώμεθα Θεοῦ· ἐσόμεθα δὲ ἢ κατοικητήριον αὐτοῦ, σκοπεύοντες πᾶσαν ἀληθείαν
τε ἢ ἀρετὴν· Σκοπευτήριον γὰρ ἢ Σιών ἐρμηνεύεται· ὡς γὰρ ὁ ἀμαρτωλὸς δίδωσι τόπον τῷ Διεβλῷ· οὕτως
ὁ καλὸς ἢ ἀγαθὸς δίδωσι τόπον τῷ Θεῷ ἐν τῇ ἡγεμονικῇ αὐτοῦ, ζητοῦντι ἐνοικήσαι ἐν ἡμῶν ἢ ἐμπεριπατήσαι·
εἴπε δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος· „ Εἰ περὶ τῆς ἀνω Ἰουδαίας γέγραπται· ἔνθα ἀπέδρα ὁ δόνη λύπη ἢ σαναγμός, δη-
λὸν ὅτι εἰρήνης ἔσται τόπος·

ἀντικείμενος Δαίμων εἶναι πόλεμος· ταῦτα δὲ ὅλα ἐκατέρησεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν εἰρηνικόν, καὶ σκοπεύοντα τὰς μηχανὰς τοῦ ἐχθροῦ, ὡς προσέκοιμεν· „Κύριος γὰρ φησι, συντρίβων πολέμους· (Ἐξοδ. ιε΄. 3.) (1)

4 : „Φωτίζεις σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων·

Ὁρη : ἦτοι βουνὰ αἰώνια ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τοὺς οὐρανούς· ὀρη μὲν, διὰ τὸ ὕψος· αἰωνία δὲ, διὰ τὸ διαρκέσθαι καὶ πολυχρονιώτερον τῆς οὐσίας αὐτῶν· Σὺ λοιπὸν, λέγει, Κύρια, φωτίζεις ἀπὸ τοῦς οὐρανούς με φῶς χαρᾶς καὶ παρηγορίας ἐκείνους, ὅπου εὐρίσκονται εἰς τὸ σκότος τῆς λύπης· καὶ παρηγορεῖς με φῶς ἀντιλήψεως καὶ ἐσθ-
θείας ἐκείνους, ὅπου εὐρίσκονται εἰς τὸ σκότος τῆς ἀπογνώσεως. (2)

5 : „Ἐταράχθησαν πάντες οἱ ἀσύνετοι, τῇ καρδίᾳ· ὑπνώσαν ὑπνον αὐτῶν, καὶ οὐχ εὖρον οὐδέν.

Ὅλοι, λέγει, οἱ Ἀσσύριοι οἱ πολιορκούν-
τες τὸ Ἱερουσόλυμα, φονευθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου ἀπροσδοκῆτως, ἐταράχθησαν, ποθεν εἰς αὐτοὺς ἦλθεν ὁ τοιοῦτος θάνατος· ἀσυνέτους δὲ αὐτοὺς ὠνόμασεν, ὡς Θεομάχους καὶ μὴ γνωρίζοντας τὸν ἄληθιν Θεόν· ἐκοιμήθησαν, λέγει, αὐτοὶ μετ' ἐλπίδας,

ὅτι καὶ παύουν τὰ Ἱεροσόλυμα· ἐξυπνήσαντες δὲ, δὲν εὖρον καὶνένα ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου ἤλπισαν : ἦτοι ψευδαῖς εὐρέθησαν αἱ ἐλπίδες των· ἔμπορεῖ δὲ καὶ νοήσῃ τοῦτο καὶ ἄλλως τινάς· ὅτι οἱ πολιορκούμενοι Ἰουδαῖοι, βλέποντες τοὺς Ἀσσυρίους τριγύρω εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ μὴ νοήσαντες τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, ἐταράχθησαν· τοῦτο γὰρ καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει : ἦγουν ἡ Δ΄. τῶν Βασιλειῶν κεφ. ιη΄. ἔπειτα ἐκοιμήθησαν μετ' ἐλπίδα, ὅτι ἔχουν καὶ τοὺς σκληροβώσους οἱ Ἀσσύριοι· τὸ πρῶτον δὲ σηκωθέντες, δὲν εὐρήκαν καὶνένα ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου ἤλπισαν· ἔπειτα δὲ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐθανατώθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδες ἐκ τῶν ἐχθρῶν Ἀσσυρίων· τὸ δὲ, τῇ καρδίᾳ, εἶναι περ-
τόν, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ἡ δὲ ἐπιτάσειν καὶ αὐξήσει τῆς ἀσυνεσίας.

„ Πᾶντες οἱ ἄνδρες τοῦ πλούτου ταῖς χερσὶν αὐτῶν.

Οἱ ἄνδρες τοῦ πλούτου, νοεῖται περιφρασι-
κῶς ἀντὶ τοῦ, οἱ πλούσιοι κατὰ τὸν Ὀρειγενῆ· κα-
θὼς εἶναι καὶ τὸ· „ Ἄνδρες αἱμάτων, ἀντὶ τοῦ
οἱ αἱμοχαρεῖς· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ Ἀσ-
σύριοι ἐνόμιζον, ὅτι τὴν αὐρινὴν ἡμέραν ἔχουν
σχεδὸν εἰς τὰς χεῖρας των ὅλους τοὺς πλουσίους Ἰ-
σραηλίτας· ἡ νοεῖται καὶ τὸ ἐναντίον, ὅτι ὅλοι οἱ
πλούσιοι Ἀσσύριοι ἐπιάσθησαν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν
πολιορκουμένων Ἰουδαίων· ἐπειδὴ εὐρέθησαν νεκροί,
καὶ ἐκουρσεύθησαν παρ' ἐκείνων. (3)

6 : „ Ἀγ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ἡ Σημαίνει διὰ τούτων τὰς ἀντικείμενας Δυνάμεις, αἱ συντρίβονται, ἐπειδὴ οἱ ἀ-
γιοὶ λήξωσι τὰς ἐκεῖ κατοικεῖν Μονάς.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον „ Φωτίζεις σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων πρὸς Θεὸν λέγεται· ἀγγελ-
λικὸν ὄμμα· δυνάμειν, ἀσυνεργούσιν ἡμῖν πρὸς τὰ κρείττονα, ἀποσελλόμεναι εἰς διακονίας διὰ τοὺς μέλ-
λοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Δίδυμος· κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον, ὅρη νοεῦνται καὶ οἱ Προφῆται·
καὶ Ἀπόστολοι διὰ τὸ ἐψηλὸν τῆς ἀρετῆς· αἰώνια δὲ, διὰ τὸ διαμένειν ὁ παρ' αὐτῶν κηρυχθεὶς τοῦ Θεοῦ λόγος· ὁ
δὲ Θεόδοτος ἡ Ὡσπερ σκότος καλεῖ τὰς θλίψεις· οὕτω φωτισμὸν καλεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀντιλήψιν, ὡς λύουσαν
τὰς θλίψεις.

(3) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν ἡ Ὁ μὴ δεξιόμενος φησι, φωτισμὸν τὸν διὰ τοῦ Πνεύματος, ἐνταράχῃ καὶ σαλῇ γενή-
σονται, τοῦ Θεοῦ ἐπιφανέντος δικαιοσύνην· φησὶ γὰρ ὁ Ἀθανάσιος, οἱ ἀμελείς, καὶ βαθυμῆς παραδεδωκέντες τὸν
βίον.

6 : „ Ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου ὁ Θεὸς Ἰακώβ
 „ ἐνύσταζαν οἱ ἐπιβεβηκότες τοῖς ἵπ-
 „ ποῖς .

Ἐπιτίμῃσιν μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ , τὴν
 κατὰ τῶν Ἀσσυρίων ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ * νυσαγμὸν
 δὲ , τὴν ἀτονίαν καὶ παραλυσίαν τῆς δυνάμεως
 τῶν * ἐπειδὴ φυσικὰ ὁ ὕπνος παραλύει τὴν δύναμιν
 τοῦ σώματος * (1) ἐπιβεβηκότες δὲ εἰς τὰ ἄλογα ,
 ὀνομάζει τοὺς Ἀσσυρίους * ἐπειδὴ καὶ ἐθάρρουν νὰ
 νικήσουν μὲ τὴν καββαλαρίαν τοὺς * ὅθεν καὶ ἀλλα-
 χοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ ἔλεγεν „ Οὗτοι ἐν ἄρμασι καὶ
 οὗτοι ἐν ἵπποις * (Ψαλ . 137 . 7 .) (2)

7 : „ Σὺ φοβερός εἶ , καὶ τίς ἀντιστήσε-
 „ ταί σοι ; ἀπὸ τότε ἡ ὀργὴ σου .

Σὺ Κύριε , λέγει , εἶσαι φοβερός κατὰ τὴν
 δύναμιν , καὶ ποῖος δύναται νὰ σοὶ ἀντισταθῇ ; ἤτοι
 οὐδεὶς * ἀπὸ τότε δὲ : ἤγουν ἀφ' οὗ ἐναντίον σου
 ἐβλασφήμησαν οἱ Ἀσσύριοι , ἠθελες ὀργισθῆς κατ'

αὐτῶν καὶ νὰ τοὺς ἀφανίσῃς * ἐδίδες ὅμως ἀδείαν
 εἰς αὐτοὺς νὰ μετανοήσουν κατὰ τὸν Θεοδώριτον .
 καθὼς ἔχει νόμον νὰ κάμνη τοῦτο ἡ χρηστότης καὶ ἡ
 φιλάνθρωπία σου * ἢ τὸ ἀπὸ τότε δηλοῖ , ὅτι πάλαι
 καὶ πρὸ πολλοῦ . (3)

8 : „ Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἠκούτισας κρίσιν .

Τὴν κρίσιν , λέγει , καὶ ἀπόφασιν , ὅπου ἔ-
 καμες κατὰ τῶν Ἀσσυρίων , ἀκουσὲν μοι ἐποίησας
 Κύριε : ἤτοι ἐνήχησας εἰς ἐμὲ ὡς εἰς Πραφήτην *
 οὕτω γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπεν * ἤμπορεῖ εἰ νὰ
 βοηθῇ τὸ ῥητὸν καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν * ὅ-
 τι δηλαδὴ ταύτην ἐποίησας Κύριε , ἀκουσὲν εἰς ὅ-
 λους τοὺς ἀνθρώπους διὰ μέσου τῶν θεοπνεύστων Γρα-
 φῶν σου * ἵνα μηδεμίαν ἀπολογίαν ἔχωσιν οἱ κολα-
 ζόμενοι , ὅτι δὲν ἤξευραν * σύμφωνα δὲ εἶναι μὲ τὸ
 νόημα τοῦτο καὶ τὰ ἀκόλουθα ῥητά .

9 : „ Γῆ ἐφοβήθη καὶ ἠσυχάσεν ἐν τῇ ἀ-
 „ ναστήναι εἰς κρίσιν τὸν Θεόν , τοῦ
 „ σῶ-

βίον , κατὰ τὸν καιρὸν τῆς θείας κρίσεως , οὐδὲν εὗρον ἑαυτοὺς εἰς τὰς χεῖρας κατέχοντας οἱ πάλαι ἐν τῷ θνητῷ βίῳ
 πλοῦστοι * πῶς γὰρ εἶχον εὐρεῖν , ἃ οὐκ ἐργάσαντο ;

(1) Ὁ δὲ Θεόδωριτος λέγει „ Διὰ δὲ τοῦ ἐνύσταζαν πῶς τοῦ θανάτου ἐδήλωσεν ευκολίαν * καθάπερ γὰρ ὁ νυσά-
 ζων ῥαδίως ἐθελήσας καθεύδει * οὕτως ἐκεῖνοι σύντομον ἐδέξαντο τοῦ βίου τὸ πέρας .

(2) Ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει „ Ἐὰν δυνήθῃς νοῆσαι ψυχῆς ὕπνον , ἕτερον ὄντα παρὰ τὸν φυσικὸν ὕπνον τοῦ σώμα-
 τος , ὅψαι τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς ἔχοντας κοιμημένας , σὺ τηροῦντας τό * „ Μὴ δῶς ὕπνον σοῖς ὁμ-
 μασι * ἢ τό * „ Ἐγείρε ὁ καθεύδων , ὃς οὐχ εὗρον οὐδέν . οὐδεὶς γὰρ καθεύδων εὕρισκει τι * λέγει δὲ ὁ αὐτός ,
 ὅτι κατὰ δεινότητα , ὀχήματα ἢ ἵπποι τῶν ψυχῶν εἰσι τὰ σώματα , οἱ γοῦν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον τοῖς ἑαυτῶν ἵπ-
 ποῖς : δηλαδὴ τοῖς ἀκολάστοις σώμασι μὴ σὺν ἐπισήμῃ ἐπικαθήμενοι * ἀλλὰ πρὸς ἡδονὰς ἀσχέτως κεκλιμένοι ,
 τῆς θείας κατ' αὐτῶν ἐξενεχθείσης ψήφου , οἰοῦν ὕπνῳ ἢ κάρῳ παραδεδόται * τούτέστιν ἀνανεῦν οὐκ ἴσχυσαν
 ἐπεσημνῆσαντο δέ τινες κατὰ τὸν Ὀριγένην , ὅτι ἐν τῇ Γραφῇ ὁ ἐπιβάτης ὡς ἐπιτοπλεῖσιν ψεκτὸς ὀνομάζεται *
 εἴρηται γοῦν ἐν Ζαχαρίᾳ * „ Πατάξω πάντα ἵππον ἢ τὸν ἐπιβάτην * ἢ παρὰ Μωσέϊ * „ Ἴππον ἢ ἀναβάτην
 ἐρρίψεν εἰς θάλασσαν * ὁ δὲ ἵππεὺς ἐπαινετῶς παραλαμβάνεται * ὁ Ἐλισσαῖος οὖν φησὶ πρὸς Ἡλῖαν * „ Πάτερ
 ἄρμα Ἰσραὴλ ἢ ἵππεὺς αὐτοῦ * ἢ πρὸς τὸν Σατῆρα ὁ Ἀββακούμ ἐπαγγέλλεται * „ Ἡ ἵππασία σου σωτηρία
 ὁ τοῖόν ἐπισημόνως ἐπιβεβηκὼς τῷ σώματι , ἢ ἄρχων τῶν ἡδονῶν αὐτοῦ , ἢ ἄγων ὅπου δούλεται , ἢ τὰς ἡνίας
 κρατῶν τῶν ὀρέξεων , οὗτος οὐκ ἔστιν ἀναβάτης ὡς Αἰγύπτιος , ἀλλ' ἵππεὺς ἐς Ἡλίαν * ὁ δὲ τὸν ἀκαθέκτον ἢ δυσή-
 νιον πᾶλον τὸ σῶμα μὴ ὑποπιάζων ἢ δουλαγωγῶν , ἀλλ' ἐξερχόμενος ἢ δελεαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν , οὗτος
 ἀναβάτης ὢν , ποντοῦται αὐτῷ ἵππῳ , τῆς θείας πειρασθεῖς ἐμβοιμήσεως , ἢ νυσάζει : εἴτουν ὑπνεῖ εἰς θάνατον .

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ὀριγένην , τὸ ἀπὸ τότε οὕτως ἐρμηνεύεται „ Οὐ γὰρ ἀπὸ σήμερον ἀρχεται ἡ μῆνις τοῦ Θεοῦ ,
 ἀλλ' ἀφ' οὗ ἁμαρτάνομεν , μένει μέχρι καιροῦ * εἴτα ἀπολαμβάνομεν τὰ ἁμαρτανόμενα μετὰ ἔτη , ὅταν ἡ κρί-
 σις γένηται , καλὸν οὖν εἶναι τὴν τοῦ Θεοῦ μῆνιν σβέσαι ἐργοῖς ἀγαθοῖς , ἢ παῦσαι ἐργοῖς μετανάσας τὴν ὀργὴν ,
 ἢ ἡ ἁμαρτία θησαυρίζει .

„σῶσαι πάντας τοὺς πρᾶεῖς τῆς γῆς. μέρα, ὅτε κρίνῃ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων (Ψαλμ. β΄. 15.)

Τὴν ὀνομάζει ἐδῶ κάθε ἄνθρωπον, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶρηται. „Ὅτι γῆ εἴ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ (Γέν. γ΄. 19.) μάλιστα δὲ γῆν ὀνομάζει τὸν ἄνθρωπον, ὅπου φρονεῖ τὰ γήϊνα. ὅταν λοιπὸν, λέγει, ἀναστῇ ὁ Θεὸς εἰς τὴν ῥηθεύσαν πάνδημον καὶ τελευταίαν κρίσιν, τότε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἡσύχασαν, μὲ τὸ νὰ παύσῃ καὶ νὰ καταργηθῇ κάθε ἔργον αὐτῶν. ἀνίσταται δὲ ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν, διὰ τὴν σῶσιν, λέγει, ὅλους τοὺς πρᾶεῖς: ἡγουν τοὺς δικαίους. ἐπειδὴ ἴδιον τοῦ δικαίου ἀνθρώπου εἶναι ἡ πραότης. (1)

10: „Ὅτι ἐνθύμιον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεται σοι.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐρρήθη διὰ φόβον τῶν σκληροκαρδίων καὶ ἀναισθητῶν. ἐπειδὴ τότε, λέγει, ἐν τῇ κρίσει, κάθε ἀνθρωπίνη ἐνθύμησις καὶ νόημα, ἔχει νὰ φανερώσῃ αὐτὸ ἑαυτὸ εἰς ἑσένα τὸν Κριτὴν τοῦ παντός. καὶ ἀκούσῃ τοῦ μεγάλου Παύλου λέγοντος περὶ τούτου. „Καὶ μετὰξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων ἐν ἡ-

„Καὶ ἐγκατάλειμμα ἐνθύμιου ἐορτάσει σοι.

Ἐγκατάλειμμα νοεῖται τὸ λείψανον καὶ ἐναπομεινάρειον. μὲ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ παραμικρότατον μέρος τῆς ἐνθυμήσεως, ἔχει νὰ σοι ἐορτάσῃ: ἡγουν ἔχει νὰ φανερώσῃ αὐτὸ ἑαυτὸ εἰς ἑσένα. ἐπειδὴ ἡ ἐορτὴ, ἐπίδειξις εἶναι τοῦ ἐορταζομένου πράγματος, διὰ τὸ ὅποιον γίνεται. ὅθεν καὶ τὸ ἐορτάσει νοεῖται, ἀντὶ τοῦ φανερώσει, θεατρίσει. δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ νοηθῇ. ὅτι ὅχι μόνον θέλουν γένουν φανεραὶ εἰς ἑσένα αἱ ἐνθυμήσεις τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀκόμη, καὶ ὅποιος βιασθῇ μὲν ἀπὸ τὸν Διάβολον νὰ ἐνθυμηθῇ καὶ ἐνάντια πονηρὸν, δὲν πεισθῇ δὲ, ἀλλὰ ἀφήσῃ καὶ ἐγκαταλίπῃ αὐτὸ, καὶ δὲν τὸ ἐνθυμηθῇ. καὶ αὕτη, λέγω, ἡ ἐγκατάλειψις τῆς τοιαύτης ἐνθυμήσεως, ἔχει νὰ φανερώσῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς εἰς τὸν Κριτὴν Θεόν. τόσον φοβερός Κριτὴς αὐτὸς εἶναι, ὅπου καὶ ἐνάντια πράγμα δὲν τὸν λανθάνει. (2)

11: „Εὐ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ὀριγένη πρᾶεῖς τῆς γῆς ὀνόμασεν, ἵνα τὴν πραότητα κατορθώσωμεν ἔτι ἄντες ἐπὶ γῆς. ἔτι ἄντες ἐν σώματι. ἢ παύσωμεν ὀργὴν τὸ μιᾶν πάθος, ἢ ἐναντίον τῇ μακαριζομένῃ πραότητι. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Οὐδεμίαν ἔχουσι, φησὶν, ἀπολογίαν οἱ καλαζόμενοι. προεκκέρυξε γὰρ αὐτοῖς (ὁ Θεός) περὶ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης. γῆν δὲ ἐνταῦθα πᾶσαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν καλεῖ. ἢ ἢ δειλιάσει τότε. οὐδεὶς γὰρ ἔσται τότε, ὃς οὐ φοβηθήσεται, ἐκείνης ἐπιστάσεως τῆς ἡμέρας. ἔφη δὲ ὁ Ἀνάγνωμος. „Εὐσάφεια ψυχῆς ἀρετὴ τῆς ταύτης ἐνοῦσα δυνάμεις, κινήσεως ἀτάκτου τῆς κακίας οὔσης ἢ ταραχῆς. κινηθεὶς οὖν ὁ Κἀὶν δι' ἁμαρτίας ἡκούσεν. ἡμαρτες ἢ ἡσύχασεν. τέλος ἐπιθεῖς τῇ ἀλόγῳ φορᾷ. ἐπὶ τοίνυν τὸ ἡσύχασεν ἁμαρτίας περιγραφὴ ἢ δικαιοσύνης ἀιδήφης, ἀναστάντος εἰς κρίσιν τοῦ Θεοῦ. ἡσύχασεν ἢ γῆ φοβηθεῖσα: τούτεστιν οἱ αὐτῆς ἄνθρωποι. „Τῷ φόβῳ γὰρ Κυρίου ἐνκλίνει πᾶς ἀπὸ κακοῦ. (Παρ. ιε΄. 27.) τὸ δὲ ἀκουτίσαι κρίσιν, οὐκέτι μακροθυμοῦντός ἐστιν, ἀλλ' ἀπειλοῦντος τοῖς ἁμαρτάνουσι. ἢ ἐπεὶ ταυτὸν τὸ ἡσυχάσαι τῷ πρᾶν εἶναι: διὰ τοῦτο σφῆζε τοὺς πρᾶεῖς τῆς γῆς εἰς κρίσιν ἀναστᾶς.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεὸν Μάξιμον „Ἐγκατάλειμμα ἐνθύμιου, ὁ ἑκαταθαρμένος ἀπὸ πάσης πονηρίας ἐνθυμήσεώς ἐστὶ λογισμὸς, ὡς τὸ. „Λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος. τὸ δὲ ἐορτάσει: τούτεστιν εὐφρανεῖ τὸν Θεὸν ὁ ἐκλεγόμενος ἢ βαθεύς λογισμός. ἔτι ἡ μὲν ἐορτὴ, εὐφραϊνομένων ἐστίν, ἢ δὲ ἐξομολόγησις, ἐξεταζομένων. ἢ τὸ μὲν ἐστὶ λύπη. τὸ δὲ, χαρὰς. τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ἐν τῇ κρίσει, ἢ τὸ τοῦ ἀτελέσθαι ἀγαθοῦ ἐνθύμημα τῷ πονηρῷ ἢ ἀπληροποίητον ἐνθύμηματι παραβαλλόμενον, τὸ πλέον ἔχει. τὸ μὲν γὰρ ἐξετάζεται, τὸ δὲ ἐορτῆς ἢ χαρὰς γίνεται πρόξενον. ἢ μὲν τεῖ ἢ τὸ ὑποβαλλόμενον αὐτῷ πονηρὸν ἐνθύμημα καταλίπων, ἢ οὗτος ἐορτάσει τότε μὴ εὐθυ-

11.: „Εὐχασθε καὶ ἀπέδοτε Κυρίῳ τῷ
 „ Θεῷ ἡμῶν .

ἐν μέσῳ αὐτῶν (Ματθ . ιη . 20 .) ὅτι τινες ὅλοι
 θέλουν προσφέρουν εἰς αὐτὸν δῶρα τὰς ἀρετάς .

Ἐπειδὴ λοιπὸν ταῦτα οὕτως ἔχουσιν, καὶ
 ἀνέναντα σφάλμα δὲν ἡμπορεῖ νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τοῦ
 Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐσεῖς ὅλοι οἱ εὐσεβεῖς, ὑποσχέ-
 θητε εἰς τὸν Θεὸν νὰ μετανοήσατε, καὶ ὡς χρεὸς
 πληρώσατε εἰς αὐτὸν τὴν τοιχύτην ὑπόσχε-
 σιν . (1)

„ Πάντες οἱ κύκλω αὐτοῦ οἴσουσι δῶ-
 „ ρα .

Κύκλω τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπου ἀγα-
 πῶσι τὸν Θεόν, μαζὶ μὲ τοὺς ὁποίους εὐρίσκαται
 καὶ ὁ Θεός, καθὼς ὑπέσχεθη λέγων . „ Ἐγὼ εἰμι

21.: „ Τῷ φοβερῷ καὶ ἀφαιρουμένῳ πνεύ-
 „ ματι σιγῶντων· φοβερῷ παρα τοῖς
 „ βασιλεῦσι τῆς γῆς .

Ὁ Θεός, λέγει, εἶναι τόσο φοβερός, ὅ-
 που μὲ τὴν προσοχὴν τοῦ χωρίζει τὰς ψυχὰς τῶν
 ἀρχόντων ἀπὸ τὰ σώματά των· ταῦτόν εἰπεῖν, ὅπου
 θανατάνοι τοὺς ἀρχοντας· ὁ αὐτὸς δὲ ἐσαβῆ φοβε-
 ρὸς καὶ κοντὰ εἰς τὸν Φαραῶ, καὶ εἰς τὸν Σενά-
 χριμ, καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους βασιλεῖς, οἱ ὅ-
 ποιοι ἤκουσαν τὰς μάσιγας, ὅπου ἔδωκε κατὰ τῆς
 Αἰγύπτου· καὶ τὸν ἀφανισμόν, ὅπου ἔκαψε τῶν
 Ἀσσυρίων . (2)

ΨΑΛ-

εὐθυνόμενος· ὁ δὲ Θεοδότης λέγει· „ Τούτων ἀπολαύσαντες τῶν ἀγαθῶν εἰς ἡμῶν ἀφιερῶμεν τοὺς λογι-
 σμούς, οὐδὲ βραχὺ αὐτῶν μόριον εἰς ἑτέραν ἀσχολοῦντες φροντίδα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἐγκατάλειμμα
 ἐνθυμίου, ὁ κεκαθαρμένος ἐστὶ λογισμὸς κατ' ἐκλογὴν χάριτος· ἐπειδὴν οὖν, φησιν, ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ καθαρὸς
 εὐρεθῇ ὁ λογισμὸς, τότε δὴ τότε ἔ τῆς σῆς μεταλήψεται ἑορτῆς· ἔ ὁ Εὐσεβίος· „ Τότε οὐ μόνον λόγοις καὶ
 πράξεσι καθαρεύειν ὀφείλομεν, ἀλλὰ ἔ περὶ βραχυτάτου ἐνθυμήματος ἱερομολογούμεθα· τὸ δὲ τοῦ ἐνθυμίου ἑγ-
 κατάλειμμα, καθαρὸν ἀμαρτίας οὐν, ἑορτάζει .

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ἐπειδὴ τὰ εἰρημένα, φησιν, ἔσαι ἐν τῷ θεῷ δικαιοσύνη· τούτου χάριν ἕως ἐν
 τῷ παρόντι βίῳ ἐσέ, τάξασθαι τῷ Κυρίῳ ἀγαθῶν ἔργων εἶναι ἐπιμεληταί, ἔ τούτων μὴ βραδύνετε ποιήσασθαι
 τὴν ἀπόδοσιν .

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγουσιν· „ Ἐσαι καιρὸς, ὅτε καθυμένῳ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, προσκυ-
 νήσαντες πάντες οἱ κύκλω αὐτοῦ, οἴσουσι δῶρα τοὺς ἰδίους καρπούς· κύκλω δὲ τοῦ Θεοῦ οἱ δίκαιοι, οὐ τοπικῶς,
 ἀλλ' αἰεὶ ὄντες περὶ τὸν Θεόν, οἶονε χορὸς ἐσσηκότες, ἀγχοῦ τε ἔ κύκλω περιεσσηκότες, μὴ μεσολαβήσεως ἀκαρ-
 πίας ἔ διατειχιζούσης αὐτοὺς, οὗτοι δύνανται καρποφορεῖν αὐτῷ· ὅσοι δὲ μακρὰν εἰσι τοῦ Κυρίου, ὡς μὴ ἔξιοι
 κυκλοῦν αὐτοῦ τὸν θρόνον, οὐ δύνανται δῶρα φέρειν τῷ φοβερῷ Κριτῇ· ὡς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ἔ ἀπὸ τῶν πέ-
 λαί μετοχῇ μὲν Θεοῦ Πνεύματος ἀρξάντων, ἀνάξιον δὲ βίον ἐσσηκότες τῆς χάριτος, ἔ γενομένων πονηρῶν, ἀ-
 φαιρέσεται τὸ Πνεῦμα· ἐν γὰρ ἐκείνῳ τῷ θεῷ βήματι ἐξ ἑκάστου τῶν ἡμαρτηκόντων ἀφαιρέται τὸ Πνεῦμα τὸ
 δοθὲν διὰ τοῦ Βαπτίσματος, ἔ ὅτω τῇ τούτου γενησῇ τῇ τιμωρίᾳ παραδίδονται· ἔ τούτῳ ἐστὶν ὁ ὁ Κύριος ἔ-
 λέγει· „ Διχοτομήσατε τὸν δοῦλον τὸν πονηρὸν ἐλθὼν ὁ Κύριος αὐτοῦ, ἔ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θή-
 σει· κατὰ γὰρ τὸν μέγαν Βασίλειον, νῦν μὲν τὸ Πνεῦμα δοκεῖ πως παρεῖναι τοῖς ἀπαξ ἐσφραγισμένοις τὴν ἐκ
 τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῶν σωτηρίαν ἀναμένον, τότε δὲ ἐξ ὅλης τῆς βεβηλωσάσης τὴν χάριν αὐτοῦ ψυχῆς ἀποτμηθή-
 σεται· διὰ τοῦτο οὐκ ἐστὶν ἐν τῷ Ἀ, δη ἐξομολογούμενος, οὐκέτι τῆς βοηθείας συμπαρούσης τοῦ Πνεύματος· ὁ δὲ
 Θεοδότης φησιν· „ Κομίσσιν δὲ τὰ δῶρα ὑπὸ τῶν γεγενημένων ἐκδεικνυμένων θαυμάτων ἔ διὰ τῶν πραγ-
 μάτων μεμαθηκότες ὡς οὗτος ἀληθῶς ὑπάρχει Θεός, ὁ ἔ τοῖς δυνατεύουσι, ἔ τῆς γῆς βασιλεὺς ὑπεληφθός,
 θάνατον ἐπάγει· λέγει δὲ ἔ ὁ Δίδυμος· „ Τὸν βασιλέα Φαραῶ κατεπόντισε· τὸν Ναυουχοδονόσορ ἐκ τῶν ἀν-
 θρώπων ἐδίαξεν· ἀφελὼν αὐτοῦ τὸ φρονεῖν, ὡς συνιδάγειν θηρίοις· ἀφείλε πνεῦμα ἀπὸ Σαούλ· „ Καὶ Πνεῦμα
 Κυρίου φησιν ἀπέστη ἀπὸ Σαούλ, ἔ ἐπινίγεν αὐτὸν πνεῦμα πονηρὸν παρὰ Κυρίου (Α' . Βασιλ . ις' . 14 .) ἥτοι
 παρὰ Κυρίου κρίσει δικαίᾳ πεμφθέν· ἔ περὶ διδασκάλων δὲ ἐκκλησιαστικῶν οὐκ ἂν ἀμάρτοις τοῦτο νοήσας· ἔφη
 γὰρ

ΨΑΛΜΟΣ ΟΣ΄.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Ἰδιθούμ, Ψαλμός τῷ Ἀσάφ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός οὗτος, διὰ τὴν προφητεὺν ἐκεῖνα, ὅπου ἐμελλε νὰ πά-
θῃ ὁ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθεὶς λαὸς τῶν Ἑβραίων, καὶ ἐκεῖνα τὰ λόγια, ὅπου ἦτον ἀκόλουθον νὰ εἴ-
πῃ αὐτός· ἐφάλλθη δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος ἀπὸ τὸν χοράρχην Ἀσάφ διὰ τὸν Ἰδιθούμ, κατὰ τὸν Θεοδώ-
ριτον καὶ Εὐσεβιον· φαίνεται γάρ, ὅτι ἐδόθη μὲν ὁ Ψαλμός οὗτος εἰς τὸν ψαλτῶδὸν Ἰδιθούμ· ἐπειδὴ
δὲ αὐτὸς δὲν εὐκαίρησε νὰ τὸν ψάλλῃ, τὸν ἔβαλεν ἀντὶ αὐτοῦ ὁ Ἀσάφ· ἔθεν καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπε·
„Διὰ Ἰδιθούμ· ἐσχηματίσθη δὲ ἐκ προσώπου τοῦ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντος λαοῦ, μετὰ τὴν ἐλευθερί-
αν τὸν Θεὸν ἀνυμνοῦντες κατὰ τὸν Θεοδώριτον· (1)

1 : „Φωνὴ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα.

„Φωνὴ μου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ προ-
σεσχε μοι.

Ἐγὼ, λέγει, ὁ ἄλλος τῶν Ἰουδαίων, ὁ
σκλαβωμένος ὄντας εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἐφώνηζεν
πρὸς τὸν Θεόν· (2)

Πάλιν ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ νοεῖται τὸ ἐκέκραξα·
πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι τὸ θέμα τοῦ ρήμα-
τος

γὰρ ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς ἐν Μιλήτῳ πρεσβυτέρους πρῶτον· ἢ Προσέχεται ἑαυτοῖς ἢ παντὶ τῇ ποιμνίῃ, ἐν ᾧ
ἡμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους· Ἰσχυρὸν δὲ λέγει· ἢ Καὶ ἐξ ἡμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λα-
λοῦντες διεσπασμένα· δηλαδὴ εἰς τὸ θεῖον Πνεῦμα· τοῦ φοβεροῦ τούτου αὐτὸ ἀφαιρουμένου Κριτοῦ·
(Πράξ. κ'. 23.)

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἰδιθούμ ἐθρῖνει τὴν παντελεῖ ἀποβολὴν τῶν Ἑβραίων,
ἢ ἐδέετο διδασκαλίας διδασκούς περὶ Προνοίας Θεοῦ, σκάζων, ὡς εἶκός, ἐπὶ τῇ φαινεμένῃ τῶν πραγμάτων
ἀνωμαλίᾳ, ἢ περὶ τούτου λόγους ἐκίνησε πρὸς Δαβὶδ· τούτου χάριν συνετέθη ὁ Ψαλμός οὗτος ὑπὲρ τοῦ
Ἰδιθούμ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἢ Τὴν δὲ βούλεται τὸ, φωνὴ μου; ὅτι ὁ κατ' ἐχθρῶν βοῶν, θηρίων ἢ ὄφειν βοᾷ φo-
νῇ· ὁ δὲ ὑπὲρ τῆς οἰκείας σωτηρίας, οἰκείᾳ βοᾷ φωνῇ· ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει· ἢ Τὴν δὲ βούλεται τὸ πρὸς Κύ-
ριον; ὅτι ἡ τῶν πολλῶν φωνὴ οὐκ ἀναφέρεται πρὸς τὸν Κύριον· οὐδὲ γὰρ κατὰ Κύριον πρᾶξις αὐτῇ· τοῦ δὲ δι-
καίου οὐ μόνον ἢ κατὰ τὴν εὐχὴν φωνῇ, ἀλλὰ ἢ πᾶσα φωνὴ ἰερωταὶ τῷ Κυρίῳ, τῷ εἰ λέγειν ἢ δεῖ, ἢ πᾶσα εἴ-
ναι κατὰ Θεόν· ἢ ἡμεῖς οὖν, ἐὰν μὴ ὅλη ἀνακειμένη ψυχὴ αὐτῷ εὐχόμεθα, ἀλλὰ παρὰ τὸν καιρὸν μόνον τῇ
προσευχῇ εὐχόμεθα, κεκραζόμεθα τῇ φωνῇ πρὸς Θεόν, οὐ καθαροῖ δὲ φωνῇ εὐχόμενοι, οὐκ ἀκουσθησόμεθα.

τος ἐκέκραξα, εἶναι τὸ, κεκράξω· περιττὸν δὲ φαίνεται τὸ, φωνῇ μου· ἐπεὶ δὲ ὅποιος κραζει, μὲ φωνὴν μεγάλην κραζει· ὁμῶς καὶ τοῦτο εἶναι ἰδίωμα τῆς ἱβριτικῆς γλώσσης τὸ νὰ μεταχειρίζεται περιττολογίας· καθὼς εἶναι καὶ τὸ νὰ λέγῃ δύο φορές τὸ, φωνῇ μου· ἤμπορεῖ δὲ τὸ φωνῇ μου νὰ φανερόνῃ ἐπίτασιν τῆς κραυγῆς· ἐκέκραξα, λέγει, μὲ φωνὴν καὶ θερμότητα πρὸς τὸν Θεόν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπρόσεξεν εἰς ἐμένα καὶ ἐβοήθεισέ μοι. (1)

2 : „ Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου τὸν Θεὸν ἐ-
„ ζήτησα.

Τὸ ἐζήτησα φανεροῦναι τὴν σπουδακτικὴν καὶ μετὰ πόνου ζήτησιν· ἐζήτησά σε, λέγει, Κύριε, θερμῶς καὶ μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, διὰ νὰ μοι βοηθήσῃς καὶ νὰ με παρηγορήσῃς εἰς τὴν θλίψιν μου. (2)

„ Ταῖς χερσὶ μου νυκτὸς ἐναντίον αὐ-
„ του, καὶ οὐκ ἠπάτηθην.

Καὶ ἐδῶ ἐννοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἐζήτησα.

σα· πῶς δὲ ἐκζητοῖ τινος τὸν Θεόν; μὲ τὰς χεῖρας, λέγει· δηλαδὴ ὅταν τινὰς ἐξαπλόγη τὰς χεῖρας του εἰς δέησιν κατὰ τὸν Σύμμαχον· καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός· ὅταν δηλαδὴ εὐρίσκη τινὰς κάθα ἡσυχίαν καὶ ἄδειαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ· ἤγουν ἐμπροσθεν αὐτοῦ, ὃς τις βλέπει τὰ πάντα· μερικοὶ δὲ χεῖρας ἐννοοῦσιν ἐδῶ, τὰς πράξεις· νύκτα δὲ, τὸ κρύψιμον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· δηλαδὴ ἐγὼ ἐζήτησα τὸν Θεόν διὰ μέσου τῶν ἐναρέτων πράξεων, καὶ κρυφίως χωρὶς νὰ μὲ ἤξεύρῃ καθεὺνας ἄνθρωπος· ὅθεν τοιοῦτοτρόπως ἐκζητήσας τὸν Θεόν, καὶ ἐλπίσας νὰ τὸν εὕρω βοηθόν μου, δὲν ἠπατήθηκα ἀπὸ τὰς ἐλπίδας μου, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοίτασα κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἦτοι δὲν ἀπέτυχον τοῦ ποθομένου· ἀλλὰ ἐπέτυχον αὐτὸν τῆς προσευχῆς τὸν καρπὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· (3) ταῦτα δὲ τὰ λόγια, ἀρμόζουσι μὲν καὶ εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ὅταν ἐγύρισεν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἀρμόζουσι δὲ καὶ εἰς κάθε Χριστιανόν, ὅπου λυτρωθῇ ἀπὸ κίνδυνον. (4)

„ Ἀπηνήνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχὴ
„ μου.

Ἀρνή-

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Ἐγὼ, καὶ ἄν προσέχη μοι ὁ Θεός, διὰ τὴν ἐν ἐμοὶ ἄνοιαν οὐκ αἰσθάνομαι ὅτι προσέσχε μοι· ὁ δὲ ἤδη διαβεβηκὼς καὶ προκόπτων, οὐκ ἀναισθητεῖ τῆς τοῦ Θεοῦ προσυχῆς, ὅτι τῆς ἀποστροφῆς· διὸ, νῦν μὲν λέγει, ὅτι προσέσχε μοι· ἑτέρωθι δὲ· ἵνα τί τὸ πρόσωπόν σου ἀπεσέφευς ἀπ’ ἐμοῦ; ὁ δὲ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγουσιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος διδάσκει τὸν Ἰδιθὺμ μὴ νομίζειν ἀφεσθῆναι πᾶν τὸν Θεὸν τῶν ἐπιβουμένων αὐτὸν, ἀλλ’ ἐγγὺς εἶναι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν· καὶ ἐν τοῖς περιστατικοῖς πράγμασι πρὸς μόνον τὸν Θεὸν καταφεύγειν δεῖ, καὶ κεῖθεν τὴν παραμυθίαν εὐρίσκειν· διὸ καὶ ἀρχόμενός φησι· „ Φωνῇ μου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ προσέσχε μοι.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Τοσαύτη φησι, περιεκύκλωσε θλίψις τὴν ψυχὴν μου, ὥς οὐ μόνον μεθ’ ἡμέραν τὰς ἰκετηρίας ποιεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸν τῶν νυκτῶν καιρὸν καταναλίσκειν εἰς προσευχάς.

(3) Μερικοὶ δὲ ἀρμόζουσι τὸ ῥητὸν τοῦ Δαβὶδ εἰς τὴν ψιλαφίαν τοῦ Ὁμῆ· ψιλαφίσας γὰρ οὗτος μετὰ τὴν χεῖρά του τὴν πλευρὰν τοῦ Σωτῆρος δὲν ἠπάτηθι· ἀλλ’ ἐπληροφρήθι, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριος καὶ Θεός του, καὶ οὐκ ἄλλος τις.

(4) Ἄλλος δὲ λέγει „ Οἱ πολλοὶ ὅταν ἐν θλίψει γένωνται, σκοτούμενοι ὑπὸ τῶν θλίψεων, οὐδὲ προσεύχονται· δέον μάλιστα τότε πλεῖον ἀποδιδόναι τὴν εὐχὴν· καὶ εὖροις αὐ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῶν οἰκείων ὀκνοῦντας τοὺς προπέμψαντας, τὴν εὐχὴν ἀναπέμπειν τῷ Θεῷ, ὥς οὐ καιροῦ ὄντος εὐχῆς τότε· εὖροις αὐ τοὺς ζημιωθέντας χρήματα ὑπὸ λύπης τεταπεινωμένους, καὶ ὀκνοῦντας ἥκειν ἐπὶ τὴν εὐχὴν· ἀλλ’ ὁ δίκαιος ἐπιτείνει τὴν εὐχὴν, ὅταν ἡ θλίψις ἀνδραγάθημα σὺν τούτῳ τυχόν, ὅταν θλίψις ἐπιστῇ, τότε μάλιστα ζητεῖν τὸν Θεόν, καὶ ζητεῖν ταῖς χερσίν· ἤγουν διὰ τῶν πράξεων.

Ἀρνῆθη, λέγει, καὶ ἀπελπίσθη καὶ δὲν ἐδέχθη ἡ ψυχὴ μου τὸ νὰ παρηγορηθῇ ἀπὸ ἀνθρώπων· διὰ τὴν θλίψιν μου ἦτον ὑπερβολικὴ καὶ ἐκρυάτη, καὶ ἀνωτέρα πάσης ἀνθρωπίνης παρηγορίας.

3: „Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην.

Μίαν μοναχὴν παρηγορίαν εἶχον, λέγει, εἰς τὰς τόσας μου θλίψεις, τὴν τοῦ Θεοῦ ἐνθύμησιν· ἐλυθιμούμενος γὰρ ἐγὼ, ὅτι ὁ Θεὸς δύναται νὰ με ἐλευθερώσῃ, ἐπαρηγορούμην καὶ ἔχαιρον κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὡς τῆς εὐκολοαποντήτου παρηγορίας! (1)

„Ἠδολέσχισα καὶ ὀλιγοψύχησε τὸ πνεῦμά μου.

Ἀδολεσχία, κυρίως μὲν εἶναι ἡ περιττολογία καὶ φλυαρία, κατὰ τὸ „Διηγῆσαντό μοι παράνομοι ἀδολεσχίας (Ψαλ. ρη').) λέγεται δὲ ἀδολεσχία καὶ ἡ μελέτη καὶ φροντίς, καθὼς λέγεται τὴν ἑδῶ· ἐμελέτων, λέγει, εἰς τὸν ἐχθρόν μου, καὶ ἐφρόντιζον μὲ ποῖον τρόπον νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὰ λυπηρά· καὶ ἐπειδὴ δὲν εὕρισχον ἐλευθερίαν αὐ-

τῶν, ἐξενοχώρη καὶ ἐλειποθύμησεν ἡ ψυχὴ μου· ἐπὶ τοῦτου σημανομένου τῆς μελέτης καὶ τῆς φροντίδος, λαμβάνεται καὶ τὸ „Ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἀδολεσχίσω (ἦτοι μελετήσω) καὶ τὸ „Ὁ δὲ δοῦλός σου ἠδολέσχει (ἦτοι ἐμελέτα) ἐν τοῖς δικαιώμασί σου· καὶ πολλὰ ἄλλα ῥητὰ εὐρισκόμενα ἐν τῇ ρη'. Ψαλμῷ· λέγεται δὲ ἀδολεσχία καὶ ἡ προσευχὴ, ὡς τὸ τῆς Ἀννης ἐκεῖνο· „Ἀπὸ πλήθους ἀδολεσχίας μου, (ἦτοι τῆς συνεχοῦς προσευχῆς μου) ἐκτέτηκα ἕως νῦν· (Α'. Βασιλ. α'. 16.)

4: „Προκατελάβοντο φυλακὰς οἱ ὀφθαλμοί μου.

Ἐκεῖνοι ὅπου φυλάττουν τὰ κρατούμενα μοιράζον τὴν νύκτα εἰς τέσσαρας φυλακὰς: ἦτοι βόρρειαν, πρώτην, δευτέραν, τρίτην, καὶ τετάρτην, ἀποδίδοντες εἰς καθά φυλακὴν τρεῖς ὥρες, καὶ κατὰ διαδοχὴν φυλάττοντες ἕνας κατόπι τοῦ ἄλλου· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπρόφθασαν ὅλας τὰς φυλακὰς ταύτας τῆς νυκτός: ἦτοι ἀγρυπνοῦντες ὅλην τὴν νύκτα κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἐπρόλαμβον τοὺς καιροὺς τῶν τοιούτων φυλακῶν· διότι, ἐπειδὴ ὁ νοῦς μου ἐμερίμνα καὶ ἐσυλλογίζετο διὰ τοῦτο καὶ ὁ ὕπνος ἐφευγεν ἀπὸ τὰ ὀρμάτιά μου· ἡ ὀφθαλμοὺς λέγει τοὺς παρατηροῦντας αὐτὸν ἐχθροὺς: ὅτι δηλαδὴ οἱ παρατηροῦν-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Ἀπονήνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχὴ μου; ὅρας ἀκινδίας ῥήματα καὶ ἀπογνωσεως; τί λέγεις; οὐδέχῃ παρακλησιν; ἀπελπιζεις παραμυθίαν; ταῦτα ὁ μέγας Δαβὶδ, ὁ ἐν θλίψεσι πλατυνόμενος· τί οὖν ἐγὼ πάθω, ὁ μικρὸς; ὁ ἀσθενὴς; ὁ μὴ τοσοῦτος τῷ πνεύματι; Δαβὶδ λίγχια, καὶ τίς σώζεται; τίνα βοήθειαν εὑροίμι κακοπαθῶν; ἢ τίνα παράκλησιν; ἀποκρίνεται σοι Δαβὶδ ὁ μέγας θεραπευτὴς· πρὸς τίνα καταφεύξῃ παρ' ἐμαυτοῦ βούλει μαθεῖν; θελήσαι δὲ μόνον ὀρμήσῃ μόνον ἐγγὺς ἡ παράκλησις· ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην· τί μνήμης ἐτοιμότερον; μνήσθητι καὶ σὺ καὶ εὐφράνθητι· ὡς τῆς εὐπορίας θεραπείας! ὡς τοῦτάχους τῆς ἰατρίας! ὡς τοῦ μεγέθους τῆς δωρεᾶς! οὐ κοιμίζεται μόνον ὀλιγοψυχίαν καὶ λύπην μνημονεύεις ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ εὐφροσύνην ἐργάζεται· (Λόγ. πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζαϊζοῦ) ὁ δὲ Ὡριγένης λέγει „ὅπου μνήμη Θεοῦ, πάθος φυγαδεύεται, ὅπου πάθος, οὐ μέμνηται τις τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο οὐκ ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων Θεοῦ· εἰ οὖν ἡ μνήμη Θεοῦ εὐφραίνει, ἡ παρουσία αὐτοῦ τῷ αἰσθανομένῳ αὐτῆς τὴν ποιήσει; παραπλάσω ὄμμα καὶ γὰρ· ὑπερευφραίνει· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Ἀνθρώπων παραμυθίας, φησιν, οὐδεμίαν ἡνεσχόμην, μόνον δέ μοι ἡ τοῦ Θεοῦ μνήμη, εὐφροσύνη καρδίας ἐγένετο· εἶπε δὲ ἡρώϊκῶς καὶ ὁ Ἀπολλινάριος „Ἡνεσμένην πρᾶπίδεσσι παρηγορέοντος ἀκοῦσαι.

ρᾶυντές με ἔχθροί, ἐπρολάβανον τὰς φυλακὰς τῆς νυκτός, καὶ ἀγρύπνουν κατ' ἐμοῦ. (1)

„Ἐταράχθην καὶ οὐκ ἐλάλησα.

Ἐσυγχύσθηκα, λέγει, ἀπὸ τὰς θλίψεις· ἀλλ' ὅμως δὲν ἐφάνέρωσα τὴν σύγχυσίν μου ταύτην εἰς τοὺς ἔχθρους, διὰ νὰ μὴ χαροῦν ἐναντίον μου περισσότερον. (2)

5: „Διελογισάμην ἡμέρας ἀρχαίας, καὶ ἔτη αἰώνια ἐμνήσθην, καὶ ἐμελέτησα.

Ἐσυλλογίσθηκα, λέγει, τὰς παλαιὰς ἡμέρας: ἦτοι τὰς ἐπὶ Μωϋσέως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. πῶς δηλαδὴ οἱ τότε Ἰουδαῖοι οἱ πρόγονοί μας, ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὸν Θεοδώριτον· πῶς ἀπέρασαν ἀβρόχως τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν· καὶ πῶς μυρίας εὐεργεσίας λαβόντες, ἐμβῆκαν μετὰ δόξης μέσα εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· αἰώνια δὲ ἔτη ὀνομαζέει, τὰ παλαιὰ· ἔτι γὰρ καὶ ἀπ' αἰῶνος λέγομεν τὸ ἔκπαλαι· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐμνήσθην· ἐκεῖ γὰρ ὅπου ἔπρεπε νὰ συνταχθῇ μὲ γενικὴν οὕτω· „Καὶ ἐτῶν αἰώνιων ἐμνήσθην, ἐσυντάχθη μὲ αἰτιατικὴν· ἐμελέτησα δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐθυμῆθηκα ταῦτα εἰς τὸν νοῦν μου· τὰς ἀρχαίας δὲ ἡμέρας ὅπου εἶπε πρότερον, αὐτὰς εἶπεν ἀκολούθως αἰώνια ἔτη.

Ἐκ τούτου δὲ κινούμενοι μερικοί, ἄλλως ἡρμηνεύσαν τὸ, προκατελάβοντο φυλακὰς οἱ ὀφθαλμοί μου: ἤγουν ὅτι οἱ ὀφθαλμοί τῆς ψυχῆς μου: ἦτοι ὁ νοῦς μου, ἐπροσχάσθη τὰς πολιτείας τοῦ βίου· νύκτα γὰρ εἶναι ὁ βίος καὶ ἡ ζωὴ διὰ τὴν πλάνην ὅπου εὐρίσκεται εἰς αὐτήν· φυλακαὶ δὲ τῆς ζωῆς εἶναι αἱ διαφοραὶ πολιτείας: ἦτοι ἡ πρὸ τοῦ νόμου, ἡ ἐν τῷ νόμῳ, καὶ ἡ Εὐαγγελικὴ· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐπροσχάσθη τὰς δύο πολιτείας, τὴν πρὸ τοῦ νόμου καὶ τὴν ἐν νόμῳ, καὶ δὲν εὐρήκα νὰ γένη εἰς αὐτὰς καμμία τοικύτη ἐγκατάλειψις εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅποια γέγονεν ὕστερον· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς καὶ εἰς τοὺς πρὸ τοῦ Νόμου Πατριάρχας ἐβοήθει, καὶ εἰς τοὺς ὄντας· ἐν τῷ νόμῳ· ὅταν δὲ ἦλθεν ἡ Εὐαγγελικὴ πολιτεία, τότε ἐγένεν ἡ τελεία καὶ πανταπῇ σκαβίκα τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα. Περὶ τῶν τοιούτων φυλακῶν εἶπα καὶ ὁ Κύριος ἐν οἷς μακαρίζει τοὺς ἀγρυπνοῦντας· „Καὶ ἐὰν ἔλθῃ (ὁ Κύριος) ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὐρὴ οὕτω, (ἀγρυπνοῦντας δηλαδὴ) μακαριοὶ εἰσιν οἱ δούλοι ἐκεῖνοι (Λουκ. 16. 38.).

6: „Νυκτὸς μετὰ τῆς καρδίας μου ἦδον. „Λέσχουν, καὶ ἐσκαλλε τὸ πνεῦμά μου.

Ἐ τῇ νυκτὶ, λέγει, ὅταν ᾔναι ἡσυχία, τότε ἐμελέτων μετὰ τῆς καρδίας μου: ἦτοι ἐν τῇ ψυχῇ μου· ἐσκαλλε δὲ τὸ πνεῦμά μου: ἦτοι ἐσκαπτεν οὕτω, ὥσάν μὲ σκαλίδι: ἦτοι ἡρέψα· οὕτω γὰρ

(1) Ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει „Τοιοῦτόν τι νόει ἡ ἐπὶ τῶν τοῦ Δικαίου ὀφθαλμῶν, τηρούντων τὸ τῆς Γραφῆς, τὸ, πάση φυλακῇ τῆς σὴν καρδίαν· πολλῶν γὰρ οὕσων φυλακῶν ἡ πόλεως, ἀφ' ὧν ἐπιβουλεύει ὁ ἐχθρὸς, ἐν αἷς δεῖ τὸν ἀνθρώπον τηρεῖν ἑαυτὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡ τῇ διανοίᾳ, ἀπάσας φυλακὰς προκαταλαβὼν θεωρεῖ, μήποτε ἐκινήσονται οἱ ἐχθροὶ διάτινος τρόπου τῆς φυλακῆς, ἀφροσύνην τόπον καταλαβόντες. Καὶ ὁ Εὐσέβιος εἶπεν· „Ὁ ὅπως ἀγρύπνως διακείμενος ἡ τὰς νύκτας γρηγορῶν, ἐφροντίζον περὶ τῶν ὑποκειμένων ἐμοὶ λαῶν· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ποιητής· „Ὁ ἡμεῖς παννύχιόν θ' εὐδεν βουλευόμενον ἄνδρα· „Ὁ λαὸς τ' ἐπιτετράφεται ἡ τόσσα μέμνηται.

(2) Ἄλλος δὲ φησὶ „Καὶ σὺ οὖν εἰ ἐταράχθης ὑπὲρ λύπης, ἡ ὀργῆς, ἀλλ' ὡς ἀγαθὸς ἡνίοχος ἡνίοχισόν σου τὴν φωνὴν κατὰσχες σου τὸν λόγον μέλλοντά σου ἐκφεύγειν τῶν ὀδόντων· προκόπτων δὲ, οὐδὲ ταραχθῇσῃ ἡ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· „Πρὸς ἑαυτὸν ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη· οὐ γὰρ ἡνεσχάμην· ἄλλοις τοὺς ἐμοὺς λογισμοὺς ἀκφῆναι.

γὰρ ὁ Θεοδοτίων ἐξέδωκε· τί δὲ ἤρευνα; ἀκούσον
ἀκολούθως· (1)

7: „Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπώσεται Κύριε,
„καὶ οὐ προσθήσει τοῦ εὐδοκῆσαι
„ἔτι.

Ταῦτα τὰ λόγια καὶ τὰ ἀκολούθῃ εἶναι ἀπορητικά, ἕως τοῦ· „Καὶ εἶπα νῦν ἤρξάμην·
πρέυνων, λέγει, μήπως ὁ Θεὸς παντελῶς μᾶς ἀπέ-
βαλεν ἀπὸ τὴν πρὸς αὐτὸν του, καὶ πλέον δὲν θέλει
νὰ εὐαρεστηθῇ ἀνάμεσά· τοῦτο γὰρ δηλοῦ-
τό, οὐ προσθήσει τοῦ εὐδοκῆσαι ἔτι· περιττὸν δὲ
εἶναι τὸ τοῦ.

8: „Ἡ εἰς τέλος τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀπο-
„κούφει;

Ἡ μήπως, λέγει, ὁ Θεὸς παντοτινὰ θέ-
λει κόψει ἀπὸ λόγου μας τὸ συνειθισμένον ἔλεος,
ὅπου ἐποίει μεθ' ἡμῶν; τοῦτο δὲ φαίνεται ὁμοίον
μὲ τὸ ἀνωτέρω· „Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπώσε-
ται Κύριος; πλην εἶναι παθητικώτερον ἀπὸ ἐκεῖνο
καὶ ἐλεεινότερον.

„Συνετέλεσε ῥῆμα ἀπὸ γενεᾶς εἰς γε-
„νεάν.

Μήπως, λέγει, ὁ Θεὸς συνετέλεσεν· ἤ-

γουν ἐπερίκλεισε τὸ ῥῆμα καὶ λόγον του, τὸν ὅποιον
ἐνετείλατο εἰς χιλίας γενεάς; (παρὶ οὗ ὅρα εἰς τὸν
ρδ΄· Ψαλμὸν·) μήπως, λέγει, καὶ ἐπερίωρισεν
αὐτὸν ἀπὸ τὴν γενεάν· ἐκείνην ἕως εἰς τὴν τωρι-
νήν, ὥς ὅπου νὰ μὴ προχωρήσῃ εἰς περισσώτερον
καιρὸν;

9: „Μὴ ἐπιλήσεται τοῦ οἰκτειρῆσαι ὁ
„Θεός; ἢ συνέξει ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ
„τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ.

Ταῦτα τὰ ῥητὰ, ἀγκαλὰ καὶ φαίνονται ὁ-
μοίαι μὲ τὰ ἀνωτέρω, ὁμοῦ φανεράουσιν ἀκόμῃ
καὶ ἄλλο τι περισσώτερον· ἦγουν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι
φύσει οἰκτῆρων καὶ ἐλεήμων· καθὼς καὶ τὸ φῶς εἶ-
ναι φύσει φωτιστικόν, καὶ τὸ πῦρ εἶναι φύσει καυ-
σικόν· διὰ τοῦτο ὡς τοιοῦτος ὢν ὁ Θεός, δὲν θέ-
λει ἀποβάλλει τὴν κατὰ φύσιν του ἐλεημοσύνην. Ἐκ-
τῶν λόγων δὲ τούτων ἐκατάλαβεν ὁ Δαβὶδ τὴν ἀ-
πορίαν ὅπου εἶχε· δηλαδή ὅτι ὁ Θεός δὲν θέλει ἀ-
ποσφραγῇ τοὺς Ἰουδαίους εἰς τοὺς αἰῶνας· οὐδὲ θέ-
λει κόψει ἀπὸ αὐτοῦ τὸ ἔλεος του· οὐδὲ συντελέ-
σαι τὸ ῥῆμα· οὔτε ἐπιλήσεται τοῦ οἰκτειρῆσαι· ἀλλ'
ὅτι μόνον κατὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἁ-
μαρτιῶν, ἔτι δίδει καὶ τὴν τιμωρίαν.

10: „Καὶ εἶπα· νῦν ἤρξάμην.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἴδιος εὐγνωμοσύνης
καὶ ἀγαθῆς προαιρέσεως· ἐγὼ, λέγει, μὲ τὸ νὰ ἐ-
συλλογισθῇκα ἐκεῖνα ὅπου ἤμαρτον, διὰ τοῦτο εἶ-
πον,

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „Αἰεὶς εἰς Θεωρίαν ὁ τῆς νοητῆς καὶ οὐκ ἀφελκούσης πρὸς ἕτερα οὔτε τῆς ἀκοῆς·
οὔτε τῆς ὀφθαλμοῦ, ὢν ἑκατέρω τὸν νοῦν εἰς αὐτὴν περισπᾷ τῆς Θεωρίας ἀφελκούσα· ἐν ταύτῃ τοίνυν ἡδολέσχουσιν
περὶ τὰς Θεωρητικὰς κινήσεις ἀσχολούμενοι· τοῦτο γὰρ ἀδολεσχίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἴρηκεν· ἔσκαλλε δὲ νῦν αὐ-
τοῦ τὸ πνεῦμα· τοῦτέστιν ἐδυσχέραιεν, εὐπὶα καταλαβεῖν περὶ τούτων δυνάμετον· ἢ ὁ παρὼν βίος, δι' ἀγνοίαν νῦν
ἔστιν, ἐν ᾧ φησὶν, οὐχ' ὕπνῳ παρέδωκε κατ' ἄλλους τινὰς ἐμαυτὸν· νῆφον δὲ μετὰ τοῦ νοῦ περὶ τῶν πρακτικῶν
διελογιζόμενον· γεωργικῶς δὲ τὸ ἐμὸν ἐσκάλεον πνεῦμα, ἵνα σπείρας ἐν αὐτῷ Θερίῳ ζῶν αἰώνιον· ὁ σπείρων γὰρ
εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος Θερίσει ζῶν αἰώνιον· (Γαλ. 5'· 8.) (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.) ἀνωτέρω
μὲν οὖν πνεῦμα ἔλεγε τὴν ψυχὴν· ἐνταῦθα δὲ τὸ πνεῦμά φησι τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ, μεθ' οὗ ἡ ψυχὴ σκά-
λειτε· ἢ ἀδολεσχεῖ· προσείζομαι γὰρ, φησι, τῷ Πνεύματι, προσείζομαι δὲ ἢ τῷ νοῷ.

πον, ὅτι τώρα εἶναι ἀρχὴ τῆς πρεπούσης εἰς ἐμὲ τιμωρίας κατὰ τὸν Θεόδωρον· ἐπειδὴ αἱ μέχρι τοῦ νῦν τιμωρίαι ὅπου ἔλαβον, αὐταὶ ἦτον προοίμια καὶ ἀρχαὶ τῆς πρεπούσης καὶ ἀξίας τιμωρίας τῶν ἔργων μου.

„Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου.

Αὕτη, λέγει, ἡ ἐναλλαγὴ· ἤγουν ἡ μεταβολὴ ὅπου ἡμεῖς ἐλάβομεν, ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνέσεως εἰς τὴν σκλαβίαν καὶ στενωπρίαν αὐτῇ, λέγω, εἶναι ἔργον τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ Θεοῦ, οἷτος μᾶς παιδεύει. (1)

11: „Ἐμνήσθην τῶν ἔργων Κυρίου, ὅτι
„μνησθήσομαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν
„θαυμασίων σου.

12: „Καὶ μελετήσω ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις
„σου, καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασί σου
„ἀδολεσχίσω.

Ἔργα Κυρίου ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὰς παιδείας, ὅπου δίδει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὸ συμφέρον· ἀπὸ κοινοῦ δὲ λαμβάνεται ἐδῶ τό· „Καὶ εἶπα· ἐν τῷ καιρῷ, λέγει, ἐκεῖνῳ εἶπα, ὅτι θέλω ἐνθυμηθῶ τὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου γεγόμενα θαυμάσια σου Κύριε· ἐπειδὴ ἡ μνήμη αὐτῶν ἔφεραν εἰς ἐμένα παρηγορίαν κατὰ τὸν Θεόδωρον· καὶ θέλω ἀδολεσχίσω· ἤγουν θέλω μελετήσω συνεχῶς τὰ ἐπιτηδεύματά σου· ἦτοι τὰς οἰκονομίας καὶ μεθόδους ὅπου μεταχειρίζεσαι Κύριε· διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. (2)

13: „Ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἁγίῳ ἡ οὐδὸς σου.

Ἄγιον ὀνομάζει, ἢ τὸν οὐρανόν, ὡς ἀγνόν

(1) Σαφέστερον δὲ ὁ Θεοδώριτος φησὶ „Νῦν ἠρξάμην παιδεύεσθαι ὑπὸ τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου, ἀντὶ τῶν προτέρων εὐεργεσιῶν τὰς εὐαγγέλιους τιμωρίας ἐπιφερούσης· ἀλλοίωσιν γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς ἡ μεταβολὴ, τὴν τιμωρίαν ἐκάλεσεν, ὡς τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου εἰσόδῃς τὰ ἀγαθὰ χορηγεῖν, νῦν δὲ οἶναι μεταβαλόντος ἡ κολαζούσης· ἢ νοεῖται ἡ οὕτω· „Κινῶν φησὶ τοὺς περὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ ἔθνους τῶν Ἑβραίων λογισμοὺς ὁφέποτε συνῆκα, ὡς ἡ μεταβολὴ αὕτη ἡ ἐξ ἀγαθῶν εἰς κακὰ γεγεννημένη τῇ Ἐθνεί, δι' οὐδὲν ἕτερον γέγονεν, ἢ διὰ τὴν τοῦ ὑψίστου δεξιάν· ὡς εἰσαφέρερον ἔλεγε, διὰ τὰ κακὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ πεπραγμένα, ὅς ἐστι δεξιὰ τοῦ Πατρὸς· κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον· „Καὶ πᾶς δὲ, ἦτοι ἐκ κακίας ἐπιστρέφων, ἢ ἐν ἀρετῇ μένων ἡ προκόπτων, λεγέτω· νῦν ἠρξάμην· κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις, ἣν ἡ δεξιὰ τοῦ ὑψίστου χαρίζεται, τὸ αἶψι διὰ τῶν γυμνασίων τῆς εὐσεβείας ἐπὶ τὸ μείζον προκόπτειν· ὁ γὰρ προκόπτων εἰς ἀρετὴν οὐκ ἔστιν ὅτε οὐκ ἀλλοιοῦται, ἄλλος δὲ φησὶ· „Λέγεται δὲ ἡ ὁ Μονογενὴς ἀλλοιωθῆναι, ὡς τῆς θείας φύσεως ἐν τῷ ἀναλλοιώτῳ θεωρουμένης, τῇ δὲ πρὸς τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως συγκαταβάσει πρὸς τὸ ἡμέτερον σχῆμά τε ἡ εἶδος ἀλλοιωθείσης, οὐ κατὰ μεταβολὴν, ἀλλὰ κατὰ πρόσληψιν· εἶπε δὲ πάλιν ὁ θεῖος Κύριλλος· „Δεξιὰν ἀντιλαμβανομένην ἁγίαν ἡ ἐσφάζουσιν αὐτοὺς, καταφέρουσιν δὲ τοὺς ἐχθροὺς ἡ ἀνατρέπουσαν τοὺς ἀνθεσκηότας τὴν τοῦ Πατρὸς φησὶ, τὴν ἀχρονον ἡ αἰδίων, ἥτις ἐστὶν ὁ Μονογενὴς· διὰ γὰρ τοῦτο αὐτῇς μεταβαλὼν ἐπάγει· ἡλλοίωμαι καὶ γὰρ ἡ πεφρόνηκα λοιπὸν ὁρθῶς· δίδκειμαι δὲ, ὅτι ἡ ἀγαπᾷ ἡ ἐσφάζει ὁ Θεὸς τοὺς ἁγίους.

(2) Ἄλλος δὲ φησὶν „Ὅρα ὅτι μετὰ τὸ Χριστὸν ἀκλαιοθῆναι· τουτέστι καθ' ἡμᾶς γενέσθαι, ἐμνήσθην φησὶ, τῶν ἔργων Κυρίου· ὅτι ἐπὶ τὸ Χριστοῦ μυσῆριον ἀναφέρεται τὸ τὴν χεῖρα Μωσέως ἐνπετασθῆναι ἡ νικᾶν τὸν Ἰσραὴλ· ἡ νεφέλη· ἡ θάλασσα· ἡ πέτρα· τὸ μάννα· τὸ ἐνεκεν τούτου καταλείπει ἀνθρώπος τὸν πατέρα· αἱ δύο γυναῖκες Ἀβραὰμ, οἵτινες εἰν ἀλλήλοισι ὁρούμενα· μακαρία δὲ αὕτη ἡ μελέτη· ὅτε τις μελετᾷ οὐκ ἐν ἡμασίν, οὐδὲ ἐν λεξιδαίσι, ἀλλ' ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις τοῦ Θεοῦ· τὰ γὰρ κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἐπιτελούμενα παρ' ἡμῶν, τοῦ Θεοῦ ἐστὶ, παρ' οὗ πᾶν ἀνθρώποις τὸ κατορθούμενον· οὐκ ἐμὸν ἐστὶν, ἀγνείαν κατορθῶσαι, ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον ἔχει χάρισμα ἐκ Θεοῦ, ὁ μὲν οὕτως, ὁ δὲ οὕτως· εἰ οὖν χάρισμά ἐστιν ἐκ Θεοῦ, οὐκ ἔστιν ἐμὸν ἡ ἀγνεία ὁθες ἡ σοῦ ἡ οὐκίλεια, μὴ ἔσω κοσμική· ἀνοίγων δὲ σου τὸ στόμα λόγῳ Θεοῦ, θάρρει ἡ λέγει· „Ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασί σου ἀδολεσχίσω· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει ἡ ποία εἶναι τὰ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς θαυμάσια, ἡ περ' ἡμῶν χάριν ἐποίησεν

γνόν καὶ καθάρων, εἰς τὸν ὁποῖον νομίζεται ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός· ἢ τὸ Σινᾶ ὄρος, ὡς ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον κατέβη ὁ Θεός· ἢ ἅγιον ὀνομάζει τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸν, μέσσω εἰς τὸν ὁποῖον κατοικῶν, ἐλάλει ἀπὸ ἐκεῖ με τοὺς ἀγγέλους· ὁ δὲ Συμμάχος, ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ, ἐν ἀγιότητι ἐξέδωκε· καὶ με αὐτὸ μᾶς ἔδωκε νὰ νοήσωμεν, ὅτι καθε πρᾶξις τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἁγία καὶ καθαρὰ· ἀγκαλὰ καὶ αἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ συγχωρούμεναι παιδεῖαι, φαίνονται εἰς ἡμᾶς φορτικαί, διὰ τὴν προξενούσι πόνους εἰς τὸ σῶμα·

„Τίς Θεός μέγας ὡς ὁ Θεός ἡμῶν;

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἱπεσχέθη ὁ Δαβὶδ νὰ ἐνθυμηθῇ τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἔδωκε προτίτερα ἀπὸ ὅλα ἀνυμνεῖ τὸν Θεόν, καὶ λέγει· ποῖος Θεός τῶν ἄλλων ἔθνων εἶναι τόσο μέγας· ἥτοι τόσο μεγαλοδύναμος καὶ μεγαλουργός, θαυῶσα εἶναι ὁ ἐδικός μας Θεός; βέβαια οὐδεὶς.

14.: „Σὺ εἶ ὁ Θεός ὁ ποιῶν θαυμάσια.

Σὺ εἶσαι, λέγει, κυρίως καὶ μόνος Θεός, ὁποῦ κάμνεις ἔργα θαυμάσια. (1)

„Ἐγνώρισας ἐν τοῖς λαοῖς τὴν δύναμίν σου.

Λαοὺς ἔδωκε ὀνομάζει τὰ ἔθνη· ἥτοι τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς Ἀμαληκίτας, καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους, ὅσους κατὰ διαφόρους καιροὺς, καὶ τόπους, οἱ Ἑβραῖοι διὰ παραδόξων θαυμάτων ἐπολέμησαν καὶ ἐνίκησαν· αὐτοὶ γὰρ ὅλοι ἐγνώρισαν μετὰ τὴν δοκιμὴν, ὅτι εἶναι μέγας ὁ Θεός, ὁποῦ βοηθεῖ εἰς τοὺς Ἑβραίους.

15.: „Ἐλυτρώσῃς ἐν τῇ βραχίονί σου τὸν λαόν σου, τοὺς υἱοὺς Ἰακώβ καὶ Ἰωσήφ.

Βραχίονα ἐνομάζει ἔδωκε ὁ Δαβὶδ, τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ· τὸν λαὸν δὲ τῶν Ἑβραίων, υἱοὺς ὠνόμασε, τοῦ μὲν Ἰακώβ, ὡς προγόνου τούτων καὶ Πατριάρχου· τοῦ δὲ Ἰωσήφ, ὡς τροφῆς τούτων καὶ εὐεργέτου, καὶ ὡς δόξαν προξενήσαντος

ΤΟΣ

ὁ Θεός· ἥτοι ὅτι ἔχον λαβὼν ζῶον ἔθετο λογικόν, καὶ οἰκίαν εἰκόνα κατέστησεν· ὅτι Παράδεισον ἐφύτευσε καὶ πάλιν ἀπέκλεισε, καὶ κατακλυσμὸν ἐπῆγαγε, δι' οὗ τιμωρεῖται καὶ σώζει· ὅτι δι' ἡμᾶς φαίνεται ἐπὶ τῇ φυσικῇ νομιμῶν γραπτὸν εὐρὼν, καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν τὴν προφητείαν· ἐπιτηδεύματα γὰρ ταῦτα τοῦ Θεοῦ, σῶσαι μηχανωμένου τὸ γένος τὸ ἡμέτερον· ἐν οἷς ὁ Προφήτης ἀδολεσχεῖ, ζητῶν τί σφάζει τῶν εἰρημένων τὸν ἄνθρωπον· ἕτερον δὲ παρὰ ταῦτα εὐρὼν, εὐθὺς τοῦτο ἐπῆγαγεν· „Ὁ Θεός ἐν τῷ ἁγίῳ ἡ ὁδός σου· ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς τὸν Πατέρα εἰμὴ διὰ Χριστοῦ, ὅς ἐστι κατὰ ἀλήθειαν ἅγιος, ὡς Θεός κατὰ τὸν Ἀνάνιον.

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος φησὶ „Μετὰ τοῦ ἁρθρου δὲ εἶπε· σὺ εἶ ὁ Θεός, ἵνα δεῖχθῇ ὁ Σωτὴρ ἕτερος ὢν ἐκείνων, πρὸς οὓς εἴρηται· „Ἐγὼ εἶπα θεοὶ ἔσε· ὢν οὐδεὶς μετὰ τοῦ ἁρθρου, ὁ Θεός, εἴρηται· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Οὐ συγκρίνων λέγει (σύγκρισιν γὰρ ὁ ἀπειρομεγέθης οὐκ ἐπιδέχεται) ἡμῶν δὲ καὶ θαυμάζων· ἐπειδὴ μέγας μὲν ὢν τὸ ἔλπην ἰσχύν· μέγας δὲ καὶ τὴν συγκατάβασιν· μέγας διὰ δυνάμειν, μέγας διὰ φιλανθρωπίαν· μέγας δὲ οὗτος ὁ Θεός κατὰ τὸν Ἀνάνιον, υἱὸς ὢν μεγάλου Θεοῦ· ὅθεν καὶ ὁ Ἡσαΐας περὶ τοῦ Χριστοῦ εἶπε· „Προσκυνήσουσίν σοι καὶ ἐν σοὶ προσεύχονται· ἐν σοὶ ὁ Θεός ἐστι, καὶ οὐκ ἐστὶ Θεός πλην σου· σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεός καὶ οὐκ ἔστι μὲν, ὁ Θεός τοῦ Ἰσραὴλ Σωτὴρ (Ἡσ· με· 14.) ὁπερ ἐρμηνεύων ὁ Δίδυμος λέγει· „Πῶς γὰρ ὁ Θεός ἐν αὐτῷ ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐστὶ Θεός πλην αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ Θεός ἐστίν, εἰμὴ νοοῖ μὲν τὴν αὐτὴν Θεότητα Πατρός καὶ Υἱοῦ, ὡς ἓνα Θεὸν εἶναι Πατέρα καὶ Υἱόν, ὃ ἀκόλουθον τό· „Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμέν· σὺ γὰρ εἶπεν· ἐγὼ καὶ ὁ Θεός· ἄλλος γὰρ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατὴρ, οὐκ ἄλλος δὲ Θεός· ἡ αὐτὴ γὰρ Θεότης γεννήματος καὶ Γεννήτορος. (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

τος εἰς αὐτοὺς, διὰ τὴν σοφίαν καὶ ἐξουσίαν, ὁ-
ποῦ, ἔλαβεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. (1)

16: „Εἶδον σε ὕδατα ὁ Θεὸς, εἶδον
„ σε ὕδατα καὶ ἐφοβήθησαν.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι διὰ τὸ θαῦμα, ὅπου
ἔγινεν εἰς τὴν ἐρυθρὰν θαλάσσαν. σὲ εἶδον, λέγει,
μὲ τρόπον ἄρρητον τὰ νερά τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης,
καὶ φοβηθέντα τὴν δύναμίν σου ἐδιηρέθησαν εἰς
δύω· γέγραπται γάρ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπορεύετο ἐμ-
προσθεν ἀπὸ τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων, μὲ σὺλον πυ-
ρὸς καὶ νεφέλης. „ Ὁ δὲ Θεὸς ἤγετο αὐτῶν,
ἡμέρας μὲν ἐν σὺλῳ νεφέλης δεῖξαι αὐτοῖς τὴν ὁ-
δὸν, τὴν δὲ νύκτα, ἐν σὺλῳ πυρὸς. (Ἐξ. ιγ. 21.)

„Ἐταράχθησαν ἄβυσσοι·

Ἀπὸ τὸν σφοδρὸν, λέγει, ἄνεμον, ὅπου
ἔπεσε μέσα εἰς τὰ νερά τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ὁ-
ταράχθησαν τὰ κατώτατα βάθη αὐτῆς.

17: „Πλήθος ἤχους ὕδατων.

Ὅταν, λέγει, ἐταράχθησαν τὰ βάθη τῆς
ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τότε ἔγινε πλήθος ἤχους· ἤχων
ἔγινε πολὺ ἤχος τῶν ὑδάτων αὐτῆς· λείπει γὰρ τὸ,
ἔγένετο. (2)

„Φωνὴν ἔδωκαν αἱ νεφέλαι· καὶ γὰρ
„ τὰ βέλη σου διαπορεύονται.

Φωνὴ τῶν νεφελῶν εἶται ἡ βροντὴ, λέγει
δὲ ἡ ἱστορία ἡ περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ὅτι ἔ-
κνευσεν ὁ νῆπιος δυνατὸς καὶ βίαιος, καὶ ἔτι ἐδιηρέθη
ἡ θάλασσα· ὅθεν ἐπειδὴ ἔγινε τοιοῦτος σφοδρὸς ἀ-
νεμοσρόβιλος, ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἔπεσαν ἀπὸ τὰς
νεφέλας καὶ βρονταὶ καὶ ἄσραπαί, εἰς φόβον καὶ ἐκ-
πληξιν τῶν Αἰγυπτίων· καὶ λοιπὰν βέλη καὶ σχι-
τας θέλεις νοήσεις τὰς ἄσραπας τὰς διαπορευομένας
καὶ ἐρχομένας κατὰ τῶν Αἰγυπτίων· ἐν τρέπον καὶ
ὁ Σολομών οὕτω τὰς ἄσραπας ὠνόμασε· „ Πη-
ρευσονται εὐστολοὶ βολίδες ἄσραπῶν (Σοφ. ε. 21.)
τὸ δὲ διαπορεύονται, εἶναι ἀντὶ, διαπορεύετο κα-
τὰ ἀντιχρονισμόν· τὸ δὲ γὰρ, εἶναι περιττόν· κα-
θὼς

(1) Ἄλλος δὲ φησὶν „ Ἐτέρως δὲ, ἐν ἀμφοτέροις τοῖς λαοῖς τῷ τε ἐκ περιτομῆς καὶ τῷ ἐξ Ἑθνῶν ἐγνωρίσεν ὁ
Σωτὴρ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν· τῇ ἐνεργείᾳ γὰρ αὐτοῦ καὶ τῇ πράξει ἐλυτρώσατο τὸν Ἰσραὴλ λαὸν τὸν ἐκ τῶν δύο ἐνω-
θέντα, δούς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν· λαοὶ δὲ αὐτοῦ, οὓς ἤγαγεν εἰς ἓνα λαόν, οἱ υἱοὶ Ἰακώβ· ἡ-
ποὶ οἱ ἐκ περιτομῆς πιστεύσαντες, καὶ οἱ υἱοὶ Ἰωσήφ· ἥτοι οἱ ἐξ Ἑθνῶν· Ἰωσήφ γὰρ πρόσθετος Κυρίου ἐρμηνεύε-
ται· προσέθηκε γὰρ ὁ Θεὸς τοῖς σφωζομένοις ἐκ περιτομῆς, τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πιστεύσαντας, καὶ ἐπληρώθη ἡ ἱερο-
φειτεία ἡ λέγουσα· „ Καὶ ὀγειώρας προσεθήσεται πρὸς τὸν οἶκον Ἰακώβ. (Ἠσ. ιδ'. 1.) γειώρας γὰρ ὁ
προσθήκην λέγεται· ἐγνωρίσεν οὖν ὁ Πατὴρ τὴν δύναμιν αὐτοῦ· ἥτοι τὸν Χριστὸν ἐν τοῖς λαοῖς· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ
Χριστῷ, ὅς ἐστι βραχίων αὐτοῦ, ἐλυτρώσατο πρῶτον τὸν ἐξ Ἰουδαίου λαόν· εἶτα καὶ τὸν ἐξ Ἑθνῶν.

(2) Ὁ δὲ Σευῆρος φησὶν, ὅτι κατὰ προσωποποιεῖν λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ· ἀσθῆσιν καὶ ψυχὴν περιτιθεῖς τοῖς ἀ-
ναισθητοῖς καὶ ἀφύχοις ὕδασι· καὶ ἐν μὲν τῇ παλαιᾷ ταῦτα οὕτω γέγονεν· ἐν δὲ τῇ καινῇ, ἰδόντα τὸν Κύριον ἐ-
φοβήθη τὰ ὕδατα, ὅτε κατέβη πρὸς αὐτὰ βαπτισθῆσθαι κατὰ τὸν Σευῆρον· ὅτε ἐπὶ τῶν ὑδάτων περιεπάτησε
κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ὅτε ἐπετίμησε τῇ θαλάσσῃ καὶ ἐφίμωσεν, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη κατὰ τὸν Ἀθανάσιον·
κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „ Τὰ πλήθη τῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ συγκροτούμενων λαῶν, ὕδασι παρωμοιω-
μένα, ἰδόντα τὸν εἰς ἀνθρώπους ἐπιδημηκότα Θεόν, φόβον ἀνέλαβον σωτήριον, καὶ ἀρχὴ ἐστὶ σοφίας· αἱ δὲ ἄ-
βυσσοι τὰ πάγματα τῶν ἀπίστων, ἐταράχθησαν ἐπανίσταμενα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας· αἱ δὲ νεφέλαι, αἱ κλυευσθεῖ-
σαι μὴ βρέχειν ἐπὶ τὸν πρότερον ἀμπελῶνα τοῦ Ἰσραὴλ, οἱ τοῦ Σωτῆρος Μαθηταί, κατ' ὅλης τῆς οἰκουμένης τὸν
οὐρανὸν ὑπετὸν διαδεδωκότες, φωνὴν ἔδωκαν· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· καὶ τὰ σωτήρια βέ-
λη καὶ ἐκλεκτὰ τὰ τιτρώσκοντα τὰς τῶν σφωζομένων ψυχάς· ἥτοι αὐτοὶ πάλιν οἱ Ἀπόστολοι· ἢ τὰ κλυευσθέντα τοῦ
Θεοῦ λόγια, καὶ αἱ τοῦ Πνεύματος ἐνεργεαὶ, πανταχοῦ ἐπαρῆθησαν.

ὡς εἶναι περιττὸν καὶ ἐν τῷ ξδ΄. Ψαλμῷ· ἤγουν τό· „Κεκράζονται καὶ γὰρ ὑμνήσουσιν, ὡς εἰπομεν. (1)

18 : „Φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ

Ἐν τῷ ιδ΄ κεφαλαίῳ τῆς Ἑξόδου γέγραπτε· „Καὶ συνετάραξε Κύριος τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἀγυπτίων· καὶ συνέδησε τοὺς ὄξους τῶν ἀρμάτων αὐτῶν, καὶ ἤγαγεν αὐτοὺς μετὰ βίας· τοῦτο οὖν ἀναφέρων ἐδῶ ὁ Δαβὶδ λέγει, ὅτι ἡ φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἔπεσαν εἰς κάθε καρδίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τροχὸν γὰρ τὴν καρδίαν ὀνομάζει, ἀπὸ μέρους τοῦ ὅλου· διὰ τὴν ἡ καρδία ἐπάνω εἰς τροχὸν σύρνεται· ἀπὸ τῆς βροντῆς δὲ ταύτης μετὰ τὸ νῶ ἐταράχθησαν τὰ ἄλογα, ὅπου ἐτράβιζαν τὰς καρδίας, ἐδόθησαν καὶ συνεπλέχθησαν ἐνα μὲ

τὸ ἄλλο τὰ ὄξους, εἰς τὰ ὅποια εἶναι περασμένοι· οἱ τροχοὶ· νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἀναγωγικῶς· ὅτι ἡ φωνὴ τῆς θεολογίας, αὕτη εὐρίσκειται εἰς τὸν τροχόν· ἤγουν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅπου ὀλίγον ἐγγίζει εἰς τὴν γῆν· καθὼς καὶ ὁ τροχὸς ὀλίγον καὶ μὲ μίαν στιγμήν ἐγγίζει εἰς τὴν γῆν· ἦτοι εἰς ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, ὅπου τόσον φροντίζει διὰ τὰ γῆνα, ὅσον μόνον διὰ τὴν ἀναγκαίαν χρδαίν τοῦ σώματός του· κατὰ δὲ τὰ ἄλλα πάντα, εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὰ κάτω καὶ γῆνα. (2)

„Ἐφαναν αἱ ἀστραπαὶ σου τῇ οἰκῷ·
„μένη.

Αἱ λαμπρότητες, λέγει, τοῦ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσῃ θαύματος, ἐφάνησαν εἰς ὅλην τὴν οἰκῷ· μένην. (3)

„Ε.

(1) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει „Νεφέλαι ἦσαν οἱ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Μαθηταὶ καὶ Ἀπόστολοι καὶ Εὐαγγελισταί, οἱ τινες φωνὴν ἔδωκαν· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· βέλη δὲ αὐτοῦ τὰ σωτήρια καὶ ἐκλεκτὰ τιτρώσκοντα τὰς τῶν σωζομένων ψυχὰς, κατὰ τὴν νόμῳ Ἐκκλησίαν εἰσέδουσιν· πετρωμένη ἀγάπης ἐγὼ· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Σωτὴρ βέλος ἀνόμεσαι παρὰ τῇ Προφητῇ φέρονται· „Ἐθνήκεμε ὡς βέλος ἐκλεκτὸν, καὶ ἐν τῇ παρέτρᾳ αὐτοῦ ἐκρυψέ με· (Ἦσ· μθ΄. 2.) ἀλλὰ τοῦ μὲν Πατρὸς, βέλος ἐστὶν ὁ Υἱὸς καὶ Σωτὴρ ἡμῶν· τοῦ δὲ Σωτῆρος, οἱ Μαθηταί, καὶ τὰ πεποιημένα αὐτοῦ λόγια βέλη ὑπάρχον· διὸ λέλεται ἐν τῇ περὶ τοῦ ἀγαπητοῦ Ψαλμῷ· „Τὰ βέλη σου ἠκανημένα δυνατὰ, λαοὶ ὑποκάτω σου πεσοῦνται.

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Βασιλεὺς λέγει „Ὅτι δὲ τὸ Εὐαγγέλιον βροντῇ ἐστὶ, δηλοῦσιν οἱ παρὰ τοῦ Κυρίου μενομεμασθέντες Μαθηταί, καὶ οἱ αὐτὴν βροντῇ χρηματίσαντες· διὰ τοῦτο οὐκ ἐν τῇ πυκνότητι τῆς τοιαύτης βροντῆς ἡ φωνὴ, ἀλλ’ ἐάν τις ἀξίως ἢ ὀνομαζέσθαι τροχός· φωνὴ γὰρ σου φησὶν ἐν τῇ τροχῷ· ἐάν τις ἢ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, ὡς περὶ ὁ τροχὸς ὀλίγῳ μέρει τῆς γῆς ἐφαπτόμενος· ὁθεν εἶπεν ὁ Ὀριγένης· „Πᾶς ἄγιος οὐ γεωγνύεται, οὐδὲ ἔχει τι σκολιόν, ἀλλὰ τροχός ἐστιν ὀλίγῳ μέρει τῆς γῆς ἐφαπτόμενος, καὶ ἡ φωνὴ τῆς σοφίας ἐν τῇ τοιοῦτῳ γίνεται μηδὲν ἔχοντι καμπύλων· ὁ δὲ ἀμαρτωλὸς, τότε ἄλλα σκολιός ἐστι, καὶ οὐκ εὐχεται· ἐν ταῖς γεωγνύταις εὐχεται· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „Τροχὸν δὲ φησὶ, τὸν σύμπαντα κόσμον· καὶ ἐν ἱερειῇ δὲ, τροχὸς ἐν τροχῷ λέλεται τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος· ὁ μὲν γὰρ οὐρανὸς σφαιροειδής, ὁ δὲ ἥλιος σφαιρὸν ἀκατάπαυστον ἔχει· ὁθεν ἐν τῇ Ἑσδρα ὁ Ζοροβάβελ φησὶν· „Υψηλὸς ὁ οὐρανὸς καὶ ταχὺς τῷ δρόμῳ ὁ ἥλιος, ὅτι σφαιρεται ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πάλιν ἀποτρέχει εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ (Γ΄. Ἑσδρ· δ΄. 34.) λέγει δὲ καὶ ὁ Ὀλυμπιόδωρος· „Τροχὸς δὲ ὁ βίος καλεῖται διὰ τὸ κινεῖσθαι καὶ κυλίεσθαι· κατὰ τὸ, φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῇ τροχῷ· πρὶν οὖν, φησὶ, κυλιόμενος οὗτος ὁ τροχός· ἦτοι ὁ βίος, ἀποκυλίσῃ ἡμᾶς εἰς τὸν λάκκον· τῆς αὐτῶν σωτηρίας φροντίσωμεν· καὶ ὁ ἄγιος Νεῖλος· „Γέλα μὲν τοῦ βίου τὸν τροχὸν ἀτάκτως κυλιόμενον· φυλάττου δὲ τὸν βόθρον, εἰς ὃν κυλίσῃ τοὺς ἐν αὐτῷ νυεάζοντας· καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος δι’ ἱαμβῶν φησὶ·

„Τροχὸς ἐστὶν ἀσάτως πεπηγμένος·

„Ἄνω κινεῖται καὶ περισπᾶται κάτω·

„Φεύγων κρατεῖται καὶ μένων ἀποτρέχει·

„Ἐλκεὶ κατέλκεται τῇ κινήσει τὴν σάσιν·

„Ἡ κατὰ τὸν ἢ ἀνεῖρον ἢ ἀνδρὸς χλῆος·

„Ὁ μικρὸς οὗτος καὶ πολὺτροπος βίος·

„Οὐχ ἴσται γὰρ καὶ δεκτὴ πεπηγμένη·

„Σχιρᾷ δὲ πολλὰ καὶ τὸ φεύγειν οὐκ ἔχει·

„Ὡς οὐδὲν εἶναι τὸν βίον διαγράφον·

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἡμᾶς δὲ καὶ αἱ αἰσθηταὶ ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ ἐπισφραγίσαντες πρὸς τὸν βροντῶντα καὶ ἀσπ-

„ Ἐσαλεύθη καὶ ἔντρομος ἐγενήθη
„ ἡ γῆ .

Ἡ γῆ , λέγει : ἤγουν ὅλοι οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι , ἐσαλεύθησαν καὶ ἐφοβήθησαν , ἀκούσαντες καὶ μαθόντες τὰ θαυμάσια , ὅπου ἐποίησας Κύριε , ἐν Αἰγύπτῳ , καὶ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσῃ , καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ διὰ τὸν λαόν σου Ἰσραὴλ . (1)

ρον τοῦ θαύματος ἐπαινον . τὸ δὲ . „ Τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται δηλοῖ , ὅτι τὰ δύο μέρη τῆς θαλάσσης ὅπου ἐχωρίσθησαν , πάλιν ἐνώθησαν . ἅ . τῇ ἡ θαλάσσα ἀπεκατεσθῆ ἐπὶ τὸν πρότερον τόπον τῆς , ὥς ὅπου , οὕτω ἴχνη καὶ σημάδι ἐφαίνετο , ὅτι ἐχωρίσθη . (2)

20 : „ Ὡδήγησας ὡς πρόβατον τὸν λαόν σου , ἐν χειρὶ Μωϋσῆ καὶ Ἀαρὼν .

19 : „ Ἐν τῇ θαλάσῃ αἱ ὁδοὶ σου , καὶ
„ αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς ,
„ καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται .

Τὰ ἐν τῇ θαλάσῃ αἱ ὁδοὶ σου , εἶναι ἕνα ἐπιφάνημα τοῦ θαύματος , ὅπου ἐγένεν εἰς τὴν ἐρυθρὰν : ἤγουν σὺ Κύριε , ὅταν θέλῃς περιπατῆς εἰς τὰ νερά . τὸ αὐτὸ δὲ λέγει καὶ μετὰ τὸ .
„ Αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς , πρὸς περισσότα .

Σὺ , λέγει , Κύριε , ὠδήγησας τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν , ὡς πρόβατον . εἶπε δὲ τοῦτο , διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἐπιμέλειαν , ὅπου ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους καὶ τὴν φύλαξιν . ὥς ὅπου ἔφεραν αὐτοὺς , καθὼς καὶ ὁ ποιμὴν φέρει τὰ πρόβατα , εἰς βοσκήν τρυφερὰν καὶ μάνδραν ἀσφαλῆ . διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ , ἀλλαχοῦ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ ὀνομάζεται . (3) αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ .

Με-

πτοντα Θεόν . ἔχουσι γάρ τι θαυμασδὸν , τὸ τὰς αὐγὰς ἀθρόον φαινομένης , φαίνειν τῇ οἰκουμένῃ , ὥς νυκτὸς λύεσθαι τὸ σκότος . οὐ μόνον γὰρ ἥλιος λύει τὸ σκότος , ἀλλὰ καὶ ἡ ἀσραπή . περὶ δὲ τῆς δυνάμεως τῶν βροντῶν λέγει ὁ Ἰωβ . „ Σθένος δὲ βροντῆς αὐτοῦ τίς οἶδεν , ὅπου τε ποιήσει ; (Ἰωβ . κς' . 14 .) ὁ δὲ Ἀνώνυμος ἀποστόλος λέγει τὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χαρίσματα , ἐξασράπτουσα καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης . ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει . „ Καὶ τίνες ἂν εἶεν αἱ ἀσραπαὶ ; ἢ αἱ τὸ νοητὸν ἡμῖν ἀσασράπτουσαι φῶς ; οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι καὶ Εὐαγγελισταί . οἷς ἔλεγεν ὁ Σωτὴρ . „ Ὑμεῖς ἐστέ τὸ φῶς τοῦ κόσμου . ἐξάκουσον δὲ τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν γέγονε τὸ σωτήριον κήρυγμα : δι' οὗ καὶ φόβος ἄγνους πάντας ἔλαβε . κατὰ τὸ . „ Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ .

(1) Διὰ τοῦτο καὶ Ῥαββὴ ἡ πόρνη ἔλεγε πρὸς τοὺς κατασκόπους τοῦ Ἰησοῦ . „ Ἐπιπέτωκεν ὁ φόβος ὑμῶν ἐφ' ἡμᾶς . ἀκηκόαμεν γὰρ ὅτι κατεξήρανε Κύριος ὁ Θεὸς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ἀπὸ προσώπου ὑμῶν . (Ἰησ . β' . 9 .) τοῦτο δὲ γέγονε κατὰ τὴν Χριστοῦ παρουσίαν . διὰ γὰρ τὴν φωνὴν τὴν παράδοξον αὐτοῦ , καὶ τὴν ἀσραπὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ , καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν θαυμάτων , ἐσαλεύθη ἡ γῆ : τουτέστιν ἐξάκουσον τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν γέγονε τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ κήρυγμα .

(2) Ὁ δὲ Θεόδοτος λέγει . „ Ἰνα ἴπῃ οὐ σωματικῶς ὤφθη σου ἡ ὁδὸς , ἀλλὰ διὰ τῶν θαυμάτων . τοῖς μὲν γὰρ ἀνοήτοις , τῶν ἰχνῶν σου ὁ κτύπος οὐ γινώσκεται . ἡμῖν δὲ γινώσκεται τοῖς εἰδόσιν , ὅτι οὐκ ἂν ἐτμήθη θάλασσα , μὴ τῶν σῶν ἰχνῶν διελόντων αὐτήν . ἀοράτω γὰρ τινι πορεῖα διαπορευόμενος , ἐνέγγει τὴν πάροδον , παρὰ μὲν καὶ ἐνεργῶν , μὴ θεωρούμενος δὲ , ὅτε ἀσάματον ἔχων τὴν φύσιν . ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει . „ Θάλασσαν τὸν κόσμον καλεῖ . ὕδατα δὲ πολλὰ , τὰ ἐν αὐτῇ διάφορα τῶν ἀνθρώπων γένη . ἐπειδὴ δὲ ὁ Χριστὸς ἐνετείλατο τοῖς Ἀποστόλοις λέγων . „ Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη . καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μετ' ὑμῶν εἰμι . διέδραμον δὲ τὴν ὑπουρανὸν , καὶ ἐκήρυξαν εἰς πάντα τὰ ἔθνη συνόντος αὐτοῖς ἀοράτως τοῦ Κυρίου , κατὰ τὰς ὁφειδεις αὐτοῦ ἐπαγγελίας : τοῦτου χάριν ἐπήγαγε . „ Καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται , διὰ τὸ ἀόρατον τῆς μετ' αὐτῶν πορείας τοῦ Ἰησοῦ . μόνος γὰρ αὐτὸς ὡς Θεὸς ἐποίησας . ἐπὶ τῆς αἰσθητῆς θαλάσσης τὴν πορείαν , ὥς φησιν ὁ Εὐαγγελιστής . (Ματθ . ιδ' . 28 .)

(3) Ἄλλος δὲ φησιν . „ Κάλισα δὲ εἴρηται τὸ , ὡς πρόβατα . οὐδεμίαν γὰρ οἰκίαν σύνεσιν ἔχει τὰ πρόβατα . πρὸς

Μερικοὶ δὲ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, προσαρμολογοῦσι τὸν Ψαλμὸν τοῦτον καὶ εἰς τὰ τοῦ Δαβὶδ πράγματα καὶ περι-
στάσεις· ἀκόλουθον γὰρ εἶναι νὰ ἐσενοχωρεῖτο ὁ Δα-
βὶδ κατὰ τὴν ψυχὴν ἀπὸ θλίψεως καὶ συμφορᾶς·
καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν θλίψεων,
ἐσύνθεσε τὸν παρόντα Ψαλμὸν, καὶ ἐδιηγείτο μὲ
αὐτὸν ὅσα ἔπαθε· ἐπερίπλεξε δὲ εἰς τὸν Ψαλμὸν
τοῦτον καὶ προφητείας περὶ Χριστοῦ, διὰ τὰς ὁποίας
νομίζω, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται εἰς τὸ
τέλος· ἐκέκραξα, λέγει, ὁ Δαβὶδ, ὅτε ἐσενοχω-
ροῦμην ἀπὸ τὰς θλίψεις· τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ μὲ
εὐκολίαν προσαρμολογοῦνται εἰς αὐτὸν ἕως τοῦ· „Διε-
λογισάμην ἡμέρας ἀρχαίας· ἡμέραι δὲ ἀρχαῖαι,
εἶναι αἱ ἡμέραι τῆς εὐτυχίας του, ὅταν εἶχε τὸν
Θεὸν ὑπερασπιστὴν του· ὁμοίως καὶ τὰ λοιπὰ εὐκό-
λως εἰς τὸν Δαβὶδ προσαρμολογοῦνται ἕως τοῦ, συ-
νατέλεσε ῥῆμα· τοῦτο δὲ περὶ τοῦ Δαβὶδ νοοῦμε-
νον, δὲν λέγεται ἀπορητικῶς, ἀλλὰ ἀποφαντικῶς·
δηλαδὴ ὅτι ὁ Θεὸς ἐσυμπέρανε τὸ ῥῆμα· ἔγουν
τὴν ἀπόφασιν, ὅπου ἐδώρισε διὰ καθά ἄνθρωπον·
καὶ λοιπὸν θέλω πάθω καὶ ἐγὼ ἐκεῖνο, ὅπου ὁ
Θεὸς ἐδώρισε· τὸ δὲ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, εἶναι
ἀντὶ τοῦ, κατὰ διαδοχὴν καθά γενεᾶς· τὸ δὲ αὐ-
τῇ ἢ ἀλλοίωσις, προφητεύει περὶ τῆς Εὐαγγελικῆς
πολιτείας· διότι ὁ Δαβὶδ προβλέπωντας μὲ τοὺς
προνοητικούς του ὀφθαλμούς, ὅτι ἡ πολιτεία αὕτη
θέλει εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν νομικὴν, διὰ τοῦ-
το λέγει, ὅτι αὕτη εἶναι ἔργον τοῦ Χριστοῦ· οὗτος
γὰρ δεξιὰ καὶ βραχίον τοῦ Πατρὸς κατὰ τὴν θεο-

τητα ὀνομάζεται, ὡς ποιητὴς τῶν ἀπαντῶν, καὶ ὡς
δύναμις αὐτῶν· τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ εἶναι φανερά,
ἕως τοῦ, ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἁγίῳ ἡ ὁδὸς σου· ἅγιον
δὲ ἐδῶ τὸν ἁγιώτατον Χριστὸν λέγομεν, ὅς τις ἀ-
μαρτίαν οὐκ ἐποίησεν· ἐν τούτῳ, λέγει, ἐναργεῖ-
ται ἡ βουλή σου Κύριε· ἡ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως
δηλαδὴ καὶ σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων· ὁδὸς γὰρ ἐδῶ
νοεῖται ἡ βασιλεία.

Εἴτα θαυμάσας ὁ Δαβὶδ τὸ τοιοῦτον Μυ-
σῆριον τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὑμνεῖ καὶ μεγαλύνει
τὸν Πατέρα· ἐγνώρισας, λέγει, εἰς τοὺς λαοὺς ὁ-
λων τῶν ἔθνων τὸν υἱόν σου· δύναμις γὰρ τοῦ
Θεοῦ εἶναι ὁ υἱός· τοῦτον δὲ ὀνομάζει καὶ βραχί-
ονα, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ἐλυτρώθη ὁ λαὸς τῶν
Χριστιανῶν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τοῦ Διαβόλου· ὀνο-
μαζόμεθα δὲ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ υἱοὶ Ἰακώβ καὶ Ἰω-
σήφ, ἐπειδὴ καὶ ἐγέναμεν υἱοὶ Θεοῦ ἀντὶ τοῦ πα-
λαιοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐκληρονομήσαμεν
τὴν ἐκείνου κληρονομίαν καὶ τὸ ὄνομα· εἶπομεν δὲ
καὶ περὶ τούτου εἰς τὸ τέλος τοῦ ιγ΄. Ψαλμοῦ, ἐρ-
μηνεύοντες τὸ, ἀγαλλιάσεται Ἰακώβ, καὶ εὐφραν-
θήσεται Ἰσραὴλ. Εἰδοσάνσε δὲ ὕδατα καὶ ἐφοβή-
θησαν, ἔταν ἐβυθίζετο μὲν τὸ πλοῖον, ὁ δὲ Ἰησοῦς
ἐξυπνίσας ἐπέτιμψε τοὺς ἀνέμους καὶ τὴν θαλάσ-
σαν· ὥθεν καὶ ἐφοβήθησαν αὐτὰ καὶ ἡσύχασαν.
τότε καὶ αἱ ἄβυσσοι τῆς θαλάσσης ἐταράχθησαν
ἀπὸ τὸν φόβον τῆς Δεσποτικῆς ἐπιτιμώσεως· ἐτι
δὲ καὶ τὸ πλῆθος τοῦ ἤχου τῆς θαλάσσης, φωνὴν
δὲ ἔδωκαν αἱ νεφέλαι ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς μεταμορ-
φώσεως, ὅταν ἦλθε φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης ἡ λέγουσα

„Οὐ-

πρὸς τὸ ὁρμῆσαι μὲν ἐπὶ τὰς τροφίμους νομάς, αὐλισθῆναι δὲ ἐν τόποις ἀσφαλέςεροις, ἢ ποτὸν ἑαυτοῖς ἐκζητῆ-
σαι, ἂν μή τις ἢ ὁ ποιμένων, καὶ ἐπὶ τούτων καθηγούμενος· τοιαύτην ἔμφασιν ἔχει καὶ τὸ, ὁ ποιμένων τὸν Ἰσραὴλ,
καὶ ὁδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰωσήφ· δείκνυσιν γὰρ, ὅτι οὐκ ἤδεισαν οἱ ἐξ Αἰγύπτου ἐξόντες, ποῦ πορεύονται·
ἀλλ' ὅπου Θεὸς ἦγε διὰ τῆς νεφέλης αὐτοὺς ὁδηγῶν, ἐκεῖ ἐπορεύοντο· ὁ δὲ Ἰωσήφ λέγει· „Οὐ μόνον ἐν-
ταῦθα τῇ εἰκόνι τῶν προβάτων ἐχρήσατο· ἀλλ' ἐπειδὴ ῥάβδω ταῦτα ὑπὸ τῶν ποιμένων εὐθύνεται· οὕτως καὶ ἡμεῖς
τῷ σαυρῷ παρὰ τοῦ Χριστοῦ ποιμαινόμεθα· ὅθεν καὶ τοῦ Μωϋσέως, ἔτι δὲ καὶ Ἀαρὼν ἐμνημόνευσεν· ὅτινες εἰς τύ-
πον σαυροῦ, ῥάβδον ἐκόμεζον τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐρήμῳ ἐγκείμενα θαυμάτων· καθάπερ γὰρ ἐκείνοι τῇ ῥάβδῳ κατὰ
τῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν τοῦ Ἰσραὴλ εὐεργεσίαν ἐχρήσαντο οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς τῷ σαυρῷ κατὰ τῶν Δαιμόνων ἐπιστροφῆς ἢ
ἐνεκα τῆς ἡμετέρας κήρυται· καὶ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· „Ὡς περὶ πρόβατα οὐκ εἰδότες ὅποι τε ἀπεισι· καὶ ὅποι
πορεύεται· οὕτως ἡμεῖς αὐτοὺς διηγῶν, ὑπηρεταίς πρὸς τοῦτο τοῖς περὶ τὸν Μωσέα καὶ Ἀαρὼν κεχηρμένους· τούτων
φασιν, ἐγὼ, ὑπομνησκόμενος, παρεκάλουν τὴν διάνοιαν καὶ εὐφραίνομεν· ἐννοῶν γὰρ ὅσα τε καὶ ὅσα ἡμῖν, ὑπὲρ
τῇ σῇ βοήθειᾳ, ἐπειδόμην, ὡς οὐκ ἂν ποτε τοσαῦτα πεποινηκὼς ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ, καὶ τῇ τῶν κατεχόντων
τότε ἀπαλλαγῇ, νῦν ἀνάσχοις πάντῃ περιδεῖν ἡμᾶς ἐν δουλείᾳ τε ὄντας καὶ αἰχμαλωσίᾳ καὶ συμφορᾷ.

Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ εὐδόκη-
σα· δύνασαι δὲ νῦν εἰπῆς καὶ νεφέλας τοὺς Προφη-
τας· καθὼς ἐρμηνεύσαμεν ἐν τῷ ιζ'. Ψαλμῷ· ὅπου
θέλεις εὖρεῖς καὶ τὰ βέλη καὶ τὰς ἀστράπας τί δη-
λοῦσι· φωνὴ δὲ βροντῆς εἶναι ὁ λόγος τοῦ Εὐαγ-
γελικοῦ κηρύγματος· ἐπειδὴ αὐτὸ ἦλθεν ἀπὸ τῶν
οὐρανῶν· καὶ ἐπειδὴ ἔγινε δυνατόν καὶ ἐξάρχουσιν
εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· τραχὺς δὲ εἶναι ὁ κό-
σμος διὰ τὸ ἄστατον αὐτοῦ.

Ἐσ αλεύθη δὲ ἡ γῆ καὶ ἔντρομος ἐγενήθη,
καθὼς ἐν τῷ ιζ'. Ψαλμῷ ἐρμηνεύσαμεν· ὅλος γὰρ
οὗτος ὁ εἶχος εὐρίσκειται καὶ ἐκεῖ· ἐν τῇ θαλάσῃ
δὲ ἡ ὁδός σου, ὅταν ἐσὺ, λέγει, Κύριε, ἐπῆγες
εἰς τοὺς Μαθητάς σου, περιπατῶν ἐπάνω εἰς τὴν
θάλασσαν· τὸ ἴδιον δὲ τοῦτο δηλοῦται καὶ διὰ τοῦ

ἀκολουθοῦ πύχου· ὕδατα γὰρ πολλὰ εἶναι τὸ βά-
θος τῶν ὑδάτων· τὰ ἴχνη σου δὲ ἐπάνω τῆς θαλάσ-
σης οὐ γνωσθήσονται· καθότι ἐπάνω εἰς τὸ νερὸν
ἄχναρια δὲν συνιστῶνται. Μερικοὶ δὲ θάλασσαν ὀ-
νομάζουσι τὴν ζωὴν ταύτην, διὰ τὴν ἁλμὴν τῶν
θλίψεων, καὶ διὰ τὸ ἀβέβαιον καὶ ἀνώμαλον· εἰς
τὴν ζωὴν δὲ ταύτην λέγουσιν, ἔγινεν ἡ ὁδός καὶ
πολιτεία σου Κύριε, κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν· ὅμως
τὰ ἴχνη σου· ἡγουν οἱ τρόποι τῆς ἐνανθρωπήσεώς
σου, εἶναι ἀκατάληπτοι· λαὸς δὲ τοῦ Πατρὸς,
εἶναι ὁ νέος τῶν Χριστιανῶν· χεὶρ δὲ εἶναι ἡ χειρ-
γωγία καὶ ὁδήγησις τοῦ Χριστοῦ, ὅς τις εἶναι, Μω-
σῆς μὲν, καθὼς νομοθέτης τοῦ Εὐαγγελικοῦ νόμου·
Ἀαρὼν δὲ, καθὼς μέγας Ἀρχιερεὺς, ὅς τις ἐθυσία-
σε τὸν ἑαυτοῦ του διὰ τὸν λαόν του.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΥ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ ΙΑ΄.

„ Συνέσεως τῷ Ἀσαφ .

Ὁ Ψαλμός οὗτος ἐπιγράφεται Συνέσεως· ἐπειδὴ εἶναι χρεῖα νὰ ἔχουν σύνοψιν οἱ τοῦτον ἀναγινώσκοντες, διὰ νὰ γνωρίσουν, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὁποῦ λαλεῖ ἐδῶ, καὶ πρὸς ποῖους λαλεῖ· καὶ ποῖος εἶναι ὁ νόμος ὁ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενος· ὁ μὲν γὰρ λαλῶν ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ, εἶναι ὁ Προφήτης Δαβὶδ, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ· ἐκεῖνοι δὲ, πρὸς τοὺς ὁποῖους λαλεῖ, εἶναι οἱ πιστεύοντες τῷ Χριστῷ Χριστιανοί· καὶ νόμος δὲ ὁ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενος, εἶναι ὁ τοῦ Εὐαγγελίου, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

1: „ Προσέχετε λαός μου τῷ νόμῳ μου.

Λέγει ὁ Προφήτης Ζαχαρίας „ Καὶ καταφύξονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαὸν· (Ζα. β. 11.) Λαὸν λοιπὸν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Χριστιανικόν· Νόμον δὲ τὸν Εὐαγγελικόν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· περὶ τοῦ ὁποίου· εἶπεν ὁ Ἡσαΐας „ Ἐκ Σιών ξελεύσεται Νόμος καὶ Λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλὴμ, καὶ κρινεὶ ἀναμέσον τῶν ἔθνων· (Ἠσ. β. 3.).

2: „ Κλίνετε τὸ οὖς ὑμῶν εἰς τὰ ῥήματα
3: τοῦ στοματός μου.

Τὸ κλίνετε, ἢ νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἀπλῶς ὑποβάλλετε· ἢ ἀντὶ τοῦ μεταθέσετε τὰ αὐτιάσας ἀπὸ

τὰ ἀνωφελῆ ἀκούσματα, εἰς τὰ κηρύγματα τοῦ Εὐαγγελίου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Εὐσέβιον· (1).

2: „ Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα
3: μου· φθέγγομαι προβλήματα ἀπὸ
4: ἀρχῆς.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία τῶν παραβολῶν, ὁποῦ εἶπεν ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· φησὶ γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρθας ἀναφέρων αὐτολεξεῖ τὸ ῥητὸν „ Ταῦτα πάντα ἐλάλησε (ὁ Ἰησοῦς) ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ Προφήτου λέγοντος ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· ἐρεγγύομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου· (Ματ. ιγ. 34.) προβλήματα δὲ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὰς ἰδίους· πάλιν πα-

(1) Λέγει γὰρ οὕτως ὁ Εὐσέβιος „ Ἀπαιτεῖ τὸν ἴδιον λαὸν ὁ Σωτὴρ σύντακτον ἀκοὴν, ὥς ἂν μὴ τοῖς αὐτοῖς περὶ ἐπίσεσιν τῶ προτέρῳ λαῷ, τῷ παρακούσαντι τοῦ Θεοῦ.

παραβολός ὁ γὰρ Ματθαῖος, ἀντὶνὰ εἰπῇ προβλή-
ματα, εἶπε κεκρυμμένα, προσέχοντας εἰς τὸ Ἑβραϊ-
κὸν κείμενον, τὸ ὁ ποῖον καὶ τοῦτο καὶ ἔκείνο ὁδηγοῦ-
ἐπειδὴ ὅλαι αἱ Εὐαγγελικαὶ παραβολαί, κεκρυμμένην
εἶχον τὴν ἀλήθειαν· ὅθεν καὶ ὁ Ἀκύλας, αἰνίγματα
ἐξέδωκεν· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ὅπου λέγει ἐδῶ
ὁ Δαβὶδ, ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου εἶπεν ὁ Ματθαῖος,
προσέχοντας καὶ κατὰ τοῦτο εἰς τὸ κείμενον τοῦ Ἑ-
βραϊκοῦ· τὸ δὲ, φθεγγομαι, ἐρεῦξομαι εἶπεν ὁ Ματθαῖ-
ος· τὸ ὁποῖον εἶναι σχεδὸν ἓνα μὲ τὸ, φθεγγομαι.
(1)

3: „Ὅσα ἠκούσαμεν καὶ ἐγνώμεν αὐτά.

Τὸ ὅσα ἐδῶ, δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰ προ-
βλήματα, ἀλλὰ λαμβάνεται καθ' ἑαυτὸ θαυμαστικῶς
ἀντὶ, ὡς πόσα ἠκούσαμεν· τὸσον παρὰ τῶν Διδασ-
κάλων, ὅσον καὶ παρὰ τῶν θείων Γραφῶν· θέλει γὰρ ὁ
Δαβὶδ νὰ εἰπῇ, πόσον πολλὰς εὐεργεσίας ἐνήργησεν ὁ
Θεὸς εἰς τοὺς παλαιούς Ἑβραίους, καὶ πόσον ἐξ ἐναν-
τίας οἱ Ἑβραῖοι ἐπαρώργισαν καὶ ἐλύπησαν τὸν Θε-
όν· καὶ ἀκολουθῶς, ὅσα κακὰ ἐπαθον διὰ τὸν πα-
ροργισμὸν τοὺς αὐτὸν· ἠκούσαμεν δὲ εἶπεν ἐκ προσώ-

που τοῦ ὁ Κύριος, διὰ τὸ πρόσλημμα τῆς ἀθροπότη-
τος, κατὰ τὸν Θεόδωρον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὡς ἄν-
θρωπος ἤκουσε ταῦτα, καθὼς καὶ ἡμεῖς. ἐγνώμεν δὲ
αὐτὰ ἀντὶ τοῦ ἐβεβαιώθημεν περὶ αὐτῶν· (2) δὲν
ἠκούσαμεν, λέγει, ἀπλῶς αὐτὰ ἀλλὰ καὶ τὰ πλη-
ροφρηθημεν· (3)

„Καὶ οἱ Πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡ-
μῖν.

Ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι ἠκούσαμεν, προ-
σθέττει ἐδῶ καὶ παρὰ τῶν, ὅτι ἀπὸ τοὺς Πατέ-
ρας ἡμῶν· πατέρας δὲ λέγει τῶρα, ὅχι τοὺς κατὰ
φύσιν· ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ εἰπούμεν ὅτι τοὺς
ἐξ Ἑθνῶν πιστοὺς ἐδίδαξαν ταῦτα οἱ κατὰ φύσιν αὐ-
τῶν γονεῖς· Ἕλληνες ὄντες καὶ χωρὶς νόμου· ἀλ-
λὰ λέγει τοὺς κατὰ θέσιν Πατέρας, κατὰ τὸν Ὁ-
ριγένη· ὅποιοι ἦτον ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ λοιποὶ Προ-
φῆται καὶ Ἱεροὶ Συγγραφεῖς· καὶ πρὸς τοῦτοις οἱ
τούτων ἐξηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ, καθὼς
εἶπομεν· τῶν μὲν γὰρ παλαιῶν Πατέρων ἐκείνων
καὶ Προφητῶν Τίος, ἦτον ὁ Χριστὸς διὰ τῆς Μη-
τρός του, καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ Ἀπόστολοι· τούτων
δὲ,

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ὁριγένη „Εὐαγγελικὴ παραβολή ἐστὶ λόγος ὡς περὶ γενομένου· μὴ γενομένου μὲν κατὰ τὸ
ῥητὸν, δυναμένου δὲ γενέσθαι τροπικῶς, δηλωτικὸς πραγμάτων ἐκ μεταλήψεως τῶν ἐν τῇ παραβολῇ λελεγκμένων·
οὐ γὰρ γέγονεν κατὰ τὸ ῥητὸν, τὸ, ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπεῖρον τοῦ σπεῖραι καὶ τὰ λοιπὰ· προσθέττει δὲ ὁ Νικήτας
λέγων· „Οὐ νομίζω τὴν ὁρὸν τοῦτον τῆς παραβολῆς ἀρμόζειν τοῖς ἐπιφερομένοις τῷ, ἀνοῖξω ἐν παραβολαῖς τὸ
σῶμα μου· γέγονε γὰρ τὸ, ἐναντίον τῶν Πατέρων αὐτῶν καὶ ἐποίησε θαυμάσια ἐν γῇ Αἰγύπτῳ καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ
Ψαλμοῦ, κατὰ μὲν τὰ ῥητὰ, γεγεννημένων πραγμάτων· κατὰ δὲ διάνοιαν, ἀναγομένων τρόπῳ διηγήσεως παρα-
βολῶν, ἐπὶ τινα πνευματικὰ, ὧν σύμβολα ἦν τὰ γεγραμμένα καὶ γεγεννημένα· ὁ μὲν τοι μὴ βουλόμενος· ἕτερον
μὲν εἶναι ὁρὸν τῆς Εὐαγγελικῆς παραβολῆς, ἄλλον δὲ τῆς ἐν τοῖς Ψαλμοῖς ἐνταῦθα ὀνομασθείσης, ἀλλ' ἓνα καὶ
τὸν αὐτὸν, νρησάτω ἀναφέρεσθαι τὸ, ἀνοῖξω ἐν παραβολαῖς τὸ σῶμα μου, οὐκ ἐπὶ τὰ ἀπὸ τῆς Ἐξόδου θαυμάσια·
ἀλλὰ ἐπὶ τὰς ἐν τῇ Εὐαγγελίᾳ παραβολὰς τοῦ Χριστοῦ, λέγοντος ἐν τῇ Προφῆτῃ· „Προσέχετε λαὸς μου τῷ νό-
μῳ μου καὶ τὰ λοιπὰ.

(2) Ἄλλος δὲ φησιν, ὅτι τάχα καὶ οἱ Μαθηταὶ ἀποκρίνονται καὶ φασίν· ὅσα ἠκούσαμεν καὶ ἐγνώμεν· οὐ πάντων δὲ
ἐστὶ τὸ ἀκοῦειν καὶ τὸ γινώσκειν, ἀλλ' ἢ μόνων τῶν συνιέντων τοὺς λόγους· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ὅσα πα-
ρὰ τῶν Πατέρων, φησὶ, διδιδάγμεθα ἀκούσαντες, πάντα ταῦτα διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ παρου-
σίας ἐγνώκαμεν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Οἱ Χριστοῦ νοῦν ἔχοντες ταῦτα συνήκαν πνευματικῶς· διηγήσαντο γὰρ
οἱ κατὰ σάρκα Πατέρες, καὶ αὐτοὶ δὲ ἐπισήμης ἐτέρεους ἐγέννησαν· ὅπως καὶ οἱ τοῖς μετ' αὐτοὺς διηγήσονται.

(3) Ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει, ὅτι ἀνωτέρω μὲν ἐνικῶς ὁμιλεῖ ὁ Χριστὸς· ἐδῶ δὲ ὁμιλεῖ πληθυντικῶς ὑποκαταβάς
τῆς αὐτοῦ Θεότητος καὶ ἀνθρωπίνως φθεγγόμενος· συμπαραλαμβάνων καὶ τοὺς κατὰ σάρκα ὁμογενεῖς αὐτοῦ καὶ Μα-
θητὰς· ὅτε μὲν γὰρ τὸν οἰκτερὸν νόμον αὐτοῖς προϋβάλλετο, σὺν αὐθεντίᾳ βασιλικῇ ἐξ ἐνδὸς προσώπου λαλεῖ· νῦν
δὲ,

δὲ, τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ καὶ τῶν Ἀποστόλων υἱοί, εἶναι ὁλος ὁ Χριστιανικὸς λαός.

4: „Οὐκ ἐκρύβη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν
„εἰς γενεάν ἑτέραν.

Οἱ μὲν γονεῖς ἐδιηγήθησαν τὰ διδάγματα ταῦτα ἀμέσως εἰς τὰ ἐδικάτων τέκνα· τὰ δὲ τέκνα τῶν δὲν ἐκρυψαν ἐκεῖνα, ὅπου ἔμαθον ἀπὸ τὴν μεταγενεσέραν γενεάν· ἀλλὰ ὁμοίως καὶ αὐτὰ ἐδιηγήθησαν εἰς τοὺς υἱούς τῶν, ἐκεῖνα ὅπου ἔμαθον· καὶ εἰς πάλιν οἱ υἱοὶ ἐκεῖνων, τὰ ἐδιηγήθησαν εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα· νόμος γὰρ ἦτον, ὅπου ἐπρόσαζεν εἰς αὐτοὺς ταῦτα· „Πρόσεχε σεαυτῷ····· μὴ ἐπαλάθη πᾶντας τοὺς λόγους, οὓς ἐωράκασιν οἱ ὀφθαλμοί σου· καὶ συμβιβάσεις τοὺς υἱούς σου καὶ τοὺς υἱούς τῶν υἱῶν σου. (Δευ. δ. 9.)

„Ἀπαγγέλλοντες τὰς αἰνέσεις τοῦ Κυρίου καὶ τὰς δυναστείας αὐτοῦ, καὶ
„τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε.

Τὸ „Καὶ οἱ Πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν, ὅπου εἶπεν ἄνωτέρω, ἐνόνεται μετὰ τὸ „ἀπαγγέλλοντες τοῦτο· τὸ δὲ „Οὐκ ἐκρύβη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν, εἶναι διὰ μέσου κατὰ σχῆμα ὑπερβατόν· τὰ ἴδια δὲ ἔργα τοῦ Θεοῦ αἰνέσεις καὶ δυ-

νασείας καὶ θαυμάσια ὀνομάζει· αἰνέσεις μὲν, ὡς αἰνετά· δυνασείας δὲ, ὡς τῆς θείας δυνάμεως δηλωτικά· καὶ θαυμάσια, ὡς θαυμάσια· ἡ δυναστείας μὲν ὀνομάζει τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν δυνάμεις, ὅπου ἐποίησεν ὁ Θεός, θαυμάσια δὲ ὀνομάζει τὰ θαύματα, ὅπου ἐνῆργησεν ὁ Θεός εἰς τὸν ἐδικόν του λαόν· τὰ ὅποια θέλει διηγηθῆ κατὰ μέρος. (1)

5: „Καὶ ἀνέστησε μαρτύριον ἐν Ἰακώβ,
„καὶ νόμον ἔθετο ἐν Ἰσραὴλ.

Τοῦ ἀνέστησε μαρτύριον ἐν Ἰακώβ, εἶναι ἐξηγήσεις τὸ ἀκόλουθον· ἡγουν τὸ, νόμον ἔθετο ἐν Ἰσραὴλ· διότι, τὸ μὲν ἀνέστησε σημαίνει τὸ ἴδιον· ὅπου δηλοῦ καὶ τὸ ἔθετο· μαρτύριον δὲ πάλιν καὶ ὁ νόμος ὀνομάζεται· καθὼς εἶπομεν εἰς τὸν ιη΄ Ψαλμόν· ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰακώβ ὁ ἴδιος ὀνομάσθη καὶ Ἰσραὴλ, ὅταν ἠξιώθη νὰ παλαίσῃ μετὰ τὸν Θεόν, ποῖος δὲ εἶναι ὁ νόμος αὐτός, ἀκουσον. (2)

„Ὅσα ἐνετείλατο τοῖς πατράσιν ἡμῶν τοῦ γνωρίσαι αὐτὰ τοῖς υἱοῖς
„αὐτῶν.

Τὸ τοῦ, ἐδῶ εἶναι περιττόν· ἐνομοθέτησας λέγει, τοῦτο ὁ Θεός εἰς τοὺς Ἑβραίους· ἵνα, ἐκεῖνα ὅπου ἐπρόσαζεν αὐτοὺς εἰς τοὺς πατέρας μας, ἐκεῖ·

δὲ, ὅτε τῶν παλαιῶν ἀναγνωσμάτων ἐπιτέμνεται τὴν διήγησιν, κοινοποιεῖται τὸν λόγον· ἃ ἠκούσαμεν, εἶπε καὶ διὰ τὸ πρόσλημμα.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Οὐχ ἑτέρα γενεά, ἀλλὰ τοῖς τέκνοις αὐτῶν πᾶντα πέπρακται τὰ παρὰ τοῦ Σωτῆρος μεγαλουργήματα· διὸ οὐκ ἐπαύσαντο αὐτοῖς παραγγέλλοντες τὰς αἰνέσεις τοῦ Κυρίου, ἃ τὰς δυναστείας αὐτοῦ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Μαρτύριον καλεῖ τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ παγεῖσαν σκηνήν, ὡς ἔχουσιν τὰς πλάκας τοῦ μαρτυρίου· ἵτοι τοῦ νόμου· τοῦτο, φησι, διὰ τῆς νομοθεσίας ἐκείνης παρεκελεύσατο, ὥστε καθάπερ τινα κλῆρον τῶν θαυμάτων διήγησιν παραπέμψαι τοὺς πατέρας εἰς τοὺς ἐχθρόους· τὸ αὐτὸ λέγει ἃ ὁ Ἡσύχιος ἢ ὁ Ἀθανάσιος· ὅτι Μαρτύριον ἦτον ἡ Σκηνή, ἔνθα ἦ Κιβωτός, ἐν ᾗ ὁ νόμος· τὰ τε Χερουβίμ, ἃ τὸ Ἰλαστήριον, ἢ ἡ λυχνία, ἢ ἡ τράπεζα, ἢ ἡ πρόσθεσις τῶν ἁγίων· προσθέττει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „Νόμον, φησιν, ἔδωκε τοῖς πατράσιν αὐτῶν, παιδαγωγῶν αὐτοὺς εἰς τὸ γινῶναι διὰ τοῦ νόμου τὸν κατὰ καιροὺς ἐπιδημήσαντα Σωτῆρα τῷ γένει· ἐπεὶ δὲ παρέβησαν τὸ μαρτύριον ἢ τὸν νόμον, μαρτύριον ἕτερον ἑαυτῷ τὸ σῶμα κατηργήσατο, ναὶν ὅντα τοῦ ἐνι-

ἐκαῖνοι πάλιν γνωρίσουν καὶ διηγηθῶν αὐτὰ εἰς τοὺς
ἐδικούς των υἱούς .

16 : „Ὅπως ἂν γνῶ γενεὰ ἑτέρα , υἱοὶ οἱ
„τεχθῆσόμενοι , καὶ ἡναστήσονται ,
„καὶ ἀπαγγελοῦσιν αὐτὰ τοῖς υἱοῖς
„αὐτῶν .

Ἐδῶ γράφει τὴν αἰτίαν , διὰ τὴν ὁποίαν
οἱ Πατέρες ἐδιηγοῦντο εἰς τοὺς υἱούς των τὰ θαυ-
μάσια τοῦ Θεοῦ : δηλαδὴ , διὰ τὴν ἡξυρῆ ταῦτα
ἢ μεταγενεστέρα γενεὰ . καὶ πάλιν εἰ υἱοὶ ἐκαῖνοι ,
ἐποῦ μέλλουν νὰ ἀναστηθῶν : ἡγουν νὰ γεννηθῶν
ἀπὸ τὴν μεταγενεστέρα γενεάν , αὐτοὶ , λέγω , νὰ
διηγοῦνται ταῦτα εἰς τοὺς υἱούς των : ἔτσι οἱ υἱοὶ
τῶν υἱῶν νὰ διηγοῦνται αὐτὰ εἰς τοὺς υἱούς των κα-
τὰ διαδοχὴν . καὶ οὕτω νὰ διακμήν ἡ μνήμη αὐτῶν
ἀλησμονήτος . (1)

7 : „Ἵνα ᾤωνται ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα
„αὐτῶν .

Ἵνα , λέγει , ἐκ τῆς διηγήσεως ταύτης μαν-
θάνοντες οἱ μεταγενεστέροι , ὅσα ὑποσχέθη νὰ κάμνῃ
ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτόν , ἐλῶσιν ὁ-
λὴν τὴν ἐλπίδα των εἰς τὸν Θεόν .

„Καὶ μὴ ἐπιλαθῶνται τῶν ἔργων τοῦ
„Θεοῦ , καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐκζη-
„τῶσιν .

ἡ Τήσασιν .

Ἵνα , λέγει , οἱ μεταγενεστέροι μελετῶντες
τὰς τειαύτας προγονικάς διηγήσεις , μὴ ἀλησμονή-
σωσιν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ , τὰ ὁποῖα ἀνωτέρω ὡρί-
μασε δυναστείας Θεοῦ καὶ θαυμάσια . καὶ ζητήσωσιν
ἥτοι ἀκολουθήσωσιν εἰς τὰς ἐντολὰς του . διὰ τὴν ἡ-
κεῖνος ἐποῦ ζητεῖ κάνα πρᾶγμα , αὐτὸς καὶ εἰς
τὸ ἔχνος ἐκεῖνου ἀκολουθεῖ . γενεὰ δὲ ἑτέρα ἡμπο-
ροῦν νὰ εἶναι καὶ οἱ Χριστιανοὶ , οἵτινες ἡξυροῦν
ἐλα τὰ ἐν τῇ Παλαιᾷ διηγήματι καὶ θαυμάσια του
Θεοῦ .

8 : „Ἵνα μὴ γένωνται ὥς οἱ πατέρες αὐ-
„τῶν γενεὰ σκολιὰ καὶ παραπικραῖ-
„νοῦσα .

Ἵνα μὴ , λέγει , ὥς ἡ παλαιὰ , οὕτω γέ-
νη καὶ ἡ μεταγενεστέρα γενεὰ , σκολιὰ μὲν , διὰ
τὴν δὲν εἶχε πίσιν ὀρθὴν καὶ σεραῖν εἰς τὰς ἐπαγγε-
λίαις τοῦ Θεοῦ . ἀλλὰ ἐν κερῇ περιστάσεως ἀπιστοῦ-
σαν εἰς αὐτάς . παραπικραίνουσα δὲ , διὰ τὴν ἐγόγ-
χυσε κατὰ τοῦ Θεοῦ , ὅταν ἤθελεν ἀπαντήσῃ καμ-
μίαν δυσκολίαν καὶ πειρασμόν . καὶ διὰ τὴν δὲν υπέ-
φερον , οὔτε ἀρέσκατο εἰς τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐλευθε-
ρίαν . ἀλλὰ ἐνόμιζε προτιμότεραν τὴν ἐν Αἰγύπτῳ
σκληρίαν . καθὼς ταῦτα πάντα διηγῆται εἰς πολλὰ
μέρη ἡ βίβλος τῶν Ἀριθμῶν . (2)

„Γενεὰ , ἥτις οὐ κατεῦθνε τὴν καρ-
„δίαν ἐαυτῆς , καὶ οὐκ ἐπιστάθη με-
„τὰ

ἐνοικοῦντος Θεοῦ λόγου . ἡ Λύσατε γὰρ φησι τὸν ναὸν τοῦτον ἢ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἔγερῶ αὐτόν . τὸ αὐτὸ λέγει ἢ
ὁ Εὐσέβιος .

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει ἡ Σημαίνει διὰ τούτων τοὺς ἀγίους τοῦ Σωτῆρος Μαθητὰς , ὁρτίτες τὰ θαυμάσια ,
ἢ κατάρθωσιν ὁ Χριστὸς , τοῖς υἱοῖς αὐτῶν ἀπαγγελοῦσι : τούτῃς τοῖς προσελθούσι δι' αὐτῶν τῇ πίσει . ἢ ὁ Ἡ-
σύχιος φησι . ἡ Θεωρεῖτε ὅτι περὶ τῶν Ἐθνῶν λέγει : οὕτω γὰρ ταῦτα τεχθένσα ὑπῆρχεν εἰς εὐσέβειαν . ἡμελλε
γὰρ διὰ τοῦ Βαπτίσματος τίκεσθαι . ὅθεν υἱοὶ τεχθῆσόμενοι δικαίως ἐλέγοντο . τούτο δὲ γνώσις ἀληθῆς Θεοῦ,
τὸ μεταδοῦναι ἢ ἄλλοις τῆς γνώσεως , ἢ υἱὸς τῇ μαθητείᾳ τῶν ἐντολῶν ἐργάσασθαι . ὅπερ σαφῶς πεποιήνασιν
εἰ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες . οὐδενὶ γὰρ τῆς θεογνωσίας ἐβάσκησαν . οὐδὲ , ὥς οἱ προλαβόντες , ἐπίσειυσαν ἀποκλει-
σαι τοῖς ἄλλοις τὴν εἰσοδὸν βουλόμενοι . ἀλλὰ παρεγγυῶσιν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα ἔχειν .

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἀπαγγελοῦσι , φησι , τὰς αἰνέσεις τοῦ Θεοῦ τοῖς δι' αὐτῶν παιδαγωγούμενοις οἱ Ἀπόστολοι ,
Ἵνα ἢ ἐκζητήσωσι τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς , ἢ μὴ τὴν τῶν Πατέρων κακοδαίμονίαν μιμήσωνται .

„ τὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτῆς .

Διὰ τὴν μὴ γένῃ , λέγει , ἡ μεταγενεστέρα γενεὰ , ὡς ἐκεῖνη ἡ παλαιὰ τῶν Ἑβραίων , ἡ ὁποία δὲν ᾤσθηται τὴν καρδίαν της , ὥς ἐποῦ νὰ πιστεῖ εἰς τὸν Θεόν , μὲ ἀπλότητα καὶ ἐκλεκτότητα ἄλλ' ἐσκόλιαζε διςΐζοντα καὶ ἀμφισβόλλουσα ὡς ἐβάνη πιστὴ εἰς τὸν Θεόν , καὶ εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ . πνεῦμα δὲ λέγει ἐδῶ τὴν ψυχὴν . (1)

9 : „ Τιοὶ Ἑφραὶμ ἐντεινόντες καὶ βίβλ-
„ λοντες τοξοίς . ἐστράφησαν ἐν ἡμέ-
„ ρα πολέμου .

Ἡ φυλὴ τοῦ Ἑφραὶμ υἱοῦ Ἰωσήφ , ἦτον ἡ πλέον ἐπιτηδεύει εἰς τὸ νὰ πολεμῇ μὲ τοξάρια , καὶ ἡ πλέον πολεμικὴ ὅθεν ἀκολουθῶς ἐκ τούτου ἦτον καὶ ὀνομαστὴ . μάλιστα δὲ ἦτον ἐντιμὸς διὰ τὴν αὐτὴν πρώτη ἐδέχθη τὴν Κιβωτὸν , μέσα εἰς τὰ σύνορα τῆς ἐδικῆς τῆς γῆς ὁμοίως καὶ τὴν Σκηνὴν τοῦ Μωυσέως τὴν κατασκευασθεῖσαν ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν . διότι ἡ Σηλὼμ , ὅπου ἦτον ἡ Κιβωτὸς καὶ ἡ Σκηνή , ἦτον μαρὶς καὶ τόπος τῆς φυλῆς τοῦ Ἑφραὶμ . αὕτη λοιπὸν , λέγει , ἡ περιέχοντες εἰς τοὺς πολέμους φυλὴ , ἐνίκηθη διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν της ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται , ὅτι διὰ μέσου τῆς φυλῆς τοῦ Ἑφραὶμ , ἥτις ἦτον τότε πρώτη , φανερόναι ὁ Δαβὶδ καὶ τὰς ἄλλας φυλὰς , ὅσαι ἐπαρεδόθησαν εἰς τοὺς ἐχθρούς , μὲ τὸ νὰ εἰδωλολάτρησαν . καθὼς ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν ἰσορεῖ . λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ , ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Ἑφραὶμ οἱ ταυτόνουντες τὰ τοξάρια

των , καὶ κτυπῶντες μὲ τὰς σκίτας . αὐτοὶ ἐστράφησαν : ἤγουν δειλιάσαντες ἔδωκαν νῦντα καὶ ἐφυγον ἀπὸ τοῦ πόλεμου , μὲ τὸ νὰ ἐνίκηθησαν κατὰ τὸν Θεόδωρον . Μερικοὶ δὲ λέγουσιν , ὡς ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Εὐσέβιος , ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἶναι προφητεία διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν , εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεισεν ὕσερον , ἡ φυλὴ τοῦ Ἑφραὶμ . διότι , ἀπ' οὗ ἡ δέκα φυλαὶς ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰσραὴλ τοῦ υἱοῦ Σολομῶντος καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Σαμαρείαν , ἡ φυλὴ τοῦ Ἑφραὶμ , μὲ τὸ νὰ ἦτον πρωτεύουσα ἀνέμεσα εἰς τὰς δέκα , ἔπειτα τὰς ἄλλας φυλὰς νὰ εἰσέλθουν τὰς χρυσὰς δαμάλλεις καὶ Εἰδωλὰ ἐν Σαμαρείᾳ , καὶ νὰ ἀποστατήσουν ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦ Θεοῦ . διὰ τοῦτο καὶ παρεδόθη ὁμοίως μὲ τὰς ἄλλας εἰς τοὺς πολέμους . καθὼς ἰσορεῖ ἡ τρίτη τῶν Βασιλειῶν . καὶ ἄλλοι δὲ Προφῆται κατηγοροῦσι τὴν φυλὴν τοῦ Ἑφραὶμ , διὰ τὴν ἐσθλὴν εἰς τὸν λαὸν αἰτία τῆς εἰδωλολατρείας . (2)

10 : „ Οὐκ ἐφύλαξαν τὴν διαθήκην τοῦ
„ Θεοῦ , καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ οὐκ
„ ἠβουλήθησαν πορεύεσθαι .

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόναι ὁ Δαβὶδ , ποία ἐσθλὴ ἡ αἰτία , διὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκηθησαν ὅλαι αἱ φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ : ἤγουν διὰ τὴν ἐφύλαξιν τὴν διαθήκην τοῦ Θεοῦ . διαθήκην δὲ ὀνομάζει , τὰς συνθήκας καὶ ὑποσχέσεις ὅπου κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐποίησεν ὁ Θεὸς μὲ τοὺς Ἑβραίους , ὅταν τοὺς ἐφάρεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας . Νόμον δὲ λέγει , τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ (3)

11 : „ Καὶ

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐκεῖνη φησὶν ἡ γενεὰ οὐκ ἔσχεν εὐθεῖαν τὴν καρδίαν πρὸς Θεόν , οὐδὲ πείσιν Ἰσραὴλ τὸ πνεῦμα αὐτῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ . πνεῦμα δὲ ὁ Θεὸς καὶ ὁ Εὐσέβιος νοοῦσι τὴν προαίρεσιν , τὴν γνώμην καὶ διάθεσιν . ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Γλώττη γὰρ πάντως μόνῃ τὴν πείσιν ἐπηγγείλαντο οὐχὶ δὲ ὅλην καρδίαν καὶ καθαρόν τῷ πνεύματι .

(2) Ὅθεν ὁ Ὡσὲν εἶπε „ Μέτοχος Εἰδωλῶν Ἑφραὶμ (Ὡσ. δ' . 18 .) καὶ πάλιν „ Ἐπλήθυνεν Ἑφραὶμ θυσιάζοντα . (αὐτὸς . 11 .) καὶ ὁ Ἰερემίας „ Καὶ ἀπορίψω ὑμᾶς ἀπὸ προσώπου μου , καθὼς ἀπέριψα τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν , πᾶν τὸ σπέρμα Ἑφραὶμ . (Ἰερ. 31 . 13 .)

(3) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον „ Οἱ υἱοὶ Ἑφραὶμ : ἦτοι ὅλος ὁ Ἰσραὴλ , δεδιδαγμένοι τοῖς ποιητοῖς μὲν .

11: „Καὶ ἐπελάθοντο τῶν εὐεργεσιῶν
αὐτοῦ, καὶ τῶν θαυμασιῶν αὐτοῦ,
ὧν ἔδειξεν αὐτοῖς.

Εὐεργεσίαι μὲν εἶναι ἐκεῖναι ὅπου ἔχαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους: ἡγουν τὸ νὰ τοὺς ἐλευθερίῃ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον τὸ νὰ τοὺς διαπεράσῃ ἁβρόχως ἀπὸ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν· καὶ ἄλλα ὅσα ἀριθμεῖ παρακάτω· θαυμάσια δὲ εἶναι, ἐθαυματούργησεν ὁ Θεὸς ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων, τὰ ὅποια ἔμπροσθεν ὀνομάζει σημεῖα καὶ τέρατα: ἦτοι τὸ νὰ μεταβάλῃ τοὺς παταπούς εἰς αἶμα· τὸ νὰ εὐγάλῃ τοὺς βατράχους· καὶ νὰ ἐνεργήσῃ παραδοξῶς τὰς ἄλλας πληγὰς, τὰς ὁποίας καὶ αὐτὰς παρακάτω ἀριθμεῖ· ἔδειξε δὲ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς μεταγενεστέρους Ἑβραίους ταῦτα διὰ μέσου τῆς διδασκαλίας καὶ διηγήσεως τῶν πατέρων του.

12: „Ἐναντίον τῶν Πατέρων αὐτῶν, ἃ ἔ-
ποίησε.

Ταῦτα, λέγει, τὰ θαυμάσια ἔχαμεν ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν εἰς τοὺς πατέρας καὶ προγόνους, τῶν μεταγενεστέρων Ἑβραίων· ἀκολουθῶς δὲ σημεῖα καὶ τὸν τέπον, εἰς τὸν ὅποιον ταῦτα ἐνήργησεν ὁ Θεός.

„Ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, ἐν πεδίῳ Τάνεως.

Ἡ τάνις ἦτον πόλις τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν ὁ-

ποῖαν ἦτον ἡ καθέδρα τῆς Βασιλείας τοῦ Φαραὼ· κατὰ τὸν Θεοδώριτον, περὶ τῆς ὁποίας γράφει ὁ Ἡσαΐας „ἐξέλιπον εἰς Ἀρχοντες Τάνεως (Ἡσ. ιθ. ιβ.) ὁ μὲν οὖν Μωϋσῆς ἐν τῇ Βιβλίῳ τῆς Ἐξόδου δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομα τῆς Τάνεως κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ὁ δὲ Δαβὶδ Προφήτης ὧν, ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἤξευρα τοῦτο ἀπὸ τὴν Βίβλον τῶν Ἀριθμῶν, ἐν ᾗ γράφεται „Καὶ χεβρών ἐπτά ἔτεσιν ἐκοδομήθη πρὸ τοῦ Τανὶν Αἰγύπτου (Ἀριθ. ιβ. 23.) ἢ καὶ ἀπὸ ἄλλων βιβλίων ἀπόκρυφα· ἴσως δὲ καὶ ἀπὸ Αἰγυπτιακά.

13: „Διέφρηνξε θάλασσαν καὶ διήγαγεν
αὐτοὺς· παρέστησεν ὕδατα ὥσει
ἄσκον.

Ἐσχίσε, λέγει, τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ὁ Θεός, καὶ διαπέρασε τοὺς Ἑβραίους παρέστησε δέ: ἦτοι ἀνέστησεν ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τα σχισθέντα μέρη. τῆς θαλάσσης, τὰ ὅποια ἐφούσκει· νενώσαν ἄσκος· „τὸ ὕδωρ γὰρ φησιν, αὐτῆς τεῖχος ἐκδεξιῶν, καὶ τεῖχος ἐξ ἐκωνύμων (Ἐξ. ιδ. 22.) (1) συντόμως δὲ διηγέται τοῦτο τὸ θαῦμα ἐδῶ ὁ Δαβὶδ· καὶ οὔτε ὅλα τὰ θαύματα διηγέται, οὔτε κατὰ τὴν τάξιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔγιναν· ἀλλὰ ἀπαρτηρητῶς τὰ ἱστορεῖ, καθὼς ἦλθον εἰς τὸν νοῦν του· ἐπειδὴ δὲν εἶχε σκοπὸν διὰ νὰ διηγηθῇ ταῦτα καθὼς ἔγιναν. ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ ἐλέγξῃ τὴν ἀχαριστίαν τῶ Ἰουδαίων. πρῶτον δὲ θαῦμα ἔβλεπε τὴν Ἐρυθρὰν θαλάσσαν, ὡς παραδοξότερον ἀπὸ τὰ ἄλλα. (2)

τῆς

μάχεσθαι Δαίμοσι, ἃ εἰς τοῦτο ὥσπερ τόξον κατασκευασθέντες, παρ' αὐτὸν τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν μετεβλήθησαν· πῶς γὰρ οὐ μετεβλήθησαν, τὸν μὲν Δεσπότην ἃ Θεὸν ἀρνησάμενοι, προσκλίναντες, δὲ ἑαυτοὺς τῷ Βαραββᾷ: τουτέστι τῷ Σαταῖᾳ; εἴτα αἰτίας παραθέσεις· διότι φησι, τὴν καινὴν τοῦ Εὐαγγελίου παράδοσιν οὐκ ἐφύλαξαν· ἥτις ἐστὶ διαθήκη ἃ νόμος... ἃ πολλὰ εὐεργετούμενοι, πάντα τῆς μνήμης ἀπέριψαν· ἃ τούτου ἀπόδειξις τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ· οὐ γὰρ ἐπίστευον αὐτῷ λέγοντι· „Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον ἃ ἦκα.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Τὴν ἐπὶ τὸ πρᾶν ἐκχωρεῖν πεφυκῆσαν τῶν ὑδάτων φύσιν, ἔσκησεν ἐκατέρωθεν ὁ τῶν ὅλων Θεός, καθάπερ ἐν ἄσκῳ τινι καθείρξας τῷ λόγῳ· ἐπειδὴ ἡ τῶν ἄσκων κατασκευὴ συνέχειν ἀκριβῶς τὴν ὑγρὰν δύναται φύσιν· τὸ αὐτὸ λέγει ἃ ὁ Δίδυμος.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „Σέσωκε δὲ ἡμᾶς κατὰ τὸν ἴσον τρόπον ὁ Κύριος· διεβίβασε γὰρ ἡμᾶς ὡς εἰς θάλασσαν, τοῦ παρόντος βίου τὸν κλύδωνα, τὰς ἐπανάσεις, τοὺς πειρασμούς, τὰ κύματα· κεκρατήκαμεν δὲ δι' αὐτοῦ ἃ τῶν ἀνθεσκητῶν Δαιμόνων, ἃ εἰς τὴν ἀληθινὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἰσῆχθημεν.

14 : „Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐν νεφέλῃ ἡ-
„ μέρας, καὶ ὅλην τὴν νύκτα ἐν φω-
„ τισμῷ πυρός·

Λέγει ὁ Μωϋσῆς ἐν τῇ Ἑξόδῳ „ Ὁ δὲ Θεὸς ἠ-
γαγε αὐτῶν, ἡμέρας μὲν, ἐν σύλῃ νεφέλης δεῖξαι αὐ-
τοῖς τὴν ὁδὸν, τὴν δὲ νύκτα ἐν σύλῃ πυρός (Ἑξ. ιγ.
21.) ὁ ἴδιος λοιπὸν σῦλος τῆς νεφέλης, τὴν ἡμέραν
μὲν ὠδήγει καὶ ἐσκέπαζε τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τοῦ καυ-
μα τοῦ ἡλίου, τὴν νύκτα δὲ ὠδήγει καὶ ἐφώτιζε καὶ
ἐθέρμαιναν αὐτοὺς· διὰ τί ἡ νύκτα μὲν τὸ νᾶ ἦναι ὡ-
γρά, ἐψύχραινεν αὐτοὺς. (1)

15 : „ Διέρρηξε πέτραν ἐν ἐρήμῳ καὶ ἐπό-
„ τισεν αὐτοὺς ὡς ἐν ἀβύσσῳ πολλῇ.

Ἐκτύπησε, λέγει ὁ Θεὸς, διὰ τῆς ῥάβδου
τοῦ Μωϋσέως τὴν πέτρην εἰς τὴν ἐρημον τοῦ ὄρους
Χωρήβ, καὶ ἐπότισε τοὺς Ἑβραίους, καθὼς διδάσκει
ἡ Βίβλος τῆς Ἑξόδου μετὰ ὄνομα δὲ τῆς ἀβύσσου,
ἐφανέρωσέ τὸ πλῆθος τῶν υδάτων, ὅπου ἐκ τῆς πέτρας
ἀνέβλυσε κατὰ τὸν Ἡσύχιον.

16 : „ Καὶ ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας, καὶ
„ κατήγαγεν ὡς ποταμοὺς ὕδατα.

Τοῦτο ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ εἶναι ἄλλο
θαῦμα, τὸ ὅποιον ἐγένεν ἐν τῇ ἐρήμῳ Καδδης, κα-
θὼς ἴσκει ἡ Βίβλος τῶν Ἀριθμῶν κατὰ τὸν Ἡσύχι-
ον. δύο φορὰς γὰρ ἀνέβλυσεν ὁ Θεὸς νερὸν εἰς τοὺς

Ἑβραίους, κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τόπους· πρῶ-
τον μὲν γὰρ ἀνέβλυσεν ὕδωρ ἐν τῇ ὄρει Χωρήβ,
ὅπου ὁ τόπος ὠνομάσθη πειρασμός καὶ λοιδορήσις·
(Ἑξ. ιζ. 7.) διὰ τί ἐπείραζον οἱ Ἑβραῖοι τὸν
Θεόν, δοκιμάζοντες τὴν δύναμίν του, καὶ μὴ πισυ-
οντες εἰς τὰ τέσσα θεύματα, ὅπου εἶδον πρότερον·
ὅθεν καὶ ἐλοιδοροῦν κατηγοροῦντες τὸν Μωϋσῆν, διὰ
τί τοὺς εὐγαλεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὰς ἐρήμους·
δεύτερον δὲ ἀνέβλυσεν ὕδωρ ἐν Καδδης, ὅπου
ὁ τόπος ὠνομάσθη ὕδωρ ἀντιλογίας (Ἀριθ. κ. 13.)
διὰ τί οἱ Ἑβραῖοι ἀντέλεγον εἰς τὸν Θεόν γογγύζον-
τες· ὁ μὲν γὰρ Θεὸς ἐπρόσβαλεν αὐτοὺς διὰ τοῦ Μωϋσέ-
ως νὰ πειθωνται εἰς τὰ πράγματά του, καὶ νὰ θαρ-
ροῦν εἰς αὐτόν· οἱ δὲ σκληροκάριοι Ἑβραῖοι δὲν ἐπρο-
θυμοῦντο νὰ πείσθουν εἰς τὰ λογία του, καὶ νὰ θαρ-
ρεύσουν εἰς αὐτόν· τὸ σχίσιμον ὁμῶς τῆς ἐρυθρᾶς
θαλάσσης καὶ τῶν πετρῶν, ὁ Θεὸς οὐκ ἀμέσως, ἀλ-
λά διὰ τοῦ Μωϋσέως, ἐτέλεσεν. (2)

17 : „ Καὶ προσέθεντο ἔτι τοῦ ὁμαρτάνειν
„ αὐτῷ.

Τὸ τοῦ ἐδῶ, εἶναι περιττόν· ἐπειδὴ αἱ ἁ-
μαρτίαι, ὅπου ἔκαμν οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὴν ἐρημον,
ἤτον ἐγνωσμένοι ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ Μωϋσέως, διὰ
τοῦτο ὁ Θεὸς Δαβὶδ δὲν τὰς ἀριθμεῖ· ἀλλ' ἀπα-
τηρήτως εἶπεν, ὅτι ἀκόμη ἤμαρτον ποῖα δὲ ἀκό-
μη ἤμαρτον; ἀκουσον.

„ Παρεπύκρναν τὸν ὑψιστον ἐν ἀνύ-
„ δρω.

Οἱ

(1) Ὁ δὲ Νύσσης φησι „ Καὶ ἡμεῖς δὲ ὡς περὶ τινὲς βυθῶ τῷ σωτηρίῳ Βαπτίσματι, πᾶν Αἰγύπτιον πρόσωπον, τούτεσι πᾶν ἁμαρτίας εἶδος καταπνίξαντες, διὰ τοῦ Πνεύματος ὡς διὰ νεφέλης ὀδυνησόμεθα, καὶ ἐν φωτὶ πορευ-
σόμεθα· καὶ ὑπὸ τοῦ καύσωνος τῶν παθῶν οὐκ ἀνδές τι πεισόμεθα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ Ὡς περὶ τότε ἡ φύσις τῆς πέτρας ἡ ἀντιτυπὴς καὶ σερέμνιος, ποτὸν τοῖς
διψῶσιν ἐγένετο, εἰς ὕδατος μαλακότητά τῆς ἀντιτυπίας ἀναλυθείσης· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἡ πέτρα κατὰ τὸν Ἀπό-
στολον, ἀνικητός τις καὶ ἀντιτυπὴς ἐστὶ τοῖς ἀπίστοις εἰδέτις προσάγει τὴν ῥάβδον τῆς πίστεως, ποτὸν τοῖς διψῶ-
σιν ἐγένετο, καὶ ἐντὸς τῶν εἰσδεχομένων αὐτὸν εἰσέρει· „ Ἐγὼ γὰρ φησι, καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα, καὶ μόνῃ πα-
αὐτῷ ποιήσωμεν.

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει παρεπύκρναν τὸν Θεόν, γογγύζοντες καὶ μὴ ἀρεσκόμενοι εἰς τὴν ἐξ Αὐτοῦ γύπτου ἐλευθερίαν, ὡς εἶπε καὶ ἀνωτέρω. „Γενεὰ σχολία καὶ παραπικραίνουσα· ποῦ δὲ παρεπύκρναν αὐτόν; ἐν τόπῳ; ἢ ἐν γῇ, ἀνδρῶν καὶ ξηρῶν.

μικρῶν φαγητῶν· καὶ ὅτι, ἄρα γὰρ ἔχει δυνάμει ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἐτοιμάσῃ τραπέζαν τῶν φαγητῶν, ὅπου ἐπιθυμοῦμεν εἰς τὴν ἔρημον;

18: „Καὶ ἐξεπείρασεν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς
„κασδίαις αὐτῶν τοῦ αἰτῆσαι βρώμα-
„τα ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν.

20: „Ἐπεὶ ἐπάταξε πέτραν, καὶ ἐρρύη-
„σαν ὕδατα, καὶ χεῖμαρροι κατε-
„κλυσθησαν, μὴ καὶ ἄρτον δύναται
„δοῦναι; ἢ ἐτοιμάσαι τραπέζαν τοῦ
„λαοῦ αὐτοῦ;

Ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια ἕως τοῦ
17. Καὶ πῦρ ἀνέφη, ὃ μὲν Μωϋσῆς καθαρῶς δὲν ἐ-
σέρησεν, ὃ δὲ Δαβὶδ ἔγραψεν, ὡς καὶ ἄλλα πολ-
λὰ τοιαῦτα, εἴτε διὰ τὴν ἐρανίσθη αὐτὰ ἀπὸ βιβλίου
ἀπόκρυφα Ἑβραϊκά, ὡς προείπομεν· εἴτε καὶ διὰ τὴν
ἐμαθε ταῦτα, ἐξ ἀγράφων παραδόσεων τῶν παλαι-
στέρων· εἴτε καὶ διὰ τὴν ἐδιδάχθη ταῦτα, ἐκ τῆς ἀπο-
καλύψεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος· λέγει δὲ, ὅτι ἐξε-
πείρασεν οἱ Ἑβραῖοι τὸν Θεὸν μὲν ταῖς διανοίαις των·
ἤθουν ἐδοκίμασαν, ἀνίσως ἔχη δύναμιν ὁ Θεὸς νὰ
δώσῃ εἰς αὐτοὺς ἐκεῖνα τὰ φαγητὰ, ὅπου τοῦ ζη-
τοῦσι· (1) τὸ δὲ ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν, εἶναι ἀντὶ
τοῦ ἑαυτοῖς· ἤτοι νὰ δώσῃ βρώματα εἰς τὸν ἑαυ-
τοῦσιν κατὰ περίφρασιν.

19: „Καὶ κατελάλησαν τοῦ Θεοῦ καὶ εἶ-
„πον· μὴ θυνήσεται ὁ Θεὸς ἐτοιμά-
„σαι τραπέζαν ἐν ἔρημῳ;

Κατελάλησαν, λέγει· ἤτοι ἐγόγγυσαν ἐναν-
τίον τοῦ Θεοῦ, λέγοντες· ὅτι ἔχει νὰ τοὺς θανα-
τώσῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν πείναν καὶ σέρησιν τῶν ἡδο-

Ἐπειδὴ λέγει, ὁ Θεὸς ἀνέβλυσε νερὸν ἀπὸ
τὴν πέτραν καὶ ἐπότισεν, ἄρα γὰρ δύναται καὶ νὰ μᾶς
δώσῃ ψωμί; καὶ νὰ μᾶς ἐτοιμάσῃ τραπέζαν; κρεά-
των δηλαδή; ὡς τῆς ἀνοησίας τῶν ταῦτα λεγόντων Ἑ-
βραίων! διὰ τί, ἂν τὸ πρῶτον ἐδυνήθη νὰ κάμῃ, πῶς
δὲν δύναται νὰ κάμῃ καὶ τὸ δεύτερον; κατεκλύσθη-
σαν δὲ εἶπε χεῖμαρροι ἀντὶ τοῦ δυνατὰ ἔτρεχον· σο-
χάσου δὲ ἀγαπῆτε, πῶς ὁ Δαβὶδ ἐδῶ εἶπεν, ὅτι
τὸ νερὸν εὐγῆκεν ἀπὸ τὴν πέτραν, πρὸ τοῦ θαύμα-
τος τοῦ ἄρτου· ἤτοι τοῦ Μάννα, καὶ τῶν κρεάτων·
ἤτοι τῆς ὀρυγομήτρας. εἰς καιρὸν ὅπου ὁ Μωϋσῆς
λέγει ἐν τῇ Ἑξόδῳ ὅλον τὸ ἐναντίον· ἐκεῖ γὰρ θέ-
λεις εὐρεῖς ἐν κεφ. 16. ὅτι πρῶτον ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς
τοὺς Ἑβραίους τὸ κρέας τῆς ὀρυγομήτρας τὸ ἐσπέ-
ρας, καὶ τὸν ἄρτον· ἤτοι τὸ Μάννα ἔδωκε τὸ πρωῒ·
καὶ ἔπειτα ἐν κεφ. 17. εὐρίσκεις, ὅτι ἀνέβλυσε ἡ πέ-
τρα τὸ νερὸν· ἄλλην δὲ λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης δὲν
ἔχει τινὰς νὰ εἴπῃ, πᾶρεξ ὅτι δὲν λέγει ἐδῶ ὁ Δα-
βὶδ διὰ τὸν ἄρτον τοῦ Μάννα, καὶ διὰ τὸ κρέας τῆς ὀ-
ρυγομήτρας, ὅπου γράφει ὁ Μωϋσῆς εἰς τὴν Ἑξόδον·
ἀλλὰ διὰ τὸν ἄρτον καὶ τὴν ὀρυγομήτραν, ὅπου
γράφει ὁ αὐτὸς εἰς τοὺς Ἀριθμούς· ἐπειδὴ καὶ διὰ
φορεῖς ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους τὸν ἄρτον·
ἤτοι

(1) Περὶ μὲν γὰρ τοῦ ὕδατος γέγραπται „Καὶ ἐπινόμασε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου (ὁ Μωϋσῆς) Πειρασ-
μός ἐστι τοῖς Ἰσραηλῖταις, διὰ τὴν λοιδορίαν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἃ διὰ τὴν πειράζειν Κύριον· λέγοντας· εἰ ἔστι Κύριος ἐν
ἡμῖν, ἢ οὐ· (Ἐξ. 17. 7.) οὐχὶ δὲ ἐπεὶ βρώσεως τοιοῦτόν τι γέγραπται· εἶπε δὲ ὁ Θεοφύλακτος· „Γρα-
φῆς δεηθέντες οὐ λαβεῖν τὴν χρεῖαν ἐζητήσαν, ἀλλ' ὡς ἀδυνάτου τοῦ Θεοῦ κατηγόρησαν.

ἦτοι τὸ Μάννα καὶ τὴν ὀρτυγομήτραν (1) ὥς πε-
τραν ἐὼς ὀνομαζέει ὁ Δαβὶδ, τὴν ἐν τῷ ὄρει χωρὶς
κτυπηθεῖσαν, καὶ ἔχει τὴν ἐν Κἀδδης, ἐπειδὴ αὕτη
ἢ ἐν Κἀδδης ἀκόμη δε εἶχε κτυπηθῆ. (2) ἀνίσως
δέ τινος εἶπῃ, ὅτι εἰς τοὺς Ἀριθμοὺς κρέας ἐζήτησαν
οἱ Ἑβραῖοι καὶ ὄχι ἄρτον, οὗτος ἄς ἀκούσῃ ὅτι ἄρ-
τον μὲν, τὸ φαγητὸν τοῦ κρέατος ὀνομαζέει· ἐπειδὴ
καὶ ἐτζιεύκον, „Τὶς ἡμᾶς ψωμίζει κρέα;“ (Ἀριθ. ια.
4) ὁ δὲ Δαβὶδ εἰπὼν „Μὴ καὶ ἄρτου δύναται δοῦ-
ναι, ἐξήγησε τὸν λόγον τοῦ μὲ τὰ ἀκολουθεῖ· εἶπα
γὰρ ἐπομένως, „Ἡ ἐτοιμάσαι τράπεζαν τῷ Δαυὶ αὐ-
τοῦ; ὥς ὁ ἢ, δὲν εἶναι διαζευκτικός, ὅλλα σαφηνισ-
κός· ἀντὶ τοῦ δηλαδὴ, ἢ τούτῃ λαμβανόμενος.

ὅς, ὥσαν νὰ ἤθελαν τὰ εἰποῦν καὶ μὲ τὸν προφορι-
κὸν λόγον· τὸ δὲ ἀναβάλετο, ἐχολώθη· ἐξέδωκεν
ὁ σύμμαχος· ἦτοι ἐθυμώθη· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπου χο-
λοῦνται καὶ θυμούνται, συνειθίζουσιν νὰ ἀναβάλ-
λουν· ἤγουν νὰ σύρουν ἐπάνω τὰ φορέματα των
ταυτὸν εἰπεῖν νὰ ἀνασκομβώνονται καὶ νὰ ἐτοιμά-
ζονται εἰς τὸ νὰ κάμουν ἐκ δίκηςιν· ὅθεν καὶ ὁ Μω-
ϋσῆς λέγει, „Καὶ ἐθυμώθη ὁργὴ Κυρίου, καὶ ἐξα-
καύθη ἐν αὐτοῖς πῦρ παρὰ Κυρίου, καὶ κατέφαγε μέ-
ρος τῆς παρεμβολῆς (Ἀριθ. ια. 1)· Ἐκκώβ δὲ καὶ
Ἰσραὴλ, τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων ὀνομαζέει τὸν ἐκ-
τοῦ Ἰακώβ τοῦ καὶ Ἰσραὴλ ὀνομαζομένου κατα-
γόμενον. (3)

21 : „Διὰ τοῦτο ἤκουσε Κύριος καὶ ἀνε-
βαλετο· καὶ πῦρ ἀνέφθῃ ἐν Ἰακώβ,
καὶ ὁργὴ ἀνέβη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ.

22 : „Ὅτι οὐκ ἐπίστευσαν ἐν τῷ Θεῷ,
οὐδὲ ἠλπίσαν ἐπὶ τῷ σωτήρισιν αὐ-
τοῦ.

Ἀγκαλιὰ καὶ τὰ ἀνωτέρω λόγια εἶπον οἱ Ἑ-
βραῖοι μὲ τὸν διανοοῦν τους, καὶ μὲ αὐτὰ ἐπαύσαν
τὸν Θεόν, ὅμως ἤκουσεν αὐτοὺς ὁ καρδιογνώστης Θε-

Διὰ τοῦτο, λέγει, ὁργὴ τοῦ Θεοῦ ἐνέβη
εἰς τὸν λαόν, διὰ τὴν δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὴν δύνα-
μιν τοῦ Θεοῦ, καὶ μὲ ὅλον ὅπου εἶδον πρὸ τοῦ
τοῦ

(1) Ὅτι μὲν τὴν ὀρτυγομήτραν : ἤγουν τὰ πουλὶα τὰ καλούμενα ὀρτύκια, δις ἔδωκεν ὁ Θεός, φανερὸν ἔστιν ἐν
μὲν γὰρ τῇ Ἐξόδῳ γέγραπται, „Ἐγένετο δὲ ἑσπέρα, καὶ ἀνέβη ὀρτυγομήτρα, καὶ ἐκάλυψε τὴν παρεμβολήν
(Ἐξ. ιε. 13) ἐν δὲ τοῖς Ἀριθμοῖς, „Καὶ πνεῦμα ἐξῆλθε παρὰ Κυρίου, καὶ ἐξεπέρασεν ὀρτυγομήτραν
ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐπέβαλεν ἐπὶ τὴν παρεμβολήν (Ἀριθ. ια. 31) τὴν ὁποίαν ἔφαγον οἱ Ἑβραῖοι ἕως
ἑνα μῆνα (αὐτόθι) περὶ δὲ τοῦ ἄρτου : ἦτοι τοῦ Μάννα, δὲν φαίνεται εἰς τὴν Γραφήν, ὅτι δις ἔβρεξεν αὐ-
τὸ ὁ Θεός· μάλιστ ἐν τῇ ἐκείνῃ, ὅτι καθε ἡμέραν κατέβαινον αὐτὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, πλην τοῦ Σαββάτου· ὅθεν
γέγραπται, „Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἔφαγον τὸ Μάννα ἕτη τεσσαράκοντα, ἕως ἦλθον εἰς τὴν οἰκουμένην (Ἐξ.
ε. 35)· 1· καὶ φαίνεται εἰς τοὺς Ἀριθμούς, ὅτι ἐγόγγυσαν οἱ Ἑβραῖοι, καὶ εἶπον πρὸς Μωϋσῆν, „Ἰνα τί τοῦ-
το ἐξηγάγετε ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου ἀποκτεῖναι ἐν τῇ ἐρήμῳ; οὐκ ἔστιν ἄρτος οὐδὲ ὕδωρ (Ἀριθ. κα. 5)· ἀλλ’
ὁ ἄρτος οὗτος φαίνεται, ὅτι εἶναι ὁ κοινὸς ἐκ τῆς γῆς ἄρτος, τὸν ὁποῖον ἐν τῇ ἐρήμῳ οὐκ εἶχον· καὶ ὄχι ὁ ἄρτος τὸ
Μάννα, τὸν ὁποῖον πάντοτε εἶχον· καὶ ὅλον ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅπου ἔλεγον ἀκολουθῶν, „Ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν προσώ-
χθησεν ἐν τῷ ἄρτῳ τῷ διακενῷ τούτῳ (ἦτοι τῷ Μάννα) (αὐτόθι)· ἵσως οὖν ὁ Θεὸς Δαβὶδ μὴ παρατηρῶν
τὴν πᾶσιν τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ θαυμάτων, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ ἴδιος συγγραφεὺς μου Εὐθύμιος, πρῶτον ἔβαλε τὸ θαύ-
μα τοῦ ὕδατος, καὶ ἔπειτα τὸ τοῦ Μάννα, καὶ λέγει, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἔλεγον εἰς τὰς καρδίας των, ὅτι τὸ μὲν νὰ
ἀναβλύσῃ νερὸν ἀπὸ τῆς γῆς ὁ Θεός, τοῦτο εἶναι εὐκόλον, καὶ εἰς ὀλίγον καιρὸν γίνεται· τὸ δὲ νὰ δώσῃ ἄρτον,
τὸν σπειρόμενον, καὶ εἰς πολλὸν καιρὸν φερόμενον καὶ τελεούμενον, τοῦτο πῶς εἶναι δυνατόν εὐθὺς νὰ τὸ κάμῃ; οὕτως
ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Νικήτας τὸ ἥτην ἐρμηνεύουσιν.

(2) Ἰσως τοῦτο συμπεραίνει ὁ κτῆ Εὐθύμιος, ἐπειδὴ τὰ θαύματα τῆς ἀναβλύσεως τοῦ ἐν Κἀδδης ὕδατος, φαί-
νεται ὅτι ἐγένεν ὕδωρ· ὅθεν καὶ γράφεται ἐν κεφαλαίᾳ κτῆ τοῦ τῶν Ἀριθμῶν βιβλίου, τοῦ συγγραφέως μετὰ τὸ
βιβλίον τῆς Ἐξόδου.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος καὶ Ἀθανάσιος ὁ τῶν ὅλων Κύριος φησιν, ἀναβάλετο μὲν αὐτοῖς δοῦναι τὴν γῆν τὴν τοῖς
πατράσιν ἐπαγγελμένην, ταῖς δὲ παντοδαπαῖς τιμωραῖς ἐξέδωκεν, οὐκ ἐπήγαγε δὲ αὐτοῖς τὸν ὄλεθρον σὺντομον,
τοὺς ἐκεῖνων παῖδας αὐξάνειναι προσμένον.

τόσα καὶ τόσα θαυμάσια · περιττὴ δὲ εἶναι ἢ ἐν πρόθεσις · (1) οὐδὲ ἐθάρρουν, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει τοὺς σώσει, ὅς τις δι' αὐτοὺς ἐποίησε τόσα τεράσια.

- 23: „Καὶ ἐνετείλατο νεφέλαις ὑπεράνω·
 „Θεν, καὶ θύρας οὐρανοῦ ἀνέσχε.
 24: „Καὶ ἐβρέξεν αὐτοῖς Μάννα φαγεῖν.

Πάλιν εἰς τὰ πρῶτα θαύματα ἐγύρισε τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ, τὰ γεγραμμένα εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου· νεφέλας δὲ ὑπεράνωθεν, τὰς ὑψηλὰς εὐρισκομένας λέγει· ἐπεὶ εἶναι καὶ νεφέλαι, ὅπου εὐρίσκονται χαμιλότεραι ἀπὸ τὰ βουνά· τὰς ἰδίας δὲ νεφέλας, ὀνομάζει καὶ θύρας οὐρανοῦ· ἐπεὶ καὶ εὐρίσκονται ἐμπροσθεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὸν Ἡσυχίον. (2) ἐπρόσχε δὲ ὁ Θεὸς νὰ βρέξουν αἱ νεφέλαι τὸ Μάννα· τὸ δὲ Μάννα, ἦτον ὡσαν σπέρμα κορίου· ἦτοι τοῦ κολιάνδρου· καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ἦτον, ὡσαν χρῶμα χρυσάλλου· ἐμάζονα δὲ αὐτὸ ὁ λαὸς καὶ τὸ ἄλεθον εἰς τὸν Μύλον, καὶ τὸ ἐσσύμπιζον εἰς τὸ γουδί, καὶ τὸ ἐψηναν εἰς τὸ τζουκάκι· καὶ ἔκχμνον μὲ αὐτὸ πίττας, τὰς ὁπεὶ καὶ ἐψινον εἰς τὴν σάκ-

την· καὶ ἡ ἡδονὴ καὶ γεῦσις αὐτοῦ, ἦτον ὡσαν γεῦσις ἐγκρίς ἐξ ἐλαίου· ἦγον γλυκασματος νερούλου κατεσκευασμένου ἀπὸ λάδι· (3) ταῦτα μὲν γράφει περὶ τοῦ Μάννα τὸ βιβλίον τῶν Ἀριθμῶν (ἐν κεφ. ια'. 7.) ἐν δὲ τῇ Ἐξόδῳ· γράφεται, ὅτι τὸ γεῦμα τοῦ Μάννα, ἦτον ὡς ἐγκρίς ἐν μέλιτι. (Ἐξ. ις'. 31.)

- „Καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς.
 25: „Ἄρτον Ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος.
 „ΠΟΣ.

Οὐρανὸν ἐδῶ ὀνομάζει τὸν αέρα· καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο· „Τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. (Ψαλ. η'. 8.) ἡ οὕτως εἶπε, διὰ τὴν ἐφάντασιν ὅτι τὸ Μάννα ἐκατέβην ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ. Ἄρτον δὲ Ἀγγέλων ὀνομάζει τὸ Μάννα, ὅχι διὰ τὴν αὐτὴν τροφὴν τῶν Ἀγγέλων· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐξοχήν καὶ καταβάσιν τοῦ Μάννα Ἀγγελοι ὑπηρέτουν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· κατηγορεῖ δὲ καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐκείνους, ὅπου ἐνόμιζον, ὅτι ὁ τοιοῦτος ἄρτος τοῦ Μάννα, ἦτον κυρίως οὐρανοῦ· εἶρηκε γὰρ· „Οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ἀλλ' ὁ Πατὴρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν· (Ἰω. 5.)

- (1) Παρὰ τῷ Νικητῇ σημειοῦται, ὅτι δέκα φορὰς ἀπέστειλεν (ἢ ἐγόγγυσαν ἢ ἐπέρασαν) οἱ Ἑβραῖοι ἐν τῇ ἐρήμῳ· α'. εἰπόντες· „Παρὰ τὸ μὴ εἶναι μνῆματα ἐν Αἰγύπτῳ ἐξηγάγετε ἡμᾶς θανατῶσαι; β'. ἐν τῇ Μερ-
 ῖᾳ· γ'. μεμνημένοι τῶν κρεῶν καὶ τῶν ἄρτων, ὅταν ἐδόθη αὐτοῖς τὸ Μάννα· δ'. ὅταν παρήκουσαν συλλέξαντες Μάννα ὑπὲρ τὴν χρεῖαν· ε'. ὅταν παρέβηκαν τὴν ἐντολὴν τοῦ Σαββάτου καὶ ἐξῆλθον συλλέξαι Μάννα· ς'. ἐν βα-
 φιδί διὰ ἑλλειψίν ὕδατος· ζ'. ὅταν ἐμοσχοποίησαν· η'. ὅταν ἐγόγγυζον κατὰ Θεοῦ, ὅτε καὶ πῦρ κατέφαγε μέρος τῆς παρεμβολῆς· θ'. ὅταν ἐκλαυσαν ζητοῦντες κρέατα, ὅταν ἐδόθη ἡ δευτέρα ὀρτυγομήτρα· ι'. ὅταν ἐπίστευσαν τοῖς δέκα κατασκόποις, ὡς φοβηθέντες τοὺς Χαναανίους· φαίνεται δὲ, ὅτι συνάγουσι τὰς δέκα ταύτας φορὰς ἀπὸ τὴν Γραφὴν· ἐν ᾗ λέγει ὁ Θεός· „Ἐπείρασάν με τοῦτο δέκατον, καὶ οὐκ εἰσήκουσαν τῆς φωνῆς μου (Ἀριθ. ιδ'. 22.) ἀγκαλὰ καὶ ἄλλοι τὸ δέκατον ἐξηγοῦσιν, ἀπὸ τοῦ πολλάκις· ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ παρέμπροσθεν λέγει· „Ποσάκις παρεπείρασάν με αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ! ὁ δὲ Ἡσυχίος σωτήριον ἐδῶ ἐννοεῖ τὸν Χριστόν, καθὼς πολλοὶ Προφῆται ὀνομάζον αὐτόν· καὶ μάλιστα ὁ Συμεὼν σαφῶς οὕτως ὠνόμασεν εἰπὼν· „Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου.
- (2) Ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· „Ἐπεὶ τὸς ταμίους θύρας εἰσθάμεν ἐπιτιθεῖναι, καὶ ταύτας ἀνοίγομεν ἐκφέρειν τι βουλόμενοι, δεικνύσιν ὁ προφητικὸς λόγος τὸν τῶν ὁλῶν Θεὸν, ὡς περ ἀπότηνων ταμείων (τῶν προβεβλημένων τοῦ οὐρανοῦ νεφελῶν, καὶ διὰ τοῦτο θυρῶν αὐτοῦ ὀνομασθειῶν) χορηγοῦντα τὸ Μάννα.
- (3) Ὁ Βαρῖνος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ, ἐγκρίς· ταυτὸν εἰπεῖν, ἡ γεῦσις καὶ ἡδονὴ τοῦ Μάννα, ἦτον ὁμοία τῆς γεύσεως τῆς τηγανίτας τῆς μεμελιτωμένης.

ς. 32.) ἦτοι τὸν ὄντα ἀληθῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ὅτι δὲ ὁ ἄρτος τοῦ Μάννα δὲν ἦτον τροφή Ἀγγέλων, παλιν λέγει, ὁ Κύριος· „Οἱ Πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ Μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀπέθανον· οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ· (Ίω. 5. 49.) ἐπειδὴ γὰρ, λέγει, ἐκεῖνοι φαγόντες τὸ Μάννα ἀπέθανον, διὰ τοῦτο δὲν ἦτον ἐκεῖνο κυρίως οὐράνιον, οὐδὲ Ἀγγέλων τροφή· ἐπειτα λέγει πάλιν ὁ Κύριος· „Εγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβῆς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τοῦτου τοῦ ἄρτου ζήσεται κίς τὸν αἰῶνα. (αὐτόθ. 51.)

„Ἐπισιτισμὸν ἀπέστειλεν αὐτοῖς εἰς
„πλησμογὴν. (1)

Τροφὴν πλουσίαν, λέγει, πρὸς χορτασμὸν, ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους τὸ Μάννα.

- 26 : „Ἀπῆρε νότον ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἐπῆ·
„γαγεν ἐν τῇ δυναμει αὐτοῦ λίβα.
27 : „Καὶ ἔβρεξεν ἐπ' αὐτοὺς ὥσει χνοῦν
„σάρκας, καὶ ὥσει ἄμμον θαλασσῶν
„πετεινὰ πτερωτά.
28 : „Καὶ ἐπέπεσον ἐν μέσῳ τῆς παρεμ-
„βολῆς αὐτῶν κύκλω τῶν σκηνοσμι-
„των αὐτῶν.
29 : „Καὶ ἔφαγον καὶ ἐνεπλήσθησαν
„σφόδρα, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν
„ἠνεγκεν αὐτοῖς.

30 „Οὐκ ἐστέρηθησαν ἀπὸ τῆς ἐπιθυ-
„μίας αὐτῶν.

Ὁ μὲν Μωϋσῆς γράφει ἐν Ἀριθμοῖς· „Καὶ πνεῦμα ἐξῆλθε παρὰ Κυρίου, καὶ ἐξεπέρασαν ὀρτυγομήτραν ἀπὸ τῆς θαλάσσης; καὶ ἐπέβαλεν ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν καὶ τὰ ἐξῆς· (Ἀριθ. ια'. 31.) ὁ δὲ Δοβιδῆς ἐδῶ τὸ πνεῦμα· ἦτοι τὸν ἀνεμὸν, ὁποῦ λέγει ὁ Μωϋσῆς, ἐχώρισεν εἰς νότον καὶ λίβα· ἦτοι εἰς νοτίαν καὶ γαρμπὴν· ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ δύο ἀνεμοὶ πνέουσι ἀπὸ τοῦς ζεσαῦς τόπους, εἰς τοὺς ὁποίους διατρίβει ἡ ὀρτυγομήτρα· ἦτοι τὰ πουλῖα τὰ καλούμενα ὀρτύκια· ἀπ' αὐτῶν δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐκίνησε τὸν νότον ἀνεμὸν ἀπὸ τὸν οὐρανόν· ἦτοι ἀπὸ τὸν αἶρα· ὁ γὰρ ἀνεμὸς βία· κίνησις αἵρος ἐστίν· ἔβρεξε δὲ εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι τὰ ὀρτύκια αἰώθεν ἀπὸ τὸν αἶρα ἐφέροντο συνεχῶς καὶ πυκνῶς ὥσαν ἐροχή· ὥσει χνοῦς δὲ καὶ ὥσει ἄμμος εἶπε, διὰ τὴν πλουσιότητα τῶν ὀρτυκίων, καὶ διὰ τὶ ἐφέροντο ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου· τέσον γὰρ μυριάθιμων πληθὸς ὀρτυκίων ἔπασεν, ὥσε ὅπου ἔτρεφον ἕως ἕνα μῆνα, ἑξακοσίας χιλιάδας καὶ πεντακοσίους πενήκοντα Ἑβραίους πολαιμίσαν, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων καὶ γερόντων, καὶ χωρὶς ὅλης τῆς φυλῆς τοῦ Λευί· (2) ἔπεσαν δὲ τὰ ὀρτύκια μέσα εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἑβραίων καὶ τριγύρω εἰς τὰ τζαδρία αὐτῶν, διὰ νὰ μὴ κοπιᾶζουσιν εἰς τὸ νὰ τὰ μαζόουν· παρεμβολὴ μὲν γὰρ εἶναι ὅλος ὁ τόπος, ὅπου εὐρίσκονται τὰ στρατεύματα· σκηνώματα δὲ, ἦτον τὰ τζαδρία τοῦ κάθε ἐνό· ἐπιθυμίαν δὲ λέγει, τὸ ἀποτελεσματὶς τῆς ἐπιθυμίας τῶν· ἦτοι τὸ ἐπιθυμητὸν· ταυτὸν εἶπεν τὸ φρα·

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Οὐ μόνον τὸ Μάννα τὰ σώματα ἔτρεφεν, ἀλλὰ καὶ λογικῇ τινὶ καὶ εὐραΐῳ δυνάμει διέτρεφεν αὐτῶν τὰς ψυχὰς... τροφή δὲ Ἀγγέλων καὶ ἄρτος, ὁ πρέπων οὐρανόις καὶ τοῖς ἀνω Πνεύμασιν, ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς λόγος· τὸ Μάννα δὲ οὐν ἐδήλου Χριστόν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος· „Ἐστὶ φησὶ, καὶ ἡ τοῦ λόγου τροφή οὐράνιος ὄντως καὶ ὑψηλὴ· εἶπερ ἄρτος Ἀγγέλων λόγος, ὃ ψυχὰς τρέφονται καὶ ποτίζονται, Θεὸν πεινῶσαι, καὶ ζητοῦσαι τροφὴν οὐ βέβησαν οὐδ' ἀπειθῶσαν, ἀλλ' ἐς αἰεὶ μένουσαν.

(2) Ἐν δὲ τοῖς Ἀριθμοῖς γράφεται οὕτω· „Καὶ ἐγένετο ἡ ἐπίσκεψις υἱῶν Ἰσραὴλ σὺν δυνάμει αὐτῶν ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος παρατάξασθαι ἐν Ἰσραὴλ, ἑξακόσαιο χιλιάδες καὶ τρισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι πενήκοντα· (Ἀριθ. α'. 45.)· πλὴν τῆς φυλῆς τοῦ Λευί, καὶ πλὴν τῶν γερόντων καὶ παιδίων καὶ γυναικῶν, οἵτινες ἀκόλουθον εἶναι, νὰ ἦτον δύο καὶ τρεῖς φορεῖς τόσοι· ἦτοι ἐν ἡμῖν μιλλιώνιον καὶ ἐπέκεινα.

φαγητὸν τοῦ κρέατος, ὅπου ἐπαυμνήσαν· καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει· „ Ἡ δὲ ἐλπίς οὐ καταίσχυνει· (Ῥωμ. ε. 4.) ἐλπίδα ὀνομάζων, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐλπίδος· ἦτοι τὸ ἐλπίζομενον πρᾶγμα.

„ Ἐτι τῆς βρώσεως οὕσης ἐν τῇ στόματι αὐτῶν.

31 : „ Καὶ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἀνέβη ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἀπέκτεινεν ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Ἰσραὴλ συνεπόδισε.

Βλέπωντες οἱ Ἑβραῖοι τὰ τόσα πολλὰ ὀρτύκια, πάλιν δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὴν ὑπόσχεσιν, ἧτοῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς, ὅτι ἔχουν νὰ τραποῦν με αὐτὰ εἰς πλησμονήν, ἕως ἑνὸς μηνῆ· ἀλλὰ φοβηθέντες μήπως, ἢ πετάξουν καὶ φύγουν· ἢ μήπως φαγωθοῦν ὅλα καὶ δὲν τοὺς φθάσουν νὰ χορτάσουν, τί ἔκαμαν; ἐμάζωξαν ἀπὸ αὐτὰ πληθὺς πολὺ, καὶ τὰ ἐξήραναν εἰς τὸν αἶρα, διὰ νὰ τὰ ἔχουν νὰ τρώγουν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ θεία Γραφή λέγουσα· „ Καὶ ἔψυξαν (ἦτοι ἐξήραναν) ἑαυτοῖς ψυγμούς κύλῳ τῆς παρεμβολῆς· τὰ κρέα ἦν ἐν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν πρὶν ἢ ἐκλείπειν, καὶ Κύριος ἐθυμώθη εἰς τὸν λαόν, καὶ ἐπάταξε Κύριος τὸν λαόν πληγὴν μεγάλην σφοδρά· (Ἀριθ. ια'. 32.) βλέ-

παις ὡς ἀναγνώσας, πῶς πρὸ τοῦ νὰ ἐξαυθουῖν τὰ κρέατα τῶν ὀρτυκίων, τῶν ὁποίων τὰ ἀπομασσηματα εἶχον οἱ Ἑβραῖοι ἀκόμη μέσα εἰς τὰ ὀδοῦν. τῶν, ἀπίστησαν καὶ ἀλησμόνησαν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο καὶ ἐχόρτασεν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπου εἶχον τῶν κρεάτων· ἕνα ἐκ τούτου ἀποδειχθῇ ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις, καὶ ἡ πρόνοια ὅπου εἶχεν εἰς αὐτοὺς· ἡ ἐπιθυμία ὅμως αὕτη τῶν Ἑβραίων ἐτελείωσεν εἰς χολέραν· ἦτοι εἰς κίνησιν κάτωθεν διὰ γαστρός, καὶ ἄνωθεν διὰ στόματος εἰς ἐξεραιτόν· καθὼς εἶπεν ὁ Μωϋσῆς, διὰ τὴν ἀπιστίαν καὶ ἀχορτάσιαν αὐτῶν· ὅθεν ἀπὸ τὴν ἀσθενείαν ταύτην, πολλοὶ ἐφθάρησαν καὶ ἀπέθανον· (1) τὸ δὲ ἐν τοῖς πλείοσιν, ὁ μὲν Σύμμαχος εἶπεν· ἐν τοῖς πίοσιν· ὁ δὲ Ἀκύλας ἐν τοῖς λιπαροῖς· ἔτι γὰρ ἀνόμασαν τοὺς πλουσιωτέρους καὶ δυνατωτέρους ἀνθρώπους ἀπὸ τῶν λαὸν τῶν Ἰουδαίων· ἀκόλουθον γὰρ ἦτον, ὅτι οἱ πλουσιώτεροι καὶ δυνατωτεροὶ ἐμάζωναν περισσότερα ὀρτύκια· καὶ διὰ τοῦτο ἐτρώγαν αὐτὰ, ἀπὸ τοὺς ἄλλους πλεον λαίμαργα καὶ ἀχορτάσα· ἐκινήθησαν δὲ οἱ ἀνωτέρω εἰς τὸ νὰ εἰποῦν τοῦτο, ἀπὸ τῶ ἀκόλουθον ῥητόν ὅπου λέγει· „ Καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Ἰσραὴλ συνεπόδισεν, οἱ δὲ ἑβδομήκοντα τὸ ἐν τοῖς πλείοσιν εἶπον ὡς οἰκολογώτερον· εἶναι δὲ τοῦτο, ὄχι συγκριτικὸν ὄνομα, ἀλλὰ θετικόν, καὶ δηλοῖ τὸ ἐν πολλοῖς· ἦτοι ἀπέκτεινε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν· συμφωνεῖ δὲ τοῦτο μετὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον, ὅπου εἶπεν ὁ Μωϋσῆς· „ Καὶ ἐπάταξε Κύριος τὸν λαόν πληγὴν μεγάλην σφοδρά· μεγάλη δὲ πληγὴ εἶναι

(1) Ὅθεν καὶ τὰ μνήματα, εἰς τὰ ὅποια ἐνταφιάσθησαν οἱ ἀπὸ τὰ κρέατα καὶ ἀπὸ τὸ χολερίκον πάθος ἀποθανόντες, μνήματα ἐπιθυμίας ὀνομάσθησαν· καὶ οἱ ἐνταφιασθέντες, λαὸς ἐπιθυμητῆς· καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Μνήματα τῆς ἐπιθυμίας, ὅτι ἐκεῖ ἔθαψαν τὸν λαόν τὸν ἐπιθυμητὴν· (Ἀριθ. ια'. 34.) ἐκ τῶν λόγων τούτων δύναται τις νὰ συνάξῃ τὸ καλὸν τοῦτο πόρισμα, ὅτι καθὼς οἱ Ἰσραηλῖται ἐξεληθόντες ἐκ τῆς Αἰγύπτου, δὲν εὐχαριστήσαντες εἰς τὴν τροφὴν τοῦ οὐρανοῦ Μάννα, ὅπου εἶδεν αὐτοῖς ὁ Θεός, ἀλλὰ ἐπαυμνήσαν κρέατα· καὶ διὰ τοῦτο φαγόντες αὐτὰ ἐφθάρησαν, καὶ λαὸς ἐπιθυμητῆς ὀνομάσθησαν· ἔτι καὶ οἱ Μοναχοὶ οἱ ἐκ τοῦ κόσμου ἐξεληθόντες καὶ εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθως, ἢ καὶ εἰς Μοναστήρια ἀναχωρήσαντες, δὲν εὐχαριστοῦντες εἰς τὰ συγχεχωρημένα τοῖς Μοναχοῖς φαγητά· ἀλλὰ ἐπιθυμοῦν νὰ τρώγουν κρέατα, τὰ ὅποια εἶναι, ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐμπερισμένα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τοῖς Μοναχοῖς· αὐτοὶ λέγου, φθείρονται καὶ βλάπτονται ψυχικῶς, καὶ τῇ θείᾳ ὀργῇ ὑπεύθυνοι γίνονται, ὡς παραβάται τῆς ἀρχαίας τῶν Πατέρων παραδόσεως· καὶ διὰ καὶ λαὸς ἐπιθυμητῆς οἱ τοιοῦτοι Μοναχοὶ διακρίονται πρέπει νὰ ἐνεργάζωνται· ὅρα ὁ Μοναχὸς καὶ τὴν πλατυτάτην ὑποσημείωσιν τοῦ να'. Ἀποστολικὸν Κανόνας ἐν τῇ νεοτυπῶ Πηδαλίῳ· ἵνα πληροφορηθῇς διὰ τῶν ἐκεῖ μαρτυριῶν καὶ ἱστορίων, ὅτι δὲν εἶναι συγχεχωρημένον εἰς τοὺς Μοναχοὺς νὰ τρώγῃσι κρέατα.

ὁ τῶν πολλῶν θάνατος· ἐκλεκτοὺς δὲ τοὺς ἀποθ-
νύοντας ὠνόμασεν, ὡς πολεμιστάς· ἐπειδὴ οἱ ἀριθμη-
θέντες ἀνωτέρω ἑξακόσιαι χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι
πεντήκοντα, ἦτον πολεμισαί, διαλεχθέντες ἀπὸ τὸν
ἄλλον λαὸν εἰς τὸ νᾶ πολεμοῦν. (1)

32 : „ Ἐν πᾶσι τούτοις ἤμαρτον ἔτι, καὶ
„ οὐκ ἐπίστευσαν ἐν τοῖς θαυμασίοις
„ αὐτοῦ.

Ἐπᾶνω, λέγει, εἰς ἕλας τὰς εὐεργεσίας
ταύτας, ὅπου ἔλαβον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὸν Θεόν,
καὶ ἐπᾶνω εἰς τὰς παιδείας ὅπου ἔπαθον, πάλιν ἡ
κόμη ἡμάρτανον καὶ ἄλλας πολλὰς ἁμαρτίας· μά-
λις δὲ, διὰ τὴν ἐροβήθησαν τοὺς Χαναναίους, ὅ-
που ἐκατοίκουν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ
δὲν ἐπίστευαν εἰς τὰ τόσα καὶ τόσα θαυμάσια τοῦ
Θεοῦ· νομίζοντες, ὅτι αὐτὰ δὲν ἐνεργοῦντο πα-
ραδόξως ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ ἀπὸ ταυτομάτου συ-
νέβαινον· εἰς καθὲν δὲ μέρος τοῦ Ψαλμοῦ τούτου
ἐλέγχει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀπιστίαν τῶν Ἑβραίων, ἀπὸ
τὴν ὁποίαν ἐκινδύνουν· καὶ διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν
ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Μωϋσῆν· „ Ἔως τίνος παραξί-
νει με ὁ λαὸς οὗτος; καὶ ἕως τίνος οὐ πιστεύουσίν με;
ἐπὶ πᾶσι τοῖς σημείοις, οἷς ἐποίησα ἐν αὐτοῖς;
(Ἀριθ. ιδ΄. 11.) ὅθεν καὶ ὁ Χριστὸς ὕστερον γυ-
νεὰν ἀπίστον τοὺς Ἰουδαίους ὠνόμασεν.

33 : „ Καὶ ἐξέλιπον ἐν ματαιότητι αἱ ἡ-

„ μέραι αὐτῶν.

Αἱ ἡμέραι, λέγει, τῆς ζωῆς τῶν Ἑβραίων
ἐπέρασαν ἐν ματαιότητι· ἤγουν μὲ ἀργίαν καὶ ἀ-
πραξίαν καθὲν καλοῦ καὶ ἀρετῆς· ἐπειδὴ μόνον τὰ
τῆς σαρκὸς θαλήματα ζητοῦντες, ὅλοι ἀπώλεσθαι
εἰς τὴν ἐρήμον· εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς περὶ αὐτῶν·
„ Ἡ γῆ οὐκ ἐφονται τὴν γῆν, ἣν ὠμοσα τοῖς Πα-
τρίσιν· αὐτῶν· ἀλλ' ἡ τὰ τέκνα αὐτῶν, ἃ ἔστι μετ'
ἐμοῦ ὧδε, ὅσοι οὐκ εἶδασιν ἀγαθὸν οὐδὲ κακόν
(Ἀριθ. ιδ΄. 23.) Καὶ πάλιν λέγει· „ Καὶ τα
κῶλα ὑμῶν πεσεῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ· (αὐτόθι
32.) Καὶ πάλιν· „ Ἐγὼ Κύριος ἐλάλησα· ἡ
μὴν οὕτω ποιήσω τῇ συναγωγῇ τῇ πονηρᾷ ταύτῃ,
τῇ ἐπισυνισχημένῃ· ἐπ' ἐμέ· ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ ἐ-
ξαναλωθήσονται, καὶ ἐκεῖ ἀποθνήσκονται. (αὐ-
τόθι 35.)

„ Καὶ τὰ ἔτη αὐτῶν μετὰ σπουδῆς.

Οἱ χρόνοι, λέγει, τῆς ζωῆς τῶν Ἑβραίων θε-
λουν περάσουν μὲ σπουδῇ, τὴν εἰς τὰ ματαίαι καὶ
πονηρά· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι οἱ χρόνοι τῶν ἐπε-
ρασάν με ὀγλιγράδα· διὰ τὴν εἰς ἐκείνους ὅπου ζῶ-
σιν ἐν ἀμελείᾳ καὶ ἀνέσει φαίνεται καθὲν χρόνος πῶς
περνᾷ ὀγλίγωρα, διὰ τὴν ἡδονὴν καὶ ἀνε-
σιν ὅπου ἀπολαμβάνουν εἰς ἐκείνους δὲ ἐργάζον-
ται τὴν ἀρετὴν καὶ κοπιῶσι, φαίνεται ἐκ τοῦ
ἐναντίου καθὲν χρόνος, πῶς περνᾷ μὲ ἀργοπορίαν,
διὰ τὸν κόπον καὶ ἀγῶνα ὅπου δοκιμαζοῦν· ἢ τὸ,
τὰ ἔτη αὐτῶν ἐξέλιπον μετὰ σπουδῆς δηλοῖ, ὅτι
ὀγλί-

(1) Ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει· „ Ὅσα τὴν τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν, ὁρῶν λαὸν ἐπιθυμητὴν, ἢ καθάρα αὐτὸν ἀπὸ τῆς
ἐπιθυμίας βουλόμενος, ἑώρα, ὅτι λόγῳ διδασκαλικῷ οὐ καθάριται, ἀλλ' αὐτῇ τῇ ἐπιθυμίᾳ γινομένη προσκορεῖ·
πάντων γὰρ κόρος ἐστίν, οὐχ' ὕπνου μόνου, ἀλλὰ καὶ βρωμάτων· ὅθεν διὰ ἐπεμψεν αὐτοῖς ὀρυγματῆραν, ἀπαξ μὲν,
ἡνίκα εὐθέως ἐξῆλθον ἐξ Αἰγύπτου· τὸ δὲ δευτέρου, ὡς ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς ἀναγράφεται· ὅτε καὶ δευρὴ ἀνέβη ἐπ'
αὐτοὺς, τάχα ὡς κατωποῦ οὕσα πρὶν ἢ ἁμαρτῶσι· λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Νεῖλος· „ Μὴ δευρὴ ἐπ' ὑμᾶς ἀναβαῖναι,
τὸ πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος (ἡ τοῦ Διοβόλου) τὸ ἀπατηλόν, τὸ δίκτυον προδρόμου ἢ κατασκόπου, ἐκ τοῦ
σκότος ἐν ᾧ ἐκέρυπτο, εἰς τὴν ψυχὴν ἀνὴρ διὰ τῆς ἐνθυμήσεως· Ἐφ' ἧς δὲ ὁ θεὸς Κύριος· „ Φευνκτεὸν τοί-
κιν ὀφθαλμίας λαιμαργίαν καὶ γαστριμαργίαν· τούτῃσι γὰρ περὶ χρεῖσιν ὅπου ἀμετερίαν· τὴν περὶ τὸν λαιμὸν μανίαν·
τὴν περὶ τὴν τροφὴν ἀκολασίαν· καὶ τὴν περὶ τὴν γαστέρα μανίαν· ἵνα μὴ τὸν νοῦν ἐγκαταρῶμεν τῇ κοιλίᾳ· ὁ δὲ
Ἡσύχιος, τοὺς ἐν κακίᾳ ἐκλεκτοὺς συνεπώδισε λέγει, καὶ οὐ τοὺς ἐν ἀρετῇ· εἰσὶ γὰρ τινες ἐν κακίᾳ ἐξαίρετοι·

ὀγλίγωρα ἔχουν νὰ ἀποθάνουν. (1)

- 34 : „ Όταν ἀπέκτεινεν αὐτούς, τότε ἐ
 „ ζεζήτουν αὐτόν, καὶ ἐπέστρεφον
 „ καὶ ὠρθίζον πρὸς τὸν Θεόν.
 35 : „ Καὶ ἐμνήσθησαν ὅτι ὁ Θεὸς βοη-
 „ θὸς αὐτῶν ἐστὶ, καὶ ὁ Θεὸς ὁ ὑψι-
 „ στος, λυτρωτὴς αὐτῶν ἐστὶ.

Όταν, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι εὐεργετοῦντο ἀπὸ
 τὸν Θεόν, τότε δὲν αἰσθάνοντο τὰς εὐεργεσίας. Ὁ-
 ταν δὲ ἐπαιδεύοντο, τότε αἰσθάνοντο, καὶ ἀκολου-
 θῶς ἐσωφρονίζοντο καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ
 καὶ εἰς τὸν ὄρθον ἐξυπνῶντες, ἐκλαίσαν καὶ ᾠδύροντο
 ἔμπρὸς εἰς τὸν Θεόν, μετανοῶντες καὶ λέγοντες, ὅτι
 ἡμάρτον καθὼς τοῦτο λέγει ἡθεῖα Γραφή. „ Καὶ
 ἐπένθησαν ὁλοῦς σφοδρὰ καὶ ὀρβρίσαντες τὰ πρῶτ'
 ἀνέβησαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους λέγοντες· Ἰδοὺ
 εἶδε ἡμεῖς ἀναβησόμεθα εἰς τὸν τόπον, ὃ εἶπε Κύ-
 ριος ὅτι ἡμάρτομεν. (Ἀριθ. 14. 40.) (2)

- 36 : „ Καὶ ἠγάπησαν αὐτόν ἐν τῷ στόμα-
 „ τι αὐτῶν, καὶ τῇ γλώσσῃ αὐτῶν ἐ-
 „ ψεύσαντο αὐτῷ.

Ἠγάπησαν, λέγει, τὸν Θεόν οἱ Ἑβραῖ-
 οὶ μόνον τὸ σῶμα : ἔγουν μὲ λόγια ἐξωθεν εὐφη-
 μα, καὶ ὄχι μὲ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν. τῆς καρ-

δίας κατὰ τὸν Ἠσύχιον παρομοίως κατηγορεῖ αὐτοὺς
 καὶ ὁ Ἠσαΐας λέγων. „ Ἐγγίξει μοι ὁ Λαὸς οὗτος
 ἐν τῷ σωματι αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν τι-
 μῶσί με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐ-
 μοῦ. (Ἠσ. 50. (13) διότι αὐτοὶ ὑπόσχοντο μὲν
 μετὰ λόγια, ὅτι πιστεύουν καὶ πείθονται εἰς τὸν Θε-
 ὸν μετὰ τὰ ἔργα δὲ, ἀπιστοῦσαν καὶ δὲν ἐπείθοντο
 εἰς αὐτόν : ἐπειδὴ καὶ οἱ λογισμοὶ αὐτῶν ἐσωθεν ἐ-
 ναντιοῦντο εἰς τοὺς ἐξωθεν λόγους αὐτῶν· καθὼς
 εἶπε καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, „ Θεὸν ὁμολογοῦ-
 σιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται. (Τίτ. α. 16.)

- 37 : „ Ἡ δὲ καρδία αὐτῶν οὐκ ευθεῖα
 „ μετ' αὐτοῦ, οὐδὲ ἐπιστάθησαν ἐν
 „ τῇ διορθήσει αὐτοῦ.

Ἡ καρδία, λέγει, τῶν Ἑβραίων, δὲν ἦτον
 ὀρθὴ εἰς τὸν Θεόν· τοῦτο δὲ εἶναι ὁμοίον μὲ ἐ-
 κεῖνο, ὅπου εἶπεν ἄνωτέρω, „ Γενεὰ, ἣ τις οὐκ αὐ-
 θυνε τὴν καρδίαν ἑαυτῆς, καὶ οὐκ ἐπιστάθη μετὰ τοῦ
 Θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτῆς. (Σίχ. 8.) ἐπειδὴ καὶ
 δὲν ἐπίστευσαν εἰς ἐκεῖνα ὅπου ὑπέσχεθη πρὸς αὐτοὺς
 ὁ Θεός.

- 38 : „ Αὐτὸς δὲ ἐστὶν οἰκτιρῶν, καὶ ἰλά-
 „ σκεται ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν καὶ οὐ-
 „ διαφθερεῖ.

Τὸ

- (1) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει, „ Μετὰ δ' ἐξήκοντος αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς αὐτῶν συνετελούντο, οὐ καθ' ἓνα κατὰ μέρος
 ἀποθνήσκοντων, ἀλλ' ἐφ' ἐνὶ καιρῷ πολλῶν ὁμοῦ καὶ κατὰ χιλιάδας ἀπολυμένων· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, „ Τοῦ μὲν
 ἐν ματαιότητι καὶ εἰς οὐδὲν ἀγαθὸν τὰς ἡμέρας καταναλίσκοντες, καὶ τὰ ἔτη παρατρέχει κατεσπενυσμένως· τοῦ δὲ
 τὰς ἡμέρας ἐν φωτὶ καὶ ἔργοις ἀγαθοῖς ἐκτελοῦντος, αἱ ἡμέραι οὐκ ἐκλείπουσιν· ἀλλὰ πλήρεις γίνονται, καὶ τὰ ἔτη
 αὐτῶν ἐντελὴ καὶ μεμακρυσμένα· καθότι καὶ τὰ καλὰ ἔργα, ἐντελὴ εἰσι καὶ διαμένουσιν, οὐχὶ δὲ ἐκλείπουσιν.
 (2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος φησιν, „ Ὡς τῆς ἀλογίας! εὐεργετούμενοι καὶ ἀπολαύοντες τῶν ἀγαθῶν, οὐκ ἠσθάνοντο
 μασιζόμενοι δὲ κτηνῶν ἀλόγων δίχην, καὶ κολαζόμενοι, αἰσθῆσιν ἐλαμβάνον· τοῦ τυπτοντος· ὥστε οὐ ματαίως αὐτοῖς
 ὁ φιλάθροπος Δεσπότης τὰς πληγὰς ἐπήγαγεν, ἀλλ' ἀναγκάως· ὥφελειαν γὰρ ἐντεῦθεν οὐ μικρὰν ἐκαρποῦντο·
 ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, „ Πάσχουσα ψυχὴ ἐγγύς ἐστι Θεοῦ· καὶ τὸ χρῆζειν, ἐπιστρέφει πρὸς τὸν
 δοῦναι δυνάμενον : (ἦτοι τὸν Θεόν) τῷ ἀφθόνῳ τῆς δωρεᾶς τυχόν καὶ καταφρονούμενον (Λόγ. πρὸς τοὺς πολι-
 τευομένους Ναζιανζοῦ.)

Τὸ ἱλάσεται, νοεῖται ἐδῶ ἀντὶ τοῦ ἱλάσαστο κατὰ ἀντιχρονισμόν, τοῦ ἐνεσῶτος λαμβανομένου· ἀντὶ περασμένου ὁμοίως καὶ τὸ τοῦ διαφθερεῖ, νοεῖται ἀντὶ οὐ διέφθειρε κατὰ ἀντιχρονισμόν, τοῦ μέλλοντος λαμβανομένου ἀντὶ περασμένου· ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι εἰς τοιαύτην κακίαν ἔφθασαν, ὃ δὲ Θεὸς ἐγένεν ἵλεως εἰς τὰς ἁμαρτίας τῶν καὶ δὲν τοὺς διέφθειρε τελείως ὅλους καὶ παρευθύς· ἄλλ' ἐμακροθύμησεν· οὕτω γὰρ εἶπε πρὸς τὸν Μωϋσῆν εἰπόντα, „ Ἄφες τὴν ἁμαρτίαν τῶ λαοῦ τούτου κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καθὼς ἵλεως ἐγένου αὐτοῖς ἀπ' Αἰγύπτου ἕως τοῦ νῦν. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν, „ Ἰλεώς ἐμὸς τοῖς εἰμι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. (Αριθ. ιδ. 20'.)

τοῦτο ἤθελε χάμη, παρευθὺς ἔμελλε καὶ τοὺς διαφθεί-
ρει ὅλους ὁμοῦ· ἀλλὰ εἰς μερικοὺς μένον ἐργιζόμε-
νος, πάλιν εἰς τοὺς πολλοὺς ἐφικνωρῶπευτο· ὅθεν
ἔλεγε πρὸς τὸν Μωϋσῆν, ὅταν οἱ Ἑβραῖοι ἐμοσχο-
ποίησαν, „Καὶ νῦν ἔασόν με καὶ θυμωθεὶς ὀργῇ εἰς
αὐτοὺς, ἐκτρίψω αὐτούς· (Ἐξ. λβ. 10.) Ἡ
μερικῶς μόνον ὠργίζετο, καὶ μερικῶς μόνον ἐπαίδευ-
εν αὐτούς. (2)

39. „καὶ ἐμνήσθη ὅτι σὰρξ εἰς, πνεῦ-
μα πορευόμενον καὶ οὐκ ἐπιστρέ-
φον.

„Καὶ πληθύνει τοῦ ἀποστρέψαι τὸν
 „ θυμὸν αὐτοῦ· καὶ οὐχὶ ἐκκαύσει πᾶ-
 „ σαν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ.

Ὁμοίως καὶ ἔδω τὸ πληθυνεῖ καὶ τὸ ἐκ καύ-
σει, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐπλήθυνε καὶ οὐκ ἐξέκαυσε κα-
τὰ ἀτιχρονισμόν, τοῦ μέλλοντος νοουμένου ἀντὶ
παρῃσμένου· ὁ Θεὸς, λέγει, ἐπλήθυνε τοῦ
ἐλεῆσαι· ἦτοι τόσον πολλὰ ἠλέησε τοὺς Ἰε-
βραίους, ὥς ἀποσρέψῃ τὸν θυμὸν αὐτοῦ, κατὰ ἐλ-
λειψιν τοῦ ὥς· καθὼς τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἐν τῷ
ξδ. Ψαλμῷ εὐρισκόμενον, Ἐπλήθυνας τοῦ πλουτί-
σαι αὐτήν ἀντὶ τοῦ ὥς πλουτίσαι· εἶπε δὲ, καὶ
ὅτι δὲν ἐξέκαυσε ὅλον τὸν θυμὸν του· διὰ τὶ, ἂν

Πρὸς τοῦτοις λέγει, καὶ διὰ τοῦτο ἐμ-
κροθύμησεν εἰς τοὺς Ἑβραίους ὁ Θεὸς, διὰ τί ἦτον
σάρκα : ἤγουν ἦτον ἀσθενεὶς καὶ ὀλιγοχρόνιος, καὶ
ἦτον πνῦμα, ὅπου δὲν παρῆμει πολὺν καιρὸν εἰς
ταύτην τὴν ζωὴν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἄλλα φεί-
γει ἀπὸ ἐδῶ, καὶ πλέον εἰς τὴν ζωὴν ταύτην ἰδὲν
γυρίζει (2) τὸ δὲ ἐν ἐνθυμήθη, εἰς πολλὰ μέρη
τῆς ἁγίας Γραφῆς εὐρίσκεται λεγόμενον ἐπὶ Θεοῦ ἰου
χι κυρίως, ἀλλὰ μεταφορικῶς καὶ ἀνθρωποπρεπῶς ὡς
διὰ τί καθὼς ἡ αὐτὴ Γραφὴ λήθην Θεοῦ ὀνομαζει τὴν
ἄργοποιαν τῆς συνειθισμένης προνοίας καὶ προσασί-
ας τοῦ Θεοῦ ἐκτελεσθῆναι καὶ ἐνθυμῆσιν ὀνομαζει, τὴν τοῦ
Θεοῦ ἀντίληψιν καὶ προσασίαν ἀνθρωποπρεπείαν,
διὰ νὰ καταλάβουν οἱ παθεῖς ὄντες κατὰ τὴν διά-
νοιαν.

40 : „По-

(1) Ὁ Θεὸς εἶπε καὶ ὁ Ὠριγένης, ὅτι οὐδέποτε ἀκράτως τῇ ὀργῇ ὁ Θεὸς κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἐχρήσατο· ἡμεῖς δὲ ἀ-
γανακτοῦμεν οἱ ταλαίπῃροι· ἔαν ποτε λυθίσθῃ ἡμᾶς ἀνθρώπος· ὁ δὲ Θεὸς οὐκ ἐκκαίει πᾶσαν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ·
ἐς γὰρ πᾶσα ἡ ὀργὴ, καὶ ἐκκαίεται κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἐμῶν ἑσέλων, τῶν χορτῶν, τῆς καλλομένης.

(2) Πνεῦμα ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν ψυχὴν ἄλλως ἐρμηνευτὴς, λέγων ὅτι Ὀλιγοχρόνιος τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶν ἡ ζωὴ, καὶ ἀσθενὴς ἡ φύσις ἔσθ' ὑποκειμένη, ὥστε οὐκ ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἀποδίδοντες, αὐτὴν ἀναλαβεῖν οὐ δύνασθαι, οὐδὲ ἐπαναδραμεῖν εἰς ταύτην τὴν ζωὴν· οὐκ ἐπὶ γὰρ εἰς τὸν παρόντα βίον ἐπιστρέφοντες ὥστε νῦν ὀφείλομεν, ὁδὸν πορευόμενοι, εἰς τὴν οὐδ' αὖτις ἀναστρέφαι δυνάμεθα· ἢ τάχα καὶ καθυγερῇ αὐτῶν, ἢ κρεώδεις αὐτοὺς τινες καὶ σαρκώδεις φησὶ γινώσκοντες, διὰ τὸ φιλήδονον καὶ φιλοσωμάτων, καὶ πνεῦμα πορευόμενον καὶ οὐκ ἐπιστρέφον· τὸ γὰρ πνεῦμα τῆς σαρκὸς· εἴτουν τὸ φρόνημα, τοιοῦτον ἐστὶ, γεωδὲς ἐστὶν τὸν ὁδὸν καὶ ἀπολλύμενον, οἷον καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀλόγοις ζῴοις· ἐκ τοῦ φιλοσωματεῖν δὲ, σάρκες γινώσκουσιν· ἡλέει οὖν φησὶν αὐτοὺς ὁ Θεὸς καὶ τοὶ ὄντες ἐκκκληκίκατος εἰς τὸ τὰ τῆς σαρκὸς φρονεῖν, καὶ πνεῦμα ἔχοντας εἰς ἐπιθυμίας σαρκὸς αἰεὶ πορευόμενον, καὶ οὐκ ἐπιστρέφον πρὸς τὸν Θεόν δι' οὗ δὲ ἕτερον ἄρα ἡλέει, καὶ ἐσώζειν, ἢ διὰ τὴν οἰκείαν μὲν φιλάνθρωπιαν.

40 : „ Ποσάκις παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ μένον ἰσχύϊ τῶν Ἰσραήλ. (1)
 „ ἐρήμῳ! παρώργισαν αὐτὸν ἐν γῇ
 „ ἀνυδρῶ!

Ἀπὸ τὴν θεῖαν Γραφὴν εἶναι δυνατόν νὰ μάθωμεν, ὅτι πολλαῖς φοραῖς οἱ Ἑβραῖοι ἐπίκραναν τὸν Θεόν, ἀπισίσαντες καὶ γογγύσαντες κατ' αὐτοῦ. (καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ Καὶ οὐκ ἐπίστεισαν ἐν τῷ Θεῷ Στίχ. 22.) Ὅχι μόνον δὲ πολλαῖς φοραῖς ἐπίκραναν τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ τὸν παρώργισαν: ἤγουν τὸν ἐκίνησαν εἰς ὀργὴν καὶ ποῦ παρώργισαν αὐτόν; εἰς τὴν ἐρήμον, ὅπου ἔπρεπε περισσώτερον νὰ θορυπύσων τὸν Θεόν καὶ νὰ εὐφραδύσων αὐτὸν διὰ τὴν ἀπαρίαν καὶ σέρησιν τῶν ἀναγκαίων, καὶ καθε αἰτίας βοηθείας· ποῦ; εἰς γῆν ἀνυδρῶν, ὅπου ἔπρεπε μάλιστα νὰ ταπεινῶνται, καὶ νὰ παρακαλοῦν τὸν Θεόν διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ ὕδατος.

41 : „ Καὶ ἐπέστρεψαν καὶ ἐπείρασαν τὸν
 „ Θεόν, καὶ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραήλ
 „ παρσέζυναν.

Ἐδῶ τὸ, ἐπέστρεψαν ἐπὶ κακοῦ λαμβάνεται ἑγύρισαν, λέγει οἱ Ἑβραῖοι, ἀπὸ τὴν μίαν κακίαν εἰς τὴν ἄλλην. Μερικοὶ δὲ τὸ, ἐπείρασαν ἐννοοῦσιν, ἀντι τοῦ ἐλύπησαν· ἅγιον δὲ τοῦ Ἰσραήλ ὀνομάζει τὸν Θεόν· τὸ ἐποίησεν δηλοῦ, τὸν αἰνετὸν καὶ δεδοξασ-

42 : „ Οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς χειρὸς αὐτοῦ,
 „ ἡμέρας ἧς ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ἐκ
 „ χειρὸς θλιβόντος.

Χεῖρα ὀνομάζει ἐδῶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. ἡ ὁποία εὐεργάτει μὲν τοὺς Ἑβραίους, ἐκακοποίει δὲ τοὺς ἐχθροὺς τῶν Ἑβραίων· δὲν ἐνθυμηθῆκαν, λέγει, τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ οἱ ἀχάριστοι Ἑβραῖοι· οὐδὲ ἐθυμώθησαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐλυτρώσαν αὐτοὺς, ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ θλιβόντος : Φαραῶ. (2)

43 : „ Ὡς ἔβητο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα
 „ αὐτοῦ, καὶ τὰ τέρατα αὐτοῦ ἐν πε-
 „ δίῳ Τάνεως.

Οὐ δὲ ἐθυμώθησαν, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι, πῶς ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ σημεῖα του καὶ τὰ τέρατα· σημεῖα δὲ καὶ τέρατα, ἄλλα μὲν λέγουσι πῶς ὀνομάζειν τὰ αὐτὰ, κατὰ ἀναδιπλῶσιν ἐκ παραλλήλου· ἄλλοι δὲ, σημεῖα μὲν ὀνόμασαν, ὅσα κατὰ φύσιν ἠκολούθουν καὶ ἐβλαπτον, καθὼς ἦτον ἡ ἀσθένεια τῶν ζώων τῶν Αἰγυπτίων· ἐπειδὴ φυσικὴν εἶχε εἰς τὴν ἀσθένειαν ταύτην, τὸ νὰ θανατόνῃ τὰ ζῶα καὶ καθὼς ἦτον ἡ φθορὰ τῶν καρπῶν, ὅπου ἔκαμαν ἡ ἀκρίδες· ἐπει-
 δὴ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης : „ Καὶ σὺ Χριστιανὲ δσάκις ἂν καταλιπὼν τὸν Θεὸν ἐπὶ τὴν ἐρήμον τοῦ Θεοῦ ἀμαρτίαν ἀπέλθῃς, παραπικραίνεις ἐν τῇ ἐρήμῳ· ὁσάκις ἂν πηγῆς ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζῶν ἀιώνιον παρούσης σοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, βαθυμῶν περὶ τὰς συνάξεις, καὶ ἀμελῶν περὶ τὸ ποτισθῆναι, ἀπέλθῃς ἐπὶ τὴν ἀνυδρῶν, παρώργιζεις· ἂν ἐπιστρέψῃς ὡς εἰς Αἴγυπτον τὴν ἀμαρτίαν, ἢν καταλέλοιπας, πάλιν ἀμαρτάνεις· οὐκ ἀρχὴ οἷς εἶδες σημεῖοις εἰς σωτηρίαν, ἀλλὰ καινὰ σημεῖα θέλεις ἰδεῖν; εὐ μέμνησαι ὅπως ἐλυτρώθης ἐκ τοῦ νοητοῦ ἀληθῶς θλιβόντος Φαραῶ; οὐδὲ τὰ σημεῖα λογίζῃ, ἀ ὡς ἐν Αἰγύπτῳ ἐν σοὶ πεποιήκεν ὁ Θεός; εἶπον, ἐμοὶ ἔκαστον τῶν εὐεργετημάτων τοῦ Θεοῦ, σημεῖόν ἐστιν· εἴποτε νοσήσας ἀπὸ πλάνης τῆς νόσου μακροθυμούντος τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυνηθῶ διανασθῆς ἀπὸ τῆς νόσου βιώσαι καλῶς, σημεῖόν ἔλαβον ἀπὸ Θεοῦ· εἴποτε ἐν κινδύνῳ ἀποσιδύποτε γενόμενος ἐρρύσθην, σημεῖόν ἔλαβον παρὰ Θεοῦ· ὁσάκις νυξάμεθα καὶ ἐλάβομεν ὅπερ νυξάμεθα, ταῦτα ἡμῶν σημεῖα.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, „ Χεῖρα Θεοῦ· δηλαδὴ τοῦ Πατρὸς, τὸν Χριστὸν εἰκότως καλεῖ· ἐπειδὴ οἱ αὐτοῦ πάντα ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, κατὰ τὸν Ἰωάννην.

δὴ φυσικὸν ἰδίωμα εἶναι εἰς τὰς ἀκρίδας, νὰ διχθώρουν τοὺς καρπούς· τέρατα δὲ ὀνομάζουσιν, ὅσα ἔχιναν ὑπὲρ φύσιν· καθὼς ἦτον ἡ μεταβολὴ τοῦ νεροῦ εἰς αἷμα· ἡ τῶν ἐνυδρῶν βατράχων ἐπὶ τῆς ξηρᾶς διατριβή· καὶ ἄλλα τοιαῦτα· ὑπὲρ τοὺς νόμους γὰρ τῆς φύσεως τὰυτα εἶναι. Τάνις δὲ εἵπομεν, ὅτι ἦ τοῦ ἡ πόλις, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο τὰ βασίλεια τοῦ Φαραώ.

44 : „ Καὶ μετέστρεψεν εἰς αἷμα τοὺς ποταμούς αὐτῶν.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἦτον ἡ πρώτη τῶν Αἰγυπτίων πληγὴ· ποταμούς δὲ ὀνομάζει τὸν ποταμὸν Νεῖλον· ἐπειδὴ καὶ μόνος ὁ ποταμὸς αὐτὸς τρέχει, καὶ ποτίζει τὴν Αἴγυπτον· πληθυντικῶς δὲ εἶπε ποταμούς, διὰ τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑβραίων πληθυντικῶς προσφέρει τὰ ἐνικά, ὡς καὶ ἄλλοτε εἵπομεν· Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ποταμούς ὠνόμασε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ Νεῖλου ρεύματα, τὰ δι' αὐλακίων φερόμενα εἰς διάφορα μέρη· τὸ δὲ αὐτῶν, ἀναφέρεται εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· ἦτοι αὐτῶν τῶν Αἰγυπτίων λέγωντας γὰρ ἀνωτέρω τὸ, ἐν Αἰγύπτῳ, τοὺς ἐν τῇ Αἰγύπτῳ· ἦτοι τοὺς Αἰγυπτίους ἐφάνερωσεν.

„ Καὶ τὰ ὄμβρηματα αὐτῶν, ὅπως μὴ πῶσιν.

Ὁ μβρηματα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς τέρνας καὶ πηγὰς, μέσα εἰς τὰ ὅποια ἐμάζοναν τὸ βροχε-

ρὸν νερόν οἱ Αἰγύπτιοι· τὰ ὅποια μετέβλεπεν ὁ Θεὸς εἰς αἷμα, διὰ νὰ μὴν ἡμποροῦν νὰ πίνουν ἀπὸ αὐτὰ μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ὄμβρηματα καταχρηστικῶς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, καὶ τὰς βρύσεις καὶ πηγὰς· ἐπειδὴ εἰς τὴν Αἴγυπτον δὲν βρέχει, εἰμὴ σπανίως. (1)

45 : „ Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς κυνύμιν, καὶ κατέφαγεν αὐτούς.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἦτον ἡ τέταρτη πληγὴ τῶν Αἰγυπτίων· δευτέρα γὰρ ἦτον ἡ τῶν βατράχων· καὶ τρίτη ἡ τῶν σκνιπῶν· καθὼς γὰρ ἀνωτέρω τὰς πρὸς τοὺς Ἑβραίους εὐεργεσίας διηγούμενος ὁ Δαβὶδ, δὲν ἐφύλαξε τὴν τάξιν αὐτῶν, ὡς εἵπομεν· ἐτὶ καὶ τώρα τὰς πληγὰς τὰς κατὰ τῶν Αἰγυπτίων διηγούμενος, τὴν τάξιν αὐτῶν δὲν ἐφύλαξεν· εἷνα μὲν, ἐπειδὴ καὶ εἶχε σκοπὸν τοῦτο μόνον, τὸ νὰ δείξῃ δηλαδὴ, ὅτι ὅλα τὰ σοιχεῖα ἐπολέμουν κατὰ τοῦ Φαραώ, μετὰ τὴν προσαγὴν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν τάξιν αὐτῶν ὁ Μωϋσῆς ἐφόρησε, καὶ δὲν ἦτον χρεῖα νὰ τὴν φυλάξῃ ὁ Δαβὶδ· κυνύμιν δὲ εἶναι μῦτα ἀγρία καὶ ἀδριάντροπος καὶ ὀρνυκτὴ· κατέφαγε δὲ εἶπε καταχρηστικῶς, ἀντὶ νὰ εἰπῇ κατεδάχκα· νεν. (2)

„ Καὶ βάτραχον καὶ διέφθειρεν αὐτούς.

Ὁ Θεός, λέγει, ἔδωκεν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσος „ Ὅτι τῇ προσάγματι τοῦ Μωϋσέως τῆς τοῦ ὕδατος φύσεως εἰς αἷμα τραπίσιν, ὡς ἐ τοὺς ἰχθύας εἰς σαρκώδη παχύτητα, τοῦ ὕδατος μετατεθέντος, διαφθαῖναι· τοῖς δὲ Ἑβραίοις ἀγνωστοῖς τὸ θῆδος, αἷμα οὐκ ἔν· ὅθεν ἔσχεν ἡ μαγανεία· καὶ ἐν τῇ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις εὐρισκομένη ὕδατι, τὸ αἱματωδες εἶδος παρασφίσασθαι.

(2) Ὁ δὲ Σολομὼν ἐν τῇ Σοφίᾳ γράφει, ὅτι ἐξανάτρενε αὐτοὺς· „ Οὐς ἀκρίδων ἐ μὲν ἀπέκτεινε δῆγματα, ἐ οὐχ· εὐρέθη ἵαμα τῇ ψυχῇ αὐτῶν· (Σοφ. 15'. 9.) λέγει δὲ ὁ Ὀριγένης „ ἵνα δὲ παραστήσῃ ὁ λόγος τὸ ἀναιδὲς τῆς κατὰ τὴν κυνέμιν μάλιστα, εἰς ἀναιδῆ ζωᾶ συνέλαβε ἐ ὅμοῦ ὠνόμασε· κυνὲς δηλαδὴ ἐ μῦτα.

ους πλῆθος βατράχων· οἱ ὅποιοι ἐφθίρουν αὐτούς
δαγκάνοντες, καὶ τὰ φαγητάτων μολύνοντες, καὶ γε-
μίζοντες αὐτὰ ἀπὸ κάθε λογῆς ἀηδίας, καὶ σιγχα-
μερότητα. (1)

46 : „ Καὶ ἔδωκε τῇ Ἐρυσίβῃ τοὺς καρ-
„ ποὺς αὐτῶν, καὶ τοὺς πόνους αὐ-
„ τῶν τῇ Ἀκρίδι.

Ἀγκαλὰ καὶ ἡ ἐρυσίβη δὲν φαίνεται νὰ συ-
ναριθμῆται ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν μὲ τὰς πληγὰς τῆς
Αἰγύπτου, ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτὴ μέσα εἰς ἐκεῖ-
νας συμπεριλαμβάνεται. διὰ τὴν τῆς ἀκρίδος, περὶ τῆς
ὁποίας γράφει ὁ Μωϋσῆς, τὸ νερὸν γέννημα, ὀνο-
μάζεται ἐρυσίβη· ἡ ὁποία καὶ βροῦχος λέγεται· ἔ-
τι γὰρ ὁ Ἀκύλας τὴν ἐρυσίβην, βροῦχον ὠνόμασε·
(κατὰ τινὰς δὲ, βροῦχος εἶναι ἡ ἀκρίδα, ὅπου δὲν
ἔχει πτερὰ·) καρποὺς δὲ ὀνομάζει, ἔλους τοὺς τῆς
γῆς· τοὺς ἰδίους δὲ ὀνομάζει καὶ πόνους, διὰ τὴν μὲ
πόνον γεωργοῦνται· ὁ γὰρ δὲ κατὰ τὸν ἀριθμὸν πλη-
γῇ, ἦτον ἡ τῆς ἀκρίδος ὁ δὲ Προφήτης Ἰωήλ, ἄλλο
λέγει πῶς εἶναι ὁ βροῦχος, καὶ ἄλλο ἡ ἐρυσίβη εἰ-
πών· „ Καὶ ἡ ἀκρίς, καὶ ὁ βροῦχος, καὶ ἡ ἐρυσί-
βη, καὶ ἡ κάμπη (Ἰωήλ. β. 25.) (2)

47 : „ Ἀπέκτεινεν ἓν χαλάζην τὴν ἄμπελον
„ αὐτῶν· καὶ τὰς συκαμίνους αὐτῶν

„ ἐν τῇ πάχυνι·

Ἀπενέκρωσε, λέγει, ἡ πληγὴ τῆς χαλάζης
τὰ ἀμπέλεια πῶν Αἰγυπτίων, καὶ δὲν τὰ ἄφησε νὰ
καρπογονήσουν· ἐβδόμη δὲ κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ἡ
τὸν ἡ πληγὴ αὕτη· ἡ δὲ πληγὴ τῆς πάχνης, ἀγκαλὰ
καὶ δὲν ἰσορῆται ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν ἐν τῇ Ἐξόδῳ,
ἀλλ' ὅμως συμπεριλαμβάνεται μαζί μετὴν χαλάζαν·
διὰ τὴν ἀπὸ τὴν χαλάζαν ἔλαβεν ἡ πάχνη τὴν σύστα-
σίν της, ἥτις ἐφθίρει τὰς συκαμίνους· πολλοὶ δὲ συ-
καμινέαι εὐρίσκονται εἰς τὴν Αἴγυπτον· ἐπειδὴ τὰ δέν-
δρα τῶν συκαμίνων πληθύνουν μάλιστα εἰς τοὺς ζε-
σοὺς τόπους, ὅποιοι εἶναι καὶ ἡ Αἴγυπτος· καθὼς
δὲ τὸ χαλάζι εἶναι φθαρτικώτατον τῶν ἀμπέλων· ἐτι
καὶ ἡ πάχνη εἶναι φθαρτικώτατη τῶν συκαμίνων· ἄλ-
λοι δὲ ἐρμηνεύονται τὰς συκαμίνους, συκομορφοὺς ἡρ-
μηνεύσαν κατὰ τὸν Θεοδώρικον. (3)

48 : „ Καὶ παρέδωκεν εἰς χαλάζαν τὰ
„ κτήνη αὐτῶν, καὶ τὴν ὑπαρξίν αὐ-
„ τῶν τῷ πυρὶ.

Τὸ χαλάζι καταφερόμενον μαζί μετὰ φωτί-
αν εἰς τὴν Αἴγυπτον, πρῶτον μὲν ἀπὸ ἑλα-
νέκρωσε καὶ ἐξήραινεν τὰ ἀμπέλια, καὶ τὰς συκαμίνους·
ἐπειδὴ καὶ τὰ φυτὰ αὐτὰ δὲν εἶχον δύναμιν νὰ ἀν-
τισταθοῦν καὶ νὰ φυλαχθοῦν ἀπὸ τὴν πύλην καὶ τὸ
κτύ.

- (1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης ἡ τῶν βατράχων ἡ γένεσις, οὐκ ἀκολουθίᾳ τινι φύσεως νεοημισμένη πρὸς τοσοῦτον ἐχέθη
πλῆθος· ἀλλ' αὐτὸ τὸ πρόσαγμα (τοῦ Θεοῦ) τῆς τῶν βατράχων συστάσεως τὴν ἀναφανέσαν τότε τοῦ ζῴου
φύσιν ἐκαινοτόμησε, καὶ τὸ Αἰγύπτιον ὕψος τοῖς θηρίοις τοῦτοις κατὰ τὰς οἰκήσεις ἐνοχλοῦντες κατεφείρετο·
δίδωσι δὲ ἡ ἰσορία περὶ τοῦ βατράχου, ὅτι ἀποχερσώθεις, καὶ ἔξω ὕδατος γενόμενος, δηλητήριον γίνεται φάρμα-
κον, ὥστε αὐτὸν ἐνδακόντα, παραπλήσιον ποιῆσαι ἐχίδνῃ καὶ ἀσπίδι· ὁ δὲ χερσαῖος βάτραχος φρύννος ὀνομάζεται
περὶ οὗ γράφει ὁ Συνέσιος· „ Ἀσπίδα, φρύνον, ὄφιν, καὶ λαδικέας περιέφυγε, καὶ πάλιν λαδικέας· καὶ Ἰωάννης
ὁ Γεωμέτρης· ἐν τοῖς τετρασέχοις· „ Φρύνον Γέρον ἰδὼν καλίνορτος ἀπέστη·
(2) Λέγει δὲ ὁ Ὀριγένης, οὐ πάσας τὰς πληγὰς ὠνόμασε· τὴν τρίτην γοῦν καὶ ἑκτὴν καὶ ἐνάτην ἀπεσιώπησε μά-
στιγα· τουτέστι τοὺς σκνίπας, τὰς φλυκταῖνας, καὶ τὸ σκότος· ἀντὶ δὲ τούτων τὴν ἐρυσίβην εἶπε καὶ πάχνην· ἐ-
ρυσίβη δὲ κατὰ τινὰς ἔστιν, ἡ κονιορτώδης φθορὰ τοῦ σίτου, ἡ τὸ ἐπικαθίζον τοῖς καρποῖς παχυνῶδες, καὶ διαφθεί-
ρον αὐτούς.
(3) Ὅθεν συκαμινέαι καὶ συκομορέαι, ἓν καὶ τὸ αὐτὸ γένος δένδρου εἶναι, ἀγκαλὰ καὶ εἶδη συκαμινέων ἢ συκομορέων
εἶναι διάφορα.

κτύπημα τοῦ χαλαζίου· ἔπειτα ἐκτύπη τὸ χαλάζι τὰ κτήνη, καὶ ὅσα ζῶα ἐβόσκοντο εἰς τοὺς κάμπους· διὰ τί αὐτὰ εἶχον ὀλίγην φυσικὴν δύναμιν, νὰ βρασάσουν τὴν πληγὴν τοῦ χαλαζίου· ταυταῖον δὲ, τὸ χαλάζι ἐφθείρεα κάθε χορτάρι· κάθε δὲ δένδρον ἐφθείρεν ἢ φωτιά, ὅπου ἦτον ἀνακατωμένη μετὰ τὸ χαλάζι· καὶ ἦτον ἀληθῶς ἕνα φοβερὸν τέρμασιον· δηλαδὴ τὸ νὰ ἦναι ἐνωμένη ἡ φωτιά μετὰ τὸ νερόν· δύο πρᾶγματα ἐναντία, καὶ κατὰ φύσιν μαχόμενα· ὑπάρξιν δὲ ὀνομάζει, τὸν πλοῦτον τῶν Αἰγυπτίων· ἦτοι τοὺς καρποὺς καὶ τὰ φυτά· πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι ἀρχαῖα καὶ ἡ πληγὴ τοῦ χαλαζίου ὁμοῦ καὶ τῆς φωτὸς ἐχάλασε κάθε βλάστησιν καὶ δένδρον, ὡς ἰσορεῖται· ὅμως ἔμειναν καὶ κάποια δένδρα καὶ βότανα, τὰ ὁποῖα ἔφαγεν ὕπερον ἢ ἀκρίδα ἢ ἐλθοῦσα μετὰ τὴν φλογίζουσαν χαλάζαν· περὶ τῆς ὁποίας γράφει ὁ Μωϋσῆς, „Καὶ κατέδετα (ἡ ἀκρίς)· πᾶν τὸ περισσὸν τῆς γῆς τὸ καταλειφθὲν, ὃ κατέλειπεν ἡμῖν ἡ χαλάζα καὶ κατέδετα πᾶν ξύλον τὸ φυόμενον ἡμῖν ἐπὶ τῆς γῆς (Ἐξ. 10. 5.)· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐδῶ καθολικῶς εἶπεν, ὅτι παρέδωκεν εἰς χαλάζαν τὰ κτήνη αὐτῶν καὶ τὴν ὑπαρξίν· ἐπειδὴ πλὴν ὀλίγων ὅλα τὰ φυτὰ ἐφθάρησαν ἀπὸ τῆς χαλάζαν.

49 : „Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς ὀργὴν
 „ θυμοῦ αὐτοῦ, θυμὸν καὶ ὀργὴν
 „ καὶ θλίψιν ἀποστολὴν δι' Ἀγγε-
 „ λων πονηρῶν·

Ὀργὴν μὲν πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐδῶ, τὴν

σφοδρότητα καὶ ὑπερβολὴν τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ· θυμὸν δὲ καὶ ὀργὴν καὶ θλίψιν, πρέπει νὰ νοήσωμεν τὰς τιμωρίας· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν θυμῶνεται ἡθυμὸν θέλει νοήσης τὰς ἐλαφροὺς παιδείας αἵτινες ὀλίγον παιδεύουσι τοὺς ἁμαρτάνοντας, ὀργὴν δὲ, τὰς βαρεῖαι· καὶ δυνατὰς παιδείας, αἵτινες δυνατὰ παιδεύουσι τοὺς ἁμαρτάνοντας· θλίψεις δὲ θέλει νοήσεις τὰς παιδείας, ὅπου ἀκόμη δυνατωτέρα παιδεύουσιν αὐτοὺς· ταύτας δὲ τὰς παιδείας ἀπέσειλε, λέγει, ὁ Θεός, διὰ μέσου τῶν Ἀγγέλων τῶν πονηρῶν· οἵτινες λέγονται πονηροί, ὅχι φυσικῶς οὐδὲ προαιρετικῶς κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἀλλὰ διὰ τί προξενοῦσι πόνον, μετὰ τὸ νὰ ὑπηρετοῦσιν αὐτοὶ εἰς τὰς τιμωρίας τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν πονηροὺς Ἀγγέλους ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς παιδαγωγικούς. (1)

50 : „Ὡδοποίησε τρίβον τῇ ὀργῇ αὐ-
 „ τοῦ·

Ἐκαμε, λέγει, ἐρίταν ὁ Κύριος μετὰ τὴν ὀργὴν του, ἵνα δι' αὐτῆς ἔρχεται ἐναντίον εἰς τοὺς κληροκαρδίου Αἰγυπτίους· αὕτη δὲ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ πρότερον ἦτον ἡσυχος καὶ ἀκίνητος, διὰ τὴν ὑπερβαλλούσαν φιλανθρωπίαν του· διότι τὸ ὠδοποίησεν, ἀρχαῖα καὶ εἶναι σύνθετον ῥῆμα, ἔχει ὅμως σημασίαν ἀπλοῦ ῥήματος· ὃ νοεῖται καὶ ἄλλως κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὅτι ἔκαμε ἐρίταν ὁ Θεός εἰς τὴν ὀργὴν του· ἦτοι εἰς τὸν Ἀγγέλον, ὅπου ὠλόθρευε τὰ πρωτότοκα· διὰ νὰ μὴ κλίνη εἰς τὰ ὀσκητικὰ τῶν Εβραίων, τὰ ὁποῖα ἦτον σηματοδευμένα εἰς τὰ ἀνώφλια μετὰ τὸ αἶμα τοῦ προβάτου· ἀλλὰ διὰ νὰ πε-

ρι-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Σύμμαχος, καθαρώτερα εἶπε „Δι' Ἀγγέλων πονηρῶν· ἡ γὰρ κακώσεως ἐπιφερόντων· καὶ τοιούτων λεγομένων, ὡς πρὸς τὴν τῶν πασχόντων διάθεσιν· καθὼ καὶ ἡμέρα πονηρὰ ἢ τῆς κρίσεως λέγεται, ὡς ἀναγκῶν καὶ πόνων τοῖς ἁμαρτωλοῖς γέμουσα κατὰ τὸν Ἡσύχιον· τοιοῦτον καὶ τὸ παρ' Ἡσαΐα· „Ἐγὼ Κύριος ποίω ἐρήνην καὶ κτίζω κακὰ· ἵνα εἴπῃ· καὶ εἰρηνεύειν ἐὼν, καὶ πολεμεῖσθαι συγχωρῶν· ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ λζ΄. Ψαλμοῦ φαίνεται ὅτι Ἀγγέλους πονηροὺς ἐννοεῖ τοὺς Δαίμονας· οὕτω γὰρ φησι προκειμένου ῥητοῦ· ἢ Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με· ἥδη δὲ καὶ οἱ τὰς κολάσεις διακονοῦντες κατὰ τῶν εὐσεβῶν πονηροὶ Δαίμονες, αἵ τε ὑπηρετικαὶ δυνάμεις τοῦ Θεοῦ, αἱ τοιαῦται καὶ ὀργὴ καὶ θυμὸς ὀνομάσθησαν· οὕτω γοῦν εἰρηται τό· „Ἀπέστειλεν ἐπ' αὐτοὺς ὀργὴν καὶ θυμὸν, ἀποστολὴν δι' Ἀγγέλων πονηρῶν· Πλὴν εἴτε τοὺς ἀγαθοὺς Ἀγγέλους νοήσωμεν ἐδῶ, εἴτε τοὺς πονηροὺς Δαίμονας, δὲν ἁμαρτάνομεν· καθότι καὶ οἱ δύο παιδεύουσι καὶ τιμωροῦσι κατὰ

ριπατῶ εἰς τὰ ὀσπήτια τῶν Αἰγυπτίων, τὰ ὅποια ἦτον ἀσημειώτα· τοῦτον γὰρ τὸν Ἀγγελον θέλεις νοήσαι ὀργάν· Θεοῦ, ὡς ὑπερέτην αὐτῆς. (1.)

„Καὶ οὐκ ἐφείσατο ἀπὸ θανάτου τῶν ψυχῶν αὐτῶν.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἦτον ἡ δακτύλη πληγὴ τῶν Αἰγυπτίων· δὲν ἐλυπήθη, λέγει, οὐδὲ ἐσυζάλη ὁ Θεός· ὁπὸ τὸν θάνατον τῶν ψυχῶν τοὺς· ἦθουν ἀπὸ τὸ νὰ θανατόνη τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων· ἢ καὶ ἄλλως, ψυχὰς θέλεις νοήσεις τὰ πρωτότοκα παιδία, ὡς ἰσόψυχ· ὅντα εἰς τοὺς γονεῖς των, διὰ τὴν εἰς αὐτὰ πολλὴν ἀγάπην τοὺς· οὐκ ἐφείσατο δὲ εἶτα ἦτοι· δὲν ἐλυπήθη οὐδὲ ἀκριβεύθη τὰ πρωτότοκα· ἐπειδὴ καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „Κύριος ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτῳ ἀπὸ πρωτοτόκου Φαραὼ τοῦ καθήμενου ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἕως πρωτοτόκου τῆς αἰχμαλωτίδος τῆς ἐν τῷ λάκκῳ, καὶ ἕως πρωτοτόκου παντός κτηνούς (Ἐξ. ιβ. 29.)

„Καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν εἰς θάνατον

„συνέκλεισε.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἦτον ἡ πέμπτη πληγὴ καὶ τῶν Αἰγυπτίων, ὅταν, εἰς μὲν τὰ κτήνη τῶν Αἰγυπτίων ἔπεσε θάνατος, ἀπὸ δὲ τὰ κτήνη τῶν Ἑβραίων, καὶ ἐνὶ δὲν ἐθανάτωθη. „Ἐτελεύτησέ, φησι, πάντα τὰ κτήνη τῶν Αἰγυπτίων· ἀπὸ δὲ τῶν κτηνῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, οὐκ ἐτελεύτησεν οὐδὲν (Ἐξ. θ. 6.) τὸ δὲ συνέκλεισε δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ συνέσφιγγεν αὐτὰ, ὥς ὅπου νὰ μὴν ἡμποροῦν νὰ φύγουν· ἦτοι ἐθανάτωσεν αὐτὰ. (2.)

51 : „Καὶ ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, ἀπαρχὴν παντός πό-
νου αὐτῶν ἐν τοῖς σκηνώμασι χαίμ.

Πρὶν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει δευτέρου τὸν λόγον τῶν πρωτοτόκων· ἐπειδὴ ἡ πληγὴ αὕτη ἦτον ἡ μεγαλύτερα καὶ ὀριμυτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας· ἀπαρχὴν δὲ ὀνομάζει, τὸ ἐξαιρέτον καὶ τιμιώτερον ἐθανάτωσε, λέγει, πᾶν πρωτότοκον· ἦτοι τὰ τιμιώτερα ἀπὸ τοὺς πόρους τῶν Αἰ.

προσαγὼν Θεοῦ· ἀλλ' οἱ μὲν ἀγαθοὶ Ἀγγελοὶ τιμωροῦσι πρὸς τὸ συμφέρον· διὰ σωφρονισμὸν καὶ σωτηρίαν τῶν τιμωρουμένων ἀμαρτωλῶν· καὶ ὅχι μὲν κακὴν γνώμην καὶ προαίρεσιν· οἱ δὲ Δαίμονες τιμωροῦσι μὲν κακὴν γνώμην καὶ ὅχι διὰ σωφρονισμὸν καὶ σωτηρίαν τῶν τιμωρουμένων, ἀλλὰ διὰ νὰ προξενήσουσιν εἰς αὐτοὺς γογγυσμὸν καὶ ἀπελπισίαν ὡς λέγουσιν οἱ Θεολόγοι.

- (1) Ἄλλος δὲ ἐρμηνεύει οὕτω τὸ ὡδοποίησε· Πρὸ τούτου μὲν οἱ οἰκτιρτικοὶ τρόπον τινα, ἀπέκλειον τὴν ὁδὸν τῆς ὀργῆς τοῦ καὶ ἡρεμεῖν αὐτὴν ἐποιοῦν· νῦν δὲ συσείλας τοὺς οἰκτιρτικούς, παρέσχεον ὁδὸν τῇ θυμῷ βαδίσαι, κατὰ τὰ τῶν σκληρονομήτων Αἰγυπτίων· καὶ ὡς περ ἐδοῦ ὑπηρετισμένης, ἡδίστης οἱ ἐδιδόντες παρίασιν· οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἐξέτατα καὶ εὐκόλως τὴν οἰκείαν ὀργὴν αὐτοῖς ἐπὶ νενέγκεν, ἐν μιᾷ ῥοπῇ πάντας τιμωρησάμενος· κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, τὸ ὡδοποίησε νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ὁδὸν ἐποίησε τῇ κατὰ τῶν Αἰγυπτίων ὀργῇ· τοῦτέστιν, οὐχ ὡς ἔτυχεν ἐκονόμησε τὰ τῆς ὀργῆς, ἀλλ' ὁδὸν καὶ τάξει χρησάμενος· διὰ τοῦτο πρότερον ἀπὸ τῶν κτηνῶν ἤρξατο, ἔτι τῶν λογικῶν φειδόμενος· ἔπειτα καὶ αὐτῶν ἤψατο· καί γε τῆς ὀργῆς, τὸ μὲν, ἡπέλησε· τὸ δὲ, ἀνετίνατο· τὸ δὲ, βίᾳ κατέσχε· τὸ δὲ, ἐπὶ νενέγκεν· ὁμοίως καὶ τῇ πληγῇ παιδεύων, καὶ τῇ ἀπειλῇ, καὶ ὡδοποιῶν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ δι' ὑπερβολὴν ἀγαθότητος· ἀπὸ μὲν τῶν ἐλαττόνων ἀρχόμενος, ὥς μὴ δευθῆναι τῶν σφοδροτέρων· παιδεύων δὲ καὶ τοῖς μείζουσιν, εἰ πρὸς ταῦτα ἐκβιάσθῃ· ὅπως ἀκολουθίαν χρηστότητος καὶ νομοθετεῖ πρότερον· εἶτα διακελεύεται· ὑποσχίνεται, ἀπειλεῖ· δειδύκει· ἐπανατείνεται· κατέχει· ἀπειλεῖ πάλιν· ὅταν ἐκβιάσθῃ, πληγὴν ἐπάγει· καὶ ταῦτα κατὰ μικρὸν, χάραν ὑπανείγων ταῖς διωρθώσεσιν· ὁ δὲ Θεοδότης λέγει· „Ὁδοποίησεν ἀντὶ τοῦ ἐκάλυψεν ἡ φιλευσθεπία τὴν τιμωρίαν· ἀλλ' ἔδωκε χάραν τῇ δικαίᾳ παιδείᾳ.
- (2) Ὁ δὲ Ἐριγένης λέγει· „Κατὰ δὲ τὸν τοιολογίαν, ἀναιρεῖ τὰς ἀμαρτωλὰς ψυχὰς ὁ Θεός, ἐπαγαγὼν αὐτὰς τὸν ἐπὶ καταλύσει τῆς μοχθηρᾶς ζωῆς θάνατον, ἵνα ζῆνέποιήσῃ· καὶ συγκλείει τὰς ἀλόγους αὐτῶν διωγμούς, κτήνη λεγομένας, εἰς τοῦτον τὸν θάνατον· ὥς ἀποβαλεῖν τὴν φαύλην ζωὴν, καὶ τὴν ἐμπαθεῖ κίνησιν.

Αἱ γυπτίαι· πόρον δὲ ὀνομάζει, τὰ κτήματα αὐτῶν· ἐπειδὴ καὶ μὲ πόρον καὶ κόπον ἀποκτώνται· κτήματα δὲ πάλιν ὀνομάζει τὰ τέκνα των, πλατυτέρως λαμβανομένου τοῦ ὀνόματος τῶν κτημάτων, κατὰ τὸ π' Ἐκτεσάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ. (Γέν. δ. 1.) ἦτοι ἐγέννησεν υἱὸν σκηνώματα δὲ Χάμ, ἧτον ἡ Αἴγυπτος· διὰ τί ὁ Βασιλεὺς Αἴγυπτος, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ὀνομάσθη ἡ Αἴγυπτος, εἶχε πρόκαπτον τὸν Χάμ, ὅστις ἦτον ἕνας ἀπὸ τούτων υἱῶν τοῦ Νῶε· ὥς οὐ αὐτὸς τόπος ὀνομάζεται καὶ γῆ Χάμ, καὶ γῆ Αἴγυπτου, καὶ Αἴγυπτος· διότι πρῶτος ὁ Χάμ αὐτὸν τὸν τόπον ἐκατοίκησε· (1) πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἀπὸ τὰς δέκα πληγὰς τῶν Αἱγυπτίων, τὰς ἐπτά μόνον ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ἀφῆσας τοὺς σκνίπας καὶ τὰς φλυκτιδας, καὶ τὸ ψηλαρητὸν σκότος ὡς εἵπομαι· ἀπὸ τὰ ὅποια, τὰ δύο ἀναφέρει εἰς τὸν ρδ. Ψαλμόν. (2)

52: „Καὶ ἀπῆρεν ὡς πρόβατα τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἀνήγαγεν αὐτοὺς ὡς ποιμνιον ἐν ἐρήμῳ.

Ἐσῆκωσε, λέγει ὁ Θεὸς τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τῆν Αἴγυπτον, καὶ ὠδήγει αὐτὸν καὶ ἐφύλαττε μὲ τόσῃ ἐπιμέλειαν, καθὼς ὁ βοσκὸς ὠδηγεῖ καὶ φυλάττει τὸ ποιμνιον καὶ τὰ πρόβατά του. (3)

53: „Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐπ' ἐλπίδι, καὶ οὐκ ἐδειλίασαν.

Ὁδήγησε, λέγει, ὁ Θεὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅπως ἐγὼ ἤγαγον αὐτοὺς ἀπὸ τῆν Αἴγυπτον ἐν τῇ πρώτῃ νυκτί, καθὼς εἶναι γεγραμμένον „Ἐκείνη ἡνύχ αὕτη προφυλακὴ Κυρίου· ὥς πᾶσι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, εἶναι εἰς γενεὰς αὐτῶν. (Ἐξ. ιβ. 42.) ἐπ' ἐλπίδι δὲ αὐτοὺς ὠδήγησε τῇ τῆς ἐπαγγελίας τῆς πρὸς τὸν Ἀβραάμ, κατὰ τὸν Ἡσυχιον· εἶπε γὰρ πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός, „Γινώσκων γνώση, ὅτι πόροισιν ἔσει τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ· καὶ δουλώσουσιν αὐτοὺς, καὶ κακώσουσιν αὐτούς, καὶ ταπεινώσουσιν αὐτούς ἐπὶ τετρακόσια· τὰ δὲ ἔθνη, ἃ ἔαν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγὼ μετὰ δὲ ταῦτα ἐξ-λεύσονται ὡς μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς. (Γέν. ιβ. 13.) λέγει δὲ, ὅτι

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, ἐπεὶ πνευματικῆς Αἴγυπτος καλεῖται πᾶς ὁ περιγεῖτος τόπος, οἱ ἐν τούτῳ διατρέβοντες, Αἱγύπτιοι προσαγεύονται· χάριτι οὖν Θεοῦ, τούτων τῶν Αἱγυπτίων τὰ πρῶτα γεννήματα τῆς ψυχῆς, ἀναιρεῖται, ἄγνοια καὶ κακία τυγχάνοντα· πρὸ γὰρ τῶν ἀρετῶν καὶ γνώσεων, τῶν ἀφελίμων τέκνων τῶν διανοιῶν, κακία καὶ ἄγνοια ὑφίστανται· ἀλλὰ καὶ παντὶ τῷ κατὰ τέχνην ἢ ἐπιστήμην ἐνεργούντι, οὐκ εὐθὺς τὸ εὖ ποιῆσαι παραγίνεται, ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐπιλήπτως ἐνεργῆσαι· ἀναιρεῖται οὖν εἰκότως ἀπαρχὴ πάντος πόνου, ὡς φαύλη· ὅτι δὲ περὶ ψυχῶν τὰ λεγόμενα σώμασι συμπεπλεγμένων, ὅλον ἀπὸ τοῦ προσκείμεθαι, ἐν τοῖς σκηνώμασι· σκηνώματα δὲ ψυχῶν, τὰ σώματα.

(2) Ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει „Πολλὴ περὶ τοὺς παιδευομένους ὁ Θεὸς φιλανθρωπία κέχρηται· ἀπὸ τῶν ἐλαττωμένων ἀρχόμενος, ὥς εὐφρονοσθέντας κερδαίνει τὰ μείζονα· διὰ τοῦτο τὰ κτήνη πρότερα τῶν Αἱγυπτίων συνέκλεισεν εἰς θάνατον· ἀναισθητοὺς δὲ εὐρὼν, ἐπάταξε τὰ πρωτότοκα· ὥς, οὐκ ἂν τὴν τῶν πρωτοτόκων ἐπήγαγε πληγὴν, εἰ τῷ θανάτῳ τῶν κτηνῶν εὐφρονοσθέντες ἀνέντηλιν· ὁ δὲ Θεοδωρὸς λέγει „Τὸ δὲ πάντος πόνου, ἵνα εὖ πᾶν κατὰ καρπὸν αὐτῶν· ἀντὶ τοῦ, πάντων τῶν προσόντων αὐτοῖς τὰ πρωτότοκα ἀνείλεν· οὐκ αὐτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν κτηνῶν, δὲ πρὸς ἡν αὐτοῖς· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρή.)

(3) Ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει, ὅτι πρῶτον ὁ Θεὸς ὡς πρόβατα ἀπῆρε τοὺς Ἑβραίους, καὶ ἔπειτα ἐνώσας αὐτοὺς, ποιεῖ ποιμνιον ἐν· ἀκολουθῶν δὲ ἐπιφέρει ταῦτα· „Καὶ ἡμεῖς τοῖσιν, ὅσον ἐπιτακτὸ συναγόμεθα, τηροῦμεν τὸ τῆς ποιμνικῆς μυστήριον· ὅτε δὲ ἀμελοῦμεν τῶν συνάξεων, μιμούμεθα τὰ ἀποσκοριζόμενα καὶ ἀπαίροντα τοῦ Ποιμνίου πρόβατα· καὶ δύνανται καθ' ἡμῶν τῶν διασκορυσθέντων εἰ ἐχθροὶ καὶ τὰ θηρία τὰ ἐνεδρεύοντα· εἰ λύκοι, ὡς μανθάνομεν ἀπὸ τῶν ποιμενικῶν, ἔαν ποτε ἐπιθῶνται ποιμνί, οὐ δύνανται ἐπιτίθεσθαι αὐτῇ συναγωγῇ· ἀλλ' ἐπιτιροῦσι πού πρόβατον ἀπονέμεται, καὶ κείνῳ ἐπιβουλεύουσιν· εἴπερ οὖν καὶ ἡμεῖς βουλεύμεθα μὴ ἐπιβουλεύεσθαι παρὰ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, μὴ καταλείπωμεν τὴν συναγωγὴν· ἀλλὰ συνεχώμεθα ἐπιτακτὸ, τιμῶντες τὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμέραν, ἵνα συναχθῇ ὁσὺν Χριστοῦ πρὸς ὁσὺν, καὶ ἀρεμονία καὶ φιλίαι καὶ μετὰ καὶ ἐξ ἡμῶν καὶ δὲ καὶ τῶν ἄλλων· ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι σῶμα Χριστοῦ ἔσε; καὶ ἀναγκαῖον τοῦτο συναγεσθαι, ἵνα μὴ λέγῃ περὶ ἡμῶν ὁ Χριστὸς· διεσκορπίσθη πάντα τὰ ὅσα μου.

M

ὅτι δὲν ἐφοβήθησαν οἱ Ἑβραῖοι : δηλαδή κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν εὐγῆκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον· ἐπειδὴ ὕψερρον, καὶ πολλὰ ἐδειλίασαν. (1)

„Καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐκάλυψε
„θάλασσα·

Τοῖς ἐχθροῖς, λέγει, τῶν Ἑβραίων : ἦτοι τοὺς Αἰγυπτίους, ὁποῦ ἐκυνήγουν αὐτοὺς, ἐσχέπασεν ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω· ἡ γὰρ αὕτη θάλασσα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τούτοις μὲν παρέσχεν ὁδόν, ἐκείνους δὲ τοῖς κύμασιν ἔχωσεν.

54 : „Καὶ εἰσῆγαγεν αὐτοὺς εἰς ὄρος ἅγιον
„γιασματος αὐτοῦ·

Ἀφ' οὗ ἐδιηγῆθη ὁ Δαβὶδ τὰ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ γενόμενα θαύματα, ἀπεσιώπησεν, ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἔρημον, μετὰ τὸ νὰ ἐπροδιηγῆται αὐτά· ὅθεν τῶρα διηγείται περὶ τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας· ὅρος δὲ λέγει ἐδῶ τὸ Σιών, ὡσανύ· ὁποῦ τοῦτο ἦτον ὀνομαστότερον ἀπὸ ὅλην τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· ὅρος δὲ ἁγιάσματος ἦτον αὐτό· ἐπειδὴ καὶ ἦτον ἀφιερωμένον εἰς τὴν Κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ· ταύτην γὰρ τὴν Κιβωτὸν ὠνόμαζον ἁγίασμα· λέγεται δὲ τὸ αὐτὸ καὶ ὄρος ἅγιον διὰ τὴν ἁγιάσθη ἀπὸ τὴν ἐν αὐτῷ ἁγίαν Κιβωτόν.

„Ὅρος τοῦτο, ὃ ἐκτίσατο ἡ δεξιὰ
„αὐτοῦ·

Τὸ τοῦτο λέγει δεικτικῶς ὁ Δαβὶδ· διὰ τὴν φανερῶσιν, πῶς τὸ ὄρος Σιών, εἰς τὸ ὅποιον εὐρίσκοντο ποτὲ οἱ Ἑβραῖοι, ἦτον ἄλλο ἀπὸ τὸ Σιών· λέγει δὲ, ὅτι τοῦτο τὸ ὄρος Σιών ἀπόκτησεν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι ἡ ἀνδρία τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων· ὁ γὰρ Θεὸς ἐδίδωκεν ἀπὸ αὐτοῦ τοὺς κατοικοῦντας πρῶτον. (2)

55 : „Καὶ ἐξέβαλεν ἀπὸ προσώπου αὐ-
„τῶν Ἑθνη, καὶ ἐκληροδοτίσεν αὐ-
„τοὺς ἐν σχοινίῳ κληροδοσίας, καὶ
„κατεσκεπένωσεν ἐν τοῖς σκηνώμασιν
„αὐτῶν τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ·

Ὁ Θεὸς, λέγει, εὐχάρισται ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη, ὁποῦ ἐκατοίκουν αὐτὴν· ἦτοι τοὺς χαναναίους, τοὺς χεταίους, τοὺς φερεζαίους, τοὺς Εὐδαίους, τοὺς Ἀμορραίους, τοὺς Γεργεσαίους, καὶ τοὺς Ἰβουσαίους· ἐκληροδότησε δὲ ὅλην αὐτὴν τὴν γῆν εἰς τοὺς Ἑβραίους κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· λείπει δὲ τὸ ὡς· ἔχουν ὡς ἐν σχοινίῳ κληροδοσίας· εἶναι γὰρ καὶ ἐν ταῖς τοιοῦτον ἑλλείψεσι ἰδίῳ μυσταγωγούμενον κοντὰ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν· ἐπειδὴ μετὰ τοιοῦτον τρόπον· ἔχουν μετὰ σχοινίου γεω-

με-

(1) Ἴσως δὲ τὸ οὐκ ἐδειλίασαν ἐννοεῖται, ὅτι ὅταν οἱ Ἑβραῖοι εἶχον τὴν ἐλπίδα τῆς πρὸς τὸν Ἀβραάμ ἐπαγγελίας εἰς τὴν ψυχὴν τοὺς τετυπωμένην, καὶ ἐνθυμούντο αὐτήν, τότε δὲν ἐφοβοῦντο τοὺς ἐναντίους· καθὼς λέγει ἐδῶ· ὅταν δὲ ταύτην ἐξέβαλον ἀπὸ τὴν μνήμην τοὺς, καὶ δὲν ἠλπιζον εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τότε ἐφοβοῦντο καὶ ἐδειλίαζον, καὶ κατὰ τὸν Ἡσύχιον, οὐκ ἐδειλίασαν τὴν ἐρυθρὰν πεζεύοντες θάλασσαν, ἥτις αὐτῶν τοὺς ἐχθροὺς ἐπεκάλυψε, καὶ τάφος τὸ ὕδωρ ἐπεδραμὸν τοῖς Αἰγυπτίοις ἐγένετο.

(2) Ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει· „Κατὰ ἀναγωγὴν, ὄρος ἁγιάσματος ἐστὶν ἡ διηρημένη καὶ ὑψηλοτάτη ἀρετὴ καὶ γνώσις, εἰς ἣν γνωστὴς εἰσάγει ὁ μόνος τέλειος διδάσκαλος Ἰησοῦς, οὗ κτήμα πᾶσα ἀρίστη γνώσις, καὶ θεωρητικὴ τῆς ἀληθείας ἐξίς· ὅθεν καὶ οἱ ταύτας τὰς διαθέσεις κτῶμενοι, κτήματα Θεοῦ καλοῦνται. Καὶ ἐπεὶ οὖν εἰς τὸ ἀνω ὄρος εἰσάξει τὸ δεικνύμενον τῷ νῷ, καὶ ἐκβάλει τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἀπὸ τῶν ἐπαυρανίων· ἵνα σὺ κληρονομῇς βασιλείαν οὐρανῶν, ἀληθινὸς καὶ εὐγενὴς καὶ πνευματικὸς Ἰσραὴλ γενόμενος· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεὸς Θεοφάνης· „Οἱ διαβάλλοντες ὡς ἐρυθρὰν ἀκαταποντίστως τοῦ παρόντος βίου τὸν κλύδωνα, καὶ ὡς ἐν ἐρημῇ τῷ κόσμῳ τῷ Θεῷ λατρεύοντες καθαρῶς, εἰς τὸ ἅνω ἔρος καὶ τὴν ἐπουράνιον πόλιν εἰσάγονται· κατὰ ἄλλον δὲ ἐρμηνευτὴν· „Δεξιὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Κύριος, ὁ καὶ πάλαι προπορευόμενος τοῦ λαοῦ καὶ κατακληροδοτῶν αὐτοῖς τὴν ἐπηγγελμένην γῆν·

μετρικόν ἐμοίρασεν ὁ Θεὸς τὴν γῆν ἐκείνην, κατὰ ἀνάλογίαν καὶ ἰσότητά τὴν ἀρμόζουσαν εἰς τὴν κάθα φυλὴν· καθὼς καὶ ἕνας πατήρ μοιράζει τὴν περιουσίαν του, μὲ μέτρον ἀνάλογον εἰς τὸ κάθε τέκνον του· (1) ἄδικφορος δὲ εἶναι ἐδῶ ἡ σύνταξις τοῦ ἐκκληροδότησεν· ἀντὶ γὰρ νὰ εἴπῃ, ἐκκληροδότησεν αὐτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς· εἰς τὰ σκηνώματα λοιπόν καὶ κατοικίας τῶν ἐρημνέων Ἑθνῶν, ἐκατοίκισεν ὁ Θεὸς τοὺς Ἑβραίους.

- 56 : „ Καὶ ἐπείρασαν καὶ παρεπίκραναν
 „ τὸν Θεὸν τὸν ὑψίστον· καὶ τὰ μαρ-
 „ τυρία αὐτοῦ οὐκ ἐφυλάξαντο.
 57 : „ Καὶ ἀπέστρεψαν καὶ ἠΐξτησαν, κα-
 „ θὼς καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν.

Οἱ Ἑβραῖοι οἱ φερθέντες ὑπὸ Θεοῦ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἦγον παιδία, ὡς εἶπομεν, ἐκείνων τῶν Ἑβραίων, τῶν ὁποίων τὰ κόκκαλα ἔπεσαν εἰς τὴν ἔρημον· αὐτὰ λοιπόν, λέγει, τὰ παιδία τῶν Ἑβραίων ἐκείνων, ἐπείρασαν ὕστερον· ἤγουν ἐλυπησαν τὸν Θεόν· ἰδίᾳ τί ἔπεσον εἰς εἰδωλολατρείαν· γέγραπται γὰρ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Κριτῶν „ Καὶ ἀνέστη γενεὰ ἑτέρα μετ' αὐτοῦς, οἱ οὐκ ἐγνώσαν τὸν Κύριον· καί γε τὸ ἔργον, ὃ ἐποίησεν ἐν τῷ Ἰσραὴλ. Καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐλάτρευσαν τοῖς Βααλήμ· ἦτοι τοῖς εἰδώλοις. Κρι. β. 10.) Μαρτύρια δὲ ὁνομαζεῖ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, τὰς ἐχούσας διαμαρτυρίας· ἦτοι τὰς ἀναφαιρούσας τὰ λογία ταῦτα.
 „ Μαρτύρομαι ὑμῖν τὸν οὐρανὸν καὶ γῆν, καὶ τὰ ὁ-

μοια· ἀπέστρεψαν δὲ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ᾗθέτησαν αὐτὸν οἱ μεταγενέστεροι Ἑβραῖοι, μὲ τὸ νὰ ἐμνηθῇ-καν τοὺς πατέρας καὶ προγόνους αὐτῶν, οἵτινες ἐκα-μὲν τὸν χωνευτὸν μόσχον εἰς τὴν ἔρημον, καὶ εἰδο-λοάτησαν.

„ Μετεστρέψθησαν εἰς τόξον στρεβλόν.

Οἱ μεταγενέστεροι, λέγει, Ἑβραῖοι μεταστρά-φηκαν ἀπὸ τὴν εὐσεβείαν εἰς τὴν δυσσεβείαν, παρο-μοίως μὲ τὸ τραβῶν τοξίχην· το γὰρ εἰς ἐδῶ, εἶναι ἀντὶ τοῦ ὡς· καθὼς, λέγει, τὸ τραβῶν τοξίχην δὲν ρίπτει ἴσα καὶ ὀρθὰ τὰς σαΐτας· ἐτὶ καὶ ὄνομα τῶν τότε Ἑβραίων τραβῶντες δὲν ἐπρόβαλεν ὀρθὰ τὰ πε-ρὶ Θεοῦ νοήματα. (2)

- 58 : „ Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐν τοῖς βου-
 „ νοῖς αὐτῶν, καὶ ἐν τοῖς γλυπτοῖς
 „ αὐτῶν παρεζήλωσαν αὐτόν.

Ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἐσμίχον μὲ τὰ Ἑθνη, διὰ τοῦτο ἔμαθον καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν, ὡς λέγει ἀλ-λαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ· ὅθεν, ἐπειδὴ τὰ Ἑθνη ἐθυσία-ζον ἐπάνω εἰς τὰ βουνα, καὶ ἐλάτρευαν τὰ γλυπτά· ἦ-τοι τὰ εἰδῶλα· ἐτὶ καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἐποίησαν, θυσιάζον-τες εἰς τὰ βουνα καὶ εἰς τὰ εἰδῶλα λατρεύοντες· παρ-εζήλωσαν δὲ τὸν Θεόν εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ἔκαμαν αὐτόν νὰ παραζηλώσῃ· ἦτοι τὸν ἔκαμαν νὰ ὀργισθῇ δικαί-ως κατ' αὐτῶν, διὰ τὰ γλυπτά εἰδῶλα ὅπου ἐπρο-σκύνουν. (3)

59 : „ Ἡ-

(1) Τοὺς κληρούς δὲ καὶ τὰς διαμετρήσεις τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ἀκριβέστερον διδάσκει τὸ βιβλίον Ἰησοῦ τοῦ Ναυὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Εἴη δ' ἂν τόξον στρεβλόν, ψυχὴ διεστραμμένη· βέλη δὲ αὐτῆς, λογισμοὶ πονηροί· καὶ οὐκ ἂν ἀμαρτανῆς, τόξον στρεβλὸν ἔσθ' ἡ εἰς χεῖρας ἐλεύση τοῦ Διαβόλου· καὶ διὰ σοῦ, οὗτος ἂν ἐβῇ, τρώσῃ, εἰς ἀμαρτίαν προσκαλούμενος καὶ ἀπολύων τὰ βέλη τὰ πεπωρωμένα, χρώμενός σοι ὡς τόξον στρεβλὸν ἐπιτιθεῖν ἡκὴν εἰς χεῖρα αὐτοῦ τὴν σκολιὰν καὶ στρεβλὴν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Καὶ κεῖναι τείνουν τῆς δίκαιας τὴν εὐθύτητα διαφθείραν-τες, οὕτε ταῖς θείαις εὐεργεσίαις εἰς δέον ἐχρῶντο, καὶ βλάβης ἀποφεύγε τὰς τῆς ὠφελείας ἐλάμβανον ἀφεσμός.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπὶ πᾶσαν γὰρ κορυφὴν ὕψους τοῖς ἀκαθάρτοις ἔθεντο Δαίμονες, ὡς ὁ Περφρητης

59 : „ Ἦκουσεν ὁ Θεὸς καὶ ὑπερεῖδε, καὶ
 „ ἐξουθένωσε σφοδρὰ τὸν Ἰσραὴλ.

Ἦκουσε, λέγει ὁ Θεὸς τὴν διὰ τῶν ἔργων
 βρωσαν φωνὴν τῶν Ἑβραίων : ἦτοι τὴν ἀσίβειαν
 τους, καθὼς ἤκουσε καὶ τὴν φωνὴν τοῦ οἴματός
 τοῦ Ἀβελ, καὶ τὴν φωνὴν τῶν Σαδομίων καὶ τῶν
 Τομέρων : διὰ τί αἰτίδιαι ἁμαρτίαι, ἀποῦ καίμιναι ὁ
 ἄνθρωπος, αὐταὶ φωνάζουσιν ἐμπροσθεν τοῦ Θεοῦ
 κατηγοροῦσαι καίνον, ἀποῦ τὰς ἐργάζεται καὶ κα-
 τὰ ἄλλον δὲ τρόπον : ἰδίωμα εἶναι καὶ τοῦτο τῆς Πα-
 λαιᾶς Γραφῆς, τὸ νὰ λέγη ἐπὶ Θεοῦ, ὅτι ἤκου-
 σε : φανερόντι δὲ ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ὁ Θεὸς ἐκινή-
 θη εἰς : τὸ νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν : ὑπερεῖδε δὲ : ἤκου-
 ἐπαρέβλεψε καὶ ἀπεσφράφη καὶ ἐξουθένωσεν : ἤκου-
 εὐκαταφρόνητον ἔκαμε τὸν πρῶτον τίμιον λαὸν τοῦ
 Ἰσραὴλ : ἐπειδὴ παρέδωκεν αὐτὸν σκλάβον εἰς διόφο-
 ρα Ἑθνῶν τῶν ἀλλοφύλων, καθὼς ἰσορεῖ ἡ βίβλος τῶν
 Κριτῶν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

60 : „ Καὶ ἀπώσατο τὴν Σκηνὴν Σηλὴμ·
 „ σκηνώμα ὃ κατεσκενώσεν ἐν ἁν.
 „ Τραπεζοῖς.

Τὰ ῥητὰ ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα, ἰσοροῦν-
 ται εἰς τὴν πρώτην τῶν Βασιλειῶν, πῶς δηλαδὴ ἐ-
 σκλαβώθη ἡ Κιβωτὸς ἀπὸ τοὺς ἀλλοφύλους, καὶ
 πῶς οἱ Ἑβραῖοι κατεσφάχθησαν, καὶ αἱ πόλεις αὐ-
 τῶν ἐκυριεύθησαν : ἀπέβαλε, λέγει, ὁ Θεὸς τὴν ἐν
 Σηλὼμ σκηνήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκατεῖκε διὰ μέσου

τῆς Κιβωτοῦ διὰ τὴν, ἃν δὲν ἤθελαν ἀποβάλλειν αὐ-
 τήν, δὲν ἤθελε κυριευθῇ ἀπὸ τοὺς ἀλλοφύλους. λέγει
 δὲ, καὶ διὰ μέσου τῆς Κιβωτοῦ, κατεσκήνωσεν
 ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους : πρῶτον γὰρ, ὡς εἶπε-
 μεν, ἐν τῇ Σηλὼμ ἐκατοίκησεν ἡ Κιβωτὸς : ὕστερον δὲ
 ἐκατοίκησεν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ.

61 : „ Καὶ παρέδωκεν εἰς αἰχμαλωσίαν
 „ τὴν ἰσχύν αὐτῶν, καὶ τὴν καλλο-
 „ νήν αὐτῶν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν.

Ἰσχύν καὶ καλλονήν, τινὲς μὲν ὠνόμασαν,
 τοὺς πολεμικοὺς καὶ δυνατοὺς στρατιώτας τῶν Ἑβραί-
 ῶν : καλλὸν ὁμῶς εἶναι νὰ ὀνομάσωμεν ἔτι τὴν
 Κιβωτὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον : διὰ τὴν ἡ Κιβω-
 τὸς καὶ ἐνίσχυεν : ἦτοι ἐδυνάμουν τοὺς Ἑβραίους
 ἕως τότε, καὶ ἐκαλλώπιζεν αὐτοὺς αὕτη δὲ παρεδό-
 θη εἰς χεῖρας τῶν Ἀζωτῶν ἀλλοφύλων, οἵτινες ἀ-
 νήθεσαν αὐτὴν εἰς τὸ εἶδωλον αὐτῶν Δαγῶν.

62 : „ Καὶ συνέκλεισεν ἐν ῥομφαίᾳ τὸν
 „ λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν κληρονομίαν
 „ αὐτοῦ ὑπερεῖδε.

Κληρονομίαν Θεοῦ τοὺς Ἰσραηλίτας ὀνομά-
 ζει ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἔτι αὐτοὺς
 ὠνόμασεν, ἐπειδὴ ἦτον ἀπριερωμένοι εἰς μέγα τὸν
 Θεόν, ἐγενήθη, φησὶ, μερὶς Κυρίου, λαὸς αὐτοῦ.
 Ἰα-

Ἡσπῆφισιν : „ Ἐξεπάρνευσαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ αὐτῶν : ἐπὶ πᾶσι κορυφαῖς τῶν ἄνθρώπων ἐδυσίαζον, καὶ ἐπὶ τοῖς βου-
 νοῖς ἔθουν ὑποκάτω δρυὸς, καὶ λεύκης, καὶ δένδρου συσχιζάντος : ὅτι καλὸν σκέπη (Ἡσπ. δ' 12.)
 (1) Ἐν αὐτῇ γὰρ γέγραπται, ὅτι παρέδωκεν ὁ Θεὸς τοὺς Ἑβραίους, ποτὲ μὲν τοῖς Ἀμμανίταις, ποτὲ δὲ τοῖς
 Μωαβίταις : ἄλλοτε δὲ, τοῖς Μεδιναῖταις καὶ ἀλλοφύλοις : μάστιγι δὲ ἐδῶ φανερόντι ὁ Δαβὶδ τὰς πέντε στρα-
 πείας, αἵτινες ἔλαβον τὴν Κιβωτὸν, ὅταν ὁ Ὀρρι καὶ Φινεὺς τὰ παιδία τοῦ Ἡλὲ ἐσφράγησαν, καὶ ὁ Ἰσραὴλ ἐ-
 ξουθενώθη : ὁ δὲ Θεὸς λέγει : „ Νῦν ἀκοῦσαί, φησὶ, τὸ μὴ παραπέμψασθαι, κινηθῆναι δὲ : καὶ τοῦτο
 τὴν ἀκοὴν ἐνδείξασθαι : τί δὲ ἀκούσας ἐποίησεν : οὐκ ἐπήγαγε πληγὴν, ἀλλ' ὑπερεῖδε : πάσης δὲ τούτου χαλε-
 πώτερον μάλιστα, ὑπεροφθῆναι παρὰ Θεοῦ : μόνον γὰρ αὐτοῦ τῷ σφθαλμῷ σφάζομεθα : δεῖ τοίνυν ἡλικία ὑπεροφθῆ-
 ναι πεπόνθασιν : παρέδωκεν εἰς διαφόρους αἰχμαλωσίας : (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρή.)

Ἰακώβ, σθένισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ.
(Δευ. 15. 9.)

63: „Τοὺς νεανίσκους αὐτῶν κατέφαγε
„πῦρ, καὶ αἱ παρθέναι αὐτῶν οὐκ
„ἐπενδυσθῆσαν.

Περὶ τούτων ῥητῶς μὲν καὶ καθάρως δὲν ἀναφέρει ὁ Μωϋσῆς, καὶ αἱ παλαιότεραι τοῦ Δαβὶδ βιβλία ἀκόλουθον δὲ εἶναι, ὅταν ἐνείοντο εἰς πόλεις καὶ τὰ ὁσπῆτια τῶν Εβραίων ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, νὰ ἔμειναν μέσα εἰς τὰς πόλεις αὐτὰς καὶ τὰ ὁσπῆτια νεανίσκοι· ἤγουν νὰ παλικαρίζῃ, τὰ ὅποια ἀκόμη δὲν εἶχον γένουν σρατιῶται, καὶ ἔτι νὰ κατεκρήσαν ὁμοίως ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἔμειναν καὶ κόραι γυναῖκες, αἱ ὅποιαι μὲ τὸ νὰ ἐκάψαν, ἢ ἐσκληβώθησαν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, δὲν εἶχον ὀπίσω τινας, ὅπου νὰ τὰς κλαύσουν διὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν σκληρίαν· ἐπειδὴ οἱ πατέρες καὶ μητέρες καὶ συγγενεῖς αὐτῶν, ἄλλοι μὲν, ἐθανατώθησαν· μαζὶ ἄλλοι δὲ, καὶ ἐσκληβώθησαν. (1)

64: „Οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐν ῥομφαίᾳ ἔπεσον,
„καὶ αἱ χῆραι αὐτῶν οὐκ κλαυθθή-
„σονται.

Οἱ οὗτοι, λέγει, τοῦ Ἰσραὴλ Ἰσραὴλ, ὁ Ὁφθαλμὸς Φινεὺς, οἱ πῦρ εὐγῆκαν· μαζὶ μὲ τὴν Κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν πόλεμον, ἐφρονεύθησαν καὶ οἱ δύο ὁμοῦ ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων· τὸ δὲ οὐκ ἐκλαυθήσονται, εἰς ἀντί-
τι τοῦ, οὐκ ἐκλαυθήσαν, κατὰ ἀντιχρονισμόν· διότι αὐταὶ μὲ τὸ νὰ ἐφρονεύθησαν, ἢ ἐσκληβώθησαν, δὲν εἶχον τινας νὰ τὰς κλαύσουν· ἐπειδὴ αἱ πόλεις αὐτῶν καὶ πατρίδες ὁλοτελῶς ἐξολοθρευθήσαν, χωρὶς νὰ μείνη τινας συγγενῆς των. (2)

65: „Καὶ ἐξηγέρθη ὁ ὕπνῳ Κύριος.

Καθὼς, λέγει, ἐκεῖνος ὅπου κοιμᾶται, ση-
κονόμενος ἀπὸ ἀπὸ τὴν κλίνην τινάζει τὸν ὕπνον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς του· εἶξε καὶ ὁ Κύριος εἰς ὅλον τὸ ὕψερρον σηκωθείς διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν Ἰερὴν Κιβωτὸν καὶ τὸν λαόν του, ὃς τις τότε ἔλαβε τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν, ἀπέτιναξε τὴν μακροθυμίαν, ὅπου ἔδειξεν εἰς τὰ τόσα κακά, ὅπου ἔκαμαν εἰς ἐχθροὺς τῶν Εβραίων ἀλλόφυλοι ὕπνου γὰρ, τὴν μακροθυμίαν ἀνόμεσε κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ ἔγαγε τὴν ἐκδίκησιν καὶ τιμωρίαν.

„Ὡς δυνατὸς καὶ κεκραγαπάλῃκως ἐξ
„οἴνου.

Οἱ.

- (1). Ἄλλος δὲ λέγει, ἡ ἡ ἐργὴ τοῦ Θεοῦ ὡς πῦρ αὐτοὺς κατηνάλωσεν, ὡς νοεῖσθαι πῦρ τὸν ἀδόκητον ὄλεθρον· ὁ συνήθης δὲ ὁρῶν ἐπὶ ταῖς παρθεσίαις οὐκ ἐγίνετο, ἐκάσθη περὶ τὰ οἰκεία παροληκόμενον κακὰ, ἢ οὐδὲν αὐταῖς ἐπικουροῦντες κατὰ τὸν Δίδυμον· ὁ δὲ Ἰσχυρίης φησι, ἡ Νεανίσκους λέγει, τοὺς ἐν τῷ νόμῳ δυνατοὺς, οἱ τὸν τοῦ Γραμματεῖς, ἢ τοῦ Φαρμακίου, οἱ τινες ἐθαύρουν τὴν ἰσχίον τοῦ γραμματος· τοὺς αὐτοὺς κατέφαγε πῦρ ὁ πρὸς ἡμᾶς (τοῖς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανοῖς) Ζήλος, ὁρῶντας ὅτι χωρὶς ζυγοῦ νομικοῦ δικαιοσύμεθα· διὸ καὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰσραὴλ ἐλέγε· ἡ Ζήλος λήφεται λαὸν ἀπαιδευτὸν, ἢ ἵδν πῦρ τοὺς ὑπερπαιδευτοὺς ἔδεται.
- (2). Ἐν ῥομφαίᾳ δὲ ἔπεσον οἱ ἱερεῖς, ὡς ὁ Θεοδώριτος φησι, διὰ αὐτῶν διδασκόμενοι τῶν πραγμάτων, μὴ θαρρύνει παρανομία συζῶντας, τῇ θείᾳ κηδεμονίᾳ· προσθέττει δὲ ὁ Δίδυμος, ὅτι ἢ ἡ γυνὴ τοῦ Φινεὺς ἀκούσασα ὅτι τέθνηκεν αὐτῆς ὁ ἀνὴρ, ἢ ὅτι χήρα κατέστη, δυσωπώσασα ἀπέθανε, ἢ ἔτερεαι τῇ τῶν κηδεμόνων ἀπωλείᾳ συνδολώλασι, μὴδὲ τῶν ἐπὶ νεκροῖς ἀξιωμαθεῖσαι δακρύων· ἢ αὐτὸς Ἰσραὴλ, ἀγγελοῦν αὐτῇ, ὅτι τεθνήκασι ἐν ῥομφαίᾳ οἱ παῖδες αὐτοῦ, πεσὼν ἀπέθανε· προσθέττει δὲ ὁ Θεόδωρος· ἡ Βούλεται εἰπεῖν δι' ὧν, ὅτι διαφόρος αὐτοὺς ἐπενεμήθη τὰ κακά, εἴτε νεανίσκους, εἴτε πρεσβύτερους, εἴτε ἱερεῖς, οὐδενὸς αὐτῶν φεισάμενος τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν τοῦ τρόπου κακίαν· (ἐν τῇ ἐκδόσει Σειρή·)

Οὗτος ὁ εἶχος σαφινίζει τὸν ἀνωτέρω καθὼς λέγει, ἕνας δυνατὸς ἄνθρωπος, ὅπου μεθύσῃ καὶ πονέσῃ κατὰ τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ πολὺ κρασί, σηκώνεται ὕψaron καὶ ἀνάνηφει· τοιοῦτοτρόπως ἐσηκώθη ὁ καὶ Θεὸς, διὰ τὴν κινήσιν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῶν Ἑβραίων δυνατώτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον· ἦτοι μετὰ τὴν προτέραν μακροθυμίαν· διὰ τὴν καὶ ὁ δυνατὸς ἄνθρωπος, ἀφ' οὗ κατεβάρυνε ἀπὸ τοῦ κρασί, ὅταν ὕψaron σηκωθῇ, δυνατώτερος κινεῖται καὶ ὀρμητικώτερα κατὰ τὸν Ἡσυχιον· ὁ δὲ καὶ σύνδεσμος, εἶναι περὶ τοῦ. (1)

66: „ Καὶ ἐπάταξε τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ εἰς
„ τὰ ὀπίσω .

Τὸ ἐπάταξε σημαίνει μὲν ὡς ἐπιτοπλεῖσιν τὸ ἐθνήντως, μερικαὶς φορές δὲ σημαίνει καὶ τὸ ἀπλῶς ἐκτύπησε· καθὼς καὶ τῶρα τοιοῦτον σημαίνοντο ἔχει ἐδῶ· ὁ γὰρ Θεὸς ἐκτύπησεν· ἦτοι ἐπλήρωσε τοὺς ἄλλοφυλους Γεθαίους εἰς τὰς ἑδρας· ἡγουν εἰς τὸν ἀφεδρών· καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ Καὶ ἐπάταξε Κύριος τοὺς ἄνδρας τῆς Πολεως (Γεθ .) ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς εἰς τὰς ἑδρας αὐτῶν (α . Βασιλ . ε . 9 .) μὲ εὐφημον δὲ καὶ σεμνὸν ὄνομα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὀπίσω, τὸ ἄτιμον μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου ἀφεδρώνος.

„ Ονειδὸς αἰώνιον ἔδωκεν αὐτοῖς .

Ονειδὸς λέγει τὴν πληγὴν, ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀφεδρώνους τῶν ἄλλοφύλων· εἰς ὅποιον γὰρ τόπον τῶν Ἀλλοφύλων ἐπῆγαιεν ἡ Κιβωτὸς, ἐκεῖ καὶ τὸ πάθος τοῦτο ἐκτύπα· οὐ μόνον γὰρ εἰς τὴν Γεθ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀσκάλωνα τοῦτο ἠκολούθησεν „ Ἐγενήθη, φησι, σύγχυσις ἐν ὅλῃ τῇ πόλει βαρεῖα σφόδρα, ὡς εἰσῆλθε Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ ἐκεῖ· καὶ οἱ ζῶντες καὶ οὐκ ἀποθανόντες ἐπλήγησαν εἰς τὰς ἑδρας· καὶ ἀνέβη ἡ κραυγὴ τῆς πόλεως εἰς τὸν οὐρανόν. (Βασιλ . ε . 11 .)

67 : „ Καὶ ἀπώσατο τὸ σκένωμα Ἰωσήφ,
„ καὶ τὴν φυλὴν Ἐφραὶμ οὐκ ἔξε-
„ λεζατο .

Ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν ἠθέλησε νὰ κατοικήσῃ διὰ τῆς Κιβωτοῦ εἰς τὰ ὅρια τῆς γῆς τοῦ Ἰωσήφ· Ἰωσήφ δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὸν Ἐφραὶμ· ἐπειδὴ αὐτὸς ἦτον υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ· καθὼς καθαρώτερα λέγει ἀκολούθως, ὅτι δὲν ἐδιέλεξε τὴν φυλὴν τοῦ Ἐφραὶμ· ἡγουν δὲν ἠθέλησε νὰ κατοικήσῃ διὰ τῆς Κιβωτοῦ εἰς τὰ ὅρια τῆς γῆς τοῦ Ἐφραὶμ, διὰ τὰς παρνομίας αὐτοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τοῦτο δὲ ὅπου λέγει ἐδῶ τῶρα, εἶναι τὸ ἴδιον ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ἀπώσατο τὴν σκηνὴν Σηλῶμ· ἐπειδὴ ἡ Σηλῶμ ἦτον μέρος τῆς γῆς τοῦ Ἐφραὶμ, ὡς εἶπομεν. (2)

68 : „ Καὶ ἐξελεζατο τὴν φυλὴν Ἰούδα,
„ τὸ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁρίγηνς „ Καθάρπερ ἡ κεφαλὴν· τούτέστιν ἡ μέση, ἐπείσακτον πάθος ἐστὶν οὐκ ἔμφυτον, οὕτως ἡ ὀργὴ πάθος οὐκ ἐστὶ Θεοῦ, ἀλλὰ τιμωρία δικαία τοῖς πλημμελοῦσιν ἐπαγομένη . . . ἡμεῖς οὖν καροῦμεν οἶονεῖ ἢ μεθύειν ποιοῦμεν τὸν Θεόν, ὡς καθεύδειν, ἵνα μὴ νύφη ἡμῖν· ἀλλ' ἐὰν ἐπιστρέψωμεν ἢ γενώμεθα ἐμφρονες, ἐγείρεται· ἢ τί ποιεῖ; πατάσσει εἰς τὰ ὀπίσω τοὺς ἐχθρούς· οἱ γὰρ κατενώπιον βλέποντες τοῦ Θεοῦ ἢ παριστάμενοι αὐτῷ, οὐ πατάσσονται· ἀλλ' ἐὰν τις φύγῃ πρὸς Θεόν, τότε πατάσσεται· καὶ μὲν ἀναίσθητος ὢν τῶν οἰκείων ἀμαρτημάτων, εἴτα ὀνειδισθεὶς παρὰ τοῦ θέλοντος αὐτὸν εἰς ἐπιστροφήν ἄγειν, μετανόησιν ἢ αἰσχυνοῦν, ἀναίσχυντος ὢν τὸ πρότερον, ἅμα τε· ἤρξατο ὀνειδίζειν ὁ Κύριος ἢ ἐπαύσατο· ἐὰν δὲ μὴ μετανόησιν, τηρεῖται αὐτῷ ὁ ὀνειδισμὸς ἢ ἐπὶ τὴν ἀνάστασιν· εἴπε δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος· ἐξ οἴνου δὲ κραπάλην ἐκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν .

(2) Ἐκ τῆς φυλῆς γὰρ ταύτης καταγόμενος ὁ Ἱεροβοὰμ ὁ δοῦλος τοῦ Σολομῶντος ἢ ἀποστάτης ἔσχισε τὰς δέκα φυλας ἀπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Δαβὶδ, ἢ ἐπεισεν αὐτὰς νὰ εἰδωλολατρεῦν εἰς τὴν Σαμάρειαν .

„ τὸ ὄρος τὸ Σιών, ὃ ἠγάπησεν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐδικάλεσε τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα διὰ νὰ βασιλεύῃ εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ. τοῦτο δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ λόγουται· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἦτον ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς (1) ἐσιώπησε δὲ τὰς κατὰ τοῦ Σκούλ συμβάντα, διὰ νὰ μὴ φαίνεται ὅτι τὸν κατηγορεῖ· καὶ ἀντὶ μὲν τῆς φυλῆς Βενιαμὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦτον ὁ Βασιλεὺς Σαούλ, ἐδιαλέξεν ὁ Κύριος τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦτον καὶ ὁ Δαβὶδ· ἀντὶ δὲ τοῦ ὄρους Ἐφραΐμ, εἰς τὸ ὅποιον ἦτον καὶ ἡ Σηλώμ ἡ παλαιὰ κατοικία τῆς Κιβωτοῦ, ἐδικάλεσε τὸ ὄρος Σιών, κοντὰ εἰς τὸ ὅποιον ἦτον ἡ Ἱερουσαλὴμ· λέγει δὲ ὅτι ἠγάπηθῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸ ὄρος Σιών, διὰ τὶ αὐτὸ ἐμεγαλύνθη καὶ ἔγινεν ὀνομαστόν, ἀφ' οὗ ἐδέχθη τὴν Κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ.

69 : Καὶ οἰκοδόμησεν ὡς μονοκέρωτος τὸ
„ ἁγίασμα αὐτοῦ.

τοῦτο εἰς τὸν Δαβὶδ, διὰ μέσου τοῦ Νάθαν λέγων· „ Καὶ ἔσαι ἐὰν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου, καὶ κοιμηθῇσῃ μετὰ τῶν πατέρων σου, καὶ ἀναστήσω τὸ σπέρμα σου μετὰ σέ, ὃς ἔσαι ἐκ τῆς κοιλίας σου, καὶ ἐτοιμάσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· αὐτὸς οἰκοδομήσει μοι οἶκον τῷ ὀνοματί μου· καὶ ἀνορθώσω τὸν θρόνον αὐτοῦ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα· (β΄. Βασι. ζ΄. 12.) τοῦτον δὲ τὸν ναὸν ἁγίασμα ἐδῶ ὠνόμασε κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἰσὺ δὲ ὡς μονοκέρωτος, εἶναι ἑλλειπές· λαίπει γὰρ ἔξωθεν τὸ κέρα· ἦτοι ὡς κέρας μονοκέρωτος· καθὼς γὰρ τὸ κέρατον τοῦ μονοκέρωτος εἶναι ἓνα, καὶ μεγαλώτατον καὶ ὡραιότατον, καὶ δυνατώτατον· εἶτι καὶ ὄναός ὁ παρὰ τοῦ Σολομῶντος κτισθεὶς, ἓνας ἐκτίσθη εἰς ὅλην τὴν γῆν, καὶ μεγαλώτατος, καὶ ὡραιότατος, καὶ δυνατός κατὰ τὴν κατασκευὴν, καὶ ὁ μόνος τοῦ μόνου Θεοῦ ἀφιερωμα.

„ Ἐν τῇ γῇ ἐξεμελίωσεν αὐτὴν εἰς
„ τὸν αἰῶνα.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐσπερώσα τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα εἰς τὴν γῆν ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὴ κατοικεῖ, ὥστε ὅπου νὰ μὴν ἐκβάλλεται ἀπὸ αὐτὴν παρὰ τῶν ἐχθρῶν· τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα, εἶναι ἀντὶ τοῦ πάντοτε· πλὴν καταχρηστικῶς καὶ ὀχι κυρίως τοῦτο λέγεται· ἐπειδὴ καὶ ἀπεβλήθη αὐτὴ ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα πολλὰς φορὰς, ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων πρὸ τερὸν καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὕστερον. (2)

70 : „ Καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἀποσθῆναι δὲ τὴν φυλὴν τοῦ Ἐφραΐμ, ἢ ἐκλεγεῖν τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα, τῇ μὴ διαμεῖναι ἐν τῇ Σηλώμ τὴν Σκηνὴν· ἀλλ' ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ τῆς θείας Κιβωτοῦ μεταβῆναι τὴν χάριν ἐν ἣ, ἢ ὁ Σολομῶν μετὰ ταῦτα τὸν θεῖον νεὸν ἐδείματο· εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος· „ Φυλὴν ἀντὶ φυλῆς ἐξελέξατο, τὴν Ἰούδα ἀντὶ τῆς Ἰωσήφ· ἢ τόπον ἀντὶ τόπου, τὸ ὄρος Σιών ἀντὶ τῆς Σηλώμ· ὁ δὲ Ἡσύχιος τροπολογικῶς ἐξημενεύει τὸ ῥητὸν λέγων· „ Ἰούδα· λέγει τὸν ἐξομολογούμενον· (τοῦτο γὰρ Ἰούδας ἐρμηνεύεται)· τούτου φυλὴ ἢ Ἐκκλησία· διὰ γὰρ μετανόιας ἢ ἐξομολογίας εὐφραίνεται παρ' αὐτῇ τὸ ὄρος τὸ Σιών, ὅπερ δὴ ἢ ἠγάπησε· πᾶς γὰρ εἴτις σκοπεύει Θεόν, οὗτος Σιών ὀνομάζεται· ἐπειδὴ σκοπευτήριον ἢ Σιών ἐρμηνεύεται· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὁ Σίμαχος οὕτως ἠρμηνεύει· „ Ὡς τὴν γῆν, ἣν ἐξεμελίωσας· ἢ οἱ ἄλλοι δὲ τὴν αὐτὴν διάδοσαν ἠρμηνεύουσι· λέγει τοίνυν, ὅτι καθάπερ μίαν ἐδημιούργησας γῆν· οὕτω νεὸν Ἰουδαίους ἓνα.

70: „Καὶ ἐξελέξατο Δαβὶδ τὸν δοῦλον
αὐτοῦ. καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸν ἐκ τῶν
ποιμνίων τῶν προβάτων.

71: „Ἐξόπισθεν τῶν λοχευομένων ἔλαβεν
αὐτόν.

Βλέπε ὡς ἀναγνώσα, πῶς ὁ μακάριος Δαβὶδ φιλαλήθως διηγείται ἐδῶ τὰ ἐδικάτου πράγματα καὶ δὲν ἐντρέπεται νὰ εἰπῇ, πῶς δὲν ἦτον οὐδὲ βοσκὴς τέλειος· ἀλλὰ πῶς ἦτον κατώτερος, ἀκόμη καὶ τοῦ ποιμένου. (1) Ἐκλογέται γὰρ ὁπίσω εἰς τὰ πρόβατα ὅπου ἐγένοντο τὸ ὅποιον εἶναι ἴδιον ὅχι τοῦ ποιμένου ἀλλὰ τοῦ ὑπηρετοῦ τοῦ ποιμένου· ἡ μάλιστα εἰπεῖν, ἐκεῖνα ὅπου ἐξευτέλιζον τὸν ἑαυτόν του εἶπαν ὁ Δαβὶδ, ἐκεῖνα δὲ ὅπου τὸν ὕψοναν, τὰ ἐσιώπησεν ἀπὸ ταπεινοφροσύνης· ἡγουν ἐσιώπησε τὴν ἀνδρίαν ὅπου εἶχε, διὰ τὴν ὅποιαν ἐθανάτονε τὰς ἀρκοῦδας καὶ τοὺς λέοντας· καὶ τὴν μονομαχίαν καίνικην, ὅπου ἔκαμε κατὰ τοῦ Γολιάθ. (2)

„τοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τὴν κληρονομίαν
αὐτοῦ.

Ἐδιάλεξε, λέγει, τὸν δοῦλόν του Δαβὶδ ὁ Θεὸς διὰ νὰ ποιμαίνῃ· ἡγουν διὰ νὰ βρεθεῖ τὸν λαόν του Ἰακώβ· μεταφορικὸν δὲ εἶναι τὸ ποιμαίνεν, διὰ τὴν καθὼς ὁ ποιμὴν πρέπει νὰ ἔχῃ ἐπιμελείαν διὰ τὰ πρόβατά του· ἐτὶ καὶ ὁ Βασιλεὺς πρέπει νὰ ἐπιμελῇται διὰ τὸν λαόν του· τὸ δὲ Ἰσραὴλ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ἀνωτέρω· καὶ ἐστὶ τοῦτο σχῆμα παλλογίας, τὸ ὅποιον συνιθίζεται εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν περὶ δὲ τῆς κληρονομίας εἶπομεν ἀνωτέρω εἰς. 62. (3)

72: „Καὶ ἐποίμανεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς
συνέσεσι τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐδήγησεν αὐτοὺς.

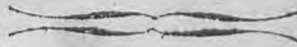
„Ποιμαίνειν Ἰακώβ τὸν δοῦλον αὐ-

τοῦ Δαβὶδ, λέγει, ἐποίμασε καὶ ἐβασιλεύσεν
εἰς

- ἐνα δημιουργῆσαι προσέταξας· ἄλλος δὲ τὸ αὐτὸν ἀναφέρει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· ταύτην γὰρ ἐθεμελίωσεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ κοδόμησεν ὡς μονοκέρως τὸ θεμέλιον αὐτῆς, κέρας μορσιδὲς δὲ δωκός· εἰς γὰρ ἐν αὐτῇ Κύριος, μία πίστις, ἐν Βάπτισμα· ὅθεν καὶ πύλαι Ἀδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)
- (1) Ὅθεν ὁ Θεοδόριτος σὺν τῷ Νικήτᾳ λέγει „Ἐπίστασις καὶ τοῦτο τῆς θείας φιλοτιμίας· ὅτι οὐδὲ ποιμένα τέλειον ὄντα καὶ ἀξιόλογον, ἀλλ' ὑποφύγον ποιμένος τοῖς τίκτουσι τῶν προβάτων ἐπόμενον, ὁμῶς τὸν οὕτως εὐτελεῖ, τὸν ἔτι πρὸς ποιμαντικὴν ἐνδέοντα, τὸν παιδίου ἔργον, ἀλλ' οὐ ποιμένος ποιούμενον, τοσαύτης κηδεμονίας ἡξίωσεν, ὡς ἀπὸ τῆς ποιμαντικῆς ἐπισήμης, καὶ τοῦ εἰδέναι τὰ λοχευόμενα τῶν προβάτων διαφυλάττειν καλῶς, ἀναλαβεῖν, καὶ τῶν λογικῶν θρεμμάτων ποιμένα, καὶ τὸν προβατέα βασιλεῖα ποιῆσαι κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ἐξόπισθεν τῶν λοχευομένων εἶπεν· „Ἀκολουθεῖντα ἐγγύμοισιν.
- (2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Ὁ Δαβὶδ πατὴρ καὶ εἰκὼν ἦν τοῦ Χριστοῦ· ὅθεν ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν προβάτων ἀνελήφθη, οὐκ ἐκ τοῦ ποιμνίου· πολλὰ γὰρ τῷ Χριστῷ ποῖμναι, αἱ μὲν ἀνθρώπων· αἱ δὲ, Ἀγγέλων καὶ λογικῶν ἄλλων καὶ ἀοράτων Δυνάμεων· αἱτινες καὶ λοχεύονται· τούτοις ἐγγύμοισι· ποίμνην γὰρ ἀκαρπὸν οὐκ ἔχει· ἀλλὰ πάσας διὰ τὸν αὐτοῦ κυφοροῦσας φόβον, καὶ τικτούσας σωτηρίαν· διόπερ καὶ Ἡσαΐας ἔλεγε· „Διὰ τὸν φόβον σου Κύριε ἐν γαστρὶ ἐλαβόμεν καὶ ὠδήσαμεν καὶ ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας, ὃ ἐποίησαμεν ἐπὶ τῆς γῆς· ὁ δὲ Θεοδόριος λέγει· „Ὅτι ἔσθι, τὰ ἄρτι τικτόμενα τῶν προβάτων, τὰ παιδία μάλιστα ποιμαίνειν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)
- (3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Ποιμαίνειν τὸν ἐξ Ἑθνῶν λαόν· Ἰακώβ γὰρ οὗτός ἐστιν ἐπειδὴ πτερνίσας τοὺς Ἰουδαίους, ἔλαβεν αὐτῶν τὰ πρωτοτόκια· ἔτι δὲ καὶ Ἰσραὴλ· ὁρᾷ γὰρ τὸν Θεὸν κατὰ τὸν καιρὸν τῶν μυσηρίων ἡρώσων εἰς πρόσωπον· ὅτι δὲ ποιμαίνει ὁ Θεός, ἀκούε τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· ἡ Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ πραότητα, καὶ ἀπονηρευσίαν τῆς καρδίας του· καὶ μὲ τὰς συνέσεις τῶν χειρῶν του ὠδήγησεν αὐτούς· συνέσεις δὲ τῶν χειρῶν, τὰς φρονίμους καὶ συνετάς πράξεις ὀνομάζει, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐπιστημονικῶς ἔθυνε τὸν λαόν του (1) Πρέπει δὲ νὰ προσθέσωμεν ἐδῶ, ὅτι διὰ τοῦτο ἐδιάλεξεν ὁ Θεὸς τὴν φυλὴν τοῦ Ἰουδα εἰς τὸ νὰ βασιλεύῃ, διὰ τὴν ἐμμελεῖαν καὶ ἀναιδέειαν κατὰ σάρκα ἀπὸ τὴν φυλὴν αὐτὴν ὁ Δεσπότης Χριστὸς, κατὰ τὸν Θεόδωρον· καὶ ἄλλως δὲ, Ἰουδαὺν μὲν θέ-

λεις νοήσεις τὸν Χριστὸν, ὡς ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰουδα βλαστήσαντα· φυλὴν δὲ τοῦ Χριστοῦ νοήσεις, τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν, τῶν ὁποίων ὁ Χριστὸς εἶναι πνευματικὸς πατὴρ καὶ διδάσκαλος· ταύτην δὲ τὴν φυλὴν τῶν Χριστιανῶν ἐθεμελίωσεν εἰς τὴν γῆν ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα· ἐπειδὴ πύλαι Ἀδου οὐ κατισχύσουσι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ὡς εἶπεν ὁ Ἀνώνυμος· ὥστε ὁποῦ τὸ εἰς τὸν αἰῶνα, κυρίως λέγεται διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν φυλὴν τοῦ, Χριστοῦ καὶ ὅχι διὰ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰουδα, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΗ΄.

„Ψαλμός τῷ Ἀσάφ.

Περὶ τοῦ Ἀσάφ εἶπομεν, διὰ τὴν ἐπιγράφεται εἰς μερικοὺς Ψαλμοὺς, καὶ ὅρα ἐν τῷ Προοίμῳ ἐν Κε-
φολαίῳ Ε΄. ὁ δὲ παρὼν Ψαλμὸς προφητεύει κατὰ τὸν Θεόδωριον καὶ Θεόδωρον καὶ Ἀθανάσιον, τὴν σκληρό-
τητα καὶ ἀπανθρωπίαν, ὅπου ἔδειξεν Ἀντίοχος ὁ ἐπιφανής, κατὰ τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων· ἐσχηματίσθη δὲ
ὅτι

(1) Ὁ δὲ Θεόδωριος σὺν τῇ Νικήτῃ φησιν „Ὁὐκ ἀπληρῶς, οὐδὲ σκληρῶς, οὐδὲ ὑπερφημῶς ἐποίησαν τοὺς παραδοθέντας αὐτῷ, ἀλλ' ἀπλότητα συνέσει κεράσας, ἐπιστημονικῶς ἔθυνε τὸν λαόν, καὶ κατὰ τοὺς θεοὺς αὐτὸν ἐπὶ ὠδήγησε νόμους κατὰ τὸ, γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί· ἑκατέραν γὰρ ἐξερέσας κακίαν, καὶ τοῦ μὲν ὄφews τὴν κακουργίαν, τῆς δὲ περιστερᾶς τὴν ἀνοίαν ἔχελον, τὴν ἐπαινουμένην ἐκέρασεν ἀρετὴν· καὶ πρῶτον μὲν τὸ ἀκακὸν ἐπεδείξατο περὶ τὸν λαόν, οὐδαμῶς τῇ μνησικακίᾳ χώραν παρὰσχόν· ἔπειτα καὶ μετὰ πάσης συνέσεως ἦγε τὸν δῆμον, εὐσέβειαν ἐκδιδάσκων· τὴν γεμὴν σύνεσιν διὰ τῶν χειρῶν ἐπεδείκνυτο· τοιούτοις διὰ τῶν πράξεων· κατὰ τὸ, σύνεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν· καὶ ὠδήγει ταύτη καὶ ἄλλους, τοὺς μὴ ποιοῦντων λόγῳ, ὅσον πράξει ὠφελομένους· διττὸν γὰρ τὸ τῆς συνέσεως εἶδος, τὸ μὲν, χειρῶν, ὡς ἡ Πρακτικὴ, τὸ δὲ, τοῦ καὶ χειρῶν· ἡ γὰρ μετὰ σοφίας ὀνομαζομένη σύνεσις, νῦν παραγίνεται· περὶ ἧς εἴρηται, ὅτι Κύριος δίδωσι σοφίαν καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γνῶσις καὶ σύνεσις· ἡ δὲ ποιομένη σύνεσις, χειρῶν ἐστίν· ἐν ἧ ὀδηγεῖ τις ὁ διδάσκαλος· νοηθεῖν δὲ χειρῶν σύνεσις καὶ ὁ τῶν πρακτικῶν λόγος, κατ' ὃν δυνάμεθα ἐκαστῶ τῶν κατ' ἀρετὴν πρα-
τομένων ἐπιστῆσαι λογικῶς· πολλοὶ γὰρ συνιέντες τὸ ἀγαθόν, ἢ οὐ ποιοῦσιν αὐτὸ, ἢ οὐ μετὰ λόγου ποιοῦσι· Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει· „Σύνεσιν δὲ χειρῶν, καὶ πᾶσαν τὴν ἐν τῇ προσηκόντι πράξιν γυιομένην φησι·

ὅτι λέγεται ἐκ προσώπου τῶν Μακκαβαίων, καὶ τῶν εὐρισκομένων τότε ἐν Ἱεροσολύμοις θεοσεβέσων Ἑβραίων. (1)

1: „ **Ο** Θεός, ἦλθον ἐν Ἐθνῶν εἰς τὴν
„ κληρονομίαν σου.

Περὶ τῆς κληρονομίας εἶπομεν εἰς τὸν προ-
λαβόντα Ψαλμὸν σίχ. 62. ἤγουν ὅτι ὁ λαὸς τῶν
Ἑβραίων ἦτον κληρονομία Θεοῦ. Ἐθνη δὲ ὀνομά-
ζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τόσον αὐτοὺς τοὺς Μακεδόνες
καὶ Ἕλληνας, ὅπου ἐπολέμουν τοὺς Ἑβραίους, ὅ-
σον καὶ τοὺς συμβουλοῦντας αὐτούς· τὸ δὲ ὁ Θεός,
εἶναι κλητικὴ ἀντὶ τοῦ, ὦ Θεέ.

„ Ἐμίαναν τὸν ναὸν τὸν ἁγίον σου.
„ Ἐγέντο Ἱερουσαλὴμ ὡς ὀπωροφυ-
„ λάκιον.

Ἐμύλυναν, λέγει, Κύριε, οἱ Ἐθνικοὶ τὸν
ἁγίόν σου ναόν· ἐπεὶ δὲ καὶ τὸν ἑκαταπάτησαν με-
τὰ ποδάρσιόν των, καὶ ἐθυσίασαν μέσα εἰς αὐτὸν χρέ-
ρους· τὰ ὅποια ἦτον ζῶα ἀκαθάρτα κοντὰ εἰς τὸν
Νόμον· καὶ ἔμειναν μέσα εἰς ταῦτ' ὅταν εἶδωλα καὶ
βδελύγματα· ἢ καὶ ἄλλως· διὰ τὴν ἑκάμην αὐτὸν κοι-
νὸν καὶ βέβηλον· τὸ δὲ ὀπωροφυλάκιον εἶναι καλύ-
βη, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν μένωντας τινες, φυλάττει

τὰ παρὶκὰ ὅταν ὠρμάσουν, διὰ νὰ μὴ τὰ κλέβουν
ἄνθρωποι· ἢ διὰ νὰ μὴ τὰ βλάψουν πατεινὰ, ἢ τε-
τράποδα ζῶα· λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ Ἐθνικοὶ ἔκα-
μαν τὴν Ἱερουσαλὴμ ὡς ἄν ἓνα κρημνισμένον ὀσπητί-
ον· ὅθεν αὐτὴ ἔχει μόνον σχῆμα πόλεως, ὅχι δὲ
καὶ πρᾶγμα· καὶ φαίνεται μόνον πόλις, τῇ δὲ ἀληθείᾳ
δὲν εἶναι πόλις· καθὼς καὶ ἡ καλύβη ἡ φυλάττουσα
τὰς ὀπώρας, ἔχει μὲν σχῆμα ὀσπητίου, ὅχι δὲ
καὶ πρᾶγμα ὀσπητίου. (2)

2: „ Ἐγέντο τὰ θνησιμαῖα τῶν δούλων
„ σου βρώματα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐ-
„ ρανου, τὰς σαρκὰς τῶν ὀσίων σου
„ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς.

Θνησιμαῖα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὰ ἀποθι-
μένα σώματα· δούλους δὲ Θεοῦ καὶ ὀσίους, ὀνο-
μάζει τοὺς φονευθέντας Ἰουδαίους ἀπὸ τῶν Ἀντιό-
χων· ἐπεὶ δὲ καὶ μόνον τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων ἦτον
παλαιὰ ἀφρωσισμένον· ἦτοι ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θε-
όν· διότι οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον τὴν ὀνομασίαν τῶν ὀσί-
ων, ἀγκαλὰ καὶ τὴν πρᾶξιν τῶν ὀσίων δὲν εἶχον·
εἴτι γὰρ καὶ προφῆτας ὀνόμαζον τοὺς ψευδοπροφή-
τας· ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόστολος ὀνομάζει τοὺς Ἰουδαί-
ους.

(1) Τινὲς δὲ λέγουσι, ὡς ὁ Ἀπολλινάριος, ὅτι ὁ Δαβὶδ ὀδύρεται ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ τὴν σκλαβίαν, ὅπου ἔπαθεν
οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τοῦ Ῥωμαίου μετὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Χριστοῦ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ἢ τὴν παντελῆ ἐρημίαν διηλὼν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὅπως φυλάκιον εἶπεν· ἐπεὶ δὲ τοὺς λιθώ-
δεις τόπους καὶ ἀχρήστους οἱ γεωργοὶ εἰς φυλακτήριον τῆς ὀπώρας ἀφορίζουσι· καὶ καθὼς ἡ καλύβη ἡ φυλάττουσα τὰς
ὀπώρας κατοικεῖται, ἐν ὅσῳ εἶναι αἱ ὀπῶραι· ἀπ' οὗ δὲ περάσουν αἱ ὀπῶραι, ἐρημοῦται· τοιοῦτοτρόπως ἐρημώ-
θη καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, ἢ τινος χάριν ὡς ὀπωροφυλάκιον εἶπεν; ἐπεὶ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ νό-
μου καὶ τῶν Προφητῶν λαβόντες, μόνον κατέλιπον ἑαυτοῖς φυλάττειν τὴν ὀπώραν τοῦ γραμματος· τοῦτο δὲ ἦν οὐκ
ἐξ ἀνθρώπων ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ, βουλομένου παρὰ τοῖς ἐχθροῖς τὰς ἀποδείξεις τῆς πίστεως τῆς ἡμετέρας σφί-
σθαι· ὀπῶραι δὲ τὸ γράμμα, ὡς μὴ γνησίαν τροφήν, ἀλλὰ πρόσκαιρον ἔχον εἰκότως προσηγόρευτο· ἀντὶ δὲ τοῦ ὀ-
πωροφυλάκιον ὁ Ἀκύλας εἶπε, λιθολόγιον· ἄλλος δὲ λιθόριον, ἢ λιθολόγημα· καθότι οἱ γεωργοὶ εἰς μερικὸν
τόπον, μαζεύοντες σωρούς λίθων, καὶ ἐπάνω εἰς αὐτοὺς καθεήμενοι ἐφυλάττον τὰς ὀπώρας, ἀπ' αὐτῶν, ὡς ἀπὸ ὑ-
ψηλοῦ τόπου, ὁρῶντες τοὺς βλάπτοντας αὐτάς.

ους ἁγίους, διὰ τὴν ἐκατάγοντο ἀπὸ ρίζαν ἁγίαν: ἥτοι ἀπὸ τοὺς ἁγίους προπάτορας. „ Εἰ ἡ ρίζα, φησιν, ἁγία καὶ οἱ κλάδοι (Ῥωμ. ια. 16.) ἀγκαλὰ αὐτοὶ ἐξεκόπηκαν ἀπὸ τὴν ἁγίαν ρίζαν ἐκείνων διὰ τὴν ἀσέβειάντους· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, λέγει ὁσίους τοὺς φονευθέντας Ἰουδαίους διὰ τὴν οἱ θεωριλεῖς Μακκαβαῖοι καὶ ἄλλοι δίκαιοι, ἐφονεύθησαν, μαζὶ μὲν τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους· τὸ ὅποσον τοῦτο γίνεται πολλάκις εἰς τοὺς πολέμους καὶ εἰς τὰς σκληρώσεις τῶν πόλεων: δηλαδή τὸ νὰ φονεύωνται ὁμοῦ καλοὶ κακοὶ· λέγει γὰρ διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ ὁ Θεός· „ Ταῦτα λέγει Κύριος, Κύριος· ἰδοὺ ἐγὼ ἀνάπτω ἐν σοὶ πῦρ, καὶ καταφάγεται ἐν σοὶ πᾶν ξύλον χλωρὸν, καὶ πᾶν ξύλον ξηρὸν (Ἰεζ. κ. 47.) ὅπου χλωρὸν μὲν ξύλον ὁ δίκαιος ὀνομάζεται, διὰ τὴν ἡμαδα τῆς ἀρετῆς· ξηρὸν δὲ ξύλον εἶναι ὁ ἄδικος, διὰ τὴν ἀνικησίαν ὅπου ἔχει, ὅσον εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς. (1)

3: „ Ἐξέχεαν τὸ αἷμα αὐτῶν ὡσεὶ ὕδωρ
„ κικλῶ Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἦν ὁ
„ θάπτων.

Τόσον, λέγει, πολὺ ἐχύθη τὸ αἷμα τῶν φονευθέντων Ἰουδαίων, ὥς ὅπου ἔτρεχεν ὡς ἂν βρύ-

σις, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ὡς ἂν ποταμὸς· ἐχύθη δὲ τὸ αἷμα αὐτῶν τριγύρω εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. ἥτοι πανταχοῦ καὶ εἰς καθὲς μέρος τῆς Ἱερουσαλήμ. Καὶ τινὰς δὲν ἔμεινε διὰ νὰ θάψῃ τὰ λείψανά των ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν, ἔφυγον· ἄλλοι δὲ, ἐσκληρώθησαν. (2)

4: „ Ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν
„ ἡμῶν, μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς
„ τοῖς κύκλῳ ἡμῶν.

Ἡμεῖς, λέγει, τὸ τέμιον γένος τῶν Ἰουδαίων, ἐγέναμεν τῶρα ὄνειδος καὶ περιγέλασμά εἰς τὰ ἔθνη, ὅπου μᾶς γειτονεύουσι, καὶ παλαιὰ μᾶς φθόνου καὶ μᾶς ἐπιβουλεύονται. παλιλλογίας δὲ σχῆμα εἶναι τὸ μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλῳ ἡμῶν, τὸ ὅποσον συνειθίζει ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα· ὡνεῖ- δίζον δὲ οἱ ἔθνη τοὺς Ἰουδαίους διὰ τὴν ἀσθενειάντους, καὶ διὰ τὴν ἐρήμωσιν τῆς πόλεώς των· καὶ ἐπεριγέλων αὐτοὺς, διὰ τὴν ἐπίσειον εἰς ἕνα Θεόν· χλευασμὸν δὲ, τὴν κωμωδίαν πρέπει νὰ νοήσωμεν· ἐπειδὴ οἱ ἔθνη οἱ εἶχον τοὺς Ἰουδαίους ὡς κωμωδίαν· οἵτινες ἦτον Μωαβῖται, Ἀμμωνῖται, Ἰδομαῖοι, καὶ ἄλλοι.

5: „ Ἔως

(1) Τοιοῦτον εἶναι ὃ ἐκεῖνο, ὅπου εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος· „ Εἰ ἐν τῷ Ἰερὺ ξύλῳ (ἥτοι ἐν ἐμοὶ τῷ ἀναμαρτήτῳ) ταῦτα ποιοῦσιν· ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται; (Λουκ. κγ. 31.) ἥτοι τί θέλουν ποιήσουν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς ὅσους τοὺς ἁμαρτωλοὺς;

(2) Ὁ δὲ Ἠσυχῖος ἀλληγορικῶς ἐννοεῖ τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων· ἡ Αἷμα αὐτῶν τὰ ψυχικὰ πλημμελήματα, ὧν εἰς αἷμα ἡ ἐκδίκησις γίνεται· ταῦτα ὡς ὕδωρ ἐξέχύθη, ὥς μικρὴν ἀναληφθῆναι, ὡς περ οὐδὲ τὸ ὕδωρ μετὰ τὴν ἐκχυσιν, δύναται· κύκλῳ δὲ Ἱερουσαλήμ· τούτεστι ἐπ' αὐτὴν καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς· τὸ γὰρ αἷμα αὐτῶν ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, ὡς αὐτοὶ τοῦ Χριστοῦ καταβῶντες ἔλεγον· καὶ οὐκ ἦν ὁ θάπτων· διὰ τί; ἐπειδὴ αὐτοὶ μὲν ὡς νεκροὶ, θάπτειν ἀλλήλους οὐκ ἔσχον· ἡ Ἐκκλησία δὲ θάπτειν αὐτοὺς οὐκ ἐπίσταται· τούτεστι οὐ συσκηλίζει αὐτῶν τὰ ἁμαρτήματα· τί δὲ τὸ κλύειν; ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀπόφασις ἡ λέγουσα· ἄφες τοὺς νεκροὺς θάπτειν τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς· διὰ τί; ἐπειδὴ ἁμαρτωλοὺς συσκηλίζειν πειρώμενοι, θυμωτέρας ἑαυτῶν τὰς πράξεις καὶ πᾶσιν ἐπονειδίζουσιν ἐργάζονται· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἐπεὶ συνθάπτεται Χριστὸς ὁ βαπτιζόμενος, δευτέρου δὲ οὐκ ἂν εἴη λουτρὸν, εἰκότως οὐκ ἦν ὁ θάπτων τοὺς μετὰ τὸ λουτρὸν ἡσυχῶτας· Τροπολογικῶς δὲ νοοῦνται ἔτι τὰ ἀνωτέρω ῥητά· „ Κληρονομία τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰς Θεοῦ εἶναι ἡ ψυχὴ, εἰς τὴν ὁποίαν κληρονομία τοῦ Θεοῦ ἦλθον τὰ ἔθνη· ἡγοῦν οἱ ἄδικοι Δαίμονες καὶ οἱ ἀκαθάρτοι καὶ ἀπερίτμητοι λογισμοί· ἐλθόντες δὲ αὐτοὶ εἰς τὴν ψυχὴν, ἐμίαναν τὴν ἐν αὐτῇ ἁγίον ναὸν τοῦ Θεοῦ, φθείροντες διὰ τῆς προσβολῆς καὶ συγκατάθεσεως τῶν ἁμαρτιῶν· καὶ τόσον πολλὰ ἔσχυσαν, ὥς ὅπου ἐρήμωσαν αὐτὴν τὴν ποτὲ οὖσαν.

5: „Εως πότε Κύριε ὀργισθήσῃ εἰς τέλος;
ἡ λος; ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλος
σου;

Ἔως πότε, λέγει, ὦ Κύριε, θέλεις ὀργισθῆς καὶ ἡμῶν τῶν δούλων σου εἰς τέλος; ἦτοι τόσον πολλά; Ἔως πότε θέλει ἀνάπτει ὁ ζῆλος σου ἐναντίον μας; ζῆλον δὲ ὀνομάζει, ὡς εἶπομεν, τὴν δικαίαν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ. ὅθεν καὶ ὁ Θεὸς δίδωντας τὸν νόμον εἶπεν „Εγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς σου, Θεὸς ζήλων, ἀποδιδούς ἀμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα. (Ἐξ. κ'. 5.) λέγεται δὲ ὁ ζῆλος εἰς τὸν Θεόν, ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες διὰ τὸν πολὺν ἔρωτα ὅπου ἔχουν εἰς τὰς γυναῖκάς των, ὀργίζονται ἐναντίον αὐτῶν, ὅταν μοιχευθοῦν μετ' ἄλλον ἄνδρα, καθὼς εἶπεν ὁ Σολομών. „Μεσὸς γὰρ ζήλου θυμὸς ἀνδρὸς αὐτῆς (Παρ. σ'. 34.) ἐπαίδῃ καὶ ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς, ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα εἶχε πρὸς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων. διὰ τί καὶ μόνην αὐτὴν ἠγάπα ἀπὸ ἑλὰ τὰ ἔθνη· καὶ ἀντιερόφως ἀπὸ μόνης αὐτῆς ἠγάπα· καθὼς φανερώτερα παρὰ σαίνει τοῦτο ὁ Ὡση. ὁ γὰρ Θεὸς ἀποβελών τὴν Συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, λέγει δι' αὐτοῦ „Κρίθητε πρὸς τὴν μητέρα ὑμῶν, κρίθητε· ὅτι αὕτη εὐ-
χυνή μου, καὶ ἐγὼ οὐκ ἀνὴρ αὐτῆς. (Ὡσ. β'. 2.) ἐν τῷ αὐτῷ δὲ Ὡση, ἑραστὴς μὲν ὀνομάζει τῆς Συναγωγῆς τῶν Ἑβραίων, τὰ ἑθνὰ. πορνείαν δὲ καὶ μοιχείαν αὐτῆς, ὀνομάζει τὴν εἰδωλολατρείαν

ἔσπερον δὲ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἑθνῶν: ἦτοι τῶν Χριστιανῶν, ἔλαβεν ὁ Θεὸς εἰς νύμφην του, ὡς ἐν τῷ μδ. Ψαλμῷ εἶπομεν. (1) Ἐκκαυθήσεται δὲ εἶπεν ὁ ζῆλος σου, διὰ τί ὁ Θεὸς εἶναι πῦρ καταναλίσκον. (Δευ. δ'. 24.)

6: „Ἐκχεον τὴν ὀργὴν σου ἐπὶ τὰ ἔθνη
τὰ μὴ γινώσκοντά σε· καὶ ἐπὶ βασι-
λειᾶς, αἱ τὸ ὄνομά σου οὐκ ἐπεκα-
λέσαντο.

Τὰ ἔθνη, λέγει, ὦ Κύριε, ὅπου μᾶς πο-
λεμοῦν, περισσώτερον σὲ παροργίζουν ἀπὸ ἡμᾶς·
διὰ τί αὐτὰ δὲν σὲ γνωρίζουν διὰ Θεόν καὶ Ποιητὴν
τους· καὶ διὰ τὴν μεγάλην ἀπανθρωπίαν μεταχειρίζον-
ται εἰς ἡμᾶς· βασιλείας δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ κατα-
χρηστικῶς, τὰς μικρὰς τοπικὰς καὶ ἡγεμονίας, τῶν
πολεμούντων αὐτοὺς ἔχθρων.

7: „Ὅτι κατέφαγον τὸν Ἰακώβ καὶ τὸν
τόπον αὐτοῦ ἠρήμασαν.

Διὰ τί, λέγει, Κύριε, πρέπει νὰ χύσῃς εἰς
τὰ ἔθνη τὴν ὀργὴν σου; διὰ τί αὐτὰ κατέφαγον ἡ-
μᾶς μετὰ τὸ σῶμα τῆς ρωμαίας, καὶ ἔκαμαν ἐρήμους
τοὺς τόπους μας. (2)

8: „Μὴ

πόλιν Θεοῦ, ἡ πλέον δὲν ἔμεινεν εἰς αὐτὴν καλὴν καρπὸς πνευματικῆς· ὅθεν αὐτὴ ἔγινεν ὡς ἓνα ὀπαροφυλάκιον, φυλάττουσα μόνον ἡ περιέπουσα ὡς ὄψραν· δηλαδὴ τὴν ἀσπλύν ἡ πρὸς σκαίρεν ἡδονήν· οὐ μόνον δὲ αὐτὴν, τοιαύ-
την κατέστησαν οἱ Δαίμονες, ἡ ἐμπαθεῖς λογισμοί· ἀλλὰ ἡ ἔφθειραν αὐτὴν μετὰ τὰ πάθη ἡ πονηρὰ ἔργα· ταῦτα δὲ
τὰ πονηρὰ ἔργα, εἶναι ὡσάν θνησιμαῖα ἡ φοβίμα· ἡ γίνονται φαγνὴν εἰς τὰ πετεινὰ, ὅπου ἀρπάζουσι τὸν
σπόνον τὸν ἐν τῇ ὁδῷ σπειρόμενον: ἦτοι εἰς τοὺς Δαίμονας· αὐτοὶ γὰρ τρώγουσιν, ὅχι τοὺς αἰσίους, ἀλλὰ τὰς
σάρκας τῶν ὁσίων: ἦγουν ὅτι σαρκῶδες ἡ ἐμπαθεῖς κίνημα, ἡ ἔργον εἰρεθῇ εἰς αὐτοὺς· ἐκχέουσι δὲ ἡ αἷμα τὴν
ζωτικὴν τῆς ψυχῆς δύναμιν φονεύοντες τοὺς ἀδελφοὺς διὰ τοῦ σκανδάλου αὐτῶν. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι τὰ ῥη-
τὰ ταῦτα ἀρμολογοῦσι ἡ εἰς τοὺς καλλινίκους Μάρτυρας, ἡ εἰς τοὺς καιροὺς ἐκείνους τῶν διωκτῶν ἡ τυράννων· ὁ-
ταν εἰδῶκετο ὁ Χριστιανισμὸς, ἡ ναὶ ἡ πόλεις ἐπορδοῦντο τῶν Χριστιανῶν. (παρὰ τῷ Νικητᾷ.)

(1) Ὅθεν ἄλλος λέγει ἡ Τοῦτο δὲ γίνεται ἐφ' ὅσον οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν κηδονταί· μετὰ δὲ τὸ ἐκβαλεῖν αὐ-
τὰς, συνεχβάλλουσι ἡ τὰς περὶ αὐτὰς ζηλευτικίας· ὥστε λέγειν ἐν ἀπειλῇ τὸν Θεόν· „Καὶ ἐξαρθήσεται ὁ ζῆ-
λος μου ἐκ σοῦ, ἡ ἀναπαύσομαι, ἡ οὐμὴ μεριμνήσω οὐκέτι (Ἰεζ'. ιε'. 42.) ζῆλος λοιπὸν ἐπὶ Θεοῦ ἔστιν, ἡ
ἐκδίκησις τῶν παραβαινόντων τὰς πρὸς αὐτὸν συνθήκας.

(2) Ἄλλος δὲ φησὶ ἡ Καλῶς δὲ τὸν λαόν, Ἰακώβ προσηγόρευσε, τῇ τοῦ πατρός μνήμῃ τὸν Θεόν εἰς ἔλεον
ἐγείραν.

8 : „ Μὴ μνησθῆς ἡμῶν ἀνομιῶν ἀρχαίων.

Μὴ ἐνθυμηθῆς, λέγει, Κύριε, τὰς ἀμαρτίας, ὅπου ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι ἀπράχμεν ἕως τῶρα· ἀρχαίας γὰρ ὀνομάζει ἀπλῶς, τὰς προτερინὰς καὶ προλαβούσας ἀμαρτίας. (1)

„ Ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ
„ οἰκτιρμοὶ σου Κύριε, ὅτι ἐπτωχεύ-
„ σαμεν σφόδρα.

9 : „ Βοήθησον ἡμῖν ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡ-
„ μῶν.

Ἐπτωχεύσαμεν, λέγει, ἡμεῖς οἱ δούλοι σου. Κύριε· διὰ τί ἐχάσαμεν ὅλα ἐκείνα τὰ ἀγαθὰ ὅπου εἶχουμεν, τόσον τὰ σωματικά, ὅσον καὶ τὰ ψυχικά, ὅποια εἶναι αἱ ἀρεταί. Σωτὴρα δὲ ὀνομάζουσι τὸν Θεόν· διὰ τί πολλὰς φορές ἔσωσεν αὐτοὺς ἀπὸ διαφορῶν συμφορᾶς. (2)

„ Ἐνεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου.

„ σου Κύριε, ῥῦσαι ἡμᾶς· καὶ ἰλά-
„ σθητι ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν ἕνεκεν
„ τοῦ ὀνόματός σου.

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἀνάξιοι τοῦ ἔλεους σου, ἀλλ' ὅμως σὺ Κύριε, λύτρωσαι ἡμᾶς διὰ τὴν δόξαν τοῦ ὀνόματός σου· ἡγοῦν διὰ τὴν μὴ φανῇ κοντὰ εἰς τὰ ἔθνη, ἄδοξον καὶ αἰτιμον τὸ ὄνομά σου· ἔχουν γὰρ ἐκεῖνοι νὰ ἀντιδίσουν τὸ ὄνομά σου, πῶς εἶναι ἀσθενές, καὶ δὲν δύναται νὰ λυτρώσῃ τὸν ἐδικόν του λαόν. Τὸ δὲ ἰλάσθητι ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, εἶναι παλλογία συνήθης εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν· τὸ αὐτὸ γὰρ πρᾶγμα σημαίνει τὸ ῥῦσαι, καὶ τὸ ἰλάσθητι· ὁ γὰρ Θεὸς ὅταν ἰλωθῇ, τότε καὶ ῥύεται. (3)

10 : „ Μὴποτε εἴπωσι τὰ ἔθνη ποῦ ἐστίν
„ ὁ Θεὸς αὐτῶν;

Τοῦτο εἶναι φανερόν· ἐπειδὴ ἐξήγαγε τὰ, ἕ-

νεκεν

(1) „ Ἄλλος δὲ λέγει „ Μὴ πάντων, φησι, λάβης μνήμην τῶν προλαβόντων, τῶν ἔχρι τοῦ νῦν πεπλημμελημένων· πρὸς γὰρ σύγκρισιν ἐκείνων, ἔ μιν ἀπερ ἐπάθομεν· ὁ δὲ Θεοδωρίτος φησι· „ Εὐσεβεῖς ἀνα ἦσαν εἰ ταύτην προσφέροντες τὴν εὐχὴν, ἔ πολλὴν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀναδεξαμένοι ζῆλον· ἀοιδίμος γὰρ ἡ τῶν Μακκαβαίων ἀρετή· ἔ ὅρα ὅτι, τοῦτο μὲν τεδείκασιν, οὐμὴν δὲ τὸ δεύτερον προσδείκασιν, ὥς τὸν Θεὸν τὴν παροῦσαν αὐτῶν κατιδεῖν εὐσεβεῖαν· τοῦτο γὰρ μάλιστα τὴν πολλὴν αὐτῶν δεικνυσιν ἀρετὴν, τὰ τῶν μὲν προτέρων ἀμαρτημάτων μνησθῆναι, κρύψαι δὲ τὴν παροῦσαν εὐσεβεῖαν· προσδέττει δὲ ὁ Νικητάς· „ Ὅρα δὲ ὅτι οἱ νῦν μετανοοῦντες τὰς πεπαιμμένες αὐτῶν ἔ διὰ τοῦτο ἀρχαίας εὐσας ἀμαρτίας, ἀξιούσι μὴ μνημονεύεσθαι παρὰ Θεοῦ· ἐναντίον γὰρ τῷ μετανοοῦντι τὸ ἐτι ἀμαρτάνειν· ὅθεν ἔ ὁ Δαβὶδ εἶπεν· „ Ἀμαρτίας νεότητός μου ἔ ἀγνοίας μου μὴ μνησθῆς· οὐδεὶς γὰρ ἐξομολογεῖται, ἐφ' οἷς ἐτι πράττει κακῶς, ἀλλ' ἐφ' οἷς πάλαι ἐνήργησε.

(2) „ Ὁ δὲ Νικητάς φησι „ Καλῶς δὲ τὸ, προκαταλαβέτωσαν εἴηται, ὥς ἐγγὺς ὅντων τοῦ παντελὸς ἀπολέσθαι, ἔ οὐ δυναμένων λοιπὸν ἀνακληθῆναι, εἰδὼν ὑπέρθεσιν λαβεῖν ὁ ἔλεος· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Οὐδὲν εἴπω πτωχὸν τὸν ἀνθρώπου, ὥς αἱ ἀμαρτίαι δεικνύσι· πτωχότερος δὲ, προσθεῖσας ἀσεβείας τῇ ἀμαρτίᾳ, γίνεται· διόπερ αὐτοῖς ταχύναι τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ, ἐπηρεβεύσαντο, μήπως τῇ σφοδρότερα πτωχείᾳ ἀπογνασθέντες, ἀπολῶνται· πρὸς τὸν Χριστὸν δὲ προσβέουσιν· αὐτὸς γὰρ οὐ μόνον Θεός, ἀλλὰ ἔ Σωτὴρ ἀντικρὺς ἐπανομάσαι· αὐτὸς ἔ δόξα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ· δηλαδὴ τοῦ Πατρὸς· ὅθεν αὐτὸν ἔ ὁ Παῦλος ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς προσηγόρευεν.

(3) „ Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Καὶ τίνος χάριν; διὰ τὸ ὄνομά φησι τοῦ Θεοῦ· δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ· ὅς διὰ τοῦτο ἰλασθῆναι κέκληται· οὗτος ταῖς τῶν Ἰουδαίων ἀμαρτίαις ἰλασμένον ἐώρατο, ἵνα σαυροῦμενος πρὸς τὸν Πατέρα ἔλεγε· „ Πάτερ ἀφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

νεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου, ὅπου εἶπεν ἄνω-
τέρω. (1)

„ Καὶ γνωσθήτω ἐν τοῖς Ἑθνεσιν, ἔ-
„ νώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, ἡ ἐκ-
„ δίκησις τοῦ αἵματος τῶν δούλων
„ σου τοῦ ἐκκεχυμένου .

„ Ὡς φανερωθῇ, λέγει, Κύριε, εἰς τὰ Ἑθνη
ἡ ἐκδίκησις, ὅπου ἔλαμες κατ' αὐτῶν διὰ τὸ αἵ-
μα, ὅπου ἔχυσαν τῶν ἐδικῶν σου πιστῶν δούλων. ὥς
φανερωθῇ δὲ αὕτη, ἐν ᾧ ἡμεῖς εἴμεθα ζωντανοί·
τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ἡ-
μῶν. (2)

11 : „ Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ὁ στεναγμός
„ τῶν πεπεδημένων .

„ Ὡς ἀναβῇ, λέγει, ἡ Κύρια ἔμπροσθέν σου
ὁ στεναγμός τῶν δεθέντων Ἰουδαίων καὶ εἰς τὴν σκλα-
βίαν παραδοθέντων ἵνα ἱξιλεύσῃ τὴν καθ' ἡμῶν ὀφ-
γὴν σου.

„ Κατὰ τὴν μεγαλοσύνην τοῦ βραχί-
„ νος σου περιποίησαι τοὺς υἱοὺς τῶν
„ τεθνατωμένων .

Διαφύλαξον, λέγει, ὦ Κύριε, τὰ τέκνα τῶν
φρονευθέντων Ἰουδαίων, τὰ ὅποια ἔφυγον καὶ ἐγλύ-
τωσαν· ἢ καὶ ἐκεῖνα, ὅπου ἐσκληρώθησαν καὶ καθὼς
εἶναι μεγάλη ἡ δύναμίς σου· ταύτην γὰρ ὀνομαζει
βραχίονα· ἔτι ὥς γένῃ καὶ μεγάλη ἡ πρὸς αὐτὰ
βοήθειά σου.

12 : „ Ἀπόδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν ἑπτα-
„ πλασίονα εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν,
„ τὸν ὀνειδισμόν αὐτῶν, ὃν ὀνειδισαν
„ σε Κύριε .

Τὸ πολυπλάσιον συνειθίζει ὁ Παλαιὰ Γρα-
φή νὰ ὀνομάζῃ ἑπταπλάσιον, καθὼς καὶ τὸ πολλὰ,
ὀνομαζει ἑπτα ὀνειδισμόν· δὲ λέγει τὴν ἐξουδε-
σιν· τὴν ἐξουδένωσιν, λέγει, ὅπου ἔκαμαν τὰ Ἑθνη
εἰς ἐσένα Κύριε, ὅς πολυπλάσιον εἰς αὐτοὺς, ὥς νὰ
ἔχουν αὐτὴν εἰς τὸν κόλπον τους· ἔχουν νὰ φέρουν
αὐτὴν πάντοτε ἀναπόβλητον. (3)

13 : „ Ἡ-

(1) Ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει ἡ Τοῦτό με, φησιν, ἀνιᾶ· τοῦτό με κεντεῖ πάσης ἀκίδος ὀξύτερον, τὸ ὑπὸ τῶν
Ἑθνῶν κατὰ σοῦ τὴν βλασφημίαν τοιμᾶσθαι· ἢ ἐπιτωθάζοντας λέγειν· „ Ποῦ εἰσιν ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὃν λέγετε
μασιγῶσαι ὑπὲρ ὑμῶν τὴν Αἴγυπτον; διηρκέναι τὴν θάλασσαν; ὑμῖν δὲ δοῦναι διάβασιν, ἢ τὰλλα πάντα
δεδρακέναι τὰ μεγάλα ἢ πολυθρύλλητα; προσέστησι δὲ ὁ Νικήτας· „ Εἰ οὖν ἢ ἐμποδίζει, φησι, τῇ ἡμετέρᾳ
σωτηρίᾳ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ σὸν ὄνομα ποιήσον ἡμῖν· διὰ τὸν ὀνειδισμόν, ὃν ἐπιφέρουσι σοί·
διὰ τὸ αἷμα τὸ ἐκχυνόμενον τῶν σῶν δούλων· ἢ διὰ τὸν στεναγμὸν τῶν πεπεδημένων.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Τίνας χάριν γνωστὴν γενέσθαι τὴν ἐκδίκησιν τοῖς Ἑθνεσιν βούλεται; ἔπειδὴ κατὰ
Δαιμόνων ἐμελλε γενέσθαι, τῶν τὸ αἷμα (δηλαδὴ τὰς ψυχὰς) διὰ τῆς εἰδωλολατρείας λυμνηαμένων· τίς
δὲ ἢ ἡ ἐκδίκησις; ἢ τῶν εἰδώλων καταστροφή· ὁ τῶν διαβολικῶν ναῶν ἐμπρησμός.

(3) Ἐκ μεταφορᾶς δὲ τοῦτο εἴρηται ἐκεῖνων, ὅπερ ἔχουν εἰς τὸν κόλπον τους κἀνένα πρᾶγμα, τὸ ὅποιον κρατοῦν
ἀσφαλῶς διὰ νὰ μὴ εὐγὴ ἔξω ἢ πέσῃ· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον νοεῖται ἀντὶ τοῦ· „ Πλήρωσον αὐτοὺς συμφο-
ρῶν ἐπικειμένων διηνεκῶς, ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Οὐδὲ νῦν γείτονας ἀνθρώπους προσηγόρευσεν, ἀλλὰ περὶ
Δαιμόνων λέγει· οὗτοι γὰρ ἑπταπλάσιονα δικαίως ἀπολαμβάνουσιν, ὡς κρείττονος μὲν, ἢ κατ' ἡμᾶς, ὑπάρχον-
τες φύσεως· ῥιφέντες δὲ ἐξ οὐρανοῦ, ἢ μηδὲ οὕτω γεγονότες σωφρονέσμεροι· ἀλλὰ τὴν γῆν μὲν ταῖς ἐπινοίαις τα-
ράσσοντες· μὴ μόνοι δὲ ἁμαρτάνοντες, ἀλλὰ ἢ ἡμᾶς ἁμαρτάνειν ἐνάγοντες, ἢ πρὸς τούτοις τὸν Θεὸν, ὡς τῆς
αὐτοῦ παραπεσοῦσης εἰκότος, ὀνειδίζοντες· (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ·)

13 „ Ημεῖς δὲ λαός σου καὶ πρόβατα
 „ νομῆς σου ἄνθρωπολογησόμεθα· σοὶ
 „ ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα .

Ἀχχαλὰ, λέγει, καὶ ἡμεῖς ἐπταίσαμεν, ὅ-
 μως πάλιν πρόβατα τῆς ἐδικῆς σου βοσκῆς εἴμεθα·
 βοσκὴ δὲ Θεοῦ εἶναι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ· καὶ ἂν
 εἰσακούσῃς καὶ μᾶς σώσῃς, θέλομεν εὐχαριστοῦμεν
 εἰς ἐσέναν πάντοτε, ἀντὶ τῆς σωτηρίας ταύτης· ἢ ἀ-
 πλῶς τὸ ἄνθρωπολογησόμεθα δηλοῖ, τὸ εὐχαριστήσα-
 μεν, περιττῆς οὐσίας τῆς ἀντὶ προθέσεως. (1)

„ Εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἐξαγγελοῦμεν
 „ τὴν αἰνέσιν σου .

Θέλομεν, λέγει, ἀναπέμπομεν εἰς ἐσέναν·
 Κύριε, αἰνεσὶν καὶ δοξολογίᾳ εἰς καθὲ γενεάν, διὰ τὰς
 εὐεργεσίας καὶ βοήθειας, ὅπου μᾶς ἐχάρισες. (2)

Αὕτη μὲν εἶναι ἢ κατὰ τὴν ἱστορίαν ἐρμη-
 νεῖα τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· ἀρμοζει δὲ αὐτὸς καὶ εἰς

τούς διωκομένους ὑπὸ τῶν τυράννων Χριστιανούς· καὶ
 κατὰ τὴν προσαρμογὴν καὶ ἔννοιαν ταύτην, Ἐθνη
 μὲν εἶναι οἱ τύραννοι καὶ διώκται, καὶ ὅλοι ἀπλῶς
 οἱ πολεμοῦντες τοὺς χριστιανούς· κληρονόμοι δὲ Χρι-
 στοῦ, εἶναι οἱ χριστιανοί, κατὰ τὸ „ Καὶ δώσω σοι
 Ἐθνη τὴν κληρονομίαν σου (Ψαλ. β΄. 8.) Νὰς
 δὲ Χριστοῦ εἶναι ἢ εἰς καθὲ τόπον εὐρισκομένη Ἐκκλη-
 σία· Ἱερουσαλὴμ δὲ εἶναι, καθὲ πόλις τῶν Χριστα-
 νῶν· θησιμαῖα δὲ, εἶναι τὰ σώματα τῶν Μαρτύρων·
 ὁμοίως καὶ τὰ ἄλλα ἀναλόγως νοοῦνται· Ἰακώβ δὲ
 εἶναι οἱ Χριστιανοί, ὡς πτερνίζοντες τὸν Διάβολον,
 καθὼς πολλάκις εἶπομεν· γείτονες δὲ τῶν Χριστιανῶν
 εἶναι οἱ Ἑβραῖοι· ἐπεὶ οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ Χρι-
 στιανοὶ ἔχουν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν βοσκὴν, ἥτις εἶναι
 ἡ παλαιὰ Γραφή· καὶ ἐπεὶ οἱ Ἑβραῖοι εἶναι κοντὰ
 εἰς τοὺς Χριστιανούς κατὰ τὴν πίσιν, περισσότερον
 ἀπὸ τὰ ἄλλα Ἐθνη τῶν εἰδωλολατρῶν· ἀλλὰ καὶ οἱ
 Αἰρετικοὶ κοντὰ εἰς τοὺς Χριστιανούς εἶναι, κατὰ τὸ
 περισσότερον μέρος τῶν δογμάτων· ἐξουδένωσαν δὲ
 τὸν Χριστόν, ὅσοι Αἰρετικοὶ ἐβλασφήμησαν αὐτόν, ἢ
 κατὰ τὴν Θεότητα, ὡς ὁ Σαβέλλιος καὶ ὁ Ἀρειος, ἢ
 κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς ὁ Ἀπολλινάριος καὶ ὁ
 Νεστόριος .

ΨΑΛ.

(1) Ὅθεν ἔοι ἄλλοι ἐρμηνεύται ἐξομολογησόμεθα εἰρήκασιν, ὅπερ δηλοῖ τὴν εὐχαρίστησιν· ἢ ὁ Θεοδώριτος λέγει·
 „ Ἐνδελεχῶς σοὶ τὰς ὑπὲρ τῆς εὐεργεσίας ὁμολογήσομεν χάριτας, ἢ ἀναγράφους ταύτας πεποικηκότες, τοῖς ἐσο-
 μένοις ἀνθρώποις προσοίσομεν τὴν τούτων διήγησιν· τὸ μὲν τοῖς ἄνθρωπολογησόμεθα, ἀντὶ τοῦ ἐξομολογησόμεθα
 εἰρήκε· τὴν εὐχαρίστησιν δὲ τὸ ὄνομα δηλοῖ· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Πᾶσαν, φησι, τὴν ἀνθρωπότητα· ἀντι-
 τάττων γὰρ ἡμᾶς πρὸς τοὺς ἀνωθεν καταβαχθέντας Δαίμονας, λαὸν Θεοῦ ἢ πρόβατον νομῆς αὐτοῦ πρὸς αὐ-
 θεύει τὸν ἄνθρωπον· ἢ τίνος χάριν νομῆς αὐτοῦ πρόβατα; ἐπεὶ αὐτὸν οἱ πιστοὶ, τῇ μεταλήψει τῶν Μυστηρίων
 νεμόμεθα .

(2) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „ Γενεὰ δὲ ἢ γενεὰ, ἢ διαδοχὰς ἀνθρώπων σημαίνει πλείονας· ἢ μυικώτερον τὸν
 παρόντα ἢ τὸν μέλλοντα βίον· ἢ τὴν ἐκ περιτομῆς γενεάν, ἢ τὴν Ἑθνικὴν· τὰ αὐτὰ λέγει ἢ ὁ Δίδυμος .

ΨΑΛΜΟΣ ΟΘ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων . Μαρτύριον τῇ Ἀσάφ .
 „ Ψαλμὸς ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου .

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμὸς , ὅχι μόνον διὰ τὰς προφητείας ὁποῦ περιέχεται , ὡς πολλάκις εἶπομεν , ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν αὐτὸς ἀποβλέπει εἰς τὸ τέλος τῆς εὐτυχίας τῶν Ἰουδαίων . προφητεύει γὰρ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν σκλαβίαν , ὁποῦ ἐποίησαν οἱ Βαβυλώνιοι εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸν Θεοδωρίτον . τὰ ὅποια ἔλαβον τέλος καὶ σφραγίδα εἰς τὰς προτέρας τῶν εὐτυχίας . τὸ δὲ ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων , ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκηται εἰς τοὺς Ψαλμοὺς , δηλοῖ πάντοτε μεταβολὴν καὶ ἀλλοίωσιν πραγμάτων . Μαρτύριον δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς , ἐπεὶ διαμαρτύρεται : ἡγοῦν ἀναγγέλλει τὰς μελλούσας συμφοράς . ἵσως ἵνα ἐκ τοῦ φόβου τούτων γένουν σωφρονέστεροι οἱ Ἰουδαῖοι . περὶ δὲ τοῦ Ἀσάφ εἶπομεν πολλάκις . τὸ δὲ ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου , εἶναι ἀντὶ τοῦ , περὶ τοῦ Ἀσσυρίου , κατὰ μετὰληψιν τῆς ὑπὲρ προθέσεως λαμβανομένης ἀντὶ τῆς περὶ Ἀσσύριον δὲ ὀνομάζει τὸν Ναυουχοδονόσορ . ἐπεὶ ἐκτίγεται τὸ γένος τοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀσσυρίου . τὸ περὶ τοῦ Ἀσσυρίου λοιπὸν εἶναι ἀντὶ τοῦ , περὶ τῶν κηκῶν , ὧν ἐποίησαν ὁ Ναυουχοδονόσορ εἰς τοὺς Ἰουδαίους . λέγεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐκ προσώπου τῶν Ἰουδαίων ἐκείνων , ὁποῦ ἐγλύτωσαν ἀπὸ τὸν θάνατον . (1)

1 : „ **Ο** ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ , πρόσ-
 „ χες .

Ἰσραὴλ ἐδῶ , ἢ τὸν Πατριάρχην Ἰακώβ λέγει , ἐπεὶ καὶ ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ φυλάττῃ αὐ-

τὸν καὶ νὰ εἶναι παρὼν μετ' αὐτοῦ , ἢ τὸν ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ καταγόμενον λαόν . εἶπομεν γὰρ εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμὸν , ὅτι . „ Καὶ ἀνήγαγεν αὐτόν (τὸν λαόν τοῦ Ἰσραὴλ .) ὡσεὶ ποιμνιον ἐν ἐρήμῳ . εἰς . 52 . τὸ δὲ ὁ ποιμαίνων , νοεῖται ἀντὶ τοῦ ὁ ποιμάνας . ἐνεσῶς χρόνος ἀντὶ περασμένου . (2)

„ **Ο**

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Κατὰ διάνοιαν ὑψηλοτέραν ἱκετεύει ὑπὲρ τῶν ὑπομεινάντων τὴν αἰχμαλωσίαν τὴν νουτὴν μετὰ τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου σαυρὸν ὑπὸ τῶν νοητῶν Ἀσσυρίων , ἢ αὐτοῦ τοῦ ἀρχοντος αὐτῶν , φησὶ δὲ τοῦ Σατανᾶ . ἱκετεῖαν οὖν προβάλλεται ἀξίων τὴν ἐπιφάνειαν προβαλέσθαι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν , ἢ ἐλευθέρωσιν τοῦ παντὸς γένους Ἰσραὴλ .

(2) Ἄλλος δὲ φησι „ Θαυμασίαν μὲν τοι ἔμφασιν ἔχει τὸ πρόσχες . ἢ ἀτοπία , φησι . τῶν πραγμάτων τῶν εἰς ἡμᾶς , οὐ δεῖται λόγου ἢ διδασκαλίας , ἀλλ' ὅπως μόνος . ἀρκεῖ γὰρ προσχόντα ἢ ἰδόντα , κινηθῆναι πρὸς ἀμυναν τῶν οὕτως ἡμῖν ἐπικειμένων πολεμίων . καί γε διὰ τοῦτα ποιμένα τὸν Θεὸν ὠνόμασε , τὸν δὲ λαὸν πρόβατον , ἵνα

„Ὁ ὁδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰω-
σήφ.

Τὸ ὁδηγῶν ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ ὁδηγήσας
κατὰ ἀντιχρονισμόν, τοῦ ἐνεσῶτος χρόνου λαμβανο-
μένου ἀντὶ περασμένου. Ἰωσήφ δὲ ἐδῶ ὀνομάζεται,
ἢ τὸν ἴδιον ἐκεῖνον. ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ἐχει-
ραγωγᾷ εἰς ἕλκας τοῦ τὰς πειρασάσας, καθὼς ὁ ποι-
μὴν ὁδηγεῖ τὸ πρόβατόν του. ὅθεν καὶ εἶναι γεγραμ-
μένον. „Καὶ ἦν Κύριος μετὰ Ἰωσήφ. (Γέν.
36. 31.) ἢ Ἰωσήφ ὀνομάζει ὅλον τὸν λαόν.
ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἰωσήφ, ὡς πατὴρ ὅλου τοῦ λαοῦ
ὀνομάζεται. καθὼς καὶ ἐν τῷ 95. Ψαλμῷ λέγει
περὶ τῶν Ἰουδαίων. „Τοὺς υἱοὺς Ἰακώβ καὶ Ἰω-
σήφ. 56. 15. ὅπου καὶ τὴν ἐξηγήσιν θέλει εὑ-
ρεῖν.

„Ὁ κατ' ἡμέρας ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ ἐμ-
φανηθεῖ.

2 : „Ἐναντίον Ἐφραὶμ καὶ Βενιαμὴν καὶ
Μανασσῆ.

Ἀφ' οὗ ὁ Θεὸς ἐπρόσβαλε τὸν Μωϋσῆν νὰ
κάμῃ δύο Χερουβὶμ χρυσοῦ καὶ τορνευτὰ, καὶ νὰ ἐά-
λῃ τὸ μὲν ἓνα, ἀπὸ τὰ δεξιὰ τοῦ ἱλαστηρίου (ὅ-
περ ἦτον τὸ πῶμα τῆς Κιβωτοῦ.) τὸ δὲ ἄλλο,
ἀπὸ τὰ ἀριστερά, εἶπε πρὸς αὐτόν. „Καὶ γνω-
σθήσομαι σοὶ ἐκεῖθεν, καὶ λαλήσω σοὶ ἀνωθεν τοῦ
ἱλαστηρίου ἀνωμέσον τῶν δύο Χερουβὶμ τῶν ὄντων
ἐπὶ τῆς Κιβωτοῦ τοῦ Μαρτυρίου. (Ἐξ. κβ. 22.)
Σὺ λοιπόν, λέγει, Κύριε, ὅπου κάθησαι ἐπάνω εἰς
τὰ Χερουβὶμ, ἐμφάνηθι : ἦγουν γνωρίσθητι. ὅτι

ἦλθες βοηθὸς ἐκαίνων τῶν Ἰουδαίων, ὅπου ἐμείναν
ζωντανοὶ ἀπὸ τὸν φόνον τῶν Βαβυλωνίων. τοὺτους
γὰρ ὠνόμασαν Ἐφραὶμ καὶ Βενιαμὴν καὶ Μανασσῆν.
ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω ἐνομήθη ὁ Δαβὶδ τὸν Ἰωσήφ,
διὰ τοῦτο ἀκολούθως ἐνομήθη καὶ τοὺς δύο φι-
λάτους υἱοὺς του, τὸν Ἐφραὶμ καὶ τὸν Μανασσῆν,
καὶ τὸν ἀγαπημένον του ἀδελφόν Βενιαμὴν, ὡς ἐκ
μῆτρὸς γεννηθέντα μετὰ τὸν Ἰωσήφ. ἀπὸ τούτους
δὲ τοὺς τρεῖς ὠνόμασε τὸν λαόν ὅλον, κατὰ τὸν
Θεοδώριτον. ἵνα διὰ μέσου τῆς πρεσβείας τοῦ Ἰω-
σήφ, σπλαγχνησθῇ ὁ Θεὸς εἰς τὸ γένος τῶν τέκ-
νων του, καὶ εἰς τὸ γένος τοῦ ἀδελφοῦ του.

Πρέπει δὲ νὰ ἠξυμῶμεν, ὅτι ἀγκαλιὰ καὶ
ὁ Μανασσῆς ἦτον μεγαλύτερος υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ,
ὅμως ὁ Μωϋσῆς πανταχοῦ πρῶτον βάλει τὸν Ἐ-
φραὶμ, τὸν μικρότερον υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ. ἐπειδὴ
καὶ ἐπροτιμήθη ἀπὸ τὸν Ἰακώβ τὸν κληρονόμον του,
καὶ εὐλογηθῇ περισσότερο ἀπὸ τὸν Μανασσῆν.
σμίγει δὲ τὸν Βενιαμὴν πάντοτε μαζὶ μετὰ τοὺς υἱοὺς
τοῦ Ἰωσήφ, ἓνα μὲν, ὡς ἀδελφόν ὁμομήτριον τοῦ
Ἰωσήφ. καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν κατόπιν ἀπὸ τὸν Ἰω-
σήφ ἐγεννήθη. Εἰς δὲ τὸν Μωϋσῆν ἠκολούθησε
καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, καὶ διὰ τοῦτο προτάττει τὸν Ἐ-
φραὶμ ἀπὸ τὸν Μανασσῆν, καὶ μετὰ αὐτοὺς ἐνόησε
καὶ τὸν Βενιαμὴν. ἐπειδὴ δὲ ἡ φυλὴ τοῦ Λευὶ ἐ-
διωρίσθη εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἀν-
τὶ αὐτῆς, ἐδιωρίσθη ἡ φυλὴ τοῦ Μανασσῆ εἰς τὸ
νὰ πολεμῇ. ὅθεν ἀκολούθως καὶ ὑς ἐρηνὴ ἐδῶ ἐβλή-
θη. ἐπειδὴ καὶ ἦτον ὡς ἡμισὴ φυλὴ, καὶ ὡς ἀσθε-
νεστέρα τοῦ Βενιαμὴν. καθὼς πάλιν καὶ ἡ τοῦ Βενια-
μὴν φυλὴ ταῖσται μετὰ τὴν φυλὴν τοῦ Ἐφραὶμ,
ὡς ἀσθενεστέρα οὕσα αὐτῆς. καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρό-
πον, αἱ τρεῖς φυλαὶ αὗται, ἦτον τολμηρότεραι ἀ-
πὸ τὰς ἄλλας, διὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ ἀναφέρονται. οἱ
δὲ δύο υἱοὶ τοῦ Ἰωσήφ, ὁ Ἐφραὶμ καὶ ὁ Μανασ-
σῆς, ἔγιναν φύλαρχοι διὰ τὴν τιμὴν τοῦ πατρὸς

τῶν

ἵνα κατὰ τὸ σιωπόμενον λύκοις δείξῃ τοὺς ἐπιβουλεύοντας, ἔτι τὴν κινδερμονίαν ἀπαιτήσῃ παρὰ Θεοῦ. ὅρα ἔτι τὴν
ὑποκρίσεσιν εἰς τὸν 20. 56. 15. τῶν 95. Ψαλμῶν : ἦγουν εἰς τὸ. „Ὁδηγήσας ὡς πρόβατα τὸν λαόν σου.
εἶπε δὲ ἔτι ὁ Θεοδώριτος. „Ὁ Σὺ Δέσποτα, τὸν ποιμένες δίκην τοῦ λαοῦ προμηθεύμενον, δέξασθαί μου τὴν ἱκε-
τείαν ἀντιβολῶ. ὁ ὁδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰωσήφ, οἷόν τις λύκοις περιπεσόντα τοῖς ἀδελφοῖς, ἔτι τῶν ἐκείνων
ἀπαλλάξας χειρῶν, ἐποδήγησας εἰς Αἴγυπτον, ἔκρείττενα τῶν ἐπιβουλεύσαντων ἀπέφηνας.

Δ

των Ἰωσήφ. (1)

„Ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν σου καὶ
„ἐλθέ εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς.

Ἐξανίστησον, λέγει, Κύρια, καὶ κίνησον
ὅλην τὴν ὑπερφυσικὴν σου δύναμιν εἰς ἀντίληψιν ἡ-
μῶν καὶ βοήθειαν· ἡ ὁποία δύναμις σου, τρόπον
τινα κοιμᾶται μετὰ τὴν πολλὴν μακροθυμίαν· εἵπομεν
δὲ εἰς πολλὰ μέρη, ὅτι ἡ παλαιὰ Γραφή, ὀνομά-
ζει τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν
ἀνθρώπων, παχύτερον ὁμιλοῦσα, διὰ νὰ καταλά-
βουν οἱ Ἑβραῖοι οἱ παχεῖς ὄντες κατὰ τὴν διάνοιαν·
καὶ ὅρα περὶ τούτου εἰς τὸν 5. Ψαλμὸν εἰς 1.
ἔχον εἰς τὸ· „Κύρια, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγ-
ξης με· ὅπου εἵπομεν ἱκανὰ περὶ τούτου. (2)

3: „Ὁ Θεὸς ἐπιστρέψον ἡμᾶς, καὶ ἐπί-
„φανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθή-
„σόμεθα.

Ἐπιστρέψον, λέγει, καὶ γύρισαι ἡμᾶς Κύ-

ρια, ἀπὸ τὴν θλίψιν εἰς τὴν χαρὰν· ἢ ἀπὸ τὴν φυ-
γὴν τὴν ἐκ τῶν πολεμίων εἰς τὴν κατ' αὐτῶν ἀντί-
στασιν· ἢ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ
ἀπὸ τὴν ξενιτείαν εἰς τὴν πατρίδα μας· ἢ γύρισαι
ἡμᾶς εἰς ἐσένα· καὶ εἰς τὰ ἔδικά σου θαλήματα
διὰ τῆς συνεργίας σου· „Ἐπιστρέψατε γὰρ πρὸς
με, λέγει Κύριος, καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ἡμᾶς·
(Ζαχ. α'. 3.) Καὶ ἐμφάνισον μόνον τὸ πρό-
σωπόν σου, καὶ ἀρκεῖ τοῦτο εἰς σωτηρίαν μας· με-
ταφορικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος καὶ ἐξ ὁμοιώσεως·
διὰ τὴν, καθὼς ὁ ἀρχισράτης καὶ νικητὴς, ὅταν
φανῇ εἰς τὸν πᾶλεμον, οἱ μὲν ἐδικοί του ἀνθρωποι
λαμβάνουν θάρρος, οἱ δὲ ἐναντίοι, φεύγουσι καὶ νι-
κῶνται· τοιοῦτοτρόπως καὶ ὅταν ἐσὺ Κύρια, μόνον
φανῇς, ἡμεῖς μὲν ἔχομεν νὰ ξεθαρρεύσωμεν, οἱ δὲ
ἐχθροὶ μας ἔχουν νὰ φύγουν καὶ νὰ νικηθοῦν.

4: „Κύρια ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, ἕως
„πότε ὀργίζῃ ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν
„δουλῶν σου;

Τὸ ὀργίζῃ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ δὲ ἐπιβλέπεις·
ἀπὸ τοῦ προηγουμένου λέγων τὸ ἐπόμενον· ἀκολου-
θεῖ

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησιν, ὅτι ἐν τῇ πορείᾳ τῶν δώδεκα φυλῶν, ἔμπροσθεν μὲν τῆς Κιβωτοῦ παρενέβαλον
τρεῖς φυλαί, ἡ τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰσάχαρ καὶ τοῦ Ζαβουλὸν· ὀπίσθεν δὲ τῆς Κιβωτοῦ ἠκολούθουν τρεῖς φυλαί· ἡ
τοῦ Ἐφραὶμ καὶ Βενιαμὴν καὶ Μανασσῆ· ἦν δὲ ἐπὶ τῶν χρυσῶν καὶ τορευτῶν Χερουβὶμ δόξα Θεοῦ, καὶ προσεβάζον αὐ-
τῶν κατὰ τὴν πορείαν. Σὺ οὖν φησιν, ὁ διὰ τοῦ Ἰλασμοῦ τυπούμενος Θεὸς λόγος, ὁ ἐπάνω Χερουβὶμ· του-
τέστιν ὁ ἐξουσίαν ἔχων οὐράνιον, ὁ προπροσέκρινος τῆς Κιβωτοῦ, ἔμπροσθεν ἡμῶν δείχθητι σρατηγῶν ἐν τοῖς πο-
λέμοις, καὶ τοὺς ἐναντίους τροπούμενος. Κατὰ δὲ θεωρίαν ὑψηλοτέραν εἶπεν ὁ Ἡσύχιος, ὅτι ὁ τοῦ Ἰσραὴλ ποι-
μὴν δὲν εἶναι ἄλλος, ἔξω ἀπὸ τὸν Χριστὸν ὁποῦ εἶπεν· „Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· ὁ ὁποῖος ποιμαίνει τὸν
Ἰσραὴλ· τούτῃς τοὺς ἔχοντας νοῦν ὁρῶντα τὸν Θεόν· ὁ δὲ γὰρ δὲ καὶ τὸν Ἰωσήφ· ἥτοι τοὺς Ἐθνικούς· ἐπεὶ δὲ
Ἰωσήφ πρόσθετος Κυρίου ἐρμηνεύεται· ἐπροσέδρασαν δὲ κοντὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὰ Ἐθνη· καθέεται δὲ ὁ Θεὸς
ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ· ἡγουν εἰς τοὺς ἔχοντας πλήθος γνώσεως· ἐπεὶ ἡ τοῦτο δηλοῖ τὸ ὄνομα τῶν Χερουβὶμ· αὐτοὶ
δὲ εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐφώτισαν ἑαυτοὺς φωτὶ γνώσεως κατὰ τὸν Προφήτην· τοῦτον λοιπὸν τὸν ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ
καθήμενον βασιλικῶς, παρακαλεῖ ὁ χορὸς τῶν ἁγίων, νὰ φανερωθῇ, καὶ νὰ ᾄδῃ ἔμπροσθεν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ
καρποφοροῦσι τὴν ἀρετὴν, κατὰ τὸν Ἐφραὶμ· ἐπεὶ δὲ Ἐφραὶμ, καρποφορία ἐρμηνεύεται, καὶ νὰ ᾄδῃ ἔμπροσθεν
εἰς τοὺς γενομένους ἡγούς τῆς δεξιᾶς τοῦ Θεοῦ διὰ δεξιῶν ἔργων, κατὰ τὸν Βενιαμὴν· ἐπεὶ δὲ Βενιαμὴν, ἡγὸς δε-
ξιᾶς ἐρμηνεύεται· καὶ ὁμοίως νὰ ᾄδῃ ἔμπροσθεν εἰς τοὺς ἀλκισμονήσαντας τὰ εἶδη τῶν κακῶν ὁμοῦ καὶ τὰς ἐνεργείας
τῶν, κατὰ τὸν Μανασσῆν· ἐπεὶ δὲ Μανασσῆς λήθη ἐρμηνεύεται. (παρὰ τῷ Νικητᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, „Ταῦτα δὲ εἰρηται μὲν προφητικῶς, ἐκβέβηκε δὲ εἰς πέρας εἰς ἡμᾶς, εἰς οὓς τὰ
τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν· ἐν ἐσχάτοις γὰρ τοῦ αἰῶνος καιροῖς, γέγονεν ἄνθρωπος· ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος·
ἰκε-

θεῖ γάρ εἰς τοὺς ὀργιζομένους τὸ νὰ μὴ βλέπουν εἰς τὰς δεήσεις τῶν αὐτοὺς παροργισάντων· ἔως ποτε, λέγει, Κύριε, ὁ βασιλεὺς τῶν Δυνάμεων, δὲν βλέπεις εἰς τὰς δεήσεις καὶ προσευχάς, ὅπου σοὶ προσφέρονται;

5 : „Ψωμιεῖς ἡμᾶς ἄρτον θαλῶν ; καὶ „ποτιεῖς ἡμᾶς ἐν θαλῶσιν ἐν μέτρῳ.

Ἀπὸ κοινοῦ λαμβάνεται καὶ ἐδῶ τὸ, ἔως ποτε ἤγουν ἔως ποτε θέλεις δώσεις εἰς ἡμᾶς νὰ τρώωμεν τὸ ψωμὶ μὲ τὰ δάκρυα, καὶ νὰ πίνωμεν τὸ κρασί ὁμοίως μὲ τὰ δάκρυα; φανερόνουν δὲ μὲ ταῦτα τὰ λόγια οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ τὸ φαγεῖν τοὺς καὶ τὸ ποτὶν τοὺς, τὸ ἐτρώγειν καὶ τὸ ἐπίνειν μαζὶ μὲ τὰ δάκρυα ἢ νοεῖται τοῦτο καὶ ἄλλως· ὅτι ἀντὶ φαγεῖν καὶ πίνειν θέλεις μᾶς δώσεις νὰ φαίωμεν καὶ νὰ πίνωμεν τὰ δάκρυα· τὸ δὲ ἐν μέτρῳ εἶναι, ἀντὶ τοῦ πρὸς μέτρον : ἥτοι ἀναλόγως καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἁμαρτιῶν μας· ἔτι θέλεις μᾶς δώσεις τὰ δάκρυα, κατὰ τὸν Θεοδώριον· ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος· „Ἐψώμισας καὶ ἐπότισας εἶπον. (1)

6 : „Ἐθου ἡμᾶς εἰς ἀντιλογίαν τοῖς γείτοσιν ἡμῶν, καὶ οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἐμυκτήρισαν ἡμᾶς.

Ἀντιλογίαν ἐδῶ ὀνομαζομένη ὁ Δαβὶδ, τὸ δεινὸς καὶ τὸν ἐξευτελισμὸν, ὅπου οἱ Ἰουδαῖοι ἐλάβανον ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· τὰ αὐτὰ δὲ λέγει καὶ ἐν τῷ προλαβόντι Ψαλμῷ· „Ἐγενήθημεν δεινὸς τοῖς γείτοσιν ἡμῶν· μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλῳ ἡμῶν. (Ψαλ. σθ'. 4.) (2)

7 : „Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων ἐπίστρεψον ἡμᾶς, καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου καὶ σωθήσομεθα.

Τὰ ἴδια λόγια εἶπε καὶ ἀνωτέρω· εἶπε δὲ ταῦτα δὴν φορεῖς, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἐπίτασιν καὶ ὑπερβολὴν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν παρακλήσεως καὶ δεήσεως. (3)

8 : „Ἀμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετήρας.

Ε.

Ἰκετεύει δὲ ὁ Προφήτης ἐνταῦθα τὸν Κύριον τὴν εἰς οὐρανὸς αὐτοῦ ἀφίξιν ποιήσασθαι, ἢ τοὺς ἀποσφαμέντας ἢ ἐν ἀπογνώσει γενόμενους, πάλιν ἀναλαβεῖν ἢ εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφαι ἢ πάλιν φησιν· „Ἐπιλάμψαντες ἡμῖν τοῦ Υἱοῦ, ὃν πρόσωπον τοῦ Πατρὸς ὀνομάζουσιν· εἰκὼν γὰρ ἢ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, ἢ ἐν αὐτῷ ἢ μόνον τὸ τοῦ Θεοῦ ἢ Πατρὸς διαφαίνεται κάλλος· ἐπιστρέψαμεν πρὸς Θεὸν ζῶντα ἢ ἀληθινὸν ἐκ τῆς ματαίας ἡμῶν ἀναστροφῆς τῆς πατρὸς παραδότου· χρὴ δὲ νεῖν καθέδραν μὲν ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, τὴν ἐν ταῖς ἁγ. Δυνάμεσιν ἀνάψαι, εἰς ἡμᾶς δὲ ἀφίξιν, τὴν οἰκονομίαν ἢ τὴν ἀρετὴν κένωσιν.

(1) Εἰδὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τροφῆς ἐδάκρυον, πότε λοιπὸν εἶχον ἄνεσιν; τοῦτο δὲ νοεῖται ἢ ὑπὲρ ἀρετῆς πόνου, ἢ κλαυθμοῦ, τρωγίμου ὄντος· τὰ δάκρυα δὲ ἐν μέτρῳ ἐσθίει ἢ πίνει ὁ μετανοῶν ἢ οὐκ αἰεὶ ἀνάπαυσις γὰρ ταῦτα ἱλαρὰ διαδέχεται· ἔφη δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος· „Τοῦτο δὲ πεποίηκεν ἀντιμετρήσας ταῖς ἁμαρτίαις τὴν τιμωρίαν· τοῦτο ἢ ὁ Κύριος· „Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν· τοῦτο ἢ Ζαχαρίας εἶδεν ὁ Προφήτης τὸ μέτρον, τῆς Βαβυλωνίως προδεσπίζων τὸν ἄλτρον· δὴν γὰρ ἔφησε, θεῖσθαι γυναῖκας, ἔποπος μὲν ἐχούσας πτερὰ, τὸ δὲ μέτρον φερούσας, ἢ τοῦτο προσαχθεῖσας εἰς Βαβυλῶνα κομίσει· (Ζαχ. ε'. 9.) διὰ τούτων δὲ διδασκόμεθα τῆς θείας ψήφου τὸ δίκαιον· ὁ δὲ Θεόδωρος εἶπε· „Τὸ οὖν ἐν μέτρῳ τούτῳ πληρὴς εὔτω, φησι· πληροῦμεν θαλῶν τὸ ποτὶν, ὥσπερ οἱ μέτρῳ τι διδόντες ἢ πληροῦντες αὐτὸ πάντως, διὰ τὴν τοῦ μέτρου συμπλήρωσιν.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „Τέθεινται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς ἀντιλογίαν τοῖς γείτοσι ἢ εἰς μυκτηρισμὸν τοῖς ἐχθροῖς· τίνα τρόπον; ἀσθενεῖντες δηλαδὴ ἢ πεπατημένοι, ἢ πεσόντες ὑπὸ πόδας ἐχθρῶν αὐτῶν.

(3) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει· „Τῷ πληστότερον δὲ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀφίξιν εἶδεν γλιχόμενοι, πρὸς τὸν τῶν δυνάμεων Θεόν.

Ἐδὼ ἀπαριθμεῖ ὁ Δαβὶδ τὰς παλαιὰς εὐεργεσίας, ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους· διηγείται γὰρ, πῶς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον μετέφεραν εἰς τὴν Παλαιστίνην τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὅσα δι' αὐτὸ ἐποίησε θαυμάσια· ἵνα μὲ τὴν διήγησιν τούτων δυσωπήσῃ τὸν Θεόν, εἰς τὸ νὰ μὴ παρβλέψῃ καὶ τῶρα τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τοὺς ὁποίους παλαιόθεν ἔκαμε τοιαῦτα θαύματα· μὲ τὸν Ψαλμὸν δὲ τούτον δίδαι τύπον εἰς ἡμᾶς ὁ Προφήτης, πῶς πρέπει νὰ ἐξυψώνωμεν τὸν Θεόν· καὶ ποῖα λόγια πρέπει νὰ μεταχειρίζομεθα εἰς τὴν τούτου ἐξυψώσιν· ἁμπελον δὲ ὀνομαζει ὁμοιωματικῶς τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὸ τρυφερόν καὶ εὐθαλές· ἐπειδὴ καὶ τὰ ὁμοιώματα ἐντυπώνονται καλλίτερα εἰς τὴν φαντασίαν καὶ ἐνθυμούνται.

9, Ἐξέβαλες Ἐθνη καὶ κατεφύτευσας αὐτήν.

Περὶ τῶν Ἐθνῶν τούτων, ὅτι ἦτον ἑπτὰ, εἶπομεν εἰς τὸν Οἶ. Ψαλμὸν ἐρμηνεύοντες τὸ „Καὶ ἐξέβαλεν ἀπὸ προσώπου αὐτῶν Ἐθνη (σ'χ. 55.) φυλάττων δὲ τὴν τῆς ἁμπέλου ὁμοιωματικὴν ἔννοιαν ὁ Δαβὶδ, κατεφύτευσας εἶπεν αὐτήν, αὐτὴ τοῦ ἐξερῶσας ἐντὴ γῆ· ἀγχαλὰ καὶ παροργίσαντες τὸν Θεόν, ἐξιβλήθησαν ὑπερὸν· οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδή.

9 : „Ὀδοποίησας ἔμπροσθεν αὐτῆς, καὶ κατεφύτευσας τὰς ῥίζας αὐτῆς καὶ

9, ἐπλήρωσε τὴν γῆν.

Στράταν, λέγει, ἔκαμες ἔμπροσθεν τῆς ἁμπέλου ταύτης τοῦ Ἰσραὴλ Κύριε, μὲ τὸ νὰ εὐγχαλεσῇς ἀπὸ τὸ μέσον τὰ ἄλλα Ἐθνη, ὅπου ἦτον ὡσὰν ἀκάνθια καὶ σκοινιάματα εἰς τὸν δρόμον· ἢ καὶ νόμον ἔδωκας εἰς αὐτήν, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου νὰ ἡγαγῇ, ποῦ πρέπει νὰ περιπατῇ· τὸ δὲ ἐφύτευσας τὰς ῥίζας αὐτῆς, τοῦτο εἶναι δηλωτικὸν βεβαίας στερεώσεως ῥίζας δὲ νήσον τοὺς πρώτους τῶν δωδεκα φυλῶν· ἢ καθολικῶς τὴν βασιλείαν τῶν Ἑβραίων· ἐγέμωσε δὲ τὴν γῆν ἢ ἁμπελος αὕτη τοῦ Ἰσραὴλ, ὅχι ὅλην τὴν οἰκουμένην· ἀλλὰ μόνην τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ ὅσην ἄλλην ἐκურύευσαν εἰς Ἰουδαῖοι.

10 : „Ἐκάλυψεν ὄρη ἢ σκιά αὐτῆς, καὶ αἱ ἀναδενδράδες αὐτῆς τὰς κέδρους τοῦ Θεοῦ.

Ὅρη μὲν ὀνομαίξει ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεοδώρητον, τὰ γειτονεύοντα Ἐθνη τῆς Ἱερουσαλήμ· σκιά δὲ τῆς ἁμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ, εἶναι ἢ ἐξουσία καὶ βασιλεία, ἣτις ἦτον ἐπάνω εἰς τὰ ἔκτισε Ἐθνη· καὶ κέδροι μὲν εἶναι οἱ ὑψηλοὶ καὶ ὑπερέχοντες ἄρχοντες, οἱ εὐρισκόμενοι εἰς ἐκεῖνα τὰ Ἐθνη· ἀναδενδράδες δὲ τῆς ἁμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ, ἦτον οἱ ἡγεμόνες τῶν Ἰουδαίων· οἵτινες κατεσχέθησαν ἐπάνω εἰς τὰ Ἐθνη ἐκεῖνα· κέδρους δὲ τοῦ Θεοῦ εἶπε, τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐκείσε Ἐθνῶν· διὰ τὴν καὶ αὐτοὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ ὑψώθησαν· εὐρίσκαμεν γὰρ, ὅτι καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δαβὶδ, καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Σολομῶντος πολλὰ Ἐθνη ὑπετάσσοντο, καὶ ἐπλήρουν χαράτεις εἰς τοὺς Ἰουδαίους. (1)

11 : „Ἐ-

Θεὸν ταῦτα ἐκεκράγεσαν· ἠλεήθημεν δὲ οὖν οἱ πάντες ἐν ἐπιφανείᾳ Χριστοῦ, αἰώνιον ἡμῖν σωτηρίαν δρέξαντες· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Ἐπιφάνειαν λέγει τὴν ἐνσαρκον παρουσίαν· δυνατὸς γὰρ εἰ καὶ τῶν Δυνάμεων Κύριος, τότε μὲν ἀσώτως ἐκείνους ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀνακαλούμενος, τὰ δὲ Ἐθνη τῇ σῇ οἰκονομίᾳ περιποιούμενος.
(1) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Ἀθανάσιον „Σκιά μὲν τῆς ἁμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ ἐστίν, ἢ κατὰ νόμον λατρεία, διὰ τὸ τὸν νόμον σκιάν ἔχειν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ἔρη δὲ, ἐν ᾗ τὰ τῆς ἐν νόμῳ σκιάς ἐτελείτο, τὸ Σιλωμ καὶ τὸ Σιών, ἐν οἷς καὶ ἡ σκηνὴ Ἰσραὴλ· ἀναδενδράδες δὲ τῆς ἁμπέλου, οἱ ἐκ τοῦ λαοῦ Προφῆται, εἰς ὅσους ἠρμόνιοι καὶ ἐπαναπαυόμενοι καθάπερ τῆσι κέδραις ταῖς ἀνω λογικαῖς καὶ οὐρανίαις Δυνάμεσιν· κλήματα δὲ καὶ παραφυάδες τῆς ἁμπέλου.

11: „ ἔκτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς, ἕως
„ θαλάσσης, καὶ ἕως ποταμῶν τὰς
„ παραφυάδας αὐτῆς.

Κλήματα μὲν τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ ὀνο-
μάζει κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον καὶ Κύ-
ριλλον, τὰ πλῆθη τοῦ λαοῦ, ὅπου ἐβλάστησαν καὶ
αὐξήσαν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· θαλάσσα δὲ εἶναι τὴν
Ἰνδικήν· ἐπειδὴ ἕως ἐκείνης ἐκτείνοντο τὰ σύνορα
τῆς βασιλείας τῶν Ἰουδαίων· καὶ παραφυάδες μὲν
εἶναι οἱ πρόσγλυτοι· ἦγουν ὅσοι ἐκ τῶν ἔθνων προ-
σῆρχοντο εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἐδέχοντο τὴν θεο-
γνωσίαν, καὶ διὰ τῆς θεογνωσίας ἐφυτεύοντο καὶ αὐ-
τοὶ κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους· ποταμοὺς δὲ ὀνο-
μάζει τὸν ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ Εὐφράτην, πληθυ-
νικὸν ὄνομα μεταχειρισθεὶς ἀντὶ ἐνικοῦ, κατὰ τὸ ἰ-
δίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· καθὼς καὶ ἄλλα-
χου εἶπε, „ Κύριε ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας, καὶ κα-
τήγαγεν ὡς ποταμὸς ὕδατα. (Ψαλ. 116.)
εἰς δὲ τὴν β΄ τῶν Βασιλειῶν, ἐνικῶς γράφεται, „ Κύ-
ριε ἐπὶ τὸν ποταμὸν Εὐφράτην. (β΄. φασι. Η. 3.)

12: „ Ἰνα τί κατῆλθες τὸν φραγμὸν αὐ-
„ τῆς, καὶ τρυγῶσιν αὐτὴν πάντες οἱ
„ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν;

Διὰ τί, λέγει, τώρα Κύριε, ἐκρήμινισας τὸν
φραγμὸν τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ· ἦγουν τὴν φυ-
λάττουσαν αὐτὴν θεϊκὴν ἐπισκοπὴν σου καὶ ἀσφάλει-
αν, καὶ πρόνοιαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ τρυγῶν
καὶ φθαίρου αὐτὴν ὅλα τὰ ἔθνη, ὅπου περνοῦν τὸν
δρόμον κοντὰ ἀπὸ αὐτῆς; ἢ γὰρ παρά πρέσβεις ἐδῶ
τὴν πλησιότητα φανερόναι· ἦγουν, ὅσοι, λέγει, κον-
τὰ ἀπὸ τῆς ἀμπέλου ταύτης ἔχουν δρόμον καὶ παρ-
νοῦν, ὅλοι αὐτοὶ τὴν ἐνοχλοῦν καὶ τὴν βλάπτουν·
πρὸς ταύτην δὲ τὴν θρηνητικὴν ἐρώτησιν τῶν Ἰου-
δαίων, ἀποκρίνεται διὰ τοῦ Ἡσαΐου ὁ ἐπουράνιος
γεωργὸς Θεὸς καὶ λέγει, „ Καθεῖλον τὸν φραγμὸν
αὐτῆς, διότι ἔμεινα τοῦ ποιῆται ἐσφυλὴν, ἐποίησα
δὲ ἀκάνθας (Ἠσ. ε. 4.) (1)

13: „ Ἐλυμήνατο αὐτὴν ὡς ἐκ δρυμοῦ.

Ὁ Βαβυλώνιος Ναυουχοδονόσορ ὡς ἦγουν
χοῖρος ἐδῶ ὀνομάζεται κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διὰ
τί ἔχευεν ὡς χοῖρος εἰς τὸν βόρβορον τῶν ἡδονῶν,
καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀκαθαρσίας· δρυμὸς δὲ ἦγουν ρο-
μάνι καὶ λόγος εἶναι ἡ Βαβυλών· διὰ τί ἦτον δασεῖα
ὡσάν ὁ λόγος, ἀπὸ τοῦ πλῆθος τῶν κατοικούντων
ἀνθρώπων· διὰ τί ἦτον ἀκαρπὸς πρὸς ἀρετὴν· καὶ
διὰ τί ἦτον κατοικία τῶν νοητῶν θηρίων· ἦται τῶν
παθῶν καὶ τῶν Δαιμονίων.

„ Καὶ

πέλου, τὸ πᾶν πλῆθος τοῦ λαοῦ φησιν, ὃ κατέσχευ ἀπὸ ποταμοῦ Εὐφράτου μέχρι θαλάσσης τῆς Ἰνδικῆς· λέ-
γει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Θρηνεῖ οὖν ὁ Δαβὶδ τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος, „ Ἀμπελὸν τινα τοῦτο λέγω
ἐξ Αἰγύπτου μετεννεγμένην τῆς σκοτεινῆς ἀσβεστίας, ἣ εἰς κάλλος πίσεως αὐξηθεῖσαν ἔμεγεσεν, ὡς καλὴ φαι-
πᾶσαν τὴν γῆν· ἣ τὴν μικρὰν παραφυάδα ἐκείνην, ἀμπελον ἐκκληματοῦσαν γενέσθαι, ἣ ποσάτην, ὡς ἐπεμ-
βαίνειν μὲν ποταμοῖς, ἐκτείνεσθαι δὲ μέχρι θαλάσσης, ἐξ ἑλίων εἰς ὅρια πλατυνομένην· καλύπτειν δὲ ὅλην τὴν
ἕψει τῆς δόξης, κέδρων τε ὑπεραιεῖσθαι ἣ πάντα τῶν τοῦ Θεοῦ, ἅτινα δὴ τὰ ὅρη, ἣ ἕτι τινες τὰς κέδρους ὑ-
ποληπτέον· ὁ δὲ Νύκσης Γρηγόριος λέγει, „ Κλήματα δὲ αὐξανόμενα, τὰ τῶν ἀρετῶν ὑψώματα τὰ πρὸς τὸ ὕ-
ψος τῶν Ἀγγέλων ἀναδεδρεύμενα· φύλλα δὲ τεθιγλότε, ὁ πολυειδὴς τῶν ἀρετῶν κόσμος τῶν συνταλλόντων τῇ
Πνεύματι.

(1) Ἡ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, φραγμὸς αὐτῆς ἦτον ἡ φυλακὴ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων, ἣν ἀπέσπασεν ἀπὸ αὐτῶν
(τῶν Ἰουδαίων) ὁ Θεός· δέδοται δὲ εἰς βόσκημα τοῖς ἀκαθάρτοις Δαίμοσιν, οἵτινες ἣ νέμονται αὐτῶν τὰς
φυλάδας, τῆς νοητῆς εὐκαρπίας ἀπαγυμνοῦντες· ὁ δὲ Θεοδώριτος φησιν· „ Ὅπερ ἐστὶν Ἀμπελὸν φραγμὸς,
τοῦτο ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια τοῖς αὐτῆς ἡξιωμένοις· παραπορευομένους δὲ ὁδὸν τοῦ πολεμίου καλεῖ καθάπερ γὰρ ὁ-
δοιπόροι τὴν ἀφρακτὸν ἣ ἀφύλακτον ἀμπελον τρυγῶσιν ἀδελῶς, ἣ τὴν αὐτῆς ἀφαιρῶνται καρπὸν· οὕτως ὁ τῆς θείας
γεγυμνωμένης κηδεμονίας τοῖς ἀδικεῖν ἐθέλουσιν ἐνδύματος γίνεται.

„Καὶ μονιὸς ἄγριος κατενεμίσατο
αὐτήν.

Τὸν ἰδίον Ναουχοδονόσορ ὀνομάζει καὶ ὁ
δῶ Μονιὸν ἄγριον ὁ Δαβὶδ ἤτοι ἄγριόχοιρον· Μο-
νιὸν μὲν, διὰ τὸ μόνος ὁ Ναβουχοδονόσορ· ἦλθε πο-
λεμῶντας τοὺς Ἰουδαίους, χωρὶς νὰ ἔχη ἄλλους συμ-
βοηθοὺς του· ἄγριον δὲ, διὰ τὸ ἐμεταχειρίσθη τοὺς
Ἑβραίους μὲ θηριότητα καὶ ἀσπλαγχνίαν· διότι ὁ
Μονιὸς, εἶναι χοῖρος, ὁποῦ περιπατεῖ μόνος, ἀφ'
οὗ καὶ Μονιὸς ὀνομάζεται, καὶ μὲ ἄλλα ζῶα δὲν
σμίγει διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγριότητός του· καὶ
διὰ τὸ ὁ ἄγριος χοῖρος μὲ ξεχωριστὸν τρόπον εἶναι
φθαρτικός τῶν Ἀμπέλων· μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ Θεοδώ-
ριτος, χοῖρον ἐκ τοῦ δρυμοῦ λέγουσι, τὸν Σαλμανά-
σαρ Βασιλεῖα τῶν Ἀσσυρίων, ὁ ὁποῖος προτίτερα ἀ-
πὸ τὸν Ναουχοδονόσορ ἐσκλάβωσα τὴν Σαμάρειαν·
ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐλυμήνατο καὶ ἐφθαιρε μερικῶς τοὺς
Ἑβραίους· ὁ δὲ Ναουχοδονόσορ καθόλου αὐτοὺς κα-
τενεμίσατο καὶ ἀφάνισεν. (1)

„Ὥν, καὶ ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ καὶ
ἴδε, καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον
ταύτην.

15: „Καὶ κατάρτισαι αὐτήν, ἣν ἐφύτευ-
σεν ἡ δεξιὰ σου.

Θεὸς, λέγει, καὶ Βασιλεῦ τῶν ἄνω Δυνά-
μεων, ἐπίστρεψον· ἤτοι διόρθωσον· ἢ γύρισαι τὴν ἄ-
μπελον τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ θλίψιν εἰς χαρὰν, καὶ ἀπὸ
τὴν σκλαβίαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ὡς ἐρμηνεύσαμεν
ἀνωτέρω στίχῳ 3 ἐπίσκεψαι δὲ τὴν ἄμπελον ταύ-
την, ἀντὶ τοῦ ἐλπίσθαι αὐτήν, ὁποῦ ἠσθένησε καὶ
ἐσυντρίφθη· κατάρτισαι δὲ αὐτήν εἰς τὴν προτέ-
ραν τῆς εὐτυχίας· ταύτην γὰρ τὴν ἄμπελον ἐφύτευ-
σε καὶ ἐξερέωσαν ἡ δεξιὰ σου· ἤτοι ἡ δύναμίς
σου. (2)

„Καὶ ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν ἐκρα-
ταίωσας σεαυτῷ.

14: „Ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων ἐπίστρεψον

Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς· „Εἴεν δ' ἂν ἄμπελὸν καὶ αἱ ἀνθρώπιναι ψυχαί· φραγμὸς δὲ, ἡ τῶν προσ-
γμάτων ἀσφάλεια, καὶ ἡ φυλακὴ τῶν Ἀγγέλων· μήποτε οὖν καὶ ἡμῶν ἕκαστος ἔχων Ἀγγέλου ἁγίου, τὸν παρεμβάλ-
λοντα κύκλῳ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, ἐν ἀμαρτίαις ἐξετασθεὶς ὑπόδικος γένηται τῇ ἀφαιρέσει τοῦ φραγμοῦ,
καὶ γυμνωθῇ τοῦ τείχους τῆς ἀπὸ τῶν ἁγίων Δυνάμεων ἀσφαλείας· αἵτινες, ὅσον ἂν παρῶσι χρόνον, ἀκαθαρτέτους
διασφίζουσι τοὺς παρ' αὐτοῖς φρουρουμένους· περιφράττοντες γὰρ τοῦ Θεοῦ ἡμᾶς ἀπορήτοις τισιν ἐπικουρίαις, οὐκ
ἐσόμεθα βατοὶ καὶ ἐντάττει τρίβου τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, οὔτε μὴν ἔτοιμοι εἰς διασπαγὴν· γυμνωθεῖσα δὲ
ψυχὴ τῆς ἀσφαλείας ταύτης, ἔκκειται εἰς διασπαγὴν τοῖς ἐχθροῖς· τουτέστι ταῖς ἀντικειμέναις ἐνεργείαις, καὶ εἰς
καταπάτημα τοῦ ἐγκλωσμένου καὶ λέγοντος· ὅτι ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπουρανὸν πάρεμι· τῆς γὰρ ἀκέρπου (ψυ-
χῆς) ἀφίσταται μὲν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πίπτουσι δὲ οἱ φραγμοί, αἱ τῶν Ἀγγέλων βοήθειαι· εἰσπίπτουσι
δὲ οἱ ξένοι, οἱ διωδεύοντες ἡμᾶς, αἱ περὶ γνῶσιν ἀμαρτημάτων ἐνεργητικαὶ δυνάμεις· δέδοται δὲ καὶ εἰς βόσκη-
μα τοῖς ἀκαθάρτοις Δαίμοσιν· οἱ καὶ ἐμνοῦνται τὴν ψυχὴν τῆς νοητῆς αὐτὴν εὐκαρπίας ἀπογυμνοῦντες· τὰ τε πάντα
καταλαβόντα λυμαίνεται· υἱὸς δὲ ἰκνύει ἀλόγου ὀργῶντος καὶ κελινδουμένου ταῖς δυσωδίαις· τοῦτο καὶ ὁ Ψαλμὸς ἔφη πε-
ρὶ ἄμπελωνος λελυμασμένου μονιῷ καὶ ἀγρίῳ συν', τῷ τὴν κακίαν ἰδιόχοντι καὶ πονηρῷ, καὶ κακίας βοσβόρου γέμοντι·
ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· ἡ Σφόδρα ἄμπελον λυμαίνεται, καὶ κοινὸν εἶναι καὶ ἡμέρον τοῦ χοῖρου συμβαίνει· πλείον
δὲ ὅταν καὶ ἄγριος ᾖ, καὶ τῶν ἐν ὕρεσι διατρωμένων· ἂν δὲ καὶ τῶν ἁγίων μεμονωμένος, ἔτι χαλεπώτερον τὸ κακόν·
οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἰσχυροὶ, οἷοι καὶ οἱ λύκοι· οἱ γὰρ μεμονωμένοι καὶ καθ' ἑαυτοὺς διάγοντες, μείζονα ἔτι τοῦ κακοῦ
τὴν ἐπίτασιν φέρουσιν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „Σφόδρα δὲ ἐμπαθὲς εἴρηται καὶ ἐλεεινὸς ὁμοῦ καὶ δεικτικῶς τὸ, ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον
ταύτην· σὺ γὰρ φησὶν, ὁ τῆς ἄμπελου ταύτης γεωργός, βλέπεις αὐτῆς τὴν ἐρήμωσιν· ὥς οὐκ ἀκούοντας τοῦ λό-
γου δεῖξαι τὴν διαφθορὰν, εἰμὴ καὶ ὀφθεῖν· καὶ ἐπειδὴ σὺ αὐτὴν κατεφύτευσας κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· τουτέστι
ἐν-

Καὶ ἔδω νοεῖται ζῶσαν ἀπὸ κοινοῦ τὸ, ἐ-
πίβλεψον· ἤγουν ἐπίβλεψον ἐπὶ Υἱὸν ἀνθρώπου ὃ
Κύριε, υἱὸν δὲ ἀνθρώπου ἔδω, οἱ μὲν Ἰουδαῖοι λέ-
γουσι τὸν Ζοροβάβελ, ὁ ὅποιος ἐκραταιώθη ἀπὸ
τὸν Θεὸν κοντὰ εἰς τὸν Βασιλεῖα Δαρεῖον, καὶ ἐνί-
κησε τοὺς δύο νεανίσκους μὲ τὸ πρόβλημά του ἀπο-
δείξας, ὅτι αἱ γυναῖκες καὶ ἡ ἀλήθεια νικῶσιν ὅλα
τὰ πάντα· οὕτω γὰρ εἶπεν, ὑπερισχύουσιν αἱ γυ-
ναῖκες· ὑπὲρ δὲ πάντα νεῶν ἡ ἀλήθεια. (γ'· Εσδρ.
γ'· 12.) Ὅθεν καὶ θαυμάσθεις διὰ τὸ σοφὸν πρό-
βλημά του, ἔλαβε βασιλικὴν ἄδειαν καὶ ἐπῆγεν εἰς
τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἀνέκτισε πάλιν τὸν ναὸν καὶ
τὴν πόλιν· ἡμεῖς δὲ οἱ Χρυσταῖνοι υἱὸν ἀνθρώπου
λέγομεν, τὸν προσληφθέντα ἄνθρωπον παρὰ τοῦ Θε-
οῦ καὶ Λόγου· ἦτοι τὸν Δεσπότην Χριστὸν κατὰ
τὸν Θεοδωρίτου· ὁ γὰρ Θεὸς Λόγος ἐκρατίωσεν εἰς τὸν
ἑαυτὸν του· ἤγουν εἰς τὴν Θεϊκὴν του ὑπόστασιν, τὴν
ἀνθρωπίνην φύσιν· καὶ μεταδούς εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῆς
Θείας του δυνάμειν, κραταίαν ἐποίησε κατὰ τοῦ Δια-
βόλου· ἡ εὐχὴ γὰρ αὕτη γίνεται πρὸς τὸν προσλα-
βόντα Θεὸν Λόγον περὶ τοῦ προσληφθέντος φυράμα-
τος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἵνα ὀγλίγωρα προσλά-
βῃ αὐτὸ καὶ κραταίωσῃ. (1)

16'· „ Ἐμπεφυρισμένη πυρὶ καὶ ἀνεσκαμ-
μένη·

Ἐδὼ λείπει τὸ ἐσιν· ἤγουν ἡ ἀμπελος τοῦ
Ἰσραὴλ εἶναι ἐμπεφυρισμένη· διὰ τῆς ἀμπέλου δὲ
φανερῶναι τὴν γῆν τῆς ἀμπέλου· ἤγουν τὴν πόλιν τῶν
Ἱεροσολύμων· διότι οἱ Βαβυλώνιοι, ἔχον μόνον μὲ
φωτίαν ἔκαυσαν τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ καὶ ἀνέσκα-
ψαν αὐτήν, ὡς ἡ τέταρτη τῶν βασιλείων ἰσορεῖ.

„ Ἀπὸ ἐπιτιμήσεως τοῦ προσώπου
σου ἀπολούνται·

Ἐπιτίμησιν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, ἔδω, τὴν ὀργήν·
ἡ ὀργή σου, λέγει, Κύριε, θέλει ἀφανίσει τοὺς Ἑβραίους,
μὲ τὸ νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Βαβυλωνίους νὰ προξέ-
νήσου εἰς αὐτοὺς τὸν ἀφανισμόν τοῦτον· διότι, ἂν ἐσὺ
δὲν ἐσῆκονες τὸν φράκτην τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ·
ἦτοι τὴν ἐπισκοπὴν σου καὶ πρόνοιαν, δὲν ἤθελαν ὑπερι-
σχύσων οἱ Βαβυλώνιοι καὶ νὰ ἀφανίσουν αὐτήν. (2)

17· „ Γεννηθήτω ἡ χεὶρ σου ἐπ' ἄνδρα δε-
ξιᾶς σου·

Καὶ τοῦτο οἱ Ἑβραῖοι νοοῦσι διὰ τὸν Ζο-
ροβάβελ· δηλαδή, ὅτι ὡς ἔλθῃ ἡ δυνάμις σου Κύριε,
εἰς τὸν ἄνδρα τῆς δεξιᾶς σου· ἦτοι τὸν οἰκετὸν καὶ
φίλον

ἐνταῦθα κατώκισας· κατάρτισαι πάλιν αὐτήν· τούτέστιν ἐτοίμην εἰς σωτηρίαν παρασκευάσων διὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου· τὴς δὲ ἐσιν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἢ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν· ὡς αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ ἐν Εὐαγγελίῳ φη-
σιν· ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει· „ Ἐπειδὴ οὔτε ὁ νόμος τὸν Ἰσραὴλ, οὔτε οἱ Προφῆται ἐπέσρεψαν, ἀναγκάως αὐ-
τὸν ἐπιστρέφαι παρακαλεῖ τὸν Χριστόν·

(1) Ὁ δὲ Θεοδωρίτος λέγει· „ Ἐνταῦθα τὴν ἐκεῖθεν βλάβην τοῦ Δεσπότης διδάσκει Χριστοῦ· ἵκετεύει γὰρ
ἐπιμελείας ἀξιοῦναι τὴν ἀμπελὸν διὰ τὸν ἐξ αὐτῆς λήψασόμενον ναὸν· ὁ δὲ Ἰσραὴλ ἀνθρώπου σαφῶς προσηγόρευ-
σε· διδάσκει τοίνυν ὁ προφητικὸς λόγος τοὺς δορυαλώτους γεγενημένους, ἵκετεῦσαι τὸν πᾶν δυνάμις Θεόν, φειδώ-
ντα τῆς ἀμπέλου ποιήσασθαι διὰ τὴν ἐκεῖθεν φερόμενην σωτήριον ρίζαν· οὕτω γὰρ ἑαυτὸν ὁ Κύριος ὀνομάζει
λέγων· ἐγὼ εἰμι ἡ ἀμπελος ἡ ἀληθινή· ὡς γὰρ ἄνθρωπος, ἀμπελὸς ἐσιν· ὡς δὲ Θεός, ὁ γεωργὸς σπείρων
σπέρμα καλὸν ἐν τῇ ἀγρῷ αὐτοῦ· αὕτη ἀληθῶς ἡ ἀμπελος ἐξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς εἰς θαλάσσης ὥς εἰς πο-
ταμῶν τὰς παραφυάδας αὐτῆς· οὐδὲ γὰρ ἐστὶ τόπος, οὐκ ἐστὶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν· ἐν ᾧ οὐκ ἴδρυνται τῆς ἀμπέλου ταύ-
της αἱ θείαι ληνοί·

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι τοῦτο νοεῖται ὅτι διὰ τοὺς καύσαντας τὰ Ἱεροσόλυμα Βαβυλωνίους· σοὺ γὰρ, φησι, νεύ-
σαντος· φροῦδοι γενήσονται ὅτι τὸν ὕλεθρον δέχονται· οὐ γὰρ κάμεις μέλλων αὐτοὺς τιμωρῆσθαι· ἀλλ' ἀρκεῖ
μόνη ἡ ἐπιτίμησις πάντας ἀφανίσει·

φύλον εἰς τὴν δεξιάν σου Ζοροβάβελ· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ καὶ τοῦτο νοοῦμεν περὶ τοῦ προσληφθέντος ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου· ἦτοι περὶ τοῦ Χριστοῦ· παρακαλεῖ γὰρ ὁ Δαβὶδ ἐδῶ, νὰ ἔλθουν τὰ σημεῖα καὶ θαύματα (τὰ ὅποια ὀνομάζονται χεῖρ Θεοῦ, καὶ δάκτυλος Θεοῦ) εἰς τὸν ἄνδρα τῆς δεξιᾶς τοῦ Πατρὸς· δεξιὰ δὲ τοῦ Πατρὸς οὐκ ἔστιν, ὡς πάντων δημιουργὸς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

„Καὶ ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν ἐκρα-
ταίωσας σεαυτῷ.

Τὸν ἴδιον λόγον ὅπου εἶπεν ἄνωτέρω ὁ Δαβὶδ, λέγει τώρα καὶ ἐδῶ κατὰ σχῆμα παλλιλογίας· Τὸν δὲ ἀνθρώπου τὸν Χριστὸν ὀνομάζει καθὼς αὐτὸς ὁ Χριστὸς Τὸν ἀνθρώπου ὀνόμαζε τὸν ἐκτεῖνον του διὰ τὴν φαινομένην σάρκα, τὴν ὅποιαν προσέλαβεν ἐκ τῆς Παρθένου τῆς οὐσῆς ἀνθρωπίνου. (1)

18 : „Καὶ οὐμὴ ἀποστῆμεν ἀπὸ σοῦ.

Οἱ μὲν Ἑβραῖοι ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὸν Ζοροβάβελ λέγουσιν, ὅτι δὲν ἀπέστησαν ἀπὸ τὸν Θεόν· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ λέγομεν, ὅτι ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὸν Χριστὸν δὲν ἀπέστημεν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἠνώθημεν μετ' αὐτόν· ὁ γὰρ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τῶν Χριστιανῶν τοῦτο ἔγραψε τὸ ρητόν. (2)

„Ζωάσεις ἡμᾶς, καὶ τὸ ὄνομά σου ἐ-

πικαλεσόμεθα.

Σὺ Κύριε λέγεις, τοὺς μὲν Ἰουδαίους θέλεις ζωοποιήσεις μετὰ τὴν δευτέραν οἰκοδομὴν τῆς πόλεως των· ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριστιανούς θέλεις ζωοποιήσεις μετὰ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ ἀξιώματος τῆς ψυχῆς, ἥτις γίνεται διὰ τοῦ Ἀγίου Βαπτίσματος· διότι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐνεκρώθησαν ἀπὸ τὸν ἀφανισμὸν, ὅπου ἐπροξένησαν εἰς αὐτοὺς οἱ Βαβυλώνιοι ἐχθροί· καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐνεκρώθημεν ἀπὸ τοὺς νοητοὺς Βαβυλωνίους Δαίμονας· τὸ ὄνομά σου δὲ ἐπικαλεσόμεθα, εἶπεν· ἦτοι ἄλλον Θεὸν ἔξω ἀπὸ ἐσένα δὲν θέλομεν ὀνομάζομεν, ἀλλὰ ἐσένα ἔχομεν νὰ ἐπικαλεσθῶμεν εἰς βοήθειάν μας. Κυρίως δὲ καὶ ἰδίως ὁ λόγος οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριστὸν, ὁ ὅποιος ἐζωοποίησεν ἡμᾶς. ὁθεν καὶ εἶπεν „Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ (Ἰω. ιδ β.) καὶ μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἐπικαλούμεθα, ὀνομάζομενοι παρὰ πάντων Χριστιανοὶ κατὰ τὸν Ἡσύχιον.

19 : „Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων ἐπὶ
στρεψὸν ἡμᾶς, καὶ ἐπιφάνον τὸ
πρόσωπόν σου καὶ σωθῆσόμεθα.

Ταῦτα τὰ λόγια εἶπα καὶ ἄνωτέρω, καὶ ἡμεῖς αὐτὰ ἐρμηνεύσαμεν. Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἀνεφέραμεν ταῦτα πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ἐδῶ δὲ θέλομεν προσαρμόσομεν αὐτὰ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· Κύριε, λέγει, ὁ Θεὸς, τῶν Ἀγγελικῶν Δυνάμεων, ἢ ἀπλῶς ὅλων τῶν δυνάμεων· ἢ ὁ χορηγὸς τῶν δυνάμεων· ἢ καὶ ἀντὶ τοῦ, ὁ δυνατὸς κατὰ περίφρασιν, ὡς ἄλλοτε εἴπομεν· σὺ, λέγει, ἐπίστρεψον ἡμᾶς ἀπὸ τὴν πλάνην, καὶ φανέρωσον εἰς ἡμᾶς τὸν Υἱόν σου, ὅστις εἶναι πρόσωπον ἐδὲ.

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „Τὸν ἀνθρώπου, ὃν ἐκραταίωσας σεαυτῷ, μὴ συγχωρήσας αὐτὸν ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς τὴν σύνασιν ἔχειν τοῦ σώματος· ἐπελθόντες γὰρ Πνεύματος ἁγίου τῇ Παρθένῃ, ἢ τῆς τοῦ ὑψίστου δυνάμεως, ὁ ἅγιος οὗτος τόκος ὑπέστη, ὅς τις ἢ ὑποίμασε τὴν ἀμπελον πρὸς καρποφορίαν.

(2) Καὶ ὁ Θεὸς δὲ λέγει Ἀθανάσιος „Οὐκ ἂν ποτε ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ, οἷτε τῆς σῆς ζωῆς μεταλαβόντες, ἢ τῇ σὲ ἐπικληθέντες ὀνόματι· σπουδαῖ Χριστιανοὶ προσαγορευόμενοι.

εἰκόνα σου. Ὁ ἑωρακὴς γὰρ φησὶν ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα. (Ἰω. ιδ. 9.) καὶ εὐθὺς θέλομεν σωθῶμεν, πιστεύσαντες εἰς αὐτόν· τὸ δὲ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, εἶναι μία σαφήνεια καὶ ἐπιδήγησις τοῦ ἐπίστροφον ἡμᾶς. Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ. (1)

Ἀρμόζει δὲ αὐτὸς ὅλος καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς, τῶν ὁποίων τοὺς ναοὺς καὶ τὰς πόλεις κατέκαυσαν οἱ ἄπιστοι τύραννοι καὶ διώκται βασιλεῖς, μὲ τὸ νὰ παρεχώρησεν ὁ Θεὸς διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἡμποροῦμεν δὲ νὰ νοήσωμεν τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν, Ἐφραὶμ μὲν, καθὼ αὐτὸς καρποφορεῖ τὰς ἀρετάς· Ἐφραὶμ γὰρ καρποφορίαν δηλοῖ· Βενιαμὴν δὲ, καθὼ αὐτὸς εἶναι δεξιὸς κατὰ τὴν πίσιν· Βενιαμὴν γὰρ υἱὸς δεξιᾶς ἐρμηνεύεται· Μανασσὴν δὲ, καθὼ αὐτὸς ἔλαβε λήθην καὶ λησμονησίαν τῆς προτέρας πλάνης τῆς εἰδωλολατρίας· Μανασσῆς γὰρ λήθην δηλοῖ· τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥήματα εὐκόλως ἀρμόζονται εἰς τοὺς Χριστιανούς. Καὶ ἄμπελον μὲν θέλεις νοήσεις τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν, τὸ ὁποῖον μετεφέρθη ἀπὸ τοῦ σκοτοῦ τῆς πλάνης καὶ ἀγνωσίας. (ταῦτα γὰρ σημαίνει ἡ Αἴγυπτος) εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν τῆς εὐσεβείας· Ἐθνη δὲ ὅπου ἀπεβλήθησαν, εἶναι οἱ Δαίμονες καὶ τὰ Εἰδωλα καὶ οἱ ἀφρανισθέντες τύραννοι καὶ διώκται τῶν Χριστιανῶν· ὁδοποιήσεις δὲ τῆς εὐσεβείας, εἶναι αἱ Εὐαγγελικαὶ ἐντολαί· ἐπεὶ καὶ αὐταὶ κόπτουσι καὶ καθαρίζου-

σι κάθε ὕλην ἀπὸ τὴν τράταν τῆς θεογνωσίας καὶ ἀρετῆς· ρίζαι δὲ τῆς εὐσεβείας, εἶναι τὰ περὶ Χριστοῦ δόγματα· ἐπλήρωσε δὲ ὅλην τὴν γῆν ἡ εὐσεβεία, κατὰ τὸ· „ Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν Ἀποστόλων τῶν κυρηττόντων αὐτήν.

Καὶ σκιά μὲν τῆς εὐσεβείας, εἶναι ἡ δόξα αὐτῆς, ἥτις ἐσκέπατε τὰ ὄρη· ἡτοὶ ὑπερυψώθη· ἡ σκιά τῆς εὐσεβείας, εἶναι ἡ θεία χάρις, ἡ ἐκ τῆς εὐσεβείας ἐξερχομένη· ὄρη δὲ καὶ βουνὰ αὐτῆς, εἶναι οἱ ὄντες ὑψηλοὶ κατὰ τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν· ἀναδενδράδες δὲ πάλιν αὐτῆς, εἶναι τὰ δόγματα· (ἡ αἱ παραδόσεις) Κέδροι δὲ Θεοῦ, εἶναι οἱ ὄντες ὑψηλοὶ κατὰ τὴν θεωρητικὴν ἀρετὴν· καὶ κλήματα μὲν καὶ παραφυάδες, εἶναι τὰ πλήθη τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οἱ προσήλυτοι ὅπου προσέρχονται εἰς τὴν εὐσεβείαν ἀπὸ τοῦ ἔθνικου· θάλασσαν δὲ ὅλην καὶ ποταμοὺς ὅλους, νόησον πῶς εἶναι ὅλη ἡ γῆ· χοῖρος δὲ, εἶναι ὁ Διάβολος, ὁποῦ χαίρεται εἰς τὰς ἀκαθαρσίας· δρυμὸς δὲ καὶ λόγγος, εἶναι αἱ ψυχαὶ αἱ δασεῖαι ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἄκαρποι, μέσα εἰς τὰς ὁποίας ὁ Διάβολος κατοικεῖ· ὁ ἴδιος δὲ Διάβολος, κυρίως μὲν καὶ προηγουμένως εἶναι μονιὸς, ὡς ἰδιάζουσαν καὶ ξεχωριστὴν ἔχων τὴν κακίαν· καὶ ἄγριος, ὡς σκληρὸς καὶ ἀσπλαγχνός· ἐπομένως δὲ καὶ καθὼ τυραννός, ὅπου πολεμεῖ καὶ διαφθείρει τὸν ἄμπελωνα τοῦ Χριστοῦ, χοῖρος ἡμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ καὶ μονιὸς διὰ τὰς ῥηθείας αἰτίας.

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθηναῖος λέγει „ Συνεχῶς τὴν ἱκεσίαν προβάλλεται, ἐπισπεύδων γενέσθαι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ μενοεινός, δι' εὐ ἡ σωτηρία τοῖς πιστεύουσιν.

ΨΑΛΟΣ Π'

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν, Ψαλμός τῷ Ἀσάφ.

Καὶ ὁ ὕμνος Ψαλμός παρομοίως μετὰ τούτων ἐπιγράφεται. Ἐἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν ὁθεν καὶ βλέπει ἐν ἐκείνῃ τὴν ἐξήγησιν τούτου ὅτι οἱ ληνοὶ λοιπὸν οὗτοι ἦτοι αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι τῶν Χριστιανῶν, παρακινοῦν μία τὴν ἄλλην μετὰ τὰ λόγια, ὅπου ἔχει εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ παρὼν Ψαλμός κατηγορεῖ δὲ ὁ Ψαλμός τὴν ἀχαρισίαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἀπειθείαν, καὶ διδάσκει πῶς ἔχουν αὐτοὶ νὰ ἀποβληθοῦν ἵνα προσαφαισῇ τὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἀποβληθῇ ὡς ὁ παλαιὸς τῶν Ἑβραίων, καὶ ἵνα μὴ μιμηθῇ τὴν ἐκείνου κακίαν καὶ ἀπειθείαν. (1)

1. „ Ἀγαλλιᾶσθε τῷ Θεῷ τῷ βοηθῷ
„ ἡμῶν.

τόπους Ἐκκλησίαι τῶν Χριστιανῶν, μετὰ τὰ λόγια ταῦτα παρακινοῦν μία τὴν ἄλλην νὰ ἀγάλλωνται καὶ νὰ χαίρουν διὰ τὸν Χριστὸν, ὅς τις ἐτὶ φανερά τὰς ἐβόηθησεν.

Φαίνεται μὲν, ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἐκ προσώπου τῶν σκλαβωμένων Ἑβραίων, ὅπου ἐγύρισαν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καθὼς οἱ Ἑβραῖοι νοοῦσι διὰ τοῦτο καὶ ἀγαλλιῶνται διὰ τὸ γύρισμα καὶ ἐλευθερίαν τους. ἀποδείχεται ὅμως ἀπὸ τὰ ἀκούουθα ῥήματα τοῦ Ψαλμοῦ, ὅτι δὲν ἀρμοζει εἰς τοὺς τοιοῦτους ὁ λόγος ὅτι αἱ ληνοὶ ἤγουν αἱ κατὰ

„ Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Περὶ τοῦ ἀλαλαγμοῦ, ὅτι εἶναι φωνὴ ἐπινίκιος, εἵπομεν εἰς διάφορα μέρη. τὰρξ δὲ λέγομεν ἀπλῶς, ὅτι τὸ ἀλαλάξατε εἶναι ἀντί τοῦ, ἐπι-

(1) „ Ἄλλος δὲ φησιν „ Ὅτι τρεῖς Ψαλμοὶ ὑπὲρ τῶν ληνῶν ἐπιγράφονται, ὁ ὕμνος, ὁ ὕμνος ὁ τρίτος, εἰς τὸ τέλος γὰρ καὶ τὴν ἐγδὸν τηρεῖται ὁ οἶκος ὁ ἐν ταῖς ληνοῖς, εἴτουν ταῖς Ἐκκλησίαις ἀποθλιβόμενος τὴν ἐγδὸν δὲ ταύτην καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός δηλοῖ, ὡς ἐγδὸς ἀριθμαύμενος, τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ἐγδὸν δεκάδων περιέχοντος, συμβόλου ὄντος αἰῶνος τοῦ μέλλοντος. καὶ δὲ ἐπὶ συγκομιδῇ τῶν ἡμετέρων καρπῶν ἔσται καὶ ἡ ἀληθινὴ σκηνοπηγία τῶν σωμάτων ἡ σύμπηξις καὶ ἀνάστασις, ἥς προοίμιον αἱ σάλπιγγες, τὴν ἐξ οὐρανοῦ τοῦ Κριτοῦ παρουσίαν μνηύουσιν. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος τὴν ἀνάκλησιν προθεσπίζει τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν κλήσιν τῶν Ἑθνῶν καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Ἐστὶν οὖν καὶ ἐκ τούτου τοῦ Ψαλμοῦ ἰδεῖν, ὡς καλεῖ τὰ Ἑθνη πρὸς τὴν πίσιν τὴν εἰς τὸν Κύριον, αὐτοῖς διδασκαλίαν ποιούμενος, τοῦ μὴ ἀποσῆναι αὐτοῦ.

πνίκεον υμνον ἄσατε· εἰς τὸν Θεὸν δὲ τοῦ Ἰακώβ εἶπε, διὰ νὰ ἐνθυμίση τοὺς ἀναγινώσκοντας, ὅτι οὗτος ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς, αὐτὸς ἐφάνη καὶ παλαιὰ εἰς τὸν Ἰακώβ μὲ ἀνθρώπου σχῆμα, καὶ ἐπάλαψε μὲ αὐτὸν, προμηνύωντας τὴν Ἰσραὴλ γενομένην αὐτοῦ ἐνανθρώπησιν. (1)

2: „ Λάβετε Ψαλμὸν, καὶ δότε τύμπανον.

Λάβετε, λέγει, θείας διδασκαλίας· καθε γὰρ Ψαλμὸς περιέχει διδασκαλίαν· καὶ δότε τύμπανον· ἡγουν χτυπήσατε τὸ σῶμα μὲ τὸ κλῆκτρον τῆς ἐγκρατείας, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Θεοφύλιος Μοξιμος. (2)

„ Ψαλτήριον τερπνὸν μετὰ κιθάρας.

Ψαλτήριον ἐδῶ λέγει τὸν νοῦν· κιθάραν δὲ λέγει τὸ σῶμα, καθὼς εἶπομεν εἰς τὸν λβ. Ψαλμὸν ἐρμηνεύοντες τὸ „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ἐν ψαλμοῖς, ἐν ψαλτήριῳ δεκαχόρδῳ ψάλλετε αὐτῷ· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ· κινήσατε τὸν νοῦν καὶ τὸ σῶμα

εἰς τὸ νὰ χαροποιήσετε τὸν Θεόν· ἀπὸ κοινοῦ γὰρ ἐννοεῖται καὶ εἰς τὸ Ψαλτήριον, καὶ εἰς τὴν Κιθάραν τὰ, δότε· ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος ἐδῶ δὲν εἶναι διὰ αἰσθητὰ ὄργανα, καθὼς ἐξηγοῦσιν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ περὶ νοητῶν· τὸ δὲ τερπνὸν ἐπρόσθεθ, διὰ νὰ δείξη, ὅτι τὸ νοητὸν Ψαλτήριον· ἡγουν ὁ νοῦς, αὐτὸς εἶναι μάλιστα, ὅπου εὐφραίνει τὸν Θεόν.

3: „ Σαλπίζατε ἐν νεομηνίᾳ σάλπιγγι, ἐν εὐσήμενῃ ἡμέρᾳ ἐορτῆς ἡμῶν.

Νόμος ἦτον εἰς τοὺς Ἑβραίους κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ ἐβδόμου Μηνός· ἦτοι τοῦ καθ' ἡμῶς Σεπτεμβρίου ἡ τις ἦτον νεομηνία νὰ σαλπίζουν οἱ ἱερεῖς μὲ σάλπιγγα, εἰς ἐνθυμήσιν τῆς σάλπιγγος ἐκείνης τῆς ἐπουρανίου, ὅπου ἐσάλπισεν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, ὅταν ἐκατέβη ἐκεῖ ὁ Θεός. Ἐκ μεταφορᾶς λοιπὸν καὶ ὁμοσιότητος τοῦ νόμου ἐκείνου, παραγγέλλει καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ τῶρα εἰς τοὺς Ἀποστόλους, νὰ σαλπίσουν μὲ τὴν σάλπιγγα τῆς γλώσσης των καὶ νὰ κηρύξουν, ὅτι ἀνέστη ὁ Χριστός. Καὶ τοῦτο νὰ τὸ κάμουν εἰς τὴν νεομηνίαν· ἦτοι εἰς τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεκαίνισθη ἡκτίσις ταύτην γὰρ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως ὠνόμασε καὶ ἡμέραν εὐσημον· ἡγουν ἐπίσημον καὶ ὀνομασίην ἐορτῆς· Ἐπεὶ δὲ κατὰ ἀλήθειαν ἡ Ἀνάστασις εἶναι ἡ πλέον ἐπι-

τι.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης „ Ἡθικώτερον δὲ, ὡς μὲν καταρτίζονται οἱ καρποὶ ἐπὶ τὰς ληνοὺς ἔρχονται, ἀκούεσθαι τοῦ ἀγαλλιάσθαι τῷ Θεῷ· ὁ δὲ ἀμαρτῶν καὶ δέσμενος μετανόιας καὶ ἐπιστροφῆς, μὴ ἀγαλλιάσθαι, ἀλλὰ λυπηθῆναι κατὰ Θεόν· ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται· καὶ οὗ δὲ, ἐὰν βοηθῇσιν ὑπὸ Θεοῦ, τὴν συγκομιδὴν ποιῆσαι τῶν καρπῶν ἐπὶ τὰς ἀγίας ληνοὺς, μὴ ἐπιλανθάνου τοῦ Θεοῦ, καὶ βοηθός σου γέγονε· καὶ ἀπορίας λόγων τῶν κατ' ἀξίαν ἀποδοθησομένων τῷ Θεῷ, ἐν εὐχαριστίᾳ ἀλάλῃ, ἀσίμῳ φωνῇ καρδίας κεκραγίης, ὑπερβαίνουσας τὰ σημαινόμενα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Παρακελεύεται τοῖς Ἐθνεσι, τῷ βοηθήσαντι Θεῷ καὶ ἐκ τῆς τῶν Δαιμόνων αὐτοὺς βυσαμένῃ καταδυναθείας, τοὺς ἐπινικίους ὕμνους ᾄδειν.

(2) Ἐπεὶ οὖν Ψαλμὸν ἐνταῦθα τὴν θείαν διδασκαλίαν καλεῖ, διὰ δὲ τοῦ τυμπάνου, ὁργάνου ὄντος ἐκ δεσμάτων πεποιημένου, τὸ σῶμα ἀνίττεται· βούλεται ἡμᾶς ταῖς διὰ τοῦ σώματος πράξεις τὰς διὰ τῶν λόγων πληροῦν παραγγέλματα· διό φησιν, ἐπήκου τῶν θείων λόγων γενόμενοι, καὶ παῖς ἀκοῆς τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν δεξάμενοι, δότε τὴν διὰ τοῦ σώματος πράξιν, καὶ τὰ σώματα ἡμῶν θυσιάν ἔσσαν εὐπρόσδεκτον τῷ Θεῷ παραστήσατε, νεκρώσαντες τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὴν νεκρώσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει „ Τὰχα δὲ ἐν μοι δίδωσιν ὁ λόγος, τρία δέ με ἀπαιτεῖ· δίδωσί μοι Ψαλμὸν, καὶ ἀπαιτεῖ ἀπ' ἐμοῦ τύμπανον· δευτέρον, Ψαλτήριον, εἴτα κιθάραν· ἵνα μάθω, ὅτι δίδωσί μοι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ διδασκαλίαν, καὶ ἐπι-

πισημοτέρα ὡς ἐορτῶν ἐορτὴ, καὶ πικρήγυρις πανηγύρεων, καθὼς λέγει εἰς τὸ Πάσχα ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. Καὶ ὁ Μωϋσῆς δὲ εἶπε περὶ τῆς νεομηνίας ἐκείνης, „Καὶ τῷ Μηνὶ τῷ ἐβδόμῳ μιᾷ τοῦ μηνὸς ἐπικλητὸς Ἀγία ἔσαι ὑμῖν, ἡμέρα σημασίας ἔσαι ὑμῖν. (Ἀρ. κθ. 1.) (1)

εὐσήμῳ ἐορτῇ.

5: „Μαρτύριον ἐν τῇ Ἰωσήφ ἔθετο αὐ.
„τό. (2)

4: „Ὅτι πρόσταγμα τῷ Ἰσραὴλ ἔστι,
„καὶ κρίμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Βλέπε ὡς ἀναγνώσας τὴν ἐν τῷ Δαβὶδ μέθοδον καὶ σοφίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διότι ἀφ' οὗ αὐτὸς ἔνωσε μαζὶ μετὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ νόμου τὸ Εὐαγγέλιον τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναστάσεως, πάλιν λέγει περὶ τοῦ νόμου καὶ οὕτω καταφέρει τὸν λόγον εἰς τοὺς Ἑβραίους· ἔτσι, λέγει, ἐντέλλομαι, ὅτι τοῦτο εἶναι προσαγμένον ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ· καὶ τοῦτο εἶναι κρίσις· ἡγουν ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰακώβ ποῖον, το νὰ σαλπίζετε δηλαδὴ ἐν τῇ

Ἰωσήφ ὅλον τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καθότι ὁ Ἰωσήφ ἦτον εὐεργέτης καὶ τρεφὺς τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ὡς εἵπομεν ἐν τῷ ὡς Ψαλμῷ ἐρμηνεύοντες, τό, „Τοὺς υἱοὺς Ἰακώβ καὶ Ἰωσήφ· ἔθετο, λέγει, εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν, μαρτύριον· ἦτοι διαμαρτυρίαν καὶ παραγγελίαν ἐποίησεν ὁ Θεὸς αὐτό· ἦτοι τὸ νὰ σαλπίζει εἰς τὴν νεομηνίαν κατὰ τὸν αὐτὸν Εὐσέβιον.

„Ἐν τῷ ἐξελεῖν αὐτὸν ἐκ γῆς Αἴ-
„γύπτου.

Τό.

τεῖ δὲ με ἀγιασμὸν ὁλοτελεῖ· ἵνα ἀγιασθῇ ὁλόκληρος τῷ Πνεύματι καὶ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι, ἵν' αὐτὸν τὸν Θεὸς ὡς ἐν τυμπάνῳ τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος· εἴτα δυνήσθῃ συμφωνίαν ποιῆσαι, ὡς Ψαλμικοῦ πρὸς κιθάραν, τοῦ Πνεύματος πρὸς τὴν ψυχὴν· ἢ κατὰ τὸν Ἀπόστολον πρὸς τὸν νοῦν· ὡς λέγειν· „Ψαλῶ τῷ Πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοῦ· ὁ δὲ Θεόδωρος ἱστορικῶς νοῦν τοῦτο λέγει, ὅτι εἶναι συνήθεια ἕως τῆς σήμερον, ἄλλοι μὲν νὰ ποιοῦσι τὰς ᾠδὰς, ἄλλοι δὲ νὰ λέγουν τὰς ᾠδὰς ταύτας μετὰ ὄργανα ἢ αὐλοὺς ἢ τύμπανα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Δαβὶδ ἐποίησε τοὺς Ψαλμοὺς, ἄλλοι δὲ ἀνεκροῦντο τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ μετὰ τὰ ὄργανα, διὰ τοῦτο λέγει πρὸς ἐκείνους· λαβετε τὸν Ψαλμόν· τουτέστι τὴν ᾠδὴν, καὶ δότε παρ' ἐαυτῶν τὰ ὄργανα· καὶ ὁ μὴ ἔχετε λαβόντες, τὸ παρ' ἐαυτῶν δότε, τῶν ὀργάνων τὴν χρῆσιν· ἔφη δὲ ὁ Ἀθανάσιος, τοῦτο δηλοῖ τὴν γενομένην συμφωνίαν καὶ συναρμονίαν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα· ἵν' ἄρτιοι γένωνται οἱ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι τὰς ψυχὰς ἀνατιθέμεντες τῷ Θεῷ καὶ τὸ σῶμα, οὐ τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Νικήταν, τρεῖς ἐορταὶ ἐγίνοντο κατὰ τὸν ἑβδαμόν μῆνα, ἡ τῶν σαλπύγων κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ μηνός· ἡ τοῦ Ἰλασμοῦ κατὰ τὴν δεκάτην· καὶ ἡ τῶν σκηνῶν κατὰ τὴν δεκάτην πέμπτην· καὶ ἡ μὲν νεομηνία τύπος εἶναι τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· ἡ δὲ σάλπιγξ, εἶναι τύπος τῆς παρὰ Θεοῦ σάλπιγγος τῆς τοῦ Ἀρχαγγέλου φωνῆς, ἡ ὁποία ἔχει νὰ ἀναστήσῃ ὅλους τοὺς νεκροὺς· ἔστι δὲ ἡ νεομηνία καὶ τύπος τοῦ νέου καιροῦ, καθ' ὃν ἦλθεν ὁ Χριστὸς· καθὼς λοιπὸν οἱ Ἑβραῖοι ἐσάλπιζον εἰς τὴν νεομηνίαν διὰ νὰ φανερώσουν πῶς ἡλευθερώθηκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἡκούσαν τὰς σάλπιγγας, ὅταν ἐκατέβη ὁ Θεὸς εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ· ἔτσι καὶ οἱ Χριστιανοὶ προσάξονται νὰ σαλπίζουν μετὰ τὰς Εὐαγγελικὰς σάλπιγγας ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν τῇ ἀνακαινώσει τοῦ καὶ αὐτῶν, διὰ νὰ φανερώσουν, ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὴν νεκτὴν σκλαβίαν τῆς Αἰγύπτου· ἦτοι τοῦ σκότους καὶ τῆς ἁμαρτίας· ὁ δὲ Εὐσέβιος προσθέτει, ὅτι ὁ Δαβὶδ προσάξει ἐδῶ τοὺς Ἀποστόλους καὶ κήρυκας νὰ μὴ μιμοῦνται τὰς ἄλλας παρατηρήσεις καὶ ἐορτὰς τῶν Ἰουδαίων (τὴν τοῦ Ἰλασμοῦ δηλαδὴ καὶ σκηνοπηγίαν) ἀλλὰ μόνον τὴν τῶν σαλπύγων· ἦτοι τὸ νὰ σαλπίζουν μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸν σωτήριον λόγον διὰ τοῦ κηρύγματος· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι λείπει ἐδῶ τὸ ὡς· ἦτοι σαλπίζατε ὡς ἐν νεομηνίᾳ, καὶ ὡς ἐν εὐσήμῳ ἡμέρᾳ.

(2) Ἐν ἄλλοις αὐτόν.

Τότε, λέγει, ἔκαμε τὴν ἀνωτέρω παγγελίαν καὶ διαμαρτυρίαν εἰς τὸν λαὸν ὁ Θεός: τὸ νὰ σαλπίζουν δηλαδὴ, ὅταν αὐτὸς ὁ λαὸς εὐγῆκεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, καὶ εὐρίσκετο εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Σινᾶ.

„Γλῶσσαν, ἣν οὐκ ἔγνων ἤκουσεν.

Τότε λέγει, ὁ Θεὸς ἑδιδώρισε τὴν ἀνωτέρω παραγγελίαν, ὅταν, ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἤκουσε γλῶσσαν, ὅπου δὲν ἤξευρε· γλῶσσαν δὲ λέγει τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, ᾗτις ἐδιδόριζεν εἰς αὐτοὺς τὸν Δεκάλογον, μὲ κρότον ἐξάκουσον καὶ πολὺν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅταν καὶ ὁ λαὸς ὅλος ἀκούοντες ἐπροβήθησαν, καὶ ἐσάθησαν μακροῦθεν ἀπὸ τοῦ ὄρους Σινᾶ, καὶ εἶπον πρὸς τὸν Μωϋσῆν, „Λάλησον σὺ ἡμῖν, καὶ μὴ λαλεῖτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός· ἵνα μὴ ἀποθάνωμεν.“ (Ἐξ. κ' 19.) τὸ δὲ, ἣν οὐκ ἔγνων, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἀσυνήθη καὶ ξένην· τὴν ἀσυνήθη γὰρ καὶ ξένην φωνὴν τοῦ Θεοῦ, ἤκουσε τότε ὁ λαὸς τῶν Εἰβραίων. (1).

6: „Ἀπέστησεν ἀπὸ ἄρσεων τὸν νοῦτον αὐτοῦ.

Ἀπ' οὗ ἐδίδαξεν ὁ Δαβὶδ, ποῖαν μεγάλην χάριν ἤξιώθη ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ, τὸ νὰ ἀκούσων τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ. Τώρα ἐδῶ ἀκολουθῶς φέρει καὶ τὴν προτερινὴν χάριν ὅπου ἔλαβεν ἡ γυνὴ πῶς ἤξιώθη νὰ λάβῃ ἐλευθερίαν ἀπὸ τὴν κακοπάθειαν τῆς Αἰγύπτου· ἄρσεις δὲ ὀνομάζει τὰ φορτία τῆς λάσπης καὶ τῶν πλίνθων καὶ τῶν ἀχύρων, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐγλύτωσεν ὁ Θεὸς τὴν ῥάχιν καὶ τὰς πλάτας αὐτῶν καὶ πλέον τοιαῦτα δὲν ἐσήκωναν εἰς τὴν ἔρημον.

„Αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐν τῷ κοφίνῳ ἐδοῦσαν, λεύσαν.

Ἐδῶ πρέπει νὰ νοῆται ἔξωθεν ἕνα γὰρ, διὰ νὰ κατασκευάζῃ τὸ ἀνωτέρω ῥητόν: ἦτοι, αἱ χεῖρες γὰρ αὐτοῦ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἐν τῷ κοφίνῳ ἐδοῦλευσαν· κόφινος δὲ εἶναι καλάθι μέγαλον, μέσα εἰς τὸ ἔποτον ἦτον· ἡ λάσπη καὶ οἱ πλίνθοι καὶ τὰ ἀχύρα· καὶ ἐτὶ γεμάτον ἐφορτόνοντο αὐτὸν εἰς τὰς πλάτας τῶν καὶ διὰ τούτων ἐκτίζαν κἄτρα τοῦ Φαραώ.

7: „Ἐν θλίψει ἐπεκαλέσωμε καὶ ἐρῶ· σάμνησε.

Ἀπὸ ἐδῶ καὶ κάτω φέρει ὁ Δαβὶδ τὸν Χριστὸν, διὰλεγόμενον μετὰ τοὺς Εἰβραίους, καὶ διδάσκοντα, ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ παλαιόθεν εὐεργετήσας τὸν λαὸν αὐτῶν. Θλίψιν δὲ καὶ στενοχωρίαν λέγει τὴν ἐν Αἰγύπτῳ, τὴν ὁποῖαν ἐλόμβανον οἱ Εἰβραῖοι ἀπὸ τοὺς ἐπιστάτας τοῦ Φαραώ ἡγουν ἀπὸ ἐκείνους ὅπου ἐσπουδαζόν· αὐτοὺς νὰ δουλεύουν ὀγλίγωρα εἰς τὰ κτήρια· τοὺς ὁποίους ἐργοδιδώκτας ὀνομάζει ἡ Ἑβραϊκὴ „Εἶπα γὰρ, φησιν, ὁ Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· ἰδὼν εἶδον τὴν κακωσίαν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τῆς κραυγῆς αὐτῶν ἀκήκοα ἀπὸ τῶν ἐργοδιδωκτῶν· οἶδα γὰρ τὴν ὁδύνην αὐτῶν, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτοὺς ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων.“ (Ἐξ. γ' 7.) Καὶ πάλιν „Καγὼ ἐώρακα τὸν θλιμμένον, ὃν οἱ Αἰγύπτιοι θλίβουσιν αὐτούς.“ (αὐτόθ. 10.) τὸ δὲ ἐπεκαλέσωμε καὶ ἐρῶ· σάμνησε καὶ τὰ τοιαῦτα, διὰ τοὺς προγόνους τῶν Εἰβραίων ἐρρέθεσαν, καὶ εἶχε διὰ τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων· ἐπειδὴ καὶ οἱ πρόγονοι καὶ οἱ ἀπογονοί, καὶ οἱ δύο ἕνα γένος ἦτον.

„Ἐτίκουσά σου ἐν ἀποκρύφῳ κατὰ γῆδος.

Σοῦ

(1) Καὶ ἡμεῖς δὲ ἐς ἂν ὦμεν ἐν Αἰγύπτῳ, οὐκ ἀξιούμεθα θείας φωνῆς· ὅταν δὲ καταλείψωμεν τὰ σωματικά, ἢ τῶν ἐπικειμένων ἡμῖν φορτίων τῆς ἁμαρτίας, κουφισθῶμεν, τότε Θεοῦ φωνῆς ἀκουσόμεθα. (παρα τῷ Νικητᾷ...)

Σοῦ ἐπήκουσα, λέγει, ὃ ἐδικέμουλας, καὶ ἐτελείωσα τὴν δέησίν σου ἐγὼ ὁ Θεός, ὅς τις ἤμουν ἐκεῖ σφανής καὶ ἀόρατος εἰς τὸν ἀπόκρυφον τόπον τῆς καταιγίδος: δηλαδή τῆς παραξάσης τὴν παρεμβολὴν τῶν Αἰγυπτίων ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσῃ καὶ ἐσύμπλεξα τοὺς τροχοὺς τῶν καροτῶν αὐτῶν, καὶ ἔφερα αὐτοὺς μετὰ βίαν μέσα εἰς τὴν θάλασσαν πρὸς ἀφανισμόν τοὺς· καταιγὶς γὰρ εἶναι ἡ κέ βίας τῶν ἀνέμων συρροή, ὃ καλεῖται ἀνεμοσρόβιλον. (1)

„Ἐδοκίμασά σε ἐπὶ ὕδατος ἀντιλο-
„γίας.

Περὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας εἵπομεν ἐν τῷ ὅς. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸν 16. εἶχον τό „ Κύριος ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας. σὲ ἐδοκίμασα, λέγει, ὃ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅταν σὲ ἀφῆκα νὰ διψήσῃς ὁ λίγον, καὶ εὐθὺς σὲ εὐρήκα ἀχάρισον καὶ ἀμνημόνα· καὶ ἀγκαλὰ καὶ πρότερον σὲ ἤξευρα, πλὴν τότε περισσώτερον σὲ ἐγνώρισα.

8: „Ἀκουσον λαός μου, καὶ διαμαρτύ-
„ρομαί σοι.

Λαόν του ὀνομάζει ὁ Χριστὸς τοὺς Ἑβραί-

ους, ὅς τις καὶ ἐν τῇ Ἐξόδῳ εἶπα περὶ τῶν προγόνων αὐτῶν „ Ἐσεσθέ μοι λαὸς περιούσιος (Ἐξ. ιθ. 5.) ἤτοι οἰκετοῖς· ἢ λαόν του αὐτόν λέγει, ἐπειδὴ ἦτον κατὰ σάρκα συγγενὴς αὐτῶν· „ Εἰς τὰ ἴδια, φησιν, ἦλθε καὶ οἱ ἴδιοι αὐτόν οὐπαρέλαβον. (Ἰω. α. 11.)

„Ἰσραὴλ ἐὰν ἀκούσης μου,
„Οὐκ ἔσται ἐν σοὶ Θεὸς πρόσφατος.
„οὐδὲ προσκυνήσεις Θεῷ ἄλλοτρίῳ.

Ὁ Λαὸς λέγει, τοῦ Ἰσραὴλ, ἀνίσως καὶ πεισθῇς εἰς ἐμένα τὸν Χριστόν, ὅπου διατίθεμαι καὶ νομοθετῶ τὴν καινὴν Διαθήκην, καὶ πιστεύσης ἐμένα ὡς Θεόν, δὲν θέλεις παρανομήσεις· διὰ τί, ἀγκαλὰ καὶ ἐν τῷ Νόμῳ γέγραπται· οὐκ ἔσονται σοὶ Θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ. (Ἐξ. κ'. 3.) Ἀλλ' ὅμως ἐγὼ δὲν εἶμαι Θεὸς ἕτερος· ἀντὶ τοῦ ἕτερος δὲ, εἶπε τό, πρόσφατος· τοῦτου δὲ ἐξηγητικὸν πάλιν εἶναι τὸ, ἄλλοτρίῳ· διότι ἐκεῖνο ὅπου εἶναι ἄλλο, ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπου ἦτον παλαιόν, αὐτὸ βεβαίως εἶναι πρόσφατον καὶ καινούριον, ὡς ὕστερον γενόμενον· ὅθεν ἀκολουθῶς, αὐτὸ εἶναι καὶ ἄλλοτριον. (2)

10: „Ἐγὼ γὰρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου,
„ὁ ἀναγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου.
Ε.

(1) Ἡ κατὰ ἄλλον πρὸς ἐπήκουσά σου ἐν ἀποκρύφῳ καταιγίδος, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐκ μεγάλης καὶ ὑπερβαλλούσης ἐρυσάμινος θλίψεως· καταιγὶς γὰρ πνεῦμα βίαιόν ἐστι καὶ σφοδρὸν καὶ χειμερινόν, οἰκίας τατασφέρον, καὶ δένδρα ἐκρίζον· δι' οὗ ὁ μέγας καὶ φοβερὸς πειρασμὸς σημαίνεται· ἢ ἐν ἀποκρύφῳ εἶπε καταιγίδος κατὰ τὸν Θεόδωρον, τὴν νεφέλην δηλῶν, ἐν ᾗ ὥσπερ ἀποκεχυμμένος αὐτοῖς διελέγετο ὁ Θεός, ὡς τῆς νεφέλης καὶ ἀνέμους καὶ καταιγίδος ἐκπέμπειν φύσιν ἐχούσης· ἢ τοῦτο εἶπεν, ὡς οὐ φαινόμενος, ἀλλὰ κρυφίως ἐνεργῶν ὁ Θεός.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Ἰωάννης „ Ὁ πῆς ἀπάτου ἡμερότητας! ἐὰν ἀκούσης, φησιν, ἐρῶ· ἐὰν ὑπόσχῃς, τὴν ἀκοήν, λαλήσω σοι· τί λέγεις ὁ Δέσποτα; ὁ δὲ Θεοδωρίτος λέγει· „ Ταῦτα καὶ τοῦ Ἀρείου καὶ Εὐνομίου τὴν παραπληξίαν ἐλέγχει· εἰ γὰρ οὐχ' ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ ὁ μονογενὴς, ἄλλοτριος ἄρα καλῶς· ἂν εἰκότως· καὶ εἰ ἦν, ὅτε οὐκ ἦν, πρόσφατος ἔσαι καὶ οὐ συναΐδιος· τὸν Θεὸν τοίνυν προφανῶς παραβαίνεισι νόμον, ἄλλοτριον καὶ πρόσφατον προσκυνῶντες Θεόν, καὶ μὴ συνιέντες τὸ εἰρημένον· „ Ὁ δὲ Θεός βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰῶνων· Ἐφῇ δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Τὸ ἐὰν ἀκούσης τοῦτου χάριν προσέταξεν· ἵνα δείξῃ, προειδὼς μὲν αὐτῶν τὴν παρακοήν, οὐ μὴν δὲ ἀναιρῶν αὐτοῖς τὸ μεταθέσθαι· ἐξ ἧν γὰρ, εἴπερ ἐβούλοντο, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ πρόγνωσις οὐ βλάβει τὴν μετάνοιαν· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο προγινώσκει, ὅτι τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἔστι μεταθέσθαι, εἰ βούλονται· ὁ δὲ Διδύμος· Ἀλλότριον δὲ Θεὸν καὶ πρόσφατον, τὸν πεπληνυμένως παρὰ τοῖς Ἐθνεσι νενομισμένον ὠνόμασεν.

Εγὼ λέγει, ὁ ὕστερον γενόμενος ἄνθρωπος, εἶμαι ἐκεῖνος ὁ ἴδιος, ὅπου σὲ ἐλευθέρωσα ἀπὸ τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὅχι ἄλλως. Τοῦτο δὲ τὸ ρητὸν εἶναι γεγραμμένον αὐτολεξεῖ καὶ εἰς τὸν Δεκάλογον. (Ε' Ξ. κ'. 2.) (1)

„ Πλάτυνον τὸ στόμα σου καὶ πλη-
„ ρώσω αὐτό. „

Πλάτυνον, ἀντὶ ἀνοῖξον τὸ στόμα τὸ τῆς ψυχῆς, ὅν, λέγει, ἐσὺ ἐτοιμάσῃς τὸ στόμα τὸ τῆς ψυχῆς σου πρὸς ὑποδοχὴν τροφῆς Πνευματικῆς: ἡγουν θεῶν νοημάτων. ἐγὼ θέλω γεμίσω αὐτὸ ἀπὸ σοφίαν καὶ ἀπὸ τὴν εὐτέλειαν καὶ χαμηλότητα τοῦ Γράμματος τοῦ Νόμου, θέλω πάλιν ἀναβιβάσω εἰς τὸ ὕψος τοῦ Πνεύματος, τὸ ὁποῖον εἶναι χρυμμένον μέσα εἰς τὸ Γράμμα. νοεῖται δὲ στόμα καὶ τὸ αἰσθητόν. διὰ τί, ἂν ἐσὺ, λέγει, πεισθῇς εἰς ἑμένα, θέλω δὲ γεμίσω καὶ ἀπὸ σωματικὴν τροφήν. (2)

11 : „ Καὶ οὐκ ἤκουσεν ὁ λαὸς μου τῆς
„ φωνῆς μου, καὶ Ἰσραὴλ οὐ προσέ-

„ σχε μοι .

Ἐγὼ μὲν, λέγει, εἶζι ἐπαρήγγειλα καὶ τοιαύ-
τας ὑποσχέσεις ἔδωκα εἰς τὸν λαόν μου Ἰσραὴλ. ὁ δὲ λαὸς μου δὲν ἐπαίσθη εἰς ἑμένα, καθὼς εἶ-
πεν ὁ Εὐαγγελιστῆς, Καὶ „ Οἱ Ἰδιὸι αὐτὸν οὐ πα-
ρέλαβον. (Ἰω. α'. 11.) τὸ δὲ, καὶ Ἰσραὴλ δὲν ἐπρόσθεν εἰς τὰ λόγια μου τοῦτο εἶναι παλλογία καὶ ἐπεξηγήσεις τοῦ ἀνωτέρω. τὸ ἀκούω δὲ, σημαί-
νει μὲν καὶ τὸ αἰσθάνομαι τῶν λεγομένων, καὶ πεί-
θομαι: καθὼς τοιαύτην σημασίαν ἔχει τώρα ἔδω. σημαίνει δὲ ἀκόμη καὶ τὸ νοῶ, ὡς τό. „ Ὁ ἔχων
ὥτα ἀκούειν, ἀκουέτω. (Ματθ. ια. 15.)

12 : „ Καὶ ἐξαπέστειλα αὐτοὺς κατὰ τὰ ἐ-
„ πιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν.

Καὶ λοιπὸν ἀφῆκα λέγει, τοὺς Ἰουδαίους
νὰ φέρωνται κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα: ἦτοι τὰ θελή-
ματα τῶν καρδιῶν τους ὡς ἀπειθεῖς ὄντας καὶ πρὸς κα-
λὸν καὶ ἀφῆκα αὐτοὺς, μετέβηκα εἰς τὰ ἔθνη. (3)

„ Πο.

(1) Ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει „ Οὐκ ἦν ὁ Χριστὸς πρόσφατος Θεὸς οὐδὲ ἀλλότριος. αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ ἀναγαλὼν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου. αὐτὸς ἦν ἀπ' ἀρχῆς, αὐτὸς ἔμετα ταῦτα, ὡς διὰ τῆς Ἡσαΐου προφητείας ἐδήλωσεν. „ Ἐγὼ εἰμι Θεὸς πρῶτος. ἔτι εἰς τὰ ἐπερχόμενα ἐγὼ εἰμι.

(2) Λέγει δὲ ὁ σοφὸς Νεῖλος „ Ὅταν γὰρ καθάπερ μικρὰ χελιδὼν τὸ στόμα τῆς διανοίας ἀνοίξωμεν, ἐν αἰσθήσει τῆς οἰκείας ἀσθενείας γενόμενοι, οὐ βραδύνει τοῦ Κυρίου ἡ χάρις τοῦ ἐπιφοιτῆσαι ἡμῖν. ἔτι δὲ παραγενομένην τροφήν ἐπιδίδωσι, καθάπερ νεσσῶτινι κεχηνότι. μετὰ δίδωσι δὲ θείας χάριτος ἔτι ἀποκαλύψας μεγίστων Μυστηρίων. ἔτι ὥσπερ οὐχ' ὁ ἥλιος μερίζει, τοῦτο μὲν τῷ οἴκῳ τὸ φῶς μεῖζον, τοῦτο δὲ ἔλαττον. ἀλλὰ πρὸς τὰς θυρίδας χώραν ἢ ἀκτὶς λαμβάνει, ἔτι οὕτως ἐγχεῖται. οὕτως, ἐπεὶ θυρίδες ἡμῶν τῆς ψυχῆς οἱ λογισμοί, ὅταν πλατύτερον αὐτοὺς ἀνοίξῃς, πλείω χωρήσει τὴν χάριν. ὅταν δὲ σενώσῃς τὴν διάνοιαν, σενώῃς τὴν χάριν. ἄλλος δὲ φησι „ Πλατύνεται μέντοι τὸ στόμα τῆς ψυχῆς τῇ συνεχεῖ μελέτῃ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ὅν ἔτι πληροῦται. ἔτι ὅσον μελετᾷ, τοσοῦτον πληροῦται σοφίας ἔτι θείων νοημάτων. δέον οὖν, εὐρύνειν τὰς τῆς ψυχῆς ἀποθήκας διὰ πίστεως μεγάλης ἔτι ἔργων ἐπαινουμένων. ὅπως δοχεῖον γενώμεθα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, πλατύναντες τὸ στόμα τοῦ νοητοῦ ἀνθρώπου, ἔτι πρὸς ὑποδοχὴν τροφῆς πνευματικῆς ἐτοιμάσαντες.

(3) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „ Ἡ Γράφῃ τὴν συγχώρησιν ἀντὶ πράγματος (ἔτι ἐνεργείας) λέγει. τὸ γὰρ ἀφῆκα, ἐξαπέστειλα εἶπεν. ἔτι γὰρ συνεχώρησε παθεῖντε ἔτι κατὰ τὴν οἰκείαν γνώμην αὐτοὺς ἀμαρτάνειν, ταῦτα ὡς τοῦ Θεοῦ ἀποστείλαντος ἐπ' αὐτοὺς ἔτι ποιήσαντος εἶπεν. ὁ δὲ Ἡσυχίος φησιν „ Ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν, τὰς ἐνοίας τὰς ποικίλας λέγει ἔτι τὰς μεθόδους τῶν λογισμῶν, οἷς ὁ τῶν Ἰουδαίων λαὸς, ἐπιβουλεύων τῷ Κυρίῳ ἐκέχρητο, λέγοντες. τί ποιήσομεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ; ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὗτος, πάντες

„ Πορεύονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν
αὐτῶν .

Ὅθεν οἱ Ἰουδαῖοι γυμνωθέντες ἀπὸ τὴν ἄ-
νωθεν χάριν ὡς ἀνιάτρευτοι καὶ ἀδιόρθωτοι, θέλουν
πορεύονται, λέγει· ἥτοι θέλουν πολιτεύονται καὶ ζοῦν
πάντοτε ἀνεπίσκητοι καὶ ἀβοήθητοι παρὰ Θεοῦ .
ἐπειδὴ καὶ ἀπέβαλον τὸν Σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν τους
Χριστόν . (1)

13 : „ Εἰ ὁ λαός μου ἤκουσέ μου , Ἰσραὴλ
„ ταῖς ὁδοῖς μου εἰ ἐπορεύθη , ἐν τῇ
„ μηδενὶ ἂν τοὺς ἐχθρούς αὐτῶν ἐτα-
„ πείνωσα , καὶ ἐπὶ τοῖς θλίβοντας
„ αὐτοὺς ἐπέβαλον ἂν τὴν χεῖρά μου .

Τὸ, Ἰσραὴλ ταῖς ὁδοῖς μου εἰ ἐπορεύθη, εἶναι ἐξη-
γήσεις τοῦ, εἰ ὁ λαός μου ἤκουσέ μου ὁμοίως καὶ τὸ
„ Ἐπὶ τοὺς θλίβοντας αὐτοὺς ἐπέβαλον ἂν τὴν χεῖρά
μου, ἢ καὶ ἐξηγήσεις καὶ σαφήνεια τοῦ, ἐν τῇ μηδενὶ ἂν
τοὺς ἐχθρούς αὐτῶν ἐταπείνωσα . ἂν, λέγει, ὁ
λαός μου ἤθελε μοῦ ἀκουσῇ καὶ νὰ περιπατῇ εἰς τὰς
ἐντολάς μου, ἐγὼ ἤθελα ταπεινώσω τοὺς ἐχθρούς του
ἐν τῇ μηδενί· ἡγουν εὐκόλως κατὰ τὸν Θεοδώριτον,
καὶ χωρὶς κόπον, καὶ ὥσπερ ἕνα μηδέν· ἢ ἤθελα τοὺς
ταπεινώσω ἐν τῇ μηδενί· ἥτοι μὲ τὰ μηδαμινὰ πράγ-

ματα· καθὼς ἐταπείνωσε τὸν Φαραὼ· μὲ ἐτελῆ ζω-
ύφια· ἥτοι μὲ ἀκρίδας καὶ βατράχους καὶ σκίπας,
καὶ τὰ ὅμοια, εἰς ἐνδειξὴν τῆς δυνάμεώς του κατὰ τὸν
Δίδυμον .

14 : „ Οἱ ἐχθροὶ Κυρίου ἐψεύσαντο αὐτῷ

Ἐχθροὶ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν
μέγαν Παῦλον, εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι· ἐψεύσαντο δὲ οὐ-
τοι αὐτῷ· ἐπειδὴ ὠνόμαζον μὲν αὐτὸν ῥαββί, καὶ
ἀπάλυνον τοὺς λόγους των μὲ τὰ τοιαῦτα γλυκὰ ὀ-
νόματα, ὡς εἶπομεν ἐν τῷ νδ . Ψαλμῷ, ἐρμηνεύον-
τες τὸ „ Ἠπαλύσαν οἱ λόγοι αὐτῶν ὑπὲρ ἑλαιοῦ .
καθ' ὑπόκρισιν ὅμως ταῦτα ἔλεγον· ἢ νοεῖται καὶ ἄλ-
λως· τὸ ἐψεύσαντο αὐτῷ ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ
μὴς διδάξῃ, ὅτι οἱ οἱ Ἰουδαῖοι προγονικὴν ἔχουσι
τὴν ἀπειθεῖαν· ὅταν γὰρ παλαιὰ ἐδίδεν ὁ Θεὸς τὸν
Νόμον εἰς τοὺς προγόνους τῶν Ἰουδαίων, ὑποσχέ-
θησαν μὲν ἐκεῖνοι νὰ παύωνται εἰς ὅλα, ὅσα ἐνομο-
θέτησεν ὁ Θεός, εἰπόντες πρὸς τὸν Μωϋσῆν „ Πάν-
τα ὧτα εἶπεν ὁ Θεός, ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα .
Ἑξ . ιθ . 8 .) ἐφάνηκαν ὅμως ψεῦσαι μυρίαὶ φο-
ραὶ· ἐπειδὴ ἀθέτησαν τοὺς λόγους καὶ τὰς ἐντολάς
τοῦ Θεοῦ ἡμπορεῖ δὲ νὰ εἰπῇ καὶ ἄλλος τις ὅτι
καὶ μᾶλλον ὅπου οἱ Ἰουδαῖοι ἦτον συγγενεῖς τοῦ Χρι-
στοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἐφάνηκαν ὅμως εἰς αὐτὸν
ἐχθροὶ καὶ πολέμοι, ψευδῇ ἀποδείξαντες τὴν πρὸς
αὐτὸν συγγένειαν . (2)

„ Καὶ

πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος· κατὰ τοῦτο τοίνυν τὸ
ἐπιτηδεῦμα καὶ τὴν βουλὴν ἐξαπεσάλησαν καὶ ἐπορεύθησαν· Ῥωμαῖοι γὰρ κατέλαβον καὶ τὸν τόπον αὐτῶν καὶ τὴν πό-
λιν, αὐτοὶ δὲ αἰχμαλωτοὶ ᾤχοντο· ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν· „ Ἀφῆκα αὐτοὺς τῇ ἀρεσκείᾳ τῆς καρδίας αὐτῶν·
ὁ δὲ Ἀκύλας· „ Τῇ σκοπιότητι τῆς καρδίας αὐτῶν .

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Πρόκειται δὲ εἰς θεωρίαν τοῖς βουλομένοις ἢ τῆς προφητείας ἀλήθεια· ἔρημοι γὰρ
τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας οἱ Ἰουδαῖοι γενόμενοι, εἰς ἀπασαν γῆν καὶ θάλασσαν διεσπάρησαν, δοῦλοι δὲ ἀντ' ἐλευ-
θέρων ἐγένοντο, δυσσεβεῖα δὲ πάση συζῶσι γονεταῖς καὶ Δαιμόνων ἐπιδράϊς κεχρημένοι, τὸν δὲ σεσωκότα Θεὸν
προσκυνεῖν οὐκ ἐθέλοντες .

(2) Ἄλλος δὲ φησι „ Τὶ δὲ δηλοῖ τὸ ἐψεύσαντο; ὥσπερ ὅταν ἀγρὸς εὐφορήσῃ προσδοκῆθεις, ἀκαρπὸς εὑρεθῇ,
λέγομεν· ὁ ἀγρὸς ἐψεύσατο· οὐ γὰρ ἐκδέδωκε τοσοῦτον καρπὸν, ὅσον προσδοκῆσαμεν· καὶ πάλιν φάμεν· ἐψεύσατο
τὸ ἔργον αὐτῆς ἢ ἐλαία· οὕτω νοήσεις καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰσραὴλ· προσδοκῆθέντες γὰρ, ὅτι πάντη τε καὶ πάντως τῆς εἰς
τὸν

„Καί ἔσται ὁ καιρὸς αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα·

Καὶ οὖν συνειθίζουσιν νὰ ὀνομάζουσιν τὰς συμφορὰς, οἱ Ἑβραῖοι καὶ Σύροι κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ πολλοὶ ἀπὸ ἡμᾶς· προφητεύει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι εἰ ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαῖοι, δὲν θέλουν ἐλευθερωθῶν καμμίαν φορὰν ἀπὸ τὰς συμφορὰς· ἢ καιρὸν μὲν νόησον τὸν τῆς καταδίκης αὐτῶν, αἰῶνα δὲ, τὸν μέλλοντα· τότε γὰρ ἔχουν νὰ βάλουν τὴν τελείαν καταδίκην.

15: „Καὶ ἐψώμισεν αὐτοὺς ἐκ στέατος πυροῦ, καὶ ἐκ πέτρας μελι ἔχρησεν αὐτούς.

Ὁ Θεὸς λέγει, ὅπου δὲν εἰσηκούσθη ἀπὸ

τοὺς Ἑβραίους, αὐτὸς παλαιὰ ἐψώμισαν· ἦτοι ἐχορτάσας τὸ Μάννα τοὺς προγόνους τῶν αὐτῶν Ἑβραίων, ὡς ἐκσέατος πυροῦ· λαίπαι γὰρ τὸ ὡς· πυρὸς δὲ τὸ σιτάρι ὀνομάζεται· σῆαρ δὲ· ἦτοι ξύγγι τοῦ σιταρίου, εἶναι τὸ λεπτότατον καὶ καθαρώτατον ἀλεύρι· ἦτοι τὸ σεμιδάλι. (1) μέλι δὲ ὠνόμασα τὸ νερὸν ὅπου ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὴν πέτραν. ὅχι πῶς ἦτον κατὰ φύσιν μέλι, ἀλλὰ καθὼς ἐφάνηκεν· εἰς τοὺς Ἑβραίους ὅπου τὸ ἐπίναν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπεὶ γὰρ αὐτοὶ ἦτον διψασμένοι καὶ ξηραμμένοι ἀπὸ τὴν ἄλλειψιν τοῦ νεροῦ, διὰ τοῦτο, ὅταν ἐπίον τὸ ἀναβλύσαν νερὸν ἐκεῖνο, ἐνόμισαν πῶς ἦτον μέλι, διὰ τὴν γλυκύτητα καὶ ἡδονὴν, ὅπου τοὺς ἐπροξένησεν. (2) ἔτι καὶ ὁ Μωϋσῆς μέλι τὸ νερὸν αὐτὸ ὠνόμασεν ἐν τῇ ᾠδῇ τοῦ Δευτερονομίου εἰπὼν· „ἐθάλασαν μέλι ἐκ πέτρας. (Δευ. 13.) διὰ τῆς παραδόξου δὲ ταύτης τοῦ Μάννα ψώμισης καὶ χορτάσεως, ἐφάνηκεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν ἀφθονίαν πλουσιότητος τῶν ἀγαθῶν, ὅπου ἐχάρισεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ ἄλλως δὲ, ὁ Θεὸς ἐκεῖνος, ὅπου τοὺς ἐψώμισε παλαιὰ τὸ Μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, αὐτὸς

τὸν Θεὸν εὐσεβείας ἀποδώσουσι τὸν καρπὸν, ἐκ τῶν ἐναντίων γεγονόσι πονηροί· ὁ δὲ Θεοδωρὸς τὸ, ἐφεύσαντο αὐτῷ λέγει, ὅτι εἶναι ὅμοιον μὲν τὸ· „Ἐν τῷ πλήθει τῆς θυνάμεώς σου, φεύσονται σε οἱ ἐχθροί σου, τὸ ἐν τῷ ἔξῃ. Ψαλμῷ κείμενον· ἦτοι τόσον ἠθέλα ταπεινώσω τοὺς ἐχθρούς σου, ὥστε ὅπου ἔαυτοὶ οἱ ἐχθροὶ ἐμοῦ τοῦ Θεοῦ, καταπλαγέντες τὴν εἰς ἐσθὺς ἐδικήν μου πρόνοιαν ἔτιμην, ἠθέλουν φευγεῖν· ἦσαν ἠθέλουν ὑποκριθεῖν τὴν κοινωρίαν τοῦ ἐδικεύσας δόγματος ἔτις πίστεως. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ἄλλος δὲ φησιν· „Ἡ ἔτις τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ καρποὺς ἐψώμισεν αὐτοὺς, κατὰ τὸ ἐν τῇ ᾠδῇ εἰρημένον· „Ἀνεβίβασεν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἰσχύον τῆς γῆς· ἐψώμισεν αὐτοὺς γεννήματα ἀγροῦ. (Δευ. 13.)

(2) Καὶ ὁ Χρυσόστομος τὸ ἴδιον λέγει· „Τὸ διψῆν ἠδισον εἴωθε ποιεῖν τὸ ποτὸν, καὶ ἡ δὲ ὡς ἢ τὸ πινόμενον· ἐπεὶ δὲ τοῖνυν διψῶντες, ἐκτετηκότες, καμᾶτω ἔδοσι πορὶα κατατεινόμενοι, ψυχροτέρους προσέτιπτον τοῖς νάμασι, τὴν ἡδονὴν τὴν ἐκ τοῦ ποτοῦ παρασχῆσαι βουλόμενος, ἔτις διψῶσιν αὐτοῖς τὴν ἐκ τοῦ μέλιτος ἐμίμειτο γλυκύτητα· μέλι τὸ ὕδωρ ἐκάλεσεν, οὐχ ὡς τῆς φύσεως τοῦ ὕδατος μεταβληθείσης εἰς μέλι, ἀλλ' ὡς τῆς διαθέσεως τῶν διψῶντων ἡδὴ μέλιτος ποιούσης ἐκεῖνα τὰ νάματα· οὕτω ἔτις τοῖς ποιεῖσθαι γλυκύν ἔτις προσῆν τὸν ὕπνον ποιεῖν εἴωθε· διό φησι Σολομὼν· „Γλυκὺς τῷ δούλῳ ὁ ὕπνος· ἔτις προσέθηκεν, ἄντε πολὺ, ἄντε ὀλίγον φαγῇ· πίνος ἔνεκεν, ὅτι ἀμφοτέρω ταῦτα ἀγρυπνίαν ποιεῖν εἴωθεν, ἔνδεια ἔτις δόδωκα· ἢ μὲν, τὸ πνεῦμα ξηραίνουσα ἔτις κερατοποιούσα τὰ βλέφαρα, ἔτις οὐκ ἀφιεῖσα καταστέλλεσθαι· ἢ δὲ, τὸ πνεῦμα σενοχωροῦσα ἔτις ἀποθλίβουσα, ἔτις πολλὰς παρέχουσα τὰς δυνάμεις· ἀλλ' ὅμως τοσαύτη ἐστὶν ἡ τῶν πόνων παραμυθία, ὡς εἰ ἔτις ταῦτα ἀμφοτέρω προσγένειτο, δύνασθαι τὸν καμνόντα οἰκέτην ἡδέως καθυδεῖν· ἀναγωγικῶς δὲ, ὡς ἐκ πέτρας μέλιτος, τοὺς τοῦ Χριστοῦ λόγους τοὺς ὑπὲρ μέλι γλυκυτέρους θηλάζουσιν οἱ πιστεύοντες· ἢ ἔτις τὸ ζωοποιὸν ἔτις γλυκύτατον αἷμα, τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ τῆς λογχευθείσης, ὡς ἐκ πέτρας πληγείσης ἀναβλύσαν προθύμως πίνοντες, ἔτις τὸ λιπαρὸν σῆαρ τοῦ κόκκου τοῦ σίτου τοῦ πεσόντος εἰς γῆν, ἐσθίουσιν· ἦτοι τὸ σῶμα αὐτοῦ· ὁ δὲ ὀλιγὴς ἡδὴ καὶ τοῦ πόνου λόγον φησι· „Τὸ εἶδος τῆς φιλοσοφίας ἔτις ἀπερίττου ἔτις τῷ ἀναγκαίῳ μετρουμένης ζωῆς, ἰδιαίτατον μὲν ἔχει τὸ πονεῖν ἐν ἐρήμῳ, ἔτις ταύτη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐμφιλοχωρεῖ, συμβαδίζει δὲ πανταχοῦ τῆς βουλομένης, εἴπερ ἐν τῷ πᾶσι ἔτις μὴ ἐν τόπῳ τὸ φιλοσοφεῖν, ὅπερ οὐδὲν ἂν τῶν πάντων σενοχωροῦσιν· ὁ δὲ Ἰσχυρὸς λέγει· „Μέλι ἐκ

τὸς ἐψώμισα καὶ ὑπερον πέντε χιλιάδας Ἑβραίους μετὰ
πέντε ἄρτους, καὶ ἐπότησεν αὐτοὺς, ἕως οὗ ἐ-
χόρτασαν τὸ μέλι· ἤγουν τὴν θείαν διδασκαλίαν τῶν
λόγων του, ἥτις ἦτον γλυκυτέρα τοῦ μέλιτος· λέγει
γὰρ ὁ ἴδιος οὗτος Δαβὶδ, ὡς γλυκέα τῷ λαύχ-
γίμου· τὰ λόγια σου ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου (Ψαλ.
102.) ἡ δὲ πέτρα λέγει, ὁ Ἀπόστολος, ἦν ὁ
Χριστός. (α΄ Κορ 1. 4.) ἡ ἐκ βλύσασα, δηλαδὴ
τὸ μέλι Πνευματικῶς. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΠΑ΄.

Ψαλμός τῷ Ἀσάφ.

Μερικὰ μὲν ἀντίγραφα ἔχουσι, Ψαλμός τῷ Ἀσάφ· μερικὰ δὲ, συνέσεως τῷ Ἀσάφ· ἐπειδὴ
καὶ ὁ Ψαλμός οὗτος συνετιζοῖ τοὺς Κριτὰς· ἡ λέγεται τοῦτο, ἐπειδὴ καὶ πρέπει νὰ νοοῦμεν μετὰ συνέσε-
ως τὴν προφητείαν, οὗ ποῦ περιέχεται εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον· διότι προφητεύει εἰς αὐτὸν τὸν ἑλεγχον,
οὗ ποῦ ἐποίησεν ὁ Θεὸς κατὰ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων.

1. Ὁ Θεὸς ἔστι ἐν συναγωγῇ Θεῶν.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, ἐσάθη ἐν τῷ μέσῳ τῆς
συναγωγῆς τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων καὶ τῶν

Πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ· τοὺτους γὰρ Θεοὺς ὠνόμα-
σεν ἐδῶ, ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸ ἀρχικὸν καὶ δικαστικὸν ἀ-
ξίωμα οὗ ποῦ εἶχον, ὡς καὶ ὁ Μωϋσῆς Θεοὺς εἶπε τοὺς
Κριτὰς, Θεοὺς οὐ κακολογήσεις. (Ἐξ. κβ. 28.)
καὶ ἡμεῖς πλατύτερον καὶ ἀκριβεστέρον εἶπομεν ἐν τῷ
μθ. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τό., Θεὸς Θεῶν Κύριος
ἐλάλησε· σίχψ. 1. ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἄλλως
ἐνόη-

ἐκ πέτρας τοὺς Προφῆτας λέγει· ἐπειδὴ περ ἀπὸ Χριστοῦ, ὃς χρηματίζει πέτρα, τὴν προφητείαν ἔχουσιν, ἥς αὐ-
τοὺς ἐχόρτασεν ὁ Θεός, οὐχ' ἓνα Προφήτην, αὐτὸν δὲ δεύτερον, πολλοὺς δὲ καὶ ἐπὶ πολλαῖς αὐτοὺς γενεαῖς χαρισά-
μενος. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, Ἐν δὲ τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας τοὺς ἀπὸ τῆς γῆς αὐτοῖς ἀφθόνως ἐδωρήσατο καρ-
ποὺς, ἀπὸ γὰρ τοῦ μέρους τὸ πᾶν παρεδήλωσε, καὶ διὰ τοῦ σίτου, καὶ τῶν ἄλλων καρπῶν τὴν ἀφθονίαν ἐσήμανεν.

ἐνόησε τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐν τῷ περὶ βαπτίσματος λό-
γῳ. (1.)

„ Ἐν μέσῳ δὲ Θεοὺς διακρίνει.

Σταθεῖς, λέγει, ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ, θέ-
λει διακρίνει· ἥτοι θέλει ἐλέγξει τοὺς Θεοὺς· δηλα-
δὴ τοὺς Ἀρχοντας καὶ Κριτὰς τοῦ λαοῦ· ἐπειδὴ
ὁ Χριστὸς παρρησίᾳ τούτου· ἤλεγχε, κατηγορῶν αὐ-
τοὺς καὶ λέγων, „ Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι
ὑποκριταί, ὅτι κάμνετε τὰς καὶ τὰς, καθὼς ὁ ἱερὸς
Ματθαῖος πλατύτερον περὶ τούτων λέγει ἐν ὅλῳ τῷ
κγ. Κεφαλαιῷ· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι νοοῦσι τοῦτο, ὅτι ὁ
Θεὸς ἐξάθη εἰς τὸ μέσον τῶν ἀρχόντων· καθὼς εἶναι
παρὼν εἰς αὐτοὺς ἀοράτως· καὶ διὰ τοῦτο ἐν μέσῳ
πολλῶν ἐλέγξει αὐτούς· ἤγουν διὰ τῶν Προφητῶν,
ἀνίστως καὶ ἐξουσιαζουσιν, ἢ κρίνουσιν ἀδίκᾳ. (2.)

2: „ Ἔως πότε κρίνετε ἀδικίαν, καὶ πρό-
σωπα ἀμαρτωλῶν λαμβάνετε;

Ἐδῶ πρέπει νὰ νοηθῇ ἐξωθεν τὸ, λέγων· ἤγουν·
ὁ Θεὸς ἐξη ἐν συναγωγῇ Θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ Θεοὺς
διακρίνει λέγων· ἔως πότε κρίνετε ἀδικίαν, ἤγουν ἔ-

ως πότε κρίνετε ἀδίκως· ἢ εἰν τὸ κρίνετε νοηθῇ αὐτὸ
τοῦ δικαιοῦτε, λέγει, ὅτι ἔως πότε ἀδίκως δικαιοῦ-
τε τοὺς ἀδίκους, ἀμαρτωλοὺς γὰρ ἐδῶ τοὺς ἀδίκους
ὀνομάζει· τὸ δὲ λαμβάνετε εἶναι, ἀντὶ τοῦ εὐλα-
βεῖσθε· ἤγουν ἔως πότε εὐλαβεῖσθε καὶ συσέλλεσθε
τὰ πρόσωπα τῶν ἀδίκων, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς δικαιο-
νετε, λέγει δὲ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐν τῷ Νόμῳ, „ Οὐκ
ἐπιγνώσεσθε προσωπον ἐν κρίσει κατὰ τὸν μικρὸν καὶ
κατὰ τὸν μέγαν κρίνετε· οὐ μὴ ὑποσείλη προσωπον ἀν-
θρώπου, ὅτι ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἐστὶ (Δευ· α'. 17.).
προσωπολήπτης δὲ λέγεται ἐκεῖνος, ὅπου συσέλλεται
τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὸ ἀξίωμα τῶν ἀδίκων, κατὰ τὸν
Ὠριγένην εἰπόντα, „ Προσωπολήπτης γὰρ ὁ εὐλαβοῦ
μενος τῶν ἀδίκων τὴν ὑπεροχὴν·

3: „ Κρίνατε ὀρφανῶ καὶ πτωχῶ, ταπει-
νὸν καὶ πενητὰ δικαιώσατε.

Κάμετε, λέγει, κρίσιν δικαίαν εἰς τοὺς ὀρφανοὺς καὶ
πτωχοὺς, ὅπου ἀδικοῦνται, καὶ μὴ τοὺς παραβλέ-
ψετε· ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς ταπεινοὺς καὶ πένητας·
πένητα δὲ καὶ πτωχόν, ἢ λέγει ἕνα καὶ τὸν αὐτόν,
ἢ πτωχόν μὲν λέγει τὸν πλούσιον ὄντα πρότερον, ὑ-
στερον δὲ ἐκπεσόντα ἀπὸ τὸν πλοῦτον· πένητα δὲ,
τὸν διὰ τῶν πόνων τῶν ἰδίων τοῦ χειρῶν τὰ ἀναγκαῖα
ποριζόμενον, ὡς εἰρομεν ἐν τῷ ια. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύ-
οντες

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, ὃν ἀναφέρει ὁ Συγγραφεὺς, ἔκ κατὰ τὸν Βασίλειον, ταῦτα τὰ λόγια νοοῦν-
ται κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ ἐπιφάνειαν, ὅτε οἱ δίκαιοι λάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος· τότε γὰρ ἐν μέσῳ τῶν σω-
ζομένων ἵσταται Θεὸς, Θεῶν ὄντων ἔ βασιλέων, διασέλλων ἔ διαιρῶν τὰς ἀξίας τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος· ἔ δια-
κρίνων τίνος ἑκάστος τιμῆς ἔ μονῆς ἀξίος· λέγει δὲ ἔ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐπειδὴ γὰρ ἀληθῶς κριτὴς ὁ Θεὸς ἐ-
στίν, ἐνεχειρίσθησαν δὲ ἔ οἱ ἄνθρωποι κρίνειν, προσηγόρευθησαν οἱ τοῦτο πεπιστευμένοι Θεοί, ἅπε δὴ Θεὸν ἐν τού-
τῳ μιμούμενοι· ἀλλὰ τοὺς οὐκ ἐνδίκως δικάζοντας, οὐδὲ ἀκλινῶς κατέχοντας τὰ τῆς δίκης ζυγὰ, ὁ δίκαιος ἐνταῦ-
θα διελέγχει Κριτὴς, ἔ τὴν ἐσομένην ὑπ' αὐτοῦ δικαίαν κρίσιν προαγορεύει· ἔφη δὲ ἔ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι κρίνει ὁ
Θεὸς οὐκ ἐπισημένως, οὐδὲ τυραννικῶς ἐν ὕψει προκαθεζόμενος· ἀλλὰ συγκαταβαίνων τοῖς κρινομένοις, μέσος αὐ-
τῶν ἵσταται, ὁμοιοῦμενος αὐτοῖς τῷ σχήματι, ὡς ἄνθρωπος γεγωνὸς ἀτρέπτως.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Τοῖς μὲν ματαίως βεβιωκόσι, τὸ κρίνεσθαι πρέπει· εἴρηται γοῦν ἀλλαχοῦ·
„ Καὶ κρίνει ἀναμέσον Ἐθνῶν· τοῖς δὲ ἀγίοις οὐ τὸ κρίνεσθαι, ἀλλὰ τὸ μεῖζον, τὸ διακρίνεσθαι· διακρίνει γὰρ
αὐτοὺς ὡς περὶ βασιλεὺς ἐν ἡμέρᾳ Ἰλαρῆ, ἑκάστον ἀμειβόμενος τῶν ἀξίων τιμῆς· τίς μὲν ἀξίος ἀνασῆναι τὴν ἀνά-
στασιν τὴν ὡς ἡλίου· τίς δὲ, τὴν ὡς σελήνης· ἔ τίς, τὴν ὡς ἀσέρον· εἴσεται οὖν ἐν συναγωγῇ Θεῶν οὐκ ἀνθρώ-
πων· ἥτοι οὐ κατὰ ἄνθρωπον περιπατούντων· ἔ διακρίνει, τίς μὲν τούτων τῶν Θεῶν ἀνάλογον ἡλίου δόξαν ἔξει
τίς δὲ, σελήνης· τίς δὲ, ἀσέρον.

οὗτος τὸ „ ἔναθεν τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν. (1)

„ τει διαπορεύονται.

4.: „ Ἐξέλεσθε πένητα καὶ πτωχόν· ἔκχει
„ ῥὸς ἀμαρτωλοῦ ῥύσασθε αὐτόν.

Βλέπε ἐδῶ ὡς ἀναγνώσα, πόσῃν φροντίδι καὶ πρόνοιᾳ ἔχει ὁ Θεὸς διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας· διὰ τοῦτο πολλὰς φορὰς ἀναφέρει ἐδῶ τὸν παρὶ τούτων λόγον διὰ τοῦ Θεοῦ. Δαβίδ· Ἐξέλεσθε, λέγει, τὸν πτωχόν καὶ πένητα καὶ λυτρώσατε αὐτόν ὅς τις καταδυναστεύεται ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἀμαρτωλοῦ· ἤγουν τοῦ ἀδίκου· τοῦτον γὰρ ἐνομάζει καὶ ἐδῶ καὶ ἀνωτέρω, ἀμαρτωλὸν ἰδιαιτέρως, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀμαρτίας του ἣν οὖν τῆς ἀδικίας, ὅπου κάμνει εἰς τοὺς ἀδελφούς του. (2)

Οἱ ἄδικοι, λέγει, Κριταὶ καὶ ἄρχοντες, μετὰ τὸ νὰ ἔγιναν καφοὶ θεληματικῶς, δὲν ἐγνώρισαν οὐδὲ ἐκατάλαβαν τὰ λόγια καὶ τοὺς νόμους ἐμοῦ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Δίδυμον· τὰ γὰρ οὐ συνήκαν, εἶναι ἐξήγησις καὶ σαφήνεια τοῦ οὐκ ἐγνώσαν· αὐτοὶ λέγει, οἱ ἄδικοι Κριταὶ καὶ ἄρχοντες, εἰς τὸ σκότος περιπατοῦν· ἤγουν εἰς τὴν πλάνην πολιτεύονται· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως τὰ ῥητόν, ὅτι οὐκ ἐγνώσαν, οὐδὲ ἐκατάλαβαν τὸ καλὸν οἱ ἄδικοι ἄρχοντες καὶ Κριταὶ· διὰ τοῦτο καὶ περιπατοῦν εἰς τὴν πλάνην καὶ ἀγνοσίαν τῆς δικαιοσύνης· ἔγουν τί ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη δὲν γνωρίζουσιν. (3)

„ Σαλευθήτωσαν πάντα τὰ θεμέλια
„ τῆς γῆς.

5.: „ Οὐκ ἐγνώσαν οὐδὲ συνήκαν· ἐν σκό-

Τοῦ-

(1) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασιλεὺς „ Ἐπειδὴ τὸ ἀνθρώπινον γένος καταφρονεῖ τῶν πενήτων, διὰ τοῦτο ἡ Γραφή, ποτὲ μὲν λέγει ἡμῖν „ Κρίνατε ὄρφανῶ, ἅτε πατέρα κηδεμόνα μὴ ἔχοντι· ἢ δικαιώσατε χήραν· πρόσωπον δὲ ἀσθενείαν ἐν πολλοῖς κατὰ τὸν βίον ἐλαττούμενον· εὐεπίβατον γὰρ τοῖς βουλομένοις ἀδικεῖν ἢ χηρεῖαν· τὸν δὲ „ Κρίνατε ὄρφανῶ ἢ πτωχῶ· ἐκότερος γὰρ τούτων ἐνδεὴς βοήθειας· ὁ μὲν, διὰ τὸ τῆς ἡλικίας εὐκαταφρόνητον, οὐδὲ ἀγαγεῖν εἰς κρίσιν τοὺς ἀδικούντας δυνάμεος· ὁ δὲ, διὰ πέναν τοῖς ἑαυτοῦ δικαίους μὴ σθένων ἐπαγωνίζεσθαι· οἱ τὸ κρίνειν οὖν ἐπιτραπέντες, διστάσασθε τούτοις ἀδικουμένοις ἢ ἐσφαιμένοις τῶν συνυγόνων ἢ παρ' ἑαυτῶν αὐτοῖς τὸ τῆς ἡλικίας ἐνδεῶν ἀναπληρώσατε· ὥς ἔχειν τὸ καύχημα τοῦ Ἰσβ'· τό „ Ἐγὼ ἡμῶν πατὴρ ἀδυνάτων· Πνευματικώτερον δὲ, ἐπειδὴ ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν ἐκ τοῦ Διαβόλου γεγένηται, εἰς τὴν ἐκουσίως τῆς συγγενείας ἐκεῖν· ἑαυτὸν ἡλλοτρίωσε, τοῦ πνευροῦ πατρὸς ὡς μακαριστῶς ὁραμισθεὶς, τῆς ἐπιβαλλούσης ἐπιμελείας παρ' ἡμῶν τυγχάνετω· ὁ δὲ Ἡσυχίος φησιν „ Οὐ λέγει· κρίνατε δικαίῳ, οὐδὲ Προφήτῃ, οὐδὲ ἱερεῖ· ὃν τοσοῦτον πείνεται ἐν ἄλλοις λόγον, ἢ μὴ παραβλέπεσθαι αὐτοὺς παρεγγυᾷ λέγων· μὴ ἀπτεσθε τῶν χριστῶν μου, ἢ ἐν τοῖς Προφήταις μου μὴ πονηρεύεσθε· ἀλλ' ὁραμῶ ἢ πτωχῶ, ταπεινῶ ἢ πένητι· διὰ τί; ὅτι ἐκεῖνοι μὲν, τὸ ἀδικεῖσθαι πρέπει· τούτοις δὲ, οὐ φορητὸν ἀδικηθῆναι διὰ τὴν ἐπιχειμένην ἐξ ἡλικίας ἢ πτωχείας ἀσθενείαν· ὅθεν αὐτῶν σφοδρότερον ὁ νομοθέτης ἀντέχεται. (ἐν τῇ ἐκδεδ'. Σειρῇ.)

(2) Βλέπε δὲ (λέγει ὁ Ἡσυχίος) ὅτι εἰπὼν ἐξέλεσθε πένητα, ὡς περὶ θνητῶν ἀγρίων τῶν ἀδίκων ἢ πλεονεκτῶν διαλέγεται· τούτους γὰρ ἐνταῦθα τῷ ὀνόματι τοῦ ἀμαρτωλοῦ δηλοῖ· ἐντεῦθεν μαρτυρούμεν, ὅτι ὁ μὲν ἐξαιρούμενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς πλεονεκτικῆς, ποιμένος ἄξιον ἢ μισθὸν ἀποφέρεται· ἐκεῖνον δὲ ἡλὸς δὲ, ὅς τις ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν δεδωκώς, ἐκ τῶν νοητῶν ἡμᾶς θνητῶν ἐρρύσατο (ἦτοι ὁ Χριστός) ὁ δὲ ἀσπάζων ἢ λυμαινόμενος, ἐν τοῖς θνητοῖς τέτακται· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς (συντῶ Ὡριγένει) „ Καὶ σὺ οὖν ἐάν ποτε τῶν ἀδικουμένων πένητα, σὸν τὸ πρᾶγμα ποιήσῃς, δὲ ὁ ἀδικεῖται ἐκεῖνος· παράσθι αὐτῷ· ἵνα τοῦτῳ τῷ μέτρῳ ἢ σὲ πτωχὸν ὦντα ὡς πρὸς τὸν Θεόν· ῥύσῃται ὁ Θεός· πρὸς ὃν λέγει εὐχομένη ἡ σοφοτάτη Ἰουδαία „ Ταπεινῶν εἰ Θεός· ἐλαττόνων εἰ βοήθης· ἀσθενούντων, ἀπεγνωσμένων σκεπαῖς, ἀπληπισμένων σωτήρ· ναὶ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς μου. (Ἰουδ. θ'. ιι'.)

(3) Ἄλλος δὲ φησι καθαρώτερον „ Ταῦτά, φησιν, οἱ δίκαιοι συνιδεῖν οὐ βούλονται, ὅτι δὴ ὑπὲρ πενήτων κα-

τέση-

Τούτο-τὸ ῥητὸν ἔτι ἐξάδωκεν ὁ Σύμμεχος. „Τα-
ράξω τὴν γῆν διὰ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ· κατὰ
δὲ τὸ, σαλευθήτωσαν, ἐποὺ εἶπον οἱ ἐβδόμηκοντα,
τοῦτο εἶναι τὸ νόημα· ὅτι ὁ Θεὸς προσάξει νὰ σα-
λευθῇ ἡ γῆ, διὰ νὰ φοβηθοῦν οἱ ἄδικοι ἄρχοντες καὶ
παράνομοι Κριταί· ἢ λέγει, ὅτι ὡς σαλευθοῦν τὰ θε-
μέλια τῆς γῆς· ἐπειδὴ καὶ δὲν ὑποφέρουν πλέον τὴν
παράνομίαν τῶν τοιούτων ἀδίκων· θεμέλια δὲ τῆς
γῆς, τὸν πάντων αὐτῆς ὀνομαζέει· ἐκκλησιαστικὸς δὲ π.
ληθῶς καὶ φοβερός εἶναι ὁ λόγος οὗτος διὰ τὴν παρα-
σάειν τὴν ἀνανάκτησιν, ὅπου δείχνει ὁ Θεὸς κατὰ
τῶν ἀδίκων ἀρχόντων, καὶ παρανόμων Κριτῶν. (1)

6.: „Εγὼ εἶπα Θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου
„ ΠΑΝΤΕΣ.

Καὶ ποῦ εἶπεν ὁ Θεὸς τὰ λόγια ταῦτα ;
μερικοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι λέγωντας ὁ Θεὸς „ Παι-
τῶμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁ-
μοίωσιν (Γέν. α' 26.) ἐρανέρωσεν, ὅτι Θεοὶ κα-
τὰ θέσιν εἶναι οἱ ἄνθρωποι, ὡς κατ' εἰκόνα Θεοῦ
γεγονότες· ἐγὼ δὲ εὗρηκα ἀκρίβη, ὅτι ὁ Θεὸς ὠνό-

μασε τοὺς ἄρχοντας καὶ Κριτὰς Θεοὺς, εἰς τὸ βε-
βαλίον τῆς ἐξόδου λέγων πρὸς τὸν λαόν, „ Θεοὺς οὐ
κακολογήσεις· καὶ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἔραξ
κακῶς. (Ἐξ. κβ. 28.) Υἱοὺς δὲ Ὑψίστου τοὺς Ἰ-
σραηλίτας ὠνόμασεν εἰπὼν „ Τὸς πρῶτότοκός μου Ἰ-
σραήλ. (Ἐξ. δ' . 22.) (2)

7.: „Τιμῆς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε.

Ἐπεὶ ὁμῶς, λέγει, οἱ Κριταί, καὶ μ' ὅλον
ἐποὺ εἶθα τιμημένοι μὲ τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ, καὶ
ἀξιωθήκατε νὰ ὀνομαζέσθε Θεοί, ὡς ὑπερέχοντες
ἀπὸ τοὺς ἄλλους κατὰ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχῆς καὶ
κρίσεως, μ' ὅλον τοῦτο ἀποθαίνετε, ὡς οἱ ἀπλοὶ ἄν-
θρωποι οἱ ἔθνη καὶ κοινολαΐται· οἱ ὅποιοι οὐτε
νόμον Θεοῦ ἠξοῦρουν, οὔτε σύνεσιν ἔχουσιν. Διὰ δὲ
τοῦ ἀποθνήσκειν, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ, τὴν κακίαν
καὶ ἀδιόρθωτον ζωὴν, ὅπου ζῶσιν οἱ τοιοῦτοι ἄδικοι
Κριταί ἕως τοῦ θανάτου των· ἢ φανερῶναι πῶς ἐξ
ἀδίκως ζῶσι ἕως οὗ νὰ ἀποθάνουν, χωρὶς νὰ διορθω-
θοῦν.

„ Καὶ

- τέθεισαν δικασαί· ἀλλ' ὡς ἐν νυκτὶ ἡ ζῆφὸς διάγοντες πολιτεύονται, τὸ δέον οὐχ' ὄρῶντες ὡς σκοτεινοὶ ἢ ἀφ᾽ ὧς
σκοταίων γὰρ ἢ δυνάμενον ἢ νυκτιφόρον ἀφροσύνη· λαμπρότατον δὲ ἢ περιαιγέστατον ἢ ἀνατέλλον ὡς ἀληθὺς, φρο-
νησις· ἔφη δὲ ὁ Ἀνόνημος ἐξημευτής· „ Τί οὐκ ἔγνωσαν; τοῦ παρόντος βίου τὸ σαθρὸν, ἢ τοῦ ἀνθρωπίνου
βίου τὸ ἄστατον· ὅτι ἀγροῦς ἀγροῦς, ἢ οἴκου οἴκου συνάπτουσι, πολλὰς ταῦτα τοῖς ἐχθροῖς θησαυρίζοντες· τὴ
δὲ οὐ συνήκαν; ὅτι περὶ μικρὰ ἀσχολοῦμενοι, ἑαυτοὺς ἀποσεροῦσι τῶν μεγάλων.
- (1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Συσείσσω φησι, ἢ συγκλονίσσω τὸ πᾶν· ἐπειδὴ, ἐγὼ μὲν τοὺς δικαστὰς ἐν τάξει θεῶν
κατέστησα, ἢ ἡν ὑψίστου· αὐτοὶ δὲ εἰς τὸ ἐμὸν ἐξυβρίσαν ἀξίωμα λήμψασιν τὸ δικαίον διαφθείσοντες, κατὰ τοὺς
τῶν ἔθνων ἄρχοντας· οἱ δὲ τὸ μὴ εἰσθάνεσθαι τοὺς αὐτῶν θεοὺς, κέχρηται τῇ δικάζειν ὡς βούλονται, οὐκ ἔν-
τες τοῦ ἐφορῶντος αὐτοὺς, οὐδὲ ἀπαιτοῦντος δίκας· ὁ δὲ Ἀθανάσιος θεμέλια φησι, τοὺς ἄρχοντας τοῦ αἰῶνος
τούτου (ἦτοι τοὺς Δαίμονας) οἵτινες ἢ πρὸς τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔδωκαν δίκην, ἐκβληθέντες τῆς καθ' ἡ-
μῶν τυραννίδος διὰ τοῦ λεχθέντος λόγιου· „ Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω· ἐσαλείθησαν
γὰρ ἢς πάλαι ποτε εἶχον σάσεως· ἄτε δὲ ὡς πρῶτοι καταργηθέντες διὰ τοῦ εὐαγγελίου.
- (2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος· „ Ἐπειδὴ γὰρ ἡοὶ γεγονότα Θεοῦ, ἄτε τὸν φύσει ἢ ἀληθῶς ἡν τὸν ἀμείψας
ἢ ἀπαθῶς ἐκ τοῦ αἰδίου Πατρὸς γεννηθέντα, λαβόντες εἰς νοῦν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διὰ τοῦτο ἢ τιμημέ-
θα τῇ κλήσει, ἢ θεοὶ ὀνομασθῆμεν· καὶ τι κατὰ φύσιν οὐκ ὄντες τοῦτο· ἀλλὰ τιμῆς ἕνεκα ἢ δόξης· εἶπε δὲ ἢ
ὁ Κύριλλος ἐν τῇ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ φέρων τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ Οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῇ Νόμῳ ἱμῶν·
Ἐγὼ εἶπα Θεοὶ ἐστε; Εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, ἢ οὐ δύναται λυθῆναι ἢ Γρα-
φή, ὅν ὁ Πατὴρ ἡγάσας ἢ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ἡμεῖς λέγετε, ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον υἱὸς τοῦ Θεοῦ
ἐσμὶ; (Ἰωάν. ι. 34.) Λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδόριτος· „ Ἐγὼ οὖν ὑμᾶς τετίμηκα, ἢ τῆς ἑμαυτοῦ προσηγ-
οῦμαι μετέδωκα, ἢ υἱὸς ἐμὸς προσηγόρευσα· Ὁ δὲ Εὐαγέλιος φέρει εἰς τοῦτο παράδειγμα ἢ λέγει· „ Νοή-
σεις

„Καὶ ὡς εἰς τῶν ἀρχόντων πίπτετε.

„οὐ κατακληρονομήσεις ἐν πᾶσι τοῖς
„Ἐθνεσιν.

Τὸ αὐτὸ ὅπου εἶπεν ἄνωτέρω λέγει καὶ τώρα ἐδῶ ἐσεῖς, λέγει, οἱ ἄδικοι Κριταὶ καὶ ἄρχοντες πίπτετε: ἤγουν ἀποθαίνατε, ὥσάν οἱ τῶν Ἐθνῶν ἄρχοντες. Μερικοὶ δέ: ἦτοι ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Διδυμος καὶ ὁ Ἡσύχιος, λέγουσι τὸν Διάβολον ἕνα τῶν ἀρχόντων· ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἦτον ποτὲ ἄρχων τοῦ Ἀγγελικοῦ τάγματος· ἐκείνον λοιπὸν, λέγει, μιμούμενοι καὶ ἐσεῖς οἱ Κριταί, πίπτετε: ἤγουν ἐκ πίπτετε καὶ κρημνίζεσθε ἀπὸ τοῦ ἀξιώματός διὰ τὴν ᾧησιν καὶ υπερηφάνειαν, ὅπου ἔχετε· διὰ τί καὶ ὁ Διάβολος, μὲ τὸ νὰ υπερηφανεύθῃ καὶ δὲν ἐμεταχειρίσθῃ καλῶς τὴν ἀξίαν ὅπου εἶχε, διὰ τοῦτο ἐξέπεσεν ἀπὸ τὴν Θεϊκὴν τιμὴν· καὶ ἀπὸ Ἀγγελος φωτεινὸς ὅπου ἦτον, ἔγινε σκοτεινὸς Διάβολος. (1)

Τοῦτο τὸ ῥητὸν προφητεύει ἀναντιρρήτως διὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. Παρακαλεῖ γὰρ ἐδῶ κατὰ τὸν Διδύμον ὁ Προφήτης Δαβὶδ τὸν Χριστόν, νὰ ἀναστῇ ἀπὸ τὸν τάφον, καὶ νὰ κρίνῃ δικαίως τὴν γῆν διὰ μέσου τῶν Ἀποστόλων· τοὺς ὁποίους κατέστησεν ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσιν τὴν γῆν· ἤγουν διὰ νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν ὅλης τῆς γῆς, κατακρίνας καὶ διαΐξας ἀπὸ αὐτὴν τὸν ἄρχοντα τοῦ Κόσμου Διάβολον· ὅς τις τὴν εἶχε δουλωμένην εἰς τὴν πλάνην τῆς εἰδωλολατρίας, καὶ εἰς κάθε εἶδος κακίας· λέγει δὲ καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐκδίκησεως ταύτης· ἐπεὶ δὲ, λέγει, ἐσύ Κύριε, ἔχεις νὰ λάβῃς κληρονομίαν ἀνάμεσα εἰς ὅλα τὰ Ἐθνη· κατὰ τὸ „ Δώσω σοὶ Ἐθνη τὴν κληρονομίαν σου. (Ψαλ. β'. 8.) κληρονομία δὲ Χριστοῦ εἶναι ἐκεῖνη, ὅπου ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν ἀπὸ ὅλα τὰ Ἐθνη. (2)

8 „ Ἀνάστα ὁ Θεὸς κρίνον τὴν γῆν, ὅτι

ΨΑΛ.

σεῖς δὲ, πῶς τιμὴν Θεοῦ οἱ τὴν ἀρχὴν εἰληφότες παρὰ τοῖς ἀρχομένοις ἐκτήσαντο, ἐπισήσας ὅπως εἴρηται τῷ Μωσῇ· „ Ἰδοὺ δέδωκάς σε θεὸν Φαραὼ, ἢ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ἔσαι σου Προφήτης (Ἐξδ'. ζ'. 1.) ὁ σπερ οὖν Μωσῆς, ἄνθρωπος ὢν Θεοῦ, ἢ παρ' αὐτοῦ τιμὴν λαβὼν, θεὸς ἀκηγορεῖται τοῦ Φαραὼ· τὸν αὐτὸν τρόπον ἢ πάντες, οὓς ὢν τιμᾷσιν ὁ Θεός, θεῶν χώραν παρὰ τοῖς ὑποταγμένοις εἰλήψαν.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Βασίλειον ἢ Κύριλλον „ Ἀνθρώποι ἐνταῦθα λέγονται οἱ τοῖς ἀνθρώποις πάθεσι κατεχόμενοι, οἱ κατὰ σὰρκα ζῶντες ἢ γήϊνον ἔχοντες φρόνημα· ὡς τῶν γε ἀγίων ὁ βίος, ἀνθρώπινος μὲν οὐκ ἔτι, θεϊότερος δὲ μᾶλλον ἐστὶ ἢ πνευματικός· εἴπερ ἀληθὲς, ὡς περιπατοῦσι μὲν ἐν σαρκὶ, ζῶσι δὲ οὐ κατὰ σὰρκα κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὁ γὰρ ὑψηλότερος ἢ τῶν σαρκικῶν παθημάτων γενόμενος, ἢ διὰ τὴν τοῦ νοῦ τελείωσιν πρὸς τὴν τῶν Ἀγγέλων κατάστασιν μετελθὼν, οὗτος οὐκέτι ἄνθρωπος· ἢ γὰρ ἡδὲ ὑψίστου ὁ δὲ ἀρετῆς ὠκειωμένος Θεὸς· ἢ οὐκ ἀποθνήσκων ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ζῶντα ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Θεόν· ὁ δὲ Σύμμαχος· „ Ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθανεῖσθε, ἢ ὡς εἰς τῶν ἀρχόντων πεσεῖσθε· τὴν γὰρ οἰκείαν τιμὴν ἀγνοήσαντες (ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος·) τὰ αὐτὰ τῷ Διάβολῳ πεπόνθατε, ὅς ἀρχὴν παρ' ἐμοῦ πισευθεῖς, ἢ χηρῆσασθαι τοῖς δοθεῖσιν εἰς δέαν οὐκ ἐβελήσας, ἐξέπεσε τοῖς τιμῇς· τὸν αὐτὸν δὲ ἢ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὑπομένετε θάνατον εὐκλειαν οὐδεμίαν μετὰ θάνατον ἔχοντες· ὁ δὲ Διδύμος σαφέστερον ἐξήγησε τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων· „ Ἀποθνήσκειται δὲ, οὐ μόνον τὸν κοινὸν ἢ φυσικὸν θάνατον, ἀλλὰ ἢ τὸν ἐπόμενον τῇ ἁμαρτίᾳ (ἢτοι κολάζεσθε) πίπτοντες παραπλησίως τῷ πεσόντι ἐν τῶν ἀρχόντων· οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ Διάβολος· εἴρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ· „ Πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἐσπφόρος ὁ πρὸς ἀνατέλλων; (Ἡσ'. ιδ'. 12.) ἢ ὁ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἀρχοντας ἐξουσίαν ἐν τοῖς Ἀγγέλοις κεκλήρωτο ὁ Διάβολος· διό φησι Παῦλος· „ Οὐκ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα ἢ σὰρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἐξουσίας· ἐπαρθεῖς δὲ ἢ μεζόνων ἐπιθυμήσας, κατέπεσεν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ εἰπὼν τὰ ἀνωτέρω λόγια ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς Κριτὰς, τώρα λέγει τὸν λόγον τοῦτον ἐκ προσώπου ἐδικοῦ του· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Σφόδρα δὲ ἀκολούθως ὁ Προφήτης ἔλεγχε τῶν ἀδίκων Κριτῶν ποιησάμενος, τὸν ἀληθῆ ἢ δίκαιον ἰκετεύει Κριτὴν, τῆς οἰκουμένης τὴν κρίσιν ποιήσασθαι· εἶπε δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐκ ἄρα κληρονομίαν παροῦσαν, ἀλλὰ μέλλουσαν ὁ Προφήτης ἀνίσταται· ὁ δὲ τὸν Θεὸν ἀναστῆναι παρακαλεῖ ἢ κρίναι τὴν γῆν· ἢτοι τὸν ἄνθρωπον· ὅς ὅταν ἀναστῇ, ἐν πᾶσι κατακληρονομήσει.

ΨΑΛΟΣ ΠΒ΄.

,, Ωδή Ψαλμοῦ τῷ Ἀσάφ

Τὶ δηλοῦ τὸ, ὡδὴ Ψαλμοῦ εἶπομεν ἐν τῷ προοίμῳ ἐν Κεφαλῳ θ'. ἐγγραφὴ δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐκ προσώπου τῶν Ἑβραίων, ὅπου ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ κατὰ τὸν Θεοδώριτον. Ἀφ' οὗ γὰρ ἐγύρισαν αὐτοὶ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, βλέποντες οἱ γαίτορες Ἑθνικοὶ, πῶς ἐκτικὸν δευτέρον τὸν ναὸν, καὶ τὴν πόλιν, ἐσηκώθησαν ὅλοι συμφώνως, καὶ συμμαζώξαντες ἄλλα βάρβαρα ἔθνη, ἐπολέμουν τοὺς Ἰουδαίους· ἐνίκηθησαν ὁμως ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ὄντος στρατηγοῦ εἰς αὐτοὺς τοῦ Ζοροβάβελ, καὶ βοηθοῦντος τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὴν ὑπόθεσιν λοιπὸν ταύτην ἔγινεν ὁ Ψαλμὸς οὗτος, σχηματισθεὶς εἰς εἶδος εὐχῆς. (1)

1^η 1^η **Ο** Θεὸς, τίς ὁμοιωθήσεται σοι.

γρὺν-τούτου τὸ ἀνόμοιον καὶ ἀσύγκριτον τοῦ Θεοῦ· ἐκπειδὴ τὸ τίς ἐδῶ, δὲν δηλοῦ τὸ σπάνιον, ἀλλὰ τὸ ἀσύγκριτον καὶ ἀδύνατον· καὶ εἶναι ἀντὶ τοῦ οὐ δεῖς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἤγουν ὁ Θεὸς, οὐδαὶς θέλει ὁμοιωθῇ μετ' ἐσένα· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ εἶσαι κατὰ φύσιν ἀσύγκριτος καὶ ἀπειραδύναμος. (2)

,, Μὴ

μετ' τοῖς ἔθνεσι· πᾶσι γὰρ κληρὸν ἐπιβάλλει τὸν ἀρμόττοντα· τὸν μὲν, τοῖς ταπεινοῖς, τὸν δὲ, τοῖς σάφροσι· τὸν δὲ, τοῖς ἐλεήμοσιν· ἄλλον, τοῖς υπερηφάνοις· τοῖς πλεονέκταις ἕτερον. Ἐθνη γὰρ κατὰ τὸ παρὸν οὐ τῶν γλωσσῶν τὰς διαφορὰς, ἀλλὰ τῶν βίων ἐκάλεσεν.

(1) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει, ὅτι μετὰ τὴν νίκην τῶν Μακκαβαίων ἔλαβον τὴν ἔκβασιν τὰ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ προφητευόμενα· ἐπειδὴ εἶναι γεγραμμένον εἰς τοὺς Μακκαβαίους ταῦτα· „ Καὶ ἐγένετο ὅτε ἤκουσε τὰ ἔθνη τὰ κύκλῳθεν, ὅτι ὤκοδομήθη τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἀνεκαίνισθη τὸ ἅγισμα ὡς τὸ πρότερον, καὶ ὤργισθησαν σφόδρα, καὶ ἐβουλεύσαντο τοῦ ἄραι τὸ γένος Ἰακώβ, τοὺς ὄντας ἐν μέσῳ αὐτῶν. (Α΄. Μακκαβ. β'. 1.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι πᾶσα φύσις, κατὰ ταυτὴν συναθροισθεῖσα τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις παραβληθῆναι τῇ σὴ δυνάμει δυνήσεται· ἀσύγκριτον γὰρ ἔχεις τὸ κράτος· ὁ δὲ Δίδυμος, φησὶ, ὅτι ἡ ὁμοίωσις διχῶς νοεῖται· ἓς γὰρ κατ' οὐσίαν ὁμοίωσις, ἢ καὶ ταυτότης λέγεται· ἓς δὲ κατὰ ποιότητα, ἢ καὶ ἀπλῶς ὁμοιότης καλεῖται· κατὰ μὲν οὖν τὸ δευτέρον σημαίνονμενον ὁμοιωθεῖν ἂν Θεῷ οἱ γενόμενοι τέλειοι, καὶ τέλειός ἐστιν ὁ οὐράνιος Πατήρ, ὃθεν εἴρηται· „ Ὅταν φανερωθῇ, ὁμοιοὶ αὐτῷ ἐσόμεθα. (Α΄. Ἰωάν. γ'. 1.)

κα-

„ Μὴ σιγήσης μηδὲ καταπραΰνης ὁ
„ Θεός .

„ σάντο γνώμη .

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ δὲν εἶναι ὁμοῖος μὲ
ἐσέναι Κύριε, κατὰ τὴν δύναμιν, διὰ τοῦτο μὴ μα-
κροθυμήσης, τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ Μὴ σιγήσης,
κατὰ τὸν Δίδυμον καὶ τὸν Ἡσύχιον· μηδὲ ὑπομεί-
νης πλέον τὴν κακίαν τῶν ἐχθρῶν μας· οὕτω γὰρ καὶ
ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε „ Μὴ ἠρεμήσης.

2 : „ Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου ἤχησαν, καὶ
„ οἱ μισοῦντές σε ἦραν κεφαλὴν.

Ἐδῶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁ-
ποῖαν δὲν πρέπει νὰ μακροθυμήσῃ ὁ Θεός· ἔγουν,
διὰ τί, λέγει, ὦ Κύριε, οἱ ἐδικοί σου ὄντες ἐχθροί·
διὰ τί πολεμοῦν τὸν λαόν σου; ἢ διὰ τί πολεμοῦν
ἡμᾶς διὰ λόγου σου· αὐτοὶ, λέγω, ἤχη-
σαν· ἔγουν ἕκαμαν ἕνα κρῆτον ἄσημον· καθὼς τοιοῦ-
τος κρῆτος συνειθίζει νὰ γίνεταί εἰς τὰ στρατεύματα
ἀπὸ τοῦ πολυπλήθους τῶν ἀνθρώπων· ἢ νοεῖται καὶ ἄλ-
λως τὸ, ἤχησαν ὅτι οἱ πρότερον κρυφομυρμιουρίζοντες
τὴν καθ' ἡμῶν ἐχθραν, τῶρα ὁμῶς ἐξάκουσον καὶ δι-
μόσιον τὸν καὶ ἡμῶν ἐκήρυξαν πόλεμον, θρασυόμενοι
καὶ ὑπερηφανευόμενοι· ἐσκήνωσαν δὲ αὐτοὶ κεφαλὴν ἀντὶ
τοῦ ἐπερηθῆσαν καὶ ὑψώθησαν, μὲ τὸ νὰ ἐξεθάρρυσαν
εἰς τοὺς συμμαχοὺς καὶ βοηθοὺς ὅπου ἔχουν. (1)

3 : „ Ἐπὶ τὸν λαόν σου κατεπανουργέ-

„ καὶ ἐβουλεύσαντο κατὰ τῶν ἁγί-
„ ων σου .

Τοῦτο εἶναι σχῆμα Παλλολογίας· σαφηνίζει
γὰρ τὸ ῥητὸν τοῦτο τὸ ἀνωτέρω· ἁγίους δὲ λέγει
ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους, ὡς πεισθέντας τῷ ἁγίῳ
Θεῷ, ἀγκαλλὰ καὶ ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν ἀγιότητα· κα-
θὼς

κατὰ δὲ τὸ πρῶτον σημαίνον· τὸ κατ' οὐσίαν, λέγω, οὐδενὸς ὁμοιουμένου τῷ Θεῷ· τὸ τὴν ὁμοιωθήσεται οὐ
πειῶσιν, οὐ τὸ σπάνιον· ἀλλὰ τὸ ἀδύνατον δηλοῖ, οὐδενὸς δυναμένου κατ' οὐσίαν Θεῷ ὁμοιωθῆσαι.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ὡς ἐπὶ ὄφειν δὲ ἔξ ἀσπίδων τοῦτο εἴρηται, τὸ ἦραν κεφαλὴν· ὥσπερ γὰρ οἱ ὄφεις δά-
κνοντες αἵρουσιν ἡρέμα τὴν κεφαλὴν καὶ ἀνακουφίζουσι τῆς γῆς· οὕτω καὶ οἱ μαχόμενοι τῇ δόξῃ Χριστοῦ ἐπαινοῦσι τὴν
κεφαλὴν· ἀλλὰ πίπτουσι παρὰ τὸ ἡμέμα· πίπτουσι γὰρ παρ' αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ συντρίβων τὰς κεφαλὰς τῶν
δρακόντων· ἔφη δὲ καὶ ὁ θεὸς Κύριλλος· „ Οἱ τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῖς ἁγίοις ἐχθροὶ ὄντες, πρὸς αὐτὸν ἀναι-
ροῦνται τὸν πόλεμον, οὐ περ ἐκεῖνοι δοῦλοι καὶ οἰκέτοι φίλοι τυγχάνουσιν.

(2) Ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος εἰκοσιοκτὼ σημαίνοντα τῆς γνώμης συνέλεξεν.

θὼς εἶπεν αὐτοὺς· καὶ ὁσίοις ἐν τῷ οἴῳ. Ψαλμῷ
57. 2. „Τὰς σάρκας τῶν ὁσίων σου, ὡς ἐκεῖ
εἶπομεν (1).

4 : „Εἶπαν· δεῦτε καὶ ἐξολοθρεύσωμεν
αὐτοὺς ἐξ ἔθνους, καὶ οὐμὴ μνη-
σθῇ το ὄνομα Ἰσραὴλ ἔτι.

Τοῦτο ἦτον ἡ ἀνωτέρα γνώμη καὶ ἡ βου-
λὴ τῶν ἐθνῶν : ἤθουν τὸ νὰ ἐξολοθρεύσουν τοὺς
Ἰουδαίους ἐξ ἔθνους : ἤθουν ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου αὐτοὶ
εἶναι ἔθνος, νὰ τοὺς καταστήσουν, ὥστε νὰ μὴν εἴ-
ναι πλέον ἔθνος. (2) τὸ δὲ οὐμὴ μνησθῇ, εἶναι
ἀντὶ τοῦ νὰ μὴν ἐνθυμηθῇ πλέον τὸ ὄνομα τοῦ ἔ-
θνους τῶν Ἰουδαίων : τοῦτέστι νὰ μὴν ὀνομασθῶν
πλέον οἱ Ἰουδαῖοι· ἐπειδὴ καὶ δὲν θέλουν εἶναι εἰς
τὸ ἔθνος.

5 : „Οτι ἐβουλεύσαντο ἐν ὁμονοίᾳ ἐπὶ-
τοαυτῷ.

Ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει πάλιν ὁ Δαβὶδ τὸν λό-
γον τῆς βουλῆς καὶ ὁμογνωμοσύνης τῶν ἐθνῶν·
διὰ νὰ παρακινήσῃ τὸν Θεὸν τὸν δισκοπεδάζοντα τὰς

βουλάς τῶν ἔθνῶν, νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν κατ' αὐτῶν,
τὸ μὲν οὖν, ὅτι, εἶναι διηγηματικόν· τὸ δὲ, ἐν
ὁμονοίᾳ, δηλαδὴ τὴν ὁμογνωσύνην τῶν ἐθνῶν· τὸ δὲ,
ἐπιτοαυτῷ, δηλαδὴ τὸ εἰς ἓνα τόπον· λέγει λοιπόν,
εἰς μίαν γνώμην, ὦ Κύριε, ἐνώθησαν οἱ ἐχθροί σου,
καὶ εἰς ἓνα τόπον καθ' ἡμῶν.

„Κατὰ σοῦ διαθήκην διεβέβητο.

Διαθήκην ὀνομαζοῦσι ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὴν συν-
θήκην καὶ συμφωνίαν· ἀκολουθῶν δὲ ἀριθμεῖ καὶ ἐ-
κείνους, ὅπου ἔκαμαν τὴν τοιούτην συμφωνίαν. (3)

6 : „Τὰ σκηνώματα τῶν Ἰδουμαίων καὶ
οἱ Ἰσμαηλῖται.

Τὰ σκηνώματα τῶν Ἰδουμαίων νοεῖται ἀντὶ
τοῦ, ἡ πόλις τῶν Ἰδουμαίων· ἡ ἀντὶ τοῦ, οἱ Ἰδουμαῖ-
οι κατὰ περίφρασιν· οἱ Ἰδουμαῖοι δὲ, ἦτον ἔθ-
νος καταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἡσαῦ, ὃς τις ὀνομάσθη
Ἡδὼμ, διὰ τὸ πυρρὸν τοῦ σώματος· πυρρᾶκις γάρ
ἦτον : ἦτοι κόκκινος, ἔξῃ γὰρ φησιν ὁ πρωτότο-
κος, πυρρᾶκης (Γέν. κε. 25.) οἱ δὲ Ἰσμαηλῖται εἶναι
ἄλλο ἔθνος, καταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἰσμαὴλ, τὸν ἐκ τοῦ
Α.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Μένονται δὲ τῶν ἁγίων, δεόμενος, δι' αὐτοὺς τὸ πᾶν κατελεῆσαι ἔθνος, καθ' οὗ πε-
φροντισμένως οἱ ἐχθροὶ μηχανᾶς τινὰς κρυφίως κατῴσουσι, καὶ πανούργως βουλὴν μελετῶσιν· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ
τοῦ· „Κατὰ τῶν ἁγίων σου, κατὰ τοῦ ἀποκρύπτου σου ἦπε· περὶ τῶν ἀδύτων τοῦ ναοῦ τοῦτο λέγων· ἡ περὶ
Χριστοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὃς τις ἐμελλε βλασφήμειν ἐξ Ἰουδαίων· φασὶ γὰρ· οὐ μόνον καθ' ἡμῶν ταῖς πανουργί-
αις κέχρηται, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ ἐν ἡμῖν ἀποκεκρυμμένου πολυμήσι λυτῶν, ὃς ἀνθήσει ἐξ ἡμῶν· τῆς γὰρ βί-
βλης ἐκτεκνομένης, πόθεν ὁ καρπὸς φυήσεται; διδὲ κατὰ τὸν Ἡσαῦ (κεφ. ξε'.) διὰ μίαν ῥαγὰ : ἦτοι τὸν
Χριστόν, ὁ βέβαιος ὅλος : ἦτοι τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, εὐλογίας ἀπέλαυσε, μᾶλλον δὲ ἅπας ὁ ἀμπελῶν· ἐκείνης
δὲ λειψθείσης, καὶ μετ' ἐκείνης συλλεγόντες τοῦ ἄλλου καρποῦ, ὁ λοιπὸς ἀμπελῶν παρεδόθη θηρίοις.

(2) Ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει „Οἱ μὲν οὖν θεομάχοι οὐ βούλονται ἔθνος Θεοῦ ἐν ἀνθρώποις ὑψεύσασθαι· ὁ δὲ Θεὸς
αἰεὶ ἔθνος ἐπὶ γῆς ἐαυτοῦ καταρτίζων, καὶ μετὰ τὴν τοῦ προτέρου λαοῦ πτώσιν, τὴν ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησίαν συνε-
στήσατο· τὸ καινὸν καὶ νέον ἔθνος τὸ καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην.

(3) Ὁ δὲ Δίδυμός φησι „Ὡς περὶ παροξύνων καὶ διεγείρων τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἱκετηρίᾳ τῇ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ φάσκει·
ὅτι κατὰ σοῦ συνέθεντο συνθήκην, οὐ κατὰ τοῦ λαοῦ σου· „βουλευσασθαι μὲν γὰρ τι κατὰ Θεοῦ ἢ διαθέσθαι,
τοῦ μὴ μόνον ὀφείναι ἀπρὸς αὐτὸν ἀλλὰ καὶ λογισμοῖς, οὐ δυνήσεται τις· ἐαυτοῦ δὲ ὁ Θεὸς τὰ τῶν εἰς αὐτὸν πεποι-
θῶν λογίζεται· καὶ τούτου χάριν αἱ κατ' ἐκείνων ἐπιβουλαὶ, κατ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ λογίζονται, ὡς Πατὴρ καὶ κη-
δεμόνος τῶν ἐπιβουλευομένων· τῇ γὰρ τοῦ Θεοῦ ἐπιβουλεύουσι δόξη, οἱ τοῖς ἁγίοις ἐπιβουλεύοντες.

Ἀβραὰμ καὶ τῆς δούλης αὐτοῦ Ἀγαρ γεγεννημέ-
νον. (1)

7 : , Μωάβ καὶ οἱ Ἀγαρηνοί .

Μωάβ λέγει, τοὺς Μωαβίτας . Ἔθνος δὲ ἦτον αὐτοὶ καταγόμενον ἀπὸ τὸν Μωάβ, τὸν Τιδὸν τοῦ Λωτ . Ἀγαρηνοὶ δὲ εἶναι ἔθνος καταγόμενον ἀπὸ τὴν δούλην μὲν τοῦ Ἀβραὰμ, μητέρα δὲ, τοῦ Ἰσμαὴλ . ἔλαβε γὰρ ἡ Ἀγαρ ἄλλον ἄνδρα, ἀφ' οὗ ἐδιώχθη ἀπὸ τὸ ὁσπήτιον τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς γεννηθέντες, ὠνομάζοντο Ἀγαρηνοί .

8 , Γεβὰλ καὶ Ἀμμὼν καὶ Ἀμαλῆκ .

Οἱ Γεβληνοὶ ἦτον ἔθνος, ὅπου ἐκατοίκει τριγύρω εἰς τὴν Ἰδουμαίαν (2) Ἀμμωνίται δὲ ἦτον ἔθνος καταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἀμμὼν (ἢ Ἀμμάν) υἱὸν τοῦ Λωτ . Ἀμαλῆκ δὲ ἦτον ἔθνος καταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἀμαλῆκ, ὅστις ἦτον ἀπόγονος τοῦ Ἡσαῦ ἐκατοίκει δὲ αὐτὸς εἰς τόπον τῆς Ἀραβίας, διαφορεκὸν ἀπὸ τὸν τόπον τῶν Ἰουδαίων .

9 , Ἀλλόφυλοι μετὰ τῶν κατοικούντων

10 , Τύρον .

Ἀλλόφυλοι ὠνομάζοντο οἱ Φιλισάιοι, οἱ νυν ὠνομαζόμενοι Παλαίσινοι . οὗτοι γὰρ μέιναντες ἀπὸ τὸ γένος τῶν Χαναναίων, καὶ κατοικοῦντες κοντὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὠνομάσθησαν κατ' ἐξείριστον τρόπον ἄλλόφυλοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον . (3) Κατοικοῦντας δὲ Τύρον, ὠνομάζει τοὺς Τυρίους .

11 : , Καὶ γὰρ καὶ Ἀσουρ, συμπαρεγένετο μετ' αὐτῶν .

Ἀσσουρ ὠνομάζονται οἱ Ἀσσύριοι . ὠνομάζει δὲ ὁ Δαβὶδ Ἀσσυρίους τοὺς Σαμαρίτας . καθότι οἱ Σαμαρεῖται ἦτον ἀποικοὶ τῶν Ἀσσυρίων . οἱτινες ἐμετοίκισαν ἀπὸ τὴν Ἀσσυρίαν εἰς τὴν Σαμάρειαν, μετὰ τὴν σκλαβίαν τῶν δώδεκα φυλῶν κατὰ τὸν Θεοδώριτον . περιττὸς δὲ εἶναι ὁ γὰρ σύνδεσμος .

12 , Ἐγενήθησαν εἰς ἀντίληψιν τοῖς υἱοῖς Λωτ .

Τοὺς Λωτ, λέγει, τοὺς Μωαβίτας καὶ Ἀμμωνίτας, ὡς εἶπομεν ἄνωτέρω . οἱ ἄνω ἔρω λοιπόν, λέγει, ἔθνη οἱ συνεμάχησαν καὶ συνεβλήθησαν τοὺς υἱούς .

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐκ τοῦ Ἰσμαὴλ δώδεκα ἐγένοντο ἔθνη, διάφορον τὴν κλήσιν ἔχοντα .

(2) Ἄλλος δὲ διδάσκαλος λέγει, ὅτι δύο ὅρη πλησιόχωρα καὶ ἀντιπρόσωπα διορίζονται ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, τὰ Γαριζὶμ ὅρος εὐλογίας, καὶ τὸ Γεβὰλ ὅρος κατάρας . καὶ δώσεις τὴν εὐλογίαν ἐπ' ὅρους Γαριζὶμ, καὶ τὴν κατάραν ἐπ' ὅρους Γεβὰλ . (Δευτ. ια'. 29 .) ἐν τῷ ὄρει Γαριζὶμ ἐταράχθησαν αἱ πλέον ἐκλεκταὶ φυλαὶ, ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς προετυπώθη καὶ ἐγενήθη κατὰ τὸν Εἰρηναῖον, καὶ αἱ ἐκ τῶν ἐλευθέρων γυναικῶν τοῦ Ἰακώβ γεννηθεῖσαι . ἡ οἱ ἡ ἱερατικὴ τοῦ Λευὶ, ἡ βασιλικὴ τοῦ Ἰούδα, καὶ τοῦ Συμεὼν . Ἰσάχαρ, Ἰωσήφ, καὶ Βενιαμὴν . ἐν τῷ ὄρει Γεβὰλ ἐταράχθησαν αἱ ἄλλαι ἐξ φυλῶν, αἱ ἐκ τῶν ἡμιδούλων γεννηθεῖσαι τοῦ Ἰακώβ γυναικῶν . κατὰ τὸν Θεοδώριτον . τί δὲ ἐκ τούτου συναγεται ; ὅτι ὅσοι μὲν εὐλογοῦσι τοὺς ἄλλους, αὐτοὶ εἶναι ἐκλεκτοὶ, ἐλευθεροὶ, ἱερατικοί, καὶ βασιλικοί . ὅσοι δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου καταρῶνται τοὺς ἄλλους, λέγοντες συχα εἰς κάθε παραμικρὰν πρόφασιν ταῦτα : ὁ ἀφωρισμένος . ὁ ἀναθεματισμένος . ὁ θεοκατάρατος . καὶ τὰ ὅμοια . αὐτοὶ λέγου εἶναι ἄδικοι ἀνελεύθεροι, δυσγενεῖς, ἡμιδούλοι . καὶ διὰ τῶν τὸ δικαίως πρέπει νὰ ὠνομάζονται Γεβληνοί . ὅρα εἰς τὸ ζε'. κεφ. τοῦ β'. τόμου τῆς Ἀδολεσχίας .

(3) Ἡ ἄλλόφυλοι ἦσαν, αἱ κατοικοῦντες Γάζαν, καὶ Ἀσκάλωνα . πέντε δὲ σκτραπίαι ἦτον αὐτῶν . ἡ Γαζαῖοι, Ἀσκα-

υἱοὺς Λωτ· τοὺς Μωαβίτας δηλαδὴ καὶ Ἀμμωνίτας. Ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ δύο ἐφθόουν τοὺς Ἰουδαίους περισσότερον ἀπὸ ὅλους· καὶ αὐτοὶ ἦτον, ὅπου ἐσυνάθρουν καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη κατὰ τῶν Ἰουδαίων. (1)

9 : „ Ποίησον αὐτοῖς ὡς τῇ Μαδιάμ καὶ
„ τῇ Σισάρα, ὡς τῷ Ἰαβεὶμ ἐν τῷ χει-
„ μάρῳ Κισσῶν.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα καταρᾶται ὁ Δαβὶδ τὰ ἀνωτέρω ἔθνη, τὰ ὅποια ἐφθόουν διὰ τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Ἱερουσαλὴμ· ἀναφέρει δὲ ἐν τῇ κατ' αὐτῶν κατάρα, τὴν ἀπώλειαν καὶ ἀφανισμόν, ὅπου ἔλαβον παραδόξως· καὶ διὰ θαυμάτων τὰ παλαιὰ ἔθνη, ὅπου ἐπολέμησαν τοὺς Ἰσραηλῖτας· καὶ παρακαλεῖ νὰ ἀφανισθοῦν καὶ ταῦτα παρομοίως μὲ ἐκεῖνα. (2) Μαδιάμ γὰρ εἶναι ἡ στρατιὰ τῶν Μαδιθηναίων, ἥτις ὠνομάσθη ἐξ ἑκείνου τὸν Μαδιάμ· τὴν ὁποίαν στρατιὰν σκεπάζουσιν τὴν γῆν ἀπὸ τὸ πολὺ πλῆθος, ἐξωλοθρευσεν ὁ Γεδεὼν μὲ τριακόσια πελικάρια (καὶ αὐτὰ ἀναρμάτωτα) κρατοῦντα εἰς τὰς χεῖρας σάλπιγγας μόνον καὶ λαμαδάς καὶ ἀνδρίας· ἦτοι καρδάρας· καθὼς ἰσορεῖ ἡ Βίβλος τῶν Κριτῶν ἐν κεφ. α΄· δὲ Σισάρας ἦτον στρατηγὸς τοῦ Ἰαβεὶμ Βασιλεὺς Χαναάν· καὶ εἶχε Καρότζας σιδηρέας ἐνωκοσίας· τοὺτους δὲ καὶ τοὺς δύο ἐνίκησεν ὁ Βαρακ, προσάχθεις ἀπὸ τὴν Δεβώραν τὴν κρίνουσαν τὸν Ἰσραὴλ ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις. Καὶ τὸ μὲν Σισάραν φεύγοντα, ἐδέξατο εἰς τὴν τεντατὴς ἡ Ἰαήλ γυνὴ Χαβέρ, καὶ ποτίσασα αὐτὸν γάλα ἐκοίμισεν· ἔπειτα πένουσα ἕνα σφυρὶ καὶ ἕνα παλοῦκι, διεπέρασε μὲ αὐτὸ τὸν μῆνγγά του καὶ ἐτίξιν τὸν ἐθανάτωσεν· ὡς μαρτυρεῖ

ἡ αὐτὴ Βίβλος τῶν Κριτῶν ἐν κεφ. δ΄. τὸν δὲ Ἰαβεὶμ ὁ Βαρακ διέφθαρε, καὶ τὸ στρατεύμα του, ὅλον κατέκοψεν· ὁ δὲ χεῖμαρρος· ἦτον ὁ ξηροκόταμος Κισσῶν, ἦτον ὁ τόπος, ὅπου ἐγένετο ὁ τούτων πόλεμος· καθὼς καὶ ταῦτα ἰσορεῖ ἡ αὐτὴ Βίβλος τῶν Κριτῶν ἐν κεφ. δ΄.

10 : „ Ἐξωλοθρεύθησαν ἐν Ἀενδώρ, ἐγε-
„ νηθησαν ὡσεὶ κόπρος τῇ γῇ.

Καὶ ὁ Ἀενδώρ τόπος ἦτον, ὅπου ἐγένετο ὁ κατὰ τὸν Σισάραν πόλεμος· μερικοὶ δὲ Ἀενδώρ ὠνόμασαν τὸν προρρήθენტα τόπον· ἦτοι τὸν χεῖμαρον Κισσῶν ὡς δύο ὀνίματα ἔχοντα· αὐτοὶ δὲ, λέγει, οἱ ἀνωτέρω φοναυθέντες, ἐγέναν ὡσάν κοπρία εἰς τὴν γῆν· ἄγαφοι γὰρ μέιναντες ἐσάπησαν καὶ διελυθησαν.

11 : „ Θεοῦ τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ὡς τὸν
„ Ὠρήβ, καὶ Ζήβ, καὶ Ζεβεε, καὶ
„ Σαλμανάν· πάντας τοὺς ἄρχοντας
„ αὐτῶν.

Ἀρχοντας ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς πρώτους καὶ ἡγεμόνας τῶν ἀνωτέρω ρηθέντων ἔθνων, τῶν φθονούντων εἰς τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Ἱερουσαλὴμ· καὶ ὁ μὲν Ὠρήβ καὶ Ζήβ ἦτον ἄρχοντες τῶν Μαδιθηναίων, τοὺς ὁποίους ἐθανάτωσεν ὁ προρρήθεις Γεδεὼν. Ζεβεε δὲ καὶ Σαλμανάν, ἦτον οἱ βασιλεῖς αὐτῶν, τοὺς ὁποίους καὶ αὐτοὺς ἐθανάτωσεν ὁ αὐτὸς Γεδεὼν· ἐπαναλαμβάνει δὲ πάλιν καὶ λέγει, πάντας τοὺς

Ἀσκαλωνῖται, Γεθθαῖτοι, Ἀκκαρωνῖται, καὶ Ἀζώτιοι· βούλεται δὲ εἰπεῖν, ὅτι αἱ πέντε στρατιάαι αὗται προσελάβοντο καὶ Τυρίους.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσυχίος, „ Εἰς ἀντίληψιν· τούτεσιν εἰς τὴν ἐκείνων ἐπικουρίαν ἀπῆντησαν· φυλάττου τοίνυν τοὺς ἐνδον ἔχθρους. (ὅποιοι εἴσι τὰ πάθη καὶ οἱ λογισμοὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Λωτ) αὐτοὶ γὰρ καὶ τοὺς ἐκτὸς ἐπλίζουσι· καὶ μὴ θάρρει συγγενεία· ἐπειδήπερ εἰς ἔχθραν ὡς τὰ πολλὰ μεταβάλλεται· κατανοεῖ δὲ καὶ τὴν ἄραν τὴν ἐπήγαγε.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι τὸ ποίησαν ἐδῶ εἶναι, ἀντὶ τοῦ ποιήσεις· κρηνητεύει γὰρ διὰ τούτου τὰ μέλλοντα συμβῆσθαι τοῖς ἀνωτέρω ἔθνεσι.

τούς ἄρχοντας αὐτῶν, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι κατα-
ρᾶται νὰ μὴ μείνῃ κἀνένας ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας τῶν
ἀνωτέρω Ἑθνῶν, ἀλλὰ ὅλοι ὁμοῦ νὰ θανατωθοῦν, ὡς
ὁ Ὠρήβ καὶ ὁ Ζήβ, καὶ οἱ λοιποὶ διὰ μέσου δὲ τῶν
ἀρχόντων, ἐκαταράσθη καὶ τοὺς ἀρχομένους ἀνάμε-
μεσα εἰς τὰ ἀνωτέρω Ἑθνη.

12 : „ Οἵτινες εἶπον· κληρονομήσωμεν ἐ-
„ αυτοῖς τὸ ἁγιαστῆριον τοῦ Θεοῦ.

Οἱ Ἀσσοὶρ, λέγει, καὶ οἱ Μωαβῖται καὶ Ἀμμο-
νῖται οἱ φθονοῦντες τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Ἱερουσαλήμ
εἶπον· ἂς κληρονομήσωμεν· ἡγοῦν ἂς κυριεύσωμεν καὶ
ἂς ἐξουσιάσωμεν τὸ ἁγιαστῆριον τοῦ Θεοῦ· ἦτοι
τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· μέσα εἰς τὸν ὅποιον ὁ Θεὸς
γιάζετο τὸν λαόν· ὅχι διὰ τὴν καὶ εὐλαβείαν, ἀλ-
λὰ διὰ νὰ ἀρπάσωμεν τὰ ἱερὰ σκεῦη καὶ κειμήλια καὶ
πολύτιμα ἀφιερώματα, ὅπου εὕρισκοντο εἰς αὐτόν.

13 : „ Ὁ Θεός μου, ᾧ αὐτοὺς ὡς τρο-
„ χόν, ὡς καλάμην, κατὰ πρόσωπον·
„ ἀνέμουν.

Αὐτοὶ μὲν, λέγει, λέγουσι ταῦτα· σὺ ὁμῶς Κύ-
ριέ μου, διασκέδασον τὰς βουλάς των, καὶ κάμε αὐ-
τούς νὰ μὴ σέκωνται καμμίαν φορὰν· ἀλλὰ πάντοτε
νὰ κυλίωται μετ' συνεχεῖς καὶ ἀδιακόπους μεταβολὰς·
καθὼς καὶ ὁ τροχὸς κυλιέται καὶ εἰσὶν δὲν ἔχει, κατὰ
τὸν Δίδυμον· ὁμοίως κάμε αὐτοὺς νὰ διασκορπίζων-
ται εὐκόλως, καθὼς καὶ ἡ καλάμη ἡγοῦν ἡ καλάμια.

τοῦ σιταρίου καὶ τὸ ἄχυρον, διασκοπίζεται ἀπὸ τὸν
πολὺν ἄνεμον, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. (1)

14 : „ Ὡσεὶ πῦρ, ὃ διαφλέξει δρυμόν·
„ ὡσεὶ φλόξ, ἢ κατακαύσει ὄρη· οὕ-
„ τω καταδιώξεις αὐτοὺς ἐν τῇ κα-
„ ταιγίδι σου, καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου
„ συνταράξεις αὐτούς.

Καθὼς, λέγει, ἡ φωτιά κατακαίει τὸν
δρυμόν καὶ τὸν λόγγον, ἔτι καὶ Κύριε, κατακαύσου
τὰ ἀνωτέρω Ἑθνη, τὰ φθονοῦντα τὴν ἀνακαίνισιν τῆς
Ἱερουσαλήμ· ὁ γλῆγορα γὰρ καὶ μετὰ κάθε ἀγριότητα
κατακαίει ἡ φωτιά τὸν λόγγον· τὸ δὲ ὡσεὶ φλόξ, ὅ-
που λέγει ἀκολουθῶς, εἶναι ἐξηγήσις καὶ σαφήνεια τοῦ
ἀνωτέρω· ἦτοι τοῦ, ὡσεὶ πῦρ· ὁμοίως καὶ τὸ ἐν τῇ
ὀργῇ σου συνταράξεις αὐτοὺς εἶναι ἐξηγήσις καὶ σα-
φήνεια τοῦ, ὡτὼ καταδιώξεις αὐτοὺς ἐν τῇ καται-
γίδι σου· ἔτι, λέγει, καὶ Κύριε, καταδιώξον καὶ συν-
τάραξον αὐτοὺς μετὰ τὴν καταιγίδα σου· ἦτοι μετὰ τὴν
ὀγλίγορον καὶ ἀθρόαν καὶ σφοδροτάτην κίνησιν
τῆς ὀργῆς σου, κατὰ τοῦ Ἡσυχίου· ἴδιον γὰρ τῆς
καταιγίδος· ἦτοι τοῦ ἀνεμοσφοδύλου εἶναι, τὸ νὰ
συνταράσῃ καὶ νὰ κρημνίσῃ τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅ-
που ἤθελε πέσῃ· τὸ καταδιώξεις δὲ καὶ συνταράξεις,
ἢ προφητικῶς εἶπαν εἰς μέλλοντα χρόνον, ἢ εἶναι ἀν-
τὶ τοῦ, καταδιώξον καὶ συντάραξον. (2)

15 : „ Πλήρουν τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀτι-
„ μίας, καὶ ζητήσουσι τὸ ὄνομά σου
„ Κύριε.

16.

(1) Εἶπε δὲ ὁ Ἡσυχίος· „ Ὡσαι· μετὰ τοῦ εἶναι, πανταχοῦ δὲ ἀφανῆ αὐτῶν γενέσθαι τὴν ὑπόστασιν εὐχεται,
σκέδανθῆσαν τῇ βίμῃ τοῦ ῥιπίζοντος· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐν συμφοραῖς, φησι, παντοδαπαῖς περιστρέφονται
κέλευσον, καὶ κακοῖς ἐπαλλήλοις περίβαλε· σκέδασον αὐτοὺς δίκην καλάμης ὑπὸ ἀνέμου ῥιπίζομένης.
(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἀπολαυτέωσάν, φησι, τοῦ πυρός, ὃ αὐτοὶ ἐξέκαυσαν· καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ αὐτοὺς
καταφάγεται, ὡς περὶ τοῦ εἰς τὴν αἰσθητὴν πῦρ καταφάγη δρυμόν· ὁμοίον δὲ τοῦτο τῷ· „ Ἰδοὺ πάντες ὑμεῖς ὡς πῦρ
καίετε· πορεύεσθαι τῷ φωτὶ τοῦ πυρός ἡμῶν καὶ τῇ φλογὶ, ἢ ἐξεκαύσατε. (Ἡσ. ν'. ε. ι.)

Γέμωσον, λέγει, ὦ Κύρια, ἀπὸ ἀτιμίων τὰ πρόσωπα τῶν ἀνωτέρω ἔθνων, μετὰ τὸ νὰ νικῶσιν αὐτά· ἀφ' οὗ γὰρ αὐτὰ νικηθέντα ἀτιμασθούν, ἔχουν νὰ ζητήσουν τὸ ὄνομά σου Κύρια, ἐκπληττόμενοι καὶ λέγοντες· ποῖος εἶναι ὁ Θεὸς αὗτος τῶν Ἑβραίων, ὅς τις τὸν μὲν ἐδικόν του λαὸν ἐλύτρωσεν, ἡμᾶς δὲ τοὺς ἐχθρούς του ἀπώλεσεν;

17 : „ Αἰσχυρῶνθῶσαν καὶ ταραχῶνθῶσαν
„ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, καὶ ἐν-
„ τραπήνθῶσαν καὶ ἀπολέσθῶσαν .

Ἀφ' οὗ ἐκαταράσθη τοὺς ἀνωτέρω ἔθνικοὺς ὁ Δαβὶδ νὰ λάβουν ἐν τῷ προσκαίρῳ οἰῶνι τούτῳ ἀφανισμόν, καταράται αὐτοὺς νὰ λάβουν καὶ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀπώλειαν· ἐκεῖνον γὰρ ὀνομαζει αἰῶνα· αἰῶνος, ὡς πολλαχού ἐρμηνεύσαμεν· ἀπώλειαν δὲ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, δὲν λέγομεν πῶς εἶναι ἢ εἰς τὸ μὴ ὂν διάλυσις καὶ ἀνυπαρξία· ἀλλὰ πῶς εἶναι ἡ ἀτελεύτητος κόλασις· εἰς ἐκεῖνον γὰρ τὸν

αἰῶνα, αἰσχύνονται μὲν πρῶτον· ἤτοι ἐντρέπονται οἱ ἁμαρτωλοὶ, μετὰ τὸ νὰ θεωρεῖν αὐτῶν τὰ πονηρὰ ἔργα· ταρασσονται δὲ δεύτερον καὶ τρέμουσι, διὰ τὴν βλέπουν τοῦ Κριτοῦ τὴν αὐστηρότητα· ἔπειτα τρίτον καὶ τελευταῖον, κολάζονται . (1)

18 : „ Καὶ γνώτωσαν ὅτι ὀνομάσῃ Κύριε·
„ Σὺ μόνος ὑψίστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν
„ γῆν .

Ἄς γνωρίσουν, λέγει, οἱ ἀνωτέρω ἔθνη ἀπὸ ἀνάγκης καὶ βίαν, ἐπειδὴ ἐκ προαιρέσεως καὶ ἐκούσιως δὲν ᾔθελσαν· τί δὲ νὰ γνωρίσουν; ὅτι ὀνομα εἰς ἐσέναι εἶναι τὸ, Κύριος· ἤγουν πῶς εἶναι Δεσπότης καὶ ἐξουσιαστὴς· καὶ πρὸς τούτοις ἄς γνωρίσουν, ὅτι σὺ εἶσαι μόνος Θεὸς ὅλης τῆς γῆς . Τῷ ψῶν γὰρ τὸν Θεὸν ὀνομαζόν οἱ Ἑβραῖοι, ὡς ἐπουράνιον· ἄρμοζαι δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς τοὺς Χριστιανούς ἐκεῖνους, ὅπου διώκονται διὰ τὸν Χριστόν . (2)

Ψ Α Λ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδόσιος λέγει· „ Ἀγαθὰ ποῖς ἐχθροὶς αἰτοῦσι ἢ πολεμοῦμενοι· ἱκετεύουσι γὰρ αὐτοὺς, ἀντὶ μὲν τῆς θρασυτικῆς αἰσχύνης περιβληθῆναι, διὰ δὲ τῆς αἰσχύνης καρπώσασθαι τὴν θεῖαν ἐπίγνωσιν· ἢ τῆς μὲν τῶν εἰδῶλων πλάνης ἀπαλλαγῆναι, μαθεῖν δὲ τῇ πείρᾳ, ὡς αὐτὸς εἰς μόνος ἢ Θεὸς ἢ Δεσπότης, ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν ἢ τὰ ταπεινῶν ἐφορᾷ, ἢ πᾶσαν κυβερνᾷ ἢ πρυτανεύει τὴν Κτίσιν· ἢ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσατο ὁ Θεὸς Θεός, ὁ μοιγενῆς υἱός, μετὰ τὴν ἀκατάληπτον αὐτοῦ ἐνανθρώπησιν· βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσας, ὅτι ἀπὸ τῆς αἰσχύνης ὅπου μέλλουν νὰ λάβουν οὗτοι, ἔχουν νὰ γνωρίσουν τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ· καλὴν ἄρα προξενον εἶναι ἡ αἰσχύνῃ ἢ ἐντροπῇ· καθὼς ἢ ἡ ἀναισχυρία εἶναι προξενον ὅλων τῶν κακῶν· ὅθεν εἶπεν ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα παραινετικῷ, ἡρωϊκῶς οὕτω·

„ Αἰδῶς δ' οἰχομένη, πάντων γεννέτειρα κακίων .

(2) Ὁ δὲ Διδάσκαλος λέγει· „ Τὸ δὲ Κύριος ὄνομα, ἐπὶ θαυματουργίας λαμβάνει ἡ Γραφή· καθὼς πρὸς Μωσῆ εἴρηται· „ Εγὼ εἰμι ὁ Θεός Ἀβραάμ Ἰσαὰκ ἢ Ἰακώβ· ἢ τὸ ὄνομά μου Κύριος, οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς (Ἐξ 5 . 3 .)· ἀντὶ τοῦ, οὐ διὰ θαυμάτων αὐτοῖς ἐφάνη· ἀλλ' οὕτως ἦσαν πιστοί, ὡς μὴ δεηθῆναι θαυμάτων εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἐμῆς· ταῦτα δὲ λέγει ἐνεδίδων τὸν Μωσῆα, ἀπαιτοῦντα αὐτὸν θαύματα· ἢ ἐνταῦθα οὖν γνώτωσαν ὅτι ὀνομάσῃ Κύριος· ἀντὶ τοῦ, ἀφ' ὧν θαυματουργεῖς τιμαρούμενος αὐτοὺς, γνώτωσαν, ὅτι παντὸς ὑπάρχεις Κύριος· ἢ πάσης τῆς γῆς ὑψιλότερος .

ΨΑΛΜΟΣ ΠΓ'

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν τοῖς υἱοῖς Κορέ·

Καὶ ὁ ὕμνος καὶ ὁ ὁδοηκὸς, ὁμοίως καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, τὴν αὐτὴν ἔχουσιν ἐπιγραφὴν· καὶ οἱ τρεῖς γὰρ ἐπιγράφονται ὑπὲρ τῶν ληνῶν· ἤτοι περὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν Χριστιανῶν, τῶν εἰς καθὰ τόπον εὐρισκομένων· καὶ ὅρα περὶ τούτων ἐκεῖ· (1) περὶ τῶν ληνῶν λοιπὸν καὶ Ἐκκλησιῶν τούτων, ἀναφέρει καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ.

1. „ Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου
„ Κύριε τῶν Δυνάμεων.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι ἐπιτακτικόν, ἀντὶ τοῦ σφθδρα, πολλὰ ὅποιον εἶναι καὶ τὸ „ Ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου (Ψαλ. η'. 1.) καὶ τὸ „ ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ (Ψαλ. οβ'. 1.) Σκηνώματα δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ, τὰς κατὰ τόπον ἀγίας Ἐκκλησίας, μέσα εἰς τὰς ὁποίας κατοικεῖ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ· ταύτας λοιπὸν προθεωρήσας ὁ Δαβὶδ, λέγει· ὦ Κύριε καὶ Βασιλεῦ τῶν ἁνῶ Δυνάμεων, πολλὰ ἀγαπηταῖς εἶναι εἰς ἑμένα ἢ Ἐκκλησίαις τῶν Χριστιανῶν σου, μέσα εἰς τὰς ὁποίας κατοικεῖς· περὶ δὲ τοῦ Κυρίου τῶν Δυνάμεων, εἶπομεν ἐν τῷ σθ'. Ψαλμῷ κατὰ τὸ τέ-

λος, πῶς ἐρμηνεύεται· ἤγουν ὅτι εἶναι ἀντὶ τοῦ ὁ Βασιλεὺς τῶν ἁνῶ Δυνάμεων· ἢ δυνατὸς, κατὰ περίφρασιν.

2. „ Ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου
„ εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου.

Ἡ ψυχὴ μου, λέγει, ὅχι ἀπλῶς ποθεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐκλείπει ἐπιθυμοῦσα νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰς τῶν πεισῶν Ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας καὶ αὐλὰς τοῦ Κυρίου ὀνομάζει, ὡσὰν ὅπου αὐταὶ εἶναι ἐνδιαιτήματα τοῦ Χριστοῦ· ἢ ἐκλείπει ἀντὶ τοῦ ἐκλύεται καὶ ἀποκάμνει καὶ ἐλιγοθυμεῖ ἡ ψυχὴ μου, ταλαιπωρουμένη ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸν πόθον· λέγεται δὲ τὸ ἐκλείπειν εἰς τοὺς θερμοὺς ἐρασάς, οἵτινες δὲν δύναται

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος φησὶ „ Πάλαι μὲν ὡς ἑνὸς ὄντος ἀμπελῶνος τοῦ Ἰσραὴλ, μία ἦν ἡ ληνὸς, καὶ ἑνὸς ναοῦ θυσιαστήριον τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις ἰδρυμένον, καὶ μία αὐλή· νῦν δὲ πολλὰι ληνοὶ, αἱ ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἐκκλησίαι· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωμένων Ἑβραίων διὰ καὶ ὡς μακρὰν ὄντες ἀπὸ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν, ἐπιποθεῖν αὐτὸν καὶ μακαρίζουσιν ἐκεῖνους, ὅπου κατοικοῦν εἰς αὐτόν· διπλῇ γὰρ ἡ τοῦ Ψαλμοῦ προφητεία· προαγορεύει γὰρ οὐ μόνον τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀνάκλησιν, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης τὴν σωτηρίαν.

ται νὰ ὑποφέρουν πλέον τὸν χωρισμὸν τῶν ἐρωμέ-
νων τους. Κύριε κάθε δὲ ἐρασῆς, ὅπου ποθεῖ τὴν ἐ-
πουράνιον καταπαύσιν, ἡμπορεῖ νὰ εἰπῇ ἀγαπητὰ
σκηνώματα καὶ αὐλὰς τοῦ Κυρίου, τὰ νοητὰ καὶ ἐν
οὐρανοῖς εὐρίσκομενα ἐπιποθεῖ δὲ εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἐ-
πείγεται καὶ σπουδάζει ἡ ψυχὴ μου νὰ τὰ ἀπολαύ-
σῃ. (1)

„ Ἡ καρδιά μου καὶ ἡ σὰρξ μου ἠγαλ-
„ λιάσαντο ἐπὶ Θεὸν ζῶντα.

Ὅχι μόνον λέγει, ἡ ψυχὴ μου ποθεῖ τὰς τοῦ Χρι-
στοῦ Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἡ καρδιά καὶ τὸ σῶ-
μά μου χαίρουσι διὰ τὸν ζῶντα Θεόν : ἦτοι τὸν
Χριστόν. Ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ, ἠγαλ-
λιάσαντο· ἀντὶ γὰρ νὰ εἰπῇ, ἐπὶ Θεῷ ζῶντι με-
δικτὴν, εἶπεν, ἐπὶ Θεῷ ζῶντι με ἀιτιατικὴν· ζῶντι
δὲ τὸν Χριστόν εἶπε, πρὸς διαφορὰν τῶν Εἰδώλων, τὰ
ὅποια εἶναι νεκρά· ἡ καὶ ζῶντα εἶπεν αὐτόν, ὡς ἁ-
ναστῶντα ἐκ νεκρῶν καὶ ζῶντα εἰς τοὺς αἰῶνας· πρῶ-
τον δὲ ἡ καρδιά χαίρει, καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸν καρδίαν
κινᾶται ἡ χαρὰ καὶ εἰς ὅλον τὸ σῶμα. (2)

3 : „ Καὶ γὰρ στρουθίον εὗρεν ἑαυτῷ οἶ-
„ κίαν· καὶ τρυγῶν νοσσίαν ἑαυτῇ, οὐ
„ θῆσει τὰ νοσσία ἑαυτῆς, τὰ θυσια-
„ στήριά σου Κύριε τῶν Δυνάμεων, ἐ-
„ βασιλεὺς μου καὶ ὁ Θεός μου.

Καθὼς λέγει, τὸ στρουθίον : ἦγουν τὸ μι-
κρὸν πουλίον· καὶ καθὼς ἡ τρυγὼν εὐρίσκει ἐπὶ ἡ-
δειον τόπον καὶ κατασκευάζουσι τὰς φωλέας τῶν, καὶ
εἰς αὐτὰς ἀποθέτουν τὰ αὐγά των, καὶ ἐκτρέφουσιν
τὰ πουλάκια των : τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία
ὡς πουλίον ἐπιβουλεύεται ἀπὸ τοὺς νοητοὺς κυνη-
γοὺς Δαίμονας, ὡς λέγει ὁ Ἀθνασιος, κατὰ τὸ
γεγραμμένον „ Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίου ἐρρήσθη ἐκ
τῆς παγίδος τῶν θηρευάντων. (Ψαλ. ρηγ. 6.) καὶ
κάθε ψυχὴ, ὅπου εἶναι σώφρων καὶ φιλήσυχος καὶ
πενθικὴ ὡσὰν τὴν τρυγῶν, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀθα-
νάσιον· τῆς ὁποίας νοσσία : ἦγουν ἐχθονα εἶναι ἀ-
ρεταί· τοιοῦτο τρόπο, λέγω, αἱ τοιαῦται ψυχὴ εὐ-
ρίσκουν εἰς κατοικίαν αὐτῶν τὰ θυσιαστήρια σου Κύριε
ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις γὰρ τοῦ Θεοῦ εὐρίσκουσι σκέπην,
καὶ εἰς αὐτὰς εὐρίσκουσι τόπον διὰ νὰ θέσθουν· ἦτοι
νὰ ἐνεργήσουν καὶ νὰ αὐξήσουν τὰς ἀρετὰς των. Καὶ

κα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος : „ Πρέπουσα ἡτοιμάδε διαθέσεις τοῖς ἀγαπῶσι Θεόν· πρέχουσι γὰρ εἰς οἶκον
Θεοῦ, ἐν ᾧ λειτουργοῦσιν Ἄγγελοι, ἡ τῇ θεῷ παρεστήκασιν θυσιαστηρίῳ, καὶ μὴ τοῖς τῆς σαρκὸς ὄρωμεν αὐτοὺς
ἡφθαλμοῖς· δοξολογεῖται δὲ Χριστός, ἡ διδάσκει τὰ, δι' ὧν ἂν γένοιτο τῆς σεπτῆς ἡ δόξης τῆς ἀμαρτανίου κοινω-
νός· εἶναι δ' ἂν αὐτὰς τοῦ Κυρίου ἡ αἱ ἀρεταί, ἐν αἷς αὐλίζεται ὁ λόγος, ἡ πᾶς ὁ τῷ λόγῳ ἐπόμενος· ἔφη δὲ ὁ
Θεὸς Νύσσης Γρηγόριος : „ Καὶ οἱ ἅγιοι δὲ σεναζοῦσι ἐν τῇ εἰς τὸν βίον παροικίᾳ, βαρύνουσι ἐπ' αὐτῇ· πο-
θεῖσι δὲ τῇ ψυχῇ ἡ ἐκλείπουσιν εἰς τὰς ἀνω αὐλὰς τοῦ Κυρίου· ὥσπερ οὖν ἡ τοῦ Δαβὶδ ψυχὴ ἐξέλιπε τῷ πε-
ρὶ αὐτὰς νικημένῃ πόδι, ἡ οἷον ἐκλυομένη· ἡ ὁμολογεῖ διὰ τῆς φαλμαφίας τὸ ἐρωτικὸν τοῦτο πάθος, ἐπιποθεῖτο
λέγων εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου γενέσθαι... καὶ ἐν τοῖς ἐσχάτοις δὲν παραρρίπτεισθαι· ὡς μείζον ὢν ἡ προτι-
μώτερον τὸ ἐν ἐκείναις ἔσχατον εἶναι, τοῦ πρωτεύειν ἐν τοῖς ἀμαρτανίοις τοῦ βίου σκηνώμασι· ἀλλ' ὅμως ἡ εἰχθε-
τῆς ἀναβολῆς· μακαρίζων μὲν τὴν ἐκεῖ διαγωγὴν, ἡ τὴν ἐν βραχεῖ μετουσίαν χιλιάδων χρόνων προτιμωτέραν ποι-
οῦμενος· Ἰκανὸν δὲ εἰς μακαρισμὸν ἡγούμενος τὸ δι' ἐλπίδος ἔχειν τὰ ἀγαθὰ· διὸ ἡ ἐπιτέλει τῆς φαλμαφίας φη-
σι· „ Μακάριος ἡδυνάτω, ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐκάστη τῶν εἰρημένων λέξις εἰς ἔ-
ρωτα θεῶν πυρσεύει τὴν γνώμην· ἀγαπητὰ γὰρ ἡ ἀξίερα τῷ Θεῷ τὰ σκηνώματα· οὐχ ἀπλῶς δὲ ποθεῖν ἀλ-
λὰ ἡ ἐκλείπειν λέγει εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου· ὁ δὲ Εὐσέβιος φησὶ· „ Ἐκλείπει οὐκ ἐξ ἀσθενείας, ἀλλ' ἐκ
τοῦ λίαν ἐρᾶν· ὁ ἡ οἱ θεομώτεροι τῶν ἐρασῶν ὑπομένουσιν, ὅταν τῶν ἐρωμένων πρὸς ὀλίγον χωρίζωνται· ἡ μὴ α-
εὐκρίτως· ἐκεῖ γὰρ εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου ὁ πτωχὸς ὑβρίσκει παράκλησιν· ὁ ἀδικούμενος ὑπομονὴν· ὁ εὐκρινὴς
χαλίνουσιν· πάντα πάντες ἡ φάρμακα παθῶν, ἡ τὰ πρὸς ἀρετὴν ἀλείφοντα ἡ νευροῦντα λαμβάνουσι.
(2) Οὗτος Θεοδώριτος λέγει : „ Οὐχ ἡ ψυχὴ δὲ μόνον γάννυται, ἀλλὰ ἡ τὸ σῶμα κεκοινώθηκε τῆς θυμωδίας δι-
ξάμενον τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως· τοῦτο γὰρ ὁ λόγος αἰνίσσεται· διὰ τοῦτο ἡ ζῶντα τὸν Θεὸν προσηγορεύσαν,
ὡς ζωὴς ὑπάρχοντα χρόνον.

κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, σπουδίον μὲν εἶναι ὁ λαὸς τῶν Χριστιανῶν, ὅς τις ἐπιβουλεύεται ἀπὸ τοῦς ὁρατοῦς καὶ ἀόρατους κυνηγούς, Δαίμονας, λέγω, καὶ ἄσεβεις ἀνθρώπους· τρυγῶν δὲ εἶναι, κάθε Ἀρχιερεὺς καὶ Ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος τῆς εὐσεβείας, κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον· οἱ ὅποιοι ἀποθέττουσιν ἐν τῇς Ἐκκλησίαις ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, ὅπου ἀναγινώσκει Πνευματικῶς διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· καὶ τρέφουν αὐτοὺς διὰ τῆς κοινωνίας τῶν ἁγίων Μυστηρίων, καὶ διὰ τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας τῶν· καθὼς καὶ ἡ τρυγὼν τρέφει τὰ πουλιάτης εἰς τὴν φωλεάν· εὖρε γὰρ, λέγει, τὸ μὲν σπουδίον εἶναι, ἡ δὲ τρυγὼν φωλεάν τὰ θυσιάστηρά σου· ἡγουν τὰς Ἐκκλησίας σου, μέσα εἰς τὰς ὁποίας θυσιάζεται καθ' ἐκάστην ὁ πνευματικὸς ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ αἵρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Κόσμου. Τὸ δὲ, ὁ Βασιλεὺς μου καὶ ὁ Θεός μου, εὐρίσκεται ἀπαράλλχτως καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πέμπτου Ψαλμοῦ, καὶ εἶναι λόγος ἐπιτεταμένης ἀγάπης. (1)

4 : „ Μακάριοι οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ
„ οἴκῳ σου· εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰ-
„ ῶν αἰνέσουσί σε.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω, ἐπεθύμησα μὲν ὁ θεὸς Δαβὶδ νὰ ἔμβη μέσα εἰς τὰς Ἐκκλησίας καὶ αὐλὰς τοῦ Κυρίου· ἦτον δὲ ἀκόμη μακρὰν κατὰ τοὺς χρόνους, διὰ τοῦτο μακαρίζει ἐδῶ ἐκείνους, τοὺς Χριστιανούς, ὅπου μέλλουν νὰ κατοικοῦν εἰς αὐτὰς οἶκον γὰρ τοῦ Χριστοῦ τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ νοοῦμεν· ἀδιαφόρως δὲ εἶπεν οἶκον ἐνικῶς, καὶ σκηνώμα· τα καὶ οἶκους πληθυντικῶς· διότι, κατὰ μὲν τὰς τοπικὰς θέσεις, πολλοὶ εἶναι οἱ τοῦ Χριστοῦ οἶκοι· κατὰ δὲ τὴν κοινωνίαν τῆς εὐσεβείας καὶ τὴν ἑνωσιν τῆς μιᾶς πίστεως, ἕνας οἶκος Χριστοῦ ὀνομάζονται ὅλοι· λέγει δὲ ἀκολουθῶς καὶ διὰ τί εἶναι μακάριοι οἱ μέλλοντες κατοικεῖν τὰς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας· ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἔχουν εἰς αὐτὰς νὰ δοξολογοῦν τὸν Χριστὸν πάντοτε, με ἀκαταπαύστους ὑμνωδίας. (2)

5 : „ Μα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Βασιλεὺς „ Πῶς οὖν οὐ δίκαιον προσφιλῆ καὶ ἀγαπητὰ ὁμολογεῖν εἶναι τὰ σκηνώματά σου ὁ Κόσμος, ὅποτε καταφυγὴ γέγονε παντὶ τῷ δυναμένῳ λέγειν· Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς σπουδίον ἐβρόσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων; πολλῶν γὰρ τὴν τῷ Θεοφιλῆς ψυχὴν περιβάλλειν παγίδας καὶ δικτύους, καὶ ὥσπερ θηρεύειν αὐτὴν πειραζόμεναι, διίπταμένην ὧς καχεῖσε, καὶ πανταχοῦ περινοσοῦσαν διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἀνάπαυσιν ἐν τῷ θνητῷ βίῳ, μόνα τὰ τοῦ Θεοῦ σκηνώματα καταφυγὴ τῇ τοιαύτῃ γέγονε· Καὶ ὁ Κύριλλος δὲ λέγει· „ Θυμάζουσι τῆς Ἐκκλησίας τὸ κάλλος· ἐπαινοῦσι δὲ καὶ τῶν ἐν αὐτῇ διδασκάλων τὸ ἐπικεῖς, ὅτι καθάπερ τινες τρυγῶνες τοὺς ἑαυτῶν θάλλουσι νεοττοὺς παρὰ τὰ θεῖα θυσιάστηρα· νεοττοὶ δὲ διδασκάλων οἱ δὲ αὐτῶν πιστεύοντες· πατέρες γὰρ εἰσι πνευματικοί· ἔθος δὲ τῇ Θεοπνεύστῳ Γραφῇ τρυγῶσιν ἀφομοιοῦν τοὺς ἁγίους Μυσταγωγούς· κατ' ἄλλον δὲ ἑρμηνεύει τὴν· „ Σπουδίον μὲν εἶναι τὸ τάγμα τῶν Παρθένων καὶ ἀγάρμων· ἦτοι τῶν Μοναχῶν· τρυγῶν δὲ, τὸ τάγμα τῶν ἐν γάμῳ σωφρόνων νεσμικῶν· ταῦτα λοιπὸν καὶ τὰ δύο τάγματα προσφέρουν τοὺς νεοττοὺς τῶν· ἦτοι τὰς ἀρετῶν, καὶ τὰ τέκνα τῶν, τὰ κατὰ σάρκα καὶ πνεῦμα γεννηθέντα παρ' αὐτῶν· καὶ ἀποθέττουσιν αὐτὰ ὡς ἐν εἰς φωλεάν, εἰς τὰς Ἐκκλησίας καὶ τὰ θυσιάστηρα τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐκεῖ προσφέρουν θυσίαν αἰνέσεως, καὶ τρέφονται πνευματικῶς ἀπὸ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τῶν θεῶν Μυστηρίων αὐτοὶ καὶ τὰ τέκνα τῶν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Καθάπερ γὰρ σπουδία καὶ τρυγῶνες, καὶ μὲν δὴ καὶ οἱ ἄλλοι θρυγῶνες, πλανῶνται μὲν οὐκ ἔχοντες καλὴν· πηξάμενοι δὲ παύσιν, ἐν αὐτῇ διατρίβειν εἰσάσιν, καὶ τοὺς οἰκείους ἐν αὐτῇ διατρέφουσι νεοττοὺς· οὕτως ἡμεῖς, παλαι μὲν ἐπλανώμεθα, νῦν δὲ ὑπὸ τῆς σῆς χάριτος προσκληθέντες, καὶ τὰς σὰς εὐρόντες σκηνάς, παρὰ τὰ θυσιάστηρά σου τοὺς οἶκους, ἐκπαιδεύομεν νεοττοὺς μετὰ τῶν ἡμετέρων σοὶ προσεδρεύοντες παίδων, καὶ τὴν πνευματικὴν τροφὴν παρὰ σοῦ κομιζόμενοι· ἡμῶν γὰρ καλὰ καὶ νεοττία καὶ ἀπόλαυσις ἀγαθῶν, τὰ ἁγία σου θυσιάστηρα· παρ' ἐκεῖνα γὰρ καθάπερ νεοττὶ κεχνηνότες, παρὰ σοῦ κομιζόμεθα τὴν θεῖαν τροφὴν καὶ σωτήριον.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „ Ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις γὰρ τὰς τῆς σωτηρίας συλλέγουσιν ἀφορμάς, οἱ τῶν ἀνωπρεπῶν σπουδασμάτων ἐπιστήμονες· λαλεῖ γὰρ ἐν αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ Προφητῶν ἁγίων, διὰ ψαλμῶν ἀποστόλων καὶ Εὐαγγελιστῶν· καὶ ὥσπερ ἐν εἰκτερίῳ, πολλοὶ μὲν οἱ νεοῦντες εἰσιν, ἔσθ' ὅτε καὶ κατὰ διαφόρους πρόπους, ἔξῃς δὲ ἐκάστῳ τῆς προσφόρου θεραπείας τυχεῖν· οὕτω καὶ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις εὐρίσκομεν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσεβίος· „ Τρισμακάριοι οὖν οἱ μὴ πρὸς βραχὺ διατρίβοντες, ἀλλ' εἰς πρὸς διηνεκές κατοικοῦντες, καὶ παραμένοντες ἐμμέ-

5: „Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐστὶν ἀντίληψις
„αὐτῷ παρὰ σοί.

6: „Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος.

Μακάριος, λέγει, καὶ καλότυχος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἤθελε γένῃ ἀντίληψις χάριτος, καὶ βοήθεια ἀπὸ λόγου σου Κύριε· ὅτι δὲ ἐδῶ ἐνόνεται τὸ ἄρθρον αἶ, ὁμοῦ καὶ ἡ ἀντωνυμία, αὐτῷ, εἰπομεν περὶ τούτου τοῦ σχήματος εἰς τὸν ἑνατον Ψαλμόν, ἐρμηνεύοντες τὸ „Οὐ ἄράς τὸ σῶμα αὐτοῦ γέμει, ὅτι εἶναι συνειθισμένον εἰς τὴν Ἐβραϊκὴν γλῶσσαν. (1)

„Ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
„διέβητο.

Ὁ τοιοῦτος, λέγει, ἄνθρωπος ἔθετο· ἡ γουν ἐμνηχανεῦθη διανοήθη καὶ κατασκεύασεν εἰς τὴν καρδίαν του ἀναβάσεις, ἀπὸ τὰ γῆϊα δηλαδὴ εἰς τὰ οὐράνια· ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ εἰς τὰ νοητὰ· καὶ ἀπὸ τὰ χεῖρωνα εἰς τὰ καλλίτερα· αἱ ἀναβάσεις δὲ αὗται, ἡμποροῦν νὰ εἶναι οἱ ἀγαθοὶ λογισμοὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διὰ μέσον τῶν ὁποίων ἀναβάναι τινος ὡς διὰ σκάλας, εἰς τὰ θεῶν καὶ οὐράνια· μακάριος λοιπὸν εἶναι, λέγει, ὁ ἔχων τὴν ἀντίληψιν τῆς ἐδικῆς σου χάριτος Κύριε, ἔχει δὲ ταύτην, ὁ ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθέμενος· ἀποδείξεις γὰρ εἶναι τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον.

Ὁ ἀξιωθείς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀντίληψιν, αὐτὸς, λέγει, διέβητο ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ του· ποῦ; ἐν τῷ τόπῳ, λέγει, τούτῳ τοῦ κλαυθμῶνος· ἦτοι ἐν τῇ λυπηρᾷ ζωῇ ταύτῃ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. ὠνομάσθη δὲ κοιλάς τοῦ κλαυθμῶνος ἡ ζωὴ αὕτη, ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιώσεως τοῦ τόπου ἐκείνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἤλεγξεν ὁ Θεὸς δι' Ἀγγέλου παλαιᾶ, τὴν παρανομίαν τῶν Ἑβραίων· καὶ διὰ τοῦτο ἐκίνησεν αὐτοὺς εἰς κλαυθμόν· ὅθεν καὶ κοιλάς τοῦ κλαυθμῶνος ὠνομάσθη ὁ τόπος ἐκεῖνος· καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸ βιβλίον τῶν Κριτῶν· „Καὶ ἐγένετο ὡς ἐλάλησεν ὁ Ἀγγελὸς Κυρίου τοὺς λόγους τούτους πρὸς πάντας τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ ἐπήραν ὁ λαὸς τὴν φωνὴν αὐτῶν καὶ ἐκλαυσαν· καὶ ἐπαυνομάσαν τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου. Κλαυθμῶνες· (Κριτ. γ'. 12.) Κοιλὰς δὲ εἶναι ὁ χαμηλὸς καὶ ταπεινὸς τόπος· ἡγοῦν τὸ λαγκαδι· δηλοῖ δὲ ἀναγωγικῶς ὁ ταπεινὸς τόπος οὗτος τοῦ κλαυθμῶνος, τὴν μετάνοιαν· ἐπειδὴ μὲ τὴν ταπείνωσιν καὶ μὲ τὸν κλαυθμόν καὶ τὰ δάκρυα ἡ μετάνοια γίνεται καὶ κατορθοῦται.

„Εἰς τὸν τόπον, ὃν ἔβητο.

Τοῦτο εἶναι ἐκρήγνυσις τοῦ ἀνωτέρου ῥήτου, λέ-

ἐμμένοντες τοῖς θεοῖς Μυσηρίοις, ἐξ ὧν ἀθανασία καὶ αἰώνιος ζωὴ περιζέται· κατὰ δὲ τὸν Δίδυμον τοῦτο εὐτὸ νοεῖται· ἡ Μακάριοι τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι μετὰ τὸ ποθεῖναι τὰς προκοπὰς, ὡς δηλοῦσι τὰ σκηνώματα· σκηνὴ γὰρ προκοπῆς σύμβολον· (ὁδεύοντων γὰρ οἰκία αὕτη, ἀλλ' ἐν τῶν ἰσαμένων) ἐπὶ τὴν παντελῆ ἀρετὴν καὶ τὴν ἀκροτάτην γνώσιν τῆς ἀληθείας ἔφθασαν, ὡς οἰκεῖν τὸν τοῦ Θεοῦ οἶκον· ὅς ἐστι τὸ τέλος τῆς μακαριότητος.

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Μακαρίζει ὁ λόγος τὸν τῆς ἀληθείας αἰεὶ κηδεμονίας τυγχάνοντα· ὅς τῇ θεῷ χάριτι πᾶν νοῦν φωτιζόμενος, καὶ τοὺς εὐσεβεῖς ἐν ἑαυτῷ σρέφων λογισμοὺς, ἐν τῷ θνητῷ ὧν τούτῳ βίῳ (ὅς κοιλάς κλαυθμῶνος λέγεται διὰ τὸ κλαυθμοῦ εἶναι ἄξια τὰ ἐνταῦθα) οὐκ εἰς γέλωτα ἑαυτὸν ἐκδίδωσι καὶ τρυφὴν· ἀλλ' εἰς κλαυθμόν καὶ δάκρυα, τῆς ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς ἐπιέμενος· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Τρισέβιος οὖν ὅς τὴν κοιλάδα ταύτην τοῦ κλαυθμῶνος φεύγων, ὅποση δύναμις, τὰ ἄνω ζητεῖ, καὶ τῆς ἀντιλήψεως τῆς αὐτῷ παρὰ Θεοῦ γινομένης ἐπιέμενος αἰεὶ φιλοπονεῖ τὴν καθάρσιν, τὰς κατὰ ψυχὴν καλὰς ἀναβάσεις καὶ προκοπὰς, καὶ τὰς ὑψηλὰς ἐννοίας καὶ πρὸς Θεὸν ἀγούσας ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθέμενος, καὶ οἰκοδομῶν ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ καὶ τὰς συνθήκας πρὸς Θεὸν ἐποιήσατο, καὶ ἐνεπορεύσατο· καὶ ὁ Ἡσυχίος δέφησι· „Καὶ μάλα ὑπάρχει μακάριος· καὶ γὰρ ἡ πεπτωκὸς ἴσεται· καὶ ἡμαρτωλὸς ὑπάρχει, καὶ καθαίρεται· καὶ ἀπογνωσθῇ, θάνατον ὁμῶς οὐκ ὀφείλει.

λέγει γάρ, ὅτι ἡ κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, ὅπου εἶπον ἀνωτέρω, αὕτη εἶναι ὁ τόπος, τὸν ὅποιον ἔθετο ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ἑαυτόν του· ἢ τὸν ὅποιον ὁ ἄνθρωπος ἐδιόλεξε. (1)

ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται· (Ματθ. ε'. 4.) καὶ πάλιν· „Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε· (Λουκ. ε'. 21.) (2)

„Καὶ γὰρ εὐλογίας δώσει ὁ νομοθετῶν·

7: „Πορεύονται ἐκ δυνάμεως εἰς δύνανμιν·

Μακάριοι, λέγει, εἶναι οἱ ἀνωτέρω ρηθέντες, οἱ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Χριστοῦ αἰνοῦντες τὸν Κύριον πάντοτε· καὶ οἱ θείας ἀντιλήψεως ἀξιοθέντες καὶ κλαίοντες· διὰ τί ὁ Χριστὸς ὁ νομοθετῶν τὰ τοιαῦτα διὰ τῶν Εὐαγγελικῶν ἐντολῶν, αὐτὸς θέλει δώσει εὐλογίας εἰς αὐτοὺς· εὐλογία δὲ τοῦ Χριστοῦ ἡμποροῦν να εἶται οἱ διαφοροὶ μακαρισμοὶ, καὶ μάλιστ' οἱ ἐννέα, οὓς λέγει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· καὶ ἡ ἑαίρτως ὁ τέταρτος· „Μακάριοι οἱ πενθοῦντες,

Οἱ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ αἰνοῦντες τὸν Κύριον, καὶ εἰ θείας ἀντιλήψεως ἀξιοθέντες, αὐτοὶ θέλουν, λέγει, προκόπτουν ἀπὸ δυνάμιν εἰς δύνανμιν· ἤτοι ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνην εἰς τὸ πένθος, καὶ ἀπὸ τὸ πένθος εἰς τὴν κατάλυσιν καὶ τὰ δάκρυα· καὶ ἔτι προκόπτουν ἀπὸ τὴν μένιν εἰς τὴν ἄλλην ἀρετὴν, θέλουν ἀναβῶν εἰς τὴν ἀκρόρειαν τῆς ἀπεθείας καὶ τελειότητος· δύνανμιν δὲ ἀνόμασε τὴν ἀρετὴν· ἐπειδὴ αὕτη ἰσχυροποιεῖ καὶ δυναμόνι τὸν αὐτὴν μεταχειρίζομενον· ἡμπορεῖ δὲ νὰ εἴπῃ τινὰς καὶ

(1) Σκοτεινὴ εἶναι ἡ ἀσαφὴς ἡ ἐξηγήσις αὕτη· τυχὸν δὲ πρέπει νὰ προσεδοῦν ἡ ταῦτα διὰ σαφηνείαν· „Παράβας ὁ ἄνθρωπος τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, μόνος του ἔχασε τὴν ἐν τῇ Παραδείσῳ χαροποιὰν ζωὴν· ἡ κατήντησεν εἰς τὴν λυπηρὰν ἡ πολυσθέντον τοῦ κόσμου τούτου διαγωγὴν· ἡ νοεῖται ὅτι, Μακάριος εἶναι ὁ ἀξιοθεὶς θείας ἀντιλήψεως, ἡ κλαίων εἰς ὅποιον τόπον εὐρίσκεται· τὸν ὅποιον ἐδιόλεξε εἰς τὸν ἑαυτόν του· ἢ εἰς τὸν κόσμον δηλαδὴ, ἢ εἰς Μοναστήριον, ἢ εἰς ἡσυχίαν ἡ ἀναχώρησιν·

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος φησὶ, „διὰ τοῦτο μακάριοι οἱ ἐν τῇ βίῳ τούτῳ τὰς ἐν ἀρετοῖς ἀναβάσεις ποιοῦμενοι· διότι τὰς ἀμβράς, φησὶ, τῶν καλῶν λογισμῶν, δώσει αὐτοῖς ὁ τὸν νόμον τῆς καλῆς διαθήκης δεδωκώς· δηλονότι ὁ Χριστὸς· ὁ τὰν γὰρ ἔλθῃ ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ ἐρεῖ· „Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι ἡ τὰ ἐξῆς· οἱ ἡ τῆς δικαιοσύνης κομισάμενοι· γέφανον, προκόψουσιν ἐκ δυνάμεως εἰς δύνανμιν, ἀπὸ τοῦ ἀφραβῆτος τῶν χαρισμάτων· ἐπὶ τὸ τέλειον· οἱ γὰρ ὅπως ἀνδρισάμενοι κατὰ τὸν παρόντα βίον, ἡ διὰ τοῦτο νικῆσαντες τὸν Σατανᾶν, ἐν προσθήκαις ἔσονται πολλαῖς τῶν ἡδὴ δεθέντων αὐτοῖς παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων· τίς γὰρ ἂν εἴη ἡ εὐλογία, ἡ τὸ ἐκ δυνάμεως εἰς δύνανμιν πορευθῆναι· τουτέστιν ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα πολιτείας τῆς κατὰ Θεὸν, εἰς τὴν ἀνω Ἱερουσαλὴμ· ἔνθα ἡ ἀπελθόντες ὁφοντε τὸν Θεόν· διδὲ ἐπάγει· „Ὁφθῆσεται ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν Σιών· ὁ δὲ Θεοδόχος οὕτω τὸν ἡν ἐρμινεύει· „Ὁ τοῦ Θεοῦ τὰς ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ δεχόμενος, ἡ τοῦ νομοθέτου τὰς εὐλογίας μεμαθηκώς, οὐκ εἰς γέλωτα ἑαυτὸν ἐκδίδωσι ἡ περὶ, ἀλλ' εἰς κλαυθμὸν ἡ δάκρυα τῆς ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς ἐπιφύμενος· ἡκουσε γὰρ τοῦ Θεοῦ λέγοντος· „Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται· ταύτας τοίνυν τὰς συνθήκας ποιησάμενος, προσμένει τοῦ νομοθέτου τὴν εὐλογίαν· κυρίως δὲ ἡ ἀληθὴς κλαυθμῶνος κοιλὰς ὁ παρὼν βίος· ἐν ᾧ ἡ ὁ Ἀδάμ ἐν Ἰδοῦ τοῦ προσώπου ἐσθίει τὸν ἄρτον ἡ ἡ Εὐὰ ἐν λύταις τίκτει τέκνα· ἡ οὐ μόνον οἱ ἀμαρτάναντες, ἀλλὰ ἡ οἱ ἄγιοι γένουσι· ἐν ταύτῃ τοίνυν τῇ κοιλάδι τοῦ κλαυθμῶνος οἱ τὰς ἀναβάσεις δεξάμενοι, ἡ τὰ δάκρυα προχέουσι, ἡ τὸν ἐπίπονον ἀσπάζονται βίον, ἡ τοῦ νομοθέτου τὴν εὐλογίαν προσμένουσιν· ὁ δὲ Νικηφόρος ὁ ξανδόπουλος ἐρμινεύων τό· „Ἐπὶ οἶκον Δαβὶδ φόβος μέγας λέγει· „Ὅτι δε ἡ κρίσις ἐκεῖ ἐν τῇ ὁρεῖ τῶν ἐλαίων ἔσαι, ὁ αὐτὸς Δαβὶδ λέγει ἐν τῇ πύ· Ψαλμῷ· „Μακάριος ἄνθρωπος, ᾧ ἐστὶν ἀντίληψις αὐτῷ παρὰ σοί· ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος εἰς τὸν τόπον, ὃν ἔθετο· ἡ γὰρ εὐλογίας δώσει ὁ νομοθετῶν· τοῦ γὰρ ἔρους ἐκεῖνου, τὸ μὲν ἄνω, ὅρος λέγεται ἐλαίων· τὸ δὲ κάτω, κοιλὰς κλαυθμῶνος· ἐπεὶ οὖν οἱ ἐκεῖ κριθησόμενοι, οἱ μὲν, κόψονται· οἱ δὲ ἐλεηθήσονται· τούτου χάριν ἡ τὸ ὅρος τοῖς δυσὶν δυνάμει προσανόμεσαι· ἐκεῖ σε δὲ ἡ τὴν εὐλογίαν νομοθετῶν· δταν εἴπῃ τοῖς ἐκ δεξιῶν· δεῦτε οἱ εὐλογεῖτε τοῦ Πατρὸς μου·

καὶ ἀπλῶς κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι οἱ τοιοῦτοι θέλουν πορεύονται ἀπὸ τὴν προσευχὴν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων λογίων· ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν, εἰς τὴν παραίνεσιν καὶ συμβουλὴν καὶ διδασκαλίαν τῶν ἀσθενεσέων ἀδελφῶν· καὶ ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν, εἰς εὐχαριστίαν καὶ ὑμνωδίαν Θεοῦ· ἢ καὶ ἄλλως, ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ἐν τῇ γῇ δεδομένων χρισμάτων τοῦ Θεοῦ, θέλουν πορευθῶν εἰς τὴν δύναμιν τῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ δοθησομένων θείων χρισμάτων καὶ ἀγαθῶν.

„Ὁφθίσεται ὁ Θεὸς τῶν Θεῶν ἐν Σιών·

Τοῦτο εἶναι προφητεία διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος, κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐν Σιών γὰρ ἀνέτειλεν· ἤγουν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ· κατὰ τὸ „Εγὼ δὲ κατεσθῆν βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ, ἐπὶ Σιών ὅρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ, διαγγέλλων τὸ πρόσαγμα Κυρίου· (Ψαλ. 6. 6.) Θεὸν δὲ τῶν Θεῶν ὠνόμασεν αὐτόν, καθὼς ὠνόμασεν αὐτόν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μθ. Ψαλμοῦ εἰπὼν· „Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησεν τὴν ἀνωτέρα, λέγει, μεταβολὴν τῶν πραγμάτων, θέλει κατορθώσῃ ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς λόγος, ὁ ἐν τῇ Σιών ἐπιφανείς. (1)

8 : „Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, εἰσά-

„κουσον τῆς προσευχῆς μου· ἐνώπιον, θαι ὁ Θεὸς Ἰακώβ.

Ἐνα καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι καὶ εἰπῇ τινὰς ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, καὶ Κύριε τῶν Δυνάμεων· εἰπομέν δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ οθ. Ψαλμοῦ, ὅτι τὸ Κύριε τῶν Δυνάμεων εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὁ βασιλεὺς τῶν ἄνω Δυνάμεων, ἢ ὁ δυνατὸς κατὰ περίφρασιν· προσευχὴν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὴν παρακάλεισιν, τὴν ὅποιαν ἔχει καὶ προσφέρει εἰς τὸν Θεὸν παρακάτω· ὁ Θεὸς δὲ Ἰακώβ εἶπεν· ἀντὶ τοῦ σὺ ὅπου ἐφάνης παλαιὰ εἰς τὴν Ἰακώβ καὶ ἐπαλάισας με αὐτόν ἐν σχήματι ἀνθρώπου. (2)

9 : „Υπερασπιστὰ ἡμῶν ἴδε ὁ Θεός, καὶ ἐπιβλέψον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου.

Τοῦτο εἶναι ἡ προσευχή, ὅπου παρακάλεισεν ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν ἀνωτέρω διὰ καὶ τὴν εἰσακούσῃ δηλαδή τὸ καὶ ἴδῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ· Χριστὸν δὲ ὀνομάζει κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον καὶ Χριστιανὸν, ὡς ἐνδεδωμένον ὄντα τὸν Χριστόν. „Ὅσοι γὰρ φησιν, εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδυσάσθε. (Γαλ. γ'. 27.) Καὶ ὁ Ἀβραχὰμ λέγει, Τοῦ σῶσαι τοὺς Χριστοὺς σου ἐλήλυθας. (Ἀβ. γ'. 13.) Εἰπομέν δὲ περὶ τούτου καὶ εἰς τὸ προοίμιον ἐν τῷ τέλει αὐτοῦ. (3)

10 : „Ὁ-

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος φησὶ „Θεὸς Θεῶν ὁφθεὶς κατὰ σάρκα· μὴ τοῖνυν ταῖς Ἰουδαϊκαῖς ἀμαρτίαις καταπολοῦν θεῖν σπουδάζωμεν· πιστεύωμεν δὲ μᾶλλον, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν ἀληθῶς καὶ ἐκ Θεοῦ Θεὸς ὁ κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς γεννηθεὶς· ὁ δὲ ἡμεῖς καταβεβηκὼς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὴν ἰδίαν ἀνακομίσῃ· δεῖξαι· ἵνα ἐν αὐτῇ τὸ δοῦλον ὑποποιήσῃ· πλουτήσῃ τὸ ἐν πτωχείᾳ· κρείττον γενήται θανάτου τὸ ὑπὲρ φθορᾶν· ὅγιον τὸ ἐφ' ἀμαρτίαν· ταῦτα γὰρ πάντα πεπλουτήκαμεν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ.

(2) Ἐφιν δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Κύριον τῶν Δυνάμεων καὶ Θεὸν Ἰακώβ ὀνομάζει τὸν Χριστόν· ἵνα μή τις πρόσφατον αὐτὸν εἶναι νομίσῃ Θεόν, διὰ τὴν κατὰ σάρκα γενήσιν· πιστεύωμεν δὲ μᾶλλον ἐκεῖνον ὑπάσχειν, καὶ καὶ αὐτοῦ λελητρεύκασιν οἱ τοῦ Ἰσραὴλ πατέρες, ὃν ἐν προγνώσει τεθέανται· οὐ τὸ Μωσῆσιν οὐκ ἤγνοσαν· ἀποκαλύπτοντος δηλονότι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, διὰ τῆς φωταγωγίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος. (ἐν τῇ ἐκθεσ. Σειρή.)

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι πρόσωπον Χριστοῦ διὰ τοῦτο τὸν Χριστιανικὸν λαὸν ὀνομάζει διὰ τὴν αὐτὸς εἶναι σῶμα Χριστοῦ, κατὰ τὸ „Ἑμεῖς εἶναι σῶμα Χριστοῦ· ὁ δὲ Ἰσίδωρος λέγει· „Ἰδὲ φησιν, ὅτι τῆς οἷς ἐ-

10.: „Ότι κρείσσον ἡμέρα μία ἐν ταῖς
„αὐλαῖς σου ὑπὲρ χιλιάδας.

Περὶ τῶν θείων αὐλῶν εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι δηλοῦσι τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· λέγει, λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι κάλλιον εἶναι νὰ εὐρίσκεται τινὰς μίαν μοναχὴν ἡμέραν μέσα εἰς τὰς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, παρά χιλίας ἡμέρας νὰ εὐρίσκεται εἰς ἄλλους κοινούς καὶ ἀνιέρους τόπους· τὸ δὲ ὅτι, εἶναι Βασιλευτικόν. (1.)

11. Ἐξελεξάμην παραρρίπτεισθαι ἐν τῇ
οἰκῇ τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον, ἢ οἰ-
κεῖν με ἐν σκηνώμασιν ἀμαρτωλῶν.

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, τοῦτο λέγει καὶ ἔδω· φανερώτερα βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσας, πόσον ἡγάπα ὁ Δαβὶδ τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρι-
τος· ἐπειδὴ ἔκρινε προτιμότερον καὶ αὐτὸ τὸ νὰ πα-
ραρρίπτεται ὡς ἔτυχε μέσα εἰς αὐτὸν, κυλιόμενος,

ἐμπροσθεν εἰς τὰς πόρτας του, καὶ κοιτόμενος εἰς τὸ ἔδαφος καὶ εἰς τὸν κατώτερον αὐτοῦ τόπον, διὰ τὸν ἐκεῖθεν διδόμενον ἀγιασμόν· παρά τὸ νὰ κατοικῇ καὶ νὰ προκαθεῖται λαμπρῶς καὶ ἐντίμως, μέσα εἰς τοὺς οἴκους τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. (2.)

11.: „Ότι ἔλεος καὶ ἀληθειαν ἀγαπᾷ
„Κύριος ὁ Θεός.

Ἐδῶ σμίγει ὁ Δαβὶδ καὶ διδασκαλίαν πα-
ρακλητικὴν, τόσον εἰς τὴν Πρακτικὴν ἀρετὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Θεωρητικὴν· λέγει γὰρ, ὅτι ὁ Θεός ἀγα-
πᾷ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὴν ἀλήθειαν· ἡ μὲν γὰρ ἐ-
λεημοσύνη, εἶναι εἶδος τῆς Πρακτικῆς ἀρετῆς· ἡ δὲ ἀλ-
θεια, εἶναι τέλος τῆς Θεωρητικῆς. Ἀνίσως δὲ ὁ
Θεός ἀγαπᾷ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ ἀλήθειαν, φανερὸν
ὅτι ἀγαπᾷ καὶ τοὺς μεταχειζομένους τὰς ἀρετὰς
ταύτας ἥτοι τοὺς ἐλεήμονας καὶ ἀληθεῖς· ἐπειδὴ καὶ
ὁ Θεός εἶναι αὐτοελεημοσύνη καὶ αὐτοαλήθεια. Τὸ
δὲ ὅτι, εἶναι διηγηματικόν, ἢ περιττόν· δύναται δὲ
καὶ ἄλλως νὰ εἰπῇ τινὰς, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐλεῶντας ἡ-
μᾶς ἔγενεν ἄνθρωπος, καὶ ἀληθὲς ἐκήρυξεν Εὐαγγέ-
λιον καὶ εἶτι ἡγάπησε τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀλήθειαν. (3.)

„Χα·

πισκέψω χρηζομεν· ἴδε, ὅτι τὸ τραῦμα φαρμάκοις ἀνθρωπίνους οὐ παύεται· ἴδε, ὅτι τὸ συντετριμμένον ἁγ-
γέιον, σῶμα, οὐκ ἀλλότριον· ἔστω ἐπίβλεψον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου· τούτέστι ἐν τῇ προσωπει-
αί τοῦ Χριστοῦ· ἵνα ἐν τῇ Τῇ πάντος ἡμᾶς ἔστω Πάτερ ἐπισκέψεται, ἔστω ἐνδοκία τοῦ Πατρὸς τελεσθῇ καὶ ἡμᾶς τὸ
Μυστήριον. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, „Κατὰ δὲ θεωρίαν, ἡμέραν μίαν ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ· τούτέστι ταῖς Ἐκκλη-
σίαις, τὴν ἀνασάσιμον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος νοητέον· χιλιάδα δὲ (οὕτω γὰρ εὐρεῖται ἐν τῇ τῶν Ἑβραίων Γρα-
φῇ) τὴν κατὰ νόμον λατρείαν· ἐν τούτοις γὰρ ἔτεσιν ἡ Ἱερουσαλὴμ, ἔστω ἐν αὐτῇ συνῆλθε νὰς, ἀπὸ τῶν χιλι-
ων Σολομῶντος, μέχρι τῆς Χριστοῦ παρουσίας· δείκνυσιν οὖν ὡς πολὺ τὸ μέσον τῆς Εὐαγγελικῆς πρὸς τὴν νομι-
κὴν λατρείαν. Ἄλλος δὲ λέγει, ἔστω μέντοι ὑπὲρ τὰς χιλιάδας τῶν ἐνιαυτῶν τοῦ νῦν αἰῶνος, κρείσσον ἢ μία τοῦ
μέλλοντος αἰῶνος ἡμέρα· ἢν νῦν οὐ διαδέχεται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος, „Ὁμοίον οὖν ὡς εἰ λέγοι· μικρὸς τις ἔστω εὐτελής εἶναι μᾶλλον ἢ βουλοίμην τῶν ἐν τῇ
Ἐκκλησίᾳ, ἢ μέγας τῶν ἐν τῇ ἀμαρτωλῇ λαῷ· ἢ ἐν τῇ οἰκῇ τοῦ Θεοῦ ὢν, δύναμαι εἰ-αλεῖν αὐτόν· ὅσπερ
οὖν τὴν μίαν ἡμέραν ὑπὲρ τὴν χιλιάδα· οὕτω ἔστω τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον ἐξελεξάμην, ἢ οἰκεῖν τὰ βασι-
λεια μετὰ τῶν οὐκ εἰδότεων Θεῶν ἀσπλῶς· ὁ δὲ Διόδωρος λέγει, „Βούλεται εἰπεῖν, ὅτι βέλτιον ἐστὶ σκόντας τὴν
γνώσιν τὴν σὴν ἔστω τὸν φόβον, μίαν ἡμέραν ζῆσαι ἐνταῦθα, ἢ δέχαται τῆς γνώσεως τῆς σῆς ἔστω ἡμῖν εἶναι, χιλιά-
δας ἡμερῶν ἐξανέειν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον, „Ἐλεος καὶ ἀλήθειαν ἀγαπᾷ Κύριος· τούτέστι οὐ τὰς δι' αἰμάτων θυσίας, ἀλλὰ τὸ
ποιεῖν ἔλεος, καὶ τιμᾶν τὴν ἀλήθειαν· τούτέστι Χριστὸν, ἢ ἐν ἀκακίᾳ ζῆν· ἵγουν ἀμνηστικὸν εἶναι· εἶπε δὲ ἔστω
Θεοδώριτος, „Οὐδὲν οὕτω Θεῷ προσφιλές, ὡς ἡ ἐλεημοσύνη, ἢ ἡ ταύτης σύντροφος ἀλήθεια.

„Χάριν καὶ δόξαν δώσει.

κων. (1)

12 : „Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, μα-
καριὸς ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σε.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, θέλει δώσει χάριν ἡγουν
συγχώρησιν ἁμαρτιῶν· καθὼς τὴν ἔδωκεν εἰς τὴν
Πόρνην, καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους ἁμαρτωλοὺς· ἢ θέ-
λει δώσει χάριν θαυμάτων καθὼς τὴν ἔδωκεν εἰς τοὺς
Ἀποστόλους καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἁγίους· θέλει δώσει
δὲ καὶ δόξαν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς, καὶ τὴν παρὰ τῶν
ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐν οὐ-
ρανοῖς· ἢ χάριν μὲν, τὴν τῆς Θεώσεως ἐνταῦθα, δό-
ξαν δὲ, τὴν τῆς Βασιλείας του, ἐκείσε.

„Κύριος οὐ στερήσει τὰ ἀγαθὰ τοῖς
πορευομένοις ἐν ἀκακίᾳ.

Τὸ ρητὸν τοῦτο μερικοὶ ἀναγινώσκουσι κα-
τὰ σχῆμα ὑπερβατὸν· τὸ ὁποῖον οὕτως ἐξομολογου-
σι „Χάριν καὶ δόξαν δώσει τοῖς πορευομένοις ἐν ἀ-
κακίᾳ· ἔπειτα „Κύριος οὐ στερήσει αὐτοὺς τὰ ἀ-
γαθὰ· τὰ ἐν οὐρανοῖς δηλαδή· ὁ διάφορος δὲ εἶναι
ἡ συνταξὶς τοῦ, στερήσει· ἀντὶ γὰρ νὰ εἴπῃ τῶν ἀ-
γαθῶν μετὰ γενικῆς, εἶπε τὰ ἀγαθὰ μετὰ αἰτιατι-
κῆς. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι συνταξὶς ἐγένεν ἐδῶ
ἀντὶ συνταξέως. Κύριος, λέγει, οὐ στερήσει τῶν ἀ-
γαθῶν τοῖς πορευομένοις ἐν ἀκακίᾳ· ἡγουν τοῖς πο-
ρευομένοις ἐν τῇ ἀποχῇ τῶν κακῶν· ταυτὲν εἰπεῖν,
οὐ στερήσει τῶν ἀγαθῶν τοὺς ἀπέχοντας τῶν κα-

Εἰς τὸν λγ. Ψαλμὸν λέγει ὁ Δαβὶδ „Μα-
καριὸς ἄνθρωπος, ὃς ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον· καὶ ἐδῶ τὸ αὐ-
τὸ λέγει· ἐλπίζει δὲ ἐπὶ Κύριον ἐκεῖνος, ὅπου κατα-
φρονεῖ τὰ βιωτικὰ πράγματα, καὶ προσέχει ὅλος
διόλου εἰς μόνον τὸν Θεόν. (2) σημειοῦμεν δὲ ἐ-
δῶ ὅτι Ἑβραῖοι προσαρμόζουσι τὸν παρόντα Ψαλ-
μὸν εἰς τὸν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωμένον λαόν, ὃς τις
ἐπεθύμει τὸν ἐν Ἱερουσολύμοις Ναὸν, καὶ ἐμακαρι-
ζε τοὺς κατοικοῦντας εἰς αὐτόν· ἐπρωτίμῃ δὲ τὴν
μίαν ἡμέραν τῆς ἐν τῷ ναῷ ἐκεῖνα διατριβῆς,
περισσότερον ἀπὸ τὰς ἐν ἄλλοις τόποις χιλιάδας ἡ-
μερῶν· δὲν ἤμπορουν ὅμως νὰ προσαρμόσουν εἰς αὐ-
τὸν ἔλον τὸν Ψαλμὸν· ἐπειδὴ το, εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰῶνων αἰνετούσις, ἐμποδίζει αὐτούς· διότι καὶ
ἀναδὲς ἐκεῖνος ἐκρημνίσθη, καὶ ὁ ἐν αὐτῷ αἶνος ἔ-
παυσε, καὶ δὲν ἐσθθῇ παντοτινός· ἀλλὰ καὶ τὸ, εἰς
τὴν κοιλάδα τοῦ κλυθμώνος, ἀνάρμοστον εἶναι εἰς
τὸν ἐν Βαβυλῶνι λαόν, καὶ ἄλλων τιν. Καὶ ἡ ἐπι-
γραφή δὲ προτιτέρα ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἐμποδίζει ἀπὸ
τὸ νὰ προσαρμόζεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸν
ἐν Βαβυλῶνι λαόν διὰ τὴν ἀνάρμοστον πληθυντι-
κῶς· ἡ δὲ Παλαιὰ τοῦ νόμου λατρεία, εἶνα μόνον
ληνὸν εἶχε τὸν ἐν Ἱερουσολύμοις ναόν, καὶ εἶνα σκηνώ-
μα, καὶ ὄχι πολλοὺς ναοὺς καὶ πολλὰ σκηνώματα.

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐλεος γὰρ ἐκ τῶν θείων ἀναβλασάνει σπικόν, ἢ πολλὴ ἐκείθεν ἢ ἄφθονος τῆς
ἀληθείας ἢ χρηγία· ἐκείθεν γὰρ τῶν ἀγαθῶν δογμάτων τὴν διδασκαλίαν δέχομεθα· ἢ χάριν δὲ θείαν ἐκ τῶν
τοῦ πάντα τοῦ Πνεύματος κρουῶν ἀρρέμεθα· ἢ μέντοι ἢ περὶ βλέπτοι γινόμεθα ἐντεῖθεν, ἢ λίαν περιφανέος· ἢ
συλλήβδην εἰπεῖν, τῶσαν τῶν ἀγαθῶν δέχομεθα τὴν ἀπόλαυσιν, κακίαι μὲν ἢ πονηρίας ἀπαλλασσόμενοι, ἀπλό-
τητι δὲ ἢ ἀληθείᾳ συζῆν προαιρούμενοι· ἢ ὁ Ἡσύχιος λέγει „Οἱ γὰρ κακίας βεβιωκότες χαρὶς, ἢ ἐν δι-
καισύνῃ, ὅπερ ἐστὶν ἐν ἀκακίᾳ πολιτευσάμενοι, οὐκ ἀποσερῶνται τῶν ἀγαθῶν· ἀναλόγως δὲ τοὺς σεφάνους ὑπο-
δέχονται· ἐπειδὴ ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήφεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. (ἐν τῇ ἐκδίδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Καλὴν τῷ Ψαλμῷ ὁ Περὶ τῆς σφραγίδας ἐπέθηκε τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, ἥς μακά-
ριον ἔχειν· ἀγκυρὰ γὰρ τῷ χειμαζομένῳ, τῇ δὲ πολεμουμένῳ, τείχος ἀφραγγὸν γίνεται.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΔ'.

„ Εἰς τὸ τέλος τοῖς υἱοῖς Κορέ. Ψαλμός τῷ Δαβίδ .

Εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός ἐπιγράφεται , διὰ τὸ τέλος τῶν προφητεῶν ὅπου περιέχει ὁ προφητεύει γὰρ , τυπικῶς μὲν κατὰ τὸν Θεοδώριτον , διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντων Ἑβραίων ἁληθῶς δέ , διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐν τῇ εἰδωλολατρείᾳ σκλαβωμένων Ἑθνῶν . ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει , ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος εἰσάγει πρὸς τοῦτοις τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων μετὰ τὴν κλήσιν τῶν Ἑθνῶν ἐξομολογούμενον ἐφ' οἷς ἤμαρτε , καὶ ἀξιοῦντα τοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐλέους τυχεῖν .

1 : „ **Ε**ὐδόκησας Κύριε τὴν γῆν σου .

Προβλέποντας ὁ Προφήτης Δαβίδ τὴν ἐλευθερίαν , ὅπου ἔμελλον νὰ λάβουν οἱ Ἕθνη ἀπὸ τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων λέγει εἰς τὸν Θεόν . Κύριε σὺ ἠθέλησας ἀγαθὰ εἰς τὴν γῆν σου . εὐδοκία γὰρ εἶναι τὸ ἀγαθὸν θέλημα τοῦ Θεοῦ , κατὰ τὸν Θεοδώριτον . ἀδικοφροσ δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ εὐδόκησας ἂντι γὰρ νὰ εἴπῃ τῇ γῇ σου μετὰ δοτικῆς . εἶπε τὴν γῆν σου μετὰ ἀδικτικῆς . εἰς τὴν γῆν σου δὲ εἶπεν ἠθέλησας ἀγαθὰ . διὰ τί ὡς ἀλλαχοῦ λέγει ὁ ἴδιος Δαβίδ , Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ . (Ψαλ . κγ . 1 .)

Πρῶτον μὲν γὰρ πονηρὰ ἠθέλησεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν γῆν (κατὰ τὸ ἐπόμενον δηλαδὴ λεγόμενον θέλημα τοῦ Θεοῦ) διὰ τὴν παρακοὴν τοῦ Ἀδάμ . εἶπε γὰρ πρὸς αὐτόν , ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου (Γέν . γ' . 17 .) (1) Τώρα δὲ ἠθέλησεν ἐξ ἐναντίας ἀγαθὰ εἰς τὴν γῆν , διὰ τὴν ὑπακοὴν τοῦ υἱοῦ Ἀδάμ . Καὶ πρῶτον μὲν ἡ γῆ ἦτον μόνον κτίσμα Θεοῦ , τὰρα δὲ ἐγένετο καὶ κτήμα : ἔχουν ἀπόκτημα αὐτοῦ . ἔτι μὲν νοεῖται τὸ ῥητὸν τοῦτο κατὰ τοὺς Χριστιανούς ἡμᾶς . κατὰ δὲ τοὺς Ἑβραίους , γῆν ξεχωριστὰ θέλει νοήσεις τὴν Ἰουδαίαν ὡς ἀφιερωμένην εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ : ἦτοι εἰς τοὺς Ἰουδαίους . ταύτης δὲ τὴν εὐδοκίαν λέγουσι , πῶς εἶναι ἡμετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν δευτέρᾳ ταύτης κατοικήσεις , κατὰ τὸν Εὐσεβιον .

„ Α-

(1) Ἐφη δὲ ὁ Ὁσπὲ „ Οὐκ ἔστιν ἀλήθεια , οὐδὲ ἔλεος , οὐδὲ ἐπίγνωσις Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἀλλὰ ὁ ψεύδους καὶ φόβος καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεῖα κέχυνται ἐπὶ τῆς γῆς . καὶ αἵματα ἐφ' αἵμασι μίσγονται . (Ὁσ . δ' . 1 .) τοῦ δὲ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἡμῶν ἐπιλάμψαντος , πάντα πρὸς τὰ κρείττω μετέβαλε . καὶ τὴν γῆν ἀντὶ αὐτοῦ εὐλογία πεπλήρωκε , καὶ τῶν ἀνισχυμένων πανταχῇ τῷ Θεῷ . εἶναι λόγια τοῦ Εὐσεβίου . ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει , Καὶ γὰρ ἀληθῶς εὐδόκησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ .

„ Ἀπέστρεψας τὴν αἰχμαλωσίαν Ἰακώβ .
καθ .

Ὁ Προφήτης Δαβὶδ προλέγει τὰ μέλλοντα, ὡς ἂν νὰ ᾔτον παρασμένα, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς προφητείας ὅθεν ἀντὶ νὰ εἴπῃ, ἀποσρέψαι, εἶπεν, „ Ἀπέστρεψας ἐγύρισας, λέγει, Κύριε τὸν σκλαβωθέντα λαὸν τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὴν σκλαβίαν καὶ τὴν τυραννίαν τῶν Βαβυλωνίων, εἰς τὴν ἐν Ἱερουσολύμοις ἐλευθερίαν. Ἰακώβ δὲ γαστρεῖται καὶ ὁ λαὸς τῶν Χριστιανῶν, καθὼς πολλάκις εἶπομεν. (1)

2 : „ Ἀφῆκας τὰς ἀνομίας τοῦ λαοῦ
σου, ἐκαλύψας πάσας τὰς ἀμαρ-
τίας αὐτῶν .

Τούτον τὸν λαὸν, ὅς τις εἶναι ὁ Χριστιανικός, ἁμακαρίσεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν λα. Ψαλμὸν εἶπων „ Μικαρίοι, ὧν ἀφῆκσαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἀμαρτίαι· διότι ἀφῆκεν ἡγουν ἐσυγχώρησεν ὁ Θεὸς τὰς ἀνομίας ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, διὰ τὴν μετάνοιαν ὅπου δείχνομεν, καὶ ἐσκάπασε τὰς ἀμαρτίας μας μετὰ τὰ ἱερὰ νερὰ τοῦ θείου Βαπτίσματος· κατὰ δὲ τὴν ἐξήγησιν τῶν Ἑβραίων, ἐπαράβλεψεν ὁ Θεὸς τὰς ἀνομίας, διὰ τὰς ὁ-

ποῖας ἐσλαβώθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐκάλυψε τὰς ἀμαρτίας εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἀληθινοῦς· λαὸς δὲ τοῦ Θεοῦ, ᾗτον μὲν καὶ ὁ παλαιὸς τῶν Ἑβραίων, καθὼς εἶπομεν εἰς τὸν Π Ψαλμὸν· εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς περὶ αὐτοῦ „ Ἐσσεθέμει λαὸς περιούσιος (Ἐξ. ιθ. 5.) εἶναι δὲ καὶ ὁ νέος τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ οὗ Ψαλμοῦ, φέροντες τὴν μαρτυρίαν Ζαχαρίου τὴν λέγουσαν „ Καὶ καταφεύχονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ Κύριον, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν. (Ζαχ. β. 11.) (2)

3 : „ Κατέπνυσας πᾶσαν τὴν ὀργὴν σου,
ἀπέστρεψας ἀπὸ ὀργῆς θυμοῦ σου .

Ἐπαυσας, λέγει, Κύριε, τὴν ὀργὴν ὅπου εἶχες διὰ τὰς τοιαύτας ἀνομίας καὶ ἀμαρτίας τοῦ λαοῦ σου· καὶ ἀπέστρεψας ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ θυμοῦ, ὅπου κατ' αὐτοῦ εἶχες· ἦτοι μεταβλήθης ἀπὸ τὸν θυμὸν εἰς ἰλαρότητα καὶ εὐμένειαν· τί δὲ εἶναι ὀργὴ θυμοῦ, εἶπομεν εἰς τὸν οὗ Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τό „ Ἐξαπέσειλεν εἰς αὐτοὺς ὀργὴν θυμοῦ αὐτοῦ· ἡγουν, ὅτι εἶναι ἡ σφοδρότης τοῦ θυμοῦ, καὶ αἱ τιμωρίαι. (3)

4 : „ Ἐπίστρεψον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῶν σω-
τῆν .

(1) Ὁθεν εἶπε καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Αἰχμαλωσίαν Ἰακώβ εἶπεν, ἐπειδὴ πρῶτοις Ἰουδαίοις κηρύττει ὁ Κερίων, τῆς καταλαβούσης αὐτοὺς νοητῆς αἰχμαλωσίας λελύτρωται· ὅτι δὲ καὶ πᾶσα ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις αἰχμαλωτὴς ἦν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ παρὰ τοῦ Σωτῆρος τὴν ἐλευθερίαν ἐδέξατο, μάρτυς αὐτὸς διὰ Ἡσαίου βοῶν· „ Πνεύμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εὐνέκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχεῖς ἀπέσταλκέ με, ἵνα ἀσθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλωτοὺς ἄφρον· ταύτην γὰρ ἐν τῇ συναγωγῇ τὴν προφητεῖαν ἀναγνοὺς ὁ Δεσπότης, ἔφη πρὸς Ἰουδαίους· „ Σήμερον ἡ Γραφὴ αὕτη πεπληρώται ἐν τοῖς ὡσὶν ὑμῶν. (Λούκ. δ. 18.)

(2) Ὁ δὲ Διδύμος λέγει „ Καὶ ἄλλως εὐδοκεῖ τὴν ἀγαθὴν καὶ σπουδαίαν καρδίαν, γῆν ὑπάρχουσαν αὐτοῦ, ὁ Κύριος· τὸν παρ' αὐτοῦ γὰρ δεχομένη σπόρον αὕτη, ἀνὰ ἑκατὸν ἀποδίδωσιν, εἰς ἣν ἀποσρέφει τὸ πλῆθος τῶν αἰχμαλωτισθέντων. (καλῶν λογισμῶν) ὑπὸ πονηρῶν Δυνάμεων, Ἰακώβ οὕτως διὰ τὰ πάθη πτερυγίζει· τοῦτο δὲ δρώσας ἄφρονι ἀμαρτιῶν καὶ ἀμαρτῶν ἐπικαλύπτει δι' ἀρετῆς, οὐκ ἐγκρυπτεύσας αὐτάς, ἀλλὰ διόλου ἀφανίζουσας· ὡς καὶ ἡ ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἀμαρτιῶν· ὡς γὰρ ἐπισημὴ καλύπτει τὴν ἀγνοίαν, οὕτως ἀγάπη θεία, ἡ αὐτὴ Ἰδοὶ τῇ ἀρετῇ, καλύπτει τὰς ἀμαρτίας· ὧν ἂν εὐδοκήσῃ κρῖναι εὐεργετῇ ὁ Θεός. (ἐν τῇ ἐδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ Ἀδώνυμος λέγει „ Ταῦτα ἐξ ἀτελείας ὀφείλετο τοῖς οἰκοῦσι τὴν γῆν· ἀλλὰ Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῇ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα διὰ τὴν μετάνοιαν κατὰ τὸν Περὶ Ἰουλιανῆς.

„τηρίων ἡμῶν, καὶ ἀπόστρεψον τον
„ θυμόν σου ἀφ' ἡμῶν.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λέγει ὁ Προφήτης, ἐκ προσώπου τοῦ σκλαβωμένου λαοῦ τῶν Ἑβραίων κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἡ συναριθμῶν καὶ τὸν ἑαυτόν του μετὰ τοὺς λοιποὺς Ἰουδαίους, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ ἐπιτύχουν αὐτοὶ τὰ ἀγαθὰ, ὅπου εἶπεν ἄνωτέρω· ὁ Θεὸς δὲ τῶν σωτηρίων, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν, ἢ ὁ σώζων, ἢ ὁ Σωτήρ, ὡς εἶπομεν καὶ ἐν τῷ ζ'. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ „ ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν· ἐπίστρεψον δὲ ἡμᾶς εἶπεν, ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πρώτην ἡμῶν εὐγένειαν (1)

5: „ Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ὀργισθῇς ἡμῖν;

Ἐδῶ τὸ, εἰς τοὺς αἰῶνας νοεῖται ἀντὶ τοῦ, μὴ αἰωνίως καὶ μακρὰν θέλεις ὀργισθῇς εἰς ἡμᾶς Κύριε, ἥτοι αὐδαμῶς. Μερικοὶ δὲ, δὲν ἀναγινώσκουν αὐτὰ ἐρωτηματικῶς, ἀλλὰ ῥητικῶς χωρὶς ἐρώτησιν. Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ὀργισθῇς ἡμῖν.

„ Ἡ διατενεῖς τὴν ὀργὴν σου ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν;

Τὸ ἴδιον ὅπου εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἄνωτέρω,

λέγει τῶρα καὶ ἐδῶ πρὸς περισσοτέραν τοῦ λόγου αὐξησιν· μήπως, λέγει, θέλῃς ἐξαπλώσεις τὴν κατὰ τοῦ λαοῦ σου ὀργὴν Κύριε, ἀπὸ μίαν γενεάν. ἤγου ζῶν, εἰς ἄλλην γενεάν; καθὼς εἶπομεν περὶ τούτου ἐν τῷ θ'. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ „ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἄνευ κακοῦ (2)

6: „ Ὁ Θεὸς σύ ἐπιστρέψας ζωώσεις ἡμᾶς, καὶ ὁ λαὸς σου εὐφρανθήσεται ἐπὶ σοί.

Σὺ, λέγει, ὦ Θεέ, θέλεις ζωοποιήσεις ἡμᾶς πρὸς τὴν ἀρετὴν, οἵτινες, εἰμεθα νενεκρωμένοι εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτῆς· ποτὶ δὲ θέλεις ἡμᾶς ζωοποιήσεις, ὅταν ἐπιστρέψῃς ἡμᾶς, ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν Βαβυλίων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν ἀμαρτημάτων· ἢ καὶ ὅταν ἐστὶ ἐπιστροφῇς πρὸς ἡμᾶς, τοὺς ὁποίους ἀπεστράφη· ὅταν δὲ σύ ἐπιστραφῇς πρὸς ἡμᾶς, βέβαια καὶ ὁ λαὸς σου θέλει χαρὴν διὰ τὴν ἐπιστροφὴν σου ταυτὴν καὶ ἐπέσκειν.

7: „ Δεῖξον ἡμῖν, Κίριε, τὸ ἔλεός σου, καὶ τὸ σωτήριον σου ὡς ἡμῖν.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα, διαλαμβάνουσι περὶ τοῦ Χριστοῦ· παρακαλεῖ γὰρ τὸν Πατέρα ὁ Δαβὶδ διὰ τούτων, ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ, ὅς τις ἐμελλε νὰ πισεύσῃ, ὅταν φανῇ ὁ Χριστὸς· τον Χρι-

(1) Ἐφ' ἧ δὲ ὁ Ἀνώνυμος „ Προσῶν τὴν εἰς Χριστὸν ἀπείθειαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἐσομένην ὀργὴν, ἀντὶ τὸν εἰς αὐτὸν ἐπαρῶνσαν, εὐχεται παύσασθαι, καταξιώθωντων ἐπιστροφῆς εἰς Θεὸν καὶ τῆς ἐν Χριστῷ κοινῆς εὐφροσύνης.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος διὰ τῶν „ Σὺ δὲ Θεὸν ἀκούων ἐν Γραφαῖς χολούμενον, καὶ ζέοντα ἐκ μέθης καὶ κραυγῆς, καλῶς ἀκούε τοῦ Γράμματος· Πάσχει γὰρ οὐδὲν, ὃν ἐγὼ πάσχω Θεός· Ἐπεὶ οὐδ' ἐξίσταται αὐτὸς ἑαυτοῦ· ταῦτα γὰρ τοῦ συνθέτου· ὁ δὲ ἀτρέπτως τυποῦται δὲ ταῦτα τῆς τροπικῆς νόμου· Εἰς δεικνύουσιν τῶν ἀπλουστέρων φρένας· Ἐπεὶ γὰρ ἡμεῖς πλησσομεν χολούμενον· χολῶν τὸ πλησσοῦν τοὺς κακοὺς ἐγράψαμεν· Ὡς ὅφιν ὅσα χεῖρας ἐξευρήκαμεν· οἷς χρώμεθ' αὐτοὶ τῷ Θεῷ δεδοκότες· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· Πρέπει καὶ τοῖς ἀπαλλοχεῖσι τῶν συμφορῶν, τούτοις κεχρησθαι τοῖς ῥήμασι· καὶ μὴ θαρρεῖν τῇ τῶν ἀμαρτημάτων ἀφέσει· ἀλλὰ δεδιέναι καὶ τὸν Κριτὴν ἐκμειλίσσεσθαι· ἰκετεύουσι τοῖνυν καὶ οὗτοι μὴ ἐπιταθῆναι τὴν αὐτὴν ὀργὴν, ὥστε εἰς ἑτέραν γενεάν διαρκέσαι· ἀλλὰ λυθῆναι ταχέως.

Χριστὸν γὰρ ὀνομάζει ἑλεος Θεοῦ, καὶ σωτήριον Θεοῦ· ἐπεὶ δὴ ὁ Χριστὸς ἐλεήσας ἡμᾶς ἐγένεν ἄνθρωπος διὰ νὰ μᾶς σώσῃ· αὐτὸς γὰρ εἶναι ἐλεήμων καὶ Σωτὴρ· ἢ νοεῖται τὸ ἑλεός σου καὶ τὸ σωτήριόν σου, ἀντὶ τοῦ, τὸ παρὰ σοῦ τοῦ Πατρὸς ἑλεος, καὶ τὸ παρὰ σοῦ τοῦ Πατρὸς σωτήριον· δώσεις δὲ εἶπε τὸ σωτήριόν σου· ἐπεὶ δὴ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, τίς καὶ ἐδόθη ἡμῖν (Ἡσ. θ΄. 6.)

8: „ Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός .

Μὲ τὸ νὰ αἰσθάνηκεν ὁ Προφήτης εἰς τὴν καρδίαν του ἔσωθεν τὴν ἐμπνευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐτοιμάζει τὸν ἑαυτὸν του διὰ νὰ ἀκούσῃ ἑκείνα, ὅπου ἠθέλει λαλήσῃ ὁ Θεός μουσικῶς εἰς αὐτόν· ἐν ἐμοὶ δὲ εἶπε, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν θέλει λαλήσῃ ἔξωθεν ὁ Θεός, ἀλλ' ἐνδον εἰς τὰ νοητὰ ὡς τῆς ψυχῆς του. (1)

„ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ,
„ καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας καρδίαν
„ ἐπ' αὐτόν .

Ἐγὼ, λέγει, ἔχω νὰ ἀκούσω ἐκεῖνο ὅπου θέλει λαλήσῃ εἰς ἐμένα ὁ Θεός· θέλει δὲ λαλήσῃ βέβαια· ἡγουν θέλει εὐαγγελίσῃ εἰρήνην εἰς τὸν λαόν του· καὶ τῇ ἀληθείᾳ οὕτως ἔχει γὰρ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ πάντοτε εἰρήνην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν ἑαυτὸν του· καθὼς ὁ αὐτὸς ἔχει ἐξεναντίας μάχην πρὸς τοὺς ἐχθρούς τοῦ Θεοῦ· ἡγουν πρὸς τὸν Δαυὶδ· καὶ πρὸς τὰ πάθη τοῦ Δαυίδ· τοὺς ἰδίους δὲ ὀνόμασα καὶ λαόν τοῦ Θεοῦ, καὶ Ὀσίους· ἡγουν ἀφωσιωμένους εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἐπιστρέφοντας τὴν καρδίαν· ἡγουν τὴν ψυχὴν τους ὅλην εἰς αὐτόν· ἢ ἀπὸ τὴν καρδίαν, ἐφανερώσῃ καὶ ὅλον τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ὡς ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ ὅλου. (2)

9: „ Πλὴν ἐγγύς τῶν φοβουμένων αὐτόν
„ τὸ σωτήριον αὐτοῦ .

„ Ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαόν

τοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς „ Ἀκούει φωνῆς Κυρίου ὁ μὴ πληγείς τὴν σωματικὴν ἀκοήν, τοῦ ἡγεμονικοῦ τυπουμένου ἀπὸ Θεοῦ, οἷς ἂν ἐθέλῃ τὸ βούλημα φανεροῦν ὁ Θεός· ἀπάτω γὰρ τινι δυνάμει φαντασιούμενοι τὸν νοῦν, οἱ ἀπερίσπασον αὐτὸν ὁ καθαρὸν ἔχοντες, οἷον ἐννοοῦντα ἔχουσιν ἑαυτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ ἀπὸ μὴ παραδέχεται τοὺς τύπους, μηδὲ τῇ ἀκοῇ παραπέμψῃ· οἷον γὰρ βιβλίῳ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα ἐγγράφει ὁ Θεός τῇ ψυχῇ τοῦ Προφήτου, κατὰ τὸ σιωπώμενον· ὁ ἀκούει λέγεται ὁ τὰ θεῖα νοήματα ὑποδεχάμενος τῇ ψυχῇ· νοητῆς οὖν ἡκουσε φωνῆς τῇ καρδίᾳ ἐγγενομένης· ὅπερ ὁ ἐν τοῖς ὕπνοις συμβαίνει γίνεσθαι· ἀκούει γὰρ δοκούμεν μὴ ἐνδὸς φθεγγόμενου, ἀλλ' οὐχὶ αἰσθητῆς φωνῆς διὰ τοῦ αἵματος πρὸς τοὺς πόρους τῆς ἀκοῆς ἐνεχθεῖσιν· οὕτω λαλεῖ ὁ Θεός, ὁ οὕτως ἀκούουσιν οἱ ἅγιοι· ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Ὡς ἐπὶ τῶν βασιλέων βουλομένων ἀναφθέγγασθαι, ὁ κήρυξ ἐπιπάττει σιωπὴν· οὕτως αὐτοῖς ἐγκελευσάμενος (ὁ Δαβὶδ) σιγᾶν, ἵνα μάθωσι τὴν ἀποφαινέται ὁ Θεός, ἐπιφέρει· ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαόν αὐτοῦ ὁ ἐξ ἑσῶ· μέλλει, φησιν, ἀποφαίνεσθαι εἰρήνην παντὶ τῷ λαῷ, ὁ μάλιστα τοῖς ἀνακειμένοις αὐτῷ· ἢ δὲ βουλεται ὁ Θεός, ἐναποτίθεται τῇ διανοίᾳ, μὴ πλήττων ἔξω τὴν ἀκοήν· οὕτω ὁ Ἀβρααμ· „ Καὶ ἀποσκοπεῖσθαι τοῦ ἰδεῖν τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος· (Ἀβ. β΄. 1 .) ὁ Παῦλος· „ Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ· ἐν ᾧ γὰρ λαλεῖ Χριστός, ἐκεῖνός ἐστι λαλεῖ· οὐμὴν ὁ λαλεῖ τις, ἐν ἐκείνῳ λαλεῖ· (ἦτοι εἰς ἐκεῖνον ὅπου λαλεῖ ὁ Χριστός ἐδόσθην ἐν τῇ καρδίᾳ, εἰς αὐτὸν λαλεῖ ὁ ἔξωθεν· εἰς ἐκεῖνον δὲ ὅπου λαλεῖ ἔξωθεν, εἰς αὐτὸν δὲν λαλεῖ ὁ ἔσωθεν· πολὺ γὰρ διαφέρει τὸ ἐν ἀπὸ τοῦ ἔξω) ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησὶ· „ Παιεσάμενος ὁ Προφήτης τῆς ἰκεσίας, τὴν παρὰ τοῦ Πνεύματος ἀπόκρισιν ἐκδέχεται σιωπῶν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἠκουσέ φησι τῆς ἰκετίας ὁ φιλάθρωνος Δεσπότης, ὁ τῆς εἰρήνης τὴν ψῆφον ἐξήνεγκε, ὁ δὲ δώρηται ταύτην τοῖς μεταμελεῖα χρησαμένοις, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν νεύειν τὸν λογισμὸν ἐκπαίδευσαν· ἢ γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν τῆς καρδίας ἐπιστροφή, τοῦ πταίνειν ἀπαλλαγῇ, ὁ τῆς δικαιοσύνης ἐστὶν ἀρχή· ὁ πότε ταύτην ἐδωρήσατο; ὅτε ἔλεγεν ἡ εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν· εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν.

Τ

Τούτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπου ἤκουσεν ὁ Δαβὶδ λαληθῆναι παρὰ Θεοῦ μέσα εἰς τὴν καρδίαν του· ποῖον γάρ, ὅτι τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, εἶναι κοντὰ εἰς ἐκείνους, ὅπου φοβοῦνται αὐτόν· τὸ δὲ πλὴν, εἶναι περιττόν· ἢ εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὅντως· εἶναι δὲ τὸ νόημα τοῦ ῥήτου τοιοῦτον· ὅτι, ὅταν εἶναι τινες ὅπου φοβοῦνται τὸν Θεόν, καὶ μέλλουν νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστὸν, τότε καὶ ὁ Χριστὸς, εἶναι κοντὰ εἰς αὐτούς· εὐθὺς φανερούμενος πρὸς αὐτούς. (1)

„Τοῦ κατασκηνώσαι δοῦναι ἐν τῇ γῇ
ἡμῶν.

Κοντὰ, λέγει, θέλει γένῃ εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Θεόν ὁ Χριστὸς διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην, ἡ γάρ διὰ νὰ κατασκηνώσῃ εἰς τὴν γῆν τῶν Ἱεροσολύμων δόξα καὶ χάρις· ἢ ὅτι αὐτός· ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ δόξα, ὅς τις σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, κατὰ τὸν Θεὸν Κύριλλον· ἢ ὅτι μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ, ἐνδοξος καὶ τιμία καὶ ἐπιθυμητὴ ἔγενεν ἡ γῆ τῶν Ἱεροσολύμων ὥς τῆς σήμερον, κοντὰ εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανούς. (2)

104., Ἐλεος καὶ ἀληθεία συνήντησαν·
,,δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν·
,,σαν·

Μερικοὶ εἶπον, ὅτι τὰ ῥήτὰ ταῦτα, ἀπαριθμοῦσι τὰς φαινομένας ἀρετὰς τοῦ Χριστοῦ· ἐπεὶ δὲ ἠνώθησαν εἰς τὸν Χριστὸν τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια, τὸ ἔλεος μὲν, ὅταν ἰατρεύει τοὺς ἀσθενεῖς· ἡ ἀλήθεια δὲ, ὅταν ἐδίδασκε μὲ ἀληθῆ καὶ ἀσφαλτοὺς διδασκαλίαν· ἠνώθησαν δὲ πρὸς τοὺς εἰς τὸν Χριστὸν ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡ εἰρήνη· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ κατεφίλησαν, ἡ μὲν δικαιοσύνη, ὅταν ἐκρίνεν ὀρθῶς, καὶ ἤλεγχε μὲν τοὺς πονηροὺς· ἐπαίρει δὲ τοὺς ἀγαθοὺς· ἡ δὲ εἰρήνη, ὅταν ἐφαίνετο πρᾶος καὶ ἡμέρος (3)· γλαφυρώτερον δὲ ἐννοοῦνται ταῦτα, κατὰ τὸν Βίτ. θιον· ἔλεος μὲν εἶναι, ἡ θεία φύσις τοῦ Χριστοῦ· ἐπεὶ δὲ καὶ εἶχεν ἐξουσίαν νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίας, καὶ νὰ ἰατρεύῃ τὰς ἀσθενείας· ἀλήθεια δὲ εἶναι, ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ· ἐπεὶ δὲ καὶ δὲν εὐρέθη δόλος καὶ ψεῦδος εἰς τὸ σῶμα του· καὶ ὅτι ἀληθῶς αὐτὸς μόνος ἐφύλαξε καθαρὸν τὸ ἀξίωμα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ὅτι ἀληθῶς ἦτον ἡ ἐν αὐτῷ ἀνθρωπίνη φύσις, καὶ ὅχι κατὰ φαντασίαν. Συνήντησαν λοιπὸν ἡτοὶ ἠνώθησαν αἱ δύο φύσεις ἡ θεία καὶ ἀνθρωπίνη, εἰς μίαν ὁπό-

- (1) Ἐφ' ὃ δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Περὶ τούτων τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, περὶ οὗ ἀνωτέρω ἠρξάμεθα εἰπὼν, δεῖξον ἡμῖν Κύριε τὸ ἔλεός σου, καὶ τὸ σωτήριόν σου δώσῃς ἡμῖν· αὐτὸ οὖν τοῦτο ῥησι, τὸ σωτήριον ἔγγιστα τυγχάνει καὶ πλησίον ἡδὴ· καὶ ἔγγυς τῶν φοβουμένων αὐτὸν τοῦ κατασκηνώσαι δοῦναι, καὶ σκηνώματα συστῆσαι ἐν τῇ γῇ ἡμῶν.
- (2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Καὶ μὲν τοι ἀντὶ τῆς προτέρας ἀτιμίας τῆς κατὰ τὴν εἰδωλολατρείαν, δεξάν, φασί, κατασκηνώσαι πανταχοῦ· ἡτοὶ σκηνώματα δόξης ἰδρυθήσεσθαι τῷ Θεῷ διὰ τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας καὶ τῶν θαυμάτων· τοῦτο δὲ ἔσται, ἔγγιστα ἡδὴ καὶ πλησίον ὄντες τοῦ σωτηρίου, ὁ ἔστι Χριστοῦ· ἢ ὥσπερ μακρὰν ἀπὸ ἁμαρτωλῶν σωτηρία, ἐνεργούντων τὰ τῆς ἀπωλείας· οὕτως ἔγγυς ἡ σωτηρία τῶν φοβουμένων τὸν Θεόν.
- (3) Ἄλλος δὲ λέγει περὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ εἰρήνης ταῦτα· „Δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη, ἡ ἀρετὴ συζυγία τῶν ἀρετῶν καὶ ἀχώριστος· ἐνοῦνται γὰρ ἀλλήλαις, καὶ ἀπ' ἀλλήλων οὐ διαζευγνύνται νόμῳ φιλίας καὶ ἀδελφότητος· ὅπου γὰρ δικαιοσύνη, ἐκεῖ καὶ εἰρήνη· ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ, κατὰ τὸν εἰπόντα Σταγειρίτην, ἀλλὰ εἰρήνην· ἴσον δὲ καὶ ἰσότης ἡ δικαιοσύνη ὀρίζεται, ἀπονέμουσα τὰ κατ' ἀξίαν ἐκάσῳ, καὶ μὴ εἰς ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις ἐκκλίνουσα πλεονεξίας δηλαδὴ καὶ μειονεξίας· Καὶ ἀντιστρόφως, ὅπου ἐστὶν ἡ εἰρήνη, ἐκεῖ ἀνάγκη εἶναι καὶ τὴν δικαιοσύνην· Ὅρα δὲ, ὅτι οὐκ εἶπεν ὁ ψαλμῳδός· „Εἰρήνη καὶ δικαιοσύνη κατεφίλησαν· ἀλλὰ, δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν πρώτῃ τιθεῖς τὴν δικαιοσύνην, εἰδ' οὕτω τὴν εἰρήνην· προηγείται γὰρ ἡ δικαιοσύνη, ἐπακολουθεῖ δὲ ἡ εἰρήνη· ἡ μὲν γὰρ δικαιοσύνη, αἰτία καὶ ῥίζα τῆς εἰρήνης ἐστίν· ἡ δὲ εἰρήνη ἀποτέλεσμα καὶ καρπὸς ἐστὶ τῆς δικαιοσύνης· ἐπὶ τῇ δικαιοσύνῃ γὰρ καὶ ἰσότητι ἡ εἰρήνη ὥς ἐπὶ θεμελίῳ οἰκοδομεῖται, ἅτε ἐκεῖνη οὐ δυναμένη εἶναι ὥσπερ οὖν ἀρετῇ συζυγία ἀρετῶν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ εἰρήνη· οὕτω καὶ συζυγία κακίῃ, ἡ ἀδικία καὶ παραχῇ· καὶ ὥσπερ ἡ δικαιοσύνη τίττει τὴν εἰρήνην· οὕτως καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ ἀδικία τίττει τὴν παραχὴν· Πλὴν καὶ τοῦτο προεῖπασιν ὁ μέγας ἐν Πιτράσιν Βαρσανούριος, ὅτι ὁ βουλούμενος ἔχειν εἰρήνην, οὗτος δεῖ εἰς τὴν ἀντιθέσιν τοῦ δίκαιου· ἄλλως γὰρ εἰρηνεύειν οὐ δύναται· εἰς τοῦτο δὲ τείνουσι καὶ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου εἰπόντος· „Τῇ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἀφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον·

πόσασιν τοῦ Χριστοῦ· πάλιν δέ, δικαιοσύνη μὲν εἶναι, ἡ θεία φύσις τοῦ Χριστοῦ· μόνος γὰρ δίκαιος χριστὴς εἶναι ὁ Θεός· εἰρήνη δὲ εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὴν ἔμφυτον πραότητα ὅπου εἶχε. Αὐταὶ αἰδύα καταφίλησαν· ἤγουν ἄκρως ἠνώθησαν μία μὲ τὴν ἄλλην. (1)

11 : „ Ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε, καὶ
„ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διε-
„ κυψεν .

Ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐνηγαλίσθησαν καὶ ἐδέχθησαν τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἀληθῆ πίσιν διὰ μέσου τοῦ Υἱοῦ, τότε ὁ Πατὴρ δικαίαν πρόνοιαν αὐτῶν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἐποίησε, μὲ τὸ νὰ κατέβαλε τὸν τύραννον Διάβολον, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. Καὶ ἄλλως δέ, ἀληθεῖαν θέλεις νοήσεις τὸν Χριστόν, καθὼς αὐτὸς εἶπεν ὁ ἴδιος „ Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια. (Ἰω. ιδ. 6.) ἂφ' οὗ δὲ ὁ Χριστὸς ἀνέτειλεν ἀπὸ τὴν γῆν (ἥτις

ἐστὶν ἡ καθαρὰ Θεοτόκος, ὡς ὁ Θεοδώριτος ἡρμήνευσεν) κατὰ τὴν κάτω γέννησιν τῆς ἀνθρωπότητος, τότε ἐλύθη τὸ ψεῦδος τῆς πλάνης, καὶ ὁ Πατὴρ, ὅς τις εἶναι δικαιοσύνη, ἐπέβλεψεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν γῆν. ἐπειδὴ προτίτερα εἶχεν ἀποσραγῆ τὴν γῆν, διὰ τὸ ψεῦδος ὅπου ἦτον κεχυμένον εἰς αὐτήν· καὶ ἔτσι ἐφίλωθησαν τὰ ἄνω μὲ τὰ κάτω ἥτοι τὰ οὐράνια μὲ τὰ ἐπίγεια. (2)

„ Καὶ γὰρ ὁ Κύριος δώσει χρηστό-
„ τητα, καὶ ἡ γῆ ἡμῶν θάσσει τὸν
„ καρπὸν αὐτῆς.

Βλέπετε ὡς ἀναγκῶσα, πῶς ὁ Δαβὶδ μὲ βεβαιό-τητα προφητεύει, ὅτι ὁ μὲν Πατὴρ θέλει δώσει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸν Υἱόν του, ὅς τις εἶαι χρηστότης· ἐπειδὴ ὡς αὐτὸς εἶπεν „ οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἰς ὁ Θεός. (Ματ. ιθ 11.) ἡ δὲ γῆ θέλει δώσει τὸν καρπὸν· ἤγουν τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς ἄλλους πιστοὺς Χρι-
στία·

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἀμαρτάνουσι μὲν ἡ μεταμέλεια χρωμένοις χρηνοῦσι τὸν ἔλεον, οἱ τῆς φιλανθρωπίας κρουνοὶ· τοῖς δὲ τὴν ἀληθεῖαν ἀσπαζομένοις, ἐπικλύουσι τοῦ ἔλεου τὰ νάματα· διὰ τοῦτο ἐφη· ἔλεος ἡ ἀλήθεια συνήντησαν· Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ ἡ πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις προσενηύχασεν τῷ Θεῷ τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, ἀντέδωκε δὲ τὸν ἔλεον ὁ φιλάνθρωπος· αὐτῶ πάλιν τὴν δικαιοσύνην τοῦτων προσενηύχων, τὴν εἰρήνην αὐτοῖς ἐδωρήσατο, ἡ τὰς καταλλαγὰς ἐχαρίσατο· ἡ κατέλυσε τὴν προτέραν δυσμένειαν, ἡ προσέδραμεν ἡ μὲν εἰρήνη τῇ δικαιοσύνῃ, ἡ δὲ ἀληθεῖα ὁ ἔλεος· θεωρεῖτε δὲ, τὸ ἔλεος ἡ ἡ ἀλήθεια συνήντησαν· ὁ γὰρ ἔλεον μὲν ὁ φέρων τὰ πάντα, ἐφέρετο ὑπὸ τῆς Παρθένου ἡ Μητρός· ἡ ὁ δίκαιος Ἰωάννης ἐσκήρτα ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς Ἐλισάβετ· ἡ γοῦν φέρουσα τὴν δικαιοσύνην· τοῦτέστι τὸν Ἰωάννην, κατεφίλει τὴν φέρουσαν τὴν εἰρήνην· αὐτὰς γὰρ ἐστὶν, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἡ εἰρήνη ἡμῶν ὁ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρω ἐν· ἡ ὁ Ἀθανάσιος δὲ φησὶ „ Σαφῶς τὴν διὰ τῆς Θεοτόκου ἡ ἀειπαρθένου ἀνατείλασαν τῷ κόσμῳ κηρύττει ἀλήθειαν· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ ἀλήθεια, εἰ ἡ γεγέννηται ἐκ γυναικός· ἐφη δὲ ὁ Δίδυμος, ὅτι αἱ δύο αὗται συζυγαὶ τοῦ ἔλεου ἡ τῆς ἀληθείας, ἡ τῆς δικαιοσύνης ἡ εἰρήνης, ἀντιστρέφουσιν ἀλλήλαις· χωρὶς γὰρ ἔλεου Θεοῦ, ἀκατέληπτος ἀνθρώποις ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια· βλάστημα δὲ τῆς δικαιοσύνης ἡ εἰρήνη· πάντα δὲ παῦτα ἡ ὁ Σωτὴρ χρηματίζει· τὰ γὰρ ψεῦδος τὸ κεχυμένον καθ' ὅλης τῆς γῆς ἔλυσεν εἰπὼν „ Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια· ὡν δὲ τοῦ Πατρὸς δικαιοσύνη, ἐπήγαγεν ἡμῖν τὴν εἰρήνην.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος γλαφυρώτερον λέγει „ Ὡς ἐκ μακροῦ τοιγαροῦν διασθήματος συντηχοῦσαι ἀλλήλαις, περιεπιτύξαντο ἡ κατεφίλησαν, ἀνωθεν μὲν ἐξ οὐρανοῦ τῆς δικαιοσύνης ἀκατε ἡ εἰρήνης διακυψάντες, κατωθεν δὲ ἐκ τῆς γῆς τῆς ἀληθείας ἡ τοῦ ἔλεου ἀνατειλάντων· τῆς μὲν γὰρ δικαιοσύνης ἡ εἰρήνης, πρότερον οἰκητήριον ἦν ὁ οὐρανός· ὡν δὲ ἡ γῆ, ὅτε ἐπὶ τῆς γῆς ὑπέστη τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „ Πάντα δὲ ταῦτα ἡ ὁ Σωτὴρ χρηματίζει κατὰ διαφορὰς ἐπινοίας· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ διὰ τῆς ἁγίας Παρθένου ἀνατείλασα τῷ κόσμῳ ἀλήθεια· γεγέννηται γὰρ ἐκ γυναικός, ἡ τὸ κεχυμένον ἐπὶ γῆς ψεῦδος λύσασα· ὡν δὲ ἡ τοῦ Πατρὸς δικαιοσύνη, ἐξ οὐρανοῦ διέκυψε, κλίνας οὐρανὸν ἡ καταβάς· ἐφη δὲ ἡ Εὐσέβιος „ Εἰ πᾶς ἄνθρωπος ψεύσκει, μόνος ὁ Ἰησοῦς ἡ καθὼς ἄνθρωπος εἰκότως ἀλήθεια ὡν, ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε· ἔξενον τι χρέμα τῆς γῆς ἀποδοῦναι, ἡ οἷον οὐδέποτε προσηύκατο· ἐφ' ἡ ἡ ἐξ οὐρανῶν διακλύσασα δικαιοσύνη, ἀναπαυσάμεντε ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, ὡν τι γέγονε, μᾶλλον δὲ ἐστὶν· ὅπως οἱ ἐπὶ γῆς μὴ μόνον ἔλεος Θεοῦ ἡ ἀληθείας ἀπολαύσωσιν, ἀλλὰ ἡ τῆς ἐξ οὐρανῶν δικαιοσύνης ἡ τῆς αὐτῇ φίλης εἰρήνης· δικαιοσύνης γὰρ αὕτη βλάστημα.

επανόες, οἵτινες ἐβλάστησαν ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν γῆν. Καὶ διὰ τὰ εἰποῦμεν ἀπλούπερον, ὅταν ὁ Χριστὸς γεννηθῇ, τότε, λέγει, δώσει ὁ Κύριος ἔλεος εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ λοιπὸν καὶ αὕτη ἡ αἰσθητὴ γῆ, θέλει εὐθηνῆσθαι ἀπὸ καθὰ καρπὸν. (1)

„ Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ προση-
„ ρεύσεται .

Δικαιοσύνην ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ καθε ἀρετὴν, τῆς ὁποίας τὸ φῶς προπορευόμενον καὶ ἀεράπτον ἐπροσθεν τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀν λαμπάδα ἀπέδειξεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους .

„ Καὶ θήσει εἰς ὁδὸν τὰ διαβήματα
„ αὐτοῦ .

Καὶ λοιπὸν, λέγει, ὁ Χριστὸς ἐρχόμενος εἰς τὸν Κόσμον, θέλει βάλλει εἰς ὁδὸν τὰ διαβήματά του ἔχουν τὴν εὐαγγέλιον τῶν ἀρετῶν, ὅπου αὐτὸς πρῶ-

τος ἐπεριπάτησε, τὴν αὐτὴν εὐαγγέλιον θέλει δεῖξει καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Χριστιανούς κατὰ τὸν Θεοδώριτον . διὰ μέσου τῆς ὁποίας αὐτοὶ περιπατοῦντες καὶ πολιτευόμενοι, ἔχουν νὰ καταντήσουν εἰς αὐτὸν πάλιν τὸν Χριστὸν . δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰποῦμεν, ὅτι ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ὁ Δαβὶδ ὀνόμασεν ἀνωτέρω δικαιοσύνην εἰπὼν, „ Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύσεται, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (ὁ γὰρ Πρόδρομος ἐφυλάττει τὴν δικαιοσύνην τοῦ Νόμου, καὶ δικαίως ἐπολιτεύετο) οὗτος, λέγω, ἐνώπιον : ἦτοι ἐμπροσθεν τοῦ Χριστοῦ θέλει προπορευθῇ, κατὰ τὸ „ Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν Ἀγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἐμπροσθεν σου (Ματθ. γ'. 1) Καὶ ὁ Ἀββακούμ „ πρὸ προσώπου αὐτοῦ πορεύσεται λόγος, καὶ ἐξελεύσεται εἰς πεδία κατὰ πόδας αὐτοῦ . (Ἀββ. γ'. 5.) ἰβόα γάρ „ Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ (Ἠσ. μ. 3.) Σὺ δὲ θέλεις νοήσεις καὶ ἄλλο· ὅτι ἡ Θεότης ἡ αὐτοδικαιοσύνη οὕσα, ἐνώπιον τοῦ προσλήμματος τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ ἡγεμόνευσε, καὶ εἴθει εἰς εὐθείαν τὰς πορείας αὐτοῦ „ Προωρῶμην γάρ, φησι, τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός (Ψαλ. 16. 8.) (2)

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Πρόσχευς ἀκριβῶς τῇ τῶν προκειμένων δυνάμει . οὐ γὰρ πρῶτον ἡ γῆ ἡμῶν ἔδωκε τὸν καρπὸν ἑαυτῆς· εἶτα ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο τὴν χρηστότητα . ἐπεὶ μὲν δὲ ἦν ὁ δῶς τῶν εἰδεχομένων καρποφορεῖν ἡμᾶς δύναιτο τῷ Θεῷ, τοὺς μὴ εἰδότας αὐτὸν . ἐπεὶ δὲ ὁ πάντων Κύριος δέδωκεν ἡμῖν χρηστότητα καὶ σέσωκεν ἡμᾶς, μετασῆσας εἰς ἀληθὴ Θεογονίαν . τότε καὶ ἡ γῆ ἡμῶν ἔδωκε τὸν καρπὸν αὐτῆς . ἐκαρποφορήσαμεν γὰρ ἐν τῷ Χριστῷ πᾶν εἶδος ἐπιεικείας πνευματικῆς . ἄλλος δὲ φησιν „ Ὁ Χριστὸς ἀποθανὼν, ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε, διὰ τῆς τριημέρου ἀναστάσεως . δικαιοσύνη δὲ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψε, διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπιτελεύσεως . ἐκ ταύτης δὲ ἡ γῆ : ἦτοι ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων γονιμότητα λαβοῦσα, τὰς ἀρετὰς ὡς καρπὸν ἔδωκεν . ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς καλῶς πολιτευώμεθα, καὶ ἡ αἰσθητὴ γῆ τοὺς καρποὺς δίδωσιν . ἐὰν δὲ ἀμαρτάνωμεν, καὶ αὐτὴ τοὺς καρποὺς οὐ δίδωσιν . ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος . „ Ἡ γῆ ἡμῶν δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς ἢ κατὰ τὸν ἐφήμερον, καὶ ὁ χρόνος (ἦτοι τὸ σῶμα) τὸν αἰώνιον . ὃν ταῖς θείαις ληναῖς ἐναποθηκεύμεθα .

(2) Ὁ δὲ Σύμμαχος σαφέστερον ἐξέδωκε „ Δικαιοσύνη ἐκαστοῦ προελεύσεται αὐτὸν, καὶ θήσει εἰς ὁδὸν τὰς πόδας αὐτοῦ . μετὰ γὰρ τὴν δωρηθεῖσαν χρηστότητα τῇ γῇ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, ἕκαστος τῶν κατοικοῦντων αὐτὴν, τῆς διακυστάσεως ἐξ οὐρανῶν μετασῶν δικαιοσύνης, ἔχει δικαιοσύνην ἰδίαν προηγουμένην αὐτοῦ, καὶ τιθεῖσθαι εἰς ὁδὸν τὴν αὐτὴν τὰ διαβήματα αὐτοῦ . ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Δικαιοσύνη χρηάμενος ὁ Δεσπότης, ὁδὸν τι ζευαγὸς τῆς ἡμετέρας ἡγεῖται πορείας, τρεῖς τῆς ἀρετῆς τὴν ὁδὸν, καὶ τοῖς οἰκείοις ἔχουσι δὴλην ταύτην ἡμῖν ἐργαζόμενος . βεβαίῳ δὲ τὸν λόγον αὐτὸς ὁ Δεσπότης, ὅτι μὲν πρὸς τὸν Ἰωάννην λέγων „ Ἀφῆς ἄπει· οὕτω γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐστὶ πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην· οὐν δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους Μαθητάς „ Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραῖός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν . ἄλλοτε δὲ νύμφας αὐτῶν τοὺς πόδας καὶ λέγων, ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν . ἵνα καθὼς ἐποίησα ὑμῖν καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε . αὐτὸς τοίνυν πρότερος ὡδευσεν τὴν τῆς δικαιοσύνης ὁδὸν, καὶ γέγονεν ἡμῖν ὁδὸς, ἢ φησιν αὐτὸς „ Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀληθεια καὶ ἡ ζωὴ· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ .

ΨΑΛΜΟΣ ΠΕ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΒ

➤ Προσευχὴ τοῦ Δαβὶδ.

Φανερόν μὲν εἶναι ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· εἴρηται δὲ περὶ προσευχῆς ἐν τῷ προοίμῳ τῆς Βίβλου, ἐν Κεφαλαίῳ. Η΄. Προσευχόμενος δὲ ὁ Δαβὶδ ὑπὲρ ἑαυτοῦ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, διδάσκει πῶς πρέπει νὰ προσεύχεται κάθε ἄνθρωπος, ὅπου εὐρίσκεται εἰς ἀνάγκας· προφητεύει δὲ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ καὶ τὸ κάλεσμα τῶν ἔθνων εἰς τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν: ἦτοι ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Διόδωρος, ὅτι ἡ προσευχὴ αὕτη ἐγράφη εἰς πρόσωπον Ἐζεκιῶν τοῦ Βασιλέως. (1)

1 :., **Κ**λῖνον Κύριε, τὸ οὖς σου, καὶ ἐ-
„πάκουσόν μου.

τὸν νὰ κλῖνῃ τὸ αὐτί του κοντὰ εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἁρρώστου ἐκείνου διὰ μέσου τῆς κλίσεως τῆς κεφαλῆς του, καὶ οὕτω νὰ τοῦ ἀκούσῃ· κλῖνον λοιπὸν, λέγει, καὶ ἐσύ Κύριε, ὁ ὑψηλὸς καὶ ἰατρός, εἰς ἐμένα τὸν ταπεινὸν καὶ ἁρρώστον, καὶ εἰσακουσόν μου. (2)

Εἶπομεν εἰς τὸν 15΄. Ψαλμόν, ἐρμηνεύοντες τὸ „Κλῖνον τὸ οὖς σου ἐμοὶ καὶ εἰσακουσον τῶν ῥημάτων μου, ὅτι ἀνθρωποπρεπῶς τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ· καθότι καὶ ὁ ἀσθενὴς ἐκεῖνος, ὅπου ἀπὸ τὴν ἀσθενείαν δὲν δύναται νὰ φωνάξῃ, παρακαλεῖ τὸν ἑα-

„Ὅτι πτωχὸς καὶ πέννης εἰμι ἐγώ.

Ἐδῶ βάλλει ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἄλλοι πολλοὶ Ψαλμοὶ ἐπιγράφονται προσευχή· ἀλλ' οὗτος ὁ Ψαλμὸς μετὰ προσθήκης τοῦ Δαβὶδ εἴρηται, καθὼς ἠρμάνευσαν ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ· ἢ Τῷ Δαβὶδ, τοῦ Δαβὶδ εἰρηκότες.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Ὁ Δαβὶδ ὡς μήπω δυνάμενος Πατέρα τὸν Θεὸν ὀνομάζειν, ὡς ἐν δούλου τάξει τελῶν, Κύριον αὐτὸν ὀνομάζει· καὶ ὡς ἂν ὦν ἐν βυθῷ, τὸν ἐν ὕψει κλῖναι τὸ οὖς ἄχρει, μὴ βοᾶν τοσούτον δι' ἀσθενείαν τὴν ἰδίαν ὡς αἰνέταις.

τὴν ὁποίαν εἶπεν ἀνωτέρω νὰ τοῦ εἰσακούσῃ ὁ Κύριος· ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ εἶμαι πτωχὸς καὶ πένης, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχω καμμίαν ἀρκετὴν δύναμιν νὰ πολεμήσω τοὺς ὀρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς μου· μὴδὲ εἶμαι ἀξιὸς νὰ κάμω μάχην, μὲ αὐτοὺς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

2 : „ Φύλαξον τὴν ψυχὴν μου, ὅτι ὁσίος εἶμι.

Φύλαξον, λέγει, τὴν ψυχὴν μου Κύριε· ἦτοι ἐμὲ κατὰ περίφρασιν· διὰ τί· εἶμαι ἀφωτισμένος καὶ ἀφιερωμένος εἰς ἑτέραν· καθὼς εἶπομεν καὶ ἐν τῷ δ΄. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ „ Ὅτι ἐβχυμάσῃς Κύριος τὸν ὅσιον αὐτοῦ· ἢ ὅσιον ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁ Δαβὶδ· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς μὲν, ἦτον εὐσεβὴς εἰς τὰ τοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ ἐχθροὶ του, ἦτον ἀνόσιοι καὶ δυσσεβεῖς. (2)

„ Σῶσον τὸν δοῦλόν σου ὁ Θεός μου,
„ τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ σέ.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὸν κίν-

δυνον, ὅπου προσμένω νὰ μοι ἔλθῃ· ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ δὲν θαρρῶ εἰς καὶνένα ἄλλο πρᾶγμα, παρὰ μόνον εἰς ἑτέραν· ὅθεν καὶ δοῦλός σου εἶμαι, καὶ ἀνωτέρω ὅσιον τὸν ἑαυτὸν μου ὀνόμασα. (3)

3 : „ Ἐλέησόν με Κύριε, ὅτι πρὸς σέ κε-
„ κραζομαι ὅλην τὴν ἡμέραν.

Τὸ, ὅλην τὴν ἡμέραν ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε „ Καθ' ἑκάστην ἡμέραν· ἦτοι πάντοτε· κάμε, λέγει, ἔλεος, εἰς ἐμένα Κύριε, ἃν ὅχι διάλλο, ἀλλὰ καὶ διὰ τί φωνάζω καὶ σέ παρακαλῶ πάντοτε. (4)

4 : „ Εὐφρανὼν τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου
„ σου, ὅτι πρὸς σέ ἤρα τὴν ψυχὴν
„ μου.

Διάλυσον, λέγει, Κύριε τὴν λύπην, ὅπου περιέχει τὴν ψυχὴν μου, καὶ χαρίσαι εἰς αὐτὴν εὐφροσύνην πνευματικὴν· ἐπειδὴ ἐγὼ ἐχώρισα μὲν ἀπὸ τῆς γῆρας τὴν ψυχὴν μου, ἐσκόπῃς δὲ ταύτην ὑψηλὰ εἰς ἑτέραν· τὸ δὲ, πρὸς σέ ἤρα τὴν ψυχὴν μου, εἶπα καὶ

(1) Ὅς τις ἔξ προσδέττει „ Ταπεινοῦ φρονήματος τῆς προσευχῆς πρὸς τοὺς ὁσίους· τῆς γὰρ δικαιοσύνης ἀμφοτεροῦς τὸν πλοῦτον, ἢ ὁ Θεοπέσιος Δαβὶδ, ἢ ὁ θαυμάσιος Ἐζεκίας, τοῦτον μὲν οὐχ' ἐώραν, εἰς δὲ τὴν τῆς φύσεως πενίαν ἀπέβλεπον, ἢ τὸν Θεὸν ἠντιβόλουν οἰκτεῖραι ταύτην πτωχεῖαν συνεζευγμένην· μέγα γὰρ, κατὰ τὸν Νικήταν, ὡς ἀληθῶς ἐφόδιον πρὸς τὸ τὸν εὐχόμενον ἐπακούεσθαι, ἢ ταπεινοφροσύνη.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πτωχὸς μὲν ἢ πένης εἶμι κατ' ἑμαυτὸν κρινόμενος, ἢ εὐδελίαν ἀρετῆς ἔχω περιουσίαν· τοῖς μὲν τοι πολεμίοις παραβαλλόμενος, ὅσιος ἀποφανθῆσθαι· ἐκείνοι μὲν γὰρ, δυσσεβεῖς ἢ παράνομοι, ἐγὼ δὲ, τὴν σὴν ἔχω ἐπίγνωσιν.

(3) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει „ Δοῦλος δὲ Θεοῦ, ὁ μὴ δουλεύων ἁμαρτίᾳ· ὁ δὲ μήπω υἱὸς, δοῦλός ἐστιν· ἔφη δὲ ὁ Δίδυμος „ Οἱ ἅγιοι πάντες αὐχοῦσιν ὡς ἐπ' ἀξιώματι μεγάλῳ τῷ δοῦλοι εἶναι Θεοῦ· ἢ Ἰωάννης ὁ δὲν ἐστὶν ἐρωτώμενος, δοῦλος, εἶπε, Κυρίου εἶμι ἐγώ· τοῦτο οὖν ἢ οἱ Ἀπόστολοι, ὡς ἀξίωμα μέγα τῶν ἰδίων συγγραμμάτων προτάττουσι· Ἰάκωβος γὰρ φησι, Θεοῦ ἢ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος. Καὶ „ Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπειδὴ ὅστιον ἑαυτὸν ἀνηγόρευεν ὁ Δαβὶδ, ἐπὶ τὸ ταπεινὸν πάλιν καταφέρει τὸν λόγον, δοῦλον ἑαυτὸν ἀπογραφόμενος τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐπ' αὐτῷ μόνῳ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἔχειν ἐπαυγεῖλάμενος.

(4) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Εἰ ἢ πτωχὸς ἢ πένης τῷ Πνεύματι, εἰ ἢ ὁσίος εἶμι φησιν, ἀλλ' οὐ τούτοις θαρρῶν τὴν εὐχὴν ἀναπέμπω· δέσμαι δὲ ἢ ἰκετεύω ἐλέους τοῦ παρὰ σοὶ τυχεῖν ἢ αὐτῇ μου ἢ διηνεκῆς προσευχῇ δίδά-

καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κδ. Ψαλμοῦ. (1)

5 : „ Ὅτι σὺ Κύριε χρηστός καὶ ἐπιεικής
„ καὶ πολυέλεος πᾶσι τοῖς ἐπικαλου-
„ μένοις σε .

Τὸ, ἐπιεικής ἵλαως ἐξέδωκεν ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος· διὰ τὴν ἐπιεικείαν ἡ ἀρότητα δηλοῖ σὺ λέγει, Κύριε, εἶσαι ὁ γὰρ ἀγαθὸς καὶ ἡμερὸς καὶ πολυέλεος, ὅχι μόνον εἰς ἐμέναν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους, ὅπου σὲ ἐπικαλοῦνται, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ ἐξ ὅλης καρδίας· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν ρμδ΄, Ψαλμόν, εἰπὼν ὁ Δαβὶδ „ ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν, δὲν ἐσάθῃ ἕως αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε· πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν ἐν ἀληθείᾳ (Ψαλ. ρμδ΄. 19.) ἤγουν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς των. (2)

6 : „ Ἐνώτισαι Κύριε τὴν προσευχήν μου,
„ καὶ πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς
„ μου .

Ἄκουσον, λέγει, Κύριε τὴν προσευχήν μου, καὶ δὲς προσοχήν εἰς τὴν δέησίν μου· ἐάν γὰρ μόνον δαίσης προσοχήν εἰς αὐτήν, εὐθὺς θέλουσι διαλυθεῖν οἱ πειρασμοί, τοὺς ὁπίους πάσχω· δέησεν δὲ ὄνο-

μάζει, τὸ ταπεινὸν καὶ ἑλεεινὸν σχῆμα τῆς προσευχῆς του· τὸ ἔποιον καὶ ἀπὸ μόνῃ τὴν θεωρίαν ἐδύνατο νὰ δυσωπήσῃ τὸν Θεόν

7 : „ Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου ἐκέκραξα
„ πρὸς σε, ὅτι ἐπηκουσάς μου .

Κατὰ τὴν ἐνεσώσαν, λέγει, ταύτην ἡμέραν τῆς θλίψεως, ὅπου μοι ἠκολούθησεν, δὲν ἐπρόσρξα εἰς ἄνθρωπον, οὐδὲ ἐπαρακάλεσα ἄλλον τινα διὰ νὰ μοι βοηθήσῃ, καθὼς εἰ πολλοὶ ἄνθρωποι κάμνουν· ἀλλὰ πρὸς ἐσένα μόνον κατερυγον καὶ ἐζήτησα τὴν βοήθειάν σου, βεβαιοὺς ὢν, ὅτι θέλω τὴν ἐπιτύχην· ἐπειδὴ καὶ ἄλλαι φοραὶ σὲ ἐπαρακάλεσα, καὶ ἀκούσας τὴν παρακαλῆσίν μου κατὰ τὸν Θεοδώρι-
τον (3)

8 : „ Οὐκ ἔστιν ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς Κύ-
„ ριε, καὶ οὐκ ἔστι κατὰ τὰ ἔργα σου .

Δὲν εἶναι, λέγει, κινέναν ἄλλος Θεὸς ὁμοίος μὲ ἐσένα Κύριε· ἐπειδὴ, ὡς εἶπεν ἄλλαχού ὁ Δαβὶδ· „ Πάντες οἱ Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν Δαμιόνα· ὁ δὲ Κύριος, τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησεν (Ψαλ. υε. 5) Καὶ σὺ μὲν ὁ Χριστὸς, εἶσαι Θεὸς ἀληθινός, οἱ δὲ Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν εἶναι ψευδώνυμοι· φαίνεται ὅτι ἐβανίσθη τὸ ρητὸν τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὸν Μωϋσῃ

διδάσκει δὲ ἡμᾶς ὁ λόγος κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὅς τὸν βουλούμενόν τι παρὰ Θεοῦ λαβεῖν ἀγαθόν, ἀδιάρκην δεῖ εἶναι εἰς προσευχάς, προσπίπτειν τῷ Θεῷ, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ ἐλεῆσθαι αἰτεῖν.

(1) Ὅρα δὲ (λέγει ὁ Εὐσέβιος) ὅτι ἐπειδή περ ἐν οὐδενὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἔχαιρε μέγα ὁ Δαβὶδ, διὰ τοῦτο τὴν κατὰ Θεὸν εὐφροσύνην αἰεὶ τῇ ψυχῇ· εἰδὼς δὲ, ὅτι οὐ πάντες δύναται ταύτης τυχεῖν, ἀλλ' ἰ μακρύνοντες ἑαυτοὺς τῶν σωματικῶν ἐπιθυμιῶν, μόνον δὲ τῷ Θεῷ τῇ διανοίᾳ πλησιάζοντες, εὐκότως ἐπιλέγει· ὅτι πρὸς σε ἦρα τὴν ψυχὴν μου· αἶρει δὲ πρὸς Κύριον τὴν ψυχὴν, ὁ δὲ διὰ πράξεως καὶ θεωρίας κομφίζων αὐτήν· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος·

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Διὰ τούτων διδάσκει τοὺς προσευχομένους Θεῷ, μὴ ἀκηδεῖν, εἰ καὶ πρὸς ἐλάχιστον τὴν δόσιν ἀναβάλλεται (ὁ Θεὸς) ἔσαι γὰρ πάντως αὐτοῖς ἐπήκοος, ἅτε χρηστὸς καὶ λίαν πολυέλεος καὶ πλούσιος·

(3) Ὁ δὲ Ἀκύλας εἰς μέλλοντα χρόνον τοῦτο ἐξέδωκεν εἰπών· „ Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου ἐπικαλέσομαι σε ὅτι εἰσακούσῃ μου .

σὴν, ὅς τις λέγει, „Τίς ὁμοίός σοι ἐν Θεοῖς Κύριε; τίς ὁμοίός σοι; δεδοχσμένος ἐν ἁγίοις, θαυμαστός ἐν δόξῳ ποῶν τέρατα. (Ἐξ. 16. 11.) Ἔργα δὲ τοῦ Χριστοῦ εἶναι, ἔχει μόνον ἡ δημιουργία καὶ πρόνοια τῆς ἀοράτου καὶ ὁρατῆς κτίσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ πλάσματος: ἡγουν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀνθρώπις· καὶ ἡ τοῦ τυράννου: ἡτοὶ τοῦ Διαβόλου κατὰλυσις· καὶ ἡ διὰ θανάτου, τοῦ θανάτου θανάτωσις· καὶ ἡ διὰ μετοχῶν καὶ εὐτελῶν ψαράδων τῶν Ἀποστόλων, ὅλου τοῦ Κόσμου σαγήνευσις· ἔργα τοῦ Χριστοῦ ἡμπορεῖ νὰ νοηθῇ καὶ ἡ δύναμις τῶν θαυμάτων, ὅπου ἐχάρισεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους καὶ εἰς τοὺς Ἁγίους· ἀλλ' ὁμὲν Χριστὸς ταῦτα ἐποίησεν ἐξουσιαστικῶς ὡς Θεός· ἐκείνοι δὲ ἐποίησαν, ἐπικαλούμενοι τὸν Θεόν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. (1)

9: „Πάντα τὰ Ἔθνη, ὅσα ἐποίησας, ἡ-
„ζουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον
„σου Κύριε, καὶ δοξάσουσι τὸ ὄνο-
„μά σου.

10: „Ὅτι μέγας εἶ σὺ, καὶ ποιῶν θαυ-
„μασία· σὺ εἶ Θεὸς μόνος.

Ἔδω· προφητεύει ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν πίσιν, ὅπου ἔμελλον νὰ δεχθῶν οἱ Ἕθνη καὶ Εἰδωλόλα-
τρα· αὐτοί, λέγει, θέλουν ἔλθουν εἰς ἑσένα Κύριε, διὰ μέσου τῆς πίσεως· προσκυνεῖ δὲ ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνος, ὅπου γινώσκει, ὅτι βλέπεται καὶ προ-
νοεῖται ἀπὸ τὸν Θεόν· ἔμπροσθεν δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ καθὼς τόπος τῆς δεσποτείας αὐτοῦ· τὸ δοξάσου-
σι δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ θέλου ὑμνήσουν καὶ μαγα-
λύνουν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, λέγει, μέγας ἐληθῶς, (οὐ κατὰ τὸ ποσὸν δηλαδὴ, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρὸς πάντα ὑπεροχὴν) καὶ μόνος ἐστὶ εἶσαι Θε-
ός, ὅς τις κάμνεις καὶ ἐνεργεῖς θαυμάσια. (2)

11: „Ὁδήγησόν με Κύριε ἐν τῇ ὁδῷ σου,
„καὶ πορεύσομαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

Ὁ δὲ μέν ἦτοι: ἐράττα τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ πρα-
κτικὴ ἀρετὴ· ἀλήθεια δὲ, εἶναι ἡ θεωρητικὴ· ἐπειδὴ
καὶ τῆς θεωρίας τέλος εἶναι ἡ ἀλήθεια· ὅποιος λοιπὸν
ὁδηγηθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν,
αὐτὸς προκόπτει καὶ ἔρχεται καὶ εἰς τὴν θεωρίαν· εἴ-
πομεν δὲ καὶ εἰς τὸν κῶ. Ψαλμὸν διὰ τὴν ὁδὸν καὶ
τὴν

(1) Ἀρμῶζει δὲ τοῦτο κατὰ τὴν ἰσορίαν ἔχεις τὸν Ἐζεκιάν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Ῥαφάηλης ὁδύσσε-
θης ἀρχιερέτης τοῦ Σεναχερείμ ἀλαζονικῶς ἔλεγε· „Μὴ ἠδυνήθησαν οἱ θεοὶ τῶν Ἑθνῶν ῥύσασθαι ἑκάστος
τὴν ἑαυτοῦ χάραν ἐκ χειρὸς μου; διὰ τοῦτο διδάσκει τὸν Ἐζεκιάν ὁ Ψαλμὸς οὗτος βοῶν· οὐκ ἔστιν ὁμοίός σοι ἐν
θεοῖς Κύριε, ἢ τὰ λοιπὰ· καὶ οἱ μὲν πρῶτος ἔρημον ἔχουσιν ὄνομα, καὶ τοῦτο δὲ σιλήσαντες ἔλεγον· σὺ
δὲ συμβαίνουσιν ἔχεις προσηγόριαν τῷ πράγματι· καὶ σὲ τὰ ἔργα κηρύττει ζῶντα Θεὸν καὶ ἀληθινόν· κατὰ δὲ τὸν
Εὐσέβιον, εἰς τὸν Χριστὸν ἀναφέρεται τὸ φητὸν τοῦτο· ὁ Δαβὶδ, λέγει, φωτισθεὶς Πνεύματι, ἐκπλήττεται τῆς
τοῦ Χριστοῦ χάριτος τὴν μεγαλοφωρεὰν καί φησι τό· „Οὐκ ἔστιν ὁμοίός σοι, ἢ τὰ λοιπὰ· Θεὸς δὲ τοὺς ἁγίους
Προφήτας καλεῖ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, πρὸς οὗς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο· καὶ λέγει, ὅτι οὐδεὶς τῶν Προφητῶν
ἐξελέσθαι τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀμαρτίας ἴσχυεν, ἀλλ' ἡ μόνος ὁ Κύριος· κατὰ τό· „Οὐ πρέσβις· οὐδὲ Ἀγ-
γελοι, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτούς.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς ἐρμηνεύων τὸ τοῦ Ἡσαΐου ἱκεῖνο καὶ ἡζουσιν ἐπ' αὐτό (τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου)
πάντα τὰ Ἔθνη· καὶ πορεύονται Ἔθνη πολλὰ, λέγει ἡ Σὺ δὲ τὴν ἀντίβειαν τῆς λέξεως μὴ παραδράμης ἀβασά-
ρισον, πῶς, ἐν μὲν τῷ ἡζουσι, πάντα εἴρηται· ἐν δὲ τῷ πορεύονται, οὐκέτι πάντα, ἀλλὰ πολλὰ· ὅτι τὸ μὲν
ἡζουσιν, ἀντὶ τοῦ πιστεῦν τέτακται· κατὰ τὸ, πολλοὶ ἡζουσιν ἀπὸ Ἀνατολῶν καὶ Δυσμῶν, καὶ ἀνακλιθίσονται με-
τὰ Ἀβραάμ· τὸ δὲ πορεύεσθαι, ἐπὶ τοῦ πολιτεῦσθαι εἴληπται καὶ βιοῦν κατὰ νόμον· ὡς τὸ, μακάριοι οἱ ποιεύ-
μενοι ἐν νόμῳ Κυρίου· ἐπεὶ οὖν, τὴν μὲν πίσιν ὁμολογοῦμεν πάντες, οὐκέτι δὲ πάντες κατὰ τὰς ἐντολὰς πολι-
τεύομεθα· διὰ τοῦτο, ἡζουσιν μὲν πάντα τὰ Ἔθνη· ταυτέσι πιστεύουσι· πορεύονται δὲ πολλὰ· ἡγουν κατὰ
τὸ Εὐαγγέλιον πολιτεύονται, ἀλλ' οὐ πάντα· πολλοὶ γὰρ κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί· τὸ δὲ πάντα τὰ Ἔθνη
νοεῖται, ὅτι ἀπὸ βλα τὰ Ἔθνη θέλουν πιστεῦσθαι ἀπὸ Χριστοῦ, ὡς ἀλλαχθῶς ἡρμήνευσεν ὁ Θεοδώριτος· ὁ δὲ Διδύ-
μος λέγει, ὅτι τὸ μόνος ἐνταῦθα· (ἡτοὶ ἐν τῷ· ἡ Σὺ εἶ Θεὸς μόνος) ἀνοίγει ἐπὶ τὴν μίαν θεότητα· Θεὸς
ἄρα καὶ ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

τὴν ἀλήθειαν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ τὰς ὁδοὺς σου Κύριε γινώρισόν μοι· καὶ τὸ „ Ὁδήγησόν με ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

„ ἐρρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐξ Ἄδου καὶ τῶτατου.

„ Εὐφρανθήτω ἡ καρδιά μου τοῦ φθεῖσθαι τὸ ὄνομά σου.

Ἄς εὐφρανθῇ, λέγει, ἡ καρδιά μου, ὅχι μὲ εὐφροσύνην κοσμικὴν, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ φοβῇται τὸ ὄνομά σου Κύριε· βλέπε δὲ ἡ ἀναγνώσα, παραξενον καὶ θαυμάσιον ἀξίον εὐφροσύνης· διὰ τὴν, λέγει, ὅτι ἄς ἦναι εὐφροσύνη ἐδική μου Κύριε, ὁ ἐδικός σου φόβος· ὁ φόβος λέγω, ὅπου ἔχει φυσικὸν ἰδίωμα νὰ συσέλλῃ καὶ νὰ λυπῇ τὴν καρδίαν, καὶ ὅχι νὰ τὴν πλατύνῃ καὶ νὰ τὴν εὐφραίνῃ· ὁ τοῦ Θεοῦ ὅμως φόβος ἔχει ἰδίωμα ἄλλο, τὴν εὐφροσύνην· ὅθεν καὶ ἀλαχοῦ ὁ αὐτὸς Δαβὶδ ἔλεγεν „ Εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον (Ψαλ. ρδ. 13.) Ζητεῖ δὲ τὸν Κύριον ἐκεῖνος, ὅπου φοβεῖται αὐτόν· οὐ μόνον δὲ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εὐφραίνει, ἀλλὰ καὶ μόνη ἡ ἀπλή μνήμη τοῦ Θεοῦ χροποιεῖ τοὺς θεοσεβεῖς· ὅθεν ὁ αὐτὸς ἔλεγεν „ Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην. (Ψαλ. ος. 3.) (1)

12.: „ Ἐξομολογήσομαί σοι Κύριε ὁ Θεός μου, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, καὶ ὅς „ ζήσω τὸ ὄνομασ σου εἰς τὸν αἶωνα.

13.: „ Ὅτι τὸ ἔλεός σου μέγα ἐπ' ἐμὲ, καὶ

Ἐγὼ, λέγει, θέλω σὲ εὐχαριστήσω Κύριε, μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν· καὶ πάντοτε θέλω δοξολογῶ τὸ ὄνομά σου· διὰ τὴν ἑκάμεις εἰς ἐμὲ πολὺ ἔλεος, καὶ ἐλύτρωσες τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὸν κατώτατον· Ἀδὴν δὲ θέλεις νοήσεις, εἰς μὲν τὸν Δαβὶδ τὴν ἁμαρτίαν· δηλαδὴ τὴν μοιχείαν τῆς βηρσαβέε, καὶ τὸν φόνον τοῦ Οὐρίου. (2)

εἰς δὲ τὸν Ἑζεκίαν, τὸν σωματικὸν θάνατον, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐλυτρώθη, καὶ ἔλαβε ζωὴν παράνομα δεκαπέντε χρόνους. Ἀδὴς δὲ ἡμπορεῖ νὰ νοηθῇ καὶ καθὼς θανατηφόρος κίνδυνος, ὅπου προξενεῖται εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸσον ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς, ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς ἀόρατους ἐχθροὺς Δαίμονας. (3)

14.: „ Ὁ Θεός, παράνομοι ἐπανεστῆσαν ἐπ' ἐμὲ, καὶ συναγωγὴ κραταιῶν „ ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου, καὶ σὺ „ προέθεντο σὲ ἐνώπιον αὐτῶν.

Παράνομοι, λέγει, ἄνθρωποι ἐσηκώθησαν κατ' ἐπ' ἐμὸν Κύριε, καὶ συναγωγὴ τῶν κραταιῶν· ἤγουν τῶν ἐχόντων ἐξωτερικὰς δυνάμεις, ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου· ἤτοι ἐζήτησαν νὰ μὲ θανατώσουν· καὶ οὐ προέθεντο· ἤτοι δὲν ἐπαράσχυσαν

νοε.

(1) Ὁ δὲ Θεοδότης λέγει „ Ὁ τὴν περὶ Θεὸν εὐλάβειαν κεκτημένος, τὴν ἔννομον ἀσπάζεται πολιτείαν· μήτηρ δὲ εὐφροσύνης ἡ τοιαύτη ζωὴ· εἰκότως τοίνυν ὁ Προφήτης τῷ φόβῳ τῷ Θεῷ τὴν οἰκίαν εὐφρανθῆναι καρδίαν ἰκέτευσεν.

(2) Ὁθεν εἶπε ὁ Εὐσέβιος „ Κατασπᾶ γὰρ εἰς Ἀδὴν ὅς ἡ πρὸς θάνατον ἁμαρτία τῶν γὰρ ἁμαρτιῶν, αἱ μὲν, Ἀδου πρὸς τὰ ἐπιπόλαια φέρουσιν, αἱ δὲ, εἰς τὰ κατώτατα· „ Εἰσὶ γὰρ, φησιν, ὁδοὶ ἀνδρῶν, αἱ δοκοῦσαι ἰσθαῖ εἶναι, τὰ μὲν τοι τελευταῖα αὐτῶν βλέπουσιν εἰς πυθμένα Ἀδου· ἀλλ' ἐγὼ ἐλεηθεὶς ἐρρύσθην τούτων.

(3) Ὁ δὲ αὐτὸς Εὐσέβιος λέγει „ Τοιαύτη δὲ ὅς ἡ πρὸς θάνατον ἁμαρτία, εἰς τὸν κατώτατον Ἀδὴν κατασπᾶσα, ὅς ὡς ἂν εἴποις, εἰς αὐτὸν τὸν πυθμένα, ὡς ἡ μοιχεία ὅς ὁ φόνος· ἀλλ' ἐκείθεν φησιν ὁ Δαβὶδ ἐρρύσθαι με· ἐπεὶ γέγονε μέγα τὸ ἔλεός σου ἐπ' ἐμὲ ὅς πολὺ· καθὼς ἤρξατο ἐν τῷ πεντηκοντῷ Ψαλμῷ· διὸ τυχὼν τῆς εὐχῆς, οὐκ ἔχων ἄνθρωπον διὰ τῆς συγχωρήσεως, ὡς βαθυμότερον ἀνασρέφειν, ἀλλ' ἐξομολογούμεναι· τουτέστιν εὐχαριστῶν· ἢ τοῦτο οὐχ' ἀπλῶς, ἀλλ' ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου· ὅς οὐ πρὸς καιρὸν, ἀλλ' εἰς τὸν αἶωνα.

νοερώς εἰς τὴν φαντασίαν τοὺς ἐσένα τὸν Θεόν· ταυτὸν εἶπαι, δὲν σε ἐροβήθησαν· διὰ τί ὅποιος σε φρεσῖται, αὐτὸς καὶ σε φαντάζεται ἐμπροσθέν σου· καὶ σε βλέπει νοερώς, πῶς ἐμποδίζεις ἀπὸ αὐτὸν κάθε κακίαν, ὡς καὶ ἐν τῷ νῦ. Ψαλμῷ τὸ ἴδιον γέγραπται, „Καὶ οὐ προέθεντο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν. Περὶνομοὶ δὲ ἦτον, τὸσον ἐκείνοι, ὅπου ἐπιβούλευον τὸν Δαβίδ· ἐπειδὴ καὶ ἐξούσαν με παρανομίας· ὅσον καὶ οἱ Ἀσσύριοι, ὅπου ἐπολιόρκουν τὸν Ἐζεκίαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· παράνομοι δὲ ἤμπορουν νὰ εἶναι καὶ ὅλοι οἱ νοητοὶ ἐχθροὶ Δαίμονες κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· οἵτινες, μετὰ τὸ νὰ ἐσηκώθησαν κατὰ τοῦ Δαβίδ, ἐρίψαν αὐτὸν εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

15: „Καὶ σὺ Κύριε ὁ Θεός μου, οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων, μακροθυμὸς καὶ πολυέλεος καὶ ἀληθινός.

Οἱ μὲν ἀνωτέρω, λέγει, ἐχθροὶ μου, εἶναι τοιοῦτοι παράνομοι· σὺ ὅμως Κύριε, εἶσαι οἰκτιρμων καὶ ἐλεήμων, καθὼ συμπαθεῖς καὶ συμπονεῖς τοὺς ἀδικουμένους καὶ δυναστευομένους· μακροθυμὸς δὲ, καθὼ δὲν παραδίδεις εὐθὺς τοὺς ἁμαρτανοντας εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τους· πολυέλεος δὲ, καθὼ ἐλεεῖς, ὅχι μόνον φορὰν καὶ δύο, ἀλλὰ πολλάκις· ἀληθινός δὲ, καθὼ ἐν ἀληθείᾳ καὶ πραγματικῶς σώζεις ἐκείνους, ὅπου ἐλπίζουν εἰς ἐσένα.

16: „Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ καὶ ἐλέησόν με·

„ὅς τὸ κράτος σου τῷ παιδί σου,
„καὶ σῶσον τὸν υἱὸν τῆς παιδίσκης
„σου.

Μὴ με ἀποσραφῇς, λέγει, Κύριε, διὰ τὰς ἁμαρτίας μου· ἀλλὰ ἀξιώσας με τῆς θεωρίας καὶ ἀπισκοπῆς σου, ἐλέησόν με τὸν ἄξιον παντὸς ἐλέους διὰ τοὺς πειρασμούς, ὅπου δοκιμάζω· τοῦτο δὲ εὐρίσκεται αὐτολεξί· καὶ εἰς τὸν κδ'. Ψαλμὸν· καὶ δὸς εἰς ἐμένα τὸν παῖδά σου· ἦτοι τὸν δούλόν σου, τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου νίκην· καὶ σῶσον ἐμένα, ὅπου εἶμαι υἱὸς τῆς μικρᾶς δούλης σου μητρὸς μου· μετὰ λόγια δὲ αὐτὰ δείχνει ὁ Δαβίδ, ὅτι ἦτον θεοσεβεῖς οἱ γονεῖς του, καὶ αὐτὸς ὁμοίως ἦτον θεοσεβεῖς, ἐκ τῶν προγόνων του κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

17: „Ποίησον μετ' ἐμοῦ σημεῖον εἰς ἀγαθόν.

Βάλε, λέγει, Κύριε εἰς ἐμένα ἓνα σημάδι καὶ γνώρισμα εἰς καλὸν καὶ εἰς σωτηρίαν· καθὼς ἐβαλες σημάδι εἰς τὰ ὀσπήτια τῶν Ἑβραίων, τὸ αἷμα τοῦ ἀμνοῦ, ὅταν ἐξωλοθρευθῇσαν τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Θεοδώριτον· εἶπε δὲ σημεῖον εἰς ἀγαθόν, ἐπειδὴ εἶναι καὶ σημεῖον εἰς πονηρὸν, καθὼς ἦτον ἐκάστο, ὅπου ἐβάλλθη εἰς τὸν Καῖν, ὡς φησὶν ὁ Εὐσέβιος· ἐπειδὴ, τὸ μὲν σημάδι, ὅπου ἐβάλλθη εἰς τὰ ὀσπήτια τῶν Ἑβραίων, ἦτον σημάδι εἰς ἀγαθόν καὶ σωτηρίαν· διὰ τί δὲν ἐμῶς

95-

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος „Παῖς· εἶπουν δούλος εἶμι πᾶς, ὃς τῆς Θεραπεινῆς υἱός· ἡγοῦν ἀνωθεν ἐκ προγόνων ὑπὸ τὴν σὴν δεσποτείαν τελεῖ· διόπερ ὡς δούλος παρὰ Δεσπότου σωτηρίαν αἰτῶ· ὃ μὲν τοι ὃ κράτος· τουτέστιν ἰσχύον· ἵνα μὴ αὐθις καταπαλαισθῶ ὑπὸ τῶν ἐπιτιθεμένων μοι κραταιῶν ἀσράτων δυνάμεων· ὃ ταῦτα υἱὸς ὢν τῆς παιδίσκης σου· ἦτοι τῆς Ἐκκλησίας σου, ἢ ὃ τῆς μητρὸς μου τῆς ἀναθρεφάμενης με ἐν τῇ κατὰ Θεὸν πολιτείᾳ· ὁ δὲ Θεὸς Ἀθανάσιος ταῦτα προσκαρμύζει τῷ Χριστῷ, λέγων· „Τὸ μὲν κράτος τῷ λόγῳ, ὡς μονογενεῖ παιδί τοῦ Θεοῦ ἀρμόζει· τὸ δὲ σώζεσθαι, ὡς υἱὸς παιδίσκης· τουτέστι τῆς γεννητῆς φύσεως· ἄλλος δὲ φησιν· „Ἐπεὶ δὲ ὃ ἡμεῖς κατὰ φύσιν δούλοι ἐσμὲν τοῦ Θεοῦ, τῆς δὲ παιδίσκης αὐτοῦ σοφίης υἱοί, χρὴ εὐχασθαι δοθῆναι ἡμῖν, πρῶτον τὸ κράτος· τουτέστι τὴν κατὰ τῶν παθῶν δυναστείαν, ὃ τότε διὰ τοῦτου ἡμῖν ἡ σωτηρία περιγίνεται.

νε μέσα εἰς αὐτὰ ὁ ὀλοθρευὼν, διὰ νά θανατώσῃ τὰ πρωτότακάντων· τὸ δὲ σημάδι, ὅπου ἔβαλεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Κάιν, ἦτον σημάδι εἰς κακόν· διὰ τὸ ἐφανερώνα τὴν κατ' αὐτοῦ ὀργὴν τοῦ Θεοῦ. (1)

„Καὶ ἰδέτωσαν οἱ μισοῦντές με καὶ
„αἰσχυνθήτωσαν, ὅτι σὺ Κύριε ἐ-
„βοήθησάς μοι καὶ παρεκάλεσάς
„με.

Ἐδῶ εὐρίσκαται σχῆμα ὑπερβατόν, ὅπερ οὕτως ἐξομαλίζεται, καὶ ἰδέτωσαν οἱ μισοῦντές με, ὅτι σὺ Κύριε ἐβοήθησάς μοι καὶ παρεκάλεσάς με, καὶ αἰσχυνθήτωσαν· ἤγουν, ἄς ἰδοῦν, λέγει, Κύριε, οἱ Δαίμονες ὅπου μὲ μισοῦν, τὸ σημεῖον ὅπου μοι ἔδωκας πρὸς βύθειαν καὶ παρηγορίαν μου· καὶ ἔτι ἄς ἐντραποῦν καὶ ἄς καταισχυνοῦν, ὡς νικηθέντες· ἐπειδὴ εἶδον ἐμένα φυλαττόμενον ὑπὸ τῆς χάριτος καὶ προνοίας σου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

ΨΑΛΜΟΣ Πς΄.

„Τοῖς υἱοῖς Κορέ· Ψαλμός ᾠδῆς.

Περὶ τῶν δύο ἐπιγραφῶν τούτων εἶπομεν ἐν τῷ Προοιμίῳ τῆς Βίβλου ἐν Κεφαλῇ ε΄. καὶ θ΄. καὶ ὅρα ἐκεῖ· προφητεύει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν τῶν Ἑθνῶν σωτηρίαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἀθανάσιον.

1. „Οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι
„τοῖς ἁγίοις. (2)

Αὐτοῦ τίνος; δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Εὐσέβιον· καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν ἀπὸ τοῦ ἀκόλου-
θον λόγιον, ὅπου λέγει „Μήτηρ Σιών ἐρεῖ ἄνθρω-
πος, καὶ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ, καὶ αὐτὸς ἐ-
θα-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Κυρίως δὲ σημεῖον ἀγαθὸν τοῖς Ἑθνεσιν ὃ ἐκ Θεοῦ Θεὸς τὸν Σταυρὸν ἐχαρίσατο, δι' οὗ τὸν κοινὸν ἐχθρὸν ἐτροπώσατο, καὶ τρόπαιον κατὰ Δαιμόνων καὶ παθῶν ἐπηξεν.

(2) Ἄλλος δὲ φησὶ „Σὺ δὲ τίθει, ὅτι τὸ „οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ, ἀορίσως κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν εἴρηται· ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν οἰκῶν, πολλάκις τοὺς ὑπερέχοντάς αὐτῶν, θεμελίους τοῦ οἴκου προσαγορεύεσθαι ὑπὸ τῶν ἐνοικούντων σύνθεσις· οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ, οὐ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τοῦ διὰ πίστεως κληθέντος λαοῦ· λέγει δὲ καὶ ὁ Νύσσης „Τίς τοιοῦτος οἰκοδόμος ναοῦ, ὃ τοὺς θεμελίους μὲν αὐτοῦ τίθει ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις· ταυτέσι Προφήταις καὶ Ἀποστόλοις, ἐποικοδομῶν δὲ ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν τοὺς ζῶντάς τε καὶ ἐμψύχους λίθους,

θεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὑψιστος· θεμέλιοι δὲ τοῦ Χριστοῦ εἶναι, τὰ περὶ αὐτοῦ δόγματα· διότι αὐτὰ εἶναι θεμέλια, καὶ ρίζα τῆς εἰς Χριστὸν πίσεως· ταῦτα λοιπὸν τὰ θεμέλια, εἶναι βαλμένα ἐπάνω εἰς τοὺς Ἀποστόλους, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Κύριλλον· τούτους γὰρ ὠνόμασεν ἐδῶ ἅγια ὄρη· ἤγουν ἅγια βουνά· βουνά μὲν, διατὶ οἱ Ἀπόστολοι ἦτον σεραοὶ εἰς τὴν πίσιν· διατὶ ἦτον ὑψηλότεροι ἀπὸ κάθε γερὸν καὶ χαμηλὸν φρόνημα καὶ κλίσιν· καὶ διατὶ ἦτον πεπικνωμένοι ἀπὸ τὰς ἀρετὰς, καθὼς καὶ τὰ ὄρη εἶναι σερεά, καὶ ὑψηλά, καὶ πικνωμένα ἀπὸ δένδρα· ἅγια δὲ, διατὶ οἱ Ἀπόστολοι ἦτον ἀφιερωμένοι εἰς τὸν ὅγιον Θεόν, καὶ γεμάτοι ἀπὸ Πνεύματος ἁγίου. Ἡμποροῦμεν δὲ νὰ εἰποῦμεν καὶ ἄλλως, ὅτι θεμέλια Χριστοῦ τοὺς Ἀποστόλους ὠνόμασε· θεμέλια μὲν, διατὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐσάθησαν ἀρχαὶ καὶ πρωταὶ οἰκοδομαὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν· τοῦ Χριστοῦ δὲ, διατὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐβάλθησαν παρὰ τοῦ Χριστοῦ θεμέλια εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· διατὶ αὐτοὶ ἦτον παρόντες εἰς τὰ ὄρη τὰ ἅγια· ἤγουν εἰς τὸ Σιών, καὶ εἰς τὸ Θαβώρ, καὶ εἰς λοιπὰ βουνά, τὰ ὅποια ἁγιασθήσαν μαλιστα, μετὰ τὴν ἐν αὐτοῖς συναναστροφὴν, καὶ πολιτείαν τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων Χριστοῦ. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι θεμέλιοι τοῦ Χριστοῦ, εἶναι αἱ περὶ Χριστοῦ προρρήσεις τῶν Προφητῶν· ἐπειδὴ αὗται ἐσάθησαν ἀρχαὶ πρωταὶ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίσεως· ὅρη γὰρ ἅγια εἶναι καὶ αἱ Προφῆται, διὰ τὸ ὕψος τῆς προφητείας, καὶ διὰ τὸν ἁγασμὸν τοῦ προφητικοῦ Πνεύματος· φανερώνει λοιπὸν τὸ νόημα τοῦτο, ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίσεως, ἦτον εἰς τοὺς Προφήτας.

2. „ Ἀγαπᾷ Κύριος τὰς πύλας Σιών ὅτι
,, πᾶντα τὰ σκηνώματα Ἰακώβ.

Ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ μέγας Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ (κερ. ιβ. 22.) ὅτι εἶναι καὶ Σιών ἐπουράνιος, καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐπουράνιος, ἐτὶ ὀνομάσας τὴν ἐν οὐρανοῖς πολιτείαν· ταύτης λοιπὸν τῆς ἐπουρανίου Σιών, πόρτας θέλεις νοήσεις τὰς κατὰ τὸν Ἑκκλησίας, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καθὼς εἶπομεν καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ οβ. Ψαλμοῦ, ἐρμηνεύοντες τὸ „ Ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών· ἐπειδὴ διὰ μέσου αὐτῶν ὡς διὰ θυρῶν, ἀναβαίνουσι οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὴν αἰώνιον Σιών. Ταύτας λοιπὸν τὰς πόρτας· ἤτοι τὰς κατὰ τὸν Ἑκκλησίας· ἀγαπᾷ ὁ Κύριος, προτιμῶν αὐτὰς περισσώτερον ἀπὸ ἑλᾶς τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ· σκηνώματα γὰρ εἶναι αἱ πόλεις· ἡ σκηνώματα μετὰ ἑξωριστὸν τρόπον ὀνομάζει τὴν Σηλωμ καὶ τὴν αἰσθητὴν Ἱερουσαλὴμ· ἐπειδὴ εἰς τὴν Σηλωμ ἐσκήνωσε πρότερον ἢ Κιβωτός· ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ δὲ ὕστερον, καθὼς εἶπομεν αἱ τὸν οβ. Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τὸ „ Σκηνώματα, ὃ κατασκήνωσεν ἐν ἀνθρώποις. (1)

3. „ Δεδόξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ ὁ
,, πῶλις τοῦ Θεοῦ.

Ἀκούσας ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐνιηθηθεὶς ἐν τῇ καρδίᾳ παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει
φα·

Θεός, δι' ἐκείνων πρὸς τὴν τῶν τοίχων ἀσχυρίαν κατὰ τὴν προφητείαν κυλισμένους, ὥς συναρμολογήσας ἐν τῇ ἐνδοκίᾳ τῆς πίσεως, καὶ τῇ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης, αὐξῆσαι δι' ἐκείνων τὸν ναὸν τὸν ἅγιον εἰς τὸ γενέσθαι κατοικητήριον Θεοῦ ἐν Πνεύματι· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Θεμέλια τῆς εὐσεβείας τὰ θεῖα παιδεύματα· ὄρη δὲ ἅγια, ἐφ' ὧν ταῦτα πέπηγε τὰ θεμέλια, οἱ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἀπόστολοι· περὶ τούτων γὰρ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῇ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν, ὅντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ πάλιν· „ Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκούντες στήλαι εἶναι· καὶ πάλιν· „ Ὑμεῖς ἐσε τὸ φῶς τοῦ Κόσμου, οὗ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· ἐπὶ τούτων τῶν ἁγίων ὄρων ὁ Δεσπότης Χριστὸς· κατέπηξε τὰ τῆς εὐσεβείας θεμέλια.

(1) Ἡ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον „ Πύλας μὲν Σιών τὴν εἰσαγωγικὴν καὶ σοφιστικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας καλεῖ, σκηνώματα δὲ Ἰακώβ, τὴν κατὰ νόμον λατρείαν, καὶ τὴν Ἰουδαίαν συναγωγὴν, φησὶν οὖν, ὡς αἰρετωτέρα κέκερται παρὰ τῇ Θεῷ ἢ Εὐαγγελικῇ πολιτείᾳ τῆς κατὰ νόμον λατρείας.

φανῆ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ θέλει συναναστροφῇ
μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἔξεπλάγη ἀπὸ τὸν θαυμασμὸν
του, καὶ ἀνεβόησε πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ· μεγάλη καὶ
θαυμαστὰ ἐλαλήθη εἰς ἐμένα παρὰ τοῦ Πνεύματος
διὰ ἐσένα, ὡς πόλις τοῦ Θεοῦ. Πάλιν δὲ τοῦ Θεοῦ
εἶναι αὕτη, καὶ διατὶ παλαιὰ ἀφιερῶθη εἰς τὸν
Θεόν· καὶ διατὶ ὑπερον ἐδιωρίσθη εἰς τὸν Χοι-
τόν, τόσον διὰ τὰ πάθη ὅπου ἔλαβεν εἰς αὐτὴν, ὅ-
σον καὶ διὰ τὸν τάφον, καὶ διὰ τὴν ἀνάστασιν
του. (1)

4. Ὡς Μνησθῆσονται Ῥαὰβ καὶ Βαβυλώνος,
οἱ τοῖς γινώσκουσί με.

Ὁ λόγος οὗτος, ἐλαλήθη μὲν ἀπὸ τὸ πρό-
σωπον τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλ-
λον, προφητεύει δὲ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὐτοῦ ἔχειν ἀ-
ευστηθῇ ἀπὸ πολλὰ Ἔθνη, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς πλε-
ον ἀσεβεῖ· διὰ μέσου γὰρ τῆς πόρνου Ῥαὰβ, ἐφα-
νέρωσαν αἰνιγματωδῶς τοὺς Χαναναίους· διατὶ καὶ
ἡ Ῥαὰβ, Χαναναία ἦτον, ὡς ἐν τῇ γῇ Χαναάν κα-
τοικοῦσα· διὰ μέσου δὲ τῆς πόλεως Βαβυλώνος ἐ-
φανέρωσα τοὺς Βαβυλωνίους· Ἀσεβέσονται δὲ ἀπὸ
ἐλous τοὺς ἄλλους οἱ Χαναναῖοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι·
ἐπειτα ἐπαριθμεῖ καὶ ἄλλα ὅμοια ἀσεβῆ Ἔθνη· γι-
νώσκοντας δὲ, ὀνομάζει τοὺς πιστεύσαντας· τὸ δὲ
νόημα εἶναι τοιοῦτον· ὅτι ἐν τοῖς γινώσκουσί με
(λείπει γὰρ ἔξωθεν· ἐν προθέσει) ἦτοι ἐν τῷ
εὐαγγελίῳ τῶν εἰ, ἐμὲ πιστεύσαντων, θέλω ἐνθυμηθῶ
τὴν Ῥαὰβ καὶ τὴν Βαβυλῶνα· ἦτοι θέλω φροντίσω δι-

αὐτοὺς, ὥσπν ὅπου εἶναι πιστοὶ εἰς ἐμέ. Μερικοὶ δὲ,
Ῥαὰβ, τὴν Ἀραβίαν λέγουσι.

καὶ ἰδοὺ ἀλλόφυλοι καὶ Τύριοι καὶ
Λαὸς τῶν Αἰθιοπῶν, οὗτοι ἐγεννή-
θησαν ἐκεῖ.

Ἐκεῖ, λέγει· ἦγουν ἐν τῇ Σιών, ἢ ἐν ταῖς
πύλαις Σιών, ἢ ἐν τοῖς γινώσκουσι τὸν Θεόν· ταύ-
τὸν εἰπεῖν ἐκεῖ, ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἐγεννή-
θησαν πνευματικῶς διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος οἱ
Τύριοι καὶ Αἰθιοπες καὶ οἱ ἄλλοι Ἔθνη, καὶ ἄλλοι
φυλοὶ· ὁ δὲ Ἀχιλῆας καὶ ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ἐγεν-
νήθησαν, ἐταράχθησαν ἐξέδωκε· τὸ δὲ ἰδοὺ, εἶναι
περιττὸν, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης·
ὁμοίως δὲ καὶ τὰ οὗτοι, περιττὸν φαίνεται· ἢ εἶναι
ἐπαναλήψεις τῶν ἀνωτέρων· συντάσσεται δὲ καὶ ἐπὶ
ἰδοὺ ἀντὶ τοῦ, Καὶ λοιπὸν οὗτοι ἐγεννήθησαν ἐκεῖ·
ποῖοι οὗτοι; οἱ Ἀλλόφυλοι καὶ οἱ Τύριοι καὶ τὰ ἔξω·
καὶ Ἀλλόφυλοι μὲν εἶσι οἱ καλούμενοι Παλαιοὶ,
οἵτινες καὶ Ἀζύιοι καὶ Ἀσκαλωνῖται ὀνομάζοντο·
κατ' ἐξοχὴν δὲ αὐτοὶ ὀνομάζοντο Ἀλλόφυλοι, διὰ
τὴν ἀπὸ τὰ ἑπτὰ Ἔθνη, ὅπου ἐξωλόθρευσαν οἱ Ἰσρα-
ηλῖται αὐτοὶ μόνει εἶναι, ὡς εἶπομεν καὶ ἐν τῷ
πρ. Ψαλμῷ· ἐρμηνεύοντες τὸ, Ἀλλόφυλοι μετὰ
τῶν κατοικούντων Τύρον· ὅλα δὲ τὰ ἀνωτέρω Ἔ-
θνη, ἦτον τὰ πλεον ἀσεβέστερα καὶ ἀνομώτερα ἀπὸ
τὰ ἄλλα· ἀνίσως δὲ τὰ πλεον χειρότερα Ἔθνη μέ-
λουν νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστόν, πόσῳ μᾶλλον τὰ
ἄλλα, τὰ κατώτερα ὄντα εἰς τὴν Ἀσεβείαν; (2)

5. Ὡς Μνη-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, πάλιν τοῦ Θεοῦ ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ἔμνημα ἔστι τῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐκτετακῆς αἰ-
δὲ ταύτης εἰσοδεῖ ἔσχειώσεις, ἐν ταῦτα τυγχάνουσι παρ' ἡμῖν, ὡς ἡ πύλας ὁ λόγος ὀνόμασε· θαυμαστὰ δὲ
τινα ἔπαρθε τα περὶ ταύτης θεωριζόμενα, ἔπασαν ἀνθρωπίνην ὑπερβαίνοντα προσδοκίαν· πλὴν ἐλαλήθη
περὶ αὐτῆς ἡ τὸ κατοικῆσαι ἐν αὐτῇ τὸν Μονογενῆ κατὰ τὸ εἰρημένον· ἢ Ὡς κατοικῆσαι ὅτι ἡρετισμῶν
αὐτὴν· κατὰ δὲ τὸν θεῖον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν· ἢ Πάλιν Θεοῦ νοητὸν τὴν πολυμήνητον Θεοτόκον, περὶ
ἧς δεδοχασμένα λελάληται, παρθενία ἔτιος συναφθέντα, Θεοῦ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον συμπλοκή· ὁ δὲ, ἐξ αὐ-
τῆς γινόμενος· ὁ Πλάσιος, πλαττόμενος· ἥς ἡ τὰς παρθενικὰς πύλας ὡς καθαρὰς ὁ δημιουργὸς λόγος ἡγάπη-
σε· ἔεισελθὼν ἔξελεθὼν κεκλεισμένας ταύτας ἀφῆκε.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· ἢ Διὰ τῶν παρανομμάτων Ἑθνῶν, ἔτιος ἄλλους ἐδήλωσε· Ῥαὰβ γὰρ ἔστι Χανα-
αναία ἡ πόρνη· Βαβυλὼν δὲ θηριώδης ἔδυσσαβής· οἱ δὲ Ἀλλόφυλοι· ἦτοι οἱ φιλιςταῖοι θυσιάζοντες ἔπα-
ρθε.

5 : „ Μήτηρ· Σιών · ἐρεῖ ἄνθρωπος .

Ἐδῶ προφητεύει φανερά ὁ θεὸς Δαβὶδ , ὅτι ἀπὸ κάθε ἔθνους ἔχουν νὰ ὑπάγουν πολλοὶ εἰς τὴν Σιών καὶ νὰ εἰποῦν , ὅτι ἡ Σιών : ἦγουν ἡ Ἐκκλησία , εἶναι Μήτηρ · λείπει δὲ τὸ ἐς· Μήτηρ δὲ εἶναι ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὸν Ἀθανάσιον , ἕνα μὲν , καθὸ ἀναγενᾷ πνευματικῶς τοὺς πιστεύοντας διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος , ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν· καὶ ἄλλο δὲ , καθὸ τρέφει τοὺς γεννηθέντας Χριστιανούς μετὰ τὰ περὶ Χριστοῦ δόγματα , καὶ μετὰ τὴν κοινωνίαν τῶν θείων Μυστηρίων τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ· ἡ Μήτηρ ἡ Ἐκκλησία ὀνομάζεται , καθὸ εἶναι ποθεινὴ καὶ ἀγαπητὴ εἰς τὰ τέκνα της· διὰ τί κανένα πρᾶγμα δὲ εὐρίσκεται ποθεινότερον ἀπὸ τὴν μητέρα· ποθεινὴ δὲ ἀληθῶς εἶναι τόσον ἡ αἰσθητὴ ὅσον καὶ ἡ νοητὴ Σιών· ἦτοι ἡ Ἐκκλησία εἰς ἐκείνους , ὅπου κτταφεύγουν εἰς αὐτάς· διὰ τί , εἰς μὲν τὴν αἰσθητὴν Σιών καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐπολιτεύθη κατὰ σάρκα ὁ Δεσπότης Χριστὸς , καὶ ἔγίγασε τοὺς τόπους αὐτῆς μετὰ τὴν ἀναστροφὴν του· εἰς δὲ τὴν νοητὴν πάλιν Σιών· ἦτοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν , ἀοράτως ἐνοικεῖ καὶ ἐμπεριπατεῖ ὁ Χριστὸς , καὶ εἰς αὐτὴν τελοῦνται τὰ τοῦ Χριστοῦ θεία Μυστήρια .

„ Καὶ ἄνθρωπος ἐγγεννήθη ἐν αὐτῇ .

Τοῦτο τὸ ῥητὸν προφητεύει περὶ τῆς Χρι-

στοῦ Γεννήσεως : δηλαδὴ ὅτι εἰς τὰ ὅρια τῆς αἰσθη-
τῆς Σιών ἐγεννήθη ἀληθῶς ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς , ὅς τις ἐφύλαξε τὸ ὀξίωμα τῆς ἀνθρωπότητος (1) διὰ νὰ δείξῃ δὲ , ὅτι δὲν ἦτον ἄνθρωπος ἱφίλος ὁ γεννηθεὶς , ἀλλ' ἄνθρωπος ὁμοῦ καὶ Θεός , ἀκολουθῶς λέγει .

„ Καὶ αὐτὸς ἐξεμελίωσε αὐτὴν ὁ υἱ-
„ ψιστος .

Αὐτὸς , λέγει , ὁ ἐν τῇ Σιών γεννηθεὶς ὡς ἄνθρωπος , αὐτὸς εἶναι καὶ ὁποῦ ἐξεμελίωσεν αὐτὴν κατ' ἀρχάς , ὡς ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς ὅς τις εἶναι ὑψηλότερος πάντων καθὸ Θεός .

9 : „ Κύριος διηγήσεται ἐν γραφῇ λαῶν ,
„ καὶ ἀρχόντων τούτων τῶν γεγεννη-
„ μένων ἐν αὐτῇ .

Ὁ Χριστὸς , λέγει , θέλει διδάξῃ τὰ περὶ ἐ-
αυτοῦ ἀπὸ τὴν γραφὴν : δηλαδὴ τὴν προφητικὴν δι-
ηγῆται γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς , „ Καὶ ἐπεδόθη
αὐτῷ Βιβλίον Ἡσαΐου τοῦ Προφήτου· καὶ ἀναπτύ-
ξας τὸ Βιβλίον , εὗρε τὸν τόπον , οὗ ἦν γεγραμμέ-
νον . Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ , οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με ,
εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με· καὶ τὰ ἐξῆς .
(Λουκ . δ' . 17 .) Τὴν δὲ τοιαύτην Γραφὴν τῶν
Προ-

ράνομοι· τῆς δὲ Τύρου καὶ τὴν Ἀσέβειαν καὶ τὴν Ἀσέλγειαν , ὁ Ἰεζεκιὴλ ἐτραγώδισεν· λαὸν δὲ Αἰθίοπων , οὐ μόνον αὐτοὺς τοὺς Αἰθίοπας , ὧν αἱ ψυχαὶ τὴν τῶν σωμάτων ἐμιμήσαντο χροάν , ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς μέλανας τὴν ψυ-
χὴν ὁ προφητικὸς ἐκάλεσε λόγος , μεταστάντας εἰς εὐσέβειαν , καὶ τὴν τῆς ἀσεβείας μελανίαν ἀποβαλόντας· ὅπερ ἀμφω παρῆσιν ἢ ἐν τῷ Ἀσματι νύμφη λέγουσα· μέλαινά εἰμι καὶ καλὴ , θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ· δεδήλωκε γὰρ κατὰ ταυτὸν , καὶ τὸν τῆς δυσσεβείας ζόφον , καὶ τὴν δεδομένην ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ὥραν· εὕρηται δὲ παρὰ τῷ Θεοδώρῳ (ἐν τοῖς ὑποσημειώμασι) καὶ ταῦτα· „ Ῥαβ πλατυσμὸς ἐμνηύεται , καὶ Βαβυλὼν σύγχυσις , οἱ γὰρ τὸν πλατὺν βίον ζήσαντες , καὶ τῇ συγχύσει τῶν Δαιμόνων βαρυνθέντες , οὗτοι ἐπέγνωσαν τὸν Θεόν· καὶ οἱ πε-
σόντες τῇ πτώσει τῶν Εἰδώλων· (ἀλλόφυλοι γὰρ πίπτοντες ἐρμηνεύονται·) καὶ ἐν τῇ συγχύσει τῆς πλάνης· (Τύρος γὰρ σύγχυσις (ἴσως πλάνη) ἐρμηνεύεται·) καὶ οἱ ταπεινωθέντες ὑπὸ τῶν Δαιμόνων· (Αἰθιοπία γὰρ ταπεινωσις ἐρμηνεύεται) οὗτοι ὡς ἀποξηνωμένοι τοῦ Θεοῦ , ἐγεννήθησαν ἐκεῖ· πῶς ; ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Χρι-
στοῦ πιστεύσαντες καὶ σωθέντες .

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει , ὅτι ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ πρέπει νὰ νοῆται τὸ ἐρεῖ· ὁ γὰρ τὴν Σιών ὀνομάζων Μητέρα· ὁμολογήσει καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ τεχθέντος ἀνθρώπου τὴν γέννησιν .

Προφητικῶν λόγων, ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ γραφὴν τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν· ἐπειδὴ, ἡ Γραφὴ ἦτον δεδομένη εἰς τοὺς λαοὺς τῶν Ἰουδαίων καὶ εἰς τοὺς Ἀρχοντας αὐτῶν· καὶ ἦ-ον πάσαι μὲν ἀπόκτημα ἡ Γραφὴ τούτων τῶν γεννηθέντων σωματικῶς ἐν τῇ αἰσθητῇ Σιών· ἡ αὐτὴ δὲ Γραφὴ εἶναι καὶ τώρα ἀπόκτημα τῶν γεννηθέντων πνευματικῶς ἐν τῇ νοητῇ Σιών· ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ Ἐκκλησίᾳ· ἥτοι τῶν Χριστιανῶν· (1)

„κία ἐν σοί.

Τὸ ὡς εἶδω εἶναι βεβαιωτικόν, ἀντί τοῦ ὅ-
τως καὶ ἀληθῶς ὡς Σιών, εἰς ἐσένα θέλει εἶναι ἡ κα-
τοικία ὅλων τῶν εὐφραينوμένων πνευματικῶς· ἐπει-
δὴ εἰς ἐσένα ἔχουν νὰ κατοικήσουσι οἱ τοιοῦτοι· τὸ
δὲ πάντων, ἀγκυλὰ καὶ ἔχη τύπον καὶ σχῆμα ὅλων
κοινῶς, ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο ἰδίωμα εἶναι τῆς Γρα-
φῆς, τὸ νὰ μεταχειρίζεται τὸ πάντων, ἀντί τοῦ
πολλῶν καὶ ἐκ τοῦ πλήθους τινῶν· (2)

7 : „Ὡς εὐφραينوμένων πάντων ἡ κατοικία

ΨΑΛΜΟΣ ΠΖ΄

„Ὡδὴ Ψαλμοῦ τοῖς υἱοῖς Κορέ· εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελέθ, τοῦ ἀπο-
κριθῆναι συνέσεως Αἱμάν τῷ Ἰσραηλίτῃ.

Τὶ μὲν δηλοῖ τὸ ὠδὴ Ψαλμοῦ, καὶ τὸ τοῖς υἱοῖς Κορέ, εἶπομεν ἐν τῷ Προοίμῳ τῆς Βίβλου ἐν Καφαλαίῳ ε΄. εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὴν ἀποβλέπει εἰς τὸ τέλος ἡ προφητεία, ὅπου περιέχεται εἰς αὐτόν· ὁ μὲν γὰρ προλαβὼν πς΄. Ψαλμὸς, ἐπροφήτευσεν διὰ τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. οὗτος δὲ προφητεύει διὰ τὸν θάνατόν του κατὰ τὸν Εὐαγγέλιον, καὶ διὰ τὴν εἰς Ἰαδου κατάβασίν του κα-
τὰ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ὁ γὰρ τοὺς ἐν αὐτῇ πολιτευομένους λαοὺς τῆς παρ' αὐτοῦ γραφῆς δεξιῶν, ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐγεννήθη, Κύριος ὢν καὶ Θεός· ταύτην δὲ τὴν ἀρίθμησιν καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐδίδαξε πρὸς τοὺς ἱεροὺς εἰρηκῶς Ἀποστόλους· „Τμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἡριθμημέναι εἰσι· καὶ τὴν ἀναγραφὴν δὲ τοῖς οἰκείοις Μαθηταῖς ἐδήλωσε λέγων· „Χαίρετε ὅτι τὰ δνόματα ἡμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Θεόδωρος.

(2) Ἄλλος δὲ φησιν „Ὅτι οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ Σιών ἀπογραφόμενοι, τὴν καθαρὰν ἔχουσιν εὐφροσύνην καὶ ἀκραί-
φη· καὶ οὐδὲ παροικήσουσιν, ἀλλὰ κατοικήσουσιν εἰς αἰῶνα ἀγαλλιώμενοι· εἶθε δὲ καὶ τὰ ἡμέτερα δνόματα ἐγγρά-
φει τῇ βίβλῳ τῶν σφωζομένων ὁ Κύριος, καὶ τῆς ἐκεῖθεν τρυφῆς καταξιώσειεν, ἔνθα εὐφραينوμένων πάντων ἡ κατοικία· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεόδωριτος· „Ἡ ἐν οὐρανοῖς πολιτεία πάσης ἀθυρίας κεχωρισμένη, τὴν ἀκραίφη καὶ ἀθάνα-
τον εὐφροσύνην ἔχει καὶ θυμηδίαν· ταύτην δὲ οὐ παροικοῦσιν, ἀλλ' εἰς αἰῶνα κατοικοῦσι τῆς εὐσεβείας οἱ τρόφιμοι·
εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „Ὅταν, φησιν, ἐν σοὶ πάντων ἡ κατοικία τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γένηται, τότε καὶ εὐ-
φροσύνης ἔσονται πλήρεις.

τὰ τὸν Ἀθανάσιον· τὸ δὲ ὑπὲρ Μωσέθ εἶναι ἀντὶ τοῦ, διὰ χορεύσεως. (ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται διαίχο·
 ραῦ διχοῦ) ἐψάλλον γὰρ τὸν πρῶτον Ψαλμὸν, καὶ ὁμοῦ ἐχορεύον· τοῦ ἀποκριθῆναι δὲ, εἶναι ἀντὶ
 τοῦ, ἐν τῷ ἀποκριθῆναι· ἐπειδὴ καὶ ἐχορεύον ἐν ταυτῷ, ὅταν ἀπεκρίνοντο εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ὄργανου· ἥτοι
 λέγοντες τὸν Ψαλμὸν, ἔπαιζον καὶ τὸ ὄργανον, καὶ παίζοντες τὸ ὄργανον, ἐχορεύον. καὶ ἐν ταυτῷ, ὥς
 ὅπου νὰ ἀποκριθῇ· ἤγουν νὰ συμφωνήσῃ ἡ φωνὴ τοῦ ὄργανου μὲ τὸν Ψαλμὸν· συνέσεως δὲ ἐπιγράφε-
 ται, διὰτὶ χρειάζονται σύνεσιν ἐκεῖνοι, ὅπου τὸν ἀναγινώσκουν· ἐπεδὴ καὶ εἶναι κεκρυμμένον εἰς τὸν Ψαλ-
 μὸν τοῦτον, τὸ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου Μωσέθ. Αἰμὴν δὲ τῷ Ἰσραηλίτῃ ἐπιγράφεται· διὰτὶ
 ὁ Ψαλμὸς οὗτος παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰς τὴν Αἰμὴν τὸν Ἰσραηλίτην· διότι οὐ μόνον εἰς τοὺς υἱοὺς
 Κορὲ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πρωτοψάλτην Αἰμὴν παρεδόθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰς τὸ νὰ ψαλ-
 θῇ. Καὶ ἐπειδὴ οἱ υἱοὶ Κορὲ ἦτον ψάλλται ἀπὸ τὸν ἕνα χορὸν, καὶ ὁ Αἰμὴν ἀπὸ τὸν ἄλλον· διὰ τοῦτο
 ἐψάλλθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ ἀπὸ τοὺς δύο χοροὺς, ἢ συμφάλλοντας ὁμοῦ ἢ χωριστὰ ψάλλοντας αὐτὸν.
 Μαρικὰ δὲ ἀντίγραφα ἀντὶ Αἰμὴν, γράφουσιν Αἰθάρ· καλλίον δὲ εἶναι νὰ γράφεται Αἰμὴν, καθὼς εἶναι
 ἐδῶ· εἰς δὲ τὸν ἀκόλουθον Ψαλμὸν νὰ γράφεται Αἰθάρ· γέγραπται γὰρ εἰς τὴν πρώτην τῶν Παραλειπο-
 μένων· Καὶ εἶπε Δαβὶδ τοῖς ἀρχοῦσι τῶν Λευϊτῶν· στήσατε τοὺς ἀδελφούς αὐτῶν τοὺς ψαλμωδοὺς, ἐν
 ὄργανοις, νάβλαις, κινύραις... Καὶ ἐσησαν οἱ Λευῖται τὸν Αἰμὴν υἱὸν Ἰωηλ· καὶ ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐ-
 τοῦ Ἀσαφ υἱὸς Βκραχία· καὶ ἐκ τῶν υἱῶν Μωραρί ἀδελφῶν αὐτοῦ Αἰθάρ υἱὸς Κισαίου. (α΄. Παρ. 16.
 16.) Τῷ Ἰσραηλίτῃ δὲ γράφεται, ὅχι πῶς δὲν ἦτον οἱ ἄλλοι ψάλλται Ἰσραηλίται· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτον καὶ
 ἄλλοι συνώνυμοι Αἰμὴν καὶ Αἰθάρ ἀλλόφυλλοι· διὰ τοῦτο πρὸς διαφορὰν αὐτῶν, ἐπροσέθη τὸ ἐπιθετον
 τοῦ Ἰσραηλίτου. (1)

1 : „ **Κ**ύριε ὁ Θεός τῆς σωτηρίας μου,
 „ ἡμέρας ἐκέκραξα, καὶ ἐν νυκτὶ
 „ ἐναντίον σου.

Εἰπομεν εἰς τὸν ἔξ. Ψαλμὸν, ἐρμηνεύον-
 τες „ ὁ Θεός τῶν σωτηρίων ἡμῶν, ὅτι Θεός σωτη-
 ρία ὀνομάζεται, ἀντὶ τοῦ „ Θεὸς σωτὴρ, ἢ Θεὸς
 τῆς σωζέου· Κύριον δὲ καὶ Θεὸν ὁ Χριστὸς καλεῖ τὸν
 Πατέρα, καθὼς ἄνθρωπος· διότι πολλὰ τοιαῦτα λέ-

γει καὶ ἐν τῷ καΐ Ψαλμῷ. ἐκ προσώπου τοῦ „ ἡμέ-
 ρας δὲ καὶ ἐν νυκτὶ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ πάντοτε τοῦ-
 τὸ δὲ τὸ νὰ φωνάξῃ τινὰς πάντοτε πρὸς τὸν Θεὸν εἶ-
 ναι δηλωτικὸν τῆς πρὸς Θεὸν πίστεως· διὰτὶ ἐκε-
 νος, ὅπου γνησίως ἀγαπᾷ τὸν Θεόν· αὐτὸς καὶ φω-
 νάζει πάντοτε πρὸς αὐτόν, ποτὲ μὲν μὲ τὸ σῶμα,
 ποτὲ δὲ μὲ καρδίαν· ἐπειδὴ καὶ πάντοτε χρειάζε-
 ται τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν· ἢ ἡμέραν καὶ
 νύκτα λέγει τὴν τῆς προδοσίας τοῦ Ἰούδα. (1)

2 : „ Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ἡ προσευχή
 „ μου, κλῖνον τὸ οὖς σου εἰς τὴν δέη-
 „ σίν μου.

Προ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἱστορικῶς προθεσπίζει ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν ἐν Βαβυλῶνι δουλείαν τῶν Ἰουδαίων,
 ἢ δὲ ἀποκρίσις αἰκνύεται τὰ ἀντιφθεγγόμενα τάγματα τῶν χορῶν· ἐδόθη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τοῖς υἱοῖς Κορὲ,
 ἵνα ψάλλουσιν αὐτόν, ἔχοντες χοροδιδασκαλὸν τὸν Αἰμὴν, ἢ χάριν τοῦ ἀποκριθῆναι· τοιούτοι τοῦ ἀντιφθέγγοντος γε-
 νέσθαι τὰς μελωδίας· ἀρμόζει δὲ ἡ προσευχὴ αὕτη ἢ τοῖς εὐσεβεστέροις τῶν Ἰουδαίων· ὁ δὲ Εὐσέβιος, Αἰμὴν
 Ζαχαρίτην ὀνομάζει τοῦτον, ἕνα ὅντα υἱὸν Ζαχα τοῦ ἡοῦ τοῦ Ἰούδα· ὅς τις Αἰμὴν κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, ἐν Αἰγύ-
 πτῃ γέγονε πρὸ τοῦ Μωσέως· ὁ δὲ Ἀπολινάριος ἀπόγονος τοῦ Κορὲ λέγει τὸν Αἰμὴν· ὁ δὲ Κορὲ ἦτον ἀπόγονος
 τοῦ Καάθ τοῦ ἡοῦ Λευί.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἄτε ἀγαθὸς ὢν ὁ Σωτὴρ, εἰδὼς τὴν ἐκπτώσιν τοῦ λαοῦ, τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἀνα-
 πέμπει πρὸς τὸν Πατέρα εὐχάς· ὅπως ἀπὸ τῆς κακίας μεταβαλόντες, ἢ αὐτοὶ τῆς δι' αὐτοῦ σωτηρίας τύχοιεν.

Προσευχὴν καὶ δέξαι ἐδῶ τοῦ Χριστοῦ θέ-
λεις ἐννοήσεις, ἢ ἐκείνην ὅπου ἔκαμε περὶ τῶν Μα-
θητῶν αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, ἣν μόνος ὁ Εὐαγ-
γελιστὴς Ἰωάννης ἀναφέρει ἐν Κεφ. ιζ'. Ἡ τὴν προ-
σευχὴν ὅπου ἔκαμε διὰ τὴν παρέλθον ἀπ' αὐτοῦ τὸ
ποτήριον τοῦ θανάτου, τὴν ὁποίαν ἀναφέρουσιν ὁ
Ματθαῖος, ὁ Μάρκος, καὶ ὁ Λουκᾶς... καθὼς ἄνθρω-
πος δὲ λαλεῖ τὰ ταπεινὰ ταῦτα λόγια ὁ Χριστὸς, κα-
θὼς τοιαῦτα λαλεῖ καὶ εἰς τὸν κα. Ψαλμόν· περὶ δὲ
τῆς κλίσεως τοῦ Θεοῦ αὐτίου, εἰπομεν καὶ εἰς τὴν
ἀρχὴν τοῦ „ Κλῖνον Κύριε τὸ οὖς σου καὶ ἐπακούσόν
μου, πέ. Ψολμοῦ, ὅτι ἐν γὰρ, καθὼς εἰ ἱατροί, ὅταν
θέλουν νὰ ἀκούσουν τὸν ἀσθενῆ, ὅπου δὲν δύναται
νὰ φωνάξῃ, κλίνουν τὸ αὐτίτους διὰ τῆς κεφαλῆς εἰς
τὸ σῶμα ἐκείνου, οὕτω, λέγει, καὶ σὺ ὁ ὑψηλός, κλῖνον
εἰς ἐμέ τὸν ταπεινὸν καὶ εἰσακούσόν μου. (1)

3 : „ Ὅτι ἐπλήσθη κακῶν ἡ ψυχὴ μου,
„ καὶ ἡ ζωὴ μου τῷ Ἄδῃ ἡγγίσε.

Ἡ ψυχὴ μου, λέγει, ἐγέμισεν ἀπὸ κακά :
ἤγουν ὀλβφεις „ Περὶ αὐτοῦ γὰρ φησιν, ἡ ψυχὴ μου
εἰς θανάτου (Ματθ. κς. 38.) Ἄδην δὲ πρέπει
ἐδῶ νὰ νοήσωμεν τὸν θάνατον. (2)

4 : „ Προσελογίσθην μετὰ τῶν καταβαι-
„ νόντων εἰς λάκκον.

Προσελογίσθην νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐσυναριθ.

μήτην μαζί με τοὺς θαπτομένους· τοὺτους γὰρ ὄνο-
μάζει καταβαίνοντας εἰς λάκκον· εἰπομεν δὲ ἀλλαχοῦ,
ὅτι λάκκος ὀνομάζεται καὶ ὁ τάφος· τὰ μὲν οὖν ἀνω-
τέρω ῥητὰ, ἀρμολογῶν εἰς τὸν καιρὸν τὸν πρὸ τοῦ θά-
νάτου τοῦ Σωτῆρος· τοῦτο δὲ ἀρμολογεῖ εἰς τὴν με-
τὰ τὸν θάνατον ταφὴν του. (3)

„ Ἐγενήθην ὡς εἰς ἄνθρωπος ἀβοή-
„ θητος.

Δὲν εἶπε μόνον ὡς ἄνθρωπος· ἐπειδὴ ἦτον
τέλειος ἄνθρωπος· ἀλλὰ ἐπρόσθεσεν, ὅτι ἦτον ὡς ἄν-
θρωπος ἀβοήθητος· γέγραπται γὰρ, ὅτι πάντες
(οἱ Μαθηταί) ἀφέντες αὐτὸν ἐφυγον· (Ματ. κς.
56.) ἐρῆνη λοιπὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁ Κύριος ὡ-
σαν ἄνθρωπος ἀβοήθητος, δὲν ἦτον δὲ τῇ ἀληθείᾳ
ἀβοήθητος· εἶπε γὰρ πρὸς τὸν Πέτρον „ Ἡ δοκιμα-
σιὰ, ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν Πατέρα μου,
καὶ παραστήσει μοι πλείους, ἢ δώδεκα λεγεῶνας Ἄγ-
γέλων; (Ματ. κς. 53.)

5 : „ Ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος.

Ἐλεύθερος ἤμην, λέγει, ἐν τῷ τάφῳ· εὐρι-
σκόμενος ἀπὸ διαφθορὰν καὶ dissolution τοῦ σώματός
μου· ἢ τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἐγὼ μόνος ἐκκτεβήν θε-
ληματικῶς εἰς τὸν Ἄδην, καὶ ἔχῃ ἀπὸ ἄλλους ἐφέρ-
θηκα ἐκεῖ. (4) πρέπει δὲ καὶ ἐδῶ νὰ ὑπακουεταί
ἐξω·

- (1) Ἄλλος δὲ φησιν „ Οὐκ οὖν ἔοι ἐν Βαβυλῶνι ἐν ἐσχάτῃ τλαιπωρίᾳ ὄντες διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἢ κατὰ
που κείμενοι ἱκετεύουσι τὸν ἐν ὑψηλοῖς κατοικοῦντα κλίνει αὐτοῖς τὴν θεῖαν ἀκοὴν, ἢ ἐπακούσαι τῆς δεήσεως· ὁ
δὲ Δίδυμος λέγει· „ Πολλῆς δὲ παρησῖας τὸ, εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ἡ προσευχή μου, ὥς ἂν τὰ ὄντως ἀγα-
θὰ βουλημένοι, ἂ ἢ αὐτῷ συμφέροι, ἢ Θεῷ φίλον διδόναι, ἢ κλίνειν τῇ πρὸς τὸν αἰτοῦντα συγκαταβάσει τὸ οὖς.
(2) Διττὸν τὸ κακόν· τὸ μὲν φύσει ἢ κυρίως, ὥς ἡ ἁμαρτία· τὸ δὲ τῇ ἡμετέρᾳ αἰσθήσει· ὥς πᾶσα κακώσις·
ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Εἰ γὰρ αὐτὸς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐβάστασε, ἢ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾷται, εἰκότως ἢ κακῶν
ἐμπέπλησαι· τοῦτο δὲ φησιν, ἐπειδὴ ὑπὲρ πάντων χάριτι Θεοῦ ἐγένετο θάνατον.
(3) Ὁ δὲ Εὐδαίβιος λάκκον ἐνόησε τὸν Ἄδην, εἰς ὃν κατέβηεν ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου μετὰ τὸν θάνατον.
(4) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεὸς Κύριλλος „ Πάντων γὰρ σπουδαίων ἢ φασίλων ἀγεμένων εἰς Ἄδην ὑπότινον, ὡς Λάξα-
ροφ

ἔξωθεν τὸ ἐγεννήθην· ἤγουν ἐγεννήθην ἐν νεκροῖς ὁ ἐλεύθερος· λέγει γὰρ τὸ ἄρθρον· ταῦτόν εἶπεν, ἐγὼ ὅπου ἤμουν ἐλεύθερος· ἀναίτιος, ἐπὶ γὰρ εἰς τοὺς νεκρούς· ὅλοι μὲν γὰρ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, αἵτις ἔχουσι θανάτου τὴν ἁμαρτίαν· ἐπειδὴ καὶ ἐπιτίμιον καὶ τιμωρίαν τῆς ἁμαρτίας εἶναι ὁ θάνατος· μόνος δὲ ὁ Χριστὸς ἦτον ἀναίτιος, ὡς ἀναμάρτητος· ἢ ἐλεύθερος λέγεται ὁ Χριστὸς, διὰ τὴν ὅλοι μὲν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι στανικῶς ἀπέθνησκον, καὶ διὰ τοῦτο ἦτον δουλωμένοι εἰς τὸν θάνατον, καὶ εἰς τὸν φόβον τοῦ θανάτου· καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος, Ὅσοι φόβον θανάτου διαπαντός τοῦ ζῆν ἐνοχοι ἦσαν δουλείας (Εβρ. β'. 15.) ὁ δὲ Χριστὸς θεληματικῶς ἀπέθνησκε διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν, Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου (Ἰω. ι'. 18.) ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται ἐλεύθερος ὁ Χριστὸς, καθὼς δὲν ἐκρατήθη ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ Ἄδου· ἀλλὰ ἐλευθέρως καὶ ἐξουσιαστικῶς ἀνέστραφη εἰς αὐτόν, καὶ μᾶλλον ἔλυσε τοὺς τῶν ἄλλων δεσμούς· εἶναι δὲ καὶ ἐλεύθερος ὁ Χριστὸς νεκρότης καὶ θανάτου, καθὼς Θεός.

„Ὡσεὶ τραυματίαι κατ' ἐξουσίαν ἐν τῇ
„φω, ὧν οὐκ ἐμνησθῆς ἔτι, καὶ αὐ-
„τοὶ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἀπώσθησαν.

Καὶ ἐδὼ πρέπει νὰ ὑπακούεται ἔξωθεν τὸ ἐγεννήθην· ἐγὼ, λέγει, εἶνα ὡσάν οἱ πληγωθέντες καὶ εὐρισκόμενοι εἰς τὸν τάφον· ὁ δὲ σύμμαχος εἶ-

πεν, ὡσεὶ τετραυματισμένοι καίμενοι ἐν τόποις· τοὺς ὁποίους, λέγει, δὲν ἐνθυμήθης πλέον, ὁ Πάτερ, μὲ τὸ νὰ σαπίζουν καὶ νὰ διαλύωνται εἰς τὸ χῶμα· οἱ ὅποιοι ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν βοήθειάν σου διὰ τὰς ἁμαρτίας των· ὡμοιώθην λοιπόν, λέγει, μὲ τοὺς τοιοῦτους ἐγὼ, ὅσον κατὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀνθρώπων· δὲν ἤμουν ὅμως καὶ τοιοῦτος τῇ ἀληθείᾳ· διὰ τὴν ἀγαθὰ καὶ ἐπληρώθηκα μὲ καρφίαν καὶ λόγχην, ἐβλήθηκα εἰς τὸν τάφον, ἀλλ' ὅμως δὲν ἀλγισμονήθηκα κοινὰ εἰς ἐσέναν, ὁ Πάτερ μου. „Οὐ γὰρ δώσεις τὸν ὀσινόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. (Ψαλ. ιε. 10.) οὐ δὲ ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν χεῖρα καὶ βοήθειάν σου· διότι ἐμοῦ διὰ τὴν ἀκακίαν ἀντελάβου. (Ψαλ. μ. 13.) (1)

6: „Ἐξεντόμε ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ ἐν
„σκοτεινοῖς καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου.

Λάκκον κατωτάτον ὀνομάζει τὸν τάφον ὁ Κύριος, τοῦ ὁποίου τὸ βάθος καρδίαν γῆς ἀνόμασεν ὁ αὐτός ἐν Εὐαγγελίοις· ἔθαντο δὲ, λέγει, ἐμένα οἱ περὶ τὸν τάφον διακονήσαντες Ἰωσήφ καὶ Νικόδημος· σκοτεινοὺς δὲ τόπους λέγει τοὺς τόπους τοῦ τάφου· διὰ τὴν ὅταν ἐβλήθη ἡ πλάκα ἐπάνω τοῦ τάφου, σκότος ἔγινεν εἰς τοὺς τόπους τοῦ τάφου· σκιὰν δὲ θανάτου πάλιν λέγει τοὺς αὐτοὺς σκοτεινοὺς τόπους τοῦ τάφου· ἔνα γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ φανερώνει μὲ διαφόρους λέξεις· ἐπαιδὴ καὶ τὸ σκότος σκιὰ ὀνομάζεται. (2)

7: „Ἐπ'.

ρος ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων· ὡς ὁ ἄρρω πλούσιος ὑπὸ τῶν ἀπειτούντων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· ἐγὼ τίθηναι αὐτὸν ἀπ' ἐμαυτοῦ· μόνος γὰρ ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ ἀγομένος εἰς θάνατον κατὰ τὴν Ἡσέου φωνήν, καὶ νεκρὸς ὢν, ἐλεύθερος ἦ· μόνος· οὐ γὰρ εἶχεν ἁμαρτίαν τὴν κατέχουσεν αὐτόν· διὸ καὶ ἔλεγεν· ἢ Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν· ἐν ἄλλοις δὲ τοῦτο ἐπιγράφεται τῷ Ἀθανασίῳ.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησὶ „Διότι καὶ μετὰ τὴν τῶν τῶν ἐν τῷ τάφῳ κατὰ θέσιν, ἐμνήσθης· ἀνέστη γὰρ πατήσας τὸν θάνατον· ἢν δὲ μοι τὸ σῶμα καὶ μετὰ θάνατον τῆς ζωοποιῶν πλῆρες δυνάμεως· ταῦτα γὰρ καὶ αἵμα καὶ ὕδωρ (τὸ μὲν, ὡς ἀνθρώπου· τὸ δὲ, ὡς ὑπὲρ ἀνθρώπων) ἐκ τῆς πλευρᾶς προερχέτο· ὅπερ οὐκ ἔστιν ἀπὸ νεκρῶν γενέσθαι σωμάτων.

(2) Ὁ Θεοδόσιος δὲ φησὶ, ὅτι ταῦτα ἀρμόζουσι καὶ τοῖς ἐν Βαβυλῶνι, καὶ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει· πάντες γὰρ παντοδαπὰ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν περιέπεσον συμφοραῖς· μετὰ γὰρ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς, θάνατος

7 : „ Ἐπ' ἐμὲ ἐπεσπρήχθη ὁ θυμός σου ·
 „ καὶ πάντα τοὺς μετεωρισμοὺς σου
 „ ἐπήγαγες ἐπ' ἐμέ .

σαν πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ μακρόθεν . (Λουκ. κγ·
 29 .) ἐμάκρυνας δὲ εἶπεν , ἐπειδὴ μὲ τὴν θέλησιν
 τοῦ Πατρὸς ταῦτα ἐγίναν . (3)

Τὸ ἐπεσπρήχθη ὁ σύμμαχος εἶπεν , ἐπέβλη-
 ρησεν (ἢ ἐπέβρισεν) ἐπάνω εἰς ἐμένα , λέγει , ἐκ-
 τύπησεν ὁ κατὰ τῶν ἀνθρώπων θυμός σου , ὃ Πατέρ
 μου , τὸν ὅποιον ἀναψαν αἱ τῶν ἀνθρώπων ἀμαρτί-
 αι · ἐγὼ δὲ ὑπομένειν αὐτοῦ τὴν προσβολὴν καὶ τὸ
 χτύπημα , ἔπαυσα αὐτόν · διότι παθὼν ὑπὲρ αὐτῶν
 καὶ ἀποθνῶν , ἐσαμάτισα τὸν θυμόν σου · καθὼς
 παύει καὶ τὸν θυμόν τοῦ πατρὸς , ἡκαίνος , ὅπου δε-
 χθῇ εἰς τὸν ἑαυτόν του τὴν πληγὴν , ὅπου ἤθελε δώ-
 σῃ ὁ πατήρ εἰς τὸ τέκνον του , κατὰ τὸν Εὐσέβιον ·
 ὅθεν γέγραπται „ Τῷ μάλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν·
 καὶ πάλιν „ Καὶ Κύριος πειράδωκεν αὐτὸν ταῖς ἁμαρ-
 τίας ἡμῶν (Ἠσ. νγ. 6 .) ἤγουν διὰ τὰς ἀμαρ-
 τίας ἡμῶν (1) Μετεωρισμοὺς δὲ λέγει τὰς ἐπανα-
 στασεις τῶν πειρασμῶν , τοὺς ὁποίους ὑπέμεινεν ὁ Κύ-
 ριος (2) τοῦ Θεοῦ δὲ αὐτοὺς ὠνόμαζε , διὰ τὴν μὲ
 τὴν ψῆφον τοῦ Πατρὸς ἦλθον εἰς αὐτόν , διὰ τὴν τῶν
 ἀνθρώπων σωτηρίαν · ὅλους δὲ λέγει τοὺς πειρασμούς·
 ὅσους δηλαδὴ ἠθέλησας .

8 : „ Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστοὺς μου ἀπ'
 „ ἐμοῦ .

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς γράφει „ Εἰσῆκει-

„ Ἐθεντό με βδέλυγμα ἑαυτοῖς · πα-
 „ ρεῖδοθῆναι καὶ οὐκ ἐξεπορευόμην .

Οἱ Ἰουδαῖοι , λέγει , μὲ ἐσιγχαθήσαν καὶ
 μὲ ἐμίσησαν · ὅθεν ἕως τῆς σήμερον μισητὸν εἶναι
 κοντὰ εἰς αὐτοὺς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ , κατὰ τὸν
 Ἀθανάσιον . Παρεδόθη δὲ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ
 τὸν Ἰσκαριώτην Ἰούδαν · καὶ τῆμπορῶντας ἐγὼ να
 ἐκπορευθῶ : ἤγουν νὰ φύγω καὶ νὰ γλυτώσω ἀπὸ
 τὰς χεῖράς των · ὅμως δὲν ἔκαμα τοῦτο · ἀλλ' ὑπέ-
 μεινα θεληματικῶς , ὅσα κακά μοι ἐποίησαν .

9 : „ Οἱ ὀφθαλμοί μου ἠσθένησαν ἀπὸ
 „ πτωχείας .

Τὰ ὀμμάτιά μου , λέγει , ἀδυνάτησαν ἀ-
 πὸ τὴν πτωχείαν , ὃ Πατέρ μου : ἤγουν , διὰ τὴν ἐκ
 τῶν πολλῶν δακρύων , εὐκέρωσεν ἡ φυσικὴ παχύτης
 καὶ ὑγρασία ὅπου εἶχον · καθὼς γὰρ ἔκλαυσε διὰ
 τὴν Ἱερουσαλὴμ ὁ Κύριος , ὡς γράφει ὁ ἱερός Λου-
 κᾶς „ Καὶ ἰδὼν τὴν πόλιν , ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτήν .
 (Λουκ. ιθ. 41 .) εἰς εἶναι ἀκόλουθον νὰ ἔκλαυ-

σε

ἢ πένθος ἢ δάκρυα , οἰμωγαί τε ἢ ὀλοφύσεις , χρειᾶι ἢ ὀρφανίαι ἢ πένται ἢ δυσκληρίαι , ἢ τᾶλλα μυρία ἢ δυσ-
 διήγητα εἰσέφρησαν κακὰ , σκότον ἢ τοῖς ζωσιν ἐπαγοντα · ἔρῃτε πηλίκον κακὸν ἢ παρακοή ! ὥς μὴ μόνον Θε-
 οῦ χωρίσαι , ἀλλὰ ἢ τοσοῦτοις κακοῖς περισιχίσαι ! ὁ δὲ Εὐσέβιος Λάκκον κατὰ τῶν , τὰ βαδύτατα τοῦ Ἀδου
 χωρία λέγει .

- (1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Θυμὸν τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπερχομένην τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει τοῦ θανάτου κατάραν
 καλεῖ · ἐπειδὴ τοίνυν γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα · τοῦτου χάριν τὸν θυμὸν τοῦ Θεοῦ ἐφ' ἑαυτὸν ἐπεσπρήχθαι φησὶν .
 (2) Ὁ δὲ Θεόδωριος λέγει „ Ἐκ μεταφορᾶς τῶν ναυαγούντων τοῦτο εἰρήκε , ἢ πολλὰς μὲν κυμάτων προσβο-
 λὰς , πολλὰς δὲ ἀνέμων ἐμβολὰς δεχομένων .
 (3) Ὁθεν κατ' ἄλλον ἐρμηνευτὴν , τοιοῦτο ἢ τὸ ἐν τῷ Ζαχαρίᾳ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἢ Πατρὸς εἰρημένον περὶ Χριστοῦ·
 „ Πετάξω τὸν ποιμένα ἢ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα : τοῦτέστι συγχωρήσω παταχθῆναι · κατὰ δὲ τὴν Ἰσο-
 ρίαν ἢ οἱ ἐν Βαβυλῶνι ἔρημοι ἐγένοντο τῶν συνήθων ἢ συγγενῶν , ἄλλων ἄλλῃ διεσκεδασμένων διὰ τὴν αἰχμα-
 λωσίαν · ἢ πάντες δὲ ἄνθρωποι δυσσεβεῖα συζῶντες τῆς παρὰ τῶν Ἀγγέλων κηδεμονίας οὐ μετελάγχανεν κατὰ τὸν
 Θεοδώριον .

σε διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Ἰούδα (1) καὶ διὰ τὴν ἀποβολὴν τῶν Ἰουδαίων· καὶ διὰ τὴν κόλασιν τῶν ἀπωλεσθέντων, κατὰ τὸν Εὐσεβιον καὶ Διόδωρον. Μερικοὶ δὲ, πτωχεῖαν νοοῦσιν ἐδῶ, τὴν υπερβολικὴν ξηρότητα, ὅπου εἶχε τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐκ τῆς κακοπαθείας. (2)

„ Ἐκέκραξα πρὸς σέ Κύριε, ὅλην τὴν
„ ἡμέραν διεπέτασα πρὸς σέ τὰς χεῖ-
„ ρας μου.

Πάντοτε, λέγει, ἐφώναζον εἰς ἐσένα Κύριε, ἔχων ἐξαπλωμένας τὰς χεῖρας ἐν προσευχῇ. ἔχι μὲν διὰ λόγου μου, καθὼς ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς Μαθητάς μου, καὶ διὰ τὸν λαόν.

10 : „ Μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσεις θαυμά-
„ σια; ἢ ἱατροὶ ἀναστήσουσι καὶ ἐξο-
„ μολογήσονται σοι;

τι κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως φοβεῖται τὸν θάνατον· καὶ διὰ τοῦτο παρκαλεῖ νὰ ζήσῃ ἀκόμη· διότι ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἔλεγε „ Πάτερ μου, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. (Ματθ. κς. 39.) Ὅμοια δὲ εἶναι τὰ λόγια ταῦτα μὲ ἐκεῖνα, ὅπου εἶναι γεγραμμένα ἐν τῷ κθ. Ψαλμῷ: ἦτοι τὸ „ Μὴ ἐξομολογήσεται σοι χαῖς, ἢ ἀναγγελεῖ τὴν ἀλήθειάν σου; καὶ ζήτηι ἐκείν' λέγει λοιπὸν· μήπως θέλεις κάμης ἔργα θαυμαστά, Πάτερ μου, εἰς τοὺς ἀναισθήτους νεκροὺς; καθὼς τοιαῦτα κάμνεις εἰς τοὺς ζωντανούς; ἢ μήπως οἱ ἱατροὶ ἔχουν νὰ ἀνστήσουν τοὺς νεκροὺς, καὶ αὐτοὶ ἀναστάντες ἔχουν νὰ σε εὐχαριστήσουν; ὅχι βέβαια· ἀλλὰ οἱ ζωντανοὶ ἄνθρωποι εἶναι, ὅπου γνωρίζουν τὰ τοιαῦτα θαυμάσια, καὶ διὰ ταῦτα σε εὐχαριστοῦσι. (3)

11 : „ Μὴ διηγῆσεται τις ἐν τῷ τάφῳ τῇ
„ ἐλπίδι σου, καὶ τὴν ἀληθειάν σου ἐν
„ τῇ ἀπώλειᾳ.

Τὸ ἴδιον νόημα τῶν ἀνωτέρω λόγων, ἔχουν καὶ ταῦτα, ἀπώλειαν δὲ ἐδῶ, τὸν τάφον αὐτοῦ.

(1) Τέσσαρες φερὰς ὁ Κύριος ἔκλαυσεν· α'. ὅταν ἀέθυνε τὸν Ἀδάμαν· β'. ὅταν ᾤσθη νὰ τὸν ἴδῃ οἱ εἰς τὸ ἱερὸν ἀναβαλόντες Ἕλληνες, ὅτε ἔειπε· „ Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται· καὶ τί εἶπα; Πάτερ σὺ σὸν με ἐκ τῆς ἑσπέρης καίτης (Ἰωάν. ιβ'. 27.) ἢ γὰρ ταράχῃ αὐτὴ κλαῖσιμον δηλοῖ· καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος καθαρώτερον περὶ τούτου λέγει· „ Ὅς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δειήσεις καὶ ἰκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σφίξαι αὐτὸν ἐκ θανάτου, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας. (Ἐβρ. ε'. 7.) καὶ καθὼς ὁ τοῦ Ἀποστόλου ἐρμηνεύτης ἱερὸς Θεοφύλακτος συνομολογεῖ γ'. ἔκλαυσεν, ὅταν ἴδῃ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ μακρόθεν κατὰ τὸν Λουκᾶν· „ Ἰδὼν δὲ τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ (Ἰωάν. 41.) δ'. ὅταν ἐμαρτύρησε περὶ τοῦ Ἰούδα· „ Ταῦτα εἶπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῇ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησε καὶ εἶπεν· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. (Ἰωάν. ιγ'. 21.) κλαῖσιμον γὰρ δηλοῖ καὶ ἡ ταράχῃ αὐτῇ, καθὼς λέγει ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· λυπούμενος γὰρ τὴν ἀπώλειαν τοῦ προδότου ὁ Κύριος, ἔκλαυσεν.

(2) Λέγει δ' αὖ τοῦτο καὶ ὑπὲρ τῶν Μαθητῶν ὁ Κύριος, κατ' ἄλλον ἐρμηνευτὴν, ὅς ἐν τάξει ὀφθαλμῶν εἶχεν· ὅτι καὶ οὗτοι ἠσθένισαν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, διὰ τὸ εἶναι πτωχοὺς ἐτι καὶ ἀτελεῖς, ὡς λέγειν· ἡμεῖς δὲ ἠπίζομεν, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραὴλ· κατὰ δὲ Ἰσραὴλ ἀρμαζοῦσι ταῦτα καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις Ἰουδαίοις· ὅθεν καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπεν· „ Ὁ ὀφθαλμὸς μου ἐξέβλευσεν ἀπὸ τῆς κακώσεως· εἰς δάκρυον γὰρ (κατὰ τὸν Θεοδώριτον) τοὺς ὀφθαλμούς μου κατεδάπανησα, κλείειν ὑπὸ τῆς ὀδύνης καταναγκαζόμενος.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τὰς αἰτίας ἡμῶς διδάσκει τῆς εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ καθεῖς, μονορουχὶ λέγων· ἐπεὶ δὲ οὔτε νεκροὺς δυνατόν, φησι, ποιήσασθαι θαυμάσια, οὔτε ἱατροὺς ἀναστήσαι, ἢ ἀξομολογήσονται σοι· οὔτε μὲν οἱ ἐν τῇ ἀπώλειᾳ, δυνατόι ἦσαν γινῶναι σου τὴν ἀλήθειαν· τούτου χάριν ὦ Πάτερ, καὶ τοῖς ἐν Ἀδὰμ κα-

μασεν· ἐπειδὴ ὅλεϊ καὶ διαφθείρει τὸ νεκρὸν σῶμα,
ὁποῦ βαλθῇ εἰς αὐτόν· ἐπομεν δὲ καὶ ἀνωτέρω, ὅ-
τι τὰ αὐτὰ νοήματα μὲ ἄλλας λέξεις ὀνομάζει εἰς
πολλὰ μέρη ὁ Δαβὶδ, καὶ μάλιστα εἰς ὑποθέσεις
κλαυθμηρὰς καὶ παθητικὰς· δὲν αἰσθάνεται, λέγει,
ὁ νεκρὸς ἄνθρωπος τὸ ἐλεός σου, ὦ Πάτερ, ἀλλὰ ὁ
ζωντανὸς ὅς τις καὶ διηγέται τοῦτο εἰς τοὺς ἀνθρώπους,
ὁμοίως ὁ ζωντανὸς αἰσθάνεται καὶ τὰ ἄλλῃ λόγια
σου, καὶ οὕτως αἰσθάνεται ὡς εἴπομεν ἐν τῷ
κθ΄. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ „ Μὴ ἐξομολογήσεται
σοι χεὺς, ἢ ἀναγγελεῖ τὴν ἀληθειάν σου;

12 : „ Μὴ γνωσθῇσεται ἐν τῷ σκότει τὰ
„ θαυμάσιά σου, καὶ ἡ δικαιοσύνη
„ σου ἐν γῇ ἐπιλελησμένη;

Σκότος πάλιν λέγει ἐδῶ τὸν ἐν τῷ τάφῳ
τόπον· τὸν ἴδιον δὲ τόπον τοῦ τάφου ὀνομάζει καὶ
γῆν ἐπιλελησμένην· ἤγουν ἀλησμονημένην κοντὰ μὲν
εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὴν ἡ τοῦ τάφου γῆ εἶναι γε-
μάτη ἀπὸ φθορὰν καὶ δυσωδίαν· κοντὰ δὲ εἰς τὸν
Θεόν, διὰ τὴν δὲν ζῆ πλέον ἐκεῖνος, ἀπὸ εὐρίσκειται
εἰς αὐτὴν ἐνταφιασμένος· ζωντανοὶ γὰρ εἶναι ἐκεῖ
νοι, τοὺς ὁποίους ἐθυρεῖται ὁ Θεός· ὅλα δὲ τὰ ἄ-
νω εἰρημένα ῥήτῃ, εἶναι καὶ τὸ αὐτὸ νόημα ἔχουσι·
καὶ ὅλα ἐρωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκων-
ται. (1)

13 : „ Καγὼ πρὸς σὲ Κύριε, ἐκέκροζα,
„ καὶ τὸ πρῶν ἡ προσευχή μου πρὸς
„ φθάσει σε.

Καὶ ἐγὼ, λέγει, ἐφώνηξα εἰς ἐσένα Κύριε,
μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καθὼ καὶ ἐγὼ εἶ-
μαι ἄνθρωπος· τὸ πρῶν δὲ, λέγει· ἤγουν ὀγλίγωρα
θέλει φθάσει εἰς ἐσένα ἡ προσευχή μου· ἐπειδὴ δὲν
θέλουν ἐμποδίσουν αὐτὴν ἁμαρτίαι εἰς τὸ νὰ μὴν
εἰσέλθῃ· περιττὴ δὲ εἶναι ἡ πρό πρόθεσις εἰς τὸ
προφθάσει σε. (2)

14 : „ Ἵνα τῇ Κύριε ἀπωθῇ τὴν ψυχὴν
„ μου; ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν
„ σου ἀπ' ἐμοῦ;

Ὁμοία εἶναι τὰ λόγια ταῦτα τὰ ἐκ τοῦ
προσώπου τοῦ Χριστοῦ λεγόμενα, μὲ ἐκεῖνα ὁποῦ λέ-
γονται πρὸ αὐτοῦ ἐν τῷ κα. Ψαλμῷ· ἤγουν τὸ „ Ὁ
Θεός ὁ Θεός μου πρόσχες μοι, ἵνα τὴν ἐγκατέλειψα;
καὶ τὸ „ ὁ Θεός μου κεκράξομαι ἡμέρας καὶ οὐκ εἰ-
σακούσῃ· λέγει δὲ ταῦτα ὁ Κύριος, καὶ διὰ τῆς
τοῦ ἀπωσμένου προτέρου ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὰς
ἁμαρτίας μας· ψυχὴν δὲ ὀνομάζει ὁ Κύριος καὶ τὴν
ἐκκλησίαν του, καὶ τὴν τοῦ καθ' ἑκάστου ἀνθρώπου καὶ αὐτὸν τοῦ
ἐμοῦ.

καταλελείσθαι· ἵνα ἀναστάντες οἱ ἐν τῇ ἐπιλελησμένῃ γῇ, τῶν θαυμάτων σου πῶρον λάβοιεν· ἢ διηγῶνται
οἱ πάλαι ἐν σκότει τὴν ἀληθειάν σου· ὁ δὲ Ἀνάγνωσται φησὶν· „ Οὐδαίς τοῖς ἀπλητισμένοις φησὶ, διηγῶνται τὰ
ἐλεός σου ἀπαγγελλόμενον τοῖς ζῶσιν· οὐδὲ τῇ ἀπώλειᾳ· τοῖς τοῖς τὰ τῆς ἀπωλείας ποιῶσι, τὴν ἀληθειάν
σου· διηγῶνται γὰρ τοῖς ἐλεός τοῖς ἐλεῖσθαι πεφυκόσιν· οὗτοι γὰρ τυγχάνουσιν οἱ τοὺς πύλας ἐλεῶντες· Μακά-
ριοι γὰρ φησὶν, οἱ ἐλεῶντες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται· ἢ ἡ ἀληθεία αὐτῇ ἀπώλειᾳ, ἀλλὰ τοῖς μεταστῶσιν αὐτῆς
ἐπὶ σωτηρίαν· σκότος δὲ εἶναι, οἱ τῇ περιττῇ κακίᾳ ἢ ἀγνοίᾳ κεκατεμένοι· γῆ δὲ ἐπιλελησμένη, ἢ ἀνασθῶν
πεπληρωμένη καρδίᾳ τῶν ἡδονῶν ἢ φροντίδων βιωτικῶν· πᾶς οὖν τούτοις τὰ θαύματα τῆς ἀληθείας γνωσθῶσιν, ἢ
ἤγουν ἡ δικαιοσύνη, πρακτικῶς εἶσα ἢ ἡθικῇ ἀρετῇ;

(1) „ Ἄλλος δὲ φησὶν ἡ Ἐπειδὴ, λέγει, ὁ Πάτερ, οὐ τοῖς νεκροῖς δυνατόν παύσασθαι θαυμάσια, διὰ τοῦτο
ἐν Ἀδου καταλελείσθαι· ἵνα ἀναστάντες οἱ ἐν τῇ ἐπιλελησμένῃ γῇ, διηγῶνται οἱ πάλαι ἐν τῇ σκότει τὴν ἀ-
ληθειάν σου· ταῦτα δὲ πρὸς ἔργον ἔξελξη, ὅτε πολλὰ σῶματα τῶν κεκατεμένων ἁγίων ἠγέρθησαν.

(2) Ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς λέγει ἡ Διηγοῦ δὲ ὁ λόγος, ὅτι ἢ ἡ προσευχή τοῦ Σωτῆρος ἢ λέγονσα, σὺ δὲ Κύριε ἀνά-
στησόν με, τὸ πρῶν εἰς ἔργον ἔχωρει, ὅτε ἢ ἀναστῆναι μεμαρτυρηται· ἀρμόζει δὲ ταῦτα κατ' ἰσορίαν ἢ τοῖς ἐν Βα-
βυλῶνι.

ὀνομάζει τὸν καθ' ἑνα ἀπὸ λόγουμας· διατί, λέγει, ὦ Πάτερ, ἀκόμη ἀπωθεῖς καὶ ἀποσρέφεις τοὺς ἀνθρώπους; ἐγὼ γὰρ διὰ ὅλους πάσχω καὶ πληρώω τὴν εἰς αὐτοὺς πρέπουσαν καταδίκην. (1)

15 : „ Πτωχός εἰμι ἐγώ, καὶ ἐν κόποις ἐκ
„ νεότητός μου ,

Λέγει ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν λόγῳ „ Καὶ ὁ πλουτίζων πτωχεύει πτωχεύει γὰρ τὴν ἐμὴν σάρκα, ἵ. ἐγὼ πλουτήσω τὴν ἐκείνου Θεότητα· εἶπε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς διὰ λόγουτον πρὸς τὸν Γραμματέα „ διὰ νὰ δείξῃ τὴν πολλὴν τοῦ πτωχείαν „ Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσκει, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει οὐδὲ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. (Ματ. Η'. 20.) ἐν κόποις δὲ ἦτον ὁ Κύριος ἐκ νεότητός του· διατί ἐξ αὐτῶν τῶν σπιργάνων ἐπιδουλεύετο καὶ ἐδίωκετο ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων· κόπους δὲ, λέγει τὰς ταλαιπωρίας. (2)

„ Ὑψώθεις δὲ, ἐταπεινώθην καὶ ἐξη-
„ πορήθην .

„ Ἀφ' οὗ, λέγει, ἐγὼ ὑψώθηκα μετὰ τὴν

μετὰ καὶ θαύματα, ὅπου ἔκαμα, κατὰ τὸν Διδώρον, ἐταπεινώθηκα ἀπὸ τὰς ἀτιμίας καὶ ὑβρεῖς καὶ πάθη, καθὼς ἐφάνη εἰς τοὺς Ἰουδαίους· ἢ λέγει, ὅτι ἀφ' οὗ ἐγὼ ὑψώθηκα εἰς τὸν Σταυρὸν, ἐταπεινώθηκα βελθεὶς μέσα εἰς τὸν τάφον, καὶ εἰς τὸν Ἀδην καταβάς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἀλλὰ καὶ ἠπορημένος ἔγινα, ὅσον εἰς τὴν ὑπόληψιν τῶν Ἑβραίων· ἐφάνη γὰρ εἰς αὐτοὺς ὁ Κύριος, πῶς ἦτον ἄπορος καὶ ὑστερημένος ἀπὸ βοήθειαν διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγον. „ Ἀφες ἴδωμεν, εἰ ἔρχεται ἡΜας σῶσων αὐτόν. (Ματ. κς. 49.)

16 : „ Ἐπ' ἐμέ διήλθον αἱ ὄργαι σου· οἱ
„ φοβερismoί σου ἐξετάραζάν με .

Ὁργαὶ καὶ φοβερismoὺς Θεοῦ ὀνομάζει ὁ Χριστὸς, τοὺς κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων γινομένους· καὶ τὰς μὲν ὄργας λέγει, ὅτι διήλθον καὶ ἐπέρασαν μέσα εἰς τὴν καρδίαν του· τοὺς δὲ φοβερismoὺς λέγει, ὅτι ἐτάραττον αὐτόν, ὁ δὲ Ἀριγένης ὄργας Θεοῦ καὶ φοβερismoὺς, τοὺς Δαίμονας λέγει· ὄργας μὲν, καθὼς αὐτοὶ ὀργίζονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Θεοῦ δὲ, διατί κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ τοῦτο ποιοῦσι· φοβερismoὺς δὲ, διατί φέρουσι φόβον εἰς τὴν ψυχὴν· λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος, ὅτι εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἦλθον εἰς αὐτόν οἱ τοιοῦτοι φοβερismoί, καὶ ἐτάραξαν αὐτόν καθὼς ἄθρῳπον. (3)

17 : „ Ἐ-

Βυλῶνι αἰχμαλώτοις, κατὰ τὸν Θεοδώριτον λέγοντα· „ Ἐπιθυμῶν γὰρ ἐν τῇ ζωῇ τῶν ἐπικειμένων ἀπαλλαγῆναι κακῶν, ὀδυνώμενος ποτιῶμαι ἢ φθάνα τῇ δεήσει τὸν ὄρθρον.

(1) „ Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ὁ μὲν Κύριος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ προσήυχετο· οἱ δὲ ἀναξίους ἑαυτοὺς τῆς σωτηρίας δι' ὑπερβολὴν κακίας ἀποφαίνοντες, αἰνεῖ ἄπρακτον αὐτοῦ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν καθιστῶσι προσευχὴν· ἢ ὁ Δίδυμος λέγει „ Ἀρμόττει δὲ τῇ τοῦ Ἰησοῦ παρρησίᾳ τὸ „ ἵνα τὴν ἀπωθῇ τὴν ψυχὴν μου, ἡμαρτηκός οὐδὲν; δεχάμενος οὖν αὐτήν, τοὺς ὑπὲρ ὧν πρεσβεύω, σῶσον, τὸ πρόσωπον αὐτοῖς ἐπιλάμπων τὸ σὸν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Νεότης τοῦ μὲν Ἰσραὴλ, ἢ ἐξ Αἰγυπτίου ἔξοδος· πάντων δὲ ἀνθρώπων, ἢ μετὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς ἔξω τοῦ Παραδείσου ζωῇ· ἢ οὕτοι δὲ καὶ κεῖνοι πάντα τὸν ἐν μέσῳ χρόνον ταλαιπωρούμενοι διετέλεσαν.

(3) „ Ὁ δὲ Εὐσέβιος φησιν „ Ἐπεὶ δὲ τὸ πάσις τῆς ἀνθρωπότητος πολλὰ ἀμαρτούσης πρόσωπον φέρει ὁ ἐνανθρωπήσας Κύριος, ἀνέλαβε γὰρ τὰς πάντων ἀμαρτίας εἰς τὸ ἑαυτοῦ σῶμα· διήλθον ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ κατὰ τῶν διαφόρων ἀμαρτημάτων ὄργαι· πλὴν οὐχ ὥς τε ἐνεργῆσαι κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὅσον ἐκταράξαι μόνον· αὐτὸς γὰρ ἐγγὺς ἀμαρτίας.

17: „ Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ ὕδωρ · ὅλην
„ τὴν ἡμέραν περιέσχον με ἅμα .

Ἔπεν ὁ Κύριος καὶ εἰς τὸν κα. Ψαλμὸν ,
ὅτι περιεκύκλωσάν με· μύσχοι πολλοί , ταῦται πίονες
περιέσχον με· οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδὴ· ἐδῶ δὲ λέγει, ὅ-
τι οἱ αὐτοὶ ἐκύκλωσαν αὐτὸν ὡσάν τὸ νερόν· ἐπει-
δὴ καὶ τὸ νερόν ἀπὸ καθὲς μέρους περιλαμβάνει ἐκε-
νον, ὅπου πέσῃ μέσα εἰς αὐτό· ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν
λέγει τὴν τοῦ πάθους· τὸ δὲ ἅμα νοεῖται, ἀντὶ τοῦ
ἁμοῦ ὅλου.

18: „ Ἐμάκρυνας ἀπ' ἐμοῦ φίλον καὶ
„ πλησίον, καὶ τοὺς γνωστοὺς μου
„ ἀπὸ ταλαιπωρίας .

Σὺ, λέγει, ὦ Πάτερ μου, ἐμάκρυνας ἀπὸ λόγου μου
τοὺς Μαθητὰς μου, διὰ τὴν ταλαιπωρίαν, ὅπου ἔ-
γὼ ἔλαβον ἀπὸ τὰς ἀτιμίας καὶ πάθων· εἶπε δὲ καὶ
ἀνωτέρω ὁ Κύριος „ Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστοὺς μου
ἀπ' ἐμοῦ· φίλον δὲ καὶ πλησίον καὶ γνωστοὺς τοὺς
αὐτοὺς Μαθητὰς τοῦ ὀνομάζει, φίλον μὲν, κατὰ
τὸ „ Ὑμεῖς φίλοι μου ἔσε· (Ἰω. ιε. 14.) πλη-
σίον δὲ, καθὸ οἱ Μαθηταὶ τοῦ συναναστέροντο με
αὐτόν· γνωστοὺς δὲ, καθὸ οἱ Μαθηταὶ τοῦ καὶ ἐγί-
νωσκον τὸν Χριστόν, καὶ ἐγινώσκοντο παρὰ τοῦ Χρι-
στοῦ. (1)

Ἐτι μὲν ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπροσαρμόσθη
εἰς τὸν Χριστόν· ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς ὅλους τοὺς εὐ-

σεβεῖς, ὅπου εὐρίσκονται εἰς θλίψεις, (2) μὲ τοι-
αύτην προσαρμογὴν· Κύριε ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας
μου, πάντοτε ἐνώπιόν σου ἔκραξα, ἐπικαλούμενός σε
εἰς βοήθειάν μου· τὰ δὲ ἀκόλουθα εἶναι φανερά· ἐ-
πειδὴ ἐγέμισεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ θλίψεως καὶ πόνους·
καὶ πλησίαζω εἰς τὸν θάνατον, διὰ τὴν ἀπέκλιμα· ἐ-
συναριθμήθηκα μὲ τοὺς νεκρούς, ὅσον εἰς τὴν σπου-
δὴν, ὅπου ἔδωξαν κατ' ἐμοῦ οἱ ἀνθρωποκτόνοι· Διέ-
μους ἐγενήθη ἐυκολονίκητος ἀπὸ αὐτούς· διὰ τὴν ἁ-
μεινὰ ἀβοήθητος, καὶ ὡσάν ἕνας νεκρὸς, ὅσον τὸ
εἰς αὐτούς· καὶ μὲ ὅλον ὅπου ἐγὼ εἴμι ἀκόμη ἐ-
λευθερὸς ἀπὸ νεκρώσεως, ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἀ-
κόμη δὲν ἀπέρχον· ἐγὼ ἔγνων ὡσάν ἐκεῖνοι, ὅπου
πληγόνονται καὶ εὐρίσκονται εἰς τοὺς τάφους, μὲ
τὸ νὰ ἐπληρώθηκα ἀπὸ τὰς σαῖτες τῆς ἀμαρτίας,
ἢ τῆς λύπης· καὶ τὰ ἀκόλουθα δὲ ῥητὰ ἀναλόγως
προσαρμόζονται εἰς καθὲς χριστιανόν· ἐβαλόν με οἱ
Δαίμονες μέσα εἰς τὴν βαθὺν λάκκον τῆς ἀμαρτίας,
καὶ εἰς τὸ σκότος τῆς θλίψεως· ἢ ὅπου εἶναι πᾶσι
καὶ ὁμοίως τοῦ θανάτου διὰ τὴν πικρίαν ὅπου ἔχει·
ἐπάνω εἰς ἐμένα ἐβάρυνεν ὁ θυμὸς σου· διὰ τὴν, ἀν-
εἰς δὲν ἤθελες μὲ ὀργισθῆς, δὲν ἤθελον μὲ νικήσουν αἱ
θλίψεις· ἀλλὰ καὶ ἔλας τὰς ἱπαναστάσεις τῶν θλίψε-
ων, κατὰ παραχώρησίν σου ἔφερες ἐπάνω εἰς ἐμένα.

Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστοὺς μου· ἤγουν τοὺς
ἀγίους Ἀγγέλους, οἱ ὅποιοι πρὸ μὲν τῆς ἀμαρτίας
γινῆσι φίλοι μου ὄντες καὶ γνωρίζοντές με, ὕστερον
διὰ τὴν ἀμαρτίαν μὲ ἐσιγχάθησαν· καὶ λοιπὸν πα-
ρεδόθηκα εἰς τὰς θλίψεις, καὶ ἀπὸ αὐτὰς δὲν ἐξ-πα-
ρυόμην· ἤγουν δὲν ἐγλυτονα, ἀλλὰ ἐκρατούμην δι-
νατὰ παρ' αὐτῶν· τὸ δὲ, οἱ ἐχθροί μου ἠσθένησαν
ἀπὸ πτωχείας, προσαρμόζεται καὶ εἰς καθὲς Χριστι-
ανόν, καθὼς ἀνωτέρω τὸ ἐρμηνεύσαμεν· ἐκέκραξα δὲ
πρὸς

- (1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ταλαιπωρίαν, τὸν τοῦ πάθους καιρὸν κατασημαίνει· λέγει οὖν ὅς παρὰ τὸ πά-
θος αὐτὸν καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ γνώριμοι ἐγκατέλιπον· ὁ δὲ Ἠσύχιος φησὶ, γνωστοὺς καὶ φίλους, τὸν Ἰούδαν λέγει καὶ
τοὺς Ἰουδαίους· ἀπὸ ταλαιπωρίας δὲ· ἤγουν ἥς αὐτοὶ ταλαιπωροῦσιν ἡμαρτηκότες· ἀνέλαβε δὲ ταλαιπωρίαν καὶ ὁ
Ἰησοῦς, προσώπων φέρων τοῦ λέγοντος ἀνθρώπου· „ Ταλαιπώρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώμα-
τος τοῦ θανάτου τούτου; γνωστοὶ δὲ ἦσαν οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι· Ἰούδας δὲ φίλος καὶ οἱ λοιποὶ Μαθηταί·
„ Ὑμεῖς φησὶ, εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἐκ ἡκούσα παρὰ τοῦ Πατρὸς μου ἐγινώρισκα ἡμῖν·
(2) Ὅθεν ἐπὶ τὸ Θεοδώριτος „ Ταῦτα δὲ, οὐ μόνον Ἰουδαίοις ἤρκετε λέγειν, οὐδὲ πᾶσιν ἀνθρώποις πρὸ τῆς τοῦ
Σωτῆρος ἐπιφανείας· ἀλλὰ καὶ νῦν τοῖς τὰ ὁμοία πάσχουσιν ἡ δικαιοσύνη προσφυγῆς καὶ καταλλήλας· ὅσα γὰρ προεγράφη
κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη· ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως
τῶν Γραφῶν, τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν·

πρὸς σέ πέντοτε, καλώντάς σε εἰς βοήθειάν μου· σηκωθείς δὲ ἀπὸ τῆς κλίνης μου, προτίτερα ἀπὸ ὅλα θέλω ἀναπέμψω εὐχὴν εἰς ἐσένα· ἵνα τί, Κύριε, ἀπαθείς τὴν ψυχὴν μου; ἔχουν ἐμένα κατὰ περίφρασιν, ὅπου εὐρίσκομαι εἰς ἀνάγκας, καὶ θερμῶς σε παρακαλῶ, καὶ τὰ ἐξῆς ὁμοίως προσαρμόζονται εἰς κάθε ἓνα· εἴτα πτωχὸς καὶ πένης εἰμι, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχω καμμίαν βοήθειαν ἀπὸ κανένα μέρες, καὶ ἐπειδὴ εὐρίσκομαι εἰς κόπους καὶ πόνους διὰ τὰς ἀμαρτίας μου· ἀπ' οὗ δὲ ὑψώθηκα μὲ τὸ νὰ ἔγινω κατ' εἰκόνα Θεοῦ, ἐταπεινώθηκα ὑπερον, μὲ τὸ νὰ ἔχασα τὸ ἀξίωμα τῆς εἰκόνος διὰ τὴν ἀμαρτίαν· ἢ καὶ ἐπειδὴ ὑψώθηκα μὲ τὴν ὑπερηφάνειαν, ἐταπεινώ.

θηκα πεισὼν εἰς τὸν κρημνόν· ἐξηπορήθην δὲ, διὰ τὴν δὲν ἔχω τί νὰ κάμω· ἐπ' ἐμὲ διήλθον· ἔχουν ἐφθασαν αἱ ὀργαί σου, ἔτι ἐπλήρωνα τὴν καταδίκην τῶν ἀμαρτιῶν μου, μὲ τὸ νὰ ἐπιγόμεν ἄπὸ τὴν λύπην· ἀκόμη δὲ καὶ οἱ φοβερισμοί σου μὲ ἐτάρῃξαν, φοβερίζοντες εἰς ἐμὲ τὴν αἰώνιον κόλασιν· οἵτινες καὶ περιεκύκλωσάν με ὡσανὺ τὸ νερόν· ἢ καὶ οἱ Δαίμονες καὶ αἱ θλίψεις ἀποπνίγοντές με, παντοτινὰ μὲ ἐπεκράτουν ὅλοι ὁμοῦ· ἐμάκρυνας δὲ ἀπὸ λόγου μου καὶ τοὺς γνωρίμους καὶ φίλους ἀνθρώπους, οἵτινες μὲ ἔφευγον διὰ τὴν ταλαιπωρίαν καὶ συμφορὰν, ὅπου μὲ εὗρεκεν.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΗ΄.

Συνέσεως Αἰθὰμ τοῦ Ἰσραηλῆτη.

Καὶ αὕτη ἡ ἐπιγραφή ἐρμηνεύθη εἰς τὴν προλαβοῦσαν τοῦ πζ΄. Ψαλμοῦ ἐπιγραφὴν· καὶ ὅρα ἔχει· διηγείται δὲ μὲ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ὁ Δαβὶδ τὰ ἐδικὰ του πράγματα, καὶ ὑμνεῖ τὸν Θεὸν ὡς εὐεργέτην του· σμίγει δὲ ἀναμεταξὺ καὶ τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ, προφητεύων τὴν γέννησιν αὐτοῦ καὶ βασιλείαν καὶ τὸ πάθος, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον· διὰ τοῦτο καὶ ἐπιγράφεται, Συνέσεως· διὰ τὴν εἶναι χρεῖα νὰ ἔχουν σύνεσιν ἐκεῖνοι, ὅπου ἀναγινώσκουσι τοῦτον, διὰ νὰ καταλάβουν τὰς περὶ τοῦ Χριστοῦ προφητείας, ὅπου εἶναι ἐσπαρμέναι εἰς αὐτόν· προφητεύει δὲ καὶ τὴν σκλαβίαν, ὅπου ἔλαβον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· (1)

Ἦ., Τὰ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· Ὁ μακάριος Δαβὶδ σιωπῶνς τετιμημένους ὄρων τοὺς ψευδομένους Θεοὺς, μόνον δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν Κιβωτὸν ἀγέραντον διαμένουσιν, ὑπέσχετο τὸν Θεὸν οἰκοδομήσειν νεῶν· ταύτην αὐτοῦ τὴν γὰρ ἀποδεχόμενος ὁ Θεὸς, τὴν καλὴν ἐπαγγελίαν ἀμείβεται, καὶ ὑποσχεῖται ἐκ τῆς δοφίος αὐτοῦ λογικὸν ἑαυτῷ κατασκευάσαι νεῶν, καὶ διὰ τοῦτον τὴν ἀπάνταν ἀνθρώπων πραγματεύσασθαι σωτηρίαν, καὶ τελευτήσαν αὐτῷ παρέξει τὴν βασιλείαν· ταύτας δὲ τὰς ὑποσχέσεις διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν πρὸς αὐτὸν ἐποιήσατο· καὶ τοῦτο σαφῶς ἡ τῶν Παραλειπομένων ἰσορῖα διδάσκει· (Α΄. Παραλ. ιζ΄.) εἰς ταύτας ἀφορῶντες τὰς ἐπαγγελίας οἱ τοῦτου ἀπογόνοι, καὶ βλέποντες σαφῶς αὐτοὺς ἀλχημαλίτους γεγεννημένους, καὶ τὴν βασιλείαν ἐσβεσμένην, ἀναμνησκόμενοι τῶν

1 : „Τὰ ἔλεή σου Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα
„ ἄσονται. (1)

Ἐγὼ, λέγει, ὁ Κύριε, θέλω μελωδήσω τὰ
ἐλεή, ἐποῦ ἐνήργησας εἰς ἐμένα· διὰ τὰ ἐποῦ
πλατύτερον εὐχαρίσει ὁ Δαβὶδ, εἰς τὴν δευτέραν
τῶν βασιλειῶν· εἰς τὸν αἰῶνα δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ,
πάντοτε θέλω τὰ μελωδήσω, ᾠσμα καὶ μέλος ταύ-
τα ποιούμενος.

„ Εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἀπαγγεῖλθι
„ τὴν ἀληθειάν σου ἐν τῷ στόμα-
τι μου.

Τὸ εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν νοθεύει, ὅτι τοῦ
ἐπὶ πᾶσαν γενεάν· ἐπειδὴ, ὅταν ἀπεθῇ ἡ ἡμία, ε-
ρεῖ τῶν ἀνθρώπων, ἔρχεται ἡ ἄλλη· καὶ ἐκτετρεῖται
ὁ Κόσμος ὥς τῆς συντελείας· ἢ καὶ ἄλλως λέγει,
ὅτι θελεῖ διηγεῖται τὴν ἀληθειάν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν γενεάν
τῶν Ἰουδαίων, καὶ εἰς τὴν γενεάν τῶν Χριστιανῶν
ἐπειδὴ εἰς μόνον αὐτὰς διηγεῖται ὁ Δαβὶδ τὴν ἀλή-
θειάν τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου· εὐαγγέλιον δὲ τοῦ
Δαβὶδ ἠμπορεῖ να νοηθῇ ἡ βίβλος τῶν Ψαλμῶν του·
ἀληθεύει δὲ Θεὸς λέγει, τὰς ἀληθεῖς ὑποσχέσεις τοῦ
Θεοῦ, τὰς ὁποίας ὑποσχέθη πρὸς τὸν Δαβὶδ, ἄλ-

λας μὲν διὰ μέσου τοῦ Προφήτου Νάθαν, καθὼς ἑ-
σπορεῖ ἡ δευτέρα τῶν βασιλειῶν ἐν Κεφαλαίῳ ζ'. ἄλ-
λας δὲ καὶ ἀμέσως διὰ τοῦ προφητικοῦ Πνεύματος
τοῦ κατοικοῦντος εἰς αὐτόν· διότι πολλὰς ὑποσχέσεις
αὐτῷ ὑπέσχετο, τόσον διὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν ἐχ-
θρῶν του, ὅσον καὶ διὰ τὸ σπέρμα του· τὸ ὁποῖον,
οἱ μὲν Ἑβραῖοι λέγουσιν τὸν Σολομῶνα, καὶ τοὺς ἀ-
πογόνους αὐτοῦ· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοί, λέγομεν τὸν
Χριστὸν, καθὼς ἀκολουθῶς θέλει ρηθῇ. (2)

2 : „ Ὅτι εἶπας· εἰς τὸν αἰῶνα ἔλεος οἱ
„ κοδομηθήσεται.

Τὸ οἰκοδομηθήσεται εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ποι-
ηθήσεται· σὺ, λέγει, εἶπας μοι Κύριε ὅτι θέλει γέ-
νη πάντοτε ἔλεος εἰς ἐσέναν· καὶ οἱ μὲν Ἑβραῖοι λέγουσιν,
ὅτι θέλει γένη ἔλεος εἰς τὸν Δαβὶδ βοηθούμενον πα-
ρὰ τοῦ Θεοῦ· ἡμεῖς δὲ λέγομεν, ὅτι ἐγένεν ἔλεος
εἰς τοὺς πιστοὺς Χριστιανούς· διότι εἰς μὲν τὸν Δαβὶδ,
δὲν ἀρροῖται τὸ εἶναι· ἔχουν τὸ πάντοτε καὶ εἰς τὸν
αἰῶνα· ἐπειδὴ καὶ ἀπέθανεν· εἰς δὲ τοὺς πιστοὺς Χρι-
στιανούς, καὶ πολλὰ ἀρροῖται· διὰ τὸ ἐγεννη εἰς αὐτοὺς
πάντοτε καὶ αἰώνιον ἔλεος ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὃς τις
οἰκοδομήθη καὶ συνεπλήρη ἀφράστως ἐκ τῶν καθαρῶν
οὐμάτων τῆς ὑπεραγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου· ὁ
ὅς γὰρ τὸ πρόσλημμα λέγεται τῆς ἀνθρωπότητος
τοῦ προσλαβόντος λόγον Θεοῦ· „ Ἡ σοφία γὰρ, φη-
σιν, οἰκοδόμησεν οἶκον· (Παρ. θ. 1) (3)

„ Ἐν

ὑποσχέσεων τῶν τῶν ὁλων Θεόν· ὃθεν ἡ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν εἰς τὴν ἐκείνην ὀφείλειαν ἢ προφητικὴ συνέχευσε χα-
ρις, διδάσκουσα, πῶς δεῖ τὸν Θεὸν ἐκμειλιέσθαι ἢ τὴν παρ' αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καρπώσασθαι· λέγει δὲ ὁ
Εὐαγγελιστής, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος, οὔτε Ψαλμὸς ἐπιγράφεται, οὔτε ὕμνος· εἶναι δ' ἐν φθῆ πνευματικῇ συνέσεως
τῆς κατὰ Θεὸν ἐπιδομένη· καθότι φησὶ, τὰ ἐλεή σου Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα ἄσονται· προφητεία δὲ, καθότι
φησὶν, ἀπαγγεῖλθι τὴν ἀληθειάν σου.

- (1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Καὶ ποῖα τὰ ἐλεή τοῦ Κυρίου, ἃ πεποίηκεν εἰς ἡμᾶς, ἃ ἢ ἄδεν ὀφείλομεν; ἢ
τὸ καθελεῖν μὲν τὰς ἀρχὰς ἢ τὰς ἐξουσίας, ἢ αὐτὸ τοῦ Διαβόλου τὸ κράτος, ἐλευθερῶσαι δὲ ἡμᾶς ἀμαρτίας
ἢ θάνατον.
- (2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἀλήθεια μὲν τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, ὃν ἢ εἰς γενεὰς ἢ γενεὰς οἱ ἅγιοι ἐπὶ εὐαγγελίου
φέρουσιν· ἐστὶ δὲ ὁ λόγος, ὡς ἀπὸ τοῦ Ἀποστολικοῦ χοροῦ.
- (3) Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει· „ Ἐλεος μέγα ἢ θανάτου οἰκοδομηθήσεται· τοῦτέστι κατασκευασθήσεται· ἢ
γεννᾷ.

Κ

„ Ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐτοιμασθήσεται τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστιν ὁ Χριστός. (Γαλ. γ'. 16.) (2)

Ἀληθεῖα τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Χριστός, ὡς ἀ-
ψευδής· εἶπε γὰρ ὁ μόνος „ Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλ' θεία (Γαλ.
6.) αὕτη λοιπὸν ἡ ἀλ' θεία λέγει, θάλει σερωθῇ
εἰς τοὺς αἵρανους· διότι τὸ ἐτοιμάζω κατὰ τὸν
Διόδωρον, πολλὰς φορές σημαίνει τὸ ἐδράζω καὶ σε-
ρεῶν· καὶ εἰς τοὺς Ἑβραίους· ἔθεν καὶ ὁ Σύμμεχος
ἀντὶ τοῦ ἐτοιμασθήσεται, ἐδρασθήσεται ἔξεδωκεν· ὅτι
δὲ ἐδράσθη ὁ Χριστός εἰς τοὺς οὐρανούς, αὐτὸς ὁ ἴδιος
Δαβὶδ εἶπεν ἀλλοχοῦ· εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου·
καθου ἐκ δεξιῶν μου (Ψαλ. 110.) (1)

3 : „ Διεθέμην διαθήκην τοῖς ἐκλε-
κτοῖς μου.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ
Θεοῦ καὶ Πατρὸς, κατὰ τὸν Θεοδώριον· καὶ Δια-
θήκην μὲν ὀνομάζει, τὴν ἐπαγγελίαν καὶ ὑπόσχου-
σιν· ἐκλεκτοὺς δὲ, τὸν Ἀβραάμ καὶ Ἰσάακ καὶ Ἰα-
κώβ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Εὐσεβιον· διώ-
τε ὑπόσχεθη ὁ Θεὸς εἰς αὐτοὺς νὰ μεγαλύνῃ καὶ νὰ
ὑψώσῃ τὸ σπέρμα καὶ γένος των· λέγει δὲ καὶ ὁ μέ-
γας Παῦλος, Τῷ δὲ Ἀβραάμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγ-
γελῖαι καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ· οὐ λέγει καὶ τοῖς
σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν· ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ

„ Ὡμοσα Δαβὶδ τῷ δούλῳ μου.
4 : „ Ἐως τοῦ αἰῶνος ἐτοιμάσω τὸ σπέρ-
μα σου.

Ὡμοσα, λέγει· ἤγουν βεβήκως ὑποσχέθη-
κα· ὅρκου γὰρ ἐπὶ Θεοῦ λέγουσιν οἱ πολλοὶ, τὴν
βεβαίαν ὑπόσχεσιν· διότι καὶ ὁ ὅρκος, ὅπου οἱ ἄν-
θρωποι κάμνουσι, δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ βεβαίω-
σις· ὑποσχέθηκα λοιπὸν, λέγει, βεβήκως, ὅτι θέ-
λω ἐτοιμάσω· ἤγουν σερωσῶ τὸ σπέρμα σου, ἕ-
ως εἰς τὸν ἅπαντα αἰῶνα· σπέρμα γὰρ τοῦ Δαβὶδ,
κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον, εἶναι ὁ Σολομών· κατὰ δὲ
ὑψηλοτέραν θεωρίαν, εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός· ἐπει-
δὴ αὐτὸς ἐγεννήθη ἐκ σπέρματος Δαβὶδ· ἦτοι ἀ-
πὸ τὴν ἀγίαν Παρθένον· σπέρμα γὰρ εἶναι αὕτη τοῦ
Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ ἐκ τοῦ Δαβὶδ καταγάγει· ἐσε-
ρεῶσε δὲ τὸν Χριστὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, αἰωνίζον-
τα ποιήσας εἰς τὴν βασιλείαν του· „ Ἐδόθη μοι
γὰρ, φησι, πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς·
(Ματθ. κη'. 18.) Περὶ αὐτοῦ δὲ εἶπε καὶ ὁ Δα-
νιὴλ· „ Καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ, καὶ ἡ τιμὴ,
καὶ ἡ βασιλεία· καὶ πάντες οἱ λαοὶ φυλὰ καὶ γλῶσ-
σαι αὐτῷ δουλεύουσιν· ἡ ἐξουσία αὐτοῦ, ἐξουσία
αἰώνιος, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται.

(Δαν.

γουν ἐγενήσεται· τὸ γὰρ οἰκοδομούμενον ἐγείρεται πῶς ἢ ἀνίσταται· ἐστὶ δὲ τοῦτο ἡ διὰ Χριστοῦ σωτηρία ἢ χάρις·
ἡ δὲ Δίδυμος· „ Τάχα δὲ ἔλεος οἰκοδομεῖται, τῆς σοφίας οἰκοδομοῦσης ἑαυτὴ οἶκον· ἡ γὰρ ἐνανθρώπησις αὐ-
τῆς, θεμελίος ἢ πέρας τῆς οἰκοδομίας τοῦ ἔλεου ἐστίν.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἡ πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐπαγγελία θεία ἐστὶ ἢ οὐρανία, ἀλλ' οὐ γεώδης ἢ σωματικὴ, ὡς ἂν
Ἰουδαίων παῖδες ὑπολάβοιεν· ἢ τὸ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐτοιμασθήσεται ἡ ἀλ' θεία σου, ἀντὶ τοῦ, ἔργῳ βεβαίον ὑ-
πέσχευ τὴν τῶν λόγων ἀλ' θείαν· ἐπεὶ δὲ οἱ ἐπὶ γῆς ὄντες, δι' ἐσώπρου ἢ ἀνιγματος τὰ θεῖα φανταζόμεθα πράγ-
ματα, οὕτω προσβολῇ καθαρῇ δυνάμενοι τούτων ἀντιλαμβάνεσθαι, ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐτοιμάζεται ἡ ἀλ' θεία· τό-
τε γὰρ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον προσβαλλόμενον τῷ κάλλει τῆς ἀλ' θείας, κατὰ τὸν Δίδυμον.

(2) Ἐδὼ πρέπει νὰ νοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ εἶπας· „ Ἦγουν εἶπας· Διεθέμην διαθήκην, κατὰ τὸν Νικήταν· εἶπε
δὲ ἢ ὁ Εὐσεβίος· „ Ἐπειγγείλω δὲ ἢ τῷ Δαβὶδ παραπλήσια ἔντε ταῖς Βασιλείαις ἢ ταῖς Παραλείπομέναις·
(Β'. Βασίλ. ζ'. 12. 4. Παρὰ. κβ'. 9.) ὧς ἢ μέμνεται πρὸς Ἰουδαίους ὁ Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσι λέγων·

η Πρα-

(Δαν. ζ'. 14.) ταῦτα δὲ δὲν ἀρμόζουσιν εἰς τὸν Σολομώντα .

„ Καὶ οἰκοδομήσῃ εἰς γενεὰν καὶ γενε-
„ ἂν τὸν θρόνον σου .

Οἰκοδομὴν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Θεὸς, τὴν αὐ-
ξήσιν καὶ τελείωσιν· θρόνον δέ, τὴν βασιλείαν· ἐλέ-
πε δέ, ὡς ἀναγνώσῃ, πῶς τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ,
βασιλείαν τοῦ Δαβὶδ ἀνέμασεν ὁ Θεὸς διατὶ ἀπὸ
τοῦ Δαβὶδ ἐκατάγεται ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα· συνει-
θίζομεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ, καὶ
τὴν λέγωμεν καὶ τοῦ Πατρὸς του, διὰ τὴν φυσικὴν
εἰκαιοτήτα, ἡποῦ ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα· καὶ
ἀντιερόφως ὁ πατὴρ πρὸς τὸν υἱόν. (1)

5 : „ Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοὶ τὰ
„ θαυμάσιά σου Κύριε .

Οὐρανοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς οὐρα-
νίους Δυνάμεις· αὐταί, λέγει, αἱ οὐράναι Δυνάμεις
θέλουν εὐχαριστήσουν εἰς τὰ θαυμάσια ἔργα σου ταῦ-

τα Κύριε· ἀδιαφόρως δὲ συντάσσεται ἐδῶ τὸ, ἔ-
ξομολογήσονται· ἀντὶ γὰρ νὰ εἰπῇ, ἐξομολογήσον-
ται : ἦτοι εὐχαριστήσουσι τοῖς θαυμάσις σου, εἰπε-
τὰ θαυμάσιά σου (2) ἢ οὐρανοὺς νόησον πῶς
εἶναι, οἱ τὰ οὐράνια φρονούντες, καὶ οἱ ὑψηλοὶ κα-
τὰ τὴν ζωὴν ἄνθρωποι.

„ Καὶ γὰρ τὴν ἀληθειάν σου ἐν ἔκ-
„ κλησίᾳ ἀγίων .

Οἱ οὐρανοὶ, λέγει, θέλουν εὐχαριστήσουν εἰς
τὴν ἀληθειάν σου : δηλαδή, ὅτι ἀληθεύεις εἰς ἑκείνα,
ὅπου ὑπόσχεσαι· τὸ δὲ γὰρ, εἶναι περιττόν· λέγει
δὲ ταῦτα χαίρων καὶ εὐφραυνόμενος ὁ Δαβὶδ, διὰ
τὴν ῥηθείαν ταύτην ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ· θέλουν
δὲ εὐχαριστήσουν, αἱ μὲν οὐράναι Δυνάμεις ἐν Ἐκ-
κλησίᾳ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀγίων· περὶ τῆς ὁποίας εἶ-
πεν ὁ Παῦλος· „ Καὶ Ἐκκλησία πρωτοτόκων ἐν
οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων (Ἑβρ. ιβ'. 23.) οἱ
δὲ οὐρανόφρονες ἄνθρωποι θέλουν σὲ εὐχαριστήσουν
ἐν Ἐκκλησίᾳ ἀγίων, τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀκήνη ζώντων.

6 : „ Ὅτι τίς ἐν νεφέλαις ἰσθῆνεται τῷ
„ Κυ·

„ Προφῆτης οὖν ὑπάρχων ὁ Δαβὶδ, ἔξ είδὼς ὅτι ὁρκῶ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὁσφύος αὐτοῦ ἀναστήσειν
τὸ κατὰ σάρκα τὸν Χριστὸν καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ .

(1) Ταῦτα δὲ τὰ λόγια ὑπέσχετο διὰ τοῦ Νάθαι εἰς τὸν Δαβὶδ ὁ Θεὸς, λέγων· „ Ἀναστήσω τὸ σπέρμα σου
μετὰ σέ, ὃς ἔσαι ἐκ τῆς κοιλίας σου· ἔτοιμάσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· αὐτὸς οἰκοδομήσει μοι οἶκον τῷ ὀνόματί
μου, ἔξ ἀνορθώσω τὸν θρόνον αὐτοῦ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα (Β'. Βασιλ. ζ'. 12.) ἐπιφέρει δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος·
„ Δῆλον δὲ ὅτι οὐκ εἰς αὐτὸν τὸν Δαβὶδ νοεῖται· πῶς γὰρ τὸν ἀποθανόντα ; ἀλλ' εἰς Χριστὸν τὸν ἐξ αὐτοῦ κατα-
γόμενον, ἔξ ἀνεκείνης ζῶντα ἔξ βασιλεύοντα· εἰδὲ μὴ εἰς Χριστὸν ταῦτα, κεκένωται ὁ λόγος τοῖς Ἑβραίοις, μήτε
θρόνου : ἦτοι βασιλικῷ ἀξιώματι αὐτοῖς ὑπολειπομένου, μήτε τινος τῶν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ· ἔξ ὁ Ἡσυχίος δὲ
λέγει· „ Καὶ ποῦ ὤμοσεν ; ἢ ἐν τῷ εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· „ Καὶ ἔσαι, ὅταν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου, ἔξ κοι-
μηθήσῃ μετὰ τῶν Πατέρων σου, ἀναστήσω τὸ σπέρμα σου ἔξ τῶν ἐξῆς· ὁ δὲ Δίδιμος λέγει· „ Ἐφ' οὗ βεβαίως
χαρίζεται ὁ Θεὸς, ὀμνύναι λέγεται διὰ τὸ παρ' ἀνθρώποις ὁρκῶ πισθῆναι τὸν λόγον· ἀτρέπτου τοίνυν ὁ τοῦ
Θεοῦ, ὁρκὸς αὐτοῦ τὸ ἀμετάτρεπτόν ἐστι τῆς βουλῆς· ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Ὅτι ἐπεὶ ὁ Δαβὶδ ὤμοσε τῷ
Κυρίῳ, ἕως οὗ εἶρη τόπον τῷ Κυρίῳ, σκῆνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ· διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ὁρκῶ τὸν ὁρκὸν ἐκεῖνου ὀμείβε-
ται· ὤμοσε γὰρ φησι, Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀληθεῖαν, ἔξ οὗ μὴ ἀθετήσει αὐτήν· ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θησο-
μαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου. (Ψαλ. ρλα'.)

(2) Ἰσως δὲ ἐνταῦθα τὸ ἐξομολογήσονται νοεῖται, οὐχὶ ἀντὶ τοῦ εὐχαριστήσουν, ἀλλὰ ἀντὶ τοῦ ἐξαγγελεῖσιν ἢ
διηγῆσθαι τὰ θαυμάσιά σου, ἀπερ μετὰ αἰτιατικῆς συντάσσονται κατὰ τὸ· „ Ἐξομολογούμενοι τὰς ἀμαρ-
τίας αὐτῶν .

„ Κυρίως, ἢ τίς ὁμοιωθῆσεται τῷ Κυ-
ρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ .

Τὸ ἐν νεφέλαις μερικοὶ κηρύττουσιν , ἐν ὕ-
ψει . ἄλλοι δὲ , ἐν οὐρανίοις τόποις . ἐν ὕψει δὲ καὶ
ἐν οὐρανίοις τόποις , εἶναι εἰς Ἄγγελους . (1) λέ-
γει λοιπὸν ὅτι ποῖος Ἄγγελος θέλει γένῃ ἴσος μὲν
τῷ Κυρίῳ ; ἢ ποῖος ἀπὸ τῶν ἁγίων θέλει εὐρεθῇ
μὲν αὐτὸν ὅμοιος ; βέβαια οὐδεὶς ὑἱὸς γὰρ Θεοῦ
κατὰ χάριν , τοῖς ἁγίοις πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν ,
κατὰ τὸ . „ Ἐγὼ εἶπα θεοὶ ἐσε . (Ψαλ . πλ .
6 .) ἐπειδὴ , ἐσὺ μὲν εἶσαι Ποιητὴς , οἱ δὲ Ἄγ-
γελοι , καὶ οἱ ἅγιοι εἶναι ποιήματα . δὲν λέγει δὲ
ταῦτα ὁ Δαβὶδ συγκρίνωντας τὸν Θεὸν μὲν τακτί-
ματα , ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι εἷς ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊ-
κῆς γλώσσης , τὸ νὰ διδῇ ἀπὸ τῆς ὁμοιοῦσας τῶν
κτισμάτων , ὑπεροχὴν εἰς τὸν Θεόν ὑπερυμνεῖ δὲ τὸν
Θεόν , διὰ τὴν ὑπεσχέθη νὰ καμῇ μεγάλα καὶ σωτηρι-
ώδη πράγματα . (2) „ Ταῦτα δὲ τὰ λόγια ὁμοιοῦν
μὲν ἐκεῖνο τὸ τοῦ Ἠσαίου , Οἱ πρέσβεις , σὺ δὲ
Ἄγγελος , ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτοὺς . (Ἠ-
σ . Εἴ . 9 .)

7 : „ Ὁ Θεὸς ὁ εὐδοχοῦμενος ἐν βουλή
ἁγίων , μέγας καὶ φοβερός ἐστίν ε-
ν πᾶσι πάντας τοὺς περικύκλω αὐτοῦ .

Βουλὴν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ συνέ-
θροισμα καὶ συνέθρονον τῶν ἁγίων , καθὼς εἶπομεν καὶ

εἰς τὸν πρῶτον Ψαλμὸν , ἐρμηνεύοντες τὸ . Οὐ δὲ
ὁμικρῶς ἐν βουλῇ δικαίων ἔπειδ' εἰς τὴν συνά-
θροισμα τῶν ἁγίων , δεῖται καὶ ὑμνεῖται ὁ Θε-
ός ὡς λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ . ὅτι ὁ Θεός , ὅπου δοξάζεται εἰς
τὸ συνάθροισμα τῶν ἁγίων αὐτὸς εἶναι μέγας καὶ
φοβερός εἰς τοὺς ἁγίους . οὗτοι γὰρ οἱ ἅγιοι εἶναι κύ-
κλω τοῦ Θεοῦ , μὲν τὸ νὰ πλησιάζουσιν εἰς αὐτὸν διὰ
τῆς οἰκειότητος τῶν ἀρετῶν . μέγας δὲ καὶ φοβε-
ρός εἶναι ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἁγίους . διὰ τὴν αὐτοὶ γνω-
ρίζουν ἀκαθάρτην τὴν ἀρετὴν δι' ἧς καὶ ὑπεροχὴν
τοῦ Θεοῦ ἁγίους δὲ ἐννοοῦμεν καὶ τὰς οὐρανίους
Δυνάμεις . διὰ τὴν καὶ αὐταὶ εἶναι παρομοίως τριγύρω
εἰς τὸν Θεόν ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως , κατὰ τὸν ἅγιον
Ματθαῖον . ἐκεῖνος ὅπου κυκλόνεται , ἔχει ἐμπρο-
σθεν καὶ ὀπίσθεν , δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐκείνους , ὅπου
τὸν κυκλόνουσιν . ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Θεὸς ἔχει τοὺς
κυκλόνοντας αὐτοῦ ἀκαθάρτους , ὀπίσω μὲν , θέλο-
μεν νοήσωμεν ἐκείνους , ὅπου ἀκολουθοῦν εἰς αὐτὸν
διὰ μέσου τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς . ἀριστερὰ δὲ ἐκεί-
νους , ὅπου ἰκατωρθώσαν πνευματικῶς τὴν φυσικὴν
θεωρίαν . λέγει γὰρ περὶ τῆς σοφίας ἡ τῶν Παισι-
μῶν βίβλος . „ Ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ αὐτὴς πλοῦτος καὶ
δεξιά . (Παρ . γ' . 16 .) δεξιὰ δὲ τοῦ Θεοῦ ἡμπο-
ροῦν νὰ βοηθοῦν ἐκείνοι , ὅπου δέχονται τὴν αὐτὴν
γνώσιν καὶ θεωρίαν τῶν νοητῶν , καθαρὰν ἀπὸ κα-
θ' ἐπιστάτην φαντασίαν . „ Ἐτη ζωῆς γὰρ φησιν , ἐν
τῇ δεξιᾷ αὐτῆς (Παρ . γ' . 6) ἐμπροσθεν δὲ τοῦ Θεοῦ
εἶναι ἐκείνοι , ὅπου διὰ τὸν ὑπερβολικὸν ἔρωτα τοῦ θείου
κύκλους . ἐξιοῦνται τῆς πρόσωπον πρὸς πρόσωπον
ἀπολαύσεως τοῦ Θεοῦ , καὶ ἀκολουθῶς θεοῦνται . (3)

8 : „ Κύ-

- (1) Ὁ δὲ Εὐσεβίος ἔξ Διδύμων λέγουσιν , ὅτι νεφέλαις τὰς Ἀγγελικὰς Δυνάμεις ὀνομάζει διὰ τὸ μεταρσιον .
(2) Ὁ δὲ Δίδυμος ἔξ Εὐσεβίου , Κύριον ἐνταῦθα νοοῦσι τὸν Χριστὸν , καθὼς Θεόν . ἀσύγκριτος γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστὸς
ὑπὲρ πάσας τὰς οὐρανίους Δυνάμεις , ἔξ ὑπὲρ πάντας τοὺς τὴν υἱοθεσίαν δεξαμένους ἁγίους . οὐδεὶς γὰρ τούτων ὁ-
μοίος ἐστὶν αὐτῷ . πῶς γὰρ τὸ μετέχον τῇ μεθεστικῇ ; προσθέτει δὲ ὁ Εὐσεβίος . „ Τοῦ Κυρίου ἔξ τῶν ἁγίων ἐν
νεφέλαις ὄντων , οὐδεὶς τῶν ἀρπαγέντων ἐν νεφέλαις ἰσωθῆσεται τῇ ἐρχομένῃ ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυ-
νάμεως καὶ δόξης πολλῆς . εἰ γὰρ ἔκαστος μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης ἡρπάγη . ἀλλ' οὐ πολλῆς . ὁ δὲ Σωτὴρ μετὰ
πολλῆς , ἥς παρέχει . ἔξ οἱ μὲν , ἐν νεφέλῃ . ὁ δὲ ἐπὶ τῶν νεφελῶν , ὑπὲρ αὐθεντικὸν καὶ βασιλικόν . ὁ δὲ Θεοδωρί-
τος υἱὸς Θεοῦ λέγει τοὺς νομιζομένους Θεοὺς τῶν Ἑθνῶν , ὡς καὶ υἱοὺς ἀνθρώπων τοὺς ἀνθρώπους . οὐδεὶς σοὶ φη-
σὶ , παραβληθῆναι δυνήσεται , ὡς καὶ ἀλλαχθῶς εἶπε . „ Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς Θεοὺς .
(3) Ἄλλος δὲ φησὶ . „ Καὶ ἀπλῶς κύκλω τοῦ Θεοῦ οἱ ἅγιοι , οὐ μὴ μεσολαβοῦσα διατειχίζει καὶ διέστην ἀμει-
νία .

8: „ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, τίς ὅ-
μοιος σοί! δυνατός εἶ Κύριε, καὶ ἡ
ἀληθεία σου κύκλω σου.

„ αὐτῆς σὺ καταπραΰνεις.

Ὁ Θεὸς, λέγει, βασιλεὺς τῶν ἁγίων Δυνά-
μεων, ἡ δύνατε· ποῖο εἶναι ὁμοίος μὲ ἐσάν; ! σπι-
νεχῶς δὲ λέγει τοῦτο, ὅχι ἐρωτηματικῶς, ἀλλὰ θυν-
μαστικῶς ἐκπληττόμενος, καὶ τὸ ἀτύχαιον τοῦ Θε-
οῦ εἰς τῆς ἐκπληξεως διδασκῶν· δυνατός εἶσαι,
λέγει, νὰ τολμῶς ἐκτελέσῃς, ὅπου ὑπόσχασαι· διὰ
τοῦτο καὶ πιστῶν, ὅτι ἀληθῶς ταῦτα θέλουν γέσθαι·
ὅχι μόνον δὲ εἶναι δυνατός, ἀλλὰ εἶσαι καὶ ἀληθής,
καὶ ὡσὰν ῥοῦχον ἔχεις ἐνδεδυμένην τὴν ἀλήθειαν·
ἔθεν ἡ ἀλήθεια τριγύρω σου εὐρισκομένη, καμμίν
φορὰν δὲν χωρίζεται ἀπὸ τοῦ σου πτωρό· οἱ δὲ μὲ
τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς πάντοτε ἀλη-
θεύει· (1)

Κράτες θαλάσσης εἶναι ἡ βίβη τῶν κυμάτων
τῆς· σὺ λοιπὸν, λέγει, Κύριε, ἐξουσιάζεις καὶ τὴν
ταραχὴν τῆς θαλάσσης καὶ τὴν γαλήνην· καὶ σὺ
κίμνεις καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, ὅποταν θέλῃς· κα-
θὼς γὰρ ὕμνησε τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ οἳ Ψαλ-
μῷ ἀπὸ τὰ κτίσματα καὶ μεγαλουργήματά του· εἶ-
πών· „ Σὺ ἐκραταίωσας ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν θα-
λάσσαν· σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ἀέρια τῆς γῆς, καὶ
τὰ λοιπὰ· ἔτι καὶ ἐδῶ λέγει, ὅτι σὺ ἔκαμες ταῦτα
καὶ ταῦτα. (2)

10: „ Σὺ ἐταπείνωσας ὡς τρουμυτιαν ὁ-
„ περηφανον· ἐν τῷ βροχίονι τῆς
„ δυνάμεος σου διεσκέρπισας τοὺς ὀ-
„ χθρούς σου.

9: „ Σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θα-
„ λασσης, τὸν δὲ σάλον τῶν κυμάτων

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐταπείνωσας, ἀσθητῶς
μὲν,

τία· τοῦτοις δὲ μέγας ὁ Θεὸς δι' ἐπιφάνειαν διακρίνας· ἡ φοβερὴ, διὰ φόβον τῆς ἀποπτάσεως· λέγει δὲ ὁ Εὐ-
σέβιος· „ Φοβερός ἐστιν ὁ Θεὸς ἐπὶ πάντας τοὺς περικύκλω αὐτοῦ· τούτων γὰρ ἐν μέσῳ ἑστὼς, ἡ ἐπὶ τούτων δο-
ρυφοῦμενος, ἐδοξάζομενος εἴρηται ἡ μέγας ἡ φοβερὴ τούτοις, ἡ τε δὴ πελάζουσιν αὐτῷ, ἡ τὴν ἄρτην αὐτοῦ
γινώσκουσι δύναμιν· φοβερὸς δὲ ἐστὶν ἡ τοῖς ἐναντίοις, ἀπειλῶν κολάσεις, ἡ ἐπιφέρειν κατὰ τῶν λειποτακτῶν τῶν
θεῶν αὐτοῦ προσαιμάτων· εἶπε δὲ ἡ ὁ Δίδυμος· „ Ὡς περ οἱ ἀσίνετοι σκανδαλίζονται δρῶντες αὐτὸν ἐν τῇ
τοῦ δούλου μορφῇ, ἀκούοντες τε λέγοντες αὐτοῦ· „ Πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγὼ εἶμι· οὕτως οἱ ἄγιοι τοῦ μαρ-
τίν δοξάζουσιν αὐτὸν ἡ μέγαν ἡ φοβερὸν καλοῦσι· ἡ τοῦτο ἐκείθεν δῆλον, ἐκ τοῦ τὸν Πέτρον ὡς περ ἐκ σέματος
ἀπὸ τῶν βοῶν· „ Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.

(1) Ὅθεν ἡ ὁ Θεοδόσιος εἶπε· „ Τίς οὖν Δεσπότης, τὸν ὄντα δυνατόν συγκριθῆναι τῶν Δυνάμεων τῇ Κρίσει
ἡ Θεός· δύναμιν ἔχεις σύ δρομον τῇ βουλήσει· ἀληθῆ πάντα ἡ βέβαια παρὰ σοί· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἀ-
λήθειά ἐστιν ὁ εἶπών· „ Ἐγὼ εἶμι ἡ ἀλήθεια· ὡς γὰρ μόνος σοφός, οὐ μετέχων, ἀλλὰ γεννῶν σοφίαν· οὕτως
μόνος ἀληθινός, ὁ κύκλω τὴν ἀλήθειαν ἔχων· οὐ μεταλαμβάνων, ἀλλὰ ἡ διδοὺς ἑτέροις αὐτήν· καθ' ἑκάστην γὰρ
ἐπίνοιαν ἔχει συνότα τὸν Υἱὸν ὁ Πατήρ· ἐστὶ γὰρ ὁ λόγος πρὸς τὸν Θεόν· Θεὸς δὲ ὁ λόγος ἦν· ὁ Πατήρ ἦν ἐν
τῷ Υἱῷ, ἡ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρί· ἡ ὡς μὲν ὁ Θεὸς ἔχει φῶς ἐν ἑαυτῷ τὸν Υἱόν, ὡς φῶς Δαυὶδ· „ Καὶ
τὸ φῶς μετ' αὐτοῦ ἐστὶ· (Δαν. β'. 22.) τὸ δὲ ἐστὶ διηλοῦ τὴν ἀδιόρητον· ὅθεν εἴρηται ἡ ἀπαύγασμα φω-
τὸς αἰδίου· εἶναι δὲ κύκλω τὴν ἀλήθειαν ἔφησεν, οὐ γεγοῖναι, ἡ ἔσεσθαι· πάρεστι γὰρ ἡ αὐτοσφία ἡ ἀλήθεια
τῷ λόγῳ τε ἡ φωτὶ τοῦ Θεοῦ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Δείκνυσιν ὁ λόγος, ὡς αὐτὸς ὁ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ ἐστὶν, ὁ ἡ τὴν ἑαυτοῦ ἐξ ἀρχῆς πα-
ραγωγὴν οὐσίαν· ὁ πρόσχημα γινώσκας ἐπὶ πρόσωπον ὕδατος· ὁ τεθειμένος ἄμμον ὄρειον τῇ θαλάσῃ ἡ τοῖς ἀνέ-
μοις ἡ εἰρηκὸς αὐτῇ, μέχρι τούτου ἐλευσῇ ἡ οὐχ' ὑπερβῇ, ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσονται σου τὰ κίματα· ἡ
δείξει δὲ ἀληθὲς, ὅτι δεσπόζει τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης, ὅτε ἐπετίμησε τῇ θαλάσῃ ἡ τοῖς ἀέμοις, ἡ ἐγέ-
νετο

μεν κάθε υπερήφανον ἄνθρωπον· „Κύριος γὰρ φησιν, ὑπερήφανοις ἀντιπασσεται· (Παρ. γ'. 34.) νοητῶς δὲ, τὸν Διάβολον, κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, καὶ τὸν Διόδωρον· ὅς τις ὑπερηφανεύθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐκρηνίσθη· ὡς τραυματίαν δὲ, διατὶ οἱ τραυματίαι· ἤγουν οἱ πληγωμένοι, εἶναι ταπεινοί· ἐπεὶ ἀπὸ τῶν πόσων τῶν πληγῶν τοὺς, καταβιβάζουσι καὶ ταπεινοῦσι τὸ ὑψηλὸν φρόνημάτους· „ Δέδωκε γὰρ ὁ Θεὸς τοῖς δούλοις του πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσιν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ (Λουκ. ι'. 19.) Μερικοὶ δὲ· ἦτοι ὁ Θεοδώριτος, ὑπερήφανον ἐνόησαν τὸν Φαραῶ· ἐχθροὺς δὲ, τοὺς Αἰγυπτίους, οἵτινες ἐπνίγησαν εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ ἐσκορπίσθησαν νεκροὶ ὡς τὰ παραθαλάσσια τῆς βραχίονα δὲ· ἤγουν πράττον τῆς δυνάμεώς σου, εἶπεν, ἀντὶ τοῦ τὸν βραχίονά σου τὸν δυνατόν· ἡ ἐχθροὺς ἀπλῶς λέγει, τοὺς ἀσεβεῖς καὶ τοὺς Δαίμονας.

11 : „ Σοὶ εἰσιν οἱ οὐρανοὶ καὶ σὴ ἐστὶν ἡ γῆ.

Ἐδικοί σου, λέγει, εἶναι οἱ Οὐρανοί· ἦτοι ὁ ὀρώμενος καὶ ὁ τοῦτου ὑπέρτερος, ὅς τις ἐστὶν ἀόρατος· καὶ ἐδήκῃ σου εἶναι ἡ γῆ· καθὼς λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ ἀλλαχοῦ „ Τὰ σύμπαντα δούλα σά (Ψαλμ.) περὶ δὲ τῶν οὐρανῶν εἶπομεν καὶ εἰς τὸν ἡ΄ Ψαλμὸν ἐρμηνεύοντες τὸ „ Ὁφθαλμοὶ τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου· σελήνην καὶ ἀστέρας, ἃ σὺ

ἐθεμελίωσας.

„ Τὴν οἰκουμένην καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς σὺ ἐθεμελίωσας.

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει ἐκεῖνο, ὅπου εἶπεν ἡνωτέρω· εἶπε δὲ καὶ εἰς τὸν κγ. Ψαλμὸν· „ Του Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦτες ἐν αὐτῇ· καὶ ὅρα τὴν ἐκείνου ἐξήγησιν. (1)

12 : „ Τὸν βορρᾶν καὶ τὴν θάλασσαν σὺ ἐκτίσας.

Λέγει ὁ Ἡσύχιος, ὅτι ἡ Παλαιὰ Γραφή μετὰ τὸ ὄνομα τῆς θαλάσσης ὀνομαζομένη τὴν δύσιν· ὅθεν ἡ Βίβλος τῶν Ἀριθμῶν ἀναφερόμενη τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ, πῶς ἄλλαι μὲν εὗρισκοντο εἰς τὰ ἀνατολικά μέρη τῆς σκηνῆς, ἄλλαι δὲ, πρὸς λίβαν· ἦτοι εἰς τὰ νοτιὰ μέρη αὐτῆς· ἄλλαι, εἰς τὴν θάλασσαν· ἤγουν εἰς τὰ δυτικὰ μέρη· καὶ ἄλλαι εἰς τὰ βορρεῖα μέρη τῆς. Κατὰ ἀνατολὰς ταγμάτα παρὰ βορρᾶν Ἰουδα... ταγμάτα παρὰ βορρᾶν Ρουβὶμ πρὸς λίβαν... ταγμάτα παρὰ βορρᾶν Ἰσραὴλ πρὸς θάλασσαν... ταγμάτα παρὰ βορρᾶν Δαν πρὸς βορρᾶν (Ἀρι. β'. 3.) ἐπεὶ οὖν λοιπὸν τὸ βορρεῖον μέρος καὶ τὸ δυτικὸν ἐμελλον μερικοί, (οἱ Μανιχαῖοι δηλα-

λα-

νετο γαλήνη μεγάλη· βᾶδιδόν σοι, φησιν ὁ Θεοδώριτος, ἡ διεγεῖραι τὴν θάλασσαν· ἡ γαλήνην ἐργάσασθαι· ἡ περιθεῖς αὐτῇ κλεῖθρα καὶ πύλας καὶ θύρας πηξάμενος, ὡς ἂν μὴ ὑπερβῇ, κατακλύσειε τὴν τῶν ἀνθρώπων οἰκουμένην· εἶκοι δὲ τὸ χωρίον τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων θάλασσαν ἀποκαλεῖν· διὸ καὶ μετὰ τὸν λόγον τῆς θαλάσσης ἐπὶ γὰρ τὰ περὶ τοῦ τραυματίου καὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ σημάδας τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις καὶ τὸν ἄρχοντα τούτων· καὶ διδάσκει τὴν τοῦ Μονογενοῦς μέχρι τῆς δηλωθείσης θαλάσσης κάθοδον· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἡ ἀλήθειά σου, φησὶ, παρὰ τοῖς κυκλωσίσιν· ἡμεῖς δὲ μακρὰν σου τυγχάνοντες, τὴν σὴν μεγαλοεργίαν ἀπὸ τῆς κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν προνοίας ὁρῶντες, ὁμολογοῦμεν ὅτι δυνατὸς εἶ, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλωσός σου· καταπραΰνεις γὰρ τοσαύτην οὖσαν τὴν θάλασσαν περιθεῖς αὐτῇ πύλας καὶ θύρας· ἡ καὶ ὡς δεσποτὴ δουλεύουσα, κυρτουμένη πτήσσει, καὶ εἰς ἑαυτὴν καταρᾶσεται πρὸς τὸ μὴ πᾶσαν ἐπικλύσαι τὴν γῆν.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Οἰκουμένην ὠνόμασε τὸ οἰκουμένον μέρος τῆς γῆς, ἀποδιασείλας τῆς ἐρήμου καὶ ἀοικήτου· προσέθηκε δὲ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, οὕτω σημήνας τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος τῶν τὴν οἰκουμένην πληροῦντων·

πλῆ-

λαδὴ) νὰ λέγουσι, πῶς εἶναι ποιήματα τοῦ ποιη-
ροῦ δημιουργοῦ, τὸ μὲν βόρειον, διὰ τὴν ψυχρό-
τητα, τὸ δὲ δυτικὸν διὰ τὴν σκοτεινότητα· διὰ τοῦ-
το ἀεγκαίᾳς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον προαναίρεσε διὰ
τῶν λόγων τούτων τὴν πλάνην αὐτῶν· καὶ διδάσκει,
ὅτι καὶ αὐτὰ ἐγενήθησαν πρὸ τοῦ ἀγαθοῦ Δημι-
ουργοῦ, ὡς ἀγαθὰ ὄντα· πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν,
ὅτι ὅταν ἡμεῖς βλέπομεν κατὰ ἀνατολὰς, ἐμπρο-
σθεν εἰς τὸ πρόσωπόν μας εἶναι ἡ ἀνατολή· ὁπίσω
δὲ εἰς τὴν πλάτην μας, εἶναι ἡ δύσις· ἀριστερά, εἶ-
ναι ὁ βορρῆς· ἥτοι ἡ ἄρκτος· καὶ δεξιὰ, εἶναι ὁ ἀνά-
τος· ἥτοι ἡ μεσημβρία.

„Θαβὼρ καὶ Ἑρμὼν ἐν τῷ ὀνόματί-
σου ἀγαλλιάσονται.

Τὸ Θαβὼρ καὶ τὸ Ἑρμὼν εἶναι βουνὰ
καὶ ὄρη τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας· ὅθεν διὰ τῶν δύο
αὐτῶν αἰνιγματικῶς ἐφανερώσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν
γῆν ἐκείνην, δηλαδή ὅτι αὕτη θελεῖ χεῖρ εἰς τὸ ὄ-
νομα τοῦ Χριστοῦ· ἤγουν διὰ τὸν Χριστόν· ἡ διατί-
ονιζεσθαι ἀπὸ τὸν Χριστόν· γῆν δὲ νοοῦμεν τοὺς
ἀνθρώπους, ὅπου ἐκατοικοῦν τὴν γῆν ἐκείνην· ἐ-
πειδὴ εἰς τὰ βουνὰ αὐτὰ ἔκαμεν ὁ Κύριος μερικὰς

διατριβάς τῆς ἐνσχυρῆς πολιτείας αὐτοῦ· καὶ εἰς μὲν
τὸ Θαβὼρ ἐμετεορρώθη· εἰς δὲ τὸ Ἑρμὼν ἀνέστη-
σε τὸν υἱὸν τῆς χάριτος· εἰς τοῦτο γὰρ τὸ Ἑρμὼν
εὑρίσκεται ἡ πόλις Ναῦν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνέστη-
σεν ἐκεῖνον (1)

13 : „Σὸς ὁ βραχίον μετὰ δυναστείας·
κραταιωθήτω ἡ χεὶρ σου· ὑψωθή-
τω ἡ δεξιὰ σου.

Τοῦτο ἀναγνωσθῆναι κατὰ ἀναφορὰν καὶ
ὑπερβατόν· ἤγουν ὅπως βραχίων· ἢ ὡς βραχίων·
κατὰ πλεονασμὸν τοῦ ἄρθρου· λέγει λοιπὸν, ὅτι
ἡ ἐδική σου δύναμις Κύριε, εἶναι δυνατωτέρα· βρα-
χίονα γὰρ Θεοῦ, τὴν δύναμιν αὐτοῦ ὀνομαζει, ἡ-
τις ἐστὶν ὁ Χριστός· „Χριστὸν γὰρ, φησι, Θεοῦ δύ-
ναμιν, καὶ Θεοῦ σοφίαν· (α΄ Κορ. α΄. 24.)
ὡς κραταιωθῇ δὲ, ἵπεν, ἡ χεὶρ σου ἐναντίον τῶν ἐχ-
θρῶν σου· καὶ ὡς ὑψωθῇ ἡ δεξιὰ σου εἰς σκέπην ἐδὲ
κῆν μας· χεῖρα δὲ καὶ δεξιὸν, τὴν δύναμιν τοῦ Θε-
οῦ ὀνομαζει· διπλὴν δὲ αὐτῆς ζητεῖ τὴν ἐνέργειαν
ὁ Δαβὶδ, τιμωρητικὴν καὶ εὐεργητικὴν· ἥτοι καὶ νὰ
ἐκδικήσῃ τοὺς ἔχθρους καὶ ἐχθρούς, καὶ νὰ σκεπά-
σῃ τοὺς ἐδικούς της καὶ φίλους κατὰ τὸν Θεοδώρι-
τον·

πλήρωμα δὲ ἔχει ἄλλως τῆς οἰκουμένης, οὐκ ἂν ἀμάρτους λέγων τὴν τοῦ Σωτῆρος Ἐκκλησίαν, ἢν αὐτὰς ἐθεμελίωσεν
ἐπὶ τὴν τέτραν.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον „Τὰ τέσσαρα τεμνίματα τῆς οἰκουμένης διὰ τούτων σημαίνει· διὰ μὲν τοῦ Βορρῆ, τὰ ἀρκτικὰ μέρη· διὰ δὲ τῆς θαλάσσης, τὰ τῆς ἐσπέρας· διὰ δὲ τοῦ Ἑρμῶν, ὅραυς ἐν τῇ ἐρήμῳ κειμένου τῇ πρὸς τὸ Σινᾶ, τὸν νότον· διὰ δὲ τοῦ Θαβὼρ τοῦ ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, τὴν Ἀνατολήν· ἠγαλλιάσαντο δὲ τὰ ὄρη ταῦτα, τὸ μὲν Ἑρμὼν, βαπτιζομένου τοῦ Κυρίου· τὸ δὲ Θαβὼρ, μεταμορφωμένου· φαίνεται δὲ, ὅτι τὸ Ἑρμὼν αὐτοῦ λέγεται τὸ αὐτὸ ἔξ Ἑρμωνίᾳ ἢ Ἀερμῶν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἢ Θεοδώριτον· ἀδιαφύκτως δὲ ὀνομαζο-
μεν αὐτὸ ὁ θεὸς Κύριλλος ἢ Ἀερμῶν ἢ Ἑρμωνίᾳ, ἀγχαλὰ ἢ εἰς τὸ Δευτερονόμιον γράφεται· „Καὶ ἐκκληρονομή-
σαν τὴν γῆν· ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Σινᾶ (ἢ Σιών) ὅ ἐστιν Ἀερμῶν (Δευτερ. 34. 48.) Εἰς τὰ Παρα-
λειπόμενα ὁμοῦ φαίνεται φανερά, ὅτι ἄλλο εἶναι τὸ Ἑρμῶν, ἢ ἄλλα τὰ Ἀερμῶν· αὐτὰ γὰρ φησι· „Καὶ οἱ
ἡμίσεις φυλῆς Μανασσὴ κατέκλιον ἀπὸ Βασάν, ἕως Βαβλ., Ἑρμῶν, ἢ Σανίρ, ἢ ἕως Ἀερμῶν· (Α΄ Πα-
ραλ. 5. 28.) εὑρίσκεται δὲ τὸ βουνὸν τοῦ Ἀερμῶν κατὰ Ἀνατολὰς τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ὁμοῦ μὲν τὰ βου-
νὰ Γαλαὰδ ἢ Σανίρ· ἐφ᾽ ἧ δὲ ὁ Δίδυμος· „Ὅτι τῶν δύο τούτων μέμνηται τεμνίσματος, ἐπειδὴ ἐκ θαλάσσης·
ἥτοι ἐκ νότου· (ἐπειδὴ ἡ θάλασσα κεῖται ἐν τῇ νοτίᾳ μέρει τῆς Ἱερουσαλὴμ.) οἱ Αἰγύπτιοι κείνται, ὡς με-
τέλλε τιμωρὶς ὁ Θεὸς τὸν Ἰσραὴλ σφάζων λαόν· ἐκ Βορρᾶ δὲ, Ἀσσύριοι· ἠγαλλίασαι φησὶν, ἡ τούτων τῶν Ἀσσυρίων
διηλδοῖ, ὡς ἡ ἐκείνων τῶν Αἰγυπτίων κατάλοιποι· λέγει δὲ ὁ Ἀνάγνωσκος, ὅτι τὸ Θαβὼρ μὲν, ἑρμηνεύεται ἐκλε-
κτός· τὸ δὲ Ἑρμῶν, φανερὸς μετεωρισμός· ὁ γὰρ τυγχάνων ἐκλογῆς θείας, ἢ ὑπὸ φωτὸς μετεωριζόμενος, ἀγαλ-
λιᾶται ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ.

τον· εἶπομεν δὲ τί δηλοῖ ἡ ὕψις τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὸν θ. Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τὸ· „ Ἀνυσθὴ Κύρια ὁ Θεὸς μου· ὕψωθῆτω ἡ χεὶρ σου. (1)

14: „ Δικαιοσύνη καὶ κρίμα ἐτοιμασία
„ τοῦ θρόνου σου.

Ὁ μὲν Ἀκύλας ἐξέδωκε· „ Δικαιοσύνη καὶ κρίσις βᾶσις τοῦ θρόνου σου· ὁ δὲ Σύμμαχος· „ Ἐδρισμα· εἶπομεν δὲ, ὅτι τὸ ἐτοιμάζω σημαίνει πολλάκις τὸ ἐδρᾶζω καὶ στερεώνω· τὸ δὲ νόημα τοῦ ῥητοῦ εἶναι τοῦτο· δίκαιος εἶται ἐσὺ ὁ Κριτὴς, τοῦ ὁποῦ καὶ ὁ δικαστικὸς θρόνος σέκει στερεωμένος ἐπὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ κρίσιν· δικαιοσύνην μὲν οἷον καὶ κρίμα, θέλεις νοήσεις τὴν δικαίαν κρίσιν· καὶ τοῦτο γὰρ τὸ σχῆμα συνιστά· ἡ παλαιὰ γὰρ μετὰ ἀρχαῖς δηλαδὴ τὸ νὰ βάλῃ οὐσιαστικὸν ὄνομα ἀντὶ ἐπιθέτου· καθὼς ἐκεῖνο ὅπου λέγει παροικῶ· „ Ἐλεος καὶ ἀλήθεια, ἐτέθη ἀντὶ τοῦ, ἔλεος ἀληθινόν· ἡ δικαιοσύνην μὲν ὀνομάζει τὴν ἐξουσίαν τοῦ κρίναι, κρίμα δὲ τὴν ἀπόφασιν· καθὼς καὶ ἔλεος μὲν, ὀνομάζει τὴν ἐλεημοσύνην, ἀλήθειαν δὲ, τὴν ἐκδόσιν τῆς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ.

γουν, ὅτι σὺ Κύρια· λέγει, ἐπισήμων εἶται φυσικὰ τοῦ νὰ κρίνῃ δικαίως, καὶ νὰ ἀποφασίσῃ· τοῦ νὰ ἐλθῇ, καὶ νὰ ἀληθεύῃ· διὰ τοῦτο, καὶ θέλεις μὲν κρίνεις δικαίως τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ὅπου φανερῶνται ἀπὸ τοῦ ἐχθρόν· θέλεις δὲ ἀποφασίσῃς ἐναντίον τῆς πλάνης τοῦ τυράννου Διαβόλου, καὶ τῶν ἐκδωλῶν· καὶ θέλεις μὲν ἐλεῆσαι τὸ πλάσμα σου· θέλεις δὲ ἀληθεύσεις εἰς τὰς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις, ὅπου ἔδωκες εἰς ἔμμενα, καὶ εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς σου· ἤμπορεῖ δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰπῇ τινες, ὅτι τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια λέγονται, ὅτι πληγαίνον ἐμπροσθεν τοῦ Θεοῦ· διὰ τὴν καὶ ἐνός δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀντικρίσῃ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ· ἡγουν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν αὐτοῦ, ἀίτως πρότερον δὲ ἐλεηθῇ, καὶ δὲν ἐνωθῇ μὲ τὴν ἀλήθειαν τῶν δογμάτων· ἔλεος γὰρ καὶ ἀλήθεια προϋπαντῶσιν εἰς τὴν τοιοῦτον. Μερικοὶ δὲ ταῦτα ἐνόησαν περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως· ἡγουν, ὅτι σὺ Κύρια εἶσαι Κριτὴς δικαιοτάτος· καὶ ὅτι εἰς τὴν κρίσιν σου προηγεῖται τὸ ἔλεος ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν· ἐπεὶ δὲ δὲν δύναται τις νὰ ὑπομείνῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἐγγύων τοῦ Θεοῦ, ἀίτως δὲν σμίξῃ μὲ αὐτὴν καὶ τὸ θείον ἔλεος. (2)

15: „ Μακάριος ὁ λαός, ὁ γινώσκων ἃ
„ λαλῶν.

„ Ἐλεος καὶ ἀλήθεια προπορεύσον·
„ ται πρὸ προσώπου σου.

Μὲ τὰ τέσσαρα ταῦτα· ἡγουν μὲ τὴν δικαιοσύνην, καὶ κρίμα, καὶ μὲ τὸ ἔλεος, καὶ τὴν ἀλήθειαν, φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὰ τέσσαρα ταῦτα· ἡ-

ἔπομεν πολλάκις, ὅτι ἀλαλγμὸς εἶναι φωνὴ ἐπὶ ἐλπίδος· μακαρίζει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐκείνους, ὅπου ἤξουσιν νὰ μελετῶν ὕμνον ἐπὶ ἐλπίδι εἰς τὸν Χριστόν, τὸν νικητὴν τοῦ Διαβόλου· ἡ οἱ τοὺς Χριστιανοὺς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἡ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον μακαρίζει ἐκείνους, ὅπου ἤξουσιν νὰ ἀλα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος· „ Ὅτι ὁ Μονογενὴς, ὁ βραχίον τοῦ Πατρὸς λέγεται, κατὰ τὸ· „ Καὶ ὁ βραχίον Κυρίου, τίνι ἀπεκαλύφθη ὁ χεὶρ, ὡς τό· „ Ἡ χεὶρ σου ἐποίησε ταῦτα· ὁ δεξιὰ, ὡς τό· „ Δεξιὰ Κυρίου ὕψωσέ με· λέγει οὖν· ὕψωθῆτω ἡ δεξιὰ σου παραδόξοποιούσα, ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὁ σὸς Δέσποτα βραχίον ἐπέδειχεν τοῖς πᾶσι μετὰ δυνατείας· εἰ γὰρ ὁ γέγονεν ἄνθρωπος, ὁ πέφικεν κατὰ ἡμᾶς, ἀλλ' ἐμοῦ κατέστη, ἡ τῆς μεγαλειότητος αὐτοῦ ὑπεροχὴ.

(2) Ὅθεν εἶπε ὁ Εὐσέβιος· „ Τῆς δικαιοσύνης ὁ τοῦ κρίματος, προτρέχει ἔλεος ὁ ἀλήθεια· δεῖται γὰρ ἐλέους ἡ δικαιοσύνη, πρὸς τιμωρίας πραότης· οὐδεὶς γὰρ ἀνθρώπων ὑψίσταται τῆς δικαιοσύνης τὸ ἄκρατον.

ἐπὶ λαλοῦν ἐναντίον τῶν ἀσπίτων ἐχθρῶν Δικμύων, μετὰ τὰ νὰ νικῶν καὶ νὰ κατατροπῶσιν αὐτοὺς διὰ τῶν ἀγώνων.

„Κύριε, ἐν τῇ φωτὶ τοῦ προσώπου σου πορεύονται.

Πρόσωπον μὲν τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Τίος, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ δ΄. Ψαλμῷ· φῶς δὲ τοῦ Τίου εἰσὶ καὶ αἱ ἐντολαὶ τοῦ· „Λυχνος γὰρ φησι, τῇ ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς τὰς τρίβοις μου (Ψαλμ. ρη΄.) λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ Χριστιανοί, ὅπου ἤξουσιν τὸν ἀνωτέρω ἀλλαγμὸν· ἤγουν ὅπου ἤξουσιν νὰ ὑμνοῦν τὸν Χριστὸν, καὶ νὰ νικῶν τὸν Διόβολον, αὐτοὶ θέλουσιν περιπατοῦν εἰς τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ τοῦ Τίου τοῦ Θεοῦ. (1)

16: „Καὶ ἐν τῇ ὀνόματι σου ἀγαλλιάσονται ὅλην τὴν ἡμέραν.

Οἱ Χριστιανοί, λέγει, οἱ ἡξυρόντες τὸν ἀνωτέρω ἀλλαγμὸν, θέλουσιν χαίρουσιν πάντοτε ὀνομαζόντες τὸ ὄνομά σου· (2) διὰ τὴν ἀνίσωσιν ὁ δὲ καὶ ὁ ἀνθρώπος, ὅταν μόνον ἐνθυμηθῇ τὸν Θεὸν εὐφραίνεται· „Εμνήσθην γὰρ φησι, τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράσθην· (Ψαλ. ος΄. 3.) πάσῃ μᾶλλον θέλει χαρῇ, ὅταν καὶ ὀνομαζῇ αὐτόν· ἢ καὶ ὁ λόγος οὗτος πρὸς τὸν Χριστὸν ἀναφέρεται· διὰ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου χαίρουσιν, οἱ ἀπ' αὐτοῦ καλούμενοι Χριστιανοί.

„Καὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ὑψωθή-

„σονται.

Δικαιοσύνη τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Τίος, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· „Ὅς ἐγενήθη ἡμεῖς σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμός· (Α΄ Κορ. α΄. 30.) οὗτος λοιπὸν ὑψώσει τοὺς Χριστιανούς· καὶ χωρίσας αὐτοὺς ἀπὸ τὰ γῆ' καὶ διὰ μέσου τοῦ Εὐαγγελίου, τοὺς ἀνέβησεν εἰς τὸν οὐρανόν.

17: „Ὅτι καύχημα τῆς δυνάμεως αὐτῶν, σὺ εἶ.

Δύναμις μὲν τῶν Χριστιανῶν εἶναι ὁ Χριστός· ἐπειδὴ ἐνδυναμόναι αὐτοὺς· καύχημα δὲ τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ Πατήρ, εἰ τὸν ὁποῖον τόσον σεμνύνεται, ὥς ὅπου ἀνω καὶ κάτω καὶ εἰς κάθε μέρος τοῦ Εὐαγγελίου, Πατέρων ἐδικόν του τοῦτον ὁμολογεῖ· καὶ εἰ αὐτὸν ἀφιερῶναι ὅλα του τὰ κατορθώματα.

„Καὶ ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ὑψωθήσεται τὸ κέρας ἡμῶν.

Εὐδοκία τοῦ Πατρὸς· ἦτοι ἀγαθὸν θέλημα τοῦ Πατρὸς εἶναι ἡ ἐνανθρώπις τοῦ Τίου, καὶ ὅσα περὶ αὐτήν· περὶ δὲ τοῦ κέρατος, εἶπομεν ἐν τῇ δ΄. Ψαλμῷ· ὅτι ποτὲ μὲν νοεῖται ἀντὶ δυνάμεως, ποτὲ δὲ, ἀντὶ καυχήσεως καὶ δόξης· συναρθεῖ δὲ μὲ τοὺς Χριστιανούς καὶ ὁ Διόβολος τὸν ἐαυτόν του ἐδῶ, καθὼς καὶ εἰς ἄλλα μέρη· διὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „Ἐν τῇ φωτὶ τοῦ Πνεύματος τῇ ἐκπεπομένη διὰ τοῦ Τίου, ὃς εἶς πρόσωπον τοῦ Πατρὸς, πορεύονται οἱ πνευματικοί· ὁδηγεῖ γὰρ αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰς ἕκαστα τῶν ἐν φωτὶ πρακτικῶν.
(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „Τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους μακαρίζει, ὅτι διὰ τῇ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῇ δυνάμει ἐποίουν, ὅσα ἐποίουν παρὰ δόξαν· καὶ δὲ ἡμεῖς σερανοὶ τὸ καλὸν ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἐπικληθὲν εἰς ἡμᾶς· ὁνομαζόμεθα γὰρ διὰ Χριστὸν Χριστιανοί· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος.

τοῦ σπέρματος τοῦ ἔμελλε νὰ γεννηθῇ ὁ Χριστός· καὶ ἀκολούθως διὰ μέσου τοῦ Χριστοῦ, ἔμελλε καὶ αὐτὸς νὰ γένῃ συγγενὴς μὲ τοὺς Χριστιανοὺς· εἰ μὲν γὰρ Χριστιανοὶ εἶναι τέκνα Χριστοῦ, ὁ δὲ Χριστὸς εἶναι κατὰ σάρκα Υἱὸς Δαβὶδ· ἢ καὶ ὁ λόγος οὗτος ἐρρίθη ἐκ προσώπου τῶν Χριστιανῶν. (1)

18 : „Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ ἀντίληψις, καὶ
τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ βασιλεὺς ἡμῶν.

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, λέγει καὶ τώρα ἐδῶ : δηλαδή, ὅτι ἡ ἀντίληψις καὶ βοήθεια, μόνου τοῦ Κυρίου εἶναι, καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ· ἅγιος δὲ τοῦ Ἰσραὴλ ὁ Θεὸς εἶναι· καθὼς εἶπε καὶ εἰς τὸν οἶ. Ψαλμὸν· „Καὶ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ πρῶτον· ὁμοίως δὲ καὶ βασιλεὺς τὸν Θεὸν ἐνομάζει, καθὼς αὐτὸς εἶναι φύσει Κύριος ἡμῶν. (2)

19 : „Τότε ἐλάλησας ἐν ὁράσει τοῖς υἱ-
οῖς σου.

Τὸ τότε νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἐν καιρῷ ἀρ-
μοδίου, ἐλάλησας δὲ τὰ περὶ ἐμοῦ τοῦ Δαβὶδ· ἐν
ὁράσει δὲ, ἀντὶ τοῦ ὅτι αἰσθάνεται· ἐπεὶ δὲ ἡ ἔρσις

εἴη ἡ πλέον καθαρώτερα καὶ αἰσθητικώτερα ἀπὸ τῶν ἄλλων· εἴς γὰρ καὶ εἰς τὴν ἑξοδὸν γράφεται· „Καὶ Πίς δὲ ὁ λόγος ἐῶρε τὴν φωνὴν Κυρίου. (ἑξοκ. 18.) ἀντὶ τοῦ ησθάνετο· υἱὸς δὲ Θεοῦ λέγει τοὺς Προφῆτας, ὡς ἡγαπημένους εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀρετὴν· (3) ἀκούουσι δὲ εἶναι νὰ ἀπεκλύ-
φθῃσαν εἰς πολλοὺς Προφῆτας τὰ περὶ τοῦ Δαβὶδ, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἐδῶ λέγει ταῦτα· καθὼς καὶ ὁ Προφήτης Νάθαν πολλὰ εἶπεν εἰς αὐτόν· ποῦ δὲ εἶναι ταῦτα; εἶναι τὰ ἀκούουσι· πλὴν, ἀγχαλὰ καὶ αὐτὰ φαίνονται πῶς ἐρρίθησαν διὰ τὸν Δαβὶδ, ἐπεὶ δὲ ἀρμόζουσι μορτικῶς εἰς τὰ τοῦ Δαβὶδ πράγ-
ματα, δείχνονται ὅμως, ὅτι ἐρρίθησαν διὰ τὸν Χριστόν· θυμὸς δὲ εἶναι ἡ τοῦ Θεοῦ Πνεύματος χάρις· πῶς εὐκόλως ἐπιμύξει μὲ τὰ τοῦ Δαβὶδ πράγ-
ματα τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ συνεσχίσσε μὲ τὸν τύπον καὶ τὴν ὁμοίωσιν, τὴν ἀλήθειαν. (4)

„Καὶ εἶπας· Ἐθέμην βοήθειαν ἐπὶ
δυνατόν, ὑψώσα ἐκλεκτὸν ἐκ τοῦ
λαοῦ μου.

Σὺ, λέγει, Κύριε εἶπας διὰ τὸν Δαβὶδ· ὅ-
γὰ ἐδῶκα τὴν ἐδίκημ μου βοήθειαν εἰς τὸν δυνατόν,
δυνατόν δὲ φαίνεται, ὅτι λέγει ὁ Θεὸς τὸν Δαβὶδ
ὡς Βασιλεὺς· ἐπεὶ δὲ οἱ παλαιοὶ ὀνόμαζον τοὺς βα-
σιλεῖς δυνατοὺς καὶ, δυνάστας· πλὴν περισσώτερον
δου-

(1) Ὁ δὲ Θεόδοτος λέγει· „Κῆρας τὴν δοξάν καλεῖ· λέγει οὖν πρὸς τὸν Πατέρα· ἐπεὶ δὲ σὺ εὐδόκησας ἀποστεί-
λαι τὸν Μονογενῆ· τοῦτου χάριν ἡ δοξα ἡμῶν ἐξηγερταί· ἐδοξάσθημεν γὰρ συνεγεσθέντες Χριστῷ. (ἐν τῇ ἐκ-
δεδ. Σειρῇ.)

(2) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος ἐρμηνευτὴς λέγει· „Δύναται δὲ ἡ ἀντίληψις καὶ τοῦ Κυρίου εἶναι, ὡς ἐνεργουμένη ὑπ' αὐ-
τοῦ· καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ, ὡς ὑπομένοντος αὐτήν· ὡς ἅγιος εἶναι ἡ τὸν ἁγιαζόμενον, ἐν τῷ τῷ νοῦ καθορῇ
αὐτόν· ἵνα ἡ ὑπερβατόν· ὅτι τοῦ Κυρίου βασιλείας ἡμῶν ἡ ἀντίληψις, καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ.

(3) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Σύμμαχος· „Τότε ἐλάλησας δι' ὁράσεως τοῖς υἱοῖς σου· εἶδαμεν γὰρ σου τὰς διὰ τῶν Προ-
φητῶν γεγενημένας ἐπαγγελίας, κατὰ τὸν Θεοδόριον· τοῦτους γὰρ καὶ ὁρῶντας καὶ βλέποντας ὀνόμαζον.

(4) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „Τότε, ἀντὶ τοῦ πάλαι φησὶ, δι' ὁράσεων προφητικῶν, τοῖς υἱοῖς σου (ἤτοι τοῖς
κεκλημένοις εἰς τὸ τῆς υἰοθεσίας ὄψωμα) ἐλάλησας· τί δὲ ἐλάλησας; τό· „Ἐθέμην βοήθειαν ἐπὶ δυνατόν·
ἤτοι τοῖς ἀσθενέσι καὶ πλεονεκτούμενοις ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ ἐθέμην καταφυγεῖν ἐπὶ δυνατόν· ὁ δὲ δυνατὸς, ὃν δέδω-
κεν ἡμῖν εἰς βοήθειαν ὁ Πατήρ, ὁ Χριστὸς που πάντως ἐστὶ· καὶ γὰρ ἐστὶ Δυνάμεων Κύριος· ὁ δὲ Δίδυμος, τὸ ἐν
ὁράσει, ἐνοήσει ἐξηγήσεν· ἀκαρεῖ γὰρ μόνον τοῦ λαλοῦντος ὁ μὴ νοῶν· ὁ δὲ συνιείς, ἀντιλαμβάνεται τῇ ὁράσει
τοῦ

δυνατὸς νοεῖται ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν Θεότητα· „ Χριστὸν, γὰρ φησὶν ὁ Παῦλος, Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν (α΄ Κορ. α΄. 24.) ὁμοίως καὶ ἐλεγκτὸν μὲν φαίνεσθαι, ὅτι λέγει τὸν Δαβὶδ, διατί ἐδίωλεξεν μὲν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν λαῶν τῶν Ἰουδαίων, εἰς τὸ νῦν εἶναι Βασιλεὺς· ὕψωσε δὲ αὐτὸν εἰς δόξαν διὰ τὰς ἀνδραγαθίας του· τῇ δὲ ἀληθείᾳ, τὸν Χριστὸν ἐδίωλεξεν ὁ Θεὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, εἰς τὴν καθ' ὑπόστασιν ἑνωσιν· ἐπειδὴ ἡ τοῦτον γεννήσασα Παρθένος, ἦτον ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων· ὕψωσε δὲ αὐτὸν διὰ τὴν ἑνωσιν· (ἴσως διὰ τὴν κένωσιν) ὅθεν λέγει ὁ Παῦλος περὶ τοῦ Χριστοῦ· „ διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν (Φιλιπ. β΄. 9.)

20 : „ Εὗρον Δαβὶδ τὸν δούλόν μου· ἐν ἑ-
„ λαίῳ ἁγίῳ μου ἔχρισα αὐτόν.

Τοῦτο διὰ μόνον τὸν Δαβὶδ ἐγὼ νοῶ, ὅτε τὸ λέγει ὁ Θεός· ὁμοίως καὶ τὰ ἀκόλουθα, ἕως τοῦ, καὶ ἐν τῷ ὀνοματί μου ὕψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ, κατὰ τὸν Διοδώρον· ἀγκαλὰ μερικοί, ὡς ὁ ὁσιος Κυρίλλος καὶ ὁ Διδύμος, καὶ ὁ Εὐσεβίος, καὶ ὁ Ἡσύχιος, καὶ ταῦτα εἰς τὸν Χριστὸν ἀναφέροντι· εὗρον, λέγει, τὸν Δαβὶδ εἰς βασιλέα, ζητήσας αὐτὸν ἀνάμεσα εἰς τὰ παῖδιά τοῦ Ἰεσσαί· εἴτε γὰρ πρὸς Σαμουὴλ ὁ Θεός, „ Ὅτι ἐώρακα ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰεσσαί· ἐμοὶ βασιλεα· (α΄ Βασιλ. ις. ε΄.) Περί δὲ

τῆς χρίσεως τοῦ Δαβὶδ, ἡ πρώτη τῶν βασιλείων ἱστορεῖ· „ Καὶ ἔλαβε Σαμουὴλ τὸ κέρας τοῦ ἐλαίου, καὶ ἔχρισεν αὐτόν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ· (α΄ Βασιλ. ις. 13.) ἅγιον δὲ ἐδικόν του ἀνόμασεν ὁ Θεὸς τὸ ἐλαῖον τῆς χρίσεως, ἐπειδὴ ἦτον θεῖον· εἶχε γὰρ τὴν κατασκευὴν του θεοδιδάκτου καὶ μουσικῆν. (1)

21 : „ Ἡ γὰρ χεὶρ μου συναντιλήψεται αὐ-
„ τῷ, καὶ ὁ βραχίον μου κατισχύ-
„ σει αὐτόν.

Χεῖρα μὲν καὶ βραχίονα ὀνομάζει τὴν πα-
ρὰ τοῦ Θεοῦ δύναμιν καὶ βοηθειαν, καθὼς πολλάκις ἐξηγήσαμεν· τὸ δὲ κατισχύσει, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐπι-
πισχύσει, ἢ ἐνισχύσει.

22 : „ Οὐκ ὀφελήσεται ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ, καὶ
„ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσθήσεται τοῦ κα-
„ κῶσαι αὐτόν.

Τὸ ὠφελεῖν ἀντὶ τοῦ ἐκτελεῖν καὶ καταρ-
θῶν καὶ ἀντιεῖν, συνειθίζει νὰ ὀνομαζῇ ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα κατὰ τὸν Διδύμον· καθὼς καὶ τώρα ἐδῶ· ἐτὶ γὰρ καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον γράφεται· „ Θεω-
ρεῖ-

τοῦ νοῦ τῆς τοῦ λέγοντος προφορᾶς· ὁ δὲ Θεὸς τοῖς τελείοις, λεγομένοις υἱοῖς, δείκνυσιν μᾶλλον, ἢ λέγει, ἐν δ-
ράσει· κατὰ τὸ· „ Καὶ ὁ λαὸς ἑώρα (ἦτοι ἐνόησεν) τὴν φωνὴν Κυρίου (Ἐξ. κ΄. 18.) ποιεῖται τῶν Προ-
φητῶν αἱ ὁράσεις, οὐκ ἀσθητῶς βλέπόντων, ἀλλ' ὁράντων νοητῶς· Δαβὶδ δὲ, ὅς δυνατὸν ἔχειλετὸν ἀπὸ μυριά-
δων, κατὰ τὸ Ἄσμα (Ἄσ. ε΄. 10) τὸν Χριστὸν λέγει· καθὼς ἐχρίσθη Πνεύματι ἁγίῳ ἀρχιερεὺς τε καὶ βασι-
λεὺς, ὅς ἐκ σπέρματος τοῦ Δαβὶδ ἐγεννήθη.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γενγόριος· „ Χριστὸς διὰ τὴν Θεότητα· χρίσις γὰρ αὐτῇ τῆς ἀνθρωπότητος· ὁ δὲ θεὸς
Κυρίλλος λέγει· „ Θεὸς ὢν ὁ λόγος, ὅτε ἐγεννήθη κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς καὶ προῆλθεν ἀνθρώπος, τότε καὶ ἀν-
θρώπινως τὴν χρίσιν ἐλάβεν, ὡμασθὴν Χριστός· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Θεὸς ὢν ὁ λόγος, ὅτε ἐγεννήθη
κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς, καὶ προῆλθεν ἀνθρώπος, μένων ὡς ἡ Θεός, τότε τὴν χρίσιν διὰ σὲ λαβὼν, ἀνομασθὴν
Χριστός· Θεὸς γὰρ ὢν ὁ λόγος καὶ βασιλεὺς πρὸ αἰώνων ὑπάρχων, ἰδιοποιήσατο τὰ ἡμέτερα· ἵνα καὶ ἡμεῖς σὰ αὐτοῦ
ποιουήσωμεν· Καὶ πάλιν ὁ Κυρίλλος· „ Ὁ Σωτὴρ ἐφασκεν, ὁ Πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων οὕτως ποιεῖ τὰ ἔργα·
καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὃ λέγει νῦν ὁ Πατὴρ περὶ αὐτοῦ· „ Ἡ γὰρ χεὶρ μου συναντιλήψεται αὐτόν· καὶ ὁ βραχίον μου κατι-
σχύσει αὐτόν.

ρεῖτε, ὅτι οὐκ ἠφαιρέτα οὐδέν; (Ίω. ιβ. 19.) ἀντί τοῦ οὐκ ἀνύετε, οὐ κατορθοῦτε· ὁ ἐχθρὸς, λέγει, τοῦ Δαβὶδ, δὲν θέλει κατορθώσῃ τίποτε, εἰς τὸν πολέμῳ· καὶ ὁ υἱὸς ἀνομίας: ἤγουν ὁ ἄνομος, δὲν θέλει προσθέσῃ διὰ τὴν κακώσῃ αὐτόν: ἤγουν, εἰς τὴν πῖνας ἐπεχείρησε τὴν κακοποιήσῃ τὸν Δαβὶδ, δεύτερον πῖνον δὲν θέλει ἐπιχειρήσῃ τὴν κακοποιήσῃ, μετὰ τὴν ἐπληρώσῃ μίαν φοράν ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ· ἰδίωμα δὲ εἶναι τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης τὸ τὴν ὀνομαζῆναι υἱὸν ἀνομίας, τὸν ἄνομον· υἱὸν ἀνθρώπου, τὸν ἀνθρώπον· καὶ υἱὸν ἀδικίας, τὸν ἀδικον· καὶ υἱὸν ἀπολωλότα· καὶ υἱὸς ἀπεθείας, τοῦς ἀπειθεῖς, κατὰ περιφρασιν. (1)

23: „Καὶ συγκρίψω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ
„ τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ, καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτὸν τροπώσωμαι.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω κατακόψω ὅλους ὁμοῦ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δαβὶδ ἀπ' ἐμπροσθέν του, καὶ θέλω κηλῶσθαι ἐκείνους, ὅπου τὸν μισοῦν. (2)

24: „Καὶ ἡ ἀληθείά μου καὶ τὸ ἔλεός μου μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι μου ὑψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ.

Μετὰ τὸν Δαβὶδ, λέγει, θέλει εἶναι τὸ ἀληθινόν μου ἔλεος, ὡς ἂν ᾤωμαι εἶπομεν· ἡ ἀληθεία μὲν, τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ· τὸ ἔλεος δὲ, τὸ τῆς βοηθείας αὐτοῦ (3) Κέρας δὲ τοῦ Δαβὶδ εἶναι ὁ Χριστός, κατὰ τὸν Διόδωρον: ἤγουν τὸ καύχημα καὶ ἡ δόξα· διατί, καθὼς ἀπὸ τὴν κεφαλὴν φυτρῶναι τὸ κέρας τῶν κερασφόρων ζώων, καὶ εἶναι εἰς αὐτὰ δυνάμεις ἐν ταυτῷ καὶ σολισμός: ἐτί καὶ ὁ Δαβὶδ, κεφαλὴ μὲν ἦτον τῶν Ἰουδαίων, καθὼς βασιλεὺς· κεφαλὰς γὰρ τοὺς ἀχροντας ὀνομαζομεν· ἀπὸ δὲ τὴν κεφαλὴν αὐτὴν τοῦ Δαβὶδ, ἐβλάστησεν ὡσαν κέρατον, ὁ Χριστός· ὁ ὁποῖος ἐσέμνητο καὶ ἐδοξάσθη τὸν Δαβὶδ: καθὼς καὶ τὸ κέρας τὸν σπινθύνει καὶ δεξιᾶται τὰ κερασφόρα ζῶα· δὲν λέγεσθαι δὲ ὁ Χριστός κέρας διὰ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ διατί εἶναι ἀπὸ ὅλους ὑψηλότερος, κατὰ τὴν Θεότητα· καθὼς καὶ ἀπὸ ὅλων τὰ μέλη τῶν κερασφόρων ζώων, τὸ κέρας τὸ εἶναι ὑψηλότερον· εἶπε λοιπὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ· ὅτι ὁ κέρας τοῦ Δαβὶδ: ἤγουν ὁ Χριστός, θέλει ὑψωθῇ ἐν τῷ ὀνόματί μου: ἤγουν μετὰ τὴν ὀνομαζομένην Θεός· μετὰ τὸν δὲ τὸν λόγον συμφωνεῖ καὶ ὁ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ τοῦ Προδρόμου, λέγων ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· „Καὶ ἤγινε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ εἰκῶ Δαβὶδ τοῦ ποιῶντος αὐτοῦ· καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος Προφητῶν αὐτοῦ (Λουκ. α'. 69.) τοῦτους δηλαδὴ τοὺς Προφήτας δηλῶν, τοὺς ὁποῖους ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω υἱὸς Θεοῦ ὀνόμασεν· οἷον δὲ ὁ Δαβὶδ, τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ ἐκάλεσεν. (4)

25: „Καὶ

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος προσαρμόζει τοῦτο τῷ Χριστῷ, λέγων· „Εἰ καὶ εἰρήκασιν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ Χριστοῦ· δεῦτε ἐπεκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ κατασχομεν αὐτοῖς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ· ἀλλ' ἦν ἀόνητος αὐτοῖς καὶ τῷ Σατανᾷ ἡ σκέψις, καὶ εἰς ἀπρεκτικὸν αὐτοῖς ἐκβέβηκε τὸ ἐγχείρημα· ἀνεβίω γὰρ ὁ Χριστὸς τριήμερος πατήσας τὸν θάνατον, καὶ σκυλεύσας τὸν Ἄδην· οὐκοῦν ἀληθὲς τὸ εἰρημένον· „Ὅτι ὠφείλησιν ἐχθροὶ ἐν αὐτῷ.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαῖοι παραδέδονται τῇ Ῥωμαίων στρατῷ, καὶ διολύθησαν παντελῶς.

(3) Ὁ ὑψηλότερος δὲ, κατὰ τὸν Θεὸν Κύριλλον, ἀληθείαν ὀνομάζει τὴν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείαν καὶ προσκύνησιν, ἣν Χριστὸς ἡμῖν εἰσηγήσατο, ἣν καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀποδέχεται σὺν τῷ Υἱῷ· ἐν Χριστῷ γὰρ καὶ μετὰ Χριστοῦ ἡ ἀληθεία τοῦ Πατρὸς: τούτῳ τῆς ἀληθοῦς λατρείας ἡ δύναμις· μετ' αὐτοῦ δὲ πάλιν καὶ τὸ ἔλεος: τούτῳ τῆς διὰ πίστεως ἡφesis.

(4) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „Ἐδοξεν τῇ Θεοπνεύστῃ Γραφῇ κέρας ὀνομαζέσθαι, ἐπὶ μὲν τῶν ἁμαρτωλῶν, τὴν ὑπεροφίαν· ἐπὶ δὲ δικαίων, τὴν δόξαν· τοῖς οὖν ὀνόμασι τοῖς οὕτω μάλιστα πρέπουσι τῷ Πατρὶ, καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς δεξιᾶται· διὸ λέγει πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα· „ὅτι πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐγώ, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ.

25 : „ Καὶ Ἰδύσθαι ἐν Θαλάσῃ χεῖρα αὐ-
 „ τοῦ, καὶ ἐν ποταμοῖς δεξιάν αὐ-
 „ τοῦ.

Μετὰ τὸ ὄνομα τῆς θαλάσσης, ἐφανερώσῃ τὰ νησιά· ἐπειδὴ οὗτά ἐν τῇ θαλάσῃ εὐρίσκονται· μετὰ τὸ ὄνομα δὲ τῶν ποταμῶν, ἐφανερώσῃ τὴν σερραίν· ἐπειδὴ οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ σερραῖ εὐρίσκονται· χεῖρα δὲ καὶ δεξιάν, τὴν ἐξουσίαν καὶ κυριότητα ἀνόμισε· ποῦ δὲ φαίνεται ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐκυρίευσεν ὅλην οὐδαμοῦ εἰς καὶ ἓνα μέρος τῆς Γεοφῆς· ὁ Χρῆστος ὁμοίως ἐκυρίευσεν καὶ ὅλην μὲν τὴν θαλάσσαν, καὶ ὅλην δὲ τὴν γῆν, ὡς εἴρηται ἐν τῷ ο.α. Ψαλμῷ· „ Καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης, καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περσῶν τῆς οἰκουμένης· ὡς χεῖρα καὶ δεξιάν δὲν θέλεις νοήσεις τὴν τοῦ Δαβὶδ, ἀλλὰ τὴν τοῦ κέρατος τοῦ Δαβὶδ· ἥτοι τοῦ Δεσποτοῦ Χριστοῦ. (1)

26 : „ Αὐτὸς ἐπικαλέσεται με· Πατὴρ μου
 „ εἴ σύ, Θεός μου καὶ ἀντιλήπτορ
 „ τῆς σωτηρίας μου.

Ἐδῶ λέγει τὸ, λέγων, καὶ πρέπει νὰ νοῆται ἔξωθεν· ἥτοι αὐτὸς ἐπικαλέσεται με λέγων· Πατὴρ μου εἴ σύ. Ποῦ δὲ ὁ Δαβὶδ ὠνόμασε Πατέρα τοῦ τὸν Θεόν; εἰ καὶ ἓνα μέρος· ὁ δὲ Χρῆστος εἰς πάμπολλα μέρη τοῦ Εὐαγγελίου, Πατέρα μὲν ὀνομάζει αὐτόν, καθὼς Θεός· Θεόν δὲ καὶ ἀντιλήπτορα, καθὼς ἄνθρωπος, κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον καὶ τὸν Ἡσίχιον· „ Οὕτω γὰρ πρὸς τὴν Μαγδαληνὴν ἔφη· „ Α-

ναβάνω πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Πατέρα ἡμῶν· καὶ Θεόν μου, καὶ Θεόν ἡμῶν· (Ἰω. κ'. 17.)

27 : „ κα' γὰρ πρωτότοκον Ἰδύσθαι αὐτόν
 „ ὑψηλὸν παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς
 „ γῆς.

Πρωτότοκον ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν Χριστὸν τριῶν λογίων· πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς (Ῥωμ. η'. 29) Πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν (Κολ. α'. 18.) Καὶ πρωτότοκον πίστεως Κτίσεως (Κελ. α'. 15.) ἥτοι ὡς ἀπαρχὴν τοῦ νέου λαοῦ· ὡς πρῶτον ἀναστάντα ἐκ τῶν νεκρῶν εἰς ἀθανασίαν· καὶ ὡς ἐξήμερον τῆς καινῆς κτίσεως τῶν πιστῶν· ὑψηλὸν δὲ κοινὰ εἰς τοὺς βασιλεῖς λέγει αὐτόν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸ ὁ Χρῆστος, ἐκείνους μὲν τοὺς βασιλεῖς, ὅπου ἐγνώρισαν αὐτόν ὡς Θεόν, ἔχει ὑποτασσομένους ἐς αὐτόν· ἀπὸ ἐκείνους δὲ ὅτε τοῦ τὸν πολεμοῦν, αὐτὸς γίνεται ἀνώτερος· καὶ ἔτι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, εἶναι ὑψηλὸς ὁ Χρῆστος, καὶ κοινὰ εἰς τοὺς πιστοὺς βασιλεῖς, καὶ κοινὰ εἰς τοὺς ἀπίστους· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐνίκησεν ὅλους τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, μετὰ τὸ νὰ ᾔ-
 τον βασιλεὺς μόνος τῆς Ἰουδαίας.

28 : „ Εἰς τὸν αἰῶνα φυλάξω αὐτῷ τὸ ἔ-
 „ λεός μου, καὶ ἡ διαθήκη μου πρὸς
 „ στήν αὐτοῦ.

Εἰς τὸν Χριστόν, λέγει, θέλω φυλάξω τὸ ἔλεός μου· ἐπειδὴ καὶ χρειάζεται αὐτὸ κατὰ τὸ ἀνθρωπινόν· ἢ δὲν

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ἐρεῖς δὲ κατὰ βαθύτερον λόγον, τὴν μὲν δεξιάν αὐτοῦ ἐν ποταμοῖς λέγεσθαι, διὰ τὸ πάντα τοὺς ἐκ δεξιᾶν αὐτοῦ σημειούμενους, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καθαίρεσθαι τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀξιουμένους ἐπιρροῆς· ποταμοὶ δὲ αὐτοῦ εἴρηται ἔτι οἱ λαοὶ, κατὰ τὸ, ποταμοὶ κροτήσονται χειρὶ· τὴν δὲ ἑξέραν παρὰ τὴν δεξιάν, τὴν κολαστικὴν φημι χεῖρα ἢ δύναμιν ἐν τῇ θαλάσῃ τεθεῖσθαι ἔτι τοῖς ἀίμοσι τοῦ βίου κύμασιν, ἐνθα ὁ δράκων διατρέβει, τιμωρομένην τοὺς ἐχθρούς, ἢ κατεينوῦσαν τοὺς αὐτοῦ διαδόντας· ἐν δὲ τῇ Παραδείσῳ τῶν Πατέρων οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν εἰς γέγων, ὅτι ὁ Σωτὴρ τὴν μὲν δεξιάν αὐτοῦ ἔθετα εἰς τὴν θαλάσσαν· ἥτοι εἰς τὸν κόσμον, τὴν δὲ δεξιάν αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμούς· ἥτοι εἰς τοὺς Ἀποστόλους.

δὲν χρειάζεται αὐτὸ διὰ λόγου του, ἀλλὰ διὰ τοὺς κατὰ Πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντας: ἦτοι διὰ τοὺς Χριστιανούς· διὰ τοὺς ὁποίους καὶ παρακαλεῖ τὸν Πατέρα, μεσότης Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων γενόμενος· διαθήκην δὲ πιστὴν ὀνομάζει, τὴν πρὸς τὸν Δαβὶδ βαβαίαν ὑπόσχεσιν, ἥτις εἰς τὸν Χριστὸν ἐμελλε νὰ λάβῃ τὸ τέλος της· εἴρηται γὰρ ἀνωτέρω, ὅτι ἕως τοῦ αἰῶνος ἐτοιμάσω τὸ σπέρμα σου. (1)

29: „Καὶ Ἰησοῦμαι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ σπέρμα αὐτοῦ.

Σπέρμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ὅποτος ἐσπάρθη εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Μαθητῶν του· ὁ ὅποτος λόγος διαμένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ὁμοίως σπέρμα Χριστοῦ εἶναι καὶ ὁ λαὸς τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Διδώρον, ὁ ἀναγεννηθεὶς πνευματικῶς διὰ τοῦ βιπτίσματος ἀπὸ καθὲς ἔθνους ἀνθρώπων· ἀντὶ δὲ τοῦ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ὁ Σύμμαχος εἶπε· „Διηνεκῶς· καὶ ἀληθῶς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ πυλαὶ Ἀῲδου οὐ κατισχύσουσιν, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος. (Ματ. 15. 18.)

„Καὶ τὸν Θρόνον αὐτοῦ ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ.

Τὸν θρόνον, λέγει, τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ, θέλω ποιήσω τόσον διαρκῆ καὶ σταθερὸν, καθὼς εἶναι αἱ ἡμέραι τοῦ οὐρανοῦ· διαρκεῖς γὰρ αὐταὶ εἶναι καὶ μόνιμα· διατὶ ἕως τῆς συντελείας τοῦ Κόσμου φυλάττουσι τὸ φυσικὸν αὐτῶ, ὁρθότατον· ὁμοιάζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο, μὲ τὸ· Καὶ συμπαραμένει τῇ ἡλίῳ (Ψαλ. 90. 5.) ἡμέραι δὲ τοῦ οὐρανοῦ λέγονται, ἐπειδὴ καὶ ὁ οὐρανὸς ἀποτελεῖ αὐτὰς μὲ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ ἡλίου· ἄς δειξοῦν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ποῖον σπέρμα τοῦ Δαβὶδ ἐτέθη εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος; ἦγουν σωζόμενον ἐπάνω εἰς τὴν βασιλείαν; ἢ ποῖος θρόνος βασιλικὸς τοῦ Δαβὶδ ἐστάθη μόνιμος; ἀλλὰ δὲν δύνονται· ἐπειδὴ ἡ βασιλεία τοῦ Δαβὶδ ἐτελείωσεν εἰς τὸν Ἰερονίαν καὶ Σαδεκίαν, τοὺς ὁποίους χωρὶς χωρὶς σκλαβόους λαβόντες οἱ Βαβυλωνῖοι, ἐπῆγαν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ τὸν μὲν Σαδεκίαν ἐτύφλωσαν τελείως· τὸν δὲ Ἰερονίαν ὑπέταξαν εἰς τὴν σκλαβίαν· τότε λοιπὸν, ἐπειδὴ καὶ ὁ θρόνος τοῦ Δαβὶδ κατεστράφη τελείως, καμέντας πλέον εἰς τὸ ἐξῆς δὲν ἐκάθισεν εἰς αὐτόν· διατὶ ὁ Ζοροβάβελ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκλαβίας δὲν ἔγινε βασιλεὺς, ἀλλὰ διημαγωγὸς τῶν Ἰουδαίων· ταῦτα δὲ φανεροῦσι ὁ Ψαλμὸς πρὸς Δαβὶδ· διὰ τοῦτο ἡ βασιλεία τοῦ Δαβὶδ δὲν ἔμεινεν εἰς τοὺς ἀπογόνους του, περισσώτερον ἀπὸ τετρακοσίου χρόνου. (2)

30: „Ἐὰν ἐγκαταλίπωσιν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὸν νόμον μου καὶ τοῖς κρίμασι μου μὴ πορευθῶσιν.

31: „Ἐ-

- (1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Κύριλλος· „Ἡ μὲν γὰρ πρώτη Διαθήκη πέπτωται, διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς ἔχει ἀναφελές· οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος, σκιὰς ἔχων ἢ τύπους ἢ μένιν τῆς ἀληθείας τὴν μόρφωσιν· ἐπεισαγωγὴ δὲ γέγονεν ἡμῖν κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος· τοῦτο προσθεὶς μόνον· ὅτι αὐτῇ τῇ πεπιστευμένῃ διὰ Χριστοῦ λαῷ, φυλάξω τὸ ἔλεος· ἦτοι τὴν διὰ πίστεως ἀφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν.
- (2) Ὅθεν συμπεραινεῖ ὁ Θεοδώριτος· „Τοιγαροῦν διὰ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ εἰς τὸν αἰῶνα διέμενει, καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ἔχει τὸ διαρκές· αὐτῷ γὰρ καὶ ὁ μακάριος ἐδέσποισεν Ἰησοῦς· εἰρηκῶς γὰρ, ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, ἐπάγει, ἐπὶ τὸν θρόνον Δαβὶδ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ καταθέσθαι αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν αἰῶνα· αὐτῷ τὰ περὶ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ προφασίσας ὁ λόγος, περὶ τῶν ἐν μέσῳ γενομένων διεξέρχεται βασιλείων· ἔφη δὲ καὶ ὁ Διδύμος· „Ἐπειδὴ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι· τῶν λόγων ἅρα μὴ παρερχομένων, βασιλεύσει ὁ Χριστὸς καὶ μετὰ τὴν πάροδον οὐρανοῦ καὶ γῆς οὐ γὰρ ἕως τοῦ παρελθεῖν εἶπε τὸν οὐρανόν· ἀλλ' ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ καὶ μετὰ τὴν πάροδον γὰρ καὶ παρέλευσιν (ἦτοι ἀλλαγῇ) ὁ οὐρανὸς ἔσται· αὐτὸ γὰρ ἴσεν τῷ φθάνειν τὸ παρελθεῖν αὐτόν.

31: „ Ἐὰν τὰ δικαιώματά μου βεβηλώσω·
„ σι καὶ τὰς ἐντολάς μου μὴ φυλά-
ξουσιν·

32: „ Ἐπισκέψομαι ἐν ῥάβδῳ τὰς ἀνομίας
„ αὐτῶν, καὶ ἐν μάστιγι τὰς ἀδικίας
„ αὐτῶν·

Ἀνίστας, λέγει, οἱ υἱοὶ τοῦ Χριστοῦ: ἤ-
γουν οἱ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τοῦ λουτροῦ τοῦ
ὁγίου βαπτίσματος ἀναγεννηθέντες Χριστιανοί, ἀφή-
σουν τὸν νόμον, καὶ δὲν περιπατήσουσιν εἰς τὰς κρί-
σεις μου, καὶ ἀτιμάσουσιν τὰ δικαιώματά μου καὶ δὲν
φυλάξουσιν τὰς ἐντολάς μου· ἐγὼ θέλω ἐπισκεφθῶ
μὲ ῥάβδι καὶ μάστιγα τὰς ἀνομίας των· τί διαφορὰν
δὲ ἔχουν ὁ νόμος καὶ τὸ κρίμα καὶ δικαίωμα καὶ ἡ
ἐντολή, ἔκπομεν εἰς τὸν ἱ. Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες
τό· „ Ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐνώπιόν μου·
βεβηλώσωσι δὲ, εἶναι ἐντὶ τοῦ ἐξευτελίσωσι· βέ-
βηλόν γὰρ λέγεται τὸ ἀνίερν πρὸς διαφορὰν τοῦ ἱε-
ροῦ: ἤγουν τὸ κοινὸν καὶ εὐτελές· ῥάβδον δὲ καὶ μά-
στιγα λέγει τοὺς πειρασμούς· (1) τὸ δὲ νόημα τοῦ
ῥήτου εἶναι τοιοῦτον· ὅτι ἐγὼ θέλω σωφρονίσω τοὺς
παραβάτας τοῦ νόμου μου Χριστιανούς, μὲ ἐπανα-
στάσεις ἔθνων, μὲ τυραννίας, μὲ λιμὸν, καὶ μετ' αὐτῆς
ἄλλας παιδείας· ὅμως τελείως δὲν θέλω τοὺς ἀποσρα-
φῶ· ἀνομίας δὲ καὶ ἀδικίας τὰ αὐτὰ λέγει, αἵμαρ-
τήματα ἐκ παραλλήλου·

33: „ Τὸ δὲ ἔλεός μου οὐμὴ διασκεδάσω
„ ἀπ' αὐτῶν, οὐδὲ μὴ ἀδικήσω ἐν τῇ
„ ἀληθείᾳ μου·

Δὲν θέλω, λέγει, ἀσκήσω τὸ ἔλεός μου
ἀπὸ τῶν παραβάτων τῶν ἐντολῶν μου, μὲ τὸ νά λυ-
ποῦμαι αὐτούς, καὶ ἀνυμνῶ τὴν μετάνοιάν τους· ἐγὼ
φιλοφροσύνης ἀπείρου! μασιζὼν γὰρ ὁ Θεὸς ἔλεει,
καὶ δὲν δίδει ἄκρατον τὴν τιμωρίαν χωρὶς σμῖξιν ἐ-
λέου· ἀλλὰ μασιζεῖ μὲν καὶ παιδεύει, εἰς καταφρονη-
ταίς, ἔλεει δὲ, εἰς οἰκίους· ἀλλ' οὐδὲ θέλω, λέγει,
ἀδικήσῃ τὸν Δαβὶδ, καὶ νὰ παραβῶ τὰς συνθήκας
καὶ ὑποσχέσεις, ὅπου ἔδωκα εἰς αὐτόν (2) περιτ-
τὸν δὲ εἶναι τὸ μὴ· καθὼς καὶ εἰς τὸν ἀκόλουθον στί-
χον· μερικὰ δὲ ἐντίγραφα γράφουσιν, οὐδ' οὐμὴ·
ταύτην δὲ τὴν παράδοσιν, λέγει, δὲν θέλω ποιῆ-
σά, διὰ τὴν ἀληθείάν μου: ἤγουν δικτὶ εἶμαι ἀ-
ληθινός.

34: „ Οὐδὲ μὴ βεβηλώσω τὴν διαθήκην
„ μου· καὶ τὰ ἐκπορευόμενα διὰ τῶν
„ χειλέων μου οὐμὴ ἀθετήσω·

Καὶ ἔδω τὸ μὴ, εἶναι περιττόν· δὲν θέλω ἐν-
τελίσω, λέγει, τὴν Διαθήκην καὶ ὑποσχεσῶ, ὅπου
ἔδωκα εἰς τὸν Δαβὶδ· ὁ ὅρκος δὲ τῆς Διαθήκης εἶ-
ναι, ἡ ἀλήθεια αὐτῆς· εὐτέλεια αὐτῆς εἶναι, ἡ ἀ-
θέτησις καὶ παραβάσις αὐτῆς· Διαθήκην δὲ λέγει τὰ
ἀνωτέρω λόγιον: ἤγουν τό· „ Εἰς τὸν αἰῶνα φυλά-
ξω αὐτῷ τὸ ἔλεός μου· τὸ δὲ, τὰ ἐκπορευόμενα
διὰ τῶν χειλέων μου οὐμὴ ἀθετήσω, εἶναι ἐκρήγναι
τοῦ ἀνωτέρω· ἀνθρωποπραγῆς δὲ λόγος εἶναι τὸ,
διὰ τῶν χειλέων· χεὶλη γὰρ Θεοῦ γλώσσα καὶ σῶ-
μα, εἶναι ὁ λόγος αὐτοῦ· ἐν ἄλλαις δὲ γράφεται·
οὐδ' οὐμὴ βεβηλώσω·

35: „ Α-

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς· „ Τοῖς μὲν οὖν ἰσχύμα ἀμαρτανύουσιν ἀπειλεῖ ὁ λόγος ἐπισκέπτασθαι ἐν ῥάβδῳ
τὰς ἀνομίας· παιδευτικὴ δέ τις οὐσα ἡ ῥάβδος τοῦ Θεοῦ, οὐ παρατετραμμένης ἐπάγει τὰς κρίσεις· τοῖς δὲ ἀ-
νιάτως ἔχουσι, λέγει· „ τί ἐτι πληγῇτε; πάσας διεξεληλύθατε τὰς πληγὰς· τῶν κατεφρονήσατε τῶν ἐπισκε-
πτικῶν μασιζῶν· συντριμμένος ἡμῶς μένει· τῶν γὰρ περισσιντικῶν συμβαινόντων, τινὰ μὲν, ἀμαρτημάτων ἕνεκα γί-
νεται· τινὰ δὲ, εἰς διόρθωσιν τοῦ ἕτους τῶν πειραζομένων· ἄλλα δὲ, ὑπὲρ τοῦ ἐκτριβῆναι τοὺς ἀπεγνωσμένους
ὡς ἐπὶ τοῦ Φαραῶ· τοῖσι γὰρ οὐκέτι πληγαί, οὐδὲ μάστιγες, ἀλλ' ἀφανισμὸς ἀπειλεῖται·

(2) Ὁ δὲ Ἀδαύσιος· „ Τὸ οὐ μὴ ἀδικήσω, οὐ παραβήσομαι φησὶν ὁ Σύμμοχος· ὁ δὲ Ἀκύλας· „ Οὐ φεύ-
σομαι· λέγει δὲ, καὶ νὰ κυρία παρανομήσωσιν εἰ ἐκ γένους Δαβὶδ, αὐτοὺς μὲν ὑποβαλὼ τιμωρίας, τὴν δὲ πρὸς
Δαβὶδ ἐπαγγελίαν οὐ φεύσομαι·

35 : „ Ἀπαξ ὅμοσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ
„ Δαβὶδ ψεύσομαι .

Τὸ ἀπαξ ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ βεβχίως .
καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο . „ Ἀπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς
Ψαλ . ξα . 11 (1) ὅμοσα , λέγει , βεβχίως :
ἦτοι ἐβεβαίωσα ἐπάνω εἰς τὴν ἐδικήν μου ἀγνωσύνην,
κατὰ τὸν Ἡσυχίον . (2) ἐπειδὴ καθὼς ἄνθρωπος
ὅπου ὁμνύει , καὶ αὐτοῦ τοῦ μεγαλιτέρου ὁμνύει . ὁ δὲ
Θεὸς , ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἀνώτερον εἰς τὸ νὰ ὁμώσῃ
κατ' αὐτοῦ : διὰ τοῦ οὗ ὁμνύει ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν-
του καὶ εἰς τὴν ἀγνωσύνην του καθὼς καὶ ὁ μέγας
Παῦλος ἐδίδαξε τοῦτο εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστο-
λήν . Καφ . ε' . τὸ δέ . „ Εἰ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι
εἶναι , ἀντὶ τοῦ , οὐ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι . ἰδίωμα
γὰρ καὶ τοῦτο, εἶναι τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς τὸ νὰ λαμ-
βάνῃ τὸ εἰ , ἀπὸ τοῦ οὗ , ἐπὶ τῶν ὁμνούντων τοιού-
του εἶναι καὶ τὸ . Ὡς ὥμοσα τῷ Κυρίῳ , νύξιο τῷ
Θεῷ Ἰακώβ εἰς τελευτῶμαι εἰς σκηνώμα οἴκου μου .
(Ψαλ . ρλκ . 3) ἀπὸ τοῦ , εἰς τελευτῶμαι καὶ
ἄλλα ὅμοια .

36 : „ Τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα
„ μενεῖ καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥ-
„ λιος ἐναντίον μου ,

Σπέρμα μὲν τοῦ Δαβὶδ εἶναι ὁ Χριστὸς κα-

τὰ πάντα , καθὼς ἀνωτέρω εἶπομεν . ὅς τις καὶ βα-
σιλεύει αἰωνίως , εἰς μὲν τοὺς Χριστιανούς , μὲ τὸ
Θέλημά των . εἰς δὲ τοὺς ἀπίστους , καὶ χωρὶς αὐτοῦ
νὰ θέλουν . „ Ἐδέσθη μοι γάρ φησιν , ἐξουσία ἐν
οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς . (Ματθ . κη' . 18 .) σπέρ-
μα δὲ τοῦ Χριστοῦ , εἶναι ὁ λόγος τοῦ Ευαγγελίου,
καὶ οἱ δι' αὐτοῦ ἀναγεννηθέντες Πνευματικῶς Χρι-
στιανοί , καθὼς καὶ τοῦτο εἶπομεν . καὶ τὸ Ευαγγέ-
λιον λοιπὸν καὶ ὁ Χριστιανικὸς λαὸς τοῦ Χριστοῦ , θέ-
λει μένει εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν ὑποσχέρσιν μου .
ἀλλὰ καὶ ὁ θρόνος : ἦτοι ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ ἡ
εἰς τοὺς Χριστιανούς , θέλει γένῃ , λέγει . ὀνομασθῇ
καὶ σαρὰ , ὡς ὁ ἥλιος . διὰ τὸ ἥλιον εἰς εἰ-
ρήνην καὶ ὁμοιότητα τῆς μονιμότητος ἔλαβεν ἐδῶ ,
εἶπομεν ἐν τῷ σκ' . Ψαλμῷ , ἐρμηνεύοντες τὸ . „ Καὶ
συμπαρχμενὲ τῷ ἡλίῳ : ἦγουν θέλει εἶναι ἡ βασι-
λεία τοῦ Χριστοῦ , ὡς ὅπου εἶναι ὁ ἥλιος . ἀπὸ τοῦ
θέλει εἶναι ἀτελεύτητος . (1)

37 : „ Καὶ ὡς ἡ Σελήνη κατηρτισμένη εἰς
„ τὸν αἰῶνα .

Καθ' ὑπερβατὸν πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ
τὸ ῥητὸν τοῦτο : ἦγουν . Καὶ ὡς ἡ κατηρτισμένη Σε-
λήνη . ἡ βασιλεία , λέγει , τοῦ Χριστοῦ , εἶναι ὀνο-
μασθῇ καὶ σαρὰ εἰς τὸν αἰῶνα . καθὼς εἶναι ἡ πλη-
σφαῆς καὶ πανσέληνος Σελήνη . κατηρτισμένην γὰρ
ὠνό-

(1) Καὶ ὁ Εὐσέβιος δὲ λέγει . „ Ἀπαξ εἶναι καλεῖ τὸ τῆς ἀποφάσεως βέβαιον , ὡς οὐ δεχόμενον παρατροπὴν . τὸ
αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἡσυχίος .

(2) Ὁ δὲ Δόδωρος λέγει . „ Ἡ κατὰ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ παιδὸς ἐμύει , ὡς ἂν πατὴρ εὐδοκῇ κατὰ σατηρίας υἱοῦ
γεννητοῦ καὶ ἀγαπητοῦ . σημείωσαι δὲ , ὅτι κατὰ τὸν Εὐσέβιον , ἐπὶ μὲν τοῖς διηνεκέσι καὶ μένουσιν , ὁμνύς ὁ Θεὸς
εἰσάγεται . ὅθεν τῷ κατὰ τάξιν Μελχισεδέκ ἱερεῖ ἀπαράβατον τὴν ἱερωσύνην δίδους , ὁμνύς αὐτῷ μεταμέλῃται . καὶ
τῷ Ἀβραάμ . εἰδὲ που προσκαίρως δίδωσιν τι , οὐκ ὁμνύσιν ἐπὶ τούτῳ . ἀμέλει γὰρ οὐ μεθ' ὅσον ἐγχειρίσας τὴν
βασιλείαν τῷ Σαούλ , φησὶ . μεταμετέμηναι , ὅτι ἐβασίλευσα τὸν Σαούλ . διὸ καὶ τῷ Δαβὶδ ὁμνύσιν περὶ τοῦ ἐκ
τοῦ σπέρματος αὐτοῦ τὸν Σατῆρα γεννηθῆναι Χριστὸν , συνδιαιωζόντος τῷ Χριστῷ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ , αὐτοῦ τοῦ τῆς
δικαιοσύνης ἡλίου .

(3) Κατὰ δὲ τὸν Κρίστον . „ Ὁ θρόνος Χριστοῦ ἡ Ἐκκλησία . ἐπαναπαύεται γὰρ αὐτῇ . ἔσται οὖν , φησὶν , ἡ Ἐκ-
κλησία Χριστοῦ κατασπαύτουσα καὶ παύουσα τὴν ὑπ' οὐρανὸν , καὶ μένουσα διηνεκέως ὡς περ ὁ ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη . ὡ-
ς περ γὰρ οὐδεὶς ἐν ἀθρώποις τὸν ἥλιον καὶ σελήνην κύκλῳ σβέσαι δύνησεται . οὕτως οὐδεὶς ἀμαυρώσει ποτὲ τὰς
τῆς Ἐκκλησίας ἀγνάδας : ἦτοι τὴν νοσην λαμπρότητα . φαίνει δὲ αὐτῇ , καθάπερ οἱ μεγάλοι φωστῆρες . τὰ αὐτὰ
σχέδον λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος .

ἀνέμψα τὴν πανσέληνον· τοὺς δὲ δὶ' αὐτῶν φωστῆρας εἰς εἰκόνα παρέλαβε, καθὼς καὶ εἰς τὸν οὐκ. Ψαλμὸν.

„Καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός.

Ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ, ὁ μάρτυς, εἶπεν ὁ διαμαρτυρούμενος· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐκείνος ὅπου διαμαρτύρατο· ἤγουν ὅπου ὑπεσχέθη περὶ τοῦ σπέρματός μου· ἦτοι ὁ Θεός, αὐτὸς εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἀξιόπιστος καὶ ἀληθινός· διότι οἱ εἰς τὴν γῆν εὐρισκόμενοι ἄνθρωποι, δὲν φαίνονται νὰ εἶναι ἀξιόπιστοι καὶ ἀληθινοί. (1)

38 : „Σὺ δὲ ἀπόσω καὶ ἐξουδένωσας.

Τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ τὰ ἀκόλουθα, λέγονται παρὰ τοῦ Δαβὶδ, ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων· κλαίει γὰρ ὁ Προφήτης διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ὅπου ἐμελλοῦ νὰ παθούσιν ἀπὸ τοῦ Βαβυλωνίου οἱ Ἰουδαῖοι· οἵτινες ἐνόμιζον, ὅτι ἀκυρώθησαν αἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ δοθεῖσαι ἐπαγγελίαι εἰς τὸν Δαβὶδ· Σὺ, λέγει, Κύριε, ὅπου ὑπεσχέθης τὰ ἀνωτέρω, ἀπέβαλες τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ καὶ ἀτίμασας αὐτὸ μὲ τὴν αἰχμαλωσίαν· φανερόντι δὲ ὁ λόγος οὗτος, τὸν βασιλέα Ἰεχονίαν καὶ Σαδεκίαν, οἵτινες αἰχμαλωτίσθησαν κατὰ τὸν Δίδυμον, ὡς εἴπομεν· πολλὰ δὲ ἀνήτοι εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὁ-

ποιοὶ νομίζουν, ὅτι ἐφύσθη ὁ Θεός· τὰ ὁποῖα εἶναι ἀδύνατον καὶ ἀνοσίον· λοιπὸν σπέρμα τοῦ Δαβὶδ αἰώνιον εἰς τὴν βασιλείαν, εἶναι ὁ Χριστός· οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος· (Λουκ. α'. 33.) καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι σωματικὸν ὅρον οὐ καὶ βασιλείαν ἐπίγειον νοοῦσι· τοῦ δὲ Χριστοῦ ἡ βασιλεία δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· καθὼς αὐτὸς εἶπε μόνος· ἦτοι δὲν εἶναι αἰσθητὴ, ἀλλὰ νοητὴ· βασιλεία γὰρ Χριστοῦ εἶναι, ἡ τῶν πιστευόντων ὑποταγή, καὶ θαυμασιὰ δουλεία· „Ἐγὼ, γὰρ φησι, κατεσχόνην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ· (Ψαλ. β'. 6.) καὶ πάλιν· „Καὶ δώσω σοι ἑβὼν τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατ' ἐσχάτην σου τὰ πέρατα τῆς γῆς· (αὐτοῦ 8.) (2)

„Ἀνεβάλου τὸν χριστὸν σου.

Χριστὸν Θεοῦ, τὸν βασιλέα ὀνομάζει· ἐπαιδὴ καὶ ἐχρίστο εἰς βασιλείαν μὲ τὴν ψῆφον τοῦ Θεοῦ· ἔτι γὰρ καὶ εἰς τὴν Α'. τῶν Βασιλειῶν· (Καθ. κδ'. 7.) χριστὸς Κυρίου ὁ Σκούλ ὀνομάζεται· ἀνεβάλου, λέγει· ἤγουν ὑπερέβου, παρεκρούσω τὸν ἐδικόν σου βασιλέα· ἦτοι τὸν Δαβὶδ, μὲ τὸ νὰ ἐδώκας ἀναβολὴν, καὶ δὲν ἐτελείωσας τὰς πρὸς αὐτὸν μεθ' ὅρκου ὑποσχέσεις σου.

39 : „Κατέστρεψας τὴν Διαθήκην τοῦ
„δούλου σου· ἐβεβήλωσας εἰς τὴν
„γῆν τὸ ἅγιοσμα αὐτοῦ.

Ε.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „Σημαίνει διὰ τούτου τὴν μετὰ σαρκὸς τοῦ Κυρίου ἀνδραπνίαν, ἐν οὐρανῷ αἰδίως δεσμένην, ὡς ἀδιαίρετος λοιπὸν τῷ Θεῷ λόγῳ ἡνωμένη· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Περὶ δὲ τοῦ ταῦτα οὕτως ἔχειν, ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ· περὶ οὗ φησι ὁ Ἰωβ· „Καὶ νῦν ἰδοὺ ἐν οὐρανοῖς ὁ μάρτυς μου· ὁ δὲ σπείζων μου ἐν ἐφίσεις· (Ἰωβ. ις'. 19.)

(2) Κατὰ τὸν Θεῖον Κύριλλον· τὰ συμβεβηκότα ἐπὶ τῇ τιμῇ Σταυροῦ ὁ Προφήτης φησι· λέγει οὖν ὡς πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Θεόν, ὅτι ἀπόσω καὶ ἐξουδένωσας· ταυτέστιν ἀποσθῆναι καὶ ἐξουδενωθῆναι συνεχώρησας· οὐ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐξουδένωσε τὸν Ἰδιον Υἱόν· Ἰουδαῖοι δὲ μᾶλλον τοῦτο πεπράχασι, πλὴν κατὰ συγχώρησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· καὶ ὁ Ἀνώνυμος φησι· „Ἐφίψας, λέγει, εἰς τὴν γῆν τὴν δόξαν αὐτοῦ· ὅσον γὰρ ἤκεν εἰς τὸ παθεῖν, φίλος ἄνθρωπος ἐνεμίσθη ταῖς παρανομίαις Ἰουδαίων· ἀλλ' οὐ μεμίνηκε νεκρὸς ὁ ἐν νεκροῖς ἐλευθερὸς, κατὰ τὴν τοῦ Προφήτου φωνήν.

Ἐκστράγγισας, λέγει, τὴν ἐπαγγελίαν, ὅπου ἔδωκες εἰς τὸν δούλον σου Δαβὶδ· εἶπε δὲ καὶ εἰς τὸν οὔ. Ψαλμὸν· Εἰς τὴν γῆν εβεβήλωσας τὸ σκηνώμα τοῦ ὀνόματός σου· ἁγίασμα δὲ ταύρα λέγει ἐδῶ τοῦ Δαβὶδ, τὸν εἰς Ἱερουσαλὺμ περιβόητον ναόν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαβὶδ θέλησε νὰ οἰκοδομήσῃ αὐτόν, καὶ τὴν ὕλην καὶ τὸ σχέδιον τῆς οἰκοδομῆς ἀφῆκεν εἰς τὸν υἱόν του Σολομῶνα· διότι ἐπρίσκειν ὁ Θεὸς νὰ μὴ κτισθῇ ὁ ναὸς ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν υἱόν του Σολομῶνα· ἅγιον δὲ καὶ ἁγιασῆριον ὠνόμασε τὸν αὐτὸν ναόν, καὶ εἰς τὸν οὔ. Ψαλμὸν· εἰς τὸν Δαβὶδ δὲ ἀναφέρει ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων ὅλον τὸ παθος καὶ τὴν αἰχμολωσίαν ὅπου ἔλαβον, σπουδαζοντας νὰ τραβίξῃ τὸν Θεὸν εἰς ἔλεος, διὰ τὴν συμπαθειαν καὶ ἀγάπην, ὅπου εἶχεν εἰς τὸν θεράποντά του Δαβὶδ. (1)

40: „ Καθ' ἑἷλες πάντας τοὺς φραγμοὺς
„ αὐτοῦ· ἔθου τα ὀχυρώματα αὐτοῦ,
„ δειλιαν.

Φραγμοὺς ἐδῶ ὠνομάζει, τὰ τεῖχη καὶ τοὺς νόμους· τὸν Δαβὶδ δὲ ὀνομαζει ἐδῶ ὁ λαὸς, ὑποκάτω εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως Ἰερονίου καὶ Σεδεκίου· καθότι αὐτοὶ ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Δαβὶδ· τούτων γάρ τῶν βασιλέων ὀχυρώματα ἦσαν τὰ τεῖχος· καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ· ἐφ' οὗ δὲ ὁ καθ' ἑνας ἀπὸ αὐτοὺς ἐσκληρώθησαν, ἀντὶ τῶν ὀχυρωμάτων

καὶ τεῖχος αὐτῶν, ἀπὸ δειλίας καὶ φόβου ἐπεβλήθη κλωθῆσαν· ἕκπλες λίγει, Κύριε· τὰ πρὶν περικυβήματα καὶ τεῖχος αὐτοῦ τοῦ Δαβὶδ, δειλίαν καὶ φόβον· ἐπειδὴ ταῦτα ἔχουσιν οἱ ἀπόγονοί του ἀντὶ τῶν κείνων. (2)

41: „ Διήρπαξον αὐτὸν πάντες οἱ δισ-
„ δεύοντες οὐδὸν.

Οἱ διοδεύοντες οὐδὸν· ἤθουν ὅλη τὰ γείτονα νεύοντα Ἑθνη εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ πλησίον διαπερνῶντα ἀπὸ αὐτῆς, Μωαβίται λέγω, Ἀμμωνίται, Ἀλλόφυλοι, Ἰδουμαῖοι καὶ ἄλλοι· αὐτὰ, λέγω, διήρπασαν τὸν Δαβὶδ. (3) ἦτοι τὸν πλοῦτον καὶ τὰ ὑπάρχοντα τοῦ Δαβὶδ· ταῦτα δὲ τὰ Ἑθνη, παραπορευομένους τὴν οὐδὸν ὠνόμασαν ἐν τῷ οὔ. Ψαλμῷ.

„ Ἐγενήθη ὄνειδος τοῖς γείτοσιν αὐ-
„ τοῦ.

Οὗτος ὁ εἶχος εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν οὔ. Ψαλμὸν, προφερόμενος μετὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν οὕτως· „ Ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν.

42: „ Τ-

(1) Ὁ δὲ Διόδοτος λέγει· „ Ἐβεβήλωσας εἰς τὴν γῆν τὸ ἁγίασμα αὐτοῦ· ἦτοι εἰς θάλατταν ἢ μνημεῖον τὸ σῶμα παρέδωκας αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ ἢ τὴν Ἐκκλησίαν, οὗσαν οἶκον ἢ ἁγιασῆριον αὐτοῦ· συγχωρήσας κατὰ καιροὺς παραδοθῆναι τοῖς ἐκ τῶν ἀθέων ἐπενεχθεῖσιν αὐτῇ διωγμοῖς· Θεοῦ δὲ δούλος ὁ Χριστὸς, ὡς ἀναλαβὼν τὴν τοῦ δούλου μορφήν, ἢ γενόμενος· ἐκ τῆς εἰπούσης τῇ Ἀγγέλῳ· „ Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεὸν Κύριλλον, φραγμοὺς τοῦ Χριστοῦ ἢ ὀχυρώματα τοῦ Χριστοῦ, τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους καλεῖ· ἀφῆτες γὰρ ἐν τῇ καιρῇ τοῦ πάθους αὐτὸν, ἔφυγον· οἰδοῦντες εἶναι ὀχυρώματα αὐτοῦ· τὸ αὐτὸ λέγει ἢ ὁ Διδυμος.

(3) Ὁ δὲ Διόδοτος λέγει· „ Ἠκολούθησε δὲ τὸ διηρπάσθαι Χριστὸν, ὃ ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ· ἡμεῖς γὰρ φησιν, ἔτε σῶμα Χριστοῦ ἢ μέλη ἐκ μέρους· οἱ δὲ ἐχθροὶ αὐτοῦ κατεπαίρονται, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει πράττοντες, ἢ δὴ παθεῖν συνεχώρησας· ἐφ' οἷς ἢ οἱ μισοῦντες εὐφραίνονται, μηδεμίαν ὀδυνὴν ἀντίληψιν, ἐν τῇ συμβαλλεῖν εἰς πᾶν· καὶ αὐτῇ τοὺς ἐχθρούς· ἔτε δῆσαντας αὐτὸν ἀπαγαγεῖν εἰς τὸν Σταυρὸν, ἢ ἔτε πρὸς ὕβριν, ἐπενεγκεῖν.

42 : „ Ὑψώσας τὴν δεξιάν τῶν ἑλισβόν-
 „ τιν αὐτὸν εὐφράνας πάντας τοὺς
 „ ἐχθρούς αὐτοῦ .

Ἀνωτέρους . λέγει , Κύριε , ἔκαμες ἀπὸ τὸν
 Δαβὶδ τοὺς Βαβυλωνίους . εἴπινες ἐσκληρώσαν ἡ-
 μάς τὸ σπέρμα του· διὰ τὴν ἐκείναι ὅπου νικοῦν ἐν τῷ
 πολέμῳ , σηκώνοντες ὑψηλὰ τὰς χεῖρας ἐπάνω εἰς
 τοὺς νικηθέντας , κτυποῦσιν αὐτούς· καὶ εὐφράνας ,
 λέγει , ὅλα τὰ γειτονεύοντα Ἑβρῶν , καθὼς εἶπε καὶ
 ἐν τῷ σπ. Ψαλμῷ . (1)

43 : „ Ἀπέστρεψας τὴν βρῆθειαν τῆς
 „ ῥημφαίας αὐτοῦ , καὶ οὐκ ἄντε-
 „ λαβου αὐτοῦ ἐν τῷ πολέμῳ .

44 : „ Κατέλυσας ἀπὸ καθαρισμοῦ αὐτοῦ
 „ τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κα-
 „ τέραξας .

Δὲν δίδεις , λέγει , πλεον Κύριε εἰς τὸν Δα-
 βίδ τὴν βρῆθειαν , ὅπου ἐσυνείθizes νὰ χαρίζῃς εἰς
 αὐτόν , ὅταν ἐπολεμῇ· οὐδὲ ἐβοήθησας αὐτόν εἰς
 τὸν πόλεμον , ὅπου ἔκαμε μὲ τοὺς Βαβυλωνίους·
 ἔπαυσας δὲ καὶ τὸν συνασπασμένον καθαρισμόν , ὅπου
 εἶχε· διότι οἱ Ἰουδαῖοι ἐμβατχερίζοντο εἰς τὰς ἐορ-
 τὰς τῶν βαντισμοῦ καὶ καθάρσια· μὲ τὸν λόγον δὲ

τοῦτον φανερώνει ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων , ἀπὸ τοῦ
 προηγουμένου τὸ ἐπόμενον : ἤγουν , ὅτι ἀπέστρεψεν ὁ
 Θεὸς τὰς ἐορτὰς τοῦ Δαβίδ· κατεκρήμνισας , λέ-
 γει , καὶ τὸν θρόνον : ἤγουν τὴν βασιλείαν τοῦ Δα-
 βίδ· μεταφορικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος ἀπὸ πα-
 ραδείγματος ἐκείνων , οἱ ὅποιοι , ὅταν θέλουν νὰ ἐ-
 ξύσουν τινα ἀπὸ τὴν βασιλείαν , ἢ ἄλλην ἐξουσίαν ,
 κρημνίζουν τὸν θρόνον του .

45 : „ Ἐσμίκρυνας τὰς ἡμέρας τοῦ χρό-
 „ νου αὐτοῦ· κατέχεας αὐτοῦ αἵ-
 „ σχύνην .

Χρόνον , λέγει , τὸν καιρὸν ἐκείνου , κα-
 τὰ τὸν ὅπερ ἐπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ μὴν τὸ σπέρμα
 τοῦ Δαβίδ , εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ἔσμίκρυνας λοιπὸν ,
 λέγει : ἤγουν ἐσύντεμες τὸν καιρὸν αὐτόν , καὶ ἔκα-
 με αὐτὸν μικρόν , τὸν ὅπερ ἐπεσχέθη νὰ καί-
 μης μακρόν· καὶ μὲ τοῦτο κατεντροπιάσας τὸν Δα-
 βίδ· ἡ γὰρ ἐντροπὴ τῶν ἀπογόνων , ἐντροπὴ εἶναι
 καὶ τοῦ προγόνου· ἐντραπήκην δὲ οἱ Ἰουδαῖοι , διὰ-
 τι ἐσκληρώθησαν , καὶ ἔπαθον τὰς αἰτιμολογίας δυ-
 συχίας . (2)

46 : „ Ἔως πότε Κύριε , ἀποστρέφη εἰς
 „ τέλος ; ἐκκαυθόσεται ὡς πῦρ ἡ ὄρ-
 „ γή σου ;

Ταῦ-

(1) Ἀλλὰ ὁ Χριστὸς ἐπὶ χάριμα ἔκπεσε γέγονε τοῖς λέγουσι· σῶσον σεαυτὸν , ἔκπεσε ἀπὸ τοῦ Σταυ-
 ροῦ· ἔκπεσε μὲν ἐγὼ καὶ ἔχαιρον οἱ Ἰουδαῖοι , ὑπενόουν δὲ ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀμαθείας , ὅτι οὐκ ἔκοντα αὐτὸν
 νενικήκασι· ἔκπεσε αὐτῷ τὰς κεφαλὰς· εἶναι λόγια τοῦ Κυρίου .

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Θεοδώριτον· „ Σεδεκίας μὲν , ἐκκοτέντων τῶν ὀφθαλμῶν , μύλων παρεδόθη πάντα τὸν λει-
 πόμενον χρόνον· Ἰεχωίας δὲ ἔκπεσε ἐδουλεύσεν· αἰσχύνης δὲ ἔκπεσε διὰ τὸν καθαρισμὸν καταλελύσθαι τὸν Χριστὸν , οὗ
 Χριστὸν ἔκπεσε ἀναφέρει λέγων· „ Τὴν γὰρ γῆν ᾗ ὄντο ἔκπεσε ἀπὸ τοῦ καθαρισμοῦ καταλελύσθαι τὸν Χριστὸν , οὗ
 εἰργάσατο διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ· κατέργαζαντο εἰς τὴν γῆν τὸν θρόνον αὐτοῦ , καὶ τοῦ Θεοῦ τεθεικότος αὐ-
 τὸν ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ αἵματος· ὁρῶντες γὰρ αὐτοῦ τὰ πάθος ἔκπεσε τὸν Σταυρὸν , ἔδοξαν τέλος εἰληφέναι τὴν βασιλείαν
 αὐτοῦ , σμικρυνθεῖσαν τε ἔκπεσε ἀνατραπείσαν ἐπὶ τῇ κατὰ τὸν Σταυρὸν αἰσχύνη γεγεννημένη· περὶ ἧς ὁ Ἀπόστολος
 εἶπεν· „ Ὅς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χάριτος ὑπέμεινε Σταυρὸν , αἰσχύνης καταφρονήσας· λέγει δὲ ὁ Κύ-
 ριλλος· „ Ἐπειδὴ ἐνόμισαν οἱ σαυρώσαντες , ὅτι πεπονήθης συνεστάλη , ἔκπεσε αὐτοῦ ἔκπεσε ὡς εἶναι ἔκπεσε ἐνέμαζε-
 σθαι· διὰ τοῦτο τὰς τῶν σαυρώσαντων ὑπονοίας διεμνησθεὶς λέγει· „ Τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κατέργαζας

Ταῦτα τὰ λόγια εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα, ὅπου λέγονται εἰς τὸν οἶον Ψαλμὸν „ Ἔως ποτε Κύριε ὀργισθήσῃ εἰς τέλος; ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλος σου; (1)

47 : „ Μνήσθητι, τίς μου ἡ ἰκέεσσις· μὴ
„ γὰρ ματαίως ἔκτισας πάντας τοὺς
„ υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων;

Ἐνθυμήσου, λέγει, ὦ Κύριε, διατὶ ὑπέστην : ἦγουν διὰτὶ ἐπλάσθην· διὰ τοῦτο γὰρ ἐπλάσθην, διὰ τὸ ὡς καὶ τὸ δαξάξω τὰ μεγαλύνει σου· ὅθεν λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν θύλων· Κύριε, ἐπειδὴ οἱ νεκροὶ δὲν θέλουν ἀνδοχολογεῖν· διὸ ματαίως καὶ ἀνεφελῶς, λέγει, δὲν ἐκλίσσας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων : ἦτοι τοὺς ἀθρώπους· διὰ τὸ ἀπολεσθῶν ἀπλῶς καὶ ὡς ἐτύχεν, ὡς ἂν ἓνα περιττὸν καὶ ἀχρηστον πρᾶγμα· ἀλλὰ ἐτίμησας αὐτοὺς μὲ τὴν ἐκτίσιν σου, καὶ μεγάλους καὶ τιμίους αὐτοὺς ἐποίησας· διὰ τοῦτο μὴ παρίδῃς ἡμᾶς, ὅπου ἀθλίως καὶ ἐλεεινῶς ἀπελούμεθα.

48 : „ Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος, ὃς ζήσεται
„ καὶ οὐκ ὀψεται θάνατον; ῥυσεται
„ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ χειρὸς Ἀ-
„ θου;

Τὸ τίς ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ, οὐδεὶς, κα-

τὰ τὸν Εὐσέβιον· οὐδεὶς, λέγει, ἄνθρωπος θέλει ζῆσαι, καὶ δὲν θέλει ἰδῆ : ἦγουν δὲν θέλει λαβῆ θάνατον· καὶ οὐδεὶς θέλει ἐλευρώσει τὴν ψυχὴν τοῦ ἀπὸ τοῦ χέρι τοῦ Ἀθου· χέρι δὲ Ἀθου, λέγει τὴν κατακράτησιν καὶ τυραννίδα τοῦ Ἀθου· (2) ἐπειδὴ λοιπὸν, λέγει, ἀναγκάως ἔχομεν νὰ ἀποθάνωμεν, καὶ ἐπειδὴ τοιαυτὴν θνητὴν φύσιν ἔχομεν διὰ τὴν παραθεσίαν· διὰ τοῦτο μετὰδὸς εἰς ἡμᾶς τοὺς ζωντανούς ἀπὸ τὴν φιλοθυμίας σου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

49 : „ Ποῦ εἰσι τὰ ἔλεη σου τὰ ἀρχαῖα
„ Κύριε, ὃ σῶσας τῷ Δαβὶδ ἐν τῇ
„ ἀληθείᾳ σου;

Ἐλεῖν ἐδῶ ὀνομαζεῖ ἡ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, τὰς ὑποσχέσεις, ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς διὰ τὸ σπῆμα καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Δαβὶδ· ὁ γὰρ Θεός, μὲ τὸ νὰ ἡλέησας τοὺς ἀνθρώπους, ταῦτας τὰς ὑποσχέσεις ἔδωκεν· ἀρχαῖα δὲ καὶ παλαιὰ ἔλεῖν ταύτας ὀνομαζεῖ, ὡς πρὸς τὸν λαὸν ὅπου παρακαλεῖ· διατὶ ὁ πρόγονος αὐτῶν Δαβὶδ, ἦτο, πλεονέστερος πολλοὺς χρόνους· ἡ ἀρχαῖα ἔλεῖν ὀνομαζεῖ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κρίλλον, ἐπειδὴ πρὸ τῶν αἰώνων ὡρίσθησαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· λέγει γὰρ ὁ Παῦλος· „ Τίς ἡ κοινωγία τοῦ Μωσέως τοῦ ἀποκατεργισμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ. (Ἐφ. γ. 9.) Καὶ ὁ Ἡσαΐας· „ Βουλὴν ἀρχαίαν ἀληθινὴν ταῦτα ὀνομαζεῖ (Ἠσ. κα. 1.) ὡς σῶσας δὲ, ἀντὶ τοῦ βεβαιῶς ὑποσχέθης· ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου δὲ ἀντὶ τοῦ, μὲ τὸ νὰ ᾄδῃς ἀληθινός. (3)

50 : „ Μνή-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τούτῳ μέχρι τίνος ἰσχύσει τὰ τῶν Ἰουδαίων τολμήματα, ἐπισπουδαζάντων τὴν τοῦ μονογενοῦς καὶ Σωτῆρος ἡμῶν σάρωσιν;

(2) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει· „ Οὐδεὶς, φησι, θανάτου κρείττεον γενήσεται· οὐδὲ οἷος ἔσαι αὐτὸς ἔαυτοῦ τὴν ψυχὴν ἐξ Ἀθου ῥυσασθαι, εἰμὴ σὺ ὦ Δέσποτα, τὴν ἀνάσσειν ἐπιδῷς.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἀρχαῖα ἔλεῖν τοῦ Θεοῦ φησιν, ἢ πρὸ καταβολῆς κόσμου ὡρισμένη εἰς ἀφθαρσίαν ἀνασχοιχείας· εἶπε δὲ καὶ ὁ Διδάσκαλος· „ Ἄνω μὲν ἔφην, ὡς τὰ ἔλεῖν σου εἰς τὸν αἰῶνα μένει, καὶ διαπερεῖται τῆς σῆς ἐπαγγελίας οὐδέν· ἀξιώ δὲ μαθεῖν αὐτῶν τὸ λαυδαῖον, καὶ ποτε ἔξει· ὡς οὖν ἡ προφητεία τῶν σκωθροποτέρων ἀπῆντηκεν· οὕτως ἀκόλουθον καὶ τὴν τῶν κρείττεων εἰς ἔργον ἐλθεῖν : τὸ αἰώνιον σπέρμα δηλαδὴ, καὶ τὸν θρόνον Δαβὶδ· ταῦτα μὲν οὖν πάλαι προσεδόκατο Ἰσραηλῖταις· ἡμῖν δὲ νῦν δι' ἔργων ὁράται, διὰ τῶν εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἀποτελεσμάτων.

50 : „ Μνήσθητι κίριε, τοῦ ὀνειδισμού
 „ τῶν δοῦλων σου, οὗ υπέσχον ἐν
 „ τῷ κόλπῳ μου πολλῶν ἑθνῶν.

Ἐνθυμήσου, λέγει, Κύριε, τὸν ὀνειδισμόν
 ἡμῶν τῶν δοῦλων σου Ἰουδαίων, τὸν ὁποῖον προξέ-
 νοῦσιν εἰς ἡμᾶς πολλὰ ἔθνη, τόσον τὰ σκλαβώσαν-
 τα ἡμᾶς, ὅσον καὶ τὰ γενομένοντα· καὶ τὸν ὅποιον
 ἡμεῖς υπέσχομεν· ἡγοῦ, ἐβαστάσαμεν εἰς τὴν καρδί-
 αμας· τὸ υπέσχον γὰρ, ὅμην Ἀκύλας εἶπεν, ἦ-
 ρα· οὐδὲ Σύμμαχος, ἔβαστα· καὶ ποῦν δὲ αἶπα, τὴν
 καρδίαν· ἐπειδὴ μέσα εἰς τὴν καρδίαν, ὡς ἂν μέσα
 εἰς κόλπον, ὠσαυρίζο, ἐν καὶ τὰς λύπας καὶ τὰς εὐ-
 φροσύνας· πρέπει δὲ νὰ σημειώσωμεν, ὅτι τὸ, οὗ,
 εἶναι αὐτὸ τοῦ οὗ τινος· διότι ἐσύνυψεν αὐτὸ, ὅχι
 μετὰ τὸ ἐπόμενον· δηλαδή μετὰ τὸ υπέσχον, ὅπερ ἔ-
 ξήτει πτωχὸν αἰτιατικὴν, ἀλλὰ μετὰ τὸ προηγούμε-
 νον· ἡγοῦν τὸ ὀνειδισμού, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν
 Ἀττικῶν· τὸ ἴδιον δὲ τοῦτο ἔκαμε καὶ εἰς τοὺς δύο
 ἀκολουθοὺς στίχους.

51 : „ Οὐ ὠνείδισάν σε οἱ ἐχθροί σου Κύ-
 „ ριε· οὐ ὠνείδισαν τὸ ἀντάλλαγμα

„ τοῦ Χριστοῦ σου·

Καὶ ἐδῶ ἐννοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ, μνή-
 σθητι· καὶ χριστὸν μὲν Θεοῦ, τὸν βασιλέα λέγει
 Δαβὶδ, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ἐν τῷ „ Ἀνεβάλου
 τὸν Χριστόν σου, ἀντάλλαγμα δὲ τοῦ Δαβὶδ λέγει,
 τὸν Ἰεχοϊάν καὶ Σεδακίαν, οἵτινες ἐβασίλευσαν μὲν
 αὐτὸ τοῦ Δαβὶδ· ὠνείδισθησαν δὲ, διὰ τὴν σκα-
 εῖαν ὅπου ἐπαθον· ὁ δὲ διπλασιασμός τοῦ ὠνείδισαν,
 εἶναι δηλωτικὸς πάθους καὶ λύπης ψυχῆς. (1)

52 : „ Εὐλογητὸς Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα·
 „ γένοιτο γένοιτο.

Εἰς τὸ τέλος τοῦτο τοῦ Ψαλμοῦ διδάσκει
 ἡμᾶς ὁ Δαβὶδ, νὰ μὴ γογγύσωμεν εἰς τὰς θλίψεις
 καὶ συμφοράς ὅπου μᾶς ἀκολουθοῦν· ἀλλὰ νὰ πα-
 ρακαλοῦμεν τὸν Θεόν, καὶ νὰ ἐνθυμίζωμεν αὐτόν
 τὴν χρηστότητα τοῦ· καὶ τελευταῖον νὰ εὐφημοῦμεν
 καὶ νὰ δοξολογοῦμεν αὐτόν· διὰ τὴν εὐκονομίαν τὰ πάν-
 τα πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν· εὐλογημένος, λέγει, εἴ-
 ναι ὁ Θεὸς πάντοτε· γένοιτο γένοιτο εὐλογημένος·
 ἢ γένοιτο γένοιτο, ὅσα θέλει· θέλει δὲ, ὅσα συμ-
 φέρων εἰς τοὺς ἀνθρώπους. (2)

Ψ Α Δ·

(1) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „ Εἴη δ' ἂν ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ, ὁ θάνατος αὐτοῦ ἢ τὰ κῆμα· τὸ ἀντίλυτρον
 δεδομένον τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας· δέδωκε γὰρ σῶμα ἀντὶ σώματος· ἢ ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς· ἢ τελείαν ὑπαρξίν
 ὑπὲρ ὅλου τοῦ ἀνθρώπου· ἢ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· „ Τεῦτό ἐστι τὸ ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ, ὃ ὠνείδισαν ἐπὶ
 τοῦ Σκαυροῦ οἱ ἐχθροὶ τῆς ζωῆς Ἰουδαῖοι, παραπορευόμενοι ἢ κινεῶντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν· ὠνείδιζον δὲ, ὑπο-
 λαβόντες αὐτὸν κεκρατῆσθαι θανάτῳ· κατ' ἄλλους δὲ, ἀντάλλαγμα Χριστοῦ, ἡ Ἐκκλησία ἐστίν· ἥτοι οἱ πιστευόν-
 τες εἰς τὸν Χριστὸν Χριστιανοί· ἀντὶ γὰρ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς, δέδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ τὴν ἐξ ἑθνῶν
 Ἐκκλησίαν.

(2) Τὸ δὲ γένοιτο, Ἑβραϊκῶς λέγεται· Ἀμήν· κατὰ δὲ τὸν Ἀκύλαν· πεπιτωμένος· ἐνταῦθα δὲ ἐτελείωσε
 κατ' Ἑβραίους ἡ τρίτη βίβλος τῶν Ψαλμῶν, ἀρχαμένη ἀπὸ τὸν οὐδ' Ψαλμὸν· ἢ ἐδῶ τελειώσασα· ὡς εἶπομεν ἐν
 τῇ τελευταίᾳ ὑποσημειώσει τοῦ Προοιμίου·

ΨΑΛΜΟΣ ΠΘ'.

„ Προσευχὴ Μωϋσῆ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ.

Καὶ διὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην εἰπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς Βΐβλου τῶν Ψαλμῶν ἐν Κεφ. ε'. ὅτι δηλαδὴ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι τοῦ Δαβὶδ, προσχρησζέται δὲ εἰς τὸν Μωϋσῆν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. διδάσκει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, πῶς πρέπει νὰ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν εἰς τὸν καιρὸν ἀπὸ ἐχθροῦ ὀλίψης. (1)

1 : „ Κύριε, καταφυγὴ ἐγενήθης ἡμῖν
ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ.

Τὸ ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ εἶναι, ἀντὶ τοῦ
εἰς καθά γενεάν· ἔτι γὰρ καὶ ὁ Σύμмахος ἐξέδωκε.
κβ. (2)

2 : „ Πρό

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος καὶ Εὐσέβιος λέγουσιν· „ Ταύτην τὴν προσευχὴν ἐν ἀπορήτοις ἀναγεγραμμένα τὸν Μωϋσῆα παραδοῦναι· ὅπως ἂν ἔχοιεν οἱ κατὰ καιροὺς εἰδέναι, πῶς δεῖ αὐτοὺς ἐξομολογεῖσθαι περιπεσόντας ταῖς συμφοραῖς, αἱ γεγόνασιν αὐτοῖς (τοῖς Ἰουδαίοις) ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Κυρίου μισσηρίαν καὶ ἀπειθειαν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος προφητεύει τὰς ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ συμφοράς τῶν Ἰουδαίων, καὶ διδάσκει τὸ φθαρτὸν καὶ ἐπίκληρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ τὴν εἰς τὸ κρεῖττον μεταβολὴν τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Προσευχὴ Μωϋσῆ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ· ἐπεὶ γὰρ κεκράτητο τῇ τῆς ἁμαρτίας δεσμῷ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ τῆς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐνώσεως ἀπορραγὲν, τοῖς ἐναντίοις συνεφέρετο πάθει, καὶ τινος εἰδέτο πρεσβείας πρὸς τὸν ἀνακαλέσασθαι τῆς ἀπολείας δυνάμενον· ἀντὶ πρέσβεος δὲ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος γίνεται, ὑπεραπολογούμενος μὲν τοῦ τῶν ἐμοφύλων πτώματος, εἰς δὲ τὸν τῶν ἀπολωλότων οἶκτον δυσωπῶν τὸν Θεόν· εὐθὺς γὰρ οἷον δικαιολογεῖται πρὸς τὸν Θεὸν ἀκούοντα, καὶ φησι μόνῃ προσεῖναι τῷ Θεῷ τὸ ἐν παντὶ ἀγαθὸν πάγιόν τε καὶ ἀκίνητον, καὶ αἰεὶ ὡσαύτως ἔχον· ἐν τρωπῇ δὲ καὶ ἀλλοιώσει τὸ ἀνθρώπινον κείμενον, μηδέποτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μένειν οἷον τε ὄν· μήτε εἰ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀνίσι, μήτε εἰ ἐκπίπτει τῆς μετουσίᾳ τοῦ κρεῖττους· οὗ χάριν καταφυγὴν εἰς σωτηρίαν ἀξιῶ κατὰ πάντα γίνεσθαι τοῦ πλανωμένου, τὸν ἀμετάθετον· (ἦτοι τὸν Θεόν.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἰουδαίῳ μὲν ἐγένετο καταφυγὴ, οὐκ ἐν Αἰγύπτῳ μόνον· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ ἐπὶ Γεδεὼν, Βαρὰκ τε καὶ Ἰεφθᾶ καὶ Σαμφῶν, καὶ Σαμουὴλ καὶ Δαβὶδ· καὶ διὰ τῶν Προφητῶν αὐτοὺς πάσης κηδεμονίας ἡξίωσε· πᾶσα δὲ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις τούτοις κέχρηται τοῖς λόγοις, τῶν παντοδαπῶν ἐνεργειῶν ἀναμνηστικῶς τὸν Θεόν· ὅπως τὸν Ἐνδοχ μετέθηκεν· ὅπως, ἀπάντων τὸν θνητὸν βίον ἀσπαταμένων, σπινθήρα τῷ γένει τὸν θεοπέσιον διεφύλαξε Νῶε· ὅπως τὸν Πατριάρχην Ἀβραάμ ἐκλεξάμενος, πᾶσιν ὑπέσχετο τὴν εὐλογίαν τοῖς Ἑβραίοις.

2: „Πρὸ τοῦ ὄρη γεννηθῆναι, καὶ πλα-
„σθῆναι τὴν γῆν καὶ τὴν οἰκουμένην·
„ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος
„σὺ εἶ.

Εἰς καθὲ γενεάν, λέγει, ἔγνωσ ἐν ἡμᾶς
καταφυγὴ Κύρια· διὰ τοῦτο καὶ πᾶς τότε εἶσαι, καὶ
πρὸ τοῦ νὰ κτισθῶν τὰ βουνὰ, καὶ πρὸ τοῦ νὰ
πλασθῇ ἡ γῆ καὶ ἡ οἰκουμένη, σὺ εἶσαι· ἀφ' οὗ δὲ
εἶπα, πᾶς ὁ Κτίστης ἦτον προτίτερα ἀπὸ κτίσματα,
λέγει, αὐτὸν ἀκολούθως, πῶς εἶναι, καὶ ἀναρχὸς
καὶ ἀτελεύτητος· τὸ γὰρ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως
τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἀπὸ τῶ ἀεὶ καὶ
ἕως εἰς τὸ ἀεὶ σὺ εἶσαι μόνος, καὶ οὐδεὶς ἄλλος· αἰ-
ῶνα γὰρ ἡ Παλαιὰ Γραφή ὀνομάζει πολλάκις τὸ ἀ-
εὶ· ἡγοῦν τὸ πάντοτε· ταυτολογία δὲ εἶναι, τὸ νὰ
εἴπῃ πρὸ τοῦ ὄρη κτισθῆναι καὶ πρὸ τοῦ πλασθῆναι
τὴν γῆν· καθὼς πάλιν ταυτολογία εἶναι, καὶ τὸ νὰ
εἴπῃ τὴν γῆν καὶ τὴν οἰκουμένην· ἡτοιαυτὴ δὲ
ταυτολογία προξενεῖ ὄγκον καὶ μεγαλειον εἰς τὸν
λόγον· (1)

3: „Μὴ ἀποστρέψῃς ἄνθρωπον εἰς τα-
„πείνωσιν.

Διόφορα εἶδη ταπεινώσεως εἶναι καὶ τὸ εἰς
τὴν θείαν Γραφὴν· λέγεται γὰρ ταπεινώσεως χμετριο-
φροσύνη, „Μιχστε, γὰρ φησὶν, ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶ-
τος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ (Ματ. ια. 29.)
ταπεινώσεως λέγεται καὶ ὁ ἀπὸ πειρασμοῦ σωφρονισ-
μὸς· ὡς τὸ „ἀγαθὸν μοι ὅτι ἐταπεινώσας με (Ψαλ.
ρη 71.) ταπεινώσεως λέγεται καὶ ὁ κρημνισμὸς καὶ
καταβιβασμὸς, ὡς τὸ „Σὺ ἐταπεινώσας ὡς τραυ-
ματὶν ὑπερήφανον· (Ψαλ. κη. 10.) ταπεινώσεως
λέγεται, καὶ τὸ νὰ ὑποταχθῇ τινὰς εἰς τὸν ἐχθρόν
του, κατὰ τὸ ρητὸν τοῦτο. Μὴ παραχωρήσης λοι-
πὸν, λέγει, ὦ Κύριε, νὰ ἀποστραφῇ εἰς τὴν ταπει-
νώσιν ταύτην καὶ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν ἐχθρόν του
ὁ κερὶς ὁ ἄνθρωπος, ὁποῦ κατέφυγεν εἰς ἐσένα (2)

„Κοὶ εἶπας· ἐπιστρέψατε υἱοὶ τῶν ἄν-
„θρώπων.

Ἐσὺ λέγει, Κύριε, εἶπας· ὦ υἱοὶ τῶν ἄν-
θρώπων, ἐπιστρέψατε πρὸς ἐμένα· εἶπε δὲ τοῦτο ὁ
Θεὸς εἰς πολλὰ μέρη τῶν πάντα βιβλίων τοῦ Μωϋ-
σέως. „Ἐπιστραφήσῃ, φησὶ, πρὸς Κύριον τὸν Θε-
ὸν σου Δαυ. δ'. 30. καὶ πάλιν „Καὶ ἐπιστρα-
φήσῃ ἐπὶ Κύριον αὐτόθ, λ'. 2. διὰ τοῦτο λοιπὸν
δέξει Κύριε καὶ ἡμᾶς, ὅπου ἐπιστρέφομεν πρὸς ἐ-
σένα (3)

4: „Ὅτι

(1) Εἰκότως δὲ τὸ αἰῶνιον (ἄλλως φησὶν) ὁ Προφήτης μαρτυρεῖ τῷ Χριστῷ ἐνταῦθα, ὅτι πρὸ πάσης Κτίσεως
αὐτὸν εἶναι λέγει παρὰ τοῦ Πατρὸς· τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, τὸ ἀναρχὸν δηλοῖ· τὸ δὲ ἕως τοῦ αἰῶνος, τὸ ἀ-
τελεύτητον· ὅτι ἀπλῶς τὸ εἶναι αἰῶνιον· ὁ δὲ Ἀμωώσιος λέγει· „Ἐπειδὴ εἰς τὴν σάρκα ὀντωντες τοῦ Κυρίου φι-
λὸν ἄνθρωπον ἐνομιζόν λέγοντες· „Πεντήκοντα ἔτη εὐπω ἔχεις ὁ Ἀβραάμ· ἑώρακας; ὅτι τοῦτο αὐτοῖς μάλισμα
αἰτίον τῆς ἐκπτώσεως γέγονε, τὸ ἀγνοεῖν τὴν Θεότητα· διὰ τοῦτο νῦν ἐξομολογούμενοι, σαφῶς αὐτὸν εἶναι λέγου-
σι τὸν πρὸ τῆς κτίσεως.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης· „Σὺ, φησὶν, ἄτρεπτος, τὸ δὲ ἀνθρώπινον τῷ τρεπτῷ τῆς φύσεως ἐκ τοῦ ὕψους τῶν
ἀγαθῶν πρὸς τὸ ταπεινόν· ὅτι ὁλισθηδὸν τῆς ἀμαρτίας κατενεχθὲν κατεσύρη· οὐκοῦν ὄρεξαν χεῖρα ὁ ἀπώτατος τῷ
ὁλισθησαντι· ὅπερ εἴ τῇ φύσει, ὅτι ἡμῖν τοῦτο γινόμενος· ὅτι μὴ ἀποστρέψῃς αὐτὸ ἐκ τοῦ παρὰ σοὶ ὕψους, εἰς τὴν
ἐκ τῆς ἀμαρτίας ταπεινώσιν.

(3) Διότι δὲ (φησὶν ὁ Νύσσης) τῆς δεσποτικῆς φωνῆς ὁ Προφήτης γίνεται, ὅτι προφέρει τὴν φιλανθρώπων
φύσιν· ἡ δὲ τοιαύτη φωνὴ δόγμα ἐστίν· βλέπει γὰρ πρὸς τὴν φύσιν ὁ λόγος, ὅτι τὴν θεραπείαν τῶν κακῶν ὑποτίθε-
ται· ἐπειδὴ γὰρ, φησὶ, τρεπτοὶ ὄντες, τοῦ ἀγαθοῦ ἀπερῶντες, χρήσασθε πάλιν πρὸς τὸ καλὸν τῇ τροπῇ· ὅ-
θεν ἐκπεπτώκατε, ἐπ' αὐτὸ πάλιν ἐπαναστρέψατε· ὅτι ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· „Οὐ μάτην, φησὶν, ἀντιβα-
λοῦμεν, ἀλλ' ἐλθέτε σαφῶς, ὡς δέξῃ τὰς ἡμετέρας ἱκετείας, ὅτι μεταβολὴν ἡμῖν τῶν παρόντων ἐργάσῃ κακῶν,
πα-

4 : „ Ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου
 „ κύριε ὡς ἡμέρα ἡ ἐχθὲς, ἥτις διήλ-
 „ θε, καὶ φυλακὴ ἐν νυκτί.

Καὶ τοῦτου τὸν λόγον πρὸς ἀπόδειξιν εἶπεν ὁ Προφήτης τῆς τοῦ Θεοῦ αἰδιότητος· λέγει γάρ, ὅτι εἰ χίλιοι χρόνοι ἐμπροσθέν σου Κύριε, ἔτι λογίζονται ὡς ἓξ ἡμεῖς διὰ τὴν καὶ τοῦ πολλὰ ὀλιγώτατον· ἡγουν καθὼς λογίζεται εἰς ἡμᾶς ἡ μία, ἡμέρα, καὶ αὕτη νὰ ἦναι παρασμένη. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ χθές· τὸ δὲ ἥτις διήλθε, εἶναι ἐξήγησις τοῦ χθές· εἶπε δὲ τοῦτο· ἔτι, διὰ τὴν περυσμένην ἡμέραν, ὀλιγώτερα καὶ μικροτέρα νομίζονται ἀπὸ τὴν ἐνεσῶτα καὶ σημερινήν· καὶ πάλιν οὕτως λογίζονται κοντὰ εἰς ἑσένα οἱ χίλιοι χρόνοι, καθὼς λογίζεται κοντὰ εἰς ἡμᾶς τὸ τέταρτον μέρος τῆς νυκτός· ἥτοι ὡς τρεῖς ὥραις· ταύτας γὰρ φυλακὴν νυκτός ἐνόμαζον· ἐπειδὴ γὰρ ἡ νύκτα μοιράζεται εἰς τέσσαρα μέρη κοντὰ εἰς τοὺς εργατώτας, ἀπὸ φυλάττου βάρδιαν, διὰ τοῦτο ἀκολουθῶς εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὡς φυλακὴ ἐν νυκτί· ἥτοι τὸ πολλὰ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν νύκτα τεταρτημόριον τῆς νυκτός· φυλακὴν δὲ τῆς νυκτός εἶπε καὶ τῆς

ἡμέρας· διὰ τὴν ἡ νύκτα νομίζεται, ἡ γλιγωρότερα περὶ ἀπὸ τὴν ἡμέραν· πρῶτον μὲν, διὰ τὴν ἀναισθησίαν τῶν ἐν νυκτί κοιμωμένων ἀνθρώπων· δεύτερον δὲ, διὰ τὸ σκότος· καὶ τρίτον, διὰ τὴν ἀπὸ τῶν πόνων ἀνεσπιν· καθὼς λοιπόν, λέγει, ἡ τρεῖς ὥραις τῆς νυκτός λογίζονται κοντὰ εἰς ἡμᾶς· ἔτι καὶ οἱ χίλιοι χρόνοι λογίζονται κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· διὰ τὴν, αὐτοὶ μὲν περὶ οὗ, ὁ δὲ Θεὸς εἶναι αἰώνιος καὶ αἰδιός· τὸ δὲ ὅτι, εἰς βέλους ἀντὶ τοῦ ὄντος, ἀληθῶς (1) Σημειώσαι ὅτι τὸ ρητὸν τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ κορυφαῖος Πέτρος λέγων· „ Ἐν δὲ τούτῳ μὴ λυθάνετε ὑμᾶς ἀγαπητοί, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ Κυρίου ὡς χίλια ἔτη· καὶ χίλια ἔτη, ὡς ἡμέρα μία· (Β. Πέτρ. γ'. 8.)

5 : „ Τὰ ἐξουθενώματα αὐτῶν ἔτη ἐσονται

Ἀφ' οὗ ἐξαυτέλεισεν ἀνωτέρω τοὺς χιλίους χρόνους ὁ Δαβὶδ, λέγει καὶ ἐδῶ, ὅτι ἀκόμη θέλει ἐξουθενώσω αὐτούς· ἥτοι πῶς οἱ χίλιοι χρόνοι εἶναι ὡς ἓξ οὐδὲν, συγκρινόμενοι μὲν τὴν αἰδιότητα τοῦ

παρινοῦ ἐπιστρέφει καὶ τῆς προτέρας πονηρίας ἀπαλλαγῆναι. Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ φησιν· „ Ἐντεῦθεν ἡ ἐξομολόγησις· ἀξιῶ δὲ, ἀφ' ὧν τὰ Ἑθνη εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐκάλεσε, καὶ αὐτοὺς ἐπιστραφῆναι· σὺ εἶπας φησιν, ὦ Δέσποτα· ἐπιστρέψατε υἱοὶ ἐπιστρέφοντες, καὶ ἰάσομαι τὰ συντρίμματα ὑμῶν· ἐπειδὴ ταῖνυ ἐπεστρέψαμεν, μὴ ἀποστρέψῃς ἡμᾶς εἰς ταπείνωσιν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀνάνομος· „ Εἶπας, φησιν, ὡς εἰ βούλεσθε διαφυγεῖν τὰ κακὰ τῆς πονηρίας, ἐπιστρέψατε πρὸς μετάνοιαν.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Δόγμα τοιοῦτον ἐνταῦθα παιδευόμεθα, ὅτι τῷ ἐξ ἐπιστροφῆς πάλιν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀναλύσαντι, καὶ μυσταῖς ὁ βίος κατασιχθῇ πλημμελίᾳ, ὡς χιλίων ἐτῶν δοκεῖν εἶναι τὸ ἄθροισμα, ἀντ' οὗδενός ἐστι, τῷ Θεῷ ἐπιστραφέντος· ὁ γὰρ Θεὸς οὐδαμῶς τὸ ἐνεστὸς εἰς βλέπει, τὸ δὲ παρεχόμενος οὐ λογίζεται· ἀλλ' ἀντὶ μίτης ἡμέρας, ἡ μέρους νυκτός παρὰ τῷ Θεῷ κρίνεται καὶ χιλιοῦται πταισμάτων, ἥτις παρέρχεται καὶ παρέρχεται· τὸ δὲ ἐνεστὸς ἐν κακίᾳ, καὶ ὡς μηδὲν παρὰ τῷ ἀμαρτανόντων ἐξαυτέλειται, ὡς ἐτῶν πλήθος τῷ Θεῷ καθορᾶται· καλῶς δὲ καὶ προσφυῶς ἐξουθενώματα ἐνομαζέται τὰ πλημμελήματα, ὅτι πέφυκε πρὸς τὸ κακὸν ἐνεργῶν ἀντ' οὗδενός ἡγεῖσθαι τὸ πλημμελούμενον, καὶ τινος ἐκάστου τῶν κατὰ κακίαν γινόμενων παρέρχεται ἀπολογίας· ὥστε πρόχειρον εἶναι τὸ ἐφ' ἐκάστῳ λέγειν· οὐδὲν ἡ ἐπιθυμία· καὶ οὐδὲν ἡ ὁρμή· καὶ οὐδὲν ἐκάστον τῶν τοιούτων ἐστὶ· φύσεως γὰρ ταῦτα κινήματα· εἰ δὲ ἡ φύσις ἔργον Θεοῦ, οὐκ ἀντὶ τούτων νομισθεὶν κακὸν τῷ ἐσομένῳ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν· διὰ τοῦτο φησιν, ὅτι τὰ ἐξουθενώματα αὐτῶν ταῦτα, ὅταν παρῇ τῇ προαιρέσει τοῦ ἐνεργούντος καὶ μὴ παρέλθῃ, ὡς πλάτος ἐτῶν παρὰ τῷ πλάτει ὀφθαλμοῦ κρίνεται· ὁ δὲ Θεοδόσιος λέγει· „ Μισθωπύργατος ἐστὶ τῶν ῥημάτων ἡ διάνοια· τοῦτο γὰρ τῷ προτέρῳ συνήρμοσται· „ Μὴ ἀποστρέψῃς ἀνθρώπον εἰς ταπείνωσιν, ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου Κύριε, ὡς ἡμέρα ἡ ἐχθὲς ἥτις διήλθε, καὶ φυλακὴ ἐν νυκτί· διὰ μέσου δὲ πρόσκειται τὸ, καὶ εἶπας· ἐπιστρέψατε υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· λέγει δὲ, ὅτι σμικρὰ τις ἐστὶ καὶ ἀλγεινὴ λίαν ἡ τῶν ἀνθρώπων ζωὴ· σοὶ δὲ τῷ αἰδίῳ καὶ αἰώνῳ, καὶ ὁ τῶν χιλίων ἐτῶν ἀριθμὸς μία ἡμέρα παρέρχεται, μᾶλλον δὲ σμικρὰ μορὴ νυκτός· φυλακὴν γὰρ νυκτερινὴν τὸ τέταρτον μέρος ἐκάλεσε τῆς νυκτός· ὁ δὲ Εὐδοκίος λέγει, ὅτι ἀφ' οὗ ἐκτίσθη ὁ ναὸς ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος ἕως ὅπου ἐκηρυχθῇ ἀπὸ τὸν Τίτον, χίλια ἔτη ἀνέστησαν· παρομοιάζου-

τοῦ Θεοῦ· τὰ ἐξουδενώματα γάρ, φησιν, αὐτῶν· ἤγουν τῶν χιλίων ἐτῶν, περισσότερα εἶναι ἀκόμη· ἥτοι θέλουν γένουν κοντὰ εἰς ἐμέ· ἔπειτα ἀκολουθῶς λέγει καὶ ἄλλην ἐξουδενώσιν. (1)

„Τὸ πρωὶ ὥσεί χλόη παρέλθοι.

Τὸ πρωὶ ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ ταχέως, καθὼς καὶ ἄλλοτε εἵπομεν· ὀγλίγωρα, λέγει, θέλουν περάσουν οἱ χίλιοι χρόνοι κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, ὥσαν ἡ προσωρινὴ καὶ ταχυμάραντος χλόη.

6: „Τὸ πρωὶ ἀνθῆσαι καὶ παρέλθοι· τὸ
„ἐσπέρας ἀποπέσει, σκληρυνθῇ καὶ
„ξηρανθῇ.

Ταῦτα, λέγει, ὁ Δαβὶ δακρυόεντος εἰς τὸ ταχυμάραντος τῆς χλόης· δηλαδὴ ὅτι ἡ χλόη, τὸ μὲν πρωὶ τῆς ἡμέρας θέλει ἀνθῆσαι· ἔπειτα θέλει περάσει ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθῆ· καὶ εἰς τὸ ἐσπέρας θέλει πέσει· ἤγουν θέλει κλῖναι εἰς τὴν γῆν· ἡ δὲ ἀπὸ πρόθεσις,

εἶναι περιττὴ· ἔπειτα λέγει, ἡ χλόη θέλει σκληρυνθῇ, μετὰ τὸ νῦν ἐξοδεύεται ἡ ἵγρυσία, ὅπου ἔχει· καὶ ἔτι λοιπὸν θέλει ξηρανθῇ· τὰ δὲ εὐκτικὰ ἐδῶ λαμβάνονται ἀντὶ μελλόντων· ἤγουν ἀντὶ τοῦ ἀνθῆσαι καὶ παρελεύσεται καὶ ἀποπέσει καὶ σκληρυνθῇ καὶ ξηρανθῇ· τὸ πρωὶ δὲ καὶ τὸ ἐσπέρας νοοῦνται, ἀντὶ τοῦ ἐν πρωῒ καὶ ἐν ἐσπέρας· εἰς μίαν δὲ ἡμέραν τὴν ὁμοιότητα τῆς ταχυμαράντου χλόης ἀφανέρωσε, διὰ τὴν δαίξιν τὴν ὀγλιγορότητα τῆς φθορᾶς τῆς· ἄλλως τε δὲ, εἶναι μερικαὶ χλόαι, αἱ ὅποσαι εἰς μίαν ἡμέραν καὶ ἀνθούσιν, καὶ ἀπαυθαῖσι καὶ φθείρονται· ταῦτα μὲν ἡμεῖς οὕτως ἐρμηνεύσαμεν· Μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ μέγας Ἀθανάσιος καὶ ὁ Εὐσεβίος, λέγουσιν, ὅτι περὶ τῶν Ἰουδαίων ταῦτα προωρίσθησαν· εἰς χίλια γὰρ ἔτη διήρκεσεν ἡ τοῦ νόμου λατρεία· χίλιοι γὰρ χρόνοι ἀριθμοῦνται ἀπὸ τοῦ Σολομώντος ἕως τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ· λέγουσι λοιπὸν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς ἐδῶ προφητεῖα, ὅτι αὐτοὶ οἱ χίλιοι χρόνοι λογαριάζονται ὥσαν μία ἡμέρα, διὰ τὴν παρανομίαν τῶν Ἰουδαίων· ἐπεὶ τὰ ἐξουδενώματα καὶ οἱ ἐξευτελισμοὶ αὐτῶν τῶν Ἰουδαίων περισσότεροι θέλουν γένουν, παντοτινὰ αὐξανόμενοι· ὅθεν καὶ βλέπομεν τοὺς Ἰουδαίους, πῶς δὲν λαμβάνουν καὶ μίαν ἀναπνοὴν τῆς ἐξουδενώσεως καὶ αἰτιμίας· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἐπὶ λοιπὰ νοοῦσι περὶ τῶν Ἰουδαίων· ἤγουν ὅτι τὸ πρωὶ· ἥτοι ἡ εὐτυχία αὐ-

σι λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι τὰ χίλια ἔτη, εἰς τὰ ὅποια εἶχον τὴν τοῦ νόμου λατρείαν, μετὰ τὴν περασμένην ἡμέραν, καὶ μετὰ τὸ τέταρτον μέρος τῆς νυκτός. Σημειοῦμεν ἐνταῦθα, ὅτι τὸν ἀνωτέρω λόγον τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Κορυφαίου Πέτρου, βέβαιον καὶ ἀναντίρρητον ἀπέδειξεν ὁ χαριτωμένος ἐκεῖνος καὶ εὐλαβέστατος μοναχὸς, ὁ ἐν τινι μοναστηρίῳ ἀσκούμενος, περὶ τοῦ ὁποίου γράφει τὸ βιβλίον τὸ καλούμενον λειμὼν τῶν ἀνθέων· οὗτος γὰρ ὁ μακάριος ἀκούων πολλὰς φορὰς τὸ ῥηθὲν λόγιον τοῦ Δαβὶδ· ἤγουν τὸ, χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου Κύριε, ὡς ἡμέρα ἡ ἐχθὲς· παρεκάλει τὸν Θεὸν νῦν τοῦ τὸ φανερώσει· ὅθεν ἐνὰ πρωὶ μετὰ τὴν ἀκολουθίαν φανερὸς ἐνός Ἀγγέλου εἰς σχῆμα ὡραιότητος αὐτοῦ, καὶ χαμιλὰ πετώντας ἐτράβηξε τὸν ἀνωτέρω μοναχὸν εἰς τὸ δάσος· καὶ ἐκεῖ ἀρχίσας ἕνα γλυκύτατον καὶ ἁγίον κελευθισμόν, τὸσον ἐμετέύρισε τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἀοιδίου ἐκείνου, ὅπου τῇ ἐφαίνετο πῶς εὐρίσκεται εἰς τὰ οὐράνια· ὅθεν ἔμεινεν ἐντροπῶν εἰς τὴν θεωρίαν ἐκείνην, καὶ ἀκούων τὴν ἀκατανόητον γλυκύτητα τῆς ἀγγελικῆς φωνῆς χρόνους ὀλοκλήρους τριακασίους· ἀφ' οὗ δὲ κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν ἦλθεν εἰς τὸν αὐτὸν τοῦ, ἐγύρισε εἰς τὸ μοναστήριόν του, νομίζοντας ὅτι μίαν μόνον ὥραν διάστημα ἐπέρασεν, ἀφ' οὗ εὐγνώσκων ἀπὸ τῆς μοναστηρίου· ἰδοὺ πῶς οἱ τριακασιοὶ χρόνοι ἐφάνηκαν ὡς μία ὥρα εἰς τὸν ἐκ μέρους γευσάμενον τῆς οὐρανίας ἀγαλλιάσεως.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἐπὶ πλείστον αὐτοῖς, φησὶ, ταύτη τῇ ταλαιπωρίᾳ συνέχευε· σημαίνει δὲ καὶ τὰ ταῦτα καὶ τὴν μετὰ τὸ πάθος τοῦ Σατῆρος ἡμῶν τῶν Ἰουδαίων ἀποβολὴν, καὶ τῆς θείας κηδεμοσύνης τὴν ἡγήγησιν οὐκ ἐπ' ὀλίγον χρόνον, ἀλλ' ἐπιπλείστον ἐσομένην· ὁ δὲ Ἀθανάσιος τὸ ἔτι, χρόνους θρόνου συμφωνῶν μετὰ τὸν Νύκτος εἰνῶν· „Τὰ ἔτη αὐτῶν τῶν ἀρνησασμένων σε δηλαδὴ Ἰουδαίων, ἐν ἐξουδενώσει ἔσαι πολλὰ· γεγονασὶ γὰρ κατατάγμα καὶ ἀνδρώπων καὶ Δαιμόνων, ἅτε τὸν λυτρώμενον καὶ σφάζοντα αὐτοὺς ἀρνησάμενοι (οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδὴ.)

αὐτῶν, θέλει περάσαι ὀλίγωρον, ὡς ἂν τῇ χορτάρῃ·
εὐτυχία δὲ αὐτῶν ἦτον, μόνῃ ἢ ἐπὶ τοῦ Σολομῶν-
τος βασιλείᾳ· ἐπειδὴ μετὰ τὸν Σολομῶντα ἐδυσ-
χουν· (1) τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ πρὸς τὴν χλὴν
θέλεις ἀποδώσεις, καθὼς ἀνωτέρω ἐρμηνεύσαμεν·
(2)

7: „Ὅτι ἐξέλιπομεν ἐν τῇ ὀργῇ σου,
καὶ ἐν τῷ θυμῷ σου ἐταράχθη-
μεν·

Ἐξέλιπομεν, λέγει· ἦτοι ὀλιγοσεύσαμεν,
καὶ ἀπωλεσθήμεν μὲ τὸ νὰ ὠρίσθης ἐσὺ Κύριε εἰς
ἡμᾶς, διὰ τὴν ἡμαρτήσαμεν· περὶ δὲ τῆς ὀργῆς καὶ
τοῦ θυμοῦ εἶπομεν διαφόρως, καὶ μάλιστα ἐς τὴν
ἀρχὴν τοῦ 5. Παλμοῦ.

8: „Ἐξου τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐναντίον
σου· ὁ αἰὼν ἡμῶν εἰς φωτισμὸν τοῦ
προσώπου σου·

Ἐβλεις, λέγει, Κύριε, τὰς ἁμαρτίας μας
γυμνάς ἐμπροσθέν σου· ὅθεν καὶ ὀρωμεναι αὐταί,
δὲν ἤμποροῦν νὰ κρυφθῶν ἀπὸ λόγου σου· ἀλλὰ
μάλιστα σὲ πάροξύνουν, καὶ κινεῖς κατ' ἐπ' αὐμας
τὴν ὀργὴν σου· αἰῶνα δὲ, λέγει, τὸν βίον καὶ τὴν
ζωὴν· ὅλος, λέγει, ὁ βίος μας, καὶ ὅλη ἡ ζωὴ μας,
εὐρίσκαται φανερά ἐμπροσθεν τῆς ἐπισκοπῆς σου·
(3)

9: „Ὅτι πᾶσαι αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐξέλιπον.

Αἱ ἡμέραι, λέγει, τῆς ζωῆς μας ἐπέρασαν,
καὶ

(1) Ὅθεν ὁ Θεοδώριτος λέγει· „Πρῶτ' δὲ καλεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς Ἰουδαίας ἐπιμελείας, καθ' ἣν ἦνθυσαν ἡ
ἐβλίσσαν, ἡ πολλὴν ἐκτίσαντο περιφάνειαν· ἐσπέραν δὲ, τῆς θείας κηδεμονίας τὴν πᾶσαν, ὡς ὅριμον καρπὸν
τῇ γεωργίᾳ δοῦναι μὴ βουληθέντες, ἀλλὰ τὴν καρδίαν σκληρύναντες παντελῶς ἐξηράνθησαν· ταύτης δὲ τῆς κηδε-
μονίας, μετὰ τὸν καιρὸν ἐγυμνῶθησαν· ἔφη δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Τὰ ἔτη αὐτῶν (τῶν Ἰουδαίων) ἐξουδενώ-
ματα ἔσονται· οὐκέτι γὰρ ἔντιμα ἔτη, οὐδὲ σπουδαῖα ἢ ἀναγκαῖα, ἀλλ' ἐξουδενώματα, ἢ εἰς μηδὲν λογιζμέ-
να γενήσεται· πάλαι μὲν οὖν φησιν, ὅτε ἀρχὰς εἶχε τὰ καθ' ἡμᾶς, ἢ ἐν πρῶτ' γεγονάμεν ὡσεὶ χλὴν· ἀλλὰ πα-
ρελθούσης ἐκείνης τῆς γενεᾶς, συμπαραῖλθεν ἡ χλὴν· εἴτα ἠνθίσσαμεν, ἢ μεῖζόν τι τῆς χλὴς ἐσχίκαμεν· ὡς
δὲ παρεῖλθε τὰ ἄνθος, ἐσπέρας ἡμᾶς καταλαβούσης, ἀποπεπτώκαμεν σκληρυνθέντες· ἢ ταῦτα πεπόνθαμεν, ὅτι
ἐξελίπομεν ἐν τῇ ὀργῇ σου, ἢ ἐν τῷ θυμῷ σου ἐταράχθημεν· λέγοι δ' ἂν ἢ φυσικῶς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐν
μὲν νεότητι δίκην ἀπαλῆς χλὴς βλαστάνειν, ἐν ἀκμῇ δὲ ἀνθεῖν, ἐπὶ γήρῳ δὲ ἀποπίπτειν, σκληρῶς γινόμενης ἐν
ἐσπέρᾳ τοῦ βίου.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Τὸ τῆς φύσεως ἡμῶν παροδικὸν ὑπογράφει τῷ λόγῳ, ὡς ἂν μᾶλλον εἰς ἔλεον τὴν
Θεὸν δυσωπήσει· λέγει γὰρ ἐναργῶς ὑπ' ὅφιν ἄγων τῇ ὑποδείγματι· τὴν χρηνομίζει τὴν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀ-
θλιότητα; πρῶτον ἢ ἐσπέραν· τουτέστι νεότητά ἢ γῆρας· χλὴν ἐν τῷ ὅρθῳ ἢ αὐτῆς ἢ παρόδον· ἢ μετὰ ταῦτα
τῆς κατὰ τὴν ἡλικίαν νεότητος ἀναλωθείσης, ἢ τοῦ φυτοῦ ἀπανθίσσαντος, τῆς τε συμφυοῦς ὥρας δαπανηθείσης·
ἐν τῇ νεότητι ἢ μακρασμὸς τὸ λειπόμενον· τοῦτο ἢ ἀνθρωπίνην φύσιν· ἐν μὲν τῇ νεότητι δίκην ἀπαλῆς χλὴς βλαστάνου-
σα· ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας ἀνθούσα· εἴτα ἐπὶ γήρῳ ἀποπίπτουσα, ἢ σκληρυνομένη μετὰ τὸ γῆρας· ἔπειτα
παντελῶς ξηραίνουμένη ἐν τῇ ἐσπέρᾳ· τουτέστι κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὅτε
ἢ οἱ ἐν Βαβυλῶνι, ἀνέκυψαν μὲν πρῶτον, ὡσεὶ χλὴν εὐημερήσαντες· εἴτα παρεῖλθε τὰ ἄνθος τῆς εὐπραγίας, ἢ
μαρασμὸν ὑπέστησαν.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Ὅτ' πρέπει Θεῷ ὅκμα ποιεῖσθαι τὴν ἀνθρωπίνην κακίαν, οὐδὲ δεῖ φαίνεσθαι τῇ
ἀνηράτῃ προσώπῳ τὸν ἐμμολυνθέντα ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν αἰῶνα· ὡς ἂν τις εἴποι ἐπὶ τὸ σαφέστερον· τὸ δὲ ἔδωκεν
τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐναντίον σου· ὡς ἢ ὁ Γ' ὁβ'· διὰ τὸ οὐκ ἐποίησα τῆς ἀνομίας μου λήσιν; (Γ' ὁβ'· 5· 18·)
ἀλλ' ἐγκαλῶν, ἀλλὰ τὴν συνήθη μᾶλλον ζητῶν ἡμερόντιον· σοί, φησι, τὰ καλὰ πρέπει ἐν ὁφθαλμοῖς ἔχειν, τὸ
δὲ ἀνόμιον, τοῦ παρὰ σοὶ ὁρᾶσθαι ἀνάξιον· τοιοῦτον ποίησον τὸ ἀνθρώπινον, ὡς τῆς σῆς ἐπισκοπῆς μὴ ἀνάξιον
εἶναι· ἀλλὰ γενέσθαι τὸν αἰῶνα ἡμῶν τοῦ σοὶ φαίνεσθαι ἀξίον· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος προσαρμόζει τὸ ῥητὸν
τοῦτο ἢ εἰς τοὺς καιροὺς Ἰουδαίους· Καὶ ὁ Ἀπολλινάριος δὲ εἶπεν· „Ὅτ' παρεῖλθε φησι, τὰς ἀνομίας ἡμῶν·

καὶ ἐπλησίασαμεν κοντὰ εἰς τὸν θάνατον· ἐτι γὰρ μὲς
πειθεὶς νὰ νοῶμεν ἡ σφοδρότης τῶν συμφορῶν, ὅπου
πάσχομεν· συνήθεια δὲ εἶναι εἰς ἐκείνους, ὅπου εὐ-
ρίσκονται εἰς τὰς θλίψεις νὰ λέγουν, ὅτι ἀπεθάνο-
μεν· ἐπειδὴ καὶ ἐπενιγνόμενα μέσα εἰς τὰς θλίψεις,
καὶ ἀπελπίσθημεν ἀπὸ καθὰ σωτηρίαν καὶ ἄνεσιν·
εἴπομεν δὲ πολλάκις περὶ τοῦ ὅτι· καὶ τῶρα δὲ λέ-
γομεν καθολικῶς περὶ τούτου, ὅτι ὅπου αὐτὸ εὐρί-
σκεται, ἢ αἰτιολογικὸν νοεῖται, ἢ βεβαιωτικόν, ἢ
διηγηματικόν, ἢ περιττόν, καθὼς εἶναι τὰς ἐδῶ·
τοῦτο δὲ τὸ νὰ λαμβάνεται περιττόν τὸ ὅτι, πλεο-
νάζει εἰς τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ· καὶ λοιπὸν ὡς
ἀναγνώστη, ὡς εἶναι εἰς τὸ ἐξῆς· ἡ διδασκαλία αὐ-
τῇ κινεῖν ἀκριβέστατος εἰς ἐσένα· ἐπειδὴ εἶναι πρᾶ-
γμα περιττόν, τὸ νὰ λέγῃ τινὰς πολλὰς φορὰς διὰ
τὰ αὐτά.

λογεῖ δὲ, κατὰ τὴν συνήθειαν, ὅπου ἔχουν οἱ ἐ-
λαινολογούμενοι νὰ λέγουν τὰ αὐτά, πρὸς παρά-
τασιν περισσοτέρων τοῦ παθους τῶν. (1)

„Τὰ ἔτη ἡμῶν ὥσει ἀράχνη ἐμελέ-
„των·

Ἀράχνη νοεῖται ἐδῶ τὸ πανὶ τῆς ἀράχνης·
ἐμελέταν δὲ ἀντὶ τοῦ ἐμελετῶντος· ἡγοῦν ἐλογίζον-
το· λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ χρόνοι τῆς ζωῆς μας ἐλο-
γίζοντο εἰς ἡμᾶς ὥσάν τὸ πανὶ τῆς ἀράχνης· κοπιᾶ-
σικοί δηλαδὴ καὶ ὀλιγοχρόνιοι· διατὶ καὶ τὸ πανὶ τῆς
ἀράχνης, μὲ πολὺν μὲν κόπον ὑφαίνεται, διὰ τὴν
πολλὴν λεπτότητα ὅπου ἔχει, ὀγλίγωρα δὲ φθείρε-
ται, διατὶ δὲν ἔχει καμμίαν δύναμιν. (2)

„Καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου ἐξελίπομεν.

10: „Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς,
„ἐβδομήκοντα ἔτη· ἐάν δὲ ἐν δυνα-
„στείαις ὀγδοήκοντα ἔτη.

Ἐ.

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ ἀνωτέρω· διόσο-

ἄτε ἐπικαλεσαμένων αὐτὰς εἰς τὰς ἐαυτῶν κεφαλὰς, διὰ τὸ εἰρηκέναι· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα
ἡμῶν· ὅμοιον δὲ εἶναι τοῦτο, μὲ ἐκεῖνο τὸ τοῦ Ἰωβ πρὸς Θεὸν εἰρημένον· „Ἡλθμισας δέ μου τὰ ἐπιτηδεύ-
ματα, καὶ οὐκ ἐπαρτίσθαι σε οὐδὲν τῶν ἀμαρτιῶν μου· ἐσφράγισας δέ μου τὰς ἀνομίαις ἐν βυβάτω· ἐπεσημῆνας
δὲ καὶ ἐπὶ ἁλῶν παρέβην. (Ἰωβ· 13· 16.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἡ ἀμαρτία φησιν, ὀργὴν ἐκίνησε κατ' ἡμῶν· ἡ δὲ ὀργὴ τὴν τιμωρίαν ἐπήγα-
γεν· ἡ δὲ τιμωρία τὰς δυνάμεις ἐπὶνεγκεν· ἐν δυνάμει γὰρ τὸν ὀλίγον ἡμῶν διετελέσαμεν βίον.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Γενέσθαι φησιν, ἡ ζωὴ ἡμῶν ἀξία τῆς σῆς ὀφείας· ὡς τό γε νῦν ἔχον, πᾶσαι αἱ ἡ-
μέραι ἡμῶν ἐξελίπον· τὸ γὰρ ἐν σοὶ μὴ εἶναι, οὐδὲ ἐστὶν ὅπως εἶναι· ὅν γὰρ ἐπικρατήσῃ ἡ τῆς ἐργῆς δυναστεία,
ἀνυπόστατος καὶ σκιῶδες ἐστὶν ἡ ζωὴ, κατ' ὁμοιότητα τοῦ ἀράχινος νήματος· πάντα γὰρ τὰ κατὰ τὴν ζωὴν ταύτην
σπουδαζόμενα, οἷσιν ἐστὶ καὶ οὐκ ὑπόστασις· οἷσιν ἡ τιμὴ, τὸ δόξαμα, τὸ γένος, ὁ τύπος, ὁ πλοῦτος, πᾶντα
τὰ τοιαῦτα, οἷς ἐμελετῶσιν αἱ τοῦ βίου ἀράχνη· οὐ χάριν τὰ τοιαῦτα Θεῷ δεῖται τοῦ θεραπευόντος, δεῖ-
κνύσας τὴν ἀραχνώδη καὶ ἀνυπόστατον τοῦ ὑλικοῦ βίου ἀπάτην εἰς οὐδὲν πέρας ἀγαθὸν προϊούσαν τοῖς ματαιαῖζουσιν,
καὶ πείθοντος εἰς ὕψος ἵπτασθαι ὥστε διαπερᾶν τὰς τῶν βιωτικῶν ἀραχνίων διαπλοκάς σερπῶ τῷ πτερῷ· Ἐφῇ δὲ καὶ
ὁ Εὐσέβιος· „Ἐφῇ που ὁ Ἠσαΐας· „Ὡς ἀσπίδες ἐρήξαν, καὶ ἰσὺν ἀράχνης ὑφαίνουσι (Ἠσ· νθ· 5.)
τὴν κατάστασιν τῶν Ἰουδαίων ἐμφαίνων, τὴν μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Σωτῆρος· κατ' ἣν οἱ ἀρχόντες δίκην ὄντιος
τικτούσης, τὰ ἐξ ἐαυτῶν ἀπογεννώμενα τοιαῦτα προβάλλονται, ὡς ἀσπίδες ὁμοιοῦσθαι γεννήμασι, διὰ τὸν ἐ-
νιέμενον ἐξ αὐτῶν τῆς κατὰ τοῦ Σωτῆρος βλασφημίας ἰόν· πάλαι μὲν οὖν ὑφαίνον χιτῶνας τῷ ἀρχιερεῖ καὶ σοφῶς
ἀγίας· νῦν δὲ πᾶσαν ὑφὴν διδασκαλίας διὰ τῆς τῶν θείων Γραφῶν συμπλοκῆς, ἴσα καὶ ἀράχνης ὑφαίνουσι· τὰς
γὰρ νῦν μελέτας τῶν Γραφῶν καὶ τὰς δευτερώσεις αὐτῶν, δι' ὧν τινὰ διδασκαλίαν ὑφαίνουσιν, ἀραχνίως ἀπεικάζει·
ἄλλος δὲ φησιν· „Οὕτως ἡ ζωὴ ἡμῶν πᾶσα ἀσθενής, ὡς τὰ ὑφάσματα τὰ ἀράχνη· μελέτην δὲ καλεῖ, τὴν
συνεχῆ κατασκευὴν· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Οὐδὲν βέβαιον φησιν, οὐδὲ σταθερὸν ἡ ἀνθρωπεία φύσις ἔχει· δίκην
ἀράχνης διασπᾶται ῥαδίως· Σημείωσαι, ὅτι ἀράχνης μὲν λέγεται τὸ ζωῶν· ἀράχνη δὲ, τὸ πανὶ αὐτοῦ.

Ἐδῶ περιορίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν χρόνων τοῦ ἀνθρώπου, καὶ λέγει, πόσοι μὲν χρόνοι εἶναι τῆς δυνάμεως, πόσοι δὲ τῆς βίης· λέγει γὰρ, ὅτι αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν· ἤγουν οἱ χρόνοι μας· ἐν αὐτοῖς μὲν· ἤτοι ἐν ἑαυτοῖς, εἶναι ἐβδομήκοντα· τόσους γὰρ χρόνους ἔμεθα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας· ἤτοι ἑαυτοὺς κυριεύοντες, μὲ δυνάμιν κινούμεθα· ἀνίστα δὲ μέλλῃ νὰ ζήσῃ τινὰς μὲ δυνάμει· ἤτοι μὲ βίῳ, (διὰ τὴν τότε μόλις ἔχει δυνάμιν) ὀγδοήκοντα χρόνους θέλει ζήσῃ.

„Καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος·

Τὸ νὰ ζήσῃ, λέγει, τινὰς περισσότερον ἀπὸ τοὺς ὀγδοήκοντα χρόνους, τοῦτο θέλει εἶναι κόπος καὶ πόνος, διὰ τὴν πολλὴν ἀδυναμίαν, καὶ τὴν ἀσθενείαν τοῦ γηρατειοῦ· κόπος μὲν οὖν λέγεται ἡ ταλαιπωρία· πόνος δὲ τὸ ἄλγος. Μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Νύσσος κατέωθεν ἐνόησαν, ὅτι τὸ περισσότερον μέρος ἀπὸ τοὺς ἐβδομήκοντα ἢ ὀγδοήκοντα χρόνους τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι κόπος καὶ πόνος· ἐπεὶ δὲ, ὀλίγη μὲν εἶναι ἡ τῶν καὶ χαρὰ, ὅπου λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν τοιαύτην γηραλέαν ηλικίαν· περισσότερα δὲ εἶναι ἡ θλίψις καὶ πόνος, διὰ τὰ ἀκόλουθα τοῦ γηρατειοῦ συμπτώματα καὶ ἀσθενείας. (1)

„Ὅτι ἐπῆλθε πρῶτης ἐφ’ ἡμᾶς, καὶ παιδεύθησόμεθα·

Πρῶτητα ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν μετρίαν παιδείαν τοῦ Θεοῦ· εἶπε δὲ αὐτὴν πρῶτητα, κατὰ σύγκρισιν τῆς παιδείας καὶ τιμωρίας ἐκείνης, τῆς ὁποίας ἔμεθα ἄξιοι διὰ τὰς ἀμαρτίας μας, κατὰ τὸν Νύσσου Γρηγόριον. (2)

11: „Τίς γινώσκει τὸ κράτος τῆς ὀργῆς σου; καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου σου τὸν θυμὸν σου ἐξαργυρώσασθαι.

Ἀνάσας, λέγει, ἡ μικρὰ καὶ ὀλίγη παιδεία σου Κύριε, τὴν αἴσθησιν καὶ πόνον ἐπροξένησεν εἰς ἡμᾶς, ποῖος ἔραγε θέλει γνωρίσει, πόση, καὶ ποία εἶναι ἡ δύναμις τῆς ὀργῆς σου εἰς ἐκείνους, ὅπου δὲν μετανοοῦν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀληθῶς πολλὴ καὶ μεγάλη εἶναι ἡ ὀργὴ αὐτῇ καὶ ἀνυπόφορος· ἡ πόρος θέλει γνωρίσει νὰ μετρήσῃ τὸν θυμὸν σου, ἤτοι νὰ καταλάβῃ πόσος καὶ ποταπὸς εἶναι, ἀληθῶς οὐδεὶς θέλει δυναθῇ νὰ καταλάβῃ τοῦτο· διὰ τὴν εἶσαι πολλὰ φοβερός, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Νύσσου. (3)

12: „Τὴν

(1) Οὕτω ὁ Νύσσος ἐνόησε λέγειν· „Ὅχι ὅτι τῷ ὑπὲρ τὸ μέτρον τοῦτο ζῶντι ὁ βίος ἐπίπονος, ἀλλ’ ὅτι τῆς οὕτω βραχείας ζωῆς ἐν κόπῳ τὸ πλεῖον ἐστὶ καὶ πόνος· πόνος ἡ νηπιότης· ὁ ἐν τῷ μέσῳ βίος πλεονεχὲς τοῖς πόνοις ἐν δαφίλειται· τὸ δὲ γῆρας διαφερόντως, αὐτῇ τῇ πολιᾷ καὶ ταῖς ῥυτίσι τὸν πλεονασμὸν τοῦ κόπου μαρτυρεται· ὁ γὰρ μὲν οὖν ὁ ἀνθρώπινος βίος ἐβδομήκοντα ἢ ὀγδοήκοντα ἔτει περιγράφεται ὡς ἐπὶ πολὺ· ἐδῶ γὰρ τοὺς ἀόρους καὶ μακροβίους διὰ τὸ σπᾶν· πλὴν οὐδὲ οὕτως ἐν ἀνέσει δέδεται· ἀλλὰ σχεδὸν ὅλοι ἐν ταλαιπωρίᾳ· καὶ ὅσοι ταῦτα ποιεῖ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰακώβ ἐξημερίσθη· „Μικραὶ καὶ πονηραὶ μετάνοιαι αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν τῆς ζωῆς μου· (Γέν. μζ’· 9.)

(2) Προσθέτει δὲ καὶ τοῦτο ὁ Νύσσος· „Πάλιν ἕτερον ἐπινοεῖ τρόπον, ὅπως τοῖς ἀνθρώποις ἰκεσθῇ τὸ θεῖον· τοιαύτη δὲ τῶν λεγομένων ἐστὶ ἡ διαφύλαξις· ὁ μὲν τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν ὄγκος· μεγάλην ἐφεκτεται τὴν τιμωρίαν· οὐτιδανὴ δὲ ἡ τῆς φύσεως ὑπόστασις, ὡς μὴ χωρῆσαι τὴν κατ’ ἀξίαν ἐπὶ τοῖς πλημμελήθεσι δόξιν· ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἡμῶν τὸ ἐπαγόμενον πρὸς τιμωρίαν, ἡμῶν ἱκανὸν ἔσται πρὸς παιδείαν τοῖς ὑπερμένουσι· καὶ ὁ ἁγίου Ἀθανασίου δὲ λέγει· „Ἐπεὶ δὲ φασὶν, μικρὰ καὶ εὐτελὲς ὁ βίος ἡμῶν, καὶ οὐ γινώσκουμεν, τί ἔσται ἡμῶν μετὰ ταῦτα ἀπὸ τοῦ κράτους σου· τοῦτο χάριν πρῶτος αἰτοῦσιν (αἱ Ἰουδαῖοι) τῆς διὰ Χριστὸν παιδείας μεταλαβεῖν, ὡς ἐστὶ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς·

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὅτι διὰ τῶν λόγων τούτων ἀνίσταται ὁ Δαβὶδ τὴν αἰώνιον κόλασιν, ἥτις εἶναι ἀκατάληπτος·

12 : „ Τὴν δεξιάν σου οὕτω γνώρισόν μοι.

Οὕτω, λέγει : ἤγουν μὲ πραότητα καὶ μετρίαν παιδείαν σωφρονίζων με, γνώρισόν μοι τὴν δεξιάν σου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως Κύριε, τότε γὰρ θέλεις γνωρίσεις τὴν δεξιάν σου, ὅταν σῆσης ἡμᾶς ἐν τῇ δεξιᾷ σου μετὰ τῶν προβάτων.

„ καὶ τοὺς πεπεδημένους (1) τῇ καρδίᾳ.

Καὶ πρὸς ταῦτοις, λέγει, γνώρισόν μοι Κύριε, τοὺς δικαίους, συναριθμήσας καὶ ἐμὲ με αὐτούς. τῶν ὁποίων αἱ καρδίαι ἦτον πρὸ τοῦ θανάτου πεπεδημένοι μετὰ τὴν θείαν σοφίαν, καὶ μετὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον. „ Ἀρχὴ γὰρ, φησι, σοφίας φόβος Κυρίου. (Ψαλ. ρί. 9.) Καὶ „ Καθίλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου. (Ψαλ. ρη. 119.) καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, σοφία Θεοῦ εἶναι, ἡ διάκρισις τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας. καὶ ἐξ ἧς μὲν νοεῖται τὸ ῥητὸν διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν. νοεῖται δὲ καὶ διὰ τὴν παρούσαν ζωὴν, ὅτι γνώρισόν μοι Κύριε τὴν δεξιάν σου : δηλαδὴ τὴν δύναμίν σου τὴν βοηθητικὴν καὶ ἐλεργητικὴν καὶ φυλακτικὴν. καὶ πρὸς τοῦτοις γνώρισόν μοι τοὺς σοφοὺς κατὰ τὰ θεῖα, ἵνα σοφισθῶ καὶ συνετισθῶ δι' αὐτῶν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

13 : „ Ἐπιστρέψον Κύριε : ἕως ποῦτε ; καὶ παρακληθήντι ἐπὶ τοῖς δούλοις σου.

Ἐπιστρέψαι, λέγει, Κύριε, ἡ ἐσὺ εἰς ἡμᾶς, τοὺς ὁποίους ἀπεστράψης διὰ τὰς ἀμαρτίας μας, ἡ ἡμᾶς εἰς ἐσένα, οἵτινες πλανώμεθα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. ἕως ποῦτε γὰρ Κύριε, δὲν ἐπιτρέψεις εἰς ἡμᾶς, τοῦτο γὰρ νοεῖται ἐξωθεν ὡς ἐλλείπον. παρακληθήντι λοιπόν καὶ σπλαγχνισθῇτι εἰς ἡμᾶς τοὺς δούλους σου, οἵτινες ταλαιπωρούμεθα καὶ ἐπικαλούμεν σε. (2)

14 : „ Ἐνεπλήσθημεν τὸ πρῶτ' τοῦ ἐλέους σου Κύριε, καὶ ἠγαλλιασάμεθα καὶ εὐφράνθημεν.

Ἡ μὲν παρούσα ζωὴ νοεῖται ἐσπέρα καὶ νύκτα κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, διὰ τὸ σκότος καὶ τὴν πλάνην, ὅπου εἶναι κεχυμένη εἰς αὐτὴν. καὶ διατὶ εἰς αὐτὴν κοιμώμεθα, καὶ εἰς αὐτὴν ἀποθνήσκουμεν. ἡ δὲ μέλλουσα ζωὴ, νοεῖται πρῶτ' καὶ ἡμέρα διὰ τὴν λαμπρότητα ὅπου ἔχει. καὶ διατὶ εἰς ἐκείνην ἔχομεν νὰ ἀνασκηθῶμεν ἀπὸ τοῦ νεκροῦ. λέγει λοιπόν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι κατὰ τὸ πρῶτ' : ἦτο κατὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἡμεῖς ὅπου ἡξιώθημεν νὰ ἐπιστραφῶμεν τώρα πρὸς ἐσένα Κύριε διὰ μετανοίας, θέλομεν γαμίσουμεν τότε ἀπὸ τοῦ ἐλεός σου. καὶ θέλομεν εὐφρανθῶμεν. ἀντιχρονισμὸς γὰρ εἶναι ἐδῶ, τοῦ περασμένου χρόνου λαμβανομένου ἀντὶ μέλλοντος, καθὼς καὶ ὁ Ἀκούας καὶ οἱ λοιποὶ ἐσημείωσαν οὕτως. „ Ἐμπλήσθη ἡμᾶς ἐν πρῶτῳ τοῦ ἐλέους σου, καὶ ἀνέσομεν καὶ εὐφρανθήσομεθα. περὶ δὲ τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ εὐφροσύνης, εἶπομεν εἰς τὸν θ. Ψαλμόν, ἐρμηνεύοντες τὸ. „ Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σέ. (3)

15 : „ Ἐν

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ πεποικευμένοις γράφεται : νοῦνται δὲ πεποικευμένοι οἱ δίκαιοι κατὰ τὴν καρδίαν, διὰ τὴν εὐφραντοσύνην ἔχοντες. ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος, πεποικευμένους ἐννοεῖ τοὺς Ἀποστόλους καὶ Εὐαγγελιστάς, διὰ τῶν ὁποίων ἐσυνετίσθημεν. δεξιάν δὲ, τὸν οὖν ἐννοεῖ.

(2) Ὁ δὲ Νεσσεὺς λέγει. „ Καλὴ ἡ λέξις κατὰ τὸ ἀκούσθαι ἐπαχθεῖν. λέγει γὰρ ὁ π. ἔπει οὗ χωροῦμεν δι' ἀσθένειαν φύσεως τὸ τῆς ἀρετῆς μέγεθος, ὃ κινεῖ κατ' ἡμῶν ἡ ἀμαρτία, χρῆζομεν δὲ παιδεύσθαι, παιδεύσασθαι ἡμᾶς ἢ δι' ἐπιστροφῆς σωτηρίας μᾶλλον. ἢ περὶ τῶν ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασιν ἡμῶν τιμωρία.

(3) Ὁ δὲ Θεόδωριτος λέγει. „ Πρῶτον καλοῦσι τῶν συμφορῶν τὴν μεταβολήν. ἢ ἐκτετασμένον, ἐκείνου μὲν,

15: „Εν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν εὐφρανθήμεν (1) ἀντ' ὧν ἡμερῶν
„ἐταπείνωσας ἡμᾶς, ἐτῶν, ὧν εἶδα-
„μεν κακὰ.

Καὶ ἐδῶ παρομοίως τὸ εὐφρανθήμεν εἶναι ἀντὶ τοῦ, εὐφρανθῆσόμεθα· ἐν πάσαις δὲ ταῖς ἡμέραις εἶπαν ἀντὶ τοῦ, πάντοτε· ἐπεὶ δὴ ἡ χαρὰ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, εἶναι ἀδιαδόχως καὶ ἀτελεύτητος· θελομεν δὲ εὐφρανθῶμεν τότε, ἀντὶ διὰ τὰς ἡμέρας καὶ τοὺς χρόνους τῆς ζωῆς ταύτης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐταπείνωσας ἡμᾶς μὲ καθε θλίψιν καὶ κακοπάθειαν, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ δίκαιοι εὐρίσκονται· καὶ θελομεν εὐφρανθῶμεν ἀντὶ διὰ τὰ κακὰ· ἡγοῦν διὰ τὰς θλίψεις καὶ τοὺς πειρασμούς, ὅπου ἐδοκιμάσαμεν ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆς.

16: „Καὶ ἴδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου, καὶ
„ἐπὶ τὰ ἔργα σου, καὶ ὁδήγησον τοὺς
„υἱοὺς αὐτῶν.

Ἰδὲ, λέγει, Κύριε, εἰς τοὺς πατέρας ἡμῶν καὶ διδασκάλους, οἵτινες πιστῶς σὲ ἐδούλευσαν· καὶ διὰ τὴν ἀγάπην ἐκείνων, ὁδήγησον εἰς ἀρετὴν καὶ ἡμᾶς τοὺς υἱοὺς καὶ μαθητὰς των· ἡ ἰδὲ εἰς ἡμᾶς τοὺς δούλους σου· καὶ ὅχι μόνον ἡμᾶς ὁδήγησον, ἀλλὰ καὶ τοὺς υἱοὺς ἡμῶν, τὸσαν τοὺς σαρκικούς, ὅσον καὶ τοὺς πνευματικούς. (2)

17: „Καὶ ἔσται ἡ λαμπρότης Κυρίου τοῦ
„Θεοῦ ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς.

Λαμπρότης Θεοῦ εἶναι ἡ χάρις αὐτοῦ, ἡ ὁποία λαμπρύνει ἐκείνον, ὅπου ἤθελε τὴν λαβὴν· λαμπρότης δὲ Θεοῦ λέγεται, διὰ τὴν προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ ἔσω, εἶναι ἀντὶ τοῦ εἶναι ἡγοῦν ἄμποτε νὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς ἡ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ προερχομένη λαμπρότης. (3)

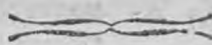
„Καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύ-
„θυνον ἐφ' ἡμῶν καὶ τὸ ἔργον τῶν χει-
„ρῶν ἡμῶν κατεύθυνον.

Ἐρ-

- μὲν, σκεδασθῆναι τὸ σκότος· ἀνατεῖλαι δὲ αὐτοῖς φῶς, οὐ διὰ τὴν οἰκίαν ἀρετὴν, ἀλλὰ διὰ τὸν θεῖον ἔλεον· τοῦτου γὰρ φησὶν ἐσομένου, πάσης θυμηδίας ἐμφορηθέντες, τὴν προσήκουσαν ἡμετέραν προσοίσμεν· ὁ δὲ Ἀδάμ λέγει· „Ὡς ἡδὴ τῆς εὐχῆς εὐρόντες τὸ πέρας τὰ τοιαῦτα φασιν (εἰς χρόνον περασμένον δηλαδὴ) ἀνατελεῖ γὰρ καὶ αὐτοῖς (ταῖς Ἰουδαίαις δηλαδὴ) ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τοῦτου.
- (1) Ἐν ἄλλοις δὲ τὸ μὲν· „Ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, συνάπτεται μὲ τὸ ἀνωτέρω, οὕτω· „Καὶ ἡγαλ-
„λασάμεθα καὶ εὐφρανθήμεν ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν· τὸ δὲ εὐφρανθήμεν, εὐφρανθήμεν γράφεται, καὶ συνά-
πτεται μὲ τὸ ἀκόλουθον· ἦτοι· „Εὐφρανθήμεν ἀντ' ὧν ἡμερῶν καὶ τὰ ἐξῆς.
- (2) Ὁ δὲ Θεοδόριτος φησὶ· „Καὶ ἐντεύθεν δὴλον, ὅτι οὐχ' ὡς γεγενημένα πάντα εἰρήκασιν, ἀλλ' ὡς ἐσόμε-
να· οὐ γὰρ εἶπον· εἶδες, ἀλλ' ἴδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα σου· σά, φησὶν, ἡμεῖς ποιήματα, καὶ τῆς
σῆς δεσποτείας οἰκέται· ὁδήγησον δὲ εἶπε τοὺς υἱοὺς αὐτῶν· τούτῳ τοὺς δούλους σου· εἴτε γὰρ ἐν Βαβυλῶνι
τὴν ἱκετείαν προσφέροντες ἀντιβόλῃσι τὸν Θεὸν τῶν τετελευτηκότων αὐτοῦ δούλων ἐπαναγαγεῖν τοὺς υἱοὺς· καὶ ἡ
ἀνθρωπεία φύσις ὁδηγηθῆναι πρὸς τὴν ἀληθεῖαν παρακαλεῖ τοὺς εὐρισκομένους ἀνθρώπους ἐν τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν
ἐπιφανείᾳ· ἄλλος δὲ φησὶ· „Τοὺς περὶ τὸν Ἀβραάμ Πατριάρχας ἐνδείκνυται· οὗτοι γὰρ ὡς ἀληθῶς Θεοῦ ἔρ-
γα εἰσιν· υἱοὶ δὲ αὐτῶν, οἱ τὰ ἔργα ποιοῦντες τοῦ Ἀβραάμ καὶ τῶν Πατριαρχῶν, δι' ἀρετῆς πρὸς τὴν συγγένειαν
αὐτῶν εἰσποιούμενοι.
- (3) Ὁ δὲ Θεοδόριτος λέγει· „Λαμπρότης τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ λόγου καλεῖ· τότε γὰρ καὶ ἡμᾶς λα-
μπρότης καὶ περιφανείας ἀπέφηνε τῆς θεογνωσίας τὸ φῶς· ὁ δὲ Δίδυμος· „Ὁδήγησον ἐπὶ τὴν τῆς σωτηρίας ὁδόν·
οὕτω γὰρ καὶ ἡ λαμπρότης σου ἔξει ἐφ' ἡμᾶς, ἐκλάμπαντας ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ σου· ὁ δὲ θεὸς Γρηγόριος
ὁ Θεσσαλονίκης ἐκ τοῦ ῥητοῦ τοῦτου συνάγει, ὅτι ἀκτιστὸν ἐστὶ τὸ ὑπὸ τῶν κεκαθαρμένων μετεχόμενον θεῖον φῶς·
ἡ γὰρ ἀκτίστως καὶ αἰδιῶς συνοῦσα τῷ Θεῷ λαμπρότης, ἡ αὐτὴ καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων μετέχεται κατὰ χάριν.

Ἔργα χειρῶν πληθυντικῶς, εἶναι αἱ πράξεις ἀπλῶς αἱ διὰ τῶν χειρῶν ἐνεργούμεναι, τὰς ὁποίας παρακαλοῦμεν νὰ κατευθυνθοῦν καὶ νὰ μὴ ἐκκλίνουν ἀπὸ τὴν ἰσότητά τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ πρέποντος· ἔργον δὲ χειρῶν μὲ ξεχωριστὸν τρόπον, λεγουσὶ πινες τὴν ἐλεημοσύνην· ἥτις ἐτιμήθη ἐδῶ ὡς ξεχωριστὸν ἔργον, διὰτὶ εἶναι πολλὰ πεφλημένη εἰς τὸν Θεόν· ἐλεήμων δὲ εἶναι, ὅχι ἐκεῖνος ὁποῦ δίδει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ δὲν ἔχει, συμπάσχει δὲ μὲ τοὺς πτωχοὺς· διότι ἀπὸ ἐκείνου ὁποῦ δὲν

ἔχουν χρήματα, συμπάσχει μόνον ζητεῖται πρὸς τοὺς πτωχοὺς, καὶ διὰ λόγου παρηγορία· ἄλλοι δὲ ἔργα χειρῶν εἶπον, τὰ ἔργα τῆς Πρακτικῆς ἀρετῆς, ὡς πολλὰ καὶ διάφορα ὄντα· ἐπειδὴ χεῖρες ὀνομάζεται πολλακίς ἡ Πράκτικὴ ἀρετὴ· ἔργον δὲ χειρῶν ὀνομάζεται, τὸ τῆς θεωρητικῆς, ὡς μονοειδές· χεῖρες γὰρ τρόπον τινα εἶναι ἡ διάνοια καὶ ὁ νοῦς, διὰτὶ χειραγωγοῦσι καὶ ἀναβιβάζουσι τὴν ψυχὴν εἰς τὴν θεωρίαν. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ιβ'

Δίνος ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ. Ἀνεπιγράφος παρ' Εβραίοις.

Περὶ τῶν ἀνεπιγράφων Ψαλμῶν εἶπομεν ἐν τῷ Προομίῳ· Κεφαλαίῳ β'· διδάσκει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὕτως τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος τὸ ἄμαχον. (2)

1: „Οἱ κατοικοῦν ἐν βοήθειᾳ τοῦ ὑψίστου ἐν σκεπῇ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθῆνται.

Ὅποιος, λέγει, ἄνθρωπος, μεταχειρίζεται ὡς αὐτὸ οἶκίαν του, τὴν ἀπὸ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ διδόμενὴν βοήθειαν· ἔχουν ἐκεῖνος, ὁποῦ δὲν εὕρισκεται ἔξω ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ καὶ θασῶς.

- (1) Ἄλλος δὲ λέγει· „Ἡ ποικίλη καὶ πολυειδὴς τῶν ἀρετῶν ἐπιμέλεια, ἐν ἔργον γίνεται· τοῦτο δὲ ἐστὶν ἡ τοῦ κτητορθεοῦτος σωτηρία· ὁ δὲ Θεοδότης λέγει· „Καλὴ δὲ τοῦ ἐφ' ἡμᾶς ἡ προσδοκία ἡμέτερον γὰρ τῆς δικαιοσύνης τὸ κέρδος· καὶ ὁ μὲν Θεὸς συνεργεῖ τοῖς τῆς ἀρετῆς ἐργασίαις, καὶ τὰ ταῦτα εἶδη αὐγκαστοῦ, τὸν δὲ τούτων καρπὸν οἱ σπείροντες ἀρέπουται· ὁ γὰρ Θεὸς ἀνενδύει, χαίρει δὲ ὅπως τῇ τῶν ἀνθρώπων εὐκλείᾳ τε καὶ εὐπραγίᾳ.
- (2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Ἀνεπιγράφος ὁ Ψαλμὸς παρ' Εβραίοις, ὡς μὴ παραδεχομένοις τὴν διηλυτικὴν τῆς Χριστοῦ ἐπιφανείας ἐπιγραφὴν· πλὴν οὐ τούτου χάριν ἀθετεῖται τὴν ἐπιγραφὴν προσήκειν· ἔτι γὰρ τῶν ἐβραίων κοινὰ, οἱ διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους συμφωνίας, ἐδήλωσαν τὴν γενομένην αἰσὶς χορηγίαν τοῦ Πνεύματος· ἡμῶν μὲν οὖν ὁ Ψαλμὸς, αἰνὸς ἐστὶν ᾠδῆς· πᾶς γὰρ αἰνὸς εἰς Θεὸν τὴν ἀναφορὰν ἔχει· ὁ δὲ Θεοδότης λέγει· „Λαοσκέπει ὁ Ψαλμὸς τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος τὸ ἄμαχον· ὁ γὰρ μακάριος Δαβὶδ πνευματικῶς ὀφθαλμοῖς κατὰ τὸν μακάριον Ἐζεκίαν πρόφωτον θεασάμενος, καὶ ἰδὼν, ὅπως εἰς Θεὸν ἐλπίσας τὴν Ἀσσυρίων κατέλυσε στρατιάν, τοῦτον ἔγραψε τὸν Ψαλμὸν, πάντας διδάσκων ἀνθρώπους, ὅτι ἀγαθὴν ἔχει φερόν τὸ πεποιθέναι Θεῷ.

Θαῖρεῖ εἰς αὐτὴν μόνην· αὐτὸς, λέγω, θέλει φυλαχθῇ ἐν τῇ σκέπῃ τοῦ Θεοῦ· ἥτοι θέλει σκεπασθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν· Θεὸς δὲ λέγεται τοῦ οὐρανοῦ ὁ Θεός, καθὼς Ποιητὴς καὶ Δεσπότης τοῦ οὐρανοῦ· ἀνίσως δὲ εἶναι Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, φανερόν, ὅτι εἶναι καὶ Θεὸς τῆς γῆς, καὶ πάντων ἀπλῶς τῶν κτισμάτων· βοήθεια δὲ τοῦ Θεοῦ νοεῖται καὶ ὁ νόμος τῶν θείων ἐντολῶν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, τὸν ὁποῖον ἔδωκεν ὁ Θεός εἰς τοὺς ἀνθρώπους πρὸς βοήθειαν· ἤγουν εἰς τὸ νὰ βοηθοῦνται κατὰ τοῦ πολέμου τῶν Δαιμόνων· ὧθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας· „Νόμον (ὁ Θεός) εἰς βοήθειαν ἔδωκεν· (Ἡσ. η' 20.) κατοικεῖ δὲ εἰς τὸν νόμον, ὁ κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦ νόμου πολιτευόμενος κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀθανάσιον· (1)

2: „Ἐρεῖ τῷ Κυρίῳ· ἀντιλήπτωρι μου εἶ
„καὶ καταφυγὴ μου· ὁ Θεός μου, καὶ
„ἐλπὶς ἐπ' αὐτόν.

Ὁ κατοικῶν, λέγει, εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς θέλει εἰπῇ μὲ παρρησίαν· ὅτι σὺ Κύριε εἶσαι ἀντιλήπτωρ μου, καὶ σὺ μόνος εἶσαι καταφυγὴ μου· ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἄλλων θέλει εἰπῇ· ὅτι ὁ Θεός μου εἶναι οὗτος, καὶ θελὼ ἐλπίσω εἰς αὐτόν· ἤγουν κοντὰ εἰς τοὺς ἄλλους θέλει ὁμολογήσει, ὅτι εἶναι Θεὸς ἐδικός του.

3: „Ὅτι αὐτὸς ῥύσεται σε ἐκ παγίδος

„Θηρευτῶν, καὶ ἀπὸ λόγου ταραχῶδους.

Παγίδες τῶν αἰσθητῶν κυνηγῶν, ὅπου κυνηγοῦν καὶ πιάνουν τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων, εἶναι αἱ ἐνεδραὶ καὶ οἱ λόχοι· ἤγουν τὸ καρτέρι καὶ παραμδνευμα, ὅπου γίνεται εἰς τὸν δρόμον καὶ εἰς τόπον ἀπόκρυτον· τῶν δὲ νοητῶν κυνηγῶν, οἵτινες πιάνουσι τὰς ψυχὰς· ἥτοι τῶν Δαιμόνων, παγίδες εἶναι, αἱ εἰς τὰ κακὰ προσβολαί, καὶ αἱ κακαὶ ἐπιθυμίαι, καὶ αἱ διὰ τῶν παθῶν ἐπιβουλαί· τὸν δὲ ταραχώδη λόγον, ἐπηρείας λόγον ἔξεδωκεν ὁ Σύμμαχος· ἥτοι συκοφαντικόν· διατὶ ὁ τοιοῦτος λόγος ταρασσει τὴν ψυχὴν τοῦ συκοφαντουμένου· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Σολομών· „Φοβερός λόγος καρδίαν ταρασσει ἀνδρὸς δικαίου· (Παρ. β. 25.) ἐγάρ, ὅτε τὸν λόγον ὁ Προφήτης πρὸς τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον· ἤγουν τὸν κατοικοῦντα ἐν τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου μὲ σχῆμα ἐπιστροφῆς· καὶ παραθάρρυναι αὐτόν, ὅτι θέλει τὸν λυτρωσάι ὁ Κύριος, ἀπὸ τὰς παγίδας τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν κυνηγῶν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· (2)

4: „Ἐν τοῖς μεταφρένοισ' αὐτοῦ ἐπισκιά·
„σεῖ σοι καὶ ὑπὸ τας πτέρυγας αὐτοῦ
„ἐλπιεῖς.

Ὁ Θεός, λέγει, θέλει προπολεμῇ εἰς ἐσά·
να, ὃ ἄνθρωπε, ὅπου κατοικεῖς εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ὁ Ἀκύλας ἔξ ἡ πέμπτη ἔκδοσις, ὁ καθήμενος ἐν ἀποκρύφῳ ὑψίστου, ἐκδεδώκασι· σημαίνοντος τοῦ λόγου τὸ ἐδραῖον ἔξ ἀπτόλετον τῆς διανοίας τοῦ κατὰ Θεὸν ἐν Χριστῷ ἀγωνιζομένου, ὡς ἐν ἀποκρύφῳ τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἔνοικος ἐγκαθίσταται, ἔξ Θεοῦ ἐστὶν αὐτοῦ ὁ ὑψίστος· ἔφη δὲ ὁ Ἡσαΐας· „Ὁρᾷς ὅσην ἔχει παρρησίαν παρὰ Θεοῦ, ὁ ἐν τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου κατοικῶν, ὅλον γὰρ ἑαυτὸν ὡς περ ἀναθεὶς αὐτῷ, ἐπ' αὐτῇ πᾶσαν ἔχει τοῦ σώζεσθαι τὴν ἐλπίδα· τρισμακάριος δὲ ὁ τοιοῦτος, ἔξ ἀπάσης εὐμερείας ἔσαι μεσός· φάλλει γοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ ἄλλαχού· Κύριε ὁ Θεός τῶν Δυνάμεων, μακάριος ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ· οὗτος λοιπὸν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ἐν σκέπῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀγλίσθησεται· εὐδην δὲ, ὅτι κατὰ τὸ μέλλον· σύ· γὰρ ἔσαι Θεοῦ, ἔξ τὰς αὐτὰς μονὰς οἰκῆσει τῷ Ποιητῇ τοῦ οὐρανοῦ.

(2) Κατὰ τὸν Κύριλλον ἔξ τὸν Δίδυμον, λόγος ταραχώδης ὁ παρὰ τοῖς ἀνοστοῖς αἰρετικοῖς ἐστὶ συγχέουσι γὰρ τὰς τῶν ἀπερο·
βαιοῦνται.

Θεοῦ· μεταφορικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος καὶ ἐξ ὁμοιοῦτος· διὰ τὴν καὶ ἐκείνος, ὁποῦ γέκεται ἔμπροσθεν πινος καὶ πολεμεί, αὐτὸς κήκει ἴσκιον εἰς αὐτόν· ἔχουν ἀποκρύπτει αὐτόν μετὰ τὰς πλάτας, καὶ μετὰ τὰ ὀπίσθεν μέρη τοῦ σώματος τοῦ· μεταφρῶν γὰρ εἶναι ὁ μεταξὺ τῶν ὤμων τόπος, τὸν ὁποῖον μερικοὶ ὀνομάζουσι νῆα· ἢ τὴν πλάταν (1) μεταφρῶν δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι, ἡ φυλακτικὴ αὐτοῦ δύναμις· ἡ αὐτὴ δὲ ὀνομάζεται καὶ πτέρυγες τοῦ Θεοῦ.

ταὶ δὲ νῆα εἶπῃ καὶ κατὰ ἄλλου τρόπου τινὲς, ὅτι κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὁ Χριστὸς θέλει κυκλώσει καὶ φυλάξει μετὰ τὸν σταυρὸν, ὡς ἂν μετὰ ἄρμα, ἐκείνους ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὴν βοήθειάν τοῦ· ἀληθεὶς γὰρ τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Χριστὸς, καθὼς αὐτὸς εἶπεν· „Ὁ ἐωρῶν ἐμὲ, ἐώρακε τὸν Πατέρα· (Ἰω· ιβ' 9.) (2)

5 : „Οὐ φοβηθήσῃ ἀπὸ φόβου νυκτερίου·
„νοῦ· ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας.

„Ὅπλῳ κυκλώσει σε ἡ ἀλίσθητα αὐ·
„τοῦ.

Τὸ ὅπλῳ ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, δίκην ὅπλου· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν κατοικοῦντα ἐν τῇ βοήθειᾳ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον, ὅτι ἐὰν ἐσὺ ἔχῃς ἀλήθειαν ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ, αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ὡς ἂν ἄρμα θέλει σε περικυκλώσει· ἔχουν ἀπὸ κάθε μέρος θέλει σε φυλάξει· βλέπει δὲ ὁ ἀναγνώστης, ἐγκώμιον τῆς ἀληθείας· διὰ τὴν ὁ Δαβὶδ λέγει, πῶς ἡ ἀλήθεια εἶναι τοῦ Θεοῦ, καθὼς αὐτὴ εἶναι οἰκεία εἰς τὸν Θεόν· ἐπειδὴ, αἰσῶς τὸ ψεῦδος εἶναι οἰκείον εἰς τὸν Διόβολον, φανερόν, ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι ἐξανακτίας οἰκεία εἰς τὸν Θεόν· δύνα

ἔσθ, λέγει, ἄνθρωπε, ὁποῦ κατοικῇς εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, δὲν θέλεις φοβηθῆς ἀπὸ τὸν φόβον τὸν ἐν τῇ νυκτὶ ἀκολουθοῦντα, εἴτε ἐκ Δακνόντων, εἴτε ἐκ ἀνθρώπων· οὔτε θέλεις φοβηθῆς ἀπὸ τῶν σαίτας, εἴτε τὰς αἰσθητὰς, ὁποῦ ρίπτονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν ἡμέραν, εἴτε ἀπὸ τῶν νοητῶν, ὁποῦ ρίπτονται ἀπὸ τοὺς Δαίμονας καὶ τὰ κατὰ.

6 : „Ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπο·
„ρευομένου, ἀπὸ συμπτώματος καὶ
„δαιμονίου μεσημβρινοῦ.

ἔσθ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „Μεταφρῶν δὲ, καθάπερ ἐγὼ ὄμαι, τὰ ὑπαυχίνια μέρη, ἢ τὰ ὡς ἐν ὅμοις ὑποδηλοῦ, οὐχὶ δὲ πάντως τὰ νῆα. Καὶ ἄλλος· „Τὰ μεταφρῶν ὁ τόπος ἐστίν, ἐν ᾧ αἱ πτέρυγες κρατοῦνται μεταξὺ τῶν ὤμων· ὁ δὲ Θεοδωρίτης φησὶ· „Πρόμαχος σου γενήσεται, ἢ καλύψει σε πολεμούμενον· τίθει δὲ τοῦτο ἐκ μεταφορᾶς τῶν πρώτων ἐν πολέμοις ἐσώτων, ἢ τοῖς μεταφρῶν καλυπτόντων τοὺς ὀπίσθεν· πτέρυγες δὲ καλεῖ τῆς προνοίας τὰς ἐνεργείας, τῇ τῶν ὀνείδων εἰκόνι χρῆσάμενος· ἢ γὰρ ἐκεῖνοι τοῖς πτεροῖς τοὺς νεοττοὺς ἐκ φιλοσοφίας ἐμψύτου συγκαλύπτουσιν, ὡς εἰς σαφέστερον ἔλεγε· καλύψει σε ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν πτερόων αὐτοῦ δίκην νεοσσῶ· ὅμοιον δὲ τοῦτο ἐστὶ τῷ λεγομένῳ ἐν τῇ Δευτερονομίᾳ· „Ὡς ἀετὸς (ὁ Θεὸς δηλαδὴ) σκεπάσει νοστήαν ἑαυτοῦ, ἢ ἐπὶ τοῖς νεοσσοῖς αὐτοῦ ἐπεπόθησε· διὰ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐδέξατο αὐτοὺς, ἢ ἀνέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν μεταφρῶν αὐτοῦ· τοῦτο ἢ ὁ Δεσπότης πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἔφη· „Προσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ἐν τρόπῳ ὅπως ἐπισυναγάγῃ τὰ νοσσία ἑαυτῆς ἢ οὐκ ἠθέλησατε· ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Τὸ ἐν τοῖς μεταφρῶν αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι, ἵσόν ἐστι τοῦ κατόπιν αὐτὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι· ἐν γὰρ τοῖς ὀπίσθιν· δίοις ἐστὶ τὸ μεταφρῶν· ὁ δὲ κατόπιν ἐπόμενος τοῦ Θεοῦ, τῆς εὐθείας οὐκ ἐκτραπῆσεται, εἰ τὰ ὀπίσω αἰετὶ τοῦ ἡγουμένου βλέπει· ὁ γὰρ ἐπὶ τὰ πλάγια τῇ κινήσει περιφερόμενος, ἢ ἀντιπρόσωπον φέρων τῷ ὀδῶντι τὸ βλέμμα, ἄλλην ἑαυτῷ καινοτομεῖ πορείαν· διὸ Μαυρὸς οὐκ ἀντιβλέπει Θεῶ, ἀλλὰ τὰ ὀπίσω αὐτοῦ βλέπει.

(2) Εἶπε γὰρ ὁ ῥηθεὶς Ἀθανάσιος· „Ὅπλον τοῦ Χριστοῦ ὁ Σταυρὸς, ὑφ' οὗ οὐ κυκλόμενοι πάντα πέλεμον θαρρύνμεν, πᾶντα ἐχθρὸν τροποῦμεθα.

Εἰς, λέγει, ἀνθρώποις ὅπου κατοικεῖς εἰς τὴν βορθεῖαν τοῦ Θεοῦ, δὲν θέλεις φοβηθῆς ἀπὸ κατὰ πρᾶγμα, ὅπου περιπατεῖς εἰς τὸ σκότος· τοιοῦτον δὲ σκοτεινὸν πᾶγμα εἶναι ὁ κλέπτῃς, ὁ ἐπίβουλος ὁ ζητῶν τὴν καὶ σὺν ὁσπῆται· τοιοῦτον σκοτεινὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ πορνεία, ἡ μοιχεία, ὁ Δαίμων, τὰ πάθη καὶ κατὰ ἄλλο τοιοῦτον· Σύμπτωμα δὲ εἶναι κατὰ πρᾶγμα, ὅπου δὲν θέλει τινὰς, τὸ ὅποσον ἀκολουθεῖ αἰφνιδίως. Δαιμόνιον δὲ μεσημβρινὸν, ἄλλοι μὲν εἶπον ὡς ὁ Εὐσεβίος, πῶς εἶναι δαίμων τῆς ἀκηδίας καὶ ἀμαλείας, ἅτις ἐν τῷ καιρῷ μάλιστα τοῦ μεσημερίου πλακόνει τοὺς ἀνθρώπους· ἄλλοι δὲ εἶπον, πῶς εἶναι ὁ Δαίμων τῶν οἰκτιρῶν καὶ σαρκικῶν λογισμῶν· καὶ ἄλλοι εἶπον, πῶς εἶναι ὁ Δαίμων τῆς ἀκολασίας καὶ ἀσελείας. (1) Ἐπειδὴ ὁλοιούτοι οἱ Δαίμονες πολεμοῦσι τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ μεσημερίου, ὅταν χορτάσηται βαρύνῃ ἡ κοιλία ἀπὸ τῶν φαγητῶν. (2)

7. : „ Περαιῖται εἰς τοῦ κλίτους σου χιλιάς,
„ καὶ μυριάς ἐκ δεξιῶν σου, πρὸς σέ
„ ὃς οὐκ ἐγγίει.

Μάλιστα γὰρ γέται τὸ μέρος ἀπλῶς· ἔτι δὲ τὸ ἀριστερὸν μέρος δηλοῖ ὁ Δαβὶδ, λέγων, ὅτι ἀπὸ μὲν τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ κατοικοῦντος ἐν τῇ βορθεῖα τοῦ ὑψίστου, θέλουν πέσουν χίλιαι σαῖται· ἀπὸ δὲ τὸ δεξιόντου, θέλουν πέσουν δέκα χιλιάδες σαῖται, καὶ εἰς αὐτὸν δὲν θέλουν ἐγγίσουν· ἦτοι δὲν θέλουν βλάψουν αὐτόν· μυρίας γὰρ εἶναι δέκα χιλιάδες· κατὰ δὲ ὑψηλοτέραν θεωρίαν λέγει ὁ ψαλμὸς, ὅτι ἐστὶ ἀνθρώποις, ὅπου κατοικεῖς ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ βορθεῖα, θέλεις μὲν σαῖτευθῇς με πολλὰς σαῖτας ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν, με περισσοτέρως δὲ θέλεις σαῖτευθῇς ἀπὸ τῶν δεξιῶν· ἀριστερὰ δὲ νοοῦνται, ὅταν τινὰς σαῖτεῦται ἀπὸ τῶν ὀλοῶν παθῶν, θυμῶν καὶ ἐπιθυμιῶν· τὰ ὅποια φανερώς καὶ ὁμολογουμένως εἶναι κακὰ· δεξιὰ δὲ εἶναι, ὅταν τινὰς σαῖτεῦται ἀπὸ αἰτίων, τὰ ὅποια φανερῶς μὲν, ὅτι εἶναι δεξιὰ καὶ καλὰ, δὲν εἶναι ὁμῶς τοιαῦτα, διότι ὁ ἄγριος Διαβολὸς, ἡξεύρωντας, ὅτι οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι δὲν δέχονται τὴν προσβολὴν τῶν γυμνῶν καὶ φανερῶν ἁμαρτιῶν· διὰ τοῦτο ἀρχίζει μὲν καὶ τοὺς πολεμεῖ ἀπὸ κάποια αἰτία φαινόμενα καλὰ, τελευταῖον δὲ ἀπὸ ἐκεῖνα τοὺς κρημνίζει καὶ εἰς τὰ φανερώς κακὰ. (3)

8. : „ Πλὴν

- (1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, δύο τρεῖς εἰσιν ἐπιβούλῃς· ἡ γὰρ ἀφανὴς ἢ λεληθῆτος ἢ ἡς ἐν νυκτὶ ἢ σκότῳ λανθάνοντες ἀγνοοῦσι τινὲς, οἷς ἂν βούλωνται, παγίδας· ἡ ἐναργὴς ἢ ὡς ἐν ἡμέρᾳ ἢ ἐμφανὴς· φόβον οὖν νομᾷζει νυκτερινόν, τὸν λανθάνοντα κίνδυνον· βέλος δὲ ἐν ἡμέρᾳ πετόμενον, τὴν ἐναργὴ ἐπιβουλὴν· κατὰ δὲ τὸν Διδύμου· „ Φόβος νυκτερινὸς ὁ τῶν ἡδονῶν τῆς σαρκὸς· ἐν σκότῳ γὰρ ἐπιτίθεται μάλιστα· βέλος ἐν ἡμέρᾳ πετόμενον ἡ πληροεξία· εὐτοὺς γὰρ ἐκ τῆς ὁ καιρὸς· πρᾶγμα ἐν σκότει διαπορευόμενον, πᾶσα ἁμαρτία ἢ ἀγνοία ἢ τὰ ἐνεργούντα αὐτὴν πονηρὰ πνεύματα τῆς πλάνης· κατὰ δὲ τὸν Εὐσεβίον· „ Σύμπτωμα πάσχουσι τινες, ὅταν ἐνὸς ὁκλάσῃ πρὸς φιληδονίας, ὅταν ἀκηδίασῃ πρὸς τὰ τῆς εὐσεβείας ἔργα, ἢ ὀλιγωρήσῃ πρὸς τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς πόνους· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Δαιμόνιον δὲ μεσημβρινόν, κατὰ τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς κατέχουσαν τέθεικε δοξαν· εἰκότως δὲ ἢ τοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐπιβούλους, μετὰ τροφῇν ἢ τὴν κόπον, ὡς ἐφ' ἑτοίμῳ θήραμα τρέχειν, ἢ τοὺς ἐρήμους τῆς ἀνομιᾶς κηδεμονίας καταδουλοῦνται βεβίως.
- (2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Ὁ μὲντοι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πεποιθὼς, οὐδὲ τὸν μετασχηματιζόμενον εἰς ἄγγελον φωτὸς Διαβολὸν φοβήσεται, καὶ ἁμαρτίαν φέγγος ἐπαγγέλλεται· δοκῇ τοῖς διεφθαρμένοις· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Τάχα δὲ πρᾶγμα διαπορευόμενον ἐν σκότει, τὸ ἀγνοῦν ἁμαρτιὰ φησιν· οὐ γὰρ ἴσμεν ἔσθ' ὅτε πρᾶγμα κρυφίον, εἴτα ποιοῦντες αὐτὸ σφαλόμεθα, ἢ εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας πίπτωμεν ἴκον· περὶ τῶν τοιούτων δὲ αὐτὸς ὁ Δαβὶδ προσήχητο λέγων· „ Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισάν με· ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι ἀπλῶς, πρᾶγμα, μὲν ἐν σκότει διαπορευόμενον ἐστίν, ἐπιβουλὴ ἀναψύουσα, ὅθεν τις οὐ προσδεχά, ἢ πᾶσα ἁμαρτία ἢ ἀγνοία· σύμπτωμα δὲ μεσημβρινόν, βλάβη ἐκδηλὸς ἢ φανερά· Σημείωσαι, ὅτι Δαιμόνιον μεσημβρινόν ἐνόησεν τὸν Δαβὶδ, ὅταν μετὰ τὸν ὕπνον τοῦ μεσημερίου, ἔπεσεν εἰς τὴν μοιχείαν τῆς Βηρσαβέ.
- (3) Ὅθεν συμφώνως ἢ ὁ Ὀριγένης εἶπεν· „ Ὑψηλότερον δὲ, εἰκότως τῷ ἀριστερῷ τῶν χιλιῶν ἐπιβουλεύουσιν φησὶ, τοῖς γεμῖν δεξιόις τὰς μυριάδας· τὰ γὰρ ἐπιδέξια τῶν πραγμάτων ἡμῶν ἢ τῶν ἀρετῶν, ὡς ἰσχυρά, καὶ θαυμαστότερα, αἱ πονηραὶ δυνάμεις παραλύειν ἐπιχειροῦσι· καὶ γε πλείους εἰσιν, οἱ διὰ τῶν δοκούντων εἶναι δεξιῶν πίπτοντες, ἢ περὶ οἱ προφανῶς ἁμαρτάνοντες· δικαιώματα γὰρ τινα προβαλλόμενοι, περιπεύονται ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων οἱ πλείους· ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἡσύχιος· „ Αἱ μυριάδες, ὡς ἂν κραταιότεροις τοῖς δεξιόις ἐπιβουλεύουσιν.

8: „ Πλὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου κατανοή-
σεις, καὶ ανταπόδοσιν ἀμαρτωλῶν
ᾧ ὦψει. »

Δὲν θέλουν, λέγει, ἐγγίξουν εἰς ἐσένα τὸν ἐν τῇ
βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ κατοικοῦντα, ἡ σὰί ταις τῶν ἐχθρῶν.
ἐάν ὁ μὲν ἐσὺ ἴδῃς μὲ τούς νεκρούς ὀφθαλμούς σου, θέ-
λεις μάθαις, ὅτι τοῦτο εἶπαι ἀληθευόν· καὶ θελεῖς πρὸς
τὴν τιμωρίαν, ὅπου θέλουν λάβουν πᾶσα Θεοῦ, οἱ
ἀμαρτωλοὶ δαίμονες καὶ ἄνθρωποι, οἵτινες σε πολε-
μοῦν.

9: „ Ὅτι σὺ Κύριε ἡ ἐλπίς μου. »

Ἀκούσας ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου
τὰς ὑποσχέσεις, ὅπου ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ Δαβὶδ ἀ-
νωτέρω, φωνάζει κατὰ τὸν Διόδωρον, ἀπὸ τὴν ἡδο-
νῆντου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ λέγει. Σὺ Κύριε εἶσαι ἡ
ἐλπίς μου. (1)

„ Τὸν ὑψίστον ἔξου καταφυγὴν σου;

10: „ Οὐ προσελεύσεται πρὸς σε κακά. »

Ἐδὼ ἀποκρίνεται ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν κατοικοῦ-
τα ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ, καὶ λέγει. ἐγὼ εἶπες,
ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἑλπίς σου; καὶ ἐσὺ ἐθεῖς τὸν ὕψιστον
καταφυγὴν σου; ἤξευρα, ὅτι δὲν θέλει πλησιάζει εἰς
ἐσένα κακὸς πειρασμός· ἐρωτηματικῶς γὰρ πρέπει
νὰ ἀναγνώσκειται τὸ, τὸν ὕψιστον ἐθεῖς καταφυγὴν
σου; τὸ δὲ οὐ προσελεύσεται πρὸς σε κακά, ἀποφαν-
τικῶς ἀναγνώσκειται, διατιέλει ὡς πρὸς ἐκεῖνο ἀπό-
κρισις (2) ὅτι δὲ εἰς τὸν ἐχθρὸν τὸν Θεὸν καταφυγὴν,
δὲν πλησιάζει πειρασμός, μάρτυς εἶναι αὐτός ὁ Δα-
βὶδ, βῶν πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τοῦ ἰωβ, οὐδὲ πε-
ριεραξας τὰ ἔξω αὐτοῦ, (ἰωβ: α: 10) ὅταν
δὲ παρὰ χωρήσῃ ὁ Θεός, ἐγγίξουν εἰς τὸν τοιοῦτον
ἄνθρωπον τὰ κακά: ἤγουν ἀπειρησάσεις καὶ οἱ κίνδυ-
νοι καὶ πειρασμοί.

„ Κοί μαστιγὺ οὐκ ἐγγιγίᾷ ἐν τῷ σκη-
νῷ ματι σου. »

Ὅχι μόνον, λέγει, εἰς ἐσένα δὲν θέλει πλησιάζει
κακὸν κακόν, ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὸ ὀσπῆτιόν σου· πε-
ριττὴ δὲ εἶναι ἡ ἐν πρῶτοις· καὶ ἄλλως δὲ μάλιστα
ἤμπορεῖ νὰ ᾔναι καθε ἀσθένεια· σκάνωμα δὲ τῆς ψυ-
χῆς εἶναι τὸ σῶμα· λέγει λοιπὸν, ὅτι οὔτε εἰς τὸ σῶ-
μα πρὸς θέλει ἐγγίξαι ἀσθένεια· ἐπειδὴ καὶ ἐκκαθε
τὸν Θεὸν καταφυγὴν σου· τὸ δὲ ὑλαφωτέρων τοῦτο
εἶ-

σιν· ἀλλὰ ἡ πλείους εἶσαν οἱ διὰ τῶν δοκούτων εἶναι δεξιῶν πίπτοντες, ἥπερ οἱ προφανῶς ἀμαρτάνοντες· καὶ ὁ
Θεοδώριτος· ἡ Κἄν ἐκ δεξιῶν σου, φρεῖ, καὶ ἐξ ἐναντιῶν σου πλήθος ἀπειρον ἐπέβη, σοὶ μὲν οὐδὲμία προ-
σγίνεται, βλάβη δὲ ἐκείνους· θεῖα καταβαλλομένης πληγῇ· τοῦτο δὲ ἐπὶ Ἐζεκιῶ γεγένηται· ὀκτωκαίδεκα
γὰρ μυριάδες ἔπεντε χιλιάδες πᾶν Ἀσσυρίων κατακοντίσθισαν πολεμικῶν ἀργαίων χωρὶς· οὕτως ἐπὶ Γεδεὼν·
οὕτως ἐπὶ τοῦ Ἰωαβ· καὶ μὲντοι καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰωσαφάτ, καὶ ἐπὶ τοῦ Προφῆτου Ἐλισσαίου αὐτὰ τεύχεα γεγένηται·
συμφώνως λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος, φέρων εἰς παράδειγμα τὸ ἐπὶ τοῦ Ἰωσαφάτ συμβεβηκός· ὅς τις ἐνίκησεν οὐχὶ
πολεμῶν, ἀλλὰ ψυχῶν μόνον καὶ αἰνῶν τὸν Θεὸν καὶ λέγων· „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἐ-
λεος αὐτοῦ (ὅς τις εἶναι ὁ Ψαλμὸς ὁ καλούμενος πολυέλεος) ἡ καὶ Ἰούδας ἦλθεν ἐπὶ τὴν σκοτίαν τῆς ἐρήμου,
καὶ ἐπέβλεψε καὶ εἶδε τὸ πλῆθος· καὶ ἰδοὺ πάντες νεκροὶ πεπρωκότες ἐπὶ τῆς γῆς, οὐκ ἦν σωζόμενος (Β' Παρ. κ'.
14.) ὁθεν καὶ γέγραπται κατὰ τὸν Διόδωρον· ἡ Ἐν χειρὶ κυριαῖα πολέμει Κύριος ἐπὶ Ἀραμὴ ἀπὸ γενεῶν
εἰς γενεάς (Ἐξωδ. ιζ'. 16.) οὐ γὰρ παύσεται Κύριος σώζειν τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν.
(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐλλείπει ἐξω τὸ εἶπας· ἦτοι, ὅτι εἶπας σὺ Κύριε ἡ ἐλπίς μου.
(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἑρμηνεύων τοῦτο τὸ, οὐ προσελεύσεται πρὸς σε κακά· ἡ Ἐπὶ τῆς κακίας φρεῖς φρεῖν ἔχου-
σιν ἐπὶ ἐκείνῃ, τῆς ἀρετῆς οὐκοῦν τὴν πρόφασιν ἐκείνης· ἐπὶ γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἐποίησε κατὰ τὸν Ἐκ-
κλησιαστήν· ὅς ζητήσας λογισμοὺς πολλοὺς, ἔξωθεν ἐπεσπάσατο τὴν κακίαν· ἡ Πλὴν ἴδε τὰ τοῦ εὐγενεῖς, ὁ ἀποκρί-
σεν ὁ Θεός· σὺν πᾶν ἄνθρωπον εὐγενῆ· καὶ αὐτοὶ ἐκλήθησαν λογισμοὺς πολλοὺς (Ἐκκ. ι'. 29.)

εἶναι κατὰ τὸν χροστέσημον, ὅτι εἰς μὲν τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, ἐὰν ἀκολουθήσουν ἀσθενεῖαι καὶ μῃσιγες, καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι πειρασμοί, γίνονται εἰς αὐτὸν ἀγῶν καὶ δοκίμιον, καὶ πρὸς τοὺς σφαλμάτων περισσοτέρων. ἰς δὲ τὸν ἀμαρτωλὸν γίνονται ταῦτα μῃσιγες ἀληθῆς. „Πολλὰ γὰρ φησιν ὁ ἴδιος Δαβὶδ, αἱ μῃσιγες τοῦ ἀμαρτωλοῦ, (ψαλ. λγ. 19:)

11 : „Ὅτι τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντέλλεται περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὁμοίον μὲ ἐκεῖνο, ὅπου λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ εἰς τὸν λγ. Ψαλμόν. „Παραμβάλλει Ἀγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτοῦ, καὶ ῥύσεται αὐτούς. καὶ ὁ Ἀβραάμ δὲ τὸν ἄνθρωπον τοῦ ὁσκητιοῦ τοῦ παραθαλάσσιου, ὅταν ἐταπύψαν αὐτὸν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, εἶπε. „Κύριος ὁ Θεὸς ἀποστέλλει τὸν Ἄγγελον αὐτοῦ ἐμπροσθέν σου

(Γέν. κδ. 7) καὶ ὁ Ἰακώβ δὲ εἶπεν. „ὁ Ἀγγελος ὁ ῥυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν. (Γέν. μη. 16:) ἐξ ὧν μακάρομεν, ὅτι ὁ Θεὸς δι' ἀγγέλων φυλάττει τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτόν. ὁδούς δὲ καὶ ἐρήτας, λέγει τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου. περιττόν δὲ εἶναι τὸ τοῦ. (1)

12 : „Ἐπὶ χειρῶν ἄρουσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.

Χεῖρες Ἀγγέλων, εἶναι οἱ προσηγορικῶς δυνάμεις αὐτῶν. ἄρουσι δὲ ἀντὶ τοῦ, θέλουν σὲ βαρύνουν εἰς τοὺς πειρασμούς καὶ δυσκολίας. ὡς ὅπου οὐδὲ νὰ σκαντάψῃ εἰς πέτραν τὸ ποδάρισον. πέτρα δὲ ἡμπορεῖ νὰ νοσή καθε ἀμαρτία, καὶ κάθε ἐμπόδιον τῆς ἀρετῆς. ποδόρι δὲ εἶναι, ἡ πολιτεία τοῦ ἀνθρώπου, διὰ μέσου τῆς ἀποίας περιούμει τὴν παρούσαν ζωὴν. (2)

13 : „Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπὶ βῆ. σὴ

(1) Σημειώσαι, ὅτι κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον. οἱ Ἀρειανοὶ ἀκούοντες τὸν Διόβολον νὰ λέγῃ τοῦτους τοὺς εἰχῆς εἰς τὸν Χριστὸν, ὅταν ἐπείραζεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἄρου. προσεμαρτύρουν ὅτι τὸ ἀσπὲρ ῥητὸν ἦγουν τὸ. „Τὸ ὑψίστου ἔδου καταφυγὴν σου. εἰς τὸν Χριστόν. κακῶς δὲ τοῦτο προσεμαρτύρουν ἀκολουθοῦντες τῷ πατρὶ τοῦ ψεύδους Σατανᾶ, διὰ νὰ δείξουν, πῶς ὁ Κύριος δὲν εἶναι κατὰ πάντα ἴσος τῷ Πατρὶ. εἰ γὰρ ἔστιν ἀληθὲς κατ' αὐτοὺς τὸ τοιοῦτον, ἐλπίδα μὲν ἡμεῖς τὸν Χριστὸν πεποιήμεθα, αὐτὸς δὲ καταφυγὴ ἔχει τῷ Πατρὶ, οὐκοῦν βοηθούμενος. ἡμεῖς δὲ καταφυγόμεν. ὅτι Σωτῆρα καλοῦμεν τὸν παρ' ἑτέρου σφόμενον. ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα. μὴ γένοιτο! Ὑψίστος γὰρ ἔστι ὁ Κύριος, κατὰ ὃν ὁ Πατήρ. ὅτι αὐτὸς ἔστιν ἡ πάντων καταφυγὴ. ὅτι πάντων ἐλπίς. ὁ γὰρ Σατανᾶς, ὡς ἐπὶ κοινοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ τοῖς εἰχῆς τοῦτοις ἐχρήσατο. ὅτι σκότος ὦν, οὐ συνήκε τῇν εἰρημάναν τὴν δύναμιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς ἐκ προσώπου παντὸς δικαίου εἴρηται, βοηθούμενου ὑπὸ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ. νοεῖται δὲ τοῦτο λέγεσθαι. ἔρ' ἐκείνου τῶν δικαίων παρὰ τοῦ Πνεύματος. ὅτι τὸν ὑψίστον ἔδου καταφυγὴν σου, οὐ προστελεύσεται πρὸς σὲ κακὰ, ὁμοίως ὅτι τὰ λοιπὰ.

(2) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει. „Καλεῖται δὲ δυνάμεις ἀγαθὰς συνασπίζειν τοῖς ἀδικουμένοις, ὅτι ἀφίσταντοὺς ἀλιπείλους, αὐτὸν ὡς πατέρα εἰς τὸ σφῆν αὐτούς. πῶς γὰρ; ἢ πόθεν; ἀλλ' οἷόν τις βασιλεὺς γνησίως ὑπακούσας ἐφίει, βαρβαρικάς ἐφόδους ἀντανίστασθαι, ὅτι τῶν ὑπὸ σκῆπτρα κειμένων ἀποσοβεῖν τὰς πλεονεξίας. ὁ δὲ Διόδωρος λέγει. „Ὅσοι γὰρ οἱ κατὰ σάρκα πατέρες, ὅταν ἴδωσιν ὁδὸν τραχεῖαν ὅτι δύσβατον, ἀρπάζουσιν εἰς χεῖρας τὰ βρέφη, μὴ ἄρα πως ἀδικηθῇ τρυφερόν ἔχοντα τὸν πόδα, ὅτι οὕτω διὰ σκληρῆς ὁδοῦ βῆναι δυνάμενα. οὕτω ὅτι αἱ λογικαὶ δυνάμεις, τοὺς οὕτω ποιεῖν ἰσχύοντες, νηπιόπρεπῃ δέπας τὴν διάνοιαν ἔχοντας, οὐκ ὡς ποιεῖν ὑπὲρ δύναμιν, ἀλλὰ παντὸς ἐξέλκουσι πειρασμοῦ, μὴ ἄρα πως ὀλιγοψήσαντες, ὑπὸ πόδας γέωνται τοῦ Σατανᾶ, ὅτι ἀπαγορεύσας τὸ βούλεσθαι δουλεύειν Θεῷ. τοῦτο τὸ ῥητὸν κακῶς νεοηκότι τῷ Διόβολῳ, καὶ πρὸς τὸν Χριστὸν εἰπόντι, ἀπεκρίθη ἐλέγχας ὁ Κύριος. γέγραπται. οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου. κινδυνεύοντι γὰρ, οὐκ ἐκπειράζοντι Θεὸς ἐπηγγείλατο τὴν βοήθειαν. ἐν χρεῖα καθεστῶτι, οὐκ ἐπιδεικνυμένῳ ὅτι κενὴν βοήθειαν δόξαν. οὕτω γὰρ λέγει, ὅτι οὐ περὶ ἐμοῦ, οὐδ' ὅτι Ἀγγελοι χρηζουσιν, ἀλλὰ περὶ δικαίου ἀνδρὸς εἴρηται τὸ μέλωδόν τὸ ῥητὸν.

„ση καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ
„δράκοντα·

14: „Ὅτι ἐπ' ἐμέ ἤλπισε, καὶ ῥύσεται
„αὐτόν·

Δὲν θέλει ἔγγισαι, λέγει, εἰς ἐσένα, ἄνθρωπε, ὅπου ἔχεις καταφυγὴν τὸν Θεόν, καὶ ναὶ Θερίον φαρμακερὸν, ἢ σαρκοφάγον· καθὼς τοῦτο ἐφάνη ἀληθὲς εἰς πολλοὺς ἁγίους, οἱ δὲ ἀκούουσιν οἱ τούτων βίοι καὶ ἱστορίαι· ἀναγωγικῶς δὲ διὰ τῆς ἐπιθέσεως καὶ καταπατήσεως τῶν φαρμακερῶν καὶ σαρκοφάγων θηρίων, ἐρανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν νίκην καὶ κατακυρίευσιν, καθὲ κακίας καὶ βλάβης· δύναται δὲ νὰ νοηθῇ, ἀσπίδα μὲν, ἢ διαβολή· ἐπεὶ καθὼς ἡ ἀσπίς, ἐτίκει καὶ ἡ διαβολὴ καὶ συκοφαντία φαρμάκι ξεριᾶ εἰς τὰ αὐτιά των ἀνθρώπων κατὰ τοῦ διαβαλλομένου· βασιλίσκος δὲ, εἴ καὶ φθόρος καὶ ἡ βεσικανία· διὰ τὴν καθὼς ὁ βασιλίσκος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχει τὴν βλάβην· ἐτίκει καὶ ὀφθόνος καὶ ἡ βεσικανία, καὶ μὲ τὰ ὀμμάτια μὲν βλέπει τοὺς βασκαίνοντους· λεονταί δὲ εἶναι, ἡ ὁμοιότης καὶ ἀπ' ἀνθρωπίνῃ· δράκων εἶναι ὁ θυμὸς, διὰ τὸ θερμὸν καὶ ὀξύ καὶ ἐργητικόν· τὰ ὅποια ὅλα αὐτὰ παθῇ, θέλει καταπατήσῃ ὁ δικαίος ἄνθρωπος· καὶ ἀπὸ αὐτὰ δὲν θέλει βλάβη παντελῶς· λέγεται δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ ἀσπίς καὶ βασιλίσκος καὶ λέων καὶ δράκων· διὰ τὸ ὅτι ὅλα αὐτὰ βλάβας, ὅπου προξενούσι τὰ θηρία ταῦτα, τὰς ἔχει καὶ αὐτὸς εἰς τὸν θάνατόν του· (1)

Ἐπειδὴ μεγάλα καὶ ἀπίστευτα ὑποσχέθη ὁ προσφῆτης εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅπου ἔχει τὸν Θεὸν καταφυγὴν του· δηλαδὴ, τὸ νὰ καταπατῇ τὰ ἀχρειώτατα καὶ φαρμακερώτατα θηρία, καὶ νὰ μὴ βλάπτεται ἀπὸ αὐτὰ· διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ φέρει τὸν Θεὸν βεβαιούντα τὰ ἄνω εἰρημένα κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ διδόνοντα, ποῖος εἶναι ὁμισθὸς καὶ καρπὸς τῆς ἐπὶ τὸν Θεὸν ἐλπίδος· λέγει γὰρ· ἔπειδὴ ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἤλπισεν εἰς ἐμένα· διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐγὼ θέλω ἐλευθερώσω αὐτόν ἀπὸ κάθε κίνδυνου·

„Σκεπάσω αὐτόν, ὅτι ἔγνω τὸ ὄνομα
„μάμου·

Βλέπε, ὡς ἀναγνώσας, πῶς ὁ Θεὸς εἶπεν, ὅτι ἐγνώρισε τὸ ὄνομά μου· ἔπειδὴ τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἑναὶ δὲν δύναται νὰ γνωρίσῃ· γνωρίζει δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὅχι ἐκείνος, ὅπου γνωρίζει ἀπλῶς, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Θεός· ἀλλ' ἐκεῖνος, ὅπου προσφέρεται εἰς τὸν Θεόν· ὡς τοῦ Θεοῦ· ἦτοι καθὼς πρέπει νὰ προσφέρεται τις εἰς τοιοῦτον μέγαν καὶ φοβερόν Θεόν· ὡς δούλος δηλαδὴ, καὶ ὡς ὑπηρέτης εἰς τὰς ἐντολὰς καὶ Δεσποτικὰς ἐντολὰς. (2)

15: „Κε-

(1) Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον καὶ Διδώρον, λέων καὶ δράκων ἀσπίς καὶ βασιλίσκος νοηθεῖν· αὐτὸς ὁ Σατανᾶς, καὶ οἱ συναποσάντες αὐτὸν πονηροὶ ἄγγελοι, οἱ τὴν αὐτῶν ἀρχὴν μὴ τηρήσαντες, καὶ οἱ τοῖς ἐκείνου θελήμασιν ὑπηρετεῖν εἰσώδεις· καὶ εἰ βούλει, ἰδεὶ ἄφεις τε καὶ βασιλίσκους, τοὺς τῶν ἀνοσίων αἰρέσεων εὐρετάς· τέσσαρα δὲ εἶδη εἶσι τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, ἀρχαί, ἐχθροί, κοσμοκράτορες, καὶ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, διὰ τῶν ὁσίων ζώων δηλούμενα· λέοντος, δράκοντος, ἀσπίδος, καὶ βασιλίσκου, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι ὁ βασιλίσκος εἶναι ὅπως παχχάλεπον κύμα, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ βλέμματος θανατοποιῶν, ὡς λόγος· φασὶ γὰρ αὐτὸν καὶ ἐκ μόνης ὕψους διαφθεῖρειν τοὺς θεαδέντας, ἰδὼν τινα φθαρτικὸν ἐξαποσέλλοντα τοῖς ὕμνασιν· ὁ δὲ Νύκτος λέγει· ἡ ὁ μὲν πατὴρ θυμὸν, λέοντα πατεῖ· θυμὸν γὰρ τὸ ζῶον· ὁ δὲ τὸς ἡνὸν πατὴρ καὶ τὴν ἄλλην κακίαν, ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον καταπατεῖ καὶ δράκοντα· ἡ γὰρ ἡδονὴ τῆς σαρκὸς καὶ πᾶσα ἡ κατὰ τὸν βίον πονηρία, ἀναγκάως τοῖς ἐρηπετοῖς τοῖς συρμένους εἰς γῆν παρεμβάλλεται· τάχα δὲ καὶ βασιλίσκον κυρίως πατεῖ ὁ τὸν φθόνον πατὴρ, ὡς ἐν κακίᾳ βασιλεύοντα· καὶ τὸ ζῶον γὰρ ὁ βασιλίσκος ἐν ὀφθαλμῷ τῶν ἰδὼν ἔχει, ὅπως δὲ καὶ οἱ βασκανοὶ λέγονται ἐν ὀφθαλμοῖς τὴν βλάβην ἔχειν.

(2) Ἐρωτᾷ δὲ ὁ Εὐσέβιος· ἡ τίς ἀρὰ εἶναι ἡ γινώσκων τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἀποκρίνεται, ὅτι εἰς ὁ αὐτὸς καὶ μόνος κατρεῖων, καὶ μόνος προσκυνῶν αὐτῷ, καὶ πλὴν αὐτοῦ Θεὸν ἕτερον οὐκ εἰδώς· ὁ ὑποτιθεῖς εὐάνιον αὐτῷ τὸν τῆς διακονίας αὐχένα· ὁ τοῖς αὐτοῦ δουλεύων θελήμασιν· οὗτος οἶδε τὸ θέλημα αὐτοῦ· ὄνομα δὲ ὅταν ἀκούσῃ, τὴν δόξαν νοεῖ· γέγραπται γὰρ· ὅτι κρεῖττον ὄνομα καλὸν, ἢ πλεῖτος πολὺς. (Παρ. κβ'. ι. ι.)

15: „Κεκράζεται πρὸς με, καὶ ἐπακούσω·
 „μαὶ αὐτοῦ· μετ' αὐτοῦ εἰμι ἐν θλί-
 „ψει· ἐξελευμαι αὐτόν, καὶ δοξάσω
 „αὐτόν.

περιφρονῇ διὰ τὴν εὐκλείτητα ὅπου ἔχω καὶ δείξω εἰς
 αὐτόν. (1)

16: „Μακρότητα ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτόν,
 „καὶ δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου.

Θέλει φωνάζει, λέγει, εἰς ἐμὲ ἐλπίζων, καὶ
 ἐγὼ θέλω τοῦ αἰκούσω· διὰτὶ δὲν θέλει ζητήσει κα-
 νένα ἀνόξιον ἐμοῦ τοῦ Θεοῦ, ἢ τοῦ ἑαυτοῦτου· καὶ
 εἰς κάθε πειρασμόν καὶ θλίψιν ἐγὼ θέλω εἶμαι μαζί-
 του βοηθός, καθὼς ἤμην με τοὺς τρεῖς πίδας πρό-
 τερον ἐν τῇ καμίνῳ, καὶ με τοὺς Μάρτυρας ὕπεραν
 ἐν ταῖς βασάνοις. Καὶ ἀπὸ κάθε ἀνάγκης θέλω λυ-
 τρώσω αὐτόν, καθὼς εἶπομεν καὶ εἰς τὸν 15: Ψαλ-
 μόν, ἐρμηνεύοντες τό· „Οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλε-
 λειμμένον· καὶ τό· „Ὁ δὲ Κύριος οὐ μὴ ἐγκαταλίπῃ
 αὐτόν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ· καὶ ὅχι μόνον θέλω λυ-
 τρώσω αὐτόν, ἀλλὰ καὶ θέλω τὸν κάμω ἐνδοξόν καὶ

Αὖν, λέγει, ζητήσει καὶ μακροχρόνιον ζῶν ὁ εἰς
 ἐμὲ ἐλπίζων, θέλω τὴν χάρισω εἰς αὐτόν· ἡ μακρότητα
 ἡμερῶν λέγει, τὴν αἰώνιον ζῶν· ἐπειδὴ μία ἡμέρα
 εἶναι ἡ αἰώνιος ζῶν· καὶ ἐν, ὀνομαζομένη μακρότης ἡ-
 μερῶν, διὰ τὸ ἀτελεύτητον καὶ ἀδιάδοχον· ἀδιάφο-
 ρος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐμπλήσω· ἀντὶ γὰρ καὶ
 εὐλῆ· μακρότητας ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτόν με γενι-
 κῆν, εἶπε μακρότητα ἡμερῶν με αἰτιατικῆν· θέλω
 δείξω δε εἰς αὐτόν τὴν παρ' ἐμοῦ σωτηρίαν, ὅτι δύ-
 ναμαι νὰ σώσω ἐκεῖνον, ὅπου ἐλπίζει εἰς ἐμὲν. (2)

Ψ Α Δ.

(1). „Εφη δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „Ὁ κεκραγὼς τῇ τῆς ψυχῆς μεγαλοφωνίᾳ πρὸς ἐμὲ, ἐπακούοντά με καὶ ἐπινεύοντά
 αὐτῷ εὐρήσει· αἰεὶ γὰρ αὐτῷ πάρεμι, καὶ ἐν περιστάσει τυγχάνῃ· „Εφη δὲ καὶ ὁ Διόδωρος· „Τὶ τούτου μακα-
 ριώτερον, Θεὸν ἔχειν εἰς βοήθειαν ἑτοιμον, καὶ παρεσκευασμένον τοῖς ἐχθροῖς ἀντιτάττεσθαι; μάστις γὰρ τότε
 συνεῖναι αὐτῷ χρεῖα, ὅταν ἡ θλίβει καὶ περιεσπαστικὰ περὶ ἡμᾶς· οὐ μόνον δὲ αὐτόν ἐλευθερώσω τῶν λυπηρῶν, φη-
 σιν, ἀλλὰ καὶ περιβλεπτον ἀπεργάσομαι· οὐκοῦν ἡ θλίψις οὐκέτι θλίψις· ἀλλὰ χάρις καὶ δόξα γίνεται, διὰ τὸν συ-
 νόντα καὶ κοινοῦντα τοῖς θλιβομένοις Θεόν.

(2). Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὡς ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ἀρμόζει καὶ ἐν τῷ Ψαλμῷ τοῦτ' ἰδίως τῷ βασιλεῖ Ἑζεκίᾳ, καὶ
 μάστις τὸ ἀκροτελεύτιον, προσθήκην ζωῆς δεξαμένη, καὶ πολλὰ περιφάνειαν ἐκ τῆς τῶν Ἀσσυρίων βασιλείας κτη-
 σαιμένη· προσθέττει δὲ ὁ Θεοδώριτος καὶ ταῦτα· „Ἀλλὰ καὶ ἅπαντες οἱ εἰς τὸν Θεὸν ἠλπιότες, παντοδαπῶν
 ἀπολαύσουσιν ἀγαθῶν· ὡς καὶ αἱ παλαιαὶ διδάσκουσιν ἱστορίαι, καὶ τὰ νῦν ὁρώμενα μαρτυρεῖ (τὰ ἀκόλουθα γρά-
 φονται ἐν ἄλλῳ Κώδικι τῶν τοῦ Θεοδώριτου)· αἱ γὰρ ψυχαὶ τῶν γενναίων, ἐν χειρὶ Κυρίου· τὰ μὲν τοῖς σώμα-
 τα αὐτῶν ἐν θῆκαις κείμενα, διὰ τῶν νῦν γινομένων θεοσημειῶν τῆς δόξης, τὸ σωτήριον δηλοῦσι· διὰ δὲ τὸν ὄρον
 τὸν Δεσποτικὸν τῇ γῇ παραδόμενοι, πηγάζουσι τὸς ἰάσεις, σωτήρες ἄλλοι μετὰ τὸν Σωτῆρα, καὶ ἰατροὶ παντο-
 ῦν τῶν παθῶν γινόμενός· τρώπαιός τε καὶ παμκαθαριότατα αὐτῶν λείψανα, μετὰ τὸ τρώπαιον καὶ Σταυροῦ, κατὰ
 θαιρόντων ἀνέστησαν.

ΨΑΛΜΟΣ ΨΑ΄.

ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΓ.

Ψαλμός ωδῆς εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου.

Τί μὲν εἶναι Ψαλμός ωδῆς, εἴπομεν ἐν τῷ Προμύῳ· εἶναι δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος ἀνώνυμος μὲν ὅχι ὅμως καὶ ἀνεπίγραφος· ὄνομα δὲ, οὔτε τοῦ Δαβὶδ ἔχει, οὔτε τινος ἄλλου ψαλμοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ ἄλλους κοινῶς τοὺς τότε ψάλλτας ἐμελωδεῖτο· ἐπιγράφεται δὲ εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου, καθὼς μὲν τινες λέγουσι· διὰ τὸ ὅτι Δαβὶδ ἀφιέρωσε τὴν ψάλλεσθαι· ὁ ψαλμός οὗτος εἰς μόνον τὸ σάββατον, εὐχαριστήριος εἰς τὸν Θεόν· καὶ διὰ τὸ τῷ σαββάτῳ ἔπρεπε τὰ συναχθῶν ὅλοι οἱ ψάλλται διὰ τὸ ψάλλειν αὐτὸν· καθὼς δὲ λέγουσι οἱ τὸν ψαλμὸν τοῦτον θεωρήσαντες (ὡς ὁ Θεοδώριτος) ὑψηλότεραν, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὁ ψαλμός οὗτος ἀποβλέπει, καὶ τὰ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι διδάσκει· ἥτοι τὴν κόλασιν τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ τιμὴν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν δικαίων· καθὼς γὰρ τὸ παλαιὸν σάββατον κατάπαυσις ἐρμηνευόμενον, ἀργίαν εἶχε καθὲς βιωτικοῦ ἔργου· ἐτεῖ καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, μὲ τὸ ναῖ· αἱ κατάπαυσις τῆς παρουσίας ζωῆς, διὰ τοῦτο εἶναι ἐλευθέρᾳ ἀπὸ κάθε φροντίδος βιωτικῆς, καὶ σάββατον ὀνομάζεται, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1).

1. α.

(1) Ὁ δὲ Θεός, Κύριλλος λέγει· Ὁ παρὼν Ψαλμός διδάσκει, ὅτι ἐπὶ τούτῳ δεῖν τὴν τοῦ Σαββάτου σχολὴν ποιῆσθαι, ἐπὶ τῇ κατὰ ταυτὸν συνερχομένους, ἐργάζεσθαι τὰ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ δηλούμενα· τὸ ἐξομολογεῖσθαι θεοῦ δόξαν, τὸ ψάλλειν, τὸ ἀναγγέλλειν τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀλήθειαν· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος προσέτισι· ἢ Ποῖς γεμῖν πλησμονῇ γαστρός καὶ πάσῃ ἀκοσμίᾳ κατὰ τὸ Σάββατον (καὶ πᾶσαν ἑορτὴν)· ἑαυτοὺς ἐκδεύουσιν, ἐπανατείνονται ὁ Θεὸς λέγων· ἢ Οὐαὶ οἱ ἐφαπτόμενοι Σαββάτων ψευδῶν (Ἀμ. ε' 3.) Σάββατα γὰρ ἀληθῆ, ἢ ἀποκειμένη ἀνάπαυσις τῇ λαῷ τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ἧς φθάνει, παρ' ἧς ὁ κόσμος ἐξαίρωται· καὶ πάλιν· ἢ Τὰς νομικὰς ὑμῶν καὶ τὰ Σάββατα καὶ ἡμέραν μεγάλην οὐκ ἀνέχομαι· (Ἠσ. α' 14.) διδόντες παρατηρήσεων ἐκείνων, ὁ τῆς κοινῆς Διαθήκης λόγος μετήγαγε τὴν τοῦ Σαββάτου ἑορτὴν ἐπὶ τὴν σωτήριον Κυριακὴν, τὴν πρῶτην τῶν φωτῶν ἡμέραν· ἐν ἧς καὶ τὰ ἐν τῷ μετὰ χειρὸς Ψαλμῷ φιλοτίμως ἐκτελεῖν σπουδάζομεν· τοῦτε νόμου λίγοντες· ἢ Μὴ δεῖν ἐν Σαββάτῳ βάσανμα αἰρεῖν· μὴ ἐξέρχεσθαι ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τόπου· μὴ καεῖν πῦρ· ἐπειδὴ ἀδύνατον πρῶτα τηρεῖν σωματικῶς, νεύμεν τὸ μὴ καεῖν πῦρ, τὸ ὑπὸ τῶν πρῶτων τῆς σαρκὸς μὴ ἀναφλέγεσθαι, μὴ δὲ ἀνιστῆναι τὸ πῦρ ἐν τῇ αἰωνίᾳ κατακίσει· τὸ δὲ μὴ ἐπαίρειν βάσανμα, τὸ μὴ τῷ βάσει τῆς ἀμαρτίας καταφορτίζεσθαι, μὴ δὲ ὕλιν ἐπικουμίζεσθαι πῦρ ἀνάπτουσαν· τὸ δὲ μὴ κινεῖσθαι ἀπὸ τοῦ τόπου, τὸ τῆς ἐν Θεῷ διαμονῆς μὴ μεθίστασθαι· ἀλλὰ τὸ ἀμετακίνητον τηρεῖν ἐν τῇ πίσει· λέγει δὲ καὶ ὁ Διόδωρος· ἢ Ἐστὶ δὲ τῆς ωδῆς ὁλος ὁ σκοπὸς εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου· εἰκὼν δὲ ὡσπερ ἐστὶ τὸ Σάββατον τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς πορείας, ἣν αὐτὸς ἡμῖν κεκαίνοτόμηκεν ὁ Σωτὴρ, μεταβαλὼν τὰς τοῦ νόμου σκιάς εἰς τὴν πνευματικὴν λατρείαν.

1 : „ Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ
 „ Κυρίῳ· καὶ ψάλλειν τῷ ὄνματι
 „ σου ὕψιστε .

Ὀντως, λέγει, ἀγαθὸν πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ
 εὐχαριστῇ τινὰς ἐσένα τὸν Θεόν, καὶ νὰ ψάλλῃ εἰς
 τὸ ὄνομά σου εὐχαριστήρια ᾄσματα. Μερικοὶ δὲ
 ὁ Εὐσέβιος, ἔχει ἡρμηνεύσαν· ὅτι ἀγαθὸν εἶναι νὰ
 ἐξαγορεύῃ πρῶτον τινὰς εἰς τὸν Θεὸν τὰς ἁμαρτίας
 του, καὶ δευτέρον νὰ ψάλλῃ εἰς αὐτόν, διὰ νὰ γέ-
 νῃ καθαρά ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ψαλμωδία του. (1)

2 : „ Τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πρωὶ τὸ ἑλεός
 „ σου, καὶ τὴν ἀληθείαν σου κατὰ
 „ νύκτα .

Ἀφ' οὗ εἶπα καθολικῶς ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, ὅτι εἶναι
 ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι καὶ τὸ ψάλλειν τῷ Κυρίῳ,
 τῶρα ἐδῶ ἀφιερώνει εἰς τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ἔργον τῆς

θείας εὐχαριστίας, καὶ τοῖς ἀρμοδίους καιροῦς καὶ λέ-
 γει, ὅτι εἶναι ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι καὶ ψάλλειν,
 ἵνα διὰ τούτων ἀναγγέλλωμεν ἡγουν διηγούμεθα καὶ
 ἐκφωνοῦμεν, τὸ πρωὶ μὲν τῆς ἡμέρας, τὸ ἑλεος τοῦ
 Θεοῦ· ἡ οἱ διακτὶ μᾶς ἠλέησεν ὁ Θεὸς καὶ δὲν μᾶς κα-
 τέχωσε μὲ σεισμόν, οὔτε μᾶς ἔκαυσε μὲ πῦρ, οὔτε
 μᾶς ἐπνίξε μὲ τὸ νερόν, οὔτε παρεχόρησε νὰ παρῇ.
 δοθῶμεν εἰς θηρία, καὶ πολεμίους, καὶ φονεῖς, καὶ κλέ-
 πτας, καὶ ἄλλους παρὰ νόμους ἀνθρώπους· τὰ ὅποια
 ταῦτα κακὰ συνειθίζου ὡς ἐπιτοπλίσεν νὰ γίνωνται
 εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός· καὶ τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα
 διακτὶ δὲν μᾶς ᾤρησεν ὁ Θεὸς νὰ ἐπιβουλεύθωμεν
 πικρὰ τῶν δαιμόνων. Πρὸς τοῦτοισι δὲ εἶναι ἀγαθὸν
 νὰ ψάλλωμεν εἰς τὸν Θεόν, ἵνα ἀναγγέλλωμεν κατὰ
 τὴν νύκτα τὴν ἀληθειαν αὐτοῦ· ἀληθειαν δὲ τοῦ Θε-
 οῦ νόησον ἐδῶ, τὸ ἀλάθασον τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γὰρ
 τὸ τοῦ Θεοῦ ἀλάθασον, πρέπει νὰ ἀναγγέλλωμεν,
 κατὰ τὸν καιρὸν τῆς νυκτός· τότε γὰρ μάλιστα κινου-
 μεθα πρὸς τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς καὶ εἰς τὰς κκοθυ-
 λίας· ἵνα συσπώμεθα ἀπὸ τὰ τοιαῦτα κινήματα, ἐν-
 θυμίζοντες τὸν ἑαυτὸν μας, πῶς δὲν λανθάνομεν τὸν
 ἀλάθασον Θεόν, ἀνίσως πράττωμεν, ἢ συλλογισθῶμεν
 κατένα ἄτοπον· ἢμποροῦμεν δὲ νὰ εἰποῦμεν, ὅτι μὲ
 τὸ πρωὶ, ἐρανέρωσεν ὁ Δαβὶδ ἔλην τὴν ἡμέραν, ὡς
 ἀπὸ μέρους τὸ ἔλεον. (2)

3 : „ Ἐν

- (1) Ὁ μέγας Βασιλεὺς ὁμῶς λέγει, ὅτι ἀπὸ δοξολογίας πρέπει νὰ ἀρχίζωμεν τὴν προσευχὴν· δευτέρον πρέπει
 νὰ εὐχαριστοῦμεν· τρίτον νὰ ἐξομολογούμεθα· ἔ τέταρτον νὰ ζητοῦμεν τὰ συμπέροντα· λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος·
 „ Ἡ ἐξομολογησις ὕμνος ἐστὶ μετ' εὐχαριστίας εἰς δοξαν Θεοῦ συγκείμενος· ὀφείλομεν δὲ τῇ πάντοι ἡμῶν Σωτῆρι
 Χριστῷ τὰς ὑπὲρ ἡμῶν εὐπεπονθαμεν εὐχαριστίας· εὐφραγέθημεν γὰρ παρ' αὐτοῦ πολυτρόπως· Θεὸς γὰρ ἂν ὁ Κύ-
 ριος· ἐπέφανεν ἡμῖν δοξὴ θεοπρεπεῖ περιεσφάπτων τὰ πέρατα, ἔ τὴν τῆς ἀληθοῦς θεωγνωσίας ἀκτῖνα δαυοῦμε-
 νος· ἔφη δὲ ἔ ὁ Νύσσης Γρηγόριος τὰ ἀξιοσημεῖα ταῦτα· „ Ἐν τούτῳ πρὸς ἀντίδοσιν, ὡν εἰλήφαμεν, τὸ
 διὰ προσευχῆς ἔ εὐχαριστίας τὸν εὐεργέτην ἀμείβεσθαι· λογιζομαι τοίνυν, ὅτι καὶ πᾶσιν τῇ ζωῇ τὴν πρὸς τὸν
 Θεὸν ἐμιλίαν συμπαρακτεῖναιμεν εὐχαριστοῦντες ἔ προσευχόμενοι, τοσοῦτον τῆς κατὰ τὴν ἀντίδοσιν ἁγίας ἀπολει-
 πόμεθα, ὅσον ἔ εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἀντιδοῦναι τῷ εὐεργέτῃ προεθυμήθημεν (λόγ. α'. εἰς τὸ, Πάτερ ἡμῶν.)
- (2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ὅτι ὑπερβατὸν σχῆμα εἶναι εἰς τὸ ἥντὸν τοῦτο, ὅπερ οὕτως ἐξομαλίζεται· „ Τοῦ
 ἀναγγέλλειν τὸ πρωὶ ἔ κατὰ νύκτα τὸ ἑλεός σου ἔ τὴν ἀληθείαν σου· οὕτω γὰρ φησι· „ Σὺ δὲ μὴ ὑπολάβῃς,
 ὅτι διέγνωσιν ἐν τούτοις ὁ ψάλλων τὴν τῆς ὁδῆς δύναμιν, ὡς χρῆναι πρωὶ μὲν τὸ ἑλεος ἀναγγέλλαι, τὴν δὲ ἀλή-
 θειαν κατὰ νύκτα· οὐ τοῦτό φησιν· ἀναγνωσόμεθα δὲ οὕτω τὸν εἶχον· „ Τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πρωὶ ἔ κατὰ νύ-
 κτα· ταυτέστιν ἐν ἡμέρᾳ ἔ νυκτὶ, τὸ ἑλεος ἔ τὴν ἀληθείαν σου· τὸ δὲ ἀναγγέλλειν τὸ ἀνακηρύττειν ἐστὶν· ὁ ἐστὶ
 δοξολογεῖν· ἔ τὸ ἀναγγελλόμενον τὸ ἑλεος ἔ ἀληθεια τοῦ Πατρὸς· ταυτέστιν ὁ Χριστὸς· ἠλέησε γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς
 ἔ Πατὴρ ἐν Χριστῷ, ἐδίδασκε τε ἡμᾶς δι' αὐτοῦ τὴν ἀληθειαν· ταυτέστι τὴν ἐν Πνεύματι ἔ ἀληθείᾳ προσκύνησιν
 ἔ λατρείαν· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ἔ ἐπὶ τοῦ ψάλλειν, ἔ ἐπὶ τοῦ ἀναγγέλλειν, κατὰ κοινὸν λέγεται τὸ αγα-
 θόν· ἡγουν· „ Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ· ἀγαθὸν τὸ ψάλλειν τῷ ὀνόματί σου ὕψιστε· ἀγαθὸν τὸ ἀ-
 ναγ-

3 : „ Ἐν δεκαχόρδῳ Ψαλτήριῳ μετ' ᾠ-
„ ὅς ἐν κιθάρα .

Ὅταν ἡμεῖς κάμωμεν συμφῶνους τὰς πέντε αἰσθήσεις τοῦ σώματος, καὶ τὰς πέντε δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ μὲ ὅλας αὐτὰς ἄδωμεν εἰς τὸν Κύριον, τότε τελειούμεν τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ· ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐξηγήσιν τοῦ· „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθά-
ρα, ἐν Ψαλτήριῳ δεκαχόρδῳ, ψάλλετε αὐτῷ. (Ψαλ:
λβ: 2:) σύμφωνος γὰρ εἶναι ἡ ἐξηγήσις ἐκείνη καὶ
καὶ ἁρμονία εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο· (1)

Ποίημα μὲν τοῦ Θεοῦ εἶπον Μερικοί, καθολικῶς ὅλην τὴν αἰσθητὴν Κτίσιν· ἔργα δὲ χειρῶν τοῦ Θεοῦ, τὰ κατὰ μέρος ποιήματα τῆς αἰσθη-
τῆς Κτίσεως· τῶν ὁποίων ἡμεῖς βλέποντες τὸ μέγε-
θος, τὸ κάλλος, τὴν ποικίλιν, τὴν εὐαρμοσίαν, τὴν
χρησιμότητα, καὶ ὅ,τι ἄλλο τοιοῦτον, ὅλοι ὁμοῦ,
καὶ καθὲ ἓνα χωριστὰ, εὐφραίνομεθα καὶ ἀγαλλιάμε-
θα· ἄλλοι δὲ ποίημα καὶ ἔργα χειρῶν εἶπον, πῶς εἶ-
ναι διπλασιασμός λόγου καὶ νοήματος· (2)

5 : „ Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύριε.

4 : „ Ὅτι εὐφρανάς με Κύριε ἐν τῷ ποιῆ-
„ ματί σου, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν
„ χειρῶν σου ἀγαλλιάσομαι .

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι ἐπιτακτικόν, κατὰ τὸν Θεο-
δώριτον· πολλά, λέγει, μεγάλα εἶναι τὰ ἔργα σου
Κύριε, ὅχι μόνον ὅσα ἐν τῇ αἰσθητῇ Κτίσει εὐρίσκον-
ται, ἀλλὰ καὶ ὅσα θεωροῦνται ἐν Προνοίαις, ἐν οἴκο-

νο·

ναγγέλλειν τὸ πρῶτ' τὸ ἔλεός σου· ὥς ὁρῶμεν εἶναι νὰ λέγεται, τὸ ἀναγγέλλειν, παρὰ νὰ λέγεται, τοῦ ἀναγγέ-
λλειν· περιέσθῃ δὲ ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος· „ Ὅτι πρῶτον ἦν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ· δεύτερον, τὸ ψάλλειν διὰ τῶν μουσικῶν ὁργάνων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· τρίτον, τὸ ἀναγγέλλειν κατὰ τὰς ἐκδοχὰς ὡς τὸ ἔλεος αὐτοῦ· τέταρτον, τὸ διηγέσθαι τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ κατὰ τὰς νυκτερινὰς καιροὺς· καὶ ταῦτα πράττειν μὴ μόνον χεῖλεσι καὶ φωνῇ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς τῶν μουσικῶν ὁργάνων ἀνακρούσεως· ἐν δεκαχόρδῳ γὰρ φησι Ψαλτήριῳ μετ' ᾠδῆς ἐν κιθάρα· ἔλεός δὲ καὶ ἀληθεῖαν νῦν, αὐτὸν ἐκείνους προσηγόρευσε τὸν Υἱόν, εἰσηγόμενος καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ ἐξομολογεῖσθαι καὶ ψάλλειν τῷ Θεῷ, ἀναγγέλλειν· ἡγοῦν ἀνακηρύττειν τὸν λυτρωτὴν τοῦ κόσμου Χριστόν· ἐν αὐτῷ γὰρ ἡ λήθημεν, καὶ δι' αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν ἐτίγνωνσιν ἔχομεν.

(1) Ἐφ' ἧ δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Γίνεται δεκαχόρδον Ψαλτήριον ψυχὴ θεοφιλῆς, ὅταν ταῖς ἰδίαις πέντε δυνάμει· συνάφῃ καὶ συναρμόσῃ τὰς τοῦ σώματος αἰσθήσεις, καὶ μίαν συμφωνίαν ἐργάσῃται, τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὰ θεῖα φαντασίας μηδετέρῳθεν παρεκτρεπομένης· εἶπε καὶ ὁ Ἰλαρίος· „ Χρὴ τοίνυν ἐξομολογουμένους τῷ Κυρίῳ ψάλλειν, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν ἀγγέλλειν, οὐχὶ μετὰ τινος ἀπροσεξίας καὶ τῆς πρὸς ἕτερόν τι τῶν ὑλικῶν διευθυ-
μήσεως ἢ φαντασίας, ἀλλὰ μετὰ προσοχῆς καὶ νηφαλιότητος ἀπασῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς· ἔτι δὲ καὶ συμφωνίας ὁ-
λικωτάτης πάντων τῶν αἰσθητηρίων τοῦ σώματος.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ποίημα τὸ κάλλιστον· ἥτοι κατ' ὄνομα τῆς θουλῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ οἷον ἔργον τῆς αὐτοῦ χειρὸς, τῆς ἐφ' ἡμῖν οἰκονομίας ἢ δυνάμεις· ὁ δὲ Ἰλαρίος, ποίημα ἐνόησε τὴν ἀνθρωπίνην εὐσίαν καὶ φύσιν· ἥτοι τὴν παράδοξον ἔνωσιν τῆς ψυχῆς ὁμοῦ καὶ τοῦ σώματος· ἐπληροῦτε γὰρ εὐφροσύνης ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸ μίαν κατασκευάσαι φύσιν δι' ἑκατέρων τὸν Παικτὴν, καὶ διὰ τὴν πρὸς Θεὸν εὐαρέσῃσιν τούτων καὶ συμφωνίαν καὶ σύμπνοιαν· ὁ δὲ Εὐσέβιος· „ Ποίημα μὲν ἐνικῶς λέγει καὶ αὐτὸς τὴν σύγκρισιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ τὴν ἐπ' ἀγαθῇ συμφωνίαν αὐτῶν· ἔργα δὲ χειρῶν πληθυντικῶς, αὐτὰ πάλιν τὰ ἴδια ὀνομάζει· τὴν ψυχὴν δι-
λαθὴ καὶ τὸ σῶμα, ξεχωριστὰ θεωρούμενα τὸ καθ' ἓνα· χεῖρας δὲ καλεῖ· τὰς ποικίλας δυνάμεις τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ὧν τὸ μὲν σῶμα ἐκ τοῦ χοῦς, ἡ δὲ ψυχὴ ἐξ οὐκ ὄντος πατήχθῃ· ὅθεν καὶ θαυμάσας τὴν τούτων κατασκευὴν ἐπη-
γαγὲν· „ Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύριε· ὁ δὲ Χρυσόστομος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ματ' Ψαλμοῦ λέγει, ὅτι τὸν εἶχον τοῦτον πρέπει νὰ λέγωμεν μετὰ τὴν τράπεζαν· ἔτι γὰρ λέγει· „ Οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς ποιῶμεν ἀντὶ βασιλείας τοῦ σώματος ἐμπλήσαντες μελωδίας πνευματικῆς, καὶ λέγωμεν κοινῇ πάντες· „ Εὐφρανὰς ἡμεῖς Κύριε ἐν τῷ ποιήματί σου καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν σου ἡγαλλιάσομεθα· καθὼς καὶ ἐν τῷ ὁρολογίῳ ὁ εἶχος οὕτως γέγραπ-
ται, ἵνα λέγωσιν αὐτὴν πάντες οἱ Χριστιανοὶ μετὰ τὸν δεῖπνον.

ΓΙ

νομίαις, ἐν τερατοουργίαις, καὶ ἐν ταῖς τοιαύταις ἄλλαις ἐνέργειαις τοῦ Θεοῦ· περὶ δὲ τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ εἴπομεν καὶ ἐν τῷ περὶ Ψαλμοῦ ἐρμηνεύοντες τὸ „καὶ οὐκ οἴεσι κατὰ τὰ ἔργα σου“.

„Σφόδρα ἐβαθύνθησαν οἱ διαλογισμοὶ σου“.

Τὸ ἐβαθύνθησαν θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι βαθὺς καὶ ἀφθαλσοὶ ἐφάνησαν· διαλογισμοὺς δὲ λέγει, τὰς βουλάς τοῦ Θεοῦ· ὅμοιον μὲ τὸ ρητὸν τοῦτο εἶναι καὶ ἐκεῖνο, ὅπου λέγει ὁ Παῦλος· „ὡ βάθος πλούτου καὶ σοφίας, καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερευνήτα τὰ κρίματά αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ!“ (Ρωμ. ια: 33:) (1)

6: „Ἀνὴρ ἄφρων οὐ γνώσεται, καὶ ἄσύνετος οὐ συνήσει ταῦτα“.

Ἀφρονα ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνον, ὅπου δὲν ἔχει τὴν θείκην φρόνησιν, καὶ καὶ ἔχη τὴν φυσικὴν καὶ ἀνθρωπίνην, τὴν ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς φιλοσοφίας ἀποκτομένην· διὰ τὴν αὐτοῦτος ἄνθρωπος, λέγει, δὲν θέλει γνωρίσει, ὅτι εἶναι μεγάλα τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου, καὶ ὅτι εἶναι θαυταῖς οἱ διαλογισμοί του· ἀλλὰ θαρρήσας εἰς τὸν ἑαυτὸν του, θέλει χρημειωθῇ εἰς ἄσπασιν καὶ βλασφημίαν· τὸ αὐτὸ δὲ νόημα ἀνεδίπλωσεν, εἰπὼν, καὶ ἄσύνετος οὐ συνήσει ταῦτα·

7: „Ἐν τῷ ἀνατέλλει ὁ μαρτυρῶν ὡσεὶ χορτὸν, καὶ διέκυψαν πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ανομίαν“.

Τὰ καὶ ἐδῶ εἶναι περιττόν· διέκυψαν δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ κατεκάμφθησαν, ἐταπεινώθησαν· τὰ δὲ νόημα εἶναι τοιοῦτον· ὅτι, οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἀνέτειλαν μὲν· ἦτοι ἐβλάστησαν προσκαίρως ὡσάν χορτὸν καὶ εὐτίχυσαν, δὲν ἐφύλαξαν ὅμως εἰς πολὺν καιρὸν τὴν ἀκμὴν τους, καὶ εὐτυχίαν· ἀλλὰ διέκυψαν· ἦτοι ἐκυψαν εἰς τὴν γῆν καὶ ἐταπεινώθησαν· τοὺς ἰεῖους δὲ ὁμαρτωλοὺς, λέγει καὶ ἐργαζομένους τὴν ανομίαν (2)

„Ὅπως ἂν ἐξολοθρευθῶσιν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος“.

Διέκυψαν, οἱ ὁμαρτωλοὶ καὶ ἔχασαν τὴν εὐτυχίαν, ὅπου εἶχον, διὰ νὰ κολασθοῦν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα· ἐξολοθρευσιν γὰρ καὶ ἀπώλειαν ἐπὶ τοῦ αἰτελευτήτου ἐκείνου αἰῶνος, συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ ὁ Δαβὶδ τὴν ἀπαρηγόρητον κόλασιν· λέγει λοιπόν, ὅτι οἱ ὁμαρτωλοὶ τὴν ἐκπτώσιν τῆς ἐδῶ εὐδαιμονίας ἔλαβον, ὡσάν ἀρραβῶνα τῆς ἐκεῖ τιμωρίας καὶ κολάσεως· ἐπὶ ἐδῶ δὲ ἐμβαίνει ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν ἡμέραν ἐκείνην τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Ψαλμοῦ. (3)

8: „Σὺ“.

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Ποῖος γὰρ, εἶπεν, ἱκανὸς ἐξετάσαι τῆς σῆς προνοίας τοῦδε λόγου; ἀλλ' ἡμεῖς μὲν τοῦτο, καὶ τοὺς ἀγνοοῦντας διδάσκωμεν· οἱ δὲ φρενῶν ἐξεργημένοι, καὶ τὰ λογικὰ ἀπολέσαντες, οὔτε συνιδεῖν ἐθέλουσιν, οὔτε μαθεῖν παρ' ἑτέρων ἀνέχονται· ταῦτα γὰρ ἐπιφέρει ὁ Ψαλμὸς“.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· „Οἱ μὴ συνιέντες τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, δίκην χορτοῦ ἔσονται, καὶ μὴ ἔχοντες βάθος διηλεκτῶν· διὸ καὶ ταχέως πεσοῦνται καὶ ξηρανθήσονται· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Οὐκ ἡβουλήθησαν συνιέναι οἱ ἄφρονες, ὅτι οἱ τῆς ανομίας ἐργάται, ὁμοίως χορτὸν ἤθησαν, καὶ χλοή παραπλησίως ἀπὸ τῆς γῆς διέκυψαν· ἀλλὰ τὸν αἰῶνα ὀλεθρον μετὰ τὴν παρούσαν ευημερίαν καρπώσονται“.

(3) Κατὰ δὲ τὸν ὅσιον Δωρόθεον· „Ἀμαρτωλοὶ ἀνατέλλοντες ὡσεὶ χορτὸν, εἰσὶν οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί· ἄσπερος δὲ ὁ χορτὸς καὶ μὴ ἔχων δύναμιν· οὗτοι ποτὲ μὲν κρύπτονται ἐνδον παρ' ἡμῶν, ποτὲ δὲ διακλύπτονται κατεπείγον·

8 : „ Σὺ δὲ ὑψίστος εἰς τὸν αἰῶνα Κύ-
„ ριε .

Σὺ Κύριε , λέγει , εἶσαι ἀφθαρτος καὶ σκατά-
ληπτος , καὶ τὰ κρίματά σου εἶναι ἀν-ἐξερύνητα . (1)

9 : „ Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροί σου Κύριε · ὅτι
„ ἰδοὺ οἱ ἐχθροί σου ἀπολούνται , καὶ
„ διασκορπισθήσονται πάντες οἱ ἔργα-
„ ζόμενοι τὴν ἀνομίαν .

Ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι μόνον οἱ ἄπιστοι ,
ἀλλὰ καὶ οἱ πιστοὶ μὲν , ἁμαρτωλοὶ δὲ ὄντες · ἐπειδὴ
καὶ ὑπακούουσιν εἰς τὸν ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ Διάβολον ·
ἀπώλειαν δὲ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ λέγει , τὴν ἐν τῷ
μέλλοντι αἰῶνι κολάσιν · οἱ αὐτοὶ δὲ θέλουν δια-
σκορπισθῶν εἰς διαφόρους κολάσεις καὶ τιμωρίας .

10 : „ Καὶ ὑψωθήσεται ὡς μονοκέρωτος
„ τὸ κέρας μου .

Κέρας ἐδικόν του ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ τὸν Χρι-
στὸν · ἐπειδὴ ἐκ τοῦ σπέρματός του ἐβλάστησεν ὁ Χρι-
στὸς κατὰ σάρκα · καθὼς εἶπομεν περὶ τούτου πλε-
τύτερον εἰς τὸν πη΄ Ψαλμὸν , ἐρμηνεύοντες τὸ · „ Καὶ
ἐν τῷ ὀνόματί μου ὑψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ ·
ὑψωθήσεται δὲ ἀντὶ τοῦ μεγαλυνθήσεται · ἐν τῷ και-
ρῷ δηλαδὴ τῆς μελλούσης κρίσεως · ἐπειδὴ καὶ τότε
ἔχουν νὰ ταπεινωθῶν ὅλοι οἱ ἐχθροὶ του · θέλει δὲ ὑ-
ψωθῇ ὡς τὸ κέρατον τοῦ μονοκέρου · ἦτοι πολλὰ καὶ
μὲ ὑπερβολὴν . (2)

„ Καὶ τὸ γῆράς μου ἐν ἐλαίῳ πίονι .

Διὰ μέσου τοῦ ἐλαίου ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ
τὴν ἰλαρότητα · „ Τοῦ ἰλαρύναι γὰρ φησι , πρόσωπον
ἐν ἐλαίῳ · (Ψαλ΄ ργ΄ 13 :) λέγει λοιπὸν , ὅτι ἐπει-
δὴ ἐγὼ ἐγνώρισα , ὅτι μέλλει νὰ ὑψωθῇ τὸ κέρας μου ,
συμπεραίνω , ὅτι καὶ τὸ γηρατεῖόν μου θέλει γένη με-
 πολλὴν ἰλαρότητα · ἦτοι χωρὶς λύπην , καὶ μὲ χαρὰν
ἔχω νὰ διαπεράσω αὐτὸ , παρηγορούμενος μὲ ταῖς
εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας μου . (3)

11 : „ Καὶ ἐπεῖθεν ὁ ὀφθαλμός μου ἐν τοῖς
„ ἐχθροῖς μου .

Ἄν-

γόντες ἡμᾶς εἰς τὴν δι' ἔργων ἁμαρτίαν · ὅταν οὖν ἀνατεῖλῶσιν ἐν τῇ ψυχῇ , τότε διακύπτουσι : τούτέστι ἀναφαί-
νονται οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν · οἳ τινὲς εἰσι τὰ πάθη , ὅπως ἂν ἐξολοθρευθῶσιν · ὅταν γὰρ ἀναφανῶσι τοῖς ἀ-
γωνιζομένοις τὰ πάθη , τότε ἐξολοθρεύονται ὑπ' αὐτῶν · νοήσατε τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου · πρῶτον ἀνατέλλουσιν
οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί · ἔπειτα ἀνακύπτουσι τὰ πάθη · εἶθ' οὕτως ἐξολοθρεύονται · ταῦτα πάντα τῶν ἀγωνιζομέ-
νων εἰσιν · ἡμεῖς δὲ ποιοῦντες τὴν κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίαν , ἢ αἰεὶ ἐπεκδικοῦντες τὰ πάθη , οὔτε οἶδαμεν , πότε
ἀνατέλλουσιν οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί , οὔτε πότε ἀνακύπτουσι τὰ πάθη , ἵνα ἀγωνισώμεθα πρὸς αὐτὰ · εἶπε δὲ ὁ
ὁ Τιμόθεος · „ Ἀλλὰ τῷ ἀνατεῖλαι : τούτέστι ἐξανθῆσαι ἢ φανῆναι καθάπερ χόρτος , ἐκ τῆς κεχερσωμένης καρ-
δίας τοὺς ἁμαρτωλοὺς (ἦτοι τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς) ἢ διέκυψαν ἐκ τῶν ἀφανῶν φωλεῶν , ἢ γεγένησιν φανεροί ,
ἢ συμφωνήσαντες πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν , ἐνδικοτάτην ἀποίσονται καθ' ἑκάτερον βίῳ τὴν ἐξο-
λόθρευσιν .

- (1) Ὁ δὲ Εὐσεβίας φησιν · „ Ὅταν οὖν κατάλυσις τῆς ἁμαρτίας γένηται , ὡς ἀπολέσθαι διὰ τὸ ἁμαρτάνειν
τοὺς ἐχθροὺς γεγενημένους Θεῷ · τότε δὴ ὁ Θεὸς ὑψίστος εἰς τὸν αἰῶνα εὐρεθήσεται .
(2) Ὁ δὲ Διόδωρος κέρας τοῦ Δαβὶδ λέγει τὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν τὸν διὰ πίστεως σωθέντα · ὁ δὲ Ἀνώνυ-
μος , κέρας ἐνοεῖ τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ ἢ τὴν εἰς Χριστὸν πίσιν · ἥτις ἀνάλογον τῷ Δεσποτικῷ κέρατι : δηλα-
δὴ τῷ Σταυρῷ , τὸ ὕψος ἔχει · καθάπερ γὰρ ὁ Σταυρὸς διὰ παθημάτων ἐδοξάσθη , οὕτως ἡ τῶν εὐσεβούντων πί-
στις διὰ διωγμῶν ὑψοῦται , ἢ διὰ παθημάτων δοξάζεται .
(3) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει · „ Ἀλλὰ μὴν ἢ τὸ γῆράς μου : τούτεστι τὰ ἔσχατα ἐν ἐλαίῳ πίονι ὑψοῦται · ἐν ἐ-
σχά-

Ἀντί του, ἐπεὶ δὲν, ὁ Σύμμαχος καὶ ὁ Θεο-
δοτίων ἐξέδωκεν, ἐπόψεται· εἰ δὲ Ἐξδομήκοντα ἐρ-
μίνευσαν τὰ μέλλοντα ὡς περασμένα, κατὰ τὸν Εὐ-
σέβιον καὶ Θεοδώριτον· (1) ἔχθρους δὲ λέγει τοὺς
Δαίμονας καὶ τοὺς ἀπίστους· εἰς τοὺς ὁποίους τό-
τε ἐν τῇ μελούσῃ κρίσει, θέλει ἰδῆ τὴν ἐκδίκησιν· τοῦτο
γὰρ λείπει, καὶ πρέπει νὰ ὑπακούεται· ἦτοι· „ Καὶ
ἐπεὶ δὲν ὁ σφλαλμός μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐκδίκησιν.

Καὶ ἐν τοῖς ἐπανισταμένοις ἐπ' ἐμὲ,
„ πονηρευομένοις, ἀκούσεται τὸ οὖς
„ μου.

Καὶ εἰς τοῦτο· τὸ ῥητὸν εἶναι ἔλλειψις·
λείπει γὰρ ἐξωθεν· „ Τὴν κατ' αὐτῶν ἀπόφασιν τοῦ Δε-
σπότης· ἦτοι τὸ αὐτίμου, λέγει, θέλει ἀκούσῃ τὴν
ἀπόφασιν, ὅπου θέλει κάμῃ ὁ δεσπότης Θεὸς ἐναν-
τίον ἐκείνων, ὅπου σηκώνονται κατ' ἐπάνω μου καὶ πο-
νηρεύονται· τοὺς αὐτοὺς γὰρ ὀνομάζει καὶ ἐπανισταμέ-
νους καὶ πονηρευομένους ἀσυνδέτως. (2)

32: „ Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει.

Ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ περὶ τῶν ἁμαρ-
τωλῶν, ὅτι θέλουν ἀνθρῶσιν ὡσανὺ τὸ ὀλεγοχρόνιον χορ.

τὰρι, τῶρα λέγει ἐδῶ καὶ περὶ τοῦ δικαίου, ὅτι θέ-
λει ἀνθῆσαι ὡσανὺ ὁ πολυχρόνιος φοῖνιξ· τοῦ φοίνικος
γὰρ οὔτε τὸ ἄνθος πίπτει, ἀλλ' εἰς καρπὸν τελειώνει
γλυκύτατον· οὔτε ὁ νέος κλαδὸς του μαραίνεται, ἀλλὰ
μένει ἀειθαλής. (3)

„ Καὶ ὥσπερ κέδρος ἢ ἐν τῷ λιβάνῳ
„ πληθυνθήσεται.

Ὁ κέδρος εἶναι πεπληθυμένος καὶ γεμάτος
ἀπὸ φύλλα, κατὰ τὴν κορυφὴν· ἔχει δὲ καὶ ἄλλος
ὁμοιότηας ὁ δίκαιος, τόσον μὲν τὸν φοῖνικα, ὅσον καὶ
μὲν τὸν κέδρον· ἔχει ὁμοιότητα ὁ δίκαιος μὲν τὸν φοῖνι-
κα, διατὶ καθὼς ὁ φοῖνιξ, ἔχει μὲν τὸ ὀλιγώτερον
μέρος του ριζόμενον εἰς τὴν γῆν, ὅλον δὲ τὸ ἄλλ' οὐκ ἔχει
ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν· εἴτι καὶ ὁ δίκαιος, ὀλίγον μὲν
φροντίζει διὰ τὴν γῆν, ὅλην δὲ τὴν φροντίδα του ἔχει
εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ καθὼς ὁ καρπὸς τοῦ φοίνικος δὲν
κλέπτεται ἀπὸ τὰ ζῶα καὶ πατεῖναι, διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ
ἀκανθῶδες καὶ δυσκολοανάβατον· εἴτι καὶ ὁ καρπὸς τοῦ
δικαίου· ἦτοι ἡ ἀρετὴ του, δὲν κλέπτεται ἀπὸ τοὺς
Δαίμονας, μὲν τὸ νὰ ᾖται σκεπασμένη μὲν τὴν ὑψο-
ποιὸν ταπεινῶσιν· καὶ καθὼς ὁ φοῖνιξ χρειάζεται χρό-
νους πολλοὺς διὰ νὰ γένη τέλειον δένδρον· εἴτι καὶ
ὁ δίκαιος χρειάζεται πολυκαιρίαν, διὰ νὰ γένη κατὰ
τὴν ἀρετὴν τέλειος· ἔχει δὲ ὁ δίκαιος καὶ ὁμοιότητα

μὲ

σχάτοις γὰρ καιροῖς ὁ Δαβὶδ ἡμᾶς ἐλεῶν ἢ φιλοτίμως Χριστὸς ἐλέησεν, ὥς ἁμαρτωλοὺς ἢ τελῶνας εἰς τὴν αἰ-
τοῦ βασιλείαν προτεθέσθαι· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Σύμμαχος εἶπεν· „ Ἡ παλαιότης μου ὡς ἐλαία
εὐθαλής· ἀνθήσει γὰρ ἢ τὸ γῆρας ἀπωθήσομαι· ἢ ἐλαίαν τεθνήσκην μιμήσομαι· ἢ κατὰ τοὺς Ἐξδομήκοντα·
„ Οἷόν τινι ἐλαίᾳ πιανθήσομαι τῇ θυμυδίᾳ.

- (1) Ὡς περὶ γὰρ ἀδύνατον (λέγει ὁ Θεοδώριτος) τὰ γεγενημένα μὴ γεγεῖσθαι· οὕτως ἀδύνατον τὴν τοῦ
Πνεύματος πρόφησιν ἀπέραντον διαμεῖναι· τὸ αὐτὸ λέγει ἢ ὁ Εὐσέβιος παρὰ τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.
- (2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι, τὸ ἀκούσεται τὸ οὖς μου πρέπει νὰ ἀναγινώσκειται χωριστά· ἦτοι τῶν παλαιωμένων
συνζώντων, ἢ μυρία μοι τυθενύονταν κακὰ τὴν ὁλοθῆσαν πολλὰν διηγουμένων ἀκούσονται.
- (3) Ὁ δὲ Διόδωρος, ἢ Εὐσέβιος, ἢ Ἀνώνυμος λέγουσιν· „ Ὁ δίκαιος μιμήσεται τοῦ φοίνικος τὸ ὑψιόμορον·
τὸ ἀειθαλές, τὸ μαρτυρικόν· τὸ μικρὸν μὲν αὐτοῦ μέρος ἐμπεπῆχθαι τῇ γῇ· τὸ πᾶν δὲ ὑπὲρ γῆν ἀνέχειν· τὸ τὴν
καρδίαν τετάσθαι πρὸς οὐρανόν· τὸ τὸν καρπὸν αὐτοῦ ἀνάλωτον εἶναι θηρίοις διὰ τὸ ὑψηλὸν ἢ δύσβατον· ἢ τὸ
πολλὰ χρόνου δεῖσθαι πρὸς τελείωσιν· τοιαύτη ἢ ἡ τῆς ἀρετῆς φυτουργία· πῶς πολλὰ ἢ χρόνῳ φερόμενη, ἀλλὰ
εἰς ὑψὺς αἰετομένη· ἀξιμὸν τὰ ἢ ἡδίστον φέρουσα καρπὸν· ἢ σκέπη ἰκανὴν τῇ πεκτημένῃ παρέχουσα.

μέ τὸν κέδρον· διατὶ καθὼς ὁ κέδρος εἶναι εὐώδης, ἄσηπτος, πολὺκλαδὸς καὶ κατὰ σκιος· εἴξει καὶ ὁ δίκαιος εἶναι εὐώδης ἀπὸ τὰς ἀρετῶν, καὶ ἄσηπτος μὲ τὸ νὰ ἐκκαθρίσθῃ ἀπὸ καθὲ σήψιν καὶ φθοράν τῶν παθῶν· καὶ πολὺκλαδὸς, διατὶ γεννᾷ πολλοὺς υἱοὺς διὰ τῆς χάριτος τοῦ πνεύματος· καὶ κατὰ σκιος, διατὶ γίνεταί εἰς πολλοὺς σκέπη καὶ ἀνάψυχή. (1)

τὸν Κύριον· αὐλαὶ δὲ εἶναι, αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου. (2)

14 : „ Ἐτι πληθυνθήσονται ἐν γῆρει „ πίονι .

13 : „ Περφυτευμένοι ἐν τῇ οἰκῇ Κυρίου , „ ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἔξανθήσουσι .

Οἱ δίκαιοι, λέγει, εἶναι πεφυτευμένοι εἰς τὴν κάτω Ἐκκλησίαν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν κατοικεῖ ἡ τοῦ Χριστοῦ χάρις, καὶ εἶναι ῥιζωμένοι εἰς τὴν πίσιν· ὅθεν καὶ θέλουν ἐξανθήσουν εἰς τὰς οὐρανίους αὐλαῖς· ἡγοῦν θέλουν φανοῦν σολισμένοι μὲ τὰ ἄνθη τῶν ἀρετῶν· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως τὸ ῥητὸν τοῦτο κατὰ τὸν θεὸν Μαξιμόν· οἶκος μὲν Κυρίου εἶναι, ἡ γνώσις τῶν θεῶν Γραφῶν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκομεν

Παχὺ γηρατεῖον εἶναι, τὸ βαθύτατον καὶ πολυχρονιώτατον· οἱ τοιοῦτοι, λέγει, Δίκαιοι, ἀγκαλά καὶ θέλουν γηράσουν πολλὰ, ὅμως δὲν θέλουν ἀτονήσουν εἰς τὸ νὰ προκόπτουν ἐν ταῖς ἀρεταῖς· ἀλλὰ ἀκόμη περισσότερον ἔχουν νὰ αὐξάνουν εἰς τὴν ἀρετήν, καὶ ἐν ταιαύτῃ ἡλικίᾳ εὐρίσκόμενοι. (3)

„ Καὶ εὐπαροῦντες ἔσονται .

Οἱ Δίκαιοι, λέγει, θέλουν γένουν εὐπαροῦντας ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ἥτοι θέλουν τρυφήσουν καὶ χα-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Καὶ συντόμως εἰπεῖν, ὁ δίκαιος, ὡς μὲν φοῖνιξ, εὐρεθίσεται καθαρὸς τὴν καρδίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· (ὁ γὰρ φοῖνιξ λευκὴν ἔχει τὴν καρδίαν) ὡς δὲ κέδρος, ἀφθαρτος διαμένει· εἶπε δὲ καὶ ὁ Τιμόθεος· „ Φοῖνικι μὲν ἕκαστον ἀπεικάζει τῶν περὶ πολλοῦ ποιουμένων τὴν θεῖαν δικαιοσύνην, καὶ διὰ τοῦτο παρανόμως ὀνομασμένων δικαίων, κἀντεῦθεν τῷ φοῖνικι παραπλησίως ἀειθαλεῖς ἔχοντων τοὺς κλάδους τῶν ἀρετῶν, καὶ προβαλλομένων καρποὺς γλυκεῖς, ἀγάπην, χαρὰν, εἰρήνην, ἐλεημοσύνην, ἐγκράτειαν καὶ τὰ παραπλήσια· γλυκαίνουνσι γὰρ ταῦτα πάντα ἀνθρώπου βλέποντος ἢ ἀκούοντος, τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς· παρειαίνει δὲ καὶ τῇ κέδρῳ τοὺς δικαίους, διὰ τὸ εὐώδες αὐτῆς καὶ ἄσηπτον καὶ ὑψίκομον καὶ πυκασικόν· ἔφη δὲ τὸν δίκαιον πληθύνεσθαι καθάπερ κέδρον· δηλονότι τῷ πολλοῦς ἐξ ἐνὸς ὁμοιοτρόπου ἀποτελεῖν δικαίους ταῖς μεταδοτικαῖς τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ χάρισι καὶ κατασποραῖς· ἐγὼ γὰρ φησιν, ἐφύτευσα· Ἀπολλὸς ἐπέτισεν· ὁ δὲ Ἀνώνυμος εἶπεν, ὅτι ὁ δίκαιος τῷ φοῖνικι ἀπεικάζεται· ἐπειδὴ νίκης τοῖς ἀθλοῦσιν ἢ τρέχουσιν σύμβολον τὰ βατὰ τῶν φοινίκων δίδονται· ὥς οὐκ ἄλλως σεφαιωθῆναι κατὰ τὸ μέλλον, ἀλλὰ διὰ τῆς δικαιοσύνης δυνάμεθα·

(2) Ὁ δὲ Τιμόθεος λέγει· „ Ἀνωτέρω τὴν κέδρον τῷ Δικαίῳ, τὸν δὲ λίβανον τῷ χωρητικῷ τῶν δικαίων τόπῳ· ἥτοι τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀφωμόισε διὰ τὸ ἀμφιλαφεῖς αὐτῆς καὶ ποικίλον, καὶ παντοδαπὸν τῶν φρυτῶν· οἶκος τοίνυν νομή τοῦ Κυρίου, τὰ πᾶν σύστημα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας· αὐλαὶ δὲ τοῦ Θεοῦ, αἱ κατ' ἕκαστον τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαι· οἱ τοίνυν πεφυτευμένοι ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ καρποφοροῦντες, ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἔξανθήσουσι· τούτῃς ἐν ταῖς κατ' ἕκαστον ἡμέρας τοπικαῖς Ἐκκλησίαις καὶ συναθροίσεσι, τῶν πεπιστευμένων Ἐθνῶν· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς· „ Δυνατὸν δὲ αὐτῶν ὥστε ἐπαρβεβηκότως νοῆσαι τὴν ὑπεράνιον διοργανήν· διὰ τοῦτο οἱ πεφυτευμένοι ἐν ταῖς οἰκῇ Κυρίου, ἥτις εἰσι Ἐκκλησίαι Θεοῦ ζῶντες, ἐκεῖ ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἔξανθήσουσι· (Ἑρμην· εἰς τὸν κτ'. Ψαλμ·) αὐλαὶ δὲ εἰσιν αἱ ἐκπευγνῆται μοναὶ, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον· εἶγε πολλὰι μοναὶ ἐν τῇ οἰκῇ τοῦ Πατρὸς·

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὡς γὰρ μέντοι τὴν τελειότητα κέκληκε· τέλειον γὰρ ἡμεῖς τὸν γεγραμμένον καλοῦμεν, ἀτελεῖ δὲ τὸν νέον· διὰ τοῦ γῆρας ταῖν τὴν μέλλουσιν παρελθόντων τελειότητα, ἐν ᾗ φησεται πελάλαπλάσιος ὁ τῆς δικαιοσύνης καρπὸς, καὶ τοῦ Θεοῦ τὸ δίκαιον δῆλον πᾶσι γένησεται·

χαροῦν αἰωνίως.

„Τοῦ ἀναγγεῖλαι·

15 : „Ὅτι εὐθὺς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ
„οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ·

παθήτουν, ἵνα χαίροντες κηρύξωσιν ἕνας εἰς τὸν ἄλ-
λον· τί δὲ νὰ κηρύξωσιν; ὅτι εἶναι δίκαιος ὁ Κύριος· ἐπεὶ
δὴ ἀντὶ τῶν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ κόπων καὶ ἀγῶνων τῶν
Δικαίων, ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς ἀνάπαυσιν· τὸ δὲ „οὐκ
ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ, εἶναι ἐξηγήσεις τοῦ προτέρου,
καὶ ἕνας ἀναδιπλασιασμός τῆς εὐθύτητος καὶ δικαιο-
σύνης τοῦ Θεοῦ. (1)

Διὰ τοῦτο, λέγει, οἱ Δίκαιοι θέλουν καλο-

ΨΑΛΜΟΣ ιβ'

„Εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαββάτου, ὅτε κατόκιστο ἡ γῆ.
„Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ.

Ἀνεπίγραφος μὲν εἶναι κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν ὁ παρὼν Ψαλμός· Μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσι τὴν
ἐπιγραφὴν ταύτην, παρμένην ἀπὸ τὴν ἐξηγήσιν τῶν Ἑβδομήκοντα· τὴν ὁποῖαν ἐξηγήσαν ἐτί, ὅτι ἡμέραν μὲν
σαββάτου ἐνόησαν, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἐνόησαμεν ἐν τῷ προλαβόντι ιβ': Ψαλμῷ, δηλαδὴ τὴν ἡμέραν τῆς παγχο-
σμίου καὶ κοινῆς ἀναστάσεως· ἡμέραν δὲ προσαββάτου ἐνόησαν, τὴν ἡμέραν τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως, καθὼς αὕτη
ἦτον προοίμιον τῆς κοινῆς καὶ παγχοσμίου ἀναστάσεως· ὅτε ἐκατοικήθη ἡ γῆ ἀπὸ τοὺς μεταπλασθέντας καὶ
ἀναγεννηθέντας διὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ Βαπτίσματος χριστιανούς· πλὴν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην δὲν ἔχουν τὰ
ἀκριβέστερα ἀντίγραφα. (2)

1 : „Ὁ

(1) Ἄλλος δὲ φησιν· „Ἐπειδὴν, φησιν, ἐν ταῖς ἀνω αὐλαῖς καὶ μοναῖς γενόμενοι οἱ δίκαιοι εὖρωσι τὸ τέλειον,
καὶ ἀπολάβωσι τὰ ἡτοιμασμένα ἀγαθὰ, τότε καὶ ταύτην ἀναγγελοῦσι τὴν φωνήν· ὅτι δίκαιος κριτὴς ὁ Κύριος, ὅς
τοὺς μὲν παρανόμους καὶ ἀσεβεῖς δίκην χόρτου ἀποξηρανθῆναι παρεσκεύασε· τοὺς δὲ δικαίους καὶ εὐσεβεῖς, οἷα κέ-
δρους καὶ φοίνικας ἐν ταῖς ἀγίαις μοναῖς κατεφύτευσε· καὶ ἀντὶ τῶν ἐν βίῳ καμάτων, παρέσχεν ἀνάπαυσιν· Μερικὰ
δὲ νεώτεροι διδάσκαλοι κατὰ τὸ πρόχειρον ἐννοοῦσι τὸ ἡντὸν τοῦτο, ὅτι οἱ δίκαιοι θέλουν φθάσουν εἰς βαθὺ γῆρας,
καὶ θέλουν καλοπαθήσουν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ· διατί; διὰ νὰ ἀναγγέλλουν εἰς τοὺς νεωτέρους, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εὐ-
θὺς καὶ δίκαιος· καὶ νὰ συμβουλεύουν αὐτοὺς διὰ νὰ φυλάττουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὡς πολλὰ εἰδότες καὶ παθόντες
διὰ τὴν πολυχροιοσύνην· ὅθεν εἶπεν ὁ Σειράχ· Ὡς ὥρατα γερόντων σοφία (κε'. 7.) καὶ πάλιν· „Στέφα-
νος γερόντων πολυπειρία (αὐτόθ.)

(2) Ὁ δὲ Νίσσης λέγει· „Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαββάτου, ὅτε κατόκιστο ἡ γῆ· τίς
οὐκ οἶδε τῶν παραδεδεγμένων τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον, ὅτι τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου τὸ κατὰ τὸν θάνατον ἐνηγῆ-
σθαι

Ι.·. Ο Κίριος ἐβασίλευσεν.

Οὐκ ἔστι μὲν εἶναι πάντοτε Βασιλεὺς, καθὼς Θεός· δὲν ἐγνωρίζετο ὁμῶς καὶ πάντοτε ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου πῶς ἦτον τοιοῦτος Βασιλεὺς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μὴ γινώσκοντες γὰρ αὐτὸν πρότερον ὡς Βασιλέα, ὕστερον μὲν ἂν τὴν ἐκ νεκρῶν τοῦ ἀνίστασθαι ἐκλήροφθημεν ἡμεῖς οἱ πιστεύσαντες, οἱ εἶναι Βασιλεὺς ὡς Θεός· τοῦτο λοιπὸν προφητείων ὁ Δαβὶδ, λέγει· ὅτι ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν· ἡγοῦν ἐγνωρίσθη ὅτι εἶναι Βασιλεὺς· ἢ καὶ ἄλλως· Βασιλεὺς μὲν ἦτον πρότερον ὡς Θεός, ἐβασίλευσε δὲ ὕστερον καὶ ὡς ἄνθρωπος·, ἐδόθη μοι γὰρ φησι, πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. (Ματ· κη· 18·) καὶ πάλιν, ἐγὼ δὲ κατεσάθην Βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ· (Ψαλ· β· 6·) (1)

„Εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο.

Μετὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐφανερώσεν ὁ Δαβὶδ τὴν πρόπουταν εἰς τὸν Θεὸν δόξαν καὶ ἐξουσίαν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο· ἢ καὶ ἄλ-

λως· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ὅταν ἐνεκρωθῇ κατὰ τὴν σάρκα, δὲν εἶχεν εἶδος, οὐ δὲ κάλλος κατὰ τὸν Ἥσαϊαν· διὰ τοῦτο ὅταν ἀνέστη, ἐνεδύθη εὐπρέπειαν καὶ ἀσύγκριτον τῆς ἀφθαρσίας ωραιότητα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀπολλινάριον. (2)

„Ενεδύσατο ὁ Κύριος δύναμιν καὶ πε-
„ριέζασατο.

Καὶ ἐδῶ τὸ ἐνεδύσατο πρέπει νὰ νοηθῇ, ὡς ἀνωτέρω· εἶχε μὲν γὰρ ὁ Κύριος τὴν θείαν εὐπρέπειαν καὶ τὴν θείαν δύναμιν κρυπτομένης, αὐτὸς, γὰρ ἐστὶ Θεοῦ δύναμις (α· Κορ· α· 24·) ὕστερον δὲ ἐφανερώσθη ταύτας, ἀφ' οὗ ἀνέβη καὶ ἀπεκατέστη εἰς τοὺς οὐρανοὺς· οὐχὶ δὲ καὶ ἐνεδύσατο αὐτὰς ἐξωθεν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ τὸ περιεζώσατο δὲ, εὐσεβῶς πρέπει νὰ νοήσωμεν ἀντὶ τοῦ εὐτρεπίσθαι· ἐπειδὴ σημεῖον εὐτρεπισμοῦ εἶναι, τὸ νὰ ζωνεῖται τινας. (3)

„Καὶ γὰρ ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην
„ἥτις οὐ σαλευθήσεται.

Ε-

ἢ καὶ μυστήριον, ἀκριβῶς κατὰ τὸν νόμον ἀκινήτου μείναντος ἐν τῷ μνήματι τοῦ ζωοποιῶν σώματος κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅτε κατωκίσθη ἡ γῆ ὑπὸ τοῦ οἰκιστοῦ ἡμῶν, ὅς διὰ τοῦ καταλῦσαι τὸν καθαιρέτην τῆς ἡμετέρας οἰκῆσεως, πάλιν τὸ ἐρειπώσθαι ἐξ· παρχῆς ἀποδόμησεν· ὁ δὲ καθαιρέτης ἡμῶν ὁ θάνατος ἦν, ὅτι τότε κατήγγισεν· ἄλλως δὲ λέγει· „Ὅτι τὸ ἢ γῆ κατωκίσα, δηλοῖ τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐν πάσῃ τῇ γῇ θεμελιωθεῖσαν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Διπλῇ τοῦ Σωτῆρος ἡ βασιλεία· ἡ μὲν προαιώνιος· ἡ δὲ ὑπὸ ἀρχὴν· βασιλεῖν γὰρ λέγεται, καθ' ἃ μὲν σημαίνοντο ὡς Παντοκράτωρ, ἢ Θεόντων ἢ μὴ, βασιλεὺς· καθ' ἃ ὕστερον δὲ, ὡς ἐργῶν τὴν ὑποταγὴν ἢ ὑπὸ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν τιθεὶς ἡμᾶς, ἐκόντας δεχομένους τὸ βασιλεύειν· λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „Ἐπειδὴ τὰ ἀνθρώπων γένος ἀπεσάν τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας, ὑπὸ τὴν τυραννίδα γέγονε τοῦ Σατανᾶ· τούτου χάριν ἐπεδήμησεν ὁ μονογενὴς, ἵνα πάλιν αὐτὰ τοῖς ἰδίῳις ὑποταξῇ σκῆπτροις ὃς ἐγένετο.

(2) Εὐπρέπεια δὲ ἐννοεῖται ἢ ἐν τῷ Χριστῷ ἡμετέρα σὰρξ, διὰ τὸ εἶναι καθάρην ἢ τὸ ἐξ ἀμαρτίας αἵματος οὐκ ἔχουσιν, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον Ἐκκλησιαστήν.

(3) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „Σχηματίζει δὲ αὐτὸν ὁ προφητικὸς λόγος, ὅταντινα βασιλεῖα βασιλικῶν παντοπλῶν περιβαλλόμενον, ἢ κατὰ πολέμιον ἀγωνιζόμενον· καὶ γὰρ εἰσάγει αὐτὸν ἐνδεδυμένον δυνάμειν ἢ περιεζωσμένον· δηλαδὴ κατὰ τῶν ἀσεβῶν· εἰμῆτο· φίλον τὸ περιὸν τῆς δυνάμεως, ἢ ὅσον ἀνεσφαλμένου οὕτω παραδεδωσθαι· τὸ γὰρ ἀσχετον αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, τίς ὑποσέσεται; τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει ἢ ὁ Θεοδώριτος.

Ἐπειδὴ ὅλη καθολικῶς ἡ οἰκουμένη ἐσαλεύετο ἀπὸ τὴν πλάνην τῆς εἰδωλατρείας, διὰ τοῦτο ἐσερέωσεν αὐτὴν ὁ Κύριος μὲ τὴν ἀλήθειαν τῆς θεογονίας· ὅθεν αὐτὴ δὲν σαλεύεται πλέον ἀπὸ τὴν πλάνην, μὲ τὸ νῦν ἐσερεώθη ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν τῆς πίστεως· νοεῖται δὲ μὲ ξεχωριστὸν τρόπον οἰκουμένη, ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Ἀνώνυμον ἑρμηνευτὴν, τὴν ὁποῖαν κατοικοῦσιν οἱ πιστοὶ χριστιανοί· ταύτης γὰρ πύλαι Ἀδου οὐ κατισχύσουσι, κατὰ τὴν δεσποτικὴν ἀπόφασιν. (1)

2: „Ἐτοιμος ὁ θρόνος σου ἀπὸ τότε.

Ἐτοιμος νοεῖται ἐδῶ ἀντὶ τοῦ ἐδραῖος καὶ σεραδός, καθὼς εἶπομεν καὶ ἐν τῇ ξδ΄ Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ „Ἐτοιμάζων ὄρη ἐν τῇ ἰσχυί αὐτοῦ ἀπὸ τότε δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἀπ’ ἀρχῆς· το δὲ ἀπ’ ἀρχῆς ἐπὶ τῆς θείας φύσεως, δὲν ἀναφέρεται εἰς ἀρχὴν χρονικὴν, ἀλλὰ τῆς αἰωνιότητος καὶ αἰδιότητος εἶναι δηλωτικόν· τοιοῦτον δὲ ἐπὶ Θεοῦ εἶναι καὶ τὸ, ἀπ’ αἰῶνος· λέγει δὲ τώρα ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱγκαλὰ καὶ ἐνεδύθης, ὦ Κύριε, μορφὴν δούλου, ἀλλ’ ὅμως ἡ βασιλεία σου ἦτον ἐδραία ἀπ’ ἀρχῆς, καὶ ποτὲ ἀπὸ αὐτὴν δὲν ἐξέπεσες.

„Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ.

Ἐδραία, λέγει, ἦτον ἡ βασιλεία σου Κύριε, ἀπ’ ἀρχῆς· διὰ τὴ καὶ σὺ ἀπ’ αἰῶνος εἶσαι· ἦτοι ὁμοίως ἀπ’ ἀρχῆς.

3: „Ἐπῆραν οἱ ποταμοὶ Κύριε, ἐπῆραν
„οἱ ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν.

Ποταμούς ἐδῶ ὀνομαζεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ Εὐαγγελιστάς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὡς ποιῶντας τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰ πνευματικά νάματα τοῦ Εὐαγγελίου λέγει δὲ, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ὕψωσαν τὰς φωνὰς των· δηλαδὴ φαιερὰ καὶ χωρὶς κάμμιν ἐντροπὴν ἐκήρυξαν παρρησία εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ Εὐαγγέλιον· εἶπομεν δὲ πολλὰκις, ὅτι ὁ Δαβὶδ τὰ μέλλοντα λέγει ὡς παρὰσμενα· ἦτοι ἀντὶ τοῦ ἐπαρουσίαν, εἶπεν ἐπῆραν· ὁ διπλασιασμὸς δὲ τοῦ ἐπῆραν, εἶναι δηλωτικὸς χαρὸς ψυχικῆς.

„Ἀροῦσιν οἱ ποταμοὶ ἐπιτρίψεις αὐ-
„τῶν. (2)

Ὅσοι, λέγει, ποταμοὶ· ἡγοῦν διδασκαλοὶ ἔχουν νῦν ἔλθουν μετὰ τοὺς Ἀποστόλους, αὐτοὶ θέλουν λάβουν τὰς ἰδίας σράτας, τὰς ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ποί-
ποι.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἡ τάχα ἐπειδὴ εἶπεν· „Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ἵνα μή τις ὑπολάβῃ, ὅτι ἂ μὴ εἶχεν ἔλαβεν, οὐ νῦν, φησι, τῆς βασιλείας ἐδέξω χειροτονίαν, ἀλλ’ ἄνωθεν αὐτὴν ἔχεις ἐδραίαν, ἢ ἀπ’ ἀρχῆς πρὸ τῶν αἰῶνων· ὁ θρόνος σου γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος ἢ σὺ ὁ αὐτὸς εἶ, ἢ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „Τὸ Μυσήριον τῆς τοῦ Κυρίου σαρκώσεως ἀπὸ τότε ἡτοίμασαι· ἀπὸ ποῦ; ἀπὸ τοῦ αἰῶνος φησι· τοιούτοις ἀπ’ ἀρχῆς τῆς τοῦ δορυμένου κόσμου κτίσεως· τότε γὰρ τὸν ἀνθρώπον κτίζων κατ’ εἰκόνα οἰκείαν ἐδημιούργησε, βασιλικὴν αὐτῷ χαρακτῆρα περιθεῖς· ἐγίνωσκε γὰρ, ὅτι περ’ αὐτὸν ἀναλαμβάνειν ἔμελλε· διὸ προσέθηκε· σὺ εἶ· μονοουχὶ λέγων, ὅτι ὁ νῦν σαρκωθείς, σὺ εἶ ὁ ἀπ’ ἀρχῆς κτίσας τὸν ἀνθρώπον· τοῦτο τὰ Ἰδιον λέγει ἢ ὁ Θεσσαλονίκης θεὸς Γρηγόριος ἐν τῇ εἰς τὰ Θεοφάνεια λόγῳ αὐτοῦ.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον ἢ Θεοδώριτον· „Ὡς περ οἱ ποταμοὶ πεφύκασι τρίβειν τὴν ὑποκειμένην γῆν ἢ πορεῖαν ἐργάζεσθαι· οὕτω ἢ οἱ Ἀπόστολοι πιευσθέντες τὸ κήρυγμα, ὁδὸν τοῖς δευτέροις ὑπὲρβησαν, ἢ ἄπουν αὐτοῖς ἢ ἀγαλλίπυρον τὴν διδασκαλίαν ἐπραγματεύσαντο· εἰκότος οὖν ἐπιτρίψιν τὴν τῶν Ἀποστόλων πορεῖαν ἐκάλειπεν· ἄλλος δὲ λέγει· „Φρίξας δ’ ἂν ἐπιτρίψεις τὰς διδασκαλίας, ὡς ἐπιτρίβουσας ἢ διαλυοῦσας τοὺς ἀντικείμενους· τοῖς γὰρ αὐτοῖς δόγμασι· τὴν μὲν Ἐκκλησίαν ἡρδεον, τοὺς δὲ ἐναντιομένους ἐπέτρεβον ἢ ἡφάνιζον οἱ Ἀπόστολοι.

πείσας καὶ χαραχθείσας· ἐπιτρέψας γὰρ εἶναι τὰ τμήματα καὶ σύρματα τῆς γῆς, τὰ ὅποια κάμνουσιν οἱ ποταμοὶ τρίβοντες καὶ κόπτοντες τὴν γῆν, ὅταν τρέχουσι· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ μετὰ τοὺς Ἀποστόλους διδάσκαλοι, θέλουν μεταχεισθῶν τὰς αὐτὰς ἐξάτας τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀποστόλων. (1)

4: „ Ἀπὸ φωνῶν ὑδάτων πολλῶν θαυμαστοὶ οἱ μετεωρισμοὶ τῆς θαλάσσης.
„ ὅς.

Τὸ αὐτὸ πολλὰ νοοῦνται τὰ βαπτίσματα κατὰ τὸν Διόδωρον: ἦτοι αἱ κολυμβήθραι, εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἐν βάπτισμα ἐκτελεῖται ἐν ταῖς κατὰ μέρος Ἐκκλησίαις τῶν Χριστιανῶν· φωναὶ δὲ τῶν ὑδάτων τούτων, εἶναι αἱ ἐν ταῖς ἱεραῖς κολυμβήθραις γινόμεναι ἐπικλήσεις τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ τῆς ἁγίας χάριτος· θαλάσσαν δὲ πάλιν ἐνικνὸς πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ ἐν βάπτισμα, τὸ ἑκάς μέρος τῆς γῆς τελούμενον· καὶ ὡς ἐπομένον ἐν τῷ οἶ. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ, „ Σὺ διέρρηξας πηγὰς καὶ χεϊμάρρους· πληθύνεται μὲν γὰρ τὸ ἅγιον βάπτισμα κατὰ τὰς χρείας, ἐξέται δὲ κατὰ τὴν δύναμιν· μετεωρισμοὶ δὲ τῆς νοητῆς θαλάσσης ταύτης τοῦ βαπτίσματος, εἶναι τὰ κύματα, ἐπὶ τοῦ γίνονται ἐκ τῆς καταδύσεως καὶ ἀναδύσεως τῶν βαπτιζομένων· τούτους λοιπὸν τοὺς μετεωρισμοὺς λέγει ὁ Δαβὶδ, πῶς εἶναι θαυμαστοὶ, κατὰ σύγκρισιν τῶν μετεωρισμῶν τῆς αἰσθητῆς θαλάσσης· τὰ μὲν γὰρ κύματα τῆς αἰσθητῆς θαλάσσης εἶναι φοβερά καὶ λυπηρὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· χαροποιὰ δὲ εἰς τοὺς Δαίμονας, διὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς πνιγμένους· τὰ δὲ κύματα τοῦ βαπτίσματος ἐκ τοῦ ἐναντίου, φοβερά μὲν καὶ λυπηρὰ εἶναι εἰς τοὺς Δαίμονας, διὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς ζωοποιούμενους, χαροποιὰ δὲ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· καὶ τὰ μὲν τῆς θαλάσσης κύματα, πνίγουσι καὶ θανατοῦνσι τοὺς εἰς αὐτὰ θυθιζομένους· τὰ δὲ τοῦ βαπτίσματος κύματα σφίγγουσι τοὺς ἐν αὐτοῖς βαπτιζομένους· ἔγιναν δὲ τοιαῦτα θαυμαστὰ τὰ κύματα τοῦ βαπτίσματος, ἀπὸ τὰς τρεῖς ἐπικλήσεις καὶ τὰ ὀνόματα τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ ἀπὸ τὴν ἱερὰν τελετὴν τοῦ Μυστηρίου. (2)

„ Θαυμαστός ἐν ὑψηλοῖς ὁ Κύριος.

Περισσότερον ὅμως, λέγει, εἶναι θαυμαστός ὁ Θεὸς εἰς τὰ ὑψηλὰ ταῦτα καὶ μεγάλα πράγματα,
ὅς

(1) Ὁ δὲ Ἀνάγνωμος ἐρμηνευτὴς λέγει· „ Ὅτε ἡ Κιβωτὸς διήει τὸν Ἰορδάνην ὑπανεχώρειτε ἔξ Ἰσραὴλ τὰ ὕδατα, ἔργον τὴν δόξαν ἐκβοῶντα τοῦ Θεοῦ· οὕτω ἔδωκε αὐτοῦ βαπτισθέντος ἐν τῇ αὐτῇ ποταμῷ, ἡ οὐράνιος φωνὴ τὴν ἀγαπῆτὸν εἰς τὰς πάντων ἀκοὰς ἀνεκήρυττεν· ἄλλος δὲ ποταμοὺς ἐνοεῖ, τὰς ἐνεργείας ἔδωκε τοῦ ἁγίου Πνεύματος· αὗται τοίνυν αἱ δυνάμεις τοῦ Πνεύματος ἐπῆραν τὰς ἐκ τῶν φωνῶν· τούτῃσιν ὑψώσαν· πανταχοῦ γὰρ τῆς γῆς ἐφανερώθησαν ὡς ἀπὸ ὑψους τοῦ οὐρανοῦ φερόμεναι· ἐπῆραν δὲ τὴν φωνὴν διὰ τῆς γλώττης τῶν Προφητῶν τῶν ἐμπροσθεν προφητευσάντων.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον ἔστιν Ἀθανάσιον· „ Θαλάσσαν λέγει τὴν πληθύν τῶν πνευστάντων Ἐκκλησίαν, ἣν ἔοικε μετεωρισμοῖς· τούτῃσιν αἱ ὑψώσεις τοῦ φρονήματος, θαυμαστοὶ γινόμεναι· ἐλκεῖ γὰρ μικρὰ καὶ ταπεινὰ φρονεῖσι περὶ Θεοῦ, ἀλλὰ μεγάλα καὶ θαυμάσια· αἱ πολλὰ γὰρ καὶ μεγάλα μυσαγωγίαι καὶ τὰ δόγματα τῶν Ἀποστόλων καὶ Εὐαγγελιστῶν, θαυμαστὸς πεποίηκε τῆς θαλάσσης ταύτης τοὺς μετεωρισμοὺς· ὁ δὲ Ἀνάγνωμος λέγει· „ Θαυμαστοὶ ἔγιναν οἱ μετεωρισμοὶ τῆς θαλάσσης, διὰ ἃ Μαθηταὶ προσήλθον τῇ Κυρίῳ καὶ εἶπον· σῶσον ἡμᾶς ἀπολλύμεθα· καὶ ὅτε ἡ ἐρυθρὰ θαλάσσα ἐσχίσθη εἰς δύο καὶ διεπέρασεν ὁ Ἰσραηλὶτὴς λαός· ὁ δὲ Θεοδόξιος λέγει· Καθὰπερ τῶν μεγάλων ποταμῶν εἰς τὸ πέλαγος εἰσβαλόντων καὶ τὴν κατὰ τῆς φάρμακον τῶν κυμάτων εἰσβολὴν ἐπεχόντων, ἐπιπλεῖον κυρτεῖται τὰ κύματα τῇ μάχῃ τῶν ποταμίων ρευμάτων· οὕτω καὶ τῆς γλυκειᾶς καὶ ποτίμου τῶν Ἀποστόλων διδασκαλίας τῇ ἀμυρᾷ καὶ πικρᾷ τῆς οἰκουμένης θαλάττης προσφερομένης, ζήτησις ἐγένετο, καὶ κύματα ἐπάλληλα διανίστατο· τοῦτο καὶ ὁ μακάριος προεῖπεν Ἀββακούμ· „ Εἰρηκὼς γὰρ ποταμὸν ραγίσεται γὰρ τούτῃ διαιρεθήσεται καὶ τὴν ἀρετὴν δέχεται· ὑψονται οἱ καὶ ὠδινήσουσι λαοὶ· σκορπίων ὕδατα πορεύει· ἐπὶ γὰρ ἐπὶ ἔδωκεν ἡ ὑψώσις φωνὴν· ὕψος φαντασίας αὐτῆς· τῆς τοιαύτης ἀπάσης πόλης ἐπεπλήρωτο ζήλῳ.

ὅστις κάμνει θαυμασία· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως ἢ σύν-
ταξις· ὅτι θαυμασὸς περισσώτερον εἶναι, ὅ ἐν ὑψηλοῖς
ὢν Κύριος, καθ' ὑπερβατόν· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ ὁ
ἰδὼς λέγει Δαβὶδ· „Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ
τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν. (Ψαλ. ριβ. 5.) (1)

Β: „Τὰ μαρτύριά σου ἐπιστάθησαν σφό-
δρα.

Αἱ περὶ σοῦ, λέγει, μαρτυρίαι Κύριε, πολ-
λὰ εἶναι πισαί: ἤγουν ἀληθιναί· ἤτοι αἱ ῥήσεις τῶν
Προφητῶν, ὅσας κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τρόπους
ἐξεφώνησαν διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ
τὴν ἐνσαρκον αὐτοῦ οἰκονομίαν, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον
ἐρμηνευτὴν, καὶ τὸν Δίδυμον, αὐταί, λέγω, ὅλαι
ἐφάνησαν ἀληθεῖς ἀπὸ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἐκβά-
σεως. (2)

„Τὸ οἶκός σου πρέπει ἁγίασμα Κύ-
ριε, εἰς μακρότητα ἡμερῶν.

Οἶκος Θεοῦ εἶναι ἡ καθόλου Ἐκκλησία τῶν
χριστιανῶν, καθὼς πολλὰκις εἶπομεν· εἰς τοῦτον λοι-
πὸν, λέγει, τὸν οἶκόν σου, Κύριε, πρέπει ἁγιασμός:
ἤγουν πρέπει εἰς αὐτὸν νὰ ᾔναι ἅγιος, ὡς οἶκος τοῦ
αἰγίου Θεοῦ· θέλει δὲ εἶναι ἁγία ἡ Ἐκκλησία, ἀνίσως
πολιτεύεται εἰς αὐτὴν ἀγνεῖα καὶ ἀγιότης, καὶ καθα-
ρότης ἀπὸ κάθε μολυσμῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν·
πρέπει δὲ νὰ εὐρίσχεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ
ἡ τοιαύτη ἀγιότης καὶ καθαρότης εἰς μακρότητα ἡμε-
ρῶν: ἤγουν πάντοτε· λέγεται δὲ οἶκος καὶ ναὸς Θεοῦ
κατὰ τὸν Παῦλον, καὶ κάθε χριστιανὸς, εἰς τὸν ὅποιον
πρέπει νὰ εὐρίσχεται ἁγιασμός καὶ καθαρότης, ὥς
εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του· (3)

Ψ Α Λ.

- (1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος· „Εἰ γὰρ ἔγεγονε σὰρξ ὁ λόγος κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνὴν, ἔπεφόρηνκε δούλου μορ-
φὴν, ἔκαθ' ἡκεν ἑαυτὸν εἰς ταπεινώσιν, ἀλλαμὴν ἔσῳας ἐν ὑψώμασι τοῖς θεοπρεπέσι, ἔν τῇ τοῦ δούλου μορ-
φῇ Δεσπότης ἐστίν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Ἐψήλα τοῦ Θεοῦ, ἐν οἷς ὑψηλὸς ἐστίν, δυνατὸς ἀνδρας θεῖους διὰ
πίστεως ἔκ τῆς λοιπῆς ἀρετῆς ὑφουμένους εἰπεῖν· ἢ τὸς κατ' οὐρανὸν Ἀγγέλους ἔκ Ἀρχαγγέλους ὑψηλοὺς λέγει, ἐν
οἷς ὁ Κύριος θαυμασὸς ὢν, ἔχει μαρτύρια ἔκ λόγια βεβασιανισμένα ἔκ ἐξηταςμένα· ἃ διὰ τὸ βέβαιον πιστὰ εἴρη-
ται· ὅθεν ἔπιφέρει, τὰ μαρτύριά σου ἐπιστάθησαν σφόδρα· ἔκ ὁ Θεοδώριτος δὲ ὑψηλοὺς καλεῖ τοὺς μεγάλους
Πατριάρχας Προφῆτας τε ἔκ Ἀποστόλους, ἔκ τοὺς κατ' ἐκείνους ὄντας.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Καλὴ δὲ ἔκ ἡ τοῦ σφόδρα προσθήκη· ἀντὶ τοῦ, οὐδὲ τὸ τυχερὸν ἐν ταῖς προρήσε-
σιν ἔνεστι θεωρεῖσθαι ψεύδος· ἀλλ' ἀκριβῶς ἅπαντα τὰ νῦν ὁρώμενα προερέθη ἔκ ἡλήθευσεν.
- (3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀθανάσιος· „Τουτέστι τῇ Ἐκκλησίᾳ σου οὐδὲν οὕτω πρέπει εἰς τὸ φυλάττεσθαι αὐτὴν εἰς
μακρότητα ἡμερῶν, ὡς ἀγιωσύνη· εἰδένε ποτε συμβαίη ἀπρέπειαν ἐν τῷ οἴκῳ σου εὐρεθῆναι, ἔκ ἀντὶ ἁγιασματος
βέβηλον ἔκ ἀκάθαρτον πράξιν, οὐχ οἷον τε αὐτὴν εἰς μακρότητα ἡμερῶν μένειν· ὁ δὲ Ἀνώνυμος φησιν· „Οἱ-
κος Θεοῦ πάντες οἱ Χριστιανοὶ οἱ προσοικειούμενοι αὐτὸν εἰς ἑαυτοὺς, οἷς ἔκ πρέπει ἀληθῶς τὸ ἅγιος εἶναι, οὐκ εἰς
μίαν ἔκ δευτέραν (ἡμέραν) ἀλλ' εἰς μακρότητα ἡμερῶν· ὅθεν ὁ Παῦλος εἶπεν· „Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ
ἐσεῖς ἔκ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις δὲ τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ γὰρ
ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιος ἐστίν, ὅτινές ἐσεῖς ὑμεῖς· (Α' Κορ. γ'. 16.)· πρέπει γὰρ ἀληθῶς ἡ ἀγιότης ἔκ τὸ ἁ-
γίασμα παντὶ τῷ γινόμενῳ οἴκῳ Θεοῦ· ἢ ὡς περ τοῦ Θεοῦ, οὕτω ἔκ ἅγιος ἦ· ἔκ ἀντιστρόφως ὡς περ ἅγιος, οὕ-
τως ἦ ἔκ τοῦ Θεοῦ· ἀνίσως δὲ πρέπει ἡ ἀγιότης εἰς ὅλους ἀπλῶς τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριστιανοὺς, πολλὰ μάλ-
λον πρέπει αὕτη εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ εὐρισκομένους ἁγίους Πατριάρχας ἔκ ἀρχιερεῖς ἔκ ἱερεῖς; ὅθεν ὁ Χρυσόστομος ἐν
τῇ πγ'. ὁμιλίᾳ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον τὴν ἱερουσόνην ὁνόμασεν Ἀγγέλων διακονίαν· ἔκ ὁ Κλήμης ὁ εὐρωματεὺς,
ἄχραντον ἔκ ἀμίαντον (Βιβλ. ζ'. τῶν σρωμάτων) ἀγιότης δὲ κατὰ τὸν θεῖον Διονύσιόν ἐστι, παντελὴς καθα-
ρότης· ἔκ τὸ παντὸς ἁγίους (ἢ τοὶ μολυσμοῦ) ἐλευθερον (Κεφ. ιβ'. περὶ θεῶν ὀνομάτων) ὅθεν εἶπεν ὁ Θεο-
δώριτος· „Προσθήκει τοίνυν ἡμᾶς κατὰ τὴν Ἀποστολικὴν παραίνεσιν, καθαίρειν μὲν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυ-
σμοῦ σαρκὸς ἔκ Πνεύματος, ἐπιτελεῖν δὲ ἀγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ· ἵνα ἄξιον τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ κατασκευάσαν-
τες, τὸν αἰώνιον ἔνοικον εἰσδεξώμεθα.

ΨΑΛΜΟΣ ΨΓ

„Ψαλμός τῷ Δαβὶδ· τετραδὶ Σαββάτου· Ἀνεπί-
γραφος παρ' Ἑβραίοις.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός ἀνεπίγραφος εἶναι κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· τὸ δὲ τετραδὶ σαββάτου εὐρί-
σκοντες ἐπρόσθεσαν Μαρικοί· διατὶ αὐτὸς ἐμελωδύθη εἰς τὴν τετάρτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, κατὰ τὸν Ἀ-
θανάσιον· Σάββατον γὰρ ἐδῶ τὴν ἑβδομάδα ὠνόμασε· προσφέρει δὲ μετὰ τὸν παρόντα Ψαλμόν ὁ Δαβὶδ πα-
ρηγορίαν εἰς ἐκείνους, ἀπὸ δυνασθέντων καὶ τυραννοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀδίκους καὶ ἀρπαγῶς, κατὰ τὸν Θεοῦ
δώριτον. (1)

1 : „Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος· Θεὸς
ἐκδικήσεων ἐπαρρησιάζατο.

Θεὸς ἐκδικήσεων νοεῖται, ἀντὶ τοῦ Θεοῦ ἐκ-
δικητῆς, κατὰ περίφρασιν τοῦ οὐσιωσικοῦ ἀντὶ ἐπιθέ-
του λαμβανομένου· κατὰ τοῦτο γὰρ τὸ ἰδίωμα τῆς
Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ὀνομάζεται καὶ Θεὸς ἐλέους ὁ ἐ-

λεήμων· καὶ Θεὸς οἰκτιρῶν, ὁ οἰκτίρμων· καὶ Θεὸς πα-
ρακλησεως, ὁ παρακλητικός· καὶ Θεὸς εἰρήνης ὁ εἰρηνικός·
καὶ ἄλλα ὅμοια· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Κύριος,
εἶναι Θεὸς ἐκδικητῆς ὅστις ἐπαρρησιάζατο· ἔγουν ἐφα-
νέωσθε τὴν δικαιοκρίσιάν του· καὶ ἀγχαλὰ ἕως τῶρα
ἐμακροθύμει, ἀλλὰ τῶρα ἐμσταχειρίσθη τὴν ἐκδίκη-
σιν· ἡ ἀναδίπλωσις δὲ Θεοῦ ἐκδικήσεων, εἶναι δηλω-
τικὴ ζήλου θερμοῦ καὶ ἐμπύρου διαθέσεως ὑπὲρ τῆς
δικαιοσύνης. (2)

2 : „Γ.

- (1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Οὐδὲ ἐνταῦθα τὴν ἐπιγραφὴν ὁ Ἰουδαῖος παραδέχεται· (διὸ καὶ ἀνεπίγραφος παρ' αὐτῷ ὁ Ψαλμός ἐστίν) ἐπεὶ δὴ τὸ ἐν τῷ Ψαλμῷ Μυσήριον, τὴν περὶ τὸ πάθος οἰκονομίαν προαγορεύει· τῇ γὰρ πέμπτῃ τοῦ Σαββάτου τῆς προδοσίας παρὰ Ἰούδα γεγεννημένος, ἐν τῇ πρὸ ταύτης ἡμέρᾳ, ὁ πάντα τὸν κόσμον δι' ἑαυτοῦ λυτρούμενος, ὑπὸ τοῦ προδότου τρέπον τινα πωλεῖται· τῇ γὰρ τετραδὶ τοῦ Σαββάτου παραδοθεὶς ὁ Κύριος, ὅτε καὶ οἱ Ἰουδαῖοι κατ' αὐτοῦ συμβούλιον ἔλαβον, ἐκδικεῖν ἤρξατο τὴν κατὰ τοῦ θανάτου δίκην· καὶ θριαμβεύειν αὐτὸν ἐν παρρησίᾳ, καὶ παρρησιάζεσθαι τῇ κατὰ τοῦ Διαβόλου ὑπὲρ ἡμῶν ἐκδικίᾳ· ὅθεν προΐδων ὁ Προφήτης τὸ ἐσόμενον, θυμῷ τινι πρὸς τὸ γενόμενον διεγείρεται, Θεὸν ἐκδικήσεων αὐτὸν ὀνομάζων· καὶ ὑψοῦναι τὸν δι' ἡμᾶς ταπεινωθέντα παρακαλῶν· ἀποδοῦναί τε τοῖς ὑπερηφάνοις τὴν κατ' ἀξίαν ἐκδίκησιν, ὥς ἵνα μὴ ἐπικαυχῶνται ἀμαρτωλοὶ τῇ κακίᾳ· Μερικοὶ δὲ λέγουσι, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος ἐβλήθη κατὰ τῶν Βαβυλωνίων· καὶ ἐν τῷ τετραδ-
τῇ μὲν ἐμελωδύθη, ἐν ᾗ ἐστράτευσαν οἱ Βαβυλωνιοὶ κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ὥς Ἰερεμίας ἰσορεῖ·
- (2) Γλαφυρῶς δὲ λέγει ὁ Εὐσέβιος· „Μονενοῦχι λέγει ὁ Προφήτης· θαρσεῖτε ὧ οὔτοι· ἐστὶ γὰρ Θεὸς, ὃ μέλει
τῶν

2 : „ Ὑψώθητι ὁ κρίνων τὴν γῆν . Ἀπό-
„ θος ἀνταπόδοσιν τοῖς ὑπερηφάνοις .

Σὺ Κύριε , λέγει , ἀναβὰς εἰς τὸν δικαστικὸν
θρόνον σου κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον : ἤγουν σὺ κρίνων
καὶ ἀπορρασίζων καὶ ἐκδικῶν τοὺς ἀδικουμένους , ὑψώ-
θητι : ἡ τοὶ φάνηθι καὶ γνωρίσθῃ καὶ εἰς ὅλους τοὺς
ἐθνώπους , πῶς εἶσαι τοιοῦτος ἐκδικητὴς , διὰ τὰ συ-
ξαλοῦν οἱ ἄδικοι . περὶ δὲ τοῦ ὑψώθητι εἶπομεν καὶ
εἰς τὸν ν. Ψαλμὸν , ἐρμηνεύοντες τὸ „ Ὑψώθητι ἐπὶ
τοὺς οὐράνους ὁ Θεός * ὑπερηφάνους δὲ λέγει τοὺς ἁ-
δίκους καὶ δυνάστας * ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ καταφρονοῦσι καὶ
καταδυναστεύουσι μὲ ὑπερηφάνειαν τοὺς πτωχοὺς . (1)

3 : „ Ἔως πότε ἁμαρτωλοὶ Κύριε ; ἔως
„ πότε ἁμαρτωλοὶ καυχῶνται ;

Τοὺς ἀνωτέρω ὑπερηφάνους , ἁμαρτωλοὺς
ὀνομάζει ἐδῶ * ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἁμαρτάνουν , εἰς τὸν
Θεὸν μὲν , μὲ τὸ νὰ παραβλέπουν καὶ δὲν φυλάττουν
τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ τὸν περὶ δικαιοσύνης * εἰς τοὺς

ἀδικουμένους δὲ ἀδελφοὺς των , διατὶ ἀδικοῦσιν αὐτούς
μὲ τὰ ἴδια δὲ αὐτὰ ὀνόματα τῶν ἀδίκων καὶ
εἰς τὸν θ. Ψαλμὸν . Συνήθεια δὲ εἶναι εἰς τοὺς τοιοῦτους
ἀδίκους καὶ δυνάστας , νὰ καυχῶνται εἰς τὰς δυνάσεις
καὶ ἀδικίας των * ὅ δὲ ἀναδίπλωσις τοῦ ἔως πότε ἁμαρ-
μαρτωλοὶ , εἶναι δηλωτικὴ ζήλου , ὡς καὶ τ' ἀνωτέρω .

4 : „ Φθέγγονται καὶ λαλήσουσιν ἀδικί-
„ αν ; λαλήσουσι πάντες οἱ ἐργαζόμε-
„ νοι τὴν ἀνομίαν ;

Ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου , τοῦ φθέγγονται , πρέ-
πει νὰ νοήσωμεν ἀπὸ κοινοῦ μόνον τὸ , ἔως πότε *
ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου , τοῦ λαλήσουσι , πρέπει νὰ νο-
ηθῇ ἀπὸ κοινοῦ καὶ τὸ , ἀδικίαν : ἤγουν ἔως πότε Κύ-
ριε , οἱ ἁμαρτωλοὶ θέλουν φθεγγῶνται ἀδικίαν ; καὶ
ἔως πότε θέλουν λαλοῦν ἀδικίαν ὅλοι ἐκεῖνοι , ὅπου
ἐργάζονται τὴν ἀνομίαν ; ἡ ἀναδίπλωσις δὲ καὶ ἐδῶ
τοῦ λαλήσουσιν , εἶναι δηλωτικὴ ζήλου . (2)

5 : „ Τὸν λαὸν σου Κύριε , ἐταπείνωσαν
„ καὶ τὴν κληρονομίαν σου ἐκακώσαν .

Πραεῖ .

τῶν ἐν ἀνθρώποις πραττομένων * ὅς ἔστι δίκην ὀξίαν παρὰ τῶν ἀδίκων εἰσπράττεται * ἢ μετὰ παρρησίας φανερῶς ποι-
εῖται τὰς ἐκδικήσεις , εἰ ἢ μακροθυμῶν ἀνέχεται . ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησὶ . τάχα δὲ τὸ ἐπαρρησιάζατο τὴν μετὰ
ταῦτα ἐπὶ τοῦ θεοῦ δικαστηρίου φανερὰν γεννητομένην κατὰ τῶν ἀσεβῶν δηλοῦν ἀπόφασιν . φησὶ γὰρ , πορεύεσθε
ἀπ' ἐμοῦ . λέγει δὲ ὁ Νῦσσης . „ Μέλει τῷ Θεῷ τῶν ἐν ἀνθρώποις πραττομένων , ὡς ἢ δίκην ὀξίαν παρὰ τῶν
ἀδικούντων εἰσπράττεσθαι , κρίνειν τε ἢ δικαίως καλᾶζειν . διὲ γὰρ ἀποδιδόναι ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ . ὁ
δὲ Ἀνώνυμος φησὶ . „ Τίς τῶν ἐκδικήσεων ὁ Θεός , ἀλλ' ἢ πάντως ὁ κριτὴς ὁ ἡμέτερος ; ὁ Χριστὸς δηλαδή
φησὶ γὰρ ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδέν . ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ . οὕτως ἐπαρρησιάζατο : τουτέστιν ἐ-
φανερῶς . παρρησίαν γὰρ ἐκάλεσε τὴν φανέρωσιν .

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος . „ Δείξον , φησὶν , ἀπασὶ τῆς σῆς δυνάμεως τὸ ὑψῆλόν , ἢ καταλύσον τὴν τῶν ἀλαζόνων
ἐφρῶν , διδάσκων διὰ τῆς πείρας , ὅτι σὺ εἶ τῆς οἰκουμένης κριτὴς . ὁ δὲ Ἀνώνυμος . „ Ὑψος , λέγει , τὸ διὰ
τοῦ Σταυροῦ , οἰκονομῆσαι προτίθεται . περὶ οὗ αὐτὸς ἔλαγεν . „ Ἐὰν ὑψωθῇ πᾶντας ἐλκύσας πρὸς ἑμαυτόν .
τότε γὰρ τοῖς ὄντως ὑπερηφάνοις , ταῖς ἀντικειμέναις ἀρχαῖς , ἀποδέδωκεν ἀνταπόδοσιν . ἐπειδὴ διὰ τοῦ Σταυροῦ
τὰς ἀρχὰς ἢ τὰς ἐξουσίας δειγματίσας , καθάφισιν ὁ Παῦλος , ἐθραύβευσεν . ἄλλως τε ἢ ἑτέρα αὐτοῖς ἀντα-
πόδοσις διὰ τοῦ Σταυροῦ πέπρακται , ὅτε ζύλω καθιέρωσαν οἱ διὰ ζήλου τὸν Ἀδὰμ ἀπατήσαντες : ὁ δὲ Δί-
σκυρος λέγει . „ Ὅτι ὁ Κύριος ἀνταπέδωκε ἢ τοῖς ὑπερηφάνοις Φαρισαίοις , τοῖς ἐπαρθεῖσιν ἐν τῷ σταυρῷ αὐτόν .

(2) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει . „ Ἀφ' οὗ περὶ ὁ τῶν ἀνθρώπων ἤρξατο συναρτᾶν βίος , ἀπὸ τότε οἱ ἁμαρτωλοὶ κα-
τιφύουσι τῶν δικαίων ἠρξάντο . ὡς ὁ Κρίν κατὰ τοῦ Ἀβελί , ἢ οἱ ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ γίγαντες κατὰ τῶν σὺν αὐτοῖς
ἀλλὰ ἢ ὁ Ἡσαΐ κατὰ τοῦ Ἰακώβ , ἢ κατὰ τοῦ Ἰωσήφ . οἱ ἀδελφοί . ἢ οὕτως περὶ τῶν τοῖς χερσίν , εὗροις ἂν καθ' ἑκά-

Προβέβηκεν, ὅτι παλαιὸς μὲν λαὸς καὶ παλαιὰ κληρονομία τοῦ Θεοῦ ἦτον οἱ Ἰουδαῖοι· νέος δὲ λαὸς καὶ νέα κληρονομία τοῦ Θεοῦ, εἶναι οἱ ἐξ Ἑθνῶν Χριστιανοί.

Χριστιανούς, ὁ ξένος καὶ πάροικος, (1)

7 : „ Καὶ εἶπον· οὐκ ὀψεται Κύριος· οὐ
„ ὃς συνήσει ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ.

6 : „ Χήραν καὶ ὀρφανὸν ἀπέκτειναν, καὶ
„ προσπύλον ἐφόνευσαν.

Ταῦτα μὲν τὰ κακὰ ἔκηναν πρότερον οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὴν πλεονεξίαν τους· ταῦτα δὲ ποιοῦσι καὶ τώρα πολλοὶ ἀπὸ τοῦς ἐδικούς μας Χριστιανούς ἄρχοντας· ἀποκτείνει δὲ καὶ φονεῖ τὴν χήραν καὶ τὸν ὀρφανὸν καὶ τὸν ξένον, ὅχι μόνον ἐκεῖνος, ὅπου μεταχειρίζεται ἐναντίον αὐτῶν τὴν μάχαιραν καὶ τοὺς σφάζει πραγμῆτικώς· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὁ πλεονέκτης καὶ ἄδικος, ὅπου ἀρπάζει τὰ χρήματα καὶ ὑποστατικά αὐτῶν· καὶ ἐκεῖνος ὅπου παραβλέπει τοὺς ἀδικουμένους, καὶ δὲν τοὺς βοηθεῖ· καὶ ἐκεῖνος ὅπου δεφρονδεύει καὶ κάμνει χάριν εἰς ἐκεῖνους, ὅπου ἀδικοῦν τὰ τοιαῦτα ἄποροι καὶ ἀπροσάλευτα ὑποκείμενα· προσπύλον δὲ εἶναι, κατὰ μὲν τοὺς Ἰουδαίους, ὁ ἐξ Ἑθνῶν γενόμενος Ἰουδαῖος· καὶ ἡμᾶς δὲ τοὺς

Ταῦτα τὰ λόγια, ἀγκαλὰ καὶ δὲν τὰ λέγουσιν πολλάκις οἱ ἄδικοι μετὰ τὴν γλώτταν, μετὰ τὴν γνώμην ὁμῶς τὰ λέγουσιν· διατί, ἂν τοιαῦτα μετὰ τοὺς λογισμοῦς τῶν δὲν ἐρελέτων· ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς οὐτε βλέπει, οὐτε γνωρίζει τὰς ἀδικίας ὅπου κάμνουν, βέβαια δὲν ἤθελεν τολμοῦν νὰ ἀδικοῦν τοὺς ἀδελφούς των· συνήσει δὲ εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἀκούσει, γνωρίσει. (2)

8 : „ Σύκετε δὴ ἄφρονες ἐν τῷ λαῷ· καὶ
„ μωροὶ ποτε φρονήσατε.

Γνωρίσατε, λέγει, ὡς ἄγνωστοι ἀδικηταὶ ἐκαίνα, ὅπου εἶναι εἰς ὅλους γνωρίζω καὶ φανερά· καὶ εἰσεῖς οἱ μωροὶ, οἱ τοιαῦτα κατὰ τοῦ Θεοῦ συλλογισθέντες οὐκ ἐλάσφημα, ὁφέποτε λαβέτε φρόνησιν καὶ γνώσιν. (3).

6 : „ Ο

ἐκάστην γενεὰν τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐπανισταμένους τοῖς δικαίαις· ἕως πότε οὖν Κύριε τοῦτο ἔσται, τὸ ἐγκαυχᾶσθαι τοὺς ἁμαρτωλοὺς ταῖς ἀσεβείαις αὐτῶν, ἢ μὴ δὲ αἰσπᾶν ἐφ' οἷς πράττουσιν; οἱ γὰρ ἔργων πονηρῶν μὴ φεισόμενοι, λόγων οὗτοι πῶς φείδονται; διόπερ λαλοῦσιν, οἷς ἢ τοῖς ἄλλοις ἐλισθῆσαι προτρέπονται· νῦν μὲν λέγοντες· ἢ Πονήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθὰ· (Ρώμ. γ'. 8.) νῦν δὲ, φέγωμεν ἢ πίωμεν· αἷμιον γὰρ ἀποδυνήσομεν. (Ψαλμ. 13.)

(1) „ Εφ' ὃ δὲ ὁ Θεοδότης· ἢ Πᾶν εἶδος ἀδικίας Δέσποτα· παρ' αὐτῶν τολμᾶται· ἐπὶ τῇ δυναστείᾳ βενδύονται· ἀδικοῖς δὲ νέχονται λόγοις· τὰ πρᾶγματα τῶν λόγων ἐστὶ χαλεπώτερα· αἱ τῶν ὁμιλιῶν ἐφευρέσεις, ἢ οἱ πατέων ἐφημῖαν ἐλοφύρομενοι, πρέκνεται τοῖς ὡς ἔτοιμον θῆραμα· οἱ ἐξ Ἑθνῶν προσελήλυθοιτες ἢ κατὰ τοὺς σὺς νόμους ποθήσαντες πολιτεῦσθαι τὴν ἀδικον αὐτῶν σφαγὴν ὑπομένουσιν· προσπύλον γὰρ τοῦτον ἀνομίασιν.

(2) „ Ἄλλος δὲ λέγει· ἢ Διττὸν δὲ αὐτοῖς ὁ λόγος ἐπιφέρει τὸ αἰτίημα· οὐ γὰρ ἀδικοῦσι μόνον τοὺς ἀσθενεστέρας, ἢ οὐς εἰκὸς ἐλεεῖσθαι μᾶλλον, τοῦτους ἀφρητοὺς περιβάλλουσι συμφορὰς· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἀπέκτειναν· ἀλλὰ ἢ εἰς αὐτὴν τὴν ἀνωτάτω βλασφημοῦσι φύσιν, οὕτε ἐφορᾷ αὐτὴν λέγοντες, τὰ ἀνδραπείνα, οὕτε μὴ ἐπισκέπτεσθαι τὰ κατ' ἡμῶν· λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος· ἢ Ταῦτα, καὶ μὴ λέγωσι τῇ γλώττῃ οἱ ἄρπαγες ἢ παράνομοι, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ λέγουσιν· εἰπέ δὲ ἢ ὁ Θεοδότης· ἢ Αὕτη τῆς ἀσεβείας ἢ ἐπίτασις· ταῦτά, φησι, τολμῶσιν, οὐχ ἡγουμένοι σε ἐφορᾷ ἢ προμνησθῆναι τῶν ἀνδραπείων πραγμάτων.

(3) „ Ὁ δὲ Διδώρως φησιν· ἢ Ὁ τῆς ἀπαρβαλήτου ἡμερότητος τοῦ Θεοῦ! ἐλέγχων γὰρ διὰ τοῦ Δαβὶδ τὴν τῶν ἀσεβῶν ἁμαρτίαν, οὐκ εὐθὺς ἐπήγαγε τὰ ἐξ ἐργῆς· ἀλλ' ὡς ἀγαθὸς χειρίζεται μᾶλλον αὐτοῖς τῆς νοουθεσίας τὸ πρᾶγμα, ἢ τὸν τῆς κατηχήσεως ἐξαγύει λόγον· ὡς γὰρ ἄφρονες, φησι, καὶ ὀψ· καὶ νῦν γὰρ φρονήσατε, ἢ ἐπί-

9 : „ Ὁ φυτεύσας τὸ σῦς οὐχὶ ἀκούει; ἢ
„ ὁ πλασας τὸν ὀφθαλμὸν οὐχὶ κατα-
„ νοεῖ ;

Ὁ Θεὸς, λέγει, ὅπου ἐφύτευσα τὸ αὐτὶ,
αὐτὸς εἶναι τρόπος νὰ μὴν ἀκούῃ; ὁ Θεὸς ὅπου ἐπλα-
σα τὸ ὀμμάτι, αὐτὸς εἶναι τρόπος νὰ μὴ βλέπῃ, καὶ
πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἀναίσθητος, ὁ ποιητὴς τῶν
αἰσθήσεων; ἐντροπίζει δὲ ὁ Προφητὰναξ τοὺς λέ-
γοντας ταῦτα, μὲ τὰς τοιαύτας ἐλεγκτικὰς καὶ ὁμο-
λογουμένας παρὰ πᾶσιν ἐρωτήσεις.

10 : „ Ὁ παιδεύων Ἑθνη, οὐχὶ ἐλέγξει;
„ ὁ διδάσκων ἀνθρώπον γινώσιν;

Ὁ Θεὸς, λέγει, ὅπου παιδεύει καὶ τιμωρεῖ
τὰ ἔθνη μὲ τοὺς ἐδικούς των φυσικοὺς νόμους, τῶν ὁ-
ποίων τὴν γινώσιν αὐτὸς ἐχάρισεν εἰς αὐτούς· καὶ ὁ
Θεὸς ἐκεῖνος, ὅπου τιμωρεῖ τοὺς ἁμαρτανόντας διὰ
τῆς ἀνυπακοῆς των τοιοῦτων νόμων, πῶς αὐτὸς λέ-
γω δὲν θέλει ἐλέγξει τοὺς ἀνωτέρω ἀδικοὺς; ἢ γοῦν
πῶς δὲν θέλει τιμωρήσῃ τοὺς τοιοῦτους; καὶ ὁ Θεὸς
ἐκεῖνος ὅπου δίδει τὴν γινώσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, πῶς
εἶναι δυνατόν αὐτὸς νὰ μὴ γνωρίζῃ τὰς τούτων κακίας
καὶ ἀδικίας;

11 : „ Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς
„ τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ὅχι μόνον βλέπει καὶ ἀκούει
τὰ πάντα, ἀλλὰ ἀκόμη ἡξεύρει, καὶ ὅτι οἱ συλλογισμοὶ
τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὅπου συλλογίζονται τὰ τοιαῦ-
τα ἄτοπα, φρονούντες, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν βλέπει τὰς ἀ-
δικίας τῶν ἀδίκων καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα· αὐτὸς,
λέγω, ἡξεύρει, ὅτι οἱ τοιοῦτοι αὐτῶν λογισμοὶ εἶναι ἐ-
σφαλμένοι, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μακροθυμεῖ δὲ
πολλὰκις, καὶ δὲν παιδεύει τοὺς ἀδικοὺς διὰ καποί-
ας πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομίας· ἢ διαλογισμοὺς λέ-
γει ἐκείνους, ὅπου τινες διαλογίζονται ἀπὸ τῆς κοιλι-
ας των, καὶ ὅχι ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τῶν θείων
Γραφῶν. (1)

12 : „ Μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἂν παι-
„ δεύσῃς Κύριε, καὶ ἐκ τοῦ νόμου
„ σου διδάξῃς αὐτόν.

Μακάριος, λέγει, καὶ καλοτύχος εἶναι ὁ ἄνθρω-
πος ἐκεῖνος, τὸν ὅποιον ἐσὺ Κύριε, ἤθελες συνετίσῃς
με τὴν ἐδικήν σου διδασκαλίαν, καὶ ἤθελες τὸν διδάξῃς
ἀπὸ τῶν νομῶν σου, εἴτε ἀπὸ τῶν φυσικῶν, εἴτε ἀπὸ τῶν
γραφτῶν, ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ δύω ὁμοῦ κατὰ τὸν Θεοδώρι-
τον· ἐπειδὴ ὁ φυσικὸς καὶ ὁ γραπτὸς νόμος, εἶναι πη-
γαὶ συνεσσεως καὶ σοφίας. (2)

13 : „ Τοῦ .

ἐπίγνωτε τὰ πᾶσι γνώριμα· οὐκοῦν τὰς τῶν ἀσυνέτων ἀφέντες γνώμας, μνημονεύσωμεν λέγοντος τοῦ Παροιμιαστοῦ·
„ Ὁρθὰς τροχίας ποιεῖ σοῖς ποσὶ, καὶ τὰς ὁδοὺς σου κατευθύνον (Παροιμ. δ'. 16.) καὶ πάλιν· „ Ἐνώπιον
γὰρ εἰσὶ τῶν τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμῶν ὅδοι ἀνδρῶν, εἰς δὲ πάσας τὰς τροχίας αὐτοῦ σκοπεύει (Παρ. ε'. 21.)
(1) Ἐφ' ὃ μέγας Βασιλεὺς· „ Διὸ δεῖ, καὶ μόνος τι λαλῆς, εἰδέναι, ὅτι ἐν ἀκοαῖς αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) λα-
λεῖς· καὶ πᾶσι τι μόνος, μὴ ἀγνοεῖν, ὅτι ταῦτα ἀκριβῶς ὁρᾷ (ὁ Θεός·) καὶ ἐννοήσῃς τι, πεπεῖσθαι,
ὅτι ὁξέως τὸ ἐπὶ τὴν καρδίαν κινούμενον ἐπισκέπτεται (ὁ Θεός·) ποιήσει γὰρ τίς φησιν, ἐν κρυφῇ καὶ οὐ γνώ-
σομαι; πάντα γυμνά καὶ τετραχιλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ· διὰ τοῦτο, ὁ μὲν τῆς ἁμαρτίας ἄνθρωπος, τε-
τυφλωμένος ὑπὸ τῆς ἰδίας μοχθηρίας τὸν νοῦν, καὶ ἑαυτὸν ἀπατῶν, λεγέτω· „ Σκότος καλύπτει με, καὶ οἱ τοί-
χοι κύκλω, τίς με ὁρᾷ; τίνα εὐλαβοῦμαι; σὺ δὲ, τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ καθαρὸν αἰεὶ εἰς νοῦν δεχόμενος, τὰ ἄγια
τῆς ὀφειλούς σου συνεσσεως ἐπιφάνει καθ' ἑκάστον· „ Ὅτι σκότος οὐ σκοτισθήσεται ἀπὸ σοῦ.
(2) Μακάριος δὲ εἶναι κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ὃν ἂν σὺ διδάξῃς ἐκ τοῦ νόμου σου Κύριε, ὡς τοῦ νόμου καθ' ἑαυ-

13: „Τοῦ πράττειν αὐτὸν ἀφ' ἡμερῶν πο-
„ νηρῶν.

Μακάριος, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὅποσον ἤθελες διδάξῃς ἐσὺ Κύριε ἀπὸ τὸν νόμον σου, ἵνα γένη πρῶτος καὶ ἀνεξίκακος εἰς τὰς πονηρὰς ἡμέρας, καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῶν πειρασμῶν, χωρὶς νὰ λυπῇται καὶ νὰ ἀγανακτῇ διὰ τοὺς πειρασμοὺς, κατὰ τὸν Κύριλλον, καὶ Ἀθανάσιον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶναι πληροφορημένος ἀπὸ τὸν νόμον σου, ὅτι καὶ ἐκεῖνοι μὲν ὅπου πάσχουν πειρασμοὺς, διὰ τὸ συμφέρον τοὺς πάσχουν· ἐκεῖνοι δὲ ὅπου κακοποιοῦν αὐτοὺς, θέλουν λάβουν τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν καὶ ἀνταπόδοσιν.

„Ἔως οὐ ὀρυγῇ τῷ ἁμαρτωλῷ βό-
„ θρος.

Ὁ ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ διδαχθεὶς, αὐτὸς, λέγει, γίνεται πρῶτος εἰς τοὺς πειρασμοὺς, ἕως οὐ νὰ ἐτοιμασθῇ ὁ κίνδυνος εἰς τοὺς παρανόμους καὶ ἀδικούντας αὐτὸν· καὶ ἕως οὐ νὰ πέσουν αὐτοὶ εἰς τὸν κίνδυνον· τότε γὰρ βλέπων αὐτοὺς πεπτωκότας, ἔχι μόνον δὲν ἀνασθενάζει κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦτοις ἐλεεῖ αὐτοὺς καὶ τοὺς συμπονεῖ. (1)

14: „Ὅτι οὐκ ἀπόσεται Κύριος τὸν λα-
„ ὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν κληρονομίαν
„ αὐτοῦ οὐκ ἐγκαταλείψει.

Ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν θέλει ἀποβάλλει τελείως τὸν λαὸν του, οὐδὲ θέλει ἐγκαταλείψῃ μὲ τὴν ὁλότη-
τα τὴν κληρονομίαν του· ἀγκαλὰ καὶ πρὸς καιρὸν ἀφί-
νει αὐτὸν νὰ πάσχη καὶ νὰ κακουχῇται· καὶ τοῦτο θέλει τὸ κάμνει μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου, τῶρα μὲν, παρ' χωρῶν εἰς τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ θλίβουν τὸν λαὸν του· τῶρα δὲ πάλιν, βοηθῶν-
τας αὐτὸν καὶ ἐλευθερόνωντας· κάμνει δὲ καὶ τὸ ἄλ-
λο ὠφελίμως καὶ πρὸς τὸ συμφέρον· λαὸς δὲ τοῦ Θε-
οῦ καὶ κληρονομία, παλαιὰ μὲν ἦτον οἱ Ἰουδαῖοι, τῶρα δὲ εἶναι ἀντὶ ἐκείνων οἱ χριστιανοί, καθὼς πολλάκις εἶπομεν. (2)

15: „Ἔως οὐ δικαιοσύνη ἐπιστρέψει εἰς
„ κρίσιν.

Δὲν θέλει, λέγει, ἀποβάλλει ὁ Θεὸς τὸν λα-
ὸν του, ἕως οὐ ὁ Χριστὸς ἡ αὐτοδικαιοσύνη, ἀφήσας τὴν μακροθυμίαν, ἔλθῃ εἰς τὸ νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον, κα-
τὰ τὸν Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον· ὅτι δὲ ὁ Χριστὸς δι-
καιοσύνη καλεῖται, μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος λέγων· „Ὅς
ἐγε-

ἔχοντες ὠφελοῦντες οὐδὲν, εἰ μήτις θεία διδαχὴ τὸ ἐγκείμενον αὐτῷ Μυστήριον σαφηνίσαι· καθὼς εἶπεν ὁ αὐτὸς οὗ-
τος Προφήτης, ὅτι ἀποκάλυψεν τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανόησα τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου· ἐπαίδευε μὲν
γὰρ τοὺς ἀρχαιοτέρους ὁ Μωϋσῆς, τὰς νομικὰς αὐτοῖς τελῶν λατρείας, ἀλλ' οὐκ ἦσαν μακάριοι· οὐ γὰρ εἶχον τὴν
ἐν πίσει δικαιοσύνην· μακάριοι δὲ κατὰ τὸ ἀληθὲς οἱ ἐν Χριστῷ τελειούμενοι· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ὡριγένης· „Ἡ τά-
χα μακαρίζει τὸν ἐξ Ἑβρῶν, τῷ Πνευματικῷ νόμῳ πιεζόμενον· ὃς ἄνθρωπος ὢν, καὶ τὸν πρὸ τούτου χρόνον σαρ-
κώδης τε καὶ παρασυμβεβλημένος τοῖς κτήνεσιν ὑπάρχων, ἐν τῇ παιδεύσει τοῦ Θεοῦ τῆς κατάρτας εἰς εὐλογίαν ἀνα-
λυθείσης, μακάριος γίνεται· Θεοῦ δὲ χρῆζομεν διδασκάλου, ἵνα μάθωμεν τὸ ἀληθινὸν τοῦ νόμου φύλημα· διὰ
τούτων δὲ διδασκόμεθα, ὅτι τὰ συμβαίοντα τοῖς δικαίοις λυπηρὰ, ἐπ' ὠφελείᾳ αὐτῶν γίνεται· διὸ οὐ χροῖ ἐπ'
αὐτοῖς ἀδιμονεῖν· μακαρίζει δὲ μᾶλλον αὐτοὺς ὡς ὑπὸ Θεοῦ παιδευομένους ὡς παρὰ Πατρός· ὅθεν οὐδὲ τιμω-
ρεῖσθαι, ἀλλὰ παιδεύεσθαι λέγονται· τὸ μὲν γὰρ τιμωρεῖσθαι, κριτῶν· τὸ δὲ παιδεύειν, διδασκάλων ἴδιον.
(1) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· „Ὁ δίκαιος μέχρι τοσούτου ὑπομένει τὰς θλίψεις, ἕως οὐ ὁ ἁμαρ-
τωλὸς Σατανᾶς κολασθῇ.
(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεὸς Κύριλλος· „Οὐ γὰρ ἐπειδὴ περ, ἡμεῖς μὲν ἐν τῷ κόσμῳ μεμεινήμεν, αὐτὸς δὲ ἀ-
νῆλθε πρὸς τὸν Πατέρα, ἀπέστη τῶν ἀγαπώντων αὐτὸν· αὐτὸς γὰρ ἡμεῖς πεπληροφόρηκεν, εἰπὼν· „Οὐκ ἀφήσῃ
ἡμᾶς ὀρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς.

ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμός καὶ καὶ ἀπολύτρωση. (α. Κορ. β. 30.)

ἐσυμπολέμησε μὲ ἐμένα καὶ ἐβοήθησέ μοι; (2)

„Καὶ ἐχόμενοι αὐτῆς πάντες οἱ εὐθεῖς
τῇ καρδίᾳ.

17 : „Εἰμὶ ὅτι Κύριος ἐβοήθησέ μοι, πα-
ρὰ βραχὺ παρώκησε τῷ Ἀδῆ ἡ
ψυχὴ μου.

Ὅταν, λέγει, ἔλθῃ ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν δευτέ-
ραν παρουσίαν, τότε θέλουν σταθερῶς κοντά του ὄ-
λοι οἱ εὐθεῖς: ἦτοι οἱ δίκαιοι, παριστάμενοι ἐκ δεξι-
ῶν του, ὅταν κρίνῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. (1)

Οὐδεὶς ἄλλος, λέγει, ἐβοήθησέ μοι κατὰ τῶν ἐ-
χθρῶν, εἰμὶ ὁ Θεός· διὰ τὴν, ἂν ὁ Θεὸς δὲν ᾔθελε μοὶ
βοηθῆσαι, ὅπου ἐκινδύνευον πολλάκις, ὄλεον ἐλπεῖν νὰ
ἀποθάνω, εἴτε τὸν σωματικὸν θάνατον, εἴτε τὸν ψυ-
χικόν· παρώκησε δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ κατήχησεν.
Ἀδῆς δὲ ἡμπορεῖ νὰ λέγεται, καὶ ὁ νοητὸς λαῖκος τῆς
ἁμαρτίας (3)

16 : „Τίς ἀναστήσεται μοι ἐπὶ πονηρευο-
μένοις; ἢ τίς συμπαράστήσεται μοι
ἐπὶ τοῖς ἐργαζομένοις τὴν ἀνο-
μίαν;

18 : „Εἰ ἔλεγον σεσάλευται ὁ ποῦς μου,
τὸ ἐλεός σου Κύριε ἐβοήθει μοι.

Ποῖος, λέγει, θέλει μοι βοηθῆσαι ἐναντίον
τῶν πονηρευομένων ἐχθρῶν; ἢ ποῖος θέλει παρασταθῆ-
μαί μοι ἐμένα, ἐναντίον τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνο-
μίαν, τὸς ἀνθρώπων, ὅσον καὶ Δαυιδῶν; ἀναδι-
πλασιάζει δὲ τὸ αὐτὸ νόημα ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ
πολλὰ ὀρέγεται τὴν θεῖαν βοήθειαν, διὰ τὴν ὑπερ-
βολὴν τῆς πονηρίας τῶν ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν ἐχθρῶν.
ποῖος, λέγει, ἄλλος θέλει συμπολεμήσει μὲ ἐμένα
κατὰ τῶν ἐχθρῶν, παρέξ ὁ Θεός, ὅστις πολλὰ φορεῖς

Ἀνίσως ἐγὼ, λέγει, ἔλεγον εἰς τὸν Θεόν·
ὦ Κύριε, ἐσαλεύθη τὸ ποδάρι μου: (4) ἦτοι ἡ σε-
ρεώσεός μου, καὶ σύρομαι εἰς κίνδυνον· καὶ ἀνίσως ἐξα-
μολογούμην τὴν ἀσθενειάν μου, παρευθὺς ἐλάβον
βοήθειαν παρὰ σοῦ· διδάσκει δὲ μὲ τὰ λογία ταῦτα
ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁποῖος γνωρίσῃ πῶς μέλλει νὰ πέσῃ εἰς
ἁμαρτίαν, καὶ δὲν ἀπεπισθῇ μηδὲ ἀμελήσῃ, ἀλλ' ἐ-
ξομολογήσῃ τὴν ἀσθενειάν του, ὁ γλῆγορα εὕρισκει τὴν
τοῦ Θεοῦ βοήθειαν· διὰ τὴν ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων καὶ

σου.

(1) Ἀπαγγέσσονται γὰρ ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ κατὰ τὸν Νικητὴν καὶ σὺν αὐτῇ τὰς διατριβάς ἐν τῇ βα-
σιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ποιήσονται· οὕτω γὰρ, φησὶν, ὁ Παῦλος πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα.

(2) Ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „Πόλεμον ἡμῖν ἰσχυρὸν λίαν καὶ ἀνιμάζοντα πρὸς τὰς πονηρὰς Δυνάμεις ὁ Προ-
φήτης αὐτίττεται διὰ τούτων, καὶ μονονοχὶ τὰ τοῦ Παύλου λέγει· „Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα·
ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας καὶ τὰ ἐξῆς· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Λέγει δὲ ὁ Διδάσκων· „Παρακαλεῖ ὁ Θεὸς τοὺς κάμνοντας ὑπὲρ ἀρετῆς· τοὺς πονοῦντας δι' εὐσέβειαν· τοὺς
κατορθοῦν θέλοντας τὴν ἀρεσκουσαν αὐτῷ πολιτείαν· τοὺς κατανεκροῦντας τὸ κίνημα τῆς σαρκὸς, καὶ μαχομένους
τοῖς ἰδίαις φελημάσιν, ὥς ἂν τὸ σπουδαζόμενον κατορθώσῃν.

(4) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος· „Πᾶσα ἐν τεύτεσι οὐ τὸν τοῦ σώματος λέγει· ἀλλὰ τὴν τῆς διανοίας ῥοπήν, καὶ
τὴν τῆς ψυχῆς θέλησιν, ἀπ' ἧς ἐφ' ἑκάστον τῶν πρακτικῶν ἐρχόμεθα· ἕκαστος γὰρ ἡμῶν πεπίστυται τῆς ἑαυτοῦ δια-
νοίας τὸ πηδάλιον· οὐκοῦν, ὁ μὲν τῆς ἀγγελίας ἐραστὴς, καὶ τὴν θεοφιλεσάτην ἐγκράτειαν ἀσκήν ὑποσαλεύεται, πολ-
λάκις καταστρέφοντος τοῦ Σατανᾶ πρὸς ἀτόπους ἡδονάς· πλὴν ἐπαμύνει καὶ σφίζει ὁ Θεός.

συμπαθὴς εἰς τὸ πλάσματου.

19 : Κατὰ τὸ πλήθος τῶν ὀδυνῶν μου ἐν
„ τῇ καρδίᾳ μου , αἱ παρακλήσεις
„ σου εὐφράναν τὴν ψυχὴν μου .

Ἀναλόγως , λέγει , ὅσον ἦτον τὸ πλῆθος τῶν
ἐν τῇ καρδίᾳ μου πόνων , τόσαι ἦτον καὶ αἱ πα-
ρηγορίαι , ὅπου μοι ἐχαρίζοντο ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· αἱ ὅσαι
καὶ εὐφράναν τὴν ψυχὴν μου . ὅθεν καθὼς ἦτον οἱ πόνοι
καὶ αἰλύπαι τῆς καρδίας μου πολλαὶ καὶ μεγάλαι· ἔ-
τι ἀναλόγως καὶ αἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ παρηγορίαι , ἦ-
τον πολλαὶ καὶ μεγάλαι· καὶ καθὼς ἦτον ἡ πληγὴ μου·
ἔτι ἐδίδετο παρὰ Θεοῦ καὶ ἡ ἀνάλογος ἰατρεία μου .
(1)

20 : „ Μὴ συμπτώσεισθε μοι Θρόνος ἀνο-
„ μίας .

Θρόνος ἀνομίας εἶναι ὁ Διάβολος· ἐπειδὴ
εἰς τὸν Διάβολον βασιλεύει καὶ ἀναπαύεται ἡ ἀνομία·

μὴ συμπτώσεισθε λοιπόν , λέγει· ἤγουν ἄς μὴ ᾔναι πα-
ρὼν μὲ ἐσένα Κύριε , ὅταν κρίνης , ὁ Διάβολος , κα-
τηγορῶν καὶ διαβάλλων τοὺς ἀνθρώπους· τὸ προσ-
κτικὸν δὲ ἐδῶ· ἤγουν τὸ μὴ συμπτώσεισθε , εἶναι ἀν-
τι εὐκτικὸν μὴ συμπτώσεισθε , καθὼς καὶ τὸ Κύριε ἐλεή-
σον , ὅπου ὅλοι πρὸς τὸν Θεὸν λέγουμεν , προσκτι-
κὸν εἶναι ἀντι εὐκτικὸν· ἤτοι ἀντὶ τοῦ , Κύριε ἐλέησαι ,
ἤγουν ἄμποτε νὰ ἐλεήσης· (2) Μερικὰ δὲ ἀντι-
γραφα γράφουσι· „ Μὴ συμπτώσεισθε· ἤγουν δὲν θά-
λει εὐρίσκειται μαζί σου· ἢ καὶ ὁ μέλλων οὗτος χρό-
νος , νοεῖται ἀντι εὐκτικὸν . (3)

„ Ὁ πλάσμων κόπον ἐπὶ πρόσταγμα .

Ὁ θρόνος τῆς ἀνομίας , λέγει , Διάβολος , αὐ-
τὸς πλάττει καὶ φαντάζει εἰς τὸν νοῦν μας κόπους , μὲ
σκοπὸν διὰ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ κάμωμεν τὸ
πρόσταγμα σου Κύριε· καὶ πρὸ τοῦ νὰ κάμωμεν τὴν ἐν-
τολὴν ὅπου ἀπαφασίσκαμεν , μᾶς ἐνθυμίζει τὸν κόπον ,
ὅπου ἔχομεν νὰ δοκιμάσωμεν διὰ τὴν ἐντολὴν ἐκείνην·
ἵνα ὡς ἐπίπουν καὶ κοπιᾶσιν παρητήσωμεν αὐτὴν
κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ἀκολουθῶν δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ καὶ
τὴν αἰτίαν , διὰ τὴν ὁποίαν εὐχεται νὰ μὴ εὐρεθῇ πα-
ρὼν

(1) Ὅθεν ὁ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτής· „ Ἰατροῦ ἔ τοῦτο ἔ ἐπισήμονος ἀνάλογα· τοῖς τραύμασιν ἐπιβάλλειν τὰ
φάρμακα· ὁδύνας δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ εἶπε , τὰς ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι τοῖς οἰκείοις λύπαις , τὰς γινόμενας ἐξ ἐπισρο-
φῆς ἔ κατανύξεως , εἴτε τὰς ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις τῶν ἁμαρτωλῶν , εἴτε τὰς διὰ τὰς ἐπιφερομένας ἡμῖν ἀδίκως ἐ-
παγωγὰς· αἱ ἀναλόγως πάσαις ὁ Θεὸς παρέχει τὴν παράκλησιν .

(2) Λέγει γὰρ ὁ βαθὺς Εὐσέβιος , ὅτι ὅσα προσκτικὰ λέγονται ἀπὸ μικρότερα ὑποκείμενα πρὸς μεγαλύτερα , ταῦ-
τα ἀντι εὐκτικὴν λαμβάνονται .

(3) Ὁ δὲ Κύριλλος· „ Ὁ θρόνον μὲν ἐννοεῖ τὴν ἀρχὴν ἔ ἐξουσίαν , ἀνομίαν δὲ τὸν Σατανᾶν· τίς φησιν , οὕτως
ἀμαθὴς ἔ ἀσυνετός , ὡς οἰσθῆναι , ὅτι τῆς σῆς βασιλείας κοινωνὸς ὁ τῆς ἀνομίας θρόνος· τούτέστιν ἡ τοῦ Δι-
αβόλου ἀρχὴ ἔ τυραννίς ; μὴ γένοιτο ! ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Οὐκ ἀέξῃ , φησὶ , κοινωνῆσαι τῆς ἀδικίας τοῖς
παράνομως δικάζουσιν· οἱ ἐναντίαν τοῖς ὑπὸ σοῦ προσεταγμένοις τὴν ψῆφον ἐκφέροντες , τὴν ἐντεῦθεν φερόμεν ἐ-
πισπῶνται τολαιπωρίαν· θρόνον γὰρ ἐπιτελείας ἔ ἀνομίας , τοὺς ἀδίκους ἐκείνοισι δικασίαι· οἱ κόποι ἔ τολαιπωρίαν
δρέπονται τῆς ἀδικίας καρπὸν· ὁ δὲ Ἰσίδωρος λέγει· „ Ἀκούει δ' ἂν ἔ κατὰ πρόσταγμα Θεοῦ ἀσπεῖσθαι
βουλόμενος· μὴ οἰκείτω ἐν τῇ καρδίᾳ σου δυναστεία τοῦ Διαβόλου· εἴη δ' ἂν ταῦτα ἔ προσέχῃ τῷ ὑπὲρ τῆς εἰς
Θεὸν ὑμολογίας ἀγωνιζομένῳ ἔ βρώτων· μὴ ὑποβῇς θρόνον ἀνομίας ἐναντίον σου Κύριε , κατὰ τὸν σοῦ προσ-
τάγματος κόπον ἡμῖν παρεχόμενος· ὁ δὲ Νυσσος Γρηγόριος λέγει· „ Τάχα δὲ ἔ μείζον τι ἐν τούτοις ὁ ψάλλον
φιλοσοφεῖ , τὸ μὴ ἐξ αἰδίου εἶναι τὸ κακὸν δογματίζων , ἐν οἷς λέγει· οὐ συμπτώσεισθε μοι θρόνος ἀνομίας· τού-
το δὲ εἶναι , οὐ συνθεωρεῖται σοι ἡ τῆς κακίας ἀρχή· ἀρχὴ γὰρ ὁ θρόνος ὁ τὴν ἁμαρτίαν κτίζων διὰ πρόσταγμα σου·
φύσας μέντοι μὴ ἐξ αἰδίου εἶναι τὴν κακίαν , μηδὲ εἰς αἰὶν παραμένειν αὐτὴν ἐνδείκναιτο· ὁ γὰρ μὴ ᾔναι αἰεὶ , οὐδὲ
εἰς αἰὶν εἶναι .

ρῶν ὁ Διάβολος ἐν τῇ κρίσει, κατηγορῶν τοὺς ἀνθρώπους καὶ διαβάλλων.

21 : „Θηρεύουσιν ἐπὶ ψυχὴν δικαίου.

Διατὶ, λέγει, οἱ τοῦ Διαβόλου ὑπηρεταὶ Δαίμονες, θέλουν ζήσουν πεγίδας ἐναντίον τοῦ τυχόντος δικαίου, ἀνίσως εὐρεθῶν παρόντες εἰς τὴν κρίσιν σου Κύριε, καὶ θέλουν κατηγορήσουν τὰ ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀκούσιᾳ ἀμαρτήματα του, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῇ πονηρίας καὶ τῆς μισανθρωπίας των.

„Καὶ αἷμα ἀθῶον καταδικάζονται.

Καὶ θέλουν, λέγει, καταδικάσουν αἷμα ἀθῶον οἰδαίμονες Κύριε, ὅσον εἰς τὴν ἐδικὴν τους κακίαν καὶ γνώμην (1) αἷμα δὲ ἀθῶον, εἶναι ὁ ἀθῶος κατὰ περίφρασιν ἢ ἡ ἀδικος τιμωρία ὅσον εἰς τοὺς θείους νόμους: ἥτοι ἡμὴ παρὰ τῶν θεῶν νόμων ἐπαγομένη· εἶνα νοητῇ δηλαδὴ, ὅτι οἱ Δαίμονες τιμωρεῖαν ἀδικον κατὰ τῶν ἀθῶων ἀποφασίζου· διὰ τοῦτο ὡς ἄνομος καὶ ἀδικος δὲν θέλουν εὐρεθοῦν παρόντες, ὅταν κρίνῃ ὁ Θεός. (2)

22 : „Καὶ ἐγένετό μοι Κύριος εἰς καταφυγὴν· καὶ ὁ Θεός μου εἰς βοήθον, ἐλπίδος μου.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἔγινε καταφυγὴ εἰς ἐμένα, ὅπου ἐπολεοῦμένη καὶ ἐδιωκόμενη κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν· διότι ἐγὼ, ἡλπίζον μὲν νὰ ἔχω δύναμιν νὰ ἀντισταθῶ εἰς τοὺς ἐχθρούς· ἐπειδὴ δὲ ἐκαταπονέουμένη καὶ ἐδιωκόμενη ἀπὸ αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἡ ἐλπίσ μου ὠλιγόσους καὶ ἐχάνετο· ὅθεν ὁ Θεός ἐβοήθησε ταύτην μου τὴν ἐλπίδα, καὶ ἐλάλησεν πάλιν αὐτὴν ἐποίησε, μετὰ τὸ νὰ ἔδωκεν εἰς ἐμένα δύναμιν νὰ ἐλπίσω τὰ χρηστότερα καὶ καλλίτερα. (3)

23 : „Καὶ ἀποδώσει αὐτοῖς Κύριος τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, καὶ κατὰ τὴν πονηρίαν αὐτῶν ἀφανιεῖ αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεός.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει δώσει εἰς τοὺς ἀσέλγους ἐχθρούς τὴν καταδίκην καὶ πρέπουσαν τιμωρίαν τῆς ἀνομίας των· καὶ θέλει ἀφανίσει αὐτοὺς: ἥτοι θέλει σηκώσει αὐτοὺς ἀπὸ τὸ μέσον, ὥστε ὅπου νὰ μὴ φαίνωνται πλέον, μετὰ τὸ νὰ χωσθῶν μέσα εἰς τὸ

ἡ

(1) Ἄλλοι δὲ ἐξηγοῦσι τὰ ρητὰ ταῦτα περὶ τοῦ Σαούλ· θρόνον ἀνομίας λέγοντες, τὸν θρόνον καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Σαούλ· τὸν αὐτὸν δὲ ἐννοοῦσι καὶ πλάσσοντα κόπον ἐπὶ πρόσχημα· καθότι αὐτὸς ματαίως ἐκπαίθε νὰ ἀναιρέσῃ τὴν προσηγνὴν τοῦ Θεοῦ, ζητῶν νὰ θανατώσῃ τὸν Δαβὶδ τὸν κατὰ προσηγνὴν Θεοῦ βασιλεῖα χειροτονηθέντα· αὐτὸς γὰρ σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ ἐθήρευε καὶ ἐκυνήγα νὰ πιάσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου: ἥτοι τὸν Δαβὶδ· καὶ νὰ καταδικάσῃ τὸ ἀθῶον αὐτοῦ αἷμα: ἥτοι αὐτόν.

(2) Σημείωσαι ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγων, ὅτι· ἡ Οὐκ οἴδατε ὅτι Ἀγγέλους κρινοῦμεν; (Α'. Κορ. θ'. 1.) μετὰ τοῦτο δείχνει, ὅτι καὶ οἱ Δαίμονες (τούτους γὰρ ὀνομάζει Ἀγγέλους κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμένιον) ἔχουν νὰ παρασθῶν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· ἔχει ὁμοίως διὰ νὰ κρίνουν καὶ νὰ καταδικάσουν, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Εὐθύμιος ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ κρινθῶν καὶ νὰ καταδικασθῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων, ἀντι τῶν πειρασμῶν καὶ θλίψεων ὅπου ἐπροξένισαν εἰς αὐτοὺς ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ. Κατὰ γὰρ τοὺς θεολογούντας τέσσαρα τάγματα ἔχουν νὰ παρασθῶν εἰς τὴν κρίσιν· Χριστιανοί, ἄσεβεις, Ἀγγελοι καὶ Δαίμονες.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· ἡ Διηγέται δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς τοῦ κακοῦ ἀναιρέσεως ἐν τῇ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Κυρίου μαιφονίᾳ τὸν ἀφανισμόν τῆς κακίας προαγορεύων· λέγει γὰρ, ὅτι οὗτοι μὲν (οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδὴ) αἷμα ἀθῶον καταδικάζονται· τοῦτο δὲ ἐμοὶ σωτήριον γίνεται· ὁ γὰρ καταδικασθεὶς τῇ θανάτῳ Κύριος, διὰ τούτου γίνεται μοι καταφυγή· καὶ οὕτως ὁ Θεός εἰς βοήθειαν ἐλπίδος τοῦ πεπικνεύομαι καθίσταται.

ἡτοιμασμένον αὐτοῖς πῦρ· ἡμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν τὰ ἄνω εἰρημένα καὶ διὰ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους· οἷον· οὐ συμπροσέειαι· ἦτοι δὲν θέλει πλησιάσαι εἰς ἐσένα Κύριε, ἄρχοντας ἄνομος, ὅς τις βάλλει κόπον, καὶ δὲν εὐφίνει ἡμᾶς νὰ τελειώσωμεν τὰ προσαγματά σου· θηρεύσουσι δὲ οἱ παράνομοι τοὺς δικαίους, καὶ τοὺς ἁθώους θέλουν καταδικάσουν καὶ τὰ ἐξῆς δὲ παρο-

μοίως ἐρμηνεύονται· τὸ δὲ εἰς βοηθὸν ἐλπίδος μου, εἶναι ἀντὶ τοῦ, εἰς στήριγμα τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος μου, ἡ ὁποία σαλεύεται, ὅταν ἐγκαταλείπωμαι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ὁ γὰρ Θεὸς, ὅταν μοι βοηθῇ στερῶναι αὐτήν· καὶ ἀποδώσει μὲν ὁ Κύριος εἰς τοὺς πονηροὺς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τὴν κόλασιν, ἀφανιεῖ δὲ αὐτοὺς ἐν τῷ παρόντι διακαταστροφῆς καὶ θανάτου. (1)

ΨΑΛΜΟΣ 47.

Ἦ Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ· Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Ἀνεπίγραφος εἶναι καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· οἱ δὲ ἐβδομήκοντα ἄγραψαν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην· καὶ αἶνον μὲν εἶπον τὸν Ψαλμὸν, διατὶ αἰνεῖ τὸν Θεόν· ᾠδῆς δὲ, διατὶ μὲ μέλος ἐμελωδῆθη· Καὶ ἐν ψαλμοῖς γὰρ φησιν, ἀλαλάξωμεν αὐτῷ· Συγκαλεῖ δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς ἀγγλίαν τοὺς πιστεύσαντας εἰς τὸν Χριστὸν· τοὺς δὲ μὴ πιστεύσαντας Ἰουδαίους συμβουλεύει, νὰ ἐπιστρέψουν καὶ νὰ προσπέσουν εἰς αὐτόν, ὥς ὅπου ἔχουν καιρὸν μετανοίας· συναριθμεῖ δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτόν του μὲ τοὺς πιστεύσαντας εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ μὲ τοὺς μὴ πιστεύσαντας Ἰουδαίους· μὲ ἐκείνους μὲν, ὡς οἰκείους κατὰ τὴν εὐσέβειαν, μὲ τούτους δὲ, ὡς οἰκείους κατὰ τὸ γένος καὶ τὴν συγγένειαν. (2)

1 : ἢ ΔΕΥ.

(1) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· ἢ Ἀκούων δὲ ὅτι ἀνταποδώσει Κύριος αὐτοῖς τὴν ἀνομίαν, τὴν ἡτοιμασμένην ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ τιμωρίαν ἐκλάμβανε, ἀποδιδόμενην εἰς κεφαλὴν τῶν ἀνόμων ἐν τῷ τῆς δικαιοκρασίας καιρῷ, ὅτε ἔξ ἀφανιεῖ αὐτοὺς Κύριος· λέγει δὲ ὁ Δοσίθεος ἐν τῇ δωδεκαβίβλῳ· ἢ Ὅτι ὅταν οἱ Ψαλμῶδοι ἔψαλλον τὸν στίχον τοῦτον ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἱερουσαλὴμ· ἦγον τό· ἢ Καὶ ἀποδώσει αὐτοῖς Κύριος τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, ἔξ κατὰ τὴν πονηρίαν αὐτῶν ἀφανιεῖ αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεός, ἔβαλον οἱ Ῥωμαῖοι φωτίαν ἔξ κατέκαυσαν τὸν ναὸν (ἔξ τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων) ἔξ οὕτως ἀντὶ τῆς μισαρωνίας τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ, ἔλαβον τὴν ἀνταπόδοσιν οἱ θεοκτόνοι Ἰουδαῖοι, ἀφανισθέντες κατὰ τὴν πονηρίαν τους· ἦτον δὲ πέμπτη τοῦ Αὐγουστοῦ μηνὸς, ὅταν ἐκάν τὸ ἱερὸν ἔξ ἡμέρα Σαββάτου μετὰ τὴν νομικὴν λειτουργίαν, καθ' ἣν ἡμέραν κατεκάη πάλαι ἔξ ὑπὸ τοῦ Ναβουζαρδάν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Ναυουχοδονόσορ (σελ. 12· τῆς δωδεκαβίβλου.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ἢ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐσχηματίσθη ἐκ προσώπου Ἰωσήφ τοῦ βασιλέως, ἔξ τῶν τοῦ Θεοῦ ἱερέων· ἀπ' οὗ αὐτὸς κατέσφαξε τοὺς ἱερεῖς τῶν Εἰδώλων ἔξ τοὺς τούτων βαμνοὺς κατεκρήμνισε, ἔξ τὰ κόκαλα τῶν τελευτησάντων ἱερέων τῶν Εἰδώλων κατέκαυσε· ἔξ τὸν λαὸν πάντα συνάξας, ἐσσυθούλευσε νὰ μετανοήσουν, ἔξ νὰ ἐξιλεώσουν τὸν Θεόν· ἔξ οὕτω χαίροντες ἔξ ἀλαλάζοντες νὰ ψάλλουν τὸν παρόντα Ψαλμὸν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τὴν ἐκ τῆς ἀσέβειας.

„Καὶ ἐν Ψαλμοῖς ἀλαλάζομεν αὐτῷ.

1: „**Δ**εῦτε ἀγαλλιασόμεθα τῷ Κυρίῳ.

Ἐλᾶτε, λέγει, ὧ χριστιανοί, νὰ χαρῶμεν ἐν τῷ Δεσπότη ἡμῶν Χριστῷ· ἐπεὶ καὶ ῥηθῆναι νὰ ὑποταχῶμεν ὑποκάτω εἰς ἕνα τοιοῦτον Κύριον καὶ αὐθέντην φιλενθρικότατον.

„Ἀλαλάζομεν τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρι ἡμῶν.

Ἄς μελωδίσωμεν, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν ὕμνον ἐπινίκιον· ὅτι αὐτὸς ἐνίκησε τοὺς τυραννοῦντας ἡμᾶς Δαίμονας, καὶ ἐλύτρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς σκλαβίαν αὐτῶν· βοή γὰρ ἐπινίκιος εἶναι ὁ ἀλαλαγμός, ὡς πολλάκις εἴπομεν. (1)

2: „Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
ἐν ἐξομολογήσει.

Ἄς προλάβωμεν, λέγει, τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ· ἦγουν πρὸ τοῦ νὰ φανῇ πάλιν ὁ Χριστός, ὃς ἐξομολογηθῶμεν εἰς αὐτόν· ἥτοι ὡς μετανοήσωμεν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διότι σημεῖον μετανοίας εἶναι ἡ ἐξομολογῆσις τῶν ἀμαρτημάτων. (2)

Ἡμεῖς, λέγει, οἱ χριστιανοί, ἀφ' οὗ ἐπιτεῦσαμεν εἰς τὸν Χριστόν, ὡς ἀλαλάζομεν μὲ Ψαλμοὺς ἐπινίκιους εἰς αὐτόν, τὸν εἰπόντα· „Θαρσεῖτε· ἐγὼ νενίκηκα τὸν Κόσμον. (Ἰω. ις. 33.)

3: „Ὅτι Θεὸς μέγας Κύριος, καὶ Βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

Διατί, λέγει, ἀγκαλὶ καὶ ὁ Χριστὸς ἐφάνη ὡς ἄνθρωπος καὶ ἐπαθεν, ἀλλ' ὅμως εἶναι μέγας Θεός· καὶ μέγας Βασιλεὺς εἰς τὴν γῆν· μὲ χαρὰν δὲ ἐνδιετρίβει ὁ Δ. διδ διηγούμενος τὸ μέγα καὶ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ.

4: „Ὅτι ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὰ πέρατα
τῆς γῆς.

Εἰς τὴν χεῖρα· ἦγουν εἰς τὴν ἐξουσίαν, λέγει, τοῦ Χριστοῦ, εὐρίσκεται ὅλη ἡ γῆ· ἡ καὶ ἄλλως· τὸ ῥητόν τοῦτο συμφωνεῖ μὲ τὸ τοῦ Ἡσαΐου ἐκεῖνο· „Ὁ κατέχων τὸν γυῖρον τῆς γῆς (Ἠσ. μ. 22.) καὶ πάλιν· „Τις ἐμέτρησεν πᾶσαν τὴν γῆν δρακί; (αὐτοθ. ιβ.) (3)

„Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Οἱ ταῦτα λέγοντες, πρὸς συνάφειαν καλοῦσι τοὺς ἀφελήδας ἑαυτῶν· οὐ γὰρ τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ τοῖς κεχωρισμένοις πρέπει τὸ δεῦτε· ἐχαρίσθη τοίνυν ὁ Ἰσραὴλ τῇ κατὰ γνώμην ἀνυποτάξια· δεῦτε οὖν φασιν, ἀφέντες τὸ ἐξήμιον, καὶ ἀποβαλόντες τὸ ἀνυπότακτον, ἀγαλλιασόμεθα τῷ Κυρίῳ· τούτέστιν ἐπιλαβόμεθα τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Χορευόντων ἐστὶ τὸ προσέμιον καὶ ὑπόμεινον ἐπὶ τῇ τῆς ἀσεβείας ἀπαλλαγῇ· κοινῇ τῷ Θεῷ τὸν ἐπινίκιον ἀναπέμφωμεν ὕμνον· ὁ γὰρ ἀλαλαγμός, νικάντων ἐστὶ φωνή· ἐνίκησε δὲ τῶν εὐσεβῶν ὁ χορὸς τὸ σῆφος τῶν δυσσεβῶν· εἰκότως τοίνυν τὴν ἐπινίκιον φωνὴν προσφέρουσι τῷ Θεῷ, καὶ μάλιστα ὁ τῶν Ἀποστόλων καὶ Μαρτύρων χορὸς.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Κύριλλος λέγει· „Πρὶν εἰς κρίσιν καθίσθαι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· τούτέστιν ὁ Υἱός, τῇ ἐξομολογήσει προλάβωμεν· ἦγουν μετανοήσωμεν· καὶ τοὺς Δεσποτικούς ἱλασμοὺς ἐπικαλεσώμεθα, διὰ τῆς κατὰ τὸν βίον ἐμπόρου ἐπιμελείας· οὕτω γὰρ ἡμῖν συμβήσεται εἰς ἀγαθὸν τελευτᾶν· ἡ γὰρ ἐξομολογήσις ἀγαθὸν ἔχει τὸ πέραν· καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ, ἐν Ψαλμοῖς ἀλαλάζομεν αὐτῷ.

(3) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „Τὸ δὲ ἐν χειρὶ φάμεν, οὐχ ὅτι χεῖρας ἔχει Θεός, ἀλλ' ἵνα μάθῃς, ὅτι ἡ

„ Καὶ τὰ ὕψη τῶν ὀρέων αὐτοῦ εἰσιν·
 „ ὅτι αὐτοῦ ἐστὶν ἡ θάλασσα, καὶ
 „ αὐτὸς ἐποίησεν αὐτήν, καὶ τὴν ξη-
 „ ράν αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπλάσαν.

σωμεν τὸν Θεόν, καθὼ δούλοι· νὰ προσπέσωμεν εἰς
 αὐτόν, καθὼ χρειαζόμεθα τὴν βοήθειάν του· καὶ νὰ
 κλαύσωμεν ἔμπροσθεν εἰς αὐτόν, καθὼ ἁμαρτωλοὶ κα-
 τὰ τὸν Εὐσέβιον. (2)

Τὰ ὕψη, λέγει, θουνὰ καὶ διὰ τοῦτο ὄντα θαύ-
 ματος ὄξια, αὐτὰ εἶναι κτίσματα καὶ κτήματα τοῦ
 Θεοῦ· ὁμοίως καὶ ἡ θάλασσα, ὁχιμόνον εἶναι κτήμα
 τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς ἐποίησεν αὐτήν· καὶ αἱ
 χεῖρες τοῦ Θεοῦ ἐποίησαν τὴν ξηρὴν γῆν· διὰ μέσου
 δὲ τῶν σφαιρῶν τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης, ἐφανε-
 ρωσά καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ καὶ θαλάσῃ περιεχόμενα κτί-
 σματα. (1)

6 : „ Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέ-
 „ σωμεν αὐτῷ, καὶ κλαύσωμεν ἐναν-
 „ τίον Κυρίου τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς.

Ἐλάτε, λέγει, ὦ Χριστιανοί, νὰ προσκυνή-

7 : „ Ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ
 „ ἡμεῖς λαὸς νομῆς αὐτοῦ, καὶ πρό-
 „ βата χειρὸς αὐτοῦ.

Λαὸς μὲν νοεῖται Θεοῦ, οἱ πλέον γνωστικώ-
 τεροι· πρόβata δὲ Θεοῦ οἱ πλέον ἀσύνετοι· καὶ λα-
 ὸς μὲν λέγεται, καθὼ εἶναι Βασιλέως· πρόβata δὲ,
 καθὼ εἶναι ποιμένος· καὶ λαὸς νομῆς αὐτοῦ λέγον-
 ται, καθὼ τρέφονται καὶ προνοοῦνται ἀπὸ τὸν Θεόν·
 πρόβata δὲ χειρὸς αὐτοῦ, καθὼ κυβερνοῦνται καὶ δι-
 οικοῦνται ἀπὸ τὸν Θεόν.

„ Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀ-
 „ κούσητε.

8 : „ Μὴ

δύναμις αὐτοῦ ἡ προνοοῦσα πάντων, αὕτη ἐστὶν ἡ συγκρατοῦσα καὶ διαβαρύνουσα τὸ σῶμα τῆς γῆς· ὁ δὲ Δίδυμος
 λέγει· „ Πρὸς δὲ διάνοιαν, ἐν τῇ χειρὶ γίνονται τοῦ Θεοῦ τῇ σκεπαστικῇ καὶ παντοδυνάμει· μόνοι οἱ περικερά-
 τῆς γῆς φρονήσας καὶ πολιτεία γινόμενοι· ὅθεν οὐδεὶς αὐτοὺς ἀρπάσαι δύναται ὄντας ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ
 ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Υἱοῦ· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ταῦτα τὰ πέρατα αἰτήσας παρὰ τοῦ Πατρὸς εἴληφεν ὁ Σωτὴρ,
 κατὰ τό· „ Αἰτήσαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι· Ἐθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσιν σου τὰ πέρατα τῆς
 γῆς· ἐν τῇ χειρὶ δὲ αὐτοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς, διὰ τὸ τῇ αὐτοῦ χειρὶ διοικεῖσθαι τὰ περίγεια· τὰ δὲ ἐπουρά-
 νια τροπικῶς ὕψι πῶν ὀρέων ὀνομαζόμενα, κρεῖττον τι ἔχει τῶν ἐπὶ γῆς· ἐπεὶ περ αὐτοῦ ἐστὶν ὅλον τι κτήμα καὶ
 οὐκ ἐκτετατὸν τῆς βασιλείας· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος, γῆν μὲν ἐννοεῖ, τοὺς ἐκ γῆς πλασθέντας ἀνθρώπους· πέρατα
 δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνθρώπων, τὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς πλάσεως αὐτῶν μέχρι τῆς συντελείας συμπεσοῦμενον· ὅλος
 γὰρ ὁ ἀριθμὸς οὗτος καὶ ἡ ποσότης τῶν ἀνθρώπων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι πέρατος, καὶ προεγνωσθὲν ὑπὸ Θεοῦ, καὶ ἐν τῇ
 συνεκτικῇ αὐτοῦ χειρὶ εὐρίσκεται.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ξηρὴν τὴν γῆν ἐκάλεσε· διότι τὰ ξηρὰ Ἰδίου τῆς γῆς ἐστὶ καὶ ἐξαίρετον· ὡς
 τοῦ ὕδατος ἡ ψυχρότης, καὶ τοῦ ἀέρος ἡ ὑγρότης, καὶ τοῦ πυρὸς ἡ θερμότης· ἐνοῦται δὲ ἕκαστον σφαιρὸν τῇ γῆτι
 σφαιρῶν διὰ τῆς κοινῆς πίστεως, καὶ τῇ ἀντικειμένῃ συνάπτεται· ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει· „ Τίνες αἱ δημι-
 ουργικαὶ χεῖρες; μία μὲν ὁμολογουμένως δραστήρια τοῦ Θεοῦ χεὶρ, ὁ Θεὸς λόγος ἐστὶν· ἑτέρα δὲ, τὸ Πνεῦμα τὸ
 ἅγιον· ποιητικὸν γὰρ αὐτὸ, ἀλλ' οὐ ποιοῦμενον· εἶδες πῶς Δεσπότην αὐτὸν ἀποφαίνεται τῶν ἀπάντων; ὁ δὲ Ἀ-
 νώνυμος ἐρμηνευτὴς λέγει· „ Ὑψηλὰ δὲ ὀρέων· τοῦτέστι τὰ ἐπικείμενα κατὰ τὴν δόξαν καὶ περιφανέστερα τῶν ἐν οὐ-
 ρανοῖς· Ἀρχαὶ, Θεοὶ, Δυνάμεις, Ἐξουσίαι, Κυριότητες, Ἀρχαγγέλοι· καὶ αὐτὰ τὰ Σεραφίμ· ἀλλὰ πάντα πάντα
 αὐτοῦ ἐστὶν· ὁ μὲν γὰρ, ὡς Υἱὸς συγκάθεται τῷ Πατρί· οἱ δὲ, παρεσχέασιν λειτουργοῦντες αὐτῷ, καὶ δοξολογίαις
 εὐφημοῦντες αὐτόν.

(2) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος· „ Καὶ ἑαυτοὺς δὲ τῶν προσκυνούντων καὶ κλαιόντων εἶναι φασιν οἱ ἄγιοι, ὅπως ἂν
 προθυμετέρους εἰς τὴν ἐξομολόγησιν παρασκευάσω· τοὺς ἀκούοντας· οὐκ ἐκ τόπου δὲ εἰς ἕτερον ἵνα κελεύουσιν
 λέγοντες, δεῦτε· ἀλλὰ τὴν κατὰ γνώμην ἀπαιτοῦσι σύμβασιν· οὐκέτι γὰρ τοπικὴ προσκύνησις ἐστὶν, ἀλλὰ προ-

σφυ-

8 : „Μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας ὑμῶν
„ὥς ἐν τῷ παραπικρασμῷ.

„τῇ ἐρήμῳ.

Τὸ σήμερον ἔδω δὲν σημαίνει μίαν διωρι-
σμένην ἡμέραν, ἀλλ' ἀόριστος σημαίνει κάθε ἡμέραν,
εἰς τὴν ὅποιαν δύναται νὰ λέγεται τὸ σήμερον. ἔτσι
γὰρ καὶ ὁ Παῦλος αὐτὸ ἐρμήνευσεν ἐν τῇ πρὸς Εἰσα-
ποῦμεν συντόμως, τὸ σήμερον σημαίνει κάθε καιρὸν.
(1) ἀνίσως λοιπὸν, λέγει ἀκούσῃτε τῆς φωνῆς τοῦ
Θεοῦ, ὅς τις σὰς καλεῖ διὰ μέσου τῶν θείων γραφῶν,
καὶ μάλιστα διὰ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου, μὴ σκληρύνε-
τε τὰς καρδίας σας παρακούοντες καὶ μὴ δεχόμενοι
αὐτήν. καθὼς δὲν ἤκούσατε τὴν φωνὴν τοῦ ἰδίου Θε-
οῦ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ παραπικρασμοῦ : ὅταν δηλαδὴ
παρεπικράνατε τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. (2)

Εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ εἰς τὸν αἶ. Ψαλμὸν, ὅτι
„Παρεπικράναν τὸν Ὑψίστον ἐν ἀνδρῶ, καὶ ἐξεπαί-
ρασαν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ τὰ λοιπὰ.
Καὶ τότε γὰρ ἐσκληρύναν οἱ παλαιοὶ Ἰουδαῖοι τὰς καρ-
δίας των, καὶ ἀπεγράφηκαν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, τὴν
ὅποιαν ἤκουσαν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, καὶ ἀλησμόνησαν τὰς
ἐυεργεσίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπίστησαν, ὅτι πάντα δύ-
ναται νὰ κάμῃ ὁ Θεός.

9 : „Οὐ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν
„ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα
„μου.

„Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν

Τὸ οὐ, νοεῖται ἀντὶ αὐτοῦ. δηλαδὴ ἐν τῇ ἐ-
ρήμῳ.

- σκυλήσουσι τῷ Κυρίῳ κατὰ τὸν Προφήτην, ἕκαστος ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ. (Σοφοῖον β'. 11.) οὐκ αἰσθητῶς ἢ
σωματικῶς, ἀλλ' ἐν Πνεύματι ἢ ἀληθείᾳ. ἀμεμπτος δὲ κλαυθμός, ἢ πᾶσαν κηλὶδα διαφεύγων, ὁ θαρσύνων ἐνώ-
πιον Κυρίου γίνεσθαι. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „Ὅτι διδάσκει ἡ ἱστορία ἢ τοῦ Ἰωσίου ἢ τοῦ λαοῦ τὰ δάκρυα,
ἃ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Δευτερονομίου προέχουσιν. „ὁ δὲ Θεόδωρος. „Ὅταν ἴδῃτε φησιν, ἐν εἶδει τῷ
καθ' ἡμᾶς : ἦγουν ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ πεφνηνὸτα τὸν τῶν ὅλων Βασιλέα ἢ Κύριον, τὸν σύνθρονον τῷ Πατρὶ Θεὸν
λόγον, μὴ ἀγνοήσητε τὴν οἰκονομίαν. μὴ φύγητε τὸ προσκυνεῖν αὐτῷ. μὴ παραιτήσῃτε τὸ προσπίπτειν αὐτῷ.
ἐπίγνωτε δὲ μᾶλλον, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἢ ἡμεῖς λαὸς αὐτοῦ. προσθέττει δὲ ὁ Εὐσέβιος. „Διδά-
σκει δὲ ἡμᾶς διὰ τοῦ ἐνώπιον Κυρίου, μὴ ἐνώπιον ἀνθρώπων, μηδὲ ἀνθρώποις τοῦτο ποιεῖν. ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ
κατὰ τό. „Ὁ Πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.
- (1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος. „Καὶ τί ἐστὶ τὸ σήμερον ; κατὰ τὸν ἐνεσηκὸτα δηλονότι καιρὸν, καθ' ὃν γέγονεν ἁ-
θρῶπος ὁ Μονογενὴς. τότε γὰρ ἅπαντες ἠκούσαμεν τῆς φωνῆς αὐτοῦ. οὐ γὰρ λελάληκε πρὸς ἡμᾶς δι' ἐνὸς τῶν ἁ-
γίων Προφητῶν. . . ἀλλ' ὥς Θεὸς τῶν ὅλων ἢ Κύριος. ὁ δὲ Δίδυμος λέγει. „Τὸ σήμερον ὁ Ἀπόστολος εἰς πᾶν-
τα τὸν παρατείνοντα τῆς ζωῆς ἡμῶν χρόνον ἐξήλειψε, κατὰ τό. „Ἔως οὗ τὸ σήμερον καλεῖται (Εἰβρ. γ'.
13.) ἢ ὁ Ἀνάνυμος. „Παρατείνει, λέγει, ἕκαστος τὸ σήμερον, μέχρι τοῦ βίου παντός. καὶ φησιν. ἐὰν
βουληθεὶς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὥς σήμερον καινῶς ἀκούειν Θεοῦ, ἢ μὴ σκληρὸς εἶναι τὴν καρδίαν ἢ ἀνορθό-
τος, ἔξεσί σοι, τῆς μὲν κακίας ἀποσῆναι, τῶν δὲ τῆς ἀρετῆς ἔργων ἐνάρξασθαι. πολλοὶ γὰρ, ἢ σχεδὸν οἱ πλεί-
ους ἡμῶν, τὸ μὲν σήμερον διακροῦνται ἢ ἀργοὶ ἢ ῥάθυμοι παρατρέχουσιν, εἰς δὲ τὴν αὔριον ἀναβάλλονται. καὶ
ἀντέχεσθαι μὲν τῶν ἀγαθῶν ἐπιτηδευμάτων κατεπαγγέλλονται. λανθάνουσι δὲ τούτῳ τῷ τρόπῳ τῆς ἐαυτῶν ζωῆς
πάσας τὰς ἡμέρας ἐκδανήσαντες, γυμνοὶ τῶν τῆς ἀρετῆς ἱματίων ἐξεληθόντες τοῦ βίου, ἢ κούφη τῇ νηὶ πλεύ-
σαντες, μηδὲν φορτίον ἐπικομιζόμενοι. διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Βασίλειος. „Πολλοὶ πολλὰ βουλευσάμενοι, τὸ αὐ-
ριον οὐ κατέλαβον. ἢ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. „Δεινὰν ὑπεροβουλὰ, ἢ τινικαῦτα τῆς ζημίας αἰσθάνεσθαι, ὅτε
οὐκ ἔστι λύσις τῆς ζημίας μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν, ἢ τὸν πικρὸν συγκλεισμένον τῶν ἑκάστω βεβιωμένων.
- (2) Παραπικρασμὸν δὲ, (λέγει ὁ Θεόδωριτος) τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ πολλάκις γεγενημένην ἀντιλογίαν καλεῖ. ὁ δὲ
λόγος προηγουμένως πρὸς τοὺς ἐκ περιτομῆς λέλεκται. οὕτω γὰρ ἢ ἐν ἑτέρῳ λέγει Ψαλμῷ. „Ποσάκις παρεπί-
κραναν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ ! παράργισαν αὐτὸν ἐν γῇ ἀνδρῶ ! ἔδειξε δὲ ἢ τὸ τῆς γνώμης αὐθαίρετον. οὐ γὰρ ἁ-
πλῶς εἶπε. μὴ σκληρυνθῆτε, ἀλλὰ μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας ὑμῶν, διδάσκων ὡς αὐτοὶ εἶσι τῆς τοιαύτης καρ-
δίας δημιουργοί.

ῥήμῳ· ἢ οὐ πειρασμοῦ· ἦτοι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ, τὸν ὅποιον ἐπείρασάν με οἱ πρόγονοί σας· τὸν λόγον δὲ τοῦτον λέγει ἐκ προσώπου τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου· οἱ πρόγονοί σας, λέγει, ἐδοκίμασαν τὴν δύναμίν μου, καὶ εἶδον τὰ θαυμάσια καὶ τὰς ἐργασίας μου· περὶ τῶν ὁποίων διηγείται καὶ ὁ οὗ. Ψαλμός.

10· „Τεσσαράκοντα ἔτη προσέχθισα τὴν γενεὰν ἐκείνην, καὶ εἶπα· αἰεὶ πλανάονται τῇ καρδίᾳ· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐγνώσαν τὰς ὁδοὺς μου.

Τὸ τεσσαράκοντα ἔτη, μερικοὶ μὲν συνάπτουσι μὲ τὸ ἀνωτέρω λεγόντες· καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη· ἄλλοι δὲ τὸ συνάπτουσι μὲ τὸ προσώχθισα τὴν γενεὰν ἐκείνην, καθὼς εἶναι ἐδῶ· ἦτοι ἄχθος καὶ βάρος ἔλαβον, καὶ ἐδυσσαρεσθήην εἰς τὴν γενεὰν ἐκείνην τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν· ὅθεν καὶ εἶπα, ὅτι αὐτοὶ εἶναι πάντοτε πεπλανημένοι κατὰ τὴν καρδίαν, καὶ ἀκατάστατον ἔχουσι γνώμην· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει ὁ Δαβὶδ· „Γενεὰ, ἣτις οὐ κατεύθυνε τὴν καρδίαν ἑαυτῆς (Ψαλ. οὗ. 11.) ἀλλ' οὐδὲ ἐγνώρισαν, λέγει, ποτὲ οἱ παλαιοὶ ἔκρινον Ἰουδαῖοι τὰς ὁδοὺς μου· ἦτοι τὰς ἐντολάς μου· ζηταὶ γὰρ λέγονται αἱ ἐντολαί, δια-

τί φέρουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Θεόν· γινώσκιν δὲ ἐδῶ ἐννοεῖ, ὅχι τὴν διὰ ψυχῆς νοήσεως καὶ μελέτης, ἀλλὰ τὴν δι' ἐνέργειας καὶ πράξεως· ἦτοι δὲν ἠθέλησαν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, νὰ βαλλοῦν εἰς ἔργον καὶ πράξιν τὰς ἐντολάς μου.

11· „Ὡς ὥμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εὐσελεύσονται εἰς τὴν καταπαυσίν μου.

Τὸ ὡς ὥδῳ εἶναι βεβαιωτικόν· βεβαίως, λέγει, ἀπεφάσισα, ὅταν ὠργίσθηκα κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι δὲν θέλουν ἔμβουν εἰς τὴν καταπαυσίν μου· ἦτοι εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· τὸ γὰρ εἰ ἐδῶ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ οὗ, καθὼς ἔπομεν ἐν τῷ πη. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ· „Ἀπὸ ὧμοσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ Δαβίδ ψεύσομαι· ὅπου εἴπομεν καὶ τιεῖναι ὄρκος ἐπὶ Θεοῦ· περὶ δὲ τῆς ὀργῆς εἴπομεν ἐν τῷ σ· Ψαλμῷ κατὰ τὴν ἀρχὴν, καταπαυσις δὲ λέγεται ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, καθὼς αὐτὴ κατέπαυσε τοὺς εἰσελθόντας εἰς αὐτὴν Ἰουδαίους ἀπὸ καθὲς μεταβάσιν καὶ περιπλάνησιν, ὅπου ἔκαμαν τεσσαράκοντα χρόνους ἐν τῇ ἐρήμῳ· (1) καθὼς λοιπὸν οἱ παλαιοὶ Ἰουδαῖοι δὲν ἐμβῆκαν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, διατὶ ἐπαρήκουσαν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ· ἔτι καὶ ὅσοι χριστιανοὶ παρακούουν καὶ δὲν φυλάττουν τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ, δὲν θέλουν ἔμβουν εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Νικητὴς λέγει· „Τρεῖς οἶδεν ἡ Γραφὴ καταπαυσις· μίαν τὴν σαρκινὴν τὴν τοῦ Σαββάτου· ἢ ἐν τέραν τὴν εἰσοῖον τὴν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, εἰς ἣν Ἰησοῦς κατέπαυσε τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῆς ἐν τεσσαράκοντα ἔτεσιν ἐν τῇ ἐρήμῳ πλάνης καὶ μεταβάσεως· ἢ τρίτην τὴν ἐπουράνιον, ἣν νῦν ἡμεῖς ὁ λόγος σημαίνει· οὐκ ἂν δὲ ἐτέρας ἐμμένοντες ἐνταῦθα, εἰ ἀληθῶς ἐκείνη ἦν καταπαυσις· ὥς κυρίως καταπαυσις ἐστίν, ἡ μετὰ τὴν τοῦδε κόσμου ἀπαλλαγὴν ἐν ταῖς ἀνω μοναῖς κατοικήσις· εἰς ἣν εἰσελθεῖν σπουδάσωμεν· τούτων μεμνημένοι οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι, τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ τὰς φωνὰς ἀνατίθουσι λέγων· „Διὸ καθὼς λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ καὶ τῇ ἐξέσει· ὁ δὲ Προφήτης λέγει (ὁ Δαβὶδ) ὅτι ἐπείρασάν με ἐν τῇ ἐρήμῳ· (ἐν τῷ οὗ. Ψαλμῷ) εἰ οὖν κατὰ Παῦλον, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγει, ὅτι ἐπείρασάν με ἐν τῇ ἐρήμῳ· ὁ δὲ Δαβὶδ διαμαρτύρεται, ὅτι ὁ ἐν τῇ ἐρήμῳ πειρασθεὶς Ἰψιστός ἐστι Θεός, ἐνεφράγη ἄρα καὶ σῶματα τῶν πνευματομάχων, σαφῶς τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Δαβὶδ κηρύττοντος τὴν Θεότητα τοῦ Πνεύματος.

ΨΑΛΜΟΣ 95.

„ Αἶνος ὡδῆς τῷ Δαβίδ · ὅτε ὁ οἶκος οἰκοδόμητο μετὰ τὴν
 „ αἰχμαλωσίαν, Ἀνεπιγραφὸς παρ' Ἑβραίοις.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός δὲν ἔχει ἐπιγραφὴν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· διατὶ δὲ αἶνος ὡδῆς ἐπεγράφῃ παρὰ τῶν Ἑβδομήκοντα, προείπομεν εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμόν· οἶκου δὲ οἰκοδομὴ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἱστορικῶς μὲν εἶναι ἡ παρὰ τοῦ Ζοροβάβελ γενομένη ἀνάκτισις τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀναγωγικῶς δὲ, οἶκου οἰκοδομὴ νοεῖται, ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρωπίνου προσλήμματος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκατοίκησεν ὁ Υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὕστερα ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, τὴν ὁποίαν αἰχμαλώτευσεν ὁ Διάβολος· περὶ τῆς ὁποίας εἶπε ὁ Δαβίδ· „ Ἀναβάς εἰς ὕψος αἰχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν, κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον· ἡ οἰκοδομὴ οἴκου εἶναι ἡ σύστασις τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ὁ μέγας καὶ σοφὸς ἀρχιτέκτων υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὠκοδόμησε, κατὰ τὴν Εὐτέριον· ὅλα γὰρ αὐτὰ προβλέπωντας ὁ Δαβίδ, παρακινεῖ τοὺς Χριστιανούς διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, νὰ μελωδίσουν εἰς τὸν Θεὸν ὕμνον εὐχαριστήριον.

1 : „ Ἀσατε τῷ Κυρίῳ ᾠσμα καινόν.

Τί εἶναι τὸ καινὸν ᾠσμα, εἵπομεν ἐν τῷ λβ.
 Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ „ Ἀσατε αὐτῷ ᾠσμα και-

νόν· δηλαδὴ, ὅτι εἶναι τὰ ᾠσματα, ὅπου ἐσύνθεσαν οἱ Χριστιανοί, καὶ ψάλλουσιν εἰς τὰς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· ἡμπορεῖ δὲ νὰ ᾤναι ᾠσμα καινόν, καὶ ἐμείνη ἡ δοξολογία, ὅπου ᾤνεσαν οἱ Ἀγγελοὶ· ἡγοῦντο· „ Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη. (Λουκ. 6. 14.) πότε δὲ ταύτην ᾤνεσαν; ὅτε ὠκοδομήθη ὁ οἶκος· ἤτοι ὅταν ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη, κατὰ τὸν Ἀνω-
 νυμον ἐρμηνευτὴν (1)

„ Ἀ-

(1) Κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον καὶ Διδώρον· „ Τὸ Πνεῦμα τοῖς Ἀποστόλοις παρακελεύεται τὸ καινὸν ᾠσμα· τοῦτέστι τὴν νέαν Διαθήκην ἐξηγεῖσθαι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην Ἑθνεσιν· οἱ μὲν γὰρ ἐν νόμῳ, τὰς ἐπὶ τοῦ Πατρὸς δυναστείας ἤδον λέγοντες· ἄνωμεν τῷ Κυρίῳ ἐδόξως γὰρ δεδοξασαί· λαμπρότερα δὲ καὶ ἀσυγκρίτως ὑπερκεῖμενα πραγματεύμενοι ἐν Πνεύματι τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας τὰ κατορθώματα, διακεκράγασι τῶν ἁγίων τινες· „ Ἀσατε τῷ Κυρίῳ ᾠσμα καινόν· τοῦτο δὲ ἦν· „ Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ· σκυλευσας τὸν Ἄδην· πάντα γέγονεν ἐν Χριστῷ καινὰ, καὶ τὰ ἀρχαῖα παρεῆλθεν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Ἀσ-
 δεῖν δὲ τῷ Κυρίῳ ᾠσμα καινόν κελευόμεθα, εἴτε οἱ εἰς Βαβυλῶνα καὶ τὴν πονηρὰν σύγχυσιν κατασπέντες ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας, καὶ κεῖ μὲν οὐ δυνάμενοι τῇ θείᾳ ἰσχύϊ φθῆναι, ὡς ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας, ἐνταῦθα δὲ νέαν φθῆναι καὶ πολι-
 τεῖαν ἐπιστάντες, εἴτε οἱ μέιναντες ἐν τῷ καλῷ καὶ προκόπτοντες, καὶ τὸ μὲν, καταρθωκοῦντες ἦδη, τὸ δὲ, κατορ-
 θούντες παρὰ τοῦ καινοποιῦ Πνεύματος.

1. Ἀσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ.

„Εὐαγγελίζεσθε ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ
σωτήριον αὐτοῦ.

Ἐμνήσατο, λέγει, ὕμνους εἰς τὸν Χριστὸν ὅλη ἡ γῆ· διατι αὐτὸς ἦλθε νὰ ἐλευθερώσῃ ὅλην τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν σκλάβιαν τοῦ Δικτύλου· τοῦτο δὲ δὲν δύναται νὰ προσαρμωθῇ εἰς τὴν αἰσθητὴν αἰσθητὴν τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ· ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν οἰκοδομὴν αὐτὴν δὲν ὠφελήθησαν τα ἄλλα ἔθνη· οὐδὲν εἰς μόνον τὴν οἰκοδομὴν τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ἀρμόζει. (1)

Διαγγέλλετε, καὶ κηρύττετε πάντοτε τὸ σωτήριον κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· ὁ λόγος δὲ οὗτος λέγεται πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ τοὺς τῶν Ἀποστόλων διαδόχους· ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸν λθ'. Ψαλμὸν τὴν ἐκτίησιν του· „Τὴν ἀληθείαν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου εἶπα.

2. „Ἀσατε τῷ Κυρίῳ, εὐλογήσατε τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

3. „Ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὴν δόξαν αὐτοῦ· ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς
τὰ θαύμασι αὐτοῦ.

Εὐφημήσατε, λέγει, τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, διατι αὐτὸ εἶναι σωτήριον· Ἰησοῦς γάρ, Σωτὴρ ἐρμηνεύεται· ἢ διατι αὐτὸ εἶναι παντοδύναμον κοντὰ εἰς ἐκείνους, ὅπου μετὰ πίστεως τὸ ὀνομαζοῦσι· τρεῖς φοραὶς δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον τὸ ἄσατε τῷ Κυρίῳ· διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι μία Θεότης εἶναι τῶν τριῶν προσώπων· καὶ μία λατρεία καὶ ἓν ἄσμα πρέπει εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα. (2)

Κηρύξατε, λέγει, εἰς τὰ ἔθνη τὴν δόξαν· ἦτοι τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ λόγου καὶ τὰ δι' ἡμᾶς παθὲν αὐτοῦ· δόξα γὰρ εἶναι εἰς τὸν Δεσπότην, τὸ νὰ πάθῃ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν δούλων του· ὁμοίως κηρύξατε καὶ τὰ θαύμασι ἔργα, τὰ ὅποια ἐποίησε συναναγεφόμενος μετὰ τοὺς ἀνθρώπους. (3)

4. „Ὅτι

- (1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδόσιος εἶπε· „Πῶς ταῦτα Ἰουδαίους ἀρμόττει παρὰ πάντων πολεμουμένων ἀνθρώπων; οὐ γὰρ ἠσθῆσαν οἱ τὴν ἐκείνων ἰδόντες ἐλευθερίαν, ἀλλὰ τοῦναντίον ἠχθέσθῃσαν· καὶ παντοδαπὰς αὐτοὺς κακοὺς περιβαλεῖν ἐπειράσθῃσαν· ὁ δὲ προφητικὸς λόγος πᾶσαν τὴν οἰκουμένην εἰς χορείαν καλεῖ, καὶ ἂν καὶ νέων ἀγαθῶν ἐπαγγελίαν περιέχον· καὶ οὐ τῷ Ἰουδαίῳ λαῷ· ἀλλὰ πᾶσι τῇ γῇ προσπεφωτισμένοι· ἐπὶ καινῶν γὰρ πράγμασι καὶ καὶνῆς χρειᾶς καὶ τῆς ὑμνήσεως· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Πάντα γέγονεν ἐν Χριστῷ καὶνὰ, καὶ τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· καὶ ἐφ' ἡμῖν πεπλήρωται τὸ ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν γεγραμμένον· „Ἀνακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου· ἀνεκαινίσθημεν γὰρ ἐν Χριστῷ, τὸν μὲν παλαιὸν ἀνθρώπον ἀποδυσάμενοι, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης· ἐνδυσάμενοι δὲ τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν.
- (2) Ἄλλος δὲ εἶπε· „Οὗτοι πάντες οἱ ἄδοντες τῷ Θεῷ, πρὸς τὸ εἶδέν αὐτῷ καὶ εὐλογεῖν τὸ ὄνομα αὐτοῦ προσάττονται· διὰ γὰρ ἔργων ἀγαθῶν καὶ γνώσεως τῆς ἀληθείας, εὐλογεῖ τις καὶ δοξάζει τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.
- (3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος φησὶ· „Βούλεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον συντόμῳ καὶ ἀδιατάκῳ σπουδῇ ἐπιτελεῖν αὐτοὺς τὸ Εὐαγγελικὸν ἔργον· τὸ γὰρ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τοῦτο παρίσχει, τὸ διηνεκῶς αὐτοὺς Εὐαγγελίζεσθαι τὸ σωτήριον, περὶ οὗ εἴρηται· οὗτος ἐστὶν ἀληθὴς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου· (Ἰωάν. δ'. 42.) ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „Δυνατὸν τὸ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐκλαβεῖν τὰς δύο Διαθήκας, τοῦ Σωτῆρος ὅντος ἡλίου τῆς δικαιοσύνης· ἐπεὶ οὗτοι οἱ εὐαγγελίζεσθαι προσαττόμενοι νομομαθεῖς ὄντες καὶ τῆς πρώτης ἡμέρας (ἡτοι τῆς παλαιᾶς Διαθήκης) τὸν φωτισμὸν εἶχον, ἀκολούθως ἐκ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡμέραν ἄλλαν τὴν κατὰ τὴν καινὴν Διαθήκην φωτιζόμενοι, τὸ Θεοῦ σωτήριον ἀναγγέλλουσι· ἀναγγέλλουσι δὲ καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστὸς, τυγχάνων ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς· περὶ ἧς γεγραπται ἐν Ἠσαΐα· „Καὶ ἐφθίσηται ἡ δόξα Κυρίου· (Ἠσ. μ'. 1.) Πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ ἀναγγέλλειν ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τὰ θαύμασι αὐτοῦ προσάττονται· περὶ ὧν ἐν τῷ λθ' Ψαλμῷ

πρὸς

4 : „ Ὅτι μέγας Κύριος καὶ αἰνετός σφόδρα φοβερός ἐστὶν ὑπὲρ πάντας τοὺς Θεούς .

Διὰ τοῦτο, λέγει, κηρύξατε τὰ θαυμάσια τοῦ Κυρίου, διὰτὶ αὐτὸς εἶναι, μέγας μὲν, ὡς παντοδύναμος· αἰνετός δὲ, ὡς φιλόανθρωπος· εἶ·αι δὲ καὶ φοβερός· διὰτὶ ἡμπορεῖ νὰ τιμωρήσῃ καὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα· καὶ ὅχι μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν· οἱ δὲ ἄλλοι Θεοὶ τῶν Ἑθνῶν· ἤτοι οἱ Δαίμονες, δὲν ἔχουν τοιαύτην δύναμιν· καὶ ὁ μὲν Κύριος εἶναι τῇ ἀληθείᾳ φοβερός καὶ τρομερός· οἱ δὲ Θεοὶ τῶν Ἑθνῶν κατὰ φαντασίαν μόνον φαίνονται φοβεροί, καὶ ὅχι κατὰ ἀλήθειαν.

5 : „ Ὅτι πάντες οἱ Θεοὶ τῶν Ἑθνῶν, Δαίμονια· ὁ δὲ Κύριος, τοὺς οὐρανούς, ἐποίησεν.

Οἱ μὲν Ἕλληνες ὠνόμαζον τοὺς Θεούς των Δαίμονας· ἐπειδὴ ἦτον Δαίμονες· ἤτοι ἐπισήμονες τοῦ καλοῦ· ἐκ τοῦ δαίω τὸ μαθηάνω ἐτυμολογούμενοι· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ ὀνομάζομεν αὐτοὺς Δαί-

μονας, ὡς ἐπισήμονας τοῦ κακοῦ· τοιοῦτοι μὲν λέγεται, εἶναι οἱ Θεοὶ τῶν Ἑθνῶν· ὁ δὲ ἀληθὴς Θεός, αὐτὸς ἐποίησεν τοὺς οὐρανούς καὶ ὅχι μόνον τοὺς οὐρανούς, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ κτίσματα· „ Πάντα γὰρ λέγει ὁ Ἰωάννης, δι' αὐτοῦ ἐγένετο· Ἰω. α. 3.) εἶπε δὲ τοὺς ἀνθρώπους μόνον ὁ Δαβὶδ, καθὼς οἱ οὐρανοὶ εἶναι κτίσματα μεγαλοπρεπέστερα ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ θαυμασιώτερα. (1)

6 : „ Ἐξομολόγησις καὶ ὁραϊότης ἐνώπιον αὐτοῦ.

Διὰ μέσου τῶν ἔξω φανεῶν εἰδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς ἔχοντας· ἐξομολόγησιν γὰρ λέγει, τοὺς ἐξομολογουμένους τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν· ὁραϊότητα δὲ, τοὺς ὁραίους γενομένους κατὰ τὴν ψυχὴν· διὰτὶ ἐκαθάρζοντο καὶ ὁραῖζοντο διὰ μετανοίας· οὗτοι λοιπὸν, λέγει, σέκοιται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ „ Ὁφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὥτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν (Ψαλ. λγ. 15.) (2)

„ Ἀγιωσύνη καὶ μεγαλοπρέπεια ἐν τῷ ἁγίᾳσματι αὐτοῦ.

πρὸς τὸν Θεὸν εἴρηται· „ Πολλὰ ἐποίησας σὺ Κύριε ὁ Θεός μου τὰ θαυμάσιά σου· τῶν τοιούτων δὲ θαυμάτων τὸν ποιητὴν ὑμῶν Ἡσαΐας, φησὶ· „ Κύριε ὁ Θεός μου δοξάσω σε, ὑμνήσω τὸ ὄνομά σου· διὰτὶ ἐποίησας θαυμαστὰ πρᾶγματα βουλὴν ἀρχαίαν ἀληθινήν (Ἡσ. κε'. 1.) Χριστὸς γὰρ ὁ Σωτὴρ θαυμαστὰ πεποίηκεν, ἐλευθερώσας πᾶσαν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ Διαβόλου καταπονουμένην.

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Τοῦτο μάλιστα τὰ Ἑθνη ἐπὶ τὸν τοῦ Κυρίου φόβον προτρέπεται, τὸν ἐμπρησμένον ἐν ακάθαρτα τῶν παρ' αὐτοῖς δοκούντων Θεῶν· ἔγνωσαν γὰρ ὡς ἅπαντες ἐκεῖνοι, οὐκ εἶσι Θεοί, ἀλλὰ Δαίμονια· τουτέστι πονηρὰ καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα, τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἐφ' ἑαυτοὺς ἀρπάζοντα· ὁ μὲν οὖν, κυρίως Θεός, ὡς πάντων δημιουργός, Θεοὶ δὲ, οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, κατὰ τὸ ἐν Ἱερεμίᾳ γεγραμμένον, ἀπολέσθωσαν, ὡς ἄλλοτριον σφετερισάμενοι ὄνομα· λέγει δὲ ὁ Ἀνάγνωμος ἐκμνηστὴς· „ Ὅτι μέγας ὁ Κύριος λέγεται· οὐ κατ' ἐπίδοσιν καὶ ὄγκον (ἀσώματος γὰρ)· ἀλλὰ κατ' ὑπεροχὴν ἀσύγκριτον δημιουργικῆς δυνάμεως· εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἀρρῆτον ἔχει τὸ μέγεθος τῶν ὄλων ὁ Κύριος, καὶ κατὰ τῶν ψευδανύμων Θεῶν τὴν οὐκ εἰδὴν ἐδείξε δύναμιν, καὶ τὴν ἐκείνων ἀπάτην ἐξήλεγε· οἱ μὲν καλούμενοι Θεοί, Δαίμονες ὡφθησαν πονηροί, ὁ δὲ ἡμέτερος, τῶν οὐρανῶν Ποιητὴς ἀπεφάνθη· ἐπὶ γὰρ τοῦ ἑκουσίου πάθους, οὐ μόνον ἡλιος ἐσκοτίσθη καὶ πέτραι διεφάνθησαν, καὶ τὸ τοῦ ναοῦ καταπέτασμα κατεσχίζετο, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν οὐρανῶν Δυνάμεις ἐσαλεύοντο, καὶ συντόμως εἰπεῖν, τὸ πᾶν ἀνυπαρξίαν ἠπέλει, βλέποντες τὸν φέροντα τὰ πάντα ἐπὶ Σταυροῦ κρεμᾶμενον.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Τί ἐστὶ τὸ ἐνώπιον αὐτοῦ; οὐδένα φησὶν, ἐφορᾶν ἀξιοὶ ὁ Θεός, εἰ μή τις εἴη ὁραϊότητα τὴν πνευματικὴν ἔχων εἰς νοῦν καὶ καρδίαν· εἰδὼς καὶ ἐξομολογεῖσθαι· τουτέστι δοξολογεῖν μεγαλοπρεπῶς καὶ

Ἁγίασμα τοῦ Θεοῦ εἶναι οἱ κατὰ τόπους ναοί: ἦτοι αἱ Ἐκκλησίαι· ἐπειδὴ καὶ ἁγιαζονται ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἁγιαζοῦσιν ἐκείνους, ὅπου μετὰ πίστεως ἐμβαίνουν εἰς αὐτάς· εἰς ταύτας λοιπὸν, λέγει τὸς ἁγίας Ἐκκλησίας, ἁγισύνη καὶ μεγαλοπρέπεια πολιτεῖται: ἦτοι καθρότης, καὶ τὰ εἰς τοὺς μεγάλους, καὶ ἁγίους ἄνδρας πρέποντα ἔργα· ἅγιοι γὰρ φησιν ἔσεσθε, ὅτι ἅγιος ἐγὼ Κύριος (Λευϊ. κ. 7.) (1)

7: „Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ αἱ πατριαὶ τῶν ἔθνων· ἐνέγκατε τῷ κυρίῳ δόξαν, καὶ τιμὴν.

Πατριαὶ εἶναι τὰ γένη καὶ οἱ συγγένειαι τῶν ἀνθρώπων· ἡ πατριαὶ τῶν ἔθνων εἶναι, οἱ πνευματικοὶ πατέρες αὐτῶν: ἡγουν οἱ Πατριάρχαι ἄρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι (2)· δόξαν δὲ λέγει τὴν διὰ τῶν ὕμνων δοξολογίαν· τιμὴν δὲ τὴν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ· διὰ τὴν ἀνάσας κατὰ τὸν Ἀπόστολον ἐσὺ Χριστιανέ, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζει, (Ῥωμ. β. 23) φανερόν, ὅτι διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν, τιμᾶς τὸν Θεόν· τοιαύτην λοιπὸν, λέγει, δόξαν καὶ τιμὴν προσφέρετε ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὸν Κύριον· καθὼς τοῦτο ἀπαραλλάκτως εἶπε καὶ εἰς τὸν κη. Ψαλμόν· ἡ καὶ

ἄλλως προσφέρατε εἰς τὸν Χριστόν, δόξαν μὲν, ὡς ἀν εἰς Θεόν. (αὐτοῦ γὰρ ἴδιον τὸ δοξαζέσθαι· οὐδὲν καὶ τὰ Χερουβὶμ τοιαύτην ὕμνωδιαν αὐτῷ προσφέρει· „Εὐλόγημένη ἡ δόξα Κυρίου ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ“ (Ψαλ. γ. 12.) τιμὴν δὲ προσφέρετε εἰς αὐτὸν, ὡς ἀν εἰς πατέρα· „Τίμα γὰρ φησι, τὸν Πατέρα σου (Ἐξ. κ. 12) διὰ τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς, καὶ Θεὸς ἡμῶν εἶναι, καθὼς δημιουργὸς μας· καὶ Πατὴρ, καθὼς διὰ τοῦ Βαπτίσματος μᾶς ἐκκενεν υἱοὺς τοὺς κατὰ χάριν· ὅθεν εἶπε περὶ αὐτοῦ ὁ Ἡσαΐας· „Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος“ (Ἠσ. θ. 6.)

8: „Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ.

Προσφέρατε, λέγει, ὦ Χριστιανοί, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ δόξαν διὰ τῶν ἐπαινετῶν πρᾶξεων, ὡς εἶπομεν ἐν τῷ κη. Ψαλμῷ, ἐρμηνευόντες τὸ ἴδιον τοῦτο ρητὸν καὶ ἐκεῖ εὐρισκόμενον· ἡ νοεῖται καὶ ἄλλως παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς ἔχοντας τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τοῦτο Χριστιανούς ὀνομαζομένους, νὰ δοξάζουν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ μετ' ἐνδοξον καὶ ἐπαινετὴν πολιτείαν· τρεῖς φορές δὲ καὶ εἰδὼς εἶπε τὸ αὐτὸ, ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι μία εἶναι ἡ Θεότης καὶ ἡ λατρεία τῶν τριῶν προσώπων τῆς ἁγίας Τριάδος. (3)

„Α·

ἀξίως τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης· τοῦτο ἐστὶν ἐξομολόγησις ἡ ὁριότης ἐνώπιον αὐτοῦ· ταυτέστιν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ· εἶπε δὲ ὁ Διόδοτος· „Ὁ τὸ τῆς ἀρετῆς κάλλος ἡ ὁριότης κεκτημένος ἡ τὴν συμφυῆ ταύτη κατ' εὐχαρίστησιν ἐξομολόγησιν, ἐνώπιον παρίσταται τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν λέγοντα (Προφήτην Ἠλίαν)· „Ὁ Κύριος τῶν Δυνάμεων, ὃς παρέσθην ἐνώπιον αὐτοῦ· παντὸς ἀμαρτάνοντος, φέροντος ἐνώπιον ἰσασθαι τοῦ Θεοῦ· οὐ διαμενοῦσα γὰρ φησι, παράνομοι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

- (1) Κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „Ἁγίασμα ἐστὶ τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος, δι' οὗ τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφανεῖς ὁ Θεὸς τὰς τῆς εἰκείας μεγαλοπρεπείας ἐκπέμπει μαρμαρυγὰς, ἡ πᾶντας εἰς προσκύνησιν ἄγει.
- (2) Ὅθεν ἡ ὁ Κύριλλος εἶπε· „Πατριαὶ τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους φησιν, ἱερεῖς, φημι, ἡ προέδρους, οἷς ἡ πρέπει διὰ τῶν ἔργων τῶν ἀγαθῶν δοξάζειν τὸν Θεόν· ἡ μὴν ἡ ταμίαν ἀπὸ δικαίων πόνων αὐτόν.
- (3) Ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „Ὅτι πρέπει νὰ προσφέρῃ τις τῷ Χριστῷ δόξαν ἡ τιμὴν, διὰ τοῦ δοξάζειν αὐτοῦ τὴν σωτήριον διδασκαλίαν, ἐν τῇ διαλάμπειν ἔργοις ἁγῶν· ἐναντίον ἀνθρώπων· ὅπως ὁρῶντες αὐτὰ δοξάζωσι τὸν ἐπουράνιον Πατέρα· εἰδέτις μὴ δυνατόν εἶναι κατὰ τὰ εἰρηκμένα δοξάζειν τὸν Θεόν, κατὰ τὸν δεῖτερον, ὡς ἂν φαίη τις, πλοῦν, τῷ ὀνόματι αὐτοῦ δόξαν ἀναφερέτω, αὐτὸ τὸ ὄνομα Κυρίου μετ' ὑγιούς ἡ ἀληθοῦς πίστεως δοξάζων· ἄλλος δὲ λέγει· „Ὅτι ὁ Δαβὶδ εἰπὼν δεῦτερον, ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ, τὸν Σταυρὸν διὰ τῆς δόξης ἀντίτετα· ὅν τῷ Χριστῷ προσφέρεσθαι βούλεται, ὡς αὐτοῦ δόξαν τυγχάνοντα· διόπερ οἱ λοι-

ποί

„ Ἄρατε θυσίας καὶ εἰσπορεύεσθε εἰς
„ τὰς αὐλὰς αὐτοῦ .

„ Σολευθήτω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ
„ πᾶσα ἡ γῆ .

Λάβετε, λέγει, ὁ Χριστιανὸς, θυσίας πνευματικὰς, καὶ πηγένετε εἰς τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ· „ Πνεῦμα γάρ φησιν ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνούντας αὐτὸν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν (Γ'ωάν. δ. 24.) Πνευματικαὶ δὲ θυσίαι, εἶναι αἱ ἀρεταί· αὐλαὶ δὲ τοῦ Θεοῦ, εἶναι αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι.

(1)

9 : „ Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ αὐ-
„ γίᾳ αὐτοῦ .

Εἰς τὸν κη. Ψαλμὸν ἐρμηνεύσαμεν τὸ ρητὸν τοῦτο, καὶ ἐκεῖ εὐρισκόμενον ἀπαρραλλάκτως αὐλήν δὲ ἀγίαν, τὴν ἐπὶ γῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν ὀνομάζει, ἢ καὶ τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν· πρόσθε δὲ ὡς ἀναγνώσας, πῶς ὁ Δαβὶδ εἰπὼν ἀνωτέρω αὐλὰς πληθυντικῶς, εἶπεν ἀκολουθῶς ἐδῶ αὐλήν ὀνικῶς· διὰ τὴν μᾶς διδάξῃ, ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ, πολλαὶ μὲν εἶναι κατὰ τὸν ἀριθμὸν, μία δὲ κατὰ τὴν πίσιν· καὶ χωρισμέναις μὲν εἶναι ἡ Ἐκκλησία κατὰ τοὺς τόπους, ἡνωμέναις δὲ εἶναι κατὰ τὴν ὁμοδοξίαν.

Ὁλη, λέγει, ἡ γῆ, ὥς μετακινήθῃ ἀπὸ τὴν πλάνην εἰς τὴν ἀλήθειαν, μετὰ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ παρουσίαν τοῦ Κυρίου κατὰ τὸν ἐρμηνευτὴν Τιμόθεον· τοῦτο δὲ τὸ σάλευμα καὶ τὴν μετακίνησιν, σεισμὸν ὀνόμασεν ὁ Προφήτης Ἀγγαῖος εἰπὼν· „ Ἐτι ἀπαξ ἐγὼ σείσω τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· καὶ τὴν Θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν· καὶ συτρίψω πάντας τὰς Ἔθνας· καὶ ἦξει τὰ ἐκλεκτὰ πάντων τῶν ἁθύνων (Α' γ. β. 7.) ἡμεῖς δὲ νῦν εἶπη τινες, ὅτι ὁ εἶχος οὗτος ἐτελειώθη εἰς τὸν καιρὸν τῆς σαυρώσεως, ὅταν ἐσαλευθῇ ὅλη ἡ γῆ μετὰ τὸν παγκόσμιον σεισμόν· καὶ πρὸς τοῦτοις ἐτελειώθη, ὅταν ὁ Κύριος ἐφάνη δια τῆς ἐνανθρωπήσεώς του· τότε γὰρ δεισθήσαν οἱ λαοὶ, καὶ ἐταραχθήσαν τὰ ἔθνη διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

10 : „ Εἶπατε ἐν τοῖς Ἐθνεσιν, ὅτι Κύρι-
„ ος ἐβασίλευσεν. (2)

Καὶ τοῦτο τὸ ρητὸν ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὴν ὁρ-
χὴν τοῦ υβ. Ψαλμοῦ, τοῦ λέγοντος· „ Ὁ Κύριος
ἐβασίλευσεν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι διὰ τοῦτο ὁ
Κύ-

ποὶ τῶν ἐρμηνευτῶν, δόξαν ὀνόματος ἐκδεδάκασι· πῶς δὲ αὐτῇ προσφέρομεν τὸν Σταυρὸν; ἑαυτοὺς τῷ βίᾳ
σαυράσαντες.

(1) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ἡ Θυσία λέγει τὰς λογικὰς καὶ πνευματικὰς, ὥς ὁρῶμεν διηγεῖσθαι ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν προσφερομένας καὶ ἱερουργουμένας ὑπὸ τῶν ἱερέων· ὅθεν εἶπε καὶ διὰ τοῦ Προφήτου· ἡ Θυσία οὐ προσδέχομαι ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν, ὅτι ἀπὸ Ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι Δυσμῶν τὸ ὄνομά μου δεδόχασαι ἐν τοῖς Ἐθνεσιν, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσφέρεται τῷ ὀνόματί μου, καὶ θυσία καθαρὰ· (Ματθ. α'. 10.) ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· ἡ Εὐδὲ καὶ τὸ φῶναι ἄρατε θυσίας· τουτέστι μετεωρίσατε τὸ περὶ θυσιῶν νόημα· μὴ χαμαιζήλως βουθυτοῦντες καὶ τὰ λοιπὰ σφάζοντες ζῶα· ἀλλ' ὑψηλῶς τὰ διὰ τούτων διανοούμενοι, τὰς πνευματικὰς καὶ ἐπουρανίους θυσίας, ὧν ὑποδείγματα καὶ σκιαὶ ἦσαν αἱ αἰσθητικῶς προσαγόμεναι θυσίαι· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· ἡ Ποίαις δὲ θυσίαις ἀπαιτεῖ ἡ ψαλμωδία, ὁ μακάριος μνημονεύει Παῦλος λέγων· „ Παράσχετε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν εὐάρεστον τῷ Θεῷ τὴν λογικὴν λατρείαν.

(2) Σημειῶσαι ὅτι ὁ θεὸς Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ Μάρτυς λέγει ἐν τῇ πρὸς Τρύφωνα τὴν Ἰουδαίαν διαλόγῳ, ὅτι ἦτον γεγραμμένον ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ τὸ ρητὸν τοῦτο, οὕτως· „ Εἶπατε ἐν τοῖς Ἐθνεσιν, ὅτι Κύριος ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ ξύλου· οἱ δὲ μεταγενέστεροι Ἰουδαῖοι ἐξήλειψαν τὸ ἀπὸ τοῦ ξύλου· ἐπεὶ δὲ καὶ φανερῶς προσητεῖται τῇ
ἀπὸ

Κύριος ἐβασίλευσεν· ἐπειδὴ ἕως τότε ἐβασίλευεν ὁ Διόβολος καὶ ἡ ἀμαρτία κατὰ τὸν Κυρίλλον· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως βασιλεία τοῦ Χριστοῦ, ἡ κατὰ πίσιν ἐκούσιος ὑποταγὴ τῶν ἀνθρώπων.

„Κοί γὰρ κατώρθωσε τὴν οἰκουμένην
„ἥτις οὐ σαλευθήσεται.

Ἦκαμε, λέγει, τὴν οἰκουμένην ὁ Κύριος νὰ ἐρθοποδῇ εἰς τὴν εὐσεβείαν· ἢ ἐς ἐρεώσαν αὐτὴν εἰς τὴν Θεογνωσίαν καὶ ἀρετὴν· οἰκουμένην δὲ ὀνομάζει τὴν Καθολικὴν ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ Ἐκκλησίαν· „Εἰς πᾶσαν γάρ φησι, τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φύογος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν· (Ψαλ. ιη. 4.) περιττὸν δὲ εἶναι τὸ γὰρ· δὲν θέλει δὲ σαλευθῇ ἡ Ἐκκλησία, μὲ τὸ νὰ ἐλευθερώθῃ μὲν ἀπὸ τοῦς Δαίμονας, ὅπου τὴν ἐσαλευον· ἐθεμελιώθῃ δὲ, ἐπάνω εἰς τὴν ἀρετῇ πέτραν τῆς πίστεως· εἴρηται δὲ καὶ εἰς τὸν υβ. Ψαλμόν· „Καὶ γὰρ ἐς ἐρεώσῃ τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθήσεται· καὶ ὅρα τὴν ἐκείνου ἐξηγήσιν. (1)

„Κρίνεῖ λαοὺς ἐν εὐθύτητι.

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ, λέγει, τῆς κρίσεως θέλει κρίνει ὁ Κύριος τοὺς λαοὺς μὲ εὐθύτητα καὶ δικαιοσύνην· τοῦτο τὸ ἴδιον ῥητὸν ἀπαρραλλάκτως εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν θ. Ψαλμόν· ὅθεν ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τοῦ του ἐκεῖ.

11 : „Εὐφρανέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἁ-
„γαλλιάσθω ἡ γῆ. Σαλευθήτω ἡ
„θάλασσα καὶ τὸ πλῆρωμα αὐτῆς.

Ἄς εὐφρανθῶν, λέγει, οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἁ-γαλλιάσθῃ ἡ γῆ διὰ τὸν Χριστὸν, τὸν ἐπουράνιον μὲν ὄντα πρότερον, καθὼ Θεὸν· ἐπειτα δὲ γεγόμενον ἐπίγειον, καθὼ ἄνθρωπον· διότι τοῦ Χριστοῦ, τὸ μὲν· ἡ-γουν ἡ Θεότης, ἀνωθεν κατέβη· τὸ δὲ· ἡ-γουν ἡ ἄνθρωπότης, κάτωθεν ἀνέβη· (2) Σάλευσιν δὲ ἐδῶ ὀνομάζει τὸ σκίρτημα τῆς καρδίας, τὸ ἐκ τῆς χαρᾶς προ-

ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ βασιλείαν τοῦ Κυρίου· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „Διατὶ ἐν τοῖς Ἑθνεσιν; ὅτι Ἑβραίων παῖδες τῆς ἀκοῆς οὐκ ἀνέχονται· διὰ πρὸς αὐτοὺς Παῦλος καὶ Βαρνάβας ἔλεγον· „Ἑμεῖς ἡν ἀναγκαῖον πρότερον λαλήσθαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ σφερόμεθα εἰς τὰ Ἑθνη (Πρά. ιγ', 46.)

(1) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ Τιμόθεος· „Ἡ γῆ οὐκέτι σαλεύεται, οἰκουμένη, ἀντὶ γῆς γεγενημένη· βασιλεύοντος γὰρ τοῦ Κυρίου, οὐχ ἀπλῶς γῆ μένει, ἀλλ' οἰκουμένη, οἰκοῦντος ἐν αὐτῇ Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα καὶ τῶν ἁγίων χαρισμάτων· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος ἐρμηνευτής· „Πρῶτον σαλεύεται ἡ γῆ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ· εἴθ' ὅτε ἐρεον καταρθεῖται ὑπ' αὐτοῦ· δηλοῦντος τοῦ λόγου συντέλειαν πρῶτον, εἴτα τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολὴν· ἢν παρίσκει καὶ ὁ Προφήτης λέγων· „Ἐσσι οὐρανοὶ καινὸς καὶ γῆ καινὴ, καὶ ἐγὼ ποιῶ μένειν ἐνώπιόν μου, λέγει Κύριος· (Ἠσ. ξε'. 17.) ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Ἀληθῶς ἐν τούτῳ εἴη τὸ σαλευθῆναι τὴν γῆν, τὸ εἰς οὐρανὸν μεταβαλεῖν, καὶ φορέσαι ἡμᾶς τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου, καὶ ἀποθεσθαι μὲν τὴν σαρκικὴν καὶ γεῖν διὰ Θεοῦ, ἀναλαβεῖν δὲ τὴν πνευματικὴν καὶ ἐπουράνιον ἔξιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδόσιος λέγει· „Πᾶσά φησιν ἡ κτίσις κοινωνεῖν τοῖς ἀνθρώποις τῆς εὐφροσύνης καὶ τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια θυμωδίας ἐμφορηθῆναι· εἰ γὰρ ἐφ' ἐνὶ ἀμαρτωλῷ μετανουῶντι χαίρουσιν οἱ ἄγγελοι, μεῖζονα δὲ ποῦθεν ἔχουσιν εὐφροσύνην ἐπὶ τῇ πάντων ἀνθρώπων μεταβολῇ· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „Ἐπὶ τῇ καταρθεσεί τῆς οἰκουμένης αἱ οὐράναι Δυνάμεις ἔφασκον χαίρουσαι· „Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ· ὁ μὲν γὰρ ἀρχέκακος Σατανᾶς· ὁ τῶν ζιζανίων σπορεύς· ὁ πάσης φαυλότητος εὐρετής καὶ διδάσκαλος, ἤρπασεν εἰς θάνατον τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἐν ἀρχαῖς διὰ τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως· ἀνεμόρφωσε δὲ πάλιν εἰς ἀφθαρσίαν αὐτὴν ὁ πάντων δημιουργὸς, καταργήσας τὸν θάνατον ἐν Χριστῷ, καὶ ἀποστήσας τοῦ κόσμου τὴν ἀμαρτίαν· οὐκοῦν ἐπὶ ταῦτοις ἔορτάζειν καλεῖται τοὺς τε ὄντας ἐν οὐρανῷ, καὶ ἀπαντας τοὺς ἐπὶ γῆς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὁ δὲ Ἀνώνυμος φησι· „Καὶ τίς ἢ τῆς εὐφροσύνης ὑπόθεσις; ἢ τοῦ Σωτήρος ἀφίξις· ὁ δὲ Θεοδόσιος λέγει· „Ἀπὸς τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος, ὁ

προξενούμενον· πλήρωμα δὲ τῆς θαλάσσης, τὰ πέρα-
τα αὐτῆς εἶπε· ἡ πλήρωμα θαλάσσης εἶναι, οἱ πο-
ταμοὶ, καὶ αἱ λίμναι, καὶ αἱ βρύσεις, καὶ ἀπλῶς· ὅ-
λη ἡ φύσις καὶ τὸ σκεῦος τοῦ νεροῦ· ὥς σκιρτήσῃ,
λέγει, καὶ ἡ φύσις τοῦ νεροῦ διὰ τὸ βάπτισμα τοῦ
Σωτῆρος. (1)

12: „ Χαρήσεται τὰ πεδία καὶ πάντα τὰ
„ ἐν αὐτοῖς.

Θέλουν χαροῦν, λέγει, οἱ κάμποι τῆς γῆς·
διὰ τὴν μέλλει νὰ περιπατήσῃ διὰ μέσου αὐτῶν ὁ ἀγί-
αζων τούτους Χριστός. „ Ἐστὶ γὰρ φησὶν ὁ Ἰησοῦς
ἐπὶ τόπου πεδινοῦ (Λουκ. 5. 17.) πάντα δὲ τὰ
ἐν τοῖς κάμποις εἶναι, τὰ δένδρα, τὰ χωράφια, τὰ
ζῶα καὶ τὰ λοιπά.

13: „ Τότε ἀγαλλιάσονται πάντα τὰ ζύ-
„ λα τοῦ ὄρου.

13: „ Ἀπὸ προσώπου Κυρίου, ὅτι ἔρχε-
„ ται.

Τότε, λέγει, θέλουν χαροῦν ὅλα τὰ ζύλα
τοῦ λόγγου· διὰ τὸ ἀπὸ αὐτὰ μέλλει νὰ παρῇ τὸ ξύ-
λον τοῦ σωτηρίου σταυροῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον·
θέλει γένῃ δὲ ἡ χαρὰ αὕτη καὶ εὐφροσύνη, ἀπὸ
προσώπου Κυρίου· ἥτοι διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χρι-
στοῦ· διὰ τὴν ἰδοῦ ἔρχεται εἰς τὴν ἐνσαρκον οἰκονομίαν·
συνειθίζουσιν δὲ οἱ Προφῆται νὰ μεταχειρίζονται προ-

σωποποιίας, καὶ νὰ προσαρμόζουσιν εἰς τὰ ἄψυχα καὶ
ἄλογα χαρὰν ἐμφύχων καὶ λογικῶν, ὅταν θελήσουσιν
νὰ φανερώσουσιν ὑπερβολικὴν εὐφροσύνην, διὰ νὰ δεί-
ξουν μὲ τὸ σχῆμα τοῦτο, ὅτι σχεδὸν καὶ αὐτὰ τὰ ἄψυχα
εὐφραίνονται· δύναται δὲ τις νὰ νοήσῃ τοῦτο καὶ
ἄλλως· οὐρανούς μὲν, λέγει τοὺς ἐπουρανίους Ἀγγέ-
λους· γῆν δὲ, τοὺς ἐπιγείους ἀνθρώπους· θαλάσσαν
δὲ, τοὺς ἐν θαλάσῃ εὐρισκομένους ναύτας καὶ νη-
σιώτας· κάμπους, δὲ τοὺς ἐν τοῖς κάμποις γεωργούς
ξύλα δὲ τοῦ λόγγου, τοὺς ξυλοκόπους, καὶ τοὺς εὐρι-
σκομένους εἰς τὰ δάση καὶ τὰ βουνά· ἡ νοεῖται καὶ
ἄλλως· οὐρανούς μὲν λέγει ἐκείνους, ὅπου φρονοῦν τὰ οὐ-
ράνια, γῆν δὲ ἐκείνους, ὅπου φρονοῦν τὰ γῆϊα· θα-
λάσσαν δὲ τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν ἁλμυρὰν καὶ πι-
κρίαν τῆς ἀσθεσίας· κάμπους δὲ, τοὺς ἀμελεῖς καὶ
εὐκολονικήτους ἀπὸ τὰ πάθη· ξύλα δὲ λόγγου, τοὺς
σκληροὺς καὶ ἀκάρπους εἰς τὴν ἀρετὴν· ὅλοι γὰρ ἀ-
πλῶς οἱ ἀνωτέρω ἄνθρωποι θέλουν γεμίσουσιν ἀπὸ τὴν
ἡδονὴν διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου, μεταβαλ-
όμενοι εἰς τὴν πίσιν αὐτοῦ. (2)

„ Ὅτι ἔρχεται κρῖναι τὴν γῆν, κρινεῖ
„ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ
„ λαοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ.

Διπλῆν, λέγει, θέλουν λάβουσιν οἱ ἄνθρωποι
τὴν ἡδονὴν· ἓνα μὲν, διὰ τὴν πρώτην παρουσίαν
τοῦ Χριστοῦ· κατὰ τὴν ὁποίαν ἦλθε νὰ κατορθώσῃ
καὶ νὰ σώσῃ τὴν οἰκουμένην· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν
δευτέραν παρουσίαν, ὅταν ἔλθῃ νὰ κρῖνῃ τὴν γῆν,
καὶ νὰ ἀποδώσῃ μὲν εἰς τὸν κατ' ἓνα κατὰ τὰ ἔρ-
γα

- τὴν θαλαττίαν μιμούμενος ζάλην τῶν θείων κηρυγμάτων δέχεται τὴν ἡχὴν· προλέγει δὲ κατὰ ταυτὸν καὶ τὰς γε-
γεννημένας τῶν ἀπίστων ἐπαναστάσεις κατὰ τῶν κηρύκων τῆς ἀληθείας· ὡς καὶ ἐν ἑτέροις Ψαλμοῖς ἀπεδείξαμεν.
- (1) Ὁ δὲ Κύριλλος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ λέγει· „ θαλάσσαν τὴν πληθύν των Ἐθνῶν καλεῖ, ἥτις τῶν θείων κη-
ρυγμάτων τὴν ἡχὴν δεξαμένη σσεσάλευται· ἥτοι κεινῆται εἰς τὸ ὑποδέξασθαι τὸ κήρυγμα· καὶ τὴν ἐναντίαν
δύναμιν.
- (2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Προσωποποιεῖ ὁ προφητικὸς ἐχρήσατο λόγος· οὔτε γὰρ οὐρανὸς, οὔτε γῆ, οὔ-
τε θαλάσσα, οὔτε πεδία, οὔτε τὰ ξύλα λογικὰ τε εἰς καὶ ἄψυχα· ἀλλ' οἱ ἐν τούτοις ὄντες, τὴν ὑμνωδίαν τῇ
Θεῷ προσφέρουσιν.

γα του, να ἐλευθερώσῃ δὲ καὶ τὰ σοιχεῖα ἀπὸ τὴν
φθορᾶν· Καὶ νὰ κρίνῃ μὲν τὴν οἰκουμένην· ἥτοι τὰ
τῆς οἰκουμένης ἔθνη· νὰ κρίνῃ δὲ καὶ τοὺς λαοὺς·
ἥτοι τοὺς Ἰουδαίους· ἡ οἰκουμένην καὶ λαοὺς ὄνθ.

μᾶζι τοὺς αὐτοὺς· λαοὺς δὲ πληθυντικῶς, διὰ τὰς
πολλὰς διαφορὰς τῶν γενῶν καὶ φυλῶν· κρίνῃ δὲ,
ἐν δικαιοσύνῃ μὲν, καθὼ εἶναι ἀπροσωπόληπτος· ἐν
ἀληθείᾳ δὲ, καθὼ ἀλανθᾶτως ἡξεύρει τὰ πάντα. (1)

ΨΑΛΜΟΣ 45·

„Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅτε ἡ γῆ αὐτῷ ἀποκαθίστατο·
„Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς δὲν ἔχει ἐπιγραφὴν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· οἱ δὲ Ἑβδομήκοντα ἔγραψαν ταῦ-
την τὴν ἐπιγραφὴν, σοχασθέντες ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν, ὅπου περιέχει ὁ Ψαλμὸς· τῷ Δαβίδ δὲ ἐπιγράφεται
οὗτος, διατὶ ἀνατίθεται εἰς τὸν ἐκ τοῦ Δαβὶδ γεννηθέντα Χριστὸν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· Καὶ κατὰ ἄλ-
λον δὲ τρόπον· ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ σημαίνει ἱκανὸς τῇ χειρὶ, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἤμπορεῖ νὰ βοηθῇ πῶς εἴ-
ναι κυρίως ἱκανὸς χειρὶ, καθὼ παντοδύναμος· ἔταν δὲ ἡγῆ αὐτοῦ ἀποκαθίστατο· ἥτοι ὅταν εἰρήνευσε καὶ ἐ-
γαληνίασεν, ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Δαιμόνων κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· “ τοῦ Κυρίου γὰρ ἡ
γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· (Ψαλ. κγ. 1.) τότε λοιπὸν ἤρμωσεν εἰς Χριστὸν ὁ παρὼν Ψαλμὸς, πρὸ πολ-
λοῦ συντεθείς. (2)

1: „Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιά-
„σθω ἡ γῆ.

Περὶ τοῦ ἐβασίλευσεν, εἶπομεν εἰς τὸν προ-
λαβόντα Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τὸ· „Εἶπατε ἐν τοῖς
ἔθνεσιν, ὅτι Κύριος ἐβασίλευσεν· ἐβασίλευσε δὲ ὁ
Χριστὸς, ἀφ' οὗ κατέβαλε καὶ ἐνίκησε τὸν Διάβολον,
καὶ

- (1) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Καλῶς τὰ δύο τίθεικε, ὅτι ἡκεῖ, ὅτι ἔρχεται· ἡ πρώτη μὲν γὰρ ἐπιφά-
νεια, δέδωκε τοῖς ἀνθρώποις τὴν θεῖαν ἐπίγνωσιν, ἡ δὲ δευτέρα, ποιῆσεται τὴν τῶν πραγμάτων διάκρισιν· ὥς,
τὸ μὲν ἡκεῖ, τὴν πρώτων παρουσίαν δηλοῖ· τὸ δὲ ἔρχεται, τὴν δευτέραν.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος· „Ἡμεῖς δὲ πάντες ἐσμὲν ἡ γῆ τοῦ Θεοῦ, οἱ πρότερον ἐν τῇ ἀγαθῇ ἀγα-
τήσαντες, ὅτι διὰ τοῦτο ἐν κατάρρα γενόμενοι· μετὰ τοῦτο δὲ τῆς κατάρρας ἐξαιρεθέντες, ὅτι τῆς ἐν τῇ ἀγαθῇ πά-
λιν ἐπιτυχόντες σάσεως· ὅτι τοῦτο εὐθὺς ἡ ἀρχὴ τῆς ψαλμωδίας εὐαγγελίζεται· ὅτι τοῦ Κυρίου βασιλεύσαντες, ἡ
γῆ εὐφραίνεται· ὥς ἂν εἴ τις λέγοι, ὅτι τοῦ ἡλίου λάμπαντος, ἡ γῆ φωτίζεται· οὕτως ἐπικρατοῦσης τοῦ Κυρίου
τῆς βασιλείας, ἐν ἡμῖν ἐστὶν ἡ εὐφροσύνη τῆς βασιλείας.

καὶ ἐθανάτωσε τὴν βασιλεύουσαν ἁμαρτίαν· καὶ περὶ τῆς ἀγαλλιόσεως δὲ τῆς γῆς, εἶπομεν εἰς τὸν Ψαλλὸν ἐκεῖνον.

κρύπτουσιν ἐν ἑαυτῇ τὴν Θεότητα κατὰ τὸν Θεὸν Κυρίλλον· ὁμοιον δὲ εἶναι τοῦτο, μὰ τό·, Καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ· κύκλω αὐτοῦ ἡ Σκη- νη αὐτοῦ. (Ψαλ. ιζ. 11.) (3)

„Εὐφρανθήτωσαν νῆσοι πολλαί.

„Δικαιοσύνη καὶ κρίμα κατόρθω-
„σις τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ.

Ἄς χαροῦν, λέγει, αἱ κατὰ μέρος Ἐκκλη- σίαι, μὲ τὸ νὰ εὐγήκων ἀπὸ τὴν ἀλμυρὰν θάλασσαν τῆς ἀπιστίας· αἱ ὁποῖαι, πρῶτην μὲν ἐβυθίζοντο παν- ταχόθεν ἀπὸ τὰ κύματα τῶν πειρασμῶν, ὕστερον δὲ ἐ- λαβον σάσιν σερραὶν ἐν τῷ Χριστῷ, κατὰ τὸν Θεὸν Κυ- ρίλλον· (1) ἡ ἀπλῶς πρέπει νὰ νοήσωμεν, νήσους μὲν τὰς ψυχὰς τῶν πιστευσάντων, κατὰ τὸν αὐτὸν Κυ- ρίλλον (2) γῆν δὲ τὴν καινοῦριαν κτίσιν.

Ἡ δικαιοσύνη, λέγει, καὶ κρίσις εἶναι σερ- ραὶς τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ· ταῦτα γὰρ κατόρ- θωσαν ὁ Χριστός, ὅταν ἐβυθίσθη καὶ ὄντως δικαίᾳ ἦτον ἡ κρίσις αὐτῇ· δηλαδὴ, τὸ νὰ νικήσῃ μὲν ὁ Χρι- στός τὸν τυραννικὸν Διάβολον, νὰ ἐλευθερώσῃ δὲ τοὺς τυραννουμένους ἀπὸ αὐτοῦ ἀνθρώπους· ἡ καὶ ἄλλως λέγει, ὅτι δικαιοσύνην· ἦτοι πᾶσαν καθολικῶς ἀρε- τὴν καὶ κρίσιν ὀρθήν· ἦτοι διάκρισιν, ἐδίδαξεν ἡ βα- σιλεία τοῦ Χριστοῦ. (4)

2 : „Νεφέλη καὶ γνόφος κύκλω αὐτοῦ.

Νεφέλη καὶ γνόφος εἶναι ἡ προσληφθεῖσα σὰρξ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου κατὰ τὸν Δίδυμον, ὡς

3 : „Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύεται,
„καὶ φλογεῖ κύκλω τοὺς ἐχθρούς
„αὐτοῦ.

Ταῦ·

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Ἐγκαινίζονται πρὸς Θεὸν νῆσοι, ἃς τινες ὑποληπτέον εἶναι τὰς ἐξ Ἑβραίων Ἐκκλησίας, ἃς κατὰ τὴν ἐκκλησίαν λαμβανούσας βάσιμον τῷ Θεῷ· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „Πο- λλαὶ δὲ εἶπε καὶ οὐ πᾶσαι, διὰ τὰς τῶν κακοδόξων Ἐκκλησίας· οὐ γὰρ χαίρειν κατὰ τὸν Κυ- ρίλλον· „Νῆσοι λέγονται αἱ Ἐκκλησίαι, ὅτι ἐν θαλάσῃ εἰσι τῇ τῇδε κόσμῳ, καὶ τοῖς κύμασι καταπαύμε- ναι τοῖς διωγμοῖς, ἀνέχουσιν ὁμῶς ὑψοῦ καὶ ταῖς θλίψεσιν οὐ βαπτίζονται· πύλαι γὰρ Ἄδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς.

(2) Ὁ Θεὸς καὶ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς εἶπε· „Δύνασαι δὲ καὶ τὰς τῶν βεβαίων κατ' ἀρετὴν ψυχὰς νήσους φῆναι, ὑπὸ τῆς τρικυμίας καὶ ζάλης τῶν παθῶν, περιχλοζόμενας μὲν, πασχούσας δὲ ἐπ' αὐτῶν τοσύνολον οὐδέν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „Διὰ τῆς νεφέλης καὶ τοῦ γνόφου, τὸ δυσθεώρητον τῆς Θεῆας φύσεως ἀποσπεμνύ- νει ὁ λόγος· ὡς γὰρ τὸν νεφέλη καὶ γνόφος συγκαλυπτόμενον ἀδύνατον ἰδεῖν· οὕτω πᾶμπαν ἀδύνατον θεῶσαι τὴν ἀόρατον φύσιν· ἀναμιμνήσκει δὲ ὁμοίως, ὡς αὐτός ἐστιν ὁ ἐν Σινᾷ ὄρεϊ διὰ νεφέλης καὶ γνόφου τὴν οἰκίαν ποιησάμενος ἐπιφάνειαν· καὶ διδάσκει, ὅτι εἰ καὶ τὴν Θεὸν ἀδύνατον κατεῖναι, ἀλλ' οὖν, διὰ τῆς ἐνεργείας τὴν ταύτης δυνάμιν ἐνεσι θεωρῆσαι· προσθέτει δὲ ὁ Δίδυμος· „Ὅτι ἡ ἐν Χριστῷ ἀνθρωπεία φύσις, νεφέλη μὲν νομαζέται, ὡς οὐδαμῶς βάρης ἁμαρτίας ἔχουσα· ἐπὶ ταύτης δὲ καθήμενος ὁ Κύριος ἦκεν εἰς Αἴγυπτον πληρῶν τὴν προφητείαν· „Ἰδοὺ Κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κοῦφης καὶ ἔξει εἰς Αἴγυπτον, τὴν ἀλληγορικῶς καλουμέ- νην οἰκουμένην, ἐπὶ τῇ ποτίσει δὲ αὐτῆς τῆς νεφέλης τὸν πᾶντα κόσμον· γνόφος δὲ αὕτη λέγεται διὰ τὸ δυσ- θεώρητον.

(4) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Αὕτη γέγονε, φησι, τῆς ἀφίξεως ἡ αἰτία, τὸ κρῖναι δικαίως τὴν κρίσιν ἡμῶν· ἢν ἔσχομεν δηλαδὴ πρὸς τὰς πονηρὰς καὶ ἀντικειμένους δυνάμεις· καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „Βεβαίωκε γὰρ ἡμῶν ὁ Χρι- στός, ἵνα δικαιώσῃ πίσει τοὺς ἐν ἁμαρτίαις· ἐκρήσατο δὲ καὶ θεοσπεπὶ καὶ φιλαγάθῳ κρῖματι· δεδικαίωσε γὰρ οὐκ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος· Καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Δικαιοσύνην γὰρ τοὺς ἀνθρώπους ἀπα-

Ταῦτα λέγει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸν καιρὸν τῆς παγκοσμίου κρίσεως· ὅθεν καὶ ὁ Δανιὴλ ταῦτα σχεδὸν τὰ ἴδια θεασάμενος μετὰ τοὺς προφητικούς του σφθλμοὺς ἔγραψε· „ Ποταμὸς πυρὸς εἴλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ (Δαν. ζ. 10) ἐχθροὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅπου πείθονται εἰς τὸν Διάβολον· κύκλω δὲ αὐτοῦ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ πανταχοῦ.

4 : „ Ἐφάναν αἱ ἀστραπαὶ αὐτοῦ τῇ οἰκουμένῃ.

Ἀστραπαὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, οἵτινες ἐπειδὴ καὶ ἐμέθεξαν ἀπὸ τοῦ ἀληθινῶν φῶς τοῦ Χριστοῦ, ἀστράψαν καὶ αὐτοὶ καὶ ἐφάνηκαν φῶς εἰς τὸν Κόσμον· ὅθεν ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος· „ Τμεῖς ἐσε τὸ φῶς τοῦ Κόσμου (Ματθ. ε. 14.) μετὰ τὸ ρητὸν τοῦτο εἶναι σύμφωνον καὶ ἐκεῖνο τὸ ἄλλο τοῦ Δαβὶδ τὸ λέγον· „ Ἀνθρακες ἀνήφθησαν ἀπ' αὐτοῦ· (Ψαλ. ιζ. 8.) (1)

„ Εἶδε καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ.

Ἡ γῆ, λέγει, ἤγουν οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι, εἶδον τὰς ἀστράπας ταύτας τοὺς Ἀποστόλους δηλαδὴ, καὶ ἀπὸ τὴν χαράντους ἐσαλεύθησαν· ἤτοι ἐσκήρτησαν κατὰ τὸν Κύριλλον· ἢ μετεκινήθησαν ἀπὸ τὴν πλάνην

εἰς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀπὸ τοῦ σκότος εἰς τὸ φῶς· ἢ ἐσαλεύθησαν διὰ νὰ σερσασθῶν καλλίτερα· ἐπειδὴ καὶ οἱ τεχνῖται, ὅταν θέλουν νὰ ἀνακαλίσουν τὰ παλαιὰ θέντα τεχνουργήματά των, σαλεύουν αὐτὰ πρότερον, διὰ νὰ τὰ κατασκευάσουν ὑπερὸν ὠραιότερα καὶ σεραυότερα· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγον οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἰουδαῖοι περὶ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα· „ Οἱ τὴν οἰκουμένην ὕλιν ἀνασάτωσαντες, οἱτοὶ καὶ ἐνθάδε πάρεσιν. (Πράξ. ιζ. 6)

5 : „ Τὰ ὄρη εἰσεὶ κηρὸς ἐτάκησαν ἀπὸ προσώπου Κυρίου, ἀπὸ προσώπου Κυρίου πάσης τῆς γῆς.

Ὅρη ἀλληγορικῶς εἶναι οἱ Δαίμονες, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Ἀνώνυμον, διὰ τὸ ὑπερήφανον καὶ ὑψηλὸν φρόνημα ὅπου ἔχουν, καὶ διὰ τὸ ἀκαρπὸν καὶ σκληρὸν καὶ κρημνώδες τῆς αὐτῶν θελήσεως· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ζζ. Ψαλμῷ· „ Ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρὸς, οὕτως ἀπολύνται οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ. (Ψαλ. ζζ. 2.)

6 : „ Ἀνήγγειλαν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ εἶδον πάντες οἱ λαοὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ.

Οὐ-

ἐπαίδευσεν ὁ Χριστὸς, καὶ τοὺς ἀδιακρίτους ἅπαντα δρῶντας, μετὰ κρίσεως ὁρθῆς ἐδίδασκε πολιτεῦσθαι· ταῦτα αὐτοῦ ὁ Θεὸς καὶ ἡ βασιλεία κατέρωθε.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεὸν Κύριλλον· „ Ἀστραπαὶ νοοῦνται οἱ τοῦ Θεοῦ κηρύγματα λόγοι, οἱ κατὰ πάσης τῆς οἰκουμένης ἐκλάμπουσιν· Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Πυρὸς καὶ ἀστραπῆς ἐμνημόνευσεν· ἤγουν φῶς καὶ φλογός· ἐπεὶ, διπλὴ τοῦ πυρὸς ἡ ἐνεργεῖα· οὐ γὰρ μόνον τὸ καίειν, ἀλλὰ καὶ τὸ φωτίζειν ἔχει· καὶ τὸ μὲν φῶς, τοῖς δικαίοις ἀπομερίζεται, ἡ δὲ καύσις, τοῖς παρανομίοις ἀφώριται· ὅθεν καὶ ὁ Κύριος εἶπεν, ὡς ἡ παρουσία αὐτοῦ ἔσται· „ Ὡς ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ Ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως Δυσμῶν· ταῦτα οὖν καὶ τῆς δευτέρας ἐπιφανείας ἐστὶ θεσπίσματα· Ἡ δὲ καὶ ὁ Εὐαγγέλιος· „ Τὸ μὲν πῦρ αὐτοῦ προπορεύεται ἕνεκα τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ· τῶν δὲ εὐσεβῶν καὶ θεοφιλῶν ἀνδρῶν χάριν, ἀστραπαὶ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φωτός ἐκπεμπόμεναι, ἀντιλήλου καταλάμψουσι τὴν οἰκουμένην· εἰ γὰρ τότε ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δόσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὴν σωτήριον διδασκαλίαν, πότεν ἄλλοθεν φωτισθήσεται ὁ κόσμος· εἰμὴ ἐξ αὐτοῦ; ἐπειδὴ περ τοῖς δικαίοις ἐστὶν ὁ Κύριος φῶς αἰώνιον·

Η

Οὐρανοί, εἶναι οἱ Προφῆται καὶ οἱ Ἀπόστολοι, ἐπεὶ δὲ ἐμεταχειρίσθησαν πολιτεία οὐράνιοι, ὁ δικαιοσύνην δὲ λέγει, τὸ μὴ παρικλίσθῃ εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαίους ἡ Θεογονία, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ καλεσθῶν τὰ Ἐθνη εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας· ἡ δικαιοσύνην ὀνομαζομένη τοῦ Χριστοῦ, τὸ νὰ καταδικάσῃ μὲν τὸν τυραννοῦντα Διάβολον, νὰ ἐλευθερώσῃ δὲ τοὺς ὑπὸ τοῦ Διαβόλου τυραννουμένους ἀνθρώπους, ὡς εἵπομεν ἂνω ἔρω, ἐρμηνεύοντες τὸ, Δικαιοσύνη καὶ κρίσις κατ'ὁρθώσεις τοῦ θρόνου αὐτοῦ· ἀνάγκη καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ, Εὐαγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν Ἐκκλησίᾳ μεγάλη· (Ψαλ. 10. 12.) Δόξαν δὲ τοῦ Χριστοῦ ὀνομαζομένη τὰ θαυμασὰ ἔργα καὶ σημεῖα, διὰ τὰ ὅποια ἐδόξασθη ὡς Θεός· (1)

„Προσκυνήσατε αὐτῷ πάντες Ἄγγελοι Θεοῦ.

Προσκυνήσατε, λέγει, τὸν Χριστὸν ὅλοι οἱ Ἄγγελοι, ἄλλοι μὲν ἱμνολογοῦντες αὐτὸν, διατὶ ἐγενήθη κατὰ σάρα· καὶ τὸ δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες· ἄλλοι δὲ, δουλοπρεπῶς διακονοῦντες αὐτὸν, ὕστερα ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ πειρασμούς· „Καὶ ἰδοὺ φησι, προσῆλθον Ἄγγελοι, καὶ διηκόνουν αὐτῷ· (Ματ. 23. 11.) καὶ ἄλλοι δορυφορικῶς προπορευόμενοι, ὅταν ἀνελκμβάνετο εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ φωνάζοντες τὸ „Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν· (Ψαλ. 118. 7.) (2)

7 : „Αἰσχυνθήτωσαν πάντες οἱ προσκυνῶντες τοῖς γλυπτοῖς, οἱ ἐγκαυχόμενοι ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν.

8 : „Ἦκουσε καὶ εὐφράνθη ἡ Σιών, καὶ ἠγαλλίασαντο αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας.

Ἀς καταισχυνθῶν, λέγει, ὅλοι, ἐκεῖνοι, ὅπου προσκυνοῦν τὰ εἰδωλά· ἐπεὶ δὲ ὁ Χριστὸς ὁ ἀληθὴς Θεὸς ἐποίησε τοιαῦτα θαυμασὰ ἔργα· ἢ ὡς αἰσχυνθῶν, διατὶ ἀπὸ τὰ θαυμασὰ τοῦ Χριστοῦ ἐλέγχθη ἡ πλάνη τῶν ὑπ' αὐτῶν προσκυνουμένων εἰδωλῶν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

Ἦκουσε, λέγει, τοὺς οὐρανοὺς· ἦτοι τοὺς Προφῆτας καὶ Ἀποστόλους, ὅπου ἐκήρυττον τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ μεγαλεῖα, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, καὶ εὐφράνθη ἡ αἰσθητὴ Σιών· ἢ ἡ νέα Σιών, ἡ Καθολικὴ τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησία· ὁμοίως εὐφράνθησαν καὶ αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας· θυγατέρες δὲ τῆς Ἰουδαίας

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἡ δευτέρα μέντοι παρουσία σαφῶς ἅπαντας ἀνθρώπους διδάξει τοῦ Δεσπότη τὴν βασιλείαν· ἢ ὁ Κύριλλος· „Ἐν τῇ κρίσει δὲ οἱ ὑψίστοι Προφῆται ἀναγγελοῦσιν, ὅτι δίκαιος κριτὴς ὁ Χριστός· ἢ οἱ λαοὶ ὄψονται αὐτὸν ἐρχόμενον ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „Εἰ ἢ πολλάκις ἀνήγγειλαν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ· ἦτοι τὸν Χριστόν· (ἠνέχθη γὰρ ἐξ αὐτῶν φωνή· οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός οὐ μόνον ἐν τῷ Βαπτίσματι, ἀλλὰ ἢ ἐν τῷ Θαβωρῇ ὄρει· ἢ πάλιν τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πατέρα βοήσαντος· „Πάτερ δόξα σὺν σου τὸν Υἱόν, ἢ ἦθε φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσα· ἢ ἐδόξασα ἢ πάλιν δόξασω·) ἀλλὰ ἢ οἱ ἄνθρωποι ἐν οὐρανοῖς· ἦτοι οἱ ἄγιοι Ἄγγελοι ἀνήγγειλαν τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ ἢ Πατρὸς· σέσωκε γὰρ τοὺς ἐπὶ γῆς δικαιοῦσας ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ· ὅθεν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, χορὸς Ἀγγέλων φανείς, τῷ Θεῷ τὸν ἕμνον ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων προσεμήνοχε σωτηρίᾳ· „Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ ἢ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία·

(2) Ὅθεν ἢ ὁ Παῦλος, κατὰ τὸν Κύριλλον ἢ Θεοδώριτον, τῷ Σωτῆρι προσήρμοσε τὴν προφητείαν ταύτην, λέγων ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους· „Ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν εἰκουμένην λέγει, ἢ προσκυνήσατωσαν αὐτῷ πάντες Ἄγγελοι Θεοῦ· εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἀνώνυμος· „Ἀναγκάως ἐνταῦθα τὴν προσκύνησιν τῶν Ἀγγέλων εἰσαγάγει, ἵνα μὴ αἰσχυνθῶμεν προσκυνῆσαι Θεῷ, ὃ προσκυνοῦσιν Ἄγγελοι· ἀμα δὲ γινώμεν ὡς εἰς Ἀγγέλων τάξιν οἱ προσκυνοῦντες τὸν Θεὸν ἀνερχόμεθα· ἢ πρὸς ταῦτα, ὅτι τῶν Ἀγγέλων τὸ προσκυνεῖν ἴδιον, οὐ τὸ προσκυνεῖσθαι· (λατρευτικῶς δηλαδὴ·)

δαίας, παλαιὰ μὲν ἦτον αἱ μερικαὶ πόλεις τῆς Ἰουδαίας καὶ αἱ συναγωγαί· τὰρ δὲ θυγατέρες τῆς μιᾶς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, εἶναι αἱ κατὰ τόπους μερικαὶ Ἐκκλησίαι· διατὶ αὐταὶ ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν μίαν καὶ Καθολικὴν Ἐκκλησίαν· ἐπειδὴ γὰρ, Σιών μὲν θέλει νὰ εἴπῃ σκοπευτήριον, Ἰουδαία δὲ, ἔξομολόγησις· διὰ τοῦτο ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καὶ τὰ δύο ταῦτα εἶναι· ἥγουν εἶναι σκοπευτικὴ καὶ θεωρητικὴ τῆς ἀληθείας· εἶναι καὶ ἔξομολογουμένη καὶ εὐχαριστοῦσα τῷ Κυρίῳ· εὐφράνθη λοιπὸν ἡ μία καὶ Καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡγαλλιάσαντο αἱ θυγατέρες αὐτῆς μερικαὶ Ἐκκλησίαι. (1)

„ Ἐνεκεν τῶν κριμάτων σου Κύριε .

Ἐδῶ βάλλει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ἀνωτέρω νὰ εὐφρανθοῦν αἱ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαι· ἥγουν, διατὶ, λέγει, ἐσύ Κύριε θέλεις ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ εἰς μὲν τοὺς πιστοὺς καὶ δικαίους, ἔχεις νὰ δώσης αἰώνιον ἀνάπαυσιν, εἰς δὲ τοὺς ἀπίστους καὶ ἁμαρτωλοὺς, ἔχεις νὰ δώσης αἰώνιον κολασιν. (2)

9 : „ Ὅτι σὺ Κύριος ὕψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν . σφόδρα ὑπερυψώθης ὑπὲρ πᾶν , τὰς τοὺς Θεοὺς .

Σὺ, λέγει, εἶσαι Κύριος καὶ ὕψλός αὐθέντης ὅλης τῆς γῆς· καθὼς εἶσαι αὐθέντης καὶ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ σὺ ὑψώθης ἐπάνω ἀπὸ τοὺς νομιζομένους Θεοὺς· διότι, ἐκαῖνοι μὲν, ὑψώθησαν ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ ἀγνώσκειαν τῶν ἀνθρώπων· Σὺ δὲ ὑψώθης ἀπὸ τὴν ἀληθειαν, καὶ τὴν παντοδύναμον δύναμίν σου· ὅσον λοιπὸν εἶναι μεγαλιτέρα ἡ ἀλήθεια ἀπὸ τὴν πλάνην, τόσον καὶ τὸ ἐδικόν σου ὕψος Κυρίου, εἶναι μεγαλότερον ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν ψευδοθεῶν· ὑψώθης δὲ εἶπεν ἀντὶ τοῦ, ὕψλός ἐγνωρίσθης· λέγωντας δὲ σφόδρα, καὶ δύο φορές εἰπὼν το ὑπὲρ, αὐξήσει μὲ αὐτὰ ὅλα τὸ τοῦ Θεοῦ ὕψος. (3)

10 : „ Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον μισεῖτε , πονηρά· φυλλάσσει Κύριος τὰς ψυχὰς τῶν ὁσίων αὐτοῦ· ἐκ χειρὸς ἁμαρτωλοῦ ῥύσεται αὐτοῦς .

Μισεῖ, λέγει, τοὺς πονηροὺς ὁ Κύριος, καὶ ἀγαπᾷ τοὺς ἀγαθοὺς· λοιπὸν ὅποιος θέλει νὰ ἀγαπήσῃ τὸν Θεόν, πρέπει καὶ αὐτὸς νὰ μιμῆται τὸν Θεόν· καὶ νὰ μισῇ μὲν τὰ κακὰ, νὰ ἀγαπᾷ δὲ τὰ ἀγαθὰ· ἵνα ὅμοιον ἐνθῇ μὲ τὸ ὅμοιον· φυλάσσει δὲ ὁ Κύριος τὰς ψυχὰς τῶν ἀφιερωμένων εἰς αὐτόν· καὶ θέλει τοὺς λυτρώσει, ὅταν ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὸν ἁμαρτωλόν· ἁμαρτωλὸς δὲ κυρίως εἶναι ὁ Διάβολος· καθότι αὐτὸς εἶναι καθε κακίας προξενος (4)

11 : „ Φῶς

(1) Ἡ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας νοοῦνται κατὰ τὸν Κύριλλον, αἱ ὅσαι ψυχὰι αἱ δὲ ἔξομολογήσεις συνημμέναι Θεῷ· ἢ αἱ τῶν Ἀποστόλων ψυχὰι αἱ ἐκ τῶν Ἰουδαίων γεννηθεῖσαι· ἢ θυγατέρες λέγονται τῆς Ἰουδαίας αἱ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαι, διατὶ οἱ φυτεύσαντες αὐτὰς, ἐκ Ἰουδαίων ἦτον· οἱ Ἀπόστολοι δηλαδὴ, κατὰ τὸν Τιμόθεον καὶ τὸν Θεοδώριτον.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· ἡγαλλιάσαντο διὰ τὰ τοῦ Θεοῦ κριματα, ὁρῶσαι δηλονότι τοὺς τυραννήσαντας Δαίμονας ἐκβεβλημένους, τοὺς δὲ τῇ δουλείᾳ κατεχομένους, εἰς ἐλευθερίαν ἐπανήκοντας.

(3) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· Οὐ μόνον ὕψλόν, ἀλλὰ καὶ ὕψιστον κατὰ πάσης τῆς γῆς ὑπάρχειν προσηγόρευσεν· εἰπὼν δὲ τὴν γῆν, ἀπὸ τοῦ μέρους ὅλην τὴν κτίσιν ἐκάλεσεν· ὑπερυψώθη δὲ διὰ τοῦ Σταυροῦ κατὰ πάντων τῶν ψευδωμένων Θεῶν· ἐπειδὴ τῷ Σταυρῷ καταβληθέντες, μεμαθήκασι τῇ πείρᾳ, πόσον ἐστὶν ὕψλός ὁ Θεός, ὥς διὰ τῆς νομιζομένης ἀσθενείας, τοὺς νομισθέντας δυνατοὺς καταγωνίσασθαι.

(4) Λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· ἢ· Οὐ δυνατόν ὁμοῦ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ τὸν Κύριον καὶ τὰ πονηρὰ ἀγαπᾶν, διότι τὴν

11 : „ Φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ, καὶ τοῖς
 ο, ἐν ᾧ ἐστὶ τῇ καρδίᾳ εὐφροσύνη .

Εἰς τὸν δίκαιον, λέγει, ἄνθρωπον ἀνέτειλε
 φῶς, τὸ τοῦ ἀληθινοῦ φωτός : ἦτοι τοῦ Θεοῦ· καὶ φῶς
 πνευματικόν, τὸ ὅποιον ὁδηγεῖ τὸν αὐτὸν δίκαιον εἰς
 πᾶσαν ἀληθειαν· ἢ τὰ φῶς τὸ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς,
 ἀνατέλλει εἰς τὸν δίκαιον τὴν θεωρητικὴν ἀρετὴν· εἰς
 δὲ τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, ἀνατέλλει παρακλήσι καὶ
 παρηγορία πνευματικῇ. (1)

12 : „ Εὐφρανῆτε δίκαιοι ἐν τῷ Κυρίῳ,
 ο, καὶ ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ τῆς
 ο, ἀγιωσύνης αὐτοῦ.

Εὐφρανῆτε, λέγει, οἱ δίκαιοι εἰς τὸν Κύριον,
 ἀποβάλλοντες κάθε εὐφροσύνην τοῦ κόσμου τούτου,
 ὡς ψεύτικην· εἰρηται δὲ καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ λβ. Ψαλ-
 μοῦ· „ Εὐφρανῆτε ἐπὶ Κύριον, καὶ ἀγαλλιᾶσθε δικαιο-
 δι, καὶ ζήτησον ἐκεῖ τὴν ἐξήγησιν τούτου· καὶ ὅχι
 μόνον, λέγει, εὐφρανῆτε, ἀλλὰ, καὶ εὐχαριστεῖτε
 μὲ τὸ νὰ ἐνθυμῆσθε τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγιότητα· ἡγοῦν

μὲ τὸ νὰ νὰ ἐνθυμῆσθε διὰ τὴν ἡγιασμένην· ἢ ἐξομολο-
 γεῖσθε τὰ οἰκλήτινα σφάλματα καὶ μολυσμούς τῆς ψυ-
 χῆς σας, μὲ τὸ νὰ ἐνθυμῆσθε τὴν καθαρότητα τοῦ
 Θεοῦ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἰωβ· „ Τίς καθαρὸς ἀπὸ ρυ-
 που; (Ἰωβ-ιδ. 4.) (2)

Ἡμποροῦν δὲ νὰ νοηθῶν καὶ διὰ τὴν δευ-
 τέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, ὅλα τὰ ἀνωτέρω ρητά:
 δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ· „ Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπρεῦσα-
 ται, ἕως τοῦ· „ Ἦκουσε καὶ εὐφράνθη ἡ Σιών· ἔφκ-
 ναν, λέγει, οἱ ἄσραπαὶ αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκουμένην· ὅ-
 ταν δηλαδὴ μέλλῃ νὰ κατέβῃ ἀπὸ τὸν οὐρανόν· ὡ-
 σπερ γὰρ, φησιν, ἡ ἄσραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ Ἀνατο-
 λῶν, καὶ φαίνεται ἕως Δυσμῶν· οὕτως ἔσται καὶ ἡ πα-
 ρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου (Ματ. κδ. 27.) Καὶ
 πάλιν λέγει· „ Οἱ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη
 οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς· καὶ οἱ ἄσπερες παύσονται
 ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ· (Ματ. κδ. 29.) ὅθεν ἀπὸ ποίου
 ἄλλο μέρος ἔχει νὰ φωτισθῇ ὁ Κόσμος, εἰμὴ ἀπὸ τὴν
 ἄσραπην τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου; τὸ ἔφαναν δὲ,
 νοεῖται ἀντὶ τοῦ φανοῦσιν εἰς χρόνον μέλλοντα, κατὰ
 τὰ ἰδιώμα τῶν προφητῶν· ὁμοίως καὶ τὰ ἀκάλουθα
 ῥήματα ἀντιχρονικῶς νοοῦνται· εἶδε δὲ τὴν κατάστα-
 σιν τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ ἐσαλεύθη ἀπὸ τὸν φόβοντες·
 ἢ σαλευθήσεται ἡ γῆ, ὅταν οἱ νεκροὶ ἔχουν νὰ ἀνα-
 στηθῶν μὲ σπουδὴν· τότε τὰ βουναὶ διαλυθήσονται

ω.

- περὶ τὸν Κύριον ἀγάπην κατορθωτέον, διὰ τοῦ μισεῖν ἢ βδελύττεσθαι πᾶν πονηρὸν : τούτῃς τὰς κατ' εἶδος κα-
 κίας, αἱ πονηραὶ προσαγορεύονται. Καὶ ἄλλος λέγει· „ Μισεῖτε τὸ πονηρὸν ὡς ἐναντίον ἢ ἐχθρὸν τῷ Θεῷ, οὐκ
 ἐν ὑποστάσει φύσεως ὃν (οὐ γὰρ ἀντιδιαφεύγει τῇ ἀγαθῇ φύσει πονηρὸν τὸ παρὰ φύσιν· οὐδὲ γὰρ φύσιν τινα
 δεικνυμένην ὑπολαβεῖν ἔστιν, ἢν καλεῖται πονηρὸν· οὐδὲ γὰρ ἔχομεν τινα τοιαύτην ἐν γνώσει, ἢν εἰδότες μισησαίμε-
 θα·) ἀλλὰ πονηρὸν, ἅπαν τὸ κακὸν ἔργον ἐπιστάμεθα, ἢ τοῦτο μίσους ἔχον· οὐ πάντων δὲ, ἀλλὰ τῶν ὁσίων
 αὐτοῦ τὰς ψυχὰς φυλάσσει ὁ Κύριος· εἴποτε οὖν ἐπεβουλεύθητις τῶν ὁσίων, μέχρι τῆς τοῦ σώματος κακώσεως ἢ
 θανάτου τὰ τῆς ἐπιθέσεως ἔσχυσεν, τῆς ψυχῆς ἀζημιώτου ἢ ἀμειώτου διαμεινῶσης· τίς γὰρ οὐκ ὁμολογήσει
 τοῖς τῆς ἀληθείας Μάρτυρας πεφρονησθαι κατὰ τὰς ψυχὰς ὑπὸ τοῦ ὁμολογουμένου ὑπ' αὐτῶν Κυρίου· ἰδοὺ ἡλί-
 κου κέρδους ἐκ τῆς πρὸς Θεὸν καθαρῆς ἀγάπης ἀπολαύομεν· γινόμεθα γὰρ ὁσίοι, ἢ φύλακα τὸν Θεὸν τοῦ με-
 γίστου κτήματος τῆς ψυχῆς τῆς ἡμετέρας ἔχομεν, ὥστε μὴ ὑπὸ τὴν χεῖρα γενέσθαι ταῦ ἐχθροῦ.
- (1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ ἢ τὸν τοῦτο σύζυγος εὐφροσύνη : τούτῃς τῇ τὴν πρακτικὴν ἀρε-
 τὴν κατορθώσαντι, δικαιοσύνην καλουμένην, ἢ τῇ εὐθείᾳ ἔχοντι καρδίαν, ἀνατέλλει φῶς γνώσεως· ὁ δὲ μέγας
 Βασιλεὺς· „ Ὅσπερ ὁ ἥλιος, φέσκει, οὐ ταῖς νυκτερίσιν ἀνατέλλει, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις νυκτιφοίτοις· οὕτω καὶ
 ὁ Κύριος οὐ τοῖς μέουσι τὰς κόρας τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τοῖς πρὸς τὰς αὐγὰς αὐτῶν ἐνατενίζουσιν· οὐ γὰρ πάντες
 κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἡβουλήθησαν ἄνθρωποι τοῦ φωτός ἀπολαύσαι, οὐδὲ πάντες τὴν ἀπὸ τῆς πίστεως εὐφροσύνην
 δεῖξασθαι.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἀπαντες τοῖνον οἱ τοῦ φωτός ἀπολαύσαντες, ἢ τὸν τῆς ἀρετῆς ἀσπασάμενοι κλη-
 ρον, ἀγαλλιᾶσθε ἢ τὸν Θεὸν ἀνυμνῆτε, τὸ τῶν εὐεργεσιῶν ἐξηγουμένοι πλήθος· ἐξομολόγησιν γὰρ ἐνταῦθα, τὴν
 εὐχαρίστησιν ἐκάλειπεν.

ὡς ἂν τὸ κηρί, ἐπειδὴ ἔχουν νὰ ἀλλοιωθοῦν τὰ στοιχεῖα· εἴρηται δὲ καὶ εἰς τὸν οὐδ' Ψαλμὸν ἡ ἐτάκη ἢ γῆ· ἀνήγγειλλαν δὲ οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ· ἡ γουν οἱ Προφῆται, ὅτι εἶναι δίκαιος Κριτὴς· τότε δὲ ὅταν ἔλθῃ νὰ κρίνῃ, θέλουν ἰδοῦν ὅλοι οἱ λαοὶ τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ, ὅς τις μέλλει νὰ ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, καθὼς αὐτὸς εἶπε μόνος· ἔπειτα προσά-

ζει, τοὺς μὲν Εἰδωλολάτραις, νὰ ἐντραποῦν τότε τοὺς δὲ Ἀγγέλους, νὰ προσκυνοῦν αὐτόν· ὅταν δὲ οἱ Ἀγγελοὶ προσκυνήσουν, τότε καὶ ὅλοι θέλουν προσκυνήσουν Δαίμονες ὁμοῦ καὶ ἄνθρωποι· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἀπόστολον, αὐτῷ πᾶν γόνυ κάμψαι ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων. (Φιλ. β. 10.)

ΨΑΛΜΟΣ Ψ.

Ψαλμός τῷ Δαβίδ.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός διαλαμβάνει διὰ τὰς δύο παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν εὐσεβιον· ὅθεν καὶ ὁμοιάζει μὲ τὸν προτίτερον Ψαλμὸν, καθὼς πόλιν καὶ ἐκεῖνος ὁμοιάζει μὲ τὸν πρὸ αὐτοῦ. (1)

Αἰσατε τῷ Κυρίῳ ᾠσμα καινὸν, ὅτι θαυμαστὰ ἐποίησεν ὁ Κύριος,

θαυμαστότερον πρᾶγμα εἶναι ἀπὸ τῶ νὰ γένῃ ὁ Θεὸς ἄνθρωπος, καὶ νὰ κάμῃ ὅλα τὰ ἄλλα θαυμάσια, καὶ νὰ πάθῃ, ὅσα γράφει τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, διὰ τοῦτο λοιπὸν εἶπεν, ὅτι χρειάζεται ᾠσμα καινούριον, διὰ τὰ καινούρια αὐτὰ πρᾶγματα καὶ θαυμάσια. (2)

Περὶ τοῦ Αἰσατε τῷ Κυρίῳ ᾠσμα καινὸν· αἰσπομεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 10. Ψαλμοῦ, καὶ ὅρα ἐκεῖ· θαυμάστὰ δὲ ἔργα ἐποίησεν ὁ Κύριος· διατὶ, τί

ἔσωσεν αὐτῷ (3) ἢ δεξιὰ αὐτοῦ, καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· ὁ Οὐ μόνον τῷ Δαβίδ ὁ Ψαλμός ἀναγέγραπται· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ περὶ Χριστοῦ προφητεύει Μωσῆς, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος κατήγετο τοῦ Δαβίδ.

(2) Ἐφ' ἧ δὲ ὁ Κύριλλος· ὁ θαυμαστὸν γὰρ ἀληθῶς τὸ καταργηθῆναι τὸν θάνατον, καὶ ἀναβῆναι πάλιν τὸν ἀνθρώπινον γένος· οὐ γὰρ ἐν ἑνὶ ἔθνεϊ ἐλυτρώθη, ὡς ἐπὶ τοῦ Μωυσέως μόνος ὁ Ἰσραὴλ· σέσωσαι δὲ μᾶλλον ἢ σῶσαι πᾶσα γῆ.

(3) Παρὰ μὲν τῷ Θεοδωρίτῳ καὶ Κυρίλλῳ καὶ Ἀθανασίῳ καὶ Εὐθυμίῳ καὶ Εὐσεβίῳ· ἢ ἔσωσεν αὐτῷ· γράφεται· καὶ ἄλλοις δὲ, ἔσωσεν αὐτόν.

„καὶ ὁ βραχίων ὁ ἅγιος αὐτοῦ.

„Ἐναντίον τῶν Ἑθνῶν ἀπεκάλυψε τὴν
„δικαιοσύνην αὐτοῦ.

Ἡ τοῦ Θεοῦ, λέγει, ἀντιληψίς ἐπανεσώσεν εἰς τὸν ἑαυτάντου τοὺς δούλους του, τοὺς ὑπὸ τοῦ Διοβόλου σκλαβωθέντας· ἡ ὁποία αὕτη ἀντιληψίς, δεξιὰ μὲν λέγεται, ὡς ἐπιτηδεύει· βραχίων δὲ, ὡς δυνατὴ· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ μγ. Ψαλμῷ· „Ἀλλ’ ἡ δεξιὰ σου καὶ ὁ βραχίων σου. Μερικοὶ δὲ γράφουσιν· „Ἐσώσεν αὐτόν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ· ἡγουν τὸν ἀπολωλότα ἄνθρωπον· διατί καὶ τοῦτο εἶναι θαυμαστὸν ἔργον, τὸ νὰ σώσῃ ὁ Δεσπότης τῶν πάντων μὲ τὰ ἐδικά του πάθη, τὸν παραβάτην καὶ ἀπολωλότα δούλον. (1)

2 : „Ἐγνώρισε Κύριος τὸ σωτήριον αὐ-
„τοῦ.

Ἐφανερώσῃ, λέγει, ὁ Κύριος, τὴν παρ’ αὐτοῦ σωτηρίαν εἰς τὸν Κόσμον· ἥτοι τὴν ἐνανθρώπησιν· ἡ τὸ σωτήριον αὐτοῦ βούλημα· „Οὐ γὰρ ἐπέσειλὲ, φησιν, ὁ Πατήρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἵνα κρίνῃ τὸν Κόσμον, ἀλλ’ ἵνα σωθῇ ὁ Κόσμος δι’ αὐτοῦ. (1ω. γ. 17)

Τοῦτο εἶναι ἐξηγήσεις τοῦ ἀνωτέρω ῥητοῦ· ἐπεὶ δὲ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν Ἀποστόλων, οἵτινες ἐκήρυξαν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τὴν σωτηρίαν, ὅπου ἔκαμιν ὁ Κύριος καὶ τὴν δικαιοσύνην· ὡς προείπομεν εἰς τὸν μγ. Ψαλμὸν· νοεῖται δὲ τοῦτο καὶ ἄλλως· ὅτι ἐγνώρισε μὲν ὁ Κύριος, τὸ σωτήριον αὐτοῦ εἰς τοὺς Προφῆτας, ἀπεκάλυψε δὲ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ εἰς τὰ ἔθνη. (2)

3 : „Ἐμνήσθη τοῦ ἐλέους αὐτοῦ τῷ Ἰα-
„κώβ, καὶ τῆς ἀληθείας αὐτοῦ τῷ
„οἴκῳ Ἰσραὴλ.

Ἀφ’ οὗ λέγει, ὁ Θεὸς παλαιὰ ὑποσχέθη εἰς τὸν Ἀβραάμ νὰ ἐλεήσῃ τὸ γένος του, καὶ βεβαίωσας δι’ ὅρκου, ὅτι θελεῖ ἀληθεύσαι εἰς τὴν ὑπόσχεσίν του, ὕστερον ἐνθυμήθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ὅπου ὑποσχέθη, καὶ τὴν βεβαίαν ταύτην ἀλήθειαν· ἥτοι εἰς ἔργον αὐτὰ ἔφερεν ἐν τῷ νέῳ Ἰακώβ· ἥτοι εἰς τὸν οἶκον τοῦ νέου Ἰσραὴλ, τὸ ὅποσον εἶναι τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν· διότι οἱ Χριστιανοὶ, λέγονται μὲν Ἰακώβ,
κώβ,

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει· „Ἐπανεσώσατο ἔξ προσήγαγε τῷ ἰδίῳ Πατρὶ τὴν ὑπ’ οὐρανὸν ὁ Χριστὸς, ὃς εἰς δεξιὰ τοῦ Πατρὸς ὁ πάντων δημιουργὸς ἔξ τεχνίτης· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει ἔξ ὁ Ἀθανάσιος· ὁ δὲ Θεοδώριτος φησιν· „Πολλάκις εἰρήκαμεν, ὅτι χεῖρα τὴν ἐνέργειαν λέγει, δεξιὰν δὲ, τὴν ἀγαθὴν ἐνέργειαν· λέγει δὲ, ὅτι τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἔργον, τῶν ἀνθρώπων ἡ σωτηρία· ἀμέτρον δὲ φιλανθρωπία χρώμενος, οἰκεῖον ἡγεῖται κέρδος τὴν τῶν ἀνθρώπων ζωὴν· διάτοι τοῦτο οὐκ εἶπεν· Ἐσώσεν αὐτοὺς ἡ δεξιὰ αὐτοῦ· ἀλλ’ Ἐσώσεν αὐτῷ· (ἥτοι ἑαυτῷ) τῆς γὰρ τῶν Εἰδώλων αὐτοὺς πλάνης ἐλευθερώσας, ἔξ τῆς αὐτοῦ βασιλείας τὸ ὑψηλὸν ὑποδείξας, τῆς σωτηρίας μετέδωκεν· Καὶ αὖθις ὁ Κύριλλος· „Ἡ πάντα ἰσχύουσα τοῦ Πατρὸς δεξιὰ σέσωκεν ἑαυτῷ τε ἔξ τῷ Πατρὶ· τί δὲ σέσωκεν; ἅπασαν δηλονότι τὴν ὑπ’ οὐρανὸν· ἔξ ὁ Εὐσέβιος· „Σώζει οὖν αὐτῷ τῷ Θεῷ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ τοὺς εἰς μακαριότητα ἀγομένους· οὐ γὰρ πᾶς σφζόμενος Κύριε Θεῷ σώζεται· ἀλλὰ πᾶς ὁ κακῶν ἔξ παθῶν κατὰ τὸν ὁρθὸν λόγον ἀπαλλαττόμενος, ἔξ τὴν τῆς ἀληθείας γνῶσιν μετ’ εὐσεβείας ἀνειληφώς.

(2) Ὅθεν εἶπε ἔξ ὁ Ἀθανάσιος· „Σωτήριόν ἐστιν ὁ Σωτὴρ κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Συμεῶν· „Ὅτι εἶδον εἰ ὁφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου· ἔξ ὁ Κύριλλος· „Σωτήριον ἔξ δικαιοσύνην ὀνομάζει τὸν Χριστόν· σέσωκε γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἔξ Πατὴρ δι’ αὐτοῦ τε ἔξ ἐν αὐτῷ, ἔξ δὲ δεικνύων ἐν πίστει, ἐκβαλὼν μὲν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον τὸν Ἀρχόντα τοῦ αἰῶνος τούτου, δικαιοῦσας δὲ τοὺς πάλαι τυραννηθέντας ἡμᾶς· ὁ δὲ Δίδυμός φησιν· „Οὐ γὰρ ἄλλως δυνατὸν ἢν αὐτὸ τὸ Μυστήριον θεάσασθαι, μὴ οὐχὶ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἀποκαλύψεως αὐτό.

κῶβ, καὶ θά εἶναι πετρῖσαι τοῦ πονηροῦ Διαβόλου, ὑποσκιέζοντες καὶ κρημνίζοντες καὶ νικῶντες αὐτὸν κατὰ τὸν Δαυὶδ. Ἰακώβ γὰρ θέλει νὰ εἰπῇ πτερυγίης· λέγονται δὲ οἱ Χριστιανοὶ καὶ Ἰσραὴλ, καθὼς θεωροῦσι τὸν Θεὸν μὲ τὰ νοερά ὄμματα τῆς ψυχῆς, καθόθεν εἶναι δυνατόν εἰς αὐτούς· ἐπειδὴ καὶ Ἰσραὴλ θέλει νὰ εἰπῇ, νοὺς ὁρῶν τὸν Θεόν. (1)

Ψαλμὸν ὅτι εἶναι ὕμνος ἐπινίκιος· ὕμνήσατε λοιπὸν, λέγει, ὅλοι οἱ ἐπὶ γῆς χριστιανοὶ τὸν Θεόν μὲ ἐπινικίους ὕμνους, διατὶ ἐνίκησε τὸν Διαβόλον· καὶ ἄσατε εἰς αὐτὸν ᾄσμα καινούριον, διὰ τὰ καινούρια πράγματα, ὅπου ἐκατέρωθωσεν· καὶ ἀγαλλιάσθε μὲν, διατὶ ἐλευθερώθητε ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τοῦ Διαβόλου· ψάλατε δὲ, εἰς ἐνδοξὴν καὶ σημεῖον τῆς ἐσωτερικῆς σας ἀγαλλιᾶσεως.

99. Εἶδον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς
99. τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

5 : „Ψάλατε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ ἐν κιθάρᾳ, καὶ φωνῇ Ψαλμοῦ.

Εἶδον, λέγει, ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς· ἤγουν οἱ ἐν αὐτοῖς ἄνθρωποι, τὴν σωτηρίαν ὅπου ἔκαμεν ὁ Χριστὸς, ἡ ὁποία ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτοὺς διὰ μέσου τῶν Ἀποστόλων, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. (2)

Κιθάρην μὲν, πρέπει νὰ νοήσωμεν ἀναγωγικῶς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν· φωνὴν δὲ Ψαλμοῦ, τὴν θεωρητικὴν· δοξάσατε λοιπὸν, λέγει, ὡς χριστιανοὶ, τὸν Χριστόν, διὰ πράξεως καὶ διὰ θεωρίας, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Θεοῦ Κυρίλλου. (3)

4 : „Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ πάσα ἡ γῆ· ᾄσατε καὶ ἀγαλλιᾶσθε καὶ ψάλατε.

6 : „Ἐν σάλπιγγιν ἐλαταῖς, καὶ φωνῇ· σάλπιγγος κερατίνης.

Περὶ τοῦ ἀλαλαγμοῦ εἶπομεν εἰς τὸν 108.

Σαλ·

(1) Ἐφί δὲ ὁ Ἡσυχίος· „Τὸν Ἰακώβ εἶπὼν, οὐκ ἠρέσθη, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ Ἰσραὴλ οἰκίαν προσέθηκεν· ἵνα πάντως δηλώσῃ, ὡς ὁ πράξας τὰ νῦν προφητεύμενα, οὗτος ἦν ὁ τὸν Ἰακώβ καὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐπωνομάσας· διόπερ καὶ μετ' αὐτοῦ ἐπάλασε, προτυπᾶσαι τὸ Μυστήριον βουληθεὶς τῆς σαρκώσεως· σαρκὸς γὰρ τὸ παλαιεῖν καὶ περιπλέκεσθαι ὕδριον.

(2) Ὅθεν ὁ Ἡσυχίος· „Τοῖς μὲν οὖν Ἰουδαίοις ὡς οἰκείοις ὁ Κύριος ἐπεδήμησεν· ἐκείνων δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μυσάντων, αὐτὸ ἐκείνων τὰ πέρατα τῆς γῆς· πάντα δηλαδὴ τὰ ἔθνη ἐθεάσαντο τοῦ Θεοῦ τὸ σωτήριον, καὶ τοὺς μὴ βλέποντα τὸ πρότερον. Καὶ ὁ Κύριλλος· „Τουτέστιν οὐδεὶς ἀπομαρμένῃκεν ἀμέτοχος τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας· κέκληται γὰρ, ὡς ἔφην, διὰ τῆς πίστεως ἡ σύμπασα γῆ· καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „Οὐδεὶς τόπος ἀμέτοχος τῆς βασιλείας Χριστοῦ· καὶ ὁ Εὐσέβιος· „Οἱ περάσαντες τὴν γῆν καὶ ἀνωτέρω αὐτῆς γεγεννημένοι τῷ μὴ ὕλικῷ καὶ ἐπιγείᾳ φρονεῖν, ἀλλὰ ζητεῖν καὶ φρονεῖν τὰ ἀνω, πέρατα τῆς γῆς ὄντας, εἶδον σωτηρίαν, καὶ τὸν αὐτῆς αἴτιον Θεὸν λόγον, ὄντα σωτήριον τοῦ Θεοῦ.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Ποιήσωμεν δὲ καὶ ἡμεῖς λογικὰς κιθάρας· τὰ ἡμέτερα εἴματα· καὶ χρῶμεθα, ἀντὶ μὲν χορδῶν, τοῖς ὁδοῦς· ἀντὶ δὲ χαλκοῦ, τοῖς χεῖλεσι· πλήκτρον δὲ παντὸς, ἡ γλῶσσαν δεξιτέρον κινούμενη· τὴν ἐναρμόνιον ἀποτελεῖτω τῶν κρουμάτων ἡχή· κινεῖται δὲ τὴν γλῶτταν ὁ νοῦς, οἷον τις μουσικὴ μετ' ἐπιστήμης ποιούμενος τὴν ταύτης μετὰ βασιν· αὐτὴ τῷ Θεῷ καὶ κιθάρᾳ, τῆς ἀψύχου θυμηγερέα· καὶ μάρτυς αὐτῆς διὰ τοῦ Προφήτου βοᾷ· „Μετάσπασον ἀπ' ἐμοῦ ἤχον βδών σου, καὶ Ψαλμὸν ὁργάνων σου οὖνε ἀκούσομαι.

(Ἄμ. ε' 23.) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος· „Ὅτι τὸ ἀλαλάξατε τῷ Κυρίῳ πάσα ἡ γῆ· τοῦτόν φημι τὸν ὕμνον ἀλαλᾶζοντες καὶ βοῶντες κατὰ τὸν μουσικὸν καιρὸν (10· τὸν τῆς ἱερᾶς λειτουργίας κατὰ τὸ Πάσχα), προσηφείν εἰδῶμεν τῷ Θεῷ, ἄδοντες καὶ ψάλλοντες, καὶ μετὰ πάσης εὐθυμίας χορεύοντες.

Σαλπίασθε, λέγει, ὁ Χριστιανοί, μὲ σάλπιγγας: ἤγουν μὲ τὰς φωνὰς τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων· τὰ ὅποια, ὀνομάζονται μὲν σάλπιγγες πληθυντικῶς, ἐπειδὴ καὶ εἶναι τέσσαρες κατὰ τὸν ἀριθμὸν· ὀνομάζονται δὲ τὰ αὐτὰ καὶ σάλπιγξ ἑνικῶς· διὰ τὴν ἀγκλῆν καὶ λέγονται Εὐαγγέλια, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἔγραψαν τέσσαρες Εὐαγγελισταί, ἀλλ' ὅμως κατὰ τὴν συμφωνίαν καὶ δύναμιν, ἓνα Εὐαγγέλιον εἶναι, κατὰ τὸν Ἡ' σύχιον· ἐλατὰς δὲ σάλπιγγας τὰ Εὐαγγέλια ὠνόμασε, μὲ τὸ νὰ εἶναι αὐτὰ κεχαλκευμένα ἀπὸ τὸ ἅγιον πνεῦμα· κερατίνην δὲ σάλπιγγα τὰ αὐτὰ Εὐαγγέλια ὠνόμασε, καθὸ εἶναι ζωνεῖ καὶ ζῶνς αἰώνιου προξενεῖ· ἐπειδὴ καὶ ἡ κερατίνη σάλπιγξ ἀπὸ κέρατον ζώου κατασκευάζεται· ἡ σάλπιγγας ἐλατὰς νόησον, τὰς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ περιχομένους ἐντολάς τοῦ Κυρίου ὁμοίως καὶ σάλπιγγα κερατίνην τὰς αὐτὰς ἐντολάς νόησον, καθὸ αὐταὶ προξενούσι ζωὴν αἰώνιον. (1)

7 : „ Σαλευθήτω ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλῆρωμα αὐτῆς· ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ·

Ψάλατε, λέγει, ὕμνους ἐπινικίους ἔμπροσθεν εἰς τὸν Βασιλέα Χριστόν, τὸν νικητὴν τοῦ Διαβόλου· καὶ ἡ θάλασσα ἃς σαλευθῇ: ἤγουν ἃς σκιρτήσῃ α-

πὸ τὴν χαρὰν, καθὼς καὶ ἐν τῷ 113. Ψαλμῷ εἰκόμην, ἐρμηνεύοντες τὸ· „ Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοί, καὶ ἀγαλλιέσθω ἡ γῆ· σαλευθήτω ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλῆρωμα αὐτῆς· ἀναγνώθι λοιπὸν τὴν ἐκεῖ ρηθεύσαν ἐξήγησιν· πλῆρωμα δὲ τῆς θαλάσσης ἐνόησαν Μαρινοὶ τὰ ἐφόρια τὰ πληροῦντα τὴν θάλασσαν· διὰ τὴν καὶ αὐτὰ λέγονται, ὅτι ἀπὸ τὴν χαρὰν τοὺς ἐσαλεύθησαν, κατὰ σχῆμα προσωποποιήσεως. (2)

8 : „ Ποταμοὶ κροτήσουσι χειρὶ ἐπιτοῦ· αὐτό·

Οἱ ποταμοὶ, λέγει, ὁμοῦ θέλουν κροτήσουν μὲ τὰς χεῖρας, ὥσπερ νὰ ἦτον ἄνθρωποι λογικαὶ συγχαίροντες ἀλλήλοις· καὶ οἱ ἄψυχοι γὰρ ποταμοὶ σχεδὸν θέλουν χαροῦν καὶ αὐτοί, ὅταν ἔλθῃ ὁ Χριστὸς ἡ παγκόσμιος χαρὰ· ἀναγωγικῶς δὲ κατὰ τὸν Κύριλλον, ποταμοὶ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ διδάσκαλοι, ὅπου βλύζουσι τὸ πότιμον νερόν διὰ τῆς διδασκαλίας κατὰ τὸν Θεοδώριτον· περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὁ Χριστός· „ Ὁ πισεύων εἰς ἐμὲ, ποταμοὶ ρεύσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὕδατος ζώντος (ΐω. ζ. 38.) ἡ ποταμούς λέγει τὰ πλήθη τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ὡσάν ποταμοὶ τρέχουν καθ' ἐκάστην ὁλοὶ ὁμοῦ εἰς τὰς Ἐκκλησίας

(1) Κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Σάλπιγγα πολλάκις ἔκ τῆν βοὴν ἡ θεία Γραφή καλεῖ, κατὰ τὸ· „ Ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίζῃς ἔμπροσθέν σου· ἦτοι μὴ κηρύξῃς αὐτήν· ἐλατὰς δὲ σάλπιγγας τὰς χαλκικὰς λέγει ἡ κερατίνης· ὅτι ταύταις ἐλάτουν οἱ Ἑβραῖοι χρῆσθαι ἐν ταῖς ἐπινικίαις ἑορταῖς· σάλπιγγες τοῖνυν ἡμῶν οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι, ἡ Προφῆται, ἡ οἱ διδάσκαλοι· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τὸ ἐκπεπρωμένον ἡ ἐκτεταμένον τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, διὰ τῶν ἐλατῶν· ἦτοι κεχαλκευμένων σημαίνει· διὰ δὲ τῆς κερατίνης, τὸ βασιλικόν· καθὸ τῷ κέρατι ἐχρίοντο οἱ βασιλεῖς· ἀλλὰ ἡ ἐν κερατίνῃ, τῆς βασιλείας τὴν ἐκφώνησαν ἐποιούντο· ὁ δὲ Νύσσος φησιν· „ Ἡ νομικὴ σάλπιγξ ὁ λόγος ἐστίν· ὁ δὲ ἐν τῇ σκηνοπηγῇ τὸν ἐκ τῶν σαλπίγγων ἤχον ἐνομοθέτησεν· ἤγουν τὰς φωνὰς τῶν Προφητῶν, ἃς κερατίνης ὁ νόμος φησιν, διὰ τὸ εἶναι αὐτῶν τὴν κατασκευὴν ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ μονοκέρωτος· ὁ δὲ Εὐδελβίος φησιν· „ Ἐλατὰς λέγονται σάλπιγγες οἱ λόγοι τῶν Ἀποστόλων τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν διὰ τὸ βεβασιανισμένον ἡ πεπρωμένον τῆς πίστεως αὐτῶν· Κερατίναι δὲ, διὰ τὸ πρακτικόν· ἐκ βοῶν γὰρ αἱ κερατίναι σάλπιγγες· βοῶν δὲ ἐργατικὸν ζῶον· ἡ περὶ τῶν Ἀποστόλων δὲ φησιν ὁ Παῦλος· „ Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ· ἡ δὲ ἡμᾶς πάντως λέγει·

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Θάλασσαν τὸν παρόντα βίον σημαίνει· διὰ τὸ ἀλμυρὸν τῶν ἐν αὐτῷ φροντίδων· κενύεται οὖν οὗτος ἐκ τῆς προτέρας γάσεως· τοῦτέστι τῆς εἰδωλολατρίας· λέγει δὲ ἡ Θεοδώριτος· „ Διαφερόντως ἐν ταῖς πολυανθρώποις πόλεσιν ἔστιν ἰδεῖν τῆς προφητείας τὸ τέλος· θάλατταν γὰρ κυμαίνουσαν τὴν εὐσεβῶν λαὸν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις μιμεῖται τὸ πλῆθος· τοιαύτη δὲ ἡ τῶν φαλλόντων ἡχὴ·

είας, κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

„Τὰ ὄρη ἀγαλλιάσονται ἀπὸ προσ.
„σώπου Κυρίου· ὅτι ἔρχεται.

6 : „Ὅτι ἦκει κρῖναι τὴν γῆν· κρινεῖ τὴν
„οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ καὶ λα-
„οὺς ἐν εὐθύτητι.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ Βουνά, λέγει θέλουν χα-
ροῦν εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ Κυρίου· καθὼς εἴρηται καὶ
εἰς τὸν 118. Ψαλμόν· „Τότε ἀγαλλιάσονται πάντα τὰ
ξύλα τοῦ ὄρυμου· ἀναγωγικῶς δὲ ὄρη νοοῦνται κατὰ
τὸν Ἡσύχιον οἱ Προφῆται, διὰ τὸ ὕψος τῆς θεωρίας
αὐτῶν· θέλουν δὲ χαροῦν οἱ Προφῆται, διὰτὶ βλέ-
πουν τὰς προφητείας τῶν πληρωθεῖσας εἰς τὸν Χριστόν.
(2)

Αὐτὰ ὅλα ἐξηγήθησαν εἰς τὸ τέλος τοῦ 118.
Ψαλμοῦ· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν εἴρηται, καὶ λαοὺς ἐν τῇ ἀ-
ληθείᾳ αὐτοῦ· ἐδῶ δὲ, λαοὺς ἐν εὐθύτητι· ὥστε ἐκ
τούτου συμπεραίνεται, ὅτι ἀληθεῖα καὶ εὐθύτης νο-
εῖται ἕνα καὶ τὸ αὐτό· διὰτὶ ὅποιος εἶναι ἀληθινός,
αὐτὸς εἶναι καὶ εὐθύς· καὶ ἀντίστροφως, ὅποιος εἶναι εὐθύς,
αὐτὸς εἶναι καὶ ἀληθινός. (3)

ΨΑΛΜΟΣ 118'.

„Ψαλμός τοῦ Δαβὶδ.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός εἶναι χωρὶς ἐπιγραφὴν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· οἱ δὲ Ἑβδομήκοντα ἐπέγραφον αὐ-
τὸν

- (1) Ἐφ' ἧ δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „Ποταμοὺς τοὺς ἁγίους εἶναι φησι μυσαγωγούς· ὃν ἔ τὸ σπουδαῖον τοῦ κινήματος
διὰ τοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κροτεῖν σημαίνει· ἔ ὁ Κύριλλος· λέγει· „Ἐξος τῇ Θεοπνεύσῃ Γραφῇ πηγαῖς τε ἔ πο-
ταμοῖς ἐστ' ὅτε παρομοιοῦν τοὺς ἁγίους Προφῆτας, Ἀποστόλους ἔ Ευαγγελιστάς· ἔτιτε πρὸς τοὺς τῶν ἁγίων
Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους, τοὺς τὸν Θεὸν τοῖς λαοῖς πρεσβεύοντας λόγον, ἔ τῶν ἱερῶν δογμάτων ὄντας ἐπισήμονας·
ἔ μυσαγωγῶν ἔχοντας ἐπιτίθεμα· ὅταν τοῖνυν ἀκούσῃ περὶ τῶν ἁγίων ποταμῶν, ὅτι κροτήσουσι χεῖρ, ἀντὶ
τοῦ εὐφρανθήσονται νόει, τερφθήσονται, ἔ χαρήσεται ἔ εὐφράσονται· διὰ ποίαν αἰτίαν; ὅτι ἔσωσε Κύριος ἐν
ὑπ' οὐρανόν· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησι· „Ποταμοὺς ἐρεῖς τὰς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, αἵτινες χεῖρα κροτεῖν, ὡς
εἰς ἐν συνελθούσαι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐπιδημίας, λέγονται· ἐρεῖς δὲ ἔ τοὺς αἰσθητοὺς ποταμοὺς
κροτεῖν χεῖρας ἔ χορεύειν, ἡνίκα βαπτίζομενον τὸν Χριστὸν ὁ Ἰσδὼρ ἐδέξατο· καὶ γὰρ τοῦτο χαρὰ τῶν ποτα-
μῶν ἔ τῶν ὑδάτων ἐτύγχανεν.
- (2) Ἡ κατὰ τὸν Κύριλλον· „Ὁρη νοοῦνται αἱ νοεραὶ ἔ ὑψηλαὶ Δυνάμεις, αἵτινες χαίρουσι λίαν ἐπὶ τοῖς ἐν
Χριστῷ σεσωσμένοις· ἔ πάντες δὲ οἱ μετάρσιον ἔχοντες φρόνημα, προσμένοντες τὰς ἀντιδόσεις τῶν πόνων ἀγά-
λονται· τὸ αὐτὸ λέγει ἔ ὁ Ἀθανάσιος· „Ὁρη αἱ Ἀγγελικαὶ Δυνάμεις· χαρὰ γὰρ γίνεται ἐν τῇ οὐρανῷ ἐπὶ
ἐνὶ ἀμαρτωλῶ μετανοοῦντι.
- (3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἡ μὲν προτέρα Χριστοῦ ἐπιφάνεια, πολλὴν ἔσχεν τὸν ἕλεον· ἡ δὲ δευτέρα, ἔχει
τὸ

αὐτῷ, τῷ Δαβίδ, καθὼς εἶπομεν καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ψ: Ψαλμοῦ. (1)

1: „Ο κύριος ἐβασίλευσεν, ὀργιζέ-
σθωσαν λαοί,

οἱ λαοὶ τῶν Ἰουδαίων. (2)

„Ο καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ.

Λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος· „Τοῦ Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ὁ
δοῦ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγενοντο εἰς Ἱεροσόλυ-
μα λέγοντες· ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαί-
ων; καὶ ἀκροβόως προσθάτει· „Ακούσας δὲ Ἡρώ-
δης ὁ Βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα
μετ' αὐτοῦ. (Ματ. 6. 1.) ταῦτα λοιπὸν προβλέ-
πωντας ὁ Δαβὶδ λέγει ἐδῶ, ὅτι ὁ Κύριος ἐγεννήθη
Βασιλεὺς· αὐτὸς γὰρ εἶπε μόνος· „Εγὼ εἰς τοῦτο
(εἰς τὸ βασιλεύειν δηλαδὴ) γεγέννημαι. (Ψαλ. 118.
37.) καὶ λοιπὰ ὡς ὀργίζονται καὶ ὡς ταράττωνται

ὁ Κύριος, λέγει, ἐβασίλευσεν· ἐκεῖνος, ὅς-
τις καθῆται ἐπάνω εἰς τὰ χρυσαὶ καὶ τορευτὰ χερου-
βίμ, καθὼς καὶ εἰς τὸν οἶθ. Ψαλμὸν εἶρηται· „Ο καθή-
μενος ἐπὶ τῶν χερουβίμ ἐμφάνθη. (3)

„Σαλευθήτω ἡ γῆ.

2: „Κύριος ἐν Σιών μέγας, καὶ ὑψηλός
„ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς λαούς.

„Ας

τὸ δίκαιον· πάντες γὰρ παρασησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσωμεν ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σόματος πρὸς
τὸ ἔργον· εἴτε ἄγαθὰ, εἴτε φαῦλα.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „Προθεσπίζει ὁ Ψαλμὸς αὐτός τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος τῶν Ἰουδαίων ἐπάνοδον· προα-
γορεύει δὲ καὶ τὴν τοῦ Σατῆρος ἡμῶν ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπιστίαν· ὁ δὲ Ἡσυχίος φησιν· „Οἱ μὲν
ἄλλοι πάντες, ἀνεπίγραφον τὸν Ψαλμὸν ἐκδεδούκασιν· ἀλλὰ τῷ Δαβίδ ἀνέστηκαν οἱ Ἐβδoμήκοντα, ὡς περὶ τοῦ
νοητοῦ Δαβίδ τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτὸν προφητεύοντα.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησιν· „Χριστὸς ἐστὶν, οὗ τὴν βασιλείαν οὐκ ἀπαδέχονται Ἰουδαῖοι ὀργιζόμενοι· ὁ δὲ
Κύριλλος· „Πεμπέτωσάν, φησιν, τῆς ἐαυτῶν βλακείας τὰ βέλη κατὰ τοῦ Χριστοῦ· ἀρτυνέωσαν ἐπιβουλὰς,
οὐδὲν ἀδικῆσαι δυναμένους τὸν οὐδὲν εἰδὸτα παθεῖν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐδοκίος· „Ἐπὶ μὲν τῷ βασιλεύειν ἀπάντων
τῶν ὅλων Θεὸν οὐδένα ἄντις ὀργίζεσθαι φαίν· ἐπὶ δὲ τῇ τοῦ Χριστοῦ βασιλείᾳ, φησιν, ὁ παρὼν Ψαλμὸς ὀργί-
ζεσθαι λαούς, φησὶ δὲ τοὺς ἐκ περιτομῆς καὶ τοὺς ἐξ Ἑθνῶν ἀπιστοῦντας αὐτῷ· δάκνει γὰρ τοὺς ἀπιστοῦντας καὶ λυ-
πεῖ· ὁ ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν Ἑθνῶν ζῆλος· οὐ γὰρ συνῆκαν τὰς περὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ προφητικὰς φωνάς· πλὴν
νῦν μὲν ὀργίζονται ἐπὶ τῇ τοῦ Σατῆρος ἡμῶν βασιλείᾳ· ἔσαι δέ τις καιρὸς, ἐν ᾧ καὶ αὐτοὶ ἐξομολογήσονται τῷ ὀνό-
ματι αὐτοῦ τῇ μεγάλῃ, ὅτε πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων· συμφώνως δὲ καὶ ὁ Ἡσυχίος·
„Τοὺς Ἰουδαίους, λέγει, λαούς εἰς ὀργὴν καὶ θυμὸν ἡ Χριστοῦ βασιλεία κινήσκειν, ὥς τῷ Πιλάτῳ λέγειν· „Μὴ
γράφε· ὅτι βασιλεὺς ἐστὶ τῶν Ἰουδαίων· καὶ πάλιν· „Οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰμὲν Καίσαρα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Τῶν τοῦ Γραφῆ Θεοῦ καὶ γρηγορεῖ καὶ ὀργίζεται καὶ βαδίζει, καὶ θρόνον ἔ-
χει τὰ Χερουβίμ· τὸ μὲν οὖν ἡρεμεῖν αὐτὸν ἀπ' ἡμῶν, καὶ οἶον ἀμελεῖν, δι' ὅς οἱ δὲν αὐτὸς αἰτίας, ὑπνοῦν ὀνομά-
σαμεν· τὸ γὰρ ἡμέτερον ὑπνοῦν τοιοῦτον, ἀνενέργητόν τε καὶ ἀπρακτόν· τὸ δ' ἀθρόως εὖ ποιεῖν ἐκ μεταβολῆς,
γρηγορεῖν· ὑπνοῦ γὰρ λύσις ἐγρήγορις, ὥσπερ ἀποσοφῆς, ἐπίσκεψις· τὸ δὲ κολάζειν, ὀργίζεσθαι· πεποιήκαμεν
οὕτω γὰρ ἡμῖν ἐξ ὀργῆς ἡ κόλασις· τὸ δὲ νῦν μὲν τῇ δεξιᾷ, νῦν δὲ τῇ δεξιᾷ ἐνεργεῖν, βαδίζειν· ἡ γὰρ ἀπ' ἄλλου πρὸς ἄλλα
μετάβασις βαδισμός· τὸ δὲ ἐναναπαύεσθαι ἀγίαις Δυνάμεσι, καὶ οἶον ἐμφίλοχον, καθεζεσθαι καὶ θρονοῦν, καὶ
τοῦτο ἡμέτερον· οὐδενὶ γὰρ οὕτως ὡς τοῖς ἁγίοις τὸ θεῖον ἐναναπαύεται, ὡς αὐτὸς λέγει Γρηγόριος μετὰ τοῦ Βα-
σιλείου· τὸ δὲ ὀρυκτὸν τοῦ Θεοῦ, πτήσιν ὀνομάσαμεν· τὴν δὲ ἐπισκοπὴν, πρᾶσιν· τὰ δίδόναι δὲ, χεῖρα
οὕτως, τὸ ἀκουσιν· ὀφθαλμοὺς, τὸ διαφαίνειν· πτέρυγας, τὸ σκεπάζειν· καὶ ἄλλη τις ὅντως τῶν τοῦ Θεοῦ ἐνεργειῶν,
ἢ δυνάμεων, ἄλλο τι τῶν σωματικῶν ἡμῖν ἀνεξωγράφισε· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεὸς Κύριλλος· „Χρὴ τὰς
περὶ τοῦ Θεοῦ ἀνθρωπίνως εἰρημένους λέξεις, οὐχ οὕτω νοεῖν κατὰ τὴν ἡμῖν συνήθειαν, ἀλλ' ὡς ἂν αὐτῇ πρέπει
τῇ θεῇ τὰ καὶ ὑπεράττη φύσει.

“Ας σαλευθῇ, λέγει, ἡ γῆ τῶν Ἰουδαίων.”
 1. Ἐταράχθη γάρ φησι, πᾶσα Ἱερουσόλυμα, ὡς εἴ-
 πομεν ἄνωτέρω· (1) ἡ ἐταράχθη ὅλη ἡ γῆ, ἄλλων
 μὲν ἀνθρώπων ταρασσομένων καὶ ὀργιζομένων, ἄλ-
 λων δὲ, μετακινουμένων ἀπὸ τῆς εὐσεβείας ἱστορικῶς
 δὲ μέγας ἦτον καὶ περίφημος ὁ Χριστὸς εἰς τὴν Ἱε-
 ρουσαλήμ, ὅταν ἐδίδασκε καὶ ἐτέλει τὰ θαυμάσια.
 2. Ἐξ-πορεύετο γάρ φησιν, ἤχος περὶ αὐτοῦ· (Λου-
 δ. 37.) καὶ πάλιν, Ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς
 εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας· (Μαρκ. α.
 28.) Καὶ πάλιν, Ἀπῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅ-
 λην τὴν Συρίαν· (Ματθ. δ. 24.) ἀναγωγικῶς δὲ,
 μέγας εἶναι ὁ Χριστὸς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸν
 Κύριλλον· ἐπεὶ γὰρ ἡ Σιών σκοπευτήριον ὀνομάζε-
 ται, διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἐκκλησία σκοπευτήριον εἶναι·
 διὰ τὴν ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριστιανοὶ, δὲν σκοποῦ-
 μεν τὰ ἐπίγεια, ἀλλὰ τὰ ἐπουράνια, ὡς λέγει ὁ Παῦ-
 λος· ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲ εἶναι καὶ ὑψηλὸς ὁ Χριστός,
 περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· διὰ τὴν αὐ-
 τὸς δὲν εἶναι μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ εἶναι καὶ Θεός·
 ἡ μέγας μὲν εἶναι ὁ Χριστὸς εἰς τὴν αἰσθητὴν Σιών
 διὰ τὴν δόσιν τοῦ νόμου, ὑψηλὸς δὲ εἶναι εἰς ὅλους
 τοὺς λαοὺς τῶν Ἑθνῶν κατὰ τὸν Δίδυμον· δηλοῖ δὲ
 ὁ λόγος οὗτος, καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἰς τοὺς
 Ἑθνικοὺς, θελεῖ μεγαλυνθῇ ὁ Χριστός· ἦτοι καὶ εἰς τοὺς
 ἐκ περιτομῆς καὶ εἰς τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πιστεύσαντας. (2)
 διότι τὸ ἐπὶ πάντας τῶρα, δὲν σημαίνει μόνον τὸ
 ἐπάνω εἰς ὅλους, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνάμεσα εἰς ὅλους· κα-
 θὸ δηλαδή ἀπὸ ὅλους τοὺς λαοὺς τῶν Ἑθνικῶν καὶ
 Ἰουδαίων μερικοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν, ἀνάμεσα
 εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Χριστὸς μεγαλύνεται.

3 : „ Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ ὀνόματι
 „ σου τῷ μεγάλῳ, ὅτι φοβερόν καὶ
 „ ἅγιόν ἐστὶ .

“Ας εὐχαριστοῦν, λέγει, ὅλοι οἱ λαοὶ τὸ μέγα
 ὄνομά σου Κύριε· ὄνομα δὲ λέγει τὸ τῆς Θεότητος·
 „ Ἐχαρίσχατο γάρ φησιν, αὐτῷ (ὁπλᾶδὴ τῷ προσλημ-
 ματι τῆς ἀνθρωπότητος) ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα
 (Φιλίπ. β. 9.) ὡς εὐχαριστοῦν δὲ, λέγει, μόνον τὸ
 ὄνομά σου, χωρὶς νὰ περιεργάζωνται τὴν φύσιν τῆς
 Θεότητός σου κατὰ τὸν Θεοδωρίτον, ἢ τὸν τρόπον
 τῆς ἐνανθρωπήσεώς σου· διότι, φοβερόν μὲν εἶναι τὸ
 ὄνομά σου εἰς τοὺς ἔθρους σου· διὰ τὴν δῶκει καὶ μα-
 ρτίζει αὐτούς· ἅγιον δὲ εἶναι εἰς τοὺς οἰκείους καὶ γι-
 νώσκοντας αὐτό· διὰ τὴν ἀγιάζει καὶ καθαρίζει αὐτούς·
 ἡ ὄνομα λέγει τὸ Ἰησοῦς· μέγα γὰρ εἶναι τὸ ὄνομα
 αὐτοῦ, καθὸ εἶναι φοβερόν καὶ ἅγιον καὶ σωτήριον,
 ὡς εἴπομεν. (3)

4 : „ Καὶ τιμὴ βασιλείας κρίσιν ἀγαπᾷ .

Τὸ ἄξιωμα, λέγει, τοῦ καθὲ βασιλέως, μα-
 ρτίζει δὲ τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, ἀγαπᾷ τὴν δικαίαν
 κρίσιν· διὰ τοῦτο καὶ θέλει βῆθῃ μὲν ἐκείνους, ὅ-
 ποῦ τυραννοῦνται ὑπὸ τοῦ Διαβόλου· θέλει καταβά-
 λει δὲ καὶ νικήσει, τὸν τυραννοῦντα τούτους Διάβο-
 λον. (4)

„ Σὺ

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει : „ Οἱ γὰρ πάλαι πολλὰ δυνάμενοι Δαίμονες ἐξησθένσαν, ὡς πᾶσαι αὐτῶν τὰς δυνάμεις σαλευθῆναι, καὶ παυθῆναι τὰς ἐνεργείας·

(2) Ἐφῆ γὰρ ὁ Ἰσίδωρος : „ Δόξα, φησὶ, καὶ τιμὴ καὶ εὐφροσύνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν Ἰουδαίῳ τε προ-
 τὸν καὶ Ἕλλησι· ὑψώθεις γὰρ ἐκ τῆς γῆς ὁ Χριστός, πάντας ἐλάττωσε πρὸς ἑαυτόν·

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Κύριλλος : „ Μέγα τὸ Ἰησοῦς ὄνομα· σωτηρία γὰρ λαοῦ ἐρμηνεύεται· μέγα δὲ πάλιν
 τὸ ὑψηλὸν τῆς Θεότητος ὄνομα· ἵγουν ἡ δόξα· οὐ γὰρ ἐστὶ καθ' ἑν τῶν κτισμάτων ὁ πᾶν ὅλων δημιουργός· ἀπα-
 ραβλήτοις δὲ μᾶλλον ὑπερκατὰ τῶν πάντων ὑπερκεῖται· ὁμοῖον δὲ αὐτῷ κατὰ φύσιν οὐδέν· ὁ δὲ Ἀδανύσιος λέ-
 γει· „ Τὸ ὄνομα Κυρίου, φοβερόν μὲν κατὰ τῶν ὀργιζομένων λαῶν, καὶ μὴ προσδεχομένων αὐτοῦ τὴν βασιλείαν,
 ἅγιον δὲ τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ·

(4) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος : „ Αἱ τιμαὶ τῶν βασιλέων ἀγαπᾶσιν ἔχειν τὸ δύνασθαι κτείνειν καὶ νομοθετεῖν·
 ἀκολουθεῖ γὰρ τούτῳ πάντως τῇ τοῦ βασιλέως τιμῇ· ἀγαπᾷ γὰρ ἡ τοῦ βασιλέως τιμὴ καὶ ὁ δόξα φιλοῦσα δι-
 σ-

„Σὺ ἡτοίμασας εὐθύτητας· κρίσιν φυλάττοντας τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ὑψοῦται καὶ
 „καὶ δικαιοσύνην ἐν Ἰακώβ σὺ ἐ- δοξάζεται ὁ Θεός. (2)
 „ποίησας.

Σὺ Κύριε, λέγει, ἔδωκας τὸν νόμον σου, εἰς τὸν ὁ-
 ποῖον εὐρίσκονται αἱ εὐθύτητας καὶ δικαιοκρασίαι· τὸ αὐ-
 τὸ δὲ λέγει σαφέστερον εἰς τὰ ἀκολουθα λόγια· ἤγουν,
 ὅτι σὺ Κύριε, ἔκαμες δικαιοσύνην καὶ κρίσιν εἰς τὸ
 γένος τοῦ Ἰακώβ· ἤτοι εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, διὰ μέ-
 σου τοῦ δοθέντος νόμου σου. (1)

5: „Τῦψοτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν.

Τῦψα, λέγει, νοεῖτε ὧς Χριστιανοί, περὶ
 τοῦ Χριστοῦ· ὑψοῦτε τὸν Χριστὸν μὲ τοὺς ὕμνους καὶ
 δοξολογίας σας· ὑψοῦτε αὐτὸν μὲ τὴν φύλαξιν τῶν ἐν-
 τολῶν του· διατὶ ἀνίσως διὰ τοὺς παραβαίνοντας τὰς
 ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, βλασφημῆται τὸ ὄνομα τοῦ Θε-
 οῦ. εἰς τὰ Ἑθνη, ὡς λέγει παραπονούμενος ὁ Θεός, διὰ
 τοῦ Ἠσαΐου, φανερόν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐναντίου, διὰ τοὺς

„Καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποπόδιῳ τῶν
 „ποδῶν αὐτοῦ· ὅτι ἅγιος ἐστὶ.

Κατὰ μὲν τὴν Θεότητα ὑποπόδιον τῶν πο-
 δῶν τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡγή· „Ὁ οὐρανὸς γὰρ μα-
 φησί θρόνον, ἡ δὲ γῆ, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου·
 (Ἠσ. ξς. 1.) κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα, ὑποπό-
 διον τῶν ποδῶν αὐτοῦ λέγει τῶρα τὸν ἅγιον Γολγο-
 θᾶν, ἐν ᾧ ἐσαυρώθη ὁ Κύριος κατὰ τὸν Ἠσύχιον·
 ἢ καὶ τὸν σταυρὸν, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἐθάψαν εἰς
 πόδας τοῦ Κυρίου, τοῦ προσηλωθέντος εἰς τὸν σταυ-
 ρόν· „Προσκυνήσωμεν γὰρ φησὶν, εἰς τὸν τόπον,
 οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ· (Ψαλ. ρλα. 7.) ἅγιος
 δὲ εἶναι ὁ Χριστὸς διὰ τὴν ἀγιάζουσαν Θεότητα· μὲ
 τὸ νὰ ᾔναι δὲ ἅγιος, διὰ τοῦτο ἡγίασα καὶ τὸ ρη-
 θέν ὑποπόδιόν του· ἐπειδὴ δὲ ἅγιοι λέγονται καὶ οἱ
 δίκαιοι, διὰ τοῦτο δείχνει ὁ Δαβὶδ ἀκολουθῶς, πό-
 σον μεγάλη εἶναι ἡ διαφορὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς ἁ-
 γίους· (3)

6: „Μου-

καί οὐκ ἐστὶν· πρόσθε δὲ τῷ Ἰσὶ τὸ κρῖναι· τὴν κρίσιν γὰρ πᾶσαν δέδωκεν αὐτῷ ὁ Πατὴρ· ὁ δὲ Ἠσύχιος λέγει·
 „Τὸ ἔργον τῆς κρίσεως· ἀπολύειν τοὺς ἁθώτους· φανεροῦν τοὺς ὑπευθύνους· διόπερ κρίσιν ἀγαπᾷ ἡ τοῦ βασι-
 λέως τιμὴ (τούτέστιν ἡ ἀρχὴ καὶ ἐξουσία)· ὅθεν οἱ λοιποὶ τῶν ἐρμηνευτῶν ἀντὶ τῆς τιμῆς, οἱ μὲν, ἰσχυρὸν· οἱ δὲ,
 κράτος ἐκδεδώκασιν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Προσθήκει ἡμᾶς δεδιέναι ὡς βασιλέα καὶ δικαιοσύνην χρῶμενον·
 Ἰδίον γὰρ τῆς ἀληθοῦς βασιλείας, τὸ δίκαιον ἰσχύειν τοὺς ὑπικόνους· τιμὴ γὰρ βασιλέως κρίσιν ἀγαπᾷ· τούτέστι
 τίμιον ποιεῖ βασιλέα τὸ εὐργεῖν τὸ δίκαιον.

(1) Ὁ δὲ Ἠσύχιος λέγει· „Πῶς ἡτοίμασε· προαποστείλας τὸν νόμον, ἐν ᾧ τὰς ἐντολάς εὐθύτητας ἔταξεν·
 ἰρσοτομεῖν γὰρ τοῦ βίου τὴν ὁδὸν ἔχει κατ' ἐκείνας ὁδεύοντα· ὁ νόμος τοίνυν ὁ δοθεὶς ἐν Ἰακώβ, (λέγει δὲ τὸ
 γένος τοῦ Ἰσραὴλ) αὐτὸς καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι κρίσιν ἐπήγαγε, τὴν κατάκρισιν, καὶ τοῖς ἀγαθὰ ποιοῦσι τὴν δι-
 καιοσύνην ἀπέδειξε, καθ' ἣν δεῖ πολιτεύεσθαι· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Μηδεὶς νομιζέτω ἕτερον εἶναι τὴν ἐν-
 καῦστα δοξολογούμενον Κύριον, τοῦ Θεοῦ τοῦ νομοθετήσαντος· ἐν τῇ ἐρήμῳ· σὺ γὰρ φησὶ Κύριε, οὗ τὴν βασιλείαν
 ἀεσπίζομεν, αὐτὸς ὢν τυγχάνεις, ὁ καὶ τῷ ἐκ περιτομῆς λαῷ κρίσιν καὶ δικαιοσύνην διαταξάμενος, κατὰ τὴν δοθεῖ-
 σαν αὐτοῖς νομοθεσίαν, δικαιοκράτα καὶ κρίματα περιέχουσαν· σὺ δὲ αὐτὰς καὶ εὐθύτητας ἡτοίμασας κατὰ τὸν τῆς
 αὐταποδόσεως καιρὸν, ἀποδοθισμένης τοῖς φυλάττουσι τὴν κρίσιν καὶ τὴν δικαιοσύνην· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „Ἐ-
 δεῖξας, λέγει, πῶς ἐπαγγελίας σου τὴν ἀλήθειαν, τὰς πρὸς τοὺς προγόνους τοῦ Ἰσραὴλ γεγενημένης ὑποσχέσεως
 πληρώσας, καὶ τὴν διὰ τοῦ ἀπέρματος Ἀβραάμ δωρησάμενος σιωτήσαν.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „Τούτέστιν ὑψίζον εἶναι πειστέτε τὸν ἐνανθρωπήσαντα τοῦ Θεοῦ λόγον· μηδὲν τα-
 πεινοφρονεῖτε περὶ αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει οἱ τάλαντες Ἰουδαῖοι.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Τῦψον μὲν καὶ τῷ λόγῳ τὸν Κύριον, ὅση δύναμις· ὑψοῦν δὲ πρὸ τοῦ λόγου κα-
 τὰ δόξαν· οὐ γὰρ ἐναντὶ ἐστὶ συναναβῆναι τῇ διανοίᾳ τὸν λόγον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπὶ τὸ ἀκράτατον φθάσῃς τῆς
 ἀν-

6 : „ Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐν τοῖς ἱερεῦσιν
 „ αὐτοῦ, καὶ Σαμουὴλ ἐν τοῖς ἐπι-
 „ καλουμένοις τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἐπε-
 „ καλοῦντο τὸν Κύριον, καὶ αὐτὸς εὐ-
 „ σήκοιεν αὐτῶν.

Ὁ Μωϋσῆς λέγει, καὶ ὁ Ἀαρὼν, καὶ οἱ ἱε-
 ρεῖς τοῦ παλαιοῦ νόμου καὶ ὁ Σαμουὴλ καὶ οἱ λοιποί,
 ὅπου ἐπικαλοῦντο τὸν Κύριον καὶ εὐσηκούοντο, ὅλοι
 αὐτοί, λέγει, ἦτον δαῦλοι καὶ ὑπερέταί τοῦ Χριστοῦ·
 ἀναφέρει δὲ τὸν Μωϋσῆν ἐδῶ, καθὼ νομοθετῶν· τὸν
 Ἀαρὼν, καθὼ ἀρχιερεῖα καὶ πρῶτον ἀνάμεσα εἰς τοὺς
 ἱερεῖς· τὸν Σαμουὴλ, καθὼ ἐξαρχον ἀνάμεσα εἰς τοὺς
 Προφῆτας· ἡ Μωϋσῆν μὲν καὶ Ἀαρὼν καὶ Σαμουὴλ,
 ἀνόμασεν ὅλους ἀπλῶς ἐκείνους, ὅπου μιμοῦνται
 τὰς ἀρετὰς αὐτῶν κατὰ τὸν Δίδυμον· διὰ καὶ

εἰς τὸν Ἰζακὴλ ὁ Θεὸς εἶπε· „ Ῥομφαίαν εἰς ἐπὶ
 ἐπὶ τὴν γῆν ἐκείνην καὶ οἱ τρεῖς ἄνδρες οὗτοι ἐν μέσῳ
 αὐτοῖς· (Νῶε καὶ Δανιὴλ καὶ Ἰώβ.) Ζῶ ἐγώ, λέ-
 γει Κύριος, οὐ μὴ ῥύσονται υἱοὺς οὐδὲ θυγατέρας,
 ἀλλ' ἡ αὐτοῖς μόνοι σωθήσονται. (Γεζ. ιε. 17.) δὲ
 ἐνομαζέει δὲ ὁ Θεὸς ἐδῶ τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον Νῶε καὶ
 Ἰώβ· πῶς γὰρ ἤθελεν ἐνομάσῃ αὐτοὺς, ὅπου ἦτον
 πρὸ πολλῶν χρόνων ἀποθανόντες; ἀλλὰ ἐνομαζέει Νῶε
 καὶ Ἰώβ ἐκείνους, ὅπου ἐμιμοῦντο διὰ τῶν ἔργων
 τὴν πολιτείαν αὐτῶν. (1)

7 : „ Ἐν στύλῳ νεφέλης ἐλάλει πρὸς αὐ-
 „ τοὺς.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐλάλει μὲ τὸν Μωϋσῆν καὶ
 τὸν

ἀνθρωπίνης δυνάμεως, εἰς ὅσον ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐξικνεῖται ὅσος ἢ μέγεθος νοημάτων, τότε νομίζετε κατὰ εἶναί
 τῆς ἐπιβαλοῦσης ἀξίας· μετὰ γὰρ τὸ ὑψῶσαι, μόλις προσκυνεῖτε τῇ ὑποπόδιῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ· τὸ δὲ αἴτιον
 τοῦ ἀκαταλήπτου τῆς ἀξίας, οὐδὲν ἄλλο φησὶν ἢ φαλμαγδία, ἢ ὅτι ἅγιός ἐστι διὰ τὴν ἀγιάζουσαν Θεότητα· εἰ
 οὖν πᾶν ὄψωμα δυνάμει ἀνθρωπίνης κατὰ τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ προσκυνουμένου ἐστὶ· τοῦτο γὰρ ὁ λόγος διὰ
 τοῦ ὑποπόδιου τῶν ποδῶν ὑπαινέσσεται· τίς ἢ ματαιότης τῶν οὐρανῶν ἔχειν τινα δύναμιν ἐν ταῦτοις τοσαύτῳ, ὅ-
 σε ἐπ' αὐτοῖς εἶναι τὸ κατ' ἀξίαν τῆς τιμῆς ὀρίζειν τῇ ἀτιμῇ φύσει; Καὶ πάλιν λέγει· ἡ Ταῦτά φησιν ἡ
 φαλμαγδία· ὁ ἄνθρωπος, μεμνηνὸς μὲν ἑμῶν, ὡς δυνατόν διέξασθαι τὴν ἀνθρωπίνην ἀκοὴν τὰ θεῖα Μυστήρια·
 ὑμεῖς δὲ διὰ τούτων ὀδηγηθέντες πρὸς τὴν εὐσεβῆ Θεογνωσίαν, ὅσον χωρεῖ ἑμῶν ὁ λογισμὸς, τοσούτον ἢ τὴν δό-
 ξαν τοῦ Θεοῦ ὑψώσατε· εἰδότες, ὅτι ὅσον ἂν ὑπερταθῇ ἑμῶν ἡ διάδοξα, ἢ πῶσον παρέλθῃ ὑψηλὴν φαντασίαν ἐν
 ταῖς περὶ Θεοῦ ὑπολήψεσι, τότε τὸ παρ' ἑμῶν εὐχριστόμενον ἢ προσκυνούμενον, οὐκ αὐτὴ ἡ μεγαλειότης τοῦ
 ζητουμένου ἐστίν, ἀλλὰ τὸ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ, τὸ ὑποβεβηκὸς διὰ τούτου ἢ κατὰ κείμενον τῆς διανοίας
 ἡμῶν, συγκρίσει τῆς ἀνεφίκτου καταλήψεως διεργαζομένων· ὁ δὲ Κύριλλός φησιν· ἡ Ἀφ' οὗ ἢ πόδας τοιοῦτους ἔ-
 χει ὁ Θεὸς ἐπικειμένους τῇ ὑποπόδιῳ; μὴ τοῦτο ὑπολάβῃς· σκευάζεται μὲν γὰρ ὁ ἐπ' αὐτῇ λόγος, ὡς ἐκ τῶν κατ'
 ἡμᾶς ἢ ἀνθρωπίνων πραγμάτων· νοεῖται δὲ τὰ ἐπ' αὐτῇ Θεοπρεπῶς· ἐπειδὴ τοῖσι ἔσθ' ἐστὶ τοῖς προσκυνούσι τοὺς
 ἐπὶ γῆς βασιλεῖς φιλεῖν τοὺς πόδας αὐτῶν· ἐκ τῆς παρὰ ἀνθρώποις συνεισίας, ἐπὶ Θεοῦ ἀναφέρει τὸν λόγον ὁ φαλ-
 μαγδός· ὁ δὲ Ἡσιχίος· ἡ Τίνος χάριν φησὶν, οὐ τῇ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ προσκυνεῖν μέλλον, ἀλλὰ τῇ ὑποπόδιῳ πα-
 ρακελεύεται, ἢ ποῦ δὲ ὅπως ὑποπόδιῳ; Ἄρα τῇ γῇ; ὁ γὰρ οὐρανὸς μοι φησὶ θρόνος, ἢ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
 μου· ἢ μὴ προσκυνεῖν ἡμῖν σκευαίς οὐκ ἔχουσιν· ἀλλὰ τοῦτον λέγει τὸν τόπον, ἐν δὲ ἑτέρῳ Ψαλμῷ ἐξέθετο
 τηλαυγέστερον· προσκυνήσωμεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ· λέγει δὲ τὸν Γολγοθᾶν· ἐκεῖνος γὰρ ὡν-
 τας ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ τῆς σαρκὸς, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Σταυροῦ γεγέννηται· ἄλλοι δὲ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
 αὐτοῦ νοοῦσι τὸν Σταυρὸν, ὅς τις ἢ ὑποπόδιον εἶχεν· ἐν δὲ ἐρεσιζόντες οἱ πόδες τοῦ Κυρίου ἐκπεφωθισαν δυνατώ-
 τερα, ὡς λέγει ὁ Παῖσιος Γάβρις ἐν ταῖς πρὸς τὸν Βασίλειαν Μισχοβίας Ἀλέξιον Μιχαλοβίτην χειρογράφῳ ἐρω-
 ταποκρίσει, φέρων εἰς τοῦτο μάρτυρας τῶν ἁγίων τινος· τὸν Εἰρηναῖον δολιχὸν, ἢ τὸν Ἰουεῖνον· ὁ δὲ Θεοδῶριτος
 ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ φησὶ, παλαιὸν μὲν ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμοις νεὸς νεόμενος, οὗ δὲ αἱ κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν ἢ
 θάλασσαν Ἐκκλησίαι, ἐν αἷς τῇ παναγίῳ Θεῷ προσφέρομεν τὴν προσκύνησιν.

¶ 1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· ἡ Οὐτός φησιν, ὁ νῦν κατὰ περηνὴν ἀνθρώπος, βασιλεὺς τῶν ἐπὶ γῆς ἐστίν. ὁ ἢ
 παλαι Μωϋσῆς ἢ Ἀαρὼν ἢ Σαμουὴλ ἐπικαλοῦντο· ὁ δὲ Εὐσεβίος· ἡ Οὐκ ἄλλως τῆς τοσαύτης ἀξίας ὑπὸ τῶν
 ἐκκλησίων Προφῆται· εἰμὶ ὅτι ἐφύλαττον τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἢ τὰ προσάγματα, ἢ ἔδωκεν αὐτοῖς· αὐτὸς οὐ

τὸν Ἀαρὼν· καὶ μὲν ὅπου μὲ τὸν Μωϋσῆν μόνον ἐλάλει ὁ Θεός· ὅλλὰ τρόπος εἶναι ἐδῶ ὀνομαζόμενος Συλληπτικός· διατὶ συμπεριλαμβάνει κοντὰ εἰς ἓνα πρόσωπον, καὶ ἄλλο· τούτου τοῦ τρόπου εἶναι παράδειγμα καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος· ὅς τις ἂν οὐ ἀριθμήσῃ ὅλους ἐκείνους, ὅπου εὐηρέθησαν εἰς τὸν Θεὸν διὰ πίστεως, ἀκολουθῶν λέγει συμπεριλαμβανόμενους ὅλους· „Οἱ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιών, ἐφραξαν σώματα λεόντων, καὶ τὰ ἑξῆς“ (Ἑβρ. ια. 33.) ὅλα γὰρ αὐτὰ τὰ κατορθώματα δὲν ἐκκτῶσθωσαν ἔλοι, ὅπου ἀνέφερεν ἀνωτέρω, ἀλλὰ μερικὰ καὶ μερικοὶ μόνον· θέλει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐλάλει πρὸς τὸν Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν μὲ σύλον νεφέλης. (1)

„Ὅτι ἐφύλασσαν τὰ μαρτύρια αὐτοῦ
καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ, ἃ ἐδω-
κεν αὐτοῖς.“

Τοῦ μὲν Χριστοῦ, λέγει, ἦτον τὰ μαρτύρια καὶ τὰ προστάγματα τοῦ νόμου, καὶ αὐτὸς ἐδωκε ταῦτα εἰς τὸν Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν, καὶ ἐκεῖνοι δέως δοῦ-

λοι ἐφύλαττον αὐτά. (2)

8: „Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σὺ ἐπήκουες αὐ-
τῶν· ὁ Θεὸς σὺ εὐίλατος ἐγίνου αὐ-
τοῖς.“

Σὺ Κύριε, λέγει, ὑπήκουες τοῦ Μωϋσέως καὶ Ἀαρὼν καὶ Σαμουὴλ· καὶ σὺ ἐγίνου ἱλεως εἰς αὐτοὺς, οἵτινες σὲ ἐπαρακάλουν διὰ τὸν παρηργίζοντα λαὸν τῶν Ἰουδαίων· ἢ καὶ ἐγίνου ἱλεως, ὅταν αὐτοὶ ἐσφαλόν· καὶ ὁ Μωϋσῆς γὰρ παρώξυνε τὸν Θεὸν εἰς τὸ ἰδῶν τῆς ἀντιλογίας· καὶ ὁ Ἀαρὼν, διὰ τὴν Μοσχοποιᾶν τῶν Ἑβραίων.

„Καὶ ἐκδικῶν ἐπὶ πάντα τὰ ἐπιτηδεύ-
ματα αὐτῶν.“

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἔκαρνες ἐκδίκησιν· ἤγουν ἐβοήθεις εἰς ὅλα τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ κατορθώματα τοῦ Μωϋσέως τοῦ Ἀαρὼν καὶ τοῦ Σαμουὴλ, τὰ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ γινόμενα· ἢ ἐτιμώρεις ὅλα ἐκεῖνα τὰ δεινὰ σκαιωρήματα, ὅπου ἐζήτουσιν οἱ Ἑβραῖοι νὰ καμῶν κατ' αὐτῶν. (3)

9: „Τ·

ἢ ἡμῖν διὰ τῆς καινῆς Διαθήκης ὁ αὐτὸς προστάγματα καὶ ἐντολὰς καὶ μαρτύρια ἐδωκεν· ἅπερ εἰ φιλεῖσθε, τῶν ἰσῶν καὶ αὐτοὶ καταξιοδοκίμεθα· καὶ ὁ Δίδυμος δὲ λέγει· „Τοὺς τὰς αὐτὰς ἀρετὰς ἔχοντας ὁμολογῶντες αὐτοῖς ὀνόμασεν· εἰδὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, δῆλον ὅτι καὶ οἱ παῖδες θεοσέβοντες γινόμενοι, πάντες κατὰ Μωσέα τυγχάνουσι· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως· ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶν· „Οὐχ ἀπλῶς τοὺς ἄλλους Προφῆτας καταλιπὼν, τούτων ἐμνημόνευσε μόνον, ἀλλὰ τὴν σύντροφον Ἰουδαίαν λύτταν καὶ τυραννίδα διδάσκειν· καὶ γὰρ ἐπὶ Μωσῇ καὶ Ἀαρὼν ἀρπάττει τὴν ἱερωσύνην ἐπειρέθησαν· καὶ ἐπὶ Σαμουὴλ τὴν θείαν ἀτιμώσαντες βασιλείαν τὴν ἀνθρωπείαν ἠγάπησαν· διδάσκει τοίνυν ὁ λόγος, ὅτι καινὸν οὐδὲν δρῶσι κατὰ τοῦ Σωτῆρος λυττῶντες, καὶ τὴν σωτήριον οὐ δεχόμενοι βασιλείαν· ἀνῶθεν γὰρ αὐτοῖς ἡ μανία συνήθης.“

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Ἐπεὶ ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος βέβαιος καὶ ἀληθινός ἐστι, σύλος εἰκότως καλεῖται· ὡς τὴν καταδεχάμενην αὐτὸν Ἐκκλησίαν σύλον καὶ ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας εἶναι· ἐπεὶ δὲ καὶ πότιμος καὶ καρπῶν αἰτίας ἐστίν, ἵετοῦ δίκην εἰς τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων ἐρχόμενος, σύλος νεφέλης ἐστίν· τάχα δὲ καὶ προεθεσπίζετο διὰ τούτου ἡ τοῦ Σωτῆρος εἰς δέυρο κάθοδος, καὶ ἦν ἐπιβάς νεφέλης νεφέλης εἰς Αἴγυπτον ἤκε τὸν περὶ γῆν τόπον.“

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος φησὶν· „Οὐκοῦν τετίμηκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ὡς τιμήσαντας· ἠγάπησεν ὡς γνησίους οἰκέτας, καὶ ὡς τῶν αὐτοῦ θεσπισμάτων γεγενησὶ φύλακας· οὐκοῦν ἀμισθος ἡ ὑπακοή· μᾶλλον δὲ, τῆς ἀνωτάτω τιμῆς πρόξενος, διὰ τὸ εὐπειδὴς καὶ εὐάγωγον· καὶ ὁ Δίδυμος· „Τελείου ἀνδρὸς καὶ ἔχοντος πάσας τὰς ἀρετὰς, τὸ πᾶν ταῦτα μαρτύρια καὶ τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ φυλάττειν.“

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε· „Καὶ ἐκδικῶν ἐπὶ ταῖς ἐπιτηδείαις αὐτῶν· τοὺς γὰρ κατὰ τοῦ μεγάλου Μωσῆ τυραννίσαντας πυρὶ παραδίδωκε καὶ τοὺς τὴν φλόγα διαφυγόντας, ζῶντας τῷ τάφῳ παρέπεμψε· καὶ τὰς κελύσας τὴν γῆν, καὶ τὰς αὐτοῖς αὐτοσχέδιον τῆς τυραννίδος τὸ χωρίον ἀπέφηνε· καὶ τοὺς διὰ θαλάσσης ὀδεύσαντας, πεποίηκεν ὑπερβυχίους τῇ γῇ· παραδόξους χρησάμενος κύμασι· τοὺς δὲ κατὰ τοῦ Σαμουὴλ σασιδαντας, τῇ τοῦ Σαουλ δυναστείᾳ παρέδωκε καὶ παντοδαπαῖς περιέβαλε συμφοραῖς.“

9: „ Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, καὶ
„ προσκυνεῖτε εἰς ὄρος ἅγιον αὐτοῦ,
„ ὅτι ἅγιος Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει νὰ ὑψόνουν οἱ Χριστιανοὶ διὰ λόγων καὶ ἔργων τὸν Χριστὸν. Ὁρος δὲ ἅγιον τοῦ Χριστοῦ, κοντὰ μὲν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἔστιν ἡ ἐπίγειος Ἱερουσαλὴμ· κοντὰ δὲ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς.

εἶναι ἡ ἐπουράνιος Ἱερουσαλὴμ, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ Παῦλος· „ Προσεληλύθατε Σιών ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίᾳ (Ἑβρ. β'. 22:) ἡ ὄρος ἅγιον εἶναι ἡ Ἐκκλησία διὰ τὸ ὕψος τῶν δογμάτων καὶ τῆς πολιτείας οὗτης· προσκυνεῖτε λοιπὸν, λέγει, τὸν Χριστὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἡ καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει ταῦτα τὰ λόγια, συναριθμῶν τὸν ἑαυτὸν τοῦ μὲ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· ἡ προσάξει ταῦτα ἐκ προσώπου τοῦ πληρώματος τῶν Χριστιανῶν. (1)

ΨΑΛΜΟΣ 10^{ος}.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ· εἰς ἑξομολόγησιν.

Καὶ ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν ἔγραψαν εἰς ἑβδομήκοντα εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, γνωρίσαντες ἀπὸ ταῦ κατεχόμενα εἰς αὐτὸν ῥητὰ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀφιερῶνται εἰς τὸν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ Χριστὸν, ὃς τις εἶναι ἱκανὸς χειρὶ· καὶ ὅτι προσάξει οὗτος τοὺς Χριστιανούς νὰ δουλεύουν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ νὰ τὸν εὐχαριστοῦν· εὐχαρίστησιν γὰρ, ἡ καὶ ἐξαγόρευσιν τῶν ἀμαρτημάτων, ὅλοι ἐδῶ ἡ ἐξομολόγησις. (2.)

1: „ Ἀ-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Ὅσον χωρεῖ ἡμῶν ὁ λογισμὸς, τοσοῦτον τοῦ Θεοῦ τὴν δόξαν ὑψώσατε, καὶ τὰ ἐξ ἡμῶν ἀπερ-εῖρέθησαν· ἀλλ' ἄνω μὲν τῷ ὑποποδίῳ ἔλεγεν προσκυνεῖτε· νῦν δὲ εἰς ὄρος ἅγιον φησι, δι' οὗ τὸ ὕψος αἰνιτ-τεται τῆς Θεότητος· ἡ ὄρος ἅγιον τὸ ὕψος τῆς θεογνωσίας λέγει, κατὰ τὸν Θεοδώριτον λέγοντα· „ Ὁρος ἅγι-ον, πάλαι μὲν τὸ Σιών ἐκαλεῖτο, νῦν δὲ τῆς θεογνωσίας τὸ ὕψος· οὕτω γὰρ καὶ Ἡσαΐας καὶ Μιχαῖας ἐδέσπισαν· „ Ἔσται ἐν ταῖς ἑσχαταῖς ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου· ταυτέστιν ἡ τοῦ Θεοῦ γνώσις, διὴν πᾶσι γενήσεται· καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὑψοῦτε αὐτὸν φησι, καὶ ὑψηλὰ περὶ αὐτοῦ δοξάζετε· καὶ γὰρ Κύριός ἐστιν, ὡς δούλων δεσπότης· ἀλλὰ καὶ Θεὸς ἡμῶν αὐτὸς τυγχάνει, ὅτε ποιητῆς ἡμῶν καὶ πλάστης γεγεννημένος· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησι· „ Καὶ τὸ χρῆζει ὑψωθῆναι ὁ ὑψηλός· πῶς δὲ παρὰ ἀνθρώπων ὁ ἐν οὐρανοῖς ὑψωθήσεται; ἀλλ' ὑψηλὰ φησι, περὶ αὐτοῦ διανοηθῆτε· ὕψος ἄρα τοῦ Θεοῦ λόγου ἢ ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ (τῷ τοῦ Πολυγοῦ δὴ λαβὴν)· προσκύνεισιν· ὡς περὶ γὰρ δόξα βασιλεῖ· τὰ ἐν πολέμῳ τρέπαια· οὕτω καὶ τῷ Χριστῷ ἢ διὰ τῶν πράξεων, κατόρθωσις, ἢ τις ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ τῷ τὸν Σταυρὸν δεξαμένῳ γεγέννηται· ἅγιον δὲ τὸ ὄρος οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ καλεῖ· ἀλλ' ἀπὸ τῆς τοῦ σταυρω-θέντος ἐπιφοιτήσεως· ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „ Οὐ μόνον τὸ ἐξουσιαστικὸν τοῦ Θεοῦ προσκυνεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἁγιαστικὸν οἰκιστέρας ἡδὴ παρακαλεῖται· σύμβολον ἐν τούτῳ διδοῦς, τὴν ἐν τῷ ἁγιασμένῳ ὄρει προσκύνειν. (ἐν τῷ ἐκδεδ. Σειρή.)

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Εἰ μὲν τις ἀμαρτίας ὑποσπύχεται μετάνοιαν, συμβουλεύει τὸ διὰ τῆς μετάνοιας ἡ ψαλ-μωδία καθάρσιον· εἰ δέ σοι πρὸς τὸ κρεῖττον εὐδοῦται ὁ βίος, βεβαίανσοι ποιεῖ διὰ τῆς πρὸς τὸ θεῖον εὐχαριστίας τὴν εἰς τὰ ἄνω προκίεσιν.

- 1 : „ Ἀλαλαῆτε τῷ Θεῷ πᾶσα ἡ γῆ.
2 : „ Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν εὐφρο.
„ σύνῃ.

Ψάλλετε, λέγει, ὁ Χριστιανὸς εἰς τὸν Χριστὸν, ἐπινίκιον καὶ ἀλαλακτικὸν ὕμνον, διὰ τὴν νίκην ὅπου ἔκαμε κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν Δαιμονίων. δουλεύσατε εἰς τὸν Χριστὸν, ὅς τις σᾶς ἐλευθέρωσιν ἀπὸ τὴν δουλείαν, καὶ σκλαβίαν τῶν Δαιμονίων· μὲ εὐφροσύνην δὲ καὶ χαρὰν δουλεύσατε εἰς τὸν Χριστὸν, διατὶ ἐλυτρώθητε παρ' αὐτοῦ ἀπὸ τὴν τυραννίαν, καὶ ὅτι ἀξιώθηκατε νὰ ἔχετε τοιοῦτον αὐθεντήν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1.)

- „ Εἰσέλθετε ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγαλ-
„ λιάσει,
3 : „ Γινώτε ὅτι Κύριος, αὐτὸς ἐστὶν ὁ
„ Θεὸς ἡμῶν.

Γνωσίως, λέγει, λατρεύετε τὸν Χριστὸν χαίροντες· καὶ γνωρίσατε, τὸσον ἀπὸ τοὺς Προφῆτας, ὅπου ἐπροφή-
ταυσαν περὶ αὐτοῦ, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰ θαυμάσια ἔργα
του, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς ἡμῶν.
(2)

„ Αὐτὸς ἐποίησεν ἡμᾶς καὶ οὐχ ἡ-
„ μεῖς.

Λ' νίσως, λέγει, καὶ φαίνονται οἱ γονεῖς, πῶς κάμνουν· ἦτοι γεννοῦν τὰ τέκνα των, ὅμως ὁ Θεὸς εἶναι ὅπου ταῦτα ποιεῖ· αὐτὸς μὲν ὡς αἴτιος, οἱ δὲ γονεῖς, ὡς συ-
ναίτιοι· καθὼ αὐτοὶ δηλονότι ὑπερστοῦσι εἰς τὴν ἐξ ἀρ-
χῆς προσταγὴν τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο πολλοὶ γονεῖς, πολλακίς θέλοντες νὰ κάμουν τέκνα, δὲν δύνανται. Ὁ-
θαν καὶ πρὸς τὴν Ῥαχὴλ· τὴν λέγουσαν πρὸς τὸν Ἰα-
κώβ, „ δός μοι τέκνα, εἰ δὲ μὴ τελευτήσω ἐγὼ· δογμα-
τικῶς ἀπεκρ.θη, καθὼ σοφὸς, ὁ Πατριάρχης Ἰα-
κώβ, „ μὴ ἀντὶ Θεοῦ εἰμι ἐγὼ, ὅς ἐσέρησέ σε καρπὸν
κοιλίας; (Γέν. λ: 1:) ὡς ὁ Εὐσέβιος ὀρθότατα ἐξη-
γεῖ. (3)

„ Ἡ-

- (1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος· „ Τούτέσι μὴ συγνοί, μὴ κατηφεῖς, μηδὲ βκνηροὶ πρὸς ἀγαθοεργίαν· προθύμοι δὲ
μᾶλλον ἢ ἱλαροί, ἢ τῇ τοῖς ἀγίοις εὐτρεπισμένη ἐλπίδι χαίροντες· ἡ μὲν γὰρ τῶν ἀνθρώπων δουλεία, κατὰ τὸν
Ἀθανάσιον, φόβον φθοροποιὸν ἐμποιεῖ· ἡ δὲ τοῦ Κυρίου, φόβον ἀγνόν, ἐξ οὗ γίνεται τῇ ψυχῇ εὐφροσύνη· ὁμοίον
γὰρ ἐστὶ τὸ δουλεύειν αὐτῷ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τῷ δουλεύειν φωτὶ, ζωῇ, ἀληθείᾳ, δικαιοσύνῃ, ἀγιασμῷ· πάντα
γὰρ ταῦτά ἐστιν ὁ Κύριος· μὴ οὖν σκυθρωπὴν ἡγεῖσθε τὴν δουλείαν αὐτοῦ, μηδὲ λυπηρὰν ἢ ἐπίπονον· μερὴ γὰρ
ἀγαλλιᾶσεως ἢ εὐφροσύνης· ἢ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ γὰρ ἐστὶ, φησι, κατὰ τὴν πικρὰν τοῦ Διαβόλου τυραννίδα
τοῦ Θεοῦ ἢ Σατῆρος ἡμῶν ἡ βασιλεία· ἀλλ' ἡμερος αὐτοῦ ἢ φιλόανθρωπος ἢ δεσποτεία· γενητότες τοίνυν τῇ
δουλείᾳ προσέλθετε· „ Εἰδέ τις μὴ δουλεύει αὐτῷ ἐν εὐφροσύνῃ, (λέγει ὁ Εὐσέβιος) μὴ τοιμάρτω παριέναι
ἐνώπιον αὐτοῦ ἀνίπτους πρὸς παραβάλλον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ.
- (2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἀντίκειται δὲ τῷ ἐξελθεῖν ἀπὸ προσώπου Κυρίου τὸ εἰσελθεῖν ἐνώπιον αὐτοῦ· ὡ-
σπερ τοίνυν ἐξελθὼν Κᾶν ἀπὸ προσώπου Κυρίου, οὐ τόπον καταλείψας, ἐν ᾧ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, ἐν ἄλλῳ
τόπῳ γεγένηται· ἀλλ' ἔρημος τῶν περὶ Θεοῦ ὄντων ἐννοιῶν γεγεννημένος· ἔξω τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐχώρησεν, ἀ-
προνοησίαν ἢ ἀθεΐαν ἀσπασάμενος, ὡς μηκέτι φαντασίαν, ἢ ἐννοίαν ἔχειν ἐπιφανείας Θεοῦ· οὕτω τὸ εἰσιέναι ἐ-
νώπιον Κυρίου, τὸ διὰ νοήσεως ἡγεῖσθαι αὐτὸν παρόντα σημαίνει· κατὰ τὸ· „ Ζῇ Κυριος, ᾧ παρέστη ἐνώπιον
αὐτοῦ σήμερον, εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Προφήτου Ἠλιού.
- (3) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος· „ Ὅτι ἢ ὁ Ἰὰβ ἢ Δαβὶδ, ἢ μ' ἔδον ὅπου ἦεν γεγεννημένοι ἐκ πα-
τρὸς ἢ μητρὸς, λέγουσιν ὅμως ἢ οἱ δύο· „ Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με ἢ ἐπλασάν με· ἢ πρὸς Ἱερεμίαν ὁ Θεὸς
λέγει· „ Πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπέσταμαί σε· ἔφη δὲ ἢ ὁ Κύριλλος· „ Ὁ τὴν κατὰ πάντων ἔχων
κυριότητα φυσικὴν, αὐτὸς οὕτως ἐστὶν ὁ Θεός· οὐδὲν γὰρ, ὡς ἔφην, ἐν τοῖς ποιήμασι φυσικὴν ἔχει κυριότητα· πέν-
τα δὲ δούλα τοῦ κτίσαντος· οὐ γὰρ ἡμεῖς ἑαυτοὺς πεποιήκαμεν· οὐδὲ αὐτομάτως ἀνέθαλεν ἐπὶ γῆς τὸ λογικὸν
ζῶον, πέπλασαι δὲ μᾶλλον παρὰ Θεοῦ.

„ Ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα
„ νομῆς αὐτοῦ.

„ Ἐξομολογεῖσθε αὐτῷ, αἰνεῖτε τὸ
„ ὄνομα αὐτοῦ.

Εἴρηται τοῦτο καὶ εἰς τὸν 40. Ψαλμόν, καὶ ἀγκαλᾷ
ἐκεῖ λαὸς νομῆς γράφεται, καὶ πρόβατα χειρὸς, δὲν
εἶναι ὁμῶς ἀπὸ τοῦτο καμμία διαφορὰ ἀξιολογος ἀνά-
μεσα εἰς αὐτά. (1)

4 : „ Εἰσελθετε εἰς τὰς πύλας αὐτοῦ ἐν ᾧ
„ ἔξομολογήσεται, εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ
„ ἐν ὕμνοις.

Καθὼς πρέπει νὰ ἐμβαίνει τις, πρῶτον εἰς τὰς
ἐξω πύλας τοῦ οἴκου, καὶ ἐπειτα εἰς τὰς αὐλὰς του·
εἴτι κατὰ τὸν Εὐσέβιον πρέπει, πρῶτον νὰ ἐξομολογῇ-
ταί τις τὰ ἁμαρτήματά του, καὶ ἐπειτα νὰ ἀνυμνῇ τὸν
Θεόν· ἵνα μὲν τὴν ἐξομολόγησιν καθαρῇ ἡ γλῶσσαι, καὶ
οὕτω νὰ προσφέρῃ καθαρὸν τὸν ὕμνον εἰς τὸν Θεόν· πύ-
λαι δὲ καὶ αὐλαὶ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὅσαι αἱ Ἐκκλησίαι
αἱ εὐρισκόμεναι εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς γῆς κατὰ τὸν
Θεοδώριτον, καθὼς αὐταὶ εἶναι οἶκος αὐτοῦ· εἴρηται δὲ
διὰ τὰς αὐλὰς, καὶ εἰς τὸν 40. Ψαλμόν, „ Ἐπιποθεῖ
καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου·
(2)

Πάλιν λέγει καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὰ ἴδια σχεδόν,
ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, αὐξάνων καὶ παρακινῶν τοὺς Χρι-
σιανούς, περισσότερον εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ δοξολογίαν·
ἢ ἐξομολόγησιν ἐδῶ εὐνοεῖ τὴν εὐχαριστίαν· εὐχαρισεῖ-
τε λέγει, τὸν Χριστὸν ὧς Χριστιανοί, ἐπειδὴ καὶ τόσον
εὐεργετήθητε ἀπὸ αὐτοῦ, καὶ εὐφημεῖτε τὸ ὄνομα τοῦ
λυτρωτοῦ ἡμῶν καὶ Δεσπότου.

5 : „ Ὅτι χρηστὸς Κύριος· εἰς τὸν αἰῶνα
„ τὸ ἔλεος αὐτοῦ· καὶ ἕως γενεᾶς καὶ
„ γενεᾶς ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ.

Αἰνεῖτε, λέγει, τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· διὰ τὴν
αὐτὸς εἶναι χρηστὸς, καθὼς συμπαθὴς. αἰώνιον δὲ εἶναι
τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ ὄχι προσωρινόν, καθὼς εἶναι τὸ
ἔλεος τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ καὶ ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων τοῦ
Χριστοῦ εἶναι παντοτινὴ· ἢ ὅποια ὄχι μόνον διέμεινεν
εἰς τὴν γενεάν τοῦ παλαιοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ
καὶ εἰς τὴν γενεάν τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν. (3)

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Οὐ μόνον γὰρ Δεσπότης ἡμῶν ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ποιμὴν, τὴν ἀγκλὴν ἡμῶν προ-
σφέρων νομῇ· ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ ὡς βασιλέως· πρόβατα δὲ, ὡς ποιμένος· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ Λαὸς
εἶναι οἱ κρείττους καὶ λογικώτεροι· πρόβατα, οἱ τὴν ἀλογωτέραν τάξιν ἐπέχοντες, καὶ μὴ ἐν πείρᾳ τῶν θείων ὄντες
λογίων· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησὶ· „ Τίνος ἐσμὲν πρόβατα; μάνθανε ὅτι τοῦ Μονογενοῦς, λέγοντος· „ Τὰ πρό-
βατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει· αὐτοῦ καὶ λαὸς ἐσμεν, ὅς τις ἡμῶν διὰ τῆς γλώσσης τῆς προφητικῆς ἔλεγε·
„ Καὶ ἔσσεσθέ μοι εἰς λαὸν, καὶ γὰρ ἔσομαι ὑμῖν εἰς Θεόν· (Ἰερμ. 10· 4·) εὐκοῦν ὁ Κύριος, αὐτὸς ἐστὶν ὁ Θεός·
ἐκότερον γὰρ ὁ Υἱὸς, καθάπερ ὁ Πατήρ, διςμάζεται, καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Πάντων οὖν Θεὸς ὢν καὶ ποιητὴς,
πάντας καλεῖ καὶ ἐξοικειοῦται· ἀνθρώπους γὰρ καὶ κτήνη σώζει ὁ Θεός, τοὺς μὲν, ὡς λαὸν αὐτοῦ, τοὺς δὲ, ὡς πρό-
βατα νομῆς αὐτοῦ.

(2) Ἐφη δὲ καὶ ὁ Δίδυμος· „ Πύλαι τοῦ Κυρίου αἱ κατ' εἶδος ἀρεταί· περὶ ὧν καὶ ἐν ἄλλοις εἴρηται· „ Ἀναί-
σχάτέ μοι πύλας δικαιοσύνης· ἵνα ὑπερβάντες τὰς πύλας αὐτοῦ, ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ· ἦτοι ἐν τοῖς κατὰ θεο-
λογίαν ὕμνοις εἰσεληλυθότες, εὐχαρίσως ἐξομολογησώμεθα τῷ Θεῷ.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος ἔφη· „ Ὡς λατρεῖ ἐξομολογεῖσθε τὰ τῆς ψυχῆς ἀπεγυμναζόντες τραύματα διὰ τῆς ἐξομολο-
γήσεως τῶν ἁμαρτημάτων· θαυροῦντες δὲ τοῦτο πράττετε, δόγμα ἀληθὲς περὶ αὐτοῦ μαθάντες, ὅτι χρηστὸς ἐ-
στίν, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· καὶ ὁ Ἡσύχιος φησὶν· „ Ὡς γὰρ χρηστὸς· τουτέστιν ὡς συμπαθὴς καὶ ὡς φι-
λάθρωπος ἐν τῇ παρόντι αἰῶνι τὸ ἔλεος ἐδωκεν· ἵνα, καὶ πληρωθῶμεν ἐκ βαθυμίας, ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτοῦ φιλα-
θρίας.

ΨΑΛΜΟΣ Ρ'.

91. Ψαλμός τῷ Δαβίδ ..

Ὁ βασιλεὺς Ἰωσίας πολλὰς ἀρετὰς ἐκκτάρθωσεν, ὅταν ἐβασίλευε· τὰς ὁποίας προβλέπωντας ὁ Δαβίδ, συνέγραψε τὸν παρόντα Ψαλμόν, διηγούμενος ἐκ προσώπου ἐκείνου τὴν ἐνάρετον ζωὴν του, καὶ βάλλωντας αὐτὸν Εἰκόνα ἐμπροσθεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς ὀρθῆς πολιτείας, καὶ παραδείγμα τῆς τελειότητος, κατὰ τὸν Θεοδώριον. (1).

1 : „**Ε**λεον καὶ κρίσιν ἄσομαί σοι Κύριε ..

σαν ζωὴν.. κρίνεις δὲ, κατὰ τὴν μέλλουσαν· ἢ λέγει τοῦτο, ὅτι οὔτε τὸ ἔλεός σου εἶναι χωρὶς κρίσιν, οὔτε πάλιν, ἢ κρίσις σου εἶναι χωρὶς ἔλεος κατὰ τὸν Βασιλειον.. ἐπειδὴ δὲ ταῦτα θέλω ἄσω, αὐτὰ καὶ θέλω μιμηθῶ, ἐλεῶν ὁμοῦ καὶ κρίνων, ὁρθῶς κατὰ τὸν Εὐσεβιον. (2).

Ἄσμα, λέγει, θέλω κάμω τὸ ἔλεος καὶ τὴν κρίσιν σου Κύριε, καὶ οὕτω νὰ τὸ προσφέρω εἰς ἐσένα τῶν ἰδίων· ἄδων δηλαδὴ τὰ περὶ τοῦ ἐλέους καὶ τῆς κρίσεως σου· διὰ τί σὺ, ἐλεεῖς μὲν, κατὰ τὴν παροῦ-

2 : „Ψαλῶ καὶ συνήσω ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ.

Ὁ.

Σωπίας πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέψωμεν· ἀπὸ γὰρ τῆς νῦν γενεᾶς ἀρχεμένη τοῦ Θεοῦ ἡ ἀλήθεια, εἰς γενεὰν φανεροῦται τὴν μέλλουσαν· ὅταν ἀποδώσῃ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ ἀμαχος ἢ ἀψευδὴς ἀλήθεια.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει· „Ψαλμός τῷ Δαβίδ· τουτέστιν ὕμνος ἢ δοξολογία τῷ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ τῷ κατὰ σάρκα Χριστῷ· διαγράφει δὲ ἡμῖν ὁ ψάλλων ἐνθάδε τὸν τέλειον, τὸν κατὰ Θεὸν πολιτευόμενον, διδάσκων ἡμᾶς, ποίαν δεῖ πολιτεῖαν ἐπιτηδεύειν τοὺς ἐπιθυμοῦντας τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἐπιτυχεῖν.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „Ἰδωμεν λοιπὸν οἷα ὁ τέλειος πρὸς Χριστὸν τὸν δίκαιον Κριτὴν ἀναφθίγγεται· ὃ καὶ τὸν ἔλεον ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ τὴν κρίσιν γε πάντως συναδόμεν· ἢ ὁ Βασιλεὺς· „Συνάπτει τὴν ἐλεημοσύνην τῷ κρίματι, ἵνα τὸ τῆς κρίσεως ἀκριβές· προῦνθῇ τῇ ἐπικρατήσει τοῦ ἐλέου· ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃ, φησι, τίς ὑποστήσεται; ἀγαθὸς ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ δίκαιος· δικαιοσύνη δὲ ἡ πρὸς ἀξίαν ἀντίδοσις· κατὰ τὴν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν· ἐλεήμων, ἀλλὰ καὶ κριτής· ἀγαπᾷ γὰρ, φησιν, ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν· διὸ καὶ αὐτὸς λέγει ὁ ψάλλων· ἔλεον καὶ κρίσιν ἄσομαί σοι Κύριε· ἐλεήμων οὖν καὶ δίκαιος ὁ Κύριος· μὴ οὖν ἐξ ἡμισείας αὐτὸν.

Ὁδεύων, λέγει, καὶ πολιτευόμενος ἐγὼ, χωρὶς καὶ νό-
να μώμον καὶ κατηγορίαν, ἐξί θέλω ψάλλω καὶ θέλω κα-
ταλάω τὴ ψάλλω· διὰ τὸ ἐκεῖνος ὅπου ψάλλει πρέπει καὶ
νὰ καταλαμβάνῃ τὰ ψαλλόμενα. τὸ μὲν οὖν νὰ ὁδεύῃ·
ἦτοι νὰ πολιτεύεται ἀμώμως τινος, τοῦτο εἶναι ἴδιον
τῆς Πρακτικῆς ἀρετῆς. τὸ δὲ νὰ ψάλλῃ τινος καὶ κα-
ταλαμβάνῃ ἐκεῖνο ὅπου ψάλλει, τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς
Θεωρητικῆς. ἢ διὰ μὲν τοῦ ψάλλειν ἐφανερώσῃ τὴν
πρακτικὴν ἀρετὴν. διὰ δὲ τοῦ συνιέναι, ἐφανερώσῃ τὴν
θεωρητικὴν· τὰ ὅποια καὶ τὰ θύω τινος κατορθώνει,
μὲ σκοπὸν διὰ νὰ ἀποκτήσῃ οὐδὲν· ἦτοι πολιτεῖαν ἀ-
μωμον καὶ ἀκατηγόρητον. (1)

„ Πότε ἤξεις πρὸς με ;

Πότε, λέγει, θέλεις ἔλθῃς πρὸς ἐμένα Κύριε,
ὅς τις πολιτευομαι ἀμώμως; καὶ ψάλλω καὶ καταλα-
βάνω τὴ ψάλλω διὰ τοῦτον μόνον τὸν σκοπὸν, διὰ νὰ
ἀξιώθω τῆς ἐδικῆς σου νοερᾶς ἐλευθεύσεως; ἢ πότε θέλεις

ἔλθῃς Κύριε πρὸς ἐμένα, ὅς τις διακρίνας ἐπιθυμῶ τὴν
παρουσίαν σου; εἶπε γὰρ ὁ Κύριος, „ Εἰάν τις ἀγαπᾷ
με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατὴρ μου ἀγαπήσει
αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ'
αὐτῷ ποιήσομεν. (Ἰω : ιδ : 23 :) (2)

„ Διεπορευομένη ἐν ἀκακίᾳ καρδίας
„ μου ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου μου.

3 : „ Οὐ προσετιθέμην πρὸ ὀφθαλμῶν μου
„ πρᾶγμα παράνομον· ποιοῦνται; πα-
„ ραβάσεις ἐμίσησα.

Ἐγὼ, λέγει, ἐσυνανεσρεφόμην μὲ καθαρότητι
τῆς καρδίας μου μέσῳ εἰς τὸ ὁσπῆτιόν μου· καὶ οὔτε
ἐμπροσθεν εἰς τοὺς αἰσθητοὺς μου ὀφθαλμοὺς, οὔτε εἰς
τοὺς νοητοὺς ἐβλάλον πρᾶγμα παράνομον· ἤγουν δὲν
ὑπέφερα νὰ φανταζώμαι καὶ νὰ ἐνθυμούμαι καμμίαν
παράνομίαν. καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐμίσησα
ἐκεῖ.

τὸν γνωρίζωμεν, μηδὲ ἀφορμὴν ῥαθυμίας τὴν φιλανθρωπίαν λαμβάνωμεν· εἶπε δὲ ὁ Εὐδοκίμης· „ Τὸν οὖν ἔ-
λεον ἢ τὴν σὴν κρίσιν ἔσομαι, τὸν τρόπον διεξιῶν, καὶ ὃν πέφυκας αὐτὸν πρῶτον κρίνειν, ἔπειτα ἐλεεῖν· ἀλλὰ πρῶ-
τον ἐλεεῖν, ἔπειτα κρίνειν ἢ μετὰ φιλανθρωπίας ἢ ἐλέου ποιῆσαι τὰς ἀποφάσεις· Καὶ ὁ Κύριλλος· „ Οἱ δὲ αὐ-
φισιν, ἐλεήμονα ἢ δίκαιον ὁ τα Κρετὴν, ἢ ἐπ' αὐτοῖς δὴ τοῦτοις ἱμνήσῃ· ἠλέησε γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἢ Πατὴρ
ἐν Χριστῷ δικαιοσύνας τῇ πίσει, ἢ χάρισάμενος ἡμῖν τὴν ἀφεσιν τῶν ἀρχαίων πλημμελημάτων, ἢ κρίσιν ἐφ' ἡμῖν
δικαίαν ἐξενεγκῶν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἐπειδὴ ῥυθμίσει διὰ τῆς παρούσης Ψαλμῶδης ὁλον τὸν βίον τὸν
ἡμέτερον βούλεται, ἀναγκαίως μνημονεύει τῆς κρίσεως· ὀφθαλμὸς γὰρ εἰς αὐτὴν ὁρῶν προσκόπτειν οὐκ ἀνέχεται·
φόβος δὲ τῶν κατ' ἐκείνους ἀπειλουμένων τὸν καιρὸν ἀσφαλίζεται· ἀλλ' ἐπεὶ τῆς κρίσεως προτάττει τὸν ἔλεον, ἡ-
λεήμων ἐστὶν ὁ Κριτὴς ὁ ἡμέτερος· οὐ μὴν οὐτε κρίνει· νυνὶ δὲ, ὅτε μήπω τὴν κρίσιν ἐνεργεῖ· ὥς τὸ ἔλεος, τοῦ
νῦν καιροῦ· ἢ δὲ κρίσις, τοῦ μέλλοντος· ταῦτα τοιγαροῦν ἔδοντες, οὔτε ἀπογινώσκειν, οὔτε καταφρονεῖν ἀμαρτά-
νους δύναμεθα.

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Ψαλλῶ σοι φησιν, ὦ Δέσποτα, ἢ δοξολογήσῃς διηνεκῶς· συνῆσω δὲ ἢ ἐν ὁδῷ ἀ-
μώμως· τούτοις μετὰ συνέσεως ἢ σοφίας βαδιοῦμαι τὴν ὁδὸν ἢ ἀδιάστροφον ἢ ἀμώμῃτον ὁδόν· χρὴ γὰρ ἡμᾶς
εἶναι συνετατάτους, τοὺς ἐθέλοντας εὐαρεσεῖν τῷ Θεῷ, ἢ σοφίας μεμεσώμενιν ἔχειν τὴν καρδίαν· σοφίας δὲ οὐ
τῆς ἐπιγείου ἢ κοσμικῆς· ἐκείνης δὲ μέλλον, ἣν χαρίζεται Χριστὸς· ἐν αὐτῇ γὰρ πάντες οἱ θνητοὶ τῆς σοφίας
ἢ τῆς γνώσεως ἀποκρυφοὶ· ἢ αὐτὸς σοφῶς τυφλοὺς ἢ συνέσεως ἀπάσης ἐστὶ χορηγός.

(2) Ὁ δὲ θεὸς Μιχαῖλος λέγει· „ Ὁ τὴν ὁδὸν τῶν ἀρετῶν χωρὶς τῆς ἐπ' ἐκάτερα ῥοπῆς μετ' εὐσεβοῦς ἢ ὁρθῆς
γνώσεως συντηρήσας ἀλώβητον, εἰσεται τὴν γινόμενὴν πρὸς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀπαθείας παρουσίαν· ψαλλῶ
γὰρ, φησὶ, ἢ συνῆσω ἐν ὁδῷ ἀμώμως, πότε ἤξεις πρὸς με; ὁ γὰρ Ψαλμὸς τὴν ἐναρετον πρᾶξιν δηλοῖ· ἢ δὲ σύ-
νεσις τὴν ἐπ' ἀρετῇ γνωστικὴν ἐπιστήμην, καὶ ἣν τῆς θείας αἰσθάνεται παρουσίας ὁ δὲ ἀγγεληνίας προσδέχομε-
νος τὸν Κύριον αὐτοῦ· Ἐφ' ἣν δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Μακάριον τοῦ Θεοῦ τὴν ἐνδελίαν προσδέχεσθαι, οὕτως τε διη-
νεκῶς, ὥς ἡζοντος πρὸς ἡμᾶς, εὐτρεπίζεσθαι· ἤξει δὲ πρὸς ἡμᾶς, ὅταν αὐτοῦ τὰς ἐντολάς τηρήσωμεν· ἢ ὁ Θε-
οδωρίτος· „ Πότε ἤξεις πρὸς με; ἀντὶ τοῦ, εὐπρεπῆ σοι τὰ βασιλεία (τῆς ψυχῆς) κατέσῃ· ποδῶσεν αὐτὴν
παρουσίαν ὦ Δέσποτα· ἱκεῖρομαι σοὶ τῆς ἐπιφανείας· ἀλλὰ δὲς τὸ ποδοῦμενον.

πείνους ὅπου παραβαίνουσιν τὴν δικαιοσύνην, τόσον τὴν πρὸς τὸν Θεόν, ὥσον καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους (1).

4 : „Οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβῆ·
„ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ,
οὐκ ἐγίνωσκον·

Δὲν ἐνόητο, λέγει, μὲ ἐμένα ἢ σχολιὰ καὶ τραβῆ καρδία· ἤτοι ὁ σχολιὸς ἀνθρώπος κατὰ περιφρασιν· ἐπειδὴ τὸ τραβῆν μὲ τὸ ἴσον εἶναι ἀσυνάρμοσον κατὰ τὸν Ἡούχιον· καὶ ἂν ὁ πονηρὸς ἀνθρώπος ᾔθελε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ ἐμένα, ἐγὼ δὲν ᾔθελα νὰ τὸν ἤξωρῶ· πρέπει γὰρ νὰ μὴν ἔχῃ τινὰς φίλων μὲ τὸν πονηρὸν· ἀλλὰ, εἰ μὲν ὁ πονηρὸς ἔλθῃ κοντὰ εἰς ἡμᾶς, πρέπει νὰ σπουδάζωμεν νὰ τὸν διορθώσωμεν· εἰ δὲ ἀναχωρῇ ἀπὸ ἡμᾶς, πρέπει νὰ τὸν καταφρονῶμεν καὶ νὰ μὴ ψηφύσωμεν τὴν ἀναχώρησίν του, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Θεοδώριτον·

(2) τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν νοεῖται καὶ περὶ τοῦ Διαβόλου· ὅτι δηλαδὴ ἐγὼ, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐδίδα χώραν καὶ εἴσοδον εἰς τὸν Διάβολον νὰ σπαίρῃ εἰς ἐμὲ τοὺς πονηροὺς τοῦ λογισμοῦ, διὰ τοῦτο, οὐδὲ ὅταν ἀνεχίωρῃ ἀπὸ ἐμένα, ἐλάμβανον εἰδήσιν· ταῦτόν εἶπεν, οὐτε ὅταν ἤρχετο αἰσθανόμην, οὐτε ὅταν ἐφευγεν·

5 : „Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον·

Ἐδίωκα, λέγει, ἀπὸ λόγου μου ἐκείνον τὸν ἀνθρώπον ὅπου κρυφίως καταλαλεῖ τοὺς ἀδελφούς του, ὡς κακοήθῃ καὶ ἀνελεύθερον, καὶ ὡς σκύλον κρυφίως δαγκάνοντα· τὸ λάθρα δὲ ἐπρόσθεσε, διὰ τὴν ἐκείνου ὁποῦ καταλαλεῖ τὸν εὐρισκόμενον παρόντα, δὲν αἰμαρτάνει τόσον πολλὰ· καὶ τὸ αἶτιον εἶναι, διὰ τὴν ὁ καταλαλούμενος ὄντας παρών, ἢ μπορεῖ νὰ ἀπολογηθῇ εἰς ἐκείνον·

δ·

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος· „Οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων σχηματιζόμενοι κατὰ τὰς ἀγορὰς, σεμνοὶ φαίνονται ἔμπεικοι· ἐν δὲ ταῖς ἑαυτῶν οἰκίαις, οὐκέτι κρύπτοντες τὸν ἑαυτῶν τρόπον, ἐλέγχονται φαῦλοί τινες ὄντες· ἐγὼ δὲ φησιν, οὐδένα ἔσχον ἄδικον συνοικοῦντα λογισμὸν· ἀλλὰ μετὰ καθαρᾶτης νοῦ ἀνεστρεφόμην ἔκτος ἢ ἐν οἴκῳ· οὐκ ἐπαίνους δὲ θιγᾶται τοὺς ἐξ ἀνθρώπων τὰ τοιαῦτα λέγων ὁ φαλμαγδός, ἢ ἀπλῶς ὁ τέλειος· ἀφιλοδόχος γὰρ τῶν ἐνίων ὁ νοῦς, ἢ φιλοκομπίας οὐχ' ἀπτεται· ὅρξ δὲ μᾶλλον αὐτοῖς ἀσκοπὸς εἰς τὸ ἢ ἡμᾶς ὠφελεῖν, ὅσοι περ ἂν τοὺς παρ' αὐτῶν δεχόμεθα λόγους· ὅρα δὲ ὅτι οὐκ εἶπεν· οὐδέποτε ἐμπέπτακα παρανόμῳ πράγματι· ἢ γὰρ ψεύδεται· ἀλλὰ τί ; οὐ προετιθέμην ; ταυτέσιν οὐ σκοπὸν εἶχον ἢ προκείμενον τέλος παρανομήσαι· εἰδὲ καὶ τε συνέβη ἀνθρώπινον, ἀλλ' οὐ προθεμένου μου τοῦτο ἐγένετο· λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „Σαφὲς δὲ ἐν ταῦτα παρανομίαν ἀπηγόρευσεν ἅπασαν, οὐ τὴν ἐν πράξει μόνον· ἀλλὰ ἢ τὴν ἐν λογισμῷ· ὁφθαλμοὺς γὰρ τὸ τῆς ψυχῆς ὁρατικὸν ἐδήλωσεν εἶπεν· „Οὐ προετιθέμην πρὸ ὁφθαλμῶν μου πρᾶγμα παρὰ νόμον· ὥς ἐτίς προτίθεται κακὰ, καὶ κωλυθῇ πράξαι, τῆς ἀπὸ τοῦ σκοποῦ κακίας τὴν δίκην οὐκ ἐκφεύζεται· ἐμίσουν γὰρ φησὶ, τοὺς ποιοῦντας τὰς παραβάσεις, οὐχ' ἢ ἀνθρώπους, ἀλλ' ἢ τοιαύτους· δεῖ γὰρ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, μὴ μόνον ἀπέχεσθαι τῶν πονηρῶν, ἀλλὰ ἢ τοὺς ταῦτα ποιοῦντας ἀποστρέφασθαι· ἔφη δὲ ἢ ὁ Δίδυμος· „Ποιοῦντας παραβάσεις λέγει τοὺς αἰμαρτάνοντας· πᾶσα γὰρ αἰμαρτία παρακοή ἢ παράβασις τοῦ Θεοῦ νόμου γίνεται· ἡ συνήθεια δὲ τῶν ἀδελφῶν παραβάτας καλεῖ τοὺς Χριστὸν ἀγνοοῦμένους· οὓς ἐπιτεταμένως μισεῖν προσήκει, ἐχθροὺς τοῦ Σωτῆρος ἐλομένους εἶναι·

(2) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „Ὅς τις ἔμεινε τηρῶν τὴν εὐθύτητα, ἐρεῖ τὸ, οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβῆ· δεικνύς τὴν τὸ ὁρῶν ἀπολέσασαν νόησιν, μὴ κατάλληλον ἡμῖν οὔσαν, ἀλλ' ἔξωθεν ἐπερχομένην, ὅταν ἡμεῖς αὐτὴν ἐπισπασάμεθα, τὸ εὐθὺ ἀποβαλόντες· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ὅπως καλεῖ τὰ τοῦ Διαβόλου βουλευμάτα, ὅτε μηδὲν εὐδὲς ἔχοντα· ἢ ὁ Δίδυμος· „Γέγραπται ἐν τῷ Ἐκκλησιαστή· „Ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν ἀνθρώπον εὐθὺ· (Ἐκκλ. ζ'. 30.)· εἰ οὖν εὐθὺς γεγέννηται τῷ κατ' ἀρετὴν ἀρχήθεν πεποιθῶσαι, πᾶσα κακία καὶ σχολιότης ἡδὼν μακρὰν αὐτοῦ ἐστὶ· ἢ ὁ Ἡούχιος· „Καθὰπερ σκαμβῆ βάθρος κολληθῆναι πρὸς ὁρῶν οὐ δύναται· οὕτως ἀκακίᾳ συζῶντι οἱ σκαμβῆν ἔχοντες καρδίαν οὐ συνάπτονται· ὁ δὲ Κύριλλος τὰ οὐκ ἐγίνωσκον οὕτως ἐρμηνεύει· „Ταυτέσιν οὐδὲ εἰδέναι προσεποιούμεν· οὐ γὰρ ἤξιον εἶναι φίλος αὐτῶν· ἄρα ὡς ἐπερήφανος ; οὐδαμῶς φησιν· ἀλλ' εἰδὼς ὅτι φθείρουσιν ἡδὴ χριστὰ ὁμιλίας κακῆς· καρπὸς γὰρ διανοίας ἀγιοπρεποῦς, τὸ παρασεῖσθαι τοὺς πονηροὺς· ἐσχάτης δὲ πονηρίας ἀποδείξας· τὸ καταλαλεῖν ἀδελφοῦ·

οὐ καταλαλεῖται. (1)

„ τῆς γῆς, τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς
„ μετ' ἐμοῦ.

„ Ὑπερηφάνῳ ὀφθαλμοῖ, καὶ ἀπλήστῳ
„ καρδίᾳ, τούτῳ οὐ συνήσθιον.

Ὑπερηφάνον ὀφθαλμῶν λέγει τὸν ὑπερήφανον ἄνθρωπον, ἀπὸ μέρους τὸ ὄλον. Ὁμοίως καὶ ἀπλήστον καρδίαν ὀνομάζει, τὸν ἀχόρταστον καὶ πλεονέκτην ἄνθρωπον. μετ' αὐτοῦ λοιπὸν, λέγει: ἄγουν μετ' αὐτοῦ ὑπερήφανον ὁμοῦ καὶ πλεονέκτην ἐγὼ δὲ συνέτρωγα. (2)

Οἱ ὀφθαλμοί μου, λέγει, ἔβλεπον πάντοτε εἰς τοὺς πιστοὺς γῆς· ἤγουν εἰς ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, οἱ τινες ἦτον ἄξιοι νὰ ἐμπιστεύωνται διὰ τὴν εὐθύτητα τῆς πολιτείας των· ἢ πιστοὺς ὀνομάζει τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· λέγει γὰρ ὁ Σολομὼν „ Ἄνδρα δὲ πιστόν, ἔργον εὖρεν. (Παρ: κ. 6.) ἐπειδὴ τὸ ἀγαθὸν εἶναι σπάνιον· εἰς τοὺς λοιποὺς, λέγει, τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους ἐπρόσαχον καὶ μαζὶ μετ' αὐτοὺς ἐκαθεζόμην. (3)

6: „ Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς

„ Πορευόμενος ἐν ὁδῷ ἀμόμῳ, οὗτός
„ μοι

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὁ λέγων τινα κακῶς ἀπόντα, λυπούμενος διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν φαῦλον, οὐ κατάλαλος ἐστίν· ἀλλ' ὁ σπουδῶν ἔχων σὺν ἡδονῇ κατ' ἐκείνου λέγειν· ὁ δὲ ἅγιος Δαυίδος λέγει· „ Διαφέρει τὸ κακῶς εἶναι τοῦ ἐξουθενῆσαι ἢ καταλαλεῖν· καταλαλεῖν γὰρ ἐστὶ τὸ εἰπεῖν κατὰ τινος· ὅθεν ἐπὶ ἐφείσαστο ὁδεῖν, ἢ ὠργίσθαι, ἢ ἐπὶ ὀργῇ, ἢ ἐπὶ τοῦτο· ἐλάλησε γὰρ ἐμπροσθεν τῷ ἁμαρτήματι τοῦ ἀδελφοῦ· κατακρίναι δὲ ἐστὶ τὸ εἰπεῖν, ὅτι ὁδεῖν φεύγει ἐξ· πάρος, ὁργίλος· ἰδοὺ γὰρ κατέκρινεν αὐτὴν τὴν διαθεσιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· ἢ ἀπεφάνητο κατ' ὄλου τοῦ βίου αὐτοῦ λέγων, ὅτι τοῖς δε ἐστίν· ἄλλο γὰρ ἐστὶ τὸ εἰπεῖν ὠργίσθαι, ἢ ἄλλο τὸ ὀργίλος ἐστίν· ἐξουθενῆσαι δὲ, τὸ εἰπεῖν βδελύσσεσθαι τὸν πλησίον ἢ σιχαίνεσθαι ὡς ἀνδρῶν τινα· ὃ δὲ τοῦ κατακρίναι ὀλεθριώτερον· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· Ἡμεῖς δὲ μὴτε λέγουμεν κακῶς, ἢ τοῖς λέγουσιν ἀκοῇ μὴ παρασχωμεν· ἀκοῇ γὰρ φησι, καταίαν μὴ παραδέξῃ· οὐκ εἶπε μὴ πιστεύσης, ἀλλὰ μὴ δέξῃ· διὸ ὁ Προφήτης· ἐξεδίωκόν, φησι, τὸν καταλαλοῦντα· οὐκ εἶπεν· οὐκ ἐπίστευον, ἢ οὐ παρεδεχόμεν· τὰ λεγόμενα· ἀλλὰ ἢ ὡς ἐχθρὸν ἀπῆλυνον· εἶπε πρὸς τὸν καταλαλοῦντα· ἔχεις ἐπαίνεσαι τινά; ἀνοίγω τὰς ἀκοὰς, ἵνα δέξωμαι τὰ μῦθα· κακῶς θέλεις εἰπεῖν; ἀποφράττω τὴν εἴσοδον τοῖς ῥήμασιν· οὐ γὰρ ἀνέχεμαι κόπρον ἢ βόσβορον δέχεσθαι· ὁ δὲ Θεὸς Μάξιμος λέγει· „ Ἐπιστάμιζε τὸν καταλαλοῦντα ἐν ἀκοαῖς σου· ἵνα μὴ διπλὴν ἁμαρτίαν σὺν αὐτῷ ἁμαρτήνης, ἢ σαυτὸν ὀλεθρῶ πάθει ἐδίξῃ, καὶ κείνον κατὰ τοῦ πλησίον φλυαροῦντα οὐκ ἀνακόπῃ· μὴ δώσῃ τὴν ἀκοήν σου τῇ γλώσσῃ τοῦ καταλάλου, μὴ δὲ τὴν γλῶσσαν τῇ ἀκοῇ τοῦ φιλοφύγου, ἡδέως λαλῶν, ἢ ἀκούων κατὰ τοῦ πέλας· ἵνα μὴ ἐκπέσης τῆς ἀγάπης, ἢ ἀλλότριος εὐρεθῇ τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἔφη δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, ἢ ἀνεχόμενος καταλαλοῦντος, ἀπορισμῶ ἄξιός ἐστι ὁ ἀμφοτέρων· ὁ δὲ Κύριλλος εἶπεν· „ Ὁ ἐν ἡμῶν ἐτέρου καταλαλῶν, αὗτος οὐδὲ ἡμῶν καταλαλεῖν ἐφ' ἐτέρων ἀρέσσεται· ὅθεν χρὴ τὸν τοιοῦτον ὡς κοινὸν ἐχθρὸν εἰκότως ἐλαύνεσθαι, ὡς τὸν ἐν παραδείσῳ μιμούμενον δράκοντα· ὅς τοῦ Θεοῦ καταλαλήσας, τὴν Εὐάν ἠπάτησεν.

(2) Ἐφη δὲ ὁ Κύριλλος· „ Πλεῖστα ἐν ἡμῖν εἰσι πάθη ψυχικὰ· ἐν δὲ ἢ μάλιστα τῶν ἄλλων ἐκτοπώτερος ἢ πᾶσιν ἀφρόντων, ἢ ἢ αὐτὰς μάχεται ὁ Θεός· τοῦτο δὲ ἐστὶν ὑπερηφάνια, ἢ ἢ ἀδελφὴν σύντροφον ἔχει τὴν πλεονεξίαν· ἢ τοῖς ἀπλήστῳ πλεονεκτεῖν· ταῦτα δὲ βάρυθρα ψυχῶν, ἢ ὀλεθροῦ πύλαι, ἢ ἀκείμηντος φλογὸς ἄστια· τίς οὐ φεύγει τὸν ἀλαζόνα; τίς οὐ παραιτεῖται τὸν ἀπλήστῳ χειρὶ συλλέγοντα χρημάτων πορισμοῦ, ἢ πλεονεκτοῦντα πολλοὺς ἢ ὁ Ἠσύχιος· „ Οὐκ ἐτιθέμην φησι, πρὸς αὐτοὺς φίλος συνάλλαγμα· ἐπειδὴ περὶ τὴν τράπεζαν ἀγάπης ἐνέχυρον ὡς τὰ πολλὰ παραλαμβάνεται· ἀναγκαιῶς δὲ τὸν ἀπλήστον τῇ καρδίᾳ· δηλαδὴ τὸν πλεονέκτην, ἢ τὸν ὑπερήφανον συνέπλεξεν· οὐδεὶς γὰρ αὐτοὺς φίλος ἔχειν δύνηται· ἐπειδὴ φίλαντες ὁ ἀλάζων ἢ ὁ πλεονέκτης.

(3) Ἐφη δὲ ὁ Κύριλλος· „ Ἐπὶ τοὺς πιστοὺς· τοῦτοι τοὺς ἁγίους, ὡς ἢ συγκαθῆσθαι εὐσεύς μετ' ἐμοῦ· τουτέστι συνεῖναι ἢ συμβουλευεῖν αἰεὶ ἢ ἀποφέρειν εἰς τὰ χρησίμα· ἐξήρετον γὰρ ἀγαθὸν ἀνδρῶν σύμβουλος ἀγάθος· σπαντὸν αὐτὸν ἢ ἀξιοζήλωτον ἀποτελεῖ τὸ ἀποφέρειν πρὸς πᾶν ὁ πιστὸν τῶν χρησίων ἢ πρὸς σωτηρίαν διδάσκειν τὰ συμφέροντα· ἢ ὁ Ἠσύχιος δὲ λέγει· „ Οὐ μόνον φησι, τοὺς πονηροὺς ἀποσρέφειν, ἀλλὰ ἢ τοῖς ἀγαθοῖς τασαῦτον ἀρέσκεσθαι, ὡς τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς αὐτοὺς τείνειν· ὡς ἐργασίαν πρὸς ἐξαμένους ἴδων.

„ μοι ἔλειτούργει :

„ τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς .

Ἐκεῖνος, λέγει, ὅπου ἐπολιτεύετο με πολιτεύων καὶ ζωὴν ἀκατηγόρητον, αὐτὸς ἦτον ὑπρέτης μου· πρέπει γὰρ νὰ ἔχη τινὰς, ὅχι μόνον καλοὺς φίλους, ἀλλὰ καὶ καλοὺς ὑπρέτας. Ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομών „ Δεκτὲς Βασιλεῖ ὑπρέτης νοσῶν (Παρ: ιδ'. 35) καὶ ὁ Σαυράχ εἶπε περὶ τοῦ σοφοῦ καὶ θεοφοβουμένου, „ ἀναμέσον Μεγιστάνων ὑπηρετήσῃ (Σαρ. λθ'. 4)

7 ., Οὐ κατώκει ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας μου
„ ποιῶν υπερφανίαν .

Ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Δαβὶδ διὰ τὸν υπερήφανον φίλον, ἐδῶ δὲ λέγει διὰ τὸν υπερήφανον ὑπρέτην, ὅτι ὁ τοιοῦτος δὲν ἔκατοίκει μέσα εἰς τὸ παλάτιόν του· ὑπερήφανος δὲ ὑπηρετᾷ εἶναι ἐκεῖ· οἱ, περὶ ὧν ὁ Ἡσαΐας „ Οὐ μὴ εἰπῶσιν οἱ ὑπηρεταί σου σίγα. (Ἡσ. λβ'. 5.)

„ Λαλῶν ἄδικα οὐ κατεύθυνεν ἐνώπιον
„ τῶν ὀφθαλμῶν μου. (1)

Ἐκεῖνος, λέγει, ὅπου ἐλάλει ἄδικα, αὐτὸς δὲν ἐκατέρωθεν ἐκεῖνα, ὅπου ἐσπούδαζε καὶ ἐπεθύμει· ἀλλ' οὐδὲ ἐυδοκῆτο ἐμπροσθεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς μου :

8 ., Εἰς τὰς προῖας ἀπέκτεινον πάντας

Εἰς τὸ πρῶτ', λέγει, ἦγουν ὅχι εἰς καιρὸν μέθης τῆς ἀπὸ οἴνου. ὅχι εἰς καιρὸν θυμοῦ, ὅταν ὁ λογισμὸς σκοτισμένος ὦν σφαλῇ· ἀλλὰ εἰς καιρὸν ὅπου ἡμῶν νήπων καὶ προσεκτικῆς, τότε ἐθανάτω τοὺς ἁμαρτωλοὺς. ὅχι ὅλης τῆς γῆς, ἀλλὰ μόνης τῆς γῆς ἐκείνης, ὅπου ἦτον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου· καὶ ὅλους, ὅχι ὁμοῦ, ἀλλὰ, πότε μὲν, τὸν ἕνα, πότε δὲ, τὸν ἄλλον, κατὰ τὸν θεὸν Ἰσιδωρον. (2)

„ Τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πόλεως Κυ-
„ ρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους
„ τὴν ἀνομίαν·

Ἐθανάτω, λέγει, τοὺς ἁμαρτωλοὺς διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην: ἥτοι διὰ νὰ ἐξολοθρεῦσω τοὺς παρ' ὁμοῦ· δηλαδή νὰ οἱ παρήνομοι βλέποντες τὴν αὐστηρὰν παιδείαν, ὅπου λαμβάνουν οἱ ἁμαρτωλοὶ, συσάλλωσι καὶ ἀρνησθῶσι κατὰ τὸν θεὸν Μεξίμον. ἀναγωγικῶς δὲ, γῆ μὲν νοεῖται τὸ σῶμα καὶ τὰ σωματικά· καθὼ καὶ αὐτὰ εἶναι γεώδη· ἁμαρτωλὶ δὲ τῆς τοιαύτης γῆς, εἶναι οἱ πονηροὶ λογισμοί. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι, ὅταν ἀνέτειλὲν ὁ ἥλιος καὶ τὸ φῶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ ψυχῇ μου· τοῦτο γὰρ εἶναι πρῶτα νοητὴ· τότε ἀπέκτεινον ὅλους τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς, τοὺς ἐκ τοῦ γεώδους σώματος, καὶ τῶν γηγένων προερχομένους. πόλιν δὲ Κυρίως νόησον τὴν ψυχὴν· καθὼ αὕτη εἶναι οἶκος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος. (3)

ΨΑΛ-

(1) Ποιεῖν δὲ υπερφανίαν ἐστὶ τὸ μετὰ ἀλαζονίας ἐνεργεῖν· λέγει δ' ἂν ὅτι οὐ κατώκει ἐν τῇ καρδίᾳ μου λογισμὸς υπερφανίας, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

(2) Ὅθεν ὁ αὐτὸς Πιλλουσιώτης Ἰσιδωρος προσθέττει· „ Καθαροὶ οὖν φησι, ὅτι χειρὶ καὶ γνώμῃ κατὰ τῶν εἰς Θεὸν ἁμαρτανόντων ἐξωπλιζόμεν, μήτε τῆς ἐξ οἴνου μέθης, μήτε τῆς ἐκ θυμοῦ σφαλλούσης τὸν λογισμὸν.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „ Τοῦτο παντὶ δῆλον, ὅτι ἐν αἰνίγματι κεκαλυμμένως εἴρηται· οὐ γὰρ ὅτι καθ' ἑκάστην ἀρχὴν τῆς ἡμέρας αἵματι ἀνθρώπων τὰς χεῖρας ἐμολυνόμεν· οὐ τοῦτό φησιν ὁ λόγος· τοῦτο γὰρ πρὸς τῇ ἐναγεί, ἔτι καὶ τὸ ἀπίθανον ἔχει· τί οὖν ἐστὶ τοῦτο ἀσυνετώτερον ἀκούσασθαι, ἢ νὰ μὴ κατηγορήσασθαι ἐπὶ ψεύδει.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΑ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΔ΄.

„ Προσευχὴ τῷ πτωχῷ ὅταν ἀκηδίασῃ, καὶ ἐναντίον Κυρίου
 „ ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ.

Πτωχὸν ὀνομάζει ἐδῶ ἡ ἐπιγραφὴ ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, ὅπου χρειάζεται τὴν θεῖαν βοήθειαν. εἰς τοῦτον λοιπὸν, λέγει, ὅτι ἀρμόζει ἡ προσευχὴ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· ἥτοι ὁ παρὼν Ψαλμός, ὅταν αὐτὸς ἀκηδίασῃ, ἥτοι ὀλιγοψυχήσῃ, πολемоῦμενος ἀπὸ τοὺς ἀοράτους ἐχθρούς, καὶ προσφέρῃ τὴν δεησὶν τοῦ ἐμ- προσθεν εἰς τὸν Θεόν. „ Ἐγὼ γὰρ φησιν, ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου· τὸ ὅποιον ἡξηγῶν ἐπιφέρει ἀ- κολουθῶς. τὴν θλίψιν μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγέλῶ. (Ψαλμ. ρμα΄ 2 :). Προηγουμένως δὲ ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦτων διὰ τὸν ἑαυτὸν-του, ὅταν ἐδιώκετο καὶ ὀλιγοψυχεῖ. καὶ διὰ τοῦτα ἐδέετο τοῦ Θεοῦ. ἔχει δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος καὶ προφητείας περὶ Χριστοῦ, ἐσπαρμένας ἐν τῷ μεταξὺ. (1).

1 : „ Κύ-

δει τῶν Προφητικῶν λογίων. Πόλις τοῦ Κυρίου ἡ σύσασίς ἐστὶ τῆς ἀνθρωπίνης κατασκευῆς· ἁμαρτωλοὶ δὲ γῆς „ περὶ ὧν φησιν ὁ Σωτὴρ, ὅτι ἔσωθεν ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχονται λογισμοὶ πονηροί· τοὺτους δὲ τοὺς ἐκ τῆς γῆς ἁ- μαρτωλοὺς : τουτέστι τοὺς ἐκ τῆς γῆς σαρκὸς προϊόντας, καθ’ ἑκάστην ἔννοιαν τὴν παρὰ Θεοῦ ἐξαφανίζει ἐκ τῆς ἰδίας συστάσεως ὁ ἑαυτὸν ἐκκαθαίρων· πρῶτα οὖν ἢ ἀφ’ ὧν ἐν ψυχῇ καθ’ ἑκάστην ἀνατολὴν σωτηρίου δείγματος γί- νεται, ἐν ᾗ ἐξαφανίζεσθαι δεῖ πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν λογισμοῦς· εἰ γὰρ μὴ τὰ πρῶτα πρὸς ἁ- μαρτίαν κινήματα τῆς ψυχῆς ἐκμηδεύῃ, ἀνάγκη εἰς ἔργον προχωρεῖν τὰς ἐνθυμήσεις· τοῦτο οὖν λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἢ ἐμπαθεῖς λογισμοῦς, τοὺς ἐκ τοῦ γεῖθους σώματος φερόμενους, ταῖς ἐυθιναῖς προσευχαῖς, ἢ τῇ πρὸς Θεὸν προσεδρεύῃ ἐκόλκων, ἢ τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως ἢ τῇ δι’ ἐξομολογήσεως φανερώσει διέκρινον, ἢ ἐξω- λόθρευον τὰ τοῦ σώματος πάθη, ἢ τοὺς ἀνομοῦντας λογισμοὺς ἐκ τῆς καρδίας μου· αὕτη γὰρ πόλις Κυρίου, ὡς οἶκος τοῦ ἁγίου Πνεύματος· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοφύλος Μαξιμός· „ Δεῖ τοίνυν ἡμᾶς, μὴ μόνον παθῶν εἶναι σω- ματικῶν φονευτὰς, ἀλλὰ ἢ τῶν κατὰ ψυχὴν ἐμπαθῶν λογισμῶν δλετήρας· ἁμαρτωλοὶ γὰρ τῆς γῆς, τὰ σωματι- κά-εἰσι πάθη· ἐργαζόμενοι δὲ ἀνομίαν, ἢ ἐκ πόλεως Κυρίου ἐξολοθρευόμενοι τῆς ψυχῆς, οἱ ἀναιρεῦντες λογισμοί, κατὰ τὸ ῥητόν· „ Ἀπέκτεινόν φησι, τοὺς ἁμαρτωλοὺς, χάριν τοῦ ἐξολοθρεῦσαι τοὺς παρὰ νόμους· ἢ δὲ πρῶτα κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον, τὸ σπουδαῖον ἢ τὸ τάχος διηλοῦ, κατὰ τὸ· „ Καὶ ἐξάπεσε Κύριος ὁ Θεὸς τῶν Πα- τέρων αὐτῶν ἐν χειρὶ τῶν Προφητῶν αὐτοῦ, ὀρθρίζων ἢ ἀποσέλλων τοὺς Ἀγγέλους αὐτοῦ (Β΄ Παρ. κς΄ 13 :). νόμιμος δὲ ἢ τῶν πονηρῶν ἐξαίρεσις· „ Ἐξαρεῖτε γὰρ φησι, τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν· ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἡσύχιος· Πόλις δὲ Θεοῦ, ἐν ᾗ πάντες εἰσι, ἢ κατοικοῦσιν οἱ ἅγιοι· οἷς συμφέρει ἁμαρτωλοὺς ἐκ μέσου γίνεσθαι ἢ κα- ταργουμένους, ἢ ἀναιρεμένους· ἵνα μετὰ ταῦτα αὐτῶν τῇ κοινωνίᾳ βλέπτωνται· ὁ δὲ Νύσσης ἐν τῇ 1β΄ ὁμιλίᾳ εἰς τὰ ἄσκησιν ῥητῶς λέγει· „ Πάντας τοὺς λογισμοὺς τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν· (1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Ὁ Ψαλμός οὗτος προφητεύει τὴν ἐν Βαβυλῶνι τῶν Ἰουδαίων ταλαιπωρίαν, ἢ τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνις ἐλευθερίαν· προαγορεύει δὲ ἢ τὴν τῶν Ἑθνῶν κλήσιν· ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Προσευχὴ τῷ

ἀκούσουν τὸν παρακαλοῦντα αὐτούς· (2)

1 : „Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, καὶ ἡ κραυγὴ μου πρὸς σέ, ἐλθέτω.

„Ἐν ἣ ἂν ἡμέρα θλίβωμαι, κλῖνον πρὸς με τὸ οὖς σου· ἐν ἣ ἂν ἡμέρα ἐπικαλέσωμαι σε, ταχὺ ἐπακουσόν μου.

Προσευχὴν ἐδῶ λέγει τὴν διὰ τοῦ σώματος προφορομένην· κραυγὴν δὲ λέγει τὴν ἐκ τῆς καρδίας νοερῶς γινομένην· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ κραυγῆς· οἰμωγὴν ἐξέδωκεν· ἔρχεται δὲ εἰς τὸν Θεὸν ἡ τοιαύτη νοερὰ κραυγὴ, ὅταν γένῃ ἀκουσὴ εἰς αὐτόν· γίνεται δὲ ἀκουσὴ, ὅταν ἀρῆσκη εἰς τὸν Θεόν· (1)

2 : „Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ.

“Οχι μόνον, λέγει, τώρα σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ με ἀποστραφῇς, ἀλλὰ καὶ πάντοτε εἰς ὅλην μου τὴν ζωὴν· μάλιστα δὲ εἰς τὰς θλίψεις μου· τότε γὰρ χρειάζεται βοήθειά περισσοτέρας· περὶ δὲ τῆς κλίσεως τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ εἶπομεν καὶ εἰς τὸν 16 : Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τὸ „Κλῖνον τὸ οὖς σου ἐμοί· καὶ εἰς τὸν 16 : Ψαλμὸν· ἤγουν εἰς τὸ „Κλῖνον Κύριε, τὸ οὖς σου· (3)

Μὴ με ἀποστραφῇς, λέγει, ὦ Κύριε, ὡς ἀνάξιον· τὸ ὅποσον συνεισίζουσιν νὰ κάρουν· ἤγουν τὸ νὰ γυρίζουσιν τὸ πρόσωπόν τους, ἐκεῖνοι ὅπου δὲν θέλουν νὰ

3 : „Ὅτι ἐξέλιπον ὥσει καπνὸς αἱ ἡμέραι μου.

Εἰσάκουσόν μου, λέγει, ὀλίγωρα Κύριε, διατί

τῇ πτωχείᾳ· πολλάκις ἡμῶν χρειά τῆς κατὰ Θεὸν ἀναβάσεως, ἵνα νοήσωμεν τίνων πτωχεύομεν· οὐ γὰρ ἂν εἰς ἐπιθυμίαν ἔλθοιμεν τῶν ἀληθινῶν αγαθῶν, εἰμὴ τὴν ἐν τούτοις ἐαυτῶν πτωχείαν κατανοήσωμεν, ἀλλ' ἐμφυχὲς τις γενήσεται ἡ ἐνδιάθετος τῆς προσευχῆς ὁ κόπος, ὅταν γινώμεν τίνων πτωχεύομεν, ἡ πρὸς τὴν ἀναβολὴν τῶν ποθουμένων ἀκηδίασώμεν· οὕτως ἐκχεῖται ἡ δέησις ἡμῶν ἀντὶ τῶν πραγμάτων χρωμένη τοῖς δάκρυσιν· ἔστι δὲ προσευχὴ ὁμιλία τοῦ πρὸς Θεόν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει ἐν λαμβοῖς·

„Δέησιν οὖν τὴν αἰτησιν ἐνδεῶν, ἡ τὴν δὲ προσευχὴν ἴσθι τῶν ἀμεινόνων· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Πᾶς ὁ αἰτούμενός τι, οὐκ ἔχων, ὁ αἰτεῖται, ἐπὶ τὸ τυχεῖν τούτου ἐρχόμενος διὰ τῆς αἰτήσεως, πτωχὸς ἐστὶ· πᾶς οὖν προσευχόμενος Θεῷ, αγαθὸν αἰτεῖται μετασίαν, ταύτην ἐξ ἐαυτοῦ ἔχειν οὐ δύναμενος· ὅθεν ἡ πάντες πρὸς Θεὸν πτωχοί· Εἰ ἡ μέγας οὖν ἦν ἡ βασιλεὺς ὁ Δαβὶδ, ἐν τοῖς ἐκ Θεοῦ ὁμῶς διδομένοις πτωχὸς ἦν· ὅθεν γινώσκοντες πολλῶν ἢ πάντων τῶν ἐκ Θεοῦ χορηγουμένων λειπόμενον, ἀκηδίας ἀναπίμπλαται· ὡς σφόδρα ἀθυμῆσαι· ὁ δὲ Εὐσέβιος· „Πᾶς τῷ Θεῷ ἀνακείμενος, πτωχεύων ἐν τοῖς τοῦ βίου πράγμασι παρὰ δὲ Θεῷ πλουτῶν, ἀκηδία λυπούμενος ἐπὶ τῇ τῶν πολλῶν κακίᾳ ἡ ἀπωλείᾳ· οἷος ἦν ὁ λέγων (ὁ Μιχαίας δηλαδὴ)· „Οἱμοὶ ὅτε ἀπώλεον εὐλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ὁ καταρθεῖν ἐν ἀνθρώποις οὐχ' ὑπάρχει· πλὴν ἐπὶ τούτοις ὁ πτωχὸς ἀκηδία ἡ ἀθυμῶν, φάρμακον τοῦ πάθους θεραπευτικὸν περινοεῖ ἐαυτῷ· τοῦτο δὲ ἦν ἡ πρὸς Θεὸν προσευχὴ, ἣν μόνον εἶχε παραμυθίαν·

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος· „Ταῦτά ἐστι τὰ κυρίως αγαθὰ, ἃ ἡ τῷ Θεῷ πρέπον δίδοναι, ἡ τοῖς αἰτοῦσι συμφέρει λαβεῖν·

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Παῖσι δὲ τὸ εἰπεῖν· μὴ ἀποστρέψῃς· ὁ γὰρ μηδὲν φαῦλον ἐαυτῷ συνειδὼς, τὰς ἐαυτοῦ πράξεις αγαθὰς δεικνύς, ἐρεῖ τούτο· ἡ ὁ αἰτῶν, ἡ χρεῖ·

(3) Ἐνταῦθα εἰρησῶ τὰ τοῦ Ἡσαίου, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „Ἐν θλίψει ἐμνήσθημέν σου· χρηρὴ δὲ ἄρα καὶ πρὸ τοῦ θλίβεσθαι ταῖς ἱκετηρίαις σχολάζειν, ἡ μὴ μόνον ἐν τοῖς περιστάτικοις καιροῖς· ὁ μὲν τοι ἅγιος εὐχεται, οὐχ ὅπως μὴ θλίβῃ· ἀδύνατον γὰρ τοῦτο· ἀλλ' ὅπως θλιβόμενος μὴ ἡττηθῇ· ἡ ὅπως ἐν τῇ ἐλπίδι χαίρων, ἡ-

176

τί ἐκλείπει καὶ λιγοθυμῇ ἡ ψυχὴ μου· καὶ ἀλλαχοῦ δὲ λέγει, „ Ταχὺ εἰσακούσόν μου Κύριε, ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου (Ψαλ. ρμβ: 7:) ἐξέλιπον, λέγει, ὥσεί καπνός, αἱ ἡμέραι μου: ἤτοι ἐπέρασαν καὶ ὤφανεσθσαν ὡσαν καπνός, τὰ ἔτη, τῆς ζωῆς μου.

„ καὶ τὰ ὀστά μου ὥσεί φρύγιον συ-
„ νεφρύγησαν.

Ἀντί τοῦ, φρύγιον, δαλὸν ὁ Σύμμαχος εἶπε καὶ ἀπόκαυμα. καὶ αὐτὰ, λέγει, τὰ κόκκαλά μου ἐξηράνθησαν, ὡσαν ὁ ἀποκαυμένος δαυλός, μετὸ νὰ ἐφλογίσθησαν ἀπὸ τὸ πῦρ τῶν πειρασμῶν· κατὰ ἀναγωγὴν δὲ, ὅσα νοοῦνται, οἱ λογισμοὶ ἐκεῖνοι, ὅπου ζερεόνουσι καὶ βασάζουσι τὴν ψυχὴν, καθὼς καὶ τὰ κόκκαλα βαστάζουσι τὸ σῶμα. οἱ λογισμοὶ δὲ αὐτοὶ φλογισθέντες ἀπὸ τῶν πειρασμῶν, καὶ τὴν πύρωσιν τῶν ψυχικῶν παθῶν, ἄγιναν λέγει, ἀσθενεῖς καὶ ἀδύνατοι. (1)

4: „ Ἐπλήγην ὥσεί χόρτος καὶ ἐξηράνθη
„ ἡ καρδιά μου.

Καθὼς, λέγει τὸ χορτάρι, ὅταν πληγωθῇ, μαραινεται: ἔτσι καὶ ἐγὼ, ἐπειδὴ ἐπληρώθηκα ἀπὸ τὰ πάθη, διὰ τοῦτο ἐμαράνθην κατὰ τὴν καρδίαν· διατὶ ἔτυχον καμμίαν παρηγορίαν, ἣτις ἤθελε δροσίη τὴν φλόγα τῶν παθῶν μου.

„ Ὅτι ἐπελαβόμην τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρ-
„ τον μου.

Ἐχασα, λέγει, καὶ τὴν ὄρεξιν τῆς τροφῆς ἀπὸ τὴν πολλὴν μου λύπην· διότι οἱ παλαιοί, τὴν μὲν ὄρεξιν ὠνόμαζον, ἐνθύμησιν τροφῆς· τὴν δὲ ἀνορεξίαν, ἀλησιμονησίαν. (2)

5: „ Ἀπὸ φωνῆς τοῦ στεναγμοῦ μου ἐ-
„ κολλήθη τὸ ὀστόυν μου τῇ σαρ-
„ κί μου.

Ἀπὸ τὰς φωνάς, λέγει, τοῦ στεναγμοῦ μου, ἐκολλήσαν τὰ κόκκαλα μετὴν σάρκα μου· διὰ τί ὁ ἀληθινὸς στεναγμὸς ξεραίνει καὶ διαλύει κάθε ξύγγι, ὅπου εὔ-

πομένη τὰς θλίψεις· κλίνει δὲ τὸ οὖς αὐτοῦ ὁ Θεὸς λέγεται, ὡς οὐκ ἐφικνουμένης τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως καὶ κραυγῆς ἐπὶ τὸ ὕψος τῆς αὐτοῦ Θεότητος· διόπερ αὐτὸς ὑποκατιῶν τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος, ὑποκλίνει τὴν ἀκοὴν ταῖς καταξιούμενοις εἰσακούεσθαι.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τὰς ἐπομένας ὡς γεγενημένας συμφορὰς διηγεῖται· καὶ φησι καπνὸν παραπλησίως τὸν τῆς ζωῆς ἀναλωθῆναι χρόνον, ἔξ ἐξ ἀθυμίας δαλὸν ξηρὸν γεγενῆσθαι τὸ σῶμα, ὡς ὑπότινος καταφλεχθῆν πυρὸς προσβολῆς· οὕτω γὰρ ἔξ ὁ Ἀκύλας ἠρμήνευσε· ἔξ τὰ ὅσα μου ὡς καύσις ἐφαθυρώθη· ἔφη δὲ ἔξ ὁ Ἡσύχιος· „ Τί ἐστὶ φρύγιον; ὁ Σύμμαχος ἐδήλωσεν· ἐκδέδωκε γὰρ ἀπόκαυμα· ὥσπερ τοῖνον τὸ ἀποκαυθὲν ξύλον, ἐὰν μὴ τύχη τοῦ ταχέως σβενῦντος, εὐκόλως θρύπτεται· οὕτω ψυχὴ τοῖς βιωτικοῖς συγκατομένη πάθεσιν· ἐὰν μὴ τὸν Θεὸν φιλανθρωπίᾳ σβενῦντα τὴν ἔκκαυσιν κτήσεται, εὐκόλως διαφθείρεται· ἔξ διὰ τοῦτο ταχὺ εἰσακουσθῆναι προσήζατο· ὁ δὲ Ἀθανάσιος ὅσα ἐνόησε πᾶσαν τὴν δύναμιν τῆς κατὰ νόμον λατρείας τῶν Ἰουδαίων· ἦν δὲ ταῦτα· ἡ ἀρχιερωσύνη, ὁ νῦν, αἱ θυσίαι, ἡ αὐτονομία τοῦ ἔθνους.

(2) Ἐφη δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Χόρτω φησι, παραπλησίως ἀπέσβην, ἔξ τὸ πρότερον ἄνθος ἀπώλεσα· ἔξ πάσης μὲν τροφῆς ἀπέβαλον ὄρεξιν, τῆς δὲ προτέρας εὐταθείας παντελῶς ἐγυμνώθην· τῇ γὰρ ἐξ ἀθυμίας τικεδόνι ἐξαυλώθη τὸ σῶμα, γυμνοῖς δὲ τοῖς ὀστέοις ἐπικείται μου τὸ δέρμα· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἄρτος δὲ ἡμῶν τῆς ψυχῆς, ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος· ὥσπερ γὰρ ὁ ἀπὸ γῆς ἄρτος τὸ σῶμα τρέφει· οὕτως ὁ ἐξ οὐρανοῦ λόγος τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς· ὡς ἂν τοῖνον τοῦτον φαγεῖν ἐπιλαθῇται· τούτῳ ἐργάσασθαι (ταῦ γὰρ νοητοῦ ἄρτου ἡ βρώσις ἐργασία καθέστηκε· δηλοῖ δὲ οὕτως εἰπὼν τοῖς Ἀποστόλοις ὁ Κύριος· „ Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον) τοῦτον ἡ καρδιά δίκην χόρτου πληγεῖσα ξεραίνεται· ὡς δὲ ὁ χόρτος πλήττεται ἔξ ξεραίνεται, ὅταν ὁ ἕτερος ἐπ' αὐτὸν σπανίσῃ· οὕτω ἡ καρδιά, ὅταν ἐνδειαν νοσήσῃ τοῦ Θείου λόγου, τότε σπέννεται ἔξ ξεραίνεται. Ἄνθος ἀρετῆς βλαστήσα, οὐκ ἴσχυισα· τὰ αὐτὰ λέγει ἔξ ὁ Θεοδώριτος.

ΚΑ

εὐρίσκεται ἀνάμεισαι εἰς τὰ κοκκάλια καὶ τὰς σάρκας· Μερικοὶ δὲ σάρκα νοοῦσι τὸ δέρμα· τὰ κοκκάλιά μου, λέγουσι, ἐκόλλησαν μετὰ τὸ δέρμα μου· ἐπεὶ καὶ τὰ μετὰ τὸν κοκκάλων καὶ τοῦ δερμάτος κρέατα καὶ αἱ σάρκες, ἐξωδεύθησαν ἀπὸ τὴν λύπην.

ἐγὼ κραῶ τὴν νύκτα πρὸς ἑνὲν τὸν Θεόν, φοβούμενος μή πως ἔλθουν οἱ ἐχθροὶ κατ' ἐπάνω μου.

7· „ Ἠγρύπνησα καὶ ἐγενήμην ὡς στρουθιον μονάζον ἐπὶ δώματος.

6· „ Ὁμοιωθὴν πελεκᾶνι ἐρημικῷ.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπαρωμοίχσα μετὰ τὸ πουλίον τὸν Πελεκᾶνον, τὸ ὅποσον, φεύγει μὲν ἀπὸ τὰς τῶν ἀνθρώπων διατριβὰς, ζητεῖ δὲ τὴν μοναχίαν· ἐπεὶ καὶ εἰς ζῶον φιλήρημον. (1)

„ Ἐγεννηθὴν ὡσεὶ νυκτικόραξ ἐν οἴκῳ, πέδῳ.

Ὁ νυκτικόραξ εἶναι ζῶον φοβιζάριον· δὲ τοῦτο φεύγωντας τοὺς ἀνθρώπους, κατοικεῖ καὶ διατρίβει μέσα εἰς τὰ χαλασμένα καὶ κρημνισμένα ὀσπήτια· ταῦτα γὰρ ὀνομάζονται οἰκόπεδα. ἔτι, λέγει, καὶ ἐγὼ, φεύγωντας τοὺς ἀνθρώπους, κατοικῶ μέσα εἰς τὰ ἐρημικὰ καλύβια· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ὁ νυκτικόραξ κατοικῶντας εἰς τὰ κρημνισμένα ὀσπήτια, κραῖται τὴν νύκτα, ἀπὸ τὴν δειλίαν καὶ φόβον τοῦ· διὰ τοῦτο καὶ νυκτικόραξ ὀνομάζεται. ἔτι λοιπὸν, λέγει, καὶ

Ἐγὼ, λέγει, ἠγρύπνησα, ὡς ἂν τὸ μικρὸν πουλίον, τὸ ὅποσον ἀπὸ τὴν δειλίαν καὶ φόβον ὅπου ἔχει, κάμνει ἠγρυπνίαν τὴν νύκτα· καὶ εὐρίσκεται μοναχὸν ἐπάνω εἰς τὰ δώματα καὶ σέγας τῶν ὀσπητίων. (2)

8· „ Ὅλην τὴν ἡμέραν ὠνειδιζόν με οἱ ἐχθροί μου, καὶ οἱ ἐπαινοῦντές με κατ' ἐμοῦ ὁμνῶσιν.

Πάντα, λέγει, οἱ ἐχθροί, ὅπου με διώκουν, με ὠνειδίζουν κατηγοροῦντές με ὡς δειλὸν καὶ ταλαίπωρον, καὶ ὁμνῶντες διὰ τὴν ἐπιβουλεύουσαν· ἢ αὐτοὶ κάμνουν ὄρκον τὰς ἐδικὰς μου συμφορὰς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Εὐσεβιον, λέγοντες οὕτως· ἄμποτε νὰ μὴ πάθωμεν ἐκεῖνα, ὅπου ἐπαθεν ὁ Δαβὶδ· ἄμποτε νὰ μὴ γένωμεν ὡς ἂν ἐκεῖνον· μερικοὶ δὲ τὸ ῥητόν τοῦτο ἐνόησαν, πῶς τὸ προεῖπεν ὁ Χριστὸς διὰ τὸν Πέτρον, ὅς τις ἐκάμεν ὄρκον, ὅτι οὐκ οἶδε τὸν ἀνθρώπον·

ἦτοι

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Μάξιμος, ὅτι ὁ Κύριος ὁμοιάζει μετὰ τὸν πελεκᾶνα· τοῦτο γὰρ τὸ ζῶον κάμνει τὴν φωλεάν του εἰς πέτρας κρημνώδεις· ἐπεὶ φοβεῖται νὰ μὴ διαφείῃ τινὰς τὰ πουλῖα του· ἀλλ' ὁ ὕψις, ἐπεὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν φωλεάν του, παρατηρεῖ πόθεν φυσᾷ ὁ ἄνεμος, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ χύνει τὸ φαρμάκι του πρὸς τὸ μέγος τῆς φωλεᾶς, ὅταν λείπῃ ὁ πελεκᾶνος· καὶ ἔτι θανατώνονται τὰ πουλῖα του· ὁ δὲ πελεκᾶνος ἐρχόμενος, καὶ βλέπων τὰ πουλῖα του νεκρά, πετᾷ ὑψηλὰ ἐπάνω τῆς φωλεᾶς, καὶ κτυπώντας δυνατὰ τὰ πλευρά του μετὰ τὰ πτερά του ἐκβάλλει βανίδας αἱμάτων· αἱ δὲ βανίδες τοῦ αἵματος σαζόμεναι, δίδουσιν δύναμιν ζωογόνον εἰς τὰ πουλῖα, καὶ ἔτι ζωοποιοῦνται· πελεκᾶνος λοιπὸν εἶναι ὁ Χριστὸς· πουλῖα, οἱ πρωτόπλαστοι· φωλεὰ, ὁ παράδεισος· ὕψις ὁ Διάβολος· ὅς τις ἐφύσησε τὸ φαρμάκι διὰ τῆς παρακοῆς εἰς τοὺς πρωτοπλάστους καὶ τοὺς ἐνέκρωσεν· ὁ δὲ Χριστὸς ὑψωθείς ἐν τῷ Σταυρῷ καὶ νυγείς τὴν πλευράν, ἐξέλαξε τὸ ζωογόνον αἷμά του, καὶ οὕτως ἡμᾶς ἀνεζώωσεν· ὅθεν καὶ ἔντινι τροπαρίῳ τῶν εἰς τὸν Ἐπιτάφιον ᾄδεται· ἢ Ὡς περ πελεκᾶν τετρωμένος τὴν πλευράν σου λόγε, σοὺς θανόντας παῖδας ἐζώωσας, ἐπιστάρας ζωτικούς αὐτοῖς χρόνους.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πολλὰς κέρηται παραβολαῖς, ἀξίως βουλόμενος παραστήσαι τὰς συμφορὰς· δι' ἐκάστην δὲ τῶν εἰρημένων ὀρίσθων τὴν δειλίαν πολλοῦ καὶ τοῦ κηδεμένου τὴν ἐρημίαν· τὸ, τε γὰρ στρουθίον ὑπ' ἀγωνίας ἔξε-

ἦτοι τὸν Χριστόν. (1)

9 : „ Ὅτι σποδὸν ὥσεί ἄρτον ἔφαγον, καὶ
„ τὸ πόμα μου μετα κλαυθμοῦ ἐκίρ-
„ νων.

Ἀνίσως, λέγει, ἐγὼ καὶ ἐνθυμούμην νὰ φάγω, ἐπάσκιζα τὸ ψωμί μὲ τὴν σποδὸν· ἔγουν μὲ τὴν ζεσθὴν στάχτην· καὶ τὸ νερόν ὅπου ἔπινα, τὸ ἔσμιγα μὲ κλαυθμούς καὶ δάκρυα· ἔτσι γὰρ ἔκαμνον εἰς τὰς ὑπερβολικὰς συμφορὰς μου· ἐπειδὴ καὶ δὲν ὑπέφερα νὰ βάλω εἰς τὸ σῶμα μου ἄλυτον τὴν τροφήν μου· ἦ νοεῖται, ὅτι τὴν στάχτην μὲν ἔφαγον ἀντὶ ψωμί, καὶ τὸ πιστόν μου τὸ ἔσμιγα μὲ τὰ δάκρυα, καὶ ἔτσι τὸ ἐπίνα· τοῦτο δὲ τὸ ἔκαμνον ὁ Δαβὶδ πότε; ὅταν ὅλοι οἱ ἄλλοι τρώγοντες τροφήν, ἠλαύνοντο καὶ ἔχαῖρον· τότε γὰρ αὐτὸς χειτόμενος πρήμιτα, καὶ ἔχων τὸ σῶμα εἰς τὴν γῆν, ἐτραβίζε μὲν μὲ τὴν ἀναπνοήν του τὸν κονιορτόν· ἐκύμονε δὲ αὐτόν μὲ τὰ δάκρυα. (2) μὲ τὰ λόγια οὐ ταῦτα θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ τὴν ὀδυνηρὰν ζωὴν, ὅπου ἔζη· ἴπομεν δὲ πολλοὶ φορεῖς, ὅτι τὸ ὅτι, ποτὲ μὲν εἶναι αἰτιολογικόν, ποτὲ δὲ βεβαιωτικόν, ποτὲ δὲ, πρῶτον, ἡ διηγηματικόν, καθὼς εἶναι τώρα καὶ ἐδῶ.

10 : „ Ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου καὶ
„ τοῦ θυμοῦ σου· ὅτι ἐπάρας κατέρ-
„ ράξας με.

Αὐτὰ, λέγει, τὰ ἑνωτέρω λυπηρὰ ἐσυνέβησαν εἰς ἐμένα, ἐξ αἰτίας τῆς ἐδικῆς σου ὀργῆς Κύριε· ἡ γουν διὰ τὴν σὺ ὠργίσθηκας εἰς ἐμένα· ὠργίσθηκας δὲ, διὰ τὴν σὺ παρεπύκρυνας μὲ τὰς ἀμαρτίας μου κατὰ τὸ τοῦ Ἠσαΐου ἑκάλεο· „ Σὺ ὠργίσθης καὶ ἡμεῖς ἡμάρτομεν (Ἠσ. ξδ: 5) ἦτοι διότι ἡμεῖς ἡμάρτομεν, τοῦ καὶ λαμβανομένου ἀντὶ τοῦ, γὰρ, πρόσωπον δὲ ὀργῆς λέγεται ἡ ὀργὴ κατὰ περίφρασιν. Καὶ πρὸς τοῦτοις, ἠκολούθησαν ταῦτα εἰς ἐμὲ, διὰ τὴν σὺ Κύριε, ἀφ' οὗ με ὕψωσας πρότερον, ὅταν ἔζων καλῶς, ὕψερον μὲ κατεσύντριψας εἰς τὴν γῆν· διὰ τὴν ἐπαρχώρησας νὰ πέσω· ὁμοιονδὲ εἶναι τὸ ῥητόν τοῦτο, μὲ τὸ „ ὕψωθεῖς δὲ ἐταπεινώθην. (Ψαλ: πζ: 16.)

11 : „ Αἱ ἡμέραι μου ὥσεί σκιά ἐκλήθη-
„ σαν, καὶ γὰρ ὥσεί χόρτος ἐξηράνθη.

Τὰ ἔτη, λέγει, τῆς ζωῆς μου ἐπέρασαν καὶ ἀφανίσθησαν ὀγλίγωρα, καθὼς καὶ ἡ σκιά ὀγλίγωρα ἀφᾶ.

ἔξελαύνει τὸν ὕπνον· ἢ ὁ νυκτικόραξ τὰς οἰκουμένας φεύγων τῶν οἰκίων, καί τις ἐρήμιος ἢ καταλελειμμένης προσέχει· λέγει δὲ ἢ ὁ Ἠσύχιος „ Θαυμάσον ἡμῖν καρπὸν τῆς ἀγρυπνίας ἔδειξε· ποιεῖ γὰρ αὐτὴν ἡμεῖς ὡς σπουδίον μονάζον ἐπὶ δώματι· ὅπερ εἶναι μὲν δοκεῖ τισιν εὐκαταφρόντων, πολιτείαν δὲ ὁμῶς ἐκλεκτὴν ἢ μακαρίαν κέκτηται· οὐ τροφῆς γὰρ, οὐκ ἐσθιμμάτων φροντίζει· ὁ μονάζων ὡς σπουδίον· οὐκ ἐπιβουλὴν δέδοικε· κατοικεῖ γὰρ ἐν δώματι· ἢ τῶν ἐπιβουλεύοντων ἐστὶν ὑψηλότερος· νηήσεις δὲ πάντως ἐκεῖνο τὸ δῶμα ἢ τῷ ψαλμῷ λέγεσθαι, ὅπερ ὁ Κύριος περὶ συντελείας διηγούμενος ἔφησεν· ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβαινέτω ἄρα τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ· (τούτέστιν ὁ ἐν τῷ ὕψει τῆς ἀπαθείας ἢ θεωρίας ὢν, μὴ πρὸς τι τῶν γῆινων κατερχέσθω τῷ λογισμῷ.)

(1) Ὁ δὲ Ἠσύχιος λέγει· „ Τούτέστιν οἱ δοκοῦντες φίλοι, χεῖρονα τῶν ἐχθρῶν διεπράττοντο· τοὺς γὰρ ἐπαίνουε εἰς ὄγκους τοὺς κατ' ἐμοῦ μετέβαλον.

(2) Ὅθεν ἄλλος λέγει· „ Εἰώθεσαν δὲ οἱ ἐν ὑπερβολῇ συμφορῶν, εἴποτε τροφῆς ἐμνήσθησαν, σποδὸν ἐπὶ τὸν ἄρτον ἐπιπάττειν, ἢ μετα δακρύων τὸ ὕδωρ πίνειν, οὐδ' αὐτὴν ἄλυτον τὴν τροφήν προσφέρειν ἀνεχόμενοι· τοῦτο φησι, ἢ ἐγὼ ἐποίησα· ταῦτα δὲ λέγων ὁ Δαβὶδ ἰδιοποιεῖται τὰ συμβεβηκότα τῷ λαῷ ἢ τῷ τόπῳ τῆς Ἰερουσαλήμ· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος· „ Τούτοις παραπλήσια ἢ τὰ ἐν τῷ ὅθ' Ψαλμῷ· „ Ψωμιοὺς ἡμεῖς ἀρ-
ποι δακρύων, ἢ ποτιεῖς ἡμεῖς ἐν δάκρυσιν ἐν μέτρῳ· τὴν δὲ τῆς ὀδύνης ὑπερβολὴν διὰ τούτων δηλοῖ· εἰ γὰρ ὁ τῆς τροφῆς καιρὸς ὀδύνης ὑπῆρχε μεσὸς, σχολή γε ἂν ἄλλος καιρὸς ταύτης ἐλεύθερος ἦν· τούτοις δὲ φησι, περι-
κλύζομαι τοῖς κακοῖς, ἐπειδὴ Δέσποτα, κατ' ἐμοῦ κενήσας τὴν ὀργήν· ἢ ὁ Σεβῆρος δὲ εἶπεν· „ Οὐδὲ τὸν τῆς ἀνέσεως καιρὸν ἔξω τοῦ μακαρίου ἢ κατὰ Θεὸν ἐποίητο πένθους.

φανίζεται· καὶ ἀλλαχού δὲ εἶπεν αὐτός. „ ἄνθρωπος ματαιότητι ὡμοιώθη· αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σκιὰ παράγουσι (Ψαλ. ρμγ: 5)· ἐξηράνθηκα δὲ, λέγει, ὡς τὸ χορτάρι· καθὼς εἶπε καὶ ἄνωτέρω· ἀλλ' ἄνωτέρω μὲν εἶπεν, ὅτι ἐξηράνθη ἡ καρδίᾳ μου, ἐδῶ δὲ λέγει, ὅτι ὁλος ἐμορύνθη, ὡς τὸ ἀπὸ φθίσιν καὶ ὄκηκα. (1)

12: „ Σὺ δὲ Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα μένεις·
„ καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς γενεάν
„ καὶ γενεάν.

Τὰ μὲν ἐδικά μου, λέγει, πράγματα: ἦτοι τὰ ἀνθρώπινα, τοιαῦτα εὐκολομετάβλητα καὶ ἀνώμαλα εἶναι. Σὺ δὲ Κύριε, εἶσαι πάντοτε ἀναλλοίωτος καὶ αἰδώς. καὶ ἡ ἐνθύμησίς σου εἶναι παντοτινὴ· τόσον εἰς τὴν γενεάν τοῦ παλαιοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ὅσον καὶ εἰς τὴν γενεάν τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν. (2)

13: „ Σὺ ἀναστάς οἰκτειρήσεις τὴν Σιών,
„ ὅτι καιρὸς τοῦ οἰκτειρῆσαι αὐτήν,
„ ὅτι ἤκει καιρὸς.

Κατὰ μὲν τὸν πρόχειρον λόγον, περὶ τῆς αἰ-

σθητῆς Ἱερουσαλὴμ ἡ προφητεία αὕτη νοεῖται· ὅτι δηλαδὴ, ὅφ' οὐ ἐτελεύτησεν ὁ ὁρισθεὶς καιρὸς τῆς σκλαβίας, θέλει εὐσπλαγχνισθῇ πάλιν ὁ Θεὸς τὴν Σιών, διὰ τὴν ἡλθεν ὁ καιρὸς τῆς ἐπισκοπῆς τῆς, ὅς τις ἐπροφητεύθη καὶ αὐτὸς· κατὰ δὲ τὸν βαθύτερον λόγον, ἡ προφητεία αὕτη νοεῖται διὰ τὴν νέαν Σιών, ὡς λέγει ὁ Δέδυμος: ἦτοι τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν· ὅτι σὺ Χριστὲ ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν κατὰ τὸν Ἡσυχίον, θέλεις ἐλεῆσαι τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν πιστευσάντων εἰς τοὺς Ἀποστόλους Χριστιανῶν, καὶ θέλεις βοηθήσεις αὐτήν· ἐπειδὴ καὶ ἔφθασε καιρὸς κατὰ τὸν ὅποιον ζητεῖ ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν· καθότι ὅλοι καὶ αἰσθητοὶ καὶ νοητοὶ ἐχθροὶ πολεμοῦσιν αὐτήν. (3)

14: „ Ὅτι εὐδόκησαν οἱ δοῦλοί σου τοὺς
„ λίθους αὐτῆς, καὶ τὸν χῶν αὐτῆς
„ οἰκτερήσουσι.

Διὰ τί, λέγει, οἱ δοῦλοί σου Ἀπόστολοι Κύριε, ἠτοίμασαν τὰς πέτρας τῆς οἰκοδομῆς αὐτῆς τῆς νέας Σιών Ἐκκλησίας τὰς πλέον σεραωτέρας· καὶ πλέον ἐπιτηδεύεις εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν· τῶν ὁποίων ἡ συναρμογὴ καὶ ἑνώσις καίμει τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὸ χῶμα τῆς Ἐκκλησίας θέλουν ἐλεήσουν καὶ ἐπιμεληθοῦν: ἦτοι τοὺς ἀσθενεστέρους, καὶ χαϊκώτερον ζῶντας εἰς αὐτήν. (4)

15: „ Καὶ

- (1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Τὸ ἐγὼ ἀπὸ τοῦ ὁ λαός· οἰκαιοποιεῖται γὰρ, ὡς ἔφην, πάντα τὰ τοῦ λαοῦ· παρ' αὐτὰς εἰμι (λέγει ὁ Θεοδώριτος)· τὰς τοῦ βίου δυσμὰς· ἔσοικα σκιὰ κλινάσῃ ἢ ληγοῦσῃ λοιπόν· καὶ χόρτου δὲ μεμάνημαι τὴν ξηρότητα τῶν θεριζόντων προσκαλυμμένου τὰς χεῖρας· εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἡσυχίος· „ Μὴ ταῖναι τοῖς βιωτικοῖς ἐπαισθήμεθα πράγμασι· τούτου γὰρ ἡμᾶς ἐνεκα σκιὰν ἢ χόρτον ὁ Προφήτης ἐκάλεσεν· ἵνα μηδενὶ τῶν παρόντων θαρσύνωμεν, τὸ σαθρὸν αὐτῶν εἰδότες ἢ προσκαίρον.
- (2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Ἄλλ' ἐγὼ μὲν φησὶ, ἢ τὴν φύσιν τοιαύτην ἔχω, ἢ συμφορὰς συνεζύγην τοσαύταις· σὺ δὲ αἰδώς ὦν ἢ αἰώμιος, μεταβολὴν τινα τῶν παρόντων κακῶν βιάσῃ ἄν μοι χαρίσαι· ἢ ὁ Εὐσέβιος· „ Σὺ δὲ Κύριε, οὐδὲν ἔχων θνητὸν οὐδ' ἐπίκηρον, εἰς τὸν αἰῶνα μένεις εἰ κατὰ τὰ αὐτὰ ἢ ὡσαύτως ἔχων.
- (3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Τίς δὲ οὗτος ὁ πολέμικτος ἢ τριπόδικτος καιρὸς; ὁ τῆς ἀναστάσεώς σου Κύριε.
- (4) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον ἢ Θεοδώριτον· „ Ὁ λόγος οὗτος λέγεται ὡς ἀπὸ τῶν αἰχμαλώτων Ἰουδαίων· „ Τριπόδικτος φησιν· ἡμῖν ἡ Σιών καὶ τοὶ ἔθνη γενομένη· ἀξιάγαροι δὲ ἢ οἱ κατηλεημένοι λίθοι, ἢ τῶν ἐκ τῆς πορθέσεως γεγεννημένων χαμάτων ἢ μνημῆ, οἰκτερον ἡμῖν ἐντίθησιν· ἄλλος δὲ προσθέτει· „ Ὅτι καὶ τὸν χῶν· ἦτοι τοὺς χαϊκώτερον ζῶντας τοῦ λαοῦ, ἢ αὐτοὺς ἀξίους οἰκτιρμοῦ, φησιν εἶναι· τηρεῖται γὰρ εἰς τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τὰ λείψανον τῶν Ἰουδαίων, διὰ Ἡλιοῦ σωθισμένου.

15 : „Καὶ φοβηθήσονται τὰ Ἔθνη τὸ ὄνομα Κυρίου, καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς τὴν δόξαν σου.

Τὰ Ἔθνη, λέγει, θέλουν φοβηθῶν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, τὸσον διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ τελούμενα σημεῖα καὶ θαύματα, ὅσον καὶ διὰ τὰ παρὰ τῶν ἄλλων ἐνεργούμενα διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ· καὶ ὅλοι δὲ οἱ βασιλεῖς τοῦ Κόσμου θέλουν φοβηθῶν τὴν δόξαν σου. ὑποϋνται δὲ, Ἔθνη μὲν, οἱ ἐκ τῶν Ἐθνῶν πιστεύσαντες· βασιλεῖς δὲ ὁμοίως οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστόν· (1)

16 : „Ὅτι οἰκοδομήσει Κύριος τὴν Σιών, καὶ ὀφθήσεται ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ.

Ὅντως, λέγει, θέλει οἰκοδομήσει καὶ συστήσει ὁ Κύριος τὴν νέαν Σιών Ἐκκλησίαν· καὶ θέλει φανῆ παλιν ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ ἐνδοξῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον, ὅταν ἔλθῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς, καθὼς αὐτὸς εἶπεν ἐν Εὐαγγελίῳ. (2)

17 : „Ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν, καὶ οὐκ ἐξουδένωσε τὴν δέησιν αὐτῶν.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐπέβλεψεν εἰς τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν φρονούντων, καὶ δὲν ἐπαράβλεψε τὴν δέησιν τους. (3)

18 : „Γραφήτω αὕτη εἰς γενεὰν ἐτέραν, καὶ λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν Κύριον.

Αὕτη, λέγει, ἡ προσευχή· ἡγουν ὁ παρὼν Ψαλμὸς κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον, εἰς τὸν ὅποιον ἐπιγράφεται, „Προσευχὴ τῷ πτωχῷ. αὕτη, λέγω, ἥς διορισθῇ καὶ ἥς παραδοθῇ εἰς ἄλλην γενεάν· ἡγουν εἰς τὴν τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Κύριλλος· ὁ παιδὴ ὁ παλαιὸς μὲν λαὸς τῶν Ἰουδαίων δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὰς περιεχομένας ἐν αὐτῇ περὶ Χριστοῦ προφητείας· ὁ δὲ νέος λαὸς τῶν Χριστιανῶν, αὐτὸς θέλει πιστεύσαι καὶ αἰνέσαι τὸν Χριστόν· οὕτως γὰρ εἶναι κατὰ τὸν Θεοδώριτον ὁ κτιζόμενος, περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ὁ Παῦλος, „Εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις. (β· Κορ· ε· 17.)

δὲν

(1) Ὁ λόγος ἐνταῦθα ἔκ τῶν Ἐθνῶν ἀπάντων ἔκ τῶν βασιλέων μεταβολὴν προδεσπίζει· ὦν τὰ μὲν, δρωμεν γεγενημένα, τὰ δὲ, ἐλπίζομεν ἔσεσθαι· οὕτω γὰρ ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα· ἀλλὰ πάντας αὐτῷ κάμψαι πᾶν γόνυ· ἡ βασιλεῖς εἶπεν, ἀντὶ τοῦ αἰ βασιλεῖται· οὐ γὰρ ἐσιν οὐκ ἔθνος, οὐ βασιλεία ἢ μὴ προσκυνῶσα τὴν δόξαν Χριστοῦ, ἢ καθόλου ἢ ἀπὸ μέρους· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Καλῶς δὲ τὸ φοβηθήσονται εἶπε· τότε γὰρ αὐτοῦ τὸν φόβον τὰ Ἔθνη οὐκ ἐκέκταντο· ἀφ' οὗ δὲ τοῖς Ἀποστόλοις προσέταξε· „Μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη· ἀλλὰ μὴν ἔκ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς οὐκ ἐκέντησαν, ἀλλὰ πάντες· διόπερ ἐρεῖς μετὰ τῶν βασιλέων ἔκ τοις δικαίους λέγεσθαι· αὐτοχειροτόνηται γὰρ οὕτοι, μᾶλλον δὲ παρὰ Θεοῦ χειροτονηθέντες βασιλεῖς διὰ τὸ δεσποθεῖν τῶν ἡδονῶν, ἔκ φυλάξαι τὴν βασιλικὴν εἰκόνα τυγχάνουσιν· ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „Καὶ τοῦτο ἀληθὲς τυγχάνει· εἰ γὰρ ἔκ τοῦ Κυρίου τὴν πρώτην παρουσίαν οὐ παρεδέξαντο οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, ἀλλ' ἔσαι, ὅτε κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἔκ ἐνδοξον παρουσίαν, ὄψονται αὐτοῦ τὴν δόξαν.

(2) Οἰκοδομήσει δὲ ὁ Κύριος τὴν Σιών· τοῦτέστι τὴν Ἐκκλησίαν, καθ' ἣν ἐκτίσθη τὰ Ἔθνη διὰ πίστεως, ἔκ τότε δοξασθήσεται ἐν αὐτοῖς· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „Θεαρεῖς, ὅπως αἴτιον τῆς τῶν βασιλέων ὑποταγῆς, ἔκ τῆς τῶν Ἐθνῶν ἐπιγνώσεως ἢ τῆς Σιών (ἡτοι τῆς Ἐκκλησίας) οἰκοδομῆς ἢ περ αὐτὸς οὐ λίσσεται, ἀλλὰ θαύματος ἔκ χάριτι πνευματικῆς ἔκ Μυστηρίοις ἐνδόξοις ἀποδομένησιν.

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Ταπεινὸς σαφῶς λέγει τοὺς ταπεινοφρονας· περὶ ὧν αὐτὸς ὁ Κύριος ἔλεγεν· „Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινόν ἔκ ἡσύχιον ἔκ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; (Ἠσ· ζ'· 2.) ἥτοι τοὺς Ἀποστόλους αἰνέσεται.

δὲν εἶπε δὲ ὁ κτισθεὶς, ἀλλὰ ὁ κτιζόμενος· διὰ τὴν ἑως εἰς τὴν συντέλειαν τοῦ Κοσμοῦ, ἔχουν νὰ κτιζῶνται καὶ νὰ χυζίνθουν, οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν Χριστόν· κτίσιν δὲ νόησον, ὅχι ὁ σῶσιν, ἀλλὰ μεταβολὴν εἰς τὸ καλλίτερον ἀπὸ τῆς ἀσεβείας εἰς τὴν εὐσεβείαν, καὶ ἀπὸ τῆς κακίας εἰς τὴν ἀρετὴν. (1)

19 : „ Ὅτι ἐξέκυψεν ἐξ ὕψους ἁγίου αὐτοῦ, τοῦ, Κύριος ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν „ ἐπέβλεψε .

Ὁ Κύριος, λέγει, ἔσχυεν ἀπὸ τὸ ἐν οὐρανοῖς ἅγιον ὕψος τοῦ, μείνας ἄνω, καὶ κάτω φανεῖς· ἐπεὶ δὲ ἴδιον εἶναι ἐκείνων ὅπου σκύπτουν, καὶ νὰ μένουν ἄνω, καὶ νὰ φαίνωνται κάτω κατὰ τὸν Κύριλλον, καὶ τὸν Ἡσύχιον· ἐφάνη δὲ ὁ Κύριος κάτω διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως· ὕψος δὲ ἅγιον ὀνομάζει τὸν οὐρανόν· ἢ τὸ ὕψος τῆς Θεότητος. ἀπὸ τὸν οὐρανὸν δὲ, λέγει, ὅτι κατέβη εἰς τὴν γῆν· διὰ τῆς ἐπὶ βλάβει γὰρ καὶ ἐπισκοπῆς, τὴν συγκατάβασιν καὶ παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἐφάνησαν. (2)

20 : „ Τοῦ ἀκοῦσαι τοῦ στεναγμοῦ τῶν πε-
„ πεδημένων, τοῦ λῦσαι τοὺς υἱοὺς
„ τῶν τεθνατωμένων .

Ὁ Κύριος, λέγει, κατέβη εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ ἀκοῖσῃ τὸν στεναγμὸν τῶν Δικαίων, τὸν ὁποῖον ἀναστῇ· νάζον διὰ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς δεδεμένους μὲ τὰς σει-
ράς καὶ σχοῖλα τῶν σαρμάτων τους· καὶ διὰ νὰ λύτῃ ἀπὸ τὰ δεσμά τῆς ἀμαρτίας, ἢ ἀπὸ τὴν σκλαδίαν τῶν Δαιμόνων, τοὺς υἱοὺς τῶν τεθνατωμένων· ἥτοι ἐκεί-
νους ἐποῦ ἀπωλέσθησαν μὲ τὰς ἀμαρτίας. (3)

21 : „ Τοῦ ἀναγγεῖλαι ἐν Σιών τὸ ὄνομα
„ Κυρίου, καὶ τὴν αἰνεῖσιν αὐτοῦ ἐν
„ Ἱερουσαλὴμ .

Ὁ Κύριος, λέγει, κατέβη εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ κη-
ρύξῃ εἰς τὸ ὄρος Σιών τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός του· ἡ-
γουν ὅτι εἶναι Πατὴρ υἱοῦ γνησίου καὶ φυσικοῦ· περὶ
τοῦ ὁποῖου καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος εἶπεν· „ Ἐφηνέρωσά
σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, (Ἰω : 17 : 6 :) καὶ
πρὸς

(1) Ὁ δὲ Θεοφώριτος λέγει· „ Ταύτην τὴν εὐεργεσίαν ἀνάγραπτον εἰς αἰεὶ ποιήσομεν, ὥστε ἡτοὺς ἰσομένους τὴν σὴν φιλανθρωπίαν μαθεῖν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Αὐτὴ τίς ; ἢ Σιών εἰς γενεὰν ἑτέραν τὴν τῶν Ἑθνῶν· ἀ-
πυδοκνησάντων γὰρ αὐτῇ τῶν Ἰουδαίων, ἐπεὶ δὲ τὸ ἐν αὐτῇ Μυστήριον οὐκ ἐδέξαντο, μήτηρ εἰκότως τῶν Ἑθνῶν
καταγέγραπται· περὶ ἧν ἀρμόττει τὰ ἐπαγόμενα· ἐκτίσθη γὰρ ὁ ἐξ Ἑθνῶν λαὸς ἀρχὴν ἑτέραν γενέσεως, τὴν
τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίαν δεχάμενος· τὸν γὰρ τοιοῦτον ἀνακαινισμὸν κτίσιν ἔθος ὑπὸ τῆς Γραφῆς τῆς Θείας ὀνο-
μάζεσθαι· μαρτυρεῖ δὲ ὁ Παῦλος περὶ τοῦ Χριστοῦ λέγων· „ Ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρω-
πον ποιοῦν εἰρήνην .

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τὴν αἰτίαν ἡμῶν τῆς κλήσεως τῶν Ἑθνῶν παρατίθεται· αὐτὴ δὲ ἐστὶν ἡ ἐπιφά-
νεια τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, ἣν ἐποίησε κλίνας οὐρανοῦς· ἔφη δὲ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Ἐξέκυψεν ἐξ ὕψους ἁ-
γίου αὐτοῦ, οὐδὲ τοῦ ἁγίου, οὐδὲ τοῦ ὑψηλοῦ εἶναι παυσάμενος .

(3) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον ἢ Ἀθανάσιον· „ Υἱοὶ τῶν τεθνατωμένων εἶεν ἂν οἱ ἐξ Ἑθνῶν· καθὼ ἐναπέθανον
οἱ πατέρες αὐτῶν ταῖς ἰδίαις ἀμαρτίαις, εἰδωλολατρῶντες· ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησὶ· „ Καὶ τίνες οἱ πεπεδημένοι,
ἢ οὗς σειραῖς ἀμαρτίας ἐσφίγγεν ὁ μισόκαλος Δαίμων ; ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Δεδεμένοι, φησὶ, πάντες ὑπὸ τῆς ἀ-
μαρτίας ἐτύγχανον, σειραῖς ἑκάστος τῶν οὐκ εὖ ἀμαρτημάτων σφιγγόμενος· ὦν τὴν ἐπιστροφὴν μινύει ὁ Ἠσαΐας,
ἔλεγεν· „ Ὅπισθ σου ἀκολουθήσουσι δεδεμένοι χειροπέδαις, ἢ διαβήσονται πρὸς σέ ἢ προσκυνήσουσί σοι, ἢ
ἐν σοὶ προσεύχονται· (Ἠσ· με· 14·) οἱ δὲ αὐτοὶ ἢ υἱοὶ τεθνατωμένων, τὸν βαρὺν ἢ χαλεπὸν τῆς εἰδωλο-
λατρείας ὑπομεινάντων θάνατον· γλαφυρῶς δὲ εἶπε ὁ Ἀπολλινάριος· „ Στενάζουσιν ἐκ μετανόιας οἱ τὰ δε-
σμά ἢ τὰς πέδας τῆς κακίας φέροντες· ὅτε μὲν γὰρ σὺν ἡδονῇ ἐπραττον τὸ κακὸν, κοῦφον αὐτὸ ὑπελάμβανον, ἢ
ἡδύως ἔφερον τὰς κατ' αὐτὸ πέδας· σπηνίκα δὲ τῶν πράξεων τῆς κακίας ἀνεχώρησαν, βαρύνονται, ἐπ' αὐτῆς τῆς
τοῦ κακοῦ ἐξέως ἀξίως πεπεδημένοι· διὸ ἢ στενάζουσι πρὸς τὸν δυνάμενον λύσειν τοὺς πεπεδημένους Κύριον .

πρὸς τοὺς τοῦτους, λέγει· κατέβη διὰ νὰ χρηΐξη τὴν τιμὴν τοῦ Πατρὸς, ἣ τις ἦτον πάλιν αὐτὸ τὸ τοῦ Πατρὸς ὄνομα· ἢ καὶ ἄλλως, κῆρσαι λέγει, τὴν ὁποίαν αἰνῶσεν ὁ Κύριος συνεχῶς, ἀποδίδοντας ὅλα τὰ ἔργα του εἰς τὸν Πατέρα, καὶ λέγων, ὅτι ἀπεσάλη ἀπὸ ἐκείνου· ἔπειτα λέγει καὶ τὸν καιρὸν, πότε ταῦτα ἐκήρυττεν. (1)

22 : „Εν τῷ ἐπίσυναχθῆναι λαοὺς ἐπὶ
 „ τὸ αὐτὸ καὶ βασιλεῖς τοῦ δουλεύ-
 „ ειν τῷ Κυρίῳ.

Τότε, λέγει, ἐκῆρυττεν ὁ υἱὸς τὸ ὄνομα καὶ τὴν αἴνεσιν τοῦ Πατρὸς, ὅταν οἱ πιστεύσαντες λαοὶ καὶ βασιλεῖς ἐσυναύγουντο ὁμοῦ διὰ τὸ δουλεύουν αὐτόν, ὅς τις εἶναι Κύριος κατὰ τὴν Θεότητα. „ ἐν μέσῳ γὰρ φησιν, Ἐκκλησίας ὑμνήσωσα (Ψαλ: κα': 23:) βασιλεῖς δὲ λέγει τῶρα τοὺς Ἀποστόλους, ἔχι μόνον διὰ τὸ αὐτοὶ ἐβασίλευσαν ἐπάνω εἰς τὰ πάθη, καὶ ἐκυρίευσαν τοὺς Δαίμονας· ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἐσημείωθησαν ὕψαρον περισσότερον ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς, τόσον ἀπὸ ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὅσον καὶ ἀπὸ αὐτοῖς τοὺς ἰδίους βασιλεῖς. (2) διὰ τοῦτο καὶ ἐβρέθη περὶ αὐτῶν ἐν τῷ μδ: Ψαλμῳ·
καταθήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

23 : ἡ Ἀπεκρίθη αὐτῷ ἐν ὁδῷ ἰσχύος αὐ-
 τοῦ· τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου
 ἀνάγγειλόν μοι.

Ἄφ' οὗ ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ ἐτελείωσε τὴν περὶ Χριστοῦ προφητείαν, πάλιν ἐδῶ ἀκολουθεῖ τὴν σειράν τοῦ λόγου καὶ λέγει, ὅτι ὁ πτωχὸς καὶ ἀκηδιάσας κατὰ τὸν Δίδυμον, πρὸς τὸν ὁποῖον γίνεται ἡ προσευχὴ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, αὐτὸς, λέγω, ἀπεκρίθη· ἡγοῦν ἐλάλησε πρὸς τὸν Θεόν· ἀποκρίσιν γὰρ τῶρα πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸν ἀπλῶς λόγον, τὸν χωρὶς ἐρωτήσεως γινόμενον. (ἔχει γὰρ ἡ λέξις τῆς ἀποκρίσεως κατ' ἑνὰ τοιοῦτον σημαίνονμενον) οὐδὲν δὲ ἰσχυρὸς λέγει τὸν καιρὸν· ἡγοῦν ἐλάλησεν ὁ πτωχὸς πρὸς τὸν Θεόν, ἐν ᾧ ἄκολλη εἶχε δύναμιν, καὶ δὲν ἀσθένησεν ἐλποταλῶς, οὐδὲ ἐκατάπεσε παντελῶς ἀπὸ τῆς ἀκηδίας. τί δὲ ἐλάλησε; ταῦτα· ἦτοι ὡς Κύριε, φανέρωσόν μοι τὰς ὀλίγας ἡμέρας, ὅπου ἔχω νὰ ζήσω· τοῦτο δὲ εἶναι ὁμοίον, μὲ τὸ „ Γνωρίσον μοι Κύριε τὸ πέρας μου, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου τίς ἐσίν, ἵνα γνῶ τί ὑπερῶ ἐγώ (Ψαλ: λη'. 5:) ἐπειδὴ λέγει, ἐγὼ ἐλπίω τὸν ἑαυτὸν μου ἀσθενοῦντα καὶ ὀλιγοφυχοῦντα καὶ βαρυνόμενον, διὰ ταῦτο ὑπολαμβάνω, πῶς ὀλίγος καιρὸς ἐμείναι τῆς ζωῆς μου· τὸν ὁποῖον περὶ καλῶς νὰ μοι φανερώσῃς Κύριε, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ προθυμοτέρην τὴν

Π) 'Ο δὲ Ἡσυχίος λέγει· ἢ Οὐχ ὥςτε μέλρει τῶν ἐκεῖ ᾗναι τοῦ Θεοῦ τῶν ἀλνεσιν ἢ τὴν ἀγγελίαν· τοῦτῃ τὸ Εὐαγγέλιον· ἀλλ' ὥςτε ἐκεῖθεν ἀρξάμενον, εἰς πᾶσαν διαδοθῆναι τὴν γῆν· ἐκ γὰρ Σιών ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλὴμ, ἢ κοινῇ ἀναμέσου Ἑθνῶν· (Ἡσ· β'· 3 +)

(2) Διὰ τοῦτο ἔο βασιλεὺς Κωνσάντιος ὁ τοῦ μεγάλου Κωνσάντινου υἱὸς ἔκτισεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καθ' ὑπερ-
 νυκτον εἰς ὄνομα τῆς τιμῆς Ἀποστόλου, ἔ πολλῶν Ἀποστόλων τὰ τίκρια λείψανα ἔφερον ἀπὸ διαφόρους τό-
 πους ἔ ἀπεθυσάυρσεν ἐν αὐτῇ· ἐν τῇ νάρθηκι δὲ τοῦ ναοῦ τούτου ἀπέθετο διὰ τιμὴν μεγάλην τὸ λείψανον τοῦ
 μεγάλου Κωνσάντινου, τοῦ ἰδίου πατρὸς ὡς γράφει ὁ θεὸς Χρυσόστομος· ἔ τρόπον τινὰ, ἦτον ὡς ἄν ἕνας πυλωρὸς
 ἔ φύλαξ τοῦ ναοῦ τῶν ἁλίων Ἀποστόλων, ὁ πρῶτος ἔ μέγας τῶν Χριστιανῶν βασιλεὺς· τὰ λόγια τοῦ θεοῦ Πατρὸς
 εἰσι ταῦτα· ἡ Αὐτὸς ὁ τὴν ἀλουργίδα περιקיείμενος (ἦτοι βασιλεὺς) ἀπέρχεται τὰ σήματα εἰκόνων (τῶν
 ἁγίων) περιπτυσσόμενος· ἔ τὸν κύβον ἀποθέμενος ἐσηκε δεόμενος τῶν ἁγίων, ὥς αὐτοῦ προσθῆναι παρὰ τῇ Θεῷ,
 ἔ τοῦ σκηνωποιοῦ ἔ τοῦ ἁλίου προσατῶν ἔ τετελευτηκότων δεῖται ὁ τὸ διάδημα περιקיείμενος· (ἦτοι ὁ βασιλεὺς)
 πολλήσεις οὖν· εἰπέ μοι, τὸν αὐτὸν Δεσπότην νεκρὸν εἰπεῖν, οὐ οἱ οἰκέται ἔ τετελευτηκότες, προσάται τῶν τῆς οὐ-
 κουρκίης βασιλέων εἰσι· . . . Καὶ γὰρ ἔ ἐσταύθη Κωνσάντινον τὸν μέγαν μεγάλη τιμὴ ἐνόμισεν ὁ παῖς
 (ὁ Κωνσάντιος δηλ.)· εἰ τοῖς προθύροις κατὰθοτο τῶν ἁλίων, ἔ ὅπῃ εἰσιν οἱ πυλωροὶ τοῖς βασιλεῦσιν ἐν τοῖς
 βασιλείοις· τοῦτο ἐν τῇ σήματι οἱ βασιλεῖς τοῖς ἁλίοις· ἔ οἱ μὲν ὥσπερ δεσπότες τοῦ τόπου τὰ ἔνδον κατέ-
 χουσιν· οἱ δὲ βασιλεῖς ὡς πάροικοι ἔ γείτονες, ἠγάπησαν τὴν αἰτίαν αὐτοῖς ἀφοσιθῆναι θύσαν (ὁμίλ. κζ' εἰς
 τὴν θ', πρὸς Κορινθ.)

ἐπιμέλειαν τῆς ψυχῆς κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

„Ἐν γενεᾷ γενεῶν τὰ ἔτη σου.”

24 : „Μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμίσει ἡμερῶν
μου .

Ἀναγωγὴν ἐδῶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὸν χωρισμὸν τῆς
ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, πῆτις ἀνάγεται διὰ μέσου τοῦ
αἵματος ἡμῶν δὲ ἡμερῶν εἶναι τὸ ἀτελές· ἦτοι τὸ ἀ-
καρποφόρητον τῶν ἡμερῶν τῆς ζωῆς, αἱ ὁποῖαι ἐδόθη-
καν ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, διὰ τὴν ἐργασίαν
καὶ τὴν ἀκαρποφορήσιν τὰς ἀρετὰς· διὰ τοῦτο γὰρ αἱ ἡ-
μέραι τῆς ζωῆς δίδονται, διὰ τὴν ἀκαρποφορήσιν οἱ ἄν-
θρωποι, καὶ τὴν ἀποθάνου ἀκαρποὶ, καὶ χωρὶς καμ-
μίας ἀρετῆς· παρακαλεῖ λοιπὸν ὁ πτωχὸς καὶ ὀλιγο-
ψυχος νὰ μὴ ἀποθάνῃ ἀκαρποφόρητος, ἀλλὰ νὰ ζήσῃ
ἐκδόμῃ καὶ νὰ κάμῃ καρποὺς ἀρετῆς· ἢ λέγει τοῦτο ὁ
πτωχὸς διὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ νῦν· Ψαλμῷ, „Ὅτε
ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος οὐμὴ ἡμισεύσωσι τὰς
ἡμέρας αὐτῶν. καὶ ὄρα τὴν τούτου ἐξήγησιν. (2)

Γενεὰ γενεῶν δηλοῖ τὸ πάντοτε κοντὰ εἰς τοὺς
Εβραίους. μαζὶ δὲ μὲ τὴν προσευχὴν ταύτην σμίγεται
καὶ δόγματι ὁ Θεὸς Δαβὶδ· Σὺ, λέγει, Κύριε, εἶσαι
αἰδὶος καὶ αἰώνιος καὶ ὑπεραιώνιος κατὰ τὴν Θεότητα.
(3)

25 : „Κατ’ ἀρχὰς σὺ Κύριε, τὴν γῆν ἐξε-
μελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου
εἰσὶν οἱ οὐρανοί .

26 : „Αὐτοὶ ἀπολύνονται, σὺ δὲ διαμένεις.
καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθῇ-
σονται· καὶ ὡσεὶ πετιβόλαιον ἐλί-
ξεις αὐτοὺς καὶ ἀλλαγῶσονται .

Σὺ Κύριε, λέγει, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ Κόσμου
ἐξεμελίωσας καὶ ἐσερέωσας τὴν γῆν· καὶ ἔργα τῆς
νῆρ·

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον οὕτως ἐρμηνεύεται ἐκ μέρους τῶν αἰχμαλώτων· „Ὅταν φησὶ τῆς ἐπανόδου ἐπιτύ-
χωμεν, ἀδρεσθῆσονται ἢ λαοὶ ἢ βασιλεῖς τὴν σὴν θαυμάζοντες δύναμιν· τινικαῦτα τοίνυν τοσαύτην ἔχομεν εὐ-
φροσύνην, ὥστε ἢ δευθῆναί σου τῆς ἀγαθότητος, προσδεῖν ἡμῶν ἐτῶν χαρίσασθαι, ἢ μὴ μεσοῦντος ἡμῶν τοῦ χρό-
νου τῇ θανάτῳ παραδοθῆναι· ἢ οὕτω· λόγισαι ὡς Δέσποτα, ὅπως ὀλιγοχρόνιον ἔχωμεν ζωὴν, ἢ μὴ μερίσῃς μοι
ταύτην, μὴδὲ τὸ μὲν ἡμῶν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, τὸ δὲ ἡμῶν τῇ ἐπανόδῳ ἀφορίσῃς, ἀλλὰ ταχέως ἐπανάγαγε· ὁ δὲ
Ἡσυχίος λέγει· „Τοιοῦτό τι δηλῶν ὁ Χριστὸς φησιν· „Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που, τοῦ Σταυροῦ τὸν καιρὸν αἰνιττόμενος, ὅς τις ἐδὲς ἰσχυρὸς ἀναγκάως ἐλέγετο· ἰσχυρὸς γὰρ τοῦ Σταυροῦ ἢ δύ-
ναμις ἀφενδῆς ἢ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις, ἢ ὥδοποίησε τοῦ Σταυροῦ τὸ Μυστήριον· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ἡ-
χετο ἰδεῖν, εἰ φθάσει εἰς ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἡ ζωὴ αὐτοῦ, καθ’ ὅς ἐμελλεν ἐνανθρωπήσαι ἐπὶ γῆς ὁ Μονογενὴς·

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „Θάνατοι ἐπάγονται τῶν ὄρων τῆς ζωῆς πληρωθέντων, οὓς περὶ ἕκαστον ἐπη-
ξεν ἡ δικαία τοῦ Θεοῦ κρίσις· πῶς δὲ τὸ περὶ ἕκαστον ἡμῶν συμφέρον προβλεπομένου· ὁ δὲ Ἡσυχίος· „Ἀνα-
γωγὴν φησὶ, καλεῖ τὴν ἐντεῦθεν μετασάσιν· τοῦτο γὰρ ψυχῆς ἀνοδος· οὐκ ἀτελὲς τοίνυν τὴν ἀρετὴν μετασάσιν
προσβεύει· ὁλοκληρὸν βίον νομίζων τὸν ἐν ἀρετῇ τέλει· ἡμῶν δὲ τὸ ἀτελὲς ἢ ἀπλήρωτον· ἢ ὁ Δίδυμος· „Ἐν
ἡμίσει ἡμερῶν ἀνάγεται ὁ μὴ τελείως, μὴδὲ ὡς δεῖ ἐνταῦθα καρποφορήσας κατὰ τὴν ἀρετὴν· οὐκ ἐν χρονικῷ δὲ
διαστήματι τοῦτο μεμέτρηται· ἐπεὶ τότε πλήρης ἡμερῶν κατὰ τὸν Ἀβραὰμ παραλαμβάνομαι, ὅταν τελειωθῶ με-
τὰ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας ἢ τῶν ἀρετῶν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „Ἡμῶν τῶν ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ ζωῆς τὸ τέλος
μὴ ἐν θεωρίᾳ γενέσθαι τῆς ἐπιφανείας τοῦ Χριστοῦ· νύχετο οὖν πληρωθῆναι τὸν ὅλον αὐτοῦ χρόνον· ἢ εἰ οἶόν τε
παρεκτανθῆναι τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ὅπως ἐν ἡμῶν τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως καταζωῇ· οὕτω γὰρ ἐμελλεν ἢ
πᾶσα ζωὴ αὐτοῦ πληρωθῆναι·

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Σὺ, φησιν, ἀπέραντον ἔχεις τὸ εἶναι, ἢ ῥαδίον σοὶ ἢ τοὺς ἄλλους μακροβίους
ἐργάσασθαι· ὁ δὲ Εὐσέβιος φησὶ· „Προειπὼν ὁ προφητικὸς χορὸς, μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμίσει ἡμερῶν μου·
εὐζήμενός τε παρατείνει τὴν ζωὴν μέχρι τῆς ἐκβάσεως τῶν προφητευσμένων, συνορᾷ τὸ ἀδύνατον διὰ τὸ ἀσθενὲς ἢ
ὀλιγοχρόνιον τῆς θνητῆς φύσεως· καὶ φησιν· ἐγὼ μὲν κοιμηθήσομαι ἄτε θνητὸς ὢν, σοὺ δὲ μόνου Κυρίου, τὰ ἔτη
εἰς

νεβητικῆς σου δυνάμεως εἶναι οἱ οὐρανοί : ἤγουν ὁ πρῶτος οὐρανὸς καὶ τὸ σερῶμα. „ Ἐν ἀρχῇ γὰρ φησιν, ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. (Γεν' α' 1:) καὶ πάλιν „ Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ σερῶμα οὐρανόν. (αὐτόθ' 8.) (1) Καὶ οἱ μὲν οὐρανοὶ θέλουν ἀπολεσθῶν : ἤγουν ἔχουν νὰ ἀλλοιωθῶν, καθὼς ποιήματα. ἐσὺ δὲ διαμένεις πάντοτε ἀναλλοίωτος, καθὼς Ποιητής. καὶ οἱ μὲν οὐρανοὶ καὶ οἱ δύνω, ἢ μαζὶ μὲ αὐτοὺς καὶ ἡ γῆ, ἔχουν νὰ παλαιωθῶν ἀπὸ τὴν συνεχεσέραν χρῆσιν καὶ ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν· καθὼς καὶ τὸ ῥάκιον παλαιώνει μὲ τὴν πολυκαιρίαν καὶ συνεχῇ χρῆσιν, κατὰ τὸν Ἡσυχιον· τούτους γὰρ τοὺς οὐρανούς θέλεις τελίξεις καὶ συσεΐλεις τόσον εὐκολα, καθὼς τελίσει τις τὸ ῥούχον του· καὶ αὐτοὶ θέλουν ἀλλαχθῶν. μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ, τὸ μεγαλοδύναμον καὶ πανσθενὲς τοῦ Χριστοῦ. ὅρα δὲ, ὅτι ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπαν ἀνωτέρω ἀπολοῦνται, τούτα εἴπε παρακάτω ἀλλαγῆσονται : ἐξηγῶντας δηλαδὴ, ὅτι τὸ ἀπολοῦνται δηλαδὴ, πῶς ἔχουν νὰ ἀλλαχθῶν καὶ νὰ ἀνακαινισθῶν πρὸς αἰθάλας· οἱ οὐρανοὶ· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος· „ Παράγει τὸ σχῆμα τοῦ Κόσμου τούτου. (α' : Κορ :) καὶ ὁ Ἡσαΐας· „ Ἐλιγίσσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βελόν. (Ἡσ. λδ' : 4 :) ἄλλοι δὲ ἐρμηνεύουσιν ὡς ὁ Δίδυμος, ὅτι καθὼς τὸ ῥούχον τελίγεται ἀφ' οὗ τελειώσῃ τὴν διωρισμένην αὐτοῦ χρίαν : ἐτὶ

καὶ ὁ οὐρανὸς ἔχει νὰ ἀλλαχθῇ εἰς τὸ κρεῖττον, ὅταν γένη καλλιτέρα καὶ μεγαλιτέρα χρεῖα αὐτοῦ. (2)

27 : „ Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι.

Οἱ μὲν οὐρανοὶ, λέγει, θέλουν ἀλλαχθῶν, σὺ ὁ μὲν Κύριε ὁ αὐτὸς εἶσαι πάντοτε ἀμετάτρεπτος καὶ ἀμεταβλητός· καὶ τὰ ἔτη σου δὲν θέλουν ἐκλείψου : ἤγουν καθὼς εἶσαι ἀναρχος, ἐτὶ εἶσαι καὶ ἀτελεύτητος. ἔτη δὲ ἐπὶ Θεοῦ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὴν αἰώνιον παράτασιν τοῦ εἶναι. (3)

28 : „ Οἱ υἱοὶ τῶν δούλων σου καταδικη-
ν, νάσουσι.

Δούλους ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀποστόλους, περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ἀνωτέρω· „ Ὅτι εὐδόκησαν οἱ δούλοι σου τοὺς λίθους αὐτῆς· υἱοὶ δὲ τῶν Ἀποστόλων εἶ.

εἰς γενεάν ἢ γενεάν : ἦτοι αἰεὶ· ἢ σὺ Κύριε ἔχεις εἰς ἐκείνην τὴν γενεάν ἢ εἰς τὸν λαὸν τὸν κτιζόμενον, ὅτε δὲ αὐτὸς ὢν Θεὸς, ὁ ἢ τοὺς ἀνθρώπους πεποικώς ἐξ ἀρχῆς ἢ τὴν γῆν ἐδράσας.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει· „ Τίνες δ' ἂν εἶεν ἀσώματος Θεοῦ ἀσώματοι χεῖρες αἱ τοὺς οὐρανοὺς δημιουργήσας ; ὁ Μονογενὴς ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ὡς ὁ αὐτὸς Προφήτης ἐρμηνεύων λέγει· τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐσεσῶθησαν ἢ τῷ Πνεύματι τοῦ σώματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν· λέγει δὲ ὁ Θεοδόριτος· „ Τὴν μὲν κτίσιν μεταρρυθμίζεις, ὡς ἐθέλεις ὁ Δέσποτα, αὐτὸ δὲ ἄτρεπτον ἔχεις τὴν φύσιν ἢ ἀλλοιώσεως κρεῖττονα· ταῦτα μέντοι ὁ Θεὸς Ἀπόστολος τῇ τοῦ Υἱοῦ περιτέθεικεν ιδιότητι· (ἦτοι ὑποσάσει) ἐν τῇ πρὸς Ἐβραίους ἐπιστολῇ· ἄλλ' ὅμως ἐν τῷ Υἱῷ θεωρεῖται τὸν Πατέρα· ἢ γὰρ ἂν ἐκεῖνος (ὁ Πατήρ) ποιῇ, ταῦτα ἢ ὁ Υἱὸς ὡσαύτως ποιῇ· ἢ τὸ ταυτὸν τῆς φύσεως ἐν ἑκατέρῳ γνωρίζεται· μίαν γὰρ εἶδομεν τὴν τῆς Τριάδος ἐνέργειαν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Τὸ κατ' ἀρχὰς κείμενον ἀναρρεῖ τὴν δόξαν τὴν λεγόνταν, πάντων τὴν γῆν σιχέειν εἶναι, ἢ πάντα ἐξ αὐτῆς γεγονέναι· φαίνεται γὰρ οὐκ ἀρχὴ εἶναι· τὸ δὲ εἰρημένον περὶ Θεοῦ· „ Κρεμάζων γῆν ἐπ' οὐ-
δεὸς (ΐωβ. λη' : 4 :) ἐμφαίνει τὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ παντός χώραν αὐτὴν ἐσχκεῖναι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Ἔργα χειρῶν σου τούτοις τῶν ἐνεργητικῶν σου δυνάμεων, χειρῶν ὀνομαζομένων· ὥσπερ γὰρ τῶν ἐν ἡμῖν τεχνιτῶν, χερσὶν ἐργαζομένων, τὰ ἔργα παρίσχει γνησίως αὐτοὺς ταῦτα πεποικέναι· οὕτω κυρίως ἔργα Θεοῦ τὰ κτίσματα εἶναι παρίσται, διὰ τοῦ χειρῶν αὐτοῦ ἔργα λέγεσθαι· ὁ δὲ Εὐσεβίος φησι· „ Πᾶν σῶμα χρόνις ἢ μακροῖς αἰῶσι παλαιούται, ὡς ἱμάτιον παλαιωθέν· τὰ παλαιωθέντα δὲ αὐτῶς ἀνακαινι-
φθῆσεται καὶ σὴ ἐνθέω βουλῇ· ὁ δὲ Ἡσυχίος· „ Παλαιούσθαι μὲν αὐτὰ ἔφη, ὡς ὅπως κτισθέντα, ἀλτἀσθ-
σθαι δὲ, ὡς παρὰ Θεοῦ κτισθέντα.

(3) Ἐφη δὲ ἢ ὁ Δίδυμος· „ Σοὺ ὁ Δέσποτα, αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἢ ὡσαύτως ἔχοντος, ὑπερούσιος ἢ εὐσείας· ἢ μετὰ τοῦ ἀναρχος εἶναι ἢ ἀτελεύτητος, οὕτε ἡρώατο, οὕτε χρονικῶς ἐκλαθεῖν εἰς τὰ ἔτη σου· ἀχρονος γὰρ εἶ.

ΔΙ

εἶναι ὅλοι οἱ Χριστιανοί, τοὺς ὁποίους ἀνεγέννησαν οἱ Ἀπόστολοι διὰ τοῦ Εὐαγγελίου· υἱοὶ δηλαδή κατὰ παιδείusin καὶ ὁμοίωσιν δογμάτων καὶ πολιτείας, κατὰ τὸν Δίδυμον. αὐτοὶ λοιπὸν, λέγει, οἱ Χριστιανοὶ θέλουν κατοικήsουν εἰς τὴν Σιών· ἤτοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν παρὰ σοῦ ἐλεηθεῖσαν Κύριε.

„ Καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα
κατευθυνθήσεται.

Τὸ σπέρμα, λέγει, τῶν Ἀποστόλων, ἢ τῶν υἱῶν τῶν Ἀποστόλων· ἤτοι οἱ Χριστιανοὶ καὶ οἱ τῶν Χριστιανῶν υἱοὶ· σπέρμα γὰρ ἐδῶ δὲν ἐννοεῖται τὸ κατὰ σάρκα, ἀλλὰ τὸ κατὰ διαδοχὴν καὶ κληρονομίαν τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς. τοῦτο λοιπὸν, λέγει, τὸ σπέρμα, θέλει κατευθυνθῇ εὐδοκίμενον· ἐπειδὴ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν αἱ πύλαι Ἀδου οὐ κατισχύsουσιν, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος (Ματθ. 15: 18:) (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΕ'

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι εὐχαριστήριος πρὸς τὸν Θεόν· καθὼς εἶναι γνώριμος ἀπὸ τὸ προοίμιον ὁποῦ ἔχει. (2)

1 : „ Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον·
καὶ πάντα τὰ ἐντός μου τὸ ὄνομα
„ μα τὸ ἅγιον αὐτοῦ.

Εὐχαρίζει, λέγει, καὶ ὕμνει καὶ δοξολόγει ὡ ψυ-

χήμου τὸν Κύριον, ὅς τις σὲ εὐεργέτησε μὲ τόσας πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας· καὶ ἐπεὶ ὅλα μου τὰ ἐντόσθια, δοξολογεῖτε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. ἐντόσθια δὲ λέγει ὁ Δαβίδ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ τὰς ἐνθυμήσεις καὶ λογισμοὺς τῆς καρδίας κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἢ ἐννοεῖ καὶ ὅλα τὰ ἐσωτερικὰ μέλη καὶ σπλάγ-

χνα

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος φαίνεται ὅτι ἐννοεῖ, ὅτι οἱ υἱοὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ δούλων, θέλουν κατοικήsουν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅταν ἀνακαινισθοῦν ἢ εἰς τὸ κρεῖττον ἀλλοιωθοῦν· ἢ τὸ σπέρμα αὐτῶν θέλει κατευθυνθῇ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος σπέρμα τῶν Ἀποστόλων ἐνόησε τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα, ὅπερ εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Σπέρμα ἐννοεῖ τὸν Χριστὸν ὡς σπέρμα ὃν ἐκ τῶν προπατόρων· περὶ οὗ εἶπεν ὁ Παῦλος· „ Οὐ λέγει ἢ τοῖς σπέρμασιν ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνὸς ἢ τῷ σπέρματί σου, ὃς ἐστὶ Χριστὸς· τοῦτο δὲ τὸ σπέρμα εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει· ἐνωθὲν γὰρ τῷ Θεῷ λόγῳ, ἀνάλεθρον ἔχει τὸ εἶναι.

(2) Ἀγκαλὰ ἢ ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἀρμόζει ἢ εἰς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι Ἰουδαίους, οἵτινες ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, εὐχαριστοῦσι δι' αὐτοῦ ἢ ὕμνοῦσι τὸν εὐεργέτην· προσφύεσεν ὁμοίως ἀρμόζει εἰς ὁμοίους τοὺς ἐξ Ἑθνῶν Χριστιανοὺς κατὰ τὸν Κύριλλον, ὡς ἂν ὁποῦ αὐτοὶ ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ πικροτέρων σκλαβιῶν τὴν τῶν Δαιμόνων, ἢ ἔλαβον εὐεργεσίας περισσώτερας ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους.

χνα τοῦ ἀνθρώπου· ὅλον γὰρ τὸν ἑαυτὸν του· παρακινεῖ· ὁ Δαβὶδ νὰ δοξολογῇ τὸν Θεόν, καὶ τὸ ὄνομά του τὸ ἅγιον· τὸ ὅποσον ἀγιάζει ἐκείνους ὅπου τὸ δοξολογοῦν. (1)

2 : „Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον, καὶ
„μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀνταπο-
„δόσεις αὐτοῦ.

Πάλιν λέγει ἐδῶ ὁ Προφητὰς τὸ εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον, διὰ τὴν παρακίνησιν μὲ τὴν παλλογίαν περισσότερον τοὺς Χριστιανοὺς, εἰς τὸ νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεόν. μὴ ἀλησμονήσης, λέγει, ὡς ψυχὴ μου τὰς ἀνταποδόσεις· ἡγουν τὰς εὐεργεσίας, ὅπου σοὶ ἐχάρισεν ὁ Θεός· ἐτί· γὰρ καὶ ὁ σύμμαχος ἐξέδωκε· οὐτε γὰρ λαβόντες καλὰ καὶ εὐεργεσίας ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀπεδώκαμεν εἰς αὐτὸν πονηρά διὰ τῆς παρακοῆς· ὁ δὲ Θεός πάλιν δὲν μᾶς ἀνταπεδωκε κόλασιν καὶ τιμωρίαν καθὼς μᾶς ἔπρεπεν· ἀλλὰ ἀντὶ τῶν πονηρῶν ἡμῶν μᾶς ἀνταπεδωκεν ἀγαθὰ. ἀκολούθως δὲ ἀριθμεῖ ὁ Δαβὶδ καὶ τὰς ἀνταποδόσεις καὶ εὐεργεσίας αὐτάς· ἀδιαφορὸς δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐπιλανθάνου· ἀντὶ γὰρ νὰ εἴπῃ πασῶν τῶν ἀνταποδόσεων μὲ γενικὴν, εἴπε πάσας τὰς ἀνταποδόσεις μὲ αἰτιατικὴν.

3 : „Τὸν εὐίλατεύοντα πάσαις ταῖς ἀνο-

„μίαις σου, τὸν ἰώμενον πάσας τὰς
„νόσους σου.

Εὐλόγει, λέγει, ὡς ψυχὴ μου τὸν Κύριον, ὅς τις γίνεται ἰσως καὶ μακροθυμὸς εἰς κάθε ἀνομίαν σου, καὶ δὲν σε παιδεύει ὅταν δι' αὐτὰς μετανοήσης· αὐτὸς καὶ ἰατρῆσει ὅλας τὰς ἀσθενείας σου τὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς, ὅταν θρημῶς καὶ μετὰ πίστεως παρακαλῶς αὐτὸν δι' αὐτάς.

4 : „Τὸν λυτρούμενον ἐκ φθορᾶς τὴν
„ζωὴν σου, τὸν στεφανοῦντά σε ἐν ἐ-
„λπί καὶ οἰκτιρμοῖς.

Εὐλόγει, λέγει, ὡς ψυχὴ μου τὸν Κύριον· διὰτὶ αὐτὸς σε λυτρώνει ἀπὸ κάθε φθορᾶς καὶ κίνδυνον ψυχικὸν καὶ σωματικόν· ἡ διὰτὶ αὐτὸς ἔχει νὰ χάρισῃ εἰς ἐσένα ζωὴν ἀφθαρτον εἰς τὴν κοινὴν ἀνάσκειν (2) καὶ διὰτὶ αὐτὸς σε στεφανώνει, ὅταν ἐσὺ τελειώσης τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, καὶ φυλάξης τὴν πίσιν ἀνόθευτον, μὲ ἰσως δὲ καὶ οἰκτιρμοὺς σε στεφανώνει· διὰτὶ καὶ ἄλλως ἀπὸ μόνον τὰ καλὰ ἔργα του δὲ δικαιοῦνται οὐδὲ στεφανοῦνται. „Ἐὰν γὰρ φησιν, ἀομίας παρατηρήσης Κύριε Κύριε, τίς ὑποτίσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἰλασμός ἐστι (Ψαλ.: ρκθ': 3:) καὶ πάλιν „Ὅτι παρὰ τῶν

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος φησιν· „Εἰ ἢ μὴ ἄλλος ὁ σύνθετος ἄνθρωπος παρὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα· ἐξ αὐτῶν γὰρ τούτων συντίθεται· ἀλλὰ γε τοῦ ὅλου ἡ ψυχὴ λέγεται, ὡς ἄλλη αὐτοῦ· ὁ σύνθετος οὖν ἀνθρώπος ἐστὶν ὁ παρορμῶν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐπὶ τὸ εὐλογεῖν τὸν Κύριον· ἢ κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „Αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ Δαβὶδ ἐπὶ τὸν ὕμνον διεγείρει· τάχα δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν, μέσση ἀποληφθεῖσαν τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος καὶ τοῦ Πνεύματος, ἰδὲ μὲν σῶμα ἐπὶ τὰς οἰκείας ἐπιθυμίας τὴν ψυχὴν κατελκεῖ, ἡ ὡσὲν ποσὴν καταβάλλον αὐτήν· τὸ δὲ πνεῦμα πάλιν πρὸς ἑαυτὴν αὐτὴν ἀνέλκει, ἡ ὡς πρὸς Θεὸν ἀνάγει, καὶ εὐλογεῖν αὐτὸν παρακαλεῖ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδωρίτον· „Οἱ εὐγνωμόνως περὶ τὰς θείας χάριτας διακείμενοι, εἰς ὑμνοῦσαν σῶμα αὐτοῦ διεγείρουσι, τὸν εὐεργέτην ὡς δυνατόν ἀμειβόμενοι· δυνατόν δὲ ὑμνεῖν αἰεὶ καὶ τῶν εὐεργεσιῶν ἑαυτοῦ περιφέρειν τὴν μνήμην· ὁ δὲ Δίδυμος· „Αὐταποδόσεις ἀνταδίδωκε τὰς εὐεργεσίας, ὅπου ἀρ. θμεῖ παρακάτω· ἦτοι τὸν εὐίλατεύοντα· τὸν ἰώμενον· τὸν λυτρούμενον· τὸν στεφανοῦντα καὶ τὰ ἑξῆς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „Καὶ τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης ἀπαλλάττει φθορᾶς· νῦν μὲν γὰρ ἡ τῶν ὑδατῶν ἐπίκειται φθορά, ὕψρον δὲ ἡ τῶν τιμωριῶν ἀποκείται, ἐξ ὧν τὸν αὐτὸν προσερχομένους βυεταί· καὶ ὁ Δίδυμος· „Λυτροῦται τὴν ζωὴν ἐκ φθορᾶς· ἵνα μηκέτι κατὰ φθορὰν καὶ ἐκπαθῇ τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἐν ἀφθαρσίᾳ ἀγαπῶν τὸν Κύριον Ἰησοῦν· ὅς ἐξ ἀφθαρτον παρέχων σοὶ σῶμα ἐν τῇ ἀνάσκει· λυτροῦται ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν σου.

Κυρίῳ τὸ ἔλεος, καὶ πολλῇ παρ' αὐτοῦ λύτρῳσις, καὶ αὐτὸς λυτρώσεται τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ· (αὐτόθ: 8·) σμίγωντας γὰρ ὁ Θεὸς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὸ ἔλεός του μετὰ καλὰ ἔργα τοῦ κα-
θε αὐτοῦ, ἀναπληροῦ τὴν ἑλλειψιν τῶν καλῶν, ὅπου ἐ-
κρεπε νὰ ἔχη, καὶ ἔτσι σφίζει αὐτόν· (1)

5: „ τὸν ἐμπιπλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπι-
θυμίαν σου· ἀνακαινισθῆσεται ὡς
ἀετοῦ ἡ νεότης σου·

Ἐυλόγει, λέγει, ὁ ψυχῇ μου τὸν Κύριον, διὰ τὴν
αὐτὸς σὲ χορταίνει ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, ὅπου πεινᾷς καὶ
ἐπιθυμεῖς. Μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ Ἡσυχίος, ἐνόησαν ἐδῶ
ἀγαθῶν ἐπιθυμίαν, τὴν τῆς Θεώσεως· τὴν ὁποίαν καὶ

ὁ Ἀδὰμ ἐπιθυμήσας, ἐσπούδασε νὰ χορτάσῃ τὴν τοι-
αύτην ἐπιθυμίαν τοῦ μετὰ τὰ κακὰ διὰ τῆς παρακοῆς.
(2) ἐσένα ὁμῶς, λέγει, ὁ ψυχῇ μου, χορταίνεται τὴν
ἐπιθυμίαν ὁ Θεὸς μετὰ τὰ ἀγαθὰ, διὰ μέσου τῆς ὑπα-
κοῆς· ὅθεν ὅλας αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας ἐνθυμουμένη
πάντοτε, δοξολογεῖ τὸν τόσον πολλὰ εὐεργετήσαντά
σε Κύριον· καθὼς δὲ ὁ αἰετὸς ἀνακαινίζεται καὶ λαμ-
βάνει τὴν νεότητά του, ῥίπτωντας μὲν τὰ παλαιὰ πε-
ρὰ, ἐκβάλλοντας δὲ ἄλλα νέα· ἔτσι καὶ ἐσὺ ὁ ψυχῇ
μου, θέλεις ἀνακαινισθῆς, καὶ θέλεις γένῃς νέα, ῥίπτου-
σα μὲν τὸ γηρατειον, ὅπου προξενοῦν τὰ παθὴ καὶ ἡ
ἐκ τῶν παθῶν ἀσθένεια, ἀναλημψάνουσα δὲ διὰ τῆς
μετανοίας νέας ἀρεταίς. (3)

6: „ Ποιῶν ἐλεημοσύνας ὁ Κύριος καὶ κρί-
μα πᾶσι τοῖς ἀδικουμένοις·

Ἐδῶ

- (1) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Στεφανοῦ ἡμᾶς ὁ Θεὸς οὐχ οὕτω πρὸς τὴν ἡμετέραν σκοπῶν εὐθελισιν· ὡς πρὸς τὸν
αὐτοῦ ἔλεον ἢ οἰκτιρμόν· ἢ ὁ Ἡσυχίος· „ Ἐὰν σὺ ἦς πρὸς τὸν πλησίον συμπαθῆς ἢ ἐλεῆμων· γέφυράν σοι τὴν
τῶν οὐρανῶν βασιλείαν χάριςται λέγων· „ Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμέ-
νην ὑμῖν βασιλείαν· ἐπέβασα γὰρ, ἢ ἐδῶκατέ μοι φαγεῖν· Καὶ πάλιν· „ Μακάριοι οἱ ἐλεῆμονες ὅτι αὐτοὶ ἐ-
λεηθήσονται·
- (2) Τὰ λόγια τοῦ Ἡσυχίου εἰσι πάντα· „ Καὶ τίς ἡμῶν ἡ ἐπιθυμία; κληθῆναι Θεός· τούτου γὰρ ἐπιθυμή-
σας ὁ Ἀδὰμ τῆς ἀπειρημένης ἐγγύσατο βρώσεως· ταύτην τοίνυν ἡμῶν τὴν ἐπιθυμίαν ὁ Κύριος ἀγαθοῖς ἐπλήρωσε,
συμμόρφους ἡμᾶς αὐτοῦ καταστήσας τῇ δωρεᾷ τοῦ Βαπτίσματος· ὅσε ἢ Θεὸς διὰ τοῦτο προσαγορεύεται χάριτι·
ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐπειδὴ ἔστιν ἐπιθυμία ψεκτὴ, ἢν ὁ Θεὸς νόμος ἀπαγορεύει, καλῶς τὸ ἐν ἀγαθοῖς
προσέειπε· τὰς γὰρ ἀγαθὰς ἡμῶν ἐπιθυμίας ὁ Θεοπάτης πληροῖ· αἰτεῖτε γὰρ φρεσίν, ἢ δοθήσεται ὑμῖν· ὁ δὲ
Δίδυμος λέγει· „ Ἐμπιπλᾷ ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυμίαν σου· τοῦ γὰρ δικαίου πᾶσα ἐπιθυμία ἀγαθὴ ἐστίν·
- (3) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ α'. Ἰλασμὸν ἔθηκεν ὁ Θεὸς τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν· β'. τὰς νόσους ἐθεράπευσεν·
γ'. ἀπὸ τὴν φθορὰν ἐλυτρώσατο διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Μανουγενὸς τοῦ Υἱοῦ· δ'. ἐλέει χρωμένους ἐσεφάνωσε τῇ τῆς
ψυχῆς χάρισμα· διότι κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Χάριτος ἐστὶ ἢ φιλανθρωπίας ὁ εἴφανος· ε'. ἢ πνευματικῶν ἀ-
γαθῶν ἐνέπλησεν· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „ Διὰ τοῦ αἵματος τῆς Ἀναστάσεως δηλοῦται χάρισμα, ὅτι σπει-
ρόμενοι ἐν φθορᾷ, ἐγειρόμεθα ἐν ἀφθαρσίᾳ, ὡς μνηκεῖ παλαιούσθαι μὴδὲ εἰς φθορὰν χωρεῖν· αὐτοῦ δὲ τοὺς ἀνα-
καινουμένους παρείλασε τῇ ὑψιπετεστάτῃ ἢ βασιλικωτάτῃ, ἢ ταῖς τοῦ ἡλίου μαρμαρυγαῖς μόνῃ λαμπρότῃ ἐνατείνῃ
δυναμένῃ· ἀνίσταται δὲ διὰ τοῦτο κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τὴν ἀναβῶσιν εἰς ψυχῆς, ἢ τὴν ἀπὸ γῆς εἰς Οὐρανὸν
πτήσιν, τέντε βίον αὐτῆς τὸν ἐν ἀκρῇ φωτὶ γεννησόμενον· αὐτὸς δὲ ἢ ὁ Χριστὸς· κατὰ τὸ· „ ὡς αὐτὸς οὐκ ἐλάσσει
πνοῶν αὐτοῦ· ἢ κατὰ τὸ· „ ἀδύνατόν μοι νοῆσαι ἰσχύ αὐτοῦ πεπομένου· ἡ γὰρ θεία φύσις πάσῃ διανοίᾳ ἀνέφικ-
τος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι διὰ τοῦ ἀνακαινισμού τοῦ αἵματος δηλοῦται ἡ νεουργία ἢ διὰ τοῦ ἁγίου Βα-
πτίσματος χαριζομένη· ταύτην πάλιν τὴν νεουργίαν ἡμῖν ὁ Θεοπάτης διὰ τοῦ παναγίου Βαπτίσματος ἐδώκε·
το, ἢ τῆς ἀμαρτίας ἀπολύσας τὸ γῆρας, νέους ἐντὶ γεγηρακότων εἰργάσατο· συμφέρει τούτοις διὰ Ἡσυχίου τοῦ
Προφήτου φρεσίν ὁ Θεός· „ Οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Κύριον ἀλλὰ ξύσουσιν ἰσχύ· πτεροφυήσουσιν ὡς αἰετοί· ἐπειδὴ
γὰρ τοὺς Θεούς ἢ βασιλικούς δημιουργηθέντες ἐδεξάμεθα χαρακτήρας· εἴτα τούτους ἡμαυρώσαμεν ἢ διεφθεί-
ραμεν τοῖς παντοδαποῖς τῆς ἀμαρτίας ἐπιτηδεύμασιν, ὑπισχνεῖται ἡμῖν ὁ προφητικὸς λόγος τὴν τῆς βασιλείας ἀ-
νάκτησιν· βασιλικὸς γὰρ οὗτος ὁ ἄνθρωπος (ὁ αἰετὸς δηλαδὴ) ἢ τῶν πτηνῶν τὴν βασιλείαν πεπισειμένους· Σημειώ-
σαι δὲ, ὅτι ὁ αἰετὸς ἢ μ' ὅταν ὁποῦ ἀνακαινίζεται, ἀποθνήσκει ὁμῶς, ὅταν τὸ κόκκαλον τῆς μύτης του γυρίσῃ ὑ-
ποκάτω τοῦ σώματος του ἀπὸ τὴν παλαιότητα, ἢ πλέον νὰ φάγῃ δὲν ἡμπορεῖ· ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ περὶ
ζῴων ἱστορίας· „ Αἰετὸς ἀποθνήσκει τοῦ ῥάμφους ἐπικαμψθέντος·

Ἐδὼ λείπει τὸ ἔστιν· ἤγουν ποιῶν ἔστιν, ὅπερ ταυτὸν εἶναι μὲ τὸ ποιῶν· ποιεῖ, λέγει, ὁ Κύριος ἐλεημοσύνας, καὶ κρίσιν δικαίαν εἰς ἐκείνους ὅπου ἀδικοῦνται. (1)

7 : „ Ἐγνώρισε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τῷ Μωϋ.
„ σὴ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα
„ αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐφανερώσεν εἰς τὸν Μωϋσῆν διὰ μέσου τοῦ πρὸς αὐτὸν δοθέντος Νόμου τὰς ὁδοὺς του· ἤγουν τὰ θελήματα του· διὰ μέσου τῶν ὁπίων, ὡσάν διὰ σφάτας πηγαίνει πινὰς εἰς τὸν Θεόν. εἰπομένη δὲ περὶ τούτων ἀκριβέστερον εἰς τὸν καδ΄. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ, τὰς ὁδοὺς σου Κύριε γνῶρισόν μοι· προηγουμένως δὲ ἐφανερώσεν ὁ Θεὸς τὰ θελήματα του εἰς τὸν Μωϋσῆν, ἐπομένως δὲ διὰ τοῦ Μωϋσέως ἐφανερώσε ταῦτα καὶ εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν. (2)

8 : „ Οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος :

„ μακρόθυμος καὶ πολυέλεος .

6 : „ οὐκ εἰς τέλος ὀργισθῆσεται , οὐδὲ
„ εἰς τὸν αἰῶνα μνησιεύ .

Ὁ Κύριος, λέγει, καθὼ μὲν εἶναι οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων, συμπονεῖ ἐκείνους, ὅπου ἀδικοῦνται καὶ καταδυναστεύονται· καθὼ δὲ μακρόθυμος, δὲν παραδίδει εὐθύς τοὺς ἁμαρτάνοντας εἰς τιμωρίαν, καὶ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τους· καθὼ δὲ πολυέλεος, ὅχι μόνον μίαν φεραν, ἀλλὰ πολλὰκις ἔλεει. ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν ὀργίζεται διὰ παντός κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀλλὰ δι-αλλάσσεται καὶ φιλιόνεται μὲ τοὺς μετανοοῦντας· οὐδὲ μνησικακεῖ καὶ φυλάττει τὴν ὀργὴν πάντοτε πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας. (3)

10 : „ Οὐ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐποίη-
„ σεν ἡμῖν, οὐδὲ κατὰ τὰς ἁμαρτίας
„ ἡμῶν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν .

Ἐπειδὴ, λέγει, ὁ Θεὸς, εἶναι ἀνεξίκακος καὶ πο-
λυ-
λυ6-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Εὐσέβιος· „ Ἐκ τῆς Μωσέως γραφῆς μαθήσῃ, ὅποια κλήματα παρέσχε τοῖς ἀδικουμένοις· χρῆσι γὰρ δικαίᾳ μετήλθε τοὺς Αἰγυπτίους πληγαῖς θανάτοις· κολάσας αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν παρ' αὐτῶν ἠδικημένων ἡμῶν Ἰσραὴλ· ἢ ὁ Θεοδότης λέγει· οὐ γὰρ διὰ τὰς δικαιοσύνας, ἃς ἐποίησαμεν, ἢ φησὶν ὁ Θεός· Ἀπόστολος· ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ ἔσασεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλινγενεσίας, ἢ ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου· ἢ θεασάμενος ἡμᾶς ἠδικημένους ὑπὸ τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ, ἡμῖν μὲν ἠνέωξε τὰς τοῦ ἔλεος πηγὰς, κατ' ἐκείνου δὲ τὴν δικαίαν ἐξήνεγκε ψῆφον.

(2) Ὁ δὲ Ἠσύχιος λέγει· „ Τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ· δηλαδὴ τὰς ἐντολὰς τῆς Μωϋσῆς ἐγνώρισε, ἢ δὲ αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα αὐτοῦ· θέλημα γὰρ τοῦ Θεοῦ τὸ μὴ μοιχεύειν, μὴ φονεῖν, μὴ κλέπτειν, μὴ ψευδομαρτυρεῖν· ἔπειδ' ἡ διὰ τούτων σωζόμεθα· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ὅτι ὁδοὶ ἢ ἀρεταὶ ἐν παραλήλει· ὁ γὰρ λέγων τὰς ὁδοὺς σου Κύριε, γνῶρισόν μοι, τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ· ἀξίαι φανεραὶ γενέσθαι.

(3) Εἶπε δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος· „ Εἰ ἢ ὀργισθὴ φησὶν ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν, ἢ κατεδίκασεν θανάτῳ τὸ γένος, ἀλλ' οὐκ ἐκτείνει εἰς τέλος τὴν ὀργήν· ἐπερφε γὰρ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων τὴν Μωσογενῆ αὐτοῦ Ἰὼν εἰς ἀθέτησιν τῆς φθορᾶς· οὐ γὰρ ἐπίμονον ἔχει τὴν ὀργήν· ὁ φάσκων, ὡς εὐδιάλλακτος τοῖς μετανοοῦσι· „ Ὅταν γὰρ φησὶν, ὀργὴ τοῦ θυμοῦ μου γένεται, πάλιν ἰάσεται· (Ἠσ. ζ'. 3.) καὶ ὀργισθῇ, οὐκ ἐπὶ τῇ συντελέσει, ἢ ἀπολέσει τοῦτο ποιεῖ· τοῦτο γὰρ ἂν ἦν τὸ εἰς τέλος ὀργισθῆσεται, τὸ παραμεῖναι τῇ ὀργίζεσθαι ὡς τέλους ἢ φθορᾶς τῶν, πρὸς οὓς ἡ ὀργή· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδότης· „ Ταῦτα δὲ φησὶν, αἵτιον τῶν ἀγαθῶν, ἢ τῆς θείας ἀγαθότητος ἀβυσσος· ὁ ἀμέτρητος ἔλεος· τῆς φιλανθρωπίας τὸ πέλαγος· ἢ ὁ Ἠσύχιος· „ Οὐκοῦν οὔτε διὰ παντός τῇ θυμῷ (τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ εἰς τέλος) χρῆσται, οὔτε πὺν ἔλεον διανεκῆς τοῖς ἀναξίαις χαρίζεται· ἐπεὶ πῶς ὁ Θεὸς Κριτὴς ἢ δίκαιος ἢ ἰσχυρὸς ἢ ἢ πῶς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ; Κιθνὰ τοῦν τῇ ἐλέφ τὴν ὀργήν, ὅτε μὲν ἔλεος καιρὸς, αὐτὸν προβαλλόμενος· ὅτε δὲ ὀργῆς, ἐπιφάνει ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ δικαιοκρισίας· διέπερ φησὶν, οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα μνησιεύ, τὸν παρόντα δηλαδὴ· τῇ μέλλοντι γὰρ τὴν κρίσιν ἢ τῇ ὀργῇ ἐφύλαξεν.

ἀνέλεος, διὰ τοῦτο δὲν μᾶς τιμωρεῖ, καθὼς πρέπει εἰς τὰς ἀνομίας καὶ ἁμαρτίας μας· τὸν ἰδίον δὲ λόγον τὸν περὶ τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ μὲ διαφορετικὰς λέξεις, διὰ νὰ δείξῃ μὲ αὐτὰς τὴν ὑπερβολὴν τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας.

11: „ Ὅτι κατὰ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ
„ τῆς γῆς, ἐκραταίωσε Κύριος τὸ ἐ-
„ λεος αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς φοβουμένους
„ αὐτόν.

Ὅσον, λέγει, ὕψλόν καὶ μέγαλον καὶ σχεδὸν ἄμετρον εἶναι τὸ διάστημα, ὅπου ἔχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς, τόσον ὕψλόν καὶ μέγα εἶναι τὸ ἐλεος, ὅπου ἐστερέωσεν ὁ Θεὸς εἰς ἐκείνους, ὅπου τὸν φοβούνται: ἦτοι τὸ ἐλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁμέτρητον καὶ ἀκατανόητον· δὲν εὗρηκε δὲ ὁ Δαβὶδ ἄλλο μεγαλύτερον καὶ μακρύτερον διάστημα αἰσθητόν, ἀπὸ τὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, διὰ νὰ συγκρίνῃ μὲ αὐτὸ τὸ ἐλεος ὅπου δίδωκε ὁ Θεὸς εἰς ἐκείνους, ὅπου τὸν φοβούνται κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

12: „ Καθὼς ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ
„ δυσμῶν, ἐμάκρυνεν ἀφ' ἡμῶν τὰς
„ ἀνομίας ἡμῶν.

Ὅσον, λέγει, ἀπέχει ἡ ἀνατολὴ ἀπὸ τῆς δύσεως,

τόσον ἐμάκρυνεν ὁ Θεὸς τὰς ἁμαρτίας ἀπὸ ἐκείνους, ὅπου τὸν φοβούνται· ἐπειδὴ ὅπου εἶναι φόβος Θεοῦ, ἐκεῖ εἶναι καὶ τήρησις ἐντολῶν, ὡς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Οὐ γὰρ φόβος ἐντολῶν τήρησις. (1)

13: „ Καθὼς οἰκτεῖρει πατὴρ υἱούς, οἷ-
„ κτεῖρησε Κύριος τοὺς φοβουμένους
„ αὐτόν.

Οἰκτεῖρει καὶ σπλαγχνίζεται ὁ φυσικὸς πατὴρ τοὺς υἱούς του· διατὶ ὅταν αὐτοὶ ἁμαρτάνουν, ἐκείνος τοὺς προνοεῖται, ὑποφέρωντας αὐτοὺς, συμβουλεύωντας, παρηκαλῶντας, φοβερίζωντας, μακροθυμῶντας, μασιζωντας, θραπεύωντας, καὶ καθὰ τρόπον καίμινωντας διὰ τὴν διόρθωσιν αὐτῶν καὶ σωτηρίαν· καθὼς λοιπὸν ὁ φυσικὸς πατὴρ οἰκτεῖρει καὶ σπλαγχνίζεται τοὺς υἱούς του· ἔτι καὶ ἀσυχρότερος περισσότερον, ὁ Θεὸς οἰκτεῖρει καὶ σπλαγχνίζεται ἐκείνους, ὅπου τὸν φοβούνται, καὶ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του. (2)

14: „ Ὅτι αὐτὸς ἔγνω τὸ πλάσμα ἡμῶν,
„ ἐμνήσθη, ὅτι χοῦς ἐσμέν.

Ἐδῶ γράφει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν ὑπόληψιν ὁ Θεὸς ὡς ἀν φιλοσοφῶς πατὴρ οὐ σπλαγχνίζεται ἐκείνους ὅπου τὸν φοβούνται· διὰ τοῦτο, λέγει, ὑπομένει ὁ Θεός.

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος ὑψηλότερον λέγει· „ Φωτεινὰς οὐσας τὰς ἀρετὰς, ἐκάλεισεν ἀνατολὰς, ὥσπερ δυσμὰς διὰ τὸ σκότος τὰς ἁμαρτίας· ὁ συνεγγίσας οὖν ταῖς ἀνατολαῖς, μακρυνθεὶσας ἔχει ἀφ' ἑαυτοῦ τὰς ἀνομίας· μακρὰν γὰρ αἱ κακίαι τῶν ἀρετῶν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Εἶδεν ἡ τούτων εὖρε μικρότερα διαστήματα, πάντως ἐν ἡ ταῦτα εἰς μέσον παρήγαγε, δείξαι τὸ ἀπειρον τῆς τοῦ Θεοῦ φιλοεικῶν ἀγαθότητος· λέγει δὲ ἡ Ἡσύχιος· „ Ἐν σκότῳ εἰσι καὶ δυσμαῖς, οἱ ἐν ἁμαρτίαις τυγχάνοντες ἄνθρωποι· ἀπαλλαγέντες δὲ τῶν πλημμελημάτων, ἐν φωτὶ μετατίθενται· ὥς εἰκότως τὴν τῶν ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγὴν, μετὰβασίν ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς κέκληκεν, ὁμοῦ δὲ καὶ ἡμᾶς διδάσκει, πὶ μέσον ἁμαρτίας καὶ δικαιοσύνης, βουλόμενος.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόρρημον· Οὐχ ὅτι τοσούτον μόνον, ἀλλ' ὅτι παράδειγμα τῆς ἀκριβοῦς φιλοσοφίας ἔτερον οὐκ ἔσχεν· ἐπεὶ καὶ ὅτι τούτου πλέον, ὁ Ἡσαΐας ἐδίδασκε· τὴν γὰρ μετέβα εἰς ὑπόδειγμα παραλαβὼν, τὴν πολὺ τοῦ πατρὸς πρὸς τὰ ἔκγονα συμπαιδεύσαν οὖσαν, οὕτως ἔλεγε· „ Μὴ ἐπιλήσεται γυνὴ τοῦ παιδίου αὐτῆς; ἢ τοῦ ἐλεῆσαι τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς; εἶδεν καὶ ταῦτα ἐπιλάθοιτο γυνή, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαι σου, λέγει Κύριος.

ὅς καὶ φιλανθρωπεύεται, ἐπειδὴ καὶ ἡξέυρει, ὅτι ἡ τοῦ ἀνθρώπου πλάσις καὶ κατασκευὴ εἶναι ἀσθενής. ἔπει-
ξηγεῖ δὲ τοῦτο καὶ μὲ ἄλλο σαφέστερον, λέγων· ὅτι ὁ
Θεὸς ἐνθυμήθη, πῶς ἐπλάσθημεν ἀπὸ τὸ χῶμα· ἦτοι
ἀπὸ τὸν λεπτὸν κονιορτὸν τῆς γῆς· ταυτὸν εἰπεῖν, πῶς
ἐπλάσθημεν ἀσθενεῖς καὶ διὰ τοῦτο μᾶς εὐσπλαγχνί-
ξαι. τὸ ἔγνω δὲ καὶ τὸ ἐμνήσθη, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἡ-
ξέυρει· ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλῶσ-
σος, τὸ νᾶ μεταχειρίζεται τὰ τοιαῦτα ῥήματα εἰς τοι-
οῦτον σημαίνονμενον· (1)

15 : „ Ἀνθρώπος ὥσει χόρτος αἱ ἡμέραι
αὐτοῦ, ὥσει ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὗ-
τως ἐξανθήσει.

Αἱ ἡμέραι, λέγει, τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἴ-
ναι προσωριναὶ καὶ εὐκολομαρναντοὶ· καὶ καθὼς το λι-
βαδί, τῶρα μὲν, φαίνεται ὡραῖον μὲ τὰ διάφορα καὶ
ποδουιδῇ ἄνθη, μετὰ ὀλίγον δὲ, φαίνεται ἀσχημον·
διὰ τὴν μαραινούνται τὰ ἄνθη καὶ χορτάρια του· ἐτὶ καὶ

ὁ ἄνθρωπος, τῶρα μὲν φαίνεται ὡραῖος καὶ εὐμορφος,
μετὰ δὲ ὀλίγον, μαραινεται καὶ φθείρεται διὰ τοῦ θά-
νατου. Εἰ δὲ καὶ ὁ Σολομών λέγει, „ Μεγά ὁ ἄνθρω-
πος καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεημων (Παρ· κ' : 6 :) μὴ
ταραχθῆς διὰ τοῦτο ἀγαπητέ, μὴδὲ νομίης πῶς λέ-
γει ἐναντία ὁ Δαβὶδ μὲ τὸν Σολομώντα, ὁ πατὴρ μὲ
τοῦ υἱὸν του· ὅχι· ἐπειδὴ γὰρ διπλὴν ἔχει ὁ ἄνθρωπος
τὴν ποίησιν, τὴν μὲν τοῦ σώματος ἀπὸ τὸ εὐτελὲς χῶμα
καὶ λεπτὸν κονιορτὸν τῆς γῆς· τὴν δὲ τῆς ψυχῆς, ἐκ τοῦ
ζωοποιῦ ἐμφυσήματος τοῦ Θεοῦ· τοῦτου χάριν, διὰ
μὲν τὸ φθαρτὸν τοῦ σώματος, ταπεινοῦται ὁ ἄνθρωπος
καὶ ἐξουτελιζεται ἐδῶ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ· διὰ δὲ τὴν ἀ-
θανασίαν τῆς ψυχῆς, μεγαλύνεται καὶ δεξαζεται ἀπὸ
τὸν Σολομώντα· ἀτιμάζεται μὲν γὰρ ὁ ἄνθρωπος διὰ
τὰς νόσους καὶ κόπους ὅπου δοκιμάζει, τιμᾶται δὲ πάλιν
διὰ τὰς ἀρετὰς καὶ κατορθώματα ὅπου πράττει·
καὶ εἶναι μὲν μέγα ὁ ἄνθρωπος, διὰ τὴν φυλάττωντας
τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, γίνεται καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ,
καὶ κληρονόμος τῆς Βασιλείας του· εἶναι δὲ πάλιν ὁ ἄν-
θρωπος εὐτελέστατον, διὰ τὴν παραβαίνωντας τὰς ἐντολὰς
τοῦ Θεοῦ, γίνεται δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὑποδίκος
τῆς αἰωνίου κολάσεως. (2)

16 : „ Ὁ-

ριος, δεικνύς, ὅτι ἡ τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας ἀνώτερός ἐστιν ὁ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· ἡ αὐτὴ δὲ τοῖς Ἰουδαίους διαλε-
γόμενος ἔλεγεν· εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω μᾶλλον ὁ
Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτούσιν αὐτόν· οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνων διὰ τούτων, ἀλλ' ἡ ὁσον τῶν ἀ-
γαθῶν ἡ πονηρῶν τὸ μέσον ἐστίν, τοσοῦτον τῆς τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας πρὸς τὴν πατρικὴν ἐστὶ τὸ διάφορον.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „ Ὡς ἴδιον οὖν ποίημα ἡ ὥς ἔργον τῶν χειρῶν αὐτοῦ, φητεῖν τὸν ἄνθρωπον ὁ
Θεός· ἡ ὥς εἰδὼς, ὅτι ἀμήχανον ἀνθρώπου ὄντας ἡ οὕτως ἀσθενεῖς, ἡ τὸν ἐν σαρκὶ ἡ αἵματι διαζῶντας βίον,
μὴ πάντως ὀλίγοις περιπίπτειν ἀτοπήμασιν· ὅθεν ἀκριβολογεῖται οὐ λίαν ὁ κριτής, κατανεύει δὲ τὴν ἀφ᾽ εἰς
ἐμφύτου καλοκαγαθίας· ἔφη δὲ ἡ ὁ Θεοδώριτος· „ Οἷδε γὰρ ὁ Δημιουργὸς τῆς φύσεως ἡμῶν τὴν ἀσθενείαν·
οἷδε ἡ πόθεν διεπλάσθημεν, ἡ ποῦ πάλιν χωρήσομεν· ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ εἰκότως ἡμῖν φησι χρησιμεύει· οἷδε
γὰρ ἡμῶν τοῦ πλάσματος τὴν ἀσθενείαν· πρῶτον μὲν, ὥς αὐτὸς πλάσας ἡμᾶς· ἔπειτα σαρκωθεῖς, ἡ καθ' ἡμᾶς
γενόμενος ἄνθρωπος· ὅθεν εἶπεν ὁ Παῦλος· „ Ἐν ᾧ πέποιθεν αὐτὸς πειρασθεῖς δύναται τοῖς πειραζομένοις βοη-
θεῖν· (Ἐβρ. β'· 18.)

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ὅταν οὖν ἴδῃς βοτάνην χόρτου ἡ ἄνθος, εἰς ἔννοιαν ἔρχου τῆς ἀνθρωπίνης
φύσεως, μεμνημένος τῆς εἰκόνος τοῦ Προφήτου Ἠσαΐου· ὅτι πᾶσα σὰρξ χόρτος, ἡ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὥς ἄν-
θος χόρτου· τὸ γὰρ ὀλιγοχρόνιον τῆς ζωῆς, ἡ τὸ ἐν ὀλίγῳ περιχαρὲς ἡ αὐθιγὴν τῆς ἀνθρωπίνης εὐμερείας, καὶ ἡ
πάσης τῆς εἰκόνος παρὰ τῷ Προφῆτῃ τετύχηκεν· ὁ γὰρ σήμερον εὐδαλὴς τῷ σώματι, ἡ ἱπανθοῦσαν ἔχων τὴν εὐ-
χοίαν, αὐριοῦ αὐτὸς οὗτος ἔλεεινός, ἡ τῷ χρόνῳ μαραινθεῖς, ἡ νόσῳ διαλυθεῖς· ὁ δὲ πάλιν ἐπὶ δόξῃ καὶ
πλούτῳ, εἴτα ἀδράστας οἴχεται ἡ ἡ δόξα ἐκείνη ὥσπερ ἐνύπνιον ἀπὸ πλῆγῃ· ὥς ἐπιτέπνεται τῷ Προφῆτῃ ἡ
πρὸς τὸ ἀδρανέστατον ἄνθος τῆς ἀνθρωπίνης δόξης ὁμοίωσις· ἔφη δὲ ὁ Κύριλλος· „ Ἡμεῖς δὲ οἱ τάλαντες, καὶ
τοι γεγονότες ἐπ' ἀφθαρσίᾳ, σκιαῖς ἐν Ἰσὼ λοιπὸν ἡ πόσις ταῖς ἐν ἀγῇ, βραχὺ ἡ μόλις ἀνθήσαντες, πίπτομεν
ἀδοκίμως ὥς ἐπὶ μητέρα τὴν γῆν, τὴν αὐτὴν ἡ τροφὴν ἡ τάφον ἔχοντες· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Κατὰ μὲν
τὸν Ἠσαΐαν, χόρτος ὁ ἄνθρωπος, κατὰ δὲ τὸν Δαβὶδ οὐδὲ χόρτος, ἀλλὰ χόρτω ὁμοίος· ἄνθρωπος γὰρ φησὶν,
οὐχὶ χόρτος, ἀλλ' ὥσει χόρτος· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Τοιοῦτος ὁ βίος ἡμῶν τῶν ζώντων, πρόσκαιρος·
τοιοῦ-

16 : „ Ὅτι πνεῦμα διήλθεν ἐν αὐτῷ , καὶ
 „ οὐχ ὑπάρχει , καὶ οὐκ ἐπιγινώσεται
 „ ἔτι τὸν τόπον αὐτοῦ .

Πνεῦμα , λέγει , ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸν αἶρα . ἐπει-
 δὴ γὰρ κάθε ζῶν , ὅπου ἀναπνέει αἶρα , εἶναι φθα-
 ρόν , ἀκολουθῶς καὶ ὁ ἄνθρωπος ὡς τοιοῦτος , εἶναι
 φθαρτός , διὰ τὴν καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον αἶρα διέρχε-
 ται καὶ ἐξέρχεται , μὲ τὸ μέσον τῆς εἰσπνοῆς καὶ
 τῆς ἐκπνοῆς . ἢ πνεῦμα πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν ψυ-
 χὴν κατὰ τὸν Θεοδώρητον , ἢ ὁποῖα διαπερνᾷ εἰς ὅ-
 λον τὸ σῶμα , καὶ πάλιν ἐξέρχεται ἀπὸ τοῦ σῶμα κα-
 τὰ τὸν διωρισμένον καιρὸν τοῦ θανάτου . καὶ πλεον
 δὲν ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν ,
 μὲ τὸ νὰ ἀποθνήσκῃ . δὲν γνωρίζει δὲ πλεον ὁ ἄν-
 θρωπος τὸν τόπον καὶ τὴν κατοικίαν τοῦ παρόντος
 βίου . ἐπειδὴ καὶ μεταβαίνει εἰς ἄλλον τόπον καὶ κα-
 τοικίαν . ἀλλ' οὐ δὲ τὸ πνεῦμα ἢ γοῦν ἢ ψυχὴ , ἀφ'
 οὗ χωρισθῇ ἀπὸ τοῦ σῶμα τῆς , θέλει πλεον ὑπάρξει :
 ἢ γοῦν θέλει κατοικήσῃ εἰς τὸ σῶμα , καθὼς κηρύχθη
 καὶ ἐκατοικεῖ πρότερον εἰς αὐτὸ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ
 οὐδὲ θέλει γνωρίσῃ πλεον τὸν τόπον τῆς κατοικίας-
 τῆς : ἦτοι τὸ σῶμα . διὰτὶ ἀγκαλιὰ καὶ κατὰ τὴν
 ἀνάσασιν ἔχουν νὰ ἀπολάβουν πάλιν αἱ ψυχὴ καὶ
 ἐδικαίων σώματα , ἀλλ' ὅχι τοιαῦτα ἔχουν νὰ τὰ
 ἀπολάβουν , καθὼς ἦτον πρότερον , φθαρτά, ἀλλὰ ,
 καὶ εἰς μυρίας ἀλλοιώσεις ὑποκείμενα . πρεπόντως
 λοιπὸν διὰ τὴν ἐναλλαγὴν δὲν γνωρίζουν ταῦτα αἱ
 ψυχὴ . (1)

17 : „ Τὸ δὲ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοῦ
 „ αἰῶνος , καὶ ἔως τοῦ αἰῶνος ἐπὶ
 „ τοὺς φοβουμένους αὐτόν .

Τὸ ἔλεος , λέγει , τοῦ Κυρίου ἐξαπλώνεται εἰς
 ἐκείνους , ὅπου τὸν φοβούνται , ἀπὸ τὸν παρόντος αἰ-
 ῶνα ἕως εἰς τὸν μέλλοντα : ἦτοι καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ
 παντοτινὰ ἔλεει ὁ Θεὸς , καὶ ποτὲ δὲν παύει . ἀλλ'
 οὔτε θέλει παύσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐλεῇ ἐκείνους ὅπου τὸν
 φοβούνται : καὶ ἐδῶ μὲν ἐλευθερώσει ὁ Κύριος αὐτοὺς
 ἀπὸ τοῦ διαφόρου κινδύνου τῆς παρούσης ζωῆς
 ἐκεῖ δὲ τοὺς ἐλευθερώσει ἀπὸ τὰ μέλλοντα κολασηρία .

18 : „ Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ ἐπὶ υἱοῖς
 „ υἱῶν , τοῖς φυλάσσουσιν τὴν διαθή-
 „ κην αὐτοῦ . καὶ μεμνημένοις τῶν
 „ ἐντολῶν αὐτοῦ τοῦ ποιῆσαι αὐτάς .

Δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δα-
 βὶδ , τὴν ἀμοιβὴν τῶν κατορθωμάτων τῶν ἐναγκαίων .
 ἔτι γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε . λέγει λοιπὸν ,
 ὅτι καὶ ἡ τοιαύτη δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ , μένει παντα-
 τινῇ , καὶ δίδεται κατὰ διαδοχὴν εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν
 υἱῶν . καὶ ἀκολουθῶς τρέχει εἰς ὅλας τὰς γενεάς , ἕως
 τοῦ μέλλοντος αἰῶνος , ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἀνταμείβει
 τοὺς ἀγαθοὺς καὶ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν καὶ εἰς
 τὴν μέλλουσαν ἡτοιματὴ δὲ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ
 καὶ

τοιοῦτον τὸ ἐπὶ γῆς παίγνιον , οὐκ ὄντας γενέσθαι , ἢ γεννηθέντας ἀναλυθῆναι . ὅναρ ἔσμεν οὐχ ἱσάμενον . φάσμα-
 τι μὴ κρατούμενον . ἄνθος καιρῷ φύομενον ἢ καιρῷ λυόμενον . ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ . καλῶς ὁ θεὸς
 Δαβὶδ περὶ τῆς ἀσθενείας ἡμῶν ἐφιλοσόφησε . Μερικοὶ δὲ διδάσκαλοι ἐρμηνεύοντες περιεργότερον τὸ ῥητὸν τοῦτο
 τοῦ Δαβὶδ λέγουσιν , ὅτι δὲν εἶπεν ὡσεὶ ἄνθρωπος τοῦ κήπου , ἀλλὰ τοῦ ἀγροῦ , διὰ τὴν φανεράν ἀκριβέστερον τὸ ὀ-
 λιγοχρόνιον τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου . καθότι τὰ τοῦ κήπου ἀνθὴ φυλαττόμενα ὑπὸ τῶν κηπουρῶν , μένουσιν ἀβλα-
 βῆ εἰς περισσότερον καιρὸν . τὰ δὲ τοῦ ἀγροῦ , ὡς μὴ φυλαττόμενα ὑπὸ ἀνθρώπων , ἢ ἀπὸ τὰ χερσὶ ζωῶν κα-
 ταπατοῦνται , ἢ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου κλέπονται , ἢ ἀπὸ τὰ πετεινὰ βλάπτονται , ἢ ἀκολουθῶς ὀλιγοχρονιώτερα
 γίνονται . (παρὰ τῷ Πολυτελῶ Θεάτρῳ .)

(1) Ὅθεν ὁ ῥηθεὶς Θεοδώριτος . „ Πνεῦμα τὴν ψυχὴν λέγει , ἥς παρούσης , ἢ καὶ τὸ σῶμα ἢ ἐνεργεῖ . ἀποκτά-
 σης δὲ , κατασβέννυται ἢ φθείρεται , ὡς μὴ ἢ τοὺς προτέρους ἐπιγινώσκουσαι χαρακτῆρας , μηδὲ γινώσκουσαι ,
 ὡς τοῦτο μὲν τοῦ δεινός , ἐκεῖνο δὲ τοῦ δεινός τὸ σῶμα . ἢ τοῦτο ἴδοις ἂν ἀκριβέστερον , διακρίψας εἰς τὰς ἀφ' ὧν
 τα γὰρ ὁμοίως φθαρὰς γίνεται παρανόημα , ἢ τοὺς προτέρους χαρακτῆρας οὐ διασώζει .

καὶ ἀμοιβή, δίδεται, λέγει, εἰς ἐκείνους ὅπου φυλάττουν τὴν διαθήκην τῶν ἐντολῶν τοῦ ὁποῖαν διέθετο ὁ Θεὸς διὰ ἐκείνους, ὅπου ἐγείναν κατὰ χάριν υἱοὶ τοῦ, καὶ διὰ μέσου τῆς ὁποίας ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ κληρονομίαν εἰς αὐτοὺς. Καὶ πρὸς ταῦτοις ἡ τοιαύτη Δικαιοσύνη καὶ ἀμοιβὴ τοῦ Θεοῦ δίδεται εἰς ἐκείνους ὅπου ἐνθυμούνται τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ὅχι μόνον διὰ νὰ ἡξεύρουν ἀπλῶς αὐτάς, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ τελειοῦν αὐτὰς διὰ τῶν ἔργων. υἱοὶ δὲ υἱῶν ὅχι μόνον εἶναι εἰς διὰδοχοὶ τῆς σαρκικῆς συγγενείας τῶν γονέων τους, ἀλλὰ καὶ οἱ διὰδοχοὶ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἐναρέτου πολιτείας τῶν ἀπῶν γονέων τους. (1)

19 : „Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ ἠτοίμασε τὸν
„θρόνον αὐτοῦ, καὶ ἡ βασιλεία αὐ-
„τοῦ πάντων θεοπύζει.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἠτοίμασεν : ἦτοι ἐξερέωσε τὸν θρόνον τοῦ εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ λοιπὸν ὅσοι θελοῦν νὰ παρακαθῶν εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ, αὐτοὶ ὡς φρονοῦν τὰ οὐρανικά, καὶ ὡς καταφρονοῦν τὰ ἐπιγεια· φανερόντι δὲ τὸ ρητὸν αὐτὸ τὸ ὕψος τοῦ θρόνου καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐξή-

γησιν τοῦ· „Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγυλάσεται αὐτοὺς· (Ψαλ. β'. 4.) (2)

20 : „Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἄγ-
„γελοι αὐτοῦ, δυνατοὶ ἰσχύϊ ποι-
„οῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ, τοῦ ἁ-
„κουσαι τῆς φωνῆς τὸν λόγον αὐ-
„τοῦ.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἀνέφερεν ἀνωτέρω θρόνον τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἀκολουθεῖ ἀναφέρει τώρα ἐδῶ διὰ τοὺς Ἀγγέλους, ὅπου παρασκένονται εἰς τὸν θρόνον αὐτόν. καὶ παρακινεῖ αὐτοὺς ὡς ὁμοδούλους, νὰ εὐλογοῦν καὶ νὰ δοξολογοῦν τὸν Δεσπότην τῶν ἀπάντων Θεῶν, χαίροντες διατὶ τόσον πολλὰ εὐεργατεῖ τὸ ἀνθρώπινον γένος· λέγει δὲ καὶ ὅτι οἱ Ἀγγελοι εἶναι δυνατοὶ καὶ εὐσθενεῖς· ἐπειδὴ καὶ ἡ δυνάμις των εἶναι ἀγήρατος καὶ ἀδιάφθογος· ὅθεν καὶ δυνάμεις ἐνομαζονται, διατὶ ἔχουν δύναμιν νὰ τελειῶνουν τὰ προσάγματα τοῦ ἁγίου Θεοῦ· ποιοῦσι γὰρ τὸν λόγον καὶ τὴν προσηγνὴν τοῦ Θεοῦ, εὐθὺς ὅπου ἀκούσουν τὴν φωνὴν τῶν λόγων τοῦ, ἥτις εἶναι ἀκουσὴν ἰκοντα εἰς αὐτοὺς. (3)

21 : „Εὐ-

(1) Τοῦτο τὸ ρητὸν ὁμοίον ἐστὶ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τῷ· „Καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με· παρα-
τείνει γὰρ τὸ ἔλεος Κυρίου καὶ ἡ σὺζυγος αὐτῇ δικαιοσύνη εἰς πάσας γενεὰς ἐπὶ τοὺς φοβούμενους αὐτόν· λέγει δὲ ὁ
Ἡσύχιος· „Καλῶς δὲ διαθήκη ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ προσηγόρευται· ἵνα κληρονομίαν ἐλπίζωμεν ἐξ αὐτῆς εἰ φυ-
λάσσοντες· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Δέδοται ἡ Διαθήκη, εὖ καὶ ἐπὶ τῇ μνήμῃ αὐτῆς φιλὴν ἔχειν ἡμᾶς, ἀλλὰ
μνήμην εἰς τὸ ποιῆσαι· ὅτι δὲ εἰς τὸ ποιεῖν δέδοται, καὶ ὁ Σωτὴρ παρίσκειν εἰπών· ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ
τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· τῆς γὰρ ποιήσεως· ἀλλ' οὐ τῆς μνήμης αὐτῶν μισθὸς καὶ κληρονομία αἰ-
παγγελίαι.

(2) Ὁμοίον δὲ τοῦτο ἐστὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τῷ· „Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφόρων· κενταῦ-
θά φησιν, ὡς ἐν οὐρανῷ μὲν ἔχει τὸν θρόνον ὁ πῶν ὄλων Κύριος, ἐφορᾷ δὲ καὶ περὶ τανεύει τὴν Κτίσιν, ὅτε δὴ πάν-
των ὧν Δεσποῦν καὶ βασιλεύει καὶ Δεσπότης· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Δεσπότης δὲ πάντων καὶ ἑτέραν ἐπίνοι-
αν καὶ τῶν ἀναξίων τῆς βασιλείας αὐτοῦ κρατῶν, ὅρα δὲ πάντων Κύριος· ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „Ἅγιος ὧν ὁ Θεὸς
ἐν ἁγίοις ἀναπαύεται τοῖς Ἀγγελικαῖς δηλονότι Δυνάμεσι· καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Βασιλεύει γὰρ ἀπάντων, ἡ ἀ-
κόντων, ἡ ἐκόντων· μακάριος δὲ, ὅς ἐκὼν ὑποτάσσεται· μισθὸν γὰρ τῆς ἐκουσίτου δουλείας τὸ μετ' αὐτοῦ βασιλεύ-
σαι τοῦ Δεσπότη τοῦ ὁμοῦτος δέχεται.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Ἄγει δὲ εἰς τὸ τέλος (ὁ Δαβὶδ) τὴν αὐτοῦ ψυχὴν καὶ τὰς οὐρανίας Δυνάμεις· τὸ
γὰρ αὐτὸ τῆς εὐλογίας ἔργον, καὶ ταύτη καὶ κείνοις ἐπιτάττει· καὶ διδάσκει τὸν προσελθόντα τῇ πίστει λαόν, ὅτι τὸν
ἄγων ἐπιτηδεύων, τὸ αὐτὸ τοῖς Ἀγγέλοις ἔχει ἀξίωμα· καὶ μετ' ἐκείνων σῶνται· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέ-
γει·

21 : „Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πᾶσαι οἱ Δυνάμεις αὐτοῦ· λειτουργοὶ αὐτοῦ οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα αὐτοῦ.

Α'φ' αὐτῶν εἶπεν ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀγγέλους, λέγει τώρα ἐδῶ καὶ τὰς ἄλλας τάξεις τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων· λειτουργοὶ δὲ λέγονται οἱ Ἀγγελοι, καθὼς λειτουργοῦσιν· ἔχουν ποιοῦσι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· εἰς ὅποιον τάγμα· τῶν Ἀγγέλων ἤθελων εὐρίσκωνται. (1)

22 : „Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Πῶς, καὶ μὲ ποῖον τρόπον εὐλογοῦσε καὶ δοξολογοῦσι τὸν Θεὸν τὰ ἄλογα καὶ τὰ ἄψυχα ἔργα του καὶ ποιήματα, καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸν δοξολογοῦσι μεταχειριζόμενα ἀντὶ φωνῆς, τὴν θεωρίαν καὶ τὸ κάλλος καὶ μέγεθος καὶ θέσιν καὶ χρείαν αὐτῶν· ὁμοίως καὶ ὅλα τὰ ἄλλα φυσικὰ καὶ θανα-

μας αὐτῶν ἰδιώματα, τὰ ἔργα εἶναι δηλωτικὰ καὶ παραστατικὰ τῆς δημιουργικῆς σοφίας καὶ δυνάμεως τοῦ Θεοῦ· ταῦτα γὰρ ὅλα βλέποντες οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι καὶ οἱ Ἀγγελοι, κινεῖνται πρὸς δοξολογίαν καὶ εὐφημίαν τοῦ κτίσαντος ταῦτα Θεοῦ, καὶ ἄλλως δὲ συνειθίζουσιν οἱ Προφῆται πολλὰς φορές νὰ παραλαμβάνουν κατὰ σχῆμα προσωποποιῶν, τὴν ἄψυχον καὶ ἄλογον φύσιν εἰς δοξολογίαν Θεοῦ· ὅπως μὲν, διὰ νὰ δείξουν μὲ τοῦτο, ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὴ πρὸς ἑπαινον τοῦ Δημιουργοῦ ὅλη ἡ λογικὴ φύσις· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ παρακινήσουν μὲ αὐτὸ περισσώτερον τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους εἰς δοξολογίαν Θεοῦ· διατὶ ἀνίσως καλοῦνται πρὸς ἑπαινον τοῦ Ποιητοῦ, τὰ ἄλογα ποιήματα· πόσω μάλλον οἱ λογικοὶ, οἱ περισσοτέρων καὶ μεγαλιτέρων ἀγαθῶν παρ' αὐτοῦ ἀπολαύσαντες, κατὰ τὸν Ἠσυχισ-

„Ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ, τοῦ εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον.

Καὶ

χει σὺν τῷ Θεοδώρῳ· „Τὰ μὲν κατὰ σὲ ὡς ψυχὴν, ἔχασθεν· πρὸς τὸ κατ' ἄξιον ἱμνεῖν τὸν Θεόν· οἱ δὲ Ἀγγελοι, ἐλευθέρων ἔχοντες παθημάτων ζωὴν, δυνατοὶ ὄντες ἰσχυρὰ φυσικῇ τε καὶ ἐπικτητῇ, καὶ ἀδιαπτόμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ποιοῦντες, ἄξιοι τε ὄντες ἀκούειν τῆς φωνῆς αὐτοῦ, πρεπόντως εὐλογοῦσιν αὐτὸν, εἴγε καὶ αὐτοὶ τὸ πᾶν ἐφικτὸν τῆς ἡμνήσεως. Σημειώτεον δὲ, ὅτι καὶ Ἀγγελοι ἀκούουσιν λόγων τινῶν διδασκάντων αὐτοὺς· καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ διαλέκτους ἔχουσιν ἀρμοζούσας αὐτοῖς· δι' ὧν τὰ θεῖα προσάγματα ἀλλήλοις σημαίνουσιν· ὅθεν φησὶ Παῦλος· ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν Ἀγγέλων λαλῶ· ὁ δὲ Θεοδώριτος ἰδίως λέγει· „Πολλὰ καὶ διάφορα τῶν οὐρανίων τὰ τάγματα· ἀλλὰ πάντα διὰ τῶν δυνάμεων τούτων νοεμάτων ὁ προφητικὸς συμπεριέλαβε λόγος· Ἀγγελοι μὲν γὰρ ἐκάλεσαν, ὡς τοῖς θεοῖς ὑπουργοῦντας προσάγμασι, καὶ τοὺς θεοὺς λόγους διαπορεύμενους· Δυνάμεις δὲ, ὡς ἱκανὰς τὸ κελεύμενον πράττειν καὶ τὸ δυνατόν ἐν τῇ φύσει παρὰ τοῦ πεποινηκότος λαβόντας· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐν τῷ Δαβὶδ, προσάξει τοὺς Ἀγγέλους νὰ εὐλογοῦν τὸν Θεόν, μὲ τὸ νὰ ᾄδῃ ἕτερον τῶν Ἀγγέλων κατ' οὐσίαν· εἰδὲ τοῦτο, πῶς θρασέως ἐτόλμησάν τινες τῆς τάξεως τῶν Ἀγγέλων αὐτὰ φῆναι, κατὰ πάντα ἕτερον ὅν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Εἰδὲ καὶ ἐν ἀνθρώποις εἶναι τινες τὸν ἰσάγγελον βίον μετερχόμενοι, ἰσχύοντες καὶ αὐτοὶ ποιεῖν τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ οὗτοι εὐλογεῖσιν αὐτόν· μηδεὶς δὲ τῶν παραβαινόντων τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ παρακούοντων τῆς φωνῆς αὐτοῦ, προπετέστερον τοῦ λόγου τοῦτο ποιεῖν· λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος σὺν τῷ Βασιλεῖ· „Λειτουργοὶ εἰσι θεῖου θελήματος, ὑπηρετοῦντες Θεῷ, εἰς ὃ βούλεται ποιεῖν δι' αὐτῶν ἐπ' εὐεργεσίᾳ τοῦ παντός, εἰς διακονίαν ἀποσελλόμενοι διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, πάντα ἐπιτορεῖσθαι, πᾶσα πανταχοῦ παρόντες ἐποίμως, προθυμίᾳ τε λειτουργίας καὶ κοινότητι φύσεως· ἔρχονται δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐκ αὐτεξουσίως, οὐδὲ ἀρχοντικῶς ἐπισκεπτόμενοι ἡμᾶς· καὶ γὰρ προηγουμένη μὲν αὐτῶν ἡ ζωὴ καὶ κατὰ φύσιν, τὸ τῷ κάλλει τοῦ Θεοῦ ἐνατενίζειν, καὶ αὐτὸν δοξάζειν διηνεκῶς· περιστατικὴ δὲ τις ἐστὶν ἐνέργεια, ἡ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐπιστροφή τε καὶ ἐπιμέλεια· λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Ἐπειδή μὲν εἰσι καὶ ἀντικείμεναι Δυνάμεις, σφόδρα ἀναγκαῖον ἐπιφέρει ὁ Δαβὶδ, τὸ λειτουργοὶ αὐτοῦ.

Καὶ τοῦτος τόπος δὲν εἶναι τῆς Δεσποτείας τοῦ Θεοῦ; βέβαια οὐδεὶς. λοιπὸν εἰς ὅποιον τόπον τύχωμεν, ἀδιακρίτως καὶ ἀπαράτηρῆτως πρέπει νὰ εὐλογώμεν καὶ νὰ δοξολογώμεν τὸν Κύριον. τί δὲ ἔχουν νὰ εἰποῦν εἰς τὸ ρητὸν τοῦτο οἱ Ἰουδαῖοι; οἵτινες δὲν

ἤμπορουν νὰ ᾄδουν τὴν ψῆδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἁλλὰ τρίας; φανερὰς γὰρ λέγει τὸ ρητὸν τοῦτο ὁ Δαβὶδ, προφητεύοντας τὴν τῶν Ἑθνῶν Εὐαγγελικὴν καὶ νέαν λατρείαν, τὴν ὁποίαν καὶ προτιμᾷ ἀπὸ τὴν παλαιὰν καὶ νομικὴν. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΓ'.

57. Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ὑπὲρ τῆς τοῦ Κόσμου συστάσεως.

Διὰ μὲν τοῦ προτέρου Ψαλμοῦ ἐδοξολόγει ὁ Δαβὶδ τὸν Κύριον, εὐχαριστῶν αὐτὸν διὰ τὰς εἰς ἡμᾶς γενομένας εὐεργεσίας του, διὰ δὲ τοῦ παρόντος δοξολογεῖ πάλιν αὐτὸν ὑπερβαυμαῖζων μάλιστα τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην δημιουργίαν τῆς Κτίσεως. (2)

1: „ Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον.
„ Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνῃς
„ σφόδρα.

Εὐλόγει, λέγει, καὶ δοξολόγει, ὡς ψυχὴ μου τὸν Κύριον. Κύριε ὁ Θεός μου, σὺ ἐγνωρίσθης εἰς ἡμᾶς τοὺς λογικοὺς πολλὰ· μέγας κατὰ πάντα σου τὰ θεῖα προσόντα καὶ τὰς τελειότητας. πόθεν ὁ ἀπὸ τὴν μεγαλουργίαν καὶ πρόνοιαν τῶν κτισμάτων των

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον. „ Σύμφωνον τῷ προοίμῳ τὸ τέλος· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅτι εἰ μὲν Ἀγγέλων ἦν μόνον τὸ εὐλογεῖν τὸν Θεόν, καλῶς ἂν εἶχες ὡς ψυχὴν, ὑποέλλεσθαι ἔμετρειν ἑαυτὴν, τοῖς κρείττοσι παραχωροῦσα τὴν εὐλογίαν· ἐπεὶ δὲ προσήκει πᾶσαν κτίσιν τὸν πρέποντα ὕμνον ἀποδιδόναι Θεῷ, κατὰ τὴν αὐτῆς δύναμιν, τὴν μέλλειν ὡς ψυχὴν; μὴ γὰρ νόμιζε παρὰ τὸν τόπον ἐπιτιθεῖν τινὰς εἶναι τῇ εὐλογίᾳ· ἐν παντί γὰρ πόμπῃ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ, ἡ ἀρετὴ ἀξίανσε τοῦ εὐλογεῖν ἀπεργάζεται· ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Κἂν ἐν ἀγορᾷ τύχης, κἂν ἐν λουτρῷ, κἂν ἐν δεσμοτηρίῳ, κἂν ἐν βασιλείῳ, ἀναμνησθεῖς ὅτι τόπον πατεῖς τῆς τοῦ Θεοῦ δεσποτείας τυγχάνοντα, μὴ παύσῃ τὸν δημιουργὸν εὐλογῶν· ἵνα σοὶ χωρίον ἔκασον, Ἐκκλησία Θεοῦ, ἔς Ἀγγελῶν συναγωγὴν, ἔς οὐρανοῦ γειτόνημα γένηται· ἔς ὁ Θεοδώριτος· „ Ἡμεῖν δὲ ἔς ὁ Θεός Ἀπόστολος παρεγγυᾷ ἐν παντί τόπῳ προσευχομένους αἰρεῖν ὁσίους χεῖρας.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἡ τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάρις, οὐ μόνον ἠθικὴν ἔς δογματικὴν διδασκαλίαν τοῖς ἀνθρώποις προσφέρει, ἀλλὰ ἔς ὅπως ὕμνεῖν προσήκει τὸν Ποιητὴν ἀκριβῶς ἐκπαιδεύει· διὰ τοι τοῦτο τὸν δε συγγέγραφε τὸν Ψαλμὸν τῷ μακαρίῳ Δαβὶδ ὑπονεγῶ χρησαμένην, ὡς ἂν μαθώμεν ἅπαντες, τίσιν ὕμνοις χρῆ τὸν εὐεργετὴν ἀμείβεσθαι.

των σου * (1)

„Εξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν
ἐνεδύσω.

Ἐξομολόγησιν μὲν ὀνομάζει ἐδὼ ὁ Δαβὶδ
τὴν εὐχαριστίαν * μεγαλοπρέπειαν δὲ, τὴν πρέπουσαν
εἰς τὸν μέγαν τιμὴν * ταῦτα τὰ δύο, λέγει, ἐνε-
δύθης ὦ Κύριε, διὰ τῆς μεγαλουργίας τῶν κτισμά-
των σου * εὐχαριστούμενος μὲν, διὰ τὴν τοιαῦτα θαυ-
μασὰ ἐδημιούργησας κτίσματα * τιμώμενος δὲ, διὰ τὴν
εἶσαι τοιοῦτος μεγαλοπρεπὴς Κτίστης. (2)

2 : „Αναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐμεγαλύνθης σφόδρα
διὰ τὴν ἐνδύσασθαι τὸ φῶς ὡς ἄν φέρεμα, καὶ ἀπὸ τοῦ
φῶς σκεπάζεσαι * ὅμοιον δὲ τοῦτο εἶναι μὲ ἐκεῖνο,
ὅπου εἶπεν ὁ Παῦλος * „Φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον (Α'

Τιμ' . 5 * 16.) μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα διδάσκουσι
καὶ ὁ Δαβὶδ καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κατὰ
φύσιν ἀόρατος καὶ ἀκατάληπτος. δὲν εἶναι δὲ αὐτὸς
κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἐναντία μὲ τὸ ρητὸν ἐκεῖνο
τὸ λέγον * „Ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, (Ψαλ.
139. 11.) διὰ τὸ φῶς, ὅπου εἶναι ἀπλησίαστον καὶ ἀό-
ρατον, κάμνει τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα, ὅπου κάμνει καὶ
τὸ ἀόρατον σκότος * διὰ καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο ἐμπο-
δίζουσι τὸν ὀφθαλμὸν ἀπὸ τοῦ νὰ βλέπῃ εἰς αὐτὰ. ἀλ-
λά τὸ μὲν ἀπλησίαστον φῶς ἐμποδίζει τὸν ὀφθαλμὸν
διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λαμπρότητος * τὸ δὲ σκότος
ἐμποδίζει τὸν ὀφθαλμὸν, διὰ τὴν εἴρησιν καὶ ἑλλειψιν
τοῦ φωτός. ἀνίσως δὲ τὸ ἔξω τοῦ Θεοῦ φῶς εἴ-
ναι ἀπλησίαστον καὶ ἀόρατον, πολλῶν μᾶλλον τὸ ἔσω
ὃν τοῦ τοιούτου φωτός * ἄλλοι δὲ φῶς ἐδὼ νοοῦσι,
τὴν ἄκραν καθαρότητα. ἄλλοι δὲ τὴν γνῶσιν. (3)

„Ἐντείνων τὸν οὐρανὸν ὡς εἰ δέρον.

Κύριε, λέγει, σὺ ἐμεγαλύνθης σφόδρα *
διὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος * „Οὐχὶ Θεὸς ἄνθρωπον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος Θεὸν εὐλογεῖ * ἀλλ' οὐκ ἐπὶ
τοῖς αὐτοῖς * ὁ μὲν οὖν Θεὸς ἄνθρωπον εὐλογεῖ, ἐν ἀσφαλείᾳ κατὰ τὴν φύσιν, καὶ λαμπρότερον ποιεῖν * καθάπερ τὸν Ἀ-
βραάμ * ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐχ' οὕτως, ἀλλ' ἑαυτὸν τότε λαμπρότερον ποιεῖ. (ὅτε δηλαδὴ εὐλογεῖ τὸν Θεόν) ἄν-
τε γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον εὐλογεῖ, ἄντε ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεόν, ἐκατέρωθεν τὸ κέρδος εἰς τὸν ἄνθρωπον δια-
φαίνει * τὸ γὰρ Θεὸν ἀπροσδεῖς * τίποτε δὲ εἶναι ἐμεγαλύνθη σφόδρα * ἄρα προσέλαβε μεγαλωσύνην * πῶς οὖν
γίνεται μέγας ὁ αἰὶ ἄν μέγας καὶ μὴ δέσμενος προσθήκης * ὅταν αἱ ἀνακείμενοι αὐτῷ, βίον ἀρίστου ἐπιδείξονται *
ὅταν καὶ διὰ ῥημάτων καὶ δι' ἔργων αὐτὸν ἀνυμῶσι, τότε μεγαλύνεται * οὐκ αὐτὸς τι προσλαμβάνει εἰς μέγεθος,
ἀλλὰ τοῖς ἀγνοοῦσιν αὐτὸν διὰ τῶν θεραπευόντων αὐτὸν μέγας δεικνύμενος * ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος * „Ἡ φύσις
μέγας ὢν, τοῦτο τοῖς ἐδσεβέσιν ἐδείχθη * καὶ ἐδείχθη, οὐχ ἅπαν τὸ μέγεθος, ἀλλ' ὅσον ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων ἐ-
χῶρει, διὰ τῆς τῶν κτισμάτων μεγαλουργίας καὶ προνοίας καὶ ποιικιλίας.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνοεῖ, τὴν τοῦ Σωτῆρος σάρκωσιν * εἰ γὰρ καὶ ἱκανὰ εἰς δό-
ξασιν τοῦ Θεοῦ ἢ τῶν Ἀγγέλων δημιουργία, τῶν οὐρανῶν ἢ ἑκτασις, ἢ τῆς γῆς θεμελίωσις καὶ τὰ λοιπὰ * ἀλλὰ
τούτων ἱκανότερα ἢ τοῦ Σωτῆρος σάρκωσις, τὸ γενέσθαι αὐτὸν ἄνθρωπον καὶ μένει Θεόν * διόπερ καίτοι δευτέρα
ταῦτα τῇ τάξει τυγχάνοντα, πρότερα τῶν ἄλλων ὁ Θεὸς ἔταξεν, ὡς τῇ δυνάμει τυγχάνοντα πρότερα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος * „Ὅτε οὖν ὁ ἀναβαλλόμενος ἀσθητὸν ἱμάτιον πάντεθεν καλύπτεται * οὕτω καὶ μὴ
δύνασθαι διασχεῖν τὰ περὶ τὸν Θεὸν φῶς, ἀκατάληπτον αὐτοῦ τὴν οὐσίαν παρίσχειν, ὁ δὲ Χρυσόστομος * „Τὸ
φῶς, ὃ Δαβὶδ * ὁ Εὐαγγελιστὴς φησιν, ὅτι αὐτὸς ἐστὶ φῶς ἀληθινόν * ὁ Παῦλος, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον * σὺ περι-
βεβλήσθαι τὸ φῶς αὐτὸν φῶς ὡς ἱμάτιον * ὅρα * ὅτι καὶ Προφῆται ἦσαν, καὶ Εὐαγγελιστὴς, καὶ Ἀπόστολος οὐ
δύναται περιδράξασθαι τῆς σαφηνείας * ἀλλ' ἀπὸ τῶν παρ' ἡμῖν ὀνομάτων ἀναβαλόντες κατὰ μικρὸν, ἀμυνδρὰν
τινα παρίστωσιν ἑννοίαν τῆς ἀρήτου δόξης ἐκείνης * ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς, ὅτι τίποτε ἐστὶ τὴν οὐσίαν, οὐκ ἴσασιν, ἀπὸ
πάν παρ' ἡμῖν λαμπρῶν φιλοεικοῦσιν ἐπιλαβέσθαι αὐτῆς, ὡς οἶόν τε * ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος οὕτως ἠρμάνευσε
τὸ ἀναβαλλόμενος * „Τὸν Θεὸν αὐτὸν ὁ Δαβὶδ εἰσάγει ἐνδεδυμένον δύνειν * εἰ μὴ τῷ φίλῳ τὰ περὶ τῆς
δυνάμεως, καὶ οἷον ἀνεσχημένον οὕτω παραδεδυμένον παρ' ὃ καὶ φῶς ἀναβάλλεται ὡς ἱμάτιον * τὸ γὰρ ἀσχετον αὐ-
τοῦ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ φωτός τίς ὑποσέσεται * (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα.)

διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τὸν οὐρανὸν μετέστην εὐκολίαν, μετέστην ἐξαπλῆναι τινὰς ἓνα δέρμα. καὶ ὁ μὲν Δαβὶδ διὰ τοῦ δέρματος ἐφανέρωσεν τὴν εὐκολίαν, μετὰ τὴν ἐποίησαν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ὁ δὲ Ἡσαΐας ἐφανέρωσεν τὸ ἀκίνητον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ σχῆμα τοῦ λέγων, „Ὁ σῆσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν (Ἠσ. μ. 22) ἀνίστως δὲ ἐξηγήσῃς τὴν δέξιν, πῶς εἶπαι καὶ ἀπὸ δέρματα τέντα, μετὰ τὸν λεγόν τοῦτον φανερώνει ὁ Δαβὶδ καὶ τὸ σχῆμα τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. διὰ τὴν καθὼς ἡ τέντα εἶναι καμαροειδὴς, ἐπεὶ καὶ ὁ οὐρανὸς εἶναι καμαροειδὴς. ἀδιάφορον δὲ εἶναι τὸ ἐκτείνων. ἀντὶ γὰρ τοῦ ἐκτείνων, ἐκτείνων εἴσῃ κατὰ ἀντιχρονισμόν, καθὼς ἐπεὶ νοοῦνται καὶ αἱ κατωτέρω μετοχαί. (1)

3: „Ὁ στεγαῖζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ.

Σὺ, λέγει, ἐσέβασας τὰ ὑψηλὰ μέρη τοῦ

οὐρανοῦ μετὰ τὰ νερά: ἤτοι τὸν δευτέρου οὐρανὸν, τὸν ὁποῖον σερέωμα ἐνομαζέται ἡ γραφή. „Διεχώρισεν γὰρ φησιν, ὁ Θεὸς ἀναμέσσω τοῦ ὕδατος, ὃ ἦν ὑποκάτω τοῦ σερέωματος, καὶ ἀναμέσσω τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ σερέωματος (Γεν. α. 7.) κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου. ὑπερβαύμασεν δὲ πρᾶγμα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τὸ νὰ κρατῆται ἀδιάχυτος ἡ χυτὴ καὶ κατωφερὴ φύσις τοῦ νεροῦ ἐπάνω εἰς τὸ κυρτὸν σερέωμα, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ εἶναι καμαροειδὲς, καθὼς δείχνει ἡ ἔψις. (2)

„Ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

Σὺ, λέγει Κύριε, περιπατεῖς ἐπάνω εἰς τὰ νέφαλα, καὶ μεταχειρίζεσαι αὐτὰ ὡς ἄν καροῖζαν, καθὼς ἐφάνη εἰς τὸ ὅρος Σινᾶ καὶ περιπατεῖς ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας τῶν ἀνέμων. φανερώνει δὲ μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ. διὰ τὸ ἄνεμος εἶναι πρᾶγμα ἐξυκίνητον, καὶ

- (1) Ὁ δὲ Χρυσοστόμος λέγει. „Ἄρα δὲ ἕτερον ἠνίκαστο νόημα ἐψηλόν, ὅτι πρὸς ἕτερον βίαν ὀδεύομεν, καὶ τὰ παρὰ τὰ σκιά τῶν μελλόντων. καὶ οὐδέπω πρὸς τὰ αὐτὰ ἀφικόμεθα, ἀλλ' ἔτι ἐν σκηνῇ ἐσμὲν τῷ παρόντι βίῃ. ἡ γὰρ σκηνὴ τῶν λυομένων οὕτω καὶ τοῦ οὐρανοῦ τοῦτον ἀλλασσομένου, ἕτερος ἔσται τρόπος ζωῆς τῆς παρούσης αἰώνων. ἔσται δὲ ὁ οὐρανὸς καινὸς καὶ ἡ γῆ καινὴ. οὐκ εἶπε δὲ ὁ ἐκτείνων ἀλλ' ὁ ἐκτείνων, ὅτι κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον. „Ἀπαξ μὲν αὐτὸν κατ' οὐσίαν ἐξέτεινεν, αἰετὶ δὲ αὐτὸν κατὰ Πιρόνοιαν ἐκτείνει. καθὼς εἴρηται. „Ὁ Πατὴρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι τοιοῦτον καὶ τὸ παρὰ Ἰωβ. „Ὁ ποιὼν πλειάδα καὶ ὡς περὶ ἀπαξ γὰρ αὐτὰ ποιήσας, οἰκονομεῖ αὐτῶν τὴν συντήρησιν. ὁ μὲν οὖν Χρυσοστόμος ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ καὶ ἐξ ἄλλων προφητικῶν, συμπαιρνεῖ, ὅτι ὁ οὐρανὸς δὲν εἶναι σφαιροειδὴς, ἀλλὰ καμαροειδὴς μόνον. καὶ ὅτι ἐκεῖ ἀκίνητος, καὶ δὲν κυκλοδινεῖται. ἀλλὰ μόνον κινεῖται εἰ ἐν αὐτῇ φασήρες καὶ ἀστέρες. ὁ δὲ θεὸς Βασιλεὺς καὶ ὁ Νύστης, καὶ ὁ Δαμασκηνὸς, θέλουσιν ὅτι εἶναι σφαιροειδὴς. καὶ ὅτι διὰ τῆς σφαιρικότητος αὐτοῦ περισφίγγεται ἡ γῆ ἀπὸ κάθε μέρος, καὶ μένει ἐν τῷ μέσῳ ἀκίνητος. σφαιροειδὴ δὲ φαίνεται ὅτι εἰσάγει τὸν οὐρανὸν καὶ ὁ Ζοροβάβελ λέγων. „Οὐκ ἐπὶ ταχὺς τῇ δρόμῳ ὁ ἥλιος ὅτι σφαιρεῖται ἐν τῇ κύκλῳ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πάλιν ἀποτρέχει εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ (γ' Εσθ. δ' 34.) ἔφη δὲ καὶ Γεώργιος ὁ Πισσιδὴς ἐν τοῖς Ἰαμβοῖς. „Εἰ καὶ καπνοῦ δὲ τοῦτον ἐμφάσεις ἔχει. „Ὡς σφαῖραν ἡμίμητον ἀψίδος δίκην, „Εἰς βάθρον ἀσπίστον ἐστριγμένον. „Ἄνω γὰρ ἥεται καὶ βαρύνεται κάτω. „Σφίγγει δὲ πάντα σοὶ κρατούμενος μόνῳ. „Μετρομένη γὰρ οὐρανοῦ ἀμετρία. „Ὡς μηχανουργὰ τῆς πολυεργίας σέως. Πλὴν ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι τὴν ἀκριβὴ τοῦτων γνώσιν, μόνος ἔχει ὁ ταῦτα δημιουργήσας Θεός. καὶ ὅρα ὅτι κατὰ τὸν Γρηγόριον τοῦ Θεολόγου, εἰς τό. „Ὁφομαι τοὺς ἀνθρώπους τοῦ π' Ψαλμοῦ.
- (2) Ὁ δὲ Χρυσοστόμος λέγει. „Διὰ τὸ θεῖον πρᾶγμα ἰδρυταὶ τὰ ὕδαρ ὑπερῶα τοῦ σερέωματος καὶ οὐ καταβ-
15.

καὶ ταχύτατα φθάνει ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου τοῦ Κόσμου εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον, καὶ ὀγκιχωρότατα διαπερνᾷ τὸ πᾶν. (1)

4: „Ο ποιῶν τοὺς Ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κηρύττει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν δημιουργὸν τῆς νοητῆς καὶ ἀοράτου φύσεως. τοὺς ἰδίους δὲ Ἀγγέλους καὶ πνεύματα καὶ πῦρ ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ, φανερώοντας μὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα τὸ ὀγκιχωρτικὸν αὐτῶν καὶ δραστηρίον ἢ καὶ ὑπογράφων τὴν τούτων φύσιν καὶ οὐ-

σίαν. πνεύματα δὲ εἰσι: νοερά δηλαδὴ, καὶ πῦρ αὔλον. (2)

5: „Ὁ Θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφᾶ. „Λειαν αὐτῆς οὐ κλιθῆσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Σὺ, λέγει, Κύριε, θεμελιώσας τὴν γῆν ἐπάνω εἰς ποῖαν ἀσφάλειαν καὶ θεμέλειον; δηλ.: ἐπάνω εἰς τὸν ὅρον καὶ τὴν προσαγῆν σου. αὕτη γὰρ γίνεται εἰς τὴν γῆν, ἀντὶ ἑδρας καὶ θεμελίου, καὶ στερεώνει αὐτὴν ἐπάνω εἰς τὸν ἐαυτὸν της - ὅθεν καὶ ἡ γῆ ἐπάνω τῆς προσαγῆς σου θεμελιουμένη, δέν θέλει περιτραπῇ ποτὶ, οὐδὲ θέλει μετασαλευθῇ ἀπὸ τὸν τόπον της. (3)

6: „Α-

ρεῖ. οὐδὲ ἐξίσταται. καίτοιγε οὐκ ἔστι τοιαύτη τῶν ὑδάτων ἡ φύσις. ἀλλ' ἰδοὺ τὸ παράδοξον τοῦτο γέγονεν ἐπὶ τῶν οὐρανῶν. ἢ οὔτε τὸ ὕδωρ τὸν ἥλιον ἐσβεσεν, οὔτε ὁ ἥλιος ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον βαδίζων κάτωθεν, τὸ ἐπικείμενον ἀνεζήρανεν ὕδωρ. ὅς ἐστι θάρψαν ἂν εἴποιμι, οὐχὶ φύσεως ταῦτα εἶναι ἔργα, ἀλλὰ τῆς ὑπὲρ φύσιν προνοίας. ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπε. „Τινὲς δὲ (ὡς ὁ Δίδυμος) ἢ ὕδατα θεῖα νοοῦσι, οἷς ὑπερῶα στεγάζεται, δι' ἧν ὑμνεῖται Θεός: τούτέστιν ἀγαθὰς Δυνάμεις, ἀξίας οὐσίας διὰ καθαρότητα τοῦ ἡγεμονικοῦ τὸν πρέποντα ὕμνον ἀποδιδόναι τῷ κτίσαντι. ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει. „Τὰ ὑψηλὰ τῶν Μυσηρίων ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ Βαπτίσματος ἔδειξεν.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „Διὰ τούτων τὴν πανταχοῦ διήκουσαν ἐδήλωσε Προνοίαν, ἢ ὅτι ἐφέσηκε ἢ ἀνέμοις ἢ νέφεσι. ἢ αὐτὸς ἰδόνει ταῦτα ἢ κυβερνᾷ, ἢ τὴν ἐντεῦθεν φυσικὴν εἰς καιρὸν δίδωσι χρεῖαν. Περὶ νεφῶν δὲ ἢ ἀνέμων, Μωσῆς μὲν οὐδὲν εἶπε. συνεσήμανε δὲ αὐτὰ τοῖς περιέχουσιν. ὁ δὲ Δαβὶδ ἐξεργαστικώτερον ἀπαγγέλλων, πλείονος δοξολογίας αἷτιος γίνεται. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει. „Νεφέλη δὲ τοῦ οὐρανοῦ σύμβολον. διὰ τοῦτο ἢ ὁ Χρῆστος ἐν νεφέλαις ἀναλαμβάνεται, ἐν τῇ συμβολῇ τῆς θείας δυνάμεως. οὐδαμοῦ γὰρ ἄλλη τις δύναμις ἐπὶ νεφελῆς φαίνεται. Καὶ ὁ Ἡσύχιος δὲ λέγει. „Τοῦτο τῷ Μονογενεῖ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εἰς οὐρανὸς ἀναλήψεως πέπρακται, ἥνικα νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτόν. προσέειπεν δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Ἄνεμος νέφους λεπτότερος ἢ κορυφώτερος. οὐκ ἤρκεσθαι δὲ τῇ τῶν ἀνέμων λέξει, ἀλλ' ἕτερον πάλιν ὀξύτερον ἐξέφησε ἢ ταχύτερον, τῶν πτερόγων τὴν προσηγορίαν. διὰ τῶν συνήθων λέξεων, ἢ καθὼς οἶόν τε ἦν, τὸ κοῦφον, τὸ λεπτὸν, τὸ ὀξύ, ἢ τὸ πανταχοῦ τοῦ Θεοῦ παρασηῶσαι βουλόμενος. ἢ ἄνεμός ἐστιν ὅξεια κίνησις ἀέρος.

(2) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει. „Ἡ μὲν οὐσία τῶν Ἀγγέλων, αἰρίον πνεῦμα, εἰ τύχοι, ἢ πῦρ αὔλον κατὰ τὸ γεγραμμένον. διὸ ἐν τόπῳ εἰσι ἢ ὁρατοὶ γίνονται ἐν τῇ εἰδει τῶν οἰκείων αὐτῶν σωμάτων τοῖς ἀξίοις ἐμφανιζόμενοι. ὁ μὲν τοι ἁγιασμός ἐξωθέν ἐστι τῆς οὐσίας αὐτῶν. οὐ γὰρ φύσει ἁγία αἱ τῶν οὐρανῶν Δυνάμεις, ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν τῆς πρὸς ἀλλήλους ὑπεροχῆς, τοῦ ἁγιασμοῦ τὸ μέτρον παρὰ τοῦ Πνεύματος ἔχουσι. λέγει δὲ ἢ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. „Σὺ δὲ ὅρα, ὅτι οὐκ ἔχομεν οὐδὲ τὴν νοητὴν φύσιν ἢ ἐπουράνιον ἀσωμάτως ἰδεῖν, εἰ ἢ ἀσώματος πῦρ ἢ πνεῦμα προσαγορευομένην ἢ γινομένην. ποιεῖν γὰρ λέγεται τοὺς Ἀγγέλους πνεύματα, ἢ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. εἰ μὴ, ποιεῖν μὲν ἐστὶ, τὸ συναρθεῖν τῇ λόγῳ, καθ' ὃν ἐγένοντο. πνεῦμα δὲ ἀκούει ἢ πῦρ, τὸ μὲν, ὡς νοητὴ φύσις. τὸ δὲ, ὡς καθάρσιος. ἐπεὶ ἢ τῆς πρώτης οὐσίας (τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ) πᾶς αὐτὰς οἶδα κλήσεις. ἢ ὅτι ἐγγύτατα, ἄλλως ἄλλη ἐλλαμπομένη κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς φύσεως ἢ τῆς πάξεως. ὁ δὲ Χρυσόστομος φησὶ. „Οὐτίποτε εἰσὶν οἱ Ἀγγελοὶ τὴν οὐσίαν παρίσθαι, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν διὰ τῶν σοικείων τούτων ἐμφαίνει. λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος. „Ὁξεῖα μὲν ἢ τοῦ Πνεύματος φύσις, ἰσχυρὰ δὲ τοῦ πυρὸς ἢ ἐνέργεια. Ἀγγέλοις δὲ χρώμενος ὑπηρεταὶ ὁ Θεός, ἢ εὐεργετῇ τοὺς ἀξίους, ἢ κολάζει τοὺς ἐναντίους. ὅθεν τὰ Σερραφὶμ ἐμπερῆσαι ἐρμηνεύονται, διὰ τοῦτο ἢ πυρὸς ἐμνημόνευσεν τὴν κολαστικὴν σημαίων ἐνέργειαν.

(3) Ὅθεν λέγει ἢ ὁ Βασίλειος. „Πῶς γὰρ ἢ γῆ ἔσθηκε παγία ἢ ἀκλήνης, ἐπὶ τίνος ἔχουμένη; ἢ τίνος ὄντος τοῦ

6. Ὁ ἄβυσσος ὡς ἱματίον τὸ περιβόλαιον
αὐτοῦ.

Ἡ ἄβυσσος, λέγει, εἶναι ὡσάν περιβό-
λαιον καὶ φόρεμα αὐτοῦ: ἔχουν τοῦ σωματικῆς
γῆς. (1) ἄβυσσος δὲ εἶναι πλῆθος ὑδάτων: ἡτοι ἡ
θαλάσσια καὶ ὁ Ὠκεανός· ὁ ὁποῖος περικυκλόνει
ὅλην τὴν γῆν, καὶ κάμνει αὐτὴν ὡς νησίον εἰς τὸ μέ-
σον εὐρίσκομένην. νοεῖται δὲ τὸ ῥητόν τοῦτο κατὰ
τὸν Δίδυμον, καὶ διὰ τὴν ἀμέτρητον γνῶσιν καὶ
ἐγκαταληψίαν τῆς σοφίας καὶ δυναμείας καὶ προνοίας
τοῦ Θεοῦ. διότι ἐκπλαγεὶς ὁ Δαβὶδ εἶπεν ὅτι ἡ ἄ-
βυσσος τῆς ἀκαταληψίας εἶναι ὡσάν φόρεμα αὐτοῦ
τοῦ Θεοῦ· δηλ. ταυτὸν εἶπεν, ὅτι τὴν ἀκαταληψίαν
ἐφάρσατο ὁ Θεὸς ὡσάν φόρεμα, μετὰ τὸ εἶναι ἀπό-
καθε τοῦ ἐνέργειαν ἀκαταληπτος.

7. Ἐπὶ τῶν ὄρεων στήσονται ὕδατα.

Ἐπάνω, λέγει, εἰς τὰ βουνὰ θέλουν συ-
ναχθῶν τὰ νερά, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θέλουν ἀναβλύζου-
ν καὶ μετὰ ὅλον ὅπου τὰ νερά ἔχουν φυσικὸν ἰδίωμα
να τρέχουν κάτω εἰς τὰ χαμηλὰ ἀπὸ τοὺς ὑψηλοτέ-
ρους τόπους. ἢ λέγει κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι

τὰ νερά: ἔχουν τὰ κύματα τῆς θαλάσσης τόσον πολ-
λὰ ὑψιόνονται, ὥστε ὅπου σέκονται ἴσα μετὰ τὰ
βουνά: καθὼς παρακάτω λέγει τοῦτο καθαρώτερα.

7. Ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου φεύγονται ἅ-
πασι φωνῆς βροντῆς σου δειλιάσουσι.

Τὰ μὲν νερά, λέγει, ὅπου ἀναβλύζουσι εἰς
πάντα εἰς τὰ βουνά, θέλουν ξεραίνεσθαι ἀπὸ τὴν
σφοδρὰν καὶ φεβρὰν προσαγῆν σου· Κύρια, τὰ δὲ
ὑψιόνοντα κύματα τῆς θαλάσσης θέλουν συσταλῶν
καὶ ἡσυχάσουσι. ὅταν ἀλλοτρίῳ λέγει ὁ ἴδιος Δα-
βὶδ. ἢ Καὶ ἐπετίμωσα τὴν ἐρυθρὰν θαλάσσην, καὶ ἐξη-
ράνη. (Ψαλ. ρε 10) ἀλλὰ καὶ θέλουν τρομά-
ξουσι τὰ ἀνωτέρω νερά καὶ κύματα τῆς θαλάσσης,
μετὰ ἄποιον φυσικὸν τρόπον αἰσθανόμενα τὴν φω-
νὴν τῆς βροντῆς. ἢ καὶ θέλουν τρομάξουσι καὶ συστα-
λῶν διὰ ὠφέλειον ἐδικήν· ἀντίως δὲ τὰ νερά
τρέμουν τὴν φωνὴν τῆς βροντῆς, ὡσάν νὰ αἰσθάν-
ωνται κάποιον τοῦ Θεοῦ ἀγανακτήσιν. πολλὰ μάλ-
λον ἡμεῖς οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι, πρέπει νὰ τρομάξω-
μεν τὴν βροντὴν καὶ τὴν Θεικὴν ἀγανάκτησιν, καὶ
νὰ συσταλῶμεθα ἀπὸ τὴν κακίαν. (2)

8. Ἄ

τοῦ ὑπερέδοντος, ὅς τις ἐκεῖνος πάλιν, οὐδὲ γὰρ ὁ λόγος ἡμῶν ἔχει ἐφ' οὗ ἐρεῖσθῃ, πλὴν τοῦ Θεοῦ θελήματος.
ὁ δὲ Χρυσόστομος φησὶ· ἢ Ποῖαν ἀσφάλειαν ὁ Προφῆτα, ὅπου τοσούτον ὕψος ὑπόκειται; οὗτος οὐκ ἀσφαλὴς,
ἀλλὰ σαθρὸς θεμέλιος· τίς οὖν ἡ ἀσφάλεια; ἡ δύναμις τοῦ ἐργασαμένου· ὁ δὲ τοῦ Ποιητοῦ τὸ θέλημα τοῦ
Θεοῦ τὸ πάντων ἰσχυρότερον· ὁ δὲ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος· ἢ Διὰ τοῦτο οὐδ' εἶπεν ὁ θεμελιώσας, ἀλλ' ὁ θε-
μελιῶν· ὡς περ οὐδ' ὁ ποιήσας τοὺς Ἀγγέλους, ἀλλ' ὁ ποιῶν· ὅπερ δηλοῖ τὴν τῶν πεποιημένων οἰκονομίαν καὶ συν-
τήρησιν, ἀπαξ ὑδατομένων τε καὶ γεωμενῶν· τοιοῦτον καὶ τὸ σερεοῦσθαι βροντὴν καὶ κτύπεσθαι πνεῦμα, ὡς ἀπὸ τοῦ μέ-
γ' λόγος ὑπέσθαι, συνεχὴς δὲ καὶ ἡ ἐνέργεια· λέγει δὲ ὁ Ἰσίδωρος· ἢ Οὐκ ἐναντίον τὸ, ὁ ποιῶν αὐτὴν τρέμει,
καὶ τὰ, οὐ κλιθῆσεται εἰς τὸν αἰῶνα· οὐ κλιθῆσεται μὲν γὰρ, σαλευθήσεται δὲ· τῷ μὲν τρόμῳ τὴν δουλείαν
ὁμολογοῦσα, τῷ δὲ μὴ ἐξίστασθαι τῆς οἰκείας τάξεως τὸν Θεὸν ὅσον μινύουσα· καὶ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Αὐτὴν γὰρ
ἐφ' ἑαυτὴν ἐδράσας, δίδωκεν αὐτῇ τὸ ἀκίνητον· καὶ τοῦτον διαμένει τὸν τρόπον, ἐφ' ὅσον ἂν αὐτὰς ἐβελήσῃ· οὕτως
καὶ ἀλλοτρίῳ φησὶ· ἢ Κρεμῶν γῆν ἐπ' οὐδενός· (Ἰωβ. κς'. β'.)

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον καὶ ἄλλους, τὸ αὐτοῦ νοεῖται ἀντὶ τοῦ αὐτοῦ: τῆς γῆς δηλαδὴ κατὰ τὴν συνήθειαν
τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις μεταχειρίζεται τὰ ἀρσενικά ἀντὶ θηλυκῶν· ὅθεν καὶ ὁ Ἀκύλας ἐξέδωκεν· ἢ Ἀβυσ-
σον ὡς ἔνδυμα περιβαλεῖς αὐτήν: τὴν γῆν δηλαδὴ.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· ἢ Ἡ τάχα καὶ τὰς βροντὰς διὰ τοῦτο γεγενῆσθαι φησὶ· πρὸς τὸ φόβον τινα λαμ-
βάνει τῆς ἀβύσσου τὰ ὕδατα κατὰ τινὰς ἀντιπαθείας, ἡμῶν ἀληπτοῦς· ἐπὶ γὰρ τῇ ἐλλάμψει τῆς ἀστραπῆς καὶ

8 : „ Αναβαίνουνσιν ὄρη· καὶ καταβαίνου-
„ σι πεδία εἰς τὸν τόπον, ὃν ἔξεμελίω-
„ σας αὐτοῖς . (1)

Τὰ μὲν βουνά , λέγει , ἀναβαίνουνσιν : ἤγουν εἶναι ὑψηλά· τὰ δὲ παιδία : ἤγουν οἱ κάμποι καταβαίνουσιν : ἦτοι εἶναι χαμηλοὶ , καὶ οὕτω μένουν καὶ τὰ βουνά καὶ οἱ κάμποι εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον , τὸν ὁποῖον ἐδιώρισας εἰς αὐτὰ Κύρια , ἀνίσως δὲ νοήσης τὸ ῥητὸν διὰ τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης , ἥξευρε , ὅτι τὰ κύματα τῆς θαλάσσης ἀναβαίνουνσιν : ἤγουν ὑψώνονται ὡς τὰ βουνά· καὶ καταβαίνουνσιν : ἤγουν ταπεινούνται καὶ χαμηλύνουσιν , ὡς τὰ οἱ κάμποι κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐλλείπει γὰρ τὸ , ὡς , καὶ εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τὰ πεδία· καὶ πρέπει νὰ ὑπακούηται ἔξωθεν .

9 : „ Ὅριον ἔξου , ὃ οὐ παρελεύσονται ,
„ οὐδὲ ἐπιστρέψουσι καλύψαι τὴν γῆν .

Οὕτω τὰ βουνά , λέγει , οὕτω τὰ κύματα τῆς θαλάσσης , δὲν ὑπερβαίνουν τὸ σύνορον , ὅπου ἔβαλες εἰς αὐτὰ Κύριε , τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ θεῖόν σου πρόσχυμα καὶ θέλημα· τοῦτο γὰρ εἶναι ὅπου συνέχει αὐτὰ οὐδὲ θέλουν μετακινήθωιν ἀπὸ τὴν φυσικὴν τάξιν τους , ὥς ὅπου νὰ σχεπιάσουν τὴν γῆν· τὰ μὲν βουνά μετακυλιόμενα ἐπάνω εἰς αὐτήν , τὰ δὲ κύματα τῆς θαλάσσης , εὐγαίνοντα καὶ καταποντίζοντα αὐτήν . (2) .

10 : „ Ὁ ἔξαποστέλλων πηγὰς ἐν φά-
„ ραγξίν· ἐναμέσων τῶν ὁρέων διε-
„ λεύσονται ὕδατα .

Σὺ Κύριε , λέγει , ἀναβλύσεις τὰς βρύσεις μέσσω εἰς τοὺς φαράγγας καὶ τὰ λακκώματα , διὰ νὰ πίνουν τὰ ζῶα τὰ ἐν αὐτοῖς εὕρισόμενα· ἀνάμεσα δὲ εἰς τὰ βουνά διαπερῶσιν οἱ ποταμοὶ . (3)

11 : „ Πο-

τῇ ἡχῇ τῆς βροντῆς , εὐ μόνον ἄνθρωποι καταπτήσουσιν , ἀλλὰ καὶ θῆρνα , καὶ θηρία , καὶ τὰ ἐν ὕδασι διαιτώμενα φυσικῇ τινι λόγῳ συσέλλονται· (διὰ τοῦτο βλέπομεν καὶ θῆρνα γίνονται βροχαὶ πολλαὶ καὶ φορτοῦναι , ἐπικρατοῦντος νότου , ἐὰν γένη βροντὴ , μεταβάλλεται ὁ καιρὸς , καὶ ἡ βροχὴ παύει , καὶ ἡ τῆς θαλάσσης φορτοῦνα· ταύτην δὲ τὴν μεταβολὴν οἱ ναῦται συνευθίζουσιν νὰ νομάζουσιν Προβέντζαν .) λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ἀποτελεῖ δὲ τοὺς κατὰ τὰς βροντάς ψόφους , πνεῦμα ταῖς κοιλότησι τῶν νεφελῶν ἐναπολαμβάνόμενον , καὶ βιαίως ἐκρηγνύμενον· ὃ δὲ Θεοδώριτος· „ Καθάπερ φησιν , ἡμεῖς τὴν βροντὴν καταπτήσομεν , οὕτω καὶ ἡ θάλασσα τὸν κείμενον δέ-διεν ὄρον .

(1) Ἐν ἄλλοις αὐτὰ .

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Ἀθανάσιος περὶ τῶν κυμάτων νοεῖ τὰ λόγια ταῦτα λέγων· „ Τρυφούμενα γὰρ (τὰ κύματα) παρειασθεῖν ἂν ὄρεσιν· ἀλλ' ἀπλούμενα πάλιν ὑπὸ τοῦ σοῦ προσάγματος , οἶονεῖ πεδία καὶ ὁμαλὴ γίνεται γῆ· λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἐξεμελίωσας αὐτοῖς τόπον , ὃν οὐχ οἶόν τε ὑπερβαίνειν· διὸ οὐδὲ ἐπικλύσαι δύνανται τὴν γῆν διὰ τὸ τεθῆναι αὐτοῖς ὄριον , τὸ πρόσχυμα τὸ λέγον· „ Μέχρι τούτου ἐλεύση καὶ οὐχ ὑπερβήση· ἀλλ' ἐν σπαντῇ συντριβήσονται σου τὰ κύματα· (Ἰωβ· λη'· 11 .) ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Τὶ τὸ συνάγον τὴν θάλασσαν ; τί τὸ δῆσαν ; πῶς ἐπαίρεται τε καὶ ἵσταται , ὥσπερ αἰδουμένη τὴν γείτονα γῆν ; πῶς καὶ δέχεται ποταμούς ἀπαντας , καὶ ἡ αὐτὴ διαμένει διὰ πλῆθους περιουσίαν ; ἢ οὐκ οἶδ' ὅ· τι χρὴ λέγειν ; καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἡ ἐμὲ οὐ φοβηθήσεσθαι , λέγει Κύριος , τὸν τιθέντα ἄμμον ὄριον τῇ θαλάσσῃ ; τῷ ἀσθενεστάτῃ πάντων τῇ φύμῃ , ἢ ταῖς βίαις ἀφόρητος χαλινούται , καὶ τῷ ὄρει τῷ θείῳ πεδεῖται· ὄρος δὲ , οὐδὲν ἑτερόν ἐστιν , ἀλλ' ἡ γνώρισμα τόπον· ὅθεν βουλόμενος ὁ Προφήτης δεῖξαι , ὅτι οὐ τὸ ἰσχυρὸν τοῦ τειχοῦ , ἀλλὰ τὸ πρόσχυμα τοῦ Θεοῦ τὰ ὕδατα αἰδούμενα ἐπανάγουσιν , ὄριοι τοῦτο ἐκάλεσε·

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Οὐ τῶν ἡρέων καρπὸς εἰσιν αἱ πηγαί· ἀλλὰ τοῦ κάτωθεν αὐτὰς ἀναβλύζειν παρσκευάζοντος εἰς χρεῖαν τῶν ἐν αὐτοῖς ζῶων· διὰ τοῦτο φησιν , ὁ ἔξαποστέλλων , τὸ εὐκόλον κἀνταῦθα δηλῶν· ὥσπερ γὰρ ὁ τὸν ἀποστέλλων πολλὴν ἔχει τὴν εὐκολίαν· οὕτω καὶ αὐτὸς ἐξ οὐκ ὄντων ταῦτα ἐργασάμενος· διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγε τὴν εὐκολίαν δηλῶν· „ Ὁ καλῶν τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα· ἄλλοι δὲ τροπολογικῶς λέγουσιν , ὅτι ὁ Θεὸς ἔξαποστέλλει πηγὰς δακρυῶν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τῶν ἀνθρώπων , ὥστε οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι βαθυλοτοῖ , καὶ ὡς τὰν φαράγγας κατασκευασμένοι·

11 : „ Ποτιούσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἁ-
γροῦ· προσδέζονται ὄναγροι εἰς
„ δίψαν αὐτῶν .

ἄκρας τῶν ποταμῶν , θέλουν κατοικήσουσι τὰ πουλίκαι
ὅσα δηλαδή ἀγαποῦν τὰ νερά , καθὼς εἶναι ἡ χή-
ναις , ἡ πάπιας , καὶ ἄλλα ὅμοια .

Ἡ αἰτία , λέγει , διὰ τὴν ὁποίαν ἀναβλύ-
ζουσιν τὰς βρύσεις καὶ κάμνεις νὰ τρέχουν οἱ ποτα-
μοὶ διὰ μέσου τῶν βουνῶν , εἶναι διὰ νὰ ποτίζωνται
ὅλα τὰ ζῶα τόσοι τὰ ἡμέρα , ὅσον καὶ τὰ ἄγρια·
ὅθεν καὶ οἱ ἄγριοι γαϊδάροι θέλουν δεχθῶν τὰ νερά
ταῦτα , διὰ νὰ χορτάσουσι τὴν δίψαν τους· ὁ γὰρ ἀ-
γριογαϊδάρος εἶναι ζῶον κατὰξρον , ὅπου πολλὰ δι-
ψᾷ κατὰ τὸν Θεοδώριτον . καθὼς καὶ ὁ Ἱερωνίμος
διηγούμενος διὰ τὴν ἀνομβρίαν λέγει περὶ αὐτοῦ· „
Ὅντοι ἄγριοι ἔστησαν ἐπὶ νάπας καὶ ἐλκυσαν ἀνε-
μον . (Ἱερ . ιδ΄ . 6 .) ἔλκυσεν δὲ τὸν ἀνεμον , ἵνα
μὲ αὐτὸν καταψυχῇσιν ὀλίγον τὴν δίψαν τους , μὲ
τὸ νὰ μὴν εὕρισκουν νερόν . (1)

„ Ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φω-
„ νήν .

Τὰ νερά , λέγει , ὅπου εὐγαίνουσι ἀπὸ
τὰς πέτρας , αὐτὰ θέλουν δώσουσι φωνήν· διατὶ
αὐτὰ κάμνοντα ἤχον μὲ τὸ ὀγλίγων τρέξιμόν τους,
τὰ μὲν ζῶα σχεδὸν προσκαλοῦσιν εἰς τὸ νὰ ὑπάγουν
νὰ πίνουν· τοὺς δὲ ἀνθρώπους παρκακινῶν νὰ ὑμνοῦ-
σι τὸν Θεόν , ὅς τις μέσα ἀπὸ τὰς ξηρὰς πέτρας ἀνα-
βλύζει πλουσίως τὴν ὑγρὰν φύσιν τοῦ νεροῦ . (2)

12 : „ Ἐπ' αὐτὰ τὰ πτερινὰ τοῦ οὐρανοῦ
„ κατασκηνώσει .

13 : „ Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερώων αὐ-
„ τοῦ .

Κοντὰ , λέγει , εἰς τὰ νερά καὶ εἰς τὰς

Σὺ , λέγει , Κύριε , ποτίζεις τὰ βουνὰ ἀ-
πὸ τὰς νεφέλας· ταύτας γὰρ ὀνομάζει ὑπερώα· ἀνί-
σως δὲ τὰ βουνὰ ποτίζονται , φανερόν ὅτι καὶ οἱ κάμ-
ποι

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος τροπολογικῶς ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων· „ Θηρία τοῦ ἁγροῦ· τοῦτέστι τοῦ κόσμου·
τοὺς ἁμαρτωλοὺς καλεῖ· ἐπεὶ δὲ καθάπερ τὰ ἐν ἁγρῷ θηρία χειροῦθι γενέσθαι δύναται , οὕτω καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ
μεταβληθῆναι· διόπερ καὶ ποτίζεται τοῖς προφητικοῖς ὕδασι· ὀνάγρους δὲ τοὺς μνηκῆτι νωτοφοροῦντας τὴν ἁμαρ-
τίαν ἐκάλεισεν , ἐλευθερωθέντας δὲ αὐτῆς· διόπερ αὐτοὺς καὶ διψῶντας τῶν νοητῶν ὑδάτων εἰσήγαγε· τοὺτους ὁ Θεὸς
πρὸς τὸν Ἰωβ ἠνέχετο· „ Τίς δὲ εἰσιν ὁ ἀφελὲς ὅντων ἁγρίων ἐλευθερὸν ; δεσμοὺς δὲ αὐτοῦ τίς ἔλυσεν ; (Ἱωβ -
λθ΄ . 5 .) λέγει δὲ ὁ Αἰλιανός (Βιβλ . ιδ΄ . κεφ . 1 . περὶ ζῶων ἰδιότητος) ὅτι ἡ τῶν Μαυρουσίων ἄναγροι
εἶναι ταχύτεροι εἰς τὸ τρέξιμον τόσοι , ὅπου φαίνονται πῶς εἶναι πτερωτοί· ὀγλίγων δὲ ἀποκάμνουσιν· ὅθεν εὐ-
κουν ἀκίνητοι , ὥσπερ νὰ ἦτον δεδεμένοι· εὐγάνουσι δὲ ἀπὸ τὰ ὀσμυρία τῶν δάκρυα θολερὰ , ὅχι τόσοι διατὶ ἔχουσιν
νὰ θανατωθῶν ἀπὸ τοὺς κυνηγοὺς , ὅσον διὰ τὴν ἀσθενείαν τῶν ποδῶν τους· οἱ δὲ κυνηγοὶ βαλόντες σκῆπτρόν εἰς τὸν
λαίμόν τους , καὶ δέσαντες αὐτοὺς ὀπίσω τῶν ἰσχυρῶν τους , τραβίζουν αὐτοὺς ὡς αἰχμῶν καλῶν· Μαυρουσίοι δὲ εἶναι οἱ
νῦν καλούμενοι Μᾶροι .

(2) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Τινὲς τοῦτο (τὸ ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνήν) περὶ τῶν ὀρνίθων γε-
γράφθαι λέγουσιν , οἷον περδίκων , ἢ ἑτέρων τινῶν τῶν τοιούτοις ἐμφιλοχωρούντων τόποις· σινὲς δὲ τὰ ὕδατα νοῦ-
σι , τὰ ἐν μέσῳ τῶν πετρῶν ἵκοντα· καὶ γὰρ πάντες τερπνὸν , κελευθρὸν καὶ χερμαῖους ἰδεῖν , καὶ ἡμέμα ἰδὼν ἱσοῦν
καὶ ταῖς ψυχαῖς ἐγκροῦν , καὶ ζέφυρον πνέοντα , καὶ διὰ τῶν φύλλων συρίζοντα· πόσος ταῦτα μουσικῆς οὐ βελτίον ;
ποίας λύρας ; ποίας κιθάρας ; καὶ μάλα εἰκότως· οὐ γὰρ ἐκ νεύων τέχνης ἀνθρώπινης , ἀλλ' ἀπὸ σοφείων καὶ τῆς τοῦ
Θεοῦ σοφίας ἡ ἀρμονία· δίδωσι δὲ τὰ ὕδατα φωνήν , ἵνα μὴ ἀπλῶς πορευόμενα ἡσυχῇ , λανθάνῃ πολλάκις τὰ
πολλὰ τῶν ἀλόγων· διὰ τοῦτο γὰρ ἤχον αὐτὰ προσέταξεν ἀποτελεῖν· ἵνα πόρρωθεν οἷον προσκαλῆται τὰ πρὸς τὴν
χρείαν ἐπειγομένη ζῶα .

Να

ποι, καὶ ὅλη ἀπλῶς ποτίζεται ἡ γῆ, ὅταν συμμέτρως ἔνωθεν δίδονται παρὰ Θεοῦ διὰ τῶν νεφελῶν ἢ βροχαῖς. (1)

„ Ἀπὸ καρποῦ τῶν ἔργων σου χορτάσσεται ἡ γῆ.

Ὅλη ἡ γῆ, λέγει: ἤγουν τὰ ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐπὶ γῆς ζῶα, θέλουν χορτάσων ἀπὸ τοὺς καρπούς τῶν ἔργων σου. οὕτω δὲ ὀνομάζει ὅλους τοὺς καρπούς τῆς γῆς, ὅχι μόνον καθὸ βλασάνουν μετὰ τὴν προσαγὴν τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ καὶ καθὸ εἰς τοὺς τοιοῦτους καρπούς, ἐργάσθησαν καὶ ἐκτίσθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν. μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ Εὐσέβιος, τὸ μὲν, ποτίζων ὅρη ἐκ τῶν ὑπερώων, ἐνόησαν, ὅτι λέγεται διὰ μόνον τὰ βουνά· τὸ δὲ παρὸν ῥητὸν ἐννοοῦσιν, ὅτι λέγεται καὶ διὰ τὴν ἄλλην γῆν, ὅτι θέλει ποτισθῇ καὶ αὕτη ἀπὸ τῶν καρπῶν τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ: ἥτοι ἀπὸ τὴν βροχῇ. ἥτις εἶναι ὡσάν ἕνας καρπὸς τῶν οἰκονομιῶν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς ἐργάζεται καὶ συναγεί τὰς νεφέλας ἐκ τῶν ἀτμῶν τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν λιμνῶν, καὶ τῶν ποταμῶν, καὶ ὅλου τοῦ σοχείου τοῦ ὕδατος. (2)

14: „ Ὁ ἐξανатέλλων χορτόν τοῖς κτήνεσι, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων.

Ἐδῶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὴν χρεῖαν, διὰ τὴν ὁποίαν γίνονται ἡ βροχαῖς. χορτάρι μὲν οὖν ὀνομάζουν μερικοὶ, ἐκεῖνο ὅπου βλασάνει εἰς τοὺς ἀγεωργήτους τόπους καὶ τὰ λιβάδια· χλόην δὲ, ἐκεῖνην ὅπου βλασάνει εἰς γεωργουμένους τόπους· καὶ τὸ μὲν χορτάρι ἐδὲ θνήσκει τὸ τρώγων τὰ ἐλεύθερα καὶ ἄγρια κτήνη τὰ χορτοφάγα· τὴν δὲ χλόην ἐδὲ θνήσκει τὴν τρώγων τὰ ζῶα, ὅπου δουλεύουν καὶ ὑπηρετοῦν τοὺς ἀνθρώπους: ἤγουν τὰ βόδια, τὰ ἄλογα, οἱ γαῖδάροι, τὰ πρόβατα, τὰ κατζίκια, καὶ τὰ ὅμοια ἄλλα· ταῦτα γὰρ ὅλα ὀνομάσθησαν ἀπὸ τὸν Δαβὶδ δουλεία τῶν ἀνθρώπων· διὰ τὴν δουλείαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὑπηρετοῦν εἰς διαφόρους χρεῖας αὐτῶν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον. Μερικοὶ δὲ πάλιν ἄλλως ἐξήγησαν· καὶ χορτάρι μὲν ἐνόησαν ἐκεῖνο, ὅπου δὲν κάμνει καὶ ἕνα καρπὸν χρήσιμον εἰς τροφὴν τῶν ἀνθρώπων· χλόην δὲ ἐκεῖνην, ὅπου κάμνει καρπὸν χρήσιμον εἰς τροφὴν τῶν ἀνθρώπων. καὶ τὸ μὲν χορτάρι βλασάνει διὰ τροφὴν τῶν κτηνῶν· ἡ δὲ χλόη βλασάνει διὰ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν δουλείαν τῶν ἀνθρώπων· καθότι ἡ γῆ δουλεύει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ ἔγινε. (3)

„ Τοῦ

- (1) Κατὰ μὲν τὸν Χρυσόστομον· „ Τινὲς λέγουσιν, ὅτι ἐξ ἐκείνου τοῦ ὑπερουρανοῦ ὕδατος ἀπορρήτῳ ἔκ τῆς ἀφ' ἧς ὕμφοι γίνονται (καθὸς ἔκ τῆς Μιτροφάνης Σμύρνης δι' ἐκείνου ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῆς Β'. τοῦ Πέτρου ἐπιστολῆς, ὅτι τὸ τοῦ κατακλισμοῦ ὕδωρ ἐξ ἐκείνου τοῦ ὕδατος γέγονε) τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπερώων αὐτοῦ· ἐπεὶ ἔκ τῶν ἀρχόντων ἔλεγεν· „ Ὁ σερᾶζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ: τοῦ οὐρανοῦ δηλαδὴ· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ Τὸ περὶ ἐστὶν ὁ αἶρ· λέγει γὰρ· „ Εἰμὴν φίλον ὑπερῶα Θεοῦ, ὡς παρ' αὐτοῦ πεποιημένα τὸν αἶρα νοεῖν τοῖς νέφεσι περιβαλλόμενον· ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Ὁ ἀναγκαστικῶς ἐννοεῖ τοὺς Προφῆτας, οἵτινες οὐκ ἀφ' ἐαυτῶν, ἀλλ' ἐξ οὐρανῶν (οὗς ὁ Θεὸς ὑπερῶα τῆς κτίσεως ἔθετο) ἔχουσι τὴν χορηγίαν τοῦ Πνεύματος.
- (2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Τινὲς μὲν οὖν τὸν ἐκτὸν καρπὸν τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ νομίζουσιν· ἐγὼ δὲ οὐ τοῦτον μόνον φ., ἀλλὰ καὶ ἡλίον καὶ αἶρα καὶ τροπὴν καὶ ὕδατος· ἂν γὰρ μὴ πάντων ἐμπλησθῇ ταῦτα ἡ γῆ, οὐκ ἂν δύναται πρὸς ἀκμὴν τὸν καρπὸν ἀγαγεῖν· ὁ δὲ Ἡσύχιος ἔργα τοῦ Θεοῦ φησὶν, οὐ μόνον τὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα καὶ θαύματα, ὧν καρπὸς τὸ Εὐαγγέλιον, ἐξ οὗ τὸν ἀνθρώπου θεογνωσίᾳ ἐχόρτασε· τὸ αὐτὸ λέγει σχεδὸν καὶ ὁ Εὐσέβιος.
- (3) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος· „ Ἐνταῦθα καλὸν εἰπεῖν πρὸς τὸν τοῦ ἐμογεγεῖς καταδουλούμενον· μία δουλεία τῶν ἀνθρώπων, τὰ ἄλογα· σοὶ δὲ ταῦτα ὅλγια· διὰ τὴν φύσιν δουλείᾳ καὶ κυριότητι σχίσας· αὐτὴν ἑαυτῇ σου-

„Τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς.

Ἡ γῆ, λέγει, θέλει χορτάσει ἀπὸ τὴν βροχὴν, διατί; διὰ τὴν βλασθήσῃ σιτάρει, καὶ διὰ τοῦ σιταρίου νὰ γεννήσῃ ἄρτον, τὸν ἐκ τοῦ σιταρίου κατασκευαζόμενον. (1)

15 : „Καὶ οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀν-
„θρώπου.

Καὶ ὁ οἶνος, λέγει : ἵγουν τὸ κρασί, εὐφραίνει τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀναπαύων, τρέφων, θερμαίνων, καὶ χαροποιῶν αὐτήν. καρπὸς δὲ εἶναι καὶ τὸ κρασί τῆς γῆς. διατί ἀπὸ τὴν γῆν βλαστάνει ἡ ἄμπελος. ἀπὸ δὲ τὸν καρπὸν τῆς ἄμπελου ὁ οἶνος κατασκευάζεται. (2)

„Τοῦ ἱλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἐλαίᾳ.

Ἡ γῆ, λέγει, χορταίνεται ἀπὸ τὴν βροχὴν, διὰ τὴν ποτισθῶν αἰ ἐλαίαι· καὶ ἐκ τῶν ἐλαίων νὰ γένῃ τὸ ἐλαίον, τὸ ὅποιον ἀπαλύνει καὶ φαίδρυν δα-
χνει τὸ σκληραγωγηθὲν πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου ἐκεί-
νου, ὅπου τὸ τρώγει, ἢ τὸ ἀλείφεται.

„Καὶ ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στη-
„ρίζει.

Τὸ μὲν κρασί εὐφραίνει καὶ χαροποιεῖ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ ἄρτος : ἵτοι τὸ ψωμὶ στήριζει καὶ δυναμώνει αὐτήν, ὅταν ᾖναι ἀποκατω-
μένη ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ πείναν· καρπὸς δὲ τῆς γῆς εἶναι καὶ τὸ ψωμί· διότι ὁ Θεὸς ὡς δημιουργὸς ὅλων τῶν κτισμάτων, ὅλα τὰ προνοεῖται, καὶ ἄλογα καὶ λογικά, καὶ ἔμψυχα καὶ ἀψυχα· διὰ τοῦτο γὰρ χορταίνει τὴν γῆν ἀπὸ τὴν βροχὴν, ἵνα ἡ γῆ πα-
χυθεῖσα καὶ δυναμωθεῖσα, βλαστήσῃ τὴν ἀρμολίαν τρο-

- δουλεύειν καὶ κυριεύειν ἐποίησας, τὸν καθ' ὁμοιότητα Θεοῦ ὄντα καὶ πάσης γῆς ἀρχόντα· τίς ὁ ἀπεμπολὺν τίς ὁ ἀ-
νούμενος; μόνου Θεοῦ τὸ δυνεσθῆναι τοῦτο· μᾶλλον δὲ, οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ· ἀμεταμέλητα γὰρ αὐτοῦ τὰ χα-
ρίσματα· εἶδεν ὁ Θεὸς οὐ δουλοῖ τὸ ἐλευθερὸν, τίς ὁ ὑπερτιθεῖς τοῦ Θεοῦ τὴν ἑαυτοῦ δυναστείαν; εἶπε δὲ καὶ ὁ
Θεολόγος Γρηγόριος : „Πλὴν ἀρχεῖ δουλεύειν τοῖς ἐλευθεροῖς· καὶ τοσοῦτον εἶναι τὸ διάφορον, ὥστε τοῦ αὐτοῦ χρο-
νὸς μὲν, κρατεῖν· τὸ δὲ, ἀρχεσθαι· μὴ βαρυνέσθω δὲ ὁ ζυγὸς, μηδὲ τῆς πρώτης ἡμῶν ἀμαρτίας τὸ ἐπιτίμιον.
- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος : „Τίνος χάριν εἶπεν ὁ Δαβὶδ· „Ὁ ἐξανατέλλων χορτεῖ τοῖς κτήνεσι, προσέθε-
το τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς; ὅτι τὸ αὐτὸ σπέρμα κοινὴ γίνεται ἐδωδὴ καὶ ἀνθρώποις καὶ ἀλόγοις· σκόπει δὲ
καταβάλλεται σῖτος, τῶς μὲν ἀνθρώπων τροφή μόνον· ἐπειδὴν δὲ βλαστήσῃ, ἀνέει καὶ τὴν τῶν ἀλόγων τροφήν·
ὥσπερ γὰρ αὐτὸ τὸ εἶναι δι' ἡμᾶς ἔλαβε τὰ ζῶα· οὕτω καὶ ἡ τροφή αὐτῶν, ἐκ τῆς ἡμετέρας τροφῆς ἔχει τὴν ἀρ-
χήν· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει : „Πρῶτον μὲν βλαστήσῃ, εἴτα βοτάνη καὶ χλόη, εἴτα χορτεῖ αὐξήσει, καί-
πειτα ἡ τοῦ σπέρματος τελείωσις· ὁ δὲ Ἡσύχιος : „Γῆν ἐννοεῖ τὸ κυριακὸν σῶμα· ἐκεῖθεν γὰρ τὸν ἄρτον τὸν
μουσικὸν ἐξήγαγεν.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος : „Φυσικὸν μὲν καὶ νηφάλιον ποτὸν ἀναγκαῖον διψῶσιν ἐστὶ τὸ ὕδωρ· ὁ δὲ οἶνος·
χρήσιμον· κινεῖσθαι δὲ ἄριστον ὕδατι πλείω τὸν οἶνον· θερμὸς γὰρ ὢν, καὶ χυμοὺς ἔχων ἡδύς, κεκραμένως ἐμ-
μελῶς, τὰ μὲν αἰσθητὰ τῶν περιττωμάτων διατήκει θερμότητι· τοὺς δὲ δρυμεῖς καὶ φαύλους χυμοὺς ταῖς εὐδαίαις
κεράνυσιν· εὐ γοῦν ἐκεῖνα εἴρηται· „Αγαλλίαμα ψυχῆς καὶ εὐφροσύνη καρδίας, οἶνος ἐκτίσας ἀπ' ἀρχῆς πινό-
μενος ἐν καιρῷ αὐτάρχης· σικκία δὲ ψυχῆς οἶνος πινόμενος πολλὴ ἐν ἐρεθισμῷ καὶ ἀντιπτώματι· (Σειρ· λα', 33.)
ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει : „Οὐ γὰρ εἶπε τρέφει σῶμα· καὶ τοι καὶ τοῦτο ποιεῖ· ἀλλὰ δεικνύς διπλὴν αὐτοῦ τὴν
ἐνέργειαν φησὶ· „Εὐφραίνει καρδίαν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἰσίδωρος : „Ὁ οἶνος φάρμακον καὶ παραμυθία τις γίνεται
μετρίως πινόμενος, καὶ πρὸς τὴν κρίσιν τοῦ σώματος· ὁ δὲ ταύτης ἐπέκεινα, ἄσωτος καὶ ὑβριστής, καὶ ἀκόλαστος κέκλη-
ται· „Ἀκόλαστος γὰρ οἶνος καὶ ὑβριστικὸν μέθη (Παρ· κ', 1.) ὥς ἐάν τὸν ὄρον ἐξέλθῃς καὶ μὴ μέτρη πίνῃς,
τὸ φάρμακον δηλητήριον γέγονε· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος : „Οἶνος ὁ μουσικὸς εὐδην· ὅθεν οὐδὲ τὸ σῶμα, ἀλλ'
καὶ καρδίαν εὐφραίνει· ἔχει γὰρ ἀμαρτημάτων ἀφεσιν· (τῶν συγγενῶν δηλαδὴ) ἐφ' ᾧ μάλιστα ἡ καρδία τῶν
ἀνθρώπων εὐφραίνεται.

τροφήν εἰς ὅλα τὰ ζῶα · (1)

16 : „ Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πε-
„ δίου · αἱ κέδροι τοῦ λιβάνου, ὥς
„ ἐφύτευσας .

Ἀπὸ τὴν βροχὴν, λέγει, ὅπου ἔχει νὰ χορ-
τάσῃ ἡ γῆ, ἀπὸ αὐτὴν ἔχουν νὰ χορτάσων καὶ νὰ
χλοηφορήσουν καὶ ὅλα τὰ φυτὰ τῆς γῆς, καὶ τὰ
διάφορα δένδρα . ὁμοίως καὶ οἱ κέδροι τοῦ βουνοῦ
τοῦ καλουμένου λιβάνου . διὰ μέσου δὲ τῶν κέδρων,
οἱ ὅποιοι εἶναι δένδρα πλέον ὀνομαστά, ἐφανερώσων
ὁ Δαβὶδ καὶ ὅλα τὰ διάφορα δένδρα, τὰ ὅποια ἐ-
φύτευσας, λέγει, ἐσὺ Κύριε, μετὰ τὴν προσαγῆν
σου . (2)

17 : „ Ἐκεῖ στρουθία ἐνοσσεύσονται τοῦ
„ Ἐρωδίου ἡ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν .

Ἐπάνω, λέγει, εἰς τὰ φυτὰ καὶ δένδρα
καὶ κέδρους, θέλουν κατασκευάσουν τὰ μικρὰ που-
λάκια τὰς φωλεάς των . διὰ μέσου δὲ τῶν μικρῶν
πουλακίων, νόησον σὺ ἀγαπητέ, καὶ τὰ λοιπὰ
πουλάκια · ἐπειδὴ τὰ δένδρα δὲν εἶναι μόνον εἰς τοὺς
ἀνθρώπους χρήσιμα, ὕλην διδόντα εἰς κατασκευὴν
οἰκιῶν καὶ καραβίων, ἀλλὰ εἶναι χρήσιμα καὶ εἰς τὰ
πουλάκια, διὰ νὰ πετοῦν εἰς αὐτὰ, διὰ νὰ κάθωνται
ἐπάνω νὰ κελαιοῦν, καὶ διὰ νὰ κατασκευάζουν ἐ-
πάνω εἰς αὐτὰ τὰς φωλεάς των . τὸ δὲ πουλάκι τὸ
ὀνομαζόμενον Ἐρωδίδος, αὐτὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ ἄλ-
λα, κατασκευάζει ἐπάνω εἰς τὰ δένδρα τὴν φω-
λεάν του . (3)

18 : „ Ὅρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις, πέ-
„ τρα καταφυγὴ τοῖς λαγοῖς .

Βλέπε ἐδῶ ὡς ἀναγνώσας, πῶς καὶ τὰ ὑψηλὰ βουνά,
καὶ ἡ πέτρα εἶναι χρήσιμα · ὅλα γὰρ τὰ ποιήμα-
τά του προνοεῖται καὶ φροντίζει ὁ Θεός, ἕως καὶ
αὐτὰ τὰ μικρότατα καὶ εὐτελέστατα ζῶα · διατὶ
αὐτὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος · „ Πρῶτον μὲν τοὶ τὰ συνεκτικώτερα τῆς ζωῆς ἡμῶν μνήμης ἡξιώθη, ὅσα τοῖς
οἰκείοις καρποῖς τὸν ἄνθρωπον δεξιούμενα, ἄφθονον παρασκευάζει τὴν διαίταν · ἄρτους τὴν ζωὴν παρέχει · οἶνος με-
τὰ τούτου καὶ παραμυθίαν ἀθυμίας ἐπινοεῖ · τὸ ἔλαιον εὐκετεῖν παρασκευάζει · καὶ τὴν ἰσχὺν ἐπιτείνει, ἀλοιφή κε-
χηρμένων ἡμῶν . ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει · „ Ἰλαρύνεται δὲ καὶ παιδρύνεται τὸ πρόσωπον τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ἐλαίῳ τῷ
θρεπτικῷ τοῦ Θεοῦ φωτός, καὶ λύονται τὰς νόσους καὶ τοὺς πόνους τῆς ψυχῆς · ἐπινοεῖ μὲν διαφέρουσι τοῦ ἀποδοθέν-
τος οἴνου · ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ λόγος, ὡς περ ἀμπέλος, οὕτω καὶ ἐλαία ἐστὶ · ἐγὼ φησὶν, ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ
οἴκῳ τοῦ Θεοῦ · ἡ γὰρ αὐτοῦ διδασκαλία κατὰ διάφορον σχέσιν οἷός τε καὶ ἐλαίον ἐστὶ καὶ ἄρτος · ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύ-
χιος · „ Ἐν τῷ χαρίσματι τῆς χορηγίας τοῦ Πνεύματος · ἐν αὐτῷ γὰρ τὰ πρόσωπα τῶν πιστῶν ἱλαρύνεται · ἐ-
πειδὴ ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἀγάπη χαρὰ καὶ εὐφροσύνη · καθὼς ὁ Παῦλος φησὶ· σιγῇ δὲ ὁ μουσικὸς ἄρτος τὴν καρδίαν, πε-
ποιθήσιν αὐτῷ παρέχων, ὅτι σῶμα καὶ ἡμεῖς Χριστοῦ τῇ τοῦ μουσικοῦ σώματος μεταλήψει, γινόμεθα .

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος · „ Καὶ τὰ ἄκαρπα δένδρα τοῦ Θεοῦ εἰσιν · ὅταν δὲ λέγῃ, ὅτι ἐφύτευσας, τοῦτο
σημαίνει, ὅτι οὐκ ἀνθρώπων πόνος, οὐδὲ ἐπιμελεία γεωργίας, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πρόσταγμα, τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐγχειρι-
σθὲν τῇ φύσει τῆς γῆς, τὴν τοιαύτην βλάστησιν αὐτοῖς δίδωσι . ἀλλὰ καὶ ὁ Εὐσέβιος λέγει · „ Ὅτι ὁ Ἐβραῖος
καὶ οἱ λοιποὶ, ξύλα τοῦ Κυρίου εἶπον · διὰ τοῦτο, καθὼς αὐτοφύτῃ καὶ οὐ χειρόκρητα, ἀλλὰ θεῷ λόγῳ βλαστήσαντα·
ξύλα δὲ ἀναγωγικῶς ὁ Ἡσύχιος ἐνόησε · „ Τούτῳ μελετῶντας τὸν νόμον ἡμέρας καὶ νυκτός · τοὺς παρὰ τὰς διεξό-
δους τῶν ὑδάτων ὡς ξύλον πεφυτευμένους · οἷτινες χορτάζουσι θεωρίας · κέδρους λιβάνου δὲ τοὺς ἐξ Ἑθνῶν ἡρ-
μήνευσεν, ὧν ὁ λιβάνος σύμβολον ὡς γέμων εἰδώλων · οἷτινες φυτευθέντες παρὰ τῷ ἁγίῳ Βαπτίσματι καὶ τῷ νόμῳ
τοῦ Θεοῦ μελετήσαντες, θεωρίας χορτάζονται · καὶ ὁ Κύριλλος δὲ λέγει · „ Ὅτι οὐ περὶ ξύλων ὁ λόγος · πε-
ρὶ ἁγίων δὲ μάλλον τῶν ἐφύζωμένων τῇ πίστει καὶ καρποφορούντων ἐν δικαιοσύνῃ . (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρήν.)

(3) Λέγει δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος · „ Ὅτι ὁ Ἐρωδίδος κατασκευάζει τὴν φωλεάν του ἐν ταῖς ὑψηλοτάταις ἐλά-
ταις · ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει · „ Καὶ τοῦτο δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἔργον, ὅτι οὐ πᾶσι πάντα δένδρα ἐπιτη-
δεῖα

ἐν τὰ βουνά καὶ ἡ πέτραις δὲν ἐγίνοντο, διὰ τὰ κρύπτωνται τὰ ζῶα εἰς αὐτὰ, βέβαια πρὸ πολλοῦ ἤθελαν ἐκλείφουν τὰ διάφορα γένη καὶ εἶδη τῶν χορτοφάγων ζῶων, κατατρωγόμενα ἀπὸ τὰ σαρκοφάγα θηρία. (1)

19 : „Ἐποίησε σελήνην εἰς καιροῦς“.

Ὁ Θεός, λέγει, ἔκαμε τὴν Σελήνην : ἡγουν τὸ φεγγάρι διὰ τὴν φωτίζειν εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός. ὅθεν ἀλλαχρὺ εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβίδ· „Τὴν Σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας εἰς ἐξουσίαν τῆς νυκτός.“ (Ψαλ· ρλ΄. 9)

„Ὁ ἥλιος ἐγνώ τὴν δύσιν αὐτοῦ.“

Ὁ ἥλιος, λέγει, γνωρίζει πότε νὰ βασιλεύσῃ. γνωρίζει δὲ τοῦτο, ὅχι ὡς ἐμφυχος καὶ λογικός, ἀλλὰ καθὼς δὲν ὑπερβαίνει τὸν ὕρον, ὅπου ἐδιωρίσεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν, νὰ φαίνη μὲν τὴν ἡμέραν, νὰ κρύπτεται δὲ τὴν νύκτα· ἀλλὰ ὡς ἂν λογικός, ἡξεύρει τὴν προσαγὴν τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μεταφορικὸν δὲ εἶναι τὸ ἐγνώ, μεταφερόμενον ἀπὸ τὰ λογικὰ εἰς τὰ ἀλογα καὶ ἄψυχα. δηλοῖ δὲ ἐδῶ τὸ, ἐνεργεῖ : ἡγουν ὁ ἥλιος ἐναργεῖ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν του. (2)

20 : „Ἐξου σκοτός καὶ ἐγένετο νύξ“.

Σ3

δεῖα πρὸς καταγωγὴν· ἀλλ' ὥσπερ αἱ τροφαὶ τῶν πετεινῶν καὶ αἱ ἐνέργειαι καὶ οἱ βίαι διάφοροι, οὕτω καὶ αἱ οἰκίαι προσθέττει δὲ ὁ θεὸς Μάξιμος· „Ὅτι ὁ Ἐρωδὴς τὴν σφωροσύνην ἔχει, (καθὼς λέγουσιν οἱ ἱστορικοὶ) ὥς ὅπου, ὅταν μέλλῃ νὰ συνουσιασθῇ μὲ τὸ θηλυκόν, πενθεῖ καὶ κλαίει τεσσαράκοντα ἡμέρας· καὶ πάλιν ἀφ' οὗ συνουσιασθῇ, κλαίει ἄλλας τεσσαράκοντα· ἔχει δὲ τὴν φωνὴν του ὑψηλὰ, ὥς νὰ μὴ σκιάζεται ὑπότινος· παραδειγμα ζωντανὸν τῆς σφωροσύνης, ἡ ὁποία ἡγεῖται καὶ ὑπερέχει πολλῶν ἀρετῶν. ὁ δὲ Ἡσυχίος· „Στρουθία ὀνομάζει τὰς παρὰ τοῦ Διαβόλου καὶ τῶν αὐτῶ συμπραττόντων διωκομένας ψυχὰς, δι' εὐσέβειαν δυνηθείσας τὰς αὐτῶν παγίδας διαφυγεῖν· περὶ οὗ ὁ Δαβὶδ εἶρηκεν· „Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρούθιον ἐρῶσθαι ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων.“ Ἐρωδὴν δὲ ὀνομάζει τὸν Πέτρον· ἐπεὶ τῷ Χριστῷ διηνεκῶς ἠκολούθει· καὶ ὥσπερ ὁ Ἐρωδὴς ἡγεῖται τῶν στρούθιων : οὕτω καὶ ὁ Πέτρος τῶν ἄλλων Μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων· καὶ ὥσπερ ὁ Ἐρωδὴς δαίκασι τοῖς στρούθιαις, πῶς χρὴ τῶν παγίδων ὑπεράλλεσθαι τῶν θηρευτῶν : οὕτω καὶ ὁ Πέτρος τῇ ἀρνήσει παγιδευθεὶς, διὰ μετανοίας τὴν παγίδα ἐξέφυγε καὶ τοὺς ἄλλους μετανοεῖν διδάσκει.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „Ἐπεὶ γὰρ τὸ δειλὸν τῆς φύσεως, τὰς ἐλάφους, καὶ τοὺς λαγῶδες προδίδωσι, καὶ πᾶσι ποιεῖ τοῖς θηράταις εὐχυνάτους, καὶ ταχύτητα ποδῶν, καὶ ἀσφάλειαν τόπων ἐχαρίσατο (ὁ Θεός) ὡς εἰσάτερον ἦν, τὸ ἕτερον ἀχρησεν ἦν· ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος λέγει ὑψηλότερον· „Μιμεῖται τὴν ἑλαφὸν καὶ ὁ διαγναστικός νοῦς, καθάπερ ὅρη τὰ ὑψηλὰ τῶν θείων νοημάτων μεταδιώκων, καὶ τὰ ἐμφαλεύοντα τῇ φύσει τῶν ὄντων πᾶσι λαβόλων δίκην τῷ λόγῳ διαφθεῖρων τῆς κρίσεως· ὁ δὲ Βασιλείος φησι· „Τὸ δὲ σερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως καταφυγὴ γίνεται τοῖς λαγῶδες πέτρα, περὶ ἧς εἶρηται· „Ἐν πέτρᾳ ὑψώσας με· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Τὸ γένος τῶν ἐλάφων πολεμίας ἔχει πρὸς τὸ τῶν ὄψεων γένος· σπεύδουσι γὰρ ἀνελεῖν αὐτοὺς· τοιοῦτοι δὲ τῶν περὶ τοῦ Χριστοῦ Μαθηταὶ ἐτοίμως ἔχοντες ἐκδιμῆσαι πᾶσαν παρακοήν· ἔσχον δὲ καὶ τὴν κατὰ τῶν νοητῶν ὄψιν δύνανται ἐκ τοῦ ὀρέξαντος ἐξουσίαν αὐτοῖς πατεῖν ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· ὁ δὲ Ἡσυχίος· „Ἐλάφους μὲν, τοὺς δικαίους νοεῖ· ἐπεὶ καθαρὰ ζῶα αἱ ἑλάφοι τυγχάνουσι· λαγῶδες δὲ, τοὺς Ἐθνηκοὺς καὶ ἁμαρτωλοὺς· ἐπεὶ οἱ λαγῶι ἀκάθαρτα ζῶα καὶ ἀσθενῆ εἰσιν· „Οὐκ ἔδρασε γὰρ φησι τὸν κάμηλον καὶ τὸν ὄν καὶ τὸν δασύποδα· ἦτοι τὸν λαγῶν (Δευτερ· ιδ΄. 7.) ὅθεν καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπε· „Πέτρα καταφυγὴ τοῖς χοιρογυλλίοις· οἱ δὲ χοιρογυλλιοὶ ἀκάθαρτά εἰσι· διὸ λέγει ὁ Σολομών· „Καὶ οἱ χοιρογυλλιοὶ ἔθνος οὐκ ἰσχυρὸν, οἱ ἐποίησαντο ἐν πέτραις τοὺς ἑαυτῶν ὄγκους· (Παρ· λ΄. 26.)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „Δι' οὐδὲν ἕτερον τὴν σελήνην γεγενῆσθαι φησιν, ἢ πρὸς ἀριθμὸν καὶ διάγνωσιν μηνῶν τε καὶ ἡμερῶν· τὸ γὰρ εἰς καιροὺς, τοῦτο δηλοῖ· καὶ ἐν τῇ γενέσει δὲ, γέγραπται περὶ τῶν φασήγων· „Ἐσώσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς· εἰς σημεῖα μὲν, κατὰ τὸν Βασιλείον, ἐπομβρίας, αὐχμῶν, πνευμάτων κινήσεως· εἰς καιροὺς δὲ, τὰς τῶν καιρῶν ἐναλλαγὰς, χειμῶνος, ἔαρος, θέρους, καὶ μετοπώρου· ὁ δὲ Ἡσυχίος· „Σελήνην ἐνοεῖ τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν, ἢν τινα μέχρι καιρῶν τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν ἔβητο ὁ Θεός· ἥλιον δὲ τὸν Χριστόν· ὃς τις ἐγνώ τὴν ἑαυτοῦ δύσιν· τὸν γὰρ καιρὸν, καθ' ὃν προσήκε τὰ πάθος εἰκονομῆσαι, ἐγνώσκειν·

Σὺ , λέγει , Κύριε , ὥρισας νὰ γίνεταί σκοτός , τὸ ὅποιον παρυφίσταται , ὅταν ἀναχωρῇ καὶ βασιλεύῃ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου . τὸ δὲ σκοτός πάλιν , ἐγινε νύξ . ὅθεν εἶπεν ὁ Μωϋσῆς , „ Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς , ἡμέραν καὶ τὸ σκοτός ἐκάλεσε , νύκτα , (Γεν . α΄ . 5 .) (1)

„ Ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ .

Βλέπε ἐδῶ ἀγαπητὲ ἀναγνώστη , τὴν χρησιμότητα ὅπου ἔχει ἡ νύκτα . διατὶ αὐτὴ δὲν προξενεῖ μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀνάπαυσιν . οὐδὲ κάμνει αὐτοὺς δυνατωτέρους διὰ τοῦ ὕπνου καὶ τῆς ἀναπαύσεως , ἀφ' οὗ τοὺς παραλείβει κουρασμένους ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἡμέρας . ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ θηρία δίδει παρρησίαν νὰ περιπατοῦν , διὰ νὰ εὕρισχουν τὴν ἀναγκαίαν τροφήν τους . (2)

21 : „ Σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἀρπάσαι καὶ „ ζητῆσαι παρὰ τοῦ Θεοῦ βρώσιν αὐτοῖς .

Εἰς τὸν καιρὸν , λέγει , τῆς νυκτὸς περιπατοῦν τὰ λεοντάρια , καὶ τῶν λεονταρίων τὰ παιδιά ἀρουλιῶντα καὶ φωνάζοντα μετ' ἀγρίαν φωνὴν διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην : διὰ νὰ ἀρπάσουν δηλαδὴ καὶ νὰ εὕρουν τὴν ἀναγκαίαν τροφήν τους , τὴν παρὰ τῷ Θεῷ οὐσαν , ἢ παρὰ τοῦ Θεοῦ δεδομένην εἰς αὐτά . ἀπὸ τὸν Θεὸν γὰρ δίδεται ἡ τροφή ὅλων τῶν ζώων . ὅθεν ἀλλοχού εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ : „ Ὁ διδοὺς τροφήν πάσῃ σαρκὶ (Ψαλ . ρλ΄ . 25) (3) ἢ λέγει , ὅτι τὰ λεοντάρια φωνάζοντα , ζητοῦν τρόπον τινα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν τροφήν τους . διατὶ πολλὰς φορὰς πολλοὶ ἄνθρωποι παρατήρησαν καὶ εἶδον πολλὰ ζῶα , τὰ ὅποια ὅταν πεινοῦν , ἢ διψοῦν , ἀσπρόνουν τὴν κεφαλὴν τους εἰς τὸν οὐρανόν , καὶ μετ' ἀπόρρητον λόγον ἐπικαλοῦνται τὸν ποιητὴν διὰ νὰ τοὺς δώσῃ τροφήν . ὅθεν καὶ ἀλλοχού εἶπεν ὁ Δαβὶδ : „ Διδόντι τοῖς κτήνεσι τρο-

σκεν , ὥς πρὶν μὲν ἔλθειν τοῦτον λέγειν . „ Οὐπω ἦκε ἡ ὥρα . ὅτε δὲ ἐν τῇ προσήκοντι καταλαβὼν ἦν , ἐλήλυθεν ἡ ὥρα , φησιν , ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου .

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἔλαττον μέρος τῆς διὰ φωτὸς εὐεργεσίας , τὸ ἀναπαῦσαι κάμνοντα τὸν ἄνθρωπον , ἢ παραχωρῆσαι τῇ νυκτὶ . λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος . „ Ὅπερ ἐν ἡμέρᾳ ἐσιν ἡ σκιά , τοῦτο οἶεσθαι χρὴ ἐν νυκτὶ τοῦ σκοτοῦς εἶναι τὴν φύσιν . οὐδὲν γὰρ ἑτερόν ἐστι κατὰ τὴν φύσιν , ἢ σκίασμα γῆς . τὸ δὲ σκοτός , οὐκ οὐσία τις ἐσιν , ἀλλὰ συμβεβηκός . φωτὸς γὰρ ἐστὶ σέρεσις . αὐτὸ γὰρ τὸ ἐσερῆσθαι φωτὸς , σκοτός ἐκάλεσεν ὁ Θεός . ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει . „ Τοῦτό , φησιν , ἵνα μὴ ἄλλον δημιουργὸν τῆς ἡμέρας ἢ ἄλλον τῆς νυκτὸς λογισώμεθα εἶναι . ὁ δὲ Ἡσύχιος . Σαφῶς φησιν , τὸν τοῦ Σταυροῦ λέγει καιρὸν , ἐν ᾧ ἔδυνεν ὁ ἡμέτερος ἥλιος . τότε γὰρ σκοτός ἀπὸ ὥρας ἑκτῆς ἕως ὥρας ἐνάτης ἐγένετο .

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Ἐπειδὴν ἀναχωρῇ ἡ ὁ ἥλιος φησιν , τότε τὰ θηρία ἀγελᾶνται . ἢ ἐστὶ θάυμασαι τοῦ Θεοῦ τὴν οἰκονομίαν , ἢ τὴν ἐν τοῖς θηρίοις διάταξιν . ὅταν γὰρ σὺ καθεύδῃς , τότε ἐκεῖνα τὴν ἐρημίον ἔπεισι . ἢ ἡ νύξ , σοὶ μὲν ἀνάπαυσιν πραγματεύεται , τοῖς δὲ θηρίοις ἀδειαν παρέχει , ὥς τὰς πεινώσας ἐμπληῖσαι γαστέρας . ὑψηλότερον δὲ φησιν ὁ μέγας Βασίλειος . „ Δρυμὸν ὀνομάζει συνήθως ἡ θεία Γραφή , τὸν ὕλῳ τῶν ἀνθρώπων βίον τὸν τὰ ποικίλα εἶδη τῶν παθημάτων ὑλομανήσαντα . ἐν ᾧ τὰ φθαρτικὰ θηρία φάλεται ἢ κατακρύπτεται . ὧν ἡ φύσις ἐν φωτὶ ἢ ἡλίῳ ἀνερέγγητος μένουσα , διὰ τοῦ σκοτοῦς τὴν ἰσχὺν ἔχει . μετὰ γὰρ τὸ δύνασθαι τὸν ἥλιον φησιν ὁ Προφήτης (ὁ Δαβὶδ δηλαδὴ) νυκτὸς ἐπιγενομένης , ἐν αὐτῇ τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ τῶν φωλεῶν ἀναδύεσθαι . τοῖς γὰρ σκοτεινοῖς ἐχθροῖς καιρὸς εἰς τὴν κατὰ τὴν ψυχῶν ἐπιβουλήν ἡ νύξ γίνεται ἢ τὸ σκοτός . ἐν ᾧ τὴν πονηρὰν βρώσιν αὐτῶν ἐκ τῶν τοῦ Θεοῦ ποιμνίων ἐργάζονται .

(3) Εἶπε δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος . „ Λέγεται ἢ τοῦτο , ὅτι οἱ λέοντες , ὅταν ἴδωσι τι τῶν ἀσθενεσέων ζώων , πρότερον ὠρύονται . ἢ οὕτως ἐκεῖνο καταπλήξαντες , ἐπιτρέχουσι , ἢ θήραμα ἢ τροφήν ποιοῦνται τὸ ληφθέν . διὰ τοῦτο τοίνυν κἀνταῦθα εἴρηται , ὅτι σκύμνοι ὠρύονται τοῦ ἀρπάσαι . ὁ δὲ Ἡσύχιος θηρία τοῦ δρυμοῦ ἢ σκύμνους τοὺς Δαίμονας λέγει . οἵτινες ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ὠρύοντο , νομίζοντες , ὅτι τότε ἔχουν καιρὸν κυνηγίου . διατὶ ἔβλεπον τὸν Ἰούδαν , ὅπου ἐπρόδωκε τὸν Κύριον . τὸν Πέτρον , ὅπου τὸν ἀρνήθη . τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους , ὅπου ἔφυγον ἢ ἐσκορπίσθησαν . ὠρύοντο λοιπὸν οἱ Δαίμονες διὰ νὰ ἀρπάσουν ἢ νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν Θεὸν τοὺς Ἀ-

πα-

τροφὴν αὐτῶν, καὶ τὰ νεοσσοὶς τῶν κοράων τοῖς ἐπικολουμένοις αὐτὸν. (Ψαλ. ρμς. 9.)

22: „ Ἀνέγειλεν ὁ ἥλιος, καὶ συνήχθησαν. καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν κοι-
„ τασθῆσονται.

Ὅταν, λέγει, ἀνατεῖλῃ ὁ ἥλιος τὸ πρωῒ, αὐτοὺς καὶ τὰ ζῶα ὅλα καὶ θηρία συμμαζώνονται, καὶ κρύπτονται μέσα εἰς τὰς φωλεὰς τῶν καὶ κατοικίας. ὁ ἐπειδὴ καὶ ἐκ φύσεως ἤξευρον τὸν διωρισμένον εἰς αὐτὰ καὶρὸν διὰ τὴν περιπατοῦν, κατὰ τὸν Χρυσό-
σομον.

23: „ Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον
„ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ
„ ἕως ἑσπέρας.

Ὅταν, λέγει, ἀνατεῖλῃ ὁ ἥλιος, τὰ μὲν ἄλογα καὶ ἄγρια ζῶα συμμαζώνονται εἰς τὰς φωλε-

αῖς των, ὁ δὲ λογικὸς ἄνθρωπος σηκνόμενος ἀπὸ τὸν ὕπνον, εὐγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸν οἶκόν του διὰ τὴν δου-
λευτὴν τὸ ἔργον καὶ τέχνην του, ἕως τὸ ἑσπέρας. τὸ-
τε γὰρ πάλιν γυρίζει εἰς τὸν οἶκόν του, διὰ τὴν ἀνα-
παυτῆν ἀπὸ τὸν κόπον. ἤξευρει γὰρ, ὅτι ἡμὲν ἡμέ-
ρα, ἐδιωρίσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ
εἰς τὰ ἡμέρα ζωᾶ. ἡ δὲ νύκτα, ἐδιωρίσθη εἰς τὰ ἄ-
γρια ζῶα, ἵνα μὴ ἐνούμενα τὰ ἡμέρα μὲ τὰ ἄγρια
κατατρώγονται καὶ διαφθεύωνται ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλο-
λο, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα. (1)

24: „ Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύ-
„ ριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας.

Ἐδῶ θαυμάζων καὶ ἐκπληττόμενος ὁ Προφῆ-
της Δαβὶδ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, φωνάζει οὕτως ἐκ
διεσπασως. Πολλὰ ἐθαυμασώθησαν Κύριε, τὰ ἔργα
σου καὶ ποιήματα. ἐπειδὴ αὐτὰ ἄλλο πρὸς ἄλλο συγ-
κρινόμενον, καὶ ὅλα πρὸς ὅλα, καλῶς πάντα ἔχουσιν
εἰς ἑνὸς κόσμου σύστασιν καὶ συμπλήρωσιν, ὡς εἶπεν
ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. Καὶ ὅλα σου τὰ κτίσματα, τὰ
ἐκαμὲς μὲ σοφίαν ἀκατάληπτον. διακί κανένα ἀπὸ
αὐτὰ οὐδὲ τὸ μικρότατον, δὲν ἔγινε ματαιῶς καὶ

πε-

ποσόλους. ὅθεν ὁ Κύριος εἶπε. ἡ Σίμων Σίμων, ἐξητήσατο ἡμᾶς ὁ Σατανᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σίτον. καὶ γὰρ
ἐδεήθη περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου.

(1) Προσθέτει δὲ καὶ ταῦτα ὁ Χρυσορρήμων. ἡ Καθευδόντων μὲν τῶν δεσποτῶν ἀνθρώπων, ἀνίσταται τὰ θηρία
ἀνισακμένων δὲ, ἀποπιδᾶ καὶ ἀναχωρεῖ. εἶδες εὐταξίαν δημιουργοῦ; διανέσῃ ὁ Δεσπότης, καὶ οὐδὲν εὐρίσκει τῶν
λυμαινομένων. ἀλλὰ προλαβὼν ὁ ἥλιος πάντα συνήλασε τὰ ἐπιβουλεύοντα. καθάπερ γὰρ δραπέται καὶ φυγάδες ἀ-
ποπιδᾶσι φαινομένου τοῦ Δεσπότη, καὶ εἰς τὰς ἰδίας καταδύσεις χωροῦσι, τοῦ ἡλίου ἀνίσχοντος. ὁ δὲ ἄνθρω-
πος τὸν τῆς προτερείας διὰ τοῦ ὕπνου ἀποθέμενος κόπον, κεαρὸς αὐτίς ἐν τοῖς ἔργοις καὶ πρόσθυμος ἀπαντᾷ. ἔφη
δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. ἡ Νῦν, καὶ ἄνθρωπος ὕπνῳ συσέλλεται. καὶ τὰ θηρία παρῆσιάζεται, καὶ ζητεῖ τρο-
φὴν ἕκαστον τὴν δεδομένην παρὰ τοῦ κτίσαντος. ἡμέρα, καὶ τὰ θηρία ἐκινᾶται, καὶ ἄνθρωπος ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἐ-
κπύεται, καὶ ἄλλοις ὑποχωροῦμεν ἐν τάξει, νόμῳ καὶ λόγῳ φύσεως. ὁ δὲ Ἠούχιος τὴν ἐδικήν του ἀναγωγὴν ἀ-
κολουθῶν λέγει, ὅτι ὅταν ὁ Χριστὸς ἀνέσῃ, συνήχθησαν μὲν: ἡτοι ὑπεχώρησαν, ὡς εἶπεν ὁ Σύμμαχος. τὰ θη-
ρία καὶ οἱ Δαίμονες εἰς τὰς ἐαυτῶν σκοτεινὰς μάνδρας. οἱ δὲ Ἀπόστολοι οἱ κεκρυμμένοι ὄντες διὰ τὸν φόβον τῶν
Ἰουδαίων, ἐξῆλθον καὶ ἐπαρρησιάζθησαν, λαβόντες θάρρος ἀπὸ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. καὶ πάντες δὲ οἱ πιστοὶ
μέχρι ἑσπέρας. ἡτοι μέχρι τέλους τῆς ζωῆς των ἐργάζονται τὸ οὐκ αἰὸν ἔργον: ἡτοι τὴν ἀρετὴν. ταύτην γὰρ ἔ-
δωκεν ἡμῖν εἰς ἐργασίαν ὁ Κύριος. ὑψηλότερα δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐνόησεν ὁ Θεσσαλονίκης θεῖος Γρηγόριος γράφων
πρὸς τὴν Ζένην. ἡ Ἡμέρας δὲ διαυγασάσης, καὶ φωσφόρου ἀνατείλαντος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, κατὰ τὸν ἐν Ἀ-
ποστόλοις Κορυφαῖον, ἔξεισι κατὰ τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο λόγιον, ὁ ὢν τῶς ἄνθρωπος ἐπὶ τὴν ὄντως ἐργασίαν αὐτοῦ.
καὶ τῷ φωτὶ χρώμενος ὁδῶ, ἀνεισιν. ἡ ἀνάγεται ἐπ' ὄρη αἰώνια, καὶ τῶν ὑπερκοσμίων ἐν τούτῳ τῷ φωτὶ πραγμάτων.

περιττῶς· ἀλλὰ ὅλα ἔχουσι λόγους καὶ αἰτίας καὶ τέ-
λη θαυμασὰ, διὰ τὰ ὅποια ἐκτίσθησαν· ἀγκαλὰ καὶ
εἰς ἡμᾶς τὰ τέλη ταῦτα εἶναι ἀκατάληπτα. (1)

„Ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου.

“Ὁλν· ἡ γῆ, λέγει, εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὰ θαυ-
μασὰ καὶ ἀγαθὰ κτισμάτων σου Κύριε, καθὼς εἶπεν
ὁ Θεοδώριτος. (2)

25 : „Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ
„εὐρύχωρος· ἐκεῖ ἔρπετα, ὧν οὐκ
„ἔστιν ἄριθμός, ζῶα μικρὰ μετὰ
„μεγάλων.

Ἴδού, λέγει, αὕτη ἡ θάλασσα, ὅπου βλέπα-
μεν, πόσον εἶναι μεγάλη! καὶ πόσον πλατεῖα καὶ
εὐρύχωρος! διατὶ εἰς αὐτὴν εὐρίσκονται τόσα ἔρπε-
τα· ἦγουν τόσα ὀφάρια καὶ κῆτη, τὰ ὅποια εἶναι
κατὰ τὴν ποσότητα ἀναρίθμητα· ἕκαστ' εἰς τὴν θάλασ-
σαν εὐρίσκονται ζῶα μικρὰ καὶ μεγάλα. (3)

26 : „Ἐ-

ὁ τοῦ θαύματος! ἐπόπτης καθίσταται, μὴ διαζευγνύμενος, ἢ διαζευγνύμενος τῆς τινὰρχῆν συμπροηγμένης ὕλης,
ὡς οἶδεν ἡ ὁδός.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „Ὅταν ἀκούσωμεν περὶ Θεοῦ, ὅτι πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησε, τὴν δημιουργί-
κην αὐτοῦ τέχνην διδασκόμεθα, ὁ δὲ Ἀπόστολος σοφίαν τὸν Υἱὸν ἀποκαλεῖ λέγων· „Ὅς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία
ἀπὸ Θεοῦ· ἐν αὐτῷ οὖν τὰ πάντα ἐκτίσθη. λέγει ἔτι ὁ Χρυσόστομος· „Χριστὸς Θεοῦ σοφία, ἐν ᾗ τὰ πάντα ἐγένετο
ἢ διεκασμήθη τὰ μικρὰ, τὰ μεγάλα, τὰ ἄγρια, τὰ ἡμέρα, τὰ ἔγκαρπα, τὰ ἀκαρπα, τὰ ὑψηλὰ, τὰ πεδία, τὰ
ὑπτικά, ἢ τὰ λοιπὰ πάντα· ἢ ὅπερ ὁ Μωϋσῆς ἔλεγεν, ὅτι πάντα ὅσα ἐποίησε καλὰ λίαν, τοῦτο ἢ οὗτος ἐκείνῳ
συμφώνως εἶπεν, ὅτι δὴ πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· ὅθεν ἢ Γεώργιος ὁ Πισσίδης Ἰαμβλικῶς εἶπεν·

„Ὁ τῇ τσαύτῃ συσάσει τοῦ οὐρανοῦ,
„Ὁ νύκτα κοσμοῦν ἢ σολίζων ἡμέραν·
„Ὁ πῦρ γεωργῶν, ἢ κατασπείρων ὕδωρ·
„Τὸν ἄφθονον ῥοῦν, τὴν ἀνάργυρον δόσιν·
„Πνοῆς περιττῆς ἔξ ἐκείνου συρμάδα·
„Τὸ κοινὸν ὄμμα, τὴν πανοπτερίαν κόριν·
„Ὁ τὴν ἀμυδρὴν τῆς σελήνης λαμπάδα,
„Ὅπως γέννται μίξις ὥσπερ ἐν γάμῳ·
„Εὐτεκενὰ δεῖξῃ τῶν σπαρέντων τὰ βρέφει·
„Στοιχεῖα τάττων, ἡνιοχῶν δὲ χρόνους·
„Τὴν θάλασσαν ἀστατοῦσαν οὐ βλέπει·
„Τῇ γῇ περιχρούουσα ἢ θυμουμένη,
„Ἀνθέλλεται δὲ ἢ φοβεῖται ἢ μένει·
„Ἡ δημιουργὸς ἢ σοφὴ παντοουργία!

εἶπε δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος· „Ἐκαστὸν τῶν εἰρημένων λογισάμενος ὁ Προφήτης, ἢ τὴν πολλὴν τοῦ Θεοῦ κρισε-
νίαν καταμαθὼν, ἐν μέσῳ τῆς διηγήσεως τὸν ὕμνον ἀνέπεμψε, θαυμασὰ ἢ λίαν ἀξιάγαστα ἢ σοφίας μετὰ φήσας
εἶναι ἅπαντα τὰ τοῦ Θεοῦ ποιήματα· εὗρε γὰρ τὴν ὑπότινον δυσσεβῶν διαβαλλομένην νύκτα, σφόδρα χρησιμω-
τάτην· ἢ τὰ ἀκαρπα ξύλα, χρεῖαν ἐτέραν εἰσφέροντα· ἢ τῶν θηρίων τὰ γένη, εἰς πολλὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀρμό-
δια· Διὰ τοῦτο ἢ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐρμηνεύων διατὶ λέγεται λόγος ὁ Υἱὸς φησιν· „Εἰδὲ ἢ διὰ τὸ ἐνυ-
πάρχειν τοῖς οὖσι (τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ) λέγοι τις, (αὐτὸν λόγον) οὐκ ἀμαρτήσεται τοῦ λόγου· τί γάρ
ἔστιν, ὃ μὴ λόγῳ συνέστηκεν; (Λόγ. β'. περὶ Υἱοῦ) ἢ πάλιν λέγει· „Σοφία δὲ λέγεται ὁ Υἱὸς, ὡς ἐ-
πισήμη θεῶν τε ἢ ἀνθρωπίνων πραγμάτων· πῶς γὰρ οἶόντε τὸν πεποικότεν, τοὺς λόγους ἀγνοεῖν, ὧν πεποίηκεν;
(αὐτόθι.).

(2) Προσφύεσεν δὲ γράφεται παρὰ τῷ Νικητῇ· „Τὸ ἐπληρώθη, ὁμοιον ὡς εἰ ἔλεγε· περὶ τῆς γῆς ἢ τῶν ἐν
αὐτῇ κτισμάτων, ἀρκούντως ἡμῖν εἴρηται· πεπλήρωται γὰρ ὁ περὶ αὐτῆς λόγος, ἢ πέρας ἔχει· ἐπὶ δὲ τὴν γείτο-
να θάλασσαν φέρε μεταβῶμεν· ὁ δὲ Ἡλύχιος ἀναγωγικώτερον εἶπε· „Τῆς κτίσεως· τούτῳ τῷ ἐγκαινισμῷ
ἢ τῆς ἀνανεώσεως· εἴτις γὰρ ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Οὐ γὰρ κενὸς τοὺς χώρους ἐποίησεν ὁ Θεός, ἀλλὰ ζῶαν παντοῖον ἐνέπλησε,
τὸν

26: „Εκεῖ πλοῖα διαπορεύονται· δράκων οὗτος, ὃν ἐπλάσας ἐμπαίζειν αὐτῷ.

Ἐκεῖ, λέγει, εἰς τὴν θάλασσαν πλεύουν καὶ διαπερνοῦν διάφορα καΐκια καὶ καραβία· ἐκεῖ εὐρίσκονται καὶ οἱ δράκων· ἤγουν τὸ κήτος, τὸ ὁποῖον σὺ ἐκτίσας Κύριε, διὰ τῆς πωλῆς καὶ τῆς σκιρτῆς ἐν αὐτῷ· ἤγουν ἐν τῇ ὕδατι τῆς θαλάσσης· δράκοντα δὲ ἀνόμασε τὸ κήτος· διατὶ εἶναι πολλὰ μεγαλῶτατον ἀνάμεσα εἰς τὰ θαλασσινα εὐφάρια καὶ ζῶα, καθὼς καὶ ὁ δράκων εἶναι πολλὰ μεγάλος ἀνάμεσα εἰς τὰ χερσαῖα ζῶα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

27: „Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι

τὴν τροφὴν αὐτῶν εἰς εὐκαιρὸν.

Ὅλα, λέγει, τὰ ζῶα καὶ τὰ λογικά καὶ τὰ ἄλογα, καὶ τὰ χερσαῖα, καὶ τὰ πετεινὰ καὶ τὰ ὑψίτερα ἐλπίζουσιν εἰς ἐσένα Κύριε, διὰ τὴν δώσῃς εἰς αὐτὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν τους· καὶ αὐτὰ γὰρ τὰ ἄλογα, μετὰ τοῖον τινα φυσικὸν λόγον ἐλπίζουν νὰ λάβουν τὴν τροφὴν τους ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐν καιρῷ χρειᾶς· καθὼς ἀνωτέρω εἵπομεν, ἐρμηνεύοντες τὸ· „Καὶ ζητήσαι παρὰ τῷ Θεῷ θρώσιν αὐτοῖς.

28: „Δόντος σου, αὐτοὶ συλλέξουσιν.

ἄνοιξαντός σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμ· πάντα πληροῦνται χρησιότητος.

-Ο-

τὸν αἶρα, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὸν μὲν, ἐνδύθων μόνον· τὴν δὲ, τετραπόδων ἢ πτερυγίων· τὴν δὲ, ἀνείρων ἄχθων, ὧν οἱ μὲν μείζους, οἱ δὲ ἐλάττους, ἢ τροφὴ τοῖς μείζουσιν οἱ ἐλάττους γίνονται, ἢ τὸ γένος οὐ διαπαύεται. ἢ ὁ Θεοδώριτος· „Καὶ τοῦτο δὲ τῆς θείας κηδεμονίας τεκμήριον, τὸ τὰ σμικρὰ γένη τοῖς μεγάλαις συνδύαιτοσθαι, ἢ μὴ παντελῶς ὑπὲρ ἐκείνων καταναλίσκεσθαι· βόσκονται γὰρ οἱ δυνατώτεροι τοὺς καταδεετέρους, ἢ οὐκ ἀνάλωσεν, ἀλλὰ νικᾷ τὴν δαπάνην ἢ πρόσσος· λέγει δὲ ἢ ὁ Βασίλειος· „Τούτοις (τοῖς ἄχθουσιν ἡλιαδῇ) εὐοικασιν, ὅσοι τῶν ἀνθρώπων τοὺς καταδεετέρους καταπίνουσιν· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν οὐκ ἔγκλημα τὸ γινόμενον· φέρεται γὰρ τὸ συμβαίνειν· σὺ δὲ εὐδελίαν ἔχεις ἀπολογίαν ὁ λόγος ἢ νόμος τετετημημένος, ἢ πρὸς τὴν τῶν ἀλόγων σύγχυσιν ἑαυτὸν ἔχον.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Διὰ ναυπηγικῆς τέχνης ἢ κυβερνητικῆς ἐπισήμης παρ' ἀλλήλων κομιζόμεθα τὰ ἐνδόντα· ἢ πρὸν παρ' ἡμῶν φυόμενον καρπὸν χορηγοῦμεν ἑτέροις, ἢ δεχόμεθα τὸ παρ' ἐκείνοις γινόμενον· ὥς, μὴ περὶ τὸ περιττεῖναι εἶναι ἀνόητον, μὴτε τὸ ἐνδόν ἀνεπινοῦν· ὁ δὲ Κύριλλος· „Νῆ μὲν παρεκάζει τὴν μίαν ἢ Καθολικὴν Ἐκκλησίαν· πλοῖα δὲ ὀνομάζει τὰς κατὰ μέρας Ἐκκλησίας· θάλασσαν τὴν ἀνθρώπινον βίον· ἐρπετῶν δὲ γένος τὴν πολυειδίαν ἢ πολυπρόσωπον τῶν ἀνθρώπων πληθύν· πλωτῆρας δὲ, τοὺς ἡγιασμένους ἢ πιστοὺς Χριστιανούς· δέχονται γὰρ αἱ Ἐκκλησίαι τοὺς πιστεύοντας ὡς πλοῖα, ἢ διανιχόμεναι τὴν νοητὴν ταύτην θάλασσαν, ἀποκομιζοῦσιν αὐτοὺς καθάπερ εἰς ἄλλην γῆν ἢ χώραν, εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, ἢ εἰς τὴν πατρίδα τῶν ἀγγέλων· συνέσι δὲ τοῖς πλωτῆρσι ἢ ὁ Χριστός· ὅταν οὖν χειμῶν ἢ ἀλύδων γέννηται ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἢ ὁ Χριστός εἰκανομικῶς δοκῇ νυσάζειν, τότε προσήκει βοᾶν· ἐξηγέρσθαι, ἵνα τίς ὑποῖς Κύριε; διαναστήσεται γὰρ ἢ ἐπιτιμῆσαι τοῖς ἀνέμοις ἢ τῇ θαλάσσῃ, ἢ γενήσεται γαλήνη· ὁ δὲ Χρυσόστομος· „Μεγάλην φησι τὴν θάλασσαν εἶπεν, ὅτι μείζων ἐστὶ τῆς γῆς· εἶπε ὡς ἱμάτιον αὐτῇ περιβέβληται· ὁ δὲ Ἡλύχιος θάλασσαν μεγάλην ἔννοεῖ ἀναγωγικῶς, τὴν μεγάλην χάριν τοῦ Βαπτίσματος, ὡς μεγάλην περιέχουσαν Μυστήρια· εὐρύχωρον, ὅτι πάντας δέχεται τοὺς ἀνθρώπους· ἐρπετῶν δὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, τοὺς ἐν τῷ Βαπτίσματι τὰ ἁμαρτήματα ἀποπλύνοντας, ἢ τὰ ζῶα τὰ μικρὰ μετὰ τῶν μεγάλων· ἥτοι τοὺς μετρίως δικαίους ἢ κατ' ὑπερβολὴν· πάντας γὰρ τὸ Βάπτισμα δέχεται· οὐ γὰρ μόνον ἁμαρτωλοὶ, ἀλλὰ ἢ οἱ δίκαιοι τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας χρῆζουσιν· ἐπειδὴ, εἴτις οὐκ ἀναγεννηθῇ ἐξ ὕδατος ἢ Πνεύματος, οὐκ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ Βασίλειος πλοῖα ὀνομάζει τοὺς διὰ τῶν σωμάτων ἐν τῷ ἑλμυρῷ κλύδωνι τοῦ βίου τούτου σαλευομένους· ἢ εἶναι ἐπαινούμενα πλοῖα, τὰ διαβαίνοντα τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ μὴ ἐναπομένοντα αὐτῇ, μὴδὲ καταβαπτιζόμενα τοῖς κύμασιν· οἱ γὰρ ἐν σαρκὶ ὄντες ἢ μὴ κατὰ σάρκα σφραγευόμενοι, καταπατοῦντες τὸν κλύδωνα τοῦ βίου, ποιοῦσιν ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοὺς συγκυαταβαίνοντας ἐπὶ τῷ κερδοῦναι τινος τῶν βεβηθυμένων· Περὶ δὲ τοῦ δράκοντος λέγει ὁ Χρυσόστομος· „Ἐπὶ τῇ

πλο-

21

Ὁταν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, δώσης τὴν ἀναγκαίαν τροφήν εἰς τὰ ζῶα, τότε καὶ αὐτὰ τὴν συμμαζόνουσι, καὶ παρηγοροῦν τὴν πεινάν τους· καὶ ἔταν ἐσὺ ἀνοίξης τὴν χεῖρά σου· ἦτοι τὴν χορηγὸν καὶ ἀφθονοπάρочον δυνάμιν σου, τότε καὶ ὅλα τὰ κτίσματα λογικὰ καὶ ἄλογα, χορταίνουσι ἀπὸ τὴν ὀδὴν σου πρόνοιαν καὶ ἀγαθότητα. (1)

29 : „ Ἀποστρέψαντος δέσου το πρόσωπον, ταραχθῆσονται· ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσι.

πρόσωπόν σου ἀπὸ τὰ κτίσματα· ἡγοῦν τὴν ἐπισκοπὴν καὶ πρόνοιάν σου, τότε καὶ τὰ κτίσματα σου ἐσπούμενα τῆς ἐδίκης σου προνοίας καὶ ἀγαθότητος, θελοῦν ταραχθῶν, λυπούμενα διὰ τὴν ὑσέρησιν. Ὁταν δὲ ἐσὺ λάβῃς τὸ πνεῦμα· ἡγοῦν τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων, καὶ χωρίσῃς αὐτὴν ἀπὸ τῶ σώμα των, τότε καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων θελοῦν νεκρωθῶν, καὶ θελοῦν διαλυθῶν εἰς τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν καὶ ἐπλάσθησαν· περὶ τῶν ἀνθρώπων γὰρ εἶναι ξεχωριστὸ ὁ λόγος οὗτος καὶ ὄχι περὶ τῶν ἄλλων ζῶων. (2)

30 : „ Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ κτιθῆσονται, καὶ ἀνακαίεις τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.

Ὁταν δὲ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, γυρίσῃς τὸ

πλάσας φησι, δράκοντα ἐμπαίζειν αὐτῷ· τοῦτέστι τὸν Διάβολον· οὐδὲ σοὶ ταύτης ἐφθόνησε τῆς ἐξουσίας· ἐμπαίζον ἢ σὺ εἰθέλεις· δύνασαι γὰρ ὡς σπουδίον δῆσαι αὐτόν. Καὶ ὁ Βασιλεὺς· ἡ Πεπεσένται μὲν οὖν ὁ κοινὸς ἡμῶν πολέμιος εἰς τὸ καταπαίξεσθαι ὑπὸ τῶν ἁγίων· νῦν δὲ περιστρέφας ἡμῖν, ὡς περὶ αὐτοῦ πάσχειν ἔφειλε, κυριεύει ἡμῶν διὰ τῶν ἐμπαιγμῶν. ἀλλὰ ἢ ὁ Ἀθανάσιος ἢ ὁ Κύριλλος δράκοντα ἐνόησαν τὸν λευιάδαν· ἡγοῦν τὸν ἄρχοντα τῶν ἐν τοῖς ὕδασι κατὰ τὸν Ἰώβ· ταυτὸν εἰπεῖν τὸν Σατανᾶν. Καὶ μὴν ἢ δράκοντα, οὐ μάλλον τὸ κῆτος καλεῖ, ἀλλὰ τὸν ἀρχέκακον Σατανᾶν· ὃν ἢ εἰς οὐδὲν ἕτερον φησι πεποιθῆσθαι, ἢ εἰς τὸ καταπαίξεσθαι· ὡς γέγραπται ἐν τῷ Ἰώβ· „ Οὐκ ἔστι γὰρ, φησιν, οὐδὲν ἐπὶ τῆς γῆς ὁμοιον αὐτῷ· πεποιθμένον ἐγκαταπαίξεσθαι ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων μου (Ἰώβ· μ.β. 33.) ὡς πικρὸς ἐστὶ ἢ ἰσθός, ἢ πρὸς τοῦτω δειλός· αἶψα γὰρ φεύγει ἔσθος αὐτῷ· δεινός τε ἢ φιλοκάκουργος· σκολιοδρομεῖ γὰρ ὡς περ, τὸ θηρίον· ἐπὶ τέλει δὲ, ὑπὸ τῆς μαχαίρας τοῦ Θεοῦ ἀναλωθήσεται· ἐμπαίζειν δὲ αὐτῷ γράφεται· ἀντὶ τοῦ ἐν αὐτῇ τῇ θαλάσσῃ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἀρσενικῶς αὐτὴν ἢ ὁ Ἑβραῖος ἢ ὁ Σύρος καλεῖ· ὡς ἢ ἀνωτέρω εἶπεν· „ Ἀβυσσος· ὡς ἰσθμίου τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ, ἀντὶ, αὐτῆς τῆς θαλάσσης. λέγει δὲ ἢ ὁ Ἰερὸς Αὐγουστίνος ἐν τῇ ιε'. εὐχῇ· „ Αὐτὸς ἐστὶ Κύριε, ὁ δράκων ὁ μέγας ἢ φοινικὸς ὁ ἀρχαῖος θῆρις, ὁ Σατανᾶς ἢ Διάβολος ἐπικεκλημένος· ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ ἢ κέρατα δέκα· ὃν ἐπλάσας ἐμπαίζειν τῇ θαλάσσῃ ταύτῃ τῇ μεγάλῃ ἢ εὐρυχωρίῃ, ἢ τοῖς πλοίοις· ἐν ᾗ ἔρπητα, ὃν οὐκ ἐστὶν ἀριθμὸς· ἢ ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων, διάφορα δαιμονίων γένει, ἀνικτὸς ἢ ἡμέρας, αὐδὲν ἕτερον δρώσιν, ἢ περιέρχονται ζητοῦντα τίνα καταπίη, εἰ μὴ σὺ λυτρώσῃ.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδώρῳ λέγει· ἡ Τὴν μέντοι χεῖρα ἐπὶ τῆς μεταδοτικῆς ἐνεργείας ἔθος ἐστὶ τῇ Γραφῇ λαμβάνειν, καὶ ταῦτα τοῖς τὴν χορηγητικὴν τῶν ἀγαθῶν δυνάμιν, χεῖρα παρηγορεῖ· ἢ τὴν εὐκαλίαν τῆς τῶν ἀγαθῶν χορηγίας διὰ τοῦ ἀνοίγειν ἐδήλωσεν· ὡς περ γὰρ εὐπετέες εἰσὶν γενεκάτας ἐκτείνει δακτύλους (ἢ τοῖς ἀνοίξει τὴν χεῖρα) οὕτως αὐτῷ ῥάδιον τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων δωρῆσθαι τὴν ποράν· (διὰ τοῦτο ἰσορεῖται, ὅτι ἐγένετο τοιοῦτον θαῦμα ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ τιμίου Προδρόμου· ἢ ὅταν αὐτὴ ἀνοίγετο ἢ ἐξαπλάνετο, τοῦτο ἦτον σημεῖον, ὅτι ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐμελλε νὰ γένῃ εὐτυχία· ὅταν δὲ ἐσυστέλλετο, τοῦτο ἦτον σημεῖον, ὅτι ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐμελλε νὰ γένῃ δυστυχία) ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· ἡ Πάντα τὰ ἀγαθὰ σὴ χεῖρὶ τοῦ Θεοῦ περιέσφιγγται· ἐν ὅταν ἀνοίξη, πάντα πληροῖ ἢ χορτάζει χρηστότητος· ἀνοίξιν δὲ αὐτοῦ χειρῶν ἢ τὴν ἔκτασιν τὴν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ προσήκει λογίζεσθαι, ἀφ' ἧς πάντα ἐπλήσθη χρηστότητος· τοῦτέστι φιλανθρωπίας· ἐπειδὴ πᾶσα ἀμαρτία διὰ Σταυροῦ συγχωρεῖται.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· ἡ Δείκνυσθαι διὰ τούτων, ὡς αὐτὸς ἐστὶ ἢ θανάτου ἢ ζωῆς Δεσπότης· ὁ δὲ Μάξιμος φησιν· ἡ Αἰ ζωὰ τῶν ἀλόγων ἢ τῶν φυτῶν οὐκ εἰσὶ θείαι· ἀλλὰ τοῦ ἐνὸς πυρὸς τε ἢ πνεύματος· περὶ τούτων οὖν μόνον εἴρηται τὸ τοῦ Δαβὶδ· ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, ἢ ἐκλείψουσι ἢ τὰ ἐξῆς· ἐπὶ γὰρ τῆς αἰσθη-

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις ἀποστείλῃς τὸ ζῶσποιόν καὶ ἅγιον πνεῦμά σου, καὶ ἐκτί διὰ τῆς αὐτοῦ τοῦ ἐνεργείας θέλουν ἀναστῆθαι οἱ ἄνθρωποι· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι σὺ Κύριε θέλεις ἀποστείλῃς τὸ πνεῦμά σου, τὸ ὁποῖον ἐπιφοιτᾷ εἰς τοὺς Χριστιανούς διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· καὶ ἔτι θέλουν κτισθῶν οἱ τοῦτο λαμβάνοντες εἰς καινούριαν καὶ πνευματικὴν κτίσιν, καὶ εἰς νέον λαόν, ἀποδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον κατὰ τὸν Ἡσυχίον· ὥστε τὸ ῥητὸν τοῦτο νοεῖται καὶ διὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ διὰ τὴν παλιγγενεσίαν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος.

Καὶ ἀνακαινίζει τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.

Διὰ τῆς ἐπιστολῆς, λέγει, τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, θέλεις ἀνακαινίσαι Κύριε, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς· τὸ ὁποῖον εἶναι οἱ ἐκ τῆς γῆς ἄνθρωποι, κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Σεβήρον· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως· ὅτι καὶ ἡ γῆ θέλει ἀνακαινισθῇ ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς φθορᾶς κατὰ τὸν

Παῦλον· καὶ ὁ Παῖς· Ἰησὺς καὶ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν. (Β'. Πέτ. γ'. 13.) (1)

31:,, Ἦτω ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας.

Αὗτος ἦναι, λέγει, ἡ δόξα τοῦ Κυρίου αἰώνιος καὶ ἀτελεύτητος, ὅστις ἀπὸ τὰς ἀνω εἰρημένους εὐεργεσίας, ἄλλας μὲν ἔκαμεν· ἄλλας δὲ, κάμνει ἕως τοῦ νῦν· καὶ ἄλλας θέλει κάμῃ εἰς τὸ μέλλον. (2)

Εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει εὐφρανθῇ, τόσον διὰ τὴν κτίσιν καὶ δημιουργίαν τοῦ Κόσμου, ὅσον καὶ διὰ τὰ ἔργα, ὅπου ἐκατέρωθεν καὶ μέλλει νὰ κατορθώσῃ διὰ τῆς ἐνσάρχου του οἰκονομίας. (3)

22:,, Θ

σθητικῆς μόνης ψυχῆς καὶ τῆς φυτικῆς ζωῆς, ταῦτα δέχεται ὁ μέγας Διόνυσος· περὶ γὰρ τῆς τῶν νοητῶν ζωῆς, ἢ τῆς καθ' ἡμᾶς, οὐ νοεῖ ταῦτα· τὴν γὰρ ζωὴν ταύτην οὐσιωδῶς δημιουργήσας εἰς ἀθανασίαν ὁ Θεὸς καὶ τοῖς κη- τοῖς, καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, οὐκ ἂν ἀφείλοι αὐτῶν τὸ ζῆν· (ἐν τῇ ἐκδότῃ Σειρᾷ.)

(1) Λέγει δὲ ὁ Βασίλειος· ἢ Ἀποστόλην δὲ καλεῖ τοῦ Πνεύματος, τὴν πρὸς τὸ ἐνεργεῖν αὐτοῦ συγκατάβασιν, οὐ τὴν ἐκ τόπου εἰς τόπον μετάβασιν· ὅτι Πνεῦμα Κυρίου πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην, ὥς οὐ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἀνακαινίζεται, ὁ δὲ Θεὸς Διόνυσος ὁ Ἀρεοπαγίτης λέγει· ἢ Καὶ ζῶα καὶ φυτὰ κατ' ἐσχατον ἀπήχημα τῆς ζωῆς ἔχουσι τὸ εἶναι, ἢς ἀνταναιρουμένης κατὰ τὸ λόγιον, ἐκλείπει πᾶσα ζωὴ· πρὸς ἣν τὰ ἐκλειπόμενα τῇ πρὸς τὸ μετέχειν αὐτῆς ἀσθενείᾳ, πάλιν ἐπιστρέφονται, πάλιν ζῶα γίνονται· τὸ δὲ δὴ θειότερον, ὅτι καὶ ὅλους ἡμᾶς ψυχὰς φημι, καὶ τὰ συζυγῆ σώματα πρὸς παντελὴ ζωὴν καὶ ἀθανασίαν ἐπηγγέλται μεταθήσειν· πρῶτα τῇ παλαιότητι μὲν ἵσως παρὰ φύσιν δοκοῦν, τῇ δὲ ἀληθείᾳ καὶ θεῶν καὶ ὑπὲρ φύσιν, τὴν καθ' ἡμᾶς, καὶ τὴν πανσθενῆ· αὐτὴ γὰρ οὐδεμία ζωὴ παρὰ φύσιν ἢ ὑπὲρ φύσιν· ὥς οἱ περὶ τούτων τῆς παρανοίας Σίμωνες ἀντιρρητικοὶ λόγοι ἀπεληλύσθωσαν· λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριλλος· ἀκούω τινος λέγοντος· ἢ Πνεῦμα θεῶν τὸ ποιῶν με· ψάλλει δὲ καὶ Δαβὶδ περὶ τῶν ἐν γῇ κειμένων· ἢ Ἐξαποστείλῃς τὸ Πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται· ὅτε ποιῶν δημιουργεῖ τὸ Πνεῦμα καὶ ἀνακαινίζει τὸ ἡφανισμένον καὶ ἀναπλάττει εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς, μία δὲ φύσις ἡ τῶν ὅλων δημιουργός, ἢ ὑπεράττητε καὶ ἀνατάτη, πᾶς οὐκ ἀνίσταται οἱ τῶν θεῶν θρόνον τὸ Πνεῦμα κατακομίζοντες; καὶ δοῦλον εἶναι λέγοντες ὡς πεποιημένοι, τὸ κατὰ φύσιν ἰδεῖν ἐλευθέρους;

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος· ἢ Τάχα δὲ μνησθεὶς τῆς ἀναστάσεως, συνέλεξεν αὐτὴ τὴν δόξαν Κυρίου, τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι γεννησμένην· ὅταν αὐτῇ κάμψῃ πᾶν γένος· ἡμεῖς δὲ μαθόντες ἐν ὀλίγῳ διὰ τοῦ Ἀλεξήτου τὸν πρόπον τῆς χάριτος (τῆς ἀναστάσεως δηλαδὴ) δι' ὧν φησιν· ἢ Ἐξαποστείλῃς τὸ Πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται, λέγομεν σὺν τῷ Προφήτῃ· Ἦτω ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας, τοῦ τὰ μὲν πᾶν εἰρημένον ποιήσαντος, τὰ δὲ, ποιοῦντος, τὰ δὲ, ποιήσαντος.

(3) Κατὰ γὰρ τὸν Διδύμου καὶ Νύσσης Γρηγόριον· ἢ Παρήγαγεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ εἶναι τὰ γεγονότα, οὐχ' ὡς

πρὸς

32 : „Ο ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποι-
„ὼν αὐτὴν τρέμειν.

Τοῦτο τὸ ῥητόν πληροῦται, ὅταν γίνωνται σεισμοί· διατί ὁ μὲν Θεὸς βλέπει εἰς τὴν γῆν μὲ ὀργὴν διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν ἀνθρώπων· ἡ δὲ γῆ μὴ ὑποφέρουσα τὴν μετ' ὀργῆς θεωρίαν τοῦ Θεοῦ, σείσται καὶ τρέμει, κατὰ τινὰ φυσικὴν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, κατὰ τινὰ ὑπερφυσικὴν καὶ ἀκατάληπτον συνάκωθιν, ὡς λέγει ὁ Ἀθανάσιος. (1)

„Ο ἀπτόμενος τῶν ὀρέων, καὶ κα-
„πνίζονται.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἄπτεται καὶ ἐγγίζει εἰς τὰ βουνά· ὅθεν αὐτὰ μὴ ὑποφέροντα τὴν τοῦ Θεοῦ παρουσίαν, καπνίζουν, καθὼς καὶ τὸ χορτάρι καπνίζει ὅταν ἐγγέξη εἰς τὴν φωτίαν. τοῦτο δὲ ἐμπράκτως ἡ-

κολούθησεν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ· τὸ ὅποιον ἐκαπνίζετο ὅλον, ὡς λέγει ἡ Γραφή. „Τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ ἐκαπνίζετο ὅλον διὰ τὸ κατοβεβηκέναι ἐπ' αὐτὸ τὸν Θεὸν ἐν πυρὶ, καὶ ἀνέβαιναν ὁ καπνὸς ὡσεὶ καπνὸς καμίνου. (Ἐξ. 18. 18.) Θεοπρεπῶς δὲ πρε-
πει νὰ νοοῦμεν καὶ τὸ, ὁ ἐπιβλέπων, καὶ τὸ, ὁ ἀπ-
πτόμενος.

33 : „Ἄσσω τῷ κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου·
„Ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.

Ἔως, λέγει, ὁποῦ ζῶ καὶ εἶμαι εἰς τὸν παρόντα κόσμον, θέλω μελωδῶ καὶ θέλω ψάλλω εἰς τὸν Θεὸν μου. παλλιλογίας δὲ σχῆμα ἐμμετοχειρί-
σθη ὁ Δαβὶδ, τὸ αὐτὸ νόημα εἰπών, χεῖριν σκαφη-
ναίας περισσοτέρας, καὶ εἰς σημεῖον τῆς πρὸς Θεὸν θερμῆς αὐτοῦ διαθέσεως (2) τὸ γὰρ ἄσσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ταυτὸν εἶναι μὲ τὸ, ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.

34 : „Ἡ

προσδεόμενός τινος· ἀλλ' ἵνα, αὐτὰ μὲν αὐτοῦ ἀναλόγως μετέχοντα, ἀπολαύῃ· αὐτὸς δὲ εὐφρανθῇ, ὁρῶν αὐτὰ εὐφραίνόμενα. . . τῆς τοῦ Θεοῦ εὐφροσύνης οὐκ ἐμπαδούς εὐσης· ἀπαθὲς γὰρ τὸ θεῖον· ὃ γὰρ μηδὲν ἐξ ἀδοκί-
του συμπίπτει δύναιτ' εἶναι, ἢ ὃ μηδεμίαν κακίαν παρενοχλεῖ· πᾶσα δὲ ἀρετὴ, ἢ πᾶν εἶναι καλὸν ἐπεταί, οὗτος εὐφραίνεται ἂν κατὰ λόγον, εὐφροσύνην ἀπαθῆναι ἀκίνητον· ἀρετῆς γὰρ ἢ ἀγαθότητος ὁ παθὼν εὐφροσύνη· καὶ ὁ Χρυσόρῃμων δὲ λέγει· „Δείκνυσιν οὖν ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν τῇ ζωῇ τῶν ὀνῶν χαίροντα, οὐ τῇ ἀπωλείᾳ· οὐ γὰρ τέρεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδωρίτος· „Τὴν ἐσομένην τῶν ἀνθρώπων θεογνωσίαν διὰ τοῦ-
των ἐθέσπισε· τῆς γὰρ προτέρας ἀπάτης τῶν ἀνθρώπων ἀπαλλαγέντων, ἢ δεξαμένων τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπίγνωσιν, εὐφρανθήσεται ὁ Θεὸς οὐ προσκυνούμενος, ἀλλὰ σφριζόμενος ὀρῶν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόρῃμων· „Σὺ δέ μοι ἐννόησον, ἡλίκον μέγεθος σῶματος ἐπιβλέπων σαλεύει, ἢ σόχασαι ἐντεῦθεν τὸ ἄφατον τῆς δυνάμεως· βασιλεὺς, εἰδὼν βουληθῇ μεταστῆσαι πέτραν, εἰδὼν μὴ χεῖρηται μαγγαναίαις (ἢ ποὶ μηχαναῖς) μετακινήσαι αὐτὴν οὐ δύναται· αὐτὸς δὲ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, ποιεῖ αὐτὴν τρέμειν ὡς ἐπὶ πᾶν σείσμεον· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Τάχα δὲ εἰπὼν περὶ ἀνασσεως, ἐνταῦθα ἢ τὴν καθόλου κρίσιν ἐπι-
συνάπτει· ἥτις ἢ φόβον παρέχει πᾶσι τοῖς ἐπὶ γῆς· ὅρη δὲ τὰς ἀντικειμένους Δυνάμεις καλεῖ, ὅς ἢ συγκατέ-
κατὰ τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν, οὐ ἢ σύμβολον ὁ καπνός.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ὡδὴν ἐνταῦθα φησὶν, οὐ τὴν διὰ ῥημάτων, ἀλλὰ τὴν διὰ τῶν ἔργων· ἐπειδὴ γὰρ εὗρεν ἑαυτὸν ὁ Δαβὶδ πολλῶν ὄντα ὑπεύθυνον τῷ Θεῷ, ἢ ἀντίσθιν εὐδαιμονίαν ἀξίαν δυνάμενον καταβαλεῖν, ἢ ἔχει, ταύτην κατατίθει· τὸ δυνάμει ὑμνεῖν· τὸ πᾶσαν ἐν τούτῳ δαπανῆσαι τὴν ζωὴν· ἀκουέτωσαν οἱ ἐν πραγματείαις ἢ καπηλείαις διὰ πάσης κατασπληνόμενοι τῆς ἡμέρας, ἢ οὐδὲ ὅπως εἰς εὐχὴν τρεπόμενοι, ὅσων εἴ-
σιν ὑπεύθυνοι τῷ Θεῷ· τοῦτο τῆς ζωῆς τὸ κέλεος, τὸ εὐλογεῖν τὸν Θεόν· ἐπὶ τούτῳ ἢ ζῆν ἀξίον· ὁ δὲ Θεοδωρί-
τος φησὶν· „Εἰκότως δὲ προσέθηκε τὸ ἐν τῇ ζωῇ μου, ἢ τὸ ἕως ὑπάρχω· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν τῇ θανάτῳ ὁ μνημο-
νεύω αὐτοῦ· ἐν δὲ τῇ Ἀδῇ τις ἐξομολογῆσται· „Πολλὴν δὲ ἐμφαίνει, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, διδάσκειν ἢ εὐ-
κλείωσιν πρὸς Θεὸν ἢ προσθήκῃ· οὐ γὰρ εἶπε ψαλῶ τῷ Θεῷ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ μου· ὅτι γὰρ φάσκειν· τῷ κτίσαν-
τί με, ἢ θρέψαντί, ἢ πάντων αἰτίῳ μοι γεγονότι τῶν ἀγαθῶν· ὅθεν δὲ ἐνταῦθα λέγει, οὐ τὴν διὰ τῶν ῥημάτων
ἀλλὰ ἢ τὴν διὰ τῶν ἔργων.

34: „ Ἦδυνθῆν αὐτῷ ἡ διαλογία μου ·
 „ ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ Κυ-
 „ ρίῳ .

Ἄμποτε , λέγει , νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν Θεόν
 ἡ διάλεξις μου , ἡ διὰ τῶν ᾠδῶν καὶ τῶν Ψαλμῶν
 γινομένη : ἤγουν ἡ πρὸς τὸν Θεόν συνομιλία μου ,
 καὶ οἱ διαλογισμοὶ μου · εἰν γὰρ ἀρέσῃ εἰς τὸν Θε-
 ὸν ἡ συνομιλία μου , θέλω εὐφρανθῶ καὶ ἐγὼ ὁ συ-
 νομιλῶν αὐτῷ καὶ διαλεγόμενος · διὰ τὸ ὁ Θεὸς εὐαρε-
 σήθη εἰς αὐτήν . (1)

35: „ Ἐκλίποιεν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς,
 „ καὶ ἄνομοι , ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐ-
 „ τοὺς ,

Ἄμποτε , λέγει , νὰ χαθοῦν οἱ ἁμαρτωλοὶ
 ἀπὸ τὴν γῆν καὶ οἱ ἄνομοι , καὶ νὰ γένουν , οἱ μὲν ἁ-
 μαρτωλοὶ , δίκαιοι · οἱ δὲ ἄνομοι , νὰ γένουν ἔννο-

μοι · ὥστε ὅπου νὰ μὴν εἶναι πλέον αὐτοὶ τοιοῦτοι ,
 καθὼς εἶναι , ἁμαρτωλοὶ καὶ ἄνομοι , ἀλλὰ νὰ με-
 ταβληθοῦν διὰ μετανοίας . εὐχεται λοιπὸν ὁ Προφή-
 τῆς νὰ μὴν ἀφανισθῶν καὶ νὰ χαθῶν οἱ ἄνθρωποι ·
 ἀλλὰ νὰ ἀφανισθῇ καὶ νὰ χαθῇ ἡ κακία τῶν ἀνθρώ-
 πων , κατὰ τὸν Χρυσόσομον καὶ Θεοδώριτον . ἡ ἁ-
 μαρτωλοὺς καὶ ἄνομους λέγει τοὺς δαίμονας . ἡ λέ-
 γει νὰ χαθοῦν ἐκεῖνοι , ὅπου μένουν κατὰ τὴν κακίαν
 ἀνιάτρευτοι καὶ ἀδιόρθωτοι · διὰ τὸ αὐτοὶ , μεταδίδουσα
 τὴν κακίαν τοὺς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους καλοὺς · καθὼς
 καὶ οἱ πανουκλιασμένοι μεταδίδουν τὴν πανουκλίαν εἰς
 τοὺς ὑγιεῖς . (2)

„ Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον :

Ὅμοιον μὲ τὴν ἀρχὴν ἔκαμεν ὁ Δαβὶδ καὶ τὸ
 τέλος τοῦ Ψαλμοῦ τούτου · ἀπὸ δοξολογίας γὰρ ἀρχί-
 σε καὶ πάλιν εἰς δοξολογίαν ἐτελείωσε , κατὰ τὸν Χρυ-
 σόσομον , καὶ Θεοδώριτον , καὶ Ἡσύχιον . αὕτη
 μὲν εἶναι ἡ ἐξηγήσις , ὅπου ἐγὼ ἔκαμα εἰς τὸν πα-
 ρόν .

(1) Τί δὲ ἐστὶν Ἦδυνθῆν ; λέγει ὁ Χρυσόστομος · εὐπρόσδεκτος γένοιτο , ἀρέσει · ἡ δὲ ἐστὶν ἡ τερπνοτάτη ᾠδὴ τῇ
 Θεῷ . ἀρα ἡ εὐχὴ οὐδὲν ἕτερον ἐστίν , ἢ διάλεξις πρὸς Θεόν · ἐννόησαν τοῖνον τὴν ψαλμωδίαν , ἐν ἑαυτῇ τὴν ὁμοι-
 βίαν ἔχουσαν · τί γὰρ ἴσον γένοιτ' ἂν τοῦ τῷ Θεῷ διαλέγεσθαι ; ὁ δὲ Βασίλειος λέγει · ἡ Διόκερ συνειδὼς ἐαυ-
 τῷ τὴν θείαν διαλεκτικὴν ἔχοντι , ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ τὰ · ἡ Ἦδυνθῆν σοι ἡ διαλογία μου · ἡ γὰρ τῶν ἐριστικῶς καὶ
 φιλονεικῶς ἐπεμβαίνοντων τοῖς πράγμασι διαλεκτικὴ , οὐχ ἡδεῖα , ἀλλὰ παραπικραίνουσά ἐστι . λέγει δὲ πάλιν ὁ
 Χρυσόστομος · ἡ Καλὰ μὲν ἔχ τὰ ἐνῶμενα , ἡ τέρπει οὐρανὸς , ἡ εὐφραίνει ἡλίου , ἡ γὰρ ἀνίστη σπέρματα ἡ φυ-
 τὰ : ἀλλ' ἐγὼ τούτων πάντων , ἐπὶ τῇ ποιήσαντι πλέον εὐφραίνομαι · τοῦτό μοι τρυφή · τοῦτό μοι εὐφροσύνη · τοῦ-
 το ἡδυνῇ · τοῦτο τὰ μύρια ἀγαθὰ . ἡ πάλιν ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος · ἡ Πῶς ἂν γένοιτο Ἦδυνθῆναι τῷ Θεῷ τὴν ἡ-
 μῶν διαλογίαν ; εἰ βίος εἴη καθαρός · εἰ ψυχὴ φιλοσοφούσα · ὅταν γὰρ πᾶσαν ἀναλώσῃ τὴν ἡμέραν προσευχόμενος ,
 τῆς πολιτείας ἀντιπραττούσης , οὐκ ἀκουσθήσῃ βλάβης · οὐ μένον αὐτὸς , ἀλλ' οὐδὲ ἕτερος ὑπὲρ σοῦ τοῦτο ποιῶν ·
 ταῦτα δὲ λέγω , οὐχ' ἵνα μὴ προσευχόμεθα , οὐδ' ἵνα μὴ ψάλλωμεν · ἀλλ' ἵνα μετὰ τοῦ ψάλλειν ἡ βίος ἡ πολυ-
 τείας ἐπιμελούμεθα · ἡ ὁ Ἡσύχιος εἶπεν · ἡ Ἐὰν γὰρ ὁ Θεὸς ἐπὶ ταῖς ἡμετέραις ἀρεταῖς λέξῃσι , τότε ἡ ἡμεῖς
 εὐδόκως ἐπ' αὐτῷ εὐφραίνόμεθα · ἀγαθὰ παρ' αὐτοῦ , τὰ μὲν λαμβάνοντες , τὰ δὲ πρόσδεχόμενοι · ἡ τὸ , χαίρετε
 ἐν Κυρίῳ πάντοτε , ἀποπληρῶσαι δυνάμεθα .

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος · ἡ Ὅπως ἐνταῦθα οὐ τὴν οὐσίαν ἀφανισθῆναι εὐχεται , οὔτε τοὺς ἀνθρώπους πα-
 νωλεθρεῖα παραδοθῆναι · ἀλλὰ τὴν κακίαν · ἀλλὰ τὴν πονηρίαν · ἐκλίποι ὁ ἁμαρτωλὸς , ὥστε μὴ εἶναι ἁμαρτωλὸς ,
 ἀλλὰ μετατεθῆναι · μὴ ὑπάρχοι ὁ ἄνομος , ὥστε μὴ εἶναι ἄνομος , ἀλλὰ μεταβληθῆναι · τειάται γὰρ αἱ τῶν ἁ-
 γίων ψυχαί · οὐχ' ὑπὲρ ἑαυτῶν μόνον , ἀλλ' ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης τὰς δεήσεις ἀναφέρουσιν . ὁ δὲ Θεοδώ-
 ρος · ἡ Ἐκλίποιεν ἐν ἐκείνῃ τῇ καιρῷ · ἀκρίβουσιν γὰρ · παρεῖσεθε ἀπ' ἱμεῖς οἱ κατηραμένοι · ὁ δὲ Νίσσης ·
 ἡ Τάχα , φησὶ , τὴν μετὰ τὴν ἀνάστασιν διὰ τοῦ Δαβὶδ σημαίνει κατὰστασιν , ὅτε ἡ εὐφραίνεσθαι τὸν Κύριον ἰ-
 σὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ λέγει · ἐκλιπόντων τῶν ἁμαρτωλῶν ἀπὸ τῆς γῆς · πῶς γὰρ τις ἐξ ἁμαρτίας ἀνομασθήσεται ὁ
 πῶς ἁμαρτίας οὐκ οὔσης ;

ρόντα Ψαλμὸν τοῦτον· ἤξεύρω δὲ καὶ τὰς ἀλληγορίας οὗ τοῦ μερικὸν ἐποίησαν εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον· (1)
 θεληματικῶς ὁμοῦ τὰς εἰρήκας καὶ δὲν τὰς ἀνέφερα·

ΨΑΛΜΟΣ ΡΔ'

„ Ἀλληλούϊα·

Εἵπομεν εἰς τὸ Προοίμιον ἐν Κεφαλῶν Ε'. διὰ τοὺς Ψαλμοὺς ἐκείνους, οὗ ἐχουσιν ἐπιγραφήν τὸ, ἀλληλούϊα· θέλει νὰ εἴπῃ δὲ τὸ ἀλληλούϊα· „ Αἰνεῖτε τὸν ὄντα· ἦτοι τὸν Κύριον· παρακινεῖ δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τοὺς ἀνθρώπους νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεόν· καὶ διδάσκει τοὺς ἐξ Ἑθνῶν Χριστιανούς διὰ τὰς εὐεργεσίας ἐκείνας, μετὰ τὰς ὁποίας εὐεργέτησεν ὁ Θεὸς τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων· καὶ ποῖος ἦτον ὁ λαὸς αὐτὸς πρότερον, καὶ ποῖον ἔκαμεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ὕστερον· (2)

δ' : „ **Ε**ξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐπικαλεῖσθε τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Τοῦτο τὸ ρητὸν εἶναι ὁμοῖον μετὰ τὸ· „ Ἐξομολογεῖσθε αὐτῷ, αἰνεῖτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὅπερ ἐξηγήσαμεν εἰς τὸν 107. Ψαλμὸν· εὐχαριστεῖτε, λέγει, ὧς ἄνθρωποι τὸν Κύριον· ἐπειδὴ καὶ τόσον εὐεργετήθητε ἀπὸ αὐτοῦ· καὶ ἐπικαλεῖσθε πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ λυτρωτοῦ καὶ δεσπότου σας· (3)

„ Ἀ·

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ταύτης ἔφημερς τῆς εἰς Θεὸν εὐλογίας μετὰ σπουδῆς ἐχώμεθα· εὐλογία γὰρ δινηκῆς, εἰς εὐχάτων ρυθμίζει τὸν βίον τὸν ἡμέτερον·

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσος Γρηγόριος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ· „ Τῶν ἐπιγεγραμμένων Ἀλληλούϊα, πρῶτος ὁ παρὸν τυγχάνει Ψαλμὸς· τὸ μὲν οὖν ἀλληλό, αἶνος νοεῖται, ὃς εἰς Θεὸν τὴν ἀναφορὰν ἔχει· τὸ δὲ ἰϊα, ἐν τῶν ἐρμηνευτικῶν τῆς θείας φωνῆς ἐστὶν ὄνομα· αἱ πολλὰ δὲ τῶν τοιούτων ἐπιγραφῶν τοῖς τελευταίοις μάλιστα τῆς βίβλου Ψαλμοῖς ἐφευρίσκονται· (ἦτοι ἐν τῷ Ε'. Βιβλίῳ τοῦ Ψαλμῆ) δὲ ὅν ἐστι νοεῖν, ὅτι τοῖς ἡδὴ πρὸς τὸ τέλειον φθάσασιν τῆς κατ' ἀρετὴν πολιτείας, ἀρμόζει τὸ αἰεῖν τὸν Θεόν, ἔν τούτοις εἶναι, ἐν οἷς ἔφη τῶν Ἀγγέλων φύσις εἶναι πεπίστευται· οὐτε γὰρ ἐκείνων μεμαθήκαμεν ἀσχολίαν ἄλλην τινὰ πλὴν τοῦ αἰεῖν τὸν Θεόν, οὐτε τῆς κατ' ἀρετὴν τελείας ἑτερόν τι σπουδάζεται, ἢ τὸ τὴν ζωὴν ἑαυτῶν αἶνον εἶναι Θεοῦ παρασκευάσαι· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὅτι προσάπτει ἐν τῷ παρόντι Ψαλμῷ τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τῷ ἐξ Ἑθνῶν λαῷ φανεράς ποιῆσαι πάσας τὰς θαυματουργίας, ὥς πεποιήται ἐπὶ τῆς αὐτοῦ παρουσίας ὁ Κύριος·

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἄν γὰρ ἐξομολογήσῃ φησι, ἔξ ἀπόθῃ τὰ ἁμαρτήματα, δυνήσῃ μετὰ παρησίας τὸ ὄνομα αὐτοῦ καλέσας, μεγάλα ἐργάσασθαι ἀγαθὰ, ἔξ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐ μάτην δὲ ἐξομολογεῖσθαι πρότερον, ἔξ δεῦτερον ἐπικαλεῖσθαι βούλεται· ἀλλ' ἵνα καθαροὶ διὰ τῆς ἐξαγορεύσεως γενομένοι, ἐκ καθαροῦ ὄργάνου τὸν ὕμνον προσενέγκωμεν·

1: „Αναγγείλατε ἐν τοῖς Ἑθνεσὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ·

Τοῦτο τὸ ἴδιον σχεδὸν λέγει ὁ Δαβὶδ, καὶ εἰς τὸν ψαλμὸν· „Αναγγείλατε ἐν τοῖς Ἑθνεσὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ· ἔργα δὲ καὶ δόξα τοῦ Θεοῦ εἰ-
νοι ἐκεῖνα τὰ θαυμάσια, ὅπου λέγει παρακάτω ὁ Δαβὶδ.

2: „Ἄσατε αὐτῷ καὶ ψάλατε αὐτῷ·
„Διηγέσασθε πάντα τὰ θαυμάσια αὐτοῦ·

Εἰς πολλὰ μέρη εἶπομεν, ὅτι τὸ μὲν ἄσατε δηλοῦν, τὸ νὰ μελωδῇ τινες μὲ μόνην τὴν φωνήν· τὸ δὲ ψάλατε δηλοῦν, τὸ νὰ μελωδῇ τινες καὶ νὰ κρούη μαζὶ καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ψαλτηρίου· μελωδήσατε λοιπὸν, λέγει, μὲ τὴν φωνήν, καὶ ψάλατε μὲ τὸ ὄργανον εἰς τὸν Θεόν, καὶ διηγείσθε εἰς ὅλους ὅλα τὰ θαυμάσια αὐτοῦ· καθὼς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ εἶπεν· „Αναγγείλατε ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τὰ θαυμάσια αὐτοῦ.

3: „Ἐπαινέσθε ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ·

Μέγα φρονεῖτε καὶ καυχᾶσθε, λέγει, εἰς τὸ

ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ το ἐποῖον καὶ ἱερεῖς ὀνομά-
ζεσθε Χριστιανοί· ὁ λόγος γὰρ οὗτος λέγεται εἰς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ εἰς τοὺς διαδόχους τῶν Ἀποστόλων Ἀρχιερεῖς καὶ διδασκάλους. (1)

„Εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον·

„Ἀς εὐφρανθῇ, λέγει, ἡ καρδία ἐκείνων, ὅ-
που ζητοῦν καὶ ἐπικαλοῦνται τὸν Κύριον· διὰ τὴν θέ-
λουν βοηθηθῶν ἀπὸ τὴν ζήτησιν ταύτην καὶ ἐπικα-
λεσθῶν. (2)

4: „Ζητήσατε τὸν Κύριον καὶ κραταιώ-
„Θητε· ζητήσατε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
„διαπαντός·

Σταρεωθῆτε, λέγει, καὶ ἐνδυναμωθῆτε εἰς τὸ
νὰ ζητῆτε πάντοτε τὸν Κύριον· καὶ μὴ ἀμελήτε εἰς
τοῦτο κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ζητήσατε δὲ τὸ πρό-
σωπον τοῦ Κυρίου· ἤτοι τὸν Κύριον κατὰ περιφρα-
σιν· ἢ τὴν θείαν ἐπισκοπὴν του· ἢ τὸν Τίτν του,
τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· ὁ ὁποῖος εἶναι πρόσωπον καὶ
ἀπαράλλακτος εἰκὼν τοῦ Πατρὸς, καὶ χαρακτὴρ τῆς
ὑποστάσεως αὐτοῦ κατὰ τὸν Δίδυμον· „Ὁ ἑώρα-
κὼς γὰρ φησιν, ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα. (Ἰωάν.
ἰδ. 6.) (3)

5: „Μνή-

(1) Ὅθεν εἶπε ὁ Παῦλος· „Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχᾶσθω· τοῦτο ἔστι ὁ Ἰερεμίας ἢ ἡ Ἄννα λέγει, κα-
τὰ τὸν Θεοδώριτον.

(2) Ἐφ' ἧ δὲ ὁ Θεὸς Ἀδελφός· „Εὐφρανθήτω τοίνυν ἡ καρδία τῶν ζητούντων σε Κύριε· εἰ ἐν τῇ ζητεῖν εὐφρο-
σύνη ἐστίν, ὅποια εὐφροσύνη ἔσαι ἐν τῇ εὐρίσκειν; ζητήσω τοίνυν αἰεὶ θερμῶς ἢ ἀπαύτως τὸ πρόσωπόν σου· ὅπως ἀ-
ντιγῇ μοι πύλη ἢ θύρα δικαιοσύνης.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Τί ἐστὶ τὸ ζητεῖν τὸν Κύριον; τὸ τὰ ἐκείνου φρονεῖν· τὸ αἰεὶ αὐτὸν λογίζεσθαι·
τὸ αἰεὶ ἐν διανοίᾳ ἔχειν· τὸ μηδέποτε παύεσθαι ὁμιλοῦντα αὐτῷ διὰ προσευχῆς ἢ τῶν ἀγαθῶν πράξεων· ὁ γὰρ ζη-
τῶν, ἐπὶ διανοίας ἔχει τὸ ζητούμενον· δεῖ τοίνυν τὸν μέλλοντα ζητεῖν τὸν Κύριον ἐξομολογεῖσθαι πρότερον δι' ἐλ-
λίκρινός μετανοίας ἢ τῶν ταύτης καρπῶν· ὁ γὰρ τοιοῦτος ἔστι ζητεῖν δύναται, ἢ ζητῶν εὐρεῖν κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν·
εὐ

5 : „ Μνήσθητε τῶν θαυμασίων αὐτοῦ ,
 „ ὧν ἐκοίнесе· τὰ τέρατα αὐτοῦ καὶ
 „ τὰ κρίματα τοῦ στόματος αὐτοῦ .

Ἐνθυμεσθε , λέγει , τὰ θαυμάσια ἔργα , τὰ ὅποια ἔκαμεν ὁ Θεός· καὶ διδάσκοντες τὰ Ἑθνη ἀπαγγέιλαι αὐτά· ὁμοίως ἐνθυμεσθε καὶ τὰ τέρατα τοῦ Θεοῦ : ἦτοι τὰ ὑπερφυσικά θαύματα καὶ σημεῖα· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κρίματα : ἡγουν τὰς κρίσεις καὶ ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ , τὰς ὁποίας ἐφάνερωσε διὰ τοῦ νόμου του· ἀδιαφορὸς δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ μνήσθητε· ἀνωτέρω γὰρ με γενικὴν ἐσύνταξιν αὐτὸ , κάτω δὲ με αἰτιατικὴν . (1)

6 : „ Σπέρμα Ἀβραάμ δοῦλοι αὐτοῦ·
 „ υἱοὶ Ἰακώβ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ .

Ἡ σπέρμα , λέγει , τοῦ Ἀβραάμ· καὶ οἱ υἱοὶ ἐκλεκτοὶ τοῦ Ἰακώβ· ὀνομάζει δὲ ἐτὶ τοὺς Ἀποστόλους κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· διὰτὶ οἱ Ἀπόστολοι καὶ δοῦλοι ἦτον τοῦ Χριστοῦ , τοῦ ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰακώβ καταγομένου , κατὰ τό· „ Εἰ

οὖν ἐγὼ ἐνίψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος (Ἰωάν. ιγ. 14.) οἱ αὐτοὶ δὲ ἦτον καὶ ἐκλεκτοὶ τοῦ Χριστοῦ· κατὰ τό· „ Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε , ἀλλ' ἐγὼ ἐξελέξαμην ὑμᾶς· (Ἰωάν. ιβ. 16.) ὡς λέγει ὁ Εὐσεβίος .

7 : „ Αὐτὸς Κύριος ὁ Θεός ἡμῶν ἐν πατρὶ
 „ σι τῇ γῇ τὰ κρίματα αὐτοῦ .

Ὁ Χριστός , λέγει , εἶναι ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεός ἡμῶν· καὶ αἱ κρίσεις καὶ ὁ νόμος αὐτοῦ , δὲν ἐδόθησαν μόνον εἰς τοὺς Ἰουδαίους , ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ Ἑθνη τῆς γῆς .

8 : „ Ἐμνήσθη εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκης
 „ αὐτοῦ· λόγου , οὗ ἐνετείλατο εἰς χι-
 „ λίας γενεάς .

Ὁ Θεός , λέγει , ἐνθυμήθη τὴν αἰώνιον διαθήκην του τὴν ἀμετακίνητον καὶ ἀναλλοιώτην· ἀρχίζοντας δὲ ὁ Δαβὶδ ἄνωθεν ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ , ἀπᾶ-

οὗ γὰρ πάντων ἐστὶ τὸ εἰδέναι ζητεῖν· εἰ γὰρ ἐπὶ λίθων τιμίῳ , τῶν εἰδότην χρεῖα· ἢ ἐπὶ κολυμβητῶν πολλῆς τῆς ἐπιστήμης δεῖ , πολλῇ μᾶλλον ἐπὶ Θεοῦ ; πολλὰ γὰρ τὰ καλόντα αὐτὸν εὑρεῖν· ἢ πραγμάτων ἄχλος , ἢ σαρκὸς ἀπαναστάσεις· ἢ νοσημάτων ψυχῆς· ἢ Δαιμόνων ἐπιβουλαί· ἢ βαθυμία γνώμης· καὶ ἀπαλλαγῶμεν τούτων ἀπάντων , ταχέως αὐτὸν εὐρήσομεν , ἢ τὴν κακίαν ἀποδυσόμεθα , ἢ τὴν ἀρετὴν ἐλόμεθα· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ· „ Ζητήσατε διὰ παντὸς , οὗ τρίτον τοῦ ἑαυτοῦ κατὰ τὸν Ἰπὸ Μωσέως δοθέντα νόμον , ἐνώπιον αὐτοῦ φαινόμενοι· ἀλλὰ παρὰ πάντα τὸν βίον· ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἠσύχιος· „ Ἰσχύον ἀναλαβεῖν τῇ ψυχῇ τῇ τῶν ἡδονῶν ἐγκρατεῖα βούλεται τοῦτον , ὅς τις ζητεῖ τὸν Κύριον· προσώπων δὲ οὐ τὸ τῆς οὐσίας λέγει· (τοῦτο γὰρ οὐδεὶς ὄφεται· φησι , πρὸς Μωσέα ἢ ζήσεται) ἀλλὰ προσώπων τοῦ Θεοῦ ἢ εἰς αὐτὸν γινώσκεις· ὁ δὲ Χρυσόστομος· „ Πρόσωπόν φησιν , ἐνταῦθα τὴν ἐπιφάνειαν , τὴν πρόνοιαν , τὴν κηδεμονίαν , τὴν βοήθειαν , τὴν συμμάχίαν , τὴν περὶ αὐτὸν ἔννοιαν .

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐνταῦθά μοι δοκεῖ τὴν ὁδὸν δεικνύναι , δι' ἧς δυνατὸν ἢ ζητεῖν ἢ εὑρεῖν τὸν Θεόν· τίς δὲ ἡ ὁδός ; τὸ δεινέως ἐπὶ μνήμης φέρειν τὰ παραδόξα αὐτοῦ ἔργα ἢ τοὺς νόμους ἢ τὰς ἐντολάς· κρίματα δὲ ἐνταῦθα δοκεῖ τοὺς νόμους λέγειν , τοὺς ἐν οὐραῖς , τοὺς ἐν γῇ , τοὺς ἐν θαλάσσῃ· οὐ γὰρ δὴ μόνος ἀνθρώπος ἔλαβε νόμον , ἀλλὰ τὰ ὁράμενα ἀπαντα· ἢ θάλασσα , τὸ μὴ ὑπερβαίνειν τοὺς αἰγιαλοὺς· τὰ ἔρη , τὸ πεπηγέναι· ἢ γῆ , τὸ ἐξῆναι· ὁ ἥλιος , τὸ τρέχειν· ἢ σελήνη , τὴν ἰδίαν εὐταξίαν· ὁ ποικίλος τῶν ἀσέρων χορδὸς , ἢ φύσις τῶν ἀσπεμάτων , ἢ τῶν φυτῶν , ἢ τῶν ἄλλων ἀπάντων· ἢ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ κρίματα λέγει τὰ δικαία ψῆφον πρὸς τιμωρίαν θαυματοεργήθηκα· ἐπειδὴ γὰρ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ μέλλει διεγείσθαι , προδιδάσκει τῆς Αἰγυπτίων τιμωρίας τὸ δίκαιον· ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „ Τέρατα ὀνομάζει τὰ γεγενημένα θαύματα παρὰ τοῦ Σωτῆρος· κρίματα δὲ εἰς τὸν νόμον , τὰς ἐντολάς τῆς καινῆς Διαθήκης .

αἰκνυμένη τὰς εὐεργεσίας, ὅπου ἔλαβεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους· λόγον δὲ λέγει παλιν τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην, καὶ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς περὶ τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας. Ἐνθυμήθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν λόγον, ὅπου ἔδωκεν, ὃ ὁποῖος φθάνει εἰς χιλίας γενεάς· ἥτοι φθάνει εἰς πολλὰς γενεάς καὶ χρόνους· χιλίας γὰρ τὰρα ὀνομάζει τὰς πολλὰς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ τὸ Ἡσύχιον. καὶ τὸ ἐνετάλλετο δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐπαγγέλλετο καὶ ὑπεσχέθη νοεῖται.

9 : „ Ὁν διέθετο τῷ Ἀβραάμ, καὶ τοῦ ὅρκου αὐτοῦ τῷ Ἰσαὰκ.

Ἐνθυμήθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν λόγον ὅπου ἔταξεν εἰς τὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν ὅρκον, ὅπου ὥμοσεν εἰς τὸν Ἰσαὰκ· τὰς ἰδίας γὰρ ὑποσχέσεις ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ, ἔδωκε καὶ εἰς τὸν Ἰσαὰκ, τόσον διὰ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὅσον καὶ διὰ τὸν πληθυσμὸν τοῦ σπέρματος τοῦ· τί δὲ εἶναι ὅρκος Θεοῦ, εἵπομεν ἐν τῷ πρῷ Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τό· „ Ὡμοσα Δαβὶδ τῷ δούλῳ μου. (1)

10 : „ Καὶ ἔστησεν αὐτὸν τῷ Ἰακώβ εἰς πρῶταγμα, καὶ τῷ Ἰσραὴλ εἰς διαθήκην αἰώνιον.

Τὸν ἀνωτέρω, λέγει, λόγον καὶ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς, τὴν ἔστησε διὰ νὰ

εἶναι προσηγὴ ἀπεράβητος εἰς τὸν Ἰακώβ, καὶ νὰ ᾔναι διαθήκη αἰώνιος καὶ ἀμετακίνητος.

11 : „ Λέγων. Σοὶ ὁσώ τὴν γῆν Ἰακώβ, καὶ τὸν σχοίνισμα κληρονομίας ὑμῶν.

12 : „ Ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἄριθμῳ βραχέας, ὀλιγοστούς, καὶ παροίκους, ἐν αὐτῇ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶπεν εἰς τὸν Ἀβραάμ, ὅτι ἐγὼ θέλω σοὶ δώσω τὴν Παλαιστίνην, τὴν ὁποῖαν ἔκατοίκουν τότε οἱ Χαναταῖοι, σχοίνισμα· ἦγουν μέτρομα καὶ μοῖρασμα κληρονομίας τόσον ὅσον νὰ, ὅσον καὶ τῶν ἀπογόνων σου. (2) πότε δὲ ταῦτα εἶπε καὶ ὑπεσχέθη; ὅταν τὸ γένος τοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἦτον πολλὰ ὀλίγοι εἰς τὸν ἀριθμὸν, καὶ παροικοὶ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἦγον ὅταν ὡσάν ξένοι ἔκατοίκουν πρὸς καιρὸν εἰς τὴν γῆν τῶν Χαναταίων· „ Δώσω σοὶ γὰρ φησὶ, καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σέ τὴν γῆν, ἣν παροικεῖς, πᾶσαν τὴν γῆν Χαναὰν εἰς κατάσχεσιν αἰώνιον. (Γέν. 15. 8) (3)

13 : „ Καὶ διήλθον ἐξ Ἑβρῶν εἰς Ἑβρῶν, καὶ ἐκ βασιλείας εἰς λαὸν ἕτερον.

Ὁ Ἀβραάμ, λέγει, καὶ ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακώβ διήρχοντο καὶ ἐπερὶπάτουν πολλὰ ἔθνη, καὶ ἀλλάζαν τόπους ἀκτόπων· ὁ γὰρ Ἀβραάμ ἐπῆγεν ἀπὸ τὴν γῆν

(1) Εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἀβραάμ· „ Καὶ ἱμαυτοῦ ὥμοσα λέγει Κύριος· ἢ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσῃς, ἢ πληθύνων πληθύνῃ τὸ σπέρμα σου, ἢ ἐνευλογῶν ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. (Γέν. 22. 19.) λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅταν δὲ εἶπῃ ὅρκον, οὐχ ὡς Θεοῦ ὁμνύοντος τοῦτο λέγει· ἀλλ' ὥστε ἐργίζεσθαι λέγεται εὐχὴ ἐργιζόμενος· οὕτω δὲ ἢ ὁμνύει λέγεται οὐκ ὁμνύς· ἀλλ' ὅταν τὸ βίβαιον ἢ ἀνύκτον αὐτοῦ τῆς ἐπαγγελίας παραστήσαι βουληθῇ, ταύτην κέχρηται τῇ λέξει.

(2) Λέγει γὰρ ὁ Θεοδόσιος· „ Τὸν κεκτημένον ἴδιον, μέτρον τὴν γῆν ὑποβάλλειν.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „ Καὶ ὁμοῦ ἐπαγγέλλετο, ἀντὶ μὲν τοῦ ὀλίγου εἶναι, πληθύνει ὡς τὰ ἄλλα· ἀντὶ δὲ τοῦ παροικεῖν, δεσπότης κατασχεῖται, οὐχ' ὅτε πλῆθος ἐγένοντο, ἵνα μή τις τῇ τοῦ πλῆθους ἀνάγκῃ ἐπιγράψῃ τὴν νίκην· ἀλλ' ὅτε βραχεῖς ᾔσαν, ἵνα τοῦ ἐπισχυμαίου ἡ ἰσχὺς διαφανῇται.

γῆν τῶν Χαλδαίων εἰς τὴν γῆν Χαναανίων· καὶ ἀπὸ τὴν γῆν Χαναανίων εἰς τὴν γῆν Αἰγύπτου καὶ εἰς Γεράρα· ὁμοίως καὶ ὁ Ἰσαάκ καὶ ὁ Ἰακώβ, καθὼς ἴσται ἡ Γένεσις· καὶ ἀπὸ μίαν βασιλείαν ἤρχοντο εἰς ἄλλον λαόν· ἤγουν ἀπὸ χώρας, ὅπου εἶχον βασιλείαν, εἰς ἄλλαν, ὅπου δὲν εἶχον βασιλέα καὶ μοναρχίαν, ἀλλὰ εἶχον δημοκρατίαν.

14: „Οὐκ ἀφῆκεν ἄνθρωπον ἀδικῆσαι αὐτοίς.

Δὲν ἄφηκε, λέγει, ὁ Θεὸς κανένα ἄνθρωπον νὰ ἀδικῇ· ἤγουν νὰ βλάψῃ τοὺς προπάτορας· τὸν μὲν γὰρ Φαραὼ εἰς τὴν Αἴγυπτον, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „Ἦτασαν ἐτασμοὶ μεγάλοι καὶ πονηροί, καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ περὶ Σάρας τῆς γυναίκος Ἀβραμ· (Γέν. 13. 17) εἰς δὲ τὸν Ἀβιμέλεχ τὸν βασιλέα τῶν Γεράρων ἐφαίνῃ ὁ Θεὸς τὴν νύκτα καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν, καὶ ἄλλα πολλὰ φοβερά καὶ πρὸς τοῦτοίς εἶπε καὶ τοῦτο· „Ἀπόδος τὴν γυναῖκα τῷ ἀνθρώπῳ, ὅτι Προφήτης ἐστὶ, καὶ προσεχεται περὶ σοῦ καὶ ζήσῃ· (Γέν. 31. 7.) τὸν δὲ Ἠσαὺ καὶ τὸν Λάβαν, δὲν ἄφηκεν ὁ Θεὸς νὰ ἀδικήσουν τὸν Ἰακώβ, καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς δὲν ἄφηκεν ὁ Θεὸς νὰ βλάψουν τοὺς ἐρηθέντας τρεῖς Πατριάρχας· (1)

15: „Μὴ ἀπτεσθε τῶν χριστῶν μου, καὶ

(1) Ἐφῆ δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Αἱ μὲν γὰρ τῶν πραγμάτων δυσκολίαι ἔκαταδῶσαι αὐτοὺς εἶχον· ἡ δὲ ἀνοθεύουσα πρόνοια ἐν ἀσφαλείᾳ διετήρησεν· ὥστε ἡ αἰ ἀποδημίαι διὰ τοῦτο ἐγίνοντο, ἵνα σαφέστερον δεῖχθῇ ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια ἡ δύναμις.

(2) Ἐφῆ γὰρ ὁ Κύριλλος· „Καὶ γὰρ ἐστὶ τῶν ἀτόπων, τοὺς μὲν λαμπροτέρους κατὰ τὸν δὲ τὸν βίον πᾶσαν ἀποπέμψαν φροντίδα τοῖς γνωστοῖς οἰκέταις, τὸν δὲ τῶν ἀνύμων Κύριον, ὃ πάντῃ ἐστὶ πρὸς κατάρθωσιν εὐχερῆ· μηδένα ποιεῖσθαι λόγον τῶν ἀγαπώντων αὐτόν· χριστοὺς δὲ νῦν καλεῖ ἀντὶ τοῦ ἐκλεκτοῦ· ὁ γὰρ ἡ χρίσις ποιεῖ ἀφορίζοντα τὸν χριστόμενον, τοῦτο ἔστι ἡ ἐκλογὴ, ἐξαιρέτους ποιοῦσα τοὺς ἐκλεκτούς κατὰ τὸν Θεοῦ δόξαν· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „Χριστοὶ οἱ περὶ τὸν Ἀβραάμ λέγονται διὰ τὸ τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου ἐπιφανείας ἠξιώσθαι ἐν ὁράσει· οὐ γὰρ ἀισθητῶς ἐλάττω ἐχρίσθησαν κατὰ τὸν Ἠσύχιον, ἀλλ' ἀπὸ τῆς μετοχῆς τοῦ φανέντος αὐτοῖς Θεοῦ λόγου· οὕτως ἀνομασθήσαν, ὡς δυνασθαι λέγειν, ὅτι μέτοχοι Χριστοῦ γεγόναμεν· ἀπὸ δὲ τῆς μετευσίας τοῦ Πνεύματος· Προφήται ἐλέγοντο.

„ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονῇ· ρεύεσθε.

ὁ Θεὸς, λέγει, ἤλεγξα· ἤγουν ἐντροπίασα καὶ ἐφόβησα διὰ τοὺς ἀνωτέρω Πατριάρχας τοὺς βασιλεῖς· δηλαδή τὸν Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ τὸν Ἀβιμέλεχ βασιλέα Γεράρων, ὡς εἵπομεν· εἶπε δὲ εἰς αὐτοὺς ὁ Θεός, μὴ ἐγγίσετε εἰς τοὺς χριστοὺς μου, μηδὲ πονηρεύεσθε εἰς τοὺς Προφῆτας μου· καὶ χριστοὺς μὲν ὠνόμασε τοὺς Πατριάρχας, καθὼς ἦτον κεχρισμένοι μὲ τὸ ἅγιον πνεῦμα· ἡ μὲ τὸ προφητικὸν χάρισμα· Προφῆτας δὲ, καθὼς πολλὰ ἐπροφήτευσαν, καὶ μάλιστα ὁ Ἰακώβ, ὁ προφητεύσας τὰ ἐμμελλον νὰ γένουν οἱ δώδεκα υἱοὶ του· εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεὸς ῥητικῶς περὶ τοῦ Ἀβραάμ πρὸς τὸν Ἀβιμέλεχ· „Ὅτι προφήτης ἐστὶ (Γέν. 20. 7.) αὐτολεξεί δὲ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ δὲν εὐρίσκονται εἰς τὰ βιβλία τῆς Γενέσεως· ἤγουν τὰ· „Μὴ ἀπτεσθε τῶν χριστῶν μου, καὶ ἐν τοῖς Προφήταις μου μὴ πονηρεύεσθε· ἀλλὰ ἄλλα μὲν λόγια εὐρίσκονται ἐκεῖ, συντείνουσι δὲ εἰς τὸ αὐτὸ νόημα μὲ τὰ τοῦ Δαβὶδ· (2)

16: „Καὶ ἐκάλεσε λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν, πᾶν στήριγμα ἄρτου συνέτριψεν.

ὁ Θεὸς, λέγει, ἐκάλεσαν· ἤγουν ἐπεμψαν πῆλιν εἰς τὴν γῆν Χαναάν, ὅπου ἐκατοίκει ὁ Ἰακώβ καὶ οἱ υἱοὶ του, διὰ νὰ προετοιμάσῃ εὐμνηχίνας μὲ

με τὴν αἰτίαν τῆς πείνας, τὸ νῦν καταβῇ ὁ Ἰακώβ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅταν οἱ ἑπτὰ χρόνοι τῆς εὐθηνίας, διεδέχθησαν ἄλλους ἑπτὰ χρόνους τῆς δυστυχίας καὶ πείνας· καὶ συνῆρψεν ὁ Θεὸς καθὲς δύναμιν τροφῆς, καὶ καθὲς σπριγμὸν, τὸν ὅποιον ἤμπορεῖ νῦν προξενήσῃ τὸ ψωμὶ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. (1)

17: „Ἀπέστειλεν ἔμπροσθεν αὐτῶν ἄνθρωπον.

Πρὸ τοῦ, λέγει, νῦν ἔλθῃ ἡ πείνα, καὶ πρὸ τοῦ νῦν καταβῇ ὁ Ἰακώβ καὶ ἡ γενεὰ του εἰς Αἴγυπτον, ἔστειλεν ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν ἀνθρώπου: ἡγοῦν τὸν πᾶγκαλον Ἰωσήφ, μεταχειρισθεὶς εἰς τὴν χρείαν ταύτην καὶ ἀνάγκην ὄργανον, τὴν πονηρίαν καὶ τὸν φθόνον τῶν ἀδελφῶν του· καὶ τὴν πώλησιν, ὅπου ἔκαμναι ἕκαμναι τοῦ Ἰωσήφ ὡς ἀνὴρ σκλάβος, ὁ Θεὸς τὴν ἕκαμναι ἀποσολὴν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅθεν καὶ ὕστερον εἶπεν ὁ Ἰωσήφ πρὸς τοὺς ἀδελφούς του: „Νῦν οὖν μὴ λυπεῖσθε, ὅτι ἀπέδοσθέ με ὡς δούλος· εἰς γὰρ ζωὴν ἀπέστειλέ με ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν ὑ-

μῶν. (Γέν: με: 5) (2)]

„Εἰς δούλον ἐπράξῃ Ἰωσήφ.

18: „Ἐταπείνωσαν ἐν πέδαις τοὺς πόδας αὐτοῦ· σιδήρον διήλθεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ.

19: „Μέχρι τοῦ ἐλθεῖν τὸν λόγον αὐτοῦ· τὸ λόγιον κυρίου ἐπύρωσεν αὐτόν.

Ὁ Ἰωσήφ, λέγει, ἐπωλήθη σκλάβος ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του εἰς τοὺς Ἰσμαηλίτας, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰσμαηλίτας πάλιν ἐπωλήθη εἰς Αἴγυπτον τῇ Πετρεφῇ (3) ἑκακοποίησαν δὲ αὐτόν ὁ αὐθέντης του καὶ οἱ τοῦ αὐθέντου τοῦ ἀνθρώπου, βάλλοντες αὐτόν εἰς τὴν φυλακὴν διὰ τὴν συκοφαντίαν τῆς κυρίας του· ἡ ψυχὴ του, λέγει: ἡγοῦν αὐτὸς ὁ Ἰωσήφ διήλθε σιδήρον: ἡγοῦν ἐφόρεσεν αἰσίδα· σιδήρῳ εἰς τοὺς πόδας· ἡ σιδήρῳ λέγει, ὅτι τὴν μάχαιραν ἐγλύτωσεν ἄχρι τοῦτου ἐλθοῦσα· ταυτόν εἰπεῖν ἤλθεν: ἡγοῦν ἐκινδύνευσεν ἕως εἰς τὸ νῦν φανευθῇ μετὰ τὴν μάχαιραν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ καὶ ἐγλύτω-

σεν

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφῃμων· „Εἰ γὰρ ἡ ἀμαρτημάτων ἀντίδοσις ἦν ὁ λιμὸς, ἀλλ' ὅμως ὁ εὐμενὴς Θεὸς καὶ τῇ πληγῇ ταύτῃ πρὸς εὐεργεσίαν ἐχρήσατο· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πᾶν σπριγμα ἄντου· ἦτοι πᾶν διατρέψαι δυνάμενον, σπανίσαι πεποίηκεν, εὐ μόνον σπρίον, ἀλλὰ καὶ κριθὰς καὶ σπρίον, καὶ τ' ἄλλα, δι' ἃν βιοτεύουσιν ἄνθρωποι· φησὶ δὲ πάλιν ὁ Χρυσόφῃμων· „Τοῦτο μάλιστα τοῦ Θεοῦ τὸ εὐμήχανον, διὰ τῶν ἐναντίων εὐεργετῆν· ἄρα τὸν λιμὸν αὐτὸς ἐξέπεσειλεν· ἵνα γὰρ μὴ κατὰ φύσιν ἀκολουθίαν εἶναι νομίσωσι τὸ συμβᾶν, προείπε τὸν λιμὸν, καὶ τὴν αἰτίαν προσέθηκε· τίς δὲ ἦν ἡ αἰτία; τὸ μαθεῖν ἅπαντας τοὺς ἀπανταχόθεν τοῦ Θεοῦ τὴν ἰσχύν· προσθέτει δὲ ὁ Ἀθανάσιος καὶ τοῦτο τὸ περιεργον· „Τοῦτο δὲ κατ' ὀργὴν Θεοῦ ἐν τοῖς λιμοῖς εἶωθε συμβαίνειν, τὸ μὴ ζητῆσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐσθίουσας· οὐδὲ αὐτὸς γὰρ ὁ βραχὺς ἄνθρωπος; αὐτοὺς ἐπληροῦ φησιν, ἀλλὰ πᾶσαν ἰσχύν τροφῆς ἠφάνισεν· ἵνα εἰ φανεῖν ἄρτος, μὴ σπρίξῃ τοὺς ἐμπιπταμένους ὑπὲρ αὐτοῦ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφῃμων· „Καὶ εἰ αὐτὸς ἀπέσειλεν αὐτόν, τίνας ἔνεκεν ἐγκαλοῦνται οἱ ἀδελφοί, ὑπὲρ ὧν ἐπεβουλεύσαντο τῷ Ἰωσήφ; ὅτι οἰκεία πονηρία ἐχρήσαντο, καὶ οὐχ ὡς ἀκουσίαν Θεοῦ μέλλοντας πληροῦν· οὐκ ἄρα οὖν ἀπαλλάττει αὐτοὺς τῶν ἐγκλημάτων· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Ἐντεῦθεν δεικνύται, ὅτι τὰ τοῖς ἀγίοις συμβαίνοντα, ἐξ οἰκονομίας τινος θαυμασίας καὶ δοξαζούσης αὐτόν τε τὸν Θεὸν καὶ τοὺς πάσχοντας γίνεται· ἰδοὺ γὰρ καὶ ὁ Ἰωσήφ παρὰ τῶν ἀδελφῶν εἰς δουλείαν ἐπράξῃ τοῖς Ἰσμαηλίταις, εἶτα τῇ Πετρεφῇ εἰς Αἴγυπτον, ὥστε ἔμπροσθεν τοῦ λοιποῦ γένους ἀποσολῆναι· τοῦτέστιν ὥστε προλαβεῖν, καὶ εὐτρεπίσαι αὐτοῖς τὴν εἰς Αἴγυπτον καθόδον, ἀπ' ἧς τῇ καὶ κατὰ τὴν ἡκολούθησαν θαύματα· οὗτω προσήκει πεπεῖσθαι λόγους τινὰς εἶναι ἡμῶν ἀλήπτερες· δι' οὓς πολλάκις ὁ Θεὸς οἰκονομεῖ τινα τῇ πανσόφῳ αὐτοῦ προνοίᾳ· ἀπερ' ἡ θνητὴ φύσις ἀγνοοῦσα, δυσχεραίνειν εἶωθεν.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόφῃμων λέγει· „Μηδεὶς ἀλγεῖται τῶν δουλείᾳ περιπιπτόντων, ὅτι καὶ ὑπὸ πολέμων ἐλίσσονται· τί γὰρ ἀλγεῖς; ὅτι παρὰ βασιλέσσι καὶ νόμοι πολέμου κατηνέχονται· ὁ δὲ δίκαιος ὑπὸ ἀδελφῶν ἀπεμποληθεὶς, ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἐπέμπετο τυραννίδα· οὐκοῦν, καὶ οὐδὲ οὐδὲ ἀπογνώστως, ἀλλὰ ἐμπένης εἰς συμφορὰν.

θεν ἀπὸ αὐτὴν (1) ὑπέμεινε δὲ ταῦτα, ὥς οὗ
ἦλθεν εἰς ἑκβάσιν καὶ ἐπληρώθη ὁ λόγος καὶ ἡ θεία
σοφία του, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐδιάλυσε τὰ ὀνείρατα
τῶν συνθεσμένων του: ἦτοι τοῦ ἀρχιστοιχοῦ καὶ
τοῦ ἀρχινομήτου τοῦ βασιλεῖος Φαραὼ, ἡ λόγον
λέγει, τὴν φροντίδα καὶ πρέσβειαν, τὴν ὁποίαν εἶ-
χαν ὁ Θεὸς περὶ τοῦ Ἰωσήφ, θέλωντας διὰ τὴν δό-
ξαν αὐτὸν καὶ τὸ γένος του (2) Τὸ λόγιον δὲ ὁ
αὐτοῦ ἐπύρωσεν αὐτόν, εἶναι ὁ ἐνδιόθετος καὶ φυσικὸς
λόγος τῆς συνειδήσεως κατὰ τὸν Ἠΐσυχιον, τὸν
ὁποῖον ἐχάρισεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους,
κατὰ τὴν ὁποίαν ὀνομαζόμεθα λογικὸι· οὗτος γὰρ ὁ
φυσικὸς λόγος καὶ νόμος, ἐπύρωσε καὶ ἐδοκίμασε
τὸν Ἰωσήφ ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν πειρασμῶν, καὶ ἔδει-
ξεν αὐτὸν καθαρὸν καὶ δίκαιον, ὡς τὸ χρυσάφι·
διότι ὁ φυσικὸς λόγος οὗτος ἐδίδασκε τὸν Ἰωσήφ ἵ-
σω εἰς τὴν συνείδησιν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐγγίστη γυ-
μναστικὰ ζήτην.

20: „Ἀπέστειλε βασιλεὺς, καὶ ἔλυσε
αὐτόν· ἀρχὸν λαοῦ, καὶ ἀφῆκεν
αὐτόν.

21: „Κατέστησεν αὐτόν Κύριον τοῦ οἴ-

κου αὐτοῦ, καὶ ἄρχοντα πάσης
τῆς κτήσεως αὐτοῦ.

22: „Τοῦ παιδεῦσαι τοὺς ἄρχοντας αὐ-
τοῦ ὡς ἐαυτὸν, καὶ τοὺς πρεσβυ-
τέρους αὐτοῦ σοφίαν.

Ὅταν, λέγει, ὁ βασιλεὺς Φαραὼ εἶδε τὰ
ἐνύπνια, τότε ἔστειλε καὶ ἔλυσε τὸν Ἰωσήφ ἀπὸ τῶν
δεσμῶν καὶ τὴν φυλακὴν. ἀφ' οὗ δὲ ἔλυσε τὰ ὀνείρα-
τά του ὁ Ἰωσήφ, τότε ὁ Φαραὼ ἐκατέστησεν τὸν Ἰω-
σήφ κύριον καὶ ἐξουσίαν τοῦ πικλαίου καὶ τῆς βι-
σιλείας του· καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτόν ἐξουσίαν νὰ εἶναι
δεύτερος τοῦ Φαραὼ εἰς ὅλην τὴν Αἴγυπτον, διὰ τὴν
παιδαγωγίαν τοῦ ἀρχόντος του, καὶ νὰ δώσῃ
γνώσιν καὶ φρόνησιν εἰς τὴν γερουσίαν του, τοῦ Θεοῦ
πάντα οἰκονομοῦντος, καθὼς ταῦτα πάντα διηγεί-
ται ἡ βίβλος τῆς Γενέσεως. (3)

23: „Καὶ εἰσῆλθεν Ἰσραὴλ εἰς Αἴγυπτον,
καὶ Ἰακώβ παρῆκεν ἐν γῇ Χαμ.

Με

(1) Ὅθεν ὁ Σύμμαχος εἶπεν· „Εἰς σίδηρον ἦλθεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ.

(2) Ἡ κατὰ τὸν Ἠΐσυχιον, λόγον λέγει τὸν περὶ αὐτοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπὶ τῆς κατ' αὐτὸν οἰκονομίας ἔθετο· λόγον
γὰρ πάντων οἰκονομῶν, λόγον τινὲς καὶ πᾶν ἐφ' ἡμῶν πειρασμῶν τὴν ἀπαλλαγὴν καὶ τὸ τέλος ἀπένειμε· ὃν ἡμεῖς ἀγνοοῦν-
τες πρῶτον, ὕστερον τῇ ἐκβάσει μανθάνομεν· ὁ δὲ Εὐσέβιος λόγον αὐτοῦ λέγει, ὃν ἐπὶ τοῖς ὁράμασιν ἰδὼν ἐξε-
πῆ τῷ πατρὶ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, φήσας τὰ ἐκείνων δράγματα προσκυνοῦσαι τὸ οἰκεῖον δράγμα.

(3) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει· „Τὸ τοῦτου θαυμαστότερον· τὸν δοῦλον· τὸν ξένον· τὸν τοιαῦτα ἡδικοκνέαντα συ-
μίζοντα· βασιλεὺς λύει· εἶδες τῶν πειρασμῶν τὸν καρπὸν; εἶδες τὸ τέλος τῶν κινδύνων; ὅρα διὰ τῶν ἐπιβου-
λῶν τὸν σφέραν αὐτῷ πλερόμενον· εἰ γὰρ μὴ τὰ ὀνείρατα εἶπε, πῶς ἂν ὁ βασιλεὺς ἔλυσε; τὰ δὲ ὀνείρατα πῶς
ἂν εἶπεν; αἱ μὴ εἰς δεσμοτήριον ἐπέπεσαν; εἰς δεσμοτήριον δὲ πῶς ἐπέπεσαν, εἰ μὴ ἐσυκοφαντήθη; πῶς δ' ἂν ἐσυ-
κοφαντήθη; αἱ μὴ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τὴν Αἰγυπτιακὴν; εἰς ταύτην δὲ πῶς ἂν ἦλθεν, εἰ μὴ Ἰσραηλῆται αὐ-
τὸν ἀπέδοντο; εἰ δὲ, πῶς ἂν ἀπέδοντο, εἰ μὴ οἱ ἀδελφοὶ ἐπώλησαν; ὅρα ὅτι ἡ ἐπιβουλὴ τῶν ἀδελφῶν, ὥσπερ
διάτινος σειρῆς τῶν μεταξὺ τούτων πειρασμῶν, πρὸς τὸν θρόνον αὐτὸν ἐχειρουργήσεν; μηδεὶς τείνων ἀλγέτω,
καὶ πονηρὰν ὑποψίαν κέκτηται, μόνον τὸ συνειδὼς μὴ κατηγορεῖται, καὶ ταύτη λαμπρότερος ἔσται. ὁ δὲ Θεοδώρι-
τος λέγει· „Ὅτι ὁ Ἰωσήφ εἰς θεογονίαν ἐποδήγησε τοὺς ἄλλους, οὐ λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργοις εἰς εὐσέβει-
αν ἐφελκόμενος· ὅθεν εἶπεν ὁ Εὐσέβιος· „Διδάσκει δὲ ὁ λόγος, οὐ τοσοῦτον τῆς τῶν καρπῶν φυλακῆς ἕνεκα
εἰς τὴν ἀρχὴν προῆχθαι τὸν Ἰωσήφ, ὅσον τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρεθείας τῶν μελλόντων ὑπ' αὐτοῦ σοφίζεσθαι καὶ παι-
δεύεσθαι· ἐπαίδευε γὰρ ὁ νέος τοὺς πρεσβυτέρους· καὶ τοὺς μέγα ἐπὶ σοφίᾳ κομπάζοντας, μετρίκιον Ἐβραῖον ἐ-
κελεύετο διορθοῦν, καὶ ὁ δοῦλος τοὺς ἐλευθέρους· καὶ ἐν τούτοις ἐνίκαι, ὅτε πᾶς Αἰγυπτίαν ἐδόκει μεγάλη εἶναι
ἔσθον προσφύς ἐπιφύρει ὁ Χρυσόστομος· „Ἡ μὲν ἀρετὴ πρὸς ὀλίγον ἐπιβουλεύεται; ὕστερον δὲ δράχνης εὐτελέ-
ς τὰς ἐπιβουλὰς διαλύει, δι' αὐτῶν λαμπρότερα γινομένη· μηδεὶς οὖν ἀλγέτω καὶ πονηρὰν ὑποψίαν κτήσεται·
μόνον τὸ συνειδὼς μὴ κατηγορεῖται· καὶ ταύτη λαμπρότερος ἔσται.

Με συντομίαν ἀναφέρει τὴν ἱστορίαν ὁ Δα-
βὶδ, ὅτι ἀπ' οὗ ὁ Ἰωσήφ ἔγινε κύριος καὶ ἐξουσια-
στὴς τῆς Αἰγύπτου, τότε ἐκατέβη ὁ πατὴρ τοῦ Ἰσραὴλ
(ἦτοι ὅλη ἡ φανιλία καὶ οἱ δούλοι αὐτοῦ ὅλοι ὁμοῦ
ψυχὰς ἐβδόμηκον τα πέντε) εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἐ-
κατοίκησεν ὡς ἄν ξένος εἰς τὴν γῆν τοῦ Χάμ. γῆ
δὲ Χάμ καὶ Αἴγυπτος τὸ αὐτὸ εἶναι ἐπειδὴ ὁ Αἴγυ-
πτος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὠνομάσθη ἡ Αἴγυπτος, ἦτον
ἐκγονοστοῦ Χάμ. ὅθεν ἡ αὐτὴ γῆ εἶχε καὶ τῶν δύο
αὐτῶν τὰ ὀνόματα, καὶ τοῦ Αἰγύπτου καὶ τοῦ Χάμ.

24: „Καὶ ἠΐξῃσε τὸν λαὸν αὐτοῦ σφό-
„δρα καὶ ἐκραταίωσεν αὐτὸν ὑπὲρ
„τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἠΐξῃσε πολλὰ τὸν λαὸν
τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τὴν Αἴγυπτον. ἦτον ἐκ αὐτοῦ λαὸν ὁ
Θεὸς ἠΐξῃσεν ἐπειδὴ τότε μόνοι οἱ Ἰσραηλῖται ἀ-
πίστευον τὸν ἀληθῆ Θεόν. ὁ Θεὸς, λέγει, ἐδυναμίωσα
τοὺς Ἰσραηλῖτας περισσότερον ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους
οἵτινες ἦτον ἐχθροὶ τῶν· διατὶ καὶ τοὺς Ἰσραηλῖτας
ἐμίσησαν καὶ τὸν Θεόν. (1) .*

25: „Καὶ μετέστρεψε τὴν καρδίαν αὐ-
„τοῦ, τοῦ μισῆσαι τὸν λαὸν αὐτοῦ.

„τοῦ δολιεύσθαι ἐν τοῖς δούλοις
„αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐμετέστρεψε τὴν καρδίαν
τοῦ Φαραῶ, ὅχι ἐκείνου, ὁποῦ ἡγάπα τὸν Ἰωσήφ,
ἀλλὰ ἄλλου μεταγενεστέρου βασιλέως συνωνύμου με-
τὸν φαραῶ, ὅστις δὲν ἤξευρε τὸν Ἰωσήφ· καθὼς λέ-
γει ἡ θεία Γραφή: „Ἀνέστη δὲ βασιλεὺς ἄταρος ἐπ' Αἴ-
γυπτον, ὃς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσήφ (Ἐξ: α. 8.) οὗτος
δὲ ἐμίσει τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ κατετυράννει αὐ-
τόν. „Ἐσκληρυνε γὰρ φησὶν, ὁ Θεὸς τὴν καρδίαν
φαραῶ (Ἐξοδ: 1: 20.) ἦτοι παρεχώρησε νὰ σκλη-
ρυθῇ κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἵνα αὐτοὶ κατατυραν-
νόμενοι, ἐπιθυμήσουν θερμῶς διὰ νὰ εὗγουν ἀπὸ
τὴν Αἴγυπτον, καὶ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴν θλίψιν καὶ
τυραννίαν τῶν Αἰγυπτίων. ὁ αὐτὸς δὲ Φαραῶ, ἐδο-
λιεύετο κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν: ἦγουν ἐπιβούλευεν
αὐτοὺς, καὶ ἐμελέτετο δούλους κατ' αὐτῶν· εἶπε γὰρ
φησὶν ὁ φαραῶ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους: „Ἰδοὺ τὸ γένος
τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ μέγα πλῆθος, καὶ ἰσχύει ὑπὲρ
ὑμᾶς (Ἐξοδ: α. 9.) ὁθεν ἐπρόσθετε νὰ θανατώνουν
ὅσα ἀρσενικὰ παῖδιά γεννηθῶν ἀπὸ τοὺς Εἰβραῖους.
(2)

26: „Ἐκαπέστειλε Μωϋσῆν τὸν δούλον
„αὐτοῦ, Ἀαρὼν ὃν ἐξελέξατο ἑαυτῷ.
27: „Ἦξετο ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν

„οἶν.

- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφρημος: „Δείκνυσσι δὲ, ὅτι οὐ φύσεως ἦν ἡ ἐπίδοσις, ἀλλὰ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ·
ὅτε γὰρ δλιγωτέρους ἔδει γενέσθαι ὑπὸ τῶν ἐργοδιωκτῶν ἐλαυνόμενους, τῶν παιδίων εἰς τὸν ποταμὸν ριπτευμένων,
τῆς φύσεως ἐπιπλεονεκτήσης: τότε μᾶλλον ἐπέδωκεν οὕτως, ὥς ἡ φοβερὴ γενέσθαι τοῖς ἐνοικητοῖς· οἱ δούλοι τοῖς
δεσπότηται· οἱ ἐλαυνόμενοι τοῖς ἐλαύνουσιν· οἱ πάροικοι τοῖς πολίταις· οἱ ἄπολοι τοῖς ἀπλετομένοις. „Καθὼς
γὰρ φησὶν, αὐτοὺς ἐκατείνον, ποσούτω πλείους ἐγίνοντο, ἢ ὡς οὐκ ἐπὶ σφόδρα σφόδρα. (Ἐξ. α'. 12.)
- (2) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ: „Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ τιμᾶσθαι παρὰ τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὴν δμοίαν
αὐτοῖς εὐδολογητέραν ἐξέβησαν: τούτου χάριν παρεσκεύασε μισῆσαι αὐτοὺς, ἢ τὰ βαρὺ τῶν ἔργων ἐπιθῆναι, ἵ-
να μάθωσι μὴ προσέχειν ἐκείνοις, μηδὲ τῇ πολυθλίψει αὐτῶν δεισιδαιμονίαν· ἀλλὰ κακὰ θέτες καὶ ἀφύγασσι πρὸς Θεόν
ἢ εὖ ἢ ἡρώων ἢ πρὸς Ἀβραάμ ἐπαγγελία πληρωθῆναι. λέγει δὲ ὁ Χρυσόφρημος: „Τί λέγει; ὁ Θεὸς τούτων
αἷτιος; οὐχί φησιν· ἀλλὰ μετέστρεψεν ἑνταῦθα, τὸ συνεχάρησε δι' αὐτοῦ· οὐκ ἀπῆκεν σὺν ποσεινοῦς γενέσθαι ἐξ ἀρ-
χῆς, ἵνα μὴ ἐμφιλοχάρησεν τῇ Αἰγύπτῳ· ἢ δὲ αὐτοῦ τὸ εὐμήχανον· τοὺς μισουμένους πάλιν, ὅτε αὐτῷ εὖ δο-
ξεν, οὕτως ἀδρόν ἐπέκρινε γενέσθαι ἀπεράστους ἢ ἀξιοπρίστους αὐτοῖς, ὡς ἢ σκεῖν τὰ αὐτῶν ἀπαντα κίχραν, ἢ μὴ
δὲν ὑποπτεύειν αὐτοὺς· ὅθεν ἢ ὁ Ἡσύχιος εἶπε: „Μετέστρεψε: τούτῳ μετεστρεφῆναι συνεχώρησεν· οὕτω γὰρ
Θεὸς τῇ θείᾳ Γραφῇ λέγειν, ὅσα ἐξοὺ καλύπτει, συγχωρεῖν· οὐδὲνα δὲ λέγειν τινος· ἀλλ' ἀνοσιγώμῳ ἔτειναι.

„σημείων αὐτοῦ, καὶ τῶν τεράτων
„αὐτοῦ ἐν γῇ Χάμ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐξελεν εἰς τὴν Αἴγυπτον
πρὸς τὸν Φαραὼ τὸν ἐδικόν του δούλον Μωϋσῆν,
καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Μωϋσέως Ἀαρὼν. καὶ εἰς
αὐτοὺς ἐδιώρισε τὰ προσάγματα του τὰ περὶ τῶν
σημείων καὶ τῶν τεράτων: ἤγουν αὐτοὺς ἐδιώρισε
νὰ ἐνεργούν τὰ ἐν Αἰγύπτῳ σημεῖα καὶ τέρατα, ἢ ἐ-
φανέρωσεν εἰς αὐτοὺς τὰς αἰτίας τῶν σημείων καὶ
τῶν τεράτων, καὶ τοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους ἐ-
πραπε νὰ τὰ ἐνεργούν. σημεῖα δὲ καὶ τέρατα, μερι-
κοὶ μὲν λόγουν, ὅτι ὀνομάζει τὰ αὐτὰ· μερικοὶ δὲ
σημεῖα μὲν ὀνόμασαν, ὅσα κατὰ φύσιν ἠκολούθουν
καὶ ἐβλαπτον· καθὼς ἦτον ἡ ἀσθένεια τῶν κτηνῶν
τῶν Αἰγυπτίων· τέρατα δὲ, ὅσα ἔγιναν ὑπὲρ φύ-
σιν· καθὼς ἦτον ἡ μεταβολὴ τοῦ νεροῦ εἰς αἷμα,
ὡς εἶπομεν ἐν τῷ οἷ. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸν 43
τίχον· „Ὡς ἔθετο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα αὐτοῦ καὶ
τὰ τέρατα αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ ἐξόρησεν ὁ Δαβὶδ
τὰς εὐεργεσίας, ὅπου ἔκχευεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἰ-
σραεῖους· ἀλλ' ἐκεῖ ἄρχισε ταύτας νὰ ἰσορῇ, ἀφ' οὗ
εὐγένηται οἱ Ἰσραηλῖται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, καὶ μὲ
ἄλλον τρόπον. (1)

28: „Ἐξάπεσταιλε σκότος καὶ ἐσκότασε.

Ἀγχαλὰ καὶ προτήτερη ἀπὸ τὸ σκότος ἔδω.

καὶ ὁ Θεὸς πληγὰς ἄλλας εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ὃ
Δαβὶδ ὅμως τοῦτο ἔγραψε πρῶτον ἀδιαφόρως, χω-
ρὶς νὰ σοχασθῇ τάξιν· ἢ ἐπειδὴ τὸ κάλλιστον καὶ ἀ-
ναγκαιότατον εἰς τοὺς ἀθρώπους εἶναι τὸ φῶς, διὰ
τοῦτο πρῶτην τιμωρίαν τῶν Αἰγυπτίων ἔβαλεν ὁ
Δαβὶδ τὴν τοῦ σκότους, ὡς βαρυτάτην· καθὼς καὶ
εἰς τὸν οἷ. ἀπαρτηρήτως διηγεῖται τὰς τοιαύτας
πληγὰς καὶ μάστιγας τῆς Αἰγύπτου, ὡς εἶπομεν, ἐρ-
μηνεύοντες τὸ· „Ἐξάπεσταιλε εἰς αὐτοὺς κυνόμυϊαν·
(2)

„Ὅτι παρεπύκρναν τοὺς λόγους αὐ-
„του.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐπαίδευσεν ὁ Θεὸς τοὺς
Αἰγυπτίους, διὰτὶ παρόξυναν τὰ προσάγματα του,
τὰ ὅποια ἐδιώριζον νὰ ἀπολύσουν τὸν λαὸν του τὸν
Ἰσραηλιτικὸν νὰ εὐγῇ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον· παρεπί-
κρναν δὲ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, διὰτὶ δὲν ἐπίεθ-
σαν εἰς αὐτοὺς· καταχρηστικῶς δὲ τίθεται εἰς τοὺς λό-
γους τὸ παρεπύκρναν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι οἱ Αἰ-
γύπτιοι παραπύκρναν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ,
διὰ τῶν λόγων, ἀπὸ τὸν τὸν λαλήσαντα τοὺς τοὺς Θεοῦ
παρεπύκρναν· μερικοὶ δὲ τὸ παρεπύκρναν, ἐρμηνεύ-
ουσιν ἀντὶ τοῦ παρέβησαν· ἐπειδὴ κοντὰ εἰς τοὺς
Ἰσραεῖους ἡ λέξις τοῦ παρεπύκρναν, ἔχει καὶ τοιοῦ-
τον σημαίνον· τοῦ παρέβησαν· μερικά δὲ ἀντὶ
γραφῆς ἔχουσιν, ὅτι οὐ παρεπύκρναν τοὺς λόγους
αὐτοῦ· ἤγουν ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἀαρὼν.

29: „Με-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφρημος· „Ἐθετο ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν σημείων· τουτέστι προβαλλόμενος αὐτοὺς τῆς
τῶν ῥημάτων ἐλευθερίας ὑπουργοῦς, τὴν τοῦ θαυματουργεῖν αὐτοῖς ἐνεχείρισε δύναμιν· ἄρα διακονοῦν μόνον ἦσαν
ἐκεῖνοι, ἢ τὸ πᾶν αὐτὸς κατῴρετο, ἢ ἐξγατῆγει τοῦ δήμου· ἐκεῖνοι τὴν γλῶτταν ἔκρινον, ἢ τὸ σῶμα ἐδάειζον
τῷ Θεῷ, ἢ τὰ ῥήματα ἐξεβάλλον· ἢ δὲ δύναμις παρ' αὐτοῦ πᾶσα ἐπέμπετο· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει· „Καί γε
τοὺς λόγους αὐτοῦ, καθ' οὓς ἕκαστα τῶν πρακτομένων ἐγένετο, μόνοις ἐξέφηνε τοῖς αὐτοῦ θεράπονοις ἢ ἀπεκάλυ-
ψεν· οἷον τί βούλεται τὸ αἷμα ἐξ ὕδατος μετασχηματίζεσθαι· τί δὲ τὰ λοιπὰ τῶν σημείων· ὡς μὴ ἀγνοεῖν
κατὰ τίνας λόγους, ἢ δι' ἃς αἰτίας, ἢ ὅπως ἕκαστον ἐγένετο· ἢ τίνας εἰκόνες ἢ σύμβολα τὰ γινόμενα· Σημεῖον
δὲ κατὰ τὸν Βασίλειον εἰς πρῶτον φανερόν, κεκρυμμένου τινος ἢ ἀφανοῦς ἐν αὐτῷ δήλωσιν ἔχον, ὡς τὸ σημεῖον
Ἰωνᾶ, τὴν εἰς Ἀβυδὸν κάθοδον ἢ πάλιν ἐκ νεκρῶν ἀνέδον παρίσσει, τοῖς δυναμένοις ἐκλαμβάνειν τὸν μυσικὸν λό-
γον τῶν γινόμενων· ἢ μὲν τοι Γραφὴ τὰ παράδοξα ἢ τὰ παραστατικά τινος μυσικοῦ λόγου, σημεῖα καλεῖ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Καὶ γὰρ σφόδρα παράδοξον ἦν, τὸ, πανταχοῦ τῆς ἀκτίνος λαμπρῆς, ἐν Αἰ-
γύπτῳ τὸ σκότος φαίνεσθαι, ἢ μὴδὲ αὐτῇ πύρρῃ, ἀλλ' ἔνδιαισαν οἱ Αἰγύπτιοι μένον.

29 : „ Μετέστρεψε τὰ ὕδατα αὐτῶν εἰς αἷ-
μα, καὶ ἀπέκτεινε τοὺς ἰχθύας αὐ-
τῶν .

σιλικοῦ παλατίου, ὅπου ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι πολλὴ φύλαξις καὶ ἀσφάλεια, καὶ πλῆθος δού-λων καὶ στρατιωτῶν, οἵτινες ἐδύναντο νὰ διώκουν τοὺς βατράχους, κατὰ τὸν Ἠσύχιον .

Περὶ τούτων εἰπομεν εἰς τὸν ος΄ Ψαλμῶν, ἑρμηνεύοντες τὸν 44. εἶχον τὸ· „ Καὶ μετέστρεψαν εἰς αἷμα τοὺς ποταμούς αὐτῶν . καὶ ὄρα ἐκεῖ .

31 : „ Εἶπε καὶ ἤλθε κυνόμυια, καὶ
σκνίπες ἐν πᾶσι τοῖς ὄρεισι αὐ-
τῶν .

30 : „ Ἐξεῖρψεν ἡ γῆ αὐτῶν βατράχους
ἐν τοῖς ταμείοις τῶν βασιλείων αὐ-
τῶν .

Περὶ τῆς κυνομύιας εἶπε καὶ εἰς τὸν ος΄ Ψαλμῶν, εἰς τὸν 45 εἶχον τὸν λέγοντα· „ Ἐξαπέ-σειλεν εἰς αὐτοὺς κυνόμυϊαν, καὶ ὄρα ἐκεῖ . (2)

Εἰν τῷ ος΄ Ψαλμῶ εἰπομεν καὶ περὶ τῆς πληγῆς τῶν Βατράχων . ἐξεῖρψε δὲ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι ἐξέδωκεν ἡγῆ ἐρπυστικούς βατράχους . ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ἀπὸ τὰ νερά μὲν ἔγιναν οἱ βάτραχοι, καθὼς ἡ βίβλος τῆς ἐξ΄ δου ἰσορεῖ· „ Ἰδοὺ γάρ φησιν ἐγὼ τύπτω τῇ ῥάβδῳ τῇ ἐν τῇ χειρὶ μου ἐπὶ τὸ ὕ-δωρ τὸ ἐν τῷ ποταμῷ, καὶ μεταβαλεῖ εἰς αἷμα . (Ἐξ 5. 17.) τὸ δὲ ἐξεῖρψεν ἡ γῆ, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐξεῖρ-φθῆναι· ἤτοι ἐσκεπασθῆ κατὰ βατράχους· ἵγουν ἀπὸ βατράχους· ἐνεργητικὸν γὰρ ῥῆμα ἐστὶ τὸ ἐξεῖρψε κατὰ τὴν φωνὴν, ἔχει ὅμως σημασίαν παθητικὴν . ἢ ἐσκεπασθῆ βατράχους, ἀντὶ τοῦ βατράχου κατὰ ἀντίπτωσιν, τῆς αἰτιατικῆς λαμβανομένης ἀντὶ δοτι-κῆς· (1) οἱ βάτραχοι δὲ αὐτοὶ εὐρίσκοντο, ὅχι μέ-νου εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους τόπους τῆς Αἰγύπτου, ἀλ-λά καὶ ὡς μέσα εἰς αὐτὰ τὰ θησαυροφυλάκια τοῦ βα-

32 : „ Ἔβητο τὰς βροχὰς αὐτῶν χάλαζον,
πῦρ καταφλέγον ἐν τῇ γῇ αὐτῶν .
33 : „ Καὶ ἐπάταξε τὰς ἀμπέλους αὐτῶν
καὶ τὰς συκᾶς αὐτῶν, καὶ συνέ-
τριψε πᾶν ὄριον αὐτῶν .
34 : „ Εἶπε καὶ ἤλθεν ἀκρίς καὶ βροῦχος,
οὐ οὐκ ἦν ἀριθμός .
35 : „ Καὶ κατέφαγε πάντα χόρτον ἐν τῇ
γῇ αὐτῶν, καὶ κατέφαγε πάντα τὸν
καρπὸν τῆς γῆς αὐτῶν .
36 : „ Καὶ ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν
τῇ γῇ αὐτῶν, ἀπαρχὴν παντός πό-
νου αὐτῶν .

(1) Ὡς δὲ, ἐπεὶ οἱ βάτραχοι εἶναι ζῷα ἀμφίβια, τὰ ὁποῖα ζῷσι ἢ εἰς τὰ νερά ἢ εἰς τὴν γῆν, ἢ μάλιστα ἐπεὶ αὐτοὶ γεννῶνται ἢ τρέφονται εἰς τὰς λίμνας ἢ εἰς τοὺς λασπώδεις τόπους τῆς γῆς· διὰ τοῦτο εἶπεν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐξεῖρψεν ἡ γῆ βατράχους, λέγει δὲ ὁ Χρυσόρῳμων· „ Εἶδες Θεοῦ δύναμιν ὡφέναι; πῶς διὰ τῶν μικρῶν πλήττει; τί γὰρ βατράχων γένος ἂν εὐτελέστερον;

(2) Περὶ τῆς κυνομύιας ταῦτα λέγει ὁ Φίλων ὁ Ἰουδαῖος· „ Ἡ δὲ κυνόμυια, τὴν ἀφ' ἑκατέρου ζώου (τοῦ κυ-νὸς δηλαδὴ ἢ τῆς μύιας) τέλειαν προσειληφῆα, δικτικὸν ἢ ἐπιβουλον ζῶον ἐστὶ, ἢ πόρρωθεν μετὰ ῥοίζου καθά-περ βέλος εἰσακοντίζεται, ἢ ἐπεισπίπτουσα βιαίως, εὖ μάλα ἐγχρίπτεται· τότε δὲ ἢ δειλότερος ἢ ἡ πληγὴ, ὡς δειπλάσιος τὴν ἐξ αὐτῆς ἐπιβουλήν· περὶ δὲ τῶν σκνιπῶν λέγει ὁ Χρυσόρῳμων· „ Ἐνταῦθα μέντοι, οὐ-δὲν ἴσχυσαν εἰ μάγει· ἔνθα μὲν γὰρ ὅφιν ἀπατῆσαι ἦν, ἐφάντασαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν εὐαλῶτων, ὡς ἐπὶ τῆς εἰς δράκοντα μεταβληθείσης βακτηρίας, ἢ τοῦ εἰς αἷμα τραπέντος ὕδατος· ἔνθα δὲ διὰ τῆς αἰσθήσεως ἡ μαστι-γία τοῦ γινόμενου ἦν· ἔδωκεν γὰρ οἱ σκνίπες· οὐκέτι ἴσχυσαν· εἰα μάθης, ὅτι οὐδὲ ἐν τοῖς πρώτοις ζῶντα ζῷα

Ολων των πληγών τούτων ἡ ἐξήγησις εὐ-
ρίσκεται εἰς τὸν οὖν Ψαλμὸν, καὶ λοιπὸν ὅρα, ὅ
ἐν ἀναγνώσει ἐκείνῃ, ἵνα μὴ πάλιν τὰ αὐτὰ λέγωμεν καὶ
ἐδῶ. (1)

37: „ Καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐν ἀργυρίῳ καὶ
„ χρυσίῳ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εὐγάλεν ἀπὸ τῆς Αἴγυ-
πτου τοὺς Ἑβραίους μὲ σκευὴ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ, τὰ
ὅποια ἐδανείσθησαν ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους, καθὼς ὁ
Θεὸς ἐπρόσαξεν, ἵνα τὰ σκευὴ τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ
χρυσᾶ, νομισθῶν ὡσὺν μισθὸς καὶ πληρωμὴ εἰς τοὺς
Ἑβραίους, ἀντὶ διὰ τοὺς πλύνθους, καὶ τὰς ἄλλας ὑ-
παρρέτας, ὅπου ἐκαμνάν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους. (2)

„ Καὶ οὕτως ἦν ἐν ταῖς φυλααῖς αὐτῶν ὁ
„ ἀόρατος

Καμένους, λέγει, ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους δὲν
εὐρέθη ἀσθενὴς καὶ ἀρρώστος, ὅταν εὐγέκων ἀπὸ τῆς
Αἴγυπτου, καὶ τοῦτο ἐγένετο κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν
διὰ νὰ μὴ μείνῃ τις εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐμποδίζο-
μενος ἀπὸ τῆς ἀσθενείας. ὁ μὲν οὖν Μωσῆς δὲν γὰρ
φειρήτως τοῦτο, νοεῖται ὅμως καὶ συμπεριλαμβάνεται
καθὼς δὲν ἀναφέρει εἰς καμὲν μέρος τῆς Πεντατεύ-
χου του, ὅτι ἦτον τότε τις Ἑβραῖος ἀσθενὴς. νοεῖ-
ται δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι ἐκεῖνος, ὅπου ἀκολουθοῦσιν
εἰς τὸν Θεόν, δὲν ἀσθενοῦσιν, ἐπειδὴ καὶ πάντα ἰσχύ-
ουσιν ἐν τῷ ἐνδυνάμυνσιν αὐτοὺς Χριστῷ. (3) ἵσως
δὲ καὶ ἀπὸ ἄλλο μέρος ἐμαθὲς τοῦτο καὶ ἐδιδάχθη ὁ
Δαβὶδ, ἢ ἀπὸ εἰβλίον ἀπόκρυφον, ἢ ἐκ παραδόσε-
ως, ἢ καὶ ἐξ ἀποκαλύψεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
καθὼς ἐδιδάχθη ἐκ τούτων καὶ ἄλλα πολλὰ.

38: „ Εὐ-

παρήγον, ἀλλὰ παρεκρούοντο τὴν ὄψιν τῶν ἀνοητοτέρων. Περὶ δὲ τῆς χαλαζῆς ἡ τοῦ πυρὸς εἶπεν ὁ Θεοδόσιος.
Τὰ νέφη μὲν γὰρ τὰς συνήθεις ὡδίνας ἐνέλλαξε, ἡ ἀντὶ ὁμβρίων χαλαζᾶ ἀπεκύνσε, κατεκύνθη δὲ ἡ περὶ τῆς
μετὰ τῆς χαλαζῆς ἐφέρευτο. ἡ ἐναντία ἀλλήλαις φύσεις ὕδωρ ἡ πῦρ ἀλλήλας οὐκ ἐλυμαίνοντο. οὕτως γὰρ τὸ πῦρ
τὸ πεπληγὸς ὕδωρ τῆς χαλαζῆς ἐξέτικεν, οὕτως τὸ ὕδωρ κατεσβέννυ τὴν φλόγα. ἀλλὰ τὴν φυσικὴν ἀποθέμενα μά-
χην, συμπῶν Αἰγυπτίους τὴν παιδείαν ἐπῆγον, ἡ τὴν ἐκείνων θρησκείαν διήλεγχον. ὅτι ἀνθρώποι οὗτοι οὐκ ἠ-
δούντο τὴν φύσιν, ἀλλὰ τοὺς ὁμοφυεῖς πικρῶς δουλεύειν ἠνάγκαζον.

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει. „ Καλῶς δὲ πόρου παντὸς ἀπαρχὴν ἐκάλεσε τὸν θάνατον τῶν πρωτοτόκων. εἰ γὰρ
τελευταία ἦν τῇ τάξει, ἀλλὰ τῇ δυνάμει ἡ τῇ πόρῃ πρώτη ἔδοξεν ἡ τοιαύτη μάστιξ. αὕτη γὰρ μόνῃ τῶν Αἰγυ-
πτίων καθίκετο, ἡ ἀποστέλλει τοὺς Ἰουδαίους κατήπειρα. πλὴν ἐνταῦθα ὁ Δαβὶδ μόνως ὀκτὶ πληγὰς καταλέγει.
λέγει δὲ ὁ Νικήτας. „ Σὺ δέ μοι ὅρα, ὅτι τὰς μὲν ἐκ γῆς ἡ ὕδατος μάστιγας Ἀαρὼν ἐπῆνευκε, τὸ αἶμα,
τοὺς βυτράχους, τοὺς σκνίπας. ταῖς δὲ ἀπὸ ἀέρος ἡ οὐρανοῦ πληγαῖς Μωσῆς ὑπερετίτετο, τῇ διὰ χαλαζῶν ἡ κε-
ραυνῶν, τῇ διὰ τῆς ἀκρίδος, τῇ διὰ τοῦ σκότους. κοινῇ δὲ αὐτὸς ἡ Ἀαρὼν μίαν ἐπετράπησαν, τὴν διὰ τῶν
ἀπὸ καμινιαίας τέφρας φλυκτῶν. λοιπαὶ δὲ τιμωρίαι τρεῖς εἰσιν αὐτοεργηθεῖσαι δίχα τῆς ἀνθρώπων ὑπηρεσίας.
ἡ διὰ τῆς κυνέμης, ἡ τῶν βοσκημάτων φθορά, ἡ ὁ τῶν πρωτοτόκων θάνατος.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος. „ Ἐπειδὴ οὐδὲ τὰ οἰκεῖα τοὺς Ἰουδαίους ἐπέτρεπεν, πρὸς τοὺς οἰκεῖους ἔλαβον ἡ
τῶν Αἰγυπτίων τὸν πλοῦτον. ἔφη δὲ ἡ Ὁ Ἡσύχιος. „ Οὐκ ἀδικῶν τοὺς Αἰγυπτίους. Θεοῦ γὰρ, ἐτέρους εὐε-
ργετῆν ἐτέρων ἀδικουμένων, ἀνάξιον. ἀλλ' ὅταν σκυλευσάι αὐτοὺς τοῖς Ἰουδαίοις ἐντέλλεται, τὸν μισθὸν, ὃν περ
αὐτοῖς τῆς πλινθοποιίας ἐπαφείλον, εἰσπραττέτο. τὰ αὐτὰ λέγει ἡ Ἐυσέβιος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδόσιος. „ Τῶν γὰρ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπαγομένων πληγῶν οὐκ ἐλάμβανον πείραν (οἱ Ἑβραῖοι
σηλαδὴ). ὁ δὲ Χρυσόστομος σὺν τῇ Εὐσεβίᾳ λέγει. „ Καὶ τοῦτο ἦν τὸ πολλὴν παραδοξοποιεῖν, ὅτι μετὰ τὴν το-
σαύτην ταλαιπωρίαν, οὐδεὶς ἦν ἀσθενὴς. ἦτοι νοσῶν. ἡ ταῦτα τοσοῦτον πληγῶν ἐν Αἰγύπτῳ κατενεχθεῖσαν, τοῦ-
πο ἡ τῆς φύσεως αὐτῆς τὴν ἀκολουθίαν ὑπερέβαινε τὸ ἐν τοσοῦτῳ πλῆθει (ὅπερ γὰρ ἐξήκοντα μυριάδας ἦσαν οἱ
ἀνδρὸς ἔχοντες ἡλικίαν. ἐδ' ἄλλος ὁμοῖος πρεσβυτέρων, καὶ ἁνδρῶν, γυναικῶν, οὐδ' ἀρρεθμῶν) μὴδὲνα εὐρεθῆναι
ἀσθενούντα τὸ σῶμα. ἡ ὁ Ἀπολλινάριος. „ Μέγα τὸ ἐκ χάριτος τὰ χεῖρις παθεῖν, ἀπαθεῖς ἀπαλλάττε-
σθαι, μέχρις ἐνδὲ τῶν Ἰουδαίων πάθει τιμὴ νοσήματος μὴ παραπεσόντων. λέγει δὲ ἡ Ὁ Ἡσύχιος. „ Ἀποδει-
ξις σαφὴς, ὅτι χεῖρ Θεοῦ ὑπῆρχεν ἐξ Αἰγύπτου πρὸς Ἰσραὴλ ἐξάγουσα. πῶς γὰρ ἐν τοσαύταις μυριάσιν οὐδεὶς
ἀσθενεῖν ἔμελλε; ἡ ταῦτα κακῶς αὐτῶν πασχόντων ἡ ταλαιπωρουμένων τοῖς ἔργοις ὁσημέρην;

38 : „Εὐφράνθη Αἴγυπτος ἐν τῇ ἐξόδῳ
 „αὐτῶν, ὅτι ἐπέπεσεν ὁ φόβος αὐ-
 „τῶν ἐπ' αὐτούς.

Ἐχάρησαν, λέγει, ὅλοι οἱ ἐν Αἴγυπτῳ
 μείναντες καὶ μὴ καταποντισθέντες, διὰ τὴν εὐγῆκαν
 ἀπὸ τῆς Αἴγυπτου οἱ Ἰβραῖοι· ἐπειδὴ ὁ φόβος αὐ-
 τῶν τῶν Ἰβραίων δηλαδὴ, ἔπεσαν ἐπάνω εἰς αὐτούς,
 διὰ τὰς πληγὰς, ὅπου τοῖς ἔδωκεν ὁ Θεὸς χάριν
 τῶν Ἰβραίων. (1)

39 : „Διεπέτασε νεφέλῃν εἰς σκέπην, καὶ
 „πῦρ τοῦ φωτίσαι αὐτοῖς τὴν νύ-
 „κτα.

40 : „Ἦλθον καὶ ἦλθεν ὀρτυγομήτρα,
 „καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἐνέπλησεν αὐ-
 „τούς.

41 : „Διέρρηξε πέτραν, καὶ ἐρρύησαν ὕ-
 „δατα, ἐπορεύθησαν ἐν ἀνύδροις πο-
 „ταμοί.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐδιηγῆθη μὲ συντομίαν
 τὰς πληγὰς, ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Αἴγυπτι-

ους, τὰρα γυρίζει τὸν λόγον εἰς τὰς εὐεργεσίας, ὅ-
 που ἔκαμεν ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς Ἰβραίους : ἤγουν,
 ὅτι τοὺς ἐσκέπαζε μὲ νεφέλῃν τὴν ἡμέραν, καὶ μὲ
 πῦρ πρὸς τὴν νύκτα, (2) ὅτι τοὺς ἔδωκεν ὀρτυγο-
 μήτραν καὶ τὸ Μάννα· τοῦτο γὰρ ὀνομαζέται ἄρτον
 οὐρανοῦ, (3) ὅτι ἀπὸ τῆς πέτρας αὐγάλα νερόν καὶ
 τοὺς ἐπέτινα διαφάντας, ποταμούς δὲ λέγει τὰ δια-
 φορα αὐτάκια τοῦ νεροῦ, ὅπου ἔτρεξαν ἐκ τῆς πέ-
 τρας κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐν ἀνύδροις δὲ ἦτοι τὰ
 ποῖς, ἐνθα οὐδὲ νοτίδια ἤμποραί νά εὕρῃ τινες, κα-
 τὰ τὸν Χρυσόστομον, καθὼς περὶ τούτων πάντων εἶπο
 μεν χωριστὰ χωριστὰ εἰς τὸν εἰς Ψαλμὸν, καὶ ὅρα
 τὴν ἐρμηνείαν τούτων ἐκεῖ, ἵνα μὴ καὶ ἐδῶ τὰ αὐτὰ
 λέγωμεν.

42 : „Ὅτι ἐμνήσθη τοῦ λόγου τοῦ ἁγίου
 „αὐτοῦ τοῦ πρὸς Ἀβραάμ τὸν δοῦ-
 „λον αὐτοῦ.

Τὰς ἀνωτέρω, λέγει, εὐεργεσίας ἔκαμεν ὁ
 Θεὸς εἰς τοὺς Ἰβραίους, διὰ τὴν ἐθυμῆσθαι τὴν ὑπό-
 σχεσιν ἐκείνην, ὅπου ἔδωκεν εἰς τὸν δούλον τοῦ Ἀ-
 βραάμ : ἤγουν ὅτι θέλει πληθύνει τὸ σπέρμα του·
 καὶ ὅτι θέλει δώσει εἰς αὐτὸν τὴν γῆν Χαναάν : ἦτοι
 τὴν Παλαιστίνην. (4)

43 : „Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „Τοσαύτην ὁ Θεὸς μεταβολὴν τοῖς πηγάμασιν ἔδωκεν, ὥς τοὺς πρότερον πρὸς βίαν
 κατέχοντας αὐτοὺς, παρακαλεῖν ἀπαραι εἰς κατεπίγειν· διότι οὐδὲν τῆς δυνάμεως τῶν ἐχθρῶν, ὅταν ἔχουμεν ὁ-
 πημαχοῦντα τὸν Θεόν, φροντίζωμεν ὀφείλομεν· τοσοῦτο γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, οἱ Αἴγυπτιοὶ ταῖς παντοδα-
 παῖς ἐξαδελματώθησαν τιμωρίαις, ὡς εἰς εὐεργεσίαν οἰκείαν νομίσαι τὴν τῶν Ἰβραίων ἐλευθερίαν.

(2) Εἰς ταῦτα λέγει ὁ Χρυσόστομος· „Εἶδες ἀταλαίπωρον βίον; εἶδες ἔργον θαυμαστὸν καὶ παράδοξον; εἶδες τὴν
 κτίσιν ὑπηρετουμένην; ὅτε ὁ ἥλιος ἐλύπει μεθ' ἡμέραν, θερμότεραν ἀφίεις τὴν ἀκτῖνα, ἀντὶ εὐχῆς αὐτοῖς ἡ νε-
 φέλα ἐγένετο· ὅ, τε σῶλος τὸ σκότος αὐτοῖς διεσκέδαζεν, ἐμὲ καὶ φῶς καὶ χειραγωγὸς αὐτοῖς γινόμενος· ἦν γὰρ σῶ-
 λος νεφέλης ἐπισκιάζων ἡμέρας, καὶ σῶλος πρὸς φωτίζον νυκτός, καὶ ὁδηγῶντες ἀμφοτέρω.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος, τὸ Μάννα λέγει, οὐχ ὡς ἐκ αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς αἵρος, (ὅ-
 περ οὐρανὸν ἡ θεία Γραφή πολλάκις προσαγορεύει) φερόμενον· ἔμα δὲ καὶ ὡς εἰκόνα τοῦ οὐρανοῦ ἄστρου τοῦ δο-
 ξάντος ἐν Μυστηρίῳ τῇ Ἐκκλησίᾳ φέροντα.

(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Τοῦτό φησιν, ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι διὰ τὴν ἀξίαν αὐτῶν ταῦτα συνέβαινε· καὶ
 ἀπονοίας αὐτοῖς γένηται ἀφορμή· ὅταν κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ ὁ Μωϋσῆς εἶπε πρὸς τοὺς Ἰβραίους· „Μὴ ἐπὶ τῇ
 ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἐν τῇ ἐξαναλώσει Κύριον τὸν Θεόν τὰ ἔθνη ταῦτα πρὸ προσώπου σου λέγων· διὰ τὴν δικαιοσύ-
 νην μου εἰσπαγέμε Κύριος κληρονομήσας τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν ταύτην· οὐχὶ διὰ τὴν δικαιοσύνην σου· ἀλλὰ διὰ
 τὴν ἀσέβειαν τῶν ἔθνων τούτων Κύριος ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς πρὸ προσώπου σου· καὶ ἵνα σῇς τὴν διαθήκην, ἣν ὁ-
 μασε Κύριος τοῖς πατράσιν ἡμῶν. (Δευτ. 9. 2.)

- 43: „Καὶ ἐξήγαγε τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν Ἀ-
 „γαλλιάσει, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς
 „αὐτοῦ ἐν εὐφροσύνῃ.
 44: „Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς χώρας Ἐθνῶν,
 „καὶ πόρους λαῶν κατεκληρονόμη-
 „σαν.
 45: „Ὅπως ἂν φυλάττωσι τὰ δικαιώμα-
 „τα αὐτοῦ καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ ἐκ
 „ζητήσωσιν.

Ὁ Θεός, λέγει, εὐγάλα τὸν Ἰουδαϊκὸν λα-
 ὸν ἀπὸ τῆν Αἴγυπτον, χαίροντα διὰ τὸν πνιγμὸν τῶν

Αἰγυπτίων. καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς του ἐλευθέρωσε μὲ
 εὐφροσύνην. ἐκλεκτοὺς δὲ τὸν ἴδιον λαὸν ὀνομάζει ὡς
 ὡς διαλεγμένον ὄντα ἀπὸ τὸν Θεόν. καὶ ἔδωκεν εἰς
 αὐτοὺς τοὺς τόπους τῶν ἐπτὰ Ἐθνῶν, ὅπου ἑκατοί-
 κουν εἰς τὴν Παλαιστίνην. οἵτινες ἐκληρονόμησαν
 τοὺς κόπους καὶ τὰ ὑπάρχοντα τῶν εἰρημένων Ἐ-
 θνῶν. (1) ταῦτα δὲ πάντα ἐποίησε, λέγει, εἰς τοὺς
 Ἐβραίους ὁ Θεός. διὰ ποῖον τέλος; διὰ νὰ παρακι-
 νήσῃ αὐτοὺς νὰ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του, καὶ νὰ
 ἐκζητοῦν τὸν νόμον του. ἐκζήτησιν δὲ νοεῖ, πῶς
 εἶναι ὁ πέθος. διατὶ ἐκεῖνο ὅπου ποθεῖ τινας, τοῦτο
 καὶ ἐκζητεῖ.

ΨΑΛ.

- (1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδόριτος. „Οὐ γὰρ μόνον τῆς Αἰγυπτίων ἡλευθέρωσε δουλείας, ἀλλὰ καὶ τῶν Χανα-
 ναίων ἐδωρήσατο τὴν γῆν, καὶ τῶν ἀλλοτρίων πόων δεσπότης ἀπέφηνεν. οὐ γὰρ ἔρημον, οὐδὲ ἄβατον ἐχαρίσατο
 γῆν. ἀλλὰ πῖονα καὶ λιπαρὰν, καὶ ἐργασμένην καλῶς, ὥς οὐδὲ ἐν γεωργίᾳ καμεῖν. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος.
 „Τίνα δὲ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ; εὐσέβεια, φιλοσοφία, καὶ τὸ τὴν ψυχὴν ἐκκαθαῖραι. τοιοῦτον αὐτοὺς ἀπαιτεῖ τὸν
 μισθόν, πάλιν εἰς αὐτοὺς μεταβαίνοντα τοὺς καταβάλλοντας. ὁ δὲ Ἠσυχιστὴς φησι. „Τὸν νόμον αὐτοῦ ἐκζητή-
 σωσι: δηλονότι τὸ Εὐαγγέλιον. τί γὰρ ἔμελλον ζητεῖν, ὅπερ ἀπαξ εἶχον; οὐκοῦν τὴν διαθήκην πάντως τὴν δευ-
 τέραν ἀνίπτεται. ὅθεν κατὰ τὸν Εὐσέβιον. „Ἐπειδὴ τοσούτων ἡξιωμένοι οὐκ ἐφύλαξαν τὰ εἰρημένα, ἤρθη
 ἀπ' αὐτῶν ἡ χάρις. καὶ οὐ μόνον τὴν γῆν ἀπώλεσαν, ἀλλὰ καὶ τοῦ Θεοῦ ἐκπεπτώκασι. δοῦλοί τε τῶν Ἐθνῶν καὶ πο-
 λεμίων γεγονάσιν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΕ. ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΒ

: Ἀλληλούϊα :

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν προτερινόν . διατὶ καὶ οὗτος διηγέται , ὡς ἐκείνος ; τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ . πρὸς τούτοις οὗτος ἀναφέρει μὲν τὴν τῶν Ἑβραίων ἀχαριστίαν καὶ πονηρίαν , τοῦ Θεοῦ δὲ τὴν μακροθυμίαν καὶ φιλανθρωπίαν . κατὰ τὸν Θεοδώριτον . διὰ τοῦτο ὁμοίαν μὲ ἐκείνον ἔχει καὶ τὴν ἐπιγραφὴν .

1 : „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ , ὅτι
„ χρηστος .

Ἐξομολογεῖσθε , λέγει , ὧς ἄνθρωποι εἰς τὸν Κύριον τὰς ἀμαρτίας σας . διατὶ αὐτὸς εἶναι ἄγαθος καὶ ἀμνηστικός , εἰς ἐκείνους ὅπου ἐξομολογοῦνται (1) .

„ Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ .

Εἰς τοῦτον , λέγει , τὸν αἰῶνα δίδεται τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς μετανοοῦντας . εἰς δὲ τὸν μέλλοντα ἀναργεῖται ἡ κρίσις αὐτοῦ . διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐξομολογούμεθα εἰς τοῦτον τὸν αἰῶνα . ἢ λέγει , ὅτι ὁ Θεὸς πάντοτε ἐλεεῖ , διὰ τοῦτο καὶ πάντοτε πρέπει νὰ ἐξομολογούμεθα εἰς αὐτὸν . ἢ καὶ ἄλλως , ὅτι τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι αἰώνιον εἰς τοὺς ἀξίους ὄντας ἑλέους . (2)

2 : „ Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ Κυ-
„ ρίου ; ἀκουστὰς ποιήσει πάσας τὰς
„ αἰνέσεις αὐτοῦ ;

Ποῖος

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος φησὶ . „ Τὶ δέ εἰς ὅτι χρηστός ; οὐ διὰ τοῦτο βούλεται σε κατηγορεῖσθαι φησὶ τῶν ἀμαρτημάτων , ἵνα κολάσῃ , ἀλλ' ἵνα σφραγίσῃ . ἵνα ἀπαλλάξῃ κακίας . δικασαὶ μὲν γὰρ ὁμολογοῦντα λαβόντες κολάζουσιν . ὁ δὲ Θεὸς , ὅταν ἀγνούμενον λάβῃ , τότε τιμωρεῖται . ὅταν δὲ ὁμολογοῦντα , παραμυθίας ἀξίῳ καὶ συγγνώμῃς .

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος . „ Προτρέπει δὲ προθύμως ἐπὶ τὴν ἐξομολόγησιν διὰ τοῦ ἐπαγγέλλεσθαι ὅτι χρηστός ὁ Κύριος , ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ . διὰ ταῦτά φησι , προθύμως ἐξομολογεῖσθε , ὅτι αὐτὸς ἐτοιμός ἐστιν εἰς φιλανθρωπίαν , εἰδὼς , ὅτι ἑλέους δεῖται τὰ τοῦ ἐνεσῶτος αἰῶνος πράγματα , θνητὰ ὄντα καὶ ἐπίμικτα .

Ποῖος, λέγει, εἶναι ἀρκετὸς νὰ εἰπῇ τὰς μεγαλοδυνάμους εὐεργεσίας, ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ; βέβαια οὐδεὶς· διὰ τὴν αὐτὰν εἶναι ἀνεκδιήγηται· ἢ ἀπλῶς δυναστείας λέγει, τὰ μεγάλα ἔργα καὶ θαυμάσια τοῦ Κυρίου· εἶπε γὰρ ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ·, Ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῇ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, πάντα, ἔσα ἠθέλησαν, ἐποίησα· (Ψαλ. ριγ' 11.) ἢ δυναστείας ἐννοεῖ, τὰς Θεοπραπτεῖς δυνάμεις, τὰς ὁποίας θέλει κάμῃ, ὅταν γένη ἄνθρωπος. ὥς τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Κυρίου· ἢ ποῖος, λέγει, θέλει εἰπῇ τὰς αἰνέσεις καὶ δοξολογίας ἐκείνας, ὅπου ἀρμύζουσιν εἰς κάθε ἓνα θαῦμα τοῦ Κυρίου; ἥτοι οὐδεὶς. (1)

3: „Μακάριοι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν,
„καὶ ποιοῦντες δικαιοσύνην ἐν παντί
„καιρῷ.

Μακάριοι, λέγει, καὶ καλοῦτοι εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπου φυλάττουσι τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· ἢ ἐκεῖνοι, ὅπου ἔχουσι κρίσιν: ἥτοι διάκρισιν εἰς τὸ νὰ κρίνουν ὀρθῶς, ἔχει μόνον τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ προτίτε-
ρα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τὸν ἑαυτὸν τοὺς· ὥς ὅπου νὰ μὴν ἀφίνουν νὰ ἀντιπολεμῇ τὸ σῶμα καὶ τὰ πάθη τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν τοὺς, καὶ νὰ νικᾶται τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν· ὁμοίως εἶναι μακάριοι καὶ ἐκεῖνοι, ὅπου κάμνουσι πάντοτε δικαιοσύνην καὶ εἰς τὸν ἑαυ-
τὸν τοὺς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, ὡς εἵπομεν. (2)

4: „Μνησθήτι ἡμῶν Κύριε ἐν τῇ εὐδο-
„δοκίᾳ τοῦ λαοῦ σου, ἐπίσκεψαι ἡ-
„μᾶς ἐν τῷ σωτηρίῳ σου.

Προβλέπωντας ὁ Δαβὶδ τὰ τῆς ἐνσάρκου ἐκ-
κονομίας μυστήρια, καὶ τὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν, παρακαλεῖ νὰ ἐνθυμηθῇ τότε καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ Θεοῦ, εὐδοκίαν ὀνομάζοντας τὴν ἐκλογὴν τοῦ τοι-
ούτου νέου λαοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐνθυμη-
σου, λέγει, ὦ Κύριε, καὶ ἡμᾶς· εἰς τὸ νὰ μᾶς συνα-
ριθμήσῃς μαζί με ἐκεῖνον· ἢ εὐδοκίαν ὀνομάζει ἐκεί-
νην, περὶ τῆς ὁποίας οἱ Ἄγγελοι ἔλεγον ἐν τῇ τοῦ Κυρίου γεννήσει· „Ἐν ἀθροίοις εὐδοκίᾳ (Λουκ. β'
14.) τοῦτο τὸ ἴδιον θέλει νὰ φανερώσῃ καὶ μετὰ τὸ ἀ-
κόλουθον, πρὸς αὐξήσιν περισσοτέραν τῆς αἰτήσε-
ως τοῦ· ἐπίσκεψαι, λέγει, καὶ ἐμένα Κύριε, μετὰ
τὸ σωτήριον ἐκεῖνο, ὅπου ἔχει νὰ γένη εἰς τὸν Κό-
σμον ἀπὸ λόγου σου, τὸ ὅποιον εἶναι ἡ ἐνανθρώπησις
τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· „Αὐτὸς γάρ,
φησι, σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ. (Ματθ. Α' 21.) (3)

5: „Τοῦ ἰδεῖν ἐν τῇ χρηστότητι τῶν ἐκ-
„λεκτῶν σου, τοῦ εὐφρανθῆναι ἐν τῇ
„εὐφροσύνῃ τοῦ ἔθνους σου· τοῦ ἐ-
„παινεῖσθαι μετὰ τῆς κληρονομίας
„σου.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐπίσκεψαι καὶ ἐμένα
Κύριε, διὰ νὰ εἰδῶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς εὐεργεσίας τοῦ
νέου

(1) Ὅθεν ἢ ὁ Χρυσόστομος εἶπε· „Τὶ δὲ ἐστὶν ἀκουσὰς ποιήσει; τούτῃσι διδάξει, δηλώσει, ἐρμηνεύσει· τὴν
ἐστὶ τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ; τούτῃσι τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ, ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος δεικνύς, ὅτι πάντα λόγον ὑπερ-
βαίνει τῶν ἀγαθῶν τὸ μέγεθος· ὡς εἰ ἔλεγε· τίς δύναται ἀξίως τὴν το αὐτοῦ ἀγαθότητα διηγῆσθαι;

(2) Ἄλλος δὲ τῶν ἐρμηνευτῶν ἐξέδωκεν ἀντὶ τοῦ εἰ ποιοῦντες δικαιοσύνην, οἱ ποιοῦντες ἐλεημοσύνην· τὰ δὲ δύο γὰρ
ταῦτα μέγιστα ζητεῖ ὁ Θεός, τὴν τε τοῦ δικαίου φυλακὴν, καὶ τὴν τῆς φιλανθρωπίας χρημίαν. λέγει δὲ ὁ Θεο-
δώριτος· „Μακαρίζει οὐ τὸν ἀπαξ τῇ δικαιοσύνῃ χρησάμενον· ἀλλὰ τὸν αἰετὶ δυνεκῶς τοῖς ταύτης ἐπόμε-
νον ἔχουσιν.

(3) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος· „Ἐστὶ ἢ ἐν κολάσει ἐπισκέψασθαι· διὰ τοῦτο ἐπισκοπὴν ζητεῖ τὴν ἐπὶ
σωτηρίᾳ.

νέου λαοῦ σου· ἦτοι τῶν Χριστιανῶν, ἐκεῖνα τὰ Μυστήρια καὶ πνευματικὰ ἀγαθὰ, ὅπου καὶ ἐκεῖνοι θέλουν ἰδοῦν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητάς του, ὅτι πολλοὶ Προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, ὃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι, ὃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν· (Ματθ· ιγ· 17.) καὶ διὰ τὴν χαρὰν καὶ ἐγὼ μαζί με τὸ Ἔθνος σου τοὺς Χριστιανούς· οὕτω γὰρ εἶπεν ὁ Ἀγγελος διὰ τὴν χάριν ταύτην πρὸς τοὺς ποιμένας· „Ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· (Λου· β'· 10.) Καὶ πρὸς τοὺς, διὰ τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐγὼ, λέγει, κοινωνίαν τῶν εἰρημῶν ἀγαθῶν, καὶ ἔκρινον ἐν τῷ κλήρῳ τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν, ὅς τις μέλλει γὰρ πιστεύσει εἰς τὸν Χριστόν· (1)

6 : „Ἡμάρτομεν μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν,
καὶ ἠνομίσαμεν, ἠδικήσαμεν·

Τὰ λόγια ταῦτα νοοῦνται, ὁμοίως καὶ ταῦτα εἰρημένα, ὅτι λέγονται ἀπὸ τὸ πρόσωπον ἐκείνων, ὅπου ἐμελλόν νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστὸν ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους· ἀπὸ μέρους γὰρ τούτων λέγει ταῦτα ὁ Δαβὶδ, καθὼς ἀδήγησεν αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος· ὅθεν καὶ ἐξομολογεῖται τὰς ἀμαρτίας τῶν Ἰουδαίων τὰς γενομένας πρὸ τοῦ ἀκούειν νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστόν· (2)

7 : „Οἱ πατέρες ἡμῶν οὐ συνῆκαν τὰ θαυ-

„μὰσίᾳ σου· οὐκ ἐμνήσθησαν τοῦ πλη-
„θους τοῦ ἐλέους σου· καὶ παρεπί-
„κραναν ἀναβαίνοντες ἐν τῇ ἐρυθρᾷ
„θαλάσσῃ.

Οἱ πρόγονοί μας, λέγει, Ἰουδαῖοι, δὲν ἐγνώρισαν τὰ θαυμάσια, ὅπου ἔκαμες Κύριε διὰ λόγου των (3) οὐδὲ ἔβαλον εἰς τὸν νοῦν τους τὸ ἔλεος, ὅπου ἔδειξας εἰς αὐτούς· ὥσάν νὰ λέγῃ ὁ Δαβὶδ, ὅτι πάντοτε ἀλησιάζοντες ταῦτα οἱ πρόγονοί μας· ὅταν δηλαδὴ πλησιάζαντες κοντὰ εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, εἶδον τοὺς Αἰγυπτίους, ὅπου ἤρχοντο ὀπίσω κατ' ἐπάνω των· διατί τότε μετὰ τὸ νὰ ἐφοβήθησαν πολλὰ, εἶπον γογγυσικῶς εἰς τὸν Μωϋσῆν· „παρὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν μνημεῖα ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξήγαγες ἡμᾶς θανάτωσαι ἐν τῇ ἐρήμῳ; (Ἐξ· ιδ'· 11.) καὶ πάλιν „Πάρες ἡμᾶς, ὅπως δουλεύωμεν τοῖς Αἰγυπτίοις· κρεῖσσον γὰρ ἡμᾶς δουλεύειν τοῖς Αἰγυπτίοις, ἢ ἀποθανεῖν ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ (αὐτόθ· 12.) ὅθεν μετὰ ταῦτα γογγυσικὰ λόγια των παρώρτισαν τὸν Θεόν, κοντὰ εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν· ἢ ἄλλοι ταῦτα ἀναβαίνοντες πρὸς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν· ἀναβαίνοντες δὲ εἶπε, διατί ἡ Αἴγυπτος ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀνέβαινον, εἶναι ἀπὸ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν χαμηλοτέρα κατὰ τὴν θέσιν· (4)

8 : „Καὶ ἔσωσεν αὐτούς ἕνεκεν τοῦ ὄν-
„ματος αὐτοῦ, τοῦ γνωρίσαι τὴν δυ-
„ναστείαν αὐτοῦ.

- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Χρηστότητα τῶν ἐκλεκτῶν, τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ φιλελευθερίαν τὴν γενομένην τοῖς ἐκκληθεῖσι νόσον, πολλὴν οὖσαν, ὥστε πόρρους ἢ τελευτίας ἢ ἀμαρτωλοὺς ἢ πτωχοὺς ἀλλ' ἁλίστεις, εἰς τὴν ἐκλογὴν υποδέξασθαι· ταύτην ἰδεῖν ὁ Προφήτης ἐπεθύμει· θεωρίας γὰρ ἄξιον τὸ θαῦμα ἐτύγχανεν· εὐφρανθῆναι δὲ ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τοῦ ἔθνους, ὥστε τῆς κοινωνίας τῶν Μυστηρίων ἀπολαῦσαι·
- (2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Πατέρας δὲ καλεῖ, οὐ τοὺς ἁγίους Πατριάρχας, ἀλλὰ τοὺς μετ' ἐκείνους γενομένους· τοῦτο γὰρ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδήλωσεν· ὁ δὲ Χρυσόστομος ἔφη· „Οὐ τοὺς πατέρας διαβάλλειν βουλόμενος τοῦτο λέγει, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τὸν ἔλεον ἐπιστάσασθαι·
- (3) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει· Οὐκ εἶπεν· οὐκ εἶδον, ἀλλ' οὐ συνῆκαν· τούτῳ οὐκ ἐγνώσαν ὡς ἐχρῆν, οὐδὲ τὸν σκοτὸν κατέμαθον· τίς δὲ οὗτος ὢν; ἀπαλλαγῆναι τῆς πλημῆς αὐτοῦ, ἢ ἐν ἀρετῇ διαλάμψαι·
- (4) Ἄλλος δὲ λέγει· „Ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ τόπου τὴν κατηγορίαν συνίστησιν· οὐ γὰρ δὴ χρόνος διέλιπε πολλὸς, ἢ τῶν εὐεργεσιῶν εὐθέως ἀμνημονήσαντες, τῷ οἰκείῳ πάλιν τρόπῳ ἐκέχρητο·

Ὁ Θεὸς ἔσωσε, λέγει, καὶ δὲν ἔκλεισα τοὺς τότε Ἑβραίους εἰς τὰς χεῖρας τῶν διωκόντων αὐτοὺς Αἰγυπτίων, διὰ νὰ μὴ βλασφημηθῇ ἀπὸ τὰ Ἕθνη, καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους Ἑβραίους, πῶς εἶναι ἀδύνατος, καὶ ἀπαιτῶν ἀγκαλὰ καὶ οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἦτον ἄξιοι τοιαύτης σωτηρίας, ὡς ἀγνώμονες καὶ ἀχάριστοι· τοῦτο δὲ λέγει, τὸ ἔκαμεν ὁ Θεός, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν μεγάλην δύναμιν ὅπου ἔχει, ἔχει μόνον εἰς τοὺς Ἑβραίους καὶ Αἰγυπτίους, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα Ἕθνη. (1)

9 : „Καὶ ἐπετίμησε τῇ ἐρυθρᾷ Θαλάσσει,
καὶ ἐξηράνθη, καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς
ἐν ἄβυσσῳ, ὡς ἐν ἐρίμῳ.

10 : „Καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἐκ χειρὸς μισαῦν·
τος, καὶ ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ἐκ χει-
ρὸς ἐχθρῶν.

11 : „Ἐκάλυψεν ὕδωρ τοὺς θλίβοντας αὐ-
τοὺς, εἰς ἐξ αὐτῶν οὐχ ὑπελείφθη.

12 : „Καὶ ἐπίστευσαν τῇ λόγῳ αὐτοῦ· καὶ

ἦσαν τὴν αἰτίαν αὐτοῦ.

Ὁ Θεός, λέγει, ἐπάταξε τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν διὰ τῆς ράβδου τοῦ Μωϋσέως, καὶ ἐξηράνθη κατὰ τὸ μέσον (2) καὶ ἔτι ὠδήγησε τοὺς Ἑβραίους εἰς τὴν θάλασσαν, ὡς αἰ τὴν ἐρήμον· (3) ἐν ἄβυσσῳ δὲ εἶπε, διατὶ οἱ Ἑβραῖοι περιπατοῦν εἰς τὸ μέσον καὶ εἰς τὴν πᾶτον ἐκείνην τῆς θαλάσσης, ὅπου ἦτον πρὸ τοῦ σχισθῆναι, ἡ ἄβυσσος καὶ τὸ πᾶν πλῆθος τοῦ ὕδατος· καὶ ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν Φαραῶ, ὅς τις τοὺς ἐμίσει· καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς των· ἦτοι τοὺς Αἰγυπτίους· (4) ἐπειδὴ τὸ ναρὸν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐσκέπασαν ὅλους αὐτοὺς, καὶ δὲν ἐμείνεν οὐδὲ ἓνας (5). ὅθεν οἱ Ἑβραῖοι τρυφῶντες, ἐπίστευσαν εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔφεκον τὴν ἐπινίκιον ᾠδὴν, τὴν ὅποιαν ὑπαγόρευσεν ὁ Μωϋσῆς· ἤγουν τὸ „Ἀσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐνδοξῶς γὰρ δεδόξασται (Ἐξοδ. ιβ, 1.) καὶ ὁ μὲν Μωϋσῆς ἤρχε τοῦ χοροῦ τῶν ἀνδρῶν, ἡ δὲ ἀδελφὴ του Μαρίας ἤρχε τοῦ χοροῦ τῶν γυναικῶν (6).

13 : „Ἐ.

- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Αἰτία τῆς σωτηρίας οὐχ ἡ ἐκείνων ἀξία· ἀλλὰ τίς ἡ αὐτοῦ φιλάνθρωπία.
(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „Ἐπάταξεν αὐτὴ ὡς ἐμψύχη, καὶ ἐξηράνθη τὸ μέσον· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· ἡ Οὐδὲ γὰρ ἡ ἀφ᾽ ἧς ράβδου, ἀλλὰ τὸ πρόσαγμα τοῦ Θεοῦ χέρσον ἐποίησε τὸ πέλαγος.
(3) Ὁ δὲ Θεὸς ὁμοιωτὶς λέγει· „Λόγῳ τῆς θαλάσσης τὴν πυθμένα γυμνώσας, τὴν πολλὴν ἐκείνην ἄβυσσον, ἐπὶ ἧλათον αὐτοῖς ἀπέφηνεν ἔρημον· ἐπειδὴ γὰρ ἐν ταῖς ἐρήμοις πολλὰ τοῖς τρέχουσιν ἡ εὐκολία, μήτε φυτῶν ἔντων, μήτε φραγμῶν κυλούντων, τὴν τῆς διαβάσεως εὐκολίαν δεδήλωκε τῇ τῆς ἐρημίας παραβολῇ.
(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Δύω ἐνταῦθα τίθησιν, ὅτι τε ἐχθροὶ ἦσαν, καὶ ἐπιβουλεύειν ἠδύνατο· τί γὰρ βαρύτερον ταύτης τῆς δουλείας, ὅταν ἐξουσία μετὰ μίσους ἦ, καὶ τὸν πολέμιον ἔχη δεσπότην; ἀλλ' ὁμοῦς ἀπάντων τούτων αὐτοὺς ἠλευθέρωσεν.
(5) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος· „Ἐνθα μὲν γὰρ ἀνθρωπίνῃ ἢ ἐπιβουλῇ, ὅταν τὰ παῖδιά τῶν Ἑβραίων ἀνηρεῖτε κατὰ τὸ πρόσαγμα τοῦ Φαραῶ, πολλοὶ καὶ διέφυγον· ἐπεὶ δὲ ψῆφος ἀνώθεν ἐφέρετο, οὐδεὶς διαδύναται ὑσυχῆσαι· ὅθεν τὸ· „Εἰς ἐξ αὐτῶν οὐχ ὑπελείφθη, τὴν θεήλατον δηλοῦντός ἐστι πληγὴν.
(6) Ὑψηλότερον δὲ, ὡς ἐν θαλάσῃ τῇ ἀσάτῳ τούτῳ, καὶ ἐμπαθεῖ καὶ παραχῶδαι βίῃ, πᾶσα μὲν ἀποστατικὴ διάνοια καθ' ὁμοιότητα τῶν Αἰγυπτίων, ὡς λίθος ἐν βυθῷ, καταδύεται· ὅσον δὲ φίλον καὶ διορατικὸν τῆς ἀληθείας, ὅπερ Ἰσραὴλ ὑπὸ τῆς Ἰσορίας ὠνόμασαι· τοῦτο μόνον ὡς ζῆλον αὐτὴν διέρχεται, οὐδαμῶς τῆς πικρίας καὶ τῆς ἀλμυρῆς τῶν βιωτικῶν πραγμάτων συνεφαπτόμενον· οὕτω τυπικῶς ὑπὸ καθυγεμονίᾳ τῷ νόμῳ, οὗ τύπος Μωσῆς, ὁ Ἰσραὴλ τὴν θάλασσαν διεπέρασεν ἀβρόχως· καὶ τούτῳ συνδιαπερῶν ὁ Αἰγύπτιος, ὑποβρύχιος ἦν· ἐκότερος ὑπὸ τῆς συμπαρούσης αὐτῷ διαδόσεως, ὁ μὲν κούφως διεξίει, ὁ δὲ, εἰς βυθὸν καθελκόμενος· κούφῳ μὲν γὰρ καὶ ἀνωφερῶς πρᾶγμα ἡ ἀρετὴ, καὶ πάντες οἱ κατ' αὐτὴν ζῶντες ὡς νεφέλαι πέτανται κατὰ τὸν Ἥσσαν, καὶ ὡς περιεργαὶ σὺν νεροσσοῖς· βαρὺ δὲ ἡ ἁμαρτία, καθὼς φησὶ τις τῶν Προφητῶν, ὡς ἐπὶ ταλάντου μολίβδου καθεζομένη· λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Διὰ τοῦτο δὲ εἰς ᾧδὴν τὴν εὐχαριστίαν ὁ Μωϋσῆς συνέκλεισεν, ἵνα ἀλλοθεν ἔχῃ τὴν μνήμην, καὶ συνεχῶς ἄδοντες ἀναμνησθῶνται τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ· ἄλλος δὲ φησὶ· „Ὅτι τὸ τύμπανον τῆς Μαρίας, δι' οὗ τὴν ᾠδὴν ᾗσε, ὁμοῦς νεκρῶν ὃν αἰνιττεται νεκρῶσιν· ὅσπερ γὰρ τὸ τύμπανον πολλὴν σὺν ἤχῳ ἀφίησι, πάσης ἱκμάδος κεχωρισμένον, καὶ ζῆλον εἰς ἄκρον γινόμενον· οὕτω καὶ ἡ καθαρῆς λαμπρὰ καὶ περιβήτητος γίνεται, μηδὲν ἐν αὐτῇ ζητικῆς ἱκμάδος κατὰ τὴν βίαν τούτων προσδεχομένη.

13 : „ Ἐτάχυναν, ἐπελάθοντο τῶν ἔργων
αὐτοῦ· οὐχ ὑπέμειναν τὴν βουλὴν
αὐτοῦ.

Ὁ γλῶσσα, λέγει, ὀλησμονήσαν οἱ Ἑβραῖοι
οἱ τὰς εὐεργεσίας, ὅπου ὁ Θεὸς ἔδειξε πρὸς αὐτοὺς
διατὶ μετὰ τὴν διάβασιν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης πεινά-
σαντες, ἐνθυμήθηκαν τὰ καλὰ τῆς Αἰγύπτου μὲν
τὰ κρέατα· καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἄρτων,
καὶ ἐγόγγυζον, χωρὶς ναὶ ὑπομείνουν τὴν βουλὴν τοῦ
Θεοῦ· ὅς τις ἐβούλετο νὰ κάμῃ καμμίαν οἰκονομίαν,
καὶ διὰ τοῦτο παρεχώρησε νὰ πεινάσουν. (1)

14 : „ Καὶ ἐπεθύμησαν ἐπιθυμίαν ἐν τῇ
ἐρήμῳ· καὶ ἐπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν
ἀνδρῶ.

15 : „ Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς τὸ αἶτημα αὐ-
τῶν. Ἐξάπέστειλε πλησμονὴν εἰς
τὰς ψυχὰς αὐτῶν.

Ἐπεθύμησαν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι κρέατα καὶ
ἄρτους, ὡς εἶπομεν· καὶ ἐπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν τό-
πῳ ἀνδρῶ, ζητήσαντες μὲν γόγγυσμόν καὶ πείραν,
ὑδὼρ διὰ νὰ πίνουν· καθὼς καὶ ἐν τῷ ὄζ. Ψαλμῷ γέ-
γραπται· „ Παρεπέκραναν τὸν ὕψιστον ἐν ἀνδρῶ, καὶ
ἐξεπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. (2)
ὅθεν ὁ Θεὸς ἔδωκε τὸ αἶτημά των, τόσον τὸ περὶ τοῦ
φαγητοῦ, ὅσον καὶ τὸ περὶ τοῦ ποτοῦ· αἶτημα δὲ,
λέγει τὴν γόγγυσικὴν ἐπιθυμίαν τους· ἐπεὶ δὲ δὲν ἔ-

ζήτησαν, ἀλλὰ ἐπιθυμήσαν καὶ κατελάλησαν καὶ ἐ-
γόγγυσαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· δὲν ἔδωκε δὲ εἰς
αὐτοὺς ἀπλῶς, ἀλλὰ μὲ πλησμονὴν καὶ χορτασμόν,
τόσον τὸ κρέας τῆς ὀρτυγομήτρας, ὅσον καὶ τὸν ἄρ-
τον τοῦ Μάννα, καὶ τὸ νερόν τὸ ἐν Μερρᾷ γλυκαν-
θέν, καὶ τὸ ἐκ πέτρας ἀναβλύσαν.

16 : „ Καὶ παρώργισαν τὸν Μωϋσῆν ἐν τῇ
παρεμβολῇ, τὸν Ἀαρὼν τὸν ἁγι-
γιον Κυρίου.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, ἀντιστάθησαν εἰς τὸν
Μωϋσῆν μὲ τὴν παρεμβολὴν τοῦ Δαθὰν καὶ Ἀβει-
ριῶν· καθὼς ἀναφέρει ἡ εἰβλος τῶν Ἀριθμῶν, ἐν
Κεφ. ις. ὁμοίως ἀντιστάθησαν καὶ εἰς τὸν Ἀαρὼν
τὸν ἅγιον· ἤγουν τὸν καθιερωμένον εἰς τὸν Κύριον·
ὁ Κορὲ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, φιλονεικοῦντες νὰ ἱερατεύ-
ουν καὶ αὐτοὶ, ὡς ἡ αὐτὴ εἰβλος τῶν Ἀριθμῶν ἐφα-
ρεῖ.

17 : „ Ἠνοίχθη ἡ γῆ καὶ κατέπιε Δαθὰν,
καὶ ἐκάλυψεν ἐπὶ τὴν συναγωγὴν Ἀ-
βειριῶν.

Ἡ γῆ, λέγει, ἀνοίχθη καὶ ἐκατάπιε τὸν
Δαθὰν ζωντανόν, καὶ ἐσκέπασε τὴν συναγωγὴν τοῦ
Ἀβειριῶν· ἡ ἐπὶ γὰρ πρόθεσις εἶναι περιττή· ἡ μὲν
οὖν εἰβλος τῶν ἀριθμῶν ἐν Κεφαλ. ις. λέγει, ὅτι
ἡ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἀπίστων τοῦτο ἔξ ὀλιγώρων ὕδρων μὴ ἀναμένειν τὴν τοῦ Θεοῦ βουλὴν· ὅταν μετὰ μα-
κροθυμίας οἰκονομῇσαι ἐκεῖνος βούληται ἅπαντα· ἀλλ' ἀπογινώσκειν, λήθην παθόντας τῶν θαυμάτων τῶν ἐμ-
προσθεν.

(2) Ὅθεν ὁ Ἡσύχιος λέγει· „ Δύω δὲ τῶν Ἰουδαίων συνῆψεν ἀμαρτήματα, ἐν μὲν, ὅτι σαρκικὴν ἐπιθυμίαν
ἐπεθύμουν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν ᾗ φιλοσοφεῖν ἔδει, ἔξ ἀπὸ πάσης ἐπιθυμίας ἐγκρατεῦσθαι· δεύτερον δὲ, ὅτι δεη-
θέντες ὕδατος οὐκ ἤτουν, ἀλλ' ἐπείραζον· πλὴν θαυματουργῶν ὁ Θεὸς οὐκ ἐπαύετο. ἔφη δὲ ἔξ ὁ Χρυσόστομος·
„ Ἀλλ' ἔμως ἔξ τοιούτων ὄντων οὐκ ἡμέλει· ἀλλὰ συγκατέβαινε, πάντα πραγματευόμενος, ὥστε αὐτοὺς ἐπισπά-
σασθαι· ἔξ καθάπερ παιδίων κλαυθμυριζομένων εἰκὴ ἔξ μάτην, φιλόσοφος ἀνέχεται πατήρ· οὕτω δὲ καὶ
ὁ Θεός.

ἤγῃ κατέπιε μοῦζι με τὸν Δαθάν καὶ τὸν Ἀβειρών
καὶ ἔλην τὴν συναγωγὴν αὐτῶν καὶ τὰ κτήνη καὶ τὰ
τρεφύμενα, καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά των. ὁ δὲ Δαβὶδ
διαμεσάρσεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν, ὅτι κατέπιε χωρὶς
τὸν Δαθάν, καὶ χωρὶς τὸν Ἀβειρών· ἵνα με τὸν
τρόπον τοῦτον αὐξήσῃ περισσότερο τὴν συμφορὰν-
τους. (1)

18: „Καὶ ἔξεκαύθη πῖρ ἐν τῇ συναγω-
γῇ αὐτῶν, φλόξ κατέφλεξεν ἀμαρ-
τωλοὺς.

Φωτίᾳ, λέγει, ἀναφαν εἰς τὴν συναγωγὴν
τοῦ Κορέ· ἐπειδὴ εὐγῆκε φωτὶς ἀπὸ Κυρίου καὶ κατέ-
καυσεν τοὺς διακοσίους πενήντα ἀνθρώπους, οἵτινες
ἐπρόσφεραν, ὡς τὰν ἱερῆς θυμιάμα. καὶ ἔτι κατέ-
καυσεν τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ παρανόμους, ὅπου ἐπε-
χείρησαν νὰ ἀρπάσουν τὴν ἱερωσύνην· ὡς ἡ αὐτὴ
βίβλος τῶν ἀριθμῶν μαρτυρεῖ ἐν Κεφαλ. 15.

19: „Καὶ ἐποίησαν μόσχον ἐν Χωρήβ, καὶ

προσεκύνησαν τῷ γλυπτῷ.

Ἡ βίβλος τῆς Ἐξόδου ἱστορεῖ, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι
οἱ ἐξέλασαν τὸν Ἀαρὼν καὶ ἔχυσαν τὸ χυμευτὸν μοσχά-
ρι, τὸ ὅποιον καὶ ἐπροσκύνησαν ὡς Θεόν· δὲν μα-
ταχειροῦται δὲ ὁ Δαβὶδ κατὰ τὴν τάξιν τὴν ἱστορίαν
τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ γενομένων· ἀλλὰ ὡς ἔτυχεν αἰρη-
θεῖ τὰς ἀμαρτίας καὶ ἀσεβείας τῶν Ἑβραίων. (2)

20: „Καὶ ἠλλάξαντο τὴν δοξάν αὐτοῦ ἐν
ὁμοσέματι μόσχου ἐσθίουτος χόρ-
τον.

Ἐμετάβαλον, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι τὴν τιμὴν
τοῦ Θεοῦ εἰς ὁμοίωμα μοσχάρου, ὅπου τρώγει χορ-
τὰν· τοῦτο δὲ ἐπροσέθετο, διὰ τὴν κατηγορήσῃ πε-
ρισσότερον τὴν ἀνομιάν των Ἑβραίων· διατὶ αὐτοὶ
λογικοὶ ὄντες, ἐδόξασαν καὶ ἐπροσκύνησαν εἰδωλον ἀ-
λόγου ζώου (3) μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσι· „Τὴν
δοξάν αὐτῶν· ἡ δόξα δὲ τῶν Ἰουδαίων ἦτον ὁ Θε-
ός,

(1) Ὅθεν ὁ Νικήτας φησὶ· „Ταύτην δὲ αὐτοῖς τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγε, τοὺς ἀλλοὺς σωφρονεῖν ἀναγκάζων· τῶν
γὰρ φοβερῶν, τὰ μὲν ὡς ἀγνίσματα, εἰς ἐπίδειξιν ἀνδρείας προβάλλεται· ὡς τῷ Ἰωβ ἡ τῶν ὑπαρχόντων σήμερις·
τὰ δὲ, ὡς θεραπείαι τῶν ἡμαρτημένων· ὡς τῷ Δαβὶδ ἡ περὶ τὸν δίκον αἰσχύνῃ, παρανόμου ἐπιθυμίας δίκην ἀ-
ποτινύντι· τὰ δὲ, ἐπὶ τῇ σωφρονεσέῳ τοὺς ὑπολειπομένους ποιῆσαι· οἷα τὰ κατὰ Δαθάν καὶ Ἀβειρών· ἐταύ-
θα γὰρ, οὐκ αὐτοὶ τι τῇ τῷ τρόπῳ τῆς κολάσεως βελτίους γεγονῆσαι· πῶς γὰρ οἱ καταβάντες εἰς Ἄδου; οὐκ χά-
σματα γῆς ἐπὶ μήκιστον εὐρυνόμενα κατέχωσε καὶ συνέσχευ· ἀλλὰ τοὺς λοιποὺς σωφρονεσέῳ τῇ παραδείγματι πε-
ποιήκασιν, ἰδόντας συγγενεῖς αὐτάνδρου ὑποσυρομένους, καὶ παγγενὴ καταπινομένους, καὶ οἰκίας ζώων, τῆς γῆς
διανοιχθείσης, εἰς Ἄδου καπερχομένους· περιέγως δὲ λέγει ὁ Εὐσέβιος· „Ὅτι ὅταν μὲν οἱ Ἑβραῖοι παρεπί-
κραν τὸν Θεὸν ἀναβαίνοντες ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, ἐγνώρισεν αὐτοῖς τὴν δυναστείαν αὐτοῦ· ὁμοίως καὶ ὅταν ἐπεί-
ρασεν τὸν Θεὸν ἐν ἀνύδρῳ, ἔδωκε τὸ αἶτημα αὐτῶν· ὅταν δὲ παρώργισαν τὸν Μωϋσὴν καὶ τὸν Ἀαρὼν, ἐπαίδευ-
σεν αὐτοὺς· καὶ ἀνοίχθη ἡ γῆ καὶ κατέπιε τὸν Δαθάν καὶ τὸν Ἀβειρών· οὐκ ἔδει γὰρ καταφρονεῖσθαι τοὺς τοῦ Θεοῦ
θεράποντας· καὶ ἐπειδὴ χρηστότης καὶ ἀποτομία ἐστὶ παρ' αὐτῷ, πρῶτον τὰ τῆς χρηστότης παρέσχετο· καὶ ἐπειδὴ
οὐκ ὠφελήθησαν, τὰ τῆς ἀποτομίας αὐτοῖς ἐπήγαγεν· ὅθεν κατὰ τὸν Ἡσύχιον· „Ἐπειδὴ ἐφάνησαν τὸν τὴν
ἐρυθρὰν διασχίσαντα, διὰ τοῦτο αὐτοὶ, τῆς γῆς σχισθείσης, ἀπώλοντο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ὁ μὲν ἀπλῶς τοῦ ὄρου Χωρήβ ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ τὴν τῆς ἀσεβείας διδασκίαν ὑ-
περβολὴν· ἐν τούτῳ γὰρ ὡφθη τῶν ὅλων ὁ Κύριος· ἐν τούτῳ δὲ ἰσχυρῶς αὐτοῖς ἐπέπλησε μετὰ πλείου πυρὸς φανείας
σάλπινγξιν χρώμενος καὶ κατακτυπῶν βρονταῖς, καὶ μετὰ τοσούτου δέους τὴν νομοθεσίαν προσέφη· ἐν τούτῳ καὶ αὐ-
τοὶ τετολημύησαν τὴν ἀσεβείαν, προσεκύνησαν δὲ τῷ γλυπτῷ· ἑτέρας γὰρ καὶ τοῦτο παραπληθείας κατηγορία· ὁ γὰρ
ἱερὸν διὰ τέχνης ἀνθρωπίνης εἶδος δεξάμενον· τούτῳ τὸ σέβας τοῦ Θεοῦ προσήνεγκαν.

(3) Ὅθεν λέγει ὁ Θεοδώριτος· „Τοῦ δὲ μόσχου, οὐκ ἄλλοις ἢ φύσιν, καὶ ὁ χορὸς τροφή, καὶ ἡ δουλεία δεδω-

ὅτι ἐδόξαζον αὐτοὺς διὰ μέσου τῶν εἰρημένων
βασιλευσῶν καὶ ἐδόξαν ἐνεργασίῳ· αὐτοὶ ὁμῶς, λέ-
γει, οἱ ἄφρονες, ἔλλαξαν τὸν ἀληθῆ καὶ ζῶντα Θε-
ὸν αὐτῶν, μὲ τὸ ὁμολῶμα ἐνὸς μοσχαρίου.

21 : „ Καὶ ἐπελάθοντο τοῦ Θεοῦ τοῦ σω-
“ ζοῦτος αὐτῶν, τοῦ ποιῶσαντος
“ μεγάλα ἐν Αἰγύπτῳ,
22 : „ Θαυμάσια ἐν γῇ Χάμ· φοβερά ἐπὶ
“ θαλάσσης· ἐνεύρας
23 : „ Καὶ εἶπε τοῦ ἐξολοθρεῦσαι αὐτοὺς,
“ εἰμὶ Μωυσῆς ὁ ἐκλεκτός σου, ἐ-
“ στω ἐν τῇ θραύσει ἐνώπιόν σου,
“ τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ
“ τοῦ μὴ ἐξολοθρεῦσαι αὐτοὺς.

Προσκυνήσαντες, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι τὸ χανεντὸν μοσ-
χάρι, ἀλησμόνησαν τὸν Θεόν, ὁποῦ τοὺς ἐλύτρωσεν ἀπὸ
τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἔκαμε τόσα μεγάλα θαύματα δι-
αὐτοὺς, ὥστε εἰς τὸν Αἴγυπτον, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐν-
θραν θάλασσαν καὶ εἰς τὴν ἐρημον· ὅθεν ὁ Θεὸς εἶπε πρὸς
τὸν Μωυσῆν νὰ τὸν ἀφήσῃ, διὰ νὰ ἐξολοθρεύσῃ ὁ-
λους τοὺς Ἑβραίους· οὕτω γὰρ εἶπε πρὸς αὐτόν, „ Ἐκ-
σὸν με, καὶ θυμωθεὶς ὀργῇ εἰς αὐτοὺς ἐκτρίψω αὐ-
τούς. (Ἐξ. β. 9.) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Μωυσῆς παρακα-
λῶν καὶ συσπῶν τὸν Θεόν εἶπε, „ Δέομαι, Κύριε, ἡ-
μάρτηκεν ὁ λαὸς οὗτος ἁμαρτίαν μεγάλην, καὶ ἐποι-
ήσαν ἑαυτοῖς Θεοὺς χρυσοῦς, καὶ νῦν, εἰ μὲν ὁφεί-
σιν αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν, ἄφες· εἰ δὲ μὴ, ἐξάλει-
ψόν με ἐκ τῆς βίβλου σου, ὡς ἐργάτης. (Ἐξ. β. 31.)

λέγουσι δὲ μερικοὶ, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ λέγει ἡ Τραφή
ἐνα μοσχάρι, ἀλλ' ὁμῶς πολλοὶ μοσχοὶ ἔγνωσαν· διὰ
τοῦτο καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἔλεγον, χραιεύοντες, „ Οὗτοι οἱ
Θεοὶ σου Ἰσραὴλ, οἵτινες ἀνέβησαν ἐπὶ ἀκτὴς Αἰ-
γύπτου (Ἐξ. β. 4.) καὶ ὁ Μωυσῆς δὲ χρυσοῦς
Θεοὺς εἶπεν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. ἄλλοι δὲ κοῦβη-
σιν, ὅτι τὰ πληθυντικὰ ἐμεταχειρίσθη ἀντὶ ἐνικοῦ, κατὰ
τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης. (1)

24 : „ Καὶ ἐξουδένωσαν γῆν ἐπιθυμητήν
“ οὐκ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ.

Ἀπεσπάρησαν, λέγει, καὶ καταφρόνησαν οἱ
Ἑβραῖοι τὴν ἀγαθὴν γῆν τῆς επαγγελίας· ἐπειδὴ καὶ
δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὰ λόγια καὶ υποσχέσεις, ὅπου ὁ
Θεὸς εἰς τοὺς προπατόρας τῶν περὶ τῆς γῆς
ταύτης. τὴν καταφρόνησιν δὲ ταύτην τῆς γῆς τῆς επαγ-
γελίας ὅλκις εὗρεν εἰς τὴν βίβλον τῶν ἀριθμῶν ἐν κε-
φαλ. ιδ. ὅταν γυρίσαντες οἱ δώδεκα κατασκοποὶ ἀ-
πὸ τὴν γῆν τῆς επαγγελίας, ἐδήγουντο περὶ αὐτῆς,
οἱ δὲ Ἑβραῖοι ἀκούσαντες ἐδειλίασαν, καὶ ἐκλαίον.

25 : „ Καὶ ἐγόγγυσαν ἐν τοῖς σκηνώμα-
“ σιν αὐτῶν· οὐκ εἰσέκουσαν τῆς φωνῆς
“ κυρίου.

Μέσα, λέγει, εἰς τὰ τζαυίρια τῶν ἐγόγγυ-
σαν

ρημένη ἀνθρώποις, ἢ εἰκὼν εὐτελεστέρη πολλῶν· οὐ γὰρ μόνον ἄλλους, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοὺς οὐκ ἐνεργεῖν, οὐ μνησθῆναι,
οὐκ ἐσθίειν ἰσχυρῶς· ἀλλ' ὁμῶς τὴν αὐτὴν ἀδρανῆ, τοῦ Θεοῦ τὴν ὁλὴν προτεταμηνάσιν· ὁ Σειλλῆρος δὲ λέγει,
„ Ὅτι ὁ Δαβὶδ, οὐ λέγει τὸ ὁμολῶμα τοῦ ζῶντος μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς τραπεζῆς αὐτοῦ μέμνηται λέγων, „ Ἐσθί-
οντος χόρτον, καὶ καταπόμενος τῶν ἀναισθητῶν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χουσσόρημιαν ἐν τῷ Θεοδωρίῳ, „ Ἰδὼν τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, τὸ μὴ σιωπῇ τὰς καλὰς
σεῖς ἐπάγειν· ἀλλὰ προκηρύττειν διὰ τῶν ἀπειλῶν, προκαλουμένων εἰς μετάνειαν τοὺς ἡμαρτηκότες· ὡς πεπονη-
κε Νινευίταις διὰ τοῦ Ἰωνᾶ· καὶ ἐν Ευαγγελίῳ ἐπὶ τῆς ἐν παραβολῇ συνίης· οὕτως οὐκ ἀνταυθὰ δεκτέον τὴν προ-
φησίαν, οὐκ ἀποφασὶν τοῦ πάντως ἐκβησόμενου· ἀλλὰ ἀπειλὴν ἐπιτροπὴν ἐμποιοῦσαν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· ἡμαρτη-
κότες γὰρ τῷ Ἰσραὴλ, οὐ σιωπῇ ἐπήγαγε τὸν ἀφανισμόν· ἀλλὰ κινῶν εἰς τὴν ὕψος τοῦ λαοῦ ἰκεσίαν τὸν ἑαυτοῦ
θεσάποντα, προκήρυξε λέγων, ἴσατο με, καὶ τὰ ἔργα τοῦτο δὲ οὕτως εἶπε πρὸς τὸν Μωυσῆν, ὅπως τὸ γινώσκον
δειχθῇ τῆς τοῦ Μωσέως περὶ τὸν λαὸν διαθέσεως.

σαν οἱ Ἑβραῖοι· ἔφη γὰρ τὸ βιβλίον τῶν ἀριθμῶν·
 „Καὶ ἀναλαβούσα πᾶσα ἡ συναγωγὴ ἐνέδωκε φωνήν,
 καὶ ἔκλαιεν ὁ λαὸς ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην· καὶ διεγόγ-
 γυζον ἐπὶ Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν (Ἀριθ. ιδ. 1) ὅταν
 δηλαδὴ οἱ δώδεκα κατὰσκοποί, ὅπου ἐστάθησαν νὰ
 ἰδοῦν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, γυρίσαντες ὀπίσω ἐ-
 διηγήθησαν εἰς τὸν λαὸν διὰ τὴν δύναμιν τῶν Ἑθνῶν,
 ὅπου ἐκατοίκουν εἰς αὐτήν· ἐγόγγυσαν λέγει, καὶ
 δὲν ἤκουσαν τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου, οὐδὲ ἐπίστευσαν
 εἰς αὐτήν, ἡ ὁποία ὑπέσχετο νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν
 εὐρημένην γῆν.

26 : „Καὶ ἐπῆρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ’ αὐ-
 „τοὺς τοῦ καταβαλεῖν αὐτοὺς ἐν τῇ
 „ἐρήμῳ.

27 : „Καὶ τοῦ καταβαλεῖν τὸ σπέρμα
 „αὐτῶν ἐν τοῖς Ἑθνεσι, καὶ δια-
 „σκορπίσαι αὐτοὺς ἐν ταῖς χώραις.

Οἱ Θεοὶ, λέγει, ἐκίνησε κατὰ τῶν Ἑβραί-
 ων τὴν χεῖρά του : ἤγουν τὴν κολαστικὴν καὶ τιμωρη-
 τικὴν του δύναμιν διὰ νὰ τοὺς θανατώσῃ, καὶ νὰ
 καταφυτεύσῃ τὰ τέκνα τῶν γογγυσῶν Ἑβραίων εἰς
 τὴν γῆν τῶν Ἑθνῶν : τῶν Χαναανίων δηλαδὴ καὶ τῶν
 λοιπῶν· καὶ νὰ δισκορπίσῃ αὐτὰ εἰς τὰς χώρας αὐ-
 τῶν· εἶπε γὰρ, φησι, Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· „Ὅτι
 πάντες οἱ ἄνδρες, οἱ ἐπείρασάν με τοῦτο δέκατον,
 καὶ οὐκ εἰσέκουσαν τῆς φωνῆς μου, ἡ μὲν οὐκ ὤφον-

ται τὴν γῆν, ἢν ὡμῶς τοῖς πατράσιν αὐτῶν· ἀλλ’
 ἡ τὰ τέκνα αὐτῶν, ἃ ἔτι μετ’ ἐμοῦ ὦδε. (Ἀριθ. ιδ.
 22)

28 : „Καὶ ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγὼρ,
 „καὶ ἔφαγον θυσίας νεκρῶν.

Τελετὴ, λέγει καὶ ὡς ἐν ἐορτῇ καὶ πανηγυ-
 ρισ· ἔγιναν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸ Βεελφεγὼρ· ἡ ἐμυήθη-
 σαν εἰς τὸ Βεελφεγὼρ· τὸ ὅποιον ἦτον εἰδωλὸν τῶν
 Μαδιανιτῶν, καθὼς ἰστέρεται ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἀριθ-
 μῶν· „Ἐτελέσθη γὰρ, φησὶν, Ἰσραὴλ τῷ Βεελφεγὼρ
 (Ἀριθ. κε. 3.) ὅταν ἐπιθυμῶσαντες οἱ Ἑβραῖοι τὰς θυ-
 γατέρας τῶν Μααβιῶν, καὶ Μαδιανιτῶν ἐπείσθη-
 σαν ἀπὸ αὐτὰς νὰ προσκυνήσουσιν τὰ εἰδωλά των· ἔ-
 θεον καὶ ἔφαγον τὰς θυσιάς τῶν νεκρῶν : ἤγουν ἐκαί-
 νας, ὅπου ἐπροσφέροντο εἰς τὰ νεκρά καὶ ἀναίσθη-
 τα, καὶ ἀνενέργητα εἰδωλά, κατὰ τὸν Χρυσόστομον
 καὶ Θεοδώριτον· (1)

29 : „Καὶ προσέζυναν αὐτὸν ἐν ταῖς ἐπι-
 „τηδεύμασιν αὐτῶν, καὶ ἐπληθύνθη
 „ἐν αὐτοῖς ἡ πτώσις.

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, μὲ τὰ ἀνωτέρω πονηρὰ
 ἔργα

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „Τὸ Βεελφεγὼρ εἰδωλὸν ἔστι Ἀμαυιτῶν· ὁ καλούμενος παρ’ Ἑλλήσι Κρόνος, ὃ ὁ
 Ἀπολλινάριος δὲ λέγει· „Εἰδωλὸν δὲ Βάαλ ἐν τόπῳ Φεγὼρ· Ἑλλήνες δὲ τὸν Βάαλ Βῆλ ὀνομάζουσιν, ὃν φασὶν
 εἶναι τὸν Κρόνον· φαίνεται δὲ ὅτι τὸ Φεγὼρ διορίζεται ἢ Φεγὼρ· „Ἐχθραίνετε γὰρ εἶπεν ὁ Μωϋσῆς πρὸς τὸν
 λαόν, ἐχθραίνετε τοῖς Μαδιαναῖοις, ἢ πατάξατε αὐτούς, ὅτι ἐχθραίνουσιν ὑμῖν ἐν δολιότητι, ὅσα δολιοῦσιν ὑ-
 μᾶς διὰ Φεγὼρ ἢ διὰ Χασβὶ θυγατέρα ἄρχοντος Μαδιὰμ (Ἀριθ. κε. 17.) ἔστι δὲ τὸ Φεγὼρ ὅρος καθὼς γέ-
 γραπται· „Καὶ παρέλαβε Βαλὰκ τὸν Βαλαάμ ἐπὶ κορυφῇ τοῦ Φεγὼρ τὸ παρατεῖνον εἰς τὴν ἐρήμον· (Ἀριθ.
 κε. 28.) φαίνεται λοιπὸν, ὅτι ἐπειδὴ εἰς τὸ ὄρος Φεγὼρ ἦτον σημειὸν τὸ εἰδωλὸν τοῦ Βάαλ, διὰ τοῦτο ὡς
 μασεν αὐτὸ ἀνωτέρω ὁ Μωϋσῆς Φεγὼρ, κατὰ συνεκδοχὴν ἀπὸ τοῦ τόπου τὸ ἐντοπιζόμενον εἰδωλὸν δηλοποιῶν· ὁ-
 θεν ἢ ὁ Θεοδώριτος εἶπε· „Φεγὼρ μὲν ἐκαλεῖτο τοῦ εἰδωλοῦ ὁ τόπος, Βάαλ δὲ τὸ εἰδωλόν· τοῦτον δὲ φασὶν
 Κρόνον καλεῖσθαι τῇ Ἑλλάδι φωνῇ· θυσίας δὲ νεκρῶν προσθέττει ὁ Θεοδώριτος, τὰς καλουμένας παρ’ Ἑλλήσι χο-
 ας, ἃς τοῖς νεκροῖς προσφέρειν εἰώθασιν· ἢ ἢ διὰ τὴν μὲν νεκρομαντείαν ὑποῖον τελετὰς εἰς τὰ εἰδωλά, ἢ μνήμας
 νεκρῶν ἀνδρῶν ἀνέφερον· ὡς ἄλλος λέγει.

ἔργων, ἐπαρώργισαν τὸν Θεόν, καὶ διὰ τοῦτο ἔπεσαν ἀπὸ αὐτοῦ πολλοί· ἤγουν ἀπέθανον. (1)

30 : „ Καὶ ἔστη Φινεὲς καὶ ἐξήλασάτο καὶ ἔκοπασεν ἡ θραῦσις.

31 : „ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ὅταν, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι ἔπεσαν εἰς τὰς θυγατέρας τῶν Μωαβιτῶν, τότε ὁ Φινεὲς βλέπωντας ἕνα Ἰσραηλίτην Ζαμβρί ὀνομαζόμενον πορνεύοντα ἀδιάντροπα μὲ μίαν Μαδιανίτισσαν Χασβή καλουμένην, ἐμπροσθεν τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἐσηκώθη ἀπὸ τὴν συναγωγὴν, καὶ πέρνωντας σφρομασίν· ἤγουν κοντάρι, ἐκτύπησε καὶ διεπέρασε πέραν καὶ πέραν τὸν Ἰσραηλίτην μαζί μὲ τὴν Μαδιανίτισσαν· καὶ εἰς ἐπαυσεν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ· ἥτοι ἡ πτώσις καὶ ὁ θάνατος τοῦ λαοῦ· ὁ δὲ Φινεὲς ἦτον υἱὸς Ἐλεαζάρου υἱοῦ Ἀαρών· ἤγουν ἕγγονος τοῦ Ἀαρών· ὅθεν ὁ ζῆλος αὐτοῦ, ὅπου ἔδειξεν ὁ Φινεὲς, ἐλογίσθη εἰς ἀρετὴν καὶ ἀνδραγαθίαν μεγάλην διὰ τοῦτο καὶ σφρανὸν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, νὰ ἴχῃ τὴν ἱερωσύνην αἰώνιον, αὐτὸς καὶ τὰ τέκνα του· καὶ ὅχι μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ πάντοτε εὐφημίζεται τὸ ὄνομά του διὰ τὸν φόνον ἐκεῖνον, ὅπου ἔκαμε διὰ τὴν εὐσεβίαν· καὶ ὅρα εἰς τὸ κέ· κεφάλαιον τῶν Ἀριθμῶν. (2)

32 : „ Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐπὶ ὕδατος ἀντιλογίας, καὶ ἐκακάθη Μωϋσῆς δι' αὐτούς.

33 : „ Ὅτι παρεπίκραναν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ διέστειλεν ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ.

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, παρώργισαν τὸν Θεὸν εἰς τὴν ἔρημον Κανά· ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖ ἐδίψησεν ὁ λαός, καὶ ἐπαρὰ ποιεῖτο καὶ ἐγογγύζετο ἀντιλόγει, διὰ τοῦτο καὶ τὸ νερὸν ἐκεῖ, ὅπου ἔρρευεν ἐκ τῆς πέτρας, ὠνομαζέθη ὕδωρ ἀντιλογίας· ἐκακώθη δὲ ὁ Μωϋσῆς διὰ τοὺς Ἑβραίους· διὰτὶ ἐπροσάχθη μὲν αὐτὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ πάρῃ τὴν ράβδον του, καὶ νὰ συναρπάξῃ τὸν λαόν, καὶ νὰ λαλήσῃ πρὸς τὴν ἐκεῖ ἀντικρὺ εὐρισκομένην πέτραν διὰ νὰ εὐγάλῃ νεκρὸν λαόν ὅμως τὴν ράβδον του, καὶ συναρπάξῃ τὸν λαόν εἰς πρὸς αὐτούς· „ Ἀκουσατέ μου ὃ ἀπειθεῖς, μὴ ἐκ τῆς πέτρας ταύτης ἐκχέσῃ ὑμῖν ὕδωρ. (Ἀριθ. κ'. ιο.) ἔπειτα ἐκτύπησε τὴν πέτραν μὲ τὴν ράβδον τοῦ ὁμοφράκτου, καὶ εὐγάλα νερὸν καλὸν· ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἐλάλησα πρὸς τὴν πέτραν, καθὼς εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός, εἰς ὄψαν Θεοῦ· ἀλλὰ ἐλάλησα πρὸς τὸν λαόν, μὴ ἀγανακτήσῃ καὶ ὀλιγοψύχῃ, διὰ τοῦτο ἐκακοποιήθη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ὅστις εἶπε πρὸς τὸν Ἀαρών, καὶ πρὸς τὸν Μωϋσῆν· ἐπειδὴ δὲν ἐπιστεύσατε εἰς ἔρενα νὰ μαλαγίσαιτε· ἤγουν νὰ μὴ δοξάζατε ἐμπροσθεν εἰς τοὺς υἱοὺς, Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο δὲν θέλετε ἐμβαίεσθε ἐσὶς τὴν συναγωγὴν ταύτην εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας.

γε-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐνταῦθα αἰνίττεται, ὅτι οὐ ταῦτα μόνον ἠκαρτάναν, ἀλλὰ διήνεκας· ὅτι πάντα κατὰ μέρος διηγήσασθαι οὐκ ἀτέχεται· οὐ γὰρ πρῶτον, οὐδὲ δεῦτερον, οὐδὲ τρίτον, κυριώτερον δὲ αὐτοὺς ἐμαρτυροῦντας ἢ διαφοράς ἀσεβοῦντας ἔφερεν ὁ μακροθύμος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Φίλων Ἰουδαῖος, ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦ Φινεὲς μιμησάμενοι ἢ μερικαὶ ἄλλοι, ζηλωταὶ τῆς εὐσεβείας ἢ ἐγκρατείας, κατὰ προσηγορίαν τοῦ Μωϋσέως, ἐκτίθησαν εἰκοσιπέντε χιλιάδες Ἑβραῖοι εἰς μίαν ἡμέραν, τοὺς προσηκουήσαντας ἢ θυσιάζοντας εἰς τὰ Ἑβραῖα· ἢ ἐπὶ ἐκαθάρισαν τὸ γένος τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τοῦ κοινῶν μολυσμῶν.

Τοῦτο δευτέρως αἰνίττεται τὸ παράδειγμα, τῶν ἐγκρατέων ἢ θεοσεβούντων ἐκκλησιαστικῶν, προσάξαντος Μωσέως, ἐμνήσαντο, ἢ πάντας τοὺς τελειοφάντας τοῖς χειροποιήτοις συγγενεῖς ἢ φίλους ἡβρόδον ἀνελόντες, τὸ μίasma τοῦ ἔθνους ἐκαθάρισαν· φασὶ γὰρ τετρακισχίλιους πρὸς τοὺς δισημύτους ἀναιρεθῆναι, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ· ποῦτα τὸ ἴδιον λέγει ἢ ἡ Γραφή· „ Καὶ ἐγένοντο οἱ τεθνήκοντες ἐν τῇ πληγῇ πέντε χιλιάδες ἢ ἑκατομμύρια. (Ἀριθ. κ'. γ.) Ὁ δὲ μοι σκόπει, λέγει ὁ Χρυσόστομος, πῶς οὐδέτεροι αὐτῶν (ἥτοι οὗτοι ὁ Μωϋσῆς, οὗτε ὁ Φινεὲς) ἀπλῶς ἐπιτυχάνει τῆς ὑπὲρ τῶν ἠκαρτηκότων συγγενείας· ταῦτα δὲ λέγω, ἵνα μὴ ταῖς εὐχαῖς τῶν ἁγίων πατέρων μόνον ἀλλὰ ἢ καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκκλησιαστικῶν μετανόησιν.

Υετίας, τὴν ὁποίαν ἔδωκε εἰς αὐτούς. ἡ αἰτία δὲ τοῦ ὀμίλησεν ὁ Μωϋσῆς εἰς ἡτὸν, διὰ τὴν προλαβόντες οἱ Ἰσραηλῖται ἐπύκρναν τὴν ψυχὴν τοῦ Μωϋσέως, μὲ τὸ νὰ ἐγόγγυζαν καὶ ἐλοιδοροῦν αὐτὸν. ἐκ τούτου γὰρ ἀναγκασθεὶς, ὠλιγόρησεν: ἤγουν ὀλίγον ἐφρόντισε διὰ τὴν προσαγὴν τοῦ ὅπου τῷ ἔδωκεν ὁ Θεός. διέσειλε δὲ ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι διδακτικῶς ἐλάλησεν ὁ Μωϋσῆς καὶ μὲ ἀμφιβολίαν, μὴ πικεύοντας, ὅτι ἰσάπαντος ἔχει νὰ εὕρῃ ὕδωρ ἀπὸ τὴν πέτραν· νομίζω γὰρ, ὅτι ὑπέλαβε, πῶς δὲν θέλει εὐγάλῃ ὕδωρ ἢ πέτρα· διὰ τὴν οἱ Ἑβραῖοι συχρὰ ἐφαίνοντο ἀχάριστοι πρὸς τὸν Θεόν, τὸν εὐεργετοῦντα αὐτούς μὲ τὰς καὶ τὰς εὐεργεσίας. (13)

34: „Οὕτως ἐξολοθρεύσαν τὰ Ἑβραῖα, ὡς εἶπε Κύριος αὐτοῖς.

35: „Καὶ ἐμίγησαν ἐν τοῖς Ἑβραίοις, καὶ ἔμαζον τὰ ἔργα αὐτῶν.

οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, δὲν ἐξολοθρεύσαν ὅλα τὰ ἔθνη, ὅπου ἦτον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· καθὼς εἶπεν εἰς αὐτούς ὁ Θεός, ἵνα μὴ μάθωσι τὰ ἔργα αὐτῶν τὰ πονηρὰ, καὶ τοῖς εἰδωλοῖς λατρεύωσι, ὡς ἱκορεῖ περὶ τούτων ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν. ἀλλ' καὶ πρὸς τούτοις σμίγοντες μὲ τὰ Ἑβραῖα, ἔμαζον τὰ ἔργα ἐκείνων· τὰ πονηρὰ καὶ ἀσεβῆ. ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸν οἶκον Φαλμόν τὸν εἶχον, καὶ ἀπέστρεψαν καὶ ἠθέτησαν· καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν αὐτῶν. (2)

36: „Καὶ ἐδουλεύσαν τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν, καὶ ἐγενήθη αὐτοῖς εἰς σκάνδαλον.

37: „Καὶ ἔδυσαν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμόνιοις.

38: „Καὶ ἐῤῥεαν αἷμα ἀνθρώπου, αἷμα υἱὸν αὐτῶν καὶ θυγατέρα, ὃν ἔδυσαν τοῖς γλυπτοῖς Χανααν.

οἱ

11) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος· „Ἐφ' ὃ ὁ Μωϋσῆς ἀποδύρεται πρὸς τοὺς Ἰσραηλῖτας λέγων· „Καὶ Κύριος ὁ Θεὸς ἐθυμώθη μοι περὶ τῶν λεγομένων ὑφ' ὑμῶν· ὅτι ἔμαζον, ἵνα μὴ διαβῶ τὸν Ἰσραὴλ τούτον, ὅτι ἵνα μὴ εἰσέλθω εἰς τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεός διδασκί σοι ἐν αἰσῇ (Δευτ. 32. 21.) ὅτι πάλιν· „Καὶ ὑπερέβη Κύριος ἐμὲ ἔρεκεν ὑμῶν, ὅτι οὐκ ἐλάλουντέ μου· ὅτι εἶπα Κύριος πρὸς με· ἱκανοῦσθαί σοι μὴ προσθῆς ἐπὶ λαλήσαι τὸν λόγον τούτον (Δευτ. 32. 26.) μενοειχί λέγων· „Νῆψατε καὶ σφραγισθε· εἰ γὰρ ἐμοῦ τοῦ νεμεσδέτου οὐκ ἀφείσατο διὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐκείνην, ἐνοήσατε ποῦ ὑποστήσατε τιμωρίαν ὑμεῖς, εἰ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμίετε κακοῖς. Ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι καὶ μεγάλας τὴν ἀπάσθη, καὶ δὲ ἐργάσθηται τούτοις, ὅτι μὴ δύνανται σκατοδολοῦν, ἐλάττωμα δίδωσι δίκην, τοῦ καταδείξεσθαι μὲν ἡμαρτηκότος, μετὰ παρησίας δὲ καὶ τοῦ πολλὰς σκανδαλίσαι. θαυμάζει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς λέγων· „Ἐγὼ μὲν ὅταν ἴδω τὸν μέγαν τοῦ Θεοῦ θεράποντα Μωϋσέα ἐπὶ τοῦ θύλακος τῆς ἀντιλογίας, ἀδενδὸς ἔνεκεν ἐτέρου, ἀλλ' ἵνα μόνον εἴπῃ γογγύζοντι τῷ λαῷ δι' ἀπορίαν ὕδατος· „Μὴ ἐκ ταύτης τῆς πέτρας ἐξέλθῃ ὑμῖν ὕδωρ; τούτου μόνου ἔνεκα εὐθὺς ἀπειλὴν δεχόμενον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας οὐκ εἰσελεύσεσθαι, ἥτις ἦν τότε τὴν πρὸς Ἰουδαίους ἐπαγγελίαν τὸ κεφάλαιον· ὅταν ἴδω τούτων παρακαλοῦντα καὶ μὴ θυγατρὸς μου καὶ ὕψους μὲν ὅτι Θεοῦ ἀποτομίαν κατὰ τὸν Ἀπάστολον, ὅπως δὲ ἐκείνο ἀληθὲς εἴπω περὶ τούτου· „Εἰ δὲ οὐκ αὐτοῖς μάλιστα σφάζονται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἀμαρτηλὸς πρὸς φανείτω; δοκεῖ μὲν οὐκ, ἀλλὰ τὸν Θεοδύοντα, ὡς τιμωρίαν ἐπιθεῖναι τῷ Μωϋσῇ τὴν ἔξω τῆς ἀγίας γῆς τελευταίαν τὴν ὅλην ὁ πρῶτον· ἔπειτα δὲ οἰκονομῶν ἐπεσφραγίσματα τούτων παρῶν· μὴ γὰρ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐπιστάμενος ἀνοίαν, οὐκ εἴποι δι' αὐτῆς πῶς ἐν ὑπόσχεσιν πέραν λαβεῖν ἵνα μὴ αὐτὸν Θεὸν ὑπολάβωσιν· διὰ τοῦ τούτου καὶ τὸν τάφον αὐτοῦ λαθεῖν ἐποίησεν ὁ Θεός· πρὸς δὲ τούτων καὶ τῆς νομοθεσίας ἡβουλήθη δεῖξαι τὸ πρᾶγμα, ἀπὸ τῶν αὐτῶν τῶν νομοθετῶν συμβάντων· ὅτι ὁ Θεός δὲ Κύριος λέγει· „Ἐτέρως δὲ παραδεχόμεθα, Μωϋσῆν μὲν εἰς τὸν νόμον, εἰς ἐργασίαν δὲ τὸν Ἄκαρον, τὸ δὲ πῶς ἐν νόμῳ λατρείας πρὸς τὸν τῇ Μαριὰμ περιθήσομεν, οὐ τοίνυν, οὐτε ἀνθρώπος, οὐτε ἡμεῖς αὐτὸν Ἰερουσαλήμ, οὐτα ἡ ἐν οἰκίᾳ λατρείας εἰς τὴν τῶν ἁγίων κλῆρον, καὶ εἰς τὴν ἀληθεύσαν τῆς ἐπαγγελίας γῆν ἡμεῖς εἰσεσθίμεν· οὐ γὰρ δι' αἱμάτων ἀνενεστήσομεν· βαδίζομεθα δὲ μᾶλλον εἰς πᾶν ἀνὰ πόλιν, καὶ εἰς τὸν πᾶν Παντέρων ἡμεῖς καὶ ἄλλων, καθ' ἡμεῖς ἔχοντες τὸν Χρυσόν, ὡς Ἰουδαίους τὸν Ἰησοῦν τὸν Ναυῆ.

12) Ὁ μόνον· λέγει ὁ Χρυσόστομος, αὐτὸν ἐξολοθρεύσαν, ἀλλὰ καὶ ἀνενεστήσαν αὐτοῖς, καὶ πρὸς τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν μολυσαν· ὅτι οὐ μόνον ἐκείνους οὐκ ἐπέσχετο βελτίους, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐξ ἐκείνων ἐγένοντο χεῖρους.

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, ἐλάτρευσαν εἰς τὰ εἰδωλὰ
λα τῶν Ἑθνῶν· καὶ εἴτι ἐγενήθησαν τὰ εἰδωλα εἰς
σκάνδαλον αὐτῶν. ἢ ἡ λατρεία· ὅπου ἐπρόσφερον εἰς
τὰ εἰδωλα, ἐγένεν εἰς αὐτοὺς ἔμποδον τῆς τοῦ
Θεοῦ ἐπισκοπῆς καὶ βοηθείας· καὶ ἀκολούθως ἐγένεν
εἰς πτώσιν αὐτῶν. ἐθυσίασαν δὲ οἱ Ἑβραῖοι τοὺς υἱ-
οὺς καὶ τὰς θυγατέρας τῶν εἰς τὰ Δαιμόνια, ἐκχέον-
τες τὸ αἷμα αὐτῶν καὶ ἀντίτιον αἷμα αὐτῶν· ἀχολουθον δὲ
αὐτοὺς νὰ κάμνουν οἱ Ἑβραῖοι ταῦτα· διατὶ ἔμαθον
τὰ ἔργα τῶν Ἑθνῶν· τὰ γὰρ Ἑθνη κατέτινας καιροὺς
ἐθυσίαζον τοὺς υἱοὺς τῶν εἰς τὰ εἰδωλα. (1)

39 : „ Καὶ ἐφονοκτονήθη ἡ γῆ ἐν τοῖς
αἵμασι .

39 : „ Καὶ ἐμίανθη ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν·
καὶ ἐπόρνευσαν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύ-
μασιν αὐτῶν .

Τὸ ἐμίανθη εἶναι ἐρμηνευτικὸν τοῦ ἐφονοκτο-
νῆθαι· ἐμελύθη, λέγει, ἡ γῆ ἀπὸ τοὺς φόνους καὶ
τὰ αἵματα, καὶ ἀπὸ τὰ πονηρὰ ἔργα τῶν Ἑβραίων·
ἔθεν αὐτοὶ χωρισθέντες ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐκολληθήσαν
εἰς τὰ Δαιμόνια· τὴν λατρείαν γὰρ τῶν εἰδωλῶν καὶ
Δαιμόνων πορνείαν καὶ μοιχείαν ὀνομάζει καὶ ὁ Δα-
βὶδ, καὶ ἄλλοι Προφῆται· πλήν νοεῖται ὁ λόγος καὶ
διὰ τὰς σαρκικὰς ἀκολασίας αὐτῶν. (2)

40 : „ Καὶ ὀργίσθη ὁ Κύριος ἐπὶ τὸν
λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἐβδελύξατο τὴν
κληρονομίαν αὐτοῦ .

41 : „ Καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς χεῖρας
ἐχθρῶν, καὶ ἐκυρίευσαν αὐτῶν οἱ
μισοῦντες αὐτοὺς .

Ὅθεν διὰ τὴν δαίμονολατρείαν, λέγει, καὶ
τὰ παράνομα ἔργα τῶν Ἑβραίων, ὀργίσθη ὁ Κύριος
ἐπ’ αὐτοὺς εἰς τὸν λαὸν τοῦ, καὶ ἐσιγέσθη τὴν κληρονο-
μίαν τοῦ· ἦτοι αὐτοὺς πάλιν τοὺς Ἑβραίους· διὰ
τοῦτο καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχ-
θρῶν τῶν, καὶ ἐκυρίευσαν αὐτοὺς, καθὼς ταῦτα ἐ-
σορεῖ ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν. (3)

42 : „ Καὶ ἐξλίψαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐ-
τῶν, καὶ ἐταπεινώθησαν ὑπὸ τὰς
χεῖρας αὐτῶν .

43 : „ Πλεονάκεις ἐρρύσατο αὐτοὺς, αὐτοὶ
δὲ παρεπύκρναν αὐτὸν ἐν τῇ βου-
λῇ αὐτῶν· καὶ ἐταπεινώθησαν ἐν
ταῖς ἀνομίαις αὐτῶν .

Πολλὰς φορές, λέγει, ὁ Θεὸς ἐλύτρωσα
τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τῶν, ὡς
μὲν·

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Διπλοῦν τὸ ἔγκλημα, ὅτι τε ἔθυσαν υἱοὺς, καὶ ὅτι ἀδίκως· μάλιστα μὲν γὰρ,
οὐδὲ ὑπευθύνους αὐτὰς καλεῖται ἔχρην· ἰὺν δὲ καὶ ἀδίκως· καὶ τρίτον ἐπὶ τούτου χαλεπώτερον· ὅτι καὶ Δαιμονίους· καὶ
οἱ μὲν Δαιμονεῖς ἔλεγον σφάζει τέκνα, καὶ ὑπήκουον· ὁ δὲ Θεὸς ἔλεγει ἀπολέσαι Ἑθνη, καὶ ἀντέλεγον· ἐβούλετο
δὲ τοῦτο ὁ Θεός, ἵνα μὴ πάλιν διδασκάλους ἔχῃσι πονηρίας·

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Θεοδώριτος· „ Πορνείαν ἐνταῦθα οὐ τὴν ἀκαθάρτην μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν εἰδωλῶν λατρείαν
καλεῖ· λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Συνεχῶς ταύτην (τὴν εἰδωλολατρείαν) πορνείαν μάλιστα καλεῖν εἰσέθεται
οἱ Προφῆται, ὁμοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν κιδεμονίαν ἐνδεικνύμενοι· καὶ τὴν ἱκεῖναι ἀγνωμοσύνην· ὁπόσον γὰρ αὐτὸς περὶ
γυναικὰ ἐνεδέξατο πρόνοιαν, τοσαύτην ὁ Θεὸς περὶ ἱκεῖνους· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀπεσιγήσαν· καὶ περὶ τὰ εἰδωλα
ὑπομόλησαν· ὁ δὲ Ἠσαΐας· τὴν ἀπὸ Θεοῦ ἀποστάσιαν πορνείαν καλεῖ·

(3) Λέγει γὰρ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐπειδὴ οὐκ εἰς δέον ἔχρησαντο τῇ ἐλευθερίᾳ, ποιεῖ δούλους αὐτοὺς τῶν βαρ-
βάρων· ἵνα ταύτῃ γένωνται βέλτιους, ὅπερ οὐ καὶ συνέβη· τότε γὰρ καὶ συνετάχθησαν, καὶ ἐπισκεπτοὶ κατέστησαν.
Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Οὐ παραδίδοσι Κύριος τὴν λαὸν αὐτοῦ, εἰ μὴ πρότερον βδελύξεται αὐτὸν· βδελύσ-
91-

μαρτυρεῖ ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν · αὐτοὶ ὁμῶς ἐλύπησαν τὸν λυτρωτὴν τοὺς Θεοὺς μετὰ τὴν πονηρὰν τοὺς βουλὴν, καὶ μετὰ τὴν ἀχάριστον γνώμην τοὺς · καὶ ἐκατάπεσαν καὶ ἀδυνάτησαν ἀπὸ τὰς πολλὰς ἀνομίας τῶν. (1)

- 44 : „ Καὶ εἶδε Κύριος ἐν τῷ Ὀλίβεσθαι
 „ αὐτοὺς, ἐν τῷ αὐτὸν εἰσακοῦσαι
 „ τῆς δεήσεως αὐτῶν.
 45 : „ Καὶ ἐμνήσθη τῆς διαθήκης αὐτοῦ,
 „ καὶ μετεμελήθη κατὰ τὸ πλῆθος
 „ τοῦ ἔλεους αὐτοῦ.
 46 : „ Καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς εἰς οἰκτιρμοὺς
 „ ἐναντίον πάντων τῶν αἰχμαλωτευ-
 „ σάντων αὐτοὺς.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶδε πῶς ἐθλίβοντο οἱ Ἑβραῖοι, καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς των· ὅθεν ἐβούληθη τὴν διαθήκην καὶ ἐπαγγελίαν, ὅπου ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, καὶ ὡς πολυέλεος μετέβαλε, τὴν ὀργὴν του εἰς ἔλεος. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ μετεμελήθη· διὰ τοῦτο οἰκτείρησεν καὶ ἤλευσεν αὐτοὺς, ὅχι κρυφίως καὶ ἀφανῶς, ἀλλὰ φανερά καὶ μετὰ παρρησίαν, ὥστε ὅπου ἔμαθον τὸ πρὸς αὐτοὺς θεῖον του ἔλεος ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅπου ἐσκέλεσσαν τοὺς Ἑβραίους· διότι καθὼς ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν ὁρρεῖ, διάφορα Ἔθνη κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐσκέλα-

βωσαν αὐτοὺς. ἔγινε δὲ τοῦτο κατὰ τὸν Εὐσεβίον καὶ Ἀθανάσιον, καὶ ἐπὶ τοῦ βασιλέως Κύρου καὶ Δαρείου καὶ Ἀρταξέρξου, καθὼς ὁ Ἑσδρας ἰσόρησεν. (2)

- 47 : „ Σῶσον ἡμᾶς Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν,
 „ καὶ ἐπισυναγαγε ἡμᾶς ἐκ τῶν Ἑ-
 „ θνῶν, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ
 „ ὀνόματί σου τῷ ἁγίῳ, τοῦ ἐγκαν-
 „ χᾶσθαι ἐν τῇ αἰνεσίᾳ σου.
 48 : „ Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ
 „ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶ-
 „ νος· καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαὸς γενοίτο
 „ γενοίτο.

Ἐδῶ πάλιν γυρίζει εἰς τὴν προτέραν παρακάλειν ὁ Δαβὶδ· νομίζω δὲ, ὅτι ἡ παρακάλεις αὕτη γίνεται ἐκ προσώπου τῆς ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησίας. ὥσπερ δὲ καὶ ἐκ προσώπου ἐκείνων τῶν Ἑβραίων, ὅπου ἐσχορπίσθησαν εἰς διαφόρους τόπους Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν Βαβυλωνίων· συμμαζώξαι, λέγει, ἡμᾶς ὁ Κύριε, διὰ τὸ νὰ σὲ εὐχαριστοῦμεν ὡς λυτρωτὴν καὶ ἐλευθερωτὴν μας· καὶ διὰ τὸ νὰ καυχώμεθα εἰς τὸ νὰ σὲ δοξάζωμεν· διότι μέγα πρᾶγμα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, τὸ νὰ σὲ αἰῶν τινὰς· καὶ καύχησις ἀληθινή εἶναι εἰς ἐκείνους, ὅπου σὲ αἰνοῦσι· διὰ τὸ αὐτοὶ ἀξιοῦνται νὰ γίνωνται ὑμνηταὶ τοῦ τοιοῦτου Παντοδυνά-

νά-

σεται δὲ αὐτὸν διὰ τὰς προλελεγμέναις πράξεις· ἐπειδὴν δὲ ὁ Κύριος παραδῇ, τὴς οὐ δύναται αὐτοῦ κυριεύειν· ἥτοι πᾶς κυριεύει αὐτοῦ.

- (1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· ἡ Ὁμοῦ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλάνθρωπιαν ὑμνήσας, καὶ τὴν ἐκείνων κακίαν ἐτραγώδησεν· ὁ μὲν γὰρ, εὐεργετῶν καὶ ῥυόμενος αὐτοὺς τῶν λυπηρῶν οὐκ ἐπαύετο· οἱ δὲ, καὶ παρεργίζοντες αὐτὸν, καὶ παραπικραίνοντες ὁμοίως ἐπέμενον.
 (2) Οὗτοι γὰρ οἱ βασιλεῖς ἐλεήσαντες τοὺς Ἑβραίους, ὅχι μόνον ἠλευθέρωσαν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀλλὰ καὶ χρήματα ἔδωκαν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Θεοῦ ναοῦ· μετεμελείαν δὲ καλεῖ τὴν τῆς παιδείας παύσαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· ἡ Ὁρᾶς ἡλικίον ἐστὶν εὐμένεια Θεοῦ· ὅπως ἡμῖν καὶ τοὺς ἐχθροὺς εὐμενέως ἐργάζεται, καὶ οὐδὲ τινὰς, ἀλλὰ πάντας· καὶ οἱ λαβόντες αἰχμαλώτους πολέμιοι, οὗτοι σπλάγχνα πατέρων περὶ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ἀναλαμβάνουσιν· ὥστε δῆλον, τὸ μὲν, ὅργης εἶναι Θεοῦ· τὸ δὲ, φιλάνθρωπίας· ἀφ' οὗ γὰρ εἰς δόξασιν χρηζόμεν.

οὐμοῦ καὶ ἀπειρογούου Θεοῦ· αἰνετός, λέγει, λαὸς θέλει εἰπῇ τοῦτο: ἤγουν τὸ „Εὐλογητός ὁ Κύ-
ριος· ἢ τὸ „γένοιτο εὐλογητός· (1)

ΨΑΛΜΟΣ Ρς·

„ Ἀλληλούϊα.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἔχει τὴν ἰδίαν ἐπιγραφὴν, ὅπου εἶχε καὶ ὁ πρότερος Ψαλμὸς· διὰ τὴν καὶ
οὗτος διηγείται τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ἐκεῖνος, κατὰ τὸν Ἡσυχίον καὶ Δίδυμον· (2)

1 : „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι
„ χρηστός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ
„ ἔλεος αὐτοῦ.

2 : „ Εἰπάτωσαν οἱ λελυτρωμένοι ὑπὸ Κυ-
„ ρίου, οὓς ἐλυτρώσατο ἐκ χειρὸς ἐ-
„ χθροῦ.

3 : „ Καὶ ἐκ τῶν χωρῶν συνήγαγεν αὐ-

„ τοὺς, ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν
„ καὶ βορρᾶ καὶ θαλάσσης.

Τὸ ἴδιον τοῦτο προοίμιον ἔχει καὶ ὁ πρότε-
ρος Ψαλμὸς, καὶ ὅρα τὴν ἐξήγησιν τούτου ἐκεῖ. ὡς
εἰποῦν, λέγει, ἐκεῖνοι, ὅπου ἐλυτρώθησαν ἀπὸ τῶν Κυρί-
ων· τί νὰ εἰποῦν; ὅτι εἶναι χρηστὸς ὁ Κύριος· (3)

κό-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόρῃμων· „ Εἶδες τῆς αἰχμαλωσίας τὸν καρπὸν; εἶδες τῆς ἐπανόδου τὰ κέρδη; τοσαύτην
ἐδώκαμεν δίκην, φησιν· ἀπάλλαζον οὖν τῶν πολεμίων· δὸς μετὰ τῶν προσκόντων νόμων τοὺς εἰσθότας ὕμνους
ἀναφέρειν τῷ δυνάμει τῷ σφ· δὸς καλλωπίζεσθαι ἐν τῇ λατρείᾳ τῇ σφ· περὶ δὲ τοῦ γένοιτο γένοιτο· φησὶ δὲ Θεο-
δωρίτος· „ Προσέκει δὲ τὸν λαὸν ἅπαντα τὸ, ἀμὴν τῇ τῶν ὑμνούντων ἐπιφέρειν φωνῇ· τὸ γὰρ γένοιτο γένοιτο·
ἀμὴν ἀμὴν ὁ Ἑβραῖος καλεῖ· δὲν ἔστι τὸ ἔθος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μεμένικε, τὸ τῇ δοξολογίᾳ τοῦ ἱερέως διὰ τοῦ ἀ-
μὴν συντίθεσθαι τὸν λαόν· ἔστι τὴν ἐντεῦθεν κοινωνίαν προσφέρειν, ἔστι τὴν εὐλογίαν λαμβάνειν· λέγει δὲ ὁ Ἡσυχίος·
„ Ἐν τούτοις ἔστι τὴν τετάρτην βίβλον τῶν Ψαλμῶν, Ἑβραίων παῖδες ὀρίζονται, τέλος ἔχουσιν, ὥσπερ αἱ προλα-
βοῦσαι τρεῖς, τὸ, γένοιτο γένοιτο.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔστι τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐλευθερίαν θεσπίζει, ἔστι τὴν πάντων ἀνθρώπων
σωτηρίαν προαγορεύει· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ἔστι τὰ τῶν Κριτῶν
ἐμφαίνει.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Τῷ Κυρίῳ ἐξομολογήσασθαι δεῖ· κατὰ τε τὸ ὁμολογεῖν τὰ ἐκυτῶν πλημμελήματα
ὡς ἰατρῷ· κατὰ τε τὸ εὐχαρισεῖν αὐτῷ ἐπὶ ταῖς εἰς ἡμᾶς εὐεργεσίαις, τὸ ἐχέγγυον τῆς παρ' αὐτοῦ φιλανθρωπίας
ἔχοντας· ἔστι μὴ μόνον χρηστὸς εἶναι, ἀλλὰ ἔστι παρατείνει τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς πάντα τὸν παρόντα αἰῶνα.

πρόθεν δὲ ἐλυτρώθησαν· ἀπὸ τὰς χειρῶν τοῦ Διαβόλου· ὁ λόγος δὲ οὗτος νοεῖται διὰ τοὺς Χριστιανούς, ὅπου ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Εὐσέβιον, οἵτινες Χριστιανοὶ συνήχθησαν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν ἐκ πάντων τῶν ἔθνων· ἀγκαλιὰ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι φιλονεικοῦσιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος νοεῖται διὰ τοὺς Ἑβραίους ἐκείνους, ὅπου ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλωνῆς. μερικά δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν· „Ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν· ἦτοι τῶν Δαιμόνων· ὁ Κύριος, λέγει, ἐσωσάμενος τοὺς Χριστιανούς εἰς μίαν ἐκκλησίαν ἀπὸ διαφόρων χωρῶν καὶ ἔθνων· ἤγουν ἀπὸ τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ Ἰκόσμου· θύλασσαν δὲ, τὸν νότον καὶ τὴν μεσημβρίαν ἐννοεῖ· διατὶ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ νότου, θάλασσα περικυκλοῦ τὴν Παλαιστίνην. ἀναφέρει δὲ τὰ τέσσαρα μέρη τοῦ Ἰκόσμου, ἐπειδὴ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φερόγος τῶν Ἀποστόλων, καὶ εἰς τὰ πέπρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν. (Ψαλ. 118 4) (1)

4 : „Ἐπλανήθησαν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν ἀνύδρῳ, ὅδαν πόλεως κατοικητηρίου οὐχ' εὔρον. (2)

Οἱ ἐξ ἔθνων, λέγει, Χριστιανοὶ ἐπλανήθησαν πρότερον εἰς μίαν πολιτείαν καὶ ζῶν, ἐρημον

μὲν ἀπὸ καθε καρπὸν ἀρετῆς, ἀνύδρου δὲ, διατὶ δὲν εἶχε πλοτὸν διδασκαλίας Θεοῦ. πόλιν δὲ κατοικητηρίου εἶναι ὁ οὐρανὸς, τοῦ ἑποίου τὴν ἐράταν δὲν εὗρηκαν οἱ ἔθνηκοι, ἐπειδὴ ἐπλανώντο εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ κακίαν. ἐράτα δὲ τοῦ οὐρανοῦ εἶναι ἡ Θεογονία, καὶ ἡ εὐσέβεια καὶ αἱ ἀρεταί. (1)

5 : „Πεινῶντες καὶ διψῶντες· ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν αὐτοῖς ἐξέλιπε.

Οἱ ἔθνηκοι, λέγει, ἦτον πρότερον πεινασμένοι καὶ διψασμένοι· διατὶ δὲν εἶχον Θεογονίαν, ἢ διδασκαλίαν, ἣτις τρέφει καὶ ποτίζει τὰς λογικὰς ψυχὰς· ὅθεν καὶ ἡ ψυχὴ τῶν κατατρίβη καὶ ἠσθένησε πολλὰ ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ. (3)

6 : „Καὶ ἐκέκραζαν πρὸς Κύριον ἐν τῇ ἰλιβροθῇ αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἐρρύσατο αὐτούς.

7 : „Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς ὁδὸν εὐθείαν, τοῦ πορευθῆναι εἰς πόλιν κατοικητηρίου.

8 : „Ἐξομολογησάμενοι τῷ Κυρίῳ τὰ ἔλεη αὐτοῦ, καὶ τὰ θαύμασι αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.

9 : „Ὁ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Οὐκ εἶπεν οἱ σαθέντες ἀπλῶς, ἀλλ' οἱ ἐλυτρωμένοι· δεικνύς, ὅτι λύτρα κατέβηκεν ὑπὲρ αὐτῶν· ἐπὶ μὲν γὰρ ἡμῶν, τὸ αἷμα ἐξέχευ· ἐπὶ δὲ ἐκείνων, ἄκουσον τοῦ Προφήτου λέγοντος· „Καὶ δώσω ἀνθρώπους ὑπὲρ σοῦ, καὶ ἀρχοντας ὑπὲρ αὐτοῦ κεφαλῆς σου (Ψαλ. 118 4)· τοὺς αὐτοὺς κακώσαντας ἐξέδωκεν· ἦτοι τοὺς κακώσαντας τοὺς Ἰουδαίους, εἰς τιμωρίαν ἐξέδωκεν ὁ Θεός· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „Ἐκ τῶν τεσσάρων κλιμάτων τῆς οἰκουμένης συνήχθησαν τὰ ἔθνη, τὰ παλαιὰ ἐρημὰ Θεογονίας τυγχάνοντα, καὶ μετὰ νοτίδος θείας μεταλαβόντα, ἀλλ' ἐν πολλῇ δίψει τυγχάνοντα.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος πόλιν κατοικητηρίου ὠνόμασε, τὴν ἀρετὴν καὶ Θεοῦ σοφίαν· ὁ δὲ Θεοδώριτος, πόλιν λέγει τὴν εὐσεβῆ πολιτείαν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „Οὐδὲ γὰρ εἶχον ἄρτον τὸν σπρίζοντα καρδίαν ἀνθρώπου, οὐδὲ τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, περὶ αὐτοῦ λέλεκται· „Ὁ πῖνον ἐκ τοῦ ὕδατος, οὐ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐμὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ Παύλος· „Ὅταν ψυχὴ λιμῶσῃ καὶ διψήσῃ, ἀκοῦν λόγου Θεοῦ καὶ διδασκαλίαν οὐκ ἔχουσα, ἀναγκάως ἐκλείπει καὶ ἐλαττωταί· ἐπειδὴ τροφὴ ψυχῆς ὁ τῆς Θεογονίας ἀρετός· τὸν λιμὸν δὲ τοῦτον ἠτέλησεν ὁ Θεός τοῖς Ἰουδαίοις κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „Ἰδοὺ ἐπάγω λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν, οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος· ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου. (Ἀμ. 8 11)

9 : „ Ὅτι ἐχόρτασε ψυχὴν κενὴν , καὶ ψυχὴν πεινώσαν ἐνεπλήσεν ἀγαθῶν .

Οἱ Προφῆται , λέγει , ἐρώναζαν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἔθνη , κατὰ τὸν Εὐσέβιον . ὁμοίως καὶ οἱ θεοὶ Ἀγγελοὶ οἱ προΐσμενοι εἰς τὸ καθ' ἕθνος . καὶ διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς εἰπήκουσεν αὐτῶν , καὶ ἐλύτρωσε τὰ ἔθνη : ἦτοι τοὺς ἐξ Εὐνῶν Χριστιανούς , ἀπὸ τῆς τυραννίδος τῶν Δαυμονίων * καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἰσὺν ἐρίταν , ἥτις ἀναβιβάζει εἰς οὐρανὸν * ταύτην γὰρ προτίτερα δὲν εὐνοῦντο νὰ εὕρουν οἱ ἔθνη , μὲ τὸ νὰ εὕρισκοντο εἰς τὴν πλάνην * ὁ γὰρ Κύριος , γενόμενος ἄνθρωπος , ἐδίδαξεν αὐτοὺς τὴν ἀληθειάν . ὠδήγησε δὲ αὐτοὺς καὶ διὰ νὰ εὕρουν τὴν πόλιν τοῦ κατοικητηρίου : ἤρουν τὸν οὐρανόν . διὰ τοῦτο οἱ ἐξ Εὐνῶν Χριστιανοί , ὡς εὐχαριστοῦν καὶ ὡς διηγούνται εἰς τοὺς μὴ ἠξέφροντας ἀνθρώπους τὰ θαυμάσια , ὅπου ἔδειξαν εἰς αὐτοὺς . διὰτί ; ὅτι ἐχόρτασε τὰς εὐκέρους καὶ πεινασμένας ψυχὰς τῶν ἀπὸ Θεοῦ ἔρτον , καὶ ἀπὸ ζωόρρητον πόμα : δηλαδὴ ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου , καὶ ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ καὶ μυστήρια . (1)

10 : „ Καθήμενους ἐν σκότει καὶ σκιά θανάτου .

„ νάτου . πεπεδημένους ἐν πτωχείᾳ , καὶ σιδήρῳ .

11 : „ Ὅτι παρεπύκρναν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ , καὶ τὴν βουλὴν τοῦ ὑψίστου παρεξήναν .

Ἄς διηγούνται , λέγει , οἱ ἐξ Εὐνῶν Χριστιανοί τὰ ἐλεῖν τοῦ Θεοῦ * διὰτί ὁ Θεὸς ἐγάμωσεν ἀπὸ ἀγαθὰ καὶ ἐφώτισεν αὐτοὺς , ὅπου ἐτάθηον εἰς τὸ σκότος τῆς πλάνης , ἥτις εἶναι εἰκὼν τοῦ θανάτου * ἐπειδὴ αὕτη χωρίζει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν ζωὴν , καθὼς καὶ ὁ θάνατος χωρίζει αὐτὴν ἀπὸ τὴν πρόσκαιρον ταύτην ζωὴν . ὡς διηγούνται πρὸς τοὺς τοὺς ἐλεῖν τοῦ Θεοῦ * διὰτί αὐτοὶ ἦτον πεπεδημένοι , μὲ πτωχείαν μὲν τῶν ἀρετῶν , μὲ σιδήρῳ δὲ τῆς ἡγουν μὲ ἄλυσον δυνατὴν καὶ ἐκρέαν τῶν ἁμαρτιῶν * λέγει γὰρ ὁ παρρημιτῆς : „ Σειραὶς τῶν ἐκ τοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται . (Παρ . ε . 22) ἐλύθησαν δὲ ἀπὸ τὰ δεσμά ταῦτα , παρὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ . ὡς διηγούνται , δὲ ἀκόρη οἱ Χριστιανοί τὰ ἐλεῖν τοῦ Θεοῦ * διὰτί αὐτοὶ πρότερον παρεπύκρναν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ : ἤγουν τὸν Θεόν , ὅπου ἔλεγε καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς διὰ τὴν σωτηρίαν τοὺς * ἐδίδασκε γὰρ ὁ Θεὸς ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους τὸ καλὸν καὶ τὴν ἀρετὴν διὰ μέσου τοῦ φυσικοῦ λόγου καὶ τῆς συνειδήσεως , καὶ διὰ μέσου τοῦ

γρα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης . ἡ Διὸν δὲ , οἱ οὔτε τροφὴν τὸν ἄνθρωπον , οὔτε πόσιν τὸ ὕδωρ ἢ προφητεία λέγει . ἀλλὰ τροφὴν μὲν , τὴν ἀληθὴ βροσίαν . πόσιν δὲ , τὸ πνευματικὸν ἐκείνη πόμα . ταῦτα δὲ τὰ δύο ὁ Κύριος γίνεται καταλλήλως τοῖς δευτέροις ἑαυτὸν ἐμπαρέχων , τροφὴ μὲν τοῖς πεινώσι , πηγὴ δὲ τοῖς διψῶσι γινόμενος . τίς οὖν εὐρήσῃ τῆς τελευτῆς ἀμύχανίας ἢ λύσιν ; τῆς πλάνης ; τῆς ἐρημίας ; ἢ ἐν ἐνὶ ὁδῷ ταλαιπωρίας ; τῆς ἐκ τοῦ λιμοῦ γινόμενης λιποθυμίας ; ὁ τοῦ θαύματος ! μία φωνὴ πρὸς τὸν Θεὸν ἐπιστηπτικῶς γινόμεν , ταῦτα πρὸς τὸ καλὸν μετεπέμψεν . φωνὴ γὰρ ἡ ἐκείνη πρὸς Κύριον ἐν τῇ θλήσει αὐτοῦ , ἡ ἐν τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἔκστασις . ὁθεν ἡ ὁ Χριστός . ἡ Ὁρὰ πάλιν , φωνὴ , τοῦ Θεοῦ τὴν κηδεμονίαν . οὐδὲν πλέον ἐποίησαν , ἀλλ' ἰβόησαν μόνον , καθάπερ ἐν Αἰγύπτῳ , ἡ μετὰ προθυμίας αὐτὸν ἐκάλεσαν , ἡ πάντα ἐλύθη τὰ δεινὰ . οὐ κατεργάσθησαν ἐπεδείξαντο , ἀλλ' εὐχὴν μόνον γινώσκον . τὴν δὲ εὐχὴν ἡ Θλίψις ἐργάσατο . Καὶ ἡμεῖς τοίνυν , ὅταν ἐξερχώμεθα τοῦ παρόντος βίου , οὐ σώματι , ἀλλὰ τῷ πνεύματι καὶ βίῳ , μὴ θορυβώμεθα , εἰ δὲ πειρασμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν μέλλομεν ἐπανέναι . εἰ γὰρ οἱ τοσαῦτα γινόμενοι ἐν Βαβυλῶνι ἔτη , μέλλοντες τὴν αὐτὴν ἀπολαμβάνειν χώραν , δυσκολίαν ὑπέμειναν κατὰ τὴν ἀποδημίαν . πολλῶν μάλλον ἡμᾶς οἱ ἐρήμου πορευόμενοι , ἐξ ὅσων ἐστὶ πόλις ὅδε ἔστιν ὁδὸς πλατεία , ἀλλὰ γενὴ ἡ τεθλιμμένη ; διὸ νήθειν δεῖ ἡ ἐργασίαν , ἡ συνεχῶς τοῦ Θεοῦ καλεῖν , ὡς ἡμῶν ἐπικουφίζει τῆς ὁδοπορίας τὴν ταλαιπωρίαν . ἡ ταχέως ἡμᾶς εἰς τὴν πόλιν τοῦ κατοικητηρίου ἐπαναγαγεῖν . ἐκείνη γὰρ ἡ πόλις , τοῦ κατοικητηρίου . αὕτη δὲ , παρεικίας ἡ ἐξουσίαν . ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει . Πρῶτον νόημα ἦν αὐτοῖς , τὸ τῆς πλάνης . δευτέρον , ὅτι οὐκ εὕρουν πόλιν κατοικητηρίου . ἡ τρίτον , ὅτι ἦσαν πεινώστες ἡ διψῶντες ἡ ἐκλείποντες . ὁθεν ὁ Κύριος , πρῶτον , ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς ὁδὸν εὐθείαν . δευτέρον , εἰδεί-

νόμου τοῦ δοθέντος εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ διὰ Προφητῶν, καὶ εὐεργεσιῶν, καὶ ἀπειλῶν, καὶ πληγῶν, καὶ τῶν λοιπῶν· ἀπὸ τὰ ὅποια ὅλα ἐν πρᾶγμα ἐσπουδαζέτο, τὸ νὰ ἀφανισθῇ ἡ κακία, ὡς λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Τὴν ὧν ἐκτριβήναι τὴν κακίαν τὸ σπουδαζόμενον ἦν· καὶ διατὶ αὐτοὶ παρώξυναν τὸν Θεόν, ὅστις ἐβούλετο τὴν σωτηρίαν τοὺς· λόγια γὰρ Θεοῦ, τὸν λέγοντα Θεὸν πρέπει νὰ ἐνοοῦμεν ἐδῶ ὁμοίως καὶ βουλὴν ὑψίστου, τὸν βουλόμενον ὑψίστου κατὰ περίφρασιν.

- 12 : „Καὶ ἐταπεινώθη ἐν κόποις ἡ καρ-
 „ διὰ αὐτῶν· ἠσθένεσαν, καὶ οὐκ ἦν
 „ ὁ δοθῶν.
 13 : „Καὶ ἐκέκραζαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ
 „ θλίβεσθαι αὐτοὺς, καὶ ἐκ τῶν ἀ-
 „ ναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐτούς.
 14 : „Καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐκ σκοτοῦς
 „ καὶ σκιᾶς θανάτου, καὶ τοὺς δε-
 „ σμοὺς αὐτῶν διέρρηξεν.
 15 : „Ἐξομολογησάμενοι τῷ Κυρίῳ
 „ τὰ ἑλέη αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια
 „ αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
 16 : „Ὅτι συνέτριψε πύλας χαλκᾶς, καὶ
 „ μοχλοὺς σιδηροῦς συνέθλασεν.

Ἡ ψυχὴ, λέγει, τῶν ἐξ ἔθνων πιστευσάν-
 των ἐταλαιπώρησεν ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἀμαρτίας·

(1) ἠσθένεσαν κατὰ τὴν ψυχὴν, καὶ τινὰς δὲν ἦτον
 νὰ τοὺς λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν τυραννίδα τοῦ Διαβολοῦ.
 διὰ τοῦτο ἐφώναζαν πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ θλίψει αὐ-
 τῶν, καὶ ὁ Θεὸς τοὺς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὰς ἀνάγκας
 τῶν. τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον εἶπε καὶ ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ·
 μᾶλλον δὲ τέσσαρες φορὰς λέγει τοῦτο εἰς τὸν παρόν-
 τα Ψαλμὸν, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τοῦτο, τὸ μέγεθος
 τῆς τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας. ὁμοίως τοὺς ἐλύτρωσε καὶ
 ἀπὸ τὸ σκοτὸς τῆς πλάνης, ἡ ὁποία εἶναι σκιά τοῦ θά-
 νάτου, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. Διὰ τοῦτο ἅς διηγούνται
 ὅλοι οἱ ἔθνη καὶ τὰ ἑλέη, ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς αὐ-
 τοὺς· καθὼς ἀνωτέρω καὶ τοῦτο εἴρηται· μᾶλλον δὲ
 τέσσαρες φορὰς τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν παρόν-
 τα Ψαλμὸν, διὰ νὰ κάμῃ αὐξήσιν τῆς πρὸς Θεὸν εὐ-
 χαριστίας. Καὶ διατὶ νὰ διηγούνται τὰ ἑλέη τοῦ Θε-
 οῦ; ἤτοι τοῦ Χριστοῦ; διατὶ ὁ Χριστὸς, λέγει, ἐσύν-
 τριψε τὰς δυνατὰς πόρτας καὶ ἀσυντρίπτους τοῦ Ἀ-
 δου· διατὶ ὁ Χριστὸς καταβὰς εἰς τὸν Ἀδὴν ἐτξά-
 σεν αὐτὰς, καὶ εὐγάλεν ἀπὸ ἐκεῖ τὰς ψυχὰς, ὅπου
 ἦτον κρατημέναις κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. ὁμοίως ἐτξά-
 χισε καὶ τοὺς σιδηρένιους μπεράτας τῶν τοῦ Ἀδου
 πυλῶν. πόρται δὲ τοῦ Ἀδου καὶ μπεράται, εἶναι
 τὸ ἀφρευκτὸν τοῦ Ἀδου καὶ ἀνελευθέρωτον κατὰ τὸν
 Θεοδώριτον· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν Ἀδὴν τινὰς νὰ ἐλευ-
 θερωθῇ δὲν ἐδύνετο. (2)

- 17 : „Ἀντελάβετο αὐτῶν ἐξ ὁδοῦ ἀνομί-
 „ ας αὐτῶν· δια γὰρ τὰς ἀνομίας αὐ-
 „ τῶν ἐταπεινώθησαν.
 18 : „Πᾶν βρώμα ἐβδελύξατο ἡ ψυχὴ αὐ-
 „ τῶν

ξεν αὐτοῖς, πῶς χρὴ βαδίζειν εἰς πόλιν κατοικητηρίου· ἢ τρίτον, ἐχόρτασε τὴν πεινώσαν ψυχὴν αὐτῶν· ὁ δὲ Ἀ-
 θανάσιος ἐδδν λέγει τὴν εἰς Χριστὸν πίσιν· πόλιν δὲ κατοικητηρίου τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ.
 ἔρα δὲ, λέγει ὁ Χρυσόρρημων, τίνα ἀπαιτεῖ μισθόν· δὲ ἔργων εὐεργετουμένων διὰ λόγων τὴν ἀντίδοσιν ζητεῖ,
 ἢ κελεύει πᾶσιν ἐξαγγέλλειν τὰ γεγενημένα· τίνας ἐνεκεν; ἢ διατὶ; ἵνα αὐτοὶ τε εὐγνώμονες γίνωνται, ἑτέρους
 τε εἰς τὸν αὐτὸν ἄγῳσι ζῆλον.

- (1) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόρρημων· „Εἶδες ἀπὸ τοῦ φαρμάκου πῶς δείκνυσί σοι τοῦ νοσήματος τὴν φύσιν; τὸ γὰρ
 εἰπεῖν· ἐταπεινώθη ἐν κόποις, ἔδειξεν ἐξ ἀλαζονείας οὖσαν τὴν καταφρόνησιν.
 (2) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „Τὸ διέρρηξε τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν, τὴν ἀθρόαν τῆς ἀμαρτίας καθαίρεσιν δείκνυ-
 σι. ἢ ὁ Χρυσόστομος· „Ὅρᾳς ταχίστην ἀπαλλαγὴν; οὐκ ἔλυσε τὰ δεσμά· ἀλλὰ διέρρηξε; τούτεσι μετὰ πολ-
 λῆς τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τῶν πολεμίων αὐτοὺς ἀνήγαγε· ἢ τὰ δεσμά διέρρηξεν, ὡς μὴδὲ ἑτέρους δυνήσθαι, δεσθῆναι
 πάλιν.

ἢ τῶν, καὶ ἤγγισαν ἕως τῶν πυλῶν
τοῦ θανάτου.

19: „ Καὶ ἐκέκροζαν πρὸς Κύριον ἐν τῇ
„ θλίψει αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἀ-
„ ναγκῶν αὐτῶν ἐσώσεν αὐτούς.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐδόθησα τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πιστεύοντας,
εἰς καιρὸν ὅπου ἀκόμη ἐπεριπάτουσαν εἰς τὴν ἀνομίαν (1)
διὰ τὴν αὐτοῖ ἐταλαιπωρήθησαν καὶ ἐφάνηκαν ὅτι οἱ ἐ-
λέους καὶ ἐντιμήσεις· διὰ τὴν αὐτοῖ ἐσιγγάθησαν κα-
θὸς φαγητὸν ψυχικόν· λόγον Θεοῦ δηλαδὴ καὶ διδασ-
καλίαν, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀσθενείας των· ἐπει-
δὴ αὐτοῖ ἐδυσσαρεστοῦντο καὶ ἀπὸ τῆς ἀνὸς καὶ πρὸς
αὐτὰ τὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ φιλοσόφων δόγματα (2)
καὶ ἐφθασαν ἕως εἰς τὰς πόρτας τοῦ ψυχικοῦ θανά-
του, ὅς τις παραδίδει τὰς ψυχὰς εἰς τὴν αἰώνιον κόλα-
σιν· πόρτας δὲ θανάτου λέγει τὰς μεγάλας καὶ θανα-
σίμους ἀμαρτίας κατὰ τὸν Διδυμον καὶ Ἡσύχιον,
αἵτινες φέρουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν ψυχικὸν θάνα-
τον· ἢ πόρτας θανάτου, λέγει τὸν θάνατον κατὰ πε-

ρίρασιν. ἔπειτα πάλιν λέγει, ὅτι οἱ Ἑθνικοὶ ἐφώ-
ναξαν πρὸς τὸν Θεὸν εἰς τὴν θλίψιν τους, καὶ τοὺς ἐ-
λῦτρωσαν, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω. (3)

20: „ Ἀπέστειλε τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ
„ ἰάσατο αὐτούς· καὶ ἐρρύσατο αὐ-
„ τοὺς ἐκ τῶν διαφόρων αὐτῶν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἀπέστειλε τὸν ἐνυπόστατον
λόγον του· ἦτοι τὸν υἱὸν του· ἐπειδὴ ὁ ὑφ' ὧς καὶ
ζῶν λόγος ἀποστέλλεται, καὶ οὐκ ὁ ἐνυπόστατος κα-
εἰς αἶρα διχλυόμενος· ὁποῦς εἶναι ὁ ἐδικὸς μας προ-
φορικὸς λόγος· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐνυπόστα-
τος λόγος ἔλαβε συνεχῶς, ὅτι ὁ Πατὴρ ἀπέσταλκεν
αὐτὸς λοιπὸν ἰάτρους καὶ ἑκάστη νόσον καὶ ἑκάστη μαλακί-
αν, καὶ ἐλύτρωσε τοὺς Ἑθνικοὺς ἀπὸ τὰς ἀμαρτί-
ας των. (4)

21: „ Ε.

πάλιν ἐν αὐτοῖς· ὡς περὶ δὲ οὐκ ἔλυθεν εἶπεν, ἀλλὰ διετίθηεν· οὕτω καὶ τὰς πόδας οὐκ ἠνοίξεν, ἀλλὰ συνέτριψεν·
οὐδ' ἀνέβη τοὺς ποταμούς, ἀλλὰ συνέθλασεν.

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν· „ Ἐτι γὰρ ἀμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν· ὁ δὲ Νύσσης
λέγει· „ Ὅτι ταπεινώσεις εἰς τὴν ἀνομίαν· καὶ καλῶς λέγει· συμφέρεται γὰρ τις καὶ ἄλλου Προφητοῦ λόγος τῇ τοι-
οῦτ' ἐννοίᾳ· ὅς φησιν ἐπὶ ταλάντου μολίβδου καθῆσθαι τὴν ἀνομίαν· ἐνδείκνυμενος, ὅτι βαρεῖά τις ἐστὶ καὶ κα-
ταφρενὴς ἡ κακία, τὸν ἐν ὑψηλοῖς διὰ τὴν πρὸς τὸ θεῖον ὁμοίωσιν ὄντα εἰς τὸν βόθρον ταυτὴς συγκατέλκουσα.
λέγει δὲ ὁ Διδυμος· „ Ὅτι ὁ εἶχος οὗτος τό· „ Ἀντελάβετε αὐτῶν ἐξ ὁδοῦ ἀνομίας αὐτῶν, ἐφαρμόζεται
τῇ ἐν τῇ Σταυρῷ μετανοήσαντι λησῇ· ἐτι γὰρ ἐν ὁδῷ ἀνομίας ὄντος αὐτοῦ (διὰ λησείαν γὰρ κατακέκρυτο) καὶ
ταπεινωθέντος κολάσει διὰ τὰς ἀνομίας αἷς εἶχεν, ἀντελάβετε αὐτοῦ ὁ Κύριος εἰπὼν· „ Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσθ' ἐν
τῇ Παραδείσῳ.

(2) Διὰ τοῦτο ὁ Θεοδόριος λέγει· „ Οὐ γὰρ ἦν ὁ διατρέφειν αὐτοὺς πειρώμενος λόγος· οὐδ' ἂν χάριν, οἱ μὲν
Σωκράτους κατεψηφίσαντο θάνατον· οἱ δὲ, Ἀνάξαρχον ζήτη τιμωρίαν παρέπεμψαν· ἄλλοι, τοὺς Πυθαγόρου δια-
δόχους πικρῶς αἰκισάμενοι, πρόωρον αὐτοῖς ἐπήγαγον θάνατον· ἀλλ' ὅμως καὶ τοῖς οἱ τῶν ὁλῶν Θεὸς παρεσκεύα-
σε μεταδοῦναι τῆς ἀθανάτου τροφῆς· λέγει δὲ ὁ Νύσσης· „ Ἐφθασε δὲ καὶ μέχρι τῶν τοῦ θανάτου πυλῶν ὁ
λόγος, χεῖρα σωτηρίας ὀρέγων τοῖς μέχρι τούτου καταπεπτωκόσι, διὰ τὸ τὴν παντοδύναμον ἐκείνου τροφὴν ἀπο-
εραφῆναι· περὶ ἧς τῇ Ἀδὰμ ἐρρέθη· „ Ἀπὸ πάντος ξύλου τοῦ ἐν τῇ Παραδείσῳ βρώσει φαγῇ· ὡς γὰρ ἐκεῖ
πάν ξύλον ἐνομάζει τὸ πλῆρωμα παντὸς ἀγαθοῦ, οὕτως ἐνταῦθα τὴν ἀληθινὴν καὶ παντοδύναμον βρώσιν, πᾶν βρώμα
ἐνομάζει ὁ λόγος· οὐδ' ἡ ἀποστολὴ ποιεῖ τὴν ἀσθενείαν τὴν εἰς θάνατον λήγουσαν· ἀλλὰ πάλιν ἡ πρὸς Θεὸν φωνὴ
εἰς πανήγυριν τὴν συμφορὰν ἀνασφύρει· φησὶ γάρ· „ Καὶ ἐκέκραζαν πρὸς Κύριον καὶ τὰ ἔξῃ· Καὶ ὁ Ἡσύχιος
πᾶν βρώμα λέγει, τὴν λογικὴν τροφὴν· ταύτης γὰρ πᾶν εἶδος ὁ ἄνθρωπος ἐβδελύσσεται· οὐ γὰρ φυσικὸν νόμον,
οὔτε γραπτὸν ἐφύλαξαν· καὶ διὰ τοῦτο ἤγγισαν ἕως τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ἴδε συνεχῶς, πῶς τίθησι τῆς θλίψεως τὸ κέρδος· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ Ἰσα-
κὸν λέγει, ὅτι μετὰ τὴν κραυγὴν ἐσώθησαν· καὶ ὅτι πιστεύσαντες, πρὸς τὸν Θεὸν κατήγουσαν· ἵνα δείξῃ πολλὴν
τὴν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας γινεμένην ὠφέλειαν.

(4) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης σὺν τῇ Διδυμῳ· „ Ὅρας ζῶντα καὶ λόγον ἐνυπόστατον, ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀπολλυμένων
ἀπο-

21: „ Εξομολογησάσθαι τὸ κυρίως τὰ
 „ ἔλεν αὐτοῦ καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ
 „ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων .

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει, τὸν ἴδιον λόγον, ὁ
 „ τοῦ εἶπε δύο φορές ἀνωτέρω .

22: „ Καὶ θυσάτωσαν αὐτῷ θυσίαν οἰνέ-
 „ σκως, καὶ ἐξαγγελιάτωσαν τὰ ἔργα
 „ αὐτοῦ ἐν ἀγαλλίασει .

23: „ Οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν ἐν
 „ πλοίοις, ποιοῦντες ἐργασίαν ἐν ὕ-
 „ δασι πολλοῖς .

24: „ Αὐτοὶ εἶδον τὰ ἔργα κυρίου, καὶ
 „ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἐν τῷ βυθῷ .

Οἱ ἐξ ἔθνων Χριστιανοί, λέγει, ὡς θύσουν
 „ εἰς τὸν Θεὸν θυσίαν λογικὴν καὶ εὐαγγελικὴν κατὰ τὸν

Θεοδώριτον, εὐνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες καὶ εὐχαρι-
 „ στοῦντες αὐτὸν (. 1) καὶ αὐτοὶ, ὅπου ἤξουσιν τὰ θαυ-
 „ μάσια ἔργα τοῦ Θεοῦ, ὡς τὰ διηγούνται εἰς ἐκείνους,
 „ ὅπου δὲν τὰ ἡξέουσιν καὶ οἱ παλαιότεροι, ὡς τὰ διη-
 „ γούνται εἰς τοὺς νεωτέρους. ἔργα δὲ νόησον τὰς εὐ-
 „ εργεσίας τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἔλεος, τὴν ἐνανθρώπησιν,
 „ καὶ τὰ λοιπὰ Μυστήρια τῆς σωτηρίου οἰκονομίας κα-
 „ ταβαίνοντες δὲ εἰς τὴν θάλασσαν εἶναι οἱ θεοὶ Ἀπό-
 „ σολοι κατὰ τὸν Εὐαγγέλιον, οἵτινες ἦτον πρό τοῦ, ψα-
 „ ρίδες καὶ τῆς θαλάσσης ἄνθρωποι· αὐτοὶ γὰρ κατα-
 „ βαίνοντες εἰς θάλασσαν μετὰ τὰ καὶ κίχια, καὶ ποιοῦντες
 „ ἐργασίαν· ἤγουν ἐργαζόμενοι τὴν ἀλιευτικὴν τέχνην
 „ μετὰ εἰς τὰ πολλά νερά τῆς θαλάσσης· αὐτοὶ λέγει,
 „ εἶδον περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τὰ
 „ ἔργα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰ θαυ-
 „ μάσια, ὅπου ἔκαμεν εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης· οἱ
 „ ποῖα δὲ εἶναι αὐτὰ, ἀκούσον (2) .

25: „ Εἶπε, καὶ ἔστι πνεῦμα καταιγίδος,
 „ καὶ ὑψώθη τὰ κύματα αὐτῆς .

26: „ Α·

ἀποσελλόμενον, ὃ τῆς φθορᾶς εἶχον τῆς ἀμαρτίας, τοὺς ἐν αὐτῇ γενομένους ῥυόμενον; ὡς μικροὶ κατὰ τὸ πα-
 „ λαῖον πλανᾶσθαι, μηδὲ τὰς ψυχὰς λιμῶνται δι' ἐνδείαν λογικῶν τροφῶν, μηδὲ εἰλεῖσθαι περὶ τὰς πύλας τοῦ
 „ θανάτου· ἀλλ' εἶδέναι ὃ οὐδεὶς τὴν οὐδὲν τὴν φέρουσαν ἐπὶ τὴν οὐράνιον πόλιν· λέγει δὲ ὁ Ἡσυχίος· „ Τὸ
 „ τοῦτου σαφέστερον πρὸς ἐνδείαν τῆς τοῦ Σωτῆρος σαρκώσεως; ἀποσελλόμενα γὰρ λέγον τὸν Σαρκαζέντα λέγει, τὸν
 „ λέγοντα· „ Ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποσελλόμενόν με· ὃς περ ἡμῶν τὸ γένος ἰασόμενος ἐκ τῶν διαφθαρῶν·
 „ ἰαλαδὴ τῶν ἀμαρτημάτων, ἐφύσαστο· φθορὰ γὰρ παντός ἀνθρώπου τὰ ἀμαρτήματα· ἐπειδὴ εἴτις τὸν νότον τοῦ
 „ Θεοῦ φθαίρει, φθαίρει τοῦτον ὁ Θεός· ἄλλος δὲ κατὰ τὴν ἰσχυρίαν, λόγον ἐνόησε τὸ πρόσαγμα τοῦ Θεοῦ τὸ πε-
 „ ρὶ τῆς ἐλευθερίας πᾶν ἀρχαῖον· ἵνα πάλιν μάθωσιν, δεῖ οὐ Κύριος ἦν ὁ λόγος· ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεὸς ὁ τὴν ἀ-
 „ φεσιν χαρισάμενος, ὃ τὴν γνώμην τὴν ἐκείνου κινήσας εἰς τοῦτο .

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Οὐκ ἔτι μόσχων ἢ προβάτων, ἀλλ' αἰνέσεως θυσίαν ὁ Προφήτης ἐπιζητεῖ·
 „ ὡς αἰδῶν γὰρ οὐδὲν ἰσχύσαν ἐκεῖνα, ταύτην ἀντ' ἐκείνης εἰσάγει τὴν λειτουργίαν, δεικνύς ἀνωθεν τὴν πνευματικὴν
 „ διακονίαν κατεργάσαι· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἐπὶ τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις μεταφέρει τὸν λόγον· αὐτοὶ γὰρ
 „ εἰσιν οἱ τὰ Μυστήρια τῆς καὶ τῆς Διαθήκης παραδόντες ἡμῖν· ὁ δὲ Χρυσόστομος· „ Καλῶς εἶπεν ἐν ἀγαλλίασει·
 „ δεῖ γὰρ μετὰ χαρᾶς ἢ εὐφροσύνης ἀνακηρύττειν τοῦ Θεοῦ τὴν Πρόνοιαν .

(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Ἰσίδωρος· „ Εἶπεν δὲ ὅτι οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν ὡς οἱ Θεοφάνει· Ἀπόστολοι, ὃ ἐκ
 „ τοῦ προτέρου τοῦτου ὄντες ἐπιτηδεύματος, ὃ ἐκ τῆς ἐν τῷ βίῳ ζωητικῆς ἐργασίας· ἐπειδὴ γὰρ ὡς κυμάτων ἐ-
 „ πανάσταις φλεγμαίνει ἢ κατενύχεται τῶν ἀνθρώπων τὰ πράγματα, εἰκότως θάλασσαν τὴν τοῦτων ἀνωμαλίαν οἱ
 „ θεοὶ καλοῦσι χρηστοί· οἱ δὲ ταύτην σαγνυμένους, ἐν ὕδασι πολλοῖς ποιῶσθαι τὴν ἐργασίαν ἐφῆθησαν· οὐ-
 „ τοὶ γὰρ ἀποσελλόμενοι ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τὸ κήρυγμα τὸ Εὐαγγελικόν· ἐπέδωκαν ἑαυτοὺς τῇ τοῦ ἀνθρώπου
 „ βίου θαλάσσῃ, πλοῖον ὡς περ ἢ οὐκ ἔχοντες τοὺς ἑαυτῶν χρησάμενοι σώμασιν· ὃ μᾶλλον ταῖς ἀπανταχοῦ δι' αὐτῶν
 „ κατασκευασθείσας· Ἐκκλησιαίς, εἰς ὃς τοὺς θηρευομένους ἐν αὐτῶν ἐνέβαλον, ἢ πολλὴν ἐποίησαν τὴν ἐργασίαν
 „ ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων ἢ ἀναστασμένων ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς πλάνης, διὰ τῆς πολυπλόκου σαγῆς τῶν θεῶν ὃ
 „ ἱερὸν κολιμαῖον· ὁ δὲ Βασίλειος φησὶ· „ Πλεῖστα θαλάσσης ἀνέμωγα, τὰ κύματα, ὅσα δαψίλει τῇ τροφῇ
 „ αἰς

26 : „Αναβαίνουνσιν ἕως τῶν οὐρανῶν,
 „καὶ καταβαίνουνσιν ἕως τῶν ὑβύσ-
 „σων·

Ὁ Δεσπότης Χριστὸς, λέγει, ἐπρόσβαξε (ἤ-
 ται ἐπυγχώρησε) καὶ ἐσηκώθη φορτοῦνα· γίνεται γὰρ
 ψησι· ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος, λαίλαψ ἀνέμου μεγά-
 λη, τὰ δὲ κύματα ἐπέβαλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε καὶ
 αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι (Μάρ. δ΄. 37.) τὰ κύματα
 δὲ τότε τῆς θαλάσσης, τῶρα μὲν, πολλὰ ὑφονόμενα
 ἀνέβαινον· τῶρα δὲ, πολλὰ ταπεινούμενα, ἐκατέ-
 βαινον· καθὼς ἀκολουθεῖ νὰ γίνεται εἰς τὰς μεγάλας
 φορτοῦνας. κατὰ σχῆμα δὲ ὑπερβολῆς ἐρρέθη τὸ,
 ἀναβαίνουνσιν ἕως τῶν οὐρανῶν, καὶ καταβαίνουνσιν
 ἕως τῶν ὑβύσσεων· καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο· „Πλουεῖς
 με καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι. (Ψαλ. ν΄. 7.)
 καὶ τό· „Ἐκεῖ ἐωρτάκαμεν τοὺς γίγαντας, καὶ ἡμεῖς
 ἐνώπιον αὐτῶν ὥσπερ ἀκρίδες (Ἀριθ. ιγ΄. 33.) καὶ
 πολλὰ ἄλλα παραδείγματα εὐρίσκονται εἰς τὴν Γρα-
 φὴν τοῦ ταιούτου σχήματος τῆς ὑπερβολῆς· κατὰ τὸν
 Δίδυμον. (1)

„Ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν κακοῖς ἐτήκετο.
 27 : „Ἐταράχθησαν, ἐσαλεύθησαν ὡς ὁ
 „μεθύων, καὶ πᾶσα ἡ σοφία αὐτῶν
 „κατεπόθη.
 28 : „καὶ ἐκέκραζαν πρὸς Κύριον ἐν τῇ
 „θλίβεσθαι αὐτοὺς, καὶ ἐκ τῶν ἀνα-
 „γκῶν αὐτῶν ἐξήγαγεν αὐτοὺς·

Ἡ ψυχὴ, λέγει, τῶν Ἀποστόλων εὐρίσκει-
 μένη εἰς τὸν φόβον καὶ κίνδυνον τῆς φορτοῦνας, (κα-
 κὰ γὰρ ἐδῶ νοοῦνται τὰ κατωτικά, καὶ οὐχὶ τὰ θαύ-
 λα καὶ αἰσθηματικά κατὰ τὸν Ἡσυχιον·) κατατήκα-
 το καὶ ἐλαττούμεναι, ὅταν ὁ μὲν Κύριος ἐκοιμᾶτο ἐν
 τῷ πλοίῳ, οἱ δὲ Ἀπόστολοι πλησιάζαντες εἰς τὸν Κύρι-
 ον ἐξύπνισαν αὐτὸν λέγοντες· „Κύριε σῶσον ἡμᾶς,
 ἀπολλύμεθα (Μάρ. ν΄. 35.) τότε γὰρ ἀπὸ τὸν πο-
 λὺν φόβοντοὺς ἐσαλεύθησαν καὶ ἐταράχθησαν κατὰ
 τὸν νοῦν· καθὼς καὶ ὁ μεθύσιμος σαλεύεται ἀπὸ τὸ
 πολὺ κρασί· καὶ ὅλη ἡ σοφία καὶ ἐμπειρία, ὅπου εἶ-
 χον εἰς τὴν ναυτικὴν τέχνην ἐφαιέσθη τότε· διὰ τοῦ-
 το ἐφώναζαν εἰς τὸν Κύριον, ὅταν ἐμελλον νὰ κα-
 τακουτισθῶν, καὶ ὁ Κύριος ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ
 τῶν

εἰς πολυταρκίαν κατατεφόρτισται τῇ βυθῇ τῆς ἀπωλείας ἐπινηχόμενα· ἐπαινούμενα δὲ πλοῖα τὰ ὑπερηφάνητα τοῖς
 καταβαίνουνσιν εἰς θάλασσαν ἐπὶ τῇ ποιήσει ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς· οἱ γὰρ κατακατοῦντες τὸν κλύδωνα τοῦ
 βίου, ἔξ ὑψηλότεροι αὐτοῦ ὄντες, ποιοῦσιν ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς, ὅτι συγκαταβαίνουνσιν τῇ βίῃ ἐπὶ τῇ κερδῇ-
 σαί τινος τῶν βεβυθισμένων· διὰ τοῦτο εἶδον τὰ ἔργα Κυρίου, μισθὸν τῆς ἐργασίας, τὴν σύνεσιν τῶν ἔργων
 Κυρίου, ἔξ τῶν ἐν τῇ βυθῇ θαυμασίων λαμβάνοντες· ἐπὶ δὲ ὁ Νύσσης· „Ἐνταῦθα πάλιν λέγει τὴν ἀβου-
 λαν τῶν ἀνθρώπων, ὅτι καταλιπόντες τὴν σθερὰν ἔξ ἀκλυδάνιστον ζωὴν, πελάγῃσι τῇ προαιρέσει ἐγένοντο· οἱ κα-
 ταβαίνουντες γὰρ φησὶν εἰς τὴν θάλασσαν ἐν πλοίοις· ἔξ ἀντὶ τοῦ ἐργάζεσθαι τὸν Πικρῶδισον, ἐν ᾧ πρότερον ἐ-
 τάχθησαν, ὑποβρύχιον ποιοῦνται τὴν ἐργασίαν· θάλασσαν δὲ λέγει τὴν ἰσώδη ταύτην ζωὴν, τὴν πᾶσι τοῖς τῶν
 πειρασμῶν ἀνέμοις ταρασσομένην· ἀλλὰ ἔξ αὐτοῖς φησὶν, εἶδον τὰ ἔργα Κυρίου· βύθιοι γὰρ ἐν τῇ κακίᾳ τοῦ βίου
 γενόμενοι, ἔξ ἀπολλύουσιν τὰ πονηρὰ τῆς ψυχῆς πεπονθότες ναυάγια, εἶδον ἀπὸ ἐαυτῶν τὰ τῆς φιλανθρωπίας ἔργα
 τοῦ ἐκ τῶν βυθῶν ἡμᾶς ἀνασφάζοντος·

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „Ὅτι οὐρανὸς ἐδῶ ἐννοεῖται ὁ ἀήρ, καθὼς καὶ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ λέγονται· τὸ ἕως τῶν
 οὐρανῶν λοιπὸν θέλει νὰ εἴπῃ, τὸ ἐπὶ πολὺ τοῦ ἀέρος ὑψοῦσθαι· ἔξ οἱ κοινὴ δὲ ὁμιλία τῶν ἀνθρώπων, τὸ πολλὰ
 ὑψηλὸν λέγει οὐρανόν· ὅθεν ἔξ οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι εἶπον περὶ τοῦ πύργου· „Δεῦτε ἔξ ἐκδομησάμεν ἑαυτοὺς πό-
 λιν ἔξ πύργου, οὗ ἔσται ἡ κεφαλὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ. (Γέν. ια΄. 4.) λέγει δὲ ὁ Νύσσης· „Ἰσως δὲ τὸ εἶπε
 ἔξ πνεῦμα καταγιγῶς οὐκ εἰς τὴν Θεὸν, ἀλλ’ εἰς τὸν ἐχθρὸν ἀνακτίον· ἡ γὰρ τοῦ ἀντικειμένου φωνή, τὸ τῆς
 κοιτῆς καταγιγῶς πνεῦμα ἐργάζεται· καταγιγῶς δὲ λέγεται βίαιος ἀνεμὸς, οὗ ἐν’ εὐθείᾳ προσπίπτων, ἀλλ’ ἐφ’
 ἑαυτὸν εἰλούμενος δι’ ὀξείας σφοδράλλυγος· ὅς ἐπειδὴν ἐμπέσῃ ποτε βίαιως τῇ ὕδατι, καθάπερ τινος πέτρας ἐγκα-
 ταβληθείσης τῇ βάρει, σχίζεται κατ’ ἀνάγκην τῇ βίᾳ τοῦ πνεύματος· ἡ εἰς τὸ ὕψος τοῖνον τῶν τοιούτων κυμάτων
 ἔπαρσις, λέγουσιν τῶν παθῶν, τῆς εἰς τὴν ἀβυσσον καταβάσεως αἰτία γίνεται· ἀβυσσος δὲ πολλαχού τῆς Γρα-
 φῆς τὸ τῶν Δαιμόνων ἐνδιαίτημα μεμαθήκαμεν· λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἡ Παλαιὰ δὲ ἔξ σοὶ ὁ λόγος, ὅτι
 εἰς

τὸν φόβον ἐκείνον καὶ κίνδυνον. (1)

- 29 : „ Καὶ ἐπάταξε τῇ καταιγίδι καὶ ἔστη εἰς αὐραν, καὶ ἐσίγησαν τὰ κύματα αὐτῆς .
 30 : „ Καὶ εὐφράνθησαν ὅτι ἡσύχασαν , καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐπὶ λιμένα , θελήματος αὐτοῦ .
 31 : „ Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἔλεν αὐτοῦ , καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων .
 32 : „ Ὑψώσάτωσαν αὐτὸν ἐν Ἐκκλησίᾳ λαοῦ , καὶ ἐν καθέδρᾳ πρεσβυτέρων αἰνεσάτωσαν αὐτόν .

Ἐδῶ λέγει καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐλυτρώθησαν ἀπὸ τὸν κίνδυνον οἱ Ἀπόστολοι· ἐπετίμησε, λέγει, ὁ Κύριος εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἔγινε γαλήνη μεγάλη, ὡς ὁ Εὐαγ-

γελιστὴς Ματθαῖος (κεφ. η'. 26.) αὐτὰ γὰρ εἶναι ὁ πρῶτος καὶ γαλήνιος ἀέρας (2) ὅθεν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ἄλλοι ἐπιβάται, βλέποντες τὴ γαλήνην εὐφράνθησαν, διατὶ ἡσύχασαν τὰ κύματα τῆς θαλάσσης· καὶ ἔτι ὠδήγησεν ὁ Κύριος αὐτοὺς εἰς τὸν λιμένα· ἡ μένος δὲ εἶναι ἀληθῶς αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου· ἐπειδὴ φυλάττουν ἀνώτερον ἀπὸ κάθε φορτοῦναν ἐκείνον, ὅπου μένει εἰς αὐτὰς· διὰ τοῦτο, λέγει, καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἅς διηγούνται καὶ ἅς κηρύττουν εἰς ὅλους τὰ ἔλεν καὶ τὰ θαυμάσια τοῦ Κυρίου· καὶ ἅς ὑψάνουν αὐτὸν εἰς τὰ συναθροίσαις καὶ Ἐκκλησίαις τοῦ λαοῦ τῶν Χριστιανῶν, καὶ ἅς δοξολογοῦν αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον τῶν πρεσβυτέρων· ἡγοῦν τῶν ὑπερεχόντων κατὰ τοὺς χρόνους καὶ κατὰ τὴν τιμὴν. (3)

- 33 : „ Ἐξέτεο ποταμοὺς εἰς ἔρημον, καὶ διεξόδους ὑδάτων εἰς δίψαν .
 34 : „ Γῆν καρποφόρον εἰς ἄλμυρ ἀπὸ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ
 35 : „ Ἐξέτεο ἔρημον εἰς λίμνας ὑδάτων, καὶ

ἐὰν ἴδῃς πρὸς τὸ ἔσχατον τὰ πράγματα ἡκοντα, μὴ καταπέσης, μηδὲ ἀπογνῶς· γίνεται γὰρ ταχίστη μεταβολὴ τοῦτο γοῦν ἔν τῇ θαλάσσῃ συμβαίνει. ὁ δὲ Ἡσύχιος, θάλασσαν μὲν ἐννοεῖ τὸν βίον· πλοῖα δὲ τὰς Ἐκκλησίας· περὶ ὧν εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἰώβ· „ Πᾶν δὲ πλωτὸν συνελεθὲν οὐμὴ ἐνέγκωσι βύρσαν μίαν οὐρᾶς αὐτοῦ, ἔν τῇ πλοίοις ἀλιέων κεφαλὴν αὐτοῦ (Ἰώβ· μα'. 7.) λέγει δὲ, ὅτι πᾶσα μηχανὴ τῶν ἀνθρώπων νικᾶται, ἔν δὲ δύναται πᾶς βασάνη ἢ νὰ ὑπομείνῃ μηδὲ τὸ δέγμα τῆς οὐρᾶς τοῦ Διαβόλου· τὴν κεφαλὴν δὲ αὐτοῦ ἦτοι τὴν εἰδωλοατρείαν, ἣτις ἦτον τὸ κεφάλαιον τῆς πονηρίας του· ταύτην, λέγω, ἐνέκρωσαν οἱ ἄλιεῖς· ἦτοι οἱ Ἀπόστολοι ἐν τοῖς πλοίοις τῶν Ἐκκλησιῶν. εἶδον δὲ οἱ Ἀπόστολοι τὰ ἔργα καὶ θαυμάσια τοῦ Χριστοῦ, ὅσα ἐν τῇ βυθῷ· ἦτοι ἐν τῇ βαθείᾳ σοφίᾳ οἰκονόμησε διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν· κύματα δὲ θαλάσσης, λέγει τοὺς πειρασμούς· ὥσπερ γὰρ γαλήνη τὰ κύματα· οὕτω καὶ τοὺς πειρασμούς εἰρήνη διαδέχεται· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Παρβαλοικῶς, φησι, ταῦτα τέθεικεν ὁ Προφήτης, καὶ διὰ τούτων διδάσκει, ὡς τοῦ Θεοῦ νεύοντος, καὶ τὰ λυπηρὰ γίνεται, καὶ τὰ θυμὴν προσγίνεται.

- (1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Αὐνίττεται δὲ καὶ διὰ τούτων, τὰς παντοδαπὰς τῆς φύσεως συμφορὰς, ὡς οὐδεὶς ἀνθρώπινη σοφία ἱκανὸς διαλύσαι· οὐδὲ γὰρ οἱ κυβερνήται τῆδε κακέστῃ μεθυσμένων δίκην περιφερόμενοι, ὅταν ὑπερσχῇ τὸ κύμα τῆς θαλάσσης τοῖς πνεύμασιν ἐξοιδόμενον, περιγενοῦνται δύναται τῶν δειῶν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἐλέγχουσιν· ἦτοι ὑπερβαίνουσιν οἱ πειρασμοὶ τὰς ἀνθρώπων δυνάμεις· διόπερ ὁ Κύριος ἔλεγε· „ Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν· οὐκοῦν καθάπερ οἱ ναῦται ὑπὸ χειμῶνος ἀπολήφοντες πάσης τέχνης καὶ ἐπινοίας κρείττονος, διὰ τῆς εἰς Θεὸν ἐπικλήσεως σφίζονται· οὕτω καὶ τοὺς πειραζομένους, οἰκεία μὲν δυνάμει μὴ θαρρεῖν, μόνῃ δὲ τῇ πρὸς Θεὸν πεποιθήσει χρῆσθαι.
 (2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης· „ Τάχα δὲ εἰπὼν ἐσίγησε τὰ κύματα αὐτῆς, τῇ τῆς σιγῆς ὁδῷ προκίρηται· τινὰς εἶναι δυνάμειν σημαίνει τὰ κύματα, δι' ὧν τὴν ἀποστατικὴν φύσιν ἐνδείκνυται· τὴν τῶν Δαιμονῶν διλαδίαν.
 (3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τοῦτο παρὰ τῶν πεπιστευκότων Ἐθνῶν διηνεκῶς γινόμενον ἐστὶν ἰδεῖν· ἐν πάσαις γὰρ ταῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαις, τοῦ ἱεροῦ καθιγουμένου συλλόγου, ὅπως ὁ λαὸς τὸν εὐεργέτην ὑμνεῖ, καὶ τῆς θείας φιλάνθρωπίας τὰς θαυματουργίας διεξιῶν.

ἡ καὶ γῆν ἄνυδρον εἰς διεξόδους υἱ-
,, δάτων .

τερον οὖσαν ἄνυδρον ἀπὸ θεοῦ λόγον, ἔκαμεν ὁ Θε-
ὸς νὰ πηγάξῃ ζωὴν ῥύτα ὕδατα θείων δογμάτων, κα-
τὰ τοὺς ἀνωτέρω Πατέρας καὶ κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἔκαμε τοὺς σοφοὺς τῶν Ἑλ-
λῆνων ἐρήμους ἀπὸ σοφίαν, οἱ ὅποιοι ἐτρεχον ὡσάν πο-
ταμεὶ κατὰ τὴν εὐγλωττίαν· ἐπειδὴ ἐπεσόμενον αὐ-
τοὺς οἱ φαρόδες καὶ ἀγροίματοι Ἀπόστολοί του· καὶ
τὰς πλημμίρας τῶν λόγων τῶν ἑλληνικῶν, ἐδείξεν ὁ
Θεὸς ξηρασίαν κατὰ τὸν Ἡσύχιον· καὶ τὴν γῆν· ἥτοι
τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, τὴν καρποφοροῦσαν
τοὺς Προφῆτας, μετέβαλεν ὁ Θεὸς εἰς ἀκαρπίαν, κα-
τὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον καὶ Ἡσύχιον· ἐπει-
δὴ καὶ ἡ ἀλμυρὰ γῆ εἶναι ἀκαρπός· αἷτιον δὲ, λέγει,
τῆς ἀκαρπίας ταύτης, ἐσάθη ἡ κακία τῶν κατοικούν-
των Ἰουδαίων, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ γῆ αὐτῶν δὲν καρ-
ποφορεῖ πλέον τοιούτους πνευματικούς καὶ ἁγίους ἄν-
δρας· οὐκέτι γὰρ ἐν αὐτοῖς Ἰερεὺς, ἡ Προφήτης,
ἡ καρπὸς ἕτερος τῆς ἀρχαίας αὐτῶν πολιτείας· τὴν δὲ
πρώην ἐρήμον ἀπὸ καρπὸς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς Ἐκ-
κλησίαν τῶν ἐξ Ἑθνῶν Χριστιανῶν, μετέβαλεν ὁ Θε-
ὸς εἰς λίμνας ὑδάτων· ἥτοι τὰς κολυμβήθρας τοῦ Ἀ-
γίου Βαπτίσματος, διὰ νὰ λιμνάζῃ καὶ νὰ πλημυ-
ρῇ πάντοτε ἀπὸ τοιαῦτα πνευματικά ὕδατα· ὁμοίως
πάλιν τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν, τὴν πρό-

- 36 : „ Καὶ κατῴκισεν ἐκεῖ πεινῶντας, καὶ
,, συνεστῆσαντο πόλεις κατοικεσίας.
37 : „ Καὶ ἐσπείραν ἀγρούς, καὶ ἐφύτευ-
,, σαν ἀμπελώνας, καὶ ἐποίησαν καρ-
,, πὸν γεννήματος.
38 : „ Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ ἐπλη-
,, θύνθησαν σφόδρα, καὶ τὰ κτήνη
,, αὐτῶν οὐκ ἐσμίκρυνε.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐκατοίκησαν εἰς τὴν Ἐκκλη-
σίαν τοὺς ἑθνικούς ἐκείνους, ὅπου ἐπείνουν μὲν
πρότερον καὶ ἦτον ἐνδεεῖς ἀπὸ βρώσιν πνευματικὴν,
ἐχόρτάσθησαν δὲ ὕψερρον ἐν αὐτῇ, ἀπὸ λόγον θείας
διδασκαλίας· ὅθεν καὶ αὐτοὶ ἐοῦσησαν καὶ οἰκοδόμη-
σαν πόλεις κατοικίας πνευματικῆς· ἥτοι τὰς κατὰ
τόπους Ἐκκλησίας· ἐτί καθεαυτῶν προφητεύει πάντα
ὁ Θεὸς Δαβὶδ (2) ἐσπείραν δὲ αἱ Ἀπόστολοι τὰς ψυ-
χὰς τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸν σπόρον τοῦ θείου κη-
ρύ-

- (1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Παρὰ τοῦ Θεοῦ ποταμοί, οἱ μὲν γίνονται, οἱ δὲ, ἀπόλλυνται· τὰ μὲν γὰρ ρεύ-
ματα τῆς κακίας ἐξαφανίζονται· αἱ δὲ τῶν ἀρετῶν διέοδοι τοὺς τέως αὐχμώδεις ἐπικλύζουσι τόπους· ἔθετο γὰρ
φῆσι, ποταμοὺς εἰς ἐρήμον, καὶ τὰ ἐξῆς· ποταμοὺς λέγει τὰς τῶν παθῶν ἐπιρροάς· καὶ διεξόδους ὑδάτων τὰς τῶν
κακῶν ἀκολουθίας· ὅταν αἱ πονηρὰ πονηροῦ ἐπισυναπτόντες οἱ ἄνθρωποι, καθάπερ τι ρεῦμα τὸν ὅλκον τῆς κα-
κίας ἀπομυκύνωσιν· ἀλλὰ καὶ γῆν, φῆσι, καρποφόρον εἰς ἄλμυν ἐποίησεν· ἡ γὰρ τῶν κακῶν εὐφορὸς ψυχὴ μετα-
ποινεῖσα, διψῶδης ἐγένετο τῇ θείᾳ ἁλτι τῆς διδασκαλίας ἐπαρτυθεῖσα, ὡς μικέτι τὴν κακίαν τῶν κατοικούν-
των αὐξέσθαι, ταῖς πονηραῖς τῶν ὑδάτων ἐπιρροαῖς κερφομένην, ἀλμῶσαν δὲ καὶ διψῶδα ψυχὴν, τὴν τὸ μακαριστὸν
πένθος ἀναλαβοῦσαν λίμνην γενέσθαι τῇ συσροφῇ τῶν ὑδάτων πελαγίζουσαν, ἣν οἱ πεινῶντες τὴν δικαιοσύνην συ-
νοικοῦσιν· ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι ἀπλούστερον μὲν καὶ κοινότερον ὑμνεῖσθαι βούλεται τὸν Θεὸν ὁ Προφήτης,
ὅτι πάντα ὡς βούλεται μετασκευάζει· καὶ νῦν μὲν τὴν ἐρήμον ποιεῖ ἐπικλύζεσθαι ποταμοῖς, νῦν δὲ τὰς τῶν ὑδά-
των διεξαγωγὰς ξηραίνει, ὡς γίνεσθαι δίψας, ἐνθα πρότερον ἦν ἀφθονία ποτοῦ· ἰδιώτερον δὲ περὶ Ἰουδαίων
ταῦτα καὶ τῶν ἐξ Ἑθνῶν ἐκκλησόμεθα· εἶκε γὰρ ἀποθανυμάζειν ὁ Προφήτης, πῶς ἡ πάλαι καλλίκαρπος συναγω-
γὴ εἰς ἀλμυρὰ μεταβέβληται· ἡ δὲ πρὶν ἄνυδρος ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησία, τοῖς καλοῖς περικλύζεται νείμασιν· ἔ-
φη δὲ καὶ ὁ Ἡσαΐας· „ Ποιήσω τὴν ἐρήμον εἰς ἑλὴν ὑδάτων, καὶ τὴν διψῶσαν γῆν ἐν ὑδραγωγῇ· (Ἡσ· μα·
18.) καὶ ὁ Σολομὼν ἐν τῇ Ἀσματι· „ Οἱ ὀφθαλμοί σου ὡς λίμναι ἐν Ἑσπερίᾳ, ἐν πύλαις θυγατρὸς πολλῶν.
(Ἀσμ· ζ· 4.) θυγατέρα πολλῶν τὴν Ἐκκλησίαν νενοικῶς κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ὅτι οὐ μόνον τῶν Ἀποστόλων,
ἀλλὰ καὶ τῶν Προφητῶν θυγάτηρ ἐγένετο.
- (2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Οὐ πόλιν, ἀλλὰ πόλεις· διαφόρους γὰρ πολιτείας ὁ ἐξ Ἑθνῶν λαὸς ἔχει· ἐν αἷς
αἱ κατοικίαι τῶν ἀρετῶν· αἵτινες τὸν ἔσωθεν ἡμῶν ἄνθρωπον σκέπουσι.

ρύγματος, αἱ ὁποῖαι ἦτον προτέρων κεχερσωμένοι καὶ ἄσποροι. ὁμοίως ἐφύτευσαν ἀμπελώνας: ἡγουν τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν, αἱ ὁποῖαι καρποφοροῦσι σκευυλὰ τῶν ἀρετῶν. καὶ ἕκαμιν καρπούς γεννήματος πνευματικοῦ (1) τὸ ὁποῖον ἐπροσφέρθη εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, καὶ εὐφραίνει τοῦτον, ὅστις καὶ ἐλλόγησε τοὺς Ἀποστόλους. λέγει γὰρ ὁ Θεὸς Λουκᾶς. „Ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτοὺς (Λουκ. κδ. 50) φανερόν δὲ εἶναι, ὅτι διὰ μέσου τῶν Ἀποστόλων εὐλόγησε καὶ τοὺς διαδοξαμένους τὴν πίσιν καὶ τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων. ὅθεν καὶ ἐπλήθυναν, διατὶ ἀπὸ τοῖς δώδεκα καὶ ἐβδόμηκοντα Ἀποστόλους ἀΐχνηθησαν οἱ Χριστιανοὶ εἰς ἀκαθάρτους χιλιάδας καὶ μυριάδας. ἀλλὰ καὶ τὰ κτήνη τῶν Ἀποστόλων δὲν ὀλιγόσυστα. κτήνη δὲ τῶν Ἀποστόλων εἶναι οἱ μαθηταὶ αὐτῶν κατὰ τὸν Ἡσυχίον καὶ Θεοδώριτον, οἵτινες ὡσάν τὰ κτήνη ἀκολουθοῦσιν ἀδικοκρίτως εἰς τοὺς Ἀποστόλους ἑκάτ, ὅπου ὁδηγοῦσιν αὐτοὺς. καὶ λαμβάνουσιν ἀπὸ αὐτοῦ τροφὴν πνευματικὴν, ὡς πρόβατα λογικά. καὶ αὐτοὶ γὰρ οἱ τὸν τρόπον ἀπλοῦκοὶ μαθηταὶ τῶν Ἀποστόλων, ἐπλήθυναν καὶ ἔγιναν πολλοί. λέγει γὰρ ὁ Θεὸς Λουκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσιν. „Ὁ δὲ Κύριος προσετίθει τοὺς σωζόμενους καθ' ἡμέραν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Πράξ. β. 47.) (2)

39: „Καὶ ὀλιγόησαν καὶ ἑκακώησαν

„ἀπὸ θλίψεως κακῶν καὶ ὀδύνης.

Ἀρ' οὐδ' ὁ Δαβὶδ ἐπροφήτευσαν ἄνωτέρω διὰ τὴν προκοπὴν καὶ αὐξήσιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, προφητεῖται τῶρα ἐδῶ καὶ διὰ τοὺς πειρασμούς καὶ διωγμούς, ὅπου ἔμελλον νὰ ἀκολουθήσουν εἰς αὐτὴν κατὰ τὸν Ἡσυχίον. ὀλιγόσυσταν μὲν, λέγει, οἱ Χριστιανοί. ἐπειδὴ καὶ πολλὰι μυριάδες ἐθανατώθησαν ὑπὸ τῶν τυράννων μὲ διάφορα βασανιστήρια καὶ μαρτύρια διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. ἑκακώθησαν δὲ ἀπὸ τὰς θλίψεως καὶ πειρασμῶν καὶ πόνους, ὅπου ἐδοκίμασαν ἐκ τῶν τοιοῦτων τυράννων, διαρκῶς ζόμενοι τὰς περιστάσεις τῶν, διωκόμενοι, δεινόμενοι, καὶ μυρία πάσχοντες θανά. (3)

40: „Ἐξελύθη ἐξουθενώσας ἐπ' ἀρχοντας αὐτῶν, καὶ ἐπλάγησεν αὐτοὺς ἐν ἁβάτῃ καὶ οὐκ ὀδῶ.

41: „Καὶ ἐβοήθησε πέννητι ἐκ πτωχείας, καὶ ἔζητο ὡς πρόβατα πατριάς.

Οἱ Ἀρχοντες, λέγει, καὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, ὑποκάτω εἰς τοὺς ὁποίους ἦτον ὑποκείμενοι οἱ Χριστιανοί, καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐδίωκοντο, αὐτοὶ ἐξου.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει. „Νοήσεις τοὺς ἀγρούς ἀπὸ τοῦ εἰρηκότος. „Ἐξῆλθεν δ' σπείρων τοῦ σπείρου τὸν σπῆρον αὐτοῦ. τοὺς δὲ ἀμπελώνας τὰς Ἐκκλησίας νοήσεις, καθὼ εἴρηται. „Αἱ ἀμπελοι ἡμῶν κυριεύουσιν. (Ἰσμ. β'. 13.) ἢ κατὰ τὸν Ἡσυχίον. „Ἀγρός μὲν ἐστὶν ἡ φιλοσοφία ἡ πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀπάγουσα. ἔφη γὰρ ὁ Κύριος, ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῶ ἐν ἀγρῷ κεκρυμμένῳ. ὃν εὗρων ἄνθρωπος ἐκρυψε. τὴν αὐτὴν δὲ βασιλείαν ἡ ἀμπελὼν διὰ τῆς παραβολῆς τῶν ἐργατῶν τῶν μισθωθέντων ἔδειξε. καρπὸν δὲ νοήσεις γεννήματα, τὸν ἐν τριάκοντα ἢ ἐν ἑξήκοντα ἢ ἐν ἑκατὸν, ὃν γεωργοῦσιν οἱ τὴν ἐν Χριστῷ φιλοσοφίαν μελετήσαντες, ἢ ἀρετὰς ἐν αὐτῇ καταφυτεύσαντες.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει. „Ἡ κτήνη λέγει τὴν ὑποχείριον τῶν τῆς ψυχῆς κινήσεων ὑπηρεσίαν, ὅταν πρὸς ἀρετὴν ἑκαστον τὴν ἐν ἡμῖν χρησιμεύῃ. ἀγαθὸν κτήνός ἐστιν ὁ θυμὸς, ὅταν τοῦ λογικοῦ ὑποζύγιον γέννηται. ἕτερον κτήνος τοιοῦτον ἡ ἐπιθυμία, νοτοφοροῦσα τρόπον τινα ἢ βασάζουσα τὴν ψυχὴν ἢ ἐπὶ τὸ ὕψος ἀνάγουσα, ὅταν ἐπὶ τὰ ἄνω τὰς ἡνίας τῆς διανοίας εὐδύνηται. ἢ τὰ ἄλλα πάντα, κτήνη ἐστὶν αὐξανόμενα τῇ εὐλογίᾳ, ὅταν πρὸς τὰ μέγιστα γέννηται ἡμῖν ἡ παρὰ τούτων ὑπηρεσία. ἢ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. „Κτήνη τοὺς ἀλογωτέρους τῆς Ἐκκλησίας καλεῖ, τοὺς ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων νεμομένους.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον ἢ Ἀθανάσιον ἢ κατὰ τὸν Εὐσέβιον. „Ταῦτα λέγονται διὰ τοὺς Ἰουδαίους. δηλαδὴ ὅτι τὸ μὲν πλήθος, φησι τοῦ Ἰουδαίου ἔθνους εἰς τσαυτὴν ἤλασεν ἀγαθῶν σπάνιν, ὡς ὀλίγους ἢ ἀσθενεῖς ἀνθρώπους εὐρίσκεισθαι ἐν αὐτοῖς τοὺς κατὰ Θεὸν εὐδοκίμουνας. οἱ δὲ ἀρχοντες αὐτῶν, Γραμματεῖς λέγω ἢ Φαρισαῖ.

ἐξουθενώθησαν καὶ ὡς ἀχρεοὶ ἔγιναν κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν κατὰ τὸν Ἠσυχίον· διὰ τὸ ὁ Θεὸς παρεχώρησε νὰ πλανηθῶν οἱ ἄρχοντες αὐτοὶ· ἰδίωμα γὰρ εἶναι τοῦτο τῆς Γραφῆς νὰ ὀνομάζῃ τὴν παρεχώρησιν ὡς ἐνέργειαν· εἰς τί δὲ παρεχώρησε νὰ πλανηθῶν; εἰς ἄβυστον καὶ κρημνὸν, καὶ ὅχι εἰς δρόμον ὀμαλὸν καὶ ἴσον· ἤγουν παρεχώρησε νὰ πλανηθῶν εἰς τὰ δυσσεβῆ καὶ ἐλεύθρια δογματα τῆς πλάνης τῶν εἰδωλῶν· (1) καὶ εἰς μὲν τοὺς ἄρχοντας καὶ τυράννους, οὕτως ἐποίησαν ὁ Θεὸς· εἰς δὲ τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν, ὅπου ἦτον πένης ἀπὸ τὴν πτωχείαν καὶ ἀνδρείαν, τὴν ὅποιαν ἐπροτίμησεν διὰ τὸν Χριστὸν, εἰς αὐτὸν, λέγω, ἐβοήθησεν ὁ Θεός, καὶ ἐκατέστησεν ὡς πρὸς πρὸς βατὰ ἐδικαίου, τὰς κατὰ τόπους εὐρισκομένας πατριὰς τῶν Χριστιανῶν· ἤτοι τὰ συστήματα καὶ συναξεῖς τῆς καθ' ἑκάστης (2) πατριᾶς δὲ ὀνομάζει αὐτὰς, διὰ τὴν συγγένειαν τῆς πίστεως· ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἓνα Πατέρα ἔχουν τὸν Χριστὸν, ὁ ὁποῖος καὶ ποιμὴν καλὸς ὀνομάζεται, διὰ τὴν βράλλει τὴν ψυχὴν του διὰ τὰ πρόβατά του. (3)

42: „Ὀψονται εὐθεῖς καὶ εὐφρανθήσονται καὶ πᾶσα ἀνομία ἐμφράζει τὸ στόμα αὐτῆς·

43: „Τίς σοφὸς καὶ φυλάξει ταῦτα; καὶ συνήσουσι τὰ ἑλέη τοῦ Κυρίου;

Πάντα, λέγει, τὰ ἔσονται προφητευθέντα τοῦ Κυρίου ἔργα, θέλουν ἰδοῦν οἱ εὐθεῖς· ἤγουν οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοί, οἱ τὴν εὐθειαν καὶ ἰσὴν ἐράταν τοῦ Κυρίου περιπατοῦντες, καὶ θέλουν εὐφρανθῶν· ἡ δὲ ἀνομία· ἤγουν οἱ ἀνομοὶ καὶ ἀσεβεῖς, θέλουν ἰδοῦν αὐτὰ, καὶ θέλουν φράξουν τὰ στόματά των μὴ ἔχοντες τί νὰ εἰπῶν, ἀπὸ τὸν θαυμασμόν καὶ ἀπορίαν· τοὺς· ὅταν δηλαδὴ ἰδοῦν νὰ πλανηθῇ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ, ἕως καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας. (4) ἐπιφέρει δὲ τελευταῖον ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει· ποῖος σοφὸς θέλει

παρ-

σοῖ, ἀσχύνην κατεχέαντο ἐξουθενώσαι παραδεδόντες· εἰ γὰρ πάλαι περιφραγὲς ἔπεριβλεπτοί, ἄσχημοι πάντες ἄνθρωποι.

- (1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Τοῦτο ἔχουσαί περὶ τοῦτο· τὴν γὰρ εὐθειαν καταλειπόντες ὁδὸν, ἐφ' ἣν ἐκλήθησαν, τοὺς οὐκ εὐθεῖς ἐπὶ τῇ λογισμῶν, ἢ πλανῶνται τὴν βασιλικὴν ἀνομιάντες ὁδὸν, ἢ κατὰ τὸν Νυσσῆν· „Τὰ ἐπλάνασε νοεῖται ἀπὸ τοῦ διεσπάρθεν, ὅτε κακίαν αἰσχυμένους· τὰ δὲ ἔχουσαί τὴν ἀνθρώπιν φύσιν τῇ ἐν ἀβύσσῳ πλανωμένη, ἢ οὐκ ὁδὸν ὁ Προφήτης ἐμβεῖ· ἄλλη ἐστὶν ὁδὸς ἀπλανὴς ἢ σωτήριος, ἢ τὸ ὄνομα ἀληθεία, φῶς, ζωὴ, ἀφ' ἧς αὐτὴ δὲ, δὲ ἡ νῦν τρέχουσα, ἀφεγγής ἐστι ἢ σκότος διελημμένη, εἰς κρημνὸν δὲ ἄγει ἢ βράθρα· δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἐβραῖοι μὲν ἐν ἀνομίᾳ πλανῶνται, τὰ δὲ πάλαι πτωχεύοντα ἔθνη τῆς θείας ἐπικουρίας ἀπῆλθον, ἢ τὸν πνευματικὸν ἐκπῆσαντο πλοῦτον· ὁ Θεὸς αὐκ ἐπάγει πλάνην, ἀλλ' ἀπαγορεύει τὴν πλάνην, τοὺς δὲ μὴ πειδομένους ἀκυβερνήτους εἶ· οἱ δὲ, ἀνεγμᾶττι περιφερόμενοι, τῇδε κακίᾳ περιπλανῶνται, ὁ δὲ Ἠσυχίος λέγει· „Οὐκ ἔστιν ὁδὸς ἢ τῶν ἀσεβῶν ἀρχόντων πρὸς Θεόν· οὐδὲ γὰρ Χριστὸν τὴν ὁδὸν ὁδὸν ἔδωκεν· διόπερ ἄβυστος αὐτῶν ἢ ὁδὸς ὑπῆρχεν, ἐν ᾗ ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἐπλάνασεν· ὁρμῶντες γὰρ πλανητομένους τὴν πίσιν ἢ πρὸς Χριστὸν ἀνασώπειν διὰ τῆς τῶν Μαρτύρων ἀναιρέσεως, ἐπλάναντο· ἐπειδὴ πρὸς δεξιὰν αὐτῆς ἢ πρὸς ἀριστεράν τοῦ Μωϋσέως ὁ ἦλος τῶν Μαρτύρων ἐγένετο.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Ἠσυχίος· „Πένησι· τοῦτέστι τῷ δικαιοκίᾳ λαῷ· πένης γὰρ ἦν οὐδεμίαν ἔχων ἐν ἀνθρώποις ἰσχυρίας ὑπαρξί· ἀλλ' ἐν ταύτῃ αὐτῷ τῆς πτωχείας ἐβόησεν· ἐπειδὴ γὰρ ἀνθρώπων οὐκ ἔστιν ἰσχυρία, πάντες δὲ αὐτὸν ἐπελόμενοι δῆμοι ἢ βασιλεῖς ἢ ἄρχοντες, ὁ Θεὸς ἦν βοηθός· ἐφ' ᾧ ἢ πέντας τοὺς πολεμίους νίκησεν.
- (3) Λέγει δὲ ὁ Ἠσυχίος· „Πρόβατα δὲ, τὰ συστήματα τῶν Μαρτύρων ἐκάλει· ἐπειδὴ τὸ ἐκ διαφόρων ἐπιτινδυνμάτων, ἢ ἀξιωματῶν ἐτύγχανον· τοῦτους ὡς πρόβατα ἔθετο, τὸν θάνατον αὐτῶν ἀπὸ θυσίας δεξιάνους.
- (4) Ἀνομίαν δὲ, (κατὰ τὸν Εὐσέβιον) οὐκ αὐτὴν τὴν πρᾶξιν· αὐτὸ γὰρ ἀδιανόητον· ἀλλ' ἡ τοῦ τῆς ἀνομίας πατέρα ἢ διδάσκαλον Διάβολον λέγει, ἢ ἢ πάντα τὸν κατ' αὐτὸν πεποιθόμενον· γράφεται δὲ ἢ παρὰ τῷ Ζαχαρίᾳ μάλα ἐνθαῦς εἰς γυναικὰ ἢ ἀνομία, διὰ τὸ μελαγχολεῖν τὸν νοῦν τοῦ ἀμαρτανέοντος, ἢ γονιεύειν πρὸς ἡδονήν· μελίσδου δὲ πάλαντες τὸ ἐμφράττον τὸ στόμα αὐτῆς ὁ Κύριος· τοιαύτη δὲ πρὸς Χριστὸν ἢ δύναμις ἐν ἡμῖν· εἰ γὰρ εἰς νοῦν γένετο (αὐτὴ) ἢ κέρδιον, πάντα δὲ πάντα ἐκτῆκεν νοῦν· ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Ὡς μακάριος ὁ βίος, ἐν ᾧ τὸ τῆς ἀνομίας σῶμα, καθάπερ τις βορβόρον πηλὴν εἰς τὸν θάνατον φραγῆται, οὐκ ἔτι τῇ

Τι

πρατηρήσει ταῦτα, εἰ μόνον πιστεύῃ, ὅτι ὅλα ἐ- πληρωθῶν καὶ λάβουν ἔκβασιν εἰς τὸν καιρὸν τοὺς
χουν νὰ γένουν· τότε γὰρ οἱ πιστεύοντες θέλουν κα- (1)
ταλαβούν ταῦτα τὰ ἐλεῖν τοῦ Κυρίου, ὅταν αὐτὰ

ΨΑΛΜΟΣ ΡΖ΄

„Ὠδὴ Ψαλμοῦ τῷ Δαβὶδ·

Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εἶπομεν καὶ εἰς τὸ προοίμιον, καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῶν Ψαλ-
μῶν· (2)

1: „Ετοίμη ἡ καρδιά μου ὁ Θεός, ἐ-

„τοίμη ἡ καρδιά μου, ἄσομαι καὶ
„ψαλῶ ἐν τῇ δοξῇ μου· (3)

2: „Ε-

δυσωδία τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον καταμολύνων· αὕτη ἐστὶν ἡ τῶν ἀγαθῶν κορυφή· τὸ τῆς ἐλπίδος κεφάλαιον· τὸ πέ-
ρας πάσης μακαριότητος· τὸ μηκέτι διοχλιῆσθαι ὑπὸ κακίας τὴν φύσιν· ἀλλὰ τὴν πᾶσαν ἀνομίαν (αὕτη δ' ἂν
εἴη ὁ εὐρετής τῆς ἀνομίας· τοῦτο γὰρ ἡ περιληπτικὴ διασημαίνει φωνή·) ἐμφράζει τὸ σῶμα ἐκεῖνο, οὗ ἡ φω-
νὴ τὸ κατ' ἀρχῆς· θανάτου ὕλη τοῖς ἀνθρώποις ἐγένετο· ὅταν οὖν ἐξαίρεθῇ πᾶν τὸ τῷ καλῷ ἀντικείμενον, ἐ-
κείνη ἐκδέχεται ἡμᾶς ἡ κατὰ σάσις, ἥς οὐδεὶς λόγος μὲνυτῆς εὐρεθήσεται.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Ἐπεὶ διπλὴ ἡ τῆς σοφίας ἐνέργεια· ἢ ἡ μὲν ἐστὶν ἐρευνητικὴ τε καὶ ζητητικὴ τῶν
συμφερόντων· ἢ δὲ φυλακτικὴ τῶν εὐρεθέντων, τὸ ἐν τῆς σοφίας ἔργον, τὸ ζητητικὸν λέγω, πεπαῦσθαι τὴν κακίαν
βούλεται· (ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι διλαδὴ·) εἰς τὴν γὰρ τῇ ζητῆσει χρυσόμεθα τοῦ ζητουμένου παρόντος· ἐρε-
γὼν δὲ μόνον κελεύει τὸ λειπόμενον γίνεσθαι ὅπως ἂν φιλαχθεῖν τὸ πορισθὲν ἀγαθόν, πρὸς τοῦτο τῆς σοφίας ἡ-
μῶν συνεργούσης· τίς δὲ ἡ σοφία; καὶ τίς ἡ τῶν ἀγαθῶν ὑλακί; καὶ μὴ ἀσυνέτως τῆς θείας φιλοφροσύνης ἔχειν·
ὁ γὰρ συνέως, ὡς τετίχκεν, οὐκ ἂν πρόσθε τὸ ἀγαθόν, οὐκ ἔχιστος· ὁ δὲ ἀσυνέτως ἔχων τῆς χάριτος, ταυτὸν πεί-
σεται τοῖς τυφλοῖς· εἴ μαργαρίτην, ἢ σμάραγδον, ἢ τινα τῶν τιμίων λίθων ἐν χερσὶ λαβόντες, ὡς φιφίδα τινα
τῶν εἰκλίων ἀπορίπτουσιν, ἀγνοοῖα τοῦ κάλλους, ἀκονισίας ζημιωθέντες τοῦ κτήματος, λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ὁ
γὰρ ἐστὶ παντὸς οὔτε τὸ συνιέναι καὶ διαγιγνώσκειν τὰς φιλοφροσύνας τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίας, οὔτε τὸ φιλαῖν τὰς θεί-
ας νομοθεσίας· ἀλλὰ τοῦ σοφίας καὶ συνέσεως χρωμένου· καὶ βοῶντος πρὸς τὸν Δεσπότην· „Ἀποκαλύψον τοὺς ἀ-
φθαλμούς μου καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „Ὅρας ὅτι συνέσεως
χρεία καὶ σοφίας δεῖ, ὥστε καταμανθάνειν τοῦ Θεοῦ τὴν φιλοφροσύνην; ὁ δὲ Ἠσύχιος· „Σὺ τοίνυν μαθὼν, ὅ-
τι σοφὸν τὸν φύλακα τοῦ νόμου προσηγόρευεν, εἰ σοφίας ἐπιθυμεῖς, ἐργάζου τὸν νόμον· προκοπὴ γὰρ τοῖς συ-
νετοῖς ἡ πρόξις· τὸ κέρδος δὲ οὐ μικρόν· ἐπεὶ δὲ σοὶ τὸν νόμον φυλάττεντος, ἕτερος τὰ ἐλεῖν τοῦ Θεοῦ συνήσουσιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔχει συγγένειαν μετὰ τὸν νψ΄· καὶ νδ΄· ὡς λέγει παρὰ κατὰ
καὶ ὁ Συγγραφεὺς Εὐθύμιος· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ὅτι ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ κηρύττεται ἡ εἰς τὰ ἔθνη
γενομένη θεογνωσία.

(3) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „Μακάριος οὖν τῆς τῶσάντης μεγαλοφύας ἐκείνος, οὗ ἡ καρδία πρὸς
ἐν-

2: „Εξεγέρθητι ἡ δόξα σου· ἐξεγέρθητι
„Ψαλτήριον καὶ κιθάρα, ἐξεγέρθη-
„σονται ὄρθρου.

3: „Εξομολογήσῃ σοι ἐν λαοῖς Κύ-
„ριε, ψαλῶσιν ἐν ἑθνεσιν.

4: „Ὅτι μέγα ἐπάνω τῶν οὐρανῶν τὸ ἔ-
„λεός σου, καὶ ἕως τῶν νεφελῶν ἡ
„ἀληθεία σου.

5: „ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θεός
„καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.

Ψαλμῶδημα καὶ μελωδία ἐδικόν μου· ὁ δὲ Χριστὸς ἀποκρίνεται, καὶ ὑποσχεόμενος· καὶ λέγει· καὶ θέλω ἐγερθῶ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ὄρθρου· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν, ὄρθρου βαθέος ἠγέρθη ὁ Κύριος. Δόξα δὲ τοῦ Δαβὶδ εἶναι ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν Ἠσυχίον, καθάτι ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἐγεννή-
θη. (1)

6: „Ὅπως ἂν ῥυσθῶσιν οἱ ἀγαπῆτοι
„σου.

Αὐτὰ ὅλα παρομοίως γράφονται καὶ εἰς τὸν
15. Ψαλμόν, τὰ ὁποῖα ἐξηγήσαμεν ἑκά· καὶ ὅρα
τὴν τούτων ἐξήγησιν· ἕνα δὲ καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι τὸ,
ἐμεγαλύνθη ἕως τῶν οὐρανῶν τὸ ἐλεός σου, ὅπου γρα-
φεται ἐκεῖ, καὶ τὸ, μέγα ἐπάνω τῶν οὐρανῶν τὸ ἔ-
λεός σου, ὅπου γράφεται ἐδῶ· τὸ δὲ ἐξεγέρθητι καὶ τὸ
ἐξεγερθῆσθαι ἡμποροῦν νὰ νοηθῶν καὶ διὰ τὴν ἀνά-
στασιν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Ἠ-
συχίον· ὁ μὲν γὰρ Δαβὶδ παρακαλεῖ καὶ λέγει πρὸς τὸν
Χριστόν· ἐξεγέρθητι καὶ ἀνάστη Κύριε, ὅστις εἶσαι

Τοῦτο αὐτολεξεῖ γράφεται καὶ εἰς τὴν 15.
Ψαλμόν. ἀγαπῆτος δὲ εἶναι ὁ νέος λαὸς τῶν Χρι-
στῶν· ὅθεν γέγραπται· „Αγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς
ἐν τῷ Κόσμῳ εἰς τέλος ἠγάπησαν αὐτοὺς (Ἰω. ιγ. 1.)

„Σῶσον τῇ δεξιᾷ σου καὶ ἐπάκουσόν
„μου.

7: „Ὁ Θεός ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐ-
τοῦ.

εὐφημίαν τῆς θείας δόξης ὑποτάσσει, χωρεῖσα ἐν ἑαυτῇ τὸν ἀχώρητον· ὃ δὲ ἔξεγενέτο πλησθῆναι τὴν γλῶτ-
ταν ἀγαλλιάσεως, ἡ θείας μελωδίας γενέσθαι πλήκτρον, ἐξεγερσμένη τῇ δόξῃ, συνεξεγερσμένη ὄρθρου, ἡ με-
χρὶ τοῦ κολληθῆναι τὴν γλῶσσαν τῷ λάρυγγι κάμνοντι, ὥς λέγειν μετὰ Δαβὶδ πρὸς Θεόν· ἔτοιμη ἡ καρδία
μου, λέγει δὲ ὁ ἅ Θεοδώριτος· „Κεκάσμεται τὸ δοχεῖον τῆς ἐμῆς ψυχῆς· ἔτοιμόν ἐστιν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ ἁγίου
σου Πνεύματος· ἡκέτω τοίνυν τὸ σὸν δῶρον, ἵνα τὴν ἐμαυτοῦ δόξαν τὴν προφητικὴν χάριν ἀναλάβω, διακονῶ τὸ
ἔσχατον. ἄλλος δὲ φησιν· „Ὡς περ γὰρ καθαροὶ μὲν οὐσι τοῖς ἐρίοις ἐνιζάνουσιν αἱ βαφαί· τὸ δὲ ἡ ῥύπου τι
πρόσκει· λείφανον, εὐαπόβλητον εὐδὲς τὸ εἰσπερικείμενον· οὕτω ἡ τοῦ Χριστοῦ μέθεξις, ταῖς μὲν ἁγίαις ἡ κα-
θαρίαις εἰσδύεται ψυχαῖς· ταῖς δὲ μὴ οὕτως ἐχούσαις, οὐδ' ἂν ὅπως ἐνιζήσειεν· ἅγιον γὰρ Πνεῦμα φέρεται
δόλον, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἡ οὐ κατοικῆσει ἐν σάματι κατάρχεω ἁμαρτίας.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Αισθόμενος τοίνυν τῆς παρουσίας τοῦ Πνεύματος ὁ Προφήτης, προσκαλεῖται τὰ
ζῶντα ἑαυτοῦ ὄργανα, τὸν κεκρυμμένον ἡ τὸν φαινόμενον ἀνθρώπον πρὸς τὴν τῆς ὑμνῳδίας ὑπηρεσίαν· ὁ δὲ Εὐσε-
βίος Ψαλτήριον ἐνοεῖ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, Κιθάραν δὲ τὰς τοῦ σώματος αἰσθήσεις, ὡς ἀπεργίζει ὁ Δαβὶδ
διὰ τὴν μέλλουσαν εἰς αὐτὸν γίνεσθαι τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἐπίκριαν, ὁ δὲ Ἠσυχίος λέγει· „Μακάριον ἐτοι-
μάζειν Θεῷ τὴν καρδίαν· ἔχει γὰρ αὐτὸν ὁ ἐτοιμάζων ἔνοικον· διπλὴν δὲ αὐτῷ τὴν ἐτοιμασίαν προσφέρειν ἀφεί-
λομεν· ἡ καθάπερ οἱ βασιλεῖς μέλλοντες ὑποδέχεσθαι, ἐτοιμάζουσιν οἶκον, πρῶτον μὲν ἐκκαθαίροντες· δευτέρον
δὲ σκεῖν ἐν αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἀποτιθέμενοι· οὕτω ἡ ἐμὴ διπλὴν ἐτοιμασία τῷ Θεῷ προσκευάζειν χη-
ζομεν· μίαν μὲν καθαίροντες τὸν τῆς καρδίας ναόν· δευτέρον δὲ ἀρετὰς αὐτῷ ἡ πράξεις ἀγαθὰς ἐπισφίροντες·
οὕτω γὰρ ἡμῖν ὁ Θεὸς οὐκ ἐνδημήσει μόνον, ἀλλὰ ἡ ἐχρησίσει· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Δόξα δὲ τοῦ Προ-
φήτου ἡ θεωρητικὴ ἡ πρακτικὴ ἔξις, καθ' ἣν διακρίνεται πρὸς τὴν ἡθικὴν ἡ διανοητικὴν ἀρετὴν· ὁ δὲ Ἠσυχίος·
„Εξεγέρθητι, πόθεν γὰρ ἐκ τῶν νεφελῶν, οὗς κατελθὼν ὁ Χριστὸς ἐπισκέψατο· ἐκείθεν αὐτὸν ἐξαναστῆναι, ἵνα καὶ
ἀναληφθῇ, ὡς μελλόντων ἡμῶν κοινανεῖν αὐτῷ τῆς δόξης σῆς εἰς εὐχαρίους βούλεται· ἐφ' ὃ γὰρ μόνον συνήγαγεν ἡ
μᾶς, ἀλλὰ ἡ συνεκάθισεν ἐν δεξιᾷ ἑαυτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.

- „ τοῦ ὑψωθῆσθαι καὶ διαμεριῶ Σί-
 „ κιμα καὶ τὴν κοιλάδα τῶν οὐκηνῶν
 „ διαμετρήσῃ .
 8 : „ Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ , καὶ ἐμός ἐστι
 „ Μανασσῆς , καὶ Ἐφραὶμ ἀντίληψις
 „ τῆς κεφαλῆς μου .
 9 : „ Ἰούδας βασιλεὺς μου , Μωάβ λέξης
 „ τῆς ἐλπίδος μου · ἐπὶ τὴν Ἰδουμαί-
 „ αν ἐπιβαλὼ τὸ ὑπόδημά μου · ἐμοὶ
 „ ἀλλέφιλοι ὑπετάγησαν .
 10 : „ Τίς ἀπαΐξοιμε εἰς πόλιν περιοχῆς ;
 „ ἢ τίς ὁδηγήσοιμε ἕως τῆς Ἰδουμαί-
 „ ας ;
 11 : „ Οὐχὶ σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἀποσάμενος ἡ-
 „ μᾶς ; καὶ οὐκ ἐξέλευσεν ὁ Θεὸς ἐν
 „ ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν ;
 12 : „ Δός ἡμῖν βοήθειαν ἐκ Ἰλίουθεως

„ καὶ ματαία δόγματα ἀνθρώπου .
 13 : „ Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν ,
 „ καὶ αὐτὸς ἐξουθενώσει τοὺς ἐχθρούς
 „ ἡμῶν .

Καὶ ταῦτα πάντα τὰ ρητὰ γράφονται παρο-
 μοίως εἰς τὸν ῥηθέντα γθ΄ Ψαλμόν· ὅθεν καὶ ζητη-
 σον τὴν τούτων ἐρμηνείαν ἐκεῖ· εἰδὲ καὶ διαφέρουσιν
 ὀλίγον τι τοῦτοι ἀπὸ ἐκείνου κατὰ τὰς λέξεις, ἀλλ' ὅ-
 μως ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ νόημα ἔχουσιν. Μὴ θαυμάσης
 δὲ ὡς ἀναγνώσας, ἀνίσως ὁ Δαβὶδ γράφῃ πολλοῖς
 φοραῖς τὰ αὐτὰ λόγια εἰς διαφόρους Ψαλμούς· ἐπει-
 δὴ τοῦτο εἶναι ἰδίωμα καὶ συνήθεια εἰς τὴν Ἑβραϊ-
 κὴν γλῶσσαν, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς θείους Προφῆτας,
 τὸ νὰ ταυτολογοῦν καὶ νὰ πολλαλογοῦν διὰ περισσο-
 τέραν κατέληψιν τῶν ἀκουόντων.

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΗ΄.

Εἰς τὸ τέλος Ψαλμός τῷ Δαβίδ .

Περὶ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς πολλὰς φορὰς εἶπομεν εἰς διαφόρους Ψαλμούς. ὁ δὲ παρὰ τὸν Ψαλ-
 μὸς σχηματίζεται πῶς καταρτίζεται· πλὴν ἢ κατὰ τὰς αὐτὰς εἶναι προφητείας τῶν κικῶν, ὅπου ἐμελλε νὰ
 λάβῃ ὁ προδότης Ἰούδας, καὶ ἄλλοι τινες· διὰ τὸ τοιοῦτον εἶδος· ἤγουν τὸ νὰ σχηματίζονται κατὰ τὰς
 εἶναι συνειθισμένον κοντὰ εἰς τὰς προφητείας τῶν Προφητῶν· καθὼς τὰ παραδείγματα τούτων εὐρίσκοντα
 μυρία εἰς τὴν ἀγίαν Γραφὴν· διότι καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ὅταν ἀδιαμοίραζε τὰς δώδεκα φυλαῖς,
 κατὰ τὸν καιρὸν ὅπου ἐμῆλκεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἐπροσάρχη παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἄλλας μὲν φυ-
 λαὸς νὰ εὐλογῇ, ἄλλας δὲ νὰ καταρσθῇ· πλὴν καὶ αἱ εὐλογίαι καὶ αἱ καταρσῆς, προφητείας ἦσαν τῶν
 εὐλογιῶν καὶ καταρσῶν, ὅπου ἐμελλον νὰ ἀκολουθήσουν εἰς ἐκείνας, καὶ οὐχὶ ἀληθῶς εὐλογίαι καὶ καταρσῆς·
 πᾶν

ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΗ· ΨΑΛΜΟΝ ΚΑΘΙΣΜΑ ΙΕ'

καὶ ἐν σχήματι εὐλογιῶν καὶ κταρῶν ἐπροφέρθησαν· καθὼς εἰς πλάτος ἀποδείχεται ὁ ὅσιος Χρυσόσομος, ἐν τῇ προομιῇ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου. (1)

2 : „Ὅτι στόμα ἁμαρτωλοῦ, καὶ στόμα
„δολίου ἐπ' ἐμέ ἠνοίχθη.

Α : „Ὁ Θεός τὴν αἴνεσίν μου μὴ πα-
„ρασιώπησῃς.

Τὸν παρόντα Ψαλμὸν λέγομεν, ὅτι συν-
τέθη καὶ προφέρεται ἐκ προσώπου τοῦ Δεσπότη
Χριστοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅστις παρακαλεῖ τὸν
Πατέρα, καθὼς ἄνθρωπος, νὰ ζήσῃ ἀκόμη· λέγει
γὰρ οὕτω· Σὺ ὦ Θεέ, καὶ Πάτερ μου, μὴ κατα-
παύσῃς τὴν αἴεσιν, ἥτις διὰ μέσου ἐμοῦ προσφέρε-
ται εἰς ἐσένα ἀπὸ ἐκείνους, ὅπου βλέπουν τὰ θεο-
μυστία ὅπου ἐγὼ ἐργάζομαι, καὶ σὲ δοξάζουν· ἢ μὴ
καταπαύσῃς με σιωπῇ τὴν αἴνεσίν μου, με τὴν ἐ-
ποίησάν ἐγὼ σὲ αἰνῶ· ἐπειδὴ καὶ ἔλα, ὅσα κατορθώ-
νω, εἰς τὴν ἐδοικὴν σου αἴεσιν καὶ δόξαν τὰ ἐπιγρά-
φομαι κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ἢ λέγει ὅτι τὴν μετα-
αἰνέσεως δέξασίν μου μὴ παραδράμῃς με σιωπῇν.
(2)

Ἀμαρτωλὸν καὶ δόλιον ἐδῶ ὠνόμασεν τὸν Γού-
δαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Εὐσέβιον, ὁ ὅποιος
ἠνοιξε στόμα κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ συναλά-
λησε με τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ
παρὶ τῆς προδοσίας. (3)

„Ελάλησαν κατ' ἐμοῦ γλώσση, ὅς-
„τις.

3 : „Καὶ λόγοις μίσους ἐκύκλωσάν με
„καὶ ἐπολέμησάν με θορεάν.

Ὁ Γούδας, λέγει, καὶ οἱ Γουδαῖοι ἐλάλησαν
ἐναντίον μου κατασκευάζοντες δολιότητας καὶ ἐπιβου-
λάς, καὶ λέγοντες λόγια μίσους· διότι οἱ Γουδαῖοι
πολύ-

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Ὁ παρὼν Ψαλμὸς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἀναφέρεται· ὁ δὲ Ἀθανάσιος σὲν
τῇ Θεοδορίτῃ λέγει· „Ὅτι τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ κατασημαίνει, τὰς τε ἐσομένας τιμωρίας κατὰ τοῦ Ἰούδα
καὶ αὐτοῦ τοῦ τῶν Ἰουδαίων λαοῦ· ὅσα δὲ εὐκτικῶς λέγονται, ἢ προσηκτικῶς ἐν αὐτῇ οἶον· „Διάβολος στήν-
ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· καὶ ἐν τῇ κρίνεσθαι αὐτὸν ἐξέλθαι καταδικασμένης, ταῦτα, λέγει, προσηκτικῶς καὶ προφη-
τικῶς λέγονται· ἀντὶ τοῦ στήνεται καὶ ἐξελεύσεται· οὐ γὰρ εὐχεται τοῦτο γενέσθαι, ἀλλ' ὁ μέλλει συμβῆναι διὰ
τὴν ἐκείνου κακίαν, τοῦτο προσηγορεύει· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Προφητεῖα δὲ ἡμεῖς ἐπὶ τὴν δεξιάν σου θένομεν καὶ
ὁ μέγας Πέτρος δημηγορῶν, καὶ τῆς τοῦ Ἰούδα προδοσίας κατηγορῶν, καὶ τῆς προφητείας τὴν ἀποδείξιν ἐντεῦθεν
ποιούμενος· Μερικοὶ δὲ περιέγραψαν, μετρησάντες τὰς ἐν τῇ Ψαλμῷ τούτῳ περιεχομένας κατάρας, συμποσούσιν
αὐτὰς εἰς τριάκοντα· αἵτινες ἀποδίδονται εἰς τὸν Ἰούδαν ἀντὶ τῶν τριάκοντα ἀργυρίων, ὥστε λαβὼν ὁ δολιὸς ἐ-
πώλησεν τὸν Σωτῆρα Κύριον· συμμαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ ὁ σοφὸς Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ τοῦ Ψαλτῆρος λέγων· „Σὺ
δέ μοι εὐθήσεις ἀναφληθήσας τὰς ἐπενεχθείσας ἀρὰς τῇ Ἰούδα, τριάκοντα τὸν ἀριθμὸν οὖσας, ὅσα ἔτυχεν ἐκεί-
νος ἀργύρια τῆς προδοσίας δεξάμενος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ἀνθρωπίνως δὲ Δεσπότης ταῦτα λέγει Χρῆστος· ὡς ἄνθρωπος γὰρ εὐχεται, καὶ
ἀνθρωπίνως φύσεως τὰ μέτρα πληρῶν, ὡς δὲ Θεός, τῶν εὐχομένων γνησίως προσδέχεται τὰς εὐχάς· ὁμιλῶν δὲ τὸ
πάθος καλεῖ· καὶ γὰρ ἐν τοῖς θεοῖς εὐαγγελιστῆς, δόξαν αὐτὸ προσηγορεύει· „Ελάλησεν γὰρ φωνὴ ἡ ὡρᾶ, καὶ
να δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Τὸν Ἰούδαν αἰνίττεται· οὗ τὸ σῶμα πρότερον ὡς ἁμαρτωλὸν, δεύτερον δὲ, ὡς
δολίου κατὰ τοῦ Κυρίου ἀνοιγῆναι εὐθήσομεν· ὡς γὰρ ἁμαρτωλὸς καὶ παράνομος τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγε· „Τὴν θέ-
λετέ μοι δοῦναι καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν· ὡς δολιὸς δὲ, κατεῖχε Ῥαββὶ πρὸς τὸν Ἰησοῦν εἰπεῖν καὶ κατεφίλησεν
αὐτόν, ἀφαιρῶν τὰς λαμβάνουσαι δεδικῶς τῆς προδοσίας τὸ πῶμα.

πολλάκις περικυκλόνοντες τὸν Κύριον ἔλεγον τοιαῦτα λόγια μίσους πρόξενον, κατηγοροῦντες, ὑβρίζοντες, καὶ ἐρωτῶντες μὲ κακοήθειαν καὶ πονηρίαν, καὶ πολεμοῦντες αὐτὸν ματαίως καὶ χωρὶς καμμίας αἰτίας εὐλογον. (1)

„δεῶς μου.”

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, ἐκατασκεύασαν κατ' ἐμοῦ κακὰ, ἀντὶ διὰ τὰς εὐεργεσίας ὅπου ἔλαβον παρ' ἐμοῦ· καὶ ἀντὶ τῆς ἀγάπης, ὅπου ἐγὼ εἶχον πρὸς αὐτοὺς, αὐτοὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου μὲ ἐμίσησαν.

4 : „ Ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶν με ἐνδιέβαλλόν με,
„ ἐγὼ δὲ προσνυχομην .

6 : „ Κατάστησον ἐπ' αὐτὸν ἀμαρτωλόν.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, εἰς καιρὸν ὅπου ἔπρα-
πε νὰ μὲ ἀγαποῦν, διὰτὶ καθ' ἐκόςην εὐεργέτου
αὐτοὺς μὲ λόγον καὶ ἔργον· αὐτοὶ ὅμως ὅλον τὸ ἐ-
ναντίον μὲ ἐσυκοφάντουσαν καὶ ἐδιόβαλλον, ὀνομά-
ζοντες πλάνον καὶ παράνομον καὶ ἀντίθεον (2) πλὴν
ἐγὼ δὲν ἐμνησικακούην πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ ἐπαρκα-
λοῦν δι' αὐτοὺς· διότι ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος
ἐνομοθέτησα νὰ προσευχώμεθα διὰ ἐκείνους, ὅπου
μᾶς ἐπηρεάζουν καὶ μᾶς ἐνοχλοῦν μὲ οἰονδήποτε τρόπον.
ἢ ἐγὼ ἐπροσνυχομην ἐπικαλούμενος τὸν πατέρα
σου βοήθειαν Πάτερ μου· διηγούνται γὰρ οἱ θεοὶ
Εὐαγγελισαί, ὅτι διαφόρως καὶ πολλάκις ὁ Κύριος
ἐπροσνύχετο πρὸς τὸν πατέρα·

Τὸ κατάστησον καὶ τὰ ὅμοια, κατὰ τὸ
σχῆμα μόνον εἶναι προσηκτικὰ ἢ εὐκτικὰ· προφητι-
κῶς δὲ λέγονται καὶ σημασίαν ἔχουν μέλλοντος χρό-
νου ἀντὶ τοῦ καταστήσεται, καὶ γίνεσθαι, κατὰ τὸν
Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον. θέλει, λέγει, καταστα-
θῇ ὁ ἀμαρτωλὸς· ἤτοι ὁ Διάβολος εἰς τὸ Ἰουδαῖον·
ἐπειδὴ ὡς γέγραπται· „ Εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ Σα-
τανᾶς (Ἰω. γ. 27) ἢ τὸ κατάστησον νοεῖται, ἀντὶ
τοῦ παραχώρησεν νὰ κατασταθῇ εἰς αὐτὸν, κατὰ
τὸ ἰδιῶμα ὅπου ἔχει ἡ Γραφή νὰ ὀνομαζῇ τὴν πα-
ραχώρησιν τοῦ Θεοῦ ὡς ἐνεργεῖν, καθὼς πολλάκις
εἴπομεν. (3)

5 : „ Καὶ ἔθεντο κατ' ἐμοῦ κακὰ ἀντὶ αὐ-
„ γαθῶν, καὶ μῖσος ἀντὶ τῆς ἀγάπῃ

„ Καὶ Διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐ-
„ τοῦ.

ο

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Εἶδες πονηρίαν ἐπιτεταμένην; τοῦτο μάλιστα παρεξήκει τὸν Θεόν, ὅταν τὰ
φαῦλα ἀπὸ βουλῆς καὶ σκέψεως, καὶ πολλῆς τῆς γυμνασίας ἐργάζωνται οἱ μετιόντες· ἕτερον γὰρ εἶσι, συναρπαγέντα
καὶ ἀπατηθέντα ὑποσκελισθῆναι, καὶ ἕτερον, ἔργον ποιούμενον τὴν πονηρίαν. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον ἔγκλημα μέγιστον, ὅ-
ταν καὶ κατὰ τοῦ μὴ πονηρευομένου πονηρεύωνται, καὶ κατὰ τοῦ εὐεργέτου καὶ φιλεῖσθαι μᾶλλον ἀξίου. λέγει δὲ καὶ ὁ
Ἡσύχιος· „ Οἱ δὲ μίαν γὰρ ἔχοντες ἔχθρας ἢ μίσους ὑπόθεσιν, ἐμίσουν ὅμως αὐτὸν θανατώσαι βουλόμενοι· καὶ
λόγοις μίσους ἐκύκλωσαν, ἥνίκα ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς αὐτῆς τοῦ Καϊάφα περιγάντες ἠγειραν ψευδεμαρτυρίας· ἐλά-
λυσαν δὲ κατ' αὐτοῦ γλώσση δολία, ὅτε ὁ ἀρχιερεὺς ἀναστὰς ἔλεγε πρὸς αὐτόν· „ Ἐξερκίξω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ
τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰσὶν εἰ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· οὐδὲ γὰρ βουλόμενοι μαθεῖν, ἀλλὰ βλασφημίας
ὡς ἐδόκουν ἔγκλημα πλέξαι, τοιαῦτα ἐπυνθάνοντο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος καὶ Εὐσέβιος· „ Δέον γὰρ αὐτὸν ἀγαπᾶν ὡς εὐεργέτην, καὶ μὴ μόνον τῶν σωμάτων, ἀλ-
λὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἰατρον, οἱ δὲ, διαβολὰς ἔβραπτον κατ' αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸν Πιλάτον διέβαλλον.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ὡς περὶ ὁ Θεὸς δίκαιος προσηγόρευται, καὶ χαίρειν δικαιοσύνη λέγεται, (δίκαιος
γὰρ ὁ Κύριος, καὶ δικαιοσύνης ἀγάπησεν) οὕτως ἀμαρτωλὸς ὁ Διάβολος, ὡς φιλαμαρτήμων· καὶ οὐ μόνον
αὐτοὺς ἀμαρτάνων, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀνεχομένοις ἀμαρτάνειν εἰσηγόμενος· τοῦτον ἐπὶ τὸν Ἰουδαῖον καταστῆναι βούλεται
ὡς ἀρχεῖν αὐτοῦ καθάπερ καὶ τῶν Δαιμόνων· ἐπειδὴ τῆς αὐτοῦ μερίδος, καθάπερ ἐκείνων ὁ προδότης ἐγένετο.

Ο Διάβολος, λέγει, θέλει σαθῇ ἀπὸ τὰ δεξιὰ τοῦ Ἰούδα· ἥτοι θέλει οἰκειωθῇ μὲ αὐτόν. ἐπειδὴ τὸ τῶν δεξιῶν εἰσιμιον εἰς τοὺς οἰκείους ἀποδίδεται, (1) διὰ τοῦτο καὶ οἱ δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ τῆς δεξιᾶς ἀξιώνονται εἰσεσεως. νοεῖται δὲ καὶ ἐτέρως, ὅτι εἴσεται ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ὁ Διάβολος· τούτῳ τὰς δεξιὰς αὐτοῦ πρόξεις ἀποκλέπτων, κατὰ τὸν Βασίλειον καὶ Εὐσεβιον. ἀνίσως δὲ καὶ εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Ζαχαρίαν, περὶ Ἰησοῦ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως, ὅτι ὁ Διάβολος εἰσῆκει ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐκεῖ προστίθεται καὶ τοῦτο, τὸ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ. „Καὶ ἔδειξέ μοι Κύριος τὸν Ἰησοῦν τὸν Ἱερέα τὸν μέγαν ἐς ὧτα πρὸ προσώπου Ἀγγέλου Κυρίου, καὶ ὁ Διάβολος εἰσῆκει ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ τοῦ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ (Ζαχ' γ' 1) ἤγουν ἐσαθῇ ἀπὸ τὰ δεξιὰ του, μαχόμενος καὶ πολεμῶν τὰς δεξιὰς αὐτοῦ πράξεις.

7: „Ἐν τῷ κρίνεσθαι αὐτὸν ἐξέλθοι καὶ ταδεδικασμένος.

Ὅταν, λέγει, ὁ Ἰούδας κρίνεται ἀπὸ τῆς συνειδήσεώς του, θέλει ἐξεῖσθαι κατακεκριμένος, καὶ ἀπὸ τοῦ συνέδριον τῆς συνειδήσεως, καὶ ἀπὸ τὰ συνέδριον τῶν Ἰουδαίων· γέγραπται γάρ ὅτι, „Ματαίωθες ἀπέσρεψε τὰ τριακόντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις λέγων· ἡμάρτον παραδούς αὐ-

μα ἄθων. οἱ δὲ εἶπον· τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψαι (Ματθ. κζ. 3.) κατεκρίθη γὰρ ὁ ἄθλιος καὶ ἀπὸ τῆς ἐδικῆς του συνειδήσεως, καὶ ἀπὸ τοῦς Ἰουδαίους κατηγορίας δὲ καὶ κατακρίσεως λόγος εἶναι τό· „Σὺ ὄψαι. (2)

„Καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ γενέσθω εἰς ἁμαρτίαν.

Ἡ προσευχὴ, λέγει τοῦ Ἰούδα θέλει γένη εἰς ἀποτυχίαν· διότι ὁ Ἰούδας ὅταν ἐκλινεν εἰς τὸ μέρος τῶν Ἰουδαίων τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ, ἔβαια προσήχετο καὶ αὐτὸς μὲ αὐτοὺς διὰ νᾶ ἐξολοθρευθῇ ὁ Χριστὸς καὶ τὸ μνημόσυνον τοῦ Χριστοῦ· ἢ ἀπλῶς λέγει, ὅτι ὁ Ἰούδας δὲν θέλει ἐπιτύχη εὖ καίνο, ὅπου ζητεῖ διὰ τὴν δυστροπίαν του. (3)

8: „Γεννηθήτωσαν οἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὀλίγαι, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λαβὼι ἄτερος.

Ὁ γλῶσσοι, λέγει, θέλει ἀποθάνει ὁ Ἰούδας· διατὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν προδοσίαν ὀλίγον ζήσας, εὐθὺς ἐπῆγε καὶ ἐκρεμάσθη κατὰ τὸν Θεοδώριον· τὴν

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „Ἰσῆται δὲ ἐκ δεξιῶν ὁ Διάβολος, τρέπον τινα παραλύων τὰ δεξιὰ· ἤγουν τὰς ἀγαθὰς αὐτοῦ πράξεις ἀποσπῶν· πολεμεῖ γὰρ οὐχὶ τοῖς σκάνιοις ἡμῶν πράγμασιν, ἀλλὰ τοῖς δεξιῶς ἔμπαινουμένοις· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Οὐ μόνον Μαθητὴς ὢν προέδωκε τὸν Διδασκαλόν, ἀλλ' οὐδὲ τῆς φιλαργυρίας προβαλέσθαι εὐκάλεστο· αὐτῷ γὰρ τὸ γλωσσόκομον ὁ Χριστὸς συγκαταβαίνων αὐτοῦ τῇ ἀσθενείᾳ ἐνεπίστευσεν, ὥστε οὔτε ἐνδεὲς χρημάτων ὁ Προδότης ἐτύγχανεν· ὁ δὲ Διδύμος λέγει· „Οὐ πᾶσι τὰ αὐτὰ δεξιὰ· ἀλλὰ τῷ μὲν σπουδαίῳ, τὰ ἰσχυρὰ καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς· τῷ δὲ φαύλῳ, τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ τῆς κακίας· ἐν μὲν οὖν τοῖς δεξιῶς τοῦ ἀγίου, Θεὸς Ἰσῆται· ἐν δὲ τοῖς τοῦ ἁμαρτανλοῦ, Διάβολος.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „Ἐν τῷ μέλλοντι κριτηρίῳ, φησιν, οὐδένα ἔχει πρὸς ἀπολογίαν λόγον· ἐπεὶ καὶ ἐφιλεῖτο παρὰ τοῦ Διδασκαλοῦ· καὶ χρημάτων οὐκ εἶχεν εἰδεῖν, παρ' αὐτοῦ πιστευθεὶς τὸ γλωσσόκομον.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει· „Ἡ δὲ αὐτὴ ἡ προσευχὴ τοῖς ἐπ' αὐτὴν ἐρχομένοις ἀσεβέσιν, εἰς ἁμαρτίαν λογιέται, καὶ προσθήκη κακῶν αὐτοῖς γίνεται, διὰ τὸ πολλὰν ἀναξίως τῷ Θεῷ προσομιλεῖν· τί δ' ἂν ἀγαθὸν φιλήργυρος εὖζαιτο; λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριος· „Ἀντὶ τοῦ γενήσεσθαι τῶν ἀπολογίας ἔφημος ὁ προδότης· διὰ κρινόμενος κατακρίνεται· καὶ ἡ προσφερομένη ἐπ' αὐτοῦ προσευχὴ τὴν κατηγορίαν εὖζει· οὐ γὰρ ἡγίει τὸν εὐεργετήν· ἀλλὰ καὶ τῶν θείων ἀπήλαυσε λόγων, καὶ θαυμάτων μεγάλων, οὐ μόνον αὐτοπτεῖς, ἀλλὰ καὶ αὐτοεγγὺς ἐγένετο, παρ' αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν λαβὼν.

τὴν δὲ ἀποστολικὴν αὐτοῦ ἐπισκοπὴν θέλει, λάβει λέγει,
ἄλλος: ὁ Μιχθίς δηλαδή, ὁ ἀντί τοῦ Ἰούδα κληρω-
θεὶς· καθὼς ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ἀνέφερε τὸ ρητὸν
τοῦτο τοῦ Δαβὶδ εἰς τὰς Πράξεις (Κερ. α. 20.)
διότι οἱ Ἀπόστολοι ἦσαν ἐπίσκοποι καὶ φύλακες καὶ
πομπές τῶν πιστευόντων εἰς τὸν Χριστόν. (1)

9: „Γεννηθῆναι οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὀρφανοί,
„καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ χήρα.

Τοῦτο τὸ ρητὸν καὶ τὰ ἀκόλουθα δὲν νο-
οῦνται διὰ τὸν Ἰούδαν· ἐπειδὴ δὲν ἀναφέρεται οὐ-
δὲν ἐν ταῖς Γραφαῖς περὶ γυναῖκος καὶ τέκνων τοῦ
Ἰούδα. ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος, ὅτι ὁ Δαβὶδ
προφητεύει ταῦτα διὰ ἄλλον τινα, ὅστις ἐπεβούλευ-
σε τὴν ἱερωσύνην, ὕστερον ἀφ' οὗ ἐγύρισαν οἱ Ἰου-
δαῖοι ἀπὸ τῆς Βαβυλωνίας εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, εἰς τὸν
ὁποῖον καὶ ἀπληρώθησαν φανερώς ταῦτα. (2)

10: „Σαλευόμενοι μεταναστήτωσαν οἱ
„υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἐπαιτησάτωσαν·
„ἐκβληθῆτωσαν ἐκ τῶν οἰκοπεδῶν
„αὐτῶν.

οἱ υἱοὶ, λέγει, τοῦ τὴν ἱερωσύνην ἐπιβου-
λεύσαντος ἐνοχλούμενοι θέλουν ἀναχωρήσουν ἀπὸ τῶ
ὁσπητίον τους καὶ θέλουν γένουν προσαῖται· ἤτοι ζη-
τοῦλοι· καὶ κοντὰ εἰς τὴν ὀρφανίαν θέλουν παθουν
καὶ φυγὴν, καὶ πτωχείαν, καὶ θέλουν διαχωθῶν ἀπὸ
τὰ οἰκόπεδά των, χωρὶς νὰ ἀφίκνυνται ἀπὸ τοὺς ἄλ-
λους διὰ νὰ κατοικοῦν εἰς αὐτὰ. οἰκόπεδα δὲ λέγον-
ται τὰ ἐρείπια καὶ κατακρημνισμένα ὁσπητία· διότι
καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ τοιοῦτου θέλουν τιμωρηθῶν· ἐπειδὴ
καὶ ἐσυγκοινωνήσαν ἀπὸ τὴν κακίαν τοῦ πατρὸς των.

11: „Ἐξερευνησάτω θανειστὴς πάντα,
„ὅσα ὑπάρχει αὐτῷ, καὶ διαρπασά-
„τωσαν ἀλλότριοι τοὺς πόνους αὐ-
„τοῦ.

Ὁ Δανειστὴς, λέγει, τοῦ τὴν ἱερωσύνην
ἐπιβουλεύοντος θέλει ἐρευνήσῃ μετὰ τοῦ θανάτου του
ὅσα ὑπάρχοντα ἔχει, ζητῶν τὰ δάνεια, ὅπου ἔδω-
κεν εἰς αὐτὸν, ὅταν ἀκόμη ἔζη· καὶ οἱ ξένοι καὶ
ἀσθεῖς θέλουν διαρπάσουν, ὅσα προίγματα ἔμειναν
εἰς αὐτὸν, μετὰ τὴν τοῦ δανειστοῦ ἀποπλήρωσιν.
(3)

12: „Μὴ ὑπαρξάτω αὐτῷ ἀντιλήπτωρ,
„μη

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ταῦτα οὐ τῷ Ἰούδα μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἀπίστοις συνέβη Ἰουδαίοις· ἐλ-
γῶν γὰρ μετὰ τὸν σαυρὸν διελθόντων ἐτῶν (ἦτοι τεσσαράκοντα) ἀνάστατον ἅπαν τὸ γένος ἐγένετο· καὶ εἰ μὲν
ἀνηρέθισαν· αἱ δὲ τούτων γυναῖκες μετὰ τῶν παίδων ἐξηνδραποδίσθησαν. ἄλλος δὲ λέγει· „Ὅτι τὴν ἐπισκο-
πὴν τῶν Ἰουδαίων οἱ Χριστιανοὶ διεδέξαντο. ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Παντὸς προδότου τῆς ἀληθείας, γίνονται
αἱ ἡμέραι ὀλίγαι, ὥς εἶχε πρὶν προδῆναι τὴν ἀλήθειαν, ὑπὸ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς φωτιζόμενος. καὶ ὁ Ἡσύχιος
„Χειροτονηθεὶς γὰρ δι' αἰῶνος Ἀπόστολος, ὥσπερ καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι, ἡμέρας ὀλίγας τὰς μέχρι τῆς προδοσίας
ἐφύλαξε τὸ ἄξιωμα.

(2) Προστίθεται δὲ ὁ Χρυσόστομος καὶ ταῦτα· „Καὶ οἷον φιλαπονίεργοι ἴσασιν τοῦτο, τὴν ἱστορίαν ἐπελθόντων
(ποῦ δὲ αὐτὴ γέγραπται, οὐκ εἶδα) ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Πλὴν εἰκὸς ταῦτα καὶ ῥητῶς κατὰ φίλῳ τὴν ἀ-
ξίαν κατὰ τοῦ προδότου πεπληρωσθαι μετὰ τὴν ἀνάστησιν αὐτοῦ, ἀλλὰ μὲν ὀρφανῶν γενεμένων αὐτοῦ τῶν παίδων
ἀλλὰ δὲ καὶ τῆς γυναῖκος ἐν χρεῖᾳ καταστάσης. ἄλλος δὲ λέγει· „Ὅτι μέντοι ἔτι τις καὶ ὀρφανία λυσιτελῆς
δείκνυσιν ὁ Ψαλμὸς τοῖς Ἰούδα τέκνοις τὴν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ πατρὸς σέρησιν ἐπευχόμενος, ἵνα μὴ ἔχῃσι πονηρὸν
τοῦ βίου διδάσκαλον, διὰ τὴν νόσον τῆς φιλαργυρίας τὰ τοῦ κλέπτου καὶ προδότου καταδεχόμενοι διείδῃ.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „Ταῦτα λέγονται καὶ περὶ τῶν Ἰουδαίων, τῶν ὁποίων διήρπασαν τοὺς πόνους οἱ
Ῥωμαῖοι. ὅθεν ὁ Σύμμαχος εἶπε· „Συγκρούσας πρὸς πάντας τὰς ὑπάρχοντας αὐτῷ· πρὸς πάντας δὲ εἰσιν οἱ
Ῥωμαίων βασιλεῖς τοὺς πόρους εἰσπραττόμενοι κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Θεοδώριτον· οὗτοι δὲ τὰ Ἰουδαίων διήρπα-
σαν ἅπαντα, ἀκριβῶς ἐρευνήσαντες ὥς καὶ τὰ κεκρυμμένα εὐρεῖν καὶ σφετερισσάμενοι.

12 : „ μηδὲ γεννηθῆτω οἰκτιρῶν τοῖς ὀφ-
„ φανοῖς αὐτοῦ .

Δὲν θέλει εὐρεθῆ , λέγει , μετὰ τὸν θάνατόν
του τὴν ἱερωσύνην ἐπιβουλευσάντος , καίνεας βοή-
θας καὶ ὑπερασπιστὰς του * μήτε θέλει ἐλεήσει τι-
νάς , ἢ συμπονέσει τὰ ὀρφανὰ του * διατί καὶ αὐ-
τὰ ἐμέλειξεν ἀπὸ τὴν πονηρίαν τοῦ πατρὸς των .
(1)

13 : „ Γεννηθῆτω τὰ τέκνα αὐτοῦ εἰς ἔξο-
„ λόθρευσιν * ἐν γενεᾷ μιᾷ ἐξαλεί-
„ ψθῆν τὸ ὄνομα αὐτοῦ .

Τὰ τέκνα , λέγει , τοῦ τὴν ἱερωσύνην ἐπι-
βουλευσάντος , θέλουν ἐξολοθρευθῶν , ὅχι ἀπλῶς ,
ἀλλὰ ἄγονα , χωρὶς νὰ ἀφήσουν διαδόχους τοῦ γένους
των * λέγει γὰρ ἀκολουθῶς , ὅτι θέλει ἐξαλειφθῆ τὸ
μνημόσυνόν του εἰς μίαν μὲν γένεαν περιοριζόμε-
νον ἢ γον εἰς τὴν τῶν τέκνων του μόνην , χωρὶς
νὰ μείνουν ἐγγόνια αὐτοῦ . (2)

14 : „ Ἀναμνησθῆν ἡ ἀνομία τῶν πατέρων
„ ὡς αὐτοῦ ἐναντι Κυρίου , καὶ ἡ
„ ἁμαρτία τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ ἐ-
„ ξαλειψθῆν .

Θέλει ἐνθυμηθῆ , λέγει , ἡ ἀνομία τῶν προ-
γόνων τοῦ ἐπιβουλευσάντος τὴν ἱερωσύνην : ἦγουν
τοῦ πατρὸς του καὶ τοῦ πάππου του * ἐπειδὴ καὶ
ἐκεῖνοι ἐσυνήργησαν μετ' αὐτόν , ἢ τὸν ἐμαθήτευσαν
τὴν κακίαν . θέλει δὲ ἐνθυμηθῆ ἡ ἁμαρτία του , ἀντὶ
τοῦ δὲν θέλει παραβλεφθῆ , οὐδὲ θέλει συγχωρηθῆ .
ἀλλ' οὔτε ἡ ἁμαρτία τῆς μητρός του θέλει ἐξαλειφθῆ *
διατί καὶ ἐκεῖνη παρομοίως μετὰ τοὺς προγόνους του
ἔχει νὰ κατακριθῆ . ἀνομίαν δὲ καὶ ἁμαρτίαν , λέ-
γει , τὰ νὰ συνεργήσουν , ἢ νὰ μαθητεύσουν αὐτόν
τὴν κακίαν . (3)

15 : „ Γεννηθῆτωσαν ἐναντίον Κυρίου δια-
„ παντός καὶ ἐξολοθρευθῆν ἐκ γῆς
„ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ .

Ἡ ἀνομία , λέγει , καὶ ἡ ἁμαρτία τῶν
προγόνων τοῦ τὴν ἱερωσύνην ἐπιβουλευσάντος , δὲν
θά-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος * „ Τούτων δὲ γενομένων ἡ τῶν πολεμίων τὰ καὶ τοῖς προσήκοντα διανεμομένην .
οὐδεὶς αὐτοῖς ἐπικουρὸς ἔσται * οὐδὲ φειδύς αὐτῶν οἱ παῖδες ἀξιοθήσονται . ἡ δὲ Ἡσυχίας * „ Θεοῦ γὰρ αὐτοὺς
ἀποστροφέντος τοῦ οἰκτιρῶντος , ἡ εἰπόντος * „ Ἰδοὺ ἀφίκεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἐρημος * τίς αὐτοὺς οἰκτιρεῖν ἔτι καὶ
συμπάσχειν ἔμελλεν ;

(2) Τούτα κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐπληρώθησαν ἡ εἰς τοὺς Ἰουδαίους , τῶν ὁποίων ἐξαλειφθῆν τὸ ὄνομα ἐν γενεᾷ μιᾷ
καθότι μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀικλήφους πανωλεθρίαν ὑπέμειναν , ἡ οὐδὲ βασιλεῖς ἔχουσιν , ἡ
σε μικρὴν ὁρμὴν Παρισίων ἡ τῶν λοιπῶν ὑπολειφθῆναι .

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον , ἡ τοῦτο ἐπληρώθη εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων * ἁμαρτίαν δὲ πατέρων εἰς τὰς ἑαυ-
τῶν κεφαλὰς ἐλ λυθῆν . λέγει γὰρ ἀποκτεῖναι τοὺς Προφῆτας , κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Κυρίου , ὅτι πᾶν αἷμα δί-
καιον ἐκχυθῆν ἀπὸ Ἀβελ ἕως Ζαχαρίου , ἐδικαιώσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης . ὡς περ τοῖν πατέρων ἀρετῇ ,
πολλάκις ἡ πλημμελήσαντας ὤντες παῖδας * ὡς τοὺς Ἰουδαίους τοῦ Ἀβραάμ ἡ κίσις , ἡ τὸν Σολομῶνα ἡ τοῦ
Δαβὶδ εὐεβείας * οὐ μὴ πατέρων τοῖς ὁμοίοις παισὶν ἐπέχει τὴν τιμωρίαν * οὐδεμία γὰρ οὐδ' ἀμείβειν εὐρί-
σκειται φειδύς ἀφαιρῆ . πατέρας δὲ τῶν Ἰουδαίων ὁμοῦζει . τοὺς κατὰ διαφόρους καιροὺς γεγονότας δυσσεβεῖς *
μητέρα δὲ τὴν πονηρίαν συναγωγὴν * ἡ ἡ τὴν Ἰερουσαλὴμ , ἡ ἐν τῇ τῆς κατὰ τοῦ Χριστοῦ μισσηρίας ἐτόλμησαν τὸ
μύσος , ὁ δὲ Διδυμὸς λέγει * „ Πατέρες τοῦ Ἰούδα εἰ κατὰ προδοσίαν γεννήσαντες αὐτὸν εἶναι δύνανται , οἷτε
διὰ τῆς δόσεως τῶν ἀργυρίων εἰς τοῦτα αὐτὸν παρεμύσαντες , ἡ εἰ ἐβαλὼν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ Σατανᾶς προ-
δοῦναι τὸν Κύριον , ἡ οἱ ἔχοντες σφίαν τοῦ αἵματος τούτου ἔχοντες , περὶ ὧν ὁ Παῦλος * „ Εἰ γὰρ ἔγνωσαν *
αὐκ ἐν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσάρωσαν .

θέλουν ἀλησμονηθῶν , ἀλλὰ πάντοτε θέλουν εὐρίσκονται κοντὰ εἰς τὸν Θεόν , καὶ θέλει ἐξολοθρευθῇ ἀπὸ τὴν γῆν τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ τοῦ Ἰούδα δηλαδὴ . ἐπανεγύρισε γὰρ πάλιν ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Ἰούδαν τὴν προφητείαν . (εἶδος γὰρ καὶ τοῦτο προφητείας εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόστομον , τὸ νὰ διακόπτουν οἱ Προφῆται τὴν ὑπόθεσιν ἐν τῷ μεταξὺ , καὶ νὰ ἐμβάζουν ἄλλην ὑπόθεσιν , καθὼς ἤθελε διδάξῃ αὐτοὺς τὸ ἐν αὐτοῖς λαλοῦν Πνεῦμα ἅγιον) θέλει δὲ ἐξολοθρευθῇ τὸ μνημόσυνον τοῦ Ἰούδα , ἐπειδὴ μήτε τὸ κτῆμα καὶ ὑποστατικόν του , μήτε τὸ κατὰ διαδοχὴν γένος του θέλει σφάζει τὴν ἐνθύμησίν του .

(1)

16 : „ Ἀνθ' ὧν οὐκ ἐμνήσθῃ ποιῆσαι ἔλεος , καὶ κατεδίωξεν ἄνθρωπον , πένητα καὶ πτωχόν , καὶ κατανε-
νυγμένον τῇ καρδίᾳ τοῦ θανάτου .
σαι .

Ὅλα , λέγει , τὰ ἄνω εἰρημένα θέλει πάθῃ ὁ Ἰούδας : διὰ τὴν δὲ ἐθέλησε νὰ χύμῃ ἔλεος εἰς τὸν Χριστόν , τὸν ἀδίκως ἐπιβουλεύομενον παρὰ

τῶν Ἰουδαίων . ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἐσυνήγαγε μὲν τοὺς ἐπιβουλεύοντας καὶ διατὶ δὲ ἐνθυμήθη τὰς εὐεργεσίας , ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Χριστόν , καὶ διὰ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν νὰ σπλαγχνισθῇ καὶ νὰ τὸν συμπανέσῃ , ἀλλὰ ἐκινήγησε τὸν Χριστόν , ὅταν ἔλαβε πλήθος πολὺ μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξίλων ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ , καὶ ἐπὶ γεζιπτῶν νὰ εὐρῇ καὶ νὰ πιάσῃ αὐτόν . πένης δὲ καὶ πτωχὸς ἦτον ὁ Χριστὸς διὰ τὴν εὐτέλειαν τῆς σαρκὸς καὶ διατὶ δὲ εἶχεν οἶκον , ποῦ νὰ κλίνη τὴν κεφαλὴν του . ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὴν ἐξηγήσιν τοῦ „ Μακάριος ὁ συνίων ἐπὶ πτωχῶν καὶ πένητα , τσσαρακοσοῦ Ψαλμοῦ , ἵνα μάθῃς ὅτι πτωχὸν μὲν λέγουσι οἱ παλαιοὶ τὸν ἐπαίτην , ἢ τὸν ἐκπεσόντα ἀπὸ τὸν πλοῦτον ὅπου εἶχε . πένητα δὲ τὸν διὰ ἔργοχαίρου καὶ πόνων πορίζομενον τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα . κατανευγμένος δὲ τῇ καρδίᾳ ἦτον ὁ Χριστὸς , κατὰ τὸ „ Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραῖός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ (Ματ. ια. 29 .) (2)

17 : „ Καὶ ἠγάπησε κατάραν , καὶ ἤξει
αὐτῇ . καὶ οὐκ ἠθέλησεν εὐλογί-
αν , καὶ μακρυνθῆσεται ἀπ' αὐτοῦ .
18 : „ Καὶ ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον ,
καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσεβίος ἔξ ὁ Θεοδώριτος . ἢ Ἐντεῦθεν δῆλον , ὅς οὐ περὶ μόνου τοῦ Ἰούδα , ἀλλὰ περὶ πάντων τῶν ἀπιστησάντων ταῦτα διήλθεν . ἀπὸ γὰρ ἐνικοῦ προσώπου ἐπὶ τὰ πληθυντικὰ τὸν λόγον μετένευγεν . οὐκέτι γὰρ εἶπε τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ , ἀλλ' αὐτῶν . καθὼς ἐν ἄλλοις γράφεται . λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος . „ Ἐξολοθρευθεῖν ἐκ γῆς . ποίας γῆς ; τῆς τῶν ζώντων . περὶ ἧς ὁ αὐτὸς Δαβὶδ ἔλεγε . „ Πισεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῇ ζώντων . Ἰσας δὲ ἔχει λέγει , ὅτι θέλει ἐξαλειφθῇ ἔξ ἀπὸ τὴν γῆν ταύτην τοῦ ἐπ' ἀγαθῷ μνημόσυνον τοῦ Ἰούδα . καθότι ἔτι τῶρα ἀναφέρεται μὲν ἡ ἐνθύμησις τοῦ Ἰούδα , ἐπὶ κακῷ ὁμως .

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον . „ Κατανευγμένος ἦν ὁ Κύριος διὰ τοὺς Ἰουδαίους ἔξ τὸν Ἰούδαν . ἐλυπεῖτο γὰρ ὁρῶν αὐτῶν τὴν ἀπώλειαν . ἔξ ταπεινός , διὰ τὴν τὸν ταπεινὸν ἐν ἀνθρώποις μετέβλεπε βίον . Καὶ πάλιν . „ Αὐτόν , φησι , τὸν Κύριον , ὃς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν , ἵν' ἡμεῖς τῇ αὐτοῦ πτωχείᾳ πλουτήσωμεν . ἔξ ὁ Ἡσύχιος . „ Οὐκ ἐμνήσθῃ ποιῆσαι ἔλεος τίνι ; δῆλον ὡς ἐκυτῷ . οὐδὲ γὰρ εἰς μετάνοιαν εἶδεν , ὅθεν ἔλεος τυχεῖν ἔξ φιλευσπλαγίας ἀπολαῦσαι ἠδύνατο . ὁ δὲ ἐκυτὸν μὴ ἐλεήσας , πῶς παρὰ τοῦ Κριτοῦ ἐλεηθῆναι δύναται ; πένης δὲ ἔξ πτωχός ὢν ὁ Κύριος . ἐπειδὴ πλούσιος ὢν , ὑπὲρ ἡμῶν ἐπτώχευσεν . οὐ μόνον δὲ ἐπτώχευσεν , ἀλλὰ ἔξ τοσοῦτον διὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀνηκούειν πένης ἐγένετο , ὥς λέγειν . ἢ Αἱ ἀλώπεκες φωλεὺς ἔχουσι ἔξ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις , ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνη . ὅπερ ἐστὶ πένης ὑπερβαλλούσης ἀπὸδείξις . ὁ αὐτὸς δὲ ἦν ἔξ τῇ καρδίᾳ δι' ἡμᾶς κατανευγμένος . διόπερ ἔλεγε . „ Περιλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ὡς θανάτου . ὁ δὲ Εὐσεβίος ἐθανάτωσε λέγει , αὐτὸν ὁ Ἰούδας , αἷτις γενόμενος τοῦ εἰς θάνατον παραδοθῆναι . ταῦτα δὲ , φησὶν ὁ Θεοδώριτος , πείσονται ; ἀπὸ τῶν ἑθνητικῶν τῇ μίαισιν χρησάμενοι , ἔξ τὸν πάσῃ χρησάμενον μετριότητι ἔξ πραότητι , μέχρι θανάτου διώξαντες .

„καὶ εἰσῆλθεν ὡσεὶ ὕδωρ εἰς τὰ ἔγ-
κατα αὐτοῦ, καὶ ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς
ὀστέοις αὐτοῦ.

κατὰ τὸν Θεοδώριτον . (3)

19 : „Γεννηθῆτω αὐτῷ ὡς ἱμάτιον , ὃ πε-
ριβάλλεται , καὶ ὡσεὶ ζώνη , ἣν διὰ
παντός περιζώννυται .

20 : „Τοῦτο τὸ ἔργον τῶν ἐνδιαβαλλόν-
των μετὰ κυρίου , καὶ τῶν λα-
λοῦντων πονηρὰ κατὰ τῆς ψυχῆς
μου .

Ὁ Γούδας , λέγει , διὰ τῶν ἔργων , ἠγάπη-
σε μὲν καὶ ἐτράβηξεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν κατάρ-
ραν , (1) δὲν ἠθέλησε δὲ , ἀλλὰ ἀπεσπάφη τὴν εὐ-
λογίαν . (2) ὅθεν , ἕως τῆς σήμερον ὅλοι οἱ εὐσεβεῖς
Χριστιανοὶ καταρῶνται τὸν ταλαίπωρον Γούδαν , καὶ
κάνοντας δὲν εὐρίσκεται νὰ τὸν εὐχηθῇ . ἐνεδύθη γὰρ
ὁ δειλαῖος τὴν κατάραν ὡσάν ἕνα φόρεμα ὅλον δι' ὅ-
λου συνέχον αὐτὸν , καὶ μὴ χωριζόμενον ἀπὸ αὐτόν .
ἐνεδύθη δὲ αὐτὴν διὰ μέσου τοῦ μίσους τῆς παραδό-
σεως : ἦγουν διατὶ ὅλοι καταρῶνται αὐτὸν μισοῦντες
ὡς προδότην τοῦ Κυρίου . ὅθεν καὶ ἡ κατάρα ἐμβῆκεν
ὡσάν νερόν μέσα εἰς τὰ ὀνόσθια του , καὶ δὲν ἐπερίλαβεν
αὐτὸν ἀπὸ ἔξω μόνον , ἀλλὰ καὶ ἐπροχώρησεν ἕως
μέσα εἰς τὰ σπλάγχχνα του . καὶ ὅχι μόνον εἰς τὰ
σπλάγχχνα του , ἀλλὰ ἀκόμη καὶ βαθύτερα ὡς μέ-
σα εἰς τὰ κόκκαλά του . αὐξάνει δὲ τὸ πρᾶγμα ὁ
Δαβὶδ , διὰ νὰ δεῖξῃ τὸ μέγεθος τῆς κατάρας : καὶ
διὰ μὲν τοῦ νεροῦ , φανερώσει αἰνιγματωδῶς τὸ δυνα-
τὸν τῆς κατάρας : διὰ δὲ τοῦ ἐλαίου , φανερόναι τὸ
δυσκολοεξάλειπτον καὶ στερεῖον τῆς αὐτῆς κατάρας ,

ἡ κατάρα , λέγει , θέλει γένη εἰς τὸν
Γούδαν ὡσάν φόρεμα καὶ ζώνη διὰ νὰ τὴν περιέχῃ
ὅλου , καὶ διὰ νὰ σφίγγῃ αὐτόν . ἔπειτα λέγει ὁ
Δαβὶδ τὸ ἐπιφώνημα τοῦτο . αὕτη ἡ τιμωρία καὶ
τὸ παιδευτικὸν ἔργον , γίνεται παρὰ Κυρίου εἰς τὸν
Γούδαν καὶ εἰς τοὺς Γουδαίους , οἵτινες μὲ διαβάλλ-
λουν ἀδόκως , ἢ μὲ διαβάλλουν ὀνομάζοντες με ἀντίθεον .
καὶ τῶν λαλούντων πονηρὰ κατὰ τῆς ψυχῆς μου : ἦτοι
αὕτη ἡ τιμωρία γίνεται , λέγει , παρὰ Κυρίου εἰς ἐ-
κείνους , ὅπου ἐλάλουν κατ' ἐμοῦ θανατηφόρα λόγια .
„ Συμβούλιον γάρ φησιν , ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ , ὥς θανατώ-
σαι αὐτόν (Ματθ. ζ. 1.) εἶπε δὲ καὶ ἐν τῷ τεσσαρακο-
σῷ Ψαλμῷ : „ Κατ' ἐμοῦ ἐλογίζοντο κακὰ μοι . (4)

21 : „ Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος : „ Ἐντεῦθεν σαφῶς τὸ εὐκτικὸν μεταβίβληκεν σχῆμα , ἢ προαγορευτικῶς ἀμφότερα
τεθεῖκεν : ὅτι ἢ τὴν κατάραν , ἢ ἠγάπησε ληφεται . ἢ τῆς εὐλογίας , ἢ λαβεῖν οὐκ ἠθέλησε σεβασθῆναι . ὁ δὲ
Ἠούχιος : „ Ποῖαν κατάραν φησὶ ; τὴν τοῦ Μονογενοῦς , ἢ ἡκούσεν : ἠνίκα τὴν προδοσίαν ἐμελέτησε λέγοντες :
„ Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ , δι' οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται : καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ἐκ ἀνθρώπου
ἐκεῖνος (Ματθ. xx. 24 .)

(2) Εὐλογίαν οὐκ ἠθέλησε κατὰ τὸν Εὐσέβιον , τὴν ὁποίαν εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος πρὸς τὸν
Ἰακώβ : „ Ὁ εὐλογῶνς , εὐλογημένος (Γέν. κζ'. 29 .) ὁ δὲ Ἠούχιος , εὐλογίαν τὴν τῶν Ἀποστόλων λέ-
γει : ἢν αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἔξεφώνησεν : „ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν , ἡμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντες μοι καθίσσете ἐπὶ δώδεκα
θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ .

(3) Λέγοντα : „ Οὐ γὰρ μόνον ἔζηθεν , ἀλλὰ ἢ ἐνδοθεν περιέκλειται οἱ Ἰουδαῖοι τὰ κακὰ ἢ ὑπὸ τούτων δίκην β-
δάτος περιεκλύζονται . εἴτα ἐπειδὴ τὸ βδωρ δέουσι μὲν τὸ σῶμα ἢ βρέχει , οὐκ ἔχει δὲ μόνιμον τὴν υγρότητα , ἐ-
πήγαγε : „ Καὶ ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς ὀστέοις αὐτοῦ : τὸ γὰρ ἔλαιον ἐπιπλεῖσον ἐπιμένει τῷ σώματι : ἐπεπεχθήσε-
ται : φησὶ : φορὰ κακῶν , τοῦ μὲν βδάτος τὴν ἀφοδρότητα , τοῦ δὲ ἐλαίου μιμουμένη τὸ μόνιμον . ὁ δὲ Ἠούχιος ,
ἔγκυα μὲν νοεῖ τὰς λογικὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις , ὡς συνεχῶς μεταβαλλόμενας , ἐπεὶ δὲ τὰς πρακτικὰς , ὡς ἰσχυ-
ρὰς . ἄλλος δὲ λέγει : „ Οὐ μὴν ἀλλὰ ἢ ἀντὶ ποτεῦ ἀληθῶς τὴν κατάραν πίνουσιν (ὁ Γούδας ἢ οἱ Ἰουδαῖοι) ἢ
ἀντὶ ἀλοιφῆς , πάντῃ χρίονται : ἢ ἀντὶ ἱματίου περιβάλλονται : τὸ δὲ αἴτιον , ὅτι τὴν διὰ Χριστὸν εὐλογίαν αὐτοῖς
πρώτως ἐπηγγελέμενην , παντὶ δὲ τῷ κόσμῳ δεδομένην , παρήγγειλαντο .

(4) Οἱ δὲ λοιποὶ ἐρμηνεύονται ἀντὶ τοῦ : „ Ἐκδιεβαλλόντων , ἀντικειμένων τεθείκασιν αὕτη , φησὶν , ἢ δίκην τῶν
λα-

21 : „ Καὶ σὺ Κύριε ποίησον μετ' ἐμοῦ ,
 „ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὅτι χρε-
 „ στὸν τὸ ἔλεός σου .

Σὺ Κύριε , λέγει , κάμε εἰς ἐμὲ ἔλεος δη-
 λονότι . (ἔλλαττει γὰρ τοῦτο ἔξωθεν .) ὅχι διὰτὶ ἐγὼ
 εἶμαι ἄξιος , ἀλλὰ σὺ διὰ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ διὰ τὸ
 ὄνομά σου ἡγῶν ἐπειδὴ καὶ εἶσαι φιλόανθρωπος καὶ
 ἐλεήμων (1) ὡς ἄνθρωπος δὲ ἐδῶ παρακαλεῖ ὁ Κύρι-
 ος τὸν πατέρα , διὰ τὴν διδῆναι καὶ ἡμᾶς νὰ μετριο-
 φρονοῦμεν καὶ νὰ ταπεινούμεθα ὅταν ἀδικούμεθα ,
 καὶ ἔτι διὰ τῆς ταπεινώσεως νὰ τραβίζωμεν εἰς τὸν
 ἑαυτὸν μας τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν . εἴρηται δὲ
 καὶ ἐν τῷ μ. Ψαλμῷ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ . „ Σὺ δὲ
 Κύριε ἐλέησόν με * ὁμοίως καὶ ἐν τῷ κα. Ψαλμῷ
 πολλὰ τοιαῦτα ἀνθρωποπρεπῆ καὶ ταπεινὰ ἔρρεθη-
 σαν ἐκ μέρους τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρίου .

22 : „ Ῥῦσαί με , ὅτι πτωχὸς καὶ πέννης
 „ εἰμι ἐγὼ , καὶ ἡ καρδιά μου τετά-
 „ ρακται ἐντός μου .

Εἴκομεν ἀνωτέρω , ποῖος εἶναι πτωχὸς καὶ
 ποῖος εἶναι πέννης * καὶ ὅτι ἐκπροσώπου τοῦ Κυρίου

λέγονται ταῦτα καθὸ ἀνθρώπου , κατὰ τὸν Θεοδώρι-
 τον . εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ κα. Ψαλμῷ * „ Ῥῦσαί ἁ-
 πό ρομφαίας τὴν ψυχὴν μου . καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ
 δὲ γέγραπται * „ Πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης *
 (Γ'ω . ιβ . 27 .) ὁμοίως γέγραπται ἐν αὐτῷ καὶ τοῦτο *
 „ Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται . (αὐτόθ) καὶ πάλιν
 „ Περιλυπὸς ἐσιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου . (Ματθ .
 κς . 28 .)

23 : „ Ὡσεὶ σκιά ἐν τῷ ἐκκλῖναι αὐτὴν
 „ ἀντανηρέθην * ἔξετιναχθῆν ὥσεὶ ἁ-
 „ κρίδες .

Ἐγὼ , λέγει , τόσον ὀγλίγωρα ἐφρονεύθηκα
 καὶ ἐσηκώθηκα ἀπὸ τὸ μέσον , καθὼς καὶ ἡ σκιά
 κλίνει ὀγλίγωρα καὶ ἀρπνίζεται , ὅταν φθάσῃ ὁ ἥλι-
 ος πρὸς δυσμὰς καὶ βασιλεύσῃ * ἡ ἀντί δὲ πρόθεσις
 ἐπὶ τοῦ ἀντανηρέθην , ἢ εἶναι περιττὴ κατὰ τὸ ἰδίω-
 μα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης * ἢ νοεῖται , ὅτι , ἀντὶ τῶν
 ἀγαθῶν ὅπου ἐγὼ ἐποίησα εἰς τοὺς Ἰουδαίους , ἐφο-
 νευθῆκα παρ' αὐτῶν * καὶ καθὼς ἡ ἀκρίδες εὐκόλως πε-
 τοῦν , καὶ τινάζονται ἀπὸ τόπον εἰς τόπον ὑπὸ τοῦ
 ἀνέμου * ἔτι καὶ ἐγὼ ἐξετιναχθῆκα , λέγει , ἐπὶ τὴν
 παρούσαν ζωὴν διὰ τοῦ θανάτου . (2)

24 : „ Τὰ

καλοῦνται πονηρὰ κατὰ τῆς ψυχῆς μου * ἄρα ἔφημάτων ἐσιν εὐθύνας , ἔ εὐθύνας πικρόταται . ὁ δὲ λέγει , τοιοῦ-
 τὸν εἶναι * ἐπειδὴ ἀφόντες τὸ εὐλογεῖν , ἐνδιαβάλλουσί με , ἀντίθεον ἔ παρανομοὶ ἀποκαλοῦντες * τοῦτο γὰρ μέχρι
 τοῦ παρόντος Ἰουδαίων παῖδες ποιοῦσι * τούτου χάριν πάντα αὐτοῖς τὰ προειρημένα γενήσεται * ἔ τοιοῦτους τρυ-
 γήσουσι τοὺς καρποὺς κατὰ τὸν Θεοδώριτον , ἔ ταύτην τὴν ἀμοιβὴν , εἰ τὸ πρὸς ἐμὲ μῖσος ἀναδεχόμενοι .

(1) Κατὰ δὲ ἄλλαν ἐρμηνευτὴν * „ Τὰ γεμὴν τῶν ἀνθρώπων ἔλεος οὐ τοιούτου * ἔτι γὰρ ὅπου ἔ ἐπὶ βλάβῃ τούτῳ
 κέχρηται , ἀλλ' ὁ Θεὸς πανταχρὺ πρὸς τὸ συμφέρον . ὁ δὲ Ἰσχυρὸς * „ Εἰ ἔ τὰ ταπεινὰ ἀρκούται τῷ Χριστῷ
 διὰ τὴν ἀνθρωπότητα , ἀλλὰ ἔ τὰ ὑψηλὰ τοῖς ταπεινοῖς συνέζευκται * προσέθηκε γὰρ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου *
 τούτέστιν ἕνεκεν τῆς ἐμῆς ἀξίας * ἄνομα γὰρ τοῦ Πατρὸς ὁ Ἰῶς * διόπερ ἔ εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι
 Κυρίου λέγεται * ὡς ἴσως οὐτῷ τυγχάνων ἔ ἀπαρῆλλατος , ἔ διὰ τοῦτο τοῦ Πατρὸς ἀναλαμβάνων τὸ ἀξίωμα *
 ὁμοίως ἔ ἔλεος πάλιν τοῦ Πατρὸς ἑαυτὸν καλεῖ * ἐπειδὴ διὰ τῆς αὐτοῦ παρουσίας ἡλεήθημεν .

(2) Ὅθεν ὁ Θεοδώριτος λέγει * „ Δίκην φασὶν ἀκρίδων ὑπὸ ἀνέμων ῥιπιζομένων , ἔ τῇδε κάκῃσθε περιφερομένων
 διετέλεσα , οὐ πάλιν ἔχω , οὐ κόμην , οὐκ οἶκον , ἄλλοτε εἰς ἄλλαν μεταβαίνων , τὰ πολλὰ δὲ ἔ εἰς ὄρεα , ἔ εἰς
 τὴν ἔρημον ἀρέχων . ὁ δὲ Θεὸς Μάχιμος ἡθικῶς ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν λέγων * „ Ὡςπερ ἡ ἀκρίς , ὡς φασὶν , οὐ
 πρότερον τὴν ἐκτὸς πετάλασιν , ἔ τὴν ἐπικειμένην αὐτῇ λεβηρίδα ἐκτινάσσεται , πρὶν ἢ τὴν ἐντὸς ἀποβάλλῃ κάρπον *
 οὕτως οὐδέ τις τῶν ἀνθρώπων ἐκδέσθαι δύναται * ἂν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον , εἰ μὴ πρότερον τὴν ἐντὸς κατὰ διάνοιαν
 πρὸς τὰ φθειρόμενα σχέσιν , ὥσπερ τινὰ δυσώδη κόπρον , πατερώς ἀποβάλλῃται * ὁ δὲ Ἀνάγνωμος λέγει * „ Δύ-
 να-

24 : „ Τα γόνατά μου ἠσθένησαν ἀπὸ νη-
στείας , καὶ ἡ σὰρξ μου ἠλλοιώθη
,, οἱ ἔλαιον .

Τὰ γόνατά μου, λέγει, ἠσθένησαν ἀπὸ τῆς νηστείας· ἐπεὶ δὲ ὁ Δεσπότης, μας Χρὶςτὸς ἐξῆλθε ζωὴν αἰνὴν μὲ δέχεται σκληρὰν, ἀνάλουςον καὶ ἀνατιμέλητον· καὶ μάρτυς τούτων ἡ τεσσαρακονθήμερος νηστεία, οἱ κριθῖνοι ἄρτοι, καὶ τὰ διὰ πέναν τριβόμενα εἶδη παρὰ τῶν Μαθητῶν τοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀγκαλὰ καὶ κατ' οἰκονομίαν μερικαὶς φο-
ραὶς ἐμεταλάμβανε καὶ ἀπὸ τράπεζαν ἑλατωτέραν, καὶ ἡ σὰρξ μου, λέγει, ἠλλοιώθη εἰς σκληρότητα καὶ δυσμορφίαν διὰ τὴν ἑλλειψιν τοῦ ἐλαίου· ἤγουν διὰ τὴν ἀναλειψίαν· ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ παλαιοὶ, ὅταν ἐλοῦντο, αἰσείνοντο καὶ μὲ λάδι. (1)

Ἐγὼ, λέγει, ἔγινα εἰς τοὺς μαιφόνους Ἰουδαίους ἐνείδος καὶ ἐξουθένημα· ὠνείδιζον γὰρ αὐτοὶ τὸν Κύριον καὶ ἐπερίπαζον αὐτὸν καθὼς τὰ διηγοῦνται τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια· αὐτοὶ, λέγει, βλέποντες με κρεμάμενον εἰς τὸν Σταυρὸν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Ἡσύχιον, ἐκίνουν τὰς κεφαλὰς των, ὡς ὁ Εὐαγγελιστὴς λέγει· „ Οἱ δὲ παραπορευόμενοι, ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινούμετες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες· ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐντρίσιον ἡμερῶν οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτὸν· (Ματθ· κζ. 39.)
(2)

29 : „ Βοήθησόν μοι Κύριε ὁ Θεός μου,
,, καὶ σῶσόν με κατὰ τὸ ἔλεός σου.
27 : „ Καὶ γνώτωσαν, ὅτι ἡ χεὶρ σου αὐ-
,, τη, καὶ σὺ Κύριε ἐποίησας αὐτήν.

25 : „ Κα' γὰρ ἐγενήθην ὀνειδος αὐτοῖς,
,, εἶδосάν με, ἐσάλευσαν κεφαλὰς
,, αὐτῶν .

Καθὼς ὡς ἄνθρωπος ἔπαθεν ὁ Κύριος, ἔτι καὶ ὡς ἄνθρωπος ἐδὼ παρακαλεῖ τὸν Θεόν. τὸ δὲ κατὰ τὸ ἔλεός σου νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, μὲ τὸ ἔλεός σου, ἢ ὡς ἐλεήμων (3) ὡς γνωρίσουν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι Κύ-

ναται ἢ περὶ πάντων τῶν Μαθητῶν αὐτοῦ λέγεσθαι τὰ ἐξιστάμενα ὡς ἀκρίδες· ἐπεὶ περ διωκόμενοι ἢ ἐκτινασ-
σόμενοι πρὸς τὰν κακοῦν ἐθελόντων, οὐ καπεινύονται· ἀλλ' ἱπτάμενοι μεταρσίτοι φέρονται· ἢ πάντες οὖν οἱ Μάρ-
τυρες ἐκτιναχθέντες ὡς ἀκρίδες, ἐσάντες τὰ κάτω διώκουσι τὰ βραβεῖα τῆς ἀνα κλήσεως.

(1) Ὅθεν ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκεν· ἡ Ἡ σὰρξ μου ἠλλοιώθη ἀπὸ ἀναλειψίας· ὁ δὲ Θεοφάνης Μάξιμος τροπολο-
γικῶς ἐρμηνεύει τοῦτο· „ Ὁ πάσης ἀπεχόμενος κακίας, ἢ νηστεύων τῶν δι' ἐκείνης αἰσθήσεως πρὸς τὴν ψυχὴν
εἰσαγομένων αἰσθητῶν εἰδώλων, ἀσθενῇ καθίςῃσι τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας τὰ γόνατα· λέγω δὲ τὰς ὑπερβολικὰς
ἔξεις τῶν παθῶν, μὴκέτι δυναμένης ταῖς τῶν φαύλων ἐνεργείαις εὐκρινῶς διάλλεσθαι· ἢ τὰς ἀπρεπεῖς ἢ φθορο-
ποιούς ἀποτελεῖν κακίας· σὰρξ δὲ ἐστὶν ἐνταῦθα, ἢ ἐπιθυμητικὴ δύναμις· ἔλαιον δὲ φαῦλον, ἢ ταύτην πλάνου-
σα λειότης τῶν ἡδονῶν· ὁ τοίνυν περικόψας τὰς πρὸς ἡδονὴν ἀφορμὰς, ἠλλοιοῖ τὴν σὰρκα· ἤγουν τὴν ἐπιθυμητικὴν
κὴν δύναμιν πρὸς Θεὸν μεταφέρει· ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Εἰ κεκοπιῶν ἐκ τῆς εἰσπορίας, ὡς φασὶν Ἰωάν-
νης, κάθηται ὁ Χρὶςτος, οὐδὲν θανάσιον, ἢ ὑπὸ νηστείας αὐτοῦ ἀσθενῆσαι τὰ γόνατα· εἰς βεβαίωσιν γὰρ τῆς
σαρκὸς, ἢν ἀνέλαβεν, ὑπέμεινε χωρὶς ἁμαρτίας τὰ ἀνθρώπινα· Σημείωσαι, ὅτι ἢ ὁ Προφήτης Δαυὶδ ἠλείφεται
μὲ ἔλαιον κατὰ τὴν τῶν παλαιῶν συνήθειαν· ὅθεν ὅταν ἐνήσειε ἢ ἐπρὸς αὐτὸν διὰ τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, οὕτως ἠ-
λείφεται· καθὼς λέγει μόνος· „ Καὶ ἠλείμμα οὐκ ἠλείφωμιν (Δαν· ι'. 3.)

(2) Τροπολογικῶς δὲ ἐρμηνεύει τοῦτο ὁ Θεὸς Μάξιμος· „ Ὁ φυγὼν τὴν τῶν Δαιμόνων κακίαν, ταῖς τῶν προ-
λαβάντων ἐγκλημάτων μνήμαις ὑπ' αὐτῶν ὀνειδίζεται, εἰς ἀπόγνωσιν φέρειν ἐπιχειροῦντων, ὡς εὐκ εἶπες αὐτῷ·
διὰ τῆς ἐν χειρὶ μετανοίας ἀφέσεως· ὀνειδος δὲ τοῖς Δαίμοσι, ἢ ὁ καὶς ἀρεταῖς τὰ ἦδη τοῦ σώματος ἢ τῆς ψυ-
χῆς τὰ κινήματα θεοφιλῶς ποιμαίνων· βδέλυγμα γὰρ φησὶ τοῖς Αἰγυπτίοις, πᾶς ποιμὴν προβάτων· κεφαλὰ δὲ
εἰς τῶν πονηρῶν Δαιμόνων αἱ ἀρχαὶ τῶν παθῶν, ὡς κινεῖται, δι' αὐτῶν πρὸς ἑαυτοὺς ἀνδύειν ἐπιθυμοῦντες τὰς
προκόπτουτα·

(3) Τροπολογικῶς δὲ ἐρμηνεύει τοῦτο ὁ Θεὸς Μάξιμος· ἡ Κύριος μὲν ὁ Θεὸς λέγεται τῶν τῆς πρακτικῆς με-
τιόν-

Κύριε, ὅτι βοήθειά σου εἶναι αὕτη ἡ βοήθεια: ἦγουν ἐδική σου εἶναι ἡ βοήθεια αὕτη καὶ ἀντίληψις, τὴν ὁποῖαν ἐδείξες εἰς ἐμένα, βοηθήσας με ὡς ἀγαπητὸν σου Τίον, καὶ μὴ παραβλέψας με ὡς ἀντίθεον, καθὼς αὐτοὶ με ψευδῶς ἐνομαζοῦσιν. (1)

μον, ἐπικατάρκτοί εἰσι. (Ίω. 48.) κατάρκται δὲ νοεῖται καὶ ἡ βλασφημία. (2) θέλουν δὲ αἰσχυνοῦν ἐκεῖνοι, ὅπου σηκώνονται κατεπάνω μου, ἢ ὅταν ἐγὼ ἀνασηθῶ ἐκ τοῦ τάφου, ἢ ὅταν ἔλθω ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ· ἐγὼ δὲ θέλω εὐφρανθῶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου ἐσώθησαν μετὰ τὸ μέσον τῆς οἰκονομίας μου.

28 : „ Καταράσσονται αὐτοί, καὶ σὺ εὐλο-
„ γήσεις· οἱ ἐπανισταμένοι μοι αἱ-
„ σχυνθήσασιν, ὁ δὲ δοῦλός σου εὐ-
„ φρανθήσεται·

29 : „ Ἐνδυσάσθωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντες
„ με ἐτροπὴν, καὶ περιβαλέσθωσαν
„ ὡς διπλοῖδα αἰσχύνην αὐτῶν.

Ἐλεγον γάρ οἱ Θεομάχοι Ἰουδαῖοι· „ Μή
τις τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν; ἢ ἐκ τῶν φα-
ρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὃ μὴ γινώσκων τὸν νό-

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, ὅπου με διαβάλλουν
ὡς ἀντίθεον, θέλουν ἐνδυσθῆναι ἐντροπὴν κοντὰ εἰς ὅ-
λα τὰ ἔθνη, διασκορπίζομενοι καὶ δουλεύοντες εἰς
αὐ-

τίδων ἀρετὴν, ὡς ἔτι τῆς τῶν ἐπιτασσομένων τάξεως ὄντων. Θεὸς δὲ, τῶν τὴν γνωσικὴν ἀσκουμένων φιλοσοφίαν, ὡς τῆς ἐπιστημονικῆς τῶν ὄντων γενομένων κατανοήσεων. ὁ τοίνυν ἐψηθήμενος τῆς φυσικῆς ἀσθενείας, καὶ προκώ-
πτη κατ' ἀρετὴν, ἀλλ' εὐχεταὶ συναράσθαι αὐτὸν τὸν Θεόν. ἔλεος δὲ τοῦ Θεοῦ ἢ Πατρὸς ἢ τοῦ Μονογενοῦς ἐστὶ
περὶ τὸν ἄνθρωπον διὰ σαρκὸς εὐσπλαγχνία· ἥτις ἐαυτὴν λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν δοῦναι παρασκευάσασα, δωρεάν, μη-
δὲν προεισενέγκασαν τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν διέσωσε. κατὰ τοῦτο γοῦν τὸ μυήριον εὐχεταὶ σωθῆναι ὁ διαγνοὺς,
ἀνευ τοῦ κυρίως ἱλασμοῦ, μὴ δύνασθαι τυχεῖν σωτηρίας. ὁ δὲ Ἡσύχιος φησιν· „ Ἐαυτοῦ βοήθειαν ἢ σωτη-
ρίαν τὴν ἡμετέραν τίθεται, ὡς μεσίτης ἡμῶν ἢ ἀρχιερεὺς πρὸς τὸν Πατέρα γενόμενος· διόπερ φησιν ἑαυτοῦ Κύ-
ριον ἢ Θεὸν τὸν Πατέρα, ὃ τοῖς προσώποις ἀρμόττει τοῖς ἡμετέροις· τοῦτο γὰρ μεσίτου ἢ ἀρχιερέως οἰκεῖον, ἀ-
ναλαμβάνειν τούτων, ὑπὲρ ὧν ἱεουργεῖ ἢ μεσιτεύει, τὰ πρόσωπα.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος τροπολογικῶς ἐρμηνεύει τοῦτο· „ Χεῖρα, οἶμαι, Θεοῦ τὴν θεῖαν λέγει δύνασιν, ἣν
ἐποίησεν ὁ Κύριος ἐν τῇ δικαίᾳ, ῥυσάμενος αὐτὸν τῆς κακίας, ἢ σώσας αὐτὸν διὰ τῶν ἀρετῶν· ἢν τινα χεῖρα βού-
λεται γνόντας τοὺς ἀκαθάρτους Δαίμονας ὁ δίκαιος, ἐνδύναι τὴν πρὸς αὐτὸν προτέρων ὀνειδισμῶν, μαθόντας τὴν
ἐν τῇ ἐλέει τοῦ Θεοῦ γενομένην αὐτῷ λύτρωσιν τε ἢ σωτηρίαν. ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησιν· „ Χεῖρα ἐνταῦθα τὴν
πρᾶξιν φησιν, ἣν εἰργάσατο ἀναστήσας ἑαυτὸν ἐκ νεκρῶν· ἢ ὁ Ἡσύχιος χεῖρα λέγει τὴν οἰκονομίαν τοῦ Σταυροῦ
ἢ τῆς ἀναστάσεως· ἐπεὶ γὰρ τὰ μεγάλα θαῦματα δάκτυλον προσαγορεύει, ἀναγκαιῶς πρὸς σύγκρισιν τῶν εἰ-
ρημένων, ὡς μέγιστον τὸ θαῦμα τοῦ Σταυροῦ ἢ τῆς ἀναστάσεως, χεῖρα αὐτὸ καλεῖ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Μέχρι ἢ τῆς σήμερον διέμεναν Ἰουδαῖοι ταῖς κατὰ τοῦ Σωτῆρος τοῦ μακροθύ-
μου χρώμενοι βλασφημίαις· ἀλλ' ἐκεῖνων βλασφημούντων περιφανέστερον ὁσημέραι τὸ κήρυγμα γίνεται, ἢ τὰ τῆς
εὐλογίας εἰς πάντα χεῖται τὰ ἔθνη. ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος τροπολογικῶς αὐτὸ ἐρμηνεύει· „ Οἱ πονηροὶ Δαίμο-
νες αἱ καταρῶνται τοῖς δικαίοις, πρὸς ὀνειδισμοὺς τὰ πρὶν ἀμαρτήματα προσφέροντες· ἢ πρὸς ἐρετισμὸν ἑτέρα
χεῖρνα ὑποβάλλοντες· εὐλογεῖ δὲ ὁ Θεός, ἢ διὰ τῶν οὐσῶν ἀρετῶν τὸν καταπονοῦμενον παραμυδούμενος νοῦν· ἢ
τρόπους ἑτέρων ἀρετῶν ὑψηλοτέρων διδούς, ἢ τὴν πρὸς ἐνέργειαν αὐτῶν χαρίζομενος δύναμιν· ἢ λόγον σοφίας καὶ
γνώσεως μυσικωτέρας δωρούμενος ἢ νικῶν τὴν τῶν προτέρων ἀπόγνωσιν, ἢ τὴν τῶν δευτέρων ἐπίδωσιν. Καὶ πάλιν
λέγει· „ Ἐπαίσανται μὲν κατὰ παντὸς δικαίου οἱ Δαίμονες, πρῶτον διὰ τῶν κατὰ προαίρεσιν ἑκουσίων ἐρετι-
σμῶν πολεμοῦντες, ἢ πρὸς τὰς ἀκαθάρτους ἡδονὰς ὑποσύροντες· ὅταν δὲ ταύτης ἀποτυχῶσι τῆς πείρας, τὴν πε-
ριστατικὴν τῶν ἀκουσίων ἢ παρὰ προαίρεσιν πειρασμῶν ἑδύναν ἐπανατείνονται· μεθ' ἣν εὐφραίνεται δικαίως ὁ ἄγιος
ὡς ἡδονῆς τε ἢ ὀδύνης γενναίως δι' ἐγκρατείας τε ἢ ὑπομονῆς κρατήσας, ἢ οὕαν δι' ἀμφοτέρων δοκιμασθεῖσαν δια-
τηρήσας τῷ Δεσπότῃ τὴν ἀρετὴν· λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐντεῦθεν φιλοσοφίαν τινα διδάσκει τὸν ἀκροατὴν,
ὅτι καὶ μυρίαις βάλλωσι ταῖς ἀράϊς, εὐλογούντος τοῦ Θεοῦ, οὐδὲν ἐστὶ βλάβος ἀπ' ἐκείνων· ἀλλ' εἰς αὐτὸν τραπή-
σεται.

αὐτὰ, καὶ παρὰ πάντων ἀτιμαζόμενοι· οἱ αὐτοὶ δὲ λιον, μὲ τὸ ὅποιον δοξάζει τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα·
 θέλουν ἐνδύθωσιν τὴν κατασχύνην, ὡς ἀν διπλοῦσα· (2)
 διπλοῖς δὲ εἶναι τὸ διπλοῦν φόρεμα. (1)

30: „Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ σφόδρα
 „ἐν τῷ στόματί μου, καὶ ἐν μέσῳ πολ-
 „λῶν αἰνέσας αὐτόν.

31: „Ὅτι παρέστη ἐκ δεξιῶν πένητος,
 „τοῦ σῶσαι ἐκ τῶν καταδικόντων
 „τὴν ψυχὴν μου.

Ἐγὼ, λέγει, καθὼς ἄνθρωπος, θέλω εὐχα-
 ρισῆσαι τὸν Θεόν, ὡς Σωτῆρα καὶ ρύσιν μου· καὶ
 εἰς τὸ μέσον τῶν πολλῶν θέλω τὸν ὑμνολογῆσαι. καὶ
 ἀληθῶς ὁ Χριστὸς καθὼς ἄνθρωπος εὐχαρισεῖ καὶ ὑμνο-
 λογεῖ τὸν Θεόν εἰς τὸ μέσον πολλῶν ἀνθρώπων, ὅ-
 ταν ἐπ' Ἐκκλησίας ἀναγιγνώσκαται τὸ ἅγιον Εὐαγγέ-

Ο' Θεὸς, λέγει, παραστήσῃ εἰς τὰ δεξιὰ
 μέρος μου τοῦ πένητος· ἦτοι ἐβοήθησέ μοι· εἰς τὰ
 δεξιὰ γὰρ μέρος τοῦ ἀνθρώπου παραστέκεται ἐκεῖνοι,
 ὅπου συμβοηθῶν αὐτόν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτε
 ὁ Θεὸς παρέστη ἀπὸ τὰς δεξιὰς μου πράξεις, καὶ ὑ-
 πὸ τῶν ἀρετῶν μου ἐλχύσθη διὰ τὴν ἐν ἐμοὶ βοήθησιν· καὶ
 ἔσωσέ με ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ μου Ἰουδαίου ἀναστή-
 σας με ἐκ νεκρῶν. (3)

ΨΑΛ-

σεται τὰ τῆς αἰσχύνης ἢ τὰ τῶν δυνεϊδῶν· δοῦλος δὲ ἐδῶ δυνάμεται δὲ Κύριος κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καθὼς ἡ δὲ
 Παῦλος εἶπεν· „Ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, ἢ διὰ Ἡσαΐου βοᾷ· „Ὁ πλάσας με ἐκ κοιλίας
 δούλου ἑαυτῷ (Ἡσ· μὲ· 1.) ἢ δι' ἑαυτοῦ φησιν· „Ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονῆσθαι, ἀλ-
 λὰ διακονῆσαι· ὁ δοῦλος τοίνυν τῆς ἀληθείας φύσεως εἰς ὄνομα· οὐκ ἐπειδὴ δουλεύει ἐκείνῳ· πῶς γὰρ ἡ συνημέ-
 ρη τῷ Θεῷ λόγῳ ἢ τῶν ἀπάντων δεξαμένη τὴν δεσποτείαν; ἀλλ' ἵνα δεῖχθῃ τῆς φύσεως αὐτῆς τὸ ἴδιον· οὐκ
 ἀξιώματος τοίνυν ἐνταῦθα τὸ δούλος, ἀλλὰ φύσεως δηλωτικόν· ὁ δὲ Ἡσυχίος, κατάραν, φησιν, ἐνταῦθα τὸν
 Σταυρὸν καλεῖ· ἐπειδὴ ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένον ἦν· „Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου· (Δευτ.
 κα'· 23.) διότι αὐτὸν οὐκ ἄλλως ἀναγινώσκουσι, ἀλλὰ διὰ τοῦ Σταυροῦ ἐξήτησαν, ὁρᾶσαι τὴν κατάρα τῇ γε-
 γραμμένῃ ἐν τῷ νόμῳ τοῦτον βουλόμενοι· ἀλλ' ὁμοῦς ὁ Πατὴρ αὐτὸν εἰς εὐλογίαν μετέβαλεν.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „Ὅρα πῶς ἀξιοῖ μὴ κολάσει παραδοθῆναι αὐτοὺς, ἀλλ' αἰσχύνῃ, ἀλλ' ἐντρα-
 πῇ, ὥστε διδασκαλίαν αὐτοῖς γενέσθαι διορθώσεως, ἢ ὑπόθεσιν τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολῆς· λέγει δὲ τροπο-
 λογικῶς ὁ Θεὸς Μάξιμος· „Εὐχεται ὁ δίκαιος εὐελπίσθαι τοὺς Δαίμονας, ἢ τῶν καταδυμίων ἀποτυχῶ-
 ντας, ἢ τὴν ἐξ ἀλλήλων αἰσχύνῃ ἐπὶ τῇ ἡττῇ μὴ φέροντας· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „Διπλῇ ἐστὶν ἡ περιβο-
 λὴ τοῦ ἐκτὸς ἱματίου (ἦτοι τὸ ἐπανωφόριον) ἢ ἐντροπὴ μὲν ἐστὶ, λύπη κατὰ νοῦν ἐξ ἀποτυχίας τινος καταδυ-
 μίου συνιστάμενη· αἰσχύνῃ δὲ, λύπη ἐπ' αἰσχυρῶ ἐκφανῶς τετραζόμενη· Ἐφη δὲ ὁ Ἡσυχίος· „Αἰσχυρῶς ἡττώσας,
 φησιν, οἱ Ἰουδαῖοι τὸν παρ' αὐτῶν στυγερῶς παρὰ πάντων ὁρῶντες προσκυνοῦμενον· αὐτοὺς δὲ ὁ στυγερῶς ἢ ἀνα-
 στας οὐ τοσοῦτοι διὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων αἰσχύνῃ, ὅσον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς οἰκουμένης εὐφραίνονται· ἐντροπὴν δὲ
 ἐνδύονται, ὅτι τὸν ἐξ αὐτῶν ὄντα κατὰ σάρκα, ἢ σῶσαι αὐτοὺς ἐλθόντα ἐσαύρωσαν· αἰσχύνῃ δὲ ὡς διπλοῦσα
 περιβάλλονται· ἐπὶ γὰρ τῷ πολυήματι τοῦ Σταυροῦ, ὅπερ ἱμάτιον κέκληται, ἀρνοῦνται τὸν διὰ τῆς οἰκείας ἐγέρ-
 σεως τὴν οἰκουμένην ἐγείραντα· ταῦτα δὲ αὐτοῖς ὡς αἰσχύνῃ διπλῇ εἰκότως περιβάλλονται ἢ διπλοῦς γίνεται.

(2) Κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον· „Σφόδρα ἐξομολογεῖται τῷ Κυρίῳ ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ, ὁ ἐξ ὅλης ψυχῆς ἢ δυ-
 νάμεως ὑπὲρ τῆς ἐγγενομένης αὐτῷ τελείας καθάρσεως, τὴν λογικὴν τῷ Θεῷ προσάγων ἐντελεῖν, ἢ ἀντιδίδου-
 τῆς εὐεργεσίας τὴν εὐχαριστίαν· ἐξομολόγησις γάρ ἐστιν ἢ δι' εὐχαριστίας τῶν ἐκ Θεοῦ τῷ δικαίῳ προσγενομένων ἀγα-
 θῶν ἐξηγορία· σῶμα δὲ, ἢ ἐκφανὴς ἐνέργεια τῆς λογικῆς δυνάμεως· αἴτιος δὲ ἐστὶ λόγος ἑμπρακτος δι' ἐπαίνων, ἐν-
 δεικτικός τῶν προσόντων τινι παρὰ τοὺς ἄλλους ἐξαίρετων ἀγαθῶν· ἀνεῖ τοίνυν ὁ δίκαιος πρᾶξι τε ἢ λόγῳ κατὰ δύ-
 ναμιν, τὴν ὑπερβάλλουσαν τοῦ Θεοῦ τοῖς πολλοῖς φανεράν ποιούμενος δυνάμειαν· οὐ γὰρ πάντων ἢ γνώσεις, ἀλλὰ
 τῶν ἐπὶ τούτῳ καθαιρουμένων· ὁ δὲ Ἡσυχίος σῶμα Χριστοῦ ἐνοεῖ τὴν Ἐκκλησίαν, ἢς ἢ κεφαλὴ ἐστὶν, ὅτι δι' αὐ-
 τῆς ἐξομολογεῖσθαι ἐπαγγέλλεται τῷ Πατρί.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ἀχώριστος ἡ θεῖα φύσις ποιησαμένη τὴν ἔνωσιν, παρὴν μὲν τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει,
 ἢν

ΨΑΛΜΟΣ ΡΘ'. ΚΑΘΙΣΜΑ. Ιε

„Ψαλμός τῷ Δαβίδ·

Εἶπομεν πολλάς φορές διὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην· ὁ Ψαλμός δὲ αὗτος ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριστὸν. (1)

1: „Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου.

ὁ Θεὸς, λέγει, καὶ Πατὴρ εἶπε πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Υἱὸν του, ὅτερα ἀφ' οὗ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς. εἶδὲ καὶ εἶναι γεγραμμένον· „Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν Κύριος, εἰς ἐσὶ (Δευ. 5. 4) δὲν ἐρρέθη τοῦτο πρὸς ἀθέτησιν τοῦ μονογενοῦς, ἀπαγορεύεται·

ἀλ-

ἢν ἡ πένυτα ὀνομάζει· συνεχώρει δὲ πάσχειν, τῶν ἀνθρώπων πραγματευόμενος τὴν σωτηρίαν· ῥάδιον γὰρ ἦν αὐτῷ ἀθανάτον εὐδοῦς, ἢν ἀνέλαβεν ἀπεργάσασθαι φύσιν· ἐπειδὴ δὲ σωτήριον τοῦ κόσμου τὸ πάθος, συνεχώρησε γενέσθαι αὐτό· ἢ μετὰ τὸ πάθος τῆς ἀθανασίας ἢ ἀφθαρσίας μετέδωκεν· ὁ δὲ Θεοφόρος Μάξιμος, τροπολογικῶς ἐρμηνεύει τοῦτο· ἢ Δεξιὰ δικαίου ἐστὶ τὸ πνευματικὸν φρόνημα· ἐφ' οὗ παρίσταται σφίζων ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν διωκόντων διὰ τῆς ἀρετῆς· τούτοις τοῦ χόικου φρονήματος· πένυς δὲ ἐστὶν ὁ τὴν πρέπουσαν τῇ ἐκ μὴ ὄντων φύσει ταπεινοφροσύνην αἰεὶ κατὰ διάνοιαν φέρων· ἢ μηδὲν ἴδιον ἔχειν ἀνεῖ Θεοῦ πρὸς ἀρετῆς γινώσκων ἐνέργειαν· λέγει δὲ ἢ ὁ Ἠσυχιστής· ἢ Ὡς περ γὰρ ὁ Υἱὸς οὐ μόνον ἐκ δεξιῶν κάθηται τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ ἢ ἐκ δεξιῶν ἱσταται· ἰδοὺ γὰρ φησὶ, θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεωγμένους ἢ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἐστῶτα τοῦ Θεοῦ (Πράξ. 7. 56.) οὕτω ἢ ὁ Πατὴρ ἐκ δεξιῶν ἱστασθαι λέγεται τοῦ Υἱοῦ, ἵνα μίαν ἡμεῖς ἀξίαν τοῦ Υἱοῦ ἢ Πατρὸς μάθωμεν.

(1) Σημειοῖ δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Ὅτι ἢ ὁ Κύριος εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἀνέφερε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ἐν Εὐαγγελίοις, ἐρωτήσας τοὺς Φαρισαίους ἢ εἰπάν· ἢ Τί ἡμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ; τίνας Υἱὸς ἐστὶ; λέγουσιν αὐτῷ, τοῦ Δαβίδ· λέγει αὐτοῖς· πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν Πνεύματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ; λέγων· ἢ Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον, πῶς Υἱὸς αὐτοῦ ἐστὶ; ἢ οὐδεὶς ἐδύνατο ἀποκριθῆναι αὐτῷ λόγον· (Ματθ. 23. 42.) οἱ μὲν γὰρ Φαρισαῖοι ὁμολόγουν τὸν Χριστὸν Υἱὸν εἶναι τοῦ Δαβίδ· ὅτι δὲ Κύριος ἦν τοῦ Δαβίδ (κατὰ τὴν θεότητα δηλαδὴ) ἠγνόουν παντάπασιν· τὸ λεῖπον τοῖσιν προσέτιθισιν ὁ Κύριος, οὐ τὸ ὁμολογούμενον ἀναίρων, ἀλλὰ διδάσκων, ὡς ὁ αὐτὸς ἢ Υἱὸς Δαβίδ ἐστὶ τὸ κατὰ σάρκα, ἢ Κύριος αὐτοῦ, ὡς Θεὸς ἢ Δημιουργός· ὅθεν ἐρρέεσαν οἱ Ἰουδαῖοι οἱ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰς τὸν Ἀβραάμ ἀναφέροντες ἐκ προσώπου τοῦ δαυλίου· καὶ οἱ Ἀρειανοὶ καὶ Εὐνομικαὶ οἱ εἰς τὸν Θεὸν λόγον ἀναφέροντες τὸν Ψαλμὸν πρὸς τὸν σαρκωθῆναι· καὶ οἱ Πανλιανισαὶ ἢ Σαβελλιανοὶ ἢ Φατεινισαὶ, οἱ ὡς εἰς ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν τοῦτον ἀναφέροντες· τί γὰρ ἐροῦσι πρὸς τό· ἢ Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἐκσπύρου ἐγέννησάσας ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· ἢ Ὅτι ὁ Ψαλμός αὗτος τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Κυρίου ἢ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδὸν αὐτοῦ προφητεύει.

ἀλλὰ πρὸς ἀντιδιαστολήν καὶ χωρισμὸν τῶν οὐκ οὕτων Θεῶν. Θεοπρεπῶς δὲ πρέπει νὰ νοοῦμεν ὅτι εἶπεν ὁ Κύριος καὶ Πατὴρ πρὸς τὸν Υἱόν, καὶ οὐχὶ ἀνθρωποποιας· ἡγουν ὡς εἰς Θεόν, καὶ ἔχει ὡς εἰς ἄνθρωπον. τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ἐμφράττει τὰ ὁρίματα τῶν Γουδαίων· διὰ τὸ ποιοὶ εἶναι οἱ δύο Κύριοι τοῦ Δαβὶδ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους, ὁ ἓως ἐγεννήθη ἐκ γαστρὸς πρὸ ἐωσφόρου, καὶ μετὰ τὴν Γερουσύνην ἐτιμήθη κατὰ τὴν τάξιν Μελεχισεδέκ· δὲν ἡξεύρουν ὅπως, οὕτως ἔχουν τὴν νύειπόν· (1) πρόδηλον γάρ, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστὸς, ὅστις εἶναι καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

„Κοῦ σου ἐκ δεξιῶν μου.

Καθὼς διὰ τοῦ Κυρίου καὶ Κύριος δέχνεται ἡ ἰσοτιμία, ὅπου ἔχει ὁ Πατὴρ μετὰ τὸν Υἱόν, καὶ

ἀντιρρόπως ὁ Υἱὸς μετὰ τὸν Πατέρα· Ἐπὶ καὶ διὰ τῆς ἐκδεξιῶν καθέδρας ἐπὶ βασιλικῷ θρόνῳ, ἡ αὐτὴ ἰσοτιμία τούτων παρομοίως δέχνεται· διὰ τὴν ἐκείνων, ὅπου εἶναι ἡ καθέδρα κοινὴ, τούτων εἶναι καὶ ἡ βασιλεία κοινὴ· ὅθεν ὡς ἐπιστομισθεὶς ὁ Ἀρειὸς καὶ ὁ Εὐνόμιος, οἱ φλυαροῦντες, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἄνισος μετὰ τὸν Πατέρα· ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ μετὰ τὸ νὰ ἦναι ἀσώματος καὶ ἀπερίγραπτος, δὲν ἔχει δεξιὰ ἢ ἀριστερά· τῶν σωμάτων γὰρ ταῦτα εἶναι ἴδια· λοιπὸν τὰ καθῆσθαι ἐδῶ, δηλοῖ τὴν ἀνάγκασιν καὶ ἀπολαυσιν τῆς θείας βασιλείας· τὸ δὲ ἐκδεξιῶν φανερώνει τὴν γνησιότητα τοῦ Υἱοῦ καὶ ἐκείνῳ καὶ ἐρωτημάτων. (2)

„Ἐφ' ἃν ἦς τοὺς ἐχθρούς σου ὑπο
πύδιον τῶν ποδῶν σου.

Ἔ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδωρίτος· „Εἰ Δαβὶδ ὁ βασιλεὺς ἔχει εὐσεβὲς βασιλεὺς· ὁ δὲ προφητικῇ χάριτι ἡγιασμένος Κύριον ἑαυτοῦ καλεῖ τὸν Δεσπότην Χριστὸν, οὐκ ἄρα μόνον ἄνθρωπος κατὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἔννοιαν· ἀλλὰ ὁ Θεός, ὡς τοῦ Δαβὶδ Δημιουργός τε καὶ Κύριος· καὶ τὸ κοινὸν δὲ τῶν ὀνομάτων τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας δηλοῖ· Κύριος γὰρ Κυρίῳ λέγει, ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ αὐτοῦ, καὶ ὁ Κύριος κτίσματος· οὐδὲ Κύριος ποιήματος· ἑτέροι δὲ τῶν μὲν λέγοντα φασὶ τὸν Θεόν, τὸν δὲ ἀκούοντα τὸν Ζοροβάβελ· τί οὖν ὁ Ζοροβάβελ; Κύριος τοῦ Δαβὶδ; καὶ πῶς ἂν ἔχει λόγον; ὅς ἔστι αὐτὸς ἀπὸ μεγάλης τιμῆς Δαβὶδ κέκληται; ποῦ δὲ ἱερουσύνην ἔχει, καὶ ταῦτα ἔτιον τινα καὶ παραδοξόν; περὶ Χριστοῦ τοῖσιν εἴρηται τὸ, εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ δὲ γίνεσθαι· „Εἶπεν ὁ Ἰεχωβὰ τῷ Ἰεχωβά· ὅπερ παρασκιόν ἐστὶ τῆς ὁμοουσιότητος τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ· καθότι οὐδὲν κτίσμα Ἰεχωβά ὀνομάζεται· μόνον γὰρ τῷ Θεῷ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποδίδεται καὶ μόνον τῇ θεῷ καὶ ἀκτίστῳ φύσει, καὶ οὐδεμὶς ἄλλη φύσις κτιστῇ.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „Εἰ γὰρ ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ, ὡς περὶ οὖν ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν, ἀξιώματος ἐστὶν ὄνομα, ἢ ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς ἀφωρισμένη τῷ Κυρίῳ καθέδρα, τίποτε ἕτερον καὶ οὐχὶ τὸ ὁμοτιμον τῆς ἀξίας ἀποσημαίνει; καὶ τὸ δεξιὸν τὴν πρὸς τὸν Ἰσον σχέσιν δηλοῖ, οὐ σωματικῶς τοῦ δεξιῦ λαμβανόμενον· οὕτω γὰρ ἔντι καὶ σκαίδν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι· ἀλλ' ἐκ τῶν τιμῶν τῆς προεδρίας ὀνομάτων τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς περὶ τὸν Υἱόν τιμῆς παριστῆναι τοῦ λόγου; ὡς περὶ οὖν οὐ μείζονα αὐτὸν τοῦ Πατρὸς αἰρούμεν, ἐπεὶ ἡ τὴν ἐκ δεξιῶν ἔχει καθέδραν τὴν ἐντιμωτάτην· οὕτω μὲν οὐ ἐλάττω λέγει καὶ καταδείξεν, ἀλλ' ἰσοτίμον καὶ ἴσον· τοῦτο γὰρ ἡ κοινωγία τῆς καθέδρας δηλοῖ, καὶ ὁ Κύριλλος δὲ λέγει· „Ἡ δεξιὰ δὲ χώρα δηλοῖ τὸ τῆς ἀξίας ὁμοτιμον· καὶ ὁ Σεβήριος· „Τὸ ἰσοτίμον τοῦ Υἱοῦ καὶ Πατρὸς διὰ τῶν δεξιῶν νοοῦμεν· ἐπὶ γὰρ τῆς ἀσπαρταῦς οὐσίας οὐ δυνατόν νοῦσαι δεξιὸν ἢ ἀριστερόν· τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Καὶ ὅτι οὐκ αὐτὸς ἑαυτῷ ὁ Υἱὸς ἀρπαζει βασιλείας ἢ θεότητος ἀξίαν (διό φησιν ὁ Παῦλος) οὐκ ἀρπαγμὸν ἠγάπησα τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ) ἀλλ' εὐδοκῶντες τοῦ Πατρὸς καὶ χαίροντες τῇ τοῦ Υἱοῦ ἀξίᾳ, τὴν βασιλείαν τὴν ὁμοτίμον πρὸς τὸν Πατέρα κέκτηται, ὁ μὲν οὖν θρόνος κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ ἀξίαν κατασημαίνει· ἡ δὲ καθίσας, τὸ βεβαίον καὶ ἐδραῖον καὶ ἀσάλευτον τῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ διαμονῆς· τὸ δὲ ἐκ δεξιῶν, τὸ τῶν αγαθῶν εἶναι καὶ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς δωρημάτων κοινωνίαν· ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Μέγα μὲν οὖν τὸ ἐκ δεξιῶν καθίσθαι· καὶ οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπείας φύσιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἀπασαν τὴν κτίσιν· πλὴν ἀνθρωπίνως καὶ αὐτὰ εἴρηται· ὡς γὰρ Θεὸς ὁ Υἱὸς αἰώνιον ἔχει τὸν θρόνον· ὁ θρόνος σου γὰρ, φησιν, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· οὐ γὰρ μετὰ τὸν Σταυρὸν καὶ τὸ πάθος ταύτης ὡς Θεὸς τῆς τιμῆς ἡξιώθη· ἀλλ' ἔλαβεν ὡς ἄνθρωπος, ὅπερ εἶχεν ὡς Θεός· ὡς ἄνθρωπος ποῖνον ἀκούει· καθάπερ ἐκ δεξιῶν μου· ὡς γὰρ Θεὸς αἰώνιον ἔχει τὸ κράτος· ἔφη δὲ καὶ Ἀλλαχού ὁ θεὸς Βασίλειος· „Τί οὖν; ἐκ δεξιῶν καθίσμενος, ἐν-

Ἐχθρούς ἔδω' ἔγνωε κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἀθανάσιον, τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς Ἑλλήνας, τοὺς Αἰρετικούς, καὶ τοὺς Δαίμονας· τὸ δὲ ἔως, δὲν διαχωρίζεται πάντοτε ἀπὸ τῶν μέλλοντα χρόνου· ἀλλὰ πολλοῖς φοραῖς, δηλοῦν μὲν τὸ, ἕως τίνος χρόνου, τὸ δὲ ἐπίλοιπον τοῦ χρόνου δὲν ἀπαρνέσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ συμπαλαμβάνει· καθὼς εἶπαι τῶρα ἔδω· περὶ τοῦ ὁποῦ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῇ πρώτῃ λέγει περὶ Τίου ἐπιλοσόφησε· καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ Εὐαγγελικὸν ῥητὸν τοῦ Μιχαίου τοῦ· „Ἔως οὐ ἔτεκε τὸ Τίον αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, (Ματθ. α'. 25.) ἀκολουθήσαντες εἰς τοὺς Πατέρας ἐρμηνεύσαμεν· (1) διατὶ, ἐν ἡ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ ἦτον περὶωρισμένη μέχρι τίνος καιροῦ, καὶ δὲν ἦτον παντοτινῇ, πῶς ἤθελε φησὶ κατὰ τὸ τοῦ Δανιὴλ ἑκείνου· „Καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία αἰώνιος; (Δαν. γ'. 33.) Καὶ πάλιν· „Ἀναστήσει ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλεῖαν, ἥτις εἰς τοὺς αἰῶνας οὐ διαφθαρείσεται; (Δαν β'. 44.) ἢ πῶς θελεῖ γένῃ ἀληθινὴν ἑκείνου, ὅπου εἶπεν ὁ Πατριάρχης πρὸς τὴν Παρθένον· „Καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος; (Λουκ. α'. 33.) εἰ δὲ καὶ ἀκούεις ὡς ἀναγνώσας, ἔδω μὲν οὐ ὁ Πατὴρ βάλλει τοὺς ἐχθρούς ὑποπόδιον εἰς τὸν Τίον του, παρὰ δὲ τῷ Παύλῳ, ὅτι ὁ Τίος τοὺς βάλλει ὑποπόδιόν του· „Δεῖ γὰρ φησιν, αὐτὸν βασιλεῦειν, ὅχις οὐκ ἂν θῇ πάντας τοὺς ἐχθρούς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ (Α'. Κορ. ιε'. 25.) ἂν, λέγω, ταῦτο ἀκούεις, μὴ

ταραχθῆς· ἐπειδὴ κοινὴ εἶναι ἡ ἀνέργεια καὶ ἡ δύναμις τῶν δύο, Πατὴρ καὶ Τίος· καὶ κοινὰ εἶναι πρὸς τοὺς δύο τὰ κατορθώματα· διατὶ ὅλοι θέλουσι ὑποταχθῶν εἰς τὸν Τίον, ἄλλοι μὲν, θεληματικῶς ἄλλοι δὲ σαρικῶς, ὅταν ἴδωσι αὐτὸν καὶ καταβῇ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, κατὰ τὴν δευτέραν του παρουσίαν περὶ τοῦ ὁποῦ καθαρώτερα ἐδίδαξαν ὁ Παῦλος εἰπών· „ἵνα ἐν τῷ ὁράματι Ἰησοῦ πάντων γόνυ κάμψῃ οὐρανόων καὶ ἐπιγῶν καὶ καταχθονίων· (Φιλ. 6. 10.) ὑποπόδιον δὲ θέλει νὰ εἴπῃ, ὑποταγμένους ἔχουν ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποταγμένους ὑπὸ τοὺς πόδας σου. (2)

2. „Ῥάβδον δυνάμεως ἐξαποστελεῖσθαι
„Κύριος ἐκ Σιών.

Ἡ ῥάβδος, ποτὲ μὲν λαμβάνεται εἰς σημεῖον παιδείας· ὡς τὸ· „Τι θελετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματι τε πραότητος; (Α'. Κορ. δ'. 24.) ποτὲ δὲ εἰς σημεῖον ποικιλικῆς, ὡς τὸ· „Ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ (Ψαλ. β'. 9.) ποτὲ δὲ εἰς σημεῖον βασιλείας, ὡς τὸ· „Ἐξελευσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαί (Ἠσ. ια'. 1.) ποτὲ

ἐντιμότερος ἐστίν· ἀλλ' εἰ μὲν δι' ἑαυτοῦ τὴν τιμὴν ἔσχευ, ἐντιμότερος· εἰ δὲ λαβὼν παρὰ τοῦ γεννήσαντος· τοῦ δευκότος ἢ χείρους.

- (1) Σημειώσαι· ὅτι ὁ ἐπὶ τῶν φιλοσόφων κύριος Εὐθύμιος, ἔχει ἢ ἐρμηνεύειν εἰς τὰ ὅγια Εὐαγγέλια πολλὰ σύντομον· ἥτις πρὸς ὀλίγων ἐστὶν ἐνυπόθεσι ἐν Δειψίᾳ, ἢ ἴνυ ἐρίσσειται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Κουτλουμουσιού· περὶ ταύτης δὲ τῆς ἐρμηνείας ἀναφέρει τῶρα ἔδω.
- (2) Καὶ ὁ Θεόδωριτος λέγει· „Οὐ τοίνυν χρόνου σημαντικὸν τὸ ἔως, ἀλλ' ἰδίωμα τῆς θείας Γραφῆς· ὅταν τὸ· „Ἔως ἂν καταγένηται ἐγώ εἰμα (Ἠσ. ιε'. 4.) εἶπεν δὲ, ὅτι οὐ συμπεριόριζεται τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ ἢ γένεσιν καὶ τελευτῶντων διαμέει ὁ τῶν ὅλων ποιητής· λέγει δὲ ἢ ὁ Χρυσόστομος· „Σὺ δὲ ἀκούων τοῦ Προφῆτου λέγοντος, ὅτι ὁ Πατὴρ τίθεισιν ὑπὸ τοὺς πόδας, μὴ δορυβιθῆς· οὐ γὰρ ὡς ἀπονεύοντος τοῦ παιδὸς, ταῦτα εἴρηται· ὁ γὰρ Παῦλος αὐτὸν φησὶ τιθέναι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· κοινὰ γὰρ τὰ ἔργα· διὰ φησὶ πάντα τὰ ἐμά, σὰ ἐσι, ἢ τὰ σὰ ἐμά· λέγει δὲ ἢ ὁ Εὐσέβιος· „Τέως μὲν φησὶ, παρ' ἐμά βασιλεῦε, ἢ τὴν παρ' ἐμοῦ τιμὴν καὶ δόξαν κάτεχε· ἔπειτα δὲ τῶν τῶν πολεμοῦντων τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἢ τῇ σὺ δυνάμει ἐξεναντίας ἱσχυμένων· καθυποταγμένων καὶ τῶν σὺς ποσὶν ὑποκασσομένων· ἔσαι καιρὸς, ὅπνῃκα τὴν τοῦ πατρὸς ἀναλήψῃ βασιλείαν· ὁ δὲ Ἠσύχιος λέγει· „Ἐν μὲν τῇ παρόντι βίᾳ καὶ ὁ Πατὴρ ὑποτάττει τῷ Τίῳ καὶ ὁ Τίος ὑποτάττει τῷ Πατρί τὴν ἀνθρωπότητα· ἐπὶ δὲ οὗτος ὁ αἰὼν συντελεσθῇ, καὶ ὁ Θεὸς πάντα ἐν πνεύματι γένῃται· τότε εἰς πέλειον θεωρίας ἀνεληθόντες ἢ γνώσεως, τὸν Πατέρα ἐν τῷ Τίῳ, ἢ τὸν Τίον ἐν τῷ Πατρὶ ὁφόμεθα· διόπερ καὶ τότε ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς ἔξειν ὁ Κύριος ἔλεγεν.

ποτέ δὲ εἰς σημεῖον δυνάμεως, καθὼς εἶναι τὸ παρὸν
ρήτῳ· ἐξ-ἡμέρας, λέγει, Κύριος εἰς τὸν Χριστὸν
καθὸ ἄνθρωπον, δύναμις ἀπὸ τῶν Σιών τὴν ἐν οὐρα-
νοῖς· ἢ ἀπὸ τῆς Σιών τὴν ἐν Ἱερουσαλὺμοις· διὰ τὴν
ἀπὸ τῆς Σιών ἀρχισεν ἡ δύναμις τῶν κατορθωμάτων τοῦ
Χριστοῦ καὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ· ἡμ-
πορεῖ δὲ νὰ βοηθῇ ῥάβδος δυνάμεως καὶ ὁ Σταυρὸς,
κατὰ τὸν Χρυσόσομον· ἐπεὶ δὲ ποῖον ἄλλο εἶναι δυνα-
τὸν γερὸν ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ, ὅς τις τόσον εὐκολὰ νικᾷ καὶ
κατατροπώνει τοὺς αἰσθητοὺς καὶ νοητοὺς ἐχθρούς; (1)

·· Καὶ κατακυριεύει ἐν μέσῳ τῶν ἐχ-
·· θρῶν σου.

Κατακυριεύει, λέγει, ὁ Κύριος Ἰησοῦ Χρι-
στὸς, εἰς τὸ μέσον τῶν ἐχθρῶν σου, ὑποτάσσων αὐτοὺς
καὶ κατεξουσιάζων καὶ μετὰ τὴν ζευγλὴν τῶν Εὐαγγε-
λικῶν σου, νόμων τραβῶν αὐτοὺς ὑποκάτω σου· τοῦ-
το γὰρ ἦτον τὸ παραδεχόν· ὅτι οἰθεῖται τοῦ Κυρίου

Ἀπόστολοι, καὶ μολον ὅπου ἦτον περιχλεισμένοι ἀπὸ
κάθε μέρος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἐνέκουν ὁμῶς αὐτοὺς κα-
τὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ ἔχι ἀπλῶς ἐνέκουν, ἀλλὰ
μετὰ ὑπερβολὴν καὶ αὐξήσιν κατακυριεύουν αὐτοὺς. (2)

3·· Μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς θυ-
·· νάμεώς σου.

Εἰς τὴν ἡμέραν, λέγει, ἐκείνην, εἰς τὴν ὁ-
ποῖαν δείχεται ἡ δύναμις σου Κύριε, τότε θέλει εἶναι
μετὰ σοῦ καὶ ἡ ἀρχή· ἡγοῦν θέλει εἶναι εἰς ἐσέναν ἢ
βασιλείαν· ἐπεὶ δὲ αὕτη δὲν ἔρχεται εἰς ἐσέναν· ἔξω-
θεν κατὰ τὸν Χρυσόσομον· ἀλλ' εἶναι ἐνωμένη μετὰ τὴν
φύσιν τῆς Θεότητος σου· ἡμπορεῖ δὲ νὰ βοηθῇ ἀρ-
χή καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὡς αἰτίος πάντων· ἡτοι ὡς
δημιουργός, ὅστις εἶναι μαζί με τὸν Πατέρα ἁχωρι-
τος (3) ἡμέρα δὲ δυνάμεως εἶναι, ἡ τῆς πρώτης
παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἀπέρων αὐτοῦ θαυ-
μά·

(1) Ὁ δὲ λέγει ὁ Θεοδώριτος· ἡ Τοῦ σατυροῦ Σταυροῦ τὸ κράτος διὰ τῆς ῥάβδου δυνάμει· δι' ἐκείνου γὰρ πη-
σαν ὑπέταξε τῶν ἀντιπάλων τὴν πάλαιαν· ἐν Σιών δὲ οὗτος ἐπαρῆ· περιβήσιν δὲ ὁ Χρυσόσομος· αὕτη γὰρ
ἡ ῥάβδος τοῦ Σταυροῦ γῆν ἢ θάλασσαν ἐπέστρεψε, ἢ δυνάμει πολλῇ ἐνέπλησε· μετὰ ταύτης ἐξελησάντες τῆς
ῥάβδου πανταχοῦ τῆς αἰουμένης οἱ Ἀπόστολοι πάντα ἐκείναι εἰσέλασαν· ταύτην ἐπιπεσόμενοι πάντα ἡμεῖς, λα-
βόντες τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ· ὁ δὲ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ, ῥάβδον δυνάμεως τὸν Εὐαγγελικὸν
λόγον ἐνόησαν τὸν ἀπεσταλμένον· ὅς ἡ πύλιν τῶν Ἑθνῶν κατακυριεύει· ἢ ὁ Ἡσύχιος λέγει· ἡ Ἐπειδὴ ἡ ῥά-
βδος διπλὴν ἐνεργεῖαν κεντρίται· ἢ γὰρ μαρτυρεῖ καὶ χειραγωγεῖ, διὰ τοῦτο ὁ Σταυρὸς ἡμᾶς χειραγωγεῖ, ἢ μα-
ρτυρεῖ τοὺς Δαίμονας· ἀναγκάως οὖν ἡ ῥάβδος δυνάμεως ὡς ταυτα ἐνεργήματα εἶχεται· αὕτη δὲ τῷ Χριστῷ πό-
θεν ἐξαπέστειλεν; ἐκ τῆς Σιών φησιν· ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν ὁ Μωυσεῖος ἔθηκεν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόσομος· ἡ Ὅρα προσφιλταὶν ὑπὲρ τὸν ἥλιον διαλάμπουσιν· τί γὰρ ἐστὶ τὸ κατακυριεύει ἐν
μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου; ἀντὶ τοῦ, ἐν μέσοις Ἑλλήσι καὶ ἐν μέσοις Ἰουδαίοις· οὗτο γὰρ αἱ Ἐκκλησίαι καταφυτεύ-
θησαν ἐν μέσοις πατρὶ ἀλλήλων· οὕτως ἐκράτησαν καὶ περιεγένοντο· τοῦτο τεκμήριον τῆς λαμπρότης νίκης, τὸ ἐν μέ-
σοις τοῖς πολεμίοις ἀναστῆσαι τὰ θυσιάσματα· τὸ καθάπερ πρόβατα ἐν μέσῳ θυρίων καὶ ἀγῶνι μετὰ τὸν λύκον· οὐκ
εἶπε δὲ νῖκα, ἀλλὰ κυριεύει, ἵνα δείξῃ οὐδὲ ἐκ παρατάξεως τὸ τρώπειον γινόμενον· ἀλλ' ἐκ ἐπιταγῆς τῆς δεσπο-
τείας· οὗτο γοῦν ἐκράτησαν οἱ Ἀπόστολοι, τὸν Χριστὸν ἔχοντας ἐν αὐτοῖς.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει· ἡ Τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως διὰ τοῦτου κατασημαίνει· ἐν ᾧ δυνάμει θεῖα πάντα κρινεῖ ἐλ-
θὼν μετὰ τῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς· ἢ ὁ Κύριλλος δὲ λέγει· ἡ Ἦξει δὲ καί τις καὶ τότε,
αὐτὸς τε ὁ ἐν Σιών, καὶ ἔχων ἐν αὐτῷ τὸν Πατέρα, τὴν ἀρχὴν τῆς εἰρήνης φύσεως οὐσιώσας ἀρχὴν κατὰ μο-
νον τὸ ἐξ αὐτοῦ, διὰ τὸ ὑπάρχειν ἐκ Πατρὸς· ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀρχὴν ἐνοεῖ τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐν αὐτῷ τοῦ
τῆς οἰκουμένης ἀρχόντος καὶ βασιλεύοντος ἡγεμόνος· ὁμοίως ἢ ἡμεῖς δυνάμει τὴν ἡμέραν τοῦ Σταυροῦ νοεῖ·
(ἡτοι τὴν μετὰ τὴν παρασκευὴν)· διὰ τὰ ἐν αὐτῇ πρᾶξάντα σημεῖα καὶ θαύματα· ἐν καὶ γὰρ τῇ ἡμέρᾳ τὴν
ἀρχὴν· ἡτοι τὸν Σταυρὸν μετὰ αὐτοῦ, εἶχεν ὁ Κύριος· οὐ μόνον ὡς ἐν αὐτῷ προσκλυθεῖς, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπὶ τοῦ ὡ-
μων βασιλέως· τοῦτο γὰρ σαφέστερον ὁ Ἡσύχιος ἐκθέμενος λέγει· ἡ Ὅτι ἡ ἀρχὴ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ ὡμου· ὅθεν
ἐξημενῶν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπε· ἡ Τῷ γὰρ Σταυρῷ συνεπαίρεται· (ἐν τῇ ἐκδότῃ· Σειρή.)

μάτων· ἢ ἡ τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τῆς ἐσχάτης σάλπιγγος, ἥτις μέλλει νὰ ἀναστήσῃ τοὺς νεκρούς· καὶ ἡμία γὰρ παρουσία καὶ ἡ ἄλλη, εἶναι μεγαλωτάτης δυνάμεως ἀπόδειξις, κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

„ Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου.

Όταν, λέγει, ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς δυνάμεώς σου Κύριε καὶ τῆς πρώτης σου παρουσίας, τότε θέλουν λαμπρύνει οἱ ἅγιοί σου· δίδῃ τι ἄλλο ἢ τὸν λαμπρότερον ἀπὸ τοῦς Ἀποστόλους κατὰ τὸν Χρυσόστομον; οἱ τινες ἔτρεχον τριγύρω λαμπόντες τὴν οἰκουμένην, καὶ φωτίζοντες αὐτὴν μετὰ τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου καὶ μετὰ τὰς ἀρετάς, καθὼς καὶ ὁ ἥλιος λάμπει τὴν οἰκουμένην μετὰ τὰς ἀκτίνάς του, ἀνίστας δὲ εἰς Ἀπόστολοι ἦτον τοιοῦτοι λαμπροὶ ἐν τῇ πρώτῃ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου καὶ ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, πόσον ἄρα θέλουν εἶναι λαμπρότεροι ἐν τῇ δευτέρᾳ του παρουσίᾳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι; ὅτε εἰ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ δόξῃ του Πατρὸς αὐτῶν; (Ματθ. 13. 43.) καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος; καὶ γὰρ εἰς τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὴν δευτέραν νήσεις τὸ ῥητὸν τοῦτο, τίποτε δὲν θέλεις σφάλεις· ἐκατέρω γὰρ μερίσιν δυνάμεως ἀπόδειξις, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (1)

„ Ἦκ γαστρός πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννη·
„ σάσε.

Τὸ μὲν, καθὼς ἐκ δεξιῶν μου, ὅπου εἶπεν

ἄνωτέρω· καὶ τὸ, ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννη· σά σε, ὅπου λέγει ἐδῶ· ταῦτα λέγονται ἀπὸ τοῦ προσηγορίου τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱόν, καθὼς πάντες ἀνόησαν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κατὰ τὸν Δίδυμον. τὸ δὲ ῥάβδον δυνάμεως ἐξαποστέλλει σοι Κύριος, καὶ τὸ, μετὰ σοῦ ἡ ἀρχή, λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ πρὸς τὸν Υἱόν. καὶ τὸ μὲν ἐκ γαστρὸς, τὸ γνήσιον δηλοῖ τῆς γεννήσεως κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ Δίδυμον, καὶ Σεβήρον καὶ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. διατὶ τὰ γνήσια γεννήματα, ἀπὸ τῆς κοιλίας τῶν γονέων αὐτῶν γεννῶνται. (δηλοῦται λοιπὸν διὰ τοῦτο, ὅτι ὁ Κύριος Υἱὸς γνήσιος καὶ κατὰ φύσιν ἐστὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ οὐχὶ θνητὸς καὶ κατὰ χάριν Υἱὸς, ὡς λέγει ὁ Δίδυμος) τὸ δὲ πρὸ ἑωσφόρου δηλοῖ, τὸ πρὸ τοῦ νὰ γένη ὁ Ἡλίας, καθὼς καὶ ἐν τῷ αἰ. Ψαλμῷ λέγει, „ Πρὸ τοῦ Ἡλίου διαμμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ. τί λοιπὸν; πρὸ τοῦ ἡλίου μόνον ἐγέννησαν αὐτὸν ὁπατήρ; ὄχι, διατὶ καὶ ἀλλοχού λέγει περὶ αὐτοῦ, „ Καὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος καὶ ἕως τοῦ αἵματος σὺ εἶ. (Ψαλ. πθ. 2) καὶ μετὰ ὅλον ὅπου, ἔχι μόνον ἀπὸ τοῦ αἵματος, ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ αἵματος εἶναι. καὶ ὄχι μόνον εἶναι ἕως τοῦ αἵματος, ἀλλὰ εἶναι καὶ ὑπὲρ αἵωνα ἀτελευτήτως. Ὡς οὐρανόθεν λοιπὸν πρέπει νὰ νοοῦμεν τὰ τοιαῦτα ῥητά· δηλαδή ἐκ τούτων πρέπει νὰ νοοῦμεν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι πρὸ πάντων τῶν ὄντων, καὶ ὅτι εἶναι προαιώνιος. ἐκεῖνοι δὲ ὅπου νοοῦσι τὸ, πρὸ ἑωσφόρου, πῶς εἶναι ἡ νύκτα ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγέννησαν ἡ Παρθένος τὸν Χριστόν, κακῶς νοοῦσιν ἔπρεπε γὰρ νὰ ῥηθῇ πρὸ ἀνατολῶν ἡλίου, καὶ ὄχι πρὸ ἑωσφόρου μόνον. διότι πάντοτε τὸ πρὸ ἡλίου ἀπῶς, θέλει νὰ σημαίνῃ τὸ πρὸ τῆς υπάρξεως τοῦ ἡλίου, καθὼς καὶ τὸ πρὸ ἀνατολῆς ἡλίου, σημαίνει τὸν ὄρθρον. (2)

4 : „ Ω.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τὸ δὲ ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὰς χειρας τῶν ἁγίων Ἀγγέλων ἡμῖν κατασημαίνει, τὰς παρὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, καὶ ἢ ἐγεννήθη Χριστὸς βοάσαι· δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ. ὁ δὲ Χρυσόστομος, λαμπρότητα ἐνταυθά φησι, τὸ κάλλος τῶν ἁγίων· τὴ γὰρ λαμπρότερον Παύλου· τί δὲ περιφανέστερον Πέτρου; οἱ τὴν οἰκουμένην περιέτρεχον ὑπὲρ τὸν ἥλιον λάμποντες; τὰ σπέρματα τῆς εὐσεβείας καταβάλλοντες; ὡς γὰρ ἐξ ὁρατῶν Ἀγγέλων καταβάντες· οὕτως ἦσαν ἅπασιν ἀπόστολοι. „ Οὐδεὶς γὰρ ἐτόλμα φρεῖ, κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ καὶ. (Περὶ 1. 13.)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Γαστρός δὲ ἐμνημόνευσεν, ὡς τὸ γνήσιον τῆς γεννήσεως παραστήσῃ, ὅτι τὸ ἐκ αὐ-

5 : „Κύριος ἐκ δεξιῶν σου συνέθλασεν
ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς αὐτοῦ βασιλεῖς .

Ο ὁ Κύριος , λέγει , θέλει εἶναι μὲ ἐσέναν τὸν Χριστὸν βοτῶν καθὼς ἄνθρωπον , καθὼς λέγει καὶ ἐν τῷ ιε. Ψαλμῷ . „ Προσωρόμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός , ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν , ἵνα μὴ σαλευθῶ . αὐτὸς , λέγει ὁ Κύριος , θέλει συντρίψει ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως τοὺς ἀσεβεῖς βασιλεῖς , καὶ τοὺς διωρισμένους αἰωνίους κόλασεις . ἀνίσως δὲ θέλει συντρίψει τοὺς βασιλεῖς , πολλῶ μᾶλλον θέλει συντρίψει ἑαυτοὺς τοὺς ἄλλους ἀσεβεῖς ; (1)

6 : „ Κρινεῖ ἐν τοῖς Ἑθνεσὶ πληρώσει
πτώματα · συνέθλασει κεφαλὰς ἐπὶ
γῆς πολλῶν .

Ο Κύριος , λέγει , θέλει κρίνει τὰ ἔθνη ἢ θέλει κρίνει ἐν τοῖς ἔθνεσι τοὺς ἀξίους κρίσεως · καὶ θέλει πληθύνει τὰ πτώματα · διατί ἔχει νὰ καταβάλλῃ πρὸς τὸ συμφέρον καὶ νὰ ταπεινώσῃ πολλοὺς : ὅσοι δηλαδὴ ἐσέκοντο κακῶς εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ κακίαν . καὶ αὐτὸς ἀκόμη θέλει συντρίψει κεφαλὰς πολλῶν ἤτοι πολλοὺς κατὰ περιφρασιν · εἰς τὸ γὰρ ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ἑχωριστὰ πρὸς τῶν βασιλέων , τοῦτο λέγει τὰρᾶ ἐδῶ καθολικῶς διὰ τοὺς ἄλλους . ταῦτα δὲ , ἔχει μόνον νοοῦνται διὰ τὴν μέλ-
λουσιν κρίσιν , ἀλλὰ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον φανερό-
νουςι τὴν ἀνυπόφορον δύναμιν τοῦ Θεοῦ · διότι ὅταν ὀργισθῇ ὁ Θεὸς , τότε συντρίψει βασιλεῖς , καὶ ἅλα
τὰ ἄλλα ποιεῖ . (2)

7 : „ Ἐκ χειμάρρου ἐν ὁδῷ πίεται , διὰ
τοῦτο ὑψώσει κεφαλὴν .

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ
κα·

δικαιοσύνη , σαλήμ δὲ εἰρήνη · ἔτι δὲ τις ἂν τὸν Μελχισεδὲκ ὡς ἐν ἰδίᾳ κλήσει πεπλουτηκέντα κατὰ τὴν ἐκ τῶν σημαινόμενων δύναμιν , τὸ βασιλεὺς δικαιοσύνης ἢ εἰρήνης εἰρῆσθαι . ἐπὶ δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος . „ Λέ-
γεται τοίνυν ὁ Χριστὸς Μελχισεδὲκ , ὡς ἀμύητος τὸ ὑπὲρ ἡμῶν , ἢ ἀπάτωρ τὸ καθ' ἡμᾶς , ἢ ὡς ἀγενεαλογητός
τὸ ἄνω · τὴν γὰρ γενεάν αὐτοῦ φησὶ , τίς διηγήσεται ; ἢ ὡς βασιλεὺς σαλήμ , εἰρήνη δὲ τοῦτο · ἢ ὡς ἀποδεκα-
τῶν Πατριάρχων κατὰ τῶν ποιητῶν δυνάμειον ἀριστεύοντας . ἀνάγνωθι ἢ τὸ ζ' . κεφάλαιον τῆς πρὸς Ἑβραίους , ὁ
ποῦ ὁ Παῦλος θαυμαστῶς ἀλληγορεῖ εἰς τὸν Χριστὸν τὰ κατὰ τὸν Μελχισεδὲκ . ὑπεσημείωσα δὲ ἢ ἐγὼ ἀρκετὰ εἰς
τὸ κεφάλαιον αὐτὸ , μεταφράσας τὴν ἑρμηνείαν εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους . λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Ὁ δὲ Μελ-
χισεδὲκ , οὐκ Ἰουδαῖον , ἀλλ' Ἑθνεὺς ἱερεὺς . οὕτω ἢ ὁ Δεσπότης Χριστὸς , οὐκ ὑπὲρ Ἰουδαίᾳ μόνον , ἀλλὰ καὶ
ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων ἑαυτὸν προσενήνοχε τῷ Θεῷ . εἰρίσκομεν δὲ τὸν Μελχισεδὲκ , ἢ ἱερεὺς ὄντα ἢ βασιλεὺς ·
εἰ τοίνυν ἐκ Δαβὶδ ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα , ὁ δὲ Δαβὶδ ἐξ Ἰσὶδα , τὴν δὲ κατὰ τὰξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερωσύνην
ἔλαβεν ὁ Χριστὸς , πέπαυται μὲν ἡ λευϊτικὴ ἱερωσύνη . εἰς δὲ τὴν Ἰουδα φυλὴν ἢ τῆς μεζιζωνος ἱερωσύνης εὐλογίᾳ
μετίβη . ἱερατεύει δὲ νῦν ὁ ἐξ Ἰουδα κατὰ σάρκα βλαστήσας Χριστὸς , οὐκ αὐτὸς τι προσφέρων , ἀλλὰ τῶν προσφε-
ρόντων κεφαλὴ χρηματίζων . σῶμα γὰρ αὐτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν καλεῖ . ἢ διὰ ταύτης ἱερατεύει ὡς ἄνθρωπος , δέχε-
ται δὲ τὰ προσφερόμενα ὡς Θεός .

- (1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει . „ Ὁρᾷς , ὅτι τὸ καθ' ὅσον ἐκ δεξιῶν μου , οὐ τόπου τινος ἐστὶ δηλωτικόν , ἀλλὰ τῆς πρὸς
τὸν Πατέρα τοῦ Υἱοῦ ἐνάσεως ἢ κατὰ πάντα ἰσότητος ; εἰ γὰρ ὁ Υἱὸς ἐκ δεξιῶν καθίσταται , πῶς αὐτοῦ πάλιν
ὁ Πατὴρ εἶναι ἐκ τῶν δεξιῶν λέγεται ; βασιλεῖς δὲ συνέθλασει ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς , οἱ συνήχθησαν κατὰ τοῦ Κυρίου
ἢ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ , Ἡρώδην ἢ Πιλάτον Ἄνναν ἢ Καϊάφαν , ἢ τοὺς σὺν αὐτοῖς . ἢ βασιλεῖς κατὰ τὸν Δι-
δυμον , σημαίνει τοὺς νοητούς : ἤτοι τὰς ἀρχὰς ἢ ἐξουσίας ἢ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους . οἳ τινες συνέθλα-
σθέντες παύσονται τοῦ εἶναι πολέμιοι κατασχοιμένοις ὑπὸ τοῦ Κυρίου πάσης τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρ-
σεως , ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . „ Ὁ Κύριος ἐκ δεξιῶν σου , ἀντὶ τοῦ ἀχάριστον ἔχεις τὴν ἐνωθεῖσαν Θεότητα .
(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Κρινεῖ : τοῦτέστι δικάσει ἢ κατακρινεῖ τοὺς Δαίμονας , ὑπὲρ ὧν ἡμᾶς τὸν ἢ
σεβίσαν . οὐκ εἴτε δὲ , λέγει ὁ Ἡσύχιος , κρινεῖ τὰ ἔθνη . ἀλλὰ κρινεῖ : τοῦτέστι κατακρινεῖ , ἐν τοῖς ἔθνεσι
δηλαδὲ τὸν Διάβολον . κατέκρινε γὰρ αὐτὸν ἐλέγχας αὐτοῦ τὴν δύναμιν ἐν τοῖς ἔθνεσι , ἢ ἐπλήρωσε πτώματα
τῶν Δαιμόνων . σὺν αὐτῷ γὰρ τὴν αὐτοῦ βρατίαν καταβέβληκε . γενομένου γὰρ εἰς γῆν διὰ τοῦ οἰκείου θανάτου
ἢ καταργήσας τὸν θάνατον , τῶν νοητῶν φρακόντων τὰς κεφαλὰς συνέθλασεν .

κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὴν εὐτέλειαν τῆς διαίτης καὶ ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· δηλαδή, ὅτι αὐτὸς λιτὸν καὶ ἀπέριτον εἶον μεταχειρίζομενος, θέλει πίνει ἀπὸ τοῦ χεῖμαρρον καὶ ξηροπότομον, ὅστις τρέχει ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ζωῆς ταύτης· ἢ νοεῖται, ὅτι ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ζωῆς ταύτης περιπατῶν, ἐκ τοῦ χεῖμαρρον πίνεται· ἀναγωγικῶς δὲ χεῖμαρρον θέλεις νοήσεις τὸν χεῖμαρρα καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὴν πλημμύραν τῶν πειρασμῶν, κατὰ τὸν Διδύμον· ἐδὼν δὲ, τὴν παροδικὴν καὶ περαστικὴν ταύτην ζωὴν· πιστὸν δὲ νοήσεις τὴν μέθεξιν, καὶ τὸ ἀναδέξασθαι τοὺς πειρασμούς· ὁ (1)

Χρυσὸς λοιπὸν, λέγει, θέλει πίνει· ἵγουν θέλει δοκιμάσει ἐν τῇ ζωῇ του, πλημμύραν καὶ πλῆθος πειρασμῶν· „ Ἐν ᾧ γὰρ ἔτσι, πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεῖς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι. (Εἰς β. β. 18.) πλὴν διὰ τὴν εὐτέλειαν ταύτην καὶ ταπεινώσιν καὶ διὰ τοὺς πειρασμούς θέλει ὑψωθῇ, καὶ θέλει δοξασθῇ εἰς οὐρανοῦς ἀνελθὼν, καὶ καθίσας ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ· διὰ τὰ ταῦτα τὰ εὐτελῆ, ὅχι μόνον τίποτε δὲν ἐβλαψαν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἀνέβιβσαν αὐτόν εἰς ὕψος καὶ δόξαν ἄρρητον, κατὰ τὸν Χρυσόστομον·

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΙ΄.

„ Ἀλληλουϊα·

Εὐχρηστίριος εἶμι καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός. (2)

1. „ Ἐξομολογήσομαι σοὶ Κύριε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου.

Εἰπὼ, λέγει, θαλῶ σε εὐχρηστήσω Κύριε, ὅχι μόνον με λόγια, οὐδὲ ἀπλῶς με γλῶσσαν μόνον καὶ.

(1) Προσέθισι δὲ καὶ ταῦτα ὁ Χρυσόστομος· „ Οἶα γὰρ ἦν αὐτῷ ἡ τράπεζα, τοιούτων καὶ τὸ ποτόν· ἡ τράπεζα· ἄστοι κρίθινοι, καὶ τὸ ποτόν, ὕδωρ ἀπὸ χεῖμαρρον· τὴν γὰρ φιλόσοφον ταύτην διαίτην ἤλθε διδάξαν, γαστέρα κρατεῖν, φαντασίαν πατεῖν, τύφον καθελεῖν· πολλὰ φησὶν ἐναθροπίας, εὐτελείᾳ χρῆσεται, ὥστε τοῖς κατὰ τὴν ὁδὸν εὐρισκομένοις ἔδωκεν θεραπεῖν τὸ δίψος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Δοκεῖ δέ μοι καὶ ἑτέραν βαθυτέραν ἔχειν ἢ προφικτεῖα διάνοιαν, καὶ τὸ τοῦ πάθους αἰνιττεσθαι μυσήριον· ποτήριον γὰρ αὐτῷ ἔθος τὸ πάθος καλεῖν· κατὰ τὸ· „ Παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· χεῖμαρρον δὲ, τοῦς Ἰουδαίους ἐνομαζέει, θείας μὲν χάριτος τετυχηκότας, οὐκ ἀεὶ δὲ ταύτης ἀπολαύσαντας· καθάπερ καὶ ὁ χεῖμαρρος οὐκ ἀέναντος ἔχει τὴν τῶν ὑδάτων φρεσίν· ἐν ὁδῷ τοίνυν τοῦ βίου τοῦ παροδικοῦ, τὸ ποτήριον τοῦ πάθους πίεται ἀπὸ τῶν δίκην χεῖμαρρον ἐξαναθρομένων Ἰουδαίων· ὁμοίον δὲ τοῦτω καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν Παῦλος· „ Ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπὸ χροῦ θανάτου, θανάτου δὲ φανερῶς· διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε· ὅλον δὲ ὡς ἀνθρώπου· καὶ τοῦτο λέθεικεν· ὡς γὰρ Θεὸς, οὐ ταπεινὸς ὢν ὑψώθη· ἀλλ' ὑψιστος ὢν ἐταπεινώσεν ἑαυτόν· ὡς δὲ ἄνθρωπος, ὁ μὴ εἶχεν ἑλαβέν ὕψος·

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὅτι ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων ἐλάμβανεν ὁ Ψαλμὸς οὗτος εὐχρηστήριος, δι-

καὶ σῶμα ἄλλα μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, μὲ σὺν-
 τονον καὶ προθυμοτάτην ψυχὴν, καὶ μὲ προσεκτι-
 κὴν διάνοιαν, ἐλεύθερος ὢν ἀπὸ καθὲς βλαπτικῆς φρον-
 τίδας, καὶ μεταρσίως πρὸς ἐσένα γενόμενος. θέλω
 δὲ σὲ εὐχαρισῆσαι, τόσον διὰ τὰς εἰς ἐμὲ γενομέ-
 νας πάντοτε εὐεργεσίας σου, ὅσον καὶ διὰ τὰς εὐερ-
 γείας, ὅπου κἀμινεῖς εἰς ἄλλους ἀνθρώπους· αὕτη γὰρ
 ἢ πρὸς σὲ εὐχαριστία μου εἶναι θυσία πρόχειρος. αὐ-
 τὴ εἶναι εὐκολος προσφορά· καὶ αὕτη εἶναι ἔργον
 ἀναγκαῖον, τὸ ὁποῖον χρεωστικῶς καὶ πάντοτε ἀπαι-
 τεῖται ἀπὸ ἡμᾶς παρὰ Θεοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόσο-
 μον (1)

λαϊὰ, ὅσον καὶ τὰρ καὶ εἰς τὸ μετεπειτα, καὶ
 ὅσα ἔργα ἐποίησε κτίζοντας τὸν Κόσμον ἐκ τοῦ μη-
 ὄντος εἰς τὸ εἶναι· τὸ ῥητὸν γὰρ τοῦτο νοεῖται καὶ
 διὰ τὰ θαύματα τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὰ κτίσματα
 αὐτοῦ· διότι οἱ ὀρθῶς φρονούντες δίκαιοι καὶ ἐνέκροι,
 συναθροϊζόμενοι εἰς ἓνα μέρος, καὶ βουλευόμενοι ἡ-
 γουν σοχαζόμενοι τὰ τοιαῦτα ἔργα τοῦ Κυρίου, δὲν
 εὐρίσκουσι νὰ ᾖναι παρμικρὸν καὶ ἐνὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ
 ἔργα, οὐδὲ ἀνάξιον τοῦ ποιήσαντος αὐτὸ Θεοῦ· ἀλ-
 λά ὅλα φαίνονται εἰς αὐτοὺς, πῶς εἶναι μεγάλα·
 καὶ πῶς ἔχουν μεγάλον καὶ βαθύν λογαριασμόν,
 καὶ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους πολλὰς φορὰς δὲν φαίνον-
 ται, πῶς εἶναι τοιαῦτα μεγάλα, διὰ τὸ σκολιὸν καὶ
 διεσπασμένον τῆς φρονήσεως των. (2)

„Ἐν βουλῇ εἰθέων καὶ συναγωγῇ·
 2 : „Μεγάλα τὰ ἔργα Κυρίου.

„Ἐξεληνημένα εἰς πάντα τὰ Τελημα-
 „τα αὐτοῦ.

Εἰς τὴν βουλὴν, λέγει, καὶ σύναξιν τῶν
 ὀρθῶς φρονούντων ἀνθρώπων, μεγάλα εἶναι ὅλα τὰ
 ἔργα Κυρίου, ὅσα θαυματουργῶν ποιεῖ, τόσον πα-

ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς ἐξέδωκεν· „Ἐξηκριβω-
 μένα· τὰ ῥηθέντα, λέγει, ἀνωτέρω ἔργα τοῦ Θεοῦ,
 αὐ-

γούμενα, ὅσα, ἢ ὅλα τοῦ Σωτῆρος γέγονε τῆς οἰκονομίας τὰ ἔργα. ὁ δὲ Θεοδόριτος γνωματεύει, ὅτι ὁ Ψαλ-
 μὸς οὗτος προσφέρεται ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως Ἰσαφὰτ ὕμνος ἢ εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεόν, ὑπὲρ τῆς νίκης ἧς
 ἐποίησε κατὰ Μωαβιτῶν Ἀμμωνιτῶν ἢ Ἰδουμαίων. ὁ δὲ Χρυσόσομος ἢ ὁ Στριγγένος λέγει, ὅτι ὁ παρὼν Ψαλ-
 μὸς ἢ ὁ ἀκόλουθος τούτου, περιέχουσιν, ὅσα γράμματα ἔχει ἢ τὸ Ἑβραϊκὸν ἀλφάβητον· ἵγουν τὰ εἰκοσιδύο σοι-
 χεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφάβητου· ὅθεν ἢ σοιχειώσις ἢ σοιχειωτικὸς ἢ ἀλφαβητικὸς λέγεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος. τὸ
 αὐτὸ λέγει ἢ ὁ Ἡσύχιος· „Λαμπρὰ μὲν ἢ τοῦ Ψαλμοῦ ἐπιγραφή, τὴ γὰρ ἀλληλουῖα, Θεοῦ αἶνος ἐρμηνεύε-
 ται· ἔχει δέ τι ἢ ἄλλο λαμπρότερον; ὅτι κατὰ τὰ σοιχεῖα τοῖς Ἑβραίοις συγγέγραπται. λέγει δὲ Ἰωάννης ὁ
 Λίτινος ἐν τῇ νεοτυπῳίᾳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ, ὅτι ἐπειδὴ οἱ σίχοι τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἶναι μόνον δέκα· διὰ τούτο
 εἰς μὲν τοὺς ὀκτὼ σίχους τούτου τίθενται δύο σοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφάβητου, ἐν ἐνὶ ἑκάστῳ σίχῳ· εἰς δὲ τοὺς
 δεσχατοὺς δύο, ἐν ἐνὶ ἑκάστῳ τίθενται τρεῖς σοιχεῖα τοῦ αὐτοῦ ἀλφάβητου· ἢ ὅπως ἐν τοῖς δέκα σίχοις, τίθενται
 τὰ εἰκοσιδύο σοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφάβητου.

- (1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „Ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου εἶπεν, ἵνα μὴ, τὸ μὲν ἡμῶν ἐξομολογῆται, τὸ δὲ ῥήπῃ πρὸς
 ἀμαρτίαν περὶ ἧς ἐξομολογούμεθα· μηδὲ τὸν ἓνα πόδα τῆς ψυχῆς πρὸς δικαιοσύνην κινήσαντες, τὸν ἕτερον ἐν τῇ
 βορβόρῃ τῆς ἀμαρτίας ἐάσωμεν· ὅλην δὲ τὴν καρδίαν αὐτῷ ἀναθήμεν, ὅλης δημιουργῶ ἢ ποιητῇ τυγχάνοντι, καὶ
 ὁδὸν ἡμιτελὲς οὐκ ἀξιοῦντι δεῦροσθαι. ἢ ὁ Χρυσόσομος· „Οὕτω ἢ Μαύσης, φησι, νομοθετεῖ λέγων· ἀγαπή-
 σαις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου ἢ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου· ἐνταῦθα δὲ μοι ἐξομολόγησιν τὴν
 εὐχαρίστησιν δοκεῖ λέγειν· ὑμνήσω, φησιν, εὐχαριστήσω· (ἐν τῇ ἐκδότῃ Σειρῇ.)
- (2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρησοστόμους· „Ἐστὶ μὲν γὰρ κατ' ἐαυτὰ μεγάλα· οὐ δείκνυται δὲ μεγάλα, εἰδὼν μὴ κατὰ
 ὁρθεὶν ἔχει· ἐπεὶ ἢ ὁ ἥλιος κατ' ἐαυτὸν φαεινὸς ἢ διαυγής, ἢ τὴν οἰκουμένην διαλάμπει πᾶσαν· ἀλλὰ τοῖς τὰς
 ὕψους νοσοῦσιν οὐκ ἔστι τοιοῦτος· ἀλλ' οὐ τοῦ ἡλίου τὸ ἔγκλημα· ἀλλὰ τῆς ἐκείνου ἀσθενείας τὸ ἐλάττωμα· ὅθεν
 εἶπε ἢ ὁ Σειρᾶχ· „Τὰ ἔργα Κυρίου πάντα ἀγαθὰ, ἢ πᾶσαν χρεῖαν ἐν ᾗ αὐτῆς κορηγῆσαι, ἢ οὐκ ἔστιν ἐν-
 πεῖν τοῦτο τοῦτον πανμρότερον· πάντα γὰρ ἐν καιρῷ εὐδοκμηθήσεται· (Σειρ. λθ'. β'.) ἢ πάλιν· π. Οὐ
 ἔστιν εἰπεῖν, τί τοῦτο; εἰς τί τοῦτο; πάντα γὰρ εἰς χρεῖας αὐτῶν ἔκτισται. (αὐτόθ. 21.)

αὐτὰ εἶναι ἀπρητισμένα καὶ ἀξηκριβωμένα ἵγουν εἶναι ἐπιτηδεύει εἰς ὅλα τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ, καὶ παρακινῶσι τοὺς συνστοὺς καὶ φρονίμους νὰ τὰ ἐργάζωνται. διότι ποῖος βλέπωντας καὶ ἀκούωντας τὰ τοιαῦτα ἔργα τοῦ Κυρίου, δὲν θέλει παρακινηθῇ εἰς τὸ νὰ τελειώσῃ ὅλα τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ, ὅπου τὰ τοιαῦτα ἔργα ποιεῖ; ἐκ τούτων γὰρ καταλαμβάνει ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος, ὅτι ἀληθῶς ὁ Θεὸς εἶναι ὅπου τὰ ἐργάζεται. καὶ ὅτι ὁ ταῦτα ἐργαζόμενος εἶναι φιλόνητος. θελήματα δὲ τοῦ Θεοῦ, εἶναι αἱ ζωοποιαὶ αὐτοῦ ἐντολαί. (1)

3: „Εξομολόγησις καὶ μεγαλοπρέπεια τὸ ἔργον αὐτοῦ.

Τὰ ἔργα, λέγει, τοῦ Κυρίου, εἶναι εὐχαριστία καὶ αἴνεσις καὶ μεγαλοπρέπεια. ὅχι τὸ ταῦδε ἢ τὸ ταῦδε ἔργον τοῦ Κυρίου χωρὶς χωρὶς, ἀλλὰ καθολικῶς καὶ περιληπτικῶς καθὼς ἔργον τοῦ Κυρίου. ἀπειδὴ καθὼς ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἵκανόν νὰ κινήσῃ εἰς μεγαλοπρεπῆ δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ ποιῶσαντος αὐτὸ Θεοῦ καθὼς λογικὸν νοῦν, ὅπου τὸ βλέπει καὶ

τὸ ἀκούει· νοεῖται δὲ μὲ ἐξωχριστὸν τρόπον ἔργον Κυρίου, ἢ ἐν ἀνθρώποις αὐτοῦ. (2)

„Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς
τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν γράφει ὁ Δαβὶδ, πρὸς παρηγορίαν μὲν τῶν ἀδικουμένων, πρὸς σωφρονισμὸν δὲ καὶ διόρθωσιν τῶν ἀδικούντων· λέγει γὰρ ὅτι ἡ δικαία κρίσις τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ νὰ ᾖ παντοτινὴ, προσμένει καὶ τοὺς ἀδικουμένους καὶ τοὺς ἀδικητάς· ἵνα εἰς μὲν τοὺς ἀδικουμένους, δώσῃ ἄνεσιν, εἰς δὲ τοὺς ἀδικητάς, δώσῃ κόλασιν· ἢ λέγει ὅτι ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι παντοτινὴ: ἥτοι ἀμετάθετος καὶ ἀμετασάλευτος. (3)

4: „Μνησίαν ἐποιήκατο τῶν θυμασίων αὐτοῦ.

Τὸ

(1) Ὅθεν φησὶν ὁ Χρυσόστομος· „Ὅτω γὰρ φησὶν εἶναι ἀπρητισμένα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ὡς τοῖς προσέχουσιν τραχηλὸν τὴν περὶ αὐτοῦ γινώσκον ἐντιθέσθαι, ἀπὸ βιβλίων ποτὶς ὁρᾷ γινόμενα· ἢ οὐ μόνον θεογονίαν, ἀλλὰ καὶ εὐταξίαν διδάσκοντα. ὁ δὲ Ἀπολλινάριος ἔργα Θεοῦ νοεῖ, οὐ μόνον τὰ ἐν τῇ κτίσει, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τρόπους γινόμενα θαύματα· θελήματα δὲ Θεοῦ νοεῖ τὰς ἀρετάς· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Ἀπαντα τὰ ἐπ' αὐτοῦ γινόμενα καὶ ἡ δημιουργία καὶ ἡ οἰκονομία καὶ μεγαλοφυΐα, καὶ ὑπερυψία καὶ τῆς παρὰ πάντων ἀνθρώπων ἡμνωδίας ἄξια· ἐξομολόγησιν γὰρ ἐν ταῦτα τὴν εὐχαριστίαν καλεῖ· ὁ δὲ Ἡσύχιος, ἔργον τοῦ Θεοῦ φησὶν ἡ ἡμετέρα σωτηρία καθέστις, περὶ οὗ ὁ Χρὶςτος πρὸς τὸν Πατέρα ἔλεγε· „Τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω· τοῦτο τὸ ἔργον διπλὴν τινὰ τὴν κατασκευὴν, τὴν μὲν, ἀπὸ τῆς ἡμετέρας προθέσεως, τὴν δὲ, ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλοφροσύνης κέντηται· ἡμῶν γὰρ τὸ αἰτῆσαι, αὐτοῦ δὲ, τὸ δοῦναι· οὐκοῦν, ἡ μὲν ἐξομολόγησις ἡμῶν, τῇ γὰρ ἐξομολογεῖσθαι ἀναχῶσιν τῆς πονηρᾶς πολιτείας, ἐπιθυμίαν δὲ τῆς ἀγαθῆς ἐνδεικνύμεθα· ἡ μεγαλοπρέπεια δὲ τοῦ Θεοῦ· μεγάλη γὰρ ὅτι πρέπει τοὺς μικροὺς οἰκτεῖραι καὶ τοὺς ταπεινοὺς ὑψῶσαι· ὥς ἐξ ἑκατέρου τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τῆς αὐτοῦ μεγαλοπρεπείας δηλοῦν, καὶ τῆς ἐξομολογήσεως τῆς ἡμετέρας, γίνεται. (ἐν τῇ ἐκδοῇ· Σειρά.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ἐκαστὸν τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἵκανόν εἰς εὐχαριστίαν τὸν θεοτὴν παραπέμψαι· οὐκ ἔστιν εἰπεῖν· διὰ τὸ τοῦτο, εἰς τὸ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸ σκότος καὶ ἡ ἡμέρα, καὶ ὁ ἡμῶν καὶ ἡ εὐθηνία· καὶ ζωὴ καὶ θάνατος, καὶ πάντα τὰ ὁρατά, ἵκανὰ πρὸς δοξολογίαν διεγείρει· εὐεργετῶν οὖν καὶ τὴν γέννησιν ἠπέλλασε· καὶ ὡς περὶ οἱ πατέρες οὐκ ἔλαττον ταπνόντες ἢ θεραπεύοντες πατέρες εἰσιν· οὕτω καὶ ὁ Θεός.

(3) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος· „Μὴ τοίνυν δορυβοῦ συκοφαντούμενους ἀνθρώπους ὁρᾷν, ἐπηρεαζομένους παρὰ τὴν ἀξίαν, κακῶς πάσχοντας· μένει γὰρ δικαστήριον ἀδίκων· μένει φῆφος καθαρὰ τὸ κατ' ἀξίαν ἕκαστον παρέ-

Τὸ ἐμνήσθη, καὶ τὸ μνεῖαν ἐποίησατο, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐπὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ οἱ Προφῆται λαμβάνουσι πολλαῖς φοραῖς, καθὼς ἐν ἄλλοις εἰπομεν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Κύριος ἐνεργεῖ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, καὶ δὲν παύει ἀπὸ τῶν θαυματουργῶν εἰς κάθε γενεάν· ἵνα διὰ τῶν θαυμασίων τούτων τραβίξῃ τοὺς παχυτέρους ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐπίγνωσιν αὐτοῦ· καθὼς ἔκαμε τοιαῦτα θαυμάσια εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κατακλισμοῦ, καὶ τῆς συγχύσεως τῶν γλωσσῶν, καὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῶν Σοδόμεων, καὶ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ· καθὼς τοιαῦτα ἐποίησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν ἔξοδον τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν ἔρημον, εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, εἰς τὴν Βαβυλῶνα· καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Βαβυλῶνος εἰς τὸν καιρὸν τῶν Μακκαβαίων· καὶ καθὼς μάλιστα τοιαῦτα θαυμάσια ἐποίησεν εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ· καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ἀποστόλων, τῶν Μαρτύρων, καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων· καὶ ἕως τῆς σήμερον τοιαῦτα θαυματουργεῖ κοινῶς, μερικῶς, εἰς οἰκίας, εἰς πόλεις, καὶ εἰς κάθε μέρος τοῦ Κόσμου, καθὼς ἐκφράζει ὁ Χρυσόρρημων. (1)

„Ελεήμων καὶ οἰκτιρῶν ὁ Κύριος·

Ὁ Κύριος, λέγει, ὅπου τὰ ἀνωτέρω ποιεῖ θαύματα, εἶναι ἐλεήμων καὶ οἰκτιρῶν· διὰ τὴν ἐλεῶν καὶ οἰκτιρῶν τοὺς ἀνθρώπους ταῦτα ποιεῖ, θέλων τὴν αἰώνιον αὐτῶν σωτηρίαν.

χουσα· εἰ δὲ νῦν αὐτὴν ἐπιζητεῖς, ὅρα μὴ κατὰ σαυτοῦ πρώτου τὴν ψῆφον ἐξενέγκῃς. ἢ ὁ Θεοδώριτος· „Οὐδὲν ἄδικον τῶν γινομένων· ἀλλὰ πάντα τῷ δικαίῳ κοσμεῖται· δι' αἰῶνος γὰρ τοῦτο χρώμενος πρυτανεῖ τὰ σύμπαντα· (1) Ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „Τῶν παλαιὰ διὰ τῶν Προφητῶν προειρημένων μνεῖαν ποιῶν ὁ Χριστὸς ἐργοῖς ἐπλήρου τὰ προῤῥηθέντα· οὗτοι γὰρ θεῖον Πνεῦματι προύλεγον θεσπίζοντες τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι ὑπ' αὐτοῦ θαυμάσια· αὐτίκα γοῦν Ἡσαΐας φησὶ· „Καὶ ἔσται σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῇ οἰκῇ Ἰσραὴλ (Ἡσ· η'. 18.) κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, λέγει ἂν καὶ ὁ βασιλεὺς Ἰωσαφάτ, ὅτι μνεῖαν ἐποίησατο τῶν ἀρχαίων θαυμασίων ὁ Θεὸς τῶν ἐπὶ τῶν προγόνων ἡμῶν· τῇ γὰρ νῆα καὶ ἡμᾶς νίκη ἀνέμνησεν ἡμᾶς, ὅπως τοὺς Αἰγυπτίους ὕδασιν ἐκάλυψε, τοὺς Ἀμαληκίτας τῇ ἐκτάσει τῶν Μωσέως χειρῶν κατηκόντισε· καὶ τὰ λοιπὰ ἐποίησε θαυμάσια, καὶ τὰς πολυπυλλήτους θαυματουργίας τὰς ψευδεῖς παρὰ τοῖς ἀπίστοις νομιζομένας, ἐδείξας ἀληθεῖς.

(1) Διὰ τοῦτο καὶ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ ἀρμοδίως λέγονται ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἐν τῇ μετὰ τὴν τράπεζαν τοῦ ἁγίου εὐχαριστίᾳ.

5· „Τροφὴν ἔδωκε τοῖς φοβουμένοις αὐτόν·

Καὶ ἔδω δύναται νὰ ἀπορήσῃ τινὲς· διὰ τὴν λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Κύριος δίδει τροφὴν εἰς τοὺς φοβουμένους αὐτόν, εἰς καιρὸν ὅπου δίδει τροφὴν καὶ εἰς ἐκείνους, ὅπου δὲν τὸν φοβοῦνται· ἡμεῖς δὲ λύοντες τὴν ἀπορίαν ἀποκρινόμεθα, ὅτι τροφὴν ἔδωκε λέγει ὁ Δαβὶδ τὴν ψυχικὴν καὶ λογικὴν καὶ πνευματικὴν τὸν οὐράνιον ἄρτον, τὸν ὅποτον ἐξαιρέτως δίδει ὁ Κύριος εἰς μόνους ἐκείνους, ὅπου τὸν φοβοῦνται· τροφὴ δὲ ἡμπορεῖ νὰ νοηθῇ καὶ ὁ μουσικὸς δέσπιος τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου· ἢ λέγει τοῦτο ὁ Προφητὰναξ, καθότι πολλὰς φορὰς ὁ Θεὸς τρέφει καὶ με ἀιθέτην τροφὴν ἐκείνους, ὅπου τὸν φοβοῦνται, ὅταν εὐρίσκωνται εἰς ἀνάγκην καὶ ἀπορίαν· καθὼς ἔθηκε τὸν Ἠλίαν, τὸν Δανιὴλ, τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων, καὶ ἄλλους πολλούς, κατὰ τὸν Διδύμον. (2)

„Μνησθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκη καὶ κληρονομία αὐτοῦ.

Οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἐρμηνεύουσι τὸ ρητὸν τοῦτο, ὅτι ἐνθυμήθη ὁ Θεὸς τὴν διαθήκην αὐτοῦ· ἤτοι ἐνθύμησεν καὶ ἀμετάβλητον ἐποίησεν τὴν διαθήκην αὐτοῦ, τὴν διαλαμβάνουσιν διὰ τὸν πληθυσμὸν τοῦ σπέρματος τοῦ Ἀβραάμ, καὶ διὰ τὴν κληρονομίαν τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ ἐρμηνεύομεν·

νεύομεν, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι προφητεία περὶ τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον· θέλει ἐνθυμηθῇ λοιπὸν ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τὸν πρέποντα, τὴν διαθήκην, ὅπου ἔδωκε πρὸς τὸν Ἀβραάμ· καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους Πατριάρχας· δηλαδή· „Ὅτι ἐν τῇ σπερματί σου (ἦτοι ἐν τῷ Χριστῷ) εὐλογηθῶσονται πάντα τὰ ἔθνη. (Γέν. κβ'. 18.)

6 : „Ἰσχὺν ἔργων αὐτοῦ ἀνῆγγηλε τῇ
„ λαῷ αὐτοῦ, τοῦ δοῦναι αὐτοῖς κλη-
„ ρονομίαν Ἐθνῶν.

Εἰς μὲν τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων ἔδειξεν ὁ Θεὸς ἰσχὺν ἔργων αὐτοῦ· ἤγουν δύναμιν ἐν ἔργοις, διὰ μέσου τῶν τότε γενομένων θαυμασίων· εἰς δὲ τὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν, ἔδειξεν ἰσχὺν ἐν ἔργοις, διὰ μέσου τῶν θαυμάτων τῶν γενομένων καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησιν του· διατὶ δὲ τοῦτο ἐποίησεν; ἵνα εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους δώσῃ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τὴν ὁποίαν ἑκατόκοντα πρῶτον τὰ ἔθνη· εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριστιανούς δώσῃ καὶ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ τὴν τῶν ἄλλων Ἐθνῶν· ὅσην δηλαδὴ ἐκυρίευσαν οἱ βασιλεῖς τῶν Χριστιανῶν. (1)

7 : „ Ἔργα χειρῶν αὐτοῦ ἀλήθεια καὶ
„ κρίσις.

Χεῖρας τοῦ Πατρὸς Μερικοὶ ἐνόησαν τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καθὼ δημιουργικὰς τῶν πάντων· τούτων δὲ ἔργα εἶναι, τοῦ μὲν ἁγίου Πνεύματος ἡ ἀλήθεια· εἶπε γὰρ ὁ Κύριος· „ Ἐκεῖνος (ὁ Παράκλητος δηλαδὴ) ὁ δηγήσας ἡμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν (Ἰω. ις'. 13.) τοῦ δὲ Υἱοῦ ἔργον εἶναι ἡ κρίσις· „ Πᾶσαν γὰρ φησι, τὴν κρίσιν δέδωκε τῇ Τίφ (Ἰω ε'. 22.) ταῦτα γὰρ τὰ δύο τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν κρίσιν, εἰς τὸ Πνεῦμα καὶ εἰς τὸν Υἱόν ἀναφέρει πολλαῖς φοραῖς· ἡ Γραφή· ἡ λέγει, ὅτι τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀληθινὰ, καὶ ὅχι κατὰ φαντασίαν· καὶ δίκαια· ἦτοι εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ δικαιοσύνης καὶ διακρίσεως καὶ ἀπὸ οἰκονομίας κατὰ τὸν Δίδυμον· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας περὶ αὐτοῦ· „ Ἐ ἀλήθειαν ἐξοίσει κρίσιν· (Ἠσ. μβ'. 3.) ὁ δὲ Χρυσόστομος ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγει, ὅτι ἡ Γραφή πολλαῖς φοραῖς ὀνομάζει ἀλήθειαν τὴν φιλοφροσύνην· καθὼ σημανόμενον πρέπει νὰ νοοῦμεν, ὅτι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ φιλοφροσύνης καὶ δικαιοσύνης· ἐπειδὴ πάντοτε καὶ πανταχοῦ σμίγεται ὁ Θεὸς τὰ δύο ταῦτα· διὰ τὴν ἀν' ἐμεταχειρίζετο μοναχὴν τὴν φιλοφροσύνην, ὅλοι ἠθέλησαν πέσωμεν εἰς ἀμέλειαν· καὶ ἀν' ἄλλῃ ἐμεταχειρίζετο τὴν δικαιοσύνην μοναχὴν, ὅλοι ἠθέλουν ἀπολεσθῶν, καὶ τινὰς δὲν ἠθέλεω σωθῆν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

„ Πισταὶ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ.

Αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου, λέγει, εἶναι ἀξιολογῶνται· (2) ἡ, ἐπειδὴ ὅλαι αἱ ἐντολαὶ εἴπε, νόησον πῶς εἶναι, πρῶτον μὲν αἱ τῆς κτίσεως

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσαΐας· „ Ταύτη τῇ ἰσχύϊ θαρρήσαντες οἱ Ἀπόστολοι, εἰς πάντα τὰ ἔθνη κυρύνοντες ἐπεσύνοντο, καὶ κληρονομίαν τὴν γῆν ὅλην, ἐπιστρέψαντες λόγοις τοῖς αὐτῶν καὶ πόνοις, ἐδέξαντο· ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „ Ὁ Ἀποστολικὸς φησι, χωρὶς τῆς κληρονομίας πρὸς πίσιν λαῷ ἰσχὺν τῶν ἔργων ἀνῆγγηλε τοῦ Χριστοῦ· ἀπὸ τοῦ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἔργα αὐτοῦ ἐργάζεται ἐν τῇ ἰδίᾳ ἰσχύϊ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Τί λέγει πιστὰ καὶ βέλεια· μένουσαι· καὶ γὰρ παραβεβῶσιν, αἱ τιμωφαὶ ἐπονται, καὶ αὐταὶ οὐ σαλεύονται· εἰ δὲ καὶ ἀνθρώποι παραβῶσιν, ἀλλ' ὁ Θεὸς αὐτὰς ὀκράσει· μὴ γὰρ μοι λέγει, ὅτι πρὸς ἀπειλὴν εἴρηται τὰ εἰρηκενὰ, ἢ ὑπερβολικῶς· οὐδεὶς νομοθετῶν πρὸς ἀπειλὴν λέγει μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς σωφρονισμόν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Βασίλειος· „ Εἰ δὲ πιστὰ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ, φαίνεται ἡ ἀποκρίσις τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς φανίας καὶ τῆς ἀσθενείας τῶν γενομένων, ἢ ἐπιστάγειν τῶν μὴ γενομένων.

ἐντολαί, τὰς ὁποίας φυλάττουσιν οὐρανός, ὁ ἥλιος, ἡ Σελήνη, τὰ ἄστρα, ἡ ἡμέρα, ἡ νύκτα, αἱ ὥραι, ἡ γῆ, οἱ ποταμοί, αἱ λίμναι, αἱ βρύσεις, τὰ δένδρα, τὰ χορτάρια, καὶ καθολικῶς, ὅσα εἶναι ἄψυχα, καὶ ὅσα ἐψυχα καὶ ἄλογα. δεύτερον ἐντολὰς νόησον, τὰς ἐμφυτευθείσας ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, τὰς ὁποίας φυλάττουσι καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἔθνη, οἱ μὴ ἔχοντες νόμον γραπτὸν· τρίτον δὲ νόησον ἐντολὰς, τὰς γραπτὰς τοῦ διὰ Μωσέως δοθέντος νόμου. τέταρτον δὲ καὶ τελευταῖον νόησον ἐντολὰς τὰς τοῦ Εὐαγγελίου, αἱ ὁποῖαι ὅλαι εἶναι πίσαι ἵηγουν βέβαιαι καὶ ἀμετακίνηται. διὰ τὴν ἀγκυράν καὶ μερικαὶ ἐντολαὶ τοῦ πολιτικοῦ νόμου τοῦ Μωσέως, μετεβλήθησαν εἰς τὸν νέον νόμον τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλ' ὥμως μετεβλήθησαν εἰς τὸ καλλίτερον καὶ εἰς τὸ ὑψηλότερον· κἀνένας λοιπὸν δὲν δύναται νὰ ἀφκνήσῃ αὐτάς. „ Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἄν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἴωτα ἓν, ἡ μία Κεφαλαία οὐμὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, (τοῦ δεκαλόγου δηλαδὴ) ἕως ἃ πάντα γένηται. (Ματθ. 5. 18.) Καὶ πάλιν, ὁ οὐρανὸς γάρ φησι, καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται. Οἱ δὲ λόγοι μου οὐμὴ παρέλθωσι. (Ματθ. 24. 35.)

8: „ Ἐστηριγμέναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· πεποιτημέναι ἐν ἀληθείᾳ καὶ εὐθύτητι.

Αἱ ἐντολαί, λέγει, τοῦ Κυρίου εἶναι σεραὶ καὶ παντοτιναὶ καὶ ἀμετακίνηται, καὶ κἀνένας ψεῦδος δὲν εὐρίσκεται εἰς αὐτάς οὐδὲ σχολίων καὶ

σραβόν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἢ καὶ ἄλλως, ἀλήθειαν μὲν νόησον τὴν σαφήνειαν καὶ καθαρότητα, εὐθύτητα δὲ, τὴν ὀρθοτομίαν. διὰ τὴν ὅλαι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου εἶναι ἀληθιναὶ καὶ φανεραὶ, καὶ διδάσκουσιν, πῶς νὰ περιπατῇ τις τὴν εὐθείαν καὶ ἴσῃν σράταν τῆς ἀρετῆς. (1)

9: „ Λύτρωσιν ἀπέστειλε τῇ λαῷ αὐτοῦ· ἐνετείλατο εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκην αὐτοῦ.

Ὁ Πατὴρ, λέγει, ἀπέστειλε τὸν υἱόν· ἔτος τὸν Χριστόν, λύτρωσιν καὶ ἐλευθερίαν εἰς τὸν λαόν του. „ Εὐαγγελισα· θαι γὰρ φησι, πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με. κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἀφῆσιν. (Ἠ. 23. 1.) Καὶ πάλιν, „ Αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαόν αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ἀμαρτιῶν αὐτῶν. (Ματθ. 21.) Καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν, „ Ὅς ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις. (Α'. Κορ. 1. 30.) (2) Ὁ Πατὴρ, λέγει, ἐδία ἄξεν εἰς τὸν αἰῶνα τὴν νέαν καὶ Εὐαγγελικὴν Διαθήκην αὐτοῦ. ἢ αἰῶνον Διαθήκην αὐτοῦ. „ Δώσω γὰρ φησι ὑμῖν Διαθήκην αἰώνιον. (Ἠ. 23. 3.) Ἐπειδὴ ἡ διὰ Μωσέως δοθείσα τοῦ Θεοῦ Διαθήκη, ἦτον πρόσκαιρος κατὰ τὸ φανόμενον δηλ. δη μέρος τοῦ γραμματος, καὶ κατὰ τὸ τυπικὸν καὶ σκιῶδες, ὅπου περιεῖχε τῆς νέας διαθήκης. ὅταν γὰρ ἡ νέα ἦλθεν, ἡ παλαιὰ ἐπαύσε.

„ Α.

(1) Λέγει δὲ ὁ Διδυμος· „ Διὰ τὴν δὲ ἑστηριγμέναι· ὅτι αἱ Μωσέως μὲν ἐντολαί, πρόσκαιροι γεγόνασιν· αἱ δὲ τοῦ Εὐαγγελίου, διαρκεῖς, οὐκ εἰς τὸν παρόντα μόνον αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα διαμένουσιν. ὁ δὲ Χρυσόστομος, τί ἔστι, λέγει, ἐν ἀληθείᾳ καὶ εὐθύτητι· οὐδὲν ἐν αὐταῖς, φησι, σχολίων, οὐδὲ σραγμαλισμῶδες· οὐδὲ ἀσαφές· οὐδὲ πῶς χάσιν τινα, ἢ πῶς ἀπέχθαι· ἀλλὰ πάντα πρὸς τὸ συμφερον καὶ λυσίτε-ες.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἠσύχιος· „ Λύτρωσιν, λέγει, τὴν διὰ τοῦ Σατῆρος γενομένην· περὶ ἧς καὶ Ζαχαρίας ἦδεν τοῦ Χριστοῦ συλλαφθέντος, προφητεύων αὐτοῦ τὴν γέννησιν ἔλεγε· εὐλογητὸς Κυριος ὁ Θεός, τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο, καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῇ λαῷ αὐτοῦ. ἢ ὁ Διδυμος· „ Ἡ λύτρωσις αὕτη, οὐκ ἔνεα ἐστὶ τοῦ εἰπόντος· „ Καὶ γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦν διὰ δαπανηθῆναι, ἀλλὰ διακοῦσθαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ὑπὲρ πολλῶν· τῇ τοῦ λαοῦ τιμῇ αἵματι ἐλυτρώθημεν ἐκ τῆς ματαίας ἡμῶν ἀναστροφῆς τῆς πατροπαραδοτοῦ, καὶ ἐκ τὸν Κορυφαίου.

„ Ἅγιον καὶ φοβερόν τὸ ὄνομα αὐ-
τοῦ .

Τὸ ὄνομα , λέγει , Χριστός , ἅγιον μὲν εἶναι , καθὼ ποιεῖ μυρία θαυμάσια . φοβερόν δὲ εἶναι , καθὼ δίδωκε Δαίμονας , καὶ ἰατρεῖαι ἀσθενείας . αἰσῶς δὲ αὐτὰ εἶναι ἅγιον , λοιπὸν χρειάζεται καὶ εἴματα ἅγια διὰ νὰ τὸ προφέρωσι καὶ νὰ τὸ δοξολογῶσι . (1)

10 : „ Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου . σύνε-
σις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν
αὐτήν .

Πηγὴ , λέγει , καὶ ρίζα , καὶ ὑπόθεσις σο-
φίας εἶναι ὁ φόβος τοῦ Κυρίου . ἐπισημαστικὰ τὸν Θε-

ολόγον Γρηγόριον „ Οὐ φόβος , ἐν τοιαύτῃ τήρησις ὅθεν τήρησις , καθαρσις ὅθεν καθαρσις , ἔλλαμψις ἔλλαμψις δὲ πόθου πλήρωσις . (2) Εἰς ἐκείνους δὲ λέγει , ὅπου ποιοῦσι τὴν σοφίαν καὶ ἐργάζονται καὶ ἔχουσιν αὐτήν , εἰς ἐκείνους , λέγω , δίδεται σύνεσις ἀγαθὴ . διατὶ εἶναι καὶ σύνεσις πονηρὰ ὅθεν γέγραπται ὁ σοφοὶ εἰσι τοῦ κακοποιήσα . (Ἱερ . δ΄ . 22 .) ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως ὅτι ἡ σύνεσις , ἀγαθὴ εἶναι : ἥτοι ὠφέλιμος , ὅχι εἰς ἐκείνους , ὅπου ἔχουσι ταύτην ἀπλῶς ἁπλῶς καὶ εἰς ἐκείνους , ὅπου μεταχειρίζονται αὐτήν εἰς ἔργα καὶ λόγια ἀγαθὰ . (3)

„ Ἡ αἴτισις αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα
τοῦ αἰῶνος .

„ Ἡ αἴτισις , λέγει , καὶ δοξολογία τοῦ Χρι-
στοῦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ φοβερόν : τούτῳ ἐκπλήττει γένος καὶ θαύματος πάλ-
λου . εἰ δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φοβερόν , ποῦ μᾶλλον ἡ οὐσία ; ὅθεν δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φοβερόν ; Δαίμονες αὐτὸν τρέ-
μουσι . νοσήματα δέδοικε : τούτῳ κεχημένοι τῷ ὀνόματι οἱ Ἀπόστολοι τὴν οἰκουμένην κατήρτισαν ἅπαντας : τοῦ-
τῳ Δαβὶδ ἀντὶ ὅπου χρησάμενος , τὸν βαρβάρον ἐκεῖνον κατέβαλε . τοῦτῳ τὰ μυρία καταρτίσθαι πράγματα : τοῦ-
τῳ τὴν ἱερὰν μουσικογχομεθὰ μισαγωγίαν . εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἡσυχίος „ Ἅγιον μὲν , ὅτι Χριστὸς ἐνομαζέται : τὸ
δὲ τοῦ Κυρίου ὄνομα , πάσης ἐστὶν ἀγαθῆς πλήρωμα . περὶ οὗ φησὶ Ἰωάννης . „ Καὶ ἐμεῖς Χριστὸν ἔχοντες
ἀπὸ τοῦ ἁγίου . φοβερόν δὲ , ὅτι καὶ χριστεῖ λέγεται ὁ φησὶ γὰρ „ Ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα , ἀλλὰ τὴν κρίσιν
πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ . καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Τοῖς μὲν πιστεύουσιν ἅγια καὶ τριτόθεν , καὶ πηγάζον τῶν ἀγαθῶν
τὴν πηγήν . τοῖς δὲ ἀπιστοῦσιν , καὶ παρανομία συζῶντας , κολάζει καὶ τιμωρεῖται .

(2) Καὶ πάλιν λέγει ὁ Ἰδὸς Γρηγόριος „ Τί ἐστὶν ἀρχὴ ; πηγὴ , ρίζα , ὑπόθεσις . οἷον γὰρ κρητὶς καὶ βέλτερον
πρὸς τελείωσιν , ἢ εὐλάβεια , καὶ ὡς αὐτὸς εἶποι , πρῶτον σπάρειν , καὶ σοχεῖται . οὐ γὰρ ἀπὸ θεωρίας ἀρχαίους
εἰς φόβον καὶ καταλήγειν , ἀλλὰ φόβος σοχεύμενους καὶ καθαιρομένους , καὶ οὕτως εἰς λεπτομερείαν , εἰς ἔπος
ἀφελῶσαι . (παρὰ τῇ Νικήτῃ .) λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Σοφίαν οὐ τὴν εὐλογίαν λέγει , ἀλλὰ τὴν τῶν
Θείων ἐπίγνωσιν . εἰσαγωγικὸς τοίνυν ὁ φόβος : τῶν δὲ τελείων , τῆς ἀγάπης ἡ κατῆσις .

(3) Ἄλλος δὲ λέγει σὺν τῷ Θεοδώρῳ „ Οὕτως ὁ Θεὸς φόβος ἀρχὴ σοφίας γίνεσθαι εἰσαγωγικὸς διὰ σοφίαν δὲ
ἐνταῦθα φησὶν , οὐ τὴν ἐν ῥήμασιν , ἀλλὰ τὴν ἐν πράγμασιν . οὐ τὴν εὐλογητικάν , ἀλλὰ τὴν τῶν Θεῶν ἐπίγνωσιν .
ἐπεὶ καὶ ἐξῶθεν τοῦτο σοφίαν ὀρίσαντο , Θεῶν καὶ ἀνθρώπων πραγμάτων διόλκωσιν : πάντων δὲ τὴν τήχην ὁ τοῦ
Θεοῦ φόβος διδάσκει , ποιητὴν ἀναγνῶν , ἀρετὴν ἐμφυτεύων , πρὸς οὐρανὸν μετίστας . τὸ δὲ τῆς τριακτῆς ψυχῆς σο-
φώτερον ; οὐκ ἀρκεῖ μέντοι ἡ γνώσις κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον εἰς τελείωσιν . ἀλλὰ χρήσις ἡ θεωρία τῆς πρά-
ξεως , καὶ τρωτὶς τὸν Θεῶν ἡ ἀκρίτων συνέσεως , τοῖς ἔργοις τὴν γνώσιν δεικνύναι , καὶ τὴν ἀληθὴ καὶ πρῶτην σοφίαν
καταρτίσθαι . αὕτη δὲ ἐστὶν , οὐχ' ἡ λόγῳ λαμπρυνόμενη , ἀλλ' ἡ διὰ τῶν ἔργων ἐλεγχόμενη συνέσις . εὐκαὶ γὰρ
ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν φησὶν , ἀλλ' οὐ τοῖς κηρύσσουσιν : τούτῳ τῶν διὰ τῶν ἔργων ἐπιδεικνυμένων , οὐ τοῖς
διὰ λόγων ἐπαγγελλομένοις . οὐ γὰρ ἀκροατὴν ζῆτεῖ μοῖρα , ἀλλὰ ἡ ποιητὴν . (παρὰ τῷ Νικήτῃ .) λέγει δὲ
καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Ἡ σύνεσις τότε ἀγαθὴ τυγχάνει , ὅτε ἔργον ἐπιτελείται . διὰ τὴν σύνεσιν οὐχ' ἀπλῶς ἀ-
γαθὴν εἶπεν , ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ποιῶσιν αὐτήν : τοῖς γὰρ ποιοῦσι τὴν σύνεσιν κατὰ τὸν Δίδυμον , οὐχ' ἔτιγον οὐ-
σαν τῆς ἀρετῆς , ὠφέλεια ἔχει . ἐξ ἧς ὠφελείας μεταδόνους τὸ ἀγαθὸν αὐτῆς .

σου μένει παντοτινή καὶ ἀτελεύτητος κοντά εἰς τοὺς πόνυ πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ αἰνοῦμεν καὶ νὰ εὐχαριστοῦμεν
 Ἀγγέλους καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· διὰ τοῦτο λοι- αὐτὸν πάντοτε· (1)

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΙΑ.

„ Ἀλληλουϊα .

Ἐγὼ νομίζω, ὅτι το προοίμιον καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἶναι πολλά ἀκόλουθος μετὰ
 τέλος τοῦ προτέρου Ψαλμοῦ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἔχει μὲ ἐκεῖνον, ὡς
 μέρος ἐκείνου· διότι τὸ τέλος μὲν ἐκεῖνου λέγει „ Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου· ἡ ἀρχὴ δὲ τοῦτου λέ-
 γει „ Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβοῦμενος τὸν Κύριον· λέγουσι δὲ Μερικοί, ὡς ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Ὠριγένης,
 ὅτι ὁ παρὼν Ψαλμὸς περιέχει τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰκοσιδύω γραμμάτων τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου· καὶ
 ἡ ἀρχαῖς τῶν στίχων τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ κειμένῳ ἔχουσι τὰς αὐτὰς ἀρχὰς τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλ-
 φαβήτου· καθὼς καὶ ὁ πρότερος Ψαλμὸς περιέχει τὸν ἀριθμὸν τῶν Γραμμάτων τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου,
 ὡς προείπομεν· ἔθαν καὶ στοιχείωσις, ἢ στοιχειωτικὸς καὶ Ἀλφαβητικὸς λέγεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, κατὰ
 τὸν Ὠριγένη· ἐπειδὴ δὲ, τὰ μὲν στοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου εἶναι εἰκοσιδύω· οἱ δὲ στίχοι τοῦ
 παρόντος Ψαλμοῦ εἶναι μόνον δέκα· διὰ τοῦτο, εἰς μὲν τὸν καθ' ἓνα στίχον ἀπὸ τοὺς ὀκτώ, τίθενται δύο
 στοιχεῖα τοῦ Ἀλφαβήτου, εἰς δὲ τοὺς τελευταίους δύο, τίθενται τρία στοιχεῖα τοῦ αὐτοῦ Ἀλφαβήτου, ὡς
 λέγει Ὁ Αἰτινος ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ· καὶ οὕτως οἱ δέκα στίχοι, περιέχουν τὸ Ἑβραϊκὸν Ἀλ-
 φαβήτην, ὡς καὶ ἐν τῷ προτέρῳ Ψαλμῷ εἶπομεν, φαίνεται δὲ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐγράφητο μὲ τὰ στοι-
 χεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου, διὰτὶ εἶναι ἡθικώτατος· (2)

1. „ Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβοῦμενος τὸν
 „ Κυρίον .

Εἰς μὲν τὸν πρότερον Ψαλμὸν εἶπεν ὁ Δα-
 βίδ, πῶς ὁ φόβος τοῦ Κυρίου κάμνει σοφὸν ἐκείνον
 ὁποῦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ποῖα αἰνεσις εἰπέμοι; ἡ εὐχαριστία, ἡ δοξολογία ἡ διὰ τῶν ἔργων· ἢ ὁ Εὐ-
 σέβιος· „ τέλος, φησι, τῶν μακαρίων τὸ πρὸς Θεὸν εἶναι, ἢ παρῆναι αὐτῷ ἢ μόνῃ τῇ αὐτοῦ Θεολογίᾳ ἢ αἰ-
 νέει σχολάζειν· ἢ ὁ Δίδυμος· „ Τοῦτο κατάλληλον τοῖς Θεολογοῦσι τὸ λέγειν, ὅτι ἡ αἰνεσις αὐτοῦ· Θεολο-
 γηθέντος δηλαδὴ, μένει ἐπ' ἀπειρον· ἐπεὶ γὰρ ὁ ὑμνοῦμενος ἀθάνατος, ἀνάγκη ἢ τὴν αἰνεσιν αὐτοῦ ἀτελεύτη-
 τον εἶναι, ὡς διαρκεῖν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος διδασκαλίαν εὐσεβείας τοῖς βουλομένοις προσφέρει· ἄλλοι
 δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι σχεδὸν μία ἐξηγήσις τοῦ ῥητοῦ ἐκείνου τοῦ Ἀποστόλου Παύλου τῷ λέγον-
 τος·

ὅπου τὸν ἔχει. „ ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου. εἰς τοῦτον δὲ λέγει, ὅτι ὁ φόβος τοῦ Κυρίου κάμνει μακάριον τὸν φοβούμενον. „ Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον. δὲν εἶναι ὅμως μακάριος ἐκεῖνος, ὅπου φοβεῖται ἀπλῶς τὸν Θεόν. διατὶ τοιοῦτοτρόπως τὸν φοβούνται καὶ οἱ Δαίμονες. ἀλλὰ ἐκεῖνος, ὅπου φοβεῖται τὸν Θεόν διὰ τὴν φυλάττει τὰς ἐντολάς του. ὁ μὲν γὰρ ἀπλῶς φόβος τοῦ Θεοῦ, εἶναι φόβος φιλὸς καὶ νεκρὸς. ὁ δὲ φόβος, ὅπου κάμνει νὰ φυλάττει τινὰς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς εἶναι φόβος ἐνεργὸς καὶ ζωντανός. (1)

Θεοῦ, τοῦτο γὰρ ἔχει νὰ εἰπῇ τὸ, θελήσει σφόδρα, καὶ ἀλλαχοῦ δὲ ὁ Δαβὶδ δείχνωντας τὴν ἰδονὴν, ὅπου ἔχει εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, ἔλεγε. „ Καὶ ἤρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου, ὥς ἡγάπησα. (Ψαλ. ρη.) καὶ πάλιν, „ Ὡς γλυκέα τῇ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου. (αὐτὸ θ (2)

2: „ Δυνατὸν ἐν τῇ γῇ ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ. γενεὰ εὐθέων εὐλογηθῆναι, ὅσαί εἰσιν.

„ Ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα.

Εἰς τὸν Θεόν, λέγει, ὅπου φοβεῖται τὸν Θεόν, αὐτὸς θέλει χαρῇ καὶ εὐφρανθῇ εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ

Τὸ σπέρμα, λέγει, τοῦ φοβουμένου τοῦ Κυρίου, θέλει γέναι δυνατὸν εἰς τὴν γῆν, ἐπειδὴ καὶ δυναμώνεται ἀπὸ τὸν Θεόν ἐναντίον ἐκείνων, ὅπου τὸ ἐνοχλοῦσι καὶ ἐλαπτουσι. σπέρμα δὲ αὐτοῦ εἶναι οἱ μαθηταὶ καὶ μιμηταὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ κατὰ

τος. „ Ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὀφελιμὸς ἐστίν. ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης (Α΄. Τιμ. δ΄. 8.) ἀρίστες ἐπαγγελίαι συνηθροισμέναι εἰσιν ἐνταῦθα.

(1) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον. „ Ἡ ἀνδρεία, οὐ σώματα, ἀλλὰ ψυχὴ ἐστὶν ἀρετὴ. ἔνθα οὐκ ἔστι ἀρετὴ καὶ θῆλυ. ἀλλὰ πᾶσαι (αἱ ψυχὴ δὲ) κατ' εἰκόνα Θεοῦ γινόμεναι, τὸν αὐτὸν ἔχουσι τύπον, καὶ τῆς αὐτῆς μετέχουσι φύσεως. διὰ τοῦτο οὐ πρὸς τὰ σώματα διαφέρεται ὁ λόγος. ἀλλὰ πρὸς τὴν προίεσιν τῆς ψυχῆς συνάπτεται. πολλὰ γοῦν γυναῖκες, ἀσθενέστεραι τῷ σώματι τυγχάνουσιν, ὅμως τῇ πίστει τῆς ψυχῆς ἀνδρείοτεραι τῶν ἀνδρῶν ἐγένοντο. ὡς Σωάννα κατὰ τῶν Κριτῶν. ὡς Ἰαήλ κατὰ τοῦ Σισάρα. καὶ ἐν ἀρχῇ δὲ τῶν Ψαλμῶν τὸ Πνεῦμα, τὸν κοινὸν ἀπάντων ἐν Χριστῷ μακαρισμὸν διηγούμενον, τῷ ἀνδρὶ τίθει τοῦτο λέγων. „ Μακάριος ἀνὴρ. οὐ γὰρ δὴ γυναῖκας ἀλλοτρίας ἠγείτο ταύτης τῆς ἐπαγγελίας, καὶ μόνοις ἀνδράσι ταύτην ἀρμόζειν. ἀλλ' εἶδὼς μίαν εἶναι τὴν ἀρετὴν τῆς ἀνδρίας, τοῦτο ἕνεκεν κοινῷ δνόματι κέχρηται ἀνθρώπων λέγων. Μακάριος ἀνὴρ. εἶνα, ὥς ἀπὸ τῆς ἀνδρίας ὀνομασθέντος τοῦ δνόματος (τοῦ ἀνδρός) κοινὸν πάντες τὸν μακαρισμὸν ἠγείσονται. ἀνδρες τε καὶ γυναῖκες. οὕτω καὶ ἐνταῦθα, οὐκ ἀνδρα μακαρίζει μόνον, ἀλλὰ τῷ τῆς ἀνδρίας δνόματι καὶ γυναῖκας περιλαμβάνει. (παρὰ τῷ Νικίτῃ) ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει. „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ εἰδὼς φοβούμενον τὸν Κύριον καλεῖν, πάντα τὸν ἐξ ἐθνῶν προσιόντα τῷ Θεῷ. ἐν γὰρ τῷ ρλδ΄. Ψαλμῷ μετὰ τὸν Ἰσραὴλ καὶ Ἀσὴν καὶ Λευὶ εἰς ὕμνον καλεῖ τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον. οὐκοῦν ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ, οὐκ ἄλλος τις ἂν εἴη ὁ μακαριζόμενος τοῦ ἐξ Ἑθνῶν προσεληλυθότος τῷ Θεῷ λαοῦ, ὅστις διανομεῖ φοβούμενον τὸν Κύριον. οἱ μὲν ἥδη μακάριος ὁ τοιοῦτος, εἰμὴ καὶ τὸ ἐξῆς αὐτῷ ἔποιτο, τὸ ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θέλει σφόδρα. ἐπεὶ καὶ οἱ Δαίμονες φοβούνται τὸν Θεόν τὸν ψιλὸν φόβον τὸν ἀπὸ τῆς γνώσεως.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Πᾶς δ' ἂν γένοιτο τὸ θέλει ταῖς ἐντολαῖς σφόδρα; ὅταν μετὰ ἀκριβείας καὶ φοβώμεθα καὶ ἀγαπῶμεν τὸν Θεόν. εἶπε δὲ, ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα, καὶ οὐκ εἶπε τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ποιήσει. ἀλλ' ἑτέρον τι πλέον ἐπιζητεῖ. ποῖον δὴ τοῦτο; τὸ μετὰ προθυμίας αὐτὰς ποιεῖν. τὸ ἐρασθεῖς αὐτῶν εἶναι σφοδρῶς. τὸ φιλεῖν αὐτάς, καὶ διὰ τὸν μισθὸν τὸν ὑπὲρ αὐτῶν κείμενον, ἀλλὰ διὰ τὸν θέντα αὐτῶν. τὸ μὴ φόβῳ γέννησι, μηδὲ ἀπειλῇ κολάσεως, μηδὲ ἐπαγγελίᾳ βασιλείας. ἀλλὰ διὰ τὸν νομοθετήσαντα, τὸν πάσης προθυμίας τὰς ἐντολάς εκπληροῦν. τὴν γὰρ δυσκολίαν οὐχ' ἡ τῶν πραγμάτων φύσις, ἀλλ' ἡ τῶν πολλῶν ῥαθυμία ποιεῖν εἴωθεν. ὥς εἴ τις μετὰ προθυμίας τὰ θεῖα ἐπιτάγματα δέχεται, καὶ τὰ κατὰ φύσιν αὐτὰ ὁρᾷ, καὶ τὰ τυχόντα.

τά τὸν Ἡσυχίον, καὶ ἐκεῖνοι, ὅπου φυλάττουν τὴν ὁμοιότητα καὶ γνησιότητα τῆς ἐπαινετῆς πολιτείας του καὶ κληρονομοῦν, ὡς ἅν μίαν κληρονομίαν, τὰς ἀρετὰς τοῦ διδασκάλου των. Θέλει δὲ ἐπαινεθῇ ἡ γενεὰ τῶν εὐθέων κατὰ τὴν καρδίαν, ἀπὸ τῆς γενεᾶς παλιν τῶν μὴ διεσπασμένων, ἀλλὰ ὁρᾷ φρονούντων. (1)

3: „Δόξα καὶ πλοῦτος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

Δόξα, λέγει, παρὰ Θεοῦ καὶ πλοῦτος ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις εὐρίσκεται, εἰς τὸ ὁσπῆτιον ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου, ὅπου φοβεῖται τὸν Θεὸν κατὰ

τὸν Χρυσόμομον. ἡ δὲ δόξα μὲν δοθήσεται εἰς αὐτὸν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὅπου τὸν τιμῶν διὰ τὰς ἀρετὰς του. πλοῦτος δὲ, τὸ νὰ πλουτῇ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ἐκείνα, ὅπου θέλει ἀποκτήσῃ. καὶ ταῦτα γὰρ λαμβάνει ὅταν θελήσῃ, διὰ τὴν πίσιν καὶ παρρησίαν, ὅπου ἔχει εἰς τὸν Θεόν. ἀλλὰ καὶ ἡ δικαιοσύνη του ἔγουν ἡ δικαιοσύνη αὐτὸν ἀρετῇ του μένει ἀδιάφθορος εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, συναπερχομένη μαζὶ μὲ αὐτὸν μετὰ θάνατον. (2).

4: „Ἐξανέτειλεν ἐν σκότει φῶς τοῖς εὖ-
„Φροσιν· ἐλεήμων καὶ οὐκτίρμων καὶ
„δικαίος.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἀνέτειλεν εἰς ἐκείνους, ὁ-
που

(1) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Χρυσόμομος. ἡ Ταυτέσι δυνατόν ἔσαι ἔξω τῆς ἐντεῦθεν ἀποδημίας, ἔξω τῆς πείρας τῶν ἀγαθῶν ἐκεῖ. ἡ γὰρ ἀρετὴ, ἐν ἑαυτῇ τὴν ἀμοιβὴν ἔχει ἔξω τῶν ἐπαθλῶν. ἔξω πέτρας ἐστὶν σφαιρότερα. ἔξω ἀδάμαντος ἰσχυρότερα. ἡ δυνατόν ἔσαι ἐν τῇ γῇ τῶν πραγμάτων εἰς τὸ ἀπολαβεῖν τὰς ἀμοιβὰς, ὡν εὐχάστατο. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. ἡ Ἐπειδὴ τοῦτο ἀξιώρατον ἐδόκει τοῖς τινικᾶδε ἀνθρώποις, τοῦτο τοῖς φυλάττουσι τὰς ἐντολὰς δάσκειν ὑπεισπνέεται τὸ δῶρον. ἔξω δὲ ἔδωκεν. διὰ μὲν τὸν Ἀβραάμ τῷ Ἰσραήλ. διὰ δὲ τὸν Δαβὶδ, τοῖς ἐξ αὐτοῦ. ἔξω δὲ τὸν Ἰσραήλ, τοῖς ἐκγόνοις, ἔξω ταῦτα παρανόμοις γεγεννημένοις. λέγει δὲ ἡ Διδύμος. ἡ Τοῦ μακαριζομένου ἀνδρὸς ἐπὶ τῇ ἔχειν τὸν τοῦ Κυρίου φόβον τὸ σπέρμα, ὃ σπείρει εἰς τὴν ἀγαθὴν γῆν τὴν σπουδαίαν ἔξω καλὴν καρδίαν αὐτοῦ, δυνατόν ἔστιν, ὡς ἑκατονταπλασίονα καρπὸν ἐνεργεῖν. τῶν μὲν γὰρ φαύλων τὰ σπέρματα, ἃ σπείρουσιν εἰς τὴν σάρκα τὴν ὑλικὴν ἔξω γεῖν αὐτῶν, ἀσθενεῖ. διὸ ἔξω θερίσουσιν ἐκ τῆς σαρκὸς φθαρὰν. τῶν δὲ σπειράντων εἰς τὸ πνεῦμα, δυνατόν τὸ σπέρμα. ὅθεν ἔξω θερίσουσιν εἰς ζωὴν αἰώνιον.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόμομος. ἡ Οἶδε πλοῦτον καλεῖν ἡ Γραφὴ τὸν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις. ὡς ὅταν λέγῃ. ἡ Πλουτεῖν ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς. ἔξω πάλιν. ἡ Εἴτε κόσμος, εἴτε ζωὴ, εἴτε ἐνεστώτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ἡμῶν ἔστιν. εἴδες μέγεθος πλοῦτου; οὗτος γὰρ ἀληθῶς πλοῦτος. ὡς ὅγε ἕτερος, ὄνομα πλοῦτου φίλον, πράγματος ἔργον. ἔξω κατὰ τοῦτον δὲ, τὸ τῶν Ἀποστόλων πλουσιώτερον, οἷς καθάπερ ἐκ πηγῶν ἅπαντα ἔρρει, ἔξω πλοῦτος αὐτοῦ, οὐ κατεῖχε τῶν χρημάτων; τοῦτο γὰρ μάλιστα πλοῦτος, τὸ μὴ δεῖσθαι πλοῦτον. ἔξω δόξαν δὲ, εἶχον μὲν τὴν παρὰ Θεοῦ, εἶπετο δὲ ἔξω αὐτῇ κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ἔξω προσετίθετο. ἄλλος δὲ ἐξηκοντητῆς ἀντὶ τοῦ ἡ δικαιοσύνης, ἡ ἐλεημοσύνης αὐτοῦ, ἔφησε, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. τοιοῦτον γὰρ ἡ τῆς ἐλεημοσύνης δύναμις, κατὰ τὸν Χρυσόμομον, ἀθάνατον πρᾶγμα ἔξω ἀκίρατον. ἔξω οὐδέποτε σβεσθῆναι δυνάμενον. ἀλλὰ τὰ μὲν ἀνθρώπινα ἅπαντα παρασύρεται, ὃ δὲ τῆς ἐλεημοσύνης καρπὸς τῆς δικαιοσύνης τὸν ἀνθρώπον, ἔξω διὰ τοῦτο δικαιοσύνης λεγομένης, ἀθάνατος μένει διηνεκῶς, οὐδεμιᾶ δυσκολίᾳ καὶ ὡν ἐλεγχόμενος. ἀλλὰ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα συναποδημῶν, ἡ προαποδημῶν ἔξω μονὰς εὐτρεπίζων. ὃ δὲ Ἀθανάσιος. ἡ Καὶ ἡ δόξα ἔξω ὁ πλοῦτος, φησι, (τοῦ φοβουμένου τὸν Θεόν) μὴ τῶν παρερχομένων λογίζεσθαι. οὐδὲν γὰρ τοιοῦτον παρὰ τοῖς ἁγίοις εὐρίσκεται. ἔξω ὁ Θεοδώριτος φησι. ἡ Καὶ ταύτας ὡς πρὸς ἀτελεῖς ἔτι ἔξω τῶν τελείων ἐπαῖνον εὐδυναμένους, ποιεῖται τὰς ὑποσχέσεις. τοὺς γὰρ τελείους ὁ Θεὸς τῆς Χριστὸς τᾶν ἀντὶ διδάσκει λέγων. ἡ Μὴ κτήσασθε χρυσὸν, μηδὲ ἀργύρον, μήτε χαλκὸν εἰς τὰς ζῆνας ὑμῶν, μὴ πύξον εἰς ἰδὲν, μὴ ὑποθήματα μηδὲ ῥάβδον. ἔξω πάλιν. ἡ Εἴτις οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἐκείνου ὑπαρχουσιν, οὐ δύναται μοι εἶναι Μαθητὴς. οὕτω τῷ Σολομῶντι ἔξω δόξαν ἔξω πλοῦτον προσέθηκεν. οὕτω τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὸν τῶν Αἰγυπτίων ἐδωθήσατο πλοῦτον. ἔξω ὁ Διδύμος. ἡ Τοῦτο νοήσεις, ἀκούσας Παύλου λέγοντος. ἡ Ὡς πτωχοὶ, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες. ἔξω μηδὲν ἔχοντες, ἔξω πάντα κατέχοντες. τίς δ' ἂν γένοιτο πλουσιώτερος τοῦ κληρονόμου Θεοῦ, συγκληρονόμου δὲ Χριστοῦ;

ποῦ εὐρίσκονται εἰς τὸ σκότος τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων, ὡς ἐλευθερίας καὶ παρηγορίας· ἡ ἀνο-
εῖται, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνέτειλεν ἐκ τῆς γῆς φῶς ἀλη-
θείας εἰς ἐκείνους, ὅπου εὐρίσκονται εἰς τὸ σκότος τῆς
πλάνης. ὅθεν καὶ ἔλεγεν, ἔγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ Κό-
σμου. (Γ'ω. Η'. 12) ἔξανέτειλε δὲ τὸ φῶς αὐτὸ
εἰς τοὺς εὐθεῖς· ἵγουν εἰς ἐκείνους, ὅπου δύνανται
καὶ φρονεῖσιν ὀρθῶς. διὰ τὸ αὐτοὶ βλέπουν, καὶ γνω-
ρίζουν τὸ τοιοῦτον φῶς. (1) ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι
ἐλεήμων μὲν καὶ οἰκτιρῶν, καθὼς εἶναι ἀγαθός, δι-
καίος δὲ, καθὼς εἶναι κριτὴς. ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐξήγησιν,
ὅπου ἐκοιμήσαμεν τοῦ ρ. Ψαλμοῦ· ἦτοι τοῦ, Ἐλα-
οὗ καὶ κρίσιν ἔσομαι σοι Κύριε. (2)

εὐρισκομένους· κίχρ᾽ δὲ ἦτοι δανείζει εἰς ἐκείνους,
ὅπου ἔχουσι χρεὶαν νὰ δανεισθοῦν. γέγραπται δὲ
καὶ ἐν τῷ λς'. Ψαλμῷ. ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ καὶ
δανείζει ὁ δίκαιος. ὁ τοιοῦτος δὲ ἐλεήμων, θέλει
μεταχαρισθῆ καλῶς τὰ λόγια τοῦ, λαλῶν με διὰ
κρίσιν, καὶ ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχα καὶ ἀπερισκέ-
πτως. ἡ καὶ θέλει διδῆσθαι καλῶς τὰ ἐδικὰ τοῦ πράγ-
ματα μετὰ διακρίσεως. ἔτι γὰρ καὶ ὁ Σύμμεχος
ἐξέδωκεν. ἡ θέλει διδῆσθαι καλῶς τὰς ἐν τῇ μελλού-
σῃ κρίσει ἀπολογίας τοῦ· τούτῃσι θέλει ἐτοιμάσει
διὰ τῆς ἐλεημοσύνης, βοήθειας καὶ δεφευδύσεως τοῦ
ἑαυτοῦ τοῦ ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει, κατὰ τὸ πε-
ρὶ δείγμα τοῦ ἐν εὐαγγελίῳ ἐκείνου πιστοῦ καὶ φρο-
νίμου οἰκονόμου. (3)

5 :., Χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτιρεῖν καὶ κα-
., χρῶν· οἰκονομῶσι τοὺς λόγους
., αὐτοῦ ἐν κρίσει.

6 :., Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα οὐ σαλευθήσε-
., ται.

Α' γὰρ Θεὸς, λέγει, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκείνος,
ὅπου σπλαγχνίζεται μὲν καὶ ἐλεεῖ τοὺς ἐν ἀνάγκῃ

ὁ ἐλεήμων, λέγει, καὶ θεοφοβούμενος
ἄνθρωπος δὲν θέλει σαλευθῆ ἀπὸ πειρασμοῦ αἰς τοῦ-

του

- (1) Ὁ δὲ Θεοδόσιος λέγει· ἡ Σκότος ἡ Γραφή, παρὲς μὲν τὴν ἄγνοιαν, παρὲς δὲ τὰς συμφορὰς ὀνομάζει· ἡ
φῶς δὲ ὡσαύτως, ὅν μὲν τὴν γνῶσιν, ὅν δὲ τὴν τῶν κακῶν ἀπαλλαγὴν προσαγορεύει· φησὶ τοίνυν, ὅτι ὁ Θεὸς
ἡ ἀγνοοῦσιν ὑποδείξει τὴν ἀλήθειαν· ἡ ἐν πειρασμοῖς οὖσι ἡ θλίψει, τὴν οἰκίαν ἐπικουρίαν ὀρέξει· λέγει δὲ ὁ
Ἡσύχιος· ἡ Διὰ τὸ τοῖς ἔθνεσιν· ἐπειδὴ οἱ τὰ φαῦλα πράττοντες μισοῦσι τὸ φῶς, ὡς ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχέ-
μενοι, ἡ παρέχειν αὐτῷ τοὺς ὀφθαλμοὺς οὐ βούλονται.
- (2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· ἡ Εἰ γὰρ ἐλεήμων ἐστὶ ἡ τοὺς ἀμαρτάνοντας πολλὰκις συγγνώμῃς ὀξιοῖ, πολλὰ μὲν
λοῦ τοὺς κατορθούντας οὐ περιόφεται ἀσεβανόντας ἀπελθόντας· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα μὴ ἀποδῇ, ἀποδώσει πάντας
εἰδὲ δίκαιός ἐστι· τὸ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ ἀποδώσει· καὶ ἐνταῦθα μὴ ἀποδῇ· ὅπερ μάστιξ ἡ τῆς ἀνάστασις ἐστὶν
ἀποδείξει σαφεστάτη· ὅταν γὰρ πολλοὶ τῶν ἐναρέτων φαίνονται μιστὰ παθόντες δεινὰ, ἡ τῶν πονηρῶν πολλοὶ πολ-
λὴς ἀπολαύσαντες ἀδείας, ποῦ τὸ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ ἀπολήφεται, εἰ μὴ μέλλει ἀνάστασις εἶναι ἡ κρίσις καὶ ἀν-
ταπόδοσις;
- (3) Ὁθεν λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· ἡ Ἀγαθὸς δὲ ἡ ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ μεταδίδους τοῖς πλησίνοις ἐκ τοῦ κα-
ρίσματος τοῦ δοθέντος αὐτῷ παρὰ Θεοῦ· ἡ κατὰ τὸν φρόνιμον οἰκονόμον ἐν καιρῷ δίδους τὸ σιτομέτριον τοῖς συν-
δούλοις, οὐχ' ἀπλῶς ἡ ἀκρίτως πᾶσι προδίδει τῆς μεσαγωγίας τὸν λόγον, ἀκούων· ἡ Μὴ βάλητε τὰ ἄγια τοῖς
κυσίν· ὁ δὲ Χρυσόστομος φησιν· ἡ Ὅρα πόσα τίθκει τὰ ἐπαθλα τῇ φιλανθρωπῇ· ὅτι μένει δινενκῶς ὁ καρπός·
ὅτι πειρασμῶν ἀπαλλαγῆσθαι· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἀνατεῖλαι αὐτῷ φῶς· ὅτι τὸν Θεὸν ζηλώσει· ἡ γὰρ ὁ Θεὸς
οἰκτιρῶν· ὅτι τῶν οἰκίαν ἀμαρτημάτων λήφεται συγγνώμην· ἡ συνηγορίαν ἑαυτῷ παρασκευάσει ἐν τῇ μελλούσῃ
κρίσει· τοῦτο γὰρ ἐστὶν, οἰκονομῆσαι τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει· τούτῃσι τεύχεται συνηγορίας· τεύχεται ἀπολο-
γίας· οὐκ ἔστι αὐτῷ κατὰ κρίσιν τότε, ἔτε τῆς ἐλεημοσύνης διατίθεσθαι αὐτῇ τὴν ἀπολογίαν καλῶς· ἔτερος δὲ
ἐρμηνευτὴς εἶπεν· ἡ Οἰκονομῶν τὰ πράγματα αὐτοῦ μετὰ κρίσεως· τούτῃσι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, πολλὰς ἀ-
πολαύσεται εὐμερίας· οὐχ' ὑποσέεται τι τῶν ἀτόπων, ἄτε ἀρίστου οἰκονόμου γενομένου· πῶς γὰρ οὐκ ἂν αὐτοῦ,

τον τὸν αἰῶνα. ἐπειδὴ καὶ εἶναι θεμελιωμένος ἄσφα-
λως ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν τῆς εἰς Θεὸν πίστεως καὶ
ἐλπίδος καὶ ἀγάπης. καὶ ἐπειδὴ ἔχει τὴν συνεί-
δησίν του ἁμετακίνητον ὡς αὐτὴν ἄγκουραν. δὲν εἶπε
δὲ κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὅτι δὲν θέλει ἐπιβουλεύ-
θῃ, διατὶ „πολλοὶ εἰσιν αἱ θλίψεις τῶν δικαίων
(Ψαλ. λγ'. 19.) ἀλλ' ὅτι δὲν θέλει σαλευθῇ. τοῦτο
γὰρ εἶναι τὸ θαυμάσιον, ὅτι οἱ ἅγιοι μυρία πά-
σχοντες κακὰ δὲν μετατρέπονται. ἀλλὰ φυλάττου-
σιν ἀκλινὲς καὶ ἀσάλευτον μέχρι τέλους τὸ ὄρθον φρόνη-
μα τῶν. τοῦτο τῇ ἀληθείᾳ εἶναι νίκη περιφανής. τοῦ-
το εἶναι λαμπρὰ φήμη καὶ ἀνακήρυξις τῶν τῆς ἀρετῆς
ἀγωνιστῶν. (1) ἢ νοεῖται, ὅτι ὁ ἐλεήμων δὲν θέλει
σαλευθῇ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα „ἵτοιμάσθην γάρ
φησι, καὶ οὐκ ἐταράχθην (Ψαλ. ρη'. 60.) μετὰ τὸ νῆ
μὴ γνωρίζῃ εἰς τὴν συνείδησίν του καλὴν αἰτοπον.

„Εἰς μνημόσυνον αἰῶνιον ἔσται δέ

καὶ οὗτος.

7: „Απὸ ἀκοῆς πονηρᾶς οὐ φοβηθήσε-
ται.

Ὁ δίκαιος, λέγει, καὶ ἐλεήμων ἄνθρωπος
θέλει ἐνθυμεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὰς ἀρε-
τάς του, ἔχει μόνον ζωντανὸς ὡς τὰς, ἀλλὰ καὶ
μετὰ θάνατον. (2) ὁ τοιοῦτος δὲ ἐλεήμων καὶ δέ-
καιος, δὲν θέλει δειλιάσει ἀπὸ εἰδήσιν καὶ ἀγγελίαν
φοβερὰν. δὲν εἶπε δὲ καὶ ἐδῶ, ὅτι δὲν θέλει ἀκού-
σει εἰδήσιν φοβερὰν κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἀλλ'
ὅτι δὲν θέλει φοβηθῇ ἀπὸ τὴν εἰδήσιν αὐτὴν, ἐ-
πειδὴ καὶ ἐσεῖλε προτιότερα τὸν πλοῦτόν του εἰς ἁ-
κλεπτον τέπον: ἤγουν εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ τῆς ἐ-
λεημοσύνης. καὶ ἐκεῖ σπουδαζει νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτὸς
μετὰ θάνατον. κατὰ γὰρ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου „ὅ-
που ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑ-
μῶν. (Ματ. ε'. 21.) Διὰ τοῦτο λοιπὸν δὲν φοβεῖται

δ

ἐν μὲν τῷ παρόντι κινδυνεύοντας βίῃ πάντα τὰ ἑαυτοῦ προτεῖναι, ὥστε ἐξωνήσασθαι τὸν κίνδυνον. ἐπὶ κινδύνῳ δὲ
μέλλοντας παραδίδωσθαι ἢ κολάσει, μὴ τοιαύτη κεχρησθῇ οικονομία; διὰ δὲ τοῦτο φρόνιμον οἰκονόμον φησι
τὸν ἐλεήμονα. ὡς ὀλίγων πολλὰ ἀγοράζοντα χρημάτων, τὸν οὐρανὸν, ἱματίου τὴν βασιλείαν, ἄρτου ἢ ψυχροῦ
ποτηρίου, τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ. τί γὰρ ταύτης τῆς οἰκονομίας γένοιτ' αὐτοῖς; ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „Ὁ
γὰρ τὸν οἰκεῖον Δεσπότην μιμούμενος, φιλοτίμως θεραπεύει τοὺς ὁμοδούλους, οἰκτερῶν μὲν, ὡς τῆς φύσεως κοι-
νωνός. κινδυνῶν δὲ, ὡς τὴν ἐκτίσιν παρὰ τοῦ κοινοῦ προσμεινών Δεσπότην. οὐδὲν δὲ ὁ τοιοῦτος ἀδιακρίτως ἐργάζε-
ται. ἀλλ' ὁρθῶς χρῶμενος τῷ λογισμῷ, ἢ τοὺς λόγους ἢ τὰ ἔργα κοσμεῖ. λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος. „Ὁ τὸν
ἀπλῶς κινδυνῶντα, ἀλλὰ τὸν ἐν οἰκτῇ χρηστὸν εἰκότως προσαγορεύει. ὁ μὲν γὰρ ἐλπίδι κέρδους, ὁ δὲ νόμῳ συμπα-
θείας κινδυνῶν ἢ μεταδίδωσι. σαφῶς τοίνυν ἐνταῦθα ὑπογράφει τὸν φιλόπτωχον. οὗτος δανείζει Θεῷ, οἰκτερῶν τὸν
πτωχόν, ὡς Σολομὼν ἐν Παροιμίαις λέγει. „Δανείζει Θεῷ ὁ ἐλεῶν πτωχόν. (Παρ. 19'. 17.)

(1) Ὁθεν εἶπεν ὁ Ἰδίας Χρυσόστομος. „Τὸ γὰρ θαυμάσιον τοῦτο ἔστιν, ὅταν μὴ ἐν ἐρημίᾳ τῶν πειρασμῶν τὸ ἀ-
σφαλὲς αὐτῷ ᾖ. ἀλλ' ἐν τῇ πυκνότητι τῶν μηχανημάτων ἀπερίτρεπτος μένη δυνεκῶς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „Πολυφύλλητός, φησιν, ὁ τοιοῦτος ἔστι, ἢ παρὰ πᾶσιν αἰοίδιμος. ἢ ἀείμνηστος
καταλείπει τὸ κλέος διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ μνημονεύμενος, οὐ μόνον ζῶν, ἀλλὰ ἢ θανόν. προστίθεται δὲ ὁ Χρυ-
σοστόμους. „Πῶς οὖν οὗτος ἐν τῇ ζῇ πείσεται τι πονηρὸν, ὅταν ἢ τελευτῶν ἑτέροις διδάτκαλος γένηται. εὐθυ-
μίας ἵνα γὰρ μάθωσι ἢ οὐ σφόδρα ἀπιστεῖ, ὅτι ἀθάνατος αὐτοῦ ὁ καρπὸς ἐν οὐρανοῖς μένει. ἐνταῦθα δίδωσι τὴν περ-
φαν. ἢ γὰρ τοῦ σώματος αὐτοῦ καταχωσθέντος, ἢ τῇ γῇ παραδοθέντος, ἢ μνήμῃ πανταχοῦ περιφέρεται. τοιαύ-
τη γὰρ τῆς ἀρετῆς ἡ δύναμις. οὐκ εἶκει τῷ χρόνῳ. οὐ μαραινέται τῷ πλήθει τῶν ἡμερῶν. τοῦτο δὲ γίνεται διὰ
τὴν τῶν πολλῶν σωτηρίαν. ἐκεῖνος μὲν γὰρ οὐ δέεται τῆς παρ' ἑτέρων εὐφημίας. ἢ δὲ ἐν κακίᾳ ζῶντες, δέονται
τῶν ἐγκωμίων ἐκείνου. ὥστε ἀπὸ τῆς εὐφημίας τῶν ἑτέρων κατορθουμένων, σπουδαιότεροι γίνεσθαι ἢ τῆς κακίας
ἀπαλλαγῆναι ποτε. λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος. „Ἐπειδὴ τῷ ἐνταῦθα πλουτοῦντων ἢ βασιλευμένων, ἢ ἢ ἀλ-
λῶν κτησαμένων τοῦ βίου περιφάνειαν, πρόσκαιροί τινες αἱ μνηταὶ τυγχάνουσιν. διὰ τοῦτο ἐδήλωσεν ὅτι τῶν ἀλ-
καίων οὐχ' οὕτως, ἀλλ' αἰῶνιαι. ὁ δὲ Παχυμέρης ἐν τοῖς εἰς τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον σχολίοις λέγει. „Μὴ
μόνον οὖν ἡμεῖς τῶν ὁσίων μνημονεύομεν, ἀλλὰ ἢ τῇ τοῦ Θεοῦ μνημοσύνῃ τοὺς ἀνατίθεμεν. τὸ δὲ λεγόμενον
ἐν Προφήταις ἀναμνήσαι ἐνώπιον Κυρίου, οὐχ' οὕτως δεῖ νοεῖν, ὡς τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ ἀνανευμένους ἐν τῇ φαν-
τασίᾳ τοῦ μνημονικοῦ. ὅπερ ἐπὶ τῶν σαρκὶ προσδεμένων νοεῖται. τοιούτοις ἡμῶν συμβαίνει. ἀλλὰ μνήμη Θεοῦ
λέ-

ὁ δίκαιος καὶ ἐλεήμων, οὐδὲ ἐκείνους ἀκόμη, ὅπου φρονεῖν μὲν μόνον τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν δὲν δύνανται νὰ φρονεῖν. (1)

Ἔτοιμήν ἡ καρδιά αὐτοῦ ἐλπίζειν ἐπὶ κύριον.

8: Ἔσθληται ἡ καρδιά αὐτοῦ οὐ μὴ φοβηθῇ.

Ὁ Σύμμαχος εἶπεν, Ἐδραία ἡ καρδιά αὐτοῦ. ἡ καρδιά, λέγει, τοῦ δικαίου καὶ ἐλεήμονος, εἶναι εὐερεὰ καὶ ἀμετακίνητος ἀπὸ τῆς ἐλπίδος, ὅπου ἔχει εἰς τὴν Θεὸν. ἐλπίζει γὰρ ὅτι θέλει νικῆσαι διὰ τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ, καὶ θέλει ἐπιτύχει σωτηρίαν, χωρὶς νὰ φοβηθῇ ἀπὸ κανένα δεινόν. (2)

Ἔως οὐ ἐπίθῃ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ.

Ἐχθροὶ τοῦ δικαίου καὶ ἐλεήμονος εἶναι οἱ Δαίμονες. ἡ καρδιά λοιπόν, λέγει, τοῦ τοιοῦτοῦ ἐλεήμονος εἶναι εὐερεὰ, ἕως οὐ νὰ ἰδῇ εἰς τοὺς ἐχθρούς του Δαίμονας ἐκεῖνα τὰ κακά, ὅπου αὐτοὶ μέλλουν νὰ παθούν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. οὐδὲ

θέλει φοβηθῇ, ἕως οὐ νὰ πέσῃ καὶ νὰ κρημνισθῇ οἱ ἐχθροὶ του. πολλῶ δὲ μᾶλλον δὲν θέλει φοβηθῇ ὕστερα ἀφ' οὗ κρημνισθῇ. διότι εἰπὼν ὁ Δαβὶδ διὰ τὸ ἀμφίβολον καὶ ἀβεβαίον: ἤγουν ὅτι ὁ δίκαιος δὲν θέλει φοβηθῇ, ἕως οὐ νὰ κρημνισθῇ οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἐλεήμονος τὸ ἐξῆς, ὡς βέβαιον καὶ ἀμφίβολον: ἤγουν ὅτι πολλῶ μᾶλλον δὲν θέλει φοβηθῇ ὁ δίκαιος, μετὰ τὸν κρημισμόν τῶν ἐχθρῶν του. ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Γραφῆς, τὸ νὰ μεταχειρίζεται ἀόριστος τὸ ἕως οὐ, ὡς εἶπομεν ἀλλὰ χρῆ. (3)

9: Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ὁ ἐλεήμων, λέγει, καὶ δίκαιος, ἐσκόρπισεν εἰς τοὺς πτωχοὺς τὰ ὑπάρχοντά του. μετὰ τὸ ἐσκόρπισε δὲ, ἐφανέρωσε κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὴν πλουσίαν δόσιν τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ τὴν πλουσίαν ἀνταμοιβήν, ὅπου ἡ ἐλεημοσύνη προξενεῖ εἰς τὸν ἐλεήμονα. σπέρν γὰρ αὐτὴν ὡσὲν σπέρν, ὅστις γεννᾷ καρπὸν ἑκατονταπλασίον. διὰ τὴν ἐκείνοι ὅπου σπέρνουν, ἐσκόρπουν τὸν σπέρν εἰς τὸ χωράφι. ὅθεν ἀκολούθως καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ ἐλεήμονος: ἤγουν ἡ ἀνταμοιβὴ καὶ ὁ μισθὸς του, μένει παντοτινὸς καὶ αἰώνιος. τὰ αὐτὰ γὰρ λέγει καὶ πάλιν ὁ Δαβὶδ, πρὸς βασιλεύσιν τῶν λέγων του ἡ δικαιοσύνην ξεχωριστὰ ὁνομάζει ἐδῶ, τὴν ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης προξενουμένην.

λέγουσι ἂν εἰκότως ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν γινώσκει τοὺς τελεῖους Θεοειδεῖς ἐν αὐτῇ γιγνομένης εἰς ἐναρέτου βίου, ἢ ἀξιοθύντας τῆς ἀνεπιλήσου περὶ αὐτῶν γνώσεως.

(1) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ Ἀθανάσιος. ἡ Οὐδὲν πρὸς τοὺς ἀγίους τῶν κολαζομένων ὁ φόβος. ὁ δὲ Ἡσύχιος, εἴτε περὶ θανάτου λέγοις, εἴτε περὶ συγγενῶν ἢ τέκνων ἀπειλῆς, εἴτε χρημάτων ἐκπτώσεως, οὐδὲν ἔστι τῶν ἐκκρίσεων ὁ ἐλεήμων φοβηθήσεται. μαρτυρεῖ δὲ Ἰωβ, ἐπὶ πᾶσι τοῖς συμβέβαιόντιν αὐτῷ εἰπὼν. γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι.

(2) Ὁ δὲ λέγει ὁ Χρυσόστομος. ἡ Εἶδες τὸν οἰκοδομῶντα τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν; τί γὰρ δύναται δεδοικέναι γυμνὸς καὶ ἐκείνιος, καὶ μηδεμίαν μηδεὶ πασχῶν λαβεῖν; τί δύναται δεδοικέναι, ὁ τὸν Θεὸν ἴδων ἔχων καὶ εὐμενῆ; οὐκ ἐπινοεῖται οὐ συγκοφανταί. οὐ γὰρ ἔχει, ἔνθα βλαβὴ, ἐντεῦθεν μετρημισθέντος εἰς τὸ τῶν οὐρανῶν χωρίον τὸ πάση ἐπιβουλῇ ἀβάτου. ἴδε γὰρ σαφῶς, ὅτι πᾶσι ἐπιβουλαί, περὶ χρημάτων, καὶ χρημάτων ἐνεκεν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδωρίτος λέγει. ἡ Οὐ γὰρ μένουν ὁ ἐλεήμων οὐδέ τις τῶν δυσμενῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκείνων ἦσαν εἰς τὴν αἰῶνα Θεὸν ἐλπίδα προσμένει.

την ἀρετήν, τὴν δικαιοῦσαν τὸν ἐλεήμονα. (1)

„Τὸ κέρας αὐτοῦ ὑψωθήσεται ἐν
„δόξῃ.

Ἡ τιμὴ, λέγει, τοῦ δικαίου καὶ ἐλεήμονος
θέλει μεγαλυνθῇ· τί δὲ δηλοῖ τὸ κέρας, εἶπομεν κα-
θαρὰ ἐν τῷ κα'. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ „Καὶ
ἐν τῷ ὀνόματί σου ὑψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ. (2)

10 : „Ἀμαρτωλὸς ὄψεται καὶ ἐργισθήσε-
„ται· τοὺς οὐδόντας αὐτοῦ βρῦξει καὶ
„τακθήσεται· ἐπιθυμία ἀμαρτωλοῦ
„ἀπολείπεται.

Ὁ κακὸς, λέγει καὶ ἀνελεῖται ἄνθρωπος, ἢ
καὶ ὁ Διάβολος, βλέπωντας τὸν ἐλεήμονα ἐλεούντα
τοὺς πτωχοὺς, θέλει ἐργισθῇ, διατὶ νομίζει ἐλεγχον
τῆς ἀπανθρωπίας του, τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ ἐλεήμο-
νος· τοιοῦτον γὰρ πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετὴ κατὰ τὸν
Χρυσόστομον· ἦγουν εἶναι φορτικὴ καὶ ἐναντία πάντο-
τε εἰς τὴν κακίαν· ὅθεν ὁ ἀσπλαγχνός ἄνθρωπος, θέ-
λει μὲν τρυξῇ τὰ οὐδόντιά του κατὰ τοῦ εὐσπλαγ-
χνικοῦ καὶ ἐλεήμονος, δείχνοντας μὲ τὸ τρυξίμον των
οὐδόντων, τὸν πόνον καὶ τὴν λύπην τῆς καρδίας του·
δὲν θέλει ὅμως τολμήσει νὰ εἰπῇ καὶ λόγον ἐναν-
τίον του· διατὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ ἐλεήμονος φράζει τὸ εἶ-
μα του· ὅθεν ὁ ἀσπλαγχνός θέλει ἀναλύσει ὅλος, λυ-
πούμενος διὰ τὰ κατορθώματα καὶ ἀρετὰς τοῦ ἐλεή-
μονος, καὶ φθειρόμενος ἀπὸ τὸν φθόνον του, καὶ δὴ-
μιος καὶ φονεὺς τοῦ ἑαυτοῦτον γινόμενος· (3) ἡ δὲ
ἐπιθυμία του θέλει ἀπολεσθῇ· ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς κα-
τὰ τὸν Χρυσόστομον, ἐπιθυμεῖ φθαρτὰ καὶ χαίμε-
να πράγματα, διὰ τοῦτο ὅταν αὐτὰ φθαροῦν καὶ

ἂ ποῦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ὅρα δὲ, πῶς καὶ ὁ Προφήτης ἀρίστως κέχρηται λέξεσιν· οὐ γὰρ εἶπε δέδωκεν·
ἢ δίδειμεν· ἀλλ' ἐσκόπισεν, ὁμοῦ καὶ τὴν σαφιλίαν τοῦ παρέχοντος δηλῶν, καὶ σπέρων τὰ πρᾶγμα ἐνομαζῶν·
τοιοῦτον γὰρ οἱ σπείροντες· σκορπίζουσι τὰ ἀποκείμενα, καὶ τὰ δὴλα προδιδόσιν, ἵνα τὰ μέλλοντα λάβωσι· τοῦ-
το συλλογὴς θέλει· καὶ τὸ οὕτω σκορπίζειν πολλῷ τοῦ συλλέγειν ἄμεινον· σκορπίζεται χρήματα, καὶ συνάγειται
δικαιοσύνη· τοῦτο καὶ γητόνοι ποιοῦσιν· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ἐπ' ἀδύλοις· γῇ γὰρ ἐστὶν ἡ ὑποδεχομένη· ἐν δὲ εἰς τὴν
χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ὅθεν εὐδὲν ἐστὶν ἀπολέσει· ὁ γὰρ τὸν οὐρανὸν γεωργῶν, καὶ περὶ τοῦ κεφαλαίου καὶ περὶ τοῦ τόκου
θαφθεῖν ἔχει· ἔγχε δὲ τὸ τοιοῦτον τόκον καλεῖν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῦ κεφαλαίου πολλῷ πλεόν· τὸ μὲν γὰρ κεφάλαιον
χρήματα· ὁ δὲ τόκος, οὐρανῶν βασιλεία· εἶδες δανεισμάτας φύσιν; τί τοῦτου παραδοξότερον γίνομαι; τὰ
συλλεγόμενα ἀπόλλυται, καὶ τὰ σκορπιζόμενα μένει· λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „Παραδόξον μὲν, ὁ μέ-
λα λέγειν, πάντων δὲ ἀληθέστατον· ὁ γὰρ πλοῦτος κατεχόμενος μὲν, ἀπόλλυται· σκορπιζόμενος δὲ, κατ' ἐν ὃ
Κύριος ὑποτίθῃσι τρόπον, οὐ μόνον σώζεται, ἀλλὰ καὶ πολὺ πλεονέχει καὶ μετὰ τῆς ἐπικαρπίας ἀποδίδεται· τοῦτο καὶ ὁ
Ἀπόστολος λέγει· „Ὁ στείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θείσει· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Ὁ τῷ
θεῷ φόβῳ κοσμούμενος, οὐχ ἀπλῶς τοῖς δεομένοις ὀρέγεται τὸν ἕλεον, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς φιλοτιμίας τοῦτο ποιεῖ·
καὶ μιμεῖται τοὺς σπείροντας ἀφαιδῶς τὰ σπέρματα, καὶ σκεδαννύοντας διὰ τὴν τῶν δραγμάτων ἐλπίδα· ὁ δὲ Ἡρό-
δοτος καὶ ἀναγωγικῶς νοεῖ τὸ ῥητὸν λέγων· „Πένοντας ἐνταῦθα τοῖς ἐσθίοις νοήταις τοῦ θεοῦ λόγου· τὰ ἔθνη
σηλαδῇ, οἷς οἱ Ἀπόστολοι γεωργῶν δίκην τὸν νοτὸν κατέσπειραν λόγον.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Κέρας τῶν Δικαίων ἡ εἰς Θεὸν πεποιθὴς· ταύτη γὰρ ἐπιδύνας τοῖς ἐχθροῖς κα-
ταπίπτει· τοῦτο καὶ νῦν μὲν ἐστὶν ὑψηλόν, ἀλλὰ τοὺς πολλοὺς ἀλέηθεν· ὑψοῦται τοίνυν ἐν δόξῃ· κατὰ τὸν αὐτὸν
ἐπαινεῖ τὸν μέλλοντα, ὅπως ἔχει μεγέθους καὶ δόξης φανερούμενον· καὶ ὁ Δίδυμος· „Κέρας τὸν Θεὸν φαν-
ταῖν τοῖς ἐχθροῖς ἑαυτοῦ ἐν Κυρίῳ κρατίσας· τὸ κέρας, ὃ αὐτὸς καθεῖθεν, ἐν δόξῃ ὑψούμενον ἔχει· ὁ δὲ Θεο-
δώριτος λέγει· „Κέρας τὴν λαχὴν καλεῖ, ἐκ μεταφοράς τὴν ζωὴν τῶν καθαρῶν ἀπολαύσαντων τοῖς κέρασι, καὶ τοῖς
ἐκτεταμένον τοῖς ἐπιδύνας· λέγει τοίνυν, ὅτι καὶ δυνατὸς καὶ περιβλεπτός ἐστι ὁ τῆς ἀρετῆς κεντημένος τὸν πλοῦτον·
(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ἀμαρτωλὸν τὸν Διάβολον φασιν· ὅς σωζομένων τῶν ἔθνων, ἀγανακτῶν· κα-
τὰ τὴν πάντων διψήσας ἀπόλειαν, καὶ ὁ Ἡσύχιος ἀμαρτωλὸν τὸν Διάβολον ἐνόησεν, ὁμοίως καὶ ὁ Σεβήριος· βρῦξει
γὰρ τοὺς οὐδόντας ὁ Διάβολος· αὐτοῦ γὰρ τὰ βρῦχεσθαι ἴδιον, ὡς ἀνημέρου λέοντος· ἀλλὰ καὶ οὗτος τακθήσεται τῷ

ἡκολασθού, συμφέρεται μαζί καὶ ἀπόλλυται καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀσπλάγχνου. (1) Μερικοὶ δὲ καὶ τό „ Ἐξανέταλιν ἐν σκότει φῶς τοῖς εὐθέσι, τὸ ἀποδίδουν εἰς τὸν Θεοφοβούμενον ἄνθρωπον, ὅπου ἐμακάρισεν ὁ Δαβὶδ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ· καὶ

ὄχι εἰς τὸν Θεόν: δηλαδή, ὅτι ὁ ἐλεήμων θέλει φωτίσει τὰς ἐσκοτισμένας ψυχὰς τῶν ἀπειθῶν καὶ ἀθεοφρόνων· ὁμοίως καὶ τοὺς ἀκολουθοῦς σίχους εἰς αὐτὸν ἀποδίδουσιν: ἡγοῦν, ὅτι ὁ ἐλεήμων ἐλεεῖ καὶ οἰκτιρεῖ καὶ δίκαια κρίνει.

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΙΒ.

„ Ἀλληλούϊα .

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός εἶναι εὐχαριστήριος εἰς τὸν Θεόν, καθὼς ἦτον καὶ ὁ προτερινὸς Ψαλμός· διὰ τοῦτο καὶ ἔχει τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν μὲ ἐκεῖνον. (2)

1 : 1 **Αἰνεῖτε παῖδες κύριον, αἰνεῖτε τὸ ὄνομα κυρίου.**

Παῖδας ἐδῶ ὀνομαζέει τοὺς δούλους, κατὰ τοῦ Θεοδώριτον· διὰ τὴν καὶ εἰς τὸν ρλδ΄ Ψαλμόν λέγει „ Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου, αἰνεῖτε δούλοι Κυ-

ριον· τοὺς ἐδῶ γὰρ καλουμένους παῖδας, ἐκεῖ δούλους ὠνόμασα· Μερικοὶ δὲ παῖδας ἐνόησαν τοὺς ἀκάχους καὶ ἀπονηρευτοὺς, ἢ τοὺς Μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοὺς Μαθητὰς τῶν Ἀποστόλων· αἰνεῖτε δε, λέγει, τὸν Κύριον καὶ δοξάσατε, ὄχι μόνον με λόγις, ἀλλὰ καὶ με ἔργα· „ Οὕτω γὰρ φησι, λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πα-

τέ-

πυρὶ τῆς γεννῆς, ὅπερ ἀπεκλήρωθη, ἔνθα ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὡς ὁ Κύριος ἔλεγεν· ὁ δὲ Εὐσέβιος ἁμαρτάνων λέγει τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἀπίστους Ἑθνικοὺς, τοὺς μὲν, βρύχοντας διὰ τὴν προκοπὴν τῶν πιστῶν Ἑθνικῶν· τοὺς δὲ ἀπίστους, διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν μετέβησαν οἱ πιστοὶ εἰς τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν.

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χρυσοστόμους· „ Τοιαῦτον γὰρ ἡ κακία, καὶ εἰς αὐτὰ ἀναβῇ τὰ σκῆπτρα, πάντων ἐσιν ἐντελεστέρα καὶ δειλοτέρα· καὶ θορύβωτιν καὶ θαλάττῃ κυμαινομένη εἰσιν· τί γὰρ ἀθλιώτερον τοῦ ἐν πονηρίᾳ ζῶντος; ἔστιν πρὸς τὴν δουλείαν τοῖς χρέμασι, καὶ τοῖς ἐτέροις καταρθώμασι τέκεται, καὶ τὴν ἐτέρων εὐδοκίαν οὐκ εἰσιν ἡγῆται τιμωρίαν εἶναι; καὶ τί δὲ ἐσιν ἐπιθυμία ἁμαρτωλοῦ ἀπολείπει; εὐδαμοῦ ἴσεται· εἰδὲ ἐν ταῦτα τοιαῦτα τὰ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἐνόησαν τὰ ἐν τῇ μέλλοντι ἡλικίᾳ.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ἐν τούτῳ διδάσκειται ὁ νέος λαὸς ἀδιάλειπτον τὸν ὕμνον προσφέρειν τῇ λατρίᾳ μετὰ ἡμῶν· ἡμεῖς δὲ καὶ τῶν Ἑθνῶν πάντων κατασημαίνει τὴν κλήσιν.

τέρρα ὑμῶν τὸν ἑνὸς οὐρανοῦ, (Ματθ. ε' 16.) (1)

2 : „ Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον
„ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος .

Ἄς εἶναι , λέγει , ἀνάμεσα εἰς ἡμᾶς τοὺς
εὐσεβεῖς εὐλογημένον τὸ ὄνομα Κυρίου , καὶ ὀχι βλασ-
φημημένον * πῶς ; καὶ μὲ ποῖον τρόπον ; ὅταν ἡμεῖς
δοξάζωμεν αὐτὸ μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα καλὰ , καθὼς
ἐνωτέρω ἐδηλώθη * τὸ ὄνομα γὰρ Κυρίου κατὰ τὸν
Χρυσόστομον , καθ' ἑαυτὸ μὲν εἶναι εὐλογημένον * γί-
νεται δὲ καὶ ἀνάμεσα εἰς ἡμᾶς εὐλογημένον , ὅταν
εὐλογῶμεν καὶ δοξάζωμεν αὐτὸ , ὀχι μόνον μὲ τὰ κα-
λὰ λόγια , ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ καλὰ ἔργα * διατί βλέ-
πουντες οἱ ἀσεβεῖς τὰ τοιαῦτα καλὰ ἔργα καὶ λόγια
μας , δοξάζουσι τὸ ὄνομα τοῦ Δεσπότου μας Ἰησοῦ
Χριστοῦ . (2)

3 : „ Ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυ-
„ μῶν , αἰνετὸν τὸ ὄνομα Κυρίου .

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος . 1η Δεῖ πρότερον τὸν βίον καταρθεῖν , οὕτως ἄδειν ὕμνους εἰς Θεόν * οὐ γὰρ
ὡραῖος αἶνος ἐν σόματι ἡμαρτιολοῦ (Σειρ . 16 . 9 .) . Δεύτερον , ὅτι οὐ διὰ ἡμετέρων ἰσθμῶν αἰνεῖν , ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν
πραγμάτων * καὶ τοῦτον μάλιστα ὁ Θεὸς ἐπιζητεῖ τὸν αἶνον * οὕτως αἰνεῖ τὰ Χερουβὶμ * διὰ τοῦτο καὶ ὁ Προφήτης ἡ-
κούων τῆς μελωδίας ἐκείνης τῆς μουσικῆς , ταλανίζει ἑαυτὸν λέγων * οἶμοι ! ὅτι ἄνθρωπος ὢν , καὶ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔ-
χων , ἐν μέσῳ λαοῦ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔχοντος ἐγὼ οἶκω . διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τῶν ἁγίων Δυνάμεων ἀρχεται λέ-
γειν * αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν * αἰνεῖτε αὐτὸν πάντες οἱ Ἄγγελοι αὐτοῦ * ὥστε Ἄγγελοι δεῖ γενέσθαι ,
καὶ οὕτως αἰνεῖν * μὴ τοίνυν ἀπλῶς τὸν αἶνον τοῦτον εἶναι νομίζομεν * ἀλλὰ πρὸ τοῦ σόματος ἡμῶν ὁ βίος ἡμετέρων ,
καὶ πρὸ τῆς γλώττης ἡ πολιτεία βόαται * οὕτω καὶ σιγῶντες δυνάμεθα τὸν Κύριον ὑμνεῖν * οὕτω καὶ φθεγγόμενοι σύμ-
φωνον τῇ βίῃ τὴν μελωδίαν ἐργασόμεθα . ὁ δὲ Εὐσέβιος παῖδας ἐνόησε τοὺς δεκατεσσαράκοντες ἔτους λέγων . 1η Ὡς
ἀγνοοῦσι τοῖς παισὶν , ὅπως καὶ τὸν Κύριον ὑμνεῖν , δίδναι παιδαγωγῶν καὶ διδασκάλου τὰς φωνὰς αὐτὰς παραδί-
δωσι τοῦ ὑμνεῖν .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . 1η Προσέχει , φησὶν , ἡμεῖς δούλους ὄντας , καὶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ εἶναι λαβόντας , ὑ-
μνεῖν αὐτοῦ τὸ ὄνομα , καὶ ἀγαθῶς τὴν φύσιν . ἔχει μὲν γὰρ τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν εὐφημίαν ἡμᾶρχου καὶ ἡδιδίου * τὸ
γὰρ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος , τοῦτο δηλοῖ * δεῖ δὲ ὁμῶς καὶ ἡμᾶς , οἵα δὲ τοιήτῃ προσφέρειν τὸν χαριστή-
ριον ὕμνον * καὶ ὁ Χρυσόστομος φησὶ . 1η Τί λέγεις ; οὐκ εἰς εὐλογημένον , ἐὰν μὴ σὺ εὖξῃ ; δεῖς ; ὅτι οὐ περὶ
εὐλογίας λέγει τῆς αὐτῆς προσκρούσεως , καὶ τῇ φύσει αὐτοῦ συγκεκληρωμένης , ἀλλὰ περὶ τῆς ἐκ τῶν ἀνθρώπων γι-
νομένης ; ὥς ὁ Παῦλος λέγει . 1η Δοξάζετε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῇ σόματι ἡμῶν καὶ ἐν τῇ πνεύματι ἡμῶν .

Τὸ ὄνομα , λέγει , τοῦ Κυρίου εἶναι αἶνον
τὸν καὶ δεδοξαμένον , ὀχι μόνον εἰς τὴν Παλαιάν
καὶ εἰς Ἱερουσόλυμα , καθὼς πρότερον , ἀλλὰ εἰς
ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης * προφητεύει δὲ μὲ τὰ
λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ * κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ
Θεοδώριτον , τὸν φθόγγον τοῦ Κυαγγελικοῦ κηρυγμα-
τος , ὅς τις ἐξῆλθεν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην .

4 : „ Ὑψηλὸς ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη ὁ Κύ-
„ ριος * ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ἡ δόξα αὐ-
„ τοῦ .

Ὑψηλός , λέγει , θέλει γένει ὁ Κύριος , ὀχι
πῶς ἔχει νὰ γένῃ τότε ὑψηλός , ἀλλ' ὅτι τότε θελεῖ
φανῇ ὑψηλός εἰς τοὺς ἐξ Ἑθνῶν Χριστιανοὺς . ἐπει-
δὴ καὶ οἱ Χρεῖνοι ἔχουν νὰ δογματίζουσι ὑψηλὰ
περὶ τοῦ Κυρίου , καὶ νὰ ὑψοῦν αὐτὸν * με Θεοπρο-
πεισδοξολογίας . ἡ δόξα δὲ τοῦ Κυρίου εἶναι εἰς
τοὺς οὐρανοὺς * καθότι ἐν τοῖς οὐρανοῖς δοξάζεται
παρὰ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων . ἡμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν
αὐτὰ καὶ ξεχωριστὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀγγέ-
λων , οἵτινες ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ Κυρίου ὕμνουσι τὸν
Θεὸν καὶ ἔλεγον . 1η δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ , καὶ ἐπὶ
γῆς

γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. (Λουκ. β'. 14.)
(1)

5: „Τίς ὡς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν;
6: „Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ τὰ
„περὶ ἀέθρων, ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν
„τῇ γῇ;

Ταῦτα λέγει ὁ Δαβὶδ πρὸς κατηγορίαν καὶ περιγέλασμα τῶν ψευδοθεῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἑθνικῶν ποιοῦν, λέγει, ἄλλος Θεὸς εἶναι ὡς ὁ ἀληθὴς Θεὸς ἡμῶν; βέβαια οὐδαί. αὐτὸς κατοικεῖ μὲν εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ εἰς τὸν οὐρανόν, βλέπει δὲ εἰς τὰ χαμηλὰ καὶ εἰς τὴν γῆν. ἀλλὰ πῶς ὁ Θεὸς κατοικεῖ εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ εἰς τὸν οὐρανόν, εἰς καιρὸν ποὺ αὐτὸς ἐμέρησε μὲ τὴν σπιθαμὴν τοῦ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὴν γῆν μὲ τὴν παλάμην τοῦ, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν; καὶ εἰς καιρὸν ἐποῦ αὐτὸς πληροῖ τὸν οὐρανόν καὶ τὴν γῆν, καὶ εὐρίσκεται πανταχοῦ καὶ εἰς καθὺ μέρος; καὶ εἶναι ἀπερίγραπτος καὶ ἀχώρητος, ἢ πῶς εἰς τὸν οὐρανόν κατοικεῖ, καὶ τὴν γῆν ἐφορᾷ; καὶ ἀπακρινόμεθα μὲ τὸν θεὸν Χρυσόσομον, ὅτι ὁ Δαβὶδ, ἀφ' οὗ ἐσυγκατεβῆ πρῶτον εἰς τὴν παχύτητα καὶ χυδρόν νοῦν τῶν Ἰουδαίων, καὶ εἰ-

πεν, ὅτι κατοικεῖ μὲν εἰς τὸν οὐρανόν, βλέπει δὲ ὁπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν γῆν, ματὰ ταῦτα ἀναβίβασαν ὀλίγον τὴν διάνοιαν τῶν Ἰουδαίων εἰς Θεοπρεπέστερον νόημα. καὶ εἶπεν, ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, ὡσάν νὰ λέγη. ὁ Θεὸς εἶναι ἐν ταυτῇ καὶ εἰς τὸν οὐρανόν καὶ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἄνω καὶ κάτω: ἥτοι ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ. ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸν β'. Ψαλμὸν τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „ὀκατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγαλάσσεται αὐτοὺς. ἄλλοι δὲ τὸ „ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, τὸ συνάπτουσι μὲ τὸ „τίς ὡς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν; ἥγουν ποῖος εἶναι ὡσάν ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ; βέβαια οὐδαίς. (2)

7: „Ὁ ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχόν καὶ ἀπὸ κοπρίας ἀνυψῶν πένντηα.

Τὴν καὶ κοπρίαν ἐδῶ ὀνομαζει ὁ Δαβὶδ τὴν εὐτέλειαν. ὕμνεῖ δὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἥ ἐποῖα μεταβάλλει εὐκόλως τὰ πράγματα εἰς ἐκείνα, ὅπου θέλει κατὰ τὸν Θεοδῶριτον. καὶ τοῦ μὲν πτωχὸν καὶ ὀπίμον, κάμνει πλοῖσιον καὶ τίμιον. τῷ δὲ εὐτελεῖ καὶ πένντηα, κάμνει ἐδοξὸν καὶ ὀνομαζόν.

8: „Τοῦ

- (1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδῶριτον. „Κἀνταῦθα οἱ εἰσὶν τοῦτο δηλοῦσιν, ὅτι ὅπαντα τὰ Ἐθνη μεμαθήκεν ὡς αὐτὸς εἰς ὑψίς ὁ Θεός, ὃ τῶν ἀπάντων δημιουργός, ὃ ὑπὲρ τῶν οὐρανῶν Ἀγγέλων ὑμνούμενος. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Πῶς δὲ ὑψηλὸς ἐν τοῖς Ἐθνεσιν, ἢ ἐπὶ πάντα τὰ Ἐθνη; ὅτι μεγαλυνούμεν αὐτὸν οὐ προσιδέτες αὐτῷ ὕψος. ἄπαγε! ἀλλὰ τοῖς δόγμασι, τῇ λατρείᾳ, τῇ προσκυνήσει, ὃ τοῖς ἄλλοις ἄπασιν, οὐδὲν ταπεινὸν θεωροῦντες, καθάπερ οἱ Ἰουδαῖοι. ἀλλ' ὑψηλότερα πολλὰ καὶ μείζονα. ὃ Ἡσυχίος. „Κἄν γὰρ ἐνταῦθα δοξάζεται, ἀλλ' εἰς τὸν οὐρανὸν ἡ δόξα τρέχει, ἐνθα τὰ ἀχειροποίητον θυσιαστήριον κέκμηται. ἐνθα διηνεκῶς αὐτῶν αἱ στρατιαὶ τῶν Ἀγγέλων δοξάζουσιν, ὧν εἰς μέμνησιν ἡμεῖς δοξολογεῖν ἐμαθόμεν.
- (2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος. „Θρόνος Θεοῦ λέγεται ὁ οὐρανός, ἐκ τοῦ τὰς οὐρανίους Δυνάμεις ταχέως ἐκταταῖς τὴν τοῦ Θεοῦ γνώσιν ἐνδρυμένην ἔχειν. ὃ ἡ γῆ ὑποπόδιον, διὰ τὸ ἐπὶ γῆς τοὺς ἀνθρώπους, τὰ τελευτάτα τῶν περὶ Θεοῦ μόλις χωρῆσαι δύνασθαι. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Ἄρα οὐ δοκεῖ μέγα εἶναι τὸ εἶρημένον; ἀλλ' ὅταν ἐννοήσῃς περὶ τίνος εἴρηται, σφόδρα εἰς καταδύει. πῶς γὰρ ἐν οὐρανοῖς κατοικεῖ ὁ πανταχοῦ παρὼν; ὃ λέγων, Θεὸς ἐγγίζων ἐγώ εἰμι καὶ οὐ Θεὸς πόρρωθεν; (Ἱερ. κγ'. 24.) ὃ δὲ Ἀθανάσιος λέγει. „Διδάσκειται ὁ νέος λαός, ὡς εἰ καὶ ἀνεληφθῇ ὁ Κύριος ἡμῶν, ἀλλ' οὐν καὶ οὕτως πλήρης ἐστὶ πάντα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ ἀπολαύει τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ. ὃ δὲ Ἡσυχίος ὑψηλὸς λέγει τοὺς ἁγίους. „Ἵψηλοὶ δὲ οὗτοι διὰ τὸ μηδὲν γῆινον μεταδιώκειν, τυγχάνουσι. περὶ δὲ Ἡσαΐας (ἡτῶς φησί). „Τὰδε λέγει ὁ ὕψιστος, ὃ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν τὸν αἰῶνα. ἅγιος ἐν ἁγίοις, ὄνομα αὐτοῦ. ὕψιστος ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος. (Ἡσ'. γζ'. 13.) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδῶριτος. „Καὶ ὁ μακάριος Μαυρῆς λέγει. „Τίς ἁγίός σοι ἐν θεοῖς Κύριε; τίς ὁμοίός σοι; δεδοξασμένος ἐν ἁγίοις (Ἐξ'. ιε'. 11.) διὰ πάντων δὲ τούτων τὸ ἀσύγκριτον τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων μαρτυροῦμαι, ὅτι οὐδὲν τῶν ὧντων παραβληθῆναι δύναται τῇ τοῦ Θεοῦ φύσει, ἢ δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ.

8: „Τοῦ καθίσαι αὐτὸν μετὰ ἀρχόντων,
„μετὰ ἀρχόντων λαοῦ αὐτοῦ.

9: „Ὁ κατοικῶν στείραν ἐν οἴκῳ, με-
„τέρα ἐπὶ τέκνοις εὐφραينوμένην.

Ὅχι μόνον, λέγει, ὁ Θεὸς πλουτίζει τὸν πτωχόν, καὶ δοξάζει τὸν πένητα, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ συγκαθίζει αὐτὸν μαζὶ με τοὺς ἀρχοντας τοῦ λαοῦ του, καὶ ἀναβιβάζει καὶ αὐτὸν εἰς τὴν τιμὴν καὶ ἐξουσίαν τῶν ἀρχόντων. νοεῖται δὲ πτωχὸς καὶ πένης καὶ ὁ ἐξ Ἑθνῶν λαός, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ Ἡσέβιον. (1) τὸν ὁποῖον ὁ Χριστὸς σηκίωσας ἀπὸ τὴν ἀτιμίαν τῶν παθῶν, καὶ ὑψώσας διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, ἰσότημον ἔκαμεν αὐτὸν με τοὺς Ἀποστόλους, οἵτινες εἶναι ἀρχοντες τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, κατὰ τὸ „καταστήσεις αὐτοὺς ἀρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν (Ψαλ. μδ'. 18.) ὅθεν καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ἔγραψεν εἰς τοὺς Χριστιανούς, „Τοῖς ἰσότημον ἡμῶν λαλοῦσι πίσιν. (Β'. Πέτ. α'. 1.) (2)

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ὑμνεῖ ὁ Δαβὶδ, τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, διατὶ αὐτὸς μεταβάλλει, ὅχι μόνον ἀπλῶς τὰ πράγματα τοῦ Κόσμου τούτου, ἀλλὰ καὶ τὰς φύσεις αὐτὰς καὶ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, διατὶ ὁ Θεὸς κάμνει τὴν στείραν καὶ ἄτεκνον γυναῖκα, νὰ κατοικῇ εἰς τὸ ἀσπῆτιόν της μήτηρ εὐφραينوμένη εἰς τέκνα, γίγουν κάμνει τὴν ἄτεκνον πολύτεκνον, καθὼς ἔκαμε τὴν Ἀνναν τὴν μητέρα τοῦ Σαμουὴλ, καὶ ἄλλας πολλὰς καὶ εἰς τὴν Παλαιάν καὶ εἰς τὴν νέαν χροίον τοῦ Εὐαγγελίου. ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας „ἐγὼ γεννώσων καὶ στείραν ἐποίησα. (Ἡσ. ξς'. 6.) μερικοὶ δὲ οἶκον ἐνόησαν ὡδῶ, τὴν φαμίλιαν τῶν τέκνων. (3)

ΨΑΛ.

(1) Περὶ τούτου καὶ ὁ Ἡσαΐας εἶπε. „Διὰ τοῦτο εὐλογήσεις ὁ λαὸς ὁ πτωχός. (Ἡσ. κε' 3.)

(2) Ἄλλος δὲ λέγει. „Ὅτι οὐ μόνον οἱ Ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Πατριάρχαι εἶναι ἀρχοντες τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, μεθ' ὧν κατασκηνώσουσιν οἱ ἐξ Ἑθνῶν πιστεύσαντες. καὶ τοῦτο φησὶν ὁ Κύριος. „Πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἔρχονται, καὶ ἀνακλιθῆσονται μετὰ Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „Κυριώτερον δὲ τοῦτο καὶ ἀληθέστερον ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶν ἰδεῖν, στείραν γὰρ αὐτὴν οὖσαν καὶ ἀπαιδα πάλαι, μητέρα πεποιθῆκεν ἐπὶ τέκνοις ἀναριθμήτοις εὐφραينوμένην, κατὰ τὴν προφητείαν τὴν λέγουσαν. „Εὐφρανθήτι σείρα ἡ οὐ τίκτουσα. ἦλθον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα. ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. ἀληθῶς γὰρ κατὰ τὸν Δίδυμον, πολὺν καὶ καλλίπαις ἢ ἀπὸ τῶν Ἑθνῶν Ἐκκλησία γεγένηται, ὑπὲρ τὴν ἔχουσιν ἄνδρα τὸν νόμον, Ἰουδαίων συναγωγὴν. αὕτη καὶ οἶκος γέγονε πνευματικὸς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὅτε τὸν Κύριον ἐνοίκον ἔχουσα. γέγονε δὲ καὶ πολλῶν τέκνων μετ' εὐφροσύνης μήτηρ. ἐσώθη γὰρ αὕτη τὰ τέκνα διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. ἔχει δὲ καὶ τινα ἀντιδιαβολὴν πρὸς τὴν συναγωγὴν, ὅτι ἐκείνη οὐκ εὐφρανθή ἐπὶ τοῖς τέκνοις, ὅτε ἀπωλεία παραδεδομένης. λέγει δὲ καὶ ὁ Νύμφης Γρηγόριος. „Οἱμαί δὲ καὶ τὴν παρθενίαν ἐν τούτοις ἀπεσεμνύνεσθαι. τῆς μὲν γὰρ σωματικῆς συναφείας τὸ ἔργον, σωματικῶν νεκρῶν ἐστὶ κατασκευή. τῆς δὲ πρὸς τὸ Πνεῦμα κοινωνίας, ζωὴ καὶ ἀφθαρσία τοῖς συναφθεῖσιν, αὐτὴ τέκνων προσγίνεσθαι. διάφοροι γὰρ αἱ ἀρεταί, ὧν εἰσι μητέρες αἱ φιλόθεοι ψυχαί. καὶ καλῶς ἐστὶ τὸ Ἀποστολικὸν εἰπεῖν ἐπὶ τούτῳ, ὅτι σφίζεται διὰ τῆς τεκνογονίας ταύτης ἡ τῶν τοιούτων τέκνων μήτηρ εὐφραينوμένη, καθὼς ἀνευφήμησεν ἡ Ψαλμωδία. εὐφραίνεται γὰρ ὡς ἀληθῶς ἡ Παρθένος, ἡ μήτηρ, ἡ τὰ ἀθάνατα τέκνα κοσμοφοῦσα διὰ τοῦ Πνεύματος, σείρα δὲ τὴν σωφροσύνην ὑπὸ τοῦ Προφήτου ὀνομασμένη. καὶ ὁ Δίδυμος δὲ ἀναγωγικῶς τοῦτο ἐρμηνεύει λέγων. „Ἐφ' ἡμῶν δὲ ψυχὴ διὰ σεμνότητα ἀπαιεῖ οὖσα, κατοικίζεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν οἴκῳ τῇ τοῦ ζῶντος Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ. ἥτις (ψυχὴ) μήτηρ γίνεται ἔργων, μαθημάτων, νοημάτων, καὶ λόγων ἐπὶ τῇ εὐφραίνεσθαι ἅμα, οἷς ἔσχε γεννημάτων ὑπὸ τοῦ συνοικοῦντος Θεοῦ λόγου. ὁ δὲ Ἡσύχιος προσαρμόζει τὸ ῥητὸν καὶ τῇ φύσει ὅλη τῶν ἀνθρώπων σείρα οὖσα διὰ τὴν εἰσβολοκρατίαν. ἐκ προσώπου ταύτης εἶπεν ὁ Ἡσαΐας. „Στενός μοι ὁ τόπος. ποίησόν μοι τόπον ὅνα κατοικήσω. Καὶ ἐρεῖς ἐν τῇ καρδίᾳ σου. τίς ἐγέννησέ μοι τούτους; ἐγὼ δὲ ἀέκνος καὶ χήρα, τούτους δὲ πλὴν ἐξ ἐξεδρενέμοι; ἐγὼ δὲ κατελείφθην μόνη, οὗτοι δέ μοι ποῦ ἦσαν; (Ἡσ. μθ'. 10.) Καὶ ἄλλος δὲ φησὶ παρὰ τοῖς ὑποσημειώμασι τοῦ Θεοδώριτου. „Ἐξεστὶ καὶ τὴν ἀρίστην μεταβολὴν ἐν ταῦτα νοῦσαι, ὅτι ὁ ἐν τῇ κοίτῃ τῶν παθῶν κατῆμενος, καὶ πτωχεύων παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ σείρα ὧν ψυχὴ καὶ ἄγονος, αὗτος ἀλλοιωθεὶς τὴν κατὰ τὴν ἀλλοίωσιν, τῶν ἡγίων ὑπερανίσταται, καὶ πλουτεῖ τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ γεννᾷ τὰ καλὰ τέκνα τῶν ἀρετῶν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΓ.

„ Ἀλληλούϊα -

Εὐχαριστήριος εἶναι καὶ ὁ ψαλμός οὗτος πρὸς τὸν Θεόν . διηγείται δὲ τὰς εὐεργεσίας , ὅπου παλαιὰ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους , καὶ αὐμνεῖ μὲν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ , κατηγορεῖ δὲ τὴν ἀσθένειαν τῶν εἰδώλων , κατὰ τὸν Θεοδώριτον . (1)

1 : „ Ἐν ἐξόδῳ Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου οἴ-
 „ κου Ἰακώβ ἐκ λαοῦ βαρβαροῦ ,
 „ ἐγεννήθη Ἰουδαία ἀγίασμα αὐ-
 „ τοῦ , Ἰσραὴλ ἐξουσία αὐτοῦ . (2)

Ἰσραὴλ μὲν καὶ οἶκόν Ἰακώβ τὸ γένος ὀνο-
 μαζεῖ τῶν Εβραίων . Αἰγυπτὸν δὲ καὶ λαὸν βαρ-
 βαρον ὀνομάζει τὸ γένος τῶν Αἰγυπτίων . ὅπερ ὁ Α-
 κύλας εἶπεν „ ἐκ λαοῦ ἑτερογλώσσου . λέγει λοιπὸν
 ὁ Δαβὶδ , ὅτι ἀπ' οὗ εὐγένηκαν οἱ Εβραῖοι ἀπὸ τὴν
 Αἰγυπτου , ἔγνω μὲν ἡ χώρα Ἰουδαία ἀγίασμα
 τοῦ Θεοῦ πηγὴν ἀπέραντα Θεοῦ - εἶδε λαὸς τῶν

Εβραίων ἔγνω κληρὸς τοῦ Θεοῦ , καθὼς ἐξουσιάζε-
 το καὶ ἐσρατηγεῖτο καὶ ἐπροστατεύετο ἀπὸ τὸν Θε-
 ὸν . διότι , ὅλοι μὲν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἦτον ἐξου-
 σία τοῦ Θεοῦ κατὰ φύσιν : καθὼς δηλαδὴ αὐτοὶ εἴ-
 ναι κτίσματα τοῦ Θεοῦ . μόνον δὲ οἱ Εβραῖοι ἦ-
 τον ἐξουσία τοῦ Θεοῦ καὶ κατ' οἰκειώσιν καὶ προ-
 αἰρέσιν , ὡς περιούσιος λαὸς τοῦ Θεοῦ , καθὼς ἐρμη-
 νεύει ὁ χρυσορρήμων . (3)

2 : „ Ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἔφυγεν ,

Ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα , λέγει , ἐγνώρισε τὴν
 δύναμιν τοῦ Θεοῦ . αἰσθάνθη γὰρ ὡς ἂν νὰ ἦτον
 ἔμφυ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον , διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου δείκνυται , ὅτι εἴς ἐστι Θεὸς Παλαιότερος καὶ καινὸς Δια-
 θήκης δι' αὐτοῦ καὶ ἡ κλήσις τῶν Ἑθνῶν σημαίνεται κατὰ τὸν Ἀθανάσιον .

(2) Αὕτη δὲ εἶναι ἡ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ ρητοῦ . „ Ἐ τῇ ἐξ Αἰγύπτου / καὶ ἐκ λαοῦ βαρβαροῦ ἐξόδη Ἰσραὴλ καὶ οἱ
 κου Ἰακώβ , ἐγεννήθη καὶ τὰ ἐξῆς .

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος . „ Ἰουδαία , ἐξαμολόγησις , Ἰσραὴλ δὲ , νεὺς ὁρὴν Θεὸν ἐρμηνεύεται . πρότερον μὲν
 οὐκ ἐξομολογήσασθαι προσήκει . ἵνα εἰς ἀγίασμα τις Θεοῦ γεννηται , οἶκος καὶ ἅγιος ναὸς αὐτοῦ κατασκευαζόμενος .
 καὶ ἵνα οὕτω τελειωθείς διὰ θεωρίας τῆς ἀληθείας , Ἰσραὴλ ἀποδεχθῇ γινόμενος , καὶ τοῦ μακαρισμοῦ τύχη ὁψό-
 μενος τὸν Θεὸν ἐν καρδίᾳ καθαυτῇ .

ἐμφυχος καὶ λογικὴ μὲ τρόπον ἀπόρρητον, τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. ὅθεν διαμοιρασθεῖσα εἰς δύο, ἐφυγεν ἀπὸ τὸ μέσον, καὶ ἔδωκε τὴν ὑποκάτωθεν αὐτῆς ξηρὰν γῆν, τόπον διὰ νὰ περάσουν ἀβρόχως οἱ Ἰσραηλῖται, ὅταν ὁ Μωϋσῆς εὐγαλεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. λέγωντας δὲ, ὅτι ἐφυγεν, ἐφανέρωσα τὸν φόβον καὶ τὴν ὀλιγωρότητα τῆς θαλάσσης κατὰ τὸν Χρυσόσομον, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδιαμοιράσθη, καὶ ἐσάθη τείχος ἐκ δεξιῶν, καὶ τείχος ἐξ ἐξωνύμων. 11

„Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἠκολούθησεν εἰς τὸν καιρὸν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ὅταν ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς ἐμπόδισεν τὸ ρεῦμά του, καὶ ἔδωκε τὸν τόπον τὴν ξηρὰν γῆν, διὰ νὰ περάσῃ ἀβρόχως ἡ Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ. ταῦτα δὲ τὰ δύο θαύματα ἀναφέρει ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν Ψαλμὸν, λέγων, „ὁ μετασρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν, ἐν ποταμῷ διελεύσονται ποδί. (1)

4 : „Τὰ ὄρη ἐσκιρτήσαν ὥσεί κριοί, καὶ „οἱ βουνοὶ ὡς ἀρνία προβάτων.

Θέλωντας ὁ Δαβὶδ νὰ φανερώσῃ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς, ὅπου ἠκολούθησεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ὅταν διεπέρασαν ἀβρόχως τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ ὅταν διεπέρασαν τὸν Ἰορδάνην πο-

ταμὸν, διὰ τοῦτο προσαρμόζει καὶ εἰς τὰ ἀψυχα καὶ ἀναισθητα αἰσθῆσιν χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως. λέγει γὰρ, ὅτι καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ ἰδηλαδὴ τόσον το Σινᾶ καὶ χωρὶς, ὅσον καὶ τὰ ὄρη καὶ βουνὰ τῆς Ἰουδαίας ἐχορεύσαν : ἤγουν ἐχάρησαν ὡς ἂν τὰ κριάρια καὶ ἀρνία. διὰ τὰ κριάρια καὶ ἀρνία ὅταν χορεύουν, φανερώνουν τὴν χαρὰν τοὺς μὲ τὰ ἐξωτερικὰ πηδήματα καὶ σκιρτήματα, ὅπου κἀννοοῦσιν ἐπάνω εἰς τὰ ἀνθισμένα λιβάδια, εἶπομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ μέ. ψαλμῷ διὰ τὴν χαρὰν τῶν ἀψύχων, ἐρμηνεύοντες τὸ „ἀπὸ προσώπου Κυρίου ὅτι ἐρχεται. ὅπου γράφεται καὶ τὸ „Εὐφρανέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. χαρήσεται τὰ παιδία καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.

5 : „Τίσοι ἐστὶ θάλασσα, ὅτι ἐφυγες ; „καὶ σὺ Ἰορδάνη, ὅτι ἐστράφης εἰς „τὰ ὀπίσω ;

6 : „Τὰ ὄρη, ὅτι ἐσκιρτήσατε ὥσεί κριοί ; „καὶ οἱ βουνοὶ, ὡς ἀρνία προβάτων.

Πρῶτοποιῶντες ῥητορικῆς σχῆμα μεταχειρίζομενος ὁ Προφήτης Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, συνομιλεῖ μὲ τὰ ἀψυχα σοιχεῖα καὶ πράγματα, καὶ ἐρωτᾷ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ τὸν Ἰορδάνην, καὶ τὰ ὄρη καὶ βουνὰ, λέγωντας εἰς αὐτὰ. διὰ τί ἐκάμετε τοῦτο ; καὶ ἐσύ μὲν ἡ θάλασσα διὰ τί ἐφυγες ἀπὸ τὸ μέσον ; ἐσύ δὲ Ἰορδάνη, διὰ τί ἐγύρισες εἰς τὰ ὀπίσω τὰ ρεῦματά σου ; καὶ ἐσεῖς τὰ ὄρη, διὰ τί ἐχορεύσατε ὡς ἂν τὰ κριάρια ; καὶ ἐσεῖς τὰ βουνὰ, διὰ τί ἐχορεύσατε ὡς ἂν τὰ μικρὰ ἀρνία.

(1) Ὁ δὲ Ἠσύχιος ἀναγωγικῶς ἐρμηνεύει ταῦτα λέγων. „Θάλασσαν τὴν πονηρὰν τοῦ βίου πολιτεῖαν ὡς ἔσανον νοητέον. Ἰορδάνην δὲ τὴν χάριν τοῦ Βαπτίσματος. φεύγει τοίνυν ἡ τοῦ βίου θάλασσα τὸν ἐξομολογούμενον, ἀλλ' οὐ μὴ δύναμένη πρὸς τὸν ἀπᾶξ ἀναχωρήσαντα τῆς τῶν ἀμαρτημάτων ἀλμυρᾶς, ἐγκαταμίγνυσθαι. Ἰορδάνης δὲ οὐ φεύγει, ἀλλ' εἰς τὰ ὀπίσω τοῖς ἐξομολογούμενοις σρέφεται. εἰς τὸ τῆς μετανοίας μεταβαλλομένης ἰσχυροῦν. ἐπειδὴ τῇ δυνάμει τοῦ Βαπτίσματος ἐνεργεῖται ἡ μετάνοια, καὶ οὐδὲν ὠφελῆσθαι τις μετανοῶν, εἰ μὴ φύχοι πρότερον βαπτισθείς. ὅθεν καὶ Ἰωάννης μετάνοιαν κηρύττει, ἐπέφερε τῇ μετανοίᾳ τὸ Βάπτισμα. διὰ τὸ δὲ εἰς τὰ ὀπίσω ὁ Ἰορδάνης σρέφεται ; ἐπειδὴ ὁ ἡμαρτηκὸς εἰς τοῦτόν ποταμὸν τρέχει μετάνοιαν, τὸν δρόμον καταλιπὼν πρὸς ἡμπεροσθεν. (εἰς τύπον γὰρ τῆς μετανοίας ὁ Ἰορδάνης παραλαμβάνεται.)

κία· δείχνει δὲ μὲ τὴν ἐρώτησιν ταύτην, ὅτι παρά-
δοξον καὶ ὑπὲρ φύσιν πρᾶγμα ἠκολούθησαν εἰς αὐ-
τὰ. (1)

7 : „ Ἀπὸ προσώπου Κυρίου ἐσαλεύθη ἡ
„ γῆ. ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰα-
„ αβ. „

Ἐδῶ κάμνει τὴν ἐπὶ τὴν γῆν ὁ ἴδιος Δαβὶδ
ἀντὶ τῶν ἀψύχων, ὅπου ἐπὶ ἡσθεῖ ἀνωτέρω ἐπειδὴ
ἐκεῖνα ἀλόγια ὄντα, νὰ ἀποκριθῶν δὲν ἐδύναντο κα-
τὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ λέγει· ἀπὸ τὴν ἐπιφανείαν
τοῦ Κυρίου ἐσαλεύθη· ἡ γῆ· ἡ γῆ· ἡ γῆ· ἡ γῆ·
τοὶ τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ ἐπιφάνειαν δὲ θέλεις νοή-
σεις τὴν εἰς ὅρη Σινᾶ καὶ Χωρήβ, καὶ εἰς τὰ ὄρη
τῆς Ἰουδαίας περὶ τὴν τοῦ Θεοῦ· καθὼς καὶ ἐν
τῷ προρρηθέντι γε. Ψαλμῶδες. „ Τότε ἀγα-
λιάσαντα πάντα τὰ ξύλα τοῦ ὀρυμοῦ ἀπὸ προσώ-
που Κυρίου ὅτι ἔρχεται. Θεὸν δὲ τοῦ Ἰακώβ εἶπε,
κατὰ τὸ „ Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς
Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ. (Ἑξ. γ'. β.) (2)

8 : „ Τοῦ στρέψαντος τὴν πέτρην εἰς λί-
„ μνας ὑδάτων, καὶ τὴν ἀκροτομον
„ εἰς πηγὰς ὑδάτων.

Ἀπὸ τὴν ἐπιφανείαν, λέγει, τοῦ Κυρίου ἐ-
χόρευσαν ἡ γῆ, ὅστις τὴν κατὰ φύσιν σκληρὰν καὶ ξη-
ρὰν πέτρην ἐμετάβαλε, καὶ ἔκαμιν αὐτὴν νὰ εἶναι
ὡσαν λίμνη γαμάτων ἀπὸ νερᾶ, καὶ τὴν πέτρην ἐκεί-
νην τὴν τόσον σκληρὰν καὶ ἀντίτυπον, ὡς ὅπου
ἀπὸ τὸ ἄκρον αὐτῆς μόλις ἐδύνετο νὰ κοπῇ ὀλίγοντι
μὲ λασόν καὶ σίδηρον. ταυτὴν, λέγω, πηγὴν ὑδά-
των ἀνέδειξε· λέγει δὲ καὶ πλατύνει ταῦτα ὁ Δα-
βίδ, διὰ νὰ δείξῃ τὸ θαῦμα μεγαλῆτερον. (3)

9 : „ Μὴ ἡμῖν Κύριε· μὴ ἡμῖν, ἀλλ' ἡ
„ τῷ ονόματί σου δὸς δόξαν ἐπὶ τῷ ἔ-
„ λην σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου.

Ἀπ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐδιηγῆθη ἀνώτερον τὰς
πα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόρηναν· „ Μάνθανε τῆς Γραφῆς τὸ ἔθος· ὅτε γὰρ βούλεται μέγατι χρησθῆναι, ἢ μέγα λυ-
πηρὸν ἀπαγγεῖλαι, καὶ αὐτὰ τὰ ἀψύχα αἰσθάνεσθαι φησιν· οὐκ ἐπειδὴ αἰσθάνεται· ἀλλ' ἵνα τὸ μέγεθος παρησῇ-
σῃ τῶν συμβαινόντων· οὕτω δὲ καὶ ἡμῖν ἔθος λέγειν, ὅτι αὐτὴ ἡ πόλις ἐσύγνασεν· αὐτὸ τὸ ἔδαφος σκυθρωπὸν γέ-
γονεν· αὐτοὶ οἱ λίθοι φωνὴν ἀφῆκαν· ἔφη καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Πολλὰ ἡ Γραφὴ προσωποποιεῖν οἶδε καὶ
τῶν ἀψύχων· ὡς τὸ, ἡ θάλασσα εἶπε τὰδε καὶ τὰδε· καὶ ἡ ἄβυσσος εἶπεν, οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοί. (Ἰωβ. κη'. 14.)
καὶ οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ· καὶ ὅρη καὶ βουνὰ λόγους ἐρωτῶνται σκιότησεως· ὁ δὲ Ἠσυχίος ἀναγωγικῶς ἐρ-
μηνεύων τὸ φητὸν λέγει· „ Χαίρουσι γὰρ Προφῆται πάντες τοῦ ἐξομολογουμένου τὴν ἐπιστροφὴν βλέποντες· ὡς αἱ
μὲν, ὅρη καὶ κρητοὶ, ὡς μερίζοντες χάριτος μεταβαλόντες· οἱ δὲ, βουνὰ καὶ ἀρῖα, ὡς ἐλάττονες μὲν, ἀλλὰ συγγενεῖς,
τοῖς μεγάλαις μετεωρικοῖς, λεγόνται.

(2) Ὁ δὲ Εὐδελβίος λέγει· „ Ὅτι διὰ τοῦ λόγου τούτου ἡ τῶν Ἐθνῶν κλήσις σημαίνεται· πάσαι μὲν γὰρ με-
ρικῆς γέγονεν αἰσθησις θαλάσσης καὶ ποταμοῦ καὶ ὄρων καὶ βουνῶν· οὐν δὲ φησὶ τὸ πᾶν σπείρειν τῆς γῆς κινήσει καὶ
σαλευσθῶ· μᾶλλον δὲ κατὰ τὸν Ἀκύλαν, ὡς διηγεῖται· ὅπως πληρωθῇ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἠσαίου· „ Τίς
ἤκουσε τοιοῦτο· καὶ τίς ἐάρακεν οὕτως· εἰ ὥδινε γῆ ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ ἡ γῆ ἐπέχθη Ἐθνὸς εἰσάπαξ· ὅτι ὥδινε καὶ ἔ-
χε Σιών τὰ παιδία αὐτῆς. (Ἠσ. ζς'. 8.)

(3) Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ τὴν ἀκροτομον οὕτως ἡρμήνευσεν· „ Τὴν πάσης ἁμαρτίας ἐξεργασίαν, καὶ μὴδὲ τομῆς διὰ
τὸ σερέμνιον ἀνεχομένην, τῇ προχύσει τῶν ὑδάτων ἐπέκλυσε, πηγὰς ἐκείθεν ἀφθόνης ἀναδοθῆναι κελεύσας· ὁ δὲ
Νύσσης ταύτην ἀναγωγικῶς οὕτως ἐρμηνεύει· „ Ἀπολυθῆναι δὲ τὸν κρυμμένον τῆς εἰδωλολατρίας ἡ φύσις (ἡ ἀν-
θρώπινη) καὶ παγεῖσα, ἀκίνητος ἦν πρὸς τὸ κρεῖττον· διαθερμανθεῖσα δὲ τῷ Πνεύματι καὶ ὑποθαλασθεῖσα τῇ α-
κρίνῃ τοῦ λόγου, πάλιν ἐγένετο ὡς ἀλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον· καὶ ἡ λιθώδης διὰ τὸν κρυμμένον τῆς εἰδωλολατρίας
αἰ, ἠγέρθη εἰς τὸ γενέσθαι τέκνον τοῦ Πατριάρχου δι' ἀφῆκε ὁμοιούμενον· ὁ δὲ Ἠσυχίος πάλιν ἀκροτομον λέ-
γει τὸν Χριστὸν κατὰ τὸν Παῦλον, ὅς τις εἰς λίμνας αὐτὸν καὶ εἰς πηγὰς ὑδάτων μετεβαλὼν· ἀνοίξας γὰρ τῇ λόγῳ

πολαιὰς εὐεργεσίας, ἐποὺ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους, τὰρ ἐδῶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ καὶ λέγει, μὴ κόμης ἔλεος εἰς ἡμῶς Κύριε, διὰ τὰς ἐδικὰς μας ἀρετὰς. ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς εἰμεθα ἐρημοὶ ἀρετῶν καὶ πάντῃ ἀνάξιοι καθὼς ἦσαν ἀνάξιοι καὶ οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι προπάτορές μας, οὔτινες ἔλαβον τὰς ἀνωτέρω εὐεργεσίας σου. ἀλλὰ ὅς ᾔτοι κάμε νὰ δοξασθῇ τὸ ὄνομά σου. μὲ τί; μὲ τὸ ἔλεός σου καὶ μὲ τὸ ἔλεός σου τὸ ἀληθινόν; ᾔτοι μὲ τὸ νὰ ἐλεήσης ἡμᾶς, καὶ ἀληθῶς νὰ μᾶς ἐλεήσης. ἔλεος γὰρ καὶ ἀληθεῖαν πολλὰς φορὰς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ ἀληθινὸν ἔλεος. (οὐσιαστικόν· δηλαδή ἀντὶ ἐπιθέτου μεταχειριζόμενος) καὶ τὸ κυρίως ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ὅσον κατὰ σύγκρισιν τοῦ ἀνθρωπίνου ἐλέους, τὸ ὅποιον ὡς πρὸς τὸ θεῖον, εἶναι ψευδές, καὶ μόνον κατὰ ματοχὴν. (1)

10 : „Μήποτε εἰποσὶ τὰ Ἑθνη, ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς αὐτῶν;

Ἡλέησόν μας, λέγει, Κύριε, καὶ μὴν ἀφῆσης νὰ μᾶς κυριεύσουν οἱ ἐχθροὶ καὶ τὰ ἔθνη, διὰ

νὰ μὴ τύχη νὰ σὲ ὀνειδίσουν τὰ ἔθνη καὶ νὰ εἰποὺν περιγελαστικῶς· ποῦ εἶναι ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων νὰ τοὺς βοηθήσῃ; ᾔτοι νὰ εἰποὺν, ὅτι εἶσαι ἀδύνατος, καὶ διὰ τοῦτο δὲν μᾶς ἐβοήθησες.

11 : „Ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῇ οὐρανῇ καὶ ἐν τῇ γῇ, πάντα, ὅσα ᾔθελεν, ἐποίησε.

Τὰ μὲν ἔθνη, λέγει, ἴσως ᾔθελαν φλυαρήσουν καὶ νὰ εἰποὺν τὰ ἀνωτέρω κατὰ τὸν Δίδυμον. σὺ δὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἔκτισες ἐκεῖνα τὰ κτίσματα, ὑποῦ ἠθέλησες, τόσον εἰς τὸν οὐρανὸν, ὅσον καὶ εἰς τὴν γῆν. μακροθυμεῖς δὲ πολλὰς φορὰς, καὶ ὑπομένεις τὰς κακίας τῶν ἀνθρώπων κατ' οἰκονομίαν, διὰ νὰ δώσῃς καιρὸν εἰς τοὺς ἀμαρτωλοὺς νὰ μετανοήσουν. (2)

12 : „Τὰ εἶδωλα τῶν Ἑθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων.

13 : „Στόμα ἔχουσι καὶ οὐ λαλήσουσιν.

τὴν πλευρὰν, ἐξήγαγε τὰς λίμνας τοῦ Βαπτίσματος. ἔτι δὲ ἔτι τὰς τοῦ Μωσέως πηγὰς· ἐπεὶ δὲ ὕδωρ ἔτι αἶμα· τὸ μὲν, σύμβολον τοῦ Μωσέως (τῆς εὐχαριστίας δηλαδὴ) τὸ δὲ, χαρακτὴρ τοῦ Βαπτίσματος, ἔρρευσεν.

(1) Ὁ δὲ Εὐσεβίος λέγει· „Τάχα δὲ ὁ Δαβὶδ τὸ πρόσωπον ὑπεισέρχεται τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, αἰτούντων συγκαταριθμεθῆναι τῇ τῶν Ἑθνῶν κλήσει διὰ τοῦ λέγειν· ἡμεῖς μὲν ἀνάξιοι τῆς χάριτος, ἧς κατηξίωται πάντα τὰ ἡμῶν δικαιοσύνας, ἀλλὰ τῷ σὺ ἔλεις χάρισι καὶ τῇ σὺ ἀληθείᾳ. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „Οὐχ ἵνα ἡμᾶς λαμπροτέρως ποιήσῃς ἔτι ἐπισήμως· ἀλλ' ἵνα αὐτὸς πανταχοῦ καταδελόν σου τὴν δύναμιν ἐργάσῃ. ὡς περ δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ δοξάζεται ἀντιλαμβανόμενοι καὶ βοηδοῦντες· οὕτω πάλιν δοξάζεται ἐν ἀρετῇ βιούντων ἡμῶν καὶ ἀπολαμπόντων κατὰ τὴν πολιτείαν. ὁ δὲ Ἡσύχιος, ἔλεος καὶ ἀληθεῖαν ἐννοεῖ τὸν Χριστόν. καὶ δοῦλον λέγει, ὅτι δίδωσιν. ὁ Πατὴρ ἐαυτῷ ἐπὶ τῇ σαρκάτι τοῦ Μονογενοῦς, δι' αὐτοῦ δοξασθεὶς καὶ φανερωθεὶς· τοῦτο γὰρ καὶ ἐν Εὐαγγελίῳ ὁ Κόσμιος ἔλεγε· „Πάτερ δοξασόν σου τὸ ὄνομα· πῶς δὲ ἐδοξάσεν; ἡμᾶς σάσας.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Τὶ δὲ εἶπεν ἐν τῇ οὐρανῇ ὅσα ᾔθελεν, ἐποίησεν; καὶ τὰς Δυνάμεις φησὶ τὰς ἀνάγκας, καὶ τὰ ἐπιτάγματα, καὶ μετ' εὐνοίας ἀνέεται· λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „Ἐν οὐρανῷ εἰσὶν οὐ τοπικῶς, ἀλλ' ὑπεροχῇ μεγαλειότητος· εἰ γὰρ ἦν παρὰ τῷ ὄντι τὰ πᾶσι μόνον, ἀλλὰ ὅσοι εἶναι ἐκκαλύπτο· ἔτι δὲ ἐν ἀπασὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· ἄλλος γὰρ ὢν τῶν πάντων, οὐ περιέχεται ὑπὸ πάντων· ἀλλὰ καὶ ἐξῶ πάντων, καὶ ἐν πάσιν ὢν· σάσκει κατὰ τὴν τῆς δημιουργίας καὶ προνοίας λόγον· εἰδὲ πάντα θελήσει Θεοῦ εἰς οὐσίαν ἡλθον, ἀσεβῶς σφεδρὰ διανοούμενός τις ἐξάπτουσι τὴν ὑπαρξίν τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τῆς τοῦ Πατρὸς θελήσεως· ἕνα ποιοῦντες αὐτὸν καὶ

„ ὁψθαλμοὺς ἔχουσι καὶ οὐκ ὄψον.
„ ται .

14 : „ Ὡς ἔχουσι καὶ οὐκ ἀκούσονται.
„ ῥίνας ἔχουσι καὶ οὐκ ὀσφρανθῆ-
„ σονται .

15 : „ Χεῖρας ἔχουσι καὶ οὐ ψηλαφήσου-
„ σι· πόδας ἔχουσι καὶ οὐ περιπα-
„ τήσουσιν· οὐ φωνήσουσιν ἐν τῷ
„ λαρυγγί αὐτῶν .

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα περιπαῖζει ὁ Δαβὶδ τὰ εἰδῶλα καὶ τοὺς ψευδοθεοὺς τῶν Ἑθνῶν, καὶ διηγείται ὅλα τὰ μέλη αὐτῶν, διὰ τὴν πλατύνει περισσώτερον τὴν κατηγορίαν τους, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. καὶ πρῶτον μὲν κατηγορεῖ τοὺς τύπους τῶν φαινομένων ἔξωθεν αἰσθητηρίων τους, τὸ σῶμα, τὰ ὀμμάτια, τὰ αὐτιά, τὴν μύτην, τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς πόδας. ἔπειτα δὲ κατηγορεῖ τὰ αἰσθητήρια αὐτῶν ταῦτα καὶ λέγει, ὅτι εἶναι χωρὶς κινήσεως ἐνέργειας, καὶ μίαν ὕλην ἄψυχας. ἤθελε δὲ ἀπορήσει τις, διατί δὲν εἶπε καὶ διὰ τὸ σῶμα τῶν εἰδῶλων ὅτι δὲν τρώγουν; καθὼς εἶπε καὶ διὰ τὰ ὀμμάτια τῶν ὅτι δὲν βλέπουν; καὶ διὰ τὰ αὐτιά τῶν ὅτι δὲν ἀκούουσιν; ὁμοίως καὶ διὰ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις των;

καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι φαίνεται μοι, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν Θεὸν λέγομεν πολλὰς φορές, ὅτε βλέπει καὶ ἀκούει καὶ ὀσφρύνεται καὶ περιπατεῖ καὶ λαλεῖ. δὲν λέγομεν δὲ καὶ ὅτι τρώγει. (ὥς διατὶ τοῦτο εἶναι πολλὰ χονδρὸν) διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἀντὶ τῆς εἰρη, πῶς τὸ σῶμα τῶν εἰδῶλων δὲν τρώγει, εἶπεν, ὅτι δὲν λαλεῖ, καὶ διὰ τοῦτο πρῶτον καὶ ὕστερον τὴν λαλίαν εἶπε καὶ τὴν φωνὴν. διατὶ ἡ λαλία καὶ φωνή, εἶναι ἡ καθαρωτάτη ἀποδείξις τῆς λογικῆς ζωῆς: ἡγουν ὅποιος λαλεῖ, αὐτὸς καθαρὰ ἀποδείχνει τὸν ἑαυτὸν του, ὅτι εἶναι λογικὸς ζωντανὸς. ἐπειδὴ δὲ τὰ εἰδῶλα δὲν ἔχουν λαλίαν, λοιπὸν εἶναι ἄψυχοι ὄλογα, καὶ νεκρά. (1)

16 : „ Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο οἱ ποιοῦντες
„ αὐτὰ. καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ’
„ αὐτοῖς .

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου κατασκευάζουν τὰ εἰδῶλα, καὶ ἔπειτα τὰ προσκυνοῦν ὡς Θεοὺς, καὶ ἐλπίζουν εἰς αὐτὰ νὰ τοὺς σώσουν, αὐτοὶ εἶναι καὶ τυφλοὶ καὶ κωφοὶ καὶ ἀναίσθητοι. καθὼς εἶναι τυφλὰ καὶ κωφὰ καὶ ἀναίσθητα καὶ τὰ εἰδῶλα, ὅπου κατασκευάζουν καὶ προσκυνοῦν. (2) ἀλλὰ τὰ μὲν

εἰ-

ἐν τοῖς οὐρανοῖς θελήσει Πατὴρ οὐρανοῦ· ἀλλ’ ἀκουέτωσαν οἱ δυσσεβεῖς, ὡς τὴν κρίσιν μὲν ἐξήρτησε τῆς βουλῆσεως τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ Ἡσυχίος· Ἔσι, φησιν, ἐν τῷ οὐρανῷ ἔστι ἐν τῇ γῇ, οὐ μόνον ὡς πάντα πληρῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐν γῇ διὰ σαρκὸς γενόμενος· οὐχ’ ἀπλῶς δὲ, ἀλλ’ ὑποτάξας τοὺς Δαίμονας, ἐλευθερώσας δὲ τὴν κρίσιν γενάζουσιν.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος φησιν· ἢ Σὺ μὲν, φησιν, ποιεῖς ὅσα βούλει, τὰ δὲ ἐκ τῶν Ἑθνῶν προσκυνούμενα εἰδῶλα, οὐ δημιουργεῖς, ἀλλὰ δημιουργεῖται· καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ὕλης ἔχει τὰ τίμια· ἐκ χρυσοῦ γὰρ καὶ ἀργύρου κατασκευάζεται· ἀπὸ δὲ τῆς τέχνης τὴν εὐμορφίαν κομίζεται· ἀργυροκόποι γὰρ καὶ χρυσοκόποι καὶ ζωγράφοι πάντα κατασκευάζουσιν· καὶ πάλιν λέγει· ἐπειδὴ οἱ διὰ τῶν εἰδῶλων ἐνεργεῖντες Δαίμονες καὶ ταῖς ψευδέσι χρώμενοι μανταλίσαις, οὐ διὰ τῶν ἀψύχων ταῦτα εἰδῶλων, ἀλλὰ διὰ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων προσέφερον, ἢ διὰ συμβέβαιον ταῦτα καταμένον· εὐκρίτως ἔφη· ἢ Οὐ φωνήσουσιν ἐν τῷ λαρυγγί αὐτῶν· ἀκίνητα γὰρ καὶ ἄψυχα τὰ εἰδῶλα πάντεσσι.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· ἢ Τοὺς γὰρ λόγῳ πεποιημένους, καὶ εἰς τοσαύτην ἀλογίαν ἐκπεπτηκότας, διακαίον τὴν ἑκτὴν αὐτῶν προσκυνουμένων τὴν ἀναισθησίαν λαβεῖν. λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· ἢ Ὅμοιοι ἦσαν τοῖς εἰδῶλοι· εἰ γὰρ ἔαυρον, οὐκ ἂν τὰ εἰδῶλα Θεοῦ ἐνόμιζον· εἰ ἦσαν, οὐκ ἂν ὑπέλαβον λαλεῖν καὶ χρῆματι διδόναι τὰ ἄψυχα· εἰ ἐξεδίδου τὴν εὐθεσίαν δόδου, πάλαι ἂν ἀνεχώρησαν πᾶσι περὶ τὰ εἰδῶλα στήλην. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόσομος· ἢ Καὶ τοιγε τοῦτο ἀρετὴ τὸ ἴσον εἶναι Θεῷ· ἀλλ’ ἐν ταῦτα κατὰ τὰ γεγονέν· ἰνῶσιν οὐν τίνες ἂν εἴεν οὗτοι, ὅταν ἡ πρὸς αὐτοὺς ὁμοίωσις ἀντὶ ἀρετῆς προσέφηται τῆς ἐσχάτης· καὶ ὁ Διδύμος· ἢ Οὐκ ἵσταται τοῖς ἀνθρώποις· ἀλλ’ εἰνα δεῖξῃ, ὅτι τοῦτο ἔπεται πάντεσσι εἰδωλολάτραις· οὐ γὰρ ἂν αὐτοῖς τοῦτο φανεῖν κατὰ τὰ, ἀλλ’ ἐσχῆς ἄξιον, τὸ Θεοῦ γενέσθαι, καθάπερ οἶοντα· καὶ ἔχον· ὁ θαυμάζουσιν.

ἐδωκε τῶν ἔθνων τοιαῦτα, λέγει, ἀνάσθητα εἶναι ὁμοίως καὶ ἐκεῖνοι ὅπου τὰ προσκυνοῦν τόσον εἶναι ἀνόητοι, καὶ καμμέναν βοῦθαιαν ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἀπολαμβάνουσιν· ἡμεῖς ὅμως οἱ τὸν ἀληθῆ Θεὸν προσκυνοῦντες, δὲν εἴμεθα τοιοῦτοι.

17 : „Οἶκος Ἰσραὴλ ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον,
„βοηθός καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐ-
„στίν.

18 : „Οἶκος Ἀαρὼν ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον,
„βοηθός καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐ-
„στίν.

19 : „Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον ἤλπισαν
„ἐπὶ Κύριον, βοηθός καὶ ὑπερασπι-
„στὴς αὐτῶν ἐστί.

Ἡμεῖς, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, δὲν ἐλπίζα-
μεν ματαίως εἰς τὸν Κύριον, διὰ τὸ ὅτι ὁ Κύριος μᾶς
βοηθεῖ καὶ μᾶς ὑπερασπίζεται. διαμοιράζει δὲ τοὺς
Ἰουδαίους εἰς τὸν ἀπλῶς λαὸν Ἰσραὴλ, εἰς τὸ ἱε-
ρατικὸν γένος, καὶ εἰς τοὺς πρῶτους : ἡγοῦν εἰς
τοὺς ἐκ τῶν ἔθνων προσερχομένους εἰς τὴν νομικὴν
λατρείαν. καὶ οἶκον μὲν Ἰσραὴλ ὀνομάζει τοὺς ἀ-
πλῶς Ἰσραηλίτας, τοὺς ὁποίους καὶ βάλλει πρῶτον

διὰ τὸ πλῆθος αὐτῶν. οἶκον δὲ Ἀαρὼν, ὀνομάζει
τὸ ἱερατικὸν γένος. ἐπειδὴ καὶ προηγουμένως ἀπὸ ὅ-
λους τοὺς ἱερεῖς τοῦ παλαιοῦ νόμου ὁ Ἀαρὼν ἱεράτευ-
σε, καὶ ἔγινε ρίζα τῶν μεταγενεστέρων ἱερέων. φο-
βούμενους δὲ τὸν Κύριον ὀνομάζει τοὺς προσηλύτους
ἔθνη. καθότι αὐτοὶ προσῆλθον εἰς τὴν πίστιν τῶν
Ἰουδαίων, καὶ διὰ τοῦτο ἐφοβούντο τὸν Κύριον,
κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. (1)

20 : „Κύριος μνηστὴς ἡμῶν εὐλόγησεν
„ἡμᾶς· εὐλόγησε τὸν οἶκον Ἰσρα-
„ὴλ εὐλόγησε τὸν οἶκον Ἀαρὼν,

21 : „εὐλόγησε τοὺς φοβούμενους τὸν
„Κύριον, τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν
„μεγάλων.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐθυμήθη ἡμᾶς τοὺς δού-
λους του, καὶ διὰ τοῦτο μᾶς εὐλόγησε. τί δὲ θέλει
να εἴπῃ τὸ εὐλόγησεν; ἥτοι ἀπὸ μυρία ἀγαθὰ μᾶς
ἐγέμωσα κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (2) ἐπειδὴ ἀνω-
θεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, ἀπὸ τοὺς προγόνους ἡμῶν ἔως
καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς προγόνους ἐκείνων, δὲν ἐπαυσεν
ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ νὰ εὐεργετῇ τὸ γένος ἡμῶν τῶν Ἰου-
δαίων. μοιράζει δὲ καὶ ἐδῶ τὸν λαὸν εἰς τρία μέρη

κα-

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χρυσόστομος· ἡ Διαίρεσις τὸν λόγον εἰς τε τὸν Ἰσραὴλ καὶ τὸ ἱερατικὸν γένος, καὶ τοὺς ἐκ
ἔθνων προσεόντας αὐτῷ· οὐ γὰρ ἐστὶν ἴσον ἱερεὺς καὶ ἰδιώτης· ἀλλ' ἔχει τι πλέον οὗτος. καὶ ὁ Δίδυμος· ἡ Πᾶν τὸ
ἱερατικὸν γένος, διὰ τὸν νόμον ἔχειν δρῶντα Θεόν· οἶκος Ἰσραὴλ χρηματίζει, διὰ τοῦ τυγχάνειν Ἐκκλησία Θεοῦ
οὐ ζῶντος· ὁ δὲ Θεοδωρίτος· ἡ Διδάσκει ὁ λόγος, ὅτι καὶ μὴ τὴν τῆς ἱερωσύνης τις ἀξίαν ἔχη, μηδὲ τὴν
Ἰσραηλιτικὴν συγγένειαν περικύβηται, τῇ δὲ θεῷ φόβῳ κοσμούμενος ἐπιμελῆται τῆς ἀρετῆς, τῆς ἰσχύος καὶ αὐτὸς
παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὧν τεύχεται προμνηστὴς.

(2) Προσθέτει δὲ ὁ Χρυσόστομος καὶ ταῦτα· ἡ Τί ἐστιν εὐλόγησε; μυρίων, φησὶν, ἐνέπλησεν ἀγαθῶν· εὐλογεῖ
μὲν γὰρ καὶ ἄνθρωπος τὸν Θεόν, ὡς ὅταν λέγῃ· ἡ Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον· ἀλλ' ὁ τὸν Θεόν εὐλογῶν
αὐτὸς κερδαίνει, λαμπρότερον ἑαυτὸν καθιστᾷ, οὐκ ἐκεῖνος τι χαριζόμενος· ὁ δὲ Θεὸς εὐλογῶν ἡμᾶς, λαμπρότερον
ποιεῖ, καὶ οὐκ αὐτὸς τι προσλαμβάνει· ἀνευδὲς γὰρ τὸ θεῖον· ὡς ἐκατέρωθεν ἡμέτερον τὸ κέρδος· ὁ δὲ Θεὸς
φίλος λέγει· ἡ Τὴν αὐτὴν καὶ ἐνταῦθα διαίρεσιν ἐποίησατο, καὶ τῆς ἐλπίδος ὑπέδειξε τὸν καρπὸν· εὐλογίαν γὰρ
τῇ ἐλπίδι συνέχευε, καὶ ταύτης ἔφη μεταδοῦναι, οὐ μόνον τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ, καὶ τῷ οἴκῳ Ἀαρὼν, ἀλλὰ καὶ τοῖς
φοβούμενοις αὐτόν· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· ἡ Πότε ὁ Θεὸς λήσθην ἀνθρώπων ἐδέξατο; (οὐδέποτε) ἀλλὰ τοῦ-
τό ἐστιν, ὅτι διὰ τῶν εἰρημένων αἰνιττεται· ἐπειδὴ γὰρ ὑπὸ κατάραν ὄντες, οὐκ ἄλλως αὐτῆς ἀπολυθῆναι καὶ λαβεῖν
εὐλογίαν ἠδυνάμεθα· εἰμὴ Χριστὸς ἐπὶ ζύλου κρεμασθεὶς τὴν κατάραν ὄντας, οὐκ ἄλλως αὐτῆς ἀπολυθῆναι καὶ λαβεῖν
τὸν Κύριον προσέξον· καὶ οὕτως ἡμᾶς εὐλογῆσαί φησι· καὶ ἄλλος δὲ λέγει· ἡ Πάντων μνημονεύει Θεὸς τῶν αὐτοῦ
μνημονεμένων.

καθώς ἐδικαίρεσε τοῦτον καὶ ἀνωτέρω . τὸ δὲ τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν μεγάλων , τὸ λέγει κοινῶς καὶ διὰ τὰ τρία μέρη . μεγάλους δὲ καὶ μικροὺς λέγει , ὅχι μόνον κατὰ τὴν γλικίαν τοῦ σώματος κ . κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ζωῆς . ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν δύναμιν καὶ ἀδυναμίαν . ὁμοίως καὶ κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ πενίαν , καὶ κατὰ τὴν δόξαν καὶ ἀδοξίαν , καὶ κατὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ δουλείαν : ἡγουν καὶ μακροὺς εἰς τὸ σῶμα καὶ κοντοὺς εὐλόγησε καὶ γέροντας καὶ νέους καὶ ἀδυνάτους , καὶ πλουσίους καὶ πτωχοὺς , καὶ ἐνδόξους καὶ ἀδόξους , καὶ αὐθέντας καὶ δούλους .

„ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν .

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν πρέπει νὰ νοήσωμεν , ὅτι λέγεται διὰ τοὺς Χριστιανούς , τοὺς ὁποίους εὐλόγησεν ὁ Δεσπότης Χριστὸς , ὅταν ἀνελήθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς , καθὼς Ἰσορεῖ ὁ Λουκάς . „ Καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ , εὐλόγησεν αὐτοὺς (Λουκ. κδ' .) εὐλογήσας γὰρ τοὺς Ἀποστόλους , διὰ τῶν Ἀποστόλων εὐλόγησε καὶ ὅλους τοὺς Χριστιανούς . (1)

22 : „ Προσθεῖν Κύριος ἐφ' ἡμᾶς , ἐφ' ἡμᾶς , καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ἡμῶν .

24 : „ Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ , τὴν δὲ γῆν ἔδωκε τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων .

Ὁ Κύριος , λέγει , ἄμποτε νὰ αὐξήσῃ καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς υἱοὺς μας , καὶ νὰ προσθέσῃ εἰς ἡμᾶς ἐτι καὶ ἐτι ἀγαθὰ . μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν εἰς δευτέρον πρόσωπον , ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ἡμῶν . ὥς ἐκ τούτου εἶναι φανερόν , ὅτι ὁ Δαβὶδ εὐχεται διὰ τὴν προσθήκην καὶ αὐξήσιν τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν . αὐτοὶ γὰρ αὐξήθησαν περισσότερο ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους , καὶ εἰς αὐτοὺς ἐπροσέθησαν , τὰ ἀληθινὰ ἀγαθὰ καὶ οὐράνια .

Ὁ πρῶτος , λέγει , οὐρανὸς , τὸν ὁποῖον ἔκτισεν ὁ Θεὸς ἐν ἀρχῇ τῆς δημιουργίας τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου , καὶ τὸν ὁποῖον ἔχει ὁροφὴν καὶ σέλην ὁ φαινόμενος οὗτος οὐρανός : ἦτοι τὸ σπέρμα κατὰ τὸν Θεοδώριτον . αὐτὸς , λέγει , εἶναι κατοικητήριον εἰς τὸν Κύριον . καὶ ὅρα τὴν ἐξήγησιν τοῦ ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν , ἐν τῷ προτέρῳ ριβ' Ψαλμῷ . τὴν δὲ γῆν ἔδωκεν εἰς κατοικίαν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν ἀνθρώπων , διὰ τοὺς ὁποίους καὶ ταύτην ἔποιησε . (2)

23 : „ Εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ , τῷ

25 : „ Οὐχ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Εἴδες ὅσην τῆς εὐλογίας ἡ ἰσχὺς ; τὰ γὰρ ῥήματα αὐτοῦ , ἔργα γίνονται : τὸν γοῦν οὐρανὸν τὸ ῥῆμα αὐτοῦ πεποίηκε . τῷ γὰρ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐανοὶ ἐσεπλάσθησαν . ἐκείνῳ τῷ λόγῳ σε εὐλογεῖ , τῷ τὰς αὐτὰ δυναμένῳ .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Ἐνδραϊτᾶται δὲ τῷ οὐρανῷ τῶν ἔλων ὁ Κύριος , οὗ περιγεγραμμένη ἔχων τὴν φέσιν , ἀλλὰ τοῖς ἐκεῖ πολιτευομένοις τῶν ἁγίων Ἀγγέλων χαίρων χοροῖς . ὁ Χρυσόστομος δὲ φησὶ . „ Οὐ τὰ ὑπερῶα λαβὼν , ἡμῖν ἀφώρισε τὰ ἐνταῦθα ; οὐκ ἔστι τοῦτο ἄπαγε . ἀλλὰ συγκαταβάσεως ὁ λόγος . εἰ γὰρ τοῦτ' ἔστι , πῶς τὸ ἕτερον ἔσηκε τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ λεγόμενον . „ Τὸν οὐρανὸν ἔτι τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ λέγει Κύριος ; ἐκεῖνο γὰρ ἐναντίον τοῦτ' . συγκαταβατικῶς τοῖνυν κίχρηται λόγος , οὐκ ἀπακλείων ἐν οὐρανῷ τὸν Θεόν , ἀλλὰ δεικνύς ὅτι ἐπαναπαύεται τοῖς ἐκεῖ . Ἄλλος δὲ λέγει . (Ὡς ὁ Διδύμεος) . „ Ὁ βαθυτέρον ταῦτα θεωρεῖν διδάσκων , ἐρεῖ εἰναί τινα ἐξαίρετος ἐν τῇ Γραφῇ λεγόμενον οὐρανὸν , Θεῷ προσωκκειωμένον , ἐν ᾧ μόνος ὁ Θεός . ἀμέλει παρὰ τῆς παραβάσεως ὁ Διάβολος ὢν ἐν οὐρανῷ , ὡς κάτω που τυγχάνων ἔλεγεν . „ Εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι , ἐπεί νῦν τῶν ἄστρον τοῦ οὐρανοῦ θήσω τὸν θρόνον μου . εἰς τοῦτον τὸν οὐρανὸν οὐδεὶς ἀναβέβηκεν , εἰμὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κα-

25 : „ Οὐχ' οἱ νεκροὶ ἀνέσουςί σε Κύριε ,
 „ οὐδὲ πάντες οἱ καταβαίνοντες εἰς
 „ Ἄδου .

26 : „ Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες εὐλογήσομεν
 „ τὸν Κύριον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἔως
 „ τοῦ αἰῶνος .

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ ἐ-
 κεῖνο ὅπου εἶπεν ἀλλαχοῦ „ Μὴ ἑξομολογήσεταιί
 σοι χοῦς , ἢ ἀναγγελεῖ τὴν ἀλήθειαν σου ; (Ψαλ.
 κθ'. 12 .) καὶ μετὰ τὸ „ Μὴ διηγῆσεται τις ἐν
 τῷ τάφῳ τὸ ἔλεός σου ; (Ψαλ. κζ'. 12 .) Κοντὰ
 δὲ εἰς ἐκείνους ὅπου βαθύτερον σοχάζονται , νεκροὺς
 μὲν λέγει ὁ Δαβὶδ ἐκείνους , ὅπου ἐνεκρώθησαν κα-
 τὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς , καὶ πρὸ τοῦ νὰ φθα-
 ροῦν ἀπὸ τὸν φυσικὸν θάνατον τοῦ σώματος , ἐβί-
 ηκαν ἀπὸ τὸν προακρατικὸν θάνατον τῆς ἀμαρτί-

ας . ζωντανούς δὲ πάλιν ὀνομάζει ἐκείνους ὡς ὅπου
 ζῶσιν ἀναρέτως , καὶ μεταβαίνουν ἀπὸ τὴν χαμαλήν
 ζωὴν ταύτην εἰς ζωὴν ὑψηλοτέραν καὶ θεῖαν . διότι
 ἐκεῖνοι , ὅπου εἶναι νεκροὶ κατὰ τὴν ἀρετὴν , αὐτοὶ
 δὲν θέλουν ὑμνολογήσουν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ τὸν Θε-
 ὸν . ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σειράχ ὡς οὐχ ὥρατος αἶνος ἐν-
 σώματι ἀμαρτωλοῦ . (Σειρ. ιε'. 9 .) ἀλλ' οὐδὲ εἰς
 τὴν ἄλλην ζωὴν θέλουν ὑμνήσουν τὸν Θεὸν ἐπα-
 δὴ μέλλουν νὰ βισανίζονται πικροτατίνῃ . οἱ δὲ ἀνα-
 ρέτως ζῶντες , αὐτοὶ θέλουν ὑμνήσουν τὸν Θεὸν καὶ ἐδῶ
 καὶ ἐκεῖ . ἀπὸ τοῦ νῦν γὰρ λέγει καὶ ἔως τοῦ αἰῶ-
 νος . καὶ οἱ μὲν νεκροὶ κατὰ τὴν ἀρετὴν , καταβαίνουν
 εἰς τὸν ἄδην . οἱ δὲ ζῶντες ἐν τῇ ἀρετῇ , ἀναβαίνουν
 εἰς τὸν οὐρανόν . (1) λέγωντας δὲ ὁ Δαβὶδ ἡ-
 μεῖς οἱ ζῶντες . ἐφανέρωσεν ἐκείνους , ὅπου ἦτον ὁ-
 μοιοὶ μὲ αὐτὸν κατὰ τὴν ἀρετὴν : ἦγουν ὅπου ἦτον
 ἐνάρετοι , καθὼς ἦτον καὶ αὐτός .

ΨΑΛ.

καταβάς . ἐπεὶ κατέβη ἀποσαλὲς , ἐλήλυθε φάσκων . καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ . ἀλλὰ καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκ
 τοῦ οὐρανοῦ τοῦτου ἀπεσάλει . ὡς ὁ Πέτρος φησὶν . ἢ Ἐν Πνεύματι ἀγίῳ ἀποσαλέντι ἀπ' οὐρανοῦ . ἐνθα γὰρ ὁ
 Πατὴρ , ἐκεῖ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα . ὁ οὐρανὸς δὲ οὗτος οὐκ ἔστι τοπικὸς . ἀλλ' ἐν οὗτῳ εἶπω , ἢ προη-
 γουμένη τοῦ Θεοῦ ὑπεροχὴ καὶ κατάστασις . Ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερεὺς Αὐγουστίνος σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει ἐν Κεφ. λα'. τῶν
 Μονολογίων . οὕτω γὰρ φησὶν . ἢ Ὅτι ἀπεώρητον καὶ ἀόρατον , καὶ ὑπὲρ λόγον καὶ ὑπὲρ νόησιν , καὶ ὑπεραπρόσιτον καὶ
 ὑπεραμετάβλητον , καὶ ὑπερακοινώνητον ἐκεῖνο πιστεύεται , ὅπερ οὐδεὶς οὐδέποτε ἀνθρώπων , ἢ Ἀγγέλων εἶδεν , ἢ δὴ-
 νάται ἰδεῖν . οὗτος ἐστὶν ὁ οὐρανὸς σου Κύριε , οὐρανὸς κρύπτων τὸ ὑπεράρχιον καὶ ὑπὲρ νόησιν καὶ ὑπὲρ λόγον καὶ ὑπεροού-
 σιον φῶς . περὶ οὗ λέγεται . ἢ Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ . ὃ γὰρ ἐστὶν ὁ οὐρανὸς , ὅτι ὑπερθαυμαστικῶς ὑπὲρ πάντα
 οὐρανὸν ἐκεῖνος ἐξήρηται καὶ αὐτὸν τὸν ἐμπύριον οὐρανόν . διὸ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ προσεῖρηται ὅτι οὐδὲν
 ἄλλῃ , ἢ τῷ Κυρίῳ γινώσκεται . εἰς ὃν οὐδεὶς ἀναβέβηκεν , εἰμὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς . ὅτι μὴδεὶς οἶδε τὸν Πα-
 τέρα εἰμὴ ὁ Υἱὸς . καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτῶν . καὶ οὐδεὶς ἔγνω τὸν Υἱόν , εἰμὴ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτῶν . καθάπερ
 οὖν καὶ οὐδεὶς ἔγνω τὸ Πνεῦμα , εἰμὴ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός , ὃν τὸ Πνεῦμα ἐστὶν . ἔφη δὲ ὁ Ἡσυχιστὴς . ἢ Θεωρεῖς ,
 ὅπως τὴν δημιουργίαν ὁ ποιητὴς πρὸς ἡμᾶς μερίζεται ; καὶ ὅπως αὐτὸς ἀόρατος ὃν ἔχει τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ τὸν
 ἀόρατον . οὕτως ἡμῖν τὴν κτίσιν τὴν ὁρατὴν ἀπένειμεν .

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόφρημων . ἢ Νεκροὺς οὐ τοὺς τετελευτηκότας φησὶν , ἀλλὰ τοὺς ἐν ἀσεβείαις ἐναποθανόν-
 τας . ἢ τοὺς ἐν ἀμαρτίαις κατασαπέντας , ἐπεὶ καὶ Ἀβραὰμ τετελευτηκὼς ἦν καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ . ἀλλ' ὁμοῦς οὖν
 ὡς ἔχον , ὡς τὴν ἐκείνων μνήμην ποιήσασθαι μετὰ τῶν ζώντων . καὶ ἀπλῶς τοὺς δικαίους λέγει ζῶντας . ὡς περὶ γὰρ
 ὁ Θεὸς ἐστὶ ζωὴ καὶ δικαιοσύνη . οὕτω καὶ οἱ δίκαιοι κατὰ μετουσίαν αὐτοῦ ζῶντες ὀνομάζονται . ὁ δὲ Θεοδωρίτος καὶ
 ὁ Ἀθανάσιος νεκροὺς ὀνομάζουσιν ἐδῶ , τοὺς τοῖς νεκροῖς Εἰδωλοῖς λατρεύοντας , καὶ οὐκ ἔχοντας ἐν ἑαυτοῖς τὴν ζω-
 ῆν . ἦτοι τὴν γνῶσιν τοῦ μόνου Θεοῦ . ζῶντας δὲ , τοὺς τὸν ζῶντα προσκυνούντας Θεόν , οἷς τὸν Θεόν ἀπεκλήρωσεν ὁ-
 μων πρὸς δὲ τούτῳ διδάσκει , σὺν πάσῃ προθυμίᾳ προσήκειν τοὺς θεραπεύοντας τὸν Θεὸν ἀνυμνεῖν ἐν ζῶντας , ὡς
 καὶ θανάτου τοῦτα ποιεῖν καλλόντος . ἔγω γὰρ φησὶ , τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου . φιλῶ τῷ Θεῷ μου ἔως ὑπάρχω .

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΙΔ΄

„ Ἀλληλουΐα !

Καὶ ὁ παρῶν ψαλμὸς εἶναι εὐχαριστήριος πρὸς τὸν Θεόν, καθὼς ἦτον καὶ ὁ προτερινός. (1)

1: „ **Η**γάπησα, ὅτι εἰσακούσεται Κύρι-
 ος τῆς φωνῆς τῆς θένοςέός μου.
 2: „ Ὅτι ἐκλίνα τὸ οὖς αὐτοῦ ἐμοί, καὶ
 „ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλεσομαι.

γὰρ ἑλλείπει, καὶ πρέπει νὰ ὑπακούηται ἔξωθεν)
 καὶ εὐφράθηκα, διὰτὶ αὐτὸς ἤκουσε τὴν δέησίν
 μου. καὶ διὰτὶ ἐκλίνα τὸ αὐτί του, συγκατοβάς εἰς
 τὴν ἐδικήν μου ἀσθενίαν, καθὼς εἶπομεν εἰς τὸν 1ς.
 Ψαλμὸν. ἐρμηνεύοντες τὸ „ Κλῖνον τὸ οὖς σου ἐ-
 μοί καὶ εἰσακούσον τῶν ῥημάτων μου. ἔθεν καὶ εἰς
 τὸ ἐξῆς θέλω ἐπικαλοῦμαι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου,
 εἰς ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. (2)

Εἰγὼ, λέγει, ἠγάπησα τὸν Θεόν (τοῦτο

3: „ Πε-

- (1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εὐχαριστίαν περιέχει τῆς ἐκ Βαβυλῶνος ἐπανόδου. ἢ κατὰ τὸν Θεοδώρι-
 τον. „ Προφητεύει τα κακά, ὅπου ὁ Ἐπιφανὴς Ἀπιοχος ἐποίησεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ.
 (2) Ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει. „ Ἐν τῷ προλαβόντι Ψαλμῷ, Εἴτις ἐν τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον κατελέχθη, οὗ-
 τος ἦδη προκόψας ἀπὸ τοῦ φόβου ἐπὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, εἶποι ἂν τὸ ἠγάπησα. εὐ γὰρ παντός ἐστὶ τοῦτο εἰ-
 πεῖν. ἀλλὰ τοῦ τελειομένου ἦδη ἔκτελει τὸν φόβον, ἔκτελει τὴν δουλείαν τοῦ Θεοῦ, ἔκτελει τὸ πνεῦμα γενεμένου τῆς νό-
 θεσίας. λέγει δὲ ἔκτελει ὁ μέγας Βασιλεὺς. „ Οὐ πρόσκειται μὲν οὖν τῷ ἠγάπησα, τὸ τίνα προσανακούεται δὲ
 παρ' ἡμῶν, ὅτι τὸν Θεὸν τῶν ὅλων. τὸ γὰρ κυρίως ἀγαπῆτον. ὁ Θεός. ἐπειδὴ περ ἀγαπῆτον (ἢ ἀγαθόν) ἀρί-
 ζονται, (ὁ Ἀριστοτέλης δηλ.) οὐ πάντα ἐρίεται. ἀγαθὸν δὲ ὁ Θεός, ἔκτελει τὸν ἠγαθόν, ἔκτελει τὸν ἠγαθόν, ἔκτελει τὸν ἠγαθόν.
 αὐτόντε οὖν ἠγάπησα τὸν Θεόν, τῶν ἀρετῶν ὅντα τὸ ἔσχατον. ἔκτελει τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ παθήματα μετὰ χαρῆς ὑπεδεξά-
 μιν. τίνα δὲ ἐστὶ ταῦτα; μὲν ὅσον ὕστερον διεξέρχεται, τὰς ὁδὸν τοῦ θανάτου, τοὺς κινδύνους τοῦ Ἄδου, τὴν
 θλίψιν, τὴν δόλυν, ἅπερ πάντα αὐτῷ ἀγαπῆτα, διὰ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, ἔκτελει τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην
 τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας πάθῃ καταδεξαμένοις, φαίνεται. οὐ γὰρ παρὰ προαίρεσιν, οὐδὲ βίαιως ἔκτελει κατὰναγκασμέως
 ὑπέμεινά, φησι, τοὺς ἀγῶνας. ἀλλὰ σογῇ τινι ἔκτελει ὑπεδεξάμην τὰ ἐπίπονα, ὥστε ἔχειν με λέγειν. ἢ Ἐ-
 νεκά σου θανατοῦμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἔκτελει ἡμᾶς χαρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; ἠγάπησα οὖν ταῦτα
 πάντα, εἰδὼς ὅτι ὑπὸ θεοῦ ἔκτελει ἡμᾶς χαρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. ἠγάπη-
 σα, ἔκτελει τῆς ἀγάπης μισθὸν ὑπεδεξάμην τὰ εἰσακουσθῆναι. λέγει δὲ ἔκτελει ὁ Χρυσόστομος. ἢ Καὶ τίς οὐκ ἀγαπᾷ ἀ-
 κούμενός, φησι; Πολλοὶ τῶν βιωτικῶν ἀνθρώπων, οὐ βούλονται ταῦτα ἀκούεσθαι, ἅπερ αὐτοῖς συμφέρει. ἀλλ'

3 : „ Περιέσχονμε ὠδίνες Θανάτου , κίν-
„ δυνοι Ἄδου εὐροσάν με · Θλίψιν
„ καὶ ὀδύνην εὐρον .

4 : „ Καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπεκαλέσα-
„ μην .

Εἰς τὸ νομίζω , ὅτι τὰ ῥητὰ ταῦτα , εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα , ὅπου ἀναφέρονται εἰς τὸν ἱζ΄. Ψαλμὸν . λέγει γὰρ καὶ ἐκεῖ ὁ Δαβὶδ . „ Ἀγαπήσωσα Κύριον · ἐπειτα γράφει καὶ τὴν αἰτίαν , διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ὅτι θέλει τὸν ἀγαπήσει : ἡγοῦν διατὶ , λέγει , εἶσαι ἰσχύς μου , σφερόμα μου , καταφυγή μου , καὶ ἄλλα ὅμοια . ἐπειτα ἀκολούθως λέγει „ αἰνῶν ἐπικαλέσασμαι τὸν Κύριον . ὕστερον δὲ διηγέται καὶ τὰς συμφορὰς , διὰ τὰς ὁποίας ἐπικαλέσθη τὸν Κύριον καὶ εἰσηκούσθη . λέγει γάρ „ Περιέσχονμε ὠδίνες θανάτου . Καὶ ἐδῶ δὲ τὰ αὐτὰ πάλιν λέ-

γει „ Ἠγάπησα , ὅτι εἰσακούσεται . ἀντὶ τοῦ , εἰσηκούσέ μου ὁ Κύριος , ὅταν αὐτὸν παρεκάλεσα . ἡ λέγει , ὅτι ὁ Κύριος θέλει μου εἰσακούσῃ ἀκόμη , διατὶ καὶ τώρα μου εἰσήκουσεν . αἰτίαν δὲ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης τοῦ λέγει ὅτι εἶναι , τὸ ὅτι ἔχει νὰ τοῦ εἰσακούσῃ ὁ Κύριος . ἐπειτα παρομοίως μὲ τὸ ἐν τῷ ἱζ΄. Ψαλμῷ λέγει „ Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσσομαι , καὶ ἐτὶ ὕστερον διηγέται καὶ ἐδῶ τὰς συμφορὰς , διὰ τὰς ὁποίας θλίβεις , ἐπικαλέσθη πάλιν τὸν Κύριον καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ αὐτὰς . διὰ τοῦτο γὰρ καὶ εἶπεν , ὅτι ἠγάπησεν . ἀφ' οὗ δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω ὠδίνες θανάτου καὶ κινδύνους ἄδου , ἐξηγεῖ , τί εἶναι αὐτά : ἡγοῦν ὅτι εἶναι θλίψεις καὶ ὀδύνη · θλίψιν γὰρ φησι , καὶ ὀδύνην εὐρον . περὶ δὲ τῶν ὠδίνων τοῦ θανάτου καὶ τῶν κινδύνων τοῦ Ἄδου εἵπομεν πλατύτερον εἰς τὸν ῥηθέντα ἱζ΄. Ψαλμὸν , ἐρμηνεύοντες τὸ „ Περιέσχον με ὠδίνες θανάτου , καὶ ὅρα ἐκεῖ .

(1)

,, Ω

ἀξιοῦσι μὲν τὰ συμφέροντα αὐτοῖς γίνεσθαι , εἴτα ἐπειδὴν γένηται , ἄλλοις ἢ δυσανασχετοῦσι · τὰ γὰρ συμφέροντα ταῦτά ἐστιν , ἅπερ ὁ Θεὸς ἐπίσταται εἶναι συμφέροντα , καὶ πένιαν εἵτης , καὶ λιμὸν , καὶ νόσον , καὶ ὅτι οὖν ἕτερον τοιοῦτον · ἐγὼ οὖν , φησιν , ἐπὶ ταῖς ὥδῃσι ἢ τοῖς κινδύνοις ἠγάπησα τὸν Θεόν , ὅτι εἰσηκούσέ μου , ἢ ἐποίησεν ἐπ' ἐμοὶ τὰ συμφέροντα . ἢ πάλιν λέγει „ Ἐκλινεν , εἶπε , τὸ οὖς αὐτοῦ ἐμοί . ἵνα τὸ ἑαυτοῦ ἀσθενὲς ἐπιδείξῃται , ὅτι χαμαὶ κειμένῳ συγκατέβη διὰ φιλανθρωπίας . ἄλλος δὲ φησιν „ Ἡ Θεία ἀκοή φωνῆς οὐ δεῖται πρὸς αἰσθησιν · οἶδε γὰρ ἢ ἐν τῇ κινήματι τῆς καρδίας γνωρίσαι τὰ ἐπιζητούμενα · ἢ οὐκ ἀκούεις , ὅτι Μωσὴς μηδὲν φεγγόμενος , ἀλλὰ τοῖς ἀλαλήτοις αὐτοῦ σεναγμοῖς ἐντυγχάνων τῇ Κυρίῳ , ἠκούετο παρὰ τοῦ Κυρίου λέγοντος „ Τὶ βοᾷς πρὸς με ; ἔργων γοῦν δικαίων παρουσία , μεγαλοφονία ἐστὶ παρὰ Θεῷ .

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Εἶδες ὄπλον ἰσχυρόν ; εἶδες παραμυθίαν πάντα λύουσαν τὰ δεινὰ ; εἶδες ψυχὴν διαθερμαινομένην τῇ πόσῃ τοῦ Δεσπότου ; ἤρκεσε γὰρ μοι φησιν , εἰς ἀπαλλαγὴν τῶν περιεχόντων κακῶν , τὸ καλέσαι τὸν Θεόν . διατὶ οὖν ἡμεῖς καλοῦμεν πολλὰκις ἢ οὐκ ἀπαλλαττόμεθα τῶν δεινῶν ; ὅτι οὐ καλοῦμεν , ὡς καλεῖν δεῖ . αὐτὸς γὰρ ἑτοιμός ἐστιν αἰετὶ τοῦ παρέχειν ἢ τοσαύτη αὐτοῦ ἡ ἀγαθότης , ὡς τὴν ἡμετέραν πρὸς ἐκείνην συγκρινομένην , πονηρίαν φαίνεσθαι . διὰ τοῦτοσε τῇ ἀδοκίμῃ κακῇ περιπεσεῖν ἔα . ἵνα αὐτὸν καλέσῃς . ἵνα ἀκριβέστερον αὐτῷ συνάπτῃ . ἐπεὶ ἢ μικτέρες τὰ ἀφηνιῶντα τῶν παιδίων προσωπεῖοις διαφόροις ἐκδειματοῦσαι , ἀναγκάζουσιν εἰς τοὺς οἰκίους καταφεύγειν κόλπους , οὐ λυπῆσαι βουλόμεναι , ἀλλὰ τὴν προσεδρεῖαν αὐτῶν σοφίζόμεναι . λέγει δὲ ἢ ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἐπειδὴ περιέσχον με ὠδίνες θανάτου , ἢ κίνδυνοι Ἄδου εὐροσάν με , ποσοῦτον ἀπέσχον τοῖς πειρασμοῖς τούτοις ὑποπεσεῖν ὡς ἀκουσίῳ , ὅτι ἢ πολλῇ πλείονας τούτων κατὰ τὸ ἐκούσιον πειρασμοὺς ἑμαυτῷ προσεδέμην , θλίψιν ἢ ὀδύνην . ἅπερ ἐκὼν ἑμαυτῷ ἐπέξευρον , οὐκ ἀκουσίως ὑπ' αὐτῶν κατελήφθην . ἐν μὲν γὰρ τοῖς κατόπιν , κίνδυνοί , φησιν , ἄδου εὐροσάν με . ἐνταῦθα δὲ , θλίψιν ἢ ὀδύνην εὐρον . ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖ ἀνενδότως ἔχων εὐρέσθην πρὸς τὰ παρὰ τοῦ πειράζοντος ἐπαχθέντα , ἵνα δείξω τὴν περιουσίαν τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης , προσέδωκα θλίψεις ἐν τῇ θλίψει , ἢ ὀδύνην ἐν τῇ ὀδύνῃ . οὐ τῇ ἑμαυτοῦ δυνάμει τῶν ἀλγεινῶν κατεπανιστάμενος . ἀλλὰ διότι τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπεκαλέσασθην . τοιοῦτόν ἐστι ἢ τὸ τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος „ Ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς · νικᾷ μὲν γὰρ , ὁ μὴ ἐνδίδους ταῖς πρὸς ἀνάγκην ἐπαγομέναις ὀδύναις . ὑπερνικᾷ δὲ , ὁ ἢ αὐθαιρέτως ὀδύνας εἰς ἐπίδειξιν τῆς ὑπομονῆς ἐπιστάμενος · ὁ γενόμενος ἐν ἀμαρτίᾳ τινὶ πρὸς θάνατον , λεγέτω · περιέσχον με ὠδίνες θανάτου . ἢ Πᾶς γὰρ φησι , ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν , ἐκ τοῦ Διαβόλου γενένηται . ὅτε οὖν φησιν , ἡμῖν ἐργάτης ἀνομίας , ἐκποροῦμένη ὑπὸ τοῦ θανάτου · τότε ἢ εὐρέσθην ὑπὸ τῶν τοῦ ἄδου κινδύνων · πῶς οὖν ἐξμασάμην ἑμαυτόν ; ἐπειδὴ θλίψιν ἢ ὀδύνην εὐρον , ἢ τὴν διὰ μετάνοίας κα-

„Ω Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου.
5: „Ἐλεήμων ὁ κύριος, καὶ δίκαιος,
„καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἔλεεῖ.

τον, (2) ἐπρόσθεσε καὶ εἶπεν, ὅτι καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἔλεεῖ. τὸ δὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐρρέθη πρὸς δικαιοσύνην τῶν ψευδοθεῶν τῶν Ἑθνῶν.

6: „Φυλάσσω τὰ νήπια ὁ Κύριος,

„Ω Κύριε καὶ Θεέ, λέγει, λύτρωσαί με ἀκόμη καὶ ἀκόμη ἀπὸ τὰ μέλλοντα κακὰ, ὅπου ἤμπορουν νὰ μοι ἀκολουθήσαν. (1) βλέπε δὲ ὡς ἀνὰ γνῶσα, πῶς ὁ Δαβὶδ διδάσκει τὸν ἀκροατὴν, καὶ τῷ λέγει. ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων. λοιπὸν μὴ ἀπέλπισθῃς ὡς ἀμάρτυλῃ, ἐπειδὴ καὶ ἡμαρτες. καὶ πάλιν τῷ λέγει. ὁ Θεὸς εἶναι καὶ δίκαιος. λοιπὸν μὴ ξεθαρρέυσης εἰς τὸ ἔλεός σου, καὶ ἀμελήσης, ἢ καταφρονήσης. ἀλλὰ καὶ ἔλπιζε ὁμοῦ καὶ φοβοῦ, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Χρυσορρήμιαν. ἔπειτα διὰ νὰ δεῖξῃ ὁ Δαβὶδ, πῶς ὁ Θεὸς κλίνει περισσώτερον εἰς φιλανθρωπίαν παρά εἰς δικαιοσύνην κατὰ τὸν Θεοδώριον.

Ἐδῶ ἀκούεται ἔξωθεν τὸ ἐστὶν: ἤγουν φυλάσσω εἰς τὰ νήπια ὁ Κύριος. ἐκπαινεῖ γὰρ ὁ Δαβὶδ καὶ ταύτην τὴν ξεχωριστὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὰ νήπια. διακρίνεται κατὰ τὸν μέγαν βασιλεῖον καὶ Χρυσόστομον, ἀνίσως ἢ τοῦ Θεοῦ Πρόνοια δὲν ἐφύλαττε τὰ μικρὰ παῖδια, ὅταν μαλιστα εὐρίσκονται εἰς τὰ σπάργανα, εὐκόλως ἤθελε θανάτωσιν αὐτὰ καὶ ὄφιν, καὶ σκορπίος, καὶ πολλὰ ἄλλα φαρμακερὰ ζώδια καὶ ὀγλίγωρα ἤθελεν διαφθορεῖν.

κακῶν ἐμμενῶν ἐπειδήσα· ἢ οὕτως ἐτόλμησα τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσασθαι. ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος· „Ὁ Μ-φιν ἢ ὁδὸν ἐκάλεσε τὴν μετανοίαν· θλίψιν μὲν, ὡς ἀνάμνησιν ἁμαρτίας ἔχουσαν· ὁδὸν δὲ, ἕνεκα τῶν πόνων, μεθ' ὧν κατορθοῦνται πέφυκε, σάκκου ἢ σποδοῦ ἢ ἀγρυπνίας· ταύτην γὰρ εὐρίσκον· τούτῃσι ἐπιδραμὸν αὐτῇ· τὸ ὄνομα Κυρίου εἰκότως ἐπικαλεῖτο· εὐχή γὰρ τῆς μετανοίας ὑπέσταντο.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμιαν· „Εἶδες φιλόσοφον ψυχὴν; πῶς τὰ βιωτικά ὄφεις ἐν ζητῇ μόνον, τὸ τὴν ψυχὴν ἀσινῇ διαμεῖναι; ἢ μηδὲν παθεῖν τῶν παραβλαπτόντων αὐτήν; ταύτης γὰρ εὐ διαχειμένης, τὰ λοιπὰ πάντα ἔφευγον· ὡς περ οὖν οὐκ εὐ ἐχούσης, οὐδὲν ἡμῖν ὄφελος τῆς λοιπῆς εὐμερίας· διὰ δὲ πάντα ἢ ποιεῖν ἢ λέγειν, ὡς ταύτην διασφάζουσι· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ· γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις· καθάπερ γὰρ ὁ ὄφιν τὰ λοιπὰ πάντα σῶμα προέταται, ὡς τὴν κεφαλὴν διασῶσαι· οὕτω ἢ σὲ τὰ ἄλλα πάντα ἐκδιδόναι χρὴ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς. Σημειοῦμεν ἐδῶ, ὅτι ὁ ἱερεὺς Θεοφύλακτος ἐρμηνεύων τὸ Εὐαγγελικὸν ἐκεῖνο, ὅπου εἶπεν ὁ Κύριος· „Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρταται· ἢ τί εἶπω; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης (Ἰωάν. ιβ'). ὁμοίως ἢ τὸ Ἀποστολικὸν ἐκεῖνο· „Ὅς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δέησεις ἢ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σῶζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς ἢ δακρύων προσεῖχεν (Ἐβρ. ε'. 7.) ταῦτα λέγω, ἐρμηνεύων λέγει, ὅτι αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου ἢ τοῦ Ἀποστόλου προεφήτευσεν ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ ἢ εἶπε· „Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσομαι· περιέσχοντε ὡδίνες θανάτου, κίνδυνοι ἄδου εὐροσάν με· θλίψιν ἢ ὁδὸν εὐρον ἢ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλεσάμεν· ὦ Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου.

(2) Τὰ λόγια τοῦ Θεοδώριου εἰσι ταῦτα· „Διὰ τοῦ ἐλέους μνημονεύσας, ἀπαξ τῆς δικαιοσύνης ἠμνήσθη· δεικνύς τὸν Θεὸν ἐπιφρεπέστερον εἰς φιλανθρωπίαν· νικᾷ γὰρ ἢ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία τῆς δικαιοσύνης τὴν ψῆφον· ἢ οἶονε μέσον ταύτην ἐναπελαμβάνει· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „Ἐστὶ δὲ ἔλεος πάθος ἐπὶ τοῦ παρ' ἀξίαν τεταπεινωμένου παρὰ τῶν συμπαθῶς διατεθειμένων γινόμενον· ἐλεοῦμεν τὸν ἐκ μεγάλου πλούτου πρὸς τὴν ἰσχάτην πενίαν μεταπεσόντα· ἢ τὸν ἐπὶ κάλλει ἢ ὡς σάματος ἀγαλλόμενον, ὑπὸ τῶν ἀσχητῶν παθῶν διαφθαρέντα· ἐπεὶ οὖν ἢ ἡμεῖς ἡμῶν ποτε ἐνδοξοὶ ἐπὶ τῆς τοῦ παραδείσου διαγωγῆς, ἐγενόμεθα δὲ ἄδοξοι ἢ ταπεινοὶ διὰ τὴν ἔκπτωσιν, ὁ Θεὸς ἡμῶν ἔλεεῖ, ὁρῶν ἡμᾶς οἱ αὐτοὶ οἷον γεγονάμεν· διὰ τοῦτο ἢ τὸν Ἀδὰμ ἀνεκαλεῖτο τῇ τοῦ ἐλέους φωνῇ, „Ἀδὰμ ποῦ εἶ; οὐ γὰρ διδαχθῆναι ἐχέτει ὁ πάντα εἰδὼς· ἀλλὰ νοῆσαι αὐτὸν ἐβούλετο, οἷον αὐτὸς οἷον γέγονε· ποῦ εἶ; ἀπὸ τοῦ, εἰς ποῖον πτώμα κατελήλυθας ἀπὸ τῆς ἀλλοτρίου βίβης; εἶπε δὲ ἢ ὁ Ὁριγένης· „Ἐπεὶ μετὰ δικαιοσύνης ἔλεεῖ ὁ Κύριος, ἐλεήμων ἐστὶ ἢ δίκαιος· οὐ δίκαιος ἐν τῷ ἔλεειν ἢ ὁ Σαουλ ἐλεῶν τὸν Ἀγιά· ἢ εἰ πᾶν τὸ ἐλεεῖν ἢ δίκαιον, οὐκ ἂν περὶ τινῶν εἶπεν ὁ νόμος· „Πένιτα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει (Ἐξ. κγ'. 3.) ἢ ὁ Ἀνάγνωμος· „Ὡς ἐλεήμων ὁ Θεὸς οὐκ ἀποστέφει τῷ ἁμαρτωλῷ δέοντι τὸ πρόσωπον· ὡς δίκαιος δὲ, οὐκ ἄλλως αὐτὸν, εἰμὴ διὰ μετανοίας προσδέχεται.

ροῦν πίπτοντα εἰς λάκκους καὶ πηγάδια, καὶ κρημνοὺς, καὶ εἰς ἄλλους τοιοῦτους ἐπικινδύνους τοποῖς. μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Θεοδώρητος, ἐνόησαν τὸν λόγον τοῦτον διὰ τὰ ἔμβρυα, ὅπου εὗρισκονται ἀκόμη μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός των, τὰ ὅποια κινούνται μὲν, μέσα εἰς τοὺς σκοτεινοὺς καὶ ὑγροὺς τοποῖς τῆς μήτρας· καθὼς καὶ τὰ εἴψαρια κινούνται μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης, καὶ μήτε νὰ ἀναπνέουν ἢ μποροῦν ἐκεῖ μέσα εὗρισκόμενα· τότε γὰρ μόνον ἀναπνέουν ἀφ' οὗ γεννηθῶν· ὕστερον δὲ πάλιν ἀφ' οὗ αὐτὰ εὗχουν ὁπὸ τὴν θερμότητα τῆς μήτρας εἰς τὸν ἔξω ψυχρὸν τοῦτον καὶ ἀσυνείηθον ὅρα· οὐδὲ εἰς ὀλίγον διάστημα καιροῦ ἤθελαν ζῆσιν ἀνίσως δὲν ἐφυλάττοντο ἀπὸ τῆς θείας Πρόνοιας. ἢ καὶ ἄλλως, νηπια θέλεις νοήσεις τοὺς νεοπαγεῖς καὶ ἀρχαρίους εἰς τὴν ἀρετὴν, τοὺς ὁποίους φυλάττει ἡ θεία Πρόνοια διὰ τὴν ἀπειρίαν ὅπου ἔχουν, ἕως ὅπου νὰ προκόψουν καὶ νὰ γένουν δυνατοί, εἰς τὸ νὰ πολεμοῦν τὰ πάθη, καὶ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς των Δαίμονας. (1)

„Ἐταπεινώθην καὶ ἔσωσέ με·

Ἐταλαιπωρήθην, λέγει, ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ διὰ τοῦτο ἔσωσέ με ἤτοι ἐλυτρώσέ με ἀπὸ τούτους ὁ Κύριος. διότι ἄφησε μὲν ἔμὲ νὰ κακοπαθῶ, διὰ νὰ γένω φιλοσοφώτερος. ἔλυσε δὲ τοὺς πειρασμοὺς, διὰ νὰ γνωρίσω τὴν χάριν καὶ πρόνοιαν, ὅπου ἔχει εἰς ἐμὲ. καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη μὲ εὐεργέτησε, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι ὁ Θεὸς σώζει ἐκείνους ὁ

ποῦ ἐκατωρῶσαν τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινώσεως. (2)

7: „Ἐπίστρεψον ψυχὴ μου εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι Κύριος εὐεργέτησέ σε.

8: „Ὅτι ἐξείλετο τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ θανάτου· τοὺς ὀφθαλμοὺς μου ἀπὸ δακρύων, καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ἐλισθήματος.

Εἰς μερικοὺς φαίνεται, πᾶς μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτὸν τοῦ νὰ γυρίσῃ εἰς ἀνάπαυσιν καὶ ἐλευθερίαν τῶν πειρασμῶν ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἐδοκίμαζεν ἕως τότε, παρηγορεῖ γὰρ τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τοῦτο, πῶς εὐεργετήθη τότε καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ τὸν ἐλπίζομενον θάνατον, ἀπὸ τὰ δάκρυα, ὅπου ἔχυνεν ἐκ τῆς πολλῆς θλίψεως, καὶ ἀπὸ τὰς παγίδας, ὅπου εἶχον σημεῖας κατ' αὐτοῦ οἱ ἐχθροί, εἰς τὰς ὁποίας πολλὰς φορὰς ἐπιάνετο. ἀνίσως δέ τινος νοήσῃ τὰ ῥητὰ ταῦτα κατὰ ἀναγωγὴν, ἀνάπαυσιν μὲν θέλει εἶπῃ, πῶς εἶνα κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ἢ ἀπὸ τοῦ ἡσυχίου τοῦτου ἀναχώρησις τῆς ψυχῆς τοῦ δικαίου ἀνθρώπου, ἢ ὅποια ἐλευθερώσει αὐτὸν ἀπὸ κάθε λυπηρῶν. αὕτη γὰρ ἡ ἀναχώρησις καὶ ἀνάπαυσις, εἶναι μία εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς δικαίους ἀνδρας, ἐπειδὴ καὶ αὐτοί, δι' αὐτῆς ἐλευθερώνονται ἀπὸ τὸ βάρος καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα πάθη τοῦ σώματος. ὅθεν λέγει ὁ Παῦλος, καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῇ σκηνῇ τούτῳ στενάζομεν, βαρούμενοι. (Β. Κορ. ε'. 4.) Καὶ πάλιν, τὸ ἀναλύσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, πολλῶ μᾶλλον κρείσσον. (Φίλιπ. α'. 23.) ἀρμόζου-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος· „Νηπία φησι τοὺς διὰ Πνεύματος ἁγίου ἐν Χριστῷ ἀναγεννημένους, τοὺς κατὰ τὴν ἐντολὴν Ἰησοῦ νηπίους ὄντας, τῷ ἐξαράσθαι ἢ γεγονέναι ὡς τὰ παῖδια, οὓς αὐτὸς ὁ Κύριος φυλάσσει, οὐκ ἔων προσβαλεῖν αὐτοῖς πολεμίους, τῷ μήπω καιρὸν ἔχειν ἀγῶνας.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Βασίλειον οὕτω τὸ ῥητὸν νοήσεις· „Ἐπειδὴ ἔταπεινώθην, ἢ ἐσφάθην, ἢ ἐγενόμην ὡς τὸ νηπιον, ἢ ἐδεξάμην τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὡς παῖδις, ἢ διὰ τῆς ἀκακίας ἐμαυτὸν εἰς τὴν τῶν παίδων ταπεινάσιν κατήγαγον· ὁ φυλάσσει τὰ νηπια Κύριος, ἔσωσέ με ἐκ τῶν ὁδῶν τοῦ θανάτου, ἢ ἐκ τῶν κινδύνων τοῦ αἵματος· οὐκ εἶπεν· οὐκ ἔλασεν εἰς κινδύνους ἐμπεσεῖν, ἀλλ' ὅτι μετὰ τὸ ἐμπεσεῖν διέσωσε· προσέειπεν δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Διπλὴ ἡ εὐχαριστία ἐνταῦθα· ἢ ὅτι ἔλασεν ἐμπεσεῖν εἰς κινδύνους, ἢ ὅτι ἐμπεσόντα οὐ κατέλιπε, ἢ ἐκατέρωθεν εὐεργέτησεν· ἀμφότερα γὰρ εὐεργεσίας εἶδος, ἢ τοῦ δευτέρου τὸ πρότερον οὐκ ἔλαττον· ἀλλ' εἰδεῖται θαυμάσιον εἶπῃν, ἢ μείζον, ὅσῳ τὸ μὲν, κινδύνους ἔλυσε· τὸ δὲ, ψυχὴν φιλοσοφωτέραν εἰργάσατο,

ζουσι λοιπόν τὰ ρητὰ ταῦτα εἰς τοὺς δικαίους, ὅπου χωρίζονται ἀπὸ τοῦ θανάτου καὶ πολυμόχθου σώματος τοῦτο, καὶ ἀναπαύονται εἰς μονὰς οὐρανίους. ὅθεν ὁ Δαβὶδ ἄφ' οὗ εἶπεν, ὅτι Κύριος ἐνεργήσῃ σε, ἐπρόσθεσαν, ὅτι ἐξείλετο. ἦτοι ἐλύτρωσε τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου· ἦτοι ἐκ τῆς ἁμαρτίας μου, ἥτις εἶναι ψυχικὸς θάνατος, διατὶ νεκρώνει τὰς εἰς τὴν ἀρετὴν ἐνεργείας τῆς ψυχῆς. ἐλύτρωσε δὲ καὶ τὰ σωματικά μου ἀπὸ τὰ δάκρυα. ἐπειδὴ πλεον δὲν δακρύουν ἀπὸ τὰς πολλὰς καὶ συνεχεῖς θλίψεις. ἐλύτρωσε καὶ τὰ ποδάρια μου ἀπὸ τὰ ὑποσκελισμάτα καὶ σκονοτήματα, τὰ ὅποια ἔβαλον ἐμπροσθέν μου οἱ ὄρατοὶ καὶ ἀόρατοὶ ἐχθροί, ὅπου μὲ ἐπιβουλεύοντο. (1)

„ρα ζώντων·

Χώρα ζώντων εἶναι ὁ οὐρανός, ἢ ὁ μέγας κόσμος, ὅπου καὶ νῦν δὲν ἀποθνήσκουσιν. ὁ δὲ παρὼν κόσμος εἶναι χώρα καὶ τέλος τῶν ἀποθνησκόντων. (2) θέλω λοιπόν, λέγει, εὐαρεσῆσω εἰς ἐκείνην τὴν ἀφθαρτὸν χώραν, μετὰ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων λατρεύων ἀνεμπόδιστος τῷ Θεῷ, χωρὶς νὰ ᾖ νὰ τις νὰ μὲ ἐπιβουλεύεται· ἢ εὐαρεσῆσω εἶπεν, ἀντὶ τοῦ εὐαρεσῆσαι θεῷ κριθὼ κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· τὰ ρητὰ δὲ ταῦτα ἐξηγήθησαν καὶ κατὰ ἄλλην ἐξηγήσιν ἐν τῇ νε΄. Ψαλμῷ. ὅπου γράφεται, „Οτι ἐρρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου, τοὺς ὀφθαλμοίς μου ἀπὸ δακρύων, καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος· εὐαρεσῆσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φωνῇ ζώντων. (3)

9: „Εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν χώ-

ΨΑΛ-

(1) Προσέθῃσι δὲ ἡ ταῦτα ὁ Χρυσόστομος· „Εἰ γὰρ ἡ ἐξ ἁμαρτίας ὁ θάνατος εἰσενήνεκται, ἀλλ' ὅμως εἰς εὐεργεσίαν ἡμῶν αὐτῇ ὁ Θεὸς ἀπεχρήσατο· ὅς τῶν ἐνταῦθα κακῶν ἀπαλλαγὴν ἔχων ἡ πρὸς τὴν ἄνα πολλάκις μετάνοιαν ζῶν, οὐκ οἶδα, εἰ κυρίως προσαγορεύεται θάνατος, ἐν δυνάμει μᾶλλον ἢ πράγματι τὸ φοβερὸν ἔχων· εἰδὲ φοβερὸν τὸ πρᾶγμα δοκεῖ, παρὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν οὕτω διακειμένων δοκεῖ· οὐχ' ὁ θάνατός ἐστιν ὁ ποῖον τὴν λύπην, ἀλλὰ τὸ πονηρὸν συνειδὸς· παύσαι εὖν τοῦ εἶναι ἁμαρτωλὸς, ἢ ἔσαι σοὶ ποθερὸς ὁ θάνατος. λέγει δὲ ὁ Βασιλεὺς· „Ἀνάπαυσιν ἑαυτοῦ τὰς ἄνα λέγει μονὰς ὁ δίκαιος, ὅς ἀπολήφεται τὴν ἀγῶνι ἀντιστάσαν· διδὲ αὐτῇ προσάγει τοὺς παρακλητικούς (λόγους) ὁ καλὸς ἀγωνιστής, ὅς ἀπολήφεται τὴν ἀγῶνι ἀντιστάσαν· διδὲ αὐτῇ τὸν καλὸν ἡγόνισμα· λοιπὸν ἀπέκείται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης σέφανος· πρόκειται γὰρ ἀνάπαυσις ἀγῶνι τοῖς νομίμως τὸν ἐνταῦθα διαθλήσαντι εἶναι, οὐ κατὰ ὀφείλημα τῶν ἔργων ἀποδιδόμενη· ἀλλὰ κατὰ χάριν τοῦ μεγάλου Θεοῦ τοῖς εἰς αὐτὸν ἠλικίᾳ παρεχομένη· καλὸς δὲ εἶπεν εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅς ἴδιον οὐκ ἄλλοτρίαν· τὰ γὰρ ἡτοιμασμένα αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, οἱ ἅγιοι ἀπολαμβάνουσιν ὡς ἰδία κτήματα· προσέθῃσι δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος· τοῦτο τοῦ προτέρου μεῖζον, ἐπὶ οὐ μόνον λύπης ἐσμέν ἀπηλλαγμένοι, ἀλλὰ ἡ τοῦ ὑποσκελισθέντος καὶ ἐπιβουλεύεσθαι· ἐπὶ τῆς πέτρας ἔθηκε λοιπὸν ὁ ἀπελθὼν μετὰ τῶν κατορθωμάτων τοῦ λιμένος ἐπὶ λήπεται· πάντα ἀνήρηται τὰ καλῶματα· λοιπὸν οὐδαμοῦ φόβος, οὐδὲ ταραχὴ· ἀλλ' ἐν εὐδοκίᾳ μῆσει δυνεκεῖ μένει, ὁ οὕτως ἐντεῦθεν ἀναχωρήσας· λέγει δὲ ὁ Ἠσυχίος· „Ἀνάπαυσις τῆς ψυχῆς ἡ τῶν ἁμαρτημάτων ἀποκοπή· κατατείνει γὰρ αὐτὴν ἡ ἁμαρτία, ἡ πάσας αὐτῆς τὰς δυνάμεις συντρίβει· ὅθεν ἡ τὸ Βαπτισμα ὡς ἀπαλλαγὴν ἁμαρτημάτων ἔχων, ὕδαρ ἀναπαύσας ὁ Δαβὶδ προσηγόρευσε· τὴν ψυχὴν τοῖον τὴν ἐν ἁμαρτίαις πλανηθεῖσαν ἐπιστρέφει πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν τὴν διὰ τοῦ Βαπτίσματος, ἢ τὴν διὰ τῶν δακρύων ἡ τῆς μετάνοιᾳς προτρέπεται· ἢ ὁ Βασιλεὺς πάλιν· „Συγκρίσει τῶν ὕδαρ, τὴν μέλλουσαν ἀνάπαυσιν διαγράφει· ἐνταῦθα γὰρ περιέσχοντε ὡδῖνες θανάτου· ἐκεῖ δὲ· „Ἐξείλετο τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου· ἐνταῦθα οἱ ὀφθαλμοί τὸ ἐκ θλίψεως προχέουσι δάκρυον· ἐκεῖ δὲ οὐκ ἔστι δάκρυον· ἀφίλει γὰρ ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ παντὸς προσώπου (Ψαλμ. κε'. 8.)· ἐνταῦθα πολὺς ὁ κίνδυνος τοῦ ὀλισθήματος· διδὲ ὁ Ἠσαΐας ἔλεγεν· „Ὁ δίκαιος ἐσάναι· βλέπετω μὴ πέσῃ· ἐκεῖ δὲ πάγια αἰβάσεις· ἀπερίτρεπτος ἡ ζωὴ· οὐκέτι κίνδυνος πρὸς ἁμαρτίαν ἐπενεχθῆναι.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „Χώραν ζώντων οὐ τὸν παρόντα βίον καλεῖ, ἐν ᾧ θνήσκουσιν ἡ δυνάμις ἡ νόσος ἡ θάνατος ἡ ἁμαρτία ἡ συμφορὰ· ἀλλὰ τὸν τούτων ἀπάντων ἀπηλλαγμένον βίον, ἐν ᾧ ἀταλαίπωρος τῆς ἀρετῆς ἡ κτῆσις, ἡ δίχα πόνων ὁ τῆς δικαιοσύνης προσγίνεται πλοῦτος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Καλὸς δὲ εἶπεν ἐν χώρᾳ ζώντων· ἐκεῖ γὰρ οὕτως ζῇ ἀπηλλαγμένη θανάτου, ἀμυγῇ τὰ ἀγαθὰ ἔχουσα· ἔσχατος γὰρ, φησιν, ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος· λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Ὁ κόσμος οὕτως αὐτὰς τε εἰς θνήσκοντες ἡ χωρὶν ἀποθνησκόντων· καὶ γε ἡ ψυχὴ ἐν σαρκαὶ φθαρτῇ κατακεκλησμένη.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΕ'.

,, Ἀλληλουϊα -

Εὐχαριστήριος πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι καὶ ὁ παρὼν Ψαλμός, καθὼς ἦτον καὶ οἱ προλαβόντες ὁ Θεὸς ἔχει καὶ οὗτος τὴν αὐτὴν ἐκείνων ἐπιγραφὴν.

α : ,, **Ε**πίστευσα, διό' ἐλάλησα.

Λέγει ὁ μέγας Βασιλεὺς, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Δαβὶδ εἶπεν εἰς τὸ τέλος τοῦ προτέρου Ψαλμοῦ, ,, Εὐαρεσίσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν χώρᾳ ζώντων, διὰ τοῦτο λέγει τώρα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ. Ἐπίστευσα διὰ ἐκεῖνο, ὅπου ἐπροφήτευσεν ἐκεῖ εἰς τὸν ἄλλον Ψαλμόν : ἤγουν ἐπίστευσα, ὅτι θέλω εὐαρεσίσω ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἐν χώρᾳ ζώντων· διὰ τοῦτο καὶ ἐλάλησα τοῦτο· οὐ γὰρ τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς ἐκείνην ἐθεασάμην τὴν χώραν, ἀλλὰ κατὰδελόν μοι ταύτην ἠπίσις πα-

ποίηκε, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν κς. Ψαλμόν πάλιν εἶπε, ,, Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῇ ζώντων· ἀγκαλὰ καὶ τοῦτο ἐξηγήθη ἐκεῖ κατὰ ἄλλην ἔννοιαν.

,, **Ε**γὼ δὲ ἐταπεινώθην σφόδρα.

Ἐγὼ, λέγει, τυχὼν παρὰ Θεοῦ τῆς προγνώσεως ταύτης, ὅτι θέλω εὐαρεσίσω εἰς τὸν Θεόν, ἐταπεινώθηκα πολλὰ, νομιζώντας πῶς εἶμαι ἀνάξιος τῆς τοιαύτης μεγάλης δωρεᾶς, καὶ φοβούμενος, μήπως ὑπερφηναυθῶ, καὶ χάσω τὴν τόσον μεγάλην.

ἢ ἐπὶ ταύτης τῆς γῆς βαδίζουσα, οὐκ ἔστιν ἐν χώρᾳ ζώντων, ἀλλ' ἡμιθανῆς τις ὡς περὶ τυγχάνει, νεκρὸν τῷ ἰδίῳ λόγῳ, ἢ τῇ φύσει φθαρτὸν περιβεβλημένη σῶμα· ὥς εἶναι πάντα ἄνθρωπον ἐκ νεκροῦ ἢ ζώντος συμπεπηγμένον· οὐκοῦν οὐκ ἔστι χώρᾳ ζώντων ἢ ἐπὶ γῆς διατριβή, ἢ ὁ ἐν τῷ φθαρτῷ σώματι βίος· διὰ ἢ ἀλλοτρίαν τῆς οἰκείας ψυχῆς τὴν ἐνταῦθα χώραν ὁ δίκαιος ἐπίσται· ὅτι μὴ ἀπὸ γῆς εἴληπται ἡ ψυχὴ, μηδὲ εἰς γῆν χωρεῖ· ἄλλης ἐστὶ χώρᾳ τῆς νομαζομένης χώρας ζώντων. Καὶ ὁ Βασιλεὺς δέ φησι· ,, Χώρα ἐστὶν ἐκείνη τῶν ζώντων, ἐν ᾗ μέλιστα εὐαρεσίσω τῷ Θεῷ ὁ Προφήτης κατεπαγγέλλεται, ὡς ὑπ' οὐδενὸς μέλλον τῶν ἔξωθεν διακόπτεσθαι· ἐκείνη χώρα ζώντων, ἐν ᾗ οὐκ ἔστι νύξ· οὐκ ἔστι ὕπνος τὸ τοῦ θανάτου μίμημα· οὐκ ἔστι βρώσις ἢ πόσις τὰ τῆς ἀσθενείας ἡμῶν ὑπερείσματα· οὐ τῶν ἔξωθεν τι περιστατικῶν· ἀλλὰ χώρᾳ ζώντων, οὐκ ἀποθνησκόντων διὰ τὴν ἀμαρτίαν· ἀλλὰ ζώντων διὰ τὴν ἀληθινὴν ζωὴν τὴν ἐν Χριστῷ.

γούλην χάριν. (1)

2 : „Εγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου·
„ πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης.

Ἐκτασιν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν ἐκπλη-
ξιν καὶ τὸν θαυμασμόν, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλει-
ον. διότι ἐγὼ, λέγει, ἐκπλαγεὶς καὶ θαυμάσας τὴν
θαυμασὴν ἐκείνην χώραν τῶν ζώντων, τὴν ὁποίαν ἐ-
δεάσθην διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἶπον φανερώς,

ὅτι καθὼς ἄνθρωπος, ὅπου εὐρίσκεται εἰς τὸν Κό-
σμον τοῦτον, εἶναι ψεύστης κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην μα-
καριότητα, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος
ψευδομένην εὐημερίαν ὠνόμασε. καθὼς αὕτη δὲν πα-
ραμένει, ἀλλὰ ὡς ἂν ὄνειρον ψευδὲς καὶ ἀνυπό-
στατον ὀγλίγωρα περνᾷ καὶ διαλύεται. πάντα γὰρ
τὰ ἀνθρώπινα ματαιότης ματαιότητων εἶναι κατὰ
τὸν Ἐκκλησιαστήν. διατὶ μεταβάλλονται εὐκόλως καὶ
διαφθείρονται. τὰ δὲ ἀγαθὰ ὅπου εὐρίσκονται εἰς ὁ-
καίουν τὸν τέπον τῶν ζώντων, εἶναι ὄντως ἀληθῆ
διατὶ εἶναι μόνιμα καὶ ἀμετάβλητα καὶ ἀθάνατα. (2)

3 : 1, Τί

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος. „ Πίστις ἢ μὴ ἀποδείξει· πίστις ἢ ὁ-
πὲρ τὰς λογικὰς μεθόδους τὴν ψυχὴν εἰς συγκατάθεσιν ἔλκουσα. εἶθε καὶ μοι γένοιτο πιστεῦσαι ἀξίως, ἵνα λαλή-
σω νῦν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ μεγάλῃ ταύτῃ, πέντε λόγους ἐν τῇ νοῦ μου. ἢ μὴδεὶς καταχλευαζέτω τὸν λό-
γον, ὡς ἀβασανίστος ἡμῶν εἰς τὴν ὑπὲρ ὧν λέγομεν συγκατάθεσιν τοὺς ἀκούοντας ἐναγόντων. ἀνάγκη γὰρ ἐκάστη
μαθήσεως ἀνεξετάστους εἶναι τὰς ἀρχὰς τοῖς μανθάνουσιν. ὅπως δὲ ἡ ἄνευ πίστεως ἐπὶ τὸ λαλεῖν ἐρχομένη ψυχὴ,
διακενῆς ληρήσει, κατ' οὐδενὸς ὑποκειμένου τὸν λόγον προάγουσα. ἀρχὴ τοίνυν λόγου ἔμφορος πίστις, ἰσχυρὸς σφ
καρδία τοῦ λαλοῦντος ἐνιδρυμένη. ἔπειτα πόθεν ἡμῖν δυνατόν τὸ περὶ τὴν πίσιν τέλειον καταθεῖν, ἱερῆς ἐπα-
γεὶ λέγων. „ Εγὼ δὲ ἐταπεινώθην σφόδρα. ὁ γὰρ μὴ ταπεινώσας ἑαυτοῦ τὴν διάνοιαν, μὴδὲ κατὰ μέμνησιν
τοῦ Ἀποστόλου λέγων τό. „ Ἀδελφοί ἐγὼ ἔματόν οὕτω λογίζομαι κατεληφέναι. ἀλλὰ τῷ Ἰδίῳ λογισμῷ ἐκμε-
τρῶν τὰ ἀνέφικτα, οὐ δύναται λέγειν τὸ, ἐπίστευσα διὰ ἐλάλησα. ἐπειδὴ οὐδὲ τὸ ἐφεξῆς ἰσχυρὸν αὐτῷ δυνατόν.
„ Εγὼ δὲ ἐταπεινώθην σφόδρα. εἶπε δὲ ἢ ὁ Χρυσόστομος. „ Ταύτης τῆς λέξεως τὴν διάνοιαν ὁ Ἀπόστολος Κο-
ρινθίοις δηλοῖ. „ Ἐχόντες φησι τὸ αὐτὸ Πνεῦμα τῆς πίστεως κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἐπίστευσα διὰ ἐλάλησα. ἢ
ἡμεῖς πιστεύομεν διὰ ἢ λαλοῦμεν. πνεῦμα πίστεως λέγων. ἵτοι τὴν ἔξιν τὴν ἀπὸ τῆς πίστεως ἐγγινομένην. ἢ τὸ
ἐπιχορηγούμενον ἐκ Θεοῦ τῇ πίσιν ἔχοντι Πνεῦμα. τῷ δὲ ἐπίστευσα διὰ ἐλάλησα, συνάδει τό. „ Καρδία μὲν πι-
στεύεται εἰς δικαιοσύνην, σῶματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν (Ρωμ. ι'. 10.)

(2) Ὁ δὲ Νύσσης ὑψηλότερον λέγει. „ Τί ἐστὶ τὸ ὄντως καλόν; Ἰδίῳ ὀφθαλμῶν ἐκάσῃ χρεῖα. ἵνα τὸ καλὸς
ἐκεῖνο θεάσῃται. ὅπερ, ὁ μὲν ἰδὼν κατὰ τινα θείαν διαφάνειαν ἢ ἐπίπνοιαν, ἀνεμνήνευτον ἐν τῷ ἀπορήτῳ τῆς
συνειδήσεως ἔχει τὴν ἐκπληξιν. ὁ δὲ μὴ θεασάμενος, οὐ γινώσκει τὴν ζημίαν. καλῶς δέ μοι δοκεῖ ὁ μέγας Δα-
βὶδ τὴν ἀμνηχανίαν ἐνδεδεῖσθαι ταύτην. ὅς ἐπειδὴ ποτε τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος ὑψωθείς τὴν διάνοιαν, εἶδεν
ἐκεῖνο τὸ ἀμήχανον ἢ ἀπόρητον κάλλος ἐν τῇ μακαρίᾳ ἐκείνῃ ἐκστάσει. εἶδε δὲ πάντως, ὡς ἀνθρώπῳ δυνατόν ἰ-
δεῖν, ἔξω τῶν τῆς σαρκὸς προκαλυμμάτων γενόμενος. ἐπεὶ δὲ ἢ εἰπεῖν τι ἀξίον τοῦ ὀφθέντος ἱκανόθῃσεν, ἐκείνην
ἐξεβόησε τὴν φωνήν, ἣν πάντες οἶδασιν, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης. τοῦτο δὲ εἶπεν, ὡς γε ὁ ἐμὸς λόγος. ὅτι πᾶς
ἄνθρωπος φωνῇ ἐπιτρέπων τὴν τοῦ ἀφράστου ἑρμηνείαν, ὥς γε ψεύστης εἰσιν, οὐχὶ μίσει τῆς ἀληθείας. ἀλλὰ τῇ ἀ-
σθενείᾳ τῆς διανοήσεως. λέγει δὲ ἢ ὁ μέγας Βασίλειος. „ Οὐμὴν ἑαυτῷ περιπίπτει κατὰ τὸν λόγον ὁ Προφή-
της. ὡς πέρ τινες τῶν σοφιστῶν ἐπιχειροῦσιν αὐτὸν διελέγχειν λέγοντες. εἰ πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης, ἄνθρωπος δὲ ἢ
ὁ Δαβὶδ. ψεύστης ἢ οὗτος δηλονότι. εἰδὲ ψεύστης, οὐ πιστευτὴν αὐτῷ περὶ ὧν ἀποφαίνεται. τὸ δὲ ἀληθὲς οὕτως
ἔχει, ὡς ἐροῦμεν. ἄνθρωπος γὰρ λέγονται οἱ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἐτι παθήμασι κατεχόμενοι. ὁ δὲ ὑψηλότερος ἢ δὴ τῶν
σαρκικῶν παθῶν γενόμενος, ἢ διὰ τὴν τοῦ νοῦ τελείωσιν πρὸς τὴν τῶν Ἀγγέλων κατάστασιν μετελθὼν, οὐ-
τος, ὅταν περὶ τῶν ἀνθρωπίνων διαλέγεται, ἑαυτὸν ὑπεξαίρειται. τῶν λοιπῶν δηλονότι. ἀφειδὸς γὰρ ὁ εἰπὼν.
„ Εγὼ εἶπα θεοὶ ἐσάι. πάντας δὲ, εἴτινι ἄλλῳ. ἢ τῷ Δαβὶδ ἡ τοιαύτη προσηγορία πρέπουσα. ἢ γὰρ Τίς
ὑψίστου ὁ διὰ τῆς ἀρετῆς ὑψικείμενος Θεὸς. ἢ οὐκ ἀποθνήσκων ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ζῶντα ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Θεόν.
Σημείωσαι, ὅτι ὁ μὲν Ἀκούας εἶπεν. „ Εγὼ εἶπα ἐν τῷ θαμβεῖσθαι. πᾶς ἄνθρωπος διάψευσμα. ὁ δὲ Θεο-
δοτίων. „ Πᾶς ἄνθρωπος ἐκλείπει. ὁ δὲ Σύμμαχος. „ Εγὼ εἶπα ἀδερμονῶν. πᾶς ἄνθρωπος διαψεύδεται.
οὐχ' ἀπλῶς δὲ πᾶσας τὰς ἑρμηνείας τέθεικα. ἀλλὰ δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι τὴν ἀνθρωπίνην εὐημερίαν ψευδὲς κα-
λεῖται.

3: „Τὶ ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάν-
των, ὧν ἀνταπέδωκέ μοι;

4: „Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι, καί
τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι. (2)

Ποῖαν, λέγει, ἀνταπόδωσιν νὰ κάμω εἰς
τὸν Θεόν, ὅστις κοντά εἰς τὰς ἄλλας μυρίας εὐερ-
γείας, ἐποῦ μοι ἔδωκε, πρὸς τούτοις καὶ ταύ-
την τὴν χάριν μοι ἐχάρησα τῇ εὐτελεῖ: ἦτοι τὸ
νὰ ἰδῶ ἐν ἐκστάσει τὴν ἀόρατον ἐκείνην χώραν τῶν
ζώντων; τὸ δὲ ἀνταπέδωκεν εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἀπλῶς
ἔδωκε, καθὼς εἶπομεν εἰς τὸν ζ΄ Ψαλμὸν, ἐρμηνεύ-
οντες τό: „Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδούσί μοι
κακὰ. (1)

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω δὲ εἶρε κάμ-
εῖν ἁλίαν ἀνταπόδωσιν νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Θεόν,
διὰ τοῦτο ἔδω λέγει, ὅτι θέλει λαβεῖ ποτήριον σω-
τηρίου. ποτήριον δὲ ὀνομάζει τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θά-
νατον τὸν διὰ μαρτυρίου, κατὰ τὸν βασιλείον,
δικτὶ καὶ ὁ Χριστὸς εἰς τὰ ἁγία κτύγγελλα, ποτήρι-
ον τὸν θάνατον ὠνόμασεν, εἰπὼν πρὸς τοὺς υἱοὺς Ζα-
βεδαίου Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην „Δυνασθε πιεῖν τὸ πο-
τήριον, ὃ ἐγὼ πίνω; (Ματθ. κ' 22.) Σωτήριον δὲ εἶ-

735

λεῖ, διαβέβησαν ὅτι τάχιστα, ἢ διαρκὲς οὐδὲν ἔχουσιν (εἶναι λόγια τοῦ Θεοδώρου) διὰ τοῦτο ἢ ὁ Σολομὼν,
καὶ τοὶ διὰ πάσης εὐμερείας ὀδεύσας, τῆς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων φυσιολογίας ἀφάμενος, τοῦτο προαίμιον τέ-
θεικε: „Ματαιότης ματαιότητων τὰ πάντα ματαιότης.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει: „Τὰ τῶν αἰχμαλώτων οὐκ ἐκείνους φησὶ: πολλὰ με εὐεργέτησας Δέσποτα,
τί σοι ἀνταποδώσω; ἐπορεύειν λήψομαι, ἢ σπείσω σοι ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ λαοῦ, θυσιάν τινι λαογένην σποδὴν
σωτηρίου; ἢ τὸ ὄνομά σου ἐπικαλέσομαι; ἢ ἀποδώσω τὰς ὑποσχέσεις, ἃς ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ λαοῦ ἐπηγγειλάμην;
τοῦτο εὐχαρίστου γνώμης, τὸ περιέχεσθαι ἢ ζητεῖν αὐτὸ; ὡς ἔπαθε δοῦναί τι τῷ εὐεργέτῃ; ἢ τὸ πάντα καταβα-
λόντα μηδὲν ἄξιον νομίζειν δίδοναι. λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς: „Ἐνταῦθα τοῖνυν οὐκ εἴρηται δεδωκέναι,
ἀλλ' ἀντιδεδωκέναι ὁ μεγαλόδοτος: ὡς οὐκ ἐκείνους χάριτος, ἀλλ' ἀμειβόμενος τοὺς ὑπαρξάντας. (Ὡς τοὺς
καταρξάντας) τὸ γὰρ τῶν λαμβανόντων εὐχαρίστησιν, εἰς εὐεργεσίαν καταλογίζεται: ὅς γε χρήματα δίδου, αἰτεῖ
παρὰ σοῦ τὴν ἐλεημοσύνην διὰ τῆς χειρὸς τῶν πενήτων: καὶ λάβῃ τὰ αὐτοῦ, ἀκείραν σοὶ τὴν χάριν ὡς ὑπὲρ οἰ-
κείων ἀποπληροῖ.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει: „Τοῦτο οὖν φησὶ: οὐκ ἔχω μὲν ἄξιόν τι καταθεῖναι, ὃ δὲ ἔχω, τίθωμι, θυσι-
αν χαριστήριον τῷ Θεῷ, ἢ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτὸν ἀναμνήσω. ὃ δὲ Βασιλεὺς φησὶ: „Οὐκ ἔσαι ἡμῖν ἀμει-
βή, ὃν εἰλήφαμεν παρὰ Κυρίου, ἢ τὸ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπομείναι θάνατον ἢ μιμήσασθαι τὸν Δεσπότην: οὗτος δὲ
ὁ θάνατος, ἢ τῶν σφόδρα τιμῶν παρὰ Θεοῦ. τὸ γὰρ ἐν τοῖς ἁγίοις τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας πάθος, ἢ τὸ μέχρι θά-
νάτου πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἀντικαταστήναι, ποτήριον εἶτε: ποτήριον οὖν σωτηρίου λήψομαι: τούτῃ διδόν ἐπὶ τὴν
διὰ μαρτυρίου τελείωσιν ἔρχομαι, ὡς ζωῆς ἀθανάτου πόμα πόσιμενος, ὡς ἀνάπαυσιν ψυχῆς ἢ σώματος οὐκ ἀλγυ-
δόνως τιθέμενος τὰ ἐν τοῖς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἁγίοις προσαγόμενα κολασιζία. ἀλλὰ ἢ ὁ Θεοδώριτος συμφωνῶν,
ποτήριον σωτηρίου τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας προσηγόρευσε θάνατον: τοῦτο τοῖνυν τὸ ποτήριον ἢ ἐνταῦθα οἱ γενναῖοι
ἢ ἄριστοι τῆς εὐσεβείας αγωνισαί, πλεῖν ἐκ τοῖς παρὰ κελύονται. ὃ δὲ Ἀθανάσιος, Ποτήριον σωτηρίου, τῶν Μυ-
σηρίων τὴν κοινωνίαν καλεῖ: τὸ αὐτὸ λέγει ἢ ὁ Χρυσόστομος, ὃ δὲ Μάρκος ὁ Ἐφέσου ἀπορεῖ, διὰ τὸ εἶχος οὗτος
τοῦ Δαβὶδ: ἦτοι τὸ ποτήριον σωτηρίου λήψομαι, ἢ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι, φάλλεται ὡς κοινωνικὸν εἰς
πᾶς ἐορτὰς τῆς Θεοτοκίας; λῶν οὖν τὴν ἀπορίαν ταύτην λέγει: „Τοῦτο κοινὸν μὲν ἐστὶ καὶ ταῖς ἡμέραις πάσαις,
ἢ τῇ Κοινωνίᾳ προσήκον μάλιστα: φάλλεται δὲ τῇ Θεοτόκῃ ἰδίως, εὐδὲ τὸν πρῶτον εἶχον: ἦτοι διὰ τό: „Πο-
τήριον σωτηρίου λήψομαι: κοινὸς γὰρ οὗτος, ὡς εἴρηται: διὰ δὲ τὸν δεύτερον, ὅς φησι: „Καὶ τὸ ὄνομα Κυ-
ρίου ἐπικαλέσομαι. Προῖρησις γὰρ αὕτη τῇ Θεοτόκῃ προσήκουσα, ἢ παρ' αὐτῆς λαβεῖν τὸ πέρας: (καθάπερ
ἢ τό: „Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ ἢ γενεᾷ, πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου (τῆς Θεοτοκίας) ἀδύ-
μενον, ἐν ᾧ ἡ αὐτῆς προσευχὴ ἢ ἐπικλήσις ἀναγεγραμμένη τυγχάνει) τότε γὰρ ἐπικαλέσατο τὸ ὄνομα Κυρίου
ἡλικα εἶπε: „Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον: ἢ ὑπαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρι μου.
ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί, ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὃ δυνάστης, ἢ ἅγιον τὸ ὄνομα
αὐτοῦ: οὐκ ἂν δέ τις ἁμαρτοὶ ἢ τὴν θείαν τοῦ Πνεύματος χάριν ποτήριον ἐκλάβον, ὡς εὐφρανῆς ποιητικῆν ἢ ἐκ-
στάσιν: καθ' ὃ ἢ τῷ Δαβὶδ εἴρηται: „Τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με ὡσεὶ κρέτισον: οὐ πλησθεῖσα ἡ Θεο-
τόκος, μεθῶν δὲ πλήρης οὖσα: τὴν τριακτὴν φῶν ἐξερῶνησεν (ἐν τῇ ἐξηγήσει τῆς Ἐκκλ. ἀκολουθίας τῇ
ἐν τῷ Συμεὼν τῷ Θεσσαλονίκῃς τετυπωμένῃ)

πε τοῦτο ὁ Δαβὶδ, καθότι ὁ ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατος, σφίζει καὶ ζωοποιεῖ πολλῶν μᾶλλον τοὺς ἀποθνήσκον-
τας. διὰ τὸν Χριστὸν λοιπὸν, λέγει, θέλω ἀποθά-
νω. ἐπειδὴ καὶ διψῶ τὸν ὑπὲρ ἐσθίου θάνατον, ὅς-
τις με ἀξίωσε τάσας πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας,
καθὼς γίγνεται μονογενὴς τοῦ Θεοῦ. καὶ τὸ ὄνομα τοῦ
Χριστοῦ θέλω ἐπικαλεσθῶ διὰ τὸ νὰ μοι χαρίσῃ τοῦτο ἰδι-
οῦν, ὅτι ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποθνήσκω. Καὶ λοιπὸν ὁ Θεὸς
Δαβὶδ, ὅσον εἰς τὸ ἑαυτοῦ μέρος καὶ τὴν προαίρε-
σιν, ἀπέθανεν ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ.

5: „Τὰς εὐχάς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω
„ἐναντίον παντός του λαοῦ αὐτοῦ.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ἀποδώσω χρεωσ-
τὰς εἰς τὸν Θεὸν τὰς ὑποσχέσεις ἐκεῖνας καὶ τὰ τε-
ξίματα, ὅπου ὑπεσχέθηκα πρὸς αὐτὸν παρρησία ἐρ-
προσθεν εἰς τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ. διὰ τὴν μετὰ ὀλίγον
θέλω ἀναχωρῆσαι ἀπὸ τῆς ζωῆς ταύτης. (1)

6: „Τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος
„τῶν σοίων αὐτοῦ.

Ἐγὼ, λέγει, χαίρει δευτὴ ἀποθνήσκω
διὰ εἶναι τίμιος ὁ θάνατος ἐκεῖνων, ὅπου εἶναι ἀ-
φωτισμένοι καὶ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν. διὰ τὴν ἀ-
νίσως ἡ ζωὴ τῶν τοιούτων ἀνδρῶν εἶναι τίμια, πολ-
λὴ μᾶλλον εἶναι ὁ θάνατος αὐτῶν, ὅπως διαβιβά-
ζει αὐτοὺς εἰς τὸν δεσπότην αὐτῶν καὶ Θεόν. τιμῶν
ταὶ γὰρ οἱ ἀφιερωμένοι τῷ Θεῷ ὅταν ἀποθνήσκουν,
μὲ προπομπὴν καὶ ὑπάντησιν ἁγίων Ἀγγέλων.
(2)

7: „ὦ Κύριε, ἐγὼ δοῦλος σός· ἐγὼ δοῦ-
„λας σός καὶ υἱὸς τῆς παιδείας
„σου.

ὦ Κύριε, λέγει, ἐγὼ εἶμαι ἀφιερωμένος
καὶ ἀφωτισμένος εἰς τὴν ἐκκλησίαν σου δεσποτεῖν.
δύο φορές δὲ ἀνέστη δοῦλον Θεοῦ τὸν ἑαυτοῦ
τοῦ, διὰ νὰ φανερῶσιν, ὅτι χαίρει νὰ ὀνομαζῇται
δοῦλος Θεοῦ. καὶ κηρύττει τοῦτο καὶ ὁμολογεῖ χωρὶς
καμνίσαν τοῦ ἀντροπῆν, κατὰ τὸν Χριστοῦ. ὡς
ὅς δὲ εἶπεν, ὅτι εἶναι τῆς παιδείας τοῦ Θεοῦ· ἡτοι-
τῆς μητρός του, διὰ νὰ φανερῶσιν, ὅτι ἐκ τῶν γο-
νῶν του εἶναι δοῦλος τοῦ Θεοῦ. ἀδιαφόρως δὲ ἐν-
θυμήθη μόνον τὸ ὄνομα τῆς μητρός του καὶ ὅχι καὶ
τοῦ πατρὸς του, ἢ εἶπε τοῦτο μόνον, διὰ τὸ ἐκ
τῶν

(1) Ὁ δὲ Βασιλεὺς λέγει· „Ταύτας, φησι, τὰς ἐπαγγελίας τὰς περὶ τοῦ κτεσθαίμε τὸ τοῦ σωτηρίου ποτή-
ριον, ἐτοιμὰς ἔχω ὑπὸ μάστιγι παντὶ τῷ λαῷ ἀποτίσαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς· „Τίμιος δὲ ἀληθῶς ὁ θάνατος τῶν σοίων· ὅταν γὰρ ψυχὴ κεκαθαυμένη ἢ
ἐκ τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνων δεδοξασμένη, ὑπερλάμπουσα τῷ κάλλει τῆς ἀρετῆς, παραστῇ τῷ Κριτῇ, πῶς οὐχὶ
τίμιος ἐν ὁφθαλμοῖς Κυρίου τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου ὁ θάνατος; μὴ τοῖνυν οὐδυνώμεθα τὰς ἐντεῦθεν ἔξωθεν τῶν ὁ-
σίων ἀνδρῶν· ἀλλὰ μᾶλλον τὰς γενέσεις καὶ τὰς εἰς τὴν ζωὴν ταύτην παρόδους· ἡ μὲν γὰρ εἰς τὸν κόσμον εἰσόδος
δὲ ἀτιμίας ἐστὶ, ῥύπον καὶ δυσωδίας· ἡ δὲ ἔξωδος καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἀπαλλαγὴ, τίμια καὶ περιφανής, οὐ πάντων ἀνθρώ-
πων, ἀλλὰ τῶν ὁσίων καὶ σπουδαίως τὸν ἐνταῦθα βίον διειργόντων· ὅτε Ἰουδαίως ἀπέθνησκον (ἢ φυσικῶς) βδε-
λυκτὰ ἢ τὰ θνησιμαῖα· ὅτε δὲ ὑπὲρ Χριστοῦ ὁ θάνατος, τίμια τὰ λείψανα· καὶ νῦν ὁ ἀφάμενος ὅσων Μαρτύρων,
λαμβάνει τινα μετουσίαν ἁγιασμοῦ ἐκ τῆς τῷ σώματι παρεδρευούσης χάριτος· λέγει δὲ ὁ Παχυμέρης ἐν τοῖς εἰς
τὸν Διονύσιον σχολίοις· „Τίμιος ἐναντίον Κυρίου, ὁ τῶν σοίων θάνατος· οὐ κατ' ὅσον ἀπλῶς θάνατος καὶ διάξεν-
σις ψυχῆς ἀπὸ σώματος· ἀλλὰ καθότι οἱ Θεοὶ ἄνδρες τελειοῦνται ἐν σοιότητι· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Εἰδὲ
Θεὸς τίμιος, πῶς τῶν σοίων οὐ σεβάσιμος; Ἄλλος δὲ λέγει· „Θεωρεῖτε, ὅτι ποτήριον σωτηρίου τὸν διὰ τῆς ὁ-
μολογίας τῆς εἰς Θεὸν προσηγόρευσε θάνατον; ὅς πόσον ἐστὶ τίμιος, δηλοῖ μὲν τῶν Μαρτύρων ἡ κατὰ πᾶσαν τὴν
οἰκουμένην τιμὴ· δηλοῖ δὲ τοῦ Κυρίου τὰ ἔξωθεν· ὅς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἑμὶ ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ἐμολογί-
σω γὰρ ἐν αὐτῷ ἐμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

τῶν δουλεύοντων παίδων· ἦτον τιμιώτερα κοντὰ εἰς τοὺς αἰθέοντας των. (1)

„ Διέρρηξας τοὺς δεσμούς μου.

8 : „ Σοὶ θύσω θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἐν ὀνόματι κυρίου ἐπικαλέσομαι.

9 : „ Τὰς εὐχάς μου τῷ κυρίῳ ἀποδώσω ἐναντίον παντός τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

10 : „ Ἐν αὐλαῖς οἴκου κυρίου ἐν μέσῳ σου Ἱερουσαλήμ.

Σὺ, λέγει, Κύριε, διέσπασες καὶ διέσχισες τὰ δεσμά τῶν ἁμαρτιῶν μου μετὰ τὴν μάχαιραν τῆς μετανοίας. (2) διὰ τοῦτο θέλω θυσιάσω εἰς ἄσβεστα θυσίαν αἰνέσεως καὶ δοξολογίας, ἡ ὁποία εἶναι

γέννημα τῆς ἐδόξης τοῦ καρδίας. τοῦ δὲ θέλω θυσιάσω τὴν θυσίαν αὐτήν· ἐπὶ αὐτῇ εἰς θυσιαστήριον τῆς ψυχῆς μου, καὶ θέλω ἐπικαλεσθῆναι τὸ ὄνομα σου τοῦ Κυρίου διὰ τὸ νὰ μοι συνεργήσῃ εἰς τὴν τοιαύτην πνευματικὴν θυσίαν. Διὰ τοῦτο πάλιν λέγει, ὅτι θέλω ἀποπληρῶσαι χρεωστούς τὰς ὑποσχέσεις, ὅπου σοὶ ἔδωκα Κύριε, εἰπε δὲ τοῦτο καὶ ἀνωτέρω καὶ ἔδωκε διὰ τὸ βεβαιώσῃ τὸν λόγον τοῦ περισσώτερον μετὰ τὴν δισπολογίαν. λέγει δὲ καὶ τὸν τόπον, εἰς τὸν ὅπου ἔχει νὰ ἀποδώσῃ τὰς ὑποσχέσεις του· ἦσαν εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου. ἐπειδὴ ἡ Σιὴν τοῦ Μωϋσέως διαφόρους εἶχεν αὐλὰς, ὅτις τότε εὐρίσκτο μέσα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. (3)

Αὕτη εἶναι ἡ ἐξηγήσις τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, τὴν ὁποίαν ἐποιήσαμεν ἀκολουθήσαντες εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν. ὑπόλοιπον δὲ εἶναι νὰ σημειώσωμεν ἔδω καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Χρυσόστομου. λέγει γὰρ ὁ Ὁσιος Πατὴρ, ὅτι ὁ Δαβὶδ προβλέπωντας,

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Οὐ τὴν κοινὴν λέγει δουλείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ πολλὴν διάθεσιν καὶ εὐνοίαν διαθερμαίνόμενος τῷ πόθῳ· ὅπερ ἐστὶ μέγιστος εὐφρανὸς καὶ διαδήματος παντὸς λαμπρότερος· διὸ καὶ ὁ Θεὸς ἀντὶ μεγίστης εὐφροσύνης τίθει αὐτῷ λέγων· „ Μωσὴς ὁ θεράπων μου τετελεύτηκε· κατὰ δὲ τὸν Εὐδελβιον· „ Δις αὐτὸν δούλον ὠνόμασεν· ἵνα μετὰ τῆς φυσικῆς δουλείας, ἣν ὡς ἀνθρωπίνῳ χρεωστούμεν, νικῶντες τῆς παιδείας· ἦτοι τῆς φύσεως· ἀνιέχεται καὶ τὴν ἐκ προαιρέσεως, ἣν οἱ δίκαιοι μόνοι δουλεύουσιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Τίνες οἱ δεσμοί, ἢ αἱ ἁμαρτίαι; σπειράς γὰρ τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἑκάστος σφίγγεται· ἢ κατὰ τὴν ἰσορίαν, οἱ τῆς λύτης δεσμοί· ἐστὶ μὲν οὖν καὶ δεσμός καλός, ὃν ἐπισφίγγεσθαι βέλτιον ὥς ὅταν λέγῃ· „ Ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης· καὶ ἡ ἑτέρα ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος· καὶ ἡ Δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(3) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „ Ἐν προκοπῇ γενόμενος ὁ Δαβὶδ, τὰς μὲν δι' αἱμάτων παραιτεῖται θυσίας, τὰς δὲ δι' αἰνέσεως ἐπιτελεῖν ἐπαγγέλλεται· καὶ φησιν· ἐπειδὴ μετὰ τῶν δεσμῶν τῆς ἁμαρτίας ἠλευθέρωσας καταλθὼν εἰς τὸν Ἄδου, καὶ λύσας τὴν ἀνθρωπότητα, δεσμοῦν οὖσαν τοῦ θανάτου, καὶ ἐν ταῖς ἀφίκτοις σπειράς τοῦ Ἄδου κατεχομένην· διὰ τοῦτο σοὶ θύσω, οὐ τετράποδα διχολοῦντα καὶ μυριόχοντα, οὐδὲ πτηνὰ καθαρά, οὐδὲ σερμίδαλιν ἀναπεποιημένην ἐλαίῳ· ταῦτα γὰρ σοὶ παρὰ τῆς γῆς προσφέρεται τῷ Δεσπότῃ· ἀλλ' ὁ εἰς ἐμὸν ἴδιον κτήμα, καὶ καρδίας γέννημα τῆς ἐμῆς, τὴν δοξολογίαν ἐξ αὐτῆς ἀνοίσω· ὥστε ἀπὸ θυσιαστηρίου γίνος τῆς ἑαυτοῦ διανοίας· ὅς οὐκ ἀπαιτεῖς σωματικὰς θυσίας, ἐν αἷσι πληροεικτούσιν οἱ ευπορώτεροι· ἀλλὰ τὴν ἀπὸ διαθέσεως καὶ καρδίας ἀληθινῆς ἐξομολόγησιν, ἥς μετέστιν ἐξίσου πᾶσι τοῖς βουλομένοις. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι καὶ ὁ ἀπολαύων τῶν τῆς κατὰ τὴν Διαθήκην Μυστηρίων, λέγει δὲ τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ σωτηρίου, καὶ τῆς ἀναιμάκτου καὶ λογικῆς θυσίας τῆς δι' αἰνέσεως καὶ εὐχαριστίας ἀποδιδόμενης τῷ Θεῷ, εἴποι ἂν· ποτήριον ζωῆς λήψομαι, καὶ σοὶ θύσω θυσίαν αἰνέσεως, ἀλλ' οὐ τὰς παρὰ Μωσθεῖ. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Σοὶ θύσω θυσίαν αἰνέσεως· ταυτέστιν εὐχαριστήσω, ὑμνήσω· πάσης δὲ θυσίας εὐποδεκτοτέρα τῷ Θεῷ ἡ εὐχαριστία· πρᾶγμα εὐπορῶτον, καὶ οὐ εὐπορεῖ, καὶ ὁ πάντων ἀπορώτατος· προσίδουσι δὲ ὁ Βασίλειος· „ Οὐαὶ δὲ σοὶ φησι τὴν αἰνέσιν εὐπριον παντὸς τοῦ λαοῦ, οὐχ ὡς ἐπαισχυνόμενος λάθρα ποιεῖν ἐν παραβύθῳ θύας, φεύγων τὰς μέμφεις τῶν ἀσεβῶν· ἀλλὰ παίδων τινὰ τελῶν, τὸν λαὸν ὅλον κοινωνὸν τῆς λατρίας παραλαβόν· ἐν ταῖς αὐλαῖς δὲ οἴκου Κυρίου· ἀκούσατε οἱ τὴν Ἐκκλησίαν καταλιμπάνοντες καὶ ἐν οἴκοις κοινεῖς συσσεφόμενοι, τὰ ἄθλια τοῦ τιμίου σώματος ἀπορήγματα· οὐδὲ γὰρ κατὰ τὴν παλαιὰν λατρίαν, ἐξῆν ἐκάσῳ πῆγνυσθαι θυσιαστήριον· ἀλλ' ἐν ἀποδεδεικτοῖς θυσιαστήριον πρᾶξιμοις· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐστὶ καὶ ἐντεῦθεν καταμαθεῖν, ὡς καὶ τοῦ ἰσμοῦ κρατοῦτος, οἱ πνευματικώτεροι τῷ νόμῳ προσεσχηκότες, τὰς λογικὰς θυσίας τῶν ἀλόγων προετίμων θυμάτων, τὴν κατὰ τὴν Διαθήκην σκιαγραφούντες· ἀρμόττει δὲ ὁ παρὼν Ψαλμὸς πᾶσι τοῖς καλλινίκους Μάρτυσιν.

ὅσα κακά ἐμελλον νὰ πάθουν οἱ Ἰουδαῖοι, πολέμη-
θάντες καὶ σκλαβωθέντες εἰς τὴν βαβυλωνίαν, ἐπειτα
ἐνθυμηθεὶς τὴν ἀνακάλεισιν καὶ ἐλευθερίαν, ὅπου ἔ-
μελλον πάλιν νὰ λάβουν, λέγει εἰς τὸν παρόντα
Ψαλμόν, ἐπίστευσα, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τὸ γένος μου,
ἔχουν νὰ σκλαβωθῶν καὶ πάλιν νὰ ἐλευθερωθῶν,
διδαχθεὶς αὐτὰ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διὰ τοῦτο
καὶ ἐλάλησα περὶ τούτων εἰς διαφόρους Ψαλμούς, ἐ-
ταπεινώθην ἡγουν ἐταλαιπωρήθην πολλὰ, λυπηθεὶς
διὰ τὴν σκλαβίαν τοῦ γένους μου. ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν-
τῇ ἐκστάσει μου, πᾶς ἄνθρωπος ψεύσης: ἡγουν ἐγὼ
εἶπον ἐν τῇ λύπῃ μου, ἐπειδὴ ἡ λύπη ἐξίστα μὲν
τὸν λυπούμενον ἀπὸ τὸν καθησυχάζοντα καὶ εὐφρο-
νισμὸν. ἔταν δὲ χυρὴ βαρύτερα εἰς τὸν ἄνθρωπον,
καί μιν αὐτὸν καὶ ἀνίσθητον, σοχαζόμενος δὲ μάλι-
στα, τὸ ἀβέβαιον τῆς ἀνθρωπίνης εὐτυχίας, ἐπὶ νῦν
εἰς τὸ παράδειγμα τῆς μεταβολῆς τῆς εὐτυχίας τῶν
Ἰουδαίων, οἵτινες ὅσον εὐτυχεῖς ἦτον πρότερον, τόσον
δυστυχεῖς ἐγένοντο ὕστερον. τοῦτο, λέγω, σοχαζόμενος
εἶπε, διὸ ἀληθῶς καθὼς ἀνθρώπινον ἀγαθὸν εἶναι ψευ-
δές, ἐπειδὴ δὲν ἔχει φύσιν νὰ διαμείνῃ, πάλιν ἐπε-
δή ἐλπίζω νὰ εὕρῃ τὸ γένος μου ἀνακάλεισιν καὶ ἐ-
λευθερίαν, ὑπερχαίρω, διὰ τοῦτο καὶ λέγω, ὦ Κύριε
ἀποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἀνταποδώκε-
ται μοι, ἔδικόν σου γὰρ εὐεργεσίαν νομίζει ὁ Δαβὶδ,
τὴν εὐεργεσίαν τοῦ γένους σου.

Πολλὰ, λέγει, μὲ εὐεργέτησεν ὁ Θεός,
καὶ τὰ λοιπὰ ἐγὼ θέλω ἀνταποδώσω εἰς αὐτόν, δι-
χνη δὲ ὁ λόγος οὗτος πολλὴν χαρὰν κατεῖλεν ἐν τῇ
ψυχῇ τοῦ Δαβὶδ. Ποτήριον σωτηρίου λήψο-
μαι, σπονδαίον ἡγουν ποτήριον, λέγει, θέλω λαβῶ
καὶ θέλω τὸ χύσω εἰς τὸν Θεὸν ὡσαν θυσίαν, διὰ
τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ μου. ἦτον γὰρ κοντὰ εἰς
τούς Ἰουδαίους τρεῖς διαφόροι προσφορῶν καὶ θυ-
σιῶν, ἀπὸ τούτων ὅσους ἔλας ἦτον καὶ ἡ σπονδή τοῦ
σωτηρίου, καὶ τὸ ὄνομα κυρίου ἐπικαλέσομαι εἰς
σωτηρίαν τοῦ λαοῦ μου, τὸς εὐχάς μου τῷ Κυρίῳ
ἀποδώσω ἐναντίον παντός τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ἡγουν
τὰς ὑποσχέσεις θέλω ἀποπληρῶσαι εἰς τὸν Κύριον,
τὰς ὁποίας εἰς περιττάς εὐρισκόμενος, ὑποσχέθην
διὰ τὴν σωτηρίαν μου, τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θά-

νατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ. τοῦτο εἶναι μία διδασκαλία,
ὅτι τιμᾶται παρὰ τοῦ Θεοῦ ὁ θάνατος τῶν δούλων
του, μὲ τὴν παρουσίαν τῶν Ἀγγέλων καὶ πολλῶν
αἰγίων, διὰ πολλὴν τιμὴν τῶν ἀποθανόντων, ἐκεί-
νων δὲ ὅπου εἶναι ὁ θάνατος τίμιος, τούτων καὶ ἡ
ζωὴ εἶναι τιμιωτέρα, διὰτὶ ἐν τῇ ζωῇ τὰς ἀρετὰς ἐρ-
γαζόμενοι, ἐθεράπευσαν τὸν ἐδικόν τους Δεσπότην,
ὁ Κύριε, ἐγὼ δούλος σὸς καὶ υἱὸς τῆς παιδείας
σου, δὲν ἐνοεῖ δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὴν κοινὴν
δουλείαν, κατὰ τὴν ὁκοίαν ὅλοι εἶναι δούλοι τοῦ Θε-
οῦ. τὰ σύμπαντα γὰρ φησι, δούλα σὰ (Ψαλ. ρη'.
91.) ἀλλὰ τὴν ἐκπροαίρεσιν καὶ πόθον καὶ ἀγάπην.
ἀντὶ δὲ διὰ καθὼς ἀξίωμα ὁ Δαβὶδ νομίζει τὸ νὰ εἶ-
ναι δούλος Θεοῦ, καλλωπίζομενος περισσότερο εἰς
τὴν δουλείαν ταύτην, παρὰ εἰς τὴν βασιλείαν του.
τὸ δὲ υἱὸς τῆς παιδείας σου ἐξηγήσεν ὁ Χριστός.
καθὼς καὶ ἡμεῖς τὸ ἐξηγήσαμεν, διερρήξας
τούς δεσμούς μου, τοὺς τῆς λύπης δηλαδὴ καὶ τῶν
παιρασμῶν, οἱ ὅποιοι πολλὰ μὲ ἐκυρίευσαν σφίγγον-
τες καὶ σφοδρῶντες με, ἐξηγεῖ δὲ τοῦτο ὁ Χρὺς
σφρήμμων, καὶ καθὼς ἡμεῖς το ἐξηγήσαμεν, σοὶ θυ-
σίαν θυσιῶν ἀνίσταται διὰ τὴν διαλυσιν τοῦ ἔκαμης
τῶν δεσμῶν καὶ παιρασμῶν μου, μὲ τὴν μάχαιραν
τῆς φιλανθρωπίας σου, θυσίαν δὲ ἀνίσταται λέγει τὴν
δοξολογίαν καὶ εὐχαρίστησιν.

Καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐπικαλέσομαι ἤτοι
τὸ ὄνομα Κυρίου θέλω ἐπικαλεσθῶ καὶ εἰς τοὺς ἄλ-
λους παιρασμούς, ὅπου ἔχουν νὰ μοι ἀκολουθήσουσι
εἰς τὸ ἐξῆς, μὲ τὸ νὰ ἐδοκίμασα πόσῃ δυνάμει ἔχει
τὸ τοιοῦτον φρικτὸν καὶ φοβερόν ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τὰ
δὲ λοιπὰ ρητὰ τοῦ Ψαλμοῦ ἐξηγεῖ ὁ Χρυσόφρημων,
καθὼς ἐξηγήσαμεν αὐτὰ καὶ ἡμεῖς. ἐναντίον δὲ ὅλου
τοῦ λαοῦ ἀπέδιδεν ὁ Δαβὶδ τὰς εὐχάς, ὅχι διὰ ὑ-
περηφάνειαν καὶ ἐπίδαξιν, ἀλλὰ διὰ νὰ φέρῃ καὶ ὅλους
τούς ἄλλους Ἰουδαίους εἰς τὸν ἐδικόν του ζῆλον,
καὶ νὰ λάβῃ αὐτοὺς συγκοινωνοὺς τῆς ἀποδοσεως
ταύτης, ἀπὸ καθὼς δὲ θυσίαν εἶναι πλέον εὐπράσθε-
τος εἰς τὸν Θεὸν ἡ εὐχαριστία, ἡ ὁποία εἶναι πράγ-
μα εὐλογοακρίτητον, τὸ ὅποιον ἡμπορεῖ νὰ ἀπο-
κρίσῃ καὶ ὁ πλέον δυστυχέστατος καὶ πτωχότατος ἄν-
θρωπος.

ΨΑΛ-

σουν εἰς τὸν Χριστὸν . ἐπειδὴ καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν
 ὄλων τῶν ἀνθρώπων ἐγένεν ἄνθρωπος , καὶ καταδέ-
 χθη νὰ λαβῇ τὰ σωτήρια πάθη . μάλιστα δὲ διὰ τὴν
 σωτηρίαν ὄλων τῶν Ἰουδαίων . „ Οὐκ ἀπεσάλην γὰρ
 λέγει , εἰμὶ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλὸτα οἴλου Ἰ-
 σραὴλ . (Ματθ. ιβ'. 24.)

2 : „ Ὅτι ἐκραταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ'
 „ ἡμῶν , καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου
 „ μένει εἰς τὸν αἰῶνα .

Τὸ ἔλεος , λέγει , τοῦ Κυρίου ἔγνω δυνά-
 τει καὶ σαρκοῦ , καὶ μετέπερβόλην ἐκύθη εἰς ὅλους
 τοὺς ἀνθρώπους , διὰ τὴν πολλὴν του φιλανθρωπίαν .
 ἐγκαλὰ καὶ μαρκοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἀπεσφόφη-

σαν αὐτὸ , καὶ δὲν ᾔθελσαν νὰ τὸ δεχθῶν . συνα-
 ριθμεῖ δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτοῦ του μὲ ἐκείνους ,
 ἐποῦ ἐδέχθησαν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ , καθὼς καὶ εἰς ἄλ-
 λους Ψαλμοὺς συνειθίζει νὰ συναριθμῇ τὸν ἑαυτοῦ
 του μὲ τοὺς ἐξ Ἑθνῶν Χριστιανοὺς , νομίζοντας καὶ
 αὐτοὺς τὸν ἑαυτοῦ του , ἕνα ἀπὸ ἐκείνους , ὅπου
 ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν . μένει δὲ ἡ ἀλήθεια τοῦ
 Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα ἡγουν ἡ διὰ τοῦ Εὐαγγελί-
 ου , καὶ ἡ διὰ μέσου τοῦ Χριστοῦ παραδοθεῖσα εἰς
 τοὺς Ἀποστόλους . διότι ὁμὲν νόμος ἦτον σκία τῆς
 ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου , κατὰ τὸν Χρυσόστομον .
 ὅθεν ἀφ' οὗ ἤλθεν ἡ ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου , ἐ-
 πκυσεν ἡ σκία τοῦ νόμου . καθὼς παύει καὶ τὸ πρῶ-
 τον σχέδιον καὶ ἡ σκιαγραφία τῆς εἰκόνος , ὅταν βαλ-
 θῶν ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὰ ἀληθινὰ χρώματα ὑπὸ τῶν
 ζωγράφων . „ Ἡ χάρις γὰρ φησι , καὶ ἡ ἀλήθεια
 διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο . (Ἰω. α'. 17.) (1)

ΨΑΛ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Καὶ τὴν αἰτίαν φησι τῆς σωτηρίας , ὅτι οὐκ ἐξ οἰκείων κατορθωμάτων , οὐδὲ ἀ-
 πὸ βίου παρρησίας , ἀλλ' ἀπὸ φιλανθρωπίας μόνης ἐσώθησαν . ἔλεος γὰρ μόνον χρυσάμενος κατὰ τὸν Θεοδώριτον ,
 τὴν ἡμετέραν ἐπραγματεύσατο σωτηρίαν . οὕτω ἔοικε ὁ μακάριος Ἰωὴ Παῦλος . „ Οὐ διὰ τὰς δικαιοσύνας ἡμῶν ,
 „ εἰς ἐλπίσασμεν . ἀλλὰ κατὰ τὸ πολλὸν ἔλεος αὐτοῦ ἔσωσεν ἡμᾶς . ἔτι πάλιν . „ Χάρτι ἐσε σσεωσμένοι . εἰκότως δὲ
 ὁ προφητικὸς Ἰωὴ λόγος , ὅτι οὐκ ἂν τῆς τριαυτῆς ἔτυχε τὰ Ἑθνη μεταβολῆς , εἰμὶ ἐπικρατέστερον τῶν ἡμετέρων
 ἁμαρτιῶν τὸ ἔλεος ἐγένετο τοῦ Θεοῦ . εἰμὶ ἰσχυρότερον ὑπὲρ τὴν πᾶν ἀνθρώπων κακίαν , ὡς νικῆσαι πᾶσαν δεισι-
 δαιμονίαν ἔτι πλάνην . λέγει δὲ ἔτι ὁ Ἡσύχιος . „ Συνδιακρινόντος δηλαδὴ τῆ ἀληθείας τοῦ κραταιωθέντος ἐφ' ἡ-
 μῶν ἔλεους . πολλὰ γὰρ δὲ τὰ δνόματα ταῦτα τὸ ἔλεος ἔτι ἡ ἀλήθεια ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος λέγεται . ὥστε ἔτι ἐν τῷ .
 „ Ἐξάπεσειεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἔτι τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ ἔτι ἔρριπτο τὴν ψυχὴν μου ἐκ μέσου σκύμνων . διὰ ἔτι
 ἐπιλάμψασα αὐτὴ τῷ πᾶν ἀνθρώπων γένει , εἰς αἶνον πάντα τὰ Ἑθνη ἔτι πάντας τοὺς λαοὺς καλεῖ , εὐχαρισεῖν δι-
 δασκουσα τῷ Πατρὶ , τῷ κραταιώσαντι τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἔτι μένειν ποιήσαντι τὴν ἀλήθειαν ἕως αἰῶνος . ὁ δὲ Χρυσό-
 στομος φησιν . „ Ἐκραταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς : τοῦτέστιν ἐπάγη , ἰσχυρὸν γέγονε , πέτρας σφίγγον . ἔτι
 γὰρ καὶ ἐκάστην ἐπιδίδωσι τὴν ἡμέραν .

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΙΖ'.¹

„ Ἀλληλουϊα !

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εὐχαριστήριος εἶναι πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τὰς εὐεργασίας ὅπου ἔλαβεν ἅπτε αὐτοῦ ὁ Δαβὶδ . (1) .

1 : „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἁ-
„ γαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔ-
„ λεος αὐτοῦ.

Τὰ ἴδια ταῦτα λόγια εἶπεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν 96. Ψαλμόν, καὶ ἐξηγήθησαν ἐκεῖ. ἐξαγορεύ-
στε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον τὰς ἀμαρτίας σας, διὰ-
τί αὐτὸς εἶναι ἁγαθὸς καὶ ἀμνηστικός εἰς ἐκείνους, ὅ-
που ἐξομολογοῦνται. καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἶναι παν-
τοτινὸν καὶ ἀδιάκοπον εἰς ἐκείνους, ὅπου μετανοοῦν,
κατὰ τὸν Εὐαγγέλιον.

2 : „ Εἰπάτω δὴ οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι ἁγα-
„ θός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐ-

„ τοῦ .

3 : „ Εἰπάτω δὴ οἶκος Ἀαρὼν, ὅτι ἁγα-
„ θός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐ-
„ τοῦ .

4 : „ Εἰπάτωσαν δὴ πάντες οἱ φοβούμενοι .
„ τὸν Κύριον, ὅτι ἁγαθός, ὅτι εἰς
„ τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ἄς εἰποῦν, λέγει, ὁ ἀπλῶς λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὸ γένος τοῦ Ἀαρὼν ἡγούν το ἱερατικόν, καὶ ὅλοι οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον ἡγούν οἱ προσή-
λυτοι οἱ ἐκ τῶν Ἑθνῶν προστρέχοντες εἰς τὴν πίστιν
τῶν Ἰουδαίων. τί νὰ εἰποῦν; ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἁ-
γαθός εἰς τοὺς ἐξομολογουμένους. καὶ ὅτι τὸ ἔλεος
αὐτοῦ εἶναι παντοτινὸν εἰς ἐκείνους, ὅπου μετανοοῦν.
διὰ τὸ αὐτοὶ ὅλοι ἀπόλαυσαν τὴν ἀγαθότητα καὶ τὸ ἔ-
λεος

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . „ Ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τοῦτον τὸν ὕμνον χαριστήριον φέρουσι πρὸς Θεὸν μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, τῶν πλησιοχώρων ἀπάντων κατ' αὐτῶν ἀθροισθέντων, καὶ μὲν τοῖς ἑτέροις βάρβαρα ἔθνη κατ' αὐτῶν συναγειράντων, εἴτα θεηλάτοις πληγαῖς ἀναλωθέντων . ἐπειδὴ δὲ ἐν ἐκείνοις προεγράφετο τὰ ἡμέτερα, μᾶλλον ἀμύσσει τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πεπιστευκόσιν ἡ ὑμνωδία . λέγει δὲ καὶ ὁ Ἰσίδριος . „ Συνεχῶς ἄδει τὴν ἐξομολόγησιν ὁ Δαβὶδ, εἰδὼς, ὅτι τοῦτο μέγιστον τοῖς ἀμαρτωλοῖς εἰς βοήθειαν, καὶ τραυμάτων τῶν κατὰ ψυχὴν φάρμακον .

λεος τοῦ Θεοῦ, κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τρόπους. εἰς τρία δὲ ἐδιείρεσε καὶ ἔδωκε τοὺς Ἰουδαίους, καθὼς ἐδικαίρεσαν αὐτοὺς καὶ εἰς τὸν ριζ· Ψαλμὸν, ἐν τῷ εἶχῳ. Οἶκος Ἰσραὴλ ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον. (1) ἄφ' οὗ δὲ ὁ Δαβίδ ἔκαμεν ὅλους τοὺς Ἰουδαίους ἕνα χορὸν, καὶ ἄφ' οὗ ἐπρόσβαζεν αὐτοὺς νὰ εὐχαριστοῦν εἰς τὸν Θεόν (δηλοῦ γὰρ καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἡ ἐξομολόγησις) καὶ νὰ λέγουν, ὅτι εἶναι ἀγαθός, καὶ ὅτι μένει τὸ ἔλεός του εἰς τὸν αἰῶνα, διηγέται εἰς αὐτοὺς κατωτέρω τὰ ἐδικὰ του πράγματα. ἔπρεπε γὰρ εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ εὐχαριστοῦν τὸν Θεὸν διὰ τὸν βασιλεῖα των Δαβίδ. ἐπειδὴ αὐτὸς ἐπολέμα διὰ λόγου των, καὶ ἐπιπτεν εἰς πειρασμοὺς διὰ τὴν ἀγάπην τους, ὅπο τοὺς ὁποίους ὅλους ἐλυτρώνατο παρὰ τοῦ Θεοῦ.

5 : „ Ἐκ θλίψεως ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον, καὶ ἐπήκουσέ μου εἰς πλατυσμόν.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπικαλέσθηκα τὸν Κύριον, ὅταν ἐσενωχωρούμην ἀπὸ τὰς θλίψεως καὶ πειρασμοῦς.

καὶ ὁ Κύριος, ὅχι μόνον μοῦ εἰσήκουσεν ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς πλατυσμόν ἤτοι ἀπὸ τὴν ἐσενωχωρίαν μὲ ἐκατάστησεν εἰς ἀνεσιν καὶ ἐλευθερίαν. εἶπα δὲ καὶ ἐν τῷ δ' Ψαλμῷ, „ Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με. καὶ ζητεῖ τὴν ἐκείνου ἐξήγησιν. (2)

6 : „ Κύριος ἐμοὶ βοηθός καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο, ὃ ποῦ εἶπεν ὁ Δαβίδ ἐν τῷ κς' Ψαλμῷ, „ Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι; ἔλεπε δὲ ὁ ἀναγνώστης, πῶς δὲν εἶπεν ὁ Δαβίδ, ὅτι δὲν θέλω πάθω κακὴν κακὸν ἀπὸ ἀνθρώπου. ἀλλ' ὅτι δὲν θέλω φοβηθῶ, ἀνίσως καὶ ἤθελα πάθω τί. διὰ τὴν ἀνίσως καὶ πάθω, τοῦτο δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τοῦ Θεοῦ, ἐποῦ μοι βοηθεῖ. ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ, ὅστις παραχωρεῖ νὰ πάθω δὲ τὰς ἁμαρτίας μου. ἵνα παιδευθῶ καὶ διορθωθῶ. (3)

7 : „ Κυ-

- (1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. „ Τριῶν ὄντων τῶν ἀνακεκλημένων ταγματίων, μέσον τὸ τιμιώτερον περιέλαβεν ὁ λόγος, τὸ ἱερατικόν, ὡς περ ἐξ ἐνὸς πλευροῦ σῆσας τὸν Ἰσραὴλ, ἐκ δὲ θατέρου μέρους, τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον, μέρους δὲ τοὺς ἱερέας, οὓς δὴ ὠνόμασεν οἶκον Ἀαρὼν. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Τί δὲ τὸ εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ; διηνεκές, οὐ διακοπτόμενον, ἀλλὰ διὰ πάντων λάμπον καὶ διαδεικνύμενον. εἰδὲ μὴ πολλοὶ βλέπουσι, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν οἰκείων λογισμῶν τοῦτο πάσχουσιν. ἐπεὶ οὐδὲ τὸν ἥλιον (βλέπουσιν) οἱ τὰς ὕψεις νοσοῦντες. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Ὅτι ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ μάλιστα τοὺς Ἰουδαίους εὐχαρισεῖν δεῖ. εἰ γὰρ καὶ τὰ ἐναντία ὑπέμειναν, ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν παραγενόμενον, ἀλλὰ παρὰ τὴν οἰκείαν ἀγνωμοσύνην. καὶ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον. „ Ἐπειδὴ τῆς Εὐαγγελικῆς χάριτος ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη χυθείσης, ὃν ἔθνη μέρους τι ἦν καὶ ὁ ἐκ περιτομῆς λαός, καὶ μέρος τὸ πρῶτον. εἰκότως πρῶτους αὐτοὺς ὁ λόγος ἐπὶ τὴν ἐξομολόγησιν καλεῖ, ἔπειτα τοὺς ἐξ ἔθνων προσελλυθέντας τῷ Εὐαγγελίῳ, κατὰ τό. „ Ἰουδαία τε πρῶτον καὶ Ἑλλήνη.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Εἶδες ἀγαθότητα καὶ φιλικὴν ἀνθρώπων; οὐκ εἶπεν, ὅτι ἄξιός ἦμιν. οὐκ εἶπεν, ὅτι καταρθώμεθα ἐπιδειξάμεν. ἀλλ' ὅτι ἐπεκαλεσάμην μόνον, καὶ ἤκεσεν ἡ εὐχὴ λύσαι τὴν συμφορὰν. ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ φησὶν. „ Ἰδοὺ εἶδον τὴν κακίαν τοῦ λαοῦ μου, καὶ κατέβην τοῦ ἐξελίσθαι αὐτοὺς. οὐκ εἶπεν, ὅτι εἶδον τὴν ἀρετὴν τοῦ λαοῦ μου, ἀλλὰ τὴν θλίψιν. ὅπως Πατέρα εὐσπλαγχνον ἀπὸ συμφορᾶς βοηθοῦντα μόνον; ὁ μὲν τοι δίκαιος ἐν θλίψει γενόμενος, οὐ παρὰ τοῦ ἐκτὸς αὐτῆς γενέσθαι παρακαλεῖ. ἀλλ' ὅπως γενναίως καὶ ἰλαρῶς ταύτην ἐνέγκῃ. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης. „ Ὁ τὴν σενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδεύων, ἐκ θλίψεως ἐπικαλεῖται τὸν Κύριον. ὁ δὲ τὴν πλατείαν, οὐδὲ ἐπικαλεῖται. ὁ δὲ ἐπικαλούμενος σωζέται. πᾶς γὰρ ὁ ἐπικαλούμενος τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται. (ὁ δὲ μὴ ἐπικαλούμενος οὐ σωθήσεται.)
- (3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Εἶδες εὐνοίαν διαφύλαξ; εἶδες φρόνημα ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην ἀνοβήν ἀσθένειαν; πῶς ἀπάσης ὑπερβῆκε τῆς φύσεως; ταῦτα μὴ μόνον ὑποφάλαμεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων ἐπιδειξάμεθα. οὐκ

7 : „ Κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ γὰρ ἐπείψομαι τοὺς ἐχθρούς μου.

Ὁ Θεός, λέγει, θέλει πολεμήσει διὰ λόγου μου, καὶ ἐγὼ μόνον θέλω ἰδῶ τοὺς ἐχθρούς μου νὰ πίπτουν καὶ νὰ κρημνίζονται. καὶ τοὺς μὲν αἰσθητοὺς ἐχθρούς μου, θέλω ἰδῶ μὲ τοὺς αἰσθητοὺς ὀφθαλμοὺς μου. τοὺς δὲ νοητοὺς ἐχθρούς Δαίμονας, θέλω τοὺς ἰδῶ μὲ τοὺς νοητοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς μου. ἀρμυρίζει δὲ τὸ ρητὸν τοῦτο καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους, ὅπου ἐλπίζουν ἀδυσάκτως εἰς τὸν Κύριον.

8 : „ Ἀγαθὸν πεποιθέναι ἐπὶ Κύριον, ἢ πεποιθέναι ἐπ' ἄνθρωπον.

9 : „ Ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἀρχαίσι.

Μακάριος, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅπου ἐλπίζει εἰς τὸν Κύριον, καὶ ὅχι εἰς ἄνθρωπον. ὅθεν λέγει καὶ ὁ Ἰερεμίας. „ επικατάρατος ὁ ὢς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον (Ἰερ. 17. 5.) εἶπε δὲ καὶ ὁ σοφὸς Σειράχ „ ἐμβλεψατω εἰς ἀρχαίς γεννησας καὶ ἴδατε, τίς ἐναπίστευσε Κυρίῳ καὶ κατασχυνθῇ (Σειρ. 6. 10) ἁγίως δὲ καὶ κατασχυνθῇ τινες, καὶ δὲν λάβῃ ἐκεῖνο ὅπου ἐλπίζει, αὐτὸς δὲ ἐλπίζει εἰς τὸν Θεὸν καθὼς πρέπει. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος βαβαιῶν τὸν λόγον εἶπεν, ἡ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχύ-

ναι (ῥωμ. 8. 4.) δὲν εἶπε δὲ ὁ Δαβὶδ πῶς εἶναι ἄγαθὸν νὰ ἐλπίζῃ τινὰς εἰς τὸν Θεὸν παρὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον, κατὰ σύγκρισιν. ἐπειδὴ σύγκριτον εἶναι τὸ εἶναι πρὸς τὸ ἄλλο. ἀλλὰ εἶπε τοῦτο κατὰ συγκρίτως διὰ τὴν ἀσθενείαν τῶν ἀκούοντων, καθὼς λέγει ὁ Χρυσόστομος. (1)

10 : „ Πάντα τὰ Ἐθνη ἐκύκλωσάν με, καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἡμυνάμην αὐτοὺς.

11 : „ Κυκλώσαντες ἐκύκλωσάν με, καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἡμυνάμην αὐτούς.

Ὅλα, λέγει, τὰ ἔθνη τὰ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ κατοικοῦντα, ἐσυμφώνησαν ὁμοῦ, καὶ μὲ περικύκλωσαν ἀπὸ κάθε μέρος, καθὼς μέσση εἰς τὰ δίκτυα περικυκλῶνουσιν οἱ ψαράδες τὰ ψάρια, ἀλλ' ὅμως ἐγὼ μὲ τὸ ὄνομα Κυρίου τοὺς ἐτιμώρησα καὶ τοὺς ἐνίκησα. ἡ Ἐθνη λέγει τὰ διάφορα πλῆθη τῶν Δαϊμόνων. διὰ τὴν μερικαίαν φοράν ὅλοι οἱ Δαίμονες συμμαζωνόμενοι, περικυκλῶνουσιν καὶ πολεμοῦσι τὸν δίκαιον, φοβίζοντες αὐτὸν, καὶ μὲ παντοίοις τρόποις περικύκλουντες (2) πολλαῖς φοραῖς δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ τὸ, ἐκύκλωσάν με, καὶ τὸ ἡμυνάμην αὐτούς, διὰ νὰ δείξῃ, ὅποιαν μεγάλην καὶ θαυμαστὴν δύναμιν ἔχει τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. τὸ ὅπερ ἐλύτρωσε μὲν τὸν Δαβὶδ ἀπὸ τὸν ἀφρευκτον καὶ αλύτρωτον κίνδυνου τῆς περικυκλώσεως τῶν ἐχθρῶν. ἡμυνάτο δὲ καὶ ἐτιμώρησε τοὺς ἐχθρούς μὲ τρόπον παράδοξον.

12 : „ Ἐ-

οὐκ εἶπεν· οὐδὲν πείσομαι· ἀλλ' οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος· ἢ παθῶν φησιν, οὐ δέδοικα· περὶ ἢ Παῦλος φησιν· „ Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς κατ' ἡμῶν;

(1) Φησὶ γὰρ οὗτος· „ Οὐ κατὰ σύγκρισιν ταῦτα προάγει· ἀπλῶς γὰρ ἢ κυρίως ἀγαθὸν τοῦτο, τὸ πεποιθέναι ἐπὶ Κύριον· τὸ δὲ ἐπ' ἄνθρωπον, οὐκ ἀγαθόν· οὐδὲν γὰρ εὐτελέστερον ταύτης τῆς ἐλπίδος· οὐ μόνον γὰρ ἀσθενές, ἀλλὰ καὶ ἐπισφαλές· ἢ ἴσασιν, ὅσοι πολλάκις ἀνθρώποις θαρρήσαντες, αὐτοῖς ἐκείνοις συγκατανέχθησαν· ἢ δὲ εἰς Θεὸν ἐλπίς, οὐκ ἰσχυρὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσφαλής, οὐκ ἔχουσα τίνα μεταβολήν· ἀμείνον τοίνυν καταλιπεῖν τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπικουρίαν, τὴν δὲ θεῖαν αἰτῆσαι βοήθειαν. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὁ μὲν Θεὸς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος, καὶ βουλόμενος ἀγαθὰ, καὶ δρᾷ δυνάμενος, ὅπερ βούλεται, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἔχων ἀνάλωτον· οἱ δὲ ἄνθρωποι, καὶ φύσει φθαρτοὶ, καὶ γνώμῃ τρεπτοὶ· καὶ πολλὰκις μὲν οὐ βούλονται τὰ ἀγαθὰ· ἐστὶ δ' ὅτε καὶ βουλόμενοι, τοῖς ἀδικουμένοις ἐπαμύνειν οὐ δύνανται· καὶ ἄρχουσι δὲ, πρὸς καὶ τὸν ἔχουσι τὴν ἀρχήν· ἀμείνον τοίνυν καταλιπεῖν μὲν τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπικουρίαν, τὴν δὲ θεῖαν αἰτῆσαι βοήθειαν.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος Ἐθνη ἔννοε', τοὺς διάφορους βίους τῶν ἀνθρώπων· ἐπειδὴ διάφοροι βίοι εἰσὶν ἐν τοῖς Ἐθνεσιν· τὸν δίκαιον τοίνυν καὶ οἱ πονηροὶ κυκλοῦσι, καὶ οἱ φιλάργυροι, καὶ οἱ βάσκανοι, καὶ οἱ ὑπερήφανοι, καὶ οἱ ὑποκριταὶ καὶ.

12 : „Εκκλίσανμε ὡσεὶ μέλισσαι κηρί-
 „ον, καὶ ἐξεκαύθησαν ὡς πῦρ ἐν αἶ-
 „κάνθαις, καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου
 „ἠμυνάμην αὐτοῦς.

καὶ ἔκλινε διὰ τὸ νὰ πέσω ἡγού· ἐκινδύνευσεν καὶ ἦλθεν
 κοντὰ εἰς τὸ νὰ πέσω. ὁ Κύριος ὁμῶς ἐβοήθησέ μοι,
 διὰ τὸ νὰ δείξῃ περισσώτερον τὴν δύναμιν καὶ πρόνοιάν
 του. ἐπειδὴ καὶ ἄρπασεν ἀπὸ τὸ σῶμα του θανά-
 του ἐμένα, ὅπου ἦμουν ἀπὸ κάθε μέρος ἀπειλισμέ-
 νος. (2)

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὸ μέγεθος
 τῶν κακῶν, ὅπου ἔπασχε, καὶ διὰ μὲν τῆς ὁμοιω-
 σεως τῶν μελισσῶν, δηλοῖ αἰνιγματωδῶς τὴν πολλὴν
 προθυμίαν, ὅπου εἶχον οἱ ἐχθροὶ κατ' ἐπάνω του.
 διὰ δὲ τῆς φωτίας, δηλοῖ τὴν ἀκράτητον ὀργήν του
 κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα. διὰτὶ αἱ μὲν μέλισσαι,
 ὅταν τύχῃ νὰ εὗρουν καλὴν κηρὸμελον, περικυκλώ-
 νουσιν αὐτὸ μὲ μεγάλην προθυμίαν, βυζύνουσιν τὴν
 δρόσον τοῦ μέλιτος. ἡ δὲ φωτία πάλιν, ὅταν πέρσῃ
 εἰς τὰς ἀκάνθας ἀκράτητος γίνεται. (1)

14 : „Ἰσχύς μου καὶ ὑμνησίς μου ὁ Κύ-
 „ριος, καὶ ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν.

Ὁ Κύριος, λέγει, εἶναι δύναμίς μου, καὶ
 ὑμνησις καὶ δόξα μου. ἐπειδὴ διὰ μέσου τοῦ Κυρίου
 τιμῶμαι καὶ δοξάζομαι ἀπὸ ὅλους, ὡς ἐν ὅπου ἀ-
 πόκτησα τοιοῦτον παντοδύναμον βοηθόν. ἡ λέγει
 ὅτι τὸν Κύριον ὑμῶν καὶ δοξάζω πάντοτε, διὰτὶ ἐ-
 γινε σωτὴρ μου. (3)

13 : „Ὁσθεις ἀνεδράστην τοῦ πεσεῖν, καὶ
 „ὁ κύριος ἀντελαβετό μου.

15 : „Φωνὴ ἀγαλλιάσεως καὶ σωτηρίας
 „ἐν σκηνῇ δικαίων.

Εἶπώ, λέγει ἐσπρώχθηκα ἀπὸ τοὺς ἐχθροῦς

Πά-

κοινὸν ἐχθρὸν αὐτὸν διὰ τὸν ἔλεγχον τὸν ἐκ τῆς ἐκείνου εὐχῆς νομίζοντες. ἀλλ' οὗτοι τούτων τὸ πλῆθος ἀμύνε-
 ται τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ. ἔνομα δὲ αὐτῷ ὁ Χριστὸς, ὅπερ εἰς ἀμυναν πάσης ἐπιβουλῆς ἀρκεῖ· αὐτὸ γὰρ ὅλον ἔ-
 ἄσπερ ἔσφαιρον τοῦ φορέοντος αὐτὸ γίνεται. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἡ μὲν Ἐκκλησία τὰς ἀπάντων τῶν
 ἑθνῶν ἐδέξατο προσβολὰς· ἡ δὲ Ἱερουσαλὴμ οὐ πάντων, ἀλλ' ἐνίων· ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τοίνυν ἀληθεῶς ὁ λόγος
 προσφέρεται· οἱ γὰρ ἐν ἐκείνῃ ἑθνεὶ πεπιευσμένοι, τοὺς παρὰ τῶν ἀπίστων δορυβεῖς ἢ κινδύνους ὑπέμενον· ἀλλ'
 ὁμῶς τῷ Θεῷ πεθαρηνότες, τοὺς ἀντιπάλους ἐνίκησαν.

(1) Προσέττει δὲ ἢ τοῦτο ὁ Χρυσορρήμων· „Ἀλλὰ ἢ τὸ πάχος αὐτῶν τῆς ἀπωλείας ἀνίσταται· ὥσπερ γὰρ
 αἱ μέλισσαι τῷ κέντρῳ πρὸς ἀμυναν χροῦμαι, τῇ πληρῇ τοῦ κέντρου ἐπαποθνήσκουσιν· οὕτω, φησι, ἢ οἱ ἐχθροὶ
 διὰ τῆς οὐκείας κακίας ἑαυτοὺς ἀναιροῦσι· ἢ ὥσπερ πῦρ ἀκανθῶν δροξάμενον οὐχ' ὑπομένει· ἀλλὰ τὴν ὑπεκαύ-
 ματι ταχὺ συναπέρχεται· οὕτω ἢ οὗτοι θερμότερον προσβλόντες, ταχὺ ἀπεσβέσθισαν ἢ ἀπώλετο. ὁ δὲ Ἀνδ-
 νυμὸς λέγει· „Ὅτι ἀληθινῶς μέλισσα μὲν μελισσοσυροῦσα ἢ κηροπλαστοῦσα ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία ἡ τιμώσα
 τὴν τοῦ Θεοῦ σεφίαν· ἥτις καὶ ποι οὕσα τῇ φόρῃ ἀσφείης, καθὼ τὸ κήρυγμα αὐτῆς οὐκ ἔστι ἐν πεισθεῖ ἀνθρωπί-
 νης σοφίας λόγοις, ὁμῶς ἔχει τὸ κέντρον ἐν ἀποδείξει Πνεύματος ἢ δυνάμεως· ὡς μέλισσαι δὲ ἢ οὐχὶ μέλισσαι
 εἰσιν, ὡς ὁμοιοῦντα ἔχοντες πρὸς τὰς μελίσσας κηφῆνες· ἥτοι οἱ Αἰρετικοί· ὅστινες οὐτε μελισσοσυροῦσιν, οὐτε
 κηροπλαστοῦσιν· ἀλλὰ ἐσθιόντες τὸ μέλι πολεμοῦσι τῇ μελίσει Ἐκκλησίᾳ· ἡ δὲ Ἐκκλησία τούτους ἀναιρεῖ, ὡ-
 σπερ κέντρον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου, ἢ διχοτομεῖ αὐτοὺς τῷ ἐλέγχῳ τῆς ἀληθείας.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „Ὁ Θεὸς οὐκ ἔστιν ἡμῶς εἰς ἀμαρτίαν, ὅσοι τῶν λογισμῶν πρὸς τὰς ἰδονὰς ῥέπουσι, ἢ ἀ-
 πὸ τῆς ἐν τῷ νόμῳ ἐσφαιρῆς εὐσεως ἀνατρέφοντες, εὐχερῆς εἰς τὸ κατοβληθῆναι παρὰ τῶν Δαιμόνων ἐργάζονται·
 ἀλλ' εἰν νήφωμεν, ἔξομεν τοῦ Θεοῦ εἰς ἀντίληψιν· οὗτος γὰρ ἡμῶν ἢ τὴν ψυχὴν ἐκρίκει, ἢ τοὺς ἐυέλοντας κα-
 ταβλεῖν ἀποδιώξει ἀνάστα.

(3) Ὅθεν λέγει ἢ ὁ Χρυσορρήμων· „Τί ἐστιν ὑμνητὴς μου; ἢ δόξα μου; ὁ αἴνός μου· ὁ κόσμος μου· ἢ περι-
 φά-

Πάλιν καὶ ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ νοεῖται τὸ ἐγένετο ἡγούν ὁ Κύριος ἐγένεν εἰς ἡμᾶς φωνὴ ἀγαλλιάσεως καὶ σωτηρίας, ἡ ὁποία ἀγαλλίασις καὶ σωτηρία ᾄδεται καὶ μελωδεῖται εἰς τὰς σκηνὰς τῶν δικαίων. διότι ἐγὼ, ἐπειδὴ καὶ ἐσώθην μὲ παραδοχὸν τρέπον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐπαρακινήθην εἰς τὸ νῦν ὑμῶν τὴν ἀγαλλίασιν ταύτην καὶ σωτηρίαν, ὅπου μοι ἐχάρισεν. ἡ ἐπαρακινήθην νῦν ὑμῶν τὸν Θεὸν μὲ ἀγαλλίασιν καὶ σωτηρίαν. σκηνὰς δὲ δικαίων νομίζω, ὅτι ὀνομάζει ἐδῶ προφητικῶς ὁ Δαβὶδ, τὰς καλύβας τῶν ἀσκητῶν, αἱ ὁποῖαι ἐμελλόν νὰ γένουν μετὰ τὴν ἐνσαρκον οἰκονομίαν. διὰτὶ μέσα ἐκ πᾶς καλύβας αὐτὰς ψάλλεται μάλιστ', καὶ ἀναγινώσκειται καθ' ἑκάστην ὑπὸ τῶν ἀσκητῶν τὸ ψαλτήριον τοῦτο τοῦ Δαβὶδ. ἡ σκηνὰς ὀνομάζει τὰς κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὰς. (1)

„Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν;

Ἡ δεξιὰ, λέγει, τοῦ Κυρίου ἤτοι ἡ βοήθεια

καὶ συνεργία τοῦ, ἐκατέρωθεν τὴν νίκην τῶν ἐχθρῶν μου, καὶ ἐσησε τὸ πρόπαιον κατ' αὐτῶν. αὕτη εἴναι ἡ φωνὴ τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ σωτηρίας, ὅπου εἶπεν ἡ νωτέρω, ὅτι ἔχει νὰ λέγηται ἐν σκηναῖς δικαίων.

16 : „Δεξιὰ Κυρίου ἠψώσε με· δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν.

Ἡ βοήθεια, λέγει, τοῦ Θεοῦ μὲ ἀσκήσεν, ὅπου ἐπέσον. ἡ καὶ μὲ ἐδόξασεν ὡς νικῶντας τοὺς ἐχθρούς μου. πάλιν δὲ λέγει ἀπὸ τὴν χαρὰν τοῦτο, δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν πρὸς Θεὸν εὐχαρίστησιν. ἡ λέγωντας τρεῖς φορές τὸ „Δεξιὰ Κυρίου, ἐφανέρωσε μουσιῶς τὴν triπλὴν βοήθειαν, ὅπου ἔλαβε τῆς τρισυποστάτου Θεότητος. (2)

17 : „Οὐκ ἀποθάνομαι, ἀλλὰ ζήσομαι καὶ διηγῆσομαι τὰ ἔργα Κυρίου. Ε.

φάνειά μου· οὐ γὰρ δὴ μόνον ἀπαλάττει τῶν κινδύνων· ἀλλὰ καὶ λαμπροῦς ποιεῖ καὶ περιφανεῖς, μετὰ δόξης τὴν σωτηρίαν διδοῦς. ὁ δὲ Ὀριγένης τὸ ἰσχύς μου καὶ ὑμνήσεις μου ὁ Κύριος λέγει, ὅτι θαρρύντος Μάρτυρος ἐστὶ φωνή· τὸ δὲ ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν οὕτω νοεῖται κατὰ ἄλλον ἐρμηνευτὴν, ὅτι γινόμενος ὁ Κύριος εἰς σωτηρίαν, οὐκ ἀρχὴν οὐσιώσεως δέχεται· ἀλλ' οὐ γὰρ καὶ αἰώνιος ἐστὶ· γίνεται δὲ εἰς σωτηρίαν κατὰ τὸ ἀναλαμβάνειν σχέσιν τὴν πρὸς τοὺς σωζομένους· ὅθεν πάντα τὰ γενομένα Χριστὸν λεγόμενα, ταύτῃ υποβάλλεται τῇ διανοίᾳ· οὐ γὰρ γέγονε Θεός, οὐ λόγος, οὐκ ἀλήθεια, οὐ σοφία, οὐκ ἦσος· ἀλλὰ γέγονεν ἡμῶν σοφία· οὐκ ἀπλῶς γενόμενος σοφία, ἀλλ' ἡμῶν· ὁμοίως καὶ δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις, κατὰ τὴν ἀναφορὰν τὴν πρὸς ἡμᾶς· οὕτω καὶ Χριστὸν καὶ Κύριον πεποίηκεν αὐτὸν ὁ Θεός· Χριστὸν μὲν ἡτοι βασιλεῖα καὶ ἱερεῖα τοῖς βασιλευμένοις, καὶ τοῖς ὑπὲρ ὧν προσάγει τὰς θυσίας καὶ τοῖς ἐστέλουσι δουλεύειν αὐτῷ· καὶ καθόλου τὰ σχετικῶς περὶ αὐτοῦ λεγόμενα οὕτω διανοούμενος οὐκ ἀσεβήσεις.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἡ Ὅταν ὁ Θεὸς καταβῇ τὸ πᾶν, οἱ τῆς νίκης ἀπολαύοντες χαίρουσι, σκίρτῶσι, διπλῇ γαννύμενοι, καὶ τῇ σωθῆναι, καὶ τῇ διὰ Θεοῦ σωθῆναι, ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· ἡ Ὅτι ψιλλότερον δὲ, ὡς ἡδὴ ἀνηρμήκων τῶν νοητῶν ἐχθρῶν, τῶν κατὰ καιροῦ διωχόντων τὸν τοῦ Θεοῦ λαόν· εἰρήνης τὸ λοιπὸν διαλαβούσης, καὶ τῶν σκηνῶν τοῦ Θεοῦ· ταυτέστι τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτοῦ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης· ἐκγεγενημένων, εὐχάριστοι τοῖς ἀγαλλιάσεως εὐχαριστήριοι φωναὶ ἀκούονται, καὶ οὐκ ἐπέρωθίτου, ἡ ἐν ταῖς τῶν δικαίων σκηναῖς, αἱ τινὲς εἰσιν αἱ Ἐκκλησίαι Χριστοῦ· ποία δὲ ἡ φωνὴ ἡ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἀκουομένη, καὶ τῇ Θεῷ ἀποδιδόμενη, ἀγαλλιωμένων τῶν σεσωσμένων; καὶ τί λέγουσα ἀκούεται; δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν καὶ τὰ ἐξῆς. ὁ δὲ Ἀνώνυμος σκηνὰς ὀνομάζει τὰς παρὰ τῇ Πατρὶ μονὰς, περὶ ὧν ὁ Σωτὴρ εἶπεν· ἵνα ὅταν ἐκλήπῃτε (ἡτοι ἀποθάνῃτε) δέξωνται ὑμᾶς (οἱ πτωχοὶ οὗτοι ἡλυσσάτε) εἰς τὰς οἰκίας σκηνὰς· ἐν ταύταις ταῖς σκηναῖς πάντες οἱ δίκαιοι εἰσιν ἀγαλλιωμένοι· τετυχήκασι γὰρ τῶν προσδοκωμένων αγαθῶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἡ Ὅρα τῆς ἀγαλλιάσεως τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ὁ Θεὸς πάντα κατέρωθεν· ὁ δὲ οὐκ ἐν ἀπαλλαγῇ τῶν δεινῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν κτήσει περιφανείας γινόμενης αὐτοῦ τὴν εὐεργεσίαν; οὐ γὰρ μόνον δυνατεῖς ἐποίη-

Ἐγὼ, λοιπόν, λέγει, δὲν θέλω ἀποθάνω ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ὅπου μὲ ἐκύκλωσαν, καθὼς ἐκείνοι ἐνόμιζαν. ὅχι. ἀλλὰ ἔχει νὰ γένη ὅλον τὸ ἐνχρῆτόν. καὶ αὐτοὶ μὲν ἔχουν νὰ ἀποθάνουν καὶ νὰ χαθοῦν. ἐγὼ δὲ θέλω ζῆσω, καὶ θέλω διηγοῦμαι τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ εἰς ἐκείνους, ὅπου δὲν τὰ ἔξαρουν. ἢ λέγει, ὅτι ἐγὼ δὲν θέλω ἀποθάνω τὸν ψυχικὸν θάνατον, ἀλλὰ θέλω ζῆσω τὴν κατὰ Θεὸν ζωὴν, καὶ θέλω εἶμαι ἀθάνατος. ἐπειδὴ καὶ ἔχουν νὰ φάλλουν πᾶντοτε ὅλοι ἐφ' ὑμετέρας τοὺς ἐδικούς μου Φαλμούς. καὶ δὲν θέλουν παύσουν ἀπὸ τὸ νὰ τοὺς ἀντιπαρατίθω καὶ νὰ τοὺς φάλλω. ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἵματος. ἢ ὁ λόγος οὗτος κατὰ τὸν Εὐσέβιον, προφητεύει τὴν μέλουσάν ἀνάστασιν τοῦ Δαβὶδ. ἔργον ἐγὼ, λέγει, δὲν θέλω ἀποθάνω, ὥς ὅπου πλέον νὰ μὴν ἀναστῶ. ἀλλὰ θέλω ζῆσω πάλιν διὰ τὴν ἀνάστασιν μαζί με ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. διὰ τοῦτο θέλω διηγοῦμαι τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου.

συ μαζί με τὰ ἄλλα του θαυμάσια, καὶ τὴν ἀνάστασιν, ὅπου μοι ἐχάρισεν. (1).

18: „ Παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος, „ καὶ τῷ θανάτῳ οὐ παρέδωκε με.

Ὁ Κύριος, λέγει, με ἐπαίδευσεν, συγχωρήσας νὰ πέσω εἰς κίνδυνον, ἵνα καλλιεργήσω καὶ διορθωθῶ ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ κινδύνου καὶ τῆς ἀνάγκης, καὶ ἵνα γένω σωφρονέστερος ἀπὸ τὸ πρῶτον. πλὴν δὲν με ἐφάρκα νὰ ἀποθάνω, ἀλλὰ με ἄρπαξεν ἀπὸ τὸν θάνατον, καθὼς εἶπομεν ἀνωτέρω, διὰ νὰ δείξῃ τὴν δύναμίν, τοῦ καὶ τὴν πρὸς ἐμὲ κηδεμονίαν του, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου. (2)

19: „ Ἀ-

ἐποίησεν, ἀλλὰ ἔ ἐνδόξους. αὕτη ἡ τῆς ἀγαλλιάσεως φωνή, τὸ ὁμολογεῖν, ὅτι ἡ τοῦ Κυρίου δύναμις μὲν τὴν νίκην εἰργάσατο. τὸ τροπαίον ἔστη. τοὺς ἀγωνιζομένους ἔσωσε. ἔ ἐνδοξότατος ἀπέδειξε. δεξιὰ δὲ ἐστὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἔ Εὐσέβιον, ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐνέργεια, ἡ ὁ Μορμενιὸς Υἱὸς τοῦ Πατρὸς. ὁ δὲ Ἀλφεινὸς ἑρμηνευτὴς λέγει. „ Σαφὲς ἐνταῦθα τὸ μυστήριον τῆς Τριάδος ἐδήλωσε, τρίτον ἐπονομάσας τὴν τοῦ Κυρίου δεξιάν. οὕτω γὰρ τὰ τρία χαρακτηρίζει πρόσωπα. ἐπειδὴ ἔ τρεῖς τινες ἐφ' ἡμέας τοῦ Θεοῦ οικονομίας εἰσῆγαγεν. ἐποίησε γὰρ δύναμιν, λαβὼν χεῖρ ἀπὸ τῆς γῆς ἔ ποιήσας κατ' εἰκόνα ἰδίαν τὸν Ἀνδραπὸν. ἐποίησεν ἐπίαν δύναμιν, ἰψάσας αὐτὸν ἔ συνεγείρας ἐαυτῷ ἔ συγκαθίσας ἐν δεξιᾷ ἐν ταῖς ἐπουρανίοις, ὡς ὁ Παῦλος ἔλεγεν. ἐποίησε ἔ δύναμιν τρίτην, δωρεὰς αὐτῷ δωδωκὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ποιεῖ δὲ δύναμιν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτὴν, ἐν παντὶ τῷ δεξιᾷ φρονεῖντι ἔ πράττοντι. ἀλλὰ ἔ ὑποὶ αὐτὸν. ὡς ἔ δευτέραν γενέσθαι ἐν αὐτῇ ἔ τῆς πρώτης δυνάμεως δύναμιν, ἐφ' ἣ ἀθανάσιον κατεκρήμενος ἐρεῖ. οὐκ ἀποθανεύμαι ἀλλὰ ζήσομαι.

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. „ Εἴη ἂν τὸ, οὐκ ἀποθανεύμαι, φωνὴ τῶν κατὰ καιροὺς διακομμένων Εὐσεβῶν, ὑπὸ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐχθρῶν, ἔ εἰς αὐτὸν ἠκόντων τὸν θάνατον. ἐφ' ἣ θάψουσιν, ὅτι ζήτουνται, ἔ ἡμεῶν προσθήκην ἀφίονται, ἐπὶ τῷ ἐξομολογεῖσθαι τοῦ Θεοῦ τὰ ἔργα, τοῖς μὴ τοῖς οἰκείοις αὐτὰ ἐπαρκεῖν ἐφ' ἡμέας. τοῦτο γὰρ μάστις ζωὴ, κατὰ τὸν Χρυσοστόμον, τὸ αὐτὸν αἰεῖν, ἔ εἰς ἅπαντας ἐξυγγέλλειν αὐτοῦ τὰ θαύματα ἔ τὰ ἔργα.

(2) Φησὶν ὁ Χρυσοστόμος. „ Λέγει τὸ κέρδος τοῦ πειρασμοῦ. ποῖον δὲ ταῦτο; ὅτι ἐν τῷ παιδεύειν ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος. τοῦτέστι ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἐβελτίωσά με, ὡς ὁμολογεῖν ἐπ' ὠφελείᾳ μοι γενέσθαι τὰ νομιζόμενα σκυθρωπά. ὡς διπλὴν ἐκέρδαν. σωτηρίαν, τὴν τε ἀπαλλαγὴν τῶν δεινῶν, τὴν τε ἀπαλλαγὴν τῆς κακίας. διὸ ἔ ὁ Παῦλος ἔγραψεν. „ Εἰδὲ ἐκτός ἐσε παιδείας, ἀρα γὰρ ἐσε ἔ οὐκ ἡφαί. ἔφη δὲ ἔ ὁ Θεοδώριτος. „ Δείκνυσιν δὲ ὁ λόγος, ὡς οὐδὲ αὐτὸς ὁ διαγμὸς τῆς Ἐκκλησίας, εἰκὴ ἔ ὡς ἔτυχεν ἐγένετο. ἀλλ' ἐπ' ὠφελείᾳ ἔ δεικνύει τῶν πεπειρασμένων. λέγει δὲ ἔ ὁ Εὐσέβιος. „ Ὁ παιδεύσει θεὸς ἔ πάντως ὠφελίμως ὑπὸ τοῦ Κυρίου παιδεύμενος, ἄριστος τὴν γνώμην ἔ τὴν πρᾶξιν γινώσκων, οὐκ ἐμπίπτει εἰς τὸν θάνατον τὸν κρατοῦντα τῶν ἁμαρτανέντων. ἐπεὶ γὰρ ἀπαιδεῦτοι συναντῶ θάνατος, ὁ παιδεύσει ὑπὸ Κυρίου παιδεύμενος οὐ παραδίδεται θανάτῳ, τῷ παραλαμβάνοντι τοὺς παραδεδομένους πάθεισιν ἀτιμίαις, ἔ ἀδοκίμῳ ἰθὺ. ἔφη ἔ ὁ Διδύμος. „ Καὶ τίς ὁ λόγος χάριν ἐπαίδευσεν ἔ ἐπειδὴ, ὅν ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει. ἔ πῶς δὴλον, ὅτι ἀγαπᾷ παιδεύει τὸν δίκαιον ἔ ἐπειδὴ τῷ θανάτῳ οὐ παραδίδωσιν. οὐ συγχωρεῖ γὰρ αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καταπονεθῆναι, ἀλλὰ σὺν τῷ πειρασμῷ παρέχει ἔ τὴν ἐκβασιν. παιδεύει δὲ διὰ τοῦτο ὁ Κύριος, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σολομῶνα. „ Ἀπαιδεῦτοι ψυχὰς ἐπληθύθησαν (Σολ., ιζ'. 1.) ὁ δὲ Θεοδώριτος, συνεχάρησέ, φησι, προσβαλεῖν μοι τὰ ὑπερὰ πατριῶς με παιδεύων, τὸ δὲ συγγόν πρῶτον διέλυτε νέρος, ἔ τῆς ἐκείθεν με παντελῶς ἠλευθέρωσε λῶβης.

19 : „ Ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης ,
 „ εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς ἐξομολογήσο-
 „μαι τῷ Κυρίῳ .

Ἀνοίξατε , λέγει , εἰς ἐμένα , ὧς ἱερεῖς καὶ
 Λευῖται , τὰς πόρτας τῆς σκηνῆς , μέσα εἰς τὴν ὁ-
 ποίαν εὐρίσκεται ἡ νομικὴ δικαιοσύνη , καὶ τὰ τοῦ νό-
 μου δικαιώματα . ἵνα ἐμβᾷ μέσα εἰς αὐτάς , εὐχα-
 रिσῶ τῷ Κυρίῳ , καὶ δοξολογήσω αὐτὸν , καθὼς
 ὑπεσχέθη ἄνωτέρω . νοήσεις δὲ πύλας δικαιοσύνης
 καὶ τὰς καλύβας τῶν ἄνωτέρω εἰρημένων ἀσκητῶν ,
 καὶ τὰς κατὰ τόπον Ἐκκλησίας , μέσα εἰς τὰς ὁποί-
 ας καὶ δικαιοσύνη καὶ καθε ἀρετὴ πολιτεύεται . εἰα εἰσελ-
 θὼν εἰς αὐτάς ὁ Δαβὶδ , εὐχαριστήσῃ εἰς τὸν Κύριον
 διὰ μέσου τῶν ἐκεῖ ψαλλομένων Ψαλμῶν του . (1)

20 : „ Αὕτη ἡ πύλη τοῦ Κυρίου , δίκαιοι
 „ εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ ,

Ἐγὼ νομίζω , πῶς πύλην ὀνομάζει ἐδῶ ὁ

Δαβὶδ τὴν σκηνήν , περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ Κύριος ἐν
 Εὐαγγελίοις . „ Εἰσελθατε διὰ τῆς σκηνῆς πύλης .
 (Ματ . ζ' . 13 .) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ταύτην τὴν
 σκηνὴν πόρταν προβλέπωντας εἶπεν ἐδῶ , ὅτι αὕτη εἴ-
 ναι ἡ πόρτα τοῦ Κυρίου , περὶ τῆς ὁποίας θέλει δι-
 δάξῃ ὁ Κύριος Ἰησοῦς , ὅταν ἔλθῃ , ἥτις φέρει τοὺς
 ἀνθρώπους πρὸς τὸν Κύριον . ἐπρόσθετε δὲ καὶ ὅτι
 θέλουν ἔμβουν οἱ δίκαιοι ἐν αὐτῇ : ἤγουν διὰ μέσου
 τῆς σκηνῆς πόρτας αὐτῆς . διὰ τὴν ταὶ ὁ Κύριος εἶπεν ὅ-
 τι „ Ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν . (Αὐτόθ' .
 14 .) ὀλίγοι δὲ εἶναι οἱ δίκαιοι καὶ ἐκλεκτοί . ἐπειδὴ
 οὕτως εἶπεν ὁ αὐτός . „ Πολλοὶ μὲν εἰσὶ κλητοί , ὀλί-
 γοι δὲ ἐκλεκτοί . (Ματ . κ' . 19 .) (2)

21 : „ Ἐξομολογήσομαί σοι , ὅτι ἐπήκου-
 „ σάς μου , καὶ ἐγένου μοι εἰς σωτη-
 „ρίαν .

Πάλιν μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὑπόσχεται ὁ
 Δαβὶδ , ὅτι θέλει εὐχαριστήσῃ τὸν Θεὸν ἀπὸ
 τὸν ἔσωσεν ἀπὸ τοὺς κινδύνους , ὡς καὶ ἄνωτέ-
 ρω ὑπεσχέθη νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ .

22 : „ Λι-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόρρημον . „ Τοῖς παιδευμένοις αἱ πύλαι ἀνοίγονται , τὰς ἀποτιθεμένοις τὰ ἁμαρτήματα
 ὁ τοῦτον παιδευθεὶς , μετὰ παῖσιν δυνάται λέγειν . ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης . ἢ γὰρ κατὰ ἀναγωγὴν
 ἐκληπτέον τὸ εἰρημένον ἢ πύλας τὰς τῶν οὐρανῶν νοητέον , αἱ τοῖς πονηροῖς εἰσὶ κεκλεισμέναι . ἢς δὲ κροῦειν διὰ
 τῆς ἀρετῆς , δὲ ἐκλεμνοσύνης , διὰ δικαιοσύνης . κατὰ δὲ τὸν Θεοδωρίτον . „ Ὑψηλότερον πύλας δικαιοσύνης κα-
 λεῖ τὰς διαφόρους τῆς ἀρετῆς ἰδέας , ἢ τὰς κατ' αὐτὴν προκοπὰς , ἃς ἢ ἐδιδούσιν οἱ τοὺς καιροὺς τῶν θλίψεων ὑ-
 πομείναντες . προσέτι δὲ ὁ Εὐσέβιος . „ Ὡρα λοιπὸν ἀξίας τοῦ Θεοῦ ζήσαντας ἡμῖς , διὰ πάσης τῆς κατὰ
 τὴν ἀρετὴν ὁδοῦ βαδίζειν ὡς διὰ πολλῶν διαφόρων , ἢς ὅσα καὶ μία πύλη διαδέχεται , ἢς ἐπέκεινα οὐχ οἶδ' ὅτε προ-
 ελθεῖν . εἴη δ' ἂν αὕτη ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ , κατὰ τὸ . „ Μικαροὶ οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ , ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν
 ὄψονται . ὁ δὲ Ἀθανάσιος , πύλην ἑσχάτην ἢ μίαν ἐνεστὶ τὸν Χριστὸν , τὸν εἰπόντα . „ Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα , ὡς
 τῆς ἀρετῆς ποδὺγὸς ἢ διδάσκαλος . ὁ δὲ Ἡσύχιος , πύλας μὲν ἐποίησε τὸν νόμον ἢ τοὺς Προφῆτας , πύλην δὲ
 τὴν πίσιν , δὲ ἢς προσαγόμεθα τῷ Θεῷ .

(2) Ἀλλὰ ἢ ὁ Κύριλλος , πύλην ἐνοεῖ τὸν Χριστὸν . „ Οὐ γὰρ ἔστιν οὐκ ἔστιν ἕτερόν τινα τρόπον ἐπὶ τὴν τοῦ Θε-
 οῦ ἢ Πατρὸς ἀφικέσθαι γνῶσιν , ἢ κατὰ τὸν αὐτὸν , ὃν ἔφη Χριστὸς . οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰμὴ δι'
 ἐμοῦ . λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος . „ Οἱ διὰ τῶν ἀρετῶν περιπατοῦντες , μᾶλλον δὲ ἐν ταῖς ἀρεταῖς (προσδια-
 τριπτέον γὰρ ἐν αὐταῖς) εἰς ἐκείνην ἀπαντῶσι τὴν πύλην τὴν εἰς αὐτὴν ἀγούσαν τὴν τοῦ Κυρίου θεωρίαν . καὶ
 ποία αὕτη ; ἢ τῆς καρδίας καθαρότης . μακάριοι γὰρ φασιν , οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ , ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται .
 ὁ δὲ Χρυσόρρημον προσθέτει . „ Εἰσὶ πύλαι θανάτου . εἰσὶ πύλαι ἀπωλείας , εἰσὶ πύλαι ζωῆς αἱ εἶναι ἢ τε-
 θλιμμέναι . διὰ τοῦτο ἐπειδὴ πολλοὶ , λέγει τὸ παρόντιον τῆς πύλης τοῦ Κυρίου , τὸ εἰ αὐτῆς τοὺς παιδευμέ-
 νους εἰσέναι . οἱ θλιβόμενοι γὰρ , δὲ αὐτῆς βαδίζονται . οὐ διὰ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου ἢ τῆς ἀπωλείας ἢ τῆς
 εὐδυχάρου ἢ πτωχείας ὁδοῦ . ἐκείνη γὰρ οὐ τοῦ Κυρίου . ἀλλὰ διὰ τῆς σκηνῆς .

22: „ Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκο-
δομοῦντες οὗτος ἐγεννήθη εἰς κε-
φαλὴν γωνίας .

Τοῦτο τὸ ρητὸν εἶναι φανερὰ προφητεία
περὶ τοῦ Χριστοῦ . δὲν ἀκολουθεῖ δὲ κατὰ συνέχειαν μὲ
τὰ κνωτέρω ρητὰ . διὰ τὴν αἰ προφητεία συνειθίζου
νὰ διακόπτουσι τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου , καὶ νὰ ἐπα-
λυνταὶ μεταξὺ , διὰ νὰ εἶναι συνεσκιασμέναις κατὰ τὸ
παρὸν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους . ἵνα μὴ διὰ τὰς προφη-
τείας αὐτάς , ἐξαλειφθοῦν τὰ βιβλία τῶν Προφητῶν
ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ . οἰ-
κοδομοῦντας λοιπὸν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀρχιερεῖς
τοὺς Γραμματεῖς , καὶ τοὺς Διδασκάλους τῶν Ἰου-
δαίων κατὰ τὸν Θεοδώριτον , ὡς προχειρισμένους ὑ-
πὸ Θεοῦ εἰς τὸ νὰ οἰκοδομοῦν καὶ νὰ καταρτίζου
τὸν λαὸν ἐπάνω εἰς τὸ θεμέλιον τοῦ νόμου . λίθον
δὲ ἀποδοκιμασθέντα ὀνομάζει τὸν Χριστὸν· λίθον μὲν
ἦτοι πέτραν , διὰ τὸ στερεὸν καὶ ἀκαμπτον πρὸς τὴν
ἀμαρτίαν , „ Ἀνομίαν γὰρ φησιν , οὐκ ἐποίησαν . (Ἡ
ε . νγ . 9) ἀποδοκιμασθέντα δὲ , διὰ τὴν ἀπεδοκίμα-
σαν αὐτὸν καὶ ἐκαταρρόνησαν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμ-
ματεῖς τῶν Ἰουδαίων , ὡς ἄχρηστον εἰς οἰκοδομήν .
ἔλεγον γὰρ αὐτοὶ „ Ὅτι Σαμαρείτης εἶσὺ , καὶ Δαι-
μόνιον ἔχεις (Ἰω . Η . 48 .) Καὶ πάλιν „ Οὐ-

τος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι πᾶρά τοῦ Θεοῦ . (Ἰω . θ .
16 .) ἀλλὰ πλὴν τὸν ἔχλου . (Ἰω . ζ . 12 .)

Ὁ λίθος ὁμοῦς οὗτος ἦτοι ὁ Χριστὸς , ὁποῦ
ἀπεδοκιμάσθη ἀπὸ αὐτοὺς , τὸς δόκιμος καὶ εὐχρη-
στος ἐφάνη εἰς οἰκοδομήν , ὡς ὁποῦ ἐγενε λίθος ἀ-
κρογωνιαίος ἦτοι ἐβλάσθη εἰς τὴν γωνίαν τοῦ τοίχου
καὶ τῆς οἰκοδομῆς . διὰ τὴν καθε πέτρα δὲν ἐβάλλεται
εἰς τὸ ἄκρον τῆς γωνίας . ἀλλ' ἐκείνη μόνη ἐβάλλεται ,
ὁποῦ εἶναι ἀπὸ τὰς ἄλλας πλεον δόκιμος καὶ στερεὰ καὶ
χρησιμωτέρα , διὰ νὰ συνδέσῃ μὲ τὰς δύο αὐτῆς πλευ-
ρὰς εἰς μίαν γωνίαν τοὺς δύο τοίχους τῆς οἰκοδομῆς .
πῶς δὲ ὁ Χριστὸς ἐγενε πέτρα ἀκρογωνία ; ἐπειδὴ
καὶ ἦνωσε τοὺς δύο λαοὺς τὸν Ἰουδαϊκὸν καὶ τὸν
Ἑθνικὸν εἰς μίαν πίσιν . διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦ-
λος „ Χριστὸς ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν , ὁ ποιῶνς τὰ
ἀμφότερα ἓν . (Ε' φ . β' . 17 .) καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος
εἶπε „ Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω , ἃ οὐκ εἰσὶν ἐκ τῆς ἀγέλης
ταύτης . καὶ ἐκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν , καὶ τῆς φωνῆς μου ἁ-
κούσουσι καὶ γενήσεται μία ποίμνη , εἰς ποιμήν . (Ἰω .
ι . 16 .) ἡ γωνία ὀνομάζει τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν διὰ
τί καὶ ὡς ἡ γωνία ἐνὸναι διὰ μέσου τῆς εἰς μίαν συνάρε-
αν τοὺς δύο τοίχους : ἔτι καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκ-
κλησία κάμνει τὴν ἑνωσιν τῶν δύο λαῶν Ἰουδαίων ,
λέγω , καὶ Ἑθνικῶν . ταύτης δὲ κεφαλὴ εἶναι ὁ Χρι-
στὸς , ὡς ἄν ἐνὸς σώματος καὶ ἔχῃ μόνον εἶναι αὐτῆς
κεφαλὴ , ἀλλὰ καὶ σύνδεσμος καὶ θεμέλιον . (1)

23: „ Πα-

(1) Ἄλλος δὲ φησι . „ Τοῦτο ἔγνωθεν ὡς ἐν τύπῳ γέγονεν . ὁ γὰρ Ἀβραὰμ ἑκατέραν Πατρίδαρχος γέγονε πῶν
τε ἐν ἀκροβυσσίᾳ , πῶν τε ἐν περιτομῇ . ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν , ὡς ἐν τύπῳ . τοῦτο δὲ , ἐν ἀληθείᾳ . λέγει ἰδὲ ὁ Θεο-
φώτος Μάξιμος . „ Ἐγεννήθη Χριστὸς εἰς κεφαλὴν γωνίας : τούτῳ συνένησεν ἑκάτερά τὰ Ἔθνη , ἃ ἐγένετο κε-
φαλὴ τῆς Ἐκκλησίας . γωνία γὰρ ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν Γραφήν . ὡς γὰρ ἡ γωνία δύο τοίχων ἑκαστος γίνεταί ,
πρὸς ἀλλήλους αὐτοὺς διασφίγγουσα εἰς ἀδιαλύτον συνοχήν . οὕτω καὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν δύο λαῶν γέγονεν ἑνωσις ,
τοῦ ἐξ Ἑθνῶν καὶ Ἰουδαίων , καθ' ἕνα πίστεως λόγον ἀληθίνοις συνδέουσα , καὶ πρὸς μίαν σφίγγουσα σύμφορον , ἢ
ἀκρογωνιαῖος λίθος ὁ Χριστὸς , ὡς κεφαλὴ τοῦ παντὸς σώματος . ὃν γὰρ τρόπον δύο σύνδεσμος τοίχων γωνίατος ἐβ-
λάσθη λίθος , πρὸς ἀδιαίρετον ἑσιν ἑκατέρους συνδέων . οὕτω τοὺς δύο τῆς οἰκουμένης λαοὺς , ἢ τοῦ Δεσπότητος
ἡμῶν ἑνωστικὸς οἰκονομία συνάψασα εἰς ἕνα καὶ ὅλον ἄνθρωπον , καὶ εἰς ὃν σῶμα καὶ Πνεῦμα συναρμολογήσασα , εἰς κε-
φαλὴν γωνίας ἐγένετο , ἀσάλευτον τὴν ἑνωσιν τῇ αὐτῆς μεσιτείᾳ φυλάξασα . λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Τοῦτο τὸ
ρητὸν , καὶ μυριάκις ἀναισχυντῶσι Ἰουδαῖοι , ἄλλω προσαρμόσαι οὐ δύναται . εἰ γὰρ καὶ τῶν διαιρεθεισῶν πάλαι
φυλῶν ἡγεμόνευε Ζοροβάβελ , ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πλείστον διήρκεσεν . ὁ δὲ Δεσπότης Χριστὸς τοὺς δύο τοίχους ἀπ' ἀλ-
λήλων ἐσῴτας ἐκ διαμέτρου , τοὺς ἐξ Ἰουδαίων , φημι , καὶ τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πεπιστευκότας , εἰς ὃν συναγαγὼν , τὰ
διεσπῶτα συνέζευξεν εἰς μίαν πίσιν , καὶ μίαν ἐξ ἀμφοτέρων συνήρμοσεν Ἐκκλησίαν καὶ ποιμήν , γωνίαν τινα μεμ-
εσμένην , δύο τοίχους συνδέουσαν καὶ πρὸς ἀλλήλους συναπτόουσαν . περὶ τούτου τοῦ λίθου καὶ διὰ φωνῆς Ἠσαΐου
πρὸς θεοπισπεν ὁ Θεός . „ Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιών λίθον πολυτελῆ ἐκλεκτὸν ἀκρογωνιαῖον , ἥτις μὲν καὶ τὰ θεμέλια
αὐτῆς . τοῦτο καὶ ὁ μακάριος κη Παῦλος . „ Ἐποικοδομησάντες ἐπὶ τῇ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν ὁ-
νὸς ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ . τοῦτον εἶδε τὸν λίθον καὶ ὁ θεὸς Δανιὴλ σκεδάντα ἄνω χειρῶν . Καὶ ὁ
Κύ-

23 : „ Παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη , καὶ
 „ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡ-
 „ μῶν .

Αὕτη , λέγει , ἡ γωνία , αὕτη ἡ ἐνωσίς
 τῶν δύο λαῶν , καὶ οὗτος ὁ σύνδεσμος , ἐγένεν ἀπὸ
 τοῦ Θεοῦ , καὶ ἔχει ἀπὸ ἀνθρώπων φίλῶν . καὶ αὕτη εἴ-
 ναι θαυμαστὴ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν , οἵτινες ἤξιώ-
 θημεν νὰ τὴν εἰδούμεν . διὰ τί , πῶς δὲν εἶναι θαυ-
 μαστὸν τὸ τόσον μέγα καὶ πεπαισθημένον ἔργον ;
 (1)

24 : „ Αὕτη ἡ ἡμέρα , τὴν ἐποίησεν ὁ Κυ-
 „ ριος , ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφραν-
 „ θῶμεν ἐν αὐτῇ .

Ἡμέραν ὀνομάζει ἐδῶ τὴν εὐήμερίαν καὶ
 εὐτυχάν τῆς οἰκουμένης . διότι , καθὼς ὅταν λέγωμεν
 ἡμέραν πονηράν , δὲν λέγομεν τὸν δρόμον τοῦ πλοῦ ,

ἀλλὰ τὰ κακὰ , ὅπου ἀκολουθοῦν εἰς ἐκείνην τὴν ἡ-
 μέραν κατὰ τὸν ὠρίγενῃ καὶ τὸν Χρυσόστομον . ἔ-
 τι καὶ ὅταν λέγωμεν ἡμέραν καλὴν , φανερώμεν
 τὰ εἰς αὐτὴν ἀκολουθοῦντα καλὰ . ὅθεν καὶ τῶρα
 προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὰ κατορθώματα καὶ τὰ ἀγαθὰ
 καὶ νίκας , ὅπου ἐποίησεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 Χριστὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεώς του . ἐπειδὴ ἐν αὐτῇ
 τῇ ἡμέρᾳ ἐφίλιωσεν ὁ Χριστὸς τὸν Θεὸν μὲ τοὺς ἰσ-
 θράπους , κατέπαυσε τὴν τυραννίαν τοῦ Διαβόλου
 κατήργησε τὴν δύναμιν τοῦ θανάτου , τοὺς ἀνάξιους
 ὄντας τῆς γῆς , ἔλαμεν ἀξίους τῶν οὐρανῶν . ἔλυ-
 σε τὸ σκότος τῆς πλάνης , ἐδίδωκε τὴν ἀμαρτίαν , ἐ-
 φύτευσε τὴν ἀρετὴν . καὶ ἀπὸ ἄλλα μυρία πνευματι-
 κά ἀγαθὰ ἐγένεσε τὴν εἰκουμένην . ὅθεν ἀκολουθῶς
 ὁ Δαβὶδ προκινεῖ ὅλους τοὺς πιστεύσαντας τῷ Χρι-
 στῷ , νὰ ἀγαλλῶνται καὶ νὰ εὐφρανῶνται εἰς τὴν ἡμέ-
 ραν τῆς ἀναστάσεως . ἐπειδὴ καὶ ἡζιώθησαν κατ' αὐ-
 τὴν , τοιοῦτων πνευματικῶν ἀγαθῶν . (2)

25 : „ Ω Κύριε σῶσον θῆ , ὦ Κύριε εὐό-
 „ σωσον θῆ .

Ω

Κύριος δὲ τὸ ἥκον τοῦτο τοῦ Δαβὶδ εἶπε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους . „ Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς Γραφαῖς ; „ Αἴ-
 θον ὅν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες , οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας ; (Ματθ' καὶ 41 .)

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἐκπλαγῇ ; τίς οὐκ ἂν θαυμάσειεν , ὅτι ἐνθα ἐσαυρώθη ὁ Χρι-
 στός , ἐκεῖ προσκινεῖται Χριστός ; καὶ οἱ μὲν σαυρώσαντες , ἐν ἀκρίβει , οἱ δὲ προσκυνῶντες , ἐν δόξῃ ; καὶ πᾶσαν τὴν
 οἰκουμένην περιέδρομεν ὁ λόγος , συνάπτων τῇ ἀληθείᾳ ἅπαντας ; ἔστι μὲν οὖν καὶ τοῖς ὁπωσοῦν ἐξετάζουσι θαυ-
 μασίαν , πολλὰ δὲ ἀκριβέστερον τοῖς πιστεύουσιν . διὰ τοῦτο , φησιν , ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν . „ Οὐκ ἦν γὰρ ἀνθρώπινον
 τὸ γινόμενον . οὐκ ἦν ἐνὸς τῶν πολλῶν . οὐκ ἦν Ἀγγέλων . οὐκ ἦν Ἀρχαγγέλων τὸ ποιῆσαι γωνίαν . οὐδεὶς
 γούτ' ἴσχυεν , οὐ Δίκαιος , οὐ Προφήτης , οὐκ Ἀγγελος , οὐκ Ἀρχάγγελος , ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τὸ κατορθῶμα . τοῦ-
 το ἦν αὐτοῦ ἰδιώτης τὸ ἔργον . καὶ ὁ Ἀνάνομος . „ Ἐστὶ θαυμαστὸν ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν , πῶς ἔτεκε Παρθένος ἡ πῶς
 ὁ σαυρωθεὶς ἀνέστη καὶ τοὺς νεκροὺς ἀνέστησε ! πῶς ὁ κρατισθεὶς καὶ ἐμπυσθεὶς τὴν οἰκουμένην ὑπέταξεν ἡ εἶδε καὶ τὴν
 σάρακα ἐξ ἡμῶν ἔχει , ἀλλ' ὅμως αὕτη παρὰ Κυρίου τυγχάνει τοῦ Πατρὸς . καὶ ὅλον δὲ τὸ Μυστήριον τῇ δυνάμει τῆς
 Θεότητος γέγονεν .

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει . „ Ποία αὕτη , ἀλλ' ἢ ἡ σωτήριος τῶν Ἑθνῶν ἀπάντων ; καὶ ἢ ὁ ἀποβληθεὶς λί-
 θος , γέγονεν εἰς κεφαλὴν γωνίας ; ἢ ἀναστάσιμος λέγω τοῦ Σωτῆρος ἡμέρα ; ἢ ἐπάνωμες αὐτοῦ γενομένη Κυριακή ;
 καὶ ὁ Θεοδόριτος . „ Ἡμέραν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πεποιημένην καλεῖ . καὶ ἢ ὁ λίθος οὗτος ἀνέστη μετὰ τὸ πάθος .
 εὐθύς γὰρ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῖς Ἀποστόλοις ἐκέλευσε πάντα μαθητεύσαι τὰ Ἑθνη . τὰς μὲν γὰρ λοιπὰς ἡμέ-
 ρας ἡλίου φωτίζων ἀποτελεῖ . καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ φῶς , σώμασιν , ἀλλ' οὐ ψυχαῖς παρέχει . τὸ δὲ τοῦ σωτῆρος λόγου
 φέγγος , ψυχῶν λογικῶν καταυγασιζὼν τυγχάνει . καὶ ὁ δὲ καὶ ἡμέραν καλὴν , καὶ νέαν φωτὸς καὶ εὐσεβείας παντὶ τῷ κό-
 σμῳ συνεστήσατο . πᾶσα μὲν οὖν ἡμέρα , Κυρίου . διαφερόντως δὲ ταύτην ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι τὴν
 ἡμέραν ἔφη . ἐπειδὴ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐν αὐτῇ τὸ φῶς πεποίηκεν ὁ Θεός . καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀνάστασιν δεξιμέ-
 νῃ

Κύριε, λέγει, σώσον τὸν λαόν σου τὸν
Χριστιανικόν. ὦ Κύριε, ἐράδωσον τὸν λαόν σου καὶ
τὴν πίσιν τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου σου.
(1)

26: „Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνό-
ματι Κυρίου.

Καὶ τοῦτο τὰ ῥητὰν εἶναι προφητεία περὶ τοῦ
Χριστοῦ. διὰ τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς ἦλθεν ἐν ὀνόματι Κυρίου.
ἦτοι ἦλθεν ἀπὸ τὸν Κύριον καὶ ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ
Κυρίου. διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἔλεγεν,
ἐγὼ ἐλάλῃθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς μου, καὶ οὐ
λαμβάνετε με (Ἰω. 8. 43.) Καὶ πάλιν, ἐγὼ ἐκ τοῦ
Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἔγω (Ἰω. 16. 42) ἢ τὸ ἐν τῷ ὀνό-
ματι Κυρίου δηλοῖ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ ἦτοι
ἦλθεν ὄνομα Θεοῦ ἔχων, καὶ Θεὸς ὢν. (2)

Εὐ.

νῦν, τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου τὰς ἀκτῖνας ἐξέπεμψε· καὶ τὸ φῶς δὲ δημιουργήσας ἡμέραν αὐτὸ ἐκάλεσεν· ἄλλο
δὲ οὐδὲν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν πεποίηκεν· αὕτη τοίνυν ἡ ἡμέρα μόνη τὴν δημιουργίαν ἐδέξατο καὶ φωτὸς, ὃ καὶ
ἐκάλεσεν ἡμέραν· εἰκότως οὖν ἔφη· „Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος· ταῦτα μὲν παρὰ τῇ Νικητῇ γρά-
φονται· ἄλλοι δὲ περιεργότερον λέγουσιν· ὅτι τὴν μὲν δευτέραν καὶ τρίτην ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος ἐποίησε τὸ πρωτόγονον
φῶς, τὸ ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ δημιουργηθέν· τὴν δὲ τετάρτην, πέμπτην, ἕκτην καὶ ἐβδομὴν ἐποίησεν ὁ ἐν τῇ τετάρτῃ
ἡμέρᾳ γεγενῆς ἥλιος· τὴν δὲ πρώτην ἡμέραν· ἦγουν τὴν Κυριακὴν, μέσος ὁ Κύριος ἀμέσως ἐποίησεν ἐκ τοῦ μὴ
ὄντος εἰς τὸ εἶναι· αὕτη γὰρ ἐγένετο ἀρχὴ τοῦ χρόνου, ἐν ᾗ ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· καθὼς γέγραπται·
„Εν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· τὸ γὰρ φῶς, ὅπερ ἔγινεν ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, δὲν ἐκτίσθη
εὐθὺς κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς· ἦτοι κατὰ τὸ πρῶτον, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν τινῶν ὥρων κατὰ τοὺς Θεολόγους· πα-
ρέλευσις γὰρ φαίνεται νὰ ἔγινε χρόνου τινος μετὰ τῆς ἐν ἀρχῇ τῆς Κυριακῆς γενομένης δημιουργίας τοῦ οὐρανοῦ
καὶ τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν μέσῳ, καὶ τῆς ἐν αὐτῇ δημιουργίας τοῦ φωτός. ὡς δίδωσι νοεῖν ἡ Γραφὴ λέγουσα· „Εν
ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· ἡ δὲ γῆ ἦν ἀεράτος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκοτεινὴ ἐπὶ τῇ ὄψει
σου· καὶ Πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· „Γενεσθήτω φῶς· καὶ γὰρ ἐπεφέρετο·
παράτασιν χρόνου δηλοῖ. Καὶ ὁ Θεοδότης δὲ λέγει· „Νοήσεις πῶς λέλεκεται, αὕτη ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ Κύρι-
ος, ἐπισήσας, ὅπως ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, οὐδὲν ἕτερον ἀναγέγραπται πεποιηκὸς ὁ Θεός· ἀλλ'
αὕτη μόνη τὴν ἡμέραν· εἰπεὶ γὰρ ὁ Θεός· γενεσθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς· καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν
(ἐν τῇ ἐκδοῇ· Σειρή)· εὐφροσύνην δὲ ἐνταῦθα λέγει τὴν πνευματικὴν κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὴν νεαρόν, τὴν
τῆς διανοίας· ἀγαλλιασώμεθα οὖν καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ· ὅτι τοσοῦτων ἐπετύχουμεν ἀγαθῶν· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο αὐ-
τὸν μικρὸν κατόρθωμα, τὸ χαίρειν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς· τὸ σκιρτᾶν· καὶ εὐφρανέσθαι· τὸ μὲν ἡδονῆς διέχεσθαι τὰς
τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „Ἐπειδὴ εἶδε τῆς οἰκουμένης τὴν εὐμερίαν (ὁ Δαβὶδ δηλαδὴ) καὶ τὴν τῶν
πραγμάτων μεταβολὴν καὶ πρὸς τὸ βέλτιον μετάσσειν, εὐχαίρειν τοῖς ἀπολαύσει φασιν· ὦ Κύριε, σώσον δὴ· ὦ
Κύριε, ἐράδωσον δὴ· τοιούτοις διάτῃσιν τοὺς ἀπολαύοντας, ὥς ἐμπλησθῆναι καὶ καρποὺς ἁγίους ἐπιδείξασθαι τῆς
χαρίτος· ῥαδίαν αὐτοῖς ποιήσων τὴν ὁδόν, ὥς μετὰ τὸ τυχεῖν, μὴ ἐκπέσειν τῶν τοιούτων καλῶν· ὁ δὲ Δίδυμος
εἶπε· „Σώσον τῶν κακῶν· οἷον ἁμαρτίας καὶ πλάνης· καὶ ἐράδωσον, εὐκολοῦ ἡμῖν τὴν ὁδὸν τῶν ἀρετῶν ἐρ-
γασάμενος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδότης· „Τοῦτο ἡ τῶν ἐν Ἱερουσολύμοις παιδῶν ἐκκλησία ἐπὶ τίνα κίεταί· εἰδὼς· ταῦ-
την γὰρ τὴν φαῖναι οἱ παῖδες τῇ Δεσπότῃ προσήνεγκαν εἰς ἔλεγχον πᾶν τὰ θεία διδασκεία ἐπισχνομένων, καὶ τὴν
ἀληθεῖ διάνοιαν συνιδεῖν εὐβουλεύων· τῶν γὰρ Γεχηματέων Σαμαρείτην τὸν Δεσπότην ἀποκαλούντων, οἱ παῖ-
δες αὐτὸν εἶναι τὸν ἐρχόμενον ἀμολόγουν καὶ εὐλογημένον ἐκείνου· καὶ τὸ ὡσαύτως δὲ ἐμοίως ἐν τῇ δε καίται τῇ προ-
φητεία· τὸ γὰρ σώσον δὴ, ὡσαύτως παρὰ τῇ Ἑβραίᾳ εὐρομεν κείμενον· ἐντεῦθεν καὶ ὁ βαπτιστὴς τοὺς οἰκείους πρὸς
τὴν ἀληθείαν τοῦ κυρίου Μαθητὰς, ἤρετο δι' ἐκείνων τὸν Κύριον· οὐ εἴ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; Κύ-
ριος δὲ ὢν, ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐλάλῃθε· καὶ εὐλογημένος ὢν, εὐλογημένου ἐστὶν Ἰῶς· αὐτὸ καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἤρετο·
„Σὺ εἴ ὁ Ἰῶς τοῦ εὐλογητοῦ; αὐτὸς ἀληθῶς ἐστὶ κατὰ τὸν Ὠσηέ· ὁ αὐτὸς τιτὸς καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐρχό-
μενος, πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ Ἀγγέλων ἀληθεύσαντων· ὡς Κυρίου δούλων· ἀμέλει ταῦτα λέγει Κύ-
ριος· ἕκαστος ἔφη· καὶ ὁ Κύριος ἀπεσάλαξέ με· λέγει δὲ ὁ Κυρίλλος· „Τί ἐστι ἐν ὀνόματι Κυρίου; τοιούτοις ἐν
δόξῃ Θεοπροπέτῃ, καὶ ἐν Κυριότητι καὶ ὑπεροχῇ τῇ πάντων ἐπέκεινα· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „Εὐδὲ καὶ τὸ
ἐρχόμενος εἴρεται· οὐ γὰρ δὴ μέχρι τῶν γεγενημένων ἵσταται τὰ ἡμέτερα, ἀλλ' ἐφ' ὑπερὰ πρᾶξις πλείονα, τὴν
ἀνάσσειν, τὴν βασιλείαν, τὴν μετὰ Χριστοῦ λαβεῖν· ἀπερ ἀποντὰ παραστῆσαι βουλόμενος ἔλεγεν· εὐλογημένος ὁ
ἐρχο-

„Εὐλογήκαμεν ὑμᾶς ἐξ οἴκου Κυ-
ρίου .

„Συντήσατε ἑορτήν ἐν τοῖς πυκᾶ-
„ζουσιν ἕως τῶν κεράτων τοῦ θυσια-
στηρίου .

Ὡς οὖν, λέγει, τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ
λογικά θρόνματα, ἡμεῖς οἱ Προφῆται οἱ πιστεύοντες
καὶ ἡξυρόντες τὰ τοιαῦτα τοῦ Χριστοῦ μυστήρια, εὐ-
λογήσαμεν καὶ ἐμπακίσσαμεν ἐσᾶς τοὺς Χριστιανούς
οἵτινες εἰσθε ἄνθρωποι ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου
ἐπειδὴ καὶ ἔχετε νῦν ἀπολαύσῃτε τοιαῦτα ἀγαθὰ καὶ
θεῖα μυστήρια. οἶκος γὰρ Κυρίου εἶναι ἡ Ἐκκλησία
τῶν πιστῶν. (1)

27 : „Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν .

Θεὸς, λέγει, εἶναι ὁ Χριστός, Κύριος εἶ-
ναι ὁ Χριστός, καὶ ἐφάνη εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ μέ-
σου τῆς ἐνανθρωπήσεως. (2) ὅντι δὲ νῦν εἶπῃ εἰς χρέ-
νον μέλλοντα, Θεὸς Κύριος ἐπιφανήσεται, εἶπεν εἰς
χρόνον περασμένον, ἐπέφανεν, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς
προφητείας, ὅτι μεταχειρίζεται τὰ μέλλοντα ὡς πε-
ρασμένα.

Ἐν τῷ μὲν ἐρμηνευτῇ λέγει παρὰ τοῦ Χρυσό-
στομο, „Ἐορτάσατε ἐν τοῖς καλύπτουσιν : ἡγουν ἑορ-
τάσατε μὲ τὰς θυσίας, ὅπου σκεπάζουσι τὰ θυσιαστή-
ριον ἕως τὰ κέρατα τοῦ ἡτοῦ ἕως εἰς τὰ ἄκρα του
ἄλλος δὲ εἶπεν „Ἐορτάσατε ἐν τοῖς βλαστάνουσιν :
ἡτοῦ μὲ σέβαντα ἀνθέων καὶ μὲ κλάδους. πυκάζειν γὰρ
θέλει νῦν εἶπῃ κατὰ τινος ἡτοῦ τὸν ὠρίανην, τὸ σκα-
πάζειν. κατὰ δὲ ἄλλους : ἡτοῦ τὸν Δίδυμον, τὸ βλα-
στάνειν δηλοῦ. παρακινεῖ λοιπὸν ἐδῶ ὁ λόγος τοῦ Δα-
βὶδ, τοὺς μὲν Ἰουδαίους νῦν ἑορτάζουσιν λαμπρῶς
ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριστιανούς νῦν ἑορτάζωμεν μὲ θυσίας
πνευματικὰς, αἱ ὅποσαι σκεπάζουσιν ἀπὸ τοῦ πληθὸς
τῶν τῶ μυστικῶν θυσιαστηρίων τῆς ψυχῆς. καὶ μὲ σέ-
φαντα ἀνθέων, καὶ μὲ κλάδους ἀγαθοεργίας. (3)

28 : „Θεὸς μου εἰ σὺ, καὶ ἐξομολογήσο-
„μαί σοι : Θεὸς μου εἰ σὺ, καὶ υψώ-
„σω .

ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου : τοῦτο ἔχῃ ὁ Χριστὸς Ἰουδαίους ἔλεγεν . „Τμεῖς μαρτυρήσατε, ὅτι οὐκ ἀντιθέ-
ειμι, ὅταν ἴδῃτε ἐπὶ τῶν νεφελῶν ἐρχόμενον, καὶ ταύτην ἀφήτε τὴν φωνὴν ἐν εὐφροσύνῃ ἡμῶν, τῆς ἀπολογίας ἐ-
αυτοὺς ἐκβαλόντες . λέγει δὲ ὁ Ἀνάγνωμος . „Εὐ δὲ ὁ ἐρχόμενος εἴρηται, οὐκ ὁ ἐλθὼν . αἶψά γὰρ ἔρχεται καὶ
ἐπιδορυμῇ τῶ πᾶν ἀνθρώπων γένει (εἰ καὶ μὴ διὰ σαρκὸς) οὐκ κινούμενος, οὐ μεταβαίνων αὐτὸς, (πληρῶν γὰρ ἐ-
στὶ τὴν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν θεϊκῇ παρουσίᾳ) ἡμῶν δὲ σχέσει καὶ διαδέσει ἐγγιζόντων αὐτῷ, ἢ μακρομένων αὐτοῦ .
(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „Ἐπιφάνειαν δὲ τὴν σαρκῶσιν ὀνομαζοῦν καὶ θαυμάζει, ὅτι Θεὸς ὢν καὶ Κύριος καὶ
τῆς οὐσίας ἐκείνης, κατηξίωσεν ἐπιφανῆναι . διὰ δὲ τοῦτο εὐλογηκαμεν ἡμᾶς φωνῇ, ὅτι τοιαύτης ἀκηλουσάτε
δωρεᾶς : τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἀνιπτόμενος ἔλεγεν . „Πολλοὶ Προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἢ ἰδεῖν καὶ
οὐκ εἶδον, καὶ ἀκούσαι ἢ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν . ὁ δὲ Θεοδότης, τὸ ἐξ οἴκου Κυρίου ἐρμηνεύει οὕτως . „Τὸ
λίθου τοῦτου τὴν εὐλογίαν ἡμῖν προσφέρομεν, ὅς οἶκος ἐγένετο τοῦ ἐν αὐτῷ Θεοῦ λόγου, ὁ γὰρ λόγος φωνῇ, σὰρξ
ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν .

(2) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδότης . „Σαφὲς μὲν τοῖς πᾶσι Δεσπότην Χριστὸν ἐθεολόγησαν . ὅν γὰρ ἐκάλεσαν ἀνὰ λί-
θον, καὶ μετὰ ταῦτα, εὐλογημένον, καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐρχόμενον, αὐτὸν ἀνόμασε καὶ Κύριον καὶ Θεόν, καὶ τὴν ὀ-
νομασίαν διὰ σαρκὸς ποιησάμενον ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν σωτηρίαν τοῖς πιστεύουσιν δωρησάμενον . λέγει δὲ ὁ Ἀριεργής .
„Τὸ ἐλθεῖν αὐτὸν, οὐ τόπον εἰς ἀμφίβλητον, ἀλλ' ἐπιφανῆσαι, πρότερον οὐκ ὄντα . ὑπάρχων γὰρ ὁρατός τῷ
εἶναι εἰκὼν Θεοῦ τοῦ ὁρατοῦ, μορφὴν δούλου λαβὼν καὶ γενόμενος ὁ λόγος σὰρξ, ὥσθ . Ἰν' οὕτω φανεῖς, χειρα-
γωγῶσαι ἡμᾶς, εἰς τὸ καὶ τὴν δοξάν αὐτοῦ θεάσασθαι, δοξάν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός .
(3) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδότης . „Συκαθροίσθητε ἅπαντες, καὶ πανήγυριν μεγίστην ἐπιτελέσαντες, τὴν οἰκίαν ἑορτά-
σατε σωτηρίαν, ὡς μέχρις αὐτοῦ φθάσαι τοῦ θυσιαστηρίου τὸ πλῆθος σκευοχαρομένων . τὸ γὰρ ἐν τοῖς πυκάζουσιν,
ἀν-

ἡ, ὅσως· ἐξομολογήσομαι σοι ὅτι ἐ-
„ πῆκουσας μου, καὶ ἐγένου μοι εἰς
„ σωτηρίαν.

29: „ Ἐξομολογήσῃς τῷ Κυρίῳ ὅτι α-
„ γάθος, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ.

Εἰς, λέγει, εἶσαι Θεός μου, καὶ διὰ τοῦ-
το εἰς ἐσένα μόνον θέλω εὐχαριστήσω, καὶ σὲ θέλω
δοξάσω, καὶ καὶ δὲν ἐλάμβανον ἀπὸ ἐσένα καὶ μί-
αν εὐεργεσίαν, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. πρέπει γὰρ
εἰς τὰ κτίσματα νὰ εὐχαριστοῦν τὸν Κτίστην τους,
καὶ διατὶ ἐκτίσεν αὐτὰ, καὶ διατὶ τὰ προσοῦται. οὐ
μόνον δὲ διατὶ εἶσαι Θεός μου θέλω σε εὐχαριστῶ πάν-
τοτε. ἀλλὰ καὶ διατὶ εἶσαι εὐεργέτης μου. ἐπειδὴ
παρακαλασθεὶς ἀπὸ ἐμένα, ἤκουσας τὴν προσευχήν
μου, καὶ ἔσωσάς με ἀπὸ πολλοῦ κινδύνου.
(1)

Ἀπὸ τὸν ἴδιον σίχον, ὅπου ἔκαμεν ἀρχὴν
ὁ παρὰ Ψαλμός, εἰς αὐτὸν ἔκαμε καὶ τὸ τέλος.
κατὰ τὸν Ἡσύχιον. ὅθεν καὶ μιμεῖται τὸ σχῆμα τοῦ
κύκλου. ὁ ὅποιος ἀπὸ τὸ σημεῖον ὅπου ἀρχίζει, εἰς
αὐτὸ πάλιν καὶ τελειώνει. ἐπεὶ γὰρ καὶ ὁ Ψαλμός οὗ-
τος εἰς ἐκεῖνο ὅπου παρακινεῖ τὸν λαὸν ἐν τῇ ἀρχῇ,
εἰς τὸ αὐτὸ τὸν παρακινεῖ καὶ ἐν τῷ τέλει· ἵητοι εἰς
τὸ νὰ ἐξομολογοῦνται τῷ Κυρίῳ τὰς ἀμαρτίας των.
διατὶ αὐτὸς εἶναι ἀγαθὸς εἰς τοὺς ἐξομολογουμένους,
καὶ τὸ ἔλεός του εἶναι παντοτινὸν εἰς ἐκείνους, ὅπου
μετανοοῦν· ἢ καὶ εἰς τὸ νὰ εὐχαριστοῦν τῷ Κυρίῳ,
κατὰ τὸν Δίδυμον, καὶ Χρυσόσομον, διατὶ αὐτὸς
εἶναι ἀγαθὸς εἰς τοὺς αὐτῷ εὐχαριστοῦντας. καὶ τὸ
ἔλεός του εἶναι παντοτινὸν εἰς αὐτοὺς. (2)

ΨΑΛ.

Ἐντὶ τοῦ πεπικνωμένου ἢ τῷ πληθεὶ στενοχωρούμενοι τέθεικε· τὸ γὰρ πεπικνωμένον, πεπικνωμένον ἢ οἱ ἔξω τοῦ
καθ' ἡμᾶς λόγον καλεῖται· ἢ πικνάζοντα τὰ Χερουβίμ, φησὶ, κατὰ τὸν Ὡριζμένον, τὰ ταῖς πτέρυξιν ἐπισκιά-
ζοντα τὸ Ἱλαστήριον· πικνάζειν γὰρ τὸ σκεπάζειν· ἱψηλότερον δὲ τοῦτο ὁ Νέστος ἐρμηνεύει λέγων· „ Πᾶσα ἡ
κτίσις ἐντὶ τοῦ Δεσπότου τῆς κτίσεως ἐστὶν ἀειπτότερον· ἀλλ' ἐπειδὴ τῆς ἀμαρτίας ἐπεσελευθούσης, ἐφάρχη τῶν τῇ
κακίᾳ κεκρατημένων τὰ σώματα, ἢ κατεσιγάσθη φωνὴ ἀγαλλιᾶσθως· ἢ διεσπάρθη τῶν ἐορταζόντων ἡ συμπανία,
τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως οὐ συνεορταζούσης τῇ τῶν ὑπερκοσμίαν φύσει· διὰ τοῦτο ἐπέφανεν ὁ Κύριος· ἵνα μία γέ-
νηται σύμφωνος ἐορτὴ, διὰ τοῦ πικνωμένου τῆς σκηνωπυλίας τῆς κατὰ κτίσεως πρὸς τὰς ἐξεχούσας ἢ προβεβλημέ-
νας περὶ τὸ ἅμα θυσιασθῆσαν δυνάμεις συνυπὸχούσας· τὰ γὰρ κέρατα τοῦ νοητοῦ θυσιαστηρίου, αἱ προβεβλημένα
τε ἢ ἐξέχουσαι τῆς νοερᾶς φύσεως δυνάμεις εἰσι· πρὸς ἃς τῇ κοινωρίᾳ τῆς ἐορτῆς συνάπτεται, διὰ τῆς κατὰ τὴν
ἀνάσσειν σκηνωπυλίας ἢ ἀνθρωπίνης φύσεως, τῇ ἀνακινώσῃ τῶν σωμάτων πικνάζομένη· τὸ γὰρ πικνάζεσθαι ἴσον
ἐστὶ τῷ κοσμεῖσθαι, ἢ περιβάλλεσθαι· καθὼς ἐρμηνεύουσιν οἱ ταῦτα γινώσκοντες. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Θυσια-
στήριον τοῦ Κυρίου τὸ σῶμα· ὅσπερ γὰρ τὸ θυσιασθῆσαν πάσας τὰς θυσίας τῶν ὀρθραυμάτων ἢ τοῦ σπληνίου ἢ
τὰς ὑπὲρ ἀμαρτιῶν ἐδέχετο· οὕτως ἢ τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα πάντα ἡμῶν τὰ ὀλοκαυτώματα ἢ θυσίαν σωτηρίου· του-
τέστι πᾶσαν ἡμῶν ἀρετὴν, ὅπως αὐτὴν ἀγιάσῃ, προσδέχεται· ἢ τὰς ὑπὲρ ἀμαρτιῶν δέ· αὐτοῦ γὰρ τὸ σῶμα σὰς
ἡμετέρας ἀμαρτίας ἐβάστασε· κέρατα τοῦνο αὐτοῦ, ὁ Σταυρὸς· κέρατα γὰρ, φησὶν, ἐν χερσὶν αὐτοῦ. (Ἀβ-
βα, γ', 4.)

(1) Ὅθεν ἢ ὁ Χρυσόσομος· „ Καὶ χάρις, φησὶ, τῶν εὐεργεσιῶν δεῖ εὐχαριστῆν τῷ Θεῷ· ἢ διὰ τοῦτο αὐτὸν
δοξάζειν, διὰ τὴν μεγαλειότητα, διὰ τὴν οὐσίαν, διὰ τὴν ἀπόφθικτον δόξαν· εἰπὼν γὰρ τὰς εὐεργετίας· ἢ χάρις
τούτων λέγει εὐχαριστήσω ἢ ἐξομολογήσομαι, ὅτι τοιοῦτον ἔχω Δεσποτὴν, οὕτως ἱψηλόν, οὕτως μέγαν, οὕτως
ἀόρατον, οὕτως ἀκατάληπτον· τὸ δὲ ὑψόσω, δοξάσω ἐστὶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόσομος· „ Οὐκ αὐτὸς ταύτην ἀναφέρει τὴν θυσίαν μόνον ἀρκεῖται, ἀλλὰ ἢ κοινοῦς πολ-
λοὺς καλεῖ τῆς εὐφροσύνης ἢ εὐχαρίστιας, ἢ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ἀνακηρύττει, πανταχοῦ τὸ διακρῖν αὐτῆς
ἡμῶν ἢ τὸ μέγεθος· ποιεῖ δὲ τοῦτο· ἵνα ἢ ἡμεῖς μένομεν εὐχαριστοῦντες τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, κατὰ τὸν αὐτὸν
Χρυσόσομον· ἵνα τὴν ἐξομολόγησιν (τῶν ἀμαρτιῶν δηλαδὴ) μέχει παντὸς τοῦ βίου φυλάξομεν, κατὰ τὸν Ἡ-
σύχιον· ἢ ἵνα κατὰ τὸν Εὐσέβιον· μεμνημένοι, τίς ἡμῶν ἡ σωτηρία ἐγένετο, μνησθῇ πρὸς τὸν ἐχθρὸν παλινδρομή-
σαν, ὃ ἡμῖν εἰς ἀπώλειαν γέγονεν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΗ'. ΚΑΘΙΣΜΑ. 12.

„ Ἀλληλουϊα·

Πολλὰς μεταβολὰς πραγμάτων ἔλαβεν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ὁ Θεὸς Δαβὶδ κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον, καθὼς καὶ εἰς τὸ προοίμιον τῶν Ψαλμῶν ἐδηγησάμεθα, ἐν Καίσαρειᾳ α'. διὰ τὴν αὐτὸς, ποτὲ μὲν, ἔφευγε τοὺς ἐχθρούς του, ποτὲ δὲ, ἐπιπτεν εἰς θλίψεις καὶ συμφορὰς. ἄλλοτε δὲ, εἶχε χαροποιὰν ζωὴν. καὶ τώρα μὲν, ἐπεριπάτει τὴν κατὰ Θεὸν εὐσέβειαν. τώρα δὲ, ἐσκόντασεν εἰς αὐτὴν. ὅλας δὲ ταύτας τὰς μεταβολὰς τῆς ζωῆς του ἐσυναθροίσεν εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν, σημειώσας εἰς αὐτὸν καὶ τὰς ἀγράφους προσευχὰς, ὅπου ἐπρόσφερον εἰς τὸν Θεὸν καθ' ἑκάστην, πρὸς διδασκαλίαν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀναγινωσκόντων. ἄρτιος δὲ καὶ τέλειος εἶναι ὁ παρὼν Ψαλμὸς· διὰ τὴν καὶ τοὺς ἐναρέτους, φέρει εἰς τελειότητα, καὶ τοὺς ζῶντας μὲ ἀμέλειαν, ἐξυπνᾷ εἰς ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς. ἐπειδὴ δὲ συχνὰ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νόμον, καὶ μαρτυρία, καὶ ἐντολὰς, καὶ δικαίωμα, καὶ κρίματα, καὶ λόγια, ἐκ καθῆ σχεδὸν σίχων· καὶ περὶ τούτων εἶναι ὅλη ἡ πραγματεία καὶ ὑπόθεσις καὶ ὕλη τοῦ Ψαλμοῦ τούτου. καὶ εἰς αὐτὰ ἐξοδεύει τοῦτον μὲ τρόπον ξεχωριστὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ψαλμοὺς· διὰ τοῦτο ζήτησον ὡ ἀναγνώστη, τὸν ἱ. Ψαλμὸν εἰς τὸν σίχον τὸν λέγοντα. „ Ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐνώπιόν μου. καὶ ἐκαστὸν θέλει εὖρεσις τί θέλει νὰ εἴπῃ τὸ καθ' ἓνα ἀπὸ αὐτὰ. Καὶ λοιπὸν δὲν εἶναι χρειαζομένη ἐξηγῶμεν πάλιν εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ὅπου εὐρίσκομεν κανένα ἀπὸ τὰ τοιαῦτα λόγια. Πρέπει δὲ νὰ ἡξυρῶμεν, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ τὰ ἀνωτέρω λόγια· ἡγοῦν τὰ μαρτύρια καὶ αἱ ἐντολαὶ καὶ τὰ δικαίωμα, καὶ τὰ λοιπὰ ἔχουσι διαφορὰν ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὅμως ὡς ἐπιτοπλεῖσον ὅλα φανερώσουσι τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ κατὰ συνακδοχὴν καὶ μετανυμίαν ἀπὸ τῶν περιεχομένων τὸ περιέχον. (1)

1.:, Μα·

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος· ἢ Ἐν τούτῳ τῷ Ψαλμῷ τὴν τῶν ἁγίων διαγράφει πολιτείαν (ὁ Δαβὶδ) τοὺς ἀγῶνας, τὰς θλίψεις, τὰ σκάνδαλα, τὰς τῶν Δαιμόνων ἐπανάστασεις, τοὺς μυήλους ὑποβαλλομένους λογισμούς, τὰς παγίδας, τὰ θήρατρα· οὐμὴν ἀλλὰ καὶ τὰ δι' ὧν ἂν περιγένηται, τὸν νόμον, τὰ λόγια, τὴν ὑπομὲν, τὴν ἀνωθεν συμμαχίαν· ἔτι περὶ τὰ μετὰ τοὺς πόνους βραβεῖα, τοὺς σεφάνους, τὰς ἀμοιβὰς· ἔστι γὰρ εἰσακτικὸς, καὶ τῆς κατὰ Θεὸν σειχειώσεως παραστατικὸς· διὸ καὶ κατὰ σειχεῖται ἐξηνήμεναι κατὰ τὴν Ἑβραίων φωνὴν, ὡς λέγει ὁ Ὁριγένης· ὁκτάκις δὲ τὸ αὐτὸ σειχεῖται τῶν ὁκτῶ κατάρχεται σίχων· ἡγοῦν εἰς κάθε ὁκτὴ σίχους τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, γράφεται τὸ ἐν σειχεῖται τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου· θετέον εἰς τοὺς πρώτους ὁκτὴ σίχους τοῦ Ψαλμοῦ, ἐγράφετο ὁκτὴ φορὰς τὸ ἄλφ σειχεῖται· εἰς κάθε σίχον δηλαδὴ τοῦτο τιθέμενον· ὁμοίως εἰς τοὺς δευτέρους ὁκτὴ σίχους, ἐγράφετο ὁκτὴ φορὰς τὸ βῆθ σειχεῖται· εἰς κάθε σίχον δηλαδὴ τοῦτο τιθέμενον· καὶ καθεξῆς ἕως τέλους· ὡς ὅπου εἰς ὅλους τοὺς ἑκατὸν ἐβδομήκοντα ἕξ σίχους τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, ἐγράφοντο τὰ εἰκοσιδυὸ σειχεῖται τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου, μοιράζοντα τὰ καθ' ἓν, καὶ πένοντα ἀπὸ ὁκτῶ σίχους.

Διᾶ

1: „Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ
„πορευόμενοι ἐν νόμῳ κυρίου.

Ὁδὸν καὶ ἐράταν ἀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν
παροδικὴν καὶ περαστικὴν ταύτην ζωὴν, κατὰ τὸν
Θεοδώριτον. μακαρίζει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Προφήτης ἐκεί-
νους τοὺς Χριστιανούς, ὅπου περνοῦν τὴν ζωὴν ταύ-
την χωρὶς μῶμεν καὶ κατηγορίαν, καὶ ζῶσιν ὀρθῶς
καὶ ἐκείνους, οἵτινες πολιτεύονται ἐν νόμῳ καὶ κατὰ
τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν περιπατοῦσιν ἔξω ἀ-
πὸ αὐτῶν. (1)

2: „Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρ-

„τύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζη-
„τήσουσιν αὐτόν.

Μακάριοι, λέγει, καὶ καλότυχοι εἶναι ἐ-
κεῖνοι οἱ Χριστιανοὶ ὅπου ἀναγινώσκουν τὸν νόμον καὶ
τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ μὲ ῥευνῶν καὶ προσοχὴν καὶ ἐ-
πισκασίαν, καὶ νοοῦσι τὸν πνευματικὸν θησαυρὸν,
ὅπου εἶναι κεκρυμμένος μέσα εἰς αὐτὰ. διὰ τοῦτο
ἀπὸ τὴν ῥευνῶν ταύτην, θέλουν ζητήσουν μὲ ὅλην
τὴν καρδίαν τοὺς τὸν Θεόν, μὲ τὸ νὰ εἶδον τὸ κάλ-
λος τοῦ νοσῶτος, καὶ ἀπόλαυσαν τὸ γλυκύτατον φῶς
τοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ὅλον τὸν πόθον τοὺς ταυτένοους
πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὰ μὲν βιωτικὰ πράγματα τοῦ
κόσμου παρατρέχουν καὶ καταρρανοῦν, σπουδάζουν
δὲ καὶ ἀγωνίζονται νὰ γνωρίσουν τὸν Θεόν διὰ μέ-
σου

Διὰ τοῦτο ἡ σοιχείωσις ἐπεγράφεται ἡ ἀνομάζεται ὁ Ψαλμὸς εἷτος κατὰ τὸν Χρυσόστομον· διὰ τὴν ἡτον εἰς καθε-
στὸν κατεσιγμένον· μὲ τὰ σοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου. Καὶ ὁ Λίτινος Ἰωάννης λέγει ἐν τῇ νεοτυπῳῃ αὐ-
τοῦ Ψαλτηρίου, ὅτι ὁ Ψαλμὸς εἷτος ἐν τῇ Μασσωρῇ, ἀνομάζεται μεγάλη ἀλφάβητος· ὅθεν ἡ εἰς τὰ παῖδια τῶν
Ἑβραίων ἐδίδετο ὁ Ψαλμὸς εἷτος πρῶτον μάθημα· καθὼς ἡ εἰς τὰ ἰδικάμας τὰρα παῖδια, δίδομεν πρῶτον μά-
θημα τὸ, Ἰγίος ὁ Θεὸς, ἡ τὰ καλούμενα πινακίδια· ὅθεν ἡ ὁ ἡμεῖς ὁ Χρυσόστομος λέγει· „Ὅτι ὁ Ψαλμὸς εἷ-
τος εἶναι ὁ θεὸς τὸπος, ἡ τὰ σοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ· καθὼς λέγει ὁ Ποῦλος· ἡ ὁ τόπος ὁ ἡ-
δικάματος ὁ περιέχων πᾶσαν τὴν θεωρίαν τῶν ἀνομάτων τῶν ἐν ταῖς Γράφασις ἡτοιχῶν· καθε δὲ σοιχεῖον ὁκτάκις
πολλαπλασιάζεται ἐν τῇ Ψαλμῷ ταύτῃ· διὰ τὴν ἐκαστὴν σοιχείαν τελειούμεθα κατὰ τὸν Ὁριγένην, ἡ καθαίρεται
ἡμῶν ἡ ψυχὴ· ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τὰ ἀριθμὸς, σύμβολον εἰς τῆς ὕλικης παχύτητος· ὁ δὲ ὁκτὼ, ἀρχὴ εἰς τῆς ἀυλοτέ-
ρας ἡ μείζονος ζωῆς· πρὶν γὰρ ἔλθῃ ἡ ὁδὸς τοῦ Χριστοῦ ἡμέρας· ἡτοι ἡ ἀναστάσιμος, ὅλος ὁ κόσμος ἀκαθάρτος
ἦν ἡ ἀκρόβυστος· ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ ὁδὸς τῆς ἀναστάσεως, πάντες ἐκαθαρίσθημεν, συνταφέντες ἡ συναναστάτες αὐ-
τῇ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· „Ἀμωμος δὲ λέγεται ὁ Ψαλμὸς εἷτος, διὰ τὴν Χρυσόστομον, τοὺς προσέχον-
τας ἡ ἐρευνῶντας ἀκριβῶς τὴν ταύτου σαφήνειαν, ῥυθμίζει πρὸς τελειότητα βίου· ἡ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀνομασίαν,
ἀμώμους ἀποτελεῖ· ἀμώμους δὲ εἶναι, ὁ πάντες ἀγους ἡ μύσους ἡ ῥύπου ἀπηλλαγμένους, ἡ κηλὶς ἀπάσης ἐκτός
ἡ ἀνομίας ἡ ἀμαρτίας· ὅθεν ἐπειδὴ ἡ ἀμώμους ἀποτελεῖ τοὺς ἀναγινώσκοντας ἡ ποιούντας αὐτὸν, διὰ τοῦτο ἡ
ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἑκκλησία ἀναγινώσκει τὸν Ἀμώμον ταύτον καθε ἡμέραν ἐν τῇ μεσονυκτικῇ· τὴν δὲ κυριακὴν, ἐπει-
δὴ ἀντὶ μεσονυκτικοῦ, φάλλεται τριαδικὸς Κανὼν, διὰ τοῦτο φάλλεται ὁ Ἀμώμος κατὰ τὴν τρίτην σιχολογίαν·
εἷτος δὲ Ψαλμὸς ἀριθμεῖται ὅλος εἷτος· μερικοὶ δὲ ἐμοίρασαν αὐτὸν εἰς τρεῖς σάσεις.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης· „Τὴ καλὴ ἡ τάξις! πολιτευτέον γὰρ ἡ τὰ ἡδὴ κατορθωτέον πρὶν ἡμεῖς ἐπὶ τὴν ἐ-
ξέτασιν τῶν θείων λογίων· καθαρὰ γὰρ δεῖ ψυχὴν ἐξερευνᾶσαι τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ· „Σπείρατε γὰρ, κη-
σιν ὁ Προφήτης Ὡση, ἑαυτοῖς εἰς δικαιοσύνην· εἰδ' οὕτω ἡ τρυφήσατε εἰς καρπὸν ζωῆς· ἡ οὕτω φωτίσατε ἐ-
αυτοῖς πῶς γινώσκουσ· (Ὡσ. ι'. 13.) τὴ οὖν λέγει ὁ πρῶτος μακαρισμός, κοητέον· πρῶτον ὁδεύσαι δεῖ· εἴ-
τα φθάσαι ἐπὶ τὸ τέλος· διὸ παραλαμβάνεται ἡ ὁδός· ἡ οὐχ ἀπλῶς ὁδεύσαι, ἀλλὰ ἡ ἀμώμως· ἡ οὕτως ἡ καὶ
ἐπὶ τὸ τέλος καθαρῶς· ἀμώμως δὲ ὁδεύει, ὁ τοῖς ἐμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, τῶν δὲ ἀπιστῶν ἐπιλανθανόμενος·
ἡ κατὰ τὸν Χρυσόστομον ὁ Θεοδώριτον, ὁ μὴ ἐπιστρέφόμενος εἰς τὰ ὀπίσω, ἡ μὴ ἐκκλίνων δεξιὰ μηδὲ ἀριστερά,
ἀλλὰ τὴν βασιλικὴν ὁδὸν ὁδεύων ἀκλινῶς· ὁ πορευόμενος δὲ εἶπεν· οὐ γὰρ δεῖ, ποτὲ μὲν, κατορθοῦν τὸν νόμον,
ποτὲ δὲ, παραβάτας αὐτοῦ γενέσθαι· διὰ τοῦτο οὐχ οἱ πορευόμενοι ποτὲ μακαρίζονται, ἀλλ' οἱ πορευόμενοι,
αἱ δὲ δηλοῦνται ἡ κατὰ συνέχειαν· ὁ δὲ Συμμαχος εἶπε· „Μακάριοι οἱ τέλει ἐν ὁδῷ· τοῦτέστιν οἱ ἡδὴ τὸν δρό-
μον ἑαυτῶν, ἡ τὴν ὁδὸν τοῦ θνητοῦ βίου ἀνεπηλήπτως τελέσαντες· Σημειώσαι δὲ ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στοιχί-
της ἐν τῇ καιρῷ τοῦ θανάτου τοῦ, ταύτον τὸν εἶχον ἐμελέτα ἡ ἐπρόφρων ἐν τῇ αὐτοῦ σάρτι· ἡτοι τὸ· „Μακάριοι
οἱ ἀμώμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ κυρίου ὡς γράφει ὁ Δοσίθεος ἐν τῇ δωδεκαβιβλίᾳ.

σου τῆς εἰς αὐτὸν εὐαρεστίαις. ἐκζητεῖ δέτινας τὸν Θεόν, ὅταν τρέχῃ εἰς τὸν Θεὸν διὰ μεσου τῆς σφά-
τας τῶν θεῶν ἐντολῶν του, αἱ ὁποῖαι φέρουσιν εἰς
τὸν Θεόν. (1)

3: „Θὺ γὰρ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν
ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ ἐπορεύθησαν.

Ὅταν μὲν λέγῃ ὁ Δαβὶδ ὁδοὺς ἀπολύτως
καὶ ἀδιορίστως, φανερώναι ὡς ἐπιτοπλεῖσον τὴν πα-
ροῦσαν ζωὴν. ὅταν δὲ διωρισμένως λέγῃ ὁδὸν, ἢ ὁ-
δοὺς Θεοῦ, φανερώναι τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολὰς
τοῦ Θεοῦ, ὥστε, ἐκεῖνοι ὅπου παραβαίνουσιν τὸν νό-
μον τοῦ Θεοῦ εἰς κανόνα παραμικρὸν, δὲν περιπατοῦν
οὔτε πολιτεύονται εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Θεοῦ. διατῆ-
κατ' ἐκεῖνο τὸ παραμικρὸν σφάλμα ὅπου κάμνουσιν,
ἐκκλίνουν ἀπὸ τὰς ὁδοὺς τοῦ Θεοῦ. (2)

4: „Σὺ ἐνετείλω τὰς ἐντολὰς σου τοῦ
φυλάσασθαι σφόδρα.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐπρόσχεας εἰς τὸν νό-
μον σου, τὸ νὰ φυλάττωμεν αὐτὸν. καὶ κατόρταν δι-
δαις εἰς ἐκείνους, ὅπου τὸν ἀμελοῦν. ἐπικατάρτος
γάρ, λέγει ὁ Ἰερεμίας, ὁ ποιοῦν τὸ ἔργον Κυρίου ἀ-
μελῶς. (Ἰερ. μη. ιο.) διὰ τοῦτο πρέπει ὅλοι οἱ
Χριστιανοὶ νὰ φοβηθῶν τὸν δόντα τὰς ἐντολὰς Θεοῦ,
καὶ νὰ φυλάττουν αὐτὰς μὲ πολλὴν ἀσφάλειαν καὶ
σὺν ἀκριβεῖα πάσῃ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, χωρὶς νὰ
παραβαίνουσιν τελείως αὐτὰς εἰς κανένα πρᾶγμα.
(3)

5: „Ὅφελον κατευθύνθῃσαν αἱ ἐδοί-
μου τοῦ φυλάσασθαι τὰ δικαιώμα-
τά σου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ἰσάσουν αἱ ἐρᾶται τῆς
πολιτείας μου, διὰ νὰ ἡμπορῶ νὰ φυλάξω τὰς ἐν-
τολὰς σου Κύριε. εὐχεται δὲ ὑπὲρ τῆς φυλακῆς τῶν
θεῶν ἐντολῶν ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ ἠξεύρει. ὅτι τι-
ναὶς δὲν δύναται νὰ καταρθώσῃ καμμίαν ἐντολὴν,
χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. λέγει γὰρ ὁ Παῦ-
λος. „Οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλ-
λὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ. (Ρωμ. θ. 16) (4)

6: „Τό-

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσεβίος. „Ὁδὸς ἢ τάξις πορείας. πρῶτον ἠξευρῆσαι δεῖ τὰ μαθήματα τοῦ Θεοῦ, εἴτα ἐξ
ἧς τῆς καρδίας ἐκζητῆσαι αὐτόν. οἱ μὲν οὖν πρῶτοι μακάριοι, οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, μηδαμῶς ἐξή-
νόμενοι βαίνοντες. οἱ δὲ δεῦτεροι, ὡς ἐπὶ κρείττονα καὶ ἀνώτερον ἀναβάντες βαθμὸν, ἄλλως γίνονται μακάριοι, διὰ
τοῦ μὴ μόνον κατορθοῦν τὸν ἡθικὸν τρόπον, ἀλλ' ἡδὴ καὶ ἠξευρῆσαι τὰ βάθη τῶν μαρτυριῶν τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ ὁ
θεὸς Βασιλεὺς. „Κάλλισα δὲ εἴρηται τὸ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητῆσαι αὐτόν. ἐπειδὴ γὰρ ἔστι πρᾶξαι τε ἀγα-
θὸν καὶ ἐκ συντυχίας, τοῦ ἐξ ὅλης καρδίας τοῦτο ἐπιτηδεύοντος μακαρίζεται. τοὺς σπουδῇ ἀσχοῦντας τὴν ἀρετὴν.
τοὺς κρίσει λελογισμένη καὶ ἐξετάσει τῶν μαρτυριῶν αὐτοῦ παρανομήνους. οὐ παντὸς δὲ τοῦτο κατὰ τὸν Χρυσόστομον
καὶ Θεοδώριτον, ἀλλὰ τοῦ τὴν κορυφὴν αὐτὴν κατέληψεν τῆς ἀρετῆς. ὁ γὰρ τοιοῦτος, οὐ μερίζει τὴν διαίτην εἰς
Θεὸν καὶ εἰς προντίδας βιωτικὰς. ἀλλὰ τὰς μὲν, παρατρέχει. θλον δὲ ἑαυτὸν ἀνατίθκει πρὸ Θεοῦ.

(2) Ὁθεν εἶπε καὶ ὁ Ὀριγένης. „Ἐν τῇ ἀνομίᾳ ἐργάζεται, ἐκεῖνός οὐκ ἐν ὁδῷ Κυρίου πορεύεται. διὸ οὐδὲ ἄ-
μωμός ἐστιν ἐν ὁδῷ. ὁ δὲ Ἀνώμωμος εἶπεν. „Ὅτι ὅπου λέγονται πληθυντικῶς ὁδοί, δηλοῦνται ὁ νόμος ὁ πα-
λαιὸς καὶ οἱ Περφῆται. ὅπου δὲ ὁδός, δηλοῦνται ἡ ὁδὸς τῆς καινῆς Διαθήκης. ἦτοι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ εἰπὼν, ἐ-
γὼ εἰμι ἡ ὁδός. ὅθεν καὶ ὁ Ἰερεμίας. „Στήθε φησιν, ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐρωτήσατε τριβους Κυρίου αἰωνίους, καὶ
ἴσατε ποία ἐστὶν ὁδὸς ἀγαθὴ, καὶ πορεύεσθε ἐν αὐτῇ. (Ἰερ. ε'. 16.)

(3) Ὁθεν εἶπεν ὁ Θεόδωρος. „Τίς φυλάσσει τὰς ἐντολὰς σφόδρα; ὁ μὴδὲ τὸ τυχεῖν αὐτῶν παραβαίνειν ἀνεχό-
μενος. ὁ μετὰ πάσης εὐτανίας καὶ σφοδρότητος ἐργαζόμενος τὰ προσεταγμένα.

(4) Λέγει δὲ ὁ Ὀριγένης. „Τούτου (τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ) καὶ αἱ ἀπαρχαὶ καὶ τὰ τέλη. ἵνα γὰρ ἀρχῆται ὁ
θεὸς τὴν ὁδόν, βοηθηθῆναι με δεῖ. καὶ ἵνα τελειώσω, βοηθηθῆναι με δεῖ. καὶ Περὰ Κυρίου γὰρ τὰ διαβήματα ἀν-
θρώπου.

6 : „ Τότε οὐμὴ αἰσχυνῶ ἐν τῷ με ἐπι-
„ βλέπειν ἐπὶ πᾶσας τὰς ἐντολάς
„ σου .

Ὅταν , λέγει , κατευθυνθῶν καὶ ἰσαάου
αἱ εἰρήναι τῆς πολιτείας μου καθὼς ἀνωτέρω εἶπα ,
τότε δὲν θέλω ἐντραπῶ . διὰ τὴν τότε θέλω ἐπιβλέψω
λοιπὸν εἰς τὴν φυλάξιν ἔλων τῶν ἐντολῶν σου , καὶ ὅ-
λας θέλω τὰς κατωρθῶσω . ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως . τό-
τε δὲν θέλω ἐντραπῶ , ὅταν ἐπιβλέψω εἰς ὅλας τὰς
ἐντολάς σου , καὶ ὅταν φυλάξω ἔλας αὐτάς . διὰ τὴν
τὸ ἄ παραβλέψῃ τινὰς μίαν μόνην ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ
οὗ , τοῦτο ποιεῖται εἰς αὐτὸν ἐντροπὴν , καὶ καταδί-
κην παρὰ Θεοῦ . (1)

7 : „ Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν εὐθύτητι
„ καρδίας , ἐν τῷ μεμνηθῆναι με τὰ
„ κριματά τῆς δικαιοσύνης σου .

Ὅταν , λέγει , ἐγὼ μάθω τοῦ νόμου σου ,
τότε θέλω σοὶ εὐχαριστήσω Κύριε , δικαίως μὲ ὅλην
τὴν καρδίαν μου καὶ μὲ ὅλην τὴν ψυχὴν μου , κατὰ
τὸν Θεοδώριτον . διὰ τὴν ἐκ τῆς τοῦ νόμου σου μα-
θήσεως ἐφωτίσθη ὁ νοῦς μου , καὶ μεγάλως ἐκ τοῦ-
του εὐεργετήθην . (2) .

8 : „ Τὰ δικαιώματά σου φυλάξω , μή με
„ ἐγκαταλίπῃς ἕως σφόδρα .

Αὐτὸ οὗ , λέγει , μάθω τὸν νόμον σου Κύρι-
ε , θέλω φυλάξω αὐτόν . διὰ τοῦτο σὲ παρακαλῶ ,
μή με ἐγκαταλίπῃς εἰς πολὺν καιρὸν . τοῦτο γὰρ δη-
λοῖ τὸ , ἕως σφόδρα . ἀνίσως καὶ ἔκρινες νὰ μὲ ἐγ-
καταλίπῃς διὰ μερικὰς πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομί-
ας . καθὼς συνειθίζεις νὰ κάμνῃς πολλὰς φορές , διὰ
τὴν ὠφέλειαν τῶν ἐγκαταλιμπανομένων . (3)

9 : „ Ἐν

Θεοῦ κατευθύνεται . θνητὸς δὲ , πῶς ἂν νοήσῃ τὰς ἐαυτοῦ ὁδοὺς ; ἵνα μὴ ἐκκλῇ ἀπὸ τῶν εὐθειῶν , καὶ σκολιᾶ
χρησται ὁδῶν ; τὸ δὲ ὄφελον , ἀπὸ τοῦ γένοιτο κεῖται . οὗτω γὰρ ὁδὸς εὐτρεπίζεται , τῶν ἐμποδιζόντων ἀναιρου-
μένων . κατὰ τὸ . „ Ἄρατε σκῆλα ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τοῦ λαοῦ μου (Ἠσ . ιζ΄ . 14 .) ὅταν . ἐγένετο τῷ θεῷ Δα-
βὶδ σκῆλον ἢ γυνή , καὶ ἡ τοῦ θεάματος ἐν καιρῷ περίπτωσις . ἄλλω , ἔδωκε πρὸς ἡδονὴν ὁφθῆναι , ὅταν τῷ Ἠσαΐ .
ἄλλω , δοξᾶ , ὅσπερ τῷ Σαούλ . ἄλλω , κτήμα , ὡς τῷ Ἀχάβ ὁ τοῦ Ναβουθαὶ ἀμπελῶν . πρὸς ἅπαντα
Θεοῦ δεῖ , ταῦτα μὲν ἀποσκευαζομένου , τὴν δὲ φιλόκαλον προθυμίαν περιέποντος . ὁ δὲ πεποιθὼς ἐαυτῷ , ὡς
δυναμένῳ δρᾶν τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ , δίχα τῆς ἀνωθεν συνεργείας , οὗτος οὐκ ἔχει τὰς ὁδοὺς κατευθυνόμενας .

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεοδώριτος εἶπε . „ Παρανομίας γὰρ , αἰσχύνῃ καρτὸς . οὗτω καὶ ὁ θεὸς Ἀποστόλος εἶπεν .
„ Τίνα οὖν καρτὸν εἴχετε τότε , ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε ; οἱ δὲ πᾶσας πληροῦντες τὰς ἐντολάς , τὴν ἀπὸ τοῦ
συνειδότος ἔχουσι παῖσιν . καὶ ὅς γὰρ μὴ βλέπει τις , λέγει ὁ Νικήτας , κατ' ἐκείνας αἰσχυνεται . καὶ εἶπεν ὁ
θεὸς Ἰάκωβος . „ Εἰάν τις ὅλον τὸν νόμον τηρήσῃ , πταίσῃ δὲ ἐν ἐνὶ . γέγονε πάντων ἑσυχός . ὁ δὲ πᾶσας τη-
ρήσας , οὐμὴ αἰσχυνῇ τότε : τούτῃ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως . οὐ γὰρ ἀκούσεται . οὐκ οἶδ' ἂν . εἰ ποῖν ὑπὸ
τοῦ Θεοῦ κατευθυνθῶσιν αἱ ὁδοὶ μου , πέπεισμαι , ὅτι οὐ περιτραπεύσομαι , οὐδὲ ἔξω τῆς ὁδοῦ βήσομαι , οὐδὲ
πρασὶν αἰσχυνθήσομαι .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Μετὰ τὴν εὐχὴν καὶ τὰ ἀπὸ προαιρέσεως τίθῃσιν . ἀρχὴ δὲ σωτηρίας ἡ τῶν προη-
μαστικμένων ἐξομολόγησις . ὁ δὲ Ὀριγένης . „ Ὁ μηδέποτε εὐθύτητα καρδίας ἀνείληφας , ἀλλ' ὥς αὐτὴν ἔχων
σκολιᾶν , οὐκ ἐξομολογήσατο οὐδέπω εἰς τὸ παραδοχθῆναι τῷ θεῷ τὴν ἐξομολόγησιν αὐτοῦ .

(3) Οὕτω , κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον , ὁ μέγας Ἠλίας καταλείψει . τῷ τῆς δειλίας περιέπεσε πᾶν
θεῖον , καὶ τῆς ἀσραπίνης φύσεως μεμάθηκε τὴν ἀσθένειαν . ἀλλ' εὐθὺς πάλιν τῆς δειλίας ἀπήλασε χάριτος . οὕτως
ὁ θεὸς Πέτρος ὠλίσθησεν ἀνιστάμενος , ἀλλ' εὐθὺς αὐτὸν ὁ Δεσπότης ὑπέρεισε . γυμνὸς δὲ παντελῶς ὁ Ἰωάννης
τῆς δειλίας γεόμενος προμνηθείας , ἔτοιμον ἐγένετο θῆναι παρὰ τοῦ Διαβόλου , ἐγκαταλείψαντος καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ με-
τὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐκείνην , καὶ ταῖς χαλεπαῖς ἐκείναις περιέπεσε συμφοραῖς . ἀλλὰ πάλιν τὴν πρὸς Θεὸν ἀπελευθε-
ρίαν .

9 : „ Ἐν τίνι κατορθώσει νεώτερος τὴν
 „ ὁδὸν αὐτοῦ ; ἐν τῷ φυλάσσῃ
 „ τοὺς λόγους σου .

Ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ ἐρωτᾷ καὶ ἀποκρίνεται ὁ
 ὁ Θεός . ἐπειδὴ γὰρ ἡ νεότης εἶναι κούφη καὶ ἐλαφρά
 καὶ εὐκολοκαπτήτος , διὰ τοῦτο εἶναι χρειὰ εἰς αὐ-
 τὴν ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ . αὕτη γὰρ ἡ
 φύλαξις τῶν ἐντολῶν διορθώνει τὴν ζωὴν τοῦ νέου ,
 καὶ συντηρεῖ αὐτὴν . (1)

10 : „ Ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου ἐξεζητήσασε,
 „ μὴ ἀπόσῃ με ἀπὸ τῶν ἐντολῶν
 „ σου .

Μὲ ὅλην , λέγει , τὴν καρδίαν μου σὲ ἐζη-

τήσα Κύριε , χωρὶς να μοιράζω αὐτὴν εἰς φροντί-
 δας καὶ ἀγάπας τοῦ Κόσμου τούτου . διὰ τοῦτο σὲ
 παρακαλῶ , μὴ με σπρώξῃς ἀπὸ τὰς ἐντολὰς σου ,
 ὡς ἀνάξον . ταπεινοφροσύνην δὲ δείχνει ὁ λόγος οὗ-
 τος , ἡτις φυλάττει ἀκλεπτα τὰ κατορθώματα καὶ
 τὰς ἀρετὰς . ἡ μὴ σπρώξῃς λέγει ἐμένα ἀπὸ τὰς ἐν-
 τολὰς σου , ὅστις ἀμαρτήσας ἔνα καιρὸν , ἐψυχράν-
 θηκα εἰς αὐτάς . ἀλλὰ ἀνίσως καὶ ἤθελα πάθω πάλιν
 καμμίαν τοιαύτην ψυχρότητα , ἀναψὸν με πάλιν μὲ
 τὴν θερμὴν τῆς χάριτος καὶ ἀγάπης σου . (2)

11 : „ Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἐκρυψα τὰ λό-
 „ γία σου , ὅπως ἂν μὴ ἀμαρτῶσοι .

Λόγια ὀνομαζεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὰς θείας ἐντο-
 λὰς . τὰς ἐντολὰς σου , λέγει , Κύριε , ἐκρυψα μέσα
 εἰς τὸ ταμπεὸν μου , ἐντυπώσας εἰς αὐτὴν ἀνεξάλει-

πτου

παρήσιν . ὁ δὲ Σαουλ ἔρημος ταύτης γενόμενος πάντεώς , ἐγυμνάσθῃ μὲν τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος , πονηρῶ δὲ πνεύ-
 ματι συνεζύγῃ . εἰκότως τοίνυν φησι μὴ σφόδρα ἔπιπολὺ ἐγκαταλίπῃς με . πῖσος γὰρ εἶ , οὐκ ἔων πειρασθῆναι
 ὑπὲρ ὁ δυνάμεθα .

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος : „ Εὐρίπισός ἐστιν ἡ νεότης , ἡ πρὸς κακίαν ὀξυρροπία . διαφόροις γὰρ παθημάτων
 περικλύζεται κύμασι . δέϊται τοίνυν τοῦ ποδηγούντος ἡ πρὸς τοὺς λιμένας ἰσχυρότης . τοῦτο δὲ τῶν θείων λογίων
 ἴδιον . ταῦτα γὰρ τῶν ἐναντίων ὁδῶν ἀποτρέποντα , ῥυθμίζειν ἱκανὰ ἡ πρὸς τὴν θείαν ὁδὸν ποδηγεῖν . ἡ ὅπερ ἐστὶν
 ἀγγελίῳ πάλῳ χαλινῶς ἡ παλοδάμνης , τοῦτο τοῖς νέοις ὁ Θεὸς γίνεται λόγος . λέγει δὲ ἡ ὁ μέγας Βασίλειος σὺν
 τῷ Εὐσεβίῳ . „ Διδασκέσθωσαν οἱ ἄρτι συμπληροῦντες τὸν λόγον , οἱ ἔτι νεώτεροι , οἱ μὲν καὶ χωρὶς τοῦ νόμου
 ζῶντες , οἱς ἐλήλυθεν ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ , οὓς ἀρχεται κινεῖν ἡ ταρασσεν ἡ ἀμαρτία . κατορθοῦν ἑαυτῶν τὴν ὁ-
 δὸν . ἡ ἅμα τῷ ἐπαπορεῖν ἡ ζητεῖν , πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο , διδασκόμενοι φυλάττειν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ , ἀ-
 ποκρινέσθωσαν ἐν εὐχῇ , ἡ λεγέτωσαν τῷ Θεῷ . ὅτι κατευθυνοῦμεν τὴν ὁδὸν τοῦ βίου ἡμῶν ἐν τῷ φυλάσσεσθαι
 τοὺς λόγους σου , τοὺς ἐνεσπαρμένους ταῖς θείαις Γραφαῖς . φυλασσόμενοι , γὰρ οὗτοι , οὐκ ἔωσι τὸν νεώτερον σκο-
 λιῶς ὀδεύειν , οὐδὲ τοιοῦτον γενέσθαι , ὥς εἰπεῖν . ἀμαρτίας νεότητός μου μὴ μνησθῆς . ἀγαθὸν γὰρ ἀνδρὶ , κα-
 θάρσιν Ἰερεμίας , ὅταν ἄρῃ ζυγὸν ἐκ νεότητος αὐτοῦ . ὃ οὐδὲ ληχθήσεται . „ ἡ Ἄ ἐν νεότητι οὐ συναγῆοχας ,
 πῶς ἂν εὖρῃς ἐν τῇ γυναι σου ; (Σειράχ . κε' . 3 .) ὁ δὲ Ἡσύχιος νεώτερον νοεῖ τὸν Ἐθνικὸν λαόν , τὸν σκο-
 λιῶς πρὸ τῆς πίσεως ὀδεύσαντα . οὗτος γὰρ κατορθοῖ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐν τῷ φυλάσσεσθαι τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ . ἡ
 γὰρ ἔννοια τοῦ θείου νόμου καθαρτικὴ ἡ φυλακτικὴ πάντων ἐστὶ . πολλῆς γὰρ ἀκαθαρσίας ἡ νεότης μεσῇ . διὸ δεῖ-
 ται καθάρσεως . ταύτην δὲ ἐπιζητήσας , εὖρε τὸν τρόπον : δηλαδὴ ἐν τῷ φυλάσσῃ τοὺς λόγους σου .

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδώρῳ φησι : „ Ζητοῦσι μὲν πολλοὶ τὸν Θεόν , ἀλλ' οὐκ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ
 ἀλλὰ παρέργως , ἀλλ' ἐπιπλάσας . μερίζουσι γὰρ ταύτην , οὐ μόνον εἰς φροντίδας πραγμάτων βιωτικῶν , ἀλλὰ ἡ
 εἰς ἐπιθυμίας ἐκτόπους (οἱ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον , ἡ ἀποβάλλονται τῶν θείων ἐντολῶν , ὡς στρατιῶται ἀδόκιμοι)
 ἡ δὲ τῶν θείων ἐραστῆς , πᾶσαν ἀφιερὼν τῷ Θεῷ τὴν διάνοιαν ἡ τῆς ἐκείθεν ἀπολαύσεως προνοίας . „ Ἄλλος δὲ λέγει .
 „ Ζητήσει δέ τις , εἰ ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ τὸ ἀπορρῶναι τινὰ τῶν θείων ἐντολῶν . ῥητέον τοίνυν , ὅτι τῷ ἔχοντι τὸ ἐν ὅλῃ
 καρδίᾳ ζητεῖν τὸν Θεόν , δοθήσεται συνεργίᾳ αὐτοῦ τὸ λείπον τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει , πρὸς τὸ πληρωθῆναι ἐν τῷ αὐ-
 τῷ πᾶσαν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ . ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος τὸ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ζητεῖν τὸν Θεόν , ἀλλὰ ποιοῦντος μὲν τὰ
 ἔργα Κυρίου , ἀμελῶς δὲ , ἀφαιρεῖται ἡ ὁ ἐδόκει ἔχειν ἐν τῷ ποιεῖν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς .

πτον τὴν μνήμην αὐτῶν καὶ ἐνθυμήσιν· ἵνα ταύτας
εἰπὼν πάντοτε καὶ ἐνθυμούμενος, μὴ ἀμαρτάνω·
διὰ τὴν αἰ ἐντολαί σου δὲν ἀφίνουσιν νὰ ἀμαρτάνῃ ὁ ἄν-
θρωπος ἄκακος, ὅπως τὰς ἔχει εἰς τὴν καρδίαν του
καὶ τὰς ἐνθυμεῖται. (1)

12 : „ Εὐλογητὲς εἶ Κύριε, διδάζόν με τὰ
„ δικαιώματά σου .

Δοξολογᾷ μὲν ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν, ὕμνο-
λογῶν αὐτόν, διὰ τὴν ὡφελήθειν ἀπὸ τὸν νόμον του·
παρακαλεῖ δὲ νὰ διδαχθῇ, καὶ ἵνα μάθῃ ἰακώμην περὶ
αὐτῶν βεβαιότερόν τι καὶ ὑψηλότερον νόημα. (2)

13 : „ Ἐν τοῖς χεῖλεσί μου ἐξηγγεῖλα πᾶν·
„ τὰ τὰ κρίματα τοῦ στόματός σου .

Ὅχι μόνον, λέγει, ἐγὼ ἔμαθον τὰς ἐντο-
λὰς καὶ τὸν νόμον σου Κύριε, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους
ταῦτα ἐκήρυξα. (3)

14 : „ Ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου ἔ-
„ τερφθῆν, ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ .

Δὲν εἶπεν ὡσάν εἰς πλοῦτον ἀπλῶς, ἀλλὰ ὡ-
σάν εἰς κάθε λογῆς πλοῦτον. ἐγὼ, λέγει, περιπατῶ
τὴν ἐράταν τῶν ἐντολῶν σου Κύριε, ἐσχάτην εἰς αὐ-
τήν, ὡσάν νὰ ἤθελα ἀποκτήσω κάθε πλοῦτον. Ἡ
τέσσην ἐσχάτην ἐγὼ εἰς τὴν ἐράταν τῶν ἐντολῶν σου,
καθὼς ἄλλος φιλόπλοutos ἄνθρωπος χαίρει καὶ εὐφραίν-
εται εἰς κάθε πλοῦτον. (4)

15 : „ Ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἀδολεσχῆσα·
„ καὶ κατανοήσω τὰς ὁδοὺς σου .

Εἰ.

(1) Ὅθεν ἔδ ὁ Κύριος εἶπεν· ἡ Ὁ ἔχων (ἦτοι ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ τυπώσας ἔχει μνημονεύων) τὰς ἐντολὰς μου
ἔτι τῶν αὐτῶν (Ἰωάν. 14. 21.) λέγει δὲ ὁ Θεοδωρίτος σὺν τῷ Χρυσόστομῳ· ἡ Ὁ χρυσὸν κεντημένος, ἡ
λίθους τιμίους, οὐκ ἔξω προτίθισιν· ἀλλ' ἐνδὸν ἐν τοῖς ταμείοις ἢ τοῖς θαλάμοις ἀναποκρύπτει, ὥστε διαφυγεῖν
τῶν τοιχωρύχων τὰς χεῖρας· οὕτως ὁ τὸν πλοῦτον ἔχων τῆς ἀρετῆς, κρύπτει τοῦτον ἐν τῇ ψυχῇ, ὡς ἂν μὴ διὰ δό-
ξης τοῦτον οἱ τῶν ψυχῶν συλήσωσι ληποδύται· εἰμὴ γὰρ καθάπερ ἐν θησαυροῖς τις, λέγει ὁ Νικήτας, τῇ καρ-
δίᾳ ἀναποκλείσῃ τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς, ἔρχεται ὁ πονηρὸς ἔξω ἀπάξει αὐτάς· ὡς τὰ σπερμολόγια πετεινὰ τὰν
σπέρμον τὸν παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρέντα· λέγει δὲ ἔδ ὁ Κύριλλος· ἡ Ὅσπερ δὲ ἐστὶν οὐκ ἀσυντελὲς εἰς ζωὴν τὸ τῶν
τοῦ Θεοῦ λόγων μὲμνησθαι διὰ πάντος, οὕτως βλέθρου πρόξενον τὸ ἐπιλανθάνεσθαι· διὸ γράφει Μωσὴς· ἡ Καὶ
λαλήσεις ἐν αὐτοῖς καθήμενος ἐν οἴκῳ, ἔξω πορευόμενος ἐν ὁδῷ, ἔξω κοιταζόμενος· ἔξω διανιστάμενος· κατὰ δὲ τῶν
Θεοδωρίτου, διδάσκει ἔτερον ὁ λόγος· οὐ γὰρ ἀπασὶ τὰ θεῖα λόγια προφέρειν παρεγγυᾷ· κατὰ τὸ, μὴ δὴ-
τε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ· κίνδυνος γὰρ, κατὰ τὸν Ὁριγένην, οὐ μόνον τὸ τὰ ψευδῆ λέγειν, ἀλλὰ ἔξω τὰ ἀληθῆ
ἀπαγγέλλειν, οἷς μὴ δεῖ· οὐ γὰρ δεῖ τοὺς μαργαρίτας βάλλεσθαι ἔμπροσθεν τῶν χοίρων·

(2) Ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει· ἡ Εὐλογεῖ τὸν Θεὸν εὐχαριστῶν, ἐφ' οἷς ἡδὴ ἠξιώθη· ἔχων γὰρ λόγια ἀπόβητα ἔξω
κρύφως ἄξια, εὐλογεῖ ἐπὶ τούτοις τὸν Κύριον· ὁ δὲ Ἀνώνυμος φησὶ· ἡ Θεοδιδάκτοι οἱ τὰς διδασκαλίας τοῦ
νόμου φυλάττοντες ἔξω κατόρθοις λέγονται·

(3) Ὅθεν λέγει ὁ Ἀνώνυμος· ἡ Τούτοις ἀνάγειν ἔξω εἰς τὴν ὁμοίαν τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιπόθησιν μακάριον·

(4) Λέγει δὲ ὁ Θεοδωρίτος· ἡ Ἐπίπονος μὲν ἡ τῆς ἀρετῆς ὁδὸς, ἀλλὰ τοῖς τελείοις τριπόθητος· τούτοις ἔξω
τοῦ Κυρίου ζυγὸς χρυσός, ἔξω τὸ φορτίον ἑλαφρὸν· τούτο ἔξω ὁ προφητικὸς ἔφη λόγος· ὅτι οὐδὲν μὲ εἶχε τῶν ἐν τῇ
παρόντι βίᾳ, οὐ χρυσὸς, οὐκ ἄξια, οὐ δύναμις· ἀντὶ πάντων δέ μοι, εὐφροσύνη ἔξω πλοῦτός ἐστι τὰ μαρτυρία
σου· τὸ δὲ ἐν παντὶ πλούτῳ οὐκ ἀπλῶς προσκείται, ἀλλὰ τὸν παντοδαπὸν πλοῦτον παραδηλοῖ· ὁ μὲν γὰρ χρυσὸν
ἔχων, ὀνομάζεται πλούσιος· ὁ δὲ ἄργυρον· ὁ δὲ ἐσθῆματα· ὁ δὲ γῆν πλείστην, τὴν μὲν, πεφυτευμένην,
τὴν δὲ, ἔξω σπειρομένην· ὁ δὲ βοσκήματα· ἀλλὰ ταῦτα πάντα περιλαβὼν ὁ Προφήτης ἔξω τοῖς θεοῖς μαρτυρίαις
παραβαλὼν, ἔφησεν ἄξια εἶναι αὐτῇ τὰ θεῖα μαρτυρία, ὡς τοῖς φιλοπλοῦτοις ἅπαντα τοῦ πλοῦτου τὰ εἶδη·
ὁ δὲ

Εἶπομεν πλατύτερον περὶ ἀδολεσχίας ἐν τῷ νῦν Ψαλμῷ ἑρμηνεύοντες τὸν στίχον „Εὐκλήθη ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου. ὅπου καὶ λέγομεν, ὅτι ἀδολεσχία λέγεται καὶ ἡ συχνὴ καὶ ἐπίμονος μελέτη. καθὼς τοιοῦτον σημαίνον ἔχει καὶ τῶρα ἐδῶ τὸ ἀδολεσχίσω. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ἵδι συχνότερα θέλω μελετήσω εἰς τὰς ἐντολάς σου Κύριε, καὶ ἐκ τῆς συχνῆς ταύτης μελέτης, θέλω καταλάβω αὐτὰς ἀκριβέστερον. (1)

16: „Ἐν τοῖς δικαιώμασί σου μελετήσω, οὐκ ἐπιλήσομαι τῶν λόγων σου.

17: „Ἀνταπόδος τῇ δούλῳ σου· ζήσω· ἡμεῖς (2) καὶ φυλάξω τοὺς λόγους σου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω μελετήσω εἰς τὰ δικαιώματα καὶ ἐντολάς σου Κύριε, καὶ δὲν θέλω ἀληθμονῆσω αὐτάς. διὰτὶ ἡ συχνὴ μελέτη αὐτῶν, συγκρατεῖ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν εἰς τὴν φαντασίαν μου. λοι-

πὸν ἀντὶ τῆς ἀδολεσχίας, ὅπου ἔχω εἰς τὰς ἐντολάς σου, καὶ ἀντὶ τῆς μελέτης, τὴν ὁποίαν ποιῶ εἰς τὰ δικαιώματά σου, ἀνταπόδος ὁμοιβὴν Κύριε, εἰς ἐμένα τὸν δούλον σου. ἐγὼ δὲ λαβὼν τὴν τοιαύτην ὁμοιβὴν, θέλω ζῆσω καλλιτέραν ζωὴν, ἐπεκτεινόμενος εἰς τὰ ἔμπροσθεν, καὶ προκόπτων εἰς μεγαλύτερα μέτρα ἀρετῆς. (3)

18: „Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου.

Εὐχαλε, λέγει, Κύριε, τὸ σκέπασμα τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς μου· ἵγουν τὴν τοῦ νόμου παχυτητα, ἥτις ἐμποδίζει καὶ σκεπάζει τὸ πνευματικὸν τοῦ νόμου νόημα· καὶ θέλω καταλάβω τὰ ἐν τῷ νόμῳ κεκρυμμένα θαυμάσια νοήματα, τὰ περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας σου. (4)

19: „Πάροικος ἐγὼ εἰμι ἐν τῇ γῇ, μὴ ἀπο-

ὁδὸς δὲ τῶν μαρτυρίων τούτων κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, εἴη ἂν τὸ δεῦσαι κατὰ τὸ βούλημα αὐτῶν, οὐκ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης· ἀλλὰ μετὰ πάσης εὐφροσύνης.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· „Διὰ τούτων διδασκόμεθα, ὡς οὐκ ἄλλως ἐστὶ κατανοῆσαι τὰς ὁδοὺς τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐκ τοῦ τὰ περὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐξετάζειν, καὶ περὶ τούτων ἐπὶ πλείον ἐρευνᾶν, ὥστε τὴν καὶ σκεπέναν ἀδολεσχίαν μεταφέρειν ἐπὶ τὴν περὶ τῶν ἐντολῶν βάσανον· ὅτε καὶ ἡ ἀδολεσχία οὐκ ἐστὶ φεικτὴ, κατὰ τό· „Ἰσαὰκ δὲ ἐξῆλθεν εἰς τὸ πεδῖον ἀδολεσχῆσαι. (Γέν. κδ'· 61.)

(2) Ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται· „Ζῆσόν με.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „Μελετᾷ δὲ τις ἐν τοῖς δικαιώμασι τοῦ Θεοῦ οὐ ἡματίαις καὶ λεξιείοις, ἀλλὰ τῷ ποιεῖν αὐτά· οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Θεοῦ, δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ· ἀλλ' οἱ ποιηταὶ αὐτῶν καὶ μελετῶντες αὐτὰ τοῖς ἔργοις. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ὅστι οὐ παντός ἐστι ταύτη· χρῆσασθαι τῇ φωνῇ· οὐδεὶς γὰρ πονηρὸν συνειδὸς περιφέρειν, εἰς ἀνταπόδοσιν τὴν κριτὴν διεγείρει· οὐδὲ λέγει· ἀνταπόδος μοι· εἰ γὰρ ἀποδώσει κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, κολάσει πάντας· ὁ δὲ καθαρὸς χρισμένος λογισμοῖς, πεποιθὼς ἑαυτοῦ τῇ συνειδήσει, τῷ μηδὲν ἄξιον κολάσεως ἑαυτῷ συνειδέναι, σὺν παρρησίᾳ ταύτῃ χρῆσεται τῇ φωνῇ· ἵνα δὲ μὴ δόξη ὁ λόγος εἶναι ἀλαζονικός, ἔχει τι ἀσφαλές· οὐ γὰρ εἶπεν ἀνταπόδος μοι, ἀλλ' ἀνταπόδος τῇ δούλῳ σου· τούτῳ· εἴ τις ἐστὶ δούλος σὸς καὶ δουλεύει σοι· μᾶλλον δὲ τὸ ἀνταπόδος ἀντὶ τοῦ δὲ εἰρηται, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Γραφῆς· ὡς εἶπομεν ἐν τῷ 3· Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό· „Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδούσί μοι κακὰ· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „Διδόντι ἀνταποδίδωσιν, ὡς τῷ Ἀβραάμ τὸν Ἰσαὰκ· καὶ τὸ προσαγαγόντι τὰς δέκα μνῆς ὁ χαρισάμενος αὐτὰς αὐτῷ Δεσπότης· καὶ ὁ Θεόδωρος· „Ἀνταπόδος μοι τὴν δαίαν καὶ μακαρίαν ζωὴν· ἵνα ζήσας κατ' αὐτὴν φυλάξω τοὺς λόγους σου· μετὰ γὰρ τὸ μνημονεῖν αὐτῶν ἀκόλουθον φυλάξαι.

(4) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος· „Πρῶτον εἰπὼν φυλάξω τοὺς λόγους σου, εἶτα ἐπήγαγεν· ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου.

ἡ ἀποκρύψης ἀπ' ἐμοῦ τὰς ἐντολάς σου.

Περαισιῶν, λέγει, ὡς μεταχειρίζομαι Κύριε, εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον, καὶ τρέχω εἰς ἄλλην ζωὴν. διὰ τοῦτο φανερώσω εἰς ἑμένα βαθύτερον τὰς ἐντολάς σου, ἵνα ἀγαθώμαι αὐτάς μὲ περισσοτέραν σπουδὴν, καὶ τρέχω εἰς ἐκείνην τὴν ζωὴν μὲ περισσοτέραν προθυμίαν. (1)

20 : ἡ Ἐπεπόθησεν ἡ ψυχὴ μου τοῦ ἐπιθυμῆσαι τὰ κρίματά σου ἐν παντί, καὶ καίρῳ.

Πολλὰ, λέγει, ἐπόθησεν ἡ ψυχὴ μου, τὸ νὰ ἐπιθυμῶ πάντα τὰ κρίματα καὶ τὰς ἐντολάς σου Κύριε, ἀδιάφορος δὲ εὐμασκατῶ εἰς τὴν συνταξίν σου.

τοῦ ἐπεπόθησε καὶ τοῦ ἐπιθυμῆσαι. διὰ τὴν, τὸ μὲν ἐπεπόθησε ἐχρειάζετο νὰ συνταχθῇ μὲ αἰτιατικὴν, καὶ εἰς ἐκείνην μὲ γενικὴν. Ἐπεπόθησεν ἡ ψυχὴ μου τοῦ ἐπιθυμῆσαι. τὸ δὲ ἐπιθυμῆσαι ἔπραξαν ἐκ τοῦ ἐναντίου νὰ συνταχθῇ μὲ γενικὴν, καὶ εἰς ἐκείνην μὲ αἰτιατικὴν, τοῦ ἐπιθυμῆσαι τὰ κρίματά σου. πολλὰ λοιπὸν, λέγει, ἠγάπησα τὴν ἐπιθυμίαν τῶν κριμάτων σου Κύριε. διὰ τοῦτο καὶ ἐπεθυμῶ αὐτὰ ἐν παντὶ καιρῷ ἵνα τοὺς θερμῶς ἐρίλουν ἢ νοεῖται καὶ οὕτω. ἐπεπόθησεν ἡ ψυχὴ μου τὰ κρίματά σου ἐν παντὶ καιρῷ, ὥστε νὰ ἐπιθυμῶ ταῦτα, ἢ διὰ νὰ ἐπιθυμῶ ταῦτα. (2)

21 : ἡ Ἐπετίμησας ὑπερηφάνοις ἐπικατάρατοι οἱ ἐκκλινόντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ νόμου σου, ἐροβέρισας νὰ δώῃς κόλασιν εἰς ὑπερήφανους ὅπου ἐξ ὑπερηφανίας καταφρονοῦσι τὸν νόμον σου.

ἢ

καὶ ἐμοῦ· οὐδὲ γὰρ ἐναγὴ μετὶν πολιτείαν, δύναται τινα θεῶν θαυμάτων κατάληψιν δέξασθαι· ἀλλ' ὅς ἐν κατὰ τὸν Χριστοῦ νόμον ἐν ἀγάπῃ καὶ τῇ λοιπῇ πᾶσι ἀρετῇ τὸν ἐκ τοῦ βίου ἑαυτοῦ βίον ἑαυτοῦ, οὗτος δὲ τὸ θεῖον εἰς νοῦν καταπλουτίσας φῶς, αὐτὸς τε κατανοήσῃ τὰ θεῖα θαυμάσια, ἑτέροις τε ἔσται χρησίμος, καὶ τὸν τῆς μετὰ τὴν γέννησιν ἀδελφότητος ποιήσεται πρὸς αὐτοὺς. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδώρῳ· ἢ Οὐχ ἅπαντες οἱ τοῖς θεοῖς ἐντυγχάνοντες λογίσις τὰ τούτων κατανοοῦσι θαυμάσια· ἀλλ' οἱ τῆς ἀντιθέσεως ἀπολαύοντες αἰγλή· τὰς γὰρ θεῖας Γραφὰς, λέγει ὁ Νικήτας, κατὰ ἀναγωγὴν καὶ θεωρίαν κατασπριζόμεθα καὶ νοοῦμεν· ὥς ὅτι ὁ ἑμὸς, τίποτε ἦν τοῦ ἀληθινοῦ ἁγίου Χριστοῦ· καὶ ὡς ἡ χάρις τοῦ αἵματος ἐκείνου ἔσωσε· οὕτω τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς. λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· ἢ Κάλυμμα τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν μελετῶντων τὸν νόμον τὸ γράμμα ἐπικέεται· ὅνικα γὰρ ἐπιστρέφει τις πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα, λέγει ὁ Παῦλος· ὅταν τοῖνον τοῦτο ἀποκαλυφθῇ, τότε τὰ τοῦ νόμου θαυμάσια βλέπομεν, πνευματικῶς αὐτὸν ἐκλαμβάνοντες, καὶ θεωροῦντες καὶ ἐν τύποις καὶ σκιαῖς κεκαλυμμένα μυστήρια· σκιὰν γὰρ ὁ νόμος εἶχε τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.

(1) λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδώρῳ· ἢ Τὴν γῆν ταύτην οὐ κατοικοῦμεν, ἀλλὰ παροικοῦμεν· βράχυν γὰρ βιώσαντες χρόνον, εἰς ἕτερον μεταβαλόμενοι βίον· τοῦτο δὲ οὐ πάντες ἐθέλουσιν εἶδέναι οἱ ἐπὶ τοῖς παροῦσιν ἀγαθοῖς, ὡς ἐπὶ μόνιμοις καὶ διαρκέσι βρεθύουσιν· ὁ δὲ τὰ θεῖα πεπαιδευμένος, οἶδεν τοῦ βίου τὸ πρόσκαιρον· διὸ καὶ παροικὸν ἑαυτὸν νομίζει καὶ ἰκετεύει τὰς θεῖας ἐντολάς μετὰ φόβου ἀγνοῆσαι· Ἄλλος δὲ φησὶν· ἢ Ἐπὶ οὐκ ἐκείνῳ λέγειν· οὐκ ἔχουσα ὡς οἱ πολλοὶ, οὐδὲ περὶ τὰ τῆς γῆς ἐσπούδασα πράγματα· διὸ οὐδὲν τῶν ἐπὶ γῆς αἰτῶ· ἀλλ' ὁ καὶ σοὶ προσφιλέας χρίσασθαι, καὶ μοι λαβεῖν ἀφ' ἐλπίδων· τὸ δὲ ἐστὶν μὴ ἀποκρύψης ἀπ' ἐμοῦ τὰς ἐντολάς σου, τὰς τοῖς πολλοῖς ἀποκεκρυμμένας· τοῖς γὰρ παροικοῦσιν τὴν γῆν κατὰ τὸν Θεοδώρητον, τοῖς δὲ Θεὸς οὐκ ἀποκρύπτει τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, γνωρίζει δὲ εἰκότως, ὡς βουλημένους ὁμοῦ καὶ δυναμένους ἀγαθίσσασθαι· εἰ τοῖνον μὴ ἀποκρυβῆναι ἀπ' ἡμῶν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ βουλομένη, μὴ ὡς ἐσθλὰ τὰ παρόντα λογιζόμεθα.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ἢ Ἐπιθυμοῦσι τῶν θεῶν κριμάτων πολλοὶ, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν ἐφίονται βασιλείας· πλὴν οὐ θερμῶς, οὐδ' αἰετῶς· ἀλλὰ νῦν μὲν τοῖς θεοῖς ἀρέσκονται κρίμασιν· ὅταν πρὸς ἀγασσίν, ἢ ταῖς περὶ ἐκείνου κρίσεσι, νῦν δὲ τοῖς τοῦ σώματος ἀκαλουθούσι παθήμασιν· ὁ δὲ Προφήτης ἰμείρεται τούτων τὸν πόνον

ἢ

ἢ ἐκαταράσθης αὐτοὺς, ὡς ἐκελευσθε λέγει. ἐπειδὴ γέγραπται, Ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις τοῦ νόμου τούτου τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς. (Δευτ. κζ.) (1)

22 : „ Περιέλε ἀπ' ἐμοῦ ὄνειδος καὶ ἐξου-
„ δυνάσιν, ἑτι τὰ μαρτύρια σου ἐξε-
„ ζήτησα.

Ἐχθαλε, λέγει, Κύριε, ὑπό λόγου μου τὸν ὄνειδισμόν καὶ τὴν ἐξουδένωσιν, ὅπου μοι ἐπροξένη-
σεν ἡ προλαβοῦσά μου ἀμέλεια καὶ ἀμαρτία, διὰ
τὴν ὅποιον μὲ ὠνειδίσαν καὶ μὲ ἐκαταφρόνησαν οἱ
νοητοὶ ἐχθροὶ μου Δαίμονες. ἡ περιελε εἶπεν, ἀντι-
τοῦ, δίνων ἀπὸ λόγου μου τὸν ὄνειδισμόν καὶ τὴν
καταφρόνησιν, καὶ μὴ παραχωρήσης νὰ μοι προξένη-

θοῦν ταῦτα, ἐάν οἱ ἐχθροὶ μου μὲ νικήσουν. (2)

23 : „ Καὶ γὰρ ἐκάρθσαν ὀρχοντες καὶ
„ κατ' ἐμοῦ κατελαλοῦν, ὃ δὲ δοῦ-
„ λός σου ἰδοὺ λαοὶ ἐν τοῖς δικαί-
„ μασι σου.

Ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ ἐχθροὶ μου μὲ ἐκα-
τηγόρουν, περιπαίζοντές με, διὰ τὴν ἐμελεσ-
την τὸν νόμον σου. ἐγὼ δὲ περισσώτερον αὐτὸν ἐμελε-
σθῆναι, ἡξυρυνάσας τὸ κέδος καὶ τὴν ἀφελειαν, ὅπου
λαμβάνω ἀπὸ τὴν μελέτην αὐτοῦ. ἀρχότες δὲ ἡμ-
ποροῦν νὰ νοηθοῦν καὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι, καὶ οἱ
κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου : ἦτοι
οἱ Δαίμονες. (3)

24 : „ Καὶ

ἔχειν διηνεκῶς, καὶ φησι. ἡ Ἐπιποθεὶ ἡ ψυχὴ μου τοῦ ἐπιθυμεῖν αἰεὶ τῶν κριμάτων σου, ἔσθ' οὐ κορέννεται ταῦ-
τα ποιεῖν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. λέγει δὲ ὁ Ὀριγένης. ἡ Οὐκ ἐπεθυμήσας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπεπόθησεν ἐπιθυμήσαι,
καὶ ἐν παντὶ καιρῷ ἐπιθυμήσαι. ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει. ἡ Ἐκ τοῦ ἐπιθυμεῖν τὰ τοῦ Θεοῦ κριματα συμβήσεται
τὸ φέρειν γενναίως καὶ σωφρόνως πάντα, οὐ μόνον τὰ ἡδέα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπίπονα καὶ ἀδύνατα. καὶ πρὸς πᾶσαν τράχιν
σπουδαίαν ἐ πόθῳ εἶναι.

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει. ἡ Ὅπου ἐντολὴ, δύναται ἐκκλησιᾳ γενέσθαι. ἡ γὰρ ἐντολὴ Κυρίου εὐθεὶα ἐστίν.
οὐκ εἴτις οὐκ ἀποπέπτωκε μόνον τῆς ἐντολῆς ἐπικατάρατος, ἀλλὰ καὶ ὃς καὶ βραχὺ ἐξέκλινεν ἀπ' αὐτῆς. λέγει δὲ ὁ
Χρυσοστόμους. ἡ Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δοῦν ἐπικατάρατοι οἱ ἐκκλινόντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου. φοβηθῶμεν οὖν
ἀδελφοί, μὴ ἔλθοι ἐφ' ἡμᾶς ἡ κατάρα τοῦ ἁγίου Πνεύματος. προσέχωμεν μὴ ποτε ἄλλους ἐπικαταράτους λέγον-
τες, αὐτοὶ ἡμεῖς ἐσόμεθα, τῇ παρεκτροπῇ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐδελβίος. ἡ Μήτις παρανο-
μίας ὑπερηφανία. διὰ γὰρ ταύτην οὐκ ἀνέχονται ὑπακοῦναι προστάγμασι Θεοῦ. εἶος ἦν ὁ ἀπειθήνους λαὸς ὁ λέγων.
ἡ Οὐ κυριευθῆναι ἡμεῖς, καὶ οὐκ ἤχομεν πρὸς σὲ ἔτι. (Γερ. β'. 31.)

(2) Κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἡ Ὁνειδίσας τὸν Δαβὶδ ὁ Νάβαλ, δοῦλον δραπετὴν ἀποκαλέσας. καὶ ὁ Σεμεὶ με-
τὰ τὴν ἀμαρτίαν ὠνειδίσας. καὶ οἱ Γεθθαί. ἐφ' οἷς ἀλγυνόμενος ἀποτρέφασθαι τὰ δειδὴ παρακαλεῖ, ὥστε δὴ τὰ
θεῖα ἐκζητήσας μαρτύρια. ὁ δὲ Δίδυμος φησι. ἡ Τὰ ἀμαρτήματα, ὀνειδισμοῦ εἰσὶν ἄξια. διὸ καὶ ἐν τῇ ἀ-
ναστάσει οἱ ἀμαρτωλοὶ ἀναστήσονται εἰς ὀνειδισμόν καὶ εἰς αἰσχύνην αἰῶνον, κατὰ τὸν Δανιὴλ. ὁ τοίνυν μετὰ τὴν
ἀμαρτίαν ἀξιολόγως μεταοὖν, ἐρεῖ πρὸς Θεόν, κατὰ τὸν Ἡσύχιον. ἡ Μικέτι με κρίνης ἄξιον τοῦ δειδῆζε-
σθαι καὶ ἐξουθενεῖσθαι. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει. ἡ Καὶ οἱ ἀσεβεῖς δὲ ἐν καιρῷ διωγμοῦ ὠνειδίζον ἐξουδενού-
τες τοὺς ἁγίους. ὡν ἐκ προσώπου αἰτεῖ ὁ Προφῆτης ἀντίληψιν, ἵνα μακάτια γένωνται τὰ κατ' αὐτῶν. δειδὴν, νικούντων
τοὺς ἐπιβουλεύοντας καὶ περιγινόμενων αὐτῶν. δύνει δὲ ἡδὴ ἐξουδενώσεως εἶσι κατὰ τὸν Διδύμον. καὶ γὰρ τὰ ἐξου-
δενώμενα τοῦ κόσμου ἐξελεγχάτο ὁ Θεός. καὶ ἐξουδένωνται ἐσπῆτιον οὗτοῦ πονηρευόμενος. καταφρονῶ γὰρ τῆς ἐξουδε-
νώσεως, ἣν ἐξουδενούσι με οἱ ἄνθρωποι οἱ ἀνόητοι, ἐπὶ τοῖς οὐκ ἐξουδενώσεως, ἀλλὰ τιμῆς ἄξιοις. φε-γὼ δὲ ἐ-
κείνην τὴν ἐξουδέωσιν, καθ' ἣν ἐξουδένωνται πονηρευόμενος.

(3) Κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἡ Ἀρχόντες ἀδικίας, οἱ καταλαλοῦντες τοῦ Δαβὶδ. ὁ Σαουλ, ὁ Ἀβιὴρ, ὁ Ἀχι-
τόφελ, ὁ Ἀβισσαλὼν καὶ ἑτέροι τὴν ἐν τῇ ὁμῇ μελέτην αὐτοῦ χλευάζοντες. ἐρεῖ δὲ καὶ πᾶς ἅγιος, ὅτι οἱ ἀρχόν-
τες τοῦ σκότους, βουλευόνται κατ' ἐμοῦ. ἐγὼ δὲ ὁ δούλος σου, ὃν τῇ τιμῇ σου αἵματι ἐξέγοράσας, τὰς θείας
ἐπισκεπτόμεν Γραφάς. ἀπλῶς δὲ, ἐπεὶ πᾶσι τοῖς καλοῖς παρακολουθεῖν εἴωθε φθόνος, εἰκότως καὶ τὰ δόλον ἐαυτοῦ
ἐπι-

24 : „ Καὶ γὰρ τὰ μαρτύριά σου μελέτη
 „ μου ἐστὶ , καὶ αἱ συμβουλίαι μου
 „ τὰ δικαιώματά σου .

Εἰς μὲν τοὺς ἐχθροὺς μου , λέγει , ἄλλα
 ματαία πράγματα εἶναι μελέτη καὶ φροντίς , εἰς δὲ
 „ ἐμένα δὲ , μελέτη καὶ συμβουλή εἶναι ὄνομας σου Κύριε .
 (1)

25 : „ Ἐκολληθῇ τῷ ἐδόξῃ ἡ ψυχὴ μου ,
 „ ζήσόν με κατὰ τὸν λόγον σου .

Παρ' ὀλίγον , λέγει , ἐκόλλησα εἰς τὸ ἔδα-
 φος τῆς γῆς : ἦτοι ἐταπεινώθηκα πολλὰ , διὰ τοῦ-
 το λοιπὸν κάμε νὰ ζήσω κατὰ τὸν νόμον σου . Ἐ-
 κολληθῇκα εἰς τὰ γῆνα καὶ ἐπροσηλώθηκα εἰς αὐτό .
 (2)

26 : „ Τὰς ὁδοὺς μου ἐξηγήσα καὶ ἐπὶ

„ κουσάς μου , διδάζόν με τὰ δικαιώ-
 „ ματά σου .

Ἐξαγορεύσα , λέγει , εἰς ἐσένα Κύριε τὰς
 ἁμαρτίας μου καὶ ἐζήτησα τὴν τουτῶν συγχώρησιν ,
 σὺ δὲ ἐπήκουσάς μου . „ Λέγει γὰρ φησι , σὺ τὰς ἁ-
 νομίαις σου πρῶτος , ἵνα δικαιοῦν . (Ἠσ . μγ . 26)
 ἔθεν εἰς τὸ ἐξῆς διδάξόν με ἀριθέτησον καὶ βαθύτε-
 ρον τὰς ἐντολάς σου , ἵνα μὴ παλιν ἁμαρτήσω .
 (3)

27 : „ Ὅδὸν δικαιοματίων σου σινέτισόν
 „ με , καὶ ἀδολεσχήσω ἐν τοῖς θου-
 „ μαίοις σου .

Κάμε μα , λέγει , Κύριε , νὰ καταλάβω
 τὴν ἐξέτην τοῦ νόμου σου , καὶ βέβαια εἰς τὸ ἐξῆς
 θάω μετὰ συνεχῶς τὰ παρὰ σου θαυματοργηθέν-
 τα , μὴ τὸ νὰ γλυκαίωμαι ἀπὸ τὴν τουτῶν καταλήψιν ,
 ἢ

ἐπιδεδωκότι τῇ σχολῇ καὶ τῇ ἐρεῇ τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων , ἐτανίστανται διὰ φθόνον , οὐχ οἱ τυχόντες , ἀλλ' ἀρχον-
 τες καὶ ἐπιβουλευούσι αὐτῷ οὐ δι' ἄλλο τι , ἢ διότι μὴ αὐτοὶ πράττουσιν , ὥστε ἐκεῖνο ὀρῶσι ποιοῦντα .

(1) Ὁ δὲ Θεοδότης λέγει : „ Πᾶσαν ἀνθρωπίνην εἰσήγησιν ἀποσεισμένον , ταῖς σαῖς ὑποθήκαις ἀ-
 κολουθῶ .

(2) Ἄλλως δὲ λέγει : „ Τοῦτο λέγων ὁ Δαβὶδ , τὴν πρὸς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς διηλοῦ κοινωνίαν , ἐκ τοῦ ἐδάφους
 τυχάσιοι τοῦ χοῦς ἔπειτα οὐ καὶ τὴν ὑπερβολὴν δείκνυσιν κατὰ τὸ Θεοδότην , τῆς ἐκείνου αὐτοῦ ταπεινώσεως ,
 ἢ , ἐρ' οἷς ἡμαρτεν , ἐπέδειξατο , ζῆσαι δὲ αὐτῆς κατὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ προσδοκήσας τοῦ τὸν ταπεινούντα
 ἑαυτὸν ὑψεύσας . οὐκ ἀορίστος γὰρ αἰτεῖ ζῆν , ἀλλὰ τὴν κατὰ νόμον ζωὴν . ταπεινοῦ δὲ , τὸ ταύτην ὡς ἀμειβὴν αἰ-
 τεῖν τῆς ταπεινώσεως . Ὡς δὲ κατὰ τὸν Ἀδάμ , ἐξομολογεῖται ὁ Προφῆτης περὶ τῆς ἐαυτοῦ ψυχῆς , κατα-
 λιπούσης μὲν τῷ κολληθῆσαι τῷ Κυρίῳ πρότερον , ὅτε ἐν τῇ κακίᾳ γέγονε , κολληθεὶς δὲ δι' αὐτὴν τῷ ἐδάφει , καὶ
 τοῖς γῆνοις προσηλωθείσης , καὶ καθελομένης τὸ ἑαυτῆς φυσικὸν ὕψος καὶ ἔπαρμα . πᾶσα γὰρ ἁμαρτανόουσα ψυχὴ κε-
 κόλληται τῷ χτ' . „ Ὅπισθ' δὲ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου πορεύσῃ καὶ πρὸς αὐτὸν κολληθῇ , τῷ νόμῳ εἴρηται , ὁ δὲ
 Θεοδότης λέγει : „ Ταπεινοφροσύνην ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς καρπὸν ὁ ψαλμωδὴς ὑποτίθεται , ὅταν γὰρ τις τῷ
 ἐδάφει κολληθῇ ταπεινούμενος , λέγων καθάπερ Ἀβραάμ . „ Εὐὰ δὲ εἰμι γῆ καὶ σποδὸς , ζήσεται κατὰ τὸ λό-
 γον τοῦ Θεοῦ : τοῦ ἐστὶ κατ' ἐκείνον τὸν μακαρισμὸν , ὃν περ αὐτὸς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἐξηφώνησε . „ Μακά-
 ριοι οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι , ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν . ὁ δὲ Ὁριγένης φησι : „ Νῦν μὲν ἐκολ-
 λῆθ' ἐν τῷ ἐδάφει ἡ ψυχὴ , καὶ γέγονε σὰρξ . ἐν δὲ τῇ ἀναστάσει γίνεται ἐν πνεύματι , καὶ γίνεται τὸ σῶμα πνευματικόν . ὅμοιον δὲ
 χτ' ἦ τις κολληθεὶς τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ἀναστάσει γίνεται ἐν πνεύματι , καὶ γίνεται τὸ σῶμα πνευματικόν . ὅμοιον δὲ
 τοῦτο πρ' . „ Ὅτι ἐταπεινώθη εἰς χεὺν ἡ ψυχὴ ἡμῶν . ἐκολληθῇ εἰς γῆν ἡ γὰρ ἡμῶν .

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει : „ Ὅταν τις κατὰ τὸ θέλημα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διαβολῶν πορεύεται , ὁδοῦς ἑαυτοῦ
 πορεύεται , ὅταν δὲ ἀποστῇ τοῦ ἁμαρτανεῖν , ἐν ταῖς ὁδοῖς τοῦ Θεοῦ βωδίζει . λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος ὅτι τὸ
 „ Τὰς ὁδοὺς μου , εἶναι ὁμοίον τῷ . „ Εἶπα ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ .

ἦτις παρὰ σοῦ ἐχαρίσθη μοι (1)

28 : „ Ἐνύσταξεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ ἀκη-
„ διας, βεβαιώσον με ἐν τοῖς λόγοις
„ σου .

Ἐχαινώθη, λέγει, Κύριε ἀπὸ τὴν ἀκηδίας, καὶ μικροψυχίας, τὴν ὁποίαν συνειθίζουνα πρό-
ξενου ἢ φροντίδας τῶν πραγμάτων τοῦ Κόσμου, ἢ
καὶ ὁ συνεχὴς πόλεμος τῶν Δαιμόνων, διὰ τοῦτο
ἐπείξον καὶ ἐνδυνάμωσόν με εἰς τὰ λόγια σου : ἡγουν
εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐντολῶν σου, ἵνα μὴ χωρισθῶ
ἀπὸ αὐτῆν . ἐπειδὴ διὰ μέσου τῆς μελέτης ταύτης,
θέλω θυμηθῶ καὶ ἀπορρίψω τὸν νυσαγμὸν τῆς ἀκηδίας .
(2)

29 : „ Ὅδὸν ἀδικίας ἐπόστησον ἀπ' ἐμοῦ,
„ καὶ τῷ νόμῳ σου ἐλέησόν με .

Ὅδὸς καὶ ἐρώτα ἀδικίας εἶναι ἡ πρᾶξις ἣν
ὁποῦ φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀδικίαν, τὴν ὁποί-
αν περιπατοῦσιν οἱ ἄδικοι, ταύτην λοιπὸν, λέγει, ἡ
τὴν ἀδικον πρᾶξιν διώξον ἀπὸ ἐμένα Κύριε, καὶ ἐλθ' ἡ-
σὸν με μετὰ τὸν νόμον τῆς φιλανθρωπίας σου . νόμος-
γάρ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ εἶναι, τὸ νὰ ἐλεῇ ὁ
Θεὸς ἐκείνον, ὁποῦ μετανοῇ καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν ἐν
ψυχῇ . (3)

30 : „ Ὅδὸν ἀληθείας ἡρετισάμην, καὶ
„ τὰ κρίματά σου οὐκ ἐπελαζόμην .

Στράταν ἀληθείας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰ ἀ-
ληθινὰ δόγματα τῆς πίστεως, διὰ μέσου τῶν ὁποίων
περιπατεῖ ὁρθῶς ὁ πιστὸς Χριστιανὸς . ἐπειδὴ ἀληθεύ-
μεν εἶναι ὁ Χριστὸς „ Ἐγὼ γάρ, φησιν, εἰμι ἡ ἀλή-
θεια . (Ἰω . 6 .) ἐρώτα δὲ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι
ἡ εὐαγγελικὴ πολιτεία, τὴν ὁποίαν ἀνοίξεν ὁ Χριστὸς
εἰς τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς, κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον.

ταύ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . ἡ Εἰκότως ὁ Προφήτης ἀντιβोλεῖ συνέσεως θείας μεταλαβεῖν, ὡς διαγινώσκει τὴν
τῆς δικαιοσύνης ὁδὸν, μὴ ποτε παραγνωρίσῃ, ἢ ἀντ' ἀρετῆς κακίας ἔχηται διὰ τὸ ἀγχιθύρους εἶναι τὰς κακίας
ταῖς ἀρεταῖς . ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . ἡ Θείας ἡμῖν συνέσεως δεῖ, ὥστε κατὰ τὸν θεῖον νόμον τὴν ἀρετὴν με-
τελθεῖν . ἢ τὸν φιλανθρωπίᾳ χρώμενον, μὴ πρὸς κενοδοξίαν ἰδεῖν . ἢ τὸν ἀσκητικὸν, μὴ θηρεῦσαι τὸν ἀνθρώπου
ἔπαινον . τὸν σώφρονα, μὴ διὰ τὴν τῆς ἀκολασίας ἀσχύνειν, ἀλλὰ διὰ τὸν πόθον τῆς ἀρετῆς μετιέναι τὴν σωφρο-
σύνην . εἰκότως τοίνυν ἀντιβολεῖ συνέσεως θείας μεταλαχεῖν, ὡς διαγινώσκει τὴν τῆς δικαιοσύνης ὁδὸν .

(2) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει . ἡ Διδάσκει ὁ λόγος ὡς τὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας . οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκβαλεῖν, ἢ διὰ
τῆς μελέτης τῶν θείων λόγιων . νήφει οὖν χρῆ, ἵνα μὴ γενόμεθα ἐν νυσαγμῷ ἀπηγορευμένῳ . ἡ Μὴ δὲ γὰρ,
φησιν, ὕπνον σοῖς ὀμμασι, μηδὲ νυσαγμὸν σοῖς βλεφαρίσιν . ὥστε γὰρ κατὰ τὸν Ἠσύχιον, ἀρχὴ κοιμήσεως ἐστὶ
νυσαγμός . οὕτω ἢ ψυχὴ ἐν ἀρχῇ γενομένη ἁμαρτημάτων λέγεται νυσαίνειν, καθελομένη μὲν, ὥστε εἰς ὕπνον
τὸ ἁμαρτήμα . ἀνανεύουσα δὲ ἢ διεγερμένη διὰ τῆς τῶν κρείττωνων μνήμης . κατὰ γὰρ τὸν Χρυσόστομον ἢ Θεο-
δώριτον, ἡ διηνεκὴς προσβολὴ τῆς ἁμαρτίας, διαλύει πολλὰς τὸν τόπον τῶν λογισμῶν . ἢ ἀπαυδῆσαι παρα-
σκευάζει τὸν ἀθλητὴν, ἢ τὴν καλουμένην ἀκηδίαν ἐργάζεται . χαυνουμένη δὲ ἡ ψυχὴ, τὸν ὕπνον δέχεται . ὁ δὲ
ὕπνος ἐπάγει τὸν θάνατον . διόπερ βεβαιωθῆναι ἢ ἐπικρατεῖν ὁ Προφήτης ἀντιβολεῖ . τοῦτο δὲ ἢ ἐν ἐτέρῳ ἔφη
Ψαλμῷ . ἡ Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου μὴ ποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον, θάνατον τὴν ἁμαρτίαν καλῶν . ὥσπερ
δὲ ἢ ἄλλως ἀκηδίαν κατὰ τὸν Νικήταν, ὁ τῇ μελέτῃ τῶν θείων σχολάζων, ἔπαι μὴ νοῇ τὰ ἐν αὐτοῖς ἐμφερόμενα .

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος . ἡ Τὸ δὲ νόμῳ σου ἐλέησόν με, ὁμοίον, ὡς εἴ τις εἴποι ἱατρῷ . ὡς ἀπαιτεῖ ὁ ἱατρικὸς
νόμος ἢ λόγος, ἀγαγέ με εἰς τὴν υγιάν . ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει . ἡ Οὐκ εἶπεν . ἐμὲ ἀπόστησον ἀπὸ ἀδικίας,
ἀλλ' ὁδὸν ἀδικίας ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ, ὡς τυγχάνουσιν ἐν ἐμοὶ ἢ ἐνυπαρχουσάν μοι . δσον γὰρ ἔσμεν φαῦλοι, ἢ
ὁδὸς τῆς ἀδικίας ἐν ἡμῖν ἐστὶ . ἢ πάντα μὲν πράττεον, ἵνα αὐτὴν ἀποθήσωμεν τῆς ψυχῆς ἡμῶν . μάστιγα δὲ Θεὸν
συνεργὸν εἰς τοῦτο παρακαλεῖται, ἵνα ταύτης ὑποστάσης ἡμῶν, δυναθῶμεν εἰπεῖν . ἡ Καὶ τῷ νόμῳ σου ἐλέησόν με .

ταύτην λοιπὸν τὴν πολιτείαν τοῦ Εὐαγγελίου λέγει ὁ Δαβὶδ ὅτι ἠγάπησεν, ὡς προγνωσθεῖσαν ἀπὸ αὐτὸν, ὁμοίως καὶ κρίματα λέγει τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ, τὰς ὁποίας ἐγνώρισεν. (1)

31 : „ Ἐκόλληθην τοῖς μαρτυρίοις σου
„ Κύριε, μή με κατασχύνῃς.

Δὲν ἤμπορῶ, λέγει, νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου Κύριε, ἀλλὰ τρόπον τινα ἐκόλληθην καὶ ἐκαρφώθην εἰς αὐτάς. διὰ τοῦτο μή με ἐντροπιάσῃς. τοῦτο δὲ θέλει γέναι εἰς ἐμέ, εἰάν παραχωρήσῃς νὰ νικηθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, καὶ νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου. (2)

32 : „ Ὅδὸν ἐντολῶν σου ἔδραμον, ὅταν
„ ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, θεωδωρήσας τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν τῶν παρασμῶν, τότε ἐγὼ ὄραξα εἰς τὴν ἐράταν τῶν ἐντολῶν σου : ἡτοι σπουδαίως καὶ προθύμως ἐποριπάτησα εἰς αὐτάς, πολιτευόμενος κατὰ τὸν νόμον σου. (3)

33 : „ Νομοθέτησόν με Κύριε, τὴν ὁδὸν
„ τῶν δικαιοματιῶν σου, καὶ ἐκζη-
„ τήσω αὐτὴν διαπαντός.

Διὰ τὴν λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ νομοθετήσῃ εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς τὴν ἐράταν τῶν ἐντολῶν του, εἰς καὶ ὅπου αὐτὴ ἦτον προνομοθετημένη διὰ τοῦ Μωϋσέως ; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸ νομοθέτησον ἐδῶ, εἶναι ἀντὶ τοῦ δίδαξον. διότι καὶ ὁ Σύμμαχος, ὑπόδειξον ἐξέδωκεν. ὁ δὲ Ἀκύλας, φητίσιν. ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁποῦ διδάσκει, νομοθετεῖ τρόπον τινα ἐκεῖνον ὁποῦ διδάσκει, παρακινῶν μὲν αὐτὸν εἰς τὰ καλὰ, ἐμποδίζων δὲ αὐτὸν ἀπὸ τὰ κακὰ. καὶ αὐτὸς δὲ

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσεβίος. „ Καὶ πᾶς δὲ ὁ φιλαλήθης καὶ μηδὲ ποτε προφέρει ψευδῆ λόγον διὰ σώματος, πεπαρρησιασμένως δὲ πάντα καὶ λέγων καὶ πράττων, εἴποι ἂν. ὁδὸν ἀληθείας ἠρετισάμην. ἀλλὰ καὶ ὁ μεμνημένος ἐν πίστει πράττει, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τιθέμενος τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα καὶ τὰς ἐντολάς, ἐρεῖ. τὰ κρίματά σου οὐκ ἐπελαθόμην. ὁ δὲ Ἀριγένης λέγει. „ Τὸν εἶχον τοῦτον ἐρεῖ μόνος, ὁ καταφρονῶν μὲν τῶν βλεπομένων, ὡς προσκαίρων καὶ ψευδῶν, σκοπῶν δὲ τὰ μὴ βλεπόμενα, ὡς αἰώνια καὶ μόνα κυρίως ἀληθῆ, καὶ ἐπ' ἐκεῖνα σπεύδων. οὐκ ἀληθείας γὰρ ὁδὸς, ἣν αἰρεῖται, ὁ πραγματευόμενος τὸν κάτω πλοῦτον καὶ τὰς ἐπὶ γῆς δόξας. ὁ οὖν ἐλόμενος ὁδεῖν, ὡς ἀποδεδώκαμεν, τὴν τῆς ἀληθείας ὁδὸν, οὗτος οὐκ ἐπιλανθανόμενος τῶν χρημάτων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνταποδόσεων αὐτοῦ, τὸ τοιοῦτον πράττει.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Ὁ περιβάλλουσαν ἑαυτοῦ διάθεσιν παρίσχει περὶ τὰ θεῖα λόγια, ὁ ταύτην προϊέμενος τὴν φωνήν. οὐ γὰρ ἀπλῶς εἶπεν ἠκολούθησα. ἀλλ' ἐκόλληθην : τούτέστιν οὐδὲ βραχὺ τούτων ἐχώρησα τὸν ἑαυτοῦ λογισμόν. ζητεῖ δὲ τρυγῆσαι τῆς τσαούτης διαθέσεως καρπὸν, τὸ μηδεμίαν πείραν ἀσχύνης λαβεῖν.

(3) Ὁ Θεοδώριτος δέ φησιν. „ Ἀμφοτέρων μὲν τοι χρεῖα καὶ τῆς ἡμετέρας προθυμίας, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ προμηθείας, πρὸς τὰ διαδραμεῖν οὐ μιᾶς ἐντολῆς, ἀλλὰ πασῶν ἐντολῶν τὴν ὁδὸν, καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν δινηγορευμένα ἔργα ἐπιτελεῖσαι καὶ πρᾶξαι, ὥς εἴπῃ. τὸν δρόμον πετέλεκα. οὔτε γὰρ ἡ θεῖα χάρις δίδεται τοῖς τὴν ἀγαθὴν οὐκ ἔχουσι προθυμίαν, οὔτε ἡ ἀνθρωπεία φύσις ἀρετὴν δύναται καταρθῶσαι, δίχα τῆς ἁγίας βουλή. τοῦτο καὶ ὁ Προφήτης διδάσκει, ὅτι τῶν ἐντολῶν σου τὴν ὁδὸν ἔτρεχον ἀκωλύτως, παρὰ σοῦ λαμβάνων τοῦ δρόμου τὴν εὐκαλίαν. πλατύτητα γὰρ τὴν εὐκολίαν ἐκάλεσεν, ὡς καὶ ἄλλαχού φησιν. ἐν θλίψει ἐπλάτυνας με. καὶ πάλιν. ἡ ἐπλάτυνας τὰ διαβήματά μου ὑποκάτω μου, καὶ οὐκ ἠσθένησε τὰ ἴχνη μου. ὁ δὲ Ἀριγένης. „ Ὅσας μὲν τινὲς καὶ τεθλιμμένη ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν. καρδία δὲ πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος ὑπὸ τοῦ λόγου εὐνοημένη, ἡ ἀγία καὶ Θεοῦ ὁδομένη καὶ τὸν καλὸν δρόμον τρέχουσα τῆς ὁδοῦ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. ἡ δὲ στενὴ καρδία καὶ μὴ χωροῦσα ἐν ἑαυτῇ μόνῃ Πατρὶς καὶ Υἱῷ, χωρίζει ἀπὸ Θεοῦ διὰ τὴν στενοχωρίαν τὸν τοιαύτην τῇ ἑαυτοῦ κακίᾳ πεποινηκῆτα. φησὶ δὲ ὁ Ἀνώνυμος. „ Καὶ πᾶς ἡμῶν ἡ καρδία πλατύνεται ; διὰ πειρασμῶν καὶ θλίψεων. αὐταὶ γὰρ τὰς ἐν ἡμῖν ἀπάντας τῶν λογισμῶν ἐκτέμνουσι, καὶ τὴν καρδίαν εὐνότεραν εἰς τὴν τὴν νόμον σου θεῖαν ὑποδοχὴν ἐγγάζονται.

ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω εἶπε, διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου. ἢ τὸ νομοθέτησόν με εἶναι ἀντὶ τοῦ, φανερῶσάν μοι τὴν σφάτιν τῶν δικαιωμάτων σου, καὶ ἐγὼ θέλω τὴν ζητήσω παντοῦ. ἐπειδὴ αὕτη εἶναι κεκυρμένη ἀπὸ τοὺς πολλούς, διὰ τὴν φαίνεται ἀσφής εἰς αὐτούς. (1)

34 : „ Συνέτισόν με, καὶ ἐξερευνήσω τὸν νόμον σου, καὶ φυλάξω αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου.

Δός μοι, λέγει, Κύριε, σύνεσιν καὶ φωτισμὸν τοῦ Πνεύματός σου, ἵνα διὰ τοῦ φωτισμοῦ τούτου ἐρευνήσω τὸν νόμον σου μὲ ἐπιστάσιαν καὶ προσοχήν. καὶ ἀφ' οὗ καταλάβω αὐτὸν ἀκριβῶς, ἀκολούθως ἔχω καὶ νὰ φυλάξω αὐτὸν. εἵπομεν δὲ ἀλλήλοισι, ὅτι φυλακὴ νόμου εἶναι τὸ νὰ ποιῇ τις τὸν νόμον, καὶ νὰ πληρῶνῃ αὐτὸν διὰ τῶν ἔργων. (2)

35 : „ Ὁδήγησόν με ἐν τῇ τριβῇ τῶν ἐντολῶν σου, ὅτι αὐτὴν ἠθέλησα.

Ὁ δὴ γησὼν με, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν σφάτιν τῶν ἐντολῶν σου. διὰ τὴν ἐκείνους, ὅπου ἔχουν προθυμίαν νὰ περιπατήσουν εἰς τὰς ἐντολάς σου, ἐσὺ ὁ Θεὸς τοὺς ὀδηγεῖ εἰς αὐτάς. τρίβον δὲ ὠνόμασε τὴν σφάτιν τῶν ἐντολῶν. διὰ τὴν αὕτη δὲν εἶναι καινούρια καὶ ἀσυνείητος, ἀλλὰ εἶναι παλαιὰ καὶ συνειδημένη καὶ τετριμμένη ἀπὸ τόσους καὶ τόσους δικαίους, ὅπου τὴν ἀπεριπάτησαν. (3)

36 : „ Κλῖνον τὴν καρδίαν μου εἰς τὰς μαρτυρίας σου, καὶ μὴ εἰς πλεονεξίαν.

Τίτιστα, λέγει, Κύριε, τὴν καρδίαν μου εἰς τὴν ἀγάπην τῶν ἐντολῶν σου, μὲ τὸ νὰ βοηθήσῃς τὴν προθυμίαν της διὰ τῆς χάριτός σου, καὶ μὴν ἀρίστης αὐτὴν νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν ἀγάπην της πλεονεξίας, καὶ νὰ νικηθῇ ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου. βλέπε δὲ ὡς ἀναγινώσκει, ὅτι ὁ Θεὸς Δαβὶδ ὁλοῦς τὰ ζητεῖ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. καὶ τὴν ἀπορνήν τῶν κακῶν, καὶ τὴν ἀγάπην τῶν καλῶν. διὰ τὴν μὲν διδάξῃ με τοῦτο, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὅπου κατορθώσῃ τὸ πᾶν. Χωρὶς γὰρ ἐμοῦ, φησὶν, οὐ δύνασθε ποιῆσαι οὐδέν. (1ω. ι. 5) τοῦτο δὲ ὡς εἶναι εἰς ἐσέ-

να

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁσιώμενος. ἢ Τὸ μὲν, παρὰ τοῦ Θεοῦ αἰτεῖται. τὸ δὲ, ἐπαγγέλλεται ἐξ ἑαυτοῦ συνεισφέρειν. σὺ μὲν γὰρ, φησὶν, ὦ Κύριε, νομοθέτησόν με τὴν ὁδὸν τῶν δικαιωμάτων σου, ἐγὼ δὲ τὸν τῆς ζωῆς μου ἅπαντα χρόνον ἐπιδώσω ἑμαυτὸν εἰς ἀναζήτησιν ταύτης. ἢ ὁ Θεοδωρὸς. ἢ Ἐπεὶ οὐκ ἔστι βραχεῖα ἡ εὐρεσις τῆς ὁδοῦ τῶν δικαιωμάτων, ἐκζητήσω εἶπε οὐκ ἐπὶ δύο, ἢ τρεῖς ἡμέρας, ἢ δέκα, ἀλλὰ διὰ παντός. μόλις γὰρ ἀρ-εἶ μοι ὁ χρόνος τῆς ζωῆς.

(2) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδωρὸς. ἢ Καὶ ὁ Κύριος προσέταξεν, ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς. ἀλλὰ τοῖς ἐρευνῶσι χρεῖα τῆς ἀνωθεν αἰγλῆς. ἵνα ἢ εὕρωσι τὰ ζητούμενα, ἢ φυλάξωσι τὸ θηρώμενον. εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀπολλινάριος. ἢ Εἰδὲ συνέσεως δεῖται τις, ἵνα μόνον ἐρευνήσῃ τὸν νόμον, πόσους δεῖται συνέσεως ἀπὸ Θεοῦ δεδομένης, ἵνα εὕρῃ τὸ τέλος. (τοῦ νόμου δηλαδὴ) ἢ ὁ Θεοδωρὸς. ἢ Ἄτε συνείεις τὰ ἐν τῷ νόμῳ κεκυρμένα, οὐκέτι διὰ σώματος αὐτὸν φυλάξω, ἀλλὰ κατὰ διάνοιαν ἢ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, ὥσπερ παρακαταθήκην ἀναγκαίαν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος. ἢ Τρίβος λέγεται ἡ τετριμμένη ὁδὸς, ἣν πολλοὶ πρὸ ἡμῶν ἐπαρρηθῆσαν τῶν δικαίων. εἰδὲ τις μὴ ὀδηγῶ χρήσεται τῇ δικαίᾳ, οὐ δύναται ὁδεῦσαι κατὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Χρὶστὸς γὰρ ἡμᾶς δεῖ γενέσθαι μιμητάς, ἢ αἰρεῖν τὸν Σταυρὸν καὶ ἀκολουθεῖν ὀπίσω αὐτοῦ. ἢ ὁ Δίδυμος. ἢ Ὅταν τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ θελήσωμεν: τοῦτέστιν ὅταν τὴν πρᾶξιν τῶν ἀγαθῶν προεώμεθα, τότε τὸν Θεὸν ἔχομεν ὀδηγόν, ὥστε μὴ πλανᾶσθαι ἐξ αὐτῆς μηδὲ σφαλῆσθαι. καλῶς δὲ τὴν τρίβον ἐκάλεσεν, ἵνα γινώσκῃς οὐκ ἔστιν ἀήθης οὐδὲ ξένη. πολλῶν δὲ αὐτῶν ὁδεύουσιν: δηλαδὴ δικαίων, τετριπταὶ ἢ δὴλη τοῖς μετελθεῖν βουλομένοις κατέστηκεν.

καὶ ἔως Καθολικὸς Κανὼν εἰς διὰ τὰ ἄλλα ἔμοιρα ῥη-
τά, ὅπου λέγει· ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν·
Πλὴν ὁ Θεὸς βοηθεῖ, ὅχι εἰς ὅλους, ἀλλὰ εἰς ἐ-
κείνους, ὅπου εἶναι ἄξιοι, καὶ εἰς ἐκείνους, ὅπου προ-
σβόλονται καὶ κίττοι ἀπὸ λόγου τῶν καὶ καμνοῦσιν ἐ-
κεῖνο, ὅπου δύνανται. (1)

μά· αἰα καλλή. νοεῖ δὲ καὶ τὰ ὁμμάτια τοῦ σώμα-
τος, καὶ τὰ ὁμμάτια τῆς ψυχῆς· καὶ ζωοποιήσόν
με μὲ τὸν νόμον σου· ἐπεὶ καὶ ὁ θεὸς νόμος προ-
ξενεῖ ζωὴν ἀληθινὴν εἰς ἐκείνους, ὅπου πολιτεύονται
κατ' αὐτὸν. ἡ δὲ τοῦ σώματος μόνου ζωὴ προξενεῖ θά-
νατον. (2)

37 : „ Ἀποστρέψον τοὺς ὀφθαλμούς μου
„ τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα· ἐν τῇ ὁ-
„ θεῷ σου ζήσόν με.

38 : „ Στήσον τὸ δούλω σου τὸ λόγιόν
„ σου εἰς τὸν φόβον σου.

Γύρισαι, λέγει, Κύριε τὰ ὁμμάτιά μου.
διὰ νὰ μὴ βλέπουν τὰς ψυχοβλαβεῖς θεωρίας καὶ τὰ

Στήσον, λέγει, εἰς ἐμένα τὸν δούλόν σου
Κύριε, τὸν δεσποτικὸν νόμον σου εἰς τὸν φόβον σου·
ἤγουν εἰς τὸ νὰ γένη αὐτὸς ὁ νόμος σου φοβερός
ἐς ἐμένα, καὶ φοβὸν μοι προξενῶν. (3)

39 : „ Ἀ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόρῃμων ὁ Θεοδώριτος· „ Ὡς περ ἐπὶ τὸ πρᾶν ἐπέφυκε φέρεσθαι τῶν ἰδμάτων ἢ φύσεως· καὶ
τινος ἐπιλάβεται διεξόδου· ἐκεῖ σε πᾶσα χωρεῖ· οὕτω τοῦ Διαβόλου τὴν ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν ὁδὸν διανοίξαντες, τῶν
ἀνθρώπων ἔρρευσεν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἢ φύσεως· τοῖς οὕτω προσπαθῶς ἔχειν πρὸς πλεονεξίαν, ὡς πολλάκις ἔστι τὴν
προαίρεσιν αὐτὴν ὑπὸ τοῦ πάθους νικωμένην ἡττῶσθαι· ὁ Προφήτης τοῖς ἀρμόδιως ἀντιβλεπὶ ἐπὶ τὰ θεῶν μαρτύ-
ρια τὴν καρδίαν κλιθεῖν, καὶ τῆς ἐπὶ θάτερα φορᾶς τὴν πείραν διαφυγεῖν· καὶ γὰρ ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμα-
λῶς ἔγκειται ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ, καθὼς γέγραπται· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει· „ Ἀλλ' ὥς ἐρεῖ
εἰς· εἰ πάντα ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀναφέρεται, ποῦ τὸ ἐφ' ἡμῖν; ἦτοι τὸ αὐτεξούσιον; ἀκούω τοῖς, ὅτι τὸ ἐπὶ τὸν
Θεὸν ἀναφέρεσθαι, τὴν ἐκείθεν εὐμένειαν ἐκπαινίσσεται, καὶ τὸ ἀνωθεν διδοῦσθαι τὴν ἐπὶ τῇ καταρθευμένῃ εὐ-
δοσίᾳ· ἐπὶ σοὶ δὲ εἰς ἡμέραν ἡ ὁρμή ἢ πρὸς τὸ ἀγαθόν, καὶ ἡ τῆς μοχθηρίας ἀπορροή· οὐκ οὐκ διὰ τῆς τοιαύτης εὐχῆς
τὸ αὐτεξούσιον ἀνήσεται· ὥς τὰ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ αἰτῶμεν γένεσθαι ἡμῖν, μετὰ τοῦ συνεισφέρειν καὶ τὰ ἐφ'
ἡμῖν.

(2) Τὸ, ἐν τῇ ὁθεῷ σου ζήσόν με νοεῖται κατὰ τὸν Χρυσόρῃμον· „ Κατὰ τοὺς σοὺς δὲ μοι ζῆν καὶ πολιτεύεσθαι
νόμους. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὡς περ ἡ ἀνθρωπίνη καρδία ἐπιρρεπὴς οὖσα πρὸς πλεονεξίαν, διὰ τὸ νικῶσθαι ὑ-
πὸ τοῦ πάθους σχεδὸν ἀπόλλυσι τὸ ἐφ' ἡμῖν· οὕτω καὶ ἡ θεία ἡμῶν πολλάκις νικᾶται καὶ συναρπάζεται ὑπὸ τῆς
κατὰ τὰ θεωρούμενα ματαιότητος· τὰ γὰρ ἐν σώματι ὥρατα, καὶ σαρκὸς ὀφθαλμοῖς καλὰ φαινόμενα, ματαιότητα
καλεῖ· καθὰ καὶ Σολομὼν εἶπε· „ Καὶ ἰδοὺ πάντα ματαιότης· ματαίον γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐστὶ, τὸ ἀ-
κερδὲς καὶ ἀνόνητον· τοιαῦτα δὲ τὰ δοκῶντα τοῦ βίου τετραπλῶς, λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης· „ Ματαιότης ἐστὶν ἡ
τῶν μὴ δεόντων θεωρία, καὶ ἡ κατὰ διάνοιαν ἡτοκὸς φαντασία· ἢ ὁ Πῦλος σαφηνίζει λέγων· „ Ἐν ματαιότη-
τι τοῦ νοὸς αὐτῶν ἐκατισμένοι τῇ διανοίᾳ ὄντες· ὅρα ματαιότητα νοὸς λεγομένην, ὅταν σχῇ τις νοῦν, καὶ τοῦτο
μὴ χρῆσται πρὸς τὴν τῶν ἀληθῶν θεωρίαν, ἀλλὰ παρέχῃ αὐτὸν τῇ δεσμεύοντι Σατανᾷ· τοῦτο τοῖς εὐχόμενος
φασιν· „ Ἀποστρέψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα· καὶ τοῦτο γὰρ χάριτος Θεοῦ· ταύτην τὴν
ματαιότητα τοῦ παρόντος βίου, κατὰ τὸν Ἀνδρόνικον, ὅταν ὁ Προφήτης ἀπεύχεται, μακρυμύνης τῶν πρὸς τὸν Λόγον
ἰηθέντων· „ Μὴ περιβλέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω· σάξων σάξῃ τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Ἐπεὶ παιδαγωγῶς δίκην ἀναγκαστοῦ ἐν ταῖς ἐντολαῖς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ· τοῦ-
του χάριν ἐπιστῆσαι αὐτὸν ἔχεται τὸν Θεόν· καὶ φασιν· ἐπικύσσω μοι ὁ φόβος σου δεδιττόμενος (ἦτοι φοβίζων)
καὶ μὴ εἶναι ἐκτραπῆναι τῶν λογίων σου· ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπε· „ Στήσον τὸ δούλω σου τὸ ῥημά σου τὸ περὶ τοῦ
φόβου σου· κατὰ δὲ τὸν Ἀπολλινάριον· „ Ἰσχυρὸν ὁ Θεὸς τὸ λόγιον αὐτοῦ εἰς τὸν φόβον αὐτοῦ· βελόων δὲ ἀπο-
δείξων αὐτὸ τοῖς εὐλαβέσιν, ἵνα μὴδὲ ἄνευ λόγου φοβῶν, μὴδὲ ἄνευ φόβου λόγον ἔχουσιν· ὥς περ γὰρ τινες εἰσιν
ἔχοντες ζῆλον, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν· οὕτως εἰσὶν ἔχοντες φόβον Θεοῦ, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν, κατὰ δὲ
τὸν Εὐθέσιον· „ Στιγνίζονται αὐτὸν τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ προσεύχεται· ἱκανὸν γὰρ εἰς τόμου φυλακῆν ὁ φόβος
ὁ τοῦ προσάξαντος.

39 : „ Περὶ ἐλε τὸν ὀνειδισμόν μου , ὃν ὕ-
 „ πώπτευσα , ὅτι τὰ κρίματά σου
 „ χρηστά .

Σήκωσας , λέγει , Κύριε , ἀπὸ τὴν ψυχὴν
 μου τὸν ὀνειδισμόν ἐκεῖνον , ὅστις ἐπροξενήθη εἰς ἐ-
 μένα , ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν ὅπου ἐπραξα . τοῦτον γὰρ
 τὸν ὀνειδισμόν φοβοῦμαι καὶ ὑποπτεύω , ὅτι ἔχουν
 νὰ μοι προσφέρουν οἱ Δαίμονες ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρί-
 σεως ἢ τὸν ὀνειδισμόν , τὸν ὁποῖον ἀπὸ τὴν ταλαι-
 πωρίαν ὅπου πάσχω , ὑποπτεύω , ὅτι ἔχουν νὰ μοι λέ-
 γουν οἱ ἐχθροὶ καὶ ἐπίδομοί μου . διατὶ κρίνεις δίκαι-
 α , καὶ ἤξευρες , ὅτι ἐγὼ ματενόησα διὰ τὴν ἀμαρ-
 τίαν μου ἐκείνην , καὶ ὅτι εἰς ἐσένα ἠλπισα , καὶ ὁ-
 λὸν διόλου ἀφῆρῶσα εἰς ἐσένα τὸν ἑαυτὸν μου .
 (1)

40 : „ Ἰδοὺ ἐπεθύμησα τὰς ἐντολάς σου ,
 „ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με .

Πεινώ , λέγει , καὶ διψῶ τὰς ἐντολάς σου Κύ-
 ριε . ὅθον ζωοποιήσόν με μετὰ τὴν δικαιοσύνην σου . ὁ-
 μοιον δὲ εἶναι τοῦτο με τὸ ἀνωτέρω , ὅπου εἶπαν ἐν

41 : „ Καὶ ἔλθοι ἐπ' ἐμέ τὸ ἔλεός σου Κύ-
 „ ριε , τὸ σωτήριόν σου κατὰ τὸν λό-
 „ γον σου .

Ἀμποτε , λέγει , νὰ ἔλθῃ εἰς ἐμένα τὸ ἔλε-
 ος καὶ ἡ σωτηρία σου Κύριε . τέλος γὰρ τοῦ ἐλέους
 εἶναι ἡ σωτηρία , κατὰ τὸν Θεόδωρον . ἄμποτε δὲ
 νὰ ἔλθῃ κατὰ τὸν λόγον καὶ ὑπόσχεσίν σου . σὺ γὰρ
 ὑπέσχεθης εἰς τὸν νόμον σου , νὰ ἔλθῃς καὶ νὰ δικ-
 σῶσης ἐκείνους , ὅπου φυλάττουν τὰς ἐντολάς σου .
 Ποιῶν γὰρ φησι , ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσι με
 καὶ φυλάττουσι τὰ προστάγματα μου . (Εἰ . κ . 6)
 (3)

42 : „ Καὶ ἀποκριθῆσμαι τοῖς ὀνειδίζου-
 „ σί μοι λόγον , ὅτι ἠλπισα ἐπὶ τοῖς
 „ λόγοις σου .

Εἰς ἐκείνους , λέγει , ὅπου μὲ ὀνειδίζουν
 πῶς κακοπαθῶ διὰ τὴν ἀρετὴν , καὶ διὰ τὴν φυλάξιν
 τῶν

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἠσυχίος . „ Ὁνειδισμόν τὸν ὑπὸ τῶν ἀμαρτυλῶν ὑποπτεῖται πᾶς δίκαιος , ὅπερ αὐτοὺς ὀνειδί-
 ζειν , ὅταν τι ἢ μικρὸν ἀποσφαλῶσι τῆς ἀρετῆς , εἰδῶσιν . ἀλλ' ὁ Θεὸς κρίμασι χρηστοῖς καὶ φιλοφρονέουσιν χρώμε-
 νος , οὐ περιφρονῶν τὸν ὀνειδισμόν αὐτῶν . περιαιρεῖ δὲ διορθούμενος , εἴτι καὶ μικρὸν ἀποσφαλέντες τύχῃσι . καὶ ὁ Ἀνα-
 νύμος . „ Ὅταν φησιν , ὀνειδίζομαι διὰ τὸν Χριστόν , ἐκεῖνος ὁ ὀνειδισμὸς οὐκ ἔστι ἐμὸς , ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ .
 ὅταν δὲ ὀνειδίζομαι διὰ τὰς ἐμας ἀμαρτίας , δεῖται λέγειν . περὶ ἐλε τὸν ὀνειδισμόν μου ἀπ' ἐμοῦ ὃν ὑπώπτευσά
 οὐκ εἶπε δὲ , ὅτι τὰ κρίματά σου ἐφύλαξα (οὐ γὰρ ἐφύλαξεν ἀμαρτήσας . διὰ καὶ ὀνειδίζετο) ἀλλ' ὅτι τὰ κρί-
 ματά σου χρηστά . (λέγει ὁ Θεοδώριτος) οὐ μόνον γὰρ τοῖς ἀμαρτάνουσιν ἀπειλεῖ τιμωρίαν , ἀλλὰ καὶ τοῖς με-
 ταμελομένοις ὑπὸ τῆς σωτηρίας . κρίματα γὰρ τὰς τοῦ Θεοῦ δικαίας ψήφους καλεῖ .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος . „ Ἐπεὶ ἐπεθύμησά φησι τὰς ἐντολάς σου , διὰ τοῦτο ζωοποιήσόν με κατὰ τὴν σὴν
 δικαιοσύνην , καὶ ἀμειψαί με , μὴ μόνον ποιήσαντά σου τὰς ἐντολάς , ἀλλὰ καὶ ἐρωτικῶς πρὸς αὐτὰς διατεθέντα . διὰ
 οὐκ ἄλλου χάριν , ἀλλ' αὐτῶν ἕνεκα ἐπιτελῶν αὐτὰς εἰμί . ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με : τοιούτῃ παρασχού μοι
 τὸ ζῆσαι κατ' ἀρετὴν ἢ τὸ ἐν Χριστῷ ζωοποιηθῆναι . ζωοποιεῖ γὰρ ἡμεῖς διὰ τῆς ἰδίας δικαιοσύνης ὁ Θεὸς καὶ Πα-
 τὴρ . ἐς αὐτὴν Χριστός .

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγουσι . „ Πᾶντες ἐνδεεῖς τῆς θείας φιλοφρονείας . καὶ ὁ αὐτὸν κατελθ-
 νὼς τὴν ἀκροτάτην τῆς ἀρετῆς κορυφὴν , ταύτης δεῖται διηνεκῶς . ἐπεὶ καὶ οἱ ἀμαρτάνοντες καὶ οἱ τὸν βίον καταρθε-
 κότες χρῆζομεν τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ . ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεόδωρος . „ Ἐλθοι ἐπ' ἐμέ τὸ ἔλεός σου κατὰ τὸν λόγον σου ,
 καὶ μετὰ τὸ ἔλεός σου τὸ σωτήριόν σου , ἵνα ὑπ' αὐτοῦ ἐλευθερῶ σωθῶ . τέλος γὰρ τοῦ ἀπὸ Κυρίου ἐλέους , ἡ παύ-
 ας .

τῶν ἐντολῶν σου, τοῦτον τὸν λόγον θέλω ἀποκαθῆ-
αιγουν, ὅτι ἐγὼ ἤλπισα εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ.
διὰ τὸ ὅτι Θεὸς ὑπόσχεται, ὅτι ἔχει νὰ δώσῃ πολλὰ
ἀγαθὰ εἰς ἐμένους, οὐκοῦν φυλάττω τὰς ἐντολάς σου.
διὰ τοῦτο λοιπὸν κακοπαθεῖ καὶ ταλαπυροῦμαι.
καὶ διὰ τοῦτο φυλάττω τὰς ἐντολάς σου, διὰ τὴν
τρέφειν με τοιαύτας καλὰς ἐλπίδας. (1)

θαρρύνοντας, ὅτι θέλει διαφυλαχθῆ εἰς ἐμένα τὸ χάρι-
σμα τῆς ἀληθείας, ὅθεν καὶ ἐγὼ τοῦτο φυλάττω.
(2)

44 : „ Καὶ φυλάξω τὸν νόμον σου διαπαν-
τος εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰ-
ῶνα τοῦ αἰῶνος.

43 : „ Καὶ μὴ περιέλθῃς ἐκ τοῦ στόματός
μου λόγον ἀληθείας ἕως σφόδρα,
ὅτι ἐπὶ τοῖς κρίμασι σου ἐπῆλπισα.

Μὴ σιωπῇς, λέγει, Κύριε, ἀπὸ λόγου.
μου τὸ προφητικὸν χάρισμα εἰς πολὺ διάστημα καιροῦ
ἀλλὰ ἂν καὶ κατ' οἰκονομίαν αὐτὸ ἐμποδισθῇ πρὸς
κακόν, πάλιν ὡς ἀποκατασταθῇ εἰς ἐμὲ. ἢ λέγει,
ὅτι μὴ παραχωρήσῃς Κύριε, νὰ σιωπῇ ἀπὸ τοῦ
μυῖου ἡ ἀλήθεια. διὰ τὸ ἐνδεχόμενον εἶναι νὰ εἰπῶ
ψεύματα καὶ μίαν φοράν ὡς ἄνθρωπος. ἢ μὴ σιω-
πῇς τὸ ἀληθεύειν ἀπὸ ἐμένα ἐπὶ πολὺ ἥτοι μηδέ-
ποτε. διὰ τὸ ἐγὼ ἤλπισα πολλὰ εἰς τὸν νόμον σου.

Διὰ παντός, λέγει ἡγοῦν εἰς κάθε πρᾶγμα
θέλω φυλάξω τὸν νόμον σου Κύριε. τὸ δὲ εἰς τὸν αἰ-
ῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, εἶναι αὐξήσεις καὶ
ἐπίσεις τοῦ αἰεὶ καὶ πάντοτε. ἢ αὐτὰ ὁμοῦ ὅλα ση-
μαίνουσι τὸ πάντοτε, ὥς οὐκοῦν τὸ, διαπαντός εἶναι
ἀντὶ τοῦ πάντοτε. τὰ δὲ ἀκόλουθα ἡγοῦν τὸ, εἰς
τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, εἶναι ἐξ-
ήγησις τοῦ πάντοτε. ἢ λέγει, ὅτι ἐγὼ θέλω φυλάξω
τὸν νόμον σου, ὅχι μόνον εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν,
ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν, ἥτις εἶναι αἰὼν τοῦ αἰ-
ῶνος τούτου, καθὼς τιμωτέρα τῆς παρούσης ζωῆς.
μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὴν πολλὴν
προθυμίαν, ὅπου ἔχει εἰς τὸ νὰ φυλάξῃ τὸν νόμον τοῦ
Θεοῦ. (3)

45 : „ Καὶ

αὐτοῦ σωτηρία διὰ καλῶς οὐ πρῶτον τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ εἴχεται, εἴτα τὸ ἔλεος· ἀλλ' ἀνάπαλιν· οὐ τοσοῦτον
φῶς, διὰ τὰ εἰρημνικά ἔργα, ὅσον διὰ τὸ σὺν ἔλεος ἔχει χάριν ἐνέχομαι.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος ἐν τῷ Θεοδωρίτῃ λέγει· ἢ Ὁ ἐν συμφοραῖς ὢν, φέρει τὰ ἐνεδῖν σιγῶν· ὁ δὲ πᾶν θυ-
μῶν βιωτέων βίον, διελέγχει τοὺς κακοὺς· εἰ οὖν τοῦ σου ἔλεος τίχῃ φῶς, τοῦτο δὲ τὸ ἔλεος διὰ τοῦ σω-
τηρίου σου γενήσεται μοι, παρησιαίαν ἔξω πρὸς τοὺς ἐπαινεσμένους ἔνεδίζοντας· ἔφη δὲ ὁ Ἀνώνυμος· ἢ Ἐ-
ὰν ἔλθῃ ἐπ' ἐμὲ φῶς, ὁ ἔλεος ἔξω τὸ σωτήριόν σου, εὐπορήσω λόγου, ὅτε τοῖς ἐνεδίζουσί με ἔχῃν ἀποκρίνεσθαι·
ὅτι οὐκ ἀξίον ἐστὶν ἐνεδίξεσθαι τὸν τοιαῦτα δόγματα ἔχοντα, ἅτινα γελῶσι μὲν αἱ τῆς πίστεως ἀλλότριοι ὡς μα-
ρὰ, συνέσεως δὲ ἀποδείξω αὐτὰ ἔξω σοφίας πεπληρωμένα.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει παρὰ τῇ Νικήτῃ· ἢ Θεοῦ βουλῆς χάρις εἰς τὸ εἶναι σφόδρα· ταυτίσιν εἰς τὸ ἀκριβῶς ἔχει μέ-
χρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς φυλάττεσθαι ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν, ἔξω μὴ ἐπαμφοτερίζειν ἡμῶν τὸ σῶμα, ποτὲ μὲν ἀλη-
θεύον, ποτὲ δὲ ψευδόμενον· τίμιον γὰρ ἡ ἀλήθεια κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὅς ἐστι αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἔφη· ἢ Ἐγὼ
εἶμι ἡ ἀλήθεια ἔξω ἡ ζωὴ· (Ἰωάν. 14. 6.) ὅρα ἔξω τὴν ἐκρηκτικὴν ἔξω ὑποσημασίαν τοῦ· ἢ Μὴ ἀποτρέψῃς με
ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, ἔξω τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλθῃς ἀπ' ἐμοῦ· ἐν τῇ ν'. Παλμῇ· Καὶ ὁ Διδύμος
δὲ λέγει· ἢ Λόγον ἀληθείας τὸ κήρυγμα τῆς εὐσεβείας νόσον, ὅπερ ἐστὶν, ὅτε πρὸς μικρὸν, σφάλματος ἕνεκα
τίνος ὡς ἀνθρώποις ἐκβάλλοντος, σιωπῶσιν οἱ Δίκαιοι· ἔξω τὸ χάρισμα τὸ ἐν αὐτοῖς πᾶσι προφητείας πρὸς βαρὺν κα-
λύπεται· ἢ Ἄλλ' ἐὰν ἐπελήψωσιν ἐπὶ τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ, τοὺς ἡμαρτηκότας διὰ μετανοίας προσδέχεται· ταυτί-
σιν οὐκ εἰς τὸ παντελὲς ὑπομένονσι τῆς δωρεᾶς τὴν ἀφαιρέσιν· ἀναλαμβάνονσι δὲ, ἡπανταθύντες εἰς ἐκκεντὸς καὶ
νήφαντες.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος εἶπε· ἢ Φύλαξ, φῶσιν, ἔσομαι τοῦ νόμου σου, οὐ ποτὲ μὲν κατορθῶν, ποτὲ δὲ οὐ,
ἀλλὰ ἔξω ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, ἔξω ἐν τῇ μελλούσῃ τούτων κατορθῶσιν· ἐκ ἐκείνῃ γὰρ, κατὰ τὸν Θεοδωρίτην, καθαρὰ
ἔξω ἀκαρπίας δοθήσονται ἅπασιν τῶν βίων νόμων ἡ φυλακὴ.

45: „Καὶ ἐπορεύσῃ ἐν πλατυσμί, ὅ
τι τὰς ἐντολάς σου ἐξεκίνησα.

Εἰπὼν, λέγει, εὐδοκίμην, καὶ εἰς ὅλας τὰς
ὑποθέσεις μου εὐδοκίμουν, καὶ εὐρίσκον πλατυσμόν
καὶ εὐκολίαν, διὰ τὴν ἡγάπησάν τας ἐντολάς σου. ἡ
καὶ θλιβόμενος ἀπὸ πειρασμῶν, δὲν ἐσενωχρούμην
ἐπεὶ ἡ καλὴ μαρτυρία τῆς συνειδήσεώς μου, ἥτις
ἐνδοθεν βεβαίη, ὅτι ἐκίνησα καὶ ἡγάπησα τὰς ἐν-
τολάς σου, αὕτη, λέγω, μὲ ἐπλάτυνεν εἰς τὴν θλί-
ψιν μου. συνειδὼς γὰρ ἀγαθὸν παρηγορεῖ τὸν ἔχοντα.
(1)

46: „Καὶ ἐλάλουν ἐν τοῖς μαρτυρίοις
σου ἐναντίον βασιλέων, καὶ οὐκ
ἡσχυνόμην.

Εἰπὼν, λέγει, ἐλάλουν τὸν νόμον σου ἐμ-
προσθεν εἰς τοὺς βασιλεῖς, καὶ εὐδοκίμουν, καὶ ἐλαμ-
βανον παρρησίαν εἰς τὰς ἐντολάς σου. χαρὶς νὰ συ-
σέλλωμαι καὶ νὰ φοβουμαι δοξάν καὶ δυνατεῖαν αἰ.

χόντων. ἔρροει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο εἰς τοὺς Μάρ-
τυρας τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Εὐαγγέλιον, τοὺς ἐπὶ ἡγε-
μόνας καὶ βασιλεῖς ἀγομένους ἐνεκὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ
Χριστοῦ (2)

47: „Καὶ ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου,
ὡς ἡγάπησα σφοδρᾶ.

48: „Καὶ ἤρα τὰς χεῖρας μου πρὸς τὰς
ἐντολάς σου, ὡς ἡγάπησα· καὶ ἡ-
δόλεσχουν ἐν τοῖς δικαιομασί σου.

Εἰμελέτων, λέγει, εἰς τὰς ἐντολάς σου
Κύριε, ἀναγινώσκων αὐτάς· διὰ τὴν πολλὰ τὰς ἡγάπη-
σεν ἡ ψυχὴ μου. ἐσκήνωσά δὲ καὶ τὰς χεῖράς μου·
εἰς τὰς ἐντολάς σου· πράττων δηλαδὴ ταύτας, καὶ
διὰ τῶν ἔργων πληρώνοντας· πρὸς γὰρ εἶμι αἱ
χεῖρες σύμβολον· ἐκ τῆς πρὸς τὰς ἐντολάς σου δὲ ἀγά-
πης παρακινούμενος, συνεχῶς καὶ ἐπιμένως ἐμελέτων
εἰς αὐτάς. τοῦτο γὰρ ὅλον τὸ, ἡδόλεσχουν, ὡς ἐπὶ
πομεν ἀνωτέρω. (3)

49: „Μνή-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὀριγένης· ἡ ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων εὐφραδίαν ἐργάζεται· ἡ ἀγάπη
γὰρ οὐκ ἐσενωχρεῖται· ἡ ἀγάπη δὲ ἡ πρὸς τὸν Θεόν, ἡ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐκζητήσεις καὶ κατόρθωσις· ἔφη γὰρ
ὁ Κύριος· ἡ Ἐάν ἀγαπᾷτέ με, τὰς ἐντολάς τὰς ἐμὰς τηρήσατε· ὥς δὲ δικαίως ὁ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ ζητῶν ἐν
πλητύνει πορεύεται· τοῦτο ἐν εὐφραδίᾳ πολιτεῖται· ἐπεὶ δὲ ὁ ἀγαπῶν τὸν Κύριον, πάντα σέβει· πάντα ὑ-
πακούει· καὶ οὐδεμίαν εἰκότως ἐσενωχρεῖται ὑφίσταται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἡ ἡ ἐνομος ζωὴ παρρησίας δημιουργός· τοιοῦτος γέγονεν ὁ Παῦλος· τοιοῦτος δὲ
Πέτρος· τοιοῦτος δὲ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων χορός· οὕτως οἱ Καλλίνικοι Μάρτυρες τῶν δυσσεβῶν βασιλέων κατεφρό-
νησαν· τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος, προ-θεῖς καὶ τοῦτο ὅτι, τοῦτο μάρτυς ὁ μέγας Δοβίδ (τοῦ, ὅτι ἡ ἐν-
νομος ζωὴ παρρησίας δημιουργός) πρὸ μὲν γὰρ τῆς ἀμαρτίας μετὰ πολλῆς τῆ Σοφίας διαλέχεται παρρησίας· με-
τα δὲ τὴν ἀμαρτίαν, τὸν παρρησιαν ἀποδιόρασκων, κυπτὸν εἰς γῆν, καὶ τὴν κεφαλὴν καλυπτὸν ἐβόδζε· λέγει
δὲ ὁ Διδυμος· ἡ Χρὴ τὸν τὰ τοῦ Θεοῦ λόγια διὰ σώματος προφέροντα, μαρτυρικὸν ἔχει τὸν νοῦν καὶ πρὸς τὸ
πρᾶξιν ἐτοιμώτατον· μαρτυρία γὰρ ὁ Προφήτης διὰ τοῦτο τοὺς Θεοὺς λόγους ὠνόμασε· πρὸς θεοὺς δὲ ὁ Ἀνώυ-
μος, καὶ διὰ τὴν πρὸς με παρρησίαν νὰ λαλοῦμεν ἐμπροσθεν εἰς τοὺς βασιλεῖς τὰ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ, ἐπεὶ δὲ, φη-
σι, μεζῶν πάντες βασιλεῖς, μᾶλλον δὲ βασιλεὺς βασιλέων ὁ λαλῶν ἐν ἡμῖν ἐστίν· ὅταν τὰ τοῦ Θεοῦ λαλοῦμεν·
οὐ γὰρ ἀσχύνης ἄξιον συμβαίνει ἡμῖν, ὅταν ἄξιον τοῦ λαλοῦ τοῦ ἐν ἡμῖν ὄντος ὦμεν, ὥς, μὴ μόνον ἀπὸ τῶν
λόγων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων τῶ ἐν ἡμῖν λαλούντων, γνωρίζεσθαι.

(3) Ἐφη δὲ ὁ Χρυσόστομος οὐ τῷ Θεοδωρίτῳ· ἡ Οὐκ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει· διὰ τὴν
τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς Προφήτης τὴν μελέτην τὴν πρᾶξιν προσέδεικνεν· εἰρηνῶς γὰρ· ἡ Ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου
ὡς

49. : „ Μνήσθητι τῶν λόγων σου τῷ δού-
λῳ σου, ὡς ἐπὶ τὴν καρδίαν μου .

(6) .

Διὰ χάριν . λέγει , ἑμοῦ τοῦ δούλου σου
ἐπιθυμῶν Κύριε , τὸν λόγον σου , ἐπὶ τὴν
καρδίαν μου ἵνα ἐλπίσω . ποῖος δὲ εἶναι ὁ λόγος
οὗτος ; ὅτι θέλεις δηλαδὴ ἐλπίσαι καὶ σωσθῆναι
ἐκ τῶν ἐχθρῶν σου . „ Ποιῶν γάρ
φθον , ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσι με , καὶ τοῖς
φυλάσσουσιν τὰ προστάγματά μου . (Εξ κ . 6 .) Ὁ-
μοιωθῆναι δὲ πρέπει νὰ νοούμεν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τὸ μνη-
σθῆναι , ἀντὶ τοῦ , τελειώσων , καὶ εἰς ὁρμήσειν φέρει τὸν
λόγον σου τοῦτον . (1)

50 : „ Αὕτη με παρεκάλεσεν ἐν τῇ ταπει-
νότητι μου , ὅτι τὸ λογιόν σου ἐξ-
ῆλθεν ἐκ τοῦ στόματός σου .

Αὕτη . ποία ; ἡ ἐλπίς δηλαδὴ , ὅτι ἔχεις νὰ

καὶ ἐλπίς εἰς ἐλπίς ἔλεος . αὕτη , λέγει , με ἐπαρηγόρη-
σεν , καὶ οὕτως με ἐμψύχωσεν εἰς τὴν ταπεινότητα . ἦ-
τοι εἰς τὴν κακοπαθίαν καὶ ταλαιπωρίαν , ὅπου ἔλα-
βον ἀπὸ τοῦ πειρασμοῦ καὶ τὰς θλίψεις , καὶ ὁ
λόγος οὗτος εἶπον ἀνωτέρω , ὅτι θέλεις ἐλπίσαι τοὺς
φυλάσσοντας τὰ προστάγματά σου , αὐτὸς ἐξωποίησεν
ἐμένα , ὥστε σχεδὸν ἐνεκράθηκα ἀπὸ τῆς ὑπερβολῆς
τῶν θλίψεων . (2)

51 : „ Ὑπερήφανοι παρηνόμουν ἕως σφά-
δρα , ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου οὐκ
ἔξεκλινα .

Οἱ μὲν ὑπερήφανοι , λέγει , παρέβανον τὸν
νόμον σου εἰς πολὺ διάστημα καιροῦ . ἐγὼ ὅμως δὲν
ἠκολούθησα εἰς τὴν κακίαν καὶ παρανομίαν τοὺς
ἡ οἱ ὑπερήφανοι ἔκαμναν παρανομίαν , διατὶ ἐπαριγέ-
λουν ἐμένα , πῶς μελετῶ πάντοτε τὸν θεὸν νόμον σου .
(3) Ἐγὼ ὅμως δὲν ἐρῆκα τὴν μελέτην τοῦ νόμου σου
διὰ τὰ ἐκείνων περιγελάσματα . ὑπερήφανους δὲ ὁ-
νοῶ .

ἡ ὑπάκουσα σφάδρα , ἡ τὸν θεὸν ἐπιδείξας πόθον ἐπὶ τὴν καρδίαν μου . ἡ
γὰρ διὰ τῶν θείων λόγων ἐδιδασκόμεν , ταῦτα διὰ τῶν ἔργων μετρίει . λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης . „ Τέλος τῶν
ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ τῆς μελέτης ἐστίν , ἡ κατὰ τὰς ἐντολὰς ἐνέργεια ἡ πράξις . διὸ καλῶς προσεταχθεὶς φαίνεται τό-
τε ἡ μελέτη ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου , ἡ ἡρὰ τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολὰς σου , ἡ ὑπάκουσα . μετὰ γὰρ τὴν
μελέτην ἡ ἀνάληψιν τοῦ τῶν ἐντολῶν λόγου , καλὸν τὸ ἐπὶ τὰς χεῖρας ἐπὶ τὰς κατὰ τὰς ἐντολὰς πράξεις , δι-
χὰ τοῦ ἐκ λύπης , ἡ ἐξ ἀγάπης τὸ ἔργον ἀποδιδόναι τῶν ἐντολῶν . ἀλλ' ἐξ ἀγάπης ἡ προθυμίας . ἡ ὁ Θεὸς ὁρᾷ
„ Μελέτη τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐστίν , οὐ μόνον ἡ ἀνάγνωσις , ἀλλὰ ἡ κατόρθωσις . ὁ γὰρ ἀγαπᾷ τι , πάντως
αὐτὸ ἡ πληροῖ . εἰδὲ ἡ σφάδρα ἀγαπᾷ , (ὡς ὁ Δαβὶδ ἐνταῦθα φησὶν) οὐδὲν ὀκνεῖ παθεῖν ὑπὲρ τοῦ βεβαίως ἡ-
χεῖν , ὅπερ ἀγαπᾷ . ἐφί δὲ ἡ ὁ Ἀθανάσιος . „ Χεῖρας ἐνταῦθα τὰς πρακτικὰς ἐνεργείας φησὶν . ἡ δὲ ἐλπίς σου
δὲ : ἡτοι ἐπὶ πλέον διήλουν τὰ περὶ τῶν δικαιωμάτων σου .

(1) λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Νομοθετῶν ὁ Θεός , ἡ τοῖς φυλάττει τὸν νόμον τὴν οἰκίαν εὐμένειαν ἐπαγγέ-
λατο , ἡ τοῖς παραβάταις τὴν τιμωρίαν , μνησθῆναι τοῖνυν τὸν Θεὸν τῶν οἰκείων ὑποσχέσεων ἰκετεύει . ὁ δὲ Ὁ-
ριγένης λέγει . „ Καὶ ποῖος λόγος ἐστίν , οὐ μνησθῆναι αὐτὸν ἀξιοῖ . ἡ τὸ εἶναι μετ' αὐτῶν , καὶ ἡ δέδωκεν αὐ-
τοῖς ἐπαγγελίαν , ἡ τις ἡ παράκλησις αὐτοῖς ἐν τοῖς διωγμοῖς ἐγένετο . λέγει δὲ τὸ . „ Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μετ' ὑμῶν
εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας , ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἵωνος .

(2) λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος . „ Οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ τὴν λογικὴν ψυχὴν τὴν ἐκ τῆς οἰκείας ζωῆς , ὡς τὸ λογιόν τοῦ
Θεοῦ ἡ νοούμενον ἡ παραλαμβανόμενον εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν . κατὰ τοῦτο γὰρ αὐξάνεται ἡ τῆς ζωῆς
ἡ ὁ Ὁριγένης . „ Μόνον , φησὶν , ἰκανόν ἐστιν ἡμᾶς ἐν ταῖς κακώσεσι παραμυθεῖσθαι , τὸ ζωῆς ἀληθινῆς ἐπαγ-
γγελίαν ἔχειν . εἰ γὰρ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἡλικιότητες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ μόνον , ἐλευνότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμὲν .
Ζωὴ δὲ ἡ μέλλουσα ἐστίν ἡ ἀναζώωσις τῆς ψυχῆς .

(3) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον ἡ Θεοδώριτος . „ Ὑπερήφανοι καλεῖ τὸν Σαοὺλ , τὸν Ἀβισσαλὸν , τὸν τῶν Ἀ-
μανιτῶν βασιλέα , τὸν τὰ παράνομα ἐκείνα εἰς τοὺς ἀποκαλέντας παρ' αὐτοῦ πεποικητότα . ὅθεν εἶπεν ὁ Εὐσέβιος .
„ Μήτις παρανομίας ὑπερήφανοι .

νομάζει τοὺς καταφρονήτας καὶ παραβάτας τοῦ Θεοῦ νόμου. ἐπειδὴ τοιοῦτοι παραβιάται εἶναι οἱ ὑπερήφανοι. (1)

ἁμαρτωλοὺς. ἵνα μὲν, θυμονόμενος ἐναντίον τοῦ Θεοῦ διατὶ καταφρονεῖ τὸν νόμον σου, καὶ ἄλλο δὲ, διατὶ αὐτοὶ μὲ τὴν καταφρόνησιν τοῦ νόμου σου ἀπολλύονται καὶ κολάζονται. (3)

52: „Ἐμνήσθην τῶν κριμάτων σου ἀπ' αἰῶνος Κύριε καὶ παρεκλήθην.

54: „Ψαλλὰ ἤσάν μοι τὰ δικαιώματά σου ἐν τόπῳ παροικίας μου.

Ἐνθυμήθηκα, λέγει, Κύριε, τὰς δικαιοσύνας σου κρίσεις, ὅπου ἀπ' ἀρχῆς μεταχειρίζεσαι καὶ τοὺς μὲν διὰ τὴν ἀρετὴν κακοπαθοῦντας, τιμᾶς καὶ δοξάζεις. τοὺς δὲ εὐτυχοῦντας διὰ τὴν κακίαν τους, ἀτιμᾶς καὶ ἐκ ταύτης τῆς ἐνθυμήσεως ἐπαρηγορήθηκα εἰς τὰς θλίψεις καὶ κακοπαθείας μου. (2)

Τὰ προσάγματα σου, λέγει, Κύριε, ἐψάλλοντο ἀπὸ λόγου μου: ἤγουν ἐμελετοῦντο εἰς καθεὶς τόπον, ὅπου καὶ ὃν εὐπιστόμην, ἢ καὶ ἄλλως τὰ προσάγματα σου Κύριε, ἦτον κοντὰ εἰς ἐμένα ἐν Ψαλμοῖς, ἢ Ψαλμοὺς αὐτὰ ἐποίουν, καὶ ψάλλον ταῦτα εὐφραίνομην. (4)

53: „Ἄθυμία κατέσχεμε ἀπὸ ἁμαρτιῶν τῶν ἐγκαταλιμπανόντων τὸν νόμον σου.

55: „Ἐμνήσθην ἐν νυκτὶ τοῦ ὀνόματός σου Κύριε, καὶ ἐφύλαξα τὸν νόμον σου.

Ἐγὼ, λέγει, Κύριε, ἐλυπήθηκα διὰ τοὺς

Ἐν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Ταῦτα εἶποιεν ἂν καὶ οἱ Καλλίνικοι Μάρτυρες ὑπὸ τὴν ἀνδριάναν καὶ δυσσεβῶν τυράνων τὰ δεινὰ ἐκείνη καὶ χαλεπὰ πεπονθότες. ὁ δὲ Θεόδωρος· ἢ Τῶν ὑπερηφάνων παρουσιάζονται οὐκ ἀπλῶς ἀλλὰ καὶ σφόδρα, ἐγὼ οὐδὲ κατὰ τὸ τυχερὸν ἐξέκλινον ἀπὸ τοῦ νόμου σου· ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἐπολιτευσάμην τηρῶν τὸ ἡγεμονικόν μου· ἵνα μὴ γένηται ῥῆμα κρυπτόν ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἀνόμιμα· ὁ δὲ Ἀνώνυμος, παρανομίαν ἕως σφόδρα· τουτέστιν ὑπερβάλλουσαν, λέγει· τὸ μὴ μένουν πῶς παραβαίνειν τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἐρεθίζειν, ἐν τῷ σκόπτειν καὶ χλευάζειν τοὺς ζῶντας κατὰ τὸν νόμον, ὁ Προφήτης ἀναγκάτως ἐνόησεν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωριτος· ἢ Ἐλαβὼν, φησιν· εἰς νοῦν· τὰ κατὰ τὸν Ἀβελ, τὰ κατὰ τὸν Ἀβραάμ, τὰ κατὰ τὸν Ἰσαὰκ, τὰ κατὰ τὸν Ἰακώβ, τὰ κατὰ τὸν Ἰωσήφ, τὰ κατὰ τὸν Ἰὼβ, τὰ κατὰ τὸν Μωϋσῆν, ὅπως καὶ ποικίλοις συνεχωρήθησαν περιπεσοῖν πειρασμοῖς, καὶ περιφανεῖς ὕψιστον καὶ περιβλέπτους ἀπέφηνας· καὶ ψυχαστογίαν ἐντεῦθεν ἀποχωρήσαν ἐπολιτευσάμην.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἢ Καὶ ὁ ἀθυμίας, οὐκ ὅταν πάσχωμεν κακῶς, ἀλλ' ὅταν δράσωμεν κακῶς· καὶ ὅσπερ τὰ φάρμακα, ὅταν μὴ καταλλήλως, ἀλλ' ἐτέροις ἀντ' ἐτέρων ἐπιτεθῇ πάθει, μᾶλλον καὶ ἐπένριψεν, οὕτως καὶ ἡ ἀθυμία, καθαρτήριον οὖσα τῆς πονηρίας, τὴν ἀθλοῦσαν καὶ μεμεριμημένην ψυχὴν ἐβλάψεν, ἀσθενεσέραν ἐργασάμενη. λέγει δὲ ὁ Θεόδωριτος· ἢ Ἐγὼ μὲν κακῶς πάσχα, τῇ μνήμῃ τῶν σὺν ἐφυχαγωγούμην κριμάτων· ἡ δὲ δὲ ὁμοῦ καὶ διετέλουν ἀσχάλλων, πολλοὺς ὁρῶν ἀδελφεοὺς τοὺς σὺν παραβαίνοντας νόμους· καὶ ὁ Δίδυμος· ἢ Ἐγὼ πάσχει δὲ μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· ὅθεν καὶ ἐπὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν λυπεῖσθαι καὶ ἡμεῖς, ὅτι τοιοῦτοί εἰσι· καὶ οὕτως διακρίσθαι κατὰ τὸν ἅγιον τοῦτον· τῷ μὲν γὰρ ἁμαρτωλῷ, γελοῖον ἦθος ἢ θεοσεβεία, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον· τῷ δὲ θεοσεβεῖ, φρικτόν ἢ παρανομία· διότι προσεῖ τὸ φοβερὸν τῆς τιμωρίας.

(4) Λέγει δὲ ὁ Νζοιγάνης· ἢ Τόπον παροικίας τὸν παρὸντα βίον φησὶ· ψάλλον δὲ τὰ δικαιώματά σου, εὐφραίνωμην· καὶ τοῦτο μένουν ἀγνοῦν· κατὰ τὸν Θεόδωρον· ἡμεῖς αὖτε ἐν τῇ ξενίᾳ καὶ ἀλλοτρίᾳ κατοικίᾳ, καὶ μὴ ἐν ἡμετέρᾳ, ἔχειν ἀληθὲς δυναμίν· διότι καὶ ξένῳ, τὰ οἴκοι ποιεῖν· καὶ πρὸ τῆς εἰς ταῦτα ἐπανόδου, πάντα λυπεῖν.

Ἐνθυμήθηκα, λέγει, Κύριε, τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός. τότε γὰρ οἱ Δαίμονες, ἐπειδὴ περισσότερον ἐνοχλοῦσι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς τῆς σαρκικῆς ἀκαθαρσίας κατὰ τὸν Δίδυμον. διὰ τοῦτο ἐγὼ ἐνθυμούμενος ἐσένα, ἐσωφρόνουν ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου σου. ἢ σὲ ἐνθυμήθηκα, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν νύκτα τῶν παθῶν, ὅταν ἀπὸ αὐτὰ ἐσκοτίζετο ὁ λογισμὸς μου. (1)

56 : Ἡ Αὐτὴ ἐγεννήθη μοι, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐξεζήτησα.

Αὕτη, λέγει, ἡ μνήμη, ἣν ἐμνήσθην ἐν νυκτὶ, κατὰ τὸν Θεόδωρον. συνειδίζει γὰρ ὁ Δαβὶδ πολλάς φορές νὰ μεταλαμβάνῃ τὸ ῥῆμα εἰς τὸ ὄνομα τὸ σύζυγον, καθὼς ἐδῶ τὸ ἐμνήσθην ῥῆμα, μετέβαλεν εἰς ὄνομα σύζυγον, καὶ εἶπεν, αὕτη ἡ μνήμη καθὼς καὶ ἐν τῷ 49 εἶχεν εἶπεν. ἢ ὅν ἐπλήτισάς με. αὕτη με (ἡ ἐλπίς δηλαδὴ) παρεκάλεσεν ἐν τῇ ταπεινώσει μου. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι αὕτη ἡ μνήμη καὶ ἐνθυμήσεις σου Κύριε, ἐγέναν ἐς ἐμένα. ἐπειδὴ καὶ ἐζήτησα πάντοτε μὲ ὑπερεβλήν τὰ προσάγματά σου. ἀπὸ τὴν ἐνθυμήσιν δὲ ταύτην ἔλαβον τὸν φόβον σου εἰς τὴν καρδίαν μου.

57 : Ἡ Μερὶς μου εἶ Κύριε, εἶπα τοῦ θυγατρῆς μου, λαῖσσομαι τὸν νόμον σου.

Σὺ Κύριε, λέγει, εἶσαι μερίδιον καὶ κληρονομία καὶ πλοῦτος μου. διατὶ ἐγὼ ἐκαταφρόνησα τὸ τῆς γῆς μερίδιον καὶ τὴν πρόσκαιρον κληρονομίαν καὶ τὸν γῆινον πλοῦτον. διὰ τοῦτο λοιπὸν εἶπα : ἡγοῦμαι συμφωνίαν ἔδωκα καὶ ὑπόσχεσιν, διὰ νὰ φυλάξω τὸν νόμον σου ἀπαράβατον. (2)

58 : Ἡ Ἐδουλήθη τοῦ προσώπου σου ἐν ὁλή μου. Ἡ καρδία μου ἐλέησόν με κατὰ τὸ λόγιόν σου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπαρακάλῃσα τὸ πρόσωπόν σου ἡτοὶ ἐσένα Κύριε, κατὰ περίφρασιν μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν μου. διὰ τοῦτο ἐλέησόν με κατὰ τὸ λόγιόν σου. διότι γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι ἐλεοῦνται οἱ μετανοοῦντες. ἢ ἐλέησόν με κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν, ἢ διακρίσιν σου. (3)

56 : Ἡ Διε.

(1) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος. Ἡ Νύκτωρ εἶ διανιστάμενος δὲ τῶν ἁγίων καρδίας, ἢ προσεύχεται ἢ ἀνυμνᾷ τὸν τῶν ὁλων Θεόν. ἢ γὰρ ἐπιθυμία τῆς ἐντολῆς ἢ τῶν θείων λόγιων, οὐδὲ τῇ ὕπνῳ χώραν δίδωσιν. ἀλλ' ἐξ ἐνέργειας τοῦ λογισμοῦ τῆς μετ' ἡμέραν ἀσκήσεως, ἢ καθεύδοντες, τὴν μεθυσμένην μελέτην ἀναπαμπάζονται, καταθετοῦντες τὸ ἐν νόμῳ Κυρίου μελετᾶν ἡμέρας ἢ νυκτός. οἶμαι δὲ νύκτα ἐνταῦθα τῶν περισσῶν τὸν καιρὸν διεμαζεύσαι. ἔσθον γὰρ ἐπιφέρει, ἢ νυκτὸς δίκην τοῖς ἀνθρώποις ἐπέσχεται. ἐν δὲ ταύτῃ διαφερόντως ἀναγκαῖα τοῦ Θεοῦ τῶν ὁλων ἡ μνήμη, ψυχολογία καὶ παρασφύρουσα ἢ τοὺς ἐναντίους ἐξελεγκούσα λογισμοὺς. εἶπε δὲ ἢ ὁ Ὁριγένης. Ἡ Παντὶ μὲν καιρῷ χρῆζω τῆς μνήμης τῶν λόγιων τοῦ Θεοῦ, μάλιστα δὲ, ὅτε σκότος κύκλωται, ἢ οἱ τοῖχοί μου καλύπτουσι κατὰ τὸ προφητικόν. ὅτε εἰσέρχεται ἡ ἀκαθάρτος ἐπιθυμία ἢ παράσσει τὸ ἡγεμονικόν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος. Ἡ Οὐ πάντων μερίς ὁ Θεός, ἀλλὰ τῶν ἀσπαζομένων τὸ τέλος. οὕτω τῶν ἱερέων ἢ τῶν Λευϊτῶν μερίς ἢ κληρὸς ἐγένετο. τοῖς γὰρ ψαλμοῖς, φησὶ, Λευὶ, οὐκ ἔστιν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν μερίς, ὅτι μερίς αὐτῶν ἐγὼ Κύριος (Ἀριθ. ιη'. 10.) εἶπε δὲ ἢ ὁ Εὐσέβιος. Ἡ Ὁ ἀποταξάμενος τοῖς βιωτικαῖς πράγμασι, ἢ μηδεμίαν ἔχων μερίδα ἐπὶ γῆς, μηδὲ ἐν τῇ θέλει τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' ἀρκούμενος ἀπὸ πάντων τῷ Κυρίῳ, ἐρεῖ. Ἡ Μερὶς μου εἶ Κύριος. ταύτῃ δὲ ἀκολουθεῖ λέγειν. Ἡ Εἶπα τοῦ φιλάσσομαι τὸν νόμον σου : τὸν πνευματικὸν δηλαδὴ, περὶ οὗ ὁ Παῦλος λέγει. Ἡ Ὁδὸς ἐν τῇ ὁ νόμος πνευματικὸς ἐστίν. πῶς γὰρ οὐ φυλάξουσιν τὸν νόμον, ἢ τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, οἱ μερίδα αὐτῶν ἔχοντες κατὰ τοὺς Λευίτας;

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος ἢ ὁ Θεοδώριτος, οὕτως ἐρμηνεύουσιν. Ἡ Οὐκ ἀορίστος ἐνεθῆναι παρρησίᾳ, ἀλλὰ κατὰ τὸ

59 : „ Διελογισάμην τὰς ὁδοὺς σου , καὶ
 „ ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ
 „ μαρτυρίᾳ σου .

Ἐγὼ , λέγει , συλλογίζομενος τὸν νόμον
 σου Κύριε , ἔκασα τὴν ψράταν τῆς πολιτείας μου
 πρὸς τὰς ἐντολάς σου . μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχα-
 σι . „ Διελογισάμην τὰς ὁδοὺς μου : ἦτοι πρῶτον ἐ-
 σοχαζόμεν τι πρόπειν ἢ πράξαι , καὶ τί πρέπει νὰ εἰπω .
 διὰ τοῦτο καὶ ἐπαρκετάουν μέσα εἰς τὰς ἐντολάς σου .
 (1)

60 : „ Ἡτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην ,
 „ τοῦ φυλάσσειν τὰς ἐντολάς σου .

Ἐγὼ , λέγει , ἡτοιμάσθην καὶ πρόθυμος εἰ-

φάνηκα , εἰς τὸ νὰ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου Κύριε .
 διὰ τοῦτο δὲν ἐταράχθην ἀπὸ τὴν τραχύτητα καὶ
 βαρύτητα , ὅπου αἱ ἐντολαὶ αὐταὶ φαίνονται ὅτι ἐ-
 χουσι , κοντὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ῥαθυμούς . διὰ
 τοῦτο τὸ πρᾶγμα , ὅπου προμελετηθῇ καὶ προσδο-
 κηθῇ , αὐτὸ γίνεται πλέον εὐκολομεταχείριστον καὶ ἐ-
 λαφρότερον . ἢ λέγει , ὅτι δὲν ἐταράχθην , ὅταν αἱ
 Δαίμονες , ἢ οἱ πειρασμοὶ ἦλθον κατ' ἐπάνω μου ,
 μὰ τὸ νὰ ἤξευρα πρῶτον , ὅτι θέλουν προσβάλλουν κατ'
 ἐμοῦ , καὶ διὰ τοῦτο ἤμην προετοιμασμένος εἰς τὸ νὰ
 τοὺς ὑπομείνω . (2)

61 : „ Σχονία ἁμαρτωλῶν περιεπλάκη .
 „ σάν με , καὶ τοῦ νομοῦ σου οὐκ ἐ-
 „ πελαθόμην .

Σχονία τῶν ἁμαρτωλῶν Δαυιδῶν εἶναι
 οἱ

τὸ θεῖον λόγιον τοῦ ἔλεους τυχεῖν . τοῦτο δ' ἂν εἴποι ἡ συνετὸς ἀρρώστια τῷ Ιατρῷ . ὡς οἶδας θεράπευσον . ὡς ἡ
 τέχνη διαγορεύει . τοῦτο ἡ συνετὸς ἔμπροσθεν εἴποι ἂν τῷ κυβερνήτῃ κατὰ τοὺς νόμους τῆς τέχνης ἰσχυρὸν τὸ σκά-
 φον . ὡς ἡ ἐπιστήμη κελεύει , κυβερνήσον . οὕτω ἡ ἡμᾶς προσήκει τὸν θεῖον ἔλεον ἀπαγγέλλειν . ὁ γὰρ αἰτοῦμενος
 (ὁ Θεὸς δηλαδὴ) οἶδε τοῦ ἔλεους τὸν τρόπον . πολλὰς γὰρ διὰ παιδείας πραγματεύεται σωτηρίαν , καὶ γίνε-
 ται φιλανθρωπία ἢ τιμωρία . οὕτω ἡ Ιατρὸς τέμνει καὶ καίει , τῷ κάμνοντι τὴν ὑγίαν πραγματευόμενος . οὕτω καὶ
 ἡμᾶς αἰτεῖν τὸν ἔλεον χρὴ . ἔστι γὰρ ὅτε καὶ διὰ πενίας ἔλεος χορηγεῖται . καὶ δὲ ἀρρώστιας φιλανθρωπία παρέχεται .
 καὶ κατὰ τὸν Ιατρικὸν λόγον τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις ἴσται . Ἐφ' ὃ καὶ ὁ Ὁριγένης . „ Πρὸς ὅσον Θεοῦ ὁ χα-
 ρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ . ὁ τοίνυν ὅλη καρδίᾳ ἐφιέμενος τοῦ Κυρίου , ὅπως καθαρῶς καρδίᾳ θεωρεῖ αὐτὸν , καὶ ἐκ
 τοῦ θεωρεῖν αὐτὸν ἐλεᾷ κατὰ τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας , εἴποι ἂν τὰ συγκείμενα ταῦτα ῥητά . πηλὶκος δὲ ἐ-
 σιν ὁ ὁφόμενος τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ , Ἰησοῦς σε διδάσκατ' ἔγωγε . καὶ Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ , ὅτι αὐ-
 τοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται .

(1) Ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει . „ Οὐδέποτε , φησι , προπετὴς ἐλάλησα , μὴ λογιζάμενος πρῶτον , ἢ λαλητέον μοι
 εἶναι . ἢ σιωπῆτέον . οὐδέποτε προπετὴς τι ἐπράξα , μὴ λογιζάμενος , εἰ καθήκουσα εἶναι ἢ πράξις . πάντα πε-
 ρισκεμμένως ἐποίησα , καὶ διὰ τοῦτο ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ μαρτυρίᾳ σου , ἵνα μὴ ἐξωθεν τούτων ὀδυνῶ .
 ὡς καὶ ὁ Ὁριγένης διελογισάμενος τὰς ὁδοὺς μου ἀνέγνω , καὶ οὐχὶ τὰς ὁδοὺς σου . καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει , ὅτι καὶ
 ὁ Ἑβραῖος , καὶ οἱ Ἑβρομῆκοντα ἐν τῷ Ἑβραϊῷ , καὶ οἱ ἄλλοι ἐρμηνεύται , τὰς ὁδοὺς μου ἔχουσιν .

(2) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδώρῳ . „ Εὐτρεπὴ ἑμαυτὸν πρὸς τὰς τῶν δεινῶν ἐμβολὰς καταστήσας , ἐκ
 τῆς ἀθρόας προσβολῆς οὐχ ὑπερμεινὰ ζάλην . τῷ γὰρ προηυτρεπισμένη τῆς διανοίας κατὰ τὸν Θεοῦ , γενναίως
 ἠλέγκει τὰ συμπλήποντα , ἀπρόσβλητον ἑμαυτῷ ὑπεργόφον , ὡς μέλλοντα μοι συμβῆσθαι . εἶδως γὰρ τὸ εἰρημέ-
 νον . „ Τέκνον , εἰ προσέρχῃ δουλεύειν Κυρίῳ τῷ Θεῷ , ἐτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν . καὶ τοῦτο μελε-
 τῶν διαπαντός , ἐν ταῖς ἐφοδοῖς τῶν φθονούτων τῇ κατὰ Θεὸν πορείᾳ , ἢ τῶν πειρασμῶν , οὐκ ἐταραττόμην .
 Παρὰ τῷ Εὐαγγελιστῇ σελ . 100 . οὕτω φέρεται τὸ ῥητὸν ὑπὸ τοῦ ὁσίου Ζωσιμά . „ Ἡτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταρά-
 χθην , καθότι ἡ ἀρχὴ τοῦ νὰ νικήσῃ τινος τὸν θυμὸν εἶναι , τὸ νὰ ταράττεται μὲν , ὅταν ἀτιμασθῇ , νὰ μὴ λα-
 λῇ δὲ ἐκ δὲ τοῦ μὴ λαλεῖν . ἔρχεται , καὶ εἰς τὸ νὰ μὴ ταράττεται ὅπως ἐν τῇ καρδίᾳ ὑπὸ τοῦ θυμοῦ . καθότι καὶ
 ὁ Ἀββὰς Μωϋσῆς , ὅταν μὲν τὸ πρῶτον ἐξουδενώσῃ ὑπὸ τῶν Πατέρων ἐταράχθῃ μὲν , οὐκ ἐλάλησε δὲ ὅταν ἐξ
 ὕψους ὑβρισθῇ ὑπὸ τῶν Κληρικῶν οὐδόπως ἐταράχθῃ .

οἱ πονηροὶ λογισμοὶ κατὰ τὸν Θεοδώρον, διὰ μέ-
σου τῶν ὁποίων ἐπιχειροῦσι νὰ πειράζουσιν ἐκείνους,
ὅπου ἀγωνίζονται. ταῦτα λοιπὸν, λέγει, τὰ σχοινία
καὶ οἱ πονηροὶ λογισμοὶ τῶν Δαιμόνων, ἐπεριπλέ-
χθησαν εἰς ἐμένα. μετ' ὅλον τοῦτο ἐγὼ πάλιν δὲν ἀ-
λησμόνησα τὸν νόμον σου. ὅλῳ μὲ τὸν φόβον τοῦ
νόμου σου διέκοψα τὰ σχοινία ταῦτα, ὡς ἂν μὲ
μάχαιραν, καὶ ἐξῆλθον ἀπὸ αὐτὰ.

(1)

62: „ Μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην τοῦ ἔξο-
„ μολογεῖσθαι σοὶ ἐπὶ τὰ κρίματα
„ τῆς δικαιοσύνης σου.

Κατὰ τὸ 'μεσονύκτιον, λέγει, 'ἐσηκονό-
μην, ὅτε περισσότερον οἱ Δαίμονες πολεμοῦσι τοὺς
ἀνθρώπους, ἄλλους μὲν παρακινεῖν εἰς τὸ νὰ
μελετοῦν καὶ νὰ φαντάζονται πονηρὰ, ἄλλους δὲ,
καὶ εἰς τὸ νὰ ἁμαρτάνουσιν, ἢ λέγει, ὅτι ὅταν ὁ ὕ-
πνος εὐρίσκεται γλυκὺς εἰς τὰ ὀφθαλμοὺς, τότε ἐγὼ ἐ-
σηκονόμην ἀπὸ τῆς κλίνης μου διὰ νὰ σοὶ ἐξομολο-

γῶμαι: ἤγουν διὰ νὰ σὲ εὐχαρισῶ, διὰ τὰ κρίμα-
τα τῆς δικαιοσύνης σου. ἐπειδὴ αὐτὰ ἐνομοθέτη-
σας, προνοούμενος ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων. ἵνα δηλα-
δὴ φοβούμενοι ταῦτα ἡμεῖς, σωφρονώμεν, καὶ μὴ
κολασθώμεν ἁμαρτάνοντες. ἢ ἐσηκονόμην ἀπὸ τοῦ
ὕπνου, διὰ νὰ ἐξαγορεύω εἰς ἑσένα τὰς ἁμαρτίας μου
διὰ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου: ἦτοι φοβούμα-
νος δι' αὐτά. (2)

63: „ Μέτοχος ἐγὼ εἰμι πάντων τῶν φο-
„ βουμένων σε καὶ τῶν φυλασσόντων
„ τὰς ἐντολάς σου.

64: „ Τοῦ ἐλεους σου Κύριε, πλήρης ἡ
„ γῆ, τὰ δικαιώματά σου διδάξον με.

Ἐγὼ, λέγει, εἰμαι μέτοχος: ἤγουν κοι-
νώως ἐκείνων, ὅπου σε φοβοῦνται Κύριε, καὶ φυλάτ-
τουν τὰς ἐντολάς σου. διὰτι καὶ ἐγὼ ἔχω τὸν ἴσον
φόβον ἐκείνων, καὶ τὴν ὁμοίαν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν
σου. ταυτὸν εἰπεῖν, καὶ ἐγὼ εἰμαι ἕνας ἀπὸ αὐτῶν.
(3) Ὅλην δὲ τὴν γῆν σὺ ἐλεεῖς Κύριε, τρέφων ὁ-
λους,

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος: „ Τὰς ἐπιβουλὰς τῶν Δαιμόνων ἔκλεψεν, ἐκ τῆς πλοῆς τὴν ἀ-
φορμὴν λαβὼν τῆς τροπῆς· αὐτὰ ἔ'ησαν. „ Οὐαὶ οἱ ἐπισπόμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, ὡς σχοινίῳ μακρῷ.
(ὅθεν καὶ τινες νηπτικοὶ Πατέρες σχοινοπλόκου τοὺς Δαίμονας ὠνόμασαν, διὰ τὰς πλοκάς ἃς δέχονται ἔ'πιβου-
λὰς, ἃς κατὰ τῶν ἀνθρώπων συμπλέκουσι.) ὁ δὲ Ὁριγένης, σχοινία λέγει, τὰ συμπλεγμένα ἢ ἀλλεπάλλη-
λα ἁμαρτήματα· οἱ γὰρ μίαν ἁμαρτίαν ποιήσαντες, πλέκειν δὲ αὐτὴν ἢ ἄλλην ἀναγκάζονται. ὥστε ὁ Δαβὶδ
διὰ τὴν πορνείαν, ἢ τὸν φόνον προσέθηκεν· ὁ Κάϊν δὲ τὴν ἀδελφοκτονίαν, ἐπισυνήψε τὸ ψεῦδος· ἄλλ' οὐδὲ τοῦ-
των περιπλεκέντων αὐτῷ, τοῦ Θεοῦ νόμου, φησιν, ἐπιλανθάνεσθαι· πάντως, ὅτι πρὸς μετάνοιαν ἰδὼν ἔ'πι-
στέψας, τὸ σχοινίον τῆς ἁμαρτίας διέρρηξεν.

(2) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος: „ Οὐ μεθ' ἡμέραν, φησι, μόνον· ἀλλὰ ἢ νύκτωρ κατ' αὐτὸ τῆς νυκτὸς τὸ με-
σαίτατον· ὅτε μετὰ πλείους ὥρας ὁ ὕπνος τοῖς ἀνθρώποις ἐπέρχεται, ὅνῳ σε διετέλουν ἢ τὰς δικαίας σου ψή-
φους ἀνυψήμουν (ἢ τοῦτο οὐκ εἰσάπαξ, ἀλλὰ κατ' ἑκάστον μεσονύκτιον, τὴν ὥραν ἐκείνου, καιρὸν εὐρίσκων προ-
σευχῆς ἐπιτήδειον, διὰ τὸ μεθ' ἡμέραν φροντίδας μοι περιπλέκεσθαι) τοῦτο ἔ'στιν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος μετὰ τοῦ Σί-
λα πεποιήκει· πεπεδημένοι γὰρ ἢ τῇ κακῇ καὶ πονηρίᾳ μετὰ αἰτίας ἢ μάστιγος, τῇ προσευχῇ τὴν ὁ-
μιλίαν ἐκείνας, ἢ τῆς καλῆς ἀγρυπνίας ἐτρέφον· τὸν καρπὸν τῆς Θείας γὰρ φιλοτιμίας ἀπλόουσε.

(3) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος: „ Ὁ μὲν τέλειος, Χριστῷ ἂν εἴη μέτοχος κατὰ τὸ εἰρημένον. „ Μέτοχοι γεγόνα-
μεν τοῦ Χριστοῦ (Ἐβρ. γ'. 14.) ὁ δὲ παρὼν εἰσαγόμενος, τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον μέτοχον ἑαυτὸν ἵσται
λέγει· εὐχ' ἀπλῶς δὲ τῶν φοβουμένων, ἀλλὰ τῶν διὰ τὸ φοβεῖσθαι φυλασσόντων τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ· δείγμα
δὲ τοῦ Θεοῦ φόβου ἢ τῶν ἐντολῶν φυλακὴ· μέτοχον οὖν νοήσωμεν τὸν φίλον· κοινωνίῳ (καθὼς ἢ ὁ Σόρας, ἀντὶ
τοῦ μέτοχος, φίλος εἶπε, κατὰ τὸν Θεοδώριτον) ὅθεν εἶπε ἢ ὁ Ἐκκλησιαστής· „ Ἐὰν πίσωσιν, ὁ εἰς ἐγ-
ρεῖ τὸν μέτοχον αὐτοῦ (Ἐκκλ. δ'. 10.) μὴ ποτε οὖν τοῦτο βούληται λέγειν, ὅτι φίλος ἢ κοινωνός εἰμι πάν-
των

λους, προσδοκίμενος ὅλους, καὶ μακροθυμῶν εἰς ὅλους διὰ τοῦτο ἐλέησον καὶ ἐμένα κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου ὑψηλότερον καὶ βεβαιότερον. καὶ ἀγκυλὰ ὁ Δαβὶδ ἐλασέτο καὶ αὐτὸς μαζὶ με ὅλους ἀπὸ τὸν Θεόν, τοῦτο ὁμῶς ἐτι εἶπε, διὰ νὰ κάμῃ τὸν λόγον τοῦ πλέον παραινητικώτερον. (1)

65: „Χρηστικότητα ἐποίησας μετὰ τοῦ
„δοῦλου σου Κύριε κατὰ τὸν λόγον
„σου.

Εὐεργέτησας, λέγει, ἐμένω τὸν δούλόν σου Κύριε. ἐτι γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε, κατὰ τὸν λόγον σου δὲ τὸν ἐν τῇ νόμῳ γεγραμμένον, ὅτι δηλαδὴ θέλουν εὐεργετοῦνται ἐκεῖνοι, ὅπου εὐαρεστοῦν εἰς ἐσένα. ἢ τὸ κατὰ τὸν λόγον σου δηλοῖ, ἐντὶ τοῦ κατὰ τὸ πρέπον σοι. εὐχαρισεῖ γὰρ ὁ Δαβὶδ τὸν Θεόν. διατὶ ἐτι ἐπρεπε, καθότι εὐεργετήθη ἀπὸ τὸν Θεόν. (2)

66: „Χρηστικότητα καὶ παιδείαν καὶ γνῶσιν
„σιν δίδαξόν με, ὅτι ταῖς ἐντολαῖς
„σου ἐπάστεισα.

Δίδαξόν με, λέγει, Κύριε, διὰ νὰ ἔχω χρηστικότητα μὲν πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ὁμοπίστους μου, παιδείαν δὲ, εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν. γνῶσιν δὲ, εἰς τὴν θεωρητικὴν, κατὰ τὸν Δίδυμον. συνέτισόν με λοιπὸν πρὸς τὰς ἀρετὰς αὐτάς· ἐπαίδῃ καὶ ἐπαίσθησιν καὶ εἰς τὰς ἐντολάς σου, καὶ ἐπάστεισα, ὅτι αὐταὶ ὁδολογίαι με συνεκείνου. (3)

67: „Πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι ἐγὼ ἐ
„πλημμέλησα, διὰ τοῦτο τὸ λόγιόν
„σου ἐφύλαξα.

Πρὸ τοῦ, λέγει, νὰ κακοπαθῶ, ἡμάρτηκα. ἀμαρτήσας γὰρ πρότερον, ὕστερον ἀπαυδαύθην καὶ ἐταπεινώθην. διὰ τοῦτο ἐφύλαξα τὸν νόμον σου, διὰ νὰ

πάντων τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, ἡ φυλασσόντων τὰς ἐντολάς αὐτοῦ. οὕτω ἡ ὁ Θεόδωρος εἶπε. „Κοινωνοὶς εἶ-
„χον ἡ συνήθεις τοὺς τὸν σὸν φόβον περὶ πολλοῦ ποιοῦμένους, ἡ βιοτεύειν ἐν νόμῳ προαιρουμένους. τοῦτο ἡ ἐν ἐπέ-
„φῃ ἔρη Ψαλμῷ. „Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου ὁ Θεός. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει. „Εἰσὶ τινες ὑπὲρ
„ποδὺς φοβούμενοι, οἱ φυλασσοντες τὰς ἐντολάς. ὅτινές εἰσιν ἐν ἀγάπῃ πλεονεκτοῦντες, μέτοχοι ὄντες τῆς ἀγάπης
τοῦ Θεοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. „Ἐὰν κατανοήσῃς τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτανόντων, τῶν ἀσεβούντων, τῶν ἀδικίαν εἰς
„ὑψος λαλούντων, ἡ ὁδὸς τοῦ Θεοῦ τὴν μακροθυμίαν ἐπὶ τὰ τοιαῦτα ἀμνηστικά, πῶς ἡ μετὰ τοιαῦτα πάντα
ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς ἡ ἀγαθοὺς; ἡ βρέχει ἐπὶ δίκαιους ἡ ἀδίκοις, ἐρεῖς, τοῦ ἐλέους Κυρίου
πλήρης ἡ γῆ. τὰ δικαιώματά σου δίδαξόν με.

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει. „Ἐν τοῦτοις διδάσκεται ὁ τὰ θεῖα πεπαιδευμένος, μὴ ἀναισθητῶς ἔχειν τῆς εἰς
„αὐτὸν γεγεννημένης τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας. εἰδέναι δὲ, ὅτι χρηστότης Θεοῦ φθανούσης εἰς αὐτὸν, κατηξίωται δοῦ-
„λος χρηματίζαι Θεοῦ, ἡ εὐχαρισεῖν ἐφ' οἷς εὐεργετήται. τὸ δὲ κατὰ τὸ λόγιόν σου πρόσκειται, δηλοῦν, ὅτι σὺν
λόγῳ ἡ αἰτία λογικῇ γίνεται ἡ τοῦ Κυρίου χρηστότης.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδώριτῳ. „Ὅθεν ὁ Προφήτης τῆς παιδείας τὸ χρησίμον, ἡ ὅτι φι-
„λανθρωπία χρώμενος ὁ Δεσπότης, ταύτην ἐπιφέρει τοῖς ἀνθρώποις. οὐ δὲ χάριν ταύτης μεταλαχῆν ἀξιοῖ. χρη-
„στότης γὰρ χρώμενος ὁ Θεὸς τὴν παιδείαν ἐπάγει. ἡ δὲ παιδεία, τὴν γνῶσιν. οὕτω ἡ Ἱερωνίμης ἀντιβλεῖ.
„Παίδευσον ἡμᾶς Κύριε, πλὴν ἐν κρίσει ἡ μὴ ἐν θυμῷ. οὕτω ἡ Ἀρσένιος ὑγιαίν ποδῶν, ἡ σιδήρου τομὴν καὶ
καυστῆρα ἐπιζητεῖ. κατ' ἄλλον δὲ. „Χρηστότης μὲν ἐς γνῶσιν ἀληθῆς τῶν γεγονότων ὑπὸ Θεοῦ. παιδεία δὲ,
μετριοπάθεια παθῶν. γνῶσις δὲ, θεωρία τῆς ἀγίας Τριάδος. εἰδὲ βούλει, χρηστότητα μὲν τὴν ἀγάπην νόησον.
παιδείαν δὲ, τὴν ταπεινώσιν, ἡ γνῶσιν, τὴν τῶν θείων Γραφῶν κατανόησιν. τοῦτο δὲ εἶναι ὁμοῖον κατὰ τὸν Ἀ-
νώνυμον, μὲν τὸ. „Ἐπεθύμησας σοφίαν, διατήρησας ἐντολάς. (Σειρ. κ'. 13.)

να μὴν ἁμαρτήσω πάλιν, καὶ παιδευθῶ. διότι εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἀκολουθεῖ ἡ ταπείνωσις τοῦ πειρασμοῦ καὶ τῆς παιδείας. ἡ ταπείνωσις πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινώσεως, ἥτις προξενεῖται εἰς τὴν καρδίαν τῶν προσκετικῶν ἀπὸ τὸν σοχασμὸν καὶ τὴν συνειδήσιν τοῦ, ὅτι ἥμαρτον. ταπεινώνεται γὰρ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν συλλογιθῇ πῶς ἥμαρτον, ὥστε ἡ ἁμαρτία καὶ πλημμέλεια ἐγίνα προξενος εἰς τὸν Δαβὶδ τὰς πεινοφροσύνης. (1)

68 : „ Χρηστός εἶ σὺ Κύριε, καὶ ἐν τῇ
„ χρηστότητί σου διδάζόν με τὰ δι-
„ καιώματά σου.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, εἶσαι ἀγαθὸς καὶ φιάνθρωπος καὶ φιλάγαθος, διὰ τοῦτο διδάζόν με καθ' ἑαυτὰ τὴν φυσικὴν σου ἀγαθότητα καὶ φι-
λάνθρωπίαν, διὰ νὰ μιμηθῶ ταύτην καὶ ἐγὼ κατὰ δύναμιν. τὰ ἴδια δὲ λόγια, ὅπου εἶπεν ἑνωτέρω ὁ Δαβὶδ, λέγει καὶ ἐδῶ, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν δέησίν του, καὶ διατὶ πολλὰ ὀρέγεται νὰ διδασχθῇ ἀμέσως

ἀπὸ τὸν Θεόν. (2)

69 : „ Ἐπληθύνθη ἐπ' ἐμέ ἀδικία ὑπερ-
„ φανων, ἐγὼ δὲ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου
„ ἐξερευνήσω τὰς ἐντολάς σου.

Οἱ μὲν ὑπερῆφανοι, λέγει, μὲ ἀδικῶσιν, ἐγὼ ὅμως δὲν θέλω μιμηθῶ αὐτοὺς, οὐδὲ θέλω χω-
ρισθῶ ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου, ἀλλὰ θέλω ἐρευνήσω αὐτάς, καὶ ἀπὸ ἐκείνας θέλω λάβω παρηγορίαν εἰς τὴν ψυχὴν μου. ὑπερῆφανους δὲ νοήσον καὶ τοὺς Δαίμονας, καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου καταφρονοῦν τὸν θεῖον νόμον. ἐκ γὰρ τῆς ὑπερῆφανίας ἡ κατα-
φρόνησις τοῦ θείου νόμου προέρχεται. (3)

70 : „ Ἐτυρώθη ὡς γάλα ἡ καρδίᾳ σὺ-
„ τῶν, ἐγὼ δὲ τὸν νομὸν σου ἐμε-
„ λήτῃσα.

Ε-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδώρῳ. „ Ἐγὼ, φησιν, ἐμαυτῇ τὴν παιδείαν προξένησα. ἀδικίας γὰρ ἐλευθέρα τῆς τιμωρίας ἡ ψῆφος. τῇ ἁμαρτίᾳ ἠκολούθησεν ἡ παιδεία. τῇ δὲ παιδείᾳ, τῶν νόμων ἡ φυλακὴ ἠρρώ-
σθη, ἐτμήθη, ἐφώσθη. λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. „ Μίσσην πλημμελείας καὶ διορθώσεως τὴν τα-
πείνωσιν τίθῃσιν, ὥς ἐκ μὲν ταύτης, γεννωμένην. τὴν δὲ, γεννήσαν. ἁμαρτία μὲν γὰρ ταπεινώσεως μήτηρ, ἐπιστροφῆς δὲ, ταπείνωσις. ὁ δὲ Κύριλλος ἄλλως ἐννοεῖ τὸ ῥητὸν, πλημμέλειαν μὲν λέγων τὴν κατὰ διάνοιαν ἁ-
μαρτίαν, ταπείνωσιν δὲ, τὴν διὰ τοῦ ἔργου γεννημένην. πρὸ τοῦ γὰρ νὰ πέσῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν κατὰ πράξιν ἁ-
μαρτίαν, ἁμαρτάνει κατὰ διάνοιαν καὶ κατὰ λογισμούς. οὕτω γὰρ φησι. „ Τοῦτο οὖν δηλοῖ τὸ, πρὸ τοῦ με τα-
πεινωθῆναι ἐγὼ ἐπλημμέλησα, ὅτι πρὸ τοῦ παθεῖν τελείως τὴν ἁμαρτίαν, πλημμελοῦμεν ἡμεῖς τῇ συνέσει τῶν
λογισμῶν, τιμῶντες αὐτὴν καὶ κατὰδεχόμενοι, καὶ ὅπου εἰσόδου δίδόντες διὰ τοῦτο τῷ Σατανᾷ. ἔτι δὲ τύπος καὶ
εἰκὼν τοῦ πρᾶγματος, τοῦ προδότου (Ἰούδα) τὸ πάθος. προσιόχουσι γὰρ ἐν ἡμῖν τῶν ἀποτελεσμάτων αἱ ἡ-
δοναί. πρὸ γὰρ τοῦ τῶν ἀποτελεσμάτων γίνεσθαι δὴ πάντας ἐν πλημμελείαις ὁ νοῦς, προδιδόντες τὴν ἡδονήν. πλὴν
ἐν μόναις ἔτι ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ἁμαρτίας κειμένης, ἐσικεν ἐν μεταίχμιῳ πρὸς ἄμφω βλέπων ὁ νοῦς, καὶ ἐλευθέ-
ραι ἔχων, πρὸς ὅπερ οὖν βαλλοῖτο τὴν ἐσπῆν. καὶ ἔως ἐσὶν ἐν ὧδῳ ἔτι τοῦ νοῦ τὸ κακὸν, οὕτω ἰκέλευσις.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος φησι. „ Δικαίου ἔργον ἐστὶ, πᾶν τὸ κληρούμενον ἀπὸ τῆς προνοίας ἰλαρῶς δεχομένου λέγειν
καὶ ἐπὶ τοῖς πικροτέροις εἶναι νομιζόμενος τῷ Θεῷ, τὸ. „ Χρηστός εἶ σὺ Κύριε. καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου οὖν
γνώσεων, αὐτεῖν διδασχθῆναι τοῦ αὐτοῦ δικαιοῦματος τοῦ λόγου. ἐν τῇ χρηστότητι δὲ λέγει, διατὶ ἐν τῷ Θεῷ
εἶναι καὶ ἀποτομία. ἡτοι ὁργή, κατὰ τὸν Παῦλον.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης. „ Ὅσον δίκαιος τίς ἐστὶ, προσιδέμενος ἐπιπλεῖον τῷ Θεῷ, καὶ ὅσον πληθύνεται ἐν
αὐτῷ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ. ἐπὶ τοσούτῳ, ὥς ἐπὶ ἀθλητῇ μείζονα πληθύνεται ἐπ' αὐτῷ ἡ τῶν ἀδικῶν αὐτὸν βλά-
πτων ὑπερῆφανων, εἴτε ἀνθρώπων ἀντικειμένων, εἴτε ἀνθρώπων, ἀδικῶν. ταύτου δὲ γινόμενον, οὐδὲ κατὰ ποσὸν
ἐνδείκνυσθαι ὁ δίκαιος τοῦ μὴ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐξερευνᾶν τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ ποιῆσαι αὐτάς.

H2

Ἐκκληρώθη, λέγει, ἐναντίον μου ἡ καρδία τῶν ὑπερηφάνων ἀνθρώπων, ὡς ἂν τὸ γάλα. ἐπειδὴ τὸ γάλα ὅταν πίῃ καὶ γένη τυρὶ, σκληρύνεται. ἢ λέγει, ὅτι ἡ καρδία τῶν ὑπερηφάνων ἐπαχύνθη, τρεφόμενη μετὰ τὰς ἀδικίας, διατὶ καὶ τὸ γάλα, ὅταν γένη τυρὶ, φαίνεται πλέον παχύτερον. (1)

Ἄφ' ἑαυτοῦ; (2)

72 : „ Ἀγαθός μοι ὁ νόμος τοῦ στόμα-
„ τός σου ὑπὲρ χιλιάδας χρυσίου
„ καὶ ἀργυρίου.

71 : „ Ἀγαθόν μοι, ὅτι ἐταπείνωσάς με,
„ ὅπως ἂν μάθω τὰ δικαιώματά
„ σου.

Συμφέρον, λέγει, καὶ ὠφέλιμον ἔγιναν εἰς ἐμένα, διὰ τὴν με ἐταπείνωσας Κύριε, με τοὺς πειρασμούς. ἵνα ἐκ τῆς παιδείας ταύτης μάθω τὴν δικαιοσύνην σου. μετὰ τὴν ὁποίαν τιμωρεῖς τοὺς ἁμαρτάνοντας. καὶ ἵνα μάθω, ὅτι ἂν ἐδώ τοὺς τιμωρῆς, πολ-

Ἀγαθός : ἦτοι πλέον πλούσιος εἶναι εἰς ἐμένα ὁ νόμος σου Κύριε, τὸν ὅποιον ἐσὺ ὑπαγόρευσας εἰς τὸν Μωϋσῆν διὰ τοῦ σώματός σου, περισσότερον ἀπὸ τὰς χιλιάδας τοῦ χρυσίου καὶ τοῦ ἀργυρίου. διὰ τὴν ὁ νόμος σου παιδαγωγεῖ μὲν τὸ σῶμα, ρυθμίζει δὲ τὰ ἦθη, καὶ συνατιζει τὴν ψυχὴν κατὰ τὸν Θεὸν Κύριλλον. (3)

Στδ

- (1) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει : „ Ἀντὶ τοῦ ἱερωῦθι, ὁ Ἀκύλας εἶπεν, ἐκκληρώθη ὡς ἑσάρ ἡ καρδία αὐτῶν. ἀλλὰ τῶν μὲν ἡ καρδία, φησὶν, ἐκκληρύνεται ἐν τῇ παρουσίᾳ τρυφῇ. ἐγὼ δὲ τὸν νόμον σου ἐμελέτησα, ἀπὸ τῆς τούτου μελέτης τὴν γνώσιν τῆς σῆς προνοίας θηρώμενος. ἢ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον. „ Πρὸ μὲν τῆς ὑπερηφανίας, φησὶν, εὐεχτοί τινες ἔσονται ἡσυχάζοντες τὴν καρδίαν οἱ ἐχθροί μου, ὡς γάλακτι παραβάλλεσθαι τροφιμωτάτῳ. ἡνίκα δὲ τὴν ὑπερηφανίαν ἐνεδύσαντο, πῶτες σκληρυνθέντες, οἶονε ἀπὸ γάλακτος εἰς τυρὸν μετεβλήθησαν.
- (2) Ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπε. „ Συνήνεγκέ μοι, ὅτι ἐκακάθην ὑπὲρ τοῦ μαθεῖν τὰ προσάγματα σου. λέγει ἡ Θεολόγος Γρηγόριος. „ Πρὸ συντριβῆς ἡγέται βῆρις, πρὸ δὲ δόξης ταπείνωσις. τοῦτο ἡ Δαβὶδ εἶδός, ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν ἡ τὸ συνεχῶς τίθεται, ἡ χάριν ὁμολογεῖ τῷ συγγενεῖ, ὡς τοῦ τὰ δικαιώματα μαθεῖν ἐντεῦθεν προσγινομένου. Καὶ πάλιν. „ Σωφρόνων ἀνδρῶν, οἵτινες παιδεύονται ταῖς συμφοραῖς ἡ ὡς χρυσοὶ πυρὶ καθαίρονται, λέγειν. „ Ἀγαθόν μοι ὅτι ἐταπείνωσάς με, ὡς τικτούσης τῆς ταπείνωσεως τὸ γινώσκειν τὰ δικαιώματα. ἡ τὸ τοῦ Πέτρου πάσχειν ἐπικαλεσαμένου τὴν σωτηρίαν ἐν τῇ μέλλειν καταδέεσθαι. (Λόγ. πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζιανζοῦ.) Ἐφ' ἧς δὲ ἡ Θεολόγος Κύριλλος. „ Σωφρονεστέροις ἡμῶς ἀποτελοῦσιν οἱ θλίψεις, καὶ τῶν τῆς ἡθαρμίας ἐξέλκουσι βόθρων, τῆς ἐπεικειᾶς τοὺς τρόπους ἀγαπᾶν ἀναπείθουσιν. ἡ τὸν δυσήνιον, ὡς ἐξ ἀνάγκης ἡ φόβου, τῇ τῆς σοφότητος ἡ ὑπακοῆς ζυγῷ ὑποφέρουσιν, εὐαρεσούμενος τοῖνυν ἡ ὁ φάλλον τοῖς ἐπιπόνοις, ἡ ἡ ταπείνωσιν ὀνομάζει, εὐδοκεῖ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ἀνάγκαις. ἢ ἐκ τοῦ ταῦτα ὑπομεμενηκέναι, ἡξίως κριθῆ τοῦ μανθάνειν τὰ τοῦ Θεοῦ δικαιώματα. οὐδενὸς αὐτὰ εἰσομένου, μὴ πρότερον ταπεινωθέντος ἡ ἐν πολλοῖς θλιβέντος. προσίθισι δὲ ὁ ἀνωτέρω Θεολόγος Γρηγόριος. „ Οἱ σόφρονες ἄνδρες παιδεύονται ταῖς συμφοραῖς. ἵνα μᾶλλον προσχωρῶσι Θεῷ διὰ τὸ ἀλγεῖν, ἡ τὸν εὐεργέτην σκεῖνται διὰ τῆς θλίψεως. ἐπειδὴ κάμνουσα ψυχὴ ἐγγύς ἐστι Θεοῦ, ἡ τὸ χρηθεῖν ἐπιστρέφει πρὸς τὸν δοῦναι δυνάμενον, (ἦτοι τὸν Θεόν) τῇ ἀφθονῇ τῆς δωρεᾶς τυχὸν ἡ καταφρονέμενον.
- (3) Προσίθισι δὲ ὁ αὐτὸς Κύριλλος. „ Πλοῦτος μὲν γὰρ ὁ ἐπίγειος τῇ τοῦ σώματος ζωῇ συνεκτείνεται μόλις. ἀποθανούσης δὲ τῆς σαρκὸς, οὐχεται ἡ αὐτὴ. σαρκικῶν γὰρ ἐστὶν ἐπιθυμιῶν ὑπηρέτης. ὁ δὲ χρυσοῦ ἡ ἀργυροῦ τὰ θεῖα λόγια προσηγορικῶς, ἡ τὸν οὐραῖον θησαυρὸν εἰς τὴν ἐκείνου συλλέγων καρδίαν, τρισμακάριος ἔσται. ἡ ἀκράδαντος ἔχει παρὰ Θεῷ τὴν ἐλπίδα, τὴν ἐφ' ἧς ἀπασὶ τοῖς ἀγαθοῖς. λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος. „ Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ τοῖς προσέχουσιν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ χρυσοῦ δὲ ἡ ἀργυρίου χιλιάδες εἰς ὑπερβολὴν πλοῦτος ἡ πλεονεξίας ἐπιθυμίαν τὸν κεκτημένον διερεθίζουσι. ἡ οὐδέ ποτε ὁ τοιοῦτος ἀνείθεος εὐρίσκειται, ἐπιθυμῶν τοῦ πλείονος, ἡ διὰ

Στάσις Α.

„ φρανθήσονται, ὅτι εἰς τοὺς λόγους
σου ἐπληρίσα. „73 : „ Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔ-
πλασαν με, συνέτισόν με καὶ μα-
θήσομαι τὰς ἐντολάς σου.Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου σὲ φοβούνται Κύριε,
θέλουν ἰδοῦν ἑμέα πῶς προκόπῃ, εἰάν ἐσύ με συνε-
τίσης, καὶ ἀκολουθῶς θέλουν εὐφρανθῶν, διὰ τὸ ἐγὼ
ἠπλῆσα εἰς τὰς ἐντολάς σου, καὶ ὅχι εἰς κἀνὸν ἄλ-
λο βιωτικὸν πρᾶγμα. (2)Σὺ με ἐπλασας, λέγει, Κύριε. διὰ τοῦ-
το καὶ σὺ με συνέτισον, καὶ σὺ με διδάξον, ἵνα
ἔκ τῆς συντίσεώς σου ταύτης μάθω νὰ κατορθώσω
τὰς ἐντολάς σου· μερικοὶ δὲ, χεῖρας μὲν τοῦ Πατρὸς
υποδοῦσι τὸν Υἱόν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, διὰ μέ-
σου τῶν ὁποίων ἐποίησε τὰ πάντα. (1)75 : „ Ἐγνων Κύριε, ὅτι δικαιοσύνη τὰ
κρίματά σου, καὶ ἀληθεία ἐτα-
πείνωσάς με.

74 : „ Οἱ φοβούμενοί σε ζῶνται με καὶ εὖ.

Β.

- αὐτοῦ ἐν ἐνδείᾳ ἔς σερήσει γίνεταί. ἢ κατὰ τὸν Δίδυμον· „ Νόμον λέγει τὸν Εὐαγγελικόν, νόμα δὲ τὸν Χριστόν
δὲ ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐλάλησε τὸ Εὐαγγέλιον.
- (1) Λέγει δὲ ὁ Βασίλειος· „ Ὅσης παρα Θεοῦ ἡξίωται ὁ ἄνθρωπος τιμῆς, διδάσκεται ἐν ταῦθα ὁ εὐαγγελόμενος·
ὡς τὰ μὲν ἔτερα ζῶα προσάγματι ἐκέλευσε γενέσθαι, τὸν δὲ ἄνθρωπον τῶν ἰδίων χειρῶν καταρτίωσεν· ἔτερον ἁ-
ξίωμα, τὸ δεκτικὸν εἶναι ἡ χαριστικὸν τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας ἔστι τῆς παρ' αὐτοῦ συνέσεως· τὴν μὲν οὖν μίαν χεῖ-
ρα τοῦ Θεοῦ, δείκνυσιν ὁ Ἰῶβ λέγων· „ Πνεῦμα θεῶν τὸ ποιήσάν με· τὴν δὲ ἄλλην χεῖρα σαφηνίζει Σολο-
μὸν λέγων· „ Θεὸς Πατέρων· ἐποίησας τὰ πάντα ἐν λόγῳ σου ἔτι σοφία σου κατασκευάσας τὸν ἄνθρωπον,
Χριστὸς δὲ Θεοῦ δύναμις ἔστι Θεοῦ σοφία· ἐποίησε μὲν οὖν τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ἔπλασε δὲ τὸν ἔσω· ἔτι Νύσσης
λέγει· „ Πρέπει ἢ μὲν πλάσις πηλῶ, ἢ δὲ ποίησις τῷ κατ' εἰκόνα· ὥστε, ἐπλάσθην μὲν ἡ σὰρξ, ἐποιήθη δὲ
ἡ ψυχὴ· κατὰ δὲ τὸν Ἅγιον Ἰουστίνον· „ Διαφέρει πρὶν τῆς ἡμετέρας δημιουργίας· ἦτοι πλάσης· ὅτι ὁ μὲν ποιητὴς,
οὐδενὸς ἑτέρου προσδεόμενος, ἐκ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἔξουσίας ποιεῖ τὸ ποιοῦμενον· ὁ δὲ δημιουργὸς, τὴν τῆς
δημιουργίας δύναμιν ἐκ τῆς ὕλης εἰληφὸς, κατασκευάζει τὸ γινόμενον· Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἡ τάχα εἰπὼν,
ὅτι ἐποίησεν, ἐρμηνεύει ἔτι πῶς ἐποίησεν· ἦτοι ὅτι ἔπλασεν· ὁ πλάσας οὖν με φησι, ἔ συνέσεως δεκτικὸν ἔργα-
σάμενος, συνέτισόν με, ὥστε ἐπιγίγναι τὰς ἐντολάς σου· ὁ δὲ Θεοδόριτος φησιν· „ Ὁ Θεὸς λέγεται διαπλά-
σαι τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, οὐ χερεὶ χρησάμενος· ἀσώματος γάρ· ἀλλὰ πλείονα περὶ τοῦτο τὸ ποίημα διδά-
σκειν ἐνδεέστερος· ὁ δὲ Ἀδύμωνος λέγει· „ Λόγῳ δημιουργήσας ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ὅτε ἦλθεν ἐπὶ τὸν ἄνθρω-
πον εἶπε· „ Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν ἔκαστον ἡμῶν· τίνι δὲ ἄλλῃ λέγει ποιήσωμεν ἄνθρω-
πον, ἢ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ ἔτι τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, οὗς ἔχειρας ἡμῶν ἀποκαλεῖ· ἔτι ἐν τῷ Ἰῶβ δὲ γέγρα-
πται· αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με ἔπλασαν με· μετὰ ταῦτα μεταβαλὼν με ἔπαισας (Ἰῶβ. ι' β.) ἔτι τὸ
μὲν, ποιήσωμεν τινες ἐπὶ τῆς πρώτης δημιουργίας φασιν εἰρησθαι· τὸ δὲ ἔπλασαν ἐπὶ τῆς τοῦ ἁγίου πάλιν γε-
νεσεως ἔτι ἀναπλάσεως.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Ωριγένης· „ Οἱ τῷ ἁγίῳ φόβῳ τὸν Θεὸν φοβούμενοι, τῷ μηδενὶ αὐτοῦς ὑπερεῖν· τέλει οὖν εἰσιν·
οὐκ ἔστι γὰρ ὁ φόβος, ὑπερημία τοῖς φοβουμένοις αὐτόν· οὗτοι δὲ τοιοῦτοι, ἀγαθοὶ τυγχάνουσι, κατὰ τὴν, ὅν ἔ-
χουσι φόβον· διὸ ἔτι πάντας βούλονται προκόπτειν ἔτι ὠφέλειαν ἔχειν, ἔτι εὐφραίνονται ἐπὶ τοῖς ἐκτελεστοῦσι Θεῷ· ἔτι ὁ
Δίδυμος· „ Οὐ πάντες οἱ βλέποντες τὸν δίκαιον εὐφραίνονται· „ Βαρὺς γὰρ τις ἐστὶν ἔτι βλέπων· ὅτι ἁ-
νάμοις τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτοῦ, ἔτι ἐκπλαγμέναι αἱ τρίβοι αὐτοῦ· (Σοφ. β' ιγ.) ἔτι διὰ τοῦτο οὐκ ἠδῶς
αὐτὸν ὁρᾷ· ὥσπερ δὲ τοῖς βαρύν ἐστι βλέπων· οὕτως εὐφροσύνη τοῖς εὐσεβεῖσι· τὸ δὲ βλέπειν ἢ αἰσθῆ-
ναι νοεῖται, ἢ νοητὸς κατὰ τὴν ψυχὴν· ἵνα εἴπῃ, ὅτι βλέπει τὸν λόγον αὐτοῦ, τὰ νοήματα αὐτοῦ, τὴν σοφίαν,
ἣν ἔχει· ζητήσωμεν οὖν αὐτὸν οὕτως ἰδεῖν, ἔτι εὐφρανθῆναι ταύτῃ τῇ νοήσει.

Ἐγὼ, λέγει, ἐγνωρίσα μὲ τὴν δοκιμὴν, ὅτι αἱ κρίσεις σου Κύριε, εἰναι δίκαιαι, καὶ διὰ τοῦτο εὐλόγως καὶ δικαίως μὲ ἐταπεινώσας μὲ τοὺς πειρασμοὺς διὰ τὴν σωφρονισθῶ, ἐπειδὴ καὶ ἥμαρτον.
(1)

76: „Γεννηθήτω δὴ τὸ ἔλεός σου τοῦ πα-
„ρακαλέσαι με, κατὰ τὸ λογιόν σου,
„τῷ δούλῳ σου.

Ἄς γένη, λέγει, ὦ Κύριε, τὸ ἔλεός σου εἰς ἐμένα τὸν δούλόν σου, διὰ τὴν μὲ παρηγορήσῃ, ὅπου ἐταπεινώθη καὶ ἐλυπηθην. ὡς γένη δὲ αὐτὸ εἰς ἐμὲ, κατὰ τὴν υπόσχεσίν σου, ἐπειδὴ σὺ ὑπεσχέθης ἐν τῷ νόμῳ νὰ βοηθῇς τοὺς μετανοοῦντας.
(2)

77: „Ἐλθέτωσάν μοι οἱ οἰκτιρμοί σου
„καὶ ζήσονται, ὅτι ὁ νόμος σου με-
„λετή μου ἐστίν.

Ἄς ἔλθουν, λέγει, Κύριε, οἱ οἰκτιρμοί σου εἰς ἐμένα, ὅστις ἀποκινῶμαι ἀπὸ τὴν λύπην, καὶ θέλω ζῆσαι μὲ αὐτούς. ὡς ἔλθουν δὲ εἰς ἐμένα, διὰ τὴν ὁ νόμος σου εἶναι μελέτη ἐδική μου, καὶ ὅχι ἄλλο κανένα πράγμα, τοῦ Κόσμου. (3)

78: „Αἰσχυνθήτωσαν ὑπερήφανοι, ὅτι
„ἀδικῶς ἠνομήσαν εἰς ἐμέ, ἐγὼ δὲ
„ἀδόλεσχῶ ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου.

Ἄς ἐντραποῦν, λέγει, Κύριε, οἱ ὑπερήφανοι, μὲ τὸ νὰ νικηθῶν καὶ νὰ μὴ κατορθώσουν τὴν ποτὴν. λέγει δὲ ὑπερήφανους τοὺς ἀνωτέρω σημειωθέντας: τοὺς Δαίμονας δηλαδὴ, καὶ τοὺς καταφρονητὰς τοῦ Θεοῦ νόμου. διὰ τὴν αὐτοὶ ἀδικῶς ἠμαρτὸν εἰς ἐμένα, ἐναντιούμενοι ἀπὸ μόνον τὸν φθόνον τους.
(4)

79: „Ἐπιστρέψάτωσάν με οἱ φοβούμενοί
„σε, καὶ οἱ γινώσκοντες τὰ μαρτύ-
„ριά σου.

Ἀνί-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀπολλινάριος: „Ὅτι δικαιοσύνη ἐστὶ τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ, ὃ πῶς πειθεῖται. ἀλλ' οὐκ ἔγωγε, εἰμὶ ἔλαβε λόγον γνώσεως, ὃ δὲ ἄπιστος οὐ πεπίστευκεν, ἀλλ' ἐγκαλεῖ τὴν Πιστοῖαν. ὃ δὲ βελτίων οὐ πεπίστευκε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔγνω, τίς ἡ ἐν ταῦτοις κρίσις τοῦ Θεοῦ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει: „Τοῖς γὰρ μεταμελείᾳ χρωμένοις, τὴν σὴν εὐμένειαν ἐπηγγείλω. τοῦτο καὶ διὰ Ἡσαίου ἔφη: „Ὅτε ἐπιστρεφῇς σὺ ἐξ ἐξουσίας, τότε σωθήσῃ. ἡ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον: „Ἐλεός τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, ὃς καὶ παρεκάλεσεν ἡμῶν τὰς καρδίας τυραννουμένας ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ. ὅρα δὲ λέγει ὁ Τιμόθεος, ὅτι καὶ ὡς γὰρ ἡμεῖς ἀδικῶς φέρον τὰ συμβαίνοντα, εὐχεται, οὐκ ἀποσῆναι τὰ λυπεύοντα αὐτὸν, ἀλλὰ δοθῆναι αὐτῷ ἐν τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν λόγον ἰσχυρὸν παρακλήσεως, τὸν δυνάμενον αὐτὸν χαρίσασθαι μετὰ πάσης εὐθυμίας καὶ ἀταραξίας φέρειν τὸ συμβεβηκός. ἐν ταύτῃ γὰρ με, φησὶν, ἐλέησον, ἵνα γένηται μοι παρακλήσις καὶ παραμυθία. προστίθεται δὲ ὁ Ἀθανάσιος: „Πολλοὶ παρακλήσεως τυχόντες ἀπατῶνται, ὡς ἐξ ἰδίας φρονήσεως, καὶ ἀπὸ λογισμοῦ οἰκείου ἐσχυρίζονται ταύτην. ὅπως οὖν μὴ ὡσαύτως ταῦτοις καὶ γὰρ πλανηθῶν, ἐμοὶ τῷ δούλῳ σου τὸ ἔλεός σου γενέσθω παρακλήσις.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεὸν Κυρίλλον: „Δικαίως τῶν οἰκτιρμῶν τυχεῖν ἀξιοῖ, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς τὰ παρ' ἑαυτοῦ πληροῖ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ταπεινώσει ἦτοι τοῖς πειρασμοῖς, τὸν νόμον μελετῶν: τὸν Εὐαγγελικὸν δηλαδὴ, ὃ ἐστὶν ὁ λόγος. ἀπαξ γὰρ ἐπεσημειώμεθα εἰς πρόσωπον τοῦ ἐμοῦ λαοῦ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰρησθῆναι. καὶ ὁ Θεοδώριτος: „Νεκρὸν ἐκ τῶν ἡγείται τῆς θείας ἐσπεριζόμενον εὐμενείας. οὐ δὲ χάριν, ὡς περ ἀναβιβᾶν διὰ τῆς θείας φιλανθρωπίας παρακαλεῖ.

(4) Κατὰ τὸν Θεοδώριτον: „Οὐκ ἐπαρᾶται τοῖς αἰσθητοῖς ἔχθροῖς, ἀλλ' ὑπερεῖχεται τούτων. ἡ γὰρ ἐπὶ τοῖς

Ἄνθρωπος, λέγει, ἐδὼ καὶ μίαν φεράν ὄθει-
λα πλανῶ ἀπὸ τῆς ἐντολῆς σου ὥς με ἐπιστρέψουν
εἰς τὴν ἰσὺν σφάταν αὐτῶν ἐκείνοι, ὅπου σὲ φροβού-
ται Κύριε, καὶ ὅπου ἤξεύρουν τὰ λόγια σου.
(1)

80 : „Γενήθη τὸ ἡ καρδία μου ἄμωμος
„ἐν τοῖς δικαιοσυσμασι σου, ὥπως ἂν
„μὴ αἰσχυνθῶ.

Ἄς γένη, λέγει, Κύριε, ἡ καρδία μου τε-
λαία καὶ ἄμωμος, μὲ τὸ νὰ μελετᾷ εἰς τὰ δικαιο-
σύματά σου, καὶ ὥς καθαρίζεται ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ
τοῦ. Ἦν ἕκ τούτου μὴ ἐντροπῶ, πράξας καὶ νέαν
ἔργον πονηρὸν, ἄξιον ἀνθρώπου καὶ αἰσχύνῃς.
(2)

81 : „Ἐκλείπει εἰς τὰ σωτηριὸν σου ἡ ψυ-
„χή μου, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπιλ-
„πισα.

Ἡ ψυχὴ μου, λέγει, Κύριε, πρόπαν τὴν
ἀποδίδει ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ ἐκλύεται καὶ ὀλιγοθυμᾷ
μὲ τὸ νὰ μὴν υποφέρῃ τὴν ὑπερβολὴν καὶ θερμότη-
τα τοῦ θεοῦ σου πόθου. σωτηρίαν δὲ ὀνομαζομένην
σωτήριον ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Εὐσέ-
βιον. λέγει λοιπὸν, ὅτι πολλὰ ἐπιθυμῶ τὸ σωτήρι-
ον τοῦτο. καὶ ὡς τοὺς λόγους σου θαρρῶ, ὅτι τοῦ-
το θέλει γέναι ἐξάπαντος : εἰς τοὺς λόγους δηλαδὴ
τοὺς ἐν τῇ νόμῳ γεγραμμένους περὶ τῆς ἐνανθρωπή-
σεως τοῦ Χριστοῦ. μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Θεοδώριτος νο-
οῦσι, ὅτι ὁ Δαβὶδ ὁμῶς ἐδὼ διὰ τὴν σωτηρίαν τὴν
ἐδικήν του : ἤγουν, ὅτι ἐγὼ πόθῳ τὴν παρὰ σοῦ
σωτηρίαν Κύριε, καὶ εἰς τὰς ἐντολὰς σου θαρρῶ, ὅ-
τι θέλω σωθῆ, μὲ τὸ νὰ φυλάττω αὐτάς. ἀδιάφο-
ρον δὲ εἶναι, εἴτε λόγους ἀπὸ τῆς πλῆθους πλῆθους
εἴτε λόγον ἐνικῶς. (3)

82 : „Ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοί μου εἰς τὸ
„λογιον σου, λέγοντες, ποτε παρη-
„καλέσεις με.

Ἀσθενήσαν, λέγει, καὶ παρελύθησαν οἱ

νοη-

ἁμαρτήμασιν αἰσχύνῃ τὴν σωτηρίαν προαγματεύεται. λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος : ἡ Εὐχεται ὁ Προφήτης ἐπὶ αὐ-
τῶν, ὁ γὰρ ἁμαρτάνων, ὅσον μὲν ἀναίσθηται τῶν ἁμαρτημάτων, οὐκ ἐνδριξί· ὅταν δὲ εἰς συνείδησιν ἔλθῃ τῶν
οἰκείων ἁμαρτημάτων, τότε αἰδεῖται· ἠκέλευσαν οὖν, φησὶν, ἐπὶ τὸ αἰσχύνεσθαι· ἡ καὶ μετάνευσαν, εἰς δίκας
ἠόμισαν εἰς ἐμέ. εἶπε δὲ ὁ Κυρηνεὺς Συνδίδος : „ Ἀλλ' ἐστὶν ἄρα ἡ τοῦτο δεύτερον ἀγαθὸν, τὸ αἰσχύνε-
σθαι· τὸ μὲν γὰρ ἀναμάρτητον, θεῖας ἀντικρὺς ἐστὶ ἡ μοῖρας ἡ φύσεως· τὸ δὲ ἐπὶ τοῖς οὐκ εὖ γενομένοις ἐρύ-
θμα, σωφροσύνης τις ἂν ἀπεφάνετο.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος : ἡ Τῆς παρὰ τῶν σὺν οἰκετῶν διδασκαλίας τύχοιμι· ἔστι δὲ τοιαύτη, ὅσα ἐπιστρέ-
φειν εἰδεῖται ψυχὰς διὰ τὸ πλουτεῖν τὸν φόβον τὸν σὸν. ὁ δὲ Θεόδωρος : „ Ὡς πορῶ, φησὶ, τοῦ χοροῦ τῶν
δικαίων διὰ τὴν ἁμαρτίαν γενόμενος, ἡ πάντων αὐτῶν παραπλήσιος τῇ Θεῷ ἀπεστροφῇ, ἡκατέβη, πάλιν αὐτοῖς
ἐνωθῆναι, ἡ τὴν πρὸς αὐτοὺς κοινωνίαν ἀπολαβεῖν. ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει : ἡ Βούλεται ὁ Προφήτης τοὺς φοβου-
μένους τὸν Θεὸν ἐπιστρέφει πρὸς αὐτὸν ἡ οἰκεῖν· ἴν' αὐτοῖς μετὰ τοῦ χαρίσματος τοῦ ἐν αὐτῇ.

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Θεόδωρον : ἡ Πάντα τὰ ἁμαρτήματα αἰσχύνῃς ἐστὶν ἄξια· ἵως μὲν οὖν ἀτελες τυγχάνει ἡ
καρδία, πολλὰ φροντὶς ἡ ἀγωνία, μήτι ἄρα ἡ ἀσθενήσῃ, ἡ χεῖρων ἐαυτῆς γένηται· οἷοι δὲ εἰς ἄκρον φθᾶσιν τε-
λειότητος, λοιπὸν ὥσπερ ἐν ἔξει ἀρετῆς καταστάσας, εὐκλείη δεδοικε, μήποτε καταισχυνθῇ διὰ τοῦτο ἡ εὐδὲς ἀρ-
ξάμενος τοῦ Ψαλμοῦ, τοὺς ἀμώμους ἡκατέρωθεν· ὅμοιον δὲ τοῦτο σὺ. ἡ Καρδίαν καθαράν ἡτίσαν ἐν ἐμοὶ
ὁ Θεός.

(3) Ὁ δὲ Θεόδωρος : ἡ Οἱ σφόδρα τι ποθοῦντες ἡ ἐξερπόμενοι τοῦ ποθομένου ἐκλείπειν φασιν· οὔτως οἱ ἄ-
γαν διψῶντες ἡ σπαιζόντες ὕδατος· οὔτως οἱ τινὰ τῶν γνωρίμων ἐξ ἀποδημίας προσμένοντες, ἡμείνεται μὲν ἡ-
α), κατὰ τὴν δὲ τῇ πόδι διαμαρτάνοντες· οὔτω ἡ οἱ σὺμφοραῖς τινε προσπαλαίοντες, ἡ τὴν θεῖαν τιμάνειαν
προσμένοντες, ἀντὶ τὴν ταύτην δρῶντες, ἐκλείπειν.

νοητοὶ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς μου, ἀποβλέποντες ὁ-
λως δόλου εἰς τὸν νόμον σου. ἀσθένησαν δὲ ζητοῦν-
τες, πότε ἔχεις νὰ μὲ παρηγορήσῃς, συντίσῃς,
καὶ τὸν πλοῦτον τὸν κεχυμένον εἰς τὰς ἀντο-
λὴς σου ἀνακαλύψῃς εἰς ἑμένα. (1)

B3 : „Ὅτι ἐγενήθην ὡς ἄσκις ἐν πάχυν,
„τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐπελαθό-
σῃ μὲν.

Μερικοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι τὸ ἄσκι, ὅταν
ψυχραίνεται εἰς τὴν πάχυν, σφίγγει. τοιοῦτος λοι-
πὸν, λέγει, ἔγινα καὶ ἐγὼ ὡσανὺ τὸ ἄσκι. ἐπεὶ δὲ ἐ-
σφίγγθηκα ἀπὸ τοῦς πειρασμοὺς καὶ ἐσωφρονίσθην
καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θελω λησιμονήσῃ τὰ
δικαιώματά τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ πέσω πάλιν εἰς πει-
ρασμοὺς. μερικοὶ δὲ ἄλλοι λέγουν τὸ ἐναντίον. ὅ-
τι τὸ ἄσκι, ὅταν εὐρίσκαται εἰς τὴν πάχυν, μαλα-
κῶνει καὶ γίνεται χυνόν καὶ σπάλιν. τοιοῦτος λοι-
πὸν, λέγει, ἔγινα καὶ ἐγὼ· ἐπεὶ δὲ εἰς τοὺς πειρα-
σμοὺς εὐρίσκαμενος ἀτόνησα καὶ ἐχαυνώθην. πλην

μὲ ὅλην τὴν ἀτομίαν μου, δὲν ἀλησημόνησα πάλιν
τὰ δικαιώματά σου, ὥς ὅπου νὰ καμῶ καὶ νὰ πρᾶγ-
μα πικρὰ νομόν. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως. ὅτι ἐγὼ ἐγι-
να ὡσανὺ ἐν ἄσκι, νεκρὸς μὲν εἰς τὰ πάθη καὶ ἁ-
μαρτίας, καθὼς εἶναι νεκρὸν καὶ τὸ ἄσκι - χωρητι-
κὸς δὲ τῶν θεῶν λογίων, καθὼς εἶναι καὶ τὸ ἄσκι
χωρητικὸν τῶν ὑγρῶν. ἔγινα δὲ τοιοῦτος μὲ τὴν κά-
χυν καὶ δρᾶσον τῆς θεῆς χάριτος, ἥτις ἐκατέβη ἁ-
νωθεν εἰς τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐψύχρυνε τὴν αἵσα-
δον τῶν παθῶν. διὰ τοῦτο δὲν ἐχωρίσθηκα ἀπὸ
τὸν νόμον σου. ἐπεὶ δὲ καὶ ἤξυνω, ὅτι διὰ μέσου
τοῦ θεοῦ νόμου σου, ἠξιώθηκα νὰ λάβω τὴν ἀνω-
θεν χάριν σου, (2)

B4 : „Πόσαι εἰσὶν αἱ ἡμέραι τοῦ δούλου-
σου, πότε ποιήσεις μοι ἐκ τῶν κα-
ταδικόντων με κρίσιν;

Πόσαι, λέγει, εἰσὶν αἱ ἡμέραι μου Κύ-
ριε; βέβαια ὀλίγαι, „Αἱ γὰρ ἡμέραι τῶν θῶν ἡ-
μῶν,

(1) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει: „Λόγιον, ὑφ' οὗ παρακληθήσεται, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν φησιν, αὐτὸν γὰρ ἔ-
χομεν παρακλητὴν πρὸς τὸν Πατέρα· αὐτὸς ἰλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὸν Ἰωάννην· τοῦτον οὖν
προσδοκῶν συντετριμμένοις τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς, ὁ ὅλος τῆς αὐτοῦ θείας γινόμενος, τῆς παρ' αὐτοῦ παρα-
κλησεως τυχεῖν ἄξιός, ὡς εἶπεν ὁ Εὐσέβιος· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· Λόγιον ἔστι ἡ ὑπόσχεσις ἡ θεία καλεῖται,
ἢ ἡ Θεόπνευστος Γραφή· ἐκλείπει τοίνυν, οὐ μόνον ὁ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν θεῖαν ἀνέμενον ἢ τὴν λύσιν τῶν ἐπικειμένων
κακῶν προσδεχόμενος· ἀλλὰ ἢ ὁ τοῖς θεοῖς ἐντυχάνων λόγοις ἢ τὴν τούτων διάνοιαν καταμαθεῖν ἀκριβῶς ἐπιέ-
μενος, ἢ παρακλησιν ἢ ψυχωγῶν ὑπολαμβάνων τὴν εὐρεσιν.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεόδωρον ὁ Χρυσόστομος· „Ὁ ἄσκις θερμαινόμενος μὲν χαυνούται, ἢ ψυχόμενος ἐξοχνοῦ-
ται· ἐν δὲ τῇ πάχυν ψυχόμενος, σκληρύνεται ἢ συσφίγγεται· οὕτω ἢ τοῦ σώματος ἡ φύσις, χαυνούται μὲν τῇ
τρυφῇ ἢ ἐξοχνοῦται, ἢ κατὰ τῆς ψυχῆς ἐξανίσταται· τῇ δὲ ἀσκητικῇ κακουργίᾳ, ἢ τῇ πάχυν τῆς ἀνωθεν χάρι-
τος ταπεινοῦται ἢ πιέζεται· καὶ νεκρὸν πρὸς τὰ πάθη γίνεται· τοιγὰρ τοι ἢ ὁ Προφήτης, ἐπεὶ δὲ διωκόμενος ὑπὸ
τοῦ Σαούλ, κρείττων ἦν πᾶν παθὸν ἢ συνετέλλετο, εἰρήνης δὲ ἀπολαύσας, τοῖς ἀπὸ τρυφῆς ἐβλάβη σκιότημασι
ταπεινώσας τὸ σῶμα τῶν θείων νόμων τὴν μνήμην ἀνευρόσατο· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει· „Πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς
εὐρησθεὶς τροπολογούμενον τὸ ὥμα εἰς ἄσκιον, ὡς τό· „Οὐ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκιον παλαιόν· οὐ γὰρ
βύβεται ὁ λόγος τὰ νέα δόγματα εἰς τὸν παλαιὸν ἀνθεμνον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης
χωρεῖν, ἀλλ' εἰς τὸν ἀνακαινούμενον διὰ τῆς σωτηριώδους διδασκαλίας, ἐνέκρωσά μου, φησι, τὰ μέλη τὰ ἐπὶ
τῆς γῆς· τὴν θερμότητα τοῦ σώματος ἐψύξα τῷ θείῳ λόγῳ· οὐκέτι εἰμι θερμὸς πρὸς ὀρεξιν πᾶν κατὰ τὴν κοιλί-
αν, ἢ πρὸς τὰ σωματικά· Καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „Ἀσκιὸς ἐν πάχυν γίνεται ὁ τὴν ἐκείνου σάρκα κατατήξας· ἢ
ἢ μὴ δὲ ἐν αὐτῇ πυρᾷ ἢ ἐπιθυμητικῶν ἔων, ἀλλ' ἀποψυχῶν ὁσπερ αὐτὴν. Καὶ ὁ Θεόδωρος· „Ὁ τοῦ Θεοῦ
λόγος πάχυν ὤν· (ἐπεὶ ἢ δούσος ἢ ὑετός πολλαχοῦ λέγεται) καταψύχει μου τὸν ἀπὸ τῶν παθῶν ἀκέλασον
φλογμὸν, ὡς τὴν νέκρωσιν Ἰησοῦ φέρειν ἐν τῇ σωματί μου.

μῶν, φησιν, ἐξδομήκοντα ἔτη· (Ψαλ. πθ. 10) ἐπει-
δὴ λοιπὸν ὀλίγον καιρὸν ἔχω νὰ ζήσω, πότα θέλεις κάμεις
κρίσιν εἰς ἐμένα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐκείνων, ὅπου
με κυνηγοῦν; τόσον τοὺς ἀοράτους Δαίμονας, ὅσων
καὶ τοὺς ὁρατοὺς ἀνθρώπους; θέλεις δὲ κάμεις ἐκδί-
κασιν, ὅταν ἀποσπρέψῃς καὶ διώκῃς αὐτοὺς μακρὰν
ἀπὸ λόγου μου. (1)

Ὅλοι λέγει, αἱ ἐντολαὶ σου εἶναι ἀληθιναὶ·
μὲ τὰς ὁποίας ἐπρόσβαξες νὰ μὴν ἀδικῇ τις, ἐπει-
δὴ δὲ ἐγὼ ἀδικῶμαι, διὰ τοῦτο βοήθησόν μοι, μάλ-
λον δὲ βοηθήσον καὶ ἐκδίκησον τοὺς ἐδικούς σου νό-
μους, οἵτινες παραβαίνονται ἀπὸ τοὺς ἀδικούς.
τοῦτο δὲ τὸ ρητὸν εἶναι διὰ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθρούς.
(3)

85: „ Διηγῆσαντό μοι παράνομοι ἀδολε-
„ σχίας, ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ νόμος σου
„ Κύριε.

87: „ Παραβραχὺ συνετέλεσάν με ἐν τῇ
„ γῇ, ἐγὼ δὲ οὐκ ἐγκατέλιπον τὰς
„ ἐντολάς σου.

Οἱ παράνομοι, λέγει, ἄνθρωποι, ἐδιηγῆ-
θησαν εἰς ἐμένα φλυαρίας δογμάτων. ἀλλ' αὐταὶ ἤ-
τον ἐναντίον εἰς τὸν νόμον σου Κύριε, ἢ ἐδιηγῆθη-
σαν εἰς ἐμένα ληρωδίας, μὲ τὰς ὁποίας ἐρμήνευαν
τοῖς τὸν νόμον σου. ἀλλ' ὅμως αὐταὶ δὲν ἦτον
σύμφωνοι μὲ τὸν νόμον σου. τοῦτο δὲ τὸ ρητὸν ἡμ-
πορεῖ νὰ λέγεται διὰ ἑλοὺς ὁμοῦ τοὺς λόγους, τῶν
αἰρετικῶν. (2)

Ὀλίγον, λέγει, ἔλειψεν νὰ με θανατώσουν οἱ
ἐχθροὶ Κυρίου, συνετέλεσαν γὰρ λέγεται καὶ ἡ συμπλή-
ρωσις τῆς ζωῆς. συνετέλεσαν λοιπὸν: ἤγουν ἔκαμαν
νὰ τελειώσῃ ἡ ζωὴ μου, ἢ συνέκλεισαν καὶ μὲ κατέ-
σπεψαν εἰς τὴν γῆν. ἐγὼ ὅμως καὶ ἐτὶ πάσχων οὐ
δὲν ἐχώρισα τὸν ἑαυτὸν μου ἀπὸ τῆς μελέτης καὶ
φυλάξεω τῶν ἐντολῶν σου. (4)

86: „ Πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ σου ἀλήθεια· ὁ
„ δίκως κατεδίωξάν με, βοήθησόν
„ μοι.

88: „ Κατὰ τὸ ἔλεός σου ζῆσόν με, καὶ
„ φυλάξω τὰ μαρτυρία τοῦ στόμα-
„ τός σου.

Ζωο-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης· „ Πᾶσαι αἱ ἀνθρώπιναι ἡμέραι ὀλίγαι εἰσιν· ὅπου οὖν ὀλίγον χρόνον ζῶ ἐπὶ γῆς, βούλομαι ἰδεῖν τοὺς καταδιώκοντάς με κρινόμενους· ἢ παρακαλῶ σε μὴ ὑπερβῆσθαι· οἱ δὲ καταδιώκοντες ἡμᾶς, ὁ Σατανᾶς τε εἰς ἡμᾶς καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, ὅταν δὲ ἡμᾶς ὁ ἄνθρωπος δοκῇ καταδιώκειν, ὁ πρῶτος καταδιώκων οὐκ ἄνθρωπος εἰσιν, ἀλλὰ ὁ Διάβολος, οὗ μιμητὴς εἰσιν ὁ ἄνθρωπος.

(2) Ὁ Θεὸς καὶ ὁ Θεὸς Κύριλλος εἶπεν· „ Ἀλλὰ καὶ ὁ νέος λαὸς ἀποπέμπεται τοὺς γραῦδας μύθους τῶν Ἰουδαί-
ων, τὰς διδασκαλίας καὶ ἐντάλματα τῶν ἀνθρώπων· ἢ καὶ τὰς φλυαρίας τῶν σοφῶν τοῦ αἵματος τούτου, οὐδὲν ἔχου-
σας ἀληθείας· λέγει δὲ ὁ Θεοδόριτος· „ Προσῆκει ἡμῖν φυγεῖν, οὐ μόνον τοὺς Ἕλληνας μύθους, καὶ τὴν Ἰου-
δαίων ἀπίστιαν, ἀλλὰ καὶ τῶν αἰρετικῶν τὰ βλάστημα δόγματα· καὶ ὁ Ὁριγένης· „ Πολλοὶ ἐρμηνεύουσιν ἐπιχει-
ροῦσι τὰς θείας Γραφάς· ἀλλ' οὐ πάντες λέγουσι καλῶς· σπάνιος γὰρ ὁ ἔχων ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τοῦτο χάριν·
πολλῶν μὲν ἐπαγγελιομένων λέγειν, οὐ καλῶς δὲ, ἀλλὰ παρανόμως βιούντων· εἴτι οὖν λέγουσιν οἱ τοιοῦτοι, ἀ-
δελειοσχία καὶ φλυαρία· οὐ γὰρ δύναται λόγος εὐτοίαν καὶ ἐρρημένον καὶ σωτήριον εἶναι ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ παρανόμου.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Οὐ τύπος, οὐδὲ σύμβολον αἱ ἐντολαὶ σου· ἀδίκως κατεδίωξάν με· ἐπεὶ δὲ ἔ-
στι δίκαιος καταδιωχθῆναι καὶ ἀδίκως· δίκαιος καταδιώκεται ὁ παρανόμως βιούς· ἀδίκως δὲ καὶ ὁ δίκαιος καὶ ὁ φιλα-
λήθης, ἀνθρώποις ἐχθρὸς γινόμενος διὰ τὴν ἀλήθειαν.

(4) Συντελεσθῆναι εἶναι ἐν τῇ γῇ κατὰ τὸν Διδύμον, οὐ τὸ κοινῶς τεθῆναι, ἀλλὰ τὸ εἰς ὕλην ἐξελθῆναι, ἢ
ἐκάλειν γῆν, ὡς εἰς τέλος ἐλθεῖν τῇ κατ' αὐτὴν ποιῶσθαι.

νοητοὶ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς μου, ἀποβλέποντες ὁ-
λως δόλου εἰς τὸν νόμον σου. ἀσθένησαν δὲ ζητοῦν-
τες, ποτὲ ἔχαις νὰ μὲ παρηγορήσῃς, συνετίσας,
καὶ τὸν πλούτον τὸν κεκρυμμένον εἰς τὰς ἐντο-
λὰς σου ἀνακαλύψας εἰς ἑμένα. (1)

B3: „Ὅτι ἐγενήθην ὡς ἄσκος ἐν πάχυν-
„ τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐπελαθό-
„ μην.

Μερικοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι τὸ ἄσκι, ὅταν
ψυχραίνεται εἰς τὴν πάχυν, σφίγγει. τοιοῦτος λοι-
πὸν, λέγει, ἔγινα καὶ ἐγὼ ὡς τὸ ἄσκι. ἐπεὶ δὲ ἐ-
σφίγγθηκα ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ ἐσωφρονίσθην
καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θελω λησιμονῆσαι τὰ
δικαιώματα τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ πέσω πάλιν εἰς πει-
ρασμοὺς. μερικοὶ δὲ ἄλλοι λέγουσιν τὸ ἐναντίον. ὅ-
τι τὸ ἄσκι, ὅταν εὐρίσκεται εἰς τὴν πάχυν, μαλα-
κώνει καὶ γίνεται χυλὸν καὶ σπάλον. τοιοῦτος λοι-
πὸν, λέγει, ἔγινα καὶ ἐγὼ. ἐπεὶ δὲ εἰς τοὺς πειρα-
σμοὺς εὐρίσκαμενος ἀτόνησα καὶ ἐχαυνώθην. πλὴν

μὲ ὅλην τὴν ἀτομίαν μου, δὲν ἀλησιμονῆσα πάλιν
τὰ δικαιώματά σου, ὥς ὅπου νὰ καμωκένενα πρᾶγ-
μα παράνομον. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως. ὅτι ἐγὼ ὡς
νὰ ὡσαν ἕνα ἄσκι, νεκρὸς μὲν εἰς τὰ πάθη καὶ ἁ-
μαρτίας, καθὼς εἶναι νεκρὸν καὶ τὸ ἄσκι - χωρητι-
κὸς δὲ τῶν θείων λογίων, καθὼς εἶναι καὶ τὸ ἄσκι
χωρητικὸν τῶν ὑγρῶν. ἔγινα δὲ τοιοῦτος μὲ τὴν πά-
χυν καὶ δράσων τῆς θείας χάριτος, ἥτις ἐκατέβη ἀ-
νωθεν εἰς τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐψύχρυνε τὴν εἰσο-
δὸν τῶν παθῶν. διὰ τοῦτο δὲν ἐχωρίσθηκα ἀπὸ
τὸν νόμον σου. ἐπειδὴ καὶ ἤξυνώ, ὅτι διὰ μέσου
τοῦ θείου νόμου σου, ἠξιώθηκα νὰ λάβω τὴν αἰ-
θεὶν χάριν σου, (2)

B4: „Πόσαι εἰσὶν αἱ ἡμέραι τοῦ δούλου-
„ σου, ποτὲ ποιήσεις μοι ἐκ τῶν κα-
„ ταδωκόντων με κρίσιν;

Πόσαι, λέγει, εἰσὶν αἱ ἡμέραι μου Κύ-
ριε; βέβαια ὀλίγαι, „ Αἱ γὰρ ἡμέραι τῶν ἐ-
μῶν,

(1) „Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει: „ Λόγιον, ἢ φ' οὐ παρακληθήσεται, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν φησιν, αὐτὸν γὰρ ἔ-
χομεν παρακλητὴν πρὸς τὸν Πατέρα. αὐτὸς ἱλασμός ἐστι πρὸς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, κατὰ τὸν Ἰωάννην. τοῦτον οὖν
προσδεκῶν συνετετριμένους τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς, ὃς ὅλος τῆς αὐτοῦ θείας γινόμενος, τῆς παρ' αὐτοῦ παρα-
κλήσεως τυχεῖν ἀξιοί, ὡς εἶπεν ὁ Εὐσέβιος. ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει. Λόγιον ἢ ἡ ὑπόσχεσις ἡ θεία καλεῖται,
ἢ ἡ Θεόπνευστος Γραφή. ἐκλείπει τοῖνυν, οὐ μόνον ὃ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν θείαν ἀναμένων, ἢ τὴν λύσιν τῶν ἐπιεικμένων
κακῶν προσδεχόμενος. ἀλλὰ ἢ ὁ τοῖς θείοις ἐντογχάνων λογίσις ἢ τὴν τούτων διάνοιαν καταμαθεῖν ἀκριβῶς ἐπιέ-
μενος, ἢ παρακλησὶν ἢ ψυχχαγωγίαν ὑπολαμβάνων τὴν εὐρεσιν.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεόδωρον ἢ Χρυσόστομον. „Ὁ ἄσκις θερμαινόμενος μὲν χαυνούται, ἢ φυσώμενος ἐξοικω-
ταί. ἐν δὲ τῇ πάχυν ψυχόμενος, σκληρύνεται ἢ συσφίγγεται. οὕτω ἢ τοῦ σώματος ἡ φύσις χαυνούται μὲν τῇ
τρυφῇ ἢ ἐξοικωταί, ἢ κατὰ τῆς ψυχῆς ἐξανίσταται. τῇ δὲ ἀσκητικῇ κακουχίᾳ, ἢ τῇ πάχυν τῆς ἀνωθεν χάρι-
τος ταπεινύεται ἢ πιέζεται ἢ νεκρὸν πρὸς τὰ πάθη γίνεται. τοιγὰρ τοι ἢ ὁ Προφήτης, ἐπεὶ δὲ διωκόμενος ὑπὸ
τοῦ Σαουλ, κρείττων ἦν πᾶν παθὼν ἢ συνετέλλετο, εἰρήνης δὲ ἀπολαύσας, τοῖς ἀπὸ τρυφῆς ἐβλάβη σκιερτήμασι
ταπεινώσας τὸ σῶμα τῶν θείων νόμων τὴν μνήμην ἀνεπέσαστο. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει. „ Πόλλυχον τῆς Γραφῆς
εὐρησεὶς τροπολογούμενον τὸ σῶμα εἰς ἄσκον, ὡς τό. „ Οὐ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· οὐ γὰρ
βούλεται ὁ λόγος τὰ νέα δόγματα εἰς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης
χαρεῖν, ἀλλ' εἰς τὸν ἀνακαινούμενον διὰ τῆς σωτηριώδους διδασκαλίας. ἐνέκρωσά μου, φησὶ, τὰ μέλη τὰ ἐπὶ
τῆς γῆς. τὴν θερμότητα τοῦ σώματος ἐψύξα τῇ θείᾳ λόγῳ. οὐκέτι εἰμι θερμὸς πρὸς ὀρεξιν πᾶν κατὰ τὴν κοιλί-
αν, ἢ πρὸς τὰ σωματικά. Καὶ ὁ Ἀθανάσιος. „ Ἀσκὸς ἐν πάχυν γίνεται ὃ τὴν αὐτοῦ σάρκα κατατήξας ἢ
ἢ μὴδὲν ἐν αὐτῇ πυρῶδες ἢ ἐπιθυμητικὸν εἶναι, ἀλλ' ἀποψύχων ὥσπερ αὐτὴν. Καὶ ὁ Θεόδωρος. „ Ὁ τοῦ Θεοῦ
λόγος πάχυν ἐν. (ἐπεὶ ἢ ὁρῶσος ἢ ὑπερὸς πόλλυχον λέγεται) καταψύχει μου τὸν ἀπὸ τῶν παθῶν ἀκένωτον
φλογμὸν, ὡς τὴν νέκρωσιν Ἰησοῦ φέρειν ἐν τῷ σώματί μου.

μὴν, φησὶν, ἰεδομήκατον ἔτη. (Ψαλ. πθ. 10) ἐπει-
δὴ λοιπὸν ὀλίγον καιρὸν ἔχω νὰ ζήσω, ποῦ θέλεις κάμεις
κρίσιν εἰς ἐμένα ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ἐκείνους, ὅπου
με κυνηγοῦν; τὸσον τοὺς ἀοράτους Δαίμονας, ὅσων
καὶ τοὺς ἐρατοὺς ἀνθρώπους; θέλεις δὲ κάμεις ἐκδί-
κασιν, ὅταν ἀποσπρέψῃς καὶ διώξῃς αὐτοὺς μακριὰν
ἀπὸ λόγου μου. (1)

85: „ Διηγῆσαντό μοι παράνομοι ἀδολε-
„ σχίας, ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ νεμὸς σου
„ Κύριε.

Οἱ παράνομοι, λέγει, ἄνθρωποι, ἐδιηγῆ-
θησαν εἰς ἐμένα φλυαρίας δογμάτων. ἀλλ' αὐταὶ ἤ-
τον ἐναντίον εἰς τὸν νόμον σου Κύριε. ἢ ἐδιηγῆθη-
σαν εἰς ἐμένα ληρωδίας, μὲ τὰς ὁποίας ἐρμήνευαν
τάχα τὸν νόμον σου. ἀλλ' ὅμως αὐταὶ δὲν ἦτον
σύμφωνοι μὲ τὸν νόμον σου. τοῦτο δὲ τὸ ρητὸν ἡμ-
πορεῖ νὰ λέγῃται διὰ τοῦ ὅρου τοὺς λόγους τῶν
αἰρετικῶν. (2)

86: „ Πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ σου ἀλήθεια· ἃ
„ δίκως κατεδίωξαν με, βοήθησόν
„ μοι.

Οἱ αὖτε λέγει, αἱ ἐντολαὶ σου εἶναι ἀληθιναὶ·
μὲ τὰς ὁποίας ἐπρόσφερες νὰ μὴν ἀδικῇ τις. ἐπει-
δὴ δὲ ἐγὼ ἀδικῶμαι, διὰ τοῦτο βοήθησόν μοι, μάλ-
λον δὲ βοηθήσου καὶ ἐκδίκησον τοὺς ἐδικούς σου νό-
μους, οἵτινες παραβαίνονται ἀπὸ τοὺς ἀδικούς.
τοῦτο δὲ τὸ ρητὸν εἶναι διὰ τοὺς ἐρατοὺς ἐχθροὺς.
(3)

87: „ Παραβραχὺ συνετέλεσάν με ἐν τῇ
„ γῇ, ἐγὼ δὲ οὐκ ἐγκατέλιπον τὰς
„ ἐντολάς σου.

Ὀλίγον, λέγει, ἔλειψε νὰ με θανατώσουσιν οἱ
ἐχθροὶ Κυρίου, συνετέλεσα γὰρ λέγεται καὶ ἡ συμπλή-
ρωσις τῆς ζωῆς. συνετέλεσαν λοιπὸν: ἤγουν ἔκαμην
νὰ τελειώσῃ ἡ ζωὴ μου. ἢ συνέκλεισαν καὶ μὲ κατέ-
σπεψαν εἰς τὴν γῆν. ἐγὼ ὅμως καὶ ἐτι πᾶσχα·
δὲν ἐχώρισα τὸν ἑαυτὸν μου ἀπὸ τῆς μελέτης καὶ
φυλάξης τῶν ἐντολῶν σου. (4)

88: „ Κατὰ τὸ ἔλεός σου ᾤησόν με, καὶ
„ φυλάξω τὰ μαρτυρία τοῦ στόμα-
„τός σου.

Ζωα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης· „ Πᾶσαι αἱ ἀνθρώπινοι κινήσεις ὀλίγαι εἰσιν· ἐπεὶ οὖν ὀλίγον χρόνον ζῆ ἐπὶ γῆς·
βούλομαι ἰδεῖν τοὺς καταδιώκοντάς με κρινόμενους· ἢ παρακαλῶ σε μὴ ὑπερβῆσθαι· οἱ δὲ καταδιώκοντες ἡμᾶς, ὁ
Σατανᾶς τε εἰς τὰ πνευματικά τῆς πονηρίας, ὅταν δὲ ἡμᾶς ὁ ἄνθρωπος δοκῇ καταδιώκειν, ὁ πρῶτος καταδιώκων
οὐκ ἄνθρωπος εἰσιν, ἀλλὰ ὁ Διάβολος, οὗ μιμητὴς εἰσιν ὁ ἄνθρωπος.

(2) Ὅθεν ὁ Ὁριγένης· „ Πᾶσαι αἱ ἀνθρώπινοι κινήσεις ὀλίγαι εἰσιν· ἐπεὶ οὖν ὀλίγον χρόνον ζῆ ἐπὶ γῆς·
βούλομαι ἰδεῖν τοὺς καταδιώκοντάς με κρινόμενους· ἢ παρακαλῶ σε μὴ ὑπερβῆσθαι· οἱ δὲ καταδιώκοντες ἡμᾶς, ὁ
Σατανᾶς τε εἰς τὰ πνευματικά τῆς πονηρίας, ὅταν δὲ ἡμᾶς ὁ ἄνθρωπος δοκῇ καταδιώκειν, ὁ πρῶτος καταδιώκων
οὐκ ἄνθρωπος εἰσιν, ἀλλὰ ὁ Διάβολος, οὗ μιμητὴς εἰσιν ὁ ἄνθρωπος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Οὐ τύπος, οὐδὲ σύμβολον αἱ ἐντολαὶ σου· ἀδίκως κατεδίωξαν με· ἐπεὶ δὲ ἔ-
στι δίκαιος καταδιωχθῆναι ὁ ἀδίκως· δίκαιος καταδιώκεται ὁ παρανόμως βιούτων· ἀδίκως δὲ ὁ δίκαιος ὁ φιλα-
λήτης, ἀνθρώποις ἐχθρὸς γινόμενος διὰ τὴν ἀλήθειαν.

(4) Συντελεσθῆναι εἰσιν ἐν τῇ γῇ κατὰ τὸν Διδυμον, οὐ τὸ κοινῶς τεθῆναι, ἀλλὰ τὸ εἰς ὕλην ἔξιν ἐλθεῖν, ἢ
ἐκάλειν γῆν, ὡς εἰς τέλος ἐλθεῖν τῇ κατ' αὐτὴν ποιωθῆναι.

Ζωοποιήσαν με, λέγει, Κύριε με το έλεος σου, καθό είσαι ελεήμων. Ίνα εγώ υπό του έλεους σου βοηθούμενος φυλάξω τα μαρτύρια του σώματος σου, τα όποια, συ μέν υπαγόρευσας εις τόν Θεωδωρην, έκωρος δέ τα έγγραφη. (1)

89: „Είς τόν αἰῶνα Κύριε, ὁ λόγος σου
„διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ.

90: „Εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἡ ἀληθεία
„σου. ἐθεμελίωσας τὴν γῆν, καὶ
„διαμένει.

Πάντοτε, λέγει, το πρόσαγμα σου Κύριε, διαμένει ασάλευτον εις τον ουρανόν: δηλαδή το περί της τάξεως διατί αὐτὸ συνεχίει καὶ συγκρατεῖ τὸν ουρανόν εις τὴν τάξιν ἐκείνην, εις τὴν οποιῶν ἐκτίσθη ἀπ' ἀρχῆς. ἀλλὰ καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ προσάγματος σου πάντοτε ἀληθεύει εις καθά γενεάν, χωρὶς νὰ μετακινήθῃ ἡ τάξις ἐκείνη, ἥτις ὠρίσθη καὶ ἐνομοθετήθη ἀπ' ἀρχῆς. σὺ, λέγει, ἐθεμελίωσας τὴν γῆν, καὶ διαμένει ασάλευτος. καθὼς αὐτὴν διέταξας. (2)

91: „Τῇ διατάξει σου διαμένει ἡμέρα,
„ὅτι τὰ συμπαντα δοῦλα εἰ.

Μετὰ τὴν διατάξιν, λέγει, καὶ πρόσαγμα τῆς ἐδικῆς σου Κύριε, διαμένει ἡ ἡμέρα. φυλάττουσθαι τὴν ἐδικὴν σου τάξιν, καθὼς τὴν ἐπρόσαξας. αὐτὸν δὲ τῆς τοιαύτης διαμονῆς εἶναι, δικτὶ ὅχι μόνον ταῦτα ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ ἡ ἡμέρα εἶναι ὀδοὶ σου δοῦλοι, ἀλλὰ καὶ ἅλα ὁμοῦ τὰ κτίσματα. ὅθεν πλοῦνται εἰς τὴν πρόσαγμα τοῦ ὁρατοῦ των καθὼς καὶ αἱ λογικοὶ δοῦλοι ὑποτάσσονται εἰς τοὺς ἀόρατους των. (3) κατὰ δὲ ὑψηλοτέραν θεωρίαν νοοῦνται τὰ ῥητὰ ταῦτα, ὅτι πάντοτε ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ ἡγούμενος ἐν τοῖς Ἀγγέλοις. „Δυνατοὶ γὰρ φησὶν ἐσχυρὶ ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ. (Ψαλ. ρβ. 20) διαμένει δὲ ἡ ἀλήθεια σου, τὸσον εἰς τὴν γενεάν τοῦ παλαιοῦ νόμου, ὅσον καὶ εἰς τὴν γενεάν τοῦ νέου νόμου τοῦ Εὐαγγελίου. καὶ εἰς τοὺς δύο γὰρ νόμους ἀληθὴς ὁμολογεῖται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. ἐθεμελίωσας δὲ τὴν γῆν: ἤτοι τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸν Ὀριγένη, καὶ ἐθεμελίωσας αὐτὴν μετὰ τὴν πίστιν τοῦ Εὐαγγελίου. ἡ γὰρ Ἐκκλησία, γτ' ἦτον πρότερον, καθότι ἐφφάνει τὰ γήϊνα, καὶ ἐκαταγίνετο εἰς τὰ γήϊνα: διὰ τοῦτο καὶ διαμένει αὐτὴ, καθὼς ἐστὶ διέ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος: „Ταπεινοφροσύνη τὸν λόγον ἐκόσμησεν. σὺ γὰρ τῆς δικαιοσύνης ἀντίδοσιν ἤτῃσεν τὴν ζωὴν, ἀλλὰ ὅσον ἔλεον ταύτην λαβεῖν ἠντιβόλησε, φυλάττειν ὑποσχομένος τοῦ Θεοῦ τὰ μαρτύρια.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, Βασίλειον, καὶ Κύριλλον. „Λόγος ἐνταῦθα οὐκ ἐστὶ ῥῆμα διαλυόμενον, ἀλλ' ὅς ὁ φάλλων φησιν. „Εἰς τὸν αἰῶνα μένει· καὶ μοι δοκεῖ αἰνιγματῶν ὑψηλοτέρων ὁ Προφήτης ἀπτεσθαι, κατὰ τὸν Θεοδωρην· οἶδα, φησιν, ὅτι ὁ σὸς λόγος, δι' οὗ τὰ πάντα ἐδημιούργησας, ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ τυγχάνων, διαμένει εἰς τὸν σύμπαντα αἰῶνα. ὅς τε τοῦ αἰδίου λόγου τοῦ Πατρὸς μνημονεύει, τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος, καὶ τῆς διακοσμήσεως σου παντός· σαφῶς τε δούλῳ αὐτοῦ τὴν σύμπανσαν κτίσιν ἀποκαλεῖ. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „Αἰνιττεται δὲ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ὡς τῶν Ἀγγέλων οἱ δῆμοι τὸν οὐρανὸν κατοικοῦντες, τὸν θεὸν διαφυλάττουσι νόμον, καὶ παραβάσεως εἰσιν ἀπάσης ἐλεύθεροι. λέγει δὲ ὁ Ὀριγένης. „Εἰ θέλεις ἀκριβέστερον θεωρεῖσαι τὸ εἰρημένον τῷ Προφῆτῃ, ἐξετάσαι μοι τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια· οὐδέμία παράβασις τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος, ἀλλὰ τὸν δρόμον αὐτοῦ (ὁ ἥλιος) ἀπαράβτως τηρεῖ. Ἰδε καὶ τῆς σελήνης τοὺς δρόμους, τὴν τάξιν, τὰ σχήματα· ἀνάβα μετὰ ταῦτα καὶ ἐπὶ τοὺς λοιποὺς ἀστέρας, καὶ τὴν λοιπὴν κτίσιν, καὶ εὐρήσεις ἀπαντὰ τῷ λόγῳ τοῦ διακοσμήσαντος ἰσχυρόμενα. λέγει δὲ ὁ Διδυμος. „Καλῶς δὲ εἶπεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν αἰῶνα τῶν αἰώνων· μετὰ γὰρ τὸν αἰῶνα τοῦτον, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· γενεὰν δὲ καὶ γενεάν ἀναμάρτητον· ὁ Ἀνώνυμος καὶ ὁ Θεοδώριτος. „Τὴν προτέραν τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν δευτέραν τῶν Ἑθνῶν. ὅτε γὰρ ἡ προτέρα γενεὰ τῶν Ἰουδαίων ἀπέβαλε τὴν ἀληθείαν καὶ εἶπεν. „Αἶρε τοῦτον ἀπὸ τῆς γῆς, τότε μεταβίβηκεν ἡ ἀλήθεια ἀπ' ἐκείνης τῆς γενεῆς ἐπὶ ταύτην τὴν γενεάν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „Πάντα γὰρ σοὶ δουλεύει, καὶ τοῖς σὺς νεύμασιν εἴκεισι· σὺ γὰρ ὁ Δημιουργὴς τῶν ὄλων· τὰ δὲ ἔργον, τοῦ ποιήσαντος δεῦλόν.

ἡ ἐκείνη ἡμέρα, πολλοὶ γὰρ πειρασμοὶ ἐλθόντες κατὰ τῆς
ἐκκλησίας, δυνάμει ἐνίκησαν, οὐτὰ κατέσχευσαν αὐ-
τήν. „Ἐπειδὴ πύλαι ᾄβου οὐ κατέσχευουσιν αὐτῆς.
(Ματθ. 15, 18) διαμένει δὲ ἡ ἡμέρα: ἤτοι τὸ φῶς
τῆς εὐσεβείας, τὸ ὅποσον ἀνέτειλε διὰ τοῦ κηρύγμα-
τος τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ οὐτε διακόπτεται, οὐτε
σβύνεται ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ἐντικειμένων Δαιμό-
νων τε καὶ ἀνθρώπων, προφητικῶς δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ.

92 : „Εἰμὴ ὅτι ὁ νόμος σου μελέτη μου
 „ ἔστι· τότε ἂν ἀπωλόμην ἐν τῇ τα-
 „ πείνῳ μου·

Ανίσως, λέγει, καὶ ἐγὼ δὲν ἔθελα δ-
λευθερωθῶ ἀπὸ τῶν πειρασμῶν, διατί ἔχον τὸν
νόμον σου μελέτην μου, βιβάνια ἐπέβλον νὰ σποθάνω
ἀπὸ τῶν ταπεινώσεων· ἤγουν ἀπὸ τῶν ἡκατοστάσιων,
ἐποὺ ἔλαβον τότε. ἐπειδὴ καὶ οἱ πειρασμοὶ ἄλλοι
δυνατοὶ κατ' ἐπ' αὐτῷ μου. (1)

93 : „ Εἰς τὸν αἰῶνα σὺ μὲ ἐπὶ λαβόμεαι
τῶν δικαιοματίων σου, ὅτι ἐν αὐ-
τοῖς ἔζησάς με.

Εἰς ὅλον, ἔλεγεν, τὸν περὸντα αἰῶνα δὲν
θέλω λησμονησῶ τὰς ἐντολαίς σου Κύρια. ἐπειδὴ καὶ
δι' αὐτάς ἐξωπονήσας ἐμὲ, τὸν ἀποπνιγόμενον ἀπὸ
τοὺς πειρασμούς. ἐλευθερώθην γὰρ ἐγὼ ἀπὸ τοὺς
πειρασμούς, διὰτὶ εἶχον μελέτην ἐδίκη μου τὸν θε-
ον νόμον σου. (2)

Miền .

94 : „ Σὸς εἰμι ἐγὼ, σῶσόν με. ὅτι τὰ
„ δικαιοφάτα σου ἐξελέγησα.

Εἶναι γὰρ ἀρκεμένον εἰς τὸν ἄνθρωπον.
 „Ὁ πόλεμος αὐτὸ ἀνθρώπου ζῆσθαι ἐν αὐτοῖς,
 (Α. Π. ιη. 5.) ἐκείνη λοιπὸν, λαοὶ, ἐγὼ εἶμαι
 εὐχόμενος σου Κύριε, διὰ τοῦτο σῶσόν με ἀπὸ ἐκείνων.
 ὅπως με ἐπιβουλεύονται. εὐχόμενος σου γὰρ εἶμαι, ὅπως
 τι

(1) Εἶπε δὲ ὁ Χρυσόφηνων σὺν τῷ Θεοδώρῳ· Ἦ Ταῦτα ἕκαστος ἂν εἴποι τῶν εὐσεβῶν περιπεσὼν συμφορᾷ· Ἰάσῳ, δουλείᾳ καὶ μοιχείᾳ καὶ σικοφαντίᾳ φυγῶν· ἢ ὁ Δανιὴλ, εὐχασθαι καλυθεῖς· καὶ οἱ νικηφόροι Μάρτυρες παντοδαπῆς τιμωρίας υπομεινάντες· εἶδ'· εἰκότως δὲ ταῦτα ἔφη ὁ μακάριος Δαβὶδ, ἐξέλαθεῖς μὲν ὑπὸ τοῦ Σαουλ, ἀλλοφύλοις δὲ ἐξ ὀσμινένσιν ἀνθρώποις συνδιέγειν ἀναγκαζόμενος· ἐκοιμήνησε γὰρ αὐτὸς τῆς ἀρεθείας, εἰμὴ τῶν θείων νόμων συμπεριέφερε τὴν μελέτην. λέγει δὲ ὁ Ἀπολλινάριος· Ἦ ὁ καιρὸς τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν περιβάσεων, ταπεινώσεις ὀνομάζεται. Μακάριον τοίνυν εἶναι ἀνδρὸς τὸ γενέσθαι ἐν τῇ ταπεινώσει καὶ μὴ ἀπολέσθαι, οἶον, ἐλήλυθα εἰς πειρασμὸν μαρτυρίου, εἰμὲν ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ μελέτη μου ἦν αἰετὶ πρὸ τοῦ ἐμπνεσθῆναι, ἐλθὼν ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν καὶ τὸν πειρασμὸν τοῦ μαρτυρίου, οὐκ ἀπολλύμαι· οὕτως ἀρριζεῖ καὶ ἐπὶ παντός πειρασμοῦ εἶπ'· καὶ γὰρ τῶν ποιητῶν λογισμῶν καὶ ἀντικειμένων δυνάμεων πολεμουσῶν ἐμοί, εἶχον ἂν ἀπολέσθαι· εἰμὴ ὁ σὸς νόμος ἀντὶστήσιν μοι ἐγένετο.

(2.) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφωρος· ἢ Μακάριος, ὃς τὴν φωνὴν ταύτην ἐν ἀληθείᾳ ἀναπέμπει πρὸς τὸν Θεόν, ἢ ἐν τοῖς δικαιοφύμοις αὐτοῦ βίῃ ἐν τῇ κόσμῳ τούτῳ· ὃ γὰρ ἁμαρτωλὸς οὐ δύναται εἰπεῖν· ἢ Εἰς τὸν αἰῶνα αὐμὴ ἐπιλάθωμαι τῶν δικαιοφύμων σου, παραβλίνων τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. ἢ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Τῇ γὰρ πείρᾳ μαθὼν ὁ Προφήτης λέγει· ὅτι ζῶν τὰ σὰ δικαιοφύματα φωνεῖ· ἢ ἄβυσσος τοῖσιν διατηρήσω τὴν μνήμην, ὃ δὲ Διδύμκος λέγει· ἢ Ὡς περὶ ὁ ἐκ μεγάλης νόσου διάτινον λατρικῶν βοηθημάτων ἀγαθὸν ὑγιάν, οὐκ ἐπιλανθάνεται τῶν λατρικῶν ἐκείνων· οὕτως ὁ ἅγιος οὗτος ζωοποινεῖς ὑπὸ Θεοῦ, ἐν οἷς ἔσχε παρ' αὐτοῦ δικαιοφύματα· λέγει παρ' ἑλὸν τὸν αἰῶνα μὴ ἐπιλανθάνεσθαι αὐτῶν, αἰτίαν ἀποδίδους, τὸ ἐν αὐτοῖς τὸν Θεὸν αὐτὸν ἰσχυρέναι· εἴπου ζωοποιῆσαι· οὕτω γὰρ εἴρηκεν· ἢ Ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζίσταται ἐν αὐτοῖς, ἀντὶ τοῦ ὅτι αὐτὰ, (Λευτ. κη'. 5.) λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος· ἢ Ἐν τοῖς σοῖς λόγοις, φησιν, ἔξα τὴν ζῶν· ζῶν οὖν ἅσι μόνος ὁ δίκαιος, καὶ τεθνηκέναι δοκῇ· νεκροὶ δὲ οἱ ἄδικοι, καὶ ζῶν φαίνονται· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὴν τοῦ ζωῆς συστάσιν ἔχουσιν ἐξουσίαν, τὴν δικαιοσύνην· οἱ δὲ ἄδικοι ταύτην οὐκ ἔχοντες, τοῖς οὐ παρ' ἐκείνῳ, ἀλλ' ἔξωθεν κινουμένοις ἀψύχοις δίκαιοσιν.

τι ἐκζητῶ τὰ ἐδικά σου δικαιώματα καὶ ἐντολὰς .
(1)

95 : „ Ἐμέ ὑπέμειναν ἁμαρτωλοὶ τοῦ ἁ-
„ πολέσαι με , τὰ μαρτύριά σου συ-
„ νῆκα ,

Ἐμένα, λέγει, ἐπιβούλευσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ
καὶ ἐκαρτέρησαν εἰς τὸν δρόμον διὰ νὰ μὲ θανατώσουν·
οἱ γὰρ ἐπιβουλοῦντες καὶ ἐνεδρεῦντες προσμένου-
σι καὶ καρτεροῦσι τὸν ἐνεδρευόμενον . ἐγὼ ὅμως συ-
ντελεθεὶς ἀπὸ λόγου σου , καὶ διδαχθεὶς τὰ μαρτύ-
ριά σου , παρηγοροῦμαι μὲ αὐτὰ . (2)

96 : „ Πάσης συντελείας εἶδον πέρας·
„ πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφοδρῶ .

Ἐγὼ, λέγει, ἐγνώρισα τὸ τέλος κάθε σπου.

ἧς καὶ τέχνης , τὸσον τῆς τῶν ἀνθρώπων , ὅσον καὶ
τῆς τῶν Δαιμονῶν . διατὶ πλατεῖα πολλὰ εἶναι ἡ ἐντο-
λή σου Κύριε . ἐπειδὴ δὲν σενοχωρεῖ τὸν νοῦν , ἀλ-
λὰ πλατύνει αὐτὸν εἰς τὴν γνῶσιν ἀπὸ ταύτης λοιπὸν
καὶ ἐγὼ πλατυθεὶς κατὰ τὸν νοῦν , ἐγνώρισα καθὼς
τέχνης καὶ κινήσεως τὸ τέλος . ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως ,
ὅτι ἐγὼ ἐγνώρισα τὸ τέλος καθὼς καταστροφῆς . συντέ-
λεια γὰρ λέγεται καὶ ἡ καταστροφή , κατὰ τὸν Δίδυ-
μον . ἤτοι ποῖον μὲν εἶναι τὸ τέλος τοῦ θανάτου
τοῦ ἁμαρτωλοῦ . εἶτα ἀναγινώσκειται τὸ ἑξῆς . πλα-
τεῖα ἡ ἐντολή σου σφοδρῶ . ἡ ἐντολή σου , λέγει ,
Κύριε , πλατύνει μὲν ἐκεῖνον , ὅπου εὐρίσκεται καὶ ζῇ
εἰς σενοχωρίαν θλίψεως , κατὰ τὸν Κύσεβιον . δὲν
προξενεῖ δὲ σενοχωρίαν καὶ ταλαιπωρίαν εἰς τοὺς
αὐτὴν ἐγκαζομένους . ἀγκαλὰ καὶ αὐτὴ φαίνεται
εἰς τοὺς ὁμιλεῖς κοπιαστικῇ καὶ ἐπίμοχθος . (3)

97 : „ Ὡς ἠγάπησα τὸν νόμον σου Κύ-
„ ριε . ὅλην τὴν ἡμέραν μελέτη μου
„ ἐστίν .

Πολ-

(1) Κατὰ τὸν Θεοδώριτον . „ Οὐ πάντες κεχρῆσθαι τῇ φωνῇ δυνάμεθα· ψεύδεται γὰρ τῆς ἁμαρτίας ὁ δούλος
τοῦ Θεοῦ ἑαυτὸν ὀνομάζων· ἢ γὰρ τις ἡττηται , ταύτῃ ἢ δεδοῦλωται· ἔαν τοίνυν ἐκεῖνης ἀπαλλαγέντες , τοὺς
θεοὺς προελάμεθα νόμους· ἢ διὰ τῶν κατὰ Θεὸν ὀδεύσωμεν ἐννοϊῶν ἢ λόγων ἢ πράξεων , τότε ἐροῦμεν τῷ Θεῷ·
σὸς εἰμι· πόθεν δὴλον ; ὅτι τὰ σὰ τηρῶ δικαιώματα· ὁ δὲ τοιοῦτος ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπιβουλεύεται , ὅφ' ὧν
ἄξιοι σῶζεσθαι· κατὰ διαφοροὺς δὲ τρόπους ἔστιν ἀκοῦσαι τὸ σὸς εἰμι , κατὰ τὸν Εὐσέβιον , ἢ Ἀθανάσιον· δύνα-
ται γὰρ ἢ ὡς δούλος λέγειν δεσπότη , σὸς εἰμι· ἢ ὡς υἱὸς πατρί· ἢ ὡς πρόβατον ποιμένι· πλην ἀλλὰ κατὰ πᾶν-
τας τοὺς τρόπους δυσωπεῖ τὸν Θεὸν λέγων· φύλοζον σαυτῷ τὸ σὸν κτῆμα· κατὰ γὰρ τὸν Ἀθανάσιον , προσυπα-
κούεται ἔξωθεν , ὅτι σὸς εἰμι δούλος , ἢ υἱὸς κατὰ χάριν , ἢ θεράπων . λέγει δὲ ἢ ὁ Χρυσόστομος· „ Εἰ τοῦ Θεοῦ
τυγχάνεις , τὰ τοῦ Θεοῦ· γάρτε· αὐτῷ μόνῳ στρατεύου· ἐκζητεῖ τὰ παρ' αὐτοῦ δικαιώματα· μηδὲν ἐπιζητεῖ βιω-
τικόν , μηδὲ γνῆϊον· οὐδεὶς γὰρ δυοὶ κυρίως δουλεῖν δύναται , Θεῷ ἢ μαμμωνᾷ· οὐδεὶς φιλίαν μετὰ τυράννῳ
ἢ βασιλεῶς ἔχει· μόνου τοίνυν γενόμεθα τοῦ Θεοῦ , τῆς τοῦ κόσμου φιλίας (ἔχθρα γὰρ αὕτη ἐστὶν εἰς Θεὸν)
ἀποσχόμενοι· ἢ τότε πρὸς αὐτὸν σὺν παῖρησίᾳ ἐροῦμεν· σὸς εἰμι ἐγὼ· σῶσόν με· ὁ δὲ , ἔτι σου λαλοῦντός , ἔ-
ρε· ἰδοὺ παρ' ἐμὲ·

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τὸ ὑπέμειναν , προσεδόκησαν ὁ Σύμμαχος , ἢ ὁ Θεοδοτῖων εἴρηκαν· ἐκεῖνοι
μὲν , ἠπιστάν με παραδοῦναι θανάτῳ , ἐγὼ δὲ , τοῖς σοῖς προσέχων μαρτυρίοις , τὴν ἐντεῦθεν ἐκαρπούμενην ζωὴν·

(3) Ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπε· „ Πάσης κατασκευῆς εἶδον πέρας· εὐρύχωρος ἡ ἐντολή σου σφοδρῶ· πάντα , φη-
σιν , ὁ Θεοδώριτος , τὰ ἀνθρώπινα , πλοῦτος ἢ πένια ἢ δυναστεία , ἡγεμονίαι ἢ στρατηγίαι· ἢ τυραννίδες ἢ βασι-
λεῖαι· τέλος ἔχουσι , ἢ τέλος ταχύ· ἢ δὲ σὴ ἐντολή πλατεῖα ἐστὶ ἢ ἀώλεστος· ἢ τοῖς φιλάσσουσι προξενεῖ τὸν
ὑπεράντον ἐκεῖνον ἢ αἰώνιον βίον , ἢ τὰ ἀγαθὰ τὰ μεταβολὴν εὐδελίαν δεχόμενά· λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος·
„ Συντέλειαν τὴν ἐπιβουλήν φησι , τὴν παρὰ τῶν Δαιμονῶν· ταύτης εἶδον τὸ πέρας ἐκβάν εἰς οὐδέν· ὅτε ἢ πλα-
τεῖα μοι γέγονεν ἡ ἐντολή πορευομένη· εἰ γὰρ τὴν σένην τις ὁδεύει ἢ τεθλιμμένην ὁδὸν , ἐν τῇ πλατεῖ τῶν ἐντο-
λῶν

Πολλά λέγει, καὶ μετὰ παραβολὴν ἡγάπησεν
τὸν νόμον σου Κύριε, καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν μελετῶ
αὐτόν· ἡτοιχάσθαι ἡμέραν, ποτὲ μὲν ἀναγινώσκων
τὰς αὐτὸν, ποτὲ δὲ πραττῶν καὶ ἐργαζόμενος αὐτόν,
ποτὲ δὲ καὶ νοῶν αὐτόν καὶ σιλλογισζόμενος.
(1)

98 : Ὑπὲρ τοὺς ἔχθρους σου ἐσοφίσας
,, με τὴν ἐντολὴν σου, ὅτι εἰς τὸν
,, αἰῶνα ἔμνη ἐσίν.

Ἐχθροὶ ἐκείνων, ὅπου φυλάττουσι τὰς ἐν-
τολάς τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἐκεῖναι, ὅπου δὲν τὰς φυλάτ-
τουσι. περισσότερον λοιπὸν, λέγει, καὶ βελύτερον
ἀπὸ αὐτῶν, ἐδίδασκεν ἑμένα τὴν ἐντολὴν σου Κύριε.
διὰ τὴν αὐτὴ εἶναι ἡγαπημένη εἰς ἐμὲ. ὅθεν ἐκεῖνοι
μὲν, ἀδικοῦσιν ἑμένα. ἐγὼ δὲ αὐτοὺς δὲν ὀδικῶ αἰμοί-
βρῆως, μὲ τὸ νῦν εἶναι διδασκόμενος σωφωτέρα ἀπὸ
αὐτοῦ. (2)

99 : Ὑπὲρ πάντας τοὺς διδάσκοντάς με
,, συνῆκα, ὅτι τὰ μαρτυρία σου με-
,, λέ-

λὼν πορεύεται· οὐδεὶς γὰρ ἐν ἐντολῇ Θεοῦ περιπατῶν, σενόχωρεῖται· μεγαλόφυκος ἔχει καὶ μέγα νόμον· γινόμενος ἐκ τοῦ
περιέπειν αὐτὴν· ἐμοὶ οὖν, φησὶ, πλατεῖα ἡ ἐντολὴ σου γέγονε, διὰ τὴν κατορθώσιν αὐτῆς· ὁ μὲν γὰρ τὴν ἐναν-
τίαν βεβίβωκε τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ἔν κακίᾳ ἐξεργαζόμενος, σενὴν ἡγείται καὶ τεθλίμην ἐῖναι τὴν κατορθώ-
σιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ ἐν ἀρετῇ τέλει, γεγονὼς, ἀκασιάζως λοιπὸν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ φυλάσσει· διὸ ἐ-
αὐτῷ πλατεῖαν εἶναι φησὶ ταύτην. κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· ὡς Πάσης συντελεῖ εἰδὼν νέρας· τοῦτέστι πάσης
πράξεως, πρὸ τῆς ἀρχῆς τὸ τέλος ἡρῶν, καὶ προσεφάλην, οὐ ἔχει, καὶ εἰς ὅσον πέρας φέρεται· τὸ δὲ πλατεῖα ἡ
ἐντολὴ σου φησὶ, τὴν τοῦ νόμου σενότητα διασφύρει· σενόχωρος ὁ νόμος· ἡμεῖς δὲ πλατυόμεθα διὰ πίσεως καὶ ἀ-
γάτης μονοουχὶ περιφύοντες Χριστῷ, καὶ κατέρχεται μικρὴ καὶ μεγάλη τῆς εὐδοκίμησης ἡ δόξος, ἐκάστου καρποφω-
ρῶντος κατὰ τὸ μέτρον τῆς αὐτοῦ δυνάμεως· ἀποδέχεται γὰρ ὁ Θεός· ἡν πνευματικὴν εὐανδρίαν, τὴν ἐγκράτει-
αν, τὴν ὑπομονὴν, καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετάς. λέγει δὲ καὶ ὁ Γρηγόριος· Ὁ Θεὸς τῆς ἀρετῆς ἐν τέλει τὸ μετὰ πᾶσαν
προκοπὴν ἐγγινόμενον, ἀλλ' οὐκ ἔστι καὶ ἐκείνου, προκοπὴν ἐστὶς συντελεῖα· ὁ οὖν διὰ πάσας προκοπὰς ἀφικόμενος εἰς
τὸ τέλος τῆς ἀρετῆς, ἐστὶ· πάσης συντελείας εἶδον πέρας, τοῦ ἐπὶ τὸ τέλειον ἀγαθὸν διαβαίνοντος πολλὰς ἀρχὰς
καὶ τέλη καταβυλλομένου· τῆς γὰρ προτέρης προκοπῆς ἡ περιγραφή, ἀρχὴ τῆς ἐσχέτης ἐστὶ· καὶ τὸ ἐκείνης τέλος,
ἐσχέτιον τῆς ἐπομένης· ὅθεν εἴρηται· Ὅταν συντελεσθῇ ὁ ἄνθρωπος, τότε ἀρχεται· καὶ ὅταν καταπαύσῃται,
τότε ἀπορρίπτεται. (Σειρ. ιη' 7.) Ὅσον δὲ λέγει μετὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ ἐφθάσα εἰς τὸ
τέλος, καὶ ἐν πνευματικῇ προκοπῇ καὶ ἀρετῇ, ἡ ἐδική σου ὁρμὴ ἐντολῆν Κύριε, εἶναι πλατεῖα καὶ τέλος δὲν ἔχει·
ὅθεν οὐδὲ ἐγὼ ἐνρήθην νῦν φθάσαι εἰς τὴν αὐτῆς τελειότητα· ὅσον γὰρ ζητεῖ ὁ ἄνθρωπος νῦν γένῃ τέλειος εἰς τὰς
ἐντολάς, τοῦ οὐκ ἐν ἑαυτῷ τὸν δούλον ἀρρεῖται, καὶ μακρὰν ὁδὸν τῆς τελειότητος ἐκείνου.

(1) λέγει ὁ Θεοδώριος· Ὁ πᾶς δὲ τὸν Θεῖον νόμον πλὴρῶς ἀγαθῶν τούτων πληρὸς· ἀλλ' οἱ μὲν, δίδει καὶ φό-
βον τῆς τιμωρίας· οἱ δὲ, δοξάζου παρὰ ἀνθρώποις θηρώμενοι· οἱ δὲ γινώσκου τῆς ἀρετῆς ἑρσῆς, τῇ περὶ τὰ ἀγα-
θὰ διαθέσει πληρῶν ἐπιγινώσκου τὰ Θεῖα προσάγματα. Καὶ ὁ Θεόδωρος· Ὁ ἀποδείξιν τῆς τοῦ Θεοῦ νόμου ἀ-
γάτης, τὴν μελέτην αὐτοῦ τὴν παινέριον ἔδωκεν· ἀκαβὴ γὰρ καὶ ἀγάτης καὶ ἀναμφιβόλως ἐλεγχος, τὸ πᾶσαν
ἡμέραν τῇ ἀγαπημένῃ σχολάζει· καὶ προσκομιζέσθαι, ὥς πρὸς μὴδὲν ἕτερον ὄρεον, τέκρον δὲ εἶναι πᾶσι, καὶ κα-
κὰ ἡγεῖσθαι τὰ πάντα, ἵνα τοῦ ἀγαπημένου δινηκῇ τις τὴν ἀπολαύσιν κτήσεται· ὥς οἱ πατέρες μελετῶντες
τὰ νόμιμα, οὐκ ἐξ ἀγάτης αὐτὰ τοῦ νόμου μελετῶσι, ἀλλ' ἐπιδείξασθαι τοῖς ἀνθρώποις βολόμενοι· καὶ ὁ Ὡρι-
γένης· Μελετῶται ὁ νόμος οὐκ ἐν λέξεσι, καὶ φωναῖς μέλου, ἀλλὰ καὶ ἐν πράξεσιν· ὅτε γὰρ ἀναγινώσκει τις νο-
μὸν τὰ λεγόμενα καὶ πράττει αὐτὰ, καὶ κακῶν ἐν τινὶ πράξει, ἀλλ' ἐν πᾶσι ποιῶν, ὁ βούλεται ὁ νόμος· οὗτος
καὶ λέγειν ἀναγινώσκων καὶ πράττειν αὐτὰ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον· ὅθεν καὶ λέγεται· Ὁ ὅλην τὴν ἡμέραν μελέ-
τη μου ἐστίν· ὁ μὲν οὖν ἀρχόμενος, καὶ ἡ προσκοπὴν, μελετῶ τὸν νόμον ἡμέρας καὶ νυκτός· ὁ δὲ τε ἐλεγχόμενος οὐκ ἐ-
στίν ἐν νυκτὶ, ἀλλ' ἐν ἡμέρᾳ· ὥς ὁ Παῦλος φησὶν· ἡ νύξ προσέκοθεν ἡ δὲ ἡμέρα ἡγίκα· καὶ ὁ Ὡριγένης εὐ-
σχημόνως περιπατήσωμεν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει τὸ, ὅλην τὴν ἡμέραν δυνάμεθα νοεῖν· ἀντὶ ἐν ὅλῃ τῇ τῆς ζωῆς
ἡμῶν χρόνῳ.

(2) λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος· Ὁ Θεομῶς τὸν Θεῖον ἀγαθὸν ὁ Προφήτης ὁμολογῶν ἰσχυρῶς τῇ Θεῖᾳ χάριτι, ὅ-
τι πᾶν ἀγαθὸν παρὰ σοῦ γάρ φησιν· σφίαν καὶ γινώσκου διζήμενος, τὸν τὸν ἐσενεχέ νομόν· πλείονα γὰρ μοι νῦν
ἐκ τῆς εὐδαιμονίας ἐδιδάσκου, ὁ δὲ Ὡριγένης, ἐπὶ τούτοις λέγει τοῦ Ἰουδαίου· Ὑπὲρ τούτους γὰρ ὁ Χριστιανὸς ἐσοφίσθη
τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, πνευματικῶς τὸν νόμον νοῶν καὶ φυλάττων.

«Λέγει μου ἐστίν»

Ἐγώ, λέγει, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς διδασκάλους μου ἔγινα συνετώτερος. διὰ τὴν ἐξέτασίν μου συνεχῆ τὸν νόμον σου, ὁ ὁποῖος ἤξεύρει νὰ φυλάξῃ καὶ νὰ σοφίσῃ τὸν ἄνθρωπον. (1)

100 : «Τπὲρ πρεσβυτέρους συνῆκα, ὅτι
,, τὰς ἐντολάς σου ἐξεζήτησα.

Ἐγώ, λέγει, ἔγινα συνετώτερος καὶ σοφώτερος ἀπὸ ἐκείνους, ὅπου εἶναι παλαιότεροι ἀπὸ ἐμένα κατὰ τοὺς χρόνους καὶ τὴν ἡλικίαν. φανερώναι δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὸν Σαούλ τὸν παλαιότερον ἐντα ἀπὸ αὐτὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. τοιοῦτος δὲ ἔγινε καὶ ὁ Δανιὴλ, ὁ ὁποῖος συνῆκε καὶ ἐδιάκρισε τὴν κρίσιν τῆς Σωσάννης, περισσότερον ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους αὐτοῦ Ἰουδαίους. αἴτιον δὲ, λέγει, τῆς τοιαύτης συνέσεως ἔγιναν εἰς

ἐμένα, ἡ ἐκτίμησις τῶν θεῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου. ἵτοι ἡ ἀκριβὴς ἐρευνά καὶ φιλοχία αὐτῶν. ταῦτα δὲ τὰ λόγια ἠμποροῦν νὰ λέγονται καὶ ἐκπροσώπου τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν. τοῦτον γὰρ ἔχοντο οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες πάντοτε πολεμοῦσι τοὺς Χριστιανούς. διδασκαλοὶ δὲ τῶν Χριστιανῶν ἐσάθησαν οἱ αὐτοὶ Ἰουδαῖοι. ἐπειδὴ αὐτοὶ πρῶτοι διὰ τῶν Ἀποστόλων ἐδίδαξαν τοὺς ἐξ Ἑθῶν πιστεύσαντας Χριστιανούς περὶ τοῦ μόνου Θεοῦ, καὶ ἔδωκαν τὰ βιβλία τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν εἰς αὐτοὺς. οἱ αὐτοὶ δὲ Ἰουδαῖοι εἶναι καὶ πρεσβύτεροι τῶν Χριστιανῶν, καθὼς γέγραπται. «Τίς πρωτότοκός μου Ἰσραὴλ (Ἐξ. δ. 22) περισσότερον λοιπὸν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἐσορίσθημεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ καὶ σοφώτεροι ἀπὸ αὐτοὺς νοοῦμεν τὸ κεκρυμμένον νόημα τοῦ νόμου. ὅθεν ἀκολουθῶν καὶ περισσότερον ἀγαπῶμεν τὸν θεῖον νόμον αὐτὸν. καὶ διὰ ὅλα τὰ ἄλλα, μάλιστα δὲ διὰ τὸ αὐτὸς ἐπροφήτευσεν τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ. (2)

101 : «Ἐκ πάσης ὁδοῦ πονηρᾶς ἐκόλυ-
,, σα τοὺς ποδας μου, ὅπως ἂν φυ-
,, λῶ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὡριγένης. «Αἱ θεαὶ Γραφαὶ τῶν Ἰουδαίων ἦσαν πρῶτον, οἷς ἐπισκεθῆσαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. ἐκείνοι διδάσκαλοι ἐπαγγέλλονται γεγονέναι, ἅτε πρῶτοι παραλαβόντες νόμον καὶ Προφῆτας. ἡμεῖς οὖν οἱ ἀπὸ τῶν Ἑθῶν λέγομεν. ὑπὲρ πάντας τοὺς διδάσκοντάς με συνῆκα. διὰ τὴν ἐξέτασίν μου καὶ τὰ μαρτύρια σου μελέτη μου ἔστι. καὶ νῦν εὗρισκα μαρτύρια παρὰ τὰ πολλὰ εἰρημένα μαρτύρια. μελέτη μου γὰρ ἔστι τὰ μαρτύρια Ἰησοῦ Χριστοῦ. παρεδεξάμην γὰρ αὐτὰ τὰ μαρτύρια. καὶ διὰ τοῦτο ἐγὼ ὑπὲρ πάντας τοὺς διδάσκοντάς με συνῆκα. Καὶ ὁ Εὐσέβιος. «Εἰδὲ λέγει πάλιν ὁ Σωτήρ. «Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ. λεκτέον, ὅτι ταῦτα εἴρηται τῷ Σωτῆρι προδιακειραμένης καὶ φήσαντι προσδιωρισμένους. «Μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς. εἰς γὰρ ἔστιν ὁ διδάσκαλος ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ὡς πρὸς ἐκεῖνον οὖν τὸν διδάσκαλον, οὐκ ἔστι μαθητὴς κρείττων. οἱ δὲ ἐνταῦθα δηλοῦμενοι πολλοὶ διδάσκαλοι, ἕτεροι τυγχάνουσιν, ὧν πολλὰκις ὁ μαθητὴς κρείττων γίνεται διὰ πλείονος καὶ συνεχοῦς τῆς περὶ τοὺς θεῖους λόγους ἀσκήσεως.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. «Βασιλεὺς ἴδιον τὸ διδάσκειν, τὸ δὲ διδάσκεισθαι τὴν ἀρχομένην. ἐβασίλευσε τοίνυν ὁ Σαούλ. πρεσβύτερος δὲ ἦν τῷ χρόνῳ. ἀλλ' ὁμοῦ οὔτε ἡ ἐξουσία τῆς βασιλείας, οὔτε τῆς ἡλικίας ὁ χρόνος σωφρονεῖν αὐτὸν παρεσχέοντο. ἀλλὰ τὸν εὐεργέτην ἀνελθεῖν ἐπεχείρει. ὁ δὲ μέγας Δαβὶδ τοῖς ὑποταγμένοις ἔτι συνεταγμένος, καὶ νέαν ἄγων τὴν ἡλικίαν, φιλοσοφίαν ἠγάπησε. λέγει δὲ ὁ Ὡριγένης. «Ὅτι οὗς εἶπεν ἀντιτρεφὲς διδάσκοντα, τοὺς τοὺς λέγει νῦν πρεσβυτέρους. ὁ δὲ Ἀνδρόνικος λέγει. «Ἡσαὺ πρεσβύτερος ἦν τοῦ Ἰακώβ, ἡ εὐλογία ἀπέκειτο τῷ Ἡσαὺ. ἀλλ' ἐγὼ ὁ Χριστιανὸς, ὡς ἄλλος Ἰακώβ, ἀκούσας ὡς ἄλλης Ῥεβέκκας τὴν ὑποθηκὴν τῆς πνευματικῆς μητρὸς μου τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῆς ἀγίας Ἱερουσαλὴμ, ἥτις ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν. ἐνδύομαι τὴν καλὴν στολὴν τοῦ Ἡσαὺ. ἵτοι τοῦ παλαιοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. (ἐπειδὴ ἐκεῖνος καταλιπὼν τὰς ἡμέρας διατριβῆς, ἐξῆλθεν ἐπὶ τὰ θῆρια.) στολὴ δὲ αὐτοῦ καλὴ, ὁ νόμος καὶ οἱ Προφῆται. καὶ οὕτως ἐνδύειν προσερχομαι τῷ πνευματικῷ μου Πατρὶ Χριστῷ, καὶ προσφέρω αὐτῷ τροφὴς ἡμέρας. ἐρίφους ἀπαλοὺς καὶ καλοὺς. τρέφεται γὰρ ὁ Πατὴρ μου ταῖς ἡμέραις, καὶ οὐ ταῖς ἀγρίαις τροφαῖς. καὶ οὕτω λαμβάνω τὰς εὐλογίας τοῦ πατρὸς τοῦ λαοῦ. καὶ συνῆκα ἐγὼ ὑπὲρ τὸν πρεσβύτερον.

ἢ ἄξω τοὺς λόγους σου .

μὲ δοτικὴν , ἐνομοθέτησάς μοι , εἶπε μὲ αἰτιατικὴν ,
ἐνομοθέτησάς μοι ,

Ἐγὼ , λέγει , ἐμπόδισα τοὺς πόδας μου
ἀπὸ τοῦ νὰ περιπατοῦν εἰς καθὲς σράταν πονηράν . τοῦτο
ὃ ἐποίησα διὰ νὰ μὴ παραβῶ τὰς ἐντολάς σου Κύ-
ριε , αἱ ὁποῖαι προσαῖοναι τοῦτο : τὸ νὰ μὴ περιπα-
τῇ δηλαδὴ τινὰς , εἰς τὴν σράταν τῆς πονηρίας .
(1)

102 : „ Ἀπὸ τῶν κριμάτων σου οὐκ ἐξέ-
„ κλινά , ὅτι σὺ ἐνομοθέτησάς με .

Δὲν ἐξέκλινά , λέγει , οὐδὲ τὸ παραμικρὸν
ἀπὸ τὰς ἐντολῆς σου Κύριε . διατὶ ὅχι ἄνθρωπος ,
ἀλλὰ σὺ ὁ ἴδιος Θεὸς ἐνομοθέτησας εἰς ἐμένα ταύ-
τας τὰς ἐντολάς σου . ὅθεν καὶ φοβούμενός ἐσάνκα ,
δὲν ἐπαρπατράπηκα ἀπὸ αὐτὰς . αἰδιάφορος δὲ εἶναι
ἡ σύνταξις τοῦ ἐνομοθέτησας . διατὶ , ἀντιναὶ εἶπῃ

103 : „ Ὡς γλυκεία τῷ λάρυγγί μου τὰ
„ λόγια σου , ὑπὲρ μέλι τῷ στόμα-
„ τί μου .

Πολλὰ γλυκὰ εἶναι , λέγει τὰ λόγια σου Κύριε ,
τόσον εἰς τὸν αἰσθητὸν μου λάρυγγα καὶ εἰς τὰ αἰσθητὸν
μου σῶμα , ὅσον καὶ εἰς τὸν νοητὸν λάρυγγα καὶ σῶμα
τῆς ψυχῆς μου . διατὶ , ἀπὸ μὲν τὸν αἰσθητὸν μου λάρ-
υγγα καὶ τὸ σῶμα μου , λαλοῦνται τὰ θεῖα λόγια σου .
ἀπὸ δὲ τὸν νοητὸν τῆς ψυχῆς μου , ταῦτα νοοῦνται
φανερώμεναι δὲ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ὁ Δαβὶδ τὴν ἡδονὴν
ὅπου εἶχεν εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ , ἡ ὁποία προξε-
νεῖται εἰς ἐκείνους , ὅπου ἔχουν ὑγιὴ καὶ ἑρρωμένα τὰ
αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς . ἐπειδὴ εἰς τοὺς ἔχοντας κα-
κὸν σῶμαχον , φαίνεται καὶ τὸ γλυκύ μέλι πικρὸν ,
κατὰ τὴν κοινὴν παροιμίαν . (2)

104 : „ Ἄ-

(1) „ Οὐδὲ γὰρ δυνατὸν , κατὰ τὸν Θεοδώριον , εἶναι κατὰ ταυτὸν δδῶναι ὁδὸς , ἀκολασίαν ἔ σωφροσύνην , δι-
καισύνην ἔ ἀδικίαν . ἀλλὰ δεῖ τὰς ἐναντίας φυγεῖν , ἔ τὴν εὐθεῖαν δδῶναι . οὕτω γὰρ εἶναι τε γενέσθαι τῶν θεῶν
φύλακας νόμων . τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ φυλάττειν τὸν θεῶν νόμον . τὸ ἔργον αὐτὸν ἐκπληρῶσαι . Καὶ ὁ Ὡριγένης .
ἡ Πονηρὰς ὁδὸς ὁδῶμεν , δουλεύοντες ἐπιθυμίαις ἔ ἡδοναῖς . τελείων δὲ εἰς ἡ φωνὴ αὐτὴ ἡ προφητικὴ . ὅσον
γὰρ εἴτι ἁμαρτάνομεν , ταύτην λέγειν οὐ δύναμεθα . ἐκ γὰρ τοῦ κυλῶναι τοὺς πόδας ἡμῶν ἐκ πάσης ὁδοῦ πονηρᾶς
φυλάττομεν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ . ποῖους λόγους ; τοὺς ἐν τῷ νόμῳ , νοήσαντες αὐτοὺς πνευματικῶς , ἔ ἐπιγινώ-
σκοντες τὸν δι' αὐτῶν κηρυττόμενον Ἰησοῦν Χριστόν . ἐμφανίζει δὲ τὸ ἐλευθερὸν τῆς πραιρέσεως τὸ , ἐκώλυσα τοὺς
πόδας μου . ὡς γὰρ ἐπ' αὐτῷ ὄντος τοῦ κινεῖν τοὺς πόδας εἰς τὸ βαδίζειν , ἢ ἔ κυλῶναι αὐτοὺς , εἶπε τοῦτο . λέ-
γει δὲ ἔ ὁ Δίδυμος . ἡ Ὅδοι πονηραὶ , ὅσαι πρὸς πονηρίαν ἄγουσιν . ὁδὸς πονηρὰ ἁσπασία ἔ μέθη . ἐπειδὴ πρὸς
πορνείαν χειραγωγοῦσιν ἑκάτεραι . ὁδὸς πονηρὰ , ὁ θυμός . ἐπειδὴ πότε πρὸς φόβον , ἔ πότε πρὸς βλασφημίαν ἐ-
ξάγει . ἔ τὰ διόμοια τούτοις .

(2) „ Οὐχ' οὕτως ἡδύνηι μου , φησὶν ὁ Θεοδώριος , τὴν τοῦ σώματος αἰσθησίν ἢ γλυκύτην τοῦ μέλιτος . ὡς εὐφρα-
ίνει μου τὴν ψυχὴν ἢ τῶν θεῶν λογίων μελέτη . τὸν μὲν τοὶ λάρυγγα τέθεικεν , ὡς ἔργον αὐτὰ φωνῆς . διὰ φωνῆς
δὲ ἡ μελέτη . τούτοις δὲ ἡ ψυχὴ κεχηρμένη , τὴν ἐντεῦθεν καρποῦται ὠφέλειαν . Ἄλλος δὲ λέγει . ἡ Ἡ χάρις
τῶν γεγραμμένων φυσικῶς ἔχει τὸ εὐπαράδεκτον . ἔ πάση καρδίᾳ προσήνης τε ἔ φίλον τῶν τῷ ἀληθὲς τοῦ πιθανοῦ
προτιμῶντων . καθὰ ἔ ὁ φαλμαδὸς ἐμφαντικώτατα τὸ ἐκ τῆς ἀληθείας ἡδὺ παριστῶν , ὡς γλυκεῖα , φησι , τῷ λάρ-
υγγί μου τὰ λόγια σου . μέλι γὰρ ὡσπερ ψυχᾶς , σοφὸς ἔ ὠφέλιμος λόγος , ἔ τὴν ἐκ φαυλοτάτης πικρίας ἀφανί-
σαι δύναμις . λέγει δὲ ἔ ὁ Ἀθανάσιος . ἡ Ἡ γλυκεῖα τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ , διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῖς λογίων στέφαν .
ἀλλ' ὑπὲρ μέλι , τῶν παρ' ἀνθρώποις πάντων ἡδύνων δι' αὐτοῦ δηλουμένων . ἔ ὁ Ἀπολλινάριος . ἡ Ὡσπερ τὸ ὑγι-
αῖνον αἰσθητήριον ἀντιλαμβάνεται τῆς τοῦ μέλιτος γλυκύτητος . ὁ δὲ νοσῶν ἔ πυρέττων πικράζεται μᾶλλον ὑπ'
αὐτοῦ . τὸν αὐτὸν τρόπον , ἐὰν ὑγιαίνῃ σου τὸ νοεῖν τῆς γεύσεως αἰσθητήριον , γλυκάζεται τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ .
ἐὰν δὲ νοσῇ , οὐκ ἀποδέχῃ αὐτὸν , οὐδὲ γλυκάζῃ . διὰ τοῦτο εἴρηται . ἡ Εἰς ὅτα ἄφρονες μηδὲν λέγε . μή ποτε
μυκτηρίσῃ τοὺς συνετοὺς σου λόγους . (Παρ . κγ' . 9 .) Καὶ ὁ Δίδυμος , μέλι τὴν παιδείαν ἐνομάζει τὴν ἔ-

104 : „ Ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου συνήκα ,
διὰ τοῦτο ἐμίσησα πᾶσαν ὁδὸν ἀ-
δικίας .

Ἐγὼ , λέγει , ἀπορίσθηκα ἀπὸ τὰς ἐντο-
λὰς σου , καὶ ἐγίναμι συνετώτερος , διὰ τοῦτο ἐκ τῆς
συνέσεώς ταύτης ἀπεσφόρηκα καὶ ἐμίσησα κάθε σφά-
ταν κακίας . (1)

105 : „ Λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος
σου , καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου .

Ὁ νόμος σου , λέγει , Κύριε , με ὡδήγησεν
τὰ καλὰ , ὡς ἂν ἦεν λύχνος καὶ ἓνα φῶς , ὥστε
μέσα εἰς τὴν νύκτα τῆς ζωῆς ταύτης , καλεῖς τὸ σκο-
τος τῶν παθῶν , δείχνει εἰς ἑμένα τὴν σφάταν τῆς
ἀρετῆς , καὶ δὲν μὲ ἀφίνει νὰ σκοταφῶ εἰς τὴν ἀ-
μαρτίαν . πόδας δὲ καὶ τρίβους ὀνομάζει τὴν σφά-
ταν , ἥτις φέροι πρὸς τὸν Θεὸν τοὺς περιπατοῦντας
ἐν αὐτῇ . νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως . ὅτι ὁ διὰ Μωσέως
νόμος , σωματικῶς μὲν καὶ κατὰ τὸ γράμμα λαμβαν-
όμενος , λύχνος γίνεται εἰς ἐκείνους , ὑποῦ περιπα-
τοῦ ἐν τῇ πρακτικῇ ἀρετῇ . πνευματικῶς δὲ νοου-
μενος , φῶς γίνεται εἰς ἐκείνους , ὅπου ἀναβαίνουν εἰς
τὴν Θεωρίαν καὶ γινώσκιν . (2)

106 : „ Ὁ

ζῶεν , διὰ τὸ γλυκὺ ἔχει προσήνους τῆς λέξεως . ὁμοῦ δὲ ἔχει διὰ τὴν κολακείαν , ἥτις ἐπὶ τὰς ἡδονὰς παρορμᾷ ἔχει προ-
τρέπει . ὑπὲρ ταύτην οὖν γλυκεῖα τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ τῷ σφάματι τοῦ δικαίου ἔχει τῷ λαῷ , διὰ τὴν κατάποισιν .
τούτοις τὴν ἐργασίαν . ὁ γὰρ τῶν νομίμων ἐργάτης , ἀρέσκειται τοῖς σώζουσιν , ἔχει οὐχὶ τοῖς τέρπουσιν ἡδεται .

(1) „ Ἄλλος δὲ λέγει . „ Ἀπεσφόρηκα , φησι , πᾶσαν κακίαν , διὰ τῆς τῶν κρείττωνων παραθέσεως βδελυκτὴν αὐ-
τὴν ὄραν ἔχει ὁλέθριον , ἔχει παντὸς μίσους ἄξιον , ἔχει ὁ Θεοδόριτος . „ Συνεῖς τίσιν ἀρέσκη , ἀπεσφόρηκα πάντα τὰ
τῆς κακίας εἶδη .

(2) „ Ἐφ' οὗ δὲ ὁ Κύριλλος . „ Δεῖ οὖν τοῖς θεοῖς λόγοις ἐντροφῶν ἀκαταλήκτως , ἔχει λύχνον ὡς περὶ τινα ποιῆσαι
τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν . ἔχει ὁ Ἀθανάσιος . „ Ὁ ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Θεοῦ νόμου περιπατῶν , ὁρᾷ καὶ ἀπρόσκατον πο-
ρεῖαν ποιεῖται , ὡς ἐν νυκτὶ ἔχει σκότειν τῷ ἐπὶ γῆς χωρὶς . Παῦλος γὰρ δεικτικῶς εἶπεν . „ Πρὸς τοὺς κοσμοκρά-
τορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου , διὰ τοῦ σκότους τὸν ὑπὲρ γῆς ἀέρα παρέστημεν . ὁρατὸν δὲ εἶναι ἔχει τὸ ὁμοίω-
μα , ὅπου φέροι ὁ μέγας Βασίλειος λέγων . „ Ὡς περὶ οἱ ναυτιλλόμενοι τὴν ὁδηγίαν τοῦ πλοίου λαμβάνουσιν ἐν
νυκτὶ ἀπὸ τῆς ἀρκτου , ἥ τις ἄλλου τῶν ἀειφανῶν ἀστέρος , ἔχει τοῖς ἀεὶ τεκμαίρονται τὴν εὐθυτητα . οὕτω ἔχει ὁ
οἶόν τις ἀστέρος περιφανέσι ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου κατευθυνόμενος , οὗ δίδωσιν ὅπως τοῖς ὀφθαλμοῖς . ἵνα ἔχη
διαρκὴ τὴν ἐκ τῶν ἐντολῶν ὁδηγίαν . ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ἅπαντες ἀπλῶς εὐκατόρδατος ἡ ἀρετὴ , οὐδὲ πᾶσιν ὁ τῆς δι-
καιοσύνης τρόπος εὐσύννοτος , τίς ἄρ' ἡμᾶς σοφὸς ἀποφανεῖ ; ἔχει τὸ ἀγαθὸν ἐναργὲς καταστήσει ; ἵνα γινώσκῃς ἐπι-
τελέσωμεν ; ἢ δὲ ὁλονότι Χριστὸς , ἔχει τὰ αὐτοῦ θεσπίσματα : ἥτοι τῶν Εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων τὸ φῶς εἰδέναι
δὲ ἔχει κατὰ τὸν Θεοδόριτον , ὡς ὁ μὲν νόμος , λύχνος ὀνόμασαι . μόλις γὰρ ἔχει Ἐθνος κατήνυγαςεν . ὁ δὲ Σωτὴρ ,
ἡλὸς δικαιοσύνης πᾶσαν φωτίζων τὴν οἰκουμένην . κατὰ δὲ τὸν Δίδυμον . „ Λύχνος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ , ὃν
παρεδέξατό τις , δὲ οὗ πέπυσεν κατὰ Θεῷ . οὗτος οὖν ἔστω καὶ ὁμῶς , ἔχει καὶ ποτε σβεννύσθω . „ Φῶς γὰρ δε-
καίς διαπαντός , φῶς δὲ ἀσεβῶν σβέννυται . (Παρ . ιγ' . 9 .) ἐν τῇ Σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου λύχνος ἦπτετο .
ἵνα οἱ λατρεύοντες τῷ Θεῷ βλέπωσι τὸν λύχνον , ἔχει τὰς λατρείας ἐπιτελῶσι , φωτιζόμενοι ὑπ' αὐτοῦ . οὕτως ἐν τῇ
Ἐκκλησίᾳ λύχνος ἦπτεται . ἔχει ὁ Θεόδωρος . „ Εὔτις ἔχει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ , ἔχει καὶ αὐτῷ ἐν πάσῃ πράξει ,
ὡς ἔστιν εἰπεῖν , κατ' ἑκάστην βῆμα ἐπαίρων τὸν πόδα πρὸς τὸ περιπατεῖν . οὗτος οὐ δύναται προσκοφῆναι . ἔχει γὰρ
τὸν λύχνον , ἔχει καὶ αὐτῷ . εἰδὲ παρεδέξατο μὲν τὸν λύχνον , ἔχει πιστεῖν αὐτῷ δοκεῖ , οὐ παραλαμβάνει δὲ αὐ-
τὸν ἐν πάσῃ πράξει . ἔχει ἐν παντὶ διαβήματι αὐτοῦ οὐ σκοπεῖ μετὰ τοῦ λόγου , ποῦ εἴη τὸν πόδα τῆς αὐτοῦ ψυ-
χῆς . οὗτος ἀμαρτάνει διπλὴν ἀμαρτίαν . ὅτι ἔχει τὸν λόγον , ἔχει οὐ καὶ αὐτῷ πανταχοῦ . ἐλθόντος γὰρ τοῦ
λόγου ἀπὸ τῶν οὐρανῶν , ἔκαστος τῶν πιστευόντων , μὴ μειομένου ἐκείνου , ἀνῆλθεν ἀπ' ἐκείνου ἐν αὐτῷ τὸν λύχνον
ἔχει τὸ φῶς . ἔχει οὕτως ἀπ' ἐνὸς φωτός , πολλοὶ γεγονῶσι λύχνοι . ἐν παντὶ οὖν καιρῷ , εἴτε ἐν λόγῳ , εἴτε ἐν ἔργῳ .
εἴτε ἐν διαλογισμῷ χρῶμεθα τῷ λύχνῳ ἐμπροσθεν ἡμῶν . οὐδεὶς γὰρ , φησι , λύχνον ἄσφα , καλύπτει σκεύει
(Ματθ . ε' . 15 .) Καὶ ὁ Τίμοθεος . „ Ἡ τῶν λύχνων χρῆσις ἐν νυκτὶ παραλαμβάνεσθαι εἰώθεν . ἐπειδὴ
τοῖνυν νυκτὶ , διὰ τὴν σύγχυσιν ἔχει τὸ σκότος τῆς ἀμαρτίας , ἡ παροῦσα πολιτεία παρίσκει , λύχνος ἡμῶν ὁ νόμος
πα-

106 : „ Ὁμοῖα καὶ ἔστησα τοῦ φιλαλά-
„ σθαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύ-
„ νης σου .

ἐκεῖνον , ὅπου εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸ λευϊτικόν ,
Ὁ ποιήσας αὐτὰ (τὰ προσάγματα) ἄνθρωπος , ζή-
σεται ἐν αὐτοῖς . (Λευϊ . ιη . 5 .) (2)

Ἐπειδὴ , λέγει , ἐγὼ ἐγνώρισα μὲ τὴν δο-
κιμὴν τὴν ὠφέλειαν , ὅπου ἔχουν αἱ ἐντολαὶ σου
Κύριε , διὰ τοῦτο ὤρσα : ἦτοι ἀληθῶς ὑποσχέθη-
κα , καὶ τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην ἔκαμα ἀμετακίνη-
τον , διὰ νὰ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου . γὰρ οἱ δὲ οὐ-
νοὶ μαρτυροῦν τὴν σερύωσιν τοῦ ἀνωτέρου ὄρκου : ἦτοι τῆς
ὑποσχέσεως . (1)

107 : „ Ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα Κύριε ,
„ ζῆσόν με κατὰ τὸν λόγον σου .

Πολλὰ καὶ μὲ ὑπερβολὴν , λέγει , ἔταπει-
νώθηκα Κύριε , εἴτε ἀπὸ τὴν σωματικὴν ταλαιπωρίαν
μου , εἴτε καὶ ἀπὸ τὴν θεληματικὴν κακοπάθειάν μου .
ὅθεν ἐπειδὴ τόσον ἐταλαιπωρήθην , ζωοποιήσόν με
Κύριε , κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν ὅπου ἔδωκες , ὅτι νὰ
βοηθῇς τοὺς κακοπαθοῦντας . ἢ καὶ κατὰ τὸν λόγον

108 : „ Τὰ ἐκούσια τοῦ στόματός μου εὖ
„ δοκῇσον δὴ Κύριε , καὶ τὰ κρίμα-
„ τὰ σου διδάξόν με .

Ἀπόδεξαι , λέγει , ὦ Κύριε , καὶ φέρε εἰς ἀ-
γαθὴν ἔκβασιν τὰς ὑποσχέσεις , ὅπου ἔκαμα , ὅχι
κατὰ ἀνάγκην , ἀλλὰ μὲ τὴν ἐκούσιόν μου προαίρεσιν
καὶ μὲ τὴν εὐγνωμοσύνην μου . αὐταὶ δὲ ἦτον , τὰ
νὰ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου . ὅθεν διδάξόν με τὰς
κρίσεις καὶ ψήφους σου , αἱ ὁποῖαι εἶναι δυσκολοκα-
τάληπτοι . „ Τὰ κρίματα γὰρ , φησι , Κυρίου , ἀβυσ-
σος πολλή . (Ψαλ . λα . 6 .) ἢ διδάξόν με τὰς ἐν-
τολάς σου βαθύτερον . (3)

109 : „ Ἡ ψυχὴ μου ἐν ταῖς χεραῖς σου δια-
„ παντός καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐ-
„ πελαζέμενη .

Εἰς

παρὰ Θεοῦ δεδώρηται , προσκρίπτειν οὐ συγχωρῶν τοὺς πρὸς αὐτὸν δεικνύοντας : ὅς τις ἔ φῃς ταῖς ἡμετέραις τριβόις
γίνεται : ταῖς πορείαις δηλαδὴ ἢ ταῖς πράξεσιν .

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Βασιλεὺς : „ Ὅρκον πολλαχοῦ τὴν ἀμετάθετον περὶ ἐκάστου πράγματος βεβαίωσιν ἡ Γρα-
φὴ δομάζει , ὡς ἐνταῦθα : τὴν γὰρ βεβαίαν τῆς ψυχῆς κρίσιν ἢ ἀμετακίνητον , ὅρκον ἐκάλεσαν : ἐπειδὴ ὅρκῳ βε-
βαιούται τῶν πραγμάτων τὰ πλεῖστα . ἔφησα δὲ εἶπεν , οὐχὶ τοῦ παραβῆναι , ἀλλὰ τοῦ φυλάξασθαι τὰς ἐντολάς
σου : χρησίμους δὲ τὸ ρητὸν πρὸς τοὺς ὁμνούντας περὶ αὐτῶν κακὸν , ἢ εὐνοίας εὐορκεῖν , εἰ πράττειν . λέγει δὲ ἢ
ὁ Ὁριγένης . „ Τὸ ζῆσαι ἐνταῦθα , τὸ βεβαίως ὀρίσαι δηλοῦν : ἢ τὸ ὁμῶσαι τὸ ἀμεταθέτως τοῦτο προεῖσθαι ,
ἢ ἀπαράβατον φυλάττειν τὸ ἔργον . ἴσημι δὲ φησὶν ὁ δίκαιος τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ τῇ ἐμῇ ψυχῇ : ἢ ὅταν αὐτὰ
ζήσω , γίνεται ἐκεῖνο τὸ εἰρημένον . „ Λογισμοὶ δικαίων κρίματα . (Παρ . ιβ΄ . 5 .)

(2) Ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει : „ Εἰ ἢ εἶχόν , φησὶν , ὑπόθεσιν τοῦ ἐπαίρεσθαι , ὡς βασιλεὺς ἢ σοφὸς ἢ Προ-
φήτης : ἀλλ' ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα : ὁ Θεὸς γὰρ ὑπερ φάνοις ἀντιτάσσεται ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν (Παρ .
γ΄ . 34 .) Καὶ ὁ Θεοδωρὸς : „ Ταπεινώσις ἕως σφόδρα , ἢ τῶν ἀμαρτημάτων εἰκότως ἐστὶν ἐξαγορεύσεις : τὸ γὰρ
μὴδὲ χρῆζειν ἐλέγχων , ἀλλ' αὐτὸν ἑαυτὸν τινα κατηγορεῖν , ὑπερβολὴ ἐστὶ ταπεινώσεως : τοῖς ζωοποιεῖν τὸ τοῦ
Θεοῦ λόγιον ἐπαγγέλλεται , ὡς ἀγαθόν τι καὶ φιλανθρωπίᾳ χρωμένου πρὸς ἡμᾶς μετὰ τὴν ἐξαγορεύσιν . „ Ἐξα-
μολογεῖσθε γὰρ , φησι , τῷ Κυρίῳ , ὅτι ἀγαθός , ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ .

(3) Ἄλλος δὲ λέγει : „ Ἐπειδὴ τῶν ἀμαρτημάτων , τὰ μὲν προαιρετικὰ τυγχάνει , τὰ δὲ ἀπροαίρετα : συμβαί-
νει δὲ ἢ διὰ τοῦ σώματος σφάλλῃσθαι πολλάκις , οὐ κατὰ προαίρεσιν , ἀλλὰ κατὰ τινα πρόληψιν , ἢ ἄνοιαν : ἢ
κατεύει τὸν Θεὸν τὰ κατὰ προαίρεσιν αὐτῷ χαλούμενα μόνᾳ ἀποδέχεσθαι . ὁ δὲ ταύτων ἦν ἢ τὸ ὁμῶσαι τοῦ φυ-
λά-

Εἰς ἐσένα, λέγει, Κύριε, ἐγχερίζω καὶ καρδιά μου πάντοτε τὴν ψυχὴν μου. καὶ ἐσένα κάμνω φύλακα καὶ ὑπερασπιστὴν καὶ κυβερνήτην αὐτῆς. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐφύλαξόν τὸν νόμον σου, διὰ νὰ μὴν ἐκπέσω ἀπὸ τὰς χεῖράς σου. (1)

110 : „ Ἐθεντο ἁμαρτωλοὶ παγίδα μοι,
καὶ ἐκ τῶν ἐντολῶν σου οὐκ ἐπλά-
νθην .

Οἱ ἁμαρτωλοὶ, λέγει, Δαίμονες, καὶ οἱ κάρκαστοι ἄνθρωποι ἔβαλον εἰς ἐμένα παγίδα, σπου-
δαζόντες διὰ νὰ μὲ πιάσουν. ἐγὼ ὅμως δὲν ἐπλανέ-
θηκα, οὐδὲ ἐπαρασάλευσα ἀπὸ τὰς ἐντολὰς σου,
φοβούμενος μήπως μακρυνώταται ἀπὸ τὰς ἐντολὰς σου

πέσω μέσα εἰς τὴν παγίδα τῶν ἀνωτέρων ἁμαρτωλῶν.
διότι ἐκεῖνος ὁποῦ περιπατεῖ εἰς τὸν νόμον καὶ εἰς
τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς δὲν πέπτει εἰς τὰς πα-
γίδας. (2)

111 : „ Ἐκληρονόμησα τὰ μαρτύριά σου
εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι ἀγαλλίαμα τῆς
καρδίας μου εἰσὶ .

Κληρονομίαν, λέγει, παντοτινὴν ἐγὼ ἐλα-
γίσα Κύριε, τὰς ἐντολὰς σου, καὶ κέρδος, ὅπου οὐδὲν
δύναται τις νὰ τὸ πάρῃ ἀπὸ λόγου μου. δείχνει
δὲ μὲ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Δαβὶδ τὴν πολλὴν ἀγάπην
ὅπου εἶχε εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου. (3)

112 : „ Ε-

λάσασθαι τὰ κρίματα. κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον ἢ Εὐσέβιον, ἢ Ὡριγένειον, τῶν τῆς ἀρετῆς κατορθωμάτων, τὰ
πλεῖστα μὲν οἱ θεῖοι νόμοι διαγορεύουσιν. ἓν δὲ ἢ ἡ γνώμη προσέθισιν, ἢ ἢ δῶρα προσηγόρευσαν. τὴν μὲν
γὰρ σωφροσύνην, ἢ δικαιοσύνην οἱ Εὐαγγελικοὶ νόμοι διαγορεύουσι. Παρθενία δὲ ἢ ἡ ἀκτημοσύνη, ἢ ὁ μονήρης
βίος ἢ ἡ ἐν ἐρήμῳ διαγωγή, τῆς γνώμης ἔργα, τὸν νόμον ὑπερπηδῶντα. τὰ τοιαῦτα τοῖνυν ἐκούσια προσηγόρευ-
σεν. ἢ ἢ εὐχεται ἀποδοχῆς ἄξια γενέσθαι παρὰ Θεοῦ. λέγει δὲ ἢ ὁ Κύριλλος. „ Ἀδέσποτον ἢ ἀρετὴ ἢ ἐκού-
σιον. ἢ ἀνάγκης ἀπάσης ἐλεύθερον. τοιοῦτος ἦν ὁ Δαβὶδ, ὁ τὰ ἐκούσια μόνον τῶν παρ' αὐτοῦ γινόμενων, εὐδοκί-
σῃναι τῷ Θεῷ προσευχόμενος.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀπολλινάριος. „ Ἡ ψυχὴ τίνος ἐν χερσὶ Θεοῦ ἐστίν, εἴ ποτε ἐν κινδύνῳ γεγένηται. ἐγὼ οὖν,
φησὶν ὁ δίκαιος, κατ' ἡμέραν ἀποθνήσκω. αἰεὶ κινδυνεύω διὰ τὸν λόγον σου, διὰ τὴν ἀληθειάν σου. ἢ διὰ ταῦτα
ἢ ψυχὴ μου ἐν ταῖς χερσὶ σου διαπαντός. οὐ γὰρ ὁ κίνδυνος τοῦ θανάτου ἐποίει με ἐπιλαθέσθαι τοῦ νόμου σου.
ἢ ὁ Θεόδωρος. „ Μείζων τῆς προθυμίας ἀποδείξεις, τὰ διὰ κινδύνων ἰόντα, μὴ ἀφίσσασθαι τοῦ νόμου. ἢ ἐν
ἐπιβουλαῖς ὄντα, μὴ ἀφέλκεσθαι τοῦ δικαίου, ὅργη ἢ παροξυσμῷ τῷ πρὸς τοὺς ἐπιβουλευόντας. Καὶ ὁ Ἀνώνυμος
„ Ἐὰν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν ἀναπετάσωμεν, ὥς ἐκεῖθεν αὐτὴν τροφὴν, ἢ ζωὴν, ἢ τι-
μὴν, ἢ δόξαν προσδέχεσθαι, λήθην τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν ὑπομεναῖμεν. αἰεὶ δὲ αὐτοῦ μεμνη-
σόμεθα, οὐδενὸς ἡμᾶς τῶν βιωτικῶν ἀμελήσαι τῶν θεῶν ἀναγκάζοντος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ὡριγένειος. „ Παγίδας οἱ ἁμαρτωλοὶ πολλὰς τοῖς δίκαιοις ἢ διαφόρους ῥήπτουσιν. ὅντων τῷ Ἰω-
σὴφ, ἢ Αἰγυπτία ἢ οἱ ἀδελφοί. τῷ Δανιὴλ, οἱ παρὰ τοῦ Βαβυλίου λαβόντες ἐξουσίαν. ἀλλ' οὐκ ἀπεπλανήθησαν
οἱ δίκαιοι τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. ἢ διὰ τοῦτο τῶν παγίδων ἀνέτεροι ἐγένοντο. ἢ ὁ Θεόδωρος. „ Ὡς περ οἱ θη-
ρευταὶ τῶν ἀλόγων ζῶων ἰσχύει παγίδας. ἵνα ταῦτα λάβωσιν. οὕτως ὁ Διάβολος ἢ οἱ τούτου ἄγγελοι, παγίδων
πάντα πεπληρώκασι. ἢ ὁλος ὁ βίος μεσὸς ἐστὶ παγίδων. ἐκεῖνοι μὲν οὖν, φησὶν, ἔθνηκαν παγίδαμοι πανταχοῦ. ἐ-
γὼ δὲ ἐτήρουν σου αἰεὶ τὰς ἐντολὰς, ἢ οὐκ ἀπεπλανήθην αὐτῶν. ὁ δὲ Ἀνώνυμος. „ Χαριέντως ὁ ὁμολογῶν καὶ
μαρτυρῶν τῇ ἀληθείᾳ, ἢ μὴ ἐπαισχυνόμενος τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' εἰς θανάτου ἄγωνι-
ζόμενος ὑπὲρ τοῦ μαρτυρῆσαι τῇ ἀληθείᾳ, λέγοι ἂν τὰ εἰρημένα ταῦτα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ὡριγένειος. „ Ὅσοι χαίρουσι ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ ἢ τὴν δικαιοπραγίαν ἀσπάζονται, οὗτοι
διαπαντὸς κληρονομοῦσιν αὐτοῦ τὰ μαρτύρια, κληρὸν αὐτὰ ἢ μερίδα αὐτῶν πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ κτάμενοι, καὶ
διόπερ ἐὰν πάθωσιν ἐπ' αὐτοῖς, εὐφραίνονται. ἢ ὁ Ἀπολλινάριος. „ Ἀγαλλίαμα τῆς καρδίας τῶν Ἀποστόλων
ἦν τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου χαίροντες, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὄν-
ματος Ἰησοῦ ἀτιμασθῆναι.

112 : „ Ἐκλίνα τὴν καρδίαν μου τοῦ ποι-
„ ῆσαι τὰ δικαιώματά σου εἰς τὸν αἰ-
„ ὦνα δι' ἀντάμειψιν .

Ἐγὼ , λέγει , ἐγύρισκα τὴν καρδίαν μου εἰς
τὸ νὰ κάμῃ πάντοτε τὰς ἐντολάς σου Κύριε , διὰ
τὸν μέγαν μισθὸν καὶ τὴν ἀνταμοιβήν , ὅπου ἔ-
χει νὰ δοθῇ εἰς τοὺς ἐργαζομένους αὐτάς . (1)

113 : „ Παρανόμους ἐμίσησα , τὸν δὲ νό-
„ μόν σου ἠγάπησα .

114 : „ Βοηθός μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου εἶ
„ σύ , εἰς τοὺς λόγους σου ἐπλήπισα .

Ἐγὼ , λέγει , τοὺς μὲν παρανόμους ἐμί-
σησα , τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα Κύριε , καὶ ἐγὼ
ἔλπισα εἰς τὸν νόμον σου , ὁ ὅποιος δικαιώνει ἐκεί-
νους , ὅπου τελειώσουν αὐτόν . καὶ ὑπόσχεται εἰς αὐ-
τοὺς , ὅτι ἔχουν νὰ λάβουν πολλὰ εἰγὰθὰ εἰς τοὺς οὐ-
ρανούς . (2)

115 : „ Ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ πονηροῦμε-
„ νοι , καὶ ἐξερευνήσω τὰς ἐντολάς
„ τοῦ Θεοῦ μου .

Ἀναχωρήσατε , λέγει , ἀπὸ λόγου μου ,
ἐσεῖς οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι καὶ Δαίμονες καὶ ἄστοιχοι
λογισμοὶ , διὰ νὰ ἡμπορέσω με ἱσυχίαν νὰ ἐρευνήσω
τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ μου . ἐπειδὴ ἡ ἐδική σας ἐνδο-
χλησις μὲ ἐμπαδίζει ἀπὸ τὴν ταύτων σωτηριώδη
καὶ κατὰ βάθος ἐρευνᾶν . (3)

116 : „ Ἀντιλαβοῦ μου κατὰ τὸ λόγιόν
„ σου , καὶ ζῆσόν με , καὶ μὴ κα-
„ ταισχύνῃς με ἀπὸ τῆς προσδοκίας
„ μου .

Βοηθήσόν μοι , λέγει , Κύριε , κατὰ τὴν ὑ-
πόσχεσίν σου . διατὶ σὺ ὑπεσχέθης ἐν τῷ νόμῳ σου
νὰ βοηθῇς ἐκείνους , ὅπου φυλαττοῦσιν αὐτόν . ἢ καὶ
κατὰ τὴν ἀπλῶς σου ὑπόσχεσιν , καὶ ζωοποιήσόν με
διὰ τῆς σῆς ἐπισκέψεως , καὶ μὴ με κάμῃς νὰ ἐντρα-
πῶ τὸ ὅποιόν θέλω πάθω , ἀνίσως ἀποτύχω τὴν ἐλπίδα ,
ὅπου ἔχω εἰς ἐσέ διὰ νὰ μοι βοηθήσῃς . (4)

117 : „ Βοή-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Εἰ δὲ τὸ ἔκλινα . Ἦα δὲ ἔξη τὸ προαιρετικόν . τρυτάνη γὰρ ἔοικε τὸ τῆς ψυχῆς βου-
λευτήριον . κατέχει δὲ τὴν τρυτάνην ὁ νοῦς , ἡγεμονεύειν λαχόν , ἢ οἷς ἂν τύχῃ προσθέμενος , ἀνάγκη κλίνειν τὰ
τῆς διανοίας ζυγά . τοῦτο δεδρακέναι ὁ Προφήτης ὁμολογεῖ . κύριος γὰρ , φησιν , ὦν ἐμαυτοῦ , δπου βούλομαι ,
ἐκλίνει τὴν καρδίαν , μετέστρεψα ταύτην ἐπὶ τὰ προσάγματά σου . σκοπὸν ἐμαυτῷ θέμενος τὴν παρὰ σοῦ ἀντιμι-
σθίαν . λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος . „ Ἡ δὲ ἀμοιβὴ βασιλεία Θεοῦ ἐστὶ , ἢ τὰ αγαθὰ , ἃ ὀρθαλμὸς οὐκ εἶδε ἢ οὐς
οὐκ ἤκουσε , ἢ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη , ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν .

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶ . „ Ὅτι παρανόμους λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς σαφούς τοῦ αἰῶνος τούτου . ἢ τοὺς ἀρ-
χηγόνες τῶν αἵρέσεων . ἢ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς τοὺς παρανομοῦν ὑποτιθεμένους . ἐπειδὴ δὲ δυνάμεις ἔχει ἡ ψυ-
χή , δι' ὧν ἀγαπᾷ , ἢ δι' ὧν μισεῖ . ἔργον δὲ , ταύταις κατὰ λόγον χρῆσθαι . ἐσεμνύνατο δὲ ὁ Προφήτης , ὡς
τὴν μὲν δυνάμιν τῆς ἀγάπης ἀνατιθεῖς τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ . τὴν δὲ δυνάμιν τοῦ μισεῖν , τοῖς ἐναντίοις τοῦ νόμου .
διὰ τοῦτο φησὶ πρὸς Θεὸν , ὅτι οὐ δίχα τοῦτο τῆς σῆς βοηθείας κατέρθωσα . ἀλλὰ τῆς σῆς ἀπολαύσας βοήθης . ἢ
δὲ Χρυσόφρημων εἶπε . „ Τοιαῦτα τὰ καυχήματα τῶν ἁγίων , καθὼς ἢ ἐν ἑτέρῳ Ψαλμῷ λέγει . „ Οὐχὶ τοὺς
μισούντάς σε Κύριε ἐμίσησα , ἢ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου ἐξετηκόμην ; ὥσπερ γὰρ ὁ ἀγαπῶν τὸ φῶς , τὸ σκοτὸς ἀ-
πεχθάνεται . ὥτως ὁ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ ἀγαπῶν , τοὺς παρανόμους λογισμοὺς ἢ πράξεις μισεῖ .

(3) Ὅθεν εἶπε ἢ ὁ Ἀνώνυμος . „ Τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς , φησιν , ὧν πεπληρωται ἡμῶν ὁ κρυπτός τῆς καρδίας
ἄνθρωπος . ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται πονηροὶ διαλογισμοί , φόνοι , μοιχεῖαι , πορνείαι , ἢ τὰ ἐξ ἧς , τὰ κοι-
νοῦντα τὸν ἄνθρωπον . τούτοις τοῖς διαλογισμοῖς φησιν . „ Ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ .

(4) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος . „ Εἰπὼν ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ πονηροῦμενοι , ἀκολουθῆς τὸν Θεὸν εἰς τοῦτο ἐπικαλεῖ-
ται .

117: „Βοηθήσον μοι καὶ σωθήσονται,
καὶ μελετήσω ἐν τοῖς δικαιώμασι
σου διὰ παντός·

δλους ἐκείνους, ὅπου ἀποστατοῦν ἀπὸ τὰ δικαιώμα-
τά σου, διατὶ αὐτοὶ ἐνθυμούμενοι τὸ νὰ παρανομοῦν,
διὰ τοῦτο δὲν φυλάττουν τὸν νόμον σου (2)

Ἐάν, λέγῃ, ἐσύ μοι βοηθήσῃς Κύριε, ἐ-
γὼ θέλω σωθῶ ἀπὸ τὴν ἐπ'βουλήν τῶν ὁρατῶν καὶ
ἀοράτων ἐχθρῶν μου, καὶ ἀκολουθῶς θέλω μελετᾶ
πάντοτε εἰς τὰ δικαιώματά σου. (1)

119: „Παραβαίνοντας ἐλογισάμην πάν-
τας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς,
διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰ μαρτυρία
σου.

118: „Ἐξουδένωσας πάντας τοὺς ἀπο-
στατοῦντας ἀπὸ τῶν δικαιωμάτων
σου, ὅτι ἀδικον τε ἐν θυμῷ αὐ-
τῶν.

Ἐγὼ, λέγει, ἐσοχάσθηκα, πῶς ὅλοι οἱ
ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς εἶναι παραβάται τῶν ἐντολῶν σου.
ὅθεν διὰ νὰ μὴ γένω καὶ ἐγὼ παραβάτης, διὰ τοῦ-
το ἠγάπησα τὸν νόμον σου Κύριε. τῆς γῆς δὲ εἶ-
πε, διατὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ εἶναι ἀπὸ τὴν γῆν, ἢ διατὶ
ἐν τῇ γῇ ὄντες, ἁμαρτάνουσιν. (3)

Ἀπεσράφης, λέγει, Κύριε, ὡς ἄχρηστους,

120: „Κα-

ται· ὡς ἂν τῇ αὐτοῦ δυνάμει ἀπελαθεῖεν τῆς ἐκταυτοῦ ψυχῆς οἱ πονηροὶ· σχολῆς τε τυχὼν, τῆς κατὰ Θεὸν
ζωῆς τε καὶ σωτηρίας τύχοι, καὶ μὴ ἀποπέσοι τῆς ἐαυτοῦ προσδοκίας. κατὰ δὲ τὸν Δίδυμον· „Προσδοκία τῶν
ἀγίων ἢ αἰώνιος ζωὴ· ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ὅταν οὖν τις ἀνάξιος γένῃται, μὴ ἐπόμενος, ὃ ἔδοξε πεπίστευκεναι
λόγῳ, κατασχίνεται ἀπὸ τῆς ἐαυτοῦ προσδοκίας.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Καὶ γὰρ τυχὼν τῆς σωτηρίας, τῶν σῶν δικαιωμάτων οὐκ ἀμελήσω· ἀλλὰ δι-
παντὸς τὴν τούτων μελέτην ποιήσομαι· μελέτην δὲ λέγει, οὐ τὴν ἐν λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν ἔργοις. καὶ ὁ
Ἀπολλινάριος· „Ἀνώτερόν μὲν εἴρηται· „Βοηθός μου καὶ ἀντιλήπτορ μου εἶ σύ· ἐνταῦθα δὲ βοηθήσον μοι·
οὐκ ἀρκέμοι, φισιν, ἡ βοήθεια, ἣν βεβοηθήμην, δέομαι δὲ βοηθείας ἔτι· ἀδιαλείπτως βοηθήσον μοι· τὸ δὲ
σωθήσομαι, οὐτὼ τέλειον, ὅσον ἔσμεν ἐνθάδε· ὅταν δὲ ἀπαλλαγῶμεν τούτου τοῦ βίου, τότε σωθῆναί ἔσιν, ὅ-
ταν ζῶμεν μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν Ἀγγέλων· ὁ δὲ Ἀνάνυμος· „Διαπαντός· τούτέστιν οὐ μόνον ἐν τῷ αἵματι τοῦ-
τω, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· καὶ γὰρ ἐκεῖ μέλλομεν μελετᾶν τὰ δικαιώματα πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· οὐκέτι κα-
τὰ τὴν σκιά, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀλήθειαν.

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Οὐ ταυτὸν ἔστι τὸ ἁμαρτάνειν καὶ τὸ ἀποστατεῖν· ὁ ἀποστατήσας, ἀπέστη τέλειον τοῦ
θεοσεβεῖν, τοῖς δὲ ποιούτοις εἴρηται· „Οὐαὶ τέκνα ἀποστάται· (Ἡσ., λ'. 1.) καὶ πάλιν· „Οὐαὶ αὐτοῖς
ὅτι ἀπεπήδησαν ἀπ' ἐμοῦ. (Ἦσ., ζ'. 13.) τοὺς οὖν ποιούτους παιδεύων, οὐ μασιζῶν ἔτι κατὰ τοὺς ἀγα-
πωμένους υἱοὺς πατρὸς αὐτοῦ, ἐξουθενεῖ φάσκον πρὸς ἑκάστον· „Παιδεύσει σε ἡ ἀποστασία σου καὶ ἡ κακία σου ἐλέγ-
ξει σε· (Ἰερ., β'. 19.) „Ἀλλ' ἐγὼ, φισιν ὁ Θεοδώριτος, πολλὴν περὶ τὰς σὰς ἐντολάς σχήσω τὴν προθυ-
μίαν, ἐπινειδίζουσιν καὶ καταγαλάσους καὶ ἀποβλήτους τοὺς τούτων παραβάτας εἰδώς· τοῦτο γὰρ τὸ τέλος, κατὰ τὸν
Ἀθανάσιον, τῶν ἀθετούντων τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον· ἐξουθενεῖται γὰρ· καὶ τὸ αἴτιον· ὅτι ἄδικον τὸ ἐνθυμίσαι
αὐτῶν, τὸ πατῆσαι βουλευσασθαι τὸν θεῖον νόμον.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἀντὶ δὲ τοῦ, παραβαίνοντας ἐλογισάμην, ὁ Θεοδόσιος εἶπεν· εἰς οὐδέν· ὁ δὲ
Ἀκύλας· σέμφυλα· ὁ δὲ Σύμμαχος· σκαρίαν· ὁ δὲ Περσέτης· δεδήλωκεν, ὡς ἐξουθενεῖν καὶ αὐτὰς τῷ Θεῷ πα-
ρακλησῶν τοὺς παραβάτας· καὶ ὡς περὶ τινος σκαρίαν ἀπερίμικτον, καὶ ἄχρηστα σέμφυλα ἀποδοκιμάζων, πᾶσαν προ-
θυμίαν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θεῶν λογίων εἰσέχευεν· ἄτε δὴ τὴν τῆς παρανομίας ζῆμιν εἰδώς· ὁ δὲ Ὁρι-
γένης λέγει· „Παραβάται λέγονται· μὴ μόνον οἱ μετὰ τὴν πίσιν ἀποστάτες· ἀλλὰ καὶ οἱ ὅπως ποτεοὺν ἁμαρ-
τάνοντες· ἁμαρτωλοὶ δὲ τῆς γῆς, οἱ ἐπὶ γῆς ἡμαρτηκότες ἀνθρώποι· ἄλλοι γὰρ ἁμαρτωλοὶ οὐρανοῦ, πρὸς εὐε-
μεν ἢ πάλιν, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· ἐκεῖ γὰρ πρῶτον ἁμαρτάνοντες, ὕψιστον καὶ ἐν
γῆς

120 : „ Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς
 „ σάρκας μου· ἀπὸ γὰρ τῶν κριμῶν
 „ τῶν σου ἐφοβήθην .

λήλου τιθέμενα . διὰ τοῦτο , ὡς δίκαια κρίναντα ,
 μήμε παρκώσῃς εἰς ἐκείνους , ὅπου μὲ ἐπιβουλεύ-
 ονται ἀδίκως . μηδὲ οἱ παρ᾽ ἐμοὶ ὡς κατακυριεύσουσι
 ἐμένα τὸν ἔννομον .

Ἀπὸ τῆν ἀνάγνωσιν , λέγει , ὅπου ποιῶ
 εἰς τὰς κρίσεις καὶ ψήφους σου Κύρια , ἐφοβήθηκα μὲν
 κατὰ τὴν ψυχὴν , δὲν ἔχω δὲ καὶ τὸ σῶμα συσελλό-
 μενον μὲ τὸν τοιοῦτον σωτηριώδη φόβον . διὰ τοῦ-
 το λοιπὸν σὺ κάρφωσον καὶ νεκρώσον αὐτὸ ἀπὸ τὸν
 φόβον σου . διὰ νὰ μὴ μετακινήται πλέον εἰς ἀτά-
 κτους ὁρμὰς , καὶ ἀτόπους πράξεις . (1)

121 : „ Ἐποίησα κρίμα καὶ δικαιοσύνην·
 „ μὴ παραδοῖς με τοῖς ἀδικοῦσί με .

Ἐγὼ , λέγει , ἔκαμα κρίσιν δικαίαν Κύρια·
 τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ κρίμα καὶ ἡ δικαιοσύνη , ἐκπαράλ-

122 : „ Ἐκδεξαι τὸν δούλόν σου εἰς ἀγα-
 „ θόν , μὴ συκοφανησάτωσάν με ὁ
 „ περήφανοι .

Μικροθύμησον , λέγει , Κύρια , εἰς ἐμένα
 τὸν δούλον σου διὰ ἀγαθόν : δηλαδή , ἵνα δια με-
 τανοίας καθαράς καὶ ἀληθινῆς δυνηθῶναι ἀποπλύνω
 τὸν μολυσμὸν τῆς ἁμαρτίας μου , καὶ ὥς μήμε συκο-
 φαντήσουν οἱ ὑπερήφανοι : ἦτοι οἱ ὑπερόπτοι τοῦ ἐδι-
 κοῦ σου νόμου καὶ καταφρονηταί . πῶς δηλαδή ἐγὼ
 ταλαιπωροῦμαι ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς ἀπλῶς καὶ κατὰ
 τύχην , καὶ ὄχι διὰ τὴν τολμηθεῖσαν παρ' ἐμοῦ ἁ-
 μαρτίαν . ἢ ὡς μὴ με συκοφαντοῦν , πῶς ματαίως
 μετανοῶ . ἢ πῶς ματαίως ἐλπίζω σωτηρίαν .
 (2)

123 : „ Οἱ

γῆς τοῦτο ποιῶσι . ἢ ὁ Ἀνώνυμος : „ Πᾶς , φησιν , ἀμετρώδης , ἐν τοῖς τοῦ νόμου παραβάταις ταχθήσεται ,
 εἴτε βραχύ τι παραβαίνει τοῦ νόμου , εἴτε μέγα . διὰ τοῦτο ὁ Θεολόγος Ἰωάννης ἔγραψε : „ Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν
 ἁμαρτίαν , ἢ τὴν ανομίαν ποιεῖ . ἢ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ανομία . (Απ . Ἰω . γ' . 4 .)

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει : „ Φόβος ἄρα ψυχῇ καθάρσιον , κατὰ τὴν εὐχὴν τοῦ Προφήτου : ὡς ὅπου φό-
 βος ἐνοικεῖ , ἐκεῖ ψυχῆς ἅπανα καθάρσιος ἐνδρῶται , πάσης πονηρῆς πράξεως ὑποφειγούσης , τῶν τοῦ σώματος
 μελῶν κινεῖσθαι πρὸς ἀτόπους ἐνεργείας μὴ δυναμένων , διὰ τὸ τῷ φόβῳ κεκαθελῶσθαι . ὡς γὰρ ὁ ἐμπειρηγὸς
 ἔχων ἐν ἑαυτῷ τοὺς ἥλους τοὺς σωματικούς , ἀνεξέφυκτος ἐστὶν , ὑπὸ τῶν ὁδυνῶν κατέχομενος . οὕτως ὁ τῷ φόβῳ τοῦ
 Θεοῦ κατελιημένος . οὐκ ὀφθαλμῷ χηρῶσθαι πρὸς ἃ μὴ δεῖ . οὐ χεῖρας κινῆσαι πρὸς ἀπηγορευμένας πράξεις .
 οὐχ ὅλως μικρόν , ἢ μείζον ἐνεργῆσαι παρὰ τὸ καθήκον δύναται , εἴαν ὁδὴν τινα τῇ προσδοκίᾳ τῶν ἀπειληθέντων
 ἐκπεπαρμένος . ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει : „ Τὸ καθήλωσον ἀντὶ τοῦ πῆξιν νοεῖται . πῆξιν οὖν , φησιν , εἰς ἀγνεί-
 αν τὰς σάρκας μου . ἢ ὁ Ὠριγένης : „ Ὁ καθηλούμενος, σαυροῦται . ζητῶ οὖν τὸν Σταυρὸν . ἢ ζητῶ , μὴ πο-
 τε ὁ Σταυρὸς ἐστὶν ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ . ἢ γὰρ εἶπεν ὁ Σωτὴρ : „ Ὅς ἂν μὴ ἄρῃ τὸν Σταυρὸν αὐτοῦ , ἢ ἀκολου-
 θῇ ὀπίσω μου , οὐκ ἔστι μου ἄξιος . ἐπειδὴ δὲ εἰρήκαμεν τελειότερον τὴν ἀγαπῶντα τοῦ φοβούμενον , ἢ ὅπου εἰ-
 σέλθῃ ἡ τελεία ἀγάπη , ἔξω βάλλει τὸν φόβον . ἐπεὶ τοίνυν εἰσίσκεται καθηλούμενος ἐκ τοῦ φόβου ὁ δίκαιος , ζη-
 τῶ : μὴ ποτε ὁ μὲν σαυρούμενος φοβῆται , καθηλούμενος ἐκ τοῦ φόβου . ἵνα νεκρώσῃ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς .
 ἡνίκα δ' ἂν ἔλθῃ ἡ τελεία ἀγάπη , καθαιρεῖται ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ , θάπτεται , ἐκ νεκρῶν ἐγείρεται . ἵν' ἐν καινότη-
 τητι ζωῆς περιπατήσῃ , οὐκέτι κατὰ φόβον , ἀλλὰ κατὰ ἀγάπην τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ .

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει : „ Πίστευσάν , φησιν , ὑποσχόμενῳ τῷ δούλῳ σου . αὐτὸς ἀνάδοχος ἢ ἐγγυητὴς γε-
 νοῦ τῆς ἐμῆς ὑποσχέσεως , ὅτι σου σπουδάσω ἐκπληρῶσαι τοὺς νόμους . ἐπειδὴ δὲ ἀληθινὴ ἡ συκοφαντία , καὶ μέ-
 γαν ἔχη μισθόν , ῥυσθῆναι ταύτης αἰτεῖ , ἢ μάστιγα τῆς τῶν ἀλαθέων ἢ δυνατῶν , ὅσα ἢ χαλεπωτέρα . ἀδικία
 γὰρ προσλαβοῦσα τὴν δυναστείαν , μείζονα τὴν λύβην ἐργάζεται . ἀναγκάως δὲ κατὰ τὸν Εὐσέβιον , παρακαλεῖ
 τὸν Θεὸν ἀνάδοχον ἑαυτοῦ ἢ ὡς περ ἐγγυητὴν γενέσθαι . ἵνα αὐτὸς ἢ φύλαξ αὐτοῦ γέννηται , τῆσιν ἐκτακτοῖς τὴν
 ἑα-

123 : „ Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐξέλιπον εἰς τὸ λήσῃς, διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου. (2)
 „ σωτηρίον σου, καὶ εἰς τὸ λόγιόν
 „ τῆς δικαιοσύνης σου.

Ἀτόνησαν, λέγει, καὶ ἀπέκαμον οἱ ὀφθαλμοί τῆς ψυχῆς μου, ἀποβλέποντες εἰς τὴν βοήθειαν ἐκείνην, ὅπου ἐλπίζω νὰ μοι χάρισης. καὶ εἰς τὴν ὑπόσχεσιν τῆς δικαιοσύνης σου. (1)

124 : „ Ποίησον μετὰ τοῦ δούλου σου κα-
 „ τα τὸ ἔλεός σου, καὶ τὰ δικαιώ-
 „ ματά σου διδάξόν με.

Κάμε, λέγει, Κύριε, ἔλεος εἰς ἑμένα τὸν δούλόν σου, καθὼ εἶσαι ἐλεήμων. ὦ κάμε εὐεργεσίαν εἰς ἑμένα μὲ τὸ ἔλεός σου. καὶ ἀφ' οὗ μὲ ε-

125 : „ Δούλός σου εἰμὶ ἐγώ, συνέτισόν
 „ με, καὶ γνώσσομαι τὰ μαρτύριά
 „ σου.

126 : „ Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ
 „ διεσκεδάσαν τὸν νόμον σου.

Ἐγὼ εἶμαι, λέγει, δούλός σου Κύριε. καὶ ἂν με συνέτισης, θέλω γνωρίσω τὰ μαρτύριά σου. (3) Καιρὸς δὲ εἶναι εἰς ἐσένα τὸν Κύριον, νὰ κάμῃς τί; ἐκδίκησιν δηλαδὴ. (τοῦτο γὰρ ἔλλειπει καὶ πρέπει νὰ νοητῇ ἐξωθεν) ὥστε καὶ οἱ πικροὶ νομοὶ ἐκατέρησαν καὶ παρέβηκαν τὸν νόμον σου, (4)

127 : „ Διὰ

ἰγυρῇν, πρὸς τὸ μηδεμίαν λαβὴν παρασχεῖν τοῖς ἐνεδρεύουσιν αὐτῷ συκοφάνταις. λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης : „ Πᾶς συκοφαντοῦσιν αἱ πονηραὶ δυνάμεις ; αὗται ἐνήργησαν ἔπεισαν. ἵνα ἀμαρτωλὸς γένωμαι. ἔσονται μου κατήγοροι γίνονται, ὅλην τὴν αἰτίαν τῶν ἀμαρτημάτων εἰς ἐμέ ἀναφέρουσαι. λέγει δὲ ὁ Δίδυμος : „ Ὁ ποιήσας κρίμα ἔδικαιοσύνην. οὗ παραδίδεται τοῖς ἀδικούσιν αὐτόν. ἐκδέχεται γὰρ αὐτὸν δούλον αὐτοῦ γενόμενον ὁ Θεὸς εἰς ἀγαθόν, ἔσται οὐκ ἐξ αὐτὸν συκοφαντεῖσθαι ὑπὸ τῶν ὑπερηφάνων.

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος : „ Πάλιν ἐνταῦθα λόγιον τὴν ὑπόσχεσιν καλεῖ. διηλεκτῶς, φησί, τὴν παρὰ σοῦ σωτηρίαν προσμένω, ἔσται τῆς ὑποσχέσεως ἀναμένω τὸ τέλος. τὸ δὲ ἐξέλεπον τέθεικε, τὴν ἐπιτεταμένην ἐπιθυμίαν δηλῶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος : „ Ὁ τοσαύτης ἀρετῆς ἐργάτης ἔλεος τυχεῖν ἀξιοῖ, ἔσται διὰ τοῦτο σωτηρίας ἀπολαύσαι αἰτεῖ. ἔσται οὐκ ἀπαιτεῖ μισθόν, ἀλλὰ φιλανθρωπίαν αἰτεῖ. Καὶ ὁ Δίδυμος : „ Ἐν τοῖς οἰκτιρμοῖς τοῦ Θεοῦ εὐχότως ἀριθμεῖται, τὸ μαθεῖν αὐτοῦ τὰ δικαιώματα. οὐδὲ γὰρ ἀξιοὶ ταύτης ἐσμέν τῆς γνώσεως, παραβάται τοῦ νόμου τοῦ κατὰ φύσιν γινόμενοι, ἀλλ' ὅμως διὰ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ διδασκόμεθα. ἔσται ὁ Ἀπολλινάριος : „ Ὅπως οἱ μόνοι παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸν νόμον διδάσκονται, ὅσοι περ αὐτῷ δουλεύειν αἰροῦνται. ταῖς ἄλλαις δηλαδὴ δουλείαις ἀποταξάμενοι ; ἔσται τοῦτο συνέτιξαι ἔσται γινῶσιν τῶν αὐτοῦ μαρτυρίαν ἐντίθησιν (ὁ Θεός,) ὥστε μὴ μόνον ἀναγινώσκειν ἡμᾶς, ἀλλὰ ἔσται γινώσκειν τὸ νόημα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος : „ Πᾶντες μὲν ἄνθρωποι φύσει δούλοι Θεοῦ. διαθέσει δὲ, οἱ τοῦ Θεοῦ τὴν δεσποτείαν ἀσπασίας αἰροῦμενοι. ταύτης ἂν τῆς συμμορίας ὁ Προφήτης, δούλον αὐτὸν ὀνομάζει, ἔσται συνέσεως ἀξιοῦσθαι παρὰ καλεῖ. ὥστε γινῶσιν τοῦ Θεοῦ τὰ μαρτύρια. Καὶ ὁ Ὠριγένης : „ Οὐδεὶς δούλος τῆς ἀμαρτίας. δούλος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ. ὁ οὖν δουλεύων ἐν πάσῃ πράξει ἔσται διανοήσει, ποιῶν πάντα κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) οὗτος λεγέτω. „ Δούλός σου εἰμὶ ἐγώ. τοιοῦτος ἂν ὁ Προφήτης ὀξιοῖ μισθὸν λαβεῖν τῆς δουλείας τῆς. „ Συνένετισόν με. ἔσται γὰρ συνέσεως δεδομένη ἀπὸ Θεοῦ, ἢ ἀπόκειται παρὰ τῷ Θεῷ ὡς ἐν θησαυροφυλακίᾳ. „ Πνεῦμα γὰρ, φησί, σοφίας ἔσται συνέσεως ἔσται τὰ ἐξῆς χαρίσματα ἀναπαύσεται ἐπ' αὐτόν. (Ἡσ. ια'. 2.)

(4) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος : „ Ὁ πάντα εὐαγγέλιον ἔσται μετὰ πρυτανέων Θεός, φέρει μὲν ἐπιπλεῖστον τῶν ἀνθρώπων τὰς ἀμαρτίας. ὅταν δὲ αὐξήθῃσαν ἡδὴ τῇ μακροθυμίᾳ τὴν πονηρίαν, τότε εὐκαίρως τὴν τιμωρίαν ἐπάγει. τοῦτο τοίνυν ἔσται ἐνταῦθα φησί, καιρὸς διανοήσθαι εἰς ἐπικουρίαν ὁ Δέσποτα, τῶν ἀδικουμένων. καιρὸς σοὶ τῷ Κυρίῳ τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν. κομιδὴ γὰρ σου τὸν νόμον ἐπάτησαν οἱ πολέμιοι. ὑπερβαίνει δὲ κατὰ τὸν Ἀνθύμωνα

127 : „ Διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰς ἐντο-
 „ λὰς σου ὑπὲρ χρυσίου καὶ τοπιά-
 „ ζιον .

Ἐπειδὴ , λέγει , οἱ παράνομοι ἄνθρωποι διε-
 σκέδασαν τὸν νόμον σου . διὰ τοῦτο ἐγὼ τὸν ἠγά-
 πησα περισσότερον ἀπὸ τὸ χρυσάφι , καὶ ἀπὸ τοὺς
 τιμίους λίθους , καὶ ἀπὸ τὸν πολὺν πλοῦτον .
 (1)

128 : „ Διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντο-
 „ λὰς σου καταρθούμην , πᾶσαν ὁ-
 „ δὸν ἀδικον ἐμίσησα .

Ἐγὼ , λέγει , ἰθυοῦμαι καὶ ἀπρόσκοπον ,
 ὅχι εἰς ταύτην ἢ εἰς ἐκείνην τὴν μερικὴν ἐντολὴν , ἀλ-
 λά εἰς ὅλας ἀπλῶς τὰς ἐντολὰς σου Κύριε . ἐπρόσκο-
 πτον δὲ εἰς ὅλας διὰ τὸ θεραπεύσω ἑσένα , ὅπου τὰς
 ἐπρόσθετες ὅλας διατὶ ἐκεῖνοι , ὅπου παραβαίνουν καὶ
 μίαν ἀπὸ αὐτὰς , παροργίζουν ἑσένα , οὐ μόνον δὲ
 ἐπρόσκοπτον εἰς ὅλας τὰς ἐντολὰς σου , ἀλλὰ καὶ ἐμί-
 σησα καθὰ ἐράταν κακίας . διατὶ ὅποιος ἀγαπᾷ τὰς
 ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ , αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης μισεῖ καθὰ
 κακίαν , ἥτις εἶναι ἐναντία εἰς τὰς ἐντολὰς . ἀσύμ-
 φωνα γὰρ καὶ ἀσυμβίβαστα εἶναι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία ,
 τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος , ἡ υἰαία καὶ ἡ ἀσθένεια . καὶ
 εἰς ἓνα ὑποκείμενον δὲν ἢμποροῦν νὰ εὕρεθῃ καὶ τὰ
 δύο . (2)

129 : „ Θαυμαστὰ τὰ μαρτύριά σου , διὰ
 „ τοῦ .

Ἡ τὴν κλῆσιν τοῦ νέου λαοῦ , λέγων . καὶ ἐὰν τοῦ ποιῆσαι τὴν κλῆσιν τῶν Ἑθνῶν . ὅτι τὸν νόμον σου οἱ παραλαβόν-
 τες αὐτὸν διεσκέδασαν : τοιούτῃς οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι . ἢ Καὶ γὰρ φησὶ . δεκτὴ ἐπήκουσά σου ἡ ἐν ἡ-
 μέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι . λέγει δὲ ὁ Δίδυμος . ἢ Διασκεδάζουσι τὸν νόμον , εἰ μὴ μίαν παρανομίαν , δια-
 φόρους δὲ ἢ πολλὰς ἐργαζόμενοι , ἢ πάντα εἰς πολυσχιδεῖς κακίας ἐρπύζοντες . ὅταν ἄρχοντες οὗτοι μάλιστα τῶν
 λαῶν τυγχάνωσιν . ἢ διδάσκαλοι . τότε τίνυν χρὴ δικαιοσύνην , ἢ τὸν ἑαυτοῦ νῦν βίον βυθμίζειν μετὰ σπουδῆς
 εἰς εὐσέβειαν .

(1) Λέγει γὰρ ὁ Θεοδώριτος . ἢ Ἐκεῖνοι μὲν οὖν τοῦ σοῦ καταρθόντων νόμου . ἐγὼ δὲ ἀξιεραστοτέρας ἠγαῦμας
 τὰς σὰς ἐντολὰς χρυσοῦ καὶ λίθων πολιτεῶν . τῶν γὰρ τιμίων λίθων ἔστιν ὁ τοπάζιος . ἀπὸ τοῦ ἐνδὸς γὰρ λίθου τοῦ
 τοπαζίου , ὃν εἶδος κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον προτιμᾶσθαι , παρεδήλωσεν Ἰσπανίας . λέγεται δὲ κατὰ τὸν Νικήταν ,
 ὁ λίθος οὗτος διακυγέστατος εἶναι καὶ ὑπερχλωρίζων , ἐν Τοπαζίῳ πόλει Ἰνδικῇ εὕρισκόμενος . τριβόμενος δὲ ἐν λατρικῇ
 ἀκνῇ , οὐκ ἐρυθρὸν ἀποδίδωσι κατὰ τὸ χρῶμα κυλὸν , ἀλλὰ γαλακτώδη . ἐμπέπησιν δὲ κρατῆρας , ὅσας ἀνὰ ἡμέ-
 ραν ὁ ὑποτερίθων . καὶ εὔτε τῷ σταθμῷ , εὔτε τῇ περιφερείᾳ ἐλαττοῦται . ὃ καὶ παρόδοξον . ἢ μὲν τοῦ Πτολεμαίου
 μήτηρ , ἐφ' οὗ ἐρμηνεύθη ἡ θεία Γραφή , ἰδοῦσα τὸν λίθον τοῦτον , ἥσθη τῷ θαύματι . καὶ συναγαγούσα αὐτὸν ,
 τίμιον πεποίηκε . Μερικοὶ δὲ λέγουσιν , ὅτι τὸ τοπαζιον ἔχει χρῶμα ὅμοιον τῷ τῷ χρυσοῦ , καὶ διὰ τοῦτο μετὰ
 τοῦ χρυσοῦ ὁ Δαβὶδ αὐτὸ συνηρίθμησε . λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος . ἢ Ταῦτα συνάδει τῷ . ἢ Ἀγνοῦντες
 ὁ νόμος τοῦ στόματός σου ὑπὲρ χιλιάδας χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου . καὶ τῷ . ἢ Λάβετε παιδείαν καὶ μὴ ἀργύριον , καὶ
 γνώσιν , ὑπὲρ χρυσοῦ δεδοκιμασμένον (Περ . η' . 10) κρείσσων γὰρ σοφία λίθων πολυτελῶν . πᾶν δὲ τίμιον
 οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἔστιν . ὁ δὲ Ὀριγένης , τὸ διὰ τοῦτο ἀποδίδει εἰς τὸ καιρὸς τοῦ ποιῆσαι . ἥτοι ἐπειδὴ εἶπα καὶ ἐὰν
 νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν κατὰ τῶν διασκεδασάντων τὸν νόμον σου Κύριε , διὰ τοῦτο ἐγὼ φοβούμενος νὰ μὴ περιπέσω
 εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τῆς σῆς ἐκδίκησεως , ἠγάπησα τὰς ἐντολὰς σου ὑπὲρ πάντα τὰ τίμια .

(2) Λέγει δὲ ὁ Νικήτας . ἢ Θαυμασιὰς δὲ εἴηται τὸ , πρὸς πάσας τὰς ἐντολὰς σου καταρθούμην , τοῦτο γὰρ
 τελειότητος . τῷ δὲ τοιούτῳ ἔπεται τὸ μισῆσαι πᾶσαν ὁδὸν ἀδικον , ἐκείνης ἀρετῆς τὴν ἀντικειμένην κακίαν φυ-
 γαδευούσης . ἐπεὶ μὴδὲ οἶόν τε ἦν , καὶ πᾶσαν ὁδὸν ἀδικον ἀγαπᾶν , καὶ τὰς ἐντολὰς . ἀλλὰ τῶν δύο τὸ ἕτερον .
 καὶ δὲ βούλεται τὸ , καταρθούμην ; ἀποκρίνεται ὁ Εὐσέβιος καὶ Ὀριγένης . ἢ Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ συμπληρώσασθαι
 τοῦ λόγου , ἐν κακίᾳ γίνεται . ἐπὶ οὖν γέννεται ἡ κακία , καὶ σβεσθῇ ἡ ψυχὴ , δεῖται καταρθώσεως . τὸ δὲ ἀ-
 κρεὶς ψυχὴν ἐνταῦθα καταρθωθῆναι , ἀμήχανόν ἐστι χωρὶς πασῶν τῶν ἐντολῶν . εἰ μὲν τοιγαυὶ σκολιὰ παραληφθεῖν ἡ
 ψυχὴ , οὐκ ἐν ἐντολαῖς καταρθωθήσεται . ἀλλὰ περὶ , ἢ σκέπη , ἢ διχοτομία , ἢ τινι τῶν σκυθρωποτέρων . ἐφ' ὧν δὲ
 ὁ Κυρίνης Συνέσιος . ἢ Τὸ ἀντικειμένως ἔχειν πρὸς παντοδαπὴν πονηρίαν , οἰκίως ἔστιν ἔχειν πρὸς παντοδα-
 πὴν ἀρετὴν .

131: „τοῦτο ἐξηρεύνησεν αὐτὰ ἡ ψυχὴ μου.

τας, ὡς νοσηρεῖς καὶ νηπίους εἰς τὴν Θεογνωσίαν καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, φωτίζει τὸν νέον λαόν. (2)

Θαυμάσαι, λέγει, εἶναι αἱ ἐντολαὶ σου Κύριε. διότι, πῶς δὲν εἶναι θαυμάσαι αὐταί, ὅπου διδάσκουσι μὲν, καθὼς εἶδος ἀρετῆς, διακούς διὰ, καθὼς εἶδος κακίας, κατὰ τὸν Δίδυμον; διὰ τοῦτο δὲν ἠρεύνησεν αὐτὰς ἀπλῶς ἡ ψυχὴ μου, ἀλλὰ ἐξηρεύνησεν με ὅλην, ὁλοκλήρως τὴν δυνατὴν τελειότητα καὶ ἀκρίβειαν.

131: „Τὸ στόμα μου ἤνοιξα καὶ εἵλκυσα Πνεῦμα, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐπεπόθουν.

130: „Ἡ ὁπλῶσις τῶν λόγων σου φωτίζει καὶ συνετιεῖ νηπίους.

Ἡ ἐξηγήσις, λέγει, καὶ φανέρωσις τῶν λόγων σου Κύριε, φωτίζει καὶ συνετίζει καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ὄντας νηπίους καὶ ἀδιακρίτους κατὰ τὴν ἡλικίαν. πολλῶν δὲ μᾶλλον φωτίζει τοὺς ἄνδρας, τοὺς ἔχοντας μέτρα λόγου καὶ διακρίσεως. ἡ φωτίζει τοὺς νηπίους κατὰ τὸν νοῦν. ἢ τοὺς ἐξ Ἑβραίων πεισθέντας

Τὸ στόμα, λέγει, τῆς ψυχῆς μου: ἦτοι τὴν διανοίαν μου κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἔλκυσα μὲν ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς. ἤνοιξα δὲ αὐτὰ, εἰς τοὺς ἀγαθοὺς λογισμοὺς. καὶ διὰ τοῦτο ἐτράβηξα εἰς τὸ ἐαυτὸν μου Πνεῦμα συνέσεως καὶ χάρισμα σοφίας. τὸ δὲ ἐπεπόθουν, καὶ τὸ ἐξηρεύνησα, καὶ τὸ ἐπὶ ἡλπισα, καὶ τὰ τοιαῦτα ῥήματα, ὅπου ἀνάφερον ὁ Δαβὶδ, ἐνωμένα ὄντα μετὰ προθέσεως εἶναι δηλωτικὰ ἐπιτάσεως καὶ ὑπερβολῆς. ἡγοῦν ἐκόθουν τὰς ἐντολάς σου ὑπερβολικὰ. ἠρεύνησα τὰς ἐντολάς σου πολλὰ. ἤλπισα εἰς τὰς ἐντολάς σου δυνατὰ. (3)

Στά-

(1) „Οἱ μὲν ἄλλοι, φησὶν ὁ Θεόδωρος, χρυσίον θαυμάζουσι καὶ λίθους. ἐγὼ δὲ θαυμάσιον καὶ μόνον καλὸν ἐπιστάμενος τὰ θεῖα προσάγωμαι, τούτων ἔχουμαι. καὶ θησαυροῦ παντὸς μᾶλλον διαφυλάττω. καὶ ἐπεὶ κατὰ τὸν Πριγνὴν, πολλὸν ἔχουσι νῦν, τούτου χάριν, οὐχ ὡς ἔτυχεν αὐτοῖς προσέχω, ἀλλ' ἐπιτεταμένως ἐξερευνᾷ αὐτὰ ἡ ψυχὴ μου. ἕως οὗ τὴν ἀκραιφνεστάτην τῆς ἐπισήμης αὐτῶν ἔχω ἀλήθειαν. „Οὐ μάνην δὲ τούτων ἠγάσθη ὁ Δαβὶδ. λέγει ὁ Χρυσόσομος καὶ Θεόδωριτος. ἀξιάγασα γὰρ ἐστὶ καὶ ἱκανὰ καταθέλξαι, καὶ εἰς ἔρωτα διεγείραι τοὺς κατιδεῖν θυμαμένους.

(2) „Ὁ δὲ Ἀκύλας εἶπεν. „Ἀνοιγμα βιβλίων, ἀντὶ τοῦ, ἡ δὴλωσις τῶν λόγων σου. ὁ δὲ Σύμμαχος. „Ὁπλῶσις τῶν λόγων σου. τῷ σφ, φησὶν ὁ Θεόδωριτος καὶ Εὐσέβιος, καταυγαζόμενος φωτὶ, τούτῃν ἐδεξάμεν τὴν γ. ὡσιν τῶν ἐντολῶν σου, ὡς διὰ θύρας, τῆς εἰσαγωγῆς καὶ πρώτης ἀνοίξεως καὶ παραδόσεως τῶν λόγων σου. ταῦτα δὲ ἐκβέβηκε κατὰ τὴν ἐπιδημίαν Χριστοῦ. αὐτὸς γὰρ ἐλήλυθε πληρῶσαι τὸν νόμον καὶ τοὺς Προφῆτας, καὶ πάντας τοὺς ἐν αὐτοῖς λόγους ἐφανέρωσε. τοῦτο μὲν, ἐκβάσει πληρῶν τὰς προφητείας, τοῦτο δὲ, ἀνακαλυπτῶν τὸν νόμον, ἐπὶ τῷ μικέτι γράμματι καὶ σκιᾷ, ἀλλὰ πνευματικὸν αὐτὸν ὁρᾶσθαι. ὅθεν ἔλεγε περὶ τῶν Ἀποστόλων. „Ἐξομολογοῦμαι σοι Πάτερ, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετίῃς καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις, κατὰ τὸν Χρυσόσομον, λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος. „Νηπίους νοήσεις τοὺς ἐν ἀγνοίᾳ κατεχομένους, καὶ βρέψουσιν εὐκρίτους. τούτους γὰρ ὁ λόγος σου συνέσεως ἐμπορεῖ. καὶ ὁ Θεόδωρος. „Δηλώσιν φορεῖν ὁ ἀρχιερεὺς ἐν τῇ λογιᾷ προσετάχθη καὶ ἀλήθειαν. αὕτη τοίνυν ἡ δὴλωσις φωτίζει καὶ συνετιεῖ νηπίους.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. „Χρὴ τοίνυν πνευματικῆς ἀκολουθίας ὑπολαμβάνειν, τῇ δὲ ἔργων φιλοσοφίᾳ καθάραι πρότερον ἐαυτὸν, εἴτα τὸ στόμα τῆς διανοίας ἀνοίξαι, ἵνα ἐξερεύσῃται λόγον ἀγαθόν, καὶ λαλεῖν Θεοῦ σοφίαν τελείαν ἐν τοῖς τελείοις. καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος. „Ὅταν καθάπερ μικρὰ χειρὶδὲν τὸ

στόμα

Στάσις Β΄.

132 : „Επίβλεψον ἐπ’ ἐμέ καὶ ἐλέησέν
 „ με, κατὰ τὸ κρίμα τῶν ἀγαπῶντων
 „ τὸ ὄνομά σου.

Κάθε ἄνθρωπος χρειάζεται πάντοτε τὸ ἔλε-
 ος τοῦ Θεοῦ. ἔθεν λέγει ἐδῶ ὁ Δαβίδ. ἐπίβλεψον
 εἰς ἐμένα, ὅπου πειράζομαι καὶ θλίβομαι. καὶ ἐλέη-
 σέν με κατὰ τὸ κρίμα ἡγούον κατὰ τὸν ὅρον καὶ τὴν
 ἀπόρασιν, ὅπου ἔχεις εἰς τοὺς ἀγαπῶντάς σε. κρί-
 νας δηλαδὴ καὶ ἀπορασίαν νὰ ἐλέησ αὐτοὺς καὶ νὰ
 βοηθῇ. καὶ μάλιστα, ὅταν εὐρίσκωνται εἰς θλίψεις καὶ
 πειρασμούς. (1)

133 : „ Τὰ διεδόγματά μου κατεύθυνον κα-
 „ τὰ τὸ λόγόν σου, καὶ μὴ κατα-
 „ κυριεύσάτω μου πᾶσα ἀνομία.

Ὁμάλισον. λέγει, Κύριε, καὶ ἴσασον τὴν
 ἐράταν τῆς ζωῆς μου, κατὰ τὴν ἐράταν τοῦ θεοῦ
 νόμου σου, καὶ ὥς μέγιστον καταδουλώσῃ κάθε ἀνομί-
 α, ὥστε ὅπου καὶ νὰ πράξω αὐτὴν. διὰ τὸ κατὰ τὸν
 λόγον τοῦ Κυρίου, πᾶς ὁποῖον τὴν ἀμαρτίαν, δου-
 λός ἐστι τῆς ἀμαρτίας. (ΐω. Η - 34) ἢ ὥς μέγιστον
 κατακυριεύσῃ ὁ ἄνθρωπος, ὥστε ὅπου νὰ με κα-
 μῃ ὑπόδουλόν του. πᾶσα δὲ ἀνομία εἶπεν ἡτοί-
 α καὶ ἂν ἦναι, ταυτὸν εἶπεν, οὐδεμίαν ἀνομίαν ὥς μὴ
 με κατακυριεύσῃ. (2)

134 : „ Δὺ.

σῶμα τῆς διανοίας ἀνιῶμεν, ἐπιφοιτήσασα τοῦ Κυρίου ἡ χάρις. τροφὴν ἐπιδίδωσι, καθάπερ νεοσσὶν τινα κεχη-
 νότι. κατὰ δὲ τὸν Νύσσης Γρηγόριον καὶ Βασίλειον. „ Δύναται εἶναι ψυχῆς σῶμα ἡ διανοητικὴ αὐτῆς δύναμις.
 ἡ διανοουμένη προφέρει τὸν ἐν διανοίᾳ λόγον. ἢ οὐκ ἐκ ψυχῆς τῆς αὐτοῦ νοήσεως ὁ Προφήτης ἀπαγγέλλει.
 ἀλλὰ καὶ ἐκ διδωμένων αὐτῷ θεοῦ λόγων, ἀνέγει τὸ σῶμα λόγῳ Θεοῦ, ἢ λαβὴν λόγον ἐν ἀνοίξει σῶματος. οὐδὲν
 δὲ διαφέρει εἰπεῖν, λαβεῖν λόγον, ἢ ἐλκύσαι Πνεῦμα. τὰ γὰρ τοῦ Κυρίου ἡνίκατα. Πνεῦμα ἐστὶ καὶ ζῶν ἐστὶ.
 καὶ τὴν αἰτίαν δὲ ἀποδέδωκε τοῦ διὰ τοῦ σῶματος ἐλκύσαι τὸ παρὰ Θεοῦ Πνεῦμα, εἰπόν. „ Ὅτι τὰς ἐντολὰς
 σου ἐπεπόθουν. αὐτῆς τῆς ἐπιποθήσεως τῶν ἐντολῶν ἐπισπωμένης, καὶ ἐφελκόμενης τὸ Πνεῦμα, ἐπιπτόμενον πᾶ-
 σι τοῖς τὰς ἐντολὰς ποθοῦσιν. ὅθεν εἶπεν ὁ Ὁριγένης. „ Μισθὸς ἄρα τῆς χορηγίας τοῦ Πνεύματος, ἡ φρε-
 σις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ κατόρθωσις.

(1) Σαφές ἐστι δὲ εἶπεν ὁ Θεοδώριτος. „ Τῆς θείας εὐμενείας ἱκετεῖται τιχεῖν. οὐκ ἀπλῶς, ἀλλ’ ὥς εἰδέναι ὅ-
 Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν παρέχειν τὸν ἔλεον. ὥς γὰρ κέκριται, φησι, καὶ ὅρον ἔθου ἐπιβλέψαι, καὶ πολλὰς ἐπι-
 σκοπῆς ἀξίως τοὺς ἀγαπῶντας τὸ ὄνομά σου, οἱ ἐπαναβιβήκασι τοὺς φοβουμένους. οὕτω με τῆς αὐτῆς ἀξίως
 ἐπισκοπῆς, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔλεους. μετὰ τῆς ἰσως ψήφου, μετὰ τοῦ αὐτοῦ κρίματος. ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὸν Τιμό-
 θεον. „ Τῶν ἐλεουμένων ὑπὸ Θεοῦ, οἱ μὲν, ἐλεοῦνται διὰ μετανοίας, ἅρτι ἀμαρτιῶν ἀναχωροῦντες καὶ ἐξομολο-
 γούμενοι. οἱ δὲ, ἐπὶ τῷ προκόπτοντας, σπεῦσαι ἐπὶ τὸ τέλος αὐτὸ τῆς ἀρετῆς. αἰτεῖ οὗτος ἐλεηθῆναι, οὐ κατὰ
 τὸ κρίμα τῶν μετανοούντων, ἀλλὰ τῶν κατ’ ἀρετὴν προκοφάντων. διὸ καὶ παρρησιάζεται ὁφθῆναι τῷ Κυρίῳ. ἐπι-
 βλέψον γὰρ, φησὶν, ἐπ’ ἐμέ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωριτος. „ Ἡμεῖς δὲ προσεσφονδύοντες τὴν προθυμίαν, καὶ Θεοῦ παρέχοντες τὴν βοήθειαν, καὶ
 τὴν πορείαν εὐθύνοντες, χάριν οὐκ ἔχει τῆς ἀμαρτίας ἡ δύνασις. ὁ δὲ Βασίλειος οὕτω φησι. „ Καὶ οὐδὲν
 πόρος εἶ, ὅμοιος τῷ εὐχομένῳ. „ Τὰ διαβήματά μου κατεύθυνον. προσεχε μὴ παρατραπῇς τῇ ἐδῶ. μὴ ἐν-
 κλινῇς δεξιὰ, ἢ ἀριστερά. ὁδὸ βασιλικὴ πορεύου. λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος. „ Ἡμεῖς δὲ πρᾶξιθεσθαι τὴν ἀγα-
 θὴν ὁδὸν, ἀρχασθαι τε αὐτῆς. Θεοῦ δὲ τὸ κατευθύναι τοὺς ἐδευνοντας. εἰν γὰρ αὐτὸς κατευθύνῃ τὴν ὁδὸν, καὶ
 τὴν ἡμετέραν κυβερνήσῃ πολιτείαν. κατὰ τὸν νόμον αὐτοῦ προβαίνει. καὶ οὐδεμίαν ἀμαρτίαν ἡμεῖς κατακυριεύσας δύ-
 νатаι. τὸ λόγιον γὰρ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον, κατευθύνει τὰ διαβήματά μου, ἐκ κακίας καὶ ἀγνοίας
 εἰς ἀρετὴν καὶ γνώσιν τῆς ἀληθείας διαβαίνοντες. Σημείωσαι, ὅτι τοῦτο ὅπου λέγουσιν ἐδῶ ὅτι Θεόδωριτος καὶ
 Εὐσέβιος. ὅτι δηλαδὴ ἡμεῖς προσεσφονδύμεν τὴν προθυμίαν εἰς τὰ καλὰ, καὶ ἀρχόμεθα τῆς ἀγαθῆς ὁδοῦ. τοῦτο
 φημι τὸ λέγουσι κατὰ τὸ πρόχειρον νόημα. κατὰ δὲ ἀκριβεῖαν. ὁ Θεὸς εἶναι ὅπου ἀρχίζει, καὶ ὁ Θεὸς εἶναι,
 ὅπου τελειώνει καθε καλόν. καὶ αὐτὸς εἶναι, ὅπου δυναμῶναι μετὰ τὴν χάριν τοῦ τὴν θέλησιν καὶ προθυμίαν μας εἰς τὸ
 νὰ θέλωμεν τὰ καλὰ. ὅθεν ὁ Παῦλος ταῦτα βεβαίως λέγει. „ Ὁ ἐναρξάμενος ἐν ἡμῖν ἔργον ἀγαθόν ἐπιτελέ-
 ναι ἄχρις ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ (Φίλιπ. α΄. 6.) καὶ πάλιν. „ Ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν ἐν ἡμῖν καὶ τὸ θέ-
 λειν

134 : „ Λύτρωσαί με ἀπὸ συκοφαντίας ἀν-
 „ θρώπων, καὶ φυλάξω τὰς ἐντολάς
 „ σου .

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ἵνα μὴ τὸ
 οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι συκοφαντήσουν ἐμένα, μὴτε ἐγὼ
 ἐκείνους. διὰ τὴν συκοφαντίαν εἶναι πρᾶγμα βαρὺ
 καὶ δυσκολοῦτόφερτον. καὶ προξενεῖ πολλὰς φορὰς
 εἰς τοὺς μικροψύχους ἀπόγνωσιν, καὶ ἄρνησιν τῆς
 ἁνθ' ἡμᾶς Προνοίας τοῦ Θεοῦ. διὰ τὴν λύτρωσιν δὲ
 ταύτην τὴν ἐκ τῆς συκοφαντίας, ὑπόσχεται ὁ Δαβὶδ
 νὰ προσφέρῃ ἀμοιβὴν εἰς τὸν Θεόν, τὴν φυλάξιν
 τῶν ἐντολῶν του. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως. λύτρωσα
 με Κύριε, ἀπὸ τῆς συκοφαντίας, ὅπου με ἐνοχλεῖ,
 καὶ θέλω φυλάξω τὰς ἐντολάς σου. διὰ τὴν συκοφαν-
 τίαν συνειθίζει νὰ ἐμποδίζῃ τοὺς μικροψύχους ἀνθρώ-
 πους καὶ ἐλιγοπίστους, ἀπὸ τῆς φυλάξιν τῶν ἐντολῶν
 τοῦ Θεοῦ. (1)

135 : „ Τὸ πρόσωπόν σου ἐπίφανον ἐπὶ
 „ τὸν δοῦλόν σου, καὶ διδάξον με
 „ τὰ δικαιώματά σου .

Λεὶν ἔ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας (Φιλιπ. β'. 13.) ἔ ὁ Σολομὼν. „ Καὶ ἐτοιμάζεται θέλησις παρὰ
 Κυρίου (Παρ. η'. 35.) ἔ ὁ Κύριος δὲ εἶπε. „ Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδὲν (Ίωάν. ιε'. 15.)
 (1) „ Ἄλλος δὲ λέγει. „ Οὐκ ἔστι πόνος ψυχῆς βαρύτερος συκοφαντίας, ἢ τε εἰς πίσιν, ἢ τε εἰς βίον τις συκο-
 φαντῆται. ὅθεν γέγραπται. „ Συκοφαντία περιφέρει σοφόν (Ἐκκλ. ζ'. β.) ἔ οὐδεὶς ταύτης καταφρονεῖν
 δύναται, εἰμὴ μόνος ὁ εἰς τὸν Θεὸν ἀποβλέπων, ὡς Σωσάννα, τὸν μόνον δυνάμενον, ἔ ἀναγκὴν ῥύσασθαι, καὶ
 τοὺς ἀνθρώπους πληροφορεῖσαι, ἔ τὴν ψυχὴν τῇ ἐλπίδι παραμυθῆσασθαι. ἰστέον δὲ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι ἔ
 ὁ Δεσπότης Χριστὸς τοὺς ἐνεδίδωμένους ἔ συκοφαντούμενους. ζηλωτοὺς ἔ μακαρίους ἐκάλεσεν, εἰπὼν. „ Μα-
 καριοὶ ἔστε, ὅταν ἐνεδίδωσιν ὑμᾶς, ἔ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι. ἀλλὰ ἔ εὐξασθαι παρηγ-
 γύησε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. συμβαίνει τοίνυν τοῖς Εὐαγγελικοῖς λόγοις ἔ τοῦ Προφήτου ἡ προσευχὴ δέε-
 ται γὰρ κατὰ τὸν Ἀνάνυμον, ἀπὸ συκοφαντίας ῥυσθῆναι. ἔ μισθὸν τοῦ λελυτρωσθαι, μᾶλλον δὲ εὐχαριστίαν,
 ὑπισχέται τὴν τῶν ἐντολῶν φυλάκην. ὡς μέγα οὖν τὸ δῶρον, ὅττα ἔ τὸ ἀνταπόδομα. ὁ δὲ Κύριλλος σὺν τῇ
 Ἀθανασίῳ, συκοφαντίαν λέγει τὴν τῶν αἰρετικῶν διδασκαλίαν, ἔ τὴν τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου. ῥηθεῖεν δ'
 ἂν ἄνθρωποι τροπικῶς, ὅ, τε Διέβολος, ἔ αἱ κατ' αὐτὸν Δυνάμεις πονηραὶ, ἀφ' ὧν τῆς συκοφαντίας, μένου τοῦ
 Θεοῦ λυτρωσθαι ἔστι, κατὰ τὸν Ἀνάνυμον.

(2) „ Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Ἀσώματον τὸ θεῖον ἔ ἀπλόον ἔ ἀσύνθετον. σωματικώτερον δὲ ἔ παχύτερον ἢ
 θεία Γραφή περὶ αὐτοῦ διαλέγεται, τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων μετροῦσα τοὺς λόγους. τοιγαροῦν τοῦ Θεοῦ προσώ-
 πον τὴν ἐπιφάνειαν νοῦν τὴν λύσιν τῶν λυπηρῶν ἢ τὴν τῶν ἀγαθῶν χορηγίαν.

Φανέρωσον, λέγει, εἰς ἐμένα Κύριε, τῆς
 ἐποπτικῆς σου δυνάμειν : ἥτοι ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ, καὶ
 διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου. διὰ τὴν ἐάν ἐσὺ δὴν
 με διδάξης, ἐγὼ ἀφ' ἐαυτοῦ μου δὲν δύνομαι νὰ
 τὰ μάθω. νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, κατὰ τὸν Κύριλ-
 λον, καὶ Ἀθανάσιον. πρόσωπον τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ
 υἱός, ὁ ἑωρακίως γὰρ, φησιν, ἐμέ, ἑώρακα τὸν Πα-
 τέρα. (Ίω. ιδ'. 9) ἐπειδὴ καὶ χαρακτὴρ τοῦ Πα-
 τρὸς ἀνομαζέται. παρακαλεῖ λοιπὸν ὁ Δαβὶδ τὸν Πα-
 τέρα νὰ ἐμφανίσῃ τὸν υἱὸν τοῦ σεσαρκωμένου. ὁ ὅ-
 ποῖος μέλλει νὰ ἐνανθρωπήσῃ, καὶ νὰ διδάξῃ αὐτὸν
 τὰ δικαιώματα τοῦ Εὐαγγελίου τοιοῦτοτρόπως, κα-
 θὼς μέλλει νὰ τὰ νομοθετήσῃ, (2) ἢ ἐκπροσώπου
 τοῦ νέου λαοῦ παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ τὸν Πατέρα, νὰ
 ἀποστείλῃ εἰς αὐτὸν τὸν Υἱὸν του, διὰ νὰ διδάξῃ αὐ-
 τὸν τὰ Εὐαγγελικά του προστάγματα.

136 : „ Διέξόδους ὑδάτων κατέδυσαν οἱ
 „ ὀφθαλμοί μου· ἐπεὶ οὐκ ἐφύλαξαν
 „ τὸν νόμον σου .

Διέξοδοι ὑδάτων λέγονται, τὰ ρυάκια καὶ
 τὰ κοιλάκια, ὅπου γίνονται ἀπὸ τὸ νερόν. λέγει
 λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ ὀφθαλμοί μου δακρύοντες,
 ἐβλ.

ἐδοκίμασαν καὶ ἐκαμὴν καλλώματα· ἦτοι ἐξήρανθησαν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν δακρύων, ὅπου ἐβύλλανσι· διὰ τί; διὰ τὸς παρὰ νόμους ἀνθρώποι δὲν ἐρύλαζαν τὸν νόμον σου Κύριε. ὅλην γὰρ τὴν νύκτα ἐγὼ λέγει, ἔκλαιον καὶ ἐθύνουν τοὺς ὀφθαλμούς, αὐτοὺς νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ διὰ τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι παρανομήσαντες, ἐθανάτωσαν τὸν Χριστὸν· τοὺς γὰρ ἐθρήνησεν ὁ Δαβὶδ, ὡς ὁμογενεῖς (1).

137: Δίκαιος εἰ Κύριε, καὶ εὐθεὶς αἱ κρίσεις σου.

Τοῦτο τὸ ρητὸν: ἤγουν τὸ, δίκαιος εἰ Κύριε, καὶ εὐθεὶς αἱ κρίσεις σου, εἶναι καλὸν καὶ συμφέρον νὰ νοοῦμεν, καὶ νὰ λέγωμεν πάντοτε εἰς καθὲς περιστάσιν, κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν, καὶ νὰ πιστεύωμεν καὶ νὰ ὁμολογῶμεν αὐτὴν. ἔν γὰρ τοῦτο ἐχοίμεν κατὰ νοῦν, δὲν θέλομεν παραχθῶμεν, ὅταν βλέπωμεν μερικὰ πράγματα νὰ συγχωροῦνται παρὰ Θεοῦ. πιστεύοντες, ὅτι ὁσα συγχωρεῖ ὁ Θεὸς νὰ γίνωνται, εἶναι μὲ δικαίαν κρίσιν αὐτοῦ.

138: „Ἐνετείλω δικαιοσύνην, τὰ μαρτύρια σου καὶ ἀληθείαν σφοδρά.

Ἐπρόσθε, λέγει, Κύριε, νὰ φυλάττωνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων αἱ ἐντολαί σου. διὰ τὴν αὐτὴν εἶναι αὐτόχρημα δικαιοσύνη καὶ ἀλήθεια. ἢ λέγει, ὅτι ἐπρόσθε τὰ μαρτύριά σου Κύριε, πολλὰ δίκαια καὶ ἀληθῆ. διὰ τὸν νόμον ἀνταμίσσει τὸν καθ' ἑνα, καὶ τὸν ἐνάντιον καὶ τὸν ἀμαρτωλόν. ὅθεν καὶ ἀληθεύει εἰς τὰς ἐποσχέσεις του. (2)

139: „Ἐξέτηξέ με ὁ ὀπίσθιος σου, ὅτι ἐπελάθοντο τῶν λόγων σου οἱ ἐχθροί μου.

Ὅταν, λέγει, ἐστὶ καταφρόνησι Κύριε, ἐγὼ κατατρίβομαι καὶ ἀναλύω ἀπὸ τὸν ἔθλον, τὸν ὅπου λαμβάνω διὰ τὴν ἀδικίαν σου καταφρόνησιν· ἢ λέγει, ὅτι ἡ διὰ τὴν καταφρόνησιν τῶν ἐντολῶν σου γενομένη δικαιοσύνη σου, αὐτὴ καταξηράνεται καὶ ἀναλύεται. ἐπειδὴ ἀληθεύοντες τὰς ἐντολάς σου καὶ δὲν μελετοῦν αὐτὰς οἱ παρὰ νόμοι ἀνθρώποι· οἵτινες διὰ τοῦτο καὶ μόνον ἐγίναν ἐχ-

(1) Ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· „Ἀποστολικὸς ἔστις ὁ νόμος· „Πενθήσα γὰρ, φησι, πολλοὺς τῶν προμαρτυρησάντων καὶ μὴ μετανοησάντων· καὶ· „Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ; καὶ πάλιν· „Εἰ πάσχει ἐν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· τὴν Εὐαγγελικὴν τοίνυν ὁ Προφήτης μετέρχεται τελειότητα, τὰς τῶν ἄλλων παρανομίας ὑποφύρομενος· οὗ οἱ ὀφθαλμοὶ διαίρεσις ἰδῶν κατέφερον· διεξόδους γὰρ ἰδῶν τὸ πλῆθος τῶν δακρύων ἐκέλευσεν· ἀντὶ τοῦ κρουσθῆναι ἔφερον τὰ δάκρυα, τὰς τῶν ἀνθρώπων παρανομίας θεωμενος. Συμπεῖσαι, ὅτι ἐν ἄλλοις γράφεται εἰς πρῶτον πρόσωπον· „Οὐκ ἐρύλαζα· ἐγὼ δηλαδὴ τὸν νόμον σου, ἀμαρτήσας, καὶ διὰ τοῦτο θρηνῶ καὶ δακρύω· ὥστε δὲ εἰς τὸ διεξόδους ἰδῶν εὐρίσκειται ἡ διὰ πρόθεσιν ἐν συντάξει, καὶ ὅχι ἐν συνθέσει· διὰ νὰ ᾖναι τὸ νόημα τοιοῦτον· διὰ τὰς ἐξόδους τῶν ἰδῶν· ἦτοι τῶν δακρύων, κατεδυσαν καὶ ἐξηρανθήσαν οἱ ὀφθαλμοὶ μου.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Δικαίως ἅπαντα διέπεις, ὦ Δέσποτα, καὶ τῶν ἀνθρώπων κηδόμενος καὶ δικαιοσύνης ἐργάτης ἀποφῆναι βουλόμενος, καὶ νόμον ἔδωκας, καὶ διαμαρτυροῖς παραβαίνουσιν, ὁποῖας τίςποτε δικαιοσύνην φυλάττει, τὰς ἀγαθὰς ἀντιδόσεις· καὶ βεβαιεῖς τὰς ἐπαγγελίας τοῖς ἔργοις· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἀληθεύειν σφοδρά· λέγει δὲ ὁ Διδυμος· „Διὰ τοῦτο εὐθεὶς αἱ κρίσεις σου· ἐπεὶ δίκαιος ὢν, κατὰ τοὺς νόμους δικαιοσύνης κρινέας εὐδυστάτους ὄντας, κρίνεις πάντας τοὺς δεξιμένους τὰ κρίματά σου· τοῦτο τὸ ρητὸν: ἦτοι πό· „Δίκαιος εἰ Κύριε, καὶ εὐθεὶς αἱ κρίσεις σου· γράφουσιν αἱ ἱστορίαι, ὅτι ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς Μαυρίκιος εἰς τὸν φόρον τῆς γυναίκας του, καὶ τοῦ κλέπτου τέκνον.

ἐχθροὶ ἐδικαίμου. (1)

140: „Πεπυρωμένον τὸ λογίόν σου, σφόδρα,
„ὄρα, καὶ ὁ δοῦλός σου ἠγάπησεν
„αὐτό.

Ὁ νόμος σου, λέγει, Κύριε, εἶναι καθαρώτατος καὶ ἀμεμπτος, καθὼς εἶναι καθαρὸν καὶ τὸ πυρωθὲν χρυσάφι εἰς τὸ χωνευτήριον. εἶπα δὲ καὶ εἰς τὸν 1α Ψαλμόν. „Τὰ λόγια Κυρίου, λόγια ἀγνῶς ἀργυρίου πεπυρωμένου. ἠγάπησε δὲ, εἶπε, τὸν νόμον σου μόνος ἐκεῖνος, ὅποιος εἶναι δοῦλος καὶ θεράπων σου. καὶ ὅποιος μετὰ φόβου σέλατρεύει. (2).

141: „Νεώτερος ἐγὼ εἰμι καὶ ἐξουθενώ-
„μένος, τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐ-
„πελαζόμην.

Κατὰ τὴν Ἰσραήλ, ὁ Δαβὶδ ἦτον νεώτερος.

ρὸς ἀπὸ τοῦς ἄλλους τοῦ ἀδελφοῦ. ὁθεν καὶ ἐκαταφρονήθη ἀπὸ τοῦ πατέρα τοῦ διὰ τὴν ὀλιγοχρόνιον καὶ νεαράν ἡλικίαν τοῦ, ὅταν ὁ Σαμουὴλ ἐπῆγε διὰ τὸ χρῆσθαι αὐτὸν βασιλέα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Σαουλ νεώτερος ἦτον ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐξουθενετο παρὰ αὐτοῦ καὶ ἐδιώκετο. μὲ ὅλον τοῦτο αὐτὸς ὁ ἐξουθενημένος, περισσότερον ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς ἐνθυμεῖτο καὶ ἐμελέετο τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ μένου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν, ὁ ὁποῖος, ἦτον μὲν ἐξουθενωμένος καὶ καταφρονημένος ἀπὸ τῶν παλαιῶν λαῶν τῶν Ἑβραίων, τηρεῖ ὁμως καὶ φυλάττει τὸν παλαιὸν νόμον, περισσώτερον ἀπὸ τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων: τὸ ἡθικὸν ὁπλοῦν μέρος τοῦ νόμου, τὸ περιέχον τὸν δεκάλογον, καὶ οὐχὶ τὸ τελετουργικόν, τὸ διορίζον περὶ διαφόρων θυσιῶν καὶ καθαρισμῶν. (3).

142: „Ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς
„τον αἰῶνα, καὶ ὁ νόμος σου ἀ-
„ληθεία.

Ἡ δικαιοσύνη σου, λέγει, Κύριε, εἶναι δι-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος: „Καὶ τοῦς παρανομίαι συζῶντας ὁ Προφήτης θρηνεῖ, ὃ καταφρονούμενον δρῶν τὸν Νόμοθέτην, ἐνδίκως ἀγανακτεῖ. οὗτος ὁ ζῆλος τὸν Φινεὺς ἀνεκέρηξεν. οὗτος τὸν μέγαν Ἡλίου ἀοιδίμον ἀπετέλεσε, λέγοντα. Ζηλῶν ἐξήλωκα Κύριον Παντοκράτορι. τοῦτω πυρπολούμενος ὁ θεὸς Στέφανος, τὴν Ἰουδαίων ἀπιστίαν διήλευχε. τοῦτον ἐν δαυτῷ περιέφερον ὁ θεοσέβιος Παῦλος, καθάπτεται Κορινθίων λέγων. „Ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς Θεοῦ ζῆλον. ὃ καὶ πάλιν ἐβόα. „Τίς σκανδαλίζεται ὃ οὐκ ἐγὼ πυρῶμαι.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον καὶ τὸν θεῖον Κύριλλον. „Ὁ μὲν τοῖς ἀγνοοῖς καὶ πεπυρωμένοις τοῦ Θεοῦ λογίοις, τοῖς θερμοῖς καὶ μηδὲν ἔχουσιν ὑδαρὸς, ὃ ἀπεφυγμένον καυθεῖς τὴν καρδίαν, ἐν τῷ διανοιγεῖν αὐτὰ τὰς Γραφάς, νοῦν ἔχει Χριστοῦ. ὁ δὲ τὸν ζέοντα καὶ διάπτρον τοῦ Θεοῦ λόγον οὐκ ἔχων, τὸν ποιῶντα τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν τῷ Πνεύματι ζέοντα, ἀπεφυγμένος ἀν εἶναι καὶ νεκρὸς. φυγήσεσθαι γὰρ τὴν ἀγάπην τῶν πολλῶν, διὰ τὸ πλεθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, καὶ ὁ Κύριος ἔφη. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης. „Ἀδελφός ἐστιν ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος, ὡς αὐτῷ πεπυρωμένος τῷ Πνεύματι. διόπερ οὐ κολακεῖται, οὐκ εἰρωνεῖται κέκχηται. ἀλλὰ φανερώς τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐλέγχει. τοὺς ἀμελοῦντας σύφει. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πάντων μάχαιραν δίκομον. τοῦτον τοίνυν, εἰπὲρ ἔσμεν δοῦλοι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡμεῖς ἀγαπήσωμεν. μὴ δολοῦντες, καθαρὸν δὲ προσφέροντες, καθάπερ ἐν τῇ τοῦ Πνεύματος χονείας ἐδεξάμεθα. καὶ ὁ Ἀνώνυμος. „Τὸ δὲ φρονεῖν περὶ τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐστὶν ἐζητασμένα. ὅτι οὐδεμία συλλαβὴ εἰκὴ καὶ ὡς ἐτυχε παρέρρηται ἐν ταῖς Γραφαῖς. ἀλλὰ πάντα οὕτως ἐστὶ γεγραμμένα, ὡς τὸ πεπυρωμένον ἀργύριον. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σωτὴρ διδάσκει ἡμᾶς μὴ καταφρονεῖν μηδεμιᾶς κεραίας, γεγραμμένης ἐν τῇ Γραφῇ, λέγων. „Ἰὼτα ἐν, ἢ μία κεραία οὐμὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ κόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται.

(3) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει. „Νεώτερος δὲ καὶ ὁ τοῖς θεοῖς λογίοις σοικεῖσθαι, καὶ ἐξουθενούμενος διὰ τὰ τα-

δικαιοσύνη αἰώνιος, καὶ δικαιοσύνη κυρίως. διατί εἰ-
πώνον, ὅπου ἐστὶ ἡ θέλησις δικαιοσύνης αἰώνιος, δικαίως
καὶ κυρίως αὐτὸν δικαιοῦναι. ἡ δὲ τῶν ἀνθρώπων δι-
καιοσύνη, δὲν εἶναι κυρίως δικαιοσύνη. διατί αὐτὴ
εἶναι καὶ προσωρινή, καὶ ταῖς περισσότεροις φοραῖς
σφαλῆσαι καὶ ἐκπίπτει τοῦ δικαίου καὶ ὀρθοῦ λόγου.
ὁ νόμος σου δὲ, εἶναι ἀληθεῖα αὐτοχρημα. διατί ἀλη-
θεύει πολλὰ εἰς ὅλα τὰ λόγια του. νοεῖται δὲ ἀληθεῖα
καὶ ἡ εὐθύτης : ἦτοι ἡ ὀρθότης, κατὰ τὸ „ Δίκαιος
εἰ Κύριε, καὶ εὐθεὶς αἱ κρίσεις σου : ἦτοι ὀρθαί καὶ
ἀληθιναί. εἴρηται δὲ καὶ εἰς τὸν Πνυγμόν. „ Τὰ
κρίματα Κυρίου ἀληθινὰ, δεδίκαιμένα ἐπὶ τὸ αὐτό.

(1)

143 : „ Ὁλίψεις καὶ ἀνάγκαι εὐροδάν με,
„ αἱ ἐντολαὶ σου μελέτη μου

144 : „ δικαιοσύνη τὰ μαρτύριά σου εἰς
„ τὸν αἰῶνα, συνέτισόν με καὶ ζήσο-
„ μαί.

Εἰς τὰς ὀλίψεις, λέγει, καὶ ἀνάγκης, ὅ-

πρῶτον με εὐροδάν, μελέτην εἶχον τὰς ἐντολάς σου, Κύ-
ριε, αἱ ἐπὶ αἱ μὲ ἐπαρηγόρησάν με κατὰ τὸν Ἀνόμν.
μου, καὶ ἐλάφροναν τὴν λυπὴν μου. αἱ ἐντολαὶ σου
δὲ αὐταί, εἶναι δικαιοσύνη αἰώνιος, ὡς εἶπαν ἐνω-
τέρω. συχνὰ δὲ διατριβέει ὁ Δαυὶδ εἰς τὴν εὐφημίαν
καὶ ἐπαύριον τοῦ θεοῦ νόμου. ὅθεν ἀκολουθῶν λέγει,
ἐσὺ Κύριε συνέτισόν με τὰς ἐντολάς σου, ἵνα διὰ τὰς
συνέσεις ταύτης ζήσω κατὰ ἀλήθειαν. διατί ἐκεῖνοι,
ὅπου δὲν συνεπίσθουν ἀπὸ ἐσένα Κύριε, δὲν ζοῦν ἀ-
ληθῶς διὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς θέας σου χάριτος,
ἀλλὰ ζοῦν κακῶς καὶ ἐν ἁμαρτίαις. (2)

145 : „ Ἐκέκραξα ἐν ὄλῃ καρδίᾳ μου· ε-
„ πακουσόν μου Κύριε, τὰ δικαίω-
„ ματά σου ἐκζητήσω.

Ὅταν, λέγει, ἐγὼ εἶχον ὀλίψιν, ἐφάνηξα
εἰς ἐσένα Κύριε, καὶ ὄχι ἀπλῶς ἐφάνηξα, ἀλλὰ μὲ
ὄλῃν μου τὴν καρδίαν. διὰ τοῦτο ἐπακουσόν μου.
ἐάν γὰρ σὺ ἐπακούσης μου, ἐγὼ θελω ἐκζητήσω τὰ
δικαιώματά σου. (3)

146 : „ Ε.

πεινῶν αὐτὸν· οὗτος ὁ χαρακτήρ τοῦ θεοσεβοῦς, ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ταπεινουμένου, ἔ παρὰ τοῖς πολλοῖς τῶν ἀν-
θρώπων καταφρονουμένου, διὰ τὸ ἄετον ἔ ἐπιεικὲς, ὅ μὲν ἐπὶ χεῖρα βίαν.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριος λέγει· „ δικαιοσύνην ἔ ἀλήθειαν τὸ νέον ἔ Εὐαγγελικὸν ἀπεκάλεσε κήρυγμα, ὡς
τοῦ νόμου τύπον ὄντος. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὁ τοῖς ἀνθρώποις νόμοις παιδόμενος, οὐδὲ κατὰ τὸν πα-
ρόντα βίον τῆς παρὰ τὸν νόμον ἀπολαύει τιμῆς· ὁ δὲ τοῖς θεαῖς ἀκολουθῶν ἐντολῶν, μισθὸν ἔχει τῶν
πόνων τὴν αἰώνιον ζωὴν· ἔ οἱ νόμοι δὲ οἱ ἀνθρώπειοι, οὐ πάντως πῦντες τὸ δίκαιον ἔχουσιν· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ νόμος
ἀληθεῖα λαμπρύνεται· ἐκείνους τοίνυν ἔφη ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα ἔ ὁ νόμος σου ἀλήθεια· ἔ
ὁ Εὐσέβιος· „ Ὁ Θεὸς δικαιοσύνην ἔχει κρίνουσαν· ἔ ἀποδίδωσιν αἰώνιος τὰ τῆς κρίσεως τῆς δικαίας· διὰ λέ-
λεκται· „ Ἡ δικαιοσύνη σου, δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα· ἀτρέπτως γὰρ ἔ ἀναλλοίωτος ἐστίν, (ὁ Θεός) οὐπο-
τέ μὲν ἔχων, ποτὲ δὲ οὐκ ἔχων δικαιοσύνην, πηγὴ ἔ γεννήτωρ αὐτῆς ὑπάρχων· οὕτω ἔ ὁ παρὰ Ἰουδαίους νομιζό-
μενος νόμος εἶναι ἀλήθεια, οὐκ ἀλήθεια ἦν, ἀλλὰ τύπος· παρ' ἡμῖν δὲ τοῖς ἐπιστρέψαντι πρὸς Κύριον οὐκέτι τύ-
πος, ἀλλὰ ἀλήθεια.

(2) λέγει δὲ ἔ ὁ Θεοδώριτος· „ Ταῦτα (ἦτοι αἱ ὀλίψεις) συνέζευκται τοῖς ἐρασταῖς τῆς ἀρετῆς· πλὴν ἐκ
τῆς τῶν ἐντολῶν διδασκαλίας τὴν ἀνδρίαν μετῴθαι, ἔ ὡς γενναίως τὰ λυπηρὰ· ἔ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ἡ Ἀ. δὲ δὲ ο-
κας μοι, φασὶ, μαρτυρία, οὐ πρὸς ὀλίγον ὄντα ὠφέλιμα, δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα πυχάνουσιν, δικαιοσύνη τὰ τὴν
διαθήσει ἐγγίζοντα αὐτοῖς· ἔ ὁ Δίδυμος· „ Ἐν τούτοις πῦναι αἰτεῖ ὁ Προφήτης ἀπὸ τοῦ Θεοῦ σύνεσιν, τὸ ἀ-
ναγκαστικὸν τῶν τοῦ Θεοῦ δαρημάτων· ἔ λέγει· „ Συνέτισόν με ἵνα ζήσω· ἐπ' ἐκείνην γὰρ τὴν μακαρίαν ζω-
ὴν ἀνόντος οὐκ ἔρχεται, ἔ ἀσύνετος· ἀλλὰ δεῖ αἰτῆσαι παρὰ τοῦ Θεοῦ σύνεσιν, τοῦ δίδόντος πῦναι τοῖς ἐξ ὄλης
ψυχῆς ἀπολαύουσιν αὐτὸν.

(3) λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Κραυγὴν πάλιν τὴν τῆς ψυχῆς προθυμίαν καλεῖ· διὰ τοῦτο προσέθηκε τὸ, ἐν
ὄλῃ καρδίᾳ μου· οὕτω ἔ Μωσῆς ἐβόα σιγῶν· ἔ προσευχομένη κατὰ δικάσιαν ὁ Θεός ἔφη· „ Τί βοᾷς πρὸς με

146 : „ Εκέκραζά σοι . σῶσόν με , καὶ φῦ-
 „ λαίω τὰ μαρτύριά σου .

Τὸ ἴδιον , ὅπου εἶπεν ἄνωτέρω ὁ Δαβὶδ ,
 λέγει καὶ τώρα ἐδῶ , αὐξάνοντας τὴν δέησιν του ,
 καὶ βεβαιώνοντας τὴν ὑπόσχεσίν του . σῶσόν με , λέ-
 γει , Κύρια , ὅπου κινδυνεύω ἀπὸ τοὺς ὀρατοὺς καὶ
 ἀόρατους ἐχθροὺς , καὶ εἰς εἰμοιβὴν τῆς σωτηρίας
 ταύτης , θέλω φυλάξω τὰς ἐντολάς σου .

147 : „ Προέφθασα ἐν ἀσπίδι καὶ ἐκέκρα-
 „ ζα , εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλ-
 „ πισα .

Ἐγὼ λέγει , πρὸ τοῦ νὰ ἔλθῃ ἡ διωρισμένη
 ὥρα τοῦ ὁρθροῦ , ἐπρόλαβον καὶ ἐσηκώθηκα εἰς πα-
 ρακαίρειν ὥραν τῆς νυκτός , πρὸ τοῦ νὰ συκωθῶν οἱ
 ὅλλοι ἄνθρωποι . σηκωθείς δὲ , ἐφώνηξα πρὸς ἐσένα
 Κύρια , καὶ ἐθύρρευσα εἰς τοὺς λόγους σου . τοὺς ὁ-
 ποίους ἐνέχησας εἰς τὰ ὦτα τῆς καρδίας μου διὰ τοῦ
 ἁγίου σου Πνεύματος . λόγοι δε τοῦ Θεοῦ εἶναι ἑ-
 κεινοί , τοὺς ὁποίους ὑπεσχέθη εἰς τὸν Δαβὶδ , λέ-
 γων :

Κεκράζεται πρὸς με , καὶ ἀπακούομαι αὐτοῦ
 (Ψαλ. γ' 5) (1)

148 : „ Προέφθασαν οἱ ὀφθαλμοί μου
 „ πρὸς ὄρθρον του μελετᾷ τὰ λό-
 „ γα σου .

Ἐπρόλαβον , λέγει , οἱ ὀφθαλμοί μου τὴν
 ἡμέραν , εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ὁρθροῦ , διὰ νὰ μελετῶ
 τὸν νόμον σου Κύρια . ἐν τῇ ἀσπίδι γὰρ καὶ ἐν τῷ με-
 σουκτίῳ προσκύχεται . ἐν τῷ ὁρθρῷ δὲ , ἐμελέτα τὸν
 θεῖον νόμον . (2)

149 : „ Τῆς φωνῆς μου ἀκουσον Κύρια ,
 „ κατὰ τὸ ἔλεός σου , κατὰ τὸ κρι-
 „ μα σου ᾤσόν με .

150 : „ Προσηγγισάν οἱ καταδιώκοντές
 „ με ἀνομία , ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου
 „ ἐμακρύνθησαν .

Ἀκουσον , λέγει , Κύρια , τὴν φωνήν μου (3)
 κα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφρημων σὺν τῷ Θεοδώρῳ : „ Πῶς δὲ , ὅτι βασιλεὺς ἦν ὁ Δαβὶδ . ἡ μυρία φροντίς
 περικληζόμενος , ἡ πολεμικὴ πρὸς ταύταις ἀναδεγόμενος ἀγῶνας , οὐ μόνον ἡμέρας ὑπολαμπούσης , τῷ Θεῷ τὰς
 ἱκεσίας προσέφερεν . ἀλλὰ ἡ μεσοῦσης νυκτός , οὐκ ἀναμένων τὰς πᾶς ἀλεκτρονίων φάδας . οὕτως ἐπόσει τὸν πε-
 ποιηκότα Θεόν . οὕτω προθύμως τὴν ἐκεῖθεν αἰετὶ βοήθειαν . Ἄλλος δὲ λέγει : ἦτοι ὁ Νικήτας . „ Οὐ θαν-
 μιστὸν δὲ , εἰαν πρεσβύτερος ἢ μικρὸν ὀχλούμενος ὑπὸ τῶν σαματικῶν ὀρέξεων , εαυτὸν ἐπιδῶ τῇ ἀσκήσει τῆς θεο-
 σεβείας . θυμασθὲν δὲ , ὅταν νέος καταπατῇ τὰ τῆς νεότητος πάθη , ἡ προφθάνῃ ἐν ἀσπίδι , βουλόμενος νικᾶσαι
 τὴν νεότητά προσβυτικῇ φρονίᾳ . τότε γὰρ εἴποιμι αὐτῷ περὶ τούτου , ὅτι πνευματικῶς ἐποίησεν πρὸς Θεόν
 ἐν ἀσπίδι . λέγει δὲ ὁ Διδύμος : „ Ἡ ἀσπίς τῆς νυκτός ἰσχυροτέρας τῶν νυκτῶν ἐχθρῶν μάστιγας τὰς ἐπιβουλὰς
 κέκτηται , ὡς συνεργῶντος τοῦ σκοτεινοῦ πρὸς πᾶσαν πρᾶξιν αἰσχροὺς ἢ βυπαρᾶν ἢ ἄστοπον . ἀλλ' ὁ Προφήτης φη-
 σι προφθᾶσαι τοιαύτας προλαβεῖν ἢ βοηθεῖν θελήσει . τὸν Θεὸν ἐπικαλούμενος . οὕτω τε αὐτὸν ἡσυχάζοντες ἐλπί-
 στας ἐπὶ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ λέγοντες . ἢ Ὅτι ἐπὶ ἐμὲ ἡλπίσας , ἡ ῥύσσομαι αὐτόν .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος : „ Ἄλλ' ὁ μὲν Δαβὶδ , οὐ μόνον κατὰ τὸν τοῦ γλυκέος ὕπνου καιρὸν , ἀλλὰ ἡ περὶ
 τὸν ὄρθρον τὴν τῶν θεῶν λόγων μελέτην παροίκοιτο , καὶ τοὶ βασιλεῖς ὦν . ἡμεῖς δὲ , σενίᾳ συζῶντες , ἡ πᾶσις
 φροντίδος ἀπληλαγμένοι , ἐπὶ τῆς κλίνης διανυκτερούμενοι καλινδούμενοι , ἡ οὐδὲ ἀρχομένης ἡμέρας τῷ δοτῇ τῶν
 αὐχθῶν ὕμνον προσφέρομεν .

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον : „ Μνησθῆναι λέγει ὁ Δαβὶδ . ἔχεις μεθόδοις πολλὰς , πῶς ζωοποιήσεις ἡ τοὺς ἀ-
 ναζήτους τῆς ζωῆς . ἐπ' αὐτοῦτον μου κατὰ τὸ ἔλεός σου . ἡ ὁ τοσοῦτοις κομῶν ἀγαθοῖς , ἐλέους τυχεῖν ἀξίος . ἡ οὐ
 ἀορίστως αἰετὶ τὸν ἔλεον . ἀλλὰ κατὰ τὴν ὀνησιφόρον ψῆφον .

καὶ λέγουμε, ὅτι τοῦ νόμου σου οὐκ
ἐπέλαθόμεν.

Ἰδὲ, λέγει, Κύριε, τὴν κακοπάθειαν ὁ-
ποῦ δοκιμαζῶ, καὶ λυτρώσάι με ἀπὸ τῶν πειρασμῶν.
ἐπεὶ καὶ διὰ τὸν νόμον σου κακοπαθῶ, καὶ πα-
λιν δὲν ἀλησμόνησα αὐτόν. ἀλλ' οὐδὲ ὑπέφερα νὰ
τὸν παραβῶ, διὰ νὰ γλυτώσω ἀπὸ τῶν πειρασμῶν
καὶ τὴν κακοπάθειαν, τὰ ὅποια δι' αὐτὸν δοκιμαζῶ.
οὐδὲ ἐσβέξω νὰ μνηθῶ εἰς τὴν κακίαν ἐκείνου,
ἐποῦ μὲ ἐπβουλεύονται. ἢ λέγει, ὅτι ἰδὲ Κύριε τὴν
ἀρετὴν τῆς ταπεινώσεώς μου, καὶ λυτρώσάι με ἀπὸ
τῶν πειρασμῶν, ἐπεὶ δὲν ἀλησμόνησα τὸν νόμον
σου, ὅστις προσάξει νὰ ταπεινοφρονῶσιν οἱ ἄνθρω-
ποι. (1)

154 : „Κρίνον τὴν κρίσιν μου καὶ λύτρω-
σαι με, διὰ τὸν λόγον σου ᾧ ᾤ-
κον με.

Καίτοι, λέγει, Κύριε τὴν κρίσιν, ὅπου ὤ-
ρω μαζί με ἐκείνους, ὅπου μὲ πολεμοῦν . καὶ ὥσ-

ποίησόν με διὰ τὸν νόμον σου· διὰ τὸν ὁπίσθον κίνδυνόν σου νὰ ἀποθάνω, καταποντούμενος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου· τόσον τοὺς ὁρατοὺς, ὅσον καὶ τοὺς ἀόρατους·

155 : „ Μακρὰν ἀπὸ ἀμαρτωλῶν σωτηρία,
 „ ὅτι τὰ δικαιοῦματά σου οὐκ ἐξέη-
 „ τήσαν.

Μακράν, λέγει, εἶναι ἡ σωτηρία καὶ τοῦ σώ-
ματος καὶ τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τῶν παραβάτας τοῦ θε-
ου νόμου σου Κύριε. ἑπειδὴ αὐτοὶ, εἰάν δὲν μετα-
νοήσουν, κινδυνεύουν νὰ θανατωθῶν προσκαίρως,
καὶ νὰ κολασθῶν αἰωνίως. διὰτὶ κατεφρόνησαν τὰς
ἐντολάς σου - ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ κοντὰ εἰς ἐμένα εἶ-
ναι ἡ σωτηρία καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ψυχῆς. διὰτὶ ἐ-
γὼ θέλω ἐλευθρωθῆ ἀπὸ τὸν εἰρωνισμόν, ὅπου λαμ-
βάνουν οἱ παραβάται, ἑπειδὴ καὶ ἐζήτησα μέυπερ-
βολὴν τὰ προσάγματα σου. ἢ καὶ ὁ λόγος οὗτος εἶ-
ναι διδασκαλικός. διδάσκει γάρ, ὅτι δὲν θέλουν σω-
θῶν ἐκεῖ αἰωνίως οἱ ἁμαρτωλοὶ, καὶ καὶ ἐδῶ εὐτυ-
χοῦσι προσκαίρως. ἢ λέγει, ὅτι δὲν θέλουν λάβουν
βρῆθειαν ἀπὸ τὸν Θεόν οἱ ἁμαρτωλοὶ, ὡς ὑπερόπται
καὶ καταφρονῆται τῶν δικαιωμάτων του. (2)

156 : 9, 01

αβ'. 36.) Ἐρη δὲ ἔστι ὁ Κύριος· ἡ Ὀυρανὸς δὲ ἡ γῆ παρελεύσονται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐμὴ παρέλθωσιν· ἐν
τούτοις οὖν ὁράται δυνεὺς ἡ τοῦ Θεοῦ Πρόνοια· μετὰ πολλῆς γὰρ ὁδεύει τάξεως ἅπαντα· ἐντεῦθεν, φησὶν, ἐ-
γνωὶ ἀκριβῶς, ὡς ἐγγυὲς εἰ σὺ, ἔχει τοῖς γινόμενοις, ἔλκευθαι τῶν πραγμάτων οὐδέν· λέγει δὲ ἔστι Ὁ
ριγένης· ἡ Ἀρχὴ δὲν μοι ἀρχαμένῳ τοῦ Θεοσεβεῖν, ἡ γνώσις ἐλήλυθεν ἀπὸ τῶν σὺν μαρτυρίᾳ συνεργούμενος
γὰρ ἀπὸ τοῦ νενογκέναι τὰ μαρτύρια τὰ παραδεδομένα, οὕτως ἐφωτισμένη ἔγνω, ὅτι τὰ μαρτύρια σου εἰς τὸν
αἰῶνα ἐδεμελίωσας· ἔστι ὁ Δίδυμος· ἡ Ἐδεμελίωσθαι τὰ μαρτύρια ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὡς μηδὲν δύνασθαι σείσαι,
ἢ ἀναστρέφαι αὐτά· ὁ γὰρ σὸς λόγος, σοφία ἔστι Γίος σου τυγχάνων· θεμέλιος αὐτῶν ὑπάρχει.

(1) Διττὴ ἡ ταπεινότης κατὰ τὸν Εὐδοκίον· ἡ μὲν γὰρ, ἐπὶ τῶν πειρασμῶν τέτακται· ἡ δὲ, τῇ ὑπερηφανίᾳ
ἀντίκειται· ὁ ἅγιος τοίνυν Δαβὶδ τηρήσας τὸν νόμον τὸν κελεύοντα ταπεινοφροεῖν, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ἐπὶ τὴν
θεῖαν τῆς κατωφθαλμένης ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἐπαινετῆς ταπεινότητος· ναὶ δὴ ἔστι τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐν πειρασμοῖς· τῇ
ἐναρέτῳ τοίνυν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ταπεινώσει ὁ Προφήτης τὰς ἄλλας ἐκόςμηνον ἀρετάς· ἔστι ταύτην προσχό-
μενος, τὴν θεῖαν ἐπαγγέλλει φιλανθρωπίαν ἔστι βοήθειαν· ἐστὶν ἐχθρῶν ρυσθῆναι ἱκετεύει· λέγει δὲ ἔστι Ὁριγέ-
νης· ἡ Μακάριον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ταπεινοῦσθαι· φησὶ γὰρ ὁ Ἰάκωβος· ἡ Ταπεινώσθε ἐνώπιον Κυρίου,
ἔστι ὑψώσις ἡμᾶς· ὅταν τοίνυν οὕτω ταπεινωθῶμεν, καὶ ὑπὸ Δαιμόνων ἐπιβουλευθῶμεν, καὶ ὑπὸ ἀνθρώπων μισού-
των πᾶς ἀρετᾶς, πολεμωθῶμεν, ἔχομεν τὸν Θεὸν ἐξαιρούμενον, μόνον· ἵνα τοῦ νόμου αὐτοῦ μὴ ἐπιλαθόμεθα,
μηδὲ ἀποκακώμεν ἐν ταῖς θλίψεσιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρος ἡ Οὐκὼν ἢ σπυρίδα φεύγει αὐτοὺς· ἀλλὰ αὐτοὶ φεύγουσι τὴν σπυρίδα. λέγει δὲ ὁ Ἀ-

156 : „Οἱ οἰκτιρμοὶ σου πολλοὶ Κύριε,
κατὰ τὸ κρίμασ σου ζήσόν με.

Πολυέλεος εἶσαι, λέγει, Κύριε. ὅθεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς παγκοσμίου σου κρίσεως, κάμενὰ ζήσω τὴν μακρίαν ἐκείνην καὶ αἰώνιον ζωὴν. ὅτι οἱ δίκαιοι ἀπελευσάνται, κατὰ τὸν ἐδικόν σου λόγον εἰς ζωὴν αἰώνιον. (Ματθ. κε. 26) ἢ καὶ ἐδῶ προσαφάρας κάμενὰ ζήσω κατὰ τὸν νόμον σου, συνεργῶν δια τῆς χάριτός σου εἰς ἔμμενα, ὅστις προθυμοῦμαι νὰ τὸν φυλάξω. (1)

ζητοῦσι νὰ μὲ κατὰκρυβένουσιν, στήκοντες κατ' ἐμοῦ κάθε εἶδος πειρασμῶν. ὅλλ' ἐγὼ θαρρῶνως εἰς ἐσέ, Κύριε, δὲν ἐξέκλινα οὐδὲ παραμικρὸν ἀπὸ τὰς ἐντολὰς σου. Ἐκεῖνα δὲ ἐποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, λέγει καὶ τώρα ἐδῶ καὶ ἀλλοχοῦ, κατὰ διαφοροὺς καιροὺς. (2).

158 : „Εἶδον ἀσυνετοῦντας καὶ ἐξετηκό-
μην, ὅτι τὰ λογία σου οὐκ ἐφυ-
λαζοντο.

159 : „Ἴδε ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἠγάπησα
Κύριε, ἐν τῷ ἐλέει σου ζήσόν με.

157 : „Πολλοὶ οἱ ἐκδιώκοντές με κατ'
„Ἰλιθόντές με, ἐκ τῶν μαρτυρίων
σου οὐκ ἐξέκλινα.

Καὶ ἀνωτέρω εἶπεν. „Ἐξέτηξέ με ὁ ζήλος σου, ὅτι ἐπελάθοντο τῶν λόγων σου οἱ ἐχθροί μου. (3) ἰδὲ, λέγει, Κύριε, πέσον ἠγάπησα τὰς ἐντολὰς σου. ὅθεν ζωοποιήσόν με μὲ τὸ ἐλεός σου. ποτὲ μὲν γὰρ, παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ ζωοποιηθῇ διὰ τὴν

Πολλοί, λέγει, ὄρατοί ἐχθροὶ καὶ ἀόρατοι

„Ἀθανάσιος. „Τίς ἡ αἰτία; ὅτι τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐξεζητήσαν. ἢ Ἐξ ὧν, κατὰ τὸν Δίδυμον, ἡδύναν το φάρμακα λαβεῖν εἰς σωτηρίαν, ἢ ἀφορμὰς εἰς μετάνοιαν. ὅδε οὐκ ἀκρίτως τῆς ἀληθινῆς σωτηρίας ἐκπεπαισμάσιν. ἄλλ' ὅτι τὰς τοῦ Θεοῦ δικαιοκρασίας ἐρευνᾶν, ἐντεῦθεν ἡδὴ παρασκευάζεσθαι οὐκ ἠθέλησαν. οὐκ ἄρα πᾶντες οἱ ἀμαρτωλοὶ πᾶσι τῆς τοῦ Θεοῦ σωτηρίας τυγχάνουσιν. ἄλλ' ὅσοι οὐκ ἐκζητοῦσι τοῦ Θεοῦ τὰ δικαιώματα. (1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀνάνυμος. „Ἐλεος ἀνθρώπου ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ, ἔλεος δὲ Κυρίου, ἐπὶ πᾶσαν σάρκα. ἢ κατὰ τὸν Θεοδώριτον. „Πολλοὶ εἰσιν οἱ οἰκτιρμοὶ τοῦ Θεοῦ, πολλῶν ὄντων, εἰς οὓς γίνονται. ἔλεος δίδεται καὶ πᾶν δικαιοτάτος τις εἶναι δεκτὴ. ἄλλωθι γὰρ τὸ. „Ἐὰν ἀνομίᾳ παρατηρήσῃς Κύριε, τὴς ὑποσέσεται; τὸ δὲ κατὰ τὸ κρίμα σου εἴρηται, ὅτι οὐδὲν ἀκρίτως ποιεῖ ὁ Θεός. τοῦτο δὲ πολλάκις εἶπεν ὁ Προφήτης Ἰσὴν δὲ τῷ Ψαλμῷ. ποτε μὲν, λέγων. „Κατὰ τὸ κρίμα σου. ποτὲ δὲ, κατὰ τὸν λόγον σου. ἢ ἂν ἀμφοτέρω συνελθὼν εἴπω, τὴν μετὰ λόγου κρίσιν ἐπαγγέλλει. λέγει δὲ ἢ ὁ Ὀριγένης. „Τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ τὴς ἀρεθμεῖν, ἢ διανοεῖσθαι δύναται; ὅτι τοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν παρακαλοῦντας, οὗτος καθ' ἑκάστην παρακαλεῖ τοὺς βλαπτομένους ὡς υἱοὶ νοθετεῖ. τοὺς ἑαυτῶν ἀπεγνωκότας, αὐτοὺς οὐκ ἀπογινώσκει. (2) Ἄλλος δὲ λέγει. ἦτοι ὁ Νικήτας. „Φαίη δ' αὖτ' ὁ νέος λαός (τῶν Χριστιανῶν) ὡς ἐν ἀγῶνι καὶ πολέμῳ πᾶντα τὸν ἑαυτοῦ βίον ὑπὸ ἐχθρῶν ἐλαυνόμενος. ὅτι ἔλιθόν με οἱ κατὰ καιρὸν ἄρχοντες, οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροί, ἢ ἐναντία δύναμεις. ἄλλ' οὐδὲν τὰς ἐκείνων ἐποιοῦμαι ἑλπίεις, τὸν πᾶν λόγον δεδοικώς ὡς Δέσποτα. ἢ ποῖος οὗτος; ἢ τὸ, μὴ φοβέσθαι ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα. γέγραπται δὲ, ἢ ὅτι πάντες οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται. διωγμοὶ δὲ εἰσιν κατὰ τὸν Δίδυμον, οἱ μὲν, ἐξωθεν, οἱ δὲ ἐπαυθίσαν. οἱ δὲ, ὡθεν, παρὰ τῶν ἀντικειμένων γινόμενοι δυνάμεις, δι' ὁρίκειαν, διὰ γυναικὸς μαχίμου, δι' οἰκέτου ἀπώτου, δι' αὐτῶν τῶν ἀμαρτημάτων. ὁ οὖν δίκαιος, οὐκ ἐξαι, ὅτε οὐ διώκεται. ὅτε οὐ μαρτυρεῖ ἐπὶ ἀσφάτων δυνάμεων ἐν τῷ κρητῷ τῆς καρδίας τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως. ἵσταται δὲ ἐπὶ τῶν θεῶν μαρτυρίων, μὴ ἐκκλίνων ἀπ' αὐτῶν, μηδὲ ἐκτρεπόμενος. ἐὰν γὰρ μὴ ἀγωνίσωμαι, ἵνα ἐκλογίσω τὸν Θεὸν διὰ σωφροσύνης καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν, ἀρνησάμενος γίνομαι. ὁ δὲ γὰρ ἂν ἐξιχνιάζῃ τις τῶν Μαρτύρων τὰ ἀγωνίσματα, σκοπῶ τῆς ὁμοίας ἀθλήσεως, οὗτος τσαυτῷ γίγεται τοῦ Θεοῦ. (3) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος. „Εἰ τινα ἰσχυρὰ μὴ συνίεντα, ἰγὰρ ἐπὶ τὸν τοιοῦτον ἐξετηκόμην, ἀπὸ τοῦ ζήλου τοῦ

τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. ποτὲ δὲ, διὰ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν μὲν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν προβάλλει, δικαιολογούμενος. τὸ δὲ ἔλεος τοῦ Θεοῦ προβάλλει, ταπεινοφρονῶν. τελειότερον δὲ εἶναι τὸ δευτέρου ἀπὸ τοῦ πρώτου: ἵγουν τὸ νὰ προβάλλῃ τις τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, περισσώτερον ἀπὸ τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. ἐπεὶ οὐδὲς δικαιοῦται ἐξ ἔργων νόμου, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. (Γαλ. 3. 16) ἤτησον δὲ, ὡς ἀναγκῶσα, καὶ ἐν τῷ εβ' Παλμῷ τὴν ἐξηγήσιν τοῦ, „Τὸν εὐφρανούμεντα σε ἐν ἁμαρτίαις καὶ οἰκτιρμοῖς. (1)

160: „Ἀρχὴ τῶν λόγων σου ἀλήθεια.

Μὲ τὸ ρητὸν τοῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸ λόγια τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀληθινὰ, διὰτὶ ἀνί-

σως ἡ ἀρχὴ τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀληθὴς, ἐξ ἀνάγκης εἶναι ἀληθὴς καὶ γὰρ ἀκολουθοῦντα εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην. ἔσως δὲ κατὰ τὸν θεὸν Κρυσόστομον, καὶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὸ ρητὸν τοῦτο, διὰ τὸν πρῶτον ἐκεῖνον λόγον καὶ τὴν ἐντολὴν, ὅπου ἐλάλησεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀδὰμ, λέγων, „ἀπὸ παντός, ἔξου τοῦ ἐν τῷ Παράδεισῳ βρώσει φάγῃ. ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθαι ἀπ' αὐτοῦ. ἢ ὅτι ἐν ἡμέρᾳ φάγηται ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθνήσκει. (Γεν. 3. 16.) ἀρχὴ γὰρ εἶναι ὁ λόγος οὗτος ὅλον τὸν λόγον, ὁποῦ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον. καὶ τόσον ἐγένετο ἀληθὴς, ὥς ὅπου ὁ θάνατος ἐκυρίευσε ὅλον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων κατὰ διαδοχὴν, μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Κόσμου. (2)

„Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα πάντα τὰ κρίμα
„τα τῆς δικαιοσύνης σου.

Αἰώ-

τοῦ κατὰ τὴν Θεοσέβειαν. ἢ ὁ Θεοδότης. „Οὕτως ὁ μακάριος Παῦλος Ἰουδαίου ἄδρυτο. οὕτως αὐτὸς ὁ Δεσπότης, τὴν Ἱερουσαλήμ. οὕτως ὁ θεὸς Ἰερεμίας τὴν τοῦ λαοῦ παρανομίαν ἐδήρυνε. ἢ ὁ Θεοδότης. „Ἐπεὶ παντὶ μὲν παρανομοῦντι προσήκειν ὀδυνᾶσθαι τὸν δίκαιον. πολὺ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τούτοις, οἵτινες πρὸς τὸν Θεὸν ἔθεντο συνθήκας βίου τινος, ἢ πίστεως. αἶον παρθενίας, ἢ τῆς ἐν γάμῳ σωφροσύνης, ἢ ἐγκρατείας. εἴτα ταύτας παραβλίνουσι, ἢ τοῦ Θεοῦ τὰ λόγια οὐ φυλάττουσιν.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον. „Καλῶ σοι, φησὶ, τὸ πρόσωπον, ἵνα με κατανοήσῃς, τίνα τρόπον τὰς ἐντολάς σου τητήρηκα, οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ ὡς παράγγελμα ἐπάναγκες αὐτὰς, ἢ βεβηρωμένως μετριοχόμην. ἀλλὰ διατίθει ἀγαπητικῶς, ἢ σχέσει γνωστῇ ἢ σοφῇ ἀπεδεχέμεν αὐτάς. πάντα δὲ θεοφείν ἢ κρίνειν σοὶ εἰς μόνου, τοῦ τῶν κινήσεων τῆς ψυχῆς εἰδότος. εἰς γὰρ κατὰ τὸν Ἀνάνιαν, πηθεῖναι ἐκὶ λήπτης ἢ ἐξ ἀνάγκης. τελείου δὲ, τὸ ἀγαπήσαντα ταύτας ποιῆσαι. καὶ μακαρίζεται ὁ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα ἔχων, ἀλλὰ πλείων τοῦ θελήματός εἰναι ἡ ἀγάπη. πλὴν εἰ ἢ τὰς ἐντολάς σου, φησὶ, ἠγάπησα, οὐδὲν ἥττον θέομαι τοῦ ἀπὸ σοῦ ἔλεους, ἵνα ζῇ σωσὸς. ὅσα γὰρ ἂν κατορθώσῃ ἄνθρωπος, ὅμως τοῦ σοῦ ἔλεους δεῖται.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον, ἢ Ἀθανάσιον. „Ὁ πρῶτος ἢ ἑμψυτος ἢ οὐσιώδης ἐν Θεῷ Πατρί λόγος, ἢ ἀληθεύς ἐστιν. ὁ Υἱὸς δηλαδή. ὁ αὐτὸς δὲ ἢ δικαιοσύνη. ἢ ὡς οὗτος. αὐτὴ, φησὶ, πρῶτη τῶν ὧν δέδοται ἐντολῶν, ἢ τοῦτο πρῶτον παράγγελμα. τὸ ἀληθεύειν ἐν πάσι. ἢ πράξει, ἢ λόγῳ, ἢ δικαιοῖα. Κατὰ δὲ τὸν Θεοφρίτον. „Ἀρχὴν λόγων ἴσως καλεῖ, ἢ τὰς πρὸς Ἀβελὴν ὑποσχέσεις. ἐξ ἐκεῖνου γὰρ τὸ Ἰουδαίου συνέστη γένος. ἀλλ' ἐπλήρωσε τὰς ὑποσχέσεις. ἢ ἔζησε τὴν λαὸν, ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει. ἢ ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἐπλήρωσε κατὰ τὰς ἐπαγγελίας πάντα τὰ ἔθνη. τοῦτο γὰρ παρεδήλωσεν εἰπὼν. ἢ εἰς τὸν αἰῶνα πάντα τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου. ποντήεις αἰῶνα ἢ ἀσάλευτα. Προφήτης γὰρ ὢν, ἔσφα τοῦ Χριστοῦ τὸ αἶμα κρᾶτος. διὸ ἢ ἀληθεύει ἔφη κεκοσμηθῆναι τὴν τῶν θείων λόγων ἀρχὴν, ἢ τὴν δικαιοσύνην εἶναι ἀσάλευτον. πολλὰ γὰρ δὲ κατὰ τὸν Νικήταν, λαμβανομένης τῆς ἀρχῆς, καθ'. Ἐν μὲν σημαίνοντες ἐροῦμεν ἀρχὴν εἶναι, τὴν ἀληθινήν τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ, ὡς τὸ οὐ ἕνεκα. ἕνεκα γὰρ τοῦ γνωσθῆναι αὐτὴν ἢ γεννῆναι τὴν ἀναφανῆσαι, ὡς τῆς Παλαιᾶς ἢ Καινῆς Διαθήκης λόγοι δέδονται. γυμναζόμενοι γὰρ δι' αὐτῶν, ἢ χειρογυγόμενοι κατὰ τὸ πνευματικὸν αὐτῶν βούλημα, φθάνομεν ἐπὶ τὸ προσβάλλειν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τῇ ἀληθείᾳ. εἰδὲ εἰς τὸ οὐ ἕνεκα ἀρχὴ τῶν ἐπ' αὐτὸ φερόντων, ἢ αὐτοῦ χάριν γινόμενων. φέρουσι δὲ ἢ οἱ Θεοῦ λόγοι ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν. (αὐτὴ γὰρ χάριν εἰρηναῖα) εἰκότως ἀρχὴ αὐτῶν ἐρρέθη (ἢ ἀλήθεια) ἐπειδὴ δὲ κατὰ ἄλλον λόγον, ἀρχὴ καλεῖται τὸ ἐνυπάρχον τισιν. ἐνυπάρχει δὲ τοῖς τοῦ Θεοῦ λόγοις ἢ ἀλήθεια, ἀντάθεν, ἀληθεύειν οὕτως. ἢ κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτῶν αὕτη εἶναι λέγεται.

Αἰώνη , λέγει , καὶ ἀσπλυνταί εἶναι ὅλοι οἱ κρίσεις καὶ ἀποφάσεις σου Κύριε . καθὼς καὶ ὁ ὡ-
ρῶς εἶπεν ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐθελήσας αὐτά :

161 : „ Ἀρχόντες κατεδίδωζάν με θεωρεῖν ,
καὶ ἀπὸ τῶν λόγων σου ἐδεδίχασεν
ἡ καρδιά μου .

Ἡ ψυχὴ μου , λέγει , δὲν ἐφοβήθη ἀπὸ
τούτων ἀρχόντων καὶ ἐξουσιῶν ἐκείνων , οὐδὲ θανα-
τώσουσι τὸ σῶμα , τὴν δὲ ψυχὴν δὲν δύναται νὰ θανα-
τώσῃ . ἀλλὰ ἐφοβήθη ἀπὸ τὰ λόγια σου Κύριε ,
τὰ ὅποια ἡμποροῦν νὰ ἐκπολέσουν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ
τὸ σῶμα μὲ τὴν αἰώνιον κόλασιν . καθὼς ἐσὺ εἶπας
Κύριε ἐν τῇ ἀγγελίᾳ : ἤτοι περισσότατον ἐφοβήθηκα
τὰς ἐντολάς σου , ἀπὸ τούτων φόβου καὶ αἰμοφόρου ἡν-
θρώπου . ὅθεν διὰ τὸν φόβον ἐκείνων δὲν ἐπράξα ἄ-
νόμηνα πράγματα ἔξω ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου . ἀρχόντες
δὲ νοοῦνται , ὁ Σαουλ καὶ οἱ ματ' αὐτοῦ . τοῦτον γὰρ
ὁ Δαβὶδ πολλὰκις βολῶν εἰς τὰς χεῖρας , καὶ δυνά-

μενος καὶ τὸν θανάτωσιν , δὲν τὸν ἀθανάτωσα , μὲ τὸ
νὰ ἐφοβήθην τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ , αἵτινες προσέ-
ζουν ταῦτα „ Ἀρχόντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κα-
κῶς - (ἡ Ψ , κβ 28) ἀνέσται δὲ νὰ κακολογῇ δὲν πρέ-
πη πᾶσι τοῖς ἀρχόντας τοῦ λαοῦ του , πολλὰ μάλ-
λον δὲν πρέπει νὰ τοὺς θανατώη ; (1)

162 : „ Ἀγαλλιάσονται ἐγὼ ἐπὶ τὰ λόγια
σου , ὡς ὁ ευρίσκων σκύλα πολλὰ :

Καθὼς , λέγει , οἱ στρατιῶται ἀπ' οὗ νικῇ-
σου τοὺς ἐχθρούς των , χαίρουσιν ὅταν διαρπάξουν
τὰ πράγματα τῶν νικηθέντων , καὶ πλουτίζουσι ἀπὸ
τὰ πολλὰ κούρησιν : ἐγὼ καὶ ἐγὼ Κύριε , εὐφραί-
νομαι , ὅταν ἀναγινώσκω καὶ μελετῶ τὰ λόγια σου
διὰ τὴν φωτίζουσαν τὴν νύκτα μου , καὶ χαρίζουσι εἰς
ἐμὲ πλοῦτον καὶ θησαυρὸν γνώσεως . (2)

163 : „ Ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελύξάμην ,
τεν

(1) Ὁ λόγος δὲ αὗτος νοεῖται ἢ κατὰ θεωρίαν , ὡς ὁ Ὁριγένης φησιν ὅτι τῶν ἀρχοντικῶν : εἶπεν τυραν-
νικῶν ἢ δαιμονικῶν πολεμίων , οὐκ ἔστιν ἑτέρος ἀβλαβεὶς ἀπαλλάττεσθαι , μὴ οὐχὶ φόβῳ Θεοῦ φρουρουμένους , ὡς
ἐκκλίνειν ἀπὸ κακοῦ ποιεῖ τοὺς εἰς κακὸν ὑπαγομένους ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ἐναντιωμάτων . Ἴδε μοι ἄνθρωπον κληθέν-
τα εἰς μαρτύριον , διωχθέντα ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου . βλέποντα μὲν τὰ ποικίλα τῶν βασανιστηρίων
ἔργων . μὴ δειλιῶντα δὲ ἐπὶ τοῖς : ἀλλὰ μεμνημένον τοῦ κριτηρίου τοῦ Θεοῦ ἢ δειλιῶντα ἐκείνου , ἢ ὅταν γι-
νόμενον τῆς ἀναζωοφυΐσεως αὐτοῦ , ἢ τῶν ἀποκειμένων ἐκείσε κολάσεων τῇ ἀνυσίᾳ . οὗτος ἐρεῖ : „ Ἀρχον-
τες κατεδίδωζάν με θεωρεῖν . οὐχ ὡς λησὴν . οὐχ ὡς φονέα . οὐδ' ὡς ἄλλο τι τῶν ἀτόμων πεποιημένα . ἀλλ' ἐπειδὴ
σέβω τὸν ἀληθινὸν Θεόν . ἐγὼ δὲ ἀπ' αὐτῶν μὲν οὐ δειλιῶ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα . δειλιῶ δὲ ἀπὸ τῶν λόγων
ἢ τῶν ἀπειλῶν , ὡς ὑπέλπισας τοῖς ἀρνησαμένοις σε . ἢ καλὴ γὰρ ἡ δειλία αὕτη . ὡς περ ἀγαθὸς ἢ σωτήριος ὁ τοῦ
Θεοῦ φόβος . λέγει δὲ ἢ ὁ Δίδυμος : „ Διττὴ ἔστιν ἡ δειλία . ἡ μὲν ἄλογος , περὶ τὸ θυμικὸν μέρος τῆς ψυχῆς
καταγινομένη . ἡ δὲ λογικὴ , περὶ τὴν καρδίαν συνισαμένη ἢ τὴν νόσον , οὐκ ἔνευ λόγου . ἢ τάχα ἡ αὕτη τῇ θεῷ
φόβῳ τυγχάνει .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος : „ Ἐπειδὴ μὲν τοὶ πολεμίων ἐμνησμένοις διωκόντων , εὐκότως ἢ τῶν σκύλων τὴν
μνήμην παρήγαγε . σκύλα γὰρ εἰσι τὰ τοῖς νεκροῖς τοῖς πεσούσιν ἐν τῇ πολέμῳ περικείμενα , εἴτε ὅπλα , εἴτε ἐ-
σθῆς , εἴτε ἑτέρος κρόμος , ὃ τῶν ἀνελόντων γίνεται . λέγει δὲ , ὅτι πᾶντα εἰ ἀνέλθον ἐκείνους τοὺς καταδιδόντάς
με , ἢ σκυλεύσας πλεῖστα , ὅσα συνήγαγον λάφυρα , οὐκ ἂν οὕτως κούρανθην , ὡς τοῖς σῶσις ἐπαγέλλομαι νόμοις ,
θησαυρὸν μοι χαρίζομένοις γνώσεως . λέγει δὲ ἢ ὁ Θεόδωρος : „ Οὐ φόβῳ δὲ μόνῳ τὴν ὑπακοὴν τὴν πρὸς τοὺς
θεῖους λόγους πεποιῆσθαι , φησιν . ἀλλὰ ἢ χαρὴ τῇ ἐν' αὐτοῖς , ὡς εἴτις ἐπὶ πλοῦτα χαίρει πολλῷ . βεβαιότερα
δὲ ἢ τῶν λόγων τήρησις ἢ ἐν χαρῇ γινόμενη . ἔχον δὲ ζητῆσαι . διὰ τὴν παρέβαλε τὸν ἀγαλλιώντα ἐπὶ τοῖς λόγοις
τῇ εὐρίσκοντι σκύλλα ; ἐὰν γὰρ , τίνας εἶχον τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ , ἢ τίνας οὐ . ἔχουσιν οὐδ' αὖ , ὅφει , ὅτι Ἰουδαί-
ους Χριστιανὰ ἐσκυλεύσαμεν . τοῦ Χριστοῦ εὐαγγελίου . ἀρῆσεται ἀπ' ἡμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἢ δοθήσεται Ἐθνεῖ
ποι-

„ τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα .

Δὲν ἐμίσησα, λέγει, ἀπλῶς τὴν ἁμαρτίαν Κύριε· ἄλλο καὶ ἐσιγέσθηκα αὐτήν· τὸ δὲ νὰ σιγῇ καὶ τινὰς τὴν ἁμαρτίαν, τοῦτο εἶναι περισσύτερον ἀπὸ τὸ νὰ τὴν μισήσῃ· καὶ ἀνωτέρω δὲ εἶπε, „ Παρανόμους ἐμίσησα, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα. (1)

164 : „ Ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἤνεσά σε, ἔ-
„ πὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης
„ σου .

Τὸ ἑπτάκις κατὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους τὸ πολλάκις δηλοῖ· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ· πολλὰ ἔφο-
ραῖς τὴν ἡμέραν θέλω σὲ ὑμνήσω Κύριε, δὲ τὰ
κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου : ἦτοι διὰ τὸν νόμον
σου· ἢ διὰ τὰς μετὰ κρίσεως οἰκονομίας σου· ἐπειδὴ
καὶ σὺ ποιεῖς ὅλα σου τὰ ἔργα καὶ κρίσεις δικ-
αίως καὶ πρεπόντως· ἀνίσως δὲ καὶ λάβωμεν τὸ ἑπτάκις
κατὰ ποσότητα καὶ ἀριθμὸν· ἡμέραν μὲν θέλομεν νοή-
σομεν τὸ ἡμερονύκτιον· ἀριθμὸν δὲ προσευχῆς τὸν
ἐν τῷ ἡμερονύκτιῳ μετρούμενον, θέλομεν νοήσομεν
τὸ μεσονύκτιον· τὸν ὄρθρον, τὴν πρώτην ὥραν·
τὴν γ. τὴν δ. τὴν θ. καὶ τὸν ἑσπερινὸν σὺν τῷ ἁ-
ποδείπνῳ δηλαδή. (2)

165 : „ Εἰ-

ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς· πολλὰ δὲ σκύλα· ἐπειδὴ πολλὰ τῆς θείας Γραφῆς αἱ βίβλοι· ἐκεῖνοι γὰρ οὐκ ἔ-
χουσιν αὐτὰ, ἅτε δὴ μηδὲ τὸν νοῦν αὐτῶν ἐπίσῃμενοι.

(1) Ὁ μὲν Βασιλεὺς πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα· „ Πῶς ἄν τις δυνήσθῃ ἐνδιαθέτως ἔ μετ' ἐπιθυμίας ποιεῖν τὰς
ἐντολάς τοῦ Κυρίου, ἀποκρίνεται, λέγων· „ Κατὰ φύσιν ἡ πεῖρα τοῦ ἴδοντος ἔ ὠφελοῦντος, ἔ αὐτὴ ἡ προσδο-
κία τῶν τοιούτων, ἐμποιεῖ τῇ ψυχῇ τὴν περὶ τούτου διαθεσὶν τε ἔ ἐπιθυμίαν· ἐὰν σὺν τις μισήσῃ ἔ βδελύξῃται
τὴν ἀδικίαν, ἔ καθαρῶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, ὑφ' ἧς, ὥσπερ ἀπὸ νόσου ὀλγῆς, τὸ σῶμα πάσχει τὴν ἀνορε-
ξίαν ἔ τὴν περὶ τὰ βράματα ἀηδίαν· οὕτω ἔ ἡ ψυχὴ τὴν περὶ τὰ δικαίωματα τοῦ Θεοῦ νοθεύει ἔ ἀκηρίαν· ἔ
πληροφορηθῇ ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου ζωὴ αἰώνιος ἐστίν, κατορθοῦται αὐτῇ ἡ διάθεσις τοῦ εἰπόντος· „ Τὰ κρί-
ματα Κυρίου ἀληθινὰ, ἔ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι ἔ κηρίον· ὁ δὲ Θεοδότης λέγει· „ Ἀληθὴς ἔ οὗτος ὁ λόγος·
ὁ γὰρ θερμῶς περὶ τὰ θεῖα διακείμενος, τάναντία μισᾷται· τῶν δὲ δύο γὰρ τούτων δυνάμειον φυσικῶς ἐνυπαρ-
χοῦσιν τῇ ψυχῇ, τῆς τοῦ ἀγαπᾶν ἔ τῆς τοῦ μισεῖν κατὰ τὸν Νικητὰν, κατὰ φύσιν αὐταῖς ὁ δίκαιος κέχρηται·
λέγει δὲ ἔ ὁ Ἀνάγνωμος· „ Σχεδὸν ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οἱ μὲν Ἰουδαῖοι βδελύσσονται μὲν νεκρὸν ἔ σῶμα ἀν-
θρώπου νεκρὸν, ἀσκαλαβώτην ἔ γαλῆν· ἐγὼ δὲ τὸ ἄξιον βδελυγμαῦ ἐμίσησα τὴν ἀδικίαν· τί γὰρ ὀφείλω ἐκ τοῦ
ἐκείνα βδελύττεσθαι; ἀδικίαν οὖν ἐβδελύξαμην, ὁ μέγα ὠφέλειαν παρέχει τῷ βδελυξαμένῳ· ἐγὼ τὸν νόμον
σου ἠγάπησα, οὐχ ὡς ἐκεῖνοι, ἔλκοντες αὐτὸν ἐπὶ τὰ γῆνα· ἡμεῖς γὰρ, ὡς συνεγεργθέντες τῷ Χριστῷ, τὰ ἀνω
ζητοῦμεν οὐ τὰ ἐπὶ γῆς· ἔ πνευματικῶς τὸν νόμον νοοῦμεν· ἔ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἀληθῶς τῇ ἀγάπῃ τοῦ νόμου
τὸ μῖσος τῆς ἀδικίας συνέζευκται· ὥςτε χρὴ τὸν θέλοντα τὸν νόμον ἀγαπᾶν, ἀδικίαν βδελύττεσθαι· οὕτω γὰρ
ἡμῖν καλὰ τὰ τοῦ νόμου φανήσεται· διδάξει δὲ ἔ ἡ τοῦ Σατῆρος ἀπόφασις· „ Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίως
δουλεύειν.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς· „ Οὐ χρὴ παρορᾶσθαι οὐδ' ὑφ' ἡμῶν τοὺς διατεταγμένους καιροὺς τῶν προ-
σευχῶν, οὐς ἀναγκαίως ἐξελεχάμεθα, ἐκάστος ἰδίαν ὑπόμνησιν τῶν παρὰ Θεοῦ ἀγαθῶν ἔχοντες· τὸν μὲν ὄρθρον,
ὥς τε τὰ πρῶτα κινήματα τῆς ψυχῆς, ἀναθήματα εἶναι τοῦ Θεοῦ· κατὰ δὲ τὴν γ'. ὦραν, εἰς ὑπόμνησιν τῆς τοῦ
Πνεύματος δωρεᾶς· ἐν δὲ τῇ δ'. κατὰ μίμησιν τοῦ λέγοντος ἁγίου· „ Ἐσπέρως ἔ πρῶτ' ἔ μεσημβρίας διηγῇ-
σομαι· ἐν δὲ τῇ ἐνάτῃ, ὅτι ἔ οἱ Ἀπόστολοι κατὰ ταύτας εἰς τὸ ἱερὸν ἀνέβαινον, ὡς γέγραπται ἐν ταῖς Πράξε-
σι· συμπληρωθείσης δὲ τῆς ἡμέρας, ἡ εὐχαριστία περὶ τῶν ἐν αὐτῇ δεδομένων, ἢ καταρτισμένων ἡμῖν, ἔ τῶν πα-
ρελόντων ἢ ἐξαγόμενων· ἔ πάλιν τῆς νυκτὸς ἀρχομένης ἢ αἰτησίς τοῦ ἀπερόσκοπον ἡμῖν ἔ φαντασιῶν ἐλευθέρων
ὑπάρχει τὴν ἀνάπαυσιν· τὸ δὲ μεσονύκτιον, οὐ μόνος ὁ Δαβὶδ, ἀλλὰ ἔ Παῦλος, ἔ Σίλας ἡμῖν ἀναγκαίως εἰς
προσευχὴν παραδεδώκασι κατ' αὐτὸ προσευχόμενοι· ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „ Ὅτι οὐ περιοριστικῶς προσήκε
νοεῖν, ὡς ἑπτάκις μόνον ἡμῶν ὀφειλόντων αἰνεῖν τὸν Θεόν, ἔ οὐκ ἐν πάσῃ τῇ ἡμέρᾳ ὦρα· τὸ γὰρ ἑπτάκις, ἀν-
τὶ τοῦ πολλάκις παρ' Ἑβραίοις συνήθες εἶς λέγεσθαι· ἀμέλει προφητικῶς ἡ Ἄννα περὶ τῆς ἐξ Ἐσθλῶν Ἐκκλησί-
ας

165 : „ Εἰρήνη πολλή τοῖς ἀγαπῶσι τὸν
 „ νόμον σου , καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς
 „ σκανδαλον .

Ἐκεῖνοι , λέγει , ὁποῦ ἀγαποῦν τὸν νόμον
 σου Κύριε , αὐτοὶ ἔχουν εἰρήνην , ὅχι μὲ τοὺς ἀ-
 ρίτους ἐχθροὺς Δαίμονας . ἀλλὰ μὲ τὸν Θεόν . καὶ
 δὲν εὐρίσκεται κοντὰ εἰς αὐτοὺς κανένα σκόνταμμα
 καὶ ἐναντίωμα . διὰ τὴν εἰς αὐτοὺς ἰσάζει τὴν σφάταιν
 τῆς ἀρετῆς ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ , ἀσκηθόντων ἀπὸ
 τὸ μέσον κάθε πέτραν καὶ σκόνταμμα τῆς ἀμαρτίας .
 ἡ νοεῖται , ὅτι οἱ ἀγαπῶντες τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ ,
 αὐτοὶ ἔχουν πάντοτε εἰρήνην πρὸς τοὺς ὁμοπίστους
 αὐτῶν Χριστιανούς , καὶ ἐκεῖνοι πολλὰς φορὰς δὲν
 θέλουν νὰ εἰρηνεύουν μὲ αὐτοὺς , ἀπὸ τὸν φόβον
 καὶ τὴν κακίην τοὺς γνώμην . (1)

166 : „ Προσεδόκων τὸ σωτήριόν σου Κύ-

„ ριε , καὶ τὰς ἐντολάς σου ἠγά-
 „ πησα .

167 : „ Ἐφιλάξεν ἡ ψυχὴ μου τὰ μαρ-
 „ τυρία σου , καὶ ἠγάπησεν αὐτὰ
 „ σφόδρα .

Ἐγὼ , λέγει , ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου
 Κύριε , ἵνα ἐκ τῆς ἀγαπήσεως ταύτης ἔλθῃ εἰς ἐμέ-
 να ἡ ἐλπιζομένη παρὰ σοῦ ἀληθινὴ καὶ αἰώνιος σωτη-
 ρία . καὶ ὅχι μόνον ἡ ψυχὴ μου ἐφιλάξῃ τὰς ἐντο-
 λὰς σου , ἀλλὰ καὶ τὰς ἠγάπησεν . καὶ ὅχι ἀπλῶς
 τὰς ἠγάπησεν , ἀλλὰ καὶ μὲ ὑπερβολὴν . (2)

168 : „ Ἐφιλάξα τὰς ἐντολάς σου καὶ
 „ τὰ μαρτύριά σου , ὅτι πᾶσαι αἱ
 „ ὁδοὶ μου ἐναντίον σου Κύριε .

Ἄ-

ας ἢ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς εἶπεν . „ Ὅτι στίβα ἔτεκεν ἑπτά , ἢ ἡ πολλὴ ἐν τέκνοις ἡσθένει . ἢ οὐ νοοῦμεν ,
 ὡς ἑπτάκις μόνον ἔτεκεν ἡ Ἐκκλησία τῷ ἀριθμῷ . πολλὰ δὲ μᾶλλον , ἢ ἀπειρα . ἢ αὐτὸς δὲ ὁ Δαβὶδ διὰ τοῦ φα-
 νερώς ὅτι κατὰ πάντα καιρὸν ἀνείνεν δεῖ τὸν Κύριον . λέγει γὰρ . „ Εὐλογῶ τὸν Κύριον ἐν παντί καιρῷ . ἢ ὁ
 Ὁριγένης . „ Παρ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ ὁ δίκαιος φωτιζόμενος , ἐν ἡμέρᾳ ἔσται τελεία , οὐ μεσολαμβάνουμένη ὑ-
 πὸ νυκτός . ἢ ὁ Θεοδώριτος . „ Τινὲς τὸ ἑπτάκις πλειστάκις ἡρμήνευσαν . ἢ τοῦτο δὲ καὶ κεῖνο τὸν Σερμόν ἔγραψα
 τοῦ Προφήτου δηλοῦ . τῆς γὰρ θείας ὑμνήσεως οὐκ ἐλάμβανε κορὸν .

(1) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος . „ Ἡ δὲ ἡμέρα ἢ ὁ χρόνος τοῖς ἐσθελούσι ζῆν τοῦ Σωτῆρος ὁ νόμος . ἢ ὥσπερ ὁ ἐν
 φωτὶ περιπατῶν οὐ προσκόπτει , διαπιδεῖ δὲ μᾶλλον τὰ παρεμπιπτόντα , καὶ βούρος εὐρεθῇ . καὶ λίθος , καὶ ἐν-
 τερόν τι τῶν τοιούτων . οὕτω ἢ ὁ εἰς νοῦν τὸ θεῖον δεξιόμενος φῶς , πάντα παρατρέχει τοῦ Διαβόλου τὰ σκάνδαλα .
 εἰρήνη δὲ τυγχάνει πολλὴ τοῖς τὸν νόμον ποθοῦσι , κατὰ τὸν Θεοῦ , οὐ τοσοῦτον ἢ ἔξωθεν . οὐ γὰρ ἐφ' ἡμῶν
 αὐτῇ . ἀλλ' ἢ ἐν τοῖς λογισμοῖς , κατ' ἡν συμβαίνει ἀταραξίαν ἢ ἀνενοχλησίαν τὴν ἐξ ἀπαθείας ἔχειν . ὁ δὲ
 Θεοδώριτος λέγει . „ Οἱ τὴν πρὸς Θεὸν εἰρήνην διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν προσκτώμενοι φυλακῆς , καὶ ὑπὸ πάντων
 ἀνθρώπων πολεμῶνται , θυμῶν ζῶσι ζῶν . ἢ μάρτυς ὁ Παῦλος βού . „ Ἐν παντὶ θλιβόμενος , ἀλλ' οὐ σε-
 νοχωροῦμενος . ἢ ὁ Κύριος δὲ τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων εἰς πᾶσαι ἀποεῖλες τὴν οἰκουμέ-
 νην , ἔφη πρὸς αὐτούς . „ Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν , εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν . προσδέττει δὲ ὁ ἀνωτέρα Θεό-
 δωρος . „ Κεκτιμένοι γὰρ τὴν εἰρήνην διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ , οἱ ὑπάρχοντες τέλει , σκάνδαλον οὐκ ἔχουσιν
 ἐαυτοῖς . μικρὸν γὰρ , ἀλλ' οὐ μεγάλων τὸ ἔχειν σκάνδαλον βεβησιν ὁ Σωτὴρ . „ Ὁρᾶτε μὴ σκανδαλίσθητε
 ἵνα τῶν μικρῶν τούτων . ἢ ὁ Ἀνώνυμος . „ Οἱ τὴν πρὸς Θεὸν εἰρήνην ἔχοντες , οὐδὲν σκάνδαλον ἐπὶ τινὶ τῶν
 ἐκείνων τοῖς ἄλλοις , ὑφίστανται . πρὸς τὸν νόμον γὰρ ὁρῶντες τοῦ Θεοῦ , ὅτι τοὺς δικαίους σεφανοί , τοὺς δὲ ἀ-
 μαρτωλοὺς κολάζει κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐσομένης κρίσεως , οὐδὲν ἐκ τῶν νῦν συμβαινόντων ὑπομένουσι προσκομιμα .

(2) Λέγει δὲ ἢ ὁ Ὁριγένης . „ Μακάριος ὁ προσδεχόμενος τοῦ Θεοῦ τὸ σωτήριον . ἀγαπῶν δὲ αὐτοῦ ἢ τὰς ἐν-
 τολὰς . οὗτος γὰρ εἰς βίον τέλει ἢ εἰς ἀκμὴν προκόπτει μακαριότητος , ἥτις αὐτοῖς τοῖς Ἀποστόλοις κηλήρωτο .
 πρὸς οὓς ἔλεγεν . „ Ἔστωσαν αἱ δοξολογίαι ὑμῶν περιεζωσμέναι , ἢ οἱ λύκοι καίμενοι . ἢ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις
 προσδεχομένοις τὸν Κύριον αὐτῶν . Καὶ ὁ Θεοδώριτος . „ Εἰδὲ ἢ τὸν Σωτῆρα προσδοκῶ , περὶ οὗ εἴρηται . ἢ ὁφε-
 τῇ πᾶσα χάρις τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ , ἀκολουθῶς ἀγαπᾷ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ , ἢ τὸ σωτήριον προσδεχο-
 σεν . ἵνα ἢ τὴν πράξιν ἢ καθαρὸς , ἢ τὴν προσδοκίαν θεωρητικός .

Ἀνωτέρω μὲν εἶπε χωρὶς ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐφύλαξε τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ. τὰρα δὲ ἐνωσε ταῦτα μαζί με τὰς ἐντολὰς, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσι καὶ τὰ δύο. φανερῶναι δὲ, καὶ ποῖον ἐλάβη τὸ αἷτιον κατὰ τὸν Θεοδώρου, διὰ τὸ ὅποιον ἐφύλαξε τὰς ἐντολὰς. καὶ λέγει, ὅτι τοῦτο εἶναι, διατὶ ὅλαι αἱ ἐστίαι τῆς πολιτείας μου, καὶ καθὲ πρᾶξις μου. ἐνεργεῖται ἐμπροσθέν σου Κύριε. καὶ διαπερνῶ τὴν ζωὴν μου ὡσάν νὰ εἶσαι ἐσύ μάρτυς ταύτης καὶ θεωρητής. καθὼς καὶ ὁ λαοῦ τοῦτο ἔλεγε, „ Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός. (Ψαλ. 18. 8) ἔθεν καὶ φεβούμενος ἐσένα, ἐποῦ βλέπεις ὅλας μου τὰς πράξεις, φυλάττω τὰς ἐντολὰς σου καὶ τὰ μαρτύριά σου. (1)

163: „ Ἐγγισάτω ἡ δέσσις μου ἐνώπιόν σου κύριε, κατὰ τὸ λόγιόν σου
„ συνέτισόν με.

Ἄς μὴν ἀποσραφῇ, λέγει, ὡς ἀπρόσδε.

κτος ἢ πρὸς σὲ δέσσις μου Κύριε, ἀλλ' ὡς πλησιάζῃ, καὶ ὡς δεχθῇ ἀπὸ λόγου σου. ποῖα δὲ εἶναι ἡ δέσσις μου αὕτη; εἶναι τὸ νὰ με συνετίσῃς, ἔχει κατὰ τέχνην ἀνθρωπίνην, οὐδὲ κατὰ ἐπιστήμην κοσμικὴν, ἀλλὰ κατὰ τὸν λόγον σου, ἵνα δηλαδὴ συνῇ τοὺς λόγους σου, καὶ ἵνα γνωρίσω ἀκριβῶς τὸν νόμον σου. (2)

170: „ Εἰσέλθοι τὸ ἄξιμά μου ἐνώπιόν σου κύριε, κατὰ τὸ λόγιόν σου
„ ῥύσαι με.

Τὸ ἄξιμα, ὃ μὲν Ἀκύλας, δέσιν ἐξέδωκεν. ὁ δὲ Σύμμαχος. ἵκεσιν. ἀνωτέρω μὲν οὖν εἶπεν ὁ Δαβὶδ. ἐγγισάτω ἡ δέσσις μου, ἐδῶ δὲ λέγει, εἰσέλθοι. διατὶ, εἰν ἡ δέσσις τοῦ πλησιάζῃ εἰς τὸν Θεόν, βέβαια καὶ θέλει εἰσελθεῖν εἰς αὐτόν. (3) ἄξιμα δὲ καὶ δέσσις τοῦ Δαβὶδ ἦτον, τὸ νὰ τὸν λυτρώσῃ ἀπὸ τοὺς πειρασμούς ὁ Θεὸς κατὰ τὴν σοφίαν του, ἢ κατὰ τὴν ὑπόσχασίν του, καθὼς ἀνωτέρω διαφάνως ἐξηγήθη. διὰτὶ ὁ Θεὸς ὑπασχέθη νὰ δώσῃ βοήθειαν

- (1) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος. ἡ Ὁ τὰς ἐδοὺς τῶν ἀρετῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τρέχων, ὥς κατὰ σκοπὸν τοῦ Θεοῦ κατορθοῦν αὐτὰς δι' αὐτὸ τὸ καλὸν, ἢ οὔτε δι' ἐμπορίαν τινα, ἢ ἐπιδείξιν· οὗτος τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἐφύλαξε, τὴν ἐλευθερίαν ἐκ δικαιοσύνης προσφέρειν, ἢ χωρὶς ἐπιδείξεως ἐπὶ τῇ νηστείᾳ φαιδρυνόμενος, οὐ σκυθρωπάων. Ἄλλα τε, ὅσα, ἢ ὅπως τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ διατετακται.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης. ἡ Κατὰ τὰ πρότερα σοιχεῖα ὥδεν πρὸς τὸν Θεόν, ἢ οὐδέ ποῦ ἦν ἐγγὺς αὐτοῦ. ἔτε δὲ ἐπὶ τέλει γεγένηται τοῦ Ψαλμοῦ, ἢ κατὰ τὸ τελευταῖον παρ' Ἑβραίοις σοιχεῖον, τότε εὐχεται, ἵνα ἡ εὐχὴ αὐτοῦ ἐγγίσῃ τῷ Θεῷ. ἢ φθάσῃ πρὸς αὐτόν. ἀναβαίνει δὲ εὐχὴ πρὸς Θεόν, ἀπὸ προαιρέσεως κατορθούσης ἀναπεμπομένη. περὶ δὲ τοῦ ἐγγιζεῖν Θεῷ διαφοράς εὐρόμεναι ταισ· ὅτι ὁ μὲν τελειότερος ἐγγίζει τῷ Θεῷ, κατὰ τὸ. ἢ Καὶ ἐγγιᾷ Μωϋσῆς μόνος πρὸς τὸν Θεόν. ὁ δὲ ὑποδεέστερος, αὐτὸς μὲν εὐκ ἐγγίζει, εὐχὴν δὲ ἔχει ἐγγιζοῦσαν. ὡς λέγει ἢ ἐνταῦθα ὁ Δαβὶδ. „ Ἐγγισάτω ἡ δέσσις μου ἐνώπιόν σου. πλην ὁ Θεὸς οὐκ ἐν τόπῳ ἔστιν, οὐδὲ σῶμά ἐστιν. ἀλλὰ οὐσία ἀήρτης ἢ ἀφθέρτης ἢ ὁράτος. εἰδ' οὐκ ἔστιν ἐν τόπῳ ὁ Θεός, ἐγγίζει δὲ ἔστι ποτε τῷ Θεῷ. δηλονότι τῷ ἐν ἡμῖν ἀοράτῳ ἐγγιζομένῳ αὐτῷ. φημί δὲ τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας ἀνδρώπῳ. ἔστι δ' ἐγγίσει δι' ἀρετῶν, ὡς ὅσα τις ἀπολείπεται, τοσούτῳ μακράν ἐστι τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. ἢ Εἰ ἀσπλύν ἦν τὸ συνέτισόν με, τίς χρεῖα ἦν προσθήκης τῆς κατὰ τὸ λόγιόν σου; νοήσεις δὲ τὸ ἀναγκαῖον τῆς προσθήκης ἐξ ἄλλων παραδείγματων. ὁδεῖνα εἶποι ἄν. κατὰ τὴν ἱατρικὴν, ὡς διδάσκαλε, συνέτισόν με.
- (3) Κατὰ δὲ τὸν Θεόδωρον. ἡ Πρῶτον δεῖ ἐγγίσει, εἶτα εἰσελθεῖν τὸ ἐγγίσαν. ὅθεν ἡγγισαί τι οἰκία οἰκοδεσπότου τινος. μετὰ τὸ ἐγγίσει, εἰν ἡ φίλος ἢ ἄλλος τῆς κοινωρίας τοῦ οἰκοδεσπότου, εἰσερχεται πρὸς αὐτόν. οὗτος ἡ δόκιμος προσευχὴ ἢ ἀκατάγνωστος, ἐγγίζει τῷ Θεῷ τῆς χάριτος, ἢ εἰσερχεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἢ ἄνυμι, ὃ βούλεται. πτεροὶ δὲ δέσιν ἀρετῇ, ἢ προπέμπει αὐτήν, ὥς ἐνώπιον γέννεται τοῦ Θεοῦ. ἢ ἀμαρτία δὲ βαρεῖα οὖσα, καθέλκει ἢ βαρύνει τὴν προσευχὴν. κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον. ἡ Συνεχίσματα οἱ δίκαιοι λέγουσι τὸ, ῥύσαι με. εἰδότες, ὅτι ἐν πολέμῳ εἰσι τῷ βίῳ τούτῳ ἢ μεγάλῳ θορύβῳ, κατὰ τὸν ἀγῶνα τὸν ἐνεσηκῶτα.

ἔθεντο εἰς τὸν Δαβὶδ μὲ ἰδικὸν καὶ ξεχωριστὸν τρόπον,
(1)

„ γὰρ σου, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐντολαί σου
„ δικαιοσύνη .

171 : „ ἤξερευζαίντο τὰ χεῖλη μου ὕμνον
„ ὅταν διδάξης με τὰ δικαιώματά
„ σου .

Τὰ χεῖλη μου, λέγει, Κύριε θέλουν προφέ-
ρουν εἰς ὅσους ὕμνον εὐχαριστήριον, ὅταν ἐσὺ μὲ δι-
δάξης τὰ δικαιώματά σου συνωστότερον καὶ βαθύ-
τερον : ὕμνον δηλαδή ξεχωριστὸν καὶ εὐχαριστήριον
διὰ τὴν εὐσεβείαν σου ταύτην . εὐχεται δὲ ὁ Δα-
βὶδ τὸ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Θεόν, διὰ νὰ διέξῃ τὴν
ἐπιθυμίαν, ὅπου εἶχεν εἰς τὴν πρὸς Θεὸν εὐχαρι-
σίαν , (2)

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ὁμιλῇ ἡ γλῶσσά μου
πάντοτε τὰ λόγια σου Κύριε . ἄλλοτε μὲν, μελε-
τῶσα ταῦτα, ἄλλοτε δὲ δίδασκοντα ταῦτα, καὶ
νὰ μὴ καταγίνεται εἰς ἄλλο καὶ ἓνα μάταιον πράγ-
μα . διατὶ ἔλαι αἱ ἐντολαί σου εἶναι δικαιοσύνη, ἡ
ὅποια εὐθύνει καὶ ἱσάζει τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων .
καὶ ρυθμίζει αὐτοὺς εἰς τὴν σωτὴν . καὶ ἀνωτέρω
δὲ εἶπα „ Δικαιοσύνη τὰ μαρτύριά σου . (3)

173 : „ Γενέσθω ἡ χεὶρ σου τοῦ σώσαί με,
„ ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἠρεγισάμην .

172 : „ Φθέγγεται ἡ γλῶσσά μου τὰ λό-

„ Ἄς ἔλθῃ, λέγει, ἡ χεὶρ σου καὶ δύναμις
Κύ-

- (1) Λέγει δὲ ὁ Ἀνδρέας : „ Ὅτι καθὼς εἶναι ἀξιώματα κοσμικὰ, τὸ νὰ ᾖναι τινες ἄρχοντες καὶ κριτὴς καὶ ἡγε-
μὼν καὶ βασιλεὺς . ὁμοίως καὶ ἀξιώματα Ἐκκλησιαστικά, τὸ νὰ ᾖναι τινες ἱερεὺς, ἀρχιερεὺς, ἡ πατριάρχης . ἔτι
εἶναι καὶ ἀξίωμα ψυχῆς . ἀξίωμα δὲ ψυχῆς ἐστὶ τὸ ἔχειν ἀρετὰς . εἰς οὖν ἔχη τις τοιοῦτον ἀξίωμα, ὃ κυρίως καὶ ἀ-
ληθῶς ἐστὶν ἀξίωμα, οὗτος εὐχεται τῷ Θεῷ λέγων . „ Εἰσελθεὶς τὸ ἀξίωμά μου ἐνώπιόν σου Κύριε, κατὰ τὸ λό-
γιόν σου ῥῶσαί με . λέγει δὲ ὁ Ὀριγένης : „ Τότε γινώσκω, εἰ εἰσελθεὶς τὸ ἀξίωμά μου ἐνώπιόν σου, εἰ ῥυ-
σθεῖσθαι ὑπὸ σοῦ, κατὰ τὸν λόγον καὶ τὸ ἀξίωμά μου καὶ τὴν σφίαν . ὁ γὰρ ἀνώτερος πάντων παθῶν γεγονώς, ἐρῶσθαι
ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ λόγιον αὐτοῦ .
- (2) ἡ Κατάλληλος ἡ ἐρυγὴ τῇ τροφῇ, λέγει ὁ Θεοδώριτος . τὰ γὰρ σά, φησι, μανθάνων δικαιώματα, σοὶ τῷ
τῶν τοιούτων διδασκάλῳ προσοίω τὴν ὑμνοδίαν . εἰς γὰρ, κατὰ τὸν Ὀριγένη, μὴ διδασκῶ τὰ δικαιώματα,
τοιαύτην ἐρυγὴν φθέγγασθαι οὐ δύναμαι . γίνεται δὲ ἡ ἐρυγὴ, ὡς ἐπίπαν τοῖς κεκορημένοις . πληρωθέντες γὰρ,
οὕτως ἐρευγόμεθα τὴν ποιότητα τῆς τροφῆς, ἣν εἰλήφαμεν . ἔτι δὲ καὶ πνευματικὴ τροφή . αὐτὸς γοῦν . ὁ λόγος φη-
σιν, ἄρτος εἶναι, καὶ σὰρκα ἔχειν . οὗ εἰς κεκορημένον, ἐρευγόμεθα ὕμνον ἐκ χειλέων τοῦ ἑσῶ ἀνθρώπου . εἰδὲ ἡ
ἐρυγὴ ὑμνοδία Θεοῦ, λέγει ὁ Νικήτας, δὴλον, ὅτι ἡ ἀρετὴ γινομένη αὐτῆς τροφῇ, πληρεστέτη τυγχάνει θεολογία .
- (3) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει : „ Ὅσα μοι τοῦ Προφήτου τὴν δέσπιν . εὐχόμενος γὰρ συνετισθῆναι τὰ λόγια τοῦ
Θεοῦ, καὶ ῥυσθῆναι ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, ἰκετεύει χωρισθῆναι αὐτῷ, τὸ μὴδὲν ἕτερον φθέγγασθαι ἐν τῷ βίῳ ταύτῃ,
ἢ μόνον τὸν ὕμνον τοῦ Θεοῦ . καί γε μέγα αἰτεῖ τὸ αἴτημα παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅπως τὰ χεῖλη αὐτοῦ καὶ ἡ γλῶσσα
γένοντο ὄργανα τοῦ Θεοῦ, ἀφωρισμένα εἰς δοξολογίαν Θεοῦ . καὶ ὥσπερ ἐξ ἀργύρου, ἢ χρυσοῦ ἀφορίζεται τινα κει-
μήλια ἱερατικά, καὶ τῷ Θεῷ ἀνατίθεται, ὡς μικροὶ παραλαμβάνουσιν εἰς ἐτέραν χρῆσιν, μὴδὲ εἰς κοινὴν ὑπηρε-
σίαν : οὕτω καὶ οὗν παρακαλεῖ τὸν Θεόν, ἀφιερωθῆναι αὐτῷ τὰ χεῖλη καὶ τὴν γλῶτταν . ὡς ἂν αἱ, τὰ μὲν χεῖλη,
ὕμνον ἐξερεῦγοντο . ἡ δὲ γλῶττα, φθέγγοντο μὴδὲν ἕτερον ἄργον ῥῆμα, ἢ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Ἀ-
πολλινάριον . „ Ἀνοιγε γὰρ, φησι, τὸν στόμα λόγῳ Θεοῦ (Παρ . λα' . 8 .) πᾶσαι δὲ αἱ ἐντολαί εἰσι δι-
καιосύνη κατὰ τὸν αὐτὸν Νικήταν . ἵπαιδὲν ἐν ταύτῃ τῇ ἐντολῇ, εὐσεβὴ δικαιοσύνη, ἀνακεφαλαιοῦνται . ἐν τῇ ἀγα-
πήσῃ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν . ἀλλὰ καὶ ἐκαστὴ ἐντολὴ δικαιοσύνη τυγχάνει, ὥστε κατὰ τὰ δίκαιον νενομοθετη-
μένα . λέγοντο δ' ἂν καὶ πᾶσαι αἱ ἰδικαὶ ἀρεταὶ δικαιοσύνη : καὶ αὐτακολουθεῖν . ὥστε τὸν μίαν ἕως ἔχοντα, πᾶ-
σας ἔχειν .

Κύριε, διὰ τὴν νὰ μὲ σώσῃ : ἵτοι γενέσθω εἰς τὸ σῶσαί με· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε, „ Γενούμην εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν. (Ψαλ. λ'. 3) (1)

174 : „ Ἐπεπόθησα τὸ σωτήριόν σου Κύριε, καὶ ὁ νόμος σου μελέτη μου ἐστίν.

Ἐγώ, λέγει, ἐπόθησα μὲ ὑπερβολὴν τὴν παρὰ σοῦ Σωτήριον Κύριε, καὶ ὅχι τὴν παρὰ ἀνθρώπου βοήθειαν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ νόμος σου εἶναι μελέτη μου. ἵνα διὰ τὴν μελέτην ταύτην λυτρώσῃς με ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ μου - (2) ἴσως δὲ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ λέγει ὁ Δαβὶδ ἐδῶ διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος. αὕτη γὰρ σωτήριον τοῦ Κόσμου ἐγένετο. „ Ἐτέχθη γάρ, φησιν, ὁ μὲν σήμερον Σωτὴρ (Λουκ. β'. 11.) καὶ ὁ Συμεὼν ἔλεγεν· „ Εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου (Λουκ. β'. 30) τοῦτο λοιπὸν τὸ Σωτήριόν σου Κύριε, ἐγώ, λέγει, ἐπόθησα νὰ ἰδῶ, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ περὶ τούτου εἶπομεν. ὁ νόμος σου δὲ, εἶπε, μελέτη μου ἐστίν. διὰ τὴν αὐτὴν σκιαγραφεῖ καὶ εἰκονίζει, τὰ περὶ τοῦ σωτηρίου σου τούτου καὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως.

175 : „ Ζήσεται ἡ ψυχὴ μου καὶ αἰνέσει σε,

καὶ τὰ κρίματά σου βοηθήσει μου.

Ἡ ψυχὴ μου, λέγει, θέλει ζῆσαι τὴν ὄντως καὶ ἀληθινὴν ζωὴν Κύριε. „ Ἀπελευσονται γάρ, φησιν, οἱ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον (Ματθ. κε'. 46) καὶ τότε θέλει σὲ αἰνέσαι ὑψηλότερον καὶ τελειότερον καὶ τὰ κρίματά σου τὰ νοητὰ θελουν μοι βοηθήσουν, ὅταν ταῦτα φυλάξω, προξενούντα εἰς ἐμὲ παρρησίαν. μερικά δὲ ἀντίγραφον γραφουσὶ. ζήσαιο καὶ βοηθήται μοι. τὰ ὅποια δηλοῦσιν, ὅτι εὐχεται ὁ Προφήτης νὰ ζήσῃ ζωὴν ἀνάρετον. αὕτη γὰρ εἶναι κυρίως ζωὴ. ὁμοίως εὐχεται καὶ νὰ βοηθηθῇ εἰς τοῦτο ἀπὸ τὸν θεὸν νόμον, ὅστις κυβερνᾷ καὶ ρυθμίζει αὐτὸν εἰς τὴν ἀρετὴν, ὡς προείπομεν. (3)

176 : „ Ἐπλανήθην εἰς πρόβατον ἀπολωλός· ζητήσων τὸν δοῦλον σου, ὅτι τὰς ἐντολάς σου οὐκ ἐπείλατό μιν.

Ἐπλανήθην, λέγει, Κύριε, ὡς ἀνὴρ πρόβατον χαϊμένον. ἔχῃ διὰ τὴν ἔχασα τὴν σφάταν τῶν ἐντολῶν σου, ἀλλὰ διὰ τὴν σωματικῶς ἐδιέτριβον εἰς ὁρὴν καὶ

(1) Ὁ δὲ Ἀνάγνωστος λέγει· „ Τάχα δὲ ὡς περ βασιλεὺς μεγάλῃν λέγεται χεῖρα ἔχειν· ἵτοι σφατιωτικήν· οὕτως ἐστὶ χεὶρ Θεοῦ, πᾶσα ἡ σφατιά τοῦ οὐρανοῦ· πᾶσα δύναμις Ἀγγελικὴ καὶ ἁγία, ἐπὶ σωτηρίᾳ ἀνθρώπων ἀποσσελλομένη· τὸ δὲ γενέσθω ἡ χεὶρ σου, οὐ τὴν κατ' οὐσίαν γένεσιν αὐτῆς σημαίνει· ἀλλὰ τὴν πρὸς τὰ σωζόμενα σχέσιν· εἰμῆτις χεῖρα Θεοῦ νοήσοι, τὸν Χριστόν· τότε γὰρ τὸ γενέσθω ῥηθήσεται, ἀντὶ τοῦ, εἰς γένεσιν ἐλθέτω· καὶ σαρκωθήτω ἡ χεὶρ σου ἐπὶ τῷ σώσαί με. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Χεῖρα δὲ καλεῖ τὴν θεῖαν ἐνεργεσίαν, ὑπὸ ἧς ἀντιβολεῖ τῆς σωτηρίας ἀξιοθῆναι. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης· „ Ἡ τοῦ Θεοῦ χεὶρ, ἐπειδὴ κρητὴς ἐστὶν ἀληθινὸς ἀμα καὶ δίκαιος, τοῖς μὲν εἰς τὸ σῶζειν, τοῖς δὲ εἰς τὸ παιδεύειν καὶ τιμωρεῖσθαι γίνεται· ἀλλ' ἐὰν τοῦ Θεοῦ τὰς ἐντολάς ἐλώμεθα, καὶ ἐμποδίζωσιν ἄλλοι, καὶ ἐπιβουλεύωσιν ἐχθροὶ ὁρατοὶ, ἡ τοῦ Θεοῦ δεξιὰ σώσαι ἡμᾶς δύναται· ἀνθ' ὧν γὰρ τὸν νόμον ἐξελεξάμεθα, πάντως αὐτὸν καὶ κατορθώσαι δίδωσι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Οἱ πολλοὶ τὸ πᾶν ἀνθρώπων ἐπιποθοῦσι σωτήριον· ἀλλ' οὐ τὸ τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ τὸ τῆς σαρκὸς σωτήριον τὸ ἐν κόσμῳ· ἔργον δὲ (ἵτοι δύσκολον) ἐστὶν ἐπιποθεῖν τὸ τοῦ Θεοῦ σωτήριον· ὡς ἐν Θεῷ σωθῆναι· ἐν Θεῷ ἀναπαύεσθαι· κληρονομήσαι τὰ ἅγια· τὸ γὰρ σωτήριον τοῦ Θεοῦ τοῦτο ἐστίν, ἡ αἰώνιος ζωὴ.

(3) Ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει· „ Εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον ἐνέκλεισε τὴν ζωὴν τῆς ψυχῆς· ἡ γὰρ ζωὴ ἡμῶν κερύπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ· τότε γὰρ ὑμῶν καὶ κυρίως τὸν Θεόν· καὶ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Εὐ οἶδά, φησιν, ὅτι καὶ σὰ κρίματα ἐτέροις φοβερά ὄντα, ἐμοὶ βοηθήσει· ἀποδώσεις γὰρ ἑκάστη κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

καὶ βουνά, καὶ ἐμετάβαινα ἀπὸ ἑνα τόπον εἰς ἄλ-
λον. διὰτὶ μέ κατεδίωκον ὁ Σουλ καὶ ὁ Ἀβασσαλώμ
καὶ οἱ μετ' αὐτῶν ἐχθροὶ μου. διὰ τοῦτο ζήτησάν
με καὶ ἐπαναγύρισον εἰς τὴν προτέραν μου κατοικίαν
τὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἐμποδίσας ἐκείνους, ὅπου με
καταδιώκουσι. διὰτὶ δὲν ἀμέλησα τὰς ἐντολάς σου.
(1) ἢ λέγει τὸν λόγον τοῦτον ὁ Δαβὶδ ἐκπροσω-
που τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν. ὅτι ἐγὼ ἐπλανή-
θηκα ὡσὺν τὸ χαϊμένον πρόβατον. ἐπεὶ δὲ δὲν ἐπερι-
πάτουσιν τὴν ὁρθὴν καὶ ἰσὴν σφάταν τῆς εὐσεβείας καὶ
ἀρετῆς. ἀλλὰ ἐπεριπάτουσιν εἰς τὰς σφαβὰς καὶ κρημνά-
δεις σφάτας τῆς ἀσ-βείας καὶ κακίας, αἱ ὁποῖαι ἐπρό-
ξάνουν εἰς ἐμὰ ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν. διὰ τοῦτο ζή-
τησον ἐμένα τὸν ὄντα δοῦλόν σου κατὰ τὴν δημι-
ουργίαν. „Τὰ σύμπαντα γάρ, φησι, δοῦλα εἰμι

(Ψαλ. ρη.) Ζήτησόν με ὁ κικλὸς ποιμὴν. ὁ τιθεῖς
τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων ὁ κατὰ τὴν ἐν Εὐαγ-
γελίοις παραβολὴν ζητήσας τὸ ἐκ τῶν ἐκείθεν πλανηθέν
πρόβατον, καὶ τοῖς ἐνενηκόντα ἑννέα συναριθμή-
σας, καὶ συνάγαγέ με εἰς τὴν μάνδραν σου. τὸ δὲ
ἀκόλουθον ὅπου λέγει: ἦτοι τὸ „Ὅτι τὰς ἐντολάς
σου οὐκ ἐπελαθόμην. φαίνεται ὅτι εἶναι ἐναντίον εἰς
τὸν νέον λαόν τῶν Χριστιανῶν. διότι ἀλησμονεῖ,
ὅχι ἐκεῖνος, ὅπου ἀκόμη δὲν ἔμαθα τὰς ἐντολάς.
ἀλλ' ἐκεῖνος, ὅπου πρότερον ἔμαθα ταύτας. ἔξω μό-
νον τότε ἀρμόζει εἰς τὸν νέον λαόν, ἀνίσως ἐξηγηθῇ
τὸ ρητὴν κατὰ ἀντιχρονισμόν. καὶ τὸ ἐπελαθόμην
βοηθῇ ἀντὶ τοῦ οὐκ ἐπικλίσσομαι ἵγουν ἐγὼ ὁ νέος
λαός σου, δὲν θέλω λησμονησῶ τὰς ἐντολάς σου
Κύριε.

ΨΑ Λ.

(1) Ὅτι Ἀθανάσιος φησι. „Μετὰ τὸ εἰπεῖν περὶ ἑαυτοῦ ἔργα καταρθεύσας, πάλιν πρόβατον ἑαυτὸν πε-
πλανημένον λέγει εἶναι, ταπεινοφροσύνην ἐπιτιθεύων, ἥ ἀναγκαίως αὐτὸς ἑαυτὸν κολούων ἔταπεινῶν. ἵνα μὴ ὑ-
περαίρηται. κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Κυρίου. „Ὅταν πάντα καταρθεύσῃτε, λέγετε, ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοι ἐσμέν. διὰ
τὸ τοῦ παντὸς Ψαλμοῦ τὸ συμπέρασμα, εἰς ἑαυτοῦ κατηγορίαν περιγράφει, ἐξομολογούμενος τὴν γενομένην
αὐτῷ ποτε πλάνην. ἥ ὅτι ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ ποιμνίας ἀπολέλει σπῆ. „Τοῦτο δὲ, κατὰ τὸν Θεοδώριον, ἥ
τῷ Προφῆτῃ λέγειν μετὰ τὴν ἑμαρτίαν ἡμῶν, ἥ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει. εἰ ἔπλανήθην, φησι, ἥ
παρέβην τινὰς τῶν ἐντολῶν σου. ἀλλὰ λήθην τούτων οὐκ ἐδεξάμην πονηρῇ. διὰ ζήτησάν με, εὐρίσκε, ἀνάλαβέ-
με, ἐπάγαλθε ἔχων με, ὁ ποιμὴν ὁ καλός.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΘ'. ΚΑΘΙΣΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Ἡ Ὁδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

Αἱ ψαλμοὶ τῶν ἀναβαθμῶν εἰσι δεκαπέντε. ὅλοι δὲ ἔχουσιν ἐπιγραφὴν. ἄλλος δὲ ἐρίσινευτῆς ἀντὶ τοῦ, ὡς ἡ ἀναβαθμῶν γράφει, ὡς ἡ ἀναβάσσειν. μερικοὶ δὲ ἀναγινώσκουσιν ἀναβαθμῶν περισπώντας τὴν λέξιν. λέγονται δὲ ἀναβαθμοὶ οἱ Ψαλμοὶ οὗτοι, ἐπειδὴ προφητεύουσι διὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλώνης εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀνάβασιν τῶν ἐκεῖ σκλαβωθέντων Ἰουδαίων· πῶς δηλαδὴ ἐκεῖνοι, οἱ εἰς θλίψιν εὐρισκόμενοι, παρρηκάλεσαν τὸν Θεόν, καὶ εἰσακουσθέντες, ἀπέλαβον πάλιν τὴν εὐκρίαν τοὺς πατρίδας καὶ ἀρχίζου μὲν οἱ ἀναβαθμοὶ οὗτοι ἀπὸ τὴν κραυγὴν καὶ δέησιν, ὅπου ἔπαιον οἱ σκλάβοι Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Θεόν, ἐν τῇ θλίψει αὐτοὺς. τελειώσουσι δὲ, εἰς τὴν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ τελείαν τοῦτων ἀποκαταστάσιν, καὶ κατὰ μὲν τὴν Ἱστορίαν, διὰ τοῦτο λέγονται ἀναβαθμοὶ οἱ Ψαλμοὶ οὗτοι· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν ἐξηγουμένοι, διὰ τοῦτο ἐπιγράφονται ἀναβαθμοὶ, διὰτὶ οἱ ψαλμοὶ οὗτοι περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀναβιβάζουσιν ἀπὸ τὴν Βαβυλώνα· ἤγουσι ἀπὸ τὴν σύγχυσιν τῆς παρούσης ζωῆς (βαβὺλ γὰρ σύγχυσις ἐρμηνεύεται) τὸν λαόν τοῦ Θεοῦ· ἥτοι τὸν Χριστιανικόν, ὅστις εἶναι σκλαβωμένος εἰς τὴν δουλείαν τῶν παθῶν. ποῦ δὲ τὸν ἀναβιβάζουσιν; εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ. διὰτὶ, ὅστις ἀναγινώσκει καὶ διαγινώσκει τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ οὗτος, βλέπων τὰς ποίαν θερμὴν ἀγάπην εἶχεν ὁ παλαιὸς λαὸς τῶν Ἑβραίων εἰς τὴν ἐπίγειον πατρίδα τῶν Ἱερουσαλὴμ καὶ πόσον ἐκαίνο ἐθρῆναι, καὶ ὅποιος λυπηρὸς φωνὰς ἔλεγε πρὸς τὸν Θεόν, καὶ οἷους ἀναστεναγμούς ἐκαίμεν διὰ τὴν ἐρήσιν τῆς κατὰ Ἱερουσαλὴμ. ταῦτα, λέγω, λαβόντας, θαρμαίνονται καὶ αὐτοί, καὶ ἀνάπτει εἰς ἔρωτα καὶ ἀγάπην τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ, τῆς ἐδικῆς τοῦ ἀληθινῆς πατρίδος. (1)

1 :., Πρὸς

(1) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον· ἢ Εἰς τὴν κατὰ ἀρετὴν ζωὴν τινες (ὁ Ὀριγένης δηλαδὴ ἢ ὁ Εὐσέβιος) τοὺς ἀναβαθμοὺς ἔλαβον· ἢ γὰρ ἡ ἐκεῖ φέρουσα ὁδὸς, ἀναβαθμοῖς ἔοικε, κατὰ μικρὸν ἀνάγουσα τὸν ἀνθρώπον καὶ φιλόσοφον ἄνδρα, ὡς ἀπὸ Βαβυλώνης τῆς τοῦ παρόντος βίου σύγχυσεως, ἢ πρὸς τὸν οὐρανὸν αὐτὸν ἀνίστασα, ὡς πρὸς ἄλλην Ἱερουσαλὴμ· τοῦτο ἢ τοῦ Ἰακώβ αἰνίττεται κλίμαξ, ἢ ἀπὸ γῆς ἐξηγυγμένη εἰς οὐρανόν· ὡς περὶ γὰρ κλίμακα ἐψηλὴν, βαθμοὺς ζωῆς ἀλλεπαλλήλους ἔχουσαν· οὕτω τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ Προφήτου, τὴν τῶν Ψαλμῶν βίβλον ἔδεικνεν· οὕτω γὰρ ἢ τὰ ἄβυστα τῶν χωρίων ἢ ἐψηλότερα, βατὰ γίνεται διὰ βαθμῶν ἢ κλίμακων· ἀλλ' ἐπειδὴ τοὺς ἀνιόντας, ἐπειδὴ εἰς ὕψος ἀνερχοῦσιν πολλὰ ἀνάγκη ἢ ἐλιγγίζῃ· διὰ τοῦτο οὐχὶ ἀναβαίνοντας μόνον, ἀλλὰ ἢ πρὸς αὐτὸ τὸ ἕκρον γενομένους ἀσφαλίζεσθαι χρὴ· μίαν δὲ ἀσφάλειαν, ὅταν μὴ ὁσον ἀνέβημεν ἴδωμεν ἢ ἀπονοηθῶμεν· ἀλλ' ὅσον ἀναβῆναι λείπει, κατοπτεύσασθαι, ἢ πρὸς ἐκεῖνον τεινόμεθα. ὁ καὶ Παῦλος δηλῶν ἔλεγε· ἢ Τῶν ὑπισθῆν ἐκπλαυθάνομενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος. λέγει δὲ ἢ ὁ Εὐσέβιος· ἢ Πᾶσα ψυχὴ ἐν ἀμαρτίαις γενομένη, κατὰ ἔξιν· οὐκ ἀδράως δὲ ἐκείθεν ἀνεσιν· ἀλλ' ἄνευ

1: „ Πρὸς Κύριον ἐν τῷ Ἐλβεσθαί με
ἐκεκράξα, καὶ εἰσέκουσά μου.

Ἐγὼ, λέγω, ὁ παλαιὸς λαὸς τῶν Ἑβραίων,
ἐφώνησα πρὸς τὸν Θεὸν εἰς τὴν θλίψιν τῆς σκλα-

βίας μου καὶ τῆς ἐκ τῆς θλίψεως κακοπαθείας μου.
καὶ ὁ Θεὸς μου εἰσήκουσεν. κραυγὴν δὲ ὀνομάζει δ-
δά ὁ λαὸς ἐκείνην, ὅπου γίνεται ἀπὸ κατώδυνον
ψυχὴν καὶ συντετριμμένην καρδίαν πρὸς τὸν Θεόν,
ὅστις μόνος δύναται νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς εἰς αὐτὸν κα-
ταφυγόντας. τὴν τοιαύτην γὰρ κραυγὴν εὐθὺς εἰ-
σακούσκει ὁ Θεός. προφέρονται δὲ τὰ λόγια ταῦτα
ἐκ προσώπου τοῦ εὐσεβεσέμου μέρους τοῦ λαοῦ τῶν
Ε.

ἀναβαθμοὶς τισὶ τῆς κατὰ προκοπὴν ἀρετῆς χωρῆν· καὶ γε κατιόντων μὲν, τέλος ἡ Βαβυλὼν· ἥτις ἐρμηνεύεται
ἀσχυρίαι· ἀνιόντων δὲ, ἡ Ἱερουσαλήμ· ἥτις ἐστὶν θρασὺς εὐφροσύνη· καὶ οἱ μὲν ἀνιόντες, τὰς ὁδοὺς ἄδουσι τῶν ἀνα-
βαθμῶν· οἱ δὲ κατιόντες, τοὺς Ἱερουσαλήμ θρήνους· προσδέττει δὲ ὁ αὐτὸς καὶ λέγει· „ Ἰστέον, ὡς ὁ ἐν τῇ Ἱε-
ρουσαλήμ νεὸς ἀναβαθμοὺς (ἥτοι σκαλοπάτια) εἶχε πεντεκαίδεκα, καὶ ἐφ' ἑκάστον αὐτῶν ἀναβαίνοντες οἱ εἰς τὸ
ὕμνεϊν τεταγμένοι, ὧδ' ἦν ἔλεγον· ὁδὸν ἱσάριθμοι αἱ ὁδοὶ τοῦ ναοῦ ἀναβαθμοὺς. ὁ δὲ Θεοδώριτος φησιν·
“Ὅτι οὐ τὰ αὐτὰ ἑκάστος τῶν Ψαλμῶν τῶν ἀναβαθμῶν προσεσπίζει· ἀλλ' ὁ μὲν, τὰς ἐν Βαβυλῶνι συμφορὰς· ὁ
δὲ, τῆς ἐπαύσεως τὰ εὐαγγέλια· ὁ δὲ, τὴν κατὰ τὴν ὁδὸν εὐφροσύνην· ἄλλος, τοὺς μετὰ τὴν ἐξόδου γεγεννη-
μένους πολέμους· ἕτερος, τοῦ ναοῦ τὴν οἰκοδομήν· καὶ τὸ περικύβητον τῆς προφητείας, ἐξηλαίνει τῆς μελοδίας τὸν κύρον.
Σημειοῦμεν δὲ ἐν ταῦτα, ὅτι ὁ ἅγιος Θεοδωρὸς ὁ σουδίτης, ἐκ τῶν ἀναβαθμῶν τούτων ἐρανισάμενος, ἐμελοεργήσας
τοὺς ἐν τῇ ὀκτωήκῳ ψαλλομένους κατὰ Κυριακὴν ἀναβαθμοὺς· ἐν μὲν οὖν τοῖς τέσσαρσιν ἤχοις τῷ πρώτῳ δευτέρῳ
τρίτῳ καὶ τετάρτῳ, τοὺς δώδεκα τοῦ Δαβὶδ ἀναβαθμοὺς ἐμελοεργήσας, πρεῖς ἀναβαθμοὺς ἐν ἑκάστῳ ἤχῳ συμπλη-
ρώσας· ἐν ἑκάστῳ γὰρ ἀντίφωνῳ ἓνα ἀναβαθμὸν ἐμελοεργήσας· ἐπὶ δὲ ἑκάστῳ ἤχῳ τοῖς ἑξήκοντα ἀντίφωνα· λοιπὸν οἱ
τέσσαρες ἤχοι, δώδεκα ἀντίφωνα περιέχοντες, δώδεκα περιέχουσιν ἀναβαθμοὺς· τοὺς αὐτοὺς δὲ δώδεκα ἀναβα-
θμοὺς ἐμελοεργήσας· καὶ ἐν τοῖς τέσσαρσι πλαγίοις ἤχοις, ἀρξάμενος πάλιν τοῦ πρώτου ἀναβαθμοῦ, ἀπὸ τὸν πλα-
γίον τοῦ πρώτου ἤχου· ἐλείποντο δὲ τρεῖς Ψαλμοὶ εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν δεκαπέντε ἀναβαθμῶν· ἀλλὰ τοὺς μὲν
δύο ἀναβαθμοὺς τὸν τοῦ· „ Μὴ σθῇτι Κύριε τοῦ Δαβὶδ· καὶ τὸν τοῦ· „ Ἰδοὺ δὴ τὸ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον· ἀ-
φῆκε, καὶ ἄξιους μελοεργήσας οὐκ ἔκρινεν ὁ Ποιητὴς· τὸν δὲ ἓνα ἀναβαθμὸν τὸν τοῦ· „ Ἰδοὺ δὴ τὸ καί, καὶ ὁ
πρὶν τερπνὸν, εἰς δύο μοιράσας, προσέθηκεν ἐν τῇ πλαγίᾳ τοῦ τετάρτου, τέσσαρα ποιήσας τὰ τοῦ οὐ ἀντίφωνα.
ὁ δὲ ἐρμηνεύει τὰ ἐν τῇ ὀκτωήκῳ ἀναβαθμῶν Νικηφόρος ὁ Σανδρόπουλος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ τὸ, Ἰδοὺ δὴ τὸ καί, καὶ
ἀπὸ τὸν πλαγίον, εὐρίσκειται μετοξὺ τοῦ· „ Μὴ σθῇτι Κύριε τοῦ Δαβὶδ· καὶ τοῦ· „ Ἰδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον· διὰ
τοῦτο ὁ Θεὸς Θεοδώρος μελοεργήσας τὸν μέσον Ψαλμὸν διὰ τοῦ μέσου ἐνθυμῆσθαι ἀκροθιγῶς καὶ τοὺς ἄλλους δύο
Ψαλμοὺς, τοὺς εὐρισκομένους ἀπὸ τῶν ἑα μέρους ἐκείνου καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων. Προσδέττει δὲ ὁ αὐτὸς, ὅτι τοὺς δεκα-
πέντε ταύτους ἀναβαθμοὺς τοῦ Δαβὶδ, ἑφαλλον ἀντιφωνητικῶς ἐκείνοις, ὅπου ἐξήκοντο εἰς τὰ δεκαπέντε σκαλοπά-
τια τοῦ ναοῦ· ὁθεν ἐκ τούτου ἀνέκρινεν ἀντίφωνα καὶ τοὺς ἑπ' αὐτοῦ μελοεργηθέντας ἀναβαθμοὺς· ὁ σουδίτης
Θεοδώρος.

Καὶ τοῦτο δὲ προσδέττω· ὅτι ὁ δοῖος Νικήτας ὁ σαθίτης, ὁ τοῦ ἁγίου Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου μαθητὴς, ἐρ-
μηνεύει γλαφυρὰν ἔχει, ἔξω τῆς τοῦ Νικήτα Σειρῆς, ἐν χειρογράφοις σωζομένην, εἰς ὅλους τοὺς ἀναβαθμοὺς·
ἐκ τῆς ὁποίας δέλω ὑποσημειώσασθαι ἐν ταῦτα· λέγει οὖν ὁ Θεὸς οὗτος πατήρ, ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῶν ἀναβαθμῶν
τούτων· „ Ἐὰν μὲν εἰς ἀνίστους ἐγερσέντας καὶ σάσεις διασκιδνάται ἡμῶν ἡ γνώμη, καὶ πρὸς ἐκείνην σαρσάζει τὰς
πάθειαις τῆς ψυχῆς, κινουμένων παρὰ φύσιν αὐτῆς τῶν διατάξεων, οὐ δύναται ἄδειν ὡδ' ἡν καθαράν τῷ Θεῷ μετ' ὅ-
ψων ἀναβάσκειν τῆς καρδίας· „ Πῶς γὰρ, φησιν, ἄσκειν τὴν ὡδ' ἡν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας; ἦσαν ἐπὶ
καρδίας ἀπὸ καθ' ὅσον κρατοῦμένης καὶ γὰρ δύναται τροπικῶς ἡ καρδία· ὡδ' δὲ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ παρ' ἡμῶν τῇ
Θεῷ· ἡ καθαρά καὶ ἀσκήμαστος προσηυχὴ· ἥτις ἐν γῇ ἐπιτελεσμένη· ἥτοι ἐμπαθεσάτη καρδίᾳ, οὐκ ἔχει χώρον
ἄδεισθαι τῷ Θεῷ· ἀναβαθμοὶ δὲ, αἱ ἀναβάσεις εἰς τῆς καρδίας· (ἀναβάσεις γὰρ, φησιν, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐ-
τοῦ διέτετο) καὶ αἱ προκατα τῆς ψυχῆς· ὁπνίκα οὖν ὁ νοῦς ἡμῶν τῶν δεσμῶν ἀπολυθεὶς, καὶ τῆς πικρῆς ἐκείνης
αἰχμαλωσίας τῶν Βαβυλωνίων Δαιμονίων διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος παρουσίας, ἐπάνοδον ποιεῖται πρὸς τὴν πρετέραν
αὐτῆς εὐγένειαν· ἐνικακῶτα προανακασσεται· ἥτοι προετρεπίζεται Ἰδεῖν τὴν νοστήν Ἱερουσαλήμ, ἐν τῇ καθαρῶς
ἄδειν τῷ Θεῷ καὶ προσεύχεσθαι.

Προσδέττει δὲ ὁ Χρυσόστομος καὶ ταῦτα· „ Πῶς ἀπηλλόγησαν τῆς αἰχμαλωσίας οἱ Ἰουδαῖοι; τῇ πόσῃ τῶν Ἱε-
ροσολύμων· ὡς οἷγε μὴ τοῦτο κατορθώσαντες, οὐδὲν ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἐκέρδανον· ἀλλ' ἐναπέμειναν τῇ
δουλείᾳ καὶ ἐναπέθανον· καὶ ἡμεῖς, ἐὰν μὴ τῇ τῶν οὐρανίων ἱερῇ κατασχεθώμεν καὶ τῆς αὐτῆς Ἱερουσαλήμ· ἀλλὰ τῇ
πρόσῃ βίᾳ προσηλωθώμεν· οὐ δύνησόμεθα τὴν πατρίδα ἀπολαβεῖν.

Εβραίων, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

„ σοι πρὸς γλώσσαν δολίαν;

2 : „ Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ
„ χειλέων ἀδίκων καὶ ἀπὸ γλώσσης
„ δολίας.

Τοῦτο φαίνεται, ὅτι ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν ὁ λαὸς, ὅταν ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτὸν ἐκέκραζον, ὡς εἶπεν ἄνωτέρω, ἢ μετὰ τῶν ὄλων καὶ τοῦτο ἐζήτησαν. χεῖλη δὲ ἄδικα ὀνομάζει, τὰ λαλοῦντα ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος, καθὼς ἐν τῷ 96. Ψαλμῷ γέγραπται, „ Ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν. ὁμοίως χεῖλη ὀδὸν εἶναι καὶ τὰ τῶν συκοφαντῶν, καὶ ἐπὶ ὅλων τῶν παρανόμων. γλώσσα δὲ δολία εἶναι ἢ τῶν αὐτῶν συκοφαντῶν καὶ παρανόμων, ἢ καὶ τῶν ἐπιβουλοῦντων. (2)

3 : „ Τί θεθεῖν σοι; καὶ τί προστεθεῖν.

Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς λέγει, „ Τί δοθήσεται σοι; καὶ τί προσεθεῖται σοι πρὸς γλώσσαν δολίαν; φαίνεται δὲ, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀποκρίνεται μὲ τὰ λόγια ταῦτα πρὸς ἐκεῖνον, ὅπου παρακάλεσεν ἄνωτέρω καὶ εἶπε, Κύριε ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ γλώσσης δολίας. λέγει δὲ πρὸς αὐτὸν, ποία τιμωρία θέλει δοθῇ, ἢ θέλει προσεθῇ εἰς ἐσένα, ἄνθρωπε, ἀρετὴ ἐναντίον τῆς δολίας γλώσσης; ἦτοι οὐδεμία. φανερώνει δὲ ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἡ δολία γλώσσα εἶναι δυσκολονίκητος, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς πονηρίας ὅπου ἔχει. ἢ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον φανερώνει ὅτι εἰς ἐσένα εἰ ἄνθρωπε, ὅπου ζητεῖς νὰ λυτρωθῇς ἀπὸ τὴν δολίαν γλώσσαν, δὲν θέλει δοθῇ τιμωρία ἀρετὴ κατ' αὐτῆς. διὰ τὴν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ἡ δολία γλώσσα, εἶναι ἀρετὴ τιμωρία εἰς τὸν δόλιον ἄνθρωπον. (3)

4 : „ Τὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος, „ Καθάπερ τὰ ὕδατα, ἕως μὲν ἂν ἐπὶ Ἰσοπέδῳ χωρίου φέρηται ἢ πολλῆς ἀπὸ λαοῦ τῆς εὐρυχωρίας, οὐκ ἀνίσταται πρὸς ὕψος· ἐπειδὴ δὲ αὐτὰ χεῖρες ὀχετηγῶν κάτωθεν περισφίγγουσι, θλίβουσι, στενωροῦνται, βέλους παντὸς ὑψέτερον πρὸς τὸ ὕψος ἐξακοντίζεται. οὕτω δὲ ἢ ἀνθρωπινὴ διάνοια, ἕως μὲν ἀδείας ἀπολαύει πολλῆς, διαχεῖται ἢ διαρρεῖ· ἐπειδὴ δὲ πραγμάτων περισσίων κάτωθεν αὐτὴν στενωρῶσιν, ἀποθλιβομένη καλῶς, καθαρῶς ἢ εὐτόμως πρὸς τὸ ὕψος ἀναπέμπει τὰς εὐχάς. ἄκουσον γὰρ τί φησιν ὁ Προφήτης, „ Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι με ἐκέκραξα, ἢ εἰσήκουσέ μου· ταῦτα μὲν λέγει ὁ ἅγιος ἐν τῷ περὶ ἀκαταλήπτου· ἐν δὲ τῇ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἑρμηνείᾳ οὕτω φησιν, ἢ Εἶδες τῆς θλίψεως τὸ κέρδος; εἶδες τῆς φιλικότητος τὸ ἔτοιμον; τῆς θλίψεως τὸ κέρδος, ὅτι τοῖς αἰχμαλώτοις Ἰουδαίοις, προσευχὴν ἤγαγε καθαρὰν· τῆς φιλικότητος τὸ ἔτοιμον, ὅτι καλοῦσιν αὐτοὺς, εὐθὺς ἐπένευσεν ὁ Θεός· ὡς ἢ ἐν Αἰγύπτῳ. „ Ἰδὼν, φησιν, εἶδον τὴν κόπῃν τοῦ λαοῦ μου, ἢ τοῦ στενωποῦ αὐτῶν ἤκουσα, ἢ κατέβην τοῦ ἐξελεῖσθαι αὐτοὺς· ἢ σὺ τοίνυν ἀγαπήτῃ, ἐν θλίψει γενόμενος, μὴ ἀπογίνωσκε, ἀλλὰ τότε μάλιστα διανέσθῃ· ἐπεὶ ἢ τότε καθαρώτεροι αἱ εὐχαὶ ἢ πλεονὴς ἢ εὐνοία παρὰ τοῦ Θεοῦ· συμπεραίνει δὲ ἢ ὁ Κύριος· „ Ὅπλον ἔρα τῶν δικαίων αἱ θλίψεις τυγχάνουσιν, εἰς εὐζωίαν αὐτοὺς ἀλείφουσι. ὥς ἀναβοῶντας πρὸς Θεὸν εἰσακούσθαι· ἢ ὁ σοφὸς Νικήτας, „ Ὅρα πῶς ἢ μετὰ δακρύων ἢ πόνου ψυχῆς προσαγομένη τῇ Θεῷ προσευχῇ, εἰσακούεται· ἐν τῷ θλίβεσθαι με, φησιν, ἐκέκραξα πρὸς Κύριον, ἢ εἰσήκουσέ μου· σκόπει δὲ ἢ πῶς ἔπει τῶν ἁγίων ἢ παροῦσα ζωὴ ἐν θλίψει ἢ πόνῳ εἰς, θλιβομένων παρά τε ἀνθρώπων ἢ Δαιμόνων.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, „ Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ τὰς περὶ τῆς προσευχῆς πάγας τῷ Δαβὶδ πεθεικένες· ἢ οἱ διαβαλόντες τῷ Ναυουχοδονόσορ τοὺς τρεῖς Παῖδας· φησὶ δὲ ὁ Χρυσόστομος, „ Ὅρα ἐνταῦθα Εὐαγγελικὴν παραγγελίαν διαλάμπον· εὐχεσθε γάρ, φησὶ, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν· τούτου γὰρ τοῦ πειρασμοῦ οὐδὲν ἴσον, τοῦ δολερῶ περιπτεεῖν ἄνθρωπον· οὗτος ἢ θηρίου χαλεπώτερος· τὸ μὲν γὰρ, ὅπερ ἐς φαίνεται· οὗτος δὲ παραπτετάσματος πολλῆς ἐπιεικείας τὸν ἰδὼν ἀπέκρυψεν· ὡς ἢ δυσφύρατον γενέσθαι τὴν ἐνεδραν· ἢ βαρύνον περὶ πτεσῖν ἀφυλάκτως τὸν ἐμπίπτοντα· μάλιστα δὲ, ἄδικα χεῖλη εἴποι τις ἂν ἐκεῖνα τὰ τὴν ἀρετὴν βλάπτοντα· τὰ πρὸς κακίαν ἀπάγοντα· ὁ δὲ Νικήτας ὁ σκηδᾶτης λέγει, „ Χεῖλη τῶν Δαιμόνων, τῶν νοητῶς ἡμῖν ἐπεμβαίνοντων, τοὺς ἐμπαθεῖς ἢ ἀκαθάρτους νοεῖ με λογισμούς· γλώσσαν δὲ, τὴν παρὰ φύσιν τῆς ψυχῆς κινουμένην διανοίαν, μεθ' ἧς πᾶσαν ἀδικίαν λαλοῦσιν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἢ κινῶσι τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον.

(3) Ὁ δὲ Νικήτας ὁ Σκηδᾶτης λέγει, „ Φησὶν ὁ Θεός πρὸς τὸν θέλοντα ῥυσθῆναι ἀπὸ γλώσσης δολίας· τὴν πλεον

4: „Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονημένα
„σὺν τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἐρημικοῖς.

5: „Οἱμοὶ ὅτι ἡ παροικία μου ἔμακρύν-
„θῃ! κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σκηνῶ-
„μάτων Κηδάρ.

Καὶ τοῦτο τὸ ρητὸν ἐρέθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ
πρὸς παρηγορίαν τοῦ ἀνωτέρω παρακαλοῦντος καὶ
λυτρωθῆ ἀπὸ τὴν δολίαν γλώσσαν. λέγει γὰρ πρὸς
αὐτὸν νὰ μὴ λυπῇται· διὰ τὴν τὰ βέλη: ἥτοι ἡ σαί-
ταις τοῦ δυνατοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀκονισμέναις ἐναντίον
τῶν παρὰ νόμων καὶ δολίων ἀνθρώπων, μαζὶ μὲ καρ-
βουνα ἐρημικά: ἥτοι ὅπου ἐρημοῦσι καὶ ἀφανί-
ζουσι· ἵνα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ κόπτουν ἡ σαί-
ταις, καὶ καίουν τὰ κάρβουνα καὶ ἀφανίζουσι· σαί-
τας δὲ καὶ κάρβουνα τὰς δικόφους τιμωρίας ὠνό-
μασεν· ἐνόησαν δὲ μερικοὶ, δυνατὸν μὲν τὸν Δα-
βὶδ· καθότι αὐτὸς νικᾷ καὶ καταδυναστεύει τοὺς
ἀμελεῖς καὶ ῥαθυμους· σαίτας δὲ ἀκονισμένας μα-
ζὶ μὲ κάρβουνα ἀφανιστικὰ, ἐνόησαν τοὺς ἐμπα-
θεῖς λογισμούς, ὅπου προβάλλει ὁ Διάβολος· οἱ ὅ-
ποιοι ἐξέως ἐμβαίνουν εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ κατακαί-
ουν καὶ ἀφανίζουσι τὴν ἀρετὴν, κατὰ τὸν Νύσσης
Γρηγόριον· τοὺτους γὰρ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος
„Βέλη πετυρωμένα τοῦ πονηροῦ ὠνόμασεν. (Ἐφ.
5. 16.) (1)

Ὁ λόγος οὗτος λέγεται καὶ πάλιν ἐκ προσώπου
τοῦ σκλαδωμένου λαοῦ τῶν Ἑβραίων, ὅστις θρηνεῖ
καὶ λέγει· ἀλλοίμενον εἰς ἐμίνα· διὰ τὴν ἐμακρύνθη εἰς
διάστημα χρόνων ἐβδομήκοντα ἢ ἐν Βαβυλῶνι σκλα-
βία μου. (τοσαύτην γὰρ τὴν τελεῖαν τῶν ἀνθρώπων
ὁ Προφήτης ἐφη ζῶν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· αἰτῆ-
μέραι, φησι, τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐβδομήκοντα ἔτη (Ψαλ-
μὸς 10) ἡ σκλαβία μου, λέγει, ἐμακρύνθη, καὶ
ἐγὼ ἐκατόκισσα ἀνέμισα εἰς τὰς κατοικίας τοῦ Κη-
δάρ. Κηδάρ δὲ εἶναι μία χώρα γειτονικοῦσα εἰς τοὺς
Βαβυλωνίους, ἥτις εἶχε κατοικητὰς μακροὺς καὶ εἰς
χαμεροὺς ἀνθρώπους, μαζὶ μὲ τοὺς ὁποίους ἔβαλαν
οἱ βαβυλώνιοι τοὺς Ἑβραίους καὶ συγκατοικοῦν· ἐπεὶ
δὲ κατὰ τὸν Ὠριγῆνη, Κηδάρ θέλει νὰ εἴπῃ σκο-
τασμός. διὰ τοῦτο θρηνοῦσιν ἐκεῖνοι, ὅπου κατοικοῦν
εἰς τὰ σκηνώματα τοῦ σκοτασμοῦ· ἀλληγορικῶς δὲ
σκηνώματα σκοτασμοῦ εἶναι, ἡ διατριβὴ εἰς τὰ πά-
θη, τὰ ὁποῖα σκοτίζουσι τὸν νοῦν. (2)

6: „Πολ·

πλέον τῆς ἐμῆς ἀρεθὶς δυνάμεις δοθῆσεται σοὶ καὶ ἀφωγῆς; Καὶ τί ἐπὶ ταῖς εἰς συμμαχίαν ἑτέρον προσεδήσεται
σοὶ κατὰ γλώσσης τεικνύτης δολίας; οὐ παρὰ σοὶ τὰ ἐμὰ τοῦ δυνατοῦ ὅπλα ἐνυπάρχει καὶ ἐναπόκειται; τοῖς
χρησάμενος, ἔκκοπον τὰ χεῖλη τὰ ἄδικα· καὶ τὴν λαλοῦσαν ἐν σοὶ βλάσφημον γλῶσσαν τοῦ Σατανᾶ· καὶ γὰρ εἰσιν
ἠκονημένα μάλλον, ἢ μάχαιρα δίκομος.

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονημένα ἐπιζητεῖ εἰς θεραπείαν γλώσσης δολίας· ἐπιζη-
τεῖ δὲ καὶ τοὺς ἀνδράσιν τοὺς ἐρημικοὺς παρῆναι· ὥστε, ὡς ἂν μὴ καθάψῃται διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας τὰ λο-
γικὰ βέλη, ταῖς τοῖς ἐτοίμῃ εἶναι τὴν κόλασιν, ἢν καὶ ἐρημικοὺς ἀνδράσιν προσηγόρευεν· ὅσοι γὰρ ἐρήμους Θεοῦ
ἐαυτοὺς κατέστησαν, τοῖς ἀναγκαῖος ὁ εὐτρεπισμός τῶν ἐρημικῶν ἀνδράκων· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Οὐκ οὐ-
μὴ ἀθύρει ὑπὸ τῆς ἀδίκου γλώσσης βαλλόμενος· εὐπρεπεῖς γὰρ αἱ παρὰ τοῦ δικαίου Κριτοῦ πεμπόμεναι τιμη-
ταί· καὶ βελῶν δρυάτων καὶ ἀνδράκων ἐρημοποιῶν μιμούμεναι τὴν ἐνέργειαν· τί οὐν κατὰ τῶν ἀσεβῶν παρασκευῇ
θῆναι σοὶ αἰτεῖς; ἢ τί θέλεις ἑτέρον προσεδῆναι σοὶ μετὰ τὴν τοσαύτην τοῦ δυνατοῦ κατὰ τῶν ἀσεβῶν παρασκευῇ
“Ἄλλος δὲ εἶπεν· „Ἐν ἀνδρακίαις ἀρκευθίνας· ἥτοι μὲ κάρβουνα τῆς ἀρεθῆς· διὰ τὴν αὐτὰ εἶναι δυνατότερα
ἀπὸ τὰ ἄλλα κάρβουνα· καὶ διαρκέουσιν εἰς πολλὸν καιρὸν· ἔτι δὲ ἡ ἀρεθὴς δένδρον δικαίον μὲ τὴν κέρδον, φύλλα
ἔχον ὅμοια τῆς κυκαρίσου. Πολλοὶ δὲ ἀρκευθὸς εὐρίσκονται ἐν τῇ νήσῳ τῆς Θάσου καὶ παρὰ τῶν Θασιτῶν ὀνο-
μάζεται ἡ ἀρεθὴς, ἀγεθος· ὁ δὲ δαίς Νικήτας, βέλη μὲν ἠκονημένα τοῦ δυνατοῦ ἐννοεῖ τὰς τέσσαρας γενικὰς
ἀρετάς, φρόνησιν, δικαιοσύνην, ἀνδρίαν, καὶ σωφροσύνην· ἀνδράσιν δὲ προσηγομένους μὲν ἐννοεῖ τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ
Κυρίου τὸ παρ’ ἡμῶν μεταλαμβανόμενον ἐπομένως δὲ καὶ τὸ πῦρ τῶν δακρύων, τοὺς ἐμπόρους σεναιγμούς τῆς καρδίας,
καὶ τὴν μετὰ κατανύξεως προσευχὴν· τοῖς γὰρ τιτρώσκειται καὶ καταφλέγεται ὁ Διάβολος, ἐρημοῦται δὲ πᾶσα ἡ
τῶν Δαιμονίων ἰσχύς, καὶ τὰ χεῖλη τῶν πονηρῶν λογισμῶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Τοῦτο ἀρεθὴς διδασκαλία μάστις ἢ πρώτη, τὸ εἰδέναι, ὅτι πάγοι καὶ ἰσμὲν
κα-

6: „Πολλά παρήκνησεν ἡ ψυχὴ μου.

Πολλοὺς χρόνους, λέγει, ἐπαρρήνησα ξέ-
νους εἰς τὴν σκλαβίαν. (1)

„Μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην.
7: „Ἦμην εἰρηνικός.

Ἐγὼ, λέγει, εἰρήνευον μὲ τοὺς φιλοῦ-
σους ἐκείνους καὶ παρανέμους κατείκους τῆς Κηδῶν,
χωρὶς νὰ ἀντισέκωμαι εἰς αὐτοὺς διὰ καίνενα πρόγμα

βιωτικῶν, ἀλλὰ ὡς σκλάβος, σφίνωντες αὐτοὺς νὰ
κάμουν ἐκεῖνο ὅπου θέλουν. διδάσκει δὲ ὁ λόγος οὗ-
τος νὰ γινώμεθ' καὶ ἡμεῖς τοιοῦτοι, καὶ νὰ εἰρηνεύ-
ωμεν μὲ ὅλους. διατὶ, ἀνίσως πρέπει νὰ ἔχωμεν εἰ-
ρήνην μὲ ἐκείνους, ὅπου μισοῦν τὴν εἰρήνην· πολλῶ
μᾶλλον πρέπει νὰ εἰμὶθα εἰρηνικοὶ μὲ ἐκείνους, ὅπου
ἀγαποῦν τὴν εἰρήνην· θέλομεν δὲ γένομεν τοιοῦτοι
εἰρηνικοὶ, ἀνίσως ὡς ξένοι εὐρίσκαμεθα εἰς τὸν Κό-
σμον τοῦτον, καὶ ἐὰν ὡς πάροικοι καὶ προσωρινοὶ πα-
λιτευόμεθα εἰς τὴν γῆν, χωρὶς νὰ προσηλωσώμεθα εἰς
τὰ πράγματα τῆς παρουσίας ζωῆς, καὶ χωρὶς νὰ προ-
σέχωμεν εἰς αὐτὰ, ὡς εἰς θεβαῖα καὶ διαμένοντα. (2)

ο

κατὰ τὸν παρόντα βίον· ἡ γὰρ παροιμία ὁ παρὼν βίος ἡ παροιμίας εὐτελέστερον· ὁδὸν γὰρ αὐτὸν ὁ Χρῆστος, ἡ ταῦ-
την τεθλιμμένην ἐκάλεσε· διὸ καὶ οἱ παλαιοὶ ταῦτο ὁμολόγουν, ὅτι πάροικοι εἰσι· καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐθαυμά-
σθησαν· ὁ γὰρ τῶν ἐνταῦθα ξένος, τῶν ἀπὸ παλαιοῦ ἔχει· εἰ οὖν Ἰουδαῖοι τῶν Ἱεροσολύμων ἐπιθυμοῦσι, τίνα
ἂν σχοίμεν ἡμεῖς συγγνώμην, μὴ σφοδρῶς κατεχόμενοι πόθι τῆς ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ; εἶπε δὲ καὶ ὁ Βασιλεὺς·
„Ὁ γοῦν τοῦ Θεοῦ μεμνημένος, ἡ τὴν ἐαυτοῦ πατρίδα ζητῶν, ἀνοιμῶζει λέγων· οἶμοι! ὅτι ἡ παροιμία μου
ἐμακρύνθη· ἐπιθυμίαν γὰρ ἔχει ἀναλῦσαι καὶ οὖν Χριστὸς εἶναι· ὡς οὖν ἐμπόδιον τῆς χάριτος τὴν παροιμίαν ταύτην
δυσχεραίνει. λέγει δὲ καὶ ὁ ὁσῖος Νικήτας· ἡ Αὐτὴ ἡ φωνὴ, ἡ οὗτος ὁ ἐπαινετὸς θῆνος τῶν εἰς τέλειαν ἀδρα-
πευθάνων ἐστιν· ἐπειδὴ γὰρ τῶν τελείων αἱ ψυχαὶ ἄσκητοί εἰσιν, ἀειλαματεῖς, καὶ πεπληρωμένοι φωτὸς ἀγαθοῦ·
ἔνθα τῆς ἀνωθεν ἀποσπασθῆ θειασίας ὁ νοῦς ὁ κεκοσμημένος αὐτῶν· διὰ τινος τοῦ σώματος ἀνάγκην, καὶ τῆς ἐκπύ-
σεως εὐφροσύνης καὶ γλυκύτητος ἐκπέσῃ, ὁρᾷσι τὰ παρόντα σκότος βαθεῖ· ὡς ἐκ μεταφορῆς τῶν πρὸς τὰς ἀκτῖνας δι-
φάντων ἀπὸ τοῦ ἡλίου, εἶτα πρὸς τὰ κάτω νευσάντων, καὶ ἀβλεπούντων ἐπίσης πρὸς τὰ πλησίον καὶ τὰ μακρὰν·
οὐ χάριν καὶ μακρὰν ἠγοῦνται τὴν ἐνταῦθα παροιμίαν αὐτῶν, καὶ ζόφου παντὸς ἀνδεσέραν τὴν ἐν τῷ σκοτεινῷ βίῳ
τούτῳ κατασκηνώσιν αὐτῶν. προσθέτει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἡ „Ὅτι ἡ Κηδῶν κατοικεῖται ὑπὸ γένους Σαρακη-
νῶν, θηριωδέστερον διακειμένου, σκηνᾶς καὶ καλύβαις κεκρημένον, καὶ ἐπιγραφόμενον προπάτορα τὸν Κηδῶν, παρ' οὗ
καὶ ἡ χάρις παρωνύμως ἐνόμασαι· ἡ δὲ ὁ Κηδῶν δεύτερος ὕψος τοῦ Ἰσραὴλ· ἐπειδὴ τοῖνον ὁ Ἰσραὴλ ἐδιώχθη πα-
ρὰ τοῦ Ἀβραάμ μετὰ τῆς δούλης Ἀγάρ, εἰκότως ὁλοφύρονται οἱ Ἰουδαῖοι, ὡς τῆς μὲν προτέρας ἐκπεσόντες ἐ-
λευθερίας· ἐγγὺς δὲ τῶν ἡμετέρων διάγοντες, καὶ δουλεύειν ἀναγκασμένοι· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „Ἀλλὰ
τούτων τῶν βαρβάρων καὶ ἀγρίων ἀνθρώπων πολλῶν χαλεπώτεροι οἱ ἄρπαγες· οἱ ἐν ἀσελείᾳ ζῶντες·
ὡς ἡ συνδιατριβὴ θῆρων ἀξία παρὰ τοῖς δικαίοις ἐστὶ· πολλὰ δὲ παροικεῖ μετ' αὐτῶν ἡ ψυχὴ, οὐ τῷ πληθεῖ,
ἀλλὰ τῇ δυσκολίᾳ καὶ χαλεπότητι τῶν πραγμάτων.

- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἡ Οὐ τῷ πληθεῖ τὰ ἔτι πολλὰ καλεῖ, ἀλλὰ καὶ τῇ δυσκολίᾳ καὶ χαλεπότητι τῶν
πραγμάτων· καὶ γὰρ ὀλίγα ἢ, πολλὰ φαίνεται· οὕτω καὶ ἡμᾶς διακρίσθαι χρὴ· καὶ ὀλίγα ἔτι ζήσωμεν ἐνταῦ-
θα, πολλὰ νομίζουσιν αὐτὰ τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν μελλόντων· ταῦτα δὲ λέγω, οὐ τῆς παρουσίας ζωῆς κατηγοροῦν· ἀλλὰ
πρὸς τὸν ἔρωτα τῶν μελλόντων ἡμᾶς ἀλείφειν· ὑψηλότερον δὲ ἐκμετρεῖ τοῦτο ὁ θεὸς Μάξιμος λέγων· ἡ „Ἐὰν
ἡ ψυχὴ τὴν ἀπὸ δυνάμεως εἰς δύναμιν, καὶ τὴν ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν ποιεῖται μεταβάσιν· τοῦτέστι τὴν ἀπὸ ἀρε-
τῆς εἰς ἀρετὴν μείζονα προκοπὴν καὶ τὴν ἀπὸ γνώσεως εἰς γνῶσιν ὑψηλότεραν ἀνάβασιν, οὐ πάσεται παροικεῖν κατὰ
τὸ εἰρημένον· ἡ Πολλά παρήκνησεν ἡ ψυχὴ μου· πολλὴ γὰρ ἐστὶ τὸ διάστημα καὶ τὸ πλῆθος τῶν θειοφρονούντων διαβαθμῶν
γνώσεως· μέχρις οὗ διελεύσεται ἐν τότῳ σκηνῇ θαυμαστῇ, ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ
λέγει· ἡ Τὴν ψυχὴν, φησι, παροικεῖν ἐνταῦθα· τὸ γὰρ σῶμα ἀπὸ γῆς ἐστὶ, οὐ παροικεῖ· μόνη δὲ ἡ ψυχὴ·
(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἡ Οὗτος καὶ μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην ἦν εἰρηνικός· τί τοῖνον πείσμεθα ἡ-
μεῖς πρὸς τοὺς φίλους τὰ ἐχθρῶν ἐπιδεικνύμενοι; τίς οὖν τοῦτο κατορθώσομεν; ἂν ὡς πάροικοι διατριβώμεν· ἂν
ὡς ξένοι· ἂν μηδεὶς τῶν παρόντων ἡμᾶς κατεχόμενοι· οὐδὲν γὰρ ποιεῖ μάχην καὶ πόλεμον, ὡς ὁ τῶν παρόντων ἐ-
μεῖς.

ὅταν ἐλάλουν αὐτοῖς, ἐπολέμουν
 ἡ με ὠρεῖαν.

εἰς τοὺς ἐγκατοίκους τῆς Κηδῶν, αὐτοὶ με ἐπολέμουν,
 ὠρεῖαν: ἤγουν χωρὶς νὰ ἔχουν καμμίαν εὐλογον ἀ-
 φορμὴν. καὶ οὐδὲ τότε ἐφίλανθρωπαύοντο εἰς ἐμένα.
 πλὴν καὶ οὕτω πρὸς ἐμὲ σκληρῶς φερομένων ἐκείνων,
 ἐγὼ ὁμως εἰρήνευον πρὸς αὐτοὺς. (1)

ὅταν, λέγει, ἐγὼ ἐλάλουσα εἰρηνικὰ λόγια

ΨΑΛΜΟΣ. Ψ.

Ἡ Ὡδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1: Ἡρα τοὺς ὀφθαλμοὺς μου εἰς τὰ
 ὄρη, ὅθεν ἦκει ἡ βοήθεια μου.

Αὕτη ἡ Ὡδὴ προφητεῖται ἐκείνα τὰ λόγια,
 ὅπου ἔλεγον οἱ Ἑβραῖοι, ὅταν ἀρχίσαν νὰ ἀναβαί-
 νουν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἰερουσαλὴμ. ὅρη
 δὲ λέγει τοὺς οὐρανοὺς διὰ τὸ ὑψηλόν. διότι ἀπὸ
 τοὺς οὐρανοὺς ἔλπιζον νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτοὺς ἡ συνειθε-
 σμένη παρὰ Κυρίου βοήθεια, διὰ νὰ παραπέμψῃ αὐ-
 τοὺς

πως, ὡς ἡ δόξα, ἡ χρημάτων, ἡ τρυφῆς ἐπιθυμία. ὅταν δὲ πάντα διακόψῃς τὰ σχοινία ταῦτα, ποθεν ὁ πό-
 λεμος λήφεται τὴν ἀρχήν; ὁ δὲ ὁσῖος Νικήτας λέγει. ἢ Δεῖ ἡμᾶς Χριστοῦ ὄντας, καὶ ἀπὸ Χριστοῦ καλουμένους,
 ἀμφοτέρωθεν εἰρηνεύειν, ἔξωθεν μὲν, μετὰ τῶν ἀνθρώπων τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην εἰρηνικοὺς εἶναι, ὅτι δοῦλον
 Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἔσωθεν δὲ, μετὰ τῆς ἰδίας ψυχῆς, καὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ τῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ
 εἰρηνευσουσὶν γὰρ τῶν δυνάμεων ἡμῶν τῆς ψυχῆς, καὶ κατὰ φύσιν κινουμένων ἐν Πνεύματι, εἰρηνέομεν ἐν ἑαυτοῖς.
 καὶ μαχομένην, ἢ καταγινώσκουσαν ἡμῶν οὐκ ἔχομεν τὴν συνείδησιν. μὴ καταγινώσκουμενοι δὲ ὑπ' αὐτῆς, εἰρήνην
 καὶ παρρησίαν ἔχομεν, κατὰ τὸν εἰρηκότα, πρὸς Θεόν. εἰρηνεύοντες δὲ μετὰ Θεοῦ διὰ καθαρότητος, αἰκισιότητος
 μετὰ τῶν ἁγίων Δυνάμεων ἔχομεν, καὶ ἐσμεν μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην εἰρηνικοί. προσέδοται δὲ ὁ Χρυσόστωμος.
 ἢ Καὶ ἡμεῖς λέγε, ποιητὴς ἐστὶ, καὶ οὐ δύναμαι φέρειν. τότε γὰρ μολίσι ἐπιδείκνυσθαι χρὴ τὴν πρᾶσιν. ὅ-
 ταν πρὸς ἀγρίους αὐτὴν ἔχομεν, τότε αὐτῆς ἡ ἰσχὺς δεικνύται. τότε αὐτῆς τὸ ἔργον καὶ τὸ κατόρθωμα καὶ ὁ καρ-
 πὸς διαλάμπει.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. ἢ Ὅταν καὶ ἡμᾶς διακρίσθαι χρὴ καὶ βάλλωσι, καὶ παῖσι, καὶ φιλοῦντας με-
 σῶσι καὶ ἐπιβουλεύωσι, τὰ παρ' ἑαυτῶν ἐπιδείκνυσθαι, ἐκείνης τῆς παραβολῆς μεμνημένοι τῆς κελενούσης, ὡς πρό-
 βατα καὶ περιστρίβας εἶναι ἐν μέσῳ λύκων. ἵνα ἐκείνους μὲν, βελτίους ἐργασώμεθα. αὐτοὶ δὲ, τὸν μισθὸν λάβω-
 μεν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἔστι δὲ καὶ ὁ Εὐαγγελιστής. ἢ Ὁ μὲν Θεοφίλος, καὶ ἐν τῇ παροιμίᾳ ὢν, εἰρηνικό. ἐς, πρὸς
 πάντας, ἀπὸ τῆς Ἰερουσαλὴμ ὁμώμενος. ἥτις ἐρμηνεύεται δράσις εἰρήνης. οἱ δὲ πολέμιοι, τῆς Κηδῶν ὄν-
 τες οἰκῆται; ταῦτέστι τοῦ σκοτασμοῦ, μισοῦσι τὴν εἰρήνην, ἀπὸ τῆς Ἰερουσαλὴμ ὄντες ἐχθροί.

τοὺς ἀελαβεῖς εἰς τὴν πατριδα τῶν Ἰερουσαλήμ . οὕτως
σκαφηνίζει τὸν λόγον ἀκαλούθως . (1)

2 : „ Ἡ βοήθεια μου παρὰ Κυρίου τοῦ
 „ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
 „ γῆν .

Ἡ βοήθειά μου, λέγει, θέλει ἔλθαι ἀπὸ τῶν ἀληθῶν Κυρίων. ὅστις ἐδημιουργῆσεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. τὸ γὰρ δημιουργικόν, εἶναι ἴδιον τοῦ ἀληθινοῦ Κυρίου. ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ἀνίσσας σηκώσωμεν εἰς τὸν οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμούς· τῆς ψυχῆς μας, χωρίσαντες αὐτοὺς ἀπὸ τὰ γῆινά πράγματα, θέλει ἔλθαι εἰς ἡμᾶς ἡ παρὰ τοῦ Κυρίου βοήθεια. (2)

3 :., Μὴ δῶς εἰς σάλον τὸν πόδα σου,
μὴδὲ νυστάξῃ ὁ φυλάσσων σε .

$L = 4.1 \times 10^{-10}$

(Γ) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοστόμῳ· « Εἰ γὰρ Ἰουδαῖοι οἱ παχεῖς ἐκ τῆ γῆ προσηλωμένοι, ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἐ ταλαιπωρίας οὗτος ἐγένοντο σπουδαῖοι, ἐ πρὸς οὐρανὸν ἐβλεπον· πολλὴ μᾶλλον ἡμᾶς ἡ θλίψις διορθώσεται· φησὶ δὲ ὁ ὁσῖος Νικήτας· « Ταύτην τὴν φωνὴν ἀναπέμπει ὁ ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἄρτι τῶν Βαβυλωνίων παθῶν ἐ Δαιμόνων ἀνερχόμενος, πρὸς τὴν ναυτὴν πόλιν τῆς ἀπαθείας Ἱερουσαλήμ· ἡγοῦν ὁ καθὲς ἡμῶν τῶν πι-
στῶν· ὅρη δὲ εἰσιν αἱ ὑψηλαὶ τοῦ Θεοῦ ἐντολαί· οὗτος τοῖνυν αἶρει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐ τὰς χεῖρας εἰς τὰ ὅρη τὰ ὑψηλὰ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἐ εἰς τὴν αὐτῶν ἐργασίαν· ὅθεν αὐτῷ πᾶσα βοήθεια ἔρχεται κατὰ τῶν Δαι-
μόνων ἐ παθῶν, εἰς ἀντίληψιν τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ· ὅρη ἐ ὁ Θεὸς ὁ δυνάστης τοῦ νόμου ἐνόησε ἐ τὰς ἐντα-
λάς τοῦ Θεοῦ, εἰπὼν· « Εἰς τὰ ὅρη τῶν σῶν, ὑψίστας μὲ νόμων, ἀρεταῖς ἐκλάμπρυνον ὁ Θεὸς ἵνα ὑμῶν ὦσιν.

(2.) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· «Οἱ πρὸ τούτου τῷ ζῆλῳ λέγοντες· Θεὸς μου εἰ σύ· καὶ τῷ λίθῳ, σὺ με ἐγέννησας, νῦν τὸν Δημιουργὸν τῆς οἰκουμένης ἐπιγινώσκουσι, καί φασιν· ἡ Ἡ βοήθεια μου παρὰ Κυρίου· οὐ παρὰ ἀνθρώπων· οὐδὲ παρὰ ἵππων, οὐδὲ παρὰ συμμάχων· ἀλλὰ παρὰ Κυρίου· αὐτὴ ἀχειρώτος συμμάχια· καὶ οὐκ ἄμαχος μόνον ἀλλὰ καὶ βαδία· μόνον ἐὰν ὑψηλά τις βλέπῃ· διὰ γὰρ τοῦτο μόνῳ τῷ ζῳ τούτῳ (τῷ ἀνθρώπῳ δηλαδὴ) τὴν διαπλάσιν ὀρθίον ἐποίησεν ὁ Θεός, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν ὕψει κατέθετο, διδάσκων καὶ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν, ὅτι δεῖ πρὸς ὕψος ὄραν καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς φιλοσοφεῖν· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ θεὸς Βασίλειος ἐπιφέρων· «Ὡς οὖν διεσχιματίσθης ἄνθρωπε, οὕτω διάθου σαυτοῦ καὶ τὸν βίον· τὰ ἀνω ζητεῖ· ὑπὲρ τὰ γῆνιν ἔσο τῇ διανοίᾳ· τὸ πολιτευμα ἔχει ἐν οὐρανοῖς· ἐκεῖ περισκόπει καὶ φιλοσοφεῖ· τοῦτο καί τις σοφὸς ἔλεγε· «Τοῦ σοφοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν κεφαλῇ αὐτοῦ (Ἑκκλ. β'. 14.)· λέγει δὲ ὁ Ὑδριγένης· «Εγὼ μὲν ἥρᾳ φησι, τοὺς ὀφθαλμοὺς μου εἰς τὸ ὄρη, τοὺς ἀγίους Ἀγγέλους, ὥς μέλλων ὑπό τινος αὐτῶν βοηθεῖσθαι, ἦλθε δέ μοι ἡ βοήθεια παρὰ Κυρίου τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· οὐ γὰρ ἀπλῶς προσέθηκε τὸ, τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· εἰ γὰρ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν αὐτὸς ἐποίησε, πανταχοῦ, φησι, δύναται, καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ βοηθεῖσαι, καὶ ἐν βαρβάρους χεῖρσιν ὁρᾶν».

1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόρῃμων· Ὅταν βουλόμεθα τινὸς ἐπιτυχεῖν, δεῖ ἡμᾶς τὰ παρ' αὐτοῦ ἐσφέρειν· μικρὰ μὲν οὐτα ἔσπελη, δεῖ δ' ὅπως εἰσφέρειν· οὕτω γὰρ ὁ Θεὸς βούλεται, οὐκ ἀρροῦντας, οὐδὲ ὑπονοῦντας.

4: „ Ἴδού σου νυστάζει· οὐδὲ ὑπνώσει
„ ὁ φυλάσσων τὸν Ἰσραὴλ.

“Αν ἐσύ, λέγει, ἄνθρωπε, ἀπέχης ἀπὸ
τὰ ἀβέβαια καὶ προσωρινὰ τοῦ βίου τούτου πράγ-
ματα· καὶ ἂν ἐσύ περιπατῇς εἰς τὴν ἴσιν καὶ ἀκίνδυ-
νον ἐράταν τῆς ἀρετῆς, ἤξευρε, ὅτι καὶ ὁ Θεὸς
δὲν θέλει νυστάζει, οὐδὲ θέλει ὑπνώσει· ἡγουν δὲν
θέλει ἀμελήσει ἀπὸ τὸ νὰ σε διαφυλάττῃ ὡς κόρην
ὀφθαλμοῦ μετὰ τὴν χάριν καὶ πρόνοιάν του, διατὶ αὐ-
τὸς εἶναι, ὁποῦ καὶ τὸν παλαιὸν Ἰσραὴλ ἐφύλαττε
τότε· καὶ αὐτὸς εἶναι, ὁποῦ καὶ τώρα φυλάττει πάν-
τοτε τὸν νέον Ἰσραὴλ· ἡτοι κίμας τοὺς Χριστιανούς,
ἔρα δὲ καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „ ἐξηγέρθητι· ἵνα τί
ἔκνοις Κύριε; ἐν τῷ μγ· Ψαλμῷ,

5: „ Κύριος φυλάζει σε, Κύριος, σκέπη
„ σοι ἐπὶ χεῖρα δεξιάν σου.

Ἐάν, λέγει, ἐσύ ἄνθρωπε, εἴτι περιπατῇς
εἰς τὴν ἐράταν τῆς ἀρετῆς, ὁ Κύριος θέλει σε φυλά-
ζει· καὶ ὁ Κύριος θέλει εἶναι σκέπη εἰς ἐσένα, πα-
ρασκόμενος εἰς τὴν δεξιάν σου χεῖρα· ἡγουν θέλει
εἶναι παραστάτης καὶ σκεπαστής σου, σκεπάζων σε
ἐκ τῆς πρᾶτης τὰ καλὰ καὶ τὴν ἀρετὴν. τοῦτο γὰρ ὁ
δῆλωσε διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς· ἢ λέγει, ὅτι θέλει ἀφ-
ναί σκέπη σου ὁ Κύριος, διὰ τὴν πρᾶτην ἐσύ μετὰ τὴν
ἐκείνου σκέπην, πρόξαις δεξιάς· ἡτοι ἔργα ἀγαθὰ,
(1)

6: „ Ἡμέρας δὲ ἥλιος οὐ συγκαύσει σε,
„ οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα.

Τόσῃν, λέγει, πρόνοιαν θέλει δείξει ὁ Θε-
ὸς εἰς ἐσένα ἀδελφε, ἐάν περιπατῇς τὴν ἐράταν τῆς
ἀρετῆς, ὥς ὅπου οὐδὲ τὸν ἥλιον θέλει ἀφήσει νὰ σὲ
καυματώσῃ τὴν ἡμέραν· καθὼς ἐποίει παλαιὸς εἰς τοὺς
Ἰσραηλίτας· οὗτο τὸ φεγγάρι θέλει ἀφήσει διὰ τὴν σε
θερμάνῃ καὶ νὰ ἐκλύσῃ τὸ σῶμά σου κατὰ τὴν νύ-
κτα

ἰέχοντες, οὐδὲ ἀναπεπτακότες· ἀλλ' ἐνεργοὺς ἔντας καὶ σπουδάζοντες διασώζειν· ἐκ τούτου δὲ παλιν εἴτερον
δείκνυσιν, ὅτι εἰ καὶ τὰ παρ' ἡμῶν εἰσφέρωμεν, ἀλλ' ὁμοίως τῆς παρ' αὐτοῦ δεδομένης βοήθειας· ἵνα ἐν ἀσφαλείᾳ ᾤμεν·
τίς δὲ δίδωσιν εἰς σάλον τὸν πόδα; ὁ πρᾶγμασιν ἐπιβαίνων ἀλισθηροῖς καὶ οὐκ ἔχουσιν ἰσχυρὰν βάσιν· οἷος ὁ τῶν
χρημάτων ἔρως· οἷος ὁ τῶν βιωτικῶν πόθος· λέγει δὲ καὶ ὁ Βασιλεὺς· „ Διττὴ τῆς ψυχῆς ἡ δύναμις, ἡ μὲν
αἰς, τοῦ σώματος ζωτική· ἡ δὲ ἑτέρα, τῶν ὄντων θεωρητική, ἣν δὴ καὶ λογιστικὴν ἐνομάζομεν· ἂν μὲν οὖν δια-
παντὸς τὸ θεωρητικὸν ἐαυτῆς ἐργασθῇ παρασκευάζῃ, καθὼς ὁ Προφήτης φησὶ· „ Μὴ νυστάξῃ ὁ φυλάσσων
σε· διπλῇ κατευνάζει τὰ πάθη τοῦ σώματος· τὸ μὲν, καθὼς περὶ τὴν τῶν κρείττωνων καὶ προσφυῶν θεωρίαν ἐπα-
σχολεῖται· τὸ δὲ, καθὼς τὰς ἀταξίας ἐπισκοποῦσα τοῦ σώματος, σωφρονίζει καὶ καταβάλλει· ἂν δὲ τὴν
ἀργίαν ἀσπασαμένη, τὸ θεωρητικὸν ἀκίνητον ἔχῃ, σχολάζον τὰ ζωτικὰ τὰ πάθη τοῦ σώματος ἐκρόντα, μηδε-
νὸς ἐπιστατούντος καὶ ἀνακόπτοντος, ἐπὶ τὰς οικείας ὁρμάς τε καὶ ἐνεργείας τὴν ψυχὴν συγκατεείληκεν· ὥς κατὰ
τὸν θεῖον Βασιλεῖον, φυλάσσων νοεῖται ἐδῶ ὁ νοῦς· ὁ δὲ Σκηδᾶτης λέγει· „ Σάλος μὲν, τὰ πράγματα τοῦ
βίου, ἐξ ὧν οἱ πειρασμοὶ καὶ τῶν ἁμαρτημάτων αἱ ἀφορμαὶ· ποὺς δὲ, τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς· ὁ ἐστὶν ὁ νοῦς·
μεθ' οὗ νοερώς τρέχομεν ἐπὶ τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν· φυλάσσων δὲ, ὁ τῆς εἰρήνης Ἀγγελος, ὁ πεισὸς ἡμῶν φύλαξ·
τοιγαροῦν τὸ Πνεῦμα τὸ ὕγιον πᾶσι παραινεί τοῖς ἀρετῇ φυγοῦσι τὴν ἀλμυρὰν θάλασσαν τοῦ βίου, φυνεῖν καθό-
λου τὴν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἐγχείρησιν· μὴ δὲ εἰς σάλον τὸν πόδα σου· ἡτοι εἰς ταραχὰς καὶ περισπασμούς
βιωτικούς· ἐξ ὧν τῷ νοερῷ ποδὶ τῆς ψυχῆς, ἔρχεται τὸ πρὸς λίθον ἁμαρτίας προσκταῖν· καὶ οὐκ ἐν νυστάξει ὁ φυ-
λάσσων σε Ἀγγελος· νυστάζει γὰρ οὕτως· ἡτοι συσέλλεται πρὸς αὐτὸν πῶς ὦν, ὁπνίκα ἂν τὴν βοήθην πᾶσαν τῆς
ψυχῆς, ἐφ' ἧ καὶ μὴ δεῖ, τρέψωμεν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅρας, πῶς καὶ μεταφωτισθῇ ἐνεργὸν εἶναι; ἀπὸ μεταφορῆς δὲ τῶν ἐν πα-
ρατάξει ἐσώτων, παρὰ τὴν χεῖρά σου, φησὶ, σῴσεται τὴν δεξιάν· ὥς ἀχειρωτὸν εἶναι· ὥς ἐνεργόν· ὥς τρέ-
παιον ἱεῖν· ὥς νίκην ἀφρεσθαι· ἐπειδὴ μάστιγα αὐτῇ ἐστὶ, καὶ ἡ ἀπαντα ἐνεργοῦμεν· οὐκ ἔστι δὲ σοὶ παραστά-
της μένον, ἀλλὰ καὶ σκέπη.

καὶ δαίχνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ τὴν ἀκραν ἐπιμέλειαν, ὅπου ὁ Θεὸς δαίχνει εἰς τὸν ἄνθρωπον, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἀκόλουθον δὲ ἦτον κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσόστομον, νὰ ἀπολαύσῃ καὶ αὐθιγῶς τὴν τοιαύτην ξεχωριστὴν χάριν οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὸν Θεόν. καὶ πολλῶ μᾶλλον ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἀπολαύσῃ τὴν ταύτην καὶ τώρα οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ, λέγουσι δὲ οἱ φυσικοὶ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι καὶ τὸ φαγγάρι καυματώνει τὰ σώματα, διατὶ αὐτὸ δὲν εἶναι μόνον ὑγρὸν, ἀλλ' εἶναι καὶ θερμὸν. καὶ ἀκόλουθως ὑγραίνει καὶ θερμαίνει καὶ παραλύει τὰ σώματα. ἢ τὸ, συγκαύσει νοεῖται ἐντὶ τοῦ, δὲν θέλει σε βλάψῃ ὁ ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη. (1)

7: „Κύριος φυλάξει σε ἀπὸ παντός κακοῦ, φυλάξει τὴν ψυχὴν σου ὁ Κύριος.

Πολλὰς φορές λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς φυλάττει τὴν ψυχὴν, ἕνα μὲν, διὰ περισσοτέραν βεβαιότητα, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ παρακινήσῃ περισσότερο τοὺς Χριστιανοὺς, εἰς τὸ νὰ περιπατοῦν τὴν

ὁδὸν καὶ ἔχει ἐν τῇ αἰσθησὶ τοῦ Θεοῦ. ποδοῦσι γὰρ οἱ ἄνθρωποι νὰ φυλάττονται ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅς τις φυλάττει τοὺς περιπατοῦντας εἰς τὴν τοιαύτην ἐράναι τῆς αἰσθησὶς. ἢ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει φυλάξαι καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπὸ κάθε κινδύνου. (2)

8: „Κύριος φυλάξει τὴν εἰσοδὸν σου καὶ τὴν ἐξοδὸν σου ἀπὸ τοῦ νεκροῦ, καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει σε φυλάξαι, καὶ ὅταν ἐμβάλῃς εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ ὅταν ἐξέλθῃς, ἤτοι θέλει φυλάξαι ὅλην τὴν ζωὴν καὶ συνοικαστρίαν σου, καὶ ὅλα σου τὰ καλὰ κινήματα. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι θέλει φυλάξαι ὁ Θεὸς, τὴν τὴν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην εἰσοδὸν σου: ἤτοι τὴν γέννησίν σου, ὅσον καὶ τὴν ἐκ τῆς ζωῆς ταύτης ἐξοδόν: ἤτοι τὸν θάνατον καὶ ταλευτὴν σου. ἢ καὶ ὅλου σου τὸν βίον. ὁ βίος γὰρ ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου θεωρεῖται καὶ ἐρευνᾶται μὲ εἰσοδούς καὶ μὲ ἐξόδους, θέλει σε φυλάξαι δὲ ἀπὸ τῶν κακῶν καὶ εἰς τὸν ἐξ ὅλων ἀπαντα χρόνον τῆς ζωῆς σου. (3)

Ψ Α Λ.

- (1) Ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος λέγει. „Καὶ ἐν ἡμῖν, ὅταν ἐφωθῇ διὰ τῶν ἔργων τῶν ἀγαθῶν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, τότε ἡ ἡμετέρα φύσις ἡ ὑπὸ τροπὴν οὐσα ἔσται ἀλλοιωσιν. (ὡς ἡ σελήνη) ταύτην λαμβάνει βάσιμον. ὁ δὲ Νύσσης φησὶ. ἢ Διαβέβληται ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἀνασταδῶν ὡς δὲ ὁ ἥλιος, οὕτω δὲ νομαζέται ἡ ἀντικειμένη τοῦ πειρασμοῦ προσβολή. ταύτην γοῦν ποιεῖται τὴν εὐλογίαν τῇ βοηθείαν ἔχοντι παρὰ Κυρίου, μὴ συγκαταβῆναι αὐτὴν ὑπὸ τοῦ ἡλίου διὰ τῆς ἡμέρας. οὕτως οὖν ἐστὶν ὁ παραβλάπτων ἥλιος, ὅταν μὴ διατεινέται ὁ παρ' αὐτοῦ φλογμὸς τῇ νεφέλῃ τοῦ Πνεύματος, ἢν διεπέτασε τοῖς τοιοῦτοις ὁ Κύριος εἰς σκέπην αὐτοῖς. ἰμοῖως ἔσται ἡ ἀντικειμένη λέγεται δύναμις, ἢ μὴ οἰκείον, ἀλλὰ νόσον ἔχουσα φῶς. μὴ ὡν γὰρ θεὸς, ἔδοξε θεῷ τοῦ αἰῶνος τοῦτου τοῖς ἀνθρώποις ὁ Σατανᾶς, ὁ μετασχηματιζόμενος εἰς Ἄγγελον φωτός. ἢ ὁ Ἰερωνύμους δὲ εἶπεν. „Ἐπεὶ ὁ ἥλιος, οὐ μόνον τὸ φωτίζειν, ἀλλὰ καὶ τὸ συγκαίειν ἔχει. ἐστὶ δὲ ὁ Θεός, φῶς μὲν τοῖς δικαίοις, πῦρ δὲ τοῖς ἀμαρτωλοῖς, ἐκδέχῃ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὸ ῥητὸν. ὁ γὰρ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, φωτίζει μὲν, ἐφ' οὗς γίνεται χριστός. συγκαίει δὲ, τοὺς ὑπὸ τὴν ἀποτομίαν τοῦ Θεοῦ γινόμενους. τὰ δ' αὐτὰ καὶ ἡ σὺν αὐτῇ σελήνῃ ἀγία Ἐκκλησία ποιήσει, συνευεργετοῦσα καὶ συναγαγακτοῦσα αὐτῇ. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος. „Ἐκ περιουσίας τοῦ αὐτοῦ τὴν πρόνοιαν δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι οὐ μόνον τῶν δεινῶν ἀπαλλάττει, ἀλλ' οὐδὲ τὰ τῶν ἀνθρώπων ἀφίεναι σε παθεῖν, τοῦτο ἐπήγαγε. δαφίλης γὰρ αὐτοῦ τῆς βοηθείας ἡ χορηγία. ἢ ὁ Θεοδώριτος. „Νοκτωρ φησὶ, καὶ μετ' ἡμέραν τῆς παρ' αὐτοῦ Προνοίας ἀπολαύων, ἀβλαβὴς φυλαχθήσεται.
- (2) Θάρσει οὖν, φησὶ τις ἄλλος παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικητῆ, θάρσει, ὡς οὗτος, φύλακα ἔχων τὸν Θεόν, πρὸς τὸ μὴ κρατηθῆναι σε ὑπὸ τῶν ἀπὸ κακίας ἐργαζομένων, μηδὲ ἡττηθῆναι ἀπὸ κακίας. εἰδὲ καὶ ζημία τις, ἢ συμφορὰ περὶ τὸ σῶμά σου γένοιτο. ἀλλ' οὐποτε τὴν ψυχὴν σου παρήσει ὁ Κύριος. ὡς οὐδὲ τὴν τοῦ Ἰωβ. περὶ οὗ εἶπε πρὸς τὸν Διάβολον. „Πλὴν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διατήρησον.
- (3) Ὑψηλότερον δὲ νοούμενον τὸ ῥητὸν δηλοῖ κατὰ ἄλλον ἐρμηνευτὴν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν δεῖται φυλακῆς. καὶ ἡ

ΠΡΑΤΕΛΛΟΝ ΚΑΘΙΣΜΑ

ὁ Ὁδὴ τῶν Ἀναβάθμων·

ἡ αὐλαὶς σου Ἱερουσαλήμ·

1 : Ἐύφραδ' ἦν ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι
 „ εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα·

Τοῦτον τὸν εἶχον ἔλαβον οἱ Ἑβραῖοι μετὰ
 χαρᾶς μεγάλης, ὅταν ἀπεριπάτουσιν εἰς τὸν περιπόνη-
 τον δρόμον, καὶ ἐγύριζον ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς
 τὴν Ἱερουσαλήμ κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

2 : Ἐστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς

Οὗτος ὁ εἶχος εἶναι ὡσὺν ἀπάνκρισις πρὸς
 τὸν ἀνωτέραν εἶχον· ὅταν ἡμεῖς ἀκούσαμεν
 νὰ μᾶς λέγουν οἱ ἄλλοι συνοδῶναι μας· ἡμεῖς θελο-
 μεν υπάγομεν εἰς τὸν ἐν Ἱερουσαλήμ ναὸν τοῦ Κυ-
 ρίου· εὐθὺς μὲ τὸν λόγον αὐτὸν ἐσχημάτισαν ἡ φαν-
 τασία μας, ὅτι τὰ ποδάρια μας ἐσέκοντο μέσα εἰς
 τὰς ἰδίαις αὐλαὶς τῆς Ἱερουσαλήμ· ἐτί γὰρ ἡμεῖς ἐ-
 κοίτε νὰ νομίσωμεν, ἡ πολλὴ καὶ ὑπερβολικὴ ἐπιθυ-
 μία, ὅπου εἴχομεν νὰ ἀπέλθωμεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ·

(1)

3 : Ἰε-

μεν, ἐξαιρέτως δὲ κατὰ τὸν τῆς ἐξόδου τοῦ βίου καιρὸν, ἔκ κατὰ τὴν εἴσοδον τὴν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ πόλιν· ἡ κα-
 κατὰ τὴν ἀπὸ κακοῦ ἐκκλίσιν, ἔκ τὴν πρὸς τὸ ποιεῖν τὸ ἀγαθὸν εἴσοδον· τί γὰρ ὄφελος, εἰ ἐν μέσῳ τῆς ὁδοῦ πε-
 σῶν τις, ἀπόλοιτο; διδ' εἴρηται· „ Μὴ μακάριζε ἄνθρωπον πρὸς τὴν τελευταίαν αὐτοῦ· (Σειρ. ια'. 18.) λέγει δὲ
 ἔκ ὁ Νύσσης· „ Ἀὐτὴ ἐστὶν ὡς ἀληθῶς ἡ ὑπὲρ Θεοῦ φυλασσομένη τοῖς ἀξίαις ἐξόδος, ἀλλὰ ἔκ εἴσοδος γινόμεν·
 ἡ γὰρ ἀπὸ τοῦ ἐν ᾧ ἐσμεν ἐξόδος, τὴν ὑπερκειμένην ἀγαθῶν εἴσοδος γίνεταί· ταύτην ἐξέρχεται τις τὴν ἐξόδον,
 ὁ δὲ γὰρ κεχηρμένος τὴν εἰπόντι· „ Ἐγὼ εἰμὶ ἡ ὁδός· ἔκ ἐγὼ εἰμὶ ἡ θύρα· δὲ ἐμοὶ ἐάντις εἰσέλθῃ, εἰσελεύσεται,
 ἔκ ἐξελεύσεται, ἀπὸ τε κακίας εἰς ἀρετὴν, ἔκ ἀπὸ τε ἀγνοίας εἰς γνῶσιν, ἀπὸ τῆς δὲ τῆς ἀρετῆς εἰς ἐνέαν· οὐδέ-
 ποτε, οὐτε τοῦ εἰσιέναι λήγων, οὐτε τοῦ ἐξιέναι παύμενος· ἀλλὰ πάντοτε διὰ προκοπῆς εἰς τὰ ὑπερκειμένα εἰ-
 σιών, ἔκ αἰὲ τὴν κατελιμμένην ἔκ μινόμενος· λέγει δὲ ἔκ ὁ Χρυσόστομος· „ Εἶδες διηνεκὴν συμμάχον παν-
 ταχοῦ παρούσαν, εἰσιόντι, ἐξιόντι, τὴν ταύτην ἴσον γένει· ἂν τῆς ἀγάπης, τὴν τῆς φιλανθρωπίας, ἂν ταῦτα μὲν
 ποιῶν τὸν βίον ὅπαντα αἰνίσσεται· ἐν τούτοις γὰρ ὁ βίος ὅπας ἐν εἰσόδῳ ἔκ ἐξόδῳ· ἔκ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὴν
 πεινυδομένην τοῦ Θεοῦ Πράξιαν διὰ τῶν εἰρημίων ἐδήλωσεν, ἡ παρούσης, κρείττους τῶν πολεμίων γινόμεθα δυ-
 σμενών· ἔκ τὰς τῶν ἀρετῶν ἔκ ἀρετῶν διαφεύγομεν πάγας·

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅτι οἱ νέοι ἐκείνοι, ὅπου ἐγεννήθησαν εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἐν τοῖς ἐβδομήκοντα

χρό-

Νε

3 : „ Ἱερουσαλὴμ οἰκοδομουμένη ὡς πό-
λις, ἥς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ὡς Ἱερουσαλὴμ, λέγει, γλυκυτάτη πα-
τρίς μας, ἥτις οἰκοδομήθη ὡς πόλις κυρίως οὕσα,
κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἥς ἡ με-
τοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό, ἄλλος ἐρμηνευτὴς εἶπεν,
ἥς ἡ συνάφεια ἰσμοῦ ἡτοί- τῆς ὁποίας Ἱερουσαλὴμ τὰ
μετόχια καὶ τὰ οἰκοδομήματα, ἦτον κοντὰ κοντὰ
ἰσμοῦ ἐνωμένα διὰ τὸ πλῆθος τῶν κατοικούντων, κα-
τὰ τὸν Χρυσόστομον. (1)

4 : „ Ἐκτὶ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαὶ, φυλαὶ
Κυρίου.

Τοῦτο εἶναι τὸ μεγαλειώτατον ἐγκώμιον, ὅ-
που κἀμνη ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων τῆς Ἱερουσαλὴμ.
διὰ αὐτὴν, λέγει, δὲν ἐσολίζετο τόσον ἀπὸ τῆς με-

γάλην εὐρυχωρίαν ὅπου εἶχε καὶ τὰ οἰκοδομήματα,
καθὼς ἐσολίζετο, διὰ τρεῖς φορές τὸν χρόνον ἀνέ-
βαινον καὶ ἐσυναθροίζοντο εἰς αὐτὴν ὅλα αἱ διδάσκα-
φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ κατὰ τὸν καιρὸν τῶν μεγάλων καὶ
δημοτελῶν ἐορτῶν ἡτοί ἐν τῷ Πάσχα, ἐν τῇ Πεν-
τηκοστῇ καὶ ἐν τῇ Σκηνοπηγίᾳ. ἐκεῖ, λέγει, εἰς
τὴν Ἱερουσαλὴμ ἡδηλὸν πρὸ τῆς σκλαβίας, ἀνέβαι-
νον παλαιὰ αἱ φυλαὶ τοῦ Κυρίου καὶ ἐσυναθροίζοντο,
φυλὰς δὲ Κυρίου ταύτας ὠνόμασεν, ὡς λαὸν τοῦ Κυ-
ρίου ἐξαίρετον, καὶ ὡς ὑποταγμέναις εἰς τὸν Κύρι-
ον.

„ Μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ τοῦ ἐξο-
μολογήσασθαι τῷ ὀνόματι Κυ-
ρίου.

Ἡ κατ' ἔτος συνάθροις, λέγει, τῶν διό-
δων φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ, αὕτη
ἦτον μὴ ἀπόδειξις εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι
ἐτελειώθη ἡ ὑπόσχεσις, ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν

χρόνους τῆς σκλαβίας, ἐρώτων εἰς τὴν σφάν, τοὺς γέροντας ἐκείνους, ὅπου ἔμειναν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας, ἡ ἡ-
Ξευραν τὴν Ἱερουσαλὴμ. „ Ποῦ πηγαίνοντες, ἡ ἐκεῖνοι τοὺς ἀπεκρίθησαν, ὅτι πηγαίνοντες εἰς τὸν ἐν Ἱερουσα-
λὴμ οἶκον Κυρίου. οἱ δὲ νέοι ἀκούσαντες τοῦτο εὐφράνθησαν. ἡ δεύτερον τοὺς γέροντας, πόθεν τοῦτο ἡξεύρετε;
ἡ ἐκεῖνοι ἀπεκρίθησαν, ὅτι οὐκ ἔχοντες ἀλλ' ἐξ αὐτοφίας ταῦτα λέγομεν, διὰ τὴν αὐτοὶ ἡμεῖς ἡμεῖς ποτε εἰς τὴν
Ἱερουσαλὴμ. ἡ οἱ πόδες μας οὗτοι, ὅπου περιπατοῦν τῶρα, με ἐσῆς, αὐτοὶ ἐσῆσαν εἰς τὰς αὐλὰς τῆς Ἱερου-
σαλὴμ. ἡ τὸν τρόπον δὲ τῆς οἰκοδομῆς τῆς πόλεως, ἡ τὴν τοποθεσίαν, ἡ τὸ σχῆμά της, ἔχομεν ἀκόμη εἰς τὴν
ἐθνήσιν μας. προσθέτει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Εὐσεβείας αὕτη ἡ φωνή. γάννυνται ἡ χαίρουσιν, οὐκ ὡς τὰς
οἰκίας ἀποληφόμενοι, ἀλλ' ὡς τὸν Θεὸν οἶκον ὀφόμενοι. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει. „ Ἀλλὰ νῦν πολλοὶ δυσχε-
ραίνουσιν ἐπὶ τῷ ῥήματι. καὶ μὲν τίς εἰς θέατρα παρανομίας ἀναβαίνειν καλέσῃ, πολλοὶ οἱ συντρέχοντες. ἂν δὲ
ἐπὶ τὸν εὐκτήριον οἶκον, πολλοὶ οἱ ὀκνοῦντες. ἀλλ' οὐκ Ἰουδαῖοι οὕτως. οὐ τί γένοιτ' ἂν χαλεπώτερον, ὅταν ἐ-
κείνων πλίνωνται ῥαθυμάτεροι οἱ Χριστιανοί; πόθεν δὲ οὗτοι οὕτως; ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἐγένοντο βελτίους, καὶ
ὡς τῶν παρχμάτων ἀπολαύσαντες αὐτῶν, ἡ πρὸς τὰ ῥήματα αὐτὰ ἔχαιρον, πολλῇ τῷ πόθῳ περιπλεκόμενοι τὸν εὐ-
κτήριον οἶκον ἡ τὴν πόλιν. οὕτω γὰρ ὁ Θεὸς ποιεῖν ἐλάθεν. ὅταν ἔχοντες τὰ ἀγαθὰ μὴ ἀλθανώμεθα, ἐκβάλλει
αὐτὰ τῶν ἡμετέρων χειρῶν. ἵνα, ὅπερ οὐκ ἐποίησεν ἡ ἀπόλαυσις, τοῦτο ποιῇ ἡ ἐρησις.

(1) Λέγει ἡ Εὐσεβείος. „ Ἦν γὰρ ἡ πόλις, οὐ διεσπαρμένη ὡς κα' κεῖσε. οὐδ' ἀπεσχοινισμένη ἡ διεσῶσα
εἰς μέρη πολλὰ, ἀλλ' οὕτως ἦν ὁμοδομημένη, ὡς δοκεῖν ἓνα εἶναι οἶκον διὰ τὴν συνάφειαν ἡ ἀρμονίαν τῶν ἐν αὐ-
τῇ οἰκοδομημάτων. ὁ δὲ Στιθάτης, οἶκον μὲν Θεοῦ, ἐννοεῖ τὴν ἐντὸς κατάστασιν τῶν ψυχῶν. Ἱερουσαλὴμ δὲ,
τὴν γῆν τῆς ἀπαθείας. οἰκοδομὴν δὲ τοῦ οἴκου, τὴν ἐκ διαφορῶν ἀρετῶν συγκροτούμενην. οὐ θεμέλιος ἡ καταπέ-
νωσις ἡ πετοχία ἡ πνευματικὴ. ἡ μετοχὴ δὲ τοῦτου, ἡ μετοχὴ ἐστὶ τοῦ φωτός, ἡ δὲ ἀγάπης ἡ ταπεινότης ἀντι-
συντηρεῖται ἀμείωτος. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει. „ Ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐπαυλίζοντες ἡ ἰδόντες τὴν ἐρημίαν τῆς πό-
λεως, ἀνακαλοῦνται τὴν παλαιὰν ἐκείνην εὐμερίαν, ἡ τὰ ἐγκώμια αὐτῆς διηγῶνται λέγοντες, ὅτι ἡ λαμπρὰ ἡ
περιφανής, ἡ πολλὴν ἔχουσα σύγκλητον, τὸ κατὰ τὸ τοῦτο σχῆμα περιβέβληται νῦν. ὁ δὲ Ὡριγένης λέγει.
„ Ὅταν ἡ τῶν πισυνόντων καρδία ἡ ψυχὴ μία ἦ, ἡ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη, Ἱερουσαλὴμ
εἴσιν, ἡς μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Αβραάμ : δηλαδή τοῦ νὰ πληθυνθῇ τὸ σπέρμα τοῦ Αβραάμ, καὶ νὰ κληρονομήσῃ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἡ μαρτύριον νοεῖται ὁ δικαίωμα, ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ. διαμαρτύρατο γὰρ καὶ ἐπρόσκειν αὐτὸν ὁ Θεὸς νὰ συναγεται εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ κατὰ τοὺς τρεῖς καιροὺς τοῦ χρόνου ἡτοι κατὰ τὰς τρεῖς ῥηθείσας ἑορτάς. ἡ δὲ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ εἶναι αὕτη. ἐκεῖ ἀνέβησαν αἱ φυλαὶ φυλαὶ Κυρίου μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ περιτοῦ ὄντος τοῦ γὰρ. ἀνέβησαν, λέγει, διαμαρτυρία καὶ κέλευσις ἡτοι κατὰ κέλευσιν καὶ προσαγὴν Θεοῦ· διατὶ δὲ ἀνέβησαν, διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἡτοι τὸν Θεὸν κατὰ περίφρασιν μὲ τὰ μέσον τῆς ναυομοθετημένης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λατρείας τῆς νομικῆς. (1)

Θρόνους τῶν βασιλέων, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσόμοῦ.

6 : „ Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἱερουσαλήμ.

Καιρητίσατε, λέγει, τὴν Ἱερουσαλήμ με χαριστίσμοις εἰρήνης, καὶ εἴπατε εἰς αὐτήν. ὥς εἶναι εἰρήνη εἰς ἐσέναν, ὡς πόλις Ἱερουσαλήμ. ὥς εἶναι εἰρήνη εἰς τὸν λαὸν σου. ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸ εἶξῃς θάλοι ἔχει εἰρήνην βαθεῖαν, καὶ χαρὰν ὑπερβολικὴν. ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς εἶπεν „ ἀσπασάσθε αὐτήν. (2)

7 : „ Ὅτι ἐκεῖ ἐκάθισαν Θρόνοι εἰς κρίσιν, ἡ Θρόνοι ἐπὶ οἶκον Δαβὶδ.

„ Καὶ εὐθνήναι τοῖς ἀγαπῶσί σε.

Ἰδοὺ καὶ ἄλλα ἐγκώμιον τῆς Ἱερουσαλήμ. ἐκεῖ, λέγει, εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ἐσθθῆσαν Θρόνοι βασιλείας, εἰς τὸ νὰ κρίνουν τὸν λαόν : δηλαδή Θρόνοι ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ : ἡτοι εἰς τὰ βασιλικά παλάτια τοῦ Δαβὶδ. ἡ τὰ πρῶτον μὲν Θρόνοι, τοῦτο λέγεται, διὰ τοὺς Θρόνους τῶν ἀρχιερέων καὶ ἱερέων. τὸ δὲ δευτέρον Θρόνοι, τοῦτο λέγεται διὰ τοὺς

Καιρητίσατε, λέγει, τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ εἴπατε καὶ τοῦτο πρὸς αὐτήν. ὡς πόλις Ἱερουσαλήμ. ὥς εἶναι εὐτυχία καὶ εὐθνήναι, ὅχι μόνον εἰς τοὺς δικούς σου πολίτας, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς περιόχους σου ἐθνικούς οἵτινες σὲ ἀγαπῶσι. προφητεία δὲ εἶναι τοῦτο διὰ ἐκεῖνο, ὅπου ἔμαλε νὰ γένη. (3)

7 : „ Γε.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. ἡ Μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ τὸν θεῖον νόμον ἐκάλεσε, τὴν διαθήκην κέλευντα συντρέχειν τὸν Ἰσραὴλ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός. λέγει δὲ ὁ θεὸς Χρυσόμοσος. ἡ τὸ συναγεσθαι πάντας ἐν Ἱερουσαλήμ, τοῦτο ἐγένετο εἰς θεογνωσίας ὑπόθεσιν, ἵνα μὴ πανταχοῦ πλανώμενοι ἀφορμὰς ἔχωσι, ἢ ἐξόδους ἐπὶ τὴν τῶν Εἰδώλων θεραπείαν. ὅπερ οὖν ἢ αὐτὸς δηλῶν ἔλεγεν. ἐκεῖ αἱ φυλαὶ ἀνέβησαν μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ : ταυτέστιν ἔλεγχος, τοῦ μὴ εἶναι αὐτοῖς ἀπολογίαν πρὸς τὰ Εἰδώλα τρέχουσι. λέγει δὲ ἢ ὁ Στιθάτης. ἡ Καθ' ἃπερ αἱ διαίρεθεῖται φυλαὶ ἐπὶ Ἱεροβοάμ, τῆς δαβιτικῆς αἱ δέκα βασιλείας ἀπεσχονίσθησαν, μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον, μία γέγονεν ἡγεμονία, ἢ πάντες εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ εὐθύμως συνέτρεχον κατὰ τὸν νόμον, τῷ Θεῷ τὴν συνήθην λειτουργίαν προσφέροντες. τὴν αὐτὴν τρεῖς αἱ τῆς ψυχῆς ἐκείνου δυνάμεις, ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν παρατραπέσαι, τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἀπεσχονίσθησαν. μετὰ δὲ τὴν μετάνοιαν, ὑπὸ μίαν γίνονται φυσικὴν ἡγεμονίαν ἢ βασιλείαν Χριστοῦ, τῷ Θεῷ προσφέρουσαι θυσίαν καθάραν ἢ συνήθην, ἐν συντετριμμένῳ τῷ πνεύματι, τὰς φυσικὰς κινήσεις ἢ ἐνεργείας αὐτῶν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόμοσος λέγει. ἡ Ἐρωτήσατε : ταυτέστι δεινῶν, ὥς αὐτὴν εἰς τὴν πρῶτην ἐπανελθεῖν εὐμερῶς. ὥς ἀπαλλάγεσθαι τῶν πυκνῶν πολέμων. μηδὲν ἔπερον εὐχόμενοι ἢ ζητούντες, ἢ τὰ πρὸς εἰρήνην αὐτῇ συντελούντα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόμοσος. ἡ Ἐνταῦθα τῆς εὐπραγίας πολλὴ ἡ περισυία, ὅταν μὴ μέχρις αὐτῆς ἴσονται.

7: „Γενέσθω δὲ εἰρήνη ἐν τῇ δυνάμει
σου . καὶ εὐθηνία ἐν ταῖς πυργό-
σι βάρεσι σου .

Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς εἶπε . γένοιτο ἡ γα-
νῆσται . χαιρετίσατε , λέγει , τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ
ἔπαυσε . ὥς εἶναι , ὡς Ἱερουσαλὴμ , εἰρήνη εἰς τὴν δύ-
ναμίν σου ἵγουν εἰς τοὺς στρατιώτας σου . δυνάμεις
γὰρ πόλεως εἶναι τὰ πολεμικὰ στρατεύματα . εἰρήνη
δὲ τούτων εἶναι , τὸ νὰ μὴ μαχώνται , μηδὲ νὰ ἔ-
χουν πολέμους . (1) ἀντὶ δὲ τοῦ „ εὐθηνία ἐν ταῖς
πυργοβάρσι σου . ἄλλος ἐρμηνευτὴς εἶπε , καὶ πλου-
τος ἐν τοῖς θαυμάσις σου . ἄλλος ἐν τοῖς περιβάλοις
σου . πυργόβαρις γὰρ εἶναι τὸ πλεόν δυνατώτερον
περιτείχισμα τῆς πόλεως . (2)

8: „ Ἐνεκα τῶν ἀδελφῶν μου καὶ τῶν
πλησίων μου , ἐλάλουν δὲ εἰρήνην

„ περὶ σοῦ .

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Προφῆτης Δαβὶδ
ἐκ μέρους τοῦ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἵγουν , ὅτι ἐγὼ
εὐχρήθηκα εἰρήνην διὰ λόγου σου ὡς Ἱερουσαλὴμ , διὰ
τοὺς συγγενεῖς μου Ἰουδαίους , καὶ διὰ τὰς φυλὰς
τοῦ Ἰσραὴλ ἵνα ἐν εἰρήνῃ αὐτοὶ διαγούτες , λα-
τρεύωσι μέσα εἰς ἐσέναν καὶ εὐχαρισῶσι τὸν Θεόν .
(3)

9: „ Ἐνεκα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ
ἡμῶν ἐξεζήτησα ἀγαθά σοι .

Διὰ τὸν ναὸν Κυρίου , λέγει , τὸν εἰσοδο-
μημένον εἰς ἐσέναν , ἐζήτησα ὡς Ἱερουσαλὴμ , νὰ ἔ-
χῃς καὶ σὺ γαλήνην καὶ εὐθηνίαν . ἵνα δηλαδὴ ἀπὸ
λάβῃς τὴν προτέραν ἐδικὴν σου εὐπρέπειαν , καὶ
τὴν εἰς τὸν Θεὸν νουνομισμένην λατρείαν . (4)

„ ΨΑΔ .

τὰ ἀγαθὰ , ἀλλὰ καὶ οἱ φιλοῦντες αὐτήν , τούτων ἀπολαύσει . τίνες δὲ οὗτοι ; ἢ τοὺς μέλλοντας αὐτοῖς συμπεράσ-
τειν λέγει . ἢ καὶ αὐτοὺς τοὺς πολίτας .

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Τί ἐστὶν ἐν τῇ δυνάμει σου ; ἐν τῇ ὑποστάσει σου . ἐν τοῖς οἰκήτορά σου . ἐπειδὴ
φθοροποιὸν ὁ πόλεμος , καὶ τοῦτο αὐτὴν ἀπώλεσεν , ἐπεύχεται αὐτῇ εἰρήνην .

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Χρυσόστομον , οὐ μόνον αὐτῆς κακῶν ἀπαλλαγὴν προσηγοῦται , ἀλλὰ καὶ προσθήκην ἀγαθῶν , εἰ-
ρήνην , εὐπορίαν , εὐετησίαν . τί γὰρ ὄφελος εἰρήνης ἐν λιμῇ ; ἢ εὐθηνίας ἐν πολέμῳ ; λέγει δὲ καὶ ὁ Στεφάνης .
„ Εἰ γὰρ μὴ εἰρήνη ἐν ταῖς δυνάμειν ἡμῶν τῆς ψυχῆς , ἢ γινομένη διὰ τοῦ Πνεύματος , οὔτε ὁ Θεὸς κατοικεῖ
ἐν ἡμῖν , οὔτε τῶν καρπῶν εὐθηνία τοῦ Πνεύματος διὰ τῶν ταύτου ἐλλάμψεων , γίνεται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν .
εἰδὲ καὶ πυργοβάρεις τὰς γενικὰς ἀρετὰς ὑπολάβοις , οὐχ ἁμαρτήσεις τοῦ πρέποντος .

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Ταῦτά , φησὶν , ἐπεύχεται σοι , οὐκ αὐτὸς ἐν σοὶ πολιτευόμενος . πῶς γὰρ , ὅτε
πρὸ πολλοῦ χρόνου τοῦ βίου τὸ πέρας δεξάμενος ; ἀλλὰ τοὺς ὁμοφύλους ἡμεροδόμενος εἰρήνης τυχεῖν , καὶ τὸν οἶκον
τοῦ Θεοῦ μου τὴν προτέραν περιφάνειαν ἀπολαβεῖν ἐπιέμενος .

(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Ὅρα , πῶς καταστέλλει αὐτῶν τὴν ἀπόνοιαν ; ἵνα γὰρ μὴ ὡς ἄξιον δεδωκότες
δικὴν , νομιζῶσιν ἀπειληφέναι τὰ ἀγαθὰ , ἀλλὰ μάθωσιν , ὅτι διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ δοξάν πρὸς τὴν οἰκίαν ἐπαυῶ-
θον πατρίδα . καὶ μαθόντες , μένωσι μετὰ ασφαλείας πολλῆς . καὶ μὴ ἁμαρτάνοντες , πάλιν τῶν αὐτῶν λάβωσι πλε-
ραν . διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν , ὅτι ἕνεκα τοῦ ναοῦ , τὰ ἀγαθὰ σοι ἐξεζήτησα .

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΒ΄.

Ἦδῃ τῶν Ἀναβαθμῶν :

ὥς οὐ οἰκτειρήσαι ἡμᾶς :

1 : „ Πρὸς σέ ἦρα τοὺς ὀφθαλμοὺς μου
 „ τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ*.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος προφητεύεται ἐκ προσώ-
 που τῶν Ἑβραίων, οἵτινες εὕρισκον το εἰς τὸν δρόμον,
 γυρίζοντες ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ.
 (1) λέγεται δέ, ὅτι ὁ Θεὸς κατοικεῖ εἰς τὸν οὐρανὸν
 ἐπειδὴ ἀναπαύεται εἰς τὰς ἐκεῖ καθαρὰς καὶ ἀγίας
 Δυνάμεις, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. διότι καὶ περὶ
 τῶν ἐπὶ γῆς εὕρισκομένων ἁγίων εἶπεν „ Ἐνοική-
 σω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω. (Λευ. κς.
 12.)

2 : „ Ἴδού ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖ-
 „ ρας τῶν κυρίων αὐτῶν· ὡς ὀφθαλ-
 „ μοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυ-
 „ ρίας αὐτῆς· οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡ-
 „ μῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν τῶν ἡμῶν,

Μὲν ταῖ παραδείγματα τῶν δούλων καὶ τῆς
 δούλης φανερώουσιν οἱ Ἑβραῖοι, ὅτι αὐτοὶ ἀποβλέ-
 πουσιν ὅλως διόλου καὶ παντοτινὰ πρὸς τὸν Θεόν,
 καὶ ὅτι ἀπὸ καίνενα ἄλλο μέρος δὲν ἔχουν ἐλπίδα βο-
 ηθείας, πᾶρεξ ἀπὸ τὸν Θεόν. διὰ τοῦτο οὐδὲ θέ-
 λουν νὰ χωρισθῶν ἀπὸ αὐτὸν, ὥς οὐ νὰ τοὺς ἐλε-
 ήσῃ. τὸ δὲ οἰκτειρήσαι, εὐκτικῶς μὲν ἔχει σχῆμα
 σημασίαν δὲ ἔχει μέλλοντος, ἀντὶ τοῦ οἰκτειρήσαι
 (κατὰ γὰρ τοὺς Γραμματικούς πάντα τὰ εὐκτικά ση-
 μασίαν ἔχουσι μέλλοντος.) μερικοὶ δὲ λέγουσιν,
 ὡς ὁ Θεοδώριτος, ὅτι διὰ τοῦτο ἔφερον εἰς τὸ μέ-
 σον οἱ Ἑβραῖοι τὸ παράδειγμα τῆς δούλης, εἰς ἐ-
 πίτασιν καὶ ὑπερβολὴν ἀγάπης. διὰ τὴν αἱ δούλαι
 καὶ εὖναι ἀσθενέστεραι κατὰ φύσιν, καὶ καθὼ εὕρι-
 σκονται μέσα εἰς τοὺς θαλάμους μαζί μὲ τὰς κυρίας
 τῶν, περισσότερον ἀποβλέπουσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν
 κυρίων αὐτῶν, πᾶρεξ οἱ δούλοι εἰς τὰς χεῖρας τῶν
 αὐθεντῶν τους. καὶ περισσότερον ἐκτείνει ποθοῦσαι
 τὰς

(1) Εἴτε οἱ περὶ τὸν Ζοροβάβελ δηλαδὴ, καὶ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ἰωσήφ ἐκπαιδευθέντα, εἴτε οἱ περὶ τὸν Νεεμίαν
 καὶ Ἰεζράην· κάμνοντες γὰρ κατὰ τὴν ἐξῆς, δέξιντο εὐχέλτου δέονται τυχεῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐξουθενούμενοι.

τάς κυρίας των, παρὰ οἱ δούλοι τοὺς αὐθέντας των·

(1)

4 : „Επὶ πλεῖον ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν·

3 : „Ἐλέησον ἡμᾶς Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπλήσθημεν ἐξουθενώσεως·

Παραπολλὰ, λέγει, καὶ μὲ ὑπερβολὴν μεγάλην ἐγέμισα καὶ ἐχόρτασεν ἡ ψυχὴ μας ἀπὸ τὴν ἐξουθενώσιν καὶ ἀτιμίαν τῶν βαβυλωνίων, καὶ τῶν ἄλλων πονηρῶν Ἑθνῶν. ὅθεν περαιτέρω δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ὑποφέρωμεν. (3)

Ἐλέησον, λέγουσιν, ἐλέησον Κύριε, ἡμᾶς τοὺς σκλαβωμένους· διατὶ ἐχόρτασαμεν εἰς πολλῶν χρόνων διάστημα (ἤτοι ἐβδόμηκοντα) ἀπὸ ὀνειδισμοῦ καὶ περιπαίγματος, τόσον τῶν σκλαβωσάντων ἡμᾶς βαβυλωνίων, ὅσον καὶ τῶν ἄλλων γειτονευόντων τοῖς βαβυλωνίοις Ἑθνῶν. τὰ ὅποια χαίρουσι καὶ εὐφραίνονται εἰς τὰς συμφορὰς μας· ἢ καὶ τῶν ἄλλων Ἑθνῶν, διὰ μέσου τῶν τόπων τῶν ὁποίων ἐδιέβαιναν, γυρίζοντες εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· ὁ διαπλασιασμός δὲ τοῦ ἐλέησον, δείχνει κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τὴν θερμότητα τῆς ψυχῆς τῶν Ἑβραίων· διὰ τοῦτο λοιπὸν παρακαλοῦσιν· ἵνα μὲν ὥσων πρότερον ἐλεηθῶν, καὶ ταχύτερον ἀποκατασταθῶν εἰς τὴν πατρίδα τῶν Ἱερουσαλήμ. (2)

„Τὸ ὄνειδος τοῖς εὐθυνούσι, καὶ ἡ ἐξουθενώσις τοῖς ὑπερηφάνοις·

Ἄμποτε, λέγει, Κύριε, νὰ ἀντιστραφῇ, εἰς μὲν τοὺς πλουσίους καὶ εὐτυχεῖς ὁ ὀνειδισμός, ἀποῦ ἄκαμαν εἰς ἡμῖς τοὺς δυστυχεῖς καὶ σκλαβωμένους· εἰς δὲ τοὺς ὑπερηφάνους ἄμποτε νὰ ἀντιστραφῇ ἡ καταφρόνησις καὶ ἀτιμία, ἀποῦ ἐπρόσφεραν εἰς ἡμᾶς τοὺς τεταπεινωμένους· ἵνα μὴ διὰ τῆς εὐτυχίας καὶ ὑπερηφανείας των, καταφρονῶσι τοὺς δυστυχεῖς καὶ ταπεινοὺς· ἐρμύζει δὲ ὁ ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανούς, εὐτιμῆς περιπατοῦν τὸν δρόμον, ὅπου φέρει εἰς τὴν ἀνω Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀόρατους ἐχθρούς. (4)

ΨΑΛ·

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Ἐως οὐ οἰκτειρήσαι ἡμᾶς· οὐκ εἶπεν, ἕως ἂν ἀποδῶ τὸν μισθόν, οὐδὲ ἕως ἂν ἀποδῶ τὴν ἀμοιβήν· ἀλλ' ἕως ἂν ἐλεήσῃ· καὶ σὺ τοίνυν παύσινε δινεκέως ἄνθρωπε· ἂν τε λάβῃς, ἂν τε μὴ λάβῃς, μὴ ἀποσῇς, καὶ πάντα λήψῃ· οὐκ ὄρε, πῶς αἱ παιδίσκαί τῶν κυρίων ἐκκρέμονται; οὐ δianoίαν, οὐκ ὄμμα ἀφιεῖσαι ἔξω πλανᾶσθαι; οὕτω καὶ σὺ ποιεῖ· ἔπαι τῷ Θεῷ μένον, καὶ πάντα ἀφίεις τὰ ἄλλα, τῶν ἐκείνου γίνου· καὶ λήψῃ πάντως, ἅπερ ἂν αὐτῆς συμφερόντως·

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Εἶδες συντεταγμένῃ δianoίαν; ἀπὸ ἐλέους σωθῆναι ἀξιούσι· καὶ οὐδὲ ἀπὸ ἐλέους κατὰ τὴν ἀξίαν, ἀλλ' ὅτι, φησι, πολλὴν ἴδομεν δίκην, καὶ τὴν ἐσχάτην ὑπερμείναμεν τραγωδίαν· διὰ δὲ ταῦτα, ἄνευ ἡμῶν καὶ ἐλέησον· σημειῖται, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ ἀναφέρει ἐν μέρει καὶ ὁ Προφήτης Ἠσαΐας λέγων· „Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς· ἐπὶ σοὶ γὰρ πεποιθάρμεν (Ἠσ· Λόγ· 2,) ὅθεν καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐκ μὲν τοῦ ῥητοῦ τοῦ Δαβὶδ, συνήρμοσε τὸ τροπάριον ἐκεῖνο, ὅπερ φάλλει ἐν ταῖς παρακλήσεσι, τὸ λέγον· „Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς· πάσης γὰρ ἀπολογίας ἀπορούντες· ἐκ δὲ τοῦ ῥητοῦ τοῦ Ἠσαίου, συνήρμοσε τὸ ἄλλο τροπάριον τὸ λέγον· „Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς· ἐπὶ σοὶ γὰρ πεποιθάρμεν·

(3) Ὅθεν ὁ Χρυσορρήμων· „Καὶ αὕτη, φησιν, ἐξελθὼν ἡμῶν ἡ ψυχὴ· ἐταράχθη τῷ μεγέθει τῶν κακῶν· ἔστι γὰρ πολλὰ πάσχειν δεῖν, φέρειν δὲ γενναίως· ἡμεῖς δὲ, καὶ τοῦτο ἀπωλέσαμεν· ἐπεὶ γὰρ δεδυνῶτες ταῖς τιμαῖς οὐκ ἐχρήσαντο, τοῖς ἐναντίοις αὐτοῦς ὁ Θεὸς διεσθούται· τοῦτο πανταχοῦ ποιεῖ· οὕτω δὲ καὶ τὸν Ἀδάμ, ἐπεὶ δὲ τῇ οἰκίῃ τοῦ Παραδείσου οὐκ ἐχρήσατο πρὸς τὸ συμφέρον, τῇ ἐκβολῇ αὐτὸν διώρρωσε·

(4) Ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν· „Ἐχόρτασεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τοῦ μυκτηρισμοῦ τῶν ἐξουθενούντων, καὶ τοῦ ὀνειδισμοῦ τῶν ὑπερηφάνων· ἵνα κατὰ τοῦτον, νόημα τοιοῦτον ἔχει ὁ ψαλμὸς οὗτος· ὅτι, ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν, τῶν ὑπερηφάνων·

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΚΓ΄.

ἢ Ὡσθ' τῶν Ἀναβαθμῶν. (1)

1 : „ Εἶμ' ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, εἰ-
 „ πάτω δὴ Ἰσραὴλ.

2 : „ Εἰμὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, ἐν τῷ
 „ ἐπαναστῆναι ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς.

3 : „ Ἀρα ζῶντας ἀν κατέπιον ἡμᾶς.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγονται πρὸς τῶν Ἰουδαί-
 ων, ὅταν ἐγύρισαν εἰς τὴν πατρίδα των τὰ Ἱεροσό-
 λυμα. διατὶ εὐχαριστοῦντες τὸν ἅγιον Θεόν, παραγ-

γάλλουν εἰς τὸν λαὸν νὰ λέγουν, ὅτι ὅταν ἡμεῖς ἐ-
 γυρίσαμεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐσυκωθήσαν κατ'
 ἐπάνω μας τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη, πρὸ τοῦ ἀκόμι νὰ
 τειχογυριεθῇ ἡ Ἱερουσαλὴμ. καὶ βέβαια, ἀν ὁ Κύ-
 ριος δὲν ἦτον μαζὶ μὲ ἡμᾶς βοηθός, δὲν ἠθέλαμεν
 λυτρωθῶμεν ἀπὸ τὰς χεῖρας των. ἀλλὰ ἐμελλον
 νὰ καταπίουν ἡμᾶς ζωντανούς τὰ τοιαῦτα πλησιό-
 χωρα Ἔθνη, ὑπὸ τοῦ φθόνου παρακινούμενα. φανερώ-
 ναι δὲ ὁ λόγος τοῦ, νὰ μᾶς καταπίουν ζωντανούς,
 τὴν ὀγληγορότητα τῆς πανωλεθρίας καὶ τοῦ ἀφανι-
 σμοῦ τῶν Ἰουδαίων. μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι τὸ, ὅτι
 ἐδῶ, εἶναι περὶ τὸν. (2)

ἢ Ἐν

περηφάνων καὶ ἀλαζόνων Βαβυλωνίων, ἐπιτωθαζόντων ἡμῖν καὶ ἐτιμωρομένων. κατὰ δὲ τοῦς Ἑβδομήκοντα ἔτι-
 γον νόημα ἔχει, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος : ἦτοι ἀντίστροφον τὰ πράγματα Δέσποτα, καὶ τοῖς ἀλαζονευομένοις νῦν,
 δὴ ἦν περικείμενοι εὐκληρίαν, τὰς ἡμετέρας ἐπάγαγε συμφοράς. ὡς καὶ ὁ κύριος Εὐθύμιος τὸν εἶχον ἐρμήνευσεν.
 ἢ Οὐδὲν γὰρ ὑπερηφανίας χεῖραν, κατὰ τὸν Χρυσόφρημον· διὰ τοῦτο πειρασμοὶ καὶ θλίψεις καὶ σῶμα θνητὸν, καὶ
 αἱ πολλαὶ τῶν πραγμάτων περιστάσεις· διὰ τοῦτο πάθη καὶ νοσήματα· ἵνα μυρίοι χαλινὸι περιέκωνται τῇ ψυχῇ,
 ῥαδίως ἐπαιρομένη, καὶ πρὸς ὕψος ὑψουμένη. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει : ἢ Τὸ ὀνειδίζειν ἐσιν, ἐν τοῖς εὐθινοῦσι κα-
 τὰ τὰ κοσμικά· τὸ δὲ ἐξουθενεῖν, ἐν τοῖς ὑπερηφάνοις· ὡς τῷ Φαρισαίῳ ἐξουθενεῖται τὸν Τελώνην.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος : ἢ Ὅτι μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον ἅπαντες οἱ πλησιόχωροι δυσχεραίνοντες
 τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐλευθερίαν, κοινῇ τὸν πρὸς αὐτοὺς ἀνεδέξαντο πόλεμον, καὶ βάσβαρον Ἐθνη συναγαγόντες, κα-
 τὰ αὐτὸν αὐτοῖς ἐπεσφάρευσαν.

(2) Ὁ μὲν Εὐστάθιος λέγει : ἢ Ὅτι οἱ Γέροντες ἐκεῖνοι, ὅπου ἦτον ἀκόμι ζωντανοὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἐδί-
 δασκοντοὺς ἐν Βαβυλῶνι γεννηθέντας νέους νὰ λέγουν τὰ λόγια ταῦτα. ὁ δὲ Ὡριγένης λέγει : ἢ Ὅτι εἰσὶ
 ἐστὶ τῶν ἱερῶν τινα ἐσθῆτα ἐπὶ τινος τῶν ἀναβαθμῶν, λέγειν ἐλθόντι τῷ λαῷ ἐπὶ τὸν ναὸν ἑωθεν τοιοῦτόν τι. ἢ Εἰ-
 πάτω δὴ Ἰσραὴλ εἰμὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν· εἴτα ποιοῦντα τὸ προσχρᾶν τὸν Ἰσραὴλ, ἀρχεσθαι ἀπὸ τοῦ, εἰ-
 μή ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει : ἢ Ὅτι ὁ Δαβὶδ καθάπερ χοροστάτης ἄριστος τὰ αὐτὰ συνε-
 χῶς αὐτοῖς παρακινεῖται λέγειν· μετὰ γὰρ τὸ πρῶτον εἰπεῖν, καὶ οἱ λοιποὶ παρεγγυᾷ, ὥσπερ μαθηταὶ διδάσκα-
 λος.

„ Ἐν τῷ ὄργισθῆναι τὸν θυμὸν αὐ-
 „ τῶν ἐφ' ἡμᾶς .
 4 : „ Ἄρα τὸ ὕδωρ ἂν κατεπόντισεν ἡ-
 „ μᾶς .

Ἐδωρ ὀνομαζεῖ τὴν ὀρμὴν καὶ τὴν δυνατὴν
 κίνησιν τῶν πλησιοχώρων Ἑθνῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ
 ὅταν, λέγει, ὠργίσθησαν τὰ πλησιόχωρα Ἑβρη, δια-
 τί ἡμεῖς ἀπολαυσάμεν πάλιν τὴν πατρίδα μας Ἱερου-
 σαλὴμ, ἀληθῶς (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἄρα) ἤθελε
 καταποντίσῃ ἡμᾶς ὡς ἂν ὕδωρ ἡ ὀρμὴ τῶν τοιούτων
 εἰάν ὁ Θεὸς δὲν ἦτον βοηθὸς μας . ἡ τὸ ἄρα νοεῖται
 συλλογιστικῶς, ἀντὶ τοῦ λοιπὸν .

„ Χεῖμαρρόν διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡ-
 „ μῶν .

Χεῖμαρον : ἤγουν ποταμὸν χειμῶνος ὀνομά-
 ζουν οἱ Ἑβραῖοι ἐδῶ, τὴν ὀγλίγωρον καὶ ἄτακτον κί-
 νησιν τῶν πλησιοχώρων Ἑθνῶν, ἥτις παρασυρεῖ ὁ,

τι ἤθελεν εὖρη ἔμπροσθεν, καὶ τὴν προσωρινὴν φθο-
 ρὰν αὐτῶν, καθὼς καὶ ἀνωτέρω ὕδωρ αὐτὴν ὠνόμα-
 σε· διῆλθε δὲ ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἀντὶ τοῦ διεπέρασε καὶ
 ἐλυτρώθη ἀπὸ τὴν ῥηθείσαν ἄτακτον ὀρμὴν τῶν πλη-
 σιοχώρων Ἑθνῶν ἡ ψυχὴ μας : ἥτοι ἡμεῖς κατὰ περί-
 φρασιν ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον . (1)

5 : „ Ἄρα διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ
 „ τὸ ἀνυπόστατον .

Ἡ ψυχὴ ἡμῶν, λέγει : ἥτοι ἡμεῖς, διῆλ-
 θομεν καὶ διεπέρασαμεν ἀληθῶς (τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἐ-
 δῶ τὸ ἄρα) τὴν ἀνυπόφορον ὀρμὴν τῶν πλησιοχώ-
 ρων Ἑθνῶν, καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ κατεστάμεν, μὲ τὸ νῶ
 εἶναι ὁ Κύριος εἰς ἡμᾶς βοηθός . (2)

6 : „ Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν
 „ ἡμᾶς εἰς θῆραν τοῖς ὀδοῦσιν αὐ-
 „ τῶν .

M^a

λαὸς λέγων - εἰπάτω δὲ Ἰσραὴλ, εἰμὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, τὰδε ἂν ἐπ' αὐτοῖς ἐγὼ δὲ, ὅπερ συνεχῶς εἶπον,
 τοῦτο ἔτι νῦν ἐγὼ· ὅτι μέγας τῆς αἰχμαλωσίας ὁ καρπός· οἱ γὰρ πρὸς Εἰδωλὰ πρέχοντες, ἔτι τοῦ Θεοῦ καταφρο-
 νοῦντες, ἀκουσον τί λέγουσι νῦν· ἔτι πῶς τὴν ἐαυτῶν σωτηρίαν ἀνατιθέασιν τῷ Θεῷ· ἔτι ὡς νικοποιῶ ἐπὶ νίκῃ καὶ
 εὐχαριστήριον ᾠδὴν ἄδουσι· τοῦτο ἔτι ἡμεῖς νῦν λέγουμεν· εἰμὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον
 ἡμᾶς οἱ ἀλιτῆρες Δαίμονες· τί γὰρ οὐκ ἂν ἐποίησεν ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν Διάβολος; ὁ πολλαῖς ἔτι τοὺς Ἀποστόλους
 σκιδνῶσαι ζητήσας; πονηρὸν γὰρ ἔτι ἀκόρετον τὸ θυρεῖν· ἔτι εἰμὴ συνεχῶς ἐχαλινούτο, τὰ πάντα ἂν ἀνέτρεφε ἔτι συ-
 νέχε· λέγει δὲ ἔτι ὁ Εὐσέβιος· „ Ὅτι ὁ μὲν πρὸ τοῦ πειρασμοῦ νεκρὸς ὢν δι' ἁμαρτίας, εἰς βυθὸν κακῶν χαθί-
 στας, κατὰ τοὺς τῶν διωγμῶν καιροὺς νεκρὸς ὢν κατεπόθη· ὁ δὲ πρὸ τοῦτου ζῶν κατὰ Θεόν, ἔπειτα ἐν καιροῖς
 διωγμῶν ἐξομωσάμενος, ἔτι εἰς παντελὴ χρηστίας ἀποστασίαν, ζῶν κατεπόθη· τοῦτο δὲ οὐδὲ ποτε πείσεται ὁ ἀλη-
 θινὸς Ἰσραὴλ, ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Κύριον διὰ καθαρότητα ψυχῆς· ὁ δὲ Θεοδώριτος, τὸ ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον
 ἐξημενύει· ὅτι οὐκ ἂν οὐδὲ ταφῆς ἤξιώθημεν· ἀλλὰ καθάπερ ὑπὸ θυρεῖν ζῶντες ἂν κατεπόθημεν .

(1) Ὅθεν ὁ Θεοδώριτος φησὶ· „ Καθάπερ δὲ χειμᾶρρος ἐκ πολλῶν ἀδροζόμενος ὄχετῶν, σφοδρότερος γίνεται·
 ἀλλ' οὐ διαρκεῖ· ὅπως οἱ τινικαὶ τῇ Ἱερουσαλὴμ προσβαλόντες, ἐκ πολλῶν ἔτι διαφορῶν Ἑθνῶν ἠθροίσθησαν·
 ἀλλὰ κατελύθησαν ψήφῳ δικαίᾳ· τοῦτο γὰρ ὁ Προφήτης διδάσκει λέγων· ὡς εἰμὴ σφοδρότερος ὤφθη τοῦ Θεοῦ
 ἡ βοήθεια· οὐδὲν ἐκώλυεν ἡμᾶς παρασυρῆναι, ἔτι ἀπολέσθαι· λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Μὴ τοῖνυν καταπέσω-
 μεν, ὅταν ἐπὶ τὰ δεινὰ· χειμᾶρρος ἐστίν, ὅσα ἂν ἡ· νέφος ἐστὶ παρατρέχον· ὅπερ ἂν εἴπῃς λυπηρὸν, ἔχει τέλος·
 ὅπερ ἂν εἴπῃς δεινὸν, πρὸς πέρας ἀπαντᾷ· εἰ γὰρ μὴ τέλος εἶχεν, οὐκ ἂν ἤικεσεν ἡ φύσις· ἀλλὰ πολλοὺς πα-
 ρασυρεῖ, φησὶν· ἀλλ' οὐ παρὰ τὴν οἰκίαν ῥύμην· ἀλλὰ παρὰ τοὺς ῥαθύμους ἔτι ῥαθύμους ὑποσκηλίζομένους· ὁ χει-
 μᾶρρος μέχρι καιροῦ φοβερός ἐστι, ἔτι πάλιν ἀμέτρως ταπεινοῦται ἀδρώως ἐκλείπων .

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Ἐδωρ ἀνυπόστατον εἰσὶν οἱ τῶν πειρασμῶν ἀφορητότεροι, ἔτι ἀπρόβλητον ἔχον-
 τος

Με τὰ ὀδόντια φανερώθουν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν
θνητότητα καὶ δύναμιν τῶν πλησιοχώρων Ἑθνῶν, τὰ
ὅποια ἐπεθύμουν νὰ καταπίωσιν αὐτοὺς σχεδὸν ζων-
τανούς· καθὼς τὰ ἄγρια θηρία κατατρώγουν ζωντα-
νούς τοὺς ἀνθρώπους. (1)

7 : „ Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρογγύλιον ἐρρύ-
„ σθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόν-
„ των· ἡ παγὶς συνεγρίβη, καὶ ἡ-
„ μεῖς ἐρρύσθημεν.

Καθὼς μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια ἐφκάρωσεν ὁ
Δαβὶδ τὴν δύναμιν καὶ θνητότητα καὶ τὸν ἄγριον θυ-

μὸν τῶν πλησιοχώρων Ἑθνῶν, ὅπου ἐπολέμουν τοὺς
Ἰουδαίους. ἐτὶ με τὰ λόγια ταῦτα ἐδῶ, φανερῶναι
ἐκ τοῦ ἐναντίου τὴν ἀδυναμίαν καὶ ἀσθενείαν τῶν Ἰ-
ουδαίων, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· καθὼς γὰρ τὸ μι-
κρὸν πουλακί εἶναι ἀδύνατον καὶ εὐκολοπέσσον ἀπὸ
τοὺς κρηγούς· ἐτὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν ἀδύνατον καὶ
εὐκολοπέσσον ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ὅταν ἐγύρισαν εἰς
τὴν πατρίδα τῶν Ἰερουσαλήμ. παγὶς δὲ λέγεται τὰς
ἐνέδρας καὶ μηχανάς, ὅπου ἐκατασκεύαζον κατὰ τῶν
Ἰουδαίων τὰ ἔθνη, αἱ ὅποιαι μὲ τὸ νὰ ἐσυντρίβη-
σαν καὶ διελύθησαν, διὰ τοῦτο ἐλυτρώθησαν ἀβλα-
βῆς ἀπὸ αὐτῶν οἱ Ἑβραῖοι. (2)

8 : „ Ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὄνματι Κυρίου
„ τοῦ

φες τὴν καταδρομὴν· ἀλλ' οἱ καταξιοθύντες ἀβλαβῶς διαβῆναι τοῦ Διαβόλου τοὺς πειρασμούς, οἷόν τινας προ-
παμους ἐπιπλύνοντας, ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ λέγομεν ἂν χαίροντες τὸ, κείμενον διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν. ἢ ὁ Νύσ-
σις φησιν· „ Εἰ γὰρ ἔξιν ἀνυπόστατον, ἢ τὰς ἡμετέρας διανοίας ἀνταγάνισον τῆς διαβολικῆς ἐπηρεῖας τὸ
ὑδωρ· τουτέστιν ὁ διὰ παθῶν ἐκκλυσμός· ἀλλ' ἐν Χριστῷ δυνασόμεθα· παρελευσόμεθα γὰρ οἷα τινα χεῖμαρτον
τῆς ἐκείνου δυσροπίας τὴν ἔροδον· ἐπειδὴ τοῖσιν παντοίαις παραχαῖς ἢ ἀνωμυλίαις πλημμυρῶν ὁ ἀνθρώπινος βίος,
αἷ φέρεται κατὰ τοῦ πρηνεὺς· διὰ τοῦτο λυσίτελές ἂν εἴη πόρρω τοῦ τοιοῦτου βεύματος ἑαυτοὺς ἀνέχειν, ὡς ἂν μὴ
ὑπὸ τῶν ἀσάτων περιεχόμενοι, τῶν α' ἐσάτων καταλιγώρησιν· „ Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἀνυπόστατον ὑδωρ, οὐκ
ἂν δύναται τις ὑποσθῆναι ὡς Χριστοῦ· ἢ δὲ κακία ὑδωρ ἐξιν ἀνυπόστατον, διὰ τὸ μὴ εἶναι αὐτῆς οὐσίαν ἢ ἰδίαν
ὑπόστασιν· συμβεβηκὸς γὰρ οὐσα, ἐν τοῖς ἐνεργοῦσιν ὑφίσταται, καὶ ἐκείνη ὑπαρξιν μὴ ἔχουσα· ὁ δὲ Στιθέ-
της Νικήτας, ὑδωρ ἀνυπόστατον τὴν ἑμπαρτην ἁμαρτίαν ἐνόησε, ἢ τὰς συκοφαντίας ἢ διαβολὰς κατὰ τῶν ἀνα-
πίων· ἢ ἀνυπόστατον γὰρ κακόν· ἢ τὴν ἀπόρητον ἢ συκοφαντίαν· ὅθεν παρεκάλει ὁ Δαβὶδ λέγων· „ Ἀντρωσάμε
ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων, ἢ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου· ὁ δὲ Ὀριγένης· „ Ἀνυπόστατον εἶσι· τουτέστιν οὐκ ἔ-
σι δυνατόν ὑποσθῆναι· ἀνθρώπος γὰρ πῶς δύναται ὑποσθῆναι τοσούτον Διάβολον.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Εἶδες πῶς ἢ τὴν οἰκίαν ἀσθενείαν παρίσχοι, ἢ τὴν ἐκείνων ἰσχύν; οἱ μὲν γὰρ
ὡς θηρία ἢ λέοντες ἐπῆσαν, αὐτῶν ἐτοιμοὶ τῶν σαρκῶν ἀπογεύσασθαι· τῇ δυνάμει ἢ τῇ θυμῷ καθρηπλισμένοι,
οἱ δὲ στρογγύλιον παντὸς ἀσθενέστερον δέκνυντο· τότε γὰρ μάλιστα διαδείκνυνται τοῦ Θεοῦ τὰ θαύματα, ὅτε οἱ ἀ-
σθενεῖς τῶν δυνατῶν κρατοῦσι.

(2) Ὁ δὲ ὁσιος Νικήτας ὁ Στιθέτης, στρογγύλιον ἐνοεῖ τὴν ψυχὴν ἐκαστοῦ ἀγίου· ἢ τις κατὰ τὸ στρογγύλιον κοίφῃ
ἐστὶ ἢ ὑπόπτερος ἢ ὀκρυάτις εἰς τὸ ἵπτασθαι, ἢ ὅταν ἴδῃ τὸν θόλον ἢ τὴν παγίδα τῶν θηρευτῶν ἀνθρώπων τε ἢ
Δαιμόνων, ἀρίπταται· οὐ τοιαύτη δὲ ἐστὶ ἢ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἡ ψυχὴ, παχυδρόστα τῇ βάρει τῶν ἁμαρτιῶν ἢ οὐ
δυναμένη περαιοθῆναι· ὅθεν ἐδάκρυτος ὑπὸ τὴν παγίδα τοῦ Διαβόλου γίνεται· παγὶς δὲ τοῦ Διαβόλου ἡ ἑμπαρ-
κτος ἁμαρτία· κατὰ δὲ τὴν συνάντησιν αὐτοῦ Νικήταν ἐν τῇ Σειρῇ· „ Βεῖμμα γίνεται ἢ θῆρα τοῖς ἐδοῦσι τῶν
ἀσεβῶν, ὁ τοῖς λόγοις αὐτῶν ἀλισκόμενος· ὅπερ ὁ μὴ παθὼν, ἔχων ἐν βραυτῇ τὸν Κέριον Ἰσραὴλ, ἐκχαρίζε-
ται· παγίδες δ' ἂν εἴεν αἱ κολακαίαι ἢ χρηστέραι ἐπαγγελίαι τῶν πειραζόντων· οἷτε ἀπατητικοὶ λόγοι, ἢ πλοῦτος,
ἢ τέκνα, ἢ γυνή, ἢ οὐσίαι, ἢ ἀξιώματα· ὡς ἀπάντων ἀνώτερος γινόμενος ὁ τοῦ Θεοῦ ἀδελφός, ἐκχαρίζε-
ται τῇ παύτῃ συνεγρίβαντι· αὐτὸν δὲ ὑποσθῆναι Θεῷ· ὁμολογῶν, ὅτι μὴ οἰκεία δύναμις ἐκπέφυγε τοῖς κασέτοις, ἀλ-
λὰ τῇ βοηθείᾳ τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν ἢ τὴν γῆν Θεοῦ· Καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐβλύσθημεν τῆς τῶν θη-
ρευόντων παγίδος Δαιμόνων, Χριστοῦ συντρίψαντος τὸν Διάβολον· πόθεν οὖν νικᾷ πολλὰς; ἀπὸ τῆς ἐλπίδος
πάν καθευδόντων· τίς γὰρ οὐκ ἂν κρατήσῃ τοῦ καθευδόντος, καὶ ἀπάντων ἀσθενέστερος ἢ; τίς οὖν εἶπεν αὐ-
τὸν φοβῆ; οὐκ ἐννοεῖς οἷον ἔχεις βοηθόν; οὐδὲ γὰρ μόνον ὁ ἐχθρὸς γέγονεν ἀσθενέστερος, ἀλλὰ ἢ ἡ βοηθεία σοι
μείζων· λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ὅσακις ἐπὶ τὸ ἁμαρτάνειν ἐρεθιζόμενοι νικήσωμεν, τοσαυτάκις ἡ παγὶς
συνεγρίβη ἢ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν.

Ε:

„ τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
„ γῆν .

Ἡ βοήθεια, λέγει, ἡμῶν τῶν λυτρωθέντων
Ἰουδαίων ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν πλησιοχώρων Ἑ-
θνῶν, δὲν ἔγινε μὲ καρότ'ας καὶ ἄλογα πολεμικά, ¹
καὶ μὲ ἄλλην δύναμιν στρατευμάτων. ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνο-
μα μόνον τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ μὲ τὰ καὶ ἐνομάζωμεν

δηλαδή καὶ ἐπικαλούμεθα ἡμεῖς αὐτὸν μετὰ πίστεως.
ἢ τὸ ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου, νοεῖται ἀντὶ τοῦ... ἐν
τῷ Κυρίῳ κατὰ περίφρασιν. τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ
ἐν τῷ 10. ψαλμῷ. „ οὔτοι ἐν ἄρμασι, καὶ οὔτοι ἐν
ἵπποις. ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν με-
γαλυνθησόμεθα. ἀρμόζει δὲ ὁ ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς
ὅλους τοὺς Χριστιανούς, ὅπου λυτρωθεὶς ὁπὸ πειραν-
σμοῦς μὲ τὴν θείαν Πρόνοιαν καὶ βοήθειαν. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΔ'.

„ Ὡδή τῶν Ἀναβαθμῶν .

1 : „ Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κίριον, εἰς ὅ-
„ ρος Σιών .

Τὰ λόγια τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἶναι ἀκόλου-
θα μὲ τὰ λόγια τοῦ προτέρου. διὰ τὴν καὶ αὐτὰ εἶναι

εὐχαριστήρια καὶ ἐπινίκια διὰ τὴν νίκην, ὅπου ἐποίησαν,
καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὅπου ἔλαβον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ
τὰ πολιορκούντα Ἑθνη αὐτοὺς, καθὼς, λέγει, τὸ βου-
νὸν τῆς Σιών εἶναι ἀσάλευτον καὶ ἀκρήμιστον. ἔτι
εἶναι ἀσάλευτοι καὶ ἀσφαλεῖς καὶ ἐκεῖνοι, ὅπου ἐλ-
πίζουν εἰς τὸν Κύριον. (2)

„ οὐ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφηνος. „ Ὅρ' ἔσ' οἶον ἔχεις στρατηγόν ἢ οἶον βασιλέα ; τὸν τοῦ δὲ τοῦ παντὸς Δικαιοφγὰν λό-
γῳ τσαῦτα σώματα παρενεγκόντα ; λοιπὸν μὴ καταπέσης. ἀλλὰ σῆθι γενναίως. νῆφε. ἀγωνίζου. μὴ καθευδεῖ.
ἀπόσμησον τὰ ὄπλα, ἢ τὴν προθυμίαν νεύωσον. βάλλε διηνεκῶς τὸν πόλεμον. τῇ γὰρ Σταυρῷ συνέτριψεν ὁ
Χρῆς πάσας αὐτοῦ τὰς παγίδας. ἐδέθη ὁ ἰσχυρὸς. τὰ σκεύη αὐτοῦ διηρπάγη. ἡ δύναμις αὐτοῦ κατελύθη.
τίνας ἔνεκεν αὐτὸν φοβῆ ; πόθεν τρέμεις εἰπέμοι ; πατεῖν ἐκελεύσθης τὸν ἐκνευρισμένον. πόθεν οὖν νικᾷ πολλὰ-
κις ; ἀπὸ νωθείας τῆς ἡμετέρας. ὥς εἰ βουλῆσεις ἐναντίον σῆναι, οὐ τολμᾷ παρατάσσασθαι. εἰδὲ καθεύδοντας
περιγίνεται, τοῦτο οὐ τῆς ἐκείνου δυνάμεως, ἀλλὰ τῆς σῆς ὀλιγοφροσύνης. ὥς ἀναπολόγητός σοι ἡ ἥττα.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει. „ Τὶ βούλεται τοῦ Σιών ἡ προσθήκη ; διὰ τὴν γὰρ οὐκ εἶπεν ἀπλῶς ὡς ὅρος, ἀλ-
λ' ἐκείνου τοῦ ὅρους ἐμνημόνευσε ; παιδεύων μὴ ταπεινοῦσθαι ἐν ταῖς συμφοραῖς, μηδὲ καταποντίζεσθαι. ἀλλὰ
τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος ἐκκρεμαμένους, πάντα φέρειν γενναίως. ἐπεὶ ἢ τὸ ὅρος τοῦτο γενόμενον ἔρημον ἢ γυμνὸν ἢ
ἐπὶ τὴν προτέραν πάλιν ἐπανῆλθεν εὐμερίαν. λέγει δὲ ἢ ὁ Βασιλεὺς. „ Ὁ γενναῖος ἀνὴρ, κἄν μυρία πάσῃ

„ Οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα ὁ
κατοικῶν Ἱερουσαλήμ .

Δὲν θέλουν , λέγει , μετακινήθωιν εἰς ἄ-
λου τὸν αἰῶνα τὸν διωρισμένον δηλαδή ὑπὸ τοῦ Κυ-
ρίου , ἐκεῖνοι ὅπου κατοικοῦν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ .
κυρίως δὲ ὁ εἶχος οὗτος ἐννοεῖται διὰ ἐκείνους , ὁ-
ποῦ κατοικοῦν εἰς τὴν ἀνω Ἱερουσαλήμ . ἐκεῖνοι γὰρ
τῆς μακαριότητος ἀπολαύσαντες , δὲν θέλουν σαλευ-
θῶν πωποτε , (1)

2 : „ Ὅρη κύκλῳ αὐτῆς , καὶ ὁ Κύριος
κύκλῳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἀπο τοῦ νῦν
καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος .

Ἡ κατω , λέγει , καὶ αἰσθητὴ Ἱερουσαλήμ ,
ἔχει μὲν καὶ τὴν προφύλαξιν καὶ ἀσφάλειαν ἀπὸ τὰ
βουνά , ὅπου εὐρίσκονται τριγύρω εἰς αὐτὴν , ἔχει δὲ
καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Κυρίου φύλαξιν καὶ βοήθειαν . μά-
λιστα δὲ καὶ ἐξαιρέτως ταύτην ἔχει ἀληθῆ φύλαξιν ,
κατὰ τὸν Χρυσόσομον . διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνοι ὅπου
κατοικοῦν τὴν Ἱερουσαλήμ , δὲν θέλουν σαλευθῶν ἄ-
ως τοῦ αἰῶνος : δηλαδή ἕως τοῦ αἰῶνος τοῦ ὀρισθέν-
τος παρὰ Θεοῦ εἰς σωτηρίαν τῆς Ἱερουσαλήμ .
(2)

3 : „ Ὅτι οὐκ ἀφήσει Κύριον τὴν ῥάβδον
τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κληρὸν τῶν
δικαίων .

Ἐδῶ , λέγει , ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν , διὰ τὴν
οὗ

δεινὰ , οὐ περιτράπησεται . ὁ μὲν γὰρ ἀμαρτωλὸς , ὡς χεὶς ῥιπίζεται . ὁ δὲ δίκαιος , ὡς ὅρος Σιών οὐδέ ποτε σα-
λευθήσεται . προσέθηται δὲ ὁ Χρυσόσομος καὶ ταῦτα . „ Καὶ γὰρ ὅσα ἂν ἀκοντίσῃς , ὅρος κατασφραγίσαι βουλόμενος ,
ἐκεῖνοι μὲν οὐδέ ποτε περίσῃ . πῶς γὰρ ; τὰ δὲ μηχανήματα καταλύσεις ἅπαντα , καὶ τὴν αὐτοῦ καταλύσεις ἰ-
σχύν . τοιοῦτος καὶ ὁ δίκαιος . ὅσας ἂν δεξῆται πληγὰς , αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἔπαθε δεινὸν , τῶν δὲ ἐπιβουλευόντων
καταλύει τὴν δύναμιν ἀνθρώπων τε καὶ δαιμόνων . μὴ δὴ τὴν ἀρετὴν ζητῶμεν . μηδὲ τὸν τρυφῆς γέγοντα βίον . οὐ
γὰρ ἀνδρὸς γενναίου . ἀλλὰ σκώληκος ἢ ἐπιθυμίας . ἀλόγου μᾶλλον , ἢ λόγον ἔχοντος . ἀλλ' εὐχου μὲν μὴ ἐμπε-
σεῖν εἰς πειρασμόν . εἰδὲ ποτὲ καὶ ἐμπέσης , μὴ δυσχέραινε , μηδὲ θορυβοῦ . ἀλλ' ὅπως γένοιτο λαμπρότερος , ἅ-
παντα ποίει . οὐκ ἤκουσας τοῦ Προφήτου λέγοντος . „ Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ὡς ὅρος Σιών , εἰ οὐ τὸ ἀπε-
ρίτρεπτον δηλοῦται τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης . ὅρους γὰρ ἀσφαλέστερον ἢ ἐλπίς ἢ ἐπὶ Θεόν . καὶ ὁ Θεοδότης . „ Ὁ
τῇ εἰς Θεὸν ἐλπίδι φραττόμενος , ὡς τὸ Σιών ὅρος ἀτρεμῆς μενεῖ καὶ ἀκλόνητος , ἐπίσημός τε καὶ περιβλεπτός . ὁ
δὲ Νικηφόρος ὁ Ξανθόπουλος λέγει , ὅτι τὸ ὅρος Σιών ἦτον σεφεώτερον τῶν ἄλλων ὀρέων , καὶ διατὶ ἦτον περικυκλω-
μένον ἀπὸ ἄλλων ὄρων . καθὼς τὸ λέγει παρρητικῶς ὁ Δαβὶδ . διὰ τοῦτο καὶ Εὐριζὼν αὐτὸ ἀλλαχοῦ ἐνομέζει . ἐπειδὴ ἡ
ποδίαις αὐτοῦ δὲν ἐτελείοναι εἰς κάμπον ἰσόπεδον , ἀλλὰ εἰς ἄλλα βουνά . ἔρη γὰρ φησι , Σιών τὰ πλευρά τοῦ
Βορρᾶ . καθὼς λοιπὸν τὸ ὅρος Σιών ἔχει κύκλῳ ἄλλα ὄρη . ἔτι καὶ οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ἔχουσι κύκλῳ τοὺς
πὸν Θεὸν φυλάττοντα αὐτοὺς . καὶ ὁ Κύριος , φησι , κύκλῳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ .

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόσομος . „ Τὶ οὖν ; οὐκ ἐσαλεύθησαν , καὶ τοὶ κατοικοῦντες τὴν Ἱερουσαλήμ οἱ πρεῖς Παῦ-
δες καὶ ὁ Δαβὶδ ; ἤπαγε ! τῆς μὲν γὰρ πατρίδος ἐξέπεσαν , καὶ αἰχμαλωσίαν ὑπέστησαν , σάλον δὲ οὐδένα οὐδέ πο-
τε . ἀλλ' ἐν τούτῳ θορύβῳ πραγμάτων , καὶ ἐν τούτῳ πληθεῖ κυμάτων , ὡς ἐπὶ πέτρας ἐσθλὸς , καὶ ἐπὶ λιμένος
ὁρμίζοντες γαλήνῳ , οὕτως οὐδὲν ἔπαθον ἀπὸ τῆς μὴ δὴ σάλον καλεῖ τὴν τῶν πραγμάτων περίσσειαν . οὐ γὰρ τοῦ-
το σάλος . ἀλλ' ἡ τῆς ψυχῆς ἀπάθεια , καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ἐκπέσειν . ὅπερ ἐν τοῖς κινδύνοις οἱ νήφοντες οὐχ ὑπεμέ-
νουσιν . ὁ δὲ Εὐσέβιος φησιν . „ Ὅτι ἡ μὲν Σιών ἀρχαία ἦν πόλις καὶ ὑποδυστέρα . Ἱερουσαλήμ δὲ ἡ βασιλεύου-
σα , ἐν ἣ τὸ ἁγίασμα . ὁ δὲ Θεοδότης λέγει . „ Τὸν κατοικοῦντα τὴν Ἱερουσαλήμ , κατὰ τοὺς νόμους τῆς Ἱε-
ρουσαλήμ πολιτεύεσθαι δεῖ . τοῖς γὰρ οὕτω κατοικοῦσι , καὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νόμου πειθεμένοις , τὸ βέβαιον ὁ Προ-
φήτης ὑπέσχετο .

(2) Ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει . „ Ὅρη κύκλῳ Ἱερουσαλήμ δυνάμεις , οἱ καὶ , θεοὶ εἰσι . παρεμβαλεῖ γὰρ Ἀγ-
γέλους Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν . κύκλῳ δὲ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ αὐτὸς ὁ Κύριος . ἕτερος οὖν ὁ λαὸς Κυρίου
τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον . ἄλλος γὰρ οἶκος Ἰσραὴλ εὐλογοῦσάτε τὸν Κύριον . καὶ ἄλλος . „ Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύ-
ριον εὐλογοῦσάτε τὸν Κύριον .

ὅποιον θέλει φυλάξει ὁ Θεὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας. ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν θέλει ἀφήσει τὴν ράβδον ἡγῶν τὴν βασιλείαν κατὰ τὸν Χρυσόσομον, καὶ δύναμιν τῶν ἁμαρτωλῶν ἢ τῶν ἀσεβῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων ὅποιοι ἦτον καὶ τὰ πλησιόχωρα ἔθνη τῆς Ἱερουσαλὴμ. νὰ βασιλεύῃ ἐπάνω εἰς τοὺς δικαίους τοὺς ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ ζῶντας, οἵτινες εἶναι κληρὸς καὶ μερίς τοῦ Θεοῦ. ἁμαρτωλοὶ δὲ λέγονται καὶ οἱ Δαίμονες, οἱ ὅποιοι δὲ συγχωροῦνται παρὰ Θεοῦ νὰ πειράζουσιν μέχρι τέλους τοὺς δούλους τοῦ τοῦ Δικαίου. (1)

πράξεων (2).

4 : „ Ἀγαθὺν Κύριε τοῖς ἀγαθοῖς καὶ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ.

Εἰς εὐχὴν ἐκλείσαν ὁ Περὸφῆτης τὸν Ψαλμὸν τοῦτον καὶ λέγει. ἀγαθὰ ποιήσον Κύριε. ἀγαθὰ δὲ εἰς τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους. εἰς τοὺς ἔχοντας καρδίαν εὐθεῖαν καὶ ἴσην εἰς τοὺς ἀδούλους εἰς τοὺς ἀποσπῶντας. (3).

„ Ὅπως ἂν μὴ ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ἀνομίαις χεῖρας αὐτῶν.

5 : „ Τοὺς δὲ ἐκκλινόντας εἰς τὰς στραγ. γαλιὰς, ἀπαῖζει Κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν.

Δὲν ἀφίνει, λέγει, ὁ Θεὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους καὶ Δαίμονας νὰ ἐνοχλοῦν μέχρι τέλους τοὺς δικαίους. ἵνα οἱ δίκαιοι, ἀπολαμβάνοντες τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ φύλαξιν καὶ βοήθειαν, δὲν ἐξαπλῶνῃσι τὰς χεῖρας τῶν ἡτῆ δὲν πράττωσι τὰς ἀνομίας καὶ τὰ κακὰ ἔργα. ἀλλὰ θ-ραπεύουσιν πάντοτε καὶ δουλεύουσιν τὸν Θεὸν διὰ τῶν ἐναρέτων

ἑκαίνους, λέγει, τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου κλινῶν εἰς τὰ σκολιὰ καὶ στραβὰ πράγματα, καὶ εἰς τοὺς διεσραμμένους καὶ πονηροὺς λογισμοὺς, τοὺς τοιοῦτους θέλει παραδώσει ὁ Κύριος εἰς τὴν κόλασιν, ἢ καὶ θέλει τοὺς ἀποσραφῇ ἐξίσου μετὰ τοὺς παραινόμενους. (4)

„ Εἰ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος, ράβδον λέγει τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν μάστιγα τῶν ἐχθρῶν. ὅθεν ὁ Θεὸς τοὺς Ἀσσυρίους, ράβδον θυμῷ διὰ Ἡσαίου προηγόρευσε. ἢ Οὐαί, φησιν, Ἀσσυρίοις ἡ ράβδος τοῦ θυμοῦ μου, καὶ βρῆν ἐξ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς τὴν ὁρμὴν μου εἰς ἔθνος ἀνομὸν ἀποσελῶ. (Ἡσ. 1. 3.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. ἢ Εἴτα καὶ τὴν αἰτίαν διδάσκει, ἵνα μὴ κακίαν οἱ δίκαιοι μάθωσι τούτῃ, ἵνα μὴ νόμισαντες ἄτακτα εἶναι πάντα καὶ ἀκυβέρνητα, βέβωσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, καὶ τὴν ἐκείθεν ἐλπίσωσι βλάβην. καὶ ὁ Χρυσόσομος. ἢ Πειρασμοὶ σωφρονισθέντες οἱ δίκαιοι, τῇ τε χορηγίᾳ τῶν ἀγαθῶν γενόμενοι θελήτους, ἐν ἀρετῇ διατελέσουσι καὶ οὐχ ἀφονταί πονηρίας, ἐκατέρωθεν παιδευόμενοι. ὁ δὲ σοφὸς Μιχάηλ ὁ ἐνθάδε, ράβδον ἁμαρτωλῶν ἐννοεῖ τὴν προσβολὴν τῆς ἁμαρτίας τὴν παρὰ τῶν Δαιμόνων φερομένην. ταύτην γὰρ οὐκ ἀφίστην ὁ Θεὸς ἐγχαρῖσαι τῇ καρδίᾳ τῶν δικαίων. ἐπειδὴ αὕτη δριμύτερον ράβδον καὶ μάστιγος αἰκίζει αὐτοὺς καὶ ἀθυμῶν ἀπεργάζεται. καὶ ἵνα μὴ, ταύτης χρονοῦσας, ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ἀνομίαις χεῖρας αὐτῶν ἡγῶν πρὸς τὴν πρᾶξιν ἐλθῶν τοῦ κακοῦ, καὶ τὸν νότον θάνατον πρὸς αὐτοὺς ἐπισπάσονται. ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει. ἢ Χρησόμεθα τῇ ράβδῳ, ἐὰν ἐν διώματι πολλοὶ τὸν Θεὸν ἀρνῶνται λέγοντες. ὅτι ἐπεὶ μὴ ἦσαν δίκαιοι οἱ ἀρνούμενοι, ἀφῆκε Κύριος τὴν ράβδον τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κληρὸν αὐτῶν, ὅπως ἐκτείνωσιν ἐν ἀνομίᾳ χεῖρας αὐτῶν. ἀπὸ γὰρ τοῦ μὴ ἔχοντος. καὶ ὁ ἔχει ἀρδύσεται.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. ἢ Ἡ τῆσιν οὐδὲν ἄδικον ὁ Προφήτης. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς ἀγαθὰ ἀπολαύσαι τοὺς δὲ τὴν εὐθείαν καταλιπόντας ὁδὸν, καὶ στραγγαλιὰς καὶ διαπλοκάς τεχνημένους, τὰ κατὰλληλον τέλος εὐρεῖν. Καὶ ὁ Ὁριγένης. ἢ Ἀγαθοὶ εἰσιν οἱ τὰ ἥθη κατορθώσαντες. εὐθεῖς δὲ καρδίᾳ, οἱ λογικὰ δόγματα ἔχοντες. ἀγαθὸν δὲ οὐ φησιν, ἀλλὰ τοῖς ἀγαθοῖς καὶ εὐθεῖσι Θεός.

(4) Τὰς στραγγαλιὰς, ὁ μὲν Ἀκύλας διαπλοκάς ἠρμήνευσεν. σκολιότηας δὲ, ὁ Σύμμαχος. διεσραμμένα δὲ, ὁ

Θεο-

Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ εἶναι εἰρήνη εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ. τοιαύτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὴν Ἱστορίαν ἐρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου. ἀρμόζει δὲ οὐ-

τος καὶ εἰς ἑκαίνους τοὺς Χριστιανοὺς, ἃποὺ κατοικοῦν τὴν ὑψηλὴν καὶ ἀκαταμάχητον Ἐκκλησίαν τοῦ Χοιροῦ. τῆς ὁποίας κύκλῳ εἶναι περιτειχέζοντες αὐτὴν καὶ φυλάττοντες οἱ ὑψηλοὶ διδάσκαλοι. ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται κύκλῳ εἰς τὸν Χριστιανικὸν λαὸν του, (1).

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΕ.

Ὡδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. (2)

Εν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών, ἐγεννήθημεν, αἰεὶ παρακεκλημένοι.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι ἀκόλουθος μὲ τὸν πρότερον, καὶ ἐπιστροφὴν μὲν λέγει, τὴν εἰς τὴν πα-

τρίδα Σιών ἀποκατάστασιν τῶν τέκνων τῆς. ταῦτα γὰρ ἦτον ἡ τῆς Σιών αἰχμαλωσία. παρακλησιν δὲ λέγει, τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν καὶ παρηγορίαν. ὅταν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι ἐγυρίσαμεν εἰς τὴν πατρίδα μας Σιών, τότε ἐγίναμεν πολλὰ παρηγορημένοι. τὴ γὰρ ὥσει, ἐπιτατικὸν εἶναι, ἀντὶ τοῦ πολλὰ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο, ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραήλ. (Ψαλ. ρβ. ι.) ἡ ἐγεννήθημεν, καθὼς γίνονται οἱ παρηγορημένοι: ἦτοι ἐγεννήθη.

Θεοδώριτος. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἡ ἡ ἀρετὴ λαλεῖτε καὶ εὐκολοι. ὅσπερ οὖν ἡ τρανὴ διατρανημένη, περικύβητος, καὶ ἀδριεζόδευτος· ὁ γοῦν βουλόμενος ψεύσασθαι, καὶ δόλους φάσαι, ἐνόησον, ὅσα ἐπιχειρεῖ! ὅσας δειτῶν τῆς ποικιλίας! πάλιν λέγων πεπλασμένον! πόσας δεινότητος! ὁ δὲ τὴν ἀλήθειαν λέγων, οὐ πόνον, οὐ δυσκολίας, οὐχ ὑποκρίσεως, οὐδὲν δειτῶν τῶν τοιούτων, αὐτῆς κατ' ἑαυτὴν ἐκείνης διαλαμπύσης· ὅθεν καὶ πρὸ τῆς κολάσεως ἡ κακία τὴν κολασιν ἐπάγει, καὶ πρὸ τῆς ἀντιδόσεως ἡ ἀρετὴ τὴν ἀμοιβὴν δίδωσι.

(1) Εἶπε δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἡ εἰς εὐχὴν τὸν λόγον κατέλειπε· τοιαῦται γὰρ τῶν ἁγίων αἱ ψυχαί· μετὰ τῆς παραινέσεως καὶ τῆς συμβουλῆς τὴν εὐχὴν προσθέτουσι, μεγίστην συμπαρίαν εἰσάγουσαι τοῖς ἀκούουσιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἡ ἡ ἅπαντας μὲν ὁ Κύριος βασίλευσας, ἐπανελεῖν Ἰουδαίους προσέταξε· μωχθηρὰν δὲ οἱ πλείους ἔχοντες γνώμην, καὶ εἰς ἅπαντα τοῖς θεοῖς ἀντιτίθεντες νόμους, ἐπανελεῖν οὐκ ἐθέλοντες· ὁ δὲ τῆς ἡγεμονικῆς εὐσεβείας ἐπειλεῖοντο, καὶ τῆς κατὰ νόμον πατρίδας ἐπεθύμουν, ὁ δὲ πασιως ἐπειράναντο τὴν ἐπαύδον· οὗτοι τοίνυν ἐν τῷ δε τῷ Ψαλμῷ τὴν οὐκίαν ἐλευθερίαν ὀρῶντες, γεγηθασάν· εὐχονται δὲ ταύτης καὶ τοῦ ἀμοφύλου τυχεῖν.

Θημεν ἐν εὐθυμίας καὶ χαρᾷ. (1)

2: „ Τότε ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡ-
μῶν, καὶ ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἀγαλλιά-
σεως.

εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ ἐκαταστάθημεν, θέλουν θαν-
μάσουν τὴν παρὰδοξον ἀποκατάσασιν μας. καὶ, θέ-
λουν εἰπὺν τὰ ἀκόλουθα λόγια.

„ Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ'
αὐτῶν.

Ὅταν, λέγει, ἐγυρίσαμεν εἰς τὴν πατρί-
δα μας Ἱερουσαλήμ, ἐγέμωσεν τὸ στόμα μας ἀπὸ χα-
ροποιῶν λόγια, τὰ ὅποια ἐφανερώσαν τὴν ἐσωτερικὴν
χαρὰν τῆς ψυχῆς μας. καὶ ἡ γλῶσσα μας ἐγέμω-
σεν ἀπὸ ἀγαλλίαςιν, προλέγει δὲ ὁ Δαβὶδ τὰ μέλ-
λοντα ὡς περασμένα, κατὰ τὸν νόμον τῆς προφητείας
αὐτοῦ. (2)

οἱ Ἑθνικοὶ, λέγει, θέλουν εἰπὺν περὶ ἡ-
μῶν τῶν Ἑβραίων. ὅτι μέγα ἔργον ἐποίησεν ὁ Θε-
ὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους, διὰ τὴν ἑκάστην ἔλεος εἰς αὐτοὺς
ἐπιτετα τρέπει τὸν λόγον καὶ εἰς τὰ πρόσωπον τῶν
ταῦτα λεγόντων Ἑβραίων.

„ Τότε ἐροῦσιν ἐν τοῖς Ἑθνεσίν.

3: „ Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ'
ἡμῶν.

Τότε, λέγει, ὅταν μάς ἰδοῦν οἱ ἐν τοῖς
Ἑθνεσίν ἄνθρωποι: ἦτοι τὰ Ἑθνη, ὅτι ἐγυρίσαμεν

Ἀληθῶς, λέγει, καθὼς εἶπον οἱ Ἑθνικοί,
ἔτι λέγομεν καὶ ἡμεῖς. ὅτι μέγα ἔργον ἐποίησεν

(1) Τετραπλῆ εἶναι ἡ αἰχμαλωσία κατὰ τὸν Χρυσόφωμον, καὶ κατὰ τὸ „ Αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα
εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ. καὶ ὡς ὁ δὲ λέγει „ Αἰχμαλωτίζοντες τὰ γυναικάρια ἐς τὴν αἰσθητή. περὶ ἧς
λέγει ὁ Δαβὶδ: ἔσι ἡ νοητή, περὶ ἧς φησι „ Κινεῖται αἰχμαλωτοῖς ἄφρονι. χαλεπωτέρα δὲ ἡ νοητή τῆς
αἰσθητῆς. οἱ μὲν γὰρ νόμοι πολέμου λαβόντες, ἔφειδονται πολλάκις τῶν εἰλημμένων, ἔτι εἰς τὴν ψυχὴν οὐδὲν πα-
ρέβλαψαν. ὁ δὲ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ληφθεὶς αἰχμαλωτός, ἀφειδῶν ἔτι βάρβαρον δέσποιναν κτάται, εἰς τὰ ἀτιμότε-
ρα αὐτὸν τῶν ἔργων καταφέρουσιν. οὐ γὰρ εἶδε φείδεσθαι, οὐδὲ ἔλεειν αὐτὴν ἡ τυραννὶς. διὸ δὴ φεύγωμεν μετὰ
πολλῆς τῆς σπουδῆς τὴν δεσποτείαν αὐτῆς, ἔτι πολεμῶμεν, ἔτι μηδέποτε καταλλαττώμεθα. ἔτι ἐλευθερωθέντες ἂν
μένωμεν ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας.

(2) Ὁ δὲ Θεοδόριος λέγει. „ Εὐθὺς ὑπὸ τῆς εὐθυμίας διαχυθέντες, ἐκινήσαμεν εἰς ἱερουσαλήμ τὰς γλῶσσας.
τὴν γὰρ ἀγαλλίασιν, ὁ μὲν Ἀκύλας, αἰνεῖσιν. ὁ δὲ Σύμμαχος, εὐφημίας ἠρμήνευσεν. ὁ δὲ Νικήτας ὁ Στη-
θαῖτης φησι „ Καθάπερ ὁ λαὸς Ἰσραὴλ τῆς μακρᾶς ἐκείνης ἐλευθερωθεὶς αἰχμαλωσίας, εἶχετο μετ' εὐφροσύνης
τῆς ἐπὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ ἐπαρόδου. οὕτω ἔτι ὁ πρότερον οὐ λαὸς, λαὸς δὲ κληθεὶς ἔσχατον τοῦ Θεοῦ. ὁ ἐξ
Ἑθνῶν δηλαδὴ τῶν Χριστιανῶν. τῆς ἀσεβείας ἐλευθερωθεὶς πᾶν Εἰδῶλον, ἐπὶ τὴν ἐπουράνιον πόλιν Ἱερουσαλήμ
ἔτι τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἐπαυλῶσεν. οὕτω ἔτι ἡμῶν ἑκάστος τῆς ἐλευθερίας ἀξιούμενος πᾶν παθὸν, ἀπὸ τῆς αἰ-
χμαλωσίας τοῦ πονηροῦ ἔτι τῆς ἀμαρτίας ἀπαίρων, ἐπὶ τὴν πόλιν τῆς ἀπαθείας Ἱερουσαλήμ μετ' εὐφροσύνης ἔτι ἀ-
γαλλιάσεως ἐπανέρχεται. ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει. „ Οἱ Ἀπόστολοι ταῦτα προφητεύονται λέγειν περὶ ἑαυτῶν, ἔτι
τῶν ἐν τοῖς Ἑθνεσίν. ἔτι οἱ ἀπὸ τῶν Ἑθνῶν διδάσκονται λέγειν. ἔμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτῶν. περὶ
ἑαυτῶν δὲ εὐχαρισεῖν. ἔμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ' ἡμῶν. ἔτι ἐπὶ μὲν πᾶν ποταμὸν Βαβυλῶνος καθίσαν-
τες, ἐκλαύσαμεν. ἐν δὲ τῇ ἐπιστροφῇ Κύριον πᾶν αἰχμαλωσίαν Σιών, ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡμῶν. λέγει δὲ
ἡ Ὁ Ἀνδρέας. „ Ἐπειδὴν ποιήσωμεν πρὸς εἰς φυλάξω πᾶς ὁδὸς μου τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν με ἐν γλώσσῃ μου.
τότε πληρωθήσεται ἀγαλλιάσεως τὸ στόμα ἡμῶν. ἐπλήσθη δὲ χαρᾶς ἔτι τὸ στόμα Φιλίππου, ὅτε ἀρχάμενος ἀπὸ
τοῦ, ὡς πρέβρατον ἐπὶ σφαγὴν ἦχθη, εὐγγελίσαστο τὸν Ἰησοῦν τῷ εὐνοῦχῳ κτίσῃ.

ὁ Κύριος εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἰουδαίους, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Θεοδώριτου. ἰδιώμα δὲ καὶ τοῦτο εἶαι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, τὸ νὰ λέγῃ κατὰ ἐλείψιν, ὅτι ἐποίησαν μετὰ τοῦ δεινός, χωρὶς νὰ προσέτιν τι ἐποίησαν: ἤτοι ἐποίησαν ἔλεος.

„Ἐγεννήθημεν εὐφραινόμενοι.

Ἐχάρημεν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι, διὰ τὴν ἀποκατεστημένην εἰς τὴν πατρίδα μας. καὶ διὰ τὴν ἐφανερωθεῖσαν εἰς τὰ περίοικα ἔθνη τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἢ εἰς ἡμᾶς γενομένην δύναμιν τοῦ Θεοῦ.

4: „Ἐπιστρέψον Κύριε τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν ὡς χειμάρρους ἐν τῷ νότῳ.

Ἀγκαλὰ καὶ ἀνωτέρω εἶπαν, „ἐν τῷ ἐπιτρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών. ὅμως καὶ ἐν δῶ λέγεται τῶρα, „Ἐπιστρέψον τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν. παρακαλοῦσι γὰρ οἱ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ γυρισάντες Ἰουδαῖοι, καὶ διὰ ἐκείνους ὅπου ἔμειναν ἀκόμη εἰς τὴν Βαβυλῶνα, πολλοὶ γὰρ ἔμειναν ἐκεῖ. διὰ τοὺς ὁποίους παρακαλοῦν νὰ ἐπαναγυρίσουν καὶ αὐτοὶ. δύο γὰρ καὶ τρεῖς ἀνοβάσεις αὐτῶν ἔγιναν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἐπίστρεψον, λέγουσι, καὶ γύρισον Κύριε τοὺς ἐπιλοίπους αἰχμαλώτους Ἰουδαίους, ὅπου ἔμειναν ὀπίσω καὶ ἔτι ὀλίγῳ κίνησον καὶ παρόρμησον αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ γυρίσουν, καθὼς κινεῖται καὶ

τοὺς ξηροποτάμους τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ νὰ τρέχουν διὰ μέσου τοῦ νότου. διὰ τὸν νότον ἀνεμὸς, μετὰ τὸ νὰ διαλύῃ τὴν παχύτητα τῶν νεφῶν διὰ τῆς θερμότητός του, καὶ νὰ καταφέρῃ βροχάς. διὰ τοῦτο κινεῖ καὶ τοὺς ξηροποτάμους, εἰς τὸ νὰ τρέχουν μετὰ πολλὴν ὀρμὴν καὶ σφοδρότητα. ἥως χειμάρρους εἶπε, παρακαλῶντας τὸν Θεὸν νὰ γυρίσουν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ νὰ φέρονται μετὰ ὀρμῆς καὶ ὀλίγῳ, καθὼς φέρονται ὀλίγῳ, καὶ οἱ χειμάρροι. ἵνα ἔλοι οἱ σκλαβωμένοι ἐκερῶν ὀλίγῳ ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα, καὶ τινὰς νὰ μὴ μένῃ εἰς αὐτήν. διὰ τὴν καὶ οἱ χειμάρροι ὀλίγῳ ἐκέρωνται καὶ ξηραίνονται. ἢ νότον ὀνομάζει τὴν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καθὼς αὐτὴν ὀνομάζουν πολλὰς φορὰς καὶ οἱ Προφῆται (ὁ Ἰεζεκιήλ καὶ ὁ Ἀββακούμ) διότι εὕρισκεται κατὰ τὸν νότον, ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς ἐν τῷ βορρᾷ κειμένης Βαβυλῶνος. ἐπίστρεψον λοιπὸν, λέγει, Κύριε, ἐν τῷ νότῳ: ἤγουν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ. τοὺς αἰχμαλώτους ἡμῶν ἀδελφοὺς, τοὺς μέναντας ἐν τῇ Βαβυλῶνι. (1)

5: „Οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσι.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου σπέρνουν μετὰ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τὰ δάκρυα τῆς προσευχῆς, αὐτοὶ θάλουν θερίσουν μετὰ ἀγαλλίασιν καὶ τὸν καρπὸν αὐτῆς. ὅστις εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς θλίψεως ἐκείνης, ὅπου τοὺς ἐνόχλει. καθολικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος. καὶ ἄρμοζει εἰς ὅλους ἐκείνους, ὅπου εὕρισκονται

(1) Λέγει δὲ ὁ Νόσσης Γρηγόριος· ἢ Ὑψηλότερον δὲ βορρᾶς ὁ Διάβολος ἀλληγρεῖται, νότος δὲ ὁ Κύριος, καὶ τὸ ἐπὶ τῆς νύμφης ἐν τῷ ἁσμάτι εἰσημένον· ἔξεγειρον βορρᾶ, ἢ ἔρχου νότος· ἀποτάσσεται γὰρ τῷ Σατανᾷ (ἢ νύμφη δηλαδὴ Ἐκκλησία) ἢ συντάσσεται τῷ Χριστῷ. ἢ ἡμεῖς οὖν ὡς ἀπὸ κατεφυγμένου τόπου, ἢ ὡς ἀπὸ βορρᾶ τῆς ἁμαρτίας ἢ τοῦ ταύτης πατρὸς (Διαβόλου) ἐπανερχόμεθα ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ἢ τὸν Κύριον· ἢ ζήοντες τῷ Πνεύματι γινόμεθα. ὁ δὲ ὁσὶς Νικήτας ὁ Στῆθάτης λέγει· ἢ Ὅσα ἢ τὴν ταύτην αἰχμαλωσίαν οἱ ἁγιοί, λέγω δὴ τοῦ ἰδίου νότος· ἐπίστρεψαι δεινῶς ἐκλιπαροῦσιν ἐν τῷ νότῳ· ἢται ἐν τῷ χορῷ Πνεύματι τῶν δακρύων τῆς μετανόιας· ὥστε γενέσθαι αὐτὴν ἐν τῇ ἀκμάντῃ ἢ γαλήνῃ διανοίᾳ· δίκην χειμάρρου ῥέουσιν ἐν αὐτοῖς τὰ τῆς κατανύξεως κύματα.

ται εἰς ἀνάγκας καὶ πειρασμούς : (1)

Ε : „ Πορευόμενοι ἐπορεύοντο καὶ ἐκλαί-
ον βαλλαντες τὰ σπέρματα αὐτῶν .

Ἀπὸ τὸν ἀνωτέρω καθολικὸν λόγον , με-
τέβη ὁ Δαβὶδ , εἰς τὸν μερικόν . λέγει γὰρ περὶ
τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ Ἰουδαίων , ὅτι ἔκεινοι πηγαίνον-
τες εἰς τὴν σκλαβίαν , ἐπηγαίνον καὶ ἐκλαίον . σπεί-
ροντες , ὡς εἴπομεν , διὰ τῶν δακρύων , τὴν ἐλπί-
δα τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν καὶ σωτηρίας . (2)

ἰ , Ἐρχόμενοι δὲ ἤζουσιν ἐν ἀγαλλιά-
σει , αἶροντες τὰ δράγματα αὐτῶν .

Ὅταν ἐρχῶνται , λέγει , οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ
τὴν σκλαβίαν , καὶ γυρίζουσιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν Ἰε-
ρουσαλήμ . τότε θέλουν φέρουν μὲ ἀγαλλίασιν μα-
ζί των , τὸ θέρος καὶ τὰ χειρόβολα τῶν σπερμά-
των τους : ἤγουν θέλουν θαρίτσιν τὸν καρπὸν τῆς
ἐλπίδος τῆς ἐλευθερίας των , τὸν ὅποιον μὲ τὰ δά-
κρυα ἐσπείραν . διότι καθὼς ὁ σπόρος τοῦ σιταρίου
χρειαζέται , θροχᾶς διὰ νὰ καρπορρήσῃ : ἐξέ ται τὸ
σπέρμα τῆς ἐλπίδος χρειαζέται δάκρυα διὰ νὰ καρ-
πογονήσῃ . καὶ καθὼς τὸ χωράφι ἔχει χρεῖαν νὰ σκα-
φθῇ , καὶ νὰ χωρισθῇ εἰς αὐλάκια διὰ τοῦ ἀλτρίου .
ἵνα μὴ βλασησῇ ἀγρία χορτάρια : ἐξέ ται καὶ ἡ ψυχὴ
χρειαζέται πειρασμούς καὶ θλίψεις διὰ νὰ ἀπαλυθῇ
ἡ σκληρότης της . ἵνα μὴ βλασησῇ ἀκαθάρτα καὶ τριβο-
λους τῶν παθῶν , καὶ τοιούτας ἄλλας βοτάνας τῆς
ἀμαρτίας , κατὰ τὸν θεὸν Χρυσόστομον .

ΨΑΛ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων . „ Σπέρμα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν , αἱ νῦν διὰ τὸν Θεὸν ὑγιγνόμεναι θλίψεις . ἡ
σχεδὸν πᾶσα ἡ ἐνταῦθα κακοπάθεια , προξενός ἐστι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν . τοιαῦτον γὰρ ἡ ἀρετὴ , τῶν πόνων λαμ-
πρὰς ἔχει τὰς ἀμοιβάς . ἡ δὲ ἡμᾶς κάμνειν ἡ ταλαιπωρεῖσθαι , ἡ τότε ζητεῖν ἀνεσις . ἡ ἄλλος δὲ λέγει (Ἰ-
σως ὁ μέγας Βασίλειος) „ Τὸ δάκρυον , τοῦτο σπέρμα ἡ δάνεισμα γίνεται τῆς αἰωνίου χαρᾶς . ἡ ἐπειδὴ ὁ
σπείρει τις , τοῦτο ἡ θέρει . ὁ πῶν ἀξιολόγη μετανοῖα σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα , ἐλεημοσύνην , εὐσπλαχνίαν , ἱκε-
σίαν , δικαιοσύνην , δάκρυον διπνέας . οὗτος σπείρων ἐν δάκρυον , ἐν ἀγαλλιάσει θέρει , αἶρον τῆς μετανοίας τὰ
δράγματα . εἶπε δὲ ὁ Χρυσορρήμων . „ Σπείρωμεν αὖν δάκρυα . ἵνα θέρωμεν ἀγαλλίασιν . οὐχ οὕτω τὰ
σπέρματα καταφερόμενος ὁ ἱεὺς θάλλειν ποιεῖ ἡ αὔξισθαι , ὡς τὸν τῆς εὐσεβείας σπόρον ἀνίστησι ἡ παρασκευά-
ζει κομᾶν , ὁ ἐκ τῶν δακρύων καταφερόμενος ἱεὺς . ἡ ὁ ὅσιος δὲ Νικήτας ὁ Στινδάτης λέγει . „ Οἱ γὰρ εἰς
κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ἐν πένθει τὴν ὁδὸν τρέχοντες τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ , πλατύνονται τὴν καρδίαν εἰς τὴν τοῦ
Θεοῦ ἀγάπην ἡ τοῦ πλησίου αὐτῶν . ἡ παρακαλοῦνται διὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἐπιδημίας τοῦ πνεύματος . „ Μα-
κάριοι γὰρ , φησιν , οἱ πενθοῦντες , ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται . λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης . „ Ὁ σπείρων ἐν δά-
κρυον εἰς τὸ πνεῦμα (ἡτοι εἰς τὴν ψυχὴν) σπείρει , τῶν δακρυόντων μακαριζομένων . ἐν ἀγαλλιάσει δὲ θέρει-
ζει ζωὴν αἰώνιον , τυχάνων ἡδὴ , τοῦ , ὅτι γελάσονται .

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων . „ Πᾶς ἄνθρωπος , εἰ μέλλοιτι καρποῦσθαι χρήσιμον , πόνου δεῖται ἡ ταλαιπω-
ρίας . ὁ ποῖνον φησιν ὁ Προφήτης τοῦτο ἔστιν : „ εἰ δὲ μὴ μόνον ἐπὶ τῇ ἀνδρὶ χαίρειν , ἀλλὰ ἡ ἐπὶ τῇ αἰχμαλω-
σίᾳ , ἡ ὑπὲρ ἀμφοτέρων χάριν ὁμολογεῖν . τὸ μὲν γὰρ ἦν κερπός , τὸ δὲ , ἀμνητός . εἰς οὗν λέγει , βαλλαντες
τὰ σπέρματα , οὐ περὶ σίτου διαλέγεται . ἀλλὰ περὶ πραγμάτων , παιδείων τὸν ἀκρατὴν μὴ ἀλύειν ἐν ταῖς θλί-
ψεσιν . ὡς περὶ γὰρ ὁ σπείρων οὐκ ἀλύει , καὶ πολλὰ τὰ φορτικά ἡ ὅσως οὐδὲ τὸν θλιβόμενον δυσχεραίνειν χρή-
καὶ πολλὰ ἡ τὰ λυπηρὰ , τὸν ἀμνητὸν ἀναμένοντα . τὰ λήϊα τὰ κομᾶντα . τὴν πρόσδοτον τὴν ἀπὸ τῆς θλίψεως γι-
νομένην . λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος . „ Οὐκ ἐκ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν δάκρυόν τε ἡ χαρὰ τὴν γένεσιν ἔχουσι . τὸ
μὲν γὰρ , οἷον ἐκ πληγῆς τινος , τῆς προσβολῆς τοῦ ἀβουλήτου τῇ ψυχῇ ῥύπτοντες ἡ συλλέγοντες , καταβλινόμε-
νον τοῦ περικαρδίου αἵματος , ἀποτίκτεσθαι σέφκεν . εἰς τὰ κοῖλα τοῦ ἐγχεφέλου τῶν ἐκ τῆς λύπης ἀναδυμέ-
σεων ἡ ἀτιμῶν πληρωθέντα , οὐς ἡ ἐπὶ τὸ βάθος συστολὴ τοῦ θυμοῦ ἀναπέμπει , οἷον δὲ ὀχετῶν τινῶν τῶν κατὰ
τοὺς ὀφθαλμοὺς πέραν τὸ ὑγρὸν τὸ βάρος ἀποσκημίζεται . ἡ ὡς περὶ τὸ νέφος εἰς ψεκάδας . οὕτω τὸ πάχος τῶν ἀ-
τιμῶν εἰς δάκρυον διαλύεται . ἡ δὲ χαρὰ , οἷον σκίσημά ἐστι τῆς ψυχῆς , ἐπαγαλλομένης τοῖς κατὰ γνώμην ἡ
μονονοῦχῃ πηδύσεως , ἡ προωθουμένης ὑφ' ἡδονῆς εἰς τὰ ἔξω . (Ὁμολογ. περὶ εὐχαριστίας .)

ΨΑΛΜΟΣ ΠΚΣ.

Ωδή τῶν Ἀναβαθμῶν. (1)

1 : „Εάν ἡ κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες.

Ὅταν οἱ Ἑβραῖοι ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἄρχισαν νὰ οἰκοδομοῦν τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν, ἐμποδίζοντο

ἀπὸ τὰ γειτονεύοντα καὶ πλησιόχωρα ἔθνη. ἐφθόβουν γὰρ αὐτὰ, ἐμοῦ δὲ καὶ ἐροβοῦνπο, τὰ νὰ εὐτυχήσουν πάλιν καὶ νὰ μεγαλυνθῶν οἱ Ἰουδαῖοι ὡς πρότερον. ὅθεν ἕως εὖ νὰ κτίσῃ τὸν ναὸν καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐπέρασαν τεσσαράκοντα ἔξ χρόνοι (2) τῶν μὲν Ἑβραίων κτιζόντων μετὰ προθυμίας, τῶν δὲ Ἑθνῶν ἐμποδίζοντων αὐτοὺς μὲ ἐλούς τοὺς τρόπους. τοὺς Ἑβραίους λοιπὸν τούτους τοὺς κτιζοντας τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν ναὸν, διδάσκων ὁ Δαβὶδ νὰ καταρπαγεῖν εἰς τὸν Θεόν, καὶ νὰ ἐπι-

κα-

(1) Σημειῶσαι, ὅτι παρὰ τῇ Θεοδαρίτῃ οὕτως ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος. „Ωδή τῶν Ἀναβαθμῶν τοῦ Σολομών. ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ αὐτὸς Θεοδαρίτης λέγει. „Πάλαι μὲν τὸν θεῖον νεὼν Σολομὼν οἰκοδόμησε. καταλυθέντα δὲ ὑπὸ Βαβυλωνίων, Ζοροβάβελ ἀνέστησε. τούτων οἶμαι Σολομῶντα ἐνομαζέσθαι. ἥ ὡς ἐκ Σολομῶντος τὸ γένος κατάγοντα, ἥ ὡς τὸ Σολομῶντος ἀνανεούμενον ἔργον. οὐδὲ γὰρ τῇ Σολομῶντος οἰκοδομίᾳ ὁ περφητικὸς ἀρκόττει λόγος. ἀλλὰ τῇ μετὰ τὴν ἐπαύριον ὑπὸ τοῦ Ζοροβάβελ γεγεννημένη. οἱ περὶ τὸν Ζοροβάβελ τοίνυν ἢ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Σαλαδιήλ, ἢ οἱ μετ' αὐτῶν εὐσεβεῖς κοσμοῦμενοι, τὴν δὲ τὴν εἰσήγησιν προσφέρουσι τοῦ Ψαλμοῦ.

(2) Ὅθεν ὁ Χρυσοφώμων λέγει. „Ὅπερ οὖν ἢ οἱ Ἰουδαῖοι δηλοῦντες ἔλεγον. „Τεσσαράκοντα ἔξ ἔτεσιν οἰκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος (Ψαλμ. β'. 8.) οὐ περὶ τῆς προτέρας λέγοντες οἰκοδομῆς τῆς τοῦ Σολομῶν, ἀλλὰ περὶ ταύτης τῆς ὑστερον κτιζόμενης μετὰ τοῦ Πέριου ἀπαλλαγῆς. λέγει δὲ ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ φέρων τὸν Χρυσόστομον μάρτυρα, ὅτι τὸσον πλῆθος Ἑθνικῶν ἐφόνευσαν οἱ Ἰουδαῖοι, τῶν ἐμποδίζοντων νὰ μὴ κτίσῃ τὸν ναὸν καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὅτε ὅπου ἀπὸ τὸ πολὺ αἷμα Ἑβραίων ἢ γῆ ἕως εἰς τὸ βάθος. ἢ πολλὸς ἔγινε πηλὸς ἐκ τοῦ αἵματος. τὰ δὲ νεκρὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων, ὅσον ἢ τῶν ἀλόγων ἐσκεπασαν σχεδὸν ἀπὸ τὸ πλῆθος τὴν ἀκτίσει γῆν, ἢ πάλιν τῶν πολλῶν σκυλῶν ἀνέβρυν ἐκ τῶν σωμάτων, ὅτε ὅπου ἦτον σκεπασμένα ὅλα καὶ δὲν ἐφαίνοντο ἀπὸ τοῦ σκότους. ἔθεν ὁ Νεεμίας γράφει, ὅτι μὲ τὸ ἓνα χεῖρ ἐκράτουν οἱ μαῖσσορες τὰ ἐργαλεῖα τῆς οἰκοδομικῆς τέχνης καὶ ἐκτίζον. ἢ μὲ τὸ ἄλλο χεῖρ ἐκράτουν ἄρματα διὰ νὰ πολεμῶν τοὺς ἐχθρούς, ὅπου τοὺς ἐμποδίζον. „Τῶν οἰκοδομούντων ἐν τῷ τείχει, ἢ οἱ ἀλόντες ἐν τοῖς ἀρτήρσι ἐν ὅπλοις. ἐν μιᾷ χειρὶ ἐπαίει αὐτοῦ τὸ ἔργον, ἢ ἐν μιᾷ ἐκράτει τὴν βολίδα. ἢ οἱ οἰκοδόμοι, ἀνὴρ βομφαίαν αὐτοῦ ἐξωσμένος ἐπὶ τὴν ὁσφύν αὐτοῦ καὶ ἐμποδοῦσαν. ἢ ὁ σαλπίζων ἐν τῇ κερατίνῃ, ἐχόμενα αὐτοῦ (Νεεμ. δ'. 17.)

καλούνται αὐτὸν συνεργῆν εἰς τὴν οἰκοδομὴν, λέγει ταῦτα. ὅτι ἀνίσως ὁ Θεὸς δὲν οἰκοδομήσῃ οἶκον διὰ τῆς συνεργίας καὶ βοηθείας του, ματαίως κοπιᾶσιν οἱ οἰκοδομοῦντες αὐτὸν. ἀνεβάλλετο δὲ καὶ ἀργοπύρην ὁ Θεὸς εἰς τόσους πολλοὺς χρόνους, τὴν πρὸς τοὺς Ἑβραίους συνεργίαν καὶ βοηθείαν του, διὰ νὰ ἐξυπνίσῃ αὐτοὺς ὀλίγον ὀλίγον, καὶ διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀφήσῃ νὰ γένουν μὲ τὴν ἀνεσιν ἀμελεῖς. καὶ ἐκ τούτου γυρίσιν πάλιν εἰς τὴν προτέραν κακίαν τους μὲ τὴν ὀλίγων ἐλευθερίαν, ὅπου ἤθελαν λάβουν. τὸ ῥητὸν λοιπὸν τοῦτο, ἔλαβε μὲν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. λέγεται δὲ καὶ καθολικώτερον. ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἀρμόδιον νὰ λέγηται εἰς ὅλα τὰ πράγματα. (1)

„Εάν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρυπνήσεν ὁ φυλάσσων.

Καὶ τί λέγω, φησὶ, περὶ οἰκοδομῆς οὐ, ὅτι εἰάν ὁ Κύριος δὲν τὸν οἰκοδομήσῃ, ματαίως κοπιᾶσιν οἱ τοῦτον οἰκοδομοῦντες; καὶ ἀφ' οὗ οἰκοδομηθῇ καὶ τελειωθῇ πόλις, πάλιν δὲν δύναται τις νὰ φυλάξῃ ταύτην, εἰάν ὁ Θεὸς δὲν τὴν φυλάξῃ διὰ τῆς Προνοίας καὶ συνεργίας του. (2)

2: „Εἰς μάτην ὑμῖν ἐστὶ τὸ ὀρθρίζειν, ἐγείρεσθαι μετὰ τὸ καθῆσθαι, οἱ ἐσθιοντες ἄρτον ὀδύνης.

Λοιπὸν ἐσεῖς ὧς Ἰουδαῖοι, οἱ οἰκοδομοῦντες τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ φυλάσσοντες αὐτήν. ἐσεῖς, ὅπου οὐδὲ τὸν ἄρτον σας τρώγετε χωρὶς ὀδύνης καὶ πόνου. καὶ ἐσεῖς ὅπου ζήτε μὲ θλίψεις, ἡξυρετα, ὅτι χωρὶς τὴν βοηθείαν καὶ συνεργίαν τοῦ Θεοῦ, ματαίως γίνεται εἰς ἐσᾶς, τὸ νὰ ὀρθρίζεται πρῶτ' πρῶτ' νὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἡ Μινδεὶς μὴτὲ τῶν οἰκοδομοῦντων, μὴτὲ τῶν φυλάσσοντων, τῇ οἰκίᾳ δυνάμει διαφέρει, ἀλλὰ τὴν θεῖαν ἐπικαλεῖσθαι βοήθειαν· τὰς γὰρ συνεργούσας, ἑκάτερον ἴδιον· ἀναβαλλομένου δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν βοήθειαν, ματαίως ἡ τῶν ἀνθρώπων σπουδὴ· πάντα εἰκὴ γίνεται, εἰάν μὴ τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν ἐπισπασώμεθα· δεῖ δὲ τὸν λόγον τοῦτον (τοῦ Δαβὶδ) ἐφ' ὅσιν ἀρμόζειν· οὐχ ἵνα αὐτοὶ βαθυμώμεν, ἀλλ' ἵνα νὰ παρ' αὐτῶν εἰσφέροντες, τὸ πᾶν ἐπὶ τὸν Θεὸν ῥίπτωμεν· ὥστε γὰρ οὐκ εἶναι, τοῦ Θεοῦ μὴ βοηθοῦντος, εἰς τέλος τὰ πράγματα ἀγαγεῖν· οὗτος ἂν ὁ Θεὸς βοηθῇ, ἀγχοῦντας αὐτοὺς καὶ ἀναπεπτωκότας οὐκ εἶναι τοῦ τέλους ἐπιτυχεῖν· ὅθεν ποιοῦντες τι, μὴ τὸ ὅλον ἑαυτοῖς δόμεν, ἀλλὰ τὴν τελειοῦντι Θεῷ· μὴ δ' αὖ τὸ πᾶν ἐάσαντες, ἄπρακτοι διατελώμεν· ἑκάτερα γὰρ αἱ προκείμεναι δηλοῦσι λέξεις, τό, τε ἐξ ἡμῶν, καὶ τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ· λέγει δὲ καὶ ὁ σοφιστὴς Θεόδωρος ἐν τοῖς Ἀναβαθμοῖς· ἡ Ἐάν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον τὸν τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἀρετῶν, μάτην κοπιῶμεν· οἰκοδομεῖ δὲ τις τὸν οἶκον τῆς ψυχῆς κατὰ τὸν Στρηάτην Νικήταν, διὰ τῶν πεικίλων λίθων τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν· εἰς μάτην δὲ οἰκοδομεῖ διὰ τῆς σωματικῆς γυμνασίας μόνος, εἰάν μὴ καὶ τὸν Κύριον συνοικοδομοῦντα ἔχῃ δι' ἀγάπης καὶ ἐλπίδος καὶ πίστεως· καὶ εἰς μάτην φυλάσσει τὴν πόλιν τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, εἰάν μὴ ὁ Κύριος διὰ ταπεινοφροσύνης φυλάξῃ αὐτὴν ἀκατάσεισιν ἀπὸ τῶν πνευμάτων τῆς ὑπερηφανίας· φυλάσσει δὲ αὐτὴν διὰ τῆς ἐπιφροήσεως τοῦ παναγίου Πνεύματος· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὡριγένης· „Πρῶτον οἰκοδομήσῃ Κύριος τὴν πλευρὰν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ εἰς γυναικα· ὅς, ἐπεὶ μὴ φκοδόμισε μετὰ τοῦ Καὶν, οἰκοδομοῦντος πόλιν ἐπὶ τῇ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐνδὲχ, εἰς μάτην ἐκοπίασεν· ἀλλὰ καὶ οἱ κινῆσαντες ἀπὸ Ἀνατολῶν καὶ εἰσόντες· δευτέρῃ οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, μάτην ἐκοπίασαν οἰκοδομοῦντες· ἐπεὶ μὴ συνοικοδομεῖ αὐτοῖς Κύριος· ἐξέναζαν Ἑβραῖοι ἐν Αἰγύπτῳ οἰκοδομοῦντες, ὥς μάτην κοπιῶντες τὸν ἐν Ἱερουσαλήμ νὰ μάτην ἐκοπίασαν· διὰ καθ' ἑξῆς οἰκοδομήσαν εἰς Ἀπέρολοι τὸν οἶκον Θεοῦ τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ οὐ μάτην ἐκοπίασαν· Κύριος γὰρ αὐτὸν οἰκοδομήσεν· οἰκοδομοῦσιν, οἱ ἐτεροδόχοι τὴν Ἐκκλησίαν πανήφουσιν· ἀλλ' εἰς μάτην ἐκοπίασαν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἰωάννης τῆς κλίμακος· „Ὅ τὴν ἑαυτοῦ σάρκα βουλῆσαι πολεμῆσαι ἐξ ἑαυτοῦ, εἰς μάτην τρέχει· εἰάν γὰρ μὴ Κύριος καταλύσῃ οἶκον σαρκὸς, καὶ οἰκοδομήσῃ οἶκον ψυχῆς, εἰς μάτην ἠγρυπνήσῃ καὶ ἐνέψυσεν ὁ καταλῶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσεβίος· „Ὅτι μὲν μὲν ὁ οἶκος ἐκεῖνος ἐπὶ τοσούτων, ὅς ἂν ὁ Κύριος αὐτὸν φυλάττῃ· ἀ-

ὡς κτίζετε . καὶ τὸ νὰ σκυώνεσθε εὐθὺς , ὕστερα ἀφ' οὗ καθίσετε . (τὸ γὰρ ἀγαθὸν εἶναι ἀπαρμυρισμένον εἶναι , καὶ ὄχι προσαικτικόν , κατὰ τὸν Θεοδώριτον .) Ἠλαδή ματαίως γίνεται εἰς ἑσᾶς , τὸ νὰ σπουδάζητε τόσον πολλὰ διὰ τὴν τελειώσθητι ἐγγίγνωρα τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ναοῦ . καὶ μὴτε ὕπνον νὰ χορταίνετε τὴν νύκτα , μὴτε ἀναστὶ νὰ λαμβάνητε τὴν ἡμέραν . ὁδυνηροὺς δὲ ἀνόμασθε τοὺς Ἰουδαίους , ὅχι μόνον δικτὶ ἑξὶ ὑπερβολικὰ ἐκοπίουν . ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐμύχοντο μὲ τοὺς ἔχθρους , ὡς εἶπομεν . καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ ἔκτιζον , καὶ τοὺς πλησιοχώρους ἐπολέμουν ὅπου τοὺς ἐμπόδιζον . καὶ ἀκολούθως διπλὴν ἐκ τούτου ταλαιπωρίαν ἐλάμβανον . (1)

„ Ὅταν δὲ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον .

3 : „ Ἰδοὺ ἡ κληρονομία Κυρίου , υἱοί .

καὶ ἐλευθερίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον , εἰς ἑσᾶς τοὺς Ἰουδαίους , ἀπὸ τοῦ ἐνοχλοῦντος καὶ πολεμοῦντός σας ἔχθρους . (θελεῖ δώσει δὲ ταύτην ὅταν συμφέρῃ) τότε , ὅχι μόνον ὁ ναὸς καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ θείλει οἰκοδομηθῇ μὲ εὐκολίαν . ἀλλὰ καὶ υἱοὶ θελοῦν γεννηθῶν εἰς ἑσᾶς , οἵτινες θέλουν γενεὴν κληρονομίας καὶ λαὸς οἰκῆτος τοῦ Θεοῦ . ἔβλεπε δὲ τοῦτο ὁ Δαβὶδ , ὡς κεφάλαιον τῶν ἄλλων ἀγαθῶν . δικτὶ κοῦτε εἰς τοὺς Ἑβραίους , ἦτον πρᾶγμα περισπούδαςον καὶ ἐπιπόθητον ἢ παιδοποιεῖν . οὐ μὲν νοεῖται τὸ ρῆμα τὸν τρῦτο ξεχωριστὰ διὰ τοὺς Ἰουδαίους . καθολικωτέρως δὲ νοεῖται , ὅτι ὅταν ὁ Θεὸς δώτῃ εἰς τοὺς ἀγαπητούς του δούλους ὕπνον : ἔγουν ἐλευθερίαν καὶ ἀνάπαυσιν , ὡς εἶπομεν . τότε , ὅχι μόνον λαμβάνουν τέλος ἑκάστη τὰ ἔργα , ὅπου αὐτοὶ σπουδάζουσι καὶ ἐνεργοῦν . ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ υἱοὶ ἀδιαδοχοῦ γεννῶνται εἰς αὐτοὺς , οἵτινες εἶναι ἢ παρὰ Κυρίου δοθεῖσα εἰς αὐτοὺς κληρονομία : ἔγουν εἶναι οἱ κληρονόμοι τῆς σπουδῆς καὶ ἀρετῆς τῶν πατέρων τους (2)

Ὅταν , λέγει , ὁ Θεὸς δώσῃ εἰς τοὺς ἡγαπημένους του δούλους ὕπνον , γλυκύν , καὶ ἐλευθερόν ἀπὸ καθ' ἑνὸς φροντίδας : ἔγουν εἶναι δώσῃ ἀρετῶν

„ Ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς .

Οἱ

ναχαρήσαντες δὲ ποτε τῆς φυλακῆς (κατὰ τὸ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος) εἰς ἔρημον κτασθήσεται , τῆς δὲ ἀνδράπων σπουδῆς ἢ βουθέας , ματαίως ἢ περιττῆς ἐσομένης .

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει . „ Εἰδὲ ἐκεῖνοι , ἵνα πόλιν ἀναστήσωσι ἢ τείχη , τοσούτης ἐδέοντο τῆς ἀναθιῆς συμμάχιας . πολλῶν μᾶλλον ἡμεῖς τὴν ἐπὶ τὸν οὐρανὸν φέρουσαν ὀδεύοντες ὁδὸν . ὁ μὲντοι Θεοδοτήτων εἰπὼν . „ Ἐσθίοντες ἄρτον Εἰδώλων , ἐνέφηνε κατὰ τὸν Εὐσέβιον , ὅτι οὐδὲν αὐτοὺς ἀφελήσῃ ὁ πόρος , ἀνισχυμένους ἐξ ἐσθίου ἢ μετὰ τὸ ἀποστῆναι πάλιν ἀπαυτῶντας , ἢ ἐκ διαλειμμάτων πάλιν σπεύδοντας ἐπ' αὐτόν . τὸ δὲ αἴτιον . ὅτι μέλουσιν εἰδωλολατρεῖν . ὃ ἢ γέγονεν .

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει . „ Διδάσκει τοὺς Ἑβραίους , τοὺς μέγα φρονούντας ἐπὶ τῇ τύτῃ τοῦ ἱεροῦ , ἢ τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ , ὅτι οὐκ ἐν ἀφύχῃσι λίθους ἢ κληρονομία τυγχάνει Θεοῦ , εἰδὲ ἐν γυναικὶ γῆς ἢ πόλεως . ἀλλ' ἔσονται ποτε ἀληθῆς κληρονομία Κυρίου , οἱ μέλλοντες ἐξ αὐτῶν γεννηθῆναι υἱοί . εἴτε καὶ προσδοκῶν , ὅταν δὲ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον : τούτῃ μετὰ τὴν τελευταίαν τῆς ἐκλογῆς τοῦ προτέρου λαοῦ . ὅς γὰρ ἐτόγγχανον παρ' Ἰουδαίους ἀγαπητοὶ Θεοῦ , ὅποιοι ἦσαν οἱ Προφῆται , ἢ οἱ ἄλλοι θεοφιλεῖς ἢ δίκαιοι ἄνδρες , οὐκ εἶόν τε ἦν ἀποβλήν γενέσθαι αὐτῶν , ἢ τὴν κλήσιν τῶν Ἑθνῶν ἀντεισαχθῆναι . διό φησιν , ὅταν ἡ γενεὰ παρέλθῃ πᾶσα ἐν Ἰουδαίᾳ ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ , τινικαὶτὰ , τὸ μὲν πᾶν Ἑθνος ἀποβληθῆσεται . σπεύσῃ δὲ ἀγαθὸν ἐξ αὐτῶν προελεύσεται . ὅπερ ἔσται κληρονομία Κυρίου . διηλοῖ δὲ διὰ τούτου τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Κυρίου γέννησιν ἢ τὸν ἄνθρωπον , ἐξ ὧν , ἢ δὲ ὡς συνέστη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ . ἢ ὁ νέος οἶκος ὁ μὴ ὑπὸ ἀνδράπων οἰκοδομηθεὶς , ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου , ἐκ λίθων ζώντων ἢ λογικῶν ψυχῶν . ἐξ ὧν ἢ ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ . τούτῃ τὸ θεοσεβεῖν ἢ ἀίτεμα διὰ Χριστοῦ καθ' ὅλην τῆς οἰκουμένης συνέστη , ἢ ὑπ' αὐτοῦ πεφύλακται τοῦ Κυρίου . ὁ δὲ Νικόμαχ' Ἰωνόγριος λέγει ἠδικῶς . „ Μικρότερος ὁ ἀπὸ τῶν παθῶν εἰρηνεύσας , ἢ τὸν οφειλόμενον τοῖς ἀγαπητοῖς ὕπνον ἀπλάττων πᾶς τῷ κοινῷ τῆς κοιμήσεως .

Οἱ υἱοὶ, λέγει, ὅπου θέλουν δοθῶν εἰς εὐ-
 εῖας κληρονομία παρὰ Κυρίου, αὐτοὶ εἶναι ὁ μισθὸς
 τῆς ἐδικῆς σας Θεοσεβείας, καὶ τῆς καρπογονίας τῆς
 γαστρὸς: ἤτοι αὐτοὶ εἶναι ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἀρετῆς σας,
 ἡ δοθεῖσα ἀπὸ τῆν πολυτοκίαν. νοεῖται δὲ τὸ ρητόν
 τοῦτο καὶ κατὰ ἀναγωγὴν· καθότι ἐκείνοι οἱ Χρι-
 στιανοί, ὅπου υἱοθετήθησαν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ βα-
 πτίσματος τῆς παλιγγενεσίας, μισθὸς ἦτον τῆς ἐ-
 πανθροπίσσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅστις κυρίως εἶναι καρ-
 πὸς τῆς γαστρὸς τῆς Θεομήτορος, καθότι ἐκ μέ-
 νης αὐτῆς ἐγεννήθη χωρὶς ἰσπορῶν ἀνδρὸς.
 (1)

βραχὺς, ὅταν εὐρίσκωνται εἰς τὴν χεῖρα τοῦ δυνα-
 τοῦ στρατιώτου, διὰ τὴν ἐκείνου δύναμιν καὶ ἐπιτη-
 δεϊότητα. τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγ-
 μένων: ἦγουν τῶν ἀδυνατισμένων ἀπὸ τὴν σκλη-
 ρίαν Ἰουδαίων, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, θέλουν φα-
 νοῦν εἰς τοὺς ἄχθρους φοβεροί, διὰ τὴν ἀνέκτου
 δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τὴν εὐρισκομένην μετ' αὐτῶν,
 κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Χρυσόστομου. νοεῖται δὲ
 καὶ ἀναγωγικῶς, ὅτι ἐκὶ καὶ οἱ κατὰ Πνεῦμα υἱοὶ τῶν
 διδασκάλων ἡμῶν, τῶν ἀδυνατισμένων ὄντων ἀ-
 πὸ τὴν νοσὴν ἀρχμαλωσίαν τῶν Δαιμόνων,
 θέλουν φανοῦν φοβεροί εἰς τοὺς Δαίμονας.
 (2)

4: „Ὡσεὶ βέλῃ ἐν χειρὶ δυνατοῦ, οὕτως
 „οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων.

5: „Μακάριος ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυ-
 „μίαν αὐτοῦ ἐξ αὐτῶν.

Καθὼς, λέγει, ὁ σαίταις φαίνονται φο-

Μα-

(1) Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει· „Μισθὸς ὁ καρπὸς τῆς γαστρὸς· ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ Χρυσόστομος λέγει· „Καὶ
 τοῦτον, φησὶ, λήφοντες μισθὸν ἢ ἀμοιβὴν τῆς Θεοσεβείας ἢ ἀρετῆς τὴν εὐπαιδίαν· εἰ γὰρ ἢ τῆς φύσεως ἔργον
 τὸ γινόμενον· ἀλλ' ὅταν ὁ Θεὸς τὰ παρ' ἐαυτοῦ παράσχῃ, ἢ αὐτὴ μεζύωνος δραμεῖται· ἢ γὰρ ἢ αὐτὴ τῆς ἀνα-
 θεν δέεται βοῆς· ἢ ἔσται ἡ περὶ τοὺς παῖδας εὐλογία κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καθάπερ τις μισθὸς τοῖς εἰς Θεὸν
 ἠλπικόνειν· ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει· „Τοὺς δοθέντας οἰμαὶ που τῷ Ἐμμανουὴλ καταδεικνύς ὁ Δαβὶδ, ψάλλ-
 λεῖ· Ἰδοὺ ἡ Κληρονομία Κυρίου, ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς· δίδονται γὰρ τῷ Χριστῷ μισθὸς εἰς τὴν οἰ-
 κίας τὸν Ἰησοῦν, ἢ καρπὸν αὐτὸν ἔφη γεγενῆσθαι γαστρὸς διὰ τὴν κατ' ἡμᾶς ὁμοίωσιν· γεγέννηται γὰρ ἐκ γυναι-
 κος, ἢ καρπὸς νηδύος ἐδείχθη παρθενικῆς· οὐκοῦν τοὺς πιστεύσαντας ἀποκεκέρδακεν ὁ Χριστὸς· ἢ ὡς ἐν τάξει μι-
 σθοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἢ Πατρὸς αὐτῷ ἀπενεμήθησαν· Αἰτησαί γάρ, φησι, παρ' ἐμοῦ, ἢ δώσω σοι Ἐθνη τὴν κλη-
 ρονομίαν σου· Θεόδωρος δὲ ὁ σουδίτης ἐν τοῖς Ἀναβαθμοῖς λέγει· „Τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς (ἤτοι οἱ ἐκ τοῦ
 καρποῦ τῆς γαστρὸς γεννηθέντες· ἦγουν ἐκ τῆς κολυμβήσεως τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ὅτις εἶναι ὡς ἀν γαστρί τῆς
 Ἐκκλησίας, δι' ἧς ἀναγεννᾷ τέκνα τῷ Χριστῷ) τῷ Πνεύματι, υἱοποιεῖτο σοι, τῷ Χριστῷ, ὡς Πατρί οἱ ἅγιοι πάν-
 τοτὲ εἰσὶ· ἢ πάλιν· „Τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς οἱ ἅγιοι πνευματοκινήτας, ἀνάβλαστοι πατρίκα δόγματα υἱο-
 σεσίας· ὁ δὲ ὁσιος Νικήτας ὁ Στουδίτης, κληρονομίαν Κυρίου ὀνομάζει, τοὺς εἰς τὴν τάξιν τῶν υἱῶν προέφη-
 τας· τούτων δὲ εἶναι ἢ ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς· γαστέρα δὲ ἐνταῦθα τὴν καρτικὴν τῶν νοσημάτων δια-
 νοίαν καλεῖ, ἢ ὁ καρπὸς ἢ τὰ γενήματα, μισθὸς ἐστὶ τῆς σπουδῆς τῶν ἐργαζομένων πρὸς ἀρετὰς· „Διὰ τὸν
 φόβον σου, Κύριε γὰρ, φησιν, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν, ἢ ὠδινήσαμεν, ἢ ἐτέκομεν Πνεῦμα σωτηρίας, ὃ ἐποιήσαμεν
 ἐπὶ τῆς γῆς.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „Οὐκ ἐν τούτοις ἔσται, φησὶ, τὰ τῆς εὐμερίας μόνη· οὐκ ἐν τῇ οἰκοδομῇ,
 οὐκ ἐν τῇ φυλακῇ, οὐκ ἐν τῇ εὐτεχνίᾳ· ἀλλὰ ἢ ἕτερα τούτοις προσέσται· ποῖα δὲ ταῦτα; φοβεροὶ τοῖς πολυμήτοις
 ἔσονται ὡς τὰ βέλῃ· ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος, ἐκτετιναγμένους τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ ἔνοστοι, ὡς τῆς θείας χάριτος ἐκτε-
 πτωκίας διὰ τὸ ἐμπαρουνῆσαι Χριστῷ· οἱ γεμῖν ἐξ αὐτῶν υἱοὶ οἱ θεσπέσιοι Μαθηταί, βέλῃ γεγόναντες ὡς ἐκ
 χειρὸς δυνατοῦ πεμπόμενα· τούτέστιν εὐσθενεῖς ἢ ἀλκιμάτατοι· αὐτοῖς γὰρ ὁ δυνατὸς Κύριος (περὶ οὗ εἴρηται
 τὰ βέλῃ σου ἠκουσμένα δυνατῷ) εἰς καθάρσιν παντὸς ὑψώματος ἐπαιρομένου χρήσεται· ἐπεὶ δὲ ἢ ἐν σωτη-
 ρίᾳ

Μακάριος, λέγει, θέλει εἶναι ἑκεῖνος ὁ
 Ἰουδαῖος, ὅπου θέλει γεμῶσει τὴν ἐπιθυμίαν του
 ἀπὸ αὐτῶν ποταμῶν, δηλαδή ἀπὸ τὴν οἰκοδομὴν καὶ
 ἀπόλαυσιν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ.
 ἀπὸ τὴν ἄνεσιν καὶ ἐλευθερίαν ἐκ τῶν πολεμούντων
 ἐχθρῶν ἀπὸ τὴν πολυτεχνίαν καὶ καλλιτεχνίαν, καὶ
 ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἄλλας χάριτας καὶ ἐκ Θεοῦ ἀγαθὰ.
 (1).

οὐ κατασχυρῶνται, ὅταν λαλῶ-
 σι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν ἐν πύλαις.

Ἐκεῖνοι, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι, ὅπου γεμῶ-
 σουν τὴν ἐπιθυμίαν τους ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ἀγαθὰ,

ὡς εἶπομεν, αὐτοὶ δὲν θέλουν ἐντραποῦν διὰ καμ-
 μίαν ἀδυναμίαν καὶ δυσυχίαν τους, ὅταν συνομιλοῦν
 καὶ διαλέγονται μετὰ τοὺς ἐχθροὺς των, εἰς τὰς πόρτας
 τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ. ἐπειδὴ καὶ ὅλα τὰ κατ' αὐ-
 τοὺς πράγματα καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν θάλουν εἶναι
 εὐτυχημένα. ἢ δὲν θέλουν πλέον ἐντραποῦν οἱ Ἰου-
 δαῖοι, πῶς ἔχουσιν ἀδύνατον Θεόν. τὸ ὅποιον τοῦ-
 το ὠνείδιζαν εἰς αὐτοὺς οἱ ἐξ Ἑθιῶν ἐχθροὶ των,
 πρὸ τοῦ νὰ ταλειώσῃ ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς
 Ἱερουσαλὴμ. ἀλλὰ θέλουν συνομιλοῦν πρὸς αὐτοὺς
 μετὰ πολλὴν παρρησίαν καὶ φαιδρότητα. συνηθεῖα δὲ
 ἦσαν νὰ μὴ δέχωνται οἱ παλαιοὶ μέσα εἰς τὴν πόλιν
 τοὺς πρέσβεις καὶ ἐλτίζοντας τῶν ἐχθρῶν τους. ἀλλὰ
 νὰ τοὺς δέχωνται ἔξω εἰς τὰς πόρτας τῆς πόλεως των,
 καὶ ἐκεῖ νὰ διαλέγονται μετὰ αὐτοὺς, κατὰ τὸν Θεο-
 δώριτον. (2).

ΨΑΛ.

ἰσὺ ἔθει τῶν Ἑβραίων, ἐκτετιναγμένοι καλοῦνται οἱ νέοι ἔργου πόλεμον δυνατοί. ὡς ἀπὸ τοῦ Νεεμίου μαρτυ-
 νομεν. Ἡμισυ τῶν ἐκτετιναγμένων ἐποιοῦν τὸ ἔργον, ἡ ἡμισυ αὐτῶν ἀντίχοντο (Νεεμ. δ'. 16.) εἰκό-
 πως οἱ τὸν νέον ἄνθρωπον ἐνδυσάμενοι, τῇ ἐκτετιναγμένοι ἀπ' αὐτῶν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ὅμα τὰς πράξεις
 αὐτοῦ, μιμνῆται τοῦ δυνατοῦ γινόμενοι ἐν ταῖς συν λόγῳ γινόμεναις πράξεσιν αὐτῶν, χερσὶν αὐτῶν καλουμένοις.
 ἔχουσι τὰ βέλη τοῦ ἠκουημένου λόγου, οὐδὲ βάλλειν οἱ οὐκ εἶσι. μαρτυροῦνται οὖν, ὅτι οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετινα-
 γμένων ἐν τῇ οἰκοδομῇ τοῦ οἴκου Κυρίου, κατεῖχον βολίδας ἡ ἰσχυρίας καὶ τὰ ἄλλα ὅπλα. ὡς μὲν μὲν χεῖρ, τὸ
 τῆς οἰκοδομῆς ἔργον ποιεῖν. τῇ δ' ἑτέρᾳ, βάλλειν ταῖς βολίσιν τοὺς καλοῦν ἐθέλοντας τὴν κατασκευὴν τοῦ Θεοῦ
 οἴκου. οὕτω καὶ τοῖς Θεοῖς διδασκαλίας ἐστὶ σπουδὴ, ἅμα οἰκοδομῇ Θεοῦ οἴκου ἐν ἐκείνῃ τῶν παιδευομένων ψυχῇ,
 καὶ καταπολεμῇ λογισμῶν, καὶ πονηρὰς δυνάμεις, ἐμποδίζειν πειρωμένους τὴν αὐξήσιν τῆς οἰκοδομῆς. ὁ δὲ Νε-
 μίας ὁ Στῆθάτης λέγει. Οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων ἦτοι τῶν ἐν τῇ μετανοίᾳ ἠσθενησάντων καὶ ταλαιπω-
 ρημένων, διὰ μετανοίας τὸ κατ' εἰκόνα καὶ κατ' ὁμοίωσιν ἀνακαλεσάμενοι, καὶ τὸν Χριστὸν ἐνδυσάμενοι, ὥστε βέλη
 ἐν χεῖρὶ τοῦ δυνατοῦ Θεοῦ γίνονται. βάλλοντες καὶ τιτρώσκοντες τὸν πονηρὸν. ὅφ' οὗ πρότερον τιτρωσόμενοι, ἐν
 ἡσθενείᾳ καὶ ταλαιπωρίᾳ διῆγον πολλῇ.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει. ἡ Μακαρίζει τὸν μέλλοντα τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, ἣν ἔχει περὶ τὴν μάθησιν
 τῶν Θεῶν, πληροῦν ἐξ αὐτῶν. τούτῳ δὲ τῆς διδασκαλίας τῶν ἱερῶν μυσαγωγῶν. ὁ δὲ Θεοδώριτος. ἡ Μα-
 κάριος, φησιν, ὅς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐξ αὐτῶν τῶν πολεμίων. οὐ μόνον γὰρ, φησιν, οὐκ ἠττηθσά-
 μεθα. ἀλλὰ καὶ περιγενησόμεθα τούτων, καὶ ζηλωτοὶ παρὰ πάνσιν ἐσόμεθα.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Εὐσέβιον. ἡ Οἱ Ἀπόστολοι τοσοῦτον θάρρους καὶ παραστήματος μεθίσχουσιν, ὥς μὴ
 μόνον ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ καταλλήλως ὁμιλεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔξω πύλιν ἐσῶσι, καὶ ἐχθροῖς οὖσι τοῦ τῆς
 ἀληθείας λόγου, ἐλεγκτικῶς δύνασθαι λαλεῖν, καὶ πᾶσαν αὐτῶν ψευδολογίαν καθαιρεῖν. μακάριος δὲ, καὶ ὁς ἐν ἡμ-
 φορητῇ τῆς νέας Διαθήκης καὶ πράξῃ αὐτῆς. οἱ γὰρ τοιοῦτοι, ὅταν ἐξέρχονται ἐκ τοῦ βίου τούτου, καὶ λαλῶσι πρὸς
 τὰς ἀντικειμένους δυνάμεις ἐν πύλαις ταῖς οὐρανίαις. ἐν αἷς πᾶσα ψυχὴ λογομαχεῖται ὑπὸ τῶν Δαιμόνων ἔχουσα,
 οὐ κατασχυρῶνται. κατὰ δὲ τὸν Στῆθάτην. ἡ Οἱ πληρώσαντες τὴν ἐπιθυμίαν ἐκ τῆς Θεῆας ἀγάπης, καὶ
 τὴν κατὰ φύσιν ἡσπασάμενοι κίνησιν, οὐ κατασχυρῶνται ὅταν λαλῶσι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν Δαίμοσι διὰ τῶν
 λογισμῶν ἐν ταῖς πύλαις. ἦτοι ἐν ταῖς προσβολαῖς ταῖς διὰ τῶν αἰσθησέων προσβαλοῦσαι. αὐτοὶ γὰρ εἰς αἱ
 πύλαι, δι' ὧν ὁ ἰσχυρὸς εἰσέρχεται πρὸς ἡμᾶς θάνατος.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΖ.

1. Ὡδή τῶν Ἀναβαθμῶν :

1 : „ Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι
τὸν Κύριον .

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι ἀκόλουθος καὶ σύμφωνος μετὰ τὸν πρότερον . διότι ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐμακάρισεν ἐκεῖνον , ὅπου γεμῶσει τὴν ἐπιθυμίαν του , ὡς αἰρῆται „ Μακάριος , ὅς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ . τῶρα ἐδῶ ἀκολουθῶς κἀμνεὶ καθολικώτερον καὶ τελειότερον τὸν μακαρισμὸν . μακάριοι , λέγων εἶναι κυρίως καὶ ἀληθῶς ὅλοι ἐκεῖνοι , ὅπου φοβοῦνται τὸν Κύριον . τὸ δὲ ὅλοι ἐπρόσθεσε κατὰ τὸν Χρυσόστομον , διὰ τὴν φανερώσει , ὅτι ὅσοι φοβοῦνται τὸν Κύριον , καὶ εἶναι δοῦλοι , καὶ πτωχοὶ , καὶ μισερῶμενοι , δὲν ἐμποδίζονται τίποτε ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι μακάριοι καὶ καλὲς τυχοὶ . καθότι ὁ εἶνος μὲν , ὅπου δὲν φοβεῖται τὸν Θεόν , καὶ καὶ ἔχη ὅλα τὰ ἀγαθὰ , ὅπου μακαρίζονται καὶ ἡλεούονται κοντὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους , αὐτὸς εἶναι ὁ δυστυχέστερος καὶ ἀθλιώτερος ἀπὸ ὅλους . ἐκείνος δὲ , ὅπου ἐκ τοῦ ε-

ναντίου φοβεῖται τὸν Θεόν , καὶ ἔχη τὰ δεινὰ , ὅπου φεύγουν οἱ ἄνθρωποι καὶ συγχάνονται . αὐτὸς εἶναι ὁ εὐτυχέστερος καὶ μακαριώτερος ἀπὸ ὅλους . καὶ ἄλλως δὲ νοεῖται τὸ ῥητόν , ὅτι κάλλος σώματος , καὶ δύναμις , καὶ πλοῦτος , καὶ δόξα , καὶ πολυτεχνία , καὶ καλλιτεχνία , καὶ τὰ τοιαῦτα σωματικά ἀγαθὰ , δὲν εἶναι κυρίως ἀξία μακαρισμοῦ . διὰ τὴν εἶναι ἀκατάστατα καὶ προσωρινὰ καὶ ευκολομάρβλητα . ἀκολουθῶς δὲ σαφηνίζει ὁ Δαβὶδ , ποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι , ὅπου φοβοῦνται τὸν Κύριον .

„ Οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐ-
του .

Εκεῖνοι , λέγει , φοβοῦνται τὸν Θεόν ὅπου περιπατοῦν εἰς τὰς ἐντολὰς , ὅπου εἶναι νομοθετημέναις ἀπὸ τὸν Θεόν , καὶ εἶναι φανερωμέναις διὰ τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου . (1)

2 : „ Τοῖς

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος : „ Τίνες αἱ τοῦ Θεοῦ ὁδοὶ ; ἡ κατ' ἀρετὴν πολιτεία . ὁδοὶ δὲ αὐτοῦ λέγονται ὅτι περὶ αὐτῶν ἐστὶν ἀπελθεῖν πρὸς Θεόν . ἢ οὐκ εἶπεν ὁδὸς , ἀλλ' ὁδοί . πολλὰ γὰρ ὁδοὶ καὶ διάφοροι . ὡς εὐκολογενέσθαι τὴν ἄσπαστον . διὰ γὰρ τοῦτο πολλὰς ἔτεμε , τῇ ἀφθονίᾳ τῆς ὁδοπορίας : εὐκολὸν ἡμῖν ποιῶν τὴν ἀπο-

2 : „Τοὺς πόνοὺς τῶν καρπῶν σου φάγε-
σαι .

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐδίδαξε , ποῖος εἶναι ὁ
κυρίως καὶ ἀληθῶς μακάριος , καὶ ἐφ' οὗ ἐδειξε ,
ποῖος εἶναι ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον . καὶ ἐκ τούτου
παρακινήσας τὸν λαὸν νὰ περιπατῇ εἰς τὰς ἐράτας
τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ . τῶρα ἐδῶ γυρίζει τὸν λό-
γον εἰς ἐκάστον , ὅπου φοβεῖται τὸν Θεόν - καὶ προ-
φητεύει τὰ ἀγαθὰ , ὅπου ἔχει νὰ ἀπολαύσῃ . μα-
ρικοί λοιπὸν , ὡς Θεοδώριτος καὶ Ὀριγένης , καρ-
ποὺς ἐνόησαν , οὐχὶ τὴν ἐπικαρτίαν , ἀλλὰ τὰς χεῖ-
ρας τοῦ ἀνθρώπου , ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν . ἐπειδὴ
μέρος τῆς ὅλης χειρὸς εἶναι ὁ καρπὸς : ἦτοι τὸ ἑ-
σὼ μέρος τῆς παλάμης , τὸ μεταξὺ τῶν δακτύλων
τῆς χειρὸς , καὶ τοῦ πήχεως . καὶ ἐρμηνεύουσι τὸ
ῥητὸν εἰς : ἦγουν , ὅτι ἐστὶ ὁ φοβούμενος τὸν Κύ-
ριον , θέλεις τρυγήσεις καὶ ἀπολαύσεις τοὺς πόνοὺς
τῶν χειρῶν σου , χωρὶς νὰ εἶναι τινὰς νὰ σὲ ἐμ-
ποδίσῃ ἀπὸ τῆν τούτων ἀπόλαυσιν . οὕτω γὰρ καὶ
ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος , κόπους τερσῶν σου
καὶ κόπους χειρῶν σου ἐξέδωκαν . Ἄλλοι δὲ ὠνό-
μασαν τὸ ῥητὸν τοῦτο , ἀντισημασίαν . καθότι , οἱ
μὲν πόνοι ἐδῶ , σημαίνουν τοὺς καρποὺς . οἱ δὲ

καρποὶ πάλιν , σημαίνουν τοὺς πόνοὺς , κατὰ τοῦ
Νικήταν ἐνθότῃν . ἀντιστρόφως δηλαδὴ ἀπὸ
ὅ,τι εἶναι γεγραμμένον : ἦτοι τοὺς καρποὺς τῶν
πόνων σου φάγεσαι . (1)

„Μακάριος εἶ καὶ καλῶς σοι ἔσται .

Ἀνίσως , λέγει , ἐστὶ ἄνθρωπος , φοβῆσαι
τὸν Θεόν , θέλεις εἶσαι μακάριος καὶ καλότυχος . λέ-
γει δὲ πάλιν τὸ αὐτὸ , ὅπου εἶπε καὶ ἀνωτέρω , πρὸς
βεβαίωσιν περισσοτέραν τοῦ λόγου . καὶ καλῶς σοι
ἔσαι : ἦγουν θέλεις εὐτυχῆσεις .

3 : „ Ἡ γυνὴ σου ὡς ἄμπελος εὐθυνοῦ .
„σα ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου .

Ἡ γυνή , λέγει , ἔστω , ὅπου φοβεῖται
τὸν Θεόν , θέλει γένῃ ὡσανύ ἀμπελος , ὅπου εἶναι πε-
πληθυσμένη ἀπὸ εἰς φύλια : ἦτοι ἡ γυνὴ σου θέλει
εἶ.

δὴμιαν , οἱ μὲν γὰρ , ἐν παρθενίᾳ λάμπουσιν . οἱ δὲ , ἐν γάμῳ διαπρέπουσι . οἱ δὲ , ἐν χηρείᾳ κοσμοῦνται . οἱ
δὲ , τὰ πάντα ἀπεδύσαντο . οἱ δὲ , τὰ ἡμίση . ἢ οἱ μὲν , δι' ὁδοῦ βίου . οἱ δὲ , διὰ μετανοίας . οὐκ ἔχουσας
μετὰ τὸ λουτρὸν καθαρὸν διαφυλάττει σὲν τὸ σῶμα ; ἀλλὰ δύνασαι διὰ μετανοίας αὐτὸ ποιῆσαι καθαρὸν . διὰ
χρημάτων . διὰ ἐλεημοσύνης . ἀλλ' οὐκ ἔχεις χρήματα ; ἀλλ' ἐπισκέπτεσθαι δύνασαι τὸν ἀφῆσόντα . ἀλλ' ἂν
σθενὴς εἴ τῷ σώματι ; ἢ οὐδὲ βαδίσαι δύνασαι ; φέρε πάντα εὐχαρίσως ταῦτα , ἢ μέγαν ἱκανώσω τὸν μισθόν .
ἐπεὶ ἢ τοῦ Λαζάρου τοῦτο ἦν τὸ κατόρθωμα . διὰ δὲ τοῦτο τοὺς κόλπους ἀπελάμβανε τοῦ Ἀβραάμ . ὁ δὲ Νική-
τας ὁ Στιθαῆς λέγει . „ Οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς Κυρίου , οὗτοι εἰσιν οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον . οἱ δὲ μὴ
πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ , οὐχὶ πορεύονται γὰρ τῇ φωτὶ αὐτῶν . πᾶς γὰρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον , ἐκ τῆς
ἐργασίας γυαρίζεται , τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν . ἢ διὰ τοῦτο παρὰ τῆς Γραφῆς μακαρίζεται . „ Μακάριος γὰρ ,
φῃσιν , ἄνθρωπος , ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον , ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα . ἢ ὁ Θεοδώριτος . „ Εἰπὼν μα-
κάριοι οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον , ὑπέδειξεν ὁ προφητικὸς λόγος τοῦ Θεοῦ φόβου τὸν χαρακτῆρα . ἐπηγάγε γὰρ
οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ . Ἰδὼν γὰρ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον , τὸ μὴ βαίνειν ἔξω τῶν θείων ὁδῶν .
ἀλλ' ἐν αὐταῖς ποιεῖσθαι τὴν πορείαν διηνεκῶς . εἶπε δὲ ἢ ὁ Ὀριγένης . „ Εἰ μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι
τὸν Κύριον , οἱ μὴ φοβούμενοι τὸν Κύριον οὐ μακάριοι . εἰδὲ οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον πορεύονται ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐ-
τοῦ , εἴτις μὴ πορεύεται , οὐ φοβεῖται . λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀνώνυμος . „ Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον οἱ ἐκ τῶν Ἑβραίων
εἰσιν . οἱ δὲ ἄλλα περιτομῆς ἢ τῶν Μωσείως παραγγελμάτων εἰσι μακάριοι . οἱ φοβούμενοι γὰρ , φῃσι , τὸν Κύριον
ἠκούσαν ἐπὶ Κύριον . κρείττων δὲ ἐστὶ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον , ὁ ἐν τελείᾳ φθόσας ἀγάπῃ . ἢ γὰρ ἀγάπῃ ἔξω
βάλλει τὸν φόβον .

(1) Ἄλλος δὲ λέγει ἦτοι ὁ Νικήτας . ἢ Χρήσιμον δὲ παντὶ τῷ βίῳ τὸ Ψαλμικὸν τοῦτο μακάριος .

εἶναι πληθυσμένη ἀπὸ τέκνα· μέσα εἰς τὰ κλή-
τη· ἤτοι εἰς τὰ τέσσαρα μέρη καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ
ὁσπητίου σου. ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς εἶπεν, „ Ἐν τοῖς
ἐσωτάτοις τοῦ οἴκου σου· ἤγουν ἐν τοῖς θαλάμοις
καὶ εἰς τὰς νυμφικὰς καμάρας τοῦ ὁσπητίου σου,
ὅπου εὐρίσκειται ἡ πρὸς ἀνάπαυσιν κλίνη.

„ Οἱ υἱοὶ σου ὡς νεόφυτα ἐλεῶν κύκλῳ
τῆς τραπέζης σου.

Τὰ τέκνα σου, λέγει, θέλει εἶναι εὐθαλῆ
καὶ τρυφερά· ὥραϊα τριγύρω εἰς τὴν τραπέζην σου,
καθὼς εἶναι τρυφερά τὰ νέα φυτὰ, τῶν ἐλαιῶν.

(1)

4 : „ Ἴδου οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος
„ πρὸς ὃ φοβούμενος τὸν Κύριον.

Τοιαύτην, λέγει, εὐλογίαν θέλει ἀπολαύσει
ὁ πρὸ τὸν Θεὸν ἐκείνος ὁ ἄνθρωπος, ὅπου φοβέται τὸν Θεόν·
ὁ δὲ εὐλογίαν δὲ ὀνομάζει τῶρα, τὴν χάριν καὶ τὴν εὐε-
ργασίαν τοῦ Θεοῦ, ὡς εἶπεν οὐσαν ευφημίας. τί λέ-
γεις, ὦ βασιλεῦ Δαβὶδ; τοιαύτην μόνον χάριν θέλει ἀ-
πολαύσει ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὁ τοῦτον φοβούμενος; ναί,
λέγει. ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ διαλέγομαι καὶ ὁμιλῶ πρὸς ἄν-
θρώπους Ἰουδαίους καὶ ἄτελες, οἵτινες ἀγαπῶν τὰ
ὁμιληθέντα, γυναῖκας, καὶ τέκνα, καὶ τὰ ὅμοια
ἀγαθὰ. καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον ὁ λόγος οὗτος
εἶναι ἐκ περιουσίας, καὶ ὡς μέρος προσθήκης κατὰ
τὸν Χρυσόστομον· δηλαδή, ὅτι ὁ Θεός, κεντὰ ὃ
τοῦ θέλει δώσει τὰ οὐράνια ἀγαθὰ του εἰς ἐκείνους
ὅπου τὸν φοβούνται· θέλει προσθέσει ἀκόμη εἰς αὐ-
τοὺς καὶ ταῦτα τὰ ἐπίγεια. „ Ζητεῖτε γὰρ, φη-
σι, πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦ-
τα πάντα προσεθήσεται ὑμῖν. (Ματθ. 6. 33.)
ἀναγωγικῶς δὲ, γυνὴ μὲν τοῦ Θεοσεβοῦς καὶ Θεο-
φοβομένου Χριστιανοῦ καὶ σύζυγος, εἶναι ἡ ψυχὴ
του· ἥτις ἐν τῇ σώματι εὐρισκομένη, εἶναι γεμά-
τη ἀπὸ τὰς ἀρετῶν, ὡς ἄμπελος εὐθηνούσα. υἱοὶ δὲ
αὐτοῦ, εἶναι οἱ μαθηταὶ καὶ μιμηταὶ καὶ διάδοχοι
τῆς

μνότητος γὰρ, φησι, φροντίζοντες, φάγεσθε τοὺς καρποὺς αὐτῆς, σφάνοις παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀκηράτοις τιμώμενοι·
καὶ οἱ ἀκόλαστοι καὶ ἄδικοι, τὰ ἐπίχειρα τῶν κακῶν πράξεων κομιούμενοι· ὃ γὰρ τις σπεῖρει, τοῦτο καὶ θερίσει· καὶ
ἀνάλογος τοῖς ἐκάστου πόνοις, ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν ἀντέκτισις· εἰ δὲ ἐν μέτρῳ πλείονι, διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρω-
πίαν· μέτρου γὰρ, φησι, καλὸν ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ἡμῶν· ὡς ἐπὶ γεωργοῦ δὲ εἶπε τοῦτο,
ὅπερ ἐγεώργησε καρποῦμένου· ὡς εἶναι δὴλον, ὅτι καὶ οἱ Ἑβδαμήκοντα, καρποὺς αὐτῶν τὴν εὐχαρίαν ἐκάλεσαν· ἀλ-
λὰ τὸ μέρος τῶν χειρῶν· ὅπερ γὰρ ὁ γεωργὸς τῶν ἑαυτοῦ κομάτων τὰς ἀμοιβὰς ἀπολαμβάνει, καὶ ἀπὸ τῶν κό-
πων αὐτοῦ ἐσθίει· οὕτως ἐκάστος τῶν ἐν Θεοσεβείᾳ πονούντων, ἀναλόγως τοῖς ἑαυτοῦ πόνοις, θησαυρίζει ἑαυτῷ
τροφὰς εἰς τὴν μέλλουσαν παρὰ Θεοῦ ζωὴν· καὶ ἄλλως δ' ἂν εἴποις τρέφειν ψυχὴν, αὐτὴν τὴν ἀρετὴν· ὥς εἶναι
αὐτοὺς τοὺς κατὰ Θεὸν καμάτους, τρεφίμους καὶ εὐφραντικούς ψυχῆς.

(1) „ Ἄλλος δὲ λέγει ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Τῷ μὲν τελείῳ καὶ ἀγαπῶντι ἡτοίμασαι, ὃ ὀφθαλμοῖς οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ
ὤκουσε· τῷ δὲ ἀτελεῖ καὶ φοβουμένῳ τὸν Κύριον, δῶρον Θεοῦ δίδεται, κοινανός τις καὶ σύζυγος οὐκ ἡ τυχευομένη
γυνὴ· ἀλλ' ἡ τῇ ἀληθινῇ ἀμπέλῳ παρεικασμένη, ὥς λεχθῆναι περὶ αὐτῆς· „ Γυνὴ ἀγαθὴ, μερὶς ἀγαθῶν
ἐν μερίδι φοβουμένων τὸν Κύριον δοθήσεται (Σειρ. κς'. 1.) καὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Καὶ παῖδες ἔσονται
καρπὸν ἔρμον φέροντες, καὶ τὸ φύλλον οὐκ ἀποβάλλοντες· κατὰ δὲ τὸν ὁσίον Στεφάνου· „ Γυνὴ τοῦ κατὰ Θεὸν
ἀνδρός, ἐστὶν ἡ εὐσέβεια· υἱοὶ δὲ καὶ παῖδες, οἱ παρὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ γεννώμενοι καὶ αὐξανόμενοι· οὐκ
δὲ αὐτοῦ, ὁ πατρὸς βίος· ἐν ᾧ λάμπει, καθάπερ λύχνος ἐν οἴκῳ, ἡ εὐσέβεια αὐτοῦ· ἡ γυναῖκα νοήσεις, κατὰ
αὐτὸν πάλιν τεύτον, τὴν καθαρωτάτην διάνοιαν τοῦ κατὰ Θεὸν ἀνδρός· ἐξ ἧς, ὥς περ γόνος καὶ καρπὸς φύονται,
τὰ τῆς οὐρανόθεν γνώσεως νοήματα· οἰκίαν δὲ, τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ, ἐφ' οὗ σκέπεται καὶ φωτίζεται· καὶ τραπέζαν, τὴν
φυσικὴν θεωρίαν· ἐν ᾗ ὡς ποικίλα ἐδέσματα οἱ λόγοι τῶν ὄντων πρόκεινται· καὶ ὁ κρατὴρ τῆς σοφίας· ὁ δὲ συνά-
νυμος αὐτοῦ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ τοῦ Ψαλτῆρος λέγει· „ Ἀμπελὸν τὴν Ἐκκλησίαν δομάζει ὁ φαιλαμὸν δὲ
φάσκων ἀνιγματοδιδῶν πρὸς τὸν νυμφίον Χριστόν· „ Ἡ γυνὴ σου, ὡς ἄμπελος εὐθηνούσα· ἡς καρπὸς οἱ πιστοὶ,
καθάπερ μὴτρὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ προσπεφυκότες· ὁ δὲ ἄνδρ' ἐκείνης, γυνῆκα ἐννοεῖ, τὴν σοφίαν, πράξεις δὲ, τῶν
υἱῶν.

τῆς αὐτοῦ εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, αἵτινες θαλλοῦν καὶ χλοοφοροῦν ὡς νέα ἐλαιόφυτα, μετὰ τὴν αὐξησιν τῆς πνευματικῆς ἡλικίας. καὶ περικυκλώνουσιν αὐτὸν, ὅταν τοὺς διδάσκῃ, καὶ τοὺς φιλεῖ μετὰ τὰ φαγητὰ τῶν θείων λόγων. (1.)

5: „ Εὐλογῆσαι σε Κύριος ἐκ Σιών.

Ἄμποτε, λέγει, ὁ Κύριος νὰ εὐλογῇ τὴν ἐσένα, ὅπου τὸν φοβεῖσαι: ἤγουν νὰ ἐπαινέσῃ καὶ νὰ σε χαριτώσῃ. διὰτὶ ἐκείνον ὅπου ὁ Κύριος ἀποδέχεται, αὐτὸν καὶ ἐπαινεῖ. καὶ ἐκείνον ὅπου ἐπαινεῖ, αὐτὸν καὶ χαριτώνει. Κύριος δὲ, ὁ κατοικῶν ἐν τῇ Σιών, ἢ ἐν τῇ οἰκῇ τῇ ἐν Σιών. ἐκεῖ γὰρ ἐλέγετο, ὅτι κατοικεῖ ὁ Κύριος. διὰτὶ ὡμίλει ἐν τῇ ναφῇ μετὰ τοὺς ἱερεῖς. , ,

„ Καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλὴμ,
„ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου.

Ἄγαθὰ, τῆς μὲν κατὰ Ἱερουσαλὴμ, ἢ τοῦ οὐλοῦτος τῶν χορημάτων ἢ τῆς δυνάμει τῶν στρατευμάτων, ἢ κατὰ τῶν ἐχθρῶν νίκη, ἢ παρὰ πᾶσι δόξα, καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλα καλὰ. τῆς δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ τὰ ἀγαθὰ εἶναι, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. (Α. Κορ. β. 9) (2)

6: „ Καὶ ἴδοις υἱοὺς τῶν υἱῶν σου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ἀπολαύσῃς ἐξου ὅπου φοβεῖσαι τὸν Θεόν, αἰσθητῶς μὲν, υἱοὺς καὶ τέκνα, διαδόχους τοῦ γένους σου. ἀναγωγικῶς δὲ καὶ νοητῶς, ἄμποτε νὰ ἀπολαύσῃς διαδόχους καὶ μαθητὰς τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς σου, τοὺς ὁποίους ἐξου θέλεις διδάξῃς, καὶ θέλεις ἀναγεννήσεις πνευματικῶς. (3)

„ Εἰρήνην ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ.

Τοῦ.

- (1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον. τρόπον γὰρ ὁ Θεὸς, οὐ γένους κριτὴς. οὕτω τὸν Ἰαβ ἐκ τοῦ Ἰσαὺ τὸ γένος κατὰγοντα, σεφάνων ἠξίωσεν. οὕτω τὸν Ἀβιμέλεχ πρὸς τὴν ἀληθειαν ἐποδήγησεν. οὕτω τὸν εὐνοῦχον. οὕτω τὸν Κορινθίον. οὕτω πᾶντα τὰ Ἑθνη.
- (2) Σημείωσαι, ὅτι κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον, τὸ ἔδοξεν ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ ἀπολαύσει νοεῖται. καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο. „ Ἀρθεῖτω ὁ ἀσεβὴς, ἵνα μὴ ἴδῃ (ἦτοι: ἵνα μὴ ἀπολαύσῃ) τὴν δόξαν Κυρίου. ἢ τό. „ Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. ἦτοι ἀπολαύσουσι μετρίζουσι. ἢ ἀπλῶς τὸ ἰδεῖν ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ παθεῖν. μετασχεῖν. καθὼς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. „ Εἰς τοῦτό με φέρει τὸ μέτριον ἐνταῦθα φέγγος τῆς ἀληθείας, λαμπρότητα Θεοῦ ἢ ἰδεῖν ἢ παθεῖν. λέγει δὲ ὁ Ἀνάγνωμος. „ Ὁ ἐν ἀρχῇ προκοπῆς τυγχάνων, οὕτως ἐστὶν ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον. ἢ οὕτω εἶδε τὰ ἀγαθὰ τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ. διὸ ἐπέυχεται αὐτῷ ὁ λόγος προκοπῆς, ἢ ἀξιοθῆναι τῆς τούτων θέας. ἐκ τούτου δὲ παρίσταται, ὡς τὸ τῆς ἀρετῆς τέλος ἐπὶ θεωρεῖται λήγει.
- (3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Πολλοὶ φοβούμενοι τὸν Θεὸν ἐν ἀπαιδίᾳ διετελέσαν. ἢ τότε μὲν, ταῦτα ἦν τὰ ἔπαθλα. νῦν δὲ, οὐρανὸς, ἢ τὰ ἐν τῇ οὐρανῷ ἀγαθὰ. εἶδεν μὴ ἔσχευε παῖδας φοβούμενος τὸν Θεόν, πόθεν οἶσθα, εἰ μὴ τῆς εὐπραγίας ταύτης ἕτερον μείζονα δέδωκεν; οὐ γὰρ ἐνὶ τροπῇ πάντας εὐεργετῇ. ἀλλὰ διαφόρως, πλούσιος ὢν. πόσοι παῖδας ἐσχηκότες, τοὺς οὐκ ἔχοντας ἐμακρίζαν; διὰ γὰρ τοῦτο τοιαύτην ἐκτελέουσης εὐχῆς εὐχὴν, ἐν ἣ μόνον ἐν αἰτήματι αἰσθητὸν αἰτεῖς, ἢ πλεονεξία. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα πάντα περὶ οὐρανῶν, ἢ τῆς ἐκεῖ βασιλείας. περὶ ἀκριβοῦς πολιτείας, ἢ τῆς τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαλλαγῆς ἡμῖν λέγεται. ὑπὲρ δὲ αἰσθητῶν, μίαν λέξιν κελευόμεθα λέγειν. ποίαν δὲ ταύτην; „ Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον. ἐπειδὴ γὰρ πρὸς ἑτέραν λοιπὴν καλούμεθα πατρίδα, ἢ πρὸς μείζονα μετεταξάμεθα ζῶν. ἢ τὰς αἰτήσεις καταλλήλους, ἐκεῖνη δὲ ποιῆσθαι. ταῦτα δὲ (τὰ αἰσθητὰ ἀγαθὰ) καὶ ἐπιβέβη. μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας διακρούεσθαι, Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ φησιν. „ Ὅτι δὲ, οὐδὲ πάλαι, ἐν τοῖς αἰσθητοῖς εἶδε τῶν ἀγαθῶν τὴν κτῆσιν, ὁ Ἱσαὺς εἰδὼς λέγων. „ Μὴ λεγέτω ὁ εὐεργετής, ὅτι ζύλον ζυγὸν ἐγώ εἰμι. ὅτι ταῦτα λέγει Κύριος τοῖς εὐνοῦχοις. δῶτω αὐτοῖς ἐν τῇ οἰκῇ μου ἢ ἐν τῇ τευχῇ μου τόπον ὁσμάζον, καὶ τῶν υἱῶν ἢ θυγατέρων. (Ἱσ. γς. 3.)

Τούτο τὸ ῥῆσον εἶπε καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ
ρκλ Ψαλμοῦ. Ἰσραὴλ δέ, δέν εἶναι μόνον ὁ παλαι-
ὸς λαὸς τῶν Ἰουδαίων. ἀλλὰ καὶ ὁ νέος λαὸς τῶν Χρι-
στιανῶν. καθὼς πολλάκις εἶπομεν. ἀνίσως δὲ καὶ δια-
κόπη ἐντῷ μετοξὺ καὶ ἐκείνου ἢ τοῦ Θεοῦ εἰρήνη καὶ
ἀπὸ τὸν νέον Ἰσραὴλ. ἀλλὰ τὸς ἑλλείψεως ταύτης αἰ-
τία εἶναι οἱ Χριστιανοί, οἱ ὅποιοι μὲ τὴν ὁμέλειάν τους
φαίνονται ἀνέξιοι τῆς τοιαύτης εἰρήνης τοῦ Θεοῦ.
διότι, οὔτε ὅταν ὁ Θεὸς φεβερίξῃ νὰ μᾶς τιμωρήσῃ
πρέπει νὰ ἀπογίνωσκώμεθα, ἀλλὰ διὰ μετανοίας προ-
πεινὰ διασκεδάζωμεν τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ
οἱ Νινευῖται. οὔτε πάλιν ὅταν ὑπόσχεται νὰ μᾶς δώ-
σῃ ὁ ἀγαθὰ πρέπει νὰ ὁμελώμεν. ὁλοῦν μὲ τὴν περισ-

σοτέραν ἐκμελείαν καὶ διόρθωσιν τῆς ζωῆς μας,
πρέπει νὰ τραβίζωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τὰ ἀγα-
θὰ, ὅπου ὑπέσχεθη. διότι καὶ εἰς τὸν Ἰουδαῖον ὁ
Θεὸς ὑπέσχεθη, ὅτι νὰ καθίσῃ ἐπὶ θρόνου καὶ αὐ-
τὸς μαζί μὲ τοὺς ἄλλους καθάρους μαθητὰς καὶ Ἀ-
ποστόλους, καὶ νὰ κρίνῃ τὰς δώδεκα φυλὰς. „ὕμεις
γὰρ, φησι, καθήσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνων, κρίνον-
τες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. (Ματθ. 19.
28.) ἀλλ' ὅμως αὐτὸς γενόμενος ὕψερων φιλάργυρος
καὶ προδότης, ἐμπόδισε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ,
μὲ τὸ νὰ ἔκαμε τὸν ἑαυτοῦ του ἐκαίνης ἀνάξιον
καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Χρυσόρρημων. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΗ'.

Ὡδή τῶν Ἀναβαθμῶν.

1. „Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεο-
„τητός μου.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς λέγεται ἐκ προσώ-
που τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων, ὅταν ἐπολεμήτο πολ-
λαῖς φοαῖς ἀπὸ τα πλυσίσχωρα Ἑθνη τῆς Ἱερουσα-
λήμ, τα ποῖα ἀπὸ τὸν φθόνοντους, ἐμπόδιζαν τὴν
οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ. νωότητα
δὲ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „Ἐπεύχεται τῷ Ἰσραὴλ εἰρήνην. ἀληθὴς δὲ εἰρήνη, ἡ πρὸς Θεόν. ὁ δὲ σαρκικός
Ἰσραὴλ ἐκείνης ἐκπεσὼν, ἢ τῆς ἄλλης ἐξέρχεται. ἢ ὁ Εὐσεβίος. „Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τὸν ἐν κρυπτῷ. οὗ
δὲ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ. σημαίνει γὰρ ὁ Ἰσραὴλ, οὐκ ἔθνος οὐδὲ γένους προσηγορίαν
ἀλλὰ φιλοθέου τρόπου κατόρθωσιν. ὥσπερ ἢ πατρὸν, οὐ τὸ ὄνομα, ἀλλ' ἐπισήμη συνίσταται. προσέτι καὶ δὲ ὁ Χρυ-
σορρήμων. „Τὶ γὰρ ὄφελος αὐτοῖς τῶν ἄλλων, εἰρήνης οὐκ εὐχης; τὸ τοῖνον κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν τῶν τότε.
ἢ τὴν ἀσφάλειαν, αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται, τὴν εἰρήνην. ἢ ταύτην δυνεκέ. Κατὰ δὲ τὸν Στιχαστὴν. „Ὁ ἐξ
ἄκρας καθαρότητος ὄρων τὸν Θεὸν νοῦς. τοῦτο γὰρ σημαίνει ὁ Ἰσραὴλ. αὐτίκα πρὸς ἡδὴ γενόμενος, ἢ ἐν μετο-
χῇ τῆς εἰρήνης τῶν λογισμῶν, καταπαύει ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, τῆς τε πρακτικῆς φιλοσοφίας, ἢ τῆς φυ-
σικῆς θεωρίας. ἐισδύνει εἰς τὰ βάθη τῆς θεολογίας διὰ τοῦ Πνεύματος, ἢ ἀναπαύομενος ἐν Θεῷ.

δὲ ἐνομαζομένην ἀρχὴν, ὅταν ἐγύριζεν ἀπὸ τὴν Βαβυλώνα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. ἀνίσως δὲ τὸ ῥητὸν νοήσης διὰ τὸν νοπτόν πόλεμον τῶν Δαϊμόνων, νεότητος θέλεις νοήσεις τὴν νέαν ἡλικίαν τοῦ ἀνθρώπου. ὅπως ἀπὸ τὴν πρώτῃν ἡλικίαν εὐθὺς μᾶς πολεμοῖν οἱ Δαίμονες. μακάριος δὲ ὁ δυνάμενος εἰπεῖν, Ὁ τοῦ οὐκ ἠδυνήθησαν κατ' ἐμοῦ.

„Εἰπάτω δὴ Ἰσραὴλ.

2: „Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου.

Ἀπ' οὗ εἶπον αἰωτέρω οἱ γεροντότεροι Ἰβραῖοι τὸ, πλεονάκις ἐπολέμησαν με ἐκ νεότητός μου. λέγουσι τώρα ἐδῶ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τοὺς νεώτερους, νὰ εἰπῶν καὶ αὐτοὶ τὸν αὐτὸν λόγον. διὰ νὰ γνωρίσουν ὅλοι κοινῶς, ἀπὸ ποίους κινδύνους ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ὁ Κύριος.

„Καὶ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι.

Ἐπολέμησαν, λέγει, ἡμᾶς τὰ πλησιόχωρα ἔθνη. ἀλλ' ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν εἰς ἡμᾶς: ἦτοι δὲν μᾶς ἐνίκησαν τελείως. διὰτὶ ὁ Θεὸς δὲν ἐσυγχώρησε νὰ κατορθώσουν τοῦτο, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ μὲ σκοπὸν τοιοῦτον, συνεχῆς ῥον μᾶς ἐπολέμουν, σπουδάζοντες νὰ μᾶς ἀφανίσουν μὲ τελειότητα. (1)

3: „Επὶ τὸν νοπτόν μου ἐτέκταινον οἱ ἁμαρτωλοὶ· ἐμακρυναν τὴν ἀνομίαν αὐτῶν.

Οἱ ἄσεβεῖς, λέγει, καὶ πονηροὶ ἔθνη, οἱ πλησιόχωροι τῆς Ἱερουσαλὴμ, κατεσκευάζον καὶ ἐπῆλθον εἰς τὴν πλάτην μου ἥτοι ἔχοντες ἐμπροσθεν καὶ ὀπίσθεν κατεσκευάζον τὰ κλέκα. ἀλλὰ καὶ ὀπίσθεν καὶ κρυφά. ἢ καὶ ἐκτεσκευάζον τὰ κλέκα κοντά μας εὐμετρήσιμοι, καὶ αὐτὰς τὰ σαρκίους κατεφέροντες, καὶ εἰς μακρὸν χρόνον πολεμοῦντες μᾶς. (2)

4: „Κύριος δίκαιος.

Ὁν.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· ἡ Ἀληθές ἐρον μὲν τοὶ ταῦτα τῷ νέῳ ἀρμόττει λαῷ, πολλὰς μὲν δεξαμένῃ προσβολὰς πολεμίων, πάντῃ δὲ περιγεγεμένῃ· κατὰ γὰρ τὸν Νικητὴν ἐν τῇ Σειρᾷ. ἡ Τὸ πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου, φησὶν ὁ Δαβὶδ, ἢ τὰς συχνὰς τῆς Ἐκκλησίας ἐπ' ἀναστάσεως προγεγενησάντων, καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἀήττητον προθεσπίζων· ἐπάγει γὰρ, ἢ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι· τοῦτο δὲ, τῷ μὲν σαρκικῷ Ἰσραὴλ, οὐκ ἂν ἀρμόσει ποτε· ὅν Αἰγύπτιοι κατεδούλωσαν· ἀλλόφυλοι πόλεις κατεγύοντο, ἢ Βαβυλώνιοι, ἢ Μακεδόνας, ἢ Ῥωμαῖοι τὸ τελευταῖον· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ, ὁ οὕτως ὁ δὲν Θεὸς, ὁ ἰσχυρὸς, φησὶν, λαὸς τῶν Χριστιανῶν, οὗ τυπὸς ὁ Ἰακώβ, εἰκότως ἂν εἴη· πλεονάκις ἐποίμην ἐκ νεότητός μου· ἢ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι· εὐθὺς γὰρ αὐτῷ παρὰ τὴν πρώτῃν ἡλικίαν, κυρίων πολεμίων ἐπαίεσθαι φάλαγγες· ἢ προσέβηλον μὲν, οὐκ ἐνίκησαν δέ· ἀλλὰ τοῦ μὲν, τὸ ἄλλοθεν ἐδείξαν, τὴν δὲ οἰκίαν ἀσθενεῖαν ἠλεῖσαν· ὅθεν εἶπε ἢ ὁ Βασιλεὺς· ἢ Ὁ πτερὸν γὰρ οἱ τῇ προσθήκῃ τῆς ὕλης τῆς καιομένης ἐπὶ τὸ μείζον αἵρουσι τὴν φύσιν· ὅπως αἰεὶ οἱ κηδελεῖν τὴν Ἐκκλησίαν ἀποδίδοντες διὰ τῶν διαγῶν, εἰς μείζον αὐτὴν δοῦναι προήγαγεν ἢ δυνάμεις.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Χρυόστωμον· ἡ Ἐπὶ τὸν νοπτόν μου· ποιεῖν αὐτὴν τὴν δυνάμιν μου συνθέσσει ἐπεχειρεῖν· σύμβολον γὰρ δυνάμεως ὁ νοπτός. ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶν· ἡ Ὅτι ὁ λόγος αὐτὸς ἐκείναι τὰς μάχας ἢ τὸς αἰκίας τὸς τοῖς νικηφόροις Μάρτυσι ἐπενεχθεῖσας ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν· ἀναγωγικῶς δὲ οὕτως νοεῖται κατὰ τὸν Νικητὴν ἐν τῇ Σειρᾷ· ἡ Καυχῆμα οὐ μικρὸν τῶν δικαίων, τὸ ὑπὸ τοῦ Διοβόλου πολεμεῖσθαι· τῶν φαύλων τοῦτο οὐκ ἐχόντων· εἰσὶ γὰρ αὐτοῦ φίλοι ἢ ὑπηκοοί· τὸ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι, μόνος ἐστὶ, ὁ ἔχουσαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου λαβὼν, πατεῖν ἐπὶ πᾶσαν τὴν δυνάμιν τοῦ ἐχθροῦ· εἰ δὲ τὸ, ἐπὶ τὸν νοπτόν μου ἐτέκταινον· οὐ γὰρ τοῖς μὲν οἱ Δαίμονες κατὰ πρόσωπον ἰσασθαι τῷ δικαίῳ, ἢ ἐξ ἐναντίας μάχεσθαι· ἀλλὰ λεληθῶς περὶ τῶν ἐπιβουλεύσεων· εἰ γὰρ ἐπὶ τῷ ἐμπροσθίῳ ἐτέκταινον οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἔβλαψαν ἂν τὴν καρδίαν καιρίας, λογισμῶν πονη-

“Οὕτως, λέγει, ὁ Κύριος εἶναι δίκαιος. διὰ τὴν ἡμᾶς μὲν τοὺς Ἑβραίους ἐπαραχώρησε νὰ πασχόμεν, διὰ νὰ διορθωθῶμεν καὶ νὰ γένωμεν σωφρονέστεροι. τοὺς δὲ ἔχθρους μας ἐτιμώρησε, διὰ τὴν ἀδίκως καὶ φθονερῶς ἐσηκώθησαν κατ’ ἐπ’ αὐτῶν μας.”

4. Συνέκοψεν αὐχένας ἀμαρτωλῶν.

“Ὁ Κύριος, λέγει, ἀπέκοψε τὴν ὑψυχὴ νίκην καὶ ὑπερηφάνειαν τῶν πονηρῶν ἔχθρων, ὅπου μᾶς ἐπολέμουν. καὶ ἐσήκωσεν ἀπὸ τὸ μέσον τὴν ἐπαρσὴν τοὺς. μετὰ τὸ νὰ ἐδείξεν ἡμᾶς διὰ τῆς βοήθειας του, δυνατωτέρους ἀπὸ ἐκείνους.” (1)

5. „ Αἰσχυνθῆσαν καὶ ἀποστραφῆσαν εἰς τὰ ὀπίσω πάντες οἱ μισοῦντες Σιών.”

Τὸ αἰσχυνθῆσαν καὶ ἀποστραφῆσαν ἢ ἢ νοεῖται εὐκτικῶς, ἀντὶ τοῦ αἰσχυνθῆσαν καὶ ἀποστραφῆσαν ἦτοι ἄμποτε νὰ κατασχυνοῦν καὶ νὰ μισηθοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸν ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅπου μισοῦν τὴν Σιών. ἢ προφητικῶς λέγονται ταῦτα, ἀντὶ τοῦ θέλουν αἰσχυνοῦν οἱ τοιοῦτοι. ἀρμύζουσιν δὲ νὰ νοῦνται καὶ νὰ λέγουνται τὰ λόγια ταῦτα κατὰ τὴν νέαν Σιών: ἦτοι διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν. (2)

6. „ Γεννηθῆσαν ὥσεὶ χορτοὶ δωματίων

“Ἄμποτε, λέγει, νὰ γένουν οἱ μισοῦντες τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ὅχι ὥσαν χορτάρια ἀπλῶς, ἀλλὰ ὥσαν χορτάρια, ὅπου φυτρῶναι ἐπάνω εἰς τὰ δώματα. τὰ χορτάρια γὰρ τῶν δωματίων πλέον εὐκολώτερα μαράνεται, καὶ πλέον ὀγληγωρότερα ἐξορίζονται καὶ φθείρεται. μετὰ τὸ νὰ μὴν ἐχη ρίζαν βλαστῶν εἰς τὴν γῆν. ἄμποτε λοιπὸν, λέγει, νὰ γένουν οἱ ἔχθροί τῆς Ἐκκλησίας εὐκολεσύντριπτοι, ταχυθάνατοι, καὶ ἄκαρποι, ὥσαν τὸ

πονηροὶς αὐτὴν βάλλοντες. ἢ τὴν ὕψιν θαυμάτων ἀθεσίων πληροῦντες. ἢ τὰς λοιπὰς αἰσθήσεις διὰ τῶν οἰκείων αὐτῶν αἰσθητῶν. ἔχει δὲ τοὺς τοὺς ὀπίσω, ὁ τῶν ὀπίσθεν ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἐμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, ἢ ὀπίσω Κυρίου τοῦ Θεοῦ πορεύμενος. λέγει δὲ ἢ ὁ μέγας Βασιλεὺς. „ Μακρύνουσι τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, οἱ σεις γὰρ δίκην τὰ ἀμαρτήματα πλεῖοντες, ἢ προσθέτετε ἀμαρτίας ἐπ’ ἀμαρτίας. οὗς ἢ ταλανίζων Ἡσαΐας φησιν. „ Οὐαὶ οἱ ἐπισπώμενοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν ὡς σχοινίῳ μακρῷ. ἢ ὡς ζυγοῦ ἱμάντι δαμάλεως τὰς ἀδικίας αὐτῶν. λέγει ἢ ὁ Ὁριγένης. „ Ὅσῳ δὲ τις μακρύνει τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ, τοσούτω μακρύνει ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος. „ Συγκόπτων μὲν τοὺς αὐχένας, ὅν οὐχ ὑποβάλλουσιν οἱ ἀπειθεῖς τῷ χρηστῷ ζυγῷ, ὁ δίκαιος Κύριος χρηστῇ προθέσει τοῦτο ποιεῖ. ὅπως ἀποβαλόντες τὴν πρὸς τὰ φαῦλα εὐτονίαν ἢ ἰσχύν, ὑποταγῶσι τῷ Κυρίῳ. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Τοὺς αὐχένας, βρόχους ὁ Ἀκύλας ἢ Σύμμαχος ἡρμήνευσαν. ὁ δὲ Θεοδώριτος κλειούς. πάντα δὲ ἀληθῆ. ἢ γὰρ, οὗς κατεσκεύασαν τοῖς ἁγίοις βρόχους, κατέκοψεν ὁ τούτων Θεὸς, καὶ τοὺς περιπαθόντας αὐτοῖς κλειοὺς συνέτριψε, ἢ αὐτοὺς τῶν ἀμαρτωλῶν τοὺς αὐχένας συνέκοψεν.

(2) Παρὰ δὲ τῷ Χρυσόστομῳ ἕτερός φησιν. „ Ἀνατραπήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω: τοῦτέστι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διαμάρτοιον τῶν πονηρῶν ἐγκλισμάτων, ἢ τράποντο εἰς φυγὴν οἱ τῇ Σιών πολεμῶντες. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει. „ Ὡς περὶ Ἱερουσαλὴμ, οὐχ οἱ λίθοι ἢ τὰ οἰκοδομήματα, οὐδὲ τὸ ἔδαφος αὐτὸ τυγχάνει. ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον τῆς Θεοσεβείας πολίτευμα. οὕτω ἢ ἡ Σιών. ἢ μὲν οὖν Ἱερουσαλὴμ ὁρατὴ εἰρήνης ἐρημνύεται. ἢ δὲ Σιών, σκοπευτήριον. ἢ ἡ μὲν, τὴν ἐν ἡδυσὶ καταβολὴν, ἢ τὸν εὐσταθῆ ἢ εἰρηναῖον τρόπον παρήσκειν. ἢ δὲ, τὸν διαβεβηκέντα, ἢ τὰ ἐπέκεινα τῶν ὁραμένων σκοποῦντα. ὅπως ἦν ὁ λέγων. „ Μὴ σκοποῦνται ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. λέγει δὲ ἢ ὁ Χρυσόστομος. „ Τοῦτο γέγονε ἢ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας. ἀρχομένης γὰρ αὐτῆς φανεσθαι, συνεχῶς ἐπετίθεντο πάντες. παρὰ μὲν τὴν ἀρχὴν, βασιλεῖς ἢ δῆμοι ἢ τύραννοι. μετὰ δὲ ταῦτα, τῶν αἰρέσεων αἱ ἐπιβουλαί. ἢ πολλοὺς πανταχόθεν ὁ πόλεμος ἢ ποικίλος ἀνερρίπιζετο. ἀλλ’ ὅμως οὐδὲν ἴσχυεν. ἀλλὰ τὰ μὲν τῶν πολεμίων, ἐλύθη. τὰ δὲ τῆς Ἐκκλησίας, ἀνθεῖ.

τὸ εἰρημένον χορτάρι. ἀκολουθῶς δὲ λέγει ὁ Δαβίδ, καὶ ὅσα ἄλλα ἀκολουθοῦν εἰς τὸ χορτάρι τῶν δωματίων, ἐπιμένοντας εἰς τὴν παρομοίωσιν ταύτην.

„Ὅς πρὸ τοῦ ἐκσπασθῆναι ἐξηράν-
„θῃ.

Τὸ χορτάρι, λέγει, τῶν δωματίων, πρὸ τοῦ νὰ ἔλθῃ ὁ καιρὸς τοῦ καρποῦ του, ξηραίνεται. μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ βάθος, καὶ ἱκμάδα. διότι τὰ ἄλλα χορτάρια τῆς γῆς, ἀφ' οὗ κάμουν καρπὸν, τότε ξηραίνονται. καὶ ἐξί θερίζονται, ἢ κόπτονται ἀπὸ τοὺς γεωργούς. μὲ τὸ νὰ ἔχουν τὴν ρίζαν βαθέως εἰς τὴν γῆν ἐρρίζωμένην. καὶ ἀκολουθῶς διατὶ τραβίζουν ἐκείθεν ἱκμάδα καὶ ὑγρασίαν.

7: „Οὐ οὐκ ἐπλήρωσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ
„ὁ θερίζων· καὶ τὸν κόλπον αὐτοῦ
„ὁ τὰ θράγματα συλλέγων.

Ἦτοι, τὸ χορτάρι, λέγει, τῶν δωματίων, τεινὰς δὲν ἐθέρισε, γεμώσας ἀπὸ αὐτὸ τὸ χερί του· καθὼς εἶναι συνηθια νὰ γίνεται, ὅταν θερίζεται τὸ ἄλλο χορτάρι τῆς γῆς. διατὶ αὐτὸ πρὸ τοῦ νὰ θερισθῇ, ἐξηράνθη καὶ διεφθάρῃ. ἀλλ' οὔτε ἐγέμωσε τὴν ἀγκάλην του ὁ θεριστής, ἀπὸ τὰ χερόβουλα τοῦ χορταρίου, ἀφ' οὗ αὐτὸ θερισθῇ ὥριμον καὶ γεμάτον ἀπὸ καρπὸν. (1)

8: „Καὶ οὐκ εἶπαν οἱ παράγοντες· εὐ-
„λογία Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς· εὐλογηκα-
„μεν ὑμᾶς ἐν ἐνόματι Κυρίου.

Εἰς τὸ χορτάρι, λέγει, τῶν δωματίων δὲν λέγουν οἱ ὁδοιποροὶ τὴν εὐλογίαν ἐκείνην καὶ τὸν χαιρετισμὸν, ὅπου συνειθίζουν νὰ λέγουν, ὅταν περνοῦν ἀπὸ τὰ κορποφόρα χωράφια, καὶ βλέπουν τοὺς θεριστὰς νὰ θερίζουν. τί δὲ συνειθίζουν νὰ λέγουν εἰς αὐτούς; ὡς εἶναι εὐλογία καὶ χάρις τοῦ Κυρίου εἰς ἑσᾶς, θεριστὰδες. ἡμεῖς σᾶς εὐλογήσαμεν καὶ σᾶς ἐχαίρετίσαμεν μὲ τὸ ὄνομα Κυρίου, ἐπικαλούμενοι αὐτὸ, διὰ νὰ εὐλογήσῃ καὶ νὰ αὐξήσῃ τὸ θέρος σας. (2)

ΨΑΛ.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· ἢ Οὐ οὐκ ἐπλήρωσε τὴν δράκα αὐτοῦ. εἶπε δὲ ὁ Ὁριγένης· ἢ Ἡ διδασκαλία τῶν κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ἐπαισομένων, δωματίων χορτὸς ἐστὶ, ξηραίνόμενος πρὸ τοῦ ἐκσπασθῆναι· μήτε πλήρεις ποῖων τὰς χεῖρας ἐν πράξεσιν ἀγαθαῖς, μήτε τὸν κόλπον ἐν γνώσει.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Οἱ τὰ κομῶντα θεώμενοι λήϊα, θαυμάζειν εἰώθησαν τὴν γεωργῶν ἐπιμέλειαν, ὡς εὐλογεῖσι παριόντες τοὺς τὰ τοιαῦτα θερίζοντας· τοῖς δὲ τῶν δωματίων τὸν χορτὸν συλλέγουσιν, οὐδεὶς τοιούτου οὐδὲν ἐπεφθέγγετο πώποτε.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΘ'.

„Ὡδή τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 : „Εκ βαθέων ἐκέκραξά σοι Κύριε.

Τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἔγραψεν ὁ Προφήτης Δαβὶδ, διηγούμενος μὲ ποῖον τρόπον, καὶ μὲ ποίαν θερμότητα προσηύχετο, ὅταν εἶχε πειρασμούς, καὶ ποῖα λόγια ἔλεγε προσευχόμενος. Διδάσκει δὲ καὶ τοὺς Ἑβραίους, ὅπου ἐγυρίσαν ἀπὸ τὴν βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, νὰ μιμοῦνται αὐτὸν, ὅταν ἀκολουθήσουν εἰς αὐτοὺς πειρασμοί. καὶ νὰ ἐλπίζουν εἰς τὸν Θεόν. (1) ἐγὼ, λέγει, ἐρώναξα εἰς ἑτένα Κύριε, ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας μου, καὶ ὅχι ἀπὸ τὰ ἄκρα τῶν χειλέων μου, διότι τὸ νὰ προσεύχηται τινὰς ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας του, τοῦτο εἶναι ἴδιον προσευχῆς θερμότητος, τὸ δὲ νὰ

προσεύχηται μὲ μὸνὰ τὰ χεῖλη καὶ τὴν γλῶσσαν, τοῦτο εἶναι ἴδιον προσευχῆς ψυχροτάτης. καὶ ἡ μὲν προσευχὴ, ὅπου γίνεται ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας, αὕτη ἀναβιβάζει τὰ κάτωθεν ἐν τῇ καρδίᾳ ληλούμενα λόγια διὰ τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου, μὲ πόσον ὁμοῦ καὶ δύναμιν· καὶ σπνοχωρεῖ καὶ ἀνυψεῖται πρὸς τὸν Θεόν, ἔλθον τὸν νοῦν τοῦ προσευχομένου. ἡ δὲ προσευχὴ, ὅπου γίνεται μὲ μόνον τὰ χεῖλη καὶ τὸ σῶμα, ἀναβιβάζει εἰς τὸν Θεόν τὰ ψιλά λόγια τῆς προσευχῆς, χωρὶς πόου καὶ δύναμιν, καὶ κινεῖ μόνον τὰ ἔξωθεν ὄργανα τῆς φωνῆς. κραυγὴν δὲ ὁμομάζει ἐδῶ τὴν μεγάλην φωνὴν : δηλαδή ὅχι τὴν μεγάλην κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸ κτύπημα τοῦ ἔξωθεν ἁέρος, ἀλλὰ τὴν μεγάλην κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸν τόνον τῆς ἐσωτερικῆς διαθέσεως τῆς καρδίας. (2)

2 : „Κύ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὁ τῶν δικαίων χορὴ ταύτην τῷ Θεῷ τὴν ἱκετίαν προσφέρει.

(2) Ἐφ' ἧ δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Καθάπερ γὰρ δεδρὸν ἰσχυρὸν· καὶ κατὰ πολλοῦ τοῦ βάθους, τῆς γῆς παρατέμπον τὴν ῥίζαν, πρὸς ἅπασαν πνευμάτων βίαν ἀδίσταται· τὸ δὲ περὶ τὴν ἐπιφάνειαν κείμενον, μικρὰς προσπείσεως αὐτὰς διασαλεύεται· οὕτω δὲ καὶ αἱ εὐχαὶ αἱ μὲν κάτωθεν ἀνίστανται, καὶ πρὸς τὸ βάθος ἐρριζωμέναι, καὶ μυρίοι προσέλθουσι λογισμοί, καὶ ἅπαντα ἡ τοῦ Διαβόλου παράταξις, ἐκτενεῖς μενοῦσι καὶ ἀνέδωτοι, μὴ περὶ τρεπόμεναι· αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ τῶν χειλέων προέχουσιν, οὐ πρὸς ὕψος ἀνατείνονται, οὔτε πρὸς τὸν Θεὸν ἀναβῆναι δύνανται, διὰ τὴν βαθυμίαν τοῦ προσόντος· τὸν γὰρ τοιοῦτον, καὶ κτύπος γένηται, περιέτρεψε καὶ θόρυβος, ἀπήγαγε τῆς ἱκετηρίας· καὶ τὸ μὲν σῶμα, ἡ χεὶρ· ἡ δὲ καρδία, κενὴ, καὶ ἡ διάνοια, ἔρημος· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „Ἐν Παροιμίαις γράφεται· „Ὅπως βαθύς λόγος ἐν καρδίᾳ ἀνδρός· (Παρ. 14' : 4.) καὶ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ· „Βάθος καρδίας ἀνδρός οὐκ εὐρήσετε· καὶ λόγους τῆς διανοίας αὐτοῦ οὐ λήψετε· (Ἰουδ. 14.)

2 : „ Κύριε, εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου ·
 „ Γεννηθήτω τὰ ὦτά σου προσέχοντα
 „ εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου .

Ἀκουσον , λέγει , Κύριε , τὴν ἀπόβόθου
 καρδίας ἀναπεμφθεῖσαν εἰς τὴν μου . καὶ ἡ ἀκουσικὴ
 σου δύναμις , ὥς προσέξῃ εἰς αὐτήν , ὡς ἐλογον ,
 καὶ θερμὴν καὶ μὲ δύναμιν προφερομένην .
 (1)

3 : „ Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε
 „ Κύριε, τίς ὑποστήσεται ;

Ἀνίσως , λέγει , ἐσύ Κύριε , ἐξετάσῃς καὶ
 ἐρευνήσῃς ἀριθρῶς ἕως τὰς ἀνομίας τῶν ἀνθρώπων ,
 ποῖος ἄνθρωπος θέλει ὑποφέρει τὴν ἐξέτασιν καὶ ἐρευ-
 ναν ταύτην ; ἢ ποῖος θέλει εὖρ θῆ οὐδὲ καὶ καθά-
 ρος ; ἐξέβλα οὐδεὶς , λέγει γὰρ ὁ Σολομών „ Τίς καὶ

χρίσεται ἀγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν ; ἢ τίς παρρησιάζ-
 σεται καθ' ἑαυτὸν ἀπὸ ἐμαρτιῶν ; (Περ . κ . 9 .)
 καὶ ὁ Παῦλος δὲ λέγει „ Πάντες ἡμάρτον καὶ ὑπα-
 ρχούμεν τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ (Ρωμ . γ . 23) καὶ πέ-
 λιν „ Οὐδὲν ἑμαυτῷ σύννομα , ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δε-
 δικαίωμα . (α - Κορ . δ . 4) ὁ δὲ διπλασιασμός
 τοῦ Κυρίου Κυρίου , εἶναι λόγος ἐκείνου , ἐποῦ θαυ-
 μάζει τὴν πολλὴν φιλάνθρωπίαν καὶ ἀγαθότητα τοῦ
 Θεοῦ . (2)

4 : „ Ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἴλασμός ἐστίν .

Τὸ ὅτι ἐδῶ εἶναι αὐτὸ τοῦ , ὅντως . ὅντως ,
 λέγει , καὶ ἀληθῶς κοντὰ εἰς ἐσένα Κύριε , εἶναι ὁ
 κυρίως ἴλασμός , καὶ τὸ ἀληθινόν ἔλεος . διὰ τοῦτο
 καὶ μὲ εὐσπλαγγίαν καὶ φιλάνθρωπίαν ἐξετάσεις τὰς
 ἀμαρτίας τῶν ἀνθρώπων , καὶ ἔχι μὲ ἀκρίβειαν .
 (3)

„ Ε-

14 .) ἡ ἡ Σαμαρεῖτις εἶπε . „ Τὸ φέαρ ἐστὶ βοθῶ , ἡ δ' Ἀπόστολος . „ Τὸ Πνεῦμα πάντα ἱερῶς ἔχον
 βάθος τοῦ Θεοῦ . ἐπειδὴ οὖν τὸ βάθος (ἡ ἐπιστολή) ἐν ἑαυτῷ λαμβάνεται . διὰ τοῦτο ἡ ὁ Προφήτης
 φησιν . „ Ἐκ βάθρων ἐκέκραξά σοι . ἡ ὁ Θεοδότης . „ Τῶν γὰρ μέντοις κεχημένων τοῖς χεῖλεσιν ἡ θεία κα-
 τήγορεῖ Γραφή . ἡ νῦν μέντοις φησιν ὁ Προφήτης Ἰερემίας πρὸς τὸν τῶν ὁλων Θεόν . „ Ἐγγὺς εἰς τὸ τοῦ σώματος
 αὐτῶν , πόρῳ δὲ ἀπὸ τῶν νεφρῶν αὐτῶν . νῦν δὲ αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ Ἡτοῦ τοῦ Προφήτου κατηγορεῖ λέγων . „ Οὐ-
 τὸς ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσιν με τιμᾷ , τῇ δὲ καρδίᾳ αὐτῶν πόρῳ ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ . οἱ δὲ νῦν ἱκετεύοντες , ἀπὸ βά-
 θους τὴν ἱκετίαν ἀναπέμπουσιν .

(Γ) Δύο ἐντεῦθεν μανθάνομεν , λέγει ὁ Χρυσόστομος , ὅτι ἀπλῶς οὐκ ἔστι τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ τυχεῖν , ἰὰν μὴ τὰ
 παρ' ἡμῶν ὑπάρξῃ . διὸ ἡ πρότερον φησιν . „ Ἐκ βάθρων ἐκέκραξα , ἡ τότε ἐπάγει . εἰσάκουσον . ἔπειτα , ὅτι
 εὐχὴ ἐκτεταμένη ἡ δακρύων κατακλυσμῶς γέμοισα , πολλὴν ἔχει δύναμιν πρὸς τὸ πείσαι τὸν Θεὸν ἐπινεῦσαι ταῖς
 λεγομένοις . ἡ γὰρ ὡς περὶ μέγα τι κατωρθώσας οὕτω φησιν . Κύριε εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου . ὁ δὲ Θεοδότης ,
 τὴν ἀκουσικὴν ἐνεργεῖαν , ἡ ὅπτιν ὑπὸν προσεγγέρυσεν εἰπὼν . „ Ὅσα προσέχοντα ἡμῶν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ τὴν ὀ-
 πτικὴν ἔχουσιν δύναμιν . τὰ δὲ ὅσα τὴν ἀκουσικὴν ἐνεργεῖαν ἐπισκευῇ . ὁ δὲ Θεὸς , ἡ ἀκούει , ταύτην ἡ βλέπει .
 ἡ ἡ βλέπει ταύτην ἡ ἀκούει . τῇ γὰρ , ὅπως εἴρηται . ὅσα προσέχοντα , ὡς τῆς αὐτῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως καὶ
 ἀκουσικῆς οὐσίας ἡ ὁρατικῆς .

(Δ) Ὅθεν εἶπε ἡ ὁ Χρυσόστομος . „ Οὐ γὰρ ἔστι οὐκ ἔστι οὐδὲν μετὰ ἀκρίβειας παρέχοντα τῶν πραγμάτων
 τὰς εὐθύναις , τυχεῖν ἔλεος ἡ φιλάνθρωπίας ποτέ . ἡ ὁ Θεοδότης . „ Ἐὰν γὰρ δικαίως τὰ τῆς δικαιοσύνης κα-
 τὰσχῃ ζυγὰ , τίς ἱκανὸς τὴν ὑπὸ ταύτης ἐκφερομένην ψῆφον ὑπενεγκεῖ ; ἀνάγκη γὰρ πάντα ὑπομεῖναι τὸν ὁ-
 λεθρον .

(Ε) „ Τούτέστιν οὐκ ἐν τοῖς ἡμετέροις κατωρθώμασι , (λέγει ὁ Χρυσόστομος Ἅγιος) ἀλλ' ἐν τῇ ἀγαθότητι , φη-
 σιν , τῇ σὴ εἰς τὸ δικαιοῦν τὴν κόλασιν . τοῦτο ἡ διὰ τοῦ Προφήτου δαλῶς ἔλεγεν . „ Ἐγὼ εἰμι ὁ ἐξαλείψων
 τὰς ἀνομίας σου . (Περ . μγ' . 25 .) ταυτέστι . τοῦτο ἐμὸν εἶναι . τῆς ἐμῆς ἀγαθότητος . τῆς ἐμῆς φιλάνθρωπίας .
 ὡς τὰ γε σὰ , οὐκ ἀρκεῖ ποτε πρὸς ἐλευθερίαν τιμωρίας . ἂν μὴ τὰ τῆς ἐμῆς προσεχῆς φιλάνθρωπίας . λέγεις
 δὲ

„Ενεκεν τοῦ ὀνόματός σου.
5 : „Υπέμεινά σε Κύριε .

Ἐγώ , λέγει , σὲ ἐπρόσμεινα νὰ μοὶ βοη-
θήσης Κύριε , ἔχι διὰ τὰς ἐδικὰς μου ἀρετὰς καὶ κα-
τορθώματα . οὐ γὰρ ἔχω τοιαῦτα , με τὸ νὰ εἶμαι
ἀμαρτωλὸς . ἀλλὰ διὰ τὸ ὄνομά σου : ἡτοιμὰ νὰ μὴν
ἀτιμασθῇ τὸ ἅγιον ὄνομά σου ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μου·
οἵτινες ἔχουν νὰ λέγουν, ὅτι δὲν ἔχεις δύναμιν νὰ σώζῃς
τὸν λαόν σου . λέγει γὰρ καὶ διὰ Ἰεζεκιήλ . οὐχ ὑ-
μῖν ἐγὼ ποιῶ οἶκος Ἰσραὴλ . ἀλλ' ἢ διὰ τὸ ὄνομά σου
τὸ ἅγιον (Ἰεζ . λς' . 22 .) καὶ ἀλλαχοῦ . „ Καὶ
ἐποίησα , ὅπως τὸ ὄνομά μου τὸ παράπαν μὴ βεβηλω-
θῇ ἐνώπιον τῶν Ἑθνῶν . (Ἰεζ . κ. 9) (1 .)

„Υπέμεινεν ἡ ψυχὴ μου εἰς τὸν λό-
γον σου .

Ἡ ψυχὴ μου , λέγει , Κύριε , ἤλπισεν εἰς
τὴν ὑπόσχεσιν , ὅπου ἔδωκες πρὸς τοὺς Πατριάρχας
καὶ προγόνους ἡμῶν : δηλαδὴ , ὅτι θέλομεν κληρο-
νομήσομεν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας . καὶ ὅτι ἀνίσως
σου ἀκούσωμεν , θέλομεν φάγομεν τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς . „
Ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου , τὰ ἀγαθὰ τῆς
γῆς φάγεσθε (Ἠσ . α' . 14 .) ἢ καὶ εἰς τὴν ὑπόσχεσιν
σου ἤλπισεν ἡ ψυχὴ μου , τὴν ὁποίαν ἐποίησας : ὅ-
τι δηλαδὴ θέλεις σώσεις ἐκείνους , ὅπου εὐαρεστοῦν
εἰς ἐσένα , καὶ μετανοοῦν διὰ τὰς ἀμαρτίας . των .
(2)

6 : „ Ἠλπισεν ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τὸν Κύ-
ριον :

Εἰς τὸν Κύριον μόνον , λέγει , ἤλπισεν ἡ
ψυχὴ μου , καὶ ἔχι εἰς κανένα ἄλλο πρᾶγμα τοῦ Κό-
σμου τούτου .

„ Ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτός·
„ ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας .

7 : „ Ἐλπίσάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον .

Ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς , λέγει , ἄς ἐλπίσῃ
εἰς τὸν Κύριον , ὁ ὁποῖος μόνος δύνάται νὰ λυτρώ-
νῃ καὶ νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον . φυλακὰς δὲ ὠνόμα-
ζον οἱ παλαιοὶ τὰ μέρη τῆς νυκτός . διότι εἰς τετ-
ταρα μέρη , ἢ φυλακὰς ἐμοίραζον τὴν νύκτα οἱ στρα-
τιῶται , οἱ φυλάττοντες βάρδιαν ἐν τοῖς στρατεύμα-
σι· καθὲς δὲ μέρος καὶ φυλακὴ , περιεῖχε τρεῖς ὥρας .
ὅθεν ἀκολουθῶς τὸ τέταρτον μέρος τῆς νυκτός : ἡτοι-
μὰ τὸ ὄρθρινόν καὶ πρὸς τὸ ξημέρωμα ὃν , ὠνόμαζον
φυλακὴν πρωΐας . καθότι ἡ φυλακὴ αὕτη ἐμνήνυν ,
ὅτι κοντὰ εἶναι τὸ πρωὶ τῆς ἡμέρας , συμβουλευέ-
λοιπόν ὁ Προφήτης ἔλον τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν , νὰ
ἐλπίσῃ εἰς μόνον τὸν Κύριον ὅλην τοὺς τὴν ζωὴν ,
κατὰ τὸν Χρυσόσομον . ἐπειδὴ διὰ μέσου τοῦ ἡμερο-
νυκτίου ἐφανερώσεν ὅλην τὴν ζωὴν , ἀρχίσας γὰρ ἀπὸ
τὴν φυλακὴν τῆς πρωΐας , καὶ ἔλθων ἕως εἰς τὴν νύ-
κτα· ἔπειτα πάλιν καταντήσας εἰς τὴν αὐτὴν φυ-
λακὴν τῆς πρωΐας , ἐμνήθη τὴν κυκλωρορικήν
τοῦ ἡμερονυκτίου περίοδον , ἀπὸ πρωΐας ἀρχομένην
νὴν

δὲ ἔσ' Ὁριγένους· ἢ Ὁ παρὰ τῷ Κυρίῳ ἰλασμός τῶν ἀνομιῶν , ὁ Χριστὸς ἐστίν· αὐτὸς γὰρ ἰλασμός ἐστι περὶ τῶν
ἀμαρτιῶν ἡμῶν . (Α' . Ἰωάν . β' . 2 .)

(1) Λέγει δὲ Ὁριγένους· ἢ Ἡ διὰ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα ὑπομονὴ , κρείττων τῆς δι' ἄλλο τι· ἢ ἡ εἰς τὸν λό-
γον τοῦ Κυρίου ἐλπίζουσα ψυχὴ , ἐπαινετὸς ὑπομένει .

(2) Λέγει δὲ Ὁ Χρυσόστομος· ἢ Ἐπὶ τῷ λόγῳ σου χρυσὰς ἔχω τὰς ἐλπίδας· ποῖα λόγῳ ; τῷ τῆς φιλανθρωπί-
ας· αὐτὰς γὰρ ἐστὶν ὁ λόγος· ἢ Ὡς ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς· οὕτως ἀπέχει ἡ ὁδὸς μου ἀπὸ τῶν ὁδῶν ὑ-
μῶν , ἢ τὰ διανοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς διανοίας μου . ἢ Ὁ Θεοδότης· ἢ Λόγον ἐνταῦθα τὴν ἀγαθὴν ὑπόσχεσιν
κέκληκε· φιλανθρωπίαν δὲ , τοῖς μετανοοῦσιν ὑπέσχετο .

υην·, καὶ πάλιν, εἰς πρῶταν τελειώνουσιν .
(1)

8 : „ Καὶ αὐτὸς λυτρώσεται τὸν Ἰσραὴλ
ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ .

„ Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος, καὶ
πολλὴ παρ' αὐτῇ λυτρώσις .

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει λυτρώσει τὸν Ἰσραὴλ
ἡλιθίων λαὸν ἀπὸ ὅλων τοῦ τὰς ἀνομίας . ὅταν καὶ
αὐτὸς μετανοῇ δι' αὐτὰς, καὶ εὐαρεσθῇ τῷ Θεῷ, καὶ
κατὰ νόμους πολιτεύεται . ἀρμόζει δὲ τὸ ρητὸν τοῦ-
το, καὶ ὅλος ὁ Ψαλμὸς, καὶ εἰς τὸν νέον Ἰ-
σραὴλ : τὸν λαὸν, δηλαδὴ τῶν Χριστιανῶν .
(3)

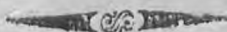
Εἰς τὸν Κύριον, λέγει, εὐρίσκεται τὸ ἄ-
ληθινόν, καὶ ὀφλίγων . καὶ δυνατόν, καὶ ἀσφα-
λέστατον ἔλεος, τὸ ὁποῖον δίδεται εἰς τοὺς ὀξίους
ὄντας τοῦ τοιοῦτου ἔλεους . (2)

ΨΑΛ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος : „ Ἀντὶ τοῦ διὰ πάσης τῆς ἡμέρας φυλακὴ γὰρ πρῶτα ἐστὶν ἢ τελευταία ὄρα τῆς
νυκτός . οἱ γὰρ τελευταῖοι φυλάκες μέχρις ἐκείνου φυλάττουσι τοῦ καιροῦ, ἢ ὁ Χρυσορρήμων . „ Πάντα τὸν βί-
ον, φησιν, ἐλπιδάτω : τούτῃς νύκτα ἢ ἡμέραν . οὐδὲν γὰρ πρὸς σωτηρίαν ἴσταν τοῦ διὰ πάντος ὄραν, (πρὸς
Θεὸν) ἢ τῆς ἐλπίδος ἐκκρέμασθαι ἐκείνης . καὶ μυρία προσπίπτει τὰ εἰς ἀπέγνωσιν ἐμβάλλοντα· τοῦτο τετ-
χος ἀβυσσός· τοῦτο ἀσφάλεια ἀχείρωτος· τοῦτο πύργος ἁμαχίας· καὶ τὰ πράγματα τοῖνον θάνατον ἀπειλῇ· καὶ
κίνδυνον ἢ πανωλεσίαν, μὴ ἀποσῆς ἐλπίζων εἰς Θεὸν, ἢ προσδοκῶν τὴν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν, λέγει δὲ ὁ Ὁρι-
γένης : „ Τοῦ ἀρχῆθεν καλῶς βιώσαντος ἡ ψυχὴ, ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον ἀπὸ φυλακῆς πρῶτας· καὶ διαμένη ποιῶν
τὰ τοῦ ἐλπίζειν ἀξία ἕως τέλους, ἐλπίζει ἀπὸ φυλακῆς πρῶτας μέχρι νυκτός, ὅτε οὐ δύναται ἐργάζεσθαι· εἰδὼς
μὴ διατελέσει, οὐκ ἠλπισεν ἐπὶ Κύριον μέχρι νυκτός· τὴν ἀπὸ πρώτης οὖν ἡλικίας προτρέψαμεν τις εὐσεβεῖν,
λεγέτω : „ Ἀπὸ φυλακῆς πρῶτας μέχρι νυκτός ἐλπιδάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον . ἢ ὁ Ἀνώνυμος : „ Προτρέ-
πων ἐκ νεότητος ἡμῶς ἢ ἀρχῆθεν ἀσχεῖν, διὰ τοῦτο φησι, δεῖν ἀπὸ φυλακῆς πρῶτας ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον .

(2) Τί ἐστὶν, ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος; ἐρωτᾷ ὁ Χρυσόστομος : τούτῃς πηγὴ ἢ θησαυρὸς ἐκείῃ φιλάνθρωπίας,
πηγάζων διηνεκῶς· ὅπου δὲ ἔλεος, ἢ λύτρωσις, ἢ οὐχ ἁπλῶς λύτρωσις, ἀλλὰ πολλή, ἐκεῖ ἢ φιλάνθρωπίας ἀ-
πειρον πέλαιος· καὶ τοῖνον ὑπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ὡς προδεδομένοι, ἀνατίπτειν οὐ χρεὶ, οὐδὲ ἀπαγορεύειν· ὅπου
γὰρ ἔλεος ἢ φιλάνθρωπία, οὐ γίνονται τῶν πεπλημμελημένων ἀκριβεῖς εὐθύναι· τοῦ δικάζοντος διὰ τὸν πολὺν ἔλε-
ον, ἢ τὸ πρὸς φιλάνθρωπίαν ἐπιβεβῆς, τὰ πολλὰ παρατρέχοντος· τοιοῦτον γὰρ ὁ Θεὸς, πρὸς τὸ ἐλεεῖν διηνεκῶς,
ἢ συγγνώμην δίδοναι ἐπιβεβῆς ἢ πρόχειρος, ἢ ὁ Θεοδώριτος : „ Οὐκ ἀρκοῦνται οἱ δίκαιοι μόνον τῆς εἰς Θεὸν
ἐλπίδος ἔχειν τὸν πλοῦτον· ἀλλὰ ἢ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἐπὶ τὴν ὁμοίαν κτῆσιν προτρέπουσι, ἢ τὸ ἐντεῦθεν φε-
μενον δηλοῦσι κέρδος· φιλοκτινῶν γὰρ ἢ φιλάνθρωπος ὁ Δεσπότης, ἢ τοῖς μεταμελομένοις παρέχει τὴν σω-
τηρίαν .

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος : „ Προρρήσιν ὁ λόγος ἔχει τὴν κατὰ τὸν Δεσπότην· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἄμνος τοῦ Θε-
οῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· οὕτω ἢ ὁ Θεὸς ἔφη Γαβριὴλ· ἢ καλεσθεὶς τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς
γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν .

ΨΑΛΜΟΣ ΡΑ'.

„ Ωδή τῶν Ἀναβαθμῶν .

Κύριε , οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου ,
οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί
μοί μου .

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν , ἔγραψε μὲν ὁ
Δαβὶδ διὰ τὸν ἐχυτόν του . διηγείται γὰρ εἰς αὐτόν
ὅποιον ταπεινώσιν εἶχεν , ὅταν ᾔτον ἐλεύθερος ἀπὸ
τοὺς πειρασμοὺς . διδάσκει δὲ μὲ αὐτόν καὶ τὸν λα-
ὸν τῶν Ἑβραίων , ὅπου ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν σκληρί-
αν τῆς Βαβυλωνος , νὰ ταπεινοφρονῇ καὶ αὐτὸς πα-
ρομοίως μὲ τὸν Δαβὶδ , καὶ νὰ μὴν ἐλπίζῃ εἰς τὰ
ἐδικαίου κατορθώματα καὶ ἀρετὰς , ἀλλὰ νὰ ἐλπί-

ζῃ εἰς τὸν Κύριον . Κύριε , λέγει , δὲν ὑψώθη ἡ καρ-
διά μου ἀπὸ τὴν οἰήσιν καὶ τὴν ἔπαρσιν . οὐδὲ ἐμε-
τεωρίσθησαν καὶ ἔβλεπον εἰς τὰ ὑψηλὰ οἱ ὀφθαλμοί
μου , ἀπὸ τὴν νόσον τῆς ὑπερηφανίας . (1) τί λοιπὸν ;
καυχᾶται ὁ Προφήτης μὲ τὰ λόγια ταῦτα ; καὶ καυ-
χᾶται , κατὰ τὸν Χρυσόστομον . διότι ὅταν τὸ κα-
λὸς οἰκιστὴς καὶ ἡ ἀνάγκη , πρέπει νὰ καυχᾶται
τῶν καὶ τὰ κατορθώματά του . ὅταν τὸ καύχημα
γίνεται , ὅχι διὰ ἐπίδειξιν καὶ ὑψηλοφροσύνην . ἀλλὰ
διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀχροχτῶν . καὶ διὰ νὰ τραβί-
ξῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ὁμοίαν μίμησιν τῆς ἀρετῆς . (2)
λέγωντας δὲ ὁ Δαβὶδ πρῶτον , ὅτι δὲν ὑψώθη ἡ καρ-
διά μου , καὶ ἔπειτα , ὅτι οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ
ὀφθαλμοί μου , ἔδειξεν ἐκ τούτου , ὅτι πρῶτον ὑψώ-
νεται καὶ ὑπερηφανεύεται ἡ καρδιά , καὶ ἔπειτα με-

τεω-

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος . ἡ Τῆς αὐτῆς κακίας ἐστὶ τῇ ὑπερηφανίᾳ , ὁ ὑψηλὸς καὶ μετέωρος , διαφέρων πρὸς
αὐτὸν τῇ σχέσει μόνον . ὁ μὲν γὰρ , καθ' ἑτέραν τῇ ὕψει καὶ τῇ ὑπερηφανίᾳ χρῆται . ὁ δὲ , καὶ μόνος ὢν , ἐαυτὸν
ὑπεραίρει καὶ μετεωρίζει· τῇ ματαιότητι τοῦ νοῦ καὶ ἀνυψοῖ . καὶ ἵνα μοι νοήσης τὸν ἀκριβῆ μετέωρον , ἀνάμνησον σε-
αυτὸν ἐν τῇ ματαιότητι τῆς νοότητός σου , εἴποτε κατὰ σαυτὸν γενόμενος , ἔλαβες ἐννοίαν τοῦ βίου καὶ τῶν ἐπιτη-
δευμάτων . πῶς εὐκόλως κατὰ τὴν φαντασίαν τοῦ νοῦ , ἐπέδραμες ἀρχὰς ἐξ ἀρχῶν . δυναστείας ἐκ δυναστειῶν . πλοῦ-
τον περιεβάλου . οἰκίας ἐκοδόμησας . χρυσὸν καὶ ἀργυρὸν ἀπέδου . καὶ τὰ λοιπὰ . ὁ τοιοῦτος νοῦς ὑψηλὸς ἐστὶ καὶ με-
τέωρος . οὐδαμοῦ ἐσθίγεται . ἀμαρτία οὖν καὶ ὁ μετεωρισμὸς . καὶ ἀκούσον τοῦ Κυρίου λέγοντος . „ Μὴ μετεωρίζε-
σθε . (Λουκ . ιβ' . 29 .) καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ ἐν τοῖς κατορθώμασιν ἀριθμεῖ , τὸ μὴ μετεωρισθῆναι , μὴ
δὲ ὑψωθῆναι .

(2) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Χρυσόστομος . „ Οὐ πανταχοῦ τὸ καυχᾶσθαι κεκόλυται . ἀλλ' ἐστὶν ὅπου καὶ ἀναγκαῖον ἐστὶν
ὁ γὰρ ἐπὶ τῇ σαυρῇ μὴ καυχώμενος , πάντων ἐστὶν ἀφρονέστατος . ὁ ἐπὶ τῇ πίσει μὴ καυχώμενος , πάντων ἐστὶν ἀ-
θλιώτερος . διὸ ὁ Παῦλος λέγει . „ Ὁ καυχώμενος , ἐν Κυρίῳ καυχάσθω . πῶς δὲ κακὸν τὸ καυχᾶσθαι ; ἐάν
ὡς Φαρισαῖος , αὐτὸ ποιῶμεν .

τεωρίζονται οἱ ὀφθαλμοί : ἤτοι βλέπουν ὑψηλά καὶ συνανασφρόμην μὲ τοὺς ἔχοντας τὸ πάθος αὐτὸ .
(2).

„ οὐδὲ ἐπορεψύθην ἐν μεγάλοις , οὐδὲ
„ ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ .

Ἐγὼ , λέγει , Κύριε , δὲν ἐσυνανασφρόμην μὲ ἀνθρώπους , μεγαλιτέρους καὶ θαυμασιωτέρους ἀπὸ λόγου μου . οὐδὲ ἐπολιτευσάμην μὲ ἀνθρώπους , ὅπου ἦτον ἀνώτεροι τῆς ἐδικῆς μου καταστάσεως , κατὰ τὸν Χρυσόσομον . διατὶ ἐλογιάζα τὸν ἑαυτὸν μου , πῶς εἶμαι ἀνάξιος τῆς ἐκείνων συναναστροφῆς . ἔξω μόνον ἀνίσως τινες ἀπὸ αὐτοὺς μὲ ἀνάγκασαν καὶ μὴ θέλοντα , νὰ τοὺς συνανασφράω . ἢ μεγάλους καὶ θαυμασίους ὀνομάζει , τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους , οἱ ὅποιοι νομίζουν εἰς τὸν ἑαυτὸν τοὺς , ὅτι εἶναι τοιοῦτοι μεγάλοι καὶ θαυμάσιοι : ἤτοι τοὺς ὑπερηφάνους καὶ ὑψηλόφρονες . ὡσὺν νὰ λέγῃ . Ἐγὼ ὄχι μόνον ἀπέφευγον τὸ πάθος τῆς ὑπερηφανίας , ἀλλ' οὐδὲ ἐ-

2 : „ Εἰμὴ ἐταπεινοφρόνουν , ἀλλὰ ὑψω-
„ σα τὴν ψυχὴν μου , ὡς τὸ ἀπογεγα-
„ λακτισμένον ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ
„ ὡς ἀνταποδώσεις ἐπὶ τὴν ψυχὴν μου

Ἀνίσωσι , λέγει , ἐγὼ δὲν ἐταπεινοφρόνουν , καθὼς ταπεινοφρονεῖ κοντὰ εἰς τὴν μητέρα του τὸ νήπιον , ὅπου ἤδη ἐχωρίσθη ἀπὸ τὸ νὰ βυζάνῃ . ἀλλὰ ὑψώθηκα καὶ ὑπερηφανεύθηκα : εἴξι καθὼς ἐγὼ ὑπερηφανεύθηκα , νὰ ἀνταποδώσῃς , Κύριε , καὶ νὰ κάμῃς εἰς ἐμέ τὴν πρέπουσαν παιδείαν τῆς ὑπερηφανίας μου . ἢ πολλὰ νὰ ἀνταποδώσῃς καὶ νὰ τιμωρήσῃς τὴν ψυχὴν μου . τοῦ ὡς , ἐπιτακτικοῦ λαμβανομένου . (3)

3 : „ Ἐλ-

- (1) Ὁ Θεὸς ὁ Χρυσόσομος λέγει . „ Οὐχ ὑψώθῃ ἡ καρδία μου , οὐδὲ ἤψατό μου τῆς ψυχῆς ἡ πονηρία : ὁ πάντων αἴτιον τῶν κακῶν , ἢ ῥίζα παρανομίας ἐσχάτης . οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου . οὐκ ἀνέσπασα , φησι , τὰς ὀφρὺς . οὐδὲ ἀνέτεινα τὸν αὐχένα . ἀπὸ γὰρ τῆς ἐνδοθεν πηγῆς τοῦ πάθους ὑπερβλύζον τὸ νόσημα , ἢ τὸ σῶμα σχηματίζει πρὸς τὴν ἐνδοθεν φλεγμονήν .
- (2) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Χρυσόσομος . „ Οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο κατόρθωμα , τὸ φεύγειν τοὺς ὑπερόγκους . τὸ μισεῖν τοὺς ἀλαζόνας . τὸ ἀποσρέφειν καὶ βδελύσσειν . μεγίστη δὲ ἀρετὴς ἀσφάλεια . μεγίστη ταπεινοφροσύνη φυλακή . ὁ δὲ Θεὸς Κάλιστος ὁ Τηλικούδης ἐν τοῖς ἀνεκδότοις αὐτοῦ Κεφαλαίοις , ἀνασρέφει τὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου οὕτως . „ Κύριε εἰμὴ ὑψώθῃ ἡ καρδία μου , ἢ εἰμὴ μετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου , ἢ εἰμὴ ἐπορευθῶν ἐν μεγάλοις ἢ θαυμασίοις τοῖς ὑπὲρ ἐμέ οὔσι : δηλαδὴ ὑψηλοῖς ἢ ἀληθίνοις Μυστηρίοις τοῦ Πνεύματος , ἢ εἰμὴ ἠξιώθην τῆς ὑψῆς τοῦ Θεοῦ πνευματικῆς θεωρίας , οὐκ ἂν ἐταπεινοφρόνουν . καθάπερ δηλαδὴ ἢ ὁ Ἡσέας , ὅταν ἠξιώθῃ τῆς ὑψηλῆς τοῦ Θεοῦ θεωρίας , τότε ἀληθῶς ἐταπεινώθῃ , ἢ εἶπεν . „ Ὡς τάλας ἐγὼ . ὁμοίως ἢ ὁ Ἀβραάμ , ὅταν ἐλάλησε μετὰ τοῦ Θεοῦ , εἶπεν . „ Ἐγὼ δὲ εἰμι γῆ καὶ σποδός . ὁμοίως ἢ ὁ Ἰώβ . ἐὰν γὰρ δὲν ἀναβῇ τινας εἰς τὴν πνευματικὴν θεωρίαν τῆς ἀπειρίας τοῦ Θεοῦ , ἀληθῆς ταπείνωσις κησασθαι οὐ δύναται .
- (3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόσομος . „ Καθ' ὑπερβατόν ἐστι τὸ εἰρημένον . εἰμὴ ἐταπεινοφρόνουν ὡς τὸ ἀπογεγαλακτισμένον ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ , ἀλλ' ὑψωσα τὴν καρδίαν μου . οὕτως ἀνταποδοθεῖν τῇ ψυχῇ μου . ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν . οὐ μόνον τῇ κακίας καθαρὸς ἦμην , τῆς ἀλαζονείας λέγω , οὐδὲ μόνον τῶν ἐχόντων αὐτὴν ἀλλότριος . ἀλλὰ ἢ τὴν ἀρετὴν τὴν ἐναντίαν αὐτῇ μετὰ πολλῆς ἐδεξάμην τῆς ὑπερβολῆς , τὴν ταπεινοφροσύνην , τὸ μετριάζειν τοιαύτην , φησιν , ἐκτισσάμην κα' γὰρ ταπεινοφροσύνην . ὡς τὸ ὑπομάζιον παιδίον ἔχεται τῆς μητρὸς , ἢ τεταπεινῶται , ἢ ἀλαζονείας πάσης ἐστὶ καθαρὸν . τοῦτο , ὁ τοῖς Μαθηταῖς ὁ Κύριος ἐκέλευσε λέγων . ἢ Ἐὰν μὴ σφραγῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά , οὐκ ἐισέλθετε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν . οὐχ ἀπλῶς δὲ τοῦ ἀπογεγαλακτισμένου ἐμνήσθη , ἀλλὰ τὴν θλίψιν θέλων παραστήσαι . καθάπερ γὰρ τὸ παιδίον ἀρετὴ τοῦ μαστοῦ ἀσπασθὲν , οὐδ' οὕτως ἀφίσταται τῆς μητρὸς , ἀλλ' ὀδυνώμενον θρηνοῦν καὶ κλαυθμυρίζομενον , ὅμως ἔχεται τῆς τεχνοῦς . οὐτ . κα' γὰρ , φησι , ἢ ἐν θλίψει ἢ ἐν ξενωχαρίᾳ ἢ ἐν πολλαῖς ὡν συμφοραῖς , εἰχόμενον τοῦ Θεοῦ . ἢ εἰμὴ οὕτως ἦμην , ἀνταπο-

πρὸ αὐτοῦ, ἐκ προσώπου τοῦ εὐσεβεστάτου λαοῦ τῶν Ἑβραίων, τῶν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν ἐπιστρεφάντων, ὁ ὁποῖος λαὸς διηγεῖται διὰ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, ὁποῖας μὲν προσευχὰς προσήχετο, ὅταν εὐρίσκετο εἰς πειρασμούς. ποῖαν δὲ ταπεινοφροσύνην εἶχεν ὅταν ᾗτον ἐλεύθερος ἀπὸ πειρασμούς· διὰ τὴν διδάξῃ μὲ τὸ παράδειγμά του καὶ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς, πῶς νὰ προσευχώμεθα εἰς τὸν κυρίον τῶν πειρασμῶν, καὶ πῶς νὰ ταπεινοφροσυνώμεν ἡμᾶς, λέγων, οἵτινες ἐλυτρώθημεν ἀπὸ τὴν ἰσθητὴν σκλαβίαν τῶν παθῶν καὶ Δαιμόνων. (1')

Ἄς ἐλπίζῃ, λέγει, εἰς τὸν Κύριον ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸν ἑξῆς χρόνον, μιμούμενος ἑμένα· ὅστις ἐλπίζω εἰς τὸν Κύριον καὶ ἐν τῇ θλίψει, καὶ ἐν τῇ ἀνέσει, καὶ εἰς καθὲς καιρὸν· ἀρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς τὸν νέον Ἰσραὴλ· ἥτοι εἰς τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν. ἴσως δὲ ὁ Δαβὶδ ἔγραψε καὶ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, καὶ τὸν

ΨΑΛΜΟΣ ΠΑΛ.

Ὡδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν :

Καὶ τοῦτον τὸν ψαλμὸν συνέγραψεν ὁ Δα-
βιδ ἐκ προσώπου τοῦ εὐσεβεσέρου λαοῦ τῶν Ἑβραί-
ων, ὅταν ἐγύρισαν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τῆς Βα-
βυλῶνα. διὰ τοῦ Ψαλμοῦ γὰρ τούτου παρκαλεῖ αὐ-
τὸς τὸν Θεὸν νὰ οἰκοδομηθῇ πάλιν ὁ ναὸς, ὃν ὄχι
δι

δοθῆναι, φησιν, ἀπὶ τὴν ψυχὴν μου· τούτῃ δίκην δοῖν τὴν ἐσχάτην. ὁ δὲ ὁσῖος Νικήτας ὁ Στιθάτης, τὸν φησικὸν καὶ χαρίεντα λόγον τοῦ ἀπογευαλακτισμένου νηπίου περιεργασθεὶς λέγει· ἢ Τοιούτους γέγονα πρὸς σὲ Κύριε, διὰ τῆς ταπεινώσεως εὐμενίζωνσε, οἷα τὰ ἄρτι τῆς Μητρώας θηλῆς ἀποσπάμενα νήπια· ἂ τῇ μνήμῃ συνεχῶς τῆς τοῦ γάλακτος γλυκύτητος συνεχόμενα, παντοίοις ἐπιτηδεύμασι παρακλήσεως, τὰς τεκούσας ἐξεμενίζονται. ἢ τὰς θηλῆς ἐπιλαμβάνονται, καὶ τῆς συνήθους ἐμφανιθῶσι τροφῆς· καὶ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Οὕτως ἀνταποδοθῆναι τῇ ψυχῇ μου, εἰμὶ παραπλησίως, φησι, βρεφεί, νῦν ἀπαλλαγέντι θηλῆς, καὶ τὴν μητέρα δειμαίνοντι. Ἐδεισάσε, καὶ ἐμᾶντόν σοι ὑπέταξα.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὀριγένης· ἡ Ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης φάσιν ἀλέκται· ἡ Ἀπὸ φυλακῆς πρῶτας μέχρι νυκτὸς ἐπιστάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον· ἐν δὲ ταύτῃ, ἡ τὸ ἔως ποτε· ἀπὸ τοῦ νῦν γὰρ, φησι, ἡ ἔως τοῦ αἰῶνος· μετ' ἐκεῖ.

δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν ἐκείνην, ὅπου εἶχεν ἐπὶ ζωῶν ὁ Δαβὶδ ὁ πρόγονος καὶ βασιλεὺς αὐτῶν, ζητῶν πρό τῆς οἰκοδομῆς τῆς οἰκίας τοῦ Θεοῦ: τοῦ ὕψερου δηλαδὴ κτισθέντος ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Σολομῶντα. (1) πρῶτον δὲ ἐνομάζει, τὴν ἀμνησικακίαν καὶ μακροθυμίαν τοῦ Δαβὶδ, τὴν ὁποίαν ἐδειχνεν εἰς τὸν Σαούλ, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ. ὁμοίως καὶ εἰς τὸν Σεμεί τὸν ὑβρίζοντα αὐτόν, καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς. μόνον δὲ τὴν πρῶτον τοῦ Δαβὶδ ἀναφέρουσιν οἱ Ἰουδαῖοι, διατὶ ταύτην τὴν ἀρετὴν κατ' ἐξαιρέτον τρόπον ἐκπύρωσεν ὁ Δαβὶδ. ἡ καὶ διατὶ μὲ τὸ μέσον τῆς ἀρετῆς ταύτης, δηλοῦνται καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ τοῦ Δαβὶδ. ἐνθυμῶμαι, λέγουσι, Κύριε, ἐνθυμῶμαι τὸν Δαβὶδ ἐκείνον τὸν πρῶτον, ὅστις διὰ τῆς πρῶτης εὐηρέτησεν εἰς ἐσέ. (2)

2: „Ὡς ἄμισε τῷ Κυρίῳ, νύξαιτο τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Ἐνθυμῶμαι, λέγει, Κύριε, πῶς ὁ Δαβὶδ ὑπεσχέθη εἰς ἐσέ τὸν Κύριον μὲ ὄρκον, διὰ τὴν κατορθώσῃ τὰ ἐξῆς ῥηθησόμενα.

3: „Εἰ εἰσελεύσομαι εἰς σκηνώμα οἴκου μου, εἰ ἀναβήσομαι ἐπὶ κλίνης στρωμνῆς μου.
4: „Εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμόν, καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις μου.
5: „Ἐως οὐ εὕρω τόπον τῷ Κυρίῳ, σκηνώμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Ἐνθυμῶμαι, λέγει, Κύριε, πῶς ὁ Δαβὶδ ἕνα καιρὸν ζῆλον λαβὼν εἰς τὴν ψυχὴν του· διὰ τὴν ἐπικινδύναν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἢ Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ, ὑπεσχέθη μὲ ὄρκον, ὅτι δὲν θέλω κάμω τοῦτο καὶ τοῦτο, ἕως οὐκ εὕρω τόπον ἄξιον: ἡγουμαι τοικητέρην ἐπιτήδειον εἰς τὸν Θεόν: τουτέστι τόπον νου. καὶ τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἀνεπαύθη ὁ θεὸς Δαβὶδ, ἕως οὐκ εὕρε τὸν ἐπιτήδειον τόπον, εἰς τὸν ὅποιον ὁ Σολομὼν ἔκτισε μετὰ ταῦτα τὸν περίφημον ἐκείνον ναόν. καθὼς ἴσους ἡ πρώτη τῶν παραλειπομένων ἐν κεφ. κη. ἀφ' οὗ ἔδωκεν εἰς τὸν Σολομῶντα τὸν τύπον καὶ τὸ παράδειγμα ὅλου τοῦ ναοῦ. τὸ δὲ ἐξ ἑδῶ, εἶναι ἀντὶ τοῦ οὐ: ἦτοι οὐκ εἰσελεύσομαι εἰς σκηνώμα οἴκου μου. οὐ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καθὼς καὶ ἐν ἄλλοις εἶπομεν, ὅτι τὸ εἰ ἐπὶ ὄρκου λαμβανόμενον, νοεῖται ἀντὶ τοῦ οὐ. σκηνώμα δὲ καὶ οἶκος τοῦ Θεοῦ ἢ μπορεί να λέγεται ὁ ναός. δια-

τι

ἐκείνον γὰρ τις ἀπολαύει τῶν ἐλπιζομένων. ἢ ὁ Θεοδότης. „Ἐδειξεν ὁ προφητικὸς λόγος, τίνος χάριν ἐποίησατο τὴν τῶν κατορθωμάτων διήγησιν. οὐ γὰρ αὐτοῦς σημειώνοντες τὴν εὐεργεσίαν διεξάσιν ἀρετὴν, ἀλλὰ τοὺς ἄλλους εἰς τὸν ἴσον διεγείροντες ζῆλον. διὰ πάντα τὸν Ἰσραὴλ τῆς αὐτῆς ἐλπίδος ἐκείνης παρεκάλεσαν. ἢ διηγεῖται αὐτὴν ἔχει, ἢ τοὺς ἐκ ταύτης φερόμενους συλλέγειν καρπὸς.

(1) Ὁ δὲ Θεοδότης λέγει. „Πολλὴν ὁ Ψαλμὸς πρὸς τὸν δογματικὸν ὁδόν (ἦτοι τὸ. „Τὰ ἔλεν σου Κύριε) ἔχει συγγένειαν. ἢ γὰρ ἐνταῦθα καὶ κατ', τὸν τῶν ὁλων Θεὸν ἱκετεύουσιν οἱ ἐν Βαβυλῶνι δογματικοί, τὰς πρὸς τὸν μέγαν Δαβὶδ ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένας ὑποσχέσεις, ὡς ἱκετηρίας προσφέροντες, ἢ τυχὲν ἐξιοῦντες συγγένειαν. ἔχει δὲ ἢ πρὸς τὸν κατὰ σάρκα βλαστήσαντα ἐκ γένους Δαβὶδ τῆς οἰκουμένης Σωτῆρος.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει. „Ὡς περὶ ὁ Ἰὼβ δίκαιος ὢν τὰ ἄλλα ἢ θεοφιλὴς, ἐπλεονέκτει ἐν ὑπομονῇ ἢ ἀνδρίᾳ. καὶ Ἰωάνη ἐν σωφροσύνῃ. ἢ Σολομὼν ἐν σοφίᾳ. πιστὸς δὲ ἦν Ἀβραάμ. οὕτω ἢ Δαβὶδ ἐν πρῶτῃ. εἰ ἢ περὶ τοῦ Μωσέως γέγραπται. „Καὶ ὁ ἄνθρωπος Μωσὴς πρὸς σφόδρα παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς (Ἀριθ. 12. 3.) λέγει δὲ ὁ δεικνὺς Σινηθάτης. „Οὐκ εἶναι πρῶτον τινα γένεσθαι ποτὲ, μὴ πρότερον διὰ ταπεινώσεως πολλῆς, ἢ ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, εἰς βάσιν ταπεινοφροσύνης ἐλάσασθαι. αὐταὶ γὰρ αἱ ἀρεταὶ ἀλλήλων, αἱ ἔχονται, ἢ οὐκ ἐστὶ διαζευχθῆναι μίαν τὴν ἐτίαν. ἢ ἡ πρῶτη εἶναι τινὰ μὴ ταπεινὸν δὲ, ὃ ταπεινὸν ἐμπαιν, μὴ πρῶτον δὲ ἄλλ' ὁ πρῶτος ἢ ταπεινός. ἢ ὁ ταπεινὸς πρῶτος, κατὰ τὸν εἰπόντα Θεόν. „Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος εἰμι ἢ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ.

τι ἀπὸ ἐκεῖ ἐσυνωμίλει ὁ Θεὸς μετὰ τοὺς ἀγίους Ἰσραεὺς , καὶ ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς τοὺς θείους τοῦ χρησμούς , καὶ ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπομεν , (1)

6' : „ Ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Ἐφραθᾶ .

νακὰ τοῦ Ῥαχὴλ ἐν τῇ ἵπποδρόμῳ τοῦ Ἐφραθᾶ . „ Ἀπέθανε δὲ Ῥαχὴλ , καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ ἵπποδρόμου Ἐφραθᾶ· αὕτη ἐστὶ Βηθλεὲμ· (Γέν . λε . 16) ἔφερε γὰρ ὁ τόπος τῆς Βηθλεὲμ , τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου κατοικήσαντος αὐτὸν Βηθλεὲμ . ἢ καὶ ὁ τόπος Ἐφραθᾶ εἶχε τοῦ πρώτου οἰκήσαντος αὐτὸν Ἐφραθᾶ . (1)

Ἡμεῖς , λέγει , οἱ Ἐβραῖοι ἠκούσαμεν ἀπὸ τοὺς πατέρας καὶ προγόνους μας . ἢ καὶ ἀπὸ τὰς βίβλους , ὅτι ἡ Κιβωτὸς μεταφερομένη ἀπὸ τόπου εἰς τόπον , ἐκαταστάθη εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Ἐφραθᾶ : ἤτοι εἰς τὴν Βηθλεὲμ . γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Γενέσεως , ὅτι ὁ Ἰακώβ ἐθαψα τὴν γυ-

„ Εὗρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ .

Τὸ εὗρομεν αὐτὴν δηλοῖ , ἀντὶ τοῦ ἐμά-
θομεν ἀπὸ τῶν εἰρημέων προγόνων μας , ὅτι ἡ Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ ἐκατοίκει πρὸ τοῦ νακτισθῆναι ὁ ναὸς , εἰς

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος : „ Τὸν μὲν οἰκοδομήσαντα (εἴτουν τὸν Σολομῶνα) παρατρέχει· τὸν δὲ ἐπαυ-
γελάμενον εἰς μέσον τίθει· ἵνα μάθῃς , πόσον ἐστὶ γνώμη· ἢ πῶς αἰεὶ τῇ γνώμῃ τὸν μισθὸν ὁ Θεὸς ὀρίζει·
εἶπεν· διὰ δὴ τοῦτο οὐ τοῦ Σολομῶντος , ἀλλὰ τοῦ Δαβὶδ μέμνηται μάλλον· ἐπεὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ οἰκοδομῶν·
μάλλον , ἢ ὁ παῖς· ὁ μὲν γὰρ , ἐπηγγελάτο· ὁ δὲ , ἐπετάγη· ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πρῶτον μὲν γὰρ Ἰ-
κέτευσεν αὐτὸς τὸν θεῖον οἰκοδομῆσαι ἱεῶν· ἐπεὶ δὲ διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν ἐκάλυπεν ὁ Θεός , ἢ τὴν ὑπο-
τοῦ Σολομῶντος ἐσομένην οἰκοδομίαν προείρηκεν , ἀνεβάλετο μὲν ὁ Δαβὶδ τὴν οἰκοδομίαν , οὐκ ὑποτάσσας δὲ φα-
σάνην· ἀλλὰ ἢ ἀργυρὸν ἢ σίδηρον ἢ χαλκὸν ἢ ξύλα ἢ λίθους συνήγαγε , καθὼς ἡ πρώτη τῶν Παραλειπομένων δι-
δάσκει· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον ἢ Κύριλλον· „ Μισθὸν ὁ Δαβὶδ ἐξ ἁγίου Πνεύματος , ὡς ἄρα ἔσαι ποτε αὐτοῦ
τοῦ Κυρίου εἰς ἀνθρώπους ἄφ' ἑαυτοῦ , ὡς πᾶσαν μὲν παραιτήσασθαι σωματὴν , ἀποτάξασθαι δὲ
τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ κατὰ πρόσωπον δὲ χαμαὶ ῥίψαι ἑαυτὸν , ἢ κεῖσθαι πρὸ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους , ἐρριμμένον ἢ
παυσιμένον γνῶναι τὸν τόπον τοῦ Κυρίου· μετ' ὅρκου τε διαβεβαιώσασθαι , μὴ πρότερον ἀναστήσεσθαι ἐκ τοῦ ἐ-
δάφους , μηδὲ ἀναχωρήσειν τοῦ τόπου , καθ' ὃν πεσὼν προσκύνει , πρὶν ἢ μισθῆναι , τίς ποτε ἄρα ἔσαι ὁ τόπος τῆς
τοῦ Κυρίου εἰς ἀνθρώπους παρουσίας προεγνωσμένος ἢ προτοίμασμένος αὐτῷ· οὐ γὰρ πεπαύσομαι , φησι , τὸν ἐκ
τοῦ πονεῖν καταστάξων ἰδρῶτα , πρὶν ἢ μάθαιμι τὸν τόπον , ἐν ᾧ γενήσεται κατὰ καιροῦ ἡ ἐκ γυναικὸς κατὰ
σάρκα γέννησις τοῦ Μονογενοῦς· οὕτως αὐτῷ ἐπιμένοντι τῇ προσευχῇ , ἢ μετ' ὅρκου διὰ βεβαιώσεως ἑαυτὸν κα-
ταδύσαντι , ἐπινεύει· Θεὸς , οἶκτον λαβὼν αὐτοῦ , ὡς ἂν μὴ φεύσαιο ἀποξ' ὁμώσας μὴ ἀναστήσεσθαι , ἢ τιχῆν
ἐν ἐπεπρόφει· διὸ τὴν γνώσιν αὐτῷ δωρεῖται διὰ τοῦ πνευματικοῦ Πνεύματος τῶν αἰτιθέντων· ὅθεν ἀκολουθῶς λέ-
γει· „ Ἰδοὺ ἠκούσαμεν· ἢ τὰ ἑξῆς· κατὰ δὲ τὸν Σιμωναὶν Νικήταν· „ Τόπος Κυρίου , ἐν ᾧ οἱ πόδες αὐ-
τοῦ βεβηκέναι λέγονται νοητῶς , ἢ ἀπὸ τῶν προσύλων ἄρτι παθῶν ἐκκαθαρευῆσα καρδία , ἢ ἐλευθερία τε ἢ διὰ
τῆς τοῦ Πνεύματος ἐπιδημίας ἐγγινόμενη τῇ ψυχῇ , ἢ ἡ τελεία ἀπάθεια· ἢ τόπος Θεοῦ Ἰσραὴλ , σκηνώμα δὲ
τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ , ἢ φωτεινὴ ψυχὴ ἢ διάνοια· ἢ ἄρτι μὲν ὑπὸ τοῦ θεοῦ Πνεύματος καταλαμπόμενη , ἢ τῇ
μεθέξει τοῦ θεοῦ πυρὸς , ἢ αὐτῇ ὅλη πῦρ χρηματίσασα· ἄρτι δὲ πηγὴ ζῶντος ὕδατος γενομένη , ἢ τοῖς διψῶσι
καθαρὰν τὸ πόμα χορηγοῦσα τοῦ λόγου· τόπος γὰρ χωρητικὸς τοῦ ἀχωρήτου Θεοῦ αὕτη γίνεται .

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον ἢ Εὐσέβιον· „ Τὴν μέλλουσαν , φησιν , ἔσεσθαι τοῦ Κυρίου γέννησιν λαμβάνουσαν ,
ἢ ὅσπερ ἀποκρυπτομένην , ἡμεῖς εὗρομεν ἐν Ἐφραθᾶ· ὅ ἐστιν ἐν Βηθλεὲμ κατὰ τὴν Μιχαίου προφητείαν λέγον-
τος· „ Καὶ οὐ Βηθλεὲμ οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ· ἐκ σοῦ γὰρ μοι ἐξελεύσεται ἡγουμένος· τίς οὖν οἶκός σου θαυμασθεῖς
τὸ ἀφυσῶδες τοῦ λόγου· αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς παραλαμβάνοντος τὸ σπήλαιον τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γεννήσεως τῆς ἐν
Βηθλεὲμ· ἐν ἀγροῖς δὲ ἢ ἐν τοῖς πεδίοις τῆς ἀμφὶ τὴν Βηθλεὲμ χώρας· „ Ὁ μὲν οὖν μακάριος Δαβὶδ , κατὰ
τὸν Θεοδώριτον , ἰκέτευσεν οἰκοδομῆσαι ναὸν τῷ Θεῷ· ὁ δὲ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος ἐκ καρπῷ τῆς ὁσφύς αὐ-
τοῦ ναὸν ἑαυτοῦ ἐμφυχόν τε ἢ λογικὸν οἰκοδομήσειν ὑπέσχετο· ἐπεὶ δὲ δύο σκηναὶ , ἡ μὲν , ἐκ λίθων ἢ ξύλων·
ἡ δὲ , ἐκ σώματος ἢ ψυχῆς· ἢ ἡ μὲν , ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ Σολομῶντος ἐγένετο· τὴν δὲ ἐν τῇ Βηθλεὲμ , τοῦ
Παναγίου Πνεύματος ἡ χάρις ἐξόφνηεν· οἱ τινικαὶ δὲ εὐσεβεῖς , τὴν μὲν , ἑώραν , τὴν δὲ , προσεδόκων , εἰκό-
τω

εἰς τοὺς κάμπους, καὶ εἰς τοὺς λόγγους: ἦτοι ἐπε-
ριφέρετο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ποτὲ μὲν, εἰς Σηλὼμ, πο-
τὲ δὲ, παρὰ τοῖς ἀλλοφύλοις. μὲ τὸ νᾶ μὴν εἶχε τό-
πον ἕνα διωρισμένον. ταῦτα δὲ λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖ-
οι, διὰ νᾶ δεῖξουν, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀναγκαίως ἔλαβε
ζῆλον διὰ τὴν περιφερομένην Κιβωτὸν, καὶ εὗρε τὸν
τόπον τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπιτινδύειν εἰς ναὸν καὶ κα-
τοικίαν τῆς Κιβωτοῦ. διὰ τὴν ὁποίαν Ἱερουσαλὴμ
καὶ διὰ τὸν ναὸν, παρακαλοῦσιν αὐτοὶ ἐδῶ τὸν Θε-
όν. (1)

7: „Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα
αὐτοῦ, προσκυνήσομεν εἰς τὸν τό-
πον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγονται ἐκ προσώπου
τῶν ἐν τοῖς Ἰουδαίοις ἀγίων, οἵτινες προφητεύουν εἰς
αὐτοὺς, ὅτι ὁ ναὸς θέλει οἰκοδομηθῆ, καὶ ὅτι θέ-
λουν ἐμβροῦν μέσα εἰς αὐτόν, καὶ θέλουν προσκυνή-
σουν καὶ λατρεύσουν τὸν Θεόν, καθὼς καὶ πρὸ τῆς
σχληβίης. σκηνώματα δὲ φνομάζει, ἢ τὰς αὐλὰς τοῦ
ναοῦ, ἢ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον ναὸν, πληθυντικῶς τὸν
ἕνα ὀνομάζων, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς
διαλέκτου. σκηνώματα δὲ καὶ πόδας καὶ εἶπεν
Θεοῦ ἀνθρωποπραπῶς, διὰ τὴν παχύτητα τοῦ νοός

τῶν ἀχροσπῶν. διατὶ μέσα ἀπὸ τοῦ ναοῦ ἐφέροντο
αἱ φοβεραὶ φωναὶ καὶ οἱ χρησμοὶ τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ
πράγματα καὶ ὑποθέσεις τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ἔσα-
φνίζον τὰ ἀσαφῆ, καὶ ἐπρόλεγον τὰ μέλλοντα κα-
τὰ τὸν Χρυσόσομον. (2)

8: „Ἀνάστηθι Κύριε εἰς τὴν ἀνάπαυσίν
σου, σὺ καὶ ἡ Κιβωτὸς τοῦ ἁγιά-
σματός σου.

Σηκώσου, λέγει, Κύριε, καὶ συνέργησον
εἰς τὸ νᾶ οἰκοδομηθῆ ὁ ναὸς, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον
ἀναπαύσαι. σηκώσου, λέγει, καὶ σὺ Κύριε ὁμοῦ
καὶ ἡ Κιβωτὸς τῆς ἁγιασύνης σου. ἕνα μὲν,
διατὶ ἔχει δύναμιν καὶ αὐτὴ, καθότι πολλὰ θαύμα-
τα πολλὰκις ἐτέλεσε διὰ μέσου τῆς ἐν αὐτῇ κατο-
κίης θείας σου χάριτος. καὶ ἄλλο δὲ, διατὶ καὶ
τῆς Κιβωτοῦ οἶκος, ἦτον ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸς. Κι-
βωτὸς δὲ ἁγιασματος ὠνομάζετο, καθότι ἦτον γε-
μάτη ἀπὸ ἁγιότητος, διὰ μέσου τῆς ὁποίας καὶ τοὺς
ἄλλους ἡγίαζε. διότι καὶ τὰ ἐν τῇ Κιβωτὶ εὐρισκό-
μενα, ἅγια ἦτον: ἦτοι ἡ σάμνος ἡ ἔχρυσά τὸ μά-
να, καὶ ἡ ράβδος τοῦ Ἀαρών, καὶ αἱ πλάκες τῆς
Διαθήκης. μάλιστα δὲ καὶ ἑξαίρετως ἅγια ἦ-ον αἱ
πλάκες: ἦτοι ὀδεκάλογος, ἐπειδὴ ἁγιάζον τοὺς με-
τα-

τα-

τας ὁ προφητικὸς λόγος ἔφη. Ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Ἑφραθᾶ: τουτέστι ἐπὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου γεν-
νησομένην.

(1) Δουκοῦ δὲ πεδία ὀνομάζει, τάχα μὲν καὶ τὸ σπήλαιον, ἐν ᾧ ἡ γέννησις. τάχα δὲ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον,
καὶ τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ ναοῦ τὸν τόπον, ἔργον ὄντα πάσαις οἰκοδομίαν οὐκ ἔχοντα. Σημειοῦμεν δὲ ἐνταῦθα,
ὅτι ὁ Ἑφραθᾶ, ἦτον μὲν ἀπόγονος τῆς Ἰούδα φυλῆς, ὁ δὲ Βηθλεὲμ ἦτον υἱὸς τοῦ Ἑφραθᾶ. καθὼς γέγραπται
ἐν τοῖς Παραλειπομένοις. ἡ Ἑφραθᾶ πατὴρ Βηθλεὲμ. (Α΄. Παραλειπ. δ΄. 4.) ἀφ' οὗ καὶ ὀνομάσθη ὁ
τόπος. εἰς τὴν τοῦ Ἰούδα γὰρ φυλὴν μετὰ πολλὴν χρόνου περίοδον εἰσενέχθη ἡ Κιβωτὸς, καὶ ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς
ἐγεννήθη ὁ Κύριος. φασὶ δὲ, ὅτι παρ' Ἑβραίοις τὸ Ἑφραθᾶ σημαίνει Μαρία. ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ Κύριος. (πα-
ρὰ τῷ Νικητᾷ.) καὶ ὁ Βαρθολομαῖος δὲ τὸ αὐτὸ λέγει, ἐν τῇ λέξει Ἑφραθᾶ. ὅτι παρ' Ἑβραίοις τὸ Ἑφραθᾶ σημαί-
νει Μαρία.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. ἡ Ὁ μὲν οὖν Δαβὶδ ἐν σκηνώματι εὗρεν ἡγήσασθαι, πολλὰ δὲ ἀνθ' ἑαυτοῦ διδάσκειται.
ἀτινά εἰσιν αἱ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης Ἐκκλησίαι. κατὰ δὲ τὸν Ἱεροσολύμων Κύριλλον, καὶ τὸν θεῖον Ἰωάννην
τὸν Δαμιανόν. ἡ Εἶεν ἐν Θεοῦ σκηνώματι προσκυνοῦμενα, ἡ Φάτιν, τὸ Σπήλαιον, ὁ Γολγοθᾶς ὁ σωτή-
ριος, ὁ ζωοποιὸς Τάφος, ἡ Σιών, τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ ἀκρόπολις. τόπος δὲ, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. ὁ εἰσέτι
ἰὺν δεικνύμενος ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν. ἡ καὶ ὁ Σταυρός. καὶ δηλοῖ τὸ ἐπομένον. ἀνάστη Κύριε. ἔπεται γὰρ τῷ
Σταυρῷ ἡ ἀνάστασις.

ταχειριζομένους καὶ ἐργαζομένους αὐτόν . ἡ ἀγίασμα λέγει τὸν ναόν , καθὼς ἡγιασμένον καὶ ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν . καὶ καθὼς περιέχοντα τὰ ἅγια τῶν ἀγίων , ὅπου εὐρίσκετο ἡ Κιβωτὸς . τοῦτον γὰρ καὶ ἐν τῷ οὐ ψαλμῷ ἀγιασθήριον εἶπεν , ἐνεπύρισαν τὸ ἀγιασθήριόν σου . (1)

9 : „ Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην , καὶ οἱ ὅσιοί σου ἀγαλλιάσονται :

Ἀνίσως , λέγει , καὶ οἰκοδομητῇ ὁ ναὸς σου Κύριε , οἱ ἱερεῖς σου θέλουν ἐνδυθῆναι ὡσαν φέρεμα τὴν δικαιοσύνην τῆς λατρείας σου . ἡ κατὰ δικαιοσύνην : ἥτοι ἀρετὴν . λατρεύοντες εἰς ἐσένα καὶ ἐναρέτως πολιτευόμενοι . ἀλλὰ καὶ οἱ ὅσιοί σου κληρονομοῦν , ὅπου εἶναι καθωσιωμένοι καὶ ἀφιερωμένοι εἰς ἐσένα : δηλαδή ὁ λαὸς σου , θέλουν ἀγαλλιάσων . ἡ ὅσιους λέγει τοὺς ἐναρετωτέρους .

10 : „ Ἐνεκεν Δαβὶδ τοῦ δούλου σου , μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου .

Πάλιν ἐδῶ εἰς τὴν ἀρετὴν τοῦ Δαβὶδ κατεφεύγουν οἱ Ἰουδαῖοι , νομίζοντες ἀνάξιον τὸν ἑαυτὸν τους . διὰ τὴν ἀρετὴν , λέγει , τοῦ δούλου σου Δαβὶδ , μὴ ἀποστρέψῃς , Κύριε , τὸν δημαγωγόν , ὅς τις ἐκρίσθη καὶ ἐψηφίσθη ὑπὸ σοῦ εἰς τὸ νὰ δημαγωγῇ ἡμᾶς : ἥτοι τὸν Ζοροβάβελ . Χριστὸν σου δὲ αὐτὸν ὠνόμασε , διὰ τὰ φανερώσει μὲ τὴν σοῦ ἀντανουμίαν , τὴν πρὸς τὸν δημαγωγὸν αὐτὸν οἰκείωσιν τοῦ Θεοῦ . ἡ λέγει τὸν χρισθέντα διὰ σοῦ , καὶ διὰ τοῦ νόμου σου , μὴ ἀποστρέψῃς ἄπρακτον , ὅστις παρκαλεῖ μαζὶ μὲ ἡμᾶς , τὸσον διὰ τὸν ναόν , ὅσον καὶ διὰ τὴν πόλιν καὶ βασιλείαν . (2)

11 : „ Ὡμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀληθεῖ , ἂν , καὶ οὐμὴ ἀφαιρήσει αὐτήν .

B:

(1) „ Ἄλλος δὲ φησιν . „ Ὑψηλότερον δὲ λέγοντες , ἀνάσσει σὺ καὶ ἡ Κιβωτὸς , τὴν εἰς οὐρανὸς ἀνάβασιν Χριστοῦ ἐπισπεύδουσι . Κιβωτὸν γὰρ ἀγιάσματος τὴν ἐγίαν αὐτοῦ σάρκα προσαγορεύουσι , μεθ' ἧς ἀνελήφθη . ἡ δὲ καὶ Μωσῆς σύμβολον κτευσθεὶς ἐποίησε , ἀπὸ μὲν ξύλων ἀσκήπτων τὴν Κιβωτὸν κατασκευάζων , τὸ δὲ ἱλαστήριον ἐκ χρυσίου καθαροῦ . αἰνιττόμενος , διὰ μὲν τοῦ ἱλαστήριου , τὸν διανυτὴ καὶ καθαρώτατον τοῦ Θεοῦ λόγον , ἐν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον διὰ πίστεως . διὰ δὲ τῆς Κιβωτοῦ , τὴν σάρκα , ἣν ἀνέληφεν ἐπιδημήσας , καὶ εἰς ἀφθαρσίαν μετεσκεύασε . διὰ καὶ ἐκ ξύλων ἀσκήπτων λέγεται γεγονέναι . ὁ δὲ Θεσσαλονίκης θεὸς Γρηγόριος τὸ ρητὸν τοῦτο ἐρμηνεύων ἐν τῇ εἰς τὴν κοίμησην τῆς Θεοτόκου λόγῳ , λέγει , ὅτι καθὼς ἀνέστη ὁ Χριστὸς , οὕτως καὶ ἡ ταύτης ἐμφυχὸς Κιβωτὸς : ἥτοι ἡ Παναγία τοῦ Μήτρη , ἀνέστη ἐκ τοῦ τάφου μετὰ τρεῖς ἡμέρας καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Ἰησοῦ . καὶ ὅχι μόνον ἀνέστη , ἀλλὰ καὶ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς . καὶ νῦν μετὰ τοῦ ἀκηράτου σώματος αὐτῆς συμβασιλεύει τῷ Ἰησοῦ αὐτῆς καὶ Θεῷ . τοῦτο καὶ ὁ θεὸς Κοσμάς ἐν τῇ Κανόνι τῇ εἰς τὴν κοίμησην τῆς Θεοτόκου συμβασιλεύει λέγων . „ Διὸ Ἀχραντε σὺν τῷ Ἰησοῦ ἐγείρη διαιωνίζουσα . τοῦτο βεβαιοῦσιν δ , τε θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τινε τῶν εἰς τὴν Κοίμησην τριῶν ἐγκωμίων αὐτοῦ . ὁμοίως καὶ ὁ Κρήτης Ἀνδρέας ἐν τοῖς εἰς τὴν Κοίμησην πανηγυρικοῖς . καὶ Μάρκος ὁ Ἐφέσου ἐν τοῖς ὁκτωήχοις Κανόσιν εἰς τὴν Κοίμησην . καὶ ὁ θεὸς Θεόδωρος ὁ γουδίτης . ἐκ μέρους δὲ καὶ Ἰωσήφ ὁ Βρυένιος . ὅτε σὺ μετέστη μόνον ἡ Θεοτόκος , ἀλλὰ καὶ ἀνέστη καὶ ἀνελήφθη . εἰ καὶ ἡ μετέστατος μὲν αὐτῆς , ὡς κήρυγμα δημοσιεύεται . ἡ δὲ ἀνάστασις καὶ ἀνάληψις αὐτῆς , ὡς δόγμα σιωπάται . ἐπειδὴ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον , τὰ δόγματα σιωπάται , τὰ δὲ κήρυγματα δημοσιεύεται . τῶν ἀνωτέρω Πατέρων τὰ ρητὰ ἡδυνάμεθα νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα , ἀλλὰ διὰ τὴν πλατυλογίαν αὐτὰ παρελίπομεν . ὅρα δὲ ταῦτα ἐν τῇ παρ' ἡμῶν συλλεχθέντι Κήπῃ τῶν χαρίτων , κατὰ τὴν ἐνάτην φθῆν τῆς Θεοτόκου . ὅπου ἐρμηνεύομεν τὸν εἶχον ἐκείνον τὸν λέγοντα . „ Ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός .

(2) „ Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . „ Χριστὸν ἐνταῦθα τὴν βασιλείαν καλεῖ . ἐπειδὴ δὲ δυσσεβεῖς οἱ τινικαῦτα αὐτῷ ἤσαν βασιλεῖς , διὰ τοῦ Δαβὶδ ἀχρῶσι μὴ ἀποσβῆναι τῆς βασιλείας τὸ γένος .

Βεβήως, λέγει, ὑποσχέθη ὁ Θεὸς εἰς τὸν Δαβὶδ ὑπόσχεσιν ἀληθινὴν, τὴν ὁποίαν δὲν θέλει ἀθετήσει· διατὶ εἶναι ἀληθινὰ καὶ αὐτοαληθεῖα, ποία δὲ εἶναι ἡ ὑπόσχεσις, αὕτη ἀκουσον.

(1)

Ἔκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.

Ἀπὸ τοὺς υἱοὺς σου, λέγει, ὁ Δαβὶδ, θέλω καθίσει εἰς τὸν θρόνον τῆς βασιλείας σου, καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἀκόμη, τὰ ὁποῖα λέγει ἀκολουθῶς. (2)

12 : Ἐάν φυλάζωνται οἱ υἱοὶ σου τὴν διαθήκην μου, καὶ τὰ μαρτύριά μου ταῦτα, ἃ διδάξω αὐτοὺς, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἕως τοῦ αἰῶνος καθίσουνται ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.

Ἀνίσως, λέγει, οἱ υἱοὶ σου ὁ Δαβὶδ, φυλάξουν τὴν διαθήκην μου καὶ τὰ μαρτύριά μου ἥτοι τὸν νόμον μου, καθὼς δηλαδὴ ἐν τῇ ρη΄. Ψαλμῷ αὗτος ὁ νόμος ὀνομάζεται· τοῦτον γὰρ τὸν νόμον μου θέλω διδάξω αὐτοὺς διὰ τῆς ἀναγνώσεώς του. Ἐάν, λέγω, φυλάξουν τὸν νόμον μου οἱ υἱοὶ σου μετὰ σε κατὰ διαδοχὴν βασιλεύοντες, ἔξωρα, ὅτι ὅχι μόνον οἱ υἱοὶ σου θέλουν βασιλεύσουν ἀλλὰ καὶ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν σου πάντοτε μέλλουν νὰ βασιλεύουσιν κατὰ διαδοχὴν· τοιαύτη μὲν εἶναι ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ, ἐκείνη δὲ

δὲ

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς· Ὁσὸς μὲν οὖν ἐστὶ λόγος δι' αὐτοῦ πιστούμενος τὴν ἀλήθειαν· διπλὴ δὲ ἡ κατὰ τὸν θεὸν ἐνέργεια· ἡ γὰρ αὐτὸς πιστοῦται τῇ ἀκούοντι τὴν ἀλήθειαν· οἷον τὸ, ὡμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν· ἐπαύθη γὰρ τὸ πρὸς τῆς ὑποσχέσεως ἐμπεδοῦναι τῷ θεῷ· ἡ ἄλλη διὰ τοῦ ἐρχισμοῦ, τὴν ἀνάγκην ἐπάγει τοῦ μηδὲν παραφύσασθαι· ὡς περὶ ὑπὸ τοῦ Ἀβραάμ ὁ θεράπων ἐρκίζεται, ἵνα τῷ Ἰσαὰκ τὴν πρέπουσαν συζυγίαν ἀρμόσῃται· παρελήφθη δὲ ὡς ἐν θεῷ τοῦ Πατρὸς, ὁ Υἱός· ἥτοι τὸ ἐπ' αὐτῇ μυστήριον· ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει· Ἐξὸς ἡμῶν τῷ Πατρὶ ὡς κατ' ἰδίαν δυνάμεως τοῦ Υἱοῦ· καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ ἡμῶν κατ' ἐκεῖνο· ἐπεὶ περ οὐχ ἕτερος παρ' αὐτὸν ὁ Υἱὸς κατὰ τὴν οὐσίαν· καὶ γὰρ Μωσῆς, ὅτε δίδειχεν ἡμῖν ἡμῶντα Θεόν, παρακεκόμενος λέγοντα· Ὁτι ἀρὰ εἰς τὸν ἀνδρῶν τὴν χεῖρά μου, καὶ ἀποδοῦμαι τῇ δεξιᾷ μου· δεξιὰ γὰρ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, δι' ἧς τῶν ὅλων κατακρατεῖ· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· Ὁμοιωμένα τὸν Δαβὶδ κατὰ τὰ ἀνατέμνω δαδωμένα, ἀποδεχόμενος ὁ Θεός, τοῖς ὁμοίοις αὐτὸν ἀμείβεται· διὰ καὶ αὐτὸς ἀντόμινυσι τῷ Δαβὶδ ἀληθείαν· τούτῳ βεβαίως ἐπαγγέλλεται ἀληθινὴν ἐπαγγελίαν· ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων (ἐπαγγελίας δαδωτῆ καὶ θεοῦ) ἐν ὅτῳ ἀδύνατον φεύσασθαι Θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν λάβῃ, περὶ ὧν αὐτὸς ποῦ δὲ ὡμοσε τῷ Δαβὶδ ὁ Θεός· ἐν τῇ εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ ἱεροφάντου Νάθαν· Καὶ ἔσσι ἐὰν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου καὶ κοιμηθῇς μετὰ τῶν πατέρων σου, καὶ ἀναστήσω τὸ σπέρμα σου μετὰ σέ, ὃ ἐστὶ ἐκ τῆς κοιλίας σου, καὶ ἐτοιμάσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· αὐτὸς οἰκοδομήσει μοι οἶκον τῇ δόξαί μου· καὶ ἀνορθώσω τὸν θρόνον αὐτοῦ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ τὰ ἐξ ἧς ἂν γέγραπται· (Β΄. Βασιλ. ζ'. 12.) (πλὴν τὰ λόγια ταῦτα, ἐπαγγελίαι μόνον εἶναι τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Δαβὶδ, οὐχὶ δὲ ὅρκος.) ὅτι μὲν οὖν κοντὰ εἰς τὰς ἐπαγγελίας ἐπρόσθεσε καὶ ὅρκον ὁ Θεός πρὸς τὸν Δαβὶδ, τοῦτο δηλοῦται καὶ ἀπὸ τῶν Ψαλμῶν τούτων καὶ ἀπὸ ἄλλων πολλῶν Ψαλμῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ λόγου ἐκείνου, ὅπου εἶπεν ὁ Ἀβεννήρ, ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ Σαούλ, πρὸς Ἰεσοῦν τὸν υἱὸν Σαούλ· Τὰς ποιήσεις ὁ Θεὸς τῷ Ἀβεννήρ, καὶ τὰς προσθεῖν αὐτῷ· ὅτι καθὼς ὡμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ, ὅτι οὕτως ποιήσω αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ· περιελθεῖν τὴν βασιλείαν ἀπὸ τοῦ οἴκου Σαούλ, καὶ τῷ ἀναστήσει τὸν θρόνον Δαβὶδ ἐπὶ Ἰσραὴλ· (Β΄. Βασιλ. γ'. 9.) τοῦ δὲ ὡμοσεν αὐτῷ ὁ Θεός ῥητῶς, δὲν ἐδυνήθη νὰ εἴπῃ, οὔτε εἰς τὴν Β΄ τῶν Βασιλειῶν, οὔτε εἰς τὰ Παραλειπόμενα· καὶ μὴ ὅλον ὅπου ἐρευνῶσα ἐπιπόνως· δύναται ὁμοίως νὰ νοηθῇ τὸ ὡμοσεν, ἀπὸ τοῦ βεβαίως ὑπέσχετο, κατὰ τὸν Εὐδύμιον.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· Μία ὑπόσχεσις αὕτη· καὶ τὸ πέρας ἐδέξατο· οὐ γὰρ μόνος ὁ Σολομὼν· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκ Σολομῶν τῶν βασιλικῶν ἡξιώθησαν θρόνων, τὸ δὲ τέλος τῆς ὑποσχέσεως ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐβεβαίωσε, τοῦ Δαβὶδ κρατῖνας τὴν βασιλείαν· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Ἡσαΐας προεβλέπει εἰπών· Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν· καὶ μετ' ὀλίγα· Ἐπὶ τὸν θρόνον Δαβὶδ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ κατορθώσει αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ὕψους· καὶ εἰς τὸν αἰῶνα· (Ἠσ. 9. 6.) ταύτην μὲν οὖν, ὡς ἔφην, τὴν ὑπόσχεσιν, ὁ Χριστὸς ἐβεβαίωσε· τὴν δὲ τοῖς ἑσπέραις· ἥτοι τὴν κατανέρω, οὐκ ἀρίστον δέδωκεν ὁ Θεός, ἀλλὰ μετὰ διορισμοῦ τινος.

Σ2

δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Δαβὶδ δὲν ἐφύλαξαν τὸν νόμον τοῦ Κυρίου. διὰ τοῦτο ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν βασιλείαν. (1) ταῦτα δὲ λέγουσιν οἱ ἐναρτωμένοι Ἰουδαῖοι μετὰ τὴν σκλαβίαν ἐνθυμίζοντες τὸν Θεὸν τὴν τοιαύτην ὑπόσχεσιν τοῦ, καὶ παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ τὴν τελειώσῃ, ἢ καὶ μὲ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτὴν παραγοροῦν ἕνα τὸν ἄλλον, καὶ δίδουν χρησάς ἐλπίδας εἰς τὸν λαὸν Κυρίου. ἔπειτα λέγουσι καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ ἐρρήθησαν τότε εἰς τὸν Δαβὶδ παρὰ τοῦ Θεοῦ.

13 : „Οτι ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών,
„ ἠρετίσατο αὐτὴν εἰς κατοικίαν ἐ-
„ αὐτῶν.

οἱ υἱοὶ σου, λέγει, καὶ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν σου θέλουν καθίσουν εἰς τὸν θρόνον σου. διὰ τὴν Σιών τὴν γειτονεύουσαν τῆς Ἱερουσαλὴμ, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ὁ θρόνος τῆς βασιλείας σου, αὐτὴν λέγω, ἐδιόλεξεν ὁ Θεός, ὅστις ἔδωκε τὴν ὑπόσχε-

σιν ταύτην. : ἦτοι ἐγώ.

14 : „Αὕτη ἡ κατάπαυσις μου εἰς αἰῶνα
„ αἰῶνος· ὧδε κατοικήσω, ὅτι ἤρε-
„ ντισάμην αὐτήν.

Αὕτη, λέγει, ἡ Σιών εἶναι ἡ ἐδική μου κατάπαυσις, καὶ εἰς αὐτὴν ἐγὼ θέλω κατοικήσω, διὰ τὴν ἐδιόλεξα. ταῦτα δὲ καὶ τὰ ἑξῆς λέγουσιν, ὡς ὑπὸ Θεοῦ ὑπόσχεθέντα καὶ αὐτὰ. (2)

15 : „Τὴν θῆραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλο-
„ γήσω.

Θῆραν ὠνόμασε τὴν σύναξιν καὶ ἐσοδὶαν τῆς τροφῆς, καὶ ὅλων τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, κα-

- (1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἡ μὲν οὖν ἐπαγγελία τοῦ Δεσπότου τοιαύτη· ἡ δὲ ἐκείνων παρανομία τὸν δρόμον τῆς βασιλείας διέκοψεν· εὐθὺς γὰρ ὁ Σολομὼν ἐκπεσὼν εἰς ἀσέβειαν, τὴν θείαν ὁργὴν ἐπεσπάσατο· οὐ δὴ χάριν ὁ Θεὸς ἐτιμωρήθη, ἢ ἐτέραν αἱ δέκα φυλαὶ βασιλείαν ἐδίξαντο· τὴν τοῦ Ἱεροβοάμ δηλαδὴ ἐν Σαμαρείᾳ· ἐπὶ δὲ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος, ἢ ἡ τοῦ Ἰούδα φυλὴ ἐγυμνώθη τῆς βασιλείας· ὅθεν γράφει ὁ Ἱερεμίας περὶ τοῦ βασιλέως Ἰεχονίου τοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος· „ Γῆ γῆ ἤκουε λόγον Κυρίου· γράφον τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκκήρυκτον ἄνθρωπον, ὅτι οὐμὴ ἀυξήσῃ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ καθήμενος ἐπὶ θρόνου Δαβὶδ, ἀρχὼν ἔτι ἐν τῇ Ἰούδᾳ· (Ἱερ. κβ'. 29.) πλην ἀγχαλὰ ἢ ἡ ἀρχὴ, διεκόπη μὲν ἢ ἠκρωτηριάσθη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα· ὅχι ὁμῶς ἢ τελείως ἐξέλιπεν· ἐπειδὴ ἢ αἰχμαλώτων θυτῶν τῶν Ἑβραίων ἐν Βαβυλῶνι, τὴν ἀρχὴν εἶχεν ἢ τοῦ Ἰούδα φυλὴ· ὁμοίως ἢ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν· ὁ γὰρ ἠγεμὼν ἢ δημαγωγὸς τῶν αἰχμαλώτων Ζοροβάβελ, ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα κατήγετο· ἕως τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ· τότε γὰρ ἀπὸ αὐτὴν τελείως ἢ ἀρχὴ ἢ τὸ κράτος ἐξέλιπε, κατὰ τὴν προφητείαν· „ Οὐκ ἐκλείπει γὰρ, φησιν, ἀρχὼν ἐξ Ἰούδα ἢ ἠγούμενος ἐκ τῶν μνηστῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ, ὃ ἀπόκειται.
- (2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Κατὰ μὲν τὸ γράμμα, ἄνωθεν ὁ Θεὸς τὴν Σιών τῶν ἄλλων προετίμησε πόλεω, ἢ οἰκεῖον ἀπέδειξεν οἰκητήριον· κατὰ δὲ τὸ Πνεῦμα, τὴν ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησίαν ἰδίαν ἀποφύνας, κατέκτισεν ὁ Χρῆστος, πόλιν τε ἢ ἐνδιαίτημα σεμνὸν ἐποίησατο τοῖς ἡγιασμένοις· καὶ φησιν· ὧδε κατοικήσω. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Καὶ ἑτέρως ἢ ἐπαγγελία τετύχηκε πέρας· εἰ γὰρ ἢ ὁ παλαιὸς ἐν Ἱεροσολύμοις νεὸς, ἔρημος διὰ τὴν Ἰουδαίων μανίαν κατέστη, ἢ ἐναλλαγὴ τις τῶν οἰκῶν ἐγένετο· ἀλλ' οὖν ἐκεῖ πάλιν, ἢ τοῦ Σταυροῦ ἢ τῆς Ἀναστάσεως ἢ τῆς Ἀναλήψεως τὰ χάρις, τῆς θείας ἡζιώνται χάριτος· ἢ ἐκ πάσης γῆς ἢ θαλάσσης συντρέχουσιν ἄπαντες, ἐνθα ὁ τοῦ Σταυροῦ ἢ τῆς Ἀναστάσεως τόπος, τὴν ἐν ἐκείνοις ἀναβλύζουσαν εὐλογίαν ἀρύσσασθαι· οὐμὴ ἀλλὰ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, ἢ πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων φυλάττοντες τὰ Χριστοῦ δικαιώματα, τὴν νέαν Διαθήκην διαλαδὴ· (διὸ ἢ εἴρηται· „ Ἀ διδάξω αὐτούς·) ἐκαυτέσθισαν ἐπὶ τὸν Χριστοῦ θρόνον, τὴν τῆς ἐπισκοπῆς λέγω· ἐπ' αὐτῆς γοῦν τῆς Ἱερουσαλὴμ πεντεκαίδεκα ἐφίξῃς ἐξ Ἰουδαίων ἐπίσκοποι ἐπὶ τὸν Ἰακώβου θρόνον κα-

κατὰ τὸν Χρυσόστομον· εὐλογῶν δὲ εὐλογήσω· ἦτοι θέλω χορηγῶσαι καὶ αὐξήσω, ὥστε ὅπου νὰ εἶναι ὅλα τὰ πρὸς τροφήν ἀναγκαῖα, πλούσια, εὐθηνά, καὶ ἀφθονοπάροχα. (1)

„Τοὺς πτωχοὺς αὐτῆς χορηγῶσαι ἄρ-
των·

16: „Τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σωτη-
ρίαν καὶ οἱ ὅσοι αὐτῆς ἀγαλλιά-
σονται ἀγαλλιάσονται.

Τοὺς πτωχοὺς, λέγει, τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, θέλω τοὺς χορηγῶσαι ἀπὸ ἄρτους· ἦτοι θέλω τοὺς πλουτίσω· τοὺς ἱερεῖς τῆς θέλω ἐν-
δύσω ὑγίαν καὶ ἀσφάλειαν. (2) καὶ οἱ ἐν Ἱερουσα-
λήμ ὅσοι· ἦτοι οἱ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν, μὲ
ἀγαλλιάσιν θέλουν ἀγαλλιάσων, τὸ γὰρ ἀγαλλιάσει
ἀγαλλιάσονται, καὶ τὸ, εὐλογῶν εὐλογήσω, καὶ τὰ
τοιαῦτα διπλασιαζόμενα, μερικοὶ μὲν λέγουν, πῶς
εἶναι ἰδιώμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης καὶ τῆς γραφῆς,
μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι ὁ ἀναδιπλασιασμός αὐτὸς φα-

νερώνει αὐξήσιν, ἢ βεβαίωσιν τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ
εὐλογίας.

17: „Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρας τῷ Δαβίδ.
„ἠτοιμάσα λύχνον τῷ χριστῷ μου.

Ἐκεῖ, λέγει, εἰς τὴν Σιών, θέλω ἀνατε-
λῶ εἰς τὸν Δαβίδ ἀπὸ τὸ γένος· πάλιν τοῦ Δαβὶδ ὁ
ὕψος καὶ τιμὴν· διατὶ θέλουν δοξαζοῦν αὐτὸν ὅλοι
οἱ μετὰ ταῦτα ἄνθρωποι, πῶς βασιλεύσει πάντοτε τὸ
γένος του· καὶ πρὸς τοῦτοις εἰς τὸν βασιλεῖα μου Δα-
βίδ· (οἰκείωτιν γὰρ φανερώσει τὸ μου ἐδῶ.) ἔτι-
μασα λυχναρί· ἦτοι τὴν δόξαν καὶ τὸ κλῆρος τοῦ σπέρ-
ματός του· τὸ ὅποιον ὡς ἂν λυχναρί θέλει φανερῶ-
ναι εἰς ὅλους τὴν δόξαν του· καὶ ὡς ἂν φῶς θέλει δει-
χναι εἰς ὅλας τὰς ἀκολουθοῦσας γενεάς, τὸν προγονο-
τοῦ τοιοῦτου γένους καὶ σπέρματος· ἢ λυχνον ἐνο-
μαζῇ τὴν λαμπρότητα τοῦ γένους τοῦ Δαβὶδ, ἥτις
λάμπει εἰς τὰ ἔθνη· (3) ταῦτα ὅμως πάντα θέλουν
ἀκολουθήσων εἰς τοὺς διαδόχους τοῦ Δαβὶδ, ἀνίσως
καὶ φυλάξων τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Θε-
οῦ, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. (4)

18: „Τοὺς

κάθισαν· οἱ δὲ μὴ φυλάξαντες, αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀλλοτρίους τῆς ἐπαγγελίας κατέστησαν· ἢ τῆς ἡτοιμασμένης βασι-
λείας ἐξέπεσον.

(1) Κατὰ δὲ ἀναγνώσιν· „Θῆρα τῆς Σιών· ἦτοι τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶ, κατὰ τὸν Ἀνάγνωστον, οἱ δὲ ἰσχυροὶ
χωροῦμενοι ἢ θηρευόμενοι ὁσημέραι, ὑπὸ τῶν Ἀποστολικῶν ἢ Εὐαγγελικῶν δεικνύων· πτωχοὶ δὲ τῆς Σιών, οἱ μα-
καριζόμενοι κατὰ Θεὸν τῷ Πνεύματι, ὅτι τινες τὸν ἄρτον τὸν ἰσχυρὸν ἔχουσι τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβιβνόμενα.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἦν ἡνὶ δικαιοσύνην ἐκάλεσεν, ἐνταῦθα σωτηρίαν ὀνόμασε· δικαιοσύνης γὰρ
καρπὸς, σωτηρία· ἐπεὶ οὖν οὗτοι κατὰ τὸν Νικήταν, πρότεροι ἑαυτοὺς ἐνέδυσαν δικαιοσύνην, εἰκότως ἢ ὁ Θεὸς
αὐτοὺς περιβάλλει σωτηρίαν· ἰσχυρότερον δὲ, ὁ ἡνὶ δικαιοσύνην ὀνομασμένος Χριστὸς, νῦν σωτηρία ἐκλήθη, ὅν
ἐνδύονται τῆς Ἐκκλησίας οἱ ἱερεῖς, κατὰ τὸ εἰρημένον· ἐνδύσασθε τὸν Κύριον Ἰησοῦν· ἢ τοῦτο οἶμαι ἐστὶ τὸ εἰ-
κηθῆναι τὸ ἐξ οὐρανοῦ, ὃ ἐπιποθοῦμεν ἐνδύσασθαι κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ὃ τῆς εὐφροσύνης χιτῶν· τὸ ἱμάτιον
τοῦ σωτηρίου, κατὰ τὴν τοῦ Ἠσαΐου φωνήν.

(3) Ἄλλος δὲ φησι· „Κέρας Δαβὶδ, ἢ τοῦ Δαβὶδ ἀπαρχή· ἢ λυχνος, τὸ πῦλινον σῶμα, ἔχον ἀντὶ θρυαλ-
λίδος ψυχὴν, ἢ πῶς ἀπτόμενον τὴν ἐνοικέουσιν θεότητα· „Ἐπειδὴ γὰρ τῷ Ζοροβάβελ οὐχ ἀρμόττει ἡ προφη-
τεία, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, (ἄτε, οὔτε εἰς ἐκγόνους, οὔτε εἰς παῖδας παραπέμφαντι τὴν ἡγεμονίαν· ὅθεν εὐκ-
λιν τις αὐτὸν δοῦναι κέρας, ὀλίγον ἡγεμονεύσαντα χρόνον· τὸ γὰρ κέρας ἰσχυρόντι δεικνύει ἢ μόνιμον·) ἐπειδὴ,
λέγω, τῷ Ζοροβάβελ οὐχ ἀρμόττει ἡ προφητεία, ὃ λόγος τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Χριστοῦ προθεσπίζει γέννησιν· κα-
τὰ τὸ· „Ἦγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· κατ' ἐκεῖνον γὰρ φησι, τὸν χρό-
νον, καὶ ὅν ἂν ἐπιφανῇ· τὸ σωτήριον δηλαδὴ· δοξὰ ἀνατελεῖ τῷ Δαβὶδ, δοξαζόμενος παρὰ τῶν μετέπειτα διὰ
τὸν ἐξ αὐτοῦ ἀνατελεῖσαντα Χριστόν· ἢ κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· „Λυχνος τίς ἐστιν, οἷα Χριστοῦ προβαδίζων ὃ
θεσπέσιος Βαπτισμῆς· μεμαρτύρηκε δὲ τοῦτον ἢ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ποῖς Ἰουδαίων καθηγηταῖς περὶ αὐτοῦ λέγων·

„Ἐκεῖνος ἦν ὁ λυχνος ὁ καίμενος ἢ φαίνων.

(4) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „Οὐ γὰρ μόναι αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ παρέχουσιν ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ, ἂν μὴ

18: „Τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐνδύσει αἰ-
σχύνην· ἐπὶ δὲ αὐτὸν ἐξανθήσει
τὸ ἅγιόν μου·

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ἐντροπιάσω τοὺς ἐχθροὺς
τοῦ Δαβὶδ· ἦτοι τοῦ γένους τοῦ Δαβὶδ· εἰς δὲ τὸν
Δαβὶδ ἤγουν εἰς τὸ σπέρμα καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους
τοῦ Δαβὶδ, θέλει βλαστήσει καὶ λάμψει ὁ νόμος μου·
ἢ τὸ ἐπ' αὐτὸν νοεῖται, ἀντὶ τοῦ κατ' αὐτὸν· ἦτοι
κατὰ τὴν γενεάν του καὶ ἐν τῇ διαδοχῇ τῆς βασιλεί-
ας του· μερικοὶ δὲ κέρως ἐνόησαν τὸν Ζοροβάβελ,
ὡς ἡγούμενον τοῦ λαοῦ, καὶ εἰς τὸν καιρὸν λέγου-
σι τούτου, ἔχουν [να] ἐντροπισθοῦν οἱ ἐχθροὶ του·
καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς βασιλείας του θέλει ἀναβλα-
στήσει ὁ παλαιὸς ἀπομωρανθεὶς νόμος· ἄλλοι δὲ πάλιν
λέγουσιν, ὅτι τὸ, ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών,
καὶ τὰ ἀκόλουθα ἄλλα ῥηταί, εἶναι προφητεῖα διὰ ἐ-
κείνους, ὅπου ἐμελλον νὰ ἀξιωθῶν προφητικῶν χαρί-
σματος ἐν τῷ νοῷ τῆς Ἱερουσαλὴμ· (1)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὴν Ἱσραὴλ καὶ τὸ γράμ-
μα ἑρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· πρέπει δὲ νὰ ἑρ-
μηνεύσωμεν καὶ ὅσα ῥητὰ τοῦ ψαλμοῦ τούτου διαλαμ-
βάνουσι περὶ τοῦ Χριστοῦ· „Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ

σκήνωματα αὐτοῦ, ἵπροσκυνήσωμεν εἰς τὸν τόπον·
οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ· τοῦτο εἶναι προφητεία διὰ
τοὺς Χριστιανούς, οἵτινες λέγουσιν ἕνας εἰς τὸν ἄλλον
ταῦτα· καὶ σκῆνωμα μὲν ὀνομάζουσι, τοὺς ἐν Πα-
λαιστίνη καὶ Ἱερουσαλὴμ τόπους, ὅπου διέτριβε καὶ ἔκα-
τοίκει ὁ δεσπότης Χριστὸς· τόπον δὲ ὀνομάζουσι ἐ-
κεῖνον, ὅπου ἐσθῆσαν οἱ πόδες τοῦ Χριστοῦ· ἢ αὐ-
τοὺς τοὺς ἰδίους τόπους, ὅπου περιεπατεῖ ὁ Κύριος·
ἢ τὸν σαυρὸν ἐπάνω εἰς τὸν ὅποιον ἐκβράβησαν οἱ
πόδες αὐτοῦ· τὸν ὅποιον σαυρὸν ὑποπόδιον ὠνόμα-
σεν εἰς τὴν 1η· Ψαλμόν· καὶ βλέπομεν πληρουμέ-
νην τὴν προφητείαν ταύτην· διὰτὶ ἀπὸ κάθε μέρος
τοῦ Κόσμου πηγαίνουν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τοὺς ἁγίους
τόπους ἐκείνους καὶ προσκυνοῦσι πάντοτε· ἀνάστηθε
Κύριε εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ
ἀγίσματος σου· ἀνάστηθε, λέγει, ἀπὸ τοὺς νεκροὺς
Κύριε, καὶ ἀνάβηθι εἰς τὸν θρόνον τῆς ἐν οὐρανῷ βα-
σιλείας σου, σὺ ὁ Θεὸς καὶ τὸ πρόσλημα τῆς ἀν-
θρωπότητός σου· τοῦτο γὰρ εἶναι ἡ κιβωτὸς τοῦ αγιά-
σματος· ἦτοι τὸ σκῆνωμα τῆς θεότητος· καθὼς γὰρ
ἡ Κιβωτὸς κατεσκευάσθη ἀπὸ ἀσπτητα ξύλα, καὶ ἦ-
ταν χρυσωμένη ἀπὸ χρυσοῦ καθαρόν· τοιοῦτοτρο-
πως καὶ τὸ πρόσλημα τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρί-
ου, ἦτον μὲν συμπληγμένον ἀπὸ σῶμα ἀναμάρτη-

τον

ἢ ἡμεῖς τὰ παρ' ἐαυτῶν ποιῶμεν· οὐδὲ χρὴ τούτοις προσέχοντας, ἀναπεπτακέναι ἢ ὑπτίους εἶναι· πολλὰ γὰρ καὶ
τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἐπηγγελῆται ὁ Θεὸς, οὐ ποιεῖ, τῶν τὰς ἐπαγγελίας δεξαμένων ἀναξίον εὐρισκομένων· ὥστερ ἢ
τὰ κακὰ· ἢ ὑπείλησεν, εἰς ἕγον οὐκ ἄγει, τῶν παροξυνάντων αὐτὸν, ὥστερον μεταβαλλομένων ἢ τὴν ὀργὴν ἀπο-
κρουσμένων· ταῦτα οὖν εἰδότες, μήτε διὰ τὰς ὑποσχέσεις φασμαθώμεν, ἵνα μὴ καταπέσωμεν· μήτε διὰ τὰς ἀ-
πειλὰς ἀπογινώσκωμεν, ἀλλὰ μεταβαλλώμεθα·

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἐπελήρωται μὲν τοι ἢ ἐτέρως τὸ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐνδύσει αἰσχύνην, ἐπὶ δὲ
αὐτὸν ἐξανθήσει τὸ ἅγιόν μου· τῆς μὲν γὰρ αἰσχύνης μέγιστες Ἰουδαῖοι, τὴν πρὸς Χριστοῦ ἐχθρὰν
ἀσπασάμενοι, ἢ τὴν αἰσχύνην δεφάμενοι, τοῦ δὲ ἁγιάσματος, αἱ κατὰ πᾶσαν γῆν ἢ θάλασσαν Ἐκ-
κλησίαι, σῶμα μὲν τοῦ δεσπότης Χριστοῦ χρηματίζουσαι, τῆς δὲ ἁγιασμένης τὰς πηγὰς παρ' αὐτοῦ
κομιζόμεναι· τάχα δὲ, λέγει ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρῇ, ἢ ἐξάνθησις τοῦ ἁγιάσματος, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν
ἐπαγγέλλεται· οὐ γὰρ εἶπεν ἀνθήσει, ἀλλ' ἐξανθήσει· τούτῳ αὖτις ἀναλαμβάνει· ἢ διηνεκῶς τὴν τῆς θεότη-
τος ἐνοίκησιν· εἴτουν ἄνωσιν ἔξει, πάντων κρείττων γενόμενος, ἢ ὑπ' οὐδενὸς λοιπὸν σβασθῆναι δυνάμενος· ἁγία-
σμα δὲ τὴν θεότητα προσαγορευομένην ἔστιν εὐρεῖν· Ἐβραῖον γὰρ οἱ πρεσβύτεροι τὰ θεῖα συγγραφέμενοι λόγια
(ἦτοι τὸ Ἰεχωβά) οὔτε τοῖς κοινοῖς ἐσήμαινον γράμμασιν, ὥστε μὴ πᾶσιν εὐληπτον τὴν ἀνάγνωσιν εἶναι, οὔτε
διὰ τῆς γλώττης προφέρειν ἀτλῆς ἠνεύχοντο, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· ἀλλ' ἁγίασμα τοῦτο προσηγόρευον·
ἢ προσαγορεύουσι δὲ μέχρι τοῦ νῦν οἱ ἀκριβέστερον τὰ θεῖα πεπαιδευμένοι· διὸ ἢ τῇ τετάλῃ τοῦ ἀρχιερέως τὸ τῆς
κιδάρους πραγματείδιον, ἁγίασμα Κυρίου ὁ τῶν ὄλων Θεὸς προσέταξεν ὀνομάζεσθαι· „Καὶ ποιήσεις πέταλον
χρυσῶν καὶ θάρδιν, ἢ ἐκτυπώσεις ἐν αὐτῷ ἐκτύπωμα σφραγίδος· ἁγίασμα Κυρίου· ἢ κατὰ πρόσωπον τῆς μήτρας
ἔσται, ἢ ἔσται ἐπὶ τοῦ μετώπου Ἀαρᾶν· (Ἐξ. κη'. 36.) δῆλον τοίνυν ὡς τὴν Θεότητα διὰ τοῦ ἁγιάσματος
παρεδήλωσεν·

τον καὶ ἀδιάφθορον . ἦτον δὲ καὶ τεθεωμένον ἀπὸ τὴν φύσει καὶ κυρίως εἶσαν θεότητα : ἔχουν ἐκ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως τοῦ ὄντος Θεοῦ . εἰ Ἰερεῖς σου , φησιν , ἐνδιδόνται δικαιοσύνην τὴν τοῦ Εὐαγγελίου : ἦτοι θέλουν ζολισθοῦν μὲ καθε ἀρετὴν . καὶ οἱ μετὰ τοὺς Ἰερεῖς ὅσοι καὶ φιλάρετοι θέλουν ἀγαλλιᾶσθαι ἀγγελικῶς πολιτευόμενοι :

Ἐνεκέν , φησι , Δαβὶδ τοῦ δούλου σου , μὴ ἀποσρέψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου : ἦτοι ἂν ἔχι διὰ ἄλλο τι , ἀλλὰ καὶ διὰ ἐμένα τὸν δούλον σου , μὴ ἀποσρέψῃς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Υἱοῦ σου Ἰησοῦ Χριστοῦ , ὅστις μέλλει νὰ φανῇ εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως , ἀλλὰ ὥς ἐπιφανῇ αὐτῇ . ἡ ὁμοθεΐσα δὲ εἰς τὸν Δαβὶδ ἀληθεῖα , ἐφάνερωνεν αἰνιγματωδῶς τὸν Χριστόν , ὅστις ἔμελλεν ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ Δαβὶδ νὰ καθίσῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς βασιλείας τοῦ Δαβὶδ . αὐτὸς γὰρ εἶναι ὁ κυρίως βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ , ὅς τις εἶναι μὲν κυρίως ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ κατὰ τὴν μητέρα , τὴν καταγομένην ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ . εἶναι δὲ καὶ βασιλεὺς , καθὼ νομοθετεῖ εἰς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ Χριστιανούς . καὶ ρυθμίζει καὶ διαφυλάττει αὐτούς , καὶ ἀπέθανε δι' αὐτούς . τὰ ὅποια ταῦτα εἶναι τὰ ἰδιώματα , ὅπου συνιστᾶται καὶ χαρακτηρίζουσι τὸν ἀληθινὴν βασιλέα . εἰς φυλάξουν οἱ υἱοὶ σου τὴν διαθήκην μου τὴν Εὐαγγελικὴν , καὶ τὰ μαρτύριά μου ταῦτα , τὰ ὅποια θέλω τοὺς διδάξω . (ὁ λόγος δὲ οὗτος λέγεται ἀπὸ τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν ἐκ Δαβὶδ Χριστόν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον , τὴν δὲ αὐτοῦ μονογενῆ , περὶ τῶν μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων , τοὺς ὁποίους τεχνία ὠνόμασεν ὁ Χριστὸς ἐν Εὐαγγελίοις , ὡς ἐκ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς πίστεως γενομένου υἱοῦ του .) εἰς , λέγει , τοῦτο ποιήσωσιν οἱ Ἀπόστολοι , ἔχι μόνον αὐτοὶ , ἀλλὰ καὶ οἱ τούτων μαθηταὶ καὶ μιμηταὶ Χριστιανοί , θέλουν καθίσουν εἰς τὸν θρόνον τὸν Πατριάρχον καὶ Ἀποστολικόν διὰ τῆς ἀρχιερωσύνης . „ Καταστήσεις γὰρ , φησιν , αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν . (Ψαλ . με . 16) ἢ θέλουν καθίσουν οἱ μαθηταὶ τῶν Ἀποστόλων Χριστιανοί , εἰς τὴν ἀνάπαυσιν καὶ ἀπόλαυσιν τῆς οὐρανόθεν βασιλείας σου , τὸ ὅποιον τοῦτο πληροῦται ἕως τῆς σήμερον εἰς ἐκείνους

ὅπου φυλάττουν τὴν διαθήκην καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Εὐαγγελίου -

Κατάπαυσις δὲ αἰώνιος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ Ἐκκλησία , τῆς ὁποίας αἱ πύλαι τοῦ ἁδου οὐ κατισχύουσιν . θήρα δὲ τῆς Ἐκκλησίας , εἶναι ἡ σαγήνη τοῦ κηρύγματος , διὰ μέσου τῆς ὁποίας θηρεύεται πιάνει ὡς ἰχθύας , τοὺς κολυμβῶντας εἰς τὴν ἁλμυρὴν τῆς πλάνης . θήρα δὲ εἶναι καὶ ἡ θήρευσις : ἦτοι τὰ κυνήγια , κατὰ ἰσὺ ὁποῖον οἱ Ἀπόστολοι ἐξώρησαν τὰ πλήθη . πτωχοὶ δὲ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι , τοὺς ὁποίους θέλει χορτάσει ὁ Πατήρ ἀπὸ οὐρανόθεν οὐράνιον : ἦτοι ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν . τοὺς δὲ Ἰερεῖς τῆς θέλει ἐνδύσαι σωτηρίαν , ἀφ' οὗ αὐτοὶ πρῶτον ἐνδυθῶν τὴν δικαιοσύνην , ὡς εἴπομεν . καὶ οἱ ὅσοι τῆς Ἐκκλησίας θέλουν ἀγαλλιᾶσθαι μὲ ἀγαλλιᾶσθαι αἰώνιον , ἀφ' οὗ ἀποθάνουν καὶ εὐχουν ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον . ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲ ἀνέτειλεν ὁ Θεὸς ὕψος καὶ τιμὴν εἰς τὸν Δαβὶδ . διότι ὁ Δαβὶδ εὐφημεῖται καὶ δοξάζεται . ἐπειδὴ εἶναι πρόγονος καὶ προπατορ τοῦ Χριστοῦ . ἢ καὶ εἰς τὴν Σιών ἀνέτειλε τὸ κέρας τῆς βασιλείας τοῦ Δαβὶδ ἰψήλον καὶ δυνατόν , τὸ ὅποιον κρατεῖ καὶ καταβάλλει ὅλους ἐκείνους , ὅπου ἀντισέκονται εἰς αὐτό . τοῦτο δὲ τὸ κέρας εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ . λύχνος δὲ ὅπου ἐτοιμάσθη εἰς τὸν Χριστόν , εἶναι ἡ κατασκευασθεῖσα εἰς αὐτόν Παναγία σὰρξ , ἡ φωτεινὴ οὐσα διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς ἀνεκμάρτησις . ἡ λύχνος εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον , ὅπου φωτίζει τοὺς ἐπισκομένους εἰς τὸ σκότος τῆς πλάνης , καὶ ὁδηγεῖ αὐτοὺς εἰς τὴν εὐσεβειαν καὶ ἀρετὴν . „ Λύχνος γὰρ φησι , τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου . (Ψαλ . ριη .) ἢ λύχνος εἶναι ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης . „ Ἐκεῖνος γὰρ φησιν , ἦν λύχνος ὁ καιόμενος . (Ἰω . ε . 35) ἔχθροὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ εἶναι οἱ Δαίμονες , καὶ ὅλοι οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας , οἱ ὅποιοι ἐμοῦ θέλουν ἐντραποῦν , καὶ μάλιστα ἐν τῷ καιρῷ τῆς παγκοσμίου ἀναστάσεως . εἰς τὸν Χριστόν δὲ θέλει ἐξανθήσει ἡ ἀγία Ἐκκλησία , ἡ ὁποία ἀγιαζει ἐκείνους , ὅπου προσέρχονται ὁρθῶς εἰς αὐτήν . καὶ αὐτὴ θέλει ἔχει τὸν Χριστόν ἄνθος τῆς καὶ εὐπρέπειαν .

ΨΑΛ .

ΨΑΛΜΟΣ ΡΑΒ'.

ψ. Ωδή τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 : „ Ἰδοὺ δὴ τί καλόν . ἢ τί τερπνόν ;
„ ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφούς ἐ-
„ πί τὸ αὐτό ;

Μετὰ τὸ νὰ προεγνώρισαν ὁ Δαβὶδ τὴν τε-
λεῖαν ἀποκαταστάσιν τῶν ὁμογενῶν Ἰουδαίων , πῶς
δηλαδὴ αὐτοὶ , ἀφ' οὗ ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὰ γει-
τονεύοντα ἔθνη ὅπου τοὺς ἐπολέμουν , ἔκτισαν τὸν
ναὸν καὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ , καὶ ἐπολιτεύοντο
ὑποτασσόμενοι ὑποκάτω εἰς ἓνα Ἡγεμόνα καὶ ἀρχη-
γόν , διὰ τοῦτο συμβουλεύει αὐτοὺς μετὰ τὸν παρόν-
τα Ψαλμόν , νὰ μὴ χωρισθοῦν (καθὼς τὸ πρῶτον
ἐχωρισθῆσαν αἱ δέκα φυλαὶ καὶ ἔκαμαν ἐδίκον τοὺς
βασιλεῖς τὸν δούλον τοῦ Σολομῶντος Ἱεροβοάμ , καὶ
ἐμετοίκησαν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν Σαμάρει-
αν ; αἱ δὲ δύο φυλαὶ τοῦ Ἰουδα καὶ τοῦ Βενιαμὴν ,
εἶχον ἐδίκον τοὺς βασιλεῖς εἰς Ἱερουσαλὴμ , ὡς γέ-
γραπται ἐν κεφ. ιβ', τῆς γ', τῶν Βασιλειῶν , ὁ ὅποιος οὗ-
τος χωρισμὸς ἐγέναν αἷτιος εἰς τοὺς Ἰουδαίους πολλὰς
σαρανομίας καὶ πολέμων καὶ συμφορῶν .) διὰ τοῦ-

το , λέγω , συμβουλεύει ὁ Δαβὶδ τοὺς ὁμογενεῖς εἰς
ἀδελφούς του νὰ μὴ χωρισθῶν , ἀλλὰ νὰ κατοικοῦν
ὅλοι ὁμοῦ ὑποκάτω εἰς τὴν ἡγεμονίαν καὶ διοίκησιν ἑ-
νὸς Ἡγεμόνος . τί ἄλλο , λέγει , εἶναι τόσο πολλὰ
καλόν , καὶ τόσο πολλὰ χαροποιόν , παρὲς τὸ νὰ
κατοικοῦν ὁμοῦ οἱ ἀδελφοὶ καὶ ὁμογενεῖς , ἢ εἰς ἓνα
καὶ τὸν αὐτὸν τόπον , ἢ ἂν δὲν συγκατοικοῦν ὁμοῦ
κατὰ τὸν τόπον , καὶ νὰ συγκατοικοῦν ὁμοῦ κατὰ
τὴν ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην καὶ ὁμοψυχίαν ; (1) λέγει
δὲ , ὅτι ἡ συγκατοίκησις τῶν ἀδελφῶν εἶναι ἐνταυτῇ
καὶ πράγμα καλόν , καὶ πράγμα χαροποιόν . διὰτὶ
πολλὰ πράγματα , εἶναι μὲν καλὰ δὲν εἶναι δὲ καὶ
χαροποιὰ . καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου , εἶναι μὲν πολλὰ
πράγματα χαροποιὰ , δὲν εἶναι ἰδὲ ἐνταυτῇ καὶ κα-
λὰ : ἥτοι συμφέροντα καὶ ἀφέλημα εἰς τὴν ψυχὴν .
ἡ δὲ συγκατοίκησις , κατὰ τὸν Χρυσοστόμῳ , καὶ
ὁμόνοια τῶν ἀδελφῶν , καὶ τὰ δύο ταῦτα καλὰ ἔ-
χει , τὰ ἑπεία νὰ ἐνωθῶν ὁμοῦ , δὲν εἶναι πολλὰ θύ-
κολον , ἀλλὰ καὶ δύσκολον . (2) παρομοιάζει δὲ καὶ
μετὰ τὸ ἀκόλουθον παραδειγμα τὴν συγκατοίκησιν ταύ-
την .

2 : „ Ὡς

- (1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . „ Ὅτι ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἱεροβοάμ υἱοῦ Σολομῶντος διεφύθησαν αἱ φυλαὶ , καὶ αἱ
μὲν δέκα φυλαὶ τῇ Ἱεροβοάμ ἠκολούθησαν , αἱ δὲ δύο τὴν Δαβιθικὴν ἠσπάσαντο βασιλείαν , μετὰ μὲν τοὶ τὴν
ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον , πάλιν συνῆλθον καὶ τὴν συμφωνίαν ἠγάπησαν . καὶ μίαν ἔσχον ἡγεμονίαν , καὶ ὑπ' ἓνα ἀρ-
χηγόν ἐπολιτεύοντο , καὶ κοινῇ τὴν κατὰ νομὸν ἐτέλουν λατρείαν .
(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Χρυσοστόμῳ . „ Ἐπὶ τῆς συγκατοικήσεως τῶν ἀδελφῶν , ἀμφοτέρω ταῦτα συνεδράμηνκε :

2: „Ὡς Μῦρον ἐπὶ κεφαλῆς τὸ κατα-
 „βοῖνον ἐπὶ πώγωνα τὸν πώγωνα
 „τὸν Ἀαρὼν τὸ καταβοῖνον ἐπὶ τὴν
 „ῶαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ.

Τόσον καλὸν, λέγει, καὶ τόσον χοροποιὸν
 πρᾶγμα εἶναι, τὸ νὰ συγκατοικῶν ὁμοῦ οἱ ἀδελφοί, καὶ
 νὰ ἔχουν ἀναμεταξύ των ὁμόνοιαν, ὡσάν ἐκεῖνο τὸ
 Μῦρον τοῦ νόμου, τὸ ἀποτοῦν ἔχριε τοὺς Ἱερεῖς, καὶ
 ἐχύνετο εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἱερέως. καθὼς γὰρ τὸ
 Μῦρον ἐκεῖνο, ἦτο· μὲν καλὸν ὡς ἅγιον, ἦτον δὲ καὶ
 χοροποιον, ὡς εὐωδὸς· τοιοῦτοτρόπως εἶναι καλὴ
 καὶ ἀγία καὶ τερπνὴ καὶ εὐωδὸς ἡ συγκατοίκησις καὶ
 ἐπὶ ἀγάθῳ ὁμόνοια τῶν ὁδολῶν. καλὴ μὲν γὰρ αὐ-
 τὴ εἶναι. διὰ τὴ ἐξ ἡ φύσεως καὶ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ

τὸ ἀπαιτεῖ. χοροποιὸν δὲ πάλιν ἡ αὐτὴ εἶναι, διὰ τὴ
 εἶναι ὠφέλιμος εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν ψυχὴν. ἐπαι-
 δὴ δὲ τὸ Μῦρον ἐκεῖνο ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ
 Ἱερέως χυνόμενον, ἐκατέβαιναν εἰς τὸ πηγῶνι του,
 διὰ τοῦτο λέγει εἰς τὸν „Τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα δηλ-
 τὸν τοῦ Ἀαρὼν αὐτὸς γὰρ πρῶτος ἐχρίσθη μὲ τὸ
 νομικὸν χρίσμα. ἡ Ἀαρὼν λέγει καθὼς Ἱερεὺς τοῦ κα-
 λιοῦ νόμου, καθότι ἀπὸ τὸν Ἀαρὼν ἐκατάγετο·
 ἐπειδὴ δὲ τὸ Μῦρον ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ πηγῶνι τοῦ Ἀ-
 αρὼν ἐκαταβάνειν εἰς τὴν ῶαν· ἤγουν τὴν οὐγίαν
 καὶ ἄκραν τοῦ Ἱερατικοῦ φορέματος, διὰ τοῦτο ἐ-
 κολουῶν λέγει. „τὸ καταβαῖνον ἐπὶ τὴν ῶαν τοῦ ἐν-
 δύματος αὐτοῦ. τὴν ῶαν δὲ οἱ ἄλλοι ἐρμηνευταί,
 σῶμα ἐνδύματος ἐξέδωκαν. ἐπειδὴ ὡς ἐκεῖ τὸ Μῦ-
 ρον ἐκατέβαιναν. (1)

3: „Ὡς

ἡ ἡδονή, ἡ τὸ κάλλισον· τοῦτο γὰρ μάλις ἡ ἀγάπη κέκταιται· μετὰ τῆς ὠφελείας, ἡ τὸ ἥσυχον ἔχει ἡ ἡδὴ
 ταύτην γοῦν ἡ ἐνταῦθα ἀνυμνεῖ· οὐ γὰρ ἀπλῶς τὴν οἰκισιν εἶπεν, οὐδὲ τὸ ἐν συνεχεσθαι οἰκίσκῳ, ἀλλ' πλὴν τὸ
 αὐτὸ κατοικεῖν· τοῦτέστι μετὰ συμφωνίας ἡ ἀγάπης· τοῦτο γὰρ ποιεῖ ψυχὴν εἶναι μίαν. λέγει δὲ ἡ Θεοδω-
 ρίτις· „Δι' αὐτῶν μεμαθήκαμεν τῶν πραγμάτων, ὡς οὐδὲν τῆς ἀδελφικῆς θυμησίσερον συμφωνίας· ἀδελφοὺς
 καλεῖ τὰς φυλάς· ἐπειδὴ ἡ οἱ τούτων ἐπώνυμοι φύλαχοι ἐνδὲς ὑπῆρχον παῖδες πατρὸς τοῦ Ἰακώβ· προέφηκε δὲ
 κατὰ τὸν Νικήταν ἐν τῇ Σειρᾷ, τὸν εἶχον τοῦτο· ὁ Δαβὶδ, ἡ περὶ τῶν κοινωνικῶν· ἦτοι τῶν κοινοβιατῶν μονα-
 χῶν, τῶ μὲν καλῶ, τὸ τοῦ βίου δόκιμον παρὶς· τῶ δὲ τερπνῶ, τὴν ἐκ τῆς ὁμοσύνης ἡ τῆς ἐνώσεως εὐφροσύνην
 ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „Κατὰ τὸν πρόχειρον νόον, ὅταν ἐρόμενοι ὦσιν· ἰδοὺ τὸ καλόν· ὅταν δὲ ἡ τοῖς ἔργοις
 συμφωνῶσιν· ἰδοὺ τὸ τερπνόν· ἀδελφοὺς δὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατοικοῦντας νόσον τὰς τρεῖς τῆς ψυχῆς δυνάμεις (ἡτοι
 νόον λόγον ἡ πνεῦμα) ἡ τὴν ψυχὴν ἡ τὸ σῶμα· ὅταν οὖν ταῦτα συμφωνῶσι περὶ τὴν τῶν θείων γνώσιν· ἰδοὺ
 τὸ καλόν, ὅταν δὲ ἡ περὶ τὰς ἀγαθὰς πράξεις· ἰδοὺ τὸ τερπνόν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Τὸ ἀρχιερατικὸν ἔλαιον (ἦτοι Μῦρον) ἐκ διαφόρων ἡδυσμάτων συνέκτετο,
 σμύρνης, κινναμώμου, κακάμου, ἡ Ἱρεως· ἀλλ' οὐδὲν ἐκεῖνον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ποσαύτην εὐοσμίαν ἤφην· ἡ δὲ
 πάντων μίξις ἡ κράσις, πλείστην ὅσων εὐωδίαν ἐργάζετο· τοῦτω τὴν ἀδελφικὴν εὐκότως συμφωνίαν ὑπέδεικται· ἡ
 γὰρ τῶν πλείονων κατορθωμάτων συνεισφορά, τῆς τελείας ἀρετῆς τὴν εὐοσμίαν ἐργάζεται· οὕτως οὖν· φησι, τὸ
 τῆς ὁμοσύνης χρῆμα καλόν ἐστιν· ὡς τὸ νομικὸν ἐκεῖνο Μῦρον τὸ χρίον τοὺς Ἱερεῖς, τὸ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ἱερέως χυ-
 μένον· λέγει δὲ ἡ Θεολόγος Γρηγόρις· „Ἐχὼ ἡ ἄλλο Μῦρον, ὃ χρίονται μόνον Ἱερεῖς τε ἡ βασιλεῖς, ἡ
 τι ποικίλω τε ἡ πολυτελεῖ ἡ δὲ ἡμῶς κενωθέντι· ἀλλὰ μεγάλου μυρεψοῦ τέχνη συγκεῖμενον· εἴθε μοι γένοιτο τοῦ-
 του τοῦ Μῦρου τὴν εὐωδίαν προσβαλεῖν τῷ Θεῷ· Ἄλλος δὲ λέγει· „Ὡς ἐκάλεσεν, ὃ καλοῦμεν περιττοχῆ-
 λιον· ἦτοι περισόμιον· ὡς περ τοῖνον κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς διὰ τοῦ γενείου μέχρι τῶν ἁκρῶν τῆς
 δοσῆτος τὸ ἱερὸν διατρέχον Μῦρον, τῆς εὐοσμίας τὸν Ἱερεὺς ἐπλήρου· οὕτως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῶν ὑπὸκῶν ἡ
 ἀπὸ τῆς συμφωνίας ὠφέλεια χαρεῖ· κατὰ δὲ τὸν Ὀριγῆνη· „Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, περὶ οὗ γέγραπται· Πνεῦ-
 μα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, ὃ ἐκεκεν ἐχρίσέ με· πρῶτος μὲν τὴν τοῦ παντὸς σώματος κεφαλὴν, ἡ τις ἦν αὐτὸς ὁ Χριστὸς,
 ἐπλήρου· μεθ' ὃν κατέβαιναν ἐπὶ τὸν χερὸν τὸν Ἀποστολικόν, κόσμον ὄντα τοῦ προσώπου Χριστοῦ· ἀλλ' οὐδὲ με-
 χρὶς ἐκεῖνων ἔστι, ἀλλὰ ἡ τοῖς ἐνδύμασι, τοῖς ἔξωθεν πλήθει τοῖς περιβαλλοῦσι τὸ ἅγιον σῶμα, τῆς εὐωδίας
 μετέδωκε· διό φησι Πούλος· „Χριστοῦ εὐωδία ἰσμέν· ἐντεῦθεν ἡ τὸ χρίσμα ἐπὶ τῶν ἀναγενημένων Χριστῶ,
 (ἡτοι τῶν βαπτιζομένων) παραλαμβάνεται· θεοπίσαντες ἡ περὶ τούτου Ἡσαΐου· πίνονται οἶνον, χρίσονται
 Μῦρον· παράδος ταῦτα πάντα τοῖς Ἑθνεσιν· ἡ γὰρ βουλὴ αὕτη ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη· (Ἡ· κε· 7.) Ὁ
 δὲ θεὸς Μαξιμὸς λέγει· „Μῦρον ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· κεφαλὴ δὲ, ὁ νοῦς· ἡ πώγων τοῦ Ἀαρὼν, ὁ κα-
 τὰσφάττων τὰ πάθη λόγος ἡ ἱεροεργῶν τῷ Θεῷ τὰς ἀρετὰς· καταβαίνει δὲ ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις ἐπὶ τὴν ῶαν
 τοῦ

3 : „Ὡς δρόσος Ἀερμῶν ἢ καταβαίνου.
ἢ σα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών .

„λογίαν .

Ἀερμῶν εἶναι βουνόν, ἐποὺ πλησιάζει
πυκνὰ εἰς τὸ βουνόν τοῦ λιβάνου, κατὰ τὸν Δίδυ-
μον - τοῦτο δὲ τὸ βουνόν τοῦ Ἀερμῶν συμμαζώνει
εἰς τὸν ἐκυτόν του τὸν χειμῶνα χιόνι πολὺ καὶ φυλάτ-
ται αὐτό. ἀπὸ τὸ χιόνι δὲ ἐκεῖνο ἀναδίδονται ἀτ-
μοί, οἱ ὅποιοι παχύνοντες τὸν αἶρα τὸν εὐρισκόμε-
νον ἐπάνω εἰς τὴν Σιών, προξενοῦσι δρόσον μεγά-
λην εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους καὶ καύματος. καθὼς
λοιπὸν ἡ δρόσος αὕτη, καλὴ μὲν εἶναι, ὡς ἀναγκαί-
α εἰς τὴν γῆν. τερπνὴ δὲ καὶ χαροποιά. διὰ τὴ κα-
ταβαίνει γλυκερῶς καὶ ὁμαλῶς εἰς τοὺς ἀνθρώπους,
τοιουτοτρόπως εἶναι καλὴ καὶ χαροποιά καὶ ἡ συγκα-
τοίκησις καὶ ἐμόνοια τῶν ἀδελφῶν. ἐπειδὴ δὲ ἡ δρό-
σος αὕτη ἔχει τὴν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν τῆς ἀπὸ τοῦ βου-
νὸν τοῦ Ἀερμῶν, διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτὴν ὁ
Δαβὶδ δρόσον τοῦ Ἀερμῶν. (1)

Ἐκεῖ ποῦ; ἐν τῇ συγκατοικήσει τῶν ἀ-
δελφῶν, καὶ ἐν τῇ ὁμονοίᾳ καὶ φιλαδελφίᾳ καὶ ἀ-
γάπῃ, κατὰ τὸν χρυσορρήμονα. ἥτις εἶναι τὸ κεφάλ-
λαιον τῶν ἀρετῶν. ἐκεῖ, λέγει, ἔσειλεν ὁ Θεὸς τὴν
εὐλογίαν. εὐλογία δὲ, ἡ μὲν παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς
τοὺς ἀνθρώπους διδομένη, εἶναι ἡ χάρις. ἡ δὲ πα-
ρὰ ἀνθρώπων εἰς τὸν Θεὸν διδομένη, εἶναι ἡ δοξο-
λογία καὶ εὐφημία. ἡ δὲ παρὰ ἀνθρώπων εἰς ἀνθρώ-
πους διδομένη, εἶναι ἡ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων διὰ
τοὺς ἀνθρώπους γινομένη πρὸς τὸν Θεὸν εὐχὴ καὶ
ἐκείσια. (2)

„Ζωὴν ἕως τοῦ αἰῶνος .

Καὶ εἰδὼ ἀπὸ κοινοῦ λαμβάνεται τὸ, ἐ-
κεῖ ἐντετέλατο : ἡγοῦν ἐκεῖ ἐν τῇ φιλαδελφίᾳ καὶ ἀ-
γάπῃ ἔσειλεν ὁ Θεὸς ζωὴν μακροχρόνιον ἕως τοῦ αἰ-
ρισμένου αἰῶνος καὶ χρόνου : ὅτοι εἰς ὅλον τὸν διω-
ρι-

„Ὅτι ἐκεῖ ἐντετέλατο Κύριος τὴν εὐ-

τοῦ ἐνδύματος : τούτῳ διαδίδεται διὰ τῆς πρακτικῆς καὶ ἐπὶ τὴν ἡθικὴν φιλοσοφίαν. ἡ γὰρ ὡς, τοῦ ἐνδύματος
ἔστι τὸ πέρας.

(1) Προσθέτει δὲ ὁ Δίδυμος καὶ ταῦτα. „Ἐπεὶ ἐν τῷ Ἀερμῶν χιὼν συναίγεται πολλή, ἢν δρόσον ὠνόμασεν
ἡ δὲ χιὼν ἐκ πολλῶν συναγομένη σαγόνων, ἢ ἐν σωματοποιεῖται καὶ συμπήγνυται, εἰκότως τὴν συμφωνίαν τῆς
Ἐκκλησίας ταύτης παραβάλλει. λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριλλος. „Καταβαίνει ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἡ ἐξ οὐρανοῦ κατα-
παινούσα δρόσος. δῆλον δὲ ὅτι ἡ νοητὴ διὰ τοῦ Πνεύματος. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „Ὅτι τοσαύτη ἐστὶν ἡ
ἐκ τοῦ Ἀερμῶν δρόσος, ὡς καὶ σαγόνας τοὺς κεράμους ἐκπέμπειν. τὸ δὲ Ἀερμῶν ὅρος ἐστὶ καὶ αὐτὸ τῆς Παλαιστίνης
τῇ γῇ διαφέρειν τοῦ Ἰσραὴλ (καὶ δεῖ περὶ τούτου τὸ, διὰ τοῦτο μνησθήσομαι σου ἐκ γῆς Ἰερδάνου καὶ Ἐρμῶν-
(Ψαλ. μα'. 6.) καὶ τὸ, ὡς ὁ Θεὸς καὶ Ἐρμῶν ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται (Ψαλ. πη'. 12.) λέγει δὲ
ὁ Ὁριγένης. „Ὅρη Σιών, οἱ τὰ ὑψηλὰ σκοπεύοντες ἅγιοι, ἐφ' οὓς καταβαίνει ἡ δρόσος. Ἀερμῶν δὲ ἐρμω-
νεύεται, ἀποστροφή θρησίων. φασὶ δὲ καὶ τὸν Ἰερδάνην ποτὲ ἐκεῖθεν γενέσθαι. σημαίνει δὲ τοῦτο τὴν τοῦ αἵου
Βαπτίσματος χάριν. αὕτη γὰρ αἶψα καταβαίνει ἐπὶ τοὺς ἁγίους, καὶ δι' αὐτῆς γίνεται ἡ ἀπόστροφή τῶν νοητῶν
θρησίων.

(2) Ὁ δὲ Χρυσορρήμων λέγει. „Καὶ γὰρ εὐλογία τοῦτο τὸ ὁμονοεῖν, ὡς περ οὖν τὸ ἐναντίον ἀρά. διὸ καὶ τις
ἐπαινεῖ τοῦτο λέγων. „Ἐραία ἐναντὶ Κυρίου καὶ ἀνθρώπων ὁμόνοια ἀδελφῶν, καὶ φιλία τῶν πλησίων, καὶ γυνὴ καὶ
ἀνὴρ ἀλλήλοις συμπεριφερόμενοι. (Σειρ. κε'. 1.) τοῦτο καὶ ἕτερος ἀνιγματοδὴς ἐπαινεῖ. „Ἐάν κοιμη-
θῶσιν οἱ δύο, καὶ γε θέρμη αὐτοῖς (Ἐκκλ. δ'. 11.) εἴτα καὶ τὸ ἰσχυρὸν τῆς ἀγάπης. „Τὸ σπαστίον τὸ
ἑν τρίτον οὐ ταχέως ἀπορραγίσεται (αὐτόθ. 12.) καὶ ἀδελφὸς ὑπ' ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις ὀχυρά. (Περ-
μ'. 19.) καὶ ὁ Χριστὸς, οὗ ἂν ὡς δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν. (Ματθ.
ε'. 20.) ἔνθα γὰρ ἀγάπη, πολλὴ ἡ ἀσφάλεια. πολλὴ ἡ παρὰ Θεοῦ ῥοπή. αὕτη μὴτις τῶν ἀγαθῶν. αὕτη
ῥίζα καὶ πηγὴ. αὕτη πολεμικὴ ἀναίρεσις. διὸ φησι. Ζωὴν ἕως τοῦ αἰῶνος.

ρισμένον εἰς τὸν καθ' ἕνα καιρὸν τῆς ζωῆς. καθὼς γὰρ ἡ μάχη καὶ ταραχὴ προξενεῖ θανάτους· ἐστὶ δὲ τοῦ ἐναντίου ἡ εἰρήνη καὶ ἀγάπη προξενεῖ ζωὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἐπειδὴ οἱ ἔχοντες εἰρήνην καὶ ἀγάπην ἀναμεταξύων, οὔτε ἐκ

ναὶ τὸν ἄλλον φονεύει, οὔτε ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ των βλάπτονται καὶ φθείρονται· μετὰ τὰ νὰ εἶναι ἀναμεταξύων περιφυλαγμένοι καὶ σεραωμένοι, διὰ τῆς ὁμονοίας καὶ ἐνώσεως, καὶ ἀγάπης. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΑΓ'.

Ωδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1. Ἰδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντες οἱ δοῦλοι Κυρίου.

Εἰς τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἐτελείωσεν ὁ Δαβὶδ τὰς δεκαπέντε ᾠδὰς τῶν ἀναβαθμῶν, κλείσας τὸν λόγον εἰς εὐχαρίστην τοῦ Θεοῦ, διότι μετὰ τὴν ἀναβαθμὸν ταύτην προσάξει νὰ εὐχαριστοῦν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος, ὅχι μόνον τοὺς ἡλευθέρωσεν ἀπὸ τῆς σκλαβίας, καὶ τοὺς ἕκαμε νὰ περάσουν

ἀβλαβεῖς διὰ μέσου τῶν Ἑθνῶν, καὶ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν πατρίδα των Ἱερουσαλήμ. ἀλλὰ σκόπη καὶ τοὺς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τοῦ πολέμου τῶν πλησιοχώρων Ἑθνητικῶν, καὶ τοὺς ἔδωκε δύναμιν νὰ κτίσουν τὸν ναὸν καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ νὰ κατοικοῦν ἐλευθέρως μετὰ καθὺς ἀδείων καὶ ἀνάπαυσιν, καὶ χωρὶς φόβου νὰ πολιτεύωνται. εὐχαριστεῖτε λοιπὸν, λέγει, ὅσοι οἱ δοῦλοι καὶ θεράποντες τοῦ Θεοῦ. δοῦλος δὲ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου περὶ θάνατον καὶ ὑπακούει εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ θεραπεύει αὐτὸν διὰ τῶν ἀρετῶν. (2)

οἱ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· Ἐκεῖ ἐντετέλεστο εὐλογία, οὐκ ἐν Ἀερμαῶν, ἀλλ' ἐν τῇ Σιών φησιν, ἐν ἣ καὶ τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς ἱερεῖς Ἀποστόλους ἢ ζωοποιὸς κατεπέμφθη πρὸς τοὺς πιστεύοντες τὴν αἰώνιον εὐλογίαν καρποῦνται· ἐκείνων γὰρ ἦν ἡ καρδιά ἢ ἡ ψυχὴ μία· ἀρξάμενοι δὲ ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀπαντῶν ἢ τῆς αἰδίου ζωῆς εἰσιν ἢ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διδομένη χάρις.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσεβίον· Ἐπεὶ μὴ ἐκ μόνον τῶν κεχωρισμένων ἤμελλεν ἡ ἀνάστασις συγκροτεῖσθαι τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἢ ἐκ τῶν μηδέπω ταυτῶν, εἰκότως τοὺς ὑποβεβηκότας μετὰ τὸν κρείττονος καλεῖ· ὡς ἂν εἴποι τις τοὺς ἐτι καταχουμένους ἐν προθύροις τῆς πρώτης ἢ σιχειώδους εἰσαγωγῆς ἐσώτας· οὐδὲ ἢ δούλους νομᾷζει, ἀπὸ μηδέπω Πνεύματος ἰληφώτας· ἢ ἐσάναι, φησιν, αὐτοὺς ἐν αἰαῖς· ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς ἔνδοξοις, ἀλλ' οὐδὲ ἐν τοῖς ἁγίοις τῶν ἁγίων, ἔνθα οἱ κεχωρισμένοι εἰσῆσαν· διὰ ἢ ἐν νύξιν αὐτοὺς εἶναι λέγει, ἀπὸ μηδέπω τοῦ φωτισμοῦ τοῦ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡγιασμένους· τὸ δὲ, Ἰδοὺ δὴ, αὐτὸ τοῦ μὴ μέλλετε, μηδὲ ἀναβάλλετε πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ εὐφημίαν· ὁ γὰρ καρπὸς τῆς ἐννόμου ζωῆς αὐτοῦ, τὸ εὖτε παρὶ Θεοῦ λέγειν.

οἱ ἱερότεροι ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐ-
ταῖς οἰκῇ Θεοῦ ἡμῶν.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, καὶ δοξολογεῖτε τὸν
Θεὸν ἔσπευ, ὅπου ἔσκεσθε εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ·
καὶ ἔμβαίνετε εἰς αὐτὸν ἐπὶ τῶρα καὶ ὕστερα, ἀφ' οὗ
ἐτελειώθη καὶ ἔλαβε τὴν εὐπρέπειάν του, καὶ τὴν ἐν
αὐτῇ τελουμένην λατρείαν. (1)

2: „Ἐν ταῖς νυξὶν ἐπάρατέ τὰς χεῖρας
ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια, καὶ εὐλογεῖτε τὸν
Κύριον.

Μὴ ἐξοδεύετε, λέγει, ἀδελφοί, ὅλην τὴν
νύκτα εἰς ὕπνον, ἀλλὰ ἐξυπνῶντες τὴν νύκτα σκό-
νιζε τὰς χεῖράς σας εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὅπου ὁ

Θεὸς ἐλέγχετο, διὰ κατοικεῖ, διὰ τὴν ἐκείνου χάριν,
καὶ δοξολογεῖτε τὸν Κύριον περισσώτερον εἰς τὸν και-
ρὸν τῆς νυκτός, διὰ τὴν τότε ὁ νοῦς εἶναι πλέον ἐλα-
φρότερος, καὶ ἡ συχίαν ἔχει περισσώτεραν καὶ ἀδύνα-
τον, ἀνίσως δὲ ὁ Δαβὶδ προσάγει τοὺς παλαιούς ἱ-
ουδαίους νὰ σηκώνωνται ἀπὸ τὴν κλίνην τὴν νύκτα,
καὶ νὰ πηγαίνουν εἰς ναὸν Κυρίου διὰ νὰ προσευ-
χωῦνται, ποῖαν συγχώρησιν θέλει λαβεῖν ἐκεῖνος ὁ Χρ-
στianός, ὅπου δὲν κάμνει τὴν προσευχὴν τοῦ οὐτο-
κῶν μέσα εἰς τὸ ὄσπῃτιόν του, κατὰ τὸν θεὸν Χαν-
σόσομον; ἀλλὰ κοιμάται ὅλην τὴν νύκτα; βέβαια
οὐδεμίαν. (2)

3: „Εὐλογήσατε Κύριος ἐκ Σιών, ὁ ποι-
ῶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα εὐχεται ὁ Δαβὶδ διὰ

τὸ μέγα πρὸς αὐτὸν λέγειν ἐξ ὧν ὅτι μὲν· ἵππῃ τι ἄν τις εἴποι σεμνὸν, αὐτῷ παριστάμενον; πλὴν ἀλλὰ δεῖ
λέγειν, ἢ μὴ παντάπασιν ἀφῶνους εἶναι μὴδ' ἀναισθητοὺς τῆς εὐεργεσίας αὐτοῦ. λέγει δὲ ὁ Θεοδότης· „Ὁ
πάντων δὲ τὸ ἡμεῖν, ἀλλὰ τῶν τὴν θεῖαν δεσποτείαν ἀσπαζομένων, ἢ τοῦ δεσπότη τοῦν θεραπείαν περὶ πολλοῦ
ποιουμένων· τῶν γὰρ τῆς ἀμαρτίας δεχόμενων τὰ τραύματα, ἴδον τὸ δακρύσαι ἢ δλοφύρεσθαι, ἢ τὴν θεῖαν ψι-
λανθρωπὶαν αἰτεῖν· δούλους δὲ Κυρίου βούλεται εἶναι οὐ κατὰ τὰ δόγματα μένον, ἀλλὰ ἢ κατὰ τὴν τῆς ποι-
τείας ἀκριβείαν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Τὸν ἀκάθαρτον ἢ βέβηλον οὐδὲ ἐπιβῆναι τῶν ἱερῶν περιβόλων θέμις· ὅτε, εἴ-
τις ἐστὶν ἄξιός ἐπιβαίνειν, ἢ εὐλογεῖν ἄξιός ἐστιν· ὁ γὰρ οἶκος τοῦ Θεοῦ τῷ οὐρανῷ ὅμοιος· ἢ καθάπερ ἐκεῖ τῶν ἀν-
τικειμένων δυνάμεων οὐδεμίαν ἐπιβῆναι θέμις· οὕτως οὐδὲ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδότης λέγει· „Πανταχοῦ μὲν γὰρ αἶρειν αἰετοὺς χεῖρας, ὁ θεὸς ἰνομοθέτησε Παῦλος, οὐχ ἡ-
μισα δὲ ἐν τοῖς ἀφιερωμένοις προσήκει χωρὶς τὴν ὀφειλομένην Θεῷ προσφέρειν προσκύνησιν· διδάσκει δὲ τὸν τῶ-
παν τῆς προσευχῆς, διδάσκει ἢ τὸν καιρὸν· ἀρμόδιος γὰρ εἰς ἡμετέραν ἢ νύξ, πολλὴν παρέχουσα τὴν ἡσυχίαν
ἢ τῶν πολλῶν θορύβων ἀπηλλαγμένη· „Τοιαύτης γὰρ δεῖται, κατὰ τὸν Νικητῆν, καταστάσεως ἡ ψυχῇ, πρὸς
τὸ μόνον τοῦ Θεοῦ μνημονεύειν· ὅθεν ἢ προσευχόμενοι γόνυ κάμπτομεν, ἢ τὰς ἐράσεις καλύπτομεν· ὅσοι γὰρ
κατὰ ἐπάγοντες τῇ δράσει, μὴ τι παρεμφαινόμενον τὴν διανοίαν περισπᾶσθαι· λέγει δὲ ἢ ὁ μέγας Βασίλειος· „Τί-
γῃ δὲ, οὐκ εἴρηται, ἐκτείνετε· ἀλλ' ἐπάρατε· ἵππῃ μὲν γὰρ, ὁ τὰ ἄνω ζητῶν· ἐκτείνει δὲ, ὁ τῆς εἰς τὸ
σωματικὸν βοηθείας ἐπιδοσόμενος· συνῆδες μὲν οὖν ἁγίους τοῦτο τὸ σχῆμα τῆς προσευχῆς· τάχα δέ τι ἢ βασιλεῦ-
γον ὁ λόγος παραδολῇ, ὅτι ὁ τὰ μέγαλα ἢ οὐράνια ἢ ὑψηλὰ ἐργαζόμενος, αἰετὶ διηρημένον ἔχων τὴν πρακτικὴν
δύναμιν, ἵππῃ τὰς χεῖρας λέγεται· ὁ δὲ ταπεινὸς ἢ ὑψὺν ἢ τῇ φθορᾷ ὑποκείμενα ἐνεργῶν, κατὰ ῥεπούσας ἢ
καταβεβλημένας τὰς χεῖρας ἔχει· τοῦτο ἢ ἡ κατὰ Μωσῆ παραίνισσεται ἰσορῖα· ὅτε μὲν γὰρ ἐπῆρε τὰς χεῖρας
ἐνίσχυεν ὁ Ἰσραὴλ· ὅτε δὲ καθῆκε τὰς χεῖρας, ἐνίσχυεν ὁ Ἀμαλὴκ· τούτῃ καταπιπτούσης ἡμῶν τῆς δραστικῆς
δυνάμεως, ἵσχυει τὰ ἀντιπαλαίοντα ἡμῶν· ὑψουμένη δὲ ἢ διαιρούμενη, δυνατώτερον γίνεται τὸ διορατικὸν ἐν ἡ-
μῶν, ὅπερ Ἰσραὴλ λέγεται· „Ἄλλος δὲ λέγει· „Ἐπάρατε τὰς χεῖρας· τούτῃ τὰς πράξεις ὑμῶν ἢ τὰ ἔργα
τῷ Θεῷ δεικνύετε πεπαρησιασμένως· σφραγισμένη δὲ διδάσκει τὸ λόγιον· οὐδεὶς γὰρ ἐν νυξὶν ἀκολασαίνων, δύνα-
ται τὰς χεῖρας αἶρειν πρὸς Θεόν.

ὅλον τὸν λαόν, ὅτι νῦν τὸν εὐλογῆσεν ὁ Κύριος ἀπὸ τοῦ καὶ εἰς τὸν ρκζ'. Ψαλμὸν. Ἄρμδζα δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανούς. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΔ'. ΚΑΘΙΣΜΑ ΙΘ'.

Ἀλληλουϊα.

Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἀλληλουϊα, εἶπομεν προλαμβάνοντες, ὅτι ὅσοι ψαλμοὶ ἔχουν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, εἶναι εὐχαριστήριοι εἰς τὸν Θεόν. (2)

1 : „ Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου, αἰνεῖτε
„ δούλοι Κυρίου.

2 : „ Οἱ ἐστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐ-
„ λαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

Ὅλοι ἔσεσθε, λέγει, οἱ δούλοι Κυρίου καὶ καθὸ κτίσματα τοῦ, καὶ καθὸ πιστοὶ καὶ οἰκεῖοί τοῦ, δοξολογεῖτε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. διὰ τὸ αὐτὸ ἀγιάζει καὶ εὐλογεῖ ἐκείνους, ὅπου τὸ εὐλογεῖν. εἶπομεν δὲ περὶ τούτου καὶ εἰς τὸν ρβ'. Ψαλμὸν. (1)

Καὶ ἀνωτέρω εἰς τὸν πρότερον ψαλμὸν εἶπα τοῦτο τὸ ἴδιον. ἀλλὰ καὶ τῶρα ἐδῶ παραινέει ὅλους ἐκείνους, ὅπου πάντοτε ἐμβαίνουν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. λέγων, δοξολογεῖτε τὸν Θεόν ἔσεσθε, ὅπου ἐσέκοθα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ ὅσοι δὲν ἐσέκονται εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ δὲν συγχωροῦνται νὰ ὑμνολογοῦν τὸν Θεόν. διὰ τὸ ; διὰ τὸ βλέποντες τὸν ναὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἅγια, ἅτινα εἶναι κατοικίᾳ Θεοῦ, δὲν ἀγ-
λη.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. Ὡς ἵνα μή τις ὑπολάβῃ τῇ Σιών περιγεγραφθαι τὸν τῶν ὅλων Θεόν, εἰκότως αὐτὸν ἔδειξε τῶν ὅλων Δημιουργόν. διὰ γὰρ οὐρανοῦ καὶ γῆς πᾶσαν τῆς κτίσεως περιέλαβε φύσιν. ἐν οὐρανῷ γὰρ Ἄγγελοι. ἐπὶ γῆς δὲ ἄνθρωποι, καὶ τὰ διὰ τούτους γεγόμενα.

(2) Τὸ δὲ ἀλληλουϊα θέλει νὰ εἴπῃ, αἰνεῖτε τὸν Κύριον, κατὰ τὸν Εὐαγγέλιον. τὸ μὲν γὰρ ἀλληλου, ἑρμηνεύεται, αἰνεῖτε. τὸ δὲ ἰα. ἑρμηνεύεται Κύριον. ὅσα δὲ Ψαλμοὶ οὗτοι, ὕμνον καὶ αἶνον Θεοῦ περιέχει. περιέχει δὲ καὶ κατήχησιν καὶ διδασκαλίαν, καὶ δέονται οἱ ἐξ Ἑθνῶν προσιδόντες τῇ τοῦ Θεοῦ λόγῳ. πρὸς οὗς καὶ ἀποτείνεται τὸ παρὸν πρόσαγμα, δούλους οὐκ ἔτι, καὶ μηδένα τὸ Πνεῦμα τῆς υἰοθεσίας ἀνελήφτας, μηδὲ εἰς τὰ ἐνδοτάτω τοῦ οἴκου εἰσεληλυθόντας. ἀλλ' ἔτι ἐκτὸς ἐξώτας τῶν ἐσωτάτων, ἕως ποτε εἰσελεύσονται, υἱοὶ διὰ τοῦ Πνεύματος ἀποφανθέντες.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. Ὡς ἐπειδὴ ἀόρατος ἡ Θεία φύσις, ὑμνεῖν δὲ ταύτην παρακαλεῖται, εἰκότως εἶπεν. „ Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου. ἀρκέσθητέ, φησι, τῇ τοῦ Θεοῦ προσηγορίᾳ, καὶ μὴ ζητήσατε ἰδεῖν, καὶ μὴ θέμεν ἰδεῖν.

λησμονούν ποτε τὸν Θεόν· ἀλλὰ μάλιστα κινούνται
εἰς τὸ νᾶ ὑμνοῦν αὐτόν. (1).

3 : „Λινεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸς Κύ-
ριος·

Δοξολογεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον. διὰ τὴν εἶ-
ναι φιάνθρωπος. διὰ τὴν εἶναι ἐνεργετικώτατος εἰς ὁ-
λους. καὶ μάλιστα εἰς ἐκείνους, ὅπου αἰνοῦσι καὶ δο-
ξολογοῦσιν αὐτόν. (2).

„Ψάλλετε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ὅτι κα-
λόν·

Ψάλλετε, λέγει, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρί-
ου. διὰ τὴν εἶναι καλὸν καὶ ωφέλιμον, τὸ νᾶ ψάλλῃ τι-

νὴς εἰς τὸν Κύριον· τὰ γὰρ πνευματικὰ ἄσματα
καὶ οἱ Ψαλμοὶ μετὰ κατανύξεως καὶ εὐλαβείας ψάλλ-
όμενοι, διδάσκουσι καὶ τοὺς ψάλλοντας καὶ τοὺς ἀ-
κούοντας δογμάτων ἀκριβείαν, συμμαζώνουσι τὸν
νοῦν πρὸς τὸν Θεόν· κοιμίζουσι τὰ πάθη· γλυκαί-
νουσι τὴν ψυχὴν διὰ τοῦ μέλους· καὶ μαζὶ μὲ τὴν ὠ-
φέλειαν, ἔχουσι καὶ τὸ τερπνὸν καὶ χαροποιὸν, κα-
τὰ τὸν Χρυσόστομον· καθὼς δὲ ἐκείνοι, ὅπου ἔχου-
σιν ἔρωτα εἰς ἕνα ὑποκείμενον, συνθέττουσι καί πο-
α ἐγκώμια καὶ ἄσματα εἰς αὐτό, τὰ ὅποια ψάλλον-
τες καὶ ἀναγινώσκοντες, παρηγοροῦν μὲ αὐτὰ τὸν
πόθον τοὺς κατὰ τὸν χρυσόστομον· ἐτὶ καὶ ὁ Δαβὶδ
εἶπεν, λέγωντας ψάλλετε, δείχνει τὸν ὑπερβολικὸν ἔ-
ρωτα, ὅπου πρέπει νὰ ἔχουν εἰς τὸν Θεόν οἱ ψάλ-
λαυτες καὶ οἱ ἀκούοντες· ψάλλετε δὲ εἶπεν ὅχι εἰς τὴν
φύσιν τοῦ Θεοῦ· διὰ τὴν αὐτὴν εἶναι ἀκατάληπτος· ἀλ-
λά εἰς τὸ ὄνομα τοῦ, πλέκοντες ἐπαίνους καὶ ἐγκώ-
μια εἰς αὐτό. (3).

4 : „Ὅτι τὸν Ἰακώβ ἐξελέξατο ἑαυτοῦ ὁ
Κύριος·

(1) Δὲν ἐμποδίζει ὁ σοφὸς οὗτος ἑρμηνευτὴς μὲ τὰ λόγια ταῦτα νὰ μὴν ὑμνολογῇ τινὰς τὸν Θεὸν ἢ ἐν τῇ οἰκῇ τοῦ
εὐφροσύνης, ἢ ἐν παντὶ ἄλλῳ τόπῳ· ὅχι! ἀλλὰ παρακινεῖ μὲ αὐτὰ τοὺς Χριστιανοὺς, νὰ πηγαίνουν εἰς τὸν ναὸν
τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐκεῖ νὰ προσεύχωνται μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν τους, ὅταν δὲν τοὺς ἐμποδίζῃ καμμία ἀνάγκη ἀ-
σθενείας, ἢ ἄλλης τινος περιστάσεως· ἐπειδὴ διὰ τῆς κοινῆς συμφωνίας τῶν Χριστιανῶν, εὐπροσδοκητοτέρα γίνεται
ἡ εἰς τὸν Θεὸν προσφερομένη προσευχή· ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος, ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο· „Εἰδὲ ἐν νυ-
κτὶ παρακινεσθαι εἰς τὰ ἅγια δεῖ, ἐν ᾗ ποῖας τεύχεται συγγνώμης, ὁ μὴδὲ οἶκει κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον
εὐχὰς ἐπιτελεῖν· εἰ γὰρ ἐπὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ, οὐ πᾶς τόπος πᾶσιν ἦν βατός· ἀλλὰ πολλοὶ καὶ διαφοροὶ διωρισμοί·
ἢ ὁ μὲν, τοῖς προσκυνοῦσι· ὁ δὲ, τοῖς ἐξ ἀρχῆς Ἰουδαίοις· ὁ δὲ, τοῖς Ἰερεῦσιν· ὁ δὲ, τῷ ἀρχιερεὶ μόνῳ· πόσος ἐννόησον
ἀγιοσύνης σοὶ δεῖ, τῷ πολλῷ μείζονα σύμβολα δεξαμένη, ὃν ἐδέξατο τὰ ἅγια τῶν ἁγίων· οὐ γὰρ Χερουβὶμ ἔ-
χεις, ἀλλ' αὐτὸν τὸν τῶν Χερουβὶμ Δεσπότην ἐνοικοῦντα· οὐδὲ εἰκόνα καὶ μᾶλλον καὶ πλάκας λιθίνας καὶ τὴν ῥάβδον Ἀα-
ράων· ἀλλὰ σῶμα καὶ αἷμα Δεσπότου· καὶ Πνεῦμα ἀντὶ γραμμάτος· ὅσα δὲ μείζονα ἡ ζωὴς φρικτῶν Μυστηρίων·
τοσούτῳ μείζονος ὑπεύθυνος εἰ τῆς ἀγιοσύνης· καὶ πλείονος κολάσεως, εἰ παραβαίης τὰ ἐπιτεταγμένα· προσθέτεις
δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Καλὸν δὲ τὸ, ἐστῶτας εἶναι ἐν οἰκῇ Κυρίου· ἀλλὰ μὴ σκαλεῖσθαι, μὴδὲ εἰς τοῦπίσω χω-
ρεῖν· ἀλλὰ προθυμίαν ἐνδείκνυσθαι τῆς ἐπὶ τὰ ἔνδον βαδίσσεως· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Τῆς Βαβυλωνίων, φησὶν,
ἀπαλλαγέντες δουλείας, καὶ τῆς τῶν θείων ἀλλῶν ἀπολαύοντες εὐπρεπείας, τὸν κοῦτον χορηγὸν τῶν ἀγαθῶν, ἀ-
νυμνήσατε.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἀφορμὴν, φησὶ, τῆς ὑμνωδίας ποιήσατε, τοῦ ὑμνουμένου πᾶν ἀγαθόν.

(3) Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς ἐξέδωκε· „Ψάλλετε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ὅτι εὐπρεπές· καὶ Ἄλλος, ὅτι ἡδύ· ἀμφοτέ-
ροι δὲ κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ἀληθῆ λέγουσι· καὶ γὰρ μυρίαίς ἀσελγείας ὁ ψάλλων ἢ, αἰδούμενος τὸν Ψαλμὸν,
κατακοιμίζει τῆς ἀσελγείας τὴν τυραννίδα, καὶ γὰρ μυρίαίς ἢ κακοῖς βεβαρημένος, καὶ ὑπὸ ἀθυμίας κατεχόμενος, κα-
τακηλούμενος ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, κουφίζει τὸν λογισμόν· περὶ τὴν διάνοιαν, καὶ μεταρσίον ἐργάζεται τὴν ψυχὴν·
Ψαλτήριον δὲ εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἐκ διαφορῶν ἡρμοσμένον αἰσθήσεων, ὡς ἐκ διαφορῶν
χορδῶν· δι' οὗ τὰ τῆς ἐναρέτου πολιτείας ὁ ἐν ἀνθρώπῳ νοῦς ἐμμελῶς καὶ εὐρύθμως ἀνακρουόμενος, κατορθοῖ· ἐπει-
δὴ οὖν, φησὶ, καλὸν τὸ ψάλλειν· τοιούτῳ δὲ ἔργῳ δοξάζειν τὸν Θεόν, διὰ Ψαλτήριον καὶ τῶν σωματικῶν ὀργά-
νων, τὸν πρέποντα αὐτῷ ὕμνον ἀπόδοτε.

„Κύριος·

Ἐδὼ , λέγει , τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ , διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ψάλλουν εἰς τὸν Κύριον : ἤγουν διὰτὶ ὁ Κύριος , λέγει , ἐδιέλεξεν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα Ἕθνη τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων , τὸν ἐκ τοῦ Πατριάρχου Ἰακώβ καταγόμενον . καὶ τοῦτον ἀφιέρωσεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του , διὰ νὰ λατρεύῃ αὐτὸς μόνον καὶ μόνον τὸν Θεόν .

„ Ἰσραὴλ εἰς περιουσιασμόν ἑαυτοῦ .

Τὸν ἴδιον λαὸν τῶν Ἰουδαίων ὀνομάζει ἔδω Ἰσραὴλ , ὡς ἐκ τοῦ Ἰσραήλ : ἦτοι τοῦ Ἰακώβ καταγόμενον . διότι ὁ αὐτὸς Ἰακώβ , ὀνομαζόμενος πρότερον τοιοῦτος , ὕψερρον κατὰ προκοπὴν τὴν ἐν Θεῷ , ὡς λέγει ὁ μέγας βασιλεὺς , ὠνομάσθη καὶ Ἰσραὴλ - τὸν λαόν . λέγει , τῶν Ἰουδαίων ἐδιέλεξεν ὁ Θεὸς εἰς περιουσιασμόν : ἤγουν εἰς κληρονομίαν καὶ μερίδα αὐτοῦ . διὰ τοῦτο γὰρ καὶ λαόν περιούσιον αὐτὸν ὠνόμασεν ὁ Θεός . „ Ἔσσεθέ μοι γὰρ , φησι , λαὸς περιούσιος . (Ἐξ' ὑθ . 5) ἤγουν τὸν λογίζομενον καὶ ἀγαπώμενον καὶ ἐπιμελούμενον παρὰ τοῦ Θεοῦ , ὡς ἓν μίαν περιουσίαν καὶ πλοῦτόν του .

5 : „ Ὅτι ἐγὼ ἐγνώκα , ὅτι μέγας ὁ Κύριος .

Ἐδὼ ἐκάλει καὶ ἄλλην αἰτίαν ὁ Δαβὶδ , διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ αἰνοῦν καὶ νὰ ψάλλουν εἰς

τὸν Θεόν καὶ ὁ παλαιὸς καὶ ὁ νέος Ἰσραὴλ : ἦτοι οἱ Χριστιανοί . διὰτὶ , λέγει , ἐγὼ περισσώτερον ἀπὸ ἐσᾶς ἐγνώρισα , καὶ ἀκριβῶς ἐκατάλαβα , ὅτι εἶναι μέγας ὁ Κύριος . τοῦτο δὲ ἐγνώρισα , τόσον ἀπὸ τὴν θεϊὰν χάριν , ἥτις μὲ ἐφώτισεν , ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν μετὰ συνέσεως θεωρίαν τῶν ἔργων καὶ θαυμασίων του . (1)

„ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς Θεούς .

Ὁ μὲν γὰρ Κύριος ὁ ὑφ' ἡμῶν λατρευόμενος , εἶναι ὢν , οἱ δὲ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ὀνομαζόμενοι Θεοί , δὲν εἶναι ὅλως . καὶ ὁ μὲν Κύριος ἡμῶν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ Κύριος , οἱ δὲ Θεοὶ τῶν Ἑλλήνων , δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ Θεοί . φαίνεται δὲ , ὅτι τὸ παρὰ ἔδω , ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβὶδ ὡς συγκριτικόν , κατ' οἰκονομίαν καὶ συγκατόβασιν : ἤγουν διὰ τὴν παχύτητα καὶ χυδερὴν γνῶσιν τοῦ τῶν Ἰουδαίων λαοῦ , κατὰ τὸν Χρυσόστομον . εἰς ἄλλα δὲ μέρη ὀνομάζει αὐτὸν Κύριον καὶ Θεόν τῶν Θεῶν , „ Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε . (ψαλ . μθ . ι) καὶ ἐν τῇ παρόντι δὲ ψαλμῷ , κατ' ὀλίγον ἀναβιβάζων τοὺς ἀχροατὰς εἰς τὴν ἀληθῆ τοῦ Θεοῦ γνῶσιν , δείχνει αὐτὸν ἐργάτην καὶ αὐτουργὸν θαυμάτων . καὶ παρεμπροσθεν δὲ περιπαίζει τοὺς Θεοὺς τῶν Ἑθνῶν ἑῖρηται δὲ καὶ ἐν τῷ μς . Ψαλμῷ „ σφόδρα ὑπερυψώθη ὢν πέρα πάντας τοὺς Θεούς . καὶ ζήτησον τὴν τουτοῦ ἐξήγησιν .

6 : „ Πᾶντα ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος ἐποίησεν ἐν τῇ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ .

Τοῦ .

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Εἰπέ δὴ μοι σὺ ἄνθρωπε , οἱ δὲ ἄλλοι οὐκ ἴσασιν ; ἴσασιν μὲν , φησιν , οὐχ οὕτω δὲ , ὡς ἐγώ . τῶν γὰρ μάστιγα ἀγίων καὶ ἀναβεβηκότων ἐστὶ τὸ ἀκριβέστερον εἰδέναι αὐτοῦ τὴν μεγαλωσύνην , οὐκ ἔσσαν , ἥτις ἐστὶ τοῦτο γὰρ ἀδύνατον . ἀλλὰ τῶν ἄλλων σαφέστερον . λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδόσιος . „ Δὶ αὐτῶν , φησὶ , μεμαθήκαμεν τῶν πραγμάτων , τοῦ ἡμετέρου Θεοῦ τὴν ἰσχύϊν : καὶ ὅτι οὐδαμῶς αὐτῇ παραβληθῆναι δύνησιν καὶ οἱ παρὰ τῶν ἄλλων Ἑθνῶν προσκυνούμενοι Θεοί . οὐδεὶς γὰρ τῷ ὄντι καὶ αἰεὶ ὄντι συγκρίνει τὸ μηδαμῶς ὄν .

Τούτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ εἰς τὸν ριγ'. Ψαλ-
μόν „ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, πάν-
τα ὅσα ᾠθέλησεν ἐποίησεν . (1).

λίτερα . ἵνα καὶ ἀπὸ τὰ κατωτέρα δημιουργήματα δεί-
ξη τὸ μεγαλεῖον καὶ ἀξιόμνητον τοῦ Δημιουργοῦ .
(2).

„ Ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν πάσαις
ταῖς ἀβύσσοις .

7 : „ Ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς
„ γῆς .

Θαλάσσας μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ , τοὺς
διαφόρους κόλπους τῆς μίας θαλάσσης . ἐπειδὴ κα-
τὰ τὸν Μωσέη , τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλε-
σεν (ὁ Θεὸς) θαλάσσας (Γέν . α . 10) ἀβύσσους δὲ
λέγει τὰ ὑποκάτω τῆς γῆς , τὰ ἀνεξερευνήτα . μέσα
εἰς ὅλα δὲ ταῦτα ἔκαμε , λέγει , ὁ Θεὸς ὅλα τὰ ἐμ'
περιεχόμενα δημιουργήματα , ζῶα , φυτὰ , ἐμφυχα ,
ἀψυχα , ὅσα ᾠθέλησεν . ἀκολουθῶν δὲ , ὑμνεῖ μερι-
κὰ ἀξιοθαύμαστα ἔργα τοῦ Θεοῦ , ἀφήσας τὰ μεγα-

ὁ Κύριος , λέγει , εἶναι , ὅπου διὰ τῆς
προνοίας του ἀναβιβάζει τὰ νερά ἀπὸ αὐτὰ τὰ κα-
τώτατα ἐσθὴ τῆς γῆς , καὶ τόσον τὰ μεταωρίζει εἰς
τὸν ἀέρα . καὶ μ' ὅλον ὅπου αὐτὰ εἶναι βαρεὰ φυ-
σικά . καὶ αὐτὸς εἶναι , ὅπου κάμνει νὰ φέρεται ἀπὸ
τὰ ἀνωθεν μέρη τοῦ ἀέρος , τὸ ἐκ τῶν νεφελῶν νε-
ρὸν . ὅταν αὐταὶ δηλονότι παχυνθεῖσαι , γένουν βα-
ρύτεραι ἀπὸ τὸν αἶρα , ὑπὸ τοῦ ὁποῖου κατακλύζονται .
(3) ,

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Τούτοις ὁμοίον ἐστὶ τὸ „ Ἐκ μεγίστου καὶ καλλοῦς κτισμάτων ἀναλόγως ὃ
γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται (Σοφ . ιγ' . 5 .) καὶ τὸ παρὰ πᾶσι Ἀποστόλοις „ Τὰ γὰρ ἄρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτί-
σεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθοδεῖται . καὶ νῦν ὁ Δαβὶδ διὰ τῆς δημιουργίας ἀποδείκνυσι τὸ τοῦ Θεοῦ
δυνατόν . καὶ φησὶν οὐ τῇ δυνάμει σύμμετρα τὰ γενόμενα , ἀλλὰ τῇ βουλήσει . ἡδύνατο γὰρ ἡ πολλαπλάσια τοῦ-
των , καὶ πολλὰ μείζονα δημιουργῆσαι , ἀλλὰ τούτοις καὶ τοιαῦτα ᾠθέλησε . προσέειπεν δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Καὶ
τὸ δὴ θαυμάσιον , ἐποίησεν οὐ πᾶν , οὐ μόνον , οὐκ ἐπιτάγματι . ἀλλὰ θελήματι μόνον . μόνον γὰρ ἡβουλήθη ,
καὶ τὸ ἔργον εὐθὺς ἠκολούθησε . καὶ καθάπερ ἡμῖν ἡ βούλησις οὐ παρέχει κάματον . οὕτως οὐδὲ ἐκεῖνα τὸ δημιουρ-
γῆσαι τούτοις καὶ τελευτᾶσαι δυνάμεις . καὶ τοῦτο ἐμφανῶς ὁ Προφήτης ἔλεγε . „ Πάντα ὅσα ᾠθέλησεν ἐποί-
ησεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ . ὅρα , ὅτι οὐ πρὸς τὴν δημιουργίαν τῶν ἐν τῇ γῇ μόνον , ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν κτίσιν
τῶν ἀνωδυνάμεων ἤρκεσεν ἡ θέλησις αὐτοῦ μόνη . εἶδες , πῶς καὶ τὴν εὐκολίαν παρέθηκε , καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν δι-
μιουργημάτων , καὶ τὴν ἐξουσίαν τὴν ἀκώλυτον ; ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει . „ Ὅσα ἐποίησεν ὁ Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ
καὶ ἐν τῇ γῇ ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν ταῖς ἀβύσσοις , καλὰ ἐστὶ , θελήματι γενόμενα Θεοῦ . εἰδέ τις κακὸς ἐγένετο
ἐν τῷ οὐρανῷ , ὥς τὰ πνευματικά τῆς πονηρίας . ἢ ἐν τῇ γῇ , ὥς οἱ ἀμαρτωλοὶ ἄνθρωποι , ἢ ἐν ταῖς θαλάσσαις ,
ὥς ἡ τοῦ δράκοντος κακία . ἢ ἐν ταῖς ἀβύσσοις , ὥς ἡ πονηρία τῶν προσεσσομένων ἐκεῖ ἀπελθεῖν , κακὸν τοῦτο οὐκ
ὁ Θεὸς ἐποίησε τῷ θελήματι αὐτοῦ . „ Ἐκ γὰρ σώματος ὑψίστου , οὐκ ἐξελεύσεται τὰ κακὰ καὶ τὸ ἀγαθόν
(Θρημ . γ' . 3 .)

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος . „ Ἀβύσσους δὲ καλεῖ , τὸ ἀπειρον τῶν ὑδάτων πλῆθος . πληθυντικῶς δὲ θαλάσσας ἐ-
κάλεσεν . ἐπειδὴ εἰς πελάγη πολλὰ ἢ μία διέσθεται θάλασσα . Ἀτλαντικὴ γὰρ κόλπος , καὶ Τυρρηνικὴ , καὶ Ἰωνίος ,
καὶ Αἰγαῖος , καὶ Ἀραβικὴ , καὶ Ἰνδικὴ , καὶ Εὐξείνιος , καὶ ἕτερα πελάγη .

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . „ Ἐξ ἐσχάτου δὲ ταῦτα γῆς εἶπεν ἀνάγειν , ἀκριβὲς τοῦτο λέγων . ἐπειδὴ
ἐκ τῶν θαλαττίων ὑδάτων συνίστανται . τέτταρα δὲ τῆς γῆς οἱ θαλαττίοι κόλποι . αἱ θάλασσαι γὰρ εἰσιν , αἱ περιέ-
χουσιν τὴν γῆν . διὸ λέλεκται . „ Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐν τοῖς ὕδασι . τοῦτο καὶ ἐν τῷ Ἰώβ εἴρηται . „ Δε-
σμεύων ὕδωρ ἐν νεφέλαις . (Ἰώβ . κς' . 8 .) ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει . „ Τίς ὁ δεσμεύων ὕδωρ ἐν νε-
φέλαις ; καὶ τὸ μὲν , ἰσὰς ἐπὶ τῶν νεφελῶν , ἡ τοῦ θαύματος ἰσχύς κρατουμένη φύσιν τὴν φέρουσαν , τὸ δὲ , ἐκχέων
ἐπὶ προσώπον πάσης τῆς γῆς ; καὶ σπείρων καιρίως ὡς ὁμοτίμως ; ὁ δὲ Βασίλειος . „ Τοῖς ἀερίσις ὕδασι ἀρχὴ τις
ἐστὶ καὶ πηγὴ ἡ θάλασσα . θαλπομένη μὲν τῇ ἀκτίνι τοῦ ἡλίου , ἀποτιθεμένη δὲ τὸ λεπτόν τοῦ ὕδατος διὰ τῶν
ἀτμῶν . ὅπερ ἐλκυσθὲν εἰς τὸν ἄνω τόπον , εἴτα καταψυχθὲν διὰ τὸ ὑψηλότερον γενέσθαι τῆς ἀπὸ τοῦ ἑσπέρου ἀ-

ἡ Ἀστραπὴ εἰς ὑετὸν ἐκτοίπσεν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι, ὅπου καίμνει τὰς ἀστράπας εἰς τὸν καιρὸν τῆς βροχῆς. καὶ αὐτὸς εἶναι, ὅπου κατασκευάζει τὰ ἐναντία καὶ φθαρτικά ἔνα τοῦ ἄλλου, νὰ συμφωνοῦν ἀναμεταξύτων, χωρὶς νὰ βλάπτου ἓνα τὸ ἄλλο· δηλαδὴ μήτε ἡ ἀστραπή πυρώδης καὶ φλογωδεστάτη οὐσα, νὰ ἐξοδεύη καὶ νὰ ξηραίνῃ τὸ νερὸν τῆς βροχῆς, μήτε πάλιν τὸ νερὸν τῆς βροχῆς τὸ ραγδαίως φερόμενον, νὰ σβύνη τὴν ἀστράπην, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ Θεοδώριτον. (1).

ἡ ὁ ἐξάγων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι, ἐκ τοῦ ἐκβάλλει τοὺς ἀνέμους ἀπὸ τοῦ θησαυροῦ τοῦ θησαυροῦ δὲ τῶρα λέγει τοὺς ἀποκρυφούς τόπους, ἀπὸ τοῦς ὁποίους ἐνγαίνουσι οἱ ἀνεμοί, ἐπειδὴ καὶ ὁ θησαυρὸς εἶναι κρυμμένος. μετὰ τὴν ὁμοίωσιν δὲ τοῦ θησαυροῦ

φανερῶναι ὁ Δαβὶδ τὸ ἀγνώστον τῆς γενέσεως τῶν ἀνέμων. (2) ἡ ἐξάγων ἀνέμους ὡς ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ. ἵνα ἐκ τούτου φανερῶθῃ τὸ πρόχειρον καὶ ἡ εὐκολία, μετὰ τὴν ὁρίαν ὁ Θεὸς, ὅταν θέλῃ, ἐνεργῇ τοὺς ἀνέμους, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. θαυμάσιον γὰρ πρᾶγμα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, τὸ νὰ πέμπῃ ὁ Θεὸς μετὰ εὐκολίαν, ἄλλοτε μὲν τοῦτον τὸν ἀνέμον, ἄλλοτε δὲ, τὸν ἄλλον, ἢ καὶ τὸν ἓνα καὶ τὸν ἄλλον ὁμοῦ. μερικαίς φοραῖς δὲ, νὰ πέμπῃ καὶ περισσοτέρους ἀνέμους ἐνταυτῷ, καὶ πολλάκις, νὰ μὴ πέμπῃ οὐδὲ ἓνα. ἀλλὰ νὰ εἶναι γαλήνιος καὶ εἰρηνικὴ ἡ τοῦ ἀέρος κατάστασις καὶ ἀτμοσφαῖρα. καὶ ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ καίμνη διάτινα χρεῖαν καὶ λόγον, καὶ ὄχι ἀλόγως καὶ μάτην. ὥσταν νὰ εἶχα κεκλεισμένους τοὺς ἀνέμους μέσα εἰς θησαυρούς τινας, καὶ ὅπου ἔκαστος τοὺς ἐκβάλῃ ἡ εὐκολως, καὶ ὅταν βούλῃται.

8 : Ὁς ἐπάταξε τὰ πρωτότοκα Αἰγύπτου ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτηνῶν.

Εἰπομεν περὶ τῆς πληγῆς ταύτης τῶν πρωτότοκων τῆς Αἰγύπτου ἐν τῇ εἰς ψαλμῷ, καὶ ζήτησεν ὁ καὶ

νακλάσεως τῶν ἀκτίνων, ἢ ὁμοῦ τῆς ἐκ τοῦ νέφους σκιάς τὴν ψύξιν ἐπιτείνουσας, ὥστε γίνεται ἢ πιαίνει τὴν γῆν ἢ ἔστιν ἡ νεφέλη ἀπὸ παχὺς, ἐκ τῆς ὑγρᾶς κατὰ γῆν ἀναθυμιάσεως συνιστάμενος· εἴτα μεταωρισθεὶς τοῖς ἀνέμοις, ὅταν λάβῃ παρ' αὐτῶν ἀξιόλογον ἄθροισμα, ἢ τὸ ἐκ τῆς ἐνεσπαρμένης νοτίδος βάρους ἱκανὸν γένηται, τότε παύσας εἰς τὴν γῆν ἀφίησι. ἢ αὕτη τῶν ἁμβρῶν ἡ φύσις, ἀπὸ γῆς τὴν ἀρχὴν ἔχοντων, ἢ δὲ ἀέρος πάλιν ἐπὶ τὴν γῆν φερόμενων· προσίστησι δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἢ Οὐ γὰρ δὴ μόνον αἱ νεφέλαι ἀνίστανται, ἀλλὰ ἢ βαδίζουσιν, οὐδὲ ἔνθα ἂν φανῶσιν, ἐκεῖ τὸν ὑετὸν ἀφίστανται. ἀλλὰ παραδραμοῦσαι χωρὶς ἢ Ἐθνη, ἀλλαχθὺ τὸν ὑετὸν ἐργάζονται. (1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἢ ὁ Εὐσέβιος τὰ εἰς ὑετὸν, ἡρμήνευσαν, εἰς προσημασκειὴν ὑετῶν ἢ βροντῶν· ἡγαυμένης γὰρ ἀστραπῆς, βροντὴ εἰώθεν ἐπακολουθεῖν. λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· ἢ Τί μοι φιλοσοφῆσεις περὶ ἀστράπων ἢ βροντῶν, ὃ βροντῶν ἀπὸ γῆς αὐτῆς, ἢ οὐδὲ μικροῖς σπινθήροι τῆς ἀληθείας λαμπρόμενος; τίνας ἀπ' αὐτῶν γῆς αἰτίαση νέφους δημιουργούς; ἢ ἀέρος πύκνωσιν τινα; ἢ νεφῶν μανωτάτων θλίψιν, ἢ σύρτηξιν; ἵνα ἢ ἡ μὲν θλίψις σοὶ τὴν ἀστράπην, ἢ δὲ ῥῆξις τὴν βροντὴν ἀπεργασταί; ποῖον δὲ πνεῦμα στενοχωρούμενον, εἴτα οὐκ ἔχου διεξόδον; ἢ ἀσπρὰ θλιβόμενον ἢ βροντήσῃ ρηγνύμενον; (διὰ τῆς ἐρωτήσεως δὲ ταύτης ἢ ἀπορίας, θέλει νὰ δεῖξῃ ὁ Θεολόγος, ὅτι, κατὰ ἀκριβείαν οὐδεὶς γινώσκει τὰ τοῦ Θεοῦ δημιουργήματα.) (2) Καθὼ δὲ εἴρηται ἐκ τοῦ Κυρίου περὶ τοῦ ἀνέμου ἢ τοῦ ἀέρος· ἢ Τὸ Πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, ἢ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις· ἀλλ' οὐκ οἶδας πᾶθεν ἔρχεται, ἢ πᾶσι ὑπάγει. (Ἰωάν. γ'. 8.) διότι ἢ ὁ ἀνεμὸς, κίνησις καὶ ὁμιλῶν ἀέρος ἐστίν· ὅθεν ὁ Θεολόγος εἶπε Γρηγόριος· ἢ Ἀέρα λέγω, τὸν πολλὸν τοῦτον πλοῦτον ἢ ἄφθονον, οὐκ ὀξείας, οὐ τύχαις μετρούμενον· ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ μάννα διανομήν, αὐταρκείᾳ περιλαμβανόμενον, ἢ ἰσομοίρως μετρούμενον· τὰ πῆς πτηνῆς φύσεως ὄχημα· τὴν πᾶν ἀνέμων ἔδραν· ἀνέμων δὲ πολλὰ διαφοραὶ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ὁ μὲν γάρ ἐστι, λεπτότερος· ὁ δὲ, παχύτερος· ὁ μὲν, ψυχρότερος· ὁ δὲ, θερμότερος· ἢ ὁ μὲν

καὶ τὴν ἐξ ἡγεσιν τοῦ ὁδοποιήσαντος τὴν ὁδὸν καὶ νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν γῆν τῆς Παλαιστίνης· ἦτοι τοὺς Ἀμαληκίτας, καὶ Μωαβίτας, καὶ Ἰδωμίτας, καὶ τοὺς λοιπούς· ἢ καὶ τὰ ἐκτὰ ἔθνη τὰ κατοικοῦντα εἰς τὴν Παλαιστίνην· συντόμως δὲ ἀναφέρει καὶ τὰ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ κατὰ παραδρομὴν

9 : „ Ἐξαπέστειλε σημεῖα καὶ τέρατα ἐν μέσῳ σου Αἴγυπτε· ἐν Φαραῶ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς δούλοις αὐτοῦ·

Ὅρα περὶ τούτων εἰς τὸν ῥηθέντα ρζ΄. Ψαλμὸν τὸν 135· ὡς ἔθετο ἐν Αἴγυπτι τὰ σημεῖα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέρατα αὐτοῦ ἐν ποταμῷ Τάνει· (εἰς. 43) ἀφ’ οὗ δὲ ὁ Δαβὶδ ἐνθυμήθη ἀνωτέρω τὴν δεκάτην καὶ βαρυτέραν πληγὴν· τὸν θάνατον δηλονότι τῶν πρωτοτόκων, ἀκολουθῶς ἐδῶ ἐνωμένως λέγει τὰς ἄλλας πληγὰς, εἰπὼν „ σημεῖα καὶ τέρατα· (2)

10 : „ Ὅς ἐπάταξεν ἔθνη πολλὰ·

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐθανάτωσα τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, ὅπου ἐμποδίζον τοὺς Ἑβραίους νὰ περάσθουν,

καὶ ἀπέκτεινε βασιλεῖς κραταιούς·

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐθανάτωσα τοὺς ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς τῶν ἀνωτέρω ἔθνων·

11 : „ Τὸν Σηὼν βασιλεῖα τῶν Ἀμμωρίων, καὶ τὸν Ὠγ βασιλεῖα τῆς Βαβυλῶν·

Ὁ Σηὼν ἦτον περιβόητος βασιλεὺς τῶν Ἀμμωρίων, διὰ τὸν πλοῦτον καὶ διὰ τὰ κρατεῦματά του· ὁ δὲ Ὠγ, ἦτον πολυδύλλητος διὰ τὸ μαγαλεῖον καὶ τὴν ἀνδρίαν τοῦ σώματος του· λέγουσι γάρ, ὅτι αὐτὸς εἶχε κλίνην σιδηρὰν, εἰς τὴν ὅποιαν ἐκοιμάτο, ἐννέα μὲν πηχες, εἰς τὸ πλάτος· τεσσαρὰς δὲ πηχες, εἰς τὸ πλάτος· (3)

καὶ

Χρηστέρος· ὁ δὲ ὑπερότερος· πνέουσι δὲ ἀνεμοὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους· ἐν μὲν τῇ μεσσηνίᾳ θαλάσση δεκαεξ· ἐν δὲ τῇ Ὠκεανῷ, διπλάσιοι τούτων· ἦτοι τριανταδύο·

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφρημος· „ Ὅτι μὲν γῆ καὶ οὐρανὸς καὶ τὰ ὁράμενα πάντα τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας ἀπολαύει· ἐδείξεν ὁ Πρωφῆτης διὰ τῶν εἰρημνίων· ἵνα δὲ εὐγνωμονεστέροις τοὺς Ἰουδαίους ἐργάσται, καὶ τὰ μερικὰ διηγῆται· δεικνύς, ὅτι καθόλου ὁ Θεὸς πάντων προνοῶν, ἰδικῶς τινὰς αὐτοῦ, εὐεργεσίας ἐχαρίσατο· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεὸς δώριτος· „ Τὴν τελευταίαν πληγὴν τέθεικε πρῶτην· ἐπειδὴ μετὰ ταύτην, τὴν ἐλευθερίαν ἰδέξαντο·

(2) Τί ἐστὶν ἐν μέσῳ σου; λέγει ὁ Χρυσόστομος· τὸ φανερὸς· ὡς ὅταν καὶ ἀλλοχοῦ λέγη· „ Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς· ἐπειδὴ τὸ μέσον πᾶσι καταδύλον· καὶ ὁ Θεοδόσιος· „ Ὁ γὰρ ἠρκεσέν ἡ βασιλεία, τῶν θεηλάτων αὐτὸν ἀπαλλάξαι μακρίων· ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς καὶ οἱ βασιλευσόμενοι καὶ ὁ βασιλεὺς κακοῖς περιέπεσον· οὕτω καὶ πρὸς τὸν μέγαν Μωσὴν ἔφη ὁ πᾶν ὄλων Θεός· „ Ἴδού ἐγὼ πατάσω πᾶν πρωτότοκον τῆς Αἰγύπτου, ἀπὸ πρωτοτόκου Φαραὼ τοῦ καθήμενου ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἕως πρωτοτόκου τῆς αἰχμαλωτίδος τῆς παρὰ τὸν μύλον· (Ἐξ. ια΄. 5.)

(3) Τοῦτο δὲ φανερὸς διηγῆται ὁ Μωσῆς εἰς τὸ Δευτερονόμιον· „ Ὅτι πλὴν Ὠγ βασιλεὺς Βαβυλῶν κατεβίβη ἀπὸ τῶν Ῥαφαῶν· ἰδοὺ ἡ κλίνη αὐτοῦ, κλίνη σιδηρὰ· ἰδοὺ αὐτὴ ἐν τῇ ἀκρᾷ τῶν ἰσθμῶν Ἀμμων, ἐννέα πηχέων τὸ μήκος αὐτῆς, καὶ τεσσαρῶν πηχέων τὸ εὖρος αὐτῆς ἐν πηχεῖ ἀνδρὸς· (Δευτ. γ΄. 11.) Παρὰ δὲ τῷ Εὐθυμίου καὶ παρὰ τῷ Θεοδώρῳ γράφεται, ὅτι ἡ κλίνη του ἦεν πέντε πηχες εἰς τὸ πλάτος· καὶ φαίνεται, ὅτι εἶναι σφάλμα ἀντιγραφικόν·

„Καὶ πάσας τὰς βασιλείας Χαναάν.

Ὁ Θεός, λέγει, ἠράνυσεν ὅλα τὰ βασίλει-
α τῆς γῆς Χαναάν : ἤτοι τῆς Παλαιστίνης : (1) εἰς
τὴν ὁποίαν ἐκατοίχει ἐν ἔθνους ξεχωριστὰ ἀπὸ τῶν
ἄλλα καλούμενον Χανααναῖοι .

12 : „Καὶ ἔδωκε τὴν γῆν αὐτῶν κληρο-
νομίαν, κληρονομίαν Ἰσραὴλ λαῶ
αὐτοῦ .

Δύο φορές εἶπεν ὁ Δαβὶδ κληρονομίαν ,
διὰ τὴν φανερώσῃ τὸ πλούσιον αὐτῆς καὶ ἄφθονον .
ὡς ἂν γὰρ εἶπῃ : τὴν γῆν τῶν ἀνωτέρω ἔθνων , ἔδω-
κεν εἰς τὸν λαόν του Ἰσραὴλ κληρονομίαν , ὧτως κλη-
ρονομίαν . (2)

13 : „Κύριε, τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶ-
να, καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς
γενεὰν καὶ γενεάν.

Διὰ τὰ ἀνωτέρω, λέγει, θαυμάσια, ὅπου
ἐποίησας Κύριε, τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἐνθύμησίς σου θέ-
λει διαμῆναι εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς ὅλας τὰς γενεὰς
κοντὰ εἰς τοὺς Εβραίους. αὐτοὶ γὰρ εἶναι, ὅπου ἐνεργε-
τήθησαν μὲ τὰς θαυματουργίας αὐτὰς . (3)

14 : „Ὅτι κρίνει Κύριος τὸν λαόν αὐτοῦ,
καὶ ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρα-
κληθῆσεται .

Ὁ κύριος, λέγει, θέλει κρίνει τὸν λαόν του : ἡ
γουν θέλει κάμει τὴν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ του κρίσιν καὶ
ἐκδίκησιν, κατ' ἐκείνων τῶν ἐχθρῶν, ὅπου τὸν βλά-
πτουσι, καὶ θέλει καμθῇ εἰς τὸν αὐτὸν λαόν του, ὅς τις
ἐξευμανίζει καὶ ἱλαρύνει τὸν Θεόν μὲ τὰς προσευχὰς
του, ἡ θέλει μὲν κρίνει τὸν λαόν του, ὅταν ἁμαρτὰ-
νῇ, καὶ δικαίως θέλει τὸν τιμωρῆσαι. ὅταν δὲ πάλιν
αὐτὸς μετανοῇ, ὁ Θεός θέλει τὸν εὐσπλαγχνισθῇ,
καὶ θέλει βοηθήσῃ αὐτὸν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ
Χρυσόφομου . (4)

15 : „Τὰ Εἶδωλα τῶν Ἑθνῶν ἀργύριον
καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώ-
πων .

τοῦ.

(1) Τοὺς Χετταίους φηλαδὴ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τοὺς Χανααναίους, τοὺς Φερεζαίους, τοὺς Εδδαίους, τοὺς Ἀ-
μορραίους, τοὺς Γεργεσαίους, τοὺς Ἰεβουσαίους, καὶ εἰκοσιενεὰ βασιλεῖς . καὶ τὰς ἑπτὰ ἐκείνων κατεχομένας χώρας καὶ
πόλεις διένειμε τῷ λαῷ .

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόφομος . „Καὶ τοῦτο δὲ μέγιστον θαῦμα, τὸ μὴ μόνον ἐκβαλεῖν . ἀλλὰ καὶ δυνάμει
κατασχέειν τὴν γῆν καὶ πόλεις νείμασθαι : ὃ καὶ πολλὴν παρέχεν αὐτοῖς τὴν ἡδονήν . τὸν κόσμον, τὴν παιδερύτητα .
καὶ ὁ Θεοδώριτος . „Καθ' ὅσον γὰρ τινὰ κληρὸν πατέρον, τὴν ἐπ' ἐκείνων τῶν δυσσεβῶν βασιλέων πάλαι κατασχε-
θεῖσαν γῆν . τῇ Ἰσραὴλ δέδωκεν ὁ τούτων Θεός .

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφομος . „Ἐνταῦθα τῇ δοξολογίᾳ τὸ συνεχὲς διακόπτει τοῦ λόγου . ὅπερ τοῖς ἁγίοις ἔθος
εἶ . ἐπειδὴν ἀρχαῖοι τι λέγειν τῶν τοῦ Θεοῦ θαυμάτων πυρῶσιν, οὐ πρότερον ἐπὶ τὸ τέλος ἔρχονται, ἕως ἂν
ὑπὲρ τῶν εἰρημένων δοξάσωσι τὸν Θεόν καὶ εὐφημήσωσι . καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐμπλήσωσι τὴν ἑαυτῶν . ὅπερ καὶ ὁ Παῦ-
λος μάλιστα πανταχού ποιεῖ . πυρῶσι γὰρ ἀπὸ τῆς ἀπάτου τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, δοξολογίαν ἀνήγγειλε λέγων .
ὦ Κύριε, τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα : τούτῳ καὶ δόξα σου διανεκῇ . οὐδὲν αὐτὴν λυμάνεται : οὐδὲ διακόπτει .
ἀλλ' ἔστιν αἰεὶ μένει ἀτρεπτός, ἀμεταβλήτος, ἀνδοῦσα, ἀκμάζουσα . καὶ τὸ μνημόσυνόν σου, ἡ μνήμη ἡ παρα-
σοῦ, εἰς πάσας γενεὰς ἀτελεύτητος, πέραν οὐκ ἔχουσα . καὶ ὁ Θεοδώριτος . „Τὰ μὲν μέγεθος τῶν κατὰ σοῦ γε-
γεννημένων θαυμάτων, τὸ πὺν ἅπαντας ἐδίδασκεν ὄνομα, ἡ δὲ τῶν σὸν εὐεργεσιῶν, καὶ εἰς τὰς ἐσομένας γενεὰς φυ-
λαχθήσεται μνήμη .

(4) Καὶ ὁ Θεοδώριτος . „Ὅδ' ἐπιόψῃ φησι, παρὰ τῶν ἁγίων ἡμᾶς πολεμουμένους ὄντων, οὐδὲ ἀξίας τῶν
ἡμῶν .

Τούτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ εἰς τὸν ριγ'. Ψαλμὸν, καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τούτου ἔχει· ἤθελε δὲ ἀπορήσει τις κατὰ τὸν σοφὸν Φώτιον, ὅτι καὶ αἱ ἁγίαι Εἰκόνες ἡμῶν τῶν χριστιανῶν, εἶναι ἀργύριον καὶ χρυσίον κατὰ τὴν ὕλην καὶ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀποκρινόμεθα, ὅτι ναί, εἶναι ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ, δὲν εἶναι καὶ εἰδῶλα. διότι, τῶν μὲν εἰδῶλων τὰ πρωτότυπα, εἶναι ἀνυπόστατα καὶ ψευδῆ. ἐπειδὴ αὐτὰ λέγονται εἰδῶλα ἐκείνων, ὅπου δὲν εἶναι θεοὶ ἀλλὰ Δαίμονες, οἵτινες ψεύδονται καὶ πλαττύνουσι τὴν Θεότητα. τῶν δὲ ἡμετέρων ἁγίων Εἰκόνων τὰ πρωτότυπα, εἶναι ὄντα καὶ ἀληθινὰ καθὼς καὶ ὀνομάζονται. καὶ τὰ μὲν εἰδῶλα, εἶναι εἰδῶλα μικρῶν καὶ ἀκαθάρτων, αἱ δὲ Εἰκόνες, εἶναι Εἰκόνες ἁγίων καὶ καθαρῶν. (1)

16 : „Στόμα ἔχουσι καὶ οὐ λαλήσουσιν ὁ
„ σφθαλμοὺς ἔχουσι καὶ οὐκ ὄψον-
„ ται.

17 : „Ὡτα ἔχουσι καὶ οὐκ ἐνωτιοῦ-
„ σονται.

Ταῦτα τὰ ἴδια εἶπε καὶ εἰς τὸν ριγ'. Ψαλ-

μὸν, καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τούτων ἔχει.

„ Οὐδὲ γὰρ ἔστι πνεῦμα ἐν τῷ στόμα-
„ τι αὐτῶν.

Ἐδῶ ἐλάλει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν εἶναι ἀναίσθητα τὰ τῶν Ἑθνῶν εἰδῶλα. ἐπειδὴ, λέγει, δὲν ἔχουν πνοὴν ζωῆς τὰ τοιαῦτα εἰδῶλα. προχωρεῖ δὲ ὁ Δαβὶδ καὶ πλατύνει τὴν κωμῆδιαν ταύτην τῶν εἰδῶλων, διὰ τὴν αὐξήσῃ περισσότερον τὴν κατηγορίαν τους.

18 : „Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιτο οἱ ποι-
„ οῦντες αὐτὰ, καὶ πάντες οἱ πε-
„ ποιῶντες ἐπ' αὐτοῖς.

Καὶ τοῦτο τὸ ὁπὸν ἔχει εἰς τὸν ριγ'. Ψαλμὸν γράρεται καὶ ἐρμηνεύεται, καὶ ὅρα ἔχει. (2)

19 : „οἱ

ἡμετέρων ἀμαρτιῶν τιμωρίας ἐπάξεις· ἀλλ' ἴλεως ἔσθι καὶ εὐμενής. Σημειῶσαι, ὅτι τὰ ῥητὸν τοῦτο ἐρανίσθη ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τοῦ Μωϋσῆν, λέγοντα ἐν τῇ ψαλμῷ. „ Ὅτι κρινεῖ Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρακληθήσεται (Δευτ. λβ'. 36.).

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων. „ Ἐπειδὴ ἀρχόμενος ἔλεγεν. „ Ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς Θεοὺς, καὶ ἔδοξε τίνα κατὰ σύγκρισιν ὑπεροχὴν εἰσαγεῖν διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκούοντων. ὅρα πῶς ἐπιμένει τῷ λόγῳ. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος. „ Ἐπειδὴ θεοὺς ὀνόμασεν ἄνω, δείκνυσιν αὐτοὺς μετὰ τοῦ πράγματος καὶ τῆς προσηγορίας ἐρμήμους. ὁ μὲν Θεὸς ἡμῶν, λέγων, ὡ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ δούλοι Κυρίου, τῶν ἀπάντων ἐστὶ Θεός, καὶ Ποιητὴς μέγας καὶ μεγαλοποιός. ὅς τὰδε καὶ τὰδε ἐποίησεν. οἱ δὲ τῶν Ἑθνῶν θεοὶ, οὐ μόνον δημιουργικὴν οὐκ ἔχουσι δύναμιν ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ εἶδος παρὰ τέχνης ἀνθρωπείας ἐδέξαντο. καὶ οὐδὲν ἄρα ἦσαν ἕτερον, ἀλλ' ἢ εἰδῶλα νεκρὰ καὶ κωμῆφά. ὧν ἡ μὲν οὐσία, ἀψυχὸς ἐστὶν ὕλη· τὰ δὲ ἔργον, ἀνθρώπων ἐπιτήδευμα, οἱ δὲ τύποι, πάσης ἐνεργείας ἀμέτοχοι. ὁθεν προσέθισιν ὁ Χρυσὸς ἁγίος. „ Ὅτι τοῦτο μέγιστη κατηγορία τῶν θεραπευόντων αὐτὰ. ὅτι δὴ αὐτοῦ τοῦ εἶναι αὐτὰ, αὐτοὶ ὄντες αἰτίοι, ἐν ἐκείνοις ἔχουσι πᾶς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσός. „ Ἐνόησον ἡλίκοι θεοὶ, ὧν ἡ ὁμοίωσις ἐν τάξει κεῖται ἀρᾶς. ἀλλ' οὐ τὰ παρ' ἡμῶν τοιαῦτα. ἔσχατος γὰρ ἀρετῆς ὁρος καὶ πρὸς κορυφὴν τῶν ἀγαθῶν ἀνάβασις, τὸ πρὸς τὸν Θεὸν ὁμοιωθῆναι κατὰ τὸ ἐγκωροῦν ἡμᾶς· χαριέντως δὲ ὁ Σύμμαχος εἶπε κατὰ τὸν Εὐσέβιον. „ Ὡς αὐτὰ γενήσονται, οἱ ποιῶντες αὐτὰ καὶ γὰρ ὄντως ἐκ τοῖς ἀψύχοις ὡς θεοὺς προσέχοντες, ὥστε ἀπολιθωθέντες τὴν ψυχὴν, καὶ αὐτοὶ τὸ αὐτὸ πεπονῆσαι τοῖς προσκυνουμένοις ὑπ' αὐτῶν. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεόδωριτος. „ Ταύτης εἰσὶν αἱ τοῖς ἀναίσθη- σίας μεταλαχεῖν, καὶ οἱ δημιουργοῦντες αὐτὰ, καὶ οἱ προσκυνῶντες. τοὺς γὰρ λόγου μετέχοντας, καὶ θεοὺς ὑπολαμ- βάνοντας τὰ ζωῆς ἐξερρημένα καὶ λόγου, δίκαιον τῆς ἐκείνων μετασχεῖν ἀλογίας.

- 19 : „ Οἶκος Ἰσραὴλ , εὐλογήσατε τὸν
 „ Κύριον · οἶκος Ἀαρὼν , εὐλογή-
 „ σατε τὸν Κύριον .
 20 : „ Οἶκος Λευὶ , εὐλογήσατε τὸν Κύ-
 „ ριον · οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον ,
 „ εὐλογήσατε τὸν Κύριον .

ὅστις ἦτον φύλαρχος καὶ τοῦ Ἀαρὼν, καὶ τῶν Λευί-
 τῶν· ἦτοι τῶν διακονούντων ἐν τῇ Σκηνῇ· καθολικῶ-
 τερὸν διὰ τοῦ Λευὶ καὶ φανερώτερον τὸν λόγον ποι-
 ῶν. (1)

- 21 : „ Εὐλογητός Κύριος ἐκ Σιών , ὁ κα-
 „ τοικῶν Ἱερουσαλήμ .

Καὶ εἰς τὸν ριγ'. ψαλμὸν τὴν αὐτὴν διαίρειν
 ἐποίησε τοῦ λαοῦ, καὶ ζήτησον τὴν ἐρμηνείαν ἐκεῖ.
 πλὴν ἐκεῖ μὲν γράφεται οἶκος Ἰσραὴλ ἡλπισεν ἐπὶ Κυ-
 ριον· ἐδῶ δὲ γράφεται, εὐλογήσατε τὸν Κύριον· ἡγα-
 εὐχαριστήσατε τὸν Κύριον διὰ τὰς ἀνωτέρω δηλωθεί-
 σας εὐεργεσίας, ὅπου ἔκαμεν εἰς ἑσᾶς. ἐμοίρασε δὲ
 καὶ ἐδῶ τὴν φυλὴν τῶν ἱερωμένων εἰς δύο· ἦτοι
 εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀαρὼν, ὅς τις ἦτον μερικὸς ἀρχη-
 γὸς τῶν ἱερωμένων, καὶ εἰς τὴν φυλὴν τοῦ Λευὶ,

Ἄς εἶναι, λέγει, εὐλογητός καὶ δεδοξασμέ-
 νος ὁ Κύριος ἀπὸ τὴν Σιών· ἦτοι ὁ κατοικῶν ἐν τῇ
 Σιών καὶ ὁ κατοικῶν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἱερουσαλήμ
 ἐκεῖ γὰρ ἐλέγετο, ὅτι κατοικεῖ ὁ Κύριος, διατὶ ὠμί-
 λαι ἐκ τοῦ Ἰλασηρίου τῆς Κιβωτοῦ μὲ τοὺς Ἱερεῖς .
 (2)

ΨΑΛ·

- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἢ Τὴν δὴ ποτε οὐ πῶτας ἑμοῦ καλεῖ, ἀλλ' εἰς τάγματα διαίρειν· ἕνα μᾶθης, ὅ-
 τι πολλὴ ἡ διαφορὰ τῆς εὐλογίας· ἄλλως, ὁ Ἱερεὺς· ἄλλως, ὁ Λευΐτης· ἄλλως, ὁ λαϊκός· ἄλλως, ὁ πολὺς λα-
 ὸς εὐλογεῖ· εὐλογήσατε, φησιν, ὅτι τῶν ἐναντίων ἀπὸλλογῆτε· ὅτι κατὰ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Θεοῦ· ἐστὶ μὲν γὰρ
 καὶ αὐτὸς ἐν τῇ φύσει ἔχων τὴν εὐλογίαν, καὶ οὐ δεδομένος τῆς παρ' ἑτέρων εὐφημίας· πλὴν καὶ ἡμεῖς εὐλογεῖτε, οὐχ
 ὡς ἐκείνη τι προσιδέντες, ἀλλ' ὡς αὐτοὶ μέγα καρπούμενοι· καὶ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Ἐκείνῳ μὲν, φησὶ, τοσαύτην
 ἀποτέμνουσι θεραπείαν τοῖς ἀσθενέσι Εἰδώλοις· ἡμεῖς δὲ, τὸν τῶν ἀπάντων ὑμνήσατε Ποιητὴν· προσθέτει δὲ ὁ
 αὐτὸς Θεοδώριτος· ἢ Ὅτι ἐχώρισεν ὁ Δαβὶδ τοὺς Λευΐτας (οἵτινες ἦσαν ὡς διάκονοι καὶ ὑπηρέται) ἀπὸ τοῦ
 Ἱερέως· καθότι αὐτοὶ, ἦσαν μὲν τῶν ἄλλων τιμωτέροι, τῶν δὲ Ἱερέων ὑποδεέστεροι· ἵνα τοῖνυν μὴ καὶ οὗτοι τὴν
 ἱερατικὴν ἀξίαν ἀρπαξάσιν· ἐτόλμησαν γὰρ καὶ πάλαι τοῦτο, τοῦ Θεσπέσιου Μωσέως περίοντος· ἀναγκαιῶς καὶ τοῦ-
 τος ἀπὸ τῶν ἱερέων ἀπέκρινεν· ἑτέρον δὲ τάγμα τῶν φοβουμένων ἦν, ἐκ μὲν τοῦ Ἰακώβ οὐ καταγον τὸ γένος, ἐ-
 κείνου δὲ τὴν εὐσεβείαν ἀσπαζόμενον· οὗτω δὲ καὶ τοὺς εὐσεβεῖς ὠνόμαζον προσηλύτους· ἱκανὸν δὲ καὶ τοῦτο Ἰου-
 δαίους διδάσκει, ὡς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, τῆς σωματικῆς συγγενείας τὴν τῶν τρόπων προκρίνει συγγένειαν.
 (2) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· ἢ Εἰ καὶ φύσει ἐστὶν εὐλογητός, ὥσπερ οὖν καὶ ἐστὶν· ἀλλὰ βούλεται καὶ παρ' ἡμῶν
 εὐλογεῖσθαι· καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ φησιν· ἢ Εὐλογούμενος ὁ Θεὸς εὐλογεῖ· ἀλλ' εὐλογεῖται μὲν λόγῳ, εὐλογεῖ δὲ
 ἔργῳ· καὶ οἱ μὲν ὑμνοῦντες, προσφέρουσιν ῥήματα, αὐτὸς δὲ, διὰ τῶν πραγμάτων ἀντιδίδωσιν εὐλογίαν καὶ χάριν·
 κατοικεῖν δὲ αὐτὸν ἐν Ἱερουσαλήμ ἔφη, οὐ τὴν θεῖαν ἐκεῖ περιγράφων φύσιν, ἀλλ' ἐκεῖ τὴν αὐτὴν τὴν θεαίᾳ ἐπι-
 φάνειαν εἰδώς.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΑΕ.

Ἀλληλουϊα.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός εἶναι σύμφωνος μετὰ τὸν προλαβόντα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἔθεν καὶ ὁμοίαν ἐκείνου ἔχει ἐπιγραφὴν.

1: „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἁ-
,, γαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔ-
,, λκος αὐτοῦ.

ταὶ τὸ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλκος αὐτοῦ. τοῦτο δὲ ὅτι γράφεται, ἢ δια ἀξίαν τοῦ ὕμνου τοῦ τοῦ οὐτοῦ Θεοῦ ἑλεους, ἢ καὶ πρὸς ἐκπληξιν καὶ θαυμασμὸν τῶν ψαλλόντων αὐτό. (1)

Εὐχαρισεῖτε, λέγει τὸν Κύριον, ὁ δού-
λοι τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν σὰς εὐεργετίας μετὰ τὰς ὁμοί-
ας εὐεργετίας, ὅπου ἀνέφερε καὶ ὁ προλαβών. Ψαλ-
μός. ταύτην δὲ τὴν ἀρχὴν ἐποίησαν ὁ Δαβὶδ καὶ
εἰς τὸν ρε, Ψαλμόν. εἰπὼν, „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυ-
ρίῳ, ὅτι Χριστός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλκος αὐτοῦ,
τὴν ὁποίαν καὶ ἐξηγήσαμεν ἐκεῖ. εἰς ἑλοὺς δὲ τοὺς
εἰχούς τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ ἀκροτελευτίου γράφε-

2: „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τῶν Ἱερῶν,
,, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλκος αὐτοῦ.

Εὐχαρισεῖτε, λέγει, τὸν Θεόν, ὅς τις εἰς τὸν
Θεὸς καὶ Δεσπότης τῶν ψευδωνύμων Θεῶν καὶ ἱλα-
μόνων, τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς Θεῶν προσκυνουμέ-
νων, διότι ἀγαθὰ καὶ οἱ Δαίμονες εἶναι ἄγιοι καὶ
ἐχθροί

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόρρῃμων, „Ἐφ' ἐκάστου εἰχου τρόπῳ ἐφωμίου ἐπιλέγει. „ Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔ-
λκος αὐτοῦ, τούτῳ, οὐ ποτὲ μὲν εὐεργετῇ, ποτὲ δὲ ἀφίσταται, ὅπερ ἐπ' ἀνθρώπων συμβαίνει, καὶ πάθει κα-
λυμμένων, καὶ εὐτελεῖα διακοπτομένων, ἀλλὰ διηνεκῶς ἔλκει, καὶ αἰετὶ ἔλκει, καὶ οὐδέποτε παύεται τοῦτο ποιῶν. λέ-
γει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος, προσενέγκά τέ, φησι, τῷ Θεῷ τὸν εὐχαριστήριον ὕμνον, τῶν ὑπ' αὐτοῦ χορηγηθέντων ἁ-
γαθῶν μεμνημένοι, καὶ τὸν ἀμέτρητον αὐτοῦ θαυμάζοντες ἑλῶν. Σημειούμεν δὲ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος,
πολυέλεος κυρίως λέγεται, ἐκ τοῦ πολλοῦ ἑλεους, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς καθὰ τοῦ εἰχον. ἐκ τοῦ Ψαλμοῦ δὲ
οὗτου, ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ λέγεται πολυέλεος καὶ ὁ πρότερος Ψαλμός: ἦτοι τὸ, Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου, ἀλλὰ
καὶ τὸ ἐν τῇ μέσῃ τῆς Ἐκκλησίας κρεμάμενον πολυκάνδηλον, ἢ πολυκήριον, πολυέλεος καὶ αὐτὸ ἐκ τούτου ὀνομάσθην.

ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἀρχηγοὶ τῆς κακίας, καὶ ἐναντίοι τοῦ Θεοῦ. ἀλλ' ὅμως εἶναι δούλοι τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν δημιουργίαν, καὶ ὡς τοιοῦτοι, εἶναι ὑποκείμενοι ἐξ ἀνάγκης εἰς τὸν Θεόν. (1)

3: „Εξομολογεῖσθε τῇ Κυρίᾳ τῶν Κυριῶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν ἀληθῶς Κύριον ὅλων τῶν προβαλόντων κυρίων τῆς γῆς, καὶ μὴ ἀλλοῦς ὄντων κυρίων. ὁ γὰρ Κύριος ἡμῶν, εἶναι βασιλεὺς τῶν βασιλευσάντων καὶ Κύριος τῶν κυριουσάντων.

4: „Τῷ ποιήσαντι (2) θαυμάσια με, γὰρ μόνος, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον, ὅς τις μόνος ἔκαμε μεγάλα θαυμάσια τὰ μόνος δὲ ἀποσέσθαι πρὸς διαφορὰν τοῦ υἱοῦ, ἢ τοῦ Πνεύματος. Κύριον γὰρ ὀνομαζει τὸν ἐν τρισὶ προσώποις προσκυνοῦμενον ἑνα Θεόν.

5: „Τῷ ποιήσαντι τοὺς οὐρανοὺς ἐν σοφίᾳ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις με σοφίαν ἐποίησα τοὺς οὐρανοὺς. με τὰ λόγια δὲ ταῦτα μαρτυρεῖ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεόν ἀγαθότητος καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ κυριότητος πάντων, καὶ δύναμιν, καὶ σοφίαν, τὰ ὅποια φυσικῶς ἔχει ὁ Θεός. (3)

6: „Τῷ στερεώσαντι τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων.

ὅπερ ἔκστασις, τοῦ πολυέλεου φαιλλομένου. ὅθεν δασύς φάλλεται, ὁ πρότερος Ψαλμὸς, πρέπει ἐξ ἀνάγκης παρακλήτου, νὰ συμπάλλεται ἀκολουθῶς ἢ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὡς κυρίως ὁ πολυέλεος. ἢ καὶ, καὶ οὗτος μὲν φάλλεται, οὗτος δὲ νὰ ἐγκαταλιμπανέται, καθὼς ποιεῖσι τοῦτο τινες παραλόγως τὰ κακῶς.

(1) Ὁ δὲ Εὐσεβίος λέγει. ἢ „Εἰς Θεὸς Θεῶν, οὐ μόνον τῶν Δαιμόνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνθρώπων, περὶ τῶν εἰρητῶν. „Εὐγὰ εἶπα Θεοὶ ἐξέ. ἢ πάλιν. ἢ Θεοὺς οὐ κακολογήσεις. καθὼς ἢ Ἀγγελοὶ ῥηθεῖεν ἂν Θεοί, ἢ φησὶν ὁ Ἀπόστολος. „Ὡς πᾶσι Θεοὶ πολλοί, καὶ κύριοι πολλοί, εἴτε ἐν τῷ οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς. (Α'. Κορ. ν'. 3.) προσέθισι δὲ ὁ Ὁριγένης. ἢ „Ὅτι οἱ μὲν μετὰ τὴν Τριάδα λεγόμενοι Θεοί, μετουσὶ Θεότητος, (ἢτοι τῆς Θείας ἐνεργείας ἢ χάριτος, ἢ οὐ τῆς Θείας φύσεως) τοιοῦτοί εἰσι καὶ λέγονται. ὁ δὲ Σατὴρ, οὐ κατὰ μετουσίαν, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἐστὶ Θεός. ἢ ὁ Θεοδωρίτος. ἢ Καλεῖ Θεούς, φησὶ, τοὺς Ἱερατοὺς τετιμημένους, τοὺς υἱοὺς Θεοῦ χρηματίσαντας. οὗτοι ἢ ἐν Ψαλμοῖς. ἢ „Εὐγὰ εἶπα Θεοὶ ἐξέ, ἢ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος, τῷ ποιοῦντι γράφει, λέγων. ἢ „Ἐπειδὴ ἀπεφάνηκε, ὅτι Κύριος ἐστὶ τῶν Θεῶν ἢ Δεσπότης, τῇ ἀποφάσει παρέχει λοιπὸν τὴν ἀποδείξιν. ἢ κατασκευάζει τὸ εἰρημένον ἀπὸ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἀνακηρύττων. ἢ οὐκ εἶπε τῷ ποιήσαντι, ἀλλὰ τῷ ποιοῦντι, δείκνυς αὐτὸν εὐεργετοῦντα ἢ θαυματοποιοῦντα. ἢ δὴ αὐτοῦ τίθησι, μᾶλλον δὲ ἢ πρὶν ἢ τέσσαρα, ὅτι πε ποιεῖ, ἢ ὅτι θαύματα, ἢ ὅτι μεγάλα θαύματα, ἢ ὅτι μόνος ποιεῖ. ἢ κατὰ τὴν Θεοδώριτον, τοῦ Θεοῦ ἐστὶ τὰ τῶν εὐνῶν, ἢ θερμάντων αὐτοῦ θαύματα, Μωσῆος, ἢ Ἰησοῦ, ἢ Ἡλίου. διατὶ δὲ ἀρχόμενος (ἀπορεῖ ὁ Χρυσόστομος) ὁ Δαβὶδ, οὐ περὶ δυνάμεως ἔλεγεν εὐλογεῖν, ἀλλ' ὅτι φησὶν ἀγαθός, πῶς οὖν ἐνταῦθα εἰς τὸν περὶ δυνάμεως ἐκπίπτει λόγος; ὅτι οὐχὶ δυνάμει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγαθότητος ἢ φιλανθρωπίας ταῦτά εἰσι τὰ θαύματα.

(3) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει. ἢ „Συνάδει τοῖς προκειμένοις τὸ, ὁ Θεὸς τῇ σοφίᾳ ἐθεμελίωσεν τὴν γῆν, ἡτοίμασεν δὲ οὐρανὸν ἐν φρονήσει. σύνεσις δὲ, δὴ ὅς οἱ οὐρανοὶ ἡτοιμάζονται, ἢ στερεοῦνται, τίς ἂν εἴη ἄλλη παρὰ τὸν Χριστόν; Χριστὸς γὰρ Θεοῦ δυνάμις ἢ Θεοῦ σοφία. ὁ δὲ Χρυσόστομος. ἢ „Οὐκ ἐποίησεν οὐρανὸν ἑνα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑπερόν, ἐκ προορίων δείκνυς, ὅτι οὐκ ἐναρμόνισεν ἡμᾶς τῇ γῇ, ἀλλ' ἐκεῖ μεταστήσει. εἰ γὰρ δὴ μὴ ἤμελλεν ἐκεῖ μεθεῖσθαι, τίς οὖν ἐνεκεν οὐρανοῦ παρήγετο; οὐ γὰρ αὐτῷ χρησίμους τοῦτο τὰ εἰσχεῖν. ἀλλὰ τοὺς ἀπὸ γῆς ἐκεῖ μεθεῖσθαι βουλομένους, παρεσκεύασεν τὰ οἰκήματα.

„ὁραίν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει τὸν Κύριον, ὅστις ἐσε-
ρῶσεν τὴν γῆν ἐπάνω εἰς τὰ ὕδατα. καὶ ὅρα περὶ
τούτου ἐν τῷ κγ'. Παλμῶ τὸ „Αὐτός ἐπὶ θαλασ-
σῶν ἐθαμελίωσεν αὐτήν, καὶ τὴν τούτου ἐξηγήσιν.
(1)

7: „Τῷ ποιήσαντι φῶτα μεγάλα μόνῳ,
„ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

8: „Τὸν ἥλιον εἰς ἐξουσίαν τῆς ἡμέ-
„ρας, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
αὐτοῦ.

9: „Τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας εἰς
„ἐξουσίαν τῆς νυκτός, ὅτι εἰς τὸν
„αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει τὸν Κύριον, ὅστις
ἐποίησεν „τοὺς δύνῳ φασῆρας τοὺς μεγάλους, τὸν φω-
σῆρα τὸν μέγαν εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν φω-
σῆρα τὸν ἐλάσσονα εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτός. καὶ ἔθετο
αὐτοὺς ἐν τῷ στερώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνεσθαι
ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀρχαῖν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός.
(Γέν. α. 16) (2)

10: „Τῷ πατάξαντι Αἴγυπτον ὅν τοις
„πρωτοτόκοις αὐτῶν, ὅτι εἰς τὸν
„αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

11: „Καὶ ἐξαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ ἐκ μέ-
„σου αὐτῶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔ-
„λεος αὐτοῦ.

12: „Ἐν χειρὶ κραταίῃ καὶ ἐν βραχίονι
„ὑψηλῇ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει τὸν Κύριον, ὅστις ἐ-
πλήρωσεν τὴν Αἴγυπτον μαζὶ μετὰ τὰ πρωτότοκα αὐ-
τῆς

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· ἢ Ὡς καινὸς ὁ τρόπος τῆς δημιουργίας! ἢ Ὡς φῶς ἢ ἀκολουθία! φύσεως
γὰρ ἀκολουθία τὸ ὕδωρ ὑπὲρ τῆς γῆς φέρεσθαι. ἀλλ' οὐ τὴν γῆν ὑπὲρ τῶν ὑδάτων. πολλάκις γοῦν ψηφίδος μικρὰς
ἐμπροσθεν τῷ ὕδατι, εἴτε καὶ παρέχωρσεν καὶ εἰς τὸ βάθος αὐτὴν παρέπεμψεν. ὅταν οὖν ἴδῃς οὐκ ἡφιδος μικρὰν
ἀλλὰ τὴν γῆν ἀπασαν ὑπερᾶν τῶν ὑδάτων φερόμενην καὶ κατὰ ποταμὸν ὡς καὶ τὴν δύναμιν τὴν ὑπερ-
φύσιν ταῦτα δημιουργοῦσαν. καὶ ὁ Εὐσεβίου εἶπε· ἢ Τὸ ἂν εἴη θαυμασιώτεροι τοῦ τὴν γῆν, στερεῖται καὶ βαρὺ
σοικεῖον οὖσαν, οὐκ εἶσθαι καὶ ἐπιπολάζειν τοῖς ὕδατιν, οὐκ οὕτως τῆς φύσεως τῶν σωμάτων ἐχούσης, διὰ τὸ τὰ
ὕδατα κορυφώτερα ἔντα τῆς γῆς, ἀνέτετα αὐτῆς φέρεσθαι. αὐτὴν δὲ βαρὺ καὶ παχὺ σοικεῖον ὑποστέχειν καὶ ὑψίζανειν
ἐπὶ τὰ βάθη τῆς ὑγρᾶς οὐσίας; ἀλλ' οὐκ οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως. Ἐμπαλιν δὲ παρὰ τὸν τῆς
φύσεως λόγον.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Εἰκότως τοῖς ῥητοῖς ἀπασιν τὸν αἰῶνιν ἔλεον ὁ μελογράφος συνέθευξεν. ἵνα οὐδὲν οὐ
διὰ χρεῖαν οἰκίαν, ἀλλὰ διὰ μόνην φιλανθρωπίαν ἐδημιούργησεν ὁ Φιλάνθρωπος ἅπαντα. καὶ ὁ Χρυσόστομος· „Τὸ
μὲν οὕτως μέγαν γενέσθαι καὶ καλὰ καὶ διαρκῆ, τὴν ἰσχὺν ἀνακηρύττει καὶ τὴν σοφίαν. τὸ δὲ δὲ ἡμᾶς αὐτὰ γενέσθαι
καὶ διὰ τὴν χρεῖαν τὴν ἡμετέραν, τὴν ἀγαθότητα κηρύττει τὴν δινητικὴν. προσέειπεν δὲ ὁ Βασίλειος· „Οὐκ ἐπει-
δὴ μείζους τῶν μικροτέρων ἀστέρων διὰ τοῦτο μεγάλοι οἱ δύνῳ φασῆρες. ἀλλ' ἐπειδὴ τοσοῦτοι τὴν περιγραφὴν, ὥς
ἐξαρκεῖν τὴν ἀπ' αὐτῶν ἀναχέομενην αὐγὴν, καὶ οὐρανὸν περιλάμπειν, καὶ αἶρα, καὶ ἐκ τοῦ πάσης τῆς γῆς συμπαρακί-
νεσθαι. ὁ αὐτὸς δὲ λέγει· ἢ Ἄλλο μὲν τι εἶσι, τοῦ φωτός ἡ λαμπρότης, ἄλλο δὲ, τὸ τῷ φωτὶ ὑποκείμενον σῶ-
μα. ὁ γὰρ ἥλιος (ἢ τοῖς οὐρανίοις τοῦ ἡλίου) καὶ τὸ φανότατόν τοῦτο φῶς, διάφορα ὄντα τῇ φύσει, ἴσως τῇ
δυνάμει τοῦ κτίσαντος. ἡμέρα δὲ εἶσι, χρόνου μέτρον, ἐν ᾧ ἐν τῷ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαίριῳ ὁ ἥλιος διακρίβει. ὁ δὲ
ἐν ἡμέρᾳ εἶσι ἡ σκιά, τοῦτο ἐν νυκτὶ τοῦ σκοτεινοῦ ἢ φύσις. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „Ὅρα τὸ πάρεδρον ἐ-
πὶ τοῦ ἡλίου. τοῦ πυρὸς ἡ φύσις ἀνωφερὴς εἶσι, καὶ πρὸς ὕψος αἰεὶ πηδᾷ καὶ ἀλλεσθαι πέφυκε. καὶ μυριάκις βιάσθαι
καταναγκάσθαι, οὐκ ἂν ἀνέσχοιτο τῆς κάτω φορᾶς. πολλάκις γοῦν δᾶδα ἡμέρην λαβόντες, καὶ κατὰ κεφαλὰς
κλίναντες, τοῦ πυρὸς τὴν ὀρμὴν οὐκ ἀναγκάσασθαι κάτω νεύσαι. ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀνατρέχει, καὶ πρὸς τὸ ὕψος ἐπιτί-
θαι κατέωθεν. ἐπὶ δὲ τοῦ ἡλίου τοῦναντίον ἅπαν ἐποίησεν ὁ Θεός. τὰς γὰρ ἀκτῖνας αὐτοῦ πρὸς τὴν γῆν ἔστρεψε.
καὶ τὸ φῶς κάτω νεύειν ἐποίησεν. μονοτονὸν λέγουσιν αὐτῷ διὰ τοῦ σχήματος. κάτω βλέπει, καὶ τοῖς ἀνθρώποις φαίνεται

τῆς παιδία καὶ κτήνη, καὶ ῥαθυτέρωσεν ἀπὸ τὸ μέ-
σου τῶν Αἰγυπτίων τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, μέ κρα-
ταιὰν χεῖρα καὶ βραχίονα : ἦγουν μέ κράττον ὑψη-
λόν : ἦτοι μέ μεγάλην καὶ ἀκαταμάχητον δύναμιν .
δυνάμειος γὰρ μεγάλης ἦτον ἀποτελέσματα τὰ ση-
μαίᾶ καὶ τὰ τέρατα, ὅπου ἐποίησεν εἰς τὴν Αἰγυ-
πτον, καὶ ἡ ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐξέλευσις καὶ ἐλευθε-
ρία τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων . (1)

13 : „ Τῷ καταδιελόντι τὴν ἐρυθρὰν θά-
„ λασσαν εἰς διαιρέσεις, ὅτι εἰς τὸν
„ αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ .

14 : „ Καὶ διαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ διὰ
„ μέσου αὐτῆς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα
„ τὸ ἔλεος αὐτοῦ .

15 : „ Καὶ ἐκτινάξαντι Φαραὼ, καὶ τὴν
„ δύναμιν αὐτοῦ εἰς θάλασσαν ἐρυ-
„ θρὰν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ .

Εἰς χρίσιντα, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις ἐ-
χώρισε τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαιρέσεις : ἦγουν
εἰς δύο μέρη . εἰς δύο γὰρ αὐτὴν διαιρέσας . καὶ
διεπέρασε μὲν τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ διὰ μέσου αὐ-
τῆς, ἐτίναξε δὲ τὸν βασιλεῖα φαραὼ καὶ τὰ στρατεύ-
ματά του μέσα εἰς αὐτὴν, καὶ κατεπόντισεν αὐτοὺς .
ἐκτινάξιν γὰρ τὴν ρίψιν καὶ τὴν καταπόντισιν ὀνο-
μαίᾶ . καθὼς ταῦτα πάντα εἰς πλάτος διηγέται ἡ
Βίβλος τῆς Ἐξόδου . „ Ἐξετίναξε γὰρ, φησι, Κύ-
ριος τοὺς Αἰγυπτίους μέσον τῆς θαλάσσης . (Ἐξο .
15 . 27) (2) .

16 : „ Τῷ διαγαγόντι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν
„ τῇ ἐρήμῳ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ
„ ἔλεος αὐτοῦ .

Εὐχαριστοῦντα, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις δια-
πέρασε τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ διὰ μέσου τῆς ἐρυθρᾶς
θαλάσσης, καὶ ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐρήμον . διότι
καὶ

(1) Ἀπορεῖ δὲ ὁ Θεοδώριτος λέγων . ἀλλ' ὅπως ἄν τις ἐπαπορήσειε, πῶς ἐλέη τεκταίνεται θάνατος ; σκοπεῖται τοί-
νυν ὁ τὴν λύσιν τῶν προκειμένων ζητῶν, ὥς ὁ τοὺς ἀδικουμένους οἰκτεῖρων, τοὺς ἀδικούντας κολάζει . ὁ γὰρ περὶ
τοὺς Ἰσραηλίτας ἔλεος, τοῖς Αἰγυπτίοις τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγε . καὶ κείνος δὲ ἡ αὐτὴ, δικαιοσύνη συγκρίνεται .
ἡ τούτους γὰρ δικαίως ἠλέησε, καὶ κείνους ἐνδικῶς ἐκόλασε . διὰ τοῦτο ἐν ἀμφοτέροις ἐπιλέγεται, ὅτι εἰς τὸν αἰῶ-
να τὸ ἔλεος αὐτοῦ . ὁ δὲ Εὐσεβίος, χεῖρα κραταίαν ἡ βραχίονα ὑψηλὴν, τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον ἐνόησε . ἡ ὁ Χρυσό-
στομος δὲ φησι . „ Ταῦτα δὲ λέγει, ἵνα μή τις τῶν ἀνοητοτέρων νομίῃ, ὅτι κελεύων αὐτοὺς χρυσίον λαβεῖν καὶ
σκεῦη ἀργυρᾶ, δὲ ἀσθένειαν ἐκέλευε . ἡ γὰρ ἡ τοῦτο ἐποίησε, πανταχόθεν βουλούμενος εἶναι φοβερός τοῖς πλε-
ροῖς, ἡ δὲ εἶπαι, ὅτι μετὰ αὐθεντίας ἅπαντα δύναται ἐργάζεσθαι, ἡ ἀπατᾶν αὐτοὺς ἡ παρακρούεσθαι . ἡ, τε γὰρ
φανερῶς ἐποίησεν, οὐ διὰ τοῦτο ἐπείσεν, ὥς οὐ δυνάμενος ἀπατῆσαι . ἡ, τε ἀπατήσας (ἐποίησεν) οὐ διὰ τοῦτο
ἐποίησεν ὥς οὐ δυνάμενος φανερῶς λαβεῖν, ἀλλ' ἐν ἐκατέρῃ τῇ μέρει τὴν ἰσχύϊν τὴν αὐτοῦ δείκνυσι . ὅτι γὰρ ἡ τοῦ-
το μέγαν φόβον ἐνέθηκε τοῖς ἀλλοφύλοις . ἄκουσον τί φασί μετὰ ταῦτα οἱ μάντις τῶν Ἀζωτίων . ἡ Οὐχὶ δὲ
ἐνέπαιξεν αὐτοῖς (τοῖς Αἰγυπτίοις διηλαδὴ ὁ Θεὸς λαβεῖν ποιήσας τοὺς Ἰουδαίους τὰ σκεῦη αὐτῶν .) ἐξαπίσει-
λαν αὐτοὺς ἡ ἀπῆλθον ; (Α' . Βασίλ . 5' . 6 .)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ . „ Ἑβραίων παῖδες παραδιδόσιν ἐξ ἀγράφου ἱστορίας, ὅτι οὐ μίᾳ
γένονεν ὁδὸς, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην φυλὴν τὸ ὅδον ἐσχίζετο, ὥς δώδεκα γενέσθαι τομὰς ἡ διαιρέσεις κατὰ τὰς φυ-
λάς . ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . „ Διχῶς τεμνὴν τὸ πέλαγος, δύο ἄνθ' ἑνὸς ἐγένετο . τὸ γὰρ ὅδον αὐτοῖς τεῖχος
ἐκ δεξιῶν, ἡ τεῖχος ἐξ ἐναντίων . οὐ δὲ χάριν διαιρέσεις ἐκάλεσε τὴν εἰς δύο τοῦ πελάγους τομὴν . ἀλλαχοῦ δὲ
ὁ αὐτὸς συμφωνεῖ τῷ Χρυσόστομῳ ἡ τῷ Εὐσεβίῳ λέγων . „ Μᾶλλον δὲ, ὁδὸς εὐθείας ὡς περ τοῖς Ἰσραηλίταις
παρέσχε Θεός . κατὰ τὸν Δαβὶδ Μύοντα . „ Τῷ καταδιελόντι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαιρέσεις, προ-
σθέντουσι δὲ τινες, ὅτι τὸ διάστημα τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τὸ ἀπὸ μίᾳ ἄκρας εἰς τὴν ἄλλην ἄ-
κραν τῆς ἐρεῖας φθάνον διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ἐπέρασαν οἱ Ἰσραηλίται . αὐτὸ, λέγω, τὸ διάστημα κατὰ τὴν γνώ-
μην τινῶν, ἦτον πλατὺ μὲν, διακόσια πεντήκοντα ποδάρια, μακρὸν δὲ, μίαν λέγαν : ἦτοι τέσσαρα μίλια, εἰς
ἧς δὲ ὅρας διεπέρασαν αὐτὰ οἱ Ἑβραῖοι . (ὅρα σελ . 310 . τῆς ὑπὸ Κλήμεντος ἀνασκευῆς) ἄλλοι δὲ λέγουσιν
„ Ο-

καὶ αὐτὸ δὲν ἦτον ὀλιγώτερον θαῦμα ἀπὸ τὴν διαί-
ρεσιν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης κατὰ τὸν Χρυσόσομον,
δηλαδή τὸ νὰ φέρῃ τὸν λαὸν τοῦ ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἐρη-
μὸν, καὶ ἐκεῖ νὰ τὸν φυλάτῃ, ὅπου ἦτον πολλὰ τὰ
αἵτια, τὰ ὅποια κύναντο νὰ τὸν φθείρουν. πείνα,
λέγω, καὶ δίψα, καὶ ἀνομβρία, καὶ καύσις ὑ-
περβολικὴ τοῦ ἡλίου, καὶ πληθὸς θηρίων ἀγρίων,
καὶ ἄλλα τοιαῦτα μυρία δεινὰ, ἀπὸ τὰ ὅποια ὅλα
ἐφύλαξεν ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἀβλαβεῖς. (1) παρατρέ-
χει δὲ ὁ Δαβὶδ τὰ περισσότερα θαύματα ἀφίνων-
τας τὸν καὶ ἕνα νὰ τὰ ἀναγιγώσκῃ μὲ σκέψιν εἰς τὰ
βιβλία τοῦ Μωϋσέως.

„οὐς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
αὐτοῦ.

19: „Τὸν Σιών βασιλέα τῶν Ἀμορραίων,
ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

20: „Καὶ τὸν Ὠγ βασιλέα τῆς Βασάν·
„(2) ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐ-
τοῦ.

21: „Καὶ θῶντι τὴν γῆν αὐτῶν κληρο-
νομίαν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
αὐτοῦ,

22: „Κληρονομίαν Ἰσραὴλ δούλου αὐτοῦ,
ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

17: „Τῶν πατάξαντι βασιλεῖς μεγάλους,
ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

18: „Καὶ ἀποκτείναντι βασιλεῖς κραται.

Ταῦτα πάντα ἐρμηνεύθησαν εἰς τὸν πρότε-
ρον Ψαλμὸν, καὶ ἔρα τὴν ἐρμηνείαν τούτων ἑ-
κεῖ.

ο3: „Ο-

1. Ὅτι διαίρεσεις πληθυντικῶς εἶπεν ἡ Γραφή, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις μεταχειρίζεται
τὰ πληθυντικὰ ἀντὶ ἐνικῶν· τὴν εὐκολίαν δὲ (λέγει ὁ Ὠριγένης) δηλοῦσαι θέλων τοῦ καταποντισμοῦ, τῇ λέ-
ξει ταύτῃ τοῦ ἐκτινάξαι ἐχρήσατο. προσέτισι δὲ ὁ Χρυσόσομος· „Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς μετὰ τῆς δυνάμεως
τῆς ἀγανακτήσεως· καὶ τὴν μακροθυμίαν ἐπεδείξατο· οὐ πρότερον αὐτοὺς ἀνέλεον, καί τοι οὕτως ἀναισχύντως καὶ
φιλονείκως διακειμένους, ἕως ὅτε φέροντες αὐτοὶ ἐκτοὺς ἐκόντες κατεκρήμιναν· τῆς τοῦ Θεοῦ δὲ δυνάμεως ἐγέ-
νετο τὸ καὶ μετὰ τὴν διαίρεσιν τῆς θαλάσσης θάρσος αὐτοῖς (τοῖς Ἰσραηλίταις) ἐνδεῖναι, καὶ πείσαι διαβῆναι
τὴν καινὴν ἐκείνην καὶ ξένην ὁδόν· καὶ γὰρ ἐν ἐκατέρῃ τμήματι κορυφουμένων τῶν ὑδάτων, ἐψηλῆς τινος καὶ γενναίας
ἔδει ψυχῆς αὐτοῖς, ὥστε μὴ δεῖσαι τὴν διάβασιν· μηδὲ ὑποπτεῦσαι· ὅτι κορυφούμενα ἐκατέρωθεν τὰ πελάγη,
ἐπελεύσεται αὐτοῖς, καὶ καταποντίσει τὸ ἐρατόπεδον ἅπαν· ὃθεν εἶπεν ὁ Δαβὶδ· „Καὶ διαγαγόντι τὸν Ἰσρα-
ὴλ διὰ μέσων αὐτῆς.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόσομος, καὶ Εὐσέβιος, καὶ Θεοδώριτος· „Καὶ τοῦτο τῆς θείας ἰσχύος ἀποδείξεις, τὸ πο-
σοῦτον λαὸν ἐπὶ χρόνον τοσοῦτον δι' ἐρήμου θρέψαι καὶ ἀνευδὲς ὁδηγεῖν, καὶ τῶν ἀναγκῶν αὐτοῖς χρηρῆσαι τὴν
ἀρσενίαν· τοῦτο οὐκ ἔλαττον τοῦ διὰ τῆς θαλάσσης διαγαγεῖν· ἀπάντων γὰρ, ὅσων ὁ ἀνθρώπος δεῖται, γυμνο-
θέντες, καὶ οὐ γέγων ἔχοντες, οὐ τροφὴν, οὐκ ἐνδύματα ἀρκοῦντα, οὐχ ὑποδήματα, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδὲν,
ὡς ἐν μέσσοις χορεύοντες πόλιν· οὕτω διὰ τῆς ἐρήμου ἐβάδιζον ἐκείνης.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὅτι ἡ Βασάν χώρα ἐστὶ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, ἡ νῦν καλουμένη Καταναία· ὅ δὲ
μέγας Βασίλειος ὑψηλότερον ἐρμηνεύει λέγων· „Τὸ μὲν Βασάν ὄνομα, εἰς τὴν αἰσχύνην μεταλαμβάνουσι· διὰ
τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βασάν Ὠγ προσηγόρευται· Ὠγ δὲ ἐρμηνεύεται, διάφραξις· ὡς τῶν ἔργων τῆς αἰσχύ-
νης τὴν ὁδὸν ἡμῖν τῆς σωτηρίας ἀποφρασσόντων· πάντες γὰρ οἱ τῆς αἰσχύνης ἐργάται, ὑπὸ τοῦ Ὠγ βασιλευσάν-
ται, τοῦ τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διακοπὴν ἐνεργούντος (ἥτοι τοῦ Διαβόλου) δι' οὐκ ἐντρίβει Κύριος, ἢ ἐλευθερίας
τῶν κρατούμενων· Σιών δὲ πάλιν ἐρμηνεύεται πειρασμός, ἢ παροργισμός· Ἀμορραῖοι δὲ λαῖντοι, ἢ παρασι-
κοκλῶντες ἐρμηνεύονται· ὡς τὴν ἀναίρεσιν ἔχοντες Θεοῦ δειγμάτων τίθεται ὁ Προφήτης Δαβὶδ, χώραν εἰς ἐνοίκισιν
ἀγαθὴν παρέχοντες Ἑβραίοις τὴν ἐκείνην· καὶ τοῦτο ἦν τὸ ἐπισταυρίζεσθαι δίκαιους πλοῦτον ἀσεβῶν (Παρ. 14·
23.) Ἄλλοι δὲ φασὶν ἥτοι ὁ Νικητὴς ἐν τῇ Σειρᾷ· „Εἰ δὲ θέλεις τὴν τοῦ Θεοῦ παραδοξοποιὸν δύναμιν ἐ-
στῆναι καὶ νῦν ἐνεργεῖσθαι θεάσασθαι, μετὰ τὴν διανοίαν καὶ ἐπὶ τὸν ἔξ Ἑβραίων λαόν· καὶ εἴσῃ τίνα τρόπον ἀπὸ πικρᾶς
δουλείας οὐκ Αἰγυπτίων, ἀλλὰ Δαυμῶν πονηρῶν τοὺς ἐξ Ἑβραίων εἰς Χριστὸν πεπιστευκότας ἠλευθέρωσαν· ἐξη-
γαγετέ ἀπὸ σκότους τῆς Αἰγύπτου, καὶ μετέστησατε εἰς φῶς· ἀνέλεον τοὺς πᾶν αὐτῶν καταδυναστεύοντας δορυφό-
ρους βασιλεῖς, καὶ δυνάμεις πονηρὰς, πολλὰ χεῖρας τοῦ Φαραῶ· ἀπ' ὧν καὶ ἡμεῖς ἠλευθέρωσεν, ὁ ποῦν θαυμάσια με-
γάλα μόνος, διὰ τοῦ βραχίονος αὐτοῦ καὶ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς· περὶ οὗ ὁ Ἠσαΐας ἔλεγεν· „Ἀποκαλύψει Κύ-
ριος ὁ Θεὸς τὸν βραχίονα τὸν ἅγιον αὐτοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς πάντων τῶν Ἑβραίων· (Ἠσ. 53· 10.)

- 23: „ὅτι ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη
 „ἡμῶν ὁ Κύριος, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ
 „ἔλεος αὐτοῦ.
 24: „καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν
 „ἡμῶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
 „αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐνθυμήθη ἡμᾶς τοὺς
 Ἰουδαίους, ὅπου εἴμεθα τεταπεινωμένοι· ἦτοι κακο-
 παθούντες ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, Ἰδὼν γὰρ, φησιν, εἶδον
 τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ κα-
 τέβην ἐξελεῖσθαι αὐτοὺς ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων.
 (Ἐξ. γ. 7.) (1) ἡμῶν δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ καὶ ἡ-
 μᾶς, φανερώωντας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ προγόνους αὐ-
 τοῦ, καὶ οἰκειοποιούμενος τοὺς ἐκ τοῦ γένους του.
 ἔπειτα ἀφήσας τὰς ἄλλας μερικὰς εὐεργεσίας, ὅπου
 ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἔρχεται πάλιν
 εἰς τὴν καθολικὴν Πρόνοιαν καὶ εὐεργεσίαν τοῦ Θε-
 οῦ.

- 25: „Ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί· ὁ
 „τι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος, λέγει, εἶναι ὅπου δίδει τὴν
 ὀρμωδίαν τροφὴν εἰς κάθε φύσιν, τόσον τῶν ἀνθρώ-
 πων, ὅσον καὶ ὧν τῶν ζώων, τῶν χερσαίων, τῶν
 θαλαττίων, τῶν πετεινῶν, καὶ τῶν ἀμφιβίων.

(2)

- 26: „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τοῦ οὐ-
 „ρανοῦ· ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
 „αὐτοῦ.

Εὐχαρισεῖτε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον, ὅστις
 εἶναι Θεὸς καὶ Ποιητὴς καὶ Δεσπότης τοῦ οὐρανοῦ.
 ἀνίσως δὲ εἶναι Ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ, βέβαια αὐ-
 τὸς εἶναι Ποιητὴς καὶ τῆς γῆς. ἡ τοῦ οὐρανοῦ εἶπεν.
 ἐπειδὴ ἐν τῇ οὐρανῷ λέγεται ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός.
 δυνάμεθα δὲ νὰ προσαρμόσωμεν καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν.
 μας, τόσον τὸν παρόντα Ψαλμὸν, ὅσον καὶ τὸν προ-
 λαβόντα, καὶ νὰ παρακινούμεν μὲ αὐτοὺς ἕνας τὸν
 ἄλλον εἰς τὸ νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεόν, ὅς τις διαφό-
 ρως εὐεργέτησεν τὸν παλαιὸν τοῦ λαοῦ, καὶ κατέβα-
 λε τοὺς ἐχθρούς του, καὶ ἐποίησεν ὁλοκαύστατα ἀνω ἐλ-
 ρημένα θαυμάσια. (3)

Ἀνίσως δὲ καὶ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἐξηγήσω-
 μεν τὸν παρόντα Ψαλμὸν ἀναγωγικῶς καὶ ὑψηλοτέ-
 ρως, δυνάμεθα νὰ ὀνομαζώμεν, Ἰακώβ μὲν καὶ Ἰσρα-
 ῆλ, τὸν ἐκλεκτὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν. Αἰγυ-
 πτον δὲ, τὴν ἀσέβειαν καὶ ἁμαρτίαν. σημεῖα δὲ
 καὶ τέρατα ἐν μέσῳ αὐτῆς, τὰ διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ
 τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων γενόμενα θαυ-
 μα-

(1) Ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν· οὐκ ἐν τοῖς κατορθώμασιν, οὐκ ἐν τῇ εὐπραγίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ταπεινώσει· τούτῳ
 ἤρχεσεν ἡ συμφορὰ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Θεόν, καὶ τὸ κακὸς πάσχειν ἡμᾶς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· λέγει δὲ ὁ Θεο-
 δώριτος· ἡ Μένειται τούτων καὶ ὁ μακάριος Μωϋσῆς· ἡ Ἐξένοξάν, φησιν, οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἔργων,
 καὶ ἀνέβη ἡ βοή αὐτῶν πρὸς τὸν Θεόν (Ἐξοδ. β'. 3.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἡ Οὐ δίκαιοις, οὐδὲ τοῖς κατορθούσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἁμαρτωλοῖς, καὶ ἀσεβέσι,
 καὶ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει δίδωσι τροφήν· οὐκ ἄρα γῆς, οὐδὲ ὕδατος, οὐδὲ ἀέρος, οὐδὲ ἀκτίνος, οὐδὲ ἀλ-
 λου τινός εἰσι τῶν καρπῶν αἱ γοναὶ, ἀλλ' αὐτοῦ τὸ πᾶν· καὶ ὅρα κἀνταῦθα οὐ τὴν δύναμιν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν φι-
 λανθρωπίαν τὴν ἁπλάν· ὁ δὲ Θεοδώριτος φησιν· ἡ Οὐ μόνον τοῖς ἀσθενοῦσι, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀλόγοις τὴν κατάλ-
 ληλον προσφέρει τροφήν· κατὰ πό· ἡ Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζου-
 σι, καὶ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· ὥς ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια ἐπὶ τοσοῦτον διήκει καὶ διαρκεῖ, ὥς ἐκτεί-
 νεσθαι ἀπὸ τῶν κατ' οὐρανὸν θαυμάτων, ἐπὶ τὰ κατὰ γῆν μέχρι καὶ τῶν μικροτάτων ζώων.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἡ Πάντων μὲν οὖν Θεὸς ὁ Θεός· πάντων γὰρ εἰς Ποιητὴς· οὐρανοῦ δὲ κυρίως χρι-
 ματίζει Θεός, ὥς ὑπὸ τῶν ἐν οὐρανῷ διαιωμένων Ἀγγέλων θεραπευόμενος· ἐκεῖνα γὰρ τὸ χωρίον καθαρὸν ἁμαρ-
 τίας· ἡ Ἰπὲρ πάντων τοῖνυν, λέγει ὁ Χρυσόστομος, τῷ Θεῷ τὴν εὐχαρίστησιν ἀναφέρωμεν, τῶν κοινῶν, τῶν ἰ-
 δικῶν· τοῦτο γὰρ θυσία· τοῦτο προσφορά· τοῦτο μάλιστα ἡμῖν ἔλεον αὐτὸν καθίστησι.

ματα· φαραώ δὲ, τὸν Διάβολον· δούλους δὲ τοῦ Διαβόλου τοὺς Δαίμονας, καὶ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς λατρεύοντας εἰς τοὺς Δαίμονας. Ἔθνη δὲ πολλὰ πα-
ταχθέντα καὶ συντριφθέντα, ἡμποροῦμεν νὰ ὀνομά-
σωμεν τὰ πλήθη τῶν Δαιμόνων· βασιλεῖς δὲ κραται-
οὺς, τοὺς κυριωτέρους αὐτῶν καὶ ἡγεμονικωτέρους
Δαίμονας. Σιών δὲ καὶ Ὡγ, αὐτὸν τὸν Σατανᾶν,
καὶ τὸν δεύτερον τοῦ Σατανᾶ· βασιλεῖς δὲ Χαναάν,
τὰς δυναστείας τῆς ἀμαρτίας· γῆν δὲ αὐτῶν τὴν δο-
θεῖσαν εἰς τὸν νέον Ἰσραὴλ, ἡμποροῦμεν νὰ νοήσω-
μεν τοὺς τόπους, τοὺς ὁποίους πρότερον οἱ Δαίμο-
νες κατακυριεύοντες, ὕστερον ἐδιώχθησαν ἀπὸ τὴν
τούτων κυριότητα· οἶκον δὲ Ἰσραὴλ θέλομεν νοήσω-
μεν, ὅλον ἀπλῶς τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν· οἶκον δὲ
Λαβὼν, τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς· καὶ οἶκον Λευί,
τοὺς διακόνους· φοβούμενους δὲ τὸν Κύριον, τοὺς
ἐναρέτους καὶ δικαίους· Σιών δὲ, τὴν Ἐκκλησίαν

τοῦ Χριστοῦ, πρωτότοκα δὲ Αἰγύπτου, τὰ γλυκυτέρα
καὶ ἡδονικώτερα πάθη, ὅποια εἶναι μάλιστα τὰ σαρκι-
κά· ἢ καὶ τὰ ὄντα πλέον περιπόθητα εἰς τοὺς Δαί-
μονας καθὼς καὶ τὰ πρωτότοκα τέκνα εἶναι ἐπιθυμη-
τά εἰς τοὺς γονεῖς αὐτῶν· ἐρυθρὰν δὲ θάλασσαν ἡμ-
ποροῦμεν νὰ νοήσωμεν, τὴν ἁλμὴν καὶ πικράδα τῶν
ἀσεβῶν δογμάτων, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν περικλείον-
ται οἱ ἄπιστοι καὶ ἀσεβεῖς καὶ πνίγονται· ἔρημον δὲ,
τὴν ἀκαρτίαν τῆς πλάνης, τὴν ὁποίαν διαπερνῶντες
οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ καὶ ἀποφεύγοντες, κατακτιῶσιν
εἰς τὴν καρποφορίαν τῆς ἀληθείας· ταπεινώσιν δὲ ἡ-
μῶν τῶν Χριστιανῶν πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν, ὅχι μόνον
τὴν ἐκ τῶν περασμῶν προξενουμένην εἰς ἡμᾶς ξαλι-
κὴν καὶ χωρὶς νὰ θελωμεν· ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνάρετον
ἥτοι τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινοφροσύνης, ἥτις κατορθώ-
νεται μὲ τὴν θεληματικὴν ἡμῶν γνώμην.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛ΄.

ο, Ψαλμός τῷ Δαβίδ.

Ὁ Ψαλμός οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντων Λευιτῶν· ἥτοι διακόνων
καὶ ὅλης τῆς ἱερατικῆς φυλῆς, καὶ τῶν ψαλτῶν· προλέγει δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος καὶ ἐκεῖνα, ὅπου ἔμελλον
νὰ γένουν εἰς τοὺς ἀνωτέρω Ἰουδαίους, ἐνταυτῷ δὲ καὶ τοὺς διδάσκει, ποῖα ἔργα καὶ λόγια νὰ πράττου-
ν καὶ νὰ λέγουν, ἵνα ἐκ τούτων τραβήξωσιν εἰς ἑαυτοὺς τὸν Θεόν· ἀνεπίγραφος δὲ εἶναι καὶ ὁ Ψαλμός οὗ-
τος, κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους. (1)

1: „Ε.

(1) Σημειώσαι, ὅτι κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἔντισι τῶν ἀντιγράφων γέγραπται ἐπὶ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, Ἀγγαίου
καὶ Ζαχαρίου· ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶ· „Τινες δὲ θρασυὶ πρῆγμα τετολημνότες, ἐπέγραψαν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ
τὴν Διὰ Ἱερεμίου· Ἱερεμίας δὲ οὐκ ἀπῆχθη εἰς Βαβυλῶνα μετὰ τῶν δορυαλῶν· ἀλλ' ὀλίγον ἐν Ἱερουσαλὴμ δια-
γαγὼν χρόνον, ὑπὸ τῶν παρανόμων βιασθεὶς Ἰουδαίων, τῆς εἰς Αἴγυπτον ὁδοῦ αὐτοῖς κεκοινώθηκε· πῶς οὖν ἀρ-
μότι-

κατὰ τὸν θεὸν Χρυσόσομον. (1)

1: „**Ε**πὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐ-
 „ κεῖ ἐκαθίσταμεν καὶ ἐκλαύσαμεν
 „ ἐν τῷ μνηστῆρτι ἡμᾶς τῆς
 „ Σιών.

2: „**Ε**πὶ ταῖς ἰτέαις ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκρε-
 „ μάσαμεν τὰ ὄργανα ἱμῶν.

Ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἦσαν σκληρωμένοι, διὰ τοῦτο ἐκατοίκουν καὶ διέτριβον ἐξω ἀπὸ τὰς πόλεις· δηλαδή εἰς τόπους ἐρήμους. διὰ τοῦτο καὶ πηγάζοντες συχνὰ εἰς τὰς ἀκρας τῶν ποταμῶν, ἐκεῖ μόνοι ἐκαθόντο καὶ ἐθρήνουσαν τὴν σκληρίαν καὶ συμφορὰν τοὺς μετ' αὐτῶν. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὶ ἔχοντες τὰ ἀγαθὰ καὶ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν, ὑπερηφάνευοντο καὶ ἐκαταφρόνουν αὐτὰ μετὰ τὰς ἀμαρτίας· διὰ τοῦτο ὑσερήθησαν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, διὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν. ἔτι γὰρ συνεπιθίζει τὴν κόμην ὁ Θεὸς εἰς τοὺς καταφρόνητάς τῶν ἀγαθῶν τοῦ, καὶ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου δὲν κισθάνονται οὐδὲ γνωρίζουν τὰ καλά ὅπου ἔχουν· τοὺς ὑσερεῖ τὰ ἀγαθὰ, διὰ τὴν φέρη αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκείνων αἰσθησιν καὶ ἐνθύμησιν

Τὰ μουσικὰ, λέγει, ὄργανα, μετὰ τὰ ὅπου ἐφάλλομεν καὶ ἐδοξογοῦμεν τὸν Θεόν, ὅταν εἰμεθα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ αὐτὰ, ὅταν ἐσκληρωθῶμεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, τὰ ἐκρεμάσαμεν ἐπάνω εἰς τὰς ἰτέας, τὰς φυτευμένας εἰς τὰς ἀκρας τῶν ποταμῶν, ὅπου τρέχουν εἰς τὸ μέσον τῆς χώρας Βαβυλῶνος, μετὰ τὴν ἡμετέραν τότε ἀργὰ καὶ ἀχρηστὰ εἰς ἡμᾶς· ἐπῆραν δὲ μαζίτους αὐτὰ οἱ ψάλται τῶν Ἑβραίων, διὰ τὴν ἐκείνων ἐνθύμησιν τῆς ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ Θεοσεβείας καὶ πολιτείας τῶν, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. ἡ ἀναγωγικῶς, ἐκρέμασαν τὰ ὄργανά των ἐπάνω εἰς τὴν ἀργίαν· διὰ τῶν ἀκάρπων γὰρ δένδρων τῶν ἰτέων, ἐφάνερωνσαν τὸ ἀπρακτὸν καὶ ἀχρηστὸν τῶν Ψαλμῶν καὶ ὀργάνων. (2)

3: „**Ο**-

μόττει αὐτῷ λέγειν; „ Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθίσταμεν; ἀλλὰ ὁ Βουλγαρίας Θεοφύλακτος ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς εἰς τὸν Ἰωάν. ἐρμηνείας λέγει· „ Τὸν Θεοπέσιον Ἱερεμίαν τοσαύτης ἡξίωσε τιμῆς τῶν Βαβυλωνίων ὁ βασιλεὺς (ὁ Ναβοχοδονόσορ δηλαδή) ὥς αἰρεσὶν αὐτῷ τῆς οἰκίσεως δοῦναι· καὶ τοὺς μὲν ἄλλους πάντας βασιλεῖς καὶ ἀρχοντας αἰχμαλώτους ἀπήγαγε· τούτῳ δὲ μόνῳ δέδωκεν ἐξουσίαν διαγεῖν, ὅπου βούλεται.

(1) Λέγει γὰρ αὐτός· „ Ὅταν ἐντρυφῶντες αὐτοὺς τοῖς ἀγαθοῖς μὴ αἰσθανόμεθα, ἐν ἐρημίᾳ αὐτῶν ἡμᾶς καθίστασιν, ὥς τῇ γεγήσει σωφρονισθέντας, ζητῆσαι πάλιν τὴν ἀπόλαυσιν. φησὶ δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Εἰσάκουσιν οἱ ἀθυμοῦντες τὰ ἐρημότερα καταλαμβάνειν χάριν, κακεῖ τὰς οἰκίας ὁλοφύγεσθαι συμφορὰς· καὶ οὗτοι τοῖνυν ταῖς ἔχθραις τῶν ποταμῶν προσκαυόμενοι· (ποταμοὺς δὲ νοεῖ τὰς διώρυγας τοῦ Εὐφράτου) καὶ τῆς μητροπόλεως αὐτῶν λογιζόμενοι τὴν ἐρημίαν, πολλὰ προέχουσιν δάκρυα, τὰ τῶν ποταμῶν κινούμενα ρεύματα· Βαβυλὼν δὲ κελκίζεται ὁ τόπος, κατὰ Νικήταν, ἐνθα συνεχύθη ἡ διάλεκτος τῶν εἰπόντων· „ Δεῦτε οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον· ἐκεῖ τοῖνυν κατελθὼν ὁ Θεὸς τὰς γλώσσας συνέχευε· διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ νόημα τοῦ τόπου σύγχυσις· καὶ ἔστιν ἡ Βαβυλὼν χωρίον σύγχυσεως, οὗ διαλέκτου μόνον, ἀλλὰ καὶ δογμάτων καὶ νομμάτων καὶ τοῦ δοκοῦντος ταῦτα βλέπειν νοῦ.

(2) Ἀχρηστὰ δὲ ἦν τότε τὰ ὄργανα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ ὁ νόμος ἐπαράγγελλεν εἰς μόνον τὸν τόπον τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ πληροῦσι τὴν λατρείαν, καὶ τὰ ψάλλον εἰς τὸν Θεόν· λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι σκλάβοι Ἰουδαῖοι ἐτρέφοντο καὶ δὲν αἰσθάνοντο τὴν συμφορὰν ὅπου εἶχον· οἱ δὲ Ἱερεῖς καὶ Λευῖται καὶ ψάλται, πρῶτοντες ἀπὸ τὴν πόλιν Βαβυλῶνα, καὶ ἀπὸ τὰς τῶν ἐχθρῶν Βαβυλωνίων συναναεσθόρας, ἐκίσθοντο εἰς τὰς ἔχθρας τῶν ποταμῶν, καὶ ἀπὸ τὴν ῥοὴν τῶν ποταμῶν, ἐσχεάζοντο τὰ ρεύματα τοῦ τῶν ἀνθρώπων βίου πρῆγματα· καὶ τὰ μὲν ὄργανα, ἑκρυπτον μέσα εἰς τὰς ἰτέας, διὰ τὴν μὴ τὰ βλέπουσι οἱ ἐχθροί· αὐτοὶ δὲ καθήμενοι ἀντικρὺ τῶν ὀργάνων, θρήνους ἐποίουν ἀντὶ Ψαλμῶν, πένθοῦντες, διὰ τὴν ἡμετέραν ἐσερημένον τῆς διὰ τῶν ὀργάνων ψαλμωδίας καὶ λατρείας τοῦ Θεοῦ· κατὰ δὲ τὸ νόημα ἀμρόζουσι ταῦτα καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, ὅπου ἀρροῦνται τὸν Χριστὸν ἐν καιρῷ διωγμοῦ, καὶ παρασύρονται ἀπὸ τὴν τοῦ διωγμοῦ σύγχυσιν· Βαβυλὼν γὰρ σύγχυσις ἐρμηνεύεται, ὥς εἴπομεν·

3 : „Οτι ἐκεῖ ἐπρωτότησαν ἡμᾶς οἱ αἰ-
„χμαλωτεύσαντες ἡμᾶς λόγους ὡ-
„θόν, καὶ οἱ ἀπαγαγόντες ἡμᾶς ὡ-
„θόν·

οἱ ψάλλοντες εἰς ἡμᾶς ὡς Ἰουδαῖοι, καὶ ἐν ἑστέῳ ἄσμα ἀπὸ
τὰ ἔσματα ἐκεῖνα, ὅπου ἐψάλλετε, ὅταν εὐρίσκεσθε
εἰς τὴν Σιών καὶ Ἱερουσαλήμ.

οἱ σκλαβώσαντες, λέγει, ἡμᾶς Βαβυλωνῖοι
ἐρώτησαν ἡμᾶς νὰ ἀποκριθῶμεν ἀπορία λόγια ἀπὸ τὰ
θεῖα ἄσματα καὶ ἀπὸ τοὺς ὕμνους, τοὺς ὁποίους ἐ-
ψάλλομεν εἰς τὸν Θεὸν ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ· ἤτοι ἐ-
πρόσβαζαν ἡμᾶς νὰ ψάλλωμεν, θέλοντες νὰ ἀκούσουν
ἀπλῶς, διὰ τέρψιν καὶ ἡδονήν· ἢ καὶ διὰ νὰ γελά-
θουν τὰ ἐδικά μας σεμνὰ καὶ θεῖα πράγματα, κατὰ
τὸν Θεοδώριτον.

4 : „Πῶς ἄσσομεν τὴν αἴδὴν Κυρίου ἐπὶ
„γῆς ἀλλοτρίας;

„Ἀσατέ ἡμῖν ἐκ τῶν ὡθόν Σιών·

Ἡμεῖς δὲ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, ἀπεκρίθημεν
εἰς τοὺς ἐρωτήσαντας Βαβυλωνίους· πῶς ἡμποροῦμεν
νὰ ψάλλωμεν ἄσμα θεῖον εἰς ἄλλον ξενὸν τόπον ἔξω
τῆς Ἱερουσαλήμ, εἰς καιρὸν ὅπου ὁ νόμος ἡμῶν ἐμπο-
δίζει τοῦτο; βλέπε δὲ ὡς ἀναγκῶσα, πόσον ὠφελῆσα
καὶ ἐδιώρυσσε τοὺς Ἰουδαίους ἡ σκλαβία· διότι ἐκεῖνοι
ὅπου πρότερον ἐπαράβαινον τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ μέ-
σα εἰς τὴν εὐαγγέλιον τοὺς πατέρας, αὐτοὶ τώρα τὸν φυ-
λάττουσι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, εἰς τὴν ξενιτείαν·
γῆ δὲ ἀλλοτρίᾳ νοεῖται καὶ καθὲ καρδίᾳ, ὅπου εἶναι
ξένη ἀπὸ τὴν θεοσεβειαν καὶ οἰκτιρὴν, ὅθεν εἰς τὴν
τοιαύτην καρδίαν δὲν πρέπει νὰ μεταδίδῃ τινὰς τὰ θεῖα
καὶ

Τοῦτο, λέγει, εἶπον εἰς ἡμᾶς οἱ Βαβυλωνῖοι

ἀνίσως λοιπὸν ἔτιναι Χριστιανὸς πέσῃ εἰς τὴν σύγχυσιν τῶν διωγμῶν, ἔτιναι τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κατοί-
κησιν εἰς τὸν τόπον τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀσεβῶν· αὐτὸς εἶναι ἀνάγκη νὰ μὴ λησμονήσῃ ποτε τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλη-
σίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη πνευματικῶς διὰ τοῦ Βαπτίσματος· μὴτε νὰ ἐκδοθῇ εἰς τὴν ἀπάτην τῆς Βαβυ-
λώνος· ἀλλὰ καθήμενος εἰς τοὺς ποταμούς· ἵγουν συλλογιζόμενος τὰ βρεσὰ καὶ ἔσματα τοῦ βίου πράγματα, καὶ
κλαίῃ καὶ νὰ ὀδύρεται τὸν ἐδικόν του κρημνισμόν.

Ὁ δὲ ἄγιος Μεθόδιος ὁ Πατὴρ λέγει· „Τὰχά δὲ αἱ παρθένοι καὶ καθαφαὶ ψυχαὶ προσάδουσαι τῷ Θεῷ
φασίν, ὅτι ἐπὶ ταῖς ἱτέαις ἐν μέσῳ τῆς Βαβυλώνας τὰ ὄργανά ἡμῶν ἐκρεμάσαμεν· δηλοῦσαι, ὅτι τὰ ὄργανα· ἡ-
γουν τὰ σκηνώματα καὶ σώματα ἐαυτῶν, τῆς ἀγνείας ἐξήρησαν· ἵνα μὴ παρὰσυρῶσιν· ἐν μέσῳ περικλυζόμενα τῶν
τῆς κακίας ποταμῶν, ἐφορμῶντων ἡμῖν· διὸ καὶ δεόμεθα μετὰ κλαυθμοῦ, ἵνα μὴ ἀπολισθῶσιν τῆς ἀγνείας τὰ
ὄργανα, ἐμπέσωσι τοῖς τῆς ἡδονῆς κύμασι· πολλαχοῦ δὲ τύπος τῆς παρθενίας ἡ ἱτέα· ἥτις καὶ τὸ ἄνθος τριβὴν καὶ
ποθὲν, κατὰσβέννυσιν τοὺς εἰς ὀχέαν ἐρεθισμούς, ἔξ' ὧν εἰς ἄρδην ἀποσεισθήσῃ τὴν ἐπὶ παιδοποιεῖα φορὰν· ὥστε
δὴ καὶ ὁ Ὁμηρὸς ἐμήνυσε, διὰ τοῦτο καλέσας ὠλεσιζήλους τὰς ἱτέας· ὅν γὰρ τρόπον τὸ δένδρον τοῦτο χλοηφορεῖν
καὶ βλαστάνειν ἐν ὕδασι πέφυκεν· οὕτως ἐπαρθεῖν φιλεῖ καὶ ἐπακμάζειν ἡ παρθένη, λόγοις παινομένη· ἵνα δυναθῇ
καὶ ἐκκρεμάσαι αὐτῆς τὸ ἐαυτοῦ ὄργανον· εἰ γὰρ οἱ ποταμοὶ Βαβυλώνας· τὰ τῆς ἡδυπαθείας δηλονότι ρεύματα,
συγχέοντα, ταρασσέσθαι τὴν ψυχὴν, ἱτέαι πάντως ἢ σωφροσύνη, ἥτις ἀναρτῶμεν τὰ παιδογόνα μόρια τὰ βεβύοντα,
ἵνα μὴ κατένεχθέντα πρὸς τοὺς τῆς ἀκρασίας ὀχτούς, σκολιῶν δίκην εἰς τοὺς ἰχθύας καὶ τὰς σπηιδόνας ἐγχε-
πτονται· (παρὰ τῷ Νικητᾷ.)

Νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως τὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· ὅτι Σιών μὲν καὶ Ἱερουσαλήμ, εἶναι ὁ Παράδεισος ἡ πρώτη πα-
τρίς μας· Βαβυλὼν δὲ εἶναι ὁ παρὰν κόσμος· ποταμοὶ δὲ τοῦ κόσμου τούτου, εἶναι τὰ βρεσὰ τοῦ βίου πράγμα-
τα· σκλαβωθέντες λοιπὸν ἡμεῖς ἀπὸ τοὺς Δαίμονας διὰ τὴν παρὰσιν· ἐξωρίσθημεν ἀπὸ τὸν Παράδεισον· καὶ
ἐκαταντήσαμεν εἰς τὴν σύγχυσιν τοῦ παρόντος κόσμου· ὅθεν πρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα πάντοτε τὴν μακαρίαν ἐκεί-
νην ζωὴν τοῦ Παραδείσου, καὶ νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς γυρίσῃ πάλιν εἰς τὸν Παράδεισον, τὴν παλαιάν-
μας πατρίδα· καὶ νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν ἐξορίαν ταύτην· ὅθεν καὶ ὁ Ψαλμὸς οὕτως συνεθίζεται νὰ ψάλλεται
κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς τυρινῆς, ὅτε γίνεται ἡ ἀνάμνησις τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀδάμ, διὰ νὰ παριστάνεται τὸ νό-
μα τοῦτο·

καὶ οὐράνια μυστήρια· κατὰ τὸ „ μὴ δότα τὰ ἅγια τοῖς κυσίν, μὴ δὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἐμ- πρόσθεν τῶν χοίρων. (Ματθ' : ζ· 6.) (1)

5 : „ Ἐὰν ἐπιλαθῶμαι σου Ἱερουσαλήμ,
„ ἐπιλησθῇ ἡ δεξιά μου.

Ἀνίσως, λέγει, ἐγὼ ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων καὶ σοῦ ἀλησμονήσω, ὦ πόλις Ἱερουσαλήμ, ἄμπο- ται νὰ ἀλησμονηθῇ ἡ δύναμις μου, ἢ ἡ ἐνέργειά μου κατὰ τὸν Χρυσόσομον· ἦτοι ἄμποτα νὰ γένω κου- λός, καὶ παράλυτος· ἢ ἄμποτα νὰ ξηρανθῇ τὸ χέρι μου, ὥστε νὰ μὴ τὸ αἰσθάνωμαι πλέον. 2

6 : „ Κόλληθῇ ἡ γλῶσσά μου τῇ λαΐ-
„ ρυγγί μου, ἔὰν μή σου μνησθῶ.

Ἄμποτα, λέγει, νὰ πιασθῇ ἡ φωνή μου, ὥ- στε οὔ ποῦ νὰ μὴ δύναμαι πλέον νὰ ὁμιλήσω· ἤγουν ἄμποτα νὰ ὑπερβῶ καὶ νὰ μὴ δύναμαι νὰ ἐνεργήσω οὔτε ἔργον, οὔτε λόγον. τὸ μὲν γὰρ ἔργον δηλοῦται διὰ τῆς δεξιᾶς, οἷον εἶπεν ἀνωτέρω, διὰ δὲ τῆς κολ- λήσεως τῆς γλῶσσης, δηλοῦται ὁ προφορικὸς λόγος. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ αὐτὰ τὰ ἴδια λόγια καὶ κατὰ- ρας χρεωστούμεν νὰ λέγωμεν κινούμενοι ἀπὸ ἀγάπης τῆς αἰῶν Ἱερουσαλήμ, τῆς αἰωνίου πατρίδος μας. ἡ δεξιὰ μὲν ὀνομαζομένη, τὴν πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς, γλῶσσαν δὲ τὴν θεωρίαν καὶ γνώσιν. διότι, ἡ μὲν γλῶσσα, εἶναι σημεῖον καὶ ὑπηρετὴς τοῦ λόγου, ὁ δὲ λόγος πάλιν εἶναι σημεῖον τῆς θεωρίας καὶ γνώσεως. λαρυγγὰ δὲ ὀνομαζο- μέν τὸ τοῦ λαίμου πάθος· ἦτοι τὴν ἡδονήν. ἄμποτα, λέ- γει, λοιπὸν νὰ ἀλησμονηθῇ, ἢ πρακτικὴ μὲν ἐργασία, μὲ τὴν ἀργίαν. ἢ δὲ θεωρητικὴ ἐνέργεια νὰ κολληθῇ μὲ τὴν ἡδονὴν τῶν φαγητῶν, καὶ νὰ γένῃ ἀκίνητος εἰς τὴν ἡδονὴν τῶν θείων γνώσεων καὶ νοημάτων, τὰ ὅποια εἶναι κατάρται μεγάλοι.

„ Ἐ-

(1) Διὰ δὴ αἰτία οὐκ ᾔδον οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τοὺς Βαβυλωνίους, ὡς λέγει εἰς τῶν ἑρμηνευτῶν· κυρίως μὲν, διὰ τὴν δὲν ἦτον συγκεχωρημένον ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ, μὴτε τὸ Πάσχα νὰ τελοῦσι, μὴτε τὰς ἄλλας θορὰς· ἢ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν ἐὰν ἐφαλλον ἢ ἐδῆγοῦντο τὰ θαυμάσια, ὅπου ἐποίησεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν Αὔ- γητον ἢ ἀπὸ τὰς ἄλλας Ἑθνῶν· δὲν ἠθέλων πιστεύουσιν εἰς αὐτὰ οἱ Βαβυλώνιοι, ἀπιστοῦντες διὰ τὴν σκλαβίαν, ὅπου τότε εἶχον οἱ Ἑβραῖοι· ἀλλὰ ἢ οἱ ἄρροδοι προσάδοντες τὸ Εὐαγγέλιον, κατ' ἄλλον ἐξηγητὴν, ἔδουσι τὴν ψῆφον Κυρίου ἐπὶ γῆς ἁλλοτρίας, ἢς οὐκ ἔστιν ὁ Χριστὸς γεωργός· ἀλλ' οὐδὲ ἔχεις τοῖς ἐκπεσοῦσι τῆς Ἐκκλησίας ψῆφον ἔδωκεν· ἀλλ' ἢ ἄρα θρήνους ἢ λόγους καταλλήλους τῇ κατεχούσῃ αὐτοὺς συμφορᾷ· εἴποι δ' ἂν τοῦτο ἢ ὁ μεμνη- μένος τοῦ· „ Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· ἵνα τί σὺ ἐκδινήῃς τὰ δικαιώματά μου; ὁ γὰρ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἀποπεσὼν τῆς Ἐκκλησίας, τούτων εὐλόγως ἀκούσεται· λέγει γὰρ ὁ Θεολόγος Γενγόριος σὺν τῷ Χρυσόστομῳ· „ Ὁ εἰς Βαβυλῶνα ἢ τὴν πονηρὰν σύγχυσιν κατασφύγγας τῆς ἁμαρτίας, ἐκεῖ μὲν οὐ δύναμεθα τὴν θείαν ἔδωκεν ψῆφον· ὡς ἐπὶ γῆς ἁλλοτρίας· ὥς γὰρ τῇ πάντων βαρβάρων τυραννικωτέρᾳ δουλεύωμεν ἁμαρτία, οὐκ ἔχουσιν ἡμεῖς τὰ θεῖα λαλεῖν, καὶ τὰ τοῦ λόγου ἔχωμεν ὄργανα, ὡς ἐκεῖνοι τότε τὰς κιθάρας ἢ λύρας· ὅταν δὲ, ὡς εἰς Ἱερουσαλήμ τὴν ἀρετὴν ἐπαυξήσωμεν, τότε δὴ νέαν ψῆφον ἢ πολιτείαν ἱσάμενοι, ἄσμα καινὸν ἔδομεν (παρὰ τῇ Νικητῇ). προσέειπε δὲ ὁ Θεοδόσιος· „ Ἐλέγχος δὲ ταῦτα Ἰουδαίων τῶν παρανόμων, πληροῦν σπουδαζόντων τὸν νόμον, ἢ ἔξω, τῶν νενομισμένων χωρίων ἐπιτελούντων τὰ νόμιμα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅρα κἀντεῦθεν πολλὴν τὴν μεταβολήν· ἢ γὰρ καὶ ἐκάστην ἡμέραν ἀκούοντες ὅτι τῆς πόλεως ἐκπεσοῦνται, ἢ οὐ φροντίζοντες, ἢ ἑαυτοὺς ἐπαρῶνται οὖν, εἰ ἐπιλαθῶντο αὐτῆς· ὁ δὲ Θεοδό- σιος· „ Τῆς ἀνωθεν, φησι· βοηθείας μὴ τύχοιμι· ταύτην γὰρ καλεῖ δεξιάν· μερικοὶ δὲ ἑρμηνεύται λέγουσιν, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι, ὅταν ἔχασαν τὴν ἀγαπητὴν τους Ἱερουσαλήμ, ἢ ἐσκλαβώθησαν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, τόσον πολ- λὰ ἐπόνει ἡ καρδιά τους δι' αὐτήν, ὥς οὔ ποῦ διὰ νὰ τὴν ἐνθυμούνται συχνὰ, τὴν ἐσκάλειεν ὁ καὶ ἕνας εἰς τὴν πέτρων τοῦ δακτυλίδου τοῦ· ἢ ὅσας φορὰς ἐβλεπε τὸ δακτυλίδι εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ χεῖρ, ἐλάμβανεν ἀφορμὴν νὰ ἐνθυμῇται τὴν ἐπιθυμητὴν του ἐκείνην πατρίδα· διὰ τοῦτο ἢ ὥσάν κατάραν ἔλεγε τοῦτον τὸν λόγον· ἐὰν σου ἀ- λησμονήσω Ἱερουσαλήμ, νὰ ἀλησμονηθῇ τὸ δεξιόν μου χέρι· ἢ Ἐὰν ἐπιλαθῶμαι σου Ἱερουσαλήμ, ἐπιλη- σθῇ ἡ δεξιά μου· ὅθεν ἐπιφέρει ὁ Χρυσόστομος· „ Ἀκούωμεν ταῦτα ἢ παιδευόμεθα· καθάπερ γὰρ οὗτος τῆς κατὰ Ἱερουσαλήμ ἐκπεσόντες, τότε ζητοῦσιν αὐτήν· οὕτω ἢ ἡμεῖς πολλοὶ πείσονται ἐν ἐκείνῃ τῇ καιρῷ, τῆς αὐτῆς Ἱερουσαλήμ ἐκπίπτοντες· ἀλλ' αὐτοὶ μὲν ἐκπίδας ἔσχον ἐπανόδου, ἡμεῖς δὲ ἐκπεσόντας ἐκείνης τῆς Μυστα- γίας.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγει ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων, ἐπιθυμοῦντες πολλὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως τῶν ἑχθρῶν τους. ἀνταπόδομα δὲ ὁ ἀνταπεδωκας ἡμῖν, λέγουσι τὴν ἀπόδοσιν· ἤτοι τὴν κακίωσιν καὶ Οὐλίφιν, ὅπου ἐσὺ ἡ Βαβυλὼν ἀπέδωκας εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἑβραίους· περιττὴ δὲ εὐρίσκεται ὁδὸς ἡ ἀντὶ πρόθεσις· καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς τὸν ζ΄: Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τὸ, Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδούσί μοι κακὰ· (1)

θ΄: „Μακάριος, ὃς κρατῇσιν καὶ ἐδοξίει
„τὰ νηπία σου πρὸς τὴν πέτραν·

Ἔως καὶ εἰς τὴν ἄωρον ἡλικίαν τῶν νηπίων ἐξαπλόνοῦσι τὸν θυμὸν τους εἰς Ἰουδαίῳι· μακαρίζοντες ἐκεῖνον, ὅπου ἤθελε συντρίψῃ τὰ μικρὰ νηπία καὶ βρεφὴ τῶν Βαβυλωνίων σκληρῶς καὶ ἀπανθρωπῶς, ἀλλὰ τὰ τοῦ Εὐαγγελίου προσάγματα, καὶ τὰ ἥθη τῶν Χριστιανῶν ἡμῶν, τῶν μαθητῶν τοῦ πρᾶου καὶ

φιλανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, δὲν εἶναι ἥθη τοιαῦτα σκληρὰ καὶ ἀπανθρώπα· ἀπάγε· ὁ γὰρ δεσπότης ἡμῶν Χριστὸς ἐπρόσθε να ἀγαπῶμεν μάλιστα τοὺς ἐχθρούς μας, καὶ να τοὺς διαφυλάττωμεν· Πρέπει δὲ να νοήσωμεν ἀναγωγικῶς, ὅσα τοῦ ψαλμοῦ τούτου εἶναι εὐκολομεταχειρίσιμα εἰς ἀναγωγήν· υἱοὺς Ἐδῶμ λοιπὸν πρέπει να νοοῦμεν τοὺς Δαίμονας, οἱ ὅποιοι ἕνας τὸν ἄλλον προσέζουν, να εὐκαιρῶσιν τὸν πλοῦτον τῆς ψυχῆς μας ἕως εἰς τὸν πάτον· τὴν ψυχὴν γὰρ πρὸς να νοοῦμεν Ἱερουσαλὴμ· Βαβυλὼν δὲ ταλαίπωρος εἶναι ἡ ἀσέβεια καὶ ἁμαρτία, ἡ ὁποία ἐταλαίπωρησε καὶ κατεδυνάστευσε τὴν εὐσεβείαν καὶ ἀρετὴν· τὴν ἀσέβειαν δὲ ταύτην καὶ ἁμαρτίαν ὅποιος κρημνίσῃ, εἶναι μακάριος· νηπία δὲ τῆς ἀσέβειας εἶναι οἱ νεογέννητοι ἐμπαθεῖς λογισμοί, καὶ νηπιῶδεις καὶ ἀνόητοι, τοὺς ὁποίους λογισμοὺς ὅποιος νικά καὶ συντρίβει ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν τῆς πίστεως, (ἡ πίστις τῆς ἐξ ἡμῶν ὁ Χριστός, κατὰ τοῦ Παύλου) καὶ μετὰ τοῦτον τὸν τρόπον τοὺς διαφθεῖραι, αὐτὸς εἶναι μακάριος· (2)

ΨΑΛ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Μακαρίζεται ὁ Κύριος ὁ κακείνους κολάσας, καὶ τοὺς ἐλευθερώσας· οὐκ ἐπειδὴ τῆς εὐσεβείας εὐσεβείας τρέφει ἡν, ἀλλ' ὅτι τὸν εὐσεβῆ λαὸν τῆς ἐλευθερίας ἠξίωσε, καὶ τὸν θεὸν νεὼν οἰκοδομηθῆναι προσέταξε· δέχεται δὲ ὁ Θεὸς καὶ τοὺς ὀλίγους καρποὺς, καὶ τὰς μεγάλας ἀντιδόσεις παρέχει· οὕτω τοὺς δὲ τῆς χάριτος ὁδοὺς ἀνεκρίξεν· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „Ταῦτα τοῦ πατρὸς τῶν αἰχμαλωτισθέντων ἐστὶ τὰ ῥήματα· ἂν μὲν γὰρ τὴν τοῦ Δαβὶδ γνώμην ζητήσῃ, ἀκούει λέγοντος· „Εἰ ἀνταπέδωκα (ἡ οὐκ ἀνταπέδωκα) τοῖς ἀνταποδιδούσί μοι κακὰ· καὶ τὴν παρὰ τῶν νόμων δεδομένην αὐτῷ συμμετρίαν ὑπερβαίνοντος· διὰ τὸ τὰ ἑτέρων διηγῆται πάθῃ, τὸν θυμὸν ὑπογράφει καὶ τὴν δόξην· ὁ δὲ ἡμῶν πεποίηκε, τὴν ἐπιθυμίαν τὴν τῶν Ἰουδαίων εἰς μέσον ἄγων· ἀλλ' οὐ τὰ τῆς καινῆς τοιαῦτα· ἀλλὰ καὶ ποτίζει καὶ τρέφει τοὺς ἐχθροὺς κελευόμεθα, καὶ εὐχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ἡμᾶς·

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἐπειδὴ γὰρ καὶ αὐτοὶ (οἱ Βαβυλώνιοι) τοῖς αὐτῶν (τῶν Ἰουδαίων) νηπιόις ὡς ἐχρήσαντο, τὴν ἴσιν αὐτοῖς τιμωρίαν ὁ Πρῶτος προείρηκεν· ὁ δὲ Βασιλεὺς φησι· „Ὁ Ψαλμὸς μακαρίζει, οὗ τὸν ὁπωσδήποτε ἀνελόντα τέκνον Βαβυλωνίων· ἀλλ' ὅτι πρῶτον μὲν θέλει τὰ νηπία αὐτῶν ἀφανίσαι τὰ ἀρετιγενῆ, μὴ ἐπιτραπέντα ἐλθεῖν εἰς αὐτοὺς· ἵνα μὴ ἐπιπλεῖον χωρήσῃ τὰ τῆς πονηρίας· δεύτερον δὲ οὐκ οἰδοῦντες τὸν τρόπον ἀναιρεθῆναι· ἀλλὰ τῇ πέτρᾳ προσεδραφίζοντο· μακαρίζει γὰρ τὴν κρατήσαντα καὶ περιγενομένην τῇ ἑαυτοῦ σοφίᾳ τῆς τεκνογονίας τοῦ συγκεχυμένου νοῦ, ὃς τις ονομάζεται Βαβυλώνιος· ἔπειτα προσάρασσει αὐτὰ τῇ πέτρᾳ κελεύει· ἡ δὲ πέτρα ἐστὶν ὁ Χριστός· ὁ γὰρ συγκρατῶν τὰ φαῦλα δόγματα τῇ λόγῳ τῆς ἀληθείας, οὕτως ἐστὶν ὁ τὰ Βαβυλωνία νηπία τῇ πέτρᾳ προσεδραφίζων· εἰ οὖν τέκνα Βαβυλωνίων τὰ τῶν ἑτεροδόξων ἐστὶ δόγματα, συγχέοντα τὴν ψυχὴν τοῦ παραδεχομένου, καλῶς τὸ Βαβυλωνίων νηπίον (ὃ καὶ σπέρμα Χαλδαίων ἐξαίρετον τῇ Γραφῇ καλεῖται· καὶ Αἰγύπτῳ πρωτότοκον λογισμῶν καὶ πράξεων) κρατῇ δὲ ἐδραφίζοιτο πρὸς τὴν πέτραν· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „Λέγοιτο δ' ὁ Βαβυλώνιος θυγάτηρ καὶ ἁμαρτία· ὑπὲρ ἐστὶν ἀληθὲς, ὡς ἐρμηνεύεται μὲν σύγχυσις Βαβυλῶν· εἴη δ' ὁ ἔργον τὸ πλημμελεῖν, οὐχὶ νοῦ καθεστηκός καὶ ἐρητισμένος, συγκεχυμένου δὲ μέλλον· καὶ οἰονεῖως καταμεθεύοντες ταῖς εἰς φαυλότητα ῥοπαῖς· πρῶτον γὰρ συγχέεται ἡ ψυχὴ, καὶ οὕτως ἀποτελεῖ τὴν ἁμαρτίαν·

Κατὰ δὲ τὸν Ἰγνόν Δωροθέον· „Ταλαίπωρος λέγεται ἡ ἁμαρτία, ὡς ἀνόσιτος καὶ ἀνυπόστατος, διὰ τῆς ἡμῶν ἀμα-

ΨΑΛΜΟΣ ΡΑΖ.

Ψαλμός τῷ Δαβίδ. (1)

1: „Εξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν
„ὅλη καρδίᾳ μου.

Τοῦτο τὸ ἴδιον ῥητὸν λέγει ὁ Δαβίδ καὶ
εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θ: ψαλμοῦ.

„Καὶ ἐναντίον Ἀγγέλων ψαλῶσοι.

Ἐμπροσθεν, λέγει, τῶν Ἀγγέλων θέλω Ψάλλ

„Ὅτι

ἀμελείας συνισαμένη, ἡ πάλιν δι' ἀρετῆς εἰς τὸ μὴ ὄν χωροῦσα. ταύτῃ δὲ δώκαμεν τὸ θέλημα, ἡ ἀντελάβομεν τὴν ἀμαρτίαν. ἢν ἀνταποδοθῇ αὐτῇ χρηΐ: τούτῃ μὴκέτι πράττει αὐτήν. νήπια δὲ Βαβυλωνία τῇ πέτρᾳ προσκροτούμενα ἡ λυόμενα, τὰ σπέρματα τῆς κακίας, ἡ τὰς ἀρχὰς τῶν συγχυτικῶν ἀμαρτημάτων, ἡ τοὺς ἐμπαθεῖς ἀρτιφύεις λογισμοὺς, οὐκ ἂν ἀμάρτοις εἰπῶν. ἀπερ χρηΐ τῷ σωτηρῷ λόγῳ (ἡ πέτρα γὰρ ἦν ὁ Χριστός.) ἀναίρειν. πρὸς τὸ μὴ αὐξεῖν, μὴδὲ εἰς ἔργα προέρχεσθαι. ἀλλ' ἔτι ἀτελεῖ ὅντα, ἀφανίζεσθαι. δεῖ δὲ οὖν ἀποφοῖν τῶν ὡς ἐκ γῆς βορρᾶ τῆς ἀπεφυγμένης ἡ νεκρᾶς τοῦ νοῦ διαθέσεως, εἰς τὴν Σιών: τούτῃ εἰς τὸ ἀληθές. ἵνα νοώμεν τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ. ἐν ἣ γεγονότες τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν κατοφόμεθα. ἡ οὐδὲ ἀρχὴν δώσομεν, ἡ χάραν τοῦ ἐν ἡμῖν αὐξήσθαι ἡ ἐνεργηθῆναι τὸ κακόν. ἀλλὰ μακάριοι ἐσόμεθα, κυριεύοντες νηπιωδῶν ἡ ἀνοήτων λογισμῶν. ἡ τῇ πέτρᾳ τῆς πίστεως προσαράσσοντες, ἡ οὕτω διαφθείροντες. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(1) Ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι εὐχαριστήριος εἰς τὸν Θεὸν μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, ἐκ προσώπου τῶν Ἰουδαίων τῶν ἐλευθερωθέντων ἐκ τῶν ἐπανάστων αὐτοῖς Ἑθνῶν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον. Περιέχει ὁ Ψαλμὸς προφητείαν τῆς τῶν Ἑθνῶν κλήσεως. ἐν ἄλλοις δὲ ἐπιγράφεται οὕτω. „Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ Ἀγγαίου ἡ Ζαχαρίου.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει. „Ἐνώπιον Ἀγγέλων: ἦτοι σὺν Ἀγγέλοις τὴν ψᾶδὴν ἀναπέμψα ἡ βιάσομαι τὴν

„Ὅτι ἤκουσας πάντα τὰ ῥήματα τοῦ τι εἰς ἐκεῖνα, ὅπου μοι ὑπεσχέθης· ἐφάνης ἄληθινός·
στομάτός μου· (2)

Θέλω σοι ψάλλω, λέγει, Κύριε, διὰ τὸ ἤκου-
σας ὅλην τὴν δόξάν μου τὴν κατὰ τὸ πρέπον γενομένην. (1)

„Ὅτι ἐμεγάλυνας ἐπὶ πᾶν τὸ ὄνομα
τὸ ἁγίόν σου·

2: „Προσκυνήσω πρὸς ναὸν ἁγίόν σου,
καὶ ἑξομολογήσομαι τῷ ὀνόματί σου
ἐπὶ τῷ ἔλεει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ
σου·

Θέλω σοι εὐχαριστήσω, λέγει, ὁ Κύριε
ε. διὰ τὸ ἔδειξας μέγα καὶ θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου εἰς
κάθε ἔργον σου, διὰ τὸ ὅλα, ὅσα ἐποίησας, κηρύττου-
σι τὴν μεγαλειότητα τοῦ ὀνοματός σου. ἄλλος δὲ ἐρ-
μηνευτὴς εἶπεν. ὅτι ἐμεγάλυνας ὑπὲρ πᾶν· (3)

3: „Ἐν τῇ ᾗ ἡμέρᾳ ἐπικαλέσωμαί σε,
ταχύ ἐπάκουσόν μου·

Θέλω, λέγει, ἀποδώσω εἰς ἕσπ' αὐτῶν Κύριε,
τὰς χροῶμεναι μοι εὐχαριστίας διὰ τῆς προσκυνή-
σεως τοῦ ἁγίου νοσοῦ σου. καὶ διὰ τὴν ἡλῆσας ἐμένα
καὶ διὰ τὴν ἀληθῶς ἡλῆσας. τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἐ-
πὶ τῷ ἔλεει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου· ἦτοι ἐπὶ τῷ ὁλη-
θῆαι ἔλεει σου, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσ-
σης. ἦτις τὰ ἐπίθετα μεταχειρίζεται ὡς οὐσιαστικά
ὡς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν. ἢ θέλω σοι εὐχαριστήσω, δια-

Τούτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ εἰς τὸν ραζ' Ψαλμῷ
μὲν.

„Πολυωρῆσεις με ἐν ψυχῇ μου θυνά-
μαι

ἀμιλλᾶν πρὸς αὐτοὺς θέσθαι, ἢ συγχορεῦσαι ταῖς αὐτῶν δυνάμεσιν· εἰ γὰρ ἢ τῇ φύσει διεξήκασιν, ἀλλ' ὅμως τῇ
προθυμίᾳ ἀμιλλήσομαι μετ' ἐκείνων εἶναι· ἢ ὡς παρόντων Ἀγγέλων ἢ δυνάμεων, οὕτω ψαλμῷ εὐλαβῶς.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· ἢ Εἶδες εὐχαριστίαν πολλήν, οὐ καθάπερ ἔνιοι τῶν χαλῶν ἢ διχλευμένων,
πρὶν ἢ μὲν λαβεῖν, σφεδρῶς· μετὰ δὲ τὸ λαβεῖν, ἀναισθητοῦτες· ἀλλ' οὗτος ἢ πρὶν ἢ λαβεῖν, ἐπικείται, καὶ
μετὰ τὸ λαβεῖν, μένει διηνεκῶς εὐχαριστῶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἢ Οὐ μικρὰ ἢ τοῦτο ἀρετὴ, τὸ δύνασθαι ἐπιβαίνειν ναοῦ· τὸ ἐπιβάντα μετὰ
καθάρου συνειδήτος προσκυνεῖν· οὐ γὰρ δὴ τὸ κάμψαι γόνατα, οὐδὲ τὸ εἰσελθεῖν, τοῦτο ἐστὶ τὸ ζητούμενον· ἀλ-
λὰ τὸ μετὰ δικαιοῦς θερμῆς ἢ γνώμης συνεπαγμένης· τὸ μὴ τῷ σώματι μόνον, ἀλλὰ ἢ τῇ γνώμῃ ἔνδον εἶναι·
οὐ μικρὸν δὲ ἀξίωμα, τὸ προσκυνεῖν τῷ ἐπὶ τῶν ὁλῶν Θεῷ, ὡς χρὴ· εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν βασιλέων, ἐν ἀξιώματι τοῦ
πο κείται, μένει· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ τῶν ὁλῶν Θεοῦ· τὸ δὲ ἐπὶ τῷ ἔλεει σου ἢ τῇ ἀληθείᾳ σου, ἄλλος ἐρμη-
νεύσεν οὕτως· ἢ Εὐχαριστήσω σοι, ἐφ' ὅτε τῆς μὲν σκότης λελύτρωμαι, τῆς δὲ ἀληθείας ἠξίωμαι· ἢ τῶν μὲν
ἢ συμβόλων τῆς σωματικῆς λατρείας, ἀπὸ ἀλλοτρίων· Πνεύματι δὲ ἢ ἀληθείᾳ τῷ Θεῷ λατρεύειν διδάσκονται·
ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ἢ Ἐσθαι δὲ μοι ἀντὶ εὐχαρίᾳ, ὁ ἀφιστραμένος τῷ ὀνόματί σου νεὺς· ἐν ἐκείνῃ προσκυνήσω
σε, ἢ τὴν χαριστήριον δοξαλογίαν ποιήσομαι, τὴν εἰς ἐμὴν φιλοφροσύνην ἢ τὴν κατὰ τῶν πολεμίων δικαιοσύνην δ-
ρῶν· τῶν μὲν γὰρ ἀδικούντων, ἀληθεῖς χρησάμενος, κατεψηφίσαν τὸν ὕλεθρον· ἐμὲ δὲ, τῷ σφ' ἔλεει δίδωσας.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· ἢ Τοντέστιν οὐ διὰ τῆς εὐεργεσίας εὐχαριστήσωμόιον· ἀλλὰ ἢ δι' αὐτὴν τὴν δόξαν
τὴν ἁφ' αὐτοῦ, ἢ τὴν μεγαλοσύνην τὴν ἁφ' αὐτοῦ, ἢ τὴν φύσιν τὴν ἁφ' αὐτοῦ· οὐκ ἔστι γὰρ οὐδὲν μέρος τῆς κτίσεως,
τῆς ζωῆς, τῆς χάριτος, ὃ μὴ φωνῇ ἀφίησι σάμπιγγος λαμπρότητα, ἀνακηρύττουσαν τοῦ ὀνοματός σου τὴν μεγα-
λοσύνην· ἢ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Διὰ πάντων, φησὶ, σεπτὸν τὸ ὄνομά σου, ἢ παρὰ πάντων ἀδεται τοῖς τὴν σὴν
θεασαμένοις ἰσχυρὸν.

„ΜΕΙ ΣΟΥ“

Πολλῆς ἐπιμελείας, λέγει, Κυ.ε, θέλεις με ἀξιώσεις κατὰ ψυχὴν· ἐπεὶ καὶ δύνασαι τοῦτο νὰ κάμῃς. ἢ με τὴν δυνάμιν σου, πολὺ θέλεις με σηκώσεις κατὰ τὴν ψυχὴν. τούτέσι θέλεις ὑψώσεις τὴν ψυχὴν μου, καὶ θέλεις κάμεις αὐτὴν ἀνωτέραν τῶν θλίψεων, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. εἶπε δὲ ὁ αὐτὸς Δαβὶδ καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ ἐνδεκάτου Ψαλμοῦ „Κατὰ τὸ ὕψος σου ἐπολυώρησας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.“ (1)

4 : „Ἐξομολογησάσθωσάν σοι, Κύριε,
„πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, ὅτι
„ἤκουσαν πάντα τὰ ῥήματα τοῦ στό-
„ματός σου.“

Ὅλοι, λέγει, οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς : οἱ εὐσεβεῖς δηλαδὴ καὶ πισεύσαντες, θέλουν σοι εὐχαρισήσουν Κυρία. διὰ ποίαν αἰτίαν; διατὶ ἤκουσαν, λέγει, ὅλα τὰ λόγια τοῦ στόματός σου. δηλαδὴ τὰ διὰ τοῦ νόμου. τὰ διὰ τῶν Προφητῶν· τὰ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, τὰ διὰ τῶν Ἀποστόλων. χρεωσθεῖς γὰρ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς νὰ σοι εὐχαριστοῦν, ὅχι τόσο διὰ

τὰς ἄλλας σου εὐεργεσίας, ὅσον διατὶ ἤκουσαν καὶ ἔμαθον τὰ γεγραμμένα σου λόγια. ἐκ τῶν λογίων σου γὰρ τούτων, προέρχεται ἡ εὐσέβεια καὶ ὁ ἐνάρετος βίος, καὶ τοῦτο εἶναι ἡ ἀληθὴς καὶ μεγάλη εὐεργεσία τῆς ψυχῆς. (2)

5 : „Καὶ ἀσάτωσαν ἐν ταῖς ὁδοῖς Κυρίου,
„σου, ὅτι μεγάλη ἡ δόξα Κυρίου.“

Ὅλοι, λέγει, οἱ εὐσεβεῖς Βασιλεῖς θέλουν φάλλουν εἰς ἐσένα, Κύριε, διὰ μέσου τῶν ὁδῶν, ὅπου εἶναι συνθεμέναι εἰς ἐσένα. ὡδαὶ γὰρ Κυρίου εἶναι αἱ παρὰ τοῦ Μωϋσῆ πεποιημέναι, καὶ αἱ παρὰ τοῦ Δαβὶδ. ἔμπορουν δὲ νὰ εἶναι ὡδαὶ καὶ ἀπλῶς δοξαλογίαι τοῦ Θεοῦ. διατὶ δὲ θέλουν ἄσων τὰς ὡδὰς ταύτας; (3) διατὶ ἡ δόξα σου Κύριε, ἥτοι ἡ ἰδέα καὶ ὑπόληψίς σου εἶναι μεγάλη. καθότι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σὲ ὑπολαμβάνουν καὶ σὲ ἐννοοῦν μέγαλον : ὅσοι δηλαδὴ ἔχουν αἴσθησιν τῶν εὐεργεσιῶν σου. ἢ πολλὴ εἶναι ἡ δόξα τοῦ Κυρίου : ἥτοι φανερά εἰς ὅλους κατὰ τὸν Χρυσόσομον, διατὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ἐκινεῖται πλήρως ἀπὸ τὴν δόξαν σου. ἐπεὶ ὅλοι κοινῶς καὶ Ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι τὸν δοξάζουσιν. (4)

6 : „Ὅ

(1) Ἡ κατὰ ἄλλον· ἢ τὸ πολυώρησας, ἀντὶ τοῦ πολυχρόνιον φυλάξεις, καὶ δυνάμει τῇ σῇ εἰς ἀφθοροίαν μετὰ τῆς ἐκ φθορᾶς. ὁ δὲ Θεοδώριτος· „Τούτέστι ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν ψυχὴν μου πολυώρησας, καὶ ψυχὰς γωγίας καὶ θάρρους ἐμπλήσας.“

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Καὶ τινικαῦτα μὲν, ὅτι πάντες τὴν μεγίστην ἐκείνης μεμαθηκότες νίκην, (τὴν κατὰ τῶν πλησιοχώρων Ἑθνῶν δηλαδὴ) ἐθαύμασαν τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων τὴν δυνάμιν· διαφερόντως δὲ μετὰ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρώπησιν καὶ βασιλείᾳ καὶ ἀρχόντες τὸν ἀπάντων ὑμνοῦσι Ποιητὴν· ἐπ' ἐκείνης μὲν τοῖς τῆς νίκης, οὐ ῥημάτων ἤκουσαν, ἀλλὰ πρᾶγμα παραδοχὸν ἐθεάσαντο· νῦν δὲ καὶ ῥημάτων ἤκουσαν, καὶ τῶν Εὐαγγελικῶν ἀπολαύουσι κηρυγμάτων, καὶ ὁ Χρυσόσομος· „Οὐδὲν γὰρ αὐτοὺς ἡ βασιλεία διῆσαι δύναται τοιοῦτον, οἷον τὸ τῶν ὄλων ἀκούειν ῥημάτων· τοῦτο αὐτοῖς ἀσφάλεια· τοῦτο ἰσχύς· τοῦτο εὐπρέπεια· τοῦτο τῆς ἀφ' ἧς παιδρότης τε καὶ δυνάμις.“

(3) Παρὰ δὲ τῷ Χρυσόσομῳ καὶ Θεοδώρῳ, γράφεται καὶ οὕτως· „Ἀσάτωσαν ἐν ταῖς ὁδοῖς Κυρίου : ἥτοι ἐν τοῖς νόμοις, ἐν τοῖς προτάγμασι Κυρίου· παρὰ δὲ τῷ Ἀπολλινάριῳ, ὡδαὶ γράφεται οὕτως ἡρωϊκῶς· „Θεοσπεσίῳις μελέεσσιν ἀνυμνήσουσι Θεοῦ· καὶ ἐν τινὶ σχολίῳ γράφεται· „Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ ἀναγέγραffen, ὡς ἔδειν τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πάντας ἐπαγγέλλεται.“

(4) Ὁ δὲ Χρυσόσομος λέγει· „Ἄν μὲν ἐν ταῖς ὁδοῖς Κυρίου, (λεχθῇ) τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον· ἢ ἐν τοῖς νόμοις σου λεγέτωσαν· ἂν δὲ ἐν ταῖς ὁδοῖς σου, τὰ κατορθώματά σου, φησὶν, ὑμνεῖτωσαν, ἀνακηρυττέτωσαν· τοῦτο γὰρ τὸ ἀσάτωσαν· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „Τοῦ Θεοῦ, φησὶ, τὴν Πράνοιαν καὶ τὴν οἰκονομίαν θαυμάσουσιν ἅπαντες· ἐδοὺς γὰρ τὰς οἰκονομίας καλεῖ.“

6 : „ Ὅτι ὑψηλὸς Κύριος καὶ τὰ ταπεινὰ
„ ἐφορᾷ .

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ „ Ὁ
ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν , καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν , τὸ
γαγγαρμμένον ἐν τῷ ριβ'. Ψαλμῷ . ἡ , ὑψηλὸς μὲν κα-
τὰ τὴν φύσιν εἶναι ὁ Θεός . ἐφορᾷ δὲ καὶ βλέπει
καὶ τὰ ταπεινὰ . καθότι αὐτός καὶ τὴν γῆν προνοεῖ-
ται , καὶ ἕως εἰς τὰ παραμικρὰ καὶ εὐτελέστατα κτί-
σματα ἐξαπλώνει τὴν πρόνοιάν του . ἡ καὶ ἐφορᾷ ἥτοι
φυλάττει τοὺς ταπεινόφρονas .

„ Καὶ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γι-
„ νώσκει .

Τὰς μὲν ταπεινάs , λέγει : ἤγουν τὰς γη-
νας καὶ μακάρις πράξεις , αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνάξια
τοῦ ὕψους τοῦ Θεοῦ , οὐδὲ ἀπὸ κοντὰ ὑποφέρει νὰ
τὰς βλέπῃ ὁ Θεός . εὐανκαὶ λέγει ὁ ἴδιος . „ οὐκ
οἶδα ὑμῶs . (Μτθ . κε . 12) τὰ δὲ ὑψηλὰ : ἤγουν
τὰς οὐρανόuς πράξεις τὰς ἀξίας οὐκας τῆς θεωρίας
τοῦ Θεοῦ , καὶ ἀπὸ μακρόθεν ἀκόμη γνωρίζει ταύ-
τάs ὁ Θεός . κατὰ τὸ „ γινώσκει Κύριος ὁδὸν δι-
κίων (Ψαλ . α' . 6 .) τοῦτο δὲ τὸ νὰ γνωρίῃ καὶ
ἀπὸ μακρόθεν ὁ Θεός , εἶναι δηλωτικὸν τῆς πολλῆς ἀ-
ρεσκείας αὐτοῦ . ἡ ὁ λόγος εἶναι ἐδῶ περὶ προγνώσεως
κατὰ τὸν Χρυσόστομον . ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεός μακρό-

θεν καὶ πρὸ τοῦ νὰ γένουν τὰ πάντα , ἤξευρε αὐτὰ ,
καθὼς εἶπεν ἡ σώφρων Σωσάννα „ Ὁ εἰδὼs τὰ πάν-
τα πρὶν γενέσεωs αὐτῶν (Σωσ . 42) (1)

7 : „ Ἐὰν πορευθῶ ἐν μέσῳ θλίψεωs ;
„ ἤσεις με , ἐπ' ὀργὴν ἐχθρῶν μου ε-
„ ξέτεινας χεῖράs σου , καὶ ἐσωσέ με
„ ἡ δεξιὰ σου .

Ὅταν , λέγει , ἐγὼ πέσω εἰς θλίψεις καὶ
πειρασμούς , τότε θέλεις μὲ διασώσεις . καὶ ὅταν κιν-
δυνεύω εἰς θάνατον , τότε θέλεις μὲ ζωογονήσεις . ἀλλὰ
καὶ τὴν χεῖρά σου : ἥτοι τὴν τιμωρητικὴν δύναμιν καὶ
ἐνέργειάν σου , ἐξαπλώσας εἰς τὴν μονίαν καὶ λύσαν ,
ἐποῦ ἐδειξαν κατ' ἐμοῦ οἱ ἐχθροί μου , καὶ ἐσθυσας
αὐτήν , καὶ ἐτί με ἐλύτρωσεν ἡ δεξιὰ σου : ἥτοι
ἡ ἀγαθοποιός σου ἐνέργεια καὶ βοήθεια . (2)

8 : „ Κύριος ἀνταποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ .

Ὁ Θεός , λέγει , θέλει κάμει τὴν ἀνταπό-
δοσιν εἰς τοὺς ἐχθρούs μου . „ ἐμοὶ γὰρ , φησιν ,
ἐκδίκησιs καὶ ἐγὼ ἀνταποδώσω . (ρωμ . ιβ' 19)
(3)

„ Κύ-

- (1) Ἄλλος δὲ λέγει . „ Ἡ τάχα , πάντιs ἡ ἐν ἀνθρώποιs ὑψηλοκαρδίας , οὐδὲ οὗτος αὐτὸν (τὸν Θεόν) λήσκει-
ται . διὸ λέλεκται κατὰ τὸν Ἀβὶλιν . „ Καὶ τὸν μετέωρον ἀπὸ μακρόθεν γινώσκει . ὁ δὲ Θεοδωρίτης . „ Γι-
νώσκει πάντα τὸν γενέσεωs αὐτῶν . ἡ παρῶθεν τοῦ ἐν δυνάσειs ὄντ' , ἑκάστω φάρμακα προσφέρει κατὰλληλα .
ἄλλοι δὲ λέγουσιν , ὅτι ὁ Θεός τοὺs μὲν ταπεινοὺs ἐφορᾷ : ἥτοι προνοεῖται ἡ παιδοτροφίας φροντίζει ἡ βοηθεῖ .
ἀρεσκόμενοιs εἰς τὴν ταπεινώσιν τουs : τοὺs δὲ ὑψηλόφρονas ἡ ὑπερηφάνουs ἀπὸ μακρόθεν μόνον γνωρίζει , χωρὶς νὰ
τοὺs βοηθῇ ἢ νὰ ἀντιλαμβάνεται . διὰ τὸ μισεῖ τὴν τούτων ὑπερηφάνειαν .
- (2) Ὅθεν λέγει ὁ Θεοδώριτος . „ Ἐντεῦθεν δὴλον , ὡs χεῖρά μὲν τὴν τιμωρητικὴν ἐνέργειαν καλεῖ : δεξιὰ
δὲ , τὴν ἀγαθοποιὸν ἐνέργειαν . τῇ γὰρ τιμωρῇ πάντ' ἐχθρῶν , τὴν χεῖρα συνέχευε . τῇ δὲ εἰς αὐτὸν ἐνέργειά ,
τὴν δεξιάν . ὅθεν ἐν ἄλλοιs γράφεται . „ Ἐξέτεινας χεῖρά σου καθὼs ἡ ὁ Θεοδώριτος ἀνέγνω . ἡ ὁ Εὐδύμιος ,
ἡ ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ .
- (3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . „ Ἐγὼ , φησιν , ἀνθρώπος ὢν ἡ ἁμαρτίαιs ἐγκυλινδούμενος , ἀμείψασθαι τὰς εὐ-

Κύριε, τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν αἰῶνα.

Τοῦτο εἶναι ὅμοιον μετὰ τὸ „Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ τοῦ ραΐ. Ψαλμοῦ.

„Τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου μὴ πα-
ρίδῃς.

Κύριε, λέγει, ἐσὺ εἶσαι καὶ ἐλεήμων καὶ δημιουργός. ὅθεν καὶ διὰ τὰ δύο ταῦτα, ἐπίβλε-
ψον εἰς ἡμᾶς τὰ δημιουργήματά σου μετὰ ὁμολογί-
αν εὐσπλαγγνόν καὶ κηδεμονικόν· καὶ μὴ παραβλέψῃς
ἀβοηθήτους ἡμᾶς, οἵτινες τυραννοῦμεθα καὶ φθειρό-
μεθα ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὸν Διάβολον· ἢ μὴ παραβλέ-
ψῃς ἡμᾶς, οἵτινες παρακαλοῦμεν καὶ σὲ ἐπικαλούμε-
θα διὰ νὰ μᾶς ἐλεήσῃς· (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΑΗ.

Ψαλμός τῷ Δαβίδ· (2)

1: „Κύριε, ἐδοκίμασάς με καὶ ἐγνώσ με·

Κύριε, εὖ λέγει, ἐδοκίμασάς με καὶ ἐγνώσ με
τὴν δοκιμὴν καὶ μετὰ τὸ μετεγγί τῶν πειρασμῶν. ὅχι
διὰ τὸ δὲν με ἐγνώριζες πρὸ τοῦ νὰ με δοκιμάσῃς. πῶς
γὰρ ἦτον δυνατόν νὰ μὴ με γνῶρίζῃς ἐσὺ, ὅπου ἡ

ἐξέτασις τὰ πάντα πρὶν νὰ γένωνται „Ὁ εἶδὼς τὰ πάντα
πρὶν γενέσθαι αὐτῶν, κατὰ τὴν Σωσάναν·
(Σωσ· 42·) ἀλλὰ με ἐδοκίμασας, εἶπα, με τοὺς
πειρασμούς, διὰ νὰ γνωρισθῶ δοκιμὸς καὶ εἰς ἐκείνους
ὅπου δὲν με γνῶρίζουν· καὶ ἐτί νὰ γένω εἰς αὐτοὺς
ἀνδρίας παραδείγμα καὶ ὑπομονῆς. ἀλλὰ καὶ σὺ Κύ-
ριε, με ἐγνώρισας κατὰ ἀκρίβειαν, ποῖος εἶμαι. ἢ λέ-
γει, ὅτι σὺ με ἐδοκίμασας καὶ με ἐγνώρισας· ἦτοι
ἀκριβῶς με ἔξευρες· ὅθεν καὶ ὁ Ἀποστόλος λέγων, ὅτι

ἐγγεσίας οὐ δύναμαι· αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος, ὁ τούτων μοι γενόμενος χορηγός, ἐνανθρωπήσας καὶ τὴν ἐμὴν φύσιν ἀνεί-
ληφας, τὸ ἐμὸν ἐκτίσας χρέος· συμφωνεῖ τούτοις καὶ ὁ θεὸς Ἀπόστολος λέγων, τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἐξαλείψαι τὸ
κατ' ἡμῶν χειρόγραφον· τούτω συμφῶνα γράφει καὶ ὁ Χρυσόστομος.

(1) Προσθέτει δὲ ὁ Χρυσόστομος καὶ ταῦτα· „Ὡς περ ἀπὸ τούτων ἀξιούμεν σάζεσθαι, ἀπὸ τοῦ ἐλεημόνα ἐ-
ναί τὸν Θεὸν καὶ δημιουργὸν ἡμετέρων· οὕτω καὶ τοῦ ἐλέους ἀξίον τι ἐπιδείξωμεθα· ἐλεῖσθαι γὰρ, φησιν, ὅν ἂν ἐ-
λεῶ (Ρωμ· 9· 15·) οὐ γὰρ ἀπλῶς ὁ ἔλεος ἐπεισιν, ἀλλ' ἔχει τινὰ καὶ αὐτὸς διάκρισιν· εἰ γὰρ δὴ ἀπλῶς
ἐπείκει, οὐδεὶς ἂν ἐκόλασθαι· διὸ μὴ μόνον διὰ τὸ ἐλεῖσθαι ἀξία πράττωμεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ παρὰ Θεοῦ γεγε-
νησθαι· τὸν γὰρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργηθέντα, καὶ τοιοῦτον ἐσθλὸν Ποιητὴν καὶ Βασιλέα, ἀξίαν καὶ τῆς κηδεμο-
νίας αὐτοῦ πολιτείας ἐπιδείκνυσθαι χρὴ.

(2) Ἐν ἄλλοις δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός οὗτος· „Εἰς τὸ τέλος Ψαλμός τῷ Δαβίδ Ζαχαρίου ἐν τῇ διασπορᾷ.

ὁ Θεὸς ἐρευνᾷ τὰς καρδίας (Ρωμ. η. 27.) δὲν φανερώναι, πῶς ὁ Θεὸς δὲν ἤξευρε τὰς καρδίας πρὸ τοῦ νὰ τὰς ἐρευνήσῃ, ὅχι· ἀλλὰ μὲ τὴν ἐρευναν δηλοῖ, τὴν καθαρὰν καὶ σαφῆ καὶ ἀκριβῆ γνῶσιν τοῦ Θεοῦ. (1.)

2 : „ Σὺ ἐγνώσας τὴν καρδίαν μου καὶ τὴν ἔγερσίν μου.

Σὺ, λέγει, Κύριε ἐγνώρισες ἐμένα, καὶ ὅταν κάθημαι καὶ ὅταν σηκώνομαι : ἤγουν ἐγνώρισες ὅλην μου τὴν ζωὴν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἥτις εἰς ταῦτα τὰ δύο θεωρεῖται, εἰς ἡρεμίαν, καὶ κίνησιν, εἰς σχολὴν, καὶ ἀσχολίαν, καὶ εἰς ἀνάπαυσιν, καὶ ἐνέργειαν. (2)

„ Σὺ συνῆκας τοὺς διαλογισμοὺς μου „ ἀπὸ μακρόθεν.

Ἐπειδὴ εἶπεν ἄνωτέρω, Κύριε, ἔδοξέ μου σᾶς καὶ ἐγνώσας με. διὰ τοῦτο ἵνα μὴ ὑποκταῖς τινάς, ὅτι ὁ Θεός, ἀφ' οὗ δοκιμάσῃ τοὺς ἀνθρώπους τότε τοὺς γνωρίζει. διὰ τοῦτο θεραπεύει τὸν λόγον ἐδῶ ὁ Προφῆταναξ καὶ λέγει, ὅτι ἀνίσως ὁ Θεὸς ἡξεύρη τοὺς διαλογισμοὺς τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ προτοῦ νὰ κινηθοῦν αὐτοὶ εἰς τὴν καρδίαν, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ πολλῶν χρόνων καὶ γενεῶν, (τοῦτο γὰρ δηλοῖτο ἀπὸ μακρόθεν) πῶς αὐτὸς ἔθελε χρειάσθῃ δοκιμασίαν διὰ νὰ τοὺς μάθῃ. τοῦτο γὰρ εἶναι παντελῶς ἀνακόλουθον. (3)

3 : „ Τὴν τρίβον μου καὶ τὴν σχοῖνόν μου οὐ ἐξιχνίασας, καὶ πάσας τὰς „ ὁ

ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει : „ Ὅτι ἡ ἐπιγραφή αὕτη, οὔτε παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, οὔτε παρὰ τοῖς Ἑβδομήκοντα, οὔτε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐρμηνευταῖς εὐρίσκεται· ἀλλὰ τις, ὡς ἡβουλήθη, νενοηκὼς τὸν Ψαλμὸν, τῆς ἐπιγραφῆς ἐποίησατο τὴν προσθήκην· ὁ μὲν τοι Ψαλμὸς, Ἰωσίου τοῦ βασιλέως πρόφησιν ἔχει· ὁ δὲ τις, τοὺς μὲν τῶν Εἰδώλων ἱερεῖς, κατηκόντισε, τοὺς δὲ εὐσέβειαν ἀσπαζομένους, ὑπερετίμησεν· εἰσάγεται δὲ, ἐκπληττόμενος τὴν θέλειαν περὶ αὐτοῦ πρόγνωσιν· τῷ γὰρ Ἱεροβόλῃ ταῖς δαμάλεσι θύοντι προσέθεσιεν ὁ Θεός, ὡς ἀναστήσεται υἱὸς τοῦ Δαβὶδ, Ἰωσίας ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τοὺς τῶν Εἰδώλων ἱερεῖς παραδώσει θανάτῳ, καὶ τὰ τούτων δεῖα κατακάψει· κατὰ δὲ τινάς, ἀναφέρεται ὁ Ψαλμὸς εἰς τὸ πρόσωπον Ζαχαρίου, ἔτι δυνάμει ἐν τῇ ἀλχημείᾳ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ μὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ Προφήτου Ζαχαρίου σὺν αὐτοῖς· κατασημαίνει δὲ καὶ τὴν τῶν Ἑθνῶν κλήσιν, καὶ τὴν γενεὴν μὲν τῷ Σωτῆρι Χριστῷ ἀντίλογίαν παρὰ τοῦ ἐξ Ἰσραὴλ λαοῦ· διὸ καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται, εἰς τὸν τῆς ἐπιδημίας ἀναπέμπων ἡμᾶς καιρὸν.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος : „ Τὴ λέγει, μετὰ τὸ δοκιμάσαι· οἶδεν ὁ Θεός, πρὸ δὲ τοῦ δοκιμάσαι οὐκ οἶδεν; οὐχί· μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τὸ ἐδοκίμασας, τὴν γνῶσιν τὴν σαφεστάτην δηλοῖ : τρυτίειν ἀκριβῶς ἐπίσταί με· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει : „ Διπλοῦν τὸ εἶδος τῶν πειρασμῶν· ἢ γὰρ αἱ θλίψεις βασανίζουσι τὰς καρδίας; ὥσπερ χρυσὸν ἐν καμίνῳ, διὰ τῆς ὑπομονῆς τὸ δοκίμιον αὐτῶν ἀπελέγχουσαι· ἢ καὶ πολλάκις αὐταὶ αἱ εὐθηναὶ τοῦ βίου, ἀντὶ πειρασμῶν γίνονται τοῖς πολλοῖς· ὁμοίως γὰρ εἰς χαλεπὸν· ὅτε ταῖς δυσκολίαις τῶν πραγμάτων ἀταπεινάται τὴν ψυχὴν διασώσασθαι· καὶ ἐν ταῖς περιφανείαις τοῦ βίου, μὴ ἐπαρθῆναι πρὸς ὕβριν· Καὶ ὁ Θεοδώριτος : „ Βάσανος ἀρετῆς οὐ μόνον πένια καὶ ἀθυμία· ἀλλὰ καὶ βασιλεία καὶ εὐπραγία· καὶ ὥσπερ ἐν ταῖς ἀνιάραις δοκιμαζόμεθα, εἰ φέρειν γενναίως δυνάμεθα τὰ προσπίπτοντα· οὕτως ἐν ταῖς εὐμενείαις γυμναζόμεθα καὶ δεικνύμεθα, εἴτε συνεπαίρομεθα ταῖς εὐκλείαις, εἴτε τὴν τούτων ἐπιστάμεθα φύσιν.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος εἶπεν : „ Ὁ μνησθέντων τοῦ φάσκοντος λογίου· καὶ μελετήσας ἐν τοῖς θεαλαῖς λόγοις καθήμενος ἐν ὁρῇ, καὶ πορευόμενος ἐν ὁρῇ, κοιταζόμενος καὶ ἀνιστάμενος, ὡς ἀξία τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως πράξεων καὶ ἐν τῷ καθέζεσθαι καὶ ἐν τῷ ἐγείρεσθαι, ἐρεῖ τὸ, σὺ ἔγνων τὴν καθισίν μου καὶ τὴν ἔγερσίν μου· ὑψηλότερον δὲ, καθέδρα μὲν εἰς ἔξιν ἀρίστην λογικῆς ψυχῆς, καθ' ἣν δασκίνοντες πρὸς κακίαν γίνεται· ἔγερσις δὲ, ἢ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων ἐπὶ τὰ νοητὰ μετάβασις· καί γε τῶν καλῶς ἱδρυμένων ἢ καθέδρα· καὶ τῶν καλῶς ἐγειρομένων ἐπὶ τὰς πνευματικὰς ἢ ἔγερσις, γινώσκειται ὑπὸ Θεοῦ· εἴτουν ἢ ἀνάπαυσις, καὶ πάλιν ἢ προθυμία· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος : „ Ὅτι καθάπερ ψυχῆς καὶ συνειδήσεως ἐρρωμένου τὰ ἔργα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος : „ Μόνου ὡς ἀληθοῦς τοῦ Θεοῦ τὸ τὰ κρύφια τῶν ἀνθρώπων ἐξερευνᾶν.

„ ὁδοὺς μου προεῖδες :

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐξέτασες ὅλην τὴν γῆν· καὶ τὸ μέτρον τῆς ζωῆς μου, καὶ ἤξεύρεις πολλὰ καλά, πόσον μὲν αὐτὴ ἐπῆγεν ἔμπροσθεν, πόσον δὲ ἀκόμῃ εἶναι ὀπίσω, ἡ σχοῖνος γὰρ ἦτον ἓνα μέτρον τῆς γῆς, κοντὰ εἰς τοὺς Ἀγυπτίους καὶ Πέρσας. διότι ἐκεῖνο, ὅπου εἶναι κοντὰ εἰς ἡμᾶς τὸ ἓνα σάδιον, τοῦτο ἦτον κοντὰ εἰς ἐκείνους ἡ σχοῖνος. (1) τὸ δὲ ἐδοκιμάσας, καὶ τὸ ἐξιχνίασας ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενα, δηλοῦσι τὴν ἀσφαλὴ γνῶσιν τοῦ Θεοῦ. οὐ μόνον δὲ τὴν ζωὴν μου ἤξεύρεις Κύριε, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς πράξεις μου τόσον τὰς καλὰς, ὅσον καὶ τὰς κακὰς. δὲν εἶπα δὲ, ὅτι εἶδες, ἀλλ' ὅτι προεῖδες καὶ προ-εγνώρισες αὐτὰς προτοῦ νὰ τὰς πράξω. (2)

4 : „ ὅτι οὐκ ἔστι δόλος ἐν γλώσσῃ μου :

„ Ἰδοὺ Κύριε, σὺ ἐγnows.

5 : „ Πάντα τὰ ἔσχατα καὶ τὰ ἀρχαῖα :

„ Σὺ ἐπλάσας με, καὶ ἔθηκες ἐπ' ἐ-
„ μέ τὴν χεῖρά σου.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐγνώρισες καὶ τοῦτο

μαζί με τὰ ἄλλα : ὅτι δηλαδὴ δὲν εὐρίσκεται πονη-
ρία εἰς τὰ λόγια μου, οὔτε πανουργία καὶ σχολιό-
της. ἔπειτα λέγει καθολικώτερον. Σὺ Κύριε, ἤξεύ-
ρεις ὅλα τὰ ὑπερινὰ καὶ μέλλοντα, καὶ ὅλα τὰ πρῶ-
τα καὶ περασμένα. (3) ἤτοι ὅλα ὁμοῦ τὰ ἤξεύρεις,
καὶ κἀνένα πρᾶγμα δὲν εἶναι ὅπου λαμβάνει τὴν γνῶ-
σιν σου. καὶ ὅχι μόνον ἐσύ με ἐπλάσας Κύριε, ἀλλὰ
καὶ ἐγὼ οὐ με ἐπλάσας, με διακρατεῖς καὶ με σκέπτεις.
ὥστε τὸ μὲν ἐπλάσας, εἶναι δηλωτικὸν τῆς τοῦ Θεοῦ
δημιουργίας. τὸ δὲ ἔθηκες ἐπ' ἐμέ τὴν χεῖρά σου, εἶναι
δηλωτικὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Προνοίας. (4)

6 : „ Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐ-
„ μου. ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύναμαι
„ πρὸς αὐτήν.

Ἡ ἐδικὴ σου, λέγει, γνῶσις Κύριε : ἤκουσεν
τὸ νὰ σὲ γνωρίσω ἐγώ, τοῦτο ἐμαγαλύνθη ὑπὲρ ἐμέ
καθὼς εἶπαν ἄλλοι ἑρμηνεῖς : ἤτοι τοῦτο ὑπερβαίνει τὴν
ἐδικὴν μου γνῶσιν καὶ κατάληψιν. τοῦτο δὲ σφάεσθ-
ρον δηλῶν λέγει. ἡ ἐδικὴ σου γνῶσις εἶναι δυνατωτέ-
ρη ὅπῃ τὸ νὰ καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ ἐδικοῦ μου νοῦ
καὶ λογισμοῦ. καὶ δὲν δύναμαι πρὸς τὴν γνῶσιν αὐτὴν
ὥστε ὅπου νὰ περιλάβω ταύτην εἰς τὸν ἐδικόν μου νοῦν.
γνῶσιν δὲ λέγει, τὴν τῆς φύσεως καὶ οὐσίας τοῦ Θε-
οῦ

- (1) Ἐπειδὴ δὲ τὸ σάδιον εἶναι ἑκατὸν εἰκοσιπέντε ποδάρια, λοιπὸν ἢ ἡ σχοῖνος τόση ἦτον εἰς τὸ μάκρος. ἢ ἡ περὶ τὰ ὀκτὼ σάδια ποιοῦσιν ἓνα μίλιον, λοιπὸν ἢ ἡ ὀκτὼ σχοῖνοι, ἐποιοῦν ἓνα μίλιον.
- (2) Ἡ κατὰ τὸν Θεοδώρικον. „ Ὅδον ἢ τρίβον τὰς πράξεις καλεῖ, σχοῖνον δὲ τὴν τούτων εὐθύτητα, ἐκ με-
ταφορᾶς τῶν οἰκοδομούντων, ἢ σπαρτίω. ἤτοι οἰκονίῃ τοὺς τοίχους διευσθύνοντων.
- (3) Λέγει δὲ ὁ Ὀρειγένης. „ Ἐτίσκειται διατὶ τὰ μέσα πηλασσειώπηται : διὰ τὸ τὴν κακίαν δηλαδὴ εἶναι ἐν
τῷ μεταξύ, ἢ οὔτε ἐν τῇ ἀρχῇ, οὔτε ἐν τῷ τέλει τῶν ὄντων ὑπάρχουσαν. ἢν τινα οὐ γινώσκει ὁ Θεός, κατὰ τὸ
οὐκ εἶδα ὑμᾶς. κατὰ γνῶσιν δηλαδὴ οἰκειότητος.
- (4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Ἀπὸ τῆς προνοιακῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν δημιουργικὴν μετέβη. ἢ ἀπὸ τῆς δη-
μιουργικῆς πάλιν ἐπὶ τὴν προνοητικὴν. ταῦτα δὲ μαρτυρεῖ ἢ ὁ Παῦλος τῷ Χριστῷ λέγων. „ Ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκεί-
στη τὰ πάντα (Κολ. α'). τοῦτο τῆς δημιουργίας αὐτοῦ, εἴτα τὴν προνοητικὴν δηλῶν ἐνέργειάν, φησι. „ Καὶ
τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέσκη. ἢ πάλιν τὴν δημιουργίαν δείκνυσιν λέγων. „ Δι' οὗ ἢ τοὺς αἰῶνας ἐποίησα (Ἐβρ.
α'. 1.). δείκνυσιν δὲ ἢ τὴν προνοίαν ἐν τῷ εἰπεῖν. „ Φέρων τε τὰ πάντα τῷ ἡμίῃ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, οὐ
γὰρ δὴ μόνον ἐν τῷ γενέσθαι, ἀλλὰ ἢ ἐν τῷ εἶναι ἢ μένειν δεόμεθα αὐτοῦ τῆς δυνάμεως. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει.
„ Ἡ τὸ ἔθηκες ἐπ' ἐμέ τὴν χεῖρά σου, ἀπὸ τοῦ ἢ εὐλογίας μετέδωκας, ἢ ἀρχοντα κατέστησας, ἢ δυνάμεως θεί-
ας ἐνέπλησας. ταῦτα γὰρ ἢ τῷ νοῦ, δὲ ἐπιθέσεως χειρῶν πιστεύομεν γίνεσθαι τοῖς χειροτονουμένοις : ἢ ἐπὶ τῷ
κατὰ γαστέρα βρέφους ἢ χεῖρ τοῦ Θεοῦ πάρεσιν, οὐ μόνον διαλάττουσα τὸ κρυμμένον, ἀλλὰ καὶ ζωοποιούσα καὶ
φυλάττουσα.

οὔ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. διότι ἡμεῖς μόνον ἤξευ-
ρομεν, ὅτι εἶναι ὁ Θεός. τί δὲ εἶναι κατὰ τὴν οὐσίαν
τὸ Θεός, δὲν ἤξευρομεν. ἀλλὰ καὶ ὅτι μὲν εἶναι ὁ Θε-
ός πανταχοῦ, ἤξευρομεν. πῶς δὲ εἶναι πανταχοῦ,
δὲν ἤξευρομεν. καὶ ὅτι μὲν εἶναι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρω-
πος καὶ σοφός, καὶ παντοδύναμος, καὶ τὰ τοιαῦτα
ἄλλα, ἤξευρομεν. πόσον δὲ εἶναι ἀγαθὸς καὶ σοφός
δὲν ἤξευρομεν· μὲ τὸ ρητὸν τοῦτο συμφωνεῖ καὶ ἐκεῖ-
νο, ὅπου λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής περὶ τῆς σοφίας,
ἥτις εἶναι ὁ Θεός, εἶπα σοφισθῆσθαι, καὶ αὐτὴ ἐ-
μακρύνθη ἀπ' ἐμοῦ, μακρὰν ὑπὲρ ὅ ἦν. καὶ βάθος βα-
θοῦ, τίς εὕρησκει αὐτό; (Ἐκκλ ζ': 23: (Καὶ ὁ Παῦ-
λος δὲ λέγει, ὡς ἐάθους πλουτοῦ καὶ σοφίας καὶ γνῶ-
σεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξηρεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ
ἀνεξιχνίασι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. (Ῥωμ. ια'. 33:)

Μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ θεὸς Χρυσόστομος, καὶ
ἔτι ἐνέθησαν τὸ ρητὸν. ἐθαυμασώθη ἡ σοφία σου
ἐκ τῆς ἐμῆς διαπλάσεως. ἐκ τῆς ἐμῆς κατασκευῆς.
ἐκραταιώθη οὐ μὴ δύναμαι πρὸς αὐτήν, ὥστε νὰ
ὑμνήσω καὶ νὰ ἐπαινέσω αὐτὴν σέως (1) ἀλλ' ἤθα-
λαν εἰπὴ τινὰς. καὶ ἂν ἐσύ, ὦ Δαβὶδ, δὲν ἤξευ-
ρης ἀκριβῶς τὴν σοφίαν ταύτην, πῶς τὴν θαυμάζεις;
ἀλλ' ἀποκρίνεται, ὅτι δι' αὐτὸ τοῦτο βέβαια θαυμά-
ζω τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, διὰτὶ εἶναι ἀκατάληπτος.
ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς, ἀγχαλὰ καὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ κα-
ταλάβωμεν τί εἶναι ἡ ἀκτίς καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου,
ὅμως δι' αὐτὸ ὅπου δὲν τὴν καταλαβόμεν, διὰ
τοῦτο μάλιστα τὴν θαυμάζομεν. ἔπειτα καὶ ἄλλην

δύναμιν τοῦ Θεοῦ θαυμάζει· ἥτοι τὸ νὰ εἶναι παν-
ταχοῦ ὁ Θεός κατὰ τὴν δύναμιν καὶ πρόνοιαν. τὸ
νὰ πληρώνη καθὲς τόπον, καὶ νὰ εἶναι ὑπὲρ τὸ πᾶν,
καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Χρυσόστομος.

- 7: „Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός
σου, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου
ποῦ φύγω;
8: „Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐ-
κεῖ εἶ. ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ἄδην,
παρεῖ.

Πνεῦμα καὶ πρόσωπον Θεοῦ, τὸν Θεὸν
λέγει ὁ Δαβὶδ κατὰ περίφρασιν. ἡ Πνεῦμα μὲν Θε-
οῦ ὀνομάζει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. πρόσωπον δὲ Θε-
οῦ, λέγει τὸν υἱόν, ὡς εἰκόνα τοῦ Πατρὸς, καὶ
χαρακτὴρα τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. ὁ εὐρακῶς γὰρ
φησιν, ἐμὲ, εὐρακα τὸν Πατέρα (Ῥω. ια'. 19) καὶ
διὰ μὲν τοῦ οὐρανοῦ, ἐφανερώσεν ὁ Δαβὶδ τὸν ἁ-
νώτατον καὶ πρῶτον οὐρανόν, τὸν ἐν ἀρχῇ δημιούρ-
γηθέντα. διὰ δὲ τοῦ ἄδου, ἐφανερώσεν τὸ κατώτα-
τον μέρος τῆς γῆς. ἔπειτα λέγει, καὶ τὴν ἄβυσσον,
καὶ τὸν πύκτον τῆς θαλάσσης, διὰ μεσοῦ δὲ πῶν μα-
ρῶν αὐτῶν τοῦ Κόσμου, συμπεριλαβὼν ὁ Δα-
βὶδ καθὲς τόπον ἄβατον καὶ ἀπεριπατήτον ἀπὸ τοὺς
ἀνθρώπους. (2)

6: „Ἐ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Ὁ μέγας Δαβὶδ, ὃ τὰ ἄδην καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας δηλώσεν ὁ
Θεός· πανερῶς ὁμολογεῖ τῆς γνώσεως τὸ ἀπόσιτον, ποτὲ μὲν, ἄβυσσον πολλὴν ὀνομάζων, τὰ τοῦ Θεοῦ κρίμα-
τα, ἃς οὐκ ἐστὶ τὴν ἔδραν, ἢ μέτρον, ἢ αἰσθῆσει λαβεῖν· ποτὲ δὲ, τεθαυμασθῆναι, τὴν γνώσιν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ
τῆς ἑαυτοῦ συστάσεως λέγων, ἢ κεκραταιώσθαι τε πλέον, ἢ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἢ περιδραῖζιν· ἵνα γὰρ τὸ
ἄλλα εἶδεν, φησι, πρὸς ἑαυτὸν βλέπων, ἢ πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἢ σύμπληξιν· τίς ἢ μίξις ἡμῶν; τίς
ἢ κίνησις; πῶς τὸ ἀθάνατον τῷ θνητῷ συνεκράθη; πῶς κάτω βῆα, ἢ ἄνω φέρωμαι; πῶς τὸ αὐτὸ ζῶον, θνητὸν
ἢ ἀθάνατον; τίς ἢ περὶ ἐμὲ σοφία; ἢ τί τὸ τῆς φύσεως μυήριον; πῶς μετροῦμαι τόπῳ, ἢ νοῦς οὐχ ὀρίζεται;
ἀλλ' ἐν ταῦτ' ὡς μὲν, πάντα ἐπέρχεται; ἢ πῶς αἵματι κρατεῖται ἢ πνοῇ τὸ ἀσώματον;

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ὅρας εὐγνωμοσύνην οἰκέτου; εὐχαριστοῦσι, φησι, διὰ τοῦτο, ὅτι ἀκατάληπτον
ἔχω Δεσπότην· οὐ περὶ οὐσίας ἐνταῦθα λέγων· ἐκεῖνο γὰρ ὡς ὁμολογουμένως ἀκατάληπτον, παρήκε· περὶ δὲ τοῦ
τὸν Θεὸν πανταχοῦ παρεῖναι τῇ δυνάμει ἢ τῇ Προνοίᾳ ἢ πᾶντα τόπον πληροῦν· δεικνύς, ὡς οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο οἴ-
δε, πῶς πανταχοῦ ἐστὶ· ἢ ὁ Κύριλλος· „Πᾶντα πληροῖς· πᾶσι παρέι· οὐ κατὰ μέρος, ἀλλ' ὁμοῦ πᾶσι ὁ-
λοῖς· παρεῖας δὲ δι' ὅλον κεχωρηκέναι τὴν τοῦ Πνεύματος δύναμιν, φησι· ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου;
οὐκ ἔν· δὲ τὴν τοῦ Πνεύματος παρουσίαν, δούλου ὄντος ἢ κτίσματος· ἐπὶ πάντα διήκειν ἔφασκεν ὁ ὑμνωδὸς, πρό-
σωπον αὐτὸ ἢ χεῖρα Θεοῦ προσαγορεύων· τίς οὖν οὐκ αἰσθάνεται τῆς θεϊκῆς τοῦ Πνεύματος δόξης, ἀκούων τὰς
τοῦ

- 9 : „ Ἐὰν ἀναλάβωμι τὰς πτέρυγας μου
 „ κατ' ὄρθρον , καὶ κατασκηνώσω εἰς
 „ τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης .
 10 : „ Καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου ὁδηγήσει
 „ με , καὶ καθεξέξει με ἡ δεξιὰ σου .

Πτερὰ τοῦ Δαβὶδ ἦτον , ἡ κινητικὴ δύναμις τοῦ νοός του . ἀνίσως , λέγει , ἐγὼ μὲ τὰ πτερὰ καὶ φαντασίαν τοῦ νοός μου , καταντήσω εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς θαλάσσης , ὥς ὅπου , καὶ ἐκεῖ νὰ ἡμπορέσω νὰ κρυφθῶ ἀπὸ λόγου σου , Κύριε ὅμως καὶ ἐκεῖ ἡ θεία δύναμις σου θέλει με ὁδηγήσει . καὶ πάλιν θέλει με κρατήσει : ἡτοιουδὲ εἰς τὴν ἄβυσσον θάλασσας ὑπάγω χωρὶς τὴν ἐδικὴν σου δύναμιν . ἀλλὰ αὐτὴ μὲν ἔχει νὰ πηγαίῃ ἐμπροσθεν ἀπὸ λόγου μου . ἡ αὐτὴ δὲ θέλει δώσει τόπον εἰς ἐμένα νὰ τρέχω , καὶ αὐτὸ πάλιν θέλει με κρατήσει με ἀφρευκτον τρόπον , κατ' ὄρθρον δὲ εἶπε , διὰ νὰ φανερώσῃ τὸν καιρὸν ,

ὅταν μάλιστα ὁ νοὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νηφάλιος καὶ καθαρὸς . περιττὸν δὲ εἶναι τὸ γὰρ . Μερικοὶ δὲ , ὄρθρον μὲν ἐνόησαν τὴν ἀνατολὴν , ἔσχατα δὲ τῆς θαλάσσης , τὴν δύσιν . αὐτίςως λοιπὸν , λέγει , μὲ τὰ πτερὰ τοῦ νοός μου καταντήσω εἰς τὴν ἀνατολὴν , ἡ δύναμις σου θέλει με ὁδηγήσει πετόμενον κατὰ νοὸν , καὶ αὐτὴ θέλει με πιάσει , ἐὰν καταντήσω εἰς τὴν δύσιν . (1)

- 11 : „ Καὶ εἶπα ἄρα σκότος καταπατή-
 „ σει με , καὶ νύξ φωτισμός ἐν τῇ
 „ τρυφῇ μου .

Ἐσχατάσθηκα , λέγει , καὶ εἶπα εἰς τὸν σκότον μου , ὅτι λοιπὸν θέλω δυνηθῶ νὰ κρυφθῶ μέσα εἰς τὸ σκότος , καὶ ὅτι τὸ σκότος θέλει με καταπατήσει : ἔργον θέλει με κατακρύψει . ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπου

τοῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου ; ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει . ἡ Ἐάντι μοι συμβῇ ἀμάρτημα , ἢ γένηται μοι διὰ τοῦτο χρεὶα δρασμοῦ ἢ φυγῆς , ποῖ βαδίσας φύγω ; ἢ τίς γένωμαι , σοῦ τοῦ Θεοῦ τὰ πάντα ἀπληροφότος ; ἢ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος . ἡ Φοβερά τόνουν ἡ τοῦ παντός πλήρωσις , ὥς μὴ εἶναι μηδαμῶς φυγεῖν Θεοῦ κίνησιν μὴ εἰς οὐρανὸν ἀναπτάντα , μὴ εἰς Ἄδου χωρήσαντα , μὴ πρὸς ἀνατόλιν ἀποδρῶντα , μὴ θαλάσσης ἐναποκρυβέντα μυχοῖς . οὐκ εἶπε δὲ , λέγει ὁ Χρυσόστομος . ἡ Ὅπου εἰδὼ ἀπέλθω , ἀκολουθήσεις μοι . ἀλλ' ὅπου ἂν ἀπέλθω , ἐκεῖ εἴ . ἐκεῖ σὲ εὗρισκω , φησι , πρὸς λαμβάνοντά με . ὁ δὲ Νύκτος Γρηγόριος , διὰ τῶν τεσσάρων τούτων μερῶν τοῦ κόσμου . τοῦ ὕψους δηλαδὴ , οὐ ἔσχατον ὁ οὐρανός . τοῦ βάθους , οὐ ἔσχατον ὁ Ἄδης ἡ τοῦ ὄρθρου : ἡ τοῦ τῆς Ἀνατολῆς , ἢ τῶν ἔσχατων τῆς θαλάσσης . ἡ τοῦ τῆς Δύσεως , θέλει εἰκονίζεσθαι δι' αὐτῶν τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ τομίου Σταυροῦ . ἢ διὰ μὲν τοῦ οὐρανοῦ ἢ τοῦ Ἄδου , δηλοῦνται τὰ ἄνω ἢ κάτω μέρη τοῦ Σταυροῦ . διὰ δὲ τῆς Ἀνατολῆς ἢ Δύσεως , δηλοῦνται τὰ δύο πλάγια μέρη αὐτοῦ . καθὼς αὐτὰ δηλοῦνται ἢ διὰ τοῦ ὕψους βάθους μήκους ἢ πλάτους , τὰ ὅποια ἀναφέρει ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῇ , (Κεφ. γ' . 18 .) ὁ δὲ Θεοδωρίτος λέγει . ἡ Ἐπιστημῶσθαι δὲ προσήκει , ὅτι τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχειν ἐδίδαξε ἢ τὸν Θεὸν ἢ τὸ πανάγιον Πνεῦμα . τοῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου ἢ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου τοῦ φύγω ; ὦν δὲ μία ἡ ἐνέργεια , μία πάντως ἢ ἡ δύναμις . ὦν δὲ μία ἡ δύναμις , μία ἡ φύσις . μία ἄρα τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ Πνεύματος ἡ φύσις . καλῶς δὲ , τῷ μὲν οὐρανῷ , τὸ σὺ ἐκεῖ εἴ , συνέχευε . τῷ δὲ Ἄδῃ , τὸ πάρεῖ . τοῖς γὰρ ἐν οὐρανῷ διαιωμένοις Ἀγγέλοις ἐπαναπαύεται . πανταχοῦ δὲ πάρεσι ἢ τοῖς πᾶσι παρίσταται . ἢ ἐν αὐτῷ ζῶμεν , κατὰ τὸν θεῖον Ἄποστολον , ἢ κινούμεθα ἢ ἐσμέν .

- (1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδωρίτος . ἡ Διὰ τούτων διδάσκει τὸ τῆς θείας φύσεως ἀπερίγραπτον . ταύτης δὲ τῆς δυνάμεως τὴν πείραν ἔλαβε ἢ Ἰωάννης ὁ Προφήτης . φυγεῖν γὰρ τὸν πᾶν δλον Θεὸν ἐπιχειρήσας , ἢ ἦλω , ἢ τοῖς κύμασιν ἐπεδύνην , ἢ οἷον ἐλκετὶ τινὶ παρεδόθη τῇ κήτει . ἢ πρὸς ἣν ἀπεσάλη πόλιν ἐποδηγήθη . ἢ εἰδείχθη ἀληθεὲς τὸ εἰ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης , ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου ὁδηγήσει με , ἢ καθεξέξει με ἡ δεξιὰ σου . ταῦτα δὲ τὰ λόγια εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα , ὅπου λέγει ὁ Ἀμὼς . ἡ Οὐμὴ διαφύγῃ ἐξ αὐτῶν φεύγων , ἢ οὐμὴ διασωθῇ ἐξ αὐτῶν ἀνασφόμενος . ἐὰν κατακρυβῶσιν εἰς Ἄδου , ἐκεῖθεν ἡ χεὶρ μου ἀνασπάσει αὐτούς . ἢ ἐὰν ἀναβῶσιν εἰς τὸν οὐρανὸν , ἐκεῖθεν καταξω αὐτούς . ἐὰν ἐγκατακρυβῶσιν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Καρμήλου , ἐκεῖθεν ἐξερευνήσω ἢ λήψομαι αὐτούς . ἢ ἐὰν καταδύωσιν ἐξ ὀφθαλμῶν μου εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης , ἐκεῖ ἐντελοῦμαι τῷ δρασμονί , ἢ δέχεται αὐτούς . (Ἀμ . 9 . 1 .)

ὅπου παύει τὸ ἔδαφος, κρύπτει αὐτὸ μὲ τοὺς πόδας του. Ὑπερον ὁμῶς, λέγει, ἑκατάλαβα, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ νύκτα καὶ τὸ σκοτάδι, εἶναι φωτεινὰ ἐν τῇ τρυφῇ μου· ἦτοι κοντὰ εἰς τὸν Θεόν. τὸν Θεοῦ γὰρ λέγει τρυφήν του. διὰ τὴν καὶ μόνην τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ, εὐφροσύνην ἐνόμιζεν. „ Ἐμνήσθην γάρ, φησι, τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην. (Ψαλ. 85. 3.) ἔθεν ἐγνωρίσκα, ὅτι οὐδὲ αὐτὸ τὸ ἴδιον σκοτός δύναται νὰ μὲ κρύψῃ ἀπὸ τὸν Θεόν. (1).

12: „ Ὅτι σκοτός οὐ σκοτισθήσεται ἀπὸ σοῦ· καὶ νύξ ὡς ἡμέρα φωτισθήσεται· ὡς τὸ σκοτός αὐτῆς, οὕτω καὶ τὸ φῶς αὐτῆς.

Κοντὰ εἰς ἐσέναν, λέγει, Κύριε, δὲν θέλει σκοπισθῇ τὸ σκοτός. τὸ γὰρ ἀπὸ σοῦ, ἄλλος ἐρμηνευτὴς εἶπε. παρὰ σοί. καθότι τὸ ἔδικόν μας τοῦτο σκοτάδι, δὲν εἶναι σκοτάδι κοντὰ εἰς ἐσέναν. διὰ τὴν καὶ αὐτὸ φαίνει. ἀλλὰ καὶ ἡ νύκτα φωτίζεται ὡς ἡμέρα κοντὰ εἰς ἐσέναν. καὶ καθὼς εἶναι φωτεινὸν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. ἔτι κοντὰ εἰς ἐσέναν εἶναι φωτεινὸν καὶ τὸ σκοτός τῆς νυκτός. ἦτοι ἴσα εἶναι καὶ τὰ δύο κοντὰ εἰς ἐσέναν, καὶ παρομοίως φωτει-

νὰ. (2) ταῦτα μὲν λέγει ὁ Δαβὶδ. διὰ νὰ δείξῃ πῶς εἶναι ὅλα φανερά κοντὰ εἰς τὸν Θεόν. νοοῦνται δὲ τὰ ρητὰ καὶ κατὰ ἄλλο νόημα, ὡς λέγει ὁ Χρυσόρρῳμος, ὅτι ἐγὼ, λέγει, παρικυκλωθεὶς ἀπὸ τοῦ σκοτός τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων, εἶπα εἰς τὸν ἑαυτὸν μου. ὅρα γὰρ θέλει με κατακυριεύσει τὸ σκοτός τοῦτο; ἔπειτα, ὅταν ἐσὺ μόνον ἠθέλησας, Κύριε, εὐθὺς ἡ νύκτα τῆς λύπης καὶ θλίψεως, φωτισμὸς χάρις καὶ εὐφροσύνης εἰς ἐμένα ἐγένετο. ἀκα- λούτως δὲ πρέπει νὰ ἐρμηνεύσωμεν καὶ τὰ ἄλλα ρητὰ. ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἄλλως ἐξήγησε τὸ ρητόν: δηλαδή, ὅτι ὅταν ἐγὼ ἐτρυφούην καὶ ἐξεφάντονα ἡ νύκτα τῆς τρυφῆς ἡ σκοτίζουσα τὸν νοῦν μου, αὐτὴ ἐφαίνετο φωτισμὸς εἰς ἐμένα. ἐπειδὴ καὶ νύχτα καὶ σκοτός ἦτον τριγύρω εἰς ἐμὲ τὸν ἄθλιον, καὶ δὲν ἤξευρον. ἐνόμιζον γὰρ, πῶς εἶναι φωτισμὸς ἡ τρυφή μου.

13: „ Ὅτι σὺ ἐκτίσας τοὺς νεφροὺς μου.

Λέγει ὁ χρυσόρρῳμος, ὅτι νεφροὺς ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐνοεῖ ὅλον τὸν ἑαυτὸν του, ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν: ἦγουν ὅτι ἐσὺ, λέγει, Κύριε, μὲ ἀπέκτησας καὶ κτήμα ἔδικόν σου ἐποίησας. καὶ ἐξαιῶναις τῆς προνοίας καὶ ἐπιμελείας σου. διὰ τί ἐκεῖνος, ὁποῦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ἐρμηνεύων τὸ νύξ φωτισμὸς ἐν τῇ τρυφῇ μου· „ Ὡς περὶ πῦρ οἷδα διπλοῦν, οὕτω καὶ φῶς, τὸ μὲν, τὴν τοῦ ἡγεμονικοῦ λαμπράδα κατευθύνον ἡμῶν πᾶ κατὰ Θεὸν διαβήματα· τὸ δὲ, ἀπα- τηλὸν καὶ περιεργον καὶ τοῦ ἀληθινοῦ φωτός ἀντίθετον, ἐκεῖνο εἶναι ὑποκρινόμενον, ἵνα κλέπῃ τῇ φαινομένῃ· τοῦτο καὶ νύξ ἐστίν, καὶ φωτισμὸς νομίζεται τοῖς ὑπὸ τῆς τρυφῆς διεφθαρμένοις· τί γὰρ ῥησιν ὁ Δαβὶδ; νύξ ἦν περὶ ἐμὲ τὸν δαίλαιον, καὶ ἠγνόουν· φωτισμὸν γὰρ εἶναι τὴν τρυφήν ὑπελθῆναι· τοῦτέστι τρυφῶντός μου, ἡ νύξ τῆς τρυφῆς ἡ σκοτίζουσα πᾶν νοῦν, φωτισμὸς μοι ἐδόκει ὑπὸ τῆς τρυφῆς διεφθαρμένῃ. ὁ δὲ Γρηγόριος θέλει, ὅτι τὸ ἄρα ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ πλην.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόρρῳμος· „ Ὅταν γὰρ ὁ Θεὸς βουληθῇ, πρὸς τὰ ἐναντία μεθίσταται τῶν σοιχείων ἢ φύσεως, καὶ οὕτως ἀκριβῶς πρὸς τὰ ἐναντία, ὡς πρὸς τὰ εἰκτεῖα, ὡς ἂν εἰ καὶ παρὰ τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς συγκεκλήρωτο· ἐὰν γὰρ σὺ βουληθῇς, τοιαύτη ἔσαι ἡ νύξ· καὶ οὕτως ἔσαι τὸ φῶς αὐτῇ συγκεκληρωμένον, ὥς περὶ καὶ τὸ σκοτός. ὁ δὲ Θεὸς δώριτός φησι· „ Τὸ σκοτός ἐμοὶ ἐστὶ σκοτός· ἐγὼ γὰρ ἔχω φῶς καὶ σκοτός διαφοράν· σοὶ δὲ τῇ νεφρῇ φωτὶ καὶ ἡ νύξ ὁμοία τῇ φανωτάτῃ ἡμέρᾳ, καὶ πάσης μεσημβρίας φωτεινότερα· ὡς, ἡλίθιος ὁ ἐν ζήλῳ ἀμαρτάνων, καὶ λέγων τὰ τοῦ Σειρᾶχ, κατὰ τὸν Νικήταν· „ Τίς με ὀρεῖ; σκοτός κύκλω μου, καὶ οἱ τοῖχοί με καλύπτουσιν, καὶ οὐ δαίς με ὀρεῖ· τί εὐλαβοῦμαι; καὶ τῶν ἀμαρτιῶν μου οὐμὴ μνησθήσεται ὁ ὕψιστος· (Σειρ. κγ'. 18.) αὐτὸς γὰρ φησι διὰ Ἱερεμίου· „ Θεὸς ἐγγίζων εἰμι, καὶ σὺ Θεὸς πόρωθεν· καὶ πάλιν· „ Ποιήσει τι ἀνθρώπος ἐν κρη- φαίοις, καὶ ἐγὼ οὐκ ὀφθαίμαι αὐτόν; οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ λέγει Κύριος; (Ἱερ. κγ'. 25.)

ὅπου ἀποκτᾷ ἓνα πρᾶγμα, αὐτὸς καὶ τὸ προνοεῖται .
(1)

„ Ἀντελάβου μου ἐκ γαστροῦ μη-
τρὸς μου ,

Κύριε εἰς τὸν οὐρανόν· Ψαλμὸν εἶπεν ὁ Δαβὶδ
ἐκ κοιλίας μητρὸς μου σύ μου εἰ σκεπασθῇς : ἥτοι ἀ-
πὸ αὐτὰ τὰ σπάργανα , καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πρώτην
ἡλικίαν σύ με ἐσκέπασας Κύριε .

14 : „ Ἐξομολογήσομαι σοι , ὅτι φοβε-
ρῶς ἐθαυμαστώθης .

μέ φόβον . ὅταν δὲ τύχη νὰ σκύψωμεν μέσα εἰς τὸ
βάθος τῆς θαλάσσης , τότε δὲν θαυμάζομεν μόνον ἀ-
πλῶς , ἀλλὰ καὶ με φόβον θαυμάζομεν . ἔτσι λοι-
πὸν καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ , σκύψας μέσα εἰς τὸ ἀ-
χανὲς πέλαγος , καὶ τὸ ἀπειρον βάθος τῆς τοῦ Θεοῦ
δυνάμεως καὶ σοφίας καὶ ποικίλης οἰκονομίας , καὶ
ζαλισθεὶς κατὰ τὸν νοῦν , ἐθαύμασε με φόβον καὶ τρό-
μον τὴν ἀκαταληψίαν καὶ ἀπειρίαν ἐκείνην . καὶ ἔτσι
ἐγύρισε εἰς τὴν σμικρότητα τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ καὶ ἀνε-
βόησε τοῦτο μόνον : δηλαδή , ὅτι εὐχαρισῶ σοι Κύ-
ριε .

„ Θαυμάσια τὰ ἔργα σου καὶ ἡ ψυχὴ
μου γινώσκει σφόδρα .

Πολλὰ πρᾶγματα θαυμάζομεν ναι . ἀλλ’
ὄχι καὶ με φόβον . θαυμάζομεν γὰρ , χάριν λόγου ,
κάλλη καὶ μεγέθη σωμάτων , καὶ οἰκοδομῶν , καὶ σο-
φίας καὶ τέχνας καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλα , ἀλλ’ ὄχι καὶ

Θαυμάσια , λέγει , εἶναι ὅλα τὰ ἔργα σου
Κύριε . ὅθεν καὶ ἡ ψυχὴ μου ἠξέυρει πολλὰ καλὰ ,
ὅτι εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τοιαῦτα θαυμάσια , καὶ παντὸς
θαύματος καὶ ἐκπλήξεως ἄξια . (2)

15 : „ Οὐκ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος : „ Εἶδεν κατὰ τινος οἱ νεφροὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ σύμβολον , πρὸς σέ , φη-
σιν , ἀνατείναν τὴν ἐπιθυμίαν μου , οὐ πρὸς ἄλλο τι τῶν ἐπιβούλων καὶ σφαλερῶν . ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος : „ Ἐπεὶ οἱ
νεφροὶ εἰς τύπον ἂν εἶεν τῆς εἰς νοῦν ἔσω διακριτικῆς ἐνεργείας . καθ’ ἣν ἀπόβλητον μὲν , τὸ πεφυκὸς ἀδικεῖν . αἰ-
ρετὸν δὲ καὶ ἀξιόληπτον ποιεῖται τὸ ὠφελοῦν . κατὰ τὸ . „ Πᾶντα δοκιμάζοντες , τὸ καλὸν κατέχετε , ἀπὸ παν-
τὸς εἰδους πονηροῦ ἀπέχεσθε . οὐκοῦν ἐπειδὴ περ διακριτικὸν ἐν σώματι μῶριον ὁ νεφρός . ἀποκρίνει γὰρ εὖ μάλ-
τὰ περιττὰ , τὸ χρησόν τε καὶ ὠφελοῦν ἐν εἰς τῇ φύσει . μεταληπτέον εἰκότως εἰς νοῦν διάκρισιν τοὺς νεφροὺς . ἱεροὶ
τοιγαροῦν καὶ ἀνάθημα τῷ Θεῷ τῶν ἁγίων οἱ νεφροὶ : τούτῃσιν ἢ περ ἂν ἔχοιεν ἐν τῷ διακρίσειν . δοκιμοὶ γὰρ τρα-
πεζῇσιν καὶ ἀκριβεῖς οἱ Θεῷ προσκείμενοι , κατακιβδηλεύοντες μὲν τὸ φαῦλον αἶν , ψήφῳ γεμὴν τῇ παγκαλῇ τιμῇ
εἰσθότες τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν . ὁ δὲ Νικήτας λέγει . „ Ἐρεῖ δὲ τοῦτο (τὸ , σὺ ἐκτίσω τοὺς νεφροὺς μου)
καὶ ὁ ἀγαμία σχολάζων , τῷ Θεῷ τοὺς ἑαυτοῦ νεφροὺς καταγράφας . λέγει δὲ καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Θεὸς Γρηγόριος :
„ Ὅτι σὺ ἐκτίσω τοὺς νεφροὺς μου , οὐ τὸ τῆς ἐμῆς , φησι , ψυχῆς μόνον ἐπιθυμητικὸν , ὅλον σὲν εἰργάσω . ἀλ-
λὰ καὶ εἴτι ἐν τῷ σώματι ταύτης τῆς ἐπιθυμίας ζώπυρον , πρὸς τὴν ἐμποιοῦσαν (ἴσως ψυχὴν) ἐπιστρέψαν , δι-
αυτῆς πρὸς σέ ἀνέπτυ , καὶ σοὶ ἐξηρτηται , καὶ σοὶ κολλᾷται . ὥς γὰρ τοῖς τῶν αἰσθητῶν καὶ φθαρτῶν ἡδονῶν ἀντεχο-
μένοις , τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμοῦν ὅλον κενοῦται πρὸς τὴν σάρκα , καὶ διὰ τοῦτο ὅλοι σάρκες γίνονται καὶ τὸ Πνεῦμα
τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐν καταμένειν ἐν αὐτοῖς . οὕτω τοῖς ἀνυψώσασιν τὸν νοῦν πρὸς τὸν Θεόν , καὶ τοῦ Θεοῦ πόθου τὴν ψυ-
χὴν ἐξηρτημένοις , καὶ ἡ σὰρξ μετασκευαζομένη , συνυφούται πρὸς καὶ συναπολαύει τῆς Θεῆς κοινωνίας . καὶ κτῆμα καὶ
αὕτη γίνεται καὶ οἶκημα Θεοῦ , μηκέτι ἐνοικουροῦσαν ἔχουσα τὴν πρὸς Θεὸν ἔχθραν , μηδὲ κατὰ τοῦ Πνεύματος ἐ-
πιθυμοῦσα . (Φιλοκαλ . 960 .)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόρρηνος : „ Τί λέγω , φησι , περὶ σοῦ ; ὅπου καὶ τὰ ἐπὶ σοῦ γινόμενα , πολλὸν τὸ θαῦμα ἔ-
χει . εἰπέ δὲ ὁ Προφήτα . εἰ ἐθαυμασθήν ἡ γνώσις αὐτοῦ . εἰ ἐκστασιώθη , καὶ οὐ δύνασαι πρὸς αὐτὴν , πῶς τὰ
αὐτῆς λέγεις . ἡ ψυχὴ μου γινώσκει σφόδρα ; μάλιστα μὲν , ἐκεῖνο περὶ αὐτοῦ εἴρηται . τοῦτο δὲ , περὶ τῶν ἔργων .
εἰ-

15 : „ οὐκ ἐκρίβη τό σάτοῦν μου ἀπὸ
„ σοῦ , ὃ ἐποίησας ἐν κρυφῇ .

Φανερά , λέγει , εἶναι εἰς ἐσένα Κύριε , καὶ αὐτὴ ἡ διάπλασις τῶν κοκαλῶν μου , τὰ ὅποια ἔκα-
μες νὰ εἶναι σκεπασμένα ἀπὸ τὸ κρέας , καὶ νὰ μὴ
φαίνονται . ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως . κόκαλον τοῦ ἄν-
δρος εἶναι ἡ γυνὴ . ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ εἶναι μία πλευ-
ρά τοῦ Ἀδάμ . ἡ γυνὴ λοιπὸν , λέγει , τὴν ὁποίαν
ἐσὺ , Κύριε , ἔλαβες ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ἐν
κρυφῇ : ἤγουν ἔκασιν ἐπιβαλὼν εἰς τὸν Ἀδάμ . αὐ-
τῇ , λέγω , ἡ γυνὴ , δὲν ἐκρύφθηκεν ἀπὸ λόγου
σου , ὅταν ἔφαγεν ἀπὸ τοῦ ἔϋλου τῆς γνώσεως εἰς τὸν
Παράδεισον , κατὰ τὴν ἐρμηνείαν Ἰσιδώρου τοῦ Πηλου-
σιώτου . (1)

„ Καὶ ἡ ὑπόστασις μου ἐν τοῖς κατω-
„ τατοῖς τῆς γῆς .

Φανερά , λέγει , εἶναι εἰς ἐσένα Κύριε ,
ἡ εὐσίχ τοῦ σώματός μου , ἡ ἐν τῷ βάθει τῆς γῆς
κρυπτομένη καὶ διαλυομένη μετὰ θάνατον : ἤτοι ἐ-
σὺ Κύριε , μὲ ἐλέπεις καὶ ἔταν πῆζω καὶ συνιζώ

μει μέσα εἰς τὴν μήτραν τῆς μητρός μου . καὶ ὅταν
πάλιν διαλύωμαι εἰς τὸν τάφον καὶ τὴν κοιλίαν τῆς
γῆς . ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως , ὅτι φανερά εἶναι εἰς ἐσέ-
να , Κύριε , ἡ ὑπόστασις καὶ πλάσις μου , ἡ ὁποία
ὕφαινεται καὶ ὀργανίζεται μέσα εἰς τὰ ἔγκατα τῆς
μητρικῆς κοιλίας , ὡς ἀνὴρ μέσα εἰς τὰ κατώτατα καὶ
ἀπόκρυφα μέρη τῆς γῆς . (2)

16 : „ Τὸ ἀκατέργαστόν μου εἶδον οἱ ὁ-
„ φθαλμοί σου .

Ἀκατέργαστον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ,
ἢ τὸ ἀνεξεκόνιστον καὶ ἀμόρφωτον τοῦ ἀνθρώπινου ἐμ-
βρύου , τὸ ὅποια ἀκόμη δὲν ἔλαβε τὸν τέλειον διορ-
γανισμὸν μέσα εἰς τὸ κρυπτόν τῆς φύσεως ἐργαστηρι-
ον : ἤγουν ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς γυναικὸς . ἢ ἔτι ὀνομά-
ζει τὴν ἀτελεῖ κίνησιν τοῦ νοός . Σὺ , λέγει , ἡεαύ-
ραις , Κύριε , ἐμένα , πρὸ τοῦ ἀκομῆ νὰ μορφωθῶ
μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός μου . καὶ σὺ πρὸς
τούτοις ἡεαύραις τοὺς διαλογισμοὺς καὶ τὰς κινήσεις
τοῦ νοός μου , προτοῦ ἀκομῆ νὰ ἔλθουν εἰς τελείαν
μόρφωσιν . σὺ γὰρ οἶδας πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν
κατὰ τὴν Σωσάνναν .

„ Καὶ

εἶδεν περὶ αὐτοῦ ὁ τοῦτο , ἐκεῖνο ἂν εἴποιμεν , ὅτι γινώσκει , ὅτι ὁ Θεὸς ἐστὶ θαννακός . ὅτι μέγας ὅτι ὑψιλός .
τὸ δὲ τί τὴν οὐσίαν . ὅτι πῶς ἡ μεγαλοσύνη . ἀγνοεῖ . ὅτι ἡ ἀγνοία αὐτῇ , γνώσις ἐστὶν ἀποδείξις . ἐπεὶ ὁ τὴν θά-
λασσαν , πηλίκῃ τις ἐστὶν ἀγνοοῦμεν . ἀλλὰ διὰ τοῦτο μάλιστα ἴσμεν αὐτήν . εἶδεν τις λέγει εἶδεν αὐτῆς τὴν πο-
σότητα , οὗτος μάλιστα ἐστὶν ὁ ἀγνοῶν αὐτήν . ὅτε ἐστὶν ἐπαγγελία γνώσεως , ἀγνοίαν ἐλέγχουσα . ὅτι ἐστὶν ἀγνοία ,
γνώσιν ἡμεῖς μαρτυροῦμεν .

(1) Ἐκ προσώπου δὲ τοῦ Ἀδάμ προφέρει τὸν λόγον τοῦτον ὁ Δαβὶδ , κατὰ τὴν αὐτὴν Ἰσιδώρον λέγοντα . „ Οὐκ
ἐκρίβη τό σάτοῦν μου ἀπὸ σοῦ : ἤτοι οὐκ ἔλαθέ σε τῆς γυναικός μου ὁ ὀλισθος , ἢ ἐκ τῶν ὁσέων μου λεληθότως ἐ-
ποίησας , ὅπως βαρεῖ ἐνέστασ με . Σημειῶσαι , ὅτι τὸ ρητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ , εἶναι ὁμοιον μὲ ἐκεῖνο , ὅπου λέ-
γει ὁ Ἐκκλησιαστής . „ Ὡς ὅτε ἐν γαστρί κυφορούσης , οὕτως σὺ γνώσῃ τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ , ὅσα ποιήσῃ τὰ
σύμπαντα (Ἐκκλ . ιδ . 5 .) ὁθεν ὁ Ἀκύλας εἶπεν . „ Οὐκ ἐπακάλυφθῃ ὁσά μου ἀπὸ σοῦ , ὅτε ἐποίηθην
ἐν ἀποκρύφῳ . ὅπερ οὕτως ἡρμηνεύσει ὁ Θεοδώριτος . „ Οὐδέν σε , φησι , λαθεῖν δυνατόν , ἐν τῇ κρυπτῇ τῆς
φύσεως ἐργαστηρίῳ διαπλάττοντα τὴν ἀνθρώπων τὴν φύσιν .

(2) Ἐποίηθην , ἢ κατ' ἄλλον ἔχει κινήθην ὡς ἐν κατωτάτοις τῆς γῆς . προσθέττει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Πάν-
τες τὸ αὐτὸ λέγουσιν , ὅτι ἀκριβὲς πλαττομένον με ἐπίσταται κατὰ μέρος , ὅτι τῶν μελῶν ἕκαστον οἶδας ὅτι αὐ-
ξήσεως . ὅπερ ὁ Χρυσὸς ἔλεγεν . „ Ὑμῶν δὲ ὅτι τριῖς τῆς κεφαλῆς ἡριθμημένοι εἰσιν , ὁμοῦ περὶ προνοίας
ὅτι φύσεως ἐμφαίνων . ἄλλος δὲ λέγει : ἤτοι ὁ Νικήτας . „ Ὅτι φασιν οἱ περὶ τῆς φύσεως τῶν ζώων πραγματεύει-
σθαι .

„Καὶ ἐπὶ τὸ βιβλίον σου πάντες γρα-
„φῶσονται :

Βιβλίον Θεοῦ λέγεται ἡ ἀκριβὴς γνώσις τοῦ Θεοῦ . γραφὴ δὲ Θεοῦ λέγεται , ἡ πάντοτινὴ καὶ ἀ-
λάνθαστος μνήμη αὐτοῦ , κατὰ τὸν Χρυσόστομον . εἰς
μὲν τὸ βιβλίον λοιπὸν , λέγει , τῆς ἀπλῆς γνώσεως
τοῦ Θεοῦ , γράφονται ὅλοι ἀπλῶς καὶ δίκαιοι καὶ ἀ-
μαρτωλοὶ . εἰς δὲ τὸ βιβλίον τῆς κατ' οἰκείωσιν
γνώσεως τοῦ Θεοῦ , γράφονται μόνον οἱ δίκαιοι .
(1)

„ Ἡμέρας πλασθίσονται καὶ οὐρεῖς
„ ἐν αὐτοῖς :

Οἱ πιστοὶ Χριστιανοὶ , λέγει , θέλουν πλα-
σθῶν με τὸ φῶς καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος , πλασιν ἀρίστην καὶ καθαρωτάτην , καὶ ἐναν-
τίαν τῆς πλασεως τῆς σωματικῆς καὶ νυκτερινῆς καὶ

ἐμπαθῶς γενομένης : ἤτοι θέλουν ἀναγεννηθῶν πνευ-
ματικῶς διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος , οἵτινες καὶ
γράφονται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Θεοῦ . καὶ καίνεας ἀ-
πὸ ἐκείνους , ὅπου καὶ ἀναγεννῶνται διὰ τοῦ βαπτί-
σματος καὶ γράφονται εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ , δὲν εἶναι
ὅπου νὰ μὴ ριθμίσῃ πνευματικῶς τὸν ἑαυτοῦ του ,
καὶ νὰ τὸν ἀπευθύνῃ πρὸς ἄρετὴν . ἐπεὶ μὲν ἡμεῖς
ἐρμηνεύσαμεν τὸ ρητὸν τοῦτο , ὡς ἠδυνήθημεν , λα-
βόντες τὴν αἰτίαν ἀπὸ τὰ λόγια Γρηγορίου τοῦ Θε-
ολόγου . ὁ δὲ Χρυσόστομος ἀσαφὲς καὶ σκοτεινὸν
λέγει τὸ ρητὸν , καὶ μόνον τὸ νόημα φέρει ἀπὸ ἐκ-
δοσιν ἄλλου ἐρμηνευτοῦ : ἡγοῦν ὅτι ἀμάρτωτόν με
καὶ ἀτελὴ ἀκόμη εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ σου Κύριε , καὶ
τόσον ἀκριβῶς με εἶδον , καθὼς ἐλέπουν καὶ ἐκείνους ,
ὅπου ἐγράφησαν εἰς τὸ βιβλίον σου : ἡγοῦν καθὼς
βλέπουν τοὺς εὐκαίρως καὶ ὀλοτελῶς πλασθέντας , οἵ-
τινες οὐδεμίαν ἡμέραν ἐλλείπουσιν εἰς τὸν τέλειον ἀ-
πάρτιστον τῆς πλασεως τῶν . (2)

17 : „ Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμῆθησαν οἱ φίλοι
„ σου ὁ Θεός . λίαν ἐκραταιώθησαν
„ αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν .

Φί-

- σάμενοι , ἀκατάληπτον εἶναι τὴν εἰς δεξιὰ τοῦ αἵματος μεταβολὴν . καὶ τοὶ τῶν ἄλλων σαρκῶν ἔνευραν , ὅπως πο-
τε ἔχουσι φύσεως , ὅπως οὖν θεωρουμένων . ἀλλὰ σοί , φησι . φανερὰ ἔστι ἡ διάπλασις τῶν δεξιῶν μου .
- (1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος . „ Ἐστὶ τις βιβλὸς ζωῆς : εἰς ἣν πάντες ἐγγράφονται , ὅσοι τὴν προτέραν
ἐκκαθαρίσθησαν γεννήσιν , ἢ νυκτὸς ἐστὶ μυσηρίον , ἡμερινὴ ἢ φωτεινὴ διαπλάσει , ἢ κατ' ἑαυτὸν ἕκαστος διαπλάτ-
τεται πλάσιν τὴν ἀρίστην τε ἢ καθαρωτάτην , ἢν ἡμερινὴν ὁ Θεὸς Δαβὶδ καλῶς ὀνομάζει ἢ τῆς νυκτερινῆς ἀντί-
θετον . οἱ ἔσας τὰς τῆς ζωῆς αὐτῶν ἡμέρας , οὕτως εὐρύθμως διήγαγον , ὡς μηδεμίαν ἡμέραν αὐτῶν ἀποπνέει
ἐσχηκεῖν . ἢ κατὰ τὸν ἁγίον Ἐπιφάνιον . „ Τάχα βιβλίον τὴν μήτραν ἀπεικάσεν ὁ Δαβὶδ , ἐν ᾧ τὰ βρέφη
πλάσσονται ἢ γράφονται . τὸ οὖν ἀπλάσιν ἐν κοιλίᾳ εἶδον , φησιν , οἱ ὀφθαλμοὶ σου . ὁ δὲ Βαρθολομαῖος ἐν τῇ λέξει
βυβλίον , λέγει . „ Βυβλίον ἢ βιβλίον διαφέρουσι . βυβλίον μὲν γὰρ , λέγεται τὸ ἄγραφον (ὅπερ ἀπὸ τοῦ φυ-
τοῦ τῆς πόλεως Βύβλου : τῆς ὑπὸ τὸν Ἀντιοχείας ἐλέχθη) ὡς τὸ . „ Ἐπὶ τῷ βυβλίῳ σου πάντες γραφῶσιν-
ται . βιβλίον δὲ , τὸ γεγραμμένον . ἐν τῇ λέξει ὁμοῦ τοῦ , βιβλίον , θέλει ὁ αὐτὸς νὰ γράφεται τοῦτο ἀδιαφόρως
ἢ νὰ σημαίῃ ἐν ἢ τὸ αὐτό . ἢ Ἀττικῶς μὲν , νὰ γράφεται διὰ τοῦ ι . Ἰωνικῶς δὲ , διὰ τοῦ υ .
- (2) Σαφέστερον δὲ τοῦτο λέγει ὁ Χρυσόστομος . „ Οὕτω με εἶδον σαφῶς οἱ ὀφθαλμοὶ σου πρὶν διαπλάσθηναι καὶ
μορφωθῆναι , ὡς εἶδον ἐκείνον τὸν πεπληρωμένον ἢ οὐδεμιᾶς ἡμέρας ἔτι δέομενον πρὸς τὴν ἀπάρτισιν ἢ τελείωσιν
τῆς πλασεως . ἀλλ' ἤδη γεννηθέντα , ἢ τέλειον κατὰ τὴν ἡλικίαν γεγεννημένον , ἢ ἐν τοῖς σοῖς βιβλίοις ἀναγεγραμ-
μένον . εἶπον ἐν τῇ σὴ γνώσει ἢ ἀλήθει μνήμη . ἢ ἵνα μάθῃς , ὅτι τοῦτο ἐστὶν ἀληθές , ἀκούε τῆς ἐρμηνείας τοῦ
ἐτέρου . ἀμάρτωτόν με εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ σου σὺν τοῖς ἐν τῇ βίβλῳ σου πᾶσι γεγραμμένοις , ἡμέρας πλάσσόμε-
νοὺς ἢ οὐκ ἐνδεούσης αὐτοῖς οὐδεμιᾶς (ἡμέρας δηλαδὴ) σχεδὸν τὴν αὐτὴν ἐρμηνείαν τοῦ Χρυσόστομου κάμνει . ἢ
ὁ Θεοδώριτος εἰς τὸ ρητὸν τοῦτο . πρόσθεν τε δὲ ὁ αὐτός , ὅτι βιβλίον νοητὸν τὴν πάντα περιέχουσαν τοῦ Θεοῦ
γνώσιν , ἢ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ μνήμην . ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει . „ Ὅτι οὐδεὶς φρενὴς γενήσεται ἐν τοῖς πλα-
σθεῖσι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως . οὔτε γὰρ ἐν τοῖς δικαίοις ἀμαρτωλῶς εὐρεθήσεται . οὔτε ἐν τοῖς ἀ-
μαρτωλοῖς , δίκαιος . ἀλλὰ τῷ ἀλαθῆτι τῆς τοῦ Θεοῦ πάντων γνώσεως , ἐκείνη τὰ πρόσφορα ἀπονεμηθήσεται .

Φίλοι Θεοῦ εἶναι ὅλοι δέκνται, ὅπου οὐκ ἐ-
ώθησαν μετὰ τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῆς ἀρετῆς, καὶ
ἐργασίας τῶν θεῶν τοῦ ἐντολῶν, ὑμεῖς γὰρ, φη-
σι, φίλοι μου ἐστέ, ἐάν ποιῇτε, ὅσα ἐγὼ ἐτέλλομαι
ὑμῖν. (Ίω: ιε' . 14) δὲν εἶναι δὲ ὀλίγον μέρος ἀρε-
τῆς τοῦτο, τὸ νὰ τιμᾷ τις τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ,
κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἀντὶ δὲ τοῦ αἰ ἀρχαὶ αὐτῶν,
ἄλλος εἶπεν, αἱ φυλαὶ αὐτῶν: ἤγουν αὐτοὶ κατὰ πε-
ρίφρασιν. ἰσχυροὶ, λέγει, καὶ δυνατοὶ ἐγίναν εἰς
τὴν ἀρετὴν οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ ἀκίνητοι ἀπὸ τὴν
κακίαν. (1) ἡ ἀρχὴς νόησον τὴν ἐξουσίαν, ὅπου
ἐλαβε καθὰ φίλος τοῦ Θεοῦ ἐναντίον τῶν ἀκαθάρτων
πνευμάτων. μετὰ λόγια δὲ ταῦτα αἰνιγματωδῶς
φανερώσει ὁ Δαβὶδ τοὺς θεοὺς Ἀποστόλους, καὶ
τοὺς διαδόχους τῶν Ἀποστόλων. ἡ καὶ ἐκείνους,
ὅπου εἶναι ἐνάρετοι καὶ μιμηταὶ τῶν θεῶν Ἀποστό-
λων.

18: „Ἐξαριθμήσομαι αὐτοὺς καὶ ὑπὲρ
„ ἄμμον πληθυνθήσονται.

Νῦν ὑπερβολὴν ὁ λόγος οὕτως λέγεται. ἐ-
γὼ, λέγει, θέλω δοκιμάσω νὰ ἀριθμῶ τοὺς φίλους
τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτοὶ θέλουν φανθῶν εἰς τὴν ποσὴ-
τητα ἀπειροί. ἐπειδὴ καὶ θέλουν εὐρεθῶν περισσότε-
ροι ἀπὸ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. κοινὰ ὁμῶς εἰς
τὸν Θεόν, ὅχι μόνον αὐτοὶ εἶναι ματρημένοι. ἀλλὰ
καὶ ὅλοι αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς των. (2)

„Ἐξηγέρθην καὶ ἐτι εἰμι μετὰ σοῦ.

Ἐγὼ, λέγει, ἐσηκώθηκα: ἦτοι ἐλευθε-
ρώθηκα ἀπὸ τὰ κακά καὶ τοὺς πειρασμούς, ἀπὸ
τούς ὁποίους ἤμουν ἀποκαμωμένοι ὥσάν ναρὸς
ἀφ' οὗ δὲ ἐλευθερώθηκα, δὲν ἀλησμόνησα τὴν χά-
ριν καὶ εὐεργεσίαν, ὅπου ἔκαμες εἰς ἐμένα Κύριε;
(καθὼς τὸ ἐναντίον παθαίνουσι πολλοί, καὶ ὅταν
εὐτυχήσουν, ἀλησμονοῦν τὴν προτίαν τοὺς δυστυ-
χήσαν) ἀλλὰ πάντοτε ἐνθυμοῖμαι καὶ τοὺς πειρα-
σμούς καὶ τὴν εὐεργεσίαν. ὅταν καὶ πάντοτε σοὶ ἐ-
χρισῶ, ἐργαζόμενος τὰς ἐντολάς σου καὶ καθὰ ὅρα
τὴν. (3)

19: „Ἐ-

- (1) Ὅθεν ὁ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος ἔγραφε. „ Καὶ σὺ ὦν, εἰ φίλος Θεοῦ εἶναι βούλει, ἔχει κραταιῶς, μετὰ
δώροις, ἢ φιλίᾳ, ἀλλ' ἀξία ὀρέγων τὸ δίκαιον. μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ἀρχὴν ἐνοεῖ ὁ ἄγιος, τὴν ἐξουσίαν.
ὁ δὲ Θεσσαλονίκης Γρηγόριος, ἀρχὰς ἐνόησε τοὺς ἀρχηγούς ἢ πρώτους ἀπὸ κάθε τάγμα τῶν ἁγίων. οἶον, ἀπὸ τῆς
τάγματος τῶν Ἀποστόλων, τοὺς Κορυφαίους Πέτρον καὶ Παῦλον, ἢ καὶ τοὺς δώδεκα. ἀπὸ τοὺς Μάρτυρας, τὸν Δι-
μήτριον, καὶ Γεώργιον, καὶ Θεοδώρους. καὶ ἀπὸ τοὺς Ὁσίου, τὸν Ἀντώνιον, Σάββαν, καὶ Εὐθύμιον. καὶ καθεστῆς.
Ἄλλος δὲ τὸ ἐκκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν ἐνόησεν, ἀντὶ τοῦ παμπληθεῖς μοι ἦσαν. διὰ τοῦτο ἡ ἀκολουθία
λέγει. „Ἐξαριθμήσομαι αὐτοὺς καὶ ὑπὲρ ἄμμον πληθυνθήσονται. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Ὅτι τοῦτο νοεῖ-
ται καὶ περὶ τοῦ Βασιλέως Ἰωσήφ, ὅς τις κατὰ τὴν ἰσχυρίαν. πάσης θεραπείας τοὺς ἱερεῖς ἠξίωσε. ἤκουσε γὰρ πάν-
τως τῶν ὑποσχέσεων, ἃς πρὸς τὸν Ἀβραάμ, ὁ Θεὸς ἐποίησεν. „ Εὐλογῶ, λέγων, τοὺς εὐλογούντάς σε. λέ-
γει δὲ καὶ ὁ Κύριλλος. „ Ὁ δυνάμενος ἀπὸ τῶν καρπῶν γνωρίζει τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ, λίαν αὐτοὺς τιμᾷ. „
ἐπεὶ καὶ αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν: ἦτοι ἃ φρονοῦσι περὶ ἀρχῶν, λίαν ἐκκραταιώθησαν. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει. „ Προτιόη-
σάς μου, φησὶ, καὶ παρηγαγέμε. ἐγὼ δὲ ταύτην δίδωμι τὴν ἀμοιβήν, τοὺς φίλους σου τιμῶ. ὁ δὲ Θεοδοσιαν
λέγει. „ Λίαν ἐκκραταιώθησαν οἱ πένντες αὐτῶν. ὅπερ ἐξημεῖων ὁ Θεοδώριτος λέγει. „ Οἱ γὰρ πάλαι διὰ
τῆς τῶν δυσσεβῶν βασιλέων παρανομίας ἐν εὐτελείᾳ καὶ πείνᾳ διάγοντες, πάσης ἀπήλυσαν παρὰ τῇ Ἰωσήφ τιμῇ.
(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει. „ Ἐγὼ μὲν αὐτοὺς τιμῶ, σὺ δὲ πολλοὺς ποιεῖς καὶ ψάμμου πλείους. οὐ μόνον δὲ
πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ ἰσχυροὺς. τὸ γὰρ ἐκκραταιώθησαν τοῦτο ἐστὶ. καὶ διπλῆν λέγει τὴν εὐμερίαν, τὴν τε εἰς πληθος,
τὴν τε εἰς ἰσχυρίαν ἐπίδοσιν. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Τῇ γὰρ τοῦ Ἰωσήφ εὐσεβείᾳ καὶ οἱ πάλαι δυσσεβεῖς τὴν
διάνοιαν φωτισθέντες, παλινωδίαν ἦσαν καὶ τὴν κατὰ νόμον πολιτείαν ἠσπάσαντο. καὶ οἱ πάλαι εὐσεβεῖς, ἀριθμη-
θέντες ἐγένοντο. προδεσπίζει δὲ κατὰ ταῦτον ὁ λόγος, καὶ τὴν μετὰ τὴν ἐνανθρόπνησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡ-
μῶν γεγεννημένην τῆς οἰκουμένης μεταβολήν. νικῶσι γὰρ κατὰ πάλιν ἐκάστην καὶ χώραν τὸν ἀριθμὸν, οἱ τῆς τοῦ Θε-
οῦ θεραπείας ἐπιμελούμενοι.
- (3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος. „ Οὐ μικρὸν τοῦτο ἀρετῆς σημεῖον. τὸ ἐν εὐμερίᾳ μένειν τὴν ἀρετὴν δια-

19 : „Εάν αποκτείνης ἀμαρτωλούς ὁ
 „Θεός .

Ἐδὲ λείπει τὸ , καλῶς ἔχει . ἤγουν ἐάν
 ἀποκτείνης ὡς Θεὸς, τοὺς ἀμαρτωλούς, καλῶς ἔχει τοῦ-
 το· ἀμαρτωλούς δὲ ὀνομάζει τοὺς Δαίμονας, καὶ
 τοὺς παρανόμους ἀνθρώπους· θάνατος δὲ, τῶν μὲν
 Δαιμόνων, εἶναι, τὸ νὰ μὴν ἀνεργοῦν πλέον, ἢ μὴδὲ
 νὰ πράττουν τὸ κακόν· τῶν δὲ παρανόμων ἀνθρώ-
 πων θάνατος εἶναι, τὸ νὰ ἀποσραφοῦν μὲν τὴν κα-
 κίαν, νὰ μεταβληθοῦν δὲ εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ μὴν
 εἶναι πλέον ἀμαρτωλοί· ἢ θάνατον τῶν τοιούτων πα-
 ρανόμων ὀνομάζει τὸν σωματικόν· ὅταν γὰρ αὐτοὶ
 μένουν ἀδιόρθωτοι καὶ ἀνιάτρευτοι εἰς τὴν κακίαν, καλ-
 λίου εἶναι νὰ ἀποθνήσκουν μὲ θάνατον αἰώνιον· διὰ
 νὰ μὴν ἐμποδίζουν καὶ τοὺς ἄλλους μὲ τὴν κακίαν
 καὶ τὸ παράδειγμά των, ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς ἀρε-
 τῆς . (1)

„Ἄνδρες αἱμάτων, ἐκκλίνετε ἀπ’
 „ἐμοῦ .

Ἀναχωρήσατε, λέγει, καὶ φύγετε ἀπὸ τὴν
 συννακροσθῆν μου, ἔσεis οἱ φονικοὶ καὶ αἱμοχ-
 ρεῖς ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι θανατώνετε ἐκείνους, τοὺς

ὁποίους ἠθέλετε νικήσετε καὶ βάλετε εἰς τὰς χεῖράς σας·
 ὅλοι γὰρ οἱ τοιοῦτοι ἀνθρωποκτόνοι, εἶναι μερὶς τοῦ
 Διαβόλου· διὰ τὴν αὐτοῖ, ἄλλους μὲν, θανατώνουν
 μὲ τὸ ἔργον· ἄλλους δὲ, θανατώνουν καὶ μὲ τοὺς
 πενησοὺς λόγους των, καὶ μὲ τὸ κακὸν παράδειγμα
 τῆς ζωῆς των· δὲν εἶναι δὲ ὀλίγη ἀρετὴ, τὸ νὰ φεύ-
 γη τις τὴν συναστροφὴν τῶν παρανόμων ἀνθρώπων·
 (2)

20 : „Ὅτι ἐρίσται ἔστε εἰς διαλογισμοὺς.

Ἀναχωρήσατε, λέγει, ἀπὸ τὴν συνανα-
 στροφὴν μου, ἔσεis οἱ φονικοὶ ἄνθρωποι· διὰ τὴν εἰσθε
 ἐρίσται· ἤγουν φιλόνομοι καὶ φιλοτάραχοι μὲ τοὺς
 πονηροὺς διαλογισμοὺς καὶ μὲ τὰς κακοβαυλίας σας
 καθὼς ἄλλος εἶπεν ἑρμηνευτὴς .

„Λήψονται εἰς ματαιότητας τὰς πό-
 „λεις σου .

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, παράνομοι ἄνθρωποι·
 ματαιῶς θέλουν κατοικήσουν τὰς πολιτείας σου Κύριε·
 τοῦ Κυρίου γὰρ εἶναι καθε πόλις καὶ ὅλη ἡ γῆ κατὰ
 τὸ „ τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς (Ψαλ
 κ΄ γ΄ ι)· διὰ τὴν δὲ θέλουν κατοικήσουν οἱ τοιοῦτοι μα-
 ταιῶς

τιροῦντα· πολλοὶ γοῦν ἀπολαύσαντες εὐπρεγίας, ἐπελάθοντο· ἀλλ οὐκ ἐγὼ, φησιν· ἄλλος δὲ λέγει· ἦτοι ὁ Νι-
 κητής· „ Ὅτι τοὺς φίλους σου τιμῆσαι ὡς Δέσποτα, εὐέλπιδες εἶμι, ὅτι ἐν τῇ ἀνασσει μετ’ αὐτῶν ζήσομαι ὅ
 μετα σοῦ· τότε δὲ καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ ἀπολοῦνται, ἐπάγει γὰρ· ἐάν ἀποκτείνης ἀμαρτωλούς .

(1) Ὑψηλότερον δὲ νοεῖται κατὰ τὸν Νικητὴν τὸ ἱερὸν οὗτο· „ Οἱ πονηροὶ καὶ φιλάργετοι λογισμοὶ χωρίζουσι
 τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· „ Λογισμοὶ σκολιοὶ χωρίζουσι ἀπὸ Θεοῦ· ἐάν δὲ ποτε
 παρακληθεῖς ὁ Θεός, θανατώσῃ καὶ ἀπολέσῃ τοὺς ἀμαρτωλοὺς ταύτους καὶ ἀνοσίους λογισμοὺς, τότε δυνάσεται ὁ
 ἄνθρωπος ἐξαναστῆναι τοῦ ἐδάφους τῆς ἀμαρτίας, καὶ προσφυγεῖν τῷ Θεῷ· καὶ ταῦτο ἐστὶ τὸ, ἐξηγέρθην, καὶ ἔτι εἶμι
 μετὰ σοῦ, ὡς περ ἤμην ἀπ’ ἀρχῆς· ἐάν μὲν τοι ἀποκτείνης ἀμαρτωλούς .

(2) Ἀκούονθα δὲ ταῦτα τοῖς ἀνω ἐξηγούμενοι, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „ Ὁ γὰρ εἰπὼν ἀνωτέρω χάραν ἔχειν μεγίστην
 παρ’ αὐτῷ ἀποδοχῆς καὶ τιμῆς τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ, παραιτεῖ καὶ ἀπελευθεῖ ἑαυτοῦ τοὺς ἀμαρτωλούς· ὁ δὲ Θεός
 δώριτος λέγει· „ Ἰδίον τῶν τοῦς ἀγαθοὺς ἀγαπώντων, τοὺς ἐναντίους βδελύττεσθαι· διό φησιν· ὅτι, σοῦ τοῦ
 φιλανθρώπου τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀναίρουτος, πολλῶ μᾶλλον ἐγὼ τὴν τοῦτων ἀποσφαθίσαι συνουσίαν· τὴν φιλοῦν-
 τον αὐτῶν ἐπιστάμενος γνώμην· οὐ γὰρ ἀνέχονται τῶν ἀγαθῶν παραινήσεων· ἀλλὰ τῇ δυσκολίᾳ τῆς γνώμης ἀποσεί-
 ονται ταύτας .

ταίως ; διὰ τί θέλουν μένουν ἄκαρποι εἰς τὴν ἀρετὴν ,
καὶ οὐδεμίαν ὠφέλειαν θέλουν λαβούν ἀπὸ τὸν νόμον
σου , κατὰ τὸν Θεοδώριτον . (1)

- 21 : „ Οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε , Κύριε , ἐ-
„ μίσησα , καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου
„ ἐξετηκόμην ;
22 : „ Τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτούς : εἰς
„ ἐχθρούς ἐγένοντό μοι .

Ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ περὶ τῶν
φίλων τοῦ Θεοῦ , ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι
σου ὁ Θεός . τῶρα λέγει ἐδῶ τὸ ἐναντίον περὶ τῶν ἐχ-
θρῶν τοῦ Θεοῦ , ὅτι ἐγὼ , Κύριε , ἐμίσησα ἐκείνους
ὅπου σε μισοῦν , καὶ καθὼς ἡ τιμὴ τῶν φίλων τοῦ
Θεοῦ , ἦτον εἰς τὸν Δαβὶδ μὲ ὑπερβολὴν . λίαν γὰρ
φησιν , ἐτιμήθησαν . ἔτι καὶ τὸ μῖσος τῶν ἐχθρῶν
τοῦ Θεοῦ , ἦτον παρομοίως εἰς αὐτὸν μὲ ὑπερβολὴν
ἐξετήκετο γὰρ ἡγοῦν κατεκαίετο ἀπὸ τὸν θυμὸν ,
ὅπου εἶχε κατ' αὐτῶν . (2)

23 : „ Δοκίμασόν με ὁ Θεός καὶ γινῶσι
„ τὴν καρδίαν μου .

Καὶ πῶς λέγει τοῦτο ἐδῶ ὁ Δαβὶδ , εἰς
καιρὸν ὅπου αὐτὸς εἶπεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ ,
Κύριε ἐδοκίμασάς με καὶ ἔγνων με ; καὶ ἀποκρινό-
μεθα , ὅτι ὁ Δαβὶδ , μὲ τὰ λόγια ταῦτα ζητεῖ ἀ-
κόμην νὰ δοκιμασθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ διαφόρους πει-
ρασμοὺς , πρὸς περισσοτέραν πληροφορίαν ἐκείνων ,
ὅπου δὲν ἤξευραν τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν καὶ ὑπομονὴν ,
ἵνα τοῦτο μαθόντες , μιμῶνται αὐτὸν κατὰ δύνα-
μιν .

„ Ἐτασόν με , καὶ γινῶσι τὰς τρίβους
„ μου .

24 : „ Καὶ ἴδε εἰ ὁδὸς ἀνομίας ἐν ἐμοί ,
„ καὶ στήλησόν με , ἐν ὁδῷ αἰωνία .

Ἐκείνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ , λέ-
γει

(1) Ἄλλος δὲ λέγει . „ Ἐπὴρθησαν ματαίως ἀντίζηλοί σου . ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόφωμος . „ Διὰ τοῦτο φέ-
γει ἔξ ἀποπνεύματος πονηροῦ ὁ Δαβὶδ , ὅτι ἐπὴρθησαν κατὰ τῆς Θεοῦ δόξης . ὅτι ἀντιφθέγγονται ἔξ ἀντιπολε-
μοῦσιν αὐτῷ , ἔξ βλάβης λαλοῦσι ῥήματα . ἔξ ὅτι ματαίως ἐκατοίκουν πᾶς πόλις . Καρπάδιος δὲ τις φέρεται
παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικητᾶ (ὧς δὲ οὐτὸς ἐστὶν Ἰωάννης ὁ Καρπάδιος) λέγων . „ Τοιοῦτοι ἔξ οἱ Αἰρετικοί ,
ἐριστικῶς ἔξ ματαίως τὰς θείας Πόλεις : ἦτοι τὰς Γραφὰς λαμβάνοντες ἔξ νοοῦντες . ἀλλ' ἐὰν διώκωσιν ἡμᾶς οὕτως
ἐκ τῆς δεξιᾶς πόλεως : εἴτουν ῥήσεως , πρὸς ἐτέραν ῥῆσιν φεύγωμεν . ἐκ γὰρ τῆς παραλλήλου τῶν ῥητῶν κρίσεως ,
τὸ ζητούμενον ἀναφαίνεται . οὐμὴ γὰρ πληρώσωμεν τὰς Γραφὰς , ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος , τὴν ἀλήθειαν ἐκλάμ-
πων ἡμῖν .

(2) Ἄλλος δὲ λέγει , παρὰ τῷ Νικητᾷ . „ Οὗτος τέλειον μισεῖ μῖσος τοὺς νοητοὺς ἐχθρούς , ὁ μὴτε κατ' ἐνέ-
ργειαν ἔξ πρᾶξιν , μὴτε κατὰ διάνοιαν ἀμαρτανῶν . ὅπερ τῆς μεγίστης ἔξ πρώτης ἀπαθείας τεκμήριον . ἐχθροὶ δὲ
τοῦ Κυρίου , οἱ ἀκάθαρτοι Δαίμονες ἔξ Εἰδωολάτραι , ἔξ οἱ Αἰρετικοί , ἔξ οἱ παράνομοι ἄνθρωποι . ὁ δὲ ἱερεὺς Αὐ-
γουστίνος λέγει . „ Ὅτι τέλειον μῖσος εἶναι , ὅταν τινὰς , μισῇ μὲν τὴν κακίαν , ἀγαπᾷ δὲ τὴν φύσιν . ἔξ οὗτε
διὰ τὸ μισεῖ τὴν κακίαν μισεῖ ὁμοῦ ἔξ τὴν φύσιν : ἡγοῦν τὸν ἄνθρωπον , ὅπου ἐνεργεῖ τὴν κακίαν , οὗτε πάλιν διὰ
τὴν ἀγαπᾷ τὴν φύσιν ἔξ τὸν ἄνθρωπον , ἀγαπᾷ ὁμοῦ ἔξ τὴν κακίαν του . ἀλλὰ μόνον ἀγαπᾷ τὴν φύσιν , ἔξ μόνον μι-
σεῖ τὴν κακίαν . ὅθεν ἔφη συμφώνως ἔξ ὁ Χρυσόστομος . „ Τί οὖν ; ἂν ἐχθροὶ ᾖσι ἔξ Ἕλληνες , οὐδεὶς μισεῖν ἔξ
μισεῖν μὲν , οὐκ ἐκείνους δὲ , ἀλλὰ τὰ δόγμα . οὐ τὸν ἄνθρωπον , ἀλλὰ τὴν πονηρὰν πρᾶξιν . τὴν διεφθαρμένην
γνώμην . ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος , ἔχον Θεοῦ . ἡ δὲ πλάνη , ἔχον τοῦ Διαβόλου . μὴ τοίνυν ἀναμείξῃς τὰ τοῦ Θε-
οῦ , ἔξ τὰ τοῦ Διαβόλου . (Ὁμιλ . λγ' . εἰς τὴν Α' . πρὸς Κορινθ' .) ἔξ ὁ Θεοδώριτος λέγει . „ Τίς σὺς ἐ-
ξήρηται ἀγάπης ὦ Δέσποτα . διὰ τοῦτο , τοὺς μὲν πᾶς σὺς ἀντεχομένους θεραπείας , ἔξ φίλῳ ἔξ γεραίρῳ .
τοὺς δὲ μισοῦντάς σε , οὐ μόνον μισῶ , ἀλλὰ ἔξ ἀνιόντες ἐπ' αὐτοῖς , ἔξ τικτόμενος διατελῶ . μισῶ μὲν γὰρ , ὥς
παράνομους . οἰκτερῶ δὲ , ὥς ἀνθρώπους . ἔξ πενθεῖν μὲν αὐτοὺς διὰ τὴν φυσικὴν συμπάθειαν ἀναγκάζομαι . ὁδε-
λύττομαι δὲ πάλιν αὐτοὺς διὰ τὴν πολλὴν πονηρίαν .

γει τώρα καὶ ἐδῶ . ἢ λέγει λοιπὸν τὸν λόγον τοῦτον πρὸς τὸν Θεὸν , καὶ ζητεῖ νὰ τὸν δοκιμάσῃ ἀκόμη , διὰ ἐκείνους ὅπου ἀδίκουν αὐτὸν : ἤγουν διὰ νὰ βεβαιώσῃ καὶ νὰ πληροφορήσῃ αὐτοὺς μὲ τὰς πολλὰς παρὰ Θεοῦ δοκιμαίας , ὅτι τελείως δὲν ἀδίκησεν αὐτοὺς .

ἢ ἀκόμη ζητεῖ νὰ δοκιμασθῇ . ἵνα , ἀνίστως δὲν εἴναι τῇ ἀληθείᾳ καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτιᾶν , φανερωθῇ διὰ τῆς δοκιμῆς , καὶ ἐτῆ διορθώσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ πλανώμενον , καὶ ὑπολαμβάνοντα , ὅτι εἶναι καθαρὸς , χωρὶς νὰ εἶναι . (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΘ΄

ἢ Ψαλμός τῷ Δαβίδ . (2)

1. : „ Εξελοῦμε Κύριε , ἐξ ἀνθρώπου πονηροῦ· ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου ρῦσαι με .

Λυτρώσαι με , λέγει , Κύριε , ἀπὸ ἀνθρώπου πονηροῦ καὶ κακοποιῶν . πονηρὸν δὲ ὀνομάζεται ἡ κακία , διὰτὶ προξενεῖ πόνον καὶ κόπον εἰς ἐκεῖνον , ὅπου τὴν ἐργάζεται καὶ τὴν ἔχει . ὁθεν εἶπεν ὁ Σολομών , „ Ἐὰν κακὸς ἀποβῇ , μόνον ἀντλήσῃς

τὰ κακά (Παρ . 6 . 12 .) ἀκολουθῶν δὲ φανερώναι , ποῖον ὀνομάζει πονηρὸν : τὸν ἀδικὸν δηλονότι καὶ παρανόμον ἄνθρωπον . ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τὸν τοιοῦτον πονηρὸν καὶ ἀδικὸν ἄνθρωπον δυσκόλως ἤμπορεῖ νὰ φυλαχθῇ τις ἀπὸ λόγου τοῦ . διὰ τοῦτο ζητεῖ τὸν Θεὸν ὁ Δαβίδ εἰς βοήθειάν του . ἵνα διὰ τῆς τοιαύτης θείας βοηθείας , λυτρωθῇ ἀπὸ τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον , καθὼς λέγει ὁ Χρυσόστομος . ὅρα δὲ καὶ ἐν τῷ μβ΄ . Ψαλμῷ τὴν ἐξηγήσιν τοῦ „ ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου καὶ δολίου ρῦσαι με . ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Δαβίδ εἶπεν εἰς τὸν προλαβόντα ψαλμὸν „ Ἄνδρες αἱμάτων ἐκκλί-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . „ Σέ , φησι , παρακαλῶ τὸν ἄριστον τῶν ψυχῶν ἰατρὸν , τὸν ἐμὸν βίον καταμαθεῖν ἀκριβῶς , καὶ τὰ τῆς διανοίας ἐξετάσαι κινήματα καὶ δεινότηματα καὶ τῶν σῶν νόμων ἐναντίον ἐν τοῦτοις εὐρεθῇ . ὑπὸ τῆς σῆς ἰατρικῆς σοφίας ἀντιβαλῶ , καὶ πρὸς τὴν αἰώνιον ὁδηγηθῆναι πορείαν . προσθέττει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Ποία ἐστὶν αἰωνία ὁδὸς ; ἡ πνευματικὴ καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀγούσα , ἥς τέλος οὐκ ἐνι . ὡς γὰρ ἄλλα πάντα , ἐπικηρὰ ἐστὶ , καὶ τῷ παρόντι βίῳ συγκαταλέγεται . τὰ μὲν τοι ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης οὐκ ἐφήμερα οὐδὲ πρόσκαιρα . τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀρετὴ . διηνεκὴς ἔχει τοὺς καρπούς . πῶς δ' ἄν τις ὁδηγηθῇ πρὸς ἐκείνην τὴν εἰς τέλος οὐκ ἀπαντῶσαν ὁδόν ; τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ῥοπῆς ἀπολαύων , καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ συνεισφέρων .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Ὅτι τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ἐποίησεν ὁ Δαβίδ , ὅταν ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαούλ . ὁ δὲ Θεὸς καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν διὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ αὐτοῦ . ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις παρακαλεῖ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τοῦτου τὸν Θεὸν , νὰ ἐκδικήσῃ τοὺς κοινοὺς ἐχθρούς της Δαίμονας , καὶ νὰ γυρίσῃ τὴν ἀδικίαν εἰς κεφαλὰς τῶν ἀδικισάντων αὐτήν .

ἐκκλίνετε ἀπ' ἐμοῦ, ὁμοίως καὶ εἰς τὸν 5. Ψαλμὸν εἶπεν „ ἀπόσπτε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. ἤγουν ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἔδειξεν, ὅτι ἀποσρέφεται καὶ φεύγει αὐτὸς ἀπὸ λόγου τοῦ τοὺς πονηροὺς καὶ ἀδίκους ἀνθρώπους· διὰ τοῦτο τῶρα ἐδῶ παρακαλεῖ καὶ τὸν Θεὸν νὰ συ. νεργήσῃ εἰς αὐτόν, διὰ νὰ ἀποσραφῇ μὲ τελειότητα τοὺς τοιοῦτους ἀνθρώπους. διότι πρέπει μὲν κάθε ἀν. θρώπος νὰ κάμῃ πρότερον ἀπὸ λόγου τοῦ ἐκεῖνο τὸ καλὸν, ὅπου δύναται, καὶ νὰ μὴν ἁμελῇ. ἔπειτα νὰ παρακαλῇ καὶ τὸν Θεὸν διὰ νὰ συνεργήσῃ αὐτῷ. (ἀγκαλᾷ καὶ τὸ καλὸν ἐκεῖνο, ὅπου κάμῃ ὁ ἀν. θρώπος ἀπὸ λόγου τοῦ, παρὰ τοῦ Θεοῦ βοηθού. μενος τὸ κάμνει. κατὰ τὸ „ Χωρὶς ἐμοῦ οὐδὲν. κατὰ ποιεῖν οὐδὲν. (Ψαλμ. 124) διότι οὔτε ὁ Θεὸς συνεργεῖ εἰς ἐσένα ἄνθρωπε, ἂν ἐσὺ ἁμελῇς καὶ δὲν σπουδάζῃς νὰ κάμῃς τὸ καλόν. οὔτε πάλιν ἐσὺ δύνα. σαι νὰ κατορθώσῃς καὶνένα καλὸν μὲ τὴν ἐδικήν σου σπουδὴν, ἀνίσως ὁ Θεὸς δὲν σοι βοηθήσῃ. (1)

2: „ Οἵτινες ἐλογίσαντο ἀδικίαν ἐν καρ. „ διὰ, ὅλην τὴν ἡμέραν παρετάσσον. „ σο πολέμους.

οἱ τοιοῦτοι, λέγει, πονηροὶ καὶ ἀδικοὶ ἄν. θρώποι, ἐμελέτησαν ἀδίκᾳ καὶ πικράνομα καὶ βλα. βερὰ πράγματα εἰς τὴν καρδίαν τοὺς, καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν: ἤγουν εἰς ὅλην τὴν ζωὴν τοὺς, ἐτοιμάζον. ται νὰ κάμουν πολέμους καὶ ταραχάς· τῶρα μὲν κα. τὰ τούτων τῶν ἀδελφῶν κινούμενοι. τῶρα δέ, κα. τὰ τῶν ἄλλων. ἐπειδὴ καὶ ἡ υπερβολικὴ τῶν κακία, δὲν ἀφίνει αὐτοὺς νὰ ἡσυχάζουν. ἀλλὰ αὐτὴ παῖθει καὶ βιάζει αὐτοὺς, ποτὲ μὲν, νὰ πολεμοῦν κρυφίως τοὺς ἀδελφούς των μὲ ἐπιβουλὰς καὶ δολιότητας. ποτὲ δέ, νὰ πολεμοῦν αὐτοὺς καὶ φανερά. πόλεμος δὲ νοεῖται καὶ ὁ δόλος καὶ ἡ ἐπιβουλὴ καὶ κάθε ἄλ. λη ἐνόχλησις καὶ βλάβη, ὅπου κατασκευάζει ὁ ἄν. θρώπος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του εἴτε μὲ ἔργον, εἴτε καὶ μὲ λόγον καὶ λογισμόν, κατὰ τὸν Χρυσόστο. μόν. (2)

3: „ Ἠκόννησαν γλώσσαν αὐτῶν ὡσεὶ ὁ. „ φεως, ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη „ αὐτῶν. (3)

Οἱ τοιοῦτοι, λέγει, πονηροὶ καὶ ἀδικοὶ ἄν. θρώποι, ἠκόννησαν τὴν γλῶσσαν τοὺς διὰ νὰ ρίψουν τὸ

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ποῦ νῦν εἰσιν οἱ λέγοντες· διατὶ θηρία; διατὶ σκορπίοι; διατὶ ὕδεις; ἰδοὺ γὰρ εὐρηται ζῶον ἁλείονα κακίαν ἐπιδεικνύμενον, οὐ παρὰ τὴν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν γνώμην· ὁ ἄνθρωπος. διὰ ἃ ὁ Προφήτης, ἀπὸ τούτου μᾶλλον ἀξιοῖ βυσθῆναι, ἢ Θεοῦ βοηθοῦ, εἰς τοῦτο δέεται· τὸ μὲν γὰρ θηρίον· ὅπου ἐστὶ φαίνεται· ὁ δὲ ἄνθρωπος μελετῶν τὴν πονηρίαν, ἢ πολλὰ τὰ προσωπεῖα περιεχόμενος, δυσφυλακτέον ἐστὶ θηρίον, δὲν προβάτου πολλὰκις προβαλλόμενος, ἢ ἐνδον τὸν λύκον ἀποκρύπτων· τοῖς γὰρ τοιοῦτοις πολλὰκις ἢ ὁ Διάβολος ὑποδέχεται, ἢ οὕτω βάλλει· ἢ πολλὰ πανταχόθεν ἐστὶ τὰ ἐπιβουλεύοντα, ἢ ἄνθρωπος πονηρὸς, ἢ Δαί. μων ἄγιος, ἢ ὁ πειρασμὸς ἀφόρητος· διὰ ἃ εὐχόμενοι λέγομεν· „ Μὴ ἐλεστέγκῃς ἡμεῖς εἰς πειρασμόν· ἀλλὰ ἴσταί ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ἐνταῦθα μὲν οὖν, ἄνθρωπον πονηρὸν καλεῖ· ὅταν δὲ περὶ τοῦ Διαβόλου λέγη. ται, ἀπλῶς πονηρὸν καλεῖ· ὅτι αὐτὸς πατὴρ τῆς πονηρίας ἐγένετο, ἢ κατ' ἐσχάτην λέγεται πονηρὸς· ὁ μὲν δὲ δ. νομάζει, οὐ τὸν ἀπλῶς περὶ χεῖματα ἀδίκων, ἀλλὰ τὸν περὶ πάντα.

(2) Ὁ Θεὸς δὲ αὐτοὺς εἶπε Χρυσόστομος ἄγιος· „ Καὶ τὸ μέγιστον αὐτῶν τῆς κακίας, οὐχ ὅτι δολεροὶ μόνον, ἀλλ' ὅτι πρὸς πολέμους ἐτοιμοὶ ἢ μάχης· ἀλλ' ὅτι ἢ διὰ πάντες τοῦ βίου· καὶ τοιγα, εἰ ἐβούλοντο πολεμεῖν, ἔτρεψαν εἴ. χον δικαίαν ὑπόθεσιν· κατὰ γὰρ τῶν ἁμαρτημάτων ἴσασθαι ἴδει, ἢ πρὸς τὸν Διάβολον παρατάττεσθαι· οἱ δὲ, κατὰ ἀλλήλων βάλλουσι βέλη· ἢ τὸ δὴ χαλεπώτερον, οὐχ ἀνὰρπάσσέντες· ἀλλὰ μελέτην τὸ πρᾶγμα ποιούμε. νοι· τοῦτο γὰρ τὸ, ἐλογίσαντο, μετὰ σπουδῆς, μετὰ προθυμίας ἀπάσης. ἢ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ γὰρ μόνον πονηροὶ ἐχρήσαντο λογισμοῖς· ἀλλὰ ἢ τὰ λόγια προσέθηκαν τοῖς λογισμοῖς.

(3) Παρὰ δὲ τῷ Χρυσόστομῳ γράφεται· „ Ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν αἶε· τὸ γὰρ διάψαλμα, λέγει, ὁ. περ εὐρίσκεται ἐδῶ, τὸ, αἶε δηλοῖ· ἢ ἀνάγνωθι περὶ τοῦ διαψάλματος ἐν τῷ Προομίῳ τοῦ πρώτου τόμου ἐν Κε. φαλαίῳ 5'.

τὸ φθοροποιόν του φαρμάκι, τὸ ὅποιον εἶναι, οἱ δολεροὶ καὶ βλαβεροὶ λόγοι. ὑποκάτω δὲ εἰς τὰ χεῖλη τῶν τοιούτων ἤτοι εἰς τὸ ἴσωμα των, εὐρίσκεται ὁ κατὰ τῶν ἀδελφῶν τους ἐπίδουλος καὶ ψυχοβλαβῆς λόγος, ὅστις παρομοιάζει με τὸ φαρμάκι τῆς ἀσπίδος κατὰ τοῦτο, καθότι βλάπτει καὶ ἀφανίζει τοὺς ἀναιτίους, βλέπει ἀγαπητὴ, πῶς τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους ἡ κακία μετέβαλεν εἰς θηρία καὶ ἀσπίδας καὶ ὄφεις, ὅχι διατὶ ἄλλαξε τὴν φύσιν τους. ἀλλὰ διατὶ μετέβαλε τὴν ἀνθρωπίνην γνώμην τους, εἰς αὐτὴν τῶν θηρίων ἀπανθρωπίαν καὶ ἄγριότητα, κατὰ τὸν χρυσόσομον. (1)

4 : „Φύλαζόν με, Κύριε, ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ, ἀπὸ ἀνθρώπων ἀδίκων
„ἐξελοῦμε.

Πάλιν ἐπαναλαμβάνει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνα, ὅπου εἶπεν ἄνωτέρω, διὰ νὰ πλατύνῃ καὶ νὰ αὐξήσῃ τὴν δέησιν του. ἁμαρτωλὸς δὲ καὶ ἀδικὸς εἶναι καθὲς ἄνθρωπος, ὅπου ἁμαρτάνει με οἰονδήποτε τρόπον, καὶ καθὲς ἄνθρωπος, ὅπου ἀδικεῖ τὸν ἑαυτὸν του, ἢ ἄλλον. ὁ τοιοῦτος γὰρ ἀδικός, τὸν μὲν ἑαυτὸν του ἀδικεῖ βεβαίως καὶ πάντοτε με καθὲς ἁμαρτίαν, ὅπου ἐνεργήσῃ. τὸν δὲ ἄλλον δὲν ἀδικεῖ βεβαίως καὶ πάντοτε με καθὲς ἁμαρτίαν, ὅπου πράξῃ. (ὁ γὰρ φονεύων, καθ' ὑπόθεσιν, τὸν ἑαυτὸν του, ἄλλον τινα οὐκ ἀδικεῖ.) καθὼς δὲ πολλὰς φορὰς ἡ Γραφὴ τὴν καθόλου ἀρετὴν ὀνομάζει δικαιοσύνην :

τῇ ἐξεναντίας καὶ τὴν καθόλου κακίαν ὀνομάζει ἀδικίαν. (2).

„Οἵτινες διελογίσαντο τοῦ ὑποσκελίσαι τὰ διαδήματά μου.
5 : „Ἐκρυψαν ὑπερήφανοι παγίδα μοι,
„καὶ σχοινίοις διέτειναν παγίδα τοῖς ποσὶ μου· ἐχόμενα τρίβου σκάνδαλα ἐξεντό μοι.

οἱ ἄνωτέρω, λέγει, πονηροὶ καὶ ἀδικοὶ ἄνθρωποι, ἐμελέτησαν νὰ ἐμποδίσουν τὸν κατὰ Θεὸν ἐννομον δρόμον τῆς ζωῆς καὶ πολιτείας μου. τὸ δὲ τοῦ εἶναι περιττόν, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Εβραϊκῆς γλώσσης. εἰρηται δὲ τοῦτο ἐκματαφορᾶς ἐκείνων, ὅπου βάλλουν τὰ σκέλη των ἀνάμεσα εἰς τοὺς πόδας τῶν τρεχόντων, διὰ νὰ ρίψουν αὐτοὺς κάτω, καὶ νὰ ἐμποδίσουν τὸν δρόμον τους. ὑπερήφανος δὲ εἶναι καθὲς παρὰ νόμον. διατὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειάν του καταφρονεῖ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἀλλοχοῦ εἰρηται, ὑπερήφανοι παρηυθύνουν ἕως σφοδρᾶ. (Ψαλμ. 51.) οὗτοι λοιπόν, λέγει, ἔκρυψαν παγίδας καὶ δύκτυα εἰς τὰ ποδάρια μου : ἤγουν χρυφὰς ἐπιβουλὰς, διὰ νὰ με πιάσουν. καὶ ἐχόμενα τρίβου : ἤγουν κοντὰ καὶ μέσα εἰς τὴν ἐράταν, ὅπου ἐπεριπάτου, ἔβαλον σχοντάμματα. ἵνα ἐγὼ περιπατῶντας ἀφύλακτα καὶ ἠθαρρέτα, κρημνισθῶ ἀπὸ αὐτῶν. πλατύνει δὲ ὁ Δαβὶδ τὸν περὶ τῆς ἐπιβουλῆς τῶν ἐχθρῶν τοῦ λόγον με, διάφορα ὁμοιώματα παγίδων

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. „Παρεσκευασμένοι εἰσιν εἰς ἀπάτην, ὁμοίως τῷ ὄφει τῷ ἀπατήσαντί ποτε τὴν ἐν Παραδείσῳ γυναῖκα. ἐπεὶ καὶ ἐκεῖνος προσήει τῇ γυναικὶ φιλίαν ὑποκρινόμενος, φροντίζειν τε αὐτῆς καὶ κηδεσθαι προσποιούμενος. ἔκρυπτε δὲ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις, τὸν θανατηφόρον ἰδὼν τῆς παραβάσεως. τοιοῦτοι δ' ἂν εἴεν οἱ ἄθεοι αἰρεσιῶται, καὶ οἱ διὰ τῆς σοφίας τοῦ κόσμου τούτου ὀπλιζόμενοι εἰς πόλεμον, καὶ τὴν γλῶσσαν ἀκονίζοντες αὐτῶν μετὰ τοῦ κρύπτειν ὑπὸ τὰ χεῖλη τὸν ἰδὼν τῶν ἀσπίδων : δυνάμεων τινῶν δηλαδὴ πονηρῶν. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδόριτος. „Δόλιγ γὰρ χρησάμενος (ὁ Σαουλ,) πολλάκις ἀνελεῖν αὐτὸν ἐπεχείρησε, καὶ πολλάκις ὁμοιωμένους καὶ φιλικοῖς χρησάμενός τοις λόγοις, παρέβη τοὺς ὅρκους. τὴν ὑπουλον τοῖνυν γνώμην, καὶ τὸν κεκρυμμένον δόλον εἰκότως ἀπέκασε τῷ τῶν ἐργασικῶν θηρίων ἴδιον.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδόριτος. „Δικαίᾳ πρέπουσα ἡ εὐχή. οὐ γὰρ τοῖς ἐχθροῖς ὀλεσθῆναι, ἀλλ' ἑαυτῷ σωτηρίαν αἰτεῖ.

δων, σχοινίων, σκανδάλων. καὶ λέγει, ὅτι ἔκρυ-
ψον αὐτὰ ὅλα ἑκεῖνοι καὶ διέστειναν, καὶ ἐχόμενα
τρίβου τὰ ἐβαλόν, διὰ τὴν ἰδέξῃ τὴν σπουδὴν καὶ
πανουργίαν τῆς πολυπλόκου κακομηχανίας των.
(1).

6: „Εἶπα τῷ Κυρίῳ· Θεός μου εἶ σύ·
ἐνώτισαι, Κύριε, τὴν φωνὴν τῆς
„θεήσεώς μου.

Αὐτοὶ μὲν, λέγει, οἱ ἐχθροὶ μου, τοιαῦ-
τα κατ' ἐμοῦ ἐμελέτησαν. ἐγὼ δὲ ἀνέμειχ' εἰς τοὺς
τοιούτους κινδύνους, εὐρισκόμενος, μόνον ἐσένχ' τὸν
Θεόν ἐπικαλουμένην καὶ εἶπα. σὺ εἶσαι ὁ Θεός μου.
μὴ παρῇς τὸ πῆλμα σου. ἀλλὰ ἄκουσον τὴν δέ-
ξίν μου, καὶ λυτρώσαι με ἀπὸ ὅλα ταῦτα. (2)

7: „Κύριε Κύριε, δύναμις τῆς σωτηρίας
„μου. ἐπεσκίασας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν
„μου ἐν ἡμέρᾳ πολέμου.

Ὁ Κύριε Κύριε, λέγει, ἐσὺ εἶσαι ἡ δύ-
ναμις, ὅπου με σώσεις. ἐσὺ με ἐσκέπασας εἰς τὴν
ἡμέραν, ὅπου ἐπολεμοῦμην· ἦγουν με ἐφύλαξες καὶ
ἐν ἀσφαλείᾳ με κατέσῃσας. ὅχι μόνον ἀβλαβῆ ἀπὸ
τὰ μαχαίρια καὶ σαίτας. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰς ὀκ-
μη τὰς ὀκτύναις τοῦ ἡλίου, ὅπου με ἀλύπου με τὴν
καύσιν αὐτῶν. (τοῦτο γὰρ εἰδὼς διὰ τοῦ ἐπε-
σκίασας, κατὰ τὸν Χρυσόστομον) εὐγνωμονεῖ δὲ ὁ
Δαβὶδ καὶ ὁμολογεῖ τὰς πρότερον γενομένας εἰς αὐ-
τὸν εὐαργεσίας τοῦ Θεοῦ. ἵνα διὰ τῆς εὐγνωμοσύνης
τραβιξῇ εἰς τὸν ἑαυτοῦ τοῦ περισσώτερον τὴν ἀντίλη-
ψιν καὶ βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. (3)

8: „Μὴ

- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Οὐδὲν ἀδικώτερον τῶν κακίαν μετιδόντων· εἰ τὰ τῶν ἄλλων, τὰς ἐαυτῶν ἀδικη-
σι ψυχάς· ὅταν γὰρ αὐτοὶ σκανδάλου γίνωνται αἵτιοι. ὅταν τοῦ Θεοῦ τὴν δόξαν παρὰ τῶν ἀνοήτων λοιδωρεῖσθαι
παρεσκευάζουσιν· ὅταν ψυχὴν καὶ σῶμα λαβόντες παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ἐγνωμένῳ περὶ τὰς ἀμειβὰς καὶ
κόσμου τοσούτου, καὶ τελικαῦτα ἀπολαύοντες ἁγαθῶν, τοῖς ἐναντίοις ἀμείβονται τὸν εὐεργέτην, τὴν τούτων γίνονται
ἀδικώτερον; τὴν δὲ ἀγνωμονέστερον; καὶ τὸ δὴ μέγιστον, καὶ πλεον εἰς κακίαν ὑπερβολὴν, ὅτι καὶ ἑτέροις ἐπιπράττειν
ἐπιχειροῦσι· διελοίσαντο γὰρ, φησὶ, τοῦ ὑποσκελίσαι τὰ διαβήματά μου· εἰ δὲ μὴ εἰς ἕγον ἐξῆλθεν ὁ λογι-
σμός, τοῦτο τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας γέγονε κατόρθωμα· αὐτὸς γὰρ διέκοψε τὰ πονηρὰ αὐτῶν βουλεύματα·
βουλεῖ μαθεῖν, πῶς καὶ ὁ Διάβολος τοιαῦτα τίθῃσι σχοινία; δρᾷ ἐπὶ τοῦ Ἰάβ τὸ πρᾶγμα συμβαίνει· τί γὰρ
πλατύτερον ἐκείνου; τί δὲ μακρότερον; τί δὲ ἰσχυρότερον; ὅπου οὐκ ἐν συγγενείᾳ μόνον, ἀλλὰ φίλοις, οὐδὲ ἐν
γονατικῇ· ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ σῶματι τὴν καλὴν τέθεικε. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Ἐπερίφρανον, αὐτὸν κα-
θεὶ τὸν Σαούλ· παγίδα δὲ καὶ σχοινία καὶ σκάνδαλα, τὰς διαφόρους ἐπιβουλάς, τοὺς λόγους, τὰς ἐνέδρας· ἐξῆκε
δὲ ταῦτα τροπικῶς, ἐκ μεταφορᾶς τῶν θηρευόντων, καὶ ἀρπεδόνων καὶ ποδάγρας καὶ δίκτυα διατεινόντων.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Τοῦτο φαῖς γενναίας· τοῦτο φιλοσόφου διανοίας· μὴ καταφεύγειν εἰς ἀνθρωπι-
νὴν συμμαχίαν, μηδὲ εἰς λογισμοὺς θνητοῦς· ἀλλὰ πρὸς τὸν οὐρανὸν ὄραν, καὶ τὸν πανταχοῦ παρόντα καλεῖν· μη-
δὲ τῆς ἀδυναμίας γίνεσθαι καὶ τοῦ θανάτου. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Ἄλλων μὲν, Θεὸς ἡ κοιλία· ἑτέρων δὲ, ὁ
Μακρόν καὶ ἡ φιλαργυρία· ὅ γὰρ τις ἡττῇται, τούτῳ καὶ δεδούλωται· ἐγὼ δὲ σὲ μόνον ἔχω, τὸν καὶ μόνον ἀληθινόν
Θεόν· καὶ αὐτὸς σὲ εἶμι· διὸ ἐπὶ σὲ καταφεύγω, καὶ σὺ δέομαι· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Εγὼ δὲ τῶν ἀνθρωπίνων
ὁπλῶν καταφρονήσας, ἑμαυτὸν σοὶ ἀνέθηκα· καὶ σὲ εἶδα Κύριον καὶ Θεόν, καὶ τὴν παρὰ σοῦ προσμύνην βοήθειαν.
- (3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ὅρα τὸν πῶδον τοῦ λέγοντος· καὶ τὸ διπλασιασμῶ (τοῦ Κύριε Κύριε) καὶ τῇ
προσθήκῃ τῆς σωτηρίας μου, πολλὰ δεικνύει τὴν διάθεσιν· δείκνυσιν δὲ καὶ τὸ εὐχολοῦν τῆς βοηθείας διὰ τοῦ τῆς
σπίτης ὀνόματος· ὡς αὐτὸς ἔλεγεν· ἀκούσεις σε μόνον· καὶ πάντα λέλυται. ἄλλος δὲ λέγει· „Τὸ ἐπεσκία-
σας νοεῖται, αὐτὸ τοῦ ὑπερμαχοῦσαν εἶχον τὴν σὴν χεῖρα, καλύπτουσαν μου τὴν κεφαλὴν, πρὸς τὸ μή τινα πλη-
γὴν ἀπὸ τῶν κατ' ἐμοῦ πεμπομένων βελῶν ὑποδέρσῃται. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Καί τοῦτο τῇ πείρᾳ με-
μνησθῆναι· καὶ γὰρ ἵστικα τὴν πρὸς τὸν Γολιάθ ἀνεδέξασθαι μονομαχίαν, καὶ ὅτι τοῖς ἀλλοφύλοις παρεταξάμην, καθά-
περ ἀσπίδι με τῇ σὴν ῥοπῇ περιέφραξεν.

8 : „Μὴ παραδῶς με, Κύριε, ἀπὸ τῆς
„ἐπιθυμίας μου ἀμαρτωλῶς.

9 : „Ἡ κεφαλὴ τοῦ κυκλώματος αὐτῶν,
„κόπος χειλέων αὐτῶν, καλύψει αὐ-
„τούς.

Μὴ παραχωρήσης, λέγει, ὁ Κύριε, νὰ παραδοῶ εἰς τὸν ἀμαρτωλὸν Δαίμονα, ἀπὸ αἰτί-
αν τῆς κακῆς μου ἐπιθυμίας. διότι ἀκόλουθον εἶναι
νὰ ἐπιθυμῶ κακῶς καὶ ἐγώ, ὡς ἄνθρωπος καμμίαν
φορὰν. ἀλλὰ διὰ τοῦτο, δέομαι σου, ὅς μὴ κα-
ταδικασθῶ. μηδὲ ὡς ἀπορρίψῃς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ
Δαίμονος ἀμαρτωλὸς δὲ εἶναι καὶ ὁ παράνομος ἄνθρω-
πος. (1)

„Διελογίσαντο κατ' ἐμοῦ, μὴ ἐγκα-
„ταλίπῃς με, μήποτε ὑψωθῶσιν.

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, οἱ αἰσθητοὶ καὶ οἱ
νοητοὶ ἐμελέτησαν κατ' ἐμοῦ ἐπιβουλὰς καὶ δολιότη-
τας. ὅθεν παρακαλῶσε Κύριε, μὴ με ἐγκαταλίπῃς
νὰ νικηθῶ ἀπὸ αὐτοῦς, μὴ πως ἐκ τῆς ἐγκαταλεί-
ψεως ταύτης, αὐτοὶ ἤθελαν γένουν πλεόν ὑπερήφα-
νοι καὶ σκληρότεροι, καυχώμενοι εἰς τὴν κατ' ἐμοῦ
νίκην τους.

Κύκλωμα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ δι-
κτυον καὶ τὴν ἐπιβουλὴν, (ἢ τὸ συνέδριον καὶ τὰ
διαβηρμένα βουλευματα) τὸ κεφάλαιον, λέγει,
τῆς ἐπιβουλῆς τῶν ἐχθρῶν μου ἐπ' αὐτὸν εἰς τὸ ὁποι-
ον αὐτοὶ μολίστα θαρροῦσι. αὐτό, λέγω, θέλει σκε-
πάσει καὶ ἀφανίσει αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, κατὰ τὸν
Χρυσόσομον. τοῦτου δὲ καὶ κόπον ὠνόμασε τῶν χει-
λέων αὐτῶν. διὰτὶ ἐκοπίασαν πολλὰ μελετώντες αὐ-
τὸ, καὶ περὶ αὐτοῦ λαλοῦντες συχνά. καὶ διὰτὶ μὲ
κόπον πολὺν ἐφεύρηκαν αὐτό. διὰ μέσου, λέγει,
ἐκείνου τοῦ κακοῦ, μὲ τὸ ὅποιον ἠλπίζον νὰ κρη-
μνίσουν ἐμένα, δι' αὐτοῦ ἐκρημνίσθησαν αὐτοὶ εἰς τὰ
διοί. ἢ κόπων χειλέων ὠνόμασε τὴν πονηρὰν μελέ-
την καὶ δόλιον συμβουλὴν. τοιοῦτον γὰρ πρᾶγμα
εἶναι ἡ πονηρία. διὰτὶ αὕτη γίνεται ὁλοθροῦς καὶ ἀ-
φανισμὸς εἰς ἐκεῖνον, ὅπου τὴν ἔχει, κατὰ τὸν
Χρυσόρρημον. (2)

10 : „Πεσοῦνται ἐπ' αὐτοὺς ἄνθρακες ἐν
„πυρί.

Ε-

(1) Ὁ δὲ Σύμμαχος λέγει. „Μὴ δῶς Κύριε τὰς ἐπιθυμίας τοῦ παρανόμου. τούτῃς κατὰ τὸν Χρυσόσομον,
ἢ ἐπιθυμεῖ κατ' ἐμοῦ, ταῦτα μὴ ἀφῇς αὐτὸν πληρῶσαι, ἄλλος δὲ ἦτοί ὁ Νικήτας, οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ἀπὸ τῆς ἐ-
πιθυμίας μου. „Ἐπιθυμῶ, φησὶ, σωτηρίας. μὴ οὖν ἐγκαταλίπῃς με, ὥς ἀπὸ ταύτης παρατραπέντα, πα-
ραδοθῆναι τῷ Σατανᾷ. ἢ ὡς οὕτως. „Ἡ ἐμὴ, φησιν, ἐπιθυμία, τὸ μὴ ἀποπεσεῖν ἐς τὴν. ἢ δὲ τῶν ἀμαρτω-
λῶν ἐναντία. δέομαι τοίνυν μὴ ἀπὸ τῆς ἐμῆς ἐπιθυμίας ἀφελὼν, ἐκείνοις παράσχοις. τοῦτο δὲ ἔχει, ἐὰν ἐγκα-
ταλίπῃς με. προστίθῃσι δὲ ὁ Χρυσόρρημος. „Οὐκ εἶπεν. ἢ ἐπιθυμεῖ. ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας μου. τούτῃς
μηδὲ μικρὸν τι δῶς ὃν ἐπιθυμεῖ. τοιοῦτοι γὰρ οἱ πονηροὶ. μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιθυμίας τὴν κατὰ τοῦ πλησίον ἐρ-
γάζονται ἐπιβουλὴν. λέγει δὲ ὁ Ἀνάγνωμος. „Τούτους ταλανίζει ὁ ἡ Γραφὴ λέγουσα. „Οὐαὶ οἱ εὐφραι-
νόμενοι ἐπὶ κακοῖς, ὅς χαίροντες ἐπὶ διαστροφῇ κακῇ (Παρ. β'. 14.) εἰσὶ γὰρ εἰσὶ τινες διεφθαρμένοι, ὡς
τῶν οἰκείων κακῶν παραμυθίαν ἠγείσθαι τὰς ἀλλοτρίας συμφορὰς.

(2) Λέγει γὰρ ὁ αὐτὸς Χρυσόσομος ἄγιος. „Οἱ γὰρ τοῦ Ἰωσήφ ἀδελφοί, βουλόμενοι αὐτὸν ποιῆσαι δεῦλον ὅς ἀ-
πολέσαι βουλόμενοι τὸν πατέρα, διὰ ταύτης αὐτὸς εἶλα. ἡδυνάστερον δὲ οὕτως ἐρμηνεύεται κατὰ ἄλλον ἐρμηνευ-
τὴν. ἦτοι τὸν Νικήταν, τὸ παρὸν ἡττόν. „Ὁ Θεὸς προσέταξε τηρεῖν αἰετὶ τὴν τοῦ ὄψεως κεφαλὴν. κεφαλὴ δὲ
τῶν ἀμαρτημάτων ὅσον ἀρχὴ, ὁ λογισμὸς ἐστὶν ὁ προσβολὴ τῆς ἀμαρτίας. ὁ τοίνυν πρῶτον τῇ διανοίᾳ ὑπὸ τοῦ
ἐχθροῦ ἐντιθέμενος φιλόσαρκος ὁ φιλοπαθὴς λογισμὸς, πολλοὺς βλαστᾷ καὶ θησαυρίζει κύκλω εἰς τὸν ἑαυτὸν του
ἄλ-

Ἐπὶ αὐτῶν, λέγει, εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἔχθρους μου θέλουν πέσουν ὅχι ἀπλῶς κάρβουνα, ἀλλὰ κάρβουνα ὁμοῦ με φωτιά· ἦτοι θέλουν πέσουν εἰς αὐτοὺς κάρβουνα πολλὰ ἀναμμένα, καὶ ὅπου ἔχουν πολλὴν φωτιά, κάρβουνα δὲ νόησον, τὴν παρὰ Θεοῦ τιμωρίαν. ἦτις ὡς ἀνὰ κάρβουνα ἀναμμένα φλογίζει καὶ κολάζει τοὺς ἁμαρτωλοὺς. ταῦτα δὲ προφητεύει ὁ Δαβὶδ κατὰ τῶν ἐχθρῶν του, ἐπειδὴ πολλὰς φορές εἰς πολλοὺς ἁμαρτωλοὺς ἑκατέβη ἀπὸ τοὺς οὐρανούς· φωτὶς Θεοπέμπτος καὶ τοὺς ἐκατάκαυσεν, μάλιστα δὲ εἰς τοὺς Σοδομίτας.

„Καταβαλεῖς αὐτοὺς ἐν ταλαιπωρίαις,
καὶ οὐμὴ ὑποστῶσιν.

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις καταβάλλεις τοὺς ἁμαρτωλοὺς με τιμωρίας καὶ κακώσεις, αἱ ὅποσαι τόσον θέλουν ταλαιπωρήσουν αὐτοὺς, ὥστε ὅπου νὰ μὴ δύνανται νὰ ὑποφέρουν τελείως τὴν ταλαιπωρίαν ταύτην· ἀλλ' εὐθὺς με πρώτην προσβολὴν καὶ κτύπημα, θέλουν κατακρημνισθοῦν εἰς ἀπώλειαν, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν δύναμιν τῶν τιμωριῶν. (1)

11: „Ἄνὴρ γλωσσώδης οὐ κατευθύνῃ.

Ἄλλους ἀσχεροὺς λογισμοὺς· τὴν πρωτόνδιαν λοιπὴν καὶ τὴν προσβολὴν τῶν πονηρῶν λογισμῶν κεφαλὴν ἠγοούμεθα εἶναι· ὅταν οὖν ἡ πρώτη προσβολὴ τοῦ πονηροῦ λογισμοῦ διαχθῇ παρ' ἡμῶν, καὶ οὐμὴ παραδεχθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ, αὐτὴ καλύπτει καὶ ἀφανίζει ἄλλους τοὺς ἄλλους λογισμοὺς, τοὺς βλασάνοντας μετὰ τὴν προσβολὴν· καὶ ὁ κόπος, ὃν οἱ Δάκμονες ἐποίησαν, ἵνα σπείρουν εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν τὴν προσβολὴν αὐτὴν, αὐτὸς ἐπιστρέφει κατ' αὐτῶν, μηδὲν βλάψας ἡμᾶς. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ταῖς οικείαις, φησὶν, ἐπιβουλαῖς περιπέσειεν· καὶ ἡ κατ' ἐμοῦ πεκταίνουσιν, ὑπομείναιεν· καὶ ἡ κατ' ἐμοῦ τυρενομένη πικρία, τοὺς ταύτην χρωμένους παντελῶς συγκαλύψει, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Διάβολος κύκλω περὶ αὐτὸν ἔχων τὰ πονηρὰ τῶν Δαιμόνων τάγματα, κεφαλὴν χρηματίζει τῆς πονηρίας αὐτῶν.

- (1) Ἄλλος δὲ λέγει· „Καταβαλεῖς αὐτοὺς εἰς βοθρῶνας, καὶ οὐμὴ ἀναστῶσιν. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ταῦτα δὲ συνέβη τῷ Σαουλ ἐν τῇ κατὰ τοὺς ἀλλοφύλους πολέμῳ· ἐκεῖ γὰρ σφαγεῖς, εἰδέξατο τοῦ βίου τὸ πέρας.
(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „Δείκνυσιν ὁ Δαβὶδ, ὅτι καὶ αὐτὴ κατ' ἐαυτὴν ἡ κακία, ἱκανὴ διαφθεῖραι τοὺς ἔχοντας· ἔστι γὰρ ὅτε ἐπὶ γῆς ἔτι ὄντα τὸν γλωσσώδη, τὰ αὐτοῦ μετελευσεται κακὰ· τοιοῦτος ὁ λοιδορὸς πᾶσι πολέμιος· ἀνδρὶς ἐπαχθὺς· φορτικὸς· ὥσπερ οὖν ὁ μακροθύμος καὶ ἐπιεικὴς καὶ σιγῶν ἐπιστάμενος, ἀσφαλὴς καὶ βεβηκὼς καὶ τοῖς πᾶσιν ἐπίχαρις.
(3) Ὁ αὐτὸς δὲ λέγει Χρυσόστομος· „Ὅρα πάλιν τὴν κακίαν ἀκούσαν εἰς διαφθοράν τοῦ ἔχοντος· ὡς γὰρ ἐπὶ

„σεται ἐπὶ τῆς γῆς·

Ὁ ἄνθρωπος, λέγει, ὁ γλωσσώδης· ἦγουν ὁ ἀκρατὴς· εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ φλύαρος καὶ προπέτης, καὶ ὁ φιλόσοφος καὶ ἐριστικός, αὐτὸς δὲν θέλει κατευδοθῇ εἰς τὰ ἔργα του ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλὰ θέλει ὀλισθήσῃ καὶ κρημνισθῇ, καὶ ψυχικὰ καὶ σωματικὰ. (2)

„Ἄνδρα ἄδικον κακὰ θηρεύσει εἰς
διαφθοράν.

Καὶ ἄλλος δὲ σοφὸς εἶπε· „Παρανομίαι ἀνδρῶν ἀγρεύουσιν (Παρ. ε'. 22.) ἐπειδὴ δὲ πολλὰς φορές θηρεύεται· ἔχουν πιάνεται τινες ὡς κυνήγιον, εἰς σωτηρίαν καὶ ἀφέλειαν τῆς ψυχῆς· καθὼς θηρεύθη ἡ Σαμαρείτις ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, καὶ τὰ ἔθνη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων· διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσεν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ, εἰς διαφθοράν· ὅτι τὸν ἄδικον ἄνθρωπον θέλουν πιάσουν ὡς κυνήγιον τὰ κακὰ, εἰς διαφθοράν καὶ ἀπώλειαν του, κατὰ τὴν Χρυσόστομον· γνωμικὰ δὲ καὶ διδασκαλικὰ εἶναι καὶ τὰ δύο ῥήματα ταῦτα, τοῦ Δαβὶδ· τὸ ἀνὰ τέρῳ δηλαδὴ, καὶ τὸ παρῶν· (3)

12: „Ἐ-

12: „Εγνων, ὅτι ποιήσει Κύριος τὴν
„ κρίσιν τῶν πτωχῶν, καὶ τὴν δίκην
„ τῶν πενήτων.

Ὁ κυριεύων ἐπὶ τοῦ κόσμου ὁ Θεὸς.

Ἀγκαλὰ καὶ πολλαῖς φοραῖς ἄργοπορεῖ νὰ γένῃ παρὰ Θεοῦ ἡ ἐκδίκησις, διὰ τοὺς καταπορευ-
μένους καὶ καταδυναστευομένους. τούτους γὰρ ὁνο-
μάζει ἐδῶ πτωχοὺς καὶ πένητας. ἰαλλ' ὁμως καλῶς
λέγει, ἡξεύρω ἐγὼ, ὅτι ὁ Κύριος θέλει κάμει ἐξά-
παντος τὴν κρίσιν καὶ δίκην αὐτῶν: ἦτοι τὴν ὑπὲρ
αὐτῶν ἐκδίκησιν. ἢ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἢ εἰς
τὴν μέλλουσαν. τοῦτον δὲ τὸν λόγον εἶπεν ὁ Δα-
βίδ, ἕνα μὲν, διὰ νὰ παρηγορήσῃ τοὺς ἀδικουμέ-
νους. καὶ ἄλλο δέ, διὰ νὰ φοβίσῃ καὶ νὰ σωφρονί-
σῃ τοὺς ἀδικούντας αὐτοὺς, κατὰ τὸν χρυσόσο-
μον. (1).

13: „ Πλὴν δίκαιοι ἐξομολογήσονται
„ τῇ ὀνύματί σου.

Πλὴν, λέγει, ἀγκαλὰ καὶ ἡ κρίσις ἡ ὑ-

πὲρ τῶν δικαίων ἀργοπορεῖ νὰ γένῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ,
ὁμως οἱ δίκαιοι δὲν θέλουν σκανδαλισθοῦν διὰ τὴν ἀρ-
γοπορίαν ταύτην. ἀλλὰ θέλουν εὐχαριστήσουν ἐσένα
τὸν Θεόν, διὰτὶ ἡξεύρουν, ὅτι ὅλα τὰ κάμνεις
μὲ λογαριάσμον καὶ σοφίαν καὶ πρὸς τὸ συμφέ-
ρον.

„ Καὶ κατοικήσουσιν εὐθεῖς σὺν τῇ
„ προσώπῃ σου.

Εὐθεῖς ὀνομάζει πάλιν ἐδῶ ὁ Δαβίδ τοὺς
ἀνυπότακτους δικαίους. οἱ δίκαιοι, λέγει, θέλουν κα-
τοικήσουν μαζὶ μὲ ἐσένα τὸν Κύριον ἡγούν μαζὶ μὲ
τὴν ἐνθύμησίν σου, συνευρισκόμενοι πάντοτε μὲ
αὐτήν, καὶ μὴ χωριζόμενοι ἀπὸ αὐτὴν καμμίαν φο-
ρὰν. ἡ εὐθεῖς ὀνομάζει τοὺς Ἀποστόλους, πρόσωπον
δὲ Θεοῦ ὀνομάζει τὸν Χριστόν, ὡς χαρακτηριστὴρα τῆς
ὑποστάσεως αὐτοῦ. εἶπε γὰρ αὐτὸς ὁ Χριστός, „ Πά-
τερ, θέλω, ἵνα ὅπου εἰμι ἐγὼ, καθεύδῃ ὡς μετ'
ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν. (Ἰω-
κ'. 24) τέλος γὰρ τῶν ἀγαθῶν ἡ τοῦ Θεοῦ θεω-
ρία ἐστίν. (2) ἡμποροῦν δὲ νὰ βοηθοῦν καὶ ἄλλως

ο.1

οικείας νόσου, τῆς ἐκ τοῦ κακίης διαφθείρεται. ἱκανὴ γὰρ ἀντὶ πάσης τιμωρίας τὴν ἔχουσιν αὐτὴν ψυχὴν ἢ κα-
κία διαφθεῖραι. ἀλλὰ τίνας ἔνεκεν τὸ τῆς θήρας ἔθηκεν ὄνομα; ἵνα τὸ ἀφυκτον ἴδῃς. ἵνα, κἂν μὴ παραυτίκα
ἐμπέσῃς ἀδικῶν, μὴ θαρβήσῃς. τοιαύτη γὰρ ἡ ἄγρυς· οὐκ αἶε ἐπιτυγχάνει, οὐδὲ εὐθὺς· ἀλλὰ κἂν μὴ ἀλλοτὶ τῇ
ἀγρὶ ζῇα καὶ τὰ θηρευόμενα, οὐδ' οὕτως ἐν ασφαλεῖ τυγχάνει· οὕτω τοίνυν μὴδὲ ψυχὴ θαρβείτω, ἀδίκῃ πράττου-
σα, καὶ μὴδὲ πᾶ ἀλοῦσα· ὅτε γὰρ δὴποτε ἀλώσεται· εἰ γὰρ βούλει ἐν ασφαλείᾳ εἶναι, παύσαι ταῦτα πράττων.
καὶ πολλὰς ἀπαλαύσεις τῆς ἀδείας· καὶ τί δὴποτε οὐ παρὰ πόδας τῆς κακίας, ἔσται τὰ τῆς τιμωρίας; διὰ τὴν τοῦ
Δεσπότου φιλάνθρωπίαν· εἰ γὰρ ἐβούλετο τῶν ἁμαρτανόωντων ἕκαστον εὐθὺς ὑπὸ τὴν τιμωρίαν ἄγειν, προανηρπά-
σθαι ἂν τὸ πλεον τῶν ἀνθρώπων.

(1) Ὅς τις προσθέττει· „ ἵνα μήτε ἐκεῖνοι (οἱ ἀδικεῖν) τῇ ἀθλήσει ἀπαγορεύωσι, μήτε οὗτοι διὰ
τὴν ἀναβολὴν ῥαθυμότεροι γένωνται· ἡ γὰρ ἀναβολὴ εἰς μετάνοιαν ἄγει· τὸν δὲ ἐπιμένοντα, χαλεπώτερον κολά-
ζειν εἶωθε· καὶ μάλα δικαίως· ὅτι τοσαύτης ἀπολαύσεως ἀγαθότητος, οὐκ ἐγένετο βελτίων· ἐνόησον γὰρ, ὅση τοῦ
Θεοῦ ἡ φιλάνθρωπία! ὅταν τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ, ἀνέχηται πάσχειν κακῶς, καὶ μὴ ἐπιζητῇ, τῇ μετανοίᾳ βελ-
τίω ποιῆσαι τὸν ἀδικούντα βουλούμενος. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης· „ Προφητεία τοῦτο περὶ τῆς μελλούσης κρί-
σεως, καθ' ἣν τῶν ἀσεβῶν τῇ πυρὶ παραδεδωμένων, εἰς ἀνάσιν οἱ δίκαιοι παραληφθήσονται· ἐντεῦθεν καὶ Σολομὸν
ὠφελυνθεῖς εἶπεν· „ Ὅτι πᾶν τὸ πόνημα ἄξει ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν (Ἐκκλ. ιβ'. 14.) εἰς κρίσιν δὲ τέλος κα-
τέλξει ὁ Ψαλμὸς· ἐπεὶ καὶ εἰς τέλος ἐπιγέγραπται, τὴν ἀποκειμένην τοῖς δικαίοις λέγων ἐλπίδα· ἀντὶ δὲ τῆς
ἐν τῷ προσώπῳ σου, ὁ Σύνμαχος· „ Παρὰ τῷ προσώπῳ σου λέγει· τὸ κεκαθαρισμένη διανοία δὴλάν πρὸς
τὸν πρὸς πρόσωπον ὄντα τὸν Θεόν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος· „ Αἰ μετὰ σοῦ ὄντες οὐδέποτε ἀποσχέονται· ὅπερ ἂν γένηται, οὐδέποτε δυσχερά-
νουν.

ὅτι δίκαιοι μὲν εἶναι ὅλοι ἀπλῶς οἱ τὴν ἀρετὴν ἐργα-
ζόμενοι . εὐθεὶς δὲ εἶναι , οἱ μὲ λογαριασμόν καὶ
διάκρισιν τὴν αὐτὴν ἐργαζόμενοι ἀρετὴν . ἔπειδὴ
δὲ περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως διαλαμβάνει ὁ πα-
ρὼν ψαλμός, καὶ περὶ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων ;
διὰ τοῦτο ἐπαρακινήθησαν μερικοὶ νὰ ἐπιγράφουν εἰς
τὸν παρόντα ψαλμόν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ., Εἰς
τὸ τέλος Ψαλμός τῷ Δαβίδ .

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜ΄.

, Ψαλμός τῷ Δαβίδ . (1)

1 : „ Κύριε ἐκέκραξα πρὸς σέ , εἰσά-
κουσόν μου .

Ἐγὼ , λέγει , ἐφώνηξα εἰς ἑσένα Κύριε,
μὲ φωνὴν καὶ κραυγὴν καρδίας , ἀναμμένης καὶ κα-
τανευυγμένης ἀπὸ τὴν θλίψιν . διὰ τοῦτο εἰσάκουσόν
μου . μὲ τοιαύτην γὰρ νοερὰν φωνὴν τῆς καρδίας καὶ
ὁ Μωϋσῆς φωνάζωντας , εἰσηκούσθη ἀπὸ τὸν Θεόν,
καὶ καὶ μὲ τὸ σῶμα ἐσίωπα . τοιαύτην φωνὴν ἀνέπεμ-

παν ἀπὸ καρδίας καὶ ἡρώφρων Ἄννα , ἡ γυνὴ τοῦ
Ἠλκανὰ , καὶ καὶ ἡ διὰ σώματος φωνὴ αὐτῆς δὲν ἤ-
κούετο . ἔθεν καὶ σφρα εἴσα , ἐγέννησε τὸν Σα-
μουὴλ . Μὲ τοιαύτην , λέγει , νοερὰν φωνὴν τῆς καρ-
δίας ἐφώνηξα καὶ ἐγὼ εἰς ἑσένα Κύριε , τὴν ἀκουσὴν
εἰς τὰ ὧτά σου . καὶ ὅχι μὲ μόνον τὴν αἰσθητὴν φω-
νὴν τοῦ σώματος , μὲ τὴν ὑπότιαν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι προ-
σευχόμενοι καὶ πληθύνοντες τὴν δέσπιν τους , δὲν εἰ-
σηκούοντο . διατὶ , καθὼς ἐκεῖνος ὅπου φωνάζει αἰ-
σθητῶς μὲ τὰ σῶμα , τευτῶναι εἰς τὰ ἔξω ἔλον τὸ
σῶμά του , καὶ εὐκερῶναι ὅλην τὴν δύναμίν του ἰδ-
τῆ καὶ ἐκεῖνος , ὅπου φωνάζει νοερῶς μὲ τὴν καρδί-

αν

νοῦσιν . οὐδέποτε μέμψονται τοῖς γινόμενοις . τοῦτο γὰρ ψυχῆς ἀπεριτρίπτου ἔκκλινος , μὴ ἀπαιτεῖν τὴν Δε-
σπότην εὐθύνας . διὸ ἔ Παῦλος ἔλεγε . „ Μενοῦν γε ὁ ἄνθρωπος , σὺ τις εἴ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ ; μὴ
ἔρεϊ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι , τί με ἐπαῖνσας οὕτως ;

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . „ Ὅτι ἔ τοῦτον τὸν Ψαλμόν ἐποίησεν ὁ Δαβίδ διωκόμενος ἀπὸ τὸν Σαούλ , καὶ
παρακαλῶν νὰ τύχη τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν . ἄλλοι δὲ λέγουσιν . „ Ὅτι λέγεται ὁ Ψαλμός οὗτος ἐκ προσώπου
τῶν ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτων . λέγει δὲ ὁ Χρυσόρρηνος . „ Τοῦτον τοῦ Ψαλμοῦ , τὰ ῥήματα μὲν πάντες , ὡς
εἶπεν , Ἰσααί , ἔ διὰ πάσης ἡλικίας διατελοῦσι ψάλλοντες . τὴν δὲ διάνοιαν ἀγνοοῦσι , βαλάντιον περιφέροντες
ἐσφραγισμένον . ὅπερ οὐ μικρὸν εἰς κατηγορίας λόγον , ψάλλειν μὲν καθ' ἡμέραν , μὴδ' ἀπαξ δ' ἐπιζητῆσαι μα-
θεῖν τὸν νοῦν τῶν ψαλλομένων . ἀλλὰ παρακαθεῖσθαι θησαυρῷ συνεσπασμένῳ , οὐχ ἀπλῶς δὲ , οἶμαι τὸν Ψαλμόν
τοῦτον τετάχθαι παρὰ τῶν Πατέρων καθ' ἑκάστην ἐσπέραν λέγεσθαι . οὐδὲ διὰ τὴν μίαν λέξιν τὴν λέγουσαν .
„ Ἐπαρσὶς τῶν χειρῶν μου θυσία ἐσπερινή . ἀλλ' ὅς τι φάρμακον σωτήριον , ἔ ἀμαρτημάτων καθάρσιον τὸν Ψαλ-
μόν ἐνομοθέτησαν λέγεσθαι . Ἰνα , ὅσα (ἀμαρτήματα) προσβιβόμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν , ὅπουδήποτε διατρί-
βοντες , ταῦτα ἐλθόντες εἰς τὴν ἐσπέραν , διὰ τῆς ἐπώδης ταύτης ἀποδυσώμεθα τῆς πνευματικῆς .

αν, συσρέφει ἐξ ἐναντίας εἰς τὰ ἑσώ ὅλον τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν του. καὶ συμμαζῶναι ὅλην τὴν δύναμίν του. ὅθεν καὶ εἶναι ἀξίος νὰ εἰσακούσται παρὰ τοῦ Θεοῦ. (1)

„: Πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου ἐν τῷ κεκραγέναι με πρὸς σέ.

Πρόσεξα, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου, διατὶ κράζω πρὸς ἐσένα νοερῶς καὶ μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. ἐπειδὴ ὁ Θεός, δὲν προσέχει εἰς τὴν αἰσθητὴν φωνὴν τῆς δεήσεως ἐκείνου, ὅπου μὲ τοιοῦτον τρόπον δὲν φωνάζει: ἤγουν νοερῶς καὶ ὁλοκαρδίως. (2)

2: „ Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου, ὡς
„ Θυσία ἐνώπιόν σου - ἐπαρσις τῶν
„ χειρῶν μου, θυσία ἐσπερινή.

Δύω ὧμοι: ἥτοι θυσιαστήρια ἦτον εἰς τὸν παλαιὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν χρυσόσομον. τὸ ἓνα χρυσοῦν, καὶ τὸ ἄλλο χαλκινόν. καὶ τὸ μὲν χρυσοῦν ἦτον ἀφιερωμένον διὰ τὸ καύσιμον τοῦ θυμιάματος. τὸ δὲ χαλκινόν ἦτον ἀφιερωμένον διὰ τὰς ἄλλας

θυσίας. τὸ μὲν θυμιάμα λοιπὸν, κατεσκευάζετο ποτε λυτελῶς καὶ καθαρῶς κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ νόμου. ὅθεν καὶ ἦτον εὐπρόσδεκτον εἰς τὸν Θεόν, ὅταν ἐθυμιάζετο. καὶ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην, καὶ διατὶ ἦτον εὐωδέστατον. καὶ μάλιστα διατὶ προσικόνιζε τὴν νέαν λατρείαν τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ ὅτι ἄμποτε νὰ κατευθυνθῇ καὶ νὰ γένη εἰς ἐσένα Κύριε, εὐπρόσδεκτος ἡ προσευχή μου ὥσάν τὸ καθαρὸν ἐκεῖνο καὶ εὐωδέστατον θυμιάμα, τὸ νομίμως θυμιώμενον εἰς ἐσένα. μὲ τὸ νὰ ἀναφθῇ ἡ καρδία μου ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς προθυμίας καὶ ἀγάπης. καθὼς καὶ ἡ ἐσχάρα τοῦ χρυσοῦ θυσιαστηρίου ἀναπτε, καὶ ἀνέπεμπε τὴν εὐδίαν τοῦ θυμιάματος. Καὶ περὶ μὲν τοῦ θυμιάματος ταῦτα.

Περὶ δὲ τῆς ἐσπερινῆς θυσίας λέγομεν, ὅτι ἦτον νομοθετημένον εἰς τοὺς Ἰσραεῖς, νὰ θυσιάξουν ἀκαταπαύτως καθ' ἡμέραν δύο ἄμνους ἥτοι πρόβατα ἀρσενικά. ἓνα μὲν, τὸ πρωῒ. ἄλλο δὲ, τὸ βράδυ. καὶ τυχόν καὶ κύνενας ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους δὲν ἤθελε προσφέρῃ θυσίαν ἄλλην. ὅθεν καὶ αἱ θυσίαι τῶν δύο τούτων προβάτων, ὠνομάζοντο τοῦ ἐνδελοχισμού. διατὶ ἐνδελεχῶς: ἥτοι ἀδικόπως ἐπροσφέροντο. ταῦτά ἐστιν, ἃ ποιήσεις ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ἄμνους ἐνιαυσίους ἀμώμους δύο τὴν ἡμέραν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἐνδελεχῶς, κάρπωμα ἐνδελεχισμού. τὸν ἀμῶν τὸν ἓνα ποιήσεις τὸ πρωῒ, καὶ τὸν ἀμῶν τὸν διώτερον ποιήσεις τὸ δειλινόν. θυσίαν ἐνδελεχισμού εἰς γενεὰς ὑμῶν. (Ῥε. κθ' 38) αὐταὶ δὲ αἱ θυσίαι τῶν δύο προβάτων, ἦτον πάντοτε καθαρὰ καὶ

δακ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων. „ Τὶ οὖν οὗτος φησιν, ἐκέκραξα πρὸς σέ; κραυγὴν ἐνταῦθα λέγει οὐ τὴν ἐρήμους, ἀλλὰ τὴν ἔνδον. ἢ ἡ καρδία ἐτικτεν ἢ πεπυρωμένη. τοιαύτην γὰρ κραυγὴν ζητεῖ ὁ Θεός. τὴν συσρέφουσαν τὴν φρόνησιν. τὴν οὐκ ἔωσαν χασμᾶσθαι. οὐ μόνον δὲ τοιαύτην, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν εὐχεσθαι. εἰσὶ γὰρ πολλοί, οἳ, ἐσηκασί μὲν εὐχόμενοι, οὐ βοῶσι δὲ πρὸς τὸν Θεόν. ἀλλὰ τὰ μὲν χεῖλη, πρὸς τὸν Θεὸν βοᾷ, καὶ τὸ δὲ νομα τοῦ Θεοῦ περιφέρει. ἢ δὲ διάνοια, οὐδενὸς ἐπαισθάνεται τῶν λεγομένων. λέγει δὲ ὁ Θεὸς Βασιλεὺς. Οὐχ ἀπλῶς τὰ ῥήματα τῆς προσευχῆς ὠφελεῖ. ἀλλὰ τὸ ἀπὸ σπουδαίας διαθέσεως ἀναπέμπεσθαι. ἐπεὶ καὶ ὁ Πατρισταὶς ἐδίδκει πληθύνειν τὴν δέησιν. ἀλλὰ πρὸς ἑαυτὸν. ἐπεὶ περ ἐν ἀμαρτίᾳ τῆς υπερηφανίας ἐγένετο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων. „ Ὅρα καὶ ἄλλην ἀρετὴν εὐχῆς, δι' ἣν ἀξιοῖ ἀκουσθῆναι. ἥτοι τὸ ταύτην εὐχὴν εἶναι τῆς θείας προσοχῆς καὶ τῶν ἀκοιμήτων ὀφθαλμῶν. ποῖα δὲ ἐστὶν ἡ τοιαύτη; ὅταν μὴ κατὰ ἐχθρῶντις εὐχεται. ὅταν μὴ ὑπὲρ πλούτου, ἢ δυναστείας, ἢ δόξης. μηδὲ ὑπὲρ τινος τῶν ἐπικύρων τούτων. ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἀβανάτων καὶ ἀκηράτων ἐκείνων. οὐ γὰρ δὴ μόνον οὐκ εὐχεσθαι δεῖ κατὰ τῶν ἐχθρῶν. ἀλλὰ καὶ τὴν ὀργὴν ἀναγεῖν τὴν κατ' αὐτῶν. διὸ φησι Παῦλος. „ Βούλομαι τοὺς ἄνδρας προσεύχεσθαι, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας. χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν: τούτεστι, καὶ ἔχης ἐχθρὸν, σβέσον τὴν ὀργὴν, καὶ οὕτω προσίθι τῷ Δεσπότῃ. καὶ μὴ μόνον διὰ τοῦ σώματος μηδὲν εἶπης κατ' αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ τὴν διάνοιαν ἀπάλλαξον τοῦ. ἂν τοιαύτη ἡ εὐχή ᾖ, καὶ μετὰ σπουδῆς καλῆς τὸν Θεόν, καὶ πρὶν ἢ τελεῖσαι τὴν εὐχὴν, ἀκουσθήσῃ. ἔτι, φησι, λαλοῦντός σου, ἔρε. ἰδοὺ παρέμι.

δεκταὶ ἀπὸ τὸν Θεόν. καθότι δὲν ἐπροσφέροντο διὰ ἁμαρτίας. αἱ γὰρ ἄλλαι θυσίαι αἱ παρὰ τοῦ λαοῦ προσφερόμεναι, δὲν ἦτον πάντοτε δεκταὶ καὶ καθα-
ραί. διατὶ ἐμολύνοντο πολλαῖς φοραῖς ἀπὸ τὰς πονη-
ρὰς διαθέσεις τῶν προσφερόντων αὐταῖς. αἱ μὲν οὖν
δύο αὐταὶ θυσίαι ἦτον τιμιώτεραι ἀπὸ τὰς ἄλλας, ὅτι
ἀπὸ τὰς δύο δὲ πάλιν ταύτας, ἡ θυσία, ὅπου ἐπρο-
σφέρετο τὸ ἑσπέρας, ἦτον τιμιώτερα ἀπὸ τὴν θυ-
σίαν, ὅπου ἐπροσφέρετο τὸ πρωῒ. διότι ἐκείνη μὲν
ἡ πρωινή θυσία, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἑσπερινήν. ἡ δὲ
ἑσπερινή, ἐσυμπλήρωνεν ὅλην τὴν ἱερουργίαν τῆς ἡ-
μέρας, καὶ ἐτελείωνεν τὴν ἐν τῇ ναῷ λειτουργίαν, κα-
τὰ τὸν Χρυσόσομον. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ. ὅμπο-
τε νὰ κατευθυνθῇ καὶ νὰ γένῃ καθαρά καὶ εὐπρόσδε-
κτος εἰς σέ Κύριε, ἡ ἐν τῇ προσευχῇ γινωμένη ἑπαρ-
σις τῶν χειρῶν μου. καθὼς εἶναι εὐπρόσδεκτος εἰς σέ
καὶ ἡ θυσία τῆς ἑσπέρας. γίνεται δὲ εὐπρόσδεκτος
ἡ προσευχή: ὅταν δηλαδή, τὸ μὲν προσευχόμενον
σῶμα εἶναι καθαρὸν ἀπὸ λόγια αἵσχροι: ἦγουν ὕβρις
λοιδορίας, κατακρίσεις, καὶ καταλαλίας. μᾶλλον δὲ
ἡ προσευχομένη καρδιά, εἶναι καθαρά ἀπὸ λογισμοὺς
αἵσχρους, βλασφημίας, καὶ πονηρῶς. καὶ ὅταν αἱ
χεῖρες, ὅπου σκηκώνονται πρὸς τὸν Θεόν ἐν τῇ προ-
σευχῇ εἶναι καθαροὶ ἀπὸ πλεονεξίας καὶ ἀρπαγῆς
καὶ ἀπὸ καθ' ἄλλην παράνομον. πρᾶξιν. (1)

3:., Θεὸς Κύριε φυλακὴν τῷ στόματι
μου, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ
χείλη μου.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἤξευρε, ὅτι τὸ σῶμα
εἶναι οἷον πολλῶν κακῶν, ὅταν ἀμελῆται καὶ ἀφί-
νεται νὰ λαλῇ ἀσέχαστα ὅ, τι ἤθελε φθασῇ. καθὼς ἐκ
τοῦ ἐναντίου τὸ αὐτὸ σῶμα εἶναι οἷον καὶ πολλῶν
ἀγαθῶν: ὅταν δηλαδή προνοῇται καὶ φυλάττεται ἀπὸ
τὸν ἄνθρωπον. καὶ ὅτι εἰς τοῦτο εἶναι χρεῖα σπουδῆς
καὶ ἀγῶνος, καὶ μᾶλλον τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ.
διὰ τοῦτο παρακαλεῖ τὸν Θεόν εἰς βοήθειαν καὶ φυλα-
κὴν τοῦ σώματος. λέγει γὰρ ὁ θεὸς Χρυσόσομος,
ὅτι τὰ μυρία δεινὰ, τῆς γλώσσης ἡ εὐκολία εἰργάσα-
το. ὥσπερ οὖν τὰ ἀγαθὰ, ἡ ἀσφάλεια. διότι καθὼς
εἶναι ὁσπῆτιον, ἡ μία πόλις δὲν ἔχει κἀνέαν ὄφελος
ἀπὸ τὰς πόρτας καὶ τὰ τειχοκάρτα, ἀνίσως δὲν εἴ-
ναι ἄνθρωποι φυλακότες εἰς αὐτὰ. οἷον αἱ ἡμέραι
πότε μὲν, εἶναι καλὸν νὰ κλείουν τὰς πόρτας ταύτας,
καὶ πότε δὲ, εἶναι καλὸν νὰ τὰς ἀνοίγουν. ὅτι δὲν εἴ-
ναι ὄφελος εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ ἄν-
θρώπου, ἂν δὲν εἶναι φυλακὴ εἰς αὐτὰ, κατὰ τὸν
αὐτὸν χρυσορρήμονα. (2) φυλακὴ δὲ σώματος εἶναι, ἡ εἰς
αὐ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. ἡ Κατευθυνόμεν δὲ ἡ εὐαγὴς προσευχή, τῶν αἰτούντων τὰ κυρίως ἀγαθὰ τοῦ γὰρ
μὴ τοιούτου ἡ προσευχή, ἀποστέφεται, ὡς θυμίαμα ἐσβεσμένον, καὶ διασκορπίζεται ὡς δυσώδης. ὁ δὲ θεὸς βα-
σιλεὺς φησι. ἡ Τὸ μὲν τοι νόμικον θυμίαμα ἐν Ἡσαΐα ὁ Θεὸς ἀποπέμπεται λέγων. ἡ Θυμίαμα, βδέλυ-
γμά μοι ἐστίν. βδελυκτὸν γὰρ τῶντι τὸ οἶσθαι τὰς δι' ὁσφρίσεως ἰδόντας τὸν Θεὸν θρῶσκον, τοῦ θυμιάματος
τὴν σύνθεσιν διατεταχέναι. ἡ καὶ μὴ νοεῖν, ὅτι θυμίαμα τῇ Κυρίῳ, ὁ ἐν σώματι ἁγιασμός ὑπὸ τῆς κατὰ ψυχὴν
σωφροσύνης ἐπιτελούμενος. λέγει δὲ ὁ Χρυσόσομος. ἡ Ἔσω τοίνυν θυμιατήριόν σου τὸ σῶμα. ἡ ἀκούει μὴ
κόπρου τὸ θυμιατήριον ἐμπλήσης. τοιοῦτοι γὰρ οἱ τὰ αἵσχροι φθεγγόμενοι καὶ ἀκαθάρτα ῥήματα. ὥσπερ γὰρ τὸ
θυμιατήριον οὐδὲν ἔχειν ἀκάθαρτον χεῖρ. ἀλλ' ἡ πῦρ καὶ θυμίαμα. οὕτω καὶ τὴν γλῶτταν οὐδὲν ἔχειν κεκληιδυμέ-
νον ῥῆμα. ἀλλ' ἡ ἁγιασμένη καὶ εὐφημία. οὕτω καὶ τὰς χεῖρας θυμιατήριον γίνεσθαι. οὗ γὰρ ἐν χαλκῷ προσάγει
βωμῷ τὸ θυμιατήριον, οὐδὲ ἐν χρυσῷ. ἀλλ' ἐν τῇ τούτου τιμιωτέρῃ, ἐν τῇ πνευματικῇ. ἐκεῖνα μὲν γὰρ, ἀφυ-
χος ἦν βλῆ. ἐν σοὶ δὲ, ὁ Θεὸς ἐνοικεῖ, καὶ μέλος εἶ τοῦ Χριστοῦ καὶ σῶμα τέλειον. ἄλλος δὲ λέγει. ἡ Ὅτι προ-
σέθηκεν ὁ Δαβὶδ κοντὰ εἰς τὴν τῆς διανοίας προσευχὴν, καὶ τὸ, ἡ χεῖρες τῶν χειρῶν μου. ἔδει γὰρ περὶ τοῦ θεο-
σητισμοῦ εἰπόντα, καὶ περὶ τοῦ πρακτικοῦ μνημονεύσαι καὶ τὴν σωματικὴν ἔργον. προσεῖπαι δὲ ὁ Εὐσέβιος. ἡ Ἐ-
σπερινὴν θυσίαν, ἀλλ' οὐχ ἑωδιὴν εἶπε, διὰ τὸ τὰς χεῖρας τελευτάσαι ἀναπνοῆς καὶ αὐτῆς τῆς τοῦ βίου τελευτῆς
(ἢ σημαίνει ἡ ἑσπέρα) ἐπιτελούμενας πράξεις, ὑπὲρ πᾶσαν θυσίαν κρίνεσθαι τῇ Θεῷ. ὁ δὲ Θεοδωρίτος λέ-
γει. ἡ Ἐσπερινῆς μὲν τοι καὶ οὐχ ἑωδιῆς ἐμνημόνευσεν. ἐπειδὴ ἐν συμφορᾷ ἦν καὶ λύπαις. σκότος δὲ ἔοικεν ἡ
συμφορὰ καὶ νυκτὶ. τῆρι δὲ, ὡς τὰ μὲν ἀπὸ διανοίας, τῇ θυμιάματι εἵκισεν, ὡς δὲ λεπτότερα τυγχάνοντα καὶ
καθαρώτερα. τὰ δὲ δι' ἔργων ἐπιτελούμενα, ὡς δὲ παχύτερα ὄντα, θυσίαν ἀνέμασεν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόσομος λέγει. ἡ Τίς δὲ ἂν γένοιτο φυλακὴ σώματος; λογισμὸς φοβερὸς ἐφ' ἑσῶς, μετὰ χεῖρας ἔ-
χων

αὐτὸ ἐπιστάσια καὶ προσοχὴ τοῦ νοῦς. ὅταν δη-
λαδὴ ὁ νοῦς προσέχη καὶ ἡξυρῇ, ποῖα μὲν λόγια πρέ-
πει νὰ λαλῇ. ποῖα δὲ νὰ κρατῇ μέσα εἰς τὴν καρδί-
αν. διότι εἶπεν ὁ Σειράχ, „Πολλοὶ ἔπεσον ἐν σώματι
μαχαίρας, καὶ οὐχ ὡς οἱ πεπτωκότες διὰ γλῶσσαν. μα-
κάριος ὁ σκεπασθεὶς ἀπ' αὐτῆς. (Σειρ κη'. 18)
βάλλε λοιπὸν, λέγει, Κύριε, φυλακὴν εἰς τὸ σῶμα-
μου, καὶ πόρταν περιοχῆς ἥτοι φυλακῆς, εἰς τὰ χεῖ-
λη μου. καὶ τὰ δύο γὰρ ταῦτα ἡ φυλακὴ καὶ ἡ περι-
οχὴ, ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσιν ἐκ παραλλή-
λου. (1)

4: „Μὴ ἐκκλίνης τὴν καρδίαν μου εἰς
„λόγους πονηρίας, τοῦ προφασίζε-
„σθαι προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις.

Μὴν ἀφῆσης, λέγει, Κύριε, νὰ κλίνη καὶ

νὰ κρημνίζεται ἡ καρδιά μου εἰς τὸ νὰ λαλῇ πονηροῦς λό-
γους διὰ μέσου τοῦ σώματος. καὶ εἰς τὸ νὰ συλλο-
γίζεται ἐνθυμήσεις καὶ λογισμοὺς ἀπρεπεῖς. τοῦτο δὲ
θέλει κατορθωθῇ εὐκόλα, ἀνίσως καὶ τὸ ἐξωθεν σῶμα
μου εἶναι φυλαγμένον, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἀλλὰ
μὴδὲ ἀφῆσης τὴν καρδίαν μου, ὅχι μόνον νὰ ἐκκλίνη
εἰς τοὺς τοιοῦτους πονηροῦς λόγους. ἀλλὰ καὶ εἰς
τὸ νὰ προφασίζεται προφάσεις ὅταν ἀμαρτάνῃ. διό-
τι καὶ εἰρωτόπλαστοι, ὅταν ἡμαρτον, ὁ μὲν Ἀδάμ
ἐπροφασίσθη τὴν Εὐάν: πῶς αὐτὴ δηλαδὴ τὸν ἄ-
πατησεν. ἡ δὲ Εὐά πάλιν ἐπροφασίσθη τὸν ὄφιν,
πῶς αὐτὸς τὴν ἐγέλασεν. ὁμοίως, ὁ μὲν φονεὺς,
εὐρίσκει προφασιν τοῦ φόνου, τὴν βίαν τοῦ θυμοῦ
του. ὁ δὲ μοιχὸς, προφασίζεται τὴν βίαν τῆς ἐπι-
θυμίας του. ὁ κλέπτης, προφασίζεται τὴν ἀνάγκην
καὶ πτωχείαν του. καὶ ἄλλος ἀμαρτωλὸς, ἄλλην αἰ-
τίαν προφασίζεται. αἱ προφάσεις δὲ αὗται δὲν παρ-
κινοῦσι τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀμαρτάνουν. ἀλλὰ ἡ ἀ-
μέλεια αὐτῶν καὶ ἀπροσεξία. καὶ τοῦτο γίνεται φανε-
ρὸν ἀπὸ ἐκείνους, ὅπου ἐπιμελοῦνται καὶ προσέχουν.

δια-

χων τὸ πῦρ, τὸ μέλλον κατακαίειν τοὺς ἀπλῶς τῷ σώματι κεκρημένους· τοῦτο εἶπον πυλωρὸν καὶ φύλακα, ἀπειλοῦ-
ντα τῷ συνειδότη, καὶ οὐδέποτε ἀνοίξεις τὴν θύραν ταύτην ἀκαίρως· μετὰ τοῦτου καὶ ἕτερον αὐτῷ ἐπίσημον τὸν λέ-
γοντα· „Ὅτι παντὸς ῥήματος ἀργοῦ, λόγον ἀποδώσεις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Εἶδες σύνεσιν; εἶδες σοφίαν; πόθεν ἀρχεται τῆς αἰτήσεως; ἀπὸ τοῦ μεγίστου
τῶν κατορθωμάτων· φυλάττωμεν τοίνυν τὸ σῶμα διηνεκῶς κλεῖν αὐτῷ τὸν λογισμὸν ἐπιτιθέντες· οὐχ ἵνα διηνεκῶς
ἢ κεκλεισμένον· ἀλλ' ἵνα κατὰ καιρὸν ἀνοίγῃται τὸν προσήκοντα· ἔτι γὰρ, ὅτε σιγὴ μᾶλλον ὠφέλησε λαλῆς·
ὥσπερ καὶ λαλιὰ, μᾶλλον σιγῆς· διὰ δὲ τοῦτο καὶ ὁ σοφώτατος ἐκείνος ἔλεγε· „Καιρὸς τοῦ σιγᾶν καὶ καιρὸς τοῦ
λαλεῖν· (Ἐκκλ. γ'. 7.) καὶ ὁ Σειράχ εἶπεν· „Εἰ ἐσί σοι λόγος, ἀποκρίσθι· ἔγωγε ἡ χεὶρ σου ἐν τῷ σῶ-
ματί σου· ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ αὐτός· „Τοῖς λόγοις σου ποίησον ζυγὸν καὶ σαδμὸν, καὶ τῷ σώματί σου ποίησον
θύραν καὶ μοχλόν (Σειρ. κη'. 25.) καὶ ἀλλαχοῦ· „Μὴ καλύσῃς λόγον ἐν καιρῷ σωτηρίας (Σειρ. δ'. 26.)
ἔφη δὲ ὁ Νύσσος Γρηγόριος· „Δύο δέδωκεν ὁ Δημιουργὸς τῇ γλώττῃ τειχία, τὸ τῶν ὀδόντων, καὶ τὸ τῶν χει-
λέων, τὰς ἀλόγους αὐτῆς ἐπέχων ὁρμᾶς· διὰ τοῦτο καὶ ὁ λεπτότατος ἐκείνος ἱμῆν, ὁ ὑποδεσμὸν αὐτῇ τῇ κἀτῶ
γέφυρῃ, χαλινὸς λέγεται, ἵνα μὴ ἄτακτα καὶ ἀνοικονόμητα φθέγγεται· ὁ δὲ Κύριλλος φησιν· „Ὅθεν ὁ μακά-
ριος Προφῆτης, ὅτι τὸ ἀδιαβλήτω κεχρῆσθαι λόγῳ, τοῦ παντός ἐστιν ἀξίον· γέγραπται γάρ· „Εἴ τις ἐν λόγῳ
οὐ πταίει, ὁὗτος τέλειος ἀνὴρ, δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα· (Ἰακ. γ'. 2.) τὸ γεμὴν ἀνεμῶν
καὶ ἀρέτῃ κεχρῆσθαι γλώσσῃ, καὶ ἀχαλίνως ἰοῦσθαι πρὸς πᾶν τὸν κατεφυσκένον ὁ τιθεὶς, πῶς οὐκ ἐν τις μαμίσαι-
το; Φίλων δὲ ὁ Ἑβραῖος εἶπε· „Φαίνεται δυσὶν ἔνεκα τῶν ἀναγκασιότατων ἡ φύσις χεῖλη ἀνθρώποις ἀρμόσα-
σθαι· ἐνδε μὲν, ἡ σιγῆς· ἔνδε γὰρ ταῦτα καὶ φραγμὸς ὀχυρώματος φωνῆς· ἑτέρου δὲ, ἐκρημνίας· διὰ γὰρ τού-
των τὸ τῶν λόγων νῆμα φέρεται· συναχθέντων μὲν γὰρ, ἐπέχεται· (ὁ λόγος) διασάντων δὲ, φέρεται· πολλὰ
γεμὴν ἐλάττωμα, ὃν ἀκούομεν χρὴ λαλεῖν· ἐπεὶ καὶ ἡ φύσις, τὸ χρεῖαδες τοῦ λόγου πρὸς ἀκοὴν δι' ἀναλογίας με-
τροῦσα, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, δύο μὲν ὄτα, μίαν δὲ γλῶτταν ἡμῖν ἐξειργάσατο· ὡς δέον διπλασίονα εἰς
παιδείαν ἀκοῦειν, ἡμιολίῳ δὲ πρὸς τὰ ἐρωτήματα συνεσταλμένον προάγειν τὸν λόγον· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριος·
„Δύο μὲν ὁ Δημιουργὸς ἔδωκε τῇ γλώττῃ τείχη, τὸ τῶν ὀδόντων καὶ τὸ τῶν χειλέων, τὰς ἀλόγους αὐτῆς ἐπέχων
ὁρμᾶς· ἀλλ' ὁμῶς ὁ Προφῆτης καὶ ἑτέρας ἀπελαῦσαι παρακαλεῖ φυλακῆς, διδὼς μὴ φθέγγεται σχετιάζων οὐκ
εὐπρεπές· ὅτι γὰρ, οὐδ' ὑπὸ τοῦ Σαουλ καὶ διακόμενος, εἶπεν τι βλάσφημον ἠέσχετο πῶποτε, μαρτυρεῖ ἡ
ἱστορία.

διατί αὐτοὶ δὲν κάμνουν τὰς τοιαύτας ἀμαρτίας· ἡξεύρωντας γὰρ ὁ Διάβολος, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὅτι ἡμὲν ἐξομολόγησις καὶ ἐξαγόρευσις τῆς ἀμαρτίας, ἐξιλεώνει τὸν Θεόν· ἡδὲ ἄρνησις καὶ τὸ κρύψιμον τῆς ἀμαρτίας, παρακινεῖ ἐξεναντίας τὸν Θεόν εἰς ὀργήν· διὰ τοῦτο ὁ μικρὸς πείθει τοὺς ἀμαρτάνοντας νὰ προφασίζονται καὶ νὰ λέγουν, ὅτι αὐτοὶ δὲν ἥμαρτον, ἀλλὰ ἄλλο πρᾶγμα ἐξῶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔγινεν αἴτιον τῆς ἀμαρτίας των. (1)

„ Σὺν ἀνθρώποις ἐργαζομένοις τὴν ἀνομίαν .

Τοῦτο κρέμεται ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω ἡγοῦν μὴν ἀφίστης, λέγει, τὴν καρδίαν μου Κύριε, νὰ προφασίζεσαι προφάσεις μαζί με τοὺς παρανόμους καὶ ἀμαρτωλοὺς ἀνθρώπους· οὗτοι γὰρ εἶναι, ὅπου προφασίζονται διαφόρους αἰτίας, ὕερα ἀφ' οὗ ἀμαρτήσουν .

„ Καὶ οὐ μὴ συνδιασω μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτῶν .

Ἄν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, μοὶ βοηθήσῃς καὶ δὲν ὁμοιάσω με τοὺς παρανόμους, κατὰ τὰς προφάσεις τῆς ἀμαρτίας· ἐγὼ ἐβέβηκα δὲν θέλω συνασφαῶ καὶ συγκοινωνήσω, ὅχι μόνον με τοὺς εὐτελεστέρους παρανόμους, ἀλλ' οὐδὲ με τοὺς ὑπερέχοντας ἀνάμεσα εἰς αὐτοὺς. (2)

5 : „ Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει καὶ ἐλέγξει με· ἔλαιον δὲ ἀμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλὴν μου .

Ἄς με ἐλέγξῃ, λέγει, Κύριε, καὶ ἄς με ἐπιπλήξῃ ὁ δίκαιος, ἡ δὲ φιλοφροσύνη καὶ περιποιήσις τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ἄς μὴ με δεξιωθῇ μηδὲ ἄς με θεραπεύσῃ· διότι καλλίτερον καὶ ὠφελιμώτερον εἶναι ἢ μάστιξ καὶ ὁ πληγμὸς τοῦ δικαίου, παρὰ ἡ χάρις καὶ κολακεία καὶ γλυκολογία τοῦ ἀμαρτωλοῦ· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἔλαιον· καὶ τὸ ῥαβδί τοῦ δικαίου, εἶναι πλέον ψυχωφελές, παρὰ ἡ τιμὴ καὶ εὐεργασία τοῦ κακοῦ, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „ κρεῖσσον μάστιξ δικαίου, ἢ χάρις ἀμαρτωλοῦ· καὶ ῥαβδὸς δικαίου πλέον, ἢ τιμὴ κακοῦ· τὸ δ' αὖ ἐν ἐλέει προσιθεται, διατί ὁ δίκαιος, παιδεύει μὲν καὶ ἐλέγχει, με φιλανθρωπιᾷ ὅμως καὶ συμπάθειαν· εὐσπλαγχνίᾳ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἡ Οὐχ ὅτι ὁ Θεὸς κλίνει τὴν καρδίαν, μὴ γένοιτο! ἀλλ' ὅς λέγει· τοῦτό ἐστι μὴ ἀφῆς κλίνειν· μὴ ἀφῆς περιτραπῆναι εἰς ἐννοίας πονηράς· ἐκεῖθεν γὰρ ἡ πηγὴ τῆς κακίας ἔστι τῆς ἀρετῆς· ἀπὸ τῆς καρδίας· λόγοι δὲ πονηρίας, οἱ πονηροὺς ποιοῦντες· ὁ γὰρ οἱ λοιμοὶ αἱ εἰς σώματα ἐργάζονται· τοῦτο οὗτοι εἰς τὴν ψυχὴν· αὕτη δὲ μάλιστα τῆς ἀπωλείας ἡ ὁδός· δταν ἀμαρτάνουσα ψυχὴ τὸν φόβον ἐκκλίνῃ, ἔστι προφάσεις τινὰς ἐπινοῇ, λόγους συνηγάρους τοῖς πάθεσιν ἀνευρίσκουσα· κακὸν μὲν γὰρ τὸ ἀμαρτεῖν· χαλεπώτερον δὲ αὐτὸ ποιεῖ, τὸ ἀρεῖσθαι μετὰ τὸ ἀμαρτεῖν· δταν οὖν ἀμαρτήσῃ, εἰπέ· ἥμαρτον· ταύτης τῆς ἀπολογίας οὐδὲν ἀνώτερον· οὕτω τὸν Θεόν, ἴλεον ποιεῖς· οὕτω ἔσται αὐτὸν ὀκνηρότερον εἰς τὸ τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν· προσφυῶς δὲ λέγει εἰς τοῦτο ἔστι Θεοδώριτος· Ἡ δύνατο λογίσασθαι ὁ μακάριος Δαβὶδ, ὅτι ἐχθρὸς ἔστι πολέμιος ὁ Σαουλ, ἔστι τῆς σφαγῆς ἐπιμέμενος τῆς ἐμῆς· οὐκ ἔδικον τοῖνυν ἀνελεῖν τὸν ποιοῦτον, τοῦ νόμου διαγορεύοντος· ἀγαπήσει, τὸν πλησίον σου ἔστι μισήσεις τὸν ἐχθρὸν σου· ἀλλὰ τὴν Εὐαγγελικὴν προθεωρῶν πολιτείαν, κατ' ἐκείνην ἠθέλει βιοῦν· ἔστι εὐχεται μηδεμίαν πρόφασιν εἰς ἀμαρτίαν λαβεῖν·

(2) Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει· ἡ Μηδὲ συμφάγομαι τὰ ἡδέα αὐτῶν· Ἄλλος· ἡ Μη συναλισθῶ ἐν ταῖς τερπνότησιν αὐτῶν· ἄπερ ὁ Χρυσόστομος ἐρμηνεύων λέγει· ἡ Τὸ Ἀποστολικὸν ἐνταῦθα λέγει· ὅτι ἔστι τρυφὰς τῶν ποιοῦτων ἔστι συμπόσιον φεύγειν δεῖ· ἐνθα μάλιστα τὰ τῆς ἀμαρτίας αὐλίζεται· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ἡ Ταῦτα φησι, δρῶσιν οἱ τῆς παρενομίας ἐργάται· ἐμοὶ δὲ μὴ, εἴη τις πρὸς αὐτοὺς κοινωνία, καὶ τὴν ἄκραν ἔχουσιν εὐκληρίαν, ἐκλεκτοὺς γὰρ ἐνταῦθα τῶν πονηρῶν τοὺς εὐήμεροὺς καλεῖ.

ζεται γὰρ, ἵνα μὴ ἀπολεσθῇ ὁ ἁμαρτάνων ἀδελ-
φός του, εἰάν δὲν λάβῃ τὸν πρέποντα ἔλεγχον.
(1)

„Ὅτι ἔτι καὶ ἡ προσευχή μου ἐν ταῖς
εὐδοκίαις αὐτῶν.

Ὅχι μόνον, λέγει, ἐγὼ φεύγω τοὺς πα-
ρανόμους καὶ ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀποσρέ-
φομαι τὴν συναναστροφὴν αὐτῶν καὶ περιποίησιν, ἀλ-
λά ἀκόμη καὶ προσεύχομαι ἐν ταῖς εὐδοκίαις: ἦτοι
κατὰ τῶν εὐδοκιῶν καὶ κακῶν θελημάτων αὐτῶν, ὡς
ἐρμηνεύει ὁ Χρυσορρήμων τῆς ἐν προθέσεως αὐτῇ τῆς
κατὰ νουομένης κατὰ μετάληψιν. παρακαλῶ γὰρ, ἵ-
να αἱ κακαὶ βουλαὶ καὶ πονηραὶ ἐπιθυμίαι αὐτῶν ἐλ-
θουν εἰς ἔργον καὶ ἔκβασιν. ταῦτα γὰρ εὐδοκίας ὀ-
νομάζει. (2)

6: „Κατεπόθῃσαν ἐχόμενα πέτρας οἱ
κρίται αὐτῶν.

Οἱ κρίται, λέγει ἡγουν οἱ δυνάσαι τῶν πα-
ρανόμων, οἱ ὅποιοι ἄρχουσι καὶ ἐξουσιάζουσιν αὐ-
τούς, αὐτοὶ, λέγει, ἠφανίσθησαν παρομοίως με-
τὴν πέτραν ἐκείνην, ἥτις ριπτομένη μέσα εἰς τὸ πέ-
λαγος καὶ καταποντιζομένη, ἀφανίζεται, καὶ οὐδὲν
ἔχνος καὶ σημεῖον μένει αὐτῆς. τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ εἴ-
πεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ περὶ τοῦ ἀσεβοῦς, „Καὶ παρήλθον
καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν. καὶ ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὗ-
ρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ. (Ψαλ. λς' 38) φανερώων-
τας μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι ἀπὸ τὴν ῥίζαν αὐτὴν
ὁ ἀσεβὴς ἀνεσπάσθη, καὶ οὔτε αὐτὸ τὸ ψιλόν του
ὄνομα ἔμεινεν. τὸ δὲ κατεπόθῃσαν, εἶναι αὐτὸ τοῦ
καταποθῆσθαι ἀπορασμένον ἀντὶ μέλλοντος κατὰ ἀν-
τιχρονισμόν· προφητεύει γὰρ διὰ τούτων τὴν τῶν πα-
ρανόμων καταστροφὴν. (3)

Ἀκου-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Εἶδες ψυχὴν συγκεκοτημένην ἐν ἀρετῇ; τῶν μὲν δικαίων καὶ τὰς ἐπιτιμήσεις
μεθ' ἡδονῆς φέρει, τῶν δὲ παρανόμων καὶ τὰ πρὸς χάριν λεγόμενα διακρούεται· τί δὴ ποτε; ὅτι ἐκείνοι μὲν, ἐ-
λεοῦντες, πολλάκις ἀπώλεσαν· οὗτοι δὲ, καὶ ἐπιτιμῶντες, διώρδωσαν· καὶ τῷ μὲν ἔλεγχῳ ταύτων, συγκεκλήρω-
ται ἔλεος· τῷ δὲ ἑλὲν ἐκείνων, θάνατος· καὶ σκόπει πῶς τὸ Ἀποστολικὸν ἐνταῦθα δηλοῖ τὸ, ἔλεγχον, ἐπιτίμησον,
παρακάλεσον· τοιοῦτος γὰρ ὁ ἔλεγχος τῶν ἁγίων· οὕτω καὶ ἱατροὶ ποιοῦσιν, οὐ τέμνουσι μόνον· ἀλλὰ καὶ δεσμοῦσι·
εἰδὲ ἐλεοῦντας ἀποσρέφειν δειτ τοὺς πονηροὺς, πότε αὐτοὺς δεῖ προσεῖσθαι; ἢ δὴλον, ὡς οὐδέ ποτε· ὥστε, καὶ
χρήματα παρέχῃ ὁ φαῦλος, καὶ τρυφὴν ἐπαγγέλλεται καὶ τιμὰς, διάκρουε καὶ φεύγει· τὸν δὲ δίκαιον, καὶ ἐπιτι-
μῶν· καὶ σκόπτει λόγοις, δίδωκε· ἐκεῖνος γὰρ ἐστὶν ὁ φίλων· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „Τοῦ μὲν
καὶ τὸ τραχὺ, προσήνεις διὰ τὴν ὠφέλειαν· τοῦ δὲ, καὶ τὸ χρηστὸν ὑποπτον, διὰ τὸ κακόν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώρι-
τος· „Αἰρετώτερά μοι, φησι, τὰ παρὰ τῶν δικαίων παιδείας χάριν γινόμενα καὶ ὠφελείας, λυπηρὰ, τῶν παρὰ
τῶν ἁμαρτωλῶν προσφερομένων ἡδέων, καὶ δίκην ἑλέου λαμπρύναντος κεφαλῇν, θυμηρεσέραν μοι ταῦτα παρέχῃ
ζωὴν· αἰροῦμαι γὰρ παρὰ τῶν δικαίων παιδεύεσθαι, ἢ παρὰ τῶν ἁμαρτωλῶν θεραπεύεσθαι. καὶ ὁ Ἀνώνυμος·
„Τοῖς ἀσεβέσι, φησιν, εὐχομαι μὴ συγκοινωνῆσαι· αἰροῦμαι δὲ τὴν ἀμαρτίαν τῶν δικαίων διατριβὴν, καὶ ἐπίπνοον
εἶναι δοκῇ διὰ τὴν ἐκ παιδείας ἐπιστροφὴν· δέχομαι γὰρ τοῦ δικαίου τὸν ἔλεγχον μάλλον, ἢ τοῦ ἁμαρτωλοῦ τὴν
πρὸς ἀπάτην χρησιολογίαν, καὶ μυρίας εὐλογίας ἐπαγγέλλομαι τῇ κεφαλῇ ἐλαίου δίκην, ἀπαλύναι με ταῖς κολακεί-
αις πειρώμενος.

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „Τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ τὴν ἐκείνων εὐημερίαν ζηλῶσαι, ὅτι καὶ αὐτοὺς εὐχομαι με-
ταβληθῆναι· ἵνα μεταβληθέντες τῆς εὐπραξίας, λάβωσι κακίας μεταβολὴν· ὥστε, εὐδοκίας ἐδῶ ὁ Θεοδώριτος ἐν-
νοεῖ, τὰς εὐτυχίας καὶ εὐημερίας τῶν παρανόμων καὶ ἁμαρτωλῶν· συμφώνως δὲ καὶ ὁ Χρυσορρήμων εὐημερίας αὐτὰς ὀ-
νομάζει παρακάτω.

(3) Ἄλλος λέγει· „Ἐκτιλῇσονται ἐν χειρὶ πέτρας· τὸ δὲ ἐχόμενα δηλοῖ, τὸ ἐγγὺς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον·
ἦτοι, ὡς ἂν εἰ πέτρα καταποντισθεῖσα, οὐκ ἂν φανείη· οὕτω δὲ καὶ αἱ ἐκείνων εὐημερίαι καταδυσόμεναι, ἀφανεῖς
λοιπὸν γίνονται· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „Οὐκ εἰς μακρὴν, φησιν, φροῦδοι γενήσονται· καὶ οἱ τῆς ἀκρας δυνάμεως ἐ-
πειλημένοι, πέτρας ὑψάλοισι ὑπὸ ὑδάτων καλυπτομέναις, ὑποβρύχιοι παραπλησίως ἔσονται· ἀντὶ τοῦ λίθου πα-
ραδοθήσονται.

„Ακούσονται τὰ ῥήματά μου, ὅτι ἡ-
„δυνήσαν.

διόλου εἰς ἐσέα. λοιπὸν μὴ λάβης τὴν ζωὴν ἀπὸ λό-
γου μου, ὅστις διώκομαι καὶ σφοδρῶς ἐπιβουλεύομαι
ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μου. (2)

Ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν „Ακούσονται ῥή-
σεις μου ἡδίστας. θέλουν, λέγει, δεχθῶν εἰς τὴν καρ-
δίαν τοὺς οἱ συνετοὶ καὶ φρόνιμοι τὰ λόγια μου.
Διατὶ αὐτὰ εἶναι γλυκὰ καὶ ἡδέα, ὡς ἀληθῆ καὶ ὠ-
φέλιμα. (1)

9 : „Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος, ἧς συνε-
„στήσαντό μοι, καὶ ἀπὸ σκανδάλων
„τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν.

7 : „Ὡσεὶ πάχος γῆς ἐρράγην ἐπὶ τῆς γῆς,
„διεσκορπίσθην τὰ ὀστά αὐτῶν παρὰ
„τὸν Ἀδὴν.

Φύλαξόν με, λέγει, Κύριε, ἀβλαβῆ καὶ
ἀνώτερον ἀπὸ τὴν παγίδα, ὅπου ἐσησαν οἱ ἐχθροὶ
μου διὰ νὰ με πιάσουν. καὶ ἀπὸ τὰ σκάνδαλα καὶ
σκοινάμματα, ὅπου ἐβλαβαν ἐμπροσθέν μου, οἱ ἐργά-
ται τῆς ἀνομίας. παγίδα δὲ καὶ σκάνδαλα ὀνομά-
ζει, τὰς ἐπιβουλὰς τοῦ Σαουλ καὶ τῶν ἄλλων ἐχ-
θρῶν του.

Καθὼς, λέγει, τὸ παχὺ χῶμα τῆς γῆς
σχιζόμενον μὲ τὸ ἀλέτρι, διχμοιράζεται καὶ σκορ-
πίζεται εἰς διαφόρους βώλους καὶ μέρη τοῦ χωραφί-
ου : ἐτὶ καὶ τὰ κόκαλα τῶν ἀνωτέρω παρανόμων,
θέλουν διασκορπισθῶν μέσα εἰς τὸν τάφον. τοῦτον
γὰρ ὠνόμασεν Ἀδὴν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

10 : „Πεδούνται ἐν ἀμφιβλήστρῳ αὐτῶν
„οἱ ἁμαρτωλοί.

8 : „Ὅτι πρὸς σέ Κύριε Κύριε οἱ ὀφθαλ-
„μοί μου ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, μὴ ἀντα-
„νέλης τὴν ψυχὴν μου.

Οἱ ἁμαρτωλοί, λέγει, θέλουν πέσουν εἰς
τὸ δίκτυον ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἐσησαν διὰ νὰ πιά-
σουν ἐμένα. καὶ θέλουν σαγηνευθῶν ἀπὸ τὴν ἐδί-
κην, τοὺς σαγήνην. ἐπειδὴ δὲ ἐν ἄλλοις γράφεται
ἀντιγράφοις, αὐτοῦ νοεῖται, ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ θέ-
λουν πέσουν εἰς τὸ δίκτυον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ ἐ-
κεῖνον θέλουν λάβουν τὴν δικαίαν τιμωρίαν. (3)

Οἱ ὀφθαλμοί, λέγει, τῆς ψυχῆς μου, εἰς
ἐσέα ἀπεβλέπουσι Κύριε. διατὶ ἐγὼ ἤλπισα ὁλῶς

, Κα.

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐδελβιος „Εκβάσης τῆς προλεχθείσης κατὰ τῶν πονηρῶν τιμωρίας, πρίν ἀληθείας τὰ ἐμὰ
δέξονται ῥήματα, ἃ παραδέχονται ταῦτα οἱ συνετοί, ὡς ἀληθῆ καὶ ὠφέλιμα.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος φησὶ „Καὶ μυρία, φησὶν, ἐπέλθῃ θανάτου καὶ πόλεμοι καὶ θάνατοι καὶ πύλας
Ἀδου, τῆς ἱερᾶς ἀγκύρας ἐχώμεθα τῆς ἐπὶ τὴν σὴν συμμαχίαν ἐλπίδος. ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει „Ὅτε πρὸς
Κύριον τὸ νεῦμα, ἐνόησι γίνεται τῶν πρὸς οὐρανὸν ὁρῶντων. ὅθεν ἐνικῶς εἴηται πρὸς σέ Κύριε οἱ ὀφθαλμοί μου.
ὅτε δὲ κακία καὶ τῶν ὁσῶν διασκορπισμὸς, πληθὺς λέγονται οἱ ταῦτα παθόντες. ὅθεν πληθυντικῶς εἴηται. διε-
σκορπίσθην τὰ ὀστά αὐτῶν. τοῦτοις παραβαλεῖς καὶ τὴν πρὸς τὸν Ἀδὰμ ἐντολήν. ἐπὶ μὲν τῆς προσέξεως, τὸ ἐνικῶν
ἔχουσιν. Βρώσει φαγῇ. ἐπὶ δὲ τῆς ἀπαγορεύσεως, τὸ πληθυντικόν. Ὁ δὲ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ,

(3) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει „Ἐν ἀμφιβλήστρῳ αὐτοῦ. τοῦτέστι τοῦ Θεοῦ. οἱ γὰρ τοῖς ἄλλοις τὰς παγίδας
πηγνύοντες, καθάπερ τινὲς δικτύω, τῇ θείᾳ συλληψθῆσονται τιμωρίᾳ. ἃ περ δρῶσιν, ὑπομενοῦσι. καὶ πείσσονται
καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπάγουσιν.

„ Κατὰ μόνας εἰμι ἐγώ, ἕως ἂν πα-
ρέλθω .

Ἐγὼ, λέγει, εἶμαι χωρισμένος κατὰ τὸν
τόπον ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ παρανόμους. κα-
θὼς εἶμαι χωρισμένος καὶ κατὰ τὴν πονηρὰν ἐκείνων

γνώμην· μᾶλλον δὲ, δὲν εἶμαι τόσον χωρισμένος
ἀπὸ αὐτοὺς κατὰ τὸ διάστημα τοῦ τόπου, ὅσον εἶ-
μαι μακρὰν κατὰ τὴν ἀλλοτριώσιν καὶ ἀνομοιότητα τῆς
προαιρέσεως. θέλω δὲ εἶμαι χωρισμένος ὁπὸ αὐτοὺς,
ὄχι εἰς ὀλίγον καιρὸν. ἀλλὰ ἕως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ
θανάτου. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἕως ἂν παρέλθω,
κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΑ΄

„ Συνέσεως τῷ Δαβὶδ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ
σπηλαίῳ προσειχόμενον .

Τὶ μὲν δηλοῖ τὸ συνέσεως, εἵπομεν εἰς διαφόρους ἄλλας ἐπιγραφάς. σπηλαῖον δὲ λέγει ἐδῶ
τὸ διπλοῦν τὰ Ἐνγαδδι, μέσα εἰς τὸ ὅποιον εὗρίσκατο ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ παλικαριά του, ὅταν ἐδιώκετο ἀπὸ
τῶν Σαουλ. ἐπειδὴ γὰρ ὁ Δαβὶδ, εὗρίσκατο μὲν εἰς τὸ ἐνδότερον μέρος τοῦ σπηλαίου, ὁ δὲ Σαουλ παρ-
νώντας ἐκείθεν, ἐμβήκε μέσα καὶ ἐκάθησε καὶ ἐκοιμήθη εἰς τὸ ἔξω μέρος τοῦ σπηλαίου, χωρὶς νὰ ἤξού-
ρη, ὅτι ὁ Δαβὶδ εὗρίσκατο μέσα. (μεγάλον γὰρ ἦτον τὸ σπήλαιον.) τοῦτου χάριν ὁ Δαβὶδ ἐλέπωντας,
ἐπὶ ἀποκλείσθη μέσα εἰς τὸ σπήλαιον, ἐπροσευχῆθη πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου. ὅρα καὶ τὴν
ἐπιγραφὴν τοῦ νσ΄ Ψαλμοῦ, ἵνα μάθης, ὅτι ἐκεῖνον μὲν τὸν Ψαλμὸν ἐποίησεν ὁ Δαβὶδ ὕψερρον, ὅταν εὗ-
ρήκεν ἀπὸ τὸ σπήλαιον. τοῦτον δὲ ἐποίησεν, ὅταν ἦτον ἀποκλεισμένος μέσα εἰς αὐτό. (2)

1 : „ Φα΄

- (1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. „ Τὰ μὲν τοι μονάζειν, ἐν τῇ εὐσταθείᾳ τοῦ τρόπου μᾶλλον, ἢ τῇ τοῦ
σώματος ἀναχωρήσει χαρακτηρίζεται. κατὰ ἃ Δαβὶδ ὁ μέγας, πρακτικώτατος ἦν ὁ αὐτὸς ἢ μονώτατος, εἴτω τὸ
κατὰ μόνας εἰμι ἐγὼ ἕως ἂν παρέλθω, μέγα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ λόγου ἢ ἀξιώσις. „ Οὐ γὰρ ἐρημία, κατὰ
τὸν Χρυσόστομον, ποιεῖ τὸ μόνον εἶναι, ἀλλὰ γνώμη φιλόσοφος· οὕτω ἢ πόλεις μέσα οἰκοῦντες ἢ θορύβους ἢ ἀγο-
ράς, δύνανται εἶναι κατὰ μόνας ἀνθρώποι, ὅταν τοὺς διεφθαρμένους φεύγασιν συλλόγους, ἢ τοῖς τῶν δικαίων συ-
νερίοις ἑαυτοὺς ἐκδιδῶσιν. αὕτη ἀσφαλὴς ὁδός· ὁ μὲν γὰρ ἀρκῶν ἢ ἐτέρους διορθῶσαι, κινῶντο τοῖς μέλλουσι
δέχεσθαι τὴν θεραπείαν, ἢ ποιεῖται βελτίους· ὁ δὲ ἀτονότερος ὢν, φευγέτω τοὺς πονηροὺς, ὥς μὴ τὴν παρ' ἐκεί-
νου δέχεσθαι λύμην· ἢ οὕτω ἢ τὸν παρόντα βιώσεται βίον μετὰ ἀσφαλείας, ἢ τῶν μελλόντων ἐπιτεύξεται ἀγαθόν.
- (2) Ἄλλος δὲ φησι, ἦτοι ὁ Νικήτας. „ Προσευχὴ μὲν ἐστὶ, ἢ οὐδὲν ἄλλο τὰ προσκείμενα, πλὴν ἀλλὰ δεῖται
συνέσεως τὰ ἐν αὐτοῖς λελεγμένα· ὅπως ἂν ἡμεῖς μάθωμεν, τίνα τρόπον ἐν περιστάσει ὄντες, διαφυγεῖν δύνη-
σθωμεν τὰ πονηρὰ.

1 : „ Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκρα-
 „ ζα , φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐ-
 „ δεήθην .

Καὶ πῶς λέγει ὁ Δαβὶδ ἐδῶ , ὅτι ἐφώνα-
 ζεν , εἰς καιρὸν ὅπου ἦτον κεκλεισμένος μέσα εἰς τὸ
 σπήλαιον ; καὶ οὔτε νὰ φωνάξῃ ἐδύνετο , οὔτε νὰ
 κράξῃ , ἵνα μὴ φανερωθῇ εἰς τὸν Σαούλ καὶ πιασθῇ ;
 λοιπὸν ἀναγκαιῶς συμπεριχίνεται , ὅτι φωνὴν κρᾶζου-
 σαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ , τὴν δυνατὴν προθυμίαν ,
 καὶ τὴν ἀποδρᾶν διάθεσιν τῆς ψυχῆς του κατὰ τὸν Θεο-
 δώριτον , καὶ τὴν νεκρὰν βοήν τῆς καρδίας του , ἥτις
 ἀλαλήτως ἔκραζε καὶ μουσικῶς ἰκέτευε τὸν Θεόν .
 (1)

2 : „ Ἐκχεῶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέσπιν
 „ μου , τὴν θλίψιν μου ἐνώπιον αὐ-
 „ τοῦ ἀπαγγελοῦ .

Ἐγὼ , λέγει , θέλω ἐκχύσω τὴν προσευχὴν
 μου ἔμπροσθεν εἰς τὸν Θεόν , καὶ τὴν θλίψιν μου
 θέλω φανερώσω ἐνώπιόν του ἀντὶ διὰ προσευχὴν .
 ἡ θλίψις γὰρ ἡμπορεῖ νὰ πείσῃ τὸν Θεόν εἰς τὸ νὰ
 μοι χαρίσῃ τὴν βοήθειάν του ἐπειδὴ ἡ θλίψις , ὅχι
 μόνον συνειθίζει νὰ κάμνῃ τοὺς ἀνθρώπους προθυμο-
 τέρους εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ προσεκτικωτέρους . ἀλλὰ καὶ

πρὸς τοῦτοις χαρίζει εἰς αὐτὸν , ὅπου εὐχαρίσῃ τὴν
 ὑπομένει , ὅχι ὀλίγην παρέησιν κοντὰ εἰς τὸν Θεόν ,
 ὅθεν αὐτὴ γίνεται ἕνα μεγάλον δικαίωμα , εἰς τὸ νὰ
 εἰσακουσθῇ ὁ θλιβόμενος ἀπὸ τὸν Θεόν , κατὰ τὸν
 Χρυσόστομον . (2)

3 : „ Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὸ πνεῦμα
 „ μου , καὶ σὺ ἔγνων τὰς τριβους μου .

Τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα , λέγει , θέλω κάμω :
 ἦτοι τὸ νὰ προβάλλω τὴν δέσπιν μου ἔμπροσθεν εἰς
 τὸν Θεόν . τότε ; τώρα ὅπου κινδυνεύω καὶ μέλλω
 νὰ ἀποθάνω , κεκλεισμένος ὢν ἀπὸ τὸν Σαούλ . διότι
 τότε μὲ τὸ νὰ ἀπαλπίσθῃ ὁ Δαβὶδ ἀπὸ κάθε ἀν-
 θρωπίνῃ βοηθείαν , ἐτέντωσαν ὅλον τὸν ἑαυτὸν του
 πρὸς τὸν Θεόν . καὶ ἐγὼ μὲν , λέγει , εὐρισκόμενος εἰς τὸν
 ἔσχατον τοῦτου καὶ θανατηφόρου κίνδυνον , ἔτι θέ-
 λω κάμω , σὺ δὲ Κύριε , ἡξάρησιν ἀκριβῶς τὰς τρα-
 τὰς τῆς ζωῆς μου . καὶ γινώσκεις , ὅτι ἐγὼ χωρὶς νὰ
 ἀδικήσω τελείως τὸν ἐπιβουλευόντά με Σαούλ , μα-
 ταίως καὶ χωρὶς αἰτίαν κινδυνεύω διὰ μένον . τὸν
 φθόνον . (3)

„ Ἐν ὁδῷ ταύτῃ ἡ ἐπορευομένη , ἔ-
 „ κρυψαν παγίδα μοι .

Καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη , λέγει , τὴν φυγὴν
 καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Οὐ πάντες οὔτε φωνὴ βοᾶσιν , οὔτε πρὸς τὸν Θεόν , οὔτε οὐκείᾳ φωνῇ . δεῖ δὲ
 ἅπαντα ταῦτα συνελθεῖν . ὁ κατ' ἐχθρῶν βοᾶν , οὐκ ἀνθρώπου φωνὴν προΐεται , ἀλλὰ Θεοῦ καὶ ὁφθαλμοῦ . ὁ ἰσχυ-
 ρῶς καὶ μὴ ἀκούων ὡς λέγει . οὐ πρὸς τὸν Θεόν βοᾷ , ἀλλ' εἰκὴ καὶ μάτην φθίγγεται . ὁ μὴ διεγείρων τὴν διάνοιαν ,
 καὶ μεγάλη κράξις , πάλιν οὕτως οὐ βοᾷ . φωνὴν γὰρ , ὁ πολλάκις ἔφθην εἰπὼν , οὐ τὸν τόνον λέγει τοῦ πνεύμα-
 τος , ἀλλὰ τὴν συνεσταμένην διάνοιαν . λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης . „ Ὡς φύσιν ἔχει τὸ πῦρ ἀναφέρειν . οὕτως ἡ
 τοῦ δικαίου φωνὴ τὸ πρὸς Κύριον γίνεσθαι . καὶ οἷον προσκαλεῖσθαι αὐτὸν ἐπὶ τὸ παρέχειν , ὡς τις δεῖται ἀ-
 πὸ Θεοῦ .

(2) Ἐκχεῶ τὴν δέσπιν μου : τούτέστιν ὅλον ἑμαυτὸν μετένευσα πρὸς τὸν Θεόν , λέγει ὁ Χρυσόστομος . τὴν διάνοιάν
 μου ἐκένωσα πρὸς αὐτόν . ἔδειξα τὸ ἔλκος , ἐκεῖνος τὸ φάρμακον θεῖναι δύναται .

(3) Ἐκ τούτου τοῦ ῥητοῦ συμπεραίνει ταῦτα ὁ Χρυσόστομος . „ Ὡς οὖν ἴδης τινα ἀπὸ θλίψεως , ἢ ἀπεγνω-
 σκοντα , ἢ πικρὸν τι ῥῆμα φθεγγόμενον , μὴ τῇ θλίψει τοῦτο λογίσῃ , ἀλλὰ τῇ μικροψυχίᾳ τοῦ ταῦτα ποιεῦντος .
 τῆς

καὶ διωγμὸν μου, ἐκρυψαν κατ' ἐμοῦ παγίδα οἱ ἐχθροὶ μου. ὁ Σαούλ, λέγω, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἐλθόντες καὶ ἀποκλείσαντες τὴν θύραν τοῦ σπηλαίου χωρὶς ἐγὼ νὰ τὸ αἰσθανθῶ. τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν νοεῖται καὶ διὰ τοὺς ἀόρατους ἐχθροὺς Δαίμονας. διατί αὐτοί, [ὄχι μόνον κρύπτουσι παγίδας καὶ ἐνδράς εἰς τὴν ἐράταν τῆς κακίας. ἀλλὰ τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα, παγιδεύουσι τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὁδὸν ἀκόμῃ τῆς ἀρετῆς: ἤθουν, εἰς τὴν ἐλεημοσύνην κρύπτουσι τὴν παγίδα τῆς κενοδοξίας. καὶ εἰς τὴν ἀμνησικακίαν καὶ μακροθυμίαν, κρύπτουσι τὸν τύφον καὶ οἷσιν. (1)]

4 : „ Κατενόουν εἰς τὰ δεξιὰ καὶ ἐπέβλεπον, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιγινώσκων με.

Εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πολεμουμένου, συνειδίζουσιν νὰ σέκωνται οἱ φίλοι ἐκεῖνοι, ὅπου συμμάχουσιν καὶ βοηθοῦν. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ ἐθεώρουν εἰς τὰ δεξιὰ μου μέρη, καὶ κανένας δὲν ἦτον, ὅχι νὰ μοι βοηθήσῃ, ἀλλ' οὐδέ νὰ μαγνηρίσῃ. τὸ ὅποῖον εἶναι αὐξήσις τῆς συμφορᾶς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (2)

„ Ἀπέλεγο φυγὴν ἀπ' ἐμοῦ, καὶ οὐκ

„ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχὴν μου.

Ἐχάθη, λέγει, ἀπὲ ἐμένα τὸν δυστυχῆ ὁ τρόπος τοῦ νὰ φύγω καὶ νὰ γλυτώσω. ἐπειδὴ καὶ εἶμαι ἀποκλεισμένος μέσα εἰς τὸ σπήλαιον. καὶ οὐτε καὶ νὰ φύγω ἤμπορώ, μετὰ τὸ νὰ εἶναι ὁ Σαούλ ἐμπροσθεν εἰς τὴν πόρταν τοῦ σπηλαίου. καὶ ὁχολούθως, κανένας δὲν εἶναι, ὅπου νὰ ζητήσῃ διὰ νὰ λυτρώσῃ τὴν ζωὴν μου ἀπὸ τὸν κίνδυνον.

5 : „ Ἐπέκραξα πρὸς σὲ Κύριε. εἶπα σὺ „ εἴ ἐλπίς μου. μερίς μου εἴ ἐν γῇ „ ζώντων.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἐτίμι εὐρίσκομαι ἀποκλεισμένος καὶ ἀπελπισμένος, διὰ τοῦτο ἐφώνησα νοερῶς καὶ μετὰ τὴν καρδίαν μου εἰς ἐσένα Κύριε (οἷ σθητῶς γὰρ νὰ φωνάξω δὲν δύναμαι, παρόντος τοῦ Σαούλ) καὶ εἶπα. σὺ μόνος εἶσαι ὅλη μου ἡ ἐλπίς. καὶ ἐν ὅσῳ εὐρίσκομαι ἐν τῇ γῇ τῶν ζώντων ἡτοῖ ἐν ὅσῳ εἶμαι ζωντανὸς καὶ μετὰ τοὺς ζωντανούς ἀνθρώπους σὲ μόνον ἔχω μερίδιον καὶ πλοῦτον καὶ θ. σαυρόν. καὶ ἄλλην καμμίαν κληρονομίαν δὲν ἔχω γῆνιν. ἢ ἐστὶ εἶσαι ἐδική μου κληρονομία καὶ πλοῦτος εἰς τὸν οὐρανόν. διότι ὁ οὐρανὸς εἶναι ἡ γῇ τῶν δικαίων, τῶν πάντοτε ζώντων καὶ ποτὲ μὴ ἀποθνήσκόν.

τῆς γὰρ θλίψεως ἡ φύσις τὰ ἐναντία κατασκευάζειν εἴωθεν, προσοχὴν, συντριβὴν διανοίας, συντεταμένης γνώμης, εὐλαβείας ἐπίστασιν. ἡ γὰρ θλίψις, φησιν, ὑπομονὴν κατεργάζεται.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Σιραχ. „ Ἐπίγνωθι ὅτι ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις, καὶ ἐπὶ ἐπαλξεων πόλεων περιπατεῖς. (Σειρ, θ'. 13.) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος. „ Ὅσπερ οἱ θηρεύοντες, τῶν θηρίων τὰς ὁδοὺς ἐνιχνεύουσι, καὶ ἐν ἐκείναις ἐστῶσι τὰ θήρατα. οὕτω καὶ ὁ Διάβολος, τῶ μὲν ὁδεύοντι τὴν τῆς σωφροσύνης ὁδὸν, τίθει τῆς φιληδονίας τὴν πάλιν. τῶ δὲ ἐλεημοσύνη χαίροντι, τῆς κενοδοξίας τὸ δίχτυον. τῶ ἀφιλοχρημάτῳ, τῆς πλεονεξίας τὰ ἀπορροαῖς. καὶ ἀταξιαπλῶς ἐκείῳ βίῳ, τὸν εὐδαιμόνων λόγον.

(2) Προσθέτει δὲ ὁ Χρυσὸς ἅγιος. „ Ὅλιγων γὰρ τὸ ἐν συμφορᾷ παθεῖν καὶ βοηθεῖν. καὶ μάστις, ὅταν αἱ συμφοραὶ κινδύνους ἀπεικάζωσι. καὶ σὺ τοίνυν, ὅταν ἴδῃς αὐξήματα τὰ δεινὰ, μὴ ἀναπέσης. ἀλλὰ νῆφε μελίζοντα. διὰ γὰρ τοῦτο ἀφίησιν ὁ Θεὸς αἰρεσθαι αὐτὰ, ἵνα σου τὴν ῥαθυμίαν ἀποτινάξῃ. ἵνα σε ἀφυπνίσῃ καθεύδοντα. τότε τὰ περιττὰ πάντα περικόπεται. ἐκφυεῖται τὰ βιωτικά. τότε ἐν προσευχῇ σπουδαιότερος γίνῃ. καὶ ἔκαστον πάθος εὐκαταγλωσσώτερον γίνεται, ὑπὸ τῆς θλίψεως φυγαδεύμενον. ὁ δὲ Θεοδώριτος. „ Οὐδένα, φησιν, εὐδαίμονα ἔωρον ἐπίκουρον. δεξιὰ γὰρ, τὸ τάγμα τῶν εὐνουσέων ἐκάλεσεν.

σκούτων. (1)

7: „Εξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματί σου.

6: „Πρόσχερς πρὸς τὴν δέσπιν μου, ὅτι ἐταπεινώθην σφόδρα.

Πρόσεξε, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν παρακλήσιν μου, ἃν ὄχι διὰ ἄλλο· ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν κακοπάθειαν πολλὰ· τὴν κακοπάθειαν γὰρ καὶ συμφορὰν, ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ παλαιώσιν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καὶ ταύτην προβάλλει μεσιτείαν εἰς τὸν Θεόν διὰ τὴν τοῦ εἰσακούσῃ. καὶ δι' αὐτῆς ζητεῖ τὴν χάριν τὴν τοῦ δεσπότη τοῦ φιλοφρονεῖν. εἶπε δὲ καὶ ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος, ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα (Ψαλ. λζ'. 3.) (2)

Φυλακὴν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ σπῆλαιον μέσα εἰς τὸ ὅποιον ἦτον ἀποκλεισμένος. ψυχὴν δὲ ὀνομάζει τὴν ζωὴν καὶ ὅλον τὸν ἑαυτὸν του. λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐκβαλέμε, Κύριε, ἀπὸ τοῦ σπῆλαιου τοῦτο, διὰ τὴν εὐχαριστήσῃ τὸ ὄνομα σου. ἀναγωγικῶς δὲ, φυλακὴ νοεῖται τὸ σῶμα, τὸ ὅποιον ἔχει δεμνῆν, καὶ ἀποκλεισμένην τὴν ψυχὴν. (3)

„Ἐμέ ὑπομενοῦσι δίκαιοι ἕως οὗ ἀνταποδώσῃ μοι.

8: Ρῦσαι με ἐκ τῶν καταδιωκόντων με, ὅτι ἐκραταιώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.

Λύτρωσαι με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ ὅπου με διώκουν. διὰ τοῦτο ἐγὼ δυνάτωτεροι ἀπὸ λόγου μου, μετὰ τὸ νὰ με ἀπέλυσαν εἰς τόπον, ἀπὸ τοῦ ὅπου νὰ φύγω. δὲν ἤμπορῶ.

Ὁ δὲ ἀκούων οὕτως ἐξέδωκεν, ὅσοι ὑπομενοῦσι δίκαιοι, ἕως οὗ ἀμείψῃ με. οἱ δίκαιοι, λέγει, με προσμένουν, ἐλπίζοντες νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τῶν δεινῶν καὶ τοῦ πειρασμοῦ. καὶ ὅτι ἔχουν νὰ προσμένουν, ἕως ὅπου σὺ Κύριε, νὰ με ἀνταμείψῃς διὰ τὴν κακοπάθειαν ταύτην καὶ ταπεινώσιν, ὅπου ἀδίκως δοκιμάζω. (4) τοιαῦτα γὰρ εἶναι αἱ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἡ Πολλὰκις ὁ Θεὸς Δαβὶδ μερίδα οἰκίαν ἐκάλεσε τὸν Θεόν· ἡ νῦν δὲ ὡσαύτως τοῦτο πεποίηκεν· οὐδεμίαν γὰρ, φησὶν, ἄλλην ἔχω βοήθειαν· ἀλλὰ σὲ μόνον ἐπικυρόν, ἡ διὰ τοῦ τυχεῖν ἀντιβολῆς τῆς ζωῆς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἡ Τὸ δὲ σφόδρα, οὐ τῆς τῶν γενομένων κατηγορίας ἐστίν, ἀλλὰ τῆς λύπης καὶ τῆς ἀσθενείας τοῦ πάσχοντος. ἂν μὲν γὰρ πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν ἀμαρτημάτων ἴδης, οὐ σφόδρα ἡ ταπεινώσις. ἂν δὲ πρὸς τὴν ἀσθενείαν τοῦ φέροντος, σφόδρα μὲν ὑπερβολῆς· οὐδαμῶς γὰρ ὁ Θεὸς ἀξίαν ἀπαιτεῖ τῶν πλημμελημάτων τὴν τιμωρίαν.

(3) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ σοφὸς Νεῖλος· ἡ Φυλακὴ τὸ σῶμα, δεσμὸν καὶ καθέτοιον τὴν ἐκτελεισμένην ἀπὸ τῆς ψυχῆς· εὐχόμενοι ὅν λέγομεν· ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματί σου· ὡς κολλούτος δηλονότι τοῦ σώματος καθαρὰν ἐξομολόγησιν ἀναπέμπει τῷ Θεῷ· εἰ γὰρ ἡ αἰσθησις τῷ αἰσθητῷ ἐπιβάλλει, ὅσος δὲ τῷ νοητῷ· ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν, τῶν νοητῶν ἐστὶ τὸ πρῶτον, ὁ νοῦς ἀπαλλαγῆναι τῶν αἰσθητῶν ἐπιθυμεῖ, μετὰ μόνον βουλομένης προσομιλεῖν τῷ Θεῷ. ὁ δὲ Σύμμαχος ἐξέδωκεν· ἡ Ἐξω ποίησον ἀπὸ συγκλεισμοῦ τὴν ψυχὴν μου.

(4) Ἐφ' ἧν γὰρ ὁ Χρυσόστομος· ἡ Ἀνταπόδοσιν καλεῖ, ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς ταπεινώσεως· οὐ γὰρ μικρὸν καὶ τοῦτο κατέσθμα· τὸ θλίψιν ἐνεργεῖν μετ' εὐχαριστίας. διὰ καὶ ἀνταπόδοσιν καλεῖ τὴν μετὰ ταῦτα ἀμοιβήν· μὴ τοιαύτην.

οἱ τῶν ἁγίων καὶ δικαίων ψυχαί· καὶ μετὰ τοὺς δυστυχοῦντας συλλυποῦνται, καὶ μετὰ τοὺς εὐτυχοῦντας συγχαίρουσι, κατὰ τὸν χυσορρήμονα. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΒ.

Ψαλμός τῷ Δαβίδ, ὅτε κατεδίωκεν αὐτὸν Ἀβισαλὼμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ.

Εἰς πολλὰ μὲν ἀντίγραφα εὐρίσκεται ἀνεπίγραφος ὁ Ψαλμός οὗτος, καὶ οὐτεῖς τὸ Ἑβραϊκόν, οὐτε εἰς τοὺς ἄλλους ἑρμηνευτὰς, εἰρίσκεται αὕτη ἡ ἐπιγραφή - εἶναι ὁμως ἀληθινή, κατὰ τὸν Θεοδώρι-
τον. ἀρμόζει δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος εἰς ἐκείνους, ὅπου εὐρίσκονται εἰς θλίψεις καὶ πειρασμούς. εἰς μερικά δὲ
ἐπιγράφεται ἡ ἀνωτέρω ἐπιγραφή, ὁ τρίτος ὁμως Ψαλμός· ἄλλη ἔχει ἐπιγραφήν. Ψαλμός τῷ Δαβίδ, ὅτε
ἀπεδίωκεν ἀπὸ προσώπου Ἀβισαλὼμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. (2)

1: „Κύριε, ἀκούσουσιν τῆς προσευ-
χῆς μου, ἐνώτισαι τὴν θένειν
μου ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

καὶ θένειν μου ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ἦγον καθὼς εἶπα
ἀληθῆς· διότι σὺ ὑπεσχέθης, ἀκούσεις ἐκείνων, ὅ-
που ὁρῶς, καὶ μετὰ τοῦ καρδίας σου ἐπικαλοῦν-
ται. καθὼς τοῦτο καὶ εἰς ἐμένα ξεχωριστὰ ὑπεσχέ-
θης. „κεκραῖται γὰρ, φησί, πρὸς με, καὶ ἐπα-
κούσομαι αὐτοῦ. (Ψαλ. γ. 15.) (3)

Ἀκούσου, λέγει, Κύριε, τὴν προσευχὴν

Εἰς

νυν ἀλῶμεν ἐν ταῖς θλίψεσιν· ἀλλὰ εὐχόμεθα· τὰ τε γὰρ ὄντα ἀμαρτήματα ἀποτιθέμεθα· εἰδὲ τινα ἔσται δικαιο-
σύνην εἰργασάμεθα, καὶ κείνην λαμβανόμεθα· πολλὰκις δὲ ἡ τὴν φύσιν ἐνίκησεν ἡ θλίψις· τὸ γὰρ κα-
τωφερές τοῦτο ἡ φύσις ὁδὸς πρὸς τὴν ἀνω φεραν ἀκουίζεται· ὁ δὲ ἔπ' ἀνθρώπων συμβαίνει· οἱ γὰρ εὐκαλῶς τὰς
θλίψεις φέροντες, ὑψηλότεροι καθίστανται· ἂν σφοδρὰ ὡς χαλκαῖοι, καὶ ὑγίνοι καὶ ταπεινοί· καὶ μεγάλα ἐντυθεν
κερδαίνουσι.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ὁ Σύμμαχος εἶπε· „Τὸ ὄνομα σου σεφανώσονται δίκαιοι, ὅταν εὐεργετήσῃς με·
τὴν γὰρ εἰς ἐμὲ γεγενῆσθαι εὐεργεσίαν, ἐνέχυρον τῆς εἰς αὐτοὺς λήφονται σωτηρίας οἱ δίκαιοι· καὶ σὲ τὸν δίκαιον
Κρεττὴν ἀνυμνήσουσιν.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον καὶ Ἀθανάσιον· „Ὁ παρὼν Ψαλμός ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸν πρὸς αὐτοῦ τῆς ἀνθρωπότη-
τος, κατεδίωκεν καὶ θλιβομένης ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· ὅς ἡ ῥυσθῆναι εὐχεται διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Μονογενοῦς.

(3) Ἐστὶ μὲν κατὰ τὸν Χρυσόστομον, προσευχὴ ἡ διὰ ῥημάτων θένειν· ἔστι δὲ προσευχὴ καὶ ἡ ἐπαγγελία (ἥτοι ἡ
ὑπό-

ἢ Εἰσακούσόν μου ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου .

μαρτωλὸς . καὶ εἰς τὴν μετ' ἐμοῦ κρίσιν σου , σὺ μὲν ἔχεις βέβαια νὰ νικήσῃς . ἐγὼ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου , ἔχω βέβαια νὰ νικηθῶ . (2')

Σὺ , λέγει , Κύριε , εἰσακούσόν μου , καθὼς εἶσαι δίκαιος , καὶ δὲν ὑποφέρεις νὰ ἀδικῶνται , ἐ-
χι μόνον οἱ γονεῖς ἀπὸ τὰ τέκνα των , ἀλλ' οὐδὲ ὁ
τυχὴν ἄνθρωπος ἀπὸ ἄλλον ἄνθρωπον . ὁ δὲ Χρυσό-
σομος , ἀληθεύων μὲν λέγει ἐδῶ τὸ ἀληθινὸν ἔλεος τοῦ
Θεοῦ . δικαιοσύνην δὲ , τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θε-
οῦ ὅτι μοναχὸς ὁ Θεὸς ἀληθῶς εἰσεῖ . καὶ μὴ οὐ-
χὴ ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη , εἶναι σμιγμένη μετὰ τὴν
φιλανθρωπίαν . ἐπειδὴ ἡ δικαιοσύνη τῶν ἀνθρώπων ,
εἶναι ὑςερημένη ἀπὸ ἔλεος . (1')

2 : „ Καὶ μὴ εἰσελθῇς εἰς κρίσιν μετὰ
τοῦ δούλου σου .

Μὴ κριθῇς , λέγει , μὴ δὲ δικαιολογηθῇς
μὲ ἐμένα τὸν δούλον σου Κύριε . διατὶ εἴαν κρισ-
τολογήσῃς μὲ ἐμένα , ἔχεις ἐξάπαντος νὰ φάῃς ἐσὺ
μὲν , δίκαιος . ἐγὼ δὲ ἔχω νὰ φανῶ ἀδίκος καὶ ἀ-

„ Ὅτι οὐ δικαιοῦνται ἐνώπιόν σου
πᾶς ζῶν .

Δὲν εἶπεν , ὅτι δὲν θέλει δικαιοῦν ἡπλῶς
κάθε ζωντανὸς ἄνθρωπος . ἀλλ' ὅτι δὲν θέλει δικαιο-
νῇ αὐτὸς ἐνώπιον σου ἡγουν ἐξεταζόμενος καὶ συγ-
κρινόμενος μετὰ τὴν ἀκρίβειαν , καὶ λεπτολογίαν τῆς ἐδι-
κῆς σου Θεϊκῆς κρίσεως . ἢ συγκρινόμενος μετὰ τὰς ἐ-
δικαίς σου εὐεργεσίας καὶ ἐντολάς . ὅθεν τοῦτο ἔξυ-
ρωντας καὶ ὁ μακάριος Ἰωβ ἔλεγε „ Διὸ ἐφραύλισα ἐ-
μαυτὸν καὶ ὀτάκην , ἡγήμαι δὲ ἐμαυτὸν γῆν καὶ σπο-
δὸν . (Ἰωβ . ρβ' . 6 .) καὶ παλιν λέγει „ χαῖρα θησω
πὶ σόματί μου . ἀπαξ λελάληκα . ἐπὶ δὲ τῷ δου-
τέρῳ οὐ προσθήσω (Ἰωβ . ρ . 4 .) ζήτησον καὶ ἐν τῷ
ρῳθ' . Ψαλμῷ τὴν ἐξηγήσιν τοῦ „ Ἐὰν ἀνομιᾶς πα-
ρατηρήσῃς Κύριε , Κύριε , τίς ὑποστήσεται ; πᾶς δὲ
ζῶν εἶπεν : ἦτοι καθὰ ἄνθρωπος , ὅπου μετέχει ἀπὸ
τὴν ζωὴν , καὶ ὅπου ἐξῆσα καὶ ἐπολιτεύθη εἰς τὸν Κό-
σμον τοῦτον . ὥστε , καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος , ἡμεῖς
δι .

ὑποσχέσις) διὰ τοῦτό φησιν ὁ Σειράχ . „ Μὴ δευτερώσῃς λόγον ἐν προσευχῇ σου (Σειρ . ζ' . 15 .) οὐχ ἵ-
να μὴ δεύτερον τὰ αὐτὰ λέγῃμεν παρ' ἀκαλοῦτες . ἀλλ' ἵνα μὴ ἀναβαλόμεθα , ὅταν τι ὑποσχόμεθα τῷ Θεῷ ἐν-
παύσα δὲ προσευχὴν τὴν δέησιν ἀνόμεσαν . ἄλλος δὲ λέγει ἡτοὶ ὁ Νικήτας . „ Πάντων μὲν ἀκούει ὁ Κύριος ,
ἀλλ' οὐκ εἰσακούει . ἐὰν δὲ τῶν δεομένων ἡμῶν εἰσακούσῃμεν , εἰσακουσθήσεμεθα ἔξ αὐτοῦ . ἔξ ἄλλου δὲ φησι .
„ Τῶν ἐπακαλουμένων αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ , εἰσακούει ὁ Θεὸς ἐν ἀληθείᾳ , ἔξ τῶν ἀληθῶς ἀγαπώντων ἔξ ἐπακονόντων
αὐτοῦ . ἔξ τῶν ἐν Πνεύματι ἔξ ἀληθείᾳ προσκυνούντων αὐτόν . ὁ δὲ Ἀθανάσιος , ἀληθεύων ἔξ δικαιοσύνης λέγει τὸν
Τύϊον . εἰσακουσθῆναι γὰρ ἀξίον διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀληθείας ἔξ δικαιοσύνης , ἐξ ἐστὶν ὁ Μονογενὴς .
(1') Δείκνυσιν δὲ τοῦτο ὁ Χρυσόστομος , ἔξ ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ . μετὰ ἐλπίου γὰρ ἐπαίδευσεν ὁ Θεὸς τοὺς ἐπὶ
τοῦ κατακλυσμοῦ ἀποπνιγέντας , ἔξ οὗ τὴν ἀξίαν ἐκείνοι ἐδούσαν δίκην .
(2') Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Τὴν αἰτίαν τῆς τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων κρίσεως ἐνταῦθα τίθησιν . ὅτι
ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ἀνασθάντων , τὰ ἐαυτῶν ἁμαρτήματα ἐπὶ τὸν Θεὸν ἐπάγουσι , τοῦτο τοῦ Διαβόλου κατασκευά-
σαντας , προῆλθον ταῦτον τὴν συνήθειαν ἀνασθάν . ὁ Θεὸς , συνεχῶς λέγει κρῖναι τοὺς πρὸς αὐτοὺς . „ Ἀκούσατε
βουνοί , ὅτι κρῖναι τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ (Μιχ . ε' . 2 .) ἔξ ἀκούσατε φάρμακες , ἔξ θυμέλια τῆς γῆς .
ἔξ ἀκούε οὐρανὸν ἔξ ἐνωτίου ἡ γῆ . ἔξ ὁ Ἰωβ , ἐπειδὴ οὐκ ἀπὸ τῆς αὐτῆς γνώμης , ὥς οἱ Ἰουδαῖοι . ἔλεγε δ' οὐκ ὁμῶς .
„ Εἶπε ἡ δὲ μεσότης ἔξ ἐλέγχων ἔξ διακρίων μετὰ τῶν ἀμφοτέρων (Ἰωβ . θ' . 13 .) διὰ τοῦτο λέγει αὐτῷ ὁ
Θεός . ἐρωτήσῃς , σὺ δὲ μοι ἀποκρίσῃς . ἐπειδὴ δὲ κατεπλάγη ἔξ εἶπε . τί ἐστὶ ἐγὼ κρῖναι καὶ ; χίρρα θῆσα ἐπὶ
σῶματί μου (Ἰωβ . ρ . 4 .) διὰ τοῦτο λέγει πρὸς αὐτόν . μὴ . ἀλλὰ ἔωσα ὥστερ ἄνθρωπὸν τὴν σοφίαν σου . μο-
ινοῦχὶ ἀνομιανήσαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ . ὅτι ἐβόλου κρῖναι τοὺς πρὸς ἐμὲ ἔξ ἰδοὺ πᾶς τιμὴ δικαιοσύνης . ὅθεν ἔξ
ὁ Δαβὶδ νῦν δέεται μὴ εἰσελθεῖν μετὰ τοῦ Θεοῦ εἰς κρίσιν .

δικαιούμεθα δωρεάν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. (Ρωμ. γ' 24)
(1)

3: „Οτι κατεδίωξεν ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχήν μου.

Τὸ μὲν ἀνωτέρω ὅτι, ἦτον αἰτιολογικὸν. τὸ δὲ παρὸν ὅτι, εἶναι διηγηματικὸν. ἐχθρὸν δὲ ὀνομαζει ὁ Δαβὶδ, κατὰ μὲν τὴν ἰσορίαν, τὸν Ἀβεσσαλώμ. κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, τὸν Διάβολον.
(2)

„Ἐταπείνωσεν εἰς γῆν τὴν ζώήν μου.

Εἰς τὴν γῆν, λέγει, μὲ ἔρριψεν ὁ αἰσθητὸς ἐχθρὸς μου Ἀβεσσαλώμ, ὅχι μόνον διὰ τὴν ἑσкура εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐκαμπούρωσα ἀπὸ τοῦ βάρους τῶν συμφορῶν. ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν χαμαὶ καὶ κατὰ γῆς κάθισαι καὶ κοιμῶμαι ἀνυπόδετος καὶ δακρύων, ὡς φευγάντος καὶ διωγμένου εἰς τὰ βουνά. ἀλλὰ καὶ ὁ νοητὸς ἐχθρὸς μου Διάβολος καταβιβάσας με ἀπὸ τὰ οὐράνια, μὲ ἔρριψεν εἰς τὰ γῆϊνα πράγματα. πολλὰ δὲ σημαίνοντα ἔχει τὸ ὄνομα τῆς ταπεινώσεως, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. διπλῶ γὰρ αὐτὸ, ὅχι μόνον

τὴν ἐκ τῆς ἀρετῆς γενομένην ταπείνωσιν. ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ τῶν συμφορῶν, καὶ τὴν ἐκ τῶν ἀμαρτημάτων, καὶ τὴν ἐκ τῆς ὑπερηφανίας, καὶ τὴν ἐκ τῆς φιλαργυρίας. ἡ γὰρ ἐκ τῆς φιλαργυρίας προξενουμένη ταπείνωσις, καὶ αὐτὸν τὸν ὀβολόν, καὶ αὐτὸ τὸ λεπτὸν νομίζει ὡς μεγάλην ποσότητα. καὶ τὰ εὐτελέα καὶ ἄτιμα, λογίζεται ὡς περισπούδασα καὶ πολύτιμα. καθὼς καὶ τὰ μικρὰ παιδάριον νομίζουν ὡς μεγάλα τινα, τὰ κόττιλα καὶ σφαιρίδια. ἐδῶ δὲ τὴν ἀπὸ συμφορῶν λέγει ταπείνωσιν ὁ Δαβὶδ.

„Ἐκάθισέ με ἐν σκοτεινοῖς ὡς νεκροῦς αἰῶνος.

Ὁ αἰσθητὸς, λέγει, καὶ ὁ νοητὸς ἐχθρὸς μου, μὲ ἔβαλε μέσα εἰς τὸ σκότος τῆς θλίψεως, καὶ τὸν νοῦν μου ἐξέφωσεν τὸ ὡς νεκροῦς αἰῶνος, εἶναι αὐξήσεως καὶ ἐπίτασις τῆς σκοτίσεως. ἐπειδὴ δὲν εἶπεν, ὡς νεκροῦς ἀπλῶς, ἀλλ' αἰῶνος: ἵτοι παλαιούς, διὰ τὴν εὐξήσῃ καὶ νύ δώσῃ ὄγκον καὶ μεγαλεῖον εἰς τὴν θλίψιν καὶ συμφορὰν του. οἱ γὰρ παλαιοὶ νεκροὶ εἰς βαθύ σκοτος εὐρίσκονται, μὲ τὸ νύ εἶναι κατακεχωσμένοι ἀπὸ τοῦ πολυῦ χῶμα. (3)

4: „Καὶ ἠκηδίασεν ἐπ' ἐμέ τὸ πνεῦμα μου. (4)

Ἐν

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος. „Εἰ γὰρ τὸν κανόνα τῶν ὑπὸ σοῦ τεθέντων νόμων, τῷ τῶν ἀνθρώπων παραθείνῃ βίῳ, οὐδεὶς ὀφείσεται κατὰ τοῦτον βεβιωχώς. εἰδὲ ἃ τὰς σὰς εὐεργεσίας εἰς μέσον ἀγάγῃς, ἃ ὅσα τοῖς ἀνθρώποις ἐχορήγησας ἀγαθὰ, ποῖα πάλιν ἀνθρωπίνῃ δικαιοσύνῃ ταῖς σαῖς ἐξισωθήσεται δωρεαῖς; ὡς βαίς γὰρ ἀποκαθημένης πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν. διόπερ κατὰ τὸν Νικήταν ἀποροῦσιν οἱ ἅγιοι. λέγοντες τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ; μὴ οὖν πρὸς τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν κείνης ἡμᾶς.

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος. „Οὐ παύεται γὰρ ὁ Διάβολος διώκων. πῶς οὖν ἀπαλλαγείμην τοῦ διώκεσθαι; εἰ τόπον εὐροίμην, ἐνθα εἰσελθεῖν οὐ δύναται. ἢ ποῖος οὗτός ἐστιν ὁ τόπος; ἀλλ' ἢ ὁ οὐρανός; ἢ πῶς δυνατόν ἐστι τὸν οὐρανὸν ἀναβῆναι νῦν; ἀκουσον Παύλου λέγοντος. ὅτι ἢ σαρκὶ σιμπεπλεγμένοι, δυνάμεθα διατρέβειν αὐτοῦ. τὰ ἄνω γὰρ, φησι, φρονεῖτε. ἢ, ἡμῶν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος φησι. „Διπλῶν λέγει τὴν συμφορὰν, ὅτι ἢ ἐν σκοτεινοῖς, ἢ ὡς νεκροῦς αἰῶνος ἐκάθισεν. ἐπειδὴ γὰρ ἐστὶ ἢ ἐν σκοτεινοῖς, λυχνον ἄφαντα πράττειν τι, μετὰ ἐπιτάσεως βουλόμενος δεῖξαι τὴν ὑπερβολὴν τῶν κακῶν, τῷ ὀνόματι τῶν νεκρῶν ὡχίωσεν τὴν τραγῳδίαν. τοιοῦτοι γὰρ οἱ ἐν ἀμαρτήμασι ζῶντες. ὡς γὰρ ἐν σκότεινῳ νεκροὶ, οὕτως εἰσιν.

(4) Ὁ δὲ Εὐ-εβίος λέγει. „Δείκνυσιν πόθεν ἠκηδίασεν. πόθεν οὖν; ἢ διὰ τὸ ἐκ τῆς τῶν Δαιμόνων ἐπιβουλῆς ἐν σάλπῃ ἢ ταράχῃ πολλῇ γενέσθαι τὴν καρδίαν αὐτοῦ.

„ Ἐν ἐμοὶ ἐταράχθη ἡ καρδία μου .

Ἡ ψυχὴ μου, λέγει, ἐλυπήθη ἐν ἐμοὶ καὶ ὀλιγόησεν, ἡ ὀλιγοψύχου ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν θλίψιν. ἡ δὲ καρδία μου ἐθορυβήθη καὶ συνεσρέφετο ἐνδοθεν ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν ; (1)

5 : „ Ἐμνήσθην ἡμερῶν ἀρχαίων .

Ἐνθυμήθηκα, λέγει, Κύριε, τοὺς παλαιούς χρόνους ἐκείνους, κατὰ τοὺς ὁποίους καλῶς ἐπολιτευομένη, καὶ εἰς τὸν Θεὸν εὐαρέσουν. ἡ ἐνθυμήθηκα τοὺς χρόνους ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ οἱ πρόπατορές μας εὐωδοῦντο καὶ εὐτυχεῖν. ἡ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἐνθυμήθηκα τοὺς χρόνους ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ οἱ πρόπατορές μας ἐταλαιπωροῦντο ἀπὸ συμφορὰς διαφόρους. διότι ἡ ἐνθυμῆσις τῆς τῶν ἀλλων συμφορὰς, προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν ὄχι ὀλίγην πρηγορίαν.

„ Ἐμελέτησα ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου, ἡ ποιήμασι τῶν χειρῶν σου ἐμελέτησάν .

Ἐμελέτησα, λέγει, ὅλα τὰ ἔργα σου. Κύριε, συλλογίζομενος εἰς τὸν ἑαυτὸν μου τὰ θαυμάσια, ὅπου κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐποίησας. ὅθεν ἐνθυμούμενος ἐκείνους, ὅπου παραδόξως ἐλύρωσας ἀπὸ συμφορὰς διαφόρους, ἐπαρηγοροῦμαι. ἐμελέτησα δὲ μετὰ τὸν λογισμόν μου καὶ τὰ δημιουργήματα τῶν χειρῶν σου. καὶ εὐρίσκων αὐτὰ. τί, ὅλα ἀπολαμβάνουσι τὴν παρὰ σοῦ πρόνοιαν καὶ ἀγαθότητα, ἐκ τοῦτου ἐλάβανον εἰς τὰς συμφορὰς μου καλὰς ἐλπίδας (2) ὅτι δηλοδὴ δὲν θίξας παρελθόντες καὶ ἐμμένα ἀπρονόητον καὶ ἀβόητον, ὅστις ταλαιπωροῦμαι καὶ πάσχω τοιαῦτα πάνδενα.

6 : „ Διεπέτασα πρὸς σὲ τὰς χεῖράς μου, ἡ ψυχὴ μου ὡς γῆ ἀνυδρὺς σοι .

Ἐγώ, λέγει, ἐξάπλωσα τὰ χεῖρά μου πρὸς ἑσά-

(1) „ Ὁ δὲ Θεὸς Χρυσόστομος . ἡ Πολλὴν τὴν ὑπερβολὴν τῆς θλίψεως λέγει, διὰ τοῦ θορύβου τῆς καρδίας, καὶ διὰ τοῦ μηδὲ εἰς ἄλλους ταύτην ἐξενεγκεῖν ἔχειν, ἡ λαβεῖν τινα παραμυθίαν. ὁ δὲ Βασίλειος ἐν τῇ κατὰ ῥωμαιομένων λέγει. „ Ἐν ἐμοὶ ἐταράχθη ἡ καρδία μου : τούτῳ οὐ διεδόθη πρὸς τὸ ἔξω τὸ πάθος (τοῦ θυμοῦ) ἀλλ' οἷόν τι κύμα εἴσω τῶν αἰγιαλῶν κατακλασθὲν, ἐσφραδίσθη. ἄλλος δὲ λέγει ἡγοῖ ὁ Νικήτας . ἡ Οὐκ ἐδημοσίευσεν τὴν λύπην, βέλτιον νομίσας κρύπτειν, ἢ γνωρίζαι τοῖς ἔξωθεν .

(2) „ Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος . ἡ Οὐ μικρὰ ἡ αὐτὴ παράκλησις, τὸ τὰ πρότερα εἰδέναι ἢ τὰ παρόντα . ἐπειδὴ γὰρ τοῖς αὐτοῖς νόμοις ὁ Θεὸς διοικεῖ καὶ τὰ ἔνδον καὶ τὰ ἔμπροσθεν, μεγίστη παράκλησις εἰς τὰ παρόντα, τὴν παρελθόντων ἡ μνήμη . ἡ Ἐμβλέψατε γάρ, φησιν, εἰς ἀρχαίας γενεάς καὶ ἴδετε, τίς ἐνεπίστευσε Κυρίῳ καὶ κατήσχυσεν (Σειρ . β' . 1 .) καὶ ὁ Παῦλος δέ φησι . ἡ Ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις, ἔγραψεν δὲ πρὸς ρωμαιοὺς ἡμῶν (Α' . Θεσ . 1 . 11 .) οὐ τὰ ἀλλότρια δὲ, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία πολλάκις ἀναμνησκόμενοι, κερδαίνομεν . ὡς οὖν λέγει . ἡ Ἀναμνησκέσθε τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἀδελφῶν ὑπεμείνατε παθημάτων (Ἐβρ . 1' . 30 .) διὰ τοῦτο καὶ οὗτος φησιν, οὐχ ἀπλῶς ἐμνήσθην, ἀλλὰ καὶ ἐμελέτησα : τούτῳ ἔργον ἐποίησάμεν καὶ πολλὰ τὴν μελέτην . μεγάλη γὰρ ἀπὸ τῆς τῶν Γραφῶν ἱστορίας ἐγγίνεται ἡμῖν ἡ παράκλησις καὶ φιλοσοφία . διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Παῦλος . ἡ Ἴνα διὰ τῆς ὑπεμονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν Γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν (Ρωμ . 15 . 4 .) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος . ἡ Ἐλάβον, φησιν, εἰς διανοίαν . ὅσων τοὺς ἡμετέρους προγόνους ἡλευθέρωσας συμφορῶν, καὶ εὐχαιρώτους γενέσθαι τοῖς πολέμοις οὐκ εἴσας, καὶ ἀνεμνήσθην τῶν κατὰ τὸν Ἀβραάμ, τῶν κατὰ τὸν Ἰσαάκ, τῶν κατὰ τὸν Ἰακώβ, τῶν κατὰ τὸν Ἰωσήφ, τῶν κατὰ τὸν Μωϋσά, καὶ ψυχαγωγίαν ἐντέθεν ἔλαβον .

ἐσένα Κύριε, δεσμένος μετὰ προθυμίας καὶ παρηχα-
λῶν σε. καὶ καθὼς ἡ ἀνδρὸς γῆ διψᾷ τὴν αἰσθητὴν
βροχὴν· ἐτὶ καὶ ἡ ψυχὴ μου Κύριε, ἐπραυθεῖσα ἀ-
πὸ τοῦ πειρασμοῦ καὶ τὰ πάθη, διψᾷ τὴν ἐδικήν σου
χάριν καὶ βοήθειαν. (1)

7:., Ταχὺ εἰσακούσόν μου Κύριε, ἐξέλ-
., πε τὸ πνεῦμα μου.

Ὁ γλῆγωρα, λέγει, εἰσακούσων τὴν προσευ-
χὴν μου Κύριε, διὰτὶ παρ' ὀλίγον εὐγαίνει καὶ ἀφί-
ναι με νεκρὸν ἡ ψυχὴ μου. (2)

., Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου
., ἀπ' ἐμοῦ καὶ ὁμοιωθῶμαι τοῖς
., καταβαίνουσιν εἰς λάκκον.

Μὴ γυρίσῃς, λέγει, Κύριε, τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ
λόγου μου. μηδὲ με ἐγκαταλείψῃς. διὰτὶ ἐὰν μὲ
ἀποστραφῇς, εὐθὺς θέλω ἀποθάνω, καὶ θέλω γέ-
νωμαι ὅμοιος με τοῖς νεκροῖς. οἱ νεκροὶ γὰρ καταβαίνουσι
εἰς λάκκον· ἤγουν εἰς τὸν τάφον. καὶ τῇ ἀληθείᾳ νε-
κρὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅς τις εἶναι ὑπερημένος
τὴν ἐδικήν σου βοήθειαν καὶ χάριν. ἀποστρέφει δὲ τὸ
πρόσωπόν του ὁ Θεός· ἤτοι τὴν φιλό-ἄνθρωπον ἐπικο-
πὴν καὶ πρόνοιάν του ἀπὸ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους,

οἵτινες πρᾶττον ἐργα ἀνάγκη τῆς θεωρίας τοῦ Θεοῦ.
ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀβδακούμ ὅτι ὁ καθαρὸς ὀφθαλμὸς δὲν
βλέπει τὰ πονηρὰ, καθαρὸς ὀφθαλμὸς τοῦ μὴ ὁρᾶν
πονηρὰ (Ἀβ. α. 13.) (3)

8:., Ἀκουστὸν ποιήσόν μοι τὸ πρωτὶ τὸ
., ἔλεός σου, ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπίσα.

Μήνυσον, λέγει, καὶ φανέρωσον Κύριε, ὁ
γλῆγωρα (τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ πρωτὶ) ὅτι ἔχων
νὰ κήμης ἔλεος εἰς ἐμένα. ἵνα καὶ πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ
δοκιμάσω τὸ ἔλεός σου διὰ τῆς πείρας καὶ τῶν πραγ-
μάτων, παρηγορηθῶ μὲ μόνον τὸ μήνυμα καὶ τὴν
ὑπόσχεσιν τοῦ ἐλέους σου. διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν πρέ-
πει νὰ φανερώσῃς, ὅτι θέλεις κήμης, εἰς ἐμένα ἔλε-
ος; διὰτὶ, λέγει, ἐγὼ ἠλπίσα ὅλως διέλθω εἰς ἐσέ-
να. αὕτη γὰρ ἡ ὀλοκάρδιος ἐλπίς, ἡξυρεὶ νὰ τρα-
βίξῃ ὀγλίγωρα τὰ τοῦ Θεοῦ ἔλεος. (4)

., Γνωρίσόν μοι Κύριε, ὁδὸν ἐν ἣ πο-
., ρεύσομαι, ὅτι πρὸς σέ ἦρα τὴν ψυ-
., χὴν μου.

Διὰτὶ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ φανερώσῃ
εἰς αὐτὸν ὁ Κύριος τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας; εἰς καὶ
ρὸν ὑποῦ καὶ ὁ φυσικὸς νόμος, καὶ ὁ γραπτὸς τῶν
τὴν

(1) Οὐκ εἶπεν ἐξέτεινα (λέγει ὁ Χρυσόστομος ῥήτωρ) ἀλλὰ διεπέτασα, πολλὴν δεικνύς τὴν διείθεσιν, τῆς καρδίας
μονοουχὶ ἐξέλλεσθαι τοῦ σώματος ἐπείγομένους, ἔ. πρὸς αὐτὸν ἀνατρέχειν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος φησὶ· ἡ Τί λέγεις; ἐπείγεις τὴν λατρίαν πρὸς τὴν θεραπείαν; οὐδαμῶς· ἀλλ' ἔθος ἔ. τοῦ-
το ταῖς θλιβομέναις ψυχαῖς, ὥσπερ ἔ. τοῖς κἀνουσι τῶν ἀνθρώπων, παρακαλεῖν τοὺς λατρῶν, καὶ ὁ καιρὸς μὴ
ἀπαιτῇ, ἔ. ταχέως ἐπάγειν τὴν λύσιν· διὰ ἧ αὐτὸς τὴν αἰτίαν προσεθεῖς ἔλεγεν· ἐξέλιπε τὸ πνεῦμα μου.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· ἡ Ἐφ' ὅσον με τὸ πρόσωπόν σου καταξιοῖ τῶν ἰδίων αὐγῶν, τὸ φῶς σου ἐξῆν ἐν ἐμοί,
ὥς με λέγειν· ἡ Ἐσθμειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου· εἰδὲ ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν σου, ὥσπερ ση-
μεῖον ὀργῆς· γνωσθήσομαι ἐν σκοτίᾳ· ἔ. ὁμοιωθῆσμαι τοῖς ἀφ' ἑφους ἐπὶ τὸ βάθος τῶν κακῶν καταπίπτουσι.
λέγει δὲ ἔ. ὁ Θεοδώριτος· ἡ Εἰ γὰρ βδελύξομαι τὴν ἱκεσίαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, παραυτίκα τῷ θανάτῳ πα-
ραδοθήσομαι· τὸν γὰρ θάνατον, λάκκον ἐκάλεσε τροπικῶς· καθάπερ γὰρ τὸν καθευγμένον ἐν λάκκῳ, οὐκ ἐστὶ δὲ-
χα τῶν ἐπικουρούντων διαφυγεῖν· οὕτως ἀναβῆναι τὸν τεθνηκότα, τῶν ἀδυνάτων, μὴ βουλευμένου Θεοῦ.

(4) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· ἡ Τὴν πρωτὴν ἀνάγκην εὐχεταὶ παραγενέσθαι Χριστοῦ, δι' ἧς ἐλεήθημεν.

την διδασκούς, καὶ ἀποκρινέμεθα, ὅτι, ἡ τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ φυσικὸς νόμος ὁ ἐν τῇ συνειδήσει μου ἐγγεγραμμένος, κατεχώσθη καὶ ἐσκεπάσθη ἀπὸ τὴν αἰμαρτίαν, καὶ διὰ τοῦτο χρειαζομαι νὰ ἀνακαινίσω τούτον διὰ τῆς σῆς χάριτος καὶ ὁδηγίας. ἢ λέγει, ὅτι πολλὰ πράγματα συμφέροντα δὲν ἤξευρε ὁ ἄνθρωπος, καὶ διὰ τοῦτο παρακαλεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸν Θεόν, νὰ τῷ φανερώσῃ ἁμέσως ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε, τὸ γὰρ τί προσευξώμεθα καθὼς δεῖ, οὐκ οἶδαμεν (ρωμ. η. 26.) εἰς ἐσένα, λέγει, Κύριε, χάσκω καὶ ἀποκρεμῶμαι. ὅθεν φανερώσον μοι τὴν ἐσάταν τῆς σωτηρίας, τὴν ὁποίαν περιπατήσας ἀσφαλῶς, ἔχω νὰ ἔλθω πρὸς ἐσένα. (1)

9 : „ Ἐξελοῦμε ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου. Κύριε, πρὸς σὲ κατέφυγον, δίδασκόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου, ὅ, τι σὺ εἶς Θεός μου.

Δὲν εἶπε διδάξόν με τὸ θέλημά σου. ἀλλὰ διδάξόν με διὰ νὰ κάμνω τὸ θέλημά σου, κατὰ τὸν Χρυσόφομον. διὰτὶ μακάριος καὶ καλὸς τυχεὸς εἶναι, ὅχι ἐκεῖνος ὅπου ἤξευρε μόνον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὅπου κάμνει αὐτό. ἐπειδὴ τὸ μὲν νὰ ἤξευρῃ τινὰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἴ-

ναι εὐκόλουν. τὸ δὲ νὰ κάμῃ τοῦτο, εἶναι δύσκολον· διὰ τοῦτο ἀναγκαιῶς χρειαζέται τὴν τοῦ Θεοῦ διδασκαλίαν καὶ βοήθειαν κατὰ τὸν Εὐσέβιον. (2)

Τὸ Πνεῦμα σου τὸ ἀγαθὸν ὁδηγήσει με ἐν γῇ εὐθείᾳ.

Τὸ ἀγαθόν, λέγει, καὶ ἅγιόν σου Πνεῦμα Κύριε, αὐτὸ θέλει μὲ ὁδηγήσει εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ ὁμαλὴν ἐσάταν. τοιαυτὴ δὲ εἶναι ἡ ἐσάτα τῆς ἀρετῆς, ἥτις εἶναι ὀρθὴ μὲν, καθὼς ἀπλανῶς ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς σωτηρίαν, ὁμαλὴ δὲ καὶ ἴση, διὰτὶ εἶναι ἐλευθερὰ ἀπὸ σκονταμμάτων καὶ κρημνῶν τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ πάθη καὶ αἱ ἀμαρτίαι. (3)

10 : „ Ἐνεκὲν τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε, ζῆσεις με.

Εσὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις μὲ ζωοποιήσεις, ὅχι διὰ τὴν ἐδίκην μου ἀρετὴν, ἀλλὰ διὰ μένον. τὸ ἅγιον ὄνομα σου. φιλικὸς γὰρ ὀνομάζεσθαι καὶ ἐλεῆμων· εἰρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ριγ. Ψαλμ.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ τὴν Εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν γνωρίσθαι αὐτῷ εὐχεται. λέγει δὲ ὁ Χρυσόφομος, „ Πρὸς σὲ ἦρα τὴν ψυχὴν μου, πρὸς σὲ κέχηνα, πρὸς σὲ βλέπω. οὐκ ἔτι χαρὰ καίται ἡ ψυχὴ μου· ἀλλ' ἦρα αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, εἰς ὁ κατὰ πνεῦμα ὁ δὲ ἴσῃ σου ἀνέστηκα καὶ μετέσθην πρὸς σὲ· τοῖς γὰρ μάλιστα ὁ Θεὸς γνωρίζει· διὰ περὶ Ἰουδαίων ἐρωτώμενος· διὰτὶ ἐν παραβολαῖς λαλεῖ αὐτοῖς; ἔλεγεν ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσι, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, „ Ἰκετεύω δὲ καὶ τοῦτο, μὴ μόνον εἰδέναι τί θέλεις, ἀλλὰ καὶ πράττειν ὃ θέλεις· ἐπειδὴ σὲ Θεὸν ἐμαντοῦ καὶ Δεσπότην ἐπίσταμαι.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφομος, „ Ὅρας πῶς μανθάνομεν; πῶς διδασκόμεθα ἀνδρὶν τὴν ὁδὸν διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου; διὰ καὶ Παῦλος ἔλεγεν, „ Ἡμεῖς δὲ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ. λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Βασίλειος, „ Ἀγαθὸς ὁ Θεὸς εἰρηται καὶ ἴσιν· ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἐπισκευασὴν ἔχον τὴν ἀγαθότητα, ἀλλ' ἐκ φύσεως αὐτῷ συνεισέχουσαν. ἢ πάντων ἂν εἴη ἀλογώτατον, τὸ φύσει ἅγιον μὴ φύσει ἔχειν τὴν ἀγαθότητα λέγειν, ἀλλ' ἐπιγεννηματικὴν. καὶ ἔξωθεν προσγεγεννημένην αὐτῷ· μή μοι δὲ τὴν ὁδηγίαν εἰς ταπεινὴν διακονίαν ἐλάβης; τοῦτο γὰρ καὶ Θεοῦ ἔργον εἶναι ὁ λόγος διαμαρτύρεται. „ Ὁ δὲ ἡγήσας γὰρ φησιν, ὡς πρόβατα τὸν λαόν σου, καὶ ὁδηγῶν ὡς πρόβατον τὸν Ἰωσήφ· καὶ ὁδηγῶν αὐτοὺς ἐπ' ἐλπίδι, καὶ οὐκ ἐδειλίσαν.

μῶν, μὴ ἡμῖν Κύριε, μὴ ἡμῖν· ἀλλ' ἡ ἐν τῷ ὀνό-
ματι σου δός, δόξαν. (1)

(2) உலர்நிலைப் பகுதி : இங்கு வருஷம் முழுவதும் 1000 மி.மீ.க்கு மேல்

„ Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ἔλατεις ἐκ
 „ θλίψεως τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐν
 „ τῷ ἐλέει σου ἐξολοθρεύσεις τοὺς
 „ ἐχθρούς μου· καὶ ἀπολεῖς πάντα
 „ τοὺς θλίβοντας τὴν ψυχὴν μου.

Ἐκείνην· ὅπου εἶπεν· ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ, δικαιοσύνην, ταύτην λέγει τώρα καὶ ἐδῶ· καὶ ἐκείνην, ὅπου ὠνόμασεν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀληθειαν, ταύτην ὀνομαζέει ἐδῶ ἔσος· ἐξολοθρευσις δὲ καὶ ἀπώλεια τῶν νοσητῶν ἐχθρῶν εἶναι, ἡ ἀποδιώξις αὐτῶν καὶ ὁ ἰαφανισμὸς, ὅσον· ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ ταυ·

τα·λέγοντος καὶ ἐπιθυμοῦντος· Δαβὶδ, τὸ δὲ ζῆσαι καὶ ἐξῆλθαι καὶ ἐξολοθρεῦσαι καὶ ἀπολῆσαι, εἶναι μὲν καὶ μέλλοντος χρόνου, προφητικῶς λεγόμενα· ἡμποροῦν δὲ νῦν εἶναι καὶ εὐκτικὰ, ἀντὶ τοῦ ζῆσαι καὶ ἐξῆλθαι καὶ ἐξολοθρεῦσαι καὶ ἀπολῆσαι· (2)

ἵνα ἴδῃς ὅτι ἐγὼ δοῦλός σου εἰμι.

Διὰ τοῦτο, λέγει, θέλεις ἐλευθερώσῃς
τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῆς θλάψεως, Κύριε, καὶ θέλεις ἐ-
ξολοθρύνῃς τοὺς ἐχθρούς μου, διὰτὶ ἐγὼ εἶμαι δοῦ-
λος ἐδικός σου, καὶ σπουδάζω νὰ σὲ θεραπεύω,
καὶ νὰ φυλάττω ὅλα τὰ δεσποτικά σου, προσάγμα-
τα. (3)

ΨΛΛ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ἡ Σύμε προσβάλον βασιλεῦς τῆς σῆς δὲ ψήφου ἔχειροτονίας ἀπὸ λαοῦ - ἔδωκε δὲ δια μὴ παροφθεῖς ὑπὸ τοῦ, βλασφημίας προζενος γίνωμαι· μὴ εἰς τὴν ἐμὴν τοίνυν ἀποβλέψης ἄξιαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ σοῦ ἐνομματος εὐφημίαν, μετὰ δὲ μοι τῆς συττορίας.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· ἢ Ζητιτέον, πῶς οἱ αὐτοὶ ἔβλεπνυνται ἔξ ἑξαλοθρεύνονται; εἰμὴ ἄρα τῷ εἰς αὐτὸν ἐλέφ τῷ Θεοῦ; συντρίβεισθαι τοὺς ἑαυτοῦ ἐχθροὺς αἰτεῖ, λέγων· οὐκ ἐπειδὴ ἄξιός ἐγώ, ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν φιλικὴν φιλανθρωπίαν ἀπαλλάζόν με τῶν πολεμούντων· ἐλευθέρασον τῶν ἐπιβουλεύσαντων· δὲ ἀναπνεῦσαι μικρὸν ἀπὸ τῆς θλίψεως, ὃ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ἢ Τοῦτο ἔν τῃ ἐλπί. ἐφ' ὧν Ψαλμῷ· ἢ Τῷ πατάσσῃσι Αἰγύπτου σὺν τοῖς ποταποτάχοις αὐτῶν, ὅτι ἐπὶ τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· ἔνταυθα ἐφ' ὧν· ἢ Ἐν τῷ ἐλέει σου ἑξαλοθρεύσεις τοὺς ἐχθρούς μου· ὃ γὰρ περὶ τὸν ἀδικούμενον ἔλεος, ἐπάγει τῷ ἀδικούντι τὸν ὀλεθρὸν· οὕτω ἔ γεωργὸς ἄριστος, προφίλους μὲν τὰς ἀκύνθους ἐκτέμνει, ἀρεδί δὲ ἡ γεωργεῖ τὰ σπυῖα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἡ "Ὁρα ἄλιν τὴν αἰτῖαν τῆς ἀπωλείας τῶν θλιβόντων, τὸ, ὅτι ἐγὼ δοῦλός σου εἰμι· οὐ γὰρ ἐσιν ἀπλῶς ἐπιτυχάνειν τῶν αἰτήσεων· ἀλλὰ πανταχοῦ παρασκένυται τοὺς ἀξίους χρητὸν λαμβάνειν, ὡς αἰτοῦμεν· ἔτι τὰ παρ' ἐαυτῶν συνεισφέρειν, ἔτι οὕτως προσιέναι· οὐ γὰρ ἀρκεῖ ἡμῖν τῆς τύχης ἡ φύσις· ἐπεὶ ὅι οἱ Ἰουδαῖοι ἤρχοντο· ἔτι ἤκουον· ἡ "Εάν πληθύνετε τὴν δέσιν ὑμῶν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν· ἔτι τὸ θανάμίζεις, εἰ Ἰουδαῖοι οὐκ ἤκουοντο· ὅπου γε ἔτι Ἰερεμίας ὑπὲρ αὐτῶν παρακαλῶν, ἐπιτιμῶν, ἔτι ἀπαξ ἔτι δις ἀκούει· ἡ Μὴ προσεύχων ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τούτου, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαι σου· ἔτι τὸ θαυμάζεις εἰ Ἰερεμίας οὐκ εἰσακούεται· καὶ Νῶε, φησι, καὶ Ἰωβ, καὶ Δαυιδ· οὗτοι, υἱοὺς αὐτῶν ἔθυσαν· οὐκ ἐξέλονται· (1^α 2^α 3^α 4^α 5^α 6^α 7^α 8^α 9^α 10^α 11^α 12^α 13^α 14^α 15^α 16^α 17^α 18^α 19^α 20^α 21^α 22^α 23^α 24^α 25^α 26^α 27^α 28^α 29^α 30^α 31^α 32^α 33^α 34^α 35^α 36^α 37^α 38^α 39^α 40^α 41^α 42^α 43^α 44^α 45^α 46^α 47^α 48^α 49^α 50^α 51^α 52^α 53^α 54^α 55^α 56^α 57^α 58^α 59^α 60^α 61^α 62^α 63^α 64^α 65^α 66^α 67^α 68^α 69^α 70^α 71^α 72^α 73^α 74^α 75^α 76^α 77^α 78^α 79^α 80^α 81^α 82^α 83^α 84^α 85^α 86^α 87^α 88^α 89^α 90^α 91^α 92^α 93^α 94^α 95^α 96^α 97^α 98^α 99^α 100^α 101^α 102^α 103^α 104^α 105^α 106^α 107^α 108^α 109^α 110^α 111^α 112^α 113^α 114^α 115^α 116^α 117^α 118^α 119^α 120^α 121^α 122^α 123^α 124^α 125^α 126^α 127^α 128^α 129^α 130^α 131^α 132^α 133^α 134^α 135^α 136^α 137^α 138^α 139^α 140^α 141^α 142^α 143^α 144^α 145^α 146^α 147^α 148^α 149^α 150^α 151^α 152^α 153^α 154^α 155^α 156^α 157^α 158^α 159^α 160^α 161^α 162^α 163^α 164^α 165^α 166^α 167^α 168^α 169^α 170^α 171^α 172^α 173^α 174^α 175^α 176^α 177^α 178^α 179^α 180^α 181^α 182^α 183^α 184^α 185^α 186^α 187^α 188^α 189^α 190^α 191^α 192^α 193^α 194^α 195^α 196^α 197^α 198^α 199^α 200^α 201^α 202^α 203^α 204^α 205^α 206^α 207^α 208^α 209^α 210^α 211^α 212^α 213^α 214^α 215^α 216^α 217^α 218^α 219^α 220^α 221^α 222^α 223^α 224^α 225^α 226^α 227^α 228^α 229^α 230^α 231^α 232^α 233^α 234^α 235^α 236^α 237^α 238^α 239^α 240^α 241^α 242^α 243^α 244^α 245^α 246^α 247^α 248^α 249^α 250^α 251^α 252^α 253^α 254^α 255^α 256^α 257^α 258^α 259^α 260^α 261^α 262^α 263^α 264^α 265^α 266^α 267^α 268^α 269^α 270^α 271^α 272^α 273^α 274^α 275^α 276^α 277^α 278^α 279^α 280^α 281^α 282^α 283^α 284^α 285^α 286^α 287^α 288^α 289^α 290^α 291^α 292^α 293^α 294^α 295^α 296^α 297^α 298^α 299^α 300^α 301^α 302^α 303^α 304^α 305^α 306^α 307^α 308^α 309^α 310^α 311^α 312^α 313^α 314^α 315^α 316^α 317^α 318^α 319^α 320^α 321^α 322^α 323^α 324^α 325^α 326^α 327^α 328^α 329^α 330<

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΓ. ΚΑΘΙΣΜΑ Κ.

„ Συνέσεως τῷ Δαβὶδ πρὸς Γολιάθ .

Μερικὰ ἀντίγραφα δὲν ἔχουσι τὰ , πρὸς Γολιάθ . πλὴν δὲν εἶναι κανένα ἐμπόδιον τὸ νὰ προ-
 εῖθεται καὶ τοῦτο εἰς τὴν ἐπιγραφὴν . καθότι ὁ ψαλμὸς οὗτος συνεγράφη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ , ἔσχα ἀπὸ
 πολλὰς ἄλλας νίκας ὅπου ἔκαμε , καὶ δι' αὐτοῦ εὐχαρισεὶ διὰ ὅλης τὴν Θεὸν . νοητὸς δὲ Γολιάθ , εἶναι
 ὁ κοινὸς ἐχθρὸς ὅλων τῶν ἀνθρώπων Διάβολος . (1)

1 : „ Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεός μου , ὃ
 „ διδάσκων τὰς χεῖράς μου εἰς πα-
 „ ράταξιν , τοὺς δακτύλους μου εἰς
 „ πολεμον .

„ Ἀς εἶναι , λέγει , αἰνετός καὶ δεδοξασμέ-
 νος ὁ Θεός μου , ὅστις κατεπόδωσεν εἰς τὸν κατὸ
 τῶν ἐχθρῶν μου αἰσθητὸν πόλεμον τὰς ἐδικὰς μου
 χεῖρας καὶ τοὺς δακτύλους . καὶ ἔδωκεν εἰς ἐμένα δύ-
 ναμιν νὰ νικήσω τοὺς ἐχθροὺς , καὶ νὰ ἐγίσσω τοιαυ-
 τὰ κατ' αὐτῶν τρόπαια . ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν νοητὸν πό-

λε-

(1) „ Ἄλλος δὲ λέγει ὅτι ὁ Νικητὴς . „ Ὅτι ἐπειδὴ ἐν τῷ προλαβόντι Ψαλμῷ ἐξήτεισεν ὁ Δαβὶδ νὰ λυτρωθῇ
 ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς , ὅθεν ἐπιτυχὼν τῆς λυτρώσεως ταύτης , ἐν τούτῳ τῷ Ψαλμῷ λέγει περὶ αὐτῆς . κηρύττει δὲ ἐν
 τούτῳ καὶ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ Μονογενοῦς . ὅς τις ἀπέκτεινε τὸν νοητὸν Γολιάθ . ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . „ Ὅτι ὁ
 Ψαλμὸς οὗτος συνετέθη ἐκ προσώπου τῶν μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον Ἰουδαίων , πολεμούντων μὲ τὰ πλη-
 σιάχαρα Ἐθνη . οὕτω γὰρ ἐκεῖνος λέγει . „ Ἐν ἑοίσις τῶν ἀντιγράφων τῇ ἐπιγραφῇ προκείμενον εὔρον . „ Πρὸς
 τὸν Γολιάθ . οὔτε δὲ παρὰ τῷ Ἑβραίῳ , οὔτε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐρμηνευταῖς , οὔτε μὴν παρὰ τοῖς Ἑβραϊστικόντα
 εὔρον ἐν τῷ Ἑξαπλῷ (τὶ δὲ ἦτον τὸ Ἑξαπλῶν , ὅρα ἐν τῷ Προοιμίῳ τῆς βίβλου ἐν τῇ πρώτῳ τμήμῳ) ἔχει δὲ
 ἐπὶ τῇ ὁ Ψαλμὸς τὴν τῶν ἐπαναστάντων Ἰουδαίων Ἐθνῶν μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον . ἡς πολλοὶ τῶν
 Προφητῶν ἐμνημόνευσαν , πλατύτερον δὲ ὁ Ἰεζεκιὴλ (ἐν Κεφ . λη . 8 .) λέγων . „ Ἀφ' ἡμερῶν πλειόνων ἐ-
 τοιμασθήσῃ , καὶ ἔξῃς ἐπὶ γῆν τὴν ἀπετραμμένην ἀπὸ μαχαίρας , ἠθροισμένην ἀπὸ λαῶν πολλῶν , ἐπὶ γῆν Ἰερου-
 σαλήμ . καὶ περὶ σὺ καὶ πάντες οἱ περὶ σὲ , καὶ Ἐθνη πολλὰ μετὰ σοῦ . εἴτα διδάσκει καὶ τοῦ θανάτου τῶν Ἐθνῶν
 τὸν τρόπον . „ Καὶ συγκαλέσω ἐπ' αὐτὸν φόβον μαχαίρας εἰς πάντα τὰ ἔθνη μου , λέγει ὁ Ἄδωναι Κύριος . μάχαι-
 ρα ἀνθρώπου ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἔσται . καὶ κρινῶ ἐν θανάτῳ καὶ ἐν αἵματι , καὶ λιτῇ κατακλύζοντι , καὶ λίθοις χα-
 λάζης . καὶ πῦρ καὶ θεῖον βρέξω ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς μετ' αὐτοῦ , καὶ ἐπὶ Ἐθνη πολλὰ τὰ μετ' αὐτοῦ . ταύ-
 τα καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς προθεσπίζει . κλῖνον γὰρ , φησὶν , εὐρανοὺς Κύριε , καὶ κατὰβηθι . ἔσται τῶν ὀρέων , καὶ κα-
 πνισθήσονται . ἄστρον ἄστρον , καὶ σκορπίεις αὐτοὺς . ἐξαπόσειλον τὰ βέλη σου , καὶ συνταράξεις αὐτοὺς .

λεμον τῶν Δαϊμόνων καὶ τῶν παθῶν εὐδοῦνται καὶ εὐδοκίμου αἱ χεῖρας ἐκτείνειν, ὅπου συχναὶς ἐκτείνονται εἰς ἀρετὴν, καὶ ὑψώνονται πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ προσευχῇ. δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰπῇ τινὰς ὅτι ὁ μὲν Δαβὶδ διδασκόμενος ὑπὸ Κυρίου ἐκίνησεν τὰς χεῖράς του εἰς παράταξιν, καὶ τοὺς δακτύλους του εἰς πόλεμον. καὶ ἔτι διὰ μὲν τῶν σωματικῶν αὐτοῦ μελῶν, ἐπολέμει καὶ ἐνίκη τοὺς αἰσθητοὺς ἐχθρούς, διὰ δὲ τῶν αὐτῶν, ἐπολέμει καὶ ἐνίκη τοὺς νοητοὺς Δαίμονας καὶ τὰ πάθη. (1) ἡμεῖς δὲ οἱ χριστιανοὶ διδασκόμενοι ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, τὰς μὲν χεῖράς μας κινουμέναι εἰς παράταξιν. μὲ τὸ νὰ σηκωνώμεν αὐτὰς εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῆς προσευχῆς. τοὺς δὲ δακτύλους κινουμέναι εἰς πόλεμον, μὲ τὸ νὰ τυποῦμεν δι' αὐτῶν τὸ ῥημεῖον τοῦ τιμίου Σταυροῦ. καὶ οὕτω πολεμοῦμεν καὶ νικῶμεν τὰ πάθη καὶ τὸν Διάβολον.

„τιλήπτωρ μου καὶ ῥύστης μου, ὑπε-
„ρασπιστής μου, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἤλι-
„σα· ὁ ὑποτάσσων τὸν λαόν μου ὑπ'
„ἐμέ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι ἕλεος καὶ καταφυ-
γὴ ἐδικὴ μου. αὐτὸς εἶναι βοηθός μου καὶ λυτρωτής καὶ διαφενδευτής μου· καὶ διὰ τοῦτο ἐγὼ ἤλιψα ὅ-
λως διόλου εἰς αὐτὸν μόνον. (2) αὐτὸς εἶναι, ὅπου κάμνει τὸν λαόν μου νὰ ὑποτάσσεται ὑποκάτω εἰς ἐμένα. χρειαζόμεθα γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας ἐχομεν, ὅ-
χι μόνον διὰ νὰ ὑποτάσσωμεν τοὺς ἐναντίους λαοὺς καὶ ἐχθρούς μας, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ὑποτάσσωμεν καὶ τὸν ἐδικόν μας λαόν, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. καὶ κα-
θὼς ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ προέρχονται αἱ νίκαί τῶν ἐχθρῶν μας. ἔτι παρομοίως ἀπὸ αὐτὴν προέρ-
χονται καὶ αἱ τῶν ἐδικῶν μας λαῶν ἐκούσιαι ὑποτά-
γαι, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα. (3)

2 : „ Ἐλεός μου καὶ καταφυγὴ μου, ἄν-

3 : „ Κύ-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Εὐσέβιος· „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς δακτύλοις ἀντὶ πλήκτρον χρώμενος, τοὺς ἀσπί-
τους Δαίμονας ἤλανε, τῷ Σαουλ ἐνοχλοῦντας· εἰδὲ ἐπὶ πάντα δίκαιον ἀνάγειτο τὰ ῥητὰ, ἐρεῖς πάσας τὰς τοῦ
Θεοφιλοῦς πράξεις τὰς κατὰ τὴν Θεοσέβειαν γινομένης, καθαίρεσιν τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων ἐνεργεῖν· τοῦ Θε-
οῦ, διδασκάλου τῆς τοιαύτης τῶν χειρῶν ἐκτάσεως γινομένου· δακτύλους δὲ τοῦ δικαίου νοήσεις, τὰς μέχρι τῶν
μικροτάτων ἐνεργείας, δι' ὧν πολεμεῖ τὸν Διάβολον· καὶ Μωσῆς δὲ ἐκτείνων τὰς χεῖρας, ἐτροπώτο τὸν Ἀμαλὴν.
λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόσομος· „ Τί λέγεις; πολέμῳ διδασκαλὸς ὁ Θεὸς καὶ μάχης καὶ παρατάξεως; μάλιστ' αὖ μὲν
οὐκ ἄν τις ἀμάρτοι, καὶ τὴν ἐν τοῖς νίκῃν αὐτῷ λογιζόμενος· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὁ διδάσκων τὰς χεῖράς μου· τοῦτέ-
στιν ὁ ποῶν περιγενέσθαι τῶν πολεμίων, κρατεῖν τρόπαιον ἐγείρειν· καὶ γὰρ ἡνίκα (Δαβὶδ) τὸν Γολιάθ κατέβαλεν,
ἐκεῖνος ἦν ὁ τῆς νίκης αἴτιος· πλὴν ἀλλ' ἐστὶ καὶ ἕτερος πόλεμος τοῦτου χαλεπώτερος, ἐνθα ἡμῖν μάλιστ' αὖ τῆς ἀνι-
σθεν ῥοπῆς δεῖ· ὅταν πρὸς τὰς ἀντικειμένας παρατάττωμεθα δυνάμεις. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἀρμόττει
δὲ καὶ ἡμῖν τὰ εἰρημένα· τῆς γὰρ τοῦ Διαβόλου τυραννίδος ἀπαλλαγέντες, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πολεμεῖν ἐδιδάχθημεν·
τὰς χεῖρας μὲν, ἐργαζόμενοι δικαιοσύνην· διὰ δὲ τῶν δακτύλων, τοῖς μετώποις ἐπιτιθέντες τοῦ Σταυροῦ τὴν
σφραγίδα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἀπὸ τῶν πραγμάτων τὰς προσηγορίας ἐποιήσατο· σὺ γὰρ, φησιν, ἕλεός μου καὶ
καταφυγὴ μου· καὶ ἕτερον τι διδάσκει πολλῆς τῆς φιλοσοφίας γέμον· ὅτι οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ ἑλέους ἀξίος ἦμην, εἰμὶ
αὐτὸς ἐπένευσεν· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἕλεός μου· οὐκ ἐγὼ ἔσχον αὐτὸν ἐν τοῖς ἔργοις· εἰ γὰρ καὶ ἕλεός ἐστιν, οὐκ ἂν
κρίτως πᾶσιν ἐπεισιν· ἐλεήσω γὰρ, φησιν, ὃν ἂν ἐλεῶ· δεῖ τοίνυν εἰ ἐλεῖσθαι μέλλομεν, παρέχεσθαι τὰς ἀ-
φορμὰς οἰκοῦν τῆς τοιαύτης φιλανθρωπίας· οὗτος δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἐλεῖσθαι παρ' αὐτοῦ ἔχειν λέγει· εἶδες συντε-
περιμένην ψυχὴν; παρὰ σοῦ γὰρ ἐδεξάμην τὰς τοῦ ἑλέους πηγὰς· σὺ καταφυγὴ μου· πρὸς σὲ γὰρ καταφυγὴν
δυστάθην· σὺ ἀντιλήπτωρ μου· τῆς γὰρ σῆς ἀπολαύσας ῥοπῆς, κρείττω ἐγενόμην τῶν πολεμίων· σὺ ῥύστης μου καὶ
ὑπερασπιστής μου· σὺ γὰρ με καὶ περιέφραξας πολεμούμενον, καὶ ἐρύσω πολιορκούμενον· τὴν εἰς σὲ τοίνυν ἐλπίδα
σχήσω βεβαίαν.

(3) Πολλοὶ γὰρ, κατὰ τὸν Χρυσόσομον, πολλάκις ἐν πόλεμοις μὲν, τρόπαιον ἔσπασαν· ἐν εἰρήνῃ δὲ, κατεκόνη-
σαν· τῶν ἀρχομένων οὐκ εἰδότες ἄγειν τὰς ἡνίας· οὐκ ἄρα ἐν τῇ δυνάμει τῆς βασιλείας ἐστὶ τὸ ὑποταχθῆναι τὰ
ἐσρατόπεδα, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ῥοπῇ.

3 : „Κύριε, τί ἐστὶν ἄνθρωπος· ὅτι ἐ-
„γνώσθης αὐτῷ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου
„ὅτι λογιζῇ αὐτῷ.

Τοιαῦτα λόγια εἶπε καὶ ἐν τῷ Ψαλμῷ „Τί
ἐστὶν ἄνθρωπος, οὐ μνησθεὶς αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώ-
που οὗ ἐπισκέπτεται αὐτόν; καὶ κήτησόν ἐκείτην ἐρ-
μηνείαν· τί μεγάλον πρᾶγμα εἶναι, λέγει, ὁ ἄνθρω-
πος Κύριε, καὶ ἐχάρισεν εἰς αὐτόν, τὸ νῦν γνωρίζῃ
ὅτι ἐσὺ εἶσαι Θεός, καὶ ἀντιφρόνως τὸ νῦν γνωρίζε-
σαι ἐσὺ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἶσαι Θεός; καὶ νῦν
ὑποκίπτης εἰς τὴν γνώσιν καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ;
μεγα γὰρ τῇ ἀληθείᾳ εἶναι τὸ πρᾶγμα τοῦτο, καὶ ὑπερ-
βαίνει τὴν ἐπιτέλειαν τῆς ἀνθρωπίνης φήσεως. (1)

4 : „Ἀνθρώπος ματαιότητι ὁμοιωθῇ· αὐ-
„τὸν ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σκιά παράγουσι.

Ὁ ἄνθρωπος, λέγει, ὁμοιωθῇ μετὰ τὴν μα-
ταιότητα ἰδίᾳ τῷ θνητῶν δηλαδὴ σώματι ὅπου ἔχει
καὶ διατὶ κινεῖται ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πρᾶγματα, δὲν

ἔχει εἶσιν καὶ βεβαιότητα· ἀλλὰ ὅλα εἶναι προσω-
ρινά, θοάρτα, καὶ ὀγγύωρα διαβαίνουσι. ματαιότης
δὲ εἶναι ἡ ἀνωφελὲς σπουδὴ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ
εὐτελὲς καὶ εὐδαιμόνιον, καθὼς εἶπεν ὁ Σολομῶν. μα-
ταιότης ματαιότητάν τὰ πάντα ματαιότης. (Ἰεκ.
ἱ. 1.) αὐτὸν δὲ ὁ ἄνθρωπος εἶναι μοταίος. ἀλλὰ
καὶ αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς του ὀγγύωρα περνοῦν καὶ δια-
λύονται ὡς ὁ ἱσκιος, ὁ ἐπὶ τοῦ φαινομένου μὲν, εἰς
ὀλίγον διάστημα, καὶ νομίζεται πῶς εἶναι πρᾶγμα
τι, ἔπειτα δὲ διαλύεται καὶ διαβαίνει. (2)

5 : „Κύριε, κλίνον οὐρανούς καὶ κατὰ-
„βηθι· ἄψαι τῶν ὀρέων, καὶ καπνί-
„σθῇσονται.

Καὶ πῶς ὁ Θεὸς καταβαίνει, εἰς κοίτην
ὅπου αὐτὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πλη-
ρῶν; καὶ ἀποκρινομεθα, ὅτι ὁ Δαβὶδ λέγει ταῦτα ὡς
ἄνθρωπος πρὸς τὸν Θεόν· καθὼς δηλαδὴ εἶναι ἀρμόδιον εἰς τοὺς
παχυλοὺς ἀνθρώπους, ἵνα διὰ μέσου τῶν φοβερῶν τοῦ-
των λόγων, φοβῶντο τοὺς ὑπερφανούς καὶ μεγαλο-
φρο-

(1) Ὁ δὲ Εὐδελβιος λέγει· ἢ Βούλεται ἡμῖς διδάξαι ὁ Δαβὶδ, ὅτι μέγα ὁ ἄνθρωπος· οὐ γὰρ ἐν ἐχάρσει Θε-
οῦ γινώσκιν· οὐδ' ἐν ἐμνήσθῃ ὁ Θεὸς αὐτοῦ οὕτως, ὡς ἡ Σαύρα ἢ Λυτρωτὴν ἐξαποστέλλει αὐτῷ τὸν ἑαυτοῦ λόγον·
οὕτως οὐκ ἐξευτελισμὸς, ἀλλὰ θαυμασμοῦ τὸ, τί εἰσιν ἄνθρωποι, ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· μέγα τί εἰσιν
ὁ ἄνθρωπος, ὅτι τῆς σῆς κατεξίσταται γνώσεως ἢ φροντίδος· τὸ γὰρ λογιζῇ, ἀπὸ τοῦ φροντίζεσθαι φασί. ἢ Μέγαν
ἀρα καὶ (λέγει ὁ Χρυσόστομος) εἶναι τὸν μέλλοντα Θεὸν γνωρίζειν· μέλλον δὲ γνωρίζεσθαι παρ' αὐτοῦ· οὐ
τοῦτον δὲ μόνον, ἀλλὰ ἢ ἐκείνον, ὃ μέλλει γνωρίζειν ἑαυτὸν ὁ Θεός· διὸ ἢ ἀρετὰ εὐρίσκειν αἱ Ἐβδωμήκοντα τὰ
ἐγνωσθῆς αὐτῷ· δεικνύντες, ὅτι οὐχ ἡμεῖς αὐτὸν εὐρομέν, ἀλλ' αὐτὸς ἡμῖν εὐρεῖται· οὐ γὰρ ἴππε· τί εἰσιν ἄνθρω-
ποι ὁ γνωρίσας σε; ἀλλὰ τί εἰσιν ἄνθρωποι, ὅτι ἐγνωσθῆς αὐτῷ· ὅθεν ἢ ὁ Χριστός· οὐχ ἡμεῖς με ἐξελέξαμε, ἀλλ'
ἐνὸς ἐξελέξαμεν ἡμῶς, ἢ ὁ Πῦλος· ἢ Τότε δὲ γινώσκωμαι, καθὼς ἢ ἐγνωσθῆναι· ἢ πάλιν· ἢ Εἰδὲ τις
ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, οὕτως ἐγνωσθῆναι ὑπ' αὐτοῦ· Καὶ πάλιν· ἢ Διότι δὲ εἰ ἢ καταλαβῶ· ἐφ' ᾧ ἢ καταληφθῶν·
εὐταῦθα δὲ, τί εἰσιν ἄνθρωποι, περὶ τῆς φύσεως εἴρεται· (ὅτι δηλαδὴ οὐδὲν ἢ εὐτελὲς εἶναι) ἢ αὐτὸν, ἢ ἢ φύ-
σιν μεγάλην· μεγάλην μὲν, ἀλλ' ἐὰν τὴν γνώσιν ἴδῃ, ἢ κατεξίσταται· πολὺ καταδεχέμεν ταύτης· ὅθεν εἴπε ἢ ὁ
ἱερὸς Αὐγουστίνος· ἢ Θεοῦ ἐπιποσὸν ἐφάρφασθαι· (διὰ τῆς γνώσεως δηλαδὴ) μεγίστη μακαριότης εἶναι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· ἢ Τὸ δὲ εἶναι ματαιότητι ὁμοιωθῇ; τῷ μὲν· ἐπειδὴ τῶν ἀνθρώπων
οὐδὲν εἴσιν· οὐδὲν βέβαιον· οὐδὲ ὀμνυδόν, οὐδὲ ἀνταρῆς· οὐδ' εἰς τέλος ὅμοιον, ἀλλὰ πάντα παράγει ἢ πα-
ρέρχεται· ἢ τὸ ἴσον, ἢ ἀνισότης ἔχει ἢ ἢ περὶ πάντα μεταβολή· παραχωρεῖ γὰρ τὰ πάντα ἑαδίας ἢ μεταχωρεῖ
ἢ ἀντικαθίσταται· ὡς αὖτως εἶναι μάλλον πεισυνεῖν ἢ σκιάς ταῖς κατ' ἴδαντες, ἢ ἀνθρώπων εὐμερῶν· Καὶ ὁ
Χρυσόστομος· ἢ Τὰ δὲ ἐνταῦθα πᾶσι καὶ παιδεύουσι· ὁ σήμερον γὰρ δικάζων, ἔσμεν αὖθις δικαζόμενος·
ἢ ὁ σεβερὸς ἐν τῷ ἄρχεῖν, ὑπὸ δυνάμει πολλὰς ἀπαγομένους· ἢ ὁ πλούσιος, ἐν πένει· ἢ ὁ ἀνώνυμος, πολλὰς
ἐν ὄντι κρατῶν, ἢ πῦναι αἱ μεταβολαί, ἢ ἀνώνυμοι αἱ μεταβάσεις.

φρονας, καὶ ταπεινώσῃ τὴν ἀλαζονείαν τοὺς, οἵτινες δὲν φοβήσονται τὴν εὐτέλειαν τῆς φύσεως τῶν καὶ νὰ ταπεινώνωνται. διότι τὸ νὰ πιάσῃ ὁ Θεὸς τὰ βουνά, καὶ τὸ νὰ καπνίζωνται αὐτὰ ὡς ἂν φωτιά ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, ἀγχαλὰ καὶ εἶναι πρᾶγμα καὶ θέαμα φοβερόν, ὅμως εἶναι πολὺ κατώτερον τῆς τοῦ Θεοῦ φυσικῆς ἀξίας καὶ μεγαλειότητος, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. ἐπειδὴ καὶ μὲ μόνην τὴν θέλησιν τοῦ ἐδύνατο ὁ Θεὸς νὰ κάμῃ τὰ ὅρη τοιαῦτα. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, κατὰβηθὶ Κύριε, καὶ πιάσαι τὰ βουνά, διὸ νὰ τιμωρήσῃς ἐκείνους, ὅπου δὲν φοβήσονται ἀπὸ λόγου τῶν τὴν εὐτέλειαν καὶ μηδαμινότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἀλλὰ ἐκ τοῦ ἐναντίου φυσῶσι καὶ ὑπερῆφανεύονται. διὰ καὶ παλαιὰ τοιαῦτα φοβερά θεάματα ἐγέναν εἰς τὸ Σίναιον ὅρος, ὅταν ἐκατέβη ὁ Θεὸς εἰς αὐτό, καὶ ἐφαίνετο ἔλου τὸ βουνὸν καπνιζόμενον, ὡς ἂν ἀπὸ καπνὸν καμίνου καιομένης. ἐγέναν δὲ ταῦτα, διὰ νὰ ἐμβαλοῦν φόβον μεγάλον μέσα εἰς τὰς καρδίας τῶν βλέπόντων Ἑβραίων, καὶ ἀκολουθῶν διὰ νὰ κάμουν αὐτοὺς σωφρονεσέ-ρους καὶ ταπεινότερους. ὅθεν καὶ ὁ Μωϋσῆς εἶπε πρὸς τοὺς φοβηθέντας Ἰουδαίους, διὰ τὴν ἐν τῷ Σινᾷ κατὰβασιν τοῦ Θεοῦ, Ὁραεῖτε, ἔνεκεν γὰρ τοῦ παύσαι ὑμᾶς παρεγενήθη ὁ Θεὸς πρὸς ὑμᾶς. ὅπως ἂν γέννηται ὁ φόβος αὐτοῦ ἐν ὑμῖν, ἵνα μὴ ἀμαρτάνητε. (Ἐξ. κ'· 20.) (1)

6 : „ Ἀστραψὸν ἀστραπὴν, καὶ σκορπιεῖς αὐτούς.

Ἀστραπὴν καὶ αἰτὰς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς παρὰ Θεοῦ πεμπομένας τιμωρίας· ἦτοι πᾶνας, πανούκλας, δυσυχίας, καὶ τὰ ὅμοια. διὰ νὰ τρομάξῃ καὶ νὰ ἐξυπνίσῃ μὲ τὰ φοβερά ταῦτα καὶ εἰς ὅλους γινώσκᾶ κακὰ, τοὺς ἀμελεῖς καὶ καταρροή-τας τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. νοοῦνται δὲ ταῦτα καὶ τὰ ἀνωτέρω, διὰ τὴν πρώτην τοῦ Χριστοῦ παρουσί-αν. διὰ καὶ εἰς τὸν 13' Ψαλμὸν γράφονται σχεδὸν τὰ αὐτὰ περὶ τῆς αὐτῆς πρώτης τοῦ Χριστοῦ παρουσί-ας, ὅτι ἐκλινεν οὐρανούς καὶ κατέβη. ὅτι τὰ θεμέ-λια τῶν ὀρέων ἐταράχθησαν. ὅτι ἀνέβη καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ. καὶ ὅτι ἐξαπέστειλε βέλη καὶ ἐσκορπίσεν αὐτούς, καὶ ἀστράπας ἐπλήθυνε, καὶ συνετάραξεν αὐτούς. τῶν ὁποίων τούτων ῥητῶν ἀνάγνωθι τὰς ἐξηγήσεις ἐκεῖ. πλὴν δὲν εἶναι ἔξω τοῦ σκοποῦ ἀνί-σας καὶ τινος νοήσῃ τὰ ῥητὰ ταῦτα καὶ διὰ τὴν δευ-τέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν. (2.)

7 : „ Ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ οὐ-
“ ψους, ἐξελοῦμε καὶ ῥῦσαι με ἐξ οὐ-
“ ράτων πολλῶν, ἐκ χαιρὸς υἱῶν ἀν-
“ λοτριῶν.

8 : „ Ὡν τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητα,
“ καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν, δεξιὰ ἀδικίας.

Ἀπόσειλον, λέγει, ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τὴν ἀντιληπτικὴν σου δύναμιν Κύριε, καὶ τὴν ἀπροσμά-
χτην βοηθειάν σου (3) καὶ λύτρωσαι με ἀπὸ τὰ πολ-
λά

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὑψηλότερον δὲ εὐχεται ὁ Προφήτης καταβῆναι τοῦ Ἰδίου ὑψώματος τὸν Θεὸν λό-
γον, κλίναντα τὰς ἐπινοούμενας ἐν αὐτῷ δυνάμεις· καταβῆναι δὲ εἰς καθαίρεσιν τῶν πολεμίων, ὡς τοῦ ἀνθρώπου
μὴ δυναμένου εἶναι κατὰ τοσαύτης παρατάξεως· τίς γὰρ ἰσχύς τοῦ θνητοῦ ἢ ματαιότητι ὁμοιωθέντος; τοῦτον
χαρίν, φησι, τῆς οἷς ἐπισκοπῆς ἀξιοθεῖν, ὅταν κλινᾶς οὐρανούς καταβῆς· ἢ ἄψῃ τῶν πονηρῶν Δαιμονίων, ἢ σβέ-
σῃς αὐτῶν τὴν φλόγα· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ καπνισθῆσθαι. ἢ ὁ Θεοδότης λέγει· „ Ἀνθρωπίνους τοὺς λόγους
ἐχρήσατο, οὐκ οὐρανῷ περιγεγραμμένην τὴν θεῖαν φύσιν εἰδὼς, ἀλλ' εἰς τιμωρίαν τῶν πολεμίων καλῶν τὸν ἑ-
πικουρον.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὑψηλότερον δὲ, τὸ Εὐαγγελικὸν ὀνομάζει κήρυγμα· δι' οὗ τὰ τῶν πονηρῶν Δαι-
μόνων διεσκορπίσθαι εἴφη, τὰ τὴν πλάνην ἐμποιοῦντα· βέλη δὲ, τοὺς ἀγίους Ἀποστόλους· δι' ὧν κατετόξευσεν τοὺς
νοητοὺς ἐχθρούς· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδότης· „ Εὐκτικῶς μὲν σχηματίζει τοὺς λόγους, προλέγει δὲ τὰ ἐσόμενα·
ἢ διὰ τοῦ Προφήτου Ἰεζεκιὴλ προείρηκεν ὁ Θεός· οὕτω γὰρ ἐκείνους ἅπαντας κατηνάλωσε· δηλαδὴ τοὺς ἐκ τῶν
Ἑθνῶν ἐπαρισσασμένους τοῖς Ἰουδαίοις μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐξάνοδον, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος, χεῖρα ἀνωθεν ἀποσελλομένην, τὸν Μονογενῆ λέγει.

λά νερά· ἔχουν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς· οἱ ὅποιοι, ὡς ἂν τὰ
πολλὰ νερά, φέρονται κατ' ἐμοῦ ἀτάκτως· καὶ δυνατῶς
καὶ με ὁρμὴν μεγάλην παρασύρουν· ὅ, τι πύχην ἐμπροσθεν,
κατὰ τὸν Χρυσόσομον· ἢ ὕδατα πολλὰ ὀνομάζει τῇ
πλημμύρᾳ τῶν θλίψεων καὶ πειρασμῶν, οἱ ὅποιοι
προξενοῦνται ἀπὸ τοὺς ὀρθοὺς καὶ ἀσπίτους ἐχ-
θροὺς, ὡς εἶπομεν ἐν τῷ Ξη'. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύον-
τες τὸ, πῶς ὁ Θεὸς, ὅτι εἰσῆλθον ὕδατα
ἕως ψυχῆς μου· λύτρωσαί με, λέγει, ἀκόμη Κύριε,
καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ξένους ὄντας ἀπὸ
ἐμένα· ἢ ξένους ὄντας ἀπὸ ἐσένα τὸν Θεὸν διὰ τὰς
παρνομίας τῶν (1)· τούτων γὰρ τὸ εἶμα ἐλάλησε
ψευδὸς καὶ λόγους ἀνωφελεῖς· μᾶλλον δὲ καὶ βλαβε-
ροὺς, καθὼς δὲ εἶναι τὰ λόγια τῶν βλαβερά· ἐτί καὶ
ἡ δεξιὰ τῶν· ἔχουν τὰ ἔργα τῶν εἶναι πονηρὰ καὶ ἄ-
δικα. (2)

9: „Ο Θεός, εἴπῃ καὶ καὶνὴν ἄσσομαι·

Ἐγὼ, λέγει, θέλω μελωδήσω εἰς ἐσένα Κύ-
ριε, ὡδὴν καὶ ἄσσομαι καὶ καὶνὴν καὶ εὐχαριστήριον·
δοῦτε καθὼς ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τὸν πτωχὸν ἄνθρωπον ὁ-
ποῦ εὐεργετήσῃ, δὲν ζητεῖ ἄλλο τίποτα, παρὰ μόν-
ον εὐχαριστίαν καὶ εὐφημίαν· ἐτί καὶ ὁ Θεός, ἄλλο τι

δὲν ζητεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, τὸν πτωχόν, καὶ εὐτε-
λῇ ἔχοντα φῦσιν, διὰ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλους εὐ-
εργεσίας ὅπου τῷ ἐχάρισέ, παρέξ εὐχαριστίαν καὶ δοξα-
σίαν· ἀλλ' ὁ μὲν βασιλεὺς, ζητεῖ τὴν εὐχαριστίαν καὶ
εὐφημίαν ἀπὸ τὸν πτωχόν διὰ τὴν γὰρ ἐκ τῆς εὐφη-
μίας ταύτης λαμπρότερος, ὁ δὲ Θεός ζητεῖ τὴν εὐ-
χαριστίαν καὶ δοξασίαν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, διὰ τὴν
καμὴ αὐτὸν πλέον λαμπρότερον, μετὰ τὴν προσθήκην
τῶν εὐεργεσιῶν του. (3)

„Ἐν Ψαλτηρίῳ δεκάχορδον ψαλμῷ.
„ σοί·

Παλαιὰ μὲν εἰς τὸν νόμον με μουσικῶς ὄρ-
γανὰ, καὶ μάλιστα μετὰ τὸ δεκάχορδον ψαλτήριον ἐψά-
λουντο οἱ Ψαλμοί, τὰρ δὲ εἰς τὴν νεὰν χάριν τοῦ
εὐαγγελίου, ψαλτήριον δεκάχορδον εἶναι ὁ ἄνθρωπος·
διὰ τὴν ἔχει τὰς πάντα αἰσθήσεις τοῦ σώματος, καὶ
τὰς πάντα δυνάμεις τῆς ψυχῆς. ὅταν λοιπὸν, ὁ μὲν
ὀφθαλμὸς ὄρθα βλέπῃ καὶ ἀπαθῶς, ἢ δὲ ἀκοῇ τοὺς
πνευματικὸς ἀκούῃ λόγους, καὶ καθολικῶς εἰπεῖν, ὁ-
ταν καθὰ μία αἰσθήσις τοῦ σώματος, καὶ καθὰ μία
δύναμις τῆς ψυχῆς, ἀπαθῶς καὶ καθαρῶς καὶ θεο-
φιλῶς ἐνεργῇ τὰς ἐνεργείας τῆς. τότε διὰ τῶν δέκα
τούτων, ὡς ἂν διὰ δέκα χορδῶν, ᾄδει ὁ ἄνθρωπος
καὶ

(1) „Ο δὲ Χρυσόσομος· ἢ Υἱὸς, φησὶν, ἄλλοτρίους, οὐχ ὡς ἄλλοφύλους, ἀλλ' ὡς δυσσεβεῖς ἔκ τῆς ἀληθείας
ἀπεξενωμένους· ὡς γὰρ τοὺς πιστοὺς οἰκείους ἡγοῦμεθα καὶ ἀδελφοὺς, οὕτω τοὺς ἀπίστους, ἄλλοτρίους· καὶ τοῦτο
μάλιστα τὸν οἰκεῖον καὶ τὸν ἄλλοτριον ἐπιγινώσκωμεν· πῶς οὖν τὸν Σαμαρεῖτην, φησὶ, πλησίον ἔφησεν εἶναι ὁ Χρι-
στὸς; καὶ τοι πολὺ τὸ μέσον· ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον· ὅταν οὖν εὐ ποιῇν εἰς, πᾶς ἄνθρωπος σοι ἐγ-
γὺς ἔστω· ὅταν δὲ ὁ τῆς ἀληθείας γυμνάξῃται λόγος, ἐπιγινώσκει τὸν οἰκεῖον καὶ τὸν ἄλλοτριον· κατὰ δὲ τὸν Ἀθα-
νάσιον καὶ Εὐσέβιον· ἢ Υἱὸς ἄλλοτρίους καλεῖ· τοὺς ἐκ περιτομῆς· ὧν ματαίαι αἱ κατὰ τοῦ Σωτῆρος φωναί· καὶ
αἱ μυθικαὶ διδασκαλαί· οἵτινες ἐκπεσόντες τοῦ τὸν Θεὸν ἔχειν Πατέρα, υἱοὶ ἄλλοτρίοι εἰσὶ, τῷ ἐχιδνῶν γεννη-
ματα γεγενῆσθαι, ἢ τοῦ Διαβόλου· καὶ ὁ Θεοδωρίτος τοὺς ἄλλοτρίους οὕτως ἡρμήνευσεν· ἢ Οὐχ ὡς ἄλλοφύλους,
ἀλλ' ὡς δυσσεβεῖς· ὁμοίως δὲ καὶ ὕδατα πολλὰ, τὸ πλῆθος τῶν δυσσεβῶν καὶ Ἐθνικῶν ὠνόμασεν· ὁ δὲ Ὁριγένης,
ἡτοὺς ἄλλοτρίους τοὺς ἑτεροδόξους καλεῖ· ὧν τὸ μὲν εἶμα, ἐλάλησε ματαιότητα, δόγματα πονηρὰ· ἢ δὲ δεξιὰ,
ἐστὶ δεξιὰ ἀδικίας, διὰ τὰς πράξεις τὰς πονηράς· διὸ καὶ ὁ διαβόλος ἱστάται ἐκ δεξιῶν αὐτῶν, ὡς καὶ τοῦ Ἰουδα·

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἢ Τὶ τούτου χαλεπώτερον γένοιτο; ἂν, τοῦ τὴν εἰς βοήθειαν δεδομένην δεξιὰν εἰς
ἐπιβολὴν τρέπειν; διὰ γὰρ τοῦτο ἔχομεν δεξιὰς, ἵνα καὶ ἑαυτοὺς καὶ ἑτέροις ἀδικουμένοις ἀμύνωμεν· ἵνα ἀναισθη-
τοῦ παρνομίας· τίνα οὖν ἔχομεν συγγνώμην, οἱ μὴ πρὸς σωτηρίαν ἑτέρων χρωμένοι τῷ ὅπλῳ τούτῳ, ἀλλὰ πρὸς ἀπά-
λειαν τὴν ἑαυτῶν;

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον· ἢ Διὰ τῆς καὶνῆς ψάλλῃς ἢ καὶνὴ καὶ Εὐαγγελικὴ Διαθήκη δηλοῦται,
ἐν τῇ λέγειν γὰρ φησὶ καὶνὴν, πεπαλαίωσε τὴν πρῶτην·

καὶ εὐχαρισεὶ καὶ δοξολογεῖ τὸν Θεὸν κατὰ τὸν Χρυσόμορον. (1)

10: „Τῷ διδόντι τὴν σωτηρίαν τοῖς βασιλεῦσι. τῷ λυτρουμένῳ Δαβὶδ τὸν δούλον αὐτοῦ ἐκ ῥομφαίας πονηρᾶς.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ψάλλω εἰς ἑσένα Κύριε, τὸν εὐχαριστηρίον ὕμνον, ὅς τις δίδεις εἰς τοὺς βασιλεῖς τὴν σωτηρίαν· διότι ὄχι τὰ στρατεύματα, καὶ αἱ ἄλλαι δυνάμεις σώζουσι τοὺς βασιλεῖς· ἀλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις καὶ βοήθεια κατὰ τὸν Χρυσόμορον. καὶ ἐσὺ εἶσαι, ὁποῦ λυτρᾷς ἑμένα τὸν δούλον σου ἀπὸ κάθε δαιμόνιο πολέμου, καὶ ἀπὸ κάθε πειρᾶς θάνατον.

11: „Ῥῦσαι με καὶ ἐξελοῦμε ἐκ χειρὸς „υἱὸν αλλοτρίων· ὦν τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητα, καὶ ἡ δεξιὰ „αὐτῶν, δεξιὰ ἀδικίας.

Ταῦτα τὰ ἴδια εἶπε καὶ ἀνωτέρω. δυνάμει λέγει ταῦτα διὰ τὴν αὐξήσῃ περισσότερον τὴν δόξαν σου. (2)

- (1) Ἄλλος δὲ λέγει· „Μέγα Ψαλτήριον κατ' ὅλην τὴν οἰκουμένην ὁ Χριστὸς συνέσχιστό, τὸν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ λαόν, Ψαλτήριον οὗτάρ δεκάχορον· τούτῳ τέλειον, δι' οὗ τὴν καὶ τὴν ὁδὸν ἀνακρούεται τῷ αὐτοῦ Πατρὶ.
- (2) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „Τῇ ταυτολογίᾳ οὐ μάτην ἐχρησάτο· ἀλλὰ τὴν εὐμετρίαν αὐτῶν διηγεῖσθαι μέλλων, τὴν τῆς πονηρίας κατηγορίαν ἀνέθεκεν, εἰς ἐπικουρίαν τοῦ Θεοῦ διεγείρων· οἱ γὰρ οὗτοι σε, φησι, βλασημένοι, καὶ ἀδικία καὶ πονηρία συζῶντες, ἐξ ὁδῶν φέρονται· καὶ παρὰ σοῦ δεξιᾶται τὴν ἀγαθὴν τὴν ἀφθοῖαν ἐφόδιον ἔχουσι τῆς ἀδικίας τὴν εὐπρεπίαν.
- (3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἀπῆλυσαν· φησι, πολυπαίδας ἢ ὑπὸ τῶν ἰδῶν κηλδοῦνται νεοθάλῃ μισοῦμένων φυτῶν. (μᾶλλον δὲ κατὰ τὸν Νικητὴν νεοπαγῶν τε καὶ τελευτῶν· ἰδρυμένων γὰρ ἐν νεότητι ἡ Γραφή καλεῖ, τὸ πλέον ἐν τῇ συνέσει τῆς ἡλικίας· ἔχουν τὸ πρεσβυτέρων τῆς ἡλικίας ἔχειν τὴν φρόνησιν.) τὰς δὲ θυγατέρας αὐτῶν τὸ τῆς φύσεως ὁρᾷ καλὸς, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐπιτεχνήσεως πολλὰ περικεκταὶ ἰδὸν, ὥς ἀπεικάζεσθαι τοῖς ἐπὶ τιμῇ τῶν Εἰσώλων κεκαλλωπισμένοις νεοῖς, τοιοῦτον δὲ ἐστὶ τὸ κομμοστικὸν καὶ ἱταρτικόν.

12: „Ὡν οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὡς νεόφυτα ἰδῶν, μένα ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν· αἱ θυγατέρες αὐτῶν κεκαλλωπισμέναι, περικεκκοσμημέναι ὡς ὁμοίωμα ναοῦ.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δηλοποιεῖ ὁ δαυὶδ τὴν εὐτυχίαν καὶ πλοῦτον τῶν δυσσεβῶν καὶ παρανόμων ἀνθρώπων. οἱ υἱοὶ, λέγει, τῶν τοιούτων, εἶναι τρυφεροὶ καὶ ευθαγεῖς εἰς τὴν νεότητά των, καθὼς εἶναι τρυφερά τὰ νέα φυτόνα τῶν ἐλαίων, καὶ αὐγαίαι των, εἶναι τόσον κεκαλλωπισμέναι καὶ σοφισμέναι ὥς ὁποῦ φαίνονται, πῶς εἶναι ὁμοίως κατὰ τὸν σολισμὸν καὶ κεκαλλωπισμέν, μετὰ τὸν εὐμορφον καὶ σολισμένον ναόν. (3)

13: „Τὰ ταμεῖα αὐτῶν πλήρη, ἔξεβεν, γόμενα ἐκ τούτου εἰς τοῦτο.

Τὰ θησαυροφυλάκια, λέγει, τῶν πονηρῶν καὶ δυσσεβῶν εἶναι τόσον γεμάτα ἀπὸ πλοῦτον ὥς ὁποῦ ξενοχωροῦνται ἀπὸ τοῦ πλῆθος τῶν ὁσίων ἀνθρώπων· ἀπὸ οὗ θησαυροφυλάκιον εἰς ἄλλο, ἢ καὶ τὰ δοχεῖα τοῦ σίτου, τοῦ οἴνου, καὶ τοῦ ἐλαίου αὐτῶν, εὐκαιρῶνται ἀπὸ τὰ μικρότερα δοχεῖα εἰς τὰ μεγαλύτερα, διὰ τὴν πολλὴν τῶν καρπῶν πλοῦτητα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καθὼς ἔλεγεν ὁ ἄφρων πλούσιος ἐκεῖνος. „Καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας.

και, και μεζονας οικόδομίσω. (Λουκ. ιβ'. 18)

„Τὰ πρόβατα αὐτῶν πολύτοκα (1)
„πληθύνοντα ἐν ταῖς ἐξόδοις αὐτῶν.
14: „Οἱ βόες αὐτῶν παχείς.

Τὰ πρόβατα, λέγει, τῶν δυσσεβῶν, εἶναι πολύτοκα ἤγουν ἢ γεννῶσι πολλά, δύο καὶ τρία ὁμοῦ τὴν καθέ φοράν, ἢ καὶ γεννῶσι τὸν χρόνον δύο φορές. ὅθεν ἀκολούθως καὶ ὅταν εὐγαίνουν εἰς τὴν βοσκήν εἶναι πολλά καὶ πεπληθυσμένα. ἐξόδους γὰρ ἢ τὰς γεννήσεις τῶν προβάτων λέγει, ἢ τὰς εἰς τὴν νομὴν προόδους καὶ εὐγάλματα αὐτῶν. ὁμοίως καὶ τὰ βόδια αὐτῶν εἶναι παχέα, ὡς ἀν' ἐκεῖνα τὰ τῆς Αἰγυπτιακῆς εὐθηνίας, κατὰ τὸν Ὀριγένη·

(2)

„Οὐκ ἔστι κατάπτωμα φραγμοῦ,
„οὐδὲ διεξόδος οὐδὲ κραυγὴ ἐν ταῖς
„πλατείαις αὐτῶν.

Ὅχι μόνον, λέγει, καρποφοροῦσι τὰ χωράφια καὶ οἱ ἀμπελώνες τῶν δυσσεβῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ οἱ φραγμοὶ ἤγουν τὸ τεῖχος τῶν πόλεων καὶ τῶν ὁπτητῶν τους. (ἢ καὶ τῶν ἀμπελίων καὶ περιβολίων τους) σέκονται σερεοί, καὶ κἀνένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν κρημνίζεται. ἀλλ' οὔτε εὐγάλμα πλήθους, ἢ κραυγὴ ἢ τοι ταραχώδης ἢ θρηνητικὴ φωνὴ φαίνεται ἢ ἀκούεται εἰς τὰς πλατείας εἰρήνης τῶν πόλεων τους, ἢ καὶ ἕτερον ἐρμηνευτὴν, ἐν ταῖς ἐπαύλεσιν αὐτῶν. θέλει δὲ νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ μὲ ἰαυτὰ τὴν εἰρήνην καὶ ἀφοβίαν, ὅπου ἔχουν πρὸς καιρὸν οἱ ἀσεβεῖς. διὰ τὴν, ὅπου εἶναι φόβος καὶ ἐπιδρομὴ πολυρίων καὶ ἐχθρῶν, ὅκατ' ἀκολουθεῖ νὰ γίνεταί εὐγάλμα καὶ φυγὴ τοῦ πλήθους, καὶ κραυγαὶ καὶ ταραχαί. ὅπου δὲ φόβος τοιοῦτος λείπει, ἀπὸ ἐκείλει-

που

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ ἔστι παρὰ τῷ Χρυσόστομῳ καὶ Θεοδώρῳ γράφεται, πολυτόκα παροξυτόνως, ὡς ἐνεργητικὸν, ἐπὶ τῶν γεννῶντων προβάτων λεγόμενον. τὸ γὰρ πολύτοκα, παθητικὸν ἐστίν· ἐπὶ τῶν γεννωμένων προβάτων λεγόμενον, οὐχὶ ἐπὶ τῶν γεννῶντων.

(2) Παρὰ γὰρ τοῖς παλαιῶς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἐν ταῦτοις ὁ πλοῦτος ἦν, ἐν βουκολίαις καὶ ποιμνίαις καὶ σπέρμασι, πρὶν ἢ τὴν βλακείαν εὐρεθῆναι τὴν νῦν· τοιαῦτα δὲ κατὰ τὸν Νικήταν καὶ ὁ Ἰωβ λέγει περὶ τῶν ἀσεβῶν. „Διὰ τὴν ἀσεβείαν ζῶσι; πεπαλαῖωνται δὲ ἐν πλούτῳ; ὁ σπῆρος αὐτῶν κατὰ φύσιν, τὰ δὲ τέκνα αὐτῶν ἐν ὀφθαλμοῖς· οἱ οἴκοι αὐτῶν εὐδυνῶσι· φόβος δὲ οὐδαμοῦ· μάστιξ δὲ παρὰ Κυρίου οὐκ ἐστὶν ἐπ' αὐτοὺς· ἢ βόες αὐτῶν οὐκ ἀμωτόκησε· δεισάθη δὲ ἐν γαστρὶ ἔχουσα καὶ οὐκ ἐσφαλε· μένουσι δὲ ὡς πρόβατα αἰώνια· τὰ δὲ παιδία αὐτῶν προσπαίζουσιν· ἀναλαβόντες Ψαλτήριον καὶ κιθάραν, εὐφραίνονται φωνῇ Ψαλμοῦ· συνέτελεσαν δὲ ἐν ἀγαθοῖς τὸν βίον αὐτῶν.“ (Ἰωβ. κβ'. 7.) πλὴν παρακάτω λέγει περὶ αὐτῶν. „Ἀσεβῶν λῆγος σβεσθήσεται· ἐπελευσεται δὲ αὐτοῖς ἡ καταστροφὴ· ὡδίνες δὲ αὐτοὺς ἐξουσὶν ἀπὸ ὄργης· καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ οὕτως εἶπεν ἐν τῷ οβ'. Ψαλμῷ. „Ἐξήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις εἰρήνην ἀμαρτωλῶν θεωρῶν, ὅσπερ λέγει. „Πῶς ἐγένοντο πρὸς ἐφίμωσιν; ἐξάπινα ἐξέλιπον, ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν· κατὰ δὲ ἀλληγορίαν νοεῖται τὸ ῥητὸν οὕτως· κατὰ τὸν Ἰδοὺ Νικήταν οἱ τοῦ προτέρου λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἦοι, εὐθαλεῖς εἰσι· τοῦ δὲ δικαίου καὶ πιστοῦ Χριστιανοῦ ἡ σὰρξ, ἐσθενῆς ἐστὶ, καὶ τὸ φρόνημα νεκρωμένον· αὐτοὶ γὰρ εἰσιν οἱ λέγοντες. „Εἰ καὶ ὁ ἔσχατος ἀνθρώπος φθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσχατος ἀνακαινοῦται· τῶν ἐκ περιτομῆς καὶ αἱ θυγατέρες Σιών ἐν ὑψηλῇ τραχύῳ καὶ ἐν νύμφῃ ἐφθαλμῶν· διὸ καὶ οὐκ ἐκείνη Θεοῦ γεγόνασιν· ὡς αἱ ἄγιοι τῶν πιστευσάντων ψυχαί· ἀλλ' ὡς ὁμοίωμα ναοῦ, ἐν ᾧ πονηρὸν πνεῦμα ἐνοικεῖ· καὶ τῶν μὲν Ἰουδαίων, ἢ Ἑθνικῶν, περιττεῖται καὶ ὑπερχειται τὰ ταμῖα, θησαυρίζοντων ἐπὶ τῆς γῆς τῶν δὲ πιστῶν, ὁ θησαυρὸς ἐστὶ ἐν οὐρανῷ· καὶ τῶν μὲν, ἐστὶ πρόβατα πολυτόκα καὶ βόες παχείς, ὅποιοι τῆς τῆς Λιγύπτου εὐθηνίας· τοῦ δὲ δικαίου ἡ ποίμνη, ψυχὰς ἀκεραίους καὶ ἀγαθὰ καὶ λογικά πρόβατα ἐμπεριείληφεν· ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἑτεροδόξων νοήσεις, ἡοὶ αὐτῶν εἰσι, νεοφύτοις παραβαλλόμεναι, ὡς τὸ ἰσχυρὸν ἐν νεότητι, ἀλλ' οὐ τελειότητι· θυγατέρες δὲ αὐτῶν, αἱ λέξεις, αἱ λέξαι συνθέσει καλλωπιζόμεναι καὶ τῇ ᾠδικῇ τῆς φράσεως· ὅθεν καὶ ὁμοίωμα ναοῦ, ἀλλ' οὐκ ἐστὶν· οὐ γὰρ ἔχουσιν ἐν ταῖς αὐταῖς θεοῦ νοῦν, ὡς αἱ τῶν θείων Γραφῶν λέξεις· καὶ γὰρ αὗται Θεοῦ, εὐρισκόμενον ἐν αὐταῖς τοῖς ὀρθῶς ἐντυχάνουσιν.

πουν και τὰ εἰρημένα (1) λέγει δὲ ὁ Δαβὶδ περὶ τῆς εἰρήνης τῶν ἀσθεβῶν και ἐν τῷ εβ. Ψαλμῷ „ ὅτι ἐξήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις εἰρήνην ὁμαρτωλῶν] θεω-
ρῶν

15 : „ Ἐμακάρισαν τὸν λαόν , ὃ ταῦτα
„ ἔστι : μακάριος ὁ λαός , οὗ Κυ-
„ ριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ .

Οἱ πολλοὶ , λέγει , και χυδαῖοι και ἀνόη-
τοι ἄνθρωποι ἔμακάρισαν και ἐχαλοτύχησαν τὸν λα-
ὸν ἐκεῖνον , εἰς τὸν ὅποιον εὐρίσκονται τὰ ἀνωτέρω σω-

ματικά ἀγαθὰ και αἱ εὐτυχίαι . ἔπειτα διορθῶντας ὁ Δαβὶδ τὴν τοιαύτην ἐσφαλμένην κρίσιν τῶν πολλῶν και ἀνοήτων ἀνθρώπων , ἀκολουθῶς ἐπι-
φέρει , ποία εἶναι ἡ ὀρθὴ ψήφος . και ποῖος λαὸς πρέ-
πει νὰ μακαρίζεται ἀληθῶς . λέγει γὰρ , ὅτι ἐκεῖνος
εἶναι μακάριος και καλότυχος λαός , τοῦ ὁποῦ οὗ
Κύριος και Θεός , εἶναι μερίδιον και πλούτος και κλη-
ρονομία . και ἐκεῖνος ὁ λαός , τὸν ὅποιον κυριεύει και
ἐξουσιάζει ὁ Θεός . ἔχι ἀπλῶς καθὼ εἶναι κτίσμα
του . ἀλλὰ καθὼ προαιρετικὸν δούλῳ του και φυλάτ-
τοντα τὰς ἐντολάς του , τοῦτο γὰρ εἶναι ὄντως μα-
καριότης : τὸ νὰ φυλάττη δηλαδὴ τινὰς και νὰ ἐργά-
ζεται τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ και αὐτὸ εἶναι ἀγαθὸν
τὸ μόνιμον και αἰώνιον , (2)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΔ.

„ Αἰνέσεως τῷ Δαβὶδ .

Οὗτος ὁ Ψαλμός εἶναι μία αἰνεσις και δοξολογία εἰς τὸν Θεόν , ἥτις ἀρμύζει κοινῶς εἰς ὅλους τοὺς
ἀνθρώπους . (3)

ΨΑΛ-

(1) Ὅθεν ὁ Σύμμαχος σαφέστερον εἶπεν . „ Οὔτε διακοπή , οὔτε ἐκφορὰ , οὔτε κωκυτὸς ἐν ταῖς πλατείαις αὐ-
τῶν : τουτέστι . „ Διὰ παντὸς εὐθνηοῦσι , κατὰ τὸν Θεοδώριτον , ἢ οὐδαμῶθεν αὐτοῖς οὐδὲν ἀτύχημα φύεται
οὐδέ ἐστιν , ὡς ἐπὶ ἀποθανόντος τινος , κραυγὴ . ἀλλ' ἐν τρυφῇ ἢ γέλωτι διατελοῦσι . τῶν λυπηρῶν οὐ δεχόμε-
νοι πείραν .

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει . „ Ὑψηλότερον δὲ , τοὺς δύο σημαίνει λαοὺς , τὸν τε ἐκ περιτομῆς , ἢ τὸν τοῦ Χρι-
στοῦ . οὗ Κύριος αὐτὸς ὁ Θεὸς λόγος , Θεὸς αὐτῶν ἐστὶ , κατὰ τὸ εἰρημένον . „ Λαός , ὃν οὐκ ἔγνω , ἐδούλευσάν
μοι : υἱοὶ ἀλλότριοι , ἐπαλαιώθησαν . ἢ ὁ Θεοδώριτος λέγει . „ Οἱ γὰρ τῆς ἀληθείας ἀμύητοι , οὐκ ἐπίσταται
τῶν πραγμάτων διακρίνειν τὴν φύσιν . ἀλλὰ τρυφῇ ἢ πλούτῳ ἢ δυναστείᾳ τὴν εὐκληρίαν ὀρίζονται . ἢ τοὺς τοῦτων
ἀπολαύοντας , ζηλωτοὺς ἀποκαλοῦσι ἢ μακαρίους . οἱ δὲ μύσαι τῆς ἀρετῆς , τῆς θείας σοφίας μετεπιληφότες , τὸν
ὑπὸ σοῦ προμνηστούμενον λαὸν μακαρίζουσι , ἢ τοῦ βίου παντὸς τὴν σὴν προτιμῶσι κατεμονίαν . τοὺς τοιοῦτους ἡμεῖς
μακαρισμοὺς ἢ ὁ Κύριος ἐξεπαίδευσε . „ Μακάριοι , λέγων , οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι καὶ μακάριοι οἱ πεινῶντες ἢ δι-
ψῶντες τὴν δικαιοσύνην . ἢ μακάριοι οἱ πενθεῦντες . τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν . οἱ δὲ τοῦ βίου
τὴν ἡδονὴν προαιρούμενοι , πρὸς ὀλίγον ταύτης ἀπολαύσαντες , τὴν μακρὰν ὁδὸν ἐκ τῆς βραχείας τρυγίσσουσιν
ἡδονῆς .

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος ἔχει πρόρρησιν τῆς τῶν Ἑθνῶν κλήσεως ἢ ἐπιγνώσεως .
κα-

1: "Υψώσω, ὁ Θεός μου ὁ βασι-
 „ λεύς μου· καὶ εὐλογήσω τὸ ὄ-
 „ νομά σου εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς
 „ τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω σὲ ὑψώσω βασιλεῦ καὶ
 Θεέ μου, μὲ τὸ νὰ θεολογῶ περισσοῦ ὑψηλὰ νοήμα-
 τα. καὶ μὲ τὸ νὰ φανερώω εἰς ἐκείνους, ὅπου δὲν
 ἤξεύρουσι τὸ ὕψος τῆς θεότητός σου (1) καὶ θέλω δο-
 ξολογῶ τὸ ὄνομά σου, τόσον εἰς τὸν παρόντα αἰῶ-
 να, ὅσον καὶ εἰς τὸν μέλλοντα. διὰ τὴν, πῶς δὲν εἶναι
 ἄτοπον, ἢ μὲν ἄλογος κτίσις νὰ ἀναπέμπῃ πάντοτε
 δόξαν εἰς τὸν Ποιητὴν τῆς διὰ τῆς θαυμαστῆς της κα-
 τασκευῆς. οἱ οὐρανοὶ γὰρ, φησὶ, διηγούνται δόξαν
 Θεοῦ· (ψαλ. ιη΄. 1.) ὁ δὲ λογικὸς ἄνθρωπος νὰ φαί-
 νεται κατὰ τοῦτο κατώτερος ἀπὸ τὴν ἄλογον κτίσιν!,
 καὶ νὰ μὴ δοξάζῃ παντοτινὰ τὸν ποιητὴν καὶ Θεόν

του, διὰ μέσου εὐφημίας, καὶ διὰ μέσου καλῶν ἔ-
 γων; διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Κύριος, Οὕτω λαμψέτω τὸ
 φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἰδῶσιν
 ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσουσι τὸν Πατέρα ὑ-
 μῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (Ματθ. ε΄. 16) χρᾶ-
 ζαι γὰρ εἴμεθα εἰς τὸν Θεὸν διὰ πολλὰ αἵτια. διὰ τὴν
 ἐδημιουργήσεν ἡμᾶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι. διὰ
 τὴν ἐδημιουργήσεν ἡμᾶς κατ' εἰκόνα τοῦ καὶ καθ'
 ὁμοίωσιν. διὰ τὴν οὐ τοιούτους μᾶς ἐδημιούργησε,
 μᾶς διαφυλάττει, καὶ προνοεῖται διὰ τὴν ἡμῶν σω-
 τηρίαν, καὶ κοινῶς καὶ μερικῶς. καὶ κυρίως καὶ φα-
 νερώς. καὶ ὅταν ἡμεῖς ἤξεύρωμεν, καὶ ὅταν δὲν ἡ-
 ξεύρωμεν. τί δὲ νὰ εἰποῦμεν διὰ τὰ κτίσματα, ὅ-
 που ἔκτισε διὰ λόγου μας, καὶ διὰ τὴν διακονίαν καὶ
 ὑπηρεσίαν τὴν ἐδικὴν μας; τί νὰ εἰποῦμεν διὰ τὴν
 διάπλασιν τοῦ σώματός μας; διὰ τὴν εὐγένειαν τῆς
 ψυχῆς μας; διὰ τὴν σύνεσιν; διὰ τὸν φυσικὸν νόμον
 ὅπου μᾶς ἐχάρισε; διὰ τὸν γραπτὸν; καὶ διὰ νὰ εἰ-
 πῶ τὰ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν, τί νὰ εἰπῶμεν διὰ τὴν
 ἐνανθρώπησιν καὶ τὰ πάθη καὶ τὸν σταυρικὸν θάνατον,
 ὅπου ἔλαβεν διὰ λόγου μας; διὰ ταῦτα λοιπὸν ὅλα,

καὶ

κατὰ σοιχείον δὲ (ἦτοι τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου) ἔσῃ οὗτος ὁ ὕμνος σύγκειται. ἔστι δὲ τῆς ταυτολογίας διὰ τὴν
 σκεῖ τοῦ Προφήτου τὸν πόθον. λέγει δὲ ὁ Ἰωάννης ὁ Λίτινος ἐν τῇ νεοτυπῳῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ, ὅτι λείπει εἰς
 τοὺς σίχους τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἐν σοιχείῳ τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου τὸ λεγόμενον νοῦν. καθότι, εἰ μὲν σίχους
 τοῦ Ψαλμοῦ εἶναι μόνον εἴκοσι ἔσῃ. τὰ δὲ σοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου, τὰ τιθέμενα εἰς τὰς ἀρχὰς σί-
 χου, εἶναι εἴκοσι δύο. λέγει δὲ αὐτὸς τὴν αἰτίαν, ὅτι ὅσως τὸ πρῶτον τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἦεν ἀτελής ἐν τῇ
 πόσῃ ἐκείνῃ. ἔστι δὲ ἡθέλησεν ὁ αὐτὸς Ψαλμὸν τούτον ἐρανίσας, νὰ ἀναπληρῇ τὸ ἐλλειπὲς αὐθιγὰς ἀπὸ λόγου του.
 προσθέτει δὲ ἔστι ὁ Χρυσόστομος. ἢ Μετὰ ἀκριβείας τούτῳ μάλιστα προσέχειν ἄξιον τῇ Ψαλμῷ. οὗτος γὰρ ἐστὶ
 πᾶ ῥήματα ἔχων ταῦτα, ἀπερ οἱ μεμνημένοι συνεχῶς ὑποφάλλουσι λέγοντες. οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζου-
 σι, ἔστι οὐ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ. ὁ γὰρ γενόμενος υἱός, ἔστι τραπέζης ἀπολαύων πνευματικῆς, δοξά-
 ζειν δίκαιος ἂν εἴη τὸν Πατέρα. υἱὸς γὰρ, φησὶ, δοξάζει πατέρα. ἔστι οὐλοὺς τὸν Κύριον αὐτοῦ (Μαλαχ. α.
 6.) γέγονας υἱός; ἔστι τραπέζης ἀπολαύων πνευματικῆς, σιταύμενος τὰς σάρκας ἔστι τὸ αἶμα τὸ ἀναγεννῶσάν σε;
 ἀποδίδου τῆς τσαύτης εὐεργεσίας τὴν ἀμοιβήν. ἔστι δοξάζει τὸν τοιαῦτα παρεσχικότα. ἔστι ἀναγινώσκων τὰ ῥήματα,
 ῥυθμιζέ σου τὴν γνώμην πρὸς τὰ λεγόμενα. φαίνεται δὲ ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Χρυσόστομου, ὅτι τὰ ῥήματα
 τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἐφάλλοντο πάλαι, ὅταν οἱ Χριστιανοὶ ἐπήγαγον εἰς τὴν πνευματικὴν τράπεζαν τῶν Μυστηρίων,
 διὰ νὰ μεταλάβουν. νῦν δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος φάλλεται, ὅταν ἀπερχώμεθα εἰς τὴν αἰσθητὴν τράπεζαν τῆς κοινῆς
 τροφῆς προσθέτει δὲ ὁ Λίτινος ἐν τῇ νεοτυπῳῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ, ὅτι τόσον ὑπεροχὴν ἐνομοθέτη ἢ σύνθεσις τοῦ
 Ψαλμοῦ τούτου, ὥς ὅπου οἱ παλαιοὶ Ἑβραῖοι ἐκινεῖσθαι νὰ λέγουν, ὅτι ἵπποιος τοῖς φορεῖς τὴν ἡμέραν ἀνεγί-
 νωσκε τὸν Ψαλμὸν τούτον, ἐξάπαντος ἤθελε κατοικήσῃ τὴν οὐράνιον Ἱερουσαλὴμ.

(1) λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. ἢ Τοιοῦτον τὸ ἐν Εὐαγγελίῳ. ἢ Δέξασόν με Πάτερ, τῇ δόξῃ, ἣ εἶχεν, πρὸ
 τοῦ τὸν κόσμον εἶναι, παρὰ σοί. οὐ γὰρ δὴ δόξαν ἔδωκεν ὁ Πατὴρ τῇ Υἱῷ, ἢν μὴ πρότερον εἶχεν. ἀλλ' ἢν εἰ-
 χεν ἐγύμνασε, ἔστι τοὺς ἀγνοούντας ἐδίδαξεν. αὐτῷ ἔστι νῦν ὁ Προφήτης οὐχ ὑψηλὸν ποιεῖν τὸν Θεὸν ἐπαγγέλλεται.
 ἀλλὰ τὸ ὕψος αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις, ὥς εἶδεν τε ὑποσχεσθῆναι δεικνύναι. ἔστι τὸν ἀπείκταν Θεὸν ἔστι βασιλέα Ἰδίου ἐνο-
 μάζει, ὑπὸ τοῦ φίλτρου τοῦτο ποιεῖν προαγόμενος. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. ἢ Καὶ σὺ τοῖμιν λέγων. ἢ Ὑψώ-
 σω.

καὶ διὰ ἄλλα μυρία, εἰμεθα χρεῶσαι εἰς τὸν Θεόν,
καθὼς λέγει ὁ Θεὸς Χρυσόσομος.

2 : „ Καθ' ἑκάστην ἡμέραν εὐλογήσῃς,
„ καὶ αἰνέσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν
„ αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶ-
„ νος.

Αὐτὰ εἶναι φανερά, καὶ διὰ τοῦτο ἐξηγή-
σιν δὲν χρειάζονται. (1)

3 : „ Μέγας Κύριος καὶ αἰνετός σφόδρα
„ καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ
„ ἔστι πέρας.

Μέγας, λέγει, εἶναι ὁ Κύριος, ὃχι μόνον
καθὸ εἶναι μεγαλουργός· ἤγουν καθὸ ἐποίησε μεγά-
λα ἔργα καὶ κτίσματα, ἀλλὰ καὶ καθὸ εἶναι μεγαλό-
δωρος· ἤγουν καθὸ ἐχάρισε μεγάλας δωρεάς εἰς τοὺς
ἀνθρώπους. ὅθεν καὶ διὰ αὐτὰ εἶναι πολλὰ αἰνετός
καὶ δεδοξασμένος. ἀνίσως δὲ ἡ μεγαλωσύνη του δὲν
ἔχῃ ἄκρον, βέβαια οὐδὲ ἡ αἰνεσις καὶ δοξολο-
γία του ἔχει ἄκρον, κατὰ τὸν Θεὸν Χρυσόσομον.
(2).

4 : „ Γενεὰ καὶ γενεὰ ἐπαινέσει τὰ ἔργα
„ σου.

Ἡ γενεὰ, λέγει, ἡ τωρινὴ καὶ ἡ μέλλου-
σα· ἡτὰι καὶ ἡ Γενεὰ, θέλει ἐπαινέσει τὰ ἔργα σου
Κύριε, ἔργα δὲ λέγει ἐδῶ, τὰ εἰς ἑξ' ἡμέρας δημιουρ-
γηθέντα κτίσματα· ἡ καὶ ἔργα ὀνομάζει τὰ τέρατα
καὶ

σωσε ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεὺς μου, πολλὴν ἐπιδείκνυστο τὴν οἰκείωσιν, ἵνα περὶ σοῦ λέγῃ ὁ Θεός, ὡς περὶ Ἀβραάμ· „ Ἐγὼ εἰμι Θεὸς Ἀβραάμ· ἂν γὰρ σὺ λέγῃς· ὁ Θεός μου καὶ ὁ βασιλεὺς μου· καὶ μὴ λέγῃς μόνον, ἀλλὰ καὶ σὴν ἀγάπην παρέχῃς τοιαύτην· καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ ἐρεῖ περὶ σοῦ· ὁ δοῦλός μου καὶ ὁ θεράπων μου· ὁ περὶ τοῦ Μωσέως εἴρηται· ὁφείδ' δὲ τὸν Θεόν, ὁ οἷός τε ὢν ὑψηλὰ περὶ αὐτοῦ καὶ νοεῖν καὶ λέγειν· ὁ ὁρθῶς καὶ ἀληθῶς θεολογῶν· ὁ μέγала περὶ αὐτοῦ διαλαμβάνων· καὶ ὁ φυγὼν πᾶσαν βασιλείαν πονηράν, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ βασιλεύεται· ὅθεν, ὡς μὴ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας βασιλευόμενος, ὁρθῶς βασιλέα καλεῖ τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφημον· „ Καὶ γὰρ αἰσχροὶν ἂν εἴη, τὸν λογικὸν ἄνθρωπον καὶ τῶν ὁρμημένων ἀπάντων τιμιώτερον, ἔλαττον τῆς κτίσεως φέρειν κατὰ τὸν τῆς εὐφημίας λόγον· εἴγε, αὐτὴ μὲν, καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ ὡραν ἀναπέμπει τῷ Δεσπότη δοξολογίαν· „ Οἱ οὐρανοὶ γὰρ, φησιν, διηγούνται δόξαν Θεοῦ· ἥτε ἡμέρα καὶ νύξ ἀναγγέλλει τὴν γνῶσιν· ἡλῖός τε καὶ σελήνη καὶ ὁ ποικίλος τῶν ἄστρον χορὸς, καὶ τῶν ἄλλων ἡ εὐταξία· ὁ δὲ τούτων ἀπάντων ευγενέστερος, μὴ ποιεῖ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ βίον παρέχοιτο· δι' οὗ τὴν βλασφημίαν προσκρίβεται τῷ ποιήσαντι αὐτὸν Θεῷ, ποίας ἔσαι συγγνώμης ὁ τοιοῦτος ἄξιος;

(2) Προσθέτει δὲ καὶ ταῦτα ὁ Χρυσόφημον· „ Ἐπεὶ οὖν μέγαν ἔχεις Δεσπότην οὐσίᾳ καὶ δυνάμει καὶ πάσῃ ἀρετῇ, διὰ τοῦτο καὶ σὺ ὑψηλὸς γενεὴ καὶ τῶν βιωτικῶν ἀπαλλάχῃ φροντίδων· λάβε φρόνημα ἀνώτερον τῆς ταπεινώσεως τῶν παρόντων· οὐχ ἵνα ἀπονεννημένος γένῃ καὶ ἀλαζών· ἀλλ' ἵνα μεγαλόφρων καὶ μεγαλόνομος· ἀλαζών γὰρ ἐστὶν ὁ ἐπὶ τοῖς μικροῖς κομπάζων καὶ τῶν ὁμοδούλων ὑπεροχῶν· ὑψηλὸς δὲ καὶ μεγαλόψυχος, ὁ ταπεινὸς τὴν διάνοιαν καὶ τὰς φαντάσις τοῦ παρόντος βίου οὐδὲν εἶναι νομίζων· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅτι ἐπειδὴ μέγας ὁ Κύριος, πᾶν δὲ μέγεθος αἰσθητῶν πλάτει καὶ βάθει καὶ ὑφεί μετρούμενον δεικνύται μέγα, εἰκότως ἐπήγαγεν, ὅτι τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας, ἵνα καὶ ἀσώματον δείξῃ καὶ ἀπερίγραφον τὸν ἡμῶν ἡμῶν· ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Μέγαν δὲ ἐροῦμεν τὸν Θεόν, οὐκ αἰσθητῶς μεγέθει· ἐπεὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ὑπὸ ποσὸν εἶναι, ἀσώματος ὢν· ἀλλ' ὑπεροχῇ δυνάμει καὶ τιμιότητος οὐσίας τε καὶ ἐνεργείας· καὶ ὡς περὶ τὴν περὶ τοῦ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐντολὴν μείζων πασῶν εἴρηται, οὐκ ὅγκω καὶ μεγέθει σωματικῷ· ἀλλ' ὑπεροχῇ· καὶ τῇ πρὸς τὸν πάντων μείζονα ἀναφέρεσθαι· οὕτω καὶ αὐτὸς ὁ ἀγαπώμενος Θεὸς ἀσυγκρίτως ὑπερβάλλων τὰ ἑαυτοῦ κτίσματα, μέγας ἐστὶ σφόδρα· καὶ οὐκ ἔστιν ἀληθῶς καταλαβόντα τὴν μεγαλωσύνην αὐτοῦ εἶναι, ὡς μικρὴν ὑπερβαλεῖν τὰ μέγεθος αὐτοῦ· ὅσον γὰρ τις ἀντιλαμβάνεται τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ, τοσοῦτον πάνυ ἀπολειπόμενον ἑαυτὸν ὁρᾷ τοῦ τεθεωρηκέναι τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ.

καὶ σημεῖα καὶ θαύματα, ὅπου ἐνήργησεν ὁ Θεὸς εἰς
κάθε γενεάν. (1)

„Καὶ τὴν δύναμιν σου ἀπαγγελοῦσι.

Κάθε ἄνθρωπος λέγει, θέλει διηγηθῇ τὴν ἀ-
πειρον δύναμιν ὅπου ἐδείξας Κύριε, τόσον εἰς τὴν διη-
μιουργίαν τῶν κτισμάτων, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐνεργει-
αν τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς θαυμάτων, τόσον εἰς
τὰς εὐεργεσίας τῶν ἀγαθῶν, ὅσον καὶ εἰς τὰς τιμω-
ρίας τῶν πονηρῶν, κατὰ τὸν Χρυσόσομον γεγενῆναι
δὲ λέγει τώρα τοὺς ἐν ἐκείνῃ γενεᾷ συνετοὺς καὶ θα-
σφιλεῖς ἄνδρας. αὐτοὶ γὰρ, πρῶτον μὲν εἰς τὸν ἐαυ-
τόντους, ἐπαινοῦσι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. ἔπειτα δὲ
διηγούνται καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὴν δύναμιν αὐ-
τοῦ.

5: „Τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης τῆς
„ἀγιοσύνης σου λαλήσουσι, καὶ τὰ
„θαύματά σου διηγήσονται.

6: „Καὶ τὴν δύναμιν τῶν φοβερῶν σου
„ἐροῦσι, καὶ τὴν μεγαλωσύνην σου
„διηγήσονται.

Θαυμάσια μὲν ὀνομάζει τοῦ Θεοῦ ἐκεῖ-
να, ὅπου ἐγέναν δια εὐεργεσίαν τινῶν καὶ ὅθεν, θετέ-
ον, εἰς τὴν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐξόδου τῶν Ἑβραί-
ων ἐκχυμάτουρήθη ὁ κύλος τοῦ πυρός καὶ τῆς νε-
φέλης. ἡ διαίρεσις τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἡ ὀρτυ-
γομήτρα, τὸ ἐκ πέτρας ὕδωρ, τὸ Μάννα, καὶ τὰ ὅ-
μοια, φοβερά δὲ τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει ἐκεῖνα, ὅπου
ἐνήργησεν ὁ Θεὸς διὰ παιδείαν καὶ τιμωρίαν τινῶν,
κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (2) καθὼς ἦτον αἱ δέκα πλη-
γαί, ὅπου ἐποίησα κατὰ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ τὰ κατὰ
τῶν ἄλλων Ἑθνῶν. Καὶ ἄλλως δὲ, θαυμάσια μὲν
τοῦ Θεοῦ εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόσομον, αἱ τῶν τει-
σάων ὥρων τοῦ χρόνου ἐν κλητικῇ. περιβόλεια καρ-
πισμένα. λιβάδια ἀνθισμένα. βρύσεις καθαρὴν καὶ
ποτὶμόν ὕδωρ ἐρροῦσαι. ποταμοὶ τρέχοντες μετὰ γλυ-
κύτητα. ἔροχαι ὁμαλαὶ αἱ τὴν γῆν διψῶσαν ποτί-
ζουσαι. γῆ διαφρακτικῶν ποταμῶν χαρτάρια. δένδρεα
εἰς μύρια καρπῶν ποικίλα. ἄνθρωποι καὶ αἶψαι δρο-

σώ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον ἢ Εὐσέβιον. „Γενὰν ἢ γενεάν ὀνομάζει τὴν γενεάν τῶν Ἰουδαίων, ἢ τὴν γενεάν
τῶν Ἑθνικῶν, ἐξ ὧν συνέστη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. ὁ δὲ Νυσσῆνης λέγει. „Οὕτω λογίζεται ὁ τοῦτον ἔχων, ὅ-
τι ὅσα εἰν τιμὴν ἢ δόξαν Θεοῦ ἐτιμῶσιν, κατὰ τὴν ἐξ τῆς μεγαλοπρεπείας ἐκείνης, οὐδεμίαν προσθήκην τῆς
δόξης ποιούμενα. ἡ μὲν γὰρ. ὡσαύτως ἔχει, ἢ τιμῶνται ἢ μή. ἡ δὲ ἀνθρωπίνη φύσις, μόνον δωροδορεῖ τὴν
προαίρεσιν, αὐτῷ τῷ θελήσει μόνον πληροῦσα, ἢν προέθετο χάριν. πλεον δὲ τι τοῦ θελήματος ἢ τῆς κατὰ προ-
αίρεσιν ὁρμῆς ἢ κινήσεως, οὐκ ἔχει ἐν τῇ δυνάμει εὐδέν. καὶ θαυμάσαι προέλθεται. καὶ ἐπαινοῦσι τὰς τὴν μεγα-
λείου ἀποσεμνύνει τῆς θεῆς δυνάμεως, οὗ τὴν φύσιν ἐπὶ ἡγήσετο. πῶς γὰρ ἐκπαινεῖ τὸ ἀγνοούμενον; ἀλλὰ τι τὴν
περὶ αὐτὴν θεωρούμεναι ἐδείξατο. γενεὰ γὰρ, φύσις, ἢ γενεὰ ἐκπαινεῖ τὰ ἔργα σου, ὅτε δὲ ἐκ μεγάλους καὶ
καλλοῦς κτισμάτων τὴν γενεσιουργὸν θεωροῦντες. ὅθεν ὡς διὰ τῶν ἔξωθεν περὶ τὴν θεῖαν φύσιν θεωρουμένων,
πληροῦται τὸ Προφῆτη τὸ θαῦμα; αὐτὴ δὲ ἐκείνη, καθὼς ἐστὶν ἡ θεία ἢ μακαρία δύναμις, ἀβυσσὸς ἢ ἀθέατος
λογισμὸς μὲν; ἢ διανοίας πολυπραγμοσύνην ἢ λόγου δύναμιν ἢ καρδίας κίνησιν, ἢ ἐνδυμνήσεως ὁρμὴν, πάντα
κατὰ ἐαυτῆς ἀφίστα, πολὺ μᾶλλον, ἢ ὅσον τὰ σώματα ἡμῶν ἀπολαμβάνεται τῆς τῶν ἀσέων ἀφῆς; ὅταν ποῖνται
ἔλθῃ εἰς τὸ ὑπὲρ λόγον ὁ λόγος, τότε καιρὸς γίνεταί τοῦ σιγᾶν. ἢ τῆς ἀφάτου ἐκείνης δυνάμεως ἀνεκμήνεται
ἐν τῇ ἀπορήτῳ τῆς συνειδήσεως ἔχει τὸ θαῦμα. ἢ οἱ μεγαλύνοντες γὰρ, οὐ τὸν Θεόν, ἀλλὰ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ
λαλοῦσι, ἢ πᾶσαν τὴν τῶν γενομένων ἐξαρροῦσιν τῇ φωνῇ ἐπιτρέπουσιν. ὅταν δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ υπερανθρώπου
πάντες δυνάεις ὁ λόγος διερχεται, σιωπὴν ἄντικρυς. δι' ὧν λέγουσι, νομοθετοῦσι. λέγουσι γὰρ, ὅτι τῆς μεγα-
λωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας.

(2) Ὅθεν κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον, ἢ ὁ Ἀπόστολος ταύτην ἐποίησατο τὴν διάκρισιν. ἔφη γὰρ ὑπὸ τοῦ Πανα-
γίου Πνεύματος διδοσθαι. οὐ μόνον χαρίσματα ἰσμάτων, ἀλλὰ ἢ ἐνεργήματα δυνάμεων. ἢ καλεῖ μὲν χαρίσμα-
τα ἰσμάτων, τῶν χαλῶν τὸν δρόμον, ἢ τῶν ἀδύσων τὴν ἵσταν, ἢ τὰ τοιαῦτα. ἐνεργήματα δυνάμεων, τὴν τοῦ
Ἑλίου τυχρότητα, τοῦ Ἀναρίου ἢ τῆς Σαυφείρας τὸν θάνατον.

σώδεις καὶ ἀναψύχουσαι· λαμπρότης Ἡλίου· Σελήνης λαμπράς τὴν νύκτα φωτίζουσα· ἄσρων κάλλη· καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι ἀξιοθαύμαστα, τόσον εἰς τὰ ἔμψυχα φυτὰ καὶ ζῶα, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἄψυχα· φοβερά δὲ πάλιν τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄκραται, βρονταὶ ἄσροπελέκια, καιοὺν καὶ πείναι, χιόνες, χαλαza κρύελλα τοῦ χειμῶνος, ἐκπυρώσεις τοῦ θέρους, καὶ ὅσα ἄλλα ἐνεργοῦνται τρομερά, τόσον εἰς ὄψυχα, ὅσον καὶ εἰς ἔμψυχα· μεγαλοπρέπεια δὲ καὶ μεγαλωσύνη, εἶναι τὸ ὑπερέχον τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως καὶ σοφίας καὶ δυνάμεως· ἀκολοίθως δὲ πλατύνει τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ περισσότερον μὲ τὰ χρηστότερα ἔργα τοῦ Θεοῦ· διὰ νὰ δείξῃ ἀπὸ αὐτὰ τὸν Θεόν, πλεον ἐπιρρέπεσεν εἰς φιλανθρωπίαν καὶ εὐεργεσίαν τῶν ἀνθρώπων, παρὰ εἰς ὀργὴν καὶ τιμωρίαν· (1)

7 : „ Μνήμην τοῦ πληθους τῆς χρηστῆς
„ τητός σου ἐξερεΐζονται· καὶ τῇ
„ δικαιοσυνῇ σου ἀγαλλιάσονται·

Οἱ συνετοί, λέγει, καὶ Θεοφιλεῖς ἄνθρωποι θέλουν λαλοῦν εἰς τοὺς ἄλλους τὰ λόγια ἐκεῖνα, τὰ ὅποια περιέχουν τὴν ἐνθύμησιν τῆς ἀμετρήτου χρηστότητός σου Κύριε· ὅθεν καὶ ἐνθυμούμενοι καὶ διηγούμενοι, ὅτι ἐσὺ ἀποδίδεις εἰς τὸν καθ' ἕνα ἐκεῖνα, ἐποῦ τῷ πρέπουσιν, τῶρα μὲν εὐεργετῶν, τῶρα δὲ

παιδεύων, καὶ ὅτι πάντα δικαίως ποιεῖς καὶ θέλεις ποιήσεις, ταῦτα, λέγω, διηγούμενοι, θέλουν χαροῦν εἰς τὴν δικαιοσύνην σου· πληροφορημένοι ὄντες, ὅτι μὴτε τὴν ὀρετὴν ἀφίνεις ἀσεφάνωτον, μὴτε τὴν κακίαν ἀτιμωρήτην· (2)

8 : „ Οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος
„ μακροθυμὸς καὶ πελυέλκος·

9 : „ Χρηστός Κύριος τοῖς συμπασι, καὶ
„ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ πάντα τὰ
„ ἔργα αὐτοῦ·

Ταῦτα τὰ ἴδια λόγια εἶπεν ὁ Δαβὶδ, καὶ εἰς τὸν ρβ'. Ψαλμὸν· αὐξάνει δὲ ἐδῶ τὸν λόγον τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἤξυρει, ὅτι ἀπὸ τὴν χρηστότητα μάλιστα δείχνεται ὁ πλοῦτος τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ· διὰ τὴν, εἰς τὸν Θεὸν δὲν εἶχε τόσην πολλὴν φιλανθρωπίαν, δὲν ἦτον δυνατόν νὰ σωθῇ τις, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· εἰς τοὺς σύμπαντας, λέγει, εἶναι χρηστός ὁ Κύριος, ὅχι μόνον εἰς τοὺς δικαίους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς· καὶ ὅχι μόνον εἰς τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Ἀγγέλους καὶ Ἀρχαγγέλους· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἄλογα ζῶα· καὶ καθολικῶς καθὰ τοῦ ἔργον οἰκτιρεῖ καὶ σπλαγχνίζεται ὁ Θεός, ἕως καὶ αὐτὰ τὰ εὐτελέστατα· διότι καὶ τὴν γέννησιν τοῦ πρῶτος

(1) Ἐφ' ὃ δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Νικᾷ τοῦ Προφήτου τὴν δύναμιν τοῦ ὑμνουμένου ἡ φύσις· ἀξίας γὰρ ἐπιζητῶν ὁ προσκυμῶν προσηγορίας, εἴτα διαμαρτάνων, πολλὰ κατὰ ταυτὸν ἐπιπλέκει ὀνόματα, ἀγιωσύνης δόξαν, καὶ δόξης μεγαλοπρέπειαν ὀνομάζων· ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Ἀλλ' ὃ τοῦ θαύματος! πῶς ἐφοβήθη τῇ τῆς θείας φύσεως δόξῃ προσεγγίσει ὁ λόγος! ὅς γε, οὐδὲ τῶν ἔξωθεν τινας ἐπιθεωρουμένων τὸ θαῦμα κατέλαβεν· οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ πέρας οὐκ ἔστι, τολμηρὸν κρίνων καὶ εἰς ἔνοιαν τοῦτο λαβεῖν· ἀλλὰ τὴν ἐπιθεωρουμένην τῇ δόξῃ μεγαλοπρέπειαν θαυμάζει τῷ λόγῳ· πάλιν δὲ οὐδὲ αὐτῆς τῆς δόξης τὴν οὐσίαν ἰδεῖν ἐδυνήθη· ἀλλὰ τῆς ἀγιωσύνης αὐτοῦ τὴν δόξαν ἐξεπλάγη κατανοήσας· πᾶσον οὖν ἀπέσχετο αὐτοῦ τὴν φύσιν, ἥτις ἐστὶ, περιεργασθῆναι, ὅς γε τὸ ἔσχατον τῶν προφανομένων θαυμάσαι οὐκ ἔπρεπε; οὔτε γὰρ τὴν ἀγιωσύνην αὐτοῦ ἐθαύμασεν, οὔτε τὴν δόξαν τῆς ἀγιωσύνης, ἀλλὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν μόνον τῆς δόξης τῆς ἀγιωσύνης θαυμάσαι προθέμενος· καὶ περὶ τὸ ταύτης θαῦμα ἠτόνησεν· οὐ γὰρ διέλαβε τῇ διανοίᾳ τοῦ θαυματούμενου τὸ πέρας·

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Βούλεται μὲν ὁ Προφήτης τῆς θείας ἀγαθότητος καὶ δυνάμεως ἀποδείξαι τὸν πλοῦτον ἀνθρωπίνῃ δὲ χρημένος γλώττῃ, καὶ τυχεῖ, οὐ δυνάμενος τοῦ παθονμένου, πλείονα πάλιν συνάπτει ὀνόματα, καὶ λέγει τῆς γενεᾶς τῆς ἐσομένης τὸ εὐγνώμον, ὅτι τοῖς θεοῖς ἐντροφῶσα λογίοις, καθάπερ τις ἐρυγὰς προσφέρει τῇ τῆς θείας φιλανθρωπίας διήγησιν· τοῦτο καὶ ὁ Θεός Ἀπόστολος ὑπομένει, καὶ ἀξίως οὐ δυνάμενος διηγήσασθαι τὰ θεῖα, διὰ πλείονων ὀνομάτων τοῦτο ποιῆσαι πειράται· τὸν ὑπερβάλλοντα γὰρ, φησι, πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ.

ρὸς καὶ ὅλας τὰς ἄλλας αἰωνίους κολάσεις ἀπὸ φιλανθρωπίας τοῦ ὁ Θεὸς ἐφοβέρισεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἵνα ἀπὸ τοῦ φόβου ἐκείνων, ἀπέχουσιν ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσορρήμονα, καὶ μετανοήσαντες, καὶ τὰς ἀρετὰς κατορθώσαντες, τυχεύωσι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. καὶ εἰς τὴν παροῦσαν δὲ ζωὴν τιμωρεῖ ὁ Θεὸς τοὺς ἀμαρτανόντας ἀπὸ φιλανθρωπίας τοῦ· ἵνα μὴ τὴν πρόσκαιρον τιμωρίαν, διορθώσῃ αὐτοὺς, εἰς ἀνελπιστοσύνην, καὶ καλλιτέρευσιν ποιήσῃ· εἰδὲ καὶ δὲν διορθωθῶν, καὶ νὰ ἐλαφρώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν ἐκεῖ αἰώνιον κλάσιν· ἢ καὶ νὰ συσεύλῃ διὰ τῆς ἐκείνων τιμωρίας τοὺς ἄλλους κακοὺς, καὶ νὰ κάμῃ τούτους σωφρονεστέρους. „Πανοῦργος γὰρ, φησιν, ἰδὼν πονηρὸν τιμωρούμενον, κραταιῶς αὐτὸς πιδύεται. (Παρ. κβ' . 3)

10 : „ Ἐξομολογήσασθαι σοι Κύριε,
„ πάντα τὰ ἔργα σου .

“Ὡς εὐχαριστοῦν, λέγει, εἰς ἐσένα Κύριε, ὅλα μὲν τὰ λογικὰ σου κτίσματα, διὰ μέσου ἐαυτῶν. ὅλα δὲ τὰ ἄλογα καὶ ἀψυχα κτίσματα διὰ μέσου τῶν λογικῶν ἀνθρώπων, τῶν ὁρῶντων αὐτὰ καὶ μεταχειριζομένων εἰς τὴν χρῆσίν τους, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἔχουν ὡς εὐχαριστοῦν, διὰ τὴν ὅλα ἐλάβον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, μίαν πάνσοφον κατασκευὴν· διὰ τὴν ὅλα ἐδημιουργήθησαν διὰ χρησίμους τέλους· καὶ διὰ τὴν ὅλα ἀπολαύουσι τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν· καὶ τὰ μὲν ἄλλα κτίσματα, ὡς εὐχαριστοῦν τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῆς θαυμαστῆς αὐτῶν φύσεως, οἱ δὲ ἄνθρωποι, ὡς εὐχαριστοῦν τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῆς ἐν αὐτοῖς πολιτείας των, κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

„ Καὶ οἱ ὅσιοί σου εὐλογῶσάτωσαν σε.

“Ὡς εὐχαριστοῦν, λέγει, Κύριε, οἱ ὅσιοί σου ἔχουν ἐκεῖνοι, ὅπου εἶναι ἀφωτισμένοι καὶ ἀντισταθμισμένοι εἰς ἐσένα, καὶ οἱ θεράποντες καὶ λειτουργοί σου· διὰ τὴν εἰς αὐτοὺς χάριν πρέπει τὸ νὰ δοξολογῶν πάντοτε ἐπὶ τὸν Θεόν, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἐλευθερωμένοι ἀπὸ καὶ κοσμικῆς φροντίδας καὶ μέριμνας, καὶ ἀκολούθως ἐκ τούτου δύνανται μὲ καθαρὸν νοῦν νὰ σε δοξολογῶν· καθότι καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, αὐτοὶ εἶναι συνεισώτεροι καὶ θεοφιλεστέροι. (1)

11 : „ Δόξαν τῆς βασιλείας σου ἐροῦσι,
„ καὶ τὴν δυναστείαν σου λαλήσουσι.
12 : „ Τοῦ γνωρίσαι τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων
„ πᾶν τὴν δυναστείαν σου, καὶ τὴν
„ δόξαν τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς βασιλείας σου .

Οἱ ὅσιοι, λέγει, καὶ ἀντισταθμισμένοι εἰς ἐσένα Κύριε, θελοῦν διδάξουν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὅπου δὲν ἔχουσι, ποία εἶναι ἡ δόξα τῆς βασιλείας σου, καὶ ποία εἶναι ἡ δυναστεία καὶ δυνάμις σου· ὥστε ὅπου νὰ τὰ κάμουν γνωρίμα· ἔχουν νὰ ἀποδείχνουν ταῦτα τοὺς εἰς ἀνθρώπους, ὅτι τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασκαλίας των, ἐπαινοῦντες αὐτὰ καὶ ἐγκωμιαζόντες· δέχεται γὰρ τοὺς παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπαινοὺς ὁ Θεός, ὅχι διὰ τὴν χρειάζεται αὐτοὺς, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθουν οἱ ἄλλοι τὴν δόξαν καὶ δυνάμιν τοῦ Θεοῦ. (2)

13 : „ Ἡ

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ὅσιους ἐνταῦθα τοὺς ἁγίους καλεῖ· τοὺς τὰ τοῦ Θεοῦ προστάγματα πληροῦντας· τοὺς ἀβλαβεροὺς ἀμαρτημάτων καὶ πονηριᾶς.

(2) Τί ἐστι δόξαν ἐροῦσιν; (ἔρωτα ὁ Χρυσόστομος) τὸ ἀνενδεῆς, τὸ φιλάνθρωπον, τὸ κηδεμονικόν, τὸ μὴ δειόμενον τῶν ἀρχομένων, τὸ ἀπρόσιτον φῶς, τὸ ἀβύσσον τῆς εὐσείας, τὸ ἀκατάληπτον· δυναστείαν δὲ λέγει, τὴν ἀμύχον δυνάμιν καὶ ἀχειρῶτον· διδάξουσι δὲ τοὺς περὶ τούτων ἀγνοοῦντας· εἰδὲ πολλὴ ἡ δόξα, καὶ πολλὴ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ.

13 : „ Ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων
 „ τῶν αἰώνων . καὶ ἡ δεσποτεία σου
 „ ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ . πιστὸς
 „ Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ,
 „ καὶ ὁσὶος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐ-
 „ τοῦ .

Ἡ βασιλεία σου , λέγει , Κύριε , εἶναι αἰ-
 ώνιος . καὶ οὐτὶς ἀρχὴν ἔχει , οὔτε τέλος . καὶ ἡ δε-
 σποτεία καὶ ἐξουσία σου ἐξαπλώνεται εἰς ὅλας τὰς
 γενεὰς καὶ εἰς ὅλους τοὺς χρόνους . (1) Σὺ εἶσαι
 πιστὸς ἵητοι βέβαιος καὶ ἀληθὴς . καὶ διὰ τοῦτο εἰ-
 σαι ἀξιοπρεπέστατος εἰς τὸ νὰ πιστεύσῃς . ἀλλὰ καὶ
 ὁσὶος εἶσαι ἵητοι ἀμειψτός , χωρὶς νὰ διδῇς εἰς κἀν-
 να μῶμου τινος καὶ κατηγορίας ψιλὴν καὶ λαβὴν , κα-
 τὰ τὸν Χρυσόστομον . (2)

14 : „ Ὑποστηρίζει Κύριος πάντας τοὺς
 „ καταπίπτοντας , καὶ ἀνορθοῖ πάν-
 „ τας τοὺς κατερράγμένους .

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ εἶπε διὰ τὴν βασιλείαν
 τοῦ Θεοῦ , ὅτι εἶναι ἀτελεύτητος , καὶ διὰ τὰ λό-

για τοῦ Θεοῦ , ὅτι εἶναι ἀληθινὰ , καὶ διὰ τὰ ἔργα
 του , ὅτι εἶναι ἀπίστα ἀπὸ κατηγορίαν . καὶ πρὸ τού-
 των , ἀφ' οὗ εἶπε διὰ τὴν μεγαλωσύνην καὶ δύναμιν
 καὶ δόξαν καὶ χρησότητα , καὶ διὰ τὰ ἄλλα τοῦ Θε-
 οῦ Προσέντα . τῶρα λέγει ἐδῶ πάλιν περὶ τῆς φι-
 λανθρωπίας τοῦ Θεοῦ . ἡ ὅποια καὶ αὕτη εἶναι μὴ
 μεγαλωτάτη δόξα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ : δηλα-
 δὴ τὸ νὰ μὴ διακράτῃ μόνον ὁ Θεὸς καὶ νὰ σερῶ-
 νη ἐκείνους , ὅπου σέκονται εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ
 καλόν . ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ὑποστηρίξῃ ἐκείνους , ὅπου κιν-
 δυεύουσιν νὰ πέσουν εἰς ἁμαρτίαν , καὶ νὰ μὴ τοὺς
 ἀφήνῃ νὰ πέσουν , καὶ τὸ νὰ σηκώσῃ ἐπάνω διὰ τῆς
 μετανοίας ἐκείνους , ὅπου εἶναι πεσμένοι καὶ κρημνι-
 σμένοι εἰς τὴν ἁμαρτίαν : ὅσοι δηλαδὴ ἀπὸ αὐτοῦ
 δὲν ἀντισέκουν εἰς τὸν Θεόν , ὅπου ζητεῖ νὰ τοὺς ση-
 κώσῃ , καὶ μάλιστα διατὶ ὁ Θεὸς δὲν σηκώνει ἐπάνω
 μόνον τὸν δαίνα ἢ τὸν δαίνα , ἀλλὰ ὅλους ὅλους ὁ-
 μοῦ , χωρὶς κἀμμίαν ἐκείρεται : δηλαδὴ καὶ δούλους
 καὶ πτωχοὺς , καὶ εὐτελεῖς . καὶ εἶναι ἔτοιμος νὰ δώ-
 σῃ χεῖρα βοηθείας εἰς ὅλους , ὅπου χρειάζονται καὶ
 θέλουν βοηθεῖαν . (3) παρακάτω δὲ λέγει καὶ ἄλλο
 εἶδος εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ .

15 : „ Οἱ σφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπί-
 „ ζουσι , καὶ σὺ δίδως τὴν τροφήν
 „ αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ .

16 : „ Ἀ-

τοῦ Θεοῦ , πῶς ἔχει χρεῖαν τῶν διδασκόντων ; διὰ τὴν ἀνομίαν τῶν πολλῶν . ἐπεὶ ὁ ἥλιος φαντάται τῶν ἁρῶν .
 ἀλλ' οἱ τὰ ὀμμάτια νοσοῦντες , οὐκ ὁρῶσιν αὐτοῦ τὸ φῶς . κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον ὁ Εὐσέβιος . „ Καὶ γε οἱ ὁ-
 σοι , εἴτε Προφῆται , εἴτε Ἀπόστολοι , ὅ οἱ μετ' ἐκείνου τοῦ κηρύγματος τὴν διακονίαν δεξιόμενοι , τὴν αἰδωμένην
 σου , φησι , βασιλείαν , ὅ τὴν ἄρρητον δύναμιν πάντας ἀνθρώπους διδάξουσιν . ὅτι μόνος εἰς πᾶν ὅλων Διςπότης .
 (1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος . „ Ἀνέραντὸν , φησὶν . ἔχεις τὸ κράτος , ἀντίον τὴν βασιλείαν , πάντων κρατοῦσαν , οὐτε
 ἀρξάμεν , οὔτε λήζουσιν .

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος . „ Πιστὸς Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ , εἴτε ἀπαγορεύων ὁ τιθεῖς
 εἴτε προσάσων , εἴτε ἐπαγγελλόμενος , εἴτε ἀπειλῶν , εἴτε ἐπὶ τῇ πράξει τῶν ἀπαγορευμένων , εἴτε ἐπὶ τῇ ἐκ-
 λείψει τῶν ἐπιτεταγμένων . λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Εἰδὲ καί ποτε εἴτε ὁ γέγονε , ὅ τούτου τῆς ἀληθείας
 αὐτοῦ ἀποδείξεις . „ Πέρας γὰρ λαλήσω , φησὶν , ἐπὶ Ἐθνος , ἢ ἐπὶ βασιλείαν τοῦ ἐξάραι αὐτοὺς ὅ τοῦ ἀπολ-
 λύειν , ὅ ἐπιστραφῇ τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ἀπὸ πάντων τῶν κακῶν αὐτῶν , ὅ μετανοήσῃ περὶ τῶν κακῶν , ὅν ἐλογισάμεθα
 τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς . ὅ πέρας λαλήσω ἐπὶ Ἐθνος ὅ βασιλείαν τοῦ ἀνοικοδομεῖσθαι ὅ καταρτυεῖσθαι , ὅ ποιῶσα-
 σι τὰ πονηρὰ ἐναντίον μου . ὅ μετανοήσῃ περὶ τῶν ἀγαθῶν , ὅν ἐλάλησα τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς . (Ἱερ . ιβ' 7 .)
 (3) Προσέτιται δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Εἰδὲ τινες τῶν κειμένων οὐκ ἀνίστανται , οὐ παρ' αὐτὸν τὸν βουλούμενον ἀ-
 νορθῶσαι . ἀλλὰ παρ' ἐκείνους τοὺς μὴ θέλοντας ἀναστῆναι τούτο γίνεται . ἐπεὶ δὲ τὸν τοῦτον ἐβουλήθη πεινᾶσαι
 ἀναστῆναι ὅ πάντα εἰργάσατο . ἀλλ' ἐκείνους οὐκ ἠθέλησε . τὸν γοῦν Δαβὶδ πεινᾶντα ἀνάρθωσεν , ὅ ἰσχυρὸν ἰσχύισεν .
 ὅ τὸν Πέτρον μέλλοντα καταπίπτειν ἀνέσχεν . „ Ἐδέηθην γὰρ , φησὶ , περὶ σοῦ . ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου .

16 : „ Ἀνοίγεις συ τὴν χεῖρά σου καὶ ἐμ-
„ πιλάῃς πᾶν ζῶον εὐδοκίας .

Ταῦτα τὰ ρητὰ εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα ,
ὅπου εἶπεν εἰς τὸν ργ΄ Ψαλμόν „ Πάντα πρὸς σέ προσ-
δοκῶσι δοῦναι τὴν τροφήν αὐτῶν εἰς εὐκαιρὸν . καὶ
πάλιν „ Ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα , τὰ σύμπαντα
πλησθήσονται χρηστότητος . καὶ ζήτησον τὰς τούτων
ἐρμηνείας ἐκεῖ . ἐκεῖνο λοιπὸν , ὅπου εἶπεν ἐκεῖ χρη-
στότητα , τοῦτο λέγει ἐδῶ εὐδοκίαν . βλέπεις ἀγαπητὲ
ἀδελφέ , πῶς ἔδωκεν ὁ θεὸς Δαβὶδ , ὅτι εἶναι χρη-
στός ὁ Κύριος εἰς τὰ σύμπαντα , καὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐ-
τοῦ εἶναι εἰς ὅλα τὰ ἔργα του ; καὶ ὅτι τὰς τροφάς
τῶν ζώων δὲν τὰς δίδει , οὔτε ἡ γῆ , οὔτε ἡ βρο-
χὴ , οὔτε ὁ ἥλιος , οὔτε ὁ ὠρ , ἀλλὰ ἡ προσαγὴ
ἡ δεσποτικὴ ; ἡ δὲ ἀνοίξεις τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ , δη-
λοῖ τὴν εὐκολίαν τῆς δόσεως , κατὰ τὸν Θεοδώρι-
τον . (1)

17 : „ Δίκαιος Κύριος ἐν πάσαις ταῖς ὁ-
„ δοῖς αὐτοῦ , καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι
„ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ .

Δίκαιος , λέγει , εἶναι ὁ Κύριος εἰς ὅλας
τὰς οικονομίας καὶ προνοίας του . ὁδοὺς γὰρ ταύτας

ὀνομάζει , κατὰ τὸν Θεοδώριτον . ἐκεῖνο δὲ , ὅπου
σημαίνει ἀνωτέρω τὸ ὅσιος , τοῦτο δηλοῖ ἐδῶ τὸ
δίκαιος . μὲ τὸν ἀκόλουθον λοιπὸν εἶχον : ἤγουν τὸ
καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ , ἐξηγεῖ ὁ Δα-
βὶδ τὸν ἀνωτέρω ἤγουν τὸ „ Δίκαιος Κύριος ἐν πᾶ-
σαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ , ὥς ὅπου ὁ ἀνωτέρω 13 εἶ-
χος ἤγουν τὸ „ καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ,
καὶ οἱ δύο οὗτοι ἐδῶ , μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σημασί-
αν ἔχουσι καὶ οἱ τρεῖς . ἡ δίκαιος μὲν εἶναι ὁ Θεὸς
εἰς τὰς ἐντολάς του . ἐπειδὴ ἔδωκεν αὐτὰς ἐν δικαι-
οσύνῃ , συμμετρήσας αὐτάς , ὅχι ὑπὲρ τὴν δύναμιν
ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν τῶν ἀνθρώπων , πρὸς τοὺς ὁ-
ποίους αὐτὰς ἐνετείλατο .

18 : „ Ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλου-
„ μένοις αὐτὸν , πᾶσι τοῖς ἐπικαλου-
„ μένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ .

Ἄφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνα τὰ
ἀγαθὰ , ὅπου δίδει ὁ Θεὸς εἰς ἔλους κοινῶς τοὺς
ἀνθρώπους , καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀπίστους καὶ ἀσεβεῖς .
τώρα λέγει ἐδῶ καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ , ὅπου μὲ ξι-
χωριστὸν τρόπον δίδει εἰς τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς : ἤ-
γουν τὸ νὰ εἶναι ὁ Κύριος κοντὰ εἰς ἐκείνους , ὅπου
ἐπικαλοῦνται αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ : ἦτοι ἀληθῶς καὶ ὁρ-
θῶς , καὶ καθὼς πρέπει· καὶ τὸ νὰ σκεπάξῃ αὐτοὺς
ἀπὸ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Τὸ ἐλπίζουσιν ἐνταῦθα , οὐκ ἐπὶ διαθέσεως τέθεικεν . αὐτὲ γὰρ οἱ δυσσεβεῖς
συζῶντες ταύτην ἔχουσι τὴν ἐλπίδα· οὔτε τῶν ἀλόγων τὰ γένη λογικὴν αἰσθῆσιν ἔχει· ἀλλὰ διδάσκει , ὡς ἕκαστον
ἐπ' αὐτοῦ , τὴν κατάλληλον δέχεται χρεῖαν· ἔξ ὁ Χρυσόσομος , οὐκ αὐτοὶ , λέγει , ζητοῦσιν· ἀλλὰ τοῦ πράγμα-
τος λέγει τὴν φύσιν· οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς ἐκείνων προαιρέσεως , ἀλλὰ ἀπὸ τῆς τῶν γινομένων φύσεως τοῦτο ῥητέον· δι-
τι πάντων τῶν λογικῶν τε ἔξ ἀλόγων ζώων οἱ ὀφθαλμοὶ , ἀνω πρὸς αὐτὸν ἀναβλέπουσι φυσικαῖς τις ἔξ ἀδιδάκτου
ὁρμαῖς πρὸς αὐτὸν ἀφορώτων· ὁ δὲ , οἷα Πατὴρ ἀγαθὸς , τὰς προφὰς ταῖς καιροῖς ἐπιτηδεύει· ἄλλο τε ἄλλας χο-
ρηγεῖ· εὐδοκίας δὲ πληροὶ πᾶν ζῶον· ἀντὶ τοῦ εὐαρεσθήσεως τοῦ θελήματος αὐτοῦ , τοῦ ἀρεσκόντος αὐτῷ : ἦτοι δι-
δως τὴν ἐπιθυμίαν ἕκαστου· δθεν διὰ τὰ λόγια ταῦτα , ἐδιωρίσθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος νὰ ἀναγινώσκηται , ὅταν ἀπερ-
χώμεθα εἰς τὴν αἰσθητὴν τράπεζαν , διὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν τοῦ σώματος , ὡς εἶπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ· προσθέτ-
τει δὲ ἔξ ταῦτα ὁ Θεοδώριτος· „ Ἄμα τε βούλει , ἔξ ἀπολαβεῖ τῶν σῶν χορηγούμενων ἕκαστον ἀγαθῶν· καθάπερ
γὰρ ἡμῖν ῥάδιον τοὺς συννημένους ἐκτείνει δακτύλους , ἔξ ἀπλάσαι τὴν χεῖρα· οὕτως οἱ εὐπετέες ἐν ἀκαρεῖ παρα-
σχεῖν τῶν ἀγαθῶν τὴν φροῶν· εὐδοκίας δὲ ἐνταῦθα ἐμπιπλῶν λέγει ὁ Χρυσόστομος· διότι ἕκαστον ζῶον πληροὶ τοῦ
θελήματος αὐτοῦ τοῦ ἀρεσκόντος αὐτῷ· οὐ γὰρ ἀπλῶς δίδωσι τροφήν· ἀλλὰ κατὰ τὸ χρησίμικον ἕκαστου , ἔξ ἀλόγου
ἔξ ἀνθρώπου ἔξ πᾶσιν ὡς ἕκαστος ἡδύ· ἔξ οὗ δίδωσι μόνον , ἀλλὰ ἔξ πληροῦς , ὡς μηδὲν εἶναι ἐνδεῶν .

ἀπὸ κάθε βλάβην ψυχῆς, καὶ νὰ τοὺς βοηθῇ εἰς κά-
θε περιστάσιν. (1)

19 : „Θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν
„ποιήσει, καὶ τῆς θεήσεως αὐτῶν
„εἰσακούσεται, καὶ σώσει αὐτούς.

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει κάμει τὸ θέλημα
ἐκείνων τῶν πιστῶν, ὅπου τὸν φοβοῦνται : ἤγουν τὸ
θέλημα αὐτῶν ἐκεῖνο, ὅπου συμφέρει εἰς τὴν ψυχὴν
τούς, καὶ ἐκεῖνο ὅπου εἶναι σύμφωνον μὲ τὸ θέλημα
τοῦ Θεοῦ. (2)

20 : „Φυλάσσει Κύριος πάντας τοὺς ἁ-
„γαπῶντας αὐτὸν, καὶ πάντας τοὺς
„ἀμαρτωλοὺς ἐξολοθρεύσει.

Ὁ Κύριος, λέγει, φυλάττει μὲν ὅλους ἐκεί-
νους, ὅπου τὸν ἀγαπῶσιν ἐξ ὅλης τῆς καρ-
δίας, ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα τὰ κακὰ, ἀπὸ τὰ ὅποιον πρέ-
πει νὰ τοὺς φυλάττῃ (3) θέλει δὲ ἐξολοθρεύσει ἀπὸ
τὸν λαὸν τοῦ ὅλους ἐκείνους τοὺς ἀμαρτωλοὺς, ὅπου
δὲν μετανοοῦν, ἀλλὰ μένουσιν ἀνιάτρευτοι καὶ ἀμετα-
νόητοι. (4)

21 : „Αἰνεσὶν Κυρίου λαλήσει τὸ στόμα
„μου, καὶ εὐλογεῖτω πᾶσα σὰρξ τὸ
„ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα
„να καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Πάντοτε, λέγει, θέλει εἶναι εἰς τὸ στόμα
μου ἡ αἴνεσις τοῦ Κυρίου, ὡς εἶπεν ἐν τῷ λγ'. Ψαλ-
μῳ. εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ρβ'. Ψαλμῳ, „Εὐλογεῖτω
τὸν Κύριον πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. ἡ λέγει, ὅτι ὅλας
εὐλογῇ καὶ ὡς εὐφημῇ τὸν Θεὸν καθὰ σὰρξ ἡ πιστεύ-
σῃ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Ἰδοὺ ἔτερον προναίας μέρος. εἰπὼν γὰρ τὰ κοινῇ καὶ τοῖς ἀπίστοις δεδομένα τὴν τροφὴν, τοὺς θεοὺς, λέγει καὶ τὰ ἰδιαζόντως τοῖς πιστοῖς παρεχόμενα. καὶ ἐγγὺς αὐτῶν εἶναι : τούτῳ ἀντί-
χρισθαι, κηδεσθαι. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „Τὰ ἐγγὺς οὐ σημαίνει διάστημα. φύσει γὰρ πανταχοῦ παρῆσιν ὁ Θεός. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον. ἀλλὰ τὴν σχέσιν καὶ τὴν διάστασιν διὰ τούτων ἐδήλωσε. καλὴ δὲ καὶ ἡ προσθήκη τῆς ἀληθείας. οὐ γὰρ τοῖς ἀπλῶς ἐπικαλουμένοις πελάζει. ἀλλὰ τοῖς ἐν ἀληθείᾳ τοῦτο δρῶν προαρουμένοις. οὐ γὰρ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε Κύριε εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὁ ποίων τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Εὐσέβιος. „Οἱ τὸν θεῖον φόβον ἔχοντες, τοῦ Θεοῦ ποιοῦσι τὸ θέλημα. ἐ-
πειδὴ τοίνυν συμβαίνει αὐτῶν ὁ σκοπὸς τῷ θεῷ θελήματι, ἀναγκαίως αὐτῶν ὁ Δεσπότης πληροῖ τὰ θελήματα, ὅταν ὡς θεῶν, καὶ ἐκείνοις συμφέροντα. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Καὶ μὴν ὁ Παῦλος ἐβούλετο ἀφαιρεθῆναι ἀπ' αὐτοῦ τὸν Ἀγγέλων τοῦ Σατανᾶ : τούτῳ τοὺς πειρασμούς. καὶ οὐκ ἐποίησεν, ὅτι οὐκ αὐτῷ συμφέρον ἦν. ὁ-
θεν ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ἔγνω, ὅτι τὰ μὴ συμφέροντα ἤπει, τοῦτο πάλιν ἠθέλησε. διὸ ἔλεγεν. „Εὐδοκῶ ἐν ἁ-
θεν, ὅτι τοῦτο ὁ Θεὸς βούλεται, τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐβούλετο. οὐ γὰρ ἄλλο ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλο πᾶν
φοβουμένων αὐτὸν, τῶν, ὡς χρὴ, φοβουμένων. τίς οὖν ἀκούων. ὅτι θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει, οὐ
προτραπήσεται ποβεῖσθαι αὐτόν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Εἰδὲ καὶ τινὰς τῶν ἀγαπώντων αὐτὸν ἀφίσχιν ὁ Θεὸς εἰς κολάσεις ἐκδοθῆναι, καὶ
τοῦτο φυλάσσοντός ἐστιν. ὅπερ ἐπὶ τοῦ Ἀβελ γέγονεν. εἰ γὰρ καὶ τὰ σώματα αὐτῶν διελύθη. ἀλλ' ὁμως τῇ ψυ-
χῇ λαμπρότεροι γεγονάσιν, ἀποληφόμενοι καὶ τὰ σώματα ἄφθαρτα.

(4) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. „Σὺ δέ μοι ἐπισήμηναι, ὅτι πολλαχοῦ ἡ Γραφὴ διὰ τῶν χρηστότερον ἀναπνεύσαι
ποιοῦσα τὸν ἀκροατὴν, καὶ ἐνιδεῖν τῇ χρηστότητι τοῦ Θεοῦ. ἐπαναλαμβάνει εἰς ἐπιστροφήν ἡμῶν τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰ
περὶ τῶν κολάσεων (ὡς ἐνταῦθα) οἱ γὰρ πλείονες τούτων δεόμεθα. ἵνα μὴ τοῦ ἡπλοῦτος τῆς χρηστότητος αὐτοῦ
καταφρονούντες, κατὰ τὴν σκληρότητα ἑαυτῶν θησαυρίσωμεν ἑαυτοῖς ὀργήν.

σασα δηλαδή εἰς τὸν Χριστόν. διὰ τὸ ὅτι οὗτος καὶ αὐτὸν ἄνθρωπον ; δηλαδή τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν .
σεβῆς , πῶς θέλει εὐλογῆσαι τὸν ἀληθῆ Θεόν ; ἀπὸ (1)
δὲ τοῦ μέρους ἡγῶν τῆς σαρκὸς , ἐφανερώσει ὅλον

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΕ:

„ Ἀλληλούϊα .

Ὁ παρὼν Ψαλμὸς εἶναι αἰνεσις καὶ δοξολογία πρὸς τὸν Θεόν . τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ ἐπιγραφή τοῦ Ἀλληλούϊα . ὅπερ ἐρμηνεύεται Ἀίνετε τὸν Κύριον . εἰς μερικὰ δὲ Ἀντίγραφα προσέθεται εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην καὶ ταῦτα „ Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου . πλὴν τὰ ὀνόματα ταῦτα δὲν εὐρίσκονται , οὔτε εἰς τὸ Ἑβραϊκόν , οὔτε εἰς τοὺς Ἑβδομήκοντα , οὔτε εἰς τοὺς ἐρμηνευτὰς τῶν Ψαλμῶν ἐν τῷ Ἑξαπλῷ , κατὰ τὸν Θεοδώριτον .

1 : „ Αἰνεῖ ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον :

2 : „ Αἰνέσω Κύριον ἐν τῇ ζωῇ μου , ψα-
λῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω .

Τοῦτο εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ „ Εὐλόγει ἡ ψυ- Τὸ ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὅπου εἶμαι
χὴ μου τὸν Κύριον . (Ψαλ . ρβ' . ργ' . 1 .) (2) ζωντανὸς ἐν τῷ Κόσμῳ τούτῳ , τοῦτο , λέγω , εἶ-
ναι

(1) Καλεῖ κατὰ τὸν Χρυσόστομον , οὐχὶ τοὺς εὐεργετούμενους μόνον εἰς εὐφημίαν , ἀλλὰ καὶ τοὺς κολαζομένους . καὶ γὰρ καὶ κείνοι κηδεμόνιαι . οὐκ ἀνθρώπους μόνον , ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλογα καὶ τὰ σκευῆα .

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . ἡ Ἐνθα κατέλυσεν ὁ Προφήτης , ἐντεῦθεν ἀρχεται πάλιν . εἰς αἶνον γὰρ κατέλυσε τὸν πρότερον Ψαλμὸν εἰπὼν . ἡ Αἰνεσὶν Κυρίου καλίσσει τὸ σῶμα μου , καὶ πάλιν ἐνταῦθα ἀρχεται . ἡ Αἰνεῖ ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον . οὐ γὰρ μικρὸν ἐκκαθαίρει ψυχὴν τὸ τοιοῦτον . ὁ πρὸς Θεὸν αἶνος δηλαδή . αἶνον δὲ λέγει τὸν διὰ τῶν ἔργων . ὁ καὶ ὁ Χριστὸς φησιν . ἡ Οἶτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν , ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς . καὶ ὁ Παῦλος . ἡ Δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν . Καὶ πάλιν λέγει . ἡ Ἀλλ' ἴδωμεν τί φησιν . Αἰνεῖ ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον , ταῦτα καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ Δαβὶδ ψάλλομεν σήμερον . εἰ γὰρ καὶ μετὰ τῷ σώματι πάρεσιν , ἀλλὰ τῷ πνεύματι πάρεσι . πάρεσι γὰρ ἡμῖν οἱ δίκαιοι , καὶ μετὰ ἡμῶν ψάλλουσιν εἰ γὰρ εἰκόνα τις ἀψύχου ἀναθῆκε παιδὸς , ἢ φίλου , νομίζει παρῆναι ἐκεῖνον τὸν ἀπελθόντα , καὶ διὰ τῆς εἰκόνης αὐτὸν φαντάζεται τῆς ἀψύχου . Πολλῶ μᾶλλον ἡμεῖς διὰ τῶν θείων Γραφῶν τῆς τῶν ἁγίων ἀπολαύομεν συνουσίας , οὐχὶ τῶν σωμάτων αὐτῶν , ἀλλὰ τῶν ψυχῶν τὰς εἰκόνας ἔχον-
τες .

ναι ἐξηγήσεις καὶ σαφηνεῖα τοῦ „ αἰνέσω Κύριον ἐν τῇ ζωῇ μου . ὥς καὶ τὰ δύο ταῦτα , ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνουν σχεδὸν νόημα . (1)

3 : „ Μὴ πεποιῶτε ἐπ' ἄρχοντας ἐπὶ υἱ-
„ οὺς Ἀνθρώπων , οἷς οὐκ ἔστι σω-
„ τηρία .

Μὴ ἐλπίζετε , λέγει , ὡς ἄνθρωποι εἰς τοὺς ἄρχοντας , καὶ εἰς τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους . διατὶ αὐτοὶ δὲν ἔχουν δύναμιν νὰ σώσουν , καὶ νὰ βοηθήσουν τὸν ἑαυτὸν τοὺς , κατὰ τὸν Χρυσόσομον . ἀνίστως δὲ αὐτοὶ τὸν ἑαυτὸν τοὺς δὲν ἠμποροῦν νὰ βοηθήσουν , πολλῶ μᾶλλον δὲν ἠμποροῦν νὰ βοηθήσουν ἄλλους ; βλέπετε γὰρ ὡς ἀναγνώσα , εἰς πόσους πολλοὺς , καὶ εἰς ποίους μεγάλους κινδύνους καὶ ἀσθενείας θανατηφόρους εὐρίσκονται οἱ ἄρχοντες . ἀλλ' ὅμως δὲν ἔχουν δύναμιν νὰ γλυτώσουν τὸν ἑαυτοῦ τοὺς ἀπὸ τοὺς κινδύνους αὐτοὺς καὶ τὸν θάνατον . ὥς ἰακούςουν αὐτὰ ἐκεῖνοι οἱ ἄγνωστοι Χριστιανοί , οἱ ὅποιοι χάσκουσιν ὅλως διόλου εἰς τοὺς μεγάλους ἀνθρώπους , καὶ ἐλπίζουν δια νὰ τοὺς βοηθήσουν εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀνάγκης των . (2)

4 : „ Ἐξελεύσεται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ , καὶ
„ ἐπιστρέψει εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ .

Ἐδῶ λέγει , τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ , διὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἶναι σωτηρία εἰς τοὺς ἄρχοντας . διατὶ , λέγει , ἡ ψυχὴ τοῦ ἄρχοντος , εἰς τὸν ὅποιον ἐστὶ Χριστιανὸς , ἐλπίζει . αὐτὴ εὐγαίνει ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ δὲν μένει πάντοτε μετ' αὐτὸ ἐνωμένη ἥτοι ὁ ἄρχωντας εἶναι θνητὸς ἄνθρωπος , καὶ δὲν μένει ἀθάνατος , ἀφ' οὗ δὲ εὐγὴ ἡ ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα , τότε τὸ σῶμά του ἐπιστρέφει καὶ διαλύεται εἰς τὴν γῆν , ἐξ ἧς ἐλήφθη , κατὰ τὸν Θεοφύλιτον . „ γῆ γάρ φησιν , εἰ , καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ . (Γέν . γ' . 19 .) (3)

„ Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπολούνται πάν-
„ τες οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ .

Ἡμεῖς λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν τοῦ θανάτου , κατὰ τὴν ὁποίαν εὐγαίνει ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ σῶμα . διαλογισμοὺς δὲ ὀνομάζει τὰς περὶ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων μερίμνας ἥτοι περὶ πλοῦτου , περὶ δόξης , περὶ δυναστείας , περὶ ἡδονῶν ,

τες . τὰ γὰρ παρ' αὐτῶν εἰρημένα , τῶν ψυχῶν αὐτῶν εἰκόνες εἰσι (Λόγ . εἰς τὴν μεγάλην ἑβδομαδα τόμ. 1 . τῆς 1 . ἐν Ἑτῶν ἐκδόσεως .)

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος . „ Ἡ τὸ πνεῦμα (τὸ ἐν τῷ Δαβὶδ δηλαδὴ) τῇ ψυχῇ παρακελεύεται . ἡ αὐτὴ ἑαυτῇ ἡ ψυχῇ . ἡ δὲ ἡ αἰετὸν , ὁ Προφήτης τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν εἰς ὑμνωδίαν Θεοῦ διεγείρει . ἡ δὲ ψυχὴ ὑπακούσασα τῷ προσάττοντι , προθύμως , ἀποκρίνεται λέγουσα . „ Αἰνέσω Κύριον ἐν τῇ ζωῇ μου . εἰ δὲ ἀθανάτος ἐστὶ ἡ ψυχὴ , αἰετὸς ἔσθ' ἡ ὑπάρχει ἔμετὰ τὴν τοῦ σώματος ἀπαλλαγὴν , δυνάμει ἀρά φησιν , ὅτι οὐδέποτε παύσομαι αἰνοῦσα τὸν Κύριον . ἀλλὰ πάντα τὸν τῆς ἀθανάτου μου ζωῆς βίον , καὶ εἰς ἀπειρον αἰῶνα αἰνοῦσα διατελέσω τὸν Κύριον .

(2) Ὅθεν ἔσθ' ὁ Ἱερειῆς λέγει . „ Ἐπικατάρατος ἄνθρωπος , ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον . ἔσθ' ὁ ἀνθρώπος καὶ βραχίονος αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν , καὶ ἀπὸ Κυρίου ἀποσθῇ ἡ καρδία αὐτοῦ (Ἱερ . ιζ' . 5 .) λέγει δὲ ὁ Θεοφύλιτος . „ Ἀγαθὴ ἡ παραινέσις . οὔτε γὰρ αἰεὶ οἱ ἄρχοντες ἀρχοῦσιν , ἀλλὰ πρόσκαιρον ἔχουσιν ἐξουσίαν . οὔτε πάντες οἱ ἄρχοντες τιμῶσι τὸ δίκαιον . ὅθεν βλέπε τὴν φύσιν , καὶ μὴ θάρρει τῇ ἐξουσίᾳ . ἄνθρωπος γὰρ ματαιότητι ἡμολώσθῃ . καὶ ἄνθρωπος ὥς χορτὸς αἱ ἡμέραι αὐτοῦ .

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Μὴ γὰρ εἴπῃς , ὅτι ἄρχων ἐστίν . οὐδὲν ἔχει πλέον ἀνθρώπου . τῇ αὐτῇ ἀδελφῇ ὑπόκειται . εἰδὲ χρὴ τι καὶ θαυμάζειν εἰπεῖν . ἐπειδὴ ἄρχων , διὰ τοῦτο μάλιστα οὐ χρὴ θάρρειν . ἀκροσφαλεῖς γὰρ αἱ τοιαῦται δυναστεῖαι . καὶ μὴ μεταπέσῃ , πρὸς ὀργὴν ἐστὶν ὀξυρρηχὴς . καὶ τῇ ἐξουσίᾳ πρὸς ἀγνωμοσύνην ἀποκρίνεται . εὐκολωτέρας δὲ ἔχει τὰς καταπτώσεις τῶν ἰδιωτευόντων , ὅσα καὶ μεῖζον , καὶ πλείον ἐπιβουλαῖς ὑπόκειται . καὶ

νών, καὶ τῶν τοιούτων ἄλλων. λοιπὸν τί ἐλπίζεις, λέγει, ἀνέστη ἄνθρωπε, εἰς ἕνα τοιούτον θνητὸν καὶ σκωληκόβρωτον καὶ ἀσθενέστατον ἄρχοντα; ἀφ' οὗ δὲ ὁ Δαβὶδ ἐχώρισε τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τοῦ νᾶ ἐλπίζουσιν εἰς ἀνθρώπους, ἀκολουθῶς δείχνει τὸν ἀσφαλῆ καὶ σίγουρον λιμένα, καὶ τὸν δυνατὸν πύργον, εἰς τὸν ὅποιον πρέπει νὰ ἐλπίζουσιν καὶ νὰ καταφεύγουν αὐτοὶ εἰς καθὲ τῶν περιστάσεων. οὗτος δὲ εἶναι μόνος ὁ Θεός. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν θεὸν Χριστόφορον, τρόπος καὶ μέθοδος παραίνεσεως καὶ διδασκαλίας εἶναι, τὸ νὰ μακρύνῃ μὲν ὁ διδάσκαλος τοὺς ἀκροατὰς καὶ μαθητὰς του, ἀπὸ τὰ σαθρὰ καὶ ἀσθενῆ φρονήματα καὶ ἐλπίδας. τὸ νὰ φέρῃ δὲ τούτους εἰς τὰ βέβαια αἱ δυνατὰ. καὶ νὰ κρημνίσῃ μὲν μὲ τὴν διδασκαλίαν του, τὰ μάταια καὶ ψευδῆ, νὰ συνιστᾷ δὲ τὰ διαμένοντα καὶ ἀληθῆ. καὶ νὰ ἐλέγχῃ μὲν τὰ βλαβερὰ καὶ ὀπατηλὰ, νὰ ἀποδείχνῃ δὲ τὰ χρήσιμα καὶ ψυχωφελῆ. (1)

5: „Μακάριος οὗ ὁ Θεὸς Ἰακώβ βοηθὸς αὐτοῦ, ἡ ἐλπίς αὐτοῦ ἐπὶ Κύριον, τὸν Θεὸν αὐτοῦ.

Καὶ ἐν τῷ ριζ΄. Ψαλμῷ γέγραπται τοῦτο τὸ

ἴδιον. „Ἀγαθὸν πεποιθῆναι ἐπὶ Κύριον, ἢ πεποιθῆναι ἐπ' ἄνθρωπον. ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἄρχουσι. μακάριος, λέγει, καὶ καλὸς τυχεὶς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου εἶναι βοηθὸς ὁ Θεός, ὁμόνομος καὶ κυρίως Θεός, εἰς τὸν ὅποιον ὁ πατριάρχης Ἰακώβ ἐλπίζωντας, ἀπῆλυσσε πολλὰ καὶ μεγάλην βοήθειαν. ταῦτα γὰρ φανερύνει ἡ προσθήκη ἐδῶ τοῦ Ἰακώβ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἔπειτα δὲ ἀκολουθῶς λέγει, καὶ ποία εἶναι ἡ τοῦ βοηθοῦ τούτου δύναμις, διὰ νὰ μᾶς παρακινήσῃ νὰ καταφεύγωμεν θερμότερον εἰς τὸν Θεόν. (2)

6: „Τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. τὸν φυλάσσοντα ἀλήθειαν εἰς τὸν αἰῶνα.

Μακάριος, λέγει, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁποῦ ἐλπίζει εἰς τὸν Θεόν, ὅστις ἐδημιούργησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ὅλα ὅσα εὐρίσκονται μέσα εἰς τὰ τρία αὐτά. καὶ ὅστις εἶναι ἀληθινὸς πάντοτε καὶ εἰς τὰς ἐκπαινήσεις τῶν εὐεργεσιῶν του, καὶ εἰς τοὺς φοβηρισμούς τῶν τεμαριῶν του. (3)

7: „Ποι-

μᾶλλον ἐστὶν εὐχάριστος. τί γὰρ βούλονται οἱ σωματοφύλακες; τί δὲ αἱ πολλὰ φυλακαί; πῶς οὖν ὁ ἐν πέλει εὐνομούμενός μιν περὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ θαρρῶν, ἀλλ' ὡς ἐν μέσσοις πολεμίοις ἀναστροφόμενος, ἐτέρους σῶσαι δύνησεται.

(1) Τῆς γὰρ ψυχῆς ἀποζευχθείσης, ὁ Θεοδώριτος φησὶ, ἢ τοῦ σώματος διαλυθέντος εἰς κόνιν, ἰδεῖσθαι μεταξὺ τῶν λογισμῶν ἡ φαντασία. φαντάζονται δὲ, οἱ μὲν, ἀρχὰς καὶ δυνατείας. οἱ δὲ, κτήσεις καὶ οἰκοδομαί. οἱ δὲ, τὰς ἐν πολεμίοις ὀνειροπολοῦσι νίκας. ἀλλ' ἐπὶ τὴν ἐξαπινάκως ὁ θάνατος, ἀτέλεσεν τῶν λογισμῶν τὴν φαντασίαν. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει. „Ὅτι τὸ ἀπολυθῆναι πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ, περὶ διαλογισμῶν εἴηται τοῦ αἰῶνος τούτου. αἶον οἰκοδομῆς, τέπων, χωρίων, καὶ τῶν τοιούτων. ταῦτα γὰρ, ἅμα τῷ ἐξελεῖσθαι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος, ἀπολλύονται. καὶ οὐδενὸς τούτων μνημονεύει, ἢ φροντίζει. ἡ δὲ ἐποίησε κατ' ἀρετὴν, ἢ κατὰ πάθος ἐνταῦθα, πάνταν μέμνηται καὶ λόγων καὶ ἔργων καὶ ἐνθυμημάτων. καὶ οὐδενὸς τούτων δύναται ἐπιλαθεῖσθαι. ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὠφελήσῃ τις τινα, ἢ αὐτὸς ὠφελήσῃ, καὶ τούτου μέμνηται, καὶ μᾶλλον τρανέστερον, ὡς ἀπαλλαγῆσα τοῦ γνῆναι σώματος.

(2) Εἶδες περιουσίαν συμβουλῆς; λέγει ὁ Χρυσόστομος. „ὅταν γὰρ μακαρισμὸν εἴπῃ, πᾶσι λέγει τὰ ἀγαθὰ. καὶ μακαρίσας τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ τὸν Θεόν, λέγει τοῦ βοηθοῦ τὴν δύναμιν. ὁ μὲν γὰρ ἄρχων, ἀνδραγαθός. (εἰς τὸν ἐλπίζουσιν οἱ ἄφρονες) ὁ δὲ, Θεός. (εἰς τὸν ἐλπίζουσιν οἱ συνετοί.) ὁ μὲν ἀπολλύμενος. ὁ δὲ μένων. οὐκ αὐτὸς δὲ μένων μόνος, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „Συντόμως ἀπασαν τὴν ἐραμένην καὶ ἀόρατον τῇ λόγῳ περιέλαβε κτίσιν. οὐ γὰρ μόνον

7 : „ Ποιοῦντά κρίμα τοῖς ἀδικουμένοις
„ διδόντα τροφήν τοῖς πεινῶσι .

Μακάριος, λέγει, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεί-
νος, ὁποῦ ἐλπίζει εἰς τὸν Θεόν, ὅστις κάμνει ἐκδί-
κῃσιν διὰ τοὺς ἀδικουμένους, κατὰ τὸ „ ἐμοὶ ἐκδί-
κῃς καὶ ἐγὼ ἀνταποδώσω λέγει Κύριος (Ρωμ. ιβ'. 19.)
Ἠδη καμνει ἐκδίκῃσιν εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, καὶ
εἰς τὴν μελλούσαν. καὶ ὅστις δίδει τὴν ἀναγκαίαν
τροφὴν εἰς τοὺς πεινῶντας καὶ σωματικά καὶ ψυχικά,
κατὰ τὸ „ Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν
δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται (Ματ. ε. 9.)
μὴτέρα δὲ εἶναι τὰ παραδείγματα καὶ ἐκείνων, τοὺς
ἐκείνους ὁ Θεὸς ἀδικουμένους ἐβοήθησε καὶ ὑπερασπί-
σθη εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, καὶ ἐκείνων, τοὺς ἐ-
κείνους ἐθρέψε πεινῶντας κατὰ διαφόρους καιροὺς .

(1)

8 : „ Κύριος λύει πεπεδημένους· Κύριος
„ σοφοῖ τυφλοὺς· Κύριος ἀνορθοῖ
„ κατερράγμένους .

Ὁ Κύριος, λέγει, λύει καὶ ἐλευθερώνει,

ὄχι μόνον ἐκείνους, ὅπου εὐρίσκονται δεμένοι ἀπὸ
τὰ αἰσθητὰ δεσμὰ, καὶ ἀπὸ βιωτικὰς συμφορὰς, καὶ
εἶναι φυλακωμένοι εἰς σκοτεινὰς φυλακάς, ἀλλὰ καὶ
ἐκείνους, ὅπου εἶναι δεμένοι ἀπὸ τὰς ἀλύσεις τῶν
ἁμαρτιῶν τους. καὶ ὁ Κύριος, λέγει, ὄχι μόνον σο-
φίζει τοὺς μὴ ἔχοντας ὀφθαλμοὺς τοῦ σώματος, μὲν
τὸ νὰ ἀναπληροῖ τὴν εἴρησιν τῶν αἰσθητῶν ὀφθαλ-
μῶν ἢ πρὸς τοῦ Θεοῦ διδομένη εἰς αὐτοὺς σοφία,
ἀλλὰ σοφίζει ἀκόμη καὶ τοὺς μὴ ἔχοντας ὀφθαλμοὺς
τῆς ψυχῆς. ὁ Κύριος ὁμοίως ἀνορθώνει, ὄχι μόνον ἐ-
κείνους, ὅπου ἔπεσαν ἀπὸ ὑγιείαν εἰς ἀσθενείαν,
καὶ ἀπὸ εὐτυχίαν εἰς δυστυχίαν σωματικὴν. ἀλλὰ καὶ
ἐκείνους, ὅπου ἔπεσαν ἀπὸ τὴν ἀρετὴν εἰς τὴν κα-
κίαν. καθὼς τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Ἑθνικοὶ, οἵτινες ἦτον
δεδεμένοι, ὅσον πρὸς τὴν ἀρετὴν, καὶ νὰ ἐνεργήσουν
ταύτην δὲν ἐδύναντο. ἦτον δὲ καὶ τυφλοὶ πρὸς τὴν
ἐλπίαν. καὶ κρημνισμένοι εἰς τὸν τῆς ἀπωλείας βυθ-
θόν. (2)

9 : „ Κύριος ἀγαπᾷ δικαίους· Κύριος φυ-
„ λᾷ τοὺς προσελύτους :

Δικαίους μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς λαμ-
ψαν-

νον οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης ἐμνήσθη, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς. ἐν οὐρανῷ δὲ ἄγγελοι, καὶ τῶν ἀρετῶν ἡ
φύσις, καὶ ἡλιος, καὶ σελήνη, καὶ τῶν ἀστέρων τὸ πλῆθος. ἐν γῇ δὲ καὶ θαλάσση ἄνθρωποι, καὶ τῶν ἀλόγων τὰ γένη. τῇ
σαύτῃ, φησι, τοῦ Ποιητοῦ τῶν ὅλων ἡ δύναμις. βλέπεις τοίνυν, πόσον ἐστὶ τὸ διάφορον τῶν φθινομένων ἀρχόν-
των, καὶ τοῦ Δημιουργοῦ τῶν πάντων.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Τοῦτο αὐτοῦ ἐστὶ τὸ ἔργον φησι. τοῦτο σύνθημα, τοῦτο μάλιστα Θεοῦ Ἰδίων, τὸ
μὴ περιορᾶν ἀδικουμένους. τὸ μὴ παρατρέχειν ἐπιτρεζομένους. τὸ χεῖρα ὀρέγειν τοῖς ἐπιβουλευομένοις. καὶ τοῦτο
εἰς τὸ δινεκές. διὸ καὶ ἔφησεν, εἰς τὸν αἰῶνα. τοῦτο δηλῶν. καὶ μάρτυς ὁ Ἰωσήφ, καὶ ἡ Σωσάννα, καὶ ὁ Δαβὶδ,
οἵτις ἀδικουμένοις ἐποίησε κρίμα. ἔθρεψε δὲ καὶ τοὺς Ἑβραίους ἐν τῇ ἐρήμῳ διὰ τοῦ Μάννα, καὶ τὸν Ἠλίαν διὰ τοῦ
κόρακος, καὶ τὸν Δανιὴλ διὰ τοῦ Ἀββακούμ. καὶ ἐν τῇ καινῇ ἔθρεψεν ἐνέα χιλιάδας, πέντε μὲν χιλιάδας, διὰ
πέντε ἁγίων. τέσσαρας δὲ, διὰ ἑπτὰ ἁγίων.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Ἐντεῦθεν καὶ τὰς διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Σωτῆρος γεγενημένας εὐεργεσίας
προλέγει, ὅτι διὰ τοῦ Ἠσαΐου προηγορεῖται ὁ τῶν ὅλων Θεός. εἰρηκῶς γὰρ, δέδωκε εἰς φῶς Ἑθνῶν, ἐπηγά-
γεν. ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς τυφλῶν, ἐξαγαγεῖν ἐκ δεσμῶν δεδωμένους, καὶ ἐξ οἴκου φυλακῆς καθημέτους ἐν σκοτεινῇ. καὶ
ἀλλαχού. „ Τότε ἀκούσονται κωφοὶ λόγους βιβλίου, καὶ οἱ ἐν τῇ σκοτεινῇ καὶ οἱ ἐν τῇ ὁμίλῃ ὀφθαλμοὶ τυφλῶν ὀ-
φθαλμοὶ. (Ἠσ. μβ'. 17.) ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει. „ Ἐκείνους ὀνομάζει τυφλοὺς, οὓς σοφίζει Κύριος, τοὺς
μήτε τὰ ἐαυτῶν κατορθώματα βλέποντας, μήτε τὰ τῶν ἄλλων ἐλαττώματα.

πάντας ἐν τῇ ὁρατῇ πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου . προσελύ-
τους δὲ , τοὺς μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον προσελθόντας εἰς
τὴν εὐσεβῆ πίκιν τοῦ Χριστοῦ . ἡ Δικαίους μὲν λέγει ,
τοὺς τελειότερους εἰς τὴν ἀρετὴν . προσελύτους δὲ ,
τοὺς ἀρχαρίους εἰς αὐτὴν . ἐκείνους μὲν γὰρ : τοὺς δι-
καίους δηλαδὴ καὶ τελειότερους . ἀγαπᾷ ὁ Κύριος ,
ὡς εὐχρεοῦντας εἰς αὐτόν . τοὺς δὲ : τοὺς πρῶτη-
λύτους καὶ ἀρχαρίους εἰς τὴν ἀρετὴν , φυλάττει ὁ Κύ-
ριος . ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἀπαλοὶ καὶ ἀδύνατοι . καὶ ἀ-
κόμη δὲν ἐδοκίμασαν τὸν πρὸς τοὺς Δαίμονας πόλε-
μον .

πατέρα καὶ διδάσκαλον εἰς τὴν κακίαν . ὁμοίως καὶ
χήρα νοεῖται ἐκείνη ἡ ψυχὴ , ὅπου ἀποβάλλει τὸν
Διάβολον , εἰς τὸν ὅποιον ἦτον προσκολλημένη , μὲ
τὸ νὰ ἐλάτρευε καὶ ἐθεράπευε αὐτόν , κόμνουσα τὰ
πονηρὰ τοῦ θαλήματος . τὸν τοιοῦτον λοιπὸν ὀρφα-
νὸν , καὶ τὴν τοιαύτην χήραν , ὁ Κύριος ἀντιλαμβά-
νεται , καὶ βοηθεῖ . καὶ τὸν μὲν ὀρφανὸν , κόμνει
υἱὸν τοῦ κατὰ χάριν . τὴν δὲ τοιαύτην χήραν , κά-
μνει νύμφην τοῦ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος . (1)

„ Καὶ ἐδὼν ἁμαρτωλῶν ἀφανιεῖ .

„ Ὀρφανὸν καὶ χήραν ἀναλίσσεται .

Ὁ Κύριος , λέγει , ἀντιλαμβάνεται καὶ
βοηθεῖ τὴν χήραν γυναῖκα , καὶ τὸν ὀρφανὸν υἱὸν .
ὅθεν καὶ εἰς διάφορα μέρη τῆς γραφῆς παραγγέλει νὰ
βοηθῶνται αἱ χήραι καὶ τὰ ὀρφανὰ . θέλεις δὲ νοή-
σεις τοῦτο καὶ ἀλληγορικῶς . ὀρφανὸς μὲν εἶναι καὶ
ἐκεῖνος , ὅπου ἀφήσει πατέρα καὶ μητέρα ἀπίστους ὄν-
τας , διὰ τὸν Χριστόν , καὶ πισύσει τῷ Χριστῷ . ἡ ἀ-
φήσει τοὺς γονεῖς τοῦ πιστοῦ ὄντας , καὶ ἀκολουθήσει
τῷ Χριστῷ , διὰ τῆς μοναδικῆς πολιτείας . ὁμοίως χή-
ρα εἶναι καὶ ἐκείνη , ὅπου ἀφήσει τὸν ἄνδρα τῆς ἀπι-
στον ἑντα , ἡ αἰρετικὸν , καὶ πισύσει εἰς τὸν Χριστόν
καὶ γένῃ ὀρθόδοξος . καθὼς δὲ εἰς τὰ ὀρφανὰ τέκνα τὸ
τιμιώτατον καὶ φίλτατον γένος , εἶναι ὁ πατὴρ καὶ ἡ
μήτηρ : ὅτι καὶ εἰς τὴν χήραν γυναῖκα , τὸ τιμιώτα-
τον καὶ φίλτατον πρῶγμα . εἶναι ὁ ἄνδρας . ὀρφανὸς
δὲ ἡμπορεῖ νὰ νοηθῇ καὶ ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος , ὅπου ἀ-
ποβάλλῃ τὸν Διάβολον , τὸν ὅποιον εἶχε πρῶτον

Ὀδὸς καὶ ἐρίτα τῶν ἁμαρτωλῶν , εἶναι ἡ
κακία καὶ πονηρία . τὴν ὁποίαν θέλει ἀφανίσαι ὁ Θε-
ός . εἴρηται δὲ περὶ τοῦτου , καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ
α΄ ψαλμοῦ . Καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολείπεται . καὶ εἰς τὸν
θ΄ Ψαλμὸν . Ζητήσεται ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ καὶ οὐ
μὴ εὑρεθῇ . (2)

10 : „ Βασιλεύσει Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα .

Ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ , λέγει , βασιλεύοντας ,
ὡς Θεὸς θέλει βασιλεύσει , καὶ ὡς ἄνθρωπος εἰς τὸν
αἰῶνα . καθὼς καὶ θέλει εἶπῃ . „ ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξου-
σία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς (Μτ . κη΄ . 18 .) ἡ δὲ
Θεὸς ἀπλῶς θέλει βασιλεύσαι αἰωνίως , καὶ τῆς βασι-
λείας αὐτοῦ δὲν θέλει εἶναι τέλος .

„ Ὁ

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Μάξιμος λέγει . „ Ἐτε , χήρα μὲν , ψυχὴ , τὸν φυσικὸν νόμον θνήσασα . θερπαιδε δὲ , ὁ ὑπό-
κλοπος τρόπος . ὁ χάριν φιλεῖ δεξιᾶς , ἢ λημμάτων ἀδρότερον ἐπιτηδεύόμενος , πατέρα μὴ ἔχων τὸν Θεόν . διὰ
τοῦτο τῆς ὑποθετικῆς συμβουλῆς ὁ Κύριος , τὸν μὲν φυσικὸν νόμον ζωοποιῶν , τὸν δὲ ὑπόκλοπον τρόπον διερροίμενος .
ὡς δὲ αὐτὸ τὸ ἀγαθόν , ἢ μὴ διὰ τὴν φθειρομένην δόξαν γίνεσθαι , ἀναλαμβάνει θερπιδὸν ἢ χήραν . ἐξαφανίζων
τούτῃ τὴν πρῶτην ἀγωγὴν ἢ παραχρησιν .

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Σκόπει δὲ τὸ ἔσχατον , πῶς μετὰ ἀκριβείας εἴρηκεν . οὐκ εἶπεν ἁμαρτωλῶν ἀ-
φανιεῖ . ἵνα μὴ τὰς τούτων ψυχὰς νομίσῃ τις φθαρτὰς εἶναι . ἀλλὰ τὴν ἐδὼν αὐτῶν : τούτῃ τὴν πρῶτην , τὸν βί-
ον . οὐ γὰρ τὴν φύσιν ἀποστέφεται , ἀλλὰ τὴν κακίαν μισεῖ .

„Ο Θεός σου Σιών εἰς γενεάν καὶ γε-
νεάν.

Ο Θεός, λέγει, ὃς Σιών θέλει βασιλεύσει.
ἢ θέλει εἶναι εἰς γενεάν καὶ γενεάν. εἴρηται δὲ καὶ
εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν, ἡ βασιλεία σου, βασιλεία

πάντων τῶν αἰώνων, καὶ ἡ δεσποτεία σου ἐν πάσῃ
γενεᾷ καὶ γενεᾷ. γενεὰ δὲ καὶ γενεὰ εἶναι, ἡ τῶν
ἀποθνησκόντων, καὶ ἡ τῶν ἀναστηθισομένων νεκρῶν.
Σιών δὲ εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν, καθὼς εἴρηται
καὶ ἐν τῷ 115. Ψαλμῷ, ὅπου ἐρμηνεύομεν τὸ
„Καὶ ἠγαλλιάσαντο αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας.”
(1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜς.

„ Ἀλληλουϊά.

Αἰνεῖς πρὸς τὸν Θεόν καὶ δοξολογία εἶναι καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός. ὁμοίως καὶ ἔλοι οἱ ἀκόλου-
θοι. (2)

1: „ Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸν
„ Ψαλμός.

τοῦ „ Αἰεῖτε τὸν Κύριον, εἶπεν. Ἀλληλουϊά. ἀντί
δὲ τοῦ „ Ὅτι ἀγαθὸν Ψαλμός, εἶπεν „ Ὅτι ἀγαθὸν
ῥῶδ. (3)

Αἰνεῖτε, λέγει, ὃ δοῦλοι φιλόθεοι, τοῦ Κυ-
ρίου. δικτὶ ὁ αἴλιος καὶ ἡ ὑμνολογία τοῦ Θεοῦ, εἶναι
πράγμα ἀγαθὸν καὶ ὠφέλιμον. ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντί

„ Τῷ Θεῷ ἡμῶν ἡδυνεῖται αἰνεῖς.

Ἀμποτα, λέγει, νῆ φανῇ ἡ δειξ, καὶ νῆ
προ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Εἰ τοίνυν βασιλεύει διαπαντός, οὐκ ἔστιν ὑποπεῦσαι· ἀλλὰ καὶ μὴ πρὸς και-
ρὸν δὲ τὴν ἀντίδοσιν, ἐπὶ μείζουσιν αὐτὴν φυλάττει· μὴ τοίνυν μήτε ἐν πειρασμοῖς θορυβώμεθα, ἀν μὴ παρα-
πόδας ἡ λύσεις γένηται· ἀλλ’ αὐτῷ παραχαρῶμεν τὸν καιρὸν τῷ Κυρίῳ τῆς λύσεως· μήτε ἂν τι ἀγαθὸν κατορθώ-
σωμεν, εὐθέως ἀπαιτῶμεν τὰς ἀμοιβάς· ἀλλὰ καὶ ἐν ταῦθα πάλιν ἀναμένωμεν τὸ αὐτοῦ βούλημα· μετὰ γὰρ πλείο-
νος δίδωσι τῆς ἀμοιβῆς, ὅταν ἀναβάλῃται· καὶ διαπαντὸς εὐχαριστῶμεν, καὶ μένωμεν αἰνεῦντες.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος προεσπίζει τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, καὶ τὴν μετὰ
ταῦτα γενομένην τῆς Ἱερουσαλὴμ οἰκοδομίαν· οὐ γὰρ, ὡς Ἰουδαῖοι προσδοκῶσιν, αὐτῆς Ἱερουσαλὴμ οἰκοδομη-
θήσεται· ἀλλὰ τὴν ἡδὴ γεγεννημένην ὑπὸ Ζοροβάβελ οἰκοδομίαν, ὁ προφητικὸς προεσπίζει λόγος.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος. „ Ψαλμός γὰρ ἀπανίσχει τὴν διάνοιαν τῆς γῆς· πτεροὶ τὴν ψυχὴν· κορυφίζει·
καὶ μετὰ τούτου ποιεῖ· διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγεν. „ Ἀδόντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ, δεικνύς τὸ
τῆς ὑμνολογίας ὠφέλιμον.

προσδεχθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἡ αἴνεσις καὶ δοξολογία ἡμῶν τῶν δούλων του. τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν ἐκεῖνος, ὅπου αἰνεῖ τὸν Θεόν, ἔχη καὶ ζωὴν ἐνάρετον, κατὰ τὸν Χρυσόφομον. ἀμυλάζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὅτι λέγεται διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐν Βαβυλῶνι ὄντων αἰχμαλώτων Ἰουδαίων. καὶ τοῦτο γίνεται φανερόν ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ρητὰ. (1)

2 : „Οἰκοδομῶν Ἱερουσαλὴμ ὁ Κύριος·
„ τὰς διασπορὰς τοῦ Ἰσραὴλ ἐπισυ-
„ νάζει.

Ὁ Κύριος, λέγει, εἶναι, ὅπου οἰκοδομεῖ τὴν Ἱερουσαλὴμ. ὅμοιον δὲ εἶναι τοῦτο, μετὰ τὸ „ Ἐ-
άν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοί-
σαν οἱ οἰκοδομοῦντες (Ψαλ. ρκς' . 1.) ὁ Κύριος δὲ θέλει συναῖε ἐκείνους τοὺς Ἰουδαίους, ὅπου ἔμειναν εἰς διάφορα μέρη τῆς Βαβυλῶνος. ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ οἰκοδομοῦντες εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἀλλὰ ὀλίγοι ὀλίγοι. (2)

3 : „ Ὁ ἰσόμενος τοὺς συντετριμμένους τὴν
„ καρδίαν, καὶ θεσμεύων τὰ συντρίμ-
„ ματα αὐτῶν.

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε παρὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Παῦ-
λος, ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς παρακάλεσεν ἡμᾶς
(Β. Κορ. ζ'. 6.) ὁ γὰρ Θεὸς μετὰ τὸ νὰ εἶναι ψυχῶν
ἐκτὸς περισσώτερον παρὰ τῶν σωμάτων, ἔργον ἔχει
νὰ ψυχαγωγῇ καὶ νὰ παρηγορῇ ἐκείνους, ὅπου εἶναι
συντετριμμένοι καὶ ταπεινωμένοι κατὰ τὴν καρδί-
αν, ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὰς συμφορὰς. ἀνίσως
δὲ παρηγορῇ ὁ Θεὸς ἐκείνους, ὅπου εἶναι ταπει-
νωμένοι σωματικῶς ἀπὸ τὰς συμφορὰς, πόσω μᾶλλον
παρηγορεῖ ἐκείνους, ὅπου εἶναι ταπεινοὶ μετὰ τὴν θεη-
ματικὴν καὶ ἐνάρετον ταπεινώσιν; δεσμοὶ δὲ τῶν συν-
τριμμάτων εἶναι, αἱ διὰ τῶν ἔργων καὶ λόγων θερα-
πείαι καὶ παρηγορίαι. τοῦτο μὲν τὸ ρητὸν λέγει ὁ
Δαβὶδ, διὰ τὴν χρηστότητα τοῦ Κυρίου. τὸ δὲ ἀ-
κόλουθον, λέγει περὶ τῆς δυνάμεως καὶ σοφίας αὐτοῦ.
(3)

4 : „ Ὁ ἀριθμῶν πλήθην ἀστέρων καὶ πᾶ-
„ σιν αὐτοῖς ὄνσματα καλῶν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι ὅπου ἡξυρεῖ ἀκρι-
βῶς, πόσος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀστέρων. μερικοὶ δὲ,
ὡς ὁ Νύσσης Γρηγόριος καὶ ὁ Θεοδώριτος, ἀριθμῶν
τὴν γνῶσιν ἐνόησαν. καὶ ὅμματα τὰς διαφορὰς τῶν
ἀστέρων καὶ τὴν τούτων θέσιν, σχέσιν, καὶ διάταξιν.
οἶον, ὁ γνωσκὼν τὰ πλήθη τῶν ἀστέρων ποῖον δη-
λα-

(1) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ Χρυσόφομος. „ Οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ ψάλλειν πρὸς τὸ ἠδυνῆναι Θεῷ τὴν αἴνεσιν· ἀλλὰ δεῖ καὶ τοῦ βίου, καὶ τῆς προσοχῆς, καὶ τῆς ἀκριβείας τοῦ ἔδοντος· ἐπειδὴ θυμῶν τῷ Θεῷ, οὐκ ὁ ὕμνος· ἀλλὰ τῶν ὑμνοῦν-
των ὁ σκοπός· αὐτὰς γὰρ ἀνευδεῖς.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον. „ Ὁ Χριστὸς οἰκοδομεῖ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ τὴν ἀληθινὴν Ἱερουσαλὴμ, καθ' ὅλην τῆς οἰκουμένης ἐκ λίθων ζώντων· τούτῃσι διὰ θεοφιλῶν ψυχῶν· αὐτὰς καὶ τὰς διασπορὰς τῶν τῶν Ἰσραὴλ ἀναγω-
γῆς τρόποις χαρακτηρίζοντων, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ συγκρίνει ἐπαναγεί· ἢ καὶ τὴν ἑπουραλίαν Ἱερουσαλὴμ οἰ-
κοδομήσει δι' ἐντίμων καὶ λίθων πολυτελῶν, κατὰ τὴν τοῦ Ἠσαΐου προφητείαν τὴν λέγουσαν· „ Ἴδεὺ ἐγὼ ἐτοι-
μάζω ἄνθρακα τὸν λίθον σου· καὶ τὰ θεμέλιά σου σάπφειρον· καὶ θήσω τὰς ἐπάλξεις σου ἰασπιν· καὶ τὸν περίβολόν
σου λίθους ἐκλεκτοὺς· (τῶν ἐναρέτων δηλαδὴ ψυχῶν, ἐκεῖ οἰκοδομῆς καταξιοθεσμένων.) (Ἠσ. νδ'. ιι.)
λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόφομος· „ Εἰ γὰρ καὶ Κύριος αὐτοὺς ἀφῆκεν, ἀλλ' οὐ τῆς ἐκείνου γνώμης, ἀλλὰ τῆς τοῦ Θεοῦ
βοήθειας τὰ πάντα ἐγένετο· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Εἰ δὲ μὴ πάντες ἐπανήλθον, οὐκ ὁ Θεὸς διεφύλαττο λόγος, ἀλλ' ἡ
ἐκείνων ἡλέγχθη πονηρία· αὐτὰς μὲν γὰρ διὰ τοῦ Κυρίου πᾶσιν ἐπανελθεῖν παρηγοῦνται, οἱ δὲ, ἀντίτυπον ἐ-
σχηκότες γνώμην, τὴν ἀλλοτριάν ἀντὶ τῆς πατρίδος προσέλοντο.

(3) Ὅθεν προσέττει ὁ Χρυσόφομος· „ Ὅταν τοῖνυν βουλῇς παρακλήσεως ἀπολαῦσαι, ταπεινὸν σεαυτὸν
συντριψόν σου τὴν διάνοιαν.

λαδὴ θέσιν ἔχουσι. ποίαν τάξιν. ποῖον σχῆμα. ποῖον μέγεθος. ποίαν σχέσιν καὶ ἀναλογίαν σώζουσιν ἕως εἰς τὸν ἄλλον. καὶ ποῖον λόγον καὶ αἰτίαν καὶ τέλος ἔχουσιν. (1)

„Καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν.

ὥς ὅπου καὶ νὰ καλῇ ἐξ ὀνόματος τὸ καθ' ἓνα ἀπὸ αὐτὰ. (τὸ ὅποσον τοῦτο εἶναι παραστατικόν τῆς ἀκρας καὶ ἀκριβοῦς γνώσεως) αὐτός, λέγει, ἡξυραὶ βέβαια καὶ ὅλους τοὺς διεσκαρπισμένους Ἰουδαίους εἰς τὰς χώρας τῶν αὐτοῦ ἀίχμαλωτευσάντων. καὶ καθὸ μὲν ὁ Θεὸς εἶναι πανοικτίρμων, θέλει οἰκτειρῆσαι αὐτούς· καθὸ δὲ εἶναι παντοδύναμος, θέλει δυναθῇ νὰ συνάξῃ ἐν ὅλους αὐτούς. (2)

Ὁ Θεὸς, λέγει, δίδει ὀνόματα εἰς τοὺς ἀστέρας, κατάλληλα καὶ προσφυῆ εἰς τὴν φύσιν τους. τὸ ὅποσον τοῦτο εἶναι μεγαλότερον ἀπὸ τὸ νὰ τοὺς ἀριθμῇ. ἔδειξε λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐκεῖνος ὅπου ἰατρύνει τοὺς συντετριμμένους, αὐτὸς θέλει δέσει καὶ τὰ συντρίμματα καὶ πληγὰς τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ἀκόμη ἐσυντρίβοντο ἀπὸ τὴν ἀίχμαλωσίαν. καὶ ἐκεῖνος ὅπου γινώσκει τὰ ἀναριθμητὰ πλήθη τῶν ἀστέρων,

5 : „Μέγας ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ μεγάλῃ ἡ ἰσχύς αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ πρᾶγμα μεγαλύνον· δηλαδὴ ὅτι ὁ Θεὸς θέλει συνάξει τὰς τὸς

σας

(1) Λέγει γὰρ ὁ Θεὸς Νύσσης οὕτως. „Ἐπειδὴ ἐν ἡμῖν ἡ ἀκριβὴς τοῦ ποσοῦ γνώσις ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ γίνεται ὡς ἂν ἔξω περὶ τοῦ Θεοῦ παιδευθῆμεν, ὅτι πάντα τῇ γνώσει τῆς σοφίας αὐτοῦ περιέληπται. ἡ οὐδὲν ἐκφεύγει τὴν τούτου ἀκριβὴ κατανόησιν. τούτου χάριν ἀριθμεῖν τὰ ἄστρα τὸν Θεὸν διωρίσασθαι. τοῦτο δὲ ἂν λέγει νοεῖν συμβουλευόντων (ὁ Δαβὶδ) μὴ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἡμετέρας γνώσεως ἡ τὸ θεῖον οἶσθαι τῶν ὄντων ἐφαπτεσθαι. ἀλλὰ τὰ ἡμῖν ἄληπτά τε ἡ ἀνεπινόητα, πάντα τῇ γνώσει τῆς θείας σοφίας ἐμπεριείργεσθαι. τῶν γὰρ ἄστρων διὰ τὸ πλῆθος ἐκφευγόντων τὸν ἀριθμὸν, ὡς πρὸς ἀνθρωπίνην ἐπίνοιαν. ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν ἐκδιδάσκων ὁ λόγος, ἐκ τοῦ ταῦτα κατηριθμῆσθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ λέγειν, τὸ μηδὲν ἡμῖν ἄγνωστον ἐκφεύγειν τοῦ Θεοῦ τὴν γνώσιν διαμαρτύρεται. ἀριθμεῖν δὲ λέγεται, οὐκ ἐπιδεόμενος τῆς ἀριθμητικῆς προόδου πρὸς τὴν τῶν ὄντων γνώσιν ὁ πᾶν εἰδὼς πρὶν γενέσεως. ἀλλὰ τὸ ἀκριβὴς εἰδέναι τὰ ἡμῖν ἄγνωστα διὰ τῆς τοῦ ἀριθμοῦ σημασίας ἐνδείκνυται. λέγει δὲ ὁ Θεοδωρίτος. „Οὐ γὰρ ὀνόμασι κεχρημένους ὁ τῶν ὄντων Θεὸς τοὺς ἀστέρας καλεῖ. ἀφ' ἧς γὰρ ταῦτα ἡ λόγου ἐστρημένα. ἀνθρώποι δὲ ἀσεβεῖ γνώμῃ χρησάμενοι, ἀπὸ μύθων ὑπ' αὐτῶν πεπλασμένον, ἔθεσαν τοῖς ἀστέροις ὀνόματα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης. „Οὐ ταύτην, οἶμαι, τὴν διὰ τῆς φωνῆς κλήσιν τῶν ἀστέρων ἡ προφητεία σημαίνει. ἡ γὰρ ἂν, εἰς ἄτοπόν τι ἡ ἀνάξιον τῆς περὶ Θεοῦ ὑπολήψεως ὁ λόγος προῖον, καταλήγει. εἴπερ ταῦτα λέγει τὰ ὀνόματα παρὰ τοῦ Θεοῦ τεθεῖσθαι τοῖς ἀστέροις, τὰ ἐν τῇ συνήθειᾳ ἡμῖν ἀναστροφόμενα. ἀνάγκη γὰρ πᾶσα ἡ τῶν Ἑλληνικῶν Εἰδώλων ἐκεῖθεν τὴν κλήσιν ἐπισημασθῆναι τοῖς ἀστέροις, ἡ ὅσα τῆς μυθικῆς ἱστορίας ἐπιλέγεται τοῖς ἀστέροις ὀνόμασιν, ἀλλοτρίως νομίσαι ὡς τοῦ Θεοῦ τὰς τοιαύτας αὐτοῖς ἐπικυροῦντος φωνάς. ἐπειδὴ δὲ μαρτύριον τῆς ἐν ἡμῖν ἀκριβοῦς γνώσεως, τὸ ἐξ ὀνόματος παρ' ἡμῶν προσκαλεῖσθαι τὸν γνώριμον. τούτου χάριν οὐ μόνον ἐξηριθμῆναι· τούτέστιν εἰδέναι τὰ πλήθη τῶν ἄστρων τὸν Θεὸν ὁ λόγος φησι. ἀλλὰ ἡ ἐξ ὀνόματος. αὐτὰ προσκαλεῖσθαι· οὐ τοίνυν ὁ Δαβὶδ τὸ κατονομάζειν τὸν Θεὸν τὰ ἄστρα διὰ τῆς προφητείας διδάσκει. ἀλλὰ τὸ ἀκριβὴς γνώσκειν κατὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων συνήθειαν, τῶν ἐκείνους μάλιστα δι' ἀκριβείας ἐπισημασμένων, οὗς ἡ ὀνομασίη προσκαλεῖσθαι διὰ τὴν πολλὰν συνήθειαν δύναται. λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. „Ὡς εἴ τις ὀλίγους οἰκέτας ἔχων, ἐξ ὀνόματος πάντας καλοῖν, ἡ χρεῖται τῇ ὑποκειμένῃ οὕτω ὁ Θεὸς τρόπον τινα ἐξ ὀνόματος τὰ ἄστρα καλεῖ. τὰ δὲ ὑπακούει, ἡ δουλεύει αὐτῷ ὡς Δημιουργῷ.

Ἐφη δὲ ὁ Βασίλειος. „Τὰ μεγάλα ἡ θεῖα, τοῦ ἀριθμεῖσθαι παρὰ Θεοῦ ἀξιοῦνται. τὰ δὲ παύλα ἡ ἀλλοτρίως ἄτιμα, παρὰ τῇ Γραφῇ οὐκ ἀριθμοῦνται. τῆς γὰρ, ὅτι ἐν Ἀριθμοῖς οὐ γυνή ἀριθμεῖται, ὡς ἀσθενὴς οὐ παιδίον, ὡς εὐκαταφρόνητον· οὐ δούλος, διὰ τὸ ἄτιμον· οὐχ ὁ ἐπίμικτος, διὰ τὸ ἀλλότριον. ἡ ἐκεῖ ἐρπετὸν οὐκ ἔστιν ἀριθμός· ὁ δὲ Σωτὴρ ἔφη περὶ τῶν αὐτοῦ προβάτων, ὅτι ταῦτα καλεῖ κατ' ὄνομα. ἡ ὁ Θεολόγος δὲ ἔφη-

σας μυριάδας τῶν Ἰουδαίων, τὰς οὐσας ἐσπαρμένους εἰς πάμπολλα μέρη· διὰ τοῦτο ἐδῶ ὁμιλεῖ διὰ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἵνα περασκευάσῃ αὐτοὺς νὰ θαρρῶν καὶ πισεύουν ἀναμφιβόλως εἰς τὴν τοιαύτην τοῦ Θεοῦ δύναμιν. (1)

„Καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς·

Δὲν εἶναι, λέγει, ἀριθμὸς καὶ ποσότης τῆς σοφίας καὶ συνέσεως τοῦ Θεοῦ· ἤγουν δὲν δύναται τις νὰ γνωρίσῃ, πόση εἶναι ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ. ὑπερβαίνει γὰρ αὐτὴ κάθε μέτρον καὶ κάθε ποσότητα. ὅθεν μὴ ζητεῖς ἀγαπητέ ἀναγνώστα, πόση, καὶ τίνε τρόπῳ εἶναι ἡ θεία γνώσις καὶ σοφία. διατί καθὼς δὲν εἶναι πέρας καὶ ἄκρον τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Θεοῦ· ἔτι δὲν εἶναι ἄκρον οὔτε τῆς σοφίας καὶ συνέσεώς του. Καὶ λοιπὸν μὴ ἀμφισβόλησ εἰς ἕνα τοιοῦτον Θεόν, τοῦ ὁποίου καὶ ἡ μεγαλωσύνη καὶ ἡ σοφία εἶναι ἄπειρος καὶ χωρὶς ἄκρον. (2)

6 : „Ἀναλαμβάνων πράξεις ὁ Κύριος, ταπεινῶν δὲ ἀμαρτωλοὺς ἕως γῆς.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἀναλαμβάνει μὲν καὶ ἀνακτάται, καὶ ὑψώνει τοὺς πράξεις καὶ ταπεινοὺς, φέρων καὶ διαβασιάζων αὐτοὺς πατρικῶς καὶ κηδεμονικῶς. ταπεινώνει δὲ ἐξ ἐναντίας, καὶ εἰς τὸ ἔδαφος τῆς γῆς κατακρημνίζει τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ ὑπερηφάνους. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἕως γῆς. ὅμοιον δὲ εἶναι τοῦτο, μὲ τὸ „Κύριος ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται, ταπεινοὶς δὲ δίδωσι χάριν. (Παρ. γ'. 34) (3)

7 : „Ἐξάρξατε τῷ Κυρίῳ ἐν ἑξομολογίᾳ, γῆσει· ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐν Κιθάρα.

Ἐξάρξατε, λέγει, ἤγουν κάμψατε πρὸς τὸν Θεόν ἀρχὴν ὁσμῆτος καὶ ὑμνωδίας μὲ εὐχαριστίαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἡ ἐξάρξατε, ἀντὶ τοῦ ἁσά-

τε

Γρηγόριος λέγει· „Οὐκ ἀνάνυμα γὰρ, ὥσπερ οὐδὲ ἀσίτες, ἀριθμοῦμενοι ἢ ὀνομαζόμενοι. λέγει δὲ ἡ Πηλοσιώτης Ἰσιδώρος, κατὰ διάνοιαν ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο· „Τὸν κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ ψάμμε γῆς ὁ λόγος ἀπεικασεν, εἰπὼν πρὸς τὸν Ἀβραάμ· „Πληθυντὸ τὸ σπέρμα σου ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης, ἢ πάλιν· „Ἦν ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, ἢ οὐκ ἐκμετρηθήσεται, οὔτε ἐξαριθμηθήσεται· τὸ γὰρ χεῖρον γένος οὐκ ἤξεται παρὰ Θεοῦ ἀριθμοῦ. ἐπειδὴ δὲ τῷ αὐτῷ Ἀβραάμ ὁ Θεὸς χρησμός ἐπηγγέλατο δώσειν σπέρμα, ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, τοὺς δικαίους ἢ θεοφιλεῖς ἀνιστάντας· οὐ καὶ ἀμάρτοις εἰπὼν, Προφῆτας ἢ Ἀποστόλους ἢ πᾶντας τοὺς ἐν θεοφιλίᾳ λάμψαντας, τοὺτους εἶναι τὰ ἀριθμοῦμενα ἢ ὀνομαζόμενα ἄστρα· κατὰ τό· „Τμεῖς ἐσε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· τοῖς τοιοῦτοις ἄστροις κατ' ἀξίαν ἐφαρμόζει ὀνόματα ὁ μέλλων κατατάσσειν αὐτοὺς ἐν οὐρανῷ· τῷ μὲν Ἀβραάμ, τὸν Ἀβραάμ ἐπιτεθεικὸς, τῷ δὲ Ἰακώβ, τὸν Ἰσραὴλ· ἢ τῷ Σίμωνι, Πέτρον.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Βασιλεὺς, σὺν τῷ ἀδελφῷ Γρηγορίῳ Νύσσῳ· „Μέγας, φησὶν, ὁ Κύριος· ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων πρὸς ἄλληλα παραθέσεως τὸ πλέον περιγινώσκωμεν· οὐ δὲ τὸ τέλος ἀληπτόν, τοῦτου τὸ πλέον ἀνεπίνετον· διὸ οὐκ εἶπε πόσον μέγας, οὐδὲ γὰρ ἦν δυνατόν εἰπεῖν τὸ πόσον· ἀλλὰ τῷ ἀορίστῳ τῆς σημασίας, ἐπὶ τὸ ἀπειρον ὀδῶν τὴν διάνοιαν· ὅρα ἢ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „Μέγας Κύριος μζ'. Ψαλμοῦ· ἄλλος δὲ φησὶν· „Ἰσχυὴν δὲ ἀκούσας, τὴν δύναμιν νόησον τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐστὶν ὁ Υἱός· Χριστὸς γὰρ, φησὶ, Θεοῦ δύναμις.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει ἥτοι ὁ Νικήτας· „Τὴν δὲ σύνεσιν τοῦ Θεοῦ ὁ Ἠσαΐας λέγει· „Πνεῦμα σοφίας ἢ συνέσεως· ἰδοὺ τὸ τῆς Τριάδος μυστήριον· μέγας ὁ Κύριος, ὁ Πατήρ· μεγάλη ἡ ἰσχύς αὐτοῦ, ὁ Υἱός· ἢ ἡ σύνεσις, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἢ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „Ἀμέτρητα πάντα, ἢ τὸ μέγεθος, ἢ ἡ ἰσχύς, ἢ ἡ σύνεσις· ὡς χωροῦμεν δὲ ἡμεῖς, ὑμνοῦμεν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Καὶ τοῦτο σὺς Θεὸς ἴδιον προμηθείας· τοὺς μὲν γὰρ δὲ ἐπιείκειαν ὑπὸ τινος ἐ-

τε τῷ Κυρίῳ δι' εὐχαριστίας. καὶ φάλατε εἰς αὐτὸν μὲ
κιθάραν.

τον τοῖς κτήνεσι, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώ-
πων. καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τούτων ἐκεῖ. (1)

8 : „Τῷ περιβάλλοντι τὸν οὐρανὸν ἐν
„νεφέλαις· τῷ ἐτοιμαζοντι τῇ γῇ
„ύετόν· τῷ ἐξανατέλλοντι ἐν ὄρε-
„σι χορτόν, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ
„τῶν ἀνθρώπων.

9 : „Διδόντι τοῖς κτήνεσι τροφήν αὐ-
„τῶν.

„Καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν κοράκων τοῖς
„ἐπικαλουμένοις αὐτόν.

Ψάλατε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖ-
ος σκεπάζει μὲν τὸν οὐρανὸν μὲ τὰ νέφαλα, μὲ σκο-
πὸν καὶ τέλος διὰ τὰ βρέξη. βρέχει δὲ, διὰ τὰ βλα-
στῆσαι χλόην καὶ χορτάρι. βλαστάνει δὲ ταῦτα διὰ τὰ
θρέψη τὰ ζῶα τὰ χορτοφάγα, τόσον τὰ ἡμέρα, ὅ-
σον καὶ τὰ ἄγρια· εἶρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ργ'. Ψαλ-
μῷ. „Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερώων αὐτοῦ. ἀνίστως
δὲ ὁ Θεὸς ποτίζη τὰ ὄρη καὶ βουνά, πόσον μάλ-
λον ποτίζει τὴν καρποφόρον γῆν; καὶ ἂν ὁ Θεὸς ἔχη
τὴν πρόνοιαν τῶν ἀλόγων ζώων, πολλῶ μᾶλλον ἔ-
χει τὴν πρόνοιαν τῶν λογικῶν· ἥτοι τῶν ἀνθρώπων;
διὰ τοὺς ὁποίους καὶ τὰ ἄλογα ζῶα ἐδημιούργη-
σεν; ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τὰ ἄλλα ἑρρέθη ἐν τῷ προσι-
μικῷ Ψαλμῷ „Ὁ ἐξανατέλλων γὰρ, φησι, χόρ-

Εἶπε καὶ ἐν τῷ ργ'. ἤγουν ἐν τῷ προσιμι-
κῷ Ψαλμῷ „Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι
τὴν τροφήν αὐτῶν εἰς εὐκαιρον. καὶ ζητεῖ τὴν ἐρμη-
νείαν ἐκεῖ. φυσικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος. διότι τὸ
πουλία τῶν κοράκων, μὲ τὰ νὰ ἀφίνονται, καὶ δὲν τρέ-
φονται ἀπὸ τοὺς γονεῖς των διὰ τὴν ἀσπλαγγνίαν
καὶ μισοτεχνίαν ἐκείνων, διὰ τοῦτο κράζουσι τὰ δυ-
συχῇ δυνατά. καὶ χάσκοντα ἀνωμὲ ἀνοικτόν τὸ στό-
μα, διὰ τοῦ ἐλεεινοῦ τούτου σχήματος, τρόπον τι-
να ζητοῦσι τὴν τροφήν ἀπὸ τὸν Θεόν· ὅθεν ὁ Θεὸς
μὲ ἀπόρρητον τρόπον τρέφει αὐτὰ, πρὸς ἀπόδειξιν
τῆς θείας προνοίας του, καὶ τῆς πρὸς πάντας χρηστό-
τητος καὶ ἀγαθότητος του. διότι κατὰ πρόνοιαν
Θεοῦ, πίπτει μία αὐρα λεπτή εἰς τὸ εἶμα των, ἥτις τρα-
βίζει ἀπὸ τὸν ἀέρα μιαν κάποιαν τροφήν, διὰ τῆς ὁποί-
ας τρέφονται. (2) ἐπικαλοῦνται δὲ τὸν Θεόν τὰ πουλιὰ
τῶν κοράκων, ὅχι διατὶ γνωρίζουν τὸν Θεόν, ὡς οἱ λογι-
κοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ διατὶ φαίνονται, πῶς ἐπικαλοῦνται
τὸν Θεόν, σχῆμα ἔχοντες ἐπικαλουμένων. καὶ διατὶ ἡ
ἐλεεινὴ κραυγὴ αὐτῶν, μιμνῆται τὴν τῶν ἀνθρώπων δει-

σιν

- πιβουλευμένους, κινδemonίας ἀξιοῖ. τοὺς δὲ ἀδίκως αὐτοὺς ἐπιόντας, παραπέμπει θανάτῳ· ἡ τοὺς μὲν, περι-
βλέπτοντες ποιεῖ ἡ περιφανείας· τῶν δὲ, τὴν μνήμην παραδίδωσι λήθῃ· οὕτω τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ὁ αὐδισμός χα-
ρός· οὕτω πολυθρύλλητοι τῶν Μαρτύρων οἱ δῆμοι· τῶν δὲ τούτοις πεπολεμηκότων ἡ μνήμη, παραδίδεται λήθῃ.
- (1) Ἀπορεῖ δὲ ὁ Εὐσεβίος λέγων· „Τὶ δὴ ποτε, ὁ μὲν χορτός αὐτομάτως φύεται τοῖς κτήνεσιν, οὐκέτι δὲ καὶ
τοῖς ἀνθρώποις ὁμοίως ἡ τροφή; σύνεσις οὖν, ὅτι ὁ σύσειν ἀνθρώποις δεδορημένος Θεὸς, εἰκότως αὐτοῖς τὴν αὐ-
τῶν ἐπέτρεψε φροντίδα· ἐπεὶ δὲ μὴ ἔτι τοῖς ἀλόγοις λογισμοῦ δύναμιν κατεβάλετο, εἰκότως αὐτοὺς τὴν τροφήν αὐ-
τῶν παρασκευάζει, ἐν τοῖς ὄρεσιν ἐξανατέλλων χορτόν. ἂν οὖν οὐκ ἄντικρυς ὁ τῆς προνοίας μέχρι ἔτι τῆς τῶν ἀλό-
γων φύσεως διήκων παρίσταται λόγος; λέγει δὲ ἡ ὁ Θεοδώριτος· „Ἀμφότερα τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀγαθότη-
τος δείγματα· ὡς ἀγαθὸς μὲν γὰρ καὶ φιλόανθρωπος, προμνηδεύεται τῶν ἐπὶ γῆς· ὡς παντοδύναμος δὲ, μετέωρον
φέρει τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν· καὶ τοῦ οὐρανοῦ συγκαμπτεῖ τὴν θέαν, ὁροφὸν τινα μέσον οὐρανοῦ καὶ γῆς διὰ τῶν νεοσσῶν
τεκταινόμενος, καὶ ταῖς ὡδίσι τούτων ἄρδων τὴν γῆν· καὶ οὐ μόνον τὴν ὑπ' ἀνθρώπων γεωργουμένην ἄρδει γῆν· ἀλλὰ
καὶ τὰ ὄρη καὶ τοὺς ἐρήμους χώρους, καὶ τὸν ἐκ τούτων φύόμενον χιλὸν προσφέρει τοῖς κτήνεσι· καὶ τοῦτο διὰ τὴν εἰς ἀν-
θρώπους εὐεργεσίαν ποιεῖ· τοῖς ἀνθρώποις γὰρ ὑπουργεῖν τὰ κτήνη προσέταξεν.
- (2) Ἡ τροφή δὲ αὕτη λέγει ὁ σοφὸς Νικήτας· (ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἡράνισθη τὰ ἀνωτέρω μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν ὁ
κύριος Εὐθύμιος) ζῶα εἰσι μικρά, ταῖς καλιαῖς τῶν κοράκων περιπτάμενα, ἀπὸ τροφῆς γίνεται τοῖς νεο-
σοῖς αὐτῶν.

σιν. ἴθιαν καὶ μὲ ξεχωριστὸν τρόπον τοὺς κοράκας μόνους τούτους ἀναφέρει ἐδῶ. (1) ἀναγωγικῶς δὲ, νεοσσοὶ Κοράκων ἦτον οἱ ἔθνη, ὡς ἀκάθαρτοι ὄντες καὶ μαῦροι καὶ μεμολυσμένοι κατὰ τὰς ψυχὰς, ἀπὸ τὸ σκοτὸς καὶ μολυσμὸν τῆς ἀσεβείας καὶ ἀμαρτίας. εἰς τούτους δὲ ἔδωκεν ὁ Θεὸς, τροφὴν πνευματικὴν καὶ μὴ φθειρομένην. ἐπαυθὲν δὲ ἦτον ἀσθενεῖς καὶ αἰδύνατοι, ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλωνῶνος γυρίσαντες εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἔρημοι ἀπὸ ἄρματα, καὶ γυμνοὶ ἀπὸ κάθε ἀλλῆν δύναμιν. τούτου χάριν, διὰ νὰ μὴ ταραττωνται καὶ φοβοῦνται, ἱατρῶει τὴν ταραχὴν αὐτῶν ταύτην ὁ Δαβὶδ ἀκολουθῶς λέγων.

γιν. καθὼς γὰρ εἰς τοὺς βραχίονας ἔχουν εἰς τὰ πράττειν εὐρίσκειται ἡ δύναμις τῶν χειρῶν· ἔτι καὶ εἰς τὰς κνήμας· ἔχουν εἰς τὰς χουδράς ἀντίκας, εὐρίσκειται ἡ δύναμις τῶν ποδῶν. δὲν ἀρέσκειται, λέγει, ὁ Θεὸς εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ἀλόγου καὶ τοῦ καββαλικοῦ τοῦ εἰς αὐτὸ ἀνθρώπου. ἡ εὐδοκεῖ θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν δίδει ὁ Θεὸς τὸ κράτος καὶ τὴν νίκην εἰς τὰ δυνατὰ πράττειν καὶ εἰς τοὺς δυνατοὺς ἀντίκας. (2) ἄλλα εἰς ποίους; ἀκουσον ἀκολουθῶς.

11: „Εὐδοκεῖ Κύριος ἐν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν, καὶ ἐν τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

10: „Οὐκ ἐν τῇ δυναστείᾳ τοῦ ἵππου
„Ζηλώσει· οὐδὲ ἐν ταῖς κνήμαις
„τοῦ ἀνδρός εὐδοκεῖ.

Θέλῃσιν καὶ εὐδοκίαν ἐδῶ, τὴν ἀρέσκειαν τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, ὁμοίως καὶ δυναστείαν καὶ κνήμας· ἔχουν ἀντίκας, τὴν δύναμιν λέ-

γιν. ὁ Θεὸς, λέγει, δίδει τὸ κράτος καὶ τὴν νίκην εἰς δικαίους, ὅπου τὸν φοβοῦνται καὶ ἐλπίζουν εἰς τὸ ἔλεος τοῦ. λοιπὸν καὶ ἔπειτα οἱ πῖστοι Ἰουδαῖοι, εἰς ἀποκτήσει τριούτον φόβον τοῦ Κυρίου, καὶ τοιαύτην πρὸς αὐτόν ἐλπίδα εἰς τὴν καρδίαν σας, μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς σας. διατὶ ἐσεῖς θέλετε τοὺς νικῆσετε διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως. (3)

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει. „Συνεκδοχικῶς τὰ ποιεῖται ὀνομάζεται, ἀπὸ μέρους τοῦ παντὸς δηλοῦμένου· ἔχουν ἀπὸ τοῦ εἶδους τῶν κοράκων, δηλοῦται πάντα τὰ γένη τῶν πετεινῶν· ἔσπερος γὰρ καὶ ἀρκετοῦρος μνημονεύονται, ἀντὶ πάντων ἀσέβων, καὶ τῆς περὶ τοῦτων οἰκονομίας· ὡς περὶ καὶ νεοσσοὶ τῶν κοράκων ἐπικαλοῦνται τὸν Θεόν· ἴνα ἡ πτηνὴ δηλωθῇ φύσις· εἰδὲ ἐν τοῖς ἀλόγοις, (προσθέτει ὁ Χρυσόστομος) ὅτι ἀγρίοις ζώοις, καὶ οὐ παρέχουσιν ἀνθρώποις διακονίαν, πεσούτη ἢ πρόοια· πολλὸν μᾶλλον ἐπὶ ἀνθρώποις· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Εὐτεῦθεν ἡγοῦμαι καὶ τὸν Δεσπότην Χριστὸν πᾶν ἄλλον πτηνὴν καταλιπόντα τὴν μνήμην, τῶν κοράκων μνησθῆναι, καὶ τοῖς Μαθηταῖς εἰπεῖν· „Κατανοήσατε εἰς τοὺς κοράκας, ὅτι ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτοὺς· (Λουκ. 12. 24.) ὁ δὲ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος λέγει· „Καὶ τοῦ Θεοσβίτου δὲ Περσῆτου τὴν δικαίαν κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἀγανάκτησιν μακάριον βουλόμενος ἡ πτηνὴ τῆς ἀγαθότητος (ὁ Θεὸς δηλαδὴ), παρεσκεύευσεν αὐτὸν διὰ κοράκος τρέφεσθαι μισοτέκνου πτηνοῦ· καὶ τίκτοντος μὲν, οὐ τρέφοντος δὲ· εἰδὲ καὶ ὁ μελετῶν καὶ τοι πάσης τῆς κτίσεως φυσικῶς λόγῳ εἰς τὸν Δημιουργὸν ἀποβλεπούσης, κοράκων ἐμνημόνευσεν· καὶ ἐν τῇ 103 δὲ γέγραπται· „Τίς δὲ ἡτοίμασε κοράκι βορᾶν; (103. λη. 41.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ἀπὸ μέρους τῶν σωματικῶν ἅπασαν βίαν ἐδήλωσε, καὶ τὴν τῶν σωματικῶν ἰσχὺν διαβέβηκε.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Οὐ βίαν σωματικὴν, φησὶ, καὶ ἰπτικὴν τέχνην καὶ ταχύτητα ποδῶν· ὁ Θεὸς ἐπαίρειται· ἀλλὰ καλὰς πράξεις, ὧν δημιουργὸς ἡ εὐλαβεία· οὐ μόνον δὲ τούτων προμηθεύεται σπουδαίως· ἀλλὰ καὶ τῶν περιπεπτακότων ἀμαρτιῶν, μετακαλεῖται δὲ χρησαμένους, καὶ ἐν τῇ φιλανθρωπίᾳ ἐλπίδι· οὐ γὰρ μόνον τοῖς τελείοις τῆς ἀρετῆς ἀδελφαῖς ἵπν τὸν Θεὸν εὐδοκῶν· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς τὸν Θεὸν προσκείμενοις ἵπν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΖ'.

„ Ἀλληλούϊα :

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς αἰνεῖσι καὶ δοξολογία εἶναι εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ, τὸσον τῆς αἰσθητῆς, ὅσον καὶ τῆς νοητῆς : ἦτοι τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. (1)

1 : „ Ἐπαίνει Ἱερουσαλὴμ τὸν Κύριον ;
„ αἶνει τὸν Θεόν σου Σιών .

Ἐπαίνει, λέγει, καὶ δοξολογεί ὡς Ἱερουσαλὴμ, τὸν Κύριον . καὶ σὺ ὡς Σιών, αἶνει καὶ δοξολογεί τὸν Θεόν Ἱερουσαλὴμ δέ, εἶναι ἡ οἰκοδομηθεῖσα Πόλις . Σιών δέ, εἶναι τὸ βουνόν, εἰς τὸ ὅποιον αὕτη οἰκοδομήθη . καὶ τὰ δύο δὲ ταῦτα ὀνόματα εἶναι τῆς αὐτῆς πόλεως . Ἱερουσαλὴμ δέ, οὐ τὰς οἰκοδομὰς καλεῖ, ἀλλὰ τοὺς ταύτης οἰκητορας, κατὰ τὸν Χρυσόσομον καὶ Θεοδώριτον . (2)

2 : „ Ὅτι ἐνίσχυσε τοὺς μοχλοὺς τῶν
„ πυλῶν σου· εἰλόγησε τοὺς υἱοὺς σου
„ ἐν σοί .

Ἐπαίνει, λέγει, καὶ εὐχαρίσκει τὸν Θεόν σου, ὡς Ἱερουσαλὴμ . διατὶ αὐτὸς ἐδυνάμωσε τοὺς μπεράτας τῶν θυρῶν σου, καὶ ἔκαμιν αὐτοὺς ἀσυντρίπτους ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς . καὶ διατὶ αὐτὸς εὐλόγησε τοὺς υἱοὺς σου ἥτοι ἐχαρίτωσεν αὐτοὺς εἰς πληθος καὶ δύναμιν, καὶ εἰς σύνεσιν καὶ πλουσιότητα . καὶ τὸ μεγαλύτερον, διατὶ ἐχαρίτωσεν αὐτοὺς νὰ εὐρίσκωνται μέσα εἰς ἐσένα, καὶ νὰ κατοικοῦν οἶκον σου . τὸ γὰρ ἐν σοὶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ὁμοῦ κατοικοῦντας . καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ αὐτός Δαβὶδ
„ Ἰδοὺ δὴ τί καλὸν ; ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ ἀντιγράφοις ἐπιγράφεται . „ Ἀλληλούϊα Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου . ὅπερ οὕτως ἐρμηνεύεται παρὰ τῆ Σειρᾶ τοῦ Νικήτα Ἀγγαῖος, ἑορτὴ ἐρμηνεύεται . Ζαχαρίας δέ, Θεοῦ μνήμη . πᾶς οὖν ὁ κατὰ τὰς πρακτικὰς ἀρετὰς ἀδιασάκτως ἐνεργῶν, οὐ μίαν, ἀλλὰ πολλὰς ἑορτὰς ἄγει . καὶ πᾶς ὁ διὰ πάντων, ὧν εὖ πέποιθε τῆς Θεοῦ μνημονεύων ἀγαθότητος, αἰνεῖσι τὸν Κύριον . ὁ δὲ δὴ τὸ ἀλληλούϊα προθεσπίζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τὰ τῶν Ἀποστόλων κηρύγματα, πᾶσαν δὲ τάχιστα διαδραμόντων τὴν οἰκουμένην . καὶ πᾶσαν τὴν Ἱερουσαλὴμ : ἦτοι τὴν Ἐκκλησίαν, αἰνεῖν τὸν Θεὸν παρακαλεῖται .

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Δυνατὸν κατὰ ἀναγωγὴν περὶ τῆς Ἐκκλησίας λέγεσθαι τὸ, ἐπαίνει Ἱερουσαλὴμ τὸν Κύριον, αἶνει τὸν Θεόν σου Σιών .

καὶν ἀδελφούς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ; (Ψαλ . ρλβ' . 1 .)
(1)

χόρτασεν ἀπὸ αὐτοῦ . διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν λό-
ξιν ταύτην , τὴν εὐθηνίαν καὶ πλουσιότητα τῶν καρ-
πῶν . (3)

3 : „ Ὁ τιθεὶς τὰ ὄρια σου εἰρήνην , καὶ
„ στέαρ πυροῦ ἐμπιπλὼν σε .

4 : „ Ὁ ἀποστέλλων τὸ λόγιον αὐτοῦ
„ τῇ γῇ .

Ὁ Θεὸς , λέγει , ἐδίδωκεν ἀπὸ ὅλα σου τὰ ὄ-
ρια τὸν πόλεμον , καὶ ἔκαμεν αὐτὰ νὰ εἰρηνεύουν ,
ἢ ὁ τιθεὶς τὰ ὄρια σου εἰρηνικά . (2) αὐτὸς εἶναι
ὁποῦ σε ἐχόρτασεν , ὅχι ἀπὸ πυρὸν ἰγουν ἀπὸ σι-
τάρι ἀπλῶς , ἀλλὰ ἀπὸ ὀξύγγι τοῦ σιταρίου . ὀνο-
μάζει δὲ ἐτὶ τὸ σερμιδάλι . αὐτὸ γὰρ εἶναι τὸ πα-
χύτατον καὶ καθαρώτατον τοῦ σιτίνου αλεύρου . καὶ
δὲν σου ἔδωκε , λέγει , ἀπλῶς τοῦτο . ἀλλὰ σὲ ἐ-

Συνειθίζει ὁ Δαβὶδ νὰ μεταφέρει τὸν λό-
γον ἀπὸ τὰς μερικὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ , κατὰ τὸν
Χρυσόστομον , εἰς τὰς κοινὰς . καθὼς καὶ τώρα τοῦ-
το ποιεῖ . καὶ ἀντιστρόφως ἀπὸ τὰς κοινὰς εὐεργεσίας
τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς μερικὰς . ὅθεν ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέ-
ρω διὰ τὰς μερικὰς εὐεργεσίας τῆς Ἱερουσαλὴμ , τώ-
ρα λέγει καὶ περὶ τῆς καθόλου Προνοίας τοῦ Θεοῦ .

(1) Καὶ ὁ Χρυσόστομος . „ Τί δέ ἐστι τοὺς μαχλοὺς ἐνέσχυεν ; ἐν ἀσφαλείᾳ κατέστησεν . ἀχρεΐσαντο ἰσπίνας . καὶ
πάλιν . „ Καὶ γὰρ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀσφαλίσαντο τὴν Ἐκκλησίαν ἐνείχοντες , οὐ μαχλοῦς ἔ-
στειλαν , ἀλλὰ τῇ Σταυρῷ περιφράξας . ἢ τῇ ἀποφάσει τῆς οικίας δυνάμεως , δι' ἣς ἀνίστησεν αὐτῆς πανταχοῦ τὸν περίβολον εἰσὶν ,
ὅτι πύλαι αὐτοῦ οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς . εὐλόγησε δὲ τοὺς υἱοὺς σου ἐν σοί . „ Ὡς περὶ ἐξ ἀρχῆς εἶπεν . αὐξά-
νεσθε ἢ πληθύνετε ἢ πληρώσατε τὴν γῆν , ἢ διὰ τῆς γῆς ἀπάσης ὁ λόγος διέδραμεν . οὕτω μετὰ ταῦτα εἰπὼν
„ Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη . „ ἢ αὐτὰ τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα ἐν βραχείᾳ καιροῦ ἰσπῇ κατέ-
λαβε τὸ ἐπίταγμα . παρὰ μὲν οὖν τὴν ἀρχὴν , ἐξ ἐνὸς ἐγένοντο πολλοὶ νόμῳ φύσεως . ἐπὶ δὲ τῶν Ἀποστόλων οὐ νό-
μος φύσεως . ἀλλὰ χάριτι τὸ πλῆθος ἐπεδίδου . διόπερ εὐθὺς ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τρισχίλιοι , εἴτα μύριοι , εἴτα πᾶσα
ἡ οἰκουμένη διὰ τῆς καλῆς ταύτης ἀναγεννήσεως τεχθέντες , ἠξήθησαν τε ἢ ἐπληθύνθησαν . ἢ τὴν εὐλογίαν διὰ
τῶν ἔργων , ἣν ἔλαβον , ἐπεδείξαντο . ὅτι δὲ οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὄντες πρέπει νὰ εἶναι ἐν μίᾳ ἀναμεταξύτων ,
ἢ ὅχι διηρημένοι , ἵνα ἀλλοθὺς συνηγμένοι ὦσιν ἐν τῇ εὐί , μαρτυρεῖ ἢ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος λέγων . „ Οὐ
γὰρ ἔστι πρὸς τὸ ἐν συνάγεσθαι ἢ τῆς τοῦ ἐνὸς μετέχειν εἰρηναίας ἐνώσεως , τοὺς πρὸς ἑαυτοὺς διηρημένους (Κεφ.
γ' . τῆς Ἐκκλ . ἱεραρχ .)

(2) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον . „ Οὐ τὴν πόλιν μόνον ἀπαλλάξας τῶν ἐπιβουλευόντων . ἀλλὰ ἢ αὐτὰς τὰς ἐσχα-
τίας . τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὰ ὄρια . οὐκ εἶπε δὲ ὁ θεὸς . ἀλλὰ ὁ τιθεὶς . ὅπερ δηλοῖ τὸ , διενεχῆς . λέγει δὲ ὁ Θεο-
δωρίτης . „ Δεδώρηται σοὶ ἢ πανταχοῦ εἰρήνην . ἐνδεικναιωθέντες γὰρ τῇ δέσει τῶν ἀναιρεθέντων , ὅτεροι πα-
λιν ἐναντιοῦντο οὐ πολὺμαῖν . ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει . „ Τὰ ὄρια τῆς Ἱερουσαλὴμ (ἢ τοῦ τῆς Ἐκκλησίας) εἰ-
ρήνην εἶναι πάντα , ἔξω δὲ τῶν ὀρίων αὐτῆς οὐκ ἔστιν εἰρήνη . διὸ ὁ μὲν ἐν εἰρήνῃ , ἔξω εἶναι τῶν ὀρίων Ἱερουσαλὴμ (ἢ
τοῦ τῆς Ἐκκλησίας) ὁ δὲ Χρυσόστομος πάλιν λέγει . „ Τοῦτο μάλιστα περὶ τῆς Ἐκκλησίας εἰπὼι ἄν τις κυρίως
τὸ γὰρ θαυμαστότερον , ὅτι ἡ Ἐκκλησία πολεμουμένη . εἰρήνης ἀπολαύει . ἢ πάντων ἐπιβουλευόντων . τῇ ἀδείᾳ
ἐντροφέῃ . ἔφη γὰρ ὁ Κύριος . „ Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν , εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν .

(3) Δεδήλωκε δὲ ἀπὸ μέρους διὰ τοῦ πυροῦ ὡς ἀναγκασιότατον , ἢ τοὺς ἄλλους καρπούς , κατὰ τὸν Νικήταν ἐν τῇ
Σειρή . ἢ ὁ Θεοδώριτος λέγει . „ Ἐπέκλυσε , φησὶ , ἢ τοῖς ἀπὸ γῆς ἀγαθοῖς . εἶαρ γὰρ πυροῦ , τῶν καρπῶν
τὴν ἀφθονίαν ἐκάλεσε . πυρὸς γὰρ εἶναι ὁ σίτος . εἶαρ δὲ πυρὸς ὁ κάλλιστος ἄρτος . δεδήλωκε δὲ διὰ τοῦτου , ἢ τοῦ
ἄλλου καρποῦ . ἀλλὰ ταύτης παλαι τῆς προνοίας ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι . κατὰ δὲ τοῦ Σωτήρος λυτήσαντες , ἢ
ἐμμοὶ πᾶσι τὸν ἐγένοντο τῶν ἀγαθῶν . διὰ τοῦτο ἢ ὁ προφητικὸς λόγος ταῦτα περὶ ἐκείνων διεξελθὼν , τῶν Ἐθνῶν
προφθεσπίζει τὴν σωτηρίαν . λέγει δὲ ἢ ὁ Ὁριγένης . „ Ὁμοιον τοῦτό ἐστι τῇ ἄλλῃ Ψαλμῷ . „ Καὶ ἐψώμισεν αὐτοὺς
ἐκ εἰσῆτος πυροῦ . ὁ κόκκος δὲ τοῦ σίτου εἶναι ὁ Σωτὴρ , ὡς αὐτὸς εἶπε . διὸ ἢ αὐτοὺς εἶπεν , ἐξ οὗ ἐμπίπλησιν ὁ Θεὸς
τὴν Ἱερουσαλὴμ . ἢ τοῖς ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐμπίπλησιν τὴν Ἐκκλησίαν . Καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲ λέγει . „ Τὸ
εἶαρ πυροῦ ἐμπιπλὼν σε , δυνατόν ἢ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας λαμβάνεσθαι . ἢ εἰς τὴν πνευματικὴν τροφὴν τῶν Μυ-
στηρίων δυνατόν ἐλαβεῖν . τὸν ἄρτον γὰρ ἡμῖν δέδωκε τῆς ζωῆς .

ὁ Θεὸς, λέγει, ἀποσέλλει τὸ λόγιόν του ἥτοι τὸ πρόσαγμά του· τὸ περὶ τῆς καρπογονίας τῆς γῆς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (1)

„Ἔως τάχους δραμεῖται ὁ λόγος αὐτοῦ.

Ὅταν, λέγει, ἀποσέλλῃ ὁ Θεὸς τὸ λόγιόν του ἤγουν ὅταν πρόσαξῃ, εὐθὺς τὸ τοιοῦτον πρόσαγμά του τρέχει ὀγλίγωρα, καὶ ταχύτατα τελειοποιεῖται καὶ γίνεται ἔργον, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἀναγωγικῶς δὲ, Ἱερουσαλήμ, καὶ Σιών νοεῖται ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. καθὼς πολλὰς φορές τοῦτο εἶπομεν. πύλαι δὲ τῆς Ἐκκλησίας, εἰναὶ ἡ πίστις καὶ τὸ Βάπτισμα. δι' αὐτῶν γὰρ εἰσέρχονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὅλοι οἱ Χριστιανοί. μοχλοὶ δὲ καὶ μπεράται τῶν θυρῶν αὐτῆς, εἰναὶ ὁ Σταυρὸς. εὐλόγησε δὲ τοὺς υἱοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἥτοι τοὺς Ἀποστόλους ὁ Χριστὸς, „ἐπάρας γὰρ, φησι, τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτούς. (Λουκ. κδ'. 50.) καὶ δι' αὐτῶν εὐλόγησε καὶ ὅλους τοὺς ἐξ αὐτῶν γεννωμένους πνευματικῶς Χριστιανούς. τέθηκε δὲ ὁ Χριστὸς καὶ τὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνην. διὰ τὴν καὶ μ' ὅλον ὅπου πολέμεται, ἔχει ὁμοῦ εἰρήνην, μετὰ τὸ νὰ νικᾷ τοὺς αὐτὴν πολεμοῦντας. ὁ ξύγγι δὲ σιταρίου εἶναί, ἡ τῆς πνευματικῆς τροφῆς τῶν θείων μυσηρίων παχύτης καὶ καθαρότης. ἀποσελλόμενον δὲ ἐν τῇ γῇ λόγιον, εἶναί, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τὸ κήρυγμα τῆς εὐσεβείας καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. περὶ τοῦ ὁποίου προφητεύει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὀγλίγωρα θέλει τρέχει εἰς τὴν οἰ-

κουμένην. διὰ νὰ μὴ νομίσῃ δὲ τινὰς, ὅτι αὐτὰ ὅπου εἶπεν ὁ Δαβὶδ, εἶναί ἀδύνατα, διὰ τοῦτο βεβαιῶναι ταῦτα καὶ μετὰ τὰ ἀκόλουθα θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, διδάσκων σχεδὸν μετὰ αὐτὰ ὅτι ἐκείνος, ὅπου εὐκόλως δύναται νὰ κάμνῃ ταῦτα, αὐτὸς δὲν θέλει ἀδυνατῆσαι νὰ κάμνῃ καὶ τὰ ἀνωτέρω.

5: „Διδόντος χιόνα αὐτοῦ ὥσει ἔριον· ὁμίχλην ὥσει σποδὸν πάσσοντος.

Ὁ Θεὸς, λέγει, δίδει τόσον πολὺ χιόνι, καὶ τόσον μαζωμένον ὁμοῦ, ὥστε ὅπου εἰς ὀλίγην ὥραν σκεπάζεται ὅλη ἡ γῆ ἀπὸ αὐτοῦ, ὥσαν ἀπὸ μαλλεῖ ἀσπρον. καὶ ὁ Θεὸς πασσίζει, λέγει, τὴν ὁμίχλην ἥτοι τὴν καταχνίαν εἰς τὸν αἶρα, τόσην πολλὴν καὶ ὅλην ὁμοῦ, ὥσαν νὰ ἤθελε πασσίξῃ τινὰς σποδία καὶ σάκην.

6: „Βάλλοντος κρύσταλλον αὐτοῦ ὥσει ψαμούς· κατὰ πρόσωπον ψύχους αὐτοῦ τίς ὑποστήσεται.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ῥίπτει τόσον μεγάλον καὶ κρύσταλλον χιόνι, ὥστε ὅπου ὁμοιάζει εἰς τὸ μέγεθος, ἄλλο μὲν, μετὰ τὰ μικρὰ κομμάτια τοῦ ψαμμοῦ. ἄλλο δὲ, καὶ μετὰ ψαμμοῦ μεγάλα καὶ ἐλόκληρα. μερικοὶ δὲ ἐνόησαν τοῦτο καὶ διὰ τὴν μεγάλην χιόνα, ὅπου πίπτει μερικαὶς φορές. Θαυμαστὸν δὲ πρῶ-

γμα

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος, „Λόγον ἐνταῦθα, τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα· τοῦτο δὲ οὐκ Ἰουδαίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἀνθρώποις ἀπέστειλε· πορευθέντες γὰρ, φησι, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. ἔδειξε δὲ καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ δρόμου· ἐν ὀλίγῃ γὰρ χρόνῳ πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν τῆς διδασκαλίας ἐπλήρωσαν· τοῦτο προσεῖν ὁ Προφήτης ἔφη· „Ἔως τάχους δραμεῖται ὁ λόγος αὐτοῦ· καὶ καὶνὸν οὐδὲν, οὐδὲ παράδοξον· πάντα γὰρ εἴκει τῷ θεῷ βουλήματι· αὐτίκα τοῖνυν τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν μίαν οὖσαν, εἰς μυρία ἰδέας βουλῆς μεταβάλλει· ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει· „Γῆν ἐνταῦθα, τάχα μὲν καὶ ἡμεῖς ἀλλήγορεῖ, τοὺς ἐν ὁρακίνοις σκεύει τὸν θυγατρὸν τοῦ Πνεύματος περιφέροντας· ἀμεινον δὲ, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐκδέχεσθαι τὸν ἐν τῇ σαρκὶ ἦν χωρῆσαι ἠθέλησε τὸν τοσοῦτον Κύριον.

γμα τοῦτο εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, καὶ μεγάλης δυνάμεως ἀποδείξεις· πῶς αἰφνιδίως δηλαδὴ γεννᾶται τόση πολλή καὶ ὑπερβολικὴ ψύχρα εἰς ὅλα τὰ σώματα, ἀπὸ τοῦ κρυσαλλωμένου χιόνι, καὶ ἀπὸ τὴν χαλαζαν.
(1)

7 : „ Ἐξαποστελεῖ τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ
„ τήξει αὐτά· πνεύσει τὸ πνεῦμα αὐ-
„ τοῦ, καὶ ῥηθήσεται ὕδατα .

Καὶ ἄλλο τοῦτο θαυμαστὸν καὶ παράδοξον· ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἀποστέλλει, λέγει, τὸν λόγον ἡγουν τὴν προσαγὴν τοῦ, καὶ λύεται τὰ χιόνι καὶ ὁ κρύσαλλος, καὶ πνέει τὸ πνεῦμά του ἡτοι τὸν νότον ἄνεμον, καὶ εὐθὺς τρέχουν τὰ νερά ἀπὸ τοῦ χιόνι καὶ ἀπὸ τὸν κρύσαλλον, ἀπὸ τὰ ὁποῖα νερά ἔλαβον καὶ τὴν σύσασίν τους. ταῦτα δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν γίνονται ἀπὸ ταυτομάτου καὶ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ ὅλα ὑποτάσσονται, κατὰ τὸν Χρυσόσομον, εἰς τὴν προσαγὴν τοῦ Ποιητοῦ τῶν Θεῶν, καὶ εὐκόλως μεταβάλλονται, καὶ τώρα μὲν γίνεται χιόνι καὶ κρύσαλλος ἀπὸ τὸ νερόν. τώρα δὲ πάλιν ἀντιστρόφως γίνεται νερόν ἀπὸ τὴν χιόνα καὶ τὸν κρύσαλλον. καὶ ἄλλο τε μὲν, ἀπὸ ζέσιν γίνεται ψύχρα· ἄλλο τε δὲ πάλιν, ἀπὸ τὴν ψύχραν, γίνεται ζέση.

ὥς καθὼς αὐτὰ τὰ φυσικὰ εὐκόλως μεταβάλλονται, ἐ-
τζί καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα εὐκόλως ἀλλοιώνονται· καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ γεννᾶται, ἀπὸ μὲν τοὺς πειρασμοὺς ταχεῖα ἄνεσις, ἀπὸ δὲ τοὺς πολέμους ὀ-
γλίγυρος εἰρήνη. καὶ ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ συμφορᾶς, αἰφνιδίως χαρὰ· φανερώουν δὲ τὰ φυσικὰ ταῦτα, καὶ ἄλλο τι νόημα βαθυτέρον ἡγουν ὅτι καθὼς αἱ ἐν τῷ χειμῶνι γινόμεναι ταραχαὶ καὶ ἀλλοιώσεις τῆς ψυχρότητος καὶ τῶν βροχῶν καὶ χιόνων καὶ κρυσάλλων, ἀγκαλὰ καὶ λυποῦσι τὴν αἰσθησιν τῶν ζώων, εἶναι ὁ μωσ. ὠφέλιμα καὶ εἰς τὰ σώματα. διὰ τὴν σφίγγουσιν αὐτὰ, καὶ εἰς τὴν γῆν, διὰ τὴν αὐτὴ προβάλλει πα-
χεῖς καὶ πλουσίους καὶ δυνατοὺς τοὺς καρπούς. ἐτζί καὶ οἱ πειρασμοὶ καὶ θλίψεις, ἀγκαλὰ καὶ προξενού-
σι πόνον καὶ λύπην εἰς τὴν αἰσθησιν τοῦ σώματος, ὁ μωσ. γεννῶσιν ὠφέλιαν μεγάλην εἰς τὴν ψυχὴν. κα-
θὼς ὁμως πάλιν, ὅταν περάσῃ ὁ χειμῶν, περνοῦν καὶ αἱ τοῦ χειμῶνος ταραχαὶ καὶ ψυχρότητες· ἐ-
τζί καὶ οἱ πειρασμοί, πρὸς καιρὸν μὲν ἐξόνται, πάλιν δὲ οἰκονομικῶς περνώσι καὶ μεταβάλλονται. καὶ ἐξόνται μὲν, διὰ νὰ παιδεύσουν καὶ νὰ σω-
φρονίσουν τὸν πειραζόμενον. περνώσι δὲ καὶ μετα-
βάλλονται πάλιν, διὰ νὰ παρηγορηθῇ ὁ τοῦτους πά-
σχων. καὶ κατὰ τὰ δύο, ὠφελοῦσι τὸν ἄνθρωπον. ἀκολούθως δὲ ὁ Δαβὶδ μεταφέρει τὸν λόγον ἀπὸ τὰς κοινὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς μερικὰς κατὰ τὴν συνήθειάν του, ὡς καὶ ὀνωτέρω εἶπομεν μὲ τὸν θεῶν Χρυσόσομον. (2)

8 : „ Ὁ

(1) Κατὰ μὲν τὸν Βασίλειον· „ Ἡ χιὼν ὕδαρ ὅσα τῇ ὑποκειμένῃ, τῇ τοῦ ἀέρος προσηύκῃ λευκὴ γίνεται· τὸ γὰρ ἐν ταῖς νεφέλαις ὕδρον ἐκ τῆς τοῦ πνεύματος βίας ἀνακοπτόμενον, ὑπὸ μὲν τῆς σφοδρῆς κινήσεως εἰς ἀφρόν ἐ-
ξοιδαίνει· ὑπὸ δὲ τῆς ἐν τῷ ἀέρι πῆξεως συμπιγνύμενον, σύσασίν τινα λαβὼν ἢ βάρος, τῇ φυσικῇ ῥοτῇ φέρεται πρὸς τὰ κάτω· ἢ πάλιν ὁ αὐτός· „ Χιὼν ἡμιπαγὴς ἐστὶν ὕδαρ διὰ νεφῶν ἐπὶ γῆν καταβαίνουσα· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Χιὼν δὲ γίνεται μανή τε ἢ μαλακὴ, ἢ ἐρίου κάταγμα μιμουμένη· ἐμὶχλη δὲ ἐστὶ, κατὰ μὲν τὸν Βασίλειον· „ Σύσασις πρὸ νέφους, τῆς ὕδατος φύσεως εἰς ταύτην ἀλλοιωθεῖσας, ὡς σποδοῦ δίκην καταπάττεσθαι ἢ τὸν πάντα πληροῦν ἀέρα· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Ὀμὶχλη ἐστὶ κόνης ὕδατος· ἢ κατὰ Ἀριστοτέλη· „ Ὀ-
μὶχλη ἐστὶ νεφέλη ἀνδροῦς κρύσαλος δὲ ἐστὶ, κατὰ μὲν τὸν Βασίλειον, ὀλοπαγὴς ὕδαρ ἐπὶ γῆς· κατὰ δὲ τὸν Θεο-
δώριτον· „ Πῆξις ὕδατος ἐπὶ γῆς· ἔφη δὲ ἢ ὁ Θεολόγος Γενηγόριος· „ Εἰπὲ γὰρ μοι, τίτι τούτων κατέλα-
βες· τίνες μὲν θησαυροὶ χιόνος; τίς δὲ ὁ τετοκὸς βάλλους δρόσον, κατὰ τὸ γεγραμμένον; ἐκ γαστρός δὲ τίνος ἐκ-
πορεύεται ὁ κρύσαλλος; (ἐν τῇ Ἰωβ. Κεφ. λη'. 28. 29.) ἢ ὁ Εὐσέβιος· „ Τίς φησὶν αὐτός, λέγει, ὁ τὴν ὕδραν ἢ ῥευσθὴν οὐσίαν μεταβαλὼν, ἢ πῆξας εἰς χιόνος ἰδέαν, τίς δὲ ὁ τὴν χιόνα ἐρίου δίκην ἀπαλύνας, ὡς ἀ-
φορητὴ ἢ πρῶτος φέρεσθαι ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ γε ἐξ ὕδατος βαρέος ἢ καταφεροῦς σοιχείου σινεσῶσαν;

(2) Λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐχ ἀπλῶς δὲ τούτων ἐποίησατο τὴν διήγησιν, ἀλλὰ ἑτέρα διὰ τούτων ση-
μαίνων· καθάπερ γὰρ ἡ χιὼν καταφερομένη τὰ ὄρη πληροῖ· τηκομένη δὲ, εἰς τοὺς παρακειμένους χωρεῖ ποταμούς·
οὐ-

8 : „Ο ἀπαγγέλλων τὸ λόγιον αὐτοῦ
 „ τῷ Ἰακώβ· δικαιοσύματα καὶ κρι-
 „ ματα αὐτοῦ τῷ Ἰσραήλ.

„ σεν αὐτοῖς :

Ἀρχίζοντας μὲν ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν ,
 εἶπε διὰ τὰ αἰσθητὰ ἀγαθὰ , καὶ ἐκεῖνα ἐποῦ ὠφε-
 λοῦσι μόνον τὸ σῶμα : ἤτοι διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς
 Ἱερουσαλὴμ , διὰ τὴν δύναμιν , διὰ τὴν εἰρήνην ,
 καὶ διὰ τὴν εὐθηνίαν . ἔδω δὲ τῶρα λέγει , διὰ τὰ
 ὑψηλότερα καὶ τὰ τὴν ψυχὴν ὠφελοῦντα ἀγαθὰ .
 ἀναφέρων τὸν περὶ τῆς νομοθεσίας τοῦ Θεοῦ λόγον ,
 ἵνα καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα καὶ ἀπὸ τούτων παρακινήσῃ τὸν
 λαὸν εἰς δεξιολογίαν καὶ ἀγάπην Θεοῦ , ὅστις καὶ μὲ
 ἐκεῖνα καὶ μὲ τούτων τὸν εὐεργετῇ . ὁ Θεὸς , λέγει ,
 ἀναγγέλει τὸ λόγιόν του : ἡγούν τε πρόσχαμμά του
 καὶ τὸν νόμον του εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας ἡγούν διδά-
 σκει καὶ γνωρίζει αὐτὸν εἰς αὐτοὺς . καθὼς καὶ ἀλλα-
 χοῦ εἶπεν „ Εἰσὶν οἱ δόδοι αὐτοῦ τῷ Μωϋσῇ ,
 τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα αὐτοῦ . σαφηνίζων δὲ
 τί εἶναι τὸ λόγιον , ὀνομάζει αὐτὸ ἀκολούθως „ δι-
 καιώματα καὶ κρίματα . (1)

9 : „ Οὐκ ἐποίησεν οὕτω παντὶ ἔθνει ,
 „ καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ οὐκ ἐδήλω-

Εἰς κἀνένα , λέγει , ἄλλο ἔθνος δὲν ἔκαμε
 τοιαύτην μεγάλην εὐεργασίαν καὶ χάριν ὁ Θεὸς ,
 πᾶρεξ εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν . οὐδὲ ἐφανερώσεν
 εἰς κἀνένα ἄλλο γένος τὰ πρόσχαμματα καὶ νομοθεσί-
 ας καὶ θελήματα του , εἰμὴ εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαί-
 οὺς . διότι εἰς μὲν τὰ ἄλλα ἔθνη ἐνεφύτευσαν ὁ Θεὸς
 ὡς τὸν φυσικὸν νόμον , τὸν ἐν τῇ συνειδήσει γεγραμ-
 μένον , μὲ τὸν ὅποιον δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ γνωρί-
 σῃ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν . κατὰ τὸν ὅποιον αὐτὸν
 νόμον ἔχει νὰ κρίνῃ ὁ Θεὸς τοὺς ἔθνικοὺς . διὰ τὴν αὐ-
 τοῖ γνωρίζοντες φυσικὰ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν , ἔπρα-
 ξαν μὲν τὸ κακόν , δὲν ἔπραξαν δὲ τὸ καλόν . εἰς
 δὲ τοὺς Ἰσραηλίτας μαζὶ μὲ τὸν φυσικὸν νόμον ἔ-
 δωκε καὶ τὸν γραπτὸν , ὅστις ἐφανερώσεν εἰς αὐτοὺς
 τὰς κρίσεις καὶ τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ . διὰ τούτου
 καὶ βαρύτερον θέλουν κατακριθῶν οἱ Ἰουδαῖοι . ἐπει-
 δὴ ἡ περισσοτέρα φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ , περισσο-
 τέρας ἀκολούθως κατακρίσεως γίνονται πρόξενος εἰς
 τοὺς ἀτελεῖς , κατὰ τὸ „ ὅσοι ἀνόμως ἡμαρτον , ὁ-
 νόμως (ἤτοι ἐλαφρότερον) καὶ ἀπολοῦνται : καὶ ὅσοι
 ἐν νόμῳ ἡμαρτον , διὰ νόμου (ἤτοι βαρύτερον) κρι-
 θήσονται . (Ῥωμ . β' . 12 .) (2)

ΨΑΛ .

οὕτω πᾶν θεοσδότων ἀγαθῶν ἡ φορὰ , πρῶτοις μὲν προσηνέχθη τοῖς Ἰουδαίοις , ἐκεῖνων δὲ παραπεμφαμένους τὴν
 χάριν , διὰ τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων , ὥστερ διά τινων ποταμῶν ἡ τῆς διδασκαλίας ἀρδεία προσηνέχθη τοῖς ἔ-
 θνεσιν .

(1) Ὅθεν ἔ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ αὐτὸς Δαβὶδ . „ Εἰσὶν οἱ δόδοι αὐτοῦ τῷ Μωϋσῇ , τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ
 θελήματα αὐτοῦ . ἔ ὁ Βαρύχ λέγει . „ Ἐξέυρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπισήμης , ἔ ἔδωκεν αὐτῇ Ἰακώβ τῷ παιδὶ αὐτοῦ ,
 ἔ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ . (Βαρ . γ' . 36 .) ἔ ὁ Θεοδώριτος . „ Πάλαι μὲν τὸν νόμον , μετὰ δὲ
 ταῦτα ἔ τὴν χάριν ἀπέγγειλεν Ἰουδαίοις . ἀλλ' ἀνάξιοι ἑκατέρων ἐδείχθησαν .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Οὐδενὶ γὰρ τῶν ἔθνων τὸν διὰ Μωσέως δέδωκε νόμον , οὔτε τὴν διὰ τῶν Προ-
 φητῶν προσενήνοχεν ὠφέλειαν . τούτους δὲ μόνους τῆς τοιαύτης ἀρδείας ἠξίωσεν . ἀλλ' ἀχάριστοι περὶ τὸν εὐεργέτην
 ἐγένοντο . τὰ δὲ ἔθνη διὰ τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων τοῦ νομοῦ φωτὸς τὴν ἀγλήν δεξάμενα , τὸν οἰκεῖον ἐπέγχετο Δε-
 μιουργὸν , ἔ τούτῳ προσφέρει τὸ σέβας δεινικῶς .

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΗ.

ᾠδὴ Ἀλληλούϊα. (1)

Συνήθαιον ἔχουν οἱ ἅγιοι, κατὰ τὸν θεὸν Χρυσόστομον, διὰ τὴν πολλὴν εὐγνωμοσύνην καὶ εὐχαρίστον διαθέσιν τοὺς, καὶ ὅταν μέλλουν νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Θεόν, χαλοῦν καὶ ἄλλους συγκοινωνοὺς διὰ νὰ συμβοηθῇσιν αὐτοὺς εἰς τὴν καλὴν καὶ χρεωσικὴν ὑπηρεσίαν ταύτην, τῆς πρὸς Θεοῦ εὐχαριστίας. τοῦτο ἔκαμαν οἱ τρεῖς παῖδες, ὅταν ἦτον μέσα εἰς τὴν κάμινον, καλῶσαντες ὅλην κτίσιν. ἓνα μὲν, πρὸς ἔπαινον τῆς γανομένης εἰς αὐτοὺς εὐεργασίας καὶ χάριτος, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐφυλάχθησαν ἀβλαβεῖς ἀπὸ τὴν φωτίαν. καὶ ἄλλο δὲ, εἰς δοξολογίαν τοῦ Δεσπότη τοῦ τῆς κτίσεως. τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον κάμνει καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ. διατὶ αὐτὸς συμπεριλαβὼν καὶ τοὺς δύο Κόσμους τὸν ἄνω καὶ κάτω, τὸν νοητὸν καὶ αἰσθητὸν, παρακαλεῖ τοὺς νὰ ὁμολογοῦν τὸν Ποιητὴν τοὺς Θεόν. ἔπειδὴ γὰρ οἱ ἅγιοι δὲν εἶναι ἱκανοὶ μόνοι εἰς τὴν κατ' ἐξῆς δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ. διὰ τοῦτο τρέχουν μὲ τὸν λόγον εἰς ὅλα τὰ κτίσματα, καὶ καλοῦσι ταῦτα εἰς ὑμνολογίαν τοῦ Κτίσαντος. Κατασκευάζει δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὴν προσκάλεσιν ταύτην τῶν δύο Κόσμων, καὶ ἄλλο βαθύτερον νήμα. δείχνει δηλαδὴ μὲ αὐτὴν, ὅτι ἓνας εἶναι ὁ Ποιητὴς τῶν δύο Κόσμων τοῦ ἄνω καὶ οὐρανοῦ, καὶ τοῦ κάτω καὶ ἐπιγείου. καὶ διὰ τούτων ἐπισομίζει φανερώς ἐκείνους, ἐποὺ λέγουσι δύο δημιουργοὺς, ἓνα τοῦ νοητοῦ Κόσμου τῶν Ἀγγέλων, καὶ ἄλλον τοῦ αἰσθητοῦ. διότι διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τις, ἀπὸ τὴν διαφορὰν τῶν δύο αὐτῶν Κόσμων, ὅτι εἶναι δύο καὶ οἱ τούτων δημιουργοὶ. τοῦτου χάριν ὁ Δαβὶδ, ποιήσας ἓνα ἑναρμόνιον χορὸν ἀπὸ ὅλα ὁμοῦ τὰ κτίσματα νοητὰ τε καὶ αἰσθητά, πλέκει μίαν δοξολογίαν εἰς τὸν ἓνα καὶ μόνον τούτων δημιουργόν. (2)

1 :., Αἰ-

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ ἐπιγράφεται Ἀλληλούϊα Ἀγγαίου ἢ Ζαχαρίου.

(2) Σημειῶσαι, ὅτι τὸν παρόντα Ψαλμὸν ἔτι τοὺς ἀκολουθοῦντες δύο, Αἴνους ὑπομάρχομεν κατὰ τὸν ἄγιον Μάρκον τὸν Ἐφεσίου, διὰ τὸ ἐν αὐτοῖς εὐφημίαν τινα ἢ αἶνον ἐμπεριέχεσθαι τοῦ Θεοῦ, διὰ πάντων ἐξῆς τῶν κτισμάτων. ἢ Αἰνεῖτε γὰρ φησι τὸν Κύριον τάδε τινα ἢ τάδε. (ἐν τῇ ἐξηγήσει τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας) ἢ τοῦτο δὲ σημειοῦμεν ἐνταῦθα ὡς ἀναγκαῖον, ὅτι καθὼς φάλλομεν ἀργῶς τὸ, Κύριε ἐκέκραξα πρὸς σὲ εἰσακουσέν μου. ὁμοίως ἢ τό. ἢ Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου, τοὺς δὲ ἐν τῇ μετὰ τὸ εἶχους τοῦ Ψαλμοῦ φάλλομεν χύμα. ἔως οὐ νὰ φθάσωμεν εἰς τοὺς εἶχους τοῦ. ἢ Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου. ἢ τοῦ. ἢ Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι Κύριε. ἢ τοῦ. ἢ Ἐὰν ἀνομιᾶς παρατηρήσῃς Κύριε. κατὰ τοὺς ὁποίους φάλλομεν ἢ τὰ τροπάρια, ἢ δὲν ἀφίνωμεν τοὺς ἐν τῇ μέσῃ εἶχους τοῦ Ψαλμοῦ. τοιοῦτο τῆσπας πρέπει νὰ φάλλωμεν χύμα ἢ ὅλους τοὺς εἶχους τῶν τριῶν τούτων Ψαλμῶν τῶν Αἴνων, ἔως νὰ φθάσωμεν εἰς τοὺς εἶχους τοῦ. ἢ Δέξα αὐτὴ ἔσαι. ἢ τοῦ. ἢ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυναστείαις αὐτοῦ, καθὼς φάλλομεν τὰ τυχόντα ἔξ ἢ τέσσαρα τροπάρια. ἢ δὲν πρέπει νὰ ἀφίνωμεν τοὺς ἐν τῇ μέσῃ εἶχους τῶν Αἴνων. ὅθεν κακῶς ἢ ἀτάκτως ἢ σφαλερῶς ποιοῦντι, οἱ φάλλοντες μόνους δύο εἶχους τοὺς πρώτους τῶν Αἴνων, ἢ ἔπειτα ἀφίνοντες τοὺς ἐν τῇ μέσῃ εἶχους, πηδῶσιν εὐθὺς εἰς τό. ἢ Δέξα

αθ-

1: „ **Α**ίνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν·
 „ νῶν· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις·

2: „ Αἰνεῖτε αὐτὸν πάντες οἱ Ἄγγελοι
 „ αὐτοῦ· αἰνεῖτε αὐτὸν πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ·

Ἀπὸ μὲν τὸν πρῶτον οὐρανὸν τὸν ἐν ἄρ·
 χῇ ποιηθέντα, καλεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἄγγελους (1)
 ἀπὸ δὲ τὸν δευτέρου οὐρανὸν ἥτοι ἀπὸ τοῦ σερέω-
 μα, καλεῖ τοὺς φωσῆρας καὶ τοὺς ἀσέρας· παρακά-
 τω δὲ καλεῖ ἀπὸ τὴν γῆν, τοὺς δράκοντας καὶ τὰ
 λοιπὰ θηρία, καὶ ζῶα, καὶ τελειώνει τὸν λόγον του εἰς
 τοὺς ἀνθρώπους· ἕνα δὲ καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι τὸ ἐκ τῶν
 οὐρανῶν, καὶ τὸ ἐν τοῖς ὑψίστοις· ἔπειτα λέγει, καὶ
 ποῖα μὲν καλεῖ ἀπὸ τοὺς οὐρανούς, ποῖα δὲ, ἀπὸ
 τὰ ὑψίστα μέρη·

Πρῶτον λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ τὸ κατώτερον
 τάγμα τῶν Ἀγγέλων· καὶ ἔπειτα διὰ τὰ λοιπὰ τάγ-
 ματα αὐτῶν, τὰ ὅποια Δυνάμεις ὠνόμασεν· ἡ καὶ
 ὅλα τὰ τάγματα ὀνομάζει Δυνάμεις καὶ Ἀγγέλους,
 Ἀγγέλους μὲν, διὰ τὴν ἀγγέλλουσιν ἥτοι μνηύουσιν τὰ
 τοῦ Θεοῦ λόγια· (2) Δυνάμεις δὲ, διὰ τὴν δύναμιν
 τὴν τελειῶνουν τοῦ Θεοῦ τὰ προσάγματα· „ Δυνα-
 τοὶ γὰρ, φησιν, ἰσχυτοὶ, ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ·
 (Ψαλ. ρβ. 20.) (3)

3: „ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἥλιος καὶ σελήνη· αἱ
 „ νεῖτε αὐτὸν πάντα τὰ ἄστρα καὶ τὸ
 „ φῶς·

Ταῦτα

αὕτη ἔχει· ἢ εἰς τὸ· „ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυνάμεσιν αὐτοῦ· ὅθεν τοῦτο μαρτυροῦντες, ὡς διορθώσουσιν τὸ
 ἔργοι, καὶ ὡς φάτωσιν ὅλους τελείους τοὺς εἰσὶν τῶν ἄντων, καθὼς καὶ εἰς τὸ ἄγιον Ὅρος, καὶ εἰς πολλὰς ἄλλους
 τόπους, τοὺτους φάλλουσιν ὁλοκλήρους·

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Συναπτόμεν δὲ, πρὸς μὲν τὸ αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν, τὸ, αἰνεῖτε αὐτὸν
 ἥλιος καὶ σελήνη ἄστρα καὶ φῶς· ἃ εἰσὶν ἐν τῷ σερέωματι· πρὸς δὲ τὸ, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις τοῖς ἀνωτέροις τοῦ
 σερέωματος, καταλλήλως ἀποδοτέον τὸ, αἰνεῖτε αὐτὸν πάντες οἱ Ἄγγελοι αὐτοῦ· οἱ μὲν γὰρ φωσῆρες αἰσθητὰ
 σώματα ὄντες, καὶ ἐν τοῖς φαινομένοις ὁρώμενοι, εἰκότως ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν οὐρανῶν αἰνεῖν τὸν ἑαυτῶν Ποιητὴν προ-
 σάττονται· Ἄγγελοι δὲ, ἃ τε ἀφανεῖς ὄντες καὶ ἡμῖν ἀράτοι, ἀπὸ τῶν ἀφανῶν ἡμῖν ὑψίστων τῷ Θεῷ τὸν αἶνον ἀ-
 ποδιδόναι κελεύονται· ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὁ θεὸς Μωϋσῆς, οὐδὲν ἡμᾶς περὶ τῆς τῶν νοερῶν φύ-
 σεων δημιουργίας ἐδίδασκεν, ἀναγκαίως ὁ Προφήτης ἐνταῦθα καὶ τὴν τούτων ἐπιήσαστο μνήμην· καὶ ἐπηγάγεν, ὅτι
 αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν· ἐνενόησε γὰρ τὰς Ἀγγελικὰς Δυνάμεις καὶ οὐρανίους, καὶ τὸ ἐννόημα ἔργον ἦν, λόγῳ
 συμπληρούμενον καὶ πνεύματι τελειούμενον, ὡς ὁ Θεολόγος ἐφ' Ἐρηγόριος· διὸ καὶ προσφέρει τῷ Ποιητῇ τὸν ὕμνον
 παρεγγυᾷ· τοῦτο γὰρ αὐτῷ παρὰ τῶν ποιημάτων τὸ χρέος ὀφείλεται· καὶ πᾶν ὑπ' αὐτοῦ γενόμενον, καὶ λόγῳ τετι-
 μημένον, προσήκει τοῦτο διαπαντὸς ἐκτινύειν τὸ ὄφλημα, εἰδὲ τὰ κτιστὰ ἔχοντα φύσιν ὑμνεῖν, οὔτε δὲ ὁ Ὑψίστος
 τοῖς ὑμνοῦσιν, οὔτε τὸ Πανάγιον συντέτακται Πνεῦμα· δῆλον, ὅτι τῆς κτίσεως οὐχ ὑπάρχουσι φύσεως, ὑμνεῖται
 ἄρα καὶ αὐτὸς, καὶ τὸ Πανάγιον Πνεῦμα· οὐ γὰρ εἰς ἄλλο μέσον τῶν ὑμνοῦντων καὶ ὑμνουμένων· ἀλλ' ἢ μὲν κτίσις
 ὑμνεῖ, ὁ δὲ Κτίστης ὑμνεῖται·

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος· „ Αἱ νοερὰι φύσεις τῆς Ἀγγελικῆς ἐπωνυμίας ἐκκρίτως ἡξίωσαν, διὰ
 τὸ πρῶτα αὐταῖς ἐγγίνεσθαι τὴν θεαρχικὴν ἑλλαμψίν, καὶ δι' αὐτῶν εἰς ἡμᾶς διαπορθευέσθαι τὰς ὑπὲρ ἡμᾶς
 ἐκφαντορίας· οὕτω γοῦν ὁ νόμος, ὡς ἡ Θεολογία φησι, δι' Ἀγγέλων ἡμῖν ἐδιδόθη· καὶ τοὺς κλεινοὺς δὲ πρὸ νό-
 μου καὶ μετὰ νόμον ἡμῶν πατέρας, Ἀγγελοὶ πρὸς τὸ θεῖον ἀνήγον, ἢ τὸ πρακτικὸν εἰσπνεύμενοι, ἢ μυσηρίων ὑ-
 περκοσμίων ὁράσεις· ἢ θείας τινες προαναρήσεις ὑποφητικῶς ἀναφαίνοντες· διὰ γὰρ τῶν πρῶτων τὰ δεύτερα πρὸς
 τὸ θεῖον ἀνάγονται· τὰ μὲν οὖν ἀγιώτατα τῶν ὑπερτάτων εὐσιῶν τάγματα, καὶ Ἀγγέλους καλοῦσιν οἱ Θεολόγοι·
 καὶ γὰρ εἰσιν ἐκφαντορικὰ καὶ αὐτὰ τῆς θεαρχικῆς ἐλλάμψεως· τὴν τάξιν δὲ, τὴν τῶν οὐρανίων νοῶν τελευταίαν, οὐκ
 ἔχει λόγον Ἀρχὰς, ἢ Θρόνους, ἢ Σεραφίμ ὀνομάζειν· οὐδὲ γὰρ εἰς ἐν μετανοσίᾳ τῶν ὑπερτάτων Δυνάμεων·

(3) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Αἰνεῖτε αὐτὸν πᾶσαι αἱ ἐραταὶ αὐτοῦ· λέγει δὲ ὁ φιλάγγελος Διονύσιος· „ Οὐράνι-
 αι

Ταῦτα τὰ οὐράνια σώματα εἶναι εἰς τὸν δευτέρου οὐρανόν : ἦτοι εἰς τὸ σερῶμα. ἥλιον μὲν οὖν καὶ Σελήνην καὶ ἀστρα, θελεῖς νοήσεις τὰ σκευὴ τούτων καὶ ὑποκαίμενα, ὅπου δέχονται τὸ φῶς. φῶς δὲ, νοήσεις ἐκεῖνο, ὅπου ἐμοιράσθη εἰς τὰ σκευὴ καὶ δοχεῖα τοῦ ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἢ ταῦτα μὲν λέγει, τὰ ἐν τῇ τατάρτῃ ἡμέρᾳ κτισθέντα. φῶς δὲ λέγει ἐκεῖνο, ὅπου ἐκτίσθη τὴν πρώτην ἡμέραν, τὸ ἀσχετον, καὶ μὴ ἔχον ὑποκείμενον σκεῦος. (1) Πῶς δὲ θέλουν αἰνεῖσθαι αὐτὰ τὸν Θεόν, εἰς καὶ ὅπου δὲν ἔχουν οὔτε φωνήν, οὔτε γλῶσσαν, οὔτε διαλογισμὸν, οὔτε ψυχὴν; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τρεῖς τρόποι εἶναι δοξολογίας, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον. πρῶτος τρόπος εἶναι ὁ διὰ φωνῆς γενόμενος. καθὼς ὁ Μωϋσῆς εἶπα μὲν τὴν ἀδελφὴν τοῦ Μαρίας, αἰνῶν τὸν Θεόν καὶ λέγων, Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ. ἐνδόξως γὰρ δαδῶξασαι. (Ἐξ. ιβ. 1)

Δευτέρος τρόπος δοξολογίας εἶναι, ὁ διὰ τῆς ὁψείας καὶ θεωρίας τῶν ἐφ' ὅραμα γενόμενος. καθὼς εἶναι ἐκεῖνο, οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ. (Ψαλ. ιη΄. 1.) περὶ τοῦ ὁποῦ τούτου τρόπου εἵπομεν ἐν τῇ ἐν΄. Ψαλμῷ. τρίτος τρόπος δοξολογίας εἶναι, ὁ διὰ τῆς ἐναρέτου ζωῆς καὶ τῶν καλῶν ἔργων γενόμενος. Ὅπως γάρ, φησιν, ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δεξάσονται τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς (Ματθ. ε΄. 16) αἰνᾷτε λοιπὸν, λέγει

τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ ἄλογα καὶ ἄψυχα, μὲν τὸ μὲν γεθός σας, μὲν τὸ κάλλος σας, καὶ μὲν τὴν θέσιν σας, μὲν τὴν χρῆσιν ὅπου προξενεῖτε καὶ μὲν τὴν ὑπηρεσίαν ὅπου κἀμνετε, μὲν τὴν διαμονὴν καὶ σερεότητά σας, καὶ μὲν τὰ τοιαῦτα ἄλλα φυσικὰ ἰδιώματά σας, τὰ δὲ ποῖα παρκαίνουσιν ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους ὅπου σὺς βλέπουν, εἰς τὸ νὰ θαυμάζουν καὶ νὰ ἐπαινοῦν τὸν Δημιουργόν σας. καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν μετὰ χειρίζονται πρὸς ὕμνον Θεοῦ. διότι κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, πάντα Θεὸν ὕμνεῖ καὶ δοξάζει φωνᾷς ἀλαλήτοις. ἐπὶ πᾶσι γὰρ εὐχαριστεῖται δι' ἐμοῦ Θεός. καὶ οὕτως ὁ ἐκείνων ὕμνος ἡμέτερος γίνεται. παρ' ὧν ἐγὼ τὸ ὕμνεῖν λαμβάνω. (λόγ. εἰς τὴν καινὴν Κυριακὴν.)

4 : Ἄνεῖτε αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα Κυρίου.

Εἵπομεν εἰς διάφορα μέρη, ὅτι εἶναι συνήθεια εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν νὰ προφέρει πληθυντικῶς τὰ ἑνικά. ὅθεν καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ οὐρανοὺς οὐρανῶν, ὀνομαζέει τὸν οὐρανόν : δηλαδὴ τὸν πρῶτον

αἱ μὲν Δυνάμεις, ὅπαντες οἱ θεοὶ νῦν ὀνομαζονται. Σεραφίμ δὲ, καὶ Θρόνοι, καὶ Κυριότητες οὐδαμῶς ἀμφισβητοῦν γὰρ αἱ τελευταῖαι τῶν ὑπεράνω εἰσιν ὀλίγως ἰδιωτικῶν. καὶ ἐπειδὴ εἰς τρία διήρηται τὴ κατ' αὐτοὺς λόγῳ πάντες οἱ θεοὶ νῦν εἰς οὐσίαν, καὶ δυνάμιν, καὶ ἐνεργεῖαν, ὅταν ὅπαντας, ἢ τινὰς αὐτῶν οὐρανίας οὐσίας, ἢ οὐρανίας Δυνάμεις ἀποκαλέωμεν, αὐτοὺς περιφραστικῶς τοῦς, περὶ ὧν ὁ λόγος ἐμφαίνειν ἡμῶς οὐκ ἔστιν, ἐκ τῆς καθ' ἑαυτοὺς αὐτῶν οὐσίας καὶ δυνάμεως. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. Ὅτι ἔχομεν μὲν τοὺς τὴν νοητὴν φύσιν ἀσωμάτως ἰδεῖν, εἰ καὶ ἀσώματος. πνεῦμα δὲ ἢ πῦρ ἀκούει, τὸ μὲν, ὡς νοητὴ φύσις, τὸ δὲ, ὡς κατὰ φύσιν. οὐκ ἔχομεν δὲ οἱ προέλαμεν, ἢ ποσοῦσαν εἰδέναι, Ἀγγέλους τινὰς καὶ Ἀρχαγγέλους, Θρόνους, καὶ Κυριότητας, Ἀρχάς, Ἐξουσίας, Λαμπρότητας, καθαρὰς φύσεις καὶ ἀκίβδηλους. δυνατὰς ἰσχυρὰ φυσικῇ τε καὶ ἐπικτήτῃ. ὑμνοῦδος θαλάσσης μεγαλειότητος. ὅς ὁ Δαβὶδ Δυνάμεις καλεῖ, ὡς τῶν σωματικῶν παθῶν ἐλευθέρως, καὶ πληρεῖν τὰ καλούμενα Δυνάμεις.

(1) Λέγει δὲ ὁ Δαβὶδ ὁ ποιητής. ἢ Ἐναπέθετο δὲ τοῖς φασίῃσι τὸ πρωτόκτιστον φῶς ὁ Δημιουργός, οὐχ ὡς ἀπορῶν ἄλλου φωτός. ἀλλ' ἵνα μὴ ἄργον ἐκεῖνο μείνῃ τὸ φῶς. φωστὴρ γὰρ εἰς αὐτὸ τὸ φῶς, ἀλλὰ φωστὴς δεχόμενος. ἐκ τοῦ ἡλίου δὲ ἢ σελήνης φωτίζεται, ἵνα ἡμεῖς καὶ τὰς ἐντέθειν τῇ κτίσει, ἀρχοντας καὶ ἀρχομένους. καὶ παιδευθῶμεν καὶ ἡμεῖς κοινωνοὶν ἀλλήλοις καὶ μεταδιδόναι καὶ ὑποτάσσασθαι, πρῶτον μὲν τῷ Ποιητῇ, εἶτα καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κατισταμένοις ἀρχουσιν. ἐκλείπει δὲ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη τῶν τῇ κτίσει προσκυνοῦντων διελέγχοντα τὴν ἀνοιαν, καὶ παιδευόντα, ὡς πρὸς τὰ εἰς καὶ ἄλλωτά. πᾶν δὲ τρεπτόν. οὐ Θεός. ἔφη δὲ καὶ ὁ θεῖος Διονύσιος. ἢ Ἀβὴν ἢ ὡς περὶ οὐσίας δυνάμεις, τὰς οὐρανίας καὶ φασίμους καὶ ἀσώτους οὐσίας καὶ τάξεις, ἀναλλοιώτους διαφυλάττει.

τον, τὸν ἐν ἀρχῇ δημιουργηθέντα. „ ἐν ἀρχῇ γὰρ φησιν, ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. (Γέν. α'. 1.) διότι καὶ ἀλλαχοῦ λέγει περὶ τούτου „ ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ. (Ψαλ. ριγ'. 5.) καὶ τὸ, αἰνεῖτε δὲ, καὶ τὸ, αἰνεσάτωσαν. πληθυντικὰ μὲν εἶναι, λαμβάνονται δὲ ἀντὶ ἐνικῶν. ὕδωρ δὲ ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ, εἶναι τὸ νερὸν τὸ ὑπεράνω τοῦ σφαιρώματος εὐρισκόμενον. πῶς δὲ αἰνεῖ ὁ πρῶτος οὐρανὸς τὸν Θεόν, εἰς καιρὸν ὅπου εἶναι ἀόρατος; εἶπομεν εἰς τὸν ιη'. Ψαλμὸν, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ αὐτὸς εἶναι ἀόρατος, ὅμως ἡμεῖς διὰ τοῦ ὁρωμένου οὐρανοῦ ἡγουν τοῦ σφαιρώματος, συλλογίζομεθα, ὅτι εἶναι καὶ ἐκεῖνος. καὶ ἀκολουθῶς διὰ τοῦ συλλογισμοῦ, δοξάζομεν τὸν τούτου Ποιητὴν Θεόν. ἀνίσως δὲ ὁ ἀόρατος οὐρανὸς αἰνῇ τὸν Θεόν: δι' ἡμῶν δηλαδὴ τῶν νοούντων αὐτόν. φανερόν εἶναι, ὅτι πολλῶι μᾶλλον αἰνεῖ αὐτόν ὁ ἀόρατος: δηλαδὴ τὸ σφερόμα, διὰ τῆς θεωρίας καὶ καλλονῆς αὐτοῦ.

(1)

„ Ὅτι αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν.

Μετὰ τὴν λέξιν τοῦ εἶπε, δύο πράγματα ε-

φανέρωσεν ὁ Δαβὶδ. ὅχι μόνον, ὅτι μὴ ὄντα παρῆ. γαγεν ὁ Θεὸς τὰ ἀνωτέρω κτίσματα, Ἀγγέλους δηλαδὴ καὶ οὐράνια σώματα. ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ παρῆ. γαγε μὲ πολλὴν εὐκολίαν. καθὼς γὰρ εἶναι εὐκόλου εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ εἴπῃ. εἴτι καὶ εἰς τὸν Θεόν εἶναι εὐκόλου τὸ νὰ ποιῇ τὰ μηδαμῶς ὄντα. ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, περισσότερον εἶναι εὐκόλου εἰς τὸν Θεόν τοῦτο, παρὰ ὅπου εἶναι εὐκόλου εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ λόγος. διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παρῆ. σηση τινος τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐκολίας, μετὰ τὴν ὑπό. αν ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐδημιούργησε, κατὰ τὸν Χρῆ. σορρήμονα.

„ Αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθη. „ σαν.

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, λέγει πάλιν καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ. καθὼς τοῦτο συνειθίζει νὰ κάμῃ εἰς πολλὰ μέρη. ὁ Θεός, λέγει, εἶπε μόνον καὶ ἐπρόσθε, καὶ εὐθὺς ἐγέναν καὶ ἐκτίσθησαν τὰ κτί. σματα. εἴτι γὰρ γράφεται καὶ ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Γέν. νέσεως. „ Καὶ εἶπεν ὁ Θεός. γενηθήτω φῶς. καὶ ἐγένετο φῶς, (Γέν. α'. 3.) ὁμοίως καὶ τὰ λοι. πὰ.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει. „ Ἕλληνες μὲν οὖν οἱ τὰ περὶ οὐρανοῦ φιλοσοφῆσαντες, ἕνα ὑποτίθενται οὐρανόν. ἢ οὐκ ἔχειν φύσιν, δεύτερον, ἢ τρίτον, ἢ πολλοὺς προσγενέσθαι, πάσης τῆς οὐσίας τοῦ οὐρανοῦ σώματος εἰς τὴν τοῦ ἐνὸς σύστασιν ἀπαναλωθείσης, ὡς οἶονται. ἡμεῖς δὲ, τοσοῦτον ἀπέχομεν τῷ δευτέρῳ ἀπιστεῖν, ὅτι καὶ τὸν τρίτον ἐπιζητοῦμεν, οὐ τῆς θείας ὁ μακάριος Παῦλος ἠξιώθη. ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. „ Ἐν μὲν τῇ κοσμογενεῖα, φησιν, οὐρανοῦ ποίησιν παρελάβομεν, ὃν οἱ τῶν ἔξω σοφοὶ ἀναστρεφόμενοι σφαῖραν φασιν. ἐκάλεσε δὲ καὶ τὸ σφαιρόμα οὐρανὸν ὁ Θεός, ὃν ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος γενέσθαι προσέταξε. καὶ τούτου τὴν φύσιν, ὁ μὲν θεὸς Βασιλεὺς λεπτὴν, φησιν, ὡσεὶ καπνὸν, ἐκ τῆς θείας μεμυημένος Γραφῆς. ἕτεροι δὲ, ὑδατώδη, ὡς ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων γενομένην. ἄλλοι, ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων. ἄλλοι, πέμπτον σῶμα καὶ ἕτερον παρὰ τὰ τέσσαρα. ἐστὶ μὲν οὖν οὐρανὸς οὐρανοῦ, ὁ πρῶτος οὐρανός, ἐπάνω ὑπάρχων τοῦ σφαιρώματος. Ἰδοὺ δύο οὐανοί. καὶ τὸ σφαιρόμα γὰρ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς οὐρανόν. σύνηδες δὲ τῇ θεῇ Γραφῇ καὶ τὸν ἄερα οὐρανὸν καλεῖν, διὰ τὸ ὁρᾶσθαι ἄνω. εὐλογεῖτε γὰρ, φησι, πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. τοῦ ἀέρος λέγω. ὁ ἀὴρ γὰρ ἐστὶ τῶν πετεινῶν πορεῖα, καὶ οὐχ ὁ οὐρανός. Ἰδοὺ τοῖς οὐανοί, οὗς ὁ θεὸς ἔφη Ἀπόστολος. εἰδὲ καὶ τὰς ἑπτὰ ζώνας, ἑπτὰ οὐανοὺς ἐκλαβεῖν ἐκλήσεις, οὐδὲν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας λυμάνεται.

Ὁ δὲ θεὸς Αὐγουστίνος ἐμπύριον ἢ ἐμπύρινον, τὸν πρῶτον οὐρανὸν ὀνομάζει. ὁ δὲ θεὸς Κάλλιςτος λέγει. „ Ὁ αὐτὸς ἔχει τὴν οὐσίαν τοῦ φῶς. ἔφη δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Ὁ γὰρ οὖν λέγει, αἰνεῖτε τὸν Κύριον Ἀγγελοὶ, Δυναμεις, σελήνη, ἥλιος, ἀστέρες, τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ταῦτα λέγει, ὅτι ἔκαστον τῶν γενομένων ἔστι ἐκ τῆς τοῦ πεποιηκῆτος σοφίας, καὶ πολλοῦ γέμει τοῦ θαύματος. ἔπερ συντόμως ὁ Μαῦσῆς ἐν προοιμίῳ λέ-

τὰ κτίσματα, εἶπε μόνον, καὶ ἔγιναν.

6: „ Ἐστησεν αὐτὰ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς
„ τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ἐσπερέωσε, λέγει, ὁ Θεὸς τὰ ἀνωτέρω
κτίσματα, τὸσον κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν, ὅσον
καὶ κατὰ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν, καὶ τόξιν,
καὶ χρεῖαν· ἀμετακίνητα γὰρ ταῦτα εἰσιν εἰς ὅλην
τὴν αἰῶνα, καὶ μὴ παραβαίνοντα τοὺς νόμους τῆς
φύσεώς των.

„ Πρόσταγμα ἔθετο, καὶ οὐ παρελεύ-
„ σεται.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος φανερώνει τὴν εὐκολίαν,
μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς συνέχει καὶ διακρατεῖ τὰ κτί-

σματα· ἔβαλε, λέγει, ὁ Θεὸς εἰς αὐτὰ πρόσχυ-
μα καὶ ὁρθόειον· τὸ ὅποιον αὐτὰ δὲν ἠμποροῦν
νὰ παραβοῦν· ἀλλὰ ὡσὰν δοῦλα, δὲν τολμοῦν νὰ
εὐγουν ἐξω ἀπὸ τὴν πρόσαγνὴν τοῦ Δεσπότου των.
(1)

7: „ Αἰνῆτε τὸν Κύριον ἐκ τῆς γῆς θρά·
„ Κοντες καὶ πῦσαι Ἀβυσσοί.

Δράκοντας μὲν λέγει τώρα, τὰ κτήνη τῆς
θαλάσσης, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ Θεοδώριτον,
καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει· „ Δράκων οὗτος, ὃν ἔ-
πλασας ἐμπαῖζειν αὐτῷ (τῷ ὕδατι δηλαδὴ, ἢ τῷ
σοιχίῳ τῆς θαλάσσης) (Ψαλ. ργ'. 26.) ἀβύσ-
σους δὲ ὀνομάζει τὰ πελάγη· διότι, ὅταν ἰδῇ τι-
νὰς τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τοῦ κήτους, καὶ τὴν σύ-
στασιν τοῦ σώματος του, τὴν ὁποίαν ἡ τοῦ Ἰωβ βί-
βλος διηγέται μὲ περισσοτέρην σαφήνειαν καὶ πα-
ράστασιν (ἐν Κεφ. μ'.) πῶς δὲν θέλει θαυμάσαι
ὑπερβολικῶς, καὶ νὰ ὑμνήσῃ τὸν Θεόν, ὅπου ἐδη-

μι-

λεγε· „ Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε· καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν· οὕτω καλὰ, ὥς δοξάζειν τὸν πεποιηκότα,
καὶ τὸν θεατὴν ἄγειν εἰς εὐφημίαν τοῦ τεκνημένου· αἶνον οὖν τεύτ' ἐνφύσει, τὸ κάλλος τῶν γενομένων, τίκταν ὑ-
μναλογίαν τῷ πεποιηκότι· ὅπερ καὶ ὁ Παῦλος δηλοῖ· „ Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμα-
σι νοούμενα καθοράται· προσίθισι δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅπως, καὶ πῦρ ἐναντία ἀλλήλοις· ἀλλ' ὁμοῦ, οὔτε τοῖς
ὕδασι τὸ πῦρ κατασβέννεται, οὔτε τὸ πέπληγός ὕδωρ τῷ ἀπείρῳ πυρὶ κατατίχεται· δείκνυσιν δὲ ταῦτα τοῦ Θεοῦ
τὴν ἀρήκτον δύναμιν.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Τέσσαρα ἐνταῦθα τίθισιν, ὅτι τε ἐποίησε· καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων· καὶ μετ' εὐ-
κολίας· καὶ ὅτι γενομένα διακρατεῖ· τὸ μὲν γὰρ εἰπεῖν, αὐτὸς εἶπε· τὴν εὐκολίαν δηλοῖ· θελήματι γὰρ μόνῳ δι-
μιουργεῖ· ὁμοῦ τῇ βουλήσει συνυφισταμένης τῆς κτίσεως· ὅτι δὲ καὶ γενομένα διακρατεῖ, δηλοῖ τὸ ἐκτελεῖν αὐτὰ εἰς
τὸν αἰῶνα· ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐξουσίαν καὶ αὐθεντίαν (τοῦ Θεοῦ) πῶς παρεδήλωσεν, οὐ τῇ σῶσαι μόνον, ἀλλὰ τῷ
εἰπεῖν, πρόσχυμα ἔθετο· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Τάξις συνέχει ταῦτα ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος, τὴν
αὐτὴν ὁδὸν εὐδυνώμενα καὶ περιπρεσνόμενα, πεπληγὸς τε καὶ κινούμενα· τὸ μὲν, τῇ λόγῳ· τὸ δὲ, τῇ βούλῃ· ἔστη-
σεν αὐτὰ εἰς τὸν αἰῶνα, τοῦτο τῆς κτίσεως· καὶ εἴτε γέγονεν, ἢ γενήσεται, τοῦτο τοῦ βέλους· „ Αὐτὸς εἶπε
καὶ ἐγενήθησαν· ὅταν εἴπῃς τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ τὰ πάντα ἐκτίσθαι, οὐ τὴν ἀνθρωπίνην κτίσιν εἰσάγεις· οὐδεὶς
γὰρ ἡμῶν λόγῳ πράττει τὰ γινόμενα· Θεοῦ δὲ τὸ βούλεσθαι, πρῶτος ἐστὶ· καὶ Θεοῦ φωνὴ, φύσεώς ἐστι ποιητικὴ.
Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „ Ὅταν δὲ φωνὴν ἐπὶ Θεοῦ καὶ ῥῆμα καὶ πρόσαγμα λέγωμεν, τὴν ἐν τῇ θελήματι ῥα-
πὴν, διὰ τὸ τῶν διδασκομένων εὐσύνετον, ἡγουμένα ἐν εἰδει πρόσαγματος σχηματίζεσθαι· οἰμὴν, ἀλλὰ καὶ ἡ
σοφὴ καὶ ἐναρμόνιος τῶν γενομένων τάξις, Θεοῦ φωνὴ καὶ πρόσαγμα λέγεται· ἀληθὲς γὰρ τὸ ἐν σοφίᾳ γινόμενον·
Θεοῦ λόγος ἐστίν, οὐκ ὄργανοις τισι φωνητικῆς διακρούμενος· ἀλλὰ δι' αὐτῶν ἐκφανόμενος τῶν ἐν τοῖς φαινομένοις
θαυμάτων· εἶπεν οὖν, λέγει ὁ Θεοδώριτος, καὶ ἐγένοντο, καὶ οὐδὲν τοῦς ὑπ' αὐτοῦ τεθέντας ὅρους παραβῆναι δύ-
νεται· μόνη δὲ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις, ἢ λόγῳ τετιμημένη, παραβαίνει τὸν νόμον· καὶ ἡ μὲν θάλασσα, τοὺς ὁ-
ρους ἐπίσταται, καὶ τὴν ψάμμον αἰσχύνηται· καὶ νῦν καὶ ἡμέρα τὰ τεθέντα φυλάττουσι μέτρα· ἄνθρωποι δὲ τῶν θεϊ-
κῶν νόμων καταφρονεῖσι.

μιουργήσε τόσα μεγάλα ζῶα ; ὅπου ἐδιώρισεν εἰς αὐτὰ τόπους διὰ νὰ κατοικοῦν : ἤτοι τὰ μεγάλα καὶ ἁπλῶτα παλάμη τοῦ Ὑκεανού ; καὶ ὅπου δὲν ἀφίνει αὐτὰ νὰ εὐγύνουν ἐξω ἀπὸ τὰ διορισθέντα εἰς αὐτὰ ὁροθέτια ; ὁπλαδὴ μήτε νὰ ἐρχονται εἰς τὰ μέρη τῆς θαλάσσης , ὅπου πλέουν τὰ μικρὰ πλοῖα • μήτε νὰ πλησιάζουν εἰς τὴν γῆν , ἵνα μὴ καὶ τὰ πλέοντα καὶ κίαι βλόπτουν , τὰ γένη καὶ εἶδη τῶν ἐφαρίων διατρίβουν • ὅχι μόνον δὲ ταῦτα εἶναι ἄξιον νὰ θαυμάζῃ τις • ἀλλὰ νὰ θαυμάζῃ καὶ τὴν θαλάσσαν , κατὰ τὸν Χρυσόσομον • πῶς δηλαδὴ αὐτὴ , ἀγκαλὰ ἔχη τόσον ἀμετρον πλῆθος νεροῦ , καὶ σπρώχνεται ἀπὸ τὰς βίας τῶν ἀνέμων , καὶ φοβερῶς ἀναβράζῃ ὅλη , καὶ συσρέφεται κάτωθεν ἀπὸ τὸ βάθος , καὶ ἀφρίζῃ • μ' ὅλον τοῦτο δὲν ὑπερβαίνει τὰ ἐδικάτης ὁροθέτια • οὐδὲ τολμᾷ νὰ καταποντίσῃ τὴν χειτονεύουσαν γῆν , φυλάττουσα τὴν πρὸς αὐτὴν τοῦ Δεσπότου • καὶ ἀγκαλὰ ἔχη φύσιν ρευστὴν καὶ ἄτακτον καὶ ἄτακτον , φυλάττει ὁμως τὴν εὐταξίαν . Αὐτὰ λοιπὸν συλλογιζόμενος , τὸ ἀναγνώσκων , θέλεις θαυμάσεις ἀληθῶς τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ , καὶ τὴν δύναμιν , καὶ τὴν οἰκονομίαν • καὶ ἐκκολουθῶς θαλαῖς ὑμνολογήσεις τὸν Θεόν , καθὼς ἀπὸ τὰ ἄλλα κτίσματα , ἔτι καὶ ἀπὸ τὰ κῆτη καὶ ἀπὸ τὴν θαλάσ-

σαν . (1)

8 : „ Πῦρ , χάλαζα , χιών , κρύσταλλος ,
„ πνεῦμα καταγιγίςος τὰ ποιοῦντα τὸν
„ λόγον αὐτοῦ .

Αἰνεῖτε , λέγει , τὸν Κύριον καὶ ἐσὺ τὸ πῦρ ἥτοι ἡ ἄσραπτή . καὶ ἐσὺ ἡ χάλαζα , καὶ τὸ χιόνι , καὶ ὁ κρύσταλλος , καὶ ὁ σφοδρὸς καὶ ὑπερβολικὸς ἀνεμος . τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ πνεῦμα τῆς καταγιγίςος • διατὶ ἐσεῖς ὅλα ὑποτάσσεσθε εἰς τὸ πρὸς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ , γινόμενα καὶ ἐνεργούμενα , ἔχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν . ἀλλὰ πρὸς ὠφέλειαν καὶ χρεῖαν τῶν ἀνθρώπων . (2)

9 : „ Τὰ ὄρη καὶ πάντες οἱ βουνοὶ , ζῦ
„ λα καρποφόρα καὶ πᾶσαι κέδροι .
10 : „ Τὸ Ὑψιόν καὶ πάντα τὰ κτήνη , ἐρ
„ πετά καὶ πετεινά πτερωτά .

Ε.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος • „ Ἀξιόμαχος τοῦ Δημιουργοῦ ἔστω ἡ Πρόνοια , ὅτι τὰ ὑπερμεγέθη ἔχοντα ζῶα δημιουργήσας , τοῖς ἀπλῶτοις ἡλιασθεῖσι πελάγεσι , δείξας μὲν τὸ δυνατόν , τῇ δημιουργίᾳ • ἡ τῇ πύττει μὲν ἡ δὲ διττόμενος (ἥτοι φοβρίζων) τοῖς ἀνθρώποις • πᾶ δὲ τὴν ἐντεῦθεν κωλύσαι λῶβην , κρυπτῶν τὴν ὑπερβολήν .

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐγέβιος • „ Πρῶτον δὲ νῦν τοῦ Θεοῦ χειρὸς μέμνηται , ὃ δὲ φθαρτικῆς ὑπάρχον δύναμει • ὡς , δεσμοῖς ὡς περ τῆς τοῦ Θεοῦ βουλῆς πεπλεγμένη • δὴ καὶ γὰρ διὰ πάντων σωμάτων ἔστι διὰ πάσης τῶν ζῶων φύσεως , ἔστι διὰ ζῶων ἐν φυτοῖς δὲ , ἔστι διὰ ἀνθρώπων ἔστι διὰ τοῦ αἵματος , τῆς φθαρτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἐπιτελεσμένη . ὁ δὲ Θεοδώριτος • „ Ἐν αἵρῃ γίνονται ἡ χάλαζα ἡ χιών ἡ κρύσταλλος , ἡ τὰ σφοδρὰ πνεύματα • ταῦτα γὰρ καταγιγίςος ἐκάλει , ἡ τὸ πῦρ δὲ , οὐ μόνον ἐν γῇ , ἀλλὰ ἡ ἐν αἵρῃ φαινόμενόν ἐστιν ἰδεῖν • ἡ γὰρ ἄσραπτή ἡ κεραυνὸς ἡ πρηστιρὸς ἐξ αἵρος φέρονται • ταῦτα δὲ , φησὶ , τοῖς αὐτοῦ νεύμασιν εἶναι , οὐχ ὡς ἐμφυτὰ ἡ λογικὰ , ἀλλ' ὡς ἐπιδιμένα τῷ βουλήματι • νεύοντος γὰρ τοῦ Θεοῦ , τούτων ἔκαστον γίνεται . λέγει δὲ ὁ Χρυσόσομος • „ Εἴς τὸ δὲ ἔτερεσι λόγοις ἀπορήτοι τοῦτων , οὓς ὁ ποιῆσας οἶδεν αὐτός • διὸ καὶ τις ἔλαχεν • „ Οὐκ ἐστὶν εἰπεῖν τὸ τοῦτο ; εἰς τί τοῦτο ; πάντα γὰρ εἰς χρείας αὐτῶν ἔκτισται • (Σερ . λβ' . 26 .) Διακόνων δὲ τῶν πλῶτον τὸ πῦρ ἡ χάλαζα • ὥστε ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας καμίοντο τότε , καὶ ἐν τῷ πῦρ ἡ δροσίζον , ἐκότερα πρῶτον εἰσίνεοντο • τοῦτο οὐκ εὐχαιρίας ἔχον ; ἡ πολλὰς μὲν οὐκ • τὸν γὰρ Θεὸν ὁμοίως ἀνυμνεῖν χρεὶ , ἡ κολάζοντα ἡ ἀνιέντα κολάζοντα • ἀμφοτέρω γὰρ κινδυνεύει • ἀμφοτέρω ἀγαθότης • ἀνθρώποι μὲν γὰρ , τὸ μὲν , ἀγαθότητι ποιοῦσι • τὸ δὲ , πονηρίᾳ ἡ θυμῷ • ὁ δὲ Θεὸς ἀμφοτέρω , φιλοφρονεῖ • ὁμοίως γὰρ αὐτὸν ἀνυμνεῖν δεῖ , ἡ ὅτι ἔδωκεν ἐν Παράδεισῳ τὸν Ἀδὰμ , ἡ ὅτι ἐξέβαλε • ἡ χάριν εἰδέναι , οὐκ ὑπὲρ βασιλείας μόνον , ἀλλὰ ἡ ὑπὲρ τῆς γένεως • ἡ γὰρ ἡ ταύτην ἐποίησεν ἡ ὑπέληθεν , ὥστε κακίας ἀπαλλάξαι • οὐ τιμασθεῖται δὲ μόνον χάλαζα ἡ πῦρ , ἀλλὰ ἡ τιμασθεῖται ἀπὸ γένους • ἡ οὐκ ὅσθα ἐν Αἰγύπτῳ , ὅσα διὰ τούτων ἐδουματούργησεν τῶν σοιχείων ἡ ἐπὶ τῶν ἰουδαίων , ἡ ἐπὶ τῆς γενεᾶς τῆς ἡμετέρας ;

Ἐπειδὴ τὰ πλέον χαρόποιά, καὶ ὠραία, καὶ χρησιμώτερα, καὶ ὠφελιμώτερα κτίσματα τοῦ Θεοῦ, φανερόν ἔχουσι τὸν θαυμασμόν καὶ τὸν ἐπαινόν. διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἀφίνοντας ταῦτα εἰς ἓνα μέρος, καταγίνεται περισσώτερον διὰ τοῦ λόγου, εἰς ἐκεῖνα ὅπου φαίνονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους πλέον λυπηρὰ ἤτοι εἰς τὸ πῦρ, εἰς τὴν ἀσραπὴν, εἰς τὴν χάλαζαν, εἰς τὸν κρύσταλλον, καὶ τὰ λοιπὰ, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω. ὁμοίως καταγίνεται καὶ εἰς ἐκεῖνα τὰ κτίσματα, ὅπου φαίνονται ἀχρηστότερα ἢ γούν εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ εἰς τὰ καρποφόρα ξύλα καὶ εἰς τὰς ἀκαρπύους κέδρους. (1) ὁμοίως καὶ εἰς τὰ φαινόμενα βλαβερὰ, ὅποια εἶναι τὰ θηρία καὶ τὰ ἔρπετα. (2) καὶ καλεῖ αὐτὰ ὅλα εἰς τὸ νὰ δοξολογῶν τὸν Θεόν. διὰ νὰ δείξῃ ἐκ περιουσίας καὶ ἀπὸ αὐτὰ, τὴν καθολικὴν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι θαυμαστὰ καὶ ἀξιοῦσθαι καὶ χρειώδη. καὶ ἔχουσι λόγον καὶ σκοπὸν θαυμαστὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ἐκτίσθησαν. ἀγκαλὰ καὶ ὁ λόγος αὐτὸς καὶ σκοπὸς εἶναι ἴσως εἰς ἡμᾶς ἀκατάληπτος, ἢ δυσκολοκατάληπτος, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἡ μὲν γὰρ ἀσραπὴ γίνεται διὰ σημάδι ἐροχῆς, ἢ καὶ ἀνέμου, πολλὰς φορές. ἡ δὲ χάλαζα καὶ τὸ χιόνι, γίνονται ἐπιτηδεῖα εἰς τὴν γεωργίαν τῆς γῆς. τὸ δὲ πνῦμα τῆς καταιγίδος ἢ τὸ ἀνεμοσρέβειλον, ποτὲ μὲν, δίδωκε τὰ νέφρα ἀπὸ ἑνὸς τόπου εἰς ἄλλον. ποτὲ δὲ, τὰ συνανθραίζει. καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο γίνεται διὰ ὠφέλειαν. ἀγκαλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς δὲν φαίνεται, ὅτι ἔχει ὠ-

φέλειαν, διὰ τὴν ἀγνοσίαν ἀποῦ ἔχομεν. τὰ βουνὰ δὲ καὶ αἱ κέδροι (διὰ μέσου δὲ τῶν Κέδρων εἰς μαγαλιτέρων, καὶ ὅλα τὰ ἄκαρπα δένδρα συμπεριλαμβάνονται) τὰ βουνὰ, λέγω, καὶ αἱ κέδροι, καὶ τὰ λοιπὰ ἄκαρπα δένδρα, χρησιμεύουσιν εἰς οἰκοδομὰς ὁσπητίων, καὶ εἰς κατασκευὰς καραβίων. καὶ ἀπλῶς κἀνένα κτίσμα δὲν εἶναι περιττόν, οὐδὲ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἔγινε. τὰ λεοντάρια δὲ, καὶ αἱ Παρδαλεῖς, καὶ οἱ ἑλέφαντες, καὶ οἱ μονοκέρωτες, καὶ οἱ ῥινόκέρωτες, καὶ τὰ ἄλλα ὅμοια θηρία. ὁμοίως καὶ ἀπὸ τὰ ἔρπετα οἱ δράκοντες, καὶ οἱ ὄφεις, καὶ οἱ σκορπίοι, καὶ τὰ λοιπὰ φαρμακερὰ ζῶα. καὶ αὐτὰ, λέγω ὅλα, χρησιμεύουν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. διὰτὶ προξενοῦν εἰς ἡμᾶς φόβον. καὶ μᾶς κάμουν νὰ συσπλωθῶμεθα, καὶ νὰ σωφρονώμεν καὶ νὰ εὐρισκώμεθα εἰς ἀγῶνα. ταῦτα δὲ πρὸς τοῦτοις ἐνθυμίζουσιν ἡμᾶς καὶ τὴν ἁμαρτίαν καὶ παράβασιν, ὅπου ἐποίησεν ὁ Ἀδὰμ ἐν τῇ Παραδείσῳ. διὰ ταῦτα γὰρ ὅλα τὰ ζῶα τὰ πρότερον εἰς αὐτὸν ὑποτάσσοντο, καὶ τὰ ὀνόματα παρ' αὐτοῦ δεξάμενα, ἐπέβαλον τὸ νὰ δουλεύουν, καὶ νὰ ὑποτάσσωνται τοῦ λοιποῦ εἰς αὐτόν. (3) ἀπὸ νὰ λέγω τὰς ἄλλας χρείας καὶ ὠφελείας, ὅπου προξενοῦσι τὰ θηρία καὶ τὰ ὄφidia πρὸς τὰ κατασκευαζόμενα ἱατρικά. ἀνίσως λοιπὸν τὰ λυπηρὰ πρόξενον κτίσματα, καὶ τὰ φαινόμενα ἀχρηστὰ καὶ βλαβερὰ, εἶναι τόσον χρήσιμα, ὥς ὅπου διὰ μέσου αὐτῶν ἀναφέρεται ὕμνος καὶ δοξολογία εἰς τὸν Θεόν. τί νὰ εἴπῃ πλέον τινὰς διὰ τὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. ἢ Εἰπέ, πῶς γὰρ μὲν ἔσκηεν, ἢ μὲν εἰς ὄρεον κορυφὰς ἀνυγμένη, ἢ δὲ εἰς πεδιάδα καθευμένη. ἢ τοῦτο πολυειδὲς ἢ ποικίλως. ἢ ταῦτα κατ' ὄλγον ἐναλλαγὰς μεθισταμένη, πρὸς τὸ τὴν χρεῖαν εἶναι ἀφθονωτέρα, ἢ τῇ ποικίλῃ χαριεστέρη. ἢ ἡ μὲν, εἰς οἰκίστας νευρημένη. ἢ δὲ, ἀόικητος, ὅσῃ αἱ ὑπερβολαὶ τῶν ὀρέων ἀποτεμνοῦνται. ἢ ἄλλη πρὸς ἄλλο τι πέρας σχιζομένη ἢ ἀποβαίνουσα, τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλοφυΐας ἰνασφράγιον εἰς γνώρισμα. σκέψαι μοι καρπῶν ποικιλίαν ἢ ἀφθονίαν. σκέψαι μοι δυνάμεις βελῶν ἢ χυμῶν ἢ ἀνθέων ἢ ὀσμῶν, οὐχ ἡδίστων μόνων, ἀλλὰ ἢ πρὸς ὑγίαν ἐπιτηδεύειν. ἢ χρωμάτων χάριτας. ἐπειδὴ σοὶ πάντα προὔθηκέν, ὥσπερ ἐν πανδαίσις κοινῇ, ὅσα τε ἀναγκαῖα, ἢ ὅσα πρὸς ἀπόλαυσιν. ἢ εἰμὴ τι ἄλλο, ἐξ ὧν εὐεργετῇ, γνωρίσῃς Θεόν. ἢ τῇ δεῖσθαι, γένῃ σεαυτοῦ συνειδήσεως.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. ἢ Ὡς περ ἀπὸ τῶν ὀρέων ἢ βουνῶν ἐπὶ τὰ κρεῖττω μεταβέβηκε, ταῦτα δὲ ἦν τὰ ἀπὸ γῆς φυτὰ. ὅτῳ δὲ πάλιν ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὴν τῶν ζῶων φύσιν, ἢ δὲ πλείονες τῶν φυτῶν μετέχει δυνάμεις. τὰ μὲν γὰρ, θρεπτικῆς φύσεως ἢ ἀντικτικῆς κινήσεως ἦν. τὰ δὲ πρὸς αὐταῖς, ἢ μεταβατικῆς ἦδ' ἢ ψυχῆς, ὁρμῆς τε ἢ φαντασίας ἢ αἰσθητικῆς διαφορᾶς μετέληφεν. εἴτα κινεῖσθαι δεικνύει τὸ τῶν ἀλόγων ζῶων γένος εἰς τε τὸ ἀγρίον, ὃ δὲ θηρία καλεῖται, καὶ εἰς τὸ ἡμέτερον, ὃ δὲ κτήνη προσαγορεύεται. ἢ διὰ τούτων μὲν τοῖς ἢ δι' ἐκείνων, καλεῖται τὸν Ποιητὴν ἀνυμνεῖν. οὐδὲν γὰρ περιττόν. οὐδὲν ἀχρηστον, εἰ ἢ τὴν ἡμετέραν διαφεύγει γνώσιν.

(3) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Χρυσόστομος. ἢ Μὴ δὲ τὰ πράγματα αἰτιά, ἀλλὰ πανταχοῦ τὴν σὴν γνώμην. ἢ γὰρ ταῦτα

τὰ ἄλλα κτίσματα, τὰ μὴ τοιαῦτα ὄντα, ἀλλὰ καὶ χαροποιὰ ὄντα, καὶ χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα; (1)

11: „Βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ πάντες λαοί,
„ἄρχοντες καὶ πάντες κριταὶ τῆς
„γῆς:

Πάλιν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἀναφέρει ἄλλο εἶδος τῆς τοῦ Θεοῦ Προνοίας: ἡγοῦν τὸ τῶν ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. ἔργον γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας εἶναι τὸ νὰ εἶναι μοιρασμένον ὅλον τοῦτο τὸ πᾶν εἰς ἀρχοντας καὶ εἰς ἀρχομένους, κατὰ τὸν Χρυσόφομον. τοὺς βασιλεῖς δὲ ἀναφέρει καὶ ἀρχοντας καὶ Κριτάς, καθότι αὐτοὶ ἔχουσι τὸ ἄρχειν καὶ κρίνειν τοὺς ἄλλους. αἰνεῖτε, λέγει, καὶ εὐχαριστεῖτε τὸν Κύριον, ὅσοις μὲν οἱ ἐξουσιασταί, διατὶ ἐδιζιλέχθητε εἰς τὸ νὰ ἐπιμελήσθε καὶ νὰ φροντίζετε διὰ τοὺς ἄλλους. ὅσοις δὲ οἱ ἐξουσιαζόμενοι, διατὶ ἐξιώνεσθε νὰ ἀπολαμβάνετε τὴν ὁπὸ τοὺς ἐξουσιασὰς Προνοίαν καὶ ἐπιμέλειαν. καὶ ὅλοι ὁμοῦ αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι καὶ ἀπὸ τοὺς δύο σας ἐδῶκεν ὁ Θεὸς εὐταξίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. τὸ μὲν λοιπὸν νὰ ἄρχῃ ἀπλῶς τιναὶ καὶ νὰ

ἐξουσιάζῃ, τοῦτο εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ. τὸ δὲ νὰ ἄρχῃ καὶ νὰ ἐξουσιάζῃ κακῶς, τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς μοχθηρᾶς γνώμης τῶν ἀρχόντων. τὸ δὲ νὰ ἐκλέγωνται οἱ πονηροὶ εἰς τὸ νὰ ἄρχωσι, τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς πονηρίας τῶν ἀνθρώπων, ὅπου τοὺς ἐδιδόλεξαν. λέγωντας δὲ ὁ Δαβὶδ πάντες λαοί, δὲν ἐφάνερωσε μόνον τοὺς ἀνδρας. ἀλλὰ καὶ τὰς γυναῖκας καὶ ἀπλῶς καθὼς γένος καὶ καθὼς ἡλικίαν. (2)

12: „Νεανίσκοι καὶ παρθένοι, πρεσβύτεροι
μετὰ νεωτέρων,

13: „Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα Κυρίου, ὃ
τι ὑψώθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ μόνον.

Ἄς ὑμνολογοῦν, λέγει, τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου οἱ νέοι ἄνδρες, καὶ αἱ νέαι κόραι. ἵνα ἐκ τῆς νεαρᾶς τῶν ἡλικίας συνειθίζουν νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεόν. οἱ δὲ γέροντες ἄς δοξολογοῦν τὸν Θεόν, εὐχαριστεῖν αὐτόν, διατὶ ἐφθασαν εἰς τοιαύτην γῆρας ἡλικίαν. (1) νεωτέρους δὲ, τοὺς νεανίσκους πάλιν ὠνόμασε, διὰ νὰ χωρίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς γέροντας. αὐτοὶ ὅλοι, λέγει, ἄς δοξολογοῦν τὸν Κύριον. διατὶ μόνου τοῦ Κυρίου τὸ ὄνομα ἐμεγαλύνθη διὰ τὰ μεγαλεῖα τῶν ἔργων του. (4)

„Τ.

τῆς ἀμελείας, ἢ ὑπὸ σαυτοῦ βλαβήσῃ, ἢ ὑπὸ τοῦ οὐραίου σώματος. ἂν δὲ ἐπιμελήσῃ, οὐδὲ ὑπὸ τῶν Δαιμόνων, καὶ οὐδὲ ὑπὸ θηρίων, πέσῃ τι δεινὸν ἢ ἀνδρείον.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος σὺν τῷ Θεοδώρῳ λέγουσι. „Μνημονεύσας κτηνῶν ἢ θηρίων, ἢ τρίτον ἀφορίζει τάγμα τῶν ἐρπυσικῶν. μνημονεύει δὲ ἢ τοῦ πτηνοῦ γένους, ὡς ἂν μηδὲν παραλίποι τῶν τοῦ κόσμου μερῶν. ἐπειδὴ δὲ ἐν ὅλοις τούτοις ἰχθύων οὐκ ἐμνημόνευσεν ὁ λόγος, οὐδὲ τοῦ κτηνοῦ γένους, ἴσον ὡς ἢ ταῦτα ἐν τοῖς πτερωτοῖς συγκαταλέκεται. ἢ τῇ μνήμῃ τῶν ἐρπετῶν, ἢ τῶν νηκτῶν ἢ φύσις συνέζευκται, κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριον. ἔπει γὰρ ἐν τοῖς ὕδασι. οὕτω ἢ ὁ Θεὸς αὐτὰ προσηγόρευσε λέγων. ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἐρπετὰ ψυχῶν ζωσέν. πει γὰρ ἐν τοῖς ὕδασι. οὕτω ἢ ὁ Θεὸς αὐτὰ προσηγόρευσε λέγων. ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἐρπετὰ ψυχῶν ζωσέν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Μὴ τοῦ Δημιουργοῦ κατηγόρει τὴν δουλείαν θεωμενός, ἀλλὰ τὴν ἀμαρτίαν φεύγε, διὸ ἦν εἰς δουλείαν ἢ δεσποτείαν διηρέθη τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος. ὡς τοῦ αὐτοῦ χόλος, τὸ μὲν, καρτεῖν, τὸ δὲ, ἄρχεσθαι. ἢ ταῦτα εἶναι περὶ τὴν μίαν εἰκόνα ἢ τὸ ἐν ἀξίωμα, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον.

(3) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασίλειον. „Νεανίσκος μὲν κατὰ ψυχὴν ἐστίν, ὑψηλότερον, ὃ παῖς τοῖς μέρεσι τῆς ἀρετῆς κατηρτισμένος πρὸς τὸ τέλειον. ὃ τῷ Πνεύματι ζῶν. ὃ σφριγῶν πρὸς τὰς πράξεις τῆς εὐσεβείας, ἢ ἀκαμάζων πρὸς πᾶσαν εὐτονίαν ἀγαθῶν ἔργων. ὧν ἢ βίαν τὸ Εὐαγγέλιον καλεῖ, δυνάμενον διασπᾶσαι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὧν ἢ εἰς τοὺς ὕμνους ὡς ἐπιτῆδειον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον παραλαμβάνει. ἢ ἐν τῷ ἱερῷ ἐπαγγελίαν ἔχουσιν οἱ νεανίσκοι ὁράσεις ὁφείσθαι. πρεσβύτερος δὲ κατὰ ψυχὴν, ὃ τετελειωμένος κατὰ τὴν φρόνησιν. ὃ ποῖος ἦν Δαυὶδ, ἐν νεαῖ τῷ σώματι τὸ ἐκ τῆς συνέσεως σεμνόν, πολὺς πάσης αἰδεσιμώτερον ὑποφαίνων. οὕτω γὰρ καὶ Σολομὼν τὸ γῆρας ὀρίζεται λέγων. πολὺ δὲ ἐστὶ φρόνησις ἀνθρώπων.

(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Ἐδείξαμέν, φησι, ἢ ἀπὸ τῶν δεωμένων ἀπάντων αὐτοῦ τὴν κηδεμονίαν, τὴν

88-

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΘ.

„ Ἀλληλουϊα . (1)

1 : „ **Α**σάτε τῷ Κυρίῳ ᾠσμα καινόν .

Τούτο τὸ ῥητὸν εἶπε καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς Ψαλμοὺς ὁ θεὸς Δαβὶδ . ἐξηγήθη δὲ καὶ εἰς τὸν λβ΄ . Ψαλμὸν . κατὰ μὲν οὖν τὴν ἱστορίαν , ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς νικησάντας τὰ ἔθνη μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος , κατὰ τὸν Θεοδώριτον . κατὰ δὲ ἀναγωγὴν , ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται διὰ τοὺς Χριστιανούς , κατὰ τὸν Χρυσόστομον , οὕτω γὰρ ἐρμηνεύει αὐτὸν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἰς τὴν Καινὴν Κυριακὴν ἐν τῷ ἰλόγῳ .

τῶν Ἐγκαινίων , λέγων : „ Ἀδουσι δὲ τῷ Κυρίῳ ᾠσμα καινόν οἱ τῆς καινῆς κτίσεως . οἱ τῆς καινῆς διαθήκης τὸν καινὸν ἄνθρωπον ἐνδυσάμενοι . (2)

„ Ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν Ἐκκλησίᾳ ὁ οἶον .

Εἶπε καὶ εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν „ Ὑμνοὶ πᾶσι τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ . ἐν γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι τοῦτο μετέωρο . (3)

2 : „ Βίβ

(1) Κατὰ μὲν τὸν Θεοδώριτον . „ Τὸν Ψαλμὸν τοῦτον προσφέρειν κελεύονται οἱ μετὰ τὴν ἐπαύριον Ἰουδαῖοι , πολλὰ ἔθνη νενικηκότες . κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον . Ὑψηλότερον καλοῦνται οἱ Ἀπόστολοι , τὸν καινὸν παραδόντες τῆς νέας Διαθήκης λόγον τοῖς ἐξ ἔθνων . οὗ δὲ πῦρι , ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Δαβὶδ , ἐν οἷς καινῷ ᾠσματος μνήμην ποιεῖται , συνῆψε τούτῳ καὶ τὴν διὰ τοῦ Σατῆρος κλήσιν : ἐν γὰρ τῷ ἐννέκοντῳ ἐβδόμῳ Ψαλμῷ ᾠσατε τῷ Κυρίῳ ᾠσμα καινόν εἰπὼν , ἐπάγει , ὅτι θαυμαστὰ ἐποίησεν ὁ Κύριος . καὶ τίνα τὰ θαυμαστά ; ἐπισυνάπτει . „ Ἐγνώρισε Κύριος τὸ σπήριον αὐτοῦ , ἐναντίον τῶν ἔθνων ἀπεκάλυψε τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ . σαρξὶν δὲ ἐνταῦθα καὶ τὸ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς παρείληπται ὄνομα .

(2) Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Θεολόγος λέγει . „ Διὰ τοῦτο καὶ καινὴ Διαθήκη λέγεται , καὶ ἄδειν τῷ Κυρίῳ ᾠσμα καινόν κελεύόμεθα οἱ εἰς Βαβυλῶνα καὶ τὴν πονηρὰν σύγχυσιν κατασφύγγοντες ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας . κακεῖ μὲν , οὐ δύναμενοι τὴν θείαν ἄδειν ψῆν , ὡς ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας . ἐνταῦθα δὲ , νέαν ὥδην καὶ πολιτείαν ἱσάμενοι .

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης . „ Ὡς οὐχ ὡραῖος αἶνος ἐν τόματι ἀμαρτωλοῦ . οὕτως οὐδὲ ἐν Ἐκκλησίᾳ πονηρουμένων . ἀλλ' ἐν Ἐκκλησίᾳ ὁσίων . καὶ ἐν ταύτῃ μάλλον , ἢ ἐν ἐνὶ , ἢ ἐν ὀλίγοις . Ἰδὼν γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον , οὐχὶ τῶν παρὰ τὸν βίον , ἀλλὰ τῶν ὁσίων τὸ Θεὸν ἀνυμνεῖν . καὶ ὁ Χρυσόστομος . „ Ὁσῆς , πῶς πρὸ τῶν ἡμετέρων , τὴν διὰ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων εὐχαριστίαν ἐπιζητεῖ ; καὶ τούτους εἰς τὸν χορὸν ἄγει τῶν ὑμνουμένων ; οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ διὰ ἡμετέρων εὐχαρισεῖν μόνον , ἀν μὴ καὶ ἡ διὰ τῆς πράξεως ἀρετῆ συμβάλῃ . καὶ ἕτερον τι ἐνταῦθα παιδεύει . εἰς κινεῖ γὰρ , ὅτι ὁμοῦ καὶ μετὰ συμφωνίας ἀπάσης δεῖ τὰς εὐφημίας ἀναφέρειν . Ἐκκλησία γὰρ συσκήματος ὁ συνδου ἐστὶν ὄνομα .

2: „Εὐφρανθήτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τῷ ποιή-
σαντι αὐτόν· καὶ υἱοὶ Σιών ἀγαλ-
„ λιάσθωσαν ἐπὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῶν.

“Ὡς εὐφρανθή, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν ὁ κα-
νὼς ἔδωκεν νόον Ἰσραὴλ ἥτοι κάθε Χριστιανός, ἐνὰ μὲν,
διὰ τὴν ὃ Θεὸς ἐποίησεν αὐτὸν ἄνθρωπον. καὶ ἄλλο
δὲ, διὰ τὴν οἰκειοποίησιν διὰ τῆς πίστεως καὶ ἔκαμεν αὐ-
τὸν λαὸν ἑδικόν του. υἱοὶ δὲ Σιών, εἶναι οἱ υἱοὶ
τῆς νέας Διαθήκης τοῦ Ἐυαγγελίου ἥτοι οἱ Χριστι-
ανοί. αὐτοί, λέγει, ἄς ἀγαλλιώνται ἔχοντες τῷ Κυ-
ρίῳ. καὶ ἄς εὐχαριστοῦν εὐφραίνόμενοι, τόσον διὰ τὴν
δημιουργίαν, ἐποῦ παρ’ αὐτοῦ ἔλαβον, ἔσθον καὶ διὰ
τὴν οἰκειότητα, ὅπου ἠξιώθησαν τοῦ Θεοῦ. (1) ὁ
γὰρ Θεὸς ἐβασίλευσεν εἰς αὐτούς, ὡς εἰς εἰκίους υἱούς
καὶ ἑδικούς του φίλους, τὸ ὅποιον τοῦτο εἶναι ἄλλο
εἶδος εὐεργεσίας. (2)

3: „Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν χο-
ρῷ, ἐν τυμπάνῳ καὶ ψαλτηρίῳ ψα-
„ λάτωσαν αὐτῷ.

“Ολοι, λέγει, οἱ Χριστιανοί, οἱ τῆς νέας
Σιών υἱοί, ἄς ὑμνολογοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μὲ χο-
ρὸν ἥτοι μὲ ἑνωσιν καὶ συμφωνίαν, ἵνα ἡ συμφωνί-
α τῆς ὑμνολογίας, προξενήσῃ εἰς αὐτοὺς ἑνωσιν καὶ
συμφωνίαν ἀγάπης, καὶ σύμπνοιαν καὶ ὁμόνοιαν.
(3) εἰς μὲν σὺν τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων ἦτον

συγχωρημένον νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεὸν μὲ μουσικὰ ὄρ-
γανα, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ. καθὼς ἦτον συγχω-
ρημένον εἰς αὐτοὺς καὶ νὰ θυσιάζουν ζῶα, διὰ τὴν
ἀσθένειαν τοῦ νοός αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν φιληδονίαν.
εἰς δὲ τὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν, τυμπανον μὲν
εἶναι ἡ κέκρωσις τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, κατὰ τὸν
Ὀριγένην. ἐπειδὴ καὶ τὸ τυμπανον κατασκευάζεται
ἀπὸ δέρμα νεκροῦ ζώου. Ψαλτήριον δὲ εἰς τὸν νέ-
ον λαὸν εἶναι, τὸ νὰ ἐνηχῶται ἀνάθεν ἀπὸ τὴν χά-
ριν τοῦ Πνεύματος. διὰ τὴν καὶ τὸ Ψαλτήριον, ἀπὸ
τὸ ἀνω μέρος εἶχε τὴν ἀρχὴν τῶν φωνῶν. ἡ τυμπά-
νον μὲν, εἶναι ἡ πρόξις. Ψαλτήριον δὲ, εἶναι ἡ θα-
ωρία. ὅθεν πρέπει νὰ ψάλλωμεν τῷ Θεῷ διὰ πράξεως
καὶ θεωρίας, νεκρώνοντες μὲν τὰ πάθη, ἀνάθεν δὲ
ἐνηχούμενοι παρὰ τοῦ Θεοῦ. εἶπομεν περὶ ἀναγω-
γῆς Ψαλτηρίου καὶ ἐν τῷ λβ'. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύον-
τες τὸ „ Ἐν Ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψάλατε αὐτῷ. ὁ-
ρα καὶ εἰς τὸ Προοίμιον ἐν κεφαλ. ε'.

4: „Ὅτι εὐδοκεῖ Κύριος ἐν τῷ λαῷ
αὐτοῦ, καὶ ὑψώσει πραεῖς ἐν σω-
τηρίᾳ.

“Ὁ Κύριος, λέγει, εὐαρεσάζεται, ἡ θέλει
ἀγαθὰ εἰς τὸν λαὸν του, κατὰ τὸ „ ἐν ἀνθρώποις
εὐδοκίᾳ (Λευκ. β'. 14.) καὶ τοὺς πραεῖς καὶ ταπει-
νοὺς θέλει δοξάσαι, καὶ ὁμοῦ θέλει σῶσθαι αὐτούς.
εἰρηται δὲ καὶ εἰς τὸν ρμς'. Ψαλμὸν „ ἀναλαμβάνων
πρα-

(1) „ Μὴ ἀπλῶς, φησὶν, εὐχαριῶν, λέγει ὁ Χρυσόστομος· ἀλλὰ μετὰ ἡδονῆς, μετὰ εὐφροσύνης, διαθερμαι-
νόμενος τὴν διάνοιαν· τὴν διαθεσὶν γὰρ ἐπιζητεῖ τοῦ εὐχαριστοῦντος· ἵνα ἐκκαίηται τῇ πόθῳ· ἵνα διεγείνηται τῇ
φίλτῳ, ἵνα ὁ λαὸς ἀνακένται τῷ ὑμνουμένῳ Θεῷ.

(2) “Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδότης· „ Πάντων μὲν γὰρ Θεὸς ὁ τῶν ὅλων Θεός, ἰδίως δὲ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἰχρημα-
τίζει βασιλεὺς· αὐτῶν τοίνυν τὴν ἀχαριστίαν νενωκύντων, ἡ ἴπτερον αὐτῶν βασιλεὺς ἀποσάντων γενέσθαι, φησὶ πρὸς
τὸν Συμεὼν ὁ πατριάρχης ἐν' αὐτῶν Θεός. „ Οὐ οὐ ἐξουδένισαν, ἀλλ' ἡμῶν τοῦ βασιλεῦσιν αὐτῶν.

(3) “Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „ Διὰ τοῦτο κοινῇ πάντες ἡ ἐκδομαδὸν ἀναφέρουσι τὰς εὐφροσύνας, ἡ ὡς ἐξ
ἐνός στόματος, εἰς αἶνος ἀναπέμπεται τῷ βασιλεῖ· τοῦτο ἡ δὲ Παῦλος διηλοῖ λέγων· „ Μὴ καταλιμπάνοντες τὴν
ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν· ἡ αὐτὴ δὲ ἡ εὐχὴ τοῦτο αἰνίσσεται, ὡς ἀπὸ κοινοῦ πάντων ἀναφερομένη· Πατέρες ἡμῶν δὲ
ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τῷ γὰρ πληθυντικῷ ὀνόματι πανταχοῦ κέχρηται.

πραεῖς ὁ Κύριος. (1)

5 : „Καυχῆσονται ὅσοι ἐν δόξῃ, καὶ
„ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐ-
„τῶν.

Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν, πρῶτον πρέπει νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὰ ῥητὰ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ ἕως εἰς τὸ τέλος. ἔπειτα νὰ ἐρμηνεύσωμεν αὐτὸν καὶ κατὰ ἀναγωγὴν. προφητεύει λοιπὸν ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὸ πρόχειρον νόημα, διὰ τὴν νίκην τῶν Ἑβραίων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκησαν τὰ πλησιόχωρα Ἑθνη, ὅπου ἐμπόδιζον τὴν ἀνακαίνησιν καὶ δευτέραν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ, καὶ τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ. θέλουν, λέγει, καυχηθῶν οἱ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεὸν Ἰσραηλῖται, μὲ τὴν δόξαν τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δοθείσης εἰς αὐτοὺς κατὰ τῶν Ἑθνῶν, νίκης καὶ συμμαχίας. καὶ ὅχι μόνον χωρὶς φόβον θέλουν κοιμηθῶν, ἀλλὰ καὶ μὲ χαρὰν καὶ ἀγαλλίαν τῆς καρδίας τῶν, μὲ τὸ νὰ ἐλευθερωθῶσαν τελείως ἀπὸ τοὺς πολεμοῦντας αὐτοὺς Ἑθνικοὺς. (2)

6 : „Αἱ ὑψώσεις τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ λαρυγγί
„αὐτῶν, καὶ ῥομφαῖαι δίστομοι ἐν
„ταῖς χερσὶν αὐτῶν.

Τοῦτο θέλει νὰ εἰπῇ τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ὑμνοῦντες τὸν Θεὸν οἱ Ἰσραηλῖται, θέλουν πολεμήσωσαν τοὺς ἐχθροὺς τῶν. καὶ αἱ μὲν ὑμνολογίαι καὶ δοξολογίαι τοῦ Θεοῦ θέλουν εἶναι εἰς τὸ σῶμα τῶν, αἱ δὲ μάχαιραι καὶ τὰ σπαθία θέλουν εὐρίσκειν εἰς τὰ χεῖρά τῶν, συγκόπτουσαι καὶ σφάττουσαι τοὺς πολεμοῦντας αὐτοὺς ἐχθροὺς. (3)

7 : „Τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν ἐν τοῖς Ἑ-
„θνεσιν, ἐλεγμοὺς ἐν τοῖς λαοῖς.

Θέλουν, λέγει, ὑμνολογοῦν οἱ Ἰσραηλῖται τὸν Θεὸν μὲ τὸ σῶμα, καὶ μὲ τὰς χεῖρας νὰ πολεμοῦν τοὺς ἐχθροὺς, διὰ τοῦτο τὸ τέλος, διὰ τὸ καμῇ ὁ Θεὸς ἐκδίκησιν εἰς τὰ πλησιόχωρα Ἑθνη τῆς Ἱερου-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος. „Τὶ ταύτης ἴσον γένοιτ' ἂν τῆς εὐτηρίας, ὅταν ὁ Θεὸς ἴλεως ᾖ; τὸ μὲν οὖν ὑψῶσαι, τοῦ Θεοῦ ἐστὶ. τὸ δὲ πρᾶον εἶναι, τῶν ἀνθρώπων. οὐ γὰρ γίνεται τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐὰν μὴ τὰ τῶν ἀνθρώπων προηγήται. καὶ ὅρα τῆς δωρεᾶς τὸ μέγεθος. οὐ γὰρ εἶπε. σώσει ἀπλῶς. ἀλλ' ὑψώσει ἐν σωτηρίᾳ. τούτῃ-
σιν, οὐκ ἀπαλλάξει τῶν δεινῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ περιβλέψους ποιήσει. μετὰ τῆς σωτηρίας, καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ παρασχάν.

(2) Κατὰ μὲν τὸν Χρυσόστομον. „Καυχῆσονται οἱ δίκαιοι ἐν δόξῃ τῇ μελλούσῃ, καὶ ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν αἰώνων μονῶν καὶ ἀκαταλύτων σκηνῶν. κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον. „Ὁ τοῦ Θεοῦ λαὸς, εἰς ὃν εὐδοκεῖ, οἱ τοῦ Σωτῆρος εἰσὶν Ἀπόστολοι. αὐτοὶ καὶ πραεῖς καὶ ὁσίοι. οἱ καὶ ἐν εἰρήνῃ ἐκοιμήθησαν, καὶ τέλος τοῦ δρόμου τῆς ἀγαλλίαςιν εὐρὺν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν. σφόδρα γὰρ παραδόξως τὸν θάνατον διὰ τῶν κοιτῶν ἠνίκατο. ἐπειδὴ καὶ κοιμησιν αὐτὴν εἰσθεῖν ἡ Γραφὴ καλεῖν. ἑτέρως δὲ κατὰ τὸν Νικήταν, οἱ λυπηθέντες, ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν κοιτῶν, ἐπ' ὧν καὶ λελύπηνται. κοιτὴν δὲ νόειμοι νῦν, ἔχιν τινα καὶ κατάσασιν ψυχῆς τεθλιμμένης, ὑπὲρ τῆς κτήσεως τῶν ἀρετῶν. ὅπου τοίνυν λύπη διὰ Θεοῦ, ἐκεῖ καὶ χαρὰ αἰώνιος ἔσται.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον. „Οἱ Ἀπόστολοι, τῷ μὲν σῶματι, τὸ ὑψηλὸν κατήγγελλον Εὐαγγέλιον, ταῖς δὲ πράξεσι, τοιαῦτα ἐνέργουν, ὥς καθαιρεῖν πᾶσαν ἀντικειμένην δύναμιν. ὁ δὲ Βασίλειος λέγει. „Πολλὰ εἰσὶν αἱ τοῦ Θεοῦ ὑψώσεις. ἢτε κατὰ γνώσιν καὶ σύνεσιν, καὶ ἢ κατὰ τὴν διέξοδον τῶν μεγαλειῶν αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὴν κριμάτων αὐτοῦ θεωρίαν. διὸ εἴρηται περὶ τῶν δικαίων. „Αἱ ὑψώσεις τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ λαρυγγί αὐτῶν. εἴτα ἐν περὶ τῇ κατὰ θεωρίαν ὁρθότητι, καὶ τὸ ἐν τῇ πράξει εὐτονον συντέτακται, φησι. καὶ ῥομφαῖαι δίστομοι ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. τούτῃσι λόγοι ἐκτέμνοντες τῆς ψυχῆς, καὶ ἐκρίζοντες τὰ πάθη. κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη. „Τῶν ἱστορίας ἐχόντων ἐκδικεῖν πᾶσαν παρακοήν, καθαιρουμένων πᾶν ὕψωμα ἐπαισρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. ῥομφαῖαι δίστομοι εἰσὶν ἐν χερσὶν, ὁ λόγος ὁ ἐσομώμενος, κατὰ μὲν τὸ ἕτερον, ὑπὲρ ἀληθείας, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον, κατὰ ψεύδους. ἔτι κατὰ τὸν Νικήταν, εἴεν ἂν ῥομφαῖαι οὐκ ἐξ ἐνὸς μέρους ἠκονημένοι, ἀμφήκειν δὲ καὶ δίστομοι, οἱ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς Διαθήκης λόγοι, διὰ τῶν πράξεων αὐτῶν ἐνεργοῦντες.

Ιερουσαλήμ· ἐπειδὴ ἀδίκουν καὶ ἐπολέμουν τὸν λαόν του· καὶ διὰ τὰ καμὴ ἐλεγμούς· ἦτοι ἐλεγχόν, καὶ ἀπόδειξιν, καὶ κατηγορίαν, εἰς τὸν λαόν του· Ἰσραὴλ· ἐλέγχεται γὰρ αὐτός καὶ ἐκατηγορεῖτο, ὅτι διὰ τὰς ἀμαρτίας του, ἐνίκητο ἀπὸ τὰ πλησιόχωρα ἔθνη, καὶ ἔχθη διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, ὅταν μόνον ὁ Θεὸς ἐνευσεν, εὐθὺς ἦλθον τὰ πράγματα εἰς ἀγαθὴν μεταβολήν, καὶ θαυμαστὴν εἰρήνην.

ὕμνολογούν τὸν Θεὸν μὲ τὸ στόμα, καὶ θέλουν πολεμοῦν τὰ ἔθνη μὲ τὰς χεῖρας, ἵνα δι' αὐτῶν καμὴ ὁ Θεός· κατακρίσιν μὲν καὶ δικαίαν ἀπώλειαν εἰς τὰ ἔθνη τα πολεμοῦντα τὸν λαόν του· εἰς δὲ τὸν λαόν του ἐκδίκησιν καὶ υπεράσπισιν, τὸν πολεμουμένον παρ' ἐκείνων, ἡ ὁποία αὕτη κατακρίσις καὶ ἐκδίκησις, θέλει μένει ἀνγράφτος μέσθ' εἰς τὰ βιβλία ἐν ὧ τῷ παρόντι αἰῶνι ἐνθυμούμενη· ἡ ἀνάγραφτος καὶ ἀνεξάλειπτος εἰς τὴν ζωὴν ταύτην· καὶ τρόπον τινὰ ὡσαν εἰς τὴν γέγραμμένην· (2)

8 : „ Τοῦ θῆσαι τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν ἐν πέδαις, καὶ τοὺς ἐνδόξους αὐτῶν ἐν χειροπέδαις σιδηραῖς.

„ Δόξα αὕτη ἐστὶ πᾶσι τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο, λέγει, οἱ Ἰσραηλίται θέλουν ὑμνολογοῦν τὸν Θεὸν μὲ τὸ στόμα, καὶ θέλουν πολεμοῦν τὰ ἔθνη μὲ τὰς χεῖρας, ὅχι μόνον διὰ τὴν ἀποβάλλου καὶ νὰ νικήσουν τοὺς πολεμίους· ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν νὰ πάρουν σκλάβους καὶ δεδεμένους μὲ σιδηρὰς χειροπέδας τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν τῶν πολεμίων, καὶ τοὺς ἄλλους ἄρχοντας καὶ ἐνδόξους αὐτῶν· (1)

Αὕτη, ποία· τὸ νὰ νικήσουν δηλαδὴ οἱ Ἰσραηλίται τὰ πλησιόχωρα ἔθνη· ἢ μάλλον εἰπεῖν· τὸ νὰ νικήσουν μὲ τοιοῦτον παράδοξον καὶ θαυμαστὸν τρόπον διὰ τῆς βοηθείας καὶ συμμαχίας τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόσομον.

Οὕτω μὲν ἐξηγήθη ὁ Ψαλμός κατὰ τὴν ἰσραήλ· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν οὕτως ἐρμηνεύεται· καὶ χήσονται ὅσοι ἐν δόξῃ, τῇ μελλούσῃ δηλονότι, κατὰ τὸν Χρυσόσομον· „ Οὐκ ἄξια γὰρ, λέγει ὁ Παῦλος, τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς· (Ρωμ. 8 : 18.) δόξα δὲ εἶναι ὁ σάυρς, κατὰ τὸν ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰμὶ ἐν τῷ σάυρῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· (Γαλ. 6 : 14.) καὶ τὸ νῦν ἐδοξάσθη ὁ γίος τοῦ ἀνθρώπου· (Ἰω. 1 : 3.)

9 : „ Τοῦ ποιῆσαι ἐν αὐτοῖς κρίμα ἔγγραπτον.

Διὰ τοῦτο, λέγει, οἱ Ἰσραηλίται θέλουν

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης· „ Καὶ ὁ συμποδίζων διδασκάλους ἑτεροδόξων, ὁ τοὺς ἐν ἐκείνοις δοκοῦντας διὰ τὴν μίζομένην ἱκανότητα ἐνδόξους, δεσμεῖ τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν ἐν πέδαις καὶ χειροπέδαις· ἵνα μηκέτι κρατῶσι τῶν παλαιοῦ καὶ διὰ τὸ εὐεξαπείτητον τῶν κρατουμένων· ὁ δὲ Θεοδώριτος, κατὰ τὴν ἰσραήλ ἐρμηνεύει τοῦτο λέγων· „ Πρὸς λέγει διὰ τούτων τὴν τῶν Μακκαβαίων ἀνδρίαν, ἢ χρησάμενος, ὁ τοὺς πλησιόχωρους ἐχειρώσαντο, ὁ τοὺς Μακεδόνας κατηγόρισαντο· καὶ πολλὰ τοιαῦτα ὑπ' ἐκείνων κατορθώσθαι ἢ ἰσραὴλ διδάσκει· καὶ ἰσχυρὸν τοῦ ἐντυχεῖν βουλομένοις, τῆς προφητείας καταμαθεῖν τὴν ἀληθειαν.

(2) Ὁσὲν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „ Τί ἐστιν ἔγγραπτον; φανερόν· ὁμολογημένον· οὐ συνάμενον λήθῃ παραδοθῆναι· τὰ γὰρ τοῦ Θεοῦ, τοιαῦτα ἐστὶ· καὶ τῷ μεγέθει τῶν κατορθωμάτων, καὶ τῇ τῆς θαυματουργίας υπερβολῇ εἰς πάντα διατείνεται τὸν χρόνον· τοιοῦτόν, φησὶ, τὸ πρόπαιον, ὡς ἅπαντες εἶναι ὅλον· καὶ οὕτω ταφῆς, καθὰ περ ἐγγεγραμμένον καὶ μὴ ποτε ἐξαλειφόμενον.

πακινὴ δὲ ὁ Δαβὶδ τοὺς πρᾶξις καὶ τοὺς ὁσίους, διὰ τὴν παρακινῆσθαι καὶ ἡμᾶς εἰς ὁσιότητα καὶ πρα-
 ὄτητα. καὶ ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐτῶν :
 ἦτοι τῶν ἐτοιμασμένων εἰς αὐτοὺς αἰώνων καὶ οὐρα-
 νίων μονῶν, καὶ ἀκαταλύτων σκηναίων, κατὰ τὴν
 Χρυσορρήμονα. ὑψώσεις δὲ τοῦ Θεοῦ νοοῦμεν ὅτι
 εἶναι, αἱ διὰ τῶν ὕμνων καὶ τῆς θεολογίας θεοπρα-
 πτεῖς φωναί, αἱ ὑπερυψοῦσαι τὸν Θεόν. ῥομφαίαν
 δὲ δίσκομον : ἦτοι κοπτερωτάτην νοοῦμεν, τὸν σταυ-
 ρὸν τοῦ Κυρίου· ὅστις λύει καὶ κατακέπτει τὰς πα-
 ρατάξεις τῶν Δαιμόνων. ῥομφαίαν νοεῖ καὶ τὴν πο-
 λιτείαν τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν, ἡ
 ἡτις εἶναι σομωμένη μετὰ λόγον καὶ μετὰ ἔργον. ἡ με-
 πρᾶξιν καὶ θεωρίαν. τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν ἐν τοῖς ἔ-
 θνεσιν : ἡ γοὺν ἡ πολιτεία τῶν Ἀποστόλων εἶναι τοι-
 αύτη διὰ τοῦτο τὸ τέλος, διὰ τὴν ἐλευθερώσασθαι
 τοὺς τὰ Ἑθνη ἀπὸ τῆς σλαβίας καὶ τυραννίας τοῦ
 Διαβόλου. καὶ διὰ τὴν ἐλέγξαι τοὺς λαοὺς τῶν Ἰ-
 ουδαίων, ὡς παρὰ νόμους καὶ θεομάρτυρας καὶ τυφλοὺς

εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας. καὶ διὰ τὴν δέσσειν τοὺς
 βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν καὶ τοὺς ἐνδόξους αὐτῶν, μετὰ
 σιμὰ σιδηρὰ πίστεως καὶ φόβου καὶ ἀγάπης πρὸς
 Θεόν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. ἀνίστας δὲ τούτους ἐ-
 δεσαν οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ τούτων διαδόχοι. πολλῶν
 μᾶλλον τοὺς μετὰ ταῦτα ἐσθμένους Ἑθνικούς καὶ βα-
 σιλεῖς αὐτῶν, ἢ βασιλεῖς καὶ ἐνδόξους τῶν Ἑθνῶν
 ὀνομάζει, τοὺς βασιλεύοντας τῶν Ἑθνῶν Δαίμονας,
 οἱ ὅποιοι ἐλάμβανον δόξαν καὶ τιμὴν ἀπὸ τοῦ ἔ-
 θνικους. τούτων δὲ τῶν Δαιμόνων τὰς χεῖρας ἐδε-
 σαν οἱ Ἀπόστολοι μετὰ τὰ δεσμὰ τῆς ἀνεργησίας,
 τοῦ ποιῆσαι ἐν αὐτοῖς κρίμα ἐγγράπτου : ἡ γοὺν ταῦ-
 τα ἐνῆργησαν οἱ Ἀπόστολοι, διὰ τὴν γράψαι εἰς τὰ
 Ἑθνη ἀποφάσεις καὶ νόμους ἐγγράφους πολιτείας
 οφίλους κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. δέξα δὲ αὕτη εἶναι
 πᾶσι τοῖς ταῦτα ποιούσιν· αὕτη, ποία ; τὸ τὴν
 τορθώσασθαι, δηλαδή οἱ Ἀπόστολοι, τοιαῦτα μεγάλα
 ἔργα, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀθανάσιον.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΝ.

Ἄλληλουϊα

Εἰς αἶνον καὶ εὐχαριστίαν τοῦ Θεοῦ ἐτελείωσαν ὁ Δαβὶδ τὴν βίβλον τοῦ Ψαλτηρίου, κατὰ τὸν
 Χρυσόστομον. διὰ τὴν διδάξαι ἡμᾶς τὴν εὐχαριστῶμεν εἰς τὸν Θεόν διὰ ὅλας τὰς εὐεργασίας, ἡ δυστυχίας
 ὅπου ἤθελε δώσει εἰς ἡμᾶς, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἕως τέλους τοῦ καθάρματος πράγματος. (1)

1. Ἀνεῖτε τὸν Θεόν ἐν τοῖς ἁγίοις
 „ αὐτοῦ.

Αἰνεῖτε, λέγει, καὶ δοξολογεῖτε τὸν Θεόν
 διὰ τοὺς ἁγίους τοῦ. δηλαδή ἐπειδὴ τὴν ταπεινὴν
 αἰχμὴν πολιτείας ἐπροξένησαν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώ-
 πων.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος : πᾶσι τοῖς βιβλίον κατέκλεισεν, εἰς εὐχαρίστησιν· τοῦτο γὰρ ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος.

πων. ἡ ὁποία ἔκαμιν αὐτοὺς Ἀγγέλους ἀπὸ ἀνθρώπων, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. (1)

„ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι τῆς
„ δυνάμεως αὐτοῦ.

Ἦρνεῖτε, λέγει, τὸν Θεὸν διὰ τὸ σερῶμα
μα τοῦ οὐρανοῦ, τὸ ὁποῖον ἔγινε τοιοῦτον ἀπὸ τὴν
δύναμιν τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ, διὰ
τὸν δεῦτερον οὐρανὸν. καθότι αὐτὸς φαινόμενος, κι-
νεῖ τοὺς βλέποντας τὸ μέγεθος καὶ κάλλος καὶ ὁ-
λα τὰ ἄλλα φυσικά του ιδιώματα, νὰ θαυμάζουν
καὶ νὰ δοξολογοῦν τὸν τούτου Δημιουργόν. βλέπει
δὲ ὡς ἀναγνώσας, πῶς πρῶτον ἔβαλεν ὁ Δαβὶδ τοὺς
ἀγίους, καὶ δεῦτερον ἔβαλε τὸ σερῶμα τοῦ οὐρα-
νου. διατὶ οἱ ἅγιοι εἶναι πλέον ἀξιοθαύμαστοι ἀπὸ
τὸν φαινόμενον παρὰ πάντων οὐρανῶν. (2)

„ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυναστείαις
„ αὐτοῦ.

Δοξολογεῖτε, λέγει, τὸν Θεόν διὰ τὰς
δυνάμεις ὅπου κάμνει, καὶ κοινῶς εἰς ὅλους καὶ μερι-
κῶς. Θάματα διαφόρα ἔργαζόμενος κατὰ τὸν Χρυ-
σόσομον. ἡ δοξολογία τὸν Θεὸν διὰ τὰς δυνάμεις
του, τὰς ὁποίας φανερώουσι τὰ κτίσματά του. ταῦ-
τα γὰρ ἀνακηρύττουσι τὸν Θεὸν μεγαλodyναμον καὶ
παντοδύναμον ἀπὸ μόνῃ τὴν θεωρίαν τους.

„ Αἰνεῖτε αὐτὸν κατὰ τὸ πλῆθος τῆς
„ μεγαλωσύνης αὐτοῦ.

Δοξολογεῖτε, λέγει, τὸν Θεὸν διὰ τὸ ἄ-
πειρον τῆς μεγαλωσύνης του. εἶπε δὲ καὶ ἐν τῷ ρμδ.
Ψαλμῷ „ καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας.
(3)

3 : „ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ᾗ ἡ σάλπιγγος,
„ αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν Ψαλτηρίῳ καὶ Κι-
„ θάρᾳ.

4 : „ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χο-
„ ρῳ.

λος εἶναι δεῖ, ὅτι τῶν ῥημάτων ὅτι τῶν πραγμάτων ἡμῶν. διὰ τὸ Παῦλος φησὶ. „ Πάντες οὖν καὶ ἐν λόγῳ ὅτι
ἔργῳ, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ ὅτι Πατρὶ δι' αὐτοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Περὶ βίου ἁγίου ὅτι ἀνδρῶν ἁγίων ἀνταρῳάφειν. ἱκανὴ γὰρ ἀφορμὴ εἰς ὑμνοῦσαν
ὅτι αὐτῇ. εἰ γὰρ ἀπὸ φυτῶν ὅτι θηρίων ὅτι ἑρπετῶν πρόσφαισι εἰς εὐχαρίστησιν λαβεῖν προσετάχθημεν. πολλὰ μὲλλον
εἰς τοὺς ἁγίους ἀφορᾶν, ὅτι τὸν τούτων Θεὸν ἀνυμνεῖν δικαιοτέρον. τίς γὰρ τὰ κατὰ τὸν μακάριον διδασκόμενος
Παῦλον, ὅτι τὸν Θεοπέσιον Πέτρον, ὅτι τὸν θεϊκότατον Ἰωάννην, ὅτι τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους, ὅτι τοὺς νικηφόρους Μάρ-
τυρας, ὅτι τοὺς νῦν τῆς ἀρετῆς ἀθλητάς, οὐκ κινεῖ τὴν γλῶτταν εἰς ὑμνοῦσαν, τοῦ τοσαύτην τοῖς ἀνθρώποις τῶν ἀ-
γαθῶν δωρησαμένου φεραν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόσομος λέγει. „ Τούτέστιν οἱ ἄνθρωποι ἐν τῷ οὐρανῷ, τῷ παρὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ γεγονότι τοιοῦ-
τος. ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει. „ Τὸ μὲν, αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ, μηδεὶς ἐξελθὼν τὰ
ἁγία, αἰνεῖτω τὸν Θεόν. πῶς γὰρ ἄσωμεν τὴν ὁδὸν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἁλλοτρίας; ἁλλοτρία δὲ γῆ τὰ μὴ ἁγία. ἢ
ἐπειδὴ ἡ ἀνεσις τοῦ Κυρίου ἁγία, οὐ δοτέον δὲ τὰ ἁγία τοῖς κυσὶν, ὅτι τοῖς χοίροις, ἐν ἁγίοις αἰνεῖται τὸν Θεόν.
ὅτι οὔτε ἐν κυσὶν, οὔτε ἐν χοίροις. τὸ δὲ ἐν στερεώματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. τούτέστιν ὅπου σερῶμα πίστεως ὅτι
κοδομῆς, ὁμοίας τῇ ἐπὶ πέτρας ὑπὸ ἀνδρὸς φρονίμου οἰκοδομηθείσῃ, ἡκεῖ ὡς ἐν στερεώματι δυνάμεως Θεοῦ αἰνεῖ-
σθαι ὁ Θεός. ὅτι ἔσα ταῦτα ὅτι ἐν τῷ λέγουσι, ὅτι ἐν τῷ ἀκούοντι.

(3) Κατὰ τὸν Εὐσέβιον. „ Ἐννοῶν τὸ πλῆθος τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ, τοιοῦτον, ὅτι ἐγχαριῶται, ὅτι ἀναφαι-
ρεῖ. ὅτι οἶον εἰδος, τοιοῦτο μέγα ἄναφαιρει ὅτι ἀναφαιρει ὅτι ἀναφαιρει. ὅτι γὰρ ἄξιον οὐδεὶς ἀνεργεῖν δύναται. λέγει δὲ
ὁ Χρυσόσομος. „ Εἶδες πόθου ψυχῆς; εἶδες καιομένην διάνοιαν; Βιάζομένην; φιλοεικομένην ὅτι τὴν οἰκίαν
σθένειαν ὑπερβῆναι; ὅτι ἀναπνεῖναι λοιπὸν πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανόν; συνδεδεμένην τῷ Θεῷ, ὅτι ἀνακειμένην ὑπὸ
πολλῷ τῷ πόθῳ;

(1) ἤξαιρά δὲ καὶ τὰς ἄλληγορίας, ὅπου κάμνουσι μερικοὶ εἰς τὰ ὄργανα ταῦτα. τὰς εἴηκα ὁμοί, καὶ ὡς εἴηκα καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα εἰς διαφόρους ψαλμοὺς. διατὶ εὐκόλως αἱ τοιαῦται ἄλληγορίαι ἀνα-
τρέπονται, καὶ δυσκόλως παραδέχονται.

6 : „ Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον .

Μὲ καθολικὸν λόγον ὁ Προφῆτάνναξ κινεῖ εἰς αἶνον καὶ εὐχαρίστησιν Θεοῦ, κάθε γένος καὶ καθ' ἡλικίαν ἀνθρώπων. πρὸν γὰρ λέγει τὴν ψυχὴν. ἀπὸ δὲ τὴν ψυχὴν ἐρανέρισεν ὅλου τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον σύστημα. ἔν μὲν τῇ παρουσίᾳ λοιπὸν ζωῇ, τοὺς πιστοὺς προσκαλεῖ ὁ Δαβὶδ εἰς αἶ-
σιν τοῦ Θεοῦ. ἐν δὲ τῇ μελλούσῃ ἀναστᾷ, προ-

σκαλεῖ καὶ τοὺς ἀπίστους εἰς αἶνον καὶ δοξολογίαν Θεοῦ. τότε γὰρ ὅλοι ὁμοῦ καὶ πιστοὶ καὶ ἀπιστοὶ θαλοῦ, κάμψουν τὸ γόνα εἰς τὸν Θεόν καὶ θαλοῦν αἰνέσασθαι αὐτόν. (2)

Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἅπαντες ὡς αἰνῶμεν καὶ ὡς εὐχαριστῶμεν τὸν Θεόν, καὶ μὲ λό-
γον καὶ μὲ ἔργον, διὰ ὅλα, καὶ πάντοτε. διατὶ τοῦτο τὸ διαπαντὸς αἰνεῖν τὸν Θεόν, εἶναι ἔργον ἀνα-
γκασιὸν εἰς ἡμᾶς τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀπαιτεῖται παντοτινὸ ἀπὸ λόγου μας, ὡς χρὸς ἀπα-
ραίτητον. αὐτὸ εἶναι οὐσία εὐκολοκαπτήτης, αὐτὸ εἶναι λειτουργία ἀγγελικὴ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. αὐτὸ ποιοῦντες, καὶ τὴν παροῦσαν ζωὴν θελομεν διαπεράσομεν ἀπροσκόπτως, καὶ τῶν μελλόντων ἀ-
γαθῶν θελομεν ἀπολαύσομεν. χάριτι καὶ φιλοανθρω-
πία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πα-
τρὶ, ᾧμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, τιμὴ καὶ προσκύ-
νησις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Πι.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης φησὶν. „ Ἐν κύμαλλον ἡ ὑπερκόσμος τῶν Ἀγγέλων φέρεται. Ἐν κύμαλλον ἡ λογικὴ τῶν ἀνθρώπων κτίσις, ὡς φησὶν ὁ μέγας Ἀπόστολος, ὅτι πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογίσσεται ἐπουρανίῳ καὶ ἐπιγίῳ καὶ κα-
ταχθονίῳ, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς. ὅταν τοίνυν εἰς μίαν χορῆσιαν συναρμωσθῇ πᾶ-
σα ἡ κτίσις, τῶν τε ὑπερκειμένων καὶ τῶν ὑποβεβηκότων ἀπάντων, καὶ κυμβάλου δίκην ἡ νοσιτὴ κτίσις, καὶ ἡ νῦν δι-
ἀμαντίας μεμερισμένη καὶ διεσπασμένη, τὸν ἀγαθὸν ἔχον ἐν τῇ ἡμετέρας συμφωνίας ἀποτελίσῃ. ὅταν, φημι, συν-
δράμῃ τῷ Ἀγγελικῷ τῷ ἡμέτερον καὶ ἀναλαβοῦσα ἑαυτὴν ἐκ τῆς συγχύσεως ἡ θεία παράκλησις, ἀλαλάξῃ ἐπὶ τῇ
φῶν τῶν πολεμίων τῇ τροπαιούχῃ τῷ ἐπινίκῳ, τότε γίνεται πάσης πνοῆς ὁ αἶνος, εἰσαεὶ παρατείνειν τὴν χάριν
καὶ τὸ μακάριον.

(2) Ὁ δὲ Εὐθέσιος. „ Σφόδρα δὲ καταλλήλως, φησι, τῇ περιγραφῇ τῆς τῶν Ψαλμῶν βίβλου, ἐπισφράγισμα τοῖς ὅλοις ἐπιθεῖς ὁ λόγος, πᾶσαν πνοὴν ἐπὶ τὸν αἶνον τοῦ Θεοῦ συνεκατέσχετο. ὡς περ ἐν μεγάλῳ σώματι κεφα-
λήν ὁμοῦ σὺν τοῖς ποσὶ, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ παντὸς μέλη ὑπ' ἓν συνάπτων. καὶ μίαν ἀρμονίαν ἐξ ἀπάντων ὑποτελῶν. τοῦτο γὰρ ἂν εἴη τὸ πάντων τέλος. λέγω δὲ, τὸ τὴν νῦν διεσπασμένην, καὶ εἰς ἐναντίας ἀλλήλοις τρόπους ἐκπα-
σεύσαν πνοὴν, καύσασθαι μὲν ποτε τῆς ἐναντιότητος, ὑπ' ἓνα δὲ ἐπανελθεῖν ζυγόν, καὶ χορὸν ἓνα τῶν κατὰ Θεὸν
σαζομένων συσχεσθαι. ὅπως ἡ πᾶσα πνοὴ εἰς ἐν συναχθεῖσα, εἰ καὶ μὴ διὰ τῶν αὐτῶν ὀργάνων, πλὴν εἰς ἓν τέ-
λος ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀφορᾷ. τὸν αἶνον αὐτῇ ἀναπέμφειν. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος. „ Οὐκ Ἰουδαίῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι
ἐνδοξάζει. οὐ γὰρ Ἰουδαίῳ ὁ Θεὸς μόνον, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ἀλλὰ καὶ Ἑβραῖον. ἐν μὲν οὖν τῷ ρ' καὶ μδ'. Ψαλμῷ ἔφη. „ Εὐλογεῖτω πᾶσα σὰρξ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ. ἐνταῦθα δὲ, πᾶσα πνοὴ
αἰνεσάτω τὸν Κύριον. οὔτε δὲ ἐκτὸς μόνον τὴν σὰρκα, οὔτε ἐνταῦθα μόνον ἐκλέσθαι τὴν πνοὴν. ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνου
καὶ διὰ τούτου, καὶ σώματι καὶ ψυχῇ ὑμνεῖν παρακαλεῖται τὸν τῶν ὅλων Θεόν. ἀξιώσας τῆς ὅλης τῶν Ψαλμῶν
πραγματείας τὸ τέλος, καὶ τῇ σκοπῇ τῆς προφητείας συμβαῖνον. καὶ γὰρ ἡ προφητεία τοῖς Ἑβραίοις κηρύττει τὴν
σωτηρίαν. καὶ τῆς προφητείας τὸ τέλος τοὺς ταῦτα τετυχηκότας ὑμνεῖν τὸν εὐεργέτην παρακαλεῖται. ἡμεῖς δὲ, οὐ
μὲν τῶν ἡμετέρων ἀπολαύομεν. ἀλλὰ καὶ αὐτὰ θεωροῦμεν τὰ πρόγματα. ἐν ἐκάσῃ γὰρ τόλῃ καὶ κόμῃ καὶ ἀγροῖ, καὶ
ἐν δοχαταῖς καὶ ὕρεσι καὶ βουνοῖς, καὶ ἐν ἀοικίῳ καὶ παντελῶς ἐρήμῳ, ὁ τῶν ὅλων ὑμνῶνται Θεός.

**Πίναξ πλουσιώτατος τῶν ἐν τῇ παρόντι Δευτέρῳ Τόμῳ τοῦ Ψαλτηρίου
περιεχομένων ἀξιολογημένων κατὰ Ἀλφάβητον.**

Α
 Ἀρῶν λέγεται ὁ τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἀαρὼν μιμούμε-
 νος. 253. Ἐσφαλὲν. 254. Ἐκδικὸς ἦτον αὐ-
 τοῦ ὁ Θεός. αὐτόθ. Πῶς ἔβατο ἐν αὐτῷ ὁ Θε-
 ὸς τοὺς λόγους τῶν σημείων. 310. Πολλοὺς μό-
 σχους ἔχουσε καὶ ὄχι ἓνα. 321. Ἐνα μόνον ἔ-
 χουσεν. αὐτόθ. Ῥίχα εἶναι τῶν ἱερέων τῆς πα-
 λαίας. 382. Πρῶτος ἐχρίσθη μετὰ τὸ νομικὸν χρί-
 σμα. 527. Πῶς αὐτοῦ ποῖος νοεῖται. αὐτόθ.
 Ἀβραάμ, οὐ διὰ θαυμάτων ἐφάνη ὁ Θεός. 133. οὐ-
 τε αὐτὸς θαυμάτων ἐδεήθη αὐτόθ. Αἱ πρὸς τὸν
 Ἀβραάμ ὑποσχέσεις ἀρχὴ ἐστὶ τῶν λόγων τοῦ Θε-
 οῦ. 464. Σπέρμα αὐτοῦ ποῖον εἶναι, τὸ ὡς
 τὰ ἄσπρα ὄν. καὶ ποῖον τὸ, ὡς τὴν ἄμμον. 824.
 Ἀβυσσοὶ ποῖοι λέγονται. 64. 534. 844. Ἀβυσ-
 σος, τῶν Δαιμόνων εἶναι ἐνδιαίτημα. 333.
 Ἀγάπη πῶς καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν. 143. Ἀγά-
 πην Θεοῦ οἱ ἔχοντες ἐμπροσθεν εἶναι τοῦ Θεοῦ. 168.
 Ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τί ἀπολαύμεν. 244.
 Τῶν τελείων εἶναι. 365. Εὐρυχωρίαν ἐργάζε-
 ται. 426. Ἀκριβὴς αὐτῆς ἐλεγχος ποῖος εἶ-
 ναι. 443. Οἱ ἐξ ἀγάπης θείας τὴν ἐπιθυμίαν
 πληρώσαντες, οὐ κατὰσχύνονται, ὅταν λαλῶσι
 τοῖς Δαίμοσιν ἀποθνήσκοντες. 501. Πόσον ἐπαι-
 νεῖται. 528.
 Ἀγαπήτὸν ποῖον εἶναι. 385.
 Ἀγαπῶντας τὸν Θεὸν φυλάσσει ὁ Θεός. 608. Δια-
 τί τινες αὐτῶν ἀφίησιν ἐκδοθῆναι πειρασμοῖς. αὐ-
 τόθ. Ἀγαπῶντων αὐτὸν ὁ Θεός φροντίζει. 306.
 Ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν καὶ τὰ πονηρὰ, ἀδύνατον
 εἶναι. 243. Ἠγάπησα τὸν Θεόν, οὐ πάντως
 ἐστὶν εἰπεῖν. 385. Ὁ ἀγαπῶντι, πάντως αὐτὸ
 καὶ πληροῖ. 427.

Ἀγαθὸν τὸ ἐν οὐρανοῖς, θαυμάζεται. τὸ δὲ ἐπὶ τῆς
 γῆς, καταφρονεῖται. 32. Πῶς αὐτὸ ὀρίζε-
 ται. 385. Ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ Κυρίῳ, ἢ
 ἐλπίζειν ἐπ' ἄνθρωπον, οὐκ ἐστὶ συγκριτικόν. 400.
 Πέρνει ὁ Θεός τὰ ἀγαθὰ διὰ τὰ αἰσθανθώ-
 μεν. 482. 647. Ἀγαθοὶ ποῖοι εἶναι. 492.
 Ἀγαθότης ἡμῶν πρὸς τὴν θείαν παραβάλλομενη,
 πονηρία εἶναι. 386. Εἰμὴ ὁ Θεός εἶχε τόσῃ
 πολλὴν ἀγαθότητα, δὲν ἰεδύνατό τινος νὰ σω-
 θῇ. 604. Ἀπὸ αὐτὴν κινούμενος ὁ Θεός ἴφοι
 βέρισε τὴν κόλασιν. 605.
 Ἀγαρηνοὶ τί ἔθνος εἶναι. 130.
 Ἀγγαῖος τί θέλει νὰ εἰπῇ. 620.
 Ἀγγελικαὶ Δυνάμεις ὅρη καὶ βουνοὶ ὀνομάζονται
 καὶ διατί. 13. Πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἔχθροι
 καὶ πολέμιοι ἦτον μετὰ ἔθνη. αὐτόθ. Ἀγγέ-
 λους οὐκ ἐστὶν ἐπιθυμία ἢ θυμός. ἀλλὰ λόγος μω-
 νώτατος. 32. Ὅρη λέγονται αἰώνια. 53. Ἀγ-
 γέλων ἄρτος ποῖος εἶναι. 79. Ἀγγελοὶ διατί
 λέγονται πονηροί. 87. Ἀγγέλων φυλακὴ, φράγ-
 μὸς εἶναι τῆς ψυχῆς. 109. Νεφέλαι ὀνομάζον-
 ται. 172. Τριγυρῶ εἶναι εἰς τὸν Θεόν. αὐτόθ.
 Φυλάττουν τοὺς φοβούμενους τὸν Θεόν. 204.
 Ὅτι τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ
 πρὶ τίνων εἴρηται. αὐτόθ. Χεῖρες Ἀγγέλων
 ποῖοι εἶναι. αὐτόθ. Διατί ὁ Θεός κελεύει τοῖς
 Ἀγγέλοις συνασπίζειν τοῖς ἀδικοῦμένοις. αὐτόθ.
 Ἐπιμελοῦνται τοὺς ἀδυνάτους, ὡς τὰ βρέφη οἱ
 πατέρες αὐτῶν. αὐτόθ. Ἀγγέλων οἱ ἴπρωτοι,
 ὑψηλὰ ὄρεων ὀνομάζονται. 229. Τῷ Θεῷ πα-
 ρεσῆκασι λειτουργοῦντες. αὐτόθ. Οὐ δυνάμεθα
 ἀσωμάτως αὐτὰς ἰδεῖν. 840.
 Ἀγγελοὶ χαίρουσιν ἐπὶ τῇ πάντων ἀνθρώπων με-
 τα-

ταβολή. 237.
 Ἄγγελοι τιμωροῦσι με καλὴν γνώμην. 88. Τῷ Χριστῷ προσκυνοῦσι. 242. Ὅρη λέγονται. 249. 478.
 Διατὶ Δυνάμεις ὀνομαζονται. 281. Καὶ αὐτοὶ ὡς ἐμὸ δούλοι παραινούνται νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεόν. αὐτόθ. Ποιοῦσι τὴν προσηγνὴν τοῦ Θεοῦ. αὐτόθ. Οὐδὲ αὐτοῖς τὸ πᾶν ἐφικτὸν τῆς ὑμνήσεως τοῦ Θεοῦ. 282. Καὶ Ἄγγελοι ἀκούουσι λόγων τινῶν. καὶ διαλέκτους ἔχουσιν ἀρμοζούσας αὐτοῖς. αὐτόθ. Πολλὰ τὰ τάγματα αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ τῶν Ἀγγέλων καὶ Δυνάμεων πᾶντα συμπεριλαμβάνονται. αὐτόθ. Ἀγγέλων ποῖα ἡ προηγουμένη καὶ ποῖα ἡ περιστατικὴ ἐνέργεια. αὐτόθ. ἐν τόπῳ εἰσι καὶ ὁρατοὶ γίνονται τοῖς εἰδοσιν τῶν οὐρανῶν σωμάτων. 286. φύσις αὐτῶν ποῖα εἶναι. αὐτόθ. οὐ δυνάμεθα ἀσωμάτως τούτους εἶδειν. αὐτόθ. Κέρατα εἶναι τοῦ ἁνω θυσιαστηρίου. 409. Πᾶσα δύναμις Ἀγγελικὴ χεῖρ λέγεται τοῦ Θεοῦ. 470. Θεοὶ λέγονται. 541. διὰ τί ὅλα τὰ τάγματα Ἀγγελοι ὀνομαζονται. 839. εἰς τρία διακροῦνται. αὐτόθ.
 Ἀγίαζω τί σημαίνει. 28.
 Ἀγίασμα ἡ θεότης ὀνομάζεται καὶ τὸ τετραγράμματον ὄνομα τοῦ Θεοῦ. 524.
 Ἀγιαστῆριον τοῦ Θεοῦ ποῖον ὀνομάζεται. 132. 186.
 Ἄγιοι τέρας ἐνομιζοντο τοῖς πολλοῖς. ἀλλ' οὐχὶ τῷ Θεῷ, καὶ τῷ Θεῷ λαῷ. 4. ἁγίων ὑψουμένων τὰ κέρατα συντρίβονται τῶν ἁμαρτωλῶν. 50. ἅγιος ἅπας, ὁμοιος ἐστὶ τῷ τρεχῶ. 65. ἁγίοις οὐκ ἐστὶ τὸ κρίνεσθαι· ἀλλὰ τὸ διακρίνεσθαι. 123. ἁγίων ὁ Θεός οὐκ ἐστὶν ἀνθρώπινος· ἀλλὰ Θεός καὶ πνευματικός. 126. ἁγίοις εἰ ἐχθραίνοντες, πρὸς τὸν Θεὸν αἴρουσι τὸν πόλεμον. 128. 129. διὰ τοῦς ἁγίους ἔλθει ὁ Θεὸς ὅλον τὸ ἔθνος. 129. ἅγιοι ἐνεαζοῦσιν ἐν τῇ εἰς τὸν βίον παροικίᾳ. παθοῦσι δὲ τὰς ἁνω αὐλὰς. 135. 138. πῶς πορεύονται ἐκδυνάμειως εἰς δύναμιν. 138. υἱοὶ Θεοῦ κατὰ χάριν εἶναι. 172. διὰ τί εἰς τοῦ ἁγίους εἶναι μάγας καὶ φοβεροὺς ὁ Θεός. 172. 173. ἁγίων λεῖψαντα, ποῖα σημαίνει ποιεῖν. 206. ἁγίων εὐχαίς μόνον· δὲν πρέπει νὰ θαρρῶμεν. 323. καὶ μυρία πάσχον-

τες, οὐ θαλευνται. 370. διὰ τί λέγονται ὑψηλοὶ. 375. ἅγιοι, κύκλω εἶναι τοῦ Θεοῦ. 172. λαμπρότης ἁγίων, ποῖα εἶναι. 356. ἀρχαὶ ἁγίων, ποῖαι νοοῦνται. 565. ἐξουσίαν ἔλαβον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. αὐτόθ. ἅγιος λέγεται καὶ ὁ Θεός. καὶ ὁ ἄνθρωπος, διαφορετικῶς ὁμοῦ. 10. ἁγίων ὁ χορὸς νύκτωρ ἀνίσταται καὶ προσεύχεται. 429. καὶ κατὰ τὸ μεσονύκτιον, ὅτε ὁ ὕπνος εἶναι γλυκύς. 431. σαφέστερον τῶν ἄλλων γνωρίζουν τὸν Θεόν. 704. ἅγιοι ἔθος ἔχουσι νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεόν, ὅταν λέγουν καὶ ἄνθρωποι θαυμασίου τοῦ Θεοῦ. 710. ἁγίων οἱ λόγοι, εἰκόνας εἰσι τῶν ψυχῶν αὐτῶν. 610. ἁγίων καυχήματα ποῖα εἶναι. 449. προσδοκίαι ἁγίων ποῖα εἶναι. 450. ἐπὶ ἄνθρωποι ἔγιναν Ἀγγελοι. 859. δι' αὐτοὺς πρέπει νὰ αἰνῆται ὁ Θεός αὐτόθ. πλέον αξιοθαύμαστοι εἶναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ αὐτόθ. μεθ' ἡμῶν ψάλλουσι. 610.

Ἀγιότης τί εἶναι. 218.

Ἀγιστύνην τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐθαύμασεν ὁ Δαβὶδ, ὅλλὰ τὴν δόξαν καὶ τὴν μεγαλοπρεπείαν μόνην αὐτῆς. 604.

Ἀγνοία πρῶτον γέννημα εἶναι τῆς ψυχῆς. 89. διακαὶ ἀναιρεῖται. αὐτόθ. ἄγνοια ἐπὶ Θεοῦ, γνωστὴς εἶναι ἀποδείξις. 508.

Ἀγρυπνία θαυμασὸν καρπὸν ἔχει. 267. τίνες ἐργήσαν τὸν καρπὸν αὐτῆς. 431.

Ἀγρυπνῶν τις αἰσθάνεται τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου αὐτοῦ. 259. ἀγρυπνοῦντες μακαρίζονται. 60.

Ἀδὰμ τίνος ἐπαθύμηση. 275. διὰ τί ὁ Θεός ἀπέκαλετο αὐτὸν τῇ τοῦ ἑλαίου φωνῇ. 387. ἡ πρὸς τὸν Ἀδὰμ ἐντολὴ, ἀρχὴ εἶναι τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ. 464. Ἀδὰμ ὁσοῦν, ὃ οὐκ ἐκρύβη, ποῖον εἶναι. 563. προφάσεις ἐπροφασίσθη ἐν ἁμαρτίαις. 578. ἡ εἰς αὐτὸν προσηγνὴ. ἐπικλῆς λέγεται. ἡ δὲ ἀπαγόρευσις. πληθυντικῶς. 581. ἀνυμνεῖν δεῖ τὸν Θεόν καὶ ὅτι ἐθῆκεν ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ εἶτι ἐξέδωκεν αὐτόν. 846.

Ἀδελφοὺς κατοικεῖν ὅμα, πόσον καλὸν καὶ τερπνὸν εἶναι. 527. καὶ ἐπὶ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων οὗτοι νοοῦνται, αὐτόθ. ἡ τούτων συμφωνία μετὰ τῶν

μοίαν.

μοιάζει. αὐτόθ. . .
 Ἄδης λέγεται καθε θανατηφόρος κίνδυνος. 153. Χέ-
 ρι αὐτοῦ ποῖον εἶναι. 188. οὐδεὶς δύναται ἐξ αὐ-
 τοῦ ῥύσασθαι. αὐτόθ. Ἄδης λέγεται καὶ ὁ λάκ-
 κος τῆς ἀμαρτίας. 224. καὶ ὁ τάφος. 581.
 Ἀδίκαν ποιοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ὅπο τὴν ὑπερφάνει-
 αν. 25. Ἀδικίαν εἰ τὸ ἔφος ποῖος λαλεῖ. 26.
 Ἀπὸ τὴν τρυφὴν γεννᾶται ἡ ἀδικία. 25. Ἀδι-
 κία ἕως ποτε εὐρίσκειται ἐν ἡμῖν. 420. Ταύτης
 ἀποστάσης, δυνάμεθα εἰ-εῖν, ἐλέησόν με. αὐτόθ.
 Καὶ ἡ καθόλου κακία, ἀδικία λέγεται. 570.
 Ἀδικοὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ πᾶς χεῖρας ἀποκτείνου-
 σι. 221. Δὲν νομίζουν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐφορᾷ τὰ
 ἀνθρώπινα. αὐτόθ. Διὰ τὸ Θεὸς δὲν παιδεύει
 τοὺς ἀδίκους. 222. Θρόνος ἀνομίας λέγον-
 ται. 225. Νεκροὶ εἶναι. 441. Ὅταν προσ-
 λάβουν τὴν δυναστείαν, μείζονα τὴν λαβὴν ἐρ-
 γάζονται. 451. Δυσκόλως ἡμπόρει τινὰς νὰ φυ-
 λαχθῇ ἀπὸ αὐτοῦ. 568. Εἰς διαφθοράν θε-
 ρεῖονται. 573. Ἀφέντως θέλουν πιασθῶν. 574.
 Ἀδικος διὰ τὸ ὀνομάζεται ἀμαρτωλὸς ἰδιαιτέρως. 124.
 Ἀδικοὶ τοὺς νόμους δὲν γνωρίζουν τοῦ Θεοῦ. αὐ-
 τόθ. Ἐν σκότει διαπορεύονται. αὐτόθ. Θεοὶ
 ἄγρια εἶναι. αὐτόθ. Ἀδίκων τὴν παρανομίαν,
 δὲν ὑποφέρουν τὰ θ μέλη τῆς γῆς, ἀλλὰ σα-
 λεύονται. 125. Κατὰ τῶν ἀδίκων πολλὴν ἀγα-
 νάκτησιν δείχνει ὁ Θεός. αὐτόθ.
 Ἀδικουμένους ὁ Θεὸς βοηθεῖ. 612.
 Ἀδολεσχέιν λέγεται καὶ τὸ εἰς θεωρητικὰς κινήσεις
 ἀσχολεῖσθαι. 61.
 Ἀδολεσχία πόσα σημαίνει. 59. Πότε δὲν εἶναι ψε-
 κτή. 416.
 Ἀνδρᾷ τί ἦτον. 131.
 Ἀερμῶν ἄλλο εἶναι ἀπὸ τὰ Ἑρμῶν. 175. Ποῦ εὐ-
 ρίσκεται. αὐτόθ. 528. Πολύ χιόνι συμμαζώ-
 νει. αὐτόθ. Πολλὴ εἶναι ἡ ὁρσος ἢ ἐξ αὐ-
 τοῦ. αὐτόθ.
 Ἀετῶ διὰ τὴν παρομοιάζονται οἱ ἀνακαινούμενοι. 276.
 Ἀετὸς ὁ Χριστὸς νοεῖται. αὐτόθ. Πῶς ἀποθ-
 σκεῖ ὁ Ἀετὸς. 276. Πῶς ἀνακαινίζεται. 276.
 Ἀῖρ τί εἶναι. 535.

Ἀθυμίας καιρὸς ποτε εἶναι. 428. Πότε ἐλάττει
 αὐτόθ.
 Αἴγυπτος πόθεν ὀνομάσθη. 89. 309. Ἡ αὐτὴ ὀ-
 νομάζεται καὶ γῆ Χαμ, καὶ γῆ Αἰγύπτου καὶ Αἴ-
 γυπτος. 309. Αἴγυπτος πνευματικῶς ποῖος ὀνο-
 μαζεται. 89. Καὶ ποῖοι Αἰγύπτιοι. αὐτόθ. Τί
 σημαίνει ἡ Αἴγυπτος. 113. Αἰγύπτου πρωτότο-
 κα ποῖα πάθη εἶναι. 546.
 Αἰδιότητα Θεοῦ τί δηλοῖ. 173.
 Αἰθᾶρ τί ἦτον. 160.
 Αἰθιοπία πῶς ἐρμηνεύεται. 153.
 Αἰθιοπῶν λαοὶ εἶναι τὰ ὄρνεα καὶ οἱ κόρακες. 40.
 Αἰετοπες τίνες νοοῦνται. 41. 44.
 Αἶμαρ τί ἦτον. 160.
 Αἰετὶ τὸν Θεὸν τοῖς τελείοις ἀρμόττει. 307. Καὶ
 διὰ πραγμάτων δεῖ αἰετὶ. 374. Πῶς ἂν ῥδυν-
 θῇ τὸ αἶμαρ. 615. αἰετὶ τὸν Θεὸν ἔργῳ καὶ
 λόγῳ. ἔργον εἶναι ἀπαραίτητον. 863.
 Αἶλος πόσας πόσας ποτε γεννησεται. 863. Αἶμα
 ποῖοι Ψαλμοὶ λέγονται. 625. Ὅσοι εἰς εἶχαι τῶν
 Αἰῶν πρέπει νὰ ψάλλωνται. αὐτόθ.
 Αἰρετικοὶ κοντὰ εἰς τοὺς Χριστιανούς εἶναι, κατὰ τὸ
 περισσώτερον μέρος τῶν δογμάτων. 103. Ὅσοι
 εἶναι καὶ βασιλῆσοι. 205. Ποῖοι ἀναφέρουσι τὸν
 ρθ. Ψαλμὸν πρὸ τοῦ σαρκωθῆναι τὸν Θεὸν λόγον,
 καὶ ποῖοι ἀναφέρουσιν αὐτόν ὡς εἰς φιλὸν ἄνθρω-
 πον. 352. Κηφῆνες εἶναι. 401. Διὰ τοὺς λό-
 γους αὐτῶν, ποῖον ῥητόν λέγεται. 439. Πῶς
 κατοικοῦσι ματαίως τὰς πόλεις: ἦτοι τὰς Γρα-
 φὰς. 567. Με τί ὀμοιάζουν. 570.
 Αἰσθήσεων περὶ τὴν φυλακὴν οὐ χρὴ παρέργως ἡμᾶς
 ἔχειν. 23. Πύλαι εἶναι, δι' ὧν ὁ νοητὸς εἰσέρχε-
 ται θάνατος. 501. Χόρδαις νοοῦνται. 862.
 Αἰσχύνῃ τί εἶναι. 551. Ἡ ἐπὶ τοῖς ἀμαρτημα-
 τὶν σωτηρίαν πραγματεύεται. 437. Πόθεν αἴτη
 προξενεῖται. αὐτόθ. Ἀγαθὸν εἰς δεῦτερον. αὐτόθ.
 Αἰτεῖν δεῖ τὰ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ συνεισφέ-
 ρειν, καὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν. 423.
 Αἰτήμα αἰσθητόν, ἐν μόνον οἰοῦμεν ἐν τῇ εὐχῇ
 τοῦ Πάτερ ἡμῶν. 505. Πότε λαμβάνομεν τὰ αἰ-
 τήματά μας. 592.
 Αἰ-

Αἰχμαλωσία βελτίους ποιεῖ . 482 . τετραπλῆ εἶναι αὐ-
τη . 494 . ἐστὶ καὶ αἰχμαλωσία νοῦς . 495 . καὶ
ἐπὶ τῇ αἰχμαλωσίᾳ δεῖ χαίρειν . 496 . πόσον ὠφέ-
λους τοῦς Ἰουδαίους . 548 .
Αἰῶν καὶ ἡ παρούσα ζωὴ νοεῖται . 36 . ποῖον ὀνομά-
ζει ἡ Γραφή . 191 .
Ἀκηδίας : ἡτοί μικροψυχίας πνεῦμα , πῶς ἐκ βάλλε-
ται . 420 . καὶ πόθεν γεννᾶται . αὐτὸς .
Ἀκηδῶ τί θέλει νὰ εἰπῇ . 263 . 588 .
Ἀκούω τί σημαίνει . 119 .
Ἀκρίδες ἐν Αἰγύπτῳ ἐθανάτωναν ἐκείνους , ὅπου ἐ-
δάχανον . 85 . Ἀκρίδες πῶς ἠθικῶς νοοῦνται εἰς
τὸν ἄνθρωπον . 348 .
Ἀκρότομος τί θέλει νὰ εἰπῇ . 379 .
Ἀλαζών ποῖος λέγεται . 602 .
Ἀλαλαγμός τί εἶναι . 228 .
Ἀλήθεια ὑπὲρ πάντα νικά . 111 . οὐδὲν προσφιλές
Θεοῦ ὡς αὕτη . 140 . ἀλήθεια ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐ-
στὶ τοῦ Χριστοῦ . 146 . μετὰ τὸ ἔλεος ἠνώθη . 147 .
ἐν οὐρανοῖς ἐτοιμάζεται . 170 . τριγύρω εἶναι εἰς
τὸν Θεόν . 173 . ἀληθειαν τοῦ Θεοῦ , διατὶ τὴν νύ-
κτα πρέπει νὰ ἀναγγέλλωμεν . 208 . ἀλήθεια ὀ-
νομάζεται καὶ ἡ φιλάνθρωπία . 363 . ἀλήθεια τοῦ
Κυρίου ποῖα μένει εἰς τὸν αἰῶνα . 397 . ἀληθεί-
ας εἰρήνη ποῖα εἶναι . 420 . ἀλήθεια φυλάττειν ὡ-
ς τέλους , Θεοῦ βοηθοῦ χρεια . 425 . ἀληθείας
λόγος ποῖος εἶναι . αὐτόθ . διχόμενοι εἰς γενεάν .
440 . ἀλήθεια εἶναι ὁ ἐν Θεῷ Πατρὶ ἐμφυτός
καὶ οὐσιώδης λόγος καὶ υἱὸς αὐτοῦ . 464 . τὸ ἀ-
ληθεύειν ἐν πᾶσιν . τοῦτο πρῶτον παράγγελμα .
αὐτόθ . ἐπ' αὐτὴν φέρονται οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ . αὐ-
τόθ ἀληθείας τοῦ Θεοῦ ἀποδείξεις εἶναι , καὶ ἂν
εἴπῃ τι , καὶ οὐ γέγονεν . 606 .
Ἀλληλουῖα τί θέλει νὰ εἰπῇ . 531 . 302 .
Ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου ποῖα εἶναι . 62 .
Ἀλλόφυλοι ποῖοι ὀνομάζοντο . 130 . 157 . πάντα
σατραπῖαι αὐτῶν ἦτον . 130 . πῶς ἐρμηνεύονται .
157 .
Ἀμυλῆται τί ἔθνος ἦτον . 130 .
Ἀμυνῆται τί ἔθνος ἦτον . 130 .
Ἀμνηστία ψυχικά ὡς ὕδωρ ἐξέχυθη , ὥς αὐτὸ
τι ἀναληφθῆναι . 99 . ἁμαρτήματα , διατὶ ὀνομα-
ζονται ἐξουδενώματα . 192 . ἁμαρτήματα φθο-
ρὰ παντός ἀνθρώπου εἶναι . 332 . ἁμαρτήματα
συμπλεγμένα , διατὶ σχοινία ὀνομάζονται . 431 .
αἰσχύνης εἶναι ἄξια . 437 . οἱ ἐν ἁμαρτήμασι ζῶν-
τες , ὡς ἐν σκοτῇ νεκροὶ εἰσι . 588 .
Ἀμαρτία , χεῖρ εἶναι τοῦ ἁμαρτωλοῦ Διαβόλου . 2 .
γῆρας εἶναι τῆς ψυχῆς . 4 . ἁμαρτίαι μακρύνουσι
τὸν Θεὸν ἀφ' ἡμῶν . 8 . ἡ κατὰ πρόξεν ἁμαρτία
τόκος εἶναι διδόμενος τῷ Διαβόλῳ . ἡ δὲ κατὰ δια-
νοιαν , ἀδικία ὀνομάζεται . 18 . πρέπει πρῶτον νὰ
ἀπέχωμεν ἀπὸ τὴν κατὰ πράξιν ἁμαρτίαν , καὶ ἔπει-
τα ἀπὸ τὴν κατὰ διάνοιαν . αὐτόθ . ἁμαρτία μα-
κρύνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν Θεόν . 33 . καθὲ εἰ-
δος ἁμαρτίας , πορνεία νοητὴ ὀνομάζεται . αὐτόθ .
ἁμαρτία κεφαλὴ εἶναι τοῦ δράκοντος διαβόλου .
39 . τὸ νὰ καυχᾶται τις εἰς τὰς ἁμαρτίας . εἶναι
ἴδιον ἐσχάτης ἀνοησίας . 47 . ἁμαρτία ἄτακτός
ἐστὶ κίνησις καὶ ταραχὴ . 55 . ἀρχαί μόνον καὶ
προσέμια τῆς διὰ τὴν ἁμαρτίαν τιμωρίας , πρέπει
εὐγνωμόνως νὰ νομίζῃ καθ' ἑνας ὅτι λαμβάνει .
62 . ἁμαρτίας ἀρχαίας ποῖος λέγει ὁ Δαβὶδ νὰ
μὴ μνησθῇ ὁ Κύριος . 101 . οὐδὲν αὐτῷ πτωχότε-
ρον τὸν ἄνθρωπον , ὡς αἱ ἁμαρτίαι , δείκνυσιν .
αὐτόθ . κατὰ τὴν ἁμαρτίαν δίδεται καὶ τὸ μέτρον
τῆς τιμωρίας . 107 . διὰ τὰς ἁμαρτίας γίνεται τι-
νας ὑπόδικος νὰ χάσῃ τὸν φραγμὸν τῶν ἁγίων Ἀγ-
γέλων . 110 . Ἀμαρτία ἡ πρὸς θάνατον , ἁδὲς ὀ-
νομάζεται . 153 . ἁμαρτίαι . ἄλλαι φέρουσιν εἰς τὰ
ἐπιπόλαια τοῦ Ἀδου , καὶ ἄλλαι εἰς τὰ κατώτατα .
αὐτόθ . ἁμαρτία , αἰτία εἶναι θανάτου . 162 . ἁ-
μαρτήματα ἰάσιμα ἄλλως παιδεύονται , καὶ ἀνί-
ατα ἄλλως . 183 . χιλίων χρόνων ἁμαρτίαι , ὡς
ἡμέρα μία λογίζονται εἰς τὸν Θεόν , ὅταν ὁ ἄνθρω-
πος ἐπιστῇ καὶ μετανοήσῃ . 192 . τὸ ἑναεῖς
ἐν ἁμαρτίᾳ , ὡς ἐπὶ πλῆθος παρὰ τῷ Θεῷ κα-
θοράται αὐτόθ . ἁμαρτίας ἡμῶν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ
ὅς . 194 . ἁμαρτιῶν κατ' ἄξιον τιμωρία οὐ δίδο-
ται , ἀλλὰ μετρία , ἥτις καὶ πράξις ὀνομάζεται
196 . πᾶσα ἁμαρτία πρᾶγμα ἐστὶν ἐν σκότει διαπο-
ρευόμενον . 202 . ἁμαρτία πᾶσα , παράβασις εἶ-
ναι

ναι καὶ παρακοή . 260 . ἁμαρτίαι θυμοὶ λέγονται . 278 . ἁμαρτίαι θανάσιμαί , πόρται θανάτου λέγονται . 331 . ὁ γενόμενος ἐν ἁμαρτίᾳ πρὸς θάνατον , ὑπὸ τῶν ᾠδίνων τοῦ θανάτου περιέχεται . 386 . διὰ τῆς κακώσεως τῆς μετανοίας ἴσται . αὐτόθ . Ἄμαρτίαι , δεσμοὶ εἶναι . 394 . Ἄμαρτίαν κατὰ διάνοιαν ἁμαρτάνει τινὰς , πρὸ τοῦ νὰ πέσῃ εἰς τὴν κατὰ πράξιν . 433 . Ἡ ἁμαρτία , καὶ ἀνομία εἶναι . 451 . Καθέλκει τὴν προσευχὴν . 468 . Ἀφειδὴς καὶ βάρβαρος εἶναι δέσποινα . 494 . Τὴν δεσποτείαν αὐτῆς φεύγειν δεῖ . αὐτόθ . Οἱ εἰς τὴν ἁμαρτίαν κατασφύγγοντες , οὐ δύνανται τὰ θεῖα λαλεῖν , καὶ τὰ ὄργανα τοῦ λαλεῖν ἔχωσι . 549 . νήπια αὐτῆς πεῖρα εἶναι . 551 . Μακάριος εἶναι , ὅς τις κημνίσει αὐτήν . αὐτόθ . διατὶ λέγεται ταλαίπωρος . αὐτόθ . πῶς ἀνταποδίδομεν εἰς αὐτήν . 552 . Ἀμαρτωλοὶ ἐξ ἀρχῆς κατισχύουσι τῶν δικαίων . 220 . Ἀμαρτωλοὶ τῆς γῆς ποῖοι εἶναι . 263 . Πρέπει νὰ ἐξολοθρευθῶνται ἐκ πόλεως Κυρίου . αὐτόθ . πῶς θέλουν ἐκλείψουν . 301 . Οἱ κρυφίως ἁμαρτάνοντες , ὀλιγάκιον κολάζονται ἀπὸ τοὺς φανερώς ἁμαρτάνοντας , καὶ σκανδαλίζοντας ἄλλους . 324 . Ποῖον λόγον οὐ δύναται εἰπεῖν . 442 . Ποιοὶ ἁμαρτωλοὶ πῶς τῆς τοῦ Θεοῦ σωτηρίας τυγχάνουσι . 463 . Ἀμαρτωλῶν ἔλαιον καὶ χάριν πρέπει νὰ μὴ δεχώμεθα . 580 . Ἐκλεκτοὶ . αὐτῶν , ποῖοι εἶναι . αὐτόθ . Εὐδοκίαι αὐτῶν ποῖαι εἶναι . 580 . εἰς τὸ δίκτυόν τοὺς πιάνονται . 581 . Ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων ρυθῆναι , μακάριον εἶναι . 2 . Ἀμαρτωλὸς πῶς ἀνάγεται ἐκ τῶν ἀβύσσων . 8 . Ὁ ἁμαρτάνων , ἢ τὸν ἑαυτοῦ του ἀδικεῖ , ἢ τὸν ἀδελφόν του . 18 . Ἀμαρτωλοὶ ἐν κόποις ἀνθρώπων οὐχ εὐρίσκόμενοι , οὐδὲ μετὰ ἀνθρώπων κολασθήσονται , ἀλλὰ μετὰ δαιμόνων . 24 . Ἀμαρτωλὸν μὴ παιδεύομενοι , ὑπερηφανεύονται . 25 . Ἀμαρτωλὸν , πῶς ἀποθνήσκει Θεός . 35 . Ἀμαρτωλοὶ , ἐσχοτισμένοι τῆς γῆς ὀνομαζονται . 43 . Ἀμαρτωλοὶ οἱ θανάσιμως ἁμαρτάνοντες καὶ μὴ μετανοοῦντες , τὸν τρυφάν πίνονται τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ . 49 . Ἀμαρτωλὸς , τῶν διδωσιν τῷ Διαβόλῳ . 52 . Ὁ ἁμαρτάνων μὴ ἀγαλλιάσθω , ἀλλὰ λυπηθήτω κατὰ

Θεόν . 115 . Ἀμαρτωλοὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι πρῶτον αἰσχύονται , εἶτα ταράσσονται , καὶ τρίτον κολάζονται . 133 . Οὐρία τοῦ ἀγροῦ ὀνομαζονται . 289 . λαγωοὶ εἶναι . 293 . ἐπιθυμία αὐτῶν ἀπολαμβάνεται . 373 . διατὶ λέγονται ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς . 450 . ὅλοι εἶναι παραβάται . αὐτόθ . ἁμαρτωλοὺς δεῖ φεύγειν . 566 . ὁδὸς αὐτῶν ἀφανίζεται καὶ οὐχὶ αὐτοὶ . 613 . Ἀμαλείας Δαίμων πῶς ὀνομαζεται . 202 . Ἀμὴν τί θέλει νὰ εἴπῃ . 189 . Ἀπορρήτοι πῶς ἐρμηνεύονται . 544 . Ἀρπαλὸς τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων ὀνομαζεται . 103 . Ἦκει αὐτῆς εἶναι , οἱ πρῶτοι τῶν δώδεκα φυλῶν . 108 . 113 . Σκιά αὐτῆς ποία εἶναι . 113 . Ἀναδεδραδὸς αὐτῆς ποῖαι . αὐτόθ . ποῖους Κέδρους ὑπερέβαλεν . 113 . Ποῖα τὰ κλήματα , καὶ τίνες αἱ παραφυάδες αὐτῆς . 113 . φρούκτες αὐτῆς ποῖες ἦτον . 109 . Καὶ ἡ ψυχὴ Ἀρπαλῶν εἶναι . 110 . Ποῖος μονιὸς αὐτὸν διαφθείρει . 93 . Ἀρπαλὸς εἶναι ὁ Χριστός . 111 . Ἀρμωμος Ψαλμὸς διατὶ λέγεται . 411 . Ἀρμωμοὶ ποῖος ὁδευοί . 411 . Ἀναβαθμοὶ διατὶ λέγονται . 472 . Διατὶ εἶναι δεκαπέντε . 473 . Εἰς τὴν ἀνοδὸν τῆς ἀρετῆς νοοῦνται . αὐτόθ . Οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ψιλλόμενοι παρὰ τίνος , καὶ πῶς ἐμελουργήθησαν . αὐτόθ . Τίνες τούτους ἄδουσιν . αὐτόθ . τὰς τῆς καρδίας ἀναβάσεις δηλοῦσι . 473 . Ἀναγωγὴ ποῖα λέγεται . 272 . Ἀναδιέπλωσις ἐπίτασιν φανερώνει . 45 . 216 . 219 . 220 . 223 . Ἀναίσχυντία πρόξενον εἶναι ὅλων τῶν κακῶν . 133 . Ἀνάβυσσις οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν πῶς ἐρμηνεύεται . 28 . Ἀνάπαυσις ψυχῆς ποία εἶναι . 388 . Ἀνάπαυσις αἰῶνα τίσι πρόσκειται . 389 . Οὐ κατὰ ὀφείλημα ἀποδίδεται , ἀλλὰ κατὰ χάριν τοῦ Θεοῦ αὐτόθ . Ἀνάστασις δικαίων ἔσται ὡς ἡλίου , ὡς σελήνης , καὶ ὡς ἀστέρων . 123 . Ἀναστάσιμος ἡμέρα ὑπὲρ τὴν χιλιετὴν τῆς νομικῆς λατρείας ἐστὶ . 140 . Ἀνάστασις Χριστοῦ , ἀληθινή ἐκ τῆς γῆς ἀνατελλομένη . 140 .

λέγεται. 148. Ἀνάσσεις τοῦ Χριστοῦ, προσέμι-
ον εἶναι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως. 214. Ἡ ἀνά-
στασις, δυνάμις ἐστὶ τοῦ Σταυροῦ. 272. Ἀνά-
στασις σωμάτων, θεῶν καὶ ὑπὲρ φύσιν. 299. Χεῖρ
Θεοῦ ὀνομάζεται. 350. Ἀναστάσεως ἀποδείξεις
ποία. 369. Διὰ τῆς ἀναστάσεως ἠλεθήμεν.
590. Ἀνάσσειν τοῦ σώματος διὰ τῆς πίσεως
τοῖς ἀξίοις ὁ Κύριος ἐχάρισεν ἀπὸ ἐδῶ. 9. Ἀ-
νάστασις σωμάτων, ἡ ἀληθινή ἐστὶ σκηνοπηγία.
114. Ἀνάστασις Χριστοῦ, ἡμέρα εὐσημος ὀνομά-
ζεται καὶ νεομηνία καὶ εορτῶν εορτή. 116.
Ἀνεβάλετο τί θέλει νὰ εἴπῃ. 77.
Ἄνεμος τί εἶναι. 286. 535. Διατί λέγονται οἱ ἄ-
νεμοι ὅτι ἐξάγονται ἐκ θησαυρῶν. 535. Πόσοι
ἄνεμοι πνέουσιν ἐν τῇ μεσογείᾳ θαλάσῃ, καὶ
πόσοι ἐν τῷ Ὠκεανῷ. 536.
Ἀνθομολόγησάμεθα τί δηλοῖ. 103.
Ἀνθρακες ἐρημικοὶ ποιοὶ εἶναι. 475.
Ἀνθρώπος κατὰ τί εἶναι μέγας, καὶ κατὰ τί εἶναι
εὐτελής. 279. μὲ τὸ χόρτον καὶ τὸ ἄνθος τοῦ
χόρτου παρεμοιάζει. αὐτὸς. Οὔτε χόρτος εἶναι
ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὅμοιος χόρτῳ. 279. Διατί ὁ
Δαβὶδ δὲν εἶπε περὶ αὐτοῦ. „ Ἀνθρώπος ὡσεὶ
ἄνθος τοῦ κήπου, ἀλλὰ τοῦ ἀγροῦ. 280. Πῶς
εὐλογεῖ τὸν Θεόν. 284. Πότε ἐξέρχεται ἐπὶ
τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος. 295. Διατί
ὁ ῥητὴρ ἐποίησεν αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
ἔχοντα ἐν τῷ ὕψει. 478. Ἀνθρώπων φύσις, ποίη-
μα ἐνικῶς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ Δαβὶδ εὐφραίνε-
το. 209. Ἀνθρώπον διὰ τοῦτο ἐκτίσεν ὁ Θεὸς
κατ' εἰκόνα του, διατί ἐμέλλε νὰ ἀναλάβῃ αὐ-
τόν. 216. Ἀνθρώπος ὃ, τι λαλήσῃ καὶ ὃ, τι πρά-
ξῃ, καὶ ἰννοήσῃ, ὁ Θεὸς τὰ ἀκούει καὶ τὰ ᾤ-
ξεύρει καὶ τὰ ἐπισκέπτεται. 222. Ἀνθρώπος τα-
τυφλωμένος ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν τί λέγει, αὐτὸς.
Ἀνθρώπος ὁ σύνθετος παρορμᾷ τὴν ψυχὴν του ἐ-
πὶ τὸ εὐλογεῖν τὸν Κύριον. 277. πρὸς τοὺς ἄν-
θρώπους χρηστεύεται ὁ Χριστὸς διὰ τὴν ἀσθένειαν
τῆς φύσεώς των. 279. Ἀνθρώπων φύσις, πολ-
λὰς συμφορὰς εἶχα. 334. Πᾶς ἄνθρωπος ψεύ-
στης, τί δηλοῖ. 391. Ἀνθρώποι ποιοὶ λέγονται.
391. Ἀνθρώπος πόσης τιμῆς ἠξιώθη. 435.
Ἀνθρώπου ἡ ἐν μήτρᾳ πλάσις καὶ ἡ ἐν τάφῳ διά-

λυσις, φανερά εἶναι εἰς τὸν Θεόν. 563. Ἀν-
θρώπος λέγεται ὁ φυλάττων τοῦ λογικοῦ τὸ ἀξίω-
μα. 25. Ἀνθρώπῳ οὐδὲν ὑπάρχει περιπόθητον
ἐν τῷ οὐρανῷ, εἰμὴ ὁ Θεός. ὁμοίως καὶ ἐν τῇ
γῇ. 32. Ἀνθρώπων μὴν ἡ φύσις παραδαίνει
τὴν προσοχὴν τοῦ Θεοῦ. 630. Καὶ οἱ τοῖς ἀν-
θρώποις πάθει κατεχόμενοι καὶ κατὰ σάρκα
ζῶντες, ἄνθρωποι λέγονται. 126. Ἀνθρώπον
εὐθὴ ἐποίησεν ὁ Θεός. 203. Ἀνθρώπον εἰς τὸν
εἰρηνικὸν καταργεῖ Κύριος καθὲ πόλεμον. 53.
Ἀνθρώπος γῇ ὀνομάζεται. 55. Μέγα ἐστὶν ἄν-
θρώπος διατί κατηξιώθη τῆς τοῦ Θεοῦ γνῶσε-
ως. 595. Φύσις αὐτοῦ πολὺ καταδεστέρα ἐστὶ τῆς
ἐν αὐτῷ τοῦ Θεοῦ γνῶσεως. 595. Ἀνθρώπος αἰ-
σχρὸν εἶναι νὰ φαίνεται ἐλάττω τῆς κτίσεως κα-
τὰ τὸ εὐφημεῖν τὸν Θεόν. 602.
Ἀνομίαν αὐτῶν τίνες μακρύνουσι. 508. Ἀνομίῳ
ἡ ὑπὸ Κυρίου παρατήρησις, ἀνυπόφορος εἶναι.
511. Ἀνομία λέγεται καὶ ἡ ἐπ' ἀνομία τι-
μωρία. 227. Ταπεινώσις ἐστὶ. 331. Ἀνομία δια-
τί γράφεται ὡς γυναῖκα. 337.
Ἀνορεξίαν πῶς ὀνομάζον οἱ παλαῖοι. 265.
Ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ ποῖον εἶναι. 189.
Ἀνταπόδοκεν ἅντι τοῦ ἀπλῶς ἔδωκε νοεῖται. 392.
551. Ἀνταπόδος τῷ δούλῳ σου, ποῖος δύναται
νὰ εἴπῃ. 416. ἀντιδίδωσιν ὁ μεγαλόδωρος Θεός.
ὡς οὐ κατάρχων χάριτος, ἀλλ' ἀμειβομένος τοὺς
κατάρξαντας. 392.
Ἀνταποδόσεις ποῖας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ. 275.
Ἀντισημασία ποῖα λέγεται. 503.
Ἀντιχρονισμὸς ποῦ λαμβάνεται. 24. 25. 64. 83.
93. 132. 197. 212. 285. 408. 580.
Ἀξίωμα ψυχῆς ποῖον εἶναι. 469.
Ἀχιλῆες τοὶ ψυχῆς ἐπλανήθησαν. 403.
Ἀπαξ ἅντι τοῦ βεβαίως λαμβάνεται. 184.
Ἀπειλεῖ διατί ὁ Θεός. 321. διὰ τὰς ἀπειλάς τοῦ
Θεοῦ δὲν πρέπει νὰ ἀπογινώσκασθε. 524.
Ἀπογινώσκαι οὐ δεῖ, καὶ πρὸς τὸ ἐσχατὸν ἡμεῖς τὰ
πράγματα. 334. Μὲ τί ἐπιχειροῦσιν οἱ Δαίμο-
νες νὰ φέρουν εἰς ἀπόγνωσιν. 346.
ἀπογόνιον ἡ ἐντροπὴ καὶ τοῦ προγόνου ἐστὶ. 187.
Ἀπόκρυφον καταγίδος ποῖον εἶναι. 118.
Ἀποστατεῖν οὐ ταυτόν εἶναι μὲ τὸ ἁμαρτάνειν. 450.
Α.

Ἀπόστολοι εἶδον τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ βυ-
θῷ. 332. 333. Κτήνη αὐτῶν ποιοῖ ἦτον. 336
οὐ μόνον ἐνίκουν, ἀλλὰ καὶ κατεκυρίευν τοὺς ἐχ-
θρούς. 355. Ἀποστόλων οὐδὲν ἦν λαμπρότε-
ρον. 356. Οὐκ εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦν-
τες τὴν ἐκκλησίαν. 498. Βέλη εἶναι τοῦ δυνα-
τοῦ. 500. Μακάριος εἶναι ὁ ἐκ τῆς διδασκαλίας
αὐτῶν πληρωθεὶς. 501. Καὶ τοῖς ἐξα πυλῶν ἐ-
χθροῖς ἐλεγκτικῶς ἐλάλουν. 501. ἐπὶ τὸν θρόνον
ἐκάθισαν τοῦ Χριστοῦ. 525. Κόσμος ἦτον τοῦ
προσώπου Χριστοῦ. 527. Ἀπόστολοι τὰς ἐντολάς
ἐφυλάξαν. τοῦ οὐρανοῦ Πατρός των Χριστοῦ. 1.
Πτωχοὶ ἦτον καὶ πένητες. 13. Χεῖμαρροὶ εἶναι
ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναβλύσαντες. 40.
Στύλοι εἶναι τῆς γῆς. 46. ὅρη αἰώνια λέγονται.
53. Νεφέλαι εἰσι καὶ βέλη ἐκλεκτά. 64. Ἀσρα-
παὶ λέγονται καὶ βρονταί. 66. 241. Ἀσράτως συ-
νὴν αὐτοῖς ὁ Χριστὸς κηρύττουσι. 66. Μόνον τὴν
Σαλπίγγων ἐορτὴν προσάξονται νὰ μιμοῦνται.
116. Προσάξονται νὰ κηρύττουν, ὅτι ἀνέστη ὁ Κύ-
ριος. 116. Διὰ μέσου τῶν Ἀποστόλων ἐκρίναν ὁ
Θεὸς δικαίως τὴν γῆν. 126. Καρπὸς τῆς γῆς ὀ-
νομαζονται οἱ Ἀπόστολοι. 147. Θεμέλια εἶναι τοῦ
Χριστοῦ καὶ ὅρη. 155. Ὀφθαλμοὶ τοῦ Χριστοῦ ἦτον
164. Φίλοι καὶ γνωστοὶ ὀνομαζονται. 167. Φρα-
γμοὶ ἦτον καὶ ὀχυρώματα τοῦ Χριστοῦ. 186. Παι-
δαευμένοι εἶναι τῇ καρδίᾳ. 197. Ποταμοὶ εἶναι
216. Ὅδον τοῖς δευτέροις διδασκάλους νῦν ἔπι-
σαν, 216. διὰ τὴν ἐπίκρισιν λέγεται ἡ τούτων δι-
δασκαλία. αὐτόθ. Ὑψηλοὶ λέγονται. 218. Οὐρανοὶ
εἶναι. 242. Σάλπιγγες ὀνομαζονται. 248. ἐν τῷ
νάρθῳ τοῦ τῶν Ἀποστόλων ναοῦ τὸ λείψανον τοῦ
μεγάλου Κωνσταντίνου εὕρισκετο, καὶ πυλωρὸς ἦτον.
τῶν αἰώνων. 271. Ἀπόστολοι ἐκτελεῖς ἦτον.
αὐτόθ. Ἀποστόλων σπέρμα ποῖον εἶναι. 274.
Καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν ἐν πλοίοις εἶ-
ναι. 332. Τὴν κεφαλὴν τοῦ δρακόντος ἐνέκρω-
σαν ἐν τοῖς πλοίοις των. 334. οὐδὲν ἦν τῶν Ἀ-
ποστόλων πλοῦ σιωότερον. 368. Ποῖον ἦν αὐτῶν ἀγαλ-
λίωμα. 448. Ἐξουσίαν ἔλαβον ἀπὸ τὸν Θεόν. 565.
Ἀπὸ τότε πῶς ἐγνωσται. 216.

Ἀπώλειαν δὲν εἶναι εἰς τὸ μὴ ὂν διάλυσις, ἀλλ' ἡ
ζέρησις τῆς σωτηρίας. 33. 133.
Ἀραβες πῶς ἐρμηνεύονται. 17. πρῶτοι ἐδέχθη-
σαν τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ Παύλου. 19.
Ἀραβία πῶς ὀνομάζεται. 19.
Ἀράχνη ποῖον εἶναι καὶ Ἀράχνης ποῖον. 195.
Ἀρειανοὶ κακῶς ἐνόησαν τὸ „Ὅτι τοῖς Ἀγγέλοις
αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ. 204.
Ἀρετῆς πλοῦτον δεῖ κρύπτειν. 415. Ἀρετὴς πόλις
διὰ ταπεινοφροσύνης φυλάττεται. 498. Ἀρετῆς
τέλος ἐπὶ θεωρίᾳ λήγει. 505. Ἀρετὴ οὐκ ὀλίγη
τὸ φεῦγειν τοὺς παρρηκόμους. 566. εἰς τὴν ἐκ-
τακτὴν καθε ἀρετῆς κρύπτουσι παγίδας οἱ ἄνθρωποι.
584. Ἀρεταὶ πύλαι τοῦ Κυρίου λέγονται. 257.
Ὁ ἐν ἀρεταῖς Θεὸς ὁλοκλήρως λέγεται. 272. Ἀνα-
τολαὶ λέγονται διὰ τὸ φῶς. 278. Ἀρετῆς ἀπαδὸς
εὐφροσύνησι. 300. Ἀρετὴ τὰς ἐπιθυμίας διαλύ-
ει, καὶ λαμπρότερα γίνεται. 308. Ἀρετὴ πόλις
κατοικητηρίου ὀνομάζεται. 328. Πόλεις κατοικη-
σίου ὀνομαζονται. 335. Τῶν τὴν Πρακτικὴν καὶ
Γνωστικὴν μετιόντων ἀρετὴν, πῶς ὁ Θεὸς ὀνομά-
ζεται. 350. Καὶ πρὸ τῶν ἐπισθλῶν, ἐν αὐτῇ τὴν
ἐμμοιβὴν ἔχει. 368. Ἀρετῆς δύναμις χρεὼς οὐκ εἶ-
κει. 370. καὶ τοῦτο διὰ τὴν αὐτοῦ, ὁ ἔχων πλοῦ-
τον ἀρετῆς, παρὶβλεπτικὸς ἔσται. 372. Ἀρετῶν
μύτην εὐφραίνουμένη, ποῖα εἶναι. 376. Συνέ-
σεως χρεὼς εἰς τὸ μεταλθεῖν τὴν ἀρετὴν. 420. Ἀ-
ρεταὶ πάσης δικαιοσύνης εἶναι. 404. Ἀρετῆς ὁ-
δὸς ποῖοις ἐπίπουρος, καὶ ποῖοις περιπόθητος. 415.
Ἀρετῆς κατορθώματα, ἅλλα μὲν οἱ νόμοι διαγο-
ρεύουσιν, ἅλλα δὲ εἶναι τῆς γνώμης ἔργα. 448.
Ἀδέσποτον πρᾶγμα εἶναι. αὐτόθ. Ἀρετὴ τὴν δέ-
ξιν πτεροῦ. 468. ἀρετὰς ἔχειν, ἀξίωμα εἶναι ψα-
χῆς. 469. διὰ τὴν καθε ἀρετὴν δικαιοσύνη λέγεται
αὐτόθ. ἀρεταὶ γενικαὶ καὶ βέλη εἶναι. 475.
ἀρετῆς διδασκαλίᾳ πρώτη, ποῖα εἶναι. 475. Αἱ
γενικαὶ Πυργοειρεῖς ὀνομαζονται. 484. Ἀρετὴ
λοῖα εἶναι καὶ εὐκόλος. 493. Καὶ πρὸ τῆς ἀντι-
δοσεως τὴν ἐμμοιβὴν δίδωσι. αὐτόθ. ἀρετὴ ψυ-
χῆς εὐεχθεῖα εἶναι. 55. Ὁ εἰς ἀρετὴν προκόπτων
πάντοτε ἀλλοιοῦται. 62. Ἀρετὴ ἡ ὑψηλοτάτη ὁ-
ρος

- ρος. ἀγιάσματος λέγεται. 90. Ἀρετῶν ὑψώματα κλήματα λέγονται τῆς θείας ἀμπέλου. 109. Ὁ δὲ τῶν ἀρετῶν κόσμος, φύλλα λέγονται τεθηλωτά. αὐτόθ. Ἀρεταί, αὐλαί λέγονται τοῦ Κυρίου. 135. ἔκγονα εἶναι τῶν χριστιανῶν. 135. καθὰ ἀρετὴ δύναμις, ὀνομάζεται. 138. ἀρεταί χριστοῦ, ποὺ ἀπαριθμοῦνται. 146. ὁ Θεὸς συνεργεῖ, τοῖς ἐρχομένῃς τῆς ἀρετῆς, τὸ κέρδος ὅμως καὶ ὁ καρπὸς αὐτῆς, ἐκείνων ἐστίν. 199. οἰκοθεὸν ἔχει τὴν πρόφασιν. 203. ἀρετῆς κόπον φαντάζει ὁ Διάβολος, προτοῦ νὰ ἐργασθῶμεν αὐτήν. 225. ἀρεταί πνευματικαὶ θυσιάαι εἶναι. 236. ἀρετῆς ὁ εἰς τὸ τέλος φθίσκει, τί ἐρεῖ. 443. ὁ μὴ δι' ἀρετῶν ἐμολογῶν τὸν Θεόν, ἀρνησιθεὸς γίνεται. 403. ἀρετῆς ἐσθλός, ποῖα εἶναι. 557. τὸ ἐν εὐημερίᾳ ταύτην τηρεῖν, μέγα εἶναι. 565.
- Ἀρθρον ἄ, ἀντὶ τοῦ πόσα λαμβάνεται θαυμασιχῶς. 8.
- Ἀριθμοῦνται ποῖα παρὰ Θεοῦ, καὶ ποῖα ὄχι. 616.
- Ἀριστερὰ ποῖα εἶναι. 202. ἀπὸ αὐτὰ ὀλιγώτεροι ἄνθρωποι τίπτονται. αὐτόθ.
- Ἀρνηθέντες τὸν χριστόν ἐν καιρῷ διαγμοῦ, τί πρέπει νὰ κάμνουν. 547.
- Ἀρπαγες τοὺς ὀρφανούς καὶ τὰς χεῖρας ἀποκτείνουσι, τὰ πράγματά των ἀρπάζοντες. 221. Δὲν νομίζουν οὗτοι, πῶς ὁ Θεὸς ἐφορᾷ τὰ ἀνθρώπινα. αὐτόθ. Πολλῶ τῶν βαρβάρων καὶ ἀγρίων εἶναι χαλεπώτεροι. 476.
- Ἀρρεβος, τί δένδρον εἶναι. 475. Οἱ Θεοὶται, πῶς τοῦτο καλοῦσιν. αὐτόθ.
- Ἀρσεί ποῖος ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ. 117.
- Ἀσπλαγχνος, ἔλεγχον τῆς ἀπανθρωπίας του νομίζει τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ ἐλεήμονος. 37.
- Ἄρτον : ἦτοι Μάννα, δύο φορεῖς ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους. 77. Ἄρτος ὁ μυσιχός, πῶς ἐπρίζει τὴν καρδίαν. 292.
- Ἀρχὴ τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ ποῖα εἶναι. 464. Ἀρχαὶ ἀγίων καὶ φίλων Θεοῦ ποῖα εἶναι. 565.
- Ἀρχεῖν ἀπλῶς ἔργον ἐστὶ Θεοῦ. 649. Ἀρχεῖν δὲ κακῶς τῆς μοχθηρῆς προκίρσεως, ἔργον ἐστὶ. αὐτόθ.
- Ἀρχιερεὺς μὲ τὴν τρυγόναν ὁμοιάζει. 136. Ποῦ καὶ μὲ τί τρέφει τὰ πνευματικὰ τέκνα του : αὐτόθ.
- Εἰ τοὺς ἀρχιερεῖς πρέπει νὰ εὐρίσκαται ἀγιότης. 218. Ἀρχιερεῖς πατρίαι λέγονται τῶν Ἑβραίων. 235. Διὰ τῶν ἀγίων ἔργων πρέπει νὰ δοξάζουν τὸν Θεόν. αὐτόθ.
- Ἀρχιερεῖς ἐπὶ τὸν θρόνον ὃν Ἀποστολικόν καθήναι. 525. Οἶκος Ἀβραὼν λέγονται. 546.
- Ἀρχόντων πνεύματα πῶς ἀφαιρεῖ ὁ Θεός. 56.
- Εἰς αὐτοὺς δὲν πρέπει νὰ ἐλπίη τις. 610. Καὶ διὰ τί. αὐτόθ. Εὐκολώτερα κλημίζονται ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας. αὐτόθ. Πονηροὺς ἀρχοντας ἐκλεγαίν, τῆς πονηρίας τῶν ἀνθρώπων ἰδιαν. 649.
- Ἀσεβῶν εὐτυχία εἰς ποῖα εἶναι. 599.
- Ἀσκητῶν καλύβη, ποῦ προφητεύονται. 402. Ἐν αὐταῖς ψάλλεται τὸ Ψαλτήριον. αὐτόθ. Πύλαι δισαιοσύνης ὀνομάζονται. 404.
- Ἀσχὸς ἐν πύγῃ πῶς ἐννοεῖται. 438.
- Ἀσμα κανὼν, ποῖον εἶναι. 245.
- Ἀσρα, πῶς ἀριθμεῖ ὁ Θεός. 616. Καὶ πῶς ὀνομάζει αὐτόθ. Ἀπὸ μυθῶν αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι ὀνόμασαν. αὐτόθ.
- Ἀσρακαὶ βέλη τοῦ Θεοῦ ὀνομάζονται. 64. Πρέπει νὰ ἐπιστρέφουν ἡμᾶς πρὸς τὸν ἀσπράττοντα Θεόν. 65. Διὰ τί γίνονται. 535. Τιμωρίαι νοοῦνται. 596.
- Ἀσσύριοι τί ἔθνος ἦν. 130.
- Ἀττικῶν συνήθεια ποῖα εἶναι. 189.

B.

Βαβυλὼν πῶς ἐρμηνεύεται. 157. 472. 547. Ὁ κόσμος οὗτος εἶναι. 548. Θυγάτηρ Βαβυλώνας, ποῖα λέγεται. 550. Νήπιον αὐτῆς ποῖα νοοῦνται. 551.

Βάθος - ἐν ἐπαύλῃ λαμβάνεται. 510.

Βαπτίσματος ἐν τῷ ὕδατι συνέτριψεν ὁ Κύριος τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων. 40. Παράθεσις τοῦ πατρὸς Χριστιανῶν ὕδατος τοῦ Βαπτίσματος, καὶ τοῦ πατρὸς Ἰουδαίων ὕδατος. 41. Θάλασσα ὀνομάζεται. 44. Καὶ διὰ τί. αὐτόθ. Κραταῖον τὸ Βάπτισμα ἐποίησε κατὰ τῶν Δαιμόνων ὁ Κύριος. αὐτόθ. Τοὺς μετὰ τὸ Βάπτισμα ἀμαρτάνων.

- σαντας, οὐκ ἔστιν ὁ θάπτων δεύτερον ἐν τῷ Βαπτίσματι. 99. Καὶ ὕδατα πολλὰ λέγεται τὸ Βαπτισμα πληθυντικῶς, καὶ θάλασσα ἐνικῶς. 217. Τὰ κύματα αὐτοῦ διατὶ εἶναι θαυμαστα. αὐτόθ. Διὰ τὸ Βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ σκιρτᾷ ὁ-λη ἡ φύσις τοῦ νεροῦ. 238. Βαπτισμα ὡς χάρις, μεγάλη θάλασσα ὀνομάζεται. 297. Αἱ κολημ-βοθραι τοῦ Βαπτίσματος λήναι ὑδάτων ὀνομά-σθησαν. 335. Βαπτίσματος κολυμβήθρα, γα-στὴρ εἶναι τῆς Ἐκκλησίας. 500. Βαπτίσματος τῇ δυνάμει ἐνεργεῖται ἡ μετάνοια. 378. Διὰ τὴν ὕδατος ἀναπαύσεως ὀνομάζεται. 389.
- Βαρούσιον ποῖον λέγεται. 389.
- Βασάν ποία χώρα εἶναι. 542. Πῶς ἐρμηνεύεται αὐτόθ.
- Βασκανοί, ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχουσι τὴν βλάβην. 205.
- Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Πατρὸς του λέγεται. 171. Βασιλεία τοῦ Χριστοῦ καὶ μετὰ τὴν πάρο-δον τοῦ οὐρανοῦ ἔσται. 182. Βασιλεία αὐτοῦ ποία εἶναι. 234. Βασιλεία τοῦ Χριστοῦ ποία εἶναι. 237. Δικαιοσύνην καὶ κρίσιν ὀρθὴν τοὺς ἄνθρωπους ἐπαίδευσεν. 240. Βασιλεία ἐπὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ, τίνες ὀργίζονται. 230. Βασιλεία τοῦ Χριστοῦ πάντων δεσποζει, ἡ ἀκόντων, ἡ ἐ-κόντων. 281. Βασιλείας ἐν τῇ δυνάμει, οὐχ ὁ-ποιάσονται τὰ οἰκεία στρατεύματα, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ. 594. Βασιλεία τοῦ Θεοῦ αἰώνιος εἶ-ναι. 606. Βασιλεὺς πρέπει νὰ ἔχη καὶ σφίαν τοῦ κρίνειν, καὶ γνώμην τοῦ δικαίως κρίνειν. 12. Οἱ βασιλεῖς ἐξωθούμενοι, τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐκρή-μνισον. 187. Βασιλεὺς ἀληθοῦς χαρακτηριστικὰ ποία εἶναι. 525. Βασιλεῖς πόσους ἐθνοκράτουςαν οἱ Ἰσραηλίται ἐν τῇ Χαναάν. 537. Βασιλεῖς πρέπει νὰ εὐχαριστοῦν τοῦ Θεοῦ, διατὶ ἔμαθον τὰ λόγια του. 554. Βασιλεὺς τιμὴ ποία εἶναι. 251. Βασιλεῖς καὶ τυράννους τῶν Χριστιανῶν, πῶς ἐπλάνησαν ὁ Θεός. 337. Βασιλεῖς ἐμπρο-σθεν, διατὶ πρέπει νὰ λαλοῦμεν μὲ παρρησίαν. 426. Βασιλεῶν ἴδιον τὸ διδάσκειν. 444. Οὐ σῴζουσιν αὐτοὺς τὰ στρατεύματα, ἀλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις. 598. Βασιλεῖς ποίους ποῖος δε-σμεῖ ἐν πέδαις. 637.
- Βασιλίσκος τί ζῶον εἶναι. 205.
- Βάτραχος χερσαῖος πῶς ὀνομάζεται. 86. Φαρμα-κὸν μὲ τὸ δάγκμα του, ὥσπερ τὴν ἐχιδνὰν αὐτόθ. Πόθεν εὐγῆκαν οἱ βάτραχοι ἐν Αἰγύ-πτῳ. 311.
- Βδέλυγμα τῆς ἀσημόσεως ποῖον ἦτον. 36.
- Βδελύσσεται ὁ Κύριος πρότερον τὸν ἄνθρωπον, εἴτα παραδίδει αὐτὸν εἰς ἐχθρούς. 325.
- Βέβηλον δὲν εἶναι μόνον τὸ ἐκδοχρτον, ἀλλὰ καὶ τὸ κοινόν. 37.
- Βεελφεγὼρ τί ἦτον. 322.
- Βέλος ἐν ἡμέρᾳ πετόμενον, ποῖον εἶναι. 201. Βέ-λη τοῦ δυνατοῦ ποῖον εἶναι. 475.
- Βενιαμὴν, διατὶ πάντοτε σμίγεται μὲ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰωσήφ. 105. Ἀσθενεῖς ἦτον ἡ φυλὴ του τῆς τοῦ Ἐφραὴμ. αὐτόθ. τί δηλοῖ. 106.
- Καὶ πῶς ἐρμηνεύεται. 113.
- Βηθλεὲμ ποῖος ἦτον. 528.
- Βιβλίον Θεοῦ ποῖον λέγεται. 564. Βιβλίον ζωῆς ποῖον ἐγγράφονται. αὐτόθ. Βιβλίον ἡ μήτρα ἐ-πεικαζεται. αὐτόθ. Εἰς ὁ Βιβλίον τῆς ἀπλή-της γνώσεως, καὶ τῆς κατ' οἰκείωσιν ποῖον γράφον-ται. αὐτόθ. Βιβλίον τί διαφέρει ἀπὸ τοῦ βι-βλίον. αὐτόθ. Ἀσφαρόν ἐστίν. αὐτόθ.
- Βίος μακάριος ποῖος εἶναι. 337. ἐν εἰσοδοῖς ἐστὶ καὶ ἐξόδοις. 481. Βίος τροχὸς καλεῖται καὶ δια-τί. 65.
- Βόρξας ποῖος νοεῖται. 495.
- Βουλὴν Θεοῦ νὰ μὴ ὑπομένη τις, ἀπίστων καὶ ὀλιγάρων ἴδιον. 319. Βουλὴ ποία λέγεται. 172.
- Βουὼν ἐπὶ νόμῳ ἐθυσίαζον καὶ ἐλάττωσαν τὰ ἴθνη καὶ οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὰ εἰδωλα. 91. 92. Βου-νὰ εἰ τι χρησιμεύουν. 641.
- Βρονταί, φωναί τῶν νεφελῶν ὀνομάζονται. 64.
- Πρέπει νὰ ἐπιστρέφουν ἡμᾶς πρὸς τοὺς βροντῶντα Θεόν. 65. Βροντῆν, πῶς φοβοῦνται τὰ νεφέ-287. Πῶς γίνεται. αὐτόθ. Πάντα τὰ ζῶα αὐτὴν φοβοῦνται. αὐτόθ. Βροντῆ πῶς γίνε-ται. 635.
- Βρούχος ποῖος εἶναι. 86. Ἄλλος εἶναι ἀπὸ τὴν ἐ-ρυσί.

ΠΙΝΑΞ

ρουσίβην· αὐτόθ·
 Βροχή διὰ τί λέγεται καρπὸς τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ·
 290. Πῶς γίνεται· 635·
 Βρώμα πᾶν τί δηλοῖ· 331·

Γ

Γάμου ἔργον νεκρῶν σωμάτων ἐστὶ κατασκευή· 376.
 Γάρ περιττὸν λαμβάνεται· 64· 130· 237·
 Γαστήρ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας καὶ τὸ γνήσιον δηλοῖ
 τῆς γεννήσεως· 356·
 Γαστριμαργίαν πρέπει νὰ φαύγωμεν· 81·
 Γεβαληνοὶ τί ἔθνος ἦτον· 130·
 Γεώργας ποῖος εἶναι· 64·
 Γέλωτα δὲν ἀγαπᾷ, ὁ μετανῶν, καὶ ὁ ἀναβάσις
 ἐν τῇ καρδίᾳ του διατιθέμενος· ἀλλὰ κλαυθμὸν
 καὶ δάκρυα· 138·
 Γενεὰ καὶ Γενεὰ ποῖα εἶναι· 103· 440· Γενεὰ γε-
 νεῶν τί δηλοῖ· 273· 603· 614·
 Γένοντο γένοντο τί θέλει νὰ εἰπῇ· 21· 327· τὸ γε-
 νέσθω τί σημαίνει· 470· Γενοῦ μετὰ προθέσεως
 καὶ οὐράτου ἡ Γραφή συνειδέει νὰ μεταχειρίζε-
 ται· 2·
 Γέροντες διὰ τί φθάνουν εἰς βαθὺ γῆρας καὶ καλοπαθεῖν·
 213· πολλὰ ἤξευρουσιν· 214·
 Γῆ ὅταν πληρωθῇ δόξης Κυρίου, τότε ἐστὶν ἡ συντέ-
 λεια· 22· Γῆς εἰλοὶ ποῖοι εἶναι· 46· Ἐπάνω εἰς
 τὸ μηδὲν εἶναι θεμελιωμένη· αὐτόθ· εἰς τὴν γῆν
 πρότερον πονηρὰ ἠθέλησεν ὁ Θεὸς, ὑστερὸν δὲ ἠθέ-
 λησεν ἀγαθὰ· 142· Πρῶτον αὐτὴ ἦτον κτίσμα μό-
 νον, τώρα δὲ καὶ κτήμα· αὐτόθ· Γῆ ποῖα καὶ πό-
 τε δίδει τὸν καρπὸν αὐτῆς· 148· Γῆ ἐπιλοησμέ-
 νη ποῖα εἶναι· 165· 165· Γῆς κέρατα ποῖα νο-
 οῦνται· 229· διὰ τί λέγεται ἡ γῆ ἔρηρ αὐτόθ·
 Γῆ τῆς ἐπαγγελίας διὰ τί λέγεται κατάπαυσις· 231·
 Γῆ διὰ τί ἔχει βουνὰ καὶ πεδιάδας· 847· Γῆ πότε
 ἔγνω οἰκουμένη· 237· Πότε σαλεύεται· αὐτόθ·
 καινὴ ἔσται· αὐτόθ· Γῆ, οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρω-
 ποι λέγονται· 241· Γῆς ποῖον εἶναι τὸ θεμελι-
 ον· 286· Ὡς ἡμάτιον ἔχει τὴν ἀβυσσον· 287·
 Ἀκίνητος εἶναι· αὐτόθ· Διὰ τί λέγεται ὁ Δαβὶθ ὅτι
 θεμελιόφ αὐτὴν καὶ οὐχὶ ἐθεμελίωσεν· αὐτόθ· σα-
 λεύεται μὲν οὐ κλίνει δὲ· αὐτόθ· Γῆ ἐννοεῖται καὶ

τὸ κυριακὸν σῶμα, ὅξ οὗ τὸν μυτικὸν ἄρτον ἐξή-
 γαγε· 291· Γῆ σαλεύεται, διὰ τί ἀισθάνεται τὴν
 μετ' ὀργῆς τοῦ Θεοῦ θωρίαν· 300· Γῆ πῶς λέγε-
 ται ὅτι ἐξῆρψε βράτράχους· 311· Γῆ τῶν Ἰουδαί-
 ων, διὰ τί ἐγένεν ἀκαρπὸς· 335· Διὰ τί λέγεται ὡς
 ποκοδίων· 375· Γῆν αὐ κατοικοῦμεν, ἀλλὰ πα-
 ροικοῦμεν· 417· Ἡ καρδία ὀνομάζεται· 473·
 Γῆ ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐσερεώθη· 542·
 Γηρατειᾶ ἐν τῷ καιρῷ χρδαῖν περισσοτέρων ὅχονεν τῆς
 τοῦ Θεοῦ βοήθειας· 4· Γηρατειᾶν τὸ ἐσχάτον προ-
 σβεῖον καὶ ἀξίωμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι· 7· Γῆρας,
 ἡμέραι πλήρεις ὀνομάζεται· 27· Γηρατειᾶν τὴν τε-
 λειότητα δηλοῖ· 213·
 Γῆρας πῶς ὀρίζεται· 632·
 Γλῶσσα Ἑβραίων ἰδίωμα ἔχει νὰ μεταχειρίζεται τὸ
 γενοῦ μετὰ προθέσεως· 2· Τὸ ἀπὸ γαστρός καὶ τὸ
 ἐκκοιλίας, ὡς σχῆμα ὑπερβολῆς μεταχειρίζεται·
 3· μεταχειρίζεται περιττὰ· 35· 58· τὰ ἐνικά
 προφέρει πληθυντικῶς· 40· 85· 109· 841· Σχη-
 μα πολλοῦ λόγος μεταχειρίζεται· 96· τὰ ὑπατακτι-
 κα ἄρθρα συνάπτει ὁμοιοπαθεῖας μὴ τὰς ἀντιωνυμί-
 ας· 137· Μεταχειρίζεται τὸ πάντων ἀντὶ τοῦ πολ-
 λῶν· 159· ἀπὸ τὴν ὁνομασιότητα τῶν κτισμάτων
 δίδει ὑπεροχὴν εἰς τὸν Θεόν· 172· οὐσιαστικὸν ἐπὶ
 λαὶ ἀντὶ ἐπιθέτου· 176· Τὸ, ἔγω καὶ τὸ ἐμνή-
 σθη μεταχειρίζεται ἀντὶ τοῦ ἡξυρα· 199· Τὰ ἀρ-
 σενικά μεταχειρίζεται ἀντὶ θηλυκῶν· 287· Ταυ-
 τολογίας μεταχειρίζεται· 340· Τὸ ἐποίησα προ-
 φέρει κατὰ ἔλλειψιν· 495· Τὸ ἐπίθετα μεταχει-
 ρίζεται ὡς οὐσιαστικόν· 533·
 Γλῶσσα τῶν ἀσεβῶν πῶς διέρχεται τὴν γῆν· 26·
 Γλῶσσαν, ἣν οὐκ ἔγνω, ἤκουσα, πῶς ἐρμηνεύε-
 ται· 117· Κατὰ γλώσσης δολίας οὐδομία τιμω-
 ρία εἶναι ἀρκετὴ· 474· Γλῶσσα καὶ ἡ διάνοια νο-
 εῖται· 475· Διὰ τί μίαν γλῶσσαν ἔδωκεν ὁ Θεός,
 δύο δὲ ὡτα· 578· Τεχνία δύο αὐτῆς ποῖα· αὐ-
 τὸθ·
 Γλωσσῶδες ἄνθρωπος καὶ προπέτης, δὲν εὐοδοῦται
 εἰς τὰ ἔργα του· 573·
 Γνώμη πόσα σημαίνοντα ἔχει· 128· Γνώμη σὺθαί-
 ρετον ποῦ δέχνεται· 230· Γνώμης ἔργα ποῖα εἶ-

ναί·

ναι . 447 .
 Γνωρίζειν Θεὸν μέγα ἐστὶ . 595 .
 Γνώσις ἡ ὑψηλοτάτη , ὅρος ἀγιάσματος λέγεται .
 60 . Γνώσις ἡ τῶν Γραφῶν οἶκος εἶναι Θεοῦ . γνῶ-
 σις ἡ εἰς Θεὸν πρόσωπὸν αὐτοῦ εἶναι . 304 . Τί εἶναι
 ἡ γνώσις . 432 . Γνώσεων παίων πολὺ τὸ διάση-
 μα . 476 . Γνώσις ἡ ἀκριβὴς τοῦ Θεοῦ , διὰ τίνος
 δηλοῦται . 557 . Ἡ τοῦ Θεοῦ , ἀκατάληπτος εἶ-
 ναι . 559 . Γνώσεως ἐπαγγελία , ποῦ εὐρίσκεται ἀ-
 γνοία . 563 .
 Γνωσκὴν φιλοσοφίαν τῶν ἀσκουμένων , Θεὸς ὀνομά-
 ζεται ὁ Θεός . 350 .
 Γολγοθᾶς ὑποπόδιον Χριστοῦ εἶναι . 252 . Ἅγιον ὅρος
 λέγεται , διατὶ ἐδέχθη τὸν σταυρὸν . 255 .
 Γολιάθ νοητὸς ποῖος εἶναι . 593 .
 Γονεὶς συναίτιος εἶναι τῶν τέκνων , ἀλλ' οὐχὶ αἰτιος . 256 .
 Γραμματείας τί θέλει νὰ εἴπῃ . 6 .
 Γραμματεὺς ποίως παραγγελίας ἐδίδου . 6 . καὶ ποῖον
 ἔργον εἶχον . αὐτόθ .
 Γραφή , ἀπόκτημα ἦτον μὲν τῶν Ἰουδαίων , τῶρα δὲ
 εἶναι τῶν Χριστιανῶν . 159 . Κατὰ ἀναγωγὴν καὶ
 θεωρίαν ταύτην κατοπτρίζομεθα . 417 . Γραφὰς
 ἐρμηνεύειν οὐ πάντων ἐστὶ . 439 . Τῶν Ἰουδαίων
 ἦτον πρῶτον . 444 .
 Γυναικες ὑπερισχύουσι . 111 . Τὴν αὐτὴν μετέχου-
 σι φύσιν μὲ τοὺς ἄνδρας . 367 . ἀνδρεϊότεροι ἐγι-
 ναν τῶν ἀνδρῶν . αὐτόθ . εἰς τὸν μακαρισμὸν τῶν
 ἀνδρῶν συμπεριλαμβάνονται . αὐτόθ . γυνὴ τοῦ φο-
 βουμένου τὸν Κύριον ποία εἶναι . 504 .

Δ

Δαβὶδ . κατὰ προαίρεσιν ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ
 ἀπέθανε . 393 . Ἐλυπεῖτο διὰ τὸν λαὸν καὶ τὸ
 γένος τοῦ . 395 . Εὐγνώμοσύνην εἶχεν ἡ ψυχὴ
 τοῦ . 395 . Ἐδικὴν τοῦ εὐεργεσίαν ἐνόμιζε τὴν εὐ-
 εργεσίαν τοῦ γένους τοῦ . αὐτόθ . τὸν ἑαυτὸν τοῦ συ-
 ναριθμεῖ μὲ τοὺς τυχόντας τὸ ἔλεος τοῦ Χριστοῦ .
 395 . Κατ' ἐξαίρετον εἶχε τὴν πραότητα . 517 .
 Ἐδωκεν εἰς τὸν Σολομῶντα τὸν τύπον τοῦ μέλ-
 λοντος χτισθῆναι ναοῦ , καὶ τὴν ὕλην αὐτοῦ συ-
 ντάγει . 512 . Παρεχάλει τὸν Θεὸν μετὰ πολλῆς
 κακώσεως , ὥς οὐ νὰ μάθῃ , ποῦ ἔχει νὰ γιν-

νηθῇ ὁ Χριστός . αὐτόθ . Ποῦ ὤμοσεν εἰς αὐτὸν
 ὁ Θεός . 521 . Δύω ὑποσχέσεις ἔδωκεν εἰς αὐ-
 τὸν ὁ Θεός . αὐτόθ . Κέρας αὐτοῦ καὶ λύχνος
 ποῖος εἶναι . 523 . Εὐφημεῖται , διατὶ εἶναι προ-
 πάτωρ τοῦ Χριστοῦ . 525 . Δαβὶδ πολλὰς μετα-
 βολὰς πραγμάτων ἔλαβε . 410 . Εἰς ποῖον Ψαλ-
 μὸν αὐτὰς ἀναφέρει . αὐτόθ . Χάρισμα προφητικὸν
 πρὸς καιρὸν ἐμποδίσθη ἀπὸ αὐτόν . 425 . Καὶ
 βασιλεὺς ὑπάρχων , ἐν ἀωρίᾳ τῆς νυκτὸς τὸν Θεὸν ἰ-
 κέτευε . 460 . Δυναίμενος νὰ θανατώσῃ τὸν Σα-
 οὺλ , διατὶ δὲν ἐθανάτωσεν αὐτόν . 465 . Τα-
 πεινοφροσύνην ἐπιτηδεύει . 471 . Κατὰ τὴν Βύαλ-
 γελικὴν χάριν ἐσπούδαζε βιοῦν . 579 .
 Δαβὶδ νῆα μὲν ὄντι , ὁ υἱὸς ἐπανεῖπεν . πρὸς βύτην
 δὲ , οὐδεὶς . 5 . Δαβὶδ ὕμνοι , πῶς λέγονται
 ὅτι ἐξέλιπον . 22 . Δαβὶδ ἐθυμώθη δικαίως διὰ
 τοὺς ἀνέμους εἰρηνεύοντας καὶ εὐτυχοῦντας . 24 .
 Ἠγρύπνει δὴν τὴν νύκτα . 59 . Εὐγνώμονα λό-
 γον εἶπε . 61 . Δαβὶδ πόθεν ἔμαθε περὶ τῆς Γα-
 νωεως , ἥτις δὲν ἀναφέρεται ἐν τῇ Ἐξόδῳ . 74 .
 Ἀπαρτηρήτως διηγᾶται καὶ οὐ κατὰ τάξιν τὰ
 ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐρήμῳ θαύματα . 74 . 77 . Ἀ-
 πὸ βιβλίου ἀπόκρυφα , καὶ ἐξ ἀγράφων παραδό-
 σεων πολλὰ ἔμαθε . 74 . 76 . 394 . Οὐδὲ τέλειον
 ποιμὴν δὲν ἦτον , ἀλλ' ὑπέρτης ποιμένος . 96 .
 Πατὴρ καὶ εἰκὼν ἦτον τοῦ Χριστοῦ . 96 . Μὲ
 ἀκακίαν καὶ σύνεσιν τὴν διὰ τῶν χειρῶν ἐποι-
 μενε τὸν λαόν του . 92 . Ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
 ἐλάλησεν ὁ Θεός . 145 . Ἐκ προγόνων ἦν θεο-
 σεβής . 154 . Δαβὶδ ταυτολογίας μεταχειρίζεται
 καὶ μάλιστα εἰς ὑποθέσεις κλαυθμηραῖς . 165 .
 Πολλὰς ὑποσχέσεις ὑπέσχετο αὐτῷ ὁ Θεός . 169 .
 Σπέρμα αὐτοῦ ποῖον ἦτον . αὐτόθ . Ἡ πρὸς τὸν
 Δαβὶδ ἐπαγγελία θεῖα ἐστὶ καὶ οὐράνια , οὐ γεω-
 δης καὶ σωματικὴ . 170 . Ποῦ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ
 Θεός . 171 . Μὲ τοὺς Χριστιανούς συναριθμεῖ τὸν
 ἑαυτοῦ του . 177 . Διὰ τοῦ Χριστοῦ διέμεινε τὸ
 σπέρμα Δαβὶδ εἰς τὸν αἰῶνα . 182 . Πόσους
 χρόνους ἐξάβη ἡ βασιλεία του . αὐτόθ . Καθαρι-
 σμὸς τοῦ Δαβὶδ ποῖος ἦτον . 187 . Δαυμονιον
 μισημερινὸν ἐνόχησεν αὐτόν . αὐτόθ . Κέρας
 αὐ-

αὐτοῦ ἦν ὁ Χριστός. 211. Δαβὶδ τί θέλει νὰ εἰπῇ. 239. Τὸ ψωμί του ἐπάσκει με τὴν σποδὶν καὶ τὸ νερόν του με τὰ δάκρυα. 267. Καὶ τοὺς Ἀγγέλους ὡς ὁδοδούλους προσάγει νὰ εὐλογοῦν τὸν Θεόν. 281. Εὐφραίνεται ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τῶν Χριστιανῶν. 317. Ποῦ προφητεύει τὸ, νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρχεται, λόγιον τοῦ Κυρίου. 387. Οὐχ ἑαυτῷ περιπίπτει λέγων ὁ πᾶς ἄνθρωπος ψεύσης. 39. Τίς ἦν ὑψίστου, καὶ οὐκ ἦν ἀποθνήσκων ὡς ἄνθρωπος. αὐτόθ. Ποῦ θεολογεῖ τὸν Χριστόν. 408. Δαίμονες οὐκ εἰς ἀγαθὸν φυλάσσουν τὰς ψυχὰς μας. 8. Αἰθίοπες ὀνομάζονται καὶ διατί. 16. Ἐσκοτισμένοι τοῦ αἵρος ὀνομάζονται. 43. Ὅρη ἐρημα ὀνομάζονται. 47. Τῶξα καὶ ὄπλον καὶ μάχαιρα τῶν Δαιμόνων, ποῖα εἶναι. 52. Ἐπεσον καὶ ἔδωκαν δίκην διὰ τὴν καθ' ἡμῶν τυραννίδα. 125. Ὅργαι Θεοῦ καὶ φοβέρισμοί ὀνομάζονται. 166. Δαιμόνιον μεσημέριον ποῖον εἶναι. 202. Δαιμόνων τέσσαρα εἶδη εἶναι. 205. Ἀνταπόδοσιν αὐτοῖς ὁ Κύριος ἀνταπέδωκε. 219. Ποῦ δηλοῦται ὁ πρὸς τοὺς πολέμους πᾶρά τῷ Δαβίδ. 224. Ἐχουν νὰ παρασθῶν εἰς τὴν κρίσιν, ὡς καταδικαζόμενοι. 226. Διατί λέγονται Δαίμονες. 234. Τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἐφ' ἑαυτοὺς ἤρπασαν. 234. Δαίμονες τιμωροῦσιν, ἀλλὰ με κακὴν γνώμην. 87. Ὅρη διατί λέγονται. 241. Θέλουν προσκυνήσουν τὸν Χριστόν. 245. Θηρία εἶναι τοῦ δρυμοῦ καὶ σκύμνοι. 294. Μὲ τὰς μνήμας τῶν ἀμαρτημάτων φέρειν εἰς ἀπόγνωσιν ἐπιχειροῦσι. 346. Κεφαλὰ αὐτῶν ποῖα εἶναι. αὐτόθ. Αἰ κατέρωνται τοῖς δικαίοις. 350. Κατέκρινεν αὐτοὺς ὁ Χριστός. 358. Φοβούνται τὸν Θεόν με τὸν ἀπλοῦν φόβον. 367. Ἀρχοντὰς λέγονται. 418. Σχαιωπλόχοι ὀνομάζονται. 431. Ἀμαρτωλοὶ οὐρανοῦ εἶναι. 450. Ἀμαρτωλοὶ εἶναι. 492. Καὶ τῶν Δαιμόνων Θεός λέγεται ὁ Θεός. 541. Δαίμονες διατί ἐπὶ τὸν νῶτον τεκταίνουσι κακὰ, καὶ οὐχὶ κατὰ πρόσωπον. 507. Ποῖος ἔχει αὐτοὺς ὀπίσω, αὐτόθ. Θάνατος αὐτῶν ποῖος εἶναι. 566. Πότε ὁ κόπος

τῶν Δαιμόνων ἐπιστρέφει κατ' αὐτῶν. 573. Δάκρυα ἀνάπαυσις (λαρὰ) διαδέχεται. 107. Ἀνθρακες ἐρημικοὶ εἶναι. 475. Τῆς αἰωνίου χαρᾶς εἶναι σπέρμα. 496. Δάκρυα ὁ σπέρων θείσει ἀγαλλίασιν. 496. Οἱ ἐν δάκρυσι τρέχοντες τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν, πλατύνονται εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην. 496. Ποθεν γινώσκει τὸ δάκρυον φυσικῶς. αὐτόθ. Δέησις οὐχ' ἡ προσευχὴ, ἀλλὰ τὸ σχῆμα τῆς προσευχῆς λέγεται. 151. Τίνων εἶναι ἡ δέησις. 264. Δέησιν ποῖον πτεροῖ. 468. Δελία καλὰ ποῖα εἶναι. 465. Διττὴ εἶναι αὐτόθ. Δένδρα εἰς τί εἶναι χρήσιμα. 292. Δεξιά ποῖα λέγονται. 201. Ἀπὸ αὐτὰ οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι πίκτουσιν. αὐτόθ. Δεξιά τῷ σπουδαίῳ ποῖα εἶναι καὶ ποῖα τῷ φαύλῳ. 343. Δεξιά τοῦ Δικαίου ποῖα. 352. Δεξιά ἐπὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ τι δηλοῦσι. 352. 353. 358. Δεξιά ἀδικίας, ποῖα ὀνομάζεται. 597. Δεξιὰν αὐτοῦ ποῖα θέλει μὴς γνωρίσει ὁ Κύριος. 197. Δεσμὸς ὁ Χριστὸς διατί δὲν ἔλυσεν, ἀλλὰ διέρρηξε. 330. Δεσμοὶ εἶναι αἱ ἀμαρτίαι. 394. Εἶναι καὶ καλὸς δεσμός. αὐτόθ. Διὰβολὴ ἀσπίδα ὀνομάζεται. 205. Διάβολος παρανομῶν ἐστὶ καὶ ἀδικῶν καὶ ἀμαρτωλός. 2. Χεὶρ αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀμαρτία. αὐτόθ. Συκοφάντης εἶναι. 13. Σελήνη ὀνομάσθη, καὶ διατί. 15. Διατί ἀνταναιρεῖται, καὶ ὄχι ὅπως ἀναιρεῖται. αὐτόθ. Δράκων ὀνομάζεται. 39. Τούτου τὴν κεφαλὴν συνέθλασεν ὁ Κύριος. 40. Ποῖα εἶναι ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ. αὐτόθ. Τὰ ἰσχυρὰ τῆς κακίας τοῦ οὐδεὶς ὑπομένει δύναται. αὐτόθ. Ἀπὸ πολλῶν φυλακῶν ἐπιβουλεύει τῷ δικαίῳ. 60. Χοῖρος ὀνομάζεται καὶ μονιός. 113. Εἰς τῶν ἀρχόντων πίκτων ὁ Διάβολος εἶναι. 126. Τραυματιστὴς ὑπερήφανος ἐταπεινώθη. 173. Εἰς Ἀγγέλου φωτὸς μετασχηματίζεται. 202. Ἀπὸ τὰ δεξιά πολεμεῖ τοὺς πολλοὺς ἄνθρώπους. αὐτόθ. Ὡς ἐπὶ κοινοῦ ἀνθρώπου ἐχρήσατο ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ

τῷ

τό. „Οτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐνταλεῖται παρὶ σοῦ. 204. Λέων καὶ δράκων ἄσπιδος καὶ βασιλίσκος εἶναι. 205. Θρόνος ἀνομίας ὀνομάζεται. 225. Κόπους διατὶ φαντάζει εἰς τὸν νοῦν. αὐτόθ. Δράκων εἶναι. 297. Ὡς ερρυθίον δυνάμει νὰ δῶμεν αὐτόν. 298. Λευϊχθάν καλεῖται καὶ δειλὸς εἶναι. αὐτόθ. Ἡ φωνὴ αὐτοῦ, τὸ τῆς καταιγίδος πνεῦμα ἐργάζεται. 333. Κεφαλὴ αὐτοῦ ποῖα ἦτον, καὶ ποῦ ἐνεκρῶθη. 334. Μηδὲ τὸ δέριμα τῆς οὐρᾶς του δύναται νὰ ὑπομείνῃ καθε μηχανὴ τῶν ἀνθρώπων. αὐτόθ. Ἀνομία ὀνομάζεται. 337. Ἀμαρτωλὸς εἶναι καὶ λέων. 372. Εἰς ποῖον οὐρανὸν ἔλεγε νὰ ἀναβῇ. 383. Δυνατὸς διατὶ λέγεται. 475. Διάβολος βορρᾶς νοεῖται. 495. Τὸ ὑπὸ τοῦ Διαβόλου πολεμεῖσθαι, καύχημά ἐστι τῶν δαικίων. 507. Ἀπλῶς πονηρὸς λέγεται. 569. Ποῖα σχοινία τίθησι. 571. Κεφαλὴ χρηματίζει τῆς πονηρίας τῶν δαιμόνων. 573. Ὅταν μᾶς διώκῃ, εἰς ποῖον τόπον πρέπει νὰ καταφεύγωμεν. 588. Διαθήκη Παλαιὰ προσέφη τὰς ἐσομένας τοῦ Ἰησοῦ θεωρίας. 12. Ἡ δὲ Νέα τὴν ἀληθειαν ἐκείνων ἐπισώσατο αὐτόθ. Ἰουδαία καὶ Ἰσραὴλ ὀνομάζεται ἡ παλαιά, 51. Διαθήκη τοῦ Θεοῦ ποῖα ὀνομάζεται. 74. Διαθήκη Παλαιὰ καὶ Νέα ἡμέραι λέγονται. 233. Διατὶ Διαθήκη ὁ νόμος λέγεται. 281. Ἐδόθη εἰς τὸ ποιῆσαι αὐτήν. αὐτόθ. Διαθήκης Νέας διατάγματα φιανθρώπων ποτέρα εἶναι τῶν τῆς Παλαιᾶς. 551. Διάκονοι οἶκος Δευὶ ὀνομάζονται. 546. Διαλεκτικὴ θεία ποῖα εἶναι. 301. Διαλογισμοὶ ἀνθρώπων ποῖοι εἶναι. 222. Διψάλμα τι δηλοῖ. 569. Διδασκαλία πρώτη τῆς ἀρετῆς ποῖα εἶναι. 475. Διδάσκαλος τῇ συνέσει τῶν χειρῶν πρέπει νὰ ἐδηγῇ τοὺς μαθητὰς του. 97. Διδάσκαλοι μὲ τὰς τρυγένας ὁμοιάζουν. 136. Νοσσοὶ αὐτῶν ποῖοι εἶναι. αὐτόθ. Πατέρες πνευματικοὶ εἶναι. αὐτόθ. Μὲ τί τρέφουσι τοὺς Χριστιανούς. αὐτόθ. Διδάσκαλοι τὰς αὐτὰς ἐρίτας τῶν Ἀποστόλων μεταχειρίζονται. 217. Πατριαὶ λέγονται τῶν Ἑθνῶν.

235. Διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων πρέπει νὰ δοξάζουν τὸν Θεόν. αὐτόθ. Σάλπιγγες εἶναι. 248. Ποταμοὶ λέγονται. αὐτόθ. Οὐκ ἐστὶ μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, πῶς νοεῖται. 444. Εἰς εἰς ὁ Διδάσκαλος ἡμῶν. αὐτόθ. Διασκαδίζουσιν οἱ διδάσκαλοι τὸν νόμον, ὅταν ἀμαρτάνωσι. 453. Διδασκαλοὶ εἰς σπουδὴν, καὶ οἰκοδομῆν τὸν οἶκον Κυρίου, καὶ πολεμῆν λογισμούς. 501. Διδάσκοντες ἀντὶ τοῦ κατακυριεύσασθαι νοεῖται. 210. Διηγείσθαι τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ἑταίρους γονεζέτους νόμος ἦτον. 71. Δικαιοσύνης χωρὶς, εὐφρανῶνται οὐ δύναμεθα. 213. Δικαιοσύνη ὁ αἰὶ χρώμενος, μακάριος εἶναι. 316. Ζωῆς σύστασις εἶναι. 441. Δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, κυρίως εἶναι δικαιοσύνη καὶ αἰωνίως. 459. Δικαιοσύνης καρπὸς ποῖος εἶναι. 523. Δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ μόνη, εἶναι ἐσμιγμένη μὲ τὸ ἄλως. 587. Δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη, ἀρίστη συζυγία εἰς τῶν ἀρετῶν καὶ ὁχώρισος. 147. Αἰτία εἶναι καὶ ρίζα τῆς εἰρήνης. αὐτόθ. Τί εἶναι δικαιοσύνη. αὐτόθ. Ὁ θέλων εἰρήνην πρέπει νὰ παραβλέπῃ τὸ δίκαιόν του. αὐτόθ. Δικαίου τὸ κέραις πάντα ὑφούται. 50. Δικαίαι πράξεις ὀνομάζονται. 54. Πῶς οἱ δίκαιοι εἶναι κληροῦ τοῦ Θεοῦ. 56. Πᾶσα τοῦ δικαίου φωνὴ ἰσχυρῶς τῷ Κυρίῳ. 57. Καὶ διατὶ αὐτόθ. Μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν διάνοιαν ἀπείσας τὰς φυλακὰς προλαβὼν, θεωρεῖ. 60. Δίκαιος, πῶς ὁμοιάζει μὲ τὸν φοῖνικα καὶ κέδρον. 212. 213. Κατὰ τῶν δικαίων οἱ ἀμαρτωλοὶ κατισχύουσιν ἐξ ὀρχῆς. 220. Τὰ τῷ δικαίῳ συμβαίνοντα λύπηρά, ἐπ' ὠφελείᾳ γίνεται. 223. Οὐ τιμωρεῖ αὐτὸν ὁ Θεὸς ὡς Κριτὴς, ἀλλὰ παιδεύει ὡς Πατὴρ. αὐτόθ. Δικαίους, τὸ φῶς τοῦ πυρὸς μεμρῖσθεται. 241. Δίκαιοι, ἔλαφοι εἶναι. 293. Ἡ ἐν τῷ δικαίῳ χαρὶς, ποῖα εἶναι. 350. Δίκαιος ὅταν τι σφάλῃ, ἐνεδιδισμὸν προσδοκᾷ. 424. Δίκαιοι, οἱ τὴν πρακτικὴν κατορθοῦντες ὀνομάζονται. 575. Ἀνέχεται ὁ Θεὸς τοὺς Δικαίους ἀδικεῖσθαι, ἵνα οἱ ἀδικοῦντες αὐτοὺς μετανοήσουν.

σουν. αὐτόθ. Δικαίου μάστιξ καὶ ῥάβδος κρίσε-
ων ἐστίν. ἡ χάρις καὶ τὴν ἀμαρτωλοῦ. 579.
Δικαίου χεῖρες καὶ δάκτυλοι, ποῖα νοοῦνται. 594.
Δικαιοῦται οὐδεὶς, συγκρινόμενος μὲ τὰς ἐντολάς
καὶ εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ. 587. Δωρεὰν δικαιοῦ-
μεθα. αὐτόθ.
Διπλοῦσμός λέξεων τί δηλοῖ. 216.
Διπλοῖς ποῖον λέγεται. 351.
Δολίου ἀνθρώπου οὐκ ἐστὶν ἴσος πειρασμός. 474.
Δοξολογίας Θεοῦ τρεῖς τρόποι εἶναι. 632.
Δούλα εἶναι τὰ πάντα εἰς τὸν Θεόν. 440.
Δουμὸς ποῖος νοεῖται. 294.
Δυναστεῖα Θεοῦ ποῖα λέγονται. 316.
Δωμα ποῖον νοεῖται. 266.

Ε

Εἰς πνευματικὸν πῶς ποιεῖ ὁ Θεὸς ἐν τῇ ψυ-
χῇ. 41.
Εἰδορκήκοντα Ἑρμηνευταὶ διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους
συμφωνίας, ἐδήλωσαν τὴν γεννημένην αὐτοῖς χο-
ρηγίαν τοῦ Πνεύματος. 199.
Εἰδὼμ ποῖος ἦτον. 550.
Εἰδῶλα πόσον κατηγοροῦνται. 381. οὐ διὰ τῶν εἰ-
δῶλων, ἀλλὰ διὰ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων τὰς
μαντείας οἱ Δαίμονες προέφερον. 381. τί διαφέ-
ρουν ἀπὸ τὰς ἐπὶ τῶν ἡμῶν Εἰκόνων. 538. ἡ ὁ-
μοιωσις αὐτῶν, ἐν τῷ κατὰ ἀρετὴν. αὐτόθ.
Εἰκόνες ἀγαθαὶ διατὶ δὲν εἶναι εἰδῶλα. 538.
Εἰς τέλος τί δηλοῖ. 35. 38.
Ἐκκλησία Σελήνη εἶναι καὶ διατὶ. 14. ἀρχὴν φω-
τισμοῦ νῦν ἔχει. εἴτα γενήσεται πλησιφανής, καὶ
ὕστερον ἔσται ὡς ἥλιος. 15. ἐπ' ἀκριων τῶν ὁρέων.
ἦτοι Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν οἰκοδομεῖται. 19.
καρπὸς εἶναι τοῦ Χριστοῦ καὶ ὑπὲρ τὴν Ἱερουσα-
λήμ ἐστὶ καὶ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν. 20. πό-
λις εἶναι. αὐτόθ.
Ἐκκλησία πόλις εἶναι τοῦ Θεοῦ. 157. πλήρωμα εἶ-
ναι τῆς οἰκουμένης. 175. θρόνος εἶναι τοῦ Χρι-
στοῦ. 184. οὐδεὶς ἀμικρῶσαι τὰς αὐγάς αὐτῆς.
αὐτόθ. ἀγίσμας εἶναι τοῦ Θεοῦ. 186.
Ἐκκλησία, οἰκουμένη ὀνομάζεται. 237. νῆσοι λέ-
γονται αἱ Ἐκκλησίαι. 240. Σιών λέγεται ἡ κα-

θολικὴ Ἐκκλησία, θυγατέρες δὲ Ἰουδαίαι αἱ με-
ρικαὶ Ἐκκλησίαι. 243. ὑποπόδιόν ἐστὶ τοῦ Χρι-
στοῦ. 253. ὅρος εἶναι. 255.
Ἐλαιοὶ ποῖοι νοοῦνται. 293.
Ἐλεημοσύνη προσφιλεστάτη εἶναι τῷ Θεῷ. 140. προ-
πορεύεται τῆς τοῦ Θεοῦ κρίσεως καὶ ἀληθείας.
176. διατὶ λέγεται ἔργον τῶν χειρῶν μας. 199.
καρπὸς αὐτῆς ἀθάνατος διαμένει. 364. δικαιοσύ-
νη λέγεται. αὐτόθ.
Ἐλεος Θεοῦ εἰμὴ ἐπικρατέστερον ἐγένετο τῶν τιμα-
τιῶν μας, οὐκ ἂν ἐσώθημεν. 397. πῶς εἶναι εἰς
τὸν αἰῶνα. 399.
Ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία τοῦ Πατρὸς ὀνομάζεται. 177.
καὶ λαμπρότης Θεοῦ. 198. καὶ δοξα Θεοῦ. 33.
ἔργον Κυρίου ἐξαίρετως αὕτη λέγεται. 361.
Ἐξομολόγησις ἀρχὴ ἐστὶ σωτηρίας. 413. τοῦ μὴ ἐ-
χόντος εὐθεῖαν καρδίαν, οὐδέχεται ὁ Θεὸς τὴν
ἐξομολόγησιν. αὐτόθ. ταπεινωσις ὡς σφόδρα,
αὕτη ὀνομάζεται. 447. ἐξομολόγησις τί εἶναι
208. ἐξομολογήσεως διττός εἶναι ὁ τρόπος. 45.
διττὴν ἐξομολόγησιν ἀφαιρῶν προφέρειν Θεῷ
οἱ μάλιστα αὐτὸ ἐπικαλεῖσθαι. 46. τὸ μὲν ἐξα-
μολογεῖσθαι πολλῶν εἶναι οὐχὶ δὲ καὶ τὸ διη-
γεῖσθαι τοῦ Θεοῦ τὰ θυσάσια. αὐτόθ. ἐξομο-
λόγησις, ἀρχὴ ἐστὶ τῇ Πρακτικῇ. 51. ἐξομολό-
γησις ἀγαθὸν ἔχει τὸ πέρας. 228.
Ἑρμῶν διαφέρει ἀπὸ τῶν Ἀερμῶν. 175. τί θέλει νῦν
εἶπῃ. αὐτόθ.
Ἑρμῶν ποῦ εὐρίσκεται. 175.
Ἑρυνθία θάλασσα τὸ σχισθῆν αὐτῆς δις, δι' οὗ
ἐπέρριψαν οἱ Ἰσραηλιταί, πόσον ἦτον κατὰ τὸ
πλάτος καὶ μήκος. 543.
Ἑρυνθία τί εἶναι. 86. ἄλλο εἶναι ἀπὸ τῶν Βροῦ.
χον. 86.
Ἑρυνθία τί ζῶον εἶναι, καὶ τί ἰδιώμα ἔχει. 293.
Ἑρυνθία, ἀντὶ τοῦ λοιποῦ νοεῖται. 38.
Εὐαγγέλιον ἐροῦντι εἶναι. 65. ἡ φωνὴ αὐτοῦ εἰς
ποῖον εὐρίσκεται, αὐτόθ. νόμος λέγεται. 69. εἰς
τὸν αἰῶνα μένει. 184.
Εὐαγγέλιον σαλπγγας λέγεται ὀνομάζονται. 248.
Εὐαγγελισαὶ πεπαιδευμένοι εἶναι τῇ καρδίᾳ. 197. πο-
ταμοί

ταυτοὶ ἦτον. 216. Ἀερακαὶ λέγονται. 66.
Εὐδοκία ποῖα εἶναι. 142. 177. 316. Καὶ ἡχρησ-
 τής λέγεται. 607.
Εὐθείς τῇ καρδίᾳ ποῖοι εἶναι. 23. 224. 492. 574.
 Ὁ εὐθεὺς εἶναι καὶ ἀληθινός, καὶ ἀντιστρόφως. 249.
Εὐφρανόμενων ἡ κατοικία ποῦ εἶναι. 159.
Εὐφραθᾶ ποῖος ἦτον. 529. Μαρίας ἐρμηνεύεται. αὐτόθ.
Εὐχαί τί εἶναι. 300. Εὐχὴ μόνῃ γυναικί ποσα κα-
 τορθοί. 329. Εὐχαὶ καὶ αἱ ὑποσχέσεις λέγονται.
 302. Εὐχὴ ἀρχαί λῦσαι τὴν συμφορὰν. 399. Πῶς
 ἀναβαίνει ἡ εὐχὴ εἰς τὸν Θεόν. 468. Εὐχὴ τοῦ
 Πατρὸς ἡμῶν, ἐν μόνον αἴτημα κτιστητῶν ἔχει.
 505. Διὰ τί ἡ εὐχὴ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν πληθυντικῶς
 λέγεται. 635.
Εὐως ἄοριζον εἶναι. 7. 354.
Εὐραῖμ ἡ φυλὴ πολεμικὴ ἦτον. 73. Εἰς τὰ σύνορα
 αὐτῆς ἦτον ἡ Σηλωμ, καὶ ἡ Κισωτός. αὐτόθ. Ἐ-
 νικηθὴ ἐν τῷ πολέμῳ. αὐτόθ. Ἐπεισα τὰς ἐννέα
 φυλάς νὰ ἀποσκητῶσιν ἀπὸ τὸν Θεόν. αὐτόθ. Δικ-
 τὶ πρότερος βάλλεται ἀπὸ τὸν μεγαλύτερον Μα-
 νασσῆν. 105. Φύλαρχος ἔγινε διὰ τὴν τιμὴν τοῦ
 πατρὸς του. αὐτόθ. **Εφραῖμ** τί δηλοῖ. 106. 113.
Εἴθροι Θεοῦ διατὶ εἰς τὰ ὀπίσω κατασσονται. 94.
 Ποτε ἐκδικοῦνται οἱ τοῦ ἀνθρώπου εἴθροί. 439.

Z

Ζαχαρίας τί θέλει νὰ εἰπῇ. 620.
Ζαβὲ τί ἦτον. 131.
Ζαβ τί ἦτον. 131.
Ζορβάβελ δίκαιος ὀνομάζεται. 50. Τύπος ἦτον τοῦ
 Χριστοῦ. αὐτόθ.
Ζώνη διακεκαυμένη κατοικεῖται. 47.
Ζῶντες ποῖοι ὀνομάζονται. 384. Ζώντων χώρα, ποῖα
 ὀνομάζεται. 389.

H

Ηθαῖμ τί θέλει νὰ εἰπῇ. 40. Καὶ τί τόπος ἦτον αὐτόθ.
Ηἵξουσι τί δηλοῖ. 152.
Ησύχια, ἁμαρτίας ἐστὶ περιγραφὴ, καὶ δικαιοσύνης
 ἀνάληψις. 55.

Θ

Θαβώρ τί βουνὸν εἶναι, καὶ τί δηλοῖ. 175.
Θάλασσα ὁ βίος ὀνομάζεται. 39. 333. Ἐν αὐτῇ ε-

σι πλῆθος δρακόντων. αὐτόθ. **Θαλάσσης** ἐρυθρᾶς
 ὕδατα, πῶς εἶδον τὸν Θεόν. 64. **Θαλάσση** ἐν τῇ
 ἐρυθρᾷ ἀοράτως ἐπορεύετο ὁ Θεός. 66. **Θαλασ-**
 σης τῆς ἐρυθρᾶς θαῦμα, πῶς ἀλληγορεῖται εἰς ἡ-
 μᾶς. 74. **Θαλάσσης** κράτους ὁ Θεός δεσπόζει.
 173. **Θάλασσα** ἡ δύσις ὀνομάζεται. 174. Καὶ ὁ
 νότος. 175. Καὶ ἡ πληθὺς τῶν Ἑθνῶν λέγεται.
 217. 238. Καὶ ἡ ἐναντία δύναμις τῶν Δαιμό-
 νων. αὐτόθ.

Θεμέλιοι Χριστοῦ ποῖοι εἶναι. 155.
Θεοὶ ποῖοι καὶ ποῖοι λέγονται. 541. Οἱ μετὰ τὴν
 Τριάδα λεγόμενοι Θεοὶ, λέγονται μετ' οὐσίας Θεοῦ.
 αὐτόθ.

Θεότης Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ μία εἶναι. 63. Ἀγίασμα
 ὀνομάζεται. 524.

Θεός πῶς γίνεται μέγας. 284. Ἀπὸ τῶν παρ' ἡμῶν
 λαμπρῶν ἡ δόξα αὐτοῦ παρίστανεται. αὐτόθ. Πο-
 ρισσότερον παιδεύει τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ἀν παρορ-
 γίζουσι τοὺς θεράποντάς του, παρὰ ὅταν παροργί-
 ζουν αὐτόν. 320. Δόξα ἦτον τῶν Ἰουδαίων. αὐτόθ.
Θρόνος ἀνομίας ποῖος λέγεται. 225.

Θυμίαμα, εὐπρόσδεκτον ἦτον εἰς τὸν Θεόν θυμιαμα-
 νον. 576. Ποῖον νοεῖται θυμίαμα τῷ Κυρίῳ. 577.
Θυμιατήριον εἶναι τὸ σῶμα καὶ αἱ χεῖρες. 577.
Θυμὸς Θεοῦ ποῖος λέγεται. 87. Θυμὸν ὁ πατὴρ,
 Λέοντα πατεῖ. 205. Δὲν πρέπει νὰ διαδίδεται
 ἐς τὰ ἔξω 599. Θυμὸν τοῦ νὰ νικῇ τινος ἀρχὴ
 εἶναι τὸ μὴ λαβεῖν. ἐκ τούτου δὲ ἐρχεται καὶ εἰς
 τὸ μηδὲν ταράττεσθαι. 430.

Θύραι οὐρανοῦ ποῖαι ὀνομάζονται. 78.
Θυσιαστήριον τὸ σῶμα ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ. 409. **Θυσιαστή-**
 ρια δύο ἦτον εἰς τὸν παλαιὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. 576.

I

Ἰαβὲμ τί ἦτον. 131.
Ἰακὴλ τί ἦτον. 131.
Ἰακώβ ὁ αὐτὸς καὶ Ἰσραὴλ ὀνομάσθη. 539.
Ἰδιθούμ ἐσκαῖ καὶ ἐδέετο τῆς περὶ τῆς Προνοίας
 διδασκαλίας. 57.
Ἰδοὺς ἀπὸ τοῦ ἀπολαύσεως νοεῖται. 505.
Ἰδουμαῖοι τί ἔθνος ἦτον. 129.
Ἰερεῖς, ἅγιοι πρέπει νὰ εἶναι, καὶ ἀγνόητες πρέπει
 νὰ εὐρί-
 ναι.

να εὐρίσκαται εἰς αὐτούς. 218. Πατριαὶ τῶν ἔθν.
νῶν ὀνομάζονται. 225. Διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων
πρέπει νὰ δοξάζουν τὸν Θεόν. αὐτόθ. Θεοὶ λέγον-
ται. 541. Οἶκος Ἀαρὼν λέγονται. 546. Ἀγγε-
λοι ὀνομάζονται καὶ Θεοί. 552.
Ἐρεμίας ὁ Προφήτης δὲν ἐπῆλθεν εἰς Βαβυλῶνα, ἀλ-
λὰ εἰς Αἴγυπτον. 546. Ὁ Ναυουχοδονόσορ ἔδω-
κεν αὐτῷ ἀδειαν νὰ διάγῃ, ὅπου θέλει. 547.
Ἱεροσόλυμ δέκα φιλὰς τοῦ Ἰσραὴλ μεταόκισεν εἰς Σα-
μάρειαν. 526.
Ἱερουσαλὴμ ὁμυαλὸς καὶ μέση τῆς γῆς εἶναι. 39.
Δὲν ἦτον τόπος εἰρήνης. 52. Διὰ τὴν ἐγένεν ὡς ὁπω-
ροφυλάκιον. 98. Καὶ καθὲς πόλις τῶν χριστιανῶν Ἱε-
ρουσαλὴμ ὀνομάζεται. 103.
Ἰεχωβά ὄνομα, μόνη τῇ ἀκτίσει φύσει τοῦ Θεοῦ ἀ-
ποδίδεται καὶ οὐχὶ κτίσει. 553. Ἀγίασμα Κυρίου
ὀνομάζεται. 524. Μὲ ποῖα γράμματα ἐγράφτο.
αὐτόθ.
Ἰησοῦς μέγα ὄνομα εἶναι. 251.
Ἰορδάνην ἀπὸ τὸν ποταμὸν ἄρχισεν ὁ Χριστὸς νὰ κυ-
ριεύῃ τοὺς πιστεύσαντας. 16. Ἰορδάνης, τέρας χά-
ριν καὶ τύπον εἶχε. 378.
Ἰουδα ἡ φυλὴ διὰ τὴν ἐδιελέχθη. 95.
Ἰουδαίας χώρας οἱ ὄροι, ποῖοι εἶναι. 16. Καὶ ἡ πα-
λαια Διαθήκη Ἰουδαία ὀνομάζεται. 51.
Ἰουδαῖοι πτωχοὶ ἦτον ἀπὸ σύμβουλιν. 13. Τούτους κα-
τακρινεῖ ὁ Χριστός. αὐτόθ.
Ἰούδαυ ποῖος ψαλμὸς καταράται. 341. Τριάκοντα
κατόρας ἔλαβεν ἀντὶ τῶν τριάκοντα ἀργυρίων.
αὐτόθ.
Ἰσμαηλῆται τί ἔθνος ἦτον καὶ πόσα ἔθνη ἐκ τοῦ
Ἰσραὴλ ἐκατάγοντο. 130.
Ἰσραὴλ τὰ ἔθνη ὀνομάζονται καὶ ἄλλα τινα. 51.
Ἰτέα διὰ τὴν εἶναι τύπος τῆς παρθενίας. 548.
Ἰωάννης ὁ Προδρόμος δικαιοσύνη ὀνομάζεται. 147.
Καὶ λύχνος τοῦ Χριστοῦ. 523. Ἡ χεὶρ αὐτοῦ τί
θαῦμα ἐποίησεν. 298.
Ἰωβ λέγεται ὁ τὴν πολιτείαν τοῦ Ἰωβ μιμούμε-
νος. 253.
Ἰωνάδὰβ τίος τί ἦτον. 253. Ἐν σκηνᾷ ἐκατοίκουν
μὴ οἰνοπίνοντες, οὔτε σπεύροντες. αὐτόθ.

Κ
Καθέδρα ψυχῆς ποῖα εἶναι. 557.
Καινὸν ἄσμα ποῖον εἶναι. 232. Καὶ ποῖοι τοῦτο ᾄ-
δουσιν. αὐτόθ.
Καταιγὶς τί εἶναι. 118. Καταιγὶς ποῖα λέγεται. 333.
Κατακλυσμοῦ ὕδωρ ἐκ τοῦ ὑπερουρανίου ὕδατος γέ-
γοναι. 299.
Κέδροι ποῖοι ὀνομάζονται. 113. Πῶς λέγονται ὅτι
ἐφύτευσεν αὐτούς ὁ Θεός. 292. Κέδροι Λιβάνου
ποῖοι νοοῦνται. αὐτόθ.
Κέρας ἀντὶ δυνάμεως νοεῖται, καὶ ἀντὶ καυχήσεως. 47.
Πόσα σημαίνει. 181.
Κέρασμα τί εἶναι, καὶ τί δηλοῖ. 48.
Κηδάρ τί χώρα εἶναι. 475. Τί θέλει νὰ εἰπῇ. αὐτόθ.
Κητος δράκων ὀνομάζεται. 297.
Κιβωτὸς ἰσχύς καὶ καλλονὴ ὀνομάζεται. 92. Ἐμπρο-
σθεν καὶ ὀπίσθεν τῆς Κιβωτοῦ ποῖαι φυλαὶ ἐκο-
ρεῦντο. 106.
Κιθάρα Β. σιλικὸν ὀνομάζεται ὄργανον. 10. Καὶ μὲν
αὐτὴν ἐψάλλον ὁ Δαβὶδ τοὺς ψαλμοὺς. αὐτόθ.
Κλαυθμὸς ἄμαρτος καὶ καθαρὸς ποῖος εἶναι. 230.
Κληρὸν ὁ Θεὸς ἐπιβάλλει πᾶσι τὸν ἀρμόττοντα. 127.
Κληρονομία Κυρίου ποῖοι εἶναι. 127. 500.
Κλίμα ὑπερβόρειον καὶ ὑπερνότιον οὐ κατοικεῖται. 47.
Κλίτος ποῖον λέγεται. 202.
Κοιλὰς τοῦ κλαυθμῶνος ποῖα λέγεται. 137.
Κέλασιν ὁ Θεὸς ἀπὸ φιλελεωπίας ἐφοβήσθη καὶ δι-
ατί. 590.
Κρίσις ἡ μέλλουσα ἀγιασθῆναι λέγεται. 28. Ἐν αὐ-
τῇ μανθάνομεν τὰ ἔσχατα τῶν εὐθηνούντων καὶ
τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ. 29. Ἐν τῇ μελλούσῃ
κρίσει οὐδὲν κρύπτεται. 48.
Κτίσις πᾶσα ἔν ἐστι τοῦ Κτίσαντος ἀνέκτορον. 409.
Κτίσματα διὰ τὴν λέγονται ὅτι εἶναι ἔργα τῶν χειρῶν
τοῦ Θεοῦ. 273.
Κύμβαλα δύο εἶδη ἦτον. 641. Κύμβαλα δύο ποῖα
εἶναι. αὐτόθ.
Κυνόμυια τί ἦτον. 85. 311. Ἐθανότατον ἐκείνους,
ὅπου ἐδάγκαν. 85.
Κυριακὴν, τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως, πρέπει νὰ
τιμῶμεν, συναγόμενοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. 89.

Κυριος

Κύριος ὄνομα, ἐπὶ θαυματουργίας λαμβάνει ἡ Γρα-
φή. 133.
Κύριος γράμματα ἐξεῖλεν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, φανερό-
ντα περὶ τῆς ἐπιστροφῆς Ἰουδαίων. 31. Διὰ τὴν
αὐτὸς μακαρίζεται. 551.

Λ

Λαγωὶ ποῖοι νοοῦνται. 293.
Λάκκος ποῖος λέγεται. 161. 162.
Λέοντες διὰ τὴν ὠρύονται. 294.
Λευιάθαν ποῖος λέγεται. 298.
Λευῖται τί ἦτον. 639.
Λησὴ τῷ εὐγνώμονι τῷ ἐπὶ τοῦ σαυροῦ, ποῖον ῥή-
τον τοῦ Δαβὶδ ἐφαρμόζεται. 331.
Λίθωνος ὑψηλότερον εἶναι ἀπὸ ὅλα τὰ βουναὶ τῆς Πα-
λαιστίνης. 19. Γεμάτος ἦτον ἀπὸ εἰδωλα - αὐτόθ.
Λύπη ἐξίστα τὸν λυπούμενον ἀπὸ τὸν σεραὸν λογι-
σμόν. 395.
Λυπούμενοι συνειθίζουσιν νὰ πηγαίνουν εἰς ἐρήμους τό-
πους, καὶ ἐκεῖ νὰ κλαίουν. 547.
Λύχνος διὰ τὴν ἔπτετο ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου. 446.

Μ

Μάγοι διὰ τὴν ἦλθον ἐξ ἀνατολῶν καὶ Περσῶν, καὶ ὅ-
χι ἐξ ἐτέρας χώρας. 17. Μάγοι ἐν Αἰγύπτῳ,
ποῖον ὕδωρ μετέβαλον εἰς αἷμα. 85. Οὐ ζῶντα
ζῶα πηρήγαγον ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλὰ κατὰ φαντα-
σίαν. 311.
Μαδίσμ τί ἦτον. 131.
Μαελέθ τί θέλει νὰ εἴπῃ. 160.
Μηδενὶ πῶς ἐρμηνεύεται. 120.
Μνήμη Θεοῦ ευφροσύνην προξενεῖ. 59. 153. Ὁ-
που μνήμη Θεοῦ, ἐκεῖ πάθος φυγαδεύεται. 59.
Μονὸς ποῖος εἶναι καὶ διὰ τὴν οὕτω λέγεται. 110.
Μόνος ἐπὶ τῆς θείας λέγεται φύσεως, καὶ οὐχὶ ἐπὶ
τῶν ὑποστάσεων. 21. Ἐπὶ τὴν μίαν Θεότητα ἀ-
νάγεται. 192.
Μυστηρίοις θεοῖς οἱ διηγεκῶς παραμένοντες, τρισμα-
κάριοι εἶναι. 136.
Μωαβίται τί ἔθνος ἦτον. 130.
Μωσῆν ὀνειδίζει ὁ Θεὸς ὡς ζητοῦντα θαύματα. 133.

Ν

Ναουχοδονόσορ διὰ τὴν Ἀσσύριος ὀνομάζεται. 104.

Ναφὲλη τί δηλοῖ. 240.
Νόμος Θεοῦ βοήθεια λέγεται. 200.
Νῶε λέγεται ὁ τὴν πολιτείαν τοῦ Νῶε μιμούμενος. 253.

Ξ

Ξύλα τοῦ λόγγου ποῖοι λέγονται. 238. ἀπὸ παντὸς
ξύλου τοῦ ἐν τῇ Παραδείσῳ βρώσει φαγῇ. τί
δηλοῖ. 331.

Ο

Οἰκόπεδα ποῖα λέγονται. 344.
Οὐμβρήματα ποῖα λέγονται. 85.
Ὄρος τί εἶναι. 288. Ὅρη ἅγια ποῖα εἶναι. 155.
Ὀρτυγομήτρα τί ἦτον. 79.
Ὀυρανὸς σφαιροειδὴς εἶναι. 285. Ὑπεράνω τοῦ ου-
ρανοῦ ὕδωρ εὐρίσκεται. αὐτόθ. Διὰ τὴν λέγεται θεός
Θεοῦ. 375.

Π

Παράδεισος εἶναι ἡ πατρίς μας. 548. Αὐτὸν πρέπει
νὰ ζητοῦμεν πάντοτε. αὐτόθ.
Παρουσίας πρώτης καὶ δευτέρας, ποῖα σημεῖα εἶ-
ναι. 596.
Πατὴρ καὶ Υἱὸς εἰς Θεὸς ἐστὶ. 63. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ
ἐν ἐσμέν πῶς νοεῖται. αὐτόθ. Πατὴρ καὶ Υἱὸς
μία ἡ Θεότης. αὐτόθ.
Πατριάρχαι ἅγιοι πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἀγιότης πρέπει
νὰ εὐρίσκεται εἰς αὐτοὺς πάντοτε. 218.
Πελεκάνος τί ζῶον εἶναι. 266.
Πηγὰς πῶς ἐξαποσέλλει ὁ Θεός. 288.
Πνεῦμα ἅγιον μεγαλοπρέπεια ὀνομάζεται, καὶ διὰ τὴν 4
αὐτό συνέπλεξε μὲ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἱστορίαν καὶ τὰ
Χριστιανικὰ δόγματα. 51.
Πνεῦμα καὶ ὁ ἀὴρ λέγεται καὶ ἡ ψυχὴ. 280.
Πόλις κατοικητηρίου ποῖα εἶναι. 328.
Ποταμοὶ τίνες λέγονται. 248. Ἐκρότησαν χεῖρας
ὅταν ἐβῆ πτίσθη ὁ Κύριος. 249.
Ποτήριον κρασίου ποῖον εἶναι. 48. Δύο ποτήρια εἶ-
ναι ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Θεοῦ. 49.
Πράγμα ἐν σκότει διαπορευόμενον ποῖον εἶναι. 202.
Πραεὶς τῆς γῆς διὰ τὴν ὀνομάζονται. 55. Πρῶτος δὲν
δύναται νὰ γενῇ τινος χωρὶς ταπεινώσειν. καὶ ἀντι-
στράφως. 517.
Προ-εωσφόρου τί δηλοῖ. 357.

Προ-

Προδρόμου χεὶρ τί θαῦμα ἐποίησεν.	298.	Σκυλα ποῖα λέγονται.	465.
Πρόνους τοῦ Θεοῦ φραγμὸς εἶναι τῶν ταύτης ἡ.	109.	Σολομών ὁ Ζοροβάβελ λέγεται.	497.
Προφῆτης δὲν εὐρίσκεται τώρα ἀνάμεσα εἰς τοὺς Ἰουδαίους. 38. Προφῆται ποταμοὶ ἀρχαῖοι ὀνομάζονται.	40.	Στέαρ πυροῦ ποῖον εἶναι.	121.
Πρωτὰ τί δηλοῖ. 262. Τὸ πρῶν ἀντὶ τοῦ ταχέως νοεῖται.	193.	Σχοινία ποῖα ὀνομάζονται.	431.
Πρωτότοκος πόσων λογιῶν λέγεται ὁ Χριστός.	181.	Σχοῖνος τί μέτρον εἶναι.	558.
Πτέρυγες Θεοῦ ποῖαι εἶναι.	201.	Τ	
Πύλαι εἶναι θανάτου καὶ ζωῆς. 404. Πύλη ἐσχάτη ποῖα εἶναι. αὐτόθ. Πύλαι δικαιοσύνης ποῖαι εἶναι.	αὐτόθ.	Ταῖς τί πόλεις ἦτον.	74.
Πυργόβαρις ποῖα λέγεται.	484.	Τίτος ἐχθρὸς καὶ ἄφρων ὀνομάζεται.	421.
Πυρὸς διττὴ εἶναι ἡ ἐνέργεια καὶ εἰς ποίους ἔχει νὰ μερισθῇ.	241.	Τοπίζιον τί λίθος εἶναι, καὶ τί ἐδιώματα ἔχει.	453.
Ρ		Τοπαζος τί πόλεις ἦτον.	453.
Ραάβ τί ἦτον. 157. Πῶς ἐρμηνεύεται. αὐτόθ.	αὐτόθ.	Τοξὸν ἐρεβλὸν ποῖος εἶναι. 91. Τόξα ποῖα ὀνομάζονται.	52.
Ραβδος τοῦ Θεοῦ τίνων εἶναι παιδευτική. 183. Ποσα σημαίνονμενα ἔχει. 354. Ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ εἶναι.	492.	Τριάδος ἁγίας αἱ ἐπικλήσεις θαυμασὰ ποιῶσι τὰ κύματα τοῦ Βαπτίσματος. 217. Ἡ μὲν Θεότης τῆς ἁγίας Τριάδος ποῦ φανεροῦνται ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ.	233.
Σ		Τρυγίας ποῖος ἐννοεῖται.	48.
Σαβὰ τί εἶναι. 17. Πῶς ἐρμηνεύεται. αὐτόθ.	αὐτόθ.	Τύρος πῶς ἐρμηνεύεται.	157.
Σαββάτου ἑορτὴ μετήχθη εἰς τὴν Κυριακὴν.	207.	Υ	
Σαλμανὰς τί ἦτον.	131.	Υἷδωρ δύο φεραῖς ἀνέβλυξεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους.	75.
Σάλος ποῖα λέγονται.	479.	Υπερηφανία κάμνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ πίπτουν εἰς ἀδικίαν καὶ πλεονεξίαν.	25.
Σαλπίγγων ἑορτὴ τί ἐδήλου. 115. Σάλπιγξ τί δηλοῖ.	248.	Υπερώα ποῖα λέγονται.	290.
Σάρκωσις τοῦ Θεοῦ λόγου μὲ τὸν ἐπὶ πόκον ὑπὲρ ὁμοιωταὶ διὰ τὸ ἀπόκρυφον.	14.	Υποπόδιον Χριστοῦ ποῖον εἶναι.	253.
Σιών πῶς ἐρμηνεύεται.	544.	Φ	
Σισαράς τί ἦτον.	131.	Πῶς μετέσχευε τὴν καρδίαν τοῦ ὁ Θεός. αὐτόθ.	αὐτόθ.
Σιών πύλαι ποῖαι εἶναι. 34. Σιών πῶς ἐρμηνεύεται. 52. Πῶς γίνεταί τις Σιών. αὐτόθ.	αὐτόθ.	Ποῖος εἶναι καὶ ποῖοι οἱ δοῦλοι αὐτοῦ.	546.
Σκηνὴ τίνος ἐστὶ σύμβολον. 137. Σκηναὶ δύο ποῖαι ἦσαν.	529.	Φινεὲς ζῆλος πῶς ἐπαυσεν τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ.	323.
Σκηνοπηγία ἀληθινὴ ποῖα εἶναι.	114.	τούτου τοῦ παράδειγμα καὶ ἄλλοι ἐμιμήθησαν. αὐτόθ.	αὐτόθ.
Σκηνώματα Θεοῦ προσκυνούμενα ἐν Ἱερουσαλὴμ ποῖα εἶναι.	529.	Φρύγιον τί θέλει νὰ εἰπῇ.	265.
Σκότος πῶς οὐ καταπατεῖ.	561.	Φῶς ὡν ὁ Πατὴρ ἔχει φῶς ἐν ἑαυτῷ τὸν Υἱόν.	173.
		Φῶς τὸ ὑπὸ τῶν κεκαθαρμένων μετεχόμενον, ἀκτιστόν ἐστι.	198.
		Χ	
		Χαιρεκάκους πῶς ταλανίζει ἡ Γραφή.	573.
		Χείμαρρος ποῖος λέγεται.	359.
		Χερουβὶμ ποῖαν ὑπερδύναμις προσφέρουσιν εἰς τὸν Θεόν.	235.
		Χιών τί εἶναι.	623.
		Χλόη ποῖα λέγεται.	290.
		Χριστιανοὶ ἀγαπητοὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι. 339. Τὴν ἐπι.	πι.

πισκοπὴν τῶν Ἰουδαίων ἔλαβον. 344. Εὐλογη-
μένοι εἶναι. 384.

Χριστὸς διὰ τὸν σταυρὸν τοῖς πολλοῖς τέρας ἔδοξα. 3.

Ποία εἶναι ἡ δυνάσεια, καὶ ποία ἡ δικαιοσύνη. 8.

Εἰς τὸν Χριστὸν ἐρρέθη ὁ θαῖ. Ψαλμὸς κυρίως, καὶ
ὄχι εἰς τὸν Σολομώντα. 17.

Ψ

Ψάλλειν δεῖ εὐλαβῶς ὡς ἐνώπιον Ἀγγέλων. 552.

Ψάλλον μόνον καὶ οὐχὶ πολεμῶν, τίς ἐνέκησε. 203.

Ψαλτήριον πότε ἡμεῖς γινόμεθα: 209. Ψαλτήριον εἶ-
ναι αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις. 39.

Ψαλτήριον δεκάχορδον εἶναι ὁ ἄνθρωπος. 597.

Ψυχὴ ἕως πότε οὐ παύεται παροικοῦσα. 476. Ψυ-

χὴ μόνη παροικεῖ ἐδῶ καὶ ὄχι τὸ σῶμα.
Δύναμις ψυχῆς διττὴ εἶναι. 100

Ω

Ὡς ποία λέγεται.

Ὡδὴν τὴν πρώτην διατὶ ἦσεν ὁ Μωϋσῆς.

δὴ ποία λέγεται. 473. Ὡδαὶ Κυρίου
ναὶ.

Ὡδοποίησε τρίβον τῇ ἐργῇ αὐτοῦ πῶς ἐρμηνεύ-
σεται. Ὡς καὶ τὸν γῆν ὅλην ὡς νησίον.

Ὡραὶ τῆς γῆς ποία εἶναι. 41. Ὡρος ποῖα
αὐτὸ.

Ὡρῆς τί ἦτον.

Ὡσαννὰ τί θέλει νὰ εἰπῇ.

ἩΡΩΙΚΟΝ ΔΙΣΤΙΧΟΝ.

„Γῆθει μὲν λιμένα, πλωτὴρ πολυβενθέα μάρπτων.

„Γῆθει δ' αὖτε γραφεὺς, εἶχον ὕστατον ἐκτολυπεύων,

„Ἀρχῆς χορηγῶ καὶ τέλους δόξα κρέπει.

Τ Ε Λ Ο Σ.

αυτό
179

527

318

ποιή

55

αύγου

87

ος λέγεται

131

407

23 f

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας